UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Speculativæ Scholasticis Prælectionibus Et Exercitiis Accommodatæ Libri IV

Haunold, Christoph

Ingolstadii, 1678

urn:nbn:de:hbz:466:1-82733

Visual Library

Th. 882a.

6 III

6

R. P. CHRISTOPHORI

HAUNOLDI

SOC. JESU,

THEOLOGIA

SPECULATIVA.

AUCTA VINDICIIS

R. P. IACOBI ILLSVNG

SOC. JESU EJUSDEM.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

STILLANTEM COLLIGO ROREM.
P. CHRISTOPH.
HAVNOLDI
SOC. IESV TH. DOCT.
THEOLOGIA
SPECVLATIVA.
M. DC. LXX.

THEOLOGIÆ SPECULATIVÆ

SCHOLASTICIS PRÆLECTIONIBUS
ET EXERCITIIS ACCOMMODATÆ

LIBRI IV.

PARTIBUS SUMMÆ D. THOMÆ
RESPONDENTES.

QVIBVS

SELECTA RECENTIORUM
THEOLOGORVM PLACITA, AD PRÆCIPUAS
DIFFICVLTATES EXPEDIENDAS ASSVMPTA,
CONTROVERTUNTUR.

AUTHORE

R. P. CHRISTOPHORO
HAUNOLDO

SOCIETATIS JESU, SS. THEOLOGIÆ DOCTORE,
Ejusdémque antehac
IN FRIBVRGENSI ET INGOLSTADIENSI ACADEMIA,
PROFESSORE ORDINARIO.

AUCTARIJ LOCO NUNC ACCESSERUNT
VINDICIÆ
R. P. JACOBI ILLSUNG
EJUSDÆM SOC. JESU, SS. THEOL. DOCT. ET PROFESS.

Cum Privilegio Cæsareo, & Superiorum Permissu.

Collegii Societ. Jesu Salisburgensis A. 1700

INGOLSTADII
Apud JOANNEM PHILIPPUM ZINCK, Typographum Academicum.
ANNO M. DC. LXXVIII

SERENISSIMO,
ET POTENTISSIMO
PRINCIPI
AC
DOMINO, DOMINO
FERDINANDO
MARIÆ,
UTRIUSQUE BAVARIÆ,
ET SUPERIORIS PALATINATUS
DUCI,
COMITI PALATINO RHENI,
S. R. I.
ARCHIDAPIFERO ET ELECTORI,
LANDGRAVIO LEVCHTENBERGENSI, &c.
PRINCIPI,
AC DOMINO SVO CLEMENTISSIMO.

SERENITATI VESTRÆ tandem aliquando, cùm pridem oportuisset, (nec tamen vltra vota procedere datum est) se sistit Ingolstadiense Societatis JESU Collegium, & literarium hoc opusculum, ut sub Tanti Nominis umbra fidentiùs in publicum prodeat, in Munificentissimas SERENITATIS VESTRÆ, Clementissimásque manus, summâ, quâ debet, veneratione deponit. Vt hoc auderet, non vna causa fecit, quarum plures, quia communes habet cum alijs, eas jam pridem alij scripserunt, omniúmque nomine sunt contestati. Collegio nostro illa quidem Propria est, ob quam hæ paginæ SERENITATI VESTRÆ pleno jure debentur: quòd in illa Bonarum Artium Palæstra progenitæ sint, ac elaboratæ, quæ à *Majoribus* SERENITATIS VESTRÆ, *Principibus*

IHS.

FACVLTAS

R. P. PROVINCIALIS S. J.
Germaniæ Superioris.

EGo IACOBVS RASSLER, SOC. IESV per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, acceptâ Potestate à Patre Nostro, IOANNE PAVLO OLIVA, Societatis Iesu Præposito Generali, permitto, vt Theologiæ Speculativæ Libri IV. P. Christophori Haunoldi, Societatis nostræ Theologi, à Patribus ad id deputatis lecti, probatique, typis mandentur. Cujus rei fidem meâ manu, & Officij Sigillo facio. Ingolstadij. 26. Febr. Anno 1669.

JACOBVS RASSLER.

SUMMA PRIVILEGII.

CVm S. Cæs. Majestatis Decreto omnibus & singulis Typographis & Bibliopolis, ac alijs quamcunque librariam negotiationem exercentibus, serio, firmitérque inhibeatur, ne quisquam vllos libros à nostris Patribus hactenus editos, vel in posterum edendos, intra S. Romani Imperij, Regnorúmque ac Dominiorum Suæ Cæsareæ Majestatis Hæreditariorum fines, simili, vel alio characterú genere, atque formâ, sive in Toto, sive in Parte recudere, vel alibi recudendos mittere, vel alibi etiam impressos adducere, vendere, aut distrahere, clàm, seu palàm, citra consensum ac testimonium supradictorum Patrum audeat, vel præsumat &c. Ego JACOBVS RASSLER, Soc. Jesu per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, Potestate mihi ad id factâ à Patre nostro, JOANNE PAVLO OLIVA, Præposito Generali, Joanni Simoni Knab, Typographo Academico Ingolstadiensi, Jus Cæsarei hujus Privilegij, circa Theologiæ Speculativæ Libros IV. P. Christophori Haunoldi, Soc. nostræ Theologi, vsurpandi potestatem hactenus indulgeo, vt sine Authoris & Superiorum facultate, eosdem, vt suprà dictum est, nemo recudere, nemo intra S. Rom. Imperij fines, & Hæreditarias S. Cæsareæ Majestatis Provincias importare, aut venum exponere audeat. Roborandæ facultati Sigillum Officij mei appressi, & nomen meum scripsi. Ingolstadij. 26. Febr. 1670.

JACOBUS RASSLER.

INDEX

INDEX TITULORUM.

LIBER I.

DE DEO ET ANGELIS.

TRACTATUS I.

DE DEO, VT EST VNVS IN NATVRA.

CAPVT I.

DE EXISTENTIA DEI, ESSENTIA, ET ATTRIBVTIS IN GENERE.

CONTROVERSIA I. VTrum homini in via, & cognitione Naturali, possit immediatè evidens esse Existentia Dei. Fol. 1

CONTR. II. Vtrum, & quibus Argumentis possit existentia Dei Metaphysicè Demonstrari. Vbi obiter, An hoc sit de Fide. 3

§. I. Demonstratur existentia Dei ex Creaturis sub conceptu Entis Improducti, & Principij cæterorum. Ibid.

§. II. Vtrum indepenienter ab existentia creaturarum possit Demonstrari Deus, sub conceptu Entis carentis omni defectu, seu habentis cumulum omnium perfectionum. 5

§. III. Vtrum Demonstretur Deus ex propositionibus æternæ Veritatis. 7

§. IV. Vtrum probetur Deus ex contradictorio sui. 8

CONTR. III. In quonam prædicato consistat conceptus quidditativus & Formaliter Constitutivus Essentiæ & Naturæ divinæ. Ibid.

CONTR. IV. Vtrum inter prædicata Divina detur Distinctio Virtualis intrinseca, Media inter Distinctionem Realem, & Rationis. 11

§. I. Quid intelligatur nomine Distinctionis Virtualis intrinsecæ. Vbi: An admittenda sint prædicata contradictoria de Natura & Personalitatibus. 12

§. II. Vtrum detur distinctio virtualis inter Essentiam divinam & Relationes. 14

§. III. An detur distinctio Virtualis intrinseca inter Intellectum & Voluntatem Divinam. 15

CAPUT II.

DE VISIONE DEI, EIVSQVE PRINCIPIO, LVMINE GLORIAE.

CONTR. I. VTrum sit possibilis Substantia creata, cui sit connaturalis Visio Dei.

§. I. Rationes pro negativa minùs efficaces. 16

§. II. Probatur Conclusio 1. Ex illo Principio D. Thomæ, quòd modus cognoscendi sequatur modum essendi. 20

§. III. Probatur Conclusio 2. Ex conditione servili cujusvis creaturæ. 21

§. IV. Tertia probatio, ex Mensura Perfectionis cujusque Naturæ intellectualis. 23

§. V. Quarta probatio, deducta ex repugnantia creaturæ impeccabilis. Ibid.

§. VI. Solvuntur objectiones. 24

CONTR. II. Vtrum Lumen Gloriæ habeat rationem speciei impressæ, concurrentis præcisè loco objecti, vel potiùs habeat rationem comprincipij, sicut alij Habitus supernaturales. Ibid.

§. I. Luminis Gloriæ officium est, proportionare potentiam: Species supponit proportionatam. 25

§. II. Potest Lumen Gloriæ intelligi receptum in potentia, quin hoc ipso sit species impressa. 26

§. III. Lumen Gloriæ deficit à præcipuo prædicato speciei impressæ. Ibid.

§. IV. Solvuntur Objectiones. 27

CONTR. III. Vtrum Intellectus perfectior cum Æquali Lumine Gloriæ perfectiorem producat Visionem. 28

CONTR. IV. Vtrum diversitas Visionum proximè proveniat à diversitate Luminis Gloriæ, vel potiùs à determinatione objecti. 29

CONTR. V. Vtrum omnis Visio Dei discernat necessariò omnia quæ sunt formaliter in Deo. 30

CONTR. VI. Vtrum Creaturæ videantur in Deo tanquam in medio cognito. 31

CONTR. VII. Quænam sit ratio, cur Deus sit incomprehensibilis à Creatura.

§. I. Quid nomine Comprehensionis in hoc loco intelligendum sit. 36

§. II. Incomprehensibilitas Dei rationibus probatur. Ibid.

CAPUT III.

DE SCIENTIA DEI.

CONTR. I. QVodnam sit Objectum formale motivum seu directum Scientiæ divinæ essentialis, seu simplicis intelligentiæ. 37

CONTR. II. Quomodo Præscientia divina futurorum contingentium non lædat libertatem nostrorum actuum. 40

CONTR. III. Quænam Deo sit ratio videndi futura libera absoluta. 43

CONTR. IV. Vtrum præter possibilia, & absolutè futura, cognoscat Deus etiam conditionatè futura.

§. I. Præmittuntur aliqua pro statu Controversiæ intelligendo. 44

§. II. Vtrum Deus actus nostros liberos, sub conditione futuros, tantùm conjecturaliter cognoscat. Ibid.

§. III. Vtrum veritates conditionales videantur à Deo in decreto conditionato prædeterminandi Voluntatem creatam. 46

§. IV. An veritates conditionales contingentes videantur à Deo in aliquo libero exercitio absolutè exstituro. 47

§. V. Probatur Scientia media, seu conditionata, ex PP. Ibid.

§. VI. Deducitur Scientia media ex doctrina S. Thomæ. 48

§. VII. Scientia media probatur ratione. 49

§. VIII. Solvuntur Objectiones. 50

§. IX. An detur in Deo Scientia media futurorum decretorum. 53

CAPUT IV.

DE VOLVNTATE DEI.

CONTR. I. IN quonam consistat Actus liber Voluntatis divinæ.

§. I. Difficultas quæstionis proponitur. 54

§. II. Sententia Cajetani refellitur. Ibid.

§. III. Sententia Suarezij rejicitur. 55

§. IV. Non complentur actus liberi Dei per veritates objectivas æternas. Ibid.

§. V. Aureoli Sententia proponitur. Ibid.

§. VI. Verisimilior Sententia proponitur. 57

§. VII. Solvuntur Objectiones. 58

CONTR. II. An inter Decreta libera, de facto existentia, intercedat aliqua distinctio virtualis Intrinseca, vel sola distinctio rationis ratiocinatæ. 61

§. I. An

§. I. An possit in Deo admitti decretum finis Indeterminatum respectu mediorum. 62
§. II. An decretum concurrendi cum caussâ secundâ necessaria ad effectum, virtualiter intrinsecè distinguatur à Decreto, quo ipsa caussa est producta. 63
§. III. An concursus Dei, Indifferens in actu primo, determinandus à caussâ liberâ, Virtualiter intrinsecè distinguatur à decreto ponendi ipsam Caussam in actu primo proximò expeditam, &, an illud decretum sit liberum. 64
§. IV. An Caussalitas Caussæ moralis, arguat decretum Virtualiter intrinsecè distinctum à decreto caussante ipsam caussam moralem. 66
§. V. Solvuntur Objectiones. 67
§. VI. Ordo signorum breviter absolvitur. 69
§. VII. Argumentum vniversale, quo probatur vnicum decretum absolutum post scientiam mediam admittendum. Ibid.
Contr. III. An, & quo sensu, Deus necessitetur ad faciendum optimum. Ibid.
§. I. Nullâ factâ suppositione datur in Deo summa indifferentia in actu primo. 70
§. II. An Deo insit aliqua necessitas sic, vel sic operandi ad extrà, ex suppositione. 73
§. III. Solvuntur Objectiones. 75

CAPUT V.

DE PRÆDESTINATIONE SALVANDORVM ET REPROBATIONE DAMNANDORVM.

Contr. I. AN salvâ libertate nostrorum actuum, possint à Deo ijdem actus prædemniri. 76
Contr. II. An Prædestinatio Sanctorum facta sit ante prævisa merita.
§. I. Referuntur Sententiæ. 79
§. II. An sit in Deo Intentio & Decretum finis, nempe Gloriæ, præscindens à determinatis medijs. Ibid.
§. III. Specialis benevolentia Dei ante omnia merita erga prædestinatos asseritur. 80
§. IV. Solvuntur Objectiones quibus hæc specialis benevolentia impugnatur. 81
§. V. Vtrum Prædestinatio facta sit cum alligatione ad certa media. 82
§. VI. Solvuntur Objectiones contra alligatam Prædestinationem certis medijs. 84

TRACTATUS II.

DE DEO VT EST TRINVS IN PERSONIS.

CAPUT I.

DE COGNOSCIBILITATE ET REALITATE MYSTERII TRINITATIS.

Contr. I. VTrum Trinitas Personarum in vna Natura, possit Naturalibus Argumentis probari. 87
Contr. II. Quâ ratione dissolvenda sint Argumenta Metaphysica contra Mysterium SS. Trinitatis.
§. I. Variæ responsiones minùs idoneæ referuntur. 89
§. II. Verior modus solvendi prædicta Argumenta. 91

CAPVT II.

DE PROCESSIONIBVS, RELATIONIBVS, ET NOTIONIBVS DIVINIS IN GENERE.

Contr. I. AN, & quot dentur in Deo Processiones. 93
Contr. II. An, & quot dentur in Deo Relationes reales, & quomodo à Processionibus differant. 95
Contr. III. Quænam intercedat distinctio inter Spirationem actuam, & Relationes Paternitatis & Filiationis. 96
Contr. IV. Quot, & quæ sint Notiones in Trinitate. 97

CONTR. V. Cur multiplicatio Proprietatum seu Relationum multiplicet Personas, & non Deum.
§. I. Pereziana ratio discriminis rejicitur. 98
§. II. Explicatio Vasquezij. 99
§. III. Verior ratio discriminis assignatur. 100
CONTR. VI. Vtrum detur in Deo Subsistentia absoluta communis Tribus Personis. 101
CONTR. VII. Quodnam sit Principium Formale Quo Divinarum Processionum. 102

CAPUT III.
DE PROCESSIONIBVS IN SPECIE.

CONTR. I. QVibus rationibus declarari possit, Verbum esse Filium, & Genetari, non item Spiritum S. 107
§. I. Prima ratio, desumpta ex Vnitate Personæ producentis Verbum, & Dualitate Personarum producentium Spiritum S. Ibid.
§. II. Secunda ratio, desumpta ex fœcunditate Verbi ad producendam aliam Personam 108
§. III. Tertia Explicatio, desumens Filiationem à Similitudine Intentionali. 109
CONTR. II. Ex quorum objectorum cognitione procedat Verbum. 112
CONTR. III. Vtrum si Spiritus S. non procederet à Filio, distingueretur ab illo. 113

TRACTATUS III.
DE ANGELIS.

CAPUT I.
DE NATVRA ANGELORVM.

CONTR. I. VTrum Angelorum Existentia possit Naturalibus rationibus demonstrari. 107
CONTR. II. Vtrum Angelus possit esse compositus quoad Naturam ex Materia & Forma. 121
CONTR. III. Vtrum Angeli sint ex intrinseca ratione naturaliter indestruibiles. 122
CONTR. IV. Vtrum Angeli possint inter se differre specie. 123
CONTR. V. Vtrum Angeli possint intra eandem speciem multiplicari. 125

CAPVT II.
DE POTENTIA LOCOMOTIVA ANGELORVM.

CONTR. I. VTrum Angelus possit se contrahere ad spatium minus illo, quod vi suæ perfectionis potest occupare. 128
CONTR. II. Vtrum Angelus possit se movere de spatio in spatium non transito medio. 129

CAPVT III.
DE INTELLECTIONE, ET SPECIEBVS ANGELICIS.

CONTR. I. VTrum Angelus ad cognoscendum indigeat concursu objecti, & speciebus Intentionalibus. 130
CONTR. II. Vtrum Angelus cognoscat se, sibiq; intrinsecè vnita, per speciem impressam. 131
CONTR. III. Vtrum Angelus indigeat speciebus ad cognoscendum alium Angelum præsentem. 132
CONTR. IV. Vtrum Objecta materialia possint immediatè concurrere ad cognitionem Angelicam. 133
CONTR. V. A quanam causa producantur species Angelorum. Ibid.
CONTR. VI. Quo tempore producantur Species Angelicæ. 135
CONTR. VII. Quæ Ratio sit, cur Angeli non possint cognoscere Secreta cordium. 136
CONTR. VIII. Quibus modis Angeli sua Secreta alijs manifestent, ac invicem loquantur. 137

CAPVT

CAPVT IV.

DE VIA ANGELORVM QVOAD STATVM GRATIAE ET MERITI.

CONTR. I. VTrum Angeli acceperint Gratiam sanctificantem ex prævia dispositione. 139

CONTR. II. Vtrum in collatione Auxiliorum & Gratiæ, fuerit observata proportio cum Inæqualitate naturæ Angelicæ. 140

CONTR. III. Vtrum Angeli potuissent in primo Instanti peccare. 142

CAPVT V.

DE PECCATO ET POENA ANGELORVM.

CONTR. I. VTrum Angeli peccaverint appetendo Divinitatem. 143

CONTR. II. Vtrum peccatum Angelorum fuerit inordinata appetentia Beatitudinis supernaturalis. Ibid.

CONTR. III. Vtrum Angeli peccaverint præferendo Beatitudinem naturalem supernaturali. 144

CONTR. IV. Vtrum Angeli peccaverint nolendo subjici Christo venturo. 145

CONTR. V. Quomodo Dæmones ab Igne torqueantur. 147

CONTR. VI. Quâ ratione Lucifer habeat sibi cæteros dæmones subjectos. 148

LIBER II.

DE ACTIBVS HVMANIS IN GENERE, PECCATIS, ET GRATIA.

TRACTATVS I.

DE ACTIBVS HVMANIS.

CAPVT I.

DE BEATITVDINE, QVÆ EST FINIS VLTIMVS ACTVVM HVMANORVM.

CONTR. I. VTrum Argumentis Moralibus, ex ipsa Humanorum Actuum Natura petitis, probari possit, hominem ex Natura sua ordinari ad felicitatem æternam. 150

CONTR. II. Vtrum Deus sit Bonum perfectè satiativum substantiæ intellectivæ, creatæ; & quomodo hoc fiet cum inæqualitate Beatitudinis. 151

CONTR. III. In quonam Actu consistat Beatitudo formalis. 152

CONTR. IV. Quomodo perpetuitas Beatitudinis formalis cognoscatur à Beatis. 155

CAPVT II.

DE VOLVNTARIO ET INVOLVNTARIO.

CONTR. I. QVomodo definitio Voluntarij sit intelligenda. 157

CONTR. II. Vtrum Voluntarium Necessarium, an verò Voluntarium Liberum, sit perfectius in ratione Voluntarij. Ibid.

CONTR. III. Vtrum effectus ex licita omissione per accidens secutus, sit voluntarius. 158

CONTR. IV. Vtrum Voluntarium Interpretativum sufficiat ad honestandum alterius actum, & quando. 159

CONTR. V. Vtrum Concupiscentia causset Involuntarium, aut diminuat Voluntarium. 160

CONTR. VI. VtrumMetus causset Involuntarium. 162

CONTR. VII. Quandonam, & qualis Ignorantia possit causſare Involuntarium. 164
§. I. De Ignorantia antecedente. Ibid.
§. II. De Ignorantia Concomitante. 166
§. III. De Ignorantia Consequente. Ibid.
§. IV. De Inconsiderantia. 167

CAPVT III.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS LIBERTATE.

CONTR. I. AN detur libertas Indifferentiæ. 168
CONTR. II. Vtrum possit Voluntas exercere Libertatem indifferentiæ inter Bona inæqualia, cognita vt talia. 171
CONTR. III. Vtrum detur libertas proxima in Infantibus, ebrijs, amentibus, somniantibus. 172
CONTR. IV. Vtrum Libertas actus sit separabilis ab actu. 173
§. I. Actus liber Essentialiter supponit Decretum Dei, offerens concursum indifferentem. 174
§. II. Actus liber essentialiter procedit à cognitione indifferente. 176
§. III. Imperium non potest inferre necessitatem actui capaci libertatis. 177
CONTR. V. Vtrum dari possit pura omissio libera. 181

CAPVT IV.

DE MORALITATE ACTVVM HVMANORVM EORVMQVE REGVLA PROXIMA.

CONTR. I. AN dictamen practicũ possit esse erroneum, vel inevidens. 182
CONTR. II. Quid requiratur & sufficiat ad Theologicam probabilitatem opinionis. 184
CONTR. III. Vtrum liceat sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore. 185
§. I. Vtrum eidem intellectui possit simul & semel apparere probabilis vtraque pars contradictionis. Ibid.
§. II. Vtrum possit intellectus Electi à voluntate ad assentiendum opinioni, quæ apparet minùs probabilis. 186
§. III. Vtrum ad operandum honestè requiratur certitudo moralis, quod operatio sit licita, vel sufficiat probabilitas. 188
§. IV. Vtrum liceat sequi opinionem probabilem, relictâ illâ, quæ mihi videtur probabilior. 191
§. V. Solvuntur objectiones. 192
§. VI. Vtrum à doctrinâ traditâ dentur aliquæ Exceptiones. 193
CONTR. IV. Vtrum in dubio melior sit conditio possidentis; & vnde cognoscendum, pro quo stet possessio. 194

CAPVT V.

DE REGVGLA MORALITATIS REMOTA, HOC EST, MORALITATE OBIECTIVA.

CONTR. I. QVænam sit fundamentalis Regula morum.
§. I. Quæstionis status & difficultas proponitur. 195
§. II. Referuntur aliorum Sententiæ. Ibid.
§. III. Pro intelligenda vera Regula moralitatis Objectivæ quædam prænotantur. 197
§. IV. Honestatis & Inhonestatis objectivæ definitio. 199
§. V. Explicatur axioma, quòd aliqua sint prohibita, quia mala; alia verò mala, quia prohibita. Ibid.
§. VI. An omnis obligatio supponat Existentiam Dei, ejusque notitiam. 200
§. VII. Redditur Ratio, quare omnes actus divini sint æqualis honestatis. 201
§. VIII. Regula cognoscendi objecta essentialiter inhonesta. 202
§. IX. Regula discernendi, quænam objecta sint de Jure naturæ honesta vel inhonesta. 203
§. X. Regula cognoscendi quodnam objectum sit altero honestius. 204
CONTR. II. Vtrum debeat intendi moralitas objectiva ab operante, vt refundatur in actum. 205
CONTR. III. Vtrum dari possit actus indifferens, qui nec sit honestus, nec inhonestus. 206

CAPVT VI.

DE MORALITATE ACTVS EXTERNI.

CONTR. I. VTrum Actus Externi, propriè dicti, habeant aliquam moralitatem propriam, superadditam actui interno. 210
CONTR. II. Vtrum actus Voluntatis Imperatus, ex suo objecto bonus, possit fieri malus extrinsecè, per Relationem ad malum finem, & econtra. 212

TRACTA-

TRACTATVS II.
DE PECCATIS.

CAPVT I.
DE PECCATO PERSONALI ACTVALI.

CONTR. I. QVid sit Peccatum actuale præscindens à Mortali & Veniali. 213

CONTR. II. Vtrum ex natura rei detur differentia Peccati Mortalis & Venialis. 214

CONTR. III. Quænam peccata sint ex objecto semper mortalia. 216

CONTR. IV. In quonam consistat malitia formalis peccati actualis. 217

§. I. Referuntur variæ Sententiæ. Ibid.

§. II. Rejicitur Sententia P. Antonij Perez. 218

§. III. Statuitur nostra Sententia de Malitia formali. 219

§. IV. Solvuntur Objectiones. 220

CONTR. V. Vtrum, & quomodo Deus sit causa Malitiæ formalis. 221

§. I. Rejicitur Sententia Durandi, & probatur Immediatus influxus Dei. 222

§. II. Aliæ quædam Sententiæ rejiciuntur. 224

§. III. Vera ratio, cur Deus non sit causa peccati. 225

CONTR. VI. Vnde desumenda sit differentia specifica peccatorum. 226

CONTR. VII. Vndenam desumenda sit distinctio numerica peccatorum. 229

CAPVT II.
DE PECCATO HABITVALI.

CONTR. I. IN quonam consistat ratio peccati Habitualis, remanentis post transactum peccatum Actuale.

§. I. Referuntur tres Sententiæ. 231

§. II. Rejiciuntur duæ aliæ Sententiæ. 233

§. III. Fertur Judicium de sexta Sententia. Ibid.

§. IV. Statuitur verior Sententia. 237

§. V. Solvuntur objectiones. 238

CONTR. II. De Peccato originali.

§. I. Quædam faciliora præmittuntur. 240

§. II. De alligatione voluntatum Posterorum Voluntati Adami. 241

§. III. In quonam consistat peccatum Originale. 243

§. IV. Quam pœnam sustineant Infantes decedentes cum Peccato originali. 245

CONTR. III. Vtrum de facto contingat, vt ob reatum pœnæ temporalis sustinenda sit per accidens pœna æterna. 248

TRACTATUS III.
DE GRATIA ET MERITO.

CAPVT I.
DE GRATIA HABITVALI.

CONTR. I. VTrum detur Gratia, quæ sit donum supernaturale, physicè inhærens naturæ intellectuali, & absque operatione permanens. 252

CONTR. II. An Gratia Habitualis sit forma justificans solùm, ex acceptione arbitraria, an ex intrinseco prædicato. 254

CONTR. III. Quo sensu Gratia Habitualis sit speciali modo Participatio naturæ divinæ. 255

CONTR. IV. Vtrum Gratia Habitualis distinguatur realiter à Charitatis Habitu. 256

CONTR.

CONTR. V. Vtrum sine infusione Gratiæ alteriusve doni, incompossibilis cum peccato, possit remitti peccatum mortale. 257
§. I. Prima probatio, desumpta ex statu puræ Naturæ. Ibid.
§. II. Secunda probatio Conclusionis, desumpta ex remissione peccati Venialis. 260
§. III. Tertia probatio, desumpta ex paritate remissionis ab homine factæ, sine immutatione illius cui culpa remittitur. 261
§. IV. Declaratur objectum Condonationis Extrinsecæ. Ibid.
§. V. Solvuntur Objectiones contra condonationem extrinsecam. 264
CONTR. VI. Vtrum Gratia sanctificans possit divinitùs conjungi cum Peccato Mortali, & inimicitia. 268
CONTR. VII. Vtrum actus perfectæ Charitatis sit ex essentiali sua perfectione Forma justificans. 270

CAPVT II.

DE NECESSITATE GRATIÆ AD DECLINANDVM A MALO, ET FACIENDVM BONVM.

CONTR. I. VTrum Deus potuisset hominem creare cum Concupiscentia non subjecta Rationi. 276
CONTR. II. Vtrum, & in quibus Natura lapsa sit debilior, quàm esset Natura pura ante lapsum. 279
CONTR. III. Vtrum Homo viribus Naturæ consequi possit Beatitudinem Supernaturalem. 282
CONTR. IV. Vtrum Gratia necessaria ad consequendam salutem, nemini denegetur. 283
CONTR. V. Quo sensu verum sit, Facienti quod in se est, Deus non denegat Gratiam. 285
CONTR. VI. Vtrum ratione Indolis & Complexionis Naturalis, secluso omni extrinseco, vnus sit meliùs dispositus ad bonum vsum gratiæ, quàm alius. 290
CONTR. VII. Vtrum Gratia Christi sit necessaria ad vincendas graves tentationes. 293
CONTR. VIII. Vtrum sit necessaria Gratia ad vincendam tentationem levem. 296
CONTR. IX. Vtrum cum auxilijs ordinarijs possint per longum tempus vitari omnia Venialia. 297
CONTR. X. Qualiter sit impossibile, Hominem resistere toti collectioni omnium auxiliorum possibilium. 300

CAPVT III.

DE MERITO.

CONTR. I. QVomodo intelligenda sit Meriti Divisio in Meritum de Congruo & Meritum de Condigno. 301
CONTR. II. Vtrum Homo Viator possit aliquid apud Deum mereri. 302
CONTR. III. Quinam Virtutum actus mereantur de condigno vitam æternam. 304
CONTR. IV. An donum intrinsecè Supernaturale, possit esse præmium actûs quoad substantiã Naturalis. Ibid.
CONTR. V. Vtrum statûs Gratiæ in operante sit conditio necessaria ad merendũ de condigno vitam æternam. 306
CONTR. VI. Vtrum de ratione Meriti sit voluntaria abdicatio alicujus boni temporalis. Ibid.
CONTR. VII. Vtrum de ratione Meriti sit, esse opus hominis Viatoris. 309
CONTR. VIII. Quomodo mereamur Gratiam & Gloriam. 310
CONTR. IX. Vtrum Actus nostri possint ab extrinseco participare formaliter rationem Meriti. Ubi etiam, de conjunctione cum Meritis Christi. 314

LIBER III.

DE VIRTVTIBVS THEOLOGICIS, FIDE, SPE, CHARITATE.

CONTR. Proæm. I. IN quonam consistat Conceptus Entis Supernaturalis in genere.
§. I. Referuntur aliorum Sententiæ. 317
§. II. Communis aliorum Sententia declaratur. 318
§. III. Quodnam sit prædicatum primum Supernaturalitatis. 319
§. IV. Explicatur Supernaturalitas Præsuppositiva. 320
CONTR. Proæm. II. De Natura Virtutum Theologicarum in genere, & objecto Attributionis Fidei in Specie. 322

TRACTA-

TRACTATUS I.
DE FIDE.

CAPVT I.
DE RESOLVTIONE FIDEI IN SVVM OBIECTVM FORMALE.

CONTR. I. VTrum Assensus Fidei habeat reverà Motivum assentiendi. 326

CONTR. II. Sub quo conceptu Formali moveatur Intellectus ad actum Fidei, ab Auctoritate divina. 327

CONTR. III. Vtrum veracitati Dei assentiamur actu Fidei immediato, vel mediato. 330

CONTR. IV. Vtrum veracitas Dei præter Infallibilitatem in cognoscendo & dicendo, includat insuper hoc prædicatum; Non posse permittere hanc apparentiam credibilitatis, quin Deus loquatur. 332

CONTR. V. Quomodo Fides nostra nitatur Revelatione Dei. Vbi vltima Fidei resolutio declaratur. 334

§. I. Rejicitur Sententia resolvens Fidem in Lumen internum fidei. 335

§. II. Rejicitur Sententia resolvens Fidem in revelationem Dei, tanquam in meram conditionē. Ibid.

§. III. Rejicitur Sententia resolvens Fidem in revelationem præteritam. 336

§. IV. Refertur Sententia resolvens Fidem in authoritatem Ecclesiæ, vt est authoritas merè Humana. 339

§. V. Verior Sententia circa resolutionem Fidei. Ibid.

§. VI. Solvitur prima objectio, & ostenditur, omnes credentes sufficienter apprehendere Deum sibi loquentem. 341

§. VII. Solvitur secunda Objectio, & declaratur, quomodo locutio Ecclesiæ ex terminis apparere possit, esse locutio Dei. 343

§. VIII. Expediuntur reliquæ Objectiones. 344

CONTR. VI. Vtrum habitus Fidei nostræ possit influere in actum Fidei, nixum revelatione privatâ. 346

CONTR. VII. Vtrum objecta virtualiter tantùm & implicitè revelata, possint credi Fide divinâ.

§. I. Præmittuntur aliqua, pro statu quæstionis intelligendo. 347

§. II. Probabilior doctrina diversis Conclusionibus traditur. 348

§. III. Applicatur Regula tradita particularibus exemplis. 350

§. IV. Vtrum sit Fide divinâ credibile, Clementem IX. esse verum Pontificem, & Concilium Tridentinum fuisse legitimum. 351

§. V. Solvuntur Objectiones. 353

CAPVT II.
DE CREDIBILITATE MYSTERIORVM FIDEI.

CONTR. I. VTrum vera Religio habeat pro se Motiva evidentia Credibilitatis, sive absolutè, sive comparatè spectetur. 355

CONTR. II. Quænam sint præcipua Argumenta, convincentia, nostram Religionem dignam esse, quæ omnibus alijs præferatur. 357

CONTR. III. Vtrum in Rusticis, Pueris, alijsque simplicibus, Motivum Credibilitatis consistat in aliquo Discerniculo supernaturali, supplente defectum Motivorum recensitorum.

§. I. Refertur Sententia affirmans. 361

§. II. Rejicitur Discerniculum P. Antonij Perez. 362

§. III. Discerniculum Cardin. Pallavicini rejicitur. 364

§. IV. Discerniculum P. Martini Esparza rejicitur. 371

§. V. Qualia Motiva Credibilitatis sufficiant simplicioribus ad credendum Fide infusâ. 373

§. VI. Dubium incidens, an repugnet, actum supernaturalem versari circa objectum naturale. 374

CAPVT III.
DE CERTITVDINE ET FIRMITATE ACTVS FIDEI.

CONTR. I. QVid sit Formido.

§. I. Referuntur aliorū Sententiæ. 376

§. II. Quid sit Formido, & quomodo subjaceat voluntati. 377

CONTR. II. Vtrum omnis actus Fidei infusæ, excludat formidinem per suum proprium & intrinsecum tendendi modum. 379
CONTR. III. Vtrum ex Fide à nobis asserta, procedere possit amor Dei super omnia. 382
CONTR. IV. Qualis Certitudo sit de ratione Fidei. 384
CONTR. V. An, & quo sensu actus Fidei divinæ certior sit assensu Evidente naturali. Ibid.

CAPVT IV.

DE OBSCVRITATE FIDEI EIVSQVE REPVGNANTIA CVM EVIDENTIA.

CONTR. I. VTrum actus Fidei possit esse Evidens in Attestante. 387
CONTR. II. Cum quali Evidentia naturali circa idem Objectum materiale consistere possit actus Fidei. 388
CONTR. III. Vtrum eidem objecto possimus assentiri ex motivo Scientiæ & Fidei, per vnum indivisibilem actũ supernaturalẽ, & à nostro habitu infuso procedentem. 392

CAPVT V.

DE REPVGNANTIA FIDEI CVM FALSITATE.

CONTR. I. AN Deus possit revelare falsum. 396
CONTR. II. Vtrum circa revelationem apparentem elici possit actus Fidei supernaturalis falsus. 397

CAPVT VI.

DE MODO TENDENDI FIDEI IN SVA OBIECTA, FORMALE ET MATERIALE.

CONTR. vnica. VTrum assensus Fidei possit consistere in discursu formali. 399

CAPVT VII.

DE FIDEI ALIORVMQVE AD IPSAM CONCVRRENTIVM SVPERNATVRALITATE.

CONTR. I. AN actus Fidei sit supernaturalis quoad Substantiam. 401
CONTR. II. An Species impressæ, concurrentes ad actum Fidei, sint supernaturales. Ibid.
CONTR. III. An Judicium Credibilitatis sit supernaturale. 403
CONTR. IV. Vtrum pia voluntatis affectio, imperans assensum Fidei, sit supernaturalis. 404

CAPVT VIII.

DE NECESSITATE FIDEI AD SALVTEM.

CONTR. I. QUorum articulorum Fides sit necessaria necessitate medij. 405
CONTR. II. An sine Fide strictè dicta, fiat aliquod opus supernaturale & meritorium. 406
CONTR. III. Quo sensu, Fides Dei vt remuneratoris, sit necessaria necessitate medij. 408
CONTR. IV. An, & quomodo sit necessaria Fides Trinitatis, & Incarnationis. 409
CONTR. V. Quomodo Fides sit sub Præcepto. Ibid.
CONTR. VI. Quænam sit obligatio confitendi Fidem. 410

CAPVT IX.

DE HABITV FIDEI.

CONTR. I. QUandonam Habitus Fidei infundatur, & quænam dispositio prærequiratur. 411
CONTR. II. Quare Habitus Fidei maneat in Peccatore. 412
Dubium incidens, de Influxu Habituum in actus Præceptos. 413
CONTR. III. In quonam subjecto reperiatur Fides. 414

CAPVT X.

DE HÆRESI ET HÆRETICIS.

CONTR. I. QUomodo differant Hæretici, ab alijs Infidelibus. 415
CONTR. II. In quonam consistat Pertinacia requisita ad hæresin. 416
CONTR. III. Quænam Pœnæ sint in hæreticos à Jure Constitutæ. Ibid.

TRACTA-

TRACTATUS II.
DE SPE ET CHARITATE.

CAPUT I.
DE SPE.

CONTR. I. QUis sit Conceptus formalis Spei. 419

CONTR. II. Quodnam sit Objectum formale Spei Theologicæ. 422

CONTR. III. Quodnam sit Objectum materiale Spei Theologicæ. 423

CONTR. IV. Quonam sensu Spes Theologica sit certa. Ibid.

CONTR. V. In quibus detur Spes Theologica. 424

CONTR. VI. Vtrum habens Revelationem suæ Damnationis, possit sperare, aut licitè desperare. 425

CAPVT II.
DE CHARITATE.

CONTR. I. QUodnam sit objectum formale Charitatis Theologicæ. 426

CONTR. II. Quare bona extrinseca, quæ Deo volumus, non sint objecta specificativa Habitûs Charitatis. 429

CONTR. III. Vtrum inter Deum & Hominem dari possit vera Amicitia. 430

CONTR. IV. An Habitus Charitatis augeatur per actus quantumvis remissos. 431

CONTR. V. An per durationem actûs augeatur Habitus Charitatis & Gratiæ. 433

CONTR. VI. Quis ordo Charitatis servandus sit inter se, & proximum. 436

CONTR. VII. De Eleemosynâ, & Correctione fraterna. 437

CONTR. VIII. De Scandalo. 438

LIBER IV.
DE INCARNATIONE, ET SACRAMENTIS.

TRACTATUS I.
DE INCARNATIONE.

CAPVT I.
DE NECESSITATE INCARNATIONIS.

CONTR. I. VTrum Peccatum sit infinitæ Malitiæ. 441

CONTR. II. An pura Creatura possit condignè satisfacere pro peccato mortali, proprio, vel alieno.

§. I. Præmittuntur aliqua de Merito primæ Gratiæ, & statuitur vera Sententia de Satisfactione. 448

§. II. Rationes minùs efficaces proponuntur. 450

§. III. Digressio brevis, vtrum opus puræ creaturæ possit esse æqualis bonitatis cum malitia peccati. 452

§. IV. Probatur Conclusio alijs Argumentis. 454

§. V. Solvuntur Objectiones. 457

CONTR. III. Vtrum Christus condignè satisfecerit pro peccato humani generis, & ejusdem reparationem condignè promeruerit, & vtrum illius Merita sint valoris Infiniti.

§. I. Affirmativæ Sententiæ Auctoritas. 458

§. II. Vtrum opera Christi habuerint debitam æqualitatem cum offensa quà tali. Ibid.
§. III. Vtrum Satisfactio Christi fuerit sufficienter ad alterum. Ibid.
§. IV. An Satisfactio Christi fuerit Satisfactio illius qui offendit. 459
§. V. Vtrum Satisfactioni condignæ repugnet, esse ex acceptis ab offenso, vel ex ejus bonis. 460
§. VI. Vtrum Satisfactio Christi fuerit ex aliàs Indebitis. Ibid.
§. VII. Vtrum Satisfactio Christi debuerit acceptari. Ibid.
§. VIII. Vtrum, & ex quo fundamento Merita Christi habeant valorem infinitum ad præmium majus & majus in infinitum. 462
§. IX. Solvuntur Objectiones. 463
CONTR. IV. Vtrum Satisfactio Christi fuerit ex rigore Justitiæ.
§. I. Quædam ad Statum quæstionis præmittuntur. 467
§. II. Vtrum Satisfactio ex rigore Justitiæ repugnet in Christo ex speciali ratione. Ibid.
§. III. Vtrum præjudicaret perfectissimo Dominio Dei, si obligaretur creaturæ ex Justitia commutativa. 468
§. IV. Solvuntur Objectiones pugnantes pro Justitia commutativa in Deo. 469
§. V. An pura creatura possit obligari, & satisfacere Deo pro debito ex Justitia Commutativa. 471

CAPUT II.
DE CAVSSA FINALI SEV MOTIVA INCARNATIONIS.

CONTR. vnica. VTrum Redemptio nostra fuerit Finis vnicus & adæquatus Incarnationis. 476

CAPVT III.
DE SVBSTANTIA INCARNATIONIS SECVNDVM SE EIVSQVE EXTREMIS.

CONTR. I. IN quo consistat Assumptio humanitatis facta à Verbo divino.
§. I. Error Nestorij & Eutichetis. 479
§. II. Vtrum ex Mysterio Incarnationis colligatur probabilius Subsistentiam esse positivam, an negativam. 481
§. III. Vtrum Vnio hypostatica distinguatur realiter ab extremis, & quid illa sit. 484
§. IV. Vtrum Vnio hypostatica sit Modus substantialis supernaturalis. 485
CONTR. II. Vtrum sola Personalitas Verbi, vel etiam Natura Divina secundùm esse absolutum terminaverit immediatè Vnionem Hypostaticam. 486
CONTR. III. Quænam terminent Vnionem hypostaticam ex parte Naturæ assumptæ. 489

CAPUT IV.
DE SANCTITATE HVMANITATIS CHRISTI.

CONTR. I. VTrum Humanitas Christi sanctificetur sanctitate increatâ. 490
CONTR. II. Vtrum tam Divinitas quàm Personalitas, atque etiam ipsa Vnio sanctificet Humanitatem. 492
CONTR. III. Vtrum Gratia Habitualis, aliaque dona supernaturalia fuerint in Christo. 494

CAPUT V.
DE CHRISTI IMPECCABILITATE.

CONTR. I. AN cum Vnione Hypostatica consistere possit peccatum. 495
CONTR. II. An Vnio Hypostatica possit destrui per peccatum, vel antecedenter impediri. 496

CAPUT VI.
DE LIBERTATE CHRISTI.

CONTR. I. AN, & quo sensu Præceptum moriendi possit cum impeccabilitate & libertate moriendi conciliari. 498
§. I. An sufficerit Libertas moriendi quoad Circumstantias. Ibid.
§. II. An satisfiat difficultati dicendo, quòd Christus potuisset recusare Præceptum, & non recusaverit. 499
§. III. Vtrum expediatur difficultas per Obedientiam affectivam. 500
§. IV. Vtrum repugnet Christo fuisse impositum Præceptum Theologicè & rigorosè acceptum. Ibid.
§. V. Quo sensu Christus dicatur accepisse Mandatum moriendi. 501
§. VI. Solvuntur Objectiones. 502
CONTR. II. Vtrum Christus fuerit liber ad actus inæqualis perfectionis. 504
CONTR. III. Vtrum libertas Christi fuerit subjecta Fomiti peccati. 507
CONTR. IV. Quo sensu dicenda sit Voluntas Christi fuisse semper conformis voluntas divinæ. 508

CAPVT

CAPUT VII.
DE PRÆMIIS MERITORVM CHRISTI.

CONTR. I. VTrum Incarnatio quoad Substantiam spectata, fuerit Præmium alicujus Meriti. 509

CONTR. II. An ex Meritis Christi B. Virgo meruerit circumstantiam Maternitatis: & an cæteri Progenitores Christi circumstantiam stirpis.

§. I. Vtrum B.V. meruerit Maternitatem de condigno. 511

§. II. Vtrum B. V. meruerit Maternitatem de Congruo. Proponitur difficultas, & Sententia admittens tantùm meritum dispositivũ. 512

§. III. Refertur Sententia cõstituens Christum in Statu independente à suis progenitoribus. 513

§. IV. Præcedentium Sententiarum fundamentum seu Suppositum, falsum esse demonstratur. 514

§. V. Facilior modus expediendi præsentem difficultatem. 515

CAPUT VIII.
DE SCIENTIA CHRISTI.

CONTR. I. QVænam Objecta cognoverit Christus per Visionem beatam. 518

CONTR. II. An in Christo fuerit Scientia per se infusa. 519

CONTR. III. An in Christo fuerit Scientia naturalis per accidens infusa, vel, an fuerit successivè, & modo naturali acquisita. 520

CAPUT IX.
DE QVIBVSDAM PROPOSITIONIBVS, MODISQVE LOQVENDI CIRCA MYSTERIVM INCARNATIONIS.

CONTR. I. VTrum Christus, cum addito: *in quantùm homo*, vel etiam Absolutè, & sine addito possit dici Creatura. 523

CONTR. II. Vtrum Christus dici possit Vnus, an Plures, Vnum, an Plura. 524

CAPUT X.
DE SACERDOTIO CHRITSI.

CONTR. I. SEcundùm quam Naturam Christus sit Mediator & Sacerdos. 524

CONTR. II. Quis fuerit effectus Sacrificij à Christo oblati. 525

CONTR. III. Quo sensu Christus sit, & dicatur Sacerdos in æternum. 526

CONTR. IV. An Christus fuerit Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech. 527

CONTR. V. Quale Jus & Dominium habuerit Christus Dominus. 528

CAPUT XI.
DE SERVITVTE ET FILIATIONE.

CONTR. I. AN Christus secundùm Humanitatem sit, & dici possit Servus Dei. 528

CONTR. II. Quo sensu Christus sit Filius naturalis, & non adoptivus. 529

CAPUT XII.
DE ADORATIONE CHRISTI, ET CVLTV IMAGINVM.

CONTR. I. QVid sit Adoratio in genere. 531

CONTR. II. Vtrum Christus vt Homo Adorari possit cultu latriæ. 532

CONTR. III. Vtrum Humanitas Christi possit adorare Angelos & Homines. 534

CONTR. IV. Quomodo adoratio Imaginum feratur in Imaginem & Exemplar. 536

CAPUT ULTIMUM.
DE COMMVNICATIONE IDIOMATVM. 538

TRACTATUS II.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

DE NATVRA SEV ESSENTIA SACRAMENTI, THEOLOGICE ET DOGMATICE SVMPTI.

CONTR. I. AN ad rationem Sacramenti spectet ratio Signi, Symboli, & Caussæ. 541

CONTR. II. Vtrum de ratione Sacramenti sit, esse Signum, seu Cæremoniam stabilem 543

CONTR. III. Vtrum Sacramenta novæ & antiquæ Legis conveniant vnivocè, possintque vnâ Definitione commodè definiri. 544

§. I. Rejiciuntur variæ Definitiones Sacramentorum in genere. 544

§. II. Examinatur Definitio Cardin. de Lugo. 546

§. III. Examinatur Definitio P. Ægidij Coninck. 547

§. IV. Sacramenta veteris & novæ Legis non nisi Analogicè convenire concluditur. 548

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORVM NOVAE LEGIS.

CONTR. I. AN, & quo sensu singula Sacramenta constent Rebus tanquã Materiâ, & Verbis tanquam Formâ. 550

Digressio ad Materiam & Formam Matrimonij. 551

CONTR. II. An & quo sensu Materia & Forma Sacramentorum sit determinata à Christo. 555

CONTR. III. Quanta Materiæ Variatio esse debeat, vt reddat Sacramentum Invalidum. 557

CONTR. IV. Quænam Variatio Formæ obsit Valori Sacramentorum. 558

CONTR. V. Quomodo error, vel intentio perversa Ministri circa vocum significationem, & vsum possit obesse Valori Sacramenti. 559

CAPUT III.

DE SACRAMENTORVM VIRTVTE ET EFFECTIBVS.

CONTR. I. AN, & in quo Sensu differat Gratia Sacramentalis à non Sacramentali. 562

CONTR. II. Vtrum repugnet, Gratiam sanctificantem caussari à Sacramentis influxu physico per Potentiam Obedientialem. 564

§. I. Primum Argumentum pro non repugnantia, desumptum ex Virtute inchoata ad gradum Entis. 565

§. II. Argumentum secundum, deductum ex Miraculis quibusdam. 566

§. III. Argumentum tertium, deductum ex Perfectione Divina. 566

§. IV. Argumentum quartum, desumptum ex dominio Dei. 567

§. V. Argumentum quintum, desumptum ex manifestatione specialis perfectionis Divinæ. 567

§. VI. Solvuntur Objectiones. 567

CONTR. III. Vtrum Sacramenta caussent Gratiam physicè, vel tantùm moraliter. 570

§. I. Rejicitur prima Sententia. 571

§. II. Rejicitur Qualitas Relativa & Exactiva Gratiæ. 571

§. III. Rejicitur Elevatio extrinseca Sacramentorum. 572

§. IV. Proponitur vera Sententia de modo quo Sacramenta caussent Gratiã, & solvuntur Objectiones. 572

§. V. Explicatur discrimen inter Caussam Moralem, & Conditionem. 575

§. VI. Vtrum Circumcisio fuerit Caussa Gratiæ, vel Conditio, vel Neutrum. 576

§. VII. Solvuntur Objectiones. 579

CONTR. IV. Quænam Sacramenta Characterem imprimant, & quid ille sit. 580

CAPVT

CAPUT IV.
DE MINISTRO SACRAMENTORVM.

CONTR. I. QValis Intentio requiratur in Ministro ad valorem Sacramentorum. 583

CONTR. II. Vtrum ad conficiendum Sacramentum sufficiat intentio Habitualis, Virtualis, Indirecta. 586

§. I. Explicatur Diversitas, harum Intentionum. 586

§. II. De Intentione Habituali. 586

§. III. De Intentione Virtuali. 587

§. IV. De Intentione Indirecta. 588

§. V. An sufficiat Intentio directè intendens actiones Sacramentales per medium privans vsu rationis. 588

CONTR. III. Vtrum ad valorem Sacramenti sufficiat Intentio conditionata. 589

CONTR. IV. Quænam ex Intentionibus contrarijs censenda sit sortiri effectum. 593

CAPVT V.
DE SVSCIPIENTE SACRAMENTVM.

CONTR. I. AN,& quomodo dispositio suscipientis sit mensura Gratiæ Sacramentalis. 594

CONTR. II. An,& quomodo Sacramentum cum Obice receptum reviviscat. 595

CONTR. III. Vtrum per reviviscentiam Baptismi possint Indirectè remitti peccata post Baptismum commissa, sine concursu causæ directè remissivæ. 598

CONTR. IV. Qualis Intentio requiratur in suscipiente Sacramentum. 599

TRACTATUS III.

DE AVGVSTISSIMO EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

CAPVT I.
DE PARTIBVS CONSTITVTIVIS EVCHARISTIAE.

CONTR. I. AN Species seu Accidentia panis & vini sint partes Eucharistiæ. 601

CONTR. II. Vtrum, & quomodo in Eucharistia importetur corpus Christi & Species. 602

CONTR. III. An verba Consecrationis sint intrinseca Eucharistiæ Sacramento. 603

CONTR. IV. Vtrum intentio Ministri sit pars Eucharistiæ, aliorúmque Sacramentorum. 604

CONTR. V. An, & qua ratione Substantia panis & vini constituant intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ. 605

CONTR. VI. An vsus seu sumptio Eucharistiæ sit pars Eucharistiæ. 606

CAPUT II.
DE VNITATE ET NECESSITATE EVCHARISTIAE.

CONTR. I. VTrum Eucharistiæ Sacramentum sit vnum Specie infimâ. 607

CONTR. II. An, & quomodo hoc Sacramentum numero multiplicetur. 608

CONTR. III. An Eucharistia sit necessaria necessitate Medij ad salutem, in re, vel in voto.

§. I. Explicatur differentia inter necessitatem Medij & Præcepti. 609

§. II. Doctrina tradita applicatur Eucharistiæ. 610

CAPUT III.
DE MATERIA REMOTA EVCHARISTIAE, PANE ET VINO.

CONTR. I. QValis Panis,& qualé Vinum requiratur. 611

CONTR. II. Ex quo Præcepto aqua sit vino admiscenda. 613

CONTR. III. Vtrum ad hoc, vt aqua convertatur in Sanguinem, priùs convertatur conversione physicâ in vinum, an potiùs immediatè sicut vinum, convertatur in Sanguinem. 614

Solvuntur Objectiones. 617

CAPUT

CAPUT IV.

DE CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI SVB SPECIEBVS PANIS ET VINI PRÆSENTIA.

CONTR. I. AN Christus sit præsens in Eucharistia, & qualis illa sit præsentia. 620

CONTR. II. In quonam consistat vnio Corporis Christi cum speciebus. 621

CAPUT V.

DE CONVERSIONE PANIS ET VINI IN CORPVS ET SANGVINEM CHRISTI.

CONTR. I. AN ad conversionem in genere, requiratur vt terminus à Quo omnino esse desinat. 624

CONTR. II. Quomodo ex verbis Christi colligatur conversio Eucharistica. 625

CONTR. III. Vtrum in conversione Eucharistica producatur Corpus Christi novâ actione. 628

CAPUT VI.

DE IIS QVÆ VEL VI VERBORVM, VEL PER CONCOMITANTIAM PONVNTVR IN EVCHARISTIA.

CONTR. I. QVid ponatur vi Verborum sub speciebus Panis. 630

CONTR. II. Quid ponatur vi Verborum sub speciebus Vini. 633

CONTR. III. Quomodo Divinitas & Personalitates Divinæ existant in Eucharistia. 633

CAPUT VII.

DE ACCIDENTIBVS PANIS ET VINI MANENTIBVS IN EVCHARISTIA.

CONTR. I. VTrum Accidentia Panis remaneant. 634

CONTR. II. Quomodo ex speciebus consecratis generetur Substantia. 634

CAPUT VIII.

DE FORMA SACRAMENTI EVCHARISTIAE.

CONTR. I. QVomodo verificentur verba consecrationis. 636

CONTR. II. An Verba causent Conversionem Eucharisticam vt vera. 637

CONTR. III. Quomodo significet Pronomen Hoc, & Hic, in verbis Consecrationis. 638

CONTR. IV. An plures Sacerdotes possint simul consecrare eandem materiam. 639

CONTR. V. An verba Consecrationis, dicantur Enunciativè, vel Recitative. 641

CAPVT IX.

DE EFFECTIBVS EVCHARISTIAE.

CONTR. I. AN Eucharistia aliquando per accidens conferat primam Gratiam ex opere operato. 645

CONTR. II. An ambæ Species majorem gratiam conferant, quàm vna sola. 646

TRACTATUS IV.

DE POENITENTIA.

PARS I.

DE POENITENTIA VT EST VIRTVS MORALIS.

CAPUT I.

DE GENERE ET DIFFERENTIA POENITENTIAE.

CONTR. I. AN Pœnitentia sit Virtus. 649

CONTR. II. An detur Pœnitentia, quæ sit Virtus Specialis, contradistincta à cæteris virtutibus, tum seorsim, tum collectivè sumptis. 651

CONTR. III. Vtrum detur Habitus purè reflexivus super peccato commisso, ejusque

que emendativus,& sub hoc conceptu mereatur specialiùs vocari Pœnitentia. 651
§. I. Resolvitur Quæstio in primo sensu. 651
§. II. Resolvitur Quæstio in sensu formali. 653
CONTR. IV. An sit possibile peccatum ex intrinseco prædicato indelebile per Pœnitentiam. 655

CAPUT II.

DE PRÆCIPVO POENITENTIAE ACTV, AD PECCATI DELETIONEM IDONEO, CONTRITIONE.

CONTR. I. QVale Motivum esse debeat Contritionis prout differt ab Attritione. 658
CONTR. II. An, & quo sensu malum Culpæ sit majus, magisque detestabile per Contritionem perfectam, quàm malum pœnæ Inferni. 659

CAPVT III.

DE NECESSITATE POENITENTIAE.

CONTR. I. AN defacto Pœnitentia sit necessario necessitate Medij. 663
CONTR. II. An Pœnitentia sit necessaria de potentia absoluta. 664
CONTR. III. Vtrum Deus possit remittere peccatum pro tempore quo committitur. 666
CONTR. IV. An Pœnitentia Justificativa sit necessaria ex Præcepto naturali. 668
CONTR. V. Pro quo tempore sit Pœnitentia necessaria ex Præcepto naturali.
§. I. An Præceptum naturale Pœnitentiæ salutaris, obliget statim post commissum peccatum. 669
§. II. An Præceptum naturale Pœnitentiæ obliget solùm in periculo mortis. 671
§. III. An post peccatum commissum, teneatur homo Lege naturali ad peccatum statim retractandum, & deinde toties, quoties peccati memoria occurrit. 672

CAPUT IV.

DE EFFECTIBVS POENITENTIAE.

CONTR. I. QVomodo Pœnitentia deleat Pœnam. 674
CONTR. II. Quibus modis deleatur Peccatum veniale. 675
CONTR. III. Vtrum peccata redeant per lapsum. 676
CONTR. IV. Quomodo per Pœnitentiam merita reviviscant. 678
Solvuntur Objectiones, & explicatur ratio fundamentalis reviviscentiæ. 680

PARS II.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

CAPUT V.

DE ESSENTIA ET PARTIBVS CONSTITVTIVIS HVIVS SACRAMENTI.

CONTR. I. QVænam sint partes constitutivæ hujus Sacramenti. 682
CONTR. II. An Peccata absolvenda ità sint Materia remota, vt nullo sensu sint Pars Sacramenti. 683

CAPUT VI.

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIAE.

CONTR. I. QVo sensu vera sit Forma: *Ego te absolvo*, respectu peccatorum jam antè remissorum. 685
§. I. Aliorum Sententiæ referuntur. 685
§. II. Nostra Sententia. 687
CONTR. II. Vtrum possit conferri valida absolutio per solum verbum *Absolvo*: & tandem per solum: *Etiam*. 690

CAPUT VII.

DE DOLORE ET PROPOSITO REQVISITO AD SACRAMENTVM POENITENTIAE.

CONTR. I. VTrum Contritio ex solo metu Pœnæ, & desiderio Beatitudinis sit honesta. 692

CONTR. II. Vtrum ad hoc Sacramentum sufficiat Attritio ex solo motivo creato, sine motivo Charitatis. 694

Solvuntur Objectiones. 696

CONTR. III. Vtrum Dolor debeat esse prior naturâ vel tempore ante Confessionem. 699

CONTR. IV. Vtrum ad valorem hujus Sacramenti sit necessarius dolor & propositum ex motivo vniversali ad omnia mortalia. Vbi, An hoc Sacramentum ex hoc capite nunquam possit esse validum & informe. 700

CONTR. V. Qualis Dolor & Propositum requiratur ad Confessionem Venialium. 702

CAPUT VIII.

DE CONFESSIONE, EIVSQVE MATERIA CIRCA QVAM.

CONTR. I. AN Jure divino sit obligatio confitendi peccata mortalia Dubia. 703

CONTR. II. An Circumstantiæ Aggravantes sint necessariò aperiendæ in Confessione. 706

Solvuntur Objectiones. 709

CAPUT IX.

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE.

CONTR. vnic. AN Collatio Ordinis sit etiam immediata collatio Jurisdictionis. 711

CAPUT X.

DE SIGILLO CONFESSIONIS.

CONTR. I. QVo Jure sit hoc Sigillum introductum in toto suo rigore. 713

CONTR. II. An, & quomodo liceat Confessario vti notitiâ Confessionis. 714

CONTR. III. Vtrum ratione Sigilli defendi possit licentia manifestandi Complicem in confessione, si peccatum aliter explicari non possit. 716

CAPUT XI.

DE SATISFACTIONE SACRAMENTALI.

CONTR. I. AN opus formaliter satisfactorium debeat esse Pœnale, formaliter Liberum, & in Gratia factum. 717

CONTR. II. An sit obligatio imponendi Pœnitentiam, eamque Acceptandi. 718

CONTR. III. Quis possit mutare Pœnitentiam. 719

CONTRO-

CONTROVERSIARVM THEOLOGICARVM

LIBER I.

DE DEO ET ANGELIS.

TRACTATVS I.

DE DEO, VT EST VNVS IN NATVRA.

CAPVT I.

DE EXISTENTIA DEI, ESSENTIA, ET ATTRIBVTIS DIVINIS IN GENERE.

CONTROVERSIA I.

Virum homini in Viâ & Cognitione Naturali possit Immediatè Evidens esse Existentia DEI.

1. TRiplici sensu hæc Quæstio formari posset. Primus esset, an immediatè possit homini Evidens esse aliquod Prædicatum cum Deo Identificatum, & convertibile cum eodem, sive hæc Identitas ignoretur, sive sciatur à nobis. Secundus esset, quærendo, utrum possit in viâ comparari judicium immediatum, quo affirmaretur Existentia Dei prout relucens in Existentiâ Creaturæ, quam etiam & eodem judicio immediatè affirmaremus, sicut auditâ voce Petri, nobis benè notâ, immediatè judicamus existere Petrum, ut connexum cum voce quam audimus, & affirmamus existere. Tertius est, an secluſa omni connexione Creaturæ existentis cum Deo, possit intellectus immediatè determinari ad judicandum; existere Deum sub conceptu Prædicati, quod omnes scimus esse convertibile cum Deo, adeoque ex hypothesi quòd tale prædicatum existat, omnium consensu etiam existat Deus.

2. Non movetur Quæstio præsens in primo sensu. Ratio est, quia præsenti quæstioni non satisfieret, si quis cum Recentioribus quibusdam supponeret, quædam prædicata converti cum Deo, quæ tamen alij negant converti. v. g. docent Recentiores, veritates necessarias, seu ut rectiùs dicam, necessitatem propositionum immediatè ex terminis evidentium, ut: *Totum est majus suâ parte: Quodlibet est vel non est*, &c. item Possibilitates & Impossibilitates rerum, adeoque etiam impossibilitatem hujus: *Posse aliquid simul esse & non esse.* quæ est immediatè evidens, has inquam veritates docent illi identificari & converti cum Deo, quem dicunt esse omnium possibilium possibilitatem, & impossibilium impossibilitatem, & omnium necessariorum necessitatem: hoc si verum esset, utique aliquod Divinum Prædicatum esset immediatè Evidens, & tamen adhuc remaneret indagandum, an immediatè possit esse evidens, existere Deum sub conceptu prædicati indubitabilis, quòd sit proprium Dei, cujusmodi sunt: Esse Principium Primũ omniũ, esse Ens sibi sufficiens, omnipotens &c. hæc inquam prædicata, eorumque existentia, non continetur formaliter & explicitè in hac veritate: *Totum est majus suâ parte.* sed opus est longiore discursu, vt eruatur: v. g. hoc discursu: Totum esse majus suâ parte, est Veritas necessaria: ergo illius necessitas existit ab æterno: sed nihil existit necessariò ab æterno nisi Deus, Principium primum omnium; ens sibi sufficiens; Omnipotens &c. ergo existit Deus &c. ergo à primo ad ultimum, quemcunq; lateret hic discursus, eundem lateret immediatè cognita existentia Dei sub conceptu prædicati indubitabilis, quòd sit Prædicatum Divinum.

3. Neque etiam procedit Quæstio in Secundo sensu. Vel si quis in hoc sensu eam disputare velit, eum remitto ad Philosophiam, in quâ tenui, & adhuc teneo, illa objecta, quæ repetitis argumentationibus & illationibus affirmantur, posse tandem intellectui fieri tam familiaria, ut absque modo tendendi illativo, qui exprimitur per particulam *ERGO*, possit Immediatè assentiri simul & semel objecto Materiali & Formali; cujus rei exemplum jam paulò antè insinuavi; qui enim ex auditâ voce Petri, per discursum deduceret Petrum esse præsentem, posset tandem immediatè judicare: *hæc vox est connexa cum Existentiâ Petri, qui est præsens.* ergo hoc ipsum contingere posset illi; qui sæpè frequentatis demonstrationibus, quibus ex creaturis existentibus probatur existentia Dei in ratione Primi Principij, acquireret facilitatem judicandi immediatè connexionem existentiæ creaturæ cum existentiâ Dei.

4. Procedit itaque Quæstio in Tertio sensu; an possit existentia Dei esse immediatè evidens independenter ab omni connexione cum creaturâ existente, & sub conceptu talis Prædicati, quod omnium consensu est Prædicatum divinum, v. g. esse *Primum Principium, esse Ens essentialiter existens ab æterno, independens ab omni alio*; &c. In quâ Quæstione:

5. Dicendum est, non posse à nobis naturale judicium evidens immediatum in hac vitâ comparari, quo independenter ab omni connexione cum creaturâ, cujus existentiam experimentaliter cognoscimus, judicemus existere Deum. Probatur. Vel hoc judicium esset judicium de existentiâ Dei ut sic, præscindendo ab hoc altero prædicato, quòd existat *essentialiter, necessariò, & indefectibiliter*, vel, quo judicaremus existere *essentialiter, necessariò, indefectibiliter*. Neutrum judicium haberi potest: ergo nullum. Minor probatur quoad primum membrum. Quidquid nullo modo, ne quidem secundùm aliquid sui est aptũ terminare cognitionem experimentalem existentiæ suæ, non potest etiam terminare judicium immediatum evidens existentiæ suæ; sed Deus non est aptus terminare cognitionem experimentalem existentiæ suæ: ergo nec judicium immediatum evidens. Major probatur. Quidquid terminat immediatum judicium evidens existentiæ suæ, debet ad hoc judicium determinare & movere per Physicum influxum, qui fieri non possit nisi ab objecto existente: sed quidquid nostrum intellectum in hac vitâ sic movet, hoc ipso movet & determinat ad cognitionem Experimentalem suæ existentiæ: ergo quidquid non est aptum terminare cognitionem Experimentalem suæ Existentiæ, non est aptum terminare judicium immediatum evidens suæ existentiæ.

6. Probatur etiam quoad Secundum Membrum. Deus in hac vitâ non potest cognosci nisi per species abstractas, alienas, alterius objecti per se repræsentativas. ergo non potest haberi judicium immediatum evidens, quo affirmemus Deum essentialiter, necessariò & indefectibiliter existere. Probatur consequentia. Species alienæ non possunt intellectui immediatè evidenter manifestare prædicatum Majoris Perfectionis, quàm sint prædicata illius entitatis, cujus illæ species sunt propriæ; sed nulla species in hac vitâ comparabilis, est propria alicujus entitatis habentis hoc prædicatum: *existere essentialiter, necessariò, indefectibiliter*: & hoc prædicatum est utique majoris perfectionis, quàm sunt prædicata illius entitatis creatæ, cujus species possumus comparare: ergo nullius speciei beneficio potest haberi judicium immediatum evidens, quo affirmemus, Deum existere necessariò, essentialiter, indefectibiliter.

7. Objcitur I. Significatum vocis *Deus*: est ens optimum, quo melius excogitari non potest; ergo qui hoc significatum debito modo apprehendit, determinatur ad judicandum immediatè: Deum esse ens essentialiter existens. Probatur consequ. ex terminis enim notum est, hoc prædicatum: *existere essentialiter*: esse melius quàm ejus oppositum; & ex terminis etiam notum est, ens Optimum, quo melius cogitari non potest, habere omne Prædicatum quod melius est quàm suum oppositum: item ex terminis notum est, esse ens Reale esse melius, quàm esse ens Chymæricum: ergo à primo ad ultimum ex terminis his benè apprehensis, quid intelligatur per Deum, per *existere essentialiter*, per *esse ens reale*, per *esse optimum*, determinatur intellectus ad judicandum immediatè: *Deus est ens essentialiter existens*, non minùs quàm apprehensis bene terminis significatis per *Totum*, & *Partem*, determinatur intellectus ad judicandum, Totum esse Majus suâ Parte. Probatur paritas. Quia sicut *Totum* dicit continentiam *partis* cum excessu, ita *Optimum* dicit continentiam cujuscunque particularis perfectionis simpliciter simplicis (qualis est Existentia Essentialis) cum excessu cæterarum omnium perfectionum.

8. Ad hoc argumentum, quod paucis indicavit S. Thomas *q. 2. a. 1. ad: 2.* ex ejusdem sensu & mente respondetur; Etiamsi totum concedatur, non esse probatum aliquid contra Conclusionem. Probatur quidem hoc argumento, hanc propositionem *Deus est ens essentialiter existens* esse nobis immediatè notam & evidentem in sensu Conditionato, & præscindente ab existentiâ absolutâ subjecti, hoc est, non affirmando existentiam subjecti; ut sensus sit; *Si existit Deus, existit essentialiter*: sed non probatur, quòd determinemur ad affirmandum simpliciter & absolutè: *existit Deus, & quidem essentialiter*: & hoc negatur in Conclusione; sicut etiam affirmando Totum esse majus suâ parte, non hoc ipso affirmamus, existere aliquod totum, illudque esse majus suâ parte.

9. Pari modo hæc propositio: *Ens optimum essentialiter existit*, non est nobis immediatè nota & evidens nisi in sensu conditionali: *Si est possibile ens optimum, illud essentialiter existit*. Non est autem immediatè & ex terminis notum ac evidens, ens optimum esse ens Reale & Possibile: Si enim hoc esset, jam pariter ex terminis notum fieret, ens optimum defacto existere essentialiter; quia alioquin non conciperetur Ens quo Melius cogitari non potest, melius enim esset ens essentialiter existens. Recipiunt hanc responsionem Recentiores *P. Mart. Esparza q. 1. ad 2.* dicentes, quòd in *sensu tantùm conditionali est per se nota existentia Dei sub eo conceptu, nempe: si est possibile aliquid quo melius cogitari nihil possit, id utique existit.* quæ verba notanda sunt in confirmationem eorum, quæ sequenti Controversiâ contra eosdem disputabimus.

10. Objciuntur 2. Variæ locutiones SS. PP. ubi dicunt Deum à quovis videri posse, & defacto videri. Imò & Job, *c. 36*, dicit: *omnes homines vident eum.* R. Sicut hæ locutiones non possunt accipi de Visione propriè dictâ, quo sensu S. Scriptura Deum dicit Invisibilem, ita non sunt accipiendæ de Judicio evidenti immediato, sed solùm de mediato, & illativo, quod haberi posse, mox dicetur.

11. Objci-

11. Objicitur. 3. Ex terminis est notum dari Veritatem. Sed Deus est Veritas: *Ioan. 6.* ergo ex terminis notum est, esse Deum. Major probatur. Qui enim negaret dari Veritatem ullam, proferret propositionem suiipsius destructivam; diceret enim virtualiter: *Verum est, nullam dari veritatem*, & sic jam simul & semel diceret, dari aliquam, & nullam veritatem.

12. R. Argumentum esse in Secundâ Figurâ ex puris Affirmativis, & ideo Vitiosum: quod si redigatur in Primam Figuram, Majorem sic ponendo: *omnis Veritas existit*; est propositio falsa in sensu physico. Si verò ponatur Particularis: *aliqua veritas existit*: argumentum iterum non concludit, constans Majore Particulari in Primâ Figurâ directè concludente. Sed dissimulando hæc, Argumentum, si quid probaret, solùm probaret, Deum esse immediatè notum sub conceptu alicujus prædicati convertibilis quidem cum Deo, (si vera est doctrina RR. suprà insinuata, quòd Deus sit verificativum omnis propositionis necessariæ) sed cujus convertibilitas non est omnibus nota, & à plurimis negatur. In hoc autem sensu non agitari præsentem quæstionem, statim ab initio notavimus.

CONTROVERSIA II.

Virum, & quibus Argumentis possit Existentia Dei Metaphysicè demonstrari. Vbi obiter, an hoc sit de fide.

13. POsse probari Existentiam Dei Argumentis quemvis intellectum benè dispositum Convincentibus, est constans Theologorum assertio, contra quosdam existimantes, non posse de Existentiâ Dei nisi Moralem, hoc est, non nisi Imprudenter Negabilem Evidentiam haberi. Nititur illa Communis doctrina Testimonijs S. Scripturæ, quæ adduximus in Institutionibus Theologicis, quibus nimirum asseritur, quòd gentilibus Philosophis Deus se ex Creaturis manifestaverit, *ad Rom. 1. v. 19. sap. 13.* & intelligibilis fuerit.

14. Controversia tamen est, utrum de fide sit hæc doctrina. Negat Vasquez; asserit Valentia, Suarez, & communiùs Theologi; qui fortasse in re non dissentiunt, sed solùm in diversâ acceptione eorum, quæ debeant dici, esse de fide. Quoad rem ipsam Censeo dicendum esse, Testimonia allata loqui & intelligenda esse de demonstratione Metaphysicâ, quâ Deus ex creaturarum existentia demonstratur existere, & quam paulò post proponemus, adeoque in S. Scriptura existere reipsâ sufficientem immediatam Revelationem hujus Veritatis, & per consequens eandem Veritatem esse fide divinâ credibilem omni illi, cui illa Revelatio sufficienter per Motiva Credibilitatis applicatur. Ratio est, quia, ut ipse Vasquez fatetur, defacto habetur hujusmodi demonstratio: ergo S. Scriptura potest de hac demonstratione intelligi: Vlteriùs: Demonstratio Metaphysica est omnium proprijssimè *cognitio manifesta & evidens*, utpote excludens omnem potestatem tergiversandi: atqui Scriptura S. quando potest, debet in sensu maximè proprio accipi: ergo &c. Sed ad ipsas Demonstrationes veniamus.

§. I.

Demonstratur Existentia Dei ex Creaturis sub conceptu Entis Improducti, & Principij cæterorum.

CÙm hanc Demonstrationem hodie Philosophi sibi conficiendam assumant, instituto meo satis erit eam paucis retulisse.

15. Sub conceptu *Entis à se*, & Primi Principij omnium & singulorum Entium Productorum, negatur Deus ab Atheis, bene advertentibus, quòd si Deum sub hoc conceptu concederent, facilè inde deducerentur cætera Prædicata Propria Dei, cujusmodi sunt: esse Vnum, Æternum, Immensum, Omniscium, Finem rerum omnium, Primam Regulam Morum &c. Unde, ut benè notavit P. Ant: de Quiros, qui concederet dari Ens Improductum Principium cæterorum, & negaret unum ex alijs Divinis Attributis, v. g. Providentiam, Omnipotentiam, non tam esset Atheus, quàm Blasphemus; reipsâ enim concederet Deum, sed malè sentiret de Deo, negando illi, quod illi convenit. Hoc posito,

16. Demonstratio Entis Improducti est expedita, si præsupponatur demonstratum, quòd repugnet Infinitum generationum & productionum, tam successivè quàm simul existentium. Evidens enim est aliquid de novo produci; & quamvis quæ videmus extra nos produci, tantùm faciant evidentiam physicam de sui existentiâ, est tamen metaphysicè evidens, saltem illam cognitionem, quàm in nobis de novo experimur, de novo produci. atqui nihil producitur à seipso, quod etiam est metaphysicè evidens: ergo producitur ab alio. Ulterius: Vel illud Aliud iterum producitur ab alio Tertio, & hoc iterum à quarto, &c. vel non. si non: ergo datur ens Improductum. si sic: ergo cùm non possit procedi in Infinitum, ut supponitur, tandem in aliquo Improducto sistendum erit.

17. Dices, hanc Ultimam Consequentiam non esse metaphysicè evidentem; non est enim metaphysicè evidens, falsam esse opinionem quæ admittit Mutuam Causalitatem etiam in genere Causæ Efficientis: quo posito, dici potest, absque processu in Infinitum posse intelligi, quòd omnia existentia sint ab alio producta, per Reciprocam nimirum Productionem.

18. Sed contra est. Quia Athei non astruunt duo Principia à se invicem producta ab æterno: & evidenter falsa est sententia, quòd possint duo se Mutuò causare Efficienter, secundum Primum sui *esse*; hoc enim intellectui benè dispositio tam est imperceptibile, quàm quòd aliquid immediatè det sibi Primum sui esse.

19. Cæterùm, in præsenti Liberaliùs & fidentiùs agendum est; & quia multorum est opinio post S. Thomam, *hic q. 64. a. 2.* & Philosophum, & *Phys. & 1. de Cœlo.* Possibiles fuisse generationes Successivas Infinitas ab æterno, quarum tamen nulla determinatè spectata fuerit ab æterno, aut omnium Prima, sicut de futuris infinitis syncategorematicè cognitionibus philosophamur, nullam determinatè fore Ultimam & in Termino æternitatis; ideo hac opinione interim quasi verâ permissâ, potest nihilominus existentia Entis Improducti demonstrari hoc modo.

20. Si tota collectio Entium productorum producitur ab alio, datur Ens improductum: sed tota collectio entium productorum producitur ab alio: ergo datur Ens Improductum. Major propositio non eget probatione, suppositâ repugnantiâ Mutuæ Caussalitatis quoad Primum esse, & supposito etiam, quòd omne Producens Realiter distinguatur à suo Effectu Producto; quæ adeo vera sunt, ut nec Athei negent. Minor ergo probanda est. Si Singula producta producuntur ab alio, tunc etiam Tota Collectio productorum producitur ab alio: Sed verum est prius, ergo & posterius. Negant Athei Majorem, & Sequelam illius. Illatio enim à sensu Distributivo ad Collectivum, non valet universim. ex. gr. Singuli homines non habent nisi duos oculos, & sunt alteri homini similes &c. neque tamen hinc rectè inferas: ergo Tota Collectio hominum non habet nisi duos oculos, & est alteri homini similis: ergo nec valebit hæc consequentia: Singula entia, quæ in toto Universo existunt, sunt ab alio producta: ergo Tota Collectio illorum entium est ab alio producta. Alia exempla sunt: Singulæ partes sphæræ cœlestis moventur extra suum spatium in quo priùs exstiterant: nec tamen tota Sphæra movetur extra suum spatium: Singulæ partes hominis sunt aliquid Incompletum: nec tamen totus homo est aliquid Incompletum. Ex his patet, falsam esse propositionem, quæ in argumento nostro tacitè supponitur: Omne prædicatum quod convenit Singulis contentis in aliquâ collectione, convenit etiam Toti collectioni.

21. Sed contrà. Quemadmodum in aliquibus consequentia à sensu Distributivo ad Collectivum non valet, ita econtrario certum est, in aliquibus valere. v. g. Singula accidentia indigent subjecto: ergo tota collectio accidentium indiget subjecto: Singuli homines sunt in Prædicamento Substantiæ, ergo Tota collectio hominum est in prædicamento substantiæ. Et ne longè abeamus, habemus in præsenti quæstione instantiam manifestam ad hominem. Atheus dicit, & ponit hanc Thesin. Omne Ens existens est realiter contradistinctum ab ente simplici improducto, utpote chymærico, vel sic: *de quolibet ente existente est negabile, quòd sit ens improductum simplex.* Quæro, an & hæc sit vera: *de totâ collectione entium existentium est negabile quod sit ens improductum simplex?* Si affirmas? ergo in hoc casu valet illatio à sensu Distributivo ad Collectivum. Si negas? ergo Contradictoria illius vera erit: *de totâ Collectione entium existentium non est negabile, quòd sit ens improductum simplex.* quæ est ex terminis falsissima. Ergo negari ne quidem ab atheo potest, aliquando à sensu distributivo ad Collectivum valere argumentum, sive quod idem est, dari aliqua prædicata, quæ sicut verificantur de Singulis alicujus Collectionis, ita verificentur etiam de totâ collectione. Quærenda ergo est Regula, cognoscendi, quandonam valeat, quando non valeat, & deinde nostro casui applicanda est.

22. Regula autem est hæc. Quotiescunque Prædicatum convenit Singulis alicujus collectionis eatenus consideratis, quatenus opponuntur toti collectioni, tunc nunquam potest hujusmodi Prædicatum convenire toti collectioni; econtra, quotiescunque Prædicatum Adjectivè prolatum convenit Singulis ex collectione, ita ut ratio conveniendi non sit quatenus opponitur toti collectioni, tunc etiam convenit toti collectioni. Ratio prioris partis Regulæ est, quia impossibile est, unum Oppositorum convenire cum altero opposito eatenus, quatenus illi opponitur, alioquin idem cum eodem conveniret & non conveniret; *opponi* enim est *non convenire.* qua propter, quàm est impossibile partem, quà pars est, hoc est, prout exclusiva cæterarum partium, esse totam collectionem, tam est impossibile, prædicatum conveniens parti quatenus pars est, convenire toti collectioni. Ratio secundæ partis Regulæ est; quia quando Ratio conveniendi Uni non excluditur per accessum alterius, cui secundum se etiam convenit prædicatum, tunc hoc ipso prædicatum quod convenit Singulis, convenit etiam toti collectioni. Atqui, quotiescunque prædicatum convenit Singulis, & non eatenus, quatenus opponuntur cum tota collectione, tunc Ratio conveniendi non excluditur, ut per se evidens est: ergo quod convenit Singulis, convenit etiam toti collectioni.

23. Prior pars Regulæ verificatur in exemplis pro Atheo allatis: nam hoc prædicatum: *esse præditum duobus tantùm oculis:* convenit singulis hominibus prout seorsim ab alijs hominibus acceptis, adeoque prout oppositis cum totâ collectione, & sic de cæteris.

Secunda pars Regulæ convenit exemplis contra Atheum allatis; Nam ratio quare unum accidens sit subjectatum, non excluditur per accessum alterius accidentis etiam subjectati, & sic de cæteris.

24. Hujusmodi autem prædicatum est, *esse productum ab alio:* non enim minùs verum est dicere de Petro & Paulo simul sumptis: *hoc binarium est productum ab alio;* quàm de singulis: ergo Ratio productionis Passivæ in Petro non excluditur per accessum productionis passivæ in Paulo. Ergo à primo ad ultimum, si de singulis productis est verum dicere: *esse producta ab alio:* de totâ etiam collectione productorum erit verum dicere: *esse productam ab alio.* Eadem Regula alijs terminis

minis idem significantibus exprimi solet hoc modo.

25. Tunc valet à sensu distributivo ad Collectivum, quando prædicatum quod tribuitur singulis, non minuitur aut tollitur per conjunctionem cum altero: quando autem omninò tollitur aut minuitur, non valet. v. g. Singuli lapides alicujus acervi non excedunt meas vires, quin possint à me gestari: nec tamen valet: ergo totus acervus simul potest à me gestari. Ratio est, quia secundus lapis accedens priori auget Gravitatem, cujus absentia erat ratio cur possem unum gestare; ergo accessus alterius minuit rationem ob quam possum unum gestare. Econtrario valet hæc consequentia: Singuli lapides positi secundum lineam perpendicularem, indigent fulcro & obstaculo ne moveantur ad centrum terræ: ergo tota collectio etiam infinitorum lapidum sibi superimpositorum indiget fulcro, ne moveatur ad centrum. Ratio est, quia superimpositio secundi non minuit rationem indigentiæ quæ est in quolibet lapide.

26. Pari modo: *Productum esse ab alio*, est prædicatum quod non minuitur per accessum alterius producti: ergo sicut verificatur de singulis, ita de totâ collectione. Antecedens per se patet, & à pari confirmatur. *Produci* sonat Indigentiam & Beneficium alterius, necessarium ad sui existentiam: sicut ergo unius mendici Indigentia non tollitur aut minuitur per accessum Infinitorum mendicorum, ita nec prædicatum hoc: *esse productum ab alio*, per accessum aliorum productorum.

§. II.

Vtrum independenter ab Existentiâ Creaturarum possit demonstrari Deus sub conceptu Entis Carentis omni defectu, seu habentis cumulum Omnium Perfectionum.

27. REcentiores Hispani, elucubrationibus suis in Germania celebres, & ob ingenij acumen æstimandi, non contenti Demonstrationibus â creaturarum existentiâ deductis, existimant Dei Existentiam independenter ab his, & sic quodammodo à Priori Demonstrari posse, Demonstrationibus quidem adeo patentibus, & absque molimine procedentibus, ut mirum esset, eas Angelicum intellectum S. Thomæ, ne dicam, cæteros omnes, fugisse, si legitimæ essent. Contra hos

28. Censeo, nullam hujusmodi Demonstrationem adduci posse, quæ Atheum convincat, quam diu non assumitur Existentia alicujus Creaturæ. Hæc est indubitata mens D. Thomæ 1. *Contra Gent. c. 12. prope finem. In rationibus*, inquit, *in quibus demonstratur Deum esse, non oportet assumi pro Medio Divinam Essentiam, seu quidditatem* (prout faciunt isti RR.) *sed loco quidditatis accipitur pro Medio Effectus.* In suâ summâ verò: *q. 2. a. 1. in C. in fine. sed quia nos*, inquit, *non scimus de Deo, quid est, non est nobis per se nota* (Existentia illius) *sed indiget demonstrari per ea, quæ sunt magis nota quoad nos, & minus nota quoad naturam, scilicet per Effectus.* Post hæc *art. 3.* affert Angelicus D. quinque argumenta ad probandam Existentiam Dei, quæ omnia sunt ex Creaturis deducta. Primum ex motu: 2. Quòd non procedatur in Infinitum in causis de facto existentibus. 3. Quòd dentur Contingentia. 4. Quòd inter ea, quæ sunt magis & minus, detur supremum. 5. Ex eo, quòd agentia inanimata semper agant eodem modo, & consequenter propter finem, non à se, sed ab alio intentum. Ex quibus omnibus apparet, S. Thomæ nunquam venisse in mentem, ut tentaret demonstrare Existentiam Dei independenter ab Existentiâ Creaturarum. Sed nunc Demonstrationes ipsas inspiciamus. Itaque,

29. P. Antonius Perez 1. *p. d. 1. c. 4.* hanc exhibet Demonstrationem. *Nullum bonum est, esse chymæram. Sed carens omni defectu est bonum. Ergo carens omni defectu non est chymæra.* Hoc si illi concederes, inferret utique legitimè: sed Ens potens non existere, non caret defectu: ergo Ens carens omni defectu non potest non existere: ergo existit essentialiter; ulteriùs: *esse Productum* etiam dicit defectum: ergo existit ens improductum.

Deinde *c. 5.* huic primæ demonstrationi addit (ut ipsi videtur) hanc secundam. *Non est defectus, non pervenisse aliquid ad hoc ut non sit chymæra; sed est defectus, non pervenisse ad hoc ut sit optimum, habens cumulum omnium perfectionum: ergo optimum non est Chymæra.*

30. Hæc duo argumenta, meo judicio, non differunt nisi vocibus. Nam Tò *esse cumulum omnium perfectionum*, est formalissimè, *carere omni defectu.* Defectus enim formaliter aliud non est, quàm Carentia perfectionis: ergo Carentia omnis defectûs est formalissimè Carentia Carentiæ omnis Perfectionis: atqui carentia carentiæ omnis perfectionis est formalissimè cumulus omnis perfectionis, sicut carentia carentiæ lucis est formalissimè ipsa lux. Item hoc quod est, *chymæram non esse bonam* formaliter dicit, aut certè infert, *non esse chymæram* non esse defectum, ut consideranti liquet. Verùm sive duo sint argumenta, sive unum;

31. DICO, non esse demonstrationes aptas ad convincendum Atheum, sed fallaces argutias. Non potest hoc meliùs ostendi, quàm applicando hunc argutandi modum ad probandum, aliquid esse possibile, quod evidens est repugnare.

32. Posset inquam hac ratione probari, possibilem esse numerum finitum maximum, qui tamen evidenter repugnat; nam unicâ unitate adjectâ evaderet, & non evaderet infinitus. evaderet: alioquin daretur numerus finitus Major Maximo. non evaderet: quia Finitum additum Finito non facit Infinitum. Sic igitur argumentari licebit. Nullum bonum est esse chymæram. Sed numerus carens omni defectu Unitatis est bonus: ergo numerus carens omni defectu Unitatis, non est chymæra. Sed numerus carens omni defectu

Unitatis est numerus finitus maximus omnium possibilium: ergo numerus Finitus Maximus omnium possibilium non est chymæra. Item sic. Non est defectus, non pervenisse ad esse Chymæram. sed est defectus, numerum non pervenisse ad cumulum omnis numeri finiti: ergo iste cumulus non est chymæra: sed iste cumulus est numerus finitus maximus: ergo &c. Quid improbabis in hoc argumento, quod Atheus in tuo non possit inficiari?

33. Respondebis nimirum ad utrumque argumentum, negando Minorem, & dices, illius Subjectum esse Chymæram, quia de essentiâ numeri est, includere defectum ulterioris additamenti possibilis. Benè est. Eodem modo Atheus negabit Minorem utriusque Argumenti tui, dicetque, de conceptu omnis entis possibilis esse, quòd includat aliquem defectum, nempe defectum Dependentiæ ab alio, Inceptionis in Tempore, &c.

34. Instabis tamen, & dices, non esse paritatem: nam Implicantia numeri finiti maximi, clarè probatur, Implicantia verò Entis carentis omni defectu, nunquam probari potest ab atheo. Rectè dicis. Sed ex hoc ipso manifestè concluditur, Argumentum Perezianum non esse demonstrationem. Nam ipse P. Perez, *tr: 2. de Scientiâ Dei d: 1. c. 4. n. 30.* reijcit à ratione Demonstrationis omne argumentum quod tandem fundatur in eo, quòd non possit ostendi repugnantia talis perfectionis, reijciendo onus in adversarium. hoc autem fit in argumento Pereziano, dum supponit, ens carens omni defectu non implicare, & ideo esse bonum. Unde, ut rectè advertit Card. Pallavicinus, Atheus responderet, illas propositiones esse falsas, non quidem hoc sensu, quòd si daretur Subjectum illarum propositionum, Prædicatum illi non conveniret, revera enim si daretur Ens carens omni defectu, Prædicatum illi conveniret: *esse Bonum & non esse Chymæram.* Sed quia sunt de subjecto non supponente, sicut est falsa hæc: *Decem entia carentia omni defectu, sunt bona. Numerus includens omnem numerum possibilem, est numerus realis Maximus. item: creatura includens omnes perfectiones creatas possibiles, est creatura perfectissima.* Declaratur ampliùs. Si quæram ex adversario, quare argumentum applicatum numero finito maximo non concludat, respondet: quia implicantia illius numeri aliunde probatur. Infero: ergo si implicantia illius aliunde non probaretur, habendum esset pro Demonstratione, quod est absurdissimum: Sic enim sequeretur, posse Demonstrari Mysterium Trinitatis, (cujus implicantia non potest probari) hoc modo. *Trinitas carens omni defectu est bona: esse chymæram, non est bonum: ergo Trinitas carens omni defectu, non est chymæra.*

35. Replicabis tamen iterum, & dices, Possibilitatem Entis carentis omni defectu, & includentis omnem perfectionem realem, posse positivè demonstrari hoc modo. *Illud est possibile quo posito in rerũ naturâ nulla sequitur contradictio: atqui Ens carens omni defectu & includens omnem perfectionem realem, est tale: ergo.* Major est ex terminis nota, & propè identica. Minor est etiam evidens; nam Contradictio est maximus Defectus: ergo Ens carens omni defectu, hoc ipso caret Contradictione, alioquin idem simul includeret, & excluderet.

36. Hæc replica solvitur ab Atheo ad eum modum, quo simile argumentum, probans Possibilem Creaturam omnium possibilium Perfectissimam, vel Infinitum, vel Numerum finitum maximum, solvi à Philosophis solet. Illud est possibile, quo posito nulla ponitur Contradictio: sed positâ creaturâ, quæ habeat simul omnes perfectiones, quæ à creatura simul sine Contradictione haberi possunt, nullam includit Contradictionem; hanc enim expressè excludit: ergo &c. atqui talis creatura est omnium possibilium perfectissima: ergo &c. Eodem modo discurri potest de numero finito maximo.

37. Solvitur inquam hoc argumentum hac distinctione. Creatura includens simul Determinatam collectionem perfectionum, quæ potest includi in una Determinata creatura, non includit contradictionem, concedo: creatura includens simul omnem collectionem perfectionum, quæ possunt indeterminatè, seu in quacunque creatura indeterminatè sumpta includi, non includit Contradictionem, nego. Pari modo Atheus, qui negat esse possibile Ens includens omnem perfectionem possibilem, respondebit ad replicam, distinguendo. Ens carens omni defectu, seu includens omnem perfectionem collectivè, quæ est possibilis indeterminatè & distributivè, non includit contradictionem, negabit: includens omnem perfectionem determinatam, quæ in tali determinato ente v. g. homine, includi potest, non includit contradictionem, concedet.

38. Redeo nunc ad argumentum Perezianum, & ostendo illud esse vitiosum. Quæro itaque ex Adversario, quando dicis: *Ens carens omni defectu, est bonum:* Vel ex parte subjecti supponis explicitè pro solo Ente Reali, & hoc sensu vis esse propositionem evidentem ex terminis; Vel præscindis ab Ente Reali & Chymærico. Si dicas primum, dupliciter peccas: primò, quia affirmas esse ex terminis notum, existere Deum sub conceptu entis optimi: quid enim aliud est Deus sub explicito conceptu, quàm Ens carens omni defectu, adeoque essentialiter existens? Sed audiamus S. Thomam mecum sentientem. *hic q. 2. a. 1. ad 2. Dato etiam, quòd quilibet intelligat, per hoc nomen, DEVS, significari illud, quo majus cogitari non potest, non tamen hinc sequitur, quòd intelligat, id quòd significatur per hoc nomen, esse in rerum naturâ, sed in apprehensione intellectûs tantùm, nec potest argui.* NB. *quòd sit in re, nisi daretur* (hoc est concederetur) *quod sit in re aliquid quo majus cogitari non potest, quod non est datum* (hoc est concessum) *à ponentibus Deum non esse* (hoc est ab Atheis.) Peccas Secundò, & quidem S. Thomâ judice, quia supponis in Minore id, quod contra Atheum erat inferendum in Conclusione. Nam *Ens reale carens omni defectu,* est illud

est illud ipsum, quod negat Atheus, & esset demonstrandum.

39. Si verò dicas te præscindere an Ens carens omni defectu sit Reale vel Chymæricum, hoc ipso Propositio tua est falsa. Nam conceptus præscindens ab Ente Reali & Chymærico, etiam præscindit an sit Bonum vel non sit Bonum, alioquin etiam Chymæra erit Ens Bonum, quod enim convenit subjecto præscinditur, convenit singulis membris à quibus præscinditur, ut in Logica docetur. Et hoc circa primum hujus Authoris argumentum.

§. III.

Utrum demonstretur Deus ex Propositionibus æternæ veritatis.

40. P Martinus Esparza *q. 2. de Deo ar. 4.* secutus Magistrum suum P. Antonium Perez, existimavit posse demonstrari Existentiam Dei sub conceptu Entis simpliciciter necessarij, hoc modo. Dantur veritates aliquæ objectivæ simpliciter necessariæ, & essentialiter invariabiles ac æternæ: quia istæ propositiones: Quodlibet est vel non est: Impossibile est idem simul esse, & non esse: Homo est Animal Rationale, & similes, sempiternæ veritatis communiter dictæ, cuicunque demum Durationi aut Temporis Differentiæ applicentur mentaliter ab intellectu, necessariò ac invariabiliter evadunt veræ: quod fieri non potest, quin dentur à parte rei veritates objectivæ necessariæ & invariabiles: quia veritas formalis dependet essentialiter ab objectiva, utpote consistens in Conformitate cum illa. Veritas autem objectiva, est Passio Entis Realis, indistincta realiter ab eodem: eatenus enim unum quodque est Verum objectivè, ac cognoscibile verè, quatenus à parte rei est tale, quale est repræsentabile ac cognoscibile per cognitionem formaliter veram. Quapropter implicat in terminis, dari à parte rei veritatem, veramque cognoscibilitatem, & tamen nihil dari à parte rei, nullamque existere Entitatem cum qua identificetur, vel in qua aliqualiter fundetur talis veritas ac cognoscibilitas. Datur igitur à parte rei, & verè existit Ens simpliciter necessarium, essentialiter invariabile & æternum. Tale autem Ens communiter dicitur, & verè est Deus. Hanc argumentationem, inquit citatus Author, esse insuperabilem, & non nisi homini indisciplinato posse Levem videri. Pro eadem citat S. Anselmum, S. Augustinum, ac præcipuè D. Thomam, *q. un. de verit. a. 5.* apud quem etiam priores citatos legere est.

41. Hanc ipsam argumentationem, & quidem consequenter, adhibet idem Auctor ad Veritates contingentes futuras, tam Absolutas quàm Conditionatas, quarum verificativum debet, ipso judice, dari de præsenti. Verùm ejusdem Authoris in cathedra Theologica Successores, agentes de Scientia conditionata Dei, & etiam alij, ac in specie P. Sebast. Izquierdo, *in Pharo Scient. d. 10. q. 1. n. 39.* & alibi, Principium hoc acriter impugnarunt, non obstante severiore censurâ, quòd pro *Indisciplinatis* habendi essent. Disputare de verificativo Propositionum, ad Philosophos spectat. Mihi duo solùm præstanda sunt. Primum, S. Thomam malè pro hac argumentatione adduci. Secundum: illam non esse Demonstrationem Metaphysicam, quæ stringat Atheum; quidquid sit de Probabilitate illius.

42. DICO ergò 1. S. Thomam loco citato nihil docuisse, quod allatæ argumentationi stabiliendæ servire possit. *Videatur Suarez disp. 8. Metaph. de Verit. sect. 7. præsertim à n. 19. ubi omnia Testimonia allegata ponderantur.* Itaque S. Thomas docet, quòd denominatio *VERI*, habeat se sicut denominatio *Mensurati:* porro denominatio *Mensurati*, à duplici forma desumi potest; ab una inhærente; sic v. g. Lignum mensuratur à Linea, superficie, profunditate sibi inexistente, etiamsi nulla exterior mensura adhibeatur: Altera forma potest esse extrinseca aliqua Mensura, v. g. vlna: sic etiam res dicuntur & denominantur *veræ*; imprimis à forma inhærente; aitque S. Thomas hanc formam inhærentem aliud non esse, quàm ipsam rei cujusque Entitatem intellectui Adæquatam: deinde res denominantur *veræ* à forma extrinseca, scilicet à Cognitione conformi. His suppositis infert S. D. Veritatem rebus extrinsecam (quæ est Veritas formalis) esse duplicem; Increatam, nempe cognitionem divinam; & creatam, nempe cognitionem hominis, vel Angeli: Unde concludit, nullam dari Veritatem æternam nisi increatam, quæ erat quæstio illius articuli. Ex quibus omnibus clarum est, quòd S. Thomas identificaverit quidem cum Deo *Veritatem formalem* æternam, & illam denegaverit cognitioni creatæ, sed nullo verbulo dixerit, *veritatem objectivam* rerum identificari cum Deo (prout eum dixisse vellet P. Esparza) imò expressè contrarium dixerit. audiamus ipsum. *In hac*, inquit, *adæquatione vel commensuratione intellectûs ac rei, non requiritur, quòd utrumque extremorum (nempe tam veritas formalis, quàm objectiva) sit in actu: intellectus enim noster potest nunc adæquari his, quæ in futurum erunt, nunc autem non sunt, aliàs non esset hæc vera:* Antichristus nascetur: *unde hæc denominatur Vera, à Veritate quæ est in intellectu tantùm, etiam quando non est res ipsa; similiter etiam intellectus divinus adæquari potuit ab æterno his quæ ab æterno non fuerunt, sed in tempore sunt facta, & sic ea quæ sunt in tempore, denominari possunt vera ab æterno à veritate æterna.* Vides quàm disertis verbis S. D. non requirat verificativum ab æterno existens, & veritatem formalem solam, non autem objectivam, dicat esse æternam?

43. Duo insuper adverto. Primum, quòd S. D. expressè loquatur de Enuntiationibus contingenter tantùm, & non necessariò Veris, uti est; *Antichristus nascetur:* quarum veritas objectiva non potest esse aliquid Necessarium, sed Contingens esse debet: ergo non erit Deus. quid ergò? an Decretum Dei? ergone argumento P. Esparzæ de-

zæ demonstrabitur, Decreta DEI esse adæquatè intrinseca DEO? hoc ne ipse P. Esparza dixerit, qui illam sententiam non nisi ut magis probabilem tuetur. Quomodo ergo hoc loco patrocinatur illi S. Thomas? Adverto 2. Quòd S. Thomas doctrinam traditam in quæstione de Veritate, retulerit in suam Summam q. 16. quæ est de Veritate. & quia priùs q. 2. probaverat alijs argumentis, dari DEUM, deinde q. 14. DEUM esse Omniscium; postmodum q. 16. infert, solam Veritatem Divinam esse æternam: sed P. Esparza ordine retrogrado probat existentiam DEI, ex eo quòd detur Veritas æterna. non ergo loquitur S. Thomas de Veritate Objectiva, sed de Formali.

44. DICO 2. Argumentationi allatæ promptè, & consentaneè ad sua principia, respondebit Atheus, etiamsi concedat adversario, quòd propositionum necessariarum verificativum detur ab æterno, & in quavis differentia temporis. Principium Athei est; per totam æternitatem necessariò semper existere aliquid, sive hoc individuum, sive aliud: dicet ergo Atheus. 1. Quodlibet hujusmodi individuum esse Verificativum cujuscunque propositionis necessariæ, v. g. hujus: *quodlibet est vel non est*: Dicet. 2. has propositiones dici invariabiles, quatenus in quavis differentia temporis habent Verificativum aliquod, licet non semper idem numero; quo sensu etiam ipsum verificativum est invariabile, hoc est, impossibile est non existere aliquod eorum, quod est esse invariabile formaliter, licet sit variabile materialiter. Dicet. 3. Vnamquamq; speciem rerū habere intrinsecam essentialem Connexionem cum essentia cujuscunque alterius speciei (quæ est doctrina P. Perez) quoad Possibilitatem vel Impossibilitatem, & ideo existentiam cujuscunque speciei v. g. hominis, esse Verificativam cujuscunq; alterius v. g. hujus, *Equus est hinnibilis*. quia Essentia hominis exigit equum esse hinnibilem. Nihil ergo penitus movebitur Atheus argumento facto.

§. IV.

Vtrum probetur Deus ex Contradictorio sui.

45. P. Ant: Perez *disp.* 1. *n.* 61. proponit aliud Argumentum, vocans illud *planè argutum*, & sic habet. Vel existit Ens summè perfectum, vel non existit: Si existit, habeo intentum: si dicas non existere, ex hoc ipso probabo existere: nam si non existit, est impossibile: ergò datur necessitas non existentiæ illius: hæc ergo necessitas necessariò existit: atqui quod necessariò existit, nullum habet defectum, & est summè perfectum, ergò ex eo ipso quòd dicatur DEUM non existere, infertur existere.

46. Ad hoc argumentum redditur eadem responsio, quæ priori ex sensu Athei adhibita est. Respondebit Atheus, Negationem DEI esse necessariam, sed hanc necessitatem identificari cum necessitate quæ inest collectioni omnium entium successiuè existentium, vt existat aliquod illorum pro quacunque differentia temporis. Vt ergo probetur existentia DEI, probandum est, totam collectionem esse contingentem, & dependentem ab alio: ergo à primo ad vltimum, nisi ad hanc probationem (quam supra exhibuimus) recurramus, vanus est omnis conatus contra Atheismum.

Postquàm hæc Recentiorum Argumenta in scholis discussi & rejeci, anno 1651, postmodum anno 1666. pleraque vidi relata, itidemque tanquam fallacia sophismata rejecta à P. Sebastiano Izquierdo *tr.* 1. *de DEO d.* 1. *q.* 8. *à n.* 155. qui pariter concludit, DEVM non nisi ex Creaturis experimentaliter cognitis, demonstrari posse.

CONTROVERSIA III.

In quonam Prædicato consistat conceptus quidditativus & formaliter constitutivus Essentiæ & Naturæ Diuinæ.

47. SEmo est de Prædicatis Absolutis, hoc est, quæ omnibus Tribus Personis sunt communia. Hujusmodi autem Prædicata plura dantur in DEO, non quidem realiter, ad minimùm tamen ratione nostrâ & per comparationem ad similia prædicata, quæ in Creaturis ab invicem separata reperiuntur, distincta. An alia major distinctio, virtualis nimirum intrinseca admittenda sit, sequenti controversiâ videbimus.

48. Cùm itaque Essentia cujusque rei, seu conceptus quidditativus, ex communi acceptione consistat in illo Prædicato, quod se habet per modum differentiæ essentialis, per quod res, nostro concipiendi modo, primò differt ab alijs, & quod est prima radix aliorum prædicatorum, habentium se per modum attributi vel proprietatis, hinc præsens quæstio est, quodnam sit hujusmodi prædicatum in DEO.

49. Cardinalis Sforzia Pallauicinus *primâ p. n.* 110. conceptum quidditativum & Metaphysicum DEI sic effert. *Ens quod continet æquivalenter omne Ens.* P. Martinus Esparza *q.* 5. *a.* 9. *ad.* 2. censet hunc conceptum esse minùs idoneum quocunque alio. *Quia* inquit, *hic conceptus est comparativus DEI cum omni alio Ente, ideoque est posterior, quàm quilibet alius conceptus comparativus cum quolibet ente, aut cum quolibet particulari Entium genere, seu determinatè, seu vagè considerato: quandoquidem quoduis totum, & quævis collectio est posterior quibuslibet ejus Partibus: vnde istiusmodi conceptus distat plus à conceptu essentiali DEI, quàm quilibet alius prius & distinctivus ipsius DEI.*

50. Hæc tamen impugnatio me non moveret. Verum quidem est, comparationem particularem, quatenus est Pars comparationis vniversalis, esse priorem, eâ prioritate, quâ quævis pars est prior toto: sed hinc non licet inferre, quòd conceptus particulariter comparativus DEI, v. g. cum Angelis, esset conceptus quidditativus DEI, & distinctivus ab omni alio: distingueret enim solùm ab illo, cum quo compararet: Vt ergo distingueret

stingueret ab omnibus, deberet comparare cum omnibus, & tunc primùm haberetur adæquatus conceptus Dei Constitutivus & Distinctivus.

51. Ego ex alio capite recedo, & ostendo, nostro concipiendi modo, æquivalentiam non esse Prædicatum Primum Dei. Nam quando nos duo ad invicem comparamus, & inquirimus an Vnum alteri æquivaleat necne quoad æstimationem perfectionis utriusque, inquirimus in aliquod Prædicatum Proprium, & formaliter conveniens vni, & non conveniens alteri; & illo cognito inferimus inde æquivalentiam vel excessum perfectionis; v. g. si inquiram, an homo æquivaleat Angelo, investigo prædicatum nobilissimum hominis, & Angeli, v. g. *esse intellectivum cum dependentiâ à phantasmate*, &: *esse intellectivum independenter à phantasmate*, & quia hoc secundum pluris facio, quàm illud primum, inde infero, hominem excedi ab Angelo, & Angelum æquivalere homini. Idem procedit in Deo cum Creaturis comparato. Illud ergo prædicatum quod formaliter convenit Deo, & æstimatur præ omnibus Prædicatis Creatis, & à quo moveor ad affirmandum, quòd Devs æquivaleat omnibus creaturis, & non econtra, illud inquam prædicatum est nostro concipiendi modo prius quàm ipsa æquivalentia: nam *æquivalentia* importat duo correllativa, cujus una pars est illud prædicatum Deo proprium, & proprio nomine significabile: ergo in illo potiùs, quàm in prædicato æquivalentiæ consistet Essentia Dei. Hac ergo sententiâ singulari seposità, duæ sunt opiniones celebres, quæ tamen, si mens authorum spectetur, nisi fallor, conciliari possunt.

52. Prima & satis celebris opinio est, Essentiam seu conceptum quidditativum Dei, esse prædicatum *Intellectionis Actualis*. Ita post Aureolum multi. Ad hanc sententiam reducimus illam, quæ distinguit in Deo actum primum intelligendi ab actu secundo, prout explicui in Instit. *Lib. 1. tit. 1. c. 4. à n. 86.* & hi constituunt in actu primo *Intellectivi* Essentiam Dei. *Vasq. Mol. Meracius, Gran. Arriaga, Comptonus d. 4. s. 6.* Secunda, non minùs celebris est, Conceptum quidditativum Essentiæ Divinæ consistere in prædicato *Aseitatis*, hoc est, quòd sit ens à se existens, seu sibi ipsi ad existendum sufficiens. *Dionysius Petav: Derken: Esparza cum pluribus aliis.*

53. Vt hæ duæ opiniones, quantùm fieri potest, concilientur, observandum est, hæc duo vocabula, illisque correspondentes conceptus, *Essentiam*, & *Naturam*, frequenter quidem ab auctoribus pro eodem sumi, si tamen accuratiùs loqui velimus, significare duos conceptus ex genere suo planè diversos. Discrimen explicat Stephanus de Bubalis *post Conimbr. 2. phys: c. 1. q. 1. & Suarez disp. 35. Met. q. 11. n. 4.* quòd strictè loquendo *Essentia* importet ordinem ad esse rei cujus est: *Natura* ad operationem. Natura enim, inquit Suarez, dicta est, quasi aliquid nasci faciat. Itaque Natura cujusque rei importat quidem totum, quod importat essentia; sed tamen importat adhuc aliquid ampliùs; nempe significat Principium operationis; cùm tamen essentia vt sic & ex genere suo, abstrahat ab hoc, an sit Principium operationis. Hoc ipsum discrimen agnovit D. Thomas *1. p. q. 39. a. 2. ad. 3. Natura*, inquit, *designat Principium actûs, Essentia* ab essendo *dicitur*. Hinc est, quòd quævis res, sive sit substantia, sive accidens, dicatur habere suam essentiam, tametsi, philosophicè loquendo, non sit Natura, hoc est Principium operationis. Si ergo in Deo potest assignari aliquod prædicatum primum, quod ex suo formali conceptu non dicat explicitum ordinem ad operationem, & nihilominus per tale prædicatum differat à cæteris omnibus, quæ non sunt Devs, in hujusmodi prædicato consistet essentia divina sub conceptu *Essentiæ*: cum quo tamen stabit, posse Devm sub conceptu *Naturæ* explicari per aliud prædicatum, quod dicat ordinem ad operationem, vel sit ipsa operatio, etiamsi non sit radix omnium attributorum in Deo.

54. DICO 1. Conceptus quidditativus Dei in ratione essentiæ est, *esse ens à se*: quorum verborum sensus paulò pòst declarabitur. Probatur 1. authoritate S. Scripturæ, exodi 3. Devs seipsum definiens dixit, *Ego sum, qui sum:* &: *Qui est misit me*. Quæ verba S. Hieronymus *in 3. cap. Epist. ad Eph.* sic declarat, *Nunquid solus DEVS erat, & cætera non erant? utique Angeli, Cælum, Terra vel Maria, & ipse Moyses, cui Dominus loquebatur, & Israel, & Ægyptij erant, & quomodo nomen communeſubstantiæ sibi proprium vendicat Deus? illà de causſà, quia cætera vt sint, DEI sumpsere beneficio: DEVS verò qui semper est, nec habet aliunde principium, & ipse sui origo est, suæque causſa subsistentiæ, non potest intelligi aliud habere quò subsistit.* Breviter, illa verba: *Ego sum qui sum:* vt non sint nugatoria, hunc sensum habere debent, *Ego sum qui ex me ipso sum, & ideo non possum non esse*. Nam quidquid est, & posset non esse, ab alio sit necesse est,

55. Probatur 2. ratione. In illo prædicato debet nostro concipiendi modo constitui essentia divina, ex quo jam aliunde cognito & affirmato, deducuntur cæteræ perfectiones divinæ. Sed tale prædicatum est: *esse ens ex se ipso existens*: ergo &c. Minor probatur. Nam postquam ex creaturis immediatè probatum est contra Atheum, dari ens improductum seu à se ipso existens, inde progredimur & inferimus immediatè, quòd sit ens illimitatæ perfectionis: nihil enim limitatur à se ipso; ergo *si ens à se* careret aliquâ perfectione, hoc ipso talis perfectio esset Chymæra, quia esset impossibilis, nam nec haberetur à se, nec haberi posset ab alio: ergo hoc ipso non esset perfectio. Hoc deducto deducuntur singulæ perfectiones in specie.

56. DICES. Sicut ex eo, quòd Devs sit *ens à se* infertur legitimè: *ergo est omnipotens*; ita econtrario, dato quòd aliquid sit omnipotens, infertur legitimè; *ergo est à se*, si enim esset ab

alio, jam non posset facere omne factibile, quia non posset facere se, quod tamen etiam esset factibile. Ergo non est major ratio, quare *Aseitas* sit radix Omnipotentiæ, & non Omnipotentia Aseitatis. Respondeo. Hoc argumento potiùs ostenditur, quòd Tò *esse Omnipotens* formalissimè & explicitè dicat: *esse ens a se.* Cùm enim nihil possit facere seipsum, utique hoc ipso non est factibile illud, quod est factivum omnium. Planè, qui vellet subtiliter rem examinare, deprehenderet hoc ipsum in omni attributo divino, quâ formaliter divinum est: sed non vacat in hoc immorari. Ad replicam in forma nego, vel distinguo antecedens: Omnipotentia infertur ex Aseitate quasi à Priori, hoc est tanquam ex prædicato priùs probato & affirmato. Aseitas autem infertur ex Omnipotentiâ quasi à posteriori, & tanquam ex supposito, seu apprehenso tantùm & nondum affirmato. Ratio jam est insinuata. Quia existentia *Entis à se* deducitur immediatè ex creaturis, & non nisi mediatè deducitur Ens omnipotens: nec enim possumus affirmare esse omnipotens, nisi affirmemus esse Ens à se. quamdiu enim præscindimus aut ignoramus, an sit à se, vel ab alio, tamdiu præscindimus aut ignoramus, an possit facere omne factibile, quia nihil potest facere seipsum: ergo præscindendo, an ipsum sit aliquid productũ; præscindo etiam, an sit productivum omniũ producibiliũ.

57. Probatur Conclusio 3. Illud prædicatum est in Deo radix cæterorum, adeoque constitutivum essentiæ divinæ, quod immediatè & formaliter opponitur illi prædicato, quod in creaturis est radix omnium imperfectionum: atqui in creaturis radix omnium imperfectionum & defectuum est, quòd sint *Ens ab alio dependens:* nam hæc dependentia formaliter dicit, quòd ex se nihil sint; hoc autem, quod est, ex se nihil esse, est radix omnium aliorum defectuum: ergo. Major probatur. Illud prædicatum est radix omnium perfectionum, quod est radicale exclusivum omnis imperfectionis: sed quod formaliter opponitur radici omnis defectûs, est ejusmodi. Ergo &c. Declaratur magis. Idem est cujusque rei distinctivum & ejusdem constitutivum: ergo quod est primò distinctivum, est primò constitutivum: sed primò distinctivum Dei à creaturâ est, *esse à se:* ergo & primò constitutivum. Subsumptum probatur. Primò distinctivum creaturæ à Deo est: *esse dependens ab alio.* Nam ratio *Entis* per nihil aliud immediatè contrahitur *ad esse creatum*, quàm per *esse ab alio*, vt ex se manifestum est: ergo primò distinctivum Dei à creatura est illud, per quod Deus formaliter non est ab alio: sed hoc est: *Esse à se.* Ergo &c.

58. Objicitur 1. *Esse à se*, est prædicatum negativum: perinde enim est ac dicere: *Non esse ab alio.* atqui essentia Dei debet constitui in prædicato positivo: ergo non rectè constituitur *in Esse à se.* Respondeo negando majorem; quam esse falsam dupliciter ostendo. Imprimis ex absurdo. Si enim Tò *esse à se*, esset formaliter hoc prædicatum negativum: *Non esse ab alio*; tunc hoc prædicatum esset inexplicabile sine processu in infinitum in negationibus, consequens omnibus negandum est. Sequelam ostendo. *Esse ab alio:* debet ultimò resolvi in aliquod Ens improductum, vt omnes fatentur contra Atheos. ergo Tò *non esse ab alio*; resolvendum erit in hoc: *Non esse ab alio* producto: Sive: *non esse ab alio existente à se.* atqui per te Tò *esse à se* est prædicatum negativum, hoc modo exprimendum: *non esse ab alio.* ergo erit resolvendum hoc modo: *Non esse ab alio quod non sit ab alio non existente ab alio non existente ab alio, & sic in infinitum.* atqui hoc est absurdum: ergo fatendum est; Tò *esse à se* posse aliter concipi & exprimi, quàm vt formalis negatio.

59. Deinde & secundò ostendo falsam esse majorem propos: objectionis. Nam potiùs Tò *esse ab alio* est prædicatũ negativũ. Nam *esse ab alio* formaliter est indigere alterius operâ adexistendũ: omnis autem indigentia seu mendicitas est carentia proprij patrimonij sufficientis sibi; seu breviùs; est carentia hujus perfectionis: Sibi ipsi sufficere: ergo Tò *Non esse ab alio*; est non indigere, seu non carere hac perfectione; atqui carentia est formaliter negatio illius formæ quâ quis dicitur carere: ergo Tò *non carere*, est formaliter negatio hujus negationis: atqui negatio negationis est forma positiva, opposita huic negationi: ergo à primo ad ultimum: *Non esse ab alio*, est forma positiva, opposita indigentiæ alterius tanquam negationi.

60. Respondetur itaque, Tò *Non esse ab alio*, esse solummodo prædicatum negativum secundùm dici, hoc est, penes vocabula quibus effertur: sicut cùm dicimus: non esse ægrum, non esse cæcum, non esse nihil. Dico itaque, Tò *esse à se*, metaphysicè loquendo, non esse exponendum hoc modo: *Non esse ab alio:* propter vitiosum processum in infinitum: sed hoc modo. *Esse ens essentialiter existens quocunque alio sublato.* Vbi vides, quòd *negatio aliorum* non ponatur tanquam constitutiva illius entis à se, sed solùm tanquam conjungbiilis per hypothesin cum illa entitate. Eodem modo exponendum est Tò *sibi sufficere*: hoc enim aliud non est, quàm: quocunque alio sublato, seu, non obstante cujuscunque alterius entis absentiâ, adhuc habere vnde sit. Vel si denique magis Theologicè resolvere velis, dicere poteris: *Ens à se*, est, *à cujus existentis voluntate pendet, vt quodvis aliud sit vel non sit.*

61. Et sanè, nisi communi Theologorum phrasi me accommodare voluissem, essentiam Dei non per *Aseitatem*, sed modis jam relatis expressissem. Nam SS. PP. nunquam fortassis illo vocabulo vsi sunt, & negari non potest, illud non esse satis accomodatum, quatenus *To esse à se*, videtur idem dicere, ac, *Dare sibi ipsi esse*, sicut S. Hieronymus dixit, Deum esse sibi ipsi causſam essendi; quod utique impropriè dictum est. Econtra pro meo loquendi modo adduci possunt plures SS. PP, apud Dionysium Petavium, *Lib. 1. cap. 6. à n. 6.* breviter unum alterumvè referam. Clemens Alexandrinus

xandrinus nomen, *Qui est*, Exodi. 3. à Deo sibi impositum, idcirco ait Deo maximè proprium esse, quoniam illum exprimit, qui revera solus est hoc est, qui est, sive alia sint, sive non sint. Gregorius Nanzianzenus Essentiam Dei explicat per hoc, quòd habeat esse per se, hoc est, non cum alio quopiam copulatum. S. Bernardus explicat essentiam Dei per hoc, quòd ita necessariò sit, vt etiamsi nullum aliud ens addas, nihil de esse Dei minuas. Plures PP. explicant, vnde Deo proprium sit *esse*, cætera verò dicantur non simpliciter, sed quodammodo esse, nempe quia cætera non possunt esse sine Deo, sed habent esse à Deo. ergo per argumentum à contrario Devs ideo dicitur simpliciter esse, quia sine cujuscunque consortio adhuc intelligitur esse.

61. DICES. Etiamsi Devs per impossibile esset agens necessarium, & necessariò aliquid ad extrà produceret ab æterno, adhuc ipse esset *Ens à se*, & improductum, & tamen non esset ens potens intelligi existens quocunque alio sublato. R. Si tibi licitum est facere hujusmodi hypothesin impossibilem, ego tibi per aliam hypothesin impossibilem respondeo, & dico, quòd ille effectus (quem tu fingis esse necessarium) per fictionem auferri posset, quo sic ablato adhuc intelligeretur formaliter Devs. Verùm, non est necesse huc venire. Sufficit mihi quòd tunc intelligeretur pro priori naturæ caussa, præciso effectu. Illud ergo erit Devs, quod, præciso quocunque alio, intelligitur existere.

63. Objicit Card. Pallav. 2. Existere per necessitatem, non est illud perfectissimum ænigma, per quod Devs appareat melior omnibus alijs entibus, adeoque non est prædicatum ex quo evidenter inferamus alias Dei perfectiones, cùm Philosophi distinxerint *necessarium caussatum, & necessarium incausatum.* Ad hanc objectionem jam est responsum; Etiamsi enim daretur aliquod ens necessariò caussatum, illius tamen necessitas essendi proveniret originaliter ab alio, tanquam à caussâ, & per consequens, nec daretur nec intelligeretur existere quocunque alio præciso, aut per fictionem ablato.

64. Objicitur 3. Si Essentia Dei consisteret in Aseitate, tunc omnia cætera prædicata essent attributa, adeoq; etiam prædicatum *Substantiæ*, *Viventis*, quod videtur absurdum. Respondet P. Esparza & sufficienter quidem, quantùm necesse est in quæstione de vocabulo *Attributi*, posse hæc etiam sine absurdo dici Attributa, quatenus scilicet nostro concipiendi modo attribuuntur alteri tanquam priori vnde deducuntur. Cæterùm in communiore vsurpatione illa solùm vocantur *attributa*, quæ significantur instar concreti accidentalis, & tribuentis aliquam denominationem suppositò, adeoque adjectivè, vt esse justum, sapientem, potentè, &c. hæc enim significant prædicata realiter substantialia instar formæ accidentalis creatæ, qualis est sapientia, vbicatio, potentia, justitia.

65. Respondeo tamen aliter, negando sequelam. Et imprimis, nego (quod P. Esparza videtur concedere) quòd prædicatum *Substantiæ* deducatur tanquam diversus formaliter conceptus ex Aseitate. Ens enim à se, & præciso quocunque alio essentialiter existens, est formalissimè substantia, quia formalissimè existit per se, & non in alio. Hinc infero, quòd nec conceptus *Viventis*, nec conceptus *Intellectivi*, sint conceptus attributorum, quia licet hæc prædicata ex *aseitate* deducantur, pronuntur tamen formaliter in lineâ prædicamentali *substantiæ*: talia autem non dicuntur attributa, sed illa quæ proferuntur sub conceptu formarum accidentalium, pertinentium ad alia prædicamenta, si comparentur cum formis similibus creatis: vt esse sapientem, justum, æternum, immensum, &c. Omitto leviores Objectiones, ab alijs optimè dissolutas.

66. DICO. 2. Conceptus quidditativus Dei in ratione NATVRÆ, rectè constituitur per ordinem ad nobilissimam & primam Dei operationem, scilicet Intellectionem, adeoque in *Esse à se Intellectivo*. & hoc tribuo primæ sententiæ superiùs relatæ, & SS. PP. qui pro illâ apud Suarez & Vsquez adducuntur.

Probatur Conclusio. Nomen *DEVS*, est nomen *Naturæ*, prout in terminis tradit D. Thomas, *q.* 13. *a.* 11. *ad* 1. dicens, nomen *DEVS*, esse magis proprium Dei ad significandam *Naturam*, nomen verò *Qui est*, esse magis proprium ad significandam *essentiam*. Subsumo: atqui nomen Devs in Græco descendit ab *Intueri* vel *Prospicere*, teste sancto Dionysio, Damasceno, Clemente, & alijs apud Franciscum de Lugo *p. i. n.* 25. ergo in Sensu S. Thomæ Natura divina rectè explicatur per ordinem ad intellectionem. Intellectio certè est prima operatio, & origo decretorum divinorum, immò & Processionum ad intrà, quatenus Verbum procedit per Intellectionem, Spiritus S. verò per Amorem, qui præsupponit Intellectionem.

Confirmatur iterum Authoritate S. Thomæ. qui *q.* 27. *a.* 2. *in C.* declarans cur Processio Verbi sit generatio, dat rationem, quia in Deo idem est *Intelligere*, & *esse*, & ideo Verbum procedit in similitudinem *Naturæ*, (quod est generari) quia procedit per modum intelligibilis actionis, hoc est, per Intellectum. Neque invenio, quod cum aliqua difficultate notabili possit opponi.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum inter Prædicata divina detur distinctio virtualis intrinseca, media inter distinctionem realem, & rationis.

NOn est animus, hoc loco discutere distinctionem quæ vocari solet Scotistica; cùm enim illa non reperiatur, vel (ut rectiùs dicam) à suis authoribus nō tribuatur specialiter Attributis divinis, sed gradibus metaphysicis vniversim, hinc est, quòd

Philosophi omnes eam ad suum examen & tribunal vocent. Statui autem à quæstionibus philosophicis abstinere, paucis fortassis exceptis, quæ tametsi philosophicæ sint, à philosophis tamen communiter prætermittuntur.

§. I.

Quid intelligatur nomine Distinctionis virtualis intrinsecæ: vbi: an in DEO admittenda sint prædicata contradictoria de Naturâ & Personalitatibus.

67. DIstinctio Virtualis intrinseca, de quâ deinceps disputabimus, definitur à multis, quòd sit *Vnius indivisibilis Entitatis æquivalentia seu capacitas prædicatorum contradictoriorum.* & quia omnes admittentes hanc distinctionem in DEO, ad minimùm eam admittunt inter essentiam & Relationes divinas, & nos infrà dicemus, inter has esse omnino admittendam, ideo pro intelligentia eorum quæ dicturi sumus, vtemur nunc exemplo vsitato, v. g. quia nemine cogitante Paternitas non communicatur Filio, Natura divina communicatur: Paternitas autem est realiter Natura divina, & Tò *communicari*, & *non communicari*, sunt prædicata contradictoria, ideo capacitas horum contradictoriorum quæ est in Entitate Patris, consistet in aliqua distinctione inter Naturam & Paternitatem: hæc distinctio non est realis: neque merè rationis ratiocinatæ, ergo erit distinctio virtualis intrinseca.

68. Porro licet hi AA. admittant, de eadem reali entitate verificari prædicata contradictoria, jam assignata, negant tamen verificari propositiones contradictorias; quia quod affirmatur de una formalitate, seu virtualitatis membro, non negatur de eâdem formalitate, sed de altera, adeoque non sunt contradictoriæ propositiones. Hæc doctrina mihi aliquando placuit, nunc autem displicet in vno puncto.

69. DICO ergo: Sicut non verificantur propositiones contradictoriæ, ita non est admittendum, verificari prædicata contradictoria de eadem entitate, si rectè loqui velimus. Declaratur. Quid est verificari prædicata contradictoria de eadem entitate? est, verificari affirmationem & negationem ejusdem de eodem. atqui hoc formalissimè est verificari propositiones contradictorias. Ergo.

DICES. Deberent verificari de eâdem formalitate, vt essent propositiones contradictoriæ. Contra: ergo pari modo, vt dicerentur prædicata contradictoria verificari de eodem, deberent verificari de eadem formalitate, alioquin non verificantur contradictoria de eodem. Præcludetur hoc effugium meliùs infrà.

70. DICES iterum. Nunquid *communicari*, & *non communicari* sunt contradictoria? & vnum convenit Naturæ, alterum Paternitati? vel meliùs: Tò *communicari* affirmatur de Natura, & negatur de Paternitate? quomodo ergo non verificantur contradictoria? Respondeo. *Communicari aliquo modo, hoc est, secundùm formalitatem Naturæ, & non communicari alio modo, hoc est, secundùm formalitatem Paternitatis*, non sunt contradictoria prædicata; sed hæc sunt prædicata contradictoria: *Communicari aliquo modo, & nullo modo communicari.* hæc autem non verificantur de eadem Entitate. Sicut ergo Natura divina communicatur Filio in ratione Naturæ, & secundùm esse absolutum, ita Paternitas in ratione *Naturæ* & secundùm esse absolutum communicatur Filio; & sicut Paternitas in ratione Paternitatis & secundùm esse Relativum non communicatur Filio, ita etiam Natura divina in ratione Paternitatis & secundùm esse Relativum non communicatur Filio. Vno verbo: Legitimus sensus hujus propositionis: *Natura communicatur*; hic est: *Natura communicatur in ratione Naturæ*: & hujus: *Paternitas non communicatur*; est iste: *Paternitas non communicatur in ratione Paternitatis.* Vnde patet, prædicata non esse contradictoria: communicari enim in ratione Naturæ, & non communicari in ratione Paternitatis, non sunt contradictoria: sed; communicari in ratione Naturæ, &; non communicari in ratione Naturæ. atqui prius convenit tam Naturæ quàm Paternitati: posterius neutri convenit: ergo non conveniunt illis prædicata contradictoria, si prædicata ponantur, prout ponenda sunt. Earundem propositionum aliam expositionem paulò post dabimus, ostendendo, contradictoria non cadere supra identificata, sed supra realiter distincta. Quòd autem simpliciter & sine addito dicatur: *Natura communicatur, Paternitas non communicatur*, inde provenit, quòd vna formalitas ab altera præscindatur, & sic concipientes Naturam præcisâ Paternitate nihil habemus ex parte objecti, ratione cujus possit natura dici non communicari, & econtra concipientes Paternitatem præcisâ Naturâ nihil habemus, ratione cujus dicatur Paternitas communicari.

71. Doctrinam hanc in re ipsa invenio apud Franciscum Veckenium, *tr. 1. de Simplicit. DEI disp. 4. c. 5.* vbi docet, illa prædicata si rectè ponantur, non esse contradictoria: non enim debent quasi in abstracto poni, sed hoc modo. *Natura divina est Natura communis. Paternitas non est Paternitas communis.* hoc autem sensu (inquit) non verificantur contradictoria; nam sicut rectè dicitur: Natura divina est Natura communis, ita etiam verè dicitur; Paternitas est Natura communis. & sicut Paternitas non est Paternitas communis, ita etiã Natura Divina non est Paternitas communis. Ecce! quâ ratione velit hic Author, quòd quidquid affirmatur vel negatur de Natura, etiam possit affirmari aut negari de Paternitate. Eadem mens est Fasoli & aliorum, quos P. Esparza existimat confundere prædicata contradictoria cum propositionibus contradictorijs. Sed ego non credo, illos tam ignaros Logicæ fuisse, vt nescirent, prædicata contradictoria convenire diversis, propositiones contradictorias debere habere idem subjectum & prædicatum. Mens illorum est, prædicata contradictoria non

posse

posse convenire eidem indivisibili subjecto, quin hoc ipso evadant propositiones contradictoriæ. Quia distinctio virtualis non tollit identitatem & indivisibilitatem realem subjecti. Et sanè ipse P. Esparza dicit, prædicata contradictoria in casu nostro esse *Affirmationem & Negationem*. Subsumo. atqui affirmatio est formalissimè propositio affirmativa, & Negatio est formalissimè propositio negativa. ergo si affirmatio & negatio sunt prædicata contradictoria, hoc ipso sunt propositiones cõtradictoriæ: quia negatio non potest aliter esse contradictoria affirmationis, nisi in ratione Enuntiationis.

72. Argumentor vlteriùs hoc modo. Si in his duabus Propositionibus: *Natura divina est communicabilis*; *Paternitas non est communicabilis*, continetur aliqua contradictorietas, illa non est in prædicatis, sed est in propositionibus: atqui per te in propositionibus esse non potest, ne dicatur Deus esse Chymæra, ergo nulla in illis est contradictorietas. Major probatur. In illis duabus propositionibus idem prorsus est prædicatum utriusque: (est enim vna affirmativa, altera negativa) nempè Tò *Communicabilis*. sed nullum prædicatum potest esse contradictorium sui. ergo in illis propositionibus non sunt prædicata contradictoria: ergo si ibi est contradictio, erit contradictio propositionum; quod cùm tu neges, negare debes omnem contradictionem, prout ego contendo.

73. Argumentor denique hoc modo, & est argumentum mihi quidem insolubile. Si verum est, aliquod prædicatum affirmari posse de Natura divina, quod nullo prorsus modo affirmari possit de Relationibus (vt volunt contra quos disputo) tunc evidenter sequitur, dari distinctionem virtualem inter prædicata absoluta, & quidem cum processu in infinitum. atqui inter prædicata absoluta non datur distinctio virtualis, vt infrà docebimus, multò minùs processus in infinitum, quem nemo admittit. ergo quidquid affirmari potest de Naturâ, debet etiam posse affirmari de Relationibus. Majorem probo, & accipio prædicatum *Communicabilis*: quod utique est prædicatum absolutum, vel quomodocunque illud vocare velis, est prædicatum virtualiter indistinctum à Natura divina, ab Omnipotentia, Sapientia &c. Probo jam sequelam majoris. Si Tò *esse communicabile* nullo modo potest affirmari de Relatione Paternitatis aut Filiationis, tunc de Natura divina, & de Communicabilitate ejusdem verificabuntur contradictoria: ergo distinguentur virtualiter. Probo antecedens. De Natura divina, Omnipotentia, &c. verificatur; communicari Relationibus: de Communicabilitate verificabitur: *Non communicari*. Si enim Communicabilitas communicatur Paternitati & Filiationi, sicut communicatur Omnipotentia, tunc non minùs posset Paternitas & Filiatio dici communicabilis, quàm potest dici omnipotens: atqui tu negas posse sic dici: ergo jam admittis verificari contradictoria de Omnipotentia, & Communicabilitate Naturæ.

74. Breviùs & clariùs hoc modo. Natura divina est virtualiter indistincta à seipsa. ergo hoc prædicatum: *esse virtualiter indistinctum à Natura*: est prædicatum absolutum. Probo hoc prædicatum per te virtualiter distingui à Natura divina. De Natura divina, & virtuali indistinctione ejusdem à se, verificantur per te contradictoria non minùs quàm de Natura & Paternitate: ergo non minùs distinguentur virtualiter. Antecedens probo, ponendo ipsa contradictoria. Natura divina est affirmabilis de Paternitate. Virtualis indistinctio à Natura non est affirmabilis de Paternitate: *esse affirmabile & non esse affirmabile de Paternitate* sunt contradictoria, non minùs quàm *communicari & non communicari*: ergo de Natura divina & virtuali indistinctione à natura verificantur contradictoria non minùs quàm de Natura & Paternitate.

75. Hoc argumentum dico solvi non posse, nisi concedamus, quòd quidquid affirmatur de Natura, possit etiam affirmari de Paternitate & econtra, modo superiùs explicato. vnde consequens est, quòd sicut Natura in ratione Naturæ affirmabilis est de Paternitate, ita etiam virtualis indistinctio Naturæ à Natura sit affirmabilis de Paternitate eo modo quo dictum est. Censeo itaque contradictoria non verificari nisi de Relationibus realiter distinctis: quando autem applicantur formalitatibus identificatis, *Naturæ & Paternitati*, Natura non accipitur ut est Paternitas præcisè, sed ut est Filiatio realiter distincta, & vt sic terminat contradictorium. v. g. cùm dicitur: *Natura communicatur Filio, non Paternitas*: resolvendum est hoc modo. *Filiatio est acceptio Naturæ, Paternitas non est acceptio Naturæ*, Vel: *Filius habens eandem Naturam cum Patre, producitur, Pater non producitur*: quæ contradictoria non cadunt supra Naturam & Paternitatem, sed supra Paternitatem & Filiationem. Deinceps ergo, quando in modo loquendi me alijs accommodavero, hoc & non alio sensu intelligi volo; & est sensus conformis doctrinæ D. Thomæ *in 1. distin. 7. a. 2. in Corp.* prout infra referam & ponderabo tract: *de SS. Trin: cap: 2. Contr: 7.*

Quæret aliquis, vtrum saltem præcisio objectiva inter Naturam divinam & Personalitates admittenda sit? Ratio dubitandi est: quia si hæc non admittatur, non erit inter Naturam & Personalitates major distinctio, quàm rationis ratiocinatæ, & qualis est inter Gradus Metaphysicos, & inter Intellectum & voluntatem identificatas cum anima: consequens non est dicendum, nam in his non datur distinctio virtualis intrinseca, qualis tamen inter Naturam & Personalitates etiam à me admittetur §. sequente.

Confirmatur paritas. Nam sicut per me dicendum est: *Natura communicatur in ratione Naturæ, & non communicatur in ratione Paternitatis*: ita dicimus: Intellectus intelligit in ratione *Intellectûs*, & non in ratione *Voluntatis*. Ergo sicut hæ reduplicationes non fundantur in distinctione virtuali

intrinseca, sed sufficienter explicantur per diversos concipiendi modos, ita pariter de Natura & Personalitatibus dicendum esset.

Respondeo ad quæsitum, me non admittere præcisionem objectivam inter Naturam & Personalitates, quam etiam negat P. Oviedo. Ratio est: quia tam parum possunt de eâdem entitate verificari contradictoria extrinseca, quàm parum intrinseca: atqui præcisio objectiva verificaret contradictoria extrinseca: ergo pariter est neganda. Certè P. Oviedo admittit verificari contradictoria intrinseca, & negat verificari extrinseca, quantò magis neganda sunt, negatis contradictorijs intrinsecis?

Ad rationem dubitandi respondeo, negando paritatem. Disparitas est, quia distinctio virtualis intrinseca aliud re ipsâ non est (vt dicam) quàm realis distinctio duorum identificatorum cum Tertio, à quo propterea dicuntur virtualiter distingui: seu: est realis distinctio duarum formalitatum in tertio. qualem distinctionem non habent gradus metaphysici, nec intellectus & voluntas.

Ex hac ergo reali distinctione in Tertio, seu ex reali identitate realiter distinctorum cum Tertio, provenit, quòd nemine cogitante detur verificativum tam affirmationis quàm negationis, modo jam superiùs explicato; hoc autem non reperitur in Intellectu & Voluntate. Formemus ipsas propositiones, & apparebit discrimen. Hæ propositiones sunt veræ. *Hæc entitas indivisibilis* (intelligo Naturam divinam identificatam Paternitati) *communicat se Filiationi, vt Filiatio sit Natura divina; Hæc eadem entitas non communicat se Filiationi, ut Filiatio sit Paternitas, sicut Natura est.* Hujusmodi propositiones non possunt verificari de Intellectu & voluntate identificatis cum anima. Nam licet hæc propositio vera sit: *Hæc entitas indivisibilis* (intelligo Animam identificatam cum intellectu) *communicat se voluntati, vt sit Anima.* Falsa tamen est hæc altera: *Hæc eadem indivisibilis Entitas non communicat se voluntati vt voluntas sit intellectus, sicut anima est.*

Fatendum igitur est, quòd aliud sit fundamentum, & quidem intrinsecum prioris distinctionis formalis & rationis ratiocinatæ, quàm posterioris, quod est merè extrinsecum, nempe realis distinctio aliorum cum quibus Intellectus & voluntas comparatur. Hæc omnia magis declarabuntur §. sequente. & in Tract. de SS. Trinitate.

76. Ex dictis posset hæc vel similis definitio Virtualis Distinctionis confici. Est duorum prædicatorum identificatorum, seu duarum formalitatum habitudo ad tertium, cum ijsdem formalitatibus in ratione vnius formalitatis identificatum, & ab ijsdem in ratione alterius formalitatis realiter distinctum. Vel: est vnius cum altero realiter distincto secundùm formalitates diversas convenientia & discrepantia. Vel, Est duarum formalitatum identificatarum quâ talium discrepantia in tertio, sub vnâ ratione secum identificato, & sub alia distincto. Vel deniquè cum P. Esparza. Est identitas realis conjuncta cum discrepantia intrinseca identificatorum quoad aliquod prædicatum.

§. II.

Vtrum detur Distinctio Virtualis inter Essentiam divinam & Relationes.

P. Franciscus Veckenius, cùm ostendere conatus esset (vt suprà retulimus) non esse admittendum, verificari prædicata contradictoria de Natura & Relationibus, existimavit, hoc ipso non esse necessarium, admittere majorem inter illa prædicata distinctionem, quàm rationis ratiocinatæ. A Veckenio non videtur dissentire Granadus. Contra quos

77. DICO. Quomodocunque explicentur propositiones, ne evadant contradictoriæ, non potest salvo Trinitatis Mysterio negari, inter Naturam & Relationes dari majorem distinctionem, quàm rationis ratiocinatæ, qualis invenitur in gradibus Metaphysicis. quæ cùm non sit realis, erit media, & rectè vocabitur Distinctio Virtualis. Hæc est communis, & probatur, præscindendo an de Natura & Personalitate verificentur contradictoria prædicata. Probatur autem hoc modo. Natura divina & Paternitas discrepant in Tertio, nempe in Filiatione, cum quâ Natura per sui communicationem identificatur, Paternitas verò realiter ab eadem distinguitur, quæ sunt propositiones de fide, quomodocunque explicentur. Porrò hujusmodi discrepantia non reperitur in Gradibus Meraphysicis, vt per se manifestum est; cum nullo enim Tertio identificatur Animalitas quæ est in Petro, à quo realiter distinguatur Ratiocinalitas ejusdem. Ergo major est distinctio inter Naturam divinam & Personalitates, quàm sit inter Animalitatem & Rationalitatem Petri. Sed non est realis: ergo est media inter distinctionem realem & rationis, qualis reperitur in gradibus metaphysicis, quæ ad discretionem à duabus illis rectè vocabitur Virtualis, hoc est, æquivalenter realis, in ordine ad verificanda prædicata, quæ in creaturis semper supponunt in subjecto distinctionem realem.

78. Contra Veckenium etiam facilè probatur Conclusio, insistendo illi ipsi modo loquendi, quo Veckenius vult illas propositiones esse formandas. Argumentor hoc modo. In sensu reali, sicut est verum dicere: *Rationalitas est Rationalitas assumpta à VERBO*, ita etiam est verum dicere: *Animalitas est animalitas assumpta à VERBO.* & non est necesse dicere: *Animalitas est rationalitas assumpta à VERBO.* atqui, vt tu vis, non possum dicere: *Paternitas est Paternitas communis tribus:* sicut possum dicere: *Natura est natura communis tribus*: sed dicendũ est: *Paternitas est Natura communis tribus:* ergo jam concedis majorẽ distinctionẽ intrinsecãNaturæ & Paternitatis, quàm Animalitatis & Rationalitatis.

79. Confirmatur. Si in sensu reali veræ essent hæ duæ propositiones: *Rationalitas est Rationalitas*

tionalitas assumpta: Animalitas non est animalitas assumpta: ipse Veckenius fateretur, inde rectè inferri distinctionem realem inter animalitatem & Rationalitatem (neque enim hic Author admittit Præcisiones objectivas) atqui Natura est Natura communis, Paternitas non est Paternitas communis, vt tu ipse loqueris: ergo, cùm ex his propositionibus non liceat inferre distinctionem realem inter Naturam & Paternitatem, inferetur tamen æquivalentia distinctionis realis, quæ erit distinctio virtualis.

Ratio vniversalis est, quia per distinctionem virtualem aliud non intelligimus, quàm tantam Eminentiam & Perfectionem alicujus Entitatis, vt licet sit realiter indivisibilis, sit tamen simul & ratio identitatis cum tertio, & ratio realis distinctionis ab eodem. Quatenus est ratio identitatis, vocamus illam *Naturam*, quatenus est ratio distinctionis, vocamus eam *Paternitatem*, vel, *Relationem*, & sic quando deinde hos Terminos ponimus pro subjecto propositionum, & de vno affirmamus, quod de altero negamus, intervenit quidem distinctio Rationis ratiocinatæ, sed cum fundamento intrinseco, quod aliud non est, quàm identitas duorum realiter distinctorum cum tertio communi. quale fundamentum in creaturis non habemus, sed solam comparabilitatem ad diversa connotata realiter & inter se, & ab illo tertio distincta.

80. Objectiones, quæ fieri possent, vel jam sunt in decursu solutæ, vel non tam impugnant distinctionem virtualem, quàm Mysterium Trinitatis, vnde ad virtualem distinctionem facili negotio transferuntur. Non posse ea clarè dissolvere, est inculpabilis ignorantia. Negare distinctionem virtualem, quàm evidens ratio, ex suppositione Mysterij convincit, est Obstinatio.

§. III.

An detur Distinctio Virtualis intrinseca inter Intellectum & Voluntatem divinam.

AFfirmant Valentia, Molina, Herice, Zuniga, Tanner, Arrubal, Fasolus, vterque, Lugo, Hurt. Arriaga, Oviedo, Aldrete. Contra quos

81. DICO, rectiùs ab alijs negari. Probatur ex dictis. Illa solùm possunt distingui distinctione majore quàm rationis ratiocinatæ, quæ ita se habent ad tertium prædicatum, vt vna formalitas sit ratio identitatis, & altera ratio distinctionis realis ab eodem: sed Intellectus & Voluntas divina ad nullum prædicatum ita se habent: Ergo &c. Probatur minor. Cum quocunque identificatur Intellectus essentialis Dei, cum eodem identificatur Voluntas essentialis Dei, & nihil est in Deo, cum quo non vtraque formalitas identificetur, & sit ratio identitatis cum illo: ergo neutra formalitas est ratio distinctionis realis respectu vllius tertij prædicati.

82. Confirmatur ad hominem. Adversarij fundant se in hoc, quòd existiment, de Intellectu verificari hoc prædicatum: *Communicari primariò VERBO*, & hoc ipsum prædicatum de Voluntate negari. Quod falsum esse ostendo. Si hoc prædicatum: *communicari Verbo primariò*, non convenit realiter Voluntati, ergo realiter distinguitur ab illa: ergo realiter identificatur cum aliquo realiter distincto à Voluntate: atqui nihil tale potest assignari: deberet enim esse vel Intellectus, vel Filiatio, sed neutrum horum distinguitur realiter à Voluntate: ergo voluntati non minùs quàm Intellectui convenit: communicari primariò. Ad hæc pauca reducenda sunt omnia, quæ nimis prolixè, & operosè coacervat P. de Quiros.

83. Objciunt Adversarij 1. De Intellectu divino verificatur realiter & nemine cogitante, quod non verificatur de Voluntate. Nam de Intellectu verificatur, quòd per illum Verbum procedat, & non per voluntatem; econtra Spiritus S. procedit per Voluntatem, & non per Intellectum. ergo inest eadem ratio distinctionis Virtualis, quæ inest Naturæ divinæ respectu Paternitatis. Antecedens probant primò ex eo, quòd Verbum dicatur Sapientia Patris, Spiritus S. verò Amor Patris, & Filij. Verba Concilij Toletani, 11. in Confessione fidei, sunt hæc. *Non est credendum, quòd Pater Voluntate Filium genuerit.* S. Augustinus *libr. 65. qq. ad Orosium q. 7. Pater*, inquit, *Voluntate non genuit Filium, quia præire Voluntas Sapientiam*, (id est Verbum) *non potuit.* Concilium Smirnense *can. 25. Si quis consilio* (id est Voluntate) *DEI factum Filium DEI asserit, Anathema sit.*

84. Hæc objectio fundat se in Locutionibus Conciliorum & Patrum, quibus æquè claræ si non clariores opponi possunt. Concilium Sardicense in fine Confessionis fidei anathemate ferit hanc propositionem: *Pater nec consilio nec voluntate genuit Filium.* Concilium Toletanum XV. in Confessione fidei: *Secundùm Essentiam* inquit, *Voluntas genuit Voluntatem, Filius est Voluntas ex voluntate.* Eandem Voluntatis præcedentiam plures Patres conceptis verbis affirmant.

S. Hilarius *lib. 3. de Trin. Vnigenitum procreavit omne quod DEVS est, per Charitatem atque Virtutem Nativitati ejus impertiens.* Et alibi. *lib. de Synodis prope med. Nativitatis adeo perfecta Natura est, vt qui ex substantia DEI natus, etiam ex consilio ejus ac voluntate nascatur.*

S. Jacobus *apud Clem. Rom. lib. 8. Const. c. 12. Ipsum*, inquit, *ante omnia sæcula generasti, Voluntate, Potentiâ & bonitate, sine vllo medio, Filium Vnigenitum. quæ verba repetit c. 16.*

Cyrillus Alexandrinus *lib. 2. thesauri c. 1. Quia & omnia Pater potest, & meliora semper vult, consubstantialis sibi ex DEO nascitur Filius.*

S. Augustinus *lib. 83. Quæst. 50. Si voluit & non potuit, infirmus est, si potuit & non voluit, invidus est, ex quo conficitur, æqualem genuisse Filium.*

85. Pro explicatione eorum quæ adversarij adduxerunt, advertendum est 1. illa Testimonia fuisse prolata contra Arrianos, qui contendebant, Filium non esse Deum genitum à Patre, & illi consubstan-

substantialem. Si enim, inquiebant, est à Patre genitus, vtique non à nolente: non enim potuit Pater à quoquam cogi, cùm non habeat fortiorem, ergo à volente: ergo poterat nolle, sicut poterat nolle alia: ergo Filius est aliquid contingens, & consequenter non est DEVS. Ex quo argumento evidenter constat, Arrianos plus non probasse, quàm Filium non procedere à voluntate DEI liberè, nec etiam coactè: sed nullo modo probabant, non procedere ex necessariâ quadam complacentiâ circa ipsam generationem. Concilia ergo & Patres, vt se declararent, concesserunt id quod Arrianorum argumentum probabat, ne viderentur contrarium sentire, dum se Arrianis opponebant. Sicut si Concilium anathema diceret asserentibus, sanctos esse colendos cultu latriæ, hoc ideo faceret, vt ostenderet, se non approbare talem cultum sanctorum, qualem nobis tribuunt hæretici.

86. Observandum. 1. Theologos distinguere inter Intellectum Essentialem seu absolutum, & intellectum Notionalem seu Relativum. Prior est omnibus tribus Personis communis, & est ipsa Essentia seu Natura divina: secundus est Personalitas Patris, seu Paternitas; eodem modo distinguunt Voluntatem in Absolutam omnibus Personis communem, & in Notionalem seu Relativam, quæ vocatur Spiratio activa, realiter distincta à Spiritu Sancto, seu Spiratione passivâ, & Patri Filioque communis.

87. Dicitur ergo Verbum procedere ab Intellectu Notionali, non item Spiritus Sanctus; & econtra Spiritus S. procedere à Voluntate Notionali, non item Verbum. Vnde infertur, Voluntatem essentialem & Notionalem inter se virtualiter distingui, sicut & Intellectum Essentialem & Notionalem, non verò Intellectum Essentialem & Voluntatem essentialem.

88. Porro ex hac reali processione præbetur nostro intellectui fundamentum, vt ratione nostrâ distinguamus Intellectum & Voluntatem, & secundùm hunc concipiendi modum dixerunt Patres, Verbum procedere per Intellectum, Spiritum Sanctum per Voluntatem; qui loquendi modus erat accommodatus ad explicandum populo diversitatem harum Personarum in ratione *Sapientiæ & Amoris*. & sic patet responsio ad primam objectionem.

89. Objciunt 2. Nisi dicamus, Intellectum & Voluntatem virtualiter intrinsecè distingui, non potest vlla commoda ratio reddi illius articuli Fidei, quare Verbum generetur, Spiritus S. non generetur: quæ tamen facilè redditur admissâ distinctione virtuali. sic enim dici poterit Verbum generari, quia primariò accipit Intellectum, qui est Natura; & sic ex vi processionis assimilatur Naturæ. Respondeo primò. Cùm argumentum pro nostrâ Sententiâ sit planè convincens, tolerabilius esset, fateri ignorantiam in reddendâ ratione illius articuli, quàm admittere distinctionem virtualem inter prædicata absoluta; sequeremur enim exemplum S. Ambrosij *lib. 1. de Fide ad Gratian. c. 1.* sic loquentis. *Mihi impossibile est Generationis hujus scire secretum; vox silet, mens deficit, non tantùm mea, sed etiam Angelorum, supra potestatem, supra Angelos, supra omnem sensum est.* Item imitaremur S. Augustinum *lib. 5. con: Maximin. c. 14. De Patre*, inquit, *est Filius, de Patre est Spiritus. S. sed ille genitus, iste procedens; quid autem inter* Procedere *&* Nasci *interst, de illâ excellentissimâ Naturâ loquens explicare quis potest? distinguere inter illam Generationem, & hanc Processionem nescio, non sufficio.* R. 2. Illius articuli rationem aliam quærendam esse infrà, suo loco, vbi non vnam, sed plures dabimus.

CAPVT II.

DE VISIONE DEI, EJVSQVE PRINCIPIO, LVMINE GLORIÆ.

CONTROVERSIA I.

Vtrum sit possibilis Substantia creata, cui sit connaturalis Visio DEI.

§. PRIMVS.

Rationes pro negativâ minùs efficaces.

90. DIcendum est, non esse possibilẽ substantiam seu Naturam creatam, cui connaturaliter debeatur Visio intuitiva DEI. Est ita in scholis recepta sententia, vt non pauci ob solam authoritatem ei subscribant, rationibus, quibus ante hac, vltra S. Scripturæ authoritatem, fulciebatur, planè diffisi. Quæ fortassis causa fuit, vt Recentiores in novis rationibus in veniendis solertes fuerint. Referam, quia sunt ingeniosæ, licet minùs efficaces. P. Antonius Perez jam suprà laudatus, septem hujusmodi rationes excogitavit, quæ tamen alijs posterioribus non videntur arrisisse, cùm eas in elucubrationibus suis dissimulanter omiserint.

91. Prima est. Omnis revelatio & locutio divina de aliquo quod non potest sciri naturaliter, seu pro-

seu proprio ingenio, sed solo DEO docente, est supernaturalis. sed Visio DEI est revelatio de aliquo, ad quod non potest proprio marte & ingenio pertingere creatura, sed solo docente DEO. ergo. Minor probatur. Quia quælibet visio DEI est visio totius quod est DEVS, adeoque est Visio ipsius divinæ Visionis (hæc enim est ipse DEVS) sed hæc Visio, quâ DEVS se videt, non potest sciri, nisi DEVS velit illam liberè manifestare, & hoc est DEVM loqui & revelare. Ergo.

92. Breviùs proponit hoc argumentum Card. Pallavicinus hoc modo. Ea quæ non possunt sciri, nisi per revelationem & locutionem DEI, non possunt sciri naturaliter. sed talis scientia est, quæ includitur in Visione beatifica: nam ipsa Visio est manifestatio conceptûs divini: adeoque est revelatio & locutio DEI: ergo non potest haberi naturaliter. Ad hoc ipse Pallavicinus respondet, majorem & minorem argumenti esse falsam. Major est falsa, quia supponit, in statu puræ naturæ non posse DEVM loqui creaturæ locutione merè naturali. Minor verò falsa est, quia locutio ad alterum debet esse talis explicatio conceptûs, quæ sit objectum respectu audientis, ita quidem, vt propter loquentis veracitatem in cognoscendo & dicendo credat eum non fallere, nec falli; talis autem non est Visio DEI, non enim ipsa movet objectivè ad credendum propter alterius testificationem, sed est ipsa immediata intuitio objecti. Confirmat. quia vbi datur locutio ad alterum naturâ distinctum, datur fides; & tamen nemo dixit, beatos credere, aut habere fidem per hoc quòd vident DEVM.

93. Ego, vt argumento responderem, nollem vim facere in modo loquendi, vtrum visio Beatorum possit dici locutio DEI, sed negarem suppositum, nimirum Visionem quâ DEVS seipsum videt, esse numerandam inter secreta divina; hoc enim negant adversarij, & esset vlteriùs probandum.

DICES, id posse probari hoc modo; cum P. Esparza. a. 4. Creaturæ intellectuales habent aliquid magni momenti, nimirum secreta cordium, quæ à nulla creatura possunt cognosci naturaliter, vt alibi probatur; *tract. de Angel.* atqui si esset possibilis creatura, cui esset connaturalis visio DEI, & amicitia perfecta cũ DEO, DEVS nihil haberet ejusmodi: quidquid enim est alicujus momenti in DEO, est sola Deitas, quæ tota prout est in se, pateret per visionem ipsius: actus verò liberi DEI non sunt alicujus momenti aut bonitatis peculiaris: esset ergo DEVS deterioris conditionis, quàm quælibet substantia intellectualis creata, quod est valde absurdum. Ad hanc tamen probationem responderi posset ab adversarijs, negando, quòd actus liberi DEI non sint aliquid magni momenti: nam hoc quod est: *esse magni momenti*: in secretis cordium non desumitur à physicâ perfectione illorum actuum, vt patet, sed ab incommodo & præjudicio, quod incurrerent naturæ intellectuales, si ipsis invitis posset alius scire quid in corde gerant. Finge enim, veram esse sententiam Formalistarum quorundam, qui etiam actus liberos hominum voluerunt esse meras formalitates, numquid propterea secreta cordium non erunt magni momenti? Itaque etiam in DEO magni momenti sunt secreta decreta DEI, vnde defacto decreta DEI non videntur à beatis hocipso quòd sint beati: & si DEVS Angelis revelaret suum decretum de futuro extremo die Judicij, rem vtique magni momenti revelaret, quidquid tandem entitativè sit decretum DEI: si enim hoc arcanum non est res magni momenti, cur Christus hoc arcanum adeo extollit? & hoc circa primum Perezij argumentum.

94. Secundum argumentum. Si alicui creatæ substantiæ deberetur Visio DEI, tunc deberetur tanquam proprietas; sed hoc non potest dici, nam ad proprietates determinat generans: ad actum verò vitalem non potest determinare generans. Respondebunt adversarij, Visionem fore illi substantiæ debitam vt effectum proprietatis, nempe luminis gloriæ quod deberetur vt proprietas, vel si mavis, vt effectus potentiæ intellectivæ, quæ est proprietas saltem metaphysica: sicut defacto debetur Angelis in primo creationis instanti cognitio sui.

95. Tertium argumentum. Si alicui creaturæ deberetur Visio DEI, tunc respectu illius creaturæ DEVS visus esset vile bonum, & non deliciosum, hoc est, non esset bonum majus illo, quod præcisè requiritur ad depulsionem doloris & miseriæ, cujusmodi est omne bonum necessarium, seu debitum, cujus carentia caussat dolorem & miseriam; & tale bonum ideo dicitur vile bonum, quia fundatur in indigentia; vnde priè debetur servis, quorum felicitas consistit in carentia doloris. Bonum verò deliciosum est ultra indigentiam, & est tale, cujus absentia non affert dolorem, sed tantùm parit gaudium præsentia. R. 1. Negando sequelam, & afferendo instantiam in contrarium. Cognitio quâ Angelus in primo instanti cognoscit seipsum, est illi debita, & tamen non est præcisè ad tollendam miseriam & dolorem, sed affert gaudium, & est magnum illius bonum, sicut etiam in homine est cognitio Honesti & Inhonesti. R. 2. Distinguendo. Bonum necessarium est bonum vile, & præcisè ad pellendam miseriam aptum, quando suppositum est capax majoris boni, ad quod obtinendum ordinatur illud aliud bonum necessarium, concedo, secus, nego, v. g. Potentia motiva membrorum est vile bonum, & necessarium ad pellendum dolorem qui nasceretur ex defectu hujus potentiæ: cur? quia ordinatur ad aliud bonum valde desiderabile, nempe ad procurandas sensuum animique varias oblectationes, scientias, aliorum de se æstimationem, &c: Negatur itaque, omne ens depulsivum doloris provenientis ex absentia talis entis, hoc ipso esse vile bonum. Nam vt observat Card. Pallav: bona eximia sunt illa, quæ excitant vehementissimum amorem sui, & consequenter sunt necessaria ad depellendum vel impediendum dolorem, qui oriretur ex absentia

talis boni. Hoc ipsum eleganter expressit S. Augustinus *l. 1. de serm. Dom. in monte, c. 3.* dicens: *multùm necessaria est fortitudo, quia non relinquitur sine dolore, quod cum delectatione retinetur.* Vlteriùs negabunt adversarij, nullum bonum naturaliter debitum posse esse excitativum vehementis desiderij sui, & non merè necessarium ad depellendum impediendumvè dolorem. Certè si omne bonum debitum esset merè depulsivum doloris & vile bonum, Visio beata esset in Christo vile bonum, cùm sit Christo debita ratione Vnionis hypostaticæ substantialis complementi totius suppositi.

96. Quartum argumentum. Tantum gaudium debet afferre bonum naturaliter debitum, si possideatur, quantum dolorem afferret, si amitteretur: atqui gaudium ex Visione longè majus est, quàm esset dolor de ejus carentia. Respondebunt adversarij distinguendo majorem: Nisi ex ignorantia boni debiti dolor minuatur, concedent, si ex ignorantia dolor minuatur, negabunt. & habet argumentum instantiam jam allatam in Christo, in quo carentia Visionis non afferret tantum dolorem, quantum gaudium affert ipsa Visio, quæ tamen est Christo debita. Quòd ergo carentes visione Dei non tam vehementer doleant, quàm gauderent, si Visionem haberent, inde provenit, quòd non habeant præsentem notitiam illam boni absentis, qualis requiritur ad caussandum dolorem, & qualem habet v. g. æger de sanitate præterita, vel cæcus de voluptate quam ante cæcitatem hauserat ex visu.

97. Quintum argumentum. Quicunque videt Devm, amat illum amore Charitatis. Charitas autem ex vna parte amat sine modo, & ex alia quiescit in voluntate Dei: atqui si creatura aliqua naturaliter videret Devm, illum amaret sine modo, & non quiesceret in Voluntate Dei: vnde doleret, si non infinitè amaret, nec infinitè videret: ex eo enim quòd ille amor esset naturalis, non posset quiescere in voluntate Dei; nam ideo Devs vt author naturæ dat *Tantum*, quia tanto gradu est contenta natura: ergo illa creatura naturaliter videret & amaret, vt supponitur; doleret, nisi videret & amaret infinitè: sed hoc nunquam posset, quia non est possibilis visio infinita. Ita P. Perez satis operosè, ne dicam obscurè. Imprimis argumentum totum habet instantiam in Christo, vt applicanti patet manifestè. Deinde respondebunt adversarij, illam creaturam penitus quieturam in voluntate Dei: & hoc potest ostendi dupliciter. Primò si dicatur, quòd creatura exigens connaturaliter visionem Dei, solummodò habeat jus ad certum & determinatum gradum: sicut Angeli juxta diversitatem perfectionis substantialis, exigunt diversas species magis vel minùs vniversales, & hoc quidem admitterent illi, qui docent Lumen Gloriæ esse speciem impressam Dei: hoc ergo gradu accepto esset illa creatura contenta, quia haberet, quod illi deberetur. Secundò dici posset, quòd etiamsi nullum determinatum gradum exigeret, adhuc quiesceret: nempe ob impossibilitatem Visionis infinitæ exigeret, vt à Deo certus gradus determinaretur, sicut Vnio hypostatica non exigit determinatum gradum; debet verò à Deo determinari, quo non obstante Christus quiescit in Voluntate Dei.

98. Sextum argumentum desumit P. Perez ex indignitate Naturæ, hoc modo. Qui videt Devm, habet Charitatem, cujus est, offerre Deo summa, adeoque etiam naturam deificatam vnione hypostaticâ, seu subijcere Deo aliquam Personam, quæ ob eandem naturã cũ divina sit libera ab omni subjectione: sed nulla creatura pura potest esse digna tali charitate & subjectione, ergo nec potest esse naturaliter digna visione Dei. ℟. Sicut de facto homo per gratiam sanctificantem fit dignus charitate, cujus est, offerre Deo summa, non effectivè sed affectivè, hoc est, casu quo haberet vnionem hypostaticam, offerret Deo seipsum Deificatum, ita creatura, cui connaturaliter competeret Visio Dei, digna esset naturaliter Charitate Dei, vi cujus offerret Deo summa affectivè, etiamsi effectivè non offerret, hoc enim ad charitatem non requiritur.

99. Septimum argumentum. Si aliqua creatura esset digna videre Devm, hoc esset per operationem perfectissimam, eò quòd beatitudo naturalis, cùm sit optimum naturale, debeat esse illa operatio, ad quam natura adhibet omnes vires suas, & operatur quantùm potest: sed quando natura adhibet omnes vires, tunc est magis inepta ad Visionem Dei: quia tunc adhibet omnes vires, quando operatur elicitivè & objectivè, hoc est, quando seipsam cognoscit: sed talis operatio seu cognitio pendens à concursu elicitivo & objectivo creaturæ, est ænigmatica respectu Dei, quia videt illum in creatura: ergo non potest creatura esse digna tali visione Dei. Respondere possent adversarij, Perfectionem beatitudinis naturalis & operationis nobilissimæ, non esse mensurandam præcisè ex vehementia concursûs, sed multò magis ex nobilitate objecti, & modo tendendi in illud, sive deinde simplici, sive duplici titulo influat, hoc est, sive elicitivè tantùm, sive elicitivè & objectivè simul. Et hæc sunt argumenta recens excogitata à P. Ant. Perez, quibus addam duo alia, quæ etiam vtcunque solvi posse videntur.

100. Octavum ergo argumentum sit P. Derkennis *c. 2. n. 4.* ab authore suo obscuriùs propositum, cujus substantia hæc est. Inter quamcunque Creaturam determinatam & Devm, est infinita distantia quoad perfectionem: ergo nulli substantiæ creatæ potest naturaliter deberi Visio seu cognitio quidditativa Dei. Probatur conseq. & ponamus creaturam. A. Propter infinitam hujus à Deo distantiam, possunt intra illam creaturam & Devm produci per certum perfectionis excessum perfectiores & perfectiores creaturæ in infinitum, absque eo quòd vnquam perveniri possit ad perfectionem ipsius Dei: ergo propter infinitam illam distantiam non potest creaturæ A. deberi Visio Dei. Probatur conseq. & ponamus jam creaturam

turam B. perfectiorem creaturâ A, & creaturam C. perfectiorem creaturâ B. jam sic. Creatura B. hoc ipso quòd sit perfectior quàm creatura A, hoc ipso, inquam, habet virtutem intellectivam perfectiùs assimilativam intentionaliter creaturæ C. quàm habeat creatura A. nam substantiæ intellectivæ perfectio crescit ad incrementum virtutis intellectivæ & assimilativæ intentionaliter: ergo hoc ipso quòd B. ponatur esse perfectior quàm A. habet virtutem magis assimilativam Entis perfectioris, alioquin si eodem modo essent assimilativæ, essent prorsus æquales: & hæc sunt certa. Jam vlteriùs. Ergo cùm virtus assimilativa substantiæ A. sit limitata & finita, & propter intermediationem substantiæ B. minuatur respectu creaturæ C. vt minùs possit illam assimilare, quàm ipsum B. possit: hoc ipso quævis vlterior creatura perfectior D. E. F. &c. possibilis, arguet aliquam diminutionem: ergo cùm possint multiplicari in infinitum, & Devs superet omnes, necesse est, vt non solùm Devs, sed etiam aliqua creatura denique sit assignabilis, respectu cujus penitus evanescat virtus assimilativa.

101. Hoc argumentum multipliciter retorqueri potest. 1. In cognitione abstractiva Dei. Probaret enim, quòd Devs ne quidem abstractivè cognosci posset ab vlla creatura. Conatur ad hoc Author respondere, & negat sequelam; quia, inquit, omnis perfectio cognitionis, cujuscunque objecti quod cognoscitur in alio aut per medium, delimitur & specificatur à medio. Ita est. Subsumo: atqui potest semper creari perfectior Angelus cognoscens Devm in medio perfectiore; nam quò perfectior est Angelus, eò perfectiùs etiam, licet ænigmaticè, cognoscit Devm: ergo jam potest intelligi ista multiplicabilitas perfectionum majorum in infinitum, quin propterea evanescat penitus virtus cognoscitiva ænigmaticè quæ datur in homine. ergo vltima consequentia tui argumenti calculatorij non tenet.

102. Retorquetur 2. Probaret enim argumentum, quòd nullus Angelus inferior posset naturaliter cognoscere intuitivè (non dico *comprehensivè*) superiorem, quod tamen & ipse & alij concedunt fieri posse. Sequela probatur. Nam ex communi philosophorum opinione intra quamcunque creaturarum distantiam quoad perfectionem possunt mediare infinitæ inæquales, & tamen omnes infra B. & supra A.

103. Retorquetur 3. Argumentum probaret, quòd homo ne quidem de congruo posset promereri remissionem peccati Mortalis, imò nec Venialis: item quòd talis remissio esset penitus insperabilis, imò impossibilis. Probatur sequela. quia quò Persona offensa est dignior, eò est difficiliùs remissibilis offensa etiam de congruo, & gratuita remissio est difficiliùs sperabilis, quia ratione majoris gravitatis offensa magis resistit. Vides quò deducat ejusmodi calculatio, quæ quàm sit fallax, ab omnibus agnoscitur.

104. Ad argumentum igitur respondetur, negando, quòd penitus evanesceret virtus assimilativa; quia quæcunque Virtus assimilativa est virtus æquivalens inferioribus virtutibus finitis in infinitum; sicut potest excedi perfectioribus in infinitum: vnum autem Infinitum syncategorematicum non exhauritur ab alio, quia non est minus altero.

Fuit tamen hoc argumentum mihi occasio excogitandi aliud, quod infrà proponam, & validum videtur, illudque postea apud P. Esparza, sed paulò aliter propositum inveni. *q.* 10.

105. Nonum argumentum sit, quo ante hac aliqui sunt vsi, illudque de novo instauravit Eminentissimus Card. Pallavicinus. 1. *p. c.* 21. Si esset possibilis substantia cui connaturaliter deberetur Visio Dei, illa defacto daretur in hoc Vniverso: sed non datur, vt fatentur omnes: ergo nec est possibilis. Sequela probatur. Nam hoc vniversum est perfectum: non esset autem perfectum, si non darentur omnes gradus entium in illo: atqui si non daretur illa creatura, & tamen esset possibilis, deesset vnus gradus entium: differret enim illa creatura plus quàm gradu à creaturis intellectualibus defacto existentibus: illa enim esset per naturam beata, impeccabilis; hoc autem est plus differre à defacto existentibus, quàm differat Animal à Planta, Avis à Pisce: & tamen hæc dicuntur ita differre integro gradu, vt si vnum hujusmodi non daretur in hoc Vniverso, esset Vniversum imperfectum. Et hinc est (inquit laudatus Cardin.) quare in omnibus regionibus dentur Aves, Pisces, & Terrestria, non item vbique dentur canes v. g. quia canis non differt à cæteris terrestribus integro gradu, sed tantùm specie.

106. Quæres, quænam sit Regula & mensura cognoscendi sufficientem differentiam ad hoc, vt vnum ab altero differat toto gradu, & non specie duntaxat? Ad hoc quæsitum, tentatis pluribus vijs tandem respondet & concludit idem Card: *n.* 183. non posse Regulam exactam dari; illud tamen certum esse ait, & probat, saltem talem creaturam, cui esset connaturalis Visio, integro gradu differre à defacto existentibus, quia non esset naturaliter pars hujus Reipublicæ, non enim indigeret societate aliarum creaturarum. Post hæc iterum per tria folia regulam vniversalem investigans, tandem concludit his verbis. *Hæc autem magis ad vivum resecabuntur in libello de Angelis, vbi etiam disputabitur, num omnes substantiarum species defacto existant, & ad mundi perfectionem sint necessariæ.* Quæsivi in libello de Angelis, & reperi *c.* 2. *n.* 7. in compendio repetitam doctrinam, quam ex prima ejusdem parte jam retuli. de quæstione alterâ nihil reperio. studióne, an casu omissa sit, nescio; neque illum libellum ipse auctor imprimi curavit, sed alius, qui fatetur, se aliqua auctoris prætermisisse.

107. Hoc itaque argumentum imprimis est à posteriori, & relinquit intellectũ cupidum & sollicitum, quænam sit radix intrinseca repugnantiæ. Deinde quærere possent adversarij ex Card. Pallavicino, vtrum Salamandra toto gradu differat à Piscibus, sicut hi ab Avibus & Terrestribus? non vi-

detur negandum, cùm diversum elementum inhabitet. Quærerent ergo vlteriùs, si ad perfectionem Vniversi pertinebat, vt in omni regione pisces essent & Aves, & Terrestria, quî factum sit, vt natura non etiam Salamandram in omni regione produxerit, cùm tamen in omni regione reperiatur ignis?

108. Decimum argumentum est P. de Quiros. Gratia sanctificans est in Christo ejusdem rationis cum gratia nostra: deinde illa consequitur ad Verbum vnitum tanquam proprietas vel quasi proprietas: ergo non est possibilis Creatura, ad quam tanquam proprietas consequatur. Probatur conseq. Nam proprietas præcipua alicujus substantiæ, est quasi mensura totius perfectionis substantiæ: ergo non potest eadem proprietas consequi ad duas substantias diversæ perfectionis: sed repugnat, aliquam Creaturam esse ejusdem perfectionis cum Christo. Ergo. Hæc est tota vis argumenti, quod Author satis prolixè inculcat.

109. Responderi potest tripliciter. 1. Negando antecedens cum S. Thoma, & pluribus (quos in Tract. de Charitate secutus sum) afferentibus, Gratiam in Christo esse heterogeneè diversam à nostra Gratia. Responderi potest. 2. distinguendo antecedens. Proprietas est mensura perfectionis substantiæ, si substantiæ perfectio sit mensurabilis, concedo, si non sit mensurabilis, nego. Christi autem perfectio non est mensurabilis. vnde quia gratia est finita, dicent adversarij, debere esse possibilem substantiam finitæ perfectionis, vt per gratiam mensurari possit; & sic argumentum potiùs in authorem retorqueri posset. Responderi potest. 3. Aliter distinguendo. Proprietas est mensura perfectionis substantiæ, si effectus formalis primarius proprietatis non habetur eminenter à substantia, antecedenter ad ipsam proprietatem, transeat antecedens. si habetur, nego antecedens. Effectus formalis Gratiæ, qui est: *reddere sanctum, impeccabilem in sensu composito, &c.* eminenter habetur in Christo à Verbo, ita vt etiamsi gratiam creatam non haberet, adhuc esset Filius Dei, Amicus, impeccabilis, &c. Et hæc sunt argumenta, quæ mihi non omnino solida videntur. Sunt & alia quædam, quæ, quia ab Arriaga & Ripalda solvuntur vtcunque, prætermitto.

§. II.

Probatur Conclusio primò, ex illo Principio D. Thomæ, quòd modus cognoscendi sequatur modum essendi.

110. ARgumentum est D. Thomæ *q. 12. a. 4. in C.* cujus vis vt intelligatur, observandum est, quòd omnis creatura possibilis sit capax compositionis, adeoque nulla possit esse simplex quoad omne esse sibi communicabile; habebit enim distinctam à se durationem, vbicationem, & si sit substantia intellectualis, habebit distinctam à se Intellectionem, cùm nulla possit esse substantialis intellectio. Hoc sensu est accipienda phrasis Thomistica, quâ dicitur omnis creatura esse immersa Potentialitati & Materialitati.

111. Pari modo omnis creatura habet esse participatum ab alio. Econtra Devs habet esse simplicissimum, est purus Actus, & ens à se. Hinc, vt observant Recentiores, manifestum est, modum essendi divinum esse toto genere diversum à modo essendi Creaturarum, & non præcisè secundùm plus & minus, qualiter est diversus modus essendi inter creaturas, quarum vna est magis vel minùs composita, pluribus vel paucioribus egens, à perfectioribus vel imperfectioribus dependens, &c. Hoc posito

112. Argumentor hoc modo. Quod habet materialitatem compositionis, & participationis, non potest naturaliter per proprias vires videre Devm, carentem tali materialitate: sed omnis creatura possibilis eam habet: Ergo nulla potest naturaliter videre Devm. Major est probanda. Modus cognoscendi sequitur modum essendi, hoc est, modus cognoscendi naturaliter competens cognoscenti, semper in modo repræsentandi inficitur illâ imperfectione materialitatis, ob quam cognoscens substantia est imperfectior objecto cognito quoad esse substantiale: sed Visio intuitiva Dei in modo repræsentandi Devm non inficitur illâ materialitate compositionis & participationis; non enim repræsentat Devm ænigmaticè, & instar entis compositi & participati, sed vt est in se: ergo talis modus cognoscendi non potest esse naturalis enti participato. Major probatur dupliciter, inductione, & ratione à priori. Inductione sic. Ex eo quòd animalia irrationalia sint purè materialia, hoc est, habentia formam, quæ sine vnione cum materia non potest naturaliter subsistere, sit, vt non possint elicere cognitionem nisi merè materialem etiam in repræsentando, hoc est repræsentantem merè materialia, sive quod idem est, merè connexa naturaliter & semper cum materia; econtra Anima rationalis, quia est spiritualis, potest cognoscere saltem ænigmaticè & abstractivè spiritualia: quia verò ex natura sua vnitur ab initio corpori, ideo quamdiu illi vnitur, dependet in modo cognoscendi à phantasmate, & non potest spiritualia cognoscere, nisi ad modum rerum materialium & corporearum. Angeli verò cùm sint omninò & pro omni statu absoluti à materia physica, hinc est, quòd possint cognoscere Devm non ad modum corporis: verùm quia & ipsi sunt Ens participatum, ac participativum seu vlteriùs perfectibile, hinc fit, quòd nec Angeli possint Devm aliter, quàm instar rei perfectibilis cognoscere: ergo cùm hæc ratio procedat in omni creatura possibili, nulla creatura poterit in naturali modo cognoscendi Devm aliter cognoscere.

113. DICES. Intellectus etiam vna cum lumine gloriæ sumptus, adhuc est complexum aliquod creatum, & tamen huic complexo debetur Visio Dei: ergo materialitas & compositio creaturæ non obstat, quin ipsi possit esse connaturalis Visio Dei. R. Distinguendo antecedens. Est comple-

complexum includens vnam partem quæ est essentialiter favor respectu alterius, concedo antecedens, aliter nego antecedens; & eodem modo distinguo consequens. Non repugnat creaturæ vt includenti favorem, deberi gratiam ratione illius ipsius favoris, concedo, aliter nego Conseq. Non est itaque absurdum aliquid deberi creaturæ, vt includenti favorem & gratiam elevantem, quod secluså hac elevatione non deberetur; prout magis declarabitur in solutione objectionum. Nunc breviter exemplo demonstro. Nulli Naturæ intellectuali potest naturaliter competere Jurisdictio in alias creaturas intellectuales sibi quoad omnem perfectionem æquales, secluso omni favore; & tamen per extrinsecum favorem, vel spontaneam electionem, aut compromissionem, potest convenire & defacto convenit.

114. Specialiter autem in nostro casu ita fieri posse expediebat; quia, vt peracutè notavit P. Ant: Perez, est Deo dignissimum, posse exercere Magisterium, & docere creaturam quamcunque vltra id quod naturaliter scire posset. Breviter. Ad perfectionem Dei spectat, esse objectum Satiativum creaturarum intellectualium: non potest autem satiare nisi per Visionem sui, vt in tr. de Beatitudine probatur: ergo debebat esse possibilis elevatio ad Visionem Dei. Et hactenus probata est major propositio principalis argumenti per inductionem.

115. Probatur nunc à priori eadem major propositio, quòd Modus cognoscendi sequatur modum essendi. Intellectio est quædam intentionalis possessio, seu continentia objecti, juxta illud Philosophi, quòd Intellectus speculando fit omnia: porro hæc continentia inexistens intellectioni, est mensura Potentiæ tanquam Virtutis contentivæ, quia Virtus continendi debet esse proportionata actui per quem objectum apprehenditur & continetur, & iste actus non potest in suo genere esse perfectior, quàm ipsa virtus continendi sit in suo genere: atqui virtus continendi est ipsissima perfectio naturæ intellectivæ, h: e: natura intellectiva dicitur in tantùm esse perfecta in quantùm est contentiva objectorum cognoscendorum: ergo modus cognoscendi non potest in suo genere, hoc est in modo repræsentandi, esse perfectior, quàm natura intellectiva est in modo essendi: ergo si hæc in suo genere & modo essendi imbibit materialitatem & potentialitatem, debet etiam eandem in suo genere, hoc est in modo repræsentandi, imbibere modus cognoscendi.

116. Confirmatur. Plus distat modus essendi Dei à modo essendi creaturæ in genere, quàm distet modus essendi Angeli à modo essendi hominis, & etiam quàm modus essendi hominis à modo essendi Brutorum. atqui propter horum invicem excessum requirit præstantia Angeli, vt circa Angelum possit dari modus cognoscendi præstantior quàm sit ille, qui connaturaliter debetur homini; & similiter præstantia hominis requirit, vt circa hominem possit dari perfectior modus cognoscendi, quàm qui convenit brutis connaturaliter: ergo multò magis debet circa Deum posse dari modus cognoscendi præstantior, quàm qui debeatur vlli creaturæ intellectuali secluso omni favore. Argumentum hoc paucis complexus est S. Chrysostomus sup. Jo. 1. *DEVM nemo vidit vnquam, Ipsum* inquit, *quod DEVS est, non solum Prophetæ, sed nec Angeli viderunt, nec Archangeli* (rationem vniversalem dat) *Quod enim Creabilis est Naturæ, qualiter videre poterit, quod increabile est?* Verum quidem est, quòd S. Chrysostomus locutus videatur de Comprehensione Dei, prout interpretatur Angelicus D. ar: 1. nihilominus inde intentum nostræ Conclusionis inferri potest. Si enim posset alicui creaturæ esse connaturalis Visio Dei non comprehensiva, non facilè poterit ostendi repugnantia Comprehensionis supernaturalis, vt patebit ex dicendis de Comprehensione Dei.

§. III.

Probatur Conclusio 2. ex conditione servili cujusvis creaturæ.

117. Argumentor 2. Si alicui creaturæ posset esse connaturalis Visio Dei, posset eidem esse connaturalis amicitia Dei: sed hoc est impossibile. Ergo & illud prius. Sequelam probabo paulò pòst. Nunc probo minorē. Omnis pura creatura essentialiter est servus Dei? atqui servo non potest, secluso favore indebito, debita esse amicitia Domini: ergo &c. Major est nota per se, & facilè declaratur. Nam ad perfectissimū dominium excogitabile spectat, posse opere suo vti ad libitum suum, nullo habito respectu ad interesse ipsius operis: atqui omnis creatura est essentialiter opus Dei. Minor autem probatur 1. ex verbis Christi *Jo:* 15. *Iam non dicam vos servos, quia servus nescit, quid faciat dominus ejus. vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Ecce! quòd servus quà talis non habeat jus ad ea quæ communicantur amicis. Probatur eadem minor 2. Ratione. Nam cui debetur Amicitia, debetur Amor quo ametur in bonum amati tanquam finem *CVI.* atqui servo non debetur connaturaliter talis amor, quia servus totus optimo jure referri potest in beneplacitum domini sui, ergo &c. Totum hoc paucis verbis complexus est Cyrillus *lib. 1. in Jo. c. 13. Creatura*, inquit, *cùm serva sit, nutu tantùm & voluntate Patris ad supernaturalia vocatur.*

118. Hoc argumentum multis modis enervare conatur Arriaga, *sect. 6.* & imprimis ait, posse negari sequelam. Nam servus potest naturaliter dominum intueri, licet non sit ejus Amicus: ergo potest alicui creaturæ naturaliter convenire Visio Dei, absque eo quòd illi conveniat sanctitas & amicitia.

119. Sed probatur sequela. 1. Eadem dignitas, in quà radicatur Visio Dei, est etiam radix amicitiæ divinæ, seu amoris reciproci: & impossibile est naturam esse dignam Visione Dei, & non esse dignam amore amicitiæ: nam ad visionem

Dei necessariò sequitur amor amicitiæ; & Visio Dei est illud per quod bona Dei fiunt bona videntis, & necessitat hominem, vt habeat Devm pro fine *CVI.* ergo si quæ creatura posset esse digna Visione Dei, esset hoc ipso digna amicitiâ Dei, cùm esset digna frui omnibus bonis Dei. Probatur. 2. Ad infinitam Majestatem Dei pertinet, posse amicis suis communicare felicitatem, quæ nulli non amico naturaliter competat. sed non potest Devs communicare majorem felicitatem, quàm Visionem Dei: ergo hæc non potest competere naturaliter alicui, quin eidem competat amicitia. Et hinc patet quàm frivola sit instantia de aspectu oculari, quo servus videt Dominum suum temporalem; hic enim aspectus tam parum satiat servum, aut facit bonorum Domini participem, quàm parùm ex ejusmodi domini aspectu felis fit felix.

120. Respondet Arriaga. 2. Negando minorem; & imprimis eam retorquet. Nam homo, inquit, naturaliter est capax alicujus amicitiæ cum Deo: ergo amicitia ex conceptu suo non excedit capacitatem naturalem substantiæ creatæ. Sed contrà vrgetur. Quia, vt bene observavit P. Bernardus Aldrete *disp. 3. de vis. DEI. s. 4. n.* 10. Amicitia naturalis Dei cum homine non est propriè amicitia, quia homo in statu puræ naturæ non posset evadere dignus & capax illorum bonorum Dei, quæ non debentur nisi filijs Dei, quales etiam sunt adoptivi per gratiam sanctificantem; atqui amicus propriè dictus debet etiam horum bonorum esse capax, & dignus videre, ac satiari aspectu amici, & frui bonis amici, & communicatione Arcanorum. & hanc amicitiam dicimus non posse deberi servo seclusâ omni elevatione: Talem autem amicitiam haberet illa creatura, cui esset connaturaliter debita Visio Dei.

121. Respondet Arriaga. 3. aliter retorquendo argumentum. Defacto Angeli & homines dignificantur per gratiam ad Visionem & amicitiam Dei, & tamen Angelus & homo cum gratia adhuc est mera creatura, neque per gratiam vnquam extrahitur à natura servi, sed manet semper servus: ergo non obstante servitute potest creatura esse digna amicitiâ Dei. Respondet Card. de Lugo, hominem etiam dum habet gratiam, esse quidem servum, sed insuper habere aliquem favorem indebitum servo, per quem elevatur ad amicitiam Dei: habet enim gratiam, quæ ideo dicitur esse gratia, quia est indebita illi cui datur, & ideo datur vt homo elevetur ad aliquid indebitum. Confirmat responsionem P. Aldrete exemplo. Creaturæ ex se non debetur cognitio futurorum: si tamen ex favore acciperet à Deo speciem repræsentativam rei futuræ, jam homini vt habenti talem speciem deberetur cognitio rei futuræ.

122. Contra hanc responsionem exclamat Arriaga. n. 30. Quid quæso juvat, eam qualitatem datam esse per favorem Dei, vt ideo per eam dignus reddatur homo, cui debeatur amicitia? Si mancipio vili donaret ex favore Imperator pulchram plumam pro pileo, aut calceos, diceretur ne tunc jam supposito eo favore esse dignus & promereri amicitiam Imperatoris? Item Rusticus non est dignus amicitiâ Imperatoris ob carentiam nobilitatis: jam si Imperator donaret Rustico plures *Rusticitates*, seu Titulos essendi rusticum, non propterea extraheretur à ratione *rustici*. ergo eodem modo per donationem Gratiæ, quæ est creatura, non extrahitur homo à ratione *servi*, imò fit magis servus, quia fit magis obligatus. Denique addit, favorem non obstare, quominùs aliquis sit naturaliter capax amicitiæ; nam quando homo cum homine contrahit amicitiam, etiam exhibet alteri favorem indebitum, & tamen alter est naturaliter capax amicitiæ. Hæc ille.

123. Verùm hæ *Rusticitates* non habent paritatem cum Gratiâ sanctificante quoad præsens punctum. Non vtique quicunque favor extrinsecus alterius, consistens in aliquo benevolo affectu, reddit formaliter dignum amicitiâ illum cui exhibetur, sed talis affectus, qui conferat formam dignificantem, & ex se præbentem jus ad bona Amici, & arcanorum communicationem: hujusmodi forma non sunt *pluma*, *calcei* aut *Rusticitates*: est autem Gratia sanctificans, hujus collatio non vtique aufert ab homine rationem *servi*, sed aufert rationem *puri servi*, quia insuper facit amicum, quo sensu dixit Christus Apostolis Jo: 15. *Jam non dicam vos servos, sed amicos*. Hanc formam dicimus non posse servo deberi; quia hoc ipso quòd deberetur, destrueret rationem servi omnino, quia supponeret substantiam ex naturâ suâ habentem jus ad Amicitiam.

124. Ad exemplum de favore incluso in amicitiâ hominum, respondetur, hujusmodi favorem esse favorem proportionatum alterius hominis perfectioni, qui est in natura æqualis, & ad æquales operationes ordinatus, independenter ab omni favore, adeoque non habet in se vllum prædicatum essentiale, vi cujus ita deprimatur infra alterum, vt illius favore debeat priùs dignificari, antequam amore amicabili ametur & amet. At verò esse essentialiter servum Dei, est prædicatum, vi cujus opus habet omnis creatura intellectualis, vt, antequam ametur & amet amore amicabili, priùs participet naturam divinam per favorem, qui servo non debetur. Itaque homo homini exhibet quidem gratis ipsum affectum amoris, sed non exhibet dignitatem ad talem amorem: Devs verò creaturæ vtrumque gratis exhibet, quia servo neutrum ex se debetur aut convenit, vt magis patebit ex dicendis. Itaque,

Confirmatur argumentum 1. & simul retorquetur instantia de amicitia inter homines. Homo quantumvis ex essentia sua sit statu liber, & repugnet vnum hominem ex essentia sua esse conditionis servilis, nihilominus non habet ex essentia sua Jus ad Amorem Amicitiæ sibi ab altero exhibendum. ergo multò minùs poterit creatura, quæ est essentialiter conditionis servilis respectu Dei, ex essentia sua habere & prætendere Jus ad amorem amicitiæ sibi à Deo exhibendum. Probatur consequentia

sequentia. Nam vtique conditio servilis magis resistit amicitiæ, quàm status libertatis, hoc est exemptionis à servitute?

125. Confirmatur. 2. Creatura, cui connaturaliter deberetur Visio Dei, haberet connaturaliter Jus ad hæreditatem Filiorum Dei, quæ est Visio Dei: sed hoc repugnat. Servus enim, secluso omni favore indebito, & solâ conditione servili (quâ tenetur omnis creatura) spectatâ, non habet Jus ad hæreditatem filiorum Dei, hoc ipso quòd talis hæreditas sit propria Filiorum. atqui omne quod servo connaturaliter debetur, non excedit conditionem servilem: ergo repugnat illi deberi Visionem quæ est hæreditas filiorum, ad quam per gratiam adoptamur. Quòd autem aliqui hoc argumento constricti denique dixerint, talem creaturam fore simul essentialiter servum & filium, sed neque naturalem, nec adoptivum, non quidem naturalem, cùm non habeat eandem naturam cum Patre, non adoptivum, quia non per favorem; hoc inquam tam absonè dictum est, vt tædeat immorari.

§. IV.

Tertia Probatio, ex Mensura Perfectionis cujusque Naturæ Intellectualis.

126. Argumentum hoc est Metaphysicum, &, nisi fallor, efficax, si benè penetretur. Pro quo supponendum est primò, Visionem Dei esse perfectiorem quacunque cognitione creata possibili, etiam comprehensivâ circa quodcunque objectum creatum. Sola enim Visio Dei satiat & beat.

127. Supponendum 2. Vnam substantiam intellectualem creatam in tantùm esse perfectiorem aliâ substantiâ intellectuali, in quantùm potest elicere cognitionem perfectiorem: nam perfectio cognitionis, cùm sit operatio maximè propria & nobilissima, est mensura perfectionis naturæ intellectualis. Nunc,

128. Formatur argumentum hoc modo. Nulli creaturæ potest deberi perfectior cognitio, quàm comprehensio sui: atqui Visio Dei est perfectior quàm cujuscunque creaturæ creata comprehensio: ergo Visio Dei nulli creaturæ potest deberi. Major probatur. Virtus intellectiva creaturæ non potest elicere perfectiorem cognitionem, quàm sit illa, quam promeretur ipsa perfectio illius creaturæ: sed nullius creaturæ perfectio promeretur perfectiorem cognitionem quàm comprehensionem sui: ergo perfectissima cognitio quam potest naturaliter elicere virtus creata intellectiva, est comprehensio sui. Minor est evidens, nam comprehensio adæquat intentionaliter, & exhaurit suum objectum. Major probatur. Virtus intellectiva creaturæ in genere non potest esse majoris perfectionis, quàm sit ipsa cognoscibilitas creaturæ intellectivæ in genere: & Virtus intellectiva talis creaturæ in specie, non potest majoris perfectionis esse quàm cognoscibilitas ejusdem creaturæ in specie: sunt enim vna eademque indivisibilis entitas. Atqui perfectio Virtutis cognoscitivæ desumitur à perfectissima cognitione quam illa potest elicere, vt dictum est. & perfectio cognoscibilitatis desumitur à perfectissima cognitione propria quam potest terminare: ergo perfectissima cognitio quam potest creatura terminare, est etiam perfectissima quam potest elicere: sed perfectissima cognitio quam potest terminare, est comprehensio sui: ergo etiam perfectissima cognitio quam potest naturaliter elicere, est eadem comprehensio sui.

129. Declaratur magis hæc argumentatio. Certum est, quòd nulla substantia creata intellectiva possit connaturaliter comprehendere aliam substantiam creatam nobiliorem, v. g. homo Angelum, vel Angelus inferior superiorem. Hoc inde provenit, quia Virtus quævis intellectiva habet pro mensura comprehensionem sui. Jam vlteriùs. Visio Dei est perfectior quacunque comprehensione creatâ cujuscunque creaturæ: ergo Virtus intellectiva creata, quæ non potest naturaliter comprehendere quamcunque creaturam perfectiorem in infinitum creabilem, non potest naturaliter videre Deum; qui enim non potest id quod est minus, non potest id quod est plus. Subsumo. Atqui nulla est possibilis creatura, quæ possit comprehendere quamcunque creabilem, talis enim creatura esset omnium possibilium perfectissima, implicat autem produci creaturam omnium possibilium perfectissimam: ergo à primo ad vltimum implicat creatura, quæ possit connaturaliter videre Deum.

§. V.

Quarta Probatio, deducta ex repugnantiâ Creaturæ impeccabilis.

130. Argumentor 4. Si esset possibilis substantia creata, cui deberetur connaturaliter Visio Dei, talis substantia esset ex natura sua impeccabilis; omnes enim illius actus dirigerentur à Visione beata, excludente omne periculum contrahendæ culpæ & reatûs ad pœnam: atqui repugnat substantia creata impeccabilis ex natura sua: ergo &c. Minor à SS. PP. supponitur. S. Augustinus: *lib. 3. contra Maximinum c. 12. cujcunque* inquit, *creaturæ rationali præstatur, vt peccare non possit, non est hoc naturæ propriæ, sed DEI gratiæ.* S. Damascenus *lib. 2. c. 3. Eò ipso* inquit, *quod rationalis est & intelligens, liberi est arbitrij, Potestatem habens manendi & procedendi in bono, & in deterius prolabendi.* Probatur etiam ratione. Ad majestatem Dei spectat, posse omnem personam, quæ Deus non sit, legibus coërcere, obedientiam exigere sub interminatione inimicitiæ & pœnæ: atqui substantia impeccabilis non potest hoc modo coërceri, vt probabo in tractatu de Incarnatione: ergo, &c.

Huic argumento varias responsiones adhibet P. Ripalda; sed quia quæstionem ad alia transferunt, quæ hîc expediri sine confusione non possent,

sent, ideo eas non refero, sed ex alibi dicendis impugnandæ erunt. Interea videri possunt rejectæ à P. Aldrete.

§. VI.

Solvuntur Objectiones.

131. OBijcitur 1. Aggregatum ex nostro Intellectu & lumine gloriæ, est quid finitum & limitatum: sed cuicunque aggregato finito & limitato potest æquivalere substantia creata simplex: ergo & illi aggregato. sed tali substantiæ deberetur Visio beatifica non minùs quàm defacto debetur illi aggregato: ergo est possibilis substantia cui debeatur Visio beatifica. R. Negando minorem, quæ patitur instantias manifestas. Intellectus humanus cum specie impressa repræsentante futura contingentia, vel secreta cordium, item humanitas cum Vnione hypostatica, sunt aggregata finita, quibus tamen nulla substantia simplex æquivalere potest in ordine ad hoc, vt illi debeatur cognitio futurorum, vel secretorum, vel valor infinitus meritorum & satisfactionis &c. Item aggregato ex substantia intellectiva & intellectione distincta, non potest dari æquivalens substantia, quæ per suam entitatem sit cognitio. Sicut ergo in his aggregatis invenitur repugnantia specialis, ita etiam in aggregato ex Intellectu & lumine gloriæ, ob rationes allatas.

132. Imò, repugnat, vnam Entitatem simplicem præcisè æquivalere, absque perfectionis excessu, aggregato, cujus vna pars recipiat effectum formalem ab altera comparte. Ratio est, quia perfectius est habere prædicatum per identitatem, quàm per formam distinctam. Quando ergo effectus formalis est ejusmodi, vt si conveniret per identitatem, extraheret subjectum denominationis à conceptu *creaturæ*, hoc ipso repugnat dari hujusmodi entitatem creatam. Talis autem esset substantia, cui esset connaturalis Visio Dei, vt hactenus probatum est. Ergo &c.

133. Objicitur. 2. Omne accidens hocipso quòd sit entis ens, debet habere possibile subjectum substantiale cui debeatur: ergo etiam accidentia supernaturalia. Respondet P. Aldrete *d.3. s. 9. n. 5.* sufficere, quòd detur suppositum, nempe Christus Dominus, cui debeantur. Verùm hæc Responsio non est vniversalis: sunt enim plura accidentia supernaturalia, quæ non debentur Christo, sed potiùs eorum absentia debetur, cuiusmodi sunt Characteres, habitus Fidei, Pœnitentiæ, si sit virtus reflexiva. Deinde inveniuntur accidentia etiam naturalia, quæ nulli substantiæ debentur, cujusmodi est, impulsus impressus lapidi. Denique non est vlla ratio, quare accidentia debeantur necessariò alicui subjecto, & non etiam modus substantialis debeatur alicui modificato, & tamen Vnio hypostatica nulli modificato debetur, ita vt si illo careret, esset in statu violento.

R. ergo ad objectionem negando antecedens, satis enim est, quòd omni accidenti correspondeat subjectum, in quo tale accidens exigit existere, etiamsi ab illo subjecto non exigatur.

134. Objicitur. 3. Datur defacto modus substantialis supernaturalis, videlicet Vnio hypostatica; cui debentur cætera dona supernaturalia, & Visio beatifica: ergo erit possibilis saltem subsistentia creata supernaturalis, cui eadem dona supernaturalia debebuntur. R. Negando Conseq. Omnis enim subsistentia, hoc ipso quòd sit terminus naturæ creatæ, illique proprius, non est supernaturalis, sed naturalis, vtpote debitus naturæ. Quòd autem vnio hypostatica sit supernaturalis, ratio est contraria, quia non debetur humanæ naturæ; nec vllis naturæ viribus obtineri potest.

135. Objicitur. 4. Sicut non est de conceptu accidentis, deberi subjecto, ita non est de conceptu Formæ substantialis, deberi subjecto, ergo sicut est possibile accidens supernaturale, ita erit possibilis forma substantialis supernaturalis. sed tali substantiæ debebitur Visio beata. Ergo. Hæret in hujus argumenti solutione P. Aldrete. Respondeo negando antecedens, & paritatem. Nam accidentia supernaturalia ne quidem sub disjunctione debentur substantiæ creatæ, neque continentur in viribus naturæ. Omnis autem forma substantialis, vtpote principium suarum operationum, adeoque formalissima Natura, debet contineri in viribus naturæ, & sub disjunctione deberi.

Objici posset. 5. specialiter contra probationem desumptam ex conditione servili. Etiamsi omnis creatura sit essentialiter conditionis servilis, hinc tamen non sequitur (prout videmur superiùs intulisse) eam fore filium Dei, si illi deberetur Visio beata. Potest enim bene intelligi Jus ad hæreditatem filiorum Dei, quin sit Filius ille qui habet tale Jus. Si enim Spiritus S. assumeret humanitatem, talis Persona nec esset Filius Dei Naturalis, nec Adoptivus, & tamen haberet Jus ad hæreditatem filiorum Dei. Ergo pariter posset intelligi substantia creata habere tale Jus.

136. P. Aldrete pro certo supponit, quòd talis Persona non esset Filius Dei naturalis. Id ipsum supponit Card. de Lugo. Sed contrarium diceret Suarez, qui cum pluribus alijs defendit, Christum quà hominem esse Filium totius Trinitatis, non præcisè ratione Processionis Viventis à vivente, &c: sed ratione Juris ad hæreditatem. De hoc dicam in tract. de Incarnatione. Nunc Respondeo negando vltimam consequentiam: Quia Persona cui debetur Jus ad hæreditatem filiorum, debet vel esse Filius, vel dignitatis æqualis cum Filio naturali, ratione Naturæ sibi communis cum Filio naturali, quod servo convenire non potest.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Lumen Gloriæ habeat rationem speciei impressæ, concurrendo præcisè loco Objecti, vel potiùs habeat rationem comprincipij, sicut alij habitus supernaturales.

137. Sup-

137. SVpponendum est 1. Intellectum creatum ob suam limitationem non posse producere cognitionem rerum à se distinctarum, nisi vnà cum ipso intellectu concurrat etiam objectum. Hujus objectivi concursûs necessitatem agnovit etiam S. Augustinus *lib. 9. de Trin. c. 2. Tenendum*, inquit, *quòd omnis res, quamcunque cognoscimus, generat in nobis notitiam sui: ab vtroque enim notitia paritur, cognoscente, & cognito.* Et hoc etiam sibi vult effatum philosophorum: *Ex objecto & potentia paritur notitia.* Rationem verò, quare hoc objectivo concursu indigeat intellectus creatus, reddere ad philosophos spectat.

138. Supponendum 2. Cùm non omne objectum sit sufficienter applicatum aut proportionatum potentiæ intellectivæ, vt cum illa possit immediatè seipso ad producendam cognitionem concurrere, ideo habet virtutem seu Activam seu exigentialem, vt producat, vel exigat ab Auctore naturæ produci species impressas in intellectu, tanquam vicarias objecti, & quodammodo semen illius, quo mediante dicitur objectum cum intellectu concurrere ad productionem cognitionis, quæ vocatur species expressa.

139. Supponendum. 3. Quemadmodum ad alios actus supernaturales tam intellectûs quàm Voluntatis, qui eliciuntur à nobis in via, infunduntur habitus supernaturales, quibus elevatur & proportionatur potentia intentionalis ad hujusmodi actus eliciendos, ita in patria infunditur habitus supernaturalis seu comprincipium supernaturale ad producendam Visionem beatificam, vocaturque *Lumen Gloriæ*, de quo faciliora videri possunt in Institutionibus meis. Controversia est, qualenam sit officium Luminis Gloriæ.

140. Prima sententia docet, Lumen Gloriæ aliud non præstare respectu Visionis beatæ, quàm quod præstant species impressæ respectu cognitionis naturalis, agendo videlicet vices objecti, ex se inidonei ad concurrendum immediatè in ratione objecti, vel certè quòd sit connaturalius, vt per species id præstet, licet fortè possit etiam immediatè concursum præstare. Ita Vasquez, quem sequitur P. Esparza & Izquierdo.

141. Secunda sententia negat, Lumen Gloriæ fungi officio speciei impressæ, & asserit, tenere se ex parte principij vitalis, hoc est, Intellectûs, ex se improportionati, quem elevat tanquam comprincipium, ita vt complexo ex Intellectu & Lumine Gloriæ debeatur concursus objectivus immediatus & specialis. Ita communis habet opinio cum tota schola Thomistica. Est tamen inter authores hujus sententiæ aliqua dissensio. Plures enim negant quidem, defacto DEVM videri per speciem impressam, existimant tamen esse possibilem aliquam qualitatem (vtrum species impressa vocanda sit, quæstio nominis est) quæ licet non suppleret defectum objecti, concurreret tamen loco objecti, sicut Vicarius multa facit loco & nomine Episcopi, quæ ipse Episcopus, si vellet, posset per seipsum præstare. *Ita Suarez, Molina, Valentia, Card. de Lugo, Becanus, Herize, Fasolus, Hurtadus, Arriaga, Oviedo, Comptonus.* Alij vniversim negant esse possibilem ejusmodi qualitatem. *Ita omnes Thomistæ. item Arrubal, Salas, Granad. Tanner. Recupitus, Franc: de Lugo, Derkennis, Pallavic: Ant. Perez. de Quiros, Aldrete.* De possibilitate hujus qualitatis non lubet multùm altercari; solùm ergo inquirendum est, an Lumen Gloriæ exerceat officium speciei impressæ, & hoc etiam breviter, cùm sit quæstio ferè philosophica, & habeat multùm de modo loquendi, vt etiam notavit P. Antonius Perez *p. 1. d. 2. c. 2. §. 8. n. 121.* si quis tamen longiorem contentionem desiderat, legat P. De Quiros.

§. I.

Luminis Gloriæ officium est, Proportionare Potentiam, Species supponit proportionatam.

142. DICO 1. Lumen Gloriæ in hoc recedit à proprietate speciei impressæ, quòd species impressa præsupponat potentiam intellectivam proportionatam actui eliciendo, ita vt præsente objecto exigat concursum illius sive immediatum, sive mediatum, hoc est, per speciem; Lumen Gloriæ verò potiùs supponit potentiam improportionatam, & ideo non exigentem concursum objecti quantumvis præsentis, ac proinde elevat potentiam, & tribuit illi proportionem ac exigentiam concursûs objectivi. Probatur. Defacto DEVS est intimè præsens omni intellectui, potensque concurrere producendo lumen gloriæ, atqui nullus intellectus ex se præcisè exigit productionem luminis gloriæ, & concursum DEI ad Visionem sui; neque enim est miraculum quòd DEVS in nostro intellectu defacto non producat lumen gloriæ; quin esset potiùs miraculum, si illud produceret: ergo signum est, quòd noster intellectus non sit proportionatus ad Visionem DEI antecedenter ad Lumen Gloriæ, sicut oculus est proportionatus ad recipiendas species objecti præsentis: ergo officium luminis Gloriæ est sublimius, quia debet proportionare potentiam ex se improportionatam ad tam nobilem actum, qualis est Visio DEI.

143. Confirmatur. Quando eadem prorsus species incurrit in potentiam perfectiorem, elicit cum illa Visionem formaliter perfectiorem, v. g. eadem species cum oculo habente humorem crystallinum debitè figuratum, & tunicam retinam in debita distantia dispositam, elicit perfectiorem visionem quàm cum oculo minùs rectè figurato: atqui idem Lumen Gloriæ non producit cum intellectu perfectiore Angeli perfectiorem formaliter visionem, quàm cum intellectu imperfectiore hominis, vt ex communi sententia inferiùs trademus: ergo lumen gloriæ non exercet officium speciei, quia non supponit potentiam proportionatam, sed potiùs tribuit hanc proportionem, sicut alij habitus supernaturales: & sicut Gratia sanctificans reddit hominem proportionatum ad amicitiam cum DEO, & character baptismalis ad alia sa-

tramenta recipienda. In hoc ergo sensu negari à nemine potest, quòd Lumen gloriæ se teneat ex parte potentiæ tanquam principium elevans, & non merè ex parte objecti.

§. II.

Potest Lumen Gloriæ intelligi receptum in Potentia, quin hoc ipso sit species impressa.

144. DICO. 2. Si Lumen Gloriæ dicatur esse ex se indifferens ad repræsentanda diversa objecta secundaria, hoc est creaturas, in DEO, non erit species impressa, adeoque non hoc ipso quòd inhæreat Potentiæ, necessariò dicendum est esse speciem impressam. Conclusio est contra P. Esparza, qui docet, non posse intelligi, intellectum intrinsecè elevari ad aliquam cognitionem, nisi illud per quod elevatur, habeat rationem speciei impressæ. Vnde etiam vltro fatetur hic Author, quòd habitus Fidei, Prudentiæ, & quicunque intellectualis habitus infusus, sint species impressæ. Quæ, quantùm ego videre in authoribus potui, est doctrina singularis; ad quam astruendam adigitur quodam principio, quod tradit in libello de Sacramentis, nempe quòd nulla potentia, nec efficiens nec materialis, possit elevari ad aliquem effectum supernaturalem, nisi possit naturaliter producere aut recipere effectum, qui inadæquatè contineat differentiam specificam illius effectûs supernaturalis. Hoc posito fundamento (quod ego suo loco reijciam) subsumit hoc modo: atqui intellectus quando elicit cognitionem naturalem, nihil in se recipit quo juvetur in operando, præterquam speciem impressam: ergo etiam quando elicit cognitionē supernaturalem, nihil recipere potest, quo juvetur ad illam producendā, præterquam speciem supernaturalem impressam: atqui recipit lumen Gloriæ: ergo lumen Gloriæ erit species impressa.

145. Hoc fundamentum, vt dixi, reijciam in loco pluribus. Nunc obiter pauca notare placet, ob quæ illud displicet. Primò enim inconvenienter vocatur habitus fidei *species impressa*. Certum enim est, quòd ad eliciendos actus supernaturales fidei, vltra habitum infusum requirantur aliæ species sive naturales sive suppernaturales (in quo est aliqua inter DD. dissensio) quibus tam Potentia intellectiva, quàm habitus fidei ex se indifferens, determinetur ad hoc potiùs quàm aliud objectum cognoscendum. Inconveniens autem est dicere, quòd species impressa opus habeat aliâ specie impressâ, vt possit fungi officio suo.

146. Secundò, ex hoc fundamento sequeretur, non dari habitus supernaturales in Voluntate ad actus ejusdem potentiæ. quia potentia volitiva nonindiget vllo alio comprincipio habituali ad suos actus naturales, sed solâ cognitione præviâ: non quidem speciebus impressis distinctis à speciebus intellectualibus, vt omnes fatentur. sed neque indiget habitu acquisito facilitante; nam vel hi habitus non dantur (vt ego quidem existimo) vel certè non sunt necessarij ad primos actus eliciendos. atqui habitus supernaturales elevant etiam ad primum actum supernaturalem, ad quem tamen non facilitant experimentaliter: ergo fundamentum illud est falsum.

147. Probatur nunc Conclusio. Nulla species naturalis est ex se indifferens ad objecta diversa repræsentanda: atqui, vt supponimus, Lumen Gloriæ habet hujusmodi indifferentiam: ergo in hoc prædicato deficit à natura speciei impressæ.

Confirmatur. Quando Potentia est indifferens ad cognoscendum vel hoc vel illud objectum, determinatio tribuitur objecto: atqui per illud quod est etiam indifferens, non fit determinatio: ergo per hoc non potest intelligi influere objectum, quia ratione rei indifferentis nō potest intelligi objectum determinare potentiam: ergo nec per illam influit. Subsumo. atqui id per quod objectum non influit, non habet rationem speciei impressæ: ergo si lumen Gloriæ est indifferens, & determinatio fit immediatè ab objecto, lumen gloriæ non habet rationem speciei impressæ, sed potiùs dicendum est, quòd objectum immediatè, & non mediante specie influat.

§. III.

Lumen Gloriæ deficit à præcipuo prædicato speciei impressæ.

148. HActenus argumentati sumus ex hypothesi, quòd (vt habet communior sententia) Lumen Gloriæ sit indifferens ad hæc vel illa secundaria objecta in DEO videnda. Quia verò aliqui contrarium docent, in horum sententia est major ratio dubitandi, an Lumen Gloriæ fungatur officio speciei impressæ. Pro resolutione

149. Observandum est, duo munera præstari à speciebus impressis defacto existentibus: primum est, determinare potentiam ex se indifferentem, vt jam notatum est: Alterum est, concurrere loco objecti, ob defectum debitæ applicationis vel proportionis.

150. Primum munus censeo non esse præcipuum, propter quod natura instituerit species impressas. Ratio mea est, quia aliud est, speciem esse in se determinatam ad hæc objecta, & aliud, determinare potentiam, atque esse in hunc finem à Natura intentam. Ex illo priore non rectè infertur posterius. Nam etiamsi potentia esset determinata ad certum objectum, adhuc concursus objecti requireretur, nempe vt hîc & nunc fieret cognitio: sicut, licet mas sit determinatus ad generandum hominem & non equum, requiritur tamen concursus fœminæ etiam determinatæ ad generandum hominem & non equum. In tali itaque hypothesi species impressa adhuc necessaria esset propter distantiam objecti, & esset determinata ad certum objectum, quamvis non determinaret potentiam: ergo quòd defacto determinet, provenit ex indifferentia Potentiæ. Hoc supposito, infero, præcipuum prædicatum magisque indubitatum speciei impressæ esse, vt suppleat defectum objecti,

gerendo

gerendo vices illius in concursu cum potentia cognoscitiva ad cognitionem. Hinc

151. DICO. 3. Lumen gloriæ deficit in præcipuo prædicato speciei impressæ. Probatur. Quia non supplet defectum objecti Visionis beatificæ, quod est DEVS. Quando enim objectum est potentiæ sufficienter applicatum, & est potens concurrere, immò defacto concurrit immediatè, malè dicitur aliud illius loco concurrere: atqui DEVS est sufficienter applicatus intellectui beatorum, & est potens concurrere, immò defacto immediatè concurrit ad Visionem sui, vtpote caussa vniversalis: ergo malè dicetur aliud illius loco concurrere.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

152. OBijcitur 1. Si DEVS concurreret immediatè in ratione objecti, tunc etiam Personalitates divinæ, quæ immediatè videntur, immediatè concurrerent ad Visionem sui: sed hoc dici non potest. Nam Personalitates formaliter sumptæ, non sunt immediatè operativæ ad extra, sed agunt per omnipotentiam omnibus Personis communem.

153. Retorquetur argumentum. Si Personalitates videntur per speciem impressam (vt volunt adversarij) vel hæ species producuntur immediatè à Personalitatibus (& hoc modo solvendum est argumentum adversarijs) vel producuntur mediante omnipotentiâ; & tunc ad hominem facilè solvitur argumentum. Si enim (vt tu vis) sufficit, ab omnipotentia produci speciem impressam Personalitatum, vt Personalitates possint dici per illam speciem influere objectivè, sufficiet etiam, ipsam Visionem per Omnipotentiam produci, vt Personalitates dicantur influere immediatè in ratione objecti, hoc est, nullâ mediante specie impressâ, nec enim requiritur alius influxus immediatus objecti in Visionem, quàm requiritur in ipsam speciem impressam, casu quo objectum per speciem videatur. Est ergo præsentis objectionis difficultas omnibus solvenda, atque dicendum, sufficere quòd Personalitates habeant omnipotentiam secum identificatam.

154. Objicitur. 2. Si Intellectus creatus non posset elicere cognitionem abstractivam DEI, non posset etiam intrinsecè elevari ad Visionem DEI: atqui cognitionem abstractivam DEI non potest Intellectus elicere nisi mediantibus speciebus impressis: ergo si non posset recipere species impressas, neque posset recipere lumen gloriæ: ergo lumen gloriæ præstat respectu Visionis beatificæ illud, quod præstat species impressa respectu cognitionis abstractivæ DEI. R. 1. Minorem argumenti esse falsam. Nam etiamsi implicaret species impressa, dummodo Angelus seipsum immediatè comprehenderet absque omni specie impressâ, veniret in cognitionem abstractivam DEI, cognoscendo DEVM in se tanquam ænigmate. R. 2. Transeat prima consequentia, nego vltimam, ob allatas rationes, quibus ostendi, lumen gloriæ deficere à rigore speciei impressæ, quòd non inveniat potentiam proportionatam, nec possit concurrere loco objecti, ita vt objectum non concurrat immediatè, quemadmodum aliæ species concurrunt, objecto nullo modo immediatè concurrente. Quodsi velis lumen gloriæ vocare speciem impressam ideo duntaxat, quia ejus capacitas obedientialis supponit capacitatem naturalem specierum impressarum, non habeo quod contradicam, nisi quòd loquaris modo singulari, & facias quæstionem de modo loquendi.

155. Objicitur 3. Si DEVS concurreret immediatè vt caussa particularis, & in ratione objecti, hoc ipso lumen gloriæ esset superfluum: sufficeret enim ille concursus objectivus. R. Distinguendo. Si DEVS concurreret concursu omnino indebito, & non supponente potentiam proportionatam & exigentem talem concursum, tunc lumen gloriæ esset superfluum, quia otiosum, secus si concurrat concursu debito, & præsupponente potentiam proportionatam & exigentem. Ratio est, quia in priore casu suppleret DEVS concursum luminis gloriæ: ergo esset superfluum, quia otiosum. Deinde si lumen gloriæ est ex se indifferens ad diversas Visiones, necesse est DEVM concurrere vt caussam determinantem.

156. Objicitur. 4. S. Thomas, qui lumen Gloriæ sæpius vocat Similitudinem DEI: atqui non potest esse alia similitudo nisi virtualis: similitudo autem virtualis est species impressa: ergo &c. R. Omnis quidem species impressa est virtualis similitudo objecti, sed non econtra omnis virtualis similitudo objecti est species impressa. Est itaque lumen gloriæ similitudo virtualis DEI, sed non eo modo quo species impressa, quæ potest esse in intellectu distante objecto. Hoc sensu negat S. Thomas *in compendio theol: citato à P. Ant. Perez n. 122.* similitudinem DEI dicens: *Videbitur autem DEVS per essentiam.* (ecce! immediatum influxum) *non per aliquam similitudinem sui, quâ in intellectu præsente res possit distare.* subsumo. atqui nulla hujusmodi similitudo datur nisi species impressa: ergo per hæc verba voluit S. Thomas negare speciem impressam, per quam videatur DEVS.

Illud hîc bene observat & pluribus firmat P. Esparza, S. Thomam non esse sibi contrarium, dum in quibusdam locis lumen gloriæ vocat similitudinem, in alijs verò negat DEVM videri per similitudinem: nam in his loquitur de similitudine quadam objectivâ, quæ esset quoddam medium creatum, in quo directè cognito videretur DEVS. hoc enim videbantur asseruisse Armeni, dicentes, DEVM videri in radio seu fulgore quodam emanante ex DEO, qui est error absurdus.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Intellectus perfectior cum æquali Lumine Gloriæ perfectiorem producat Visionem.

157. NOn est quæstio de majore perfectione, quæ vnicè provenit ex eo, quòd cognitio Angelica intrinsecè respiciat nobiliorem intellectum, hæc enim major perfectio quoad præsentem quæstionem est purè materialis & impertinens, quia non confert meliorem formaliter cognoscendi & repræsentandi modum, sicut, licet Visio oculi humani procedat à meliore & perfectiore anima, non propterea est ejus repræsentandi modus formaliter melior visione lyncis, procedente ex anima imperfectiore. Certè hanc majorem perfectionem habet etiam cognitio Angelica naturalis & ænigmatica quam habet de DEO, quæ tamen est incomparabiliter imperfectior in modo repræsentandi quàm sit Visio beata hominis.

158. Quæritur ergo, an quemadmodum idem sigillum impressum auro & argento, non facit figuram elegantiorem in auro quàm in argento, licet sit materialiter perfectior, ob majorem perfectionem subjecti, ita etiam Visio beata elicita ab Angelo habente lumen gloriæ vt quatuor, non magis delectet seu beatificet, quàm Visio elicita ab homine habente itidem lumen vt quatuor.

159. Dicendum est, Visiones has futuras esse formaliter æquales, non obstante Intellectuum inæqualitate, si lumen gloriæ sit ejusdem rationis. Ita cum S. Thoma Theologi communiter, contra Scotistas, Molin. Herize, Ripaldam. Probari potest Conclusio. 1. à posteriori. Ex oppositâ sententia sequeretur, Angelum habentem æqualia merita, adeoque æqualem gratiam habitualem, & æquale lumen gloriæ, cum Angelo inferiore vel homine, fore tamen beatiorem, proveniente nimirum majore beatitudine ex nobilioris intellectûs influxu: consequens reputatur ab omnibus absurdum, quia gradus beatitudinis mensuratur juxta merita cujusque 2. *ad Cor.* 9. *Qui parcè seminat, parcè & metet.* & Tridentinum Concilium *sess.* 6. *c.* 16. *& can.* 32. tribuit augmentum gloriæ meritis. Ergo &c.

160. Respondet Molina, in eo casu DEVM vel fortiùs elevaturum imperfectiorem intellectum, vel remissiùs, quàm naturaliter peteret, intellectum Angeli, & sic compensatum iri excessum intellectûs Angelici, & omnia reductum iri ad æqualitatem.

Sed contra. Vel hæc major minorvé confortatio fieret per augmentum luminis gloriæ, ejusvé diminutionem, vel per extrinsecum concursum; neutrum dici potest: non primum; sequeretur enim, quòd quantitas luminis non commensuraretur Gratiæ habituali, sed vel esset major in homine, vel minor in Angelo, quod dici non debet. Non secundum: quia defacto nunquam DEVS supplet defectum luminis, neque etiam denegat lumini existenti suum debitum concursum, quod tamen juxta responsionem datam à P. Molina deberet omnino fieri.

Probatur Conclusio. 2. & à priori. Ad hoc vt major nobilitas intellectûs Angelici cum æquali lumine conduceret ad clariorem & beatiorem visionem, necesse esset, vt ex natura sua haberet majorem proportionem ad videndum DEVM, quàm habeat intellectus humanus: atqui non habet: Ergo &c. Major est adversariorum. Minor probatur. Angelus naturaliter tam parùm potest videre DEVM, quàm potest homo. ergo ex natura sua non habet majorem proportionem cum visione DEI quàm habet homo. Probatur Conseq. Tota enim proportio intellectûs Angelici consistit in hoc, quòd Angelus sit substantia intellectualis, & ideo capax denominationis provenientis à Visione, videlicet: *esse intelligentem*: & in elevatione hæc sola proportio attenditur: atqui etiam homo est substantia intellectualis, & non est excogitabilis vllus excessus beatitudinis in Angelo, cujus non sit capax homo, præcisè ex eo, quòd sit substantia intellectualis: ergo non est minor proportio in homine, quàm in Angelo.

161. Confirmatur, & declaratur ampliùs, quâ ratione id, quo intellectus Angelicus excedit intellectum humanum, nihil omnino serviat ad producendam meliorem visionem cæteris paribus. Ille enim excessus consistit vnicè in hoc, quòd Angelus possit DEVM naturaliter cognoscere per medium seu ænigma nobilius, nempe minùs materiale: atqui visio nihil habet ænigmaticæ cognitionis, & propter hoc ipsum excedit vires naturæ Angelicæ: ergo excessus intellectûs Angelici supra humanum, nihil facit ad producendam visionem magis beatificantem. Quemadmodum si aqua & oleum elevarentur in sacramentis ad producendam gratiam, oleum non produceret perfectiorem gratiam ex eo, quòd naturaliter possit producere nobiliorem effectum, quod est exemplum Card. de Lugo.

162. Objicies. Species naturales intellectuales elevantur ad actum fidei supernaturalem; atqui species meliores & clariores cum æquali habitu elevante generant clariorem actum fidei in homine docto, quàm species incultæ & confusæ in puero vel rustico: ergo eodem modo philosophandum est de intellectu nobiliore, elevato ab habitu æquali, quia tam species quàm intellectus sunt naturalia principia, quæ egent elevatione. Hoc argumento territus P. Aldrete, censuit, admittendam esse aliam specialem extrinsecam elevationé, vltra elevationem intrinsecam quæ fit per habitum. Aliter tamen Respondeo, Negando consequentiam & paritatem. Nam actus fidei est ænigmaticus tam in docto quàm in indocto; species autem naturales clariores habent ex se & independenter ab omni elevatione, majorem proportionem cum meliore actu ænigmatico quantumvis supernaturali, quàm species incultæ & confusæ, sicut actus naturalis

naturalis quem beneficio earundem specierum elicit homo, habet similitudinem in modo repræsentandi cum actu fidei supernaturali. Quando ergo species elevantur ad producendum actum supernaturalem, elevantur secundùm totam suam proportionem, & non præcisè vt sunt species talis objecti, præscindendo ab obscuritate & claritate. ergo propter majorem claritatem elevantur ad clariorem & meliorem actum fidei ænigmaticum.

163. Declarat hoc Cardinalis de Lugo exemplo duorum calamorum, quorum vnus sit altero politior; si Devs ambos elevaret ad producendos characteres aureos supernaturales, ille calamus formaret elegantiores, qui esset politior, quia ex sua naturali figura habet majorem proportionem ad pulchriores characteres tam naturales quàm supernaturales, quia hi essent inter se similes in figura.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Diversitas Visionum proximè proveniat à diversitate luminis Gloriæ, vel potiùs à determinatione objecti.

164. Conveniunt Theologi 1. Intensionem luminis gloriæ commensurari intensioni Gratiæ habitualis, vtpote quæ est radix & semen habituum supernaturalium.

165. Conveniunt 2. Intensionem Visionis (si tamen detur vera intensio in Visione beatifica, quæ constet distinctione graduum, quod meo judicio rectiùs negatur à Derkennis & Esparza) etiam commensurari intensioni luminis gloriæ: Monet quidem Arriaga, hoc esse intelligendum: *Ceteris paribus*: fieri enim posse existimat, vt propter circumstantias extrinsecas necesse sit visionem esse remissiorem, quàm sit lumen: v. g. si ad alicujus Sancti statum pertineat videre multas creaturas, talis enim, ne excedat alium in sanctitate æqualem, debebit remissiùs videre, quàm alter, cui est in intensione luminis æqualis. Mihi tamen hæc exceptio non placet. Nam aliunde quàm à variatione intensionis potest illorum beatitudo ad æqualitatem reduci, v. g. si alter videat cum majore prædicatorum discretione, vel videat pauciores quidem, sed perfectiores creaturas: vel denique si dicatur, creaturas existentes non videri in Deo tanquam in medio per ipsam Visionem beatificantem, sed per aliam annexam, quæ sit evidentia in attestante, & habeat pro motivo formali revelationem Dei evidenter cognitam, prout docet Card. Pallavicinus. 1. *p. c.* 31. *n.* 233. Ratio autem à priori est, quia Lumen & Intellectus eliciunt Visionem necessariò, & agunt quantùm possunt, nec fatigantur multitudine objectorum, ita vt ab intensione impediantur, prout contingit in cognitione abstractiva: ergo si in Visione dantur gradus Intensionis, tot gradus producentur, quot ex natura principij produci possunt, & quidem circa omnia quæ videntur.

166. Conveniunt 3. Aliquam saltem determinationem provenire à lumine gloriæ: quia major vel minor luminis intensio exigit magis minusvé perfectam visionem, alioquin frustranea esset major intensio gratiæ & luminis, si non tribuerent majorem beatitudinem radicalem.

Dubium ergo supereſt, an lumen gloriæ quod est in S. Petro, ex: gr: sit ex intrinseco prædicato determinatum, vt producat Visionem de his determinatè objectis, cum hac determinatè claritate; verbo, vt videantur in Deo hæ & non aliæ creaturæ: vel potiùs, an sit ex se indifferens ad has æque ac alias, adeóque ejusdem prorsus rationis in omnibus beatis; sicut habitus Fidei est indifferens ad quamlibet & cujuscunque objecti revelationem, & habitus charitatis est indifferens ad has vel illas creaturas amandas propter Devm, sicque determinatio vltima proveniat à concursu objecti.

167. Cardinalis de Lugo in MS. cum Fasolo & quibusdam alijs, docet, à lumine gloriæ provenire vltimam determinationem. Alij tamen communiùs, *Arrubal, Martinonius, Comptonus disp.* 18. *s.* 5. *n.* 5. *Quiros disp.* 32. *s.* 2. *n.* 7. *Derkenius c.* 11. *n.* 126. *Aldrete l. c.* oppositum potiùs supponunt quàm probant; voluntque vltimam determinationem provenire ab objecto: Deo scilicet, liberè determinante ad videndas has potiùs quàm illas creaturas.

168. Hæc opinio, in quam magis propendeo, probari potest à paritate aliorum habituum, vt Fidei, Charitatis, aliorumque, qui in hoc differunt ab habitibus acquisitis, quòd isti sint limitati ad objectum illorum actuum à quibus generantur; habitus autem infusi sint potiùs instar potentiarum vniversalium & determinabilium ab objecto. atqui lumen gloriæ succedit Fidei, quæ evacuatur in patria: ergo videtur parem vniversalitatem habere. Confirmatur ex suprà dictis. Quia lumen gloriæ non potest excludere concursum immediatum Dei, qui est objectum Visionis. atqui, quandocunque objecti immediatus concursus, quocunque titulo, est necessarius, tunc connaturalius est, vt vltima determinatio proveniat ab objecto: ergo idem dicendum erit de objecto Visionis Dei.

169. Objicies. Visio quam beatus accipit ab initio, nunquam per totam æternitatem variatur: ergo si lumen gloriæ haberet virtutem ad visionem aliorum objectorum producendam, illa virtutis amplitudo esset per totam æternitatem otiosa: ergo cùm non implicet lumen gloriæ ita determinatum ad hanc specie visionem eliciendam, rectiùs dicetur defacto tale produci.

170. ℟. Cùm adversarij fateantur esse possibile lumen gloriæ cum illa amplitudine & indifferentia virtutis, connaturalius est illud defactò produci, vt scilicet objecto reservetur vltima determinatio, quæ connaturaliùs debetur objecto, quàm principio efficienti.

171. Quòd autem illa amplitudo reddatur quoad alias possibiles visiones otiosa, provenit ab extrinseco, quod non est inconveniens. Nam

eodem modo redditur otiosa omnipotentia Dei quoad alios mundos possibiles, vi præsentis decreti. Sicut ergo omnipotentia debebat antecedenter ad decretum Dei esse amplissima, & tamen necessariò restringenda, ita etiam debebat lumen gloriæ esse indifferens, tametsi à libero Dei concursu objectivo esset determinandum, & in æternum restringendum.

CONTROVERSIA V.

Vtrum omnis Visio DEI discernat necessariò omnia quæ sunt formaliter in DEO.

172. CErtum est. 1. non discerni omnes respectus particulares ad singulas creaturas, formaliter ab invicem distinctos, supponendo pro nunc, quòd in Deo existant hujusmodi formales respectus ad singulas creaturas, propter connexionem intrinsecam cum illis. Ratio dabitur infrà, quia sic comprehenderetur saltem extensivè Devs. Hujusmodi respectus vocatur Attributa secundaria.

173. Primaria autem attributa Dei sunt, quæ ex suo formali conceptu sunt perfectiones Simpliciter Simplices, ac per consequens quacunque earum negatâ, tolleretur infinita perfectio Dei, absque eo, quòd talis absentia posset refundi in defectum creaturarum. Hujusmodi sunt: Omnipotentia, Immensitas, Æternitas, &c. Secundaria attributa sunt quodammodo Partes Attributorum primariorum, quæ in tantùm concipi possunt abesse in Deo, salvo conceptu infinitatis ejus, in quantùm hujusmodi absentia conciperetur fundari in defectu creaturæ. v. g. in Deo non datur potentia faciendi chymæram, quæ absentia fundatur in implicantia chymæræ, cum qua stat conceptus omnipotentiæ, quia stat, Devm posse facere quidquid non involvit contradictionem.

174. Certum est. 2. quòd omnes Beati videant omnia attributa primaria Dei, & quòd vel vno non viso, non esset visio beatificans, hoc est, perfectè satians, & excludens anxietatem ac desiderium videndi aliquid ampliùs. Neque enim videretur Devs vt est ens infinitè perfectum, sed ad summum attributum non visum deduceretur ex visis, quod ad beatitudinem non sufficit; nam defactò anxiè desideramus videre illas perfectiones, quas per metaphysicas demonstrationes cognoscimus. Pari modo certum est, quòd si vna ex Tribus Personis non videretur, non bearet hujusmodi visio; quia semper maneret anxietas videndi quis esset ille suus Amicus, qui secum omnes perfectiones simpliciter simplices communicaret: hæc enim est ipsa Trinitas: quare etiamsi Divinæ Personæ non sint perfectiones simpliciter simplices, earum tamen Visio pertinet ad veram satiativam beatitudinem. His ex communi Theologorum judicio suppositis,

175. Quæstio est, possitne per absolutam potentiam dari visio Dei non beatificans, quâ scilicet vnum attributum primarium ab alio, vel vna Persona ab alia, vel essentia à Personis præscindatur, præcisione saltem formali, hoc est, ita vt vi talis visionis possit intellectus vnum attributum affirmare, ignorans vtrum identificetur cum altero, vel certè alterum non affirmare affirmatione intuitivâ.

176. Prima sententia affirmat. Ita Scotistæ, quibus accedunt ex nostris Salas, Card. de Lugo, Derkennis *n.* 49. Comptonus *d.* 19. *s.* 3. *n.* 7. & reipsâ P. de Quiros, etsi verbo tenus videri posset negare. Arriaga etiam eousque progressus est, vt admittat Visionem Dei tam confusam, vt ne quidem discernat Devm à creaturis, videndo rationem Entis, non discernendo an sit substantia, & sic de alijs gradibus communibus Deo & creaturis. Secunda negat. Ita plerique, cum tota Thomistarum schola. *Suarez, Vasq. Mol. Arrub. Fasolus, Pallav. Esparza. Izquierdo in Pharo scient: disp.* 13. *q.* 11.

177. DICO, repugnare Visionem Dei, quæ non sit beatificans, nec discernat omnia attributa Primaria & Personalia.

178. Omissâ probatione vulgari, desumptâ ex generali ratione Visionis, seu cognitionis intuitivæ, quasi de hujus natura sit, discernere omnes formalitates identificatas in objecto, quæ argumentatio meritò ab authoribus primæ sententiæ explodituṛ; quia manifestè nimium probat, vt patet in visione oculari, non discernente omnia prædicata identificata cum prædicato coloris, & quia inde inferretur, non videri ab vno beato plura attributa secundaria quàm ab alio; hâc inquam probatione rejectâ, sicut & illâ prætemissâ, quam aliqui faciunt ex Jo. 14. Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum: vbi Christus addit rationem: quia ego in Patre, & Pater in me est, scilicet per identitatem naturæ; ad quem locum non incommodè respondet Derkennis, ex multorum Patrum interpretatione, ibi sermonem esse de Fide, non de Visione: his probationibus omissis,

179. Probo Conclusionem primò à posteriori. Si enim ejusmodi imperfecta Visio Dei possibilis esset, pariter admittendum esset Meritum tam exigui valoris, & per consequens gradus gratiæ tam exiguus & remissus, atque etiam lumen gloriæ, vt ei commensuraretur illa visio tanquam præmium & fructus adæquatus & condignus. Sed hoc videtur absurdum. Ergo &c. sequela probatur. Talis enim visio esset ex natura sua æterna, non habens contrarium à quo destruatur: deinde, cùm esset actus supernaturalis, deberet radicari in gratia. Minor etiam probatur. Quælibet enim quantumvis remissa gratia habitualis, ita constituit Amicum Dei, vt inferat reciprocum amorem, & mutuam communicationem bonorum ad satietatem. Concilium etiam Tridentinum *sess. 6. can.* 32. indefinitè pronuntiat, nos bonis operibus mereri vitam æternam.

180. Confirmatur 1. ex suprà dictis. Negatum est, inquam superiùs, posse ulli creaturæ debitam esse Visionem Dei; hujus autem rationem reddunt

reddunt ipsi adversarij, quòd si deberetur Visio, deberetur etiam amicitia Dei & gratia sanctificans, quod est impossibile. Subsumo. Atqui Visio imperfecta etiam nulli creaturæ debetur, ergo ideo non debetur, quia si deberetur talis visio, deberetur etiam aliqua saltem imperfecta amicitia & gratia; ergo fatentur adversarij, quòd talis imperfecta visio etiam radicaretur in aliqua gratia habituali: ergo jam deberent admittere tam remissum gradum gratiæ, cui tanquam fructus adæquatus responderet talis Visio imperfecta. Hoc autem esse falsum probatur. Talis imperfecta visio esset ex natura sua exclusiva visionis beatificantis in subjecto habente Jus ad visionem beatificantem: (omnis enim gradus gratiæ tribuit hoc Jus) atqui hoc esset miraculum monstrosum, inferens statum violentum gratiæ, incompensabile per aliud, (nihil enim est, per quod beatitudinis defectus compensari possit) adeoque depressivum potiùs quàm promotivum naturæ, qualia miracula implicare infrà docebimus. ergo à primo ad vltimum impossibilis est ejusmodi Visio Dei imperfecta. Quodsi dicas, talem imperfectam visionem non fore fructum adæquatum, sed ex natura sua velle esse conjunctam cum visione beatificante, iterum implicantia loqueris, dum talem visionem facis esse ex natura sua superfluam, & prosus inæstimabilem, vt consideranti liquet.

181. Confirmatur 2. Si est possibilis Visio Dei imperfecta non satiativa, erit quoque possibilis visio Dei tam imperfecta, vt confundat Devm cum creatura, hoc est, intuitiva tantùm secundùm illa prædicata, quæ Deo cum creatura sunt communia v.g. quòd sit Spiritus &c. consequens autem est absurdum. Ergo &c. sequelam admittit Arriaga, in hoc laudandus, quòd consequentiam doctrinæ teneat, quamvis eam vocet P. Esparza ex terminis absurdam, etiamsi nullâ aliâ ratione posset impugnari. Probatur tamen absurdam esse sequelam. Si enim est possibilis tam imperfecta visio, nulla ampliùs superest ratio negandi, eam de facto deberi Angelo: sicut inferiori Angelo debetur cognitio intuitiva superioris Angeli secundùm illa prædicata, secundùm quæ non exceditur à superiore Angelo; quod cùm à nemine concedatur, fatendum est, omnem Visionem Dei implicare, ex cujus possibilitate argueretur connaturale debitum, & possibilitas visionis confundentis Devm cum creaturâ. Hinc

182. Probari potest Conclusio quasi à priori. De conceptu entis omnium excogitabilium perfectissimi est, inhabitare lucem penitus inaccessibilem, nisi per favorem & gratiam; atqui omnis visio Dei quantumvis esset imperfecta, esset accessus ad lucem divinam, & quædam possessio illius stabilis ac perpetua; ergo nulla visio Dei, quantumvis imperfecta, potest haberi nisi per gratiam & favorem: ergo non potest vlli creaturæ secundùm se esse debita. Probo jam hinc vlteriùs, non posse esse vllam quæ non sit satiativa. Nulla visio Dei potest haberi nisi per gratiam, vt jam dictum est: ergo nulla est possibilis, nisi quæ possit esse debita Amico. sed nulla visio Dei non satiativa potest esse debita Amico: de ratione enim Entis perfectissimi est, vel non esse amicum, vel esse amicum perfectum, saltem radicaliter & habitualiter: atqui non esset amicus perfectus, si negaret visionem satiativam; ergo nulla Visio Dei potest haberi, quæ non sit satiativa. Minor patet. Qui enim habet bona satiativa, & illa alteri non communicat, hoc ipso non colit cum illo amicitiam perfectam, de cujus conceptu est, habere bona communia.

183. Probatur Conclusio iterum, ostendendo probabilem repugnantiam visionis Dei, quâ videatur vnum Dei attributum v. g. Omnipotentia, non visâ v. g. omni scientiâ. Repugnat videri vnum attributum divinum quà divinum, hoc est, in ratione *Infiniti*, quin videantur etiam cætera: ergo repugnat Visio de qua disputamus. Declaratur antecedens. Infinitas divinorum attributorum non nisi ex duplici capite desumi & cognosci potest. Primò quidem, ex ordine ad infinitos terminos quos respicit: hoc modo fatendum est non videri à beatis Omnipotentiam, quia non vident in Deo omnes terminos possibiles illius. Secundò ex identitate cum omni perfectione simpliciter simplici: atqui hæc identitas secundùm adversarios non videretur, si vnum attributum videretur altero non viso: videretur quidem identicè, sed non formaliter, sive vt clariùs dicam, non videretur eo modo, quo defacto videtur à beatis: ergo non videretur in ratione *infiniti*. ergo visio attributi divini in ratione infiniti, debet esse visio omnium attributorum constituentium Devm in ratione entis infiniti, & plenè felicitantis ac satiantis. In hoc sensu verum est quod docet Suarez, Derkennius, & plures alij, quòd vnum attributum divinum includatur formaliter in cæteris, non vtique in ordine ad cognitionem abstractivam, & ænigmaticam, sed intuitivam.

184. Confirmatur. Est contra perfectionem Boni infiniti cogniti & possessi, quà talis, posse contemni & finito postponi: atqui visio de qua disputamus, esset possessio boni infiniti quà talis: ergo non posset stare cum contemptu Dei: econtra etiam posset stare cum contemptu Dei: ergo repugnat. Probatur hoc vltimum antecedens. Talis visio posset stare cum peccato mortali: ideo enim visio beans non potest stare cum peccato, quia necessitat ad amorem Dei: ideo autem necessitat, quia satiat: ergo visio non satians non necessitaret ad amorem: ergo posset conjungi cum peccato mortali. ergo cum contemptu Dei.

CONTROVERSIA VI.

Vtrum creaturæ videantur in DEO tanquam in medio cognito.

185. A Lijs teminis quæstio proponi solet, Vtrum creaturæ videantur in Deo (vel vt PP. loquuntur,

quuntur, in Verbo) formaliter, vel tantùm causſaliter. Senſus eſt, an in Deo detur formaliter aliquis reſpectus tranſcendentalis ad quamvis creaturam in particulari, in quo reſpectu tanquam in medio reluceat ipſum eſſe creaturæ tanquam terminus illius reſpectûs, ita vt Viſio directè feratur in Devm, obliquè & indirectè in creaturam. Quando autem PP. dicunt creaturas videri in Verbo, nolunt dicere, quòd Verbum ſit ſpecialiter illud medium in quo videntur creaturæ; ſed vt in ſimilibus ſolent, Verbo appropriant opera divinæ ſapientiæ, quamvis ſint toti Trinitati communia.

186. Jam verò cauſſaliter dicitur vnum in alio cognoſci, quando cognitio directa alicujus objecti eſt (quomodocunque) cauſſa, vt reſultet alia cognitio directa alterius objecti, absque eo, quòd illud alterum objectum habeat reſpectum intrinſecum ad hoc. Si ergo Devs alicui beato manifeſtaret aliquod objectum creatum, ſive ſupplendo concurſum objectivum illius creaturæ, ſive revelando illi exiſtentiam talis creaturæ, cum evidentia revelationis divinæ, diceretur beatus cognoſcere talem creaturam in Deo *cauſſaliter*, non *formaliter*.

187. Prima ſententia eſt, non poſſe creaturas videri in Deo formaliter, ſed tantùm cauſſaliter. *Vaſquez cum ſuis aſſeclis, Hackero, Becano, Gaſp. Hurt. Turriano.* Secunda affirmat, & eſt longè communior, poſt S. Thomam. *q. 12. a. 8. 9. 10. & q. 58. ar. vlt.* & totam ejus ſcholam.

188. Probatur. 1. Authoritate S. Dionyſij, qui *de divinis nomin.* diſertè tradit, ipſum Devm cognoſcere creaturas in ſe vt in cauſſâ: ergo etiam à beatis poſſunt in Deo videri creaturæ. Verba illius ſunt: *Ipſa ſeipſam omnium cauſſa noſcens divina mens, nullo prorſus modo ea quæ à ſe profecta ſunt, & quorum cauſſa eſt, ignorabit. Si enim cauſſa vna DEVS rebus omnibus ſtatum largitur, eadem etiam cauſſa vna omnia, vt à ſe profecta, & in ſe antè conſtantia cognoſcet.* Quibus verbis clarè docet, creaturas etiam quoad ſtatum poſſibilitatis in Deo tanquam cauſſâ cognoſci: quoad ſtatum verò exiſtentiæ licet non poſſint videri in Omnipotentia, vtpote indifferente, videntur tamen in Decreto Dei, quod etiam habet rationem cauſſæ. Quare per hoc quòd S. Dionyſius loquatur etiam de creaturis exiſtentibus, non enervatur hic textus, prout exiſtimat P. Aldrete. *diſp. 17. n. 4.*

189. Probatur. 2. Authoritate S. Auguſtini. circa quem advertendum, eum in 1. cap. Gen. modo prorſus ſingulari, & deinceps non probato, expoſuiſſe, quomodo Devs in creatione mundi ſex dies inſumpſerit, & quomodo in illis ſex diebus factum ſit *manè & veſpere*: exponit, inquam, non quaſi revera ſex dies ſeu revolutiones cœli interceſſiſſent, ſed per diverſas cognitiones Angelorum beatorum, ſecundùm ſex ordines creaturarum à Moyſe recenſitarum. *Sit, ergo*, inquit, *in cognitione ſpirituum dies primus, in cognitione firmamenti ſecundus, in cognitione diſcretionis terræ ac maris tertius, in cognitione ſolis ac lunæ & ſtellarum quartus, in cognitione reptilium ac volatilium quintus, in cognitione jumentorum & ferarum, vel ipſius hominis ſextus.* Porrò in iſto ordine cognitionum tanquam ſex diebus, explicavit manè & veſpere per duplicem cognitionem Angelorum, quarum vnâ cognoſcunt directè Devm, alterâ verò directè creaturas exiſtentes; & priorem vocat *Matutinam*, poſteriorem verò *Veſpertinam*. Deinde explicans has duas cognitiones ſæpius repetit, per matutinam cognoſci creaturas in Deo, vt in Idæa & arte, per Veſpertinam cognoſci creaturas in ſeipſis. Denique ſemper inculcat, creaturas meliùs videri per viſionem matutinam, quàm per Veſpertinam. Ad hunc locum ita reſpondet Vaſquez, vt vim inferat verbis, & illis planè contradicat.

190. Scio, S. Auguſtinum alibi *lib. 4. de Gen. adlitt. c. 32.* dicere, cognitionem Veſpertinam, hoc eſt, creaturarum in ſeipſis, fuiſſe neceſſariam ad diſcernendam creaturam à creatore: ſed eſt intelligendus de diſcretione creaturæ à creatore in ratione *cognoſcibilis*, nempe vt ſciret Angelus, creaturam in ſe & directè non eſſe tam perfectè cognoſcibilem atque eſt in Deo. quæ imperfectio creaturæ deprehenditur ab Angelo experimentaliter per cognitionem directam creaturæ.

191. Aliqui *vt Franc: de Lugo & Quiros*, pro ſe etiam afferunt Concilium Senonenſe, decreto. 13. vbi dicit, *Beatis pervium eſſe Divinitatis ſpeculum, in quo, quidquid illorum interſit, illuceſcat.* Cæterùm hinc nihil ſolidè probatur. Communior enim ſententia negat beatos videre Viſione beatâ, & in Deo, quæ ſucceſſu temporis cognoſcunt, & tamen etiam de his loquitur Concilium. Dixi, communiorem eſſe ſententiam. Qui enim tenent opinionem, quòd Viſio beata ſit fluens (quæ mihi ſemper placuit, & nunc video ſupponi à P. Izquierdo *diſp. 20. q. 4. prop. 8. n. 65.*) poſſet cum eodem authore defendere oppoſitum. Sed ſanè ad Concilium non pertinebat hæc definire aut ſupponere. Accedit, quòd ſecundùm vera principia opticæ, objecta quatenus videntur in ſpeculo, non videntur tanquam in medio habente reſpectum ad objectum viſum, ſed videntur immediatè (& hoc ſenſu directè) quamvis per ſpecies reflexas à ſpeculo ex angulo incidentiæ æquali angulo reflexionis: ſicut ergo ſpeculum reflectit ſpecies, ita Devs ſupplendo concurſum objectorum fungitur aliquo modo officio ſpeculi.

192. Probatur nunc Concluſio ratione, oſtendendo, non poſſe in Deo negari omnem reſpectum tranſcendentalem ad creaturas. Si Devs non haberet intrinſecam connexionem cum ſingulis creaturis in particulari, ſequitur, hanc denominationem: *Cognoſcere, quòd Leo non involvat contradictionem, diſtinguatur ab equo, ſit rugibilis &c.* non eſſe Deo adæquatè intrinſecam, adeoque ſcientiam Leonis vt poſſibilis, & diſcernentem Leonem ab equo, eſſe formam nec adæquatè vitalem, nec adæquatè Deo intrinſecam, ſed partim intrinſecam partim extrinſecam, compoſitam ſcilicet ex entitate Dei, & entitate Leonis, quoad ſtatum ob-

tum objectivum, seu quoad possibilitatem illius intrinsecam objectivam, seu Logicam, vt vocari solet. consequens est absurdum: ergo DEVS saltem quoad suam scientiam habet intrinsecam connexionem cum creaturis, non quidem quoad coëxistentiam, sed quoad illum statum objectivum quem adversarij admittunt. Sequelam concedunt adversarij, & facilè demonstratur. docent enim adversarij, quòd etiamsi fingamus implicare Leonem, non propterea DEVS esset alius quàm qui est defacto; atqui in illa hypothesi DEVS non haberet hanc denominationem: *cognoscere Leonem non implicare:* talis enim cognitio, vtpote tunc falsa, DEO convenire non posset: ergo in illa hypothesi esset ablata pars constitutiva hujus denominationis. sed nihil esset ablatum præterquam possibilitas intrinseca Leonis, omnibus ex parte DEI remanentibus: ergo hæc possibilitas esset pars constitutiva illius cognitionis; sed hæc possibilitas, vt supponunt adversarij, est quid extra DEVM: ergo illa cognitio esset partim aliquid extra DEVM. Breviùs. Dicunt adversarij: Implicante Leone, nihil implicaret in DEO: atqui implicante Leone non daretur Scientia hæc: *Leo est possibilis*: ergo hæc scientia non est adæquatè in DEO.

193. Minorem verò esse absurdam, probat P. Aldrete, fundando se in doctrina Recentioribus admodum familiari, quòd nempe nullus detur hujusmodi status objectivus, aut possibilitas intrinseca, sed sola extrinseca, nempe Omnipotentia DEI. Ego tamen ab hoc abstineo, cùm sit quæstio philosophica, neque ad præsens intentum vllo modo necessaria, admittentibus illum statum objectivum ante hac omnibus nostræ sententiæ patronis; & licet illi RR. speciosis argumentis moveantur, non desunt tamen etiam hoc tempore, quibus illa fallacia videntur, inter quos & ego sum. *videatur P. Izquierdo in Pharo scient. disp.* 10. *&* 11.

194. Aliter ergo probo, absurdum esse, quòd scientia quam DEVS habet de Leone: *quòd sit possibilis, quod distinguatur ab equo, &c.* non sit DEO adæquatè intrinseca. Scire, est vitaliter attingere, & scientia est imago intentionalis & vitalis objecti, adeoque est vita in actu secundo. sed de conceptu vitæ in actu secundo est, esse intrinsecam cognoscenti, cùm debeat vitaliter & experimentaliter afficere (seclusis imperfectionibus) & consistit in indivisibili, ergo absurdum est dicere, scientiam compleri per ipsum statum objecti extrinseci.

195. Respondet Vasquez, non esse absurdum admittere in DEO hujusmodi denominationem vitalem partim extrinsecam, esto sit nobis imperceptibilis, cùm defacto admittenda sit in Actibus liberis DEI.

Sed contra 1. Nam hæc ipsa argumenta cogunt ad asserendum, decreta libera DEI, esse DEO adæquatè intrinseca, vt infrà dicemus.

Contra 2. Quia si est vrgentissima ratio hoc admittendi in actibus liberis DEI ob DEI immutabilitatem, non est imperceptibilis difficultas extendenda ad actus DEI necessarios, vbi non vrget eadem ratio, vel alia similis, qualis in præsenti nulla vrget.

196. Concesso ordine intrinseco scientiæ divinæ ad creaturas in particulari, concedendus etiam est similis ordo in ipsa Omnipotentia. Ratio est, quia si ille prior ordo absolvitur ab omni imperfectione dependentiæ, eò quòd talis connexio non sit propriè dicta dependentia aut indigentia, posterior quoque absolvendus erit. Ratio vlterior est, quia perfectius est, habere adæquatè intrinsecam potentiam absolutam aliquid faciendi, quàm habere tantummodo quasi inchoatam, & conditionatam, & opus esse alterius adminiculo.

197. P. Bernardus Aldrete, *disp. 6. s. 2. n.* 8. hanc virtutem conditionatam exagitat hoc modo. Si in DEO esset tantùm conditionata potentia faciendi hominem, si is non repugnet, erit etiam conditionata potentia faciendi hircocervum, si is non repugnet: sequelam concedunt adversarij, & quidem consequenter; admittunt enim, factâ hypothesi quòd homo implicaret, adhuc esset in DEO eadem potentia faciendi hominem, casu quo non repugnaret: atqui tunc esset potentia conditionata faciendi aliquid implicans: ergo etiam defacto habebit potentiam faciendi hircocervum, non obstante ejus implicantiâ. Concessâ sequelâ sic vrget. Hæc potentia conditionata faciendi hircocervum, non minùs est chymærica, quàm virtus producendi alium filium divinum, sub conditione quòd non repugnet, aut potestas mentiendi, supposito quòd esset honestum, & non amplectendi virtutem, sub conditione quòd esset mala: vel facultas annihilandi suum Filium, sub conditione quòd non repugnet talis annihilatio, sive potestas producendi plures DEOS, sub conditione quòd non repugnent, producendi actus liberos realiter distinctos &c: quæ omnia absurdissima sunt, & adversarijs indigna.

198. Verùm non difficulter ad hæc terricula respondent (meo quidem judicio) adversarij, negando paritatem. Si enim res attentiùs consideretur (in qua tamen declaranda non est operæ pretium immorari) in his omnibus exemplis, si dicatur alligari possibilitatem DEI Filio vnico & indestruibili habenti identificatam naturam divinam, item negationi plurium Deorum, voluntati necessariæ nunquam fallendi, amandi virtutem, &c. non alligatur possibilitas DEI alicui à DEO realiter distincto, & includenti essentialiter imperfectionem, sicut in nostra sententia alligatur ejus possibilitas possibilitati hominis, & impossibilitati hircocervi, si dicatur DEO esse intrinseca potentia absoluta faciendi hominem, & absoluta impotentia faciendi hircocervum.

199. Aliud argumentum excogitavit P. Antonius Perez *disp. 2. c. 2. n. 94. & 95.* quo existimat demonstrari immediatam connexionem DEI cum quovis ente, immò cujusvis entis cum quovis alio possibili; est autem hoc. Implicante muscâ implicaret DEVS: ergo DEVS habet intrinsecam con-

nexionem cum muſca poſſibili. Probatur antecedens. Implicante muſcâ darentur contradictoria, nempe exiſteret muſca, & negatio muſcæ: ſed his exiſtentibus verificarentur de DEO duo contradictoria: ergo implicante muſcâ implicaret DEVS. Minor probatur. Exiſtente ſimul muſcâ & negatione muſcæ, DEVS coëxiſteret muſcæ & negationi muſcæ: ſed hoc modo verificarentur de DEO contradictoria. Minor probatur. Coëxiſtere negationi muſcæ formaliter nihil aliud eſt, quàm exiſtere & non coëxiſtere muſcæ. ſed ex conceſſis DEVS coëxiſteret muſcæ & negationi muſcæ: ergo DEVS coëxiſteret muſcæ & non coëxiſteret muſcæ: ſed coëxiſtere & non coëxiſtere eidem, ſunt contradictoria: ergo à primo ad vltimum implicante muſcâ verificarentur de DEO contradictoria. Vlteriùs cùm argumentum hoc etiam applicari poſſit cuivis creaturæ reſpectu cujuscunque alterius, ideo inter ſingulas & omnes admittenda erit hujusmodi connexio poſſibilitatis.

Hæc doctrina tanquam nova & ſingularis fuit à pluribus impugnata in Hiſpania, vt colligere licet ex Oviedo. *Contr.* 10. *Met. p.* 4. *n.* 21.

200. Argumentum factum eſt ſubtile ſophiſma, pro cujus ſolutione diſtinguendum eſt inter hæc duo, quæ in argumento confunduntur. Primum. *Illud eſt cum altero quoad eſſe poſſibile connexum, de quo exiſtente verificarentur contradictoria, ſi alterum implicaret.* Alterum. *Illud eſt connexum cum altero quoad eſſe poſſibile, de quo exiſtente verificarentur contradictoria, ſi alterum exiſteret & implicaret.* Prior propoſitio eſt vera, altera falſa, quod oſtendo. Quando in hypotheſi ponimus implicare muſcam, non hocipſo ponimus exiſtere muſcam, & exiſtere contradictoria: ſicut ex eo quòd defacto chymæra repugnet, non propterea defacto exiſtunt contradictoria: quare, ad hoc vt exiſterent contradictoria, addenda eſſet ſecunda hypotheſis impoſſibilis, nempe quòd muſca, (quæ per primam hypotheſin ponebatur implicare) exiſteret: hinc autem probatur falſitas ſecundæ propoſitionis. Si Chymæra, quæ defacto implicat, exiſteret, procul dubio exiſterent contradictoria, & vtrique contradictoriorum coëxiſteret DEVS, & per conſequens (prout infert P. Antonius Perez) DEVS exiſteret, & non exiſteret: neque tamen DEVS defacto repugnat, nec defacto coëxiſtit contradictorijs: ergo pari modo, ſi ponatur implicare muſca, & deinde per ſecundam hypotheſin ponatur exiſtere, adeoque exiſtere contradictoria, ſequitur quidem vigore hujus ſecundæ hypotheſis DEVM coëxiſtere contradictorijs, ſed non propterea ſequitur DEVM implicaturum præcisè vi prioris hypotheſis, ſi muſca implicaret. atqui vi hujus ſolius hypotheſis deberet ſequi DEVM implicare implicante muſcâ, etiamſi non fingatur muſca exiſtere, ad hoc vt DEVS haberet connexionem cum muſca poſſibili: argumentum autem Perezij ſuperaddit ſecundam hypotheſin: ergo non concludit. Itaque

In forma reſpondetur ad argumentum, negando antecedens. ad probationem negatur minor. Non enim præcisè ex hypotheſi quòd implicaret muſca, exiſterent contradictoria, ſed, ſi muſca implicaret, & ſimul exiſteret. Quodſi jam in minore propoſitione addatur ſecunda hypotheſis, eſt quidem propoſitio vera, ſed ſyllogiſmus habet quatuor terminos.

201. Imò, ſecunda hypotheſis eſt inepta ad ſyllogizandum: factâ enim hypotheſi exiſtentiæ contradictoriorum, tollitur fundamentum omnis formæ ſyllogiſticæ, vt in rem præſentem optimè obſervat Card. Pallavicinus *c.* 17. *n.* 153. quæ fundatur vnicè in hoc, quòd non exiſtant contradictoria. Poſſent argumento aliæ reſponſiones adhiberi, ſed hæc ſufficiat in re philoſophicâ.

202. Contra Concluſionem objicitur. 1. Si DEVS modo dicto connecteretur cum creaturis, ſequeretur DEVM non fore ſibi ſufficientem ac nullius indigentem; conſequens eſt contra Scripturam & PP. Ergo &c. Sequelam probat P. Izquierdo. Nam, inquit, quæ major indigentia poſſibilitatis creaturarum, quàm non poſſe exiſtere ſine illa? aut quomodo ſibi ſatis eſt, qui prorſus periret, ſi muſca impoſſibilis redderetur? egregia profectò indepentia divinitatis ab omnibus, quæ ipſa non ſunt, vt nequeat divinitas exiſtere in rerum natura, ſi Muſca deſinat eſſe poſſibilis? Reſpondemus, connexionem intrinſecam DEI cum creaturis nec eſſe dependentiam, nec indigentiam, in eo ſenſu, quo *indigentia* ſonat imperfectionem. Ratio eſt, quia vt probavimus, illa connexio eſt potiùs perfectio, quia tribuit DEO abſolutè & ſimpliciter, poſſe facere muſcam, quod ex ſuo conceptu eſt perfectius, quàm, ex ſe tantùm conditionatè id poſſe: ſicut eſt perfectius, poſſe movere ſe abſolutè; quàm, poſſe ſolùm ſi nemo reſiſtat. Ex eodem capite reddenda eſt ratio, cur ſcientia muſcæ poſſibilis debeat DEO eſſe intrinſeca adæquatè, quia perfectius eſt vivere vitâ intentionali, quàm non vivere, vel quàm vivere ſolùm conditionatè, ſi muſca ſit poſſibilis: ſicut eſt perfectius, poſſe abſolutè intueri ſecreta cordium, quàm ſolùm id poſſe conditionatè, ſi alter conſentiat.

203. Ad authoritates Scripturæ & PP. aſſerentium DEVM nullius eſſe indigum, reſpondetur, eos locutos eſſe de indigentia, quæ tam doctis quàm indoctis eſt vera indigentia, nempe indigentia rei exiſtentis ad exiſtentiam ſui: hanc enim ſolam, & non connexionem cum creaturis excludere voluiſſe, tam eſt manifeſtum ex fine & intentione loquentium, vt nemo prudens dubitare poſſit, ſcopus enim fuit oſtendere, quòd DEVS omnia liberè fecerit in tempore, æquè felix futurus, ſi nihil produxiſſet.

204. Objicit P. Izquierdo 2. Ea perfectio eſt concedenda DEO, quâ major alia nequeat excogitari: ſed major eſt perfectio omnimoda independentia ac ſufficientia in proprio eſſe, quàm dependentia ab eſſe alieno, ſeu actuali ſeu poſſibili: ergo &c. R. Negando ſuppoſitum minoris, quòd connexio cum creaturis poſſibilibus ſit dependentia vllo modo. Nos ergo illi majori propoſitioni hanc mi-

hanc minorem subijcimus. Atqui est major perfectio, habere potentiam absolutam faciendi muscam (quæ sine intrinseca connexione haberi non potest,) quàm habere tantùm conditionatam. Ergo hæc Deo tribuenda est.

205. Vrget tamen. Connecti cum existentia creaturarum eo modo quo per nos connectitur cum possibilibus, esset imperfectio: ergo etiam connecti cum possibilibus. quid enim refert, quòd creaturæ sint possibiles vel existentes, quandoquidem vtroque modo sunt aliud à Deo? Nisi tantus vir hæc proponeret, essent omittenda.

206. R. Ineptam esse hypothesin antecedentis. connexio enim cum creaturis existentibus arguens imperfectionem in Deo, deberet esse dependentia Dei à creaturis eo modo quo defacto creaturæ pendent à Deo. potità tali dependentiâ, hoc ipso creaturæ non penderent à Deo, quia non potest dari mutua dependentia quoad primum esse. Connexio Dei cum creaturis possibilibus stat cum earundem dependentia in existendo à Deo, & non sequitur mutua dependentia: vides ergo, quòd malè fingatur connecti Devs cum creaturis existentibus, *prout connectitur à nobis cum possibilibus.*

207. Disputat P. Izquierdo deinceps contra quosdam modernos (illi sunt Romani) qui ad ejus argumenta expeditiùs se existimant respondere, supponendo illud suum solenne principium, quòd Devs sit omnium possibilium formalis possibilitas, & omnium impossibilium impossibilitas, non admittentes vllam possibilitatem intrinsecam Logicam seu objectivam; quo supposito dicunt, Devm ideo non pendere à possibilitate creaturarum, quia hoc aliud non esset, quàm Devm pendere à seipso, cùm ipse sit possibilitas omnis. Quomodo hos vrgeat P. Izquierdo, videri potest apud ipsum. ego breviter

208. Quæro ex istis, nunquid omnipotentia Dei respicit creaturam, & hæc est terminus illius respectûs, in quo tanquam in medio cognoscitur? nunquid hic terminus (explica illum vt volueris) est subjectum denominationis quam accipit ab omnipotentia, quando denominatur per te possibilis? nunquid est de necessitate Omnipotentiæ, tribuere hanc denominationem? nunquid ad hanc denominationem ille terminus est necessarius? nihil horum negari potest. Ecce! de hoc termino, de hac necessitate procedunt argumenta adversariorum, qui putant hanc esse indigentiam illius termini, sive nolis sive velis illum terminum vocare *possibilitatem intrinsecam*; quam quidem ego malo admittere, quàm cum quibusdam inde ad nos translatis, concedere hanc propositionem: *Homo est formaliter homo per aliquid quod nec formaliter nec realiter est homo:* ad quam concedendam adacti sunt ex eo, quòd docuissent, Essentiam divinam esse formale verificativum hujus propositionis; *Homo est Homo.* Ad alia argumenta P. Izquierdo partim responsum jam est, partim respondebitur infrà, quando agemus de Comprehensione Dei.

209. Pro Coronide hujus controversiæ, placet referre novam viam defendendi, quòd creaturæ videantur in Deo formaliter, absque eo quòd admittenda sit in attributis divinis, provt sunt perfectiones simpliciter simplices, vlla talis connexio cum creaturis possibilibus, vt implicante muscâ implicaret hic Devs.

210. Posset ergo quis dicere, esse quidem in Deo ordinem intrinsecum ad creaturas in particulari, & quidem ordinem necessarium, & realiter indefectilem, sed tamen virtualiter intrinsecè distinctum ab ipsa Entitate Dei, sicut infrà dicemus, actus liberos Dei ab essentia divina distingui, cum hoc tamen discrimine, quòd actus liberi Dei, in quantùm sunt virtualiter distincti, & habent præcisam rationem terminationis, vt sic inquam potuissent defacto non existere, sed existere actus oppositus; at verò terminatio ad possibilitatem muscæ, non potuisset etiam hoc sensu defacto abesse à Deo, secundùm suas perfectiones simpliciter simplices spectato, quia non potest musca non esse possibilis, sed tamen quæ sub hypothesi impossibili, si musca implicaret, à Deo abesset, & ejus loco esset alia formalitas seu virtualitas, nempe terminatio ad muscam impossibilem. In hac ergo formalitate videri posset musca possibilis, ob ejus relationem ad muscam, absque eo quòd Scientia Dei, quatenus est Perfectio simpliciter simplex, haberet vllam etiam impropriè dictam dependentiam à possibilitate muscæ.

211. Hæc mihi videtur planè mens esse P. Izquierdo, si varia ejus loca inter se conferantur *disp. 20. q. 4. prop: 9. & 10. junctis illis quæ priùs docuerat totâ disp. 4. præsertim prop. 2. n. 40. circa medium.* Verùm nobis hic modus philosophandi non placet. 1. Quia, vt vidimus, nulla est imperfectio, tribuere attributis divinis connexionem illam quam hactenus defendimus. Si enim talis connexio esset imperfectio, non posset, ne quidem in vlla formalitate virtualiter à Deo secundùm entitatem suam distincta reperiri: nam licet hujusmodi terminationes non sint perfectiones simpliciter simplices, quia non sunt meliores ipsæ quàm non ipsæ, sunt tamen perfectiones simpliciter hoc sensu, quòd nullam includant imperfectionem.

212. Secundò, quia suprà demonstratum est, in Deo non posse admitti distinctionem virtualem inter duo prædicata, quæ non distinguantur realiter in tertio. Atqui formalitates modò indicatæ v. g. Scientia de musca possibili, hoc ipso quia essent necessariæ, non distinguerentur ab essentia divina in tertio, quia essentia divina non solùm non identificatur, sed nec potest identificari cum scientia opposita, de impossibilitate muscæ: ergo non possunt hujusmodi terminationes virtualiter distinctæ admitti. Neque dicas, quòd pro casu implicantiæ muscæ, posset essentia divina identificari cum terminatione oppositâ. R. Potentia ad casum impossibilem, non magis est potentia, quàm impotentia, & ideo non est tribuenda Essentiæ divinæ.

CONTROVERSIA VII.

Quænam sit ratio, cur DEVS sit incomprehensibilis à Creatura.

§. I.

Quid nomine Comprehensionis hoc loco intelligendum sit.

213. QUando in præsenti puncto investigatur ratio, cur DEVS à creatura comprehendi non possit, non est accipienda Comprehensio in illo rigore & perfectione, vt sit cognitio adæquans objectum, ita vt sit proportio inter cognoscentem & cognitum quoad perfectionem scibilitatis: seu vt cognoscatur, quantùm meretur cognosci ex intrinseca perfectione; quam proportionem ajunt tandem in eo consistere, quòd cognoscens non sit minoris perfectionis quàm objectum cognitum, seu, vt loquitur Arriaga, *hîc n. 6.* Cognitio comprehensiva debeat oriri à principio æquè perfecto ac est ipsum objectum. *ita accipiunt Arrubal, Herize, Ruiz, Oviedo, Arriaga.* Ratio est, quia hoc sensu accipiendo Comprehensionem, tollitur è medio omnis difficultas: sic enim tam evidens est DEVM non posse comprehendi, quàm evidens est, Creaturam non esse DEVM.

Vt ergo quæstio locum habeat, accipienda est Comprehensio in sensu quo eam vsurpavit ac definivit S. Augustinus *Epist.* 112. & est communiter recepta: Quando scilicet objectum ita videtur, vt nihil ejus lateat videntem, hoc est, omnia quæ tam formaliter quàm eminenter in illo continentur, vocatúrque Comprehensio extensiva.

214. Respondet Atriaga, S. Augustinum omnibus esse interpretandum, *nam etiam Thomistæ dicunt, non sufficere ad comprehensionem cognoscere omnia quæ sunt in objecto formaliter vel eminenter per cognitionem probabilem.* Sed quæso, quid hoc ad rem nostram, & ad S. Augustinum? Nunquid S. P. ad Comprehensionem requirit Visionem? an cognito probabilis est visio? audiamus verba S. Patris distinguentis vniversaliter Visionem à Comprehensione c. 8. *Aliud est*, inquit, *videre, aliud est totum videndo comprehendere; quandoquidem id videtur, quod præsens vtcunque sentitur, totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, vt nihil ejus lateat videntem.* Et alibi, *Serm.* 38. *de verbis Domini c.* 3. probat oculum non comprehendere aliquod corpus, ex eo quòd non totum aspiciat: *cujus*, inquit, *hominis faciem vides, dorsum non vides eo tempore quo faciem vides, & quando dorsum vides, eo tempore faciem non vides: non sic ergo vides, vt comprehendas.* Quid hîc, obsecro, est Thomistis interpretandum?

215. S. Epiphanius *hæresi* 70. explicans, quomodo verum sit, DEVM videri, & non comprehendi, sic loquitur. *Sæpe in summitate montis stantes videmus ipsum mare, & si dicamus, nos vidisse mare, non mentimur: si verò quis contradicat, ac dicat: non vidisti: & ipse non mentitur: vbi enim penetrat latitudinem, vbi longitudinem, vbi profunditatem &c.* Ecce! hoc solum desiderat ad Comprehensionem, omnia videre, quæ sunt in objecto.

216. S. Thomas q. 12. a. 7. tractans quæstionem, an DEVS possit comprehendi, idque negans, in C. sic loquitur. *In tantum enim intellectus creatus Divinâ Essentiam perfectiùs vel minùs perfectè cognoscit, in quantùm majore vel minore lumine gloriæ perfunditur. Cùm igitur lumen gloriæ creatum in quocunque intellectu creato receptum, non possit esse infinitum, impossibile est, quòd aliquis intellectus creatus Deum infinitè cognoscat.* Ecce! S. Thomas desumit Incomprehensibilitatem præcisè ex finitate luminis gloriæ, & non ex defectu substantiali inæqualitatis in perfectione cum Deo.

217. Clariùs adhuc loquitur ar. 8. in C. dicens. *Nullus intellectus creatus totaliter Deum comprehendere potest, ut ostensum est: ergo nullus intellectus creatus videndo Deum potest cognoscere omnia quæ Deus facit, aut potest facere. hoc enim esset comprehendere eius virtutem:* eandem doctrinam repetit 3. p. q. 10. a. 2. negans, animam Christi cognoscere in verbo omnia possibilia. *Quia*, inquit, *hoc esset comprehendere omnia quæ Deus potest facere, quod esset comprehendere divinam virtutem, & per consequens divinam essentiam.* Priùs autem dixerat, Christum vidisse omnia, quæ vel aliquando exstiterunt, vel exstitura sunt; & hoc sensu esse intelligendos sanctos Patres, quando dicunt, Christum omnia scire. Reliquum est, ut deinceps repugnantiam huius extensivæ comprehensionis rationibus comprobemus.

§. II.

Incomprehensibilitas Dei Rationibus probatur.

218. PRima ratio est D. Thomæ *q.* 12. *à* 7. unumquodque tantam habet cognoscibilitatem, quantam habet perfectionem: sed Deus est perfectionis infinitæ: ergo competit illi cognoscibilitas infinita: atqui nullus intellectus creatus potest Deum cognoscere infinitè: ergo non potest adæquare eius cognoscibilitatem. Minor probatur. In tantum potest intellectus creatus intuitivè cognoscere Deum, in quantum est præditus lumine gloriæ: sed non potest esse præditus lumine infinito, ergo nec potest Deum cognoscere infinitè, sive quoad extensionem infinitam.

219. Dices 1. Multi concedunt possibile lumen infinitum, & tamen negant posse Deum comprehendi: ergo argumentum S. Thomæ fundatur in aliquo minùs certo, quàm sit id quod est probandum. R. Non est novum, nec inconveniens in Theologia, aliquorum articulorum fidei probationes esse minùs certas, quàm sit ipsum objectum conclusionis, habens certitudinem fidei. Deinde etiamsi esset possibile lumen infinitum, non potest tamen ab ullo concedi infinitum maximum omnium possibilium: ergo quocúnque producto est aliud majus producibile: ergo etiam quacun-

quacunque visione datâ, est alia clarior possibilis: ergo nulla est possibilis quæ sit comprehensio; quia comprehensio deberet esse omnium clarissima, & omnium discernibilium discretiva.

220. Dices. 2. Illa major intensio possibilis luminis, non serviret ad majorem claritatem, sed tantùm ad majorem intensionem visionis. R. Si supponatur, dari gradus intensionis in visione, & posse dari infinitum lumen, argumentum S. Thomæ potest eludi per hanc replicam; alterutro tamen illorum negato, argumentum est efficax, ut magis ex dicendis patebit.

221. Secunda Probatio. Cognoscibilitas Dei non minùs est infinita, quàm ejusdem omnipotentia seu participabilitas â creaturis, atqui ad infinitatem omnipotentiæ spectat, non posse adæquari ab ullo termino â se producto; & ad infinitam participabilitatem Dei spectat, non posse adæquari ab ulla creatura omnium possibilium perfectissima, seu perfectissimè assimilata Deo: ergo ad infinitam cognoscibilitatem Dei spectat, non posse dari cognitionem creatam, quæ adæquet omnem possibilem concursum objectivum, hoc est, quo non possit dari concursus objectivus perfectior, seu extensivè major: atqui hoc fieret, si daretur cognitio comprehensiva Dei, hæc enim adæquaret totam cognoscibilitatem Dei extensivam, ut patet. Ergo &c. Hoc argumento usus est etiam P. Antonius Perez *disp. 3. a. 3. c. un. n. 4.*

Tertia Probatio, vel potiùs prioris confirmatio sit hæc: Sicut ad immensitatem Dei pertinet, non posse adæquari ab ulla ubicatione creata, ne quidem quoad extensionem, & ad æternitatem, non posse adæquari ab ulla duratione creata, & ad omnipotentiam, non posse adæquari ab ulla potentia creata, ita debet ad omniscientiam Dei pertinere, non posse, ne quidem extensivè adæquari ab ulla cognitione creata, quæ scilicet cognoscat intuitivè tantumdem, quantum cognoscit cognitio divina Essentialis, quæ est summa perfectio in Deo: sed verum est prius: ergo & posterius. Nec refert quòd aliqui admittant possibilem durationem ab æterno; nemo enim ponit illam entitativè indivisibilem, de qua procedit argumentum.

Quarta Probatio. Virtus delectandi ac beandi creaturas tanta in Deo est, ut nulla capacitas creata eam possit adæquare; sed virtus beandi & delectandi non est major cognoscibilitate Dei, ergo nec cognoscibilitas Dei potest ab ulla virtute intellectiva creata adæquari. Major patet. Omnis enim capacitas creata est finita, distans infinitè à delectatione & beatitudine, quâ Deus beatus est; ergo delectatio beatifica cuius capax est creatura, est augibilis in infinitum. sed quod est augibile in infinitum, nunquam potest pervenire ad summum: ergo &c. Minor verò probatur. virtus delectativa cuiuscunque rei fundatur in ejusdem rei cognoscibilitate: ergo virtus delectandi major esse non potest, quàm sit cognoscibilitas ejusdem rei.

CAPVT III.

DE SCIENTIA DEI.

CONTROVERSIA I.

Quodnam sit objectum formale motivum seu directum Scientiæ divinæ Essentialis seu simplicis intelligentiæ.

222. NOn accipitur in præsenti *Motivum* in illa significatione, quam hæc vox præsefert ex prima impositione, & prout reperitur in motivo cognitionis creatæ: sic enim arguit & supponit imperfectionem in cognoscente, nempe insufficientiâ, & indifferentiam ad cognoscendum & non cognoscendum, quod in Deo locum non habet. Accipiendum est igitur in sensu non includente imperfectionem (sicut & alia vocabula, ut Actus, Potentia &c.) & in hoc sensu *Motivum formale* aliud non est, quàm ratio cognoscendi, quidquid tali cognitione secundùm certum tendendi modum cognoscitur: sive: est id, quod intellectus redderet pro ratione suæ affirmationis, si interrogaretur, quare hoc affirmet esse tale; Vel breviùs: Motivum formale est illud, quod immediatè propter se cognoscitur, in quo vel ex quo cognoscuntur cætera, si quæ præterea illa cognitione per talem tendendi modum cognoscuntur.

223. Porro objectum quod Deus cognoscit per scientiam essentialem seu simplicis intelligentiæ, duplex est, increatum & creatum: sub increato venit Essentia Dei, Trinitas Personarum, actus liberi Dei, scientia visionis, ac denique scientia media seu conditionata, si quidem hi actus sunt adæquatè intrinseci Deo. Sub objecto creato veniunt omnes creaturæ secundùm essentiam suam consideratæ, cum præcisione ab omni existentia, tam absoluta quàm conditionata, hoc est, non affirmando ullam existentiam, nam aliter in veriore sen-

tentia, non potest essentia ab existentia præscindi, cùm sint formalissimè idem essentia & existentia, sumpta prout est indifferens ad quamvis temporis differentiam.

224. Certum imprimis est, suppositâ sententiâ superiùs traditâ, de immediatâ & intrinsecâ connexione attributorum Divinorum cum creaturis, certum inquam est, Deum videndo se, suámque omnipotentiam, videre in se tanquam in medio creaturas ipsas indirectè, hoc est tanquam terminum, & hoc sensu Deum esse motivum formale Scientiæ Divinæ, tam respectu suæ Essentiæ, quàm respectu creaturarum, atque etiam Personalitatum Divinarum, quas videt in fœcunditate suæ Naturæ, prout videlicet Natura Divina est virtualis radix Personalitatum. Hoc supposito

225. Controversia est, an in eodem signo, quo scientia Dei fertur in suam Essentiam directè, feratur etiam eadem scientia directè in creaturas, eásque cognoscat in seipsis, ita ut eadem scientia etiam virtualiter indistincta, feratur æque directè tam in se, quàm in creaturas, & in Personalitates Divinas, adeóque Personalitates & creaturæ non solùm sint objectum indirectum, sed etiam directum.

Potest autem status quæstionis explicari commodè exemplo desumpto ex Christi scientiâ. Christus enim non solùm cognoscit creaturas per visionem beatam in verbo tanquam in medio & motivo, sed etiam, quamvis per aliam scientiam supernaturalem & Infusam, cognoscit illas in seipsis directè. Quæritur ergo, an huic duplici scientiæ Christi æquivaleat Scientia Dei quoad duplicem modum tendendi in creaturas, directum videlicet, & indirectum: idem est de Personalitatibus.

226. Prima sententia affirmans, est plurium gravium Doctorum, *Herize*, *Martinonii*, *Monzæi*, *Arriagæ*, *Card. de Lugo*, *de Quiros d. 44. s. 2. Comptoni*, *& novissimè P. Aldrete*, *acutè eam propugnantis disp. 18. s. 1. 2. 3.* Ut non assequar, cur P. Martinus Esparza eam vocet paucorum, indignam & Paradoxam opinationem.

Secunda negans, est aperta S. Thomæ *q. 14. a. 5. in fine.* *Sciendum est*, inquit, *quòd Deus seipsum videt in seipso, quia seipsum videt per essentiam suam: alia autem à se videt non in ipsis, sed in seipso, in quantùm essentiâ suâ continet similitudinem aliorum ab ipso.* S. Thomam sequuntur Thomistæ, & plures ex nostris, *Suarez*, *Ruiz*, *Derkennis*, *Ant. Perez*, *Esparza*. Videamus huius sententiæ fundamenta.

227. Probant eam 1. Authoritate S. Dionysii *c. 7. de divin. nominib.* *Non enim*, inquit, *ea quæ sunt, ex iis quæ sunt, novit divina mens, sed ex se, & in se per causam, rerum omnium cognitionem, scientiam, essentiámque habet.* *Non quòd per speciem singula consideret, sed quòd uno causæ complexu omnia sciat. Seipsam ergo cognoscens divina Sapientia novit omnia, sine materia ea quæ materiâ constant, sine divisione* (intelligo ipsius scientiæ) *ea quæ dividua sunt.* Consideratis tamen attentiùs istis verbis totóque contextu, manifestè liquet, S. Dionysium solùm contendere, quòd Deus non cognoscat naturas creaturarum primùm in tempore, iisdem concurrentibus, sed anticipatè, & per unam indivisibilem scientiam.

228. Probant 2. Quia talis directa scientia, esset superflua. Deus enim cognoscit creaturas inseipso longè sublimiore modo. Verùm, nisi hoc aliter urgeatur, adversarii negant esse superfluam, quia est diversus modus cognoscendi: ob quam causam in Christo talis Scientia admittitur ultra visionem creaturarum in verbo.

229. Probant alii 3. Si creaturæ cognoscerentur directè à Deo, specificarent divinam cognitionem: omnis enim cognitio habet suam speciem per ordinem ad objectum. Sequela autem videtur per se absurda. Hoc argumentum non malè retorquet Arriaga in omnipotentia, quæ utique directè respicit creaturas: ergo vel ab illis specificabitur, & hæc specificatio non erit inconveniens; vel si hæc non specificatur, nec scientia specificabitur. Ad Argumentum directè respondet Card. de Lugo, negando sequelam; Probationem eius distinguit. Omnis cognitio accipit specificationem ab objecto formali à quo accipit suam perfectionem, ita ut non esset æque perfecta, si tale objectum formale non haberet, concedit: ab objecto, quod etiamsi non esset, & ideo non cognosceretur, cognitio esset æque perfecta, propter primarium objectum formale, negat. Eiusmodi objectum sunt creaturæ, quarum cognitio est secundaria. Responderi posset. 2. Transeat sequela, negando id esse inconveniens. Specificari enim (nisi fiat quæstio de nomine) non est causari, sed est; sub tali consideratione diversificari specie ab alio. Potest enim Actus non solùm specificari ab objecto, sed etiam à Modo Tendendi, à quo tamen utique non causatur, cùm sit realiter idem cum actu. Responderi potest Tertiò & expeditiùs, negando sequelam: sufficienter enim diversificatur divina cognitio ab omnibus aliis per alia prædicata, quàm per relationem ad creaturas, nempe per hoc, quòd sit cognitio substantialis, infinita, comprehensiva Dei, &c.

230. Probant alii 4. Si Cognitio Dei fertur directè in creaturas, sequitur cognitionem Divinam terminatam ad creaturam perfectiorem, fore etiam perfectiorem, cognitione terminatâ ad creaturam imperfectiorem, quia quò perfectius est objectum, eò perfectior est cognitio. Responderi potest 1. Negando sequelam. ad probationem respondetur, verum id esse in cognitionibus creatis, & inter se distinctis, secus in cognitione divina, alioquin si liceret argumentari à cognitionibus creatis ad divinam, posset retorqueri totum argumentum; Cognitio enim creata cognoscens in Deo creaturam perfectiorem, est perfectior aliâ cognoscente in Deo creaturam imperfectiorem: ergo etiam cognitio divina quæ in Deo cognoscit creaturam perfectiorem, erit perfectior aliâ cognoscente creaturam imperfectiorem, quod omnes negant. Ratio est, quia in Deo cuiuscunque

creaturæ

creaturæ cognitio est æquè perfecta ac cognitio alterius creaturæ, propter Identitatem summam, excludentem etiam virtualem distinctionem intrinsecam; unde non potest unius perfectio augeri vel limitari ab objecto: sicut nec meritum Christi circa perfectius objectum, est majoris valoris quàm aliud, quia omnia sunt valoris infiniti. Responderi potest. 2. cum quibusdam RR. distinguendo sequelam. Cognitio circa creaturam imperfectiorem est imperfectior præcisivè, transeat: positivè negatur: hoc est, concipitur quidem non expressâ majori perfectione, & sic præscinditur; adeóque tantùm extrinsecè caret illâ majori perfectione, non verò intrinsecè.

231. Probant alii 5. Si creaturæ cognoscerentur à Deo directè, haberent rationem motivi: sed hoc est falsum. Ergo. Minor probatur. Quia nec movent per seipsas, nec per species impressas, & quia ad rationem motivi requiritur ut in de cognitio accipiat suam perfectionem. Respondebunt adversarii, hic fieri quæstionem de nomine *Motivi*: Negabunt ergo sequelam, & dicent, vocari posse objectum Terminativum, sed tamen directè cognitum. Quia propter suam intrinsecam cognoscibilitatem (quæ est proprietas entis ut sic) cognoscuntur à Deo, cuius essentia habet ex se rationem speciei impressæ ad illas cognoscendas, ut loquitur post alios P. Aldrete.

232. Probant alii 6. Si Deus directè & in seipsis attingeret creaturas, utique non per meram apprehensionem attingeret, sed Affirmativè & Enuntiativè: hoc autem dici non potest. Si enim affirmat v. g. hominem esse animal rationale, non utiq; affirmat eum existere: ergo affirmat sub conditione: *Si homo existit, est animal rationale*: Sed hic modus enuntiandi involuit manifestam imperfectionem Deo indignam, est enim formaliter compositivus, conferens subjectum cum prædicato: ergo &c. Respondet idem Auctor, non esse majorem difficultatem in hac, quàm in opposita sententia. Nam quando Deus videt hominem in sua omnipotentia, tametsi affirmet existentiam virtutis producendi hominem, certum nihilominus est, quòd hominem etiam secundùm suum esse, quod haberet, si existeret, attingat: atqui non attingit merè apprehensivè, attingit enim comprehensivè: ergo attingit etiam Enuntiativè. Dicendum itaque est, Deum habere Judicium Compositivum Eminenter, & uno simplicissimo intuitu affirmare omnia illa prædicata, quæ insunt homini. Et hæ sunt probationes, quas apud Authores videre potui. Ut, quid mihi videatur, aperiam,

233. DICO I. Sola Essentia divina est motivum primarium omnis scientiæ divinæ circa creaturas tam ut possibiles, quàm ut existentes, seu absolutè, seu conditionatè. Ratio est, quia illud est motivum primarium cognitionis, quod est ita ratio cognoscendi, ut tribuat cognitioni suam perfectionem: sed omnis cognitio divina accipit suam perfectionem ab essentia divina, & quidem tanquam ab objecto, & ratione cognoscendi. Ergo &c. Minor probatur. Quomodocunque enim attingantur creaturæ à Deo, non possunt aliter attingi nisi ut procedentes seu processuræ (si existerent) ab omnipotentia Dei: ergo semper omnipotentia Dei est aliquo modo ratio cognoscendi creaturas, in quocunque statu cognoscantur: tribuitque perfectionem actui non minùs quàm Deus ut finis *Cui*, tribuit perfectionem omni volitioni divinæ. Nec opus est hanc rem, meo judicio à nemine negabilem, ulteriùs declarare.

234. DICO 2. Creaturæ attinguntur à Deo secundùm suum esse proprium quod habent, seu haberent si existerent, contradistinctum ab essentia Dei; & hoc sensu attinguntur in seipsis, & in eodem signo, in quo cognoscitur ipsa essentia divina, etiam quatenus hæc habet rationem medii & motivi. Conclusio hæc videri potest esse contra P. Ruiz, *disp. 10. de scientia Dei s. 7. ubi vult, objectum formale cognosci in priori signo quàm objectum materiale & indirectè cognitum.* Sed probatur quoad primum membrum, quod nec Ruiz negat. Est enim inintelligibile, quomodo Deus affirmet, se habere potentiam faciendi leonem à se distinctum, & non attingat esse distinctum leonis. Quòd autem hoc sensu rectè dici possint creaturæ attingi *in seipsis*, fatetur Ruiz *d. 11. s. 3.* etsi modus loquendi sit minùs usitatus. Quòd etiam cognoscantur in eodem signo, & non pro posteriori, mihi certissimum est; & existimo aliter opinantes induci imaginatione deceptoriâ, quâ concipere solemus, cognitionem unius in alio rectâ viâ tendere in objectum motivum, & inde quasi pro signo posteriori deflectere seu detorqueri ad illud objectum quod dicitur cognosci in alio & indirectè. Sed hæc est mera deceptio imaginationis. In qua enim mundi plaga exstiterunt ab æterno creaturæ, ut scientia Dei ab omnipotentia directè cognita ad illas deflecteret? Itaque nulla relatio, nullus respectus quà talis, cognosci potest in ullo signo, quin in eodem signo attingatur terminus illius: aliter enim non cognoscitur ut respectus, sed instar absoluti. Si ergo Authores primæ sententiæ plus non volunt, quàm creaturas hac ratione cognosci in seipsis, ab illis non dissentio.

235. DICO 3. Nulla alia cognitio directa creaturarum possibilium est admittenda, præter illam, quæ formalissimè reperitur in cognitione creaturarum in omnipotentia vel alio attributo divino tanquam in medio. Probatur. Si enim talis cognitio admittenda esset, deberet esse modus cognoscendi diversus ab illo: Sed non potest explicari, unde desumendus sit hic diversus cognoscendi modus. ergo non est asserendus. Minor probatur. Vel enim desumeretur ex minore claritate (qualiter in Angelis differt cognitio vespertina à matutina secundùm S. Augustinum suprà relatum) vel ex diverso modo tendendi, vel ex quadam prioritate ad aspectum obliqui seu termini

quâ

quâ talis. nihil horum dici potest, vt ex dictis patet, & per se manifestum est.

236. DICES. Authores primæ sententiæ videntur ponere talem aspectum directum creaturarum in se ipsis, qui sit (nostro concipiendi modo) independens ab aspectu divinæ essentiæ tanquam medij, ita vt ad talem aspectum Devs esset determinatus etiamsi ignoraret suam essentiam. *ita videtur se explicare De Quiros, & Franc: de Lugo d: 28. c. 4. n. 26. & ex professo sic arguit Aldrete d: 18. s. 2 à n. 6.*

237. Sed contrà: Aliud est dicere: quòd si per impossibile Devs suam essentiam non cognosceret, vel saltem, si non haberet intrinsecum ordinem ad creaturas in suis attributis primarijs, quòd tunc adhuc esset determinatus ad cognoscendas creaturas: Aliud: quòd defacto detur hujusmodi specialis determinatio ad cognoscendas creaturas vltra illum aspectum, quo Devs creaturas dicitur attingere in obliquo. De primo nunc non disputo: secundum non admitto; nam talis aspectus seu tendentia esset essentialiter superflua, vt consideranti facilè patet.

238. Ex his etiam constat, non esse eandem rationem de cognitione creaturarum possibilium, & de cognitione futurarũ quâ talium, hoc est, affirmante esse futuras, quas teste P. Aldrete *disp. 18. sect. 2. n. 2.* omnium nostrorum Scriptorum vnanimis consensus admittit videri à Deo in seipsis: Ratio enim disparitatis est, quia cùm quà tales non possint in essentia & omnipotentia (utpote indifferente ut illas producat aut non producat) videri, & tamen Deus illas ignorare non possit, jam non est superfluus, sed omnino necessarius talis tendendi modus. Et hinc solvenda sunt Argumenta, quæ P. Aldrete pro prima sententia congessit.

239. Objiciunt alij 1. In Christo non censetur superflua hujusmodi directa scientia creaturarum, realiter distincta à visione earundem creaturarum in Verbo: ergo nec in Deo erit superflua hujusmodi scientia, saltem formaliter distincta à Visione creaturarum in essentia. R. Negando paritatem. 1. quia in Christo duplex illa scientia diversimodè repræsentat creaturas: Nam clariùs videntur in Deo quàm in seipsis: in Devm autem non cadit hic diversus cognoscendi modus, vtpote non solùm præcisivè, sed positivè includens imperfectionem, vt fatetur in terminis Comptonus *disp. 22. s. 5. n. 6.* 2. Quia in Christo datur duplex principium, lumen gloriæ, & habitus infusus; & vtrumque est ordinatum ad diversum modum cognoscendi, & vnum quodque est operativum sine altero: vnde mirum non est, vtrique respondere diversam realiter cognitionem, alioquin esset alterutrum otiosum. in Deo nihil est huiusmodi.

240. Objiciunt 2. Quomodocunque Deus cognoscat creaturas, cognoscit utique illarum respectum & relationem ad Devm: ergo videt se vt terminum illius respectûs: ergo creatura habet rationem medij, in quo se Devs cognoscit vt terminum illius; ergo scientia divina cognoscit Devm duplici modo, directè & indirectè: ergo poterit hoc ipsum etiam respectu creaturarum admitti. Responderi posset 1. negando paritatem. Nam ipsi adversarij, qui admittunt, Devm se cognoscere in creaturis, dicunt, cognitionem illam formaliter quà cognitio Dei in creaturis est, esse abstractivam, & non intuitivam: item esse præcisivam, & non exprimentem ipsam Trinitatem Personarum, vt habet Comptonus, Arriaga, & Card. de Lugo: ergo jam est diversus modus cognoscendi & repræsentandi: at verò cognitio creaturarum tam indirecta quàm directa, esset comprehensiva, & ejusdem claritatis. Respondetur tamen secundò, negando, quòd Devs se cognoscat in creaturis tanquam in medio determinante Devm ad ejusmodi abstractivam cognitionem. Ratio est, quia quando terminus aliquis aliunde clarissimè cognoscitur, tunc relatio ad illum terminum optimè cognoscitur, absque eo quòd inducat cognitionem abstractivam circa terminum; præsertim quando talis abstractiva cognitio non esset distincta ab intuitiva ejusdem termini. Certè quidquid sit, an in intellectu creato talis cognitio abstractiva indirecta circa terminum aliunde intuitivè cognitum defendi possit, in Deo tamen admittenda non est, vt etiam Derkennius annotavit. *de scient. DEI. n. 21.*

Disputant hîc aliqui, an Devs cognoscat entia rationis, & Negationes. Sed nos hæc Metaphysicis transcribimus, ad quos spectat examinare an possit intellectui objici aliquod impossibile, & vtrum negationes identificentur cum aliquo positivo.

CONTROVERSIA II.

Quomodo Præscientia divina Futurorum contingentium non lædat libertatem nostrorum actuum.

241. CUm de fide sit, Devm præscire nostros actus liberos, in tempore futuros, difficultas est in concilianda hac præscientia cum nostra libertate; Proponitur autem difficultas hoc modo. Omnis scientia Dei est infallabilis: ergo si Devs ab æterno præscivit peccatum Petri in negando Christo, peccatum Petri debuit infallibili necessitate sequi, alioquin potuisset Petrus falsificare scientiam Dei, quod est contra factam hypothesin: ergo Peccatum Petri non fuit liberum. Probatur hæc consequentia. Quod ex aliquo antecedente necessariò sequitur, necessarium est, alioquin non erit ampliùs ratio vlla reijciendi Prædeterminationem physicam quorundam Thomistarum, tanquam libertati præjudicantem: atqui reijcitur ex hoc capite: ergo etiam videtur Deo neganda præscientia æterna nostrorum actuum liberorum. Pro solutione

242. Di-

242. Distinguendum est inter necessitatem antecedentem & consequentem. Necessitas antecedens tunc datur, quando illud quod tempore antecedit alterum, cum quo habet infallibilem connexionem, est quid penitus inimpedibile à nostra voluntate. Huiusmodi necessitatem antecedentem inferret prædeterminatio physica, ut suo loco doceri à nostris solet. Eodem sensu amor beatificus non est liber, sed omnino necessarius: quia præcedit Visio beatifica impedibilis per actus subsequentes, & infallibilem habens connexionem cum amore. Necessitas consequens est, quando id quod præcedit nostrum actum, est à nostra voluntate impedibile, eo modo quo deinceps explicabimus. & hæc necessitas non officit libertati; & hoc sensu damnata fuit meritò à Sixto IV. hæc propositio Petri de Rivo: *Quod necessariò sequitur ex aliquo precedente ordine successivæ durationis, necessarium & inevitabile est.* Hoc posito

243. Communis responsio est, Scientiam Dei de futuris nostris actibus liberis ideo non præjudicare libertati, quia non est causa nostrorum actuum liberorum, sed illos cum prioritate rationis seu Logica præsupponit; in qua præsuppositione fundatur receptissimum axioma conforme communi sensui: Non ideo peccatum est futurum, quia Deus videt, sed ideo Deus videt futurum, quia futurum est. Indiget tamen hæc doctrina majori declaratione, inferiùs exhibendâ. Certum enim est, quòd prædefinitio nostrorum actuum (quam infrà admittemus) sit aliquo modo causa nostrorum actuum: deinde inferiùs etiam docebimus, Prædefinitionem non distingui virtualiter intrinsecè à præscientia nostrorum actuum; quo proinde sensu præscientia quoque est causa actuum futurorum. Ut ergo ab his nunc abstineamus

244. Dicendum est, ideo per divinam præscientiam non lædi nostrorum actuum libertatem, quia illa præscientia est aliquo modo à nostra voluntate impedibilis, quatenus, antecedenter ad omnem hypothesin, est in nostra potestate non ponere talem actum, v. g. peccatum, sed actum oppositum, & sic facere, ut in Deo non fuisset præscientia de actu peccaminoso, sed de actu opposito.

245. Potestatem hanc impediendi præscientiam Dei, docent nunc communiter nostri DD. & licet eam aliqui negasse videantur, *Molina 1. p. q. 14. a. 13. disp. 16. & in concordia disp. 51. Suarez lib. 1. de scientia fut. c. ult. n. 9. Ruiz de Prædestin. disp. 55. s. 4. Tract. de scient. Dei disp. 31.* potiùs tamen in modo loquendi, quàm reipsâ à nobis dissentiunt, quia semper & mordicus assumunt relatum axioma: Non ideo sunt hi actus futuri, quia Deus præscit, sed econtra: in quo axiomate continetur impedibilitas præscientiæ divinæ; & ideo VValdensis pro nostra sententia rectissimè adducit *Lib. 1. doctrinalis fidei cap. 27.* quotquot illud axioma recipiunt.

246. Porro illud axioma apud Patres antiquos solenne fuit: ut proinde non minùs sincerè quàm verè scripserit Franciscus Romæus, Ordinis Prædicatorum Magister Generalis, libro de libertate operum, veritate 8. *Quodsi ad antiquos Doctores te convertas, reperies ferè omnes in hanc unam consensisse sententiam, non ex eo quòd Deus scit aliquid futurum, ideo futurum est, sed quia futurum, Deus novit.* Placet aliquorum verba adducere.

Origenes lib. 7. in epist. ad Rom. in illa verba capitis octavi, *Quos præscivit, &c.* ait: *In Præscientia Dei neque salutis neq; perditionis causa consistit. Non enim propterea erit aliquid, quia id scit Deus futurum, sed quia futurum est, scitur à Deo antequam fiat: nam etsi fingamus Deum non prænoscere aliquid futurum, sine dubio erit.* Duo insuper in his ultimis verbis vellem notarent moderni quidam, qui imprimis ferre non possunt hypotheses impossibiles, qualem hîc facit Origenes: quâ etiam hypothesi utitur in præsenti negotio Eminentissimus Card. Pallavicinus *c. 43. n. 332.* Deinde iisdem adversatur Origenes, docentibus mordicùs, verificativum formale seu denominationem *Futuri*, aliud non esse formaliter, seu quoad formam denominantem, quàm ipsam Dei præscientiam. Origenes autem tollit per hypothesin hanc formam, & tamen existimat verificari propositionem de futuro.

247. S. Justinus Martyr & Philosophus *q. 58. ad orthodoxos.* redditurus rationem, cur Dei Præscientia non fuerit causa peccati Adami & Angelorum, hæc habet. *Non est Præscientia eius causa, quod futurum est, sed quod futurum, est causa Præscientiæ. Siquidem non Præscientiam sequitur futurum, sed futurum consequitur Præscientia, & haud quaquam præscius est causa futuri.* Intelligendus est, de consecutione secundùm propositionem causalem.

248. S. Athanasius *Sermone de Passione & cruce Domini, longè ante medium*, in illa verba Evangelistæ: *Hæc autem facta sunt, ut adimplerentur scripturæ:* Sic discurrit. *Ergo Judæi, qui ista egerunt, omnino extra culpam sunt, qui non ut delinquentes, sed ut obsequentes Scripturis ista fecerunt? Cæterùm, hæc utique eiusmodi sermocinatio multùm à veritate destituitur; non enim Propheta istis Author est, sed Propheta ea quæ isti facturi essent, prospiciens, futura esse denuntiavit: quin potiùs ipsi in causa fuerunt, ut Prophetæ talia de ipsis prædivinaverint, siquidem non eò quòd dicunt, ideo quid fit, sed quia id futurum est, ideo ab illis prædicitur.*

249. S. Damascenus contra Manichæos prope finem ait: *At verò, ut ea quæ facturi sumus, præsciat Deus, à nobis proficiscitur: est quidem Dei Præscientia vera & infallibilis, verùm ipsa nequaquam est causa cur omnino fiat, quod futurum est, quin potiùs, quia hoc aut illud facturi sumus, ideo prænoscit.*

S. Augustinus *lib. 5. de Civit. Dei c. 10. in fine. Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscivit: imò ideo non dubitatur ipsum peccare, qui peccat, quia ille, cuius præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, sed ipsum peccatum esse præscivit, qui si nolit, utique non peccat, sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit.* Ecce! S. Augustinus agnoscit in nostra esse potestate facere, ut Deus contrarium præsciverit, quod nunc est ulteriùs roborandum.

250. Probatur ergo Conclusio 1. Dum Petrus peccat, posset, in sensu diviso, non peccare: sed si non peccaret, utique non fuisset ab æterno in Deo scientia de peccato futuro, quin potiùs fuisset scientia oppositi: ergo Petrus posset impedire, ne fuisset hæc scientia de peccato futuro: hoc enim & non alio sensu sumus intelligendi, cùm dicimus, Scientiam Dei determinatam de actibus liberis nostris, esse impedibilem à nobis.

251. Probatur 2. Si scientia Dei de peccato Petri esset inimpedibilis, etiam peccatum Petri esset inimpedibile: consequens est falsum, sic enim peccatum Petri non esset liberum: ergo & antecedens. Sequela probatur ex illo principio evidenti: Quidquid ex inimpedibili per necessariam consequentiam sequitur, inimpedibile est: sed peccatum Petri futurum sequitur per necessariam consequentiam ex Præscientia Dei, ergo si præscientia Dei esset inimpedibilis, etiam peccatum Petri esset inimpedibile. axioma illud seu Principium in majore positum, tam evidens est, quàm evidens est, ex antecedente vero non posse sequi consequens falsum. Neque vacat hîc immorari in referenda historia circa errorem quorundam, asserentium propositionem illam fuisse damnatam à Sixto IV. in Petro de Rivo. *Legi potest apud Card. de Lugo de Incarnatione disp. 26. s. 6. n. 72. & adhuc accuratiùs apud Aldrete disp. 23. s. 2. totâ.* Minor est evidens, quia impossibile est scientiam Dei esse falsam.

252. Objicitur tamen 1. aliud axioma, quod etiam naturæ lumine evidens esse videtur. *Ad præteritum non datur potentia.* Sed si vera esset nostra sententia, daretur potentia ad præteritum: quia scientia Dei est præterita, hoc est, fuit ante actus nostros liberos: ergo si, dum fiunt hi actus, datur potentia faciendi ut scientia Dei de illis futuris non fuerit, jam datur in nobis potentia ad præteritum, nempe ad impediendam scientiam Dei præteritam.

253. Confirmatur. Utique non est major potentia in nobis, quàm sit in Deo. sed in Deo non est potentia faciendi modò, ut aliquid præteritum non fuerit, v. g. Deus non potest hodie facere, ut Adamus non exstiterit: unde semper etiam respectu Dei verum fuit axioma: Quod factum est, infectum fieri nequit; ergo nulla datur potentia ad impediendum aliquid præteritum.

254. Hoc argumento usus est Petrus de Rivo, ad probandum, quòd de futuris contingentibus non detur determinata veritas, cui doctè & subtiliter responderunt Doctores Lovanienses, distinguendo duplex genus præteritorum, sicut etiam distinxit Petrus de Tarantasia, ex Ordine S. Dominici, & postea summus Pontifex. Aliqua enim sunt præterita, quæ significantur ut purè præterita, v. g. *Adam fuit:* Alia verò sunt præterita cum connotatione vel inclusione futuri temporis, & futuri contingentis. Ad primum genus non datur in posteriori tempore potentia; & de his est accipiendum illud axioma: *Non datur potentia ad præteritum:* Secus se res habet in secundo genere. Ratio est, quia hoc secundum genus præteritorũ, pendet à futuris liberis, & quidem à voluntate aliena, ita ut alia sit voluntas & caussa futuri, & alia illius præteriti pendentis à futuro: & hinc potest aliter distingui. Non datur potentia ad præteritum nullo modo pendens ab operatione futura dependenter à voluntate libera aliena, concedo; Non datur potentia ad præteritum pendens ab operatione futura dependenter à voluntate libera aliena, nego. Hoc modo pendet Præscientia Dei æterna à libera voluntate hominis in tempore operatura. Hoc modo (ut infrà videbimus) pendent Prædefinitiones nostrorum actuum meritoriorum ab operatione nostra sub conditione talis auxilii futura. hoc modo denique pendet Prædestinatio ordinaria electorum ab operationibus eorundem sub conditione futuris, ita ut in potestate reproborum fuerit, facere ut fuissent prædestinati, & econtra, ut suo loco declarabitur.

255. Ad confirmationem facilis est responsio, negando paritatem. quia Deus voluit ab æterno Adamum producere in tempore, & hæc eius voluntas non pendebat ab aliqua voluntate libera posteriore ipsius Dei, qui nec volendo potest sibi esse contrarius, nec aliquid in tempore de novo velle, ob immutabilitatem suam.

Objicitur 2. Hac ratione defendi posset, revelationes Dei de rebus futuris liberis v. g. de peccato Antichristi, non esse certas sive certò divinas, quia est in potestate Antichristi, non peccare: ergo, ut Deus non sciverit peccatum: ergo etiam, ut revelatio non processerit ex tali scientia, & sic non erit revelatio divina. Respondetur negando sequelam; sunt quidẽ essentialiter veræ quando existunt, sed existentia non est necessaria, cùm posset impediri; aliud autem est, eam posse impediri, aliud, posse existentem falsificari, quod negamus fieri posse, aut sequi ex eo, quòd dicamus, existentiam posse impediri.

CON-

CONTROVERSIA III.

Quænam DEO sit Ratio videndi futura libera absoluta.

256. CElebris est sententia Thomistarum quorundam post Cajetanum, futura contingentia ideo videri à DEO ab æterno, quia sunt DEO præsentia ab æterno: quandocunque autem aliquid præsens est perfectissimo intelligenti, est ab illo cognoscibile. Existimant hanc esse sententiam S. Thomæ *q. 14. a. 13. in C.*

Verùm hæc sententia, prout à suis authoribus traditur, communiter & meritò rejicitur. Aliud enim est, futura in tempore coëxistere æternitati DEI, quæ identificatur ipsi DEO, & est indivisibilis: aliud; accipere denominationem *existentiæ ab æterno* ab æternitate DEI: adeóque esse DEO præsens ab æterno, seu per totam æternitatem: hoc posterius enim tam falsum est, quàm falsum est, me per hoc, quòd hîc coëxistam DEO & eius immensitati, hocipso etiam esse ubique.

257. Aliqui non ignobiles Thomistæ explicant Angelicum Doctorem, quòd plus non asseruerit, quàm quòd creaturæ sint DEO præsentes ab æterno *objectivè*, hoc est per sui cognitionem. Ita Hervæus, Dominicanus, ducentis annis Cajetano antiquior, & post mortem S. Thomæ sui Ordinis Generalis, *in 1. dist. 38. q. 5. §. quantùm ad 3.* & Ægidius Romanus S. Thomæ auditor, *in libro Apologetico pro S. Thoma.*

258. Verùm, nisi huic interpretationi aliud addatur, argueretur S. Thomas petitionis Principii, reddendo pro ratione quod erat in quæstione. Quæstio enim erat, quare DEUS cognoscat futura? ad quam, secundùm hanc interpretationem respondisset S. Thomas: *Quia illas ab æterno cognoscit.*

259. Ut ergo mentem S. Thomæ sincerè aperiamus, oportet ipsum audire. *Licet*, inquit, *contingentia fiant in actu successivè, non tamen Deus successivè cognoscit contingentia prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul: quia sua cognitio mensuratur æternitate; sicut etiam suum esse: æternitas autem simul tota existens ambit totum tempus: unde omnia quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia, non solum eâ ratione quâ habet rationes rerum apud se præsentes, ut quidam dicunt, sed quia eius intuitus fertur ab æterno super omnia prout sunt in sua præsentialitate. Vnde manifestum est, quòd contingentia & infallibiliter à Deo cognoscuntur, in quantum subduntur divino conspectui secundùm suam præsentialitatem, & tamen sunt futura contingentia suis causis comparata.* Hæc S. D. ad cuius mentem

260. DICO 1. Ex reali præsentia actuum liberorum in certa temporis differentia cum indivisibili æternitate & immutabilitate DEI, infallibiliter infertur eorundem scientia divina ab æterno, & seclusis omnibus aliis hæc præsentia seu præsentialitas esset sufficiens ratio cognoscendi ab æterno huiusmodi actus liberos in tempore futuros.

261. Probatur & explicatur conclusio. Quando nostri actus liberi existunt in tempore, tunc DEVS eorum existentiam ignorare non potest, adeoque necessariò cognoscit, alioquin DEVS ignoraret quid ageret; influeret enim in illas ipsas operationes, & tamen hoc nesciret. Si ergo DEVS tunc scit istas operationes quando fiunt, hoc ipso necessarium est, eas sciviſse ab æterno: nulla enim divina scientia potest incipere in tempore: ergo quidquid DEVS scit in quocunque determinato tempore, illud hoc ipso scivit ab æterno. Ergo ex scientia nostrorum actuum liberorum in tempore legitimè infertur Præscientia eorundem ab æterno.

262. Hinc colliges, quo sensu verum sit effatum S. Thomæ, quòd ea quæ sunt æternitati DEI indivisibili præsentia in tempore, sint DEO præsentia ab æterno: hoc, inquam, non est intelligendum formaliter, sed æquivalenter, juxta explicationem datam.

263. DICO tamen secundò. Hæc præsentia priori conclusione explicata, non est prima & fundamentalis radix seu ratio determinans DEVM ad videndos hos actus liberos futuros. Probo Conclusionem. Possum antecedenter ad futuritionem absolutam horum actuum, assignare in DEO respectum transcendentalem ad illos actus, habentem indispensabilem connexionem cum futuritione eorundem, & qui, salvâ libertate sit caussa futuritionis eorundem: ergo vera est conclusio. Probo antecedens, supponendo aliqua quæ infrà traditurus sum. 1. Quòd antecedenter ad omne decretum DEI, detur in DEO Scientia Media seu conditionata de nostris liberis actibus sub conditione futuris. 2. Quòd dependenter ab hac scientia media eliciat DEVS decretum prædefiniens nostros actus positivè, vel negativè, quo videlicet decreto vult DEVS dare hoc determinatum auxilium, in his circumstantijs, in quibus per scientiam mediam videt secuturum talem effectum, & libertatis actum. Hoc inquam, decretum ex proprio tendendi modo præsupponit scientiam mediam: dicit enim: Dabo hoc auxilium, quia video secuturum talem actum (si quidem actus sit bonus) vel: non obstante quòd secuturus sit talis actus (si actus non sit bonus) 3. Supponо, hoc decretum esse DEO adæquatè intrinsecum & identificatum. 4. Suppono, illud quidem esse caussam actûs, quia actum intendit aut permittit, volendo dare tale auxilium, quod est immediata caussa actûs, non tamen per illud lædi libertatem actûs: quia sicut scientia media, ita & illud decretum, utpote essentialiter pendens à scientia media, est à nobis impedibile, modo jam superiùs explicato. Hæc omnia in decursu declarabuntur: quibus nunc suppositis, evidenter deducitur, huiusmodi decretum prædefiniens esse sufficiens motivum videndi in illo actum prædefinitum futurum, cum quo est connexum.

264 DICO 3. Si non darentur in DEO prædefinitiones noſtrorum actuum, tunc ratio videndi futura abſoluta in ſeipſis, eſſet Infinitas DEI, cui debetur Scientia cognoſcens ab æterno omnes veritates. Probatur. Nam, ut in ſequenti controverſia videbimus, ad hanc infinitatem recurrendum omnino eſt, quando redditur ratio, cur DEVS cognoſcat futura conditionata nunquam exſtitura: ergo ſi in DEO nullus daretur reſpectus determinatus ad futura abſoluta, ſufficeret Infinitas DEI ad ea quoque in ſeipſis videnda.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum præter poſsibilia, & abſolutè futura, cognoſcat Deus etiam conditionatè futura.

§. I.

Præmittuntur aliqua pro ſtatu Controverſiæ intelligendo.

265. COnditionatè futura, ſeu meliùs, propoſitiones de futuris ſub conditione, expreſsâ per particulam, *Si*, poſſunt eſſe quadruplicis generis. Primum genus earum eſt, quæ aliquid affirmant ſub conditione habente phyſicam connexionem cum obiecto affirmato, vocantúrque *Illativæ*: quia perinde eſt, acſi unum ex alio inferres, ut: *Si ſol eſt in hemiſpherio noſtro, dies eſt: ſi ignis applicetur ſtupæ, comburit, &c.* De his non eſt præſens controverſia.

266. Secundum genus eſt earum propoſitionum conditionalium, quas formare poſſumus de rebus omnino diſparatis, quarum una non eſſet occaſio vel cauſſa alterius, etiamſi illa exiſteret: ut; *Si Turca dormiret, ego ſtuderem: ſi nunc cantaret Gallus, naſceretur Antichriſtus poſt centum annos.* Neque iſtæ ſpectant ad præſentem quæſtionem. Nam, ut etiam obſervat Cardinalis Pallavicinus c. 41. *à n.* 318. Deus non habet peculiarem ſcientiam hypotheticam ſub huiusmodi hypotheſibus impertinentibus: quia non magis videt meum ſtudium futurum ſi Turca dormiret, atque videret, ſi non dormiret, & cætera invariata manerent, quia ſomnus Turcæ non pertinet ad principium proximum mei ſtudii.

267. Tertium genus eſt, propoſitionum conditionalium ſub conditione impoſſibili. Sed neque de iſtis ſolliciti erimus: *quidquid* enim ſpecialis difficultatis habent, ad philoſophos ſpectat.

268. Quartum itaque genus eſt earum propoſitionum, quæ aliquid affirmant futurum ſub conditione, cum qua quidem non habet neceſſariam connexionem, illa tamen conditio ſi exiſteret, eſſet contingenter futura occaſio alterius; exempli gratiâ: *Si Petrus loqueretur cum tali Perſona, peccaret morosâ delectatione: Si verò audiret talem concionatorem, ageret pœnitentiam.* De his eſt præſens controverſia, an, & quomodo veritates huiusmodi à Deo cognoſcantur.

269. Porro veritates huiusmodi conditionales iterum ſunt in duplici differentia. nam aliquæ nunquam ponentur, eò quòd conditio, ſub qua affirmantur, nunquam ponetur: aliquæ contra defacto ponentur, quia conditio purificabitur. Prius tamen eſt, prioritate Logicâ, aliquid eſſe ſub conditione futurum, quàm eſſe futurum abſolutè: poſſet enim futuritio conditionata eſſe vera, etiamſi futuritio abſoluta eſſet falſa ex defectu conditionis. Quapropter veritates iſtæ conditionales non ſunt quidem excluſivæ futuritionis abſolutæ, ſunt tamen præciſivæ, quia conſiderantur præſcindendo à futuritione abſoluta, & ab eo quòd conditio ſit ponenda.

§. II.

Vtrum Deus actus noſtros liberos, ſub conditione futuros, tantùm conjecturaliter cognoſcat.

270. QUidam haud ignobiles Thomiſtæ, *quorum placita fideliter refert P. Aldrete d. 27. s. 1. contra querelas Joannis de S. Thoma*, negarunt, DEVM habere certam ſcientiam de huiusmodi conditionatis actibus & eventibus, ſed ſolùm conjecturalem; non quaſi exiſtimarent, DEVM habere probabile & errori obnoxium judicium (abſit hoc à viris egregiè doctis) ſed quòd DEVS evidenter, & per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ judicet, in his circumſtantiis probabile eſſe, quòd hic actus ſit futurus. Hoc putant colligi poſſe ex particula *Fortè*, quæ legitur quandoque adjecta, ut Geneſ. 3. *Ne fortè ſumat de ligno vitæ.* Matth. 11. *Fortè manſiſſent usque in hanc diem.*

271. Verùm ab hac ſententia poſteriores Thomiſtæ meritò receſſerunt. Eſt enim teſte Stapletono, hæc interpretatio Calvini, & nimiùm quantùm abhorrens à divina ſapientia, quæ interroganti, quid certò futurum eſſet ſi hoc vel illud poneretur, non poſſet reſpondere niſi per verbum, *Neſcio.*

272. Fundamentum ex particula *Fortè* deſumptum, admodum leve eſt. Nam imprimis hæc particula in Scriptura, loquente nomine DEI, non ſignificat ignorantiam loquentis, ſed indicat libertatem & difficultatem in ipſo eventu, teſte S. Auguſtino *Tract* 27. *in Ioannem*, in illa verba. *Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. Cùm dixit*, inquit S. P. Forſitan, *non dubitat, ſed increpat; dubitationis verbum eſt, cùm dicitur ab homine, ideo dubitante, quia neſciente: quando verò dicitur à Deo, cùm Deum nihil lateat, illâ dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas.* Eodem modo S. Hieronymus *in cap.* 27. *Hieremiæ.* dixit: *ambiguum*

Forſitan

Forsitan *Majestati Dei non potest convenire, sed nostro loquitur affectu, ut liberum hominis servet arbitrium.* Accedit, quòd in græco textu pro *fortè*, ponitur *an*, quod sumi potest, & teste Martinonio passim in scriptura vertitur; *utique*; ut etiam ostendit Salmeron, *Proleg. 16.* & confirmari potest ex eo, quòd cùm Christus Jo. 8. dixisset: *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis:* deinde Jo. 14. dixerit absolutè: *Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis.*

273. Dicendum proinde est, omnes eventus liberos sub conditione futuros, certò cognoscì à Deo. Probatur 1. ex Scriptura, in qua Dews infallibiliter prædixit huiusmodi eventus conditionatos, quorum tamen aliqui postmodum ex defectu conditionis positi non fuerunt, aliqui verò positi quidem fuerunt, sed positi non fuissent, si conditio purificata non fuisset.

274. Primus locus est 1. Regum 23. ubi David fugiens à facie Saul in civitatem Ceilam, quam liberaverat à Philistæis, cùm ex fama didicisset, quòd Saul statuerit descendere cum exercitu, & oppugnare ac evertere Ceilam, nisi David sibi traderetur, consuluit Dewm, an vera esset fama, quòd Saul esset descensurus, & an, si descenderet, Ceilani essent eum tradituri Sauli, & ad utrumque respondit Dews affirmativè: *Descendet. Tradent.* quo audito David fugit in desertum, & hoc intellecto Saul non descendit, nec Ceilani tradiderunt. Vnde dicendum est, Deum locutum esse conditionatè, nimirum: *Saul descendet, nisi prius intellexerit te fugisse.* item *Ceilani tradent, si Saul descenderit, nec tu prius fugias.* ut explicat S. Hieronymus his verbis. Acsi diceret Deus: *Si hîc steteris, descendet: si descenderit Saul, & hîc te invenerit, tradent.* Hæc porro verba intelligenda esse simpliciter assertivè prolata, & non de mera probabilitate futuri eventûs, dubitari prudenter non potest; quis enim ferret asserentẽ, quòd sensus illorum verborum genuinus ita exprimendus fuisset: *Forsitan descendet: forsitan tradent.* sanè hæc interpretandi licentia præberet ansam enervandi innumeras prædictiones, contra sensum fidelium.

275. Secundus locus est, Matthæi. 11. & Lucæ 10. Vbi Christus sic loquitur. *Væ! tibi Corozaim, væ! tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in Cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Quæ sanè verba nulla ratione accipi possunt de majore inclinatione Tyriorum & Sidoniorum ad pœnitentiam præ Corozaitis: sic enim inepta redderetur exprobatio Christi, quæ vt justa esset, debebat supponere æqualem dispositionem in actu primo, aut certè non valde inæqualem.

276. Tertius locus est Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus:* vbi supponitur in Deo scientia futuræ perversitatis, si talis homo vitam protraxisset: quâ sub conditione prævisâ Dews abbreviavit vitam, quod est maximum beneficium, nec omnibus præstatur, teste S. Augustino *lib. de Corrept. & Gratia c. 8. sub finem. Respondeant,* inquit, *si possunt, cur illos DEVS, cùm fideliter & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animos eorum? vtrum hoc in potestate non habuit? an eorum mala futura nescivit? nempe nihil horum nisi perversissimè & insanissimè dicitur.* Et alibi. *de dono Persever. c. 9 Certè poterat Deus præscìens esse lapsuros antequam id fieret, auferre de vita.*

277. Scio, S. Augustinum alibi de Prædest: SS. c. 14. aliter explicâsse illa verba Sap. 4. dum ait: *Dictum est enim secundùm pericula vitæ hujus, non secundùm Præscientiam DEI, quia hoc præscivit, quod futurum erat, non quod futurum non erat.*

Ad quem locum variæ responsiones excogitatæ sunt, & quidem communior est, S. Augustinum accepisse *Præscientiam* in sensu strictiore, pro illa, quæ suum objectum ita tempore præcedit, vt existentia objecti verè sequatur; in quo sensu sæpiùs acceperunt Patres Præscientiam, præsertim quando contra Semipelagianos disputarunt. Sic etiam S. Damascenus lib. contra Manichæos non procul à fine ait: Aliud in Deo est *Cognitio*, aliud *Prænotio.* Cognitio est eorum quæ sunt, Prænotio autem eorum quæ futura sunt, antequam prodeant. Hugo de S. Victore, *lib. 1. de Sacram. fidei c. 16.* distinguit Scientiam à Præscientia his verbis: *Si non essent res futuræ in Deo quamvis esset Scientia, non tamen Præscientia, sed ipsa quæ Præscientia est, fuisset Scientia, si futurum aliquid non fuisset.* Idem habet Magister sent. *in 1. dist. 25. §. ad hoc.*

278. Verùm hæc responsio non aufert difficultatem. Tum quia adversarii S. Augustini Semipelagiani, non acceperunt Præscientiam in hoc sensu, sed de fururis sub conditione operibus: Tum quia nemo posset tam insanus esse, ut locum illum de Præscientia absoluta intelligeret; quomodo enim raptus esset ne peccaret, si absolutè peccaturus prævisus esset?

279. Meliùs respondet P. Aldrete *disp. 27. s. 6. à. n. 19.* S. Augustinum voluisse præoccupare replicam, quæ fieri potuisset à Semipelagianis. Docebant ipsi, quando infantes aliqui salvantur, aliis sine baptismo decedentibus, Dewm præmiare priorum merita non quidem absolutè, sed conditionatè tamen futura, si ad adultam ætatem pervenirent. Contra hunc errorem arguebat S. Augustinus, quòd hac ratione Deus illos non raperet, ne malitia mutaret intellectum, deberet enim potiùs illos punire, & permittere mori in peccato Originali, in pœnam delictorum sub conditione committendorum, si superviverent. Quia verò S. Augustinus advertit, replicari posse, quòd non omnes infantes qui post baptismum in infantia decedunt, eiusmodi sint, qui peccaturi, & in peccatis perituri fuissent, si supervixissent, adeoque non omnes possint dici ideo rapti esse, ne malitia mutaret intellectum, cùm de his non possit verificari præscientia conditionata peccatorum, ideo de his dixit in alio sensu verificari illa Sapientiæ

verba, nimirum propter pericula innumera, quibus obnoxii futuri erant, & in illis vel perituri, vel speciali providentiâ gubernandi essent, Deus autem cùm noluerit illos speciali providentiâ gubernare, voluit illos hoc beneficio speciali afficere, ut ante adultam ætatem raperet; id quod accommodato declarat exemplo: (placet adscribere, cùm Auctor inpaucorum manibus sit) Imminet Joanni periculum mortis, parat enim illi adversarius insidias; sed tunc temporis advertit alter, Joanni familiarissimus, posse Joannem duobus modis periculum evadere, quod illi ignoranti jam imminet; nempe, si admoneatur Joannes de suo periculo, vt illud evitet, vel, si minimè detecto periculo, ipsi persuadeatur in locum remotum secedere, causâ honoris aut lucri.

280. Quodsi ille familiaritate devinctus, ob speciales causas, nollet Joannem de periculo certiorem facere (tametsi haberet animum monendi de periculo, si in loco illo mansurus esset) sed potiùs curaret, ut transmigratione factâ declinaret Joannes periculum jam imminens, non rectè possemus dicere, Joannem ideo migrasse aliò, quia si maneret in loco, incurreret necem: etenim, quamvis maneret in loco, periculum necis aliter evaderet, monente scilicet amico de periculo, ut sibi caveret: jure tamen dicere possemus, amici suasione aliò discessisse, quia periculum mortis illi imminebat, à quo eripiendus erat uno è duobus modis, quorum unus fuit ab amico electus, prætermisso altero; & ideo Joannes accepit ab amico ingens beneficium, propter pericula quibus est ereptus: erat enim moraliter certum, Joannem incursurum mortem, si neque certior fieret de periculo, neque aliò migraret. Sic etiam in nostro casu, erat moraliter certum, illos parvulos peccaturos, si diu viverent, & non liberarentur à tot periculis & tentationibus, quæ possent occurrere. Non tamen erat certum, omnes peccaturos si ad adultam ætatem pervenirent, quia plures singulari Dei protectione liberandi erant à periculis: & ideo universaliter loquendo de cũctis illis parvulis non potuit dici secundùm Dei præscientiam peccaturos esse, si diu in vivis permansissent, aut raptos fuisse secundùm talem præscientiam, sed secundùm pericula, à quibus eo modo voluit Devs eripere parvulos illos, ut sic declinarent peccata, quæ aliter etiam vitanda fuissent, si Devs statuisset donare parvulis illis diuturnam vitam.

281. Objici etiam posset ex S. Thoma *Opusc. 48. tract. de enuntiat. c. ult. prope finem.* Propositio conditionalis in tantùm est vera, in quantùm est necessaria: sed propositiones, de quibus modò disputamus, non possunt esse necessariæ simpliciter (sunt enim simpliciter contingentes) sed ad summum habent necessitatem moralem: ergo non sunt veræ nisi secundùm necessitatem moralem: atqui non cognoscuntur à Deo nisi in quantùm sunt veræ: ergo Devs non cognoscit illas nisi ut habent moralem necessitatem & certitudinem, adeoque non infallibiliter enuntiat Devs; si *Petrus poneretur in his circumstantiis, peccaret*: sed aliquo modo conjecturaliter. *Esset moraliter necessitatus ad peccandum.* R. S. Thomam locutum esse de conditionalibus illativis, in quibus particula *si*, æquivalet particulæ, *Ergo*, & prout ab hominibus possunt cognosci, & assumi ad formanda argumenta. Cæterùm, conditionales in materia libera habere veritatem contingentem, agnovit egregius Thomista ac Dialecticus Sotus *lib. 3. summul. c. 8. scit. 13. notab. 2.* & post eum alii, frustra contranitente Alvarez *lib. 1. respons. c. 1. n.* 28. quem redarguit Aldrete.

§. III.

Vtrum veritates conditionales videantur à DEO in Decreto conditionato prædeterminandi voluntatem creatam.

282. Moderni Thomistæ plerique asserunt, Devm videre conditionata contingentia certò & infallibiliter, sed non nisi in suo Decreto, quo ab æterno decrevit, quid sub quavis conditione esset ipse prædeterminaturus, v. g. quòd esset Ceilanos prædeterminaturus ad tradendum Davidem Sauli, si Saul ascenderet, & David non fugeret. Hoc Decretum dicunt esse absolutum ex parte subjecti (quia scilicet defacto existit) sed conditionatum ex parte objecti.

283. Dicendum est, non dari huiusmodi Decretum in Deo. Omissâ celebri illâ ac ubique decantatâ probatione, (& ideo non repetendâ) desumptâ ex eo, quòd huiusmodi Decretum conciliari non possit cum libertate humana, utpote inferens necessitatem antecedentem, & quòd hac ratione Devs esset causa per se peccati, sufficienter probatur conclusio hoc argumento. Si est admittenda Scientia futurorum contingentium conditionatorum antecedenter ad omne Dei Decretum efficax circa res producendas, non datur in Deo Decretum prædeterminandi: sed verum est antecedens: Ergo. Minor probabitur in decursu. Majorem concedunt adversarii; & solùm illud suum Decretum astruunt, quia existimant, scientiam mediam, quam nos defendemus, admitti non posse.

284. Duo solùm hîc notare lubet. Primum. Si daretur huiusmodi decretum prædeterminandi v. g. Tyrios & Sidonios ad pœnitentiam conditionatè, si talia signa viderent, quæ facta sunt apud Corozaitas, redderetur ridicula reprehensio & exprobratio facta Corozaitis à Christo Domino, quòd non agant pœnitentiam, qualem egissent Tyrii & Sidonii, si apud illos fuissent eadem miracula patrata. Respondere quippe potuissent optimo jure. Quid nobis exprobras Tyrios & Sidonios? quid mirum, si illi pœnitentiam egissent, visis tuis miraculis: cùm ab æterno decreveris illos tunc physicè prædeterminare ad agendam pœnitentiam, decreto inimpedibili? si nos pares illis prædeterminando feciſſes, utique pœnitentiam ageremus. Non erat in nostra potestate

testate facere, ut nos prædeterminares, &c. Secundum observatu dignum est, Calvinum *libro 3. Instit. c. 23.* asseruisse, quòd DEVS decreverit ruinam Adami, & in illo decreto prævideri lapsum futurum Adami. Contra hanc doctrinam scripsit Franciscus Penna Episcopus, *opusculo contra dogma Calvini pag. 62. & 63. anno 1551.* priusquam orta esset præsens controversia inter Bannez & Molinam. Lubet illius verba adscribere, ut constet, quis sensus tunc temporis fuerit eorum qui contra hæreticos scripserunt. *Negamus*, inquit, *ideo duntaxat Deum omnia prævidere, quòd ita ut fieret decrevit, ut temerè asserit Calvinus: alioquin totalis quædam in rebus omnibus inveheretur necessitas.* Et pagina sequente. *Inde autem*, inquit, *potissimùm hic manasse error videtur, quòd falsum axioma sibi constituit Calvinus, ut omnia fieri necessariò, contingenter nihil fieri confirmaret, Deum scilicet non aliâ ratione, quæ futura sunt, prævidisse, nisi quia, ut ita forent, decrevit.*

§. IV.

An Veritates conditionales contingentes videantur à DEO in aliquo libero exercitio absolutè exstituro.

287. MOderni quidam, admittentes cæteroquin Scientiam mediam, prout eam paulò pòst explicabimus, nihilominus arbitrati sunt, excogitari posse modum, quo & Scripturæ testimonijs satisfieret, & libertati humanæ consultum esset, independenter ab hujusmodi scientia media. Vt hoc persuaderent, dixerunt, DEVM omnes eventus conditionatos, de quibus in præsenti disputamus, potuisse prævidere, & defacto prævidisse in aliquo exercitio libero, quod defacto exstitit, vel existet: hujusmodi enim exercitium liberum existimarunt, habere ex intrinseca ratione, modóque tendendi, connexionem metaphysicè necessariam cum libero consensu conditionatè futuro in alio tempore, si homo sic vel sic præveniretur, & in talibus vel talibus circumstantijs poneretur.

286. Hæc tamen cogitatio mihi nunquam placuit. Nam etsi demus, id quod multis contendit evincere P. Esparza, *q. 17. a. 13.* nostros actus liberos absolutè existentes, & amplectentes aliquod motivum cum tanta determinatè intensione ac adhæsione, habere infallibilem connexionem cum futuritione conditionata aliorum actuum liberorum, circa motiuum vel oppositum vel affine illi priori motivo, si in eodem tempore occurrisset cum talibus determinatè circumstantijs: hæc inquam etiamsi permittamus esse vera, non possunt tamen extendi ad actus conditionatos in alio tempore futuros, prout etiam observat Card. Pallavicinus *disp. 4. de actibus humanis q. 2. a. 15. n. 4. §. secundo suppono.* Ratio est manifesta; Nam hominis voluntas est mutabilis, & quod in hoc instanti vult, posset in alio nolle, quantumvis omnia cætera paria essent, solo tempore variato: sicut enim in priori tempore fuit liber ad nolendum, ita est liber in posteriore rempore: quòd verò priùs voluerit, solùm infert aliquam majorem inclinationem & habitum, & magnam probabilitatem, quòd iterum esset volituru si iterum occurreret objectum; nullo tamen modo infert Metaphysicam infallibilitatem, ne quidem circa idem objectum formale & materiale, eodem modo propositum, ne dum circa objecta valde diversa, ad quæ tamen isti moderni suam doctrinam extendunt.

§. V.

Probatur Scientia Media seu conditionata ex Patribus.

287. DIcendum nunc est, DEVM futura conditionata libera cognoscere certò & infalibiliter per scientiam mediam, hoc est, quæ est independens ab omni decreto absoluto producendi ipsam conditionem, vel ipsum objectum sub conditione prævisum, estque directiva decretorum divinorum. Probatur Conclusio imprimis ex Patribus, quorum testimonia quædam ex plurimis seligemus, omnia enim exhibere velle, infiniti laboris esset, teste P. Fonsecà *tomo 3. metaph. lib. 6. c. 2. q. 4. s. 9.* dicente, *infinita penè loca esse, in quibus conditionatam præscientiam de liberis actibus futuris non solùm Augustinus, sed etiam alij Patres asserunt; vsque adeo res in tota antiquitate perspicua erat. Nec solum Præscientia planè astruitur à Patribus, sed etiam præcedere omne divinæ voluntatis decretum perspicuè traditur.* Hæc ille.

288. S. Basilius in Constitut: Monasticis c. 2. sub finem asserit; DEVM ideo non dare celeriter munus quod petimus, quia præscivit nos illud amissuros, si celeriter impetrassemus. Non possunt hæc verba, per quamcunque violentiam, intelligi de Præscientia in decreto, quo recurrunt Thomistæ: ridiculum enim esset dicere: *DEVM ideo non dare aliquid, quia prædeterminando decrevit, vt si daret, citò amitteretur*: Præscientia itaque præcedit & dirigit decretum non dandi citò, dum proponit causam differendi, videlicet, celerem amissionem.

289. S. Chrysostomus Hom. 41. in Matthæum dicit, Christum vocando Petrum & cæteros Apostolos, attendisse ad circumstantias, in quibus præsciverat eos obtemperaturos: inquirens enim, cur non vocaverit Matthæum cum Petro & Joanne, causam reddit: *Certè quemadmodum tunc ad illos accessit vocavitque, quando operaturos sciebat, sic Matthæum quoque tunc vocavit, quando miraculorum famâ perdomitum minimè reluctaturum videbat. Quâ de causâ etiam Paulum post resurrectionem piscatus est; nam qui occulta scrutatur, & occulta mentium perspicit.* NB. (non dicit; qui sua Decreta prædeterminantia perspicit) *is etiam, quando unusquisque ad obediendum paratus erat, non ignoravit:*

ignoravit: propterea, non continuò incipiens &c. Et hom. 65. reddit rationem, cur Paterfamilias non omnes operarios simul vocaverit, sed diversis temporibus, & dicit, hoc ex voluntate vocatorum provenisse: *à voluntate* inquit, *vocatorum hæc differentia resultavit* (non dicit: ex voluntate Prædeterminantis) *idcirco alii manè, alii tertiâ, alii nonâ, alii undecimâ horâ vocantur, quia tunc obtemperaturi erant.*

290. S. Augustinus lib. 2. de Gen. c. 28. Manichæis interrogantibus: *Quare fecit Deus hominem & luciferum, quem peccaturum sciebat?* respondet *his verbis. Quia de peccante multa bona facere poterat. Immò quare non faceret, cùm per suam Justitiam & Providentiam multos de malitia diaboli corrigat?* Interrogatio Manichæorum supponebat, peccatum hominis sub conditione futurum, potuisse Deo esse motivum absterrens à creatione hominis, & hoc S. Augustinus non negat, sed insuper assignat motivum alliciens & præponderans. Atqui si peccatum hominis sub conditione futurum acciperet hanc denominationem à Decreto conditionato prædeterminandi, profectò nullo modo posset esse motivum absterrens à productione hominis, DEVS enim non ponit sibi obstacula aliquid faciendi, per Decreta conditionata, sed potiùs, si hæc darentur, pararent viam ad Decretum ulterius: ergo supponit S. Augustinus, DEVM vidisse lapsum Adami sub conditione futurum independenter ab huiusmodi Decreto.

Similiter lib. 2. de Nuptiis & Concupiscent. c. 16. ait: *Nec diabolum propterea creare noluit* (ecce! motivum absterrens) *quia malum futurum esse præscivit.* & lib. 11. de Gen. ad litt. c. 6. *Frustra dicitur: non crearet DEVS quos præsciebat malos futuros: cur enim non crearet, quos præsciebat bonis profuturos?* & paulò pòst, enumeratis bonis emergentibus addit: *cur ergo non crearet DEVS, etiam quos malos futuros esse præsciebat?* & c. 9. *Præsciebat, quid eorum factura esset voluntas mala, & quia falli non potest ejus præscientia, ideo non ipsius, sed eorum est voluntas mala: cur ergo eos creavit, quos tales futuros esse præsciebat? quia sicut prævidit, quid mali essent facturi, sic etiam prævidit de malis factis eorum, quid boni esset ipse facturus.*

291. Simili modo respondit S. Hieronymus Marcioni, contra Providentiam DEI sic arguenti. *Aut scivit DEVS hominem in paradyso positum prævaricaturum esse mandatum illius, aut nescivit. Si scivit, non est in culpa is, qui præscientiam DEI vitare non potuit, sed ille qui talem condidit, vt DEI non posset Scientiam vitare: si nescivit, cui præscientiam tollis, aufers divinitatem.* Respondet Hieronymus l. 3. collat. 5. adversus Pelag. *DEVS non condemnat ex præscientia, quem noverit talem fore, qui sibi postea displiceat, sed tantæ bonitatis est, & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum quem interim bonum cernit, & scit malum futurum.* Alludit ad electionem Saulis & Judæ.

292. Easdem hæreticorum interrogationes, simillimis planè responsionibus expediverunt alij Patres, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Alexandrinus, Clemens Romanus, Theodoretus, Chrysostomus, Damascenus, Anselmus, Ambrosius, Gregorius, Hugo, *Quorum verba refert Ruiz disp. 65. s. 1. & 3.* Quorum omnium verba esse intelligenda de Scientia DEI dirigente ejusdem decreta sic vel sic aliquid faciendi, v. g. hoc tempore creandi, vocandi, quo erat aptum illis qui sequuntur vocationem, vt loquitur S. August. lib. 1. ad Simplic: est prorsus innegabile, sed ab adversarijs inexplicabile: cùm non possint recurrere ad decretum quoddam conditionatum, non enim admittunt Decretum conditionatum pro illis obiectis, quæ defacto DEVS absolutè decrevit; & meritò non admittunt, quia per se satis absonum est cogitare, quòd DEVS in priore signo aliquid decernat conditionatè, quod in posteriore signo decerneret absolutè.

293. Quæ adversarii solent ex S. Augustino contra Scientiam mediam interpretari, facilem habent explicationem ex iis, quæ infrà de Decreto Prædestinationis dicemus. Breviter. Dicit quidem S. Augustinus semel iterúmque, potuisse DEVM habere alias rationes arcani consilii sui, quo hos præ illis elegit, & efficaciter vocavit ad fidem, præter præscientiam quòd essent consensuri; sed per hoc non negat, immò disertè supponit Scientiam mediam: Quando verò S. Augustinus dicit, Præscientiam inniti Proposito & decreto Prædestinationis, apertè loquitur de futuris absolutis & non de conditionatis, ut tandem ex adversariis aliqui fatentur: quæ omnia enucleatiùs proponit & in adversarios retorquet P. Aldrete, *disp. 29. s. 4. 6. 7. 8. 9. 10.* quem velim ab iisdem attentiùs legi, & in referendis aliorum placitis sinceritatem imitari, omissis acerbitatibus, quæ causam non juvant.

§. VI.

Deducitur Scientia media ex doctrinâ S. Thomæ.

294. IN primis S. Thomas 1. p. q. 23. a. 5. ad 1. hæc habet: *Visa Gratiæ præscitus, non est ratio collationis Gratiæ, nisi secundùm rationem causæ finalis.* Sensus est clarus. ex eo quòd DEVS prævideat, Petrum bene usurum esse Gratiâ A. si eam haberet, non movetur hoc ipso, nec potest moveri ad illam dandam, nisi tanquam à causa finali; hoc est, virtute illius præscientiæ potest DEVS intendere vsum gratiæ, Decreto quo dicat: quia video Petrum benè usurum esse hoc auxilio, si illud habuerit, dabo illi hoc auxilium, ut illius usum obtineam. Eandem doctrinam expressit S. D. q. 6. de Veritate a. 2. *Propositum*, inquit, *cordis Jacob præscitum à Deo, non fuit causa, quare ei gratiam dare voluit.*

voluit, sed fuit quoddam bonum ad quod Deus gratiam dandam ordinavit. Sic ergo licet argumentari. Præscientia de fine obtinendo, seu propositio ipsius finis, est scientia dirigens ipsam intentionē finis, ut apud omnes in confesso est: hæc scientia non potest esse scientia absoluta visionis, hæc enim non est directiva Decreti absoluti, seu intentionis finis, sed potiùs nostro concipiendi modo subsequitur: sed neque est scientia simplicis intelligentiæ: hæc enim non affirmat aliquam contingentem futuritionem, qualis est usus liber gratiæ: ergo est Scientia media: neque enim, in schola etiam Thomistarum, licet hîc recurrere ad Decretum conditionatum prædeterminandi talem usum gratiæ; tum quia, vt jam monui, Doctores illi, (excepto Joanne de S. Thoma) non admittunt huiusmodi Decretum conditionatum, nisi respectu effectuum nunquam absolutè decernendorum; tum quia etiam illo admisso, fatentur, illud non esse ponendum pro priori signo, sed concomitanter, & in eodem signo cum Decreto absoluto.

295. Secundò. 3. p. q. 1. a. 3. ad 4. ait Angelicus Doctor: *Prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum.* Et in lect. 6. in Epist. ad Rom: 8. sic loquitur. *Quos præscivit, & prædestinavit, non quia prædestinavit omnes quos præscivit, sed quia prædestinare non poterat, nisi præsciret.* & iterum 3. p. q. 1. a. 5. ad 2. ait: *DEVS his quos prævidit, si apud eos facta essent, suis miraculis crederent, quibus voluit subvenit, aliis autem non subvenit, de quibus in sua Prædestinatione, occultè quidem, sed aliud justè judicavit.* Ex quibus verbis argumentor ad hominem contra adversarios, qui proprijs verbis (teste P. Aldrete) fatentur, omnes illos stare pro scientia media, qui dicunt, *DEVM non prædestinâsse aliquem, nisi quem præscivit crediturum, & secuturum vocationem suam.* Subsumo. atqui in verbis allegatis Angelicus Doctor prærequirit ad decretum prædestinationis hujusmodi præscientiam, quo nihil potest esse evidentius. Ergo S. Thomas stat pro Scientia media.

296. Tertiò. S. Thomas 1. p. q. 19. a. 8. in C. post medium, ait. *Cum igitur Voluntas divina sit efficacissima, non solùm sequitur quòd fiant ea, quæ DEVS vult fieri, sed, quod eo modo fiant, quo DEVS ea fieri vult. Vult autem quædam fieri DEVS necessario, quædam contingenter, vt sit ordo in rebus ad complementum vniversi; & ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt; quibusdam autem aptavit causas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingentes proveniunt.* His verbis S. Thomas planè rejicit Prædeterminans Decretum, prædeterminatio enim non est causa defectibilis, sed necessariò ponens effectum: deinde supponit Scientiam conditionatam: nam qua ratione posset Deus aptare causam contingentem Decreto efficacissimo, si non prævideret, quid contingenter esset futurum, si poneretur talis causa? si enim hoc non prævideret, fieri posset, vt applicaret causam non habituram effectum, propter intrinsecam illius indifferentiam & defectibilitatem: quam idem S. D. iterum clarissimè agnoscit q. 14. a. 13. in C.

297. Quartum argumentum. Si D. Thomas judicavit, Deum, in vocandis hominibus vocatione congruâ, attendere ad quasdam circumstantias tali vocationi & vocato opportunas, & hæc non potest explicari per Decretum conditionatum prædeterminandi ad consensum, hocipso S. Thomas agnovit in Deo Scientiam mediam. Verum est antecedens: ergo & consequens. Sequelam concedunt adversarii. Minor probatur quoad primum membrum, recitando verba S. Thomæ, quæ habet 3. contra Gentes cap. 140. n. 5. & q. 24. de veritate ar. 14. in C. Priore loco sic loquitur. *Novit autem rerum dispositor Deus, mensuram virtutis humanæ: unde interdum homini virtuoso corporalia & exteriora bona ministrat in adjutorium virtutis, & in hoc ei beneficium præstat; interdum verò ei prædicta subtrahit, eò quod considerat homini illi esse ad impedimentum virtutis.* Posteriore loco sic habet. *Omnes motus á divina Providentia moderantur, secundùm quod ipse judicat aliquem esse excitandum ad bonum his vel illis actibus.* Probatur etiam minor quoad secundum membrum. Quia Decretum prædeterminans non indiget certis circumstantiis vt consequatur effectum, nequè aliæ aliis sunt opportuniores, sed in quibuscunque æquè infallibiliter consequetur consensum: ergo præscientia, de qua loquitur S. Thomas, non potest explicari per Decretum conditionatum prædeterminandi.

§. VII.

Scientia Media probatur Ratione.

298. RAtio fundamentalis, quæ nos cogit ad admittendam in Deo Scientiam futurorum contingentium conditionatorum, præcedentem divinum Decretum absolutum creandi Angelos & homines libertate usuros, hæc est. Non potest nisi impiè aut imperitè negari Deo perfectissima Providentia circa omnia quæ unquam eventura sunt, & quæ eventura essent si hæ vel illæ circumstantiæ darentur: sed hæc haberi non potest sine Scientia Media, quam in præsenti defendimus, ergo. Minor probatur. Ad providentiam summè optabilem spectat, nihil unquam evenire posse penitus fortuitum aut involuntarium, seu casuale, ita ut post talem eventum dicere posset; si sciviſſem hoc eventurum, hoc non feciſſem. Vnde consequens est, non solùm ea quæ Deus immediatè ex suo libero arbitrio producit, debere à Deo cognosci, cuius naturæ sint (quod pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ) sed etiam, quid acturum esset liberum arbitrium creatum, si produceretur in his vel illis circumstantiis, & haberet libertatem se adhoc vel oppositum determinandi. Si enim huiusmodi eventus non prævideretur à Deo, utique posset evenire combina-

tio entium, cuius negatio DEO gratior esset, ita quidem, vt si talem eventum prævidisset, habuisset caussam impellentem, ad eum penitus impediendum, vt suprà sæpiùs ostensum est. Sicut enim ad Omnipotentiam spectat, posse producere quidvis non repugnans, ita ad infinitam Providentiam spectat, prævidere omnia, quæ in se habent vim sufficientem alliciendi vel absterrendi. Subsumo. atqui hi eventus non videntur nisi per Scientiam Mediam, ut hactenus probatum est, Ergo datur Scientia Media.

299. Dicet aliquis. Potest aliâ viâ ostendi, quâ ratione nihil evenire possit, quin DEVS obtineat suum intentum, absque Scientia Media, per solam Scientiam simplicis intelligentiæ. Per hanc enim scit DEVS, quòd homo præventus auxilio A. consentiet vel dissentiet. hoc enim est disjunctum necessarium. ulteriùs scit, se ex dissensu tantundem boni elicere posse, quantum esset, si homo poneret consensum, immò scit se hoc facturum esse casu quo poneretur dissensus; quia juxta doctrinam S. Augustini, impossibile est DEVM permittere peccatum, quin eliciat inde tantundem boni, quantum malum est peccatum. Jam sic. vel ponet homo consensum, vel ponet dissensum. Si ponet consensum, DEVS habet intentum: si ponet dissensum, sequetur tantundem boni, quantum esset consensus. ergo DEVS iterum habebit intentum: quidquid ergo ponetur, DEVS habebit intentum.

300. Sed contra est. Quia licet DEVS posset ex peccato, adjuncto alio bono, compensare bonitatem consensûs, posset tamen malle carentiam tam dissensûs quàm consensûs, præ illo complexo ex dissensu & bono adjuncto. Sic, etiamsi mihi DEVS revelaret, me casu quo labar in peccatum carnis, resurrecturum inde cum fœnore, adhuc possem, immò tenerer malle non labi, & carere illo fœnore, quàm labi cum fœnore. Ergo ad Providentiam perfectissimam spectat, posse antecedenter res ita disponere, vt non adigatur ad procurandum illud complexum ex dissensu & bono aliquo superaddito.

§. VIII.

Solvuntur Objectiones.

301. OBjiciunt 1. Divisio Scientiæ divinæ in Scientiam simplicis intelligentiæ & visionis, semper ab antiquis habita fuit adæquata: ergo non est excogitanda Scientia Media, quæ sit tertium membrum divisionis. ℟. Priora duo membra possunt latiùs vel strictiùs sumi. Si latiùs sumantur, Scientia Media ad alterutrum illorum pertinet, & hoc modo antiqui sumpserunt. Si verò strictiùs sumantur, admittunt tertium membrum. Explico. Per Scientiam visionis, latiùs loquendo, venire potest omnis Scientia contingens, hoc est, quæ posset non esse, sed esse Scientia de oppositò; & hoc sensu ad Scientiam visionis pertinet Scientia conditionatorum contingentium; quia hæc Scientia v. g. de consensu sub conditione futuro, potuisset non esse, sed excludi per Scientiam de dissensu, si homo potiùs dissentiret quàm consentiret. Rursus per Scientiam visionis, strictiùs sumptam, intelligi potest Scientia rerum absolutè aliquando exstiturarum: econtra per Scientiam simplicis intelligentiæ, latiùs sumptam, intelligi potest omnis Scientia quæ non pendeat à Decreto libero & absoluto DEI, hoc est, quæ à DEO non est impedibilis quominus existat; & hoc sensu Scientia futurorum conditionatorum pertinet ad Scientiam simplicis intelligentiæ. Verùm si & hæc Scientia simplicis intelligentiæ strictiùs sumatur, pro illa, quæ solùm affirmat Essentias rerum, & secundùm statum possibilitatis, tunc Scientia conditionatorum erit tertium membrum divisionis, & rectè vocabitur Media inter illas duas. Participat enim aliquid de utraque, & ab unaquaque deficit in eo, in quo de altera participat. Participat, inquam, de Scientia simplicis intelligentiæ, quòd non sit impedibilis à DEO per Decretum nolendi rem aliquam producere: nam etiamsi DEVS nihil producere statuisset, adhuc Scientiam Mediam haberet; in hoc ergo deficit à Scientia visionis. Econtra participat de Scientia visionis, quòd sit impedibilis, non quidem ab ipso DEO, sed ab arbitrio creato, ut jam suprà declaratum est, adeoque jam est aliquo sensu contingens, sicut Scientia visionis, & non necessaria sicut Scientia simplicis intelligentiæ.

302. Objiciunt 2. Effectus sub conditione futurus, non est effectus merè possibilis (in quo cum adversarijs convenimus, & est res per se clara: possibile enim erat Judam converti, & tamen non est visus à DEO sub conditione auxilii defacto collati convertendus) ergo effectus sub conditione futurus, jam est aliquo modo extractus ex statu possibilitatis: atqui nullus effectus potest extrahi ex statu possibilitatis, nisi volente & concurrente DEO: ergo effectus conditionatè futurus non potest acquirere suum statum, in quantùm excedit statum possibilitatis, nisi volente & concurrente DEO: ergo non potest cognosci, nisi præsuppositò Decreto divino. ℟. Negando primam consequentiam. Status enim conditionatus non dicit effectum absolutè extractum ex statu meræ possibilitatis, sed solùm conditionatè extrahendum, nempe si poneretur conditio, tunc extraheretur, & quidem volente & concurrente DEO. Effectus ergo conditionatè futurus non habet defacto aliquod esse physicum, sed haberet, si conditio poneretur. declarabuntur hæc magis in sequentibus.

303. Objiciunt 3. Illa Scientia non est ponenda in DEO, quæ aliquid in obiecto fingit esse, quod non est. sed hoc faceret Scientia Media. Ergo. minor probatur. Scientia Media est Hypothetica: atqui omnis Hypothesis Existentiæ, quæ à parte rei non datur, immò fortè nunquam dabitur, est fictio Existentiæ in re in qua non datur: quippe particula, *Si*, v. g. *si daretur Petro*

hoc

hoc auxilium: idem significat, acsi diceres: *posito:* seu: *ponamus dari Petro hoc auxilium:* quæ sanè est quædam imaginaria fictio. ℟. Sicut Devs cognoscit Essentias rerum sine fictione, licet nos illam cognitionem exprimamus per particulam *Si* v.g. *si existit homo, est animal rationale.* ita nec fingere dicendus est in casu nostro. Quapropter tò *supponere*, non est; affirmare id quod supponimus, sed est; apprehendere; & sub tali apprehensione affirmare aliud prædicatum: itaque propositio hypothetica differt à non hypothetica seu absoluta præcisè secundùm modum affirmandi, quatenus nimirum hypothetica non affirmat Existentiam subjecti, & affirmat allquod prædicatum quod conveniret subjecto, quocunque tempore existeret: Propositio verò absoluta affirmat etiam Existentiam subjecti: ad hunc diversum modum affirmandi significandum utimur hypothesibus vocalibus; *si existat hoc.*

304. Objiciunt 4. Objectum Scientiæ Mediæ non videtur posse explicari sine vitiosa reflexione & processu in infinitum; declaratur in auxilio efficaci. Objectum Scientiæ Mediæ est hoc: *Si Petro darem auxilium A. consentiret:* ergo Scientia Media tendit in auxilium non quomodocunque, sed ut à se dandum: ergo tendit in auxilium ut dandum ex illo Decreto, ex quo revera daretur, si daretur. atqui daretur ex Decreto Benevolentiæ, si daretur: omne enim auxilium Efficax datur ex Decreto Benevolentiæ: ergo Scientia Media tendit in auxilium ut dandum ex Decreto Benevolentiæ: atqui Decretum Benevolentiæ præsupponit essentialiter Scientiam Mediam de consensu: ergo Scientia Media tendit in Decretum Benevolentiæ vt dependens à Scientia Media; & sic habemus reflexionem vitiosam, & processum reflexivum in infinitum.

305. Hoc ipsum Argumentum aliter sic proponi potest. Omne auxilium quod datur, necessariò datur ex Decreto præsupponente Scientiam Mediam, versantem circa eventum futurum cum tali auxilio: Ergo Scientia Media reflectitur vitiosè supra seipsam, quia tendit in auxilium ut dandum ex Decreto præsupponente Scientiam Mediam tendentem in Decretum, & sic in infinitum. Antecedens est certum. Nam sive auxilium sit efficax sive in efficax, semper Decretum dirigitur à Scientia Media de eventu futuro: actus autem voluntatis Divinæ qui dirigitur à Scientia Media præsupponit Scientiam Mediam ex intrinseco prædicato & suo modo tendendi: si enim auxilium est efficax, dicit Decretum: *dabo hoc auxilium, quia video secuturum consensum:* si est ineffi-cax, dicit: *dabo hoc auxilium, non obstante quòd non sit secuturus consensus.*

306. ℟. Negando, quòd Scientia Media tendat in auxilium ut procedens ex illo Decreto ex quo daretur, si daretur, & hoc omninò damus argumento. Tendit itaque in entitatem auxilij secundùm se, & sine affirmatione existentiæ affirmat eius conjunctionem cum consensu, vt in præcedente objectione declaratum est.

Idipsum alij alijs terminis explicant, & dicunt, quòd modus affirmandi Scientiæ Mediæ, sit vel formaliter vel æquivalenter disjunctivus, quia dicit: *Vel non existit auxilium A. vel coëxistit illi consensus, & hoc non potest à me impediri:* Sive: *Non est in mea potestate hoc auxilium sejungere à consensu, & conjungere cum dissensu, tametsi ex se intrinsecè sit cum vtroque conjungibile.* Ita P. Esparza.

307. Objicitur 5. Ex Didaco Aluarez. Omne objectum scibile debet habere determinationem vel in suis causis, vel in Decreto Dei, vel in se. atqui futurum conditionatum non habet determinationem in causis liberis, quæ sunt prorsus indifferentes: neque etiam habent determinationem in seipsis, quia non existunt: ergo debent habere determinationem in Decreto Divino prædeterminante. Ergo hoc Decretum, potiùs quàm Scientia Media, asserendum est, quia non potest assignari, à quo Deus determinetur ad habendam potiùs scientiam de consensu sub conditione futuro, quàm scientiam oppositam, de dissensu: causa enim libera est ad vtrumque actum intrinsecè indifferens: & præterea neuter actus in se existit: tota etiam essentia divina est indifferens ad vtrumque actum non minùs quàm causa libera.

308. Hoc argumento quoad substantiam usus etiam est hæreticus Tuissius, apud P. Franciscum Annatum, ad evincendum Decretum inferens humanæ voluntati necessitatem. Quidquid ab æterno transit de conditione merè possibili in conditionem futuri, debuit supponere ab æterno causam hujus transitus. atqui futurum conditionatum, transit à statu possibilitatis in rationem futuri: ergo supponit causam hujus transitus: cùm ergo nulla alia possit inveniri præter Decretum divinum, fatendum est, Decretum Dei esse causam futurorum conditionatorum.

309. Ad hoc Argumentum dissolvendum variæ responsiones excogitatæ sunt, quæ tamen omnes nisi tandem ad vnam, eamque claram reducantur, facilè vrgentur, quia scopum objectionis non attingunt.

310. Duo ergo quæsita continentur in objectione, ad quæ respondendum est, antequam in forma respondeatur. Primum est, vndenam proveniat, quòd Deus debeat habere aliquam Scientiam Mediam, præscindendo adhuc vnde proveniat, quòd habeat potiùs Scientiam de consensu, quàm de dissensu. Alterum, vnde proveniat, cur potiùs habeat Scientiam de consensu, quàm de dissensu? non enim hoc provenire potest ab aliqua libera electione Dei, vt omnes fatentur, & per se manifestum est, cùm non sit actus voluntatis. Quia verò ad hoc quæsitum facilè respondetur, hoc inde provenire, quia vna est vera, altera falsa, ideo vlteriùs hoc quæsitum extenditur, & quæritur, cur potiùs Scien-

tia de consensu sit vera quàm de dissensu ? neque huic quæsito satisfit dicendo, illam esse ex essentia sua veram, hocipso quia est Scientia divina. Nam contra urgetur. Est quidem essentialiter vera, supposito quòd existat, sed quia potuisset non existere, adeoque non esse divina, ideo ut sic potuisset non esse vera. quæritur ergo, undenam originaliter proveniat, quòd potiùs Scientia de consensu sit defacto vera, quàm Scientia de dissensu, adeoque illa prior habeat potiùs necessitatem existendi, quàm posterior ? quod idem est ac quærere phrasi jam receptâ, quodnam sit verificativum illius, & an detur defacto hujusmodi verificativum ? & quia adversarij existimant ad hoc quæsitum responderi non posse, formant argumentum suum eo modo quo relatum est.

311. Ad primum quæsitum respondetur, Deum determinari ad habendam Scientiam Mediam ut sic, à sua infinita perfectione, ad quam spectat, nullam veritatem, ne quidem contingentem ignorare, & posse de quocunque eventu providere. Alijs terminis explicat P. Esparza *q.* 18. *a.* 13. ex eo, quòd essentia divina contineat eminenter & virtualiter perfectionem propriam & peculiarem liberi cujusque arbitrij creati, utpote præcontenti in essentia divina, non solùm tanquam in caussâ physica adæquata, adeoque physicè, sed etiam intentionaliter, hoc est, tanquam in specie expressa adæquata ipsius arbitrii, & omnium ac singularum operationum illius. Porro hæc duplex continentia excludit omnem imperfectionem, quæ reperitur in ipso libero arbitrio, seipsum determinante ad operationem ; cujusmodi est alligatio ad determinatum tempus & locum ; item augmentum perfectionis per operationem superadditam. Hinc autem est, quòd essentia divina possit se solâ quasi electivè præinducere ab æterno cognitionem vniuscujusque electionis creatæ, ut futuræ sub qualibet hypothesi absolutè possibili, si hæc ponatur à parte rei : quæ præcognitio est quædam purè intellectualis prælectio æterna electionis effectivæ creatæ ac temporalis sub eadem cujusque hypothesi.

312. Ad secundum quæsitum respondeo, & dico ; defacto nihil existere, (antequam ponatur conditio) cui tribuatur hoc prædicatum determinativi, seu verificativi Scientiæ Mediæ de consensu sub conditione futuro : cum hoc tamen stat, Deum ab æterno fuisse ad illam habendam determinatum, & scientiam illam ab æterno fuisse verificatam. Sicut enim, ad hoc vt propositio, quâ dico hîc Ingolstadij : *Petrus existit Romæ* : est hîc Ingolstadij vera & verificata, etiamsi hîc Ingolstadij non existat verificativum illius (quia hoc existit Romæ :) ita pariter, vt Deus ab æterno sciverit Petrum sub conditione consensurum potiùs quàm dissensurum, non est necesse, vt verificativum illius exstiterit ab æterno, sed satis est quòd existeret tunc, quando pronuntiatur exstiturum, nempe quando poneretur conditio. Ratio est, quia Scientia Media non affirmat, verificativum suum existere ab æterno, sed affirmat exstiturum tunc, quando poneretur conditio. Sicut ergo ad verificandam cognitionem affirmantem objectum existere nunc, non requiritur existentia objecti pro præterito aut futuro, sed sufficit vt existat nunc, ita ad verificandam scientiam affirmantem objectum existere de futuro, sub conditione, non est necesse objectum existere nunc, & pro omni tempore quo existit Scientia, sed satis est exstiturum esse tunc, quando poneretur conditio.

313. Ad objectionem ergo respondetur in forma, negando Majorem, vel distinguendo : debet habere determinationem eo modo, & pro eo tempore, quo modo, & pro quo tempore affirmatur illam habere, concedo majorem ; debet habere determinationem pro alio tempore, & alio modo, pro quo tempore, & quo modo non affirmatur habere, nego majorem ; & eodem modo distinguo minorem : Futurum conditionatum non habet determinationem illo modo (hoc est sub conditione) & pro eo tempore (nimirum pro tempore quo existet conditio) quo modo, & pro quo tempore affirmatur eam habere, nego minorem, non habet alio modo &c. concedo minorem, & nego consequentiam.

Omissis alijs levioribus objectionibus, quæ apud alios passim legi possunt, placet subjungere argumentum, quod aliquando disputandi gratiâ proposui, & solvi : quod deinde alij dignati sunt vnà cum solutione suis Thesibus inserere.

314. Argumentabar ergo hoc modo. Scientia Media non servit ad eum finem, ad quem obtinendum est excogitata. Non servit inquam ad dirigendum Deum in suis Decretis. Vt enim sic serviret, deberet Scientia Media, videns v. g. Petrum peccaturum si Deus illi daret auxilium A. deberet inquam posse Deum dirigere ad nolendum dare auxilium A. quia Petrus dissentiret : ergo posset verificari hæc propositio : Si Petrus dissentiret cum auxilio A. Deus illud non daret. Atqui hoc dici non potest : ergo Scientia Media non servit ad finem illum, in quem asseritur. Subsumptum probo. Hac enim ratione possent simul esse veræ hæ duæ propositiones : *Si Petrus haberet auxilium A. dissentiret. Si Petrus dissentiret cum auxilo A. Deus illi auxilium A. non daret.* Sed est impossibile has duas propositiones esse simul veras : ergo &c. Minorem probo. Hæ duæ propositiones inferunt conclusionem involuentem manifestam contradictionem ; hoc modo. *Si Petrus haberet auxilium A. dissentiret : si Petrus dissentiret non haberet auxilium A. ergo si haberet auxilium A. non haberet auxilium A.* quæ est manifesta contradictio.

315. Vlteriùs arguebam, quòd admissâ Scientiâ Mediâ sequeretur, hominem posse impedire actum primum proximum, requisitum ad ipsum actum secundum liberum, quod vtique tam est impossibile, quàm impossibile est, actum secundum posse

dum posse esse sine actu primo proximo, quem essentialiter præsupponit. Sequela autem probatur. Nam auxilium pertinet ad actum primum proximum tam ipsius consensûs, quàm dissensûs: atqui auxilium esset impedibile per dissensum, quia scilicet, si Deus videret dissensum sub conditione ponendum, non daret hoc auxilium: ergo actus primus proximus esset impedibilis per actum secundum.

Ad hoc Argumentum difficulter commodè respondebunt illi, qui docent, Deum per Scientiam Mediam videre antecedenter ad omne Decretum absolutum, sua Decreta sub conditione futura, quale esset hoc: *Si Petrus dissentiret, non darem illi auxilium A.* Verùm quia mox contrarium docturus sum, & dicam, hujusmodi Decreta conditionatè futura, non videri à Deo nisi in ipso Decreto absoluto, vt explicabitur, ideo vtriusque argumenti facti solutio est expedita.

316. Ad primum ergo respondeo, quòd licet singulæ illæ propositiones, major scilicet, & minor, possint seorsim esse veræ, simul tamen veræ esse non possint in sensu conditionali, sed, si ponatur major esse vera, hocipso minor erit falsa, vel econtra, si minor erit vera, major erit falsa, & ideo nulla inde potest inferri consequentia. Declaro. Si enim vera est hæc: *Si Petrus haberet auxilium A. dissentiret*, hoc ipso repugnat hoc auxilium dari à Deo propter consensum secuturum, in quo tamen decreto deberet Deus videre veritatem minoris propositionis conditionalis; *Si Petrus dissentiret, non daretur hoc auxilium*: verificativum enim hujus propositionis non potest esse aliud (in mea sententia mox tradenda) quàm Decretum Dei, quo vult hoc auxilium dare, quia videt habiturum consensum: ergo si minor est vera, falsa est major, scilicet: *Si Petrus haberet auxilium A. dissentiret*: ergo etiam econtra si major est vera, falsa debet esse minor. Breviùs. Hæc veritas: *Si Petrus dissentiret, non daretur illi auxilium A.* non potest videri nisi in Decreto dandi auxilium A. atqui non potest videri in decreto dandi hoc auxilium, si auxilium est inefficax (hoc modo enim daret & non daret) ergo solùm potest videri in decreto dandi auxilium quia est efficax: sed si auxilium est efficax jam est falsa major propositio: ergo ex veritate minoris falsificatur major: ergo non potest simul stare vtriusque veritas. Itaque illa prima propositio: *Si Petrus haberet auxilium A. dissentiret*; potest quidem caussare hoc decretum: *Quia Petrus dissentiret, nolo illi dare hoc auxilium.* sed non potest caussare hanc conditionalem: *Si Petrus dissentiret, non darem illi hoc auxilium.* hujus enim veritas supponit auxilium esse efficax.

317. Ad alterum argumentum respondeo, negando sequelam. In casu enim, quo Deus negaret hoc auxilium, quia videt Petrum dissensurum, si daretur, reverà actus primus proximus non impediretur à veritate conditionata, sed impediretur à Deo, quatenus liberè nollet dare hoc auxilium, cùm posset velle dare. Sed de his satis.

§. IX.

An detur in DEO Scientia Media suorum decretorum.

318. QUærirur denique, an in Deo detur Scientia virtualiter distincta ab omni decreto absoluto, quâ Devs videat, quid ipse liberè facturus esset, si hæc vel illa circumstantia seu conditio poneretur: v. g. an Devs voluisset incarnari, si Adamus non peccâsset: An, si Christus noluisset mori pro genere humano, per aliud remedium liberâsset genus humanum: an si Noë noluisset ingredi arcam, deleviset diluvio totum genus humanum, &c. Affirmant plures quos sequuntur Derkennius & Aldrete.

319. DICO. 1. Repugnare hujusmodi Scientiam Mediam. Probo. Hujusmodi Scientia Media præjudicaret libertati divinæ; esset & non esset impedibilis à Deo: ergo repugnat. Antecedens probo. Omnis Scientia Dei existens independenter ab omni decreto', præcedit decretum existens vt directiva seu consultativa ad decretum Dei, & essentialiter ac virtualiter præsupponitur à decreto subsequente: sed hac ratione jam præjudicaret illa Scientia Media libertati ipsius decreti, & esset ac non esset impedibilis à Deo: Ergo, &c. Majorem negant adversarij, & volunt, illam Scientiam habere se concomitanter ad ipsum decretum. Sed hoc non rectè dicitur. 1. Quia hac ratione non est necesse Scientiam conditionatorum distinguere virtualiter intrinsecè à decreto ipso existente, quæ erit nostra sententia: 2. Quia omnes nostri DD. fatentur, quòd nisi Scientia media de nostris actibus liberis esset necessaria ad Providentiam Dei vniversalem, & directiva decretorum, non esset vlla necessitas eam asserendi? & fortassis à nemine assereretur ob suam difficultatem. Ergo non est ponenda in Deo Scientia Media, independens â decreto, & non directiva decreti.

320. DICO. 2. Devs illas veritates conditionatas videt in decreto absoluto existente, habente intrinsecam connexionem cum decreto sub alia conditione futuro; sive: decretum præsens ex suo intrinseco modo tendendi in res defacto volitas, est verificativum omnium decretorum, quæ sub conditione varia essent exstitura, defacto autem non existent ex defectu conditionis. Ita RR. Explicatur. Defacto Devs decrevit Incarnationem tali affectu, quo ferebatur in merita & Passionem Christi, generisque humani Redemptionem, vt in eo reluceat hæc Veritas. *Si Adam non peccâsset, non incarnarer.* Sicut, quando æger ex affectu sanitatis sumit amaram medicinam, in ipso modo eligendi medicinam deprehendit hanc veritatem. *Si medicina hæc non esset conductiva ad sanitatem, non sumerem illam.*

321. Hinc deducitur, quòd præsens decretum non videatur à DEO sub aliqua conditione futurum, videretur tamen sub conditione futurum in alio decreto, si Deus aliud decretum habuisset. v. g. si DEVS noluisset producere Petrum, tunc ex affectu quo ferretur in negationem Petri, reluceret, quòd si DEVS vellet producere Petrum, daret illi talia vel talia auxilia.

Argumenta adversariorum referre non est opus. Plus enim non probant, quàm quòd Deus veritates illas conditionatas debeat cognoscere; quod vltrò fatemur. sed negamus videri per scientiam virtualiter distinctam à præsenti decreto.

* *
*

CAPVT IV.

DE VOLVNTATE DEI.

CONTROVERSIA I.

In quonam consistat actus liber voluntatis divinæ.

§. PRIMVS.

Difficultas quæstionis exponitur.

322. DAri in DEO Liberum Voluntatis exercitium, fidei dogma est, cujus probationes attuli in Institutionibus. In quonam autem realiter & à parte rei consistat hoc exercitium, & à quonam Deus formaliter constituatur *volens mundum*, cùm potuisset nolle, est ex gravissimis, si non omnium gravissima difficultas totius Theologiæ, quæ sic proponitur.

323. Vel volitio creandi mundum est adæquatè intrinseca Deo, vel non est. Si est, ergo aliquid intrinsecum Deo potuisset non esse: ergo est aliquid in Deo contingens: ergo illud non est Deus, sed creatura. ergo Deus perficitur intrinsecè à creatura, quod est impium dicere. Si non est adæquatè intrinseca volitio, sequitur actum liberum Dei quà liber est, non esse vitalem; imò non existere ab æterno; vel debebit identificari cum aliquo negativo: quæ omnia videntur esse contra conceptum actûs divini, vitalis & liberi. Eadem penitus est difficultas in Scientia libera Dei, tam Visionis, quàm Scientiæ Mediæ.

§. II.

Sententia Cajetani refellitur.

OMissis varijs modis expediendi præsentem difficultatem, quos aliqui tentarunt, sed verbis magis involuerunt, celebriores referam.

324. Prima sit Cajetani, 1. *p. q.* 19. *a.* 2. *&* 3. *&* 3. *p. q.* 1. *a.* 1. asserentis, *quòd Deum velle alia, est perfectio voluntaria, & omninò libera, & extensiva, & non simpliciter & intensiva, quæ potuit deesse DEO, quia quòd perfectio sit voluntaria, & omnino libera, est conditio diminuens rationem perfectionis, respectu ejus in quo est, quoniam significat suum oppositum non esse imperfectionem.* Quæ Cajetani verba plures (alijs tamen aliter interpretantibus) ita accipiunt, quasi docuisset, Volitionem liberam Dei esse Deo superadditam realiter, saltem modaliter, quæ quidem potuisset ab æterno non esse, posito tamen quòd existat, non potuit incipere in tempore, sed debuit essentialiter esse ab æterno. Quæcunque tamen fuerit mens Cajetani

325. Dicendum est, cum cæteris Theologis, actus liberos Dei non esse modum realiter superadditum Essentiæ divinæ. Probatur 1. ex verbis S. Bernardi annotatis in Concilio Rhemensi. *Credimus & confitemur, nullas omnino res, sive Relationes, sive Proprietates, sive singularitates, & alia hujusmodi, adesse DEO, quæ sint ab æterno, & non sint DEVS.* quæ verba putat Arriaga de solis attributis necessarijs ex mente S. Bernardi prolata esse, additque alia, quæ quàm frivola sint, ostendit P. Aldrete. *disp. 9. s. 1. an. 7.*

326. Probatur. 2. Illa entitas modalis, cùm esset realiter distincta, esset creatura: ergo vel substantia vel accidens: non primum: esset enim extra conceptum primæ & completæ radicis, & entis per se stantis; sicut nostri actus liberi. Præterea, vel esset substantia completa, vel incompleta: Non primum; alioquin subsisteret per se, nec vniretur DEO: non enim possunt duæ substantiæ completæ inter se vniri ad faciendum vnum per se; neque etiam substantia completa potest esse modalis perfectio alterius substantiæ, Denique non tam DEVS inde denominaretur volens, quàm potiùs illa ipsa substantia creata esset volens *vt quod.* Esset ergo substantia incompleta: & quæro vlteriùs, an sit incompleta præcisè in ratione subsistendi, vel in ratione subjecti, vel in ratione formæ. Non primum dici potest; hac enim

enim ratione non deberet immediatè vniri Naturæ sed subsistentiæ, sicque fieret substantia completa, & non esset perfectio vitaliter afficiens naturam divinam, sicut nec defacto afficit illam humanitas Christi. Sed nec secundum, aut tertium dici potest. nam hac ratione DEVS esset substantia incompleta, forma vel subjectum.

227. Quodsi dicas, illum modum esse accidens: Contra est, quia hac ratione DEVS esset vlteriùs perfectibilis; ergo nec infinitè perfectus, nec purus actus, &c. Denique in hac sententia DEVS non esset sibi soli sufficiens: impossibile enim illi esset carere omni creaturâ, quia non potest non habere vel volitionem, vel nolitionem mundi: atqui non est ratio cur volitio potiùs quàm nolitio sit creatura & modus.

§. III.

Sententia Suarezii rejicitur.

328. P. Franciscus Suarez *disp. 30. met. s. 2.* docet, Volitionem liberam Dei esse adæquatè solam entitatem volitionis divinæ necessariæ, hanc autem propter suam actualitatem & infinitatem esse per modum actûs secundi tendentiam in omnia objecta, sed tamen non hoc ipso denominare *volentem omnia*, nec dare totum suum effectum formalem, sed esse indifferentem ad denominandum seu tribuendum suum effectum formalem, qui est: *velle hoc obiectum potiùs quàm eius oppositum*: adeoque in potestate Dei esse, quòd illa volitio necessaria in essendo tribuat effectum formalem *liberè volentis mundum*, sine vllâ Dei immutatione, vel alicuius adjectione, sed per solam connotationem mundi. Productio tamen mundi, in hac sententia, non est constitutiva volitionis liberæ quà talis, sed purum connotatum extrinsecum.

329. Dicendum est 2. per hanc connotationem non rectè defendi liberum exercitium Dei. Ita nunc communiter omnes, postquam videlicet opinio Connotatorum à litteratorum aula recessit. Probatur. Secundùm Suarez defacto existit tota Entitas nolitionis mundi, sed non *vt denominans*: ergo *vt denominans* dicit aliquid quod sit constitutivum actûs liberi ut denominantis. Sed non vacat, in re clara immorari, nec libet referre varios alios & alios terminos, quos Connotatores multiplicant, & nihil explicant.

§. IV.

Non complentur actus liberi DEI per veritates objectivas æternas.

330. VT nihil intentatum relinquerent ingeniosissimi quidam, dixerunt, actus liberos Dei compleri per aliquas veritates objectivas, cujusmodi est: *mundum esse futurum*: quas veritates volunt esse contingentes & æternas, & tamen nec esse ipsum Deum, nec aliquam creaturam, sed (ut non sine lepôre exprimit P. Esparza) in confinio entis divini & creati constitutas, distinctas ab omni ente & ab omni existentia. Legi hanc opinionem primò in Eminentissimo Card. Pallavicino: sed, si P. Bernardo Aldrete credimus, auctor ipsius, ejusdemque desertor fuit P. Antonius Perez.

331. DICO 3. Hujusmodi veritates ab aliis omnibus meritò censeri chymæricas. Probatur breviter. Omne quod est incapax omnis existentiæ tam positivæ quàm negativæ, est chymera, seu impossibile: nam sola radix contradictionis est incapax existentiæ: sed id quod nec est creatum nec increatum, æternum, sed sine omni existentia, est incapax omnis existentiæ; ergo est chymera.

332. Ad hominem etiam optimè impugnat hanc opinionem P. Esparza. Nam Card. Pallavicinus reputat evidenter absurdum, Deum habere vagam necessitatem coëxistendi alicui creaturæ: atqui manifestius absurdum est, Deum indigere aliquo, quod non identificatur cum Deo, & tantùm est abusivè ens, & ne quidem Deum habet authorem, adeoque nihil participans de Deo, quàm sit, admittere vagam necessitatem alicuius creaturæ habentis Deum authorem, & de ipsius perfectione participantis. Ergo &c.

§. V.

Aureoli Sententia proponitur.

333. COmmunis plurium sententia est, actus liberos Dei non esse adæquatè Deo intrinsecos, sed in ratione *liberi*, compleri per aliquid extrinsecum, nempe per ipsum effectum in tempore futurum. Tribuitur Aureolo tanquam inventori. *in 1. dist. 47. q. un. a. 2. & seq.* Volitio enim Deo intrinseca & necessaria circa creaturas, est complacentia secundùm se inefficax, ex qua tanquam ex caussa indifferente & intelligente, vult Aureolus oriri immediatè effectus creatos, sicut in nobis actus voluntatis procedunt à nostra voluntate, quæ ob imperfectionem nostræ voluntatis recipiuntur in nobis.

334. Aureolum secutus est Gab. Vasquez, ac deinceps plures gravissimi DD. complentes actus liberos Dei per ipsas actiones, quibus res creatæ producuntur, ita quidem, vt ipsa formalis ratio actûs liberi quà talis, constituatur partim per volitionem Dei necessariam, partim per productionem creaturarum.

335. DICO 4. Sententia hæc neque cum principijs philosophicis, quæ nobis à natura insita sunt, neque cum receptis principijs Theologicis cohæret, aut commodè conciliari potest. Probatur. Cuivis à natura insitum principium est: *cognoscere & velle*, non esse extra cognoscentem & volentem, sed adæquatè inesse: cognitionem & volitionem ex toto genere suo differre adæquatè ab

tè ab omnibus illis, quæ insunt substantijs non intellectivis: item volitionem esse quoad omnia sua constitutiva aliquid positivum, procedens ab intrinseco, intentionaliter ac vitaliter respiciens suum objectum, existens adæquatè tunc, quando tribuit effectum formalem *volentis*. Præsertim verò naturaliter insitum est hoc judicium, quòd quando voluntas ex se indifferens ad volendum alterutrum ex oppositis, se ad vnum præ alio determinat, illa determinatio existat tunc, quando est verum dicere: *nunc voluntas est determinata.* Item insitum nobis est, quòd causa existens nunc, non denominetur nunc operans ab operatione futura, sed tantùm denominetur operatura. Sicut ergo Deus non dicitur ab æterno creans, à creatione futura, ita dicendum esset, Deum non velle ab æterno liberè id, quod futurum est in tempore, sed dicendum esset, esse voliturum, si ipsa libera determinatio & electio formaliter, quà talis, non esset ab æterno, sed futura in tempore. Atqui omnia hæc invertuntur in sententia Aureoli, & quidem in plerisque res non eget declaratione. Duo sunt declaranda. Primum, quòd aliqua Dei volitio & cognitio non esset adæquatè positiva. Potuisset siquidem Deus nolle quidquam creare; quo casu liberum Dei decretum, non creandi mundum, non posset compleri per aliquid positivum creatum; nihil enim hujusmodi esset futurum: ergo compleretur per meram negationem mundi.

336. Secundò, in sententia Aureoli non potest in sensu communi & proprio verificari, quòd Deus decreverit ab æterno ea, quæ sunt futura in tempore, quod tamen Scriptura sæpius affirmat: dicitur enim Deus nos elegisse ante constitutionem mundi, ad Eph. 1. & econtra dicitur Genes. 1. fecisse hominem die sexto. Quomodo autem est perceptibile, quòd eadem forma denominet Deum eligentem ante mundi productionem, & producentem post mundi productionem? S. Augustinus aliter philosophatur c. 5. *de Prædest. & Grat. Mundus*, inquit, *quamvis pro tempore ex quo factus est, cæperit, in illa præscientiæ luce nullum potuit habere principium*, & S. Gregorius *lib.* 12. *Moral. c.* 2. *Cuncta*, inquit, *Deus futura præsciens ante sæcula decrevit, qualiter per sæcula disponantur.*

337. Respondent adversarij, volitionem Dei liberam importare in recto & principaliter volitionem Dei necessariam, & ratione hujus posse hanc denominationem *Eligentis* tribui ab æterno, licet vltimum complementum non sit ab æterno.

Verùm hac ratione posset quis dicere, Petrum hodie peccare, quando incipit tentari & inclinari ad peccatum, quod primùm cras ponetur. Deinde hæc responsio adversatur S. Thomæ, qui *q. 6. de Verit. quæ est de Prædest. a.* 3. docet, quòd Missio personarum divinarum, sicut & creatio mundi, tribuant effectum formalem temporalem ideo, quia important productionem alicuius temporalis effectus, non obstante, quòd aliquid æternum etiam includant, aliter autem se habet decretum Prædestinationis. *Sed Prædestinatio* (inquit) *non importat productionem alicuius effectus temporalis secundùm suum nomen, sed tantummodo ordinem ad aliquid temporale, sicut voluntas, potentia, & hujusmodi omnia.* (quid contra Aureolum posset apertius dici?) *& ideo, quia non ponitur effectus temporalis, esse in actu, qui est contingens, non oportet, quòd Prædestinatio sit temporalis vel contingens, quia ad aliquid temporale & contingens potest aliquid ordinari ab æterno & immutabiliter.* Ecce! quàm clarè S. Thomas agnoscat, quòd si Prædestinatio includeret ipsam productionem temporalem, non posset dici esse ab æterno.

338. Denique mihi prorsus imperceptibile videtur, quòd Scientia & affirmatio in ratione affirmationis compleatur per aliquid, quod non solùm non existit in affirmante, sed nec vnquam exstiturum est in rerum natura. atqui hoc concedere tenentur in Scientia Media, quotquot ex adversariis hanc admittunt circa objecta sub conditione tantùm, sed nunquam absolutè exstitura; dicunt enim eam compleri per actionem sub conditione futuram.

339. Ad argumentum aliter respondet P. Vanderveck *tr.* 2. *disp.* 3. *c.* 5. *a. n.* 20. omnia quæ in tempore sunt futura, voluisse Deum ab æterno per volitionem suam necessariam, sed sub hac conditione: *si placeret aliquando facere.* quæ conditio cùm fuerit postmodum impleta, facit volitionem conditionatam transire in absolutam, & æquivalenter retrotrahitur ad totam æternitatem, perinde acsi ab æterno exstitisset. Declarat exemplo voti: si enim Angelus per impossibile ab æterno existens, vovisset omnia facere ad gloriam Dei, quæ esset facturus in tempore, & deinde in tempore ad gloriam Dei susciperet custodiam hominum, rectè diceretur ab æterno vovisse custodiam hominum.

340. Hæc tamen responsio causam potiùs vulnerat, quàm sanat, Nam imprimis adversarius jam concedit, quòd Deus non voluerit absolutè & determinatè, & propriè ac formaliter ab æterno, v. g. mundum, sed tantùm æquivalenter, & quoad æstimationem: secundò concedit, quòd conditio ponatur postmodum in tempore: atqui conditio erat hæc: *si placeat Deo facere.* ergo tò *placet* ponitur postea, & non ab æterno: atqui tò *placet*, est volitio libera, determinans & eligens: ergo volitio libera & determinans ac eligens, ponitur in tempore; quod est contra S. Scripturam 3. adversarius (ut etiam advertit Card. Pallavic. n. 301.) ponit in Deo actum nugatorium ab æterno. Esset enim perinde ac si diceres: *volo vt detur mea ambulatio cras, si dabitur cras.* hoc enim est necessarium, nec est opus ad hoc aliquo decreto. Ratio vlterior est, quia vt actus conditionalis sit vtilis, debet conditio adjecta non habere necessariam connexionem cum ipso objecto. 4. Exemplum adversarij de voto Angeli ab æterno voventis, est contra ipsum adversarium: nam ille Angelus diceretur

ceretur rectè suam voluntatem indeterminatam æternam determinâsse in tempore, & elegisse custodiam hominum in tempore: item ille Angelus etiam post illud votum editum diceretur in tempore priore, antequam crearentur homines, adhuc indifferens ad exercendam custodiam: ergo eodem modo diceretur Deus se in tempore determinare, & in tempore priore esse indifferens, quod repugnat S. Scripturæ. 5. Denique Angelus indigeret novo voluntatis actu quo eligeret custodiam: ergo eodem modo Deus indigeret novo actu, quo in tempore eligeret productionem mundi, si exemplum est idoneum. Est ergo responsio Patris Vanderveck penitus insufficiens.

341. Confirmatur nunc argumentum nostrum principale quoad secundum membrum Conclusionis. Est principium Theologicum certum, posse Deum ea quæ facit, facere ob fines immediatos diversos, ita vt vnus hîc & nunc intendatur, qui posset non intēdi, sed negligi: possent etiam intervenire rationes absterrentes plures respectu unius, & pauciores respectu alterius effectûs. Est item principium nobis certum, Deum omnes effectus quos facit, facere cum præscientia conditionata eorum, quæ ex tali effectu ejusque cum reliquis combinatione sunt eventura: adeoque Dei Decretum respicit omnia tam exstitura quàm non exstitura, &c. qui respectus in sententia Aureoli compleretur per actionem quâ producitur v. g. Petrus: ergo actio hæc deberet habere intrinsecum differentialem respectum ad omnia alia, tam futura quàm non futura, ad hos potiùs quàm alios fines &c. & ad alia quidem vt allicientia & suasiva, ad alia vt absterrentia: vnde hujusmodi actio esset intrinsecè supernaturalis, quia respiceret fines supernaturales. Quæ omnia quàm sint aliena à sensu DD. nemo potest ignorare.

342. Quodsi Deus nihil omnino creare voluisset, tunc dicunt necessarium fuisse, ut Deus actu moveretur ab omnibus finibus, quibus moveri potest ad nihil creandum, quia negatio omnium rerum non potest in se habere hujusmodi diversos respectus. Quapropter non potuisset Deus dicere: *nolo creare mundum, quia video lapsurum Adamum, quamvis non curarem lapsum luciferi aut Judæ:* Sed debuisset necessariò ab his omnibus moveri, quia omnes hi lapsus sunt apti movere ad non creandum mundum cùm tamen defacto à nullo horum sit motus.

343. Solet etiam Aureoli Sententia impugnari ex eo, quòd non magis esset vera hæc causalis: *ideo mundus est futurus, quia Deus illum vult:* quàm econtra: ideo Deus vult mundum, quia est futurus. Respondent, quòd respectu ipsius mundi prior propositio potiùs est vera, quàm posterior, propter prioritatem actionis ad mundum: at verò loquendo de ipsa actione, ajunt eam tantùm esse veram in genere causa formalis, sicut cùm dicimus: *Petrus amat Paulum, quia vult.*

344. Hæc tamen responsio non est conformis doctrinæ S. Thomæ *q. 13. de Verit. a. 4. ad* 15. qui docet, voluntatem divinam habere duplicem respectum ad objectum; primus est, quatenus objectum vult, seu quatenus est volitiva, & hunc respectum ait non esse necessarium absolutè, sed tantùm ex suppositione: Secundus est, quatenus est operativa ad extrà, seu productiva voliti, & illum primum respectum ait præsupponi ad secundum. *Primò enim intelligimus* inquit, *voluntatem velle aliquid, deinde ex hoc ipso quòd vult illud, intelligimus, quòd producat ipsum in rerum natura, si voluntas sit efficax.*

Deinde data responsio vim infert S. Scripturæ, extollenti efficaciam voluntatis divinæ, quòd nunquam frustretur, & quòd ipsum velle sit causa productionis. ps. 113. *Omnia quæcunque voluit fecit:* ad Ephes. 1. Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.

§. VI.

Verisimilior Sententia proponitur.

345. DICO 5. Verisimilior est Sententia asserens, quòd Decretum liberum Dei (idem est de Scientia quacunque impedibili) quâ liberum, superaddat volitioni & Scientiæ simpliciter necessariæ aliquam formalitatem, conceptum objectivum, relationem, habitudinem, seu terminationem (hæc sunt synonima) adæquatè intrinsecam Deo, realiter identificatam cum ipsa divinitate, sicut relationes necessariæ identificantur: & virtualiter intrinsecè ab eadem divinitate distinctam, sicut relationes necessariæ distinguuntur; cum hoc discrimine, quòd relationes necessariæ sint à parte rei absolutè compossibiles, & coëxistentes, nec vna alteram à Divinitate excludat, terminationes autem liberæ sint incompossibiles, & vna alteram excludat; v. g. volitio mundi nolitionem ejusdem, à qua vicissim potuisset excludi, quæ incompossibilitas provenit inde, quia Deus non potest simul velle & nolle idem, quamvis sit necessitatus ad alterutrum disjunctim, & ex se indifferens ad quodvis eorum determinatè spectatum. Hæc sententia, quæ non multis retrò annis cum formidine docebatur, nunc planè invaluit; quamvis in ea declaranda non omnino nulla sit diversitas.

346. Probatur 1. authoritate D. Thomæ, qui Decretum quo Deus applicat Omnipotentiam ad operandum, seu quo imperat operationem ad extrà, item Scientiam dirigentem, adæquatè identificat cum ipso Deo & ejus Omnipotentia. Ita habet q. 25. de Potentia Dei, ad quartum argumentum, quod erat hujusmodi. Scientia & voluntas Dei sunt causa rerum: sed causa & principium sunt idem: ergo sunt etiam principium & potentia. ad hoc respondet his verbis. *Potentia non ponitur in Deo vt aliquid differens à Scientia & voluntate secundùm rem, sed solum secundùm rationem, in quantum scilicet potentia importat rationem principij exequentis id, quod voluntas imperat, &*

ad quod Scientia dirigit : quæ tria Deo secundùm idem conveniunt. quibus verbis astruxit identitatem realem adæquatam inter Potentiam, & Volitionem.

347. Quòd autem etiam agnoverit distinctionem virtualem intrinsecam, manifestè colligitur ex responsione ad tertium argumentum, ubi comparat potentiam Dei cum ejus operatione libera intrinseca, seu cum imperio voluntatis, sicut Natura divina comparatur cum Personalitatibus.

348. Confirmatur S. Doctoris authoritas ex quæstione 23. de Veritate, quæ est de voluntate Dei, ubi articulo 4. ex professo tractat, an Deus aliquid liberè velit, contra quod cum secundo loco sic objecisset : *hoc ipsum quod est Deum velle aliquid, importat habitudinem voluntatis ad volitum; sed hoc ipsum quod est Deum velle aliquid, est æternum : ergo ipsa habitudo voluntatis ad volitum est æterna & necessaria.* ad hoc deinde sic respondet. *Ad secundum dicendum, quòd illa habitudo importata est necessaria & æterna ex suppositione* (nempe supposito quod existat) *non autem absolutè, & non solùm secundùm quod terminatur ad volitum prout est exemplariter in ratione volendi* (hoc est, non solùm prout Deus cognoscens creaturas in seipso, & in sua bonitate, tanquam in exemplari, & ratione volendi complacet sibi in illis necessariò, prout explicaverat in articuli principio) *sed prout est temporaliter in propria natura*; id est, secundùm objecti voliti temporalem existentiam.

349. Denique libro 1. contra Gent. c. 83. n. 2. sic loquitur. *Omne æternum est necessarium : Deum autem velle aliquid causatum esse, est æternum : sicut enim esse suum, ita & velle æternitate mensuratur : est ergo necessarium, sed non absolutè consideratum, quia voluntas Dei non habet necessariam habitudinem ad hoc volitum.*

350. Probatur Conclusio 2. ex sensu communi priusquam Aureoli Sententia in scholas inveheretur. Nam 1. sensus omnium fuit, non dari in Deo aliquam realem distinctionem nisi inter Relationes ad intrà; adeoque Essentiam divinam Identificari cum suis actibus tam necessarijs quàm liberis. 2. Hos actus esse æternos, & esse causas rerum, quas per totam æternitatem præcedunt. 3. Essentiam divinam æquè potuisse nolle mundum, atque defacto voluit. 4. Volitionem liberam mundi, & Scientiam de ejus existentia, esse essentialiter connexam cum futuritione mundi, & infrustrabilem ac infallibilem illius affirmationem. 5. Non existere in Deo Scientiam de negatione mundi, quamvis potuisset existere. In his quinque suppositis simul sumptis, formalissimè continetur nostra sententia : nempe Essentiam Dei in ratione Essentiæ divinæ, & prout est simpliciter necessaria, non esse essentialiter connexam cum futuritione mundi, eandem tamen essentiam in ratione volentis liberè mundum, esse essentialiter connexam cum volitione mundi : atqui idem cum eodem esse in vna ratione connexum, & non esse connexum in alia ratione, debet fundari in distinctione virtuali intrinseca, non minùs, quàm naturam in esse naturæ communicari, & in esse Patris non communicari Filio : ergo sensus communis semper implicitè subscripsit nostræ sententiæ, & sola defuit explicatio.

351. Probatur Conclusio 3. Illa sententia est in materia difficillima, & nunquam satis explicabili, alteri præferenda, quæ non infert intellectui specialem vim, notabiliter diversam aut dissimilem illi, quæ in alio fidei articulo est superanda, adeoque non est novæ difficultatis inductio, sed solummodo alterius quædam extensio : atqui talis est nostra sententia, cujus nimirum difficultas est prorsus affinis difficultati repertæ in Mysterio Trinitatis, vt patebit ex dicendis, in objectionum solutione. Econtra Sententia Aureoli ingerit novam difficultatem intellectui violentissimam, & diversissimam ab ijs quæ reperiuntur in alijs fidei Mysterijs. Ergo &c.

352. Probatur Conclusio 4. Partim à pari, partim quasi à priori. Non minùs pertinet ad infinitam Dei perfectionem, esse principium liberè electivum creaturarum, quàm, esse principium necessariò fœcundum ad intrà. atqui ratione fœcunditatis ad intrà habet virtutem identificandi sibi Relationes & Personalitates necessarias inter se realiter distinctas, pertinentes ad intellectum & voluntatem, ita quidem, vt se communicando vni Personalitati, non communicet illi cæteras Personalitates secum identificatas : ergo ratione libertatis habebit virtutem identificandi sibi relationes & terminationes non simpliciter necessarias, sed tantùm ex suppositione, pertinentes etiam ad intellectum & voluntatem, ita quidem, vt quatenus se communicat vni ex oppositis, hoc ipso excludat oppositam, propter incompossibilitatem earundem, quæ est de conceptu liberæ electionis.

§. VII.

Solvuntur Objectiones.

353. OBijcies 1. Hæc sententia non videtur reipsâ differre à Sententia Cajetani. R. 1. Sententiam Cajetani esse reijciendam in eo sensu, quo communiter accipitur, nempe quasi asseruisset actus liberos dicere aliquam Entitatem & perfectionem Deo superadditam, & quidem perfectionem diminutam, quæ proinde videtur includere imperfectionem. An autem in rei veritate fuerit hæc mens Cajetani, non est perinde certum. P. Esparza contrarium adeo supponit, vt non vereatur Cajetanum pro hac sua sententia citare statim post S. Thomam quæst: 21. a. 21. P. Antonius Perez n. 93. ait, fortassis Cajetanum reipsâ non errâsse, sed nomine Perfectionis esse abusum. R. 2. cum P. Esparza *q. 22. ad 2. a. 4. & q. 40. ad 4. a.* 5. formalitates per quas nos complemus actus liberos Dei, non esse in existendo contingentes, hoc sensu, quasi earum existentia esset contingens ; existunt enim per existentiam Dei necessariam, & sibi communicatam, non minùs quàm essentia

essentia divina illis communicatur. quare si DEVS noluisset mundum, nolitio mundi existeret per eandem existentiam per quam modò existit volitio mundi: sunt ergo solùm contingentes quoad denominationem, connotationem, habitudinem & respectum determinatum ad creaturas, & sub eo præcisè conceptu, sub quo sunt incompossibiles cum oppositâ formalitate, & prout habent existentiâ virtualiter distinctam ab existentia Dei absoluta, quatenus nempe omnis conceptus objectivus est formaliter conceptus existentiæ, ut supponо ex meliore philosophia. Vtrum autem, & quo sensu defendi possit, hujusmodi terminationes, sicut & Relationes, esse Perfectiones, commodiùs in Tractatu de Trinitate discutietur, & lectis omnibus quæ de hoc puncto disputat admodum prolixè P. Aldrete, novam, suamque propriam, vt ait, cogitationem multis commendans, mihi videtur res ad quæstionem de nomine *Perfectionis* reduci.

354. Objicies 2. Ex nostra sententia sequitur, aliquid quod defacto est Deus, potuisse saltem in aliqua ratione & conceptu objectivo non existere existente Deo, & econtra aliquid secundùm aliquam rationem non existens, adeoque quà tale non identificatum cum Deo, potuisse existere & esse Deum; hoc autem videtur esse imperceptibile, neque hoc invenitur in Mysterio Trinitatis. Sequela patet. Volitio enim in ratione terminationis potuisset non esse, & nolitio potuisset esse. R. Esto hoc non reperiatur in Mysterio Trinitatis, hinc tamen non fit magis incredibile & imperceptibile: nam summa excogitabilis imperceptibilitas non potest fundari in alio, quàm in hoc, quòd idem de eodem possit negari & affirmari secundùm formalitates virtualiter distinctas, & hoc non suscipit magis & minus: ergo vnum non est altero magis intellectui imperceptibile, posthabità imaginatione: sed sicut beneficio virtualis distinctionis potest voluntas rationem vni subjicere, ita & alteri. *Nec est prudentis consilij* (monet prudenter Esparza *q.* 21. *a.* 2. *ad* 2.) *vt intellectus instructus fide circa vnum Mysterium divinitatis, non permittatur, immo non cogatur sequi ductum ejusdem fidei in expositione alterius mysterij admodum similis priori, vti est simile mysterium divinæ libertatis ad extrà Mysterio divinitatis ad intrà.* quæ verba retuli, vt appareret, etiam nunc Romæ doceri, quæ prioribus annis in Germania docta fuerunt. Respondeti potest 2. eandem difficultatem proportionaliter reperiri in Mysterio Trinitatis, hoc sensu, quòd sicut natura divina licet realiter identificata cum triplici relatione, prout tamen est in vna persona, est sine altera, nemine cogitante (quia in Patre non est Filiatio) ita in casu nostro dici possit, quòd natura divina non possit quidem simul & semel esse identificata actibus liberis oppositis volitioni & nolitioni mundi, sit tamen necessarium, alterutri identificari, & per consequens prout identificata vni sit sine altera.

355. Contra hoc vrget Arriaga n. 73. In Trinitate solummodo sub reduplicatione est verum dicere: *Natura divina ut in Patre, est separata à Filiatione*; non tamen absolutè sine vlla reduplicatione: at verò in nostro casu non tantùm sub reduplicatione, sed sine illa est verum dicere: Natura divina defacto est separata à nolitione mundi: ergo est disparitas. R. In reipsa, & antecedenter ad omnem conceptum, nullam esse disparitatem aliam, quàm quòd natura divina defacto non identificetur nisi volitioni, identificetur verò tribus Personalitatibus, & ad hoc discrimen exprimendum solemus adhibere reduplicationem: cæterùm etiam in nostro casu semper subintelligitur reduplicatio. Natura enim divina non est per seipsam, sed formaliter per volitionem separata à nolitione. Quare, vt bene advertit P. Aldrete, Nolitio mundi non deficit ab existentia per recessum à Deo, sed per accessum ad Deum; hoc est, deficit ab existentia per ipsam volitionem, quæ est accessus ad Deum. De reliquo nobis satis est, quòd quia natura divina à parte rei in aliquo sensu reduplicativo est separata ab eo quod cum illa identificatur, ideo non sit evidenter absurdum dicere, quòd natura divina defacto sit separata ab aliquo cum quo posset identificari. Immò fortè quis hoc faciliùs caperet quàm illud: sicut enim faciliùs capimus (vtpote quotidianum) aliquid esse separatum ab eo cum quo posset vniri, quàm capiamus, aliquid esse separatum ab eo in sensu reduplicativo, cum quo est actu vnitum, ita fortè faciliùs quis caperet, naturam divinam esse defacto separatam ab aliquo, cum quo posset esse idem, quàm capiat, esse defacto separatam ab eo, cum quo defacto est idem, est enim Identitas instar alicujus vnionis. Ratio discriminis inde provenit, quòd Relationes divinæ non repugnent in existentia, sed potiùs petant essentialiter coëxistere, & ideo simul & semel illis est natura identificata; at verò volitio & nolitio libera pugnant inter se quoad existentiam, quia repugnat, Deum simul velle & nolle mundum. Interim quòd in Trinitate verificatur & explicatur per reduplicationem, hoc in actibus liberis verificatur & explicatur per hypothesin, quæ in ordine ad effectum formalem separationis ab actu identificabili, æquivalet illi reduplicationi.

356. Objicit Arriaga 3. Omne quod existit, & potuisset non existere, producitur: sed volitio mundi defacto existens, in nostra sententia non produceretur, vtpote identificata naturæ (non potest enim producens & productum identificari) ergo vel non potuit non existere, vel non potest identificari cum natura. R. Sicut Arriaga concedit, volitionem essentialem Dei, ut virtualiter (in ipsius sententia) distinctam ab intellectione essentiali, produci virtualiter ab eadem, ita posset in nostro casu concedere productionem virtualem.

357. Cæterùm in duobus deficit Volitio mundi à creatura. Primum est, quòd nulla crea-

tura habeat necessitatem existendi, ne quidem sub disjunctione, vel in se vel in æquivalenti: volitio verò mundi habeat hujusmodi necessitatem, vt vel existat in se, vel in æquivalenti, hoc est in nolitione, quæ est æquè sufficiens ad verificandum liberum exercitium divinæ voluntatis. Secundum est, quòd omnis creatura, postquàm est producta, potest destrui, & desinere esse, & sic est propriè defectibilis: at verò volitio mundi postquam exstitit, habet necessitatem Metaphysicam semper existendi, propter immutabilitatem divinæ voluntatis.

358. Objicies 4. cum Pallav. Deus est ens carens omni defectu: atqui posse non esse Deum, est maximus defectus: ergo volitio libera mundi (quæ poterat non esse Deus) non potest identificari cum Deo: potuit enim esse imperfectior quàm musca, hoc est, potuit esse nihil. R. Distinguendo minorem. Posse non esse Deum, est defectus, si possit esse, & non esse Deus, concedo, secùs, nego minorem & consequentiam. Quod additur de musca, nihil habet difficultatis: nam quando dicitur, quòd volitio mundi potuerit esse nihil, aliud non significatur, quàm quòd potuerit existere negatio volitionis, quæ esset formalissimè ipsa nolitio mundi, existens & identificata cum Deo, quæ proinde esset infinities melior quàm musca: ergo volitio mundi tam secundùm suum esse, quàm secundùm suum non esse est infinities perfectior muscâ: quia volitio & nolitio mundi sunt realiter ejusdem perfectionis, vtpote habentes eandem essentiam divinam, ad cujus infinitam perfectionem pertinet esse necessariam simpliciter quoad conceptum suum absolutum, & simul esse liberam cum sola necessitate ex suppositione quoad conceptum respectivum connexum cum creaturis.

359. Objicies 5. ex eodem Authore. Illud, quod à Deo ipso potest contemni & respui, non potest esse Deus, sed est dignum odio abominationis: sed terminationes liberæ virtualiter distinctæ ab essentia divina, possent à Deo contemni, saltem quælibet determinatè spectata. Ergo &c. R. Distinguendo majorem: quod potest à Deo respui secundùm se, *vt quod*, & ratione sui, & secundùm esse, quod haberet si existeret, concedo majorem, quod non ratione sui, sed potiùs cujus oppositum est id, quo aliquid aliud respuitur, nego majorem, & eodem modo distinctâ minore negatur consequentia. Explico. Nolitio mundi si existeret, esset id quo contemneretur mundus ratione sui, non autem quo contemneretur volitio mundi: sic etiam volitio mundi est id quo amatur mundus, non autem quo contemnitur nolitio mundi, in quam nullo modo tendit.

360. Objicies 6. ex eodem. Virtualitas volitionis haberet esse ex beneficio & liberâ voluntate Dei: ergo esset creatura. Per hoc enim Patres damnabant opinionem Arij, quòd Filius procederet à Patre per voluntatem liberam, quia sic non esset ens necessarium, sed creatura. R. Negando sequelam, quia vt dictum est, illæ formalitates tantùm se habent *vt quo*: liberalitas autem exercetur erga mundum. Deinde non accipiunt à Deo esse distinctum ab ipso esse Dei. Quoad hæresin Arianam respondet P. Salas 1. 2. *tr.* 3. *disp.* 1. *s.* 8. §. *ad* 2. *Confirm.* hæreticos sensisse, Filium & Spiritum S. procedere liberè à Deo in tempore, & cum distinctione essentiali, & ideo potuisse has personas verè esse creatas, & admittebant posse destrui post sui productionem.

361. Objicies 7. Illa non distinguuntur inter se virtualiter intrinsecè, quæ non distinguuntur realiter in vno tertio; sed Essentia divina secundùm se, & volitio libera mundi non distinguuntur realiter in tertio. Nullum enim tertium potest assignari, à quo alterutra illarum realiter distinguatur, cùm vtraque sit omnibus tribus Personis communis: ergo &c. R. Negando minorem. Nam volitio mundi realiter distinguitur à nolitione mundi tanquam conceptus objectivus existens à non existente sibi opposito & secum incompossibili, quæ est major oppositio quàm oppositio relativa *Producentis & Producti*.

362. Dices. Si separatio quoad existentiam sufficit ad distinctionem realem, sequitur, quòd etiam Essentia divina realiter distinguatur à nolitione mundi, quia nolitio mundi non existit, Essentia divina existit: atqui quæ semel realiter distinguuntur, nunquam possunt, aut potuissent esse idem: ergo si existeret nolitio mundi, non identificaretur essentiæ divinæ: R. Distinguendo majorem. Essentia divina distinguitur realiter à nolitione mundi, si essentia divina consideretur præcisa à volitione mundi, nego majorem, sic enim considerata præscindit ab identitate nolitionis æquè ac volitionis: Si consideretur vt habens volitionem, concedo majorem, & hoc aliud non est, quàm distingui realiter in tertio.

363. Objicies 8. Si volitio mundi esset virtualiter distincta ab essentia divina, tunc vt virtualiter distincta exigeret identificari cum essentia divina: sed hoc dici non potest, ergo. Probatur minor. Exigentia identitatis cum Deo est perfectio infinita, & simpliciter simplex: sed volitio vt virtualiter distincta ab essentia divina, non potest esse perfectio simpliciter simplex, nulla enim perfectio simpliciter simplex potest ab altera virtualiter intrinsecè distingui, quia non possunt distingui realiter in tertio: ergo volitio mundi vt virtualiter distincta non exigit identificari cum Essentia divina.

364. Hoc argumentum, sicut & alia quædam, quæ ideo hîc prætermitto, non pugnat specialiter contra volitiones liberas, sed etiam contra Personalitates, vt patet. Breviter interea responderi potest cum P. Esparza *q.* 22. *ad* 2. *a.* 2. distinguendo sequelam: exigit identificari exigentiâ ipsius Dei, seu ratione ipsius Deitatis, concedo sequelam, exigentiâ contradistinctâ ab ipsa Deitate, nego sequelam. Ratio est, quia Essentia di-

tia divina prout virtualiter distincta, præcedit ipsam terminationem, & exigit indeterminatè identitatem sui cum alterutrâ terminatione, volitione vel nolitione, quæ exigentia est quasi activa ex parte Divinitatis, ex parte verò terminationis est quasi passiva.

Et hæc sunt, quæ mihi pro hac & contra hanc sententiam occurrerunt: in qua quidem sententia minus periculi mihi esse videtur errandi in reipsa, plus verò periculi errandi in modo loquendi, quàm sit in sententia Aureoli.

CONTROVERSIA II.

An inter decreta libera defacto existentia, intercedat aliqua distinctio virtualis intrinseca, vel sola distinctio rationis ratiocinatæ.

365. PRima, & antehac communis sententia, ponit distinctionem virtualem intrinsecam inter decretum indifferens concurrendi ad actus oppositos, & inter decretum decernens determinatè & prædefinitivè seu prædestinativè gloriam: item inter hoc ipsum decretum prædefiniens, & inter decretum executionis, quo dicunt Devm decernere Gloriam vt præmium meritorum ex prævisis meritis, vt absolutè exstituris, quod proinde decretum sit quasi effectus meritorum vt futurorum, cùm econtra decretum prædefiniens sit caussa eorundem meritorum; sicque putant de his decretis verificari contradictoria.

Hæc sententia seminarium fuit infinitorum & inextricabilium argumentorum, quæ caussa fuit, vt in expeditiore via investiganda recentiorum industria desudaret, felici, vt mihi persuasissimum est, eventu. Vnde

366. Secunda sententia est, nullam dari distinctionem virtualem intrinsecam inter decreta libera Dei. Primus hanc sententiam, quod sciam, tradidit P. Martinus Esparza *de Incarn. q. 15. & 1. p. q. 27. citans pro eadem Capreolum, Okamum, Gabr.*: probant eam rationibus à priori, quæ ingeniosæ sunt, sed ab adversarijs, meo quidem judicio eludi diversimodè possent: neque plus evincunt, quàm quòd Devs decreto prædefinitivo omnia attingat, quod ex adversarijs aliqui non negarent: sed non evincunt, quòd non possit subsequi decretum executionis, prout Card. de Lugo & alij affirmant. Ego itaque in probanda hac sententia vtar argumentis particularibus, pro quorum faciliore intelligentia,

367. Recolendum est. 1. Ex dictis (frustra contranitente P. Aldrete) distinctionem virtualem intrinsecam non posse intercedere nisi inter attributa quæ aliquo modo distinguuntur realiter in tertio, vt superiùs declaratum est.

368. Observandum est. 2. Impossibile esse, vt duo decreta, ex suo modo tendendi prorsus ab invicem inseparabilia, sint realiter distincta in vno tertio. Demonstratur. Nam illa duo decreta debent cum omnibus identificari quæ sunt in Deo, sunt enim omnia decreta omnibus personis communia, & in Deo non datur quaternitas: ergo cum quocunque est identificabile vnum, est etiam identificabile alterum, propter inseperabilitatem ab invicem; & à quacunque distinguitur realiter vnum, distinguitur & alterum: ergo neque in aliquo tertio intra Devm, neque in aliquo tertio extra Devm possunt realiter distingui. Fundamentalis ergo probatio Conclusionis in eo consistet, quòd nullum liberum decretum defacto existens, sit vel fuerit separabile ab altero.

369. Observandum. 3. Ad omne decretum Dei liberum præcedere non solùm scientiam simplicis intelligentiæ, sed etiam Scientiam Mediam, tanquam directivam & consultativam. Ratio est: quia manifesta est imperfectio & inconsiderantia, decernere aliquid, & non adhibere in consultationem omnem illam scientiam, quæ habetur penitus independenter à decreto secuturo, adeoque adhiberi vtiliter potest: hoc enim esset se exponere periculo alicujus eventûs secuturi præter exspectationem: atqui Scientia Media est independens à decreto secuturo, vt apud omnes in confesso est; ergo debet adhiberi à Deo tanquam directiva decreti subsecuturi.

370. Observandum 4. In Deo non distingui virtualiter illos actus, quorum objecta ita se habent ad invicem, vt per similem modum volendi homo vel Angelus illa obiecta posset vno indivisibili actu velle, v. g. finem & medium determinatum. Hinc in materia de Prædestinatione jam pluribus ab hinc annis docui, contra Suarez & sequaces, decretum Intentionis, quo Devs intendit aliquem finem, obtinendum per plura media subordinata sibique succedentia, non distingui virtualiter intrinsecè à decreto executionis, saltem respectu primi medij, hoc est remotissimi à fine. Ratio est, quia in Deo non debet admitti distinctio virtualis, nisi verificentur propositiones, quæ in rebus creatis supponunt distinctionem realem subjectorum: ergo si potest volitio creata eadem & indivisibilis tendere simul in finem & medium determinatum, vtique in Deo non debent poni tendentiæ virtualiter distinctæ.

371. Observandum. 5. Omnipotentiam Dei non exire in actum, nisi applicetur per decretum Dei, posito tamen decreto jam esse sufficientissimè expeditam ad producendum effectum.

372. Observandum. 6. Non omnia illa prædicata distingui virtualiter in Deo, quæ in rebus creatis semper & necessariò distinguuntur realiter, cujus contrarium non rectè supponit P. Aldrete: hinc etsi in rebus creatis fortasse ex speciali ratione semper realiter distinguantur cognitio & volitio, in Deo tamen cognitio & volitio essen-

tialis ne quidem virtualiter distinguuntur. Pari modo Scientia Visionis & decretum prædefiniens ne quidem virtualiter distinguuntur; quia fundamentum ex quo distinctio virtualis colligi debet, non procedit in istis. Hoc ipsum videtur dicere voluisse S. Augustinus duplici in loco. imprimis libro 1. de Prædestinat. Sanctorum cap. 10. *Prædestinatione, inquit, DEVS ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus.* deinde libro. 2. qui est de bono perseverantiæ c. 18. vbi docet, quòd Apostolus ad Ephesios. 1. per *Præscientiam* intellexerit Prædestinationem seu Electionem gratiæ. *Præscivit enim*, inquit, *reliquias, quas secundum electionem gratiæ erat ipse facturus, hoc est ergo; Prædestinavit; sine dubio enim præscivit, si prædestinavit; sed prædestinâsse est hoc præscivisse, quod erat ipse facturus.*

373. Observandum. 7. Non posse in Deo dari Actum Imperantem & Imperatum virtualiter distinctos. Ratio est, quia essent ab invicem omnimodè inseperabiles; & ideo non possent distingui in Tertio: & quidem quòd actus imperans esset inseparabilis ab actu imperato, est evidens, alioquin posset frustrari, & esset inefficax. Econtra etiam actus imperatus esset inseparabilis ab actu imperante. procederet enim essentialiter ab illa visione, quæ est virtualiter indistincta ab actu imperante: atqui non potest separari volitio ab illa cognitione, à qua procedit. Ergo &c.

374. Observandum. 8. Ad divinam Providentiam, vtpote infinitè perfectam, spectare, vt vno indivisibili & virtualiter indistincto actu, attingat & ordinet omnia, quæ per totam æternitatem fuerunt & futura sunt: & hujusmodi decretum Intentionis nemo prudens negare potest: fatenturque adversarij libenter, decreto Prædefinitionis directè intendi aliquem finem vltimum, & totam seriem omnium mediorum ad illum finem conducturorum; quamvis existiment, postmodum in ordine executionis intervenire debere decreta quædam particularia rerum particularium, & quæ possent existere, etiamsi non præcessisset tale decretum Intentionis.

375. De hujusmodi decreto Intentionis loquitur sacer textus Eccles: c. 21. *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.* Inde enim fit, inquit P. Esparza, Deum nihil constituisse, nullaque de re quidquam determinâsse nisi mensurando, numerando, & ponderando omnia. Qui autem numerat aliquam collectionem, tum demum totam exhaurit, quando omnia & singula ejus individua vnico & indivisibili actu attingit: quod idem procedit cum proportione de pondere & mensura. Idem asseritur Sap. 8. *attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Idipsum conceptissimis verbis tradit S. Dionysius c. 7. de Cælesti Hierarchia prope finem. *Omnium*, inquit, *est artifex, & semper omnia componit, estque caussa indissolubilis cohærentiæ & ordinis omnium, finesque priorum cum sequentium principijs semper connectit, & vnam vniversi conspirationem concentumque pulcherrimè efficit.* & c. 9. *Apertè*, inquit, *planeque docemus, vnam esse ad omnia pertinentem Providentiam.*

376. Ratione demum probatur. Voluntas debet tendere in objectum, eo modo, quo illi ab intellectu pro priori signo proponitur vt volibile; atqui tota connexio rerum omnium proponitur ab intellectu divino pro signo priore tum per Scientiam simplicis intelligentiæ, tum per Scientiam Mediam vt eligibilis, vel respuibilis: ergo: &c. His observatis nunc ordine examinabimus varia genera Decretorum, in quibus est specialis difficultas.

§. I.

An possit in Deo admitti Decretum Finis, indeterminatum respectu Mediorum.

377. Suarez docuit, Deum decrevisse Decreto intentionis Gloriam Beatis, non solùm antecedenter ad omne meritum visum vt absolutè exstiturum, sed etiam cum præcisione, seu præscindendo, an velit dare gloriam propter merita, an sine meritis, an propter hæc vel illa merita, cum his vel illis auxiliis obtinenda; & deinde Deum in posteriore signo decernere seu prædefinire hæc determinata merita, per hæc determinatè auxilia, quæ per Scientiam Mediam videt futura congrua. Quæ duo decreta si darentur, essent virtualiter intrinsecè distincta: nam primum esset separabile à secundo, & conjungibile cum alio Decreto, decernente gloriam sine meritis, vel per alia merita & auxilia.

378. DICO 1. Implicat hujusmodi Decretum indeterminatum in Deo. Probatur. Tunc solùm potest quis prudenter elicere intentionem efficacem finis, præscindendo adhuc à mediis determinatis, quando necdum habet præsentem omnem scientiam requisitam aut idoneam ad eligendum hoc medium præ illo: atqui Deus habet antecedenter ad omne Decretum præsentem omnem Scientiam idoneè directivam ad eligenda determinatè media: Ergo: &c. Minor patet. Major probatur. Qui enim adhuc suspendit determinationem mediorum, ideo suspendit, quia vult adhuc meliùs considerare diversitatem mediorum, & quænam præ alijs expediant: ergo ideo in intentione finis præscindit à mediis, quia necdum adhibuit omnem considerationem & Scientiam, ad eligendum hoc medium præ alio idoneam.

Ad argumentum quo solet hujusmodi decretum probari, respondebimus in Tractatu de Prædestinatione, Cap. 5. Contr. 2. §. 6.

§. 2. An

§. II.

An decretum concurrendi cum caussa secunda necessaria ad effectum, virtualiter intrinsecè distinguatur à decreto, quo ipsa caussa est producta.

379. Affirmativa est communis persuasio: nihil enim in scholis receptius, quàm quòd DEVS visâ caussâ moveatur ab ipsius exigentia ad concurrendum cum caussa ad effectum, & quidem decreto libero, ita vt non obstante priore decreto, quo DEVS decrevit producere caussam, posset DEVS in posteriori signo nolle concurrere cum caussa, nec ejus exigentiam attendere.

380. Hæc sententia multiplicat decretorum virtualem distinctionem in infinitum. Tot enim deberent actu esse decreta virtualiter ab invicem distincta, quot sunt successivè futuri effectus per totam æternitatem: sed sunt futuri finiti in infinitum: ergo jam ab æterno darentur infinita decreta virtualiter ab invicem distincta; quod quidem ego non minùs reputo impossibile, quàm infinitum categorematicum, constans numero reali. Sed hoc dissimulato,

381. DICO. 2. Implicat hujusmodi decretorum virtualis distinctio. Probatur. Decreta, quæ non sunt ab invicem separabilia, non possunt ab invicem virtualiter distingui: sed decretum producendi caussam physicam necessariam quod defacto datur, est inseparabile à decreto concurrendi cum eadem ad effectum (si ponamus DEVM defacto concurrere) Ergo. Major est jam probata superiùs, observatione, 2. vbi ostendimus, non posse realiter distingui in tertio, quæ nullo modo sunt separabilia, quæ tamen distinctio in tertio ad virtualem distinctionem requiritur eo modo, quo suprâ declaratum est.

Minor verò probatur ex dictis. In signo priore, priusquam DEVS decernat producere caussam, v.g. ignem A. habet jam omnem scientiam requisitam & idoneam ad consultandum de producendo vel non producendo effectu: ergo non potest decernere productionem caussæ, suspendendo adhuc arbitrium, & præscindendo, an velit concurrere ad effectum: ergo jam per ipsum decretum caussæ ad minimùm intendit effectum: ergo decretum producendi caussam, est essentialiter connexum cum decreto producendi effectum; & sic constat minor quoad primum membrum, &

382. Confirmatur ad hominem. Nam si decretum concurrendi ad effectum, est decretum à priori distinctum, & formaliter liberum, tunc in sententia adversariorum debuit hoc decretum per scientiam mediam prævideri futurum sub conditione: *si caussa decernatur*: ergo scientia media de hoc conditionatè futuro decreto dirigit decretum producendi caussam: ergo decretum producendi caussam habet essentialem connexionem cum scientia media de secuturo effectu: ergo etiam cum consecutione effectûs.

383. Jam verò alterum membrum probatur, nempe decretum concurrendi cum caussâ, esse connexum cum decreto producendi caussam. Decretum concurrendi cum caussâ procederet (vt putant adversarij) ex cognitione caussæ existentis: sed hæc cognitio caussæ existentis est virtualiter intrinsecè indistincta ab ipso decreto producendi caussam, vt suprà dictum est: ergo decretum concurrendi cum caussa, est essentialiter connexum cum decreto producendi caussam.

384. Hinc vlteriùs infertur, hoc secundum decretum, si daretur eo modo quo volunt adversarij, non fore formaliter liberum. Si enim esset formaliter liberum, posset DEVS, nolendo concurrere cum caussâ, impedire decretum prædefinitivum seu intentivum effectûs, vt fatentur adversarij: sed hoc est impossibile, quia decretum concurrendi cum caussâ pendet immediatè ab illo ipso decreto prædefinitivo, vtpote virtualiter indistincto à visione caussæ vt existentis & exigentis concursum: impossibile autem est, per exercitium liberum impediri cognitionem à qua dirigitur, & essentialiter pendet, vt per se notum est.

385. Declaratur magis. Cognitio directiva actûs liberi, debet esse conjungibilis cum actibus oppositis, hoc est, cum volitione & nolitione: sed in nostro casu cognitio directiva decreti concurrendi cum caussâ, non esset conjungibilis cum nolitione concurrendi: ergo. Major est certa. Minor probatur. Cognitio illa esset virtualiter indistincta à decreto intendente ipsum effectum: sed hoc decretum est inconjungibile cum nolitione concurrendi, alioquin posset frustrari: ergo nec cognitio immediatè directiva decreti concnrrendi cum caussâ, esset conjungibilis cum nolitione concurrendi: Ergo dicendum, hæc duo decreta, ob mutuam inseparabilitatem, esse virtualiter indistincta ab invicem, quod erat probandum.

386. Probatur Conclusio, 2. Suprà, cùm ageremus de Scientia Media, §. vltimo, probavimus, non dari in DEO Scientiam Mediam suorum decretorum vt sub conditione futurorum, eò quòd esset, & non esset impedibilis, esset, & non esset directiva &c. atqui si decretum concurrendi cum caussa esset virtualiter distinctum à decreto producendi caussam, & simul esset formaliter liberum, necessarium esset, vt per Scientiam Mediam prævideretur, quia ejus prævisio esset requisita ad dirigendum decretum producendi caussam, ne alioquin DEO accideret aliqua non prævisa conjunctio. Ergo &c.

387. Constat ergo, Omnipotentiam DEI, quæ est virtualiter indistincta à voluntate DEI, applicari sufficientissimè per vnum indivisibile decretum ad producendam caussam & effectum cum sua physica dependentia à caussa.

388. Cæterùm, quia noster operandi modus aliter se habet, propter realem distinctionem cognitionis à volitione, & propter vtriusque variationem,

tiationem, alijs & alijs objectis intercurrentibus, & propter noſtrarum potentiarum limitationem, hinc fit, quòd aliter etiam concipiamus & ordinemus operationes divinas, quàm reverà ſe habeant; & huic etiam modo concipiendi accommodamus modum loquendi, prout etiam ipſa S. Scriptura facit, dum DEVM introducit loquentem, quaſi aliquid de novo ſciret: *Nunc ſcio, quòd timeas DEVM: Videbo an verus ſit clamor, &c.* ſed de hoc infrà.

389. Itaque Ordo ille decretorum non eſt intrinſecus DEO, ſed merè extrinſecus. Nec tamen contemnendus eſt loquendi modus accomodatus huic ordini, quia ſervit ad expeditiorem apprehenſionem divinorum decretorum, ſicut ſerviunt picturæ rerum ſpiritualium, licet aliter, ac res ſe habent, repreſentent. ſufficit enim quòd ſe ita habeant modo eminentiore, vt etiam notavit P. Eſparza.

§. III.

An concurſus DEI indifferens in actu primo, determinandus à cauſſa libera, virtualiter intrinſecè diſtinguatur à decreto ponendi ipſam cauſſam in actu primo proximo expeditam, & an illud decretum ſit liberum.

390. DICO. 3. Concurſus DEI indifferens in actu primo (quid ille ſit videbimus) determinandus à cauſſa ſecunda libera, debet virtualiter intrinſecè diſtingui à decreto, quo decernitur liberè ipſa exiſtentia cauſſæ liberæ. Probatur ex dictis. Decretum decernens exiſtentiam cauſſæ creatæ liberæ, non eſt indifferens, ſed determinatè connexum cum tali determinata operatione cauſſæ liberæ, v. g. cum conſenſu: quia decretum hoc eſt ipſiſſimum decretum prædefiniens conſenſum, & procedit ex Scientia Media de conſenſu, decreti directiva: Econtra concurſus indifferens & determinabilis à cauſſa creata, non eſt cum conſenſu determinatè connexus, ſed conjungibilis cum diſſenſu: ergo concurſus indifferens eſt ſeparabilis à decreto prædefiniente conſenſum, & conjungibilis cum decreto permiſſivo diſſenſûs: ergo diſtinguuntur virtualiter intrinſecè. Magna difficultas eſt, quam ab alijs non invenio ſatis animadverſam, an iſte concurſus in actu primo indifferens, ſeu indifferenter oblatus, ſit aliquod decretum liberum, & in quo ſigno collocandus.

391. Communiſſima hactenus perſuaſio fuit, eſſe decretum formaliter liberum, & ponendum eſſe in ſigno poſteriore, poſt viſam exiſtentiam cauſſæ liberæ, proximè expeditæ ad operandum.

392. DICO tamen. 4. Repugnat hujusmodi decretum liberum in tali ſigno ponendum. Probatur. Si daretur hujusmodi decretum, procederet, & dirigeretur à cognitione divina cauſſæ creatæ vt exiſtentis, & exigentis concurſum indifferentem. atqui hac ratione jam non eſſet decretum indifferens, ſed determinatè connexum cum illo ipſo actu, cum quo eſſet connexum ipſum decretum prædefiniens actum, & decernens exiſtentiam cauſſæ: ergo repugnat; quia eſſet & non eſſet indifferens. Majorem admittunt adverſarij. Minor probatur ex dictis. Viſio cauſſæ creatæ vt exiſtentis, eſt virtualiter ipſum decretum ponendi cauſſam, eſſentialiter procedens ex Scientia Media de actu hominis futuro, & prædefiniens eundem actum, vt jam ſæpius dictum eſt: atqui omne decretum habet eſſentialem connexionem cum cognitione ſui directiva: ergo decretum offerens concurſum in poſteriore ſigno, eſſet determinatè connexum cum decreto prædefiniente: ergo etiam cum actu prædefinito: ergo non eſſet indifferens & conjungibile cum actu oppoſito.

393. Hinc vlteriùs deducitur. 1. quòd hujusmodi decretum eſſet & non eſſet ſeparabile à decreto prædefiniente actum. 2. eſſet, & non eſſet liberum. Eſſet quidem liberum ex ſuppoſitione: non eſſet autem liberum, quia procederet ex cognitione eſſentialiter connexa cum determinato actu vt futuro: ergo eſt neceſſitas antecedens vt ponatur hoc decretum, ſine quo actus non poteſt eſſe futurus. Probo conſequentiam. Si enim ſtante illâ cognitione, poſſet non poni hoc decretum, poſſet fruſtrari decretum prædefiniens, quod eſt impoſſibile.

394. DICES. Ponatur ergo hoc decretum in anteriore ſigno, ante decretum prædefiniens, ſeu ante decretum exiſtentiæ cauſſæ; non quidem abſolutum (repugnat enim, velle concurrere abſolutè cum cauſſa, & tamen adhuc eſſe liberum pro ſigno poſteriore, ad decernendam vel non decernendam exiſtentiam cauſſæ) ſed conditionatum, quaſi dicat: *Volo concurrere indifferenter, ſi decrevero exiſtentiam cauſſæ.* Reſpondeo, hoc etiam repugnare. quia hujusmodi decretum liberum deberet dirigi à Scientia Media de conſenſu futuro ſub conditione, ſi exiſtat cauſſa: ergo imprimis ſequitur adhuc, quòd non eſſet indifferens vt conjungatur cum diſſenſu: deinde eſſet inſuper nugatorium: diceret enim: quia video quòd ſi exiſtet cauſſa, exiſtet etiam conſenſus, decerno concurrere indifferenter, etiam ad diſſenſum, ſi exiſtet cauſſa.

395. Ex his apparet, non poſſe poni decretum indifferens in ſigno poſteriore, poſt Scientiam Mediam. Vtrum autem defendi poſſit, & ex quo fundamento, hujusmodi decretum disjunctivum & conditionatum ante Scientiam Mediam, paulò poſt aperiam conſiderationem meam, quam quidem ſine Authore concepi, vidi tamen poſtmodum alijs placuiſſe. Nunc

396. DICO 5. Suppoſito quòd Scientiam Mediam nullum decretum disjunctivum & conditionatum præcedat, concurſus indifferens probabiliter aliud non eſt, quàm ipſa Omnipotentia Dei, ſeu voluntas Dei neceſſaria, præcedens virtualiter

virtualiter omne Decretum liberum, & omnem Scientiam Mediam; estque voluntas æquivalenter conditionata & necessaria, vt, si existat causa creata libera, instructa cognitione indifferente ad operandum & non operandum, sequatur necessariò alteruter actus ex oppositis. Conclusio deducitur ex præcedentibus, & declarabitur in objectionum solutione. Dixi: *Probabiliter*. Nam infrà numero 406. & seq. ostendam, quâ ratione possit explicari oblatio concursûs indifferentis per ipsum decretum Prædefiniens.

397. Objicies ergo 1. Non repugnat Deum suspendere omnem concursum, etiam positâ causâ liberâ cum cognitione indifferente: ergo concursus indifferens est liber. ℞. Negando antecedens. Repugnantia autem ostensa est hoc ipso quòd probatum est, concursum indifferentem non posse esse decretum liberum subsequens Scientiam Mediam.

398. Objicies 2. & difficilius. Etiamsi positâ cognitione indifferente, non possit non sequi aliquis actus liber, adhuc tamen caussa secunda est determinanda à Deo ad individuum actûs Amoris vel Odij, vt habet communior hodie philosophia: atqui hæc determinatio fit per Decretum liberum Dei: ergo contra hoc decretum militabunt omnia argumenta à nobis allata: ergo erunt nobis quoque solvenda.

399. Ad hanc objectionem, quæ me diu suspensum habuit, dupliciter responderi potest. Primò, potest negari suppositum, scilicet, dari aliquam liberam determinationem & electionem vnius actûs liberi creati præ alio illi simillimo, pro eodem instanti: ac proinde dici potest, quòd natura cujusvis agentis liberi, fit ex se determinata ad certum actum individuum ex duobus oppositis, & pro hoc instanti, quo habet cognitionem indifferentem circa objectum A, non sit possibilis nisi vel volitio A. vel Nolitio A.

400. Respondeti potest 2. Admittendo possibilia plura individua amoris simillima, & pro eodem instanti ponibilia. Hoc inquam admisso, admittendum pariter est Decretum Liberum, offerens indifferenter concursum ad amorem A, vel Odium A. præ amore B. vel odio B. quod erit Decretum disjunctivum.

401. Quia verò à nobis ostensum est, hujusmodi decretum non posse esse in posteriore signo post Scientiam Mediam, ideo dicendum est, hoc Decretum esse disjunctivum conditionatum, præcedens ipsam Scientiam Mediam, & conjungibile tam cum Scientia Media de consensu, quàm cum Scientia Media de dissensu. Hoc autem est vlteriùs declarandum.

402. DICO itaque 6. Potest in Deo admitti Decretum disjunctivum conditionatum, quo Deus antecedenter ad omnem Scientiam Mediam liberè dicat: Si Petro decrevero talem actum primum proximum amandi vel odio habendi, tunc concurram tantùm vel ad actum amoris A. vel ad actum odij A. Hoc decretum est conditionatum, nihil absolutè decernens, & conjungibile tam cum decreto producendi aliquid, quàm cum decreto nihil producendi. Præterea hoc decretum determinat quidem Petrum ad individuum A. præ individuo B. sed non determinat ad amorem A. præ odio A. hanc enim determinationem relinquit libertati Petri.

403. Quòd autem hoc Decretum sine vllo inconvenienti dicatur præcedere omnem Scientiam Mediam, sic declaratur.

404. Illud Decretum debet præcedere Scientiam Mediam, quod est Fundamentum Scientiæ Mediæ; sed decretum determinans ad individuum actûs, salvâ libertate quoad speciem, est Fundamentum Scientiæ Mediæ: ergo debet præcedere Scientiam Mediam. Probatur minor. Illud decretum est Fundamentum Scientiæ Mediæ, quo non præcedente non potest Scientia Media affirmare suum objectum. sed illo decreto non præcedente non potest Scientia Media affirmare suum objectum: ergo &c. Major est clara. Minor probatur. Quamdiu non intelligitur facta determinatio ad individuum actûs, tam diu Scientia Media non potest affirmare suum objectum; sed non posito decreto determinante ad individuum actûs, non est facta determinatio ad individuum actûs: Ergo &c. Major probatur. Nondum factâ determinatione ad individuum, non potest Scientia Media videre caussam secundam sub conditione operantem, & se ad speciem determinantem: hæc enim operatio debet esse non solùm quoad speciem, sed etiam quoad individuum determinata: atqui Scientia Media videt caussam secundam se quoad speciem determinantem, & in aliquo determinato individuo operantem: ergo non posito illo Decreto, non potest in Deo dari Scientia Media: ergo à primo ad vltimum, illud decretum est fundamentum Scientiæ Mediæ, debetque illam præcedere.

405. Denique Decretum hoc habet aliquid de libero, & aliquid de necessario. Liberum est, quia Deus liberè eligit individuum A. vtriusque speciei oppositæ, præ individuo quocunque ex infinitis possibilibus: Necessarium est hoc decretum, quia Deus est ex sua natura necessitatus, ad fundandam Scientiam Mediam, sine quâ non posset exercere suam providentiam in producendis vel non producendis creaturis; adeoque est necessitatus ad offerendum concursum indifferentem, cum determinatione ad individuum. Sicut in productione mundi fuit quidem liber ad producendum in hoc vel illo spatio imaginario, necessitatus tamen ad producendum in aliquo spatio, supposito quòd vellet producere.

406. Postquam hæc in scholis tradideram, alius, & tertius modus occurrendi præsenti difficultati mihi incidit. Visum est inquam, absque decreto disjunctivo præcedente Scientiam Mediam, per solum Decretum prædefiniens posse explicari determinationem ad individuum, & oblationem concursûs indifferentis. Conatus

sum hoc declarare satisfaciendo vtcunque duabus objectionibus, quæ obsistere videbantur: Prima erat, quia Decretum prædefiniens actum, v. g. consensum, non est indifferens ad dissensum: atqui determinatio ad individuum debet esse Decretum indifferens, & conjungibile etiam cum dissensu, alioquin non esset tantùm determinatio ad individuum, sed etiam ad speciem. Secunda, quia non apparet, quomodo Scientia Media possit exire in actum, & videre consensum sub conditione futurum, nisi præsuppositâ determinatione ad individuum.

407. Ad vtramque hanc objectionem videtur responderi posse, oblationem concursûs indifferentis, non debere esse formalem, sed sufficere radicalem seu virtualem, & hanc contineri in Decreto prædefiniente consensum. Ostendo. Scientia Media videt independenter ab omni decreto præcedente, quòd si Petrus haberet actum primum proximum A. nullum poneret dissensum, adeoque neque dissensum A, si hic solus illi possibilis esset, nec B. si hic solus esset possibilis, & sic de cæteris. Et hoc videndo, videt Deus hoc ipso, quòd Petrus poneret vel consensum A. si hic solus illi possibilis esset, vel consensum B. si hic solus possibilis illi esset, & sic de cæteris. Ratio est, quia est Metaphysicè necessarium & evidens, quòd si Petrus consentiret per consensum A. si hic solus possibilis esset, pariter consentiret per consensum B. si illi non A. sed B. possibilis esset, eò quòd Petrus non eligat inter A. & B. hoc est inter duos consensus omnino simillimos: & hoc sensu sine vllo inconvenienti potest admitti, quòd Deus videat consensum hominis sub prædicato specifico, seu disjunctivè, quin videat determinatè ponendum consensum A. præ consensu B. quia nondum facta est vlla determinatio ad A. potiùs quàm ad B. & tamen conditionata positio vnius, si ille solus possibilis esset, arguit conditionatam positionem alterius, si alius solus possibilis esset.

408. Hac ergo Scientiâ Mediâ positâ, potest Deus per Decretum prædefiniens consensum decernere actum primum proximum A. intendendo actum secundum seu consensum A, nolendo scilicet existere vllum alium actum præter A. in quo decreto continetur virtualiter sub conditione Decretum oppositum de non admittendo ullo dissensu, nisi dissensu B. si Deus per Scientiam Mediam prævidisset, quòd Petrus habens actum primum proximum A. esset dissensurus modo paulò antè explicato. Ratio est, quia in Decreto præsente verificatur illa conditionalis determinatio, quæ à Deo poneretur ad dissensum B. si Petrus prævisus fuisset non positurus consensum. Cùm ergo in hominis potestate sit, vt existat Scientia Media de dissensu, hoc ipso est in illius potestate, vt hìc & nunc habeat concursum determinatum per decretum permissivum, seu negativè prædefiniens dissensum. Hanc considerationem alijs examinandam relinquo, quam aliqui moderni in suis prælectionibus jam amplexi sunt.

§. IV.

An Causalitas causæ Moralis arguat Decretum virtualiter intrinsecè distinctum à Decreto causante ipsam causam Moralem.

409. HOc est alterum fundamentum, quo plerique moventur, ad ponenda Decreta virtualiter distincta. Videtur enim penitus inexplicabilis causalitas meriti in præmium (eadem est ratio de precibus aliquid impetrantibus) nisi intercedat Decretum, quo decernatur præmium ob meritum, vel ob preces visas. & hoc decretum ponunt aliqui formaliter liberum, aliqui ponunt necessarium, & ajunt esse actum imperatum à Decreto prædefiniente ipsum meritum.

410. DICO 7. Implicat hujusmodi Decretum necessarium, quod habeat rationem actûs imperati pro posteriore signo. Conclusio jam est superiùs probata Observatione. 7. Et nunc declaratur in exemplo. v. g. Deus decernit Petro Gloriam propter sua merita; in quo casu ponunt adversarij duo Decreta: Primum vocant *Decretum intentionis*, immediatè procedens ex Scientia Media, quâ Deus videt: *si Petrus haberet illuminationem A. eliceret tale meritum*: hac inquam Scientiâ Mediâ positâ, ajunt, Deum elicere hoc decretum: *Ad obtinendam Petro gloriam decerno ejus existentiam & illuminationem A. & quia sum visurus meritum, volo tunc eo viso decernere gloriam Decreto executionis.* Ita quidam, qui Decretum executionis defendunt tanquam actum necessarium & imperatum, qui nimirum non potest non sequi, alioquin frustraretur actus imperans.

411. Hæc tamen doctrina non potest subsistere. Nam actus decernens immediatè gloriam, procederet ex visione meriti: sed visio meriti est virtualiter indistincta à decreto prædefiniente, seu ab actu imperante, vt suprà probatum est: ergo procederet immediatè ex ipso actu imperante: ergo actus decernens gloriam esset essentialiter connexus cum actu imperante ipsum: atqui econtra actus imperans etiam esset essentialiter connexus cum illo decreto, tanquam actu imperato: ergo essent actus mutuò connexi & ab invicem inseparabiles: sed actus ita connexi non possunt virtualiter ab invicem distingui, quia non possunt distingui realiter in tertio: ergo decretum præmians non potest esse actus imperatus necessarius, vt ponebant adversarij.

412. Alij, vt dixi, ponunt Decretum gloriæ viso merito, esse formaliter liberum, quod sic concipiunt & ordinant. Deus, inquiunt, non solùm videt per Scientiam Mediam, quòd, si Petrus haberet auxilium A, esset positurus meritum, sed etiam videt per Scientiam Mediam: si Petrus poneret tale meritum, ego liberè decernerem illi gloriam viso illo merito. Hac duplici

Scientia

Scientiâ Mediâ suppositâ, dicunt, Deum elicere decretum Prædestinationis quo dicat: *Ad obtinendam Petro gloriam, decerno illi auxilium A.* Hoc decretum Prædestinationis erat impedibile non solùm à Petro, sed etiam ab ipso Deo, si nempe etiam viso merito noluisset dare gloriam. Verùm hæc omnia corruunt ex dictis.

413. DICO itaque 8. Repugnat hoc Decretum liberum prævisum per Scientiam Mediam, & subsequens ad decretum prædefiniens præmiũ, atque ad visionem meriti. Probatur 1. Nullum decretum Dei potest esse objectum Scientiæ Mediæ, vt suprà probatum est ex eo, quòd omne decretum posterius Scientiâ Mediâ, debeat dirigi à Scientia Media præcedente, à qua etiam dirigeretur decretum oppositum: nullum autem decretum potest impedire illam Scientiam à qua dirigitur: decretum autem oppositum illi, quod esset objectum Scientiæ Mediæ, posset illam impedire; quæ omnia superiùs probata sunt: atqui decretum præmij esset objectum Scientiæ Mediæ, vt isti Authores docent: ergo repugnat. Probatur 2. Hoc decretum procederet ex visione meriti, vt ponunt adversarij: sed visio meriti est virtualiter etiam ipsum decretum prædefiniens præmium: ergo Decretum executionis esset essentialiter connexum cum decreto prædefiniente præmium: atqui cognitio ex qua procedit decretum, est inimpedibilis per oppositum decretum, quia etiam decretum oppositum per eandem cognitionem dirigeretur: ergo decretum prædefiniens esset inimpedibile per decretum oppositum decreto executivo præmij: cùm tamen adversarij velint esse impedibile per decretum oppositum decreto executivo præmij, quia, vt retulimus, supponunt, quòd Deus etiam viso merito, posset negare præmium, quia liberè præmiat actum.

414. Probatur 3. Daretur inter decretum prædefiniens & decretum executivum mutua inseparabilitas & connexio: ergo non distinguuntur inter se virtualiter: ergo non potest vnum poni ante visum meritum, & alterum post visum meritum. Antecedens probatur. Nam decretum prædefiniens præmium esset connexum cum decreto executivo, non minùs quàm cum ipso consensu & merito Petri, vtpote procedens ex Scientia Media vtriusque, & hoc concedunt adversarij. Rursus decretum executivum præmij, esset etiam essentialiter connexum cum decreto prædefiniente, vtpote procedens ex visione meriti, virtualiter indistinctâ à decreto prædefiniente: ergo &c.

415. Conclusiones hucusque positæ contra multiplicantes Decreta, & virtualiter distinguentes decretum intentionis à decreto executionis, sunt ad mentem S. Thomæ q. 19. a. 5. vbi disputat, an aliquid vt volitum possit Deo esse ratio volendi aliud, & in corpore sic concludit: *Sicut in Deo intelligere causam non est causa intelligendi effectus, sed ipse intelligit effectus in causa, ita velle finem non est ei causa volendi ea quæ sunt ad finem, sed tamen vult ea quæ sunt ad finem, ordinari ad finem. Vult ergo, NB. hoc esse propter hoc; sed non propter hoc vult hoc.* Negat ergo S. D. subordinationem decretorum divinorum, & vnius ad alterum præsuppositionem, quæ tamen asseritur ab adversarijs.

§. V.

Solvuntur Objectiones.

416. OBjicitur 1. Ex vltima conclusione sequitur, meritum & preces non esse causam moralem præmij aut doni impetrati: quia non intercedit inter meritum & præmium vlla causalitas. Non quidem causalitas physica, tum quia sic esset causa physica; tum quia meritum sæpe tempore præcessit præmij collationem: sed neque intercedit causalitas moralis. Nam causalitas moralis aliud non est, quàm quòd aliquid vt existens moveat causam physicam ad operandum, sicut mandatum Domini movet servum ad laborandum: atqui in nostra sententia meritum non movet vt visum, vt Deus conferat præmium: Vno verbo, non causat præmium mediante decreto divino, quo modo hactenus causalitas moralis semper explicata fuit. ergo meritum non est causa moralis præmij; & sic denique nec Sacramenta erunt causa moralis gratiæ, nec merita Christi erunt causa nostræ Justificationis, quæ omnia sine errore dici non possunt: ergo fatendum est, quòd decretum executionis procedat ex visione meriti: ergo est virtualiter distinctum ab intentione præmij, nam hæc est causa prædefinitiva meriti: ergo est prior merito. Non potest autem non distingui virtualiter decretum quod est prius, à decreto quod est posterius merito.

417. Respondeo, negando, quòd de ratione generica causæ moralis sit, causare effectum mediante cognitione & volitione causæ physicæ. Dicitur enim A. causare moraliter B. ideo, quia per ordinationem & intentionem causæ physicæ connectitur A. taliter cum B. vt in æstimatione communi perinde sit, ac si illud physicè causaret, vel physicè moveret causam physicam ad producendum B. sive deinde illa connexio proveniat ex vna indivisibili intentione vtriusque, sive ex volitione præsupponente cognitionem existentiæ ipsius B.

418. Et licet in humanis plerumque contingat, vt causa moralis vt jam existens, moveat causam physicam ad operandum, posset tamen etiam aliter se res habere, salva denominatione causæ moralis. In exemplo. Si ego per divinam revelationem cognoscerem, quòd si Petro darem gladium, esset crastino die pugnaturus & victurus hostem patriæ, possem hodie vno indivisibili actu sic statuere: *Do tibi gladium vt cras pugnes & vincas hostem; & propter dignitatem victoriæ, volo vt vesperi sis dominus mei fundi.* hoc casu etiamsi nulla intercederet ampliùs cognitio aut

volitio, ad quam moverer à victoria visa, vt vellem fundum esse Petri, adhuc Petrus fieret dominus fundi, & omnium judicio rectè diceret, se fundum accepisse in præmium victoriæ.

419. Hoc modo Decretum divinum in se indivisibile, ordinans tamen prædefinitivè meritum ad præmium, propter intrinsecam suam proportionem & dignitatem, quam Deus cognoscit per Scientiam simplicis intelligentiæ, adjutus insuper à Scientia Media de consensu sub conditione futuro, atque ita volens complexum ex merito & præmio, vt ex ipso volendi modo non esset volitorus præmium, nisi meritum esset ponendum, hoc inquam modo nectit decretum divinum meritum cum præmio, preces cum dono, vt in æstimatione morali perinde sit, acsi præmium physicè caussaretur à merito aut precibus, vel, acsi meritum vt existens objectivè moveret ad dandum præmium.

420. Objiciuntur 2. Varia Scripturæ Testimonia, quibus significari videtur, quòd ex visis meritis conferatur præmium. adducunt autem ex Matth. 25. verba illa: *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis &c.* & illa: *Venite benedicti Patris mei, possidete &c. esurivi enim & dedistis &c.* & ex Jacobi 2. illa verba. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni?*

421. R. In his textibus plus non contineri, quàm quòd merita sint caussa moralis præmij, sed nullus dicit, quòd vt existentia moveant Deum: Illud vltrò concedimus, hoc posterius negamus. Deinde textus allati loquuntur de Christo homine, in quo facilè possunt illi actus, etiam realiter distincti, admitti. Denique priores duo textus probarent, quòd Deus primùm in tempore decerneret gloriam, si in omni rigore intelligendi essent: dicitur enim in parabola: *Post multum verò temporis venit dominus, & posuit rationem cum eis.*

422. Apparentiùs afferri possent illi textus, quibus dicitur Deus exaudire nostras preces, respicere nostra merita, audivisse clamorem &c. R. tamen, actus divinos proponi nobis in S. Scriptura accomodatè ad modum quo solemus illos instar nostrorum actuum concipere: & ideo etiam proponuntur, quasi Deus primùm in tempore hujusmodi actus eliceret: *Nunc scio, quia times Deum. Descendam & videbo: exaudivi te etiam hac vice &c.* Sic etiam tribuit Scriptura Deo oculos, pedes & alia membra. Quia ergo actus divini simplicissimi æquivalent actibus nostris realiter distinctis, ideo illos ratione ratiocinata distinguimus, quæ tamen distinguendi ratio subsistit sine distinctione virtuali intrinseca, vt patet in distinctione graduum Metaphysicorum.

423. Dices: Ergo quando rogo Deum, vt mihi exhibeat aliquod beneficium, reipsa perinde est, acsi dicerem: *Domine, peto vt ab æterno ordinaveris has meas preces ad talem rem mihi exhibendam.* R. In adversariorum opinione ita resolvendæ erunt preces. *Domine peto vt ab æterno videris has meas preces, iisque visis decreveris mihi hanc rem.* Quid in hac, quæso, mollius ac in priore? Dicendum, quòd Petitio nostra aliud non sit, quàm manifestatio desiderij alicujus rei, & agnitio, quòd non possimus illam obtinere nisi Deo tribuente: potest etiam intervenire reflexum desiderium quo optemus, vt Deus ab æterno ordinaverit nostrum directum desiderium ad rem desideratam, quocunque modo fiat hæc ordinatio; quod nostrâ non interest.

Objici posset 3. Hæc caussalis est vera: Ideo Deus cognoscit futura, quia decernit futura: & non econtra: ideo decernit futura, quia cognoscit futura: ergo inter volitionem liberam & visionem futurorum intercedit distinctio virtualis.

424. Confirmatur. Ex SS. PP. suprà probavimus, Deum ideo cognoscere futuros nostros actus liberos, quia sunt futuri, & non econtra ideo esse futuros, quia Deus futuros cognoscit: atqui si nulla est distinctio inter visionem & decretum liberum, non minùs erit verum dicere: ideo sunt futuri, quia Deus futuros cognoscit; quàm verum sit dicere: ideo sunt futuri, quia Deus prædefinivit vt essent futuri; quæ est verissima propositio: ergo admittenda est aliqua virtualis distinctio inter decretum & visionem, & illi tribuenda prioritas.

425. Hoc argumentum non magis concludit, quàm si quis probaret, Intellectionem essentialem Dei & Volitionem essentialem virtualiter inter se distingui. Nam etiam hæc est vera: Ideo Deus se amat, quia se comprehendit, & non econtra, ideo se comprehendit, quia se amat. Vtitur quidem hoc argumento P. Aldrete ad probandam distinctionem virtualem inter illa primaria attributa, sed nobis servit instantia contra illos, qui rectiùs negant, & hoc sæculo prævalent. R. Illas caussales usurpari secundùm distinctionem formalem rationis ratiocinatæ, sicut secundùm eandem veræ sunt istæ: Deus per Misericordiam parcit, & non per Justitiam, econtra per Justitiam punit, & non per Misericordiam.

426. Ad Confirmationem R. vt etiam superiùs notatum est, per illas caussales indicare nos velle, quòd tam visio futurorum, quàm Decretum prædefiniens impediri possent per actum oppositum, quia pendent à Scientia Media impedibili ab illa voluntate, cujus actus prædefinitur.

427. Objici posset 4. S. Augustinus libro 1. ad Simplicianum q. 2. vbi exponens illud ad Romanos 9. *Vt secundùm propositum electio Dei maneret:* sic concludit. *Non tamen electio præcedit justificationem, sed electionem justificatio: nemo enim eligitur, nisi jam distans ab eo qui rejicitur.* Respondet sufficienter P. Mart. Esparza, illud *Jam*; non esse intelligendum præsuppositivè, in genere quasi caussæ efficientis, sed formaliter in genere caussæ formalis, quatenus ipsa electio est discretiva

discretiva electi a reiecto. Eodem modo potest explicari illud ad Romanos 8. *Quos præscivit, & prædestinavit.* Cæterùm, vtrumque locum explicabo in Prædestinatione, quia est celeberrimus qui affertur pro Prædestinatione Mercenaria, ex præviſis meritis; vnde, quia plerique ex adversarijs defendunt Prædestinationem gratuitam, illis non minùs quàm nobis explicandus est.

§. VI.

Ordo Signorum breviter absolvitur.

428. EX hactenus disputatis facile est ordinem signorum virtualiter distinctorum construere, in quo cæteroquin vix duo authores conveniunt, quod provenit ex supervacanea multiplicatione decretorum.

In primo itaque signo ponitur Scientia Simplicis Intelligentiæ, quâ DEVS intelligit, quid sibi possibile sit, & quæ sint rationes insitæ naturis rerum, quibus DEVS allici potest ad aliquid extra se producendum vel non producendum. Cognoscit item, esse possibilia plura individua actuum liberorum in agentibus creatis; insuper cognoscit determinationem ad individuum ad se pertinere. Cognoscit insuper, in se non posse existere scientiam eventuum liberorum conditionatorum quoad speciem, nisi priùs à se fiat conditionata determinatio disjunctiva ad individuum. Cognoscit denique, se esse necessitatum ad faciendam aliquam hujusmodi determinationem, vt nempe ponat fundamentum Scientiæ Mediæ, sine qua non posset habere debitam providentiam.

429. In secundo Signo, ponitur Decretum conditionatum disjunctivum, determinans individua actuum liberorum.

In tertio signo, ponitur Scientia Media de consensu Petri, v. g. cum auxilio A. In quarto Signo, ponitur decretum quo DEVS intendit Petri gloriam, per talem consensum & reliqua media, quæ omnia ordinat à primo vsque ad vltimum, nullâ ampliùs intercurrente aut interpolante Scientiâ Visionis, dirigente aliquod posterius decretum. Quodsi alicui non arridet illud decretum disjunctivum conditionatum, potest auferre secundum signum, & absolvet omnia tribus signis.

§. VII.

Argumentum vniversale, quo probatur, vnicum decretum absolutum post Scientiam Mediam admittendum esse.

430. ARgumenta specialia hactenus relata, possunt ad vnum reduci hoc modo.

Si possent admitti plura decreta absoluta, tunc vnum illorum ponendum esset in signo priore, virtualiter distincto, & alterum in signo posteriore: sed hoc est impossibile: ergo &c. Majorem admittunt omnes. Minor probatur. Si vnum poneretur in signo priore virtualiter distincto à posteriore, tunc alterutrum deberet esse separabile ab altero, nam sine hac separabilitate non datur in decretis liberis virtualis distinctio, quia non datur realis distinctio in tertio. Atqui neutrum esset ab altero separabile, & hoc ex proprio modo tendendi in suum objectum: ergo est impossibile vnum poni in signo priore, & alterum in posteriore. Minor probatur, primò quoad illud decretum, quod poneretur in signo priore. Decretum primum esset decretum Intentionis vltimi finis, ordinando ad illum omnia media, eo ordine quo DEVS per illa finem consequi intendit: ergo hoc decretum est volitivum omnium mediorum, quæ postea in executione conducent. Sed si datur aliquod decretum posterius, illud etiam est vnum ex medijs, ergo primum decretum est volitivum posterioris decreti: sed decretum efficax est essentialiter connexum cum omni eo cujus est volitio: ergo primum decretum erit connexum cum posteriore.

431. Probatur jam etiam quoad secundum membrum, nempe decretum posterius fore essentialiter connexum cum priore. Omnis volitio DEI ita vult objectum, vt simul etiam velit seipsam: sicut omnis cognitio cognoscit seipsam: ergo vult seipsam secundùm eum statum & conditionem in quo actu ponitur, dum ponitur. Nam DEVS debet omnia velle perfectissimo modo: est autem perfectissimus modus, ita velle aliquid, vt sit expressè & reflexè volitum secundùm eum statum in quo ponitur, & omnis alius modus volendi est imperfectus. Atqui posterior volitio ponitur in eo statu, quo ordinatur tanquam medium ad vltimum finem: ergo vult seipsum vt medium ordinatum ad talem finem: atqui sic habet essentialem connexionem cum decreto Intentionis primo, supra quod se reflectit: ergo est mutua connexio & inseparabilitas: ergo excluditur virtualis distinctio.

CONTROVERSIA III.

An, & quo sensu DEVS necessitetur ad faciendum Optimum.

432. DE hac Controversia si quis velit sub terminis generalibus pronuntiare, multis incommodis exponetur, quocunque se verterit. Si enim omnimodam indifferentiam, & liberrimam volendi nolendivé quidvis, & in quibuscunque circumstantijs, asseruerit, vexabitur auctoritate gravissimâ & ineluctabili Sanctorum Patrum. Si neget, videbitur DEO aliquam creaturarum indigentiam attribuere, & plenum in eas dominium auferre. Hinc orta est ea quam videmus Doctorum in hoc puncto discordia. Quodsi res ipsa distinctiùs & membratim examinetur, vix poterit esse dissensio.

433. Prima Sententia est Raymundi Lulli *apud Vasquez 3. p. disp. 1. n. 10.* DEVM fuisse quidem liberum simpliciter ad aliquid vel nihil creandum,

andum, fuisse tamen physicè seu metaphysicè (in præsenti pro eodem sumuntur) necessitatum, ex suppositione quòd vellet aliquid creare, ad faciendum optimum ex omnibus possibilibus, nempe ad vnionem hypostaticam producendam. Hæc sententia est singularis, & à multis errori proxima censetur. Potuisset enim DEVS nullam creaturam ad finem supernaturalem elevare, & totum vniversum in statu puræ naturæ relinquere, vt suo loco dicetur.

434. Secunda Sententia esse posset, saltem ex suppositione elevationis Naturæ humanæ ad finem supernaturalem, fuisse necessariam Incarnationem. Hanc sententiam non quidem absolutè vult asserere P. Esparza, in eam tamen se vehementer propendere fatetur in libello de Incarnatione q: 17. §. vlt. Verùm inspectis insuper illis quæ tum in eodem libello, tum in prima parte docet, meo quidem judicio debet illam absolutè tenere. Nam in libello deIncarnatione quæst. 6. totâ docet, tantam esse connexionem naturalem inter Gratiam sanctificantem & Vnionem hypostaticam, vt contra naturam Gratiæ esset eam existere, & non habere pro caussa saltem meritoria Personam divinam Incarnatam, & hoc quidem ait *q: 17. prope finem*, fore Miraculum, quale in præsenti Providentiæ ordine nullum vnquam fuit, nullum erit, nec vlla ratio persuadet, posse pro aliqua rerum opportunitate esse conveniens: ait insuper, hoc miraculum fore impeditivum majoris boni connaturalis ipsiGratiæ(nempe existentiæ Christi) & quidem omninò incompensabilis.

435. Deinde verò in prima parte *q. 28. a. 9. prope medium* docet, Deum esse metaphysicè necessitatum, ne cuiquam rei existenti neget bonum ipsi connaturaliter debitum, nisi factâ compensatione per aliquod aliud bonum saltem æquale. Ex his subsumo. Atqui si stante elevatione hominis ad gratiam, non daretur Christus, denegaretur gratiæ bonum connaturaliter debitum, nullo alio bono compensabile, vt hic author docet. ergo sub hac hypothesi Deus est metaphysicè necessitatus ad mittendum Christum. Ab hac doctrina recedemus acturi de Incarnatione, vbi dicemus, Christum non fuisse venturum Adamo non peccante; quam sententiam cùm P. Esparza problematicè doceat, fateri cogitur, vnum ex relatis ipsius principijs probabiliter negari: nos ergo negabimus connexionem illam gratiæ cum caussa meritoria.

436. Tertia sententia est P. Granadi *de Volunt. Dei tr. 2. disp. 3.* qui imprimis advertit, discrimen inter entia inæqualis perfectionis. Nam quædam sunt, inter quæ possibile semper est perfectius & perfectius in infinitum, ita vt optimum non sit possibile, v. g. inter species vnius generis, & inter individua vnius speciei, quorum plura simul sumpta habent plus perfectionis quàm vnum solum: sed quia non potest dari numerus supremus, ideo non potest in hoc ordine dari optimum: & in his evidens est, Deum non necessitari ad optimum, cùm sit impossibile, prout etiam observat S. Thomas *q. 47. a. 3. ad 2.* Alia autem, inquit Granadus, sunt, in quibus non abitur in infinitum, sed certus quidam terminus reperitur; cujusmodi sunt ea, quæ spectant ad extrema contradictoriè opposita, v.g. Incarnatio, Non-Incarnatio, Prædestinatio, Nonprædestinatio, Existentia mundi, Nonexistentia mundi. De his ergo docet Granadus, Deum non solùm semper facere & fecisse optimum, sed ad hoc volendum necessitari à sua nativa bonitate, ingenio, & propensione, vt moraliter non possit id nolle, quamvis habeat potentiam physicam ad nolendum. Eandem sententiam docet P. Ruiz *de Volunt. Dei disp. 9. s. 3. n. 7. & seqq.* Porro hanc Moralem necessitatem ait Granadus consistere in hoc, quòd licet Deus physicè posset aliter facere, nunquam tamen aliter facturus sit, ob summam propensionem.

§. I.

Nullâ factâ suppositione datur in Deo summa Indifferentia in Actu primo.

437. DICO 1. Nulla datur Absoluta Moralis Necessitas in Deo faciendi Optimum, v. g. creandi mundum. Ita communis cæterorum. Dixi: *absoluta.* Hoc est: nullâ factâ hypothesi, de qua exceptione in seqq. dicetur.

Probatur Conclusio 1. Auctoritate S. Augustini, qui octuaginta trium quæstionum (quæ habentur in Tomo 4.) quæstionem vigesimam secundam sic orditur. *Vbi nulla indigentia, nulla necessitas: ubi nullus defectus, nulla indigentia: nullus autem defectus in Deo; nulla ergo necessitas.* quibus verbis complectitur S. Augustinus omnia argumenta, quibus sententia contraria potest efficaciter impugnari. Itaque

438. Probatur Conclusio 2. Ratione. Si Deus moraliter necessitaretur ad producendam aliquam creaturam ex intentione majoris gloriæ inde resultantis (vt volunt adversarij) Deus indigeret creaturis ad satiandum suum naturalem & innatum appetitum gloriæ, nec posset creaturam contemnere, nisi vim sibi inferendo, & contra suam inclinationem pugnando, eamque vincendo; sed hæc non solùm ex terminis Deo indigna apparent, sed etiam imperceptibilia in natura suprema, non habente aliam superiorem, cui velit in tali victoria placere, eò quòd superiori naturæ placeat aliquid fieri contra inclinationem inferioris: ergo si Deus potest creaturas velle & nolle, dicendum est, quòd non magis ad volendum quàm ad nolendum inclinetur. Et hoc significat Scriptura Sap. 11. *Quoniam tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum* (hoc est, sicut statera in neutram partem magis inclinatur, ita nec Deus ab orbe terrarum) *& tanquam gutta roris antelucani quæ descendit in terram:* hoc est, nullo pondere eam impellit, sed evanescit.

Et

Et sanè sine hoc æquilibrio non apparet, quomodo cum veritate diceretur Deus Bonum sibi sufficiens, æquivalens omnibus, se solo infinitè felix, in se tanquam in centro quiescens.

439. Ad hanc rationem rèducuntur, meo quidem judicio, omnes aliæ, quæ multipicatis verbis solent ad probandam conclusionem adduci. Optima denique probatio erit, Solutio objectionum; sine ratione enim convincente, non est Deo necessitas imponenda. Et quidem argumenta P. Granadi nimium probant, nempe Metaphysicam necessitatem, vt obsèrvârunt Lugo, Derkennius, & alij, quapropter non est operæ pretium ea referre.

440. Præcipua objectio est ex authoritate sanctorum Patrum, & omnium difficillimè loquitur S. Anselmus in libro: *Cur Deus homo.* Cæterùm quia asserit Metaphysicam necessitatem, etiam adversarijs explicandus est. Ait enim, tam fuisse Deum necessitatum ad Incarnationem, quàm ad non mentiendum. Dupliciter autem exponi potest. Primò, quòd loquatur ex suppositione promissionis factæ Adamo in paradiso; quò videtur spectare exemplum de necessitate non mentiendi. Secundò, ex suppositione quòd voluerit exigere condignam satisfactionem, hæc enim non nisi à Persona divina exhiberi potuit. Sanè nisi has explicationes reciperet S. Anselmus, esset sibimet contrarius. Nam in quintum caput Epistolæ ad Romanos, in illa verba: *Commendat autem:* fatetur fuisse Deo possibiles alios modos nos liberandi.

441. Aliorum Patrum Testimonia, non probant absolutam necessitatem, sed ad summum necessitatem ex suppositione, vt explicabitur §. sequente. Cæterùm variæ explicationes adhiberi possunt, non quòd omnes conveniant singulis, sed hæc illi, alia alteri. Primò aliqui intelligi possunt, quòd Deus semper operetur optimo modo, sine defectu, inordinatione, aut imperfectione morali: sine malitia aut imprudentia, & hoc contra Manichæos. Secundò, quòd Deus semper faciat optimum, hoc est convenientissimum fini sibi liberè præfixo, quod est Deo metaphysicè necessarium, quia voluntas Dei efficax est. Tertiò, quòd Deus semper faciat suum beneplacitum. quod autem Deus vult, rectè dicitur optimum, per denominationem extrinsecam à beneplacito Dei, esto quoad prædicata intrinseca sit minus bonum suo oppositio. Sic si Deus præciperet Matrimonium, esset melius cælibatu, sed non nisi per denominationem extrinsecam, & à forma extrinseca, videlicet præcepto divino. Ratio est, quia Deus est bonum vniversale, cui omnia bona particularia debent subordinari & conformari, & quò magis ejus beneplacito conformantur, eò sunt meliora extrinsecè. Quartò intelligi possunt PP. quòd Deus in hoc vniverso constituendo, procuraverit optimum non simpliciter, sed respectivè, scilicet secundùm congruentiam & proportionem pulchritudinis & decoris partium in ordine ad totum, quod resultat ex productione vniversali ordinis naturalis & supernaturalis defacto existentis, ad cujus pulchritudinem non ita faceret abundantia perfectiorum creaturarum. Quintò denique quòd Deus faciat optimum observando leges seu exigentias inditas rebus. Quâ verò necessitate Deus ad hæc adstringatur, jam declarabitur.

§. II.

An Deo insit aliqua necessitas sic vel sic operandi ad extrà, ex suppositione.

442. PRima Sententia negat, & fatetur, quòd Deus potuisset, absque vllo Sapientiæ & Bonitatis præjudicio, totum Cœli concavum replere scarabeis, aut araneis, per totam æternitatem: Angelos item privare semper omnibus speciebus intelligibilibus, omnique concursu ad vllam cognitionem: Homines constituere supra capita, pedibus sursum elevatis, extra cœli ambitum, dentes inserere cavitatibus oculorum, & oculos gingivæ seu mandibulæ, & hujusmodi plura, atque hæc vniversaliter in omnibus & semper. Ita ferè sententiam hanc proponit P. Esparza, vt vel ex ipsa propositione appareat monstrosa.

443. Secunda sententia docet, inesse Deo necessitatem ex suppositione, quòd velit creare mundum, vt creet cum ea partium inter se coordinatione & proportione quam exigunt. Item, inesse Deo necessitatem observandi deinceps Leges insitas rerum naturis, quas philosophi exigentias seu appetitus innatos vocant. Hanc autem necessitatem dicunt esse Moralem, fundatam in duplici necessitate Metaphysica, seu potiùs ab his indistinctam. Prima est, vt Deus non nisi rarò dispensèt in hujusmodi legibus, illis contraveniendo. Secunda est, ne vnquam dispensèt, nisi per aliud vel æquè bonum, vel etiam melius compensèt, vt sic semper omnis defectus seu deformitas in vniverso caveatur.

Hanc Sententiam præ cæteris accuratè & nervosè tractavit P. Esparza *q. 28. totà*, secutus in hoc, vt in pluribus Magistrum suum P. Antonium Perez *disp. 6. de Volunt. Dei c. 5. à n. 45. & seqq.* qui denique ait, conclusionem non indigere probatione: quis enim dicat, non habere Deum necessitatem ne decernat producere solas muscas?

444. In hac sententia imprimis modus loquendi seu vsurpandi vocabulum *necessitatis Moralis* mihi non admodum placet, quia deceptorius est, & à communi modo loquendi recedit. Hactenus apud Theologos necessitas Moralis vsurpabatur hoc sensu, quòd sit vehementissima inclinatio, cui quidem physicè possit contraveniri, defacto tamen nunquam contravenietur. Falsum autem est, dari in Deo hujusmodi inclinationem, nunquam dispensandi in legibus naturæ, vt fatentur isti authores: falsum itidem est, nunquam

quam Deum dispensare, vt etiam fatentur. ergo qui absolutè poneret in Thesi: *Datur in Deo necessitas moralis observandi leges naturæ:* deciperet lectores. Omisso ergo singulari hoc loquendi modo, de reipsa videamus.

445. DICO 1. Duplex Metaphysica necessitas assignata ab his authoribus, non est distinguenda, sed ad vnam reducenda, nempe ad necessitatem Metaphysicam nunquam dispensandi sine compensatione; ac proinde necessitas Metaphysica rarò dispensandi, ad rem non pertinet. Probo. Vel potest Deus frequentem dispensationem compensare meliore vel æquali bono seu ornamento vniversi, vel non potest: si non potest: ergo sufficit ponere necessitatem Metaphysicam non dispensandi sine compensatione, jam enim in hac includetur necessitas Metaphysica non dispensandi frequenter. si potest compensare frequentem dispensationem; ergo non datur Metaphysica impossibilitas frequenter dispensandi; nam quod impossibile st negari exigentijs rerum, compensari non potest, quia compensatio substituitur illi quod negatur cùm deberetur.

446. Ratio à priori est: quia tunc solùm intelligitur facta sufficiens compensatio boni debiti, quando per compensationem non diminuitur pulchritudo & æstimabilitas vniversi, & æquè parùm offenderet illum, qui totum artificium intueretur, atque non offenderetur, si nulla dispensatio facta fuisset. atqui si hoc observaretur, vniversum non recusaret frequentem dispensationem: ergo ideo solùm potest esse impossibilis frequens dispensatio, quia est impossibilis ejus quà frequentis compensatio.

447. Conclusionem hanc ideo posui, quia non est adeo certum, non posse etiam frequentem dispensationem compensari, præsertim cùm vix possibilis sit regula cognoscendi, quanta debeat esse frequentia dispensationum, quam hi Authores volunt repugnare.

448. DICO 2. Probabilius est, inesse Deo Metaphysicam necessitatem nunquam dispensandi in natura, nisi ordinando illam dispensationem ad aliquid saltem æquivalens, respectu totius vniversi, adeoque compensandi illud malum, quod per dispensationem infertur naturæ, & quoad hoc sentio cum secunda sententia.

449. Et vt in exemplo res faciliùs apprehendatur: Si Deus nollet concurrere cum igne ad calefaciendum, deberet hoc ordinare ad aliquid æquè bonum, vel melius, quàm esset vniverso concursus igni juxta suam exigentiam exhibitus, & quidem (quod notandum est) ad aliquid incompossibile cum concursu; non enim ad compensationem quam requirimus, satis est poni in vniverso aliquid æquivalens illi, quod alibi negatur aut tollitur: sic non fieret compensatio, si igni A. negaret concursum, & alibi produceret ignem B. cumque illo concurreret; vel si destrueret Angelum A. & produceret alium perfectiorem illo: hæc inquam non esset illa compensatio, quam requirimus: debet enim illud bonum quod supponitur bono denegato, aliquo modo includere vel connotare aut supponere hanc ipsam denegationem, ita vt hæc denegatio, quæ alioquin esset quædam in vniverso deformitas, adjuncto alio evadat ejus ornamentum & decus. sic Deus, quando noluit concurrere cum igne Babylonico ad comburendos pueros innocentes, & quando noluit concurrere cum leonibus ad devorandum Danielem, ordinavit hæc ad ostendendam in istis circumstantijs curam suam innocentum, eorumque defensionem ac protectionem, contra quamcunque potentiam humanam & machinationes æmulorum, item ad vlciscendam impiorum iniquitatem &c.

450. Ejusdem compensationis exempla habentur in cæteris nobilioribus Fidei nostræ Miraculis; Humanitati Christi compensatur propria subsistentia per Divinam: Accidentibus Eucharisticis compensatur sustentatio substantiæ panis per eorundem creationem, & Corporis Christi continentiam: retardatio motûs solaris, compensata est consummatione victoriæ, cedentis in singularem gloriam Dei, & promotionem fiduciæ in Deum. Nunc conclusio sic declarata

451. Probatur. 1. Authoritate S. Thomæ *in 4. dist. 46. q. 1. a. 2. quæstiuncula 1.* qui impugnat quorundam opinionem, volentium rebus creatis nullas inesse Leges, vi quarum illis certi effectus debeantur, & quas Justitia providentialis Dei debeat attendere: sed ex libera Dei voluntate provenire, quòd v. g. ignis potiùs calefaciat, quàm frigefaciat, & sic τὸ *esse justum*, & *esse ad placitum*, in Deo idem esse. Huic opinioni objicit S. D. inter alia glossam in caput vndecimum Epistolæ ad Romanos, supra illud: *contra naturam misertus es. Deus*, inquit D. Thomas cum glossa, *creator & conditor omnium rerum, nihil contra naturam facit, sicut nec contra seipsum, &c. ergo nihil potest facere contra ordinem Justitiæ in rebus constitutum.* Deinde in C. dicit, quòd in Deo Justitia superaddat voluntati ordinem divinis effectibus convenientem, secundùm quod vnum alteri proportionaliter adæquatur. *Vnde patet*, inquit paulò pòst, *quòd non ex hoc tantùm aliquid dicitur esse justum, quia est à Deo volitum, sed quia est debitum alicui rei creatæ, secundum ordinem creaturæ ad creaturam.* Deinde in responsione ad secundum, consentaneè nostris conclusionibus, distinguit inter necessitatem absolutam, & necessitatem ex suppositione. *Luto*, inquit, *non est magis debitum, quòd ex eo formentur vasa nobilia potiùs quàm ignobilia: sed cùm ex luto formatum est vas nobile, nobilitati illius vasis est debitum, vt ad vsus convenientes deputetur. Similiter quòd Deus talem creaturam producat qualem voluerit* (ecce! libertatem oppositam necessitati absolutæ) *indifferens est ad rationem Justitiæ; sed quòd aliquà naturà productà ei attribuatur, quod illi naturæ competit, hoc ad ejus Justitiam pertinet, & contrarium ejus Justitiæ repugnaret.* Ratio

est mani-

est manifesta quia ex ipsa nominis impositione constat, quòd illud opus non dicatur *Justum* esse, seu pertinens ad Justitiam, cujus oppositum si fieret, non esset contra Justitiam: alioquin omnis donatio dici posset actus Justitiæ, quod absonum est. ergo vt opus dicatur justum, debet oppositum esse repugnans Justitiæ, & arguere defectum Justitiæ. Jam verò quando seu formaliter seu æquivalenter præstatur quod debetur, satisfit Justitiæ: ergo ad alterutrum Deus tenetur, non quidem ex obligatione morali, quæ in Deo dari non potest, vt in Tractatu de Incarnatione probabitur: ergo ex necessitate Metaphysica.

452. Pergit deinde S. Thomas. *Similiter Deus indifferens est, quantùm ad Justitiam ejus, vt det gratiam vel non det, cùm donum gratiæ non sit naturæ debitum; sed postquam gratiam contulit, quæ est merendi principium, ad judicium ejus pertinet, vt pro meritis præmia reddat; & sic ex suppositione voluntatis Justitia causatur.*

453. Probatur Conclusio 2. Authoritate Patrum sanè gravissimâ, & indeclinabili, si duo observentur. Primum est, hoc ipso quòd Patres asseruerint, defacto Deum omnia fecisse modo convenientissimo, perinde planè esse, ac si dixissent, ita facere debuisse. Ratio est, quia ex nullo alio fundamento hoc tam constanter contra Gentiles & Manichæos potuerunt asserere, quàm quia id spectat ad Sapientiam & Bonitatem divinam: ex hac enim intulerunt, omnia semper optima facta esse; quæ illatio non fuisset legitima, si aliter fieri potuisset.

454. Secundò advertendum est, quando Patres dicunt, Deum ita semper optimum fecisse, vt melius fieri non potuisset, non esse intelligendos in hoc sensu, quasi non potuisset fieri vlla Extensio Bonorum Majorum, vltra ea quæ defacto producta sunt. Fatemur enim Deum posse dispensare in legibus naturarum, compensando per aliquid melius: sensus igitur est, factum semper esse optimum, & non posse esse melius, prout tò *Optimum* & *Melius* opponitur defectui & deformitati, adeoque quatenus omnem deformitatem seu disproportionem excludit, quemadmodum ex Philosopho virtus dicitur esse dispositio ad optimum, hoc est, ad actum non disconvenientem ex vlla parte à recta ratione etiamsi non sit optimus, vt melior dari non possit. His observatis audiamus jam ipsos Patres.

455. S. Augustinus libro 3. de lib. arb. c. 5. *Quidquid tibi verâ ratione melius occurrit, hoc scias fecisse Deum, tanquam bonorum omnium conditorem.* Libro de Quantitate animæ c. 33. *Dei Justitiâ factum est, vt non modo sint omnia, sed etiam sic sint, vt omnino melius esse non possint.* & c. 36. ait, ita Deum omnia naturæ gradibus ordinâsse, vt contemplatorem Vniversitatis *nulla offenderet ex vlla parte deformitas, omnisque animæ pœna vel præmium conferret semper aliquid proportioni justæ pulchritudinis dispositionique rerum omnium.* Lib. 4. de Genesi ad lit. c. 16. *Bona facere si non posset, nulla esset potentia; si autem posset nec faceret, magna esset invidentia. Quia ergo est Omnipotens & Bonus, omnia valde bona fecit.* Lib. 1. contra adversarium legis & Prophetarum c. 14. *Aut verò vsque adeo desipiendum est, vt homo videat melius aliquid fieri debuisse, & hoc Deum vidisse non putet, aut putet vidisse, & credat facere noluisse, aut voluisse quidem, sed minime potuisse? avertat hoc Deus à cordibus piorum!*

456. S. Chrysostomus hom. 30. in caput. 12. 1. ad Corinth. *Certè enim, quod optimum rectissimumque factu fuit, hoc illum voluisse consentaneum esse debet.*

S. Athanasius Orat. 3. contra Arianos. *Quod enim facit, idipsum & vtile hominibus, & aliter fieri non decuit. Porro quod vtile & decorum est, id suâ curâ & providentiâ instituit.*

S. Basilius hom. 9. *Vnum hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quòd cùm simus boni Dei opificium, & ab illo constemus, omnia circa nos tam modica quàm magna dispensante, nihil nobis accidat illo non volente & quòd nihil eorum, quæ nobis accidunt, malum sit, aut tale, vt melius illo aliquid excogitare queamus.*

457. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum. *Cùm Deus sit bonus, si cessarit vnquam benefacere, Deus quoque esse cessabit.*

S. Dionysius de divinis Nominibus c. 8. *Justitiâ Deus laudatur, quòd sua cuique pro dignitate tribuat, quod modum, pulchritudinem, ordinem, ornatum, omnesque distinctiones & ordines, termino qui verè æquissimus est, vniuique definiat, & omnibus suæ cuique actionis auctor sit. Divina enim Justitia omnia disponit & determinat, omniaque non confusa inter se, nec permixta custodiens, quod cuique accommodatum est, tribuit pro cujusque dignitate.*

458. S. Damascenus lib. 2. de Fide c. 29. *Si Dei voluntas Providentia est, omnino necesse est, omnia quæ providentiâ fiunt, secundùm rectam rationem optima & Deo decentissima fieri, vt non sit ea melius fieri.*

459. Respondent adversarij dupliciter. Primò aliqui dicunt, Patres plus non velle, quàm quòd Deus necessitetur ad faciendum semper suum placitum; id autem quod Deo placet, est optimum, non quidem intrinsecè, sed extrinsecè. Respondent alij, Deum semper operari optimum (ex mente Patrum) respectu finis sibi præfixi, scilicet gloriæ suæ hoc & non alio modo quærendæ.

Sed contra est, quia licet alia quædam SS. Patrum dicta (quæ proinde non retuli) possint & debeant ita intelligi, quando, vt jam supra monui, loquuntur de necessitate absoluta, & nullâ facta suppositione, attamen in Testimonijs allatis, non potuit hæc fuisse mens illorum Patrum. Intentio scopusque eorum erat, asserere, tueri, & docere adversus Gentiles & hæreticos Providentiam Dei circa res omnes creatas, & quòd Deus non sit auctor malorum quà talium. Jam, si tantùm asserere voluissent, actus Dei, hoc ipso quòd sint divini, semper esse optimos, Deum sem-

per obtinere id quod vult, & eo modo quo vult, non tam ejus providentiam, Sapientiam, & in benè operando constantiam ac Bonitatem, quàm ejus Potentiam & Liberum arbitrium asseruissent, & nihil contra adversarios docuissent, nec eorum errori doctrinaliter occurrissent, vtpote qui non fuerunt solliciti de Bonitate actuum divinorum in se, nec quòd Deus semper obtineat quod vult, hæc enim possent stare cum neglectu inferiorum, eò quòd Deus illa non curaret, & hoc illi volebant, nempe imperfectam & defectuosam esse providentiam divinam circa res creatas, vtpote non caventem, ne multa contra debitum rerum ordinem fierent.

460. Ex opposito Patres asseruerunt & defenderunt, nihil ab adversarijs adduci posse inordinatè factum, ita vt præjudicium afferat vniverso, & non potiùs illi sit optimum: & quamvis non semper nobis hoc in se appareat, semper tamen id esse præsumendum præsumptione fundatâ in infinita Sapientia & bonitate Dei, cui repugnaret hujusmodi Vniversi turbatio & deformitas.

461. Probo nunc Conclusionem 3. Ex illo communi principio, quòd Deus vt Auctor naturæ non possit violare leges naturæ. Hoc sanè non potest alium sensum habere quàm hunc: Deus hocipso quòd sit auctor naturæ, necessitatem habet servandi naturas rerum indemnes: vel: Deus hoc ipso quòd sit auctor naturæ, necessitatur ad satisfaciendum legibus naturæ, nisi malit bonum debitum bono indebito compensare. Vel: Deus hoc ipso quòd sit auctor naturæ, ita adstringitur legibus naturæ, vt si non posset bonum debitum compensare bono indebito, necessitaretur ad observandas leges naturæ. Nisi enim hoc sensu reduplicetur Author naturæ, evadet sensus ridiculus, qualis est iste: *Deus vt auctor Naturæ, hoc est vt observans leges naturæ, non potest eas violare.*

462. Probatur deniqúe Conclusio à priori, ratione quam sancti Patres passim insinuarunt. De essentia creaturarum est, vt sint aptæ manifestare perfectionem Dei sibi communicatam, vel in sui productione exercitam: ergo pariter combinationes quarumcunque creaturarum debent etiam ordinari ad manifestandam perfectionem divinam, non solùm disparatè, & seorsim singulæ, sed vt combinatæ & simul sumptæ; nam hæc combinatio etiam quà talis, est effectus non temerè productus: vnde sicut conjunctio Metaphysica prædicatorum, debet esse manifestativa specialiter divinæ perfectionis, nec satis est, singula prædicata seorsim esse apta manifestare perfectionem Dei, ad hoc vt inter se possint identificari, alioquin omnis chymæra evaderet possibilis: ita non nisi illa physica conjunctio & combinatio creaturarum debet esse possibilis, quæ etiam quà talis specialiter sit apta manifestare perfectionem Dei, v. g. ejus Sapientiam practicam quâ Deus constituitur exactissimus artifex & architectus: Subsumo. atqui si Deus posset ordinem rerum quocunque inepto modo (exempla supra dedimus) disponere, hujusmodi dispositio non solùm nullam divinam perfectionem manifestaret, sed potiùs vnicè impelleret intuentes hujusmodi confusionem rerum ad judicandum quòd hujus confusionis auctor vel ignoraverit, quo ordine res quævis esset ponenda, vel voluerit ineptire & nugari. ergo impossibilis est hujusmodi arbitraria rerum creatarum dispositio & confusio.

463. Scio responsionem solennem esse, hujusmodi confusionem posse servire & intendi à Deo ad demonstrandum suum absolutum & perfectissimum Dominium, vel Omnipotentiam. Ego tamen huic responsioni non possum acquiescere: ad quam proinde enervandam

464. Observandum est, quòd major perfectio Dominij non sit desumenda ex eo, quòd quis possit circa rem suam plures actiones exercere, quàm possit alius ex defectu potentiæ physicæ: sic qui procul distat à suo fundo, non potest exercere illos actus, quos potest alius suo fundo præsens, & tamen alter non est minùs dominus: idem dic de eo qui non potest bibere suum vinum, aut videre suas imagines, quarum est Dominus. Eodem modo si quis esset impeccabilis, sicut fuit Christus, non posset exercere circa suas pecunias operationes illicitas v. g. prodigalitatis quas potest alius, & tamen ex hac impotentia non infertur defectus aliquis dominij: Ratio est, quia dominium vnicè diminuitur ex hoc, quòd alius habeat jus in tali re, & vigore hujus juris possit alteri reddere vsum aliquam illicitum aut etiam invalidum. Hoc observato evanescit data responsio. Si enim Deus ideo solùm non potest ineptè disponere res creatas, vt habeant intrinsecam deformitatem, quia hoc dedecet ipsius Bonitatem & Sapientiam, jam non minuitur perfectio Dominij, quia hæc impossibilitas non inducitur ab alieno jure Deum obligante, sed ab ipsa perfectione Dei: ergo ad perfectionem Divini Dominij ineptè requiritur, posse in disponendis & confundendis rebus creatis ineptire.

465. Æquè parùm satisfaciunt, qui dicunt, talem rerum deordinationem, ostendere specialiter Omnipotentiam Dei. Hi sanè non advertunt, quòd Omnipotentia Dei aliud non sit quàm voluntas Dei; & hæc duo: *Posse aliquid facere, & posse velle.* in Deo esse idem; adeo vt graves Doctores existiment, ne quidem ratione ratiocinatâ distingui: illi verò qui sic distingui volunt, fatentur tamen, quòd Omnipotentia Dei, sub formali suo conceptu, sit subordinata voluntati, & quasi merum Medium ad consequendum finem. Quapropter illud solùm potest facere Omnipotentia Dei, quod Deus potest velle: ergo priusquam statuatur, an Deus aliquid facere possit, videndum & examinandum est, an deceat Deum illud velle: ergo ostendere suam Omnipotentiam, aliud non erit, quàm ostendere, se aliquid posse velle & reipsâ velle. Vlteriùs, Deus non potest velle,

velle, nisi cognoscat practicè, objectum tale esse bonum, hoc est, aptum ad manifestandum perfectionem divinam; hæc autem perfectio non potest præcisè esse: *posse esse volitum*: non enim ideo objectum est Bonum, quia est volibile, sed ideo est, & cognoscitur esse volibile, quia est & cognoscitur esse bonum: ergo Sapientia practica Dei non proponit objectum præcisè bonum hoc sensu, quòd sit *volibile*, sed sub aliâ ratione bonitatis, quæ est radix Volibilitatis: sic Genesis 1. dicitur Deus vidisse cuncta quæ fecerat, *& erant valde bona*, cujus sensus vtique non est: *& erant valde volibilia*, seu apta manifestare, quòd Deus illa poterat velle: ergo semper debet esse assignabilis alia Bonitas, apta ad manifestandam aliter perfectionem Dei, quàm præcisè, quòd sit volibile: alioquin de Deo dixisset Poëta: *est pro ratione voluntas*. quod detestatur S. Augustinus lib. 9. de Gen. ad litt. c. 7. *Neque enim*, inquit, *Potentia* (nempe Voluntas) *temeraria est, sed Sapientiæ virtute Omnipotens est.*

466. Fatendum itaque est, quòd plurium rerum copulatio à Deo solùm & vnicè possit intendi, in quantum servit ad manifestandam Sapientiam Dei, relucentem in artificio; huic autem manifestationi obstat quæcunque deformitas: est autem deformitas, quoties leges & exigentiæ coordinationis debitæ ita negliguntur, vt in ordine ad decorem vniversi non compensentur: quare si Deus sine compensatione negaret cæussis creatis suos effectus debitos, non tam Sapientis, quàm imperiti artificis argumentum daret, vt agnovit etiam D. Thomas 1. contra Gentes c. 81. n. 4. *Sapientis*, inquit, *Voluntas ex hoc quod est de caussa* (hoc est ex eo quòd velit caussam) *est de effectu, qui ex caussa de necessitate sequitur: stultum enim esset, velle solem existere super terram, & non esse diei claritatem.* Idem S. Thomas c. 96. n. 2. comprehendit paucis ea quæ paulò ante diximus. *Voluntas Dei*, inquit, *in alia à se fertur, in quantum volendo & amando suum esse & suam Bonitatem, vult eam diffundi secundùm quod possibile est, per similitudinis communicationem. hoc autem est bonum vnicuique rei, vt similitudinem divinam participet: igitur Deus vniuscujusque rei vult bonitatem.*

467. Confirmatur à paritate. Sicut Veracitas Dei necessitat Deum ad non facienda Miracula & alia signa credibilitatis in favorem Articuli falsi, quia dedecet Veracitatem Dei, Articulum falsum reddi eâ summa fide credibilem, quâ potest reddi credibilis articulus verus, ita Sapientia divina necessitat Deum ad nihil faciendum ejusmodi quod si fieret ab aliquo potente desipere, esset argumentum actualis insipientiæ exercitæ; cujusmodi argumentum esset profectò talis deformitas vniversi; qualem supra descripsimus, & quam possibilem esse dicunt adversarij. Et sicut ad Veracitatem Dei pertinet, non loqui nisi adhibitis talibus signis, quæ prudenter suadeant Veracitatem Dei per hujusmodi signa defacto exerceri, adeoque mereatur reverentiam per assensum, ita ad Sapientiam Dei pertinet, non operari ad extra, nisi taliter & talia, quæ ostendant Sapientiam Dei in hujusmodi operibus exerceri, vt excitet ad sui reverentiam per assensum & admirationem.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

468. OBjicitur 1. S. Augustinus lib. 26. contra Faustum c. 3. *Deus*, inquit, *creator & conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit: id enim erit cuique rei naturale, quod ille fecerit, a quo est omnis modus, numerus & ordo naturæ.* R. Hæc verba potius nostræ sententiæ favent, nisi adversarij velint, quòd S. Augustinus omnes Leges rebus creatis inditas neget, quod tamen ab ipso alieniissimum est. audiamus ipsum lib. 9. de Genesi ad litt. c. 17. & 18. vbi declarat discrimen inter effectus naturales & supernaturales. *Omnis iste*, inquit, *naturæ vsitatissimus cursus habet quasdam naturales leges suas, secundum quas & Spiritus vitæ qui creatus est, habet quosdam appetitus suos determinato quodam modo &c. & elementa mundi hujus corporei habent definitam vim qualitatemque suam, quid vnumquodque valeat vel non valeat, quid de quo fieri possit vel non possit &c. Super hunc autem motum cursumque rerum naturalem, potestas creatoris habet apud se posse de his omnibus facere aliud, quàm eorum quasi seminales rationes habent &c. Alius ergo est rerum modus quod illa herba sic germinat, illa sic, illa ætas parit, illa non parit, homo loqui potest, pecus non potest: horum & talium modorum rationes non tantum in Deo sunt, sed ab illo etiam rebus creatis inditæ atque concretæ.*

469. Objicitur 2. Repugnat per solam liberalitatem exercitam inferri donatori necessitatem amplius benefaciendi: quia liberalis donator non plus gravatur, quàm sponte velit: ergo potest Deus esse liberalis producendo creaturas absque eo, quòd inde gravetur ad vlterius benefaciendum, conferendo ea quæ exiguntur à creaturis, & quibus indigent. R. Distinguendo antecedens, si prior liberalitas fieri possit per volitionem quæ non sit essentialiter etiam volitio posterioris, concedo antecedens: sic qui ducit vxorem, quamvis liberè ducat, obligatur tamen postea ad præstandos actus Matrimonio annexos, quia volitio Matrimonij est formalissimè volitio obligatoria ad actus illos, infertque necessitatem vel illos ponendi, vel peccandi, nisi conjunx obligationem remittat. item qui donat alteri fundum, tenetur eum postea tradere, non deteriorare. Pari modo, potest quidem Deus nolle creare mundum, sed non potest eum velle nisi voluntate ordinante creaturas ad gloriam suam; cùm sic ordinari sit de essentia creaturarum, necessitaturque ad eas sic gubernandas, quo modo sunt aptæ conducere ad gloriam Dei: hæc igitur necessitas non tam tendit ad præstandum debitum creaturæ, quàm quod Deus debet sibi ipsi ob infinitam suam perfectionem, cui repugnat aliquid indecenter

center fieri, fundaturque in necessitate creaturarum, vt aliter esse non possint, nisi quatenus aptæ sunt manifestare Sapientiam & Bonitatem Dei, vt declaratum est.

470. Confirmatur responsio ex D. Thoma 2. contra Gentes c. 30. n. 4. *Sciendum est*, inquit, *quòd si rerum creatarum vniversitas consideretur, prout sunt à primo principio, inveniuntur dependere ex voluntate non ex necessitate principij, nisi necessitate suppositionis: si verò comparentur ad principia proxima, invenientur necessitatem habere absolutam; nihil enim prohibet, aliqua principia non ex necessitate produci, quibus tamen positis de necessitate sequitur talis effectus. Similiter autem quod tales rerum naturæ à Deo producerentur, voluntarium fuit, quòd autem eis sic statutis aliquid proveniat vel existat, absolutam necessitatem habet.*

CAPVT V.

DE PRÆDESTINATIONE SALVANDORVM, ET REPROBATIONE DAMNANDORVM.

CONTROVERSIA I.

An salvâ Libertate nostrorum actuum possint à Deo ijdem Actus prædefiniri.

471. STatus quæstionis est, an Deus possit circa nostros Actus Liberos Bonos elicere tale Decretum; *Quia video* (per Scientiam Mediam) *quod si Petrus haberet auxilium A. quo illuminaretur ad actum Charitatis, eliceret actum Charitatis, ideo ad hunc actum obtinendum decerno Petro pro tali instanti auxilium A.* hoc decretum vocatur *Prædefinitio*, & esset caussa actûs primi proximi, & mediante hoc esset etiam caussa ipsius actûs secundi, & ex suo modo tendendi esset essentialiter connexum cum tali actu futuro pro tali instanti. Ratio dubitandi est, quia tali decreto videri posset lædi humana libertas, ad hanc enim spectare videtur, vt omnia quæ præcedunt vt caussa, sint indifferentia ad actus oppositos, & cum vtrovis conjungibilia.

472. Prima Sententia negat has Prædefinitiones esse possibiles. Ita senserunt quidem innominati Theologi apud Suarez. *Opusculo 1. lib. c. 16. n. 3.* Eadem Sententia tribuitur Vasquezio ab Arriaga *disp. 8. de Animâ s. 3.* quasi eam docuisset hîc disp. 99. c. 4. sed immeritò, prout etiam observavit Fasolus *hîc a. 4. dubit. 4.* Vasquez enim solùm negat illas Prædefinitiones, quæ sint independentes à Scientia Media, & in reipsâ essent physica Prædeterminatio, lædens libertatem; verba Vasquez sunt hæc. n. 25. *Quod spectat ad Prædefinitionem Dei non prævisâ prædeterminatione nostrâ etiam sub conditione, jam satis explosa est, ex eâ enim sequi videtur necessitas non tantum sequens aut concomitans, sed præcedens, quâ quidem nostram libertatem omnino lædi satis superque ostensum est.* Prædefinitiones acriter impugnat Valentinus Herize *disp. 23. c. & 14.*

473. Secunda & vera Sententia affirmat omnes nostros bonos actus à Deo sic prædefiniri.

Probatur imprimis Authoritate S. Augustini, libro de Prædestin. S S. c. 10. *Fidei*, inquit, *& Charitatis opera, quæ per Dei gratiam fuerunt prædestinata, rectè prædefinita dicuntur Authoritate Apostoli: Creati in operibus bonis quæ præparavit Deus.*

Consentit Augustino D. Thomas in eundem locum S. Pauli. *Nihil enim*, inquit, *aliud est Prædestinatio, quàm præparatio beneficiorum Dei, inter quæ beneficia computantur & ipsa opera nostra. Dicitur autem Deus nobis aliqua præparare, in quantum disponit se daturum nobis.*

474. Accedit Fulgentius lib. 1. ad Monim. in eundem locum S. Pauli: *Sicut*, inquit, *Salomon dicit, quia præparatur voluntas à Domino, sic etiam bona opera nostra Paulus à Domino asserit præparata, hoc est in prædestinatione disposita &c. sicut ergo præparata est per prædestinationem voluntas à Domino quâ bonum velimus, sic etiam opera bona præparavit Deus, ut in illis ambulemus.*

475. Declaratur nunc Conclusio in exemplo. Posset mihi Deus revelare, quòd si essem petiturus eleemosynam à Petro, esset mihi eam daturus ex amore Dei: quâ revelatione habitâ possem ego ex intentione promovendi occasionaliter meritum Petri, petere ab eodem eleemosynam: quo casu nemo diceret, quòd mea petitio tolleret Petro libertatem dandi eleemosynam, & tamen mea petitio procederet ex intentione & cognitione infallibiliter connexis cùm datione eleemosynæ quatenus nimirum penderent à divinâ revelatione: ergo nec prædefinitio divina tollit libertatem actuum prædefinitorum.

476. Ratio

476. Ratio à priori est: quia ad Libertatem actûs solùm requiritur, vt ea quæ se tenent ex parte actûs primi proximi, & quæ sunt inimpedibilia, sint indifferentia ad actus oppositos: atqui Prædefinitio divina nihil variat actum primum proximum qui substat Scientiæ Mediæ, quique ita videtur à Scientia Media conjungendus cum consensu, vt simul à Scientia simplicis intelligentiæ videatur conjungibilis cum actu opposito, seu cum dissensu: ergo Prædefinitio nihil præjudicat libertati.

477. Ratio vlterior est, quia sicut ipsa Scientia Media, ita etiam Prædefinitio actûs per hoc determinatum auxilium est simpliciter impedibilis à libertate creata, quæ posset facere, vt daretur Scientia Media opposita, & sic esset impossibilis Deo prædefinitio actûs: id autem quod est impedibile ab arbitrio, non lædit libertatem, quantumvis tempore præcedat, & sit essentialiter connexum cum consensu, quia non reddit (in sensu diviso) impossibilem actum oppositum.

478. Objectio principalis est hæc: Prædeterminatio physica Thomistarum ideo lædit libertatem, quia præcedit actum, & habet infallibilem connexionem cum actu tanquam suo effectu: sic enim excludit potestatem ad actum contrarium: atqui Prædefinitio etiam esset prior ipso actu, & esset causâ ipsius saltem mediata & remota: haberetque infallibilem connexionem cum actu secuturo: ergo non minùs lædit libertatem.

479. Hoc tamen argumento non debuisset vti P. Valentinus Herize, præcipuus adversarius Prædefinitionum. Nam disp. 23. c. 13. & 14. pro certo supponit, Devm conferre salvandis efficacia auxilia ex speciali benevolentia, quod explicat hoc modo. Supposità Scientiâ Media de consensu sub conditione futuro, ait, Devm habere specialem complacentiam inefficacem (hoc est, quæ non necessariò infert collationem illius auxilij) de illa congruitate auxilij jam cognita; deinde Devm velle dare efficaciter illud auxilium per voluntatem complacentem simul inefficaciter in auxilij congruitate, adeoque hanc voluntatem esse quidem efficacem respectu auxilij prout abstrahit à congruitate, non tamen esse efficacem amorem respectu ipsius congruitatis, sed tantùm inefficacem. Vlterius n. 170. docet, hanc voluntatem esse indivisibiliter terminatam ad entitatem auxilij & ejus congruitatem, & hunc indivisibilem respectum ad vtrumque, esse omninò asserendum, nec sine illo posse defendi aut intelligi specialem benevolentiam Dei erga prædestinatos.

480. In hac Dei voluntate retorquemus in adversarium totum illius argumentum: est enim hæc Dei voluntas ex se talis, vt cum illa non possit conjungi dissensus, est infallibiliter connexa cum consensu futuro, non minus quàm prædefinitio: deinde est etiam causa remota ipsius consensûs, quia causat ipsam entitatem auxilij: ergo nihil est difficultatis in prædefinitionibus, quod in hac Dei voluntate non habeat locum.

481. Prævidit auctor hanc retorsionem, & n. 192. conatur dare disparitatem, dicens, Voluntatem illam Dei habere quidem necessariam connexionem cum nostro consensu, non tamen quatenus est causa, sed quatenus supponit Scientiam Mediam de consensu futuro. Verùm hac ratione non declinat adversarius retorsionem, & doctrinæ consequentiam non tenet. Dividit enim in Voluntate Dei duos respectus, docetque, hanc ipsam Voluntatem conferendi hoc auxilium secundùm physicam entitatem auxilij, fore Voluntatem auxilij incongrui, si non præcessisset scientia media de congruitate hujus auxilij: quæ doctrina est contraria illi, quam tradiderat n. 170. nempe esse vnum indivisibilem respectum ad vtrumque.

482. Deinde ex hac responsione sequitur, Devm non dare auxilium congruum ex speciali benevolentia, quæ sit adæquatè ipsa Voluntas dandi auxilium, sed in hac benevolentia includi ipsam Scientiam Mediam: Quapropter complexum ex voluntate & Scientia Media est quid antecedens ad actum liberum, & causa infallibiliter connexa cum eodem, & sic redit retorsio argumenti, vt jam pridem adverterunt Arrubal, Lugo, Arriaga.

483. Placet hîc obiter advertere, doctrinam hanc P. Herize quatenus decretum benevolentiæ vult esse complexum ex voluntate indifferente ad consensum & dissensum, & ex Scientia Media, placuisse etiam P. Arriagæ d: 37. n. 17. &. quod magis miror, P. Antonio Perez d: 4. de Providentia Dei c. 2. qui inde infert, decretum Prædestinationis non dirigi à Scientia Media, nec hanc habere ad decretum Dei vllam prioritatem *à quo*. Ad hæc asserenda adductus est hic author, quòd non videret alium modum defendendi indifferentiam vllius decreti divini ad actus oppositos: existimans hujusmodi indifferens decretum esse admittendum, quod nos suprà examinavimus, & diximus vel nullum hujusmodi indifferens decretum dari, vel illud esse conditionatum, & præcedere Scientiam Mediam.

484. Eandem sententiam P. Herize aliquando secutus est Cardinalis Pallavicinus *Libello de Gratia à n.* 41. Verùm, vt ab alijs intellexi, ab ea deinde recessit, & meritò; nam vt ex se clarum est, affectus benevolentiæ non est, nisi dicat: *volo dare hoc auxilium, quia video esse congruum*, nec potest intelligi sine formalissimo respectu tum ad ipsam congruitatem, tum ad Scientiam Mediam, proponentem illam congruitatem vt eligibilem in bonum illius cui datur.

485. Præterea illa sententia P. Herize est contra mentem D. Thomæ q. 6. de Veritate a: 3. in C. *Non*, inquit, *potest dici, quòd Prædestinatio supra certitudinem Providentiæ nihil aliud addat nisi certitudinem Præscientiæ, vt si dicatur, quod Deus*

ordinet prædestinatum ad salutem, sicut & quemlibet alium; sed hoc de prædestinato scit, quòd non deficiet à salute: sic enim dicendo non diceretur prædestinatus differre à non prædestinato ex parte ordinis, &c. legantur priora & posteriora ejusdem verba, & satis constabit, S. Thomam ponere prædestinationem in decreto habente intrinsecum ordinem ad salutem salvandorum.

486. Ad objectionem respondeo directè negando paritatem inter Prædefinitionem actûs, & Prædeterminationem physicam: hæc enim, prout asseritur à suis authoribus, teneret se ex parte actûs primi proximi, & in nullo statu præsupponeret actum futurum, esset que omninò inimpedibilis à voluntate prædeterminata, & ideo, si daretur, læderet libertatem, quia non relinqueret potentiam proximam indifferentem ad actus oppositos.. At verò Prædefinitio est caussâ remota, præsupponens Scientiam Mediam, adeoque sicut hæc, ita etiam Prædefinitio actûs boni, per auxilium hoc determinatum, est impedibilis ab arbitrio creato; & sic relinquit indifferentiam ad oppositum, vt suprà declaratum est.

487. Objicies. 2. Positâ prædefinitione, non possum non consentire: sed ista suppositio est antecedens: ergo necessitas consentiendi est antecedens: sed hæc tollit libertatem: ergo. R. Negando minorem; est enim suppositio & necessitas consequens, cum habeat suam infallibilem connexionem dependenter ab ipso consensu sub conditione futuro, sine quâ hypothesi non haberet infallibilem connexionem.

488. Objicies. 3. S. Damascenum, qui libro. 3. Orthodoxæ fidei c: 30. sic habet. *Illud scire interest, DEVM omnia quidem præscire, sed non omnia præfinire; præscit enim etiam ea quæ in nostra potestate atque arbitrio sita sunt, at non item ea præfinit.* R. Ex contextu apparere, quòd nomine Prædefinitionis, intelligat Prædeterminationem physicam, qui Termini Scholastici tunc temporis non erant in vsu. Contextus, inquam, hoc ostendit. *Nec enim*, inquit, *vitium admitti vult DEVS, nec rursus virtuti vim affert.* Cæterùm ibidem paulò post satis clarè admittit prædefinitionem quoad rem ipsam, dum ait, Devm juxta suam Præscientiam omnia in bonitate ac justitia sua prius decrevisse.

489. Objic: 4. Si Devs posset prædefinire actus bonos, posset etiam prædefinire actus malos, vel saltem actus bonos qui præsupponunt actus malos, vt pœnitentiam Davidis &c. Consequens est absurdum, quia sic Devs diceretur intendere peccatum, & per consequens esse Author illius. R. Multos esse qui absolutè admittant, posse Devm prædefinire pœnitentiam necdum viso peccato, vt Molina, Granadus, Ruiz, Arriaga, Esparza. Alij cum Suarez & Vasquez negant: inter quos tamen Authores quoad rem ipsam non potest esse differentia, sed solum in modo loquendi. Conveniunt enim inter se, quòd decretum permissivum peccati ex amore pœnitentiæ secuturæ, non sit vllo modo electio positiva peccati, nec etiam sit electio Auxilij inefficacis quâ talis, quasi Devs diceret. *Volo fieri pœnitentiam, quam vt obtineam, procurabo peccatum, dando gratiam A. quia video illam fore incongruam.* Hujusmodi decretum modusque tendendi admitti non debet; argueret enim, Deo magis placere eventum peccati, quàm oppositum. Econtrario admittunt ijdem, decretum permissivum peccati aliquo modo ferri in pœnitentiam vt in finem, quia procedit ex Scientia Media illius vt secuturæ, & ideo Devs permittit peccatum, quia videt se inde posse elicere aliud magnum bonum, nempe pœnitentiam, vel vindictam, &c. si ergo lubet hanc tendentiam vocare Prædefinitionem, erit quæstio de vocabulo. Mihi placet modus loquendi Card. de Lugo, vocantis eam Prædefinitionem virtualem.

490. Difficultas est in declarando, quomodo hujusmodi permissio non arguat etiam desiderium seu amorem peccati, vtpote medij necessarij ad bonum illud obtinendum, ex cujus complacentia permittitur malum peccati.

Distinguendum est inter motivum directum & indirectum. Directum est, quod ita intenditur efficaciter, vt simpliciter & absolutè hîc & nunc gratius sit illud bonum obtineri, quam non obtineri; & in hoc sensu negandum est, bonum pœnitentiæ vel vindictæ posse esse motivum antecedenter ad peccatum commissum: cùm enim peccatum sit prohibitum, gratius est Deo, non poni peccatum, & sic etiam impediri pœnitentiam, quàm poni peccatum & pœnitentiam. Motivum indirectum est, quod se habet tanquam motivum removens prohibens, hoc est, quod in æstimatione sui facit, vt malum quod permittitur, non adeo curetur, eò quòd tali bono secuturo compensetur, quamvis simpliciter gratius esset, si malum quod permittitur, non poneretur. Postquam ergo Devs per scientiam mediam videt, quòd si Petrum constitueret in talibus circumstantijs, peccaret, postquam verò peccâsset, & haberet auxilium A. ageret pœnitentiam, & deinceps cautior ac humilior esset, tunc placet Deo illud bonum pœnitentiæ, & cautelæ, & removet quasi, seu reprimit vim peccati, quam habet alioquin ad absterrendum ne Deus illud permittat, & sic ponitur permissio peccati, quamvis Devs simpliciter mallet non poni peccatum. Finis ergo modusque tendendi hujus actûs non rectè exprimeretur his verbis: *Placet fieri peccatum, vt obtineatur bonum pœnitentiæ:* sed sic exprimendus est. *Non obstante peccato ponam Petrum in his circumstantijs, quia sequetur pœnitentia.*

CON-

CONTROVERSIA II.

An Prædestinatio Sanctorum facta sit ante prævisa merita.

§. I.

Referuntur sententiæ.

491. HÆc fuit ante hac celeberrima quæstio, nunc autem vtcunque complanata, vt vix in re ipsa maneat dissensio inter Recentiores. Triplex omninò generatim est sententia: Prima docet, aliquos eximiè sanctos fuisse prædestinatos ante prævisa merita, reliquos verò post prævisa merita. Ita Catharinus, cui eatenus accedit Lessius, quatenus Beatam Virginem DEI Matrem solum excipit, & Herize, qui insuper excipit Apostolos.

492. Secunda sententia docet, simpliciter & sine exceptione omnes esse prædestinatos ad Gloriam post prævisa merita. Sub istis Terminis Prædestinationem asserunt Vasquez, Becanus, Præpositus, Hakerus, Monzæus, Gamacheus, Cornelius à Lapide, Derkennius, Comptonus, & vniversim (quantùm scio) omnes Belgæ.

493. Tertia Sententia absolutè docet, omnes esse prædestinatos ante prævisa merita. Sub his terminis est Sententia hæc admodum communis. Cæterùm Authores hujus tertiæ Sententiæ sunt iterum inter se divisi. Suarez & cum eo plures, ponunt Prædestinationis Decretum prorsus absolutum, hoc est, sine vlla alligatione ad certa Media, sed vagum, & adhuc præscindens à Medijs, quasi Deus in primo signo dicat: *Volo Petrum salvum*. adeo vt vi hujus decreti DEVS fuerit necessitatus pro signo posteriore ad procuranda Petro media efficacia; ac proinde si ea quæ defacto accepit, Petrus fuisset prævisus respuere, debuisset Devs eligere alia & alia. Et hic est ille scopulus, ob quem hæc sententia plurimis, & mihi quidem semper, visa est incredibilis, ob rationes infrà deducendas.

494. Ideo Recentiores jam communiter ita defendunt Prædestinationem ante prævisa merita, vt (loquendo de Prædestinatione ordinaria) dicant eam factam esse cum alligatione ad certa media, quæ si non fuissent prævisa fore congrua, ea nihilominus dedisset; & per consequens ille qui defacto prædestinatus est, si non fuisset per scientiam mediam prævisus benè vsurus his medijs, fuisset reprobus, & econtra, qui defacto reprobus est, si fuisset prævisus benè vsurus his medijs, ea nihilominus accepisset, & per illa prædestinatus fuisset.

Vnde re attentiùs inspectâ, hi authores vix differunt in re ipsa à secunda sententia, vt etiam agnoscit Derkennius: Nam Vasquez cum suis, vltrò fatetur, neminem salvari sine speciali benevolentia ordinante hominem ad salutem ante omnia merita visa, & hoc sensu omnes prædestinari virtualiter ante prævisa merita, sed cum alligatione ad media determinata, vt modo declaratum est.

495. Ex suprà disputatis de Vnico Decreto Intentionis & Executionis, & virtuali Indistinctione decreti à Visione meritorum, nobis dicendum est, realiter loquendo nec ante, nec post merita visa factam esse prædestinationem, sed per decretum ipsissimum prædefiniens merita omnes prædestinatos esse, ita vt per illud ipsum decretum, & in illo ipso videantur existere merita, & gloria intenta. Quia verò jam sæpiùs diximus, nostro concipiendi modo posse signa multiplicari, pro multiplicatione actuum humanorum: & quia in homine voluntas efficax rei præcedit cognitionem existentiæ rei, (nam volitio est caussa rei existentis, & res existens est caussa cognitionis) hinc fit, quòd in DEO etiam concipiamus cum aliqua prioritate decretum prædefiniens & prædestinans ante cognitionem existentiæ meritorum & merita concipiamus prius exstitura, quàm à DEO cognoscantur. Propter hunc concipiendi modum vocamus Prædestinationem ante prævisa merita, & hoc sensu deinceps semper loquemur.

§. II.

An sit in DEO Intentio & Decretum finis, nempe Gloriæ, præscindens à determinatis medijs.

496. AFfirmat Suarez, asserens in posteriore primùm signo DEVM per aliud decretum eligere determinata media. Consentit Arriaga. *disp. 36. s. 7. præsertim n. 76.*

497. DICO, repugnare, quod DEVS intendat aliquem finem præscindendo à determinatis medijs. Ita Herize, & ex professo Granados *tr. 5. disp. 8. n. 7. & 8.* Probatur. Quando in agente libero adest omnis scientia, quæ potest in consultationem adhiberi circa electionem mediorum, nec adest vllum periculum errandi, aut incurrendi aliud incommodum, tunc nemo prudens decernit finem determinatè, media vero indeterminatè, ita vt suspendat determinationem mediorum, & primùm postea determinet media: ad quid enim quæso hæc suspensio conducere posset, quando nec potest supervenire nova consideratio aut scientia, nec est periculum errandi? non enim alia prudens caussa esse potest suspendendi determinationem mediorum, nisi quia adhuc circa media aliqua deliberatio instituenda est & aliquid examinandum quod necdum satis perspicitur prout etiam supra dictum est, cap. 4. Contr: 2. §. 1. Atqui in DEO, ante primum decretum, jam adest omnis scientia quæ potest servire ad determinationem mediorum, nec est periculum vllius erroris aut incommodi incurrendi ex aliqua præcipitantia aut inconsiderantia: ergo non est possi-

est possibilis in DEO hujusmodi Intentio finis, vt præscindat à determinatione mediorum, & horum determinatio in posteriore signo ponatur.

498. Objicit Arriaga & dicit, DEVM de facto habuisse decretum disjunctivum, quando præcepit, vt offerretur vel par Turturum, vel duo pulli columbarum. ℣. instantiam hanc non esse ad rem præsentem. vtique potest DEVS plura disjunctivè præcipere, ita vt determinatio relinquatur alterius arbitrio: nostra autem quæstio est de determinatione facienda immediatè post ab ipso DEO. Alia objectio solvetur infra §. 6.

§. III.

Specialis benevolentia DEI ante omnia merita erga omnes prædestinatos asseritur.

499. HAnc specialem benevolentiam negâsse dicitur Leonardus Lessius de Prædest: Angel: & hominum s. 2. & 5. quatenus docuerat, DEVM in prædestinanda gratia pro electis, non seligere gratias congruas ab incongruis, sed generatim tam electis quàm reprobis destinare gratiam sufficientem, quam si quis sua cooperatione reddat congruam, habitâ perseverantiâ vsque in finem, hoc ipso erit electus. Ego existimo, mentem P. Lessij aliam fuisse, quàm verba præseferunt, & communiter intelliguntur; & videtur mihi solùm voluisse contra Suarezium negare illam extraordinariam specialem Benevolentiam, quâ Deus ita ferretur in prædestinatos, vt si hæc auxilia respuerent, alia & alia eligeret, qualem Benevolentiam erga reprobos vtique non habet, alioquin omnes salvarentur: cæterùm in alio sensu non credo Lessium negâsse specialem Benevolentiam, quatenus prædestinatis dat hæc auxilia, quæ videt fore congrua, quamvis ijsdem alligaverit salutem eorundem. Colligo hoc imprimis ex eo, quòd pro se citet Vasquezium & Molinam, qui tamen specialem Benevolentiam admiserunt. Clariùs idem Lessius suam mentem aperuit lib. 14. de perfectionibus divinis cap. 2. n. 53. *Verùm*, inquit, *quia Deus per Scientiam conditionatam sciebat, per quam gratiam quisque esset perseveraturus, & per quam non perseveraturus, quisque NB. singularis beneficij loco ducere debet, si eam gratiam à Domino accipiat, per quam sciebatur perseveraturus: cùm Deus aliam illi dare potuisset, per quam noverat non perseveraturum. Idem dicendum de conversione & alijs bonis operibus. Vnde NB. hanc gratiam semper petere debemus.* Hæc P. Lessius, quæ adeo sunt consona explicationi modernæ Theologorum, vt eorum ore locutus videri posset. Itaque sicut Molina & Vasquez, ita Lessius nunquam videtur negare voluisse specialem Benevolentiam paulò pòst explicandam, sed illam Suarezij, quâ nimirum non alligaretur salus prædestinatorum Medijs ordinarijs: quod quidem in Molina & Vasquez etiam observavit P. Arrubal. *disp. 73. c. 2. n. 8. & seqq. Videatur ipse Vasquez disp. 98. c. 3. & 6. n. 38. & 39.*

500. Dicendum est; Deum omnes prædestinare ante prævisa merita, prædefiniendo Actus illorum, eosque ordinando ad gloriam ex speciali Benevolentia, propter specialem scilicet congruitatem auxiliorum, qualem non habent auxilia quæ dantur reprobis, non quidem ex intrinseco defectu auxiliorum, sed ex defectu consensûs sub conditione non prævisi futuri.

501. Probatur 1. Ex Concilio Tridentino, sess. 6. can. 16. vbi dicitur: *Si quis magnum illud vsque in finem perseverantiæ bonum &c.* Ecce! bonum perseverantiæ vocatur *magnum bonum*. atqui magnum bonum in ratione boni debet procedere ex affectu illius boni quà bonum alteri est, cui illud volumus: ergo supponit Tridentinum Conc: quòd bonum perseverantiæ detur ex benevolo affectu, quia bonum est illi cui datur. Minor propositio est omnium mentibus insita, & eam eleganter expressit Seneca c. 6. de Beneficijs. *Itaque*, inquit, *non quid fiat, aut quid detur, sed quâ mente; quia beneficium non in eo quod fit aut datur, consistit, sed in ipso dantis aut facientis animo.*

502. Probatur 2. Testimonijs Sacræ Scripturæ, quorum aliqua admodum clara sunt, attenta Sanctorum Patrum interpretatione. Primum est Jo: 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Tractio hæc est vocatio efficax, quòd verò ex speciali affectu tribuatur, exposuit S. Augustinus, dicens. *Trahitur ergo miris modis vt velit. ab illo qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non vt homines nolentes credant, sed vt volentes ex nolentibus fiant.* Secundus locus est ad Rom. 9. *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat.* In quem locum S. Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. prope medium, de reprobis sic ait. *Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomodo ipsis aptum esset, vt & moverentur & intelligerent, & sequerentur: cùm autem miseretur, sic eum vocat, quo modo scit ei congruere, vt vocantem non respuat.*

503. Tertius locus est ad Eph. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in Charitate, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ.* In quem locum S. Augustinus de Prædestinat. SS. c. 18. *Non ergo*, inquit, *quia futuri eramus, sed vt essemus: nempe certum est, nempe manifestum est: ideo quippe tales eramus futuri, quia elegit ipse prædestinans, vt tales per gratiam ejus essemus.* & cap. seq. *Non quia credimus, sed vt credamus, elegit nos, ne priores illum elegisse dicamur, falsumque sit, quod absit, non vos me elegistis, sed ego te legi vos: nec quia credimus, sed vt credamus vocamur.*

504. Eodem modo interpretatur illum locum S. Hieronymus his verbis. *Non enim ait Paulus: Elegit nos ante constitutionem mundi, cùm essemus sancti & immaculati, sed elegit nos, vt essemus sancti & immaculati: hoc est, qui sancti & immaculati, ante non fuimus, vt postea essemus.* Quartus locus est Joan. 4. *Hoc est voluntas Patris, vt omne quod dedit mihi,*

mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. In quem locum S. Augustin. de correpț. & grat. c. 9. post init. *Hi*, inquit, *Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. ipsi sunt illi prædestinati, & secundum propositum vocati, quorum nullus perit: ac per hoc nullus illorum ex bono in malum vocatus finit hanc vitam, quoniam sic est ordinatus, & ideo Christo datus, ut non pereat, sed habeat vitam æternam.*

505. Quintus locus est, ad Rom. 9. quo capite totus est S. Paulus in commendanda misericordia & dilectione speciali erga salvandos, quam potissimùm declarat in exemplo Jacob & Esau, adeo ut hos duos fratres typum gessisse Prædestinatorum & Reproborum putet esse de fide P. Tannerus hic, n. 18. sic ergo loquitur Apostolus. *Cum enim nondum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.*

506. Vltimus locus sit Matth. 24. vbi Christus loquitur de futura Tyrannide Antichristi, dicens: *sed propter electos breviabuntur dies illi.* ne scilicet in errorem inducantur.

Probatur Conclusio 3. Authoritate sanctorum Patrum, ac præsertim S. Augustini, quam in hoc puncto tanti momenti esse multi existimant, ut reprehendatur Catharinus, quòd fassus sit, se à S. Augustino dissentire; quemque pro nostrâ sententiâ citant S. Thomas, Scotus, Albertus, Ægidius Durandus. Verùm de hac Authoritate aliquid amplius inferiùs dicam, nunc ejus verba referam, quæ pro nostrâ sententia communiter afferuntur.

507. Itaque libro de Prædest. Sanctorum c. 8. loquens de gratiâ efficaci, quam habent omnes qui veniunt ad Christum, sic ait. *Hæc gratia, quæ occultè cordibus tribuitur, à nullo duro corde respuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur:* & c. 6. sic dixerat. *Multi audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contradicunt; volunt ergo isti, nolunt autem illi, quis hoc ignorat? sed cum alijs præparetur voluntas, alijs non præparetur, discernendum est quid veniat de Misericordia, quid de Judicio.* Lib. de concept. & grat. c. 7. *Quicunque ergo ab illa originali damnatione istâ divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quod & procuretur eis audiendum Evangelium, & cum audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit illos in Filio suo ante constitutionem mundi per electionem gratiæ: Si autem gratia jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia.*

508. Eodem lib. c. 9. *Quicunque in Dei providentissimâ dispositione præsciti, prædestinati, vocati, justificati, sanctificati sunt, etiam nondum nati jam filij Dei sunt.* Ecce! quàm pulchro ordine posuerit actus divinos, primò Præscientiam, nempe conditionatam: & directivam decreti prædestinationis 2. Decretum Prædestinationis. 3. Vocationem in tempore faciendam. 4. Justificationem consequentem. 5. Sanctificationem.

509. Vlterius c. 12. circa principium. *Nunc verò*, inquit, *sanctis in Regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, perseverantia ipsa donatur.* & c. 13. *Numerus ergo Sanctorum per Dei gratiam Dei regno prædestinatus, donatâ sibi etiam usque in finem perseverantiâ, illuc integer perducetur.* Ecce! quòd S. Augustino perseverantia sit donum, & ex speciali Benevolentiâ erga prædestinatos concessum.

510. Libro de bono Perseverantiæ c. 8. circa finem ait: *Ex duobus parvulis originali peccato pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur, & ex duobus ætate jam grandibus impijs, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, ut vocantem sequatur, inscrutabilia sunt judicia Dei.*

§. IV.

Solvuntur Objectiones quibus hæc specialis Benevolentia impugnatur.

511. OBjicitur imprimis ex S. Scripturâ & Patribus, vbi sæpius asseri videtur, gloriam non dari gratis, sed ex Meritis. R. Neque nos dicimus, gloriam dari gratis: sed, quando dicimus Prædestinationem esse Gratuitam, τὸ *Gratis* cadit supra voluntatem Dei, volentis nobis procurare gloriam per Merita. Ad hoc enim volendum nulla nostra Merita præcedentia illum inducebant. Itaque hujusmodi Testimonia sunt intelligenda de ipsa actuali executione, & secundùm nostrum concipiendi modum, quo Decretum executionis concipimus ut procedens ex visione Meritorum, v. g. Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi, esurivi enim, & dedistis mihi manducare.*

Ex S. Augustino præcipuè objicitur ex libro 1. ad Simplicianum q. 2. vbi exponens illud ad Romanos 9. *Ut secundum propositum electio Dei maneret:* sic concludit. *Non tamen electio præcedit Justificationem, sed electionem Justificatio. nemo enim eligitur, nisi jam distans ab eo qui rejicitur. Vnde quod dictum est:* quia elegit nos ante constitutionem mundi: *Non video quomodo sit dictum, nisi præscientiâ.*

512. Hunc locum variè interpretantur Doctores. sed non satis accommodatè verbis S. Augustini. Mihi placet responsio Bellarmini & Fasoli, S. Augustinum scripsisse illum librum adhuc juvenem, vt ipse Augustinus testatur de Prædestinatione Sanctorum c. 4. & hanc suam doctrinam postea mutasse lib. 1. retractat. c. 23. circa medium dicens: *Non dum diligentiùs quæsieram, nec adhuc inveneram, qualis sit electio gratiæ, de qua idem dicit Apostolus.* Reliquiæ per electionem salvæ factæ sunt: *quæ utique non est gratia, si eam merita ulla præcedunt, ne jam quod datur, non secundùm gratiam, sed secundùm debitum reddatur potius meritis, quàm donetur.* Deinde verò locum illum ad Rom. 9. prorsus contrario modo interpretatus est Ep. 105. & 106. vbi expressè electionem vocat *electionem Gratiæ, quæ non invenit eligendos, sed facit.*

513. Neque refert, quòd libro 2. Retract. cap. 2. mentionem faciat libri ad Simplicianum,

& vehementer probet, quæ ibi scripsit de Gratia, nihil autem retractet. Nam, præterquam quòd satis erat, id in primo libro adnotasse, vt jam retulimus, insuper benè observat P. Petavius lib. 9. c. 14. Non omnia quæ vtcunque aliter explicaverat aut senserat prius ac postea, retractavit S. P. aut de eo lectorem monuit, sed illa ferè tantùm, in quibus se erasse, aut minus Catholicè esse locutum animadverterat, cujusmodi non fuit illa interpretatio electionis quæ objicitur.

514. Hæc, vt dixi mihi dicenda videntur. Quod si quis hoc nolit admittere, potest S. Augustinum interpretari cum P. Esparza *q. 31. ad 1.* illud *jam*: non esse accipiendum præsuppositive, in genere quasi causæ efficientis, sed formaliter, in genere causæ formalis, quatenus ipsa electio est discretiva electi à rejecto, & inductiva meritorum in vno, quibus caret alius, eadémque est conjuncta virtualiter intrinsecè cum præscientiâ absolutâ hujus discriminis. Hanc interpretationem vtcunque recipiunt verba S. Patris, quòd verò ex mente illius sit, vix credo.

515. Potest etiam S. Augustinus interpretationem accipere ex Petavio, qui hunc ipsum locum conatur in adversarios retorquere. Potest denique cum Arrubale & Card. de Lugo explicari de Judicio comparativo; nam electio strictè accepta videtur sonare actum Judicij, post examen vtriusque partis.

§. V.

Vtrum Prædestinatio facta sit cum Alligatione ad certa Media.

516. SEnsus est, Vtrum Prædestinatio ordinaria facta sit per talia Media, quæ, si homo per Scientiam Mediam prævisus esset respuere, non fuisset prædestinatus per alia & alia media, sed reprobatus, ita vt econtra, qui defacto reprobi sunt, si visi fuissent benè vsuri medijs quæ defacto acceperunt, ipsi quoque prædestinati fuissent: ac proinde vtrum in potestate hominis sit facere vt sit prædestinatus, sicut in ejus potestate est facere, vt Deus per Scientiam Mediam viderit eum benè vsurum his auxilijs.

517. Nolo autem disputationem instituere de quibusdam eximijs sanctis, quos Deus ducere voluit per Extraordinaria Media ad summam sanctitatem, quibus concedit Card. de Lugo, Deum tanto affectu eis contulisse Media, vt, si cum his non fuissent cooperaturi, Deus alia & alia media adhibuisset.

518. Deinde non est sensus quæstionis, quod Prædestinati debeant omnibus Medijs, quæ defacto accipiunt, benè vti: quis enim nescit, multos prædestinatos fuisse peccatores? sicut econtra reprobi non omnia media respuunt, vt patet. Quæstio ergo procedit de collectione mediorum & præsertim quæ ad finalem perseverantiam disponunt, & sunt media ordinaria.

519. DICO, Prædestinationem ordinariam factam esse cum alligatione ad certa & determinata Media, quæ Deus solet per communem providentiam offerre, cum quibus si homo non fuisset visus cooperaturus, non propterea accepisset alia media, sed accepisset hæc eadem, sed ex decreto permissivo lapsûs, & fuisset reprobatus. Hæc est mens Recentiorum communiter, & omnium eorum qui sentiunt cum Vasquez, & qui tenent prædestinationem (vt vocant) *Mercenariam* seu post prævisa merita, quorum argumentis hæc alligatio planè evincitur. Itaque

520. Probo Conclusionem 1. Ex S. Scripturâ, in quâ sæpiùs satis apertè dicitur, quòd illi, qui defacto prædestinati sunt, si non fuissent vsuri medijs quæ acceperunt, & per quæ salvabuntur, non accepissent alia media, sed fuissent reprobati; & econtra reprobi, si cum istis medijs essent operaturi, fuissent prædestinati: atque hæc est illa ipsa alligatio Prædestinationis, quam in præsenti conclusione tuemur. Ergo Conclusio est fundata in S. Scriptura.

521. Probatur major ex Epist. ad Rom. in qua S. Paulus singulariter disputat de Prædestinatione, & quidem præcipuè capite 8. & 9. Itaque cap. 8. cùm dixisset, nos esse filios Dei, & hæredes ejusdem, cohæredes autem Christi, ne hoc Romani in sensu perverso acciperent, quasi ita esset illis decreta hæreditas, vt eâ non possent quacunque suâ culpâ frustrari, subjungit conditionem requisitam, & in eorum potestate positam, ad quam ponendam eos hortatur: *Si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Ecce! alligationem Prædestinationis ad compassionem, & quidem per media de facto offerenda: alioquin si sententia contraria vera esset, potuissent Romani dicere Paulo: quid nobis denuntias hæreditatem solùm conditionaliter; si compatimur? si enim compassio est necessaria, Deus vi prædestinationis eam procurabit quibuscunque tandem medijs, sive per hæc sive per alia. quòd si non est necessariò requisita, non est cur tu illam exigas: si enim nolimus compati, Deus per alia media dabit nobis hæreditatem, quia independenter ab vllis determinatis medijs nos prædestinavit.

522. Deinde capite 11. Paulus loquens de Gentilibus, qui in locum Judæorum propter eorundem incredulitatem sunt electi: *Vide* inquit, *bonitatem & severitatem Dei, in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem, in te autem bonitatem, si permanseris in bonitate; nam & tu excideris, & illi rursus, si non manserint in incredulitate, inserentur.* Quibus verbis apertè supponit S. Paulus quòd in nostrâ potestate sit facere, vt fuerimus vel non fuerimus inserti vel excisi, eo modo quo infra explicabitur: ergo supponit, prædestinationem esse alligatam determinatis Medijs.

523. Non minùs clarè loquitur S. Petrus in 2. Epist. c. 1. *Satagite Fratres, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Quasi diceret: si cum gratijs defacto acceptis cooperabimini, facietis, vt fueritis electi. In contrariâ sententiâ potuissent excipere dicendo: Quare fata-

re satagamus, & solliciti simus? Deus vi sui primi & absoluti decreti tenetur nobis seligere gratias efficaces: quodsi præsentes tales non sunt, alias dabit: quare cura certificandi nostram electionem non pertinet ad nos, sed ad Deum. S. Petrus verò significavit, electionem esse incertam, non quòd non jam sit prævisa & decreta, sed quoad nos, quatenus non cooperando possumus facere, vt non præcessisset talis electio.

524. De eadem incertitudine loquitur S. Joan. Apoc. 3. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Item S. Paulus ad Romanos 11. *Tu fide stas; noli altùm sapere, sed time, ne forte nec tibi parcat.*

525. Probatur Conclusio 2. Ex Patribus. Et imprimis est illud vulgatum S. Augustini: *Si non es prædestinatus, fac vt prædestineris.* Idem significat quòd dicit tract. 26. in Jo: Semel accipe, & intellige: *Si non traheris, ora vt traharis.* per Tractionem autem intelligit Prædestinationem.

526. Idem S. Augustinus vel potius Prosper ex Sententia S. Augustini ad objectiones Vincentianas a. 12. sic habet. *Hi, de quibus dicitur, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum; voluntate exierunt, voluntate eciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati; essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate ac veritate mansuri: ac per hoc Prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.* Quibus vltimis verbis innuit S. Prosper solutionem vulgaris illius objectionis, quòd prædestinatio gratuita præbeat ansam torpori & socordiæ: respondet inquam, hoc non esse verum, quia per socordiam faciunt, vt fuerint præsciti casuri cum istis auxilijs, & consequenter non fuerint prædestinati.

527. Idem S. Prosper in responsione 3. ad capitula Gallorum, qui vehementer vrgebant illam objectionem contra gratuitam prædestinationem S. Augustini, sic ait. *Non ex eo necessitatem perendi habuerunt quia prædestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntariâ prævaricatione præsciti sunt.* Et responsione 7. *Quia illos ruituros propriâ ipsorum voluntate præscivit, ob hoc à filijs perditionis nullâ prædestinatione secrevit.*

528. Denique S. Augustinus Ser. 1. de S. Stephano pronuntiat: quòd si Stephanus pro lapidantibus non orasset, Ecclesia Paulum non haberet. ergo salus & gloria S. Pauli fuit alligata orationi S. Stephani.

S. Damascenus dialogo contra Manichæos in fine: *Quocirca*, ait, *bona agere, & boni effici contendamus, vt in eorum numero simus, quos Deus fore bonos prænovit, atque ad vitam præordinavit.*

529. Probatur Conclusio 3. Rationibus. Et quidem Cardinalis de Lugo, benè eam probat ex communi sensu fidelium. quoties enim dicimus, & nemo judicat imprudenter dici. Si hic vel ille non fuisset factus Religiosus, perijsset: si hic vel ille operarius in India non fuisset, multi infantes ab eo Baptizati non fuissent salvati, sed sine Baptismo mortui: nisi hic vel ille hunc concionatorem audijsset, non fuisset conversus: nisi factus fuisset æger, non resipuisset: nisi hic factus esset reus capitalis supplicij, & sic ad mortem depositus, in suis flagitijs perijsset. In his omnibus supponitur salus alligata determinatis medijs.

530. Declaremus rem in exemplo. Sunt duæ puellæ stupro impregnatæ; ambæ volunt suos infantes occidere, & occidunt, altera tamen earum prius baptizat, altera ex malitiâ non baptizat: quis non indignetur huic, quòd infantem suâ salute privaverit? atqui Suarezio indignanti respondere posset puella: quid irasceris? infans non fuit prædestinatus, alioquin Deus vi primi decreti absoluti, quod tu doces, de alio salutis medio prospexisset.

531. Probatur Conclusio 4. Sententia contraria præbet ansam torporis & socordiæ in salute procurandâ; facient enim homines hoc dilemma. Vel sum prædestinatus, vel non. si non sum prædestinatus, frustra me fatigo, non enim potero facere, vt Deus illum affectum erga me habuerit, quem defacto habuit erga solos & omnes prædestinatos, & sine quo nemo salvabitur. Si verò sum prædestinatus, tunc etiamsi cum præsenti gratiâ non cooperer, Deus vi primi decreti necessitatur providere alio modo, vt perveniam ad gradum gloriæ mihi independenter ab hoc medio prædestinatum.

532. Respondent adversarij. 1. Hoc argumento vti Vasquezium & ejus sequaces ad probandam prædestinationem post prævisa merita; ergo & nobis solvendum erit.

Sed contra: hoc argumento plus non probatur, quam alligatio ad certa media, & ideo dixi supra, Vasquezium in reipsa à nobis non dissentire, quatenus admittit decretum benevolentiæ, & virtualem prædestinationem ante prævisa merita, cum alligatione ad certa media; quamvis à nobis differat, quatenus huic decreto superaddit aliud decretum executionis gloriæ, procedens ex Visione meritorum; & hoc decretum illi placet vocare prædestinationem formalem: Nos autem malumus cum scriptura & Patribus decretum benevolentiæ vocare Prædestinationem, quæ est dissensio in modo loquendi.

533. Respondent adversarij. 2. hoc argumentum fuisse à Semipelagianis Massilienses etiam S. Augustino objectum. Ita est: & hoc ideo, quia malè intellexerunt Sententiam S. Augustini, nempe in sensu adversariorum, quasi Prædestinatio fieret per decretum præscindens ab omni determinato medio, nec esset in potestate nostra, facere vt fuerimus prædestinati, scilicet si cum præsentibus auxilijs cooperaremur. Hoc colligitur ex ipsissimâ responsione S. Augustini de bono Perseverantiæ c. 15. in hæc verba: *Ista ita nos in confitenda DEI gratia, id est, quæ non secundùm merita nostra datur, & à confitenda secundùm eam Prædestinatione Sanctorum deterrere non debent, sicut non deterremur à confitenda præscientia DEI, si quis de illa populo sic loquatur, vt dicat: sive nunc rectè vivatis, sive non rectè, tales vos eritis postea, quales vos DEVS futuros esse præscivit, vel boni si bonos, vel mali si malos: nunquid*

nunquid enim, si hoc audito nonnulli in torporem segnitiemque vertantur, & à labore proclives ad libidinem post concupiscentias suas eant, propterea de præscientiâ DEI falsum putandum est esse quod dictum est? Ex quibus verbis sic argumentari licet. S. Augustinus comparat Prædestinationem cum Præscientia DEI in ordine ad hoc, quòd sicut hæc non infert necessitatem antecedentem, vt quis v. g. sit bonus, & consequenter nec torporem inducat apud prudentes, esto sit præscientia infallibilis, ita nec Prædestinatio gratuita: atqui ideo Præscientia nec necessitat, nec infert torporem, quia in nostra potestate est facere, vt non præsciverit DEVS, prout nobiscum adversarij docent: ergo vt sit bona paritas, debet secundùm S. Augustinum etiam in nostra potestate esse facere, vt non fuerimus prædestinati: atqui hoc non potest fieri, nisi prædestinatio fuerit alligata certis medijs: nam in sententia contraria etiamsi ego cum his medijs nolim bene operari, facio quidem vt hæc media DEVS non potuerit per decretum executionis decernere, at verò non facio (in adversariorum sententia) quominus DEVS decreverit salutem independenter ab his determinatis medijs: adeoque adhuc manet illud primum decretum obligans DEVM ad exquirenda alia media & auxilia: ergo adhuc maneret ansa vehementissima torporis. In nostra verò Sententia res est expedita: nam sicut in potestate mea est, facere, vt DEVS me non præviderit bonum futurum, ita etiam in potestate mea est facere, vt Deus per hæc determinata media me non potuerit prædestinare, & defacto non prædestinaverit, cùm nolit dare alia media.

534. Respondent adversarij. 3. directè, & dicunt. Imò verò vnusquisque ita debet cum timore ac tremore salutem suam operari, vt in divina misericordia sperare possit ac debeat, se esse vnum ex electis.

Sed contra 1. In nostro argumento non fecimus hanc consequentiam: *ergo homo non debet operari benè, vt possit sperare se esse prædestinatum.* Fatemur enim, quòd adhuc deberet benè operari, etiam si certissimus esset de sua prædestinatione; immò etiam si sciret se reprobum esse: de hoc non est controversia: sed nostra consequentia est hæc: *ergo si homo fuit prædestinatus eo modo quo volunt adversarij, etiamsi non operetur cum istis auxilijs, dabuntur illi alia: si verò non est prædestinatus, etiamsi cum istis operetur, non propterea efficiet, vt DEVS habuerit illum illimitatum affectum, sine quo defacto nemo salvus sit.* Hæc consequentia ab adversarijs negari non potest: eâ autem concessâ vlterius inferimus: ergo homo per se inclinatus ad torporem hinc ansam arripiet, & pronus erit ad statuendum secum: *nolo jam hoc opus mortificationis facere, quia nihilominus ad illum gradum beatitudinis perveniam ad quem sum decreto absoluto prædestinatus.* sicut, qui sciret se reprobum esse, vehementissimè impelleretur ad indulgendum genio, semper enim cogitaret: etiamsi hic & nunc abstineam ab illicitis, nihilominus tandem ad eas pœnas damnabor ad quas sum reprobatus, quia non possum facere, vt DEVS absoluto decreto (sine quo nemo salvus fit) me voluerit salvare.

535. Contra. 2. Si ideo debemus cum præsentibus medijs operari, vt possimus ac debeamus sperare, nos esse prædestinatos: ergo hæc spes debet niti hac veritate. Si benè fuero operatus cum istis medijs, est signum me esse prædestinatum, sin minus, est signum me non esse prædestinatum: atqui hæc propositio supponit Prædestinationem esse alligatam his medijs: ergo responsio adversariorum incidit in nostram Sententiam. Probo minorem. Si enim prædestinatio non est alligata, tunc etiamsi non operer cum his auxilijs, non propterea est signum reprobationis: adhuc enim postea per alia media salvabor, prout multi scelerati tandem salvantur.

536. Contra. 3. Quid juvat timor & tremor? etiamsi enim timeam & tremam, non propterea efficaciam, vt me DEVS cum illo vniversali & amplo affectu prædestinaverit. Quodsi timor iste & tremor est signum prædestinationis, de hoc ipso signo redit argumentum. Vel enim hoc signum est necessarium vt Prædestinatio sortiatur effectum, vel non. si non est necessarium, potero etiam sine illo sperare salutem & prædestinationem. si verò est necessarium, DEVS vi sui primi decreti, quod tu ponis, tenetur mihi hoc signum procurare, & certò procurabit, sive jam, sive postea.

537. Probatur 5. In sententia adversariorum non minus videtur Deus positivè reprobare & excludere illos, qui non salvantur quàm prædestinare eos qui salvantur. consequens non est admittendum, quia pugnat cum sincero affectu salvandi omnes: ergo &c. Probatur sequela. Sicut enim per adversarios vi primi decreti debet DEVS salvandis seligere media efficacia, ita deberet reprobis seligere de industria media inefficacia: sed hoc esset positivè excludere: ergo &c. Majorem sic declaro.

538. Vel DEVS, si vidisset per Scientiam Mediam auxilium quod defacto dedit Judæ ad agendam pœnitentiam, vel, inquam, si vidisset illud futurum efficax, nihilominus illud dedisset, vel non dedisset: si dedisset? ergo tunc Judas fuisset prædestinatus, sed cum alligatione ad hoc auxilium: vnde ergo habent adversarij, quod defacto nemo ita salvetur, prout illi asserunt? Si non dedisset, sed aliud inefficax substituisset: ergo DEVS de industria selegit Judæ auxilium inefficax quà tale. cur enim alioquin illud negâsset, si vidisset efficax? quæ alia fuisset ratio negandi, nisi efficacia? nam omnia cætera ponimus eodem modo se habere essetne hoc sincerè desiderare pœnitentiam Judæ?

§. VI.

Solvuntur Objectiones quæ fiunt contra Prædestinationem alligatam certis Medijs.

539. OBjic. 1. Quicunque vult efficaciter Media propter finem, vult priùs & principaliùs ipsum finem, & in hoc habet maximè locum; *Propter quod vnumquodque tale, illud magis tale.* sed Deus vult

us vult auxilia efficacia propter gloriam : ergo vult priùs & principaliùs ac magis gloriam : ergo vult gloriam per decretum præscindens à medijs : ideo enim dicitur finis Magis volitus quàm media quia media solùm volumus, in quantùm finis aliter obtineri non potest : cùm ergo Deus possit gloriam aliter obtinere quàm per hæc determinata media, sequitur, quòd si hæc media videret inidonea, alia & alia eligeret, vt finem principaliter intentum obtineret.

540. R. 1. Argumentum plus probare, quàm intendant adversarij : probaret inquam, quòd per primum decretum gloria non intenderetur formaliter vt Merces seu vt præmium, quod tamen adversarij admittunt. Meritum enim est medium ad gloriam in se spectatam : ergo si omne medium debet eligi in posteriore signo post intentionem illius ad quod est medium, deberet Deus in priore signo solam gloriam intendere, & in posteriore meritum, adeoque deberet in priore signo non solùm præscindere ab hoc vel illo determinato medio, sed etiam deberet præscindere à ratione mercedis, & gratuitæ donationis. Fatendum ergo est adversarijs, aliqua media ita esse media ad aliquid habens rationem finis, vt simul sit etiam pars illius finis qui principaliter intenditur, eo quòd ex ipsâ conjunctione medij cum fine, resultet specialis amabilitas in objecto ; hujusmodi est gloria in ratione præmij & mercedis, & quà talis obtinenda cum sollicitudine & periculo excidendi : quem finem Deus non obtineret, si prædestinaret decreto vel omnino præscindente à meritis, vel vniversaliter respectu omnium amplissimo, semper providendi omnibus media efficacia.

541. Respondetur. 2. directè distinguendo majorem. Loquendo de medijs, quæ sunt pura Media, transeat, loquendo de medijs habentibus simul rationem finis seu complementi finis, nego majorem, & eodem modo distinctâ minore, negatur consequentia.

542. Dixi : *Transeat.* Nam in Deo specialiter repugnat distinctio virtualis intrinseca inter decretum finis, & electionem mediorum, quocunque modo se habeant media, vt supra ostendimus, & huc non spectat.

543. Replicabis. Tametsi Dei Decretum indivisibiliter feratur in gloriam & merita, possumus tamen nostro concipiendi modo præscindere Tendentiam Dei in gloriam à Tendentia in merita : ergo sub tali nostro conceptu jam intelligitur in primo signo intentio gloriæ præcisâ Tendentiâ in merita : ergo Tendentia in merita erit in signo posteriore. R. Negando hanc vltimam consequentiam. Aliud est, quòd ego præscindam vnam tendentiam ab alia, & aliud, quòd ipsa intentio Dei præscindat vnum ab alio. sic possum ego intendere iter Romanum pedestre quà tale, quia specialiter placet pedestre iter : quo casu non intendo iter Romanum præscindendo à pedestri vel equestri ; quamvis alius posset vnam tendentiam ab altera præscindere.

544. Objicitur 2. Si Prædestinatio est alligata certis medijs ad communem providentiam spectantibus, ita vt in potestate reproborum sit facere, vt fuerint etiam ipsi prædestinati, & econtra ; non apparet amplius vlla specialis benevolentia exercita erga prædestinatos, quam tamen supra asseruimus. Probatur sequela. Si enim Deus easdem gratias quas defacto dat, adhuc dedisset, si non fuissent visæ efficaces, signum est, quòd non dederit ideo, quia sunt efficaces, sed ab hoc abstraxerit. Deinde in nostra Sententia non apparet, cur dicantur à S. Augustino inscrutabilia judicia Dei in prædestinandis his præ illis, si Deus æque paratus fuit prædestinare illos, & reprobare hos & si prædestinavit cum alligatione ad certas gratias : sic enim facilè redditur ratio, cur isti fuerint præ illis prædestinati, nempe quia isti cooperaturi videbantur, non illi.

545. R. Specialem benevolentiam cum generali providentiâ conjunctam consistere in hoc, quòd Deus, etiam suppositâ Scientiâ Mediâ de horum & non illorum consensu sub conditione futuro, adhuc liberrimè, ex mero beneplacito, dederit & elegerit hunc ordinem & seriem gratiarum, quam vidit profuturam nobis, & quidem ideo, quia vidit profuturam nobis, cùm tamen eâdem libertate potuisset alium ordinem eligere, qui profuisset alijs & non nobis. Cur autem potiùs dederit hunc ordinem gratiarum quàm alium, hoc enimverò est arcanum, & inscrutabile Judicium Dei, qui potuisset dare talem ordinem gratiarum, quo vidisset omnes salvandos.

546. Neque refert, quòd Deus hunc ordinem dedisset, etiamsi isti per ipsum salvati non essent : per hoc enim ostenditur quidem, quòd adæquatus finis à Deo intentus non fuerit salus horum præ salute illorum : cum hoc tamen stat, quòd Deus verè & tanquam finem intenderit salutem horum. sicut licet æger adhuc sumeret medicinam A. etiamsi dulcis non esset, amore sanitatis, si tamen advertat esse simul sanam & dulcem, potest simul etiam intendere gustum dulcedinis.

547. Porrò quòd hæc sit benevolentia specialis, licet non sit specialissima, qualem asserit Suarez, inde patet, quia non est generalis, sicut esset illa, quâ ordinem gratiarum omnibus profuturum elegisset.

548. Denique Deus conjungendo hanc specialem benevolentiam cum generali providentia, præcidere voluit Judæ omnem causam expostulandi : conquerenti enim, cur Deus non elegerit alium ordinem sibi quoque profuturum, respondebitur : in tua potestate erat cooperari huic ordini, quod si fecisses, non propterea ordo mutatus in alium fuisset, sed pari benevolentiæ affectu in tui ac Petri gratiam collatus fuisset. Quòd autem Deus hunc ordinem præ alio elegerit, tua non interest nisi culpâ tuâ.

549. Dices S. Augustinus videtur multò specialiorem benevolentiam in Deo erga prædestinatos agnovisse, talem nempe, vi cujus, si præsentia auxilia non fuissent efficacia, alia procu-

rasset: Alioquin cur feciſſet diſcrimen inter hominum & Angelorum prædeſtinationem ? cur in defendendâ æquitate prædeſtinationis & reprobationis hominum recurriſſet ad maſſam perditionis? cur illa Apoſtoli verba : *Deus vult omnes homines ſalvos fieri* ; non de quadam generali voluntate conditionatâ, vt communiter alij, ſed de voluntate abſolutâ efficaci, adeoque de ſolis prædeſtinatis interpretatus eſſet libro de corrept. & grat. c. 14. dicens, eſſe intelligenda de generibus ſingulorum, non de ſingulis generum, alioquin nullus excludetur è cælo, cùm nemo illius voluntati poſſit reſiſtere.

550. Fateor, hæc difficilia eſſe, & mihi non occurrere, quâ ratione cum illis quæ ſupra pro alligatione Prædeſtinationis ad certa auxilia ex eodem S. Patre ejusque ſincero interprete Proſpero retuli, conciliari poſſint : ob quæ etiam doctiſſimus & in Patribus verſatiſſimus Petavius lib. 10. ſincerè fatetur, ſe in hoc puncto ab Auguſtino recedere : *quod*, inquit, *nonnulli nimium verentes, ne illius opinionis deſertores haberentur, maluerunt interpretes eſſe non boni, vt ei invito ac repugnanti opinionem alteram inducerent.* Poſtea ex Cæleſtino Papa oſtendit, licitum eſſe, in hac Scholaſtica controverſia à S. Auguſtini placitis recedere. Quidquid autem de hoc ſit, & vtrum S. Auguſtinus aliqua dixerit, ex quibus aliud per bonam conſequentiam deduci poſſet ; mihi ſatis eſt, opinionem noſtram clarioribus ejusdem verbis fuiſſe comprehenſam, & tandem à S. Proſpero contra Maſſilienſes aſſertam.

551. Objicitur 3. Ex noſtra doctrina ſequi videtur, dari ex parte hominis cauſſam totius prædeſtinationis, quia nempe in poteſtate hominis eſt facere, vt fuerit prædeſtinatus, nempe per conſenſum conditionatè futurum : hoc autem eſt contra communem Theologiam ; nam vniverſim, paucis antiquis exceptis, negant Theologi, ex parte hominis præcedere aliquam cauſſam vel diſpoſitionem, aut conditionem motivam, cujus intuitu Deus ponat decretum Prædeſtinationis ad primam gratiam. immò hic videtur fuiſſe error Maſſilienſium Semipelagianorum, quem Eccleſia cum S. Auguſtino damnat.

552. R. Negando ſequelam. Nihil enim videt Deus ex parte hominis, quod habeat rationem cauſſæ motivæ per modum meriti, vt homo ad gratiam & gloriam prædeſtinetur. Cum hoc tamen benè ſtat, eſſe in noſtra poteſtate facere, vt factâ hypotheſi, quòd Deus daturus ſit hunc ordinem auxilorum, ſimus per illum prædeſtinati.

553. Hoc vt rectè percipiatur, duo diſtinguenda ſunt, quæ in Prædeſtinatione includuntur. ſcilicet, *Voluntas dandi hæc auxilia* ; &: *Voluntas per hæc auxilia ſalvandi.* quæ duo plurimùm differunt: quia primum poſſet eſſe volitum ſine ſecundo, ſi nimirum iſtis auxilijs non cooperaremur. In noſtra poteſtate non eſt facere, vt Deus decernat dare hæc auxilia : Nam quocunque noſtro conſenſu ſub conditione præviſo vt futuro, potuiſſet adhuc Deus ſummâ libertate nolle dare hæc auxilia, ſed alia, quæ non prævidit fore efficacia: ergo abſolutè non eſt in noſtra poteſtate facere, vt fuerimus prædeſtinati. Attamen, cùm in noſtra poteſtate ſit facere, vt Deus hæc auxilia viderit fore efficacia, conſequenter in noſtra poteſtate eſt facere, vt Deus per hæc auxilia nos poſſit prædeſtinare: ac denique, ſuppoſito quòd velit dare hæc auxilia in noſtrum bonum quantum valent, eſt in noſtra poteſtate facere, vt ea dando nos prædeſtinet. In hoc ſenſu, & non in priore, dicitur Prædeſtinatio eſſe in noſtra poteſtate, vt cum S. Proſpero ſuperius relato docent Molina, Valentia, Arrubal, Granadus, Lugo Arriaga, Pallavicinus, Eſparza, Aldrete. Arriaga tamen *diſp. 37. n. 13. & 14.* vſurpat modum loquendi ſingularem, dicens, nos incipere Prædeſtinationem quâ parte differt à Reprobatione. quod mihi non placet : Tum quia inde inferri videtur, quòd prædeſtinati ſeipſos à Reprobis diſcernant contra id quod dicit Apoſtolus : Tum quia in objecto prædeſtinationis nos quidem ponimus aliquid, nempe conſenſum ſub conditione futurum, per quem differt ab objecto Reprobationis ; verùm, objectum prædeſtinationis non eſt Prædeſtinatio. Itaque Prædeſtinatio differt à Reprobatione per affectum ſpecialis benevolentiæ : hunc autem affectum nos non incipimus, ſed ſolùm ponimus id, quod requiritur, vt talis affectus poſſit circa hæc auxilia verſari: ergo Prædeſtinationem non incipimus, immò nihil prorſus illius ponimus.

554. Illud tamen advertere placet cum P. Arriaga : Auxilia & Inſpirationes illas bonas, quibus etiam prædeſtinati ſæpè non cooperantur, adeoque non conducunt ad ſalutem & gloriæ augmentum, illas, inquam, non eſſe effectus prædeſtinationis formaliter quà talis, quia non ordinantur vt Media efficacia ad finem prædeſtinationis.

555. Hinc autem obiter confirmari poteſt noſtra Sententia, de alligatione Prædeſtinationis ad certa media. Qui enim hanc alligationem negant, quoad totum gloriæ gradum negant, aſſerentes Deum in primo ſigno certum gradum gloriæ decreviſſe, ſive per hæc ſive per alia media procurandum. Hoc autem non videtur poſſe dici. Certum enim eſſe exiſtimo, quòd ſi prædeſtinatus fuiſſet cum auxilijs, quæ defacto reſpuit, cooperaturus, majorem gloriæ gradum conſequeretur ; & Deus illi eadem auxilia tanto libentius daret, & quidem ex affectu majoris gloriæ. ergo ille major gradus gloriæ fuiſſet alligatus his medijs : ergo quando prædeſtinatus defacto cooperatur cum alijs per quæ conſequitur majorem gloriam, ita eam conſequitur, vt non fuiſſet conſecuturus, ſi non fuiſſet cooperaturus : ergo ille major gradus gloriæ eſt alligatus determinatis medijs: ergo idem rectius dicitur de tota gloria, quia adverſarij non patiuntur fieri diſcrimen.

LIBRI

LIBRI PRIMI
TRACTATUS II.
DE DEO VT EST TRINUS IN PERSONIS.

CAPVT PRIMVM.

DE COGNOSCIBILITATE ET REALITATE MYSTERII TRINITATIS

CONTROVERSIA I.

VTRVM TRINITAS PERSONARVM IN VNA NATVRA POSSIT NATVRALIBVS ARGVMENTIS PROBARI.

556. RAymundus Lullus circa annum 1290. inter alios articulos, de quibus apud Gregorium XI. accusatus fuit, etiam hunc docuerat. *Omnes articuli fidei probantur per rationes necessarias, demonstrativas & evidentes.* & insuper dixerat, se probare Trinitatis Mysterium demonstrationibus ita evidentibus, vt etiam Mahumetanus ijs convinceretur, si benè penetraret. *sed homines inscij*, inquit, *& peccatores non intelligunt eas rationes.* Et ne quis putaret (vt putavit Vasquez) eum loqui præsuppositâ fide, hanc expressè excipit, asserens, eam solùm esse necessariam insciis, rusticis, ministralibus, & non habentibus intellectum elevatum, grossi ingenij &c. *sed homo subtilis facilius trahitur per rationem quàm per fidem.*

557. Richardus de S. Victore profitetur quidem, Trinitatem sine fide prævia non posse demonstrari, juxta illud Isaiæ. 7. *nisi credideritis, non intelligetis*: fide tamen suppositâ, ait, manifestâ ratione probari, immò multiplici demonstratione convinci, quòd sicut perfectio vnius Personæ est caussa alterius, ita perfectio geminæ, est caussa tertiæ in Trinitate.

558. Dicendum est. 1. Secluså divinâ revelatione non posse Mysterium Trinitatis vllâ efficaci ratione probari. Et quidem de evidenti cognitione satis apertè habetur Lucæ 10. *Nemo scit quis sit Filius, nisi Pater, & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Eadem fuit constans Sanctorum Patrum Sententia. S. Dionysius Areopagita de divinis nominibus c: 13. post medium. *Nullus* inquit, *monas, aut Trias, neque numerus, neque vnitas, aut fœcunditas, nec quidquam aliud eorum, quæ aut sunt, aut cognita sunt, arcanum illud summæ omniaque superantis Divinitatis, quod rationem omnem, mentemque vincit, enuntiat; neque enim nomen est, neque ratio: sed in ijs, ad quæ aditus non patet, secreta est.*

S. Justinus Martyr in expositione Fidei de Trinit. prope medium ait, nullo modo nos posse penetrare ad divinam essentiam, nec ad ejus mysteria.

S. Cyprianus in prologo libri de Operibus Cardinalib. Christi loquens de Mysterio Trinitatis. *Ad hanc*, inquit, *rerum adeo profundarum indaginem, nisi incarnati Verbi Mysterium accessisset, humana defecissent ingenia, & nescio si & aliqui*, NB. *auderent ad hæc tentanda conatus assurgere.*

559. Pro-

559. Probatur ratione. 1. Quidquid intellectui creato naturaliter innotescit, vel innotescit immediatè ex terminis benè apprehensis, vel mediatè per discursum: Neutro modo potest naturaliter innotescere Trinitas Personarum in Vnitate Naturæ: ergo &c. Minor probatur. Et quidem quoad primum membrum est indubitabilis: nam si Termini; *Trinitas Personarum Vnitas Naturæ*, apprehendantur eo modo, quo ex cognitione creaturarum à nobis possunt apprehendi, adeo sibi adversantur, vt potiùs ad negandum, quàm affirmandum nos impelli sentiamus.

560. Quoad. 2. Membrum probatur. Omnis discursus nititur primis principijs Logicæ seu Dialecticæ: *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: quæ sunt realiter distincta in Tertio, sunt realiter distincta inter se.* Sed hæc principia eo modo apprehensa, quo ex creaturarum cognitione possumus ea apprehendere, potiùs impellunt ad negandam quàm affirmandam Personarum Trinitatem in Vnitate Naturæ; quia assensus hujus Mysterij est assensus identificatorum cum tertio sine identitate inter se: ergo &c.

561. Probatur. 2. Sicut Existentia Dei non potest nobis innotescere nisi per effectus, ita nihil divinum potest naturaliter innotescere, nisi quod per effectus est manifestabile: sed Trinitas Personarum in vnitate Naturæ non est per effectus manifestabilis: ergo. Minor probatur. Quidquid per creaturas potest manifestari, & ab illis participari, sunt perfectiones communes tribus Personis, sicut operationes omnes ad extrà sunt illis communes, & insuper repugnat inveniri Trinitatem creatam in vnitate Naturæ: ergo Trinitas non potest per effectus demonstrari.

562. DICES. Fæcunditas est divina perfectio, participata à creaturis: ergo posset ex creaturis cognosci saltem Generatio Filij.

Sed contra 1. Necdum tamen cognosceretur Trinitas, quia Spiratio tertiæ Personæ non est Generatio. Contra. 2. Generatio prout reperitur in creaturis, involuit maximam imperfectionem, cùm fiat per corruptionem generantis, & communicetur natura realiter distincta à natura generantis. quodsi has imperfectiones auferas, inducis identitatem naturæ generantis & geniti, quod intellectus naturaliter non capit. Contra. 3. Quia defacto postquam habemus revelationem de diversitate harum processionum, quòd videlicet vna sit generatio, non item altera, necdum tamen habemus claram & expeditam explicationem discriminis, vt ex dicendis constabit. Quamvis autem multa per fidem credamus, quorum essendi modum ignoramus, naturali tamen ratione non assentimur alicui diversitati rerum, quamdiu modus diversitatis non apaparet, v. g. non assentiremur, dari in nobis intellectiones & volitiones, nisi earum diversitatem & discrimen experiremur: ergo pari modo non possemus naturaliter judicare, Verbum generari, non item Amorem, quamdiu Processionum diversitas nulla appareret.

563. Objicies. Philosophi gentiles Mysterium Trinitatis in suis scriptis expresserunt: atqui non sunt assecuti vlla revelatione: ergo solius naturalis luminis beneficio. Imprimis Eugubinus lib. 2. de perenni philosophia c. 10. tradit, juxta Platonis Theologiam, à primo Principio secundum Principium generari, tertium verò Principium esse habitum amborum, quem nos amorem reciprocum dicimus. Deinde Porphyrius, teste S. Augustino de Civit. c. 23. ex mente Platonicorum concessit Deum Patrem, & Deum Filium, quem græcè appellat *Paternum Intellectum*, vel *Paternam mentem.* Circumfertur etiam Serapidis responsum hujusmodi:

Principio DEVS est, tum Sermo, & Spiritus illi
Additur, æquæva hæc sunt, & tendentia in vnum.

Denique Eusebius Cæsarienſis lib. 11. de Præparatione Evang: refert, Plotinum scripsisse librum de tribus Hypostasibus, & affirmâsse, duas hypostases procedere ab vna, quæ prima est.

564. R. Si quid Gentiles Philosophi de Personis divinis scripserunt, illud non ratione aliquâ naturali deduxerunt, sed vel ex libris Moysis (in quibus Plato valde versatus fuit) vel ex Oraculis Sybillarum, vel denique etiam Dæmonum & Idolorum manifestatione didicerunt; cujusmodi est illud Apollinis Delphici de vera Religione interrogati responsum.

Ne me sciteris de Divino Genitore,
Et Sobole charâ, rebus Magni Induperantis.
Et Flatu, qui mundum adstrictum continet omnem.

565. Dicendum 2. Etiam post acceptam Revelationem hujus Mysterij; & præstitum assensum, adhuc est impossibile invenire evidentem probationem possibilitatis hujus Mysterij. Probatur. Nam licet suppositâ fide Theologi investigent disparitatem inter Deum & creaturas, quibus persuadeant intellectui benè disposito, non esse evidentem implicantiam hujus Mysterij in Deo, sicut est in creaturis, non potest tamen intellectus eò assurgere, vt evidenter convincatur, non esse repugnantiam, seu quod idem est, esse disparitatem evidenter sufficientem, quare in Deo possint duo realiter identificata distingui realiter in Tertio, non item in creaturis. Semper enim hoc Mysterium transcendit limites & Sphæram illorum principiorum, quibus innixus potest intellectus naturalem demonstrationem conficere. Sunt autem hæc duo valde diversa: *Evidens est, non repugnare.* Et: *Non est evidens repugnare.* seu: *Evidens est, non esse evidentem repugnantiam:* hoc secundum potest præstari, non illud primum.

CON-

CONTROVERSIA II.

Quâ ratione dissolvenda sint Argumenta Metaphysica contra Mysterium SS. Trinitatis.

§. I.

Varia Responsiones minùs idoneæ referuntur.

566. QVamvis Argumentorum Metaphysicorum, ex conceptu generali Identitatis & distinctionis Realis deductorum fallacia, non possit evidenter ostendi, possunt tamen ac debent eousque enervari atque dissolvi, vt ostendatur, non esse evidentem repugnantiam hujus Mysterij cum evidentibus principijs metaphysicis; & hoc præstari posse agnovit S. Augustinus lib. 1. de Trinit. c. 2. dicens: *Istis garrulis ratiocinatoribus, elatioribus quàm capacioribus, atque ideo morbo periculosiore laborantibus sic fortasse serviemus, vt inveniant aliquid, vnde dubitare non possint, & ob hoc in eo quod invenire nequiverint, de suis mentibus potiùs, quàm de ipsa veritate, vel de nostris disputationibus conquerantur.*

567. Vt autem intellectus noster hujusmodi apparentibus quidem, sed reipsâ fallacibus Argumentis, ab assensu Fidei minùs retardetur, multùm conducet, si advertamus, dari in Deo aliquas perfectiones naturali discursu demonstrabiles, quæ tamen contrarijs argumentis non minùs quàm Mysterium Trinitatis impugnentur: cur igitur grave sit, aliquam veritatem revelatam, sed naturaliter incognoscibilem credere, quantumvis contranitentibus naturalibus ratiunculis? Antecedens autem patet in perfectione Libertatis. Demonstratur enim, omni revelatione sepositâ, Deum esse agens liberum: & tamen hæc libertas, non minori, si non majori pondere naturalium argumentorum impetitur, vt suprà vidimus.

568. Argumenta, quibus impugnari potest Trinitas, fundantur, vt jam dixi, in principijs Metaphysicis seu Logicis, quibus omnis bonus syllogismus innititur. *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: Quæ distinguuntur realiter in tertio, distinguuntur realiter inter se.* Item: *Quæ dicuntur de aliquo distributivè sumpto, dicuntur de quovis contento sub illo: & quæ negantur de aliquo distributivè sumpto, negantur de quovis contento sub illo.* Hinc conficiuntur hi syllogismi.

Omnis Essentia divina est Pater.
Filius est Essentia divina.
Ergo Filius est Pater.

Vel:

Filius non est Pater.
Ergo Filius non est Essentia divina.

Item.

Omnis Pater distinguitur realiter à Filio.
Omnis Essentia divina est Pater.
Ergo omnis Essentia divina distinguitur realiter à Filio.

Vel:

Nulla Essentia divina distinguitur realiter à Filio.
Ergo nulla Essentia divina est Pater.

Item.

Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.
Tres Personæ sunt eædem Essentiæ divinæ:
Ergo tres Personæ sunt idem inter se.

Vel.

Quæ distinguuntur in tertio, distinguuntur inter se.
Essentia divina & Filius distinguuntur in tertio, nempe in Patre, cum quo Essentia est idem, non item Filius.
Ergo distinguuntur realiter inter se.

569. Hæc argumenta putârunt aliqui omnium expeditissimè solvi, concessis præmissis negando consequentiam; eò quòd Regulæ syllogisticæ non valeant in divinis. Sed contra est. 1. Quia hoc est hæreticis ansam præbere calumniandi Theologos, quòd contra ipsos vrgeant formam syllogisticam. Gentilibus verò ingeneratur aversio à nostris Mysterijs, tanquam essent rationi adversantia; cùm tamen de Essentia veræ Religionis esse debeat, nullum asserere dogma rationi contrarium.

570. Contra. 2. & à priori Quia forma syllogistica, ejusdemque regulæ, abstrahunt ab omni materia: ergo vel in omni, vel in nulla habent vim concludendi.

571. Respondent alij. 2. Principia illa metaphysica esse tantùm vera, quando adhibentur absolutis, non item relativis. Ita P. Ruiz, addens, quòd Relativa, quamvis sint realiter eadem vni tertio singulari & infinito, non sint eadem realiter inter se, nisi referantur ad eundem terminum.

Sed imprimis hoc additum patitur instantiam manifestam. Nam Paternitas, & Spiratio Activa sunt Relativa, & ad diversos terminos, & tamen inter se sunt realiter idem.

Contra- 2. In rebus creatis valent illa principia non solùm in absolutis, sed etiam in Relativis: ergo si formâ syllogistica abstrahit ab omni materia (prout ipse Ruiz docet) etiam abstrahet à Relativis & absolutis divinis.

Contra. 3. Quia hæretici vel Gentiles vtentes illis principijs, hocipsum intendunt probare, in DEO non dari Relativa realia; ita faciebat Sabellius.

572. Respondent alij. 3. cum S. Thoma *q. 28. a. 3. ad. 1.* tunc verum esse axioma: *Quæcunque sunt eadem vni tertio &c.* si sint idem re & ratione, sicut tunica & vestimentum, non autem si ratione differant. Hæc tamen responsio, prout verba sonant, non potest subsistere: alioquin omnes syllogismi deberent constare meris propositionibus identicis, nec darentur propriè tres termini mentales, sed solùm vocales. Ideo

573. Respondent alij. 4. distinguendo. Quæ sunt eadem vni tertio, & nec virtualiter ab eo distincta, sunt eadem inter se, concedunt, secùs, negant.

Hæc responsio, quæ est communiter recepta, rem ipsam quidem dicit, sed adversarijs non potest satisfacere, nisi vlteriùs roboretur, & declaretur. Nam, vt suprà vidimus, distingui virtualiter est distingui in tertio: Adversarij autem assumunt pro principio metaphysico contrarium, nempe quòd distinctio in tertio arguat distinctionem realem inter se, non minùs quàm identitas in tertio arguit identitatem inter se: responsio ergo non est apta, quæ hoc secundum principium distinguit per negationem illius prioris principij: hoc autem facit data responsio: dicit enim: *Quæ sunt eadem vni tertio, & non distinguuntur ab eodem in alio tertio, sunt idem, aliàs non.* Ecce! supponit responsio, posse duo esse idem, & tamen distingui in tertio, quod est formalissimè negare illud principium metaphysicum: *Quæ distinguuntur in tertio, distinguuntur inter se.* Vlteriùs ergo ratio reddenda est, cur hoc principium sit verum in creatis, non item in divinis: & hoc præstito, tunc procedit data responsio.

574. Respondent alij. 5. aliter distinguendo. Quæcunque sunt eadem vni tertio adæquatè, sunt eadem inter se, concedunt; quæ sunt tantùm inadæquatè, sicut pollex & index sunt inadæquatè idem cum manu, negant. Sic ergo (dicunt) Pater non est adæquatè idem cum Deitate, quia non est omne id quod est Deitas, cùm non sit Filius & Spiritus S.

575. Sed contra hanc Responsionem adhuc vrgetur. Quia Pater est quidem inadæquatè tantùm idem cum Trinario Personarum, sed tamen adæquatè est idem cum natura divina sumpta secundùm esse absolutum: hoc est, ille ipse indivisibilis conceptus objectivus, qui exprimitur per nomen, *Natura*, totus quantus est idem cum Patre & etiam cum Filio. ergo vel adhuc locum habebit illud principium: Quæ sunt eadem &c. vel debet magis explicari illa inadæquatio.

576. Sexta responsio formari posset ex doctrina Aureoli, *in 1. dist. 1. a. 4. & dist. 2. p. 3. a. 4. & dist. 33. a. 3.* quam ab omnibus alijs Doctoribus neglectam in theatrum produxit P. Antonius Perez, *disp. 1. de Trin: c. 2. n. 48. & 56.* vocans acutissimam, & tanto ingenio dignam, quamvis eam ex quadruplici capite postmodum reijciat. Postquam ergo doctrinam Aureoli verbis Auctoris nonnihil in compendiũ redactis proposuisset, deinde eam quasi clariorem redditurus: *Placet*, inquit, *ad vsum scholæ familiarius & brevius sententiam Aureoli proponere. Identitas perfecta in genere est inseparabilitas re & ratione præscindente scilicet objectivè:* (per præcisionem objectivam intelligit illum conceptum, quo alterum ne quidem in obliquo concipitur) *hæc est dividenda in identitatem extremorum, ratione cujus, quidquid vni inest, alteri insit, necesse est.* (& hanc vocat Aureolus Identitatem repetitionis) *& in oppositam, quæ solùm in divinis reperitur: ex qua tanquam proprietas necessariò consequitur, vt vnum possit in recto significari, constituto altero extremo non in recto, sed in obliquo. Diversa est vtraque identitas, sed æquè distinctionem à parte rei excludunt, nam distinctio versatur semper inter res habentes proprias vnitates, quibus vnaquæque est divisa in se, & divisa ab alia, cum comparatione propriam vnitatem habeat; at non est divisum ab alio, quod neque re neque mente potest ab ipso separari, quamvis concipiendi modus possit esse diversus secundum obliquum & rectum: posteriori genere identitatis personalitas & essentia sunt idem, quia non possunt præscindi mente ab invicem, nisi secundum constitutionem recti & obliqui, neque potest dici, Essentiam habere propriam vnitatem comparatione Personalitatis aut econtra: sed ex Personalitate & Essentia constituitur vna simplex Persona.* Hæc P. Perez ad magis clarificandum (si verum est tamen) Aureolum.

577. Ex quibus potest breviter hæc distinctio ad solvenda argumenta confici. Quæcunque sunt eadem vni tertio identitate Repetitionis, sunt eadem inter se, conceditur: quæ sunt eadem identitate omnimodæ indistinctionis, secluså identitate repetitionis, negatur: sed Paternitas & Filiatio sunt eadem cum Essentia identitate repetitionis, negatur; hac secluså, conceditur minor, & negatur consequentia.

578. Contra hanc doctrinam, omissis alijs, est. 1. quia per eam non ostenditur, quare in rebus creatis repugnet identitas omnimodæ indistinctionis & inseparabilitatis re & ratione, excluså identitate repetitionis, & per consequens, quare non etiam possit dari duorum identitas in tertio, quæ tamen non sint idem inter se, v. g. quare non possint potentia intellectiva & volitiva esse realiter ab invicem distinctæ, & tamen identificatæ cum substantia Angeli, vel animæ. Secundò, juxta hanc doctrinam actus liberi DEI non possunt DEO esse adæquatè intrinseci, quia sunt separabiles re, prout etiam notavit P. Perez. Tertiò; Intellectus noster longè faciliùs sibi persuaderet, posse quatuor realiter distincta ab invicem esse ab invicem inseparabilia re & ratione, quàm capiat, tria realiter distincta ab invicem esse idem cum quarto, à quo sunt inseparabilia: ergo intellectus ex naturali inclinatione non agnoscit aliam identitatem quàm repetitionis, hoc est, quòd

quòd illa sola sint idem, quorum vnicuique inest, quod ineſt alteri. Quartò. Tres Personæ defacto sunt realiter distinctæ inter se, & tamen ab invicem inseparabiles re & ratione, vt fatetur & supponit Aureolus: ergo omnimoda inseparabilitas non infert identitatem inter se: & quidquid vlteriùs requiret Aureolus, vel requiret gratis, vel non conveniet identitati Personarum cum Natura divina, vel denique evadet Identitas repetitionis.

§. II.

Prior modus solvendi prædicta Argumenta.

179. SOlutio illorum Argumentorum vnicè desumenda est ex declaratione conceptûs Identitatis, & ostendendum, quomodo non sit contra conceptum Identitatis duorum prædicatorum, in ente infinitæ perfectionis, posse distingui realiter in tertio, & sic (vt communiter jam dici solet) eidē rei secundùm diversas formalitates prædicata contradictoria convenire; vel meliùs: (vt ego suprà existimavi) duas formalitates Identificatas esse rationem idem affirmandi & negandi, v.g. negandi quòd Paternitas communicetur in ratione Paternitatis, & simul affirmandi, quòd Paternitas communicetur in ratione Naturæ, cum qua identificatur, vt fusiùs suprà declaravi.

Vlteriùs, quia non omnibus prædicatis divinis hoc convenit, vt respectu cujuscunque possint distingui realiter in tertio, & ideo respectu plurium prædicatorum non minùs locum habeant principia Metaphysica, quàm habeant in creatis, ideo etiam declarandum est discrimen inter prædicata capacia & non capacia hujusmodi distinctionis in tertio, seu affirmationis & negationis.

580. Horum omnium conciliationem commodam subministrant ea, quæ circa præsentem difficultatem cæteris profundiùs speculatus est, & feliciùs assecutus aliquoties jam laudatus P. Antonius Perez, cujus vestigijs insistunt P. Esparza, Sylvester Maurus *in Log. de Universalib. quæst.* 30. & 31. alijque Romani, neque in reipsa dissentit (quamvis videri velit) P. Aldrete *To.* 2. *disp.* 3. *s.* 2. 3. 4. Quia tamen eadem veritas potest diversis modis proponi, prout cujusque genius fert, mihi quoque licebit meum sequi: quod præmonere volui, ne, si quid fortassis minùs accommodatè dixero, & in meo sensu minùs sapienter abundavero, citatis authoribus adscribatur, sed mihi.

581. Primò ergo advertendum est, discrimen fundamentale inter ens finitum & infinitum in perfectione, esse, quòd ens finitum ex eo dicatur *finitum*, quòd sit limitatæ perfectionis, adeoque carens alijs perfectionibus, quas si haberet, esset ens æstimabilius quàm sine illis. Ens verò infinitum in perfectione est, cujus æstimabilitas crescere non potest per cujuscunque conceptûs objectivi accessionem. Hinc complexum ex Deo & creatura non est quid æstimabilius quàm Deus sine creatura, & vna divina Persona non est minùs æstimabilis quàm tota Trinitas.

582. Secundò observandum est, quòd ad hoc vt A. identificetur cum B. debeat A. & B. simul non habere plus æstimabilitatis, quàm habeat vel B. secundùm se, vel A. secundùm se, realiter à parte rei. Ratio est, quia ad Identitatem requiritur vt vnum sit alterum, & rectè vnum de altero affirmetur: atqui vt vnum sit alterum, requiritur vtique, ne vnum habeat aliquam æstimabilitatem, quam alterum non habeat: ergo &c. Ratio vlterior est, quia Identitas est summa communicatio duorum prædicatorum inter se: sed si vnum haberet æstimabilitatem, quam non haberet alterum, hoc ipso non communicaret se summè, quia non communicaret alteri totam suam æstimabilitatem; sive: quia non communicaret se alteri eâ communicatione, quæ non minùs verificaret hanc propositionem, *A. est B.* quàm hanc: *A. est A.* sive, vt loquitur P. Esparza, quia non communicaret se alteri sicut se sibi ipsi, quâ tamen phrasi non libenter vtor, quia nimis insuetum est dicere, aliquid se sibi communicare sub eodem formalissimo conceptu, nam *communicans* concipitur instar dantis, adeoque cum respectu ad accipientem. sed hæc est quæstio de nomine.

583. Tertiò observandum est, hæc duo inter se converti: *communicari alteri summè*, &: *communicari alteri secundùm omnem suam æstimabilitatem*: vnde consequens est, ad identitatem duorum prædicatorum non magis vnum quàm alterum requiri, & si vnum sufficiat, etiam alterum sufficere. Itaque

584. Quartò observandum est, ad Identitatem vt sic in genere & requiri & sufficere communicationem summam, & secundùm totam æstimabilitatem, ita vt si A. taliter se communicet B. vt vtrumque simul non sit quid magis æstimabile quàm singula, tunc rectè dici, illa esse idem, & vnum de altero posse affirmari. Quòd hæc communicatio requiratur, jam est ostensum: quòd autem sufficiat probatur. Quia vbi est vna eademque æstimabilitas, est vna eademque Entitas: ergo & Identitas; quia hæ voces; *Identitas*, & *eadem Entitas*, sunt synonimæ.

585. Confirmatur. Vnitas seu Identitas specifica ideo est major vnitas, quàm vnitas generica, quia magis accedit ad vnitatem numericam, quæ denique est summa vnitas & identitas: sed ideo magis accedit, quia major est communicatio in specie, quàm est communicatio in genere, hoc est, major est consensus & convenientia in prædicatis inter ea quæ differunt solùm specie, quàm inter ea quæ differunt genere: ergo summa communicatio infert summam vnitatem & identitatem.

586. Quintò denique observandum est aliud discrimen inter perfectionem finitam & infinitam. Omnis perfectio finita per sui communicationem non solùm perficit id cui se communicat, sed vicissim etiam perficitur, & redditur æstima-

bilius. At verò ens infinitè perfectum, habens omnem perfectionem simpliciter simplicem, potest intelligi se communicans alteri prædicato seu formalitati, vt illud perficiat, reddatque infinitè perfectum, absq; eo quòd ab illo reciprocè perficiatur. Ratio est, quia hoc ipso quòd sit infinitè perfectum, nullius accessione fit melius autæstimabilius.

587. Ex his observationibus eruitur imprimis ratio, quâ concilientur in Deo, quæ in creaturis conciliari non possunt, nempe quòd duo prædicata Identificata possint distingui realiter in tertio, quatenus (vt communiter dici solet) fundant prædicata contradictoria; v. g. *communicari, non communicari, produci, non produci &c.* Stat enim summa communicatio, adeoque Identitas inter Naturam divinam & Paternitatem v. g. cum hoc, quòd Natura divina pariter se infinitè, adeoque summè communicet Filiationi, absque eo quòd illi communicet Paternitatem, cui etiam est natura infinitè communicata: cùm enim essentia divina tantùm perficiat Paternitatem, sed non perficiatur reciprocè, adhuc secundùm omnem æstimabilitatem suam se communicabit Filiationi, etiamsi Paternitatem illi non communicet. Cessat itaque in Deo ratio repugnantiæ Identitatis cum virtuali distinctione, quæ militat in creatis, nempe Perfectibilitas.

588. Secundò, eruitur ratio, quare inter attributa absoluta divina non possit intercedere virtualis distinctio intrinseca, sicut intercedit inter Essentiam & Personalitates. Ratio inquam est, quia attributa absoluta sunt Perfectiones simpliciter simplices, quarum vel vnâ deficiente deficit conceptus *Entis infiniti* sibi sufficientis, & habentis omnem æstimabilitatem, nec vlteriùs perfectibilis: jam ergo, si vna ab altera virtualiter intrinsecè distingueretur, hoc ipso vna alteri aliquod prædicatum non communicaret, nempe illud in quo discreparet, & illud esset Perfectio simpliciter simplex, adeoque pars infinitæ æstimabilitatis: ergo jam non se communicaret secundùm omnem æstimabilitatem, adeoque nec communicatione summâ; ergo non daretur identitas: ergo non daretur distinctio virtualis, sed realis. Hæc ratio non procedit contra Identitatem Naturæ cum Personalitatibus, vt patet; nam Personalitates communicant se naturæ divinæ, non vt illi aliquam æstimabilitatem conferant, sed vt eam accipiant: imò fortassis rectiùs quis diceret, Personalitates non se communicare Naturæ, sed accipere naturam communicatam, quia τὸ *communicare* dicit; suam æstimabilitatem alteri communem facere; cùm ergo Personalitates non habeant propriam æstimabilitatem, sed totam accipiant à Natura, non est absurdum dicere, inter Naturam & Personalitates esse communicationem non mutuam: neque enim de conceptu communicationis *vt sic*, est: esse mutuam; quia Deus dicitur se communicare creaturis, non item creaturæ se communicare Deo: itaque ad Identitatem sufficiet communicatio illius quod habet propriam æstimabilitatem; sed hæc erit lis de modo loquendi. Cùm ergo omnes tres Personalitates accipiant sibi communicatam eandem infinitam æstimabilitatem naturæ, ideo in ea ratione sunt vnum, scilicet, vnus Deus.

589. Deducitur. 3. Duplicem dari speciem Identitatis inter prædicata divina. Aliqua enim identificantur communicatione summâ, tam formaliter quàm materialiter, sive, vt loquuntur Authores allegati, tam Intensivè quàm Extensivè; & ab ijsdem vocatur Identitas adæquata (P. Sylvester Maurus vocat cum Aureolo Identitatem Repetitionis) quando nimirum omnia, tam perfectiva quàm non perfectiva prædicata communicantur: talis identitas intercedit inter attributa absoluta, quorum singula identificantur cum omnibus & singulis Personis, & hanc identitatem sibi invicem communicant; quia huic communicationi nulla obstat oppositio relativa, qualis obstat, quò minùs Natura divina possit communicare Paternitatem Filiationi, & Spirationem activam Spirationi passivæ &c. Alia Identificantur communicatione summâ formaliter quidem, sed non materialiter: sive intensivè quidem, sed non extensivè: talis intercedit inter Naturam & Personalitates; quia Natura ita se communicat Filiationi, vt tamen illi non communicet Paternitatē. Hæ duæ species Identitatis conveniunt in hoc, quòd vtraque sit summa formaliter, seu quoad totam æstimabilitatem.

590. Ex hac Identitatis declaratione, respondetur nunc in forma ad argumenta superiùs facta. Et quidem illa propositio: *Essentia est Pater*: distinguitur hoc modo: Essentia est Pater Identitate & communicatione summâ formaliter tantùm seu intensivâ, conceditur: Identitate & communicatione summâ etiam materialiter, & extensivè, negatur. Eodem modo cum proportione distinguendæ sunt reliquæ propositiones.

Hac responsione vtendum esset contra Gentiles aut hæreticos, seriò impugnantes hoc mysterium, quia desumpta est ex ratione quasi à priori, & ex declaratione Identitatis.

591. Contra illos autem, qui hujusmodi argumentis vtuntur ad exagitandam formam syllogisticam, supponentes interim Mysterij hujus veritatem, responderi potest cum distinctione, quâ utitur Cardinalis Pallavicinus *c. 53. n. 408.* ad solvendum hoc argumentum.

Pater adæquatè est Essentia.
Essentia adæquatè est Filius.
Ergo Pater adæquatè est Filius.

Distinguit citatus Author majorem: Pater adæquatè est Essentia, Identitate Entitatis (id est Naturæ) concedit: Identitate terminorum conceptibilium seu suppositi, negat. Eodem modo distincta minore, distinguit etiam consequens: Pater est Filius identitate Entitatis, sed realiter ab eo distinguitur distinctione terminorum, concedit consequentiam, identitate terminorum adeoque suppositi, negat consequentiam.

592. Hanc

592. Hanc responsionem ideo retuli, quia in eâ planè tacitè supponitur, non esse opus admittere, prædicata contradictoria verificari de Essentia & Paternitate. Nam data responsio concedit, quòd eo sensu quo Paternitas non est Filius, nempe identitate suppositi, eodem sensu Essentia non sit Filius: & econtra, eo sensu quo Essentia est Filius, nempe Identitate Entitatis, eodem sensu Pater sit Filius. Hæc erat ipsissima mens mea, quando superiùs ostendere conatus sum, quòd non verificentur contradictoria; & hinc in tradita ibi doctrina, ob hujus authoris æstimationem, libenter persisto, quidquid alij judicaverint. Quin etiam intelligo, Hispanum Theologum sæpè laudum infra, in eadem esse sententia, quòd non sint admittenda prædicata contradictoria, necdum tamen legendi copia facta est.

593. Deducitur ex dictis, quo sensu sit vel non sit metaphysicè evidens illud axioma: *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* Est, inquam, metaphysicè evidens, quòd quando duo sunt eadem vni tertio communicatione formaliter & materialiter summâ, sint eadem inter se: & quia hæc sola communicatio summa potest intercedere in creaturis, vt probatum & declaratum est, ideo in creaturis semper est metaphysicè evidens illud axioma, & non est opus declaratione aut distinctione; in Deo autem vt locum habeat, adhibenda est distinctio & declaratio.

594. Porrò quia Devs est Ens infinitæ perfectionis, contra cujus conceptum non est, posse communicari summè formaliter alicui prædicato, quin illi communicetur summè materialiter, item, posse communicari perfectivè, quin communicetur perfectibiliter: & simul etiam fides doceat, hoc defacto fieri in Trinitate, deducitur, quòd ratione naturali neque sit evidens, posse in Deo dari hujusmodi communicationem, neque etiam econtra sit evidens, eam non posse dari. Et hoc sensu ex fide constat, falsum esse illud axioma in eo sensu, in quo non est evidens: scilicet: *quæ sunt eadem per communicationem summam formaliter, sunt eadem inter se, & communicant in omnibus prædicatis.* Atque hoc denique sensu verum est, quod dicunt Theologi, Mysterium Trinitatis non contrariari Principio metaphysico in eo sensu, in quo est evidens, sed esse supra illud, sicut est supra naturalem vim cognoscendi.

595. Postquam declaratum est, quòd Mysterium Trinitatis non adversetur naturali rationi, breviter etiam videndum est, quomodo sit eidem naturali rationi conforme.

Primò ergo naturali rationi conforme est, quòd non detur in Deo vllum exercitium vitale præterquam intellectionis & volitionis: omne enim aliud vitale exercitium, vt sensationes, vegetationes, motus localis; includunt formaliter imperfectionem, non item Intellectio & Volitio: & sic jam excluduntur à Deo omnia alia prædicata perfectibilia, quæ non habent rationem Intellectionis, vt habet filiatio, aut volitionis, vt habet spiratio passiva.

596. Secundò est naturali rationi conforme, quòd Intelligens & Volens intelligendo & volendo non merè recipiat, sed agat, & detur realis distinctio inter producens & productum; hæc datur inter Patrem & Filium, inter Spiratorem & Spiratum.

597. Tertiò est naturali rationi conforme, quòd detur in Deo Productio Volitionis originatæ etiam ab Intellectione producta, & non à solo primo principio improducto: hoc modo Spiritus S. non à solo Patre, sed etiam à Verbo procedit.

CAPVT II.

DE PROCESSIONIBVS, RELATIONIBVS, ET NOTIONIBVS DIVINIS IN GENERE.

CONTROVERSIA I.

An, & quot dentur in DEO Processiones.

598. FUndamentum multiplicandi Personas divinas est, quòd alia ab alia procedat; processio autem sine reali distinctione non datur. Processio est Emanatio & Origo vnius ab alio.

599. Dividitur autem Origo in Activam & Passivam, ad similitudinem actionis & passionis, quæ concipitur intervenire inter Causam & Effectum, seclusis tamen imperfectionibus dependentiæ vnius ab alio, & mutationis. Origo activa concipitur inesse principio producenti, Origo passiva termino producto. Et quamvis communior philosophorum opinio sit, in rebus creatis non distingui actionem à passione, recipique in termino, non in principio, de divinis tamen Processionibus aliud dicendum est, quia in Deo sunt penitus inseparabilia hæc duo: *Producere:* & *Posse producere:* & Principio producenti

est vtrumque essentiale: ac proinde denominabitur *Producens* ab aliquo suo constitutivo non minùs, quàm denominatur *Potens producere*. & pari modo, quia termino est essentiale, *Produci*, ideo etiam denominabitur *productus*, ab aliquo suo constitutivo.

600. Quæstio est, an hæ Processiones fiant per Intellectum & Voluntatem. Cui quæstioni resolvendæ perinde est, sive admittatur Virtualis distinctio inter Intellectum & Voluntatem sive negetur. Disputatur enim quæstio in eo sensu, in quo rectè dicimus, cognitionem creatam procedere ab Intellectu, & non à voluntate, aut potentia locomotiva, aut visiva, &c. etiamsi hæ omnes potentiæ identificentur inter se, & ne quidem virtualiter distinguantur. Quæstio itaque est, an secunda Persona habeat speciale prædicatum, quod non habet tertia Persona, vi cujus dicatur potiùs Intellectio, quàm Volitio: & econtra tertia Persona dicatur potiùs Volitio, quàm Intellectio.

601. Hieronymus Zancklius, hæreticus Heidelbergensis, apud Valentiam dixit, temerarium esse axioma Theologorum, quòd Filius procedat per Intellectum, & Spiritus Sanctus per Voluntatem.

602. Durandus docuit, neutram Processionem fieri propriè per Intellectum & Voluntatem, sed per Naturam divinam quà talem. Ponit enim Naturam divinam esse priorem Intellectu & Voluntate, & in illo priori propter suam infinitatem esse generativam & Spirativam sine vlla potentia media. Quæ sententia ab alijs erroris, ab alijs temeritatis censurâ notatur.

603. Dicendum est. 1. Cum omnibus alijs scholasticis, processionem Secundæ Personæ esse per Intellectum, & processionem Spiritûs S. esse per Voluntatem.

Probatur 1. Ex SS. litteris, vbi secunda Persona vocatur Verbum, & tertia Spiritus S. atque Amor. Verbum autem pertinet ad intellectum, & Amor ad Voluntatem.

604. Probatur. 2. Ex SS. Patribus. Gregorius Nazianzenus Orat. 36. *Verbum*, inquit, *dicitur, quia ita se habet ad Patrem, vt sermo ad mentem, non modo propter generationem passionis omnis expertem, verum etiam propter conjunctionem ipsius cum Patre, vimque enunciatricem.*

605. S. Chrysostomus to. 5. orat. 9. *Quemadmodum sese habet sermo ad mentem, sic vnigenitus DEVS Verbum se se habet ad Patrem.*

S. Augustinus lib. 15. de Trinit. c. 6. *Illic intelligendo conspicimus tanquam dicentem, & Verbum ejus, id est Patrem & Filium, atque inde procedentem Charitatem vtrique communem, scilicet Spiritum S.* & infrà. *Ecce! ergo Trinitas Sapientia scilicet, & Notitia sui, & Dilectio sui, sic enim & in homine invenimus Trinitatem, id est, mentem & notitiam, quà se novit, & dilectionem quà se diligit.*

S. Ambrosius in Monolog. c. 46. *De æterna memoria æternum Verbum nascitur: sicut igitur Verbum congruè intelligitur Proles, ita Memoria Parentis nomen aptissimè suscipit.*

606. Probatur. 3. Ratione. Productiones & Processiones divinarum Personarum sunt operationes vitales, & immanentes: atqui in DEO non datur alia vita quàm Intellectiva & Volitiva: ergo illæ ad hanc vitam pertinebunt.

607. Objicit Durandus. 1. Intelligere & velle sunt actus essentiales in DEO: Processiones sunt notionales: ergo non sunt Intellectio & Volitio. R. Distinguendo consequens: Non sunt Intellectio & Volitio essentialis, absoluta, communicabilis & improducta, concedo conseq: Non sunt Intellectio & Volitio notionalis, relativa, & non communicabilis, sed producta, nego consequentiam.

608. Objicit. 2. Si divinæ processiones essent per Intellectum & Voluntatem, tunc etiam Filius generaret, & Spiritus S. Spiraret, quia habent Intellectum & Voluntatem communem cum Patre. Retorquetur argumentum in Durandum: habent enim etiam Naturam communem cum Patre: cur ergo non generant per Naturam, sicut Durandus vult Patrem generare? Est ergo difficultas communis, infrà solvenda, quando agetur de Principio formali Processionum.

609. Objicit. 3. Substantiæ intellectivæ creatæ non generant quatenus intellectivæ sunt, hoc enim habet se per accidens, vnde & non intellectivis convenit generare: ergo etiam in DEO deber generandi vis alteri prædicato tribui. R. Negando consequentiam: quia Generationi divinæ non debent convenire imperfectiones generationum creatarum, cujusmodi est, generare & non quà intellectivum. Ob hanc imperfectionem solis substantijs corporeis convenit generare.

610. Dicendum. 2. Duas esse in Deo Processiones, vt fides docet. Ratio constat ex dictis. Duo sunt in Deo principia vitalia, Intellectus & Voluntas: non est autem major ratio, cur vnum sit fœcundum & non alterum: ergo vtrique debet sua respondere Processio. Debent autem hæ inter se realiter distingui, quia fœcunditas Voluntatis ratione spirationis activæ est communis duabus personis: fœcunditas autem Intellectûs ratione generationis activæ est propria soli Patri: ergo terminus Generationis debet realiter distingui à termino Spirationis.

Redditur etiam à S. Thoma hujus rei congruentia ex Richardo de S. Vict: Tot & non plures asserendæ sunt processiones in divinis, quot requiruntur & sufficiunt ad absolvendum illum circulum, quem conficiunt operationes intellectûs & voluntatis creatæ: hæ autem sunt duæ: Nam Intellectio oritur ab objecto, ab Intellectione Volitio, & hæc iterum redit ad objectum.

CON-

CONTROVERSIA II.

An, & quot dentur in DEO Relationes reales, & quomodo à Processionibus differant.

611. Gulielmus Parisiensis tract. de Trinit. non solùm in creaturis, sed etiam in Deo negat dari Relationes reales, vultque omnes relationes esse secundùm Dici seu Rationis.

Dicendum est. 1. Dari in Deo propriè dictas & Reales Relationes. Probatur. 1. Ex Concilio Toletano, vbi c. 1. Confess: Fidei, dicitur, quòd numerus Personarum ex Relatione colligatur. In Concilio Florentino sess: 18. post medium, §. Divina Substantia: Joannes Theologus ita loquitur. *Proprietates nequaquam communicabiles sunt, quod ex Relationis vi creditur evenire.* & infrà. *Nil nisi Principij habitudo est, in quo hæc duo considerantur, à quo aliquid, & ad quod aliquid.* Ibid. §. Dixi quidem. *Sola* inquit, *Relatio apud omnes Græcos & Latinos Doctores divinâ processione Personas multiplicat, ita vt non aliâ ratione, quàm vi Relationis vna Persona ab alia differat.* S. Athanasius Orat. 3. contra Arian. *Pater*, inquit, *propriè ad Filium refertur, non ad creaturam.*

612. Dicendum. 2. Relationes non differre, saltem adæquatè à Processionibus, nisi nostro concipiendi modo, quo concipimus Relationes creatas Patris & Filij, amici ad amicum instar alicujus formæ resultantis ex ratione fundandi, quæ est ipsa Processio seu Origo vnius ab altero.

Dixi: *Saltem adæquatè.* Nam vtrum inadæquatè differat Relatio à Processione, tanquam inclusum ab includente, est aliqua Doctorum dissensio, de modo loquendi potiùs quàm de Re.

613. Prima sententia docet, quòd Processiones activæ non sint sola Relatio Paternitatis, vel Spirationis activæ, sed formaliter includant etiam Intellectionem & Volitionem absolutam. Ita Vasquez, Arrubal, Tannerus.

614. Communior Sententia docet, solam Relationem esse adæquatè Processionem. Ita S. Thomas q. 41. a. 1. ad 2. dicens, quòd actus Notionales (hoc est Generatio & Spiratio activa) secundùm modum significandi tantùm differant à Relationibus, sed re sint omnino idem. Deinde approbat Sententiam Magistri, dicentis, quòd Generatio & Nativitas alijs nominibus dicantur Paternitas & Filiatio.

615. Probatur assertio. Eadem est forma denominans *Patrem*, quæ est denominans *Genitorem*: sed forma denominans Patrem, adæquatè non est aliud, quàm Relatio Paternitatis: ergo etiam forma denominans Genitorem, est adæquatè Relatio Paternitatis: atqui forma denominans Genitorem est Generatio activa: ergo Generatio activa & Relatio Paternitatis sunt adæquatè idem. Sanè ad significandum discrimen inter *Spirationem activam* & Relationem *Spiratoria* ne quidem diversa nomina sunt imposita.

616. Objiciunt. 1. Productio Verbi est locutio intellectualis: sed locutio intellectualis est ipsa intellectio: ergo & productio Verbi. Verùm hoc argumento probaretur adæquata distinctio Relationis à Processione, quia Relatio ne quidem inadæquatè est formaliter id, quò Deus formaliter intelligit. R. Distinguendo majorem; est locutio intellectualis quâ loquens sibi ipsi loquitur & intelligit, nego: quâ loquitur alteri vt alteri, concedo majorem, & distinguo minorem: Locutio intellectualis quâ Pater alteri loquitur, est ipsa Intellectio essentialis, nego, quâ sibi loquitur, concedo minorem, & nego consequentiam. Nam, vt advertit Card. de Lugo, locutio quâ alteri loquimur, non includit, sed præsupponit Intellectionem, quâ sibimet priùs loquatur, & quam alteri per locutionem velit communicare. Hoc modo se habet productio Verbi divini: nam licet assimiletur nostro Verbo mentali, hoc est, intellectioni quoad hoc, quòd sit immanens, differt tamen, quòd ordinetur ad hoc vt Filius intelligat, & sic assimilatur nostro Verbo externo.

617. Objiciunt. 2. Propositionem illam quâ S. Augustinus, Hieronymus, & Bernardus vtuntur, quòd Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto; & eodem modo volunt, quòd Pater se intelligat Verbo. Atqui hæ propositiones non possunt verificari, nisi ipsa intellectio, & volitio essentialis, sit productio activa. Ergo &c. Verùm hoc argumento probaretur, Intellectionem essentialem esse formaliter & virtualiter ipsum Verbum, & Volitionem essentialem Spiritum S. De propositionibus objectis optimè discurrit citatus author ex S. Thoma q. 37. a. 2. cum quo,

618. Observandum, illas propositiones in sensu strictè formali non esse veras, ob rationem jam insinuatam. Vnde S. Augustinus similem propositionem, quâ dixerat, quòd Pater est Sapiens Sapientiâ genitâ, retractavit lib. 1. Retract: c. 26. & lib. 6. de Trin. c. 1. & 2. & alibi. & quidem ad mentem S. Athanasij, Oratione contra Gregales Sabellij, dicentis: Sapientia Patris est Filius, non vt in homine, vbi per Sapientiam est sapiens, sed ex sapiente sapientia illa ortum habet. Vnde aliqui apud S. Thomam arbitrati sunt, S. Augustinum etiam retractâsse alteram propositionem de Spiritu S. Verùm cum S. Thoma responderi potest, quòd sicut Pater se & sua dicit Verbo, ita vt tò *Verbo* non tantùm dativi, sed etiam ablativi casûs sit, ita etiam Pater Filio testetur suum amorem, seu affectivè manifestet Spiritu Sancto: adeoque quando dicitur Pater Filium amare Spiritu Sancto, non sit intelligendum in sensu formali, sed in ratione signi seu termini, vel, vt alij loquuntur, terminativè, sicut homo, qui ex interno amore amicum amplectitur vel osculatur, dicitur tali amplexu vel osculo diligere alterum, non formaliter, sed significativè seu terminativè.

hoc sen-

hoc sensu dixit S. Bernadus serm. 8. in Cant. Spiritum S. esse osculum Patris ad Filium.

619. Dicendum. 3. Absolutè loquendo dantur in Deo quatuor Relationes. Ita communis contra quosdam antiquiores, Majorem, Ockam & Gabrielem, qui potiùs in modo loquendi, quàm reipsâ dissentire videntur. Probatur Conclusio. Vbi sunt diversæ rationes fundandi, sunt diversæ Relationes oppositæ : sed sunt duæ diversæ rationes fundandi, nempe duæ Processiones, quarum vna est à solo Patre, altera à Patre & Filio per Spirationem activam vtriq; communem : ergo prior ratio fundandi fundat duas Relationes oppositas, quarum vna est Paternitas, altera Filiatio ; posterior fundat duas alias Relationes, quarum vna est Spiratio activa, denominans *Spiratorem*, altera Spiratio passiva, denominans *Spiratum*.

620. Confirmatur. Pater & Filius referuntur ad Spiritum S. sed non referuntur sub conceptu Patris aut Filij, quia Spiritus S. nec est Filius Patris, nec Pater Filij : ergo referuntur aliâ Relatione : ergo sunt quatuor Relationes.

Observandum tamen est, in hac Conclusione præscindi, an, & quomodo omnes quatuor relationes ab invicem distinguantur, nam hæc est controversia realis, de qua jam dicetur.

CONTROVERSIA III.

Quænam intercedat distinctio inter Spirationem activam, & Relationes Paternitatis & Filiationis.

621. SPirationem activam realiter distingui à Spiratione passiva, tanquam Relatione sibi opposita, jam dictum est. Quæstio est, an à Paternitate & Filiatione aliquo modo distinguatur, nemine cogitante.

622. Prima Sententia est, distingui realiter, & sic dari in Deo realem quaternitatem. Ita Durandus. Secunda sententia docet, Spirationem activam esse quoddam complexum seu aggregatum ex Paternitate & Filiatione. Hæc sententia nullum habet classicum Authorem, nisi quòd Arriaga fateatur, se in eam vehementer inclinare.

623. Dicendum est. 1. Spirationem activam non distingui realiter à Paternitate & Filiatione. Est adeo certa Conclusio, vt sententiam Durandi aliqui vocent erroneam, propter aperta verba Concilij Lateranensis, omnem in Deo quaternitatem damnantis. Nec juvat Durandum, quòd præcipua intentio Concilij fuerit, damnare quaternitatem, cujus vnum membrum esset ipsa Essentia : nam ex verbis illius deducitur, non dari quaternitatem Relationum : verba sunt. *Ideo solummodo Trinitas est, non Quaternitas, quia quælibet trium Personarum est illa Res, videlicet Substantia, Essentia &c.* quæ cauſalis non esset bona, si staret sententia Durandi, quia identitas Personarum cum natura staret cum quaternitate Relationum : imò debuisset Concilium dicere : *Ideo solummodo est Quaternitas, & non Quinquenitas, quia quælibet Relatio est illa res.*

624. Confirmatur. Nam vt ipse Durandus fatetur, in illo cap. damnatur Quaternitas Personarum. atqui si darentur quatuor relationes realiter ab invicem distinctæ, darentur hoc ipso quatuor Personæ : nam Spiratio activa non minùs esset incommunicabilis quàm Paternitas. si enim esset communicabilis, identificaretur cum illa Persona, à qua, & cui communicaretur, quia illis non opponeretur relativè, & sic esset duabus Personis communis, quod quidem est verissimum, vt dicemus ; sed adversatur sententiæ Durandi. ergo in sententia Durandi Spiratio activa est incommunicabilis : ergo esset quarta Personalitas.

625. Confirmatur. 2. Si Spiratio activa realiter distingueretur à Paternitate & Filiatione, deberet alterutra harum ab illa procedere, vel illa ab alterutra : non enim multiplicantur Relationes nisi per oppositionem Processionis : vtrumque est falsum. ergo &c.

626. Fundamentum Durandi præcipuum est, quòd existimet, pro reali diversitate terminorum debere multiplicari realiter relationes ad illos terminos. Nam præterquam quòd hoc principium etiam in creatis negetur à quamplurimis, est insuper specialis ratio in divinis, vbi nulla est admittenda realis distinctio, quando nulla est Processionis & Relationis oppositio : atqui Paternitati & Filiationi non opponitur processivè & relativè Spiratio activa : ergo non distinguuntur.

627. Dicendum. 2. Eandem numero spirationem activam esse in Patre & Filio, vtriquo communem, & à Patre communicatam Filio, sicut illi communicatur Natura, ac proinde esse virtualiter intrinsecè distinctam tam à Natura quàm à Paternitate & Filiatione. Ita quoad principale punctum omnes Theologi supponunt, adeo vt teste Suarez *lib. 5. c. 6. n. 5.* plus quàm temerarium foret, ab hac sententia recedere, & Ruiz *d: 18-s. 2. n. 7.* dicat, oppositum esse errori proximum.

628. Prob. 1. Quidquid est in Patre, secundùm quod in ratione numerica consideratum, non opponitur Filio tanquam Producens Producto, illud idem numero communicat per identitatem Filio : sed spiratio activa est in Patre, & per illam non opponitur Filio tanquam Producens Producto ; Filius enim non spiratur : ergo sicut Naturam, ita eandem numero Spirationem activam communicat Filio.

629. Respondere conatur Arriaga. Licet Pater non opponatur Filio in ratione *Spiratoris vt sic* : opponitur tamen in ratione *talis Spiratoris* : sicut licet non opponatur in ratione Personæ vt sic, opponitur tamen in ratione talis Personæ : & sicut hoc sufficit, vt Pater non habeat Personalitatem communem Filio, ita sufficiet, vt nec habeat spirationem communem.

630. Verùm

630. Verùm hæc responsio neutiquam satisfacit, & est disparitas manifesta inter prædicatum *Personæ* & *Spiratoris*. Nam prædicatum *Personæ* repugnat idem numero communicari Filio realiter distincto: daretur enim in prædicato communicabili processus in infinitum. Nam Personalitas Patris secundùm illam formalitatem, quâ realiter distinguitur à Filio, semper retinet rationem Personæ, & sic iterum abstrahi posset prædicatum communicabile, & ita in infinitum: quod cùm sit per se absurdum, vtique dicendum est, prædicatum *Personæ*, ita esse imbibitum in Paternitate, vt sicut hæc, ita & prædicatum Personæ sit incommunicabile. Nihil hujusmodi locum habet in prædicato *Spiratoris*, & Spirationis activæ, si dicatur communicari Filio à Patre, & potest hæc sine vllo inconvenienti dici esse virtualiter intrinsecè distincta à Relatione Paternitatis & Filiationis, non autem ratio *Personalitatis*.

631. Confirmatur. Nam Pater communicat Filio, quidquid habet, solâ gignendi facultate exceptâ, vt habet axioma Theologorum; Sed spiratio activa, formaliter loquendo, non est facultas gignendi: ergo communicatur Filio.

632. Probatur Conclusio. 2. Et efficaciùs ex Concilio Lugdunensi, relato in cap. vnico de Summa Trinitate in 6. Vbi definitur contra hæreticos, vel negantes Spiritum S. procedere à Patre & Filio, vel asserentes procedere ab illis tanquam à duobus principijs; definitur, inquam, quòd Spiritus S. ex Patre & Filio non tanquam duobus Principijs, sed tanquam ex vno Principio, non tanquam duabus Spirationibus, sed vnicâ Spiratione procedit.

Respondere conatur iterum Arriaga, Concilium loqui de Spiratione passiva, quia Spirationem & Processionem pro eodem vsurpat. Sed nescio an hæc seriò dici possint. Quis enim nescit, non minùs dari & dici processionem activam, quàm passivam? ergo etiamsi Concilium pro eodem sumat, non sequitur, quòd loquatur de Spiratione passiva. Deinde quæ necessitas fuisset definire, vnicam esse in Deo spirationem passivam, cùm nemo duas asseruerit? de spirationis autem activæ simplicitate vtique poterat dubitari, quando defacto Arriaga dubitat.

633. Confirmatur ex Florentino sess. 24. docente, Patri & Filio esse vnam potestatem spirandi: per *Potestatem* autem non intellexit Concilium Volitionem essentialem, de cujus vnitate communi Patri & Filio non erat dubium: intellexit ergo spirationem activam, quæ est, & rectè vocatur Potestas & Virtus spirandi, eò quòd *posse spirare*, &, *spirare* sint inseparabilia.

634. Respondet iterum Arriaga, Spirationem activam nunquam vocari potestatem, cùm sit quasi Actio, & hoc ait esse apud omnes certum. Sed, quomodo potest hoc esse apud omnes certum, cùm plures DD. (quos ego quoque sequar) doceant, Principium formale *Quo*, saltem partiale, esse ipsam Generationem & Spirationem activam? Deinde potestas spirandi & virtus spirandi sunt synonima: atqui ipse Arriaga vocat Spirationem activam Virtutem spirandi; nam disp. 51. s. 1. §. *secundò posset*: habet hæc formalia verba: *Et quidem certum est, Patres admisisse Virtutem spirandi, illam autem nos vocamus Relationem spirationis.*

635. Ex dictis deducitur. 1. Quomodo spiratio activa distinguatur tum à Natura divina, tum à Personalitatibus Patris & Filij. Distinguitur inquam virtualiter intrinsecè: à Natura quidem, quia Natura est tribus Personis communis, non item Spiratio activa, & sic distinguitur realiter in tertio, nempe in spiratione passiva, cum qua realiter identificatur Natura, spiratio verò activa realiter ab eadem distinguitur. A Relatione Patris distinguitur etiam virtualiter, quia spiratio activa est communis Patri & Filio, non item Paternitas; & ob eandem rationem distinguitur etiam virtualiter à Filiatione, quæ producitur realiter, non item Spiratio activa.

636. Deducitur. 2. Cur Theologi non assignent in Deo tot proprietates, quot sunt Relationes, sed tantùm tres. Nempe quia Spiratio activa est duabus Personis communis, & ideo non venit nomine Proprietatis, quæ debet vni Personæ tantùm convenire.

CONTROVERSIA IV.

Quot, & quæ sint Notiones in Trinitate.

637. NOtio apud Theologos consentaneè Sanctis Patribus, aliud non est, quàm Nota, seu prædicatum vnius divinæ Personæ, quo discernitur ab alia Persona.

Et quamvis rideant hæretici cum Valentino Gentile Italo, patriâ Cosentino, negante vnitatem Essentiæ, suámque hæresin per Galliam, Germaniam & Poloniam spargente, ac denique Bernæ capitali supplicio affecto, quòd hoc vocabulũ non reperiatur in S. Scriptura, ipsi tamen multò magis ridendi sunt, quòd non advertant, abunde contineri Jo: 10. *Sicut novit me Pater, & ego nosco Patrem*, & Matth. 11. *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.*

638. Quoad numerum Notionum loquendum est cum communissima sententia Theologorum; contra Scotum, & Gabrielem, esse quinque. Cùm enim hujus numeri possit commoda ratio reddi, esto æquè commodè possent ad pauciores vel plures extendi, in tanto Mysterio à communi non est recedendum.

639. Solent ergo Notiones his vocibus significari. Innascibilitas (hoc est Improducibilitas) Paternitas (& hæ duæ conveniunt soli primæ Personæ) Filiatio, Spiratio activa & passiva.

Objicies. 1. Improducibilitas convenit etiam Naturæ divinæ, & Spirationi activæ, ergo non est Notio Personæ. Respondet P. Esparza q. 39. a. 5. esse accipiendam Improducibilitatem prout conjunctam cum Incommunicabilitate.

640. Objicies. 2. Spiratio activa est communis duabus Personis: ergo non est Notio, sicut ob eandem rationem excluditur à numero Proprietatum. R. Satis esse, quòd sit discretiva duarum Personarum à tertia: neque est de ratione Notionis, quòd conveniat vni soli, sicut est de ratione Proprietatis.

641. Replicabis. Ergo pari modo possent assignari Ingenerabilitas, & Inspirabilitas, quarum prima convenit Patri & Spiritui S. secunda Patri & Filio. R. Negando paritatem, quia hæ non sunt in re vna simplex, sed duplex, & vna tantùm per abstractionem. Sed hinc Quæres, quare non detur vna simplex Ingenerabilitas & Inspirabilitas? Respondeo (vt alia plura taceam) hoc dici non posse: nam Ingenerabilitas si esset communis Patri & Spiritui S. deberet illam Spiritus S. accipere communicatam à suo Spiratore, qui est Pater & Filius: atqui Filius eam non habet: ergo nec potest eam communicare. Quoad Inspirabilitatem verò, vel loquimur de Inspirabilitate incommunicabili, quæ est ipsa Paternitas, & hoc ipso non potest esse communis Patri & Filio, vel de Inspirabilitate communicabili, & hæc est ipsa Spiratio activa, quæ communicatur Filio.

642. Denique, præscindendo ab hujusmodi instantijs, in genere responderi potest cum Ruiz & Esparza, quòd ideo illæ quinque Notiones potiùs quàm aliæ alijs nominibus significabiles ponantur, quòd habeant præcipuam quandam vim ingenerandi in audiente apprehensionem specialem dignitatis in Personis divinis, & ideo per illas notificentur decentissimè; quia decentiùs aliquid notificatur per ea, quæ peculiariter spectant ad dignitatem illius.

643. Notiones à Relationibus non differunt virtualiter intrinsecè, differunt tamen nostro concipiendi modo, quatenus Relatio quà talis comparatur ad vnum terminum, & ad suum correlativum: Notio verò comparatur ad plures terminos, à quibus per notionem Persona discernitur.

CONTROVERSIA V.

Cur multiplicatio Proprietatum seu Relationum, multiplicet Personas, & non DEVM.

§. I.

Pereziana ratio discriminis rejicitur.

644. P. Antonius Perez *disp. 4. de Trin. c. 1. à n. 8.* docet, discrimen inter concretum *Personæ* & *Dei*, desumendum esse ex differentia Substantiali Naturæ divinæ ab alijs naturis: nempe quòd aliæ Naturæ non sunt sibi primarium Rectum, sed Suppositа sunt ipsarum primarium Rectum. Natura autem divina est sibi Rectum primarium: Personalitates verò divinæ seu suppositа, sunt ejusdem Naturæ divinæ Rectum secundarium, & virtualiter intrinsecè sunt illius obliquum.

645. Ex hoc fundamento deducit Author 1. dari in Deo subsistentiam absolutam & communem, indistinctam virtualiter intrinsecè à Deitate. Deducit. 2. Naturam divinam in priori signo, priusquam procedant ab ipsa Personalitates, esse non solùm Deitatem, sed Deum. Hinc denique deducit 3. & reddit rationem, cur sit vnus Deus *formaliter*: quia cùm *Deitas* & *Deus* secundùm rectum primarium sint idem, sicut vnica est Deitas, ita vnus est Deus. non verò est vna Persona, sed tres, quia vox *Persona*, significat Personalitatem, tanquam constitutivam Personæ, & quidem in Recto.

646. Hæc doctrina quoad modum loquendi est excogitata à citato Authore; quoad rem ipsam est ex parte desumpta ex Suarezio, *lib. 4. de Trin. c. 14. n. 6.* qui vocaverat immediatum significatum vocis *Deus* Naturam divinam vt subsistentem subsistentiâ absolutâ & communi.

Contra hanc doctrinam est. 1. Quia, vt infrà videbimus, subsistentia absoluta & communis in Deo rectiùs negatur.

Contra est. 2. Quia ex hac doctrina sequitur, quòd sicut est falsa hæc propositio: *Deitas generat*: ita etiam falsa esset hæc: *Deus generat*: nam secundùm Perezium *Deus* & *Deitas* sunt formaliter idem. consequens admitti non potest.

647. Respondere conatur Perez, negando sequelam. Nam nomen *Deus*, supponit in recto primario pro ipso Deo, qui formaliter nihil est aliud, quàm ipsa Deitas: sed tamen debebat etiam per consequentiam quandam supponere in recto virtualiter intrinsecè secundariò pro suppositis divinis, & pro omni eo, quod est idem cum Deo & Deitate. Differt ergo nomen *Deitas*, à nomine *Deus*, quòd nomen *Deitas* non significat suppositа divina, tanquam eadem etiam materialiter cum ipsâ, sed vel ab illis objectivè præscindit, vel in obliquo & indistinctè ita significat, vt omnia prædicata, quæ attribuantur nomini *Deitas*, immediatè & formaliter ipsam afficiant, & de ipsa verificari oporteat.

648. Hæc tamen responsio non satisfacit ex duplici capite. Primò, quia etsi vtcunque ostendat, quòd in aliquo sensu materiali sit vera propositio (quæ est ab omnibus admittenda) *Deus generat*, non tamen ostendit, quare non meliori jure, simpliciter & absolutè, ac sine adjecta explicatione, & in sensu formali ac primario, sit vera hæc: *Deus non generat*. quia in hoc sensu est vera hæc: *Deitas non generat*, quæ est illi synonima in hujus Authoris doctrina. Secundò, non satisfacit responsio: quia præbet ansam audacibus, dicendi,

dicendi, quòd licet accipiendo vocem *DEVS* in suppositione sua primaria & formali, non sint Tres Dij, attamen in suppositione secundaria & materiali, possint dici tres Dij. Vnde non meretur reprehensionem Marsilius, quòd ausus sit dicere, non fore absurdum concedere tres Deos, si Ecclesia hunc loquendi modum toleraret: & & tamen ipse Perez n. 3. fatetur, hanc sententiam esse absurdam: sed cur est absurda? *Quia*, inquit, *Scripturæ vnum Deum prædicant, & multitudinem Deorum passim damnant.* Verùm ad hoc dupliciter responderet Marsilius. 1. diceret, non minùs Scripturam prædicare Deum generantem & Deum genitum: ergo neque hæ propositiones deberent in sensu formali & primario posse negari. Responderet. 2. Scripturam asserere vnum Deum in suppositione formali & primaria, nec tamen propterea negare plures Deos in suppositione materiali & secundaria.

649. Contra doctrinam Perezij est. 3. Quæro, vnde habeat, quòd multiplicatio recti secundarij non sufficiat, vt nomen *Deus* possit verificari & proferri pluraliter? Gratis hoc ab eo dici sic ostendo. In solo Deo (quod nunc permitto adversario) & nunquam in creaturis, datur duplex Rectum primarium & secundarium. atqui à nullo vnquam S. Patre aut Theologo assignata est specialis regula pro Deo, multiplicandi vel non multiplicandi concreta ad multiplicationem Recti, sed semper regula generali vsi sunt. Non potest autem esse regula generalis hæc, (in qua tamen se vnicè fundat Perez) *multiplicato solo recto secundario & non primario, non multiplicantur concreta:* non dantur enim extra Deum recta secundaria. Fundatur ergo doctrina Perezij in principio prorsus arbitrario, & ante hac incognito.

650. Contra est. 4. Quia P. Perez denique fateri debet, posse ex regula generali multiplicandi concreta substantialia, rationem reddi, cur non obstante Trinitate Personalitatum, sit vnus Deus; ergo non est recurrendum ad duplex rectum, primarium & secundarium, hactenus incognitum, quo nemo respexit, quando vnum Deum in Trinitate confessus est. Antecedens ostendo. Fatetur P. Perez n. 11. quòd si tres divinæ Personalitates assumerent vnam humanitatem, esset vnus homo, & non tres: quæro, cur non essent tres, cùm recta multiplicentur, neque hic sit aliud rectum primarium aliud secundarium? Respondet, hoc fieri propter regulas nominis substantivi, scilicet, quia humanitas est forma substantivè significata, cujus multiplicatio requiritur ad multiplicanda concreta substantiva. Benè est. ergo ex hac ipsa regula potest ratio reddi, cur sit vnus Deus, & est vera communisque doctrina. quid ergo cogit ad novam regulam excogitandam?

651. Quintò, obiter observo, secundùm P. Perez non solùm non sufficere multiplicationem recti ad multiplicationem concretorum substantialium, (quod verum est) sed ne quidem requiri: docet enim, quòd si Verbum assumeret duas humanitates, (quo casu rectum non multiplicaretur) essent duo homines. Cæterùm hoc ab alijs communiter negatur, & cùm hoc olim dixisset S. Thomas, postmodum in Summa 3. *p. q.* 3. *a.* 7. *ad* 2. retractavit. Lubet ejus verba adscribere, quibus clarè continetur idipsum, quod ego tertio & quarto loco Perezio objeci. *Sed*, inquit, *non videtur esse verum* (nempe fore duos homines) *quia nominibus est vtendum, secundùm quod sunt ad significandum imposita; quod quidem est ex consideratione eorum* NB. *quæ apud nos sunt* (ecce! quòd requirat regulam generalem!) *& ideo oportet circa modum significandi & consignificandi, considerare ea quæ apud nos sunt, in quibus nunquam nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum.*

652. Sextò denique, si alia omnia abessent, ex hoc vnico capite rejicienda esset Explicatio Perezij, quia fundamentum illius non subsistit. Fundamentum inquam est, quòd nomen *DEVS* non sit nomen *suppositi* seu *Personæ*, vt habet n. 9. dicens, Deum non esse formaliter Personam: sed rationem *Personæ*, sive in communi sive in particulari sumptam, esse extra primariam rationem Dei, sicut est extra rationem Deitatis. Hoc autem teste Ruiz *de Trin. d. Trin. d.* 78. *s.* 1. *&* 2. nemo Theologorum antè dixit, & est apertè contra S. Damascenum *lib.* 3. *fidei c.* 11. *in fine. Deitas*, inquit, *Naturam ostendit, Pater autem hypostasin, quemadmodum & humanitas Naturam, Petrus hypostasin. Deus autem & commune Naturæ significat, & vnamquamque hypostaseon denominat, nam Deus est* NB. *divinam Naturam habens, & homo humanam.* Nihil apertiùs contra Perezium, & pro communi sententia paulò pòst tradenda dici posset.

§. II.

Explicatio Vasquezij.

653. EStplurium opinio post Vasquez, concretà substantiva Naturæ supponere in recto pro sola Natura, nisi major dignitas Personalitatis obstet, prout contingit in Christo homine; sic enim salvatur veritas hujus propositionis: *Homo est DEVS*, quia Verbum habens humanitatem, est realiter Deitas, quæ est rectum concreti *Deus.* Exceptionem probant ex Aristotele, dicente, id esse aliquid, quod est præcipuum in illo. Verbum autem est præcipuum in homine qui est Christus: & ideo importatur in recto. Hoc supposito redditur ratio, cur multiplicentur in Deo Personæ, non verò Deus, quia rectum significatum nomine Deus, non multiplicatur; significatum verò nomine Personæ, multiplicatur.

654. Huic sententiæ duo objicit P. Antonius Perez n. 4. Primum, quòd secundùm hanc rationem vera esset hæc propositio: *Deitas generat*, non minùs quàm hæc: *DEVS generat.*

Objicit. 2. *Ego*, inquit, *sum Persona, & homo, & tamen non sum humanitas, omnis etiam homo est sup-*

positum & Persona (vtique; cur enim ille, & non alij?) *& tamen nullus homo est sua humanitas. ergo rectum hominis non est humanitas, & vniversim falsum est illud principium quod assumitur, nempe nomen concretum substantivum Naturæ significare in recto solam naturam.* Prior objectio fortassis aliquid momenti habere posset: secunda deficit, quòd non probet assumptum, quod adversarij negant.

§. III.

Verior ratio discriminis assignatur.

655. VEriorem discriminis rationem ex communi Theologorum apud Ruiz *d.* 77. *& seq.* & Franciscum de Lugo, *d.* 20. *c.* 2. desumptam ex communi modo loquendi, illustravit Card. de Lugo *de* 13. *de Incar.* quam etiam approbat P. Antonius Perez n. 6. nisi quòd existimet, vnitatem Dei esse explicandam sine alligatione vlla ad communem modum loquendi. Nos tamen contrarium judicamus cum S. Thoma paulò antè laudato, qui nos ad communem loquendi modum remisit. Ratio est, quia cùm in re ipsa omnes conveniamus, nempe in Deo esse vnam essentiam, & tres Personalitates, & quæstio sit, cur potiùs dicendæ sint tres Personæ, quàm tres Dij, non potest hujus diversitatis ratio meliùs aliunde desumi, quàm ex communi vsurpatione nominum in singulari vel plurali, investigando regulam generalem.

656. Accedit, quòd P. Perez pro sua singulari explicatione, supponat, dari in Deo subsistentiam absolutam, quod cùm ad minimùm sit incertum, potiùs in re certissima declaranda est ab hujusmodi incerto principio abstrahendum: hoc autem si fiat, nulla melior regula assignari potest, quàm communis, vt fatetur P. Perez.

657. Itaque Cardinalis de Lugo facit discrimen inter concreta substantialia seu substantiva, & Accidentalia, seu adjectiva. Vt multiplicentur concreta accidentalia, seu adjectiva, sufficit & requiritur multiplicari rectum seu illud quod à à forma accidentali denominatur, etiamsi illud significetur tantùm confusè, forma autem explicitè. v. g. si Petrus haberet tres albedines, esset vnicum album, & quantumvis variatâ albedine semper esset verum dicere; *Hoc album est Petrus*; etiamsi per τὸ *hoc album* subjectum significetur confusè, & implicitè, albedo verò explicitè: hoc inquam non obstante determinatio & designatio semper caderet supra rectum, & hoc ex communi modo loquendi: cujus fortasse fundamentum est, quòd termini adjectivi, licet significent formaliter formam, significant tamen eam per modum accidentis, & habiti à subjecto: cùm autem accidens sit ens in alio, seu adveniens alteri, jam supponit subjectum hoc aliquid constitutum, quod possit ac debeat designari & determinari per signum illi appositum: ideo ly *Hoc* positum cum *album*, determinat subjectum albedinis, quia subjectum significatur vt ens constitutum & per se, cui albedo advenit.

658. Aliter se res habet in terminis substantivis, v. g. *Homo:* quia non significat humanitatem vt habitam seu advenientem alteri, sed substantivè, id est, vt constituentem primum illud ens, & vt primariam seu primariò intentam essentiam illius: ideo quando Humanitas significatur formaliter & explicitè per terminum substantivum, determinatio cadit supra Humanitatem formaliter & explicitè significatam. Nunc ergo veniendo ad Concreta substantiva,

659. Dicendum est, ad eorum multiplicationem requiri quidem multiplicationem recti, hoc tamen non sufficere (demus etiam, subsistentiam importari in recto, ab hoc enim nunc præscindimus) sed debere insuper multiplicari illud, quod significatur determinatè, explicitè & formaliter. Hoc posito,

660. Ratio cur sit vnus Deus, non obstante pluralitate Personalitatum, facilè redditur. Vel enim vis, solam Naturam importari in recto, vel etiam subsistentiam: si primum: jam rectum non multiplicatur: ergo jam vnum requisitum deficit ad multiplicandos Deos. Si verò vis, in recto importari subsistentiam, deficit alterum requisitum, nempe multiplicatio illius quod significatur per nomen *DEVS* determinatè, explicitè & formaliter, nimirum Essentia divina seu Deitas.

661. Quare secundùm hanc explicationem nil interest, quid importetur in recto: si enim Natura? ex duplici capite provenit quòd non sint plures Dij, nempe quia nec Rectum, nec formale seu explicitum significatum multiplicatur. Si subsistentia? sufficit alterum deesse, nempe multiplicationem significati formalis & expliciti.

662. Econtra redditur ratio ex eadem regula, cur multiplicentur Personæ: Quia & rectum hujus Concreti, & significatum formale explicitum multiplicatur, hoc enim est Personalitas vt patet, & omnes fatentur.

663. Contra hanc Lugonis Regulam, quam etiam amplectitur P. Aldrete *de Voluntate Dei disp. 9. s. 8. n. 9. &* Philippus à SS. Trinit: *d. 9. dub.* 2. objecerunt quidam. Hæc Regula non est vna indivisibilis, sed duplex, alia pro Concretis accidentalibus, alia pro substantialibus. Ergo alia magis generalis quærenda est. R. Regulam traditam, si rectè intelligatur, esse vnam indivisibilem tam pro Concretis substantialibus, quàm pro Concretis accidentalibus. Regula ergo sic formanda est. Tunc solùm multiplicantur Concreta, quando multiplicatur Rectum, & simul etiam significatum designatum per adjectum pronomen *Hìc Hæc Hoc.* Hæc Regula facillimè applicatur Concretis accidentalibus, quia in his, vt ostendimus, Rectum, & significatum determinatum seu designatum sunt idem, & ideo mul-

ideo multiplicato vno, multiplicatur & alterum. In Concretis substantialibus applicatio regulæ pendet à diversitate sententiarum circa Rectum illorum. Et quidem in concretis Personalibus res est expedita, quia etiam ibi Rectum & significatum determinatum sunt idem, nempe *Personalitas*, sicut in Concretis accidentalibus. At verò in concretis Naturæ est quædam dissensio circa rectum, non autem circa significatum determinatum, ideo enim dicuntur Concreta Naturæ, quia Naturam formaliter & determinatè significant. Est inquam dissensio circa Rectum. Aliqui enim volunt, subsistentiam esse Rectum, & tunc quia potest Rectum multiplicari non multiplicato significato determinato, & econtra, ideo vnius multiplicatio non sufficit, sed oportet vtrumque multiplicari. Hinc, si vna divina subsistentia assumeret plures humanitates, vel econtra plures subsistentiæ vnam humanitatem, semper esset vnus homo, & in primo casu vna Persona, in secundo verò, plures Personæ, vt habet communis Sententia cum S. Thoma *3. p. q. 3. a. 6. ad 1. & art. 7. ad 2.* At verò si singulæ Personæ singulas humanitates diversas assumerent, essent tres homines & tres Personæ, vt ex communi tradit Ruiz *sect. 6. n. 6.*

664. Est insuper inter Concreta Substantiva & adjectiva hoc discrimen, quòd priorum significatum determinatum idem sit cum significato formali & explicito, in concretis verò accidentalibus seu adjectivis, significatum determinatum sit distinctum à significato formali & explicito.

CONTROVERSIA VI.

Vtrum detur in DEO Subsistentia absoluta, communis tribus Personis.

665. PRima sententia est, non dari in DEO tres subsistentias Relativas, sed vnam absolutam, & omnibus tribus communem. Ita Durandus, Paludanus, Ferrariensis.

Secunda admittit quatuor subsistentias, quarum tres sunt relativæ, realiter ab invicem distinctæ, quarta verò sit absoluta, à Relativis non aliter quàm ipsa Natura, virtualiter intrinsecè distincta. Ita Cajetanus, Alvarez, Bannez, Zumel, Bellarminus, Suarez, Granadus, Ant. Perez, Philippus à SS. Trinit: Tertia solas Relativas agnoscit. Valent. Vasquez, Albertinus, Tanner, Zuniga, Arrubal, wandervek, Ruiz, Derkennius, Comptonus, Esparza.

666. Dicendum est. 1. Admittendæ sunt Tres subsistentiæ Relativæ. Probatur. 1. Authoritate Concilij Chalcædonensis, quintæ & septimæ synodi, vbi dicitur, Trinitatem esse divisam numeralibus subsistentijs, & Personalibus alteritatibus, & vnam Deitatem in tribus subsistentijs esse adorandam. Aliorum etiam Conciliorum verba videri possunt apud Ruiz *disp. 24. s. 2.*

667. Probatur. 2. Ratione. Tres sunt in Deo Personæ: atqui explicitum & formale significatum Personæ, est Personalitas seu subsistentia: ergo multiplicatis Personis debent multiplicari subsistentiæ. Porrò Personæ divinæ non differunt nisi per Relationes: ergo earum subsistentiæ sunt Relationes: sed Relationes realiter ab invicem distinctæ sunt tres: ergo & tres subsistentiæ.

668. DICO. 2. Non est asserenda subsistentia absoluta in Deo. Probatur. 1. Authoritate Patrum. Justinus in expositione Fidei de Trinitate: *Quatenus* inquit, *Pater & Filius & Spiritus S. vnius Deitatis dignoscendo subsistentias, quatenus autem DEVS Essentiam communem Subsistentiarum &c.* S. Damascenus in Epist. de Trisagio. *Non est autem*, inquit, *ipsorum communis vna hypostasis. Deitas autem communis est trium hypostasum vna existens.*

669. Omitto alia, quæ faciliùs possunt explicari, quòd solùm negent subsistentiæ vnitatem in sensu Sabellij, hoc est, realiter identificantis tres subsistentias. Nihilominus optimè observat Ruiz, quòd quando Concilia loquuntur de subsistentijs, semper assignent tres Relativas, nunquam autem aliquam absolutam; quod signum est, non agnovisse Patres prædicatum aliquod speciale subsistentiæ convenire Naturæ prout virtualiter distinctæ à subsistentijs Relativis.

Probatur. 2. Authoritate S. Thomæ *q. 40. a. 3. Remotâ*, inquit *proprietate Personali per intellectum, tollitur intellectus hypostasis.* Nota obiter S. Thomam vti hypothesi impossibili ad investigandum conceptum formalem rei, & partem constitutivam illius, quem tamen argumentandi modum quidam Recentiores putant esse *mirabiliter* levem.

670. Probatur. 3. Ratione. Natura divina prout virtualiter contradistincta à Relationibus, non est Persona, vt fatentur adversarij contra Durandum, qui dicit, esse Semipersonam & Semisuppositum: ergo non habet subsistentiam absolutam. Probatur Conseq. Vbi non reperitur effectus formalis specialis alicujus formæ, non datur illa forma: sed effectus formalis specialis subsistentiæ est: constituere Personam: ergo si Natura divina, prout virtualiter distincta à Relationibus, non est Persona, seu suppositum, non habet subsistentiam.

671. Probatur. 4. Effectus formalis subsistentiæ vt sic, est, esse vltimum terminum & complementum substantiale Naturæ: atqui ea quæ in Deo sunt absoluta, non sunt hujusmodi vltimum complementum, cùm admittant, immò exigant vlterius complementum, nempe subsistentias relativas: ergo nihil absolutum potest in Deo habere rationem formalem subsistentiæ.

Objiciunt. 1. Authoritatem Agathonis Papæ dicentis: *Confitemur Trium Subsistentiarum seu Personarum vnam subsistentiam.* R. Esse mendum, emendatum postea in alijs Conciliorum

exemplaribus, vbi pro *Subsistentiam* legitur: *Substantiam*: alioquin esset falsa Pontificis propositio, etiamsi daretur subsistentia absoluta, neque enim esset articulus fidei, dari subsistentiam absolutam.

672. Objiciunt. 2. Auctoritatem S. Hieronymi dicentis: *Taceantur tres hypostases. Si placet, & vna teneatur.* R. Ex his verbis non magis probatur vna subsistentia absoluta, quàm tres Relativæ impugnentur. Responsio certa est, tunc temporis significationem hypostasis non fuisse propriam illam quam modo habet, ad significandum vltimum terminum substantiæ vt contradistinctum ab ipsa Natura: sed idem significâsse *Subsistentiam*, quod *Substantia*, Videatur P. Ruiz. *disp.* 32. *s.* 8. *& 9.*

673. Objiciunt. 3. Subsistere est Perfectio simpliciter simplex: atqui Personalitates non sunt Perfectiones simpliciter simplices: ergo debet admitti subsistentia absoluta. Respondet Ruiz negando minorem, & fusè conatur ostendere, singulas Personalitates esse Perfectiones simpliciter simplices, adeo vt essentia divina in ratione Entis infinitè perfecti, formaliter constituatur per singulas Personalitates, sine quibus esset imperfecta. Verùm ex suprà dictis de Identitate, non potest à nobis recipi hæc doctrina; ostendimus enim, quòd Relationes sint prædicata tantùm perfectibilia, non perfectiva.

674. Aliter respondet Derkennius & Comptonus, quòd licet singulæ Personalitates non sint perfectio simpliciter simplex, tota tamen Trinitas, seu hoc quod est, aliquam habere subsistentiam, sit perfectio simpliciter simplex. Verùm nec hæc responsio placet, nisi fiat quæstio de nomine. Nam singulæ Personæ habent omnes perfectiones simpliciter simplices sibi communes, & Essentia divina vt virtualiter distincta à Relationibus, habet omnes perfectiones simpliciter simplices. Radix ergo Personalitatum est perfectio simpliciter simplex, quia melius est esse trinum radicaliter, quàm non esse, quamvis non sit melius esse formaliter Trinum, quàm non esse, quia Trinitas non est melior quàm Paternitas, quæ non est Trina. Quod etiam expressit S. Augustinus serm. 38. de temp: *Tantus* inquit, *solus est Pater, vel solus Filius, vel solus spiritus S. quantus est simul Pater & Filius & Spiritus S.* & Concil. Tolet. XI. in profes: fidei: *nec minoratur in singulis, nec augetur in tribus.* & D. Thomas q. 42. a. 4. ad. 2. *Æqualitas.* inquit, *attenditur secundùm magnitudinem, magnitudo autem in divinis significat perfectionem Naturæ, & ad essentiam pertinet.*

675. Ad Objectionem ergo respondeo, distinguendo majorem: Subsistere virtualiter, eminenter seu radicaliter, hoc est, habere in se virtutè identificandi sibi prædicata opposita, & incommunicabilia, est perfectio simpliciter simplex, concedo: in alio sensu nego: verùm esse hujusmodi radicem, non est formaliter subsistentia.

Objic. 4. Deitas etiam prout contradistincta virtualiter intrinsecè à Personalitatibus, est Deus: ergo est Ens subsistens. Antecedens conantur probare ex Concilio Rhemensi, dicente: *Credimus simpliciter, Naturam Divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quòd divinitas sit Deus, & DEVS divinitas.* Respondent rectè Comptonus & Derkennius ex Ruiz, Mentem Concilij fuisse, damnare Gilberti propositiones, quibus inducere volebat distinctionem realem inter Naturam & Personalitates.

676. Objici posset. 5. Deus innotescit nobis lumine naturæ esse Ens subsistens: atqui non innotescunt nobis lumine naturæ subsistentiæ Relativæ: ergo innotescit nobis Deus secundùm aliquam subsistentiam absolutam. Argumentum probaret, quòd subsistentia absoluta constitueret Deum in ratione Personæ: nec enim Deus aliter nobis naturæ lumine innotescit subsistens, quàm Persona. Respondetur distinguendo minorem. Non innotescunt nobis Relationes seu subsistentiæ Relativæ secundùm conceptum formalem Relationis, hoc est, secundùm *esse Ad*, concedo: non innotescunt secundùm conceptum formalem subsistentiæ, præscindendo ab vna vel tribus, & secundùm *esse In.* adeoque secundùm prædicatum absolutum præcisivè, nego minorem. Innotescit ergo nobis subsistentia divina lumine Naturæ, sicut innotescit nobis ratio Personæ, & tamen adversarij negant, Deitatem vt virtualiter distinctam à Relationibus esse Personam.

Objic. 6. Actiones sunt suppositorum: sed Relationes sunt actiones: ergo procedunt à supposito, seu à Natura subsistente. Distinguo majorem. Actiones ad extrà seu actiones non reddentes ipsam Naturam subsistentè, transeat, secus nego.

CONTROVERSIA VII.

Quodnam sit Principium formale Quo divinarum Processionum.

677. CErtum est. 1. Principium *Quod*, sive Totale Generationis, esse totam Personam Patris, & Principium *Quod* Spirationis passivæ, esse Patris & Filij Personam. Certum est. 2. contra Durandum & Scotum, ipsam actualem Intellectionem essentialem pertinere ad principium formale *Quo* Pater generat, & voluntatem actualem essentialem pertinere ad Principium formale *Quo* Pater & Filius Spiritum sanctum spirant; quæ constant ex dictis, quòd Verbum procedat per Intellectum, & Spiritus S. per Voluntatem.

678. Controversia est, an sola Intellectio & Volitio essentialis sit ejusmodi principium formale *Quo*, an verò superaddenda sit ipsa Relatio Paternitatis & Spirationis activæ, tanquam constitutiva Principij proximi. Conveniunt autem Theologi contra Ockam & Gabrielem, requiri Relationem saltem vt conditionem: & ratio est manifesta: alioquin non solus Pater, sed etiam Filius & Spiritus S. haberent omne quod requiritur

quiritur ad generandum & spirandum : cur ergo non generarent & spirarent, si ne quidem conditio aliqua deest?

679. Quæstio supereſt, quomodo Relatio requiratur, an præcisè vt Conditio, ad hoc vt Intellectio, prout in Patre existens, generet, & non vt existens in Filio, eò quòd in Filio desit illa conditio, nempe Paternitas ? vel an requiratur vt Principium formale *Quo*, sive deinde sit Principiũ adæquatum, sive inadæquatum, in quo iterum est dissensio, de qua postea.

680. Prima Sententia est, Relationem Paternitatis (idem est cum proportione de Relatione Spiratoris) requiri solùm vt Conditionem, & non vt Principium. Ita Molina, Suarèz, Præpositus, Tanner, Arriaga. Qui tamen (nescio an memor eorum quæ hîc disputat de præsenti puncto) postea in alijs occasionibus non semel Relationes vocat Virtutem producendi, & quidem expresè *disp.* 50. *1.1. §. Secundò posset.* vbi ait: *Et quidem certum est, Patres admisisse virtutem spirandi ; illam autem nos vocamus Relationem Spirationis.* hîc autem totus est in eo, vt probet, quòd Relatio sit mera Conditio, & non virtus.

681. Secunda Sententia docet, Relationes pertinere ad rationem Principij. Authores autem inter se differunt, fortassis in solo modo loquendi. Plerique sentire videntur, Principium formale *Quo*, non esse solam Intellectionem, sed simul cum Relatione, ita vt Intellectio essentialis & Paternitas simul ex æquo sint proximum principium formale; cum hoc tamen discrimine, quòd Intellectio sit tantùm Principium virtuale, quia non nisi virtualiter distinguitur à termino producto, nempe Verbo, at verò Paternitas sit Principium reale, quia realiter distinguitur. Ita Florentius, Arrubal, citans Albertum Magnum, Richardum, Henriq. Bonaventuram & Durandum. eandem tenet Valentia, qui primus illam illustravit. Alij volunt, Relationem importari quidem vt constitutivam & completivam Principij, sed minùs principaliter & in obliquo. Ita loquitur S. Thomas *q. 41. a. 5. quem sequuntur communiter Thomistæ teste Philippo à SS. Trinit. disp. 11. dub. 3. & 4. & noster P. Ruiz d. 100. s. 3. & 5.* Hos omnes conatur conciliare Card. de Lugo, docens, Intellectionem & Volitionem esse Principium formale Quo radicale seu remotum, Relationes verò formale *Quo* proximum. Nam, inquit, sicut in igne datur principium totale calefaciendi, qui est ignis ipse, & principium formale substantiale *Quo*, scilicet forma; & datur principium formale accidentale, scilicet calor, sic, inquit, possumus in Deo distinguere Principium totale *Quod*, qui est Pater, & principium formale radicale *Quo*, quod est Intellectio, aut volitio essentialis, & denique principium formale Quo proximum, quod est Relatio Patris vel Spiratoris. Rursum possumus distinguere inter principium proximum respectu Productionis activæ, & respectu Productionis passivæ : respectu activæ productionis (quæ in Deo distinguenda est realiter à passiva) principium formale proximum *Quo* est sola Intellectio & Volitio, inter quas & inter Productiones activas nihil mediat, sed Generatio activa oritur immediatè virtualiter ab Intellectione vt à Principio immediato: Principium verò Processionis passivæ includit quidem Intellectionem & Volitionem, & deinde Relationes, sed has vt Principium formale *Quo*.

Hanc doctrinam esse ex mente Patrum ac Theologorum, probatur. Imprimis enim Sancti Patres de Principio formali Processionum diversimodè locuti sunt; verùm in nostra hac secunda sententia, facilè conciliantur, in prima sententia nullo modo. Multi ex sanctis Patribus dicunt, Verbum procedere ex substantia Patris, & ex essentia Personæ producentis : hæc testimonia videri possent favere adversarijs, sed facilè explicantur. Et quidem Suarez & Arrubal dicunt, eos non fuisse locutos de Principio formali, adæquato, & proximo, sed solùm asserere voluisse, quòd Verbum non sit productum ex nihilo. Locuti sunt ergo de Principio radicali *Quo*, sicut ignis rectissimè dicitur per suam formam calefacere, vel generare alium ignem.

682. Deinde verò Patres asserunt, Principium seu potentiam generandi esse relationem. Vtrumque loquendi modum invenire licet in Concilio Florentino : nam Sess. 18. Joannes Theologus, qui contra Græcos disputabat, nomine cæterorum Patrum sic loquitur. *Ita vt Persona sit producens & generans, Principium autem* Quo *ipsa Persona generat, sit id quod solum communicabile est : Pater ergo generativum principium est, & suppositum quoddam significat, divina autem substantia, quæ cum Patre realiter idem est, non quidem generat, sed est principium quo generatio fit,* & similia repetit Sess. 19. quæ verba debent intelligi de principio formali proximo respectu generationis activæ & radicali respectu generationis passivæ, vt possint concordari cum illis quæ habentur *Sess. 19. post medium §. in genere:* vbi postquam idem Theologus dixisset, Substantiam esse Principium per quod generat Pater, subjungit: *Propterea autem non sequitur, vt hæc substantia secundùm suum esse commune & absolutum, principium sit per Quod.*

683. Ex his verbis infertur hæc consequentia. Si Pater ita generat per suam substantiam, vt tamen hæc substantia non secundùm esse commune & absolutum sit principium *per quod* : ergo secundùm esse proprium & relativum seu notionale divina Substantia est Principium per quod Pater generat. Hanc consequentiam advertit Ruiz, addens eodem sensu eundem Theologum priùs dixisse : *Non tamen secundùm absolutam ejus considerationem :* aitque in hoc, sicut & in cæteris secutum esse doctrinam D. Thomæ, magisque receptam à nobilioribus Scholasticis.

684. S. Damascenus lib. de duabus Christi voluntatibus. *Omnia*, inquit, *quæ habet* Pater, *sunt Filij, solâ gignendi vi exceptâ.* atqui sola relatio est excepta : ergo relatio est vis gignendi.

S. Atha-

S. Athanasius Dialogo de Trinit. contra Animæos asserit, *Patrem hypostasi suâ gignere*: quæ verba non sunt intelligenda de hypostasi vt est *Generatio activa* (de hac enim non dubitabatur) sed de virtute & principio proximo. Veniamus ad S. Thomam. Et quidem in 1. dist. 7. a. 2. vbi quærit, an potentia generandi sit relatio, docet in C. Essentiam, secundùm quod est Paternitas, esse principium Generationis. *Cùm*, inquit, *proprietas realiter sit Essentia, aliquis actus egreditur ab essentia, secundùm quod est ipsa Paternitas: & ipse actus est generare: vnde principium generationis est essentiale sub ratione Relationis.* & sic quidem habet in primo scripto. In secundo verò scripto eodem articulo ad 2. sic loquitur. *Quamvis potentia secundùm se sit communis, tamen potentia generandi activè propria est Patris, non ratione potentiæ secundùm se, sed ordinis ad actum notionalem, quia potentia generandi prout dicit ordinem ad actum, non tantùm dicit potentiam, sed potentiam sub ratione proprietatis, quæ est Paternitas.*

685. Hic locus non solùm est efficax ad præsens institutum, sed etiam ad confirmandam doctrinam quam suprà tradidi, nempe non esse necesse dicere, de Natura & Proprietatibus verificari contradictoria, sed concedi posse, quòd quidquid dicitur de Relatione, possit etiam dici de Natura, propter identitatem cum Relatione. Illi Authores, qui dicunt verificari contradictoria: Produci, & non produci: deberent in præsenti etiam dicere, verificari contradictoria: *esse Principium reale generationis, & non esse principium reale generationis.* Nam sicut volunt, naturam non produci, ita volunt, naturam non esse principium reale: & sicut Filiatio producitur, ita Paternitas est Principium reale. At verò S. Thomas non ita loquitur, sed fatetur, quòd de ipsa etiam Essentia dici possit esse principium, sed: *sub ratione Relationis.* sicut nos suprà diximus, Naturam produci: sed: sub ratione *Relationis.* Sed hæc incidenter.

686. Ad locum adductum respondet Capreolus, S. Thomam in Suma correxisse hanc sententiam. q. 41. a. 5. Sed hoc non rectè dicitur. Nam, vt benè advertit Arrubal & Lugo, D. Thomas hoc articulo loquitur de principio radicali, vt colligitur ex argumentis quibus vtitur, quæ de hoc solo procedunt: fundantur enim in hoc, quòd omne generans generet aliud sibi simile in principio generationis, v. g. homo hominem: atqui hoc non est verum, nisi de principio radicali, scilicet de forma substantiali; nam quoad potentiam accidentalem & proximam, evidens est, filium non semper esse similem patri. Et nisi sic explicandus esset D. Thomas, contradiceret sibi in eadem Summa: nam q. 36. a. 4. ad 2. expressè docet, quòd quando Pater & Filius dicuntur vnum Principium, & non duo Spiritus Sancti, designetur vna proprietas, quæ est forma designata per nomen. Ecce! asserit, Relationem Spiratoris designari tanquam formam per nomen *Principij.*

687. In eodem articulo primo dixerat, Virtutem spirativam esse quodammodo Naturam cum proprietate. Ad hunc locum, dissimulato priore, respondet Arriaga, esse intelligendum *cum proprietate tanquam conditione.*

688. Sed contra. Intentio S. Thomæ erat, salvare, quomodo Pater & Filius sint vnum Principium *Quod*, non obstante dualitate Relationum: atqui ad hoc salvandum non sufficeret vnitas conditionis, v. g. si (quod secundùm doctrinam Arriagæ fieri potest) in Petro & Paulo poneretur eadem cognitio de bonitate objecti, & vterque illud objectum amaret, non propterea esset vnum principium amandi, licet esset vna conditio ad vtrumque amorem, scilicet cognitio replicata, quæ in sententia Arriagæ est tantùm conditio ad amorem. Itaque S. Thomas loquitur de vnitate Principij proximi, quod est proprietas vtrique communis, nempe Relatio Spiratoris; quare sicut propter vnitatem Naturæ Pater & Filius sunt vnus Deus, ita propter vnitatem Principij seu Virtutis spirandi, sunt vnus Spirator; & hic est genuinus sensus S. Thomæ.

689. Vlteriùs libro 4. contra Gentes c. 13. ait: *Nullam ergo potentiam habet Pater quam non habet Filius: sed Pater habet ad* Generare *generativam potentiam, Filius autem ad* Generari: *quæ sola Relatione differunt.*

Probatur nunc Conclusio Ratione. Primò; Inter Principium formale *Quo*, & terminum productum productione reali, debet esse realis distinctio; nam ratione hujus debet ipsum Principium *Quod*, realiter distingui à termino. atqui in Patre, qui est Principium *Quod*, nihil distinguitur realiter à Filio nisi Paternitas: ergo Paternitas non est mera Conditio, sed Principiam formale *Quo*. Major probatur. Nam sicut productio virtualis requirit distinctionem virtualem inter Principium *Quo*, & terminum, ita productio realis requirit distinctionem realem.

690. Respondent adversarij, primò, retorquendo argumentum. Nam si principium formale proximum debet realiter distingui: ergo multò magis principium formale radicale seu remotum: atqui hoc non distinguitur realiter à termino: ergo nec est necesse distingui principium proximum.

691. Sed contra. Principium remotum in Deo ideo non distinguitur à termino, quia per ipsam productionem communicatur termino: omne autem quod termino communicatur, identificatur cum illo: at verò principium proximum non communicatur termino, alioquin Filius haberet principium proximum generandi seipsum. Discrimen hoc adversarijs quoque admittendum est, qui fatentur, Generationem activam debere realiter à termino distingui: subsumo: atqui major est necessitas distinguendi principium, quàm productionem activam, vt patet in creatis, vbi productio potest identificari cum termino, non item principium. Ergo etiam principium debet realiter distingui à termino.

692. Re-

692. Respondent. 2. Negando majorem. quia sufficit (inquiunt) generationem activam, nempe relationem Paternitatis, realiter distingui à Generatione passiva, nempe à relatione Filij. Verùm ex hoc ipso confirmo nostrum argumentum. In productionibus creatis ideo productio tam activa quàm passiva, sive distinguantur, sive non distinguantur inter se, debent tamen realiter distingui à principio formali quo, quia potentia producendi non est essentialiter connexa ipsi actuali productioni, seu quod idem est, τὸ *producere* non est essentiale ipsi principio: atqui in divinis τὸ *producere* est essentiale principio: ergo non debet ab eo distingui ne quidem virtualiter intrinsecè, sicut non distingueremus in creatis, si esset essentialiter connexum principium productioni actuali.

693. Respondet tandem aliter Arriaga, supponendo ex sua philosophia, posse aliquid se ipsum immediatè producere, adeoque etiam aliquid identificatum & virtualiter distinctum, si principium producens supponatur aliunde existens. In hac responsione putat Arriaga tandem esse sistendum, & fundandam sententiam contrariam.

694. Sed contra. 1. Fundamentum hoc falsum est, vt ostenditur à modernis in physica, & præter Arriagam neminem, quòd sciam, habet classicum Authorem. Nam licet Suarez id docuerit Tomo Tertio in Tertiam partem disp. 50. s. 4. ad finem, in Metaphysica tamen, quam postea scripsit, videtur ab ea mente recessisse, dum docuit, de ratione omnis causæ esse; influere in aliud naturâ distinctum. ita habet disp. 12. Metaphys. s. 2.

695. Contra. 2. Demus esse verum illud principium, non servit tamen adversarijs ullo modo in præsenti puncto. Nam vt Suarez & ipse Arriaga docent, ideo potest aliquid intelligi seipsum producens per secundam actionem, quia talis entitas saltem adhuc præsupponeretur pro priori naturæ ad actionem à se realiter procedentem, & ad se terminatam: quare necesse esset, vt saltem actio realiter distincta à principio producente & producto in illo casu intercederet, quo aliquid seipsum produceret, alioquin non esset vlla prioritas naturæ: atqui in nostro casu, in sententia Arriagæ, ita Intellectio divina produceret realiter Filiationem, vt tamen nulla intercederet entitas realiter distincta ab Intellectione, respectu cujus posset dici verum & reale principium: ergo nihil facit ad rem principium ab Arriaga adversarijs suggestum.

696. Probatur nunc Conclusio. 2. Si Intellectio esset adæquatum principium generationis, sequeretur Filium non solùm generari à Patre, sed etiam à seipso: consequens est absurdum: ergo &c. Probatur sequela. Illud omne suppositum dicitur producere terminum, in quo existit principium defacto producens illum terminum: atqui in Filio existeret principium defacto producens Filium, nempe Intellectio essentialis: ergo &c.

697. Respondent, distinguendo probationem majoris: nisi desit aliqua conditio requisita, vt principium possit operari in tali supposito, concedunt, si desit conditio, negant. in Filio autem deest conditio quæ reperitur in Patre, scilicet Paternitas, seu productio activa.

698. Declarat hoc Arriaga n. 17. exemplo. Demus, inquit, divinitùs poni à Deo eundem numero calorem in igne Romano & in Pragensi. nullus negare poterit, esse vtrobique rationem totam agendi, hæc enim est solus calor. Secundò, demus, hîc Pragæ applicari igni A. stupam, igni verò B. habenti eundem calorem, non applicari Romæ eam stupam, quis poterit negare, quin ignis A. comburet eam stupam, non autem id præstabit ignis B. licet habeat eundem numero calorem, & idem numero principium *Quo* cum igne A. quia licet habeat eandem rationem formalem, non tamen procedit illa stupæ combustio ab eo calore vt in igne B. sed vt in igne A. approximato stupæ. Hæc Arriaga.

699. Contra hæc omnia sic vrgeo. Ad hoc vt aliquod suppositum denominetur agere per aliquod principium in se existens, & defacto operans, non est necesse, vt conditio existat in illo ipso supposito, dummodo existat à parte rei, & sit sufficiens, vt principium possit operari. Nam iste effectus formalis: *operari per tale principium*, plus non dicit, quàm: tale principium existere in tali supposito, & tale principium defacto operari: ergo etiamsi conditio requisita ad operationem talis principij non existat in tali supposito, nihilominus tale suppositum denominabitur operari, si defacto à parte rei est posita conditio sufficiens, vt à parte rei tale principium operetur.

700. Declaratur in ipso exemplo quod attulit Arriaga; circa quem tamen obiter adverto, eum immeritò dixisse, quòd nemo negare possit, solum calorem ignis esse totam rationem calefaciendi; hoc enim negat Oviedo & plurimi Recentiores, volentes, simul cum calore concurrere formam ignis: sed demus, solum calorem calefacere, immò & stupam comburere (quod tamen Arriagæ juxta sua principia negandum fuisset, cùm nolit accidentia producere substantiam) Dico, quòd in exemplo Arriagæ non magis ignis A. Pragensis denominetur comburere stupam, quàm ignis B. Romanus. Pro quo

701. Adverte, hos duos effectus formales esse diversos: *Ignis B. comburit*: &: *Ignis B. comburit hîc Pragæ.* & quidem in secunda propositione latet æquivocatio; nam τὸ *Hîc*, potest vel appellare existentiam localem ipsius Ignis, vel existentiam localem ipsius combustionis: in hoc posteriori sensu, dico, quòd etiam ignis Romanus denominetur comburere stupam Pragæ applicatam calori etiam in igne Romano existenti, nam sensus est: ignis Romæ existens per suum calo-

rem producit combustionem existentem in stupa Pragensi seu Pragæ, sicut si Deus elevaret me ad producendum in distans ignem in India, esset verum dicere : *ego produco ignem in India*, non quidem ego existens in India produco ignem, sed ego (vbicunque tandem existens) produco ignem cum vbicatione Indica. Itaque, licet in casu Arriagæ ignis B. Romanus non producat combustionem Pragæ in primo sensu, hoc est, vt existens Pragæ, in secundo tamen sensu ibi producit denominativè non minùs quàm ipse ignis Pragensis, & hoc præcisè ideo, quia calor existens in igne Romano, est Pragæ sufficienter applicatus, & defacto comburit stupam : vnde fit, vt non magis denominet comburentem ignem Pragensem quàm Romanum, cum hoc solo discrimine, quòd ignis Pragensis etiam vt Pragæ existens comburat, non item ignis Romanus : sed hoc nihil facit ad effectum formalem de quo litigamus, nempe vt simpliciter & absolutè denominetur ignis comburere.

702. Confirmatur. Ponamus, quòd Deus concurrat cum calore replicato in igne Pragensi & Romano ad combustionem stupæ existentis in India, cui neuter ignis est applicatus : quæro, an in tali casu ignis Pragensis potiùs denominetur comburere, quàm ignis Romanus? non vtique : quæro item, à qua forma proveniat vtriusque denominatio ? non ab alia, quàm quòd illa combustio procedat à tali calore, & talis calor inexistat vtrique igni. atqui etiam in casu Arriagæ ignis Romanus habet hanc totam formam : ergo etiam haberet effectum formalem, qui est ; *comburere*. Aliud ergo est, quòd vbicatio sit conditio, vt calor possit agere, & aliud, quòd casu quo agat, vbicatio sit insuper conditio, vt ignis denominetur agere : prius est verum, falsum posterius.

703. Jam ad nostrum propositum redeundo, infero, quòd si Intellectio divina esset adæquatum principium *Quo* producendi Verbum, non solùm Pater denominaretur *Producens Verbum*, sed etiam ipsum Verbum denominaretur producere seipsum. Solvamus nunc argumenta quæ objiciuntur.

704. Objicit Arriaga primò & principaliter. Verbum procedit per Intellectionem, & non Spiritus S. ergo Intellectio essentialis non est merum principium remotum & radicale. Probat consequentiam. Nam si hoc sufficeret, vt Verbum diceretur procedere per Intellectionem, etiam Spiritus S. procederet per Intellectionem, quia etiam Intellectio est principium remotum Spiritûs S. quia est radix volitionis per quam procedit Spiritus S. ℟. Negando paritatem. Quia Verbum, non item Spiritus S. procedit per Intellectionem Notionalem, vt jam suprà dictum est, & iterum infrà dicetur.

705. Objiciunt. 2. In productione vnivoca terminus productus debet esse similis producenti in principio formali : sed Filius divinus non est similis Patri in Paternitate, sed in Intellectu : ergo Intellectus, & non Paternitas est principium formale. ℟. Distinguendo majorem : debet esse similis principio formali radicali, concedo : proximo, nego : sicut adversarij negant esse similem in conditione generandi.

706. Objiciunt. 3. Personalitas creata non est operativa ; ergo nec Personalitas increata. Retorqueo. Personalitas creata non est productio activa, ergo nec increata : mala consequentia ab vna Personalitate ad aliam. Itaque distinguo consequens. Non est operativa formaliter & præcisè quà Personalitas est, concedo, quà simul productio activa est, nego.

708. Objiciunt. 4. In Patre nulla est potentia generandi, quæ non sit in Filio : sed Paternitas non est in Filio : ergo Paternitas non est potentia generandi. Major colligitur ex S. Augustino lib. 3. contra Maximinum Epist. 12. dicente, Filium non ideo non generasse, quia non potuit, sed quia non oportuit. ℟. Negando Majorem. Oppositum probavimus testimonijs sup. relatis. S. Augustinus æquè est explicandus adversarijs, qui docent, Filium non posse generare. Interpretatio est facilis. Voluit dicere S. Pater, Filium non generare non ex defectu, seu impotentia, aut imbecillitate, sed ex necessaria Perfectione.

CAPVT

CAPVT III.

DE PROCESSIONIBVS IN SPECIE.

CONTROVERSIA I.

Quibus Rationibus declarari possit, Verbum esse Filium, & Generari, non item Spiritum S.

709. CVm de Fide sit, secundam Personam Generari, non verò tertiam, quæritur, quænam sit discriminis ratio, fundata in definitione Generationis Viventis, & est hæc. *Generatio est Origo Viventis à Vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturæ.*

710. Hæc definitio ideo reddit obscurum discrimen inter duas Processiones in ordine ad effectum formalem *Geniti*, quia quidquid reperitur in Processione Verbi, quod non reperitur in processione Spiritûs S., vel videtur impertinens ad generationis conceptum, & sic non excluderetur per illud Spiritûs S. Processio à Generatione, vel videtur insufficiens, & sic non generaretur Verbum.

711. Ex hac difficultate, teste S. Athanasio, Epist. 2. de Spiritu S. Macedoniani hæretici sumebant ansam impugnandi Divinitatem Spiritûs S. hoc dilemmate. Si Spiritus S. est Deus, vel procedit à solo Patre, vel à solo Filio, vel ab utroque simul: nihil horum dici potest. Non primum, quia sic esset Filius Patris, & Frater Verbi. Non secundum: sic enim esset Filius Filij & Nepos Patris. Non tertium, quia cùm non possit habere duos Patres, altera persona deberet esse Mater.

712. In hoc Mysterio declarando jam olim Patres tantam agnovêre difficultatem, vt ingenuè faterentur, ignorare se Generationis modum, & discriminis rationem, eamque esse soli Deo notam; quin immò temeritatis & insaniæ esse dixerunt, si quis investigare præsumat; quorum verba recitat Ruiz d. 5. s. 1. Neque tamen eorum intentio fuit improbare humilem sobriumque conatum reddendi congruam Rationem huius Mysterij, sicut & aliorum, juxta monitum Apostoli 1. Petri 3. jubentis nos paratos esse ad satisfaciendum omni poscenti Rationem eorum quæ speramus & credimus: sed solùm improbârunt investigationem adeo contentiosam, vt acquiescere nolis vlli probabilitati, sed soli evidentiæ. vnde ipsimet PP. etiam præsentis Mysterij Rationem probabilem reddiderunt adversarijs, vt videre licet apud eundem Ruiz disp. 8. s. 1.

713. Quapropter non possum probare consilium eorum, qui toti sunt (& non est difficile) in aliorum placitis impugnandis: nec volunt nisi vnicam explicationem admittere; cùm potiùs laudabile videatur plures admittere, quarum etsi singulæ non plenè satisfaciant, simul tamen junctæ rem eousque declarant, vt mereantur prudentem assensum. Quapropter celebriores omnes explicationes referre, easque quoad fieri potest, defendere constitui, eâ exceptâ, quæ recurrit ad virtualem distinctionem inter Intellectum & Voluntatem, quam suprà rejecimus.

§. I.

Prima Ratio, desumpta ex vnitate Personæ producentis Verbum, & dualitate Personarum producentium Spiritum Sanctum.

714. RAtionem hanc insinuavit S. Augustinus *lib. 15. de Trin. c. 27. Filium nullum esse duorum, nisi Patris & Matris.* Vnde confici potest discursus hujusmodi. Quando ad generationem prolis requiritur duplex persona, intervenit etiam duplex generatio partialis, partialitate substantiæ communicatæ, quatenus tam Pater quàm Mater præcidit sibi partem materiæ, quâ constat deinde proles, & vi hujus duplicis præcisionis fit per se loquendo, vt proles assimiletur vtrique, secundùm diversas rationes in illis repertas, participans nimirum aliquid peculiare de Patre, & aliud peculiare de Matre, & sic evadit imago duorum quâ duorum, hoc est, non præcisè secundùm aliquam rationem vtrique communem, adeoque procedit formaliter in similitudinem Naturæ duorum. Hinc est, quòd si vel solius Patris, vel solius Matris materia animaretur, ea sufficeret ad generationem, sicut beatissima Virgo genuit Filium, sine consortio materiæ virilis.

Verbum itaque dicitur Generari, quia procedit in similitudinem producentis vnius quà talis, evadens imago propria illius secundùm peculiarem illius rationem, hoc est, secundùm rationem producentis vnicè, & per virtutem sibi soli propriam, & nulli alteri communem. Spiri-

tus S. verò non generatur, quia procedit à duabus personis, non communicantibus diversum quid, sed prorsus eandem Naturam, nec producentibus per diversam virtutem, sed per eandem vtrique communem, & ideo non evadit imago duarum personarum, nisi secundùm rationem communem. Hæc explicatio tribuitur etiam S. Anselmo in Monologio c. 52. Eandem amplectitur Magister Sentent. in 1. dist. 13. Turrianus *Opusc. 8. disp. 1. dub. 3.* & tanquam sufficientem approbat Ant. Perez *d. 3. c. 6. n. 87.* Item Petavius *lib. 7. c. 13. n. 9.*

715. Ad hanc explicationem reduci potest duplex alia, non multùm absimilis, aliorum Recentiorum. Primò aliqui in Verbo peculiarem similitudinem cum prima persona inde desumunt, quòd Verbum in ratione *Producti*, assimiletur primæ Personæ tanquam producenti adæquato, sive, quòd accipiat Naturam vt est virtualis radix processionis activæ, constituentis primam personam: Spiritus S. verò vi processionis assimiletur duabus Personis secundùm aliquid vtrique commune, nempe secundùm Spirationem activam. Generatio autem requirit vt origo sit in peculiarem similitudinem Naturæ.

716. Objici potest, ad veram generationem non requiri assimilationem peculiarem, sed sufficere assimilationem secundùm rationem specificam Naturæ: vnde etiamsi in humanis persona genita in nullo esset peculiariter similis generanti præ alijs hominibus, adhuc esset vera generatio filij: ergo non sufficienter excluditur Spiritus S. à ratione filij, esto Verbum adhuc peculiari ratione posset dici Filius.

717. Respondeti potest, in omni generatione intervenire communicationem alicujus partis generantis, quæ communicatio est apta inducere peculiarem similitudinem, nisi per accidens impediatur. Spiritus Sanctus verò necessariò procedit in similitudinem duarum Personarum secundùm aliquid commune. Definitio ergo accipienda est de eo, quod per se fieri solet, vi processionis & communicationis.

718. Altera explicatio, huc reducibilis, est hæc: Ad rationem Filij spectat, ita procedere similem suo principio, vt in nullo sit illi dissimilis, nisi in forma denominante *Producens & Productum*, vel (si hæ denominationes proveniunt ab eadem forma, vt fit in creatis) respiciatur diverso modo à forma denominante principium producens & terminum productum. Cùm igitur in divinis Productio activa & passiva distinguantur, & prior denominet Principium producens, secunda terminum productum, hinc ad Filiationem in divinis requiritur, vt producens & productum in nullo differant ab invicem, nisi in productione activa & passiva: & hoc quidem convenit Verbo, non verò Spiritui Sancto, qui insuper à suo Principio differt in hoc, quòd Spiritus S. in omni ratione sit vnus, Spirator autem sit quidem vnus in ratione Spiratoris, sed binus in ratione Personæ, quæ est notabilis dissimilitudo, pugnans cum ratione Filij.

719. Objicies. Etiam Christus Dominus habet aliquid quod non est in Beatissima Virgine, & tamen est illius Filius: ergo hoc non obstat Filiationi. R. Christum nihil accepisse à B. Virgine, in quo sit dissimilis B. Virgini, sicut Spiritus S. accipit Spirationem passivam, dissimilem Paternitati & Filiationi, à quibus illam accipit.

§. II.

Secunda Ratio, desumpta ex fœcunditate Verbi ad producendam aliam Personam.

720. HÆc ratio sic proponi potest. De conceptu Naturæ est, vt sit principium motûs: quare vt aliquid procedat in similitudinem Naturæ, prout requiritur ad Generationem Viventis, debet vi suæ processionis accipere Naturam vt operativam. Verbum itaque procedit in similitudinem Naturæ, quia accipit Naturam vt Spirativam, non item Spiritus Sanctus. Hanc rationem amplectuntur Bonaventura, Alensis, Major, Richardus de S. Victore, quos sequitur Zuniga, Hurtadus, Mendoza, Derkennius, & approbat tanquam sufficientem Antonius Perez, & Esparza.

721. Ad hanc explicationem reduci potest alia non minùs accommoda, nempe de ratione Filij esse, vt procedat in similitudinem Naturæ, primò saltem aptitudinaliter, hoc est, vt quantùm est ex vi Processionis, possit esse primogenitus, adeoque non essentialiter supponat aliam similitudinem jam existentem, & per aliam processionem obtentam. Hoc convenit Verbo, non item Spiritui S. qui vi processionis supponit aliam Personam, jam procedentem in similitudinem naturæ, & eandem sibi secundo loco communicantem. Hujusmodi enim secunda essentialiter productio (inquit Ant. Perez n. 31.) solùm intenditur, vt similitudo jam constituta, producat amorem tanta similitudine dignum.

722. Objicitur. 1. Si fœcunditas esset de conceptu *Filij*, nec Verbum esset filius, quia licet sit fœcundum ad spirandum, non est tamen fœcundum ad generandum, prout fit in humanis.

Confirmatur. Mulus verè generatur, & tamen non accipit naturam fœcundam, quia Muli non generant, nec Mulæ concipiunt. ergo non est de conceptu Filij accipere naturam fœcundam ad producendum simile in Natura.

723. R. 1. Eam solam fœcunditatem esse de *filij divini* conceptu, quæ non infert secum imperfectionem; hujusmodi autem esset fœcunditas ad iterum generandum: cùm enim in Deo idem sit: *Posse*, & *agere* ad intrà, sequerentur infinitæ generationes, quod esset maximè inconveniens, vt observavit S. Basilius lib. 5. contra Eunom.

nom. c. 12. §. 2. De conceptu Naturæ Viventis est, esse operativam ab intrinseco, & ideo vt Verbum procedat in similitudinem Naturæ viventis, debet accipere Naturam operativam ab intrinseco, hoc autem in divinis non potest esse nisi ad producendam aliam Personam, communicando illi suam essentiam, quamvis in creatis sufficiat accipere naturam quomodocunque ab intrinseco operativam. Sic licet Mulus non generet, potest tamen alias operationes vitales exercere, & hoc sufficit, vt dicatur generari & procedere in similitudinem Naturæ Generantis. Cæterùm Theophrastus apud Vasquez tradit, mulos in Asia generare. Illud certum videtur, à Natura saltem intendi virtutem generandi, quandoquidem masculos & fœminas producit.

724. Objicitur. 2. Hæc explicatio est aliena à mente Patrum Concilij Florentini, vbi cum Græcis erat Latinis controversia, an Spiritus S. à Filio etiam procedat, quod Græci negabant, Latini affirmabant, & tamen Græci adhuc Verbum vt Filium asserebant, neque Latini arguebant Græcos ex hoc capite, quasi in eorum Sententia stare non posset conceptus Filij ob defectum fœcunditatis; quod tamen Latini non debuissent dissimulare, ne arguerentur oscitantiæ in propugnando Fidei dogmate, omittendo clarum & facile argumentum.

725. Respondeti potest. 1. cum Derkennio, Concilia non semper omnia attulisse, quibus aliena dogmata confelli possunt, sed ea, quibus adversarios maximè premi posse putabant. hujusmodi non fuisset præsens argumentum: non enim constabat Patribus, vtrum non aliâ ratione posset Filiatio Verbi defendi.

726. Respondeti potest secundò. Immò Concilium Florentinum videtur vsum esse hoc argumento, sessione vltimâ, hæc enim sunt verba Latinorum, contra Sententiam Græcorum. *Credentes*, (Græci,) *Spiritum S. nequaquam ex Filio procedere, necesse est, vt intelligant Spiritum ex solo Patre procedere, & consequenter* NB. *non esse Filium.* quæ vltima verba non sunt intelligenda quasi dicta essent de Spiritu S. quòd non esset Filius: potiùs enim debuissent dicere: *& consequenter esse filium:* sed sunt intelligenda de Verbo, quòd scilicet consequenter Verbum non esset Filius, adeoque ob defectum fœcunditatis.

Hic ergo locus adeo confirmat præsentem explicationem, vt illi qui eam recipere recusant, arbitrentur textum esse corruptum, & omittendum esse illud *NON*, quod tamen alij refutant.

727. Objicitur. 3. Priùs innotuit Filius Dei quàm Spiritus S. vt SS. Patres loquuntur: sed hoc non posset intelligi, si conceptus Filij haberetur per fœcunditatem realem ad intrà. Ergo. R. Distinguendo majorem: priùs innotuit Filius, quàm innotuerit Spiritus S. explicitè, concedo, quàm innotuerit implicitè, nego: & dico, quòd sicut defacto notum est Verbum esse Filium, licet necdum certò & explicitè notum sit, ob quam maximè rationem sic vocatus sit, ita etiam priusquam innotesceret dari in Deo tertiam Personam, poterat quidem notum esse, Verbum esse Filium, sed ignorari, an præcisè ideo, quia procedit ab vno, vel quia esset fœcundus ad intrà.

728. Objicitur. 4. Personarum divinarum similitudo non est Notionalis, sed essentialis, vt tradit S. Thomas 1. *p. q.* 33. *a.* 2. sed Spiratio activa est Notionalis: ergo similitudo Verbi cum Patre non rectè desumitur à fœcunditate. R. Dist. ma: Similitudo communis omnibus tribus Personis, & inducens formaliter æqualitatem Perfectionis, est essentialis & non notionalis, concedo, similitudo specialis duarum personarum, nego.

§. III.

Tertia explicatio, desumens Filiationem à Similitudine Intentionali.

729. SEcundam in Trinitate Personam specialiter vocari & esse Verbum, consentiunt DD. fundati in S. Scriptura Jo. 1. Et Verbum caro factum est: de quo eodem Verbo priùs dicere cæperat: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et quidem ratio Verbi debet in sensu proprio tribui secundæ Personæ, & non Metaphorico, vt fusè contra Origenem ostendit Ruiz *disp.* 55. *s.* 3. Quodsi vnus aut alter Patrum etiam Spiritum S. Verbum Filij vocavit, in sensu Metaphorico accipiendus est, quatenus Filius mittendo Spiritum S. manifestat voluntatem suam, vel alio sensu, vt apud eundem Authorem videri potest.

730. Quia verò non potest ratio Verbi vocalis tribui divinæ Personæ, accipiendum vtique est de Verbo Mentali, hoc est Intellectione, quæ non rarò *Verbum*, quo nobiscum ipsi loquimur, nuncupatur. *Psal.* 13. *Dixit insipiens in corde suo. Sap.* 2. *Dixerunt impij apud se non rectè cogitantes. Matth.* 9. *dixerunt intra se: hic blasphemat.*

731. Vlteriùs eâdem ratione vocatur secunda Persona, Imago Patris; & quidem speciali ratione, & non generali, quâ etiam Spiritus S. vocatus est à Græcis Imago, quibus se Concilium Florentinum aliquando accommodavit.

732. Ex eo itaque, quòd secunda Persona specialiter sit Verbum & Imago Dei, quod habetur revelatum per Scripturas Sanctas, deducitur, secundam Personam esse Intellectionem, sicut tertia est Amor; & hoc sensu dicitur secunda procedere per Intellectum, tertia per Voluntatem, etiamsi Intellectus & Voluntas divina non nisi extrinsecè & ratione nostrâ distinguantur; sicut nostræ cognitiones dicuntur esse operationes Intellectûs, & non Voluntatis, etiamsi intellectus & voluntas nullo modo intrinsecè distinguantur,

nempe ob suum specialem tendendi modum, vt philosophi declarant.

733. Observandum tamen est discrimen inter hanc divinam Intellectionem (quæ est Verbum) & Intellectiones nostras creatas; quòd istæ sint formæ constituentes physicè *Intelligentem*, & objectum *cognitum*: Intellectio autem quæ tres Personas divinas constituit *intelligentes*, non est Personalitas Verbi, sed est Perfectio essentialis absoluta, & communis, neque vllo modo est producta.

734. Restat ergo, vt Verbum seu Intellectio Notionalis sit mera Intellectio passiva, seu objectiva, hoc est, objectivè repræsentans omnia illa objecta, ex quorum cognitione procedit. Et licet hoc discrimen sit nobis captu difficillimum, vt meritò dixerit Cyrillus *lib. 7. operis quod Thesaurus inscribitur c. 1.* frustra nos mirari Evangelistam, & quasi magnum quid proprium tonasset, tonitrui filium appellare, *nisi Verbum quasi proprium mirabile & inauditum pronuntiasset*: nihilominus

735. Vt aliquatenus pro modulo nostro Verbi hujus & Intellectionis passivæ productionem capiamus, advertendum est ex alibi dictis, fœcunditatem communicandi suam Naturam, seclusis imperfectionibus, esse Perfectionem simpliciter simplicem: omnis autem communicatio realis fundatur in aliqua distinctione reali: non potest autem natura divina communicari producendo aliam naturam divinam similem: neque potest dari distinctio virtualis, nisi fundetur in distinctione reali in tertio, vt suo loco probatum est: quare vt seclusâ omni imperfectione posset in Deo esse realis productio communicativa divinæ Naturæ, oportebat essentiam divinam habere vim emanandi virtualiter primam personalitatem, tanquam principium formale *Quo*, proximum, hoc est, Processionem activam, cui responderet Processio passiva realiter distincta.

736. Vlteriùs, quia Deus est Natura Intellectualis spiritualis, de cujus ratione est, vt prima ejus operatio procedat ab Intellectu, in Deo autem Intellectus & Intellectio identificentur etiam virtualiter, ideo prima ejus operatio ad intrà debebat esse ab Intellectione essentiali quà tali, hoc est, in modo tendendi debebat esse similis nostris intellectionibus quoad hoc speciale prædicatum, quod respiceret Intelligentem specialiter quà talem, & formaliter procederet ad repræsentandum objectum cognitum tanquam similitudo illius intentionalis. In quo tendendi modo differt Verbum à Spiritu Sancto, sicut differt Cognitio ab Amore; nam licet amor etiam aliquo modo repræsentet objectum, non vocatur tamen similitudo objecti specialiter sicut Cognitio, quia non producitur in hunc finem, vt in producente existat similitudo objecti, sed potiùs ex præexistente similitudine in hunc finem producta procedit, tanquam impetus quidam, & ideo vocatur tertia Persona specialiter *Spiritus & Amor*. His observatis,

737. Restat quæstio, An, & quomodo ex hoc discrimine deducatur Generatio Verbi, & non Spiritûs Sancti, adeoque Verbum sit verè Filius, non item Spiritus Sanctus. Negant hinc posse deduci Card. de Lugo, Arriaga, Derkennius & alij. Affirmant verò rectiùs Vasquez, & plerique antiqui, si rem ipsam potiùs, quàm verba spectemus, vt colligere licet ex Ruiz, *disp. 6. totâ*, & me quidem judice est S. Thomæ q. 27. a. 2. in C. vbi sic concludit. *Igitur processio Verbi in divinis, habet rationem Generationis, procedit enim per modum Intelligibilis actionis, quæ est operatio vitæ, & à principio conjuncto, & secundùm rationem similitudinis. Quia conceptio Intellectûs est similitudo rei intellectæ & in eadem Natura existens. Quia in Deo idem est*: Intelligere, & Esse. Plura dabimus post SS. Patres.

738. Probatur imprimis Authoritate Scripturæ. Io. 1. vbi planè videntur pro eodem accipi ratio *Verbi* & ratio *Filij*, dum dicitur. *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Vnigeniti à Patre.* ad Romanos 8. *Quos prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui.* Sanctorum Patrum eandem esse Sententiam, mihi est indubitatum.

S. Athanasius Epist. de decret. Synodi Nicænæ: *Quodsi*, inquit, *eum Imaginem nomines, Filium hoc ipso eum esse indicaveris. Quid enim est simile DEO, nisi sua ipsius progenies*: Ecce! quòd in similitudinem intentionalem reducat rationem Filij.

739. Eusebius Cæsariensis lib. 4. Demonstrationis Evangelicæ c. 2. *Non immeritò*, inquit, *oracula Theologicè loquentia Deum genitum illum enuntiant, tanquam eum qui divinæ Naturæ solus* NB. *in seipso ferat imaginem, propter quam & Deum quoque & esse illum & dici, ejus videlicet, quæ quod primum est refert, expressæ similitudinis gratia.* Ecce! quomodo Spiritum Sanctum excludat à Generatione præcisè ex eo, quòd non sit Deus ratione similitudinis: atqui est Deus ratione identitatis: ergo intelligit similitudinem Intentionalem.

740. Clemens Romanus Ep. 1. ad Jacob. *Deus Pater*, inquit, *secreti Sacramenti vocabulum est, cujus verè Filius est Verbum, & Speculum, & Character, & Imago vivens Patris viventis, in omnibus Patri similis.*

Nicætas ad Orat. 42. Nazianzeni n. 19. *Imago*, inquit, *est vivi archetypi, & viva ipsa, longèque majorem similitudinem habet, quàm sit ea, quâ Seth Adamum refert, vel quâ quidquid gignitur, id à quo generatur exprimit.* Notanda sunt hæc verba propter illos, qui vt videbimus, vnicè ferè hanc sententiam improbant, quasi similitudo intentionalis sit tantùm metaphoricè similitudo, insufficiens ad generationem. Quòd autem loquatur de Intentionali similitudine, audi eundem. *Quam igitur*

jeitur rationem habet definitio ad definitum, eandem Filius ad Patrem, ipsum enim declarat, quemadmodum definitio definitum. Quamobrem Christus dicebat: qui me intellexit (hoc enim significat, qui videt me) Patrem quoque intellexit.

741. Hilarius lib. 7. de Trinit. *Quod ergo imago est, eò proficit, vt Deum Patrem vnigeniti Dei significet nativitas, significet autem vt forma & imago invisibilis Dei.* & lib. 9. *Perfecta Nativitas perfectam imaginem præstat.* & lib. de Synodis ad Can. 3. Orientalium. *Hoc est*, inquit, *esse Filium, paternæ scilicet formæ veritatem coimaginatæ in se Naturæ perfectâ similitudine retulisse.*

742. Augustinus lib. 5. quæstionum in Deuteronom. quæst. 4. ait, *Patrem esse Prototypon, & Filium esse imaginem expressam.* Plures PP. videre licet apud Petavium lib. 7. c. 14. toto, vbi hanc sententiam alijs omnibus præfert, sicut & Anton. Perez, Card. Pallav. Esparza.

743. Redeo nunc ad authoritatem S. Thomæ, cujus aliqua verba jam retulimus ex Summa & proprio quæstionis loco; nunc alia dabimus. Itaque libro 4. contra Gentes c. 11. & 19. *Cùm autem*, inquit, *ostensum sit, quòd amatum in amante non est secundùm similitudinem speciei, sicut intellectum in intelligente, omne autem quod procedit ab altero per modum geniti, procedit secundùm similitudinem speciei à generante: relinquitur, quod processus rei ad hoc quòd sit in voluntate, sicut amatum in amante, non sit per modum generationis.* Quam doctrinam repetit in Summa q. 27. a. 4. in C. *Processio autem* (loquitur de Spiritu S.) *quæ attenditur secundùm rationem voluntatis, non consideratur secundùm rationem similitudinis, sed magis secundùm rationem impellentis & moventis in aliquid, & ideo quod procedit in divinis per modum amoris, non procedit vt genitum, vel vt Filius, sed magis procedit vt Spiritus, quo nomine quædam vitalis motio & impulsio designatur.*

Denique objectionum solutio erit completa hujus sententiæ probatio.

744. Objiciunt ergo. 1, Similitudo Intentionalis non sufficit ad rationem Generationis & Filij: sed talis est similitudo Verbi: ergo per hanc non defenditur ejus Generatio. Major patet ex cognitione, quâ Angelus cognoscit seipsum: quæ tametsi intentionaliter similis Angelo, non propterea dici potest ejus filius. R. Definitionem Generationis cognitioni Angelicæ primò ideo non convenire, quòd non fiat ejus productio à principio conjuncto per aliquam suæ substantiæ communicationem, prout ad Generationem requiritur. Verbum autem accipit ipsam individuam Naturam Principij producentis. Secundò. ad Generationem requiritur origo suppositi viventis à supposito vivente realiter distincto: Cognitio Angelica non est suppositum; Verbum est suppositum distinctum, vt patet. Tertiò. ad Generationem viventis requiritur, vt terminus secundùm id, secundùm quod procedit in similitudinem sui principij, sit substantialis, quod non convenit cognitioni Angelicæ, sed Verbo. Quid ergo mirum, si cognitio Angelica non possit dici Filius, aut Generari, possit autem Verbum? & sic habetur triplex disparitas & modus distinguendi majorem propositionem objectionis.

745. Respondetur vlteriùs, aliter distinguendo. Similitudo Intentionalis non sufficit, quando excludit similitudinem realem per defectum & imperfectionem, concedo: quando excludit sine imperfectione, eò quòd illi communicetur communicatione formaliter summa tota perfectio Principij producentis, nego majorem: & eodem modo distinctâ minore; negatur consequentia.

746. Objiciunt. 2. Similitudo Intentionalis est tantùm Metaphoricè similitudo: atqui definitio Generationis loquitur de similitudine propriè dicta: ergo non bene applicatur Verbo. R. 1. Adversarios nullam penitus similitudinem assignare, quia loco similitudinis substituunt Identitatem numericam Naturæ: Similitudo autem est inter distincta. R. 2. Negando quòd similitudo intentionalis sit Metaphoricè similitudo. quin potiùs, vt bene animadvertit Antonius Perez, similitudo intentionalis est forma & mensura extrinseca similitudinis physicæ; in tantùm enim aliqua deprehendimus esse similia, in quantùm possunt vnâ cognitione, abstrahente rationem communem, fieri vnum extrinsecè, vt tradunt Philosophi de vniversalibus: item dicimus A. esse simile B. quia experimur cognitionem ipsius A. esse similem cognitioni ipsius B. & per consequens supponimus cognitionem ipsius A. esse similem ipsi A. Sanè mihi semper (abstrahendo à præsenti quæstione) indubitatum fuit, quòd cognitio sit Imago propriè dicta objecti, & quidem magis quàm Imago picta: atqui de ratione Imaginis est, esse similitudinem, definitur enim Imago, similitudo procedens ab eo cujus est similitudo, in hunc finem, vt illud repræsentet; & ideo omnis Imago est similitudo, sed non econverso.

747. Dices. Verbum potiùs est similitudo Paternitatis quàm Naturæ, quia realiter procedit & distinguitur à Paternitate: atqui Paternitas vt sic non est ipsa Natura: ergo non procedit Verbum in similitudinem Naturæ potiùs quàm alicujus quod virtualiter non est Natura. R. Philosophos ideo in definitione Generationis posuisse, *Similitudinem in Natura*, quia non agnoverunt alium modum producendi similitudinem substantialem sui, nisi producendo naturam distinctam. Quodsi agnovissent productionem substantiæ similis intentionaliter cum identitate Naturæ (quæ in solo Deo reperitur) contenti fuissent dicere: *in similitudinem Producentis.*

748. Objiciunt. 3. Esto sufficiat similitudo Intentionalis, & sic possit explicari Generatio Verbi, certum tamen est, eam non requiri ad Generationem;

nerationem ; adeoque ex hoc capite non declaratur, cur Productio Spiritûs Sancti non sit Generatio : nam etsi declaretur non habere hanc similitudinem, non propterea caret aliquo requisito ad generationem. Antecedens patet: Nam Filius hominis non est similitudo intentionalis Patris sui, ergo similitudo intentionalis non requiritur ad rationem Filij. R. Ad Generationem requiri alterutram similitudinem, videlicet, vt productum secundùm quod est productum, sit vel simile Realiter & Physicè, vel intentionaliter: atqui Spiritui Sancto neutra similitudo convenit; non Realis, quia non accipit Naturam realiter distinctam ; Spiratio autem passiva est physicè dissimilis Spirationi activæ. Non etiam convenit similitudo intentionalis, vt ipsi adversarij concedunt, & jam declaratum est, quia amor non est Imago objecti amati: nam licet illud aliquo modo repræsentet, non procedit tamen ex intentione assimilandi, sed ex tali similitudine præcedente & suppositâ procedit. item, vt observat Pallavicinus Cardinalis, perfectio amoris non desumitur ex repræsentatione objecti sicut Perfectio cognitionis.

749. Lubet hîc verba quædam referre ex P. Antonio Perez, in gratiam eorum, qui cùm cæteroquin Magistro suo tanquam oraculo inhæreant, respuunt tamen vsum Hypotheseon impossibilium, quas ex eodem discere potuissent. Itaque c. 4. n. 70. circa medium, vt confirmaret, similitudinem intentionalem non esse impertinentem ad rationem Filij: *Finge*, inquit, *tibi Filium hominis esse hominem, & esse simul secundùm suam substantiam cognitionem sui & patris, quis non videat, patrem hunc meliùs manere repræsentatum in hoc filio, quàm nunc accidit: ergo magis esset filius.* En! hypothesin impossibilem. de bonitate consequentiæ non sum sollicitus.

CONTROVERSIA II.

Ex quorum Objectorum cognitione procedat Verbum.

750. SEnsus Quæstionis est, quænam objecta respiciat illa Intellectio absoluta, ex qua tanquam Principio radicali procedit Verbum; adeoque quænam objecta repræsentet Verbum. Eadem quæstio cum proportione procedit de Spiritu Sancto, ex quorum objectorum Amore procedat.

751. Certum autem est, ad minimùm procedere ex cognitione omnium attributorum absolutorum & essentialium, & per consequens, ex cognitione creaturarum vt possibilium, quatenus attributa absoluta dicunt respectum & ordinem ad illas. Ratio est, quia vt suprà vidimus, Objectum directum & formale divinæ Intellectionis, est ipsa Essentia DEI, prout complectens omnes perfectiones simpliciter simplices : ergo vel ex harum cognitione, vel ex nulla Verbum procedit.

752. Dubitatur. 1. Vtrum Verbum procedat ex cognitione omnium trium Personarum. Negativa tribuitur Scoto, & ex parte Vasquezio, neganti Verbum procedere ex cognitione Spiritûs Sancti.

753. Dicendum tamen est, Verbum procedere ex cognitione omnium trium Personarum. Probatur. 1. Ex dictis, quia tres Personæ cognoscuntur cognitione essentiali & absoluta in Deitate, tanquam fonte & origine virtuali illarum, vt patet ex dictis. Atqui Verbum procedit ex cognitione totius Deitatis: ergo &c. Probatur. 2. Verbum procedit ex cognitione comprehensiva DEI : atqui Cognitio comprehensiva terminatur ad omnes tres Personas: ergo Verbum procedit ex cognitione omnium trium Personarum. & ita senserunt SS. Patres apud Ruiz *disp. 61. & 63.*

754. Objicitur. Paternitas est prior origine quàm Filiatio & Spiratio passiva. Ergo Verbum non potest procedere nisi ex cognitione illorum objectorum, quæ Paternitas in illo priori Originis cognoscit. Atqui in illo priori originis non cognoscit Filiationem & Spirationem passivam, quia nondum existunt : ergo Verbum non procedit ex harum cognitione. R. 1. Distinguendo subsumptum. Non cognoscit illas vt existentes in sua radice vt essentialiter productiva, & motivo formali cognoscendi totam Trinitatem, adeoque indirectè, nego; non cognoscit vt existentes directè & immediatè, concedo. Hanc responsionem, quam ante hac dedi, approbat hîc P. Antonius Perez *disp. 3. de Trinit. c. 13. n. 195.* vbi etiam conceptissimis verbis docet, aliter se habere statum Conditionatum ad Scientiam Mediam, quàm se habeat Spiritus S. (& eadem est ratio de creaturis possibilibus) ad sui cognitionem : nempe quia status conditionatus est ratio formalis, & motivum Scientiæ Mediæ, exhibens concursum intentionalem in Scientiam Mediam, & hoc, ait, colligi ex propositione caussali; quòd ideo Deus videt futurum conditionatè, quia est futurum conditionatè.

755. Respondetur. 2. Aliter distinguendo. Intellectio essentialis non potest in illo priori originis, in quo, prout existens in Patre, præcedit cæteras Personas, non potest inquam cognoscere cæteras Personas prout existentes in illo priori, concedo: prout existentes in posteriori originis. Nego. Neque enim hæc prioritas originis est sicut prioritas Naturæ: cujus discrimen declarat Card. Pallavicinus *c. 58. n. 440.* Signa Naturæ, inquit, nihil aliud sunt, quàm variæ cognitiones, quarum aliqua ita intuetur vnum tanquam positum & existens (quod dicitur esse in priore signo) vt dirigat in ordine ad positionem alterius, quod dicitur advenire in posteriore signo. At hoc

At hoc non habet locum nisi in ijs, quæ habent inæqualem necessitatem vel independentiam in existendo: in illis enim est considerare principium prout indifferens ad coëxistendum vel non coëxistendum rei quæ ad ipsum consequitur. & ita debet posse dari aliqua perfecta cognitio ipsius principij, quæ non certificet de existentia rei à tali principio manantis, sed potiùs moveat illud agens liberum, cujus est hanc contingentiam determinare ad volendam talem existentiam. *Hoc tamen est intelligendum juxta ea quæ suprà diximus, agentes de identitate virtuali decretorum divinorum.* At, cùm in divinis omnia sint æquè necessaria & independentia ab arbitrio cujuscunque, non datur cognitio intuitiva certificans de vno, & non de omnibus, atque adeo omnia sunt in eodem signo primo & antecedente ad vniversa alia signa. Illa ergo prioritas Originis, quam habet Pater respectu Filij, nil aliud est, quàm fundamentum ex origine desumptum, incipiendi numerationem potiùs ab illo quàm ab hoc. Cùm enim non possimus omnia immediatè per cognitionem attingere, postulat Naturæ ordo, vt incipiamus ab eo, à quo cætera oriuntur, vtpote præstante nobis aptam viam ad reliqua cognoscenda. Ita Pallavicinus.

Dubitatur 2. Et difficiliùs, an Verbum procedat ex cognitione futurorum tam absolutorum quàm conditionatorum.

756. Dicendum est. 1. Verbum quoad formalitatem suam necessariam, non procedere ex cognitione futurorum. Ratio est manifesta. Quia illa formalitas procederet eodem modo, etiamsi non essent futura ea, quæ sunt futura. ergo vt sic non est cognitio passiva & repræsentativa futurorum quà talium: atqui est repræsentativa omnium eorum, ex quorum cognitione procedit: ergo secundùm formalitatem necessariam non procedit ex cognitione futurorum. Vlteriùs, Verbum præcedit ipsa decreta libera, vtpote procedentia à tota Trinitate. ergo etiam præcedit Visionem futurorum.

757. DICO. 2. Probabilius est, Verbum procedere ex cognitione futurorum secundùm aliquam terminationem virtualiter intrinsecè distinctam, quâ repræsentantur objecta futura. Hæc est reipsâ Sententia Alensis, Bonaventuræ, D. Thomæ, Valentiæ, Zunigæ, Arriagæ, vt fatetur Derkennius, qui contrariam tenet. Eandem sequitur Antonius Perez & Comptonus, videturque esse Sanctorum Patrum apud Zunigam, asserentium, Patrem loqui Verbo omnia quæ scit, & Verbum repræsentare omnia quæ sunt in divina Scientia.

758. Ratio autem est. Quia Verbum accipit à Patre Scientiam contingentem, sicut accipit Scientiam essentialé: atqui hanc accipit per productionem alicujus terminationis necessariæ: ergo illam accipit per productionem terminationis contingentis. Pari modo in Paternitate sunt superaddendæ hujusmodi relativæ terminationes contingentes, virtualiter intrinsecè distinctæ. quæ omnia sine vllo inconvenienti aut speciali difficultate admittuntur, admissis semel in Deitate terminationibus contingentibus, vt iterum fatetur Derkennius.

759. Ex hac Sententia fieri potest argumentum ad probandum, Decretum Intentionis & Executionis, & visionem futurorum non distingui virtualiter intrinsecè. Si enim hæc decreta virualiter intrinsecè distinguerentur, sequeretur, Spiritum S. quoad omnes terminationes priùs completum esse quàm Verbum, & per consequens, Spiritum Sanctum habere aliquam terminationem à solo Patre: quam sequelam etsi Arriaga concedat, victus bonitate consequentiæ, est tamen contra sensum aliorum, & teste Derkennio per se absurda, qui etiam clarè rejicit effugia Zunigæ. Sequela autem probatur. Quia si decretum Intentionis præcedit virtualiter intrinsecè Scientiam visionis, jam vi hujus decreti ~~pro~~ducetur in Spiritu S. terminatio correspondens, quæ erit vltimum illius complementum: Verbum autem complebitur à terminatione producenda per visionem subsequentem, vt facilè patebit consideranti: ergo vera est sequela.

CONTROVERSIA III.

Vtrum, si Spiritus S. non procederet à Filio, distingueretur ab illo.

760. QVæstio hæc procedit sub hypothesi impossibili, quâ tanquam vtili ad arguendum vsi sunt Theologi Concilij Florentini contra Græcos, asserentes, Spiritum Sanctum non procedere à Filio, & tamen realiter distingui ab eodem.

761. Vt autem hypothesis vtilis sit, non debet ita formari, vt retineatur hic Filius & hic Spiritus Sanctus, & simul ponatur ille carere virtute spirandi, & iste processione passivâ, essentialiter respiciente hunc Filium; in hac enim hypothesi includerentur formaliter contradictoria, saltem in sententia communi, quòd Spiratio activa sit constitutiva hujus Filij, & quòd hæc Spiratio passiva respiciat spirationem activam vt communem duabus Personis.

762. Hypothesis ergo hoc modo formanda est. Fingamus, in Deo dari productionem Verbi sine communicatione Spirationis activæ, & Spirationem passivam à sola prima Persona procedere, quæritur, an tunc Persona spirata realiter distingueretur à Verbo, seu à secunda Persona; hoc est: essentne tunc duæ tantùm, vel tres Personæ? Vel sic. Ponamus aliquem ignorare Processionem tertiæ Personæ à duabus, & tantùm agnoscere vnam Personam productivam seu operativam ad intrà: quæritur an talis adhuc pos-

set cum fundamento asserere, primam Personam producere duas Personas, vnam per Intellectum, alteram per voluntatem?

763. Affirmant Scotistæ. Negant alij cum S. Thoma, cum quibus & nobis sentiendum est.

Probatur. 1. Authoritate Patrum Latinorum Concilij Florentini, arguentium semper contra Græcos, & inferentium processionem Spiritus S. à Filio ex eo, quòd realiter distinguatur ab illo: quæ consequentia non esset legitima, si vnica & adæquata ratio distinguendi Filium à Spiritu Sancto, non esset hujus processio ab illo.

764. Probatur. 2. Ex receptissimo Theologorum axiomate: In Deo omnia sunt vnum, vbi non obviat Originis oppositio: atqui in data hypothesi non obviaret originis oppositio. Ergo Spiritus S. & Filius essent vna & non duæ Personæ.

765. Objicitur. 1. Authoritas S. Anselmi de Processione Spiritûs S. dicentis, Filium & Spiritum S. ipsâ distinctione Nativitatis & Processionis referri ad invicem, vt alios ab invicem: ergo si abesset Spiratio activa, adhuc referrentur ad invicem, quia Nativitas non est Spiratio activa. R. S. Anselmum loqui de Nativitate & Spiratione defacto existentibus, & secundùm has vtique ad invicem referuntur, quia hæc Filiatio est essentialiter acceptio Spirationis activæ, & sic opponitur etiam Spirationi passivæ, vt magis declarabitur in solutione vltimæ objectionis.

766. Objicitur. 2. Productio Verbi esset Generatio; & productio Spiritûs Sancti non esset generatio in illa hypothesi: ergo de illis adhuc verificarentur contradictoria: ergo distinguerentur realiter ab invicem, quia non distinguerentur in tertio. R. Cùm plures explicationes Generationis Verbi fundentur in processione Spiritûs S. à Verbo, secundùm illas explicationes (quas paulò antè retulimus) falsum erit primum membrum antecedentis, nempe quòd in illa hypothesi nulla daretur Generatio. In alijs verò explicationibus non recurrentibus ad fœcunditatem spirandi, concesso primo membro, falsum erit secundum membrum antecedentis, in sensu reali: Tunc enim Verbum & Spiritus S. essent vna Persona genita, procedens per Intellectum & Voluntatem, & esset Intellectio genita cum amore spirato, sicuti tunc virtus generandi esset virtus spirandi etiam virtualiter.

767. Objicitur. 3. Constitutivum Filij est sola Filiatio prout contradistincta virtualiter à spiratione activa: atqui in hypothesi data maneret Filiatio: ergo & constitutivum Filij. Sed constitutivum rei est ejusdem distinctivum: ergo adhuc maneret distinctivum Filij à quocunque alio: ergo & à Spiritu Sancto. R. Negando quòd in data hypothesi maneret hæc Filiatio, quia hæc Filiatio formaliter constituitur per acceptionem spirationis activæ: Filiatio autem quæ poniret in hypothesi, non esset talis acceptio, vt suprà dictum est.

768. Objicitur. 4. Si Spiritus S. procederet à solo Filio, adhuc distingueretur realiter à Patre: ergo pariter si procederet à solo Patre, adhuc distingueretur realiter à Filio. R. Negando consequentiam & paritatem. In priore casu adhuc opponeretur relativè Pater Spiritui Sancto, tanquam Principium mediatum non communicatum: & quia impossibile est, duo esse sibi reciprocè principia productiva. ergo hoc ipso quòd ponatur Filius produci à Patre, ponitur etiam, Patrem distingui realiter ab omni illo, quod producitur à Filio.

769. Objicitur. 5. Repugnat dari in Deo duas productiones totales ad eundem terminum, esset enim altera essentialiter superflua: atqui Generatio & Spiratio activa sunt productiones totales: ergo earum termini semper sunt realiter distincti. R. Argumentum saltare à statu qui est defacto, ad eum qui esset in hypothesi facta. Defacto sunt productiones totales, in casu hypothesis esset vnica, & tunc esset alia spiratio activa, soli Patri propria: ergo & alia spiratio passiva.

770. Objicitur. 6. & præcipuè. Filiatio & Spiratio passiva non opponuntur relativè: non enim respicit Filius qui defacto est Spiritum S. per Filiationem, sed per Spirationem activam, & tamen Filius distinguitur nunc à Spiritu S. non solùm per Spirationem activam, sed etiam per Filiationem: ergo in casu hypothesis posset etiam distingui, licet Filius non haberet oppositionem relativam cum processione Spiritûs Sancti.

771. Ex hoc inferunt adversarij, Concilia, quando dicunt, in Deo non dari distinctionem realem, nisi vbi intercedit oppositio relationis, non esse intelligenda secundùm rigorem verborum, hoc est, inter solas relationes oppositas dari distinctionem realem, sed inter omnes relationes etiam disparatas, & non oppositas. Verùm hoc vltimum est manifestè falsum, nam relatio Spirationis activæ, non distinguitur à Paternitate & Filiatione, & tamen sunt relationes disparatæ.

772. Ad objectionem ipsam variæ sunt excogitatæ responsiones. Et quidem Arriaga libenter persuaderet alijs, non posse illam solvi, nisi supponendo sententiam suprà à nobis rejectam, videlicet, quòd Principium formale *Quo* sit sola Volitio essentialis. Quare n. 33. *Respondendum est*, inquit, *huic difficultati ex principijs P. Suarez & nostris, Principium* Quod *productivum Spiritûs S. non includere Spirationem activam, sed solam Paternitatem & Filiationem cum Volitione.* Respondet ergo, Paternitatem & Filiationem opponi Spiritui S. tanquam Principium *Quod*, oppositio enim propriè reperitur inter Principium *Quod*, & inter terminum productum. Rejicienda nobis

da nobis est hæc responsio, quâ parte supponit principium nobis minùs probabile. cæterùm insinuat responsionem sufficientem, quam paulò post ex Card. Pallavicino dabimus.

773. Respondent alij; Relationes Filiationis & Spirationis passivæ, licet non opponantur vt correlationes, opponi tamen vt constitutivas correlativorum, quia Filiatio constituit Filium, qui est Spirator. Sed hanc responsionem enervat Lugo; quia etiam Deitas constituit Patrem, neque tamen propterea Filiatio distinguitur à Deitate, sed à sola Relatione Paternitatis: ergo similiter licet Filiatio constituat Filium, non propterea deberet Spiratio passiva distingui à Filiatione, sed sufficeret distingui à Spiratione activa, per quam Filius formaliter constituitur in ratione correlati ad Spiritum Sanctum.

774. Confirmatur. Spiratio activa, esto constituat Filium, non tamen opponitur Paternitati: ergo pari modo, licet Filiatio constituat Spiratorem, non propterea habet oppositionem cum Spiratione passiva, sed satis erit huic opponi Spirationem activam.

775. Respondent alij. 3. Processionem Spiritûs Sancti opponi immediatè quidem cum sola Spiratione activa, mediatè verò cum Filiatione, tanquam cum Subsistentia seu suppositò spirante, quia Natura originis est, non solùm opponi cum virtute agentis, sed etiam cum supposito agente vt *Quod*. Ita P. Arrubal. Hæc responsio posset impugnari instantiâ. Nam in Christo principium producens humanitatem, non opponitur cum supposito producti, cùm sit ipsum suppositum: ergo non semper opponitur supposito producens cum re producta. Verùm sustineri posse hanc responsionem patebit ex dicendis.

776. Respondent. 4. alij cum Suarez *lib.* 7. *c.* 4. *n.* 9. supponendo ex Metaphysica, rationem terminandi relationem & correlationem formaliter saltem ab invicem distingui: vnde sequitur, relationem non solùm opponi correlationi, sed etiam & multò magis opponi termino secundùm rationem terminandi: cùm ergo Relatio Spiritûs Sancti terminetur ad Patrem & Filium, à quibus procedit, ideo non solùm opponitur Spirationi activæ, quæ est correlatio, sed etiam Paternitati & Filiationi.

Sed contra est: Nam ratio terminandi Spirationem passivam, non est Paternitas & Filiatio, sed virtus spirandi: passio enim respicit suum principium formale tanquam terminum: v. g. Intellectio respicit potentiam intellectivam, non autem Personalitatem tanquam rationem terminandi: atqui Paternitas & Filiatio non sunt virtus spirandi: ergo ex hoc capite non sunt ratio terminandi relationem spirationis passivæ. His ergo rejectis

777. Duæ restant solutiones duorum Cardinalium, quæ fortè coincidunt, & objectioni satisfaciunt. Prima est Card. de Lugo, cui adstipulatur Zuniga *q.* 40. *d.* 15. *dub.* 6. *in fine*. Docet ergo, Filiationem etiam prout distinctam à Spiratione activa, opponi processioni Spiritûs Sancti mediatè & implicitè, quia Filiatio est processio, quâ Filius accipit, quidquid Pater habet, exceptâ Paternitate, atque adeo est acceptio ipsa illorum quæ Filio communicantur: ergo est etiam acceptio activæ Spirationis quæ Filio communicatur: ergo ipsa Filiatio prout virtualiter distincta à Spiratione activa, habet oppositionem cum Spiratione passiva. Probatur consequentia, quia non minùs opponitur Spiritus Sanctus acceptioni spirationis activæ, quàm ipsi Spirationi acceptæ, sicut enim repugnat, Spiritum S. esse spiratorem, ita repugnat esse accipientem spirationem activam, quia non potest accipere id quod non potest habere. Hæc ratio applicatur etiam Paternitati, quæ prout distincta à Spiratione activa, est datio seu communicatio activa Spirationis, quam Pater communicat Filio, & per consequens opponitur Spiritui Sancto, qui sicut non potest spirare, ita non potest dare virtutem spirandi seu Spirationem activam, nemo enim dat quod non habet. Quare Pater non solùm ratione Spirationis activæ, sed etiam ratione Paternitatis opponitur mediatè Spiritui Sancto.

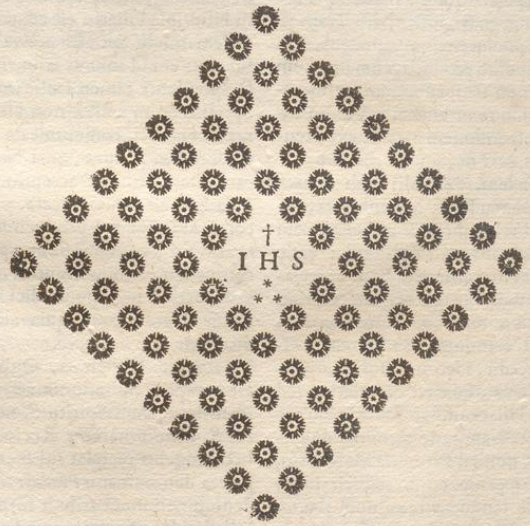
778. Huic solutioni opponit se, vt solet, Arriaga, & Objicit 1. Quia gratis dicitur Filiatio esse acceptio Spirationis activæ: sicut enim in Filio ipsa Filiatio est actualis receptio sui, cur eodem modo Spiratio activa non erit receptio sui? aut cur id munus tribuendum est Filiationi? Respondetur tamen facilè; negando paritatem. Spiratio enim activa non est acceptio, quia est res accepta seu communicata: sicut ergo Filiatio est acceptio Naturæ, quia Natura est communicata, ita etiam est acceptio Spirationis activæ, quia hæc est communicata. Filiatio autem non communicatur sed producitur, quare ita est acceptio sui, vt etiam sit acceptio eorum quæ illi dantur seu communicantur. Quòd autem Spiratio activa non possit dici sui ipsius acceptio, etiam ex eo liquet, quia alioquin etiam Pater diceretur eam accipere.

779. Objicit. 2. Quia etiamsi Filiatio esset receptio Spirationis activæ, & simul esset identificata cum Spiritu S. non propterea Spiritus S. denominaretur Recipiens; sicut defacto licet Angelus recipiat sui creationem, non propterea denominatur *Producens*, quia non omnem denominationem tribuit forma subjecto. R. Si Filiatio identificaretur cum Spiratione passiva, vel distingueretur ab ea saltem virtualiter, vel non. si non? tunc falsum est antecedens objectionis: sicut enim Filiatio, ita & Spiratio passiva esset tunc receptio & recipiens: si verò distingueretur virtualiter; tunc Spirationi passivæ communicaretur Filiatio per productionem spirationis passivæ, adeoq; communicaretur receptio Spirationis activæ:

ergo nihil deesset, quominus eam denominaret recipientem, sicut Spiratio activa, quia communicatur Filio, denominat spirantem: Deinde est prorsus inintelligibile, quòd Spirationi passivæ, quæ est formalissima exclusio Spirationis activæ, communicetur receptio Spirationis activæ: cui bono communicaretur Spiritui Sancto receptio formæ sibi incommunicabilis, & à se formaliter exclusæ? falsum ergo est antecedens. Instantia allata ab Arriaga non facit ad rem: à Physicis redditur specialis ratio cur actio non denominet *agens* omne suum modificatum, ob diversum respiciendi modum.

780. Objicit. 3. Supponendo Sententiam, quam ait esse multorum (fortassis non est nisi trium, Turriani, Vasquez & Tanneri, quorum priores duo instar vnius reputandi sunt) quòd ipsa Intellectio sit actualis productio Filiationis: vnde sequitur, quòd sit actualis receptio Filiationis, & tamen non omnes tres Personæ, quibus est communis, sunt recipientes Filiationem. R. Negando suppositum. Deinde, transmisso supposito, nego illatum: Non enim productio activa, sed passiva dicitur receptio. Nihil ergo enervant objectiones Arriagæ responsionem Lugonis.

781. Altera responsio est Cardinalis Pallavicini, quòd Paternitas & Filiatio opponantur Spirationi passivæ ideo, quia licet in rebus creatis possit producens & productum realiter distingui & opponi, absque eo quòd opponantur in ratione suppositi, prout contingit in Christo, hoc tamen non potest fieri in Deo ad intrà, vbi Producens & Productum debent opponi penes vltimum constitutivum & distinctivum suppositi. Disparitas est, quia in creatis non solùm suppositalitas produci potest, sed etiam Natura, & ideo mirum non est, quòd Deitatis producentis & Humanitatis productæ idem possit esse suppositum: at verò in Spiritu S. nihil est producibile nisi Spiratio passiva, quæ est constitutivum formale tertiæ personæ quà talis, & consequenter ejusdem distinctiva ab omni alio supposito quà tali; adeoque etiam à suppositis Spirantibus: atqui suppositа spirantia quà talia constituuntur per Paternitatem & Filiationem, tanquam per constitutiva incommunicabilia: ergo suppositum productum opponitur suppositis producentibus secundùm Personalitatem, quæ est Paternitas & Filiatio. Hanc solutionem breviter etiam adhibet P. Philippus à Sanctissima Trinitate. *disp. 8. dub. 2. in fine.*

LIBRI

(IHS) (MRA)

LIBRI PRIMI
TRACTATUS III.
DE ANGELIS.
CAPVT PRIMVM.
DE NATVRA ANGELORVM.
CONTROVERSIA I.

Vtrum Angelorum Existentia possit Naturalibus Rationibus demonstrari.

782. EX suppositione, quòd Deus aliquid ad extrà producere voluerit, fuisse Deo necessarium producere substantias purè spirituales, nullam cum corpore tanquam parte constitutiva conjunctionem habentes, tribus vel quatuor argumentis non ingeniosè minùs, quàm operosè deductis, evincere conatur P. Martinus Esparza; & quamvis non expresè dicat esse Metaphysicas demonstrationes, ita tamen proponit, vt tales esse videri possent, & quibusdã videantur.

Ego tamen, illis diu expensis, existimo vim congruentiarum non excedere. Hujus opinionis est etiam P. Derkennius *d.* 1. *c.* 1. §. 2. qui hoc pronuntiat de argumento S. Thomæ, cætera non refert, sed idem vtique dicturus de illis, quia vel ad argumentum S. Thomæ referuntur, vt agnoscit P. Esparza, vel faciliorem habent solutionem, vt videbimus.

783. DICO 1. Possibilitas Angelorum videtur positivè efficaciter probari posse, saltem ex suppositione possibilitatis animæ rationalis, ita vt intellectus benè dispositus, si non Metaphysicâ, saltem Morali necessitate inducatur ad assentiendum. Probatio erit hujusmodi. Evidens est, à creaturis participari divinas perfectiones simpliciter simplices: ergo rationabiliter negari aut in dubium vocari non potest, omnem illam perfectionem simpliciter simplicem esse communicabilem creaturis, quæ in suo formali conceptu non dicit Infinitatem: quæ enim potest esse Ratio de vna potiùs quàm altera? At qui esse substantiam intellectualem purè spiritualem, completam, est perfectio simpliciter simplex, nullam involvens contradictionem, cùm detur in Deo: & hæc in suo conceptu formali non includit Infinitatem, sive, non est prædicatum ex suo conceptu soli Enti Infinito competens, sicut est Immensitas, Omnipotentia &c. Ergo est communicabile creaturis. atqui talis creatura erit Angelus. Ergo. Quòd prædicatum *Substantiæ spiritualis completæ* non includat in suo conceptu formali rationem Entis Infiniti, videtur ex terminis clarum, & probari potest. si enim includeret Infinitatem, ideo includeret, quia nobilissimum illius prædicatum; *esse intellectivum, independenter à sensibus*; esset proprium solius Dei: sed hoc rationabiliter dici non potest: nam τὸ *esse intellectivum dependenter à sensibus*: seu: principium spirituale intellectivum esse incompletum, & in operando indigere corpore, est quid difficilius perceptibile, quàm esse intellectivum independenter à sensibus: quia spirituale opponitur corporeo: ergo ejus conjungibilitas & dependentia à corpore, est captu difficilior: quia omne oppositum fugit potiùs à suo opposito, quàm vt illud appetat, eoque indigeat: ergo si supponimus, quòd τὸ *Intellectivum vt sic*, possit communicari principio creato Incompleto, & indigo corporis, faciliùs & à fortiori cogimur asserere, posse communicari τὸ Intellectivum, absque indigentia corporis.

784. DICO 2. Ex suppositione, quòd Deus voluerit aliquid ad extrà producere, fuit

Metaphysicè necessitatus ad producendam aliquam Substantiam Intellectivam. Ratio est manifesta. Quia non potest Deus operari nisi ex intentione Gloriæ suæ. atqui non aliter potest ex creaturis gloriam consequi, nisi se in illis manifestando, vt inde cognoscatur, & glorificetur: atqui non potest glorificari & cognosci nisi à substantia Intellectiva: ergo &c. In re clara, & huc non pertinente, non vacat immorari.

785. DICO. 3. Ex eadem suppositione voluntatis divinæ ad aliquid creandum, non infertur vllo modo necessitas Metaphysica producendi substantias completas omnino incorporeas. Referam argumenta Recentiorum, quibus id præstare conati sunt; & ostendam non præstari.

786. Primum argumentum est desumptum ex S. Thoma, quod Cajetanus format hoc modo. *Necesse est vniversum esse perfectum: ergo perfectè simile* DEO, (quantùm creatura potest esse similis Deo, quoad gradum perfectionis) *ergo simile DEO secundùm intellectivam naturam.* (qui est gradus supremus possibilis, esto intra hunc gradum sint multiplicabiles perfectiones specificæ in infinitum.) *ergo necesse est ponere aliquam creaturam incorpoream. Antecedens patet. Prima verò consequentia probatur. quia perfectio vniversi consistit in assimilatione ad Deum; quod probatur: quia est præcipuè intenta inter omnia in rebus ipsis creatis à* DEO. *Secunda verò consequentia probatur: quia* DEVS *agit secundùm intellectum & voluntatem. Tertia verò consequentia probatur, eò quòd intellectus nullius corporis est actus.*

787. Hoc argumentum tametsi evincat id quod in secunda Conclusione posuimus, nempe fuisse necesse creari aliquam substantiam Intellectivam, eò quòd sine hujus similitudine cum Deo, nulla alterius creaturæ similitudo esset amabilis à Deo, (& hoc solùm directè intendisse S. Thomam fatetur Cajetanus) non evincit tamen productionem necessariam Angelorum. Falsum enim est, quòd Devs fuerit necessitatus ex hypothesi alicujus rei producendæ, producere substantiam perfectè similem Deo, quantùm possibilis est quoad gradum perfectionis, alioquin fuisset Deus necessitatus ad ponendum statum elevationis & Vnionem hypostaticam, hoc est, Substantiam cui indispensabiliter deberetur Visio Dei & Beatitudo supernaturalis. Talis certè substantia esset vtique similior Deo quàm quicunque Angelus; esset etiam hæc substantia in gradu superiore quàm sit Angelus. Nam Regula distinguendi gradus, quam tradunt hi ipsi Recentiores, hîc locum haberet: Illa enim differunt gradu, & non tantùm specie, quorum prædicatum differentiale est nobilius quàm prædicatum quodcunque, in quo cum alio conveniunt. atqui esse substantiam cui debeatur Visio Dei, & comprehensio omnium rerum etiam supernaturalium, & cognitio futurorum &c. habet hujusmodi prædicatum differentiale; quia sicut *esse sensitivum* est nobilius quàm *Vivere vt sic*, & ideo Brutum est in superiore gradu ad plantas, ita esse substantiam intuitivam essentiæ divinæ, impeccabilem &c. est perfectius quàm esse Intellectivam vt sic.

788. Sicut ergo Devs potuisset nolle statum Elevationis & Vnionem hypostaticam, (quod quidem aliqui Moderni alibi refutandi, ob similes ratiunculas in dubium vocare ausi sunt) ita potuisset Devs, volendo Vnionem hypostaticam, & Personam Christi, nolle Angelos, eò quòd vellet Naturam assumptam esse omnium naturarum supremam, etiam quoad suam perfectionem essentialem, nec de ea dici posse: *Minorasti eum paulò minùs ab Angelis.* Sanè non est evidens, hæc non potuisse velle Deum.

789. Illud Principium: *Omne causa agendo intendit sibi assimilare effectum*; procedit quoad causas vnivocas, quoad Æquivocas & Intellectuales nullam habet evidentiam, nisi quoad similitudinem in ratione cognoscendi, hoc est, vt effectus sit similis Ideæ, quæ est in intellectu agentis; non autem quoad similitudinem in ratione essendi. Et hæc circa primum argumentum Recentiorum.

790. Alterum argumentum. Vniversum hoc (idem dicendum de qualibet collectione rerum creabili à Deo) est vndequaque perfectum intrinsecè ex sua natura, hoc ipso quia est opus Dei: adeoque nihil illi deesse potest eorum, sine quibus esset ineptum ad suum finem consequendum, ac nihil illi perperam inesse debet. Rursus ad perfectionem operis divini adæquatè sumpti, seu vniversi cujusvis, spectat specialiter, vt in eo emineat omne genus perfectionum absolutè possibilium, atque invicem compossibilium. Quia opus respectivè perfectum dicitur illud solum, in quo apparet tota perfectio præexistens in causa, totaque Artificis peritia. Cùm igitur Deus contineat in se essentialiter ac indivisim omne genus perfectionis, necesse vtique est ex natura rei, vt in effectu adæquato, seu in qualibet tota collectione rerum à Deo producta, dentur entitates & perfectiones omnis generis.

791. Antequam vlteriùs progrediamur, dico, hoc præsuppositum imprimis non esse evidens. Quia non est evidens, nullam esse possibilem creaturam, quæ non exigat ex intrinseco prædicato existentiam Angelorum, & tamen hoc deberet esse evidens, si evidens esset, non posse à Deo quidquam creari, quin creentur omnes gradus possibiles perfectionum in statu perfecto. Item non est evidens, effectum adæquatum debere continere perfectiones omnis generis, & manifestare totam artificis peritiam. Quia cùm Deus sit artifex liber, ita vt potuisset esse artifex in actu primo, & tamen nihil creare in quo ostenderet suam peritiam, ideo non potest esse evidens, quòd supposito, quòd velit aliquid creare, debeat totam suam peritiam manifestare.

792. Deinde dico, hoc præsuppositum videri falsum. Summum & omnium admirabilissimum artificium est Vnio hypostatica, ejusque

per

per elevationis statum manifestatio: & falsum est, nullum Vniversum esse possibile, in quo non existat Vnio hypostatica & status elevationis. Si ergo Deus hanc peritiam potest occultare, quidni & peritiam faciendi Angelos?

793. Vlteriùs. Demus, Deum necessariò debere manifestare etiam peritiam faciendi Angelos, non est tamen evidens, quòd debeat manifestare producendo Angelos, supereresset enim alius modus eam manifestandi, sicut defacto manifestavit peritiam faciendi Vnionem hypostaticam spiritualem inter Verbum & Naturam Angelicam, quando Deus revelavit, aut certè revelare potuit, se quidem potuisse etiam efficere, vt Angelo diceretur: *Filius meus es tu.* sed noluisse. sic ergo potuisset primo homini revelare, se quidem potuisse etiam Angelos ipso superiores creare, sed noluisse. Imò cùm primus homo potuisset naturali lumine cognoscere possibilitatem Angelorum, jam sufficienter in ipsa productione hominis manifestasset Deus peritiam faciendi Angelos.

794. Pergamus nunc in argumento Recentiorum. Finis omnium creaturarum est Gloria Dei. Atqui hic finis obtineri nequaquam potest, nisi inductis in Vniversum substantijs Intellectualibus, & quidem purè spiritualibus. Neque enim Natura Intellectualis corporea est sufficiens, ad tribuendam Deo totam illam laudem & gloriam, ad quam vniversum creatum ipsaque natura intellectualis corporea est apta movere, quantùm est de se. quia Natura Intellectualis corporea nihil cognoscere potest ex Natura rei, nisi dependenter à sensu, præstantissimas veritates tantùm ænigmaticè, inadæquatè ac imperfectè etiam in statu separationis. Cùm ergo laus & gloria conditoris derivabilis ex creaturis commensuretur perfectioni cognitionis circa ipsas subortæ ex vi motiva earundem, concluditur, res creatas non posse naturaliter consequi perfectè & adæquatè suum istum præcipuum finem laudis & gloriæ Creatoris, nisi dentur Angeli, qui illas, tum singulas seorsim, tum omnium simul ordinem mutuum earum & harmoniam, totámque pulchritudinem adæquatè cognoscere & comprehendere possint. Quia non datis hujusmodi substantijs, non posset reduci in actum secundum, & ideo perperam existeret vis motiva, quæ inest creaturis ad cognitionem comprehensivam tum vniuscujusque ex illis seorsim, tum omnium collectivè, atque ordinis mutui, & pulchritudinis ex omnium proportione, connexione, & justa correspondentia consurgentis cum virtute inducendi æqualem illi cognitioni delectationem. alioquin Deus egisset instar Musici exhibentis Musicam surdis, aut Pictoris exhibentis picturam cæcis. Hæc illi.

795. Circa hunc discursum, Dico primò, falsum esse quòd Deus pro fine creationis hujus Vniversi habuerit, multò minùs quòd debuerit habere Gloriam & Laudem, quæ posset resultare ex cognitione *naturali* Angelica supremi Angeli. Cùm enim Deus statim ab initio constituerit Angelos in statu elevationis, Laus quam intendit, non erat laus procedens ex cognitione Naturali, sed ex cognitione Supernaturali.

796. Secundò Dico, falsum esse, quòd propterea perperam existeret vis motiva creaturarum corporearum, si non cognosceretur tota harmonia & correspondentia omnium in ratione vnius artificij, per cognitionem vnam indivisibilem. Nam singularum creaturarum vis motiva ad cognitionem sui præcisè, est illa ipsa, quâ concurrit ad cognitionem complexi ex pluribus: vt ergo non sit perperam facta, satis est quòd singulæ partes Vniversi possint exercere hanc suam vim respectu intellectûs humani, modò concurrendo solæ, modò cum his, modò cum illis. & sic Deus non exhibuisset picturam cæcis, alioquin ineptè dixisset Seneca *c. 32. de otio Sapientis: Curiosum nobis naturam ingenium dedisse, & artis sibi ac pulchritudinis suæ conscium spectatores nos tantis rerum spectaculis genuisse, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta solitudini ostenderet.* Ecce! judicio Senecæ satisfit Naturæ spectari ab homine, vt non dicatur in solitudine vel cæcis artem suam exhibuisse.

797. Confirmatur à pari. Si fuisset status elevationis institutus, & non fuisset Incarnatum Verbum, quod fieri potuisse nunc ex communi doctrina suppono, & est doctrina S. Thomæ *22. q. 1. a. 3. ad 2.* (quamvis sciam, Recentiores, contra quos agimus, in oppositum propendere) non propterea in habitibus supernaturalibus exstitisset perperam aliqua virtus activa, etiamsi tunc nullus actus supernaturalis circa Vnionem hypostaticam exerceri potuisset, quia nimirum eadem virtus activa exercita fuisset circa alia objecta, quæ modò exercetur etiam circa Vnionem hypostaticam: ergo etiamsi creaturæ corporeæ nullam vim motivam exercerent circa Intellectum Angelicum, non propterea haberent vim motivam perperam factam, quia eandem exercerent circa Intellectum Humanum.

798. Imò, res corporeæ defacto per eandem vim activam concurrunt ad actus supernaturales Fidei, per quam concurrunt ad actus naturales, nempe producendo species naturales, quæ deinde ab habitu Fidei elevantur vt concurrant ad actus supernaturales, vt suò loco dicam, vbi etiam rejiciam sententiam horum Recentiorum, docentium, quòd habitus Fidei sit Species impressa: hoc supposito, si res hæ corporeæ exstitissent in statu puræ Naturæ, non propterea exstitisset perperam aliqua vis activa, etsamsi tunc non potuissent concurrere ad actus supernaturales: ergo nec defacto vlla vis activa corporum perperam existeret, etiamsi non possent ad vllam Angelicam cognitionem concurrere ex defectu Angelorum.

799. Hinc obiter observo, P. Suarez *disp. 35. Metaph.* bonitate consequentiæ convictum admisisse,

admisisse, pari necessitate debuisse produci Vnionem hypostaticam, & Angelos, eò quòd argumenta pro Angelis procedant etiam in Vnione hypostatica; quam sequelam, vtpote absurdam, vt Recentiores declinarent, confugerunt ad suum *Perperam*, dando nimirum hanc disparitatem, quòd Angelis non creatis daretur in reliquis creaturis aliqua vis activa perperam; non item si non daretur Vnio hypostatica: sed jam ostensum est, vel in vtroque vel in neutro casu fore aliquam virtutem perperam factam. Bona est ergo consequentia, sed falsum consequens, & quia falsum ex vero sequi non potest, oportet argumenta allata pro existentia Angelorum, continere aliquod falsum.

800. Tertiò libenter intelligerem ex his Recentioribus, quisnam ille Angelus fuerit, à quo Deus laudari voluit & velle debuit, ex cognitione naturali comprehensiva totius vniversi quoad omnes species illius? Non potuit esse alius quàm Angelus supremus, præsertim in Sententia Thomistarum, de immultiplicabilitate Angelorum intra eandem speciem, & etiam eorum, qui saltem defacto putant supremos Angelos omnes differre specie, & non posse duo specie diversa esse æqualis perfectionis. Quæro jam quo tempore Lucifer (qui putatur fuisse supremus Angelus) eam cognitionem habuerit, quo Deus laudem illam ab eo exspectare potuerit, cùm via ipsius fuerit brevissima, ita vt in sententia horum Recentiorum, fuerit brevior quâcunque particulâ discernibili temporis? vnde consequens est, fuisse eum damnatum dum Mundus adhuc esset imperfectissimus & informissimus: Fuerunt enim Angeli statim à principio creati. quomodo tunc ex vi motiva totius vniversi, nondum existentis, potuit comprehensivè intueri artificium Dei? In se certè hoc non potuit comprehendere, cùm illud non contineat formaliter aut eminenter. Recentiores, his argumentis nimiùm fidentes, eò deductos fuisse vidi, vt faterentur se propendere in sententiam S. Augustini, quòd Deus omnia simul creaverit: certè hoc ad minimum connaturalius futurum fuisse: vnde consequens est, quòd Deus in successiva productione, & eorum quæ primo die fecit, immutatione, non egerit officium perfecti Artificis; Vel si hæc successiva operatio etiam artificiosa fuit, & tamen connaturaliùs debuissent omnia simul fieri, jam Lucifer in via totum artificium non cognovit. Ergo Deus fine suo frustratus est. Absit!

801. Vltimum argumentum pro necessaria Existentia Angelorum desumunt hi Recentiores ex dirigibilitate rerum corporearum, quam merita vel demerita, in præmium aut pœnam quandoque requirunt, ab homine autem præstari non potest: ergo Angeli necessarij sunt. Distinguo. suppositò quòd Deus nolit illas mutationes extraordinarias efficere immediatè solus, transeat, secus nego, & dico, nullum futurum esse miraculum, si Deus immediatè solus ea efficeret, quamvis congruum fuerit facere per Angelos: sicut Deus liberè & independenter ab omni intrinseca exigentia gubernat hunc aut illum hominem per hujus aut illius speciei aut Chori Angelum. Absolvo, & in compendio dico, quid mihi in hac re videatur.

802. Artificium, quod Deus in condendo hoc Mundo sibi proposuit, non consistit præcisè in intrinseca exigentia mutua partium, quæ est finita, sed est aliquo modo infinitum, quia procedit ex cognitione infinita non solùm possibilium, sed etiam futurorum sub conditione, adeoque in conducentia ad illum finem soli Deo, & Humanitati Christi notum, quem Deus intendit non præcisè per productionem harum specierum, sed insuper in exclusione aliarum possibilium, non habentium quidem intrinsecam repugnantiam cum speciebus præsentibus, sed extrinsecam, hoc est, non habentium illam aptitudinem conducendi ad finem à Deo liberrimè intentum, sed potiùs repugnantiam cum illo. In Exemplo: (non requiritur autem in exemplis veritas:) multorum philosophorum opinione, Deus potuisset condere vniversum ex Materia prima per seipsam quanta: voluit condere ex materia habente quantitatem distinctam; vt scilicet locus esset miraculo Eucharistico. & sic de mille alijs. Item ordinavit Deus præcedentia ad subsequentia, vel procuranda vel impedienda, quæ pendent ex libero hominum & Angelorum arbitrio, quæ quia sunt futura plura & plura in infinitum per totam æternitatem, ideo artificium divinum in condendo Vniverso non potest cognosci totum per modum vnius, nisi à cognitione cognoscente hæc omnia, qualem extra humanitatem Christi nulla creatura habet.

In statu puræ Naturæ, vel etiam in statu Elevationis, si Christus non venisset, à nullo intellectu adæquatè hoc artificium comprehensum fuisset, & hoc cædit in laudem Dei, posse facere artificium, cujus cognitio adæquata non debeatur vlli puræ creaturæ cujuscunque meriti illa fu. In istis ergo statibus Deus tum hominibus tum Angelis ad beatitudinem destinatis, in præmium concessisset minorem vel majorem comprehensionem hujus artificij, pro diversitate meritorum, sicut modò concedit cognitionem intuitivam perfectiorem vel imperfectiorem suæ omnipotentiæ & scientiæ. Et quidem hæc mihi videntur probabiliùs dici, quàm, quòd Deus fuerit Metaphysicè necessitatus, vel ad nihil producendum hujus vniversi, vel ad producendum Luciferum, statim æternùm damnandum. Potiùs enim dicendum esset, Deum fuisse necessitatum vel ad nihil producendum, vel ad impediendum lapsum Luciferi; ne fine suo frustraretur, hoc est, laude resultante ex contemplatione comprehensiva totius artificij. Cùm ergo hoc tam apertè falsum, multò minùs verum erit, Deum fuisse necessitatum vel ad producendum Luciferum statim damnandum, vel ad nihil producendum.

dum. Ergo etiamsi Luciferum non produxisset, cæteris omnibus productis, nihil perperam feciset. Certè mihi nunquam persuadebitur, quòd lapsus prævisus Luciferi non potuisset Deum absterrere à creatione Luciferi, nisi simul absterreret à productione Vniversi.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Angelus possit esse compositus quoad Naturam ex Materia & Forma.

AFfirmant esse possibilem Alensis, Bonavent. Richardus, Aureolus, Stephanus de Bubalis, Card. de Lugo, Arriaga.

803. DICO, probabiliùs non esse possibilem. Ita S. Thomas *hìc q. 50. a. 2. & q. 6. de potent. a. 6. ad 4. & opusc. 15. c. 18. vbi dicit hanc fuisse sententiam Dionysij Areopag.* & alij multi. Probant aliqui 1. Anima Humana, cùm separatur à corpore, manet sine vlla materia. atqui quicunque possibilis Angelus est perfectior Animâ Rationali, & invariabiliter manet semper ad eum modum, quo anima manet post separationem à corpore: ergo quicunque possibilis est expers materiæ. In hoc argumento tacitè supponitur, quòd omnis compositio arguat minorem perfectionem vnius, comparatione alterius non habentis hujusmodi compositionem, quod non est vniversim verum, nisi, cæteris paribus; potest enim aliquando simplicitas quæ inest vni, compensari in altero: v. g. etiamsi Cælum, vt multi volunt, sit corpus simplex, adhuc tamen est imperfectius quovis Animali: item licet Persona Christi habeat majorem compositionem quàm purus homo, quatenus etiam includit Naturam divinam, vel saltem in sententia ponente Subsistentiam creatam negativam, est tamen perfectior.

804. Probant alij cum S. Thoma. Intellectio est operatio prorsus immaterialis, vt apparet ex objecto primò ac per se intelligibili: quia per Intellectionem abstrahuntur ipsa etiam objecta in se à parte rei individualia ac materialia ab omnibus conditionibus individuantibus ac materialibus; ita vt quæ materialia ac individualia sunt in se, existant in intellectu vniversaliter ac omninò Immaterialiter: ergo substantia purè intellectualis, qualis est omnis Angelus, ex suo conceptu est omninò immaterialis, adeoque essentialiter simplex.

805. Non assequor vim argumenti. Vel enim est sermo de immaterialitate & simplicitate physica & intrinseca ipsius Intellectionis, vel de Immaterialitate & simplicitate objectiva, hoc est, quòd Intellectio sit Imago rei immaterialis & simplicis: ex primo non potest legitimè inferri simplicitas ipsius substantiæ cognoscentis; nam etiam Intellectio humana est physicè simplex, hoc est, non composita ex subjecto & forma, sicut & omnes sensationes, & tamen homo & bruta sunt substantiæ compositæ. Si verò sermo sit de simplicitate objectiva, tunc in argumento assumitur quod esset probandum, nempe quòd cognitio Angelica omnia repræsenter cum simplicitate: hoc enim negabunt adversarij, & dicent, quòd sicut homo propter compositionem ex corpore & anima omnia cognoscit instar corporis, ita substantia illa, de qua disputamus, omnia cognosceret instar rei compositæ: quemadmodum defacto Angeli cognitione naturali cognoscunt Deum instar substantiæ compositæ, propter compositionem quam habent ex natura & subsistentia, aliisque accidentibus.

806. Probant alij. 3. Omne quod est gratiâ alterius, est corporeum, omnis Materia est gratiâ alterius; ergo est corporea: ergo nulla potest esse spiritualis. R. Distinguendo majorem. Omne quod est gratiâ alterius tanquam sui perfectivi, & compositivi secum entis quod sit gratiâ sui, est corporeum, nego; aliter, concedo majorem. & concessâ minore distinguo consequens: Ergo omnis materia quæ ita est gratiâ formæ, vt vnà cum forma constituat ens, quod etiam est gratiâ alterius, est corporea, concedo, secus, nego consequentiam. Vt ergo Conclusio probetur efficaciùs

807. Supponendum est. 1. Illud omne meritò censeri implicare, quod si daretur, nullam haberet æstimabilem vtilitatem ad aliquem finem à natura intentum, nec ipsum posset habere rationem finis propter se intenti. Ratio est, quia illud quod à Natura nec vt finis, nec vt medium potest intendi, est essentialiter superfluum, & indecens Vniversum, vel rectiùs, authorem Vniversi, tanquam artificem essentialiter sapientissimum, nec potentem aliquid indecorum operari, sed solum illud, quod est idoneum ad ejus sapientiam commendandam, vt jam alibi dictum est.

808. Supponendum. 2. Quòd omnis pars, quà talis, debeat posse intendi propter totum, & per consequens illud omne quod essentialiter ordinatur ad componendum aliquod totum, essentialiter habeat rationem medij, & quidem si est tale, vt non habeat vllam æstimabilitatem, aut amabilitatem, nisi per ordinem ad totum, habet rationem puri medij, ita vt si altera compars, adeoque ipsum totum implicaret, etiam illud implicaret. hujusmodi est materia prima.

809. Supponendum. 3. Animæ humanæ cum materia conjunctionem, vnicè intendi potuisse propter operationes, quas Anima exercere non potest, nisi dependenter ab organis sensorijs, quorum beneficio recipit species, & concursum objectorum, & quibus destructis impeditur ab hujusmodi operationibus. Porro hæc organa oportebat esse extensa & impenetrabilia, cum certa figura, situ &c. vnde consequens erat, vt Anima rationalis peteret conjunctionem cum materia corporea: ac proinde si Anima rationalis non posset elicere vllas operationes beneficio organorum, nec conjuncta corpori aliquas operationes

exercere posset, quas non eâdem facilitate eliceret sine corpore, profectò & insipienter & durè egisset Natura, alligando ad tempus animam corpori, & velut carceri vel vinculis mancipando sine culpa sua, vnde aggravaretur sine vllo emolumento.

810. Supponendum. 4. Omnem substantiam spiritualem possibilem esse intellectivam, cujus probationes huc non spectant. His suppositis

Probatur Conclusio. Substantia Intellectualis in tantùm potest constare ex materia & forma, in quantùm materia servit ad eliciendas operationes dependentes ab organis: sed substantia purè spiritualis nullas elicit hujusmodi operationes: ergo nulla substantia purè spiritualis potest constare Materiâ:

DICES. Defacto Angeli recipiunt species intentionales, ad cognoscenda objecta corporea, & tamen carent organis: ergo adhuc intelligi posset, quâ ratione materia spiritualis deserviret Angelo, ad recipiendas species objectorum corporeorum, etiamsi careret organis.

811. Verùm ex hac replica confirmatur potiùs probatio. Si enim defacto Angeli ad species illas recipiendas non habent opus subjecto distincto à forma; ergo si daretur substantia composita, forma ipsa, vtpote nobilior quàm anima humana, esset sufficientissima ad recipiendas species: ergo adhuc materia esset tota inutilis.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Angeli sint ex intrinseca ratione naturaliter indestruibiles.

812. PRima opinio vult Angelos esse naturaliter, & sine vllo miraculo, destruibiles à Deo, adeoque solùm extrinsecè, hoc est, supposito semel decreto divino non destruendi, esse indestruibiles. Ita Vasquez & Martinonius.

813. Secunda asserit, fore miraculum & contra naturam Angelicam, si destruerentur, adeoque ex intrinseca ratione habere jus ad perpetuam conservationem, eo modo quo Deus per Iustitiam Providentialem tenetur satisfacere exigentijs rerum, vt partim superiùs declaratum est, partim *de Incarnatione* dicetur. Ita communis cum S. Thoma.

814. Tertia sententia singularis est P. Arriaga, asserentis, Angelos, qui defacto existunt, esse ex intrinseca ratione indestruibiles, & hoc vnicè probari posse ex Patrum testimonijs, & ex congruentia, quia non repugnat Angelus connaturaliter æternùm exigens durare: est autem omninò cogitandum, quòd Deus defactò produxerit Angelos tales, cùm defactò decreverit nunquam destruere. Nihilominùs existimat insuper esse possibiles Angelos, qui non habeant hujusmodi exigentiam durandi æternùm, aut vllo certo tempore. Item esse possibiles Angelos, qui tantùm exigant durare per Annum, aut Mensem. Horum omnium reddit rationem sibi familiarem, quia non potest ostendi clara repugnantia.

815. Dicendum & sentiendum est cum secunda sententia, quæ efficaciter infertur ex verbis Leonis X. in Conc. Lateran: sess. 8. vbi damnantur, qui dicunt, Animam hominis esse mortalem: quâ tamen Angeli sunt perfectiores.

816. Non omnes tamen rationes quæ afferuntur, convincunt intellectum. P. Derkennius probat hoc modo. Omne Ens, quod ex Natura sua à solo Deo in esse & conservari pendet, naturâ suâ indestruibile est, nam etsi Deus influxum conservativum subtrahere posset, per hoc tamen non esset propriè *caussa destitionis*, sed solùm non esset caussa conservationis; sicut antequam res sit, Deus propriè loquendo non est caussa ipsius non esse rei, sed tantùm non est caussa ipsius esse. Hæc tamen probatio, dum vim facit in modo loquendi, non attingit scopum controversiæ. Adversarij plus non contendunt, quàm destitionem conservationis non fore miraculosam, sive deinde Deus diceretur caussa destitionis sive non.

817. P. Martinus Esparza vltra communem probationem, postea referendam, tres alias adducit, quarum duæ priores ab adversarijs non difficulter eludi possent, nisi magis promoverentur. Probat ergo. 1. Angelus naturaliter cognoscit, possibilem semper esse vlteriorem sui conservationem, eamque ita sibi propositam naturaliter appetit. Quia vnumquodque naturali necessitate propendet in suum esse & conservationem, quantùm possibile est, tam per appetitum elicitum, si habet intellectum, quàm per innatum. Ne igitur perperam & ad puram torturam indita sit Angelo talis cognitio & appetitio, necesse est, vt ejus substantia sit naturaliter indefectibilis, æternúmque manens.

818. Responsuri sunt adversarij, Angelos cognoscere quidem possibilem suam conservationem æternam, sed hanc sibi esse indebitam, & merum Beneficium Dei: appetere etiam illam, sed sine tortura, sicut appetunt alia beneficia, quorum spem magnam habent, v. g. perseverantiam in bono: & sicut homo ex fide cognoscens visionem Dei possibilem, appetit eam, sed sine tortura. Quin immò ea cum tortura appetimus, quæ nobis debentur & negantur. Neque satisfaceres instantiæ datæ, si diceres, aliam rationem esse ipsius existentiæ, quæ cùm sit fundamentum omnium bonorum, magis torqueret ejus appetitus, quàm appetitus aliorum bonorum, quibus negatis adhuc tamen gauderent Angeli bono existentiæ. Nam Visio beatifica appetitur non solùm vt in se bona, sed etiam, quia est exclusiva summæ miseriæ, cùm homo sit in statu necessitatis habendi vel visionem Beatificam, vel æternam miseriam, quam magis abominamur, quàm ipsam annihilationem: ergo deberet ejus appetitus magis torquere, quàm appetitus existentiæ.

819. Altera

819. Altera probatio ejusdem Authoris est hæc: Angelus per Intellectionem cognoscit veritates necessarias ac indefectibiles, abstrahentes à loco & tempore, atque per amorem ad easdem afficitur: ergo natura Angelica est intrinsecè indefectibilis naturaliter. Est hoc argumentum etiam S. Thomæ, secundo loco positum: de primo ejus argumento pronuntiat P. Esparza, se ejus efficaciam non assequi. Liceat mihi id ipsum dicere de præsenti. Et imprimis enervari potest ex principijs P. Esparza, qui docet, Veritates objectivas æternas realiter non esse aliud, quàm ipsam æternitatem Dei; vnde sic argumentari licet. Angelus non cognoscit naturaliter intuitivè æternitatem Dei, sed solùm abstractivè, sicut ejusdem Immensitatem, Infinitatem &c. ergo eodem modo & non aliter cognoscit veritates æternas: ergo sicut ex cognitione naturali abstractiva Immensitatis, non arguitur Angelus esse naturaliter Immensus: ita ex cognitione æternitatis & æternarum veritatum, non licebit inferre, esse naturaliter æternum. Item sicut ex eo quòd veritates æternæ sint essentialiter & indispensabiliter æternæ, non tantùm à parte pòst, sed etiam à parte antè, non licet inferre, Angelum esse indispensabiliter æternum à parte antè, ita nec inferri legitimè poterit, esse æternum à parte pòst.

820. Melius idem Author probat Conclusionem ex potestate Angelorum operandi honestè vel inhonestè. Nempe Angelis debetur ex natura rei potestas proxima ad actiones tum lethaliter peccaminosas, tum honestas & meritorias: atqui prioribus debetur ex natura rei pœna æterna, & posterioribus præmium æternum; cùm ergo non possit Angelus existere sine alterutra illarum operationum, repugnat etiam naturaliter, vt desinat aliquando esse, postquam semel exstitit. Fundamentum hujus probationis declarabitur in tractatu de merito.

821. Probatur denique sufficienter & clarè Conclusio argumento communi. Omnis res semel producta, tamdiu connaturaliter exigit durare, quamdiu nullum ponitur illi contrarium, exigens directè vel indirectè destructionem illius: atqui Angelus nullum habet contrarium, exigens destructionem illius: ergo &c. Major probatur. Natura enim non intendit vnquam per se & propter se malum, cujusmodi est defectio rei præexistentis, sed semper agendo intendit aliquod bonum, esto quandoque illud obtineri non possit, nisi simul aliquid destruatur, propter incompossibilitatem eorundem. Minor verò etiam probatur. Nam Angelus non est compositus ex materia receptiva formarum contrariarum, vt patet ex præcedente controversia: sed neque potest ab agente creato produci aliquod accidens, exigens destructionem Angeli: nam ad hujusmodi accidentis productionem præsupponeretur ipse Angelus, vtpote concurrens sustentativè. Neque potest Angelus destrui ex remotione causæ conservativæ: conservatur enim à solo Deo, vbique præsente, & nunquam deficiente. Denique non potest Angelus deficere, sicut quædam censentur deficere, dum incipit deficere finis ad quem vnicè ordinantur vt medium: Angelus enim est productus gratiâ sui: ergo non est excogitabile caput, ex quo Angelus naturaliter destrui posset.

822. Objicies. 1. Deus nullâ morali necessitate tenetur ad conservandum hoc Vniversum, sed eâdem facilitate & indifferentiâ in actu primo posset totum Vniversum destruere, quâ illud conservat: ergo quòd Angeli non destruantur, provenit ex mero libero Dei decreto. R. Distinguendo consequens: provenit ex libero Dei decreto conformi tamen exigentiæ naturali Angelorum, concedo: ex decreto nullam supponente hujusmodi exigentiam, nego consequentiam. Aliter etiam distingui potest. Provenit ex libero decreto, prout libertas opponitur necessitati, concedo: prout opponitur Justitiæ providentiali, attendenti exigentias rerum, nego consequentiam: Sicut ergo Deus dicitur liberè concurrere cum igne ad comburendum, quia posset suspendere concursum, sicut fecit cum igne Babylonico, & tamen concurrit ex Justitia providentiali, & secundùm leges naturæ, ac exigentiam ignis, forétque miraculum, si non concurreret, ita quoque liberè conservat Angelos: quâ paritate vsus est etiam Cyrillus *lib. 8. thesauri c. 2. Quæ naturis*, inquit, *insunt, ea respectu Dei nihil sunt. quare sicut ignis combustivus quidem est, sed non Deo, sic etiam Angelus immortalis quidem est, sed non Deo.* Itaque non opponuntur inter se, sed bene cohærent hæc duo: esse in actu primo indifferentem, nullaque necessitate teneri ad conservandos Angelos; & dari in Angelis exigentiam conservationis, quam Deus vt Author naturæ attendit absque vlla imperfectione, vt in superioribus dictum est.

823. Objiciuntur. 2. Quædam dicta Patrum, quibus asserunt, Angelos non Naturâ, sed Gratiâ esse Immortales. R. Illos locutos esse contra asserentes, esse Immortales essentialiter, & hoc sensu vsurpasse nomen *Naturæ*.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Angeli possint inter se differre Specie.

824. Circa differentiam Angelorum inter se, quatuor quæri solent. 1. An sint possibiles plures Angeli Specie diversi. 2. An suppositâ possibilitate, defacto aliqui Angeli Specie differant. 3. An sint possibiles plures Angeli solo numero inter se diversi, & ejusdem speciei infimæ. 4. An positâ possibilitate diversitatis solùm numericæ, defacto sint producti plures ejusdem Speciei. Non est autem intentionis aut instituti mei, instituere quæstionem philosophicam,

de diversitate specifica rerum in genere, neque cupio alicui opinioni receptæ & probabili præjudicium afferre. Circa primum quæsitum Prima Sententia negat esse possibiles Angelos specie diversos. Ita Guilielmus Parisiensis, Albertus Magnus, & Card. Pallavicinus.

825. Dicendum tamen cum cæteris est, esse possibiles Angelos Specie diversos. Probatur Conclusio, observando cum Card. de Lugo, quòd, quando volumus explorare, vtrum A. & B. differant specie, neque tamen volumus nos alligare ad aliquam Regulam Metaphysicam, paucis etiam doctissimis perspectam, & suis etiam Authoribus dubiam (cùm tamen differentiæ specificæ vt plurimùm etiam à rudibus & indoctis agnoscantur) debere nos A. & B. comparare cum duobus, de quibus apud omnes constat esse specie diversa, ob differentiam valde æstimabilem quam habent, fundatam in aliquo intrinseco prædicato. Quando ergo inter A. & B. evidenter est non minor differentia, quàm inter illa cum quibus comparamus, dicentur evidenter specie differre: si verò tantùm probabiliter est tanta differentia, probabile erit specie differre; si dubia est, erit quoque dubium an differant specie, qualem dubitandi rationem sæpe habemus in materijs moralibus & practicis. Hoc supposito,

826. Probatur Conclusio. Possunt duo Angeli inter se differre quoad vim & modum intelligendi tam æstimabili differentiâ, quanta est v. g. inter equum & leonem, quoad vim & modum operandi vitaliter operationes cuivis proprias: ergo possunt differre specie. Consequentia tenet, quia nemo negat, equum & leonem differre specie. Antecedens probatur. Potest vnus Angelus ex intrinseca ratione exigere species tum vniversaliores, tum Nobiliorum objectorum, tum motivi perfectioris, tum clariores, magisque discretivas, quàm alter: & quia possunt species rerum crescere & decrescere quoad perfectionem in infinitum, ideo potest quocunque Angelo dato dari perfectior & imperfectior: atqui hujusmodi differentia est vtique æstimabilior, quàm differentia quæ est inter equum & leonem quoad hinnibilitatem & rugibilitatem: ergo &c.

827. Nota, me non desumere differentiam specificam præcisè & vnicè à specierum vniversalitate, hoc est, potentium repræsentare simul plura objecta, vt quidam RR. faciunt. hinc enim sequeretur, tandem deveniri posse ad Angelum imperfectissimum omnium possibilium, cui scilicet deberetur solùm species singularis, hoc est vnius objecti repræsentativa.

828. Contrariam Sententiam fundat Card. Pallavicinus in principio philosophico, seu Regula à se concinnata de differentia specifica rerum. Ea enim vult solùm specie differre, quæ differunt secundùm prædicatum magis spectabile & præcipuum quod est in illis: quia prædicatum præcipuum est velut forma rei, cui cætera subserviunt: forma autem & species sunt quasi Synonima. Vlteriùs; prædicatum præcipuum quod est in Angelo, est, quòd intelligat secundùm se totum, per cognitionem innatam, & perfectam in primo suæ existentiæ instanti: atqui hoc prædicatum est omnibus Angelis possibilibus commune: ergo omnes specie conveniunt. Illud verò in quo differunt, nempe minore vel majore simplicitate specierum ad cognoscenda plura vel pauciora, habet se solùm vt plus & minus, adeóque est differentia merè materialis & numerica; quia plus & minus sunt prædicata transcendentia, & recipientia mensuram æstimabilitatis ab eo prædicato cui conveniunt tanquam à forma. Esse enim parvum in prædicato excellenti, est plus quàm esse magnum in vulgari: ergo differre secundùm plus & minus est differre numero, quia est differre in prædicato aliquo secundo, supponente aliud primum, à quo desumit suam excellentiam. Hæc ille.

829. Respondeo, negando fundamentum hujus doctrinæ, & regulam differentiæ specificæ. Omnium hominum judicio Canis differt specie ab Equo, & tamen eodem communi judicio in vtroque prædicatum præcipuum non est hinnibilitas aut latrabilitas, sed animalitas, quæ est prædicatum genericum. Falsum ergo est, quòd prædicatum differentiale sit prædicatum præcipuum. Scio, Card. Pallavicinum dicere, quòd hinnibilitas & latrabilitas sint prædicata secunda, fundata in prædicato aliquo primo: sit ita. sed vnde nobis constare potest, quòd sit prædicatum nobilius animalitate? deberet vtique se per effectum nobiliorem sensationibus manifestare, qualis tamen nullus apparet. Neque obstat, quòd differentia dicatur esse forma Generis, tanquam materiæ: forma autem sit pulchrior materiâ, quia est quasi species. Nam hæc nomina non se fundant vniversaliter in excessu perfectionis prædicati differentialis supra prædicatum genericum, sed in eo, quòd prædicatum differentiale contrahat & determinet genus ad certam speciem in consideratione metaphysica, sicut forma contrahit & determinat materiam primam in consideratione physica.

830. Objic: 1. Differentiæ æqualiter & adæquatè dividentes aliquod genus, debent etiam esse æquales, hoc est, in eodem gradu lineæ prædicamentalis: atqui hoc non verificaretur, si possent esse Angeli specie distincti: ergo &c. Minor probatur. Nam genus *substantiæ Intellectualis*, dividitur in substantiam intellectualem corpoream & incorpoream: corporea autem est homo, nec potest dari substantia intellectualis corporea specie distincta ab homine: ergo si possent esse Angeli specie diversi, jam continerentur sub Genere, adeoque non sub specie infima: ergo substantia intellectualis incorporea non esset in eodem gradu, quo est substantia intellectualis corporea. Ad hoc argumentum non pauci responderent, non implicare substantiam intelle-

ctualem

ctualem corpoream specie distinctam ab homine. Sed abstrahendo ab hoc, nego majorem objectionis; instantiam do duplicem. prima sit, si divisatur substantia corporea in Intellectualem & non intellectualem. secunda: si dividatur Animal in rationale & irrationale: in vtráque alterum divisionis membrum latiùs patet.

831. Objic. 3. Posse cognoscere plus & minus, est solùm differre secundum plus & minus; atqui Angeli solùm differunt secundùm posse cognoscere plus & minus: ergo solùm differunt secundùm plus & minus: vlteriùs: differre solùm secundùm plus & minus non est differre specie, vt patet in magis & minùs albo, in visione vel cognitione attingente plures vel pauciores homines: ergo. R. Negando minorem: vel distinguendo. differunt secundùm posse cognoscere plus & minus per diversum motivum formale, concedo, aliter nego minorem: item differunt Angeli, quòd vnus exigat posse eâdem specie cognoscere plures rerum species, & etiam nobiliores quàm possit alter, & possit etiam à pluribus discernere illa objecta quæ non comprehendit &c. hoc autem non est præcisè excedere secundùm plus & minus, prout album vt duo excedit ab albo vt quatuor, vt per se patet: quia id per quod excedit, non est ejusdem æstimationis cum eo, cui superadditur excessus. & hæc de primo quæsito. Circa secundum non supereſt lis scholastica: conveniunt enim DD. dari diversas species Angelorum: quæ autem circa Hierarchias & Choros dubitari possent, apud Scripturæ Interpretes videri possunt.

CONTROVERSIA V.

Virum Angeli possint intra eandem speciem multiplicari.

832. NEgant communiùs Thomistæ, tribuentes eam S. Thomæ, quos ex nostris secutus est Granadus. Dicendum tamen est, possibiles esse duos Angelos solo numero differentes. Advertę, ad hanc conclusionem sufficere, si potuisset Deus loco Michaelis producere alium ejusdem speciei, etiamsi nec simul nec successivè illos posset producere: sicut etiamsi repugnent duæ durationes ejusdem subjecti & ejusdem classis simul aut successivè existere, non propterea repugnat esse plures ejusdem rationis possibiles, quia vna potuisset loco alterius produci. Sententia est communis, cui ex Thomistis adhæserunt Ferrariensis, Capreolus, Bannez, Zumel, Ripâ, & alij.

833. Quod attinet ad S. Thomam, is subobscurè locutus est hoc articulo. 4. in C. vbi videtur asserere, impossibilem esse differentiam merè individualem Angelorum. Verùm ipsi Thomistæ volunt esse intelligendum de potentia ordinaria, quia non caret probabili fundamento, connaturalius esse, si omnes Angeli differant specie, quàm si aliqui solo numero. Colligitur autem hæc interpretatio ex toto discursu D. Thomæ: dicit enim, perinde esse impossibile, dari duos Angelos ejusdem speciei, sicut impossibile est, dari plures albedines separatas: atqui hoc non est impossibile de potentia absoluta. Deinde D. Thomas disertè contrarium tenet, opusc. 16. §. vult. vbi in solutione primæ objectionis Averrois, ad finem ait: *Valde ruditer argumentantur, ad ostendendum, quòd Deus facere non posset, quòd sint multi Intellectus ejusdem speciei, credentes hoc implicare contradictionem:* & ibidem ait, *quòd licet substantiæ separatæ non habeant in sua natura causſam distinctionis, nec naturalem cursum multiplicationis, possint tamen sortiri multiplicationem ex supernaturali causſa, nec esset implicatio contradictionis.*

834. Quamvis ad hanc conclusionem astruendam plerisque sufficiat solvere argumenta contraria, eò quòd potentiæ divinæ nihil denegandum sit, cujus non possit reddi ratio implicantiæ; & nostro concipiendi modo non ideo (inquit S. Thomas) res non implicat, quia Deus potest facere, sed ideo Deus potest facere, quia non implicat, nihilominus argumenta positiva faciunt, vt ad solutiones objectionum recipiendas faciliùs inducamur.

835. P. Martinus Esparza conclusionem sic probat. Si quid obstaret multiplicationi numericæ Angelorum intra eandem speciem, obstaret eorum perfectio, quæ illis convenit ex genere suo; sed hæc non obstat: nam Angelus quantumvis perfectus, plus distat à perfectione Dei, quàm ab imperfectione materiæ corporeæ: nam à Deo distat infinitè, à materia tantùm finitè: ergo potiùs cogitandum est, esse multiplicabiles numero sicut materia, quàm immultiplicabiles sicut Deus. Verùm hoc argumentum vtcunque solveretur dicendo, quòd sicut non obstante minore Angelorum distantiâ à materia quàm à Deo, nihilominus Angelus ex essentia sua habet & participat perfectionem indivisibilitatis in partes integrales, quam materia non habet, ita etiam eâdem minore distantiâ non obstante, participet perfectionem immultiplicabilitatis, & adhuc distare à Deo infinitè, quia sunt infinitè multiplicabiles in specie.

836. Probo ergo Conclusionem impugnando directè fundamentum adversariorum, desumptum ex participabilitate divinarum perfectionum, vnde concludunt, quòd cùm Angeli, vtpote perpetui & immortales, non egeant virtute propagativâ suæ speciei, sicut sublunaria, ideo potiùs debuerint participare perfectionem divinæ immultiplicabilitatis: ad quod postea respondebimus, nunc autem

837. Argumentor hoc modo. Eò vsque solùm possunt creaturæ assimilari primo Enti, quovsque talis assimilatio est glorioſa primo Enti: sed assimilatio excludens multiplicabilitatem intra speciem, non est glorioſa primo Enti, quin potiùs multiplicabilitas est illi glorioſa: ergo

Angeli non possunt assimilari Deo in prædicato immultiplicabilitatis. Minor probatur. Omnis perfectio divina participabilis à creaturis, est entitativè perfectio infinita: ergo debet esse participabilis participabilitate summâ, quâ Major excogitari non potest: ergo debet esse participabilis infinities, hoc est, non toties, quin pluries: ergo perfectio specifica quam participat v. g. Michaël, est æqualiter participabilis à pluribus in infinitum. Probatur penultima consequentia. Nam sicut ex Infinitate Dei provenit, vt à nulla creatura possit ita participari, quin ab alia possit magis & meliùs participari, ita ab infinitate cujusvis perfectionis particularis etiam vt participabilis est à Michaële, provenire debet, vt possit à pluribus participari.

838. Pro confirmatione argumenti observandum est, non posse ab adversarijs nominari vllam perfectionem divinam, quæ non possit à pluribus solo numero differentibus participari: neque possunt dicere, ipsam immultiplicabilitatem intra eandem speciem esse hanc perfectionem; hoc enim dicendo contradicerent sibi, dum volunt hanc immultiplicabilitatem ab omnibus Angelis participari, qui proinde in hoc prædicato non differunt specie. Præterea Immultiplicabilitas divina non est perfectio quædam specialis seu particularis, qualis est Justitia, Liberalitas &c. sed est prædicatum transcendens, hoc est, afficiens omnia prædicata particularia Dei: sicut enim æternitas, & Immensitas reddunt omnia prædicata Dei æterna, immensa, ita Immultiplicabilitas reddit omnia divina prædicata immultiplicabilia. Cùm itaque adversarij, non possint vllam divinam perfectionem particularem nominare, per cujus participationem Michaël differat necessariò specie ab omnibus alijs, inanis illorum persuasio & imaginatio est, latere in Michaële tale prædicatum immulplicabile: omnia ergo prædicata participabilia sunt participabilia infinities, quia cuivis inest ratio infinitæ participabilitatis.

839. Objiciunt adversarij. 1. Authoritatem Aristotelis, pluribus in locis, vbi videtur asserere, quòd sicut species rerum desumitur à forma, ita Individuatio desumatur à Materia. Sensus est, quòd illa differant Individualiter duntaxat, quæ vnicè differunt per materiæ diversitatem, eò quòd vnum habeat Materiam A, alterum Materiam B. specialiter autem quoad Angelos docuisse videtur 12. Metaph. t. 49. eos non posse differre solo numero, ex eo principio, quòd quæ sunt numero plura, habeant materiam: Angeli autem non habent materiam. Eandem Aristotelis opinionem videtur approbasse S. Thomas.

840. Respondet rectè P. Esparza, Philosophum non esse in quæstionibus de Angelis curandum, nec esse tutum ei adhærere, illisque principijs niti, quibus ipse doctrinam suam inædificavit, propter plures crassos errores ejus circa Intelligentias, quos omnes Catholici Doctores fatentur ab eo commissos. Circa authoritatem S. Thomæ jam aliquid dictum est suprà: addit P. Esparza, quòd S. Thomas noluerit corrigere Aristotelem in hoc puncto circa principium Individuationis seu differentiæ individualis, eò quòd non esset res pertinens ad fidem.

841. Quod attinet ad textum ex 12. Met. allatum, cui vnicè innititur P. Sylvester Maurus, respondetur, Aristotelem nihil ibi dixisse, quod adversarijs faveat. Asserit ibi, vnicum esse primum Motorem; per primum autem Motorem intelligit primam & supremam Intelligentiam, ipsum Devm, vt ex omnium confessione notat Derkennius: hunc ergo probat ibidem, nec numero, nec ratione, id est specie, posse multiplicari, eò quòd careat materiâ. per materiam autem non intelligit illam materiam, quâ carent Angeli, nempe Materiam corpoream, sed Potentialitatem, seu mutabilitatem & perfectibilitatem. Videatur Derkennius hîc, qui relatis erroribus Aristotelis circa Intelligentias, sic concludit: *Constat ergo, plenissima esse erroribus contra fidem, quæ Aristoteles de Intelligentijs scripsit.*

842. Objiciunt. 2. Eò ipso quòd aliquæ formæ per intellectum abstrahuntur à materia, & ab ordine ad materiam, atque ab ejus accidentibus & proprietatibus, loco, tempore &c. eò ipso, inquiunt, fiunt extrinsecè vnum specie, nempe vniversale: ergo cùm quilibet Angelus sit separatus à Materia, & ab ordine ad materiam, ejúsque proprietates, hoc ipso erit intrinsecè vnum specie. R. Hoc argumento non probari intentum, sed ad summum, quòd intellectus creatus non habeat fundamentum aut inditium vllum discernendi vnum Angelum ab alio ejusdem speciei, si secludat omnem ordinem ad materiam aut corpus aliquod determinatum, quia scilicet Angeli nec tempore differunt, neque se invicem loco excludunt: vnde non possunt ab invicem discerni ab intellectu creato non cognoscente ea, quæ pertinent ad secreta cordium, sicut non possumus discernere ovum ab ovo, nisi videamus existere in diversis locis, vel successivè. Cæterùm per hoc non probatur implicantia plurium ejusdem speciei, ne quidem vt simul existant: quidquid sit, an ex alio capite probari possit, esse illis connaturalius, vt non multiplicentur numero intra eandem speciem, propter aliqua fortassis inconvenientia quæ occurrerent, si Angeli aliqui ab invicem discerni non possent.

843. Objiciunt. 3. Ea Vniversi pars, quæ est proxima Deo, & complectitur substantias abstractas, & immateriales, vtique est producta cum nobilissimo ordine & proportione: sed ordo nobilissimus est ordo per se, & non ordo per accidens: ergo inter Angelos qui sunt proximi Deo, Deus observavit ordinem per se, & non ordinem per accidens: ordo autem per se est, quando partes illius ex intrinseco prædicato petunt ita ordinari, vt vnaquæque sit in tali loco superioritatis vel inferioritatis. quodsi Angeli omnes specie differant, servatur hic ordo, quia (vt isti RR. supponunt)

supponunt) non possunt duæ species esse æqualis perfectionis: si verò aliqui solo numero differrent, jam inter illos esset ordo per accidens: sicut inter homines per accidens est, vnum esse altero superiorem.

8. 1. Hoc argumento ad summum probari, connaturaliter debuisse servari ordinem per se, & sine miraculo aliter fieri non potuisse, sed non probatur Deum contra hanc exigentiam non potuisse inducere ordinem per accidens, quo compensaretur ordo per se; quatenus, exempli gratiâ, Deus videns aliquos Angelos lapsuros esse, potuit nolle integras species perire, sed eas in aliquo individuo salvare. Existimant enim plures, cum Petro de S. Josepho, nullam speciem adæquatè perisse. Sanè hæc poterat Deo esse ratio producendi plura individua ejusdem speciei, & sic inducendi ordinem per accidens.

844. 8. 2. Etiamsi demus, nec hoc potuisse à Deo fieri, inde tamen necdum infertur, non potuisse Deum totum ordinem per se servare, producendo ab initio statim alia individua ejusdem speciei, quàm quæ producta sunt. Ad summum ergo probaret argumentum, plures ejusdem speciei non posse produci simul & in eadem Republica: sed non probat, non posse plures produci vel in diversa Republica, vel successivè, v. g. destruendo totum hoc vniversum, & aliud producendo. vel ab initio statim alia individua harum specierum producendo, sicut loco hujus solis potuisset alium producere, etiamsi repugnarent plures soles simul esse in Vniverso.

845. Responderi potest. 3. cum P. Esparza, negando, quòd Angelis debeatur ordo per se purus, nullo admixto ordine per accidens. Dicitenim potest, quòd sicut aliæ quædam imperfectiones sunt omnibus creaturis communes, ita etiam sit ordo per accidens. Potest hoc confirmari ex eo, quòd defacto Angeli sint deputati gubernandis corporibus sublunaribus, & quidem diversi Angeli diversis ejusdem speciei corporibus; neq; credendum est, quòd per hoc fiat aliquid contra jus Angelorum: si ergo non est contra jus perfectioris Angeli, adhiberi ad ministerium æquale cum Angelo inferiore (prout in sententia adversariorum dicendũ esset) multò minùs erit contra eorum jus, esse plures Angelos æquales, vt adhibeantur æqualibus ministerijs: & sic adhuc servabitur ordo per se.

846. Respondeo. 4. Concedendo, quòd ordo per se purus, comparatus cum ordine per accidens puro, sit perfectior; negando tamen, quòd ordo per se mixtus cum ordine per accidens, sit imperfectior quàm ordo per se purus. Cujus rei plura supperunt exempla. Vita contemplativa pura, est perfectior, quàm vita activa pura, non tamen est perfectior, sed imperfectior quàm vita mixta ex contemplativa & activa: item Monarchia pura est quidem perfectior quàm Aristocratia, mixta tamen forma Reipublicæ ex vtraque, est multorum opinione perfectior quàm pura Monarchia.

847. Objiciunt. 4. In rebus quæ sunt ad finem, sumitur necessitas à fine, vt dicitur. 2. phys. Finis autem rerum intra eandem speciem multiplicabilium, est earum rerum perpetuitas: cùm enim sint corruptibiles, perirent, si in vnico individuo existerent: quare debebant posse suam speciem propagare: at verò Angeli sunt ex natura sua incorruptibiles & perpetui, quapropter cessat finis multiplicabilitatis intra eandem speciem: ergo non sunt multiplicabiles. Responderi potest. 1. Negando quòd finis rerum intra eandem speciem multiplicabilium, sit vnicè perpetuitas earundem propter easdem, quin potiùs finis est, vt possint homini sufficienter servire, quamdiu illis pro loci & temporis diversitate indigebit: hinc in fine mundi desinent generationes & propagationes rerum sublunarium, quia non ampliùs indigebit illis homo. Ob eandem caussam dantur in omnibus speciebus sublunaribus longè plura individua, quàm sint necessaria ad speciei perpetuitatem. Jam verò ob eundem finem debebant esse multiplicabiles Angeli, quatenus sunt ex natura sua ordinabiles ad gubernationem hominis, aliorúmque inferiorum corporum, vt jam dictum est. 8. 2. Neque hoc argumento probari intentum adversariorum, sed ad summum, quòd connaturaliter non sint multiplicanda individua Angelorum ejusdem speciei in eadem Republica & Vniverso. Dixi, *ad summum.* Vtrum autem hoc probetur, est incertum, & ante hac cum Card. de Lugo probabile esse judicavi, non esse multiplicandos, ob hanc ejusdem Authoris rationem. Cùm enim non possint omnia possibilia produci, videtur conformius esse appetitui rerum, vt beneficium existentiæ à pluribus participetur, ob quam caussam natura cavet, ne idem individuum semel destructum, reproducatur: ergo pari modo, cùm non possint omnes Angelorum species possibiles produci, connaturalius erit, si tot species existerent, quot Angeli, quandoquidem tota species sufficienter salvatur in vno individuo. Hæc, inquam, ratio est probabilis, sed non convincens; quia ob æqualitatem munerum fortè connaturalius erat Angelis, plures ejusdem speciei produci, vt contendit P. Esparza, de qua tamen connaturalitate non est Theologo multùm litigandum.

CAPVT

CAPVT II.

DE POTENTIA LOCOMOTIVA ANGELORVM.

OMitto quæstiones illas, quas aliqui hîc discutiunt, de Vbicatione Angelorum, vtrum sit modus, vtrum indivisibilis, quid sit spatium imaginarium, quomodo Angelus possit moveri motu continuo vel discreto, velociùs & velociùs in infinitum. de hoc vltimo videri possunt Institutiones Theologicæ, vbi conatus sum ostendere, quà ratione juxta varia principia philosophica de compositione Continui discurrendum sit. Reliquæ hodie accuratè in Philosophia traduntur.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Angelus possit se contrahere ad spatium minus illo, quod vi suæ perfectionis potest occupare.

848. PRima sententia negat. Ita Valentia & Esparza. Secunda affirmat, sed negat posse se contrahere ad minus & minus in infinitum. Ita Vasquez. Tertia affirmat etiam hoc posterius. Ita communis, quorum aliqui, vt Derkennius, volunt, posse existere in spatio mathematicè indivisibili. Verùm hoc vltimum rejeci in Philosophia, dixíque nec à Deo designari posse spatium occupabile à puncto Zenonico.

849. DICO, probabilius esse, quòd Angelus possit se contrahere ad minus spatium, quàm quod potest naturaliter occupare. Probatur; quia rationes, quæ in contrarium afferri solent, non videntur efficaces: sine ratione autem non est Angelo hæc potentia deneganda, quam illi communis authoritas concedit: neque hoc est tribuere Angelo aliquam virtutem, sed potiùs libertatem non exercendi totam virtutem in occupando spatio.

850. Objiciunt. 1. Præsentia ad spatium tantum, quantum potest Angelus naturaliter occupare, est proprietas & passio consequens ad substantiam Angeli, & quò perfectior est Angelus, eò perfectior est hujusmodi passio: atqui proprietas & passio non potest à natura variari. Ergo. R. Distinguendo minorem. Proprietas aut passio non potest à natura variari, si per proprietatem intelligas ipsam potentiam ad aliquam formam intrinsecam producendam, concedo: si intelligas formam ipsam per hujusmodi potentiam producendam, subdistinguo: Si vltima determinatio talis formæ pendet à voluntate suppositi, nego, secus, transeat. Itaque, sicut anima in corpore potest variare vbicationem, inducendo aliam & aliam figuram aut situm in corpus, & sic vltima determinatio vbicationis pendet ab anima, ita vbicatio Angeli pendet eatenus à Voluntate Angeli, quatenus potest se de vno spatio in aliud movere, talem vel talem figuram vel quasi figuram assumere: hujusmodi ergo passiones dico posse variari: non enim debetur determinatè vbicatio tanta, vel talis figuræ, sed debetur virtus habendi tantam vel talem figuram.

851. Objiciunt. 2. Anima in corpore non potest manentibus ijsdem dispositionibus contrahere se ad minus spatium: ergo cùm Angelus semper sit in eadem dispositione ad spatium maximum occupandum, semper illud occupabit. R. Antecedens esse verum, si dispositiones ponantur independenter à voluntate animæ: verùm quia ipsa anima habet vim mutandi dispositiones, v.g. potest aliquarum partium compressione inducere densitatem, & per consequens animam constituere in spatio minore, ideo Angelo, qui nullis dispositionibus alijs obnoxius est, debet competere vis, vt solâ voluntate possit se contrahere.

852. Objiciunt. 3. Deus non potest suam Immensitatem contrahere: ergo nec Angelus ad minus spatium. Hæc objectio non meretur responsionem: perinde est ac si diceres. Deus non potest se movere, ergo nec Angelus. Deus non potest avertere intellectum à cognitione hujus objecti: ergo nec Angelus. sicut ergo Angelo propter suam imperfectionem bonum est posse moveri, Deo autem propter suam perfectionem non est bonum, posse moveri: ita Angelo propter suam imperfectionem potest esse bonum, posse se contrahere, Deo verò propter suam perfectionem non potest esse bonum, posse se contrahere. Taceo, quòd Immensitas sit ipse Deus, Vbicatio Angeli sit forma supponens indifferentiam.

853. Objicies. 4. Quod Angelo nullam potest adferre vtilitatem, non potest Angelus velle. minor Vbicatio nullam afferret vtilitatem, quia nulla potest assignari. ergo Angelus non potest illam velle. R. Omnes fatentur, posse

posse Angelum se tardiùs movere sponte, cùm posset se movere velociùs: qualem autem in hoc vtilitatem habeat, si tu mihi assignaveris, parem ego in spatij minoris occupatione quæram.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Angelus possit se movere de spatio in spatium non transito medio.

854. Affirmant Cajetanus, Ferrariensis, Bannez, Philippus d SS. Trinit. & Thomistæ plures, quos sequitur Vasquez. Communior est sententia negans, cum Scoto & ejus schola.

DICO 1. Sententia negans non habet pro se vllum evidens argumentum. Probatur, ostendendo, quà ratione ea quæ hucusque allata sunt, dissolvi possint.

Probari ergo solet. 1. Nullum agens naturale, potest naturaliter agere in distans; atqui si Angelus transiliret medium, ageret in distans. ergo non potest transilire medium. Hæc ratio, nisi aliter vrgeatur, nullam habet vim, & procedit ex perversa rei apprehensione. Nam quando Angelus se constitueret in spatio distante, non ageret in spatium, sed ageret in seipsum, qui esset simul agens & passum, atqui nihil distat à seipso: ergo in illo casu de quo est quæstio, non ageret Angelus in distans.

855. Paulò ingeniosiùs ex hocipso fundamento discurrit Card: de Lugo. Necessitas approximationis debitæ in agentibus corporeis, oritur ex eorum limitatione, ex qua provenit, vt non possint agere, nisi intra certam sphæram, quæ incipiat ab eo loco, in quo existunt; nec causa prima tenetur offerre suum concursum, quamdiu passum non est positum intra sphæram. Loquendo verò de ipsa vbicatione, producendâ in ipso agente, quandoquidem respectu hujus non potest agens intelligi pro priori naturæ approximatum (alioquin approximatio præsupponeretur ad seipsam, quod est impossibile) ideo attenditur ad vbicationem immediatè præcedentem tempore, vt juxta illam reguletur sphæra talis agentis, intra quam debeatur illi nunc concursus causæ primæ ad agendum in passum, quòd fuerit tunc intra illam sphæram, & ad producendũ effectum, qui sit etiam intra illam sphæram. Vnde denique sequitur, non posse Angelum producere Vbicationem in se ipso, quæ sit extra sphæram Angeli, vt omnes concedunt. Atqui (subsumit Lugo) talis esset vbicatio producta in spatio distante per saltum, etiamsi spatium distans esset cæteroquin intra sphæram activitatis Angeli: ergo &c. subsumptũ probatur. Sphæra activitatis semper ita mensuratur, vt actio incipiat ab eo spatio in quo est agens, hoc est, Angelus, & ab eo diffundatur per totam sphæram, vt patet in alijs agentibus: ergo idem dicendum est de Angelis.

856. Hæc ratio denique fundat se in eo, quòd Angeli eodem modo operentur in sphæram, quo agunt agentia corporea: hoc adversarij negant: nec Lugo argumento positivo probat, sed supponit hanc maximam: *Angelis non est tribuendus perfectior modus se movendi, quàm reperimus in cæteris.* Et sic totum Argumentum evadit negativum. Quapropter

857. Idem Card. de Lugo, quem sequitur Arriaga, aliam rationem addit. Ratio, inquit, cur agentia corporea non possint transire medium, non provenit specialiter ex materialitate, seu corporeitate; ergo provenit ex ratione generica Entis limitati: quæ ratio cùm sit etiam communis Angelis, idem de Angelis dicendum erit.

858. Verùm negari potest antecedens, & assignari specialis ratio in agentibus corporeis; Nempe si corpora possent transilire medium, gravissima in Vniverso inconvenientia sequerentur, quæ in Angelis locum non habent. Si enim corpora possent se locare in spatio distante, non transeundo medium; ergo vel deberent se posse penetrare cum alio corpore ibi existente (quia vacuum non datur) vel corpus ibi existens ita deberent expellere, vt immediatè sibi succederet in loco priùs à se occupato: prius est contra impenetrabilitatem, corporibus necessariam; secundum verò repugnat directè fini totius vniversi corporei: summa enim enasceretur confusio rerum; nulla Respublica consistere posset, immò mundus inhabitabilis esset: nam gravia, quæ sunt superiori loco sita, & à corpore interposito impediuntur, ne descendant ad locum connaturalem, (quod vtique necessarium est ad habitationes construendas, & vt homines ac jumenta vivere possent) immediatè suo naturali impetu sese collocarent in loco inferiore, pellendo aquam subterraneam infra se perpendiculariter positam, cogendóque, vt illa occuparet locum superiorem. Porro nec hæc nec similia incommoda, afferret in Angelis Virtus transiliendi medium, quemadmodum nulla sequuntur ex eorum penetrabilitate. Posset ergo reddi disparitas inter agentia corporea & Angelos.

859. DICO tamen. 2. Rectiùs negari Angelis hanc virtutem. Probatur. 1. Nam licet posset specialis ratio assignari, quare corporibus hæc perfectio neganda sit, hoc tamen non sufficit, ad eam continuò Angelis tribuendam. sicut etiamsi specialis ratio assignari posset, quare corpora non debeant posse replicari, non propterea Angelis esset hæc perfectio concedenda, quia potest repugnantia etiam ex generali ratione provenire.

860. Probatur. 2. Quia modus loquendi S. Scripturæ, satis indicat Angelos successivè per medium moveri, dum passim dicit, Angelos ascendere, & descendere, circumire & perambulare terram.

861. Objiciunt. 1. Corpora ideo moventur successivè, quia debent vincere resistentiam medij, atqui Angelis nullum medium resistit: ergo non est cur moveantur successivè. 2. Negando Majorem. Nam etiamsi lapis in vacuo po-

neretur, moveretur ſucceſſivè, præcisè quia habet vim limitatam.

862. Objiciunt. 2. S. Thomam hîc a. 2. in. C. Verùm S. Thomas ſolùm aſſerit, Angelum poſſe moveri motu diſcreto, ſeu non continuo: poteſt autem motus diſcretus fieri non tranſiliendo medium, ſed v. g. in primo inſtanti occupando totam hanc ſcholam, in ſecundo relinquendo ſimul totum hoc ſpatium, & occupando ſimul atrium proximum; in tertio relinquendo totum atrium, & occupando ſcholam proximam, qui motus vocatur diſcretus. & ita interpretantur S. Thomam communiter Recentiores. Niſi malis dicere, S. Thomam locutum eſſe de præſentia per operationem in corpus, quo ſenſu certum eſt poſſe Angelum tranſire in alium locum non tranſito medio, hoc eſt, poteſt operari in corpore B. diſtante à corpore A, quin aliquid operetur in medio.

CAPVT III.

DE INTELLECTIONE ET SPECIEBVS ANGELICIS.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Angelus ad cognoſcendum indigeat concurſu objecti, & ſpeciebus intentionalibus.

863. OBjectum dicitur concurrere vel immediatè, vel mediante Vicariâ ſpecie impreſſâ ſeu intentionali, ſive hæc ſit producta ab ipſo objecto, ſive ab authore naturæ ad exigentiam Angeli & objecti. Præſcindendo nunc ab vtroque modo concurrendi, quæritur an Angelus indigeat concurſu objecti, ſicut indiget intellectus humanus. Deinde ſuppoſito quòd indigeat, quæritur vlteriùs, an in caſu quo non poteſt concurrere objectum immediatè, indigeat ſpeciebus intentionalibus.

Neceſſitatem concurſûs objectivi, negavit vniverſim Vdalricus quidam, apud Carthuſianum *in* 2. *d.* 3. *q.* 5. & Vaſquez *d.* 201. *cap. vlt. & d.* 204. *c.* 2. *&* 3.

864. Dicendum eſt. 1. Concurſum objectivum eſſe neceſſarium ad cognitionem Angelicam. Probant aliqui Concluſionem. Cognitio eſt imago objecti: atqui de ratione imaginis eſt, vt procedat à ſuo prototypo, vt tradit S. Auguſtinus, & eſt communiter receptum: & ideo cognitio divina non eſt imago objecti. Ergo cognitio Angelica indiget concurſu objecti. Hoc tamen argumentum, ſi bene conſideretur, ſeclusâ quæſtione de nomine, ſupponit quod eſſet probandum. Minor quidem argumenti involvit quæſtionem de nomine: vtrum cognitio divina non debeat dici *Imago*, eò quòd non procedat ab objectis quæ cognoſcit. Dicamus ergo, non debere dici Imaginem, & ſic concedent adverſarij minorem argumenti, ſed negabunt majorem, quæ falſificatur in cognitione divina: vel ſi vis cognitionem divinam imaginem dicere, falſificabitur minor: vt ergo argumentum procederet, Major propoſitio ſic formanda eſſet: *Omnis cognitio creata, eſt imago objecti.* Sed ecce! hoc eſt quod negant adverſarij, & quod eſſet probandum, ſed in argumento ſupponitur, & vlteriùs non probatur.

865. Probatur Concluſio meliùs, imprimis à paritate noſtrarum potentiarum vitalium. Intellectus Angelicus eſt indifferens ad cognoſcenda hæc potiùs quàm alia objecta, ſicut eſt indifferens intellectus humanus. Atqui intellectus humanus indiget concurſu objecti, propter indifferentiam indicatam, ob experientias manifeſtas, provt nunc ex Philoſophia ſupponimus: ergo etiam indiget intellectus Angelicus.

866. Probatur. 2. à priori. Cognitio habet intentionaliter illas perfectiones, quas objectum habet phyſicè, & quas in objecto repræſentat: ergo principium adæquatum productivum cognitionum, debet illas perfectiones aliquo modo continere: ergo debet eas continere vel realiter, vel intentionaliter: atqui potentia intellectiva neutro modo continet omnes illas perfectiones, quas poteſt diverſis in infinitum cognitionibus repræſentare: ergo non poteſt eſſe principium adæquatum cognitionis, ſed opus habet concurſu alterius comprincipij continentis illas perfectiones: atqui hoc comprincipium aliud eſſe non poteſt, quàm objectum, ergo. Aſſumptum patet, non enim continet Intellectus Angelicus repræſentativè omnia objecta à ſe cognoſcibilia, alioquin eſt formalis cognitio illorum; ſed neque eſſet ſpecies impreſſa omnium objectorum: alioquin eſſet determinatus ad ea cognoſcenda: denique non continet realiter, vt clarum eſt. ergo &c.

867. Di-

867. Dicendum. 2. Concursus objecti cum Intellectu Angelico, non semper præstatur immediatè ab objecto, sed ejus loco debet quandoque concurrere species impressa. Probatur. Quia ex communi sententia Angelus cognoscit objecta loco distantia à se, habet etiam memoriam objectorum aliquando cognitorum: ad hujusmodi autem cognitiones non possunt concurrere objecta per seipsa: ergo opus est speciebus.

868. Contra hanc secundam Conclusionem objici solet, quòd Scriptura aliquoties reputet Dæmonem circumire ad cognoscenda ea, quæ desiderat cognoscere; & sic dicitur considerâsse Jobum: atqui non haberet causam circumeundi, si posset cognoscere objecta per species jam obtentas: ergo semper requiritur immediatus objecti concursus.

869. P. Martinus Esparza existimat, huic argumento responderi posse, circumitiones ejusmodi factas esse à Dæmone non ex indigentia notitiæ, sed ineptè ad libitum, prout pleraque alia facit ineptè. Non libenter vtor hac responsione. 1. Quia Scriptura refert, quòd dæmon interrogatus à Deo coram alijs Angelis, vnde veniret, responderit, se perambulâsse terram: vix est autem credibile, quòd dæmon suam ineptiam & nugatoriam ambulationem coram alijs Angelis edixerit. 2. Quia etiam Boni Angeli dicuntur in Scriptura circumivisse, ad considerandos mores hominum, vt Sodomitarum & Gomorrheorum, vtique non ineptientes. Meliùs respondet idem Author, & communiter alij, Scripturam exponere modo humano, quod gestum est modo Angelico, vt commodè percipiantur ab hominibus. Dicitur ergo Angelus perambulare terram cogitatione, currendo per singulas ejus partes successivè, cùm non possit omnia cognoscere simul, etiamsi species habeat simul, vt dicetur. Responderi tamen potest magis ad sensum litteralem. 3. Angelos circumambulâsse per motum localem, ad accipiendam novam notitiam occasione suarum operationum exercendarum in animis hominum, sive immediatè, sive mediantibus alijs corporibus, quas exercere non poterant in distans, sed debebant se applicare passo.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Angelus cognoscat se, sibique intrinsecè vnita per speciem impressam.

870. Dicendum est. 1. Angelum cognoscere seipsum sine speciebus superadditis. Probatur. Species intellectuales tunc solùm necessariæ sunt, quando vel objectum est absens, vel improportionatum ad concurrendum cum potentia intellectiva ad sui cognitionem: neutra ratio locum habet in casu nostro: neque enim Angelus abesse potest à seipso, improportio etiam nulla est, sed potiùs proportio, quod probatur. Angelus est ad sui cognitionem proportionatus in esse *intellectivi*: ergo multò magis in esse *intelligibilis*: nam ad hanc proportionem minus requiritur quàm ad priorem, quia plurima sunt apta cognosci, sed non apta cognoscere.

871. A secunda parte Conclusionis recedunt quidam Thomistæ, post Cajetanum, volentes, quòd ad cognitionem sui ipsius non concurrat ipsa substantia Angeli, sed ejus loco præbeat concursum objectivum potentia intellectiva, realiter distincta ab Angelo.

872. Objiciunt ergo solenne illud suum principium. Substantia non est immediatè operativa: ergo non potest concurrere objectivè. R. Negando antecedens, ex duplici capite. Primum est, quia verius est, potentias vitales non distingui à substantia, prout asserui in libello de anima rationali. Secundum: quia etiamsi distinguerentur, adhuc tamen fatendum esset, ipsam substantiam vnà cum potentia influere immediatè in actus vitales, prout ibidem ostensum est, & in tractatu de Merito fortassis iterum dicetur.

873. Dicendum. 2. Angelum cognoscere accidentia sibi vnita per immediatum eorundem concursum. Est contra quosdam Thomistas, volentes ea solùm cognosci in substantia Angeli, quando in illius virtute continentur. Probatur 1. quia sunt sufficienter præsentia, & non minùs proportionata, quàm essent ipsæ species impressæ, si darentur.

874. Probatur. 2. specialiter quoad actus intentionales quos habet Angelus. De his actibus Angelus vtique non habet minorem evidentiam, quàm habet homo; sed homo habet de illis dum existunt, evidentiam Metaphysicam, nempe experimentaliter ita de illis certificatur, vt nullo voluntatis imperio posset assensum de horum actuum existentia cohibere: ergo & Angelus habet. Subsumo: atqui ea quæ per species cognoscimus, non cognoscimus Metaphysica certitudine, sed tantùm physicâ: vt apud omnes certum est, & in philosophia probatur: ergo sicut nos nostros actus intentionales non cognoscimus per species, ita nec Angelus.

875. Confirmatur. Si Angelus (eadem ratio est de anima rationali) cognosceret suos actus præsentes vt præsentes per species, hæ species essent vtique productæ ab ipsis actibus: atqui actus nostri non possunt cognosci vt præsentes per species productas ab ipsis actibus: ergo non cognoscuntur per species. Minor probatur. Species quæ producuntur ab actibus, remanent cessante actu, & serviunt ad recordandum illorum actuum: ergo solùm sunt aptæ ad repræsentandos actus vt præteritos: si enim repræsentarent vt præsentes, decipe-

rent.

IHS

CONTROVERSIA III.

Vtrum Angelus indigeat speciebus ad cognoscendum alium Angelum præsentem.

876. QVæ hac & sequenti controversiâ disputantur, admodum dubia sunt, & in quamvis partem non incommodè defendi possunt, vt plerique fatentur.

Quod ad præsentem titulum attinet, affirmativè resolvit Arrubal, Suarez, Granadus, Pallavic. Esparza. Econtra, posse Angelum præsentem immediatè concurrere cum intellectu alterius Angeli, sine concursu specierum, docent Molina, Lugo, Arriaga, Comptonus, Derkennius. Horum fundamentum est illud vulgare principium: Quotiescunque nulla potest assignari repugnantia ex parte objecti, dicendum est, quòd quando ipsum est applicatum potentiæ cognoscitivæ, non per vicariam sui speciem, sed immediatè concurrat; sed nulla est ex parte Angeli repugnantia. Ergo &c.

877. Pro contraria sententia plura afferuntur, ad quæ quid responderi posset, breviter dicam.

Probant ergo 1. & potissimùm. Potentia intellectiva debet ad intelligendum intrinsecè perfici, sicut debet v. g. gravitas vel levitas existere intrinsecè in eo, quod à gravitate vel levitate movetur: & sicut corpus non esset proximè visibile, nisi haberet colorem in se: sed non potest potentia per aliud perfici, quàm per speciem impressam: ergo. Responderi potest distinguendo majorem. Potentia Intellectiva debet intrinsecè perfici quoad ea comprincipia, quæ requiruntur ex parte potentiæ quà talis, concedo: quæ requiruntur ex parte objecti, nego, & do Instantiam, in Visione Dei, ad quam eliciendam non perficitur Intellectus ab aliquo concurrente loco objecti, vt in superioribus docui contra hos ipsos R R. qui volunt lumen gloriæ habere rationem speciei impressæ. Hinc etiam patet responsio ad instantias allatas de gravitate & levitate, colore &c. quia hæc non concurrunt loco objecti, vt patet.

878. Argumentantur 2. Quidquid Angelus operatur ad extrà, operatur liberè, sed influxus ad sui cognitionem non est liber. Ergo non influit immediatè. R. Negando majorem. Sicut enim libertas hominis non extendit se ad impediendam specierum productionem, sic nec libertas Angeli ad impediendum concursum immediatum. Rationem vlteriorem reddit Card. de Lugo; quia hic concursus debitus est alteri Angelo, habenti potentiam cognoscitivam hujus Angeli: vnde hæc necessitas non est contra, sed potiùs juxta perfectionem Angelicæ Naturæ; esset enim magna imperfectio Angeli, si non posset alios præsentes videre, nisi volentes. Quodsi nullum est præjudicium Angeli, si cognoscatur ab alio Angelo per species aliunde acceptas, & ab Angelo cognito inimpedibiles, quid illi præjudicabit, si necessitetur ad immediatè concurrendum?

879. Argumentantur. 3. Inductione patet, quòd omnis caussa creata operans aliquando aliquem effectum per instrumentum distinctum, nunquam illum effectum operetur immediatè seipsâ, quantumvis præsens & applicata: ita contingit in caussa visionis, in progeneratione viventium mediante semine, in productione caloris extrinseci, mediante calore intrinseco; ergo idem de Angelo dicendum est. R. 1. Distinguendo antecedens. Si instrumentum sit ex natura sua vicarium, ita vt exigat non nisi in defectum principalis concurrere, nego, secùs, transeat. Species impressa autem habet præcisè vim operandi in defectu objecti, tanquam principalis & per se loquendo immediatè concurrentis, non item illa quæ allata sunt. Neque huic responsioni obstat, quòd color non possit vnquam concurrere immediatè ad visionem sui sine specie impressa, si enim immediatè applicaretur tunicæ retinæ, non eliceretur visio. non inquam hoc obstat, quia si humor crystallinus esset aliquo colore infectus, ille immediatè concurreret ad sui visionem, & alia objecta apparerent quasi tincta illo colore. Responderi potest 2. negando majorem vniversaliter, nam in multorum sententia, Angelus potest lapidem movere non solùm mediante impulsu, sed etiam sine illo. R. 3. Diversum effectum esse, quem Angelus caussat immediatè, ab eo quem caussat absens mediantibus speciebus: In priori casu caussat cognitionem sui vt præsentis, in secundo verò caussat cognitionem sui vt absentis.

880. Argumentantur 4. Si sufficeret intima præsentia Angeli, posset Michaël v. g. intelligere objecta mediantibus speciebus Gabrielis sibi localiter præsentis. hoc dici non potest. R. Negando sequelam: sicut enim experientia docet, impulsum non movere immediatè nisi illud corpus, cui inhæret physicè, ita de speciebus dicendum est, esse instrumenta domestica, apta servire soli suo subjecto.

881. Argumentantur. 5. Ponamus Michaelem habere species ad cognoscendum Gabrielem; hoc posito si Gabriel fiet Michaëli præsens, tunc vel concurret ad cognitionem Gabrielis solus Gabriel, vel sola species, vel Gabriel & species simul; nihil nisi divinatoriè dici potest. Respondent aliqui, vtriusque concursum attemperari, vt sint caussæ partiales. Respondetur tamen meliùs, quòd tunc concurreret sola substantia Gabrielis, cujus duplex ratio reddi potest. Prima & facilis, quia speciei non debetur concursus in præsentia objecti potentis concurrere, quia tantùm est instituta in defectum objecti; sicut si quis haberet auxilium supernaturale transiens, (vt vocant) tunc si acquireret habitum supernaturalem,

pernaturalem, concurreret solus habitus, & non illud auxilium. Secunda ratio est hæc: quia longè alius modus cognoscendi est, quo Angelus cognoscit objecta per immediatum concursum objectorum, quàm sit modus cognoscendi per concursum specierum: nam quando cognoscit priore modo, cognitio illa non est Angelo voluntaria propriè, sed est inimpedibilis, sicut visio beatifica, aut sensatio quâ sentio calorem in me existentem, nec potest se Angelus ita ad alia objecta diverrere, vt non cognoscat ea quæ sunt ipsi præsentia, sicut (in mea sententia) non potest abstinere à cognitione sui, & suarum specierum intentionalium: sicut ergo allabente sono ad aures, non possum non audire, & applicato igne non possum non sentire calorem, ita Angelus non potest non cognoscere objecta præsentia, nec ab hac cognitione potest impediri cognitione aliorum objectorum, ad quæ se Angelus liberè applicat, vtendo potiùs his quàm illis speciebus. Itaque, vt ego existimo, Angeli potentia intellectiva est quidem limitata quoad illa objecta, quæ per species cognoscit, vt non possit simul & semel nisi certum numerum cognoscere, at verò quoad objecta præsentia, non habet potentiam limitatam ad certum numerum, quia hæc objecta necessitant.

CONTROVERSIA IV.

Virum objecta materialia possint immediatè concurrere ad cognitionem Angelicam.

882. PRopendeo in sententiam affirmativam ob hanc rationem. Videtur inductione vniversali constare, quòd quidquid causat aliquem effectum per virtutem suam vicariam, vnum ex duobus præstare possit; vel producere ipsum effectum immediatè in casu debitæ approximationis, vel saltem producere virtutem illam vicariam, per quam dicitur causare effectum: si enim neutrum præstandi vim habet, non intelligo cur dicatur per suum vicarium agere: atqui objecta materialia non sunt magis improportionata ad influendum immediatè, quàm ad producendas sui species in intellectu Angeli: ergo cùm non possint producere sui species quando distant, propter incapacitatem medij, debent saltem eas producere posse quando sunt approximata: atqui objectorum distantium species jam antè accepit Angelus ab Authore naturæ, vt paulò pòst dicemus: ergo debet habere vim concurrendi immediatè cùm intellectu Angelico sibi approximato. Accedit, quòd mihi videatur (vt paulò antè dixi) non esse in potestate Angeli, abstinere à cognitione eorum, quæ illi sunt præsentia.

883. Objicitur. 1. Inter Ens materiale & spirituale tanta est improportio, vt spirituale non possit causari à materiali. Responsio communis est, distinguendo: tanquam à caussa adæquata & principaliore, conceditur, tanquam à caussa inadæquata, minúsque principali, negatur. Instantiæ sunt, quas nec adversarij negant. Phantasma caussat vnà cum intellectu cognitionem spiritualem, & sensationes caussant vnà cum intellectu species spirituales, sui memorativas.

884. Vrgent. In Phantasmate & Sensationibus est ratio specialis, cur debeant posse tanquam caussa partialis influere in actus spirituales. Imprimis enim sunt instrumenta domestica, quorum memoria cùm sit necessaria, debent posse sui speciem relinquere: insuper plurimùm accedunt ad naturam Entium spiritualium: habent enim pro subjecto partiali animam spiritualem, quam vitaliter afficiunt, & in modo tendendi assimilantur primis apprehensionibus. Econtrario nostræ intellectiones elicitæ in corpore, tametsi sint spirituales, participant tamen plurimum de imperfectionibus actuum materialium, nempe Sensationum, à quibus pendent, & cum quibus habent maximam, si non omninò indispensabilem connexionem. Propter hæc ergo confinia horum actuum cum prioribus, faciliùs intelligitur vnius in alterum influxus, quàm lapidis v.g. in cognitionem Angeli.

885. Hæc quidem cum apparentia dicuntur: cæterùm nemo ignorat, per hæc confinia non extrahi illos actus à ratione Entis materialis, sícque adhuc semper enervari fundamentum desumptum ex improportione quæ sit de conceptu generico Entis materialis & spiritualis.

886. Secundum argumentum est P. Arrubalis. Si in objectis corporeis esset vis efficiendi cognitionem intellectivam ipsorum, potiori jure hæc vis esset in objectis supernaturalibus: Ergo nulla essent opera supernaturalia, quæ laterent Angelos. Hoc argumentum nullum robur habet. Non enim sufficit ad cognoscenda intuitivè objecta supernaturalia quà talia, quòd objecta sint præsentia, alioquin possemus naturaliter videre Deum, sed requiritur insuper elevatio potentiæ intrinseca vel extrinseca. Non est ergo defectus ex parte objecti, sed ex parte potentiæ. Accedit quòd plurima supernaturalia (si non penitus omnia) pertineant ad Secreta cordium, ac proinde non possint invito altero Angelo cognosci; de quo infrà.

CONTROVERSIA V.

A quanam caussa producantur Species impressæ Angelorum.

887. PRima sententia est, Angelicas species produci ab objectis. Ita plures antiqui post Scotum. Verùm hæc sententia non potest vniversim sustineri. sunt enim plura objecta, quæ Angelo nunquam fuerunt præsentia; in distans autem agere non possunt, & tamen ab Angelo cognoscuntur.

Secunda est, species emanare ab ipsa substantia Angeli, tanquam affectiones illi connaturaliter debitas. Ita Capreolus, Medina, Bannez, Ripa, Granadus, Comptonus.

DICO tamen probabilius esse, quòd saltem illæ species, quæ non possunt esse productæ ab objecto, producantur immediatè à Deo, vt Authore Naturæ, secundùm exigentiam Angeli & objectorum. Ita imprimis S. Thomas *q. 55. a. 2. ad 1. In mente*, inquit, *Angeli sunt similitudines creaturarum, non quidem ab ipsis creaturis acceptæ, sed à Deo, qui est creaturarum caussa, & in quo primæ similitudines rerum existunt.* Item *q. 56. a. 2. ad 4. Si Deus*, inquit, *instituisset facere plures Angelos, vel plures naturas rerum, plures species intelligibiles mentibus Angelicis impressisset, vnde ejusdem rationis est, quòd Deus adderet aliquam creaturam vniverso, & aliquam speciem intelligibilem Angelo.* Textus iste notatu dignus est contra illos, qui pulchritudinem hujus vniversi putant non posse admittere vllam speciem creaturarum defacto non existentium, nec in Angelis naturalem capacitatem specierum, quas defacto non habent, ne scilicet talis capacitas sit *Perperam.* sed contra hos superiùs actum est, statim ab initio hujus tractatûs.

888. S. Thomam sequuntur plures antiqui & Recentiores. Arrubal, Lugo, Arriaga, Pallav: Esparza. Probatur Conclusio. Non emanant ab essentia: ergo producuntur à Deo. Probatur antecedens. Si intellectus esset caussa adæquata suarum specierum, argueretur virtus quædam quasi infinita in intellectu: compararetur enim vt caussa adæquata ad illam collectionem specierum, in quarum perfectione nullus esset terminus: qualibet enim specie productâ, posset emanare alia perfectior, de alio objecto perfectiore, creabili à Deo. Hinc autem rursùs sequeretur, quòd Angelus comprehendens nunc virtutem activam sui intellectûs, in ipsa tanquam in caussa adæquata, posset cognoscere omnes species omnium rerum possibilium, saltem naturalium, quas Angelus posset in se tanquam caussa adæquata producere: Nam qui perfectè comprehendit caussam, necesse est vt cognoscat omnes effectus, qui ab ea tanquam à caussa adæquata possunt produci: ergo jam nunc Angelus sciret omnes creaturas naturales, & omnes rerum species producibiles; sciret enim quas species intellectuales posset ipse Angelus producere & habere de illis objectis.

889. Hanc probationem, quæ est Cardinalis de Lugo, respuere debent illi, quorum paulò antè mentionem fecimus; sed quibus S. Thomæ authoritas potior est, qui verbis paulò antè relatis, & collatis cum argumento quarto S. Thomæ ad quod ibi respondet, admittit, potuisse Deum hoc vniversum quoad angelorum perfectionem ampliare, hoc argumentum non contemnent: sed neque illi Recentiores improbare possunt sibi præferri in hoc puncto opinionem S. Thomæ, nam (vt ipsi loquuntur) *in materia hac S. Thomæ doctrina observanda est, vtpote cui omnia patuêre.*

890. Huic probationi aliquando aliam addidi. Quando indifferentia substantiæ ad aliquid sub disjunctione debitum vt passio seu proprietas, tollitur in primo statim instanti productionis, tunc determinatio attribuitur authori naturæ: atqui species intentionales, saltem aliquæ, debentur sub hujusmodi disjunctione Angelis: ergo producuntur ab authore naturæ. Major patet in exemplis. Vbicatio aliqua disjunctivè debetur cujvis creaturæ statim in primo instanti: Materiæ primæ debetur aliqua extensio: hujusmodi determinatio ad hanc potiùs quàm illam vbicationem, extensionem &c. attribuitur Deo; non fit autem determinatio hæc aliter, quàm per productionem caussæ particularis: ergo &c.

891. Ab hac probatione non videtur differre illa, quam postmodum legi in libello Card. Pallavicini. Differunt, inquit, species à cognitione, quia hæc cùm sit actus vitalis, non potest procedere immediatè à generante, sed debet esse à principio intrinsecè completo, adeoque supponit speciem ipsam. Vlteriùs, sicut in communi sententia, Terra, posito quòd mundus potuerit produci in his vel illis spatijs imaginarijs, habebat inclinationem vagam ad recipiendam hanc vel illam virtutem, per quam tenderet ad hoc vel illud spatium, & ideo pertinuit ad Deum, posito quòd determinaret Vniverso tale spatium, imprimere Terræ hanc virtutem, quæ ex sua entitate tenderet ad hoc determinatè spatium: ita pertinuit ad ipsum, infundere Angelo tales species, posito quòd determinaret existere talia objecta, quia impressio talium specierum non potuit aliunde determinari. Hæc ille: in quibus etiam recedit à fautoribus *Pulchritudinis Vniversi.*

892. Objicit Granadus. Angelo est naturaliter debita cognitio plurium objectorum: ergo ab ejus essentia profluunt illæ species, quæ ad illorum objectorum cognitionem sunt necessariæ. Probatur consequentia: quia quod alicui substantiæ connaturaliter debetur, profluit ab ejus essentia; hac enim, & non aliâ ratione suaderur, calorem & potentias dimanare ab essentijs.

893. Solutionem hujus argumenti facilem habent, qui vniversim emanationes passionum in Philosophia negant, & volunt proprietates produci à generante. In sententia verò admittente emanationes solvitur argumentum ex secunda conclusionis probatione, paulò antè exhibita, nempe, quando debentur disjunctivè, tunc Deus producit; quando autem debentur certæ, & in certo gradu, tunc admitti potest emanatio.

894. Objicies. 2. Intellectus humanus producit activè suas species intellectuales: ergo idem de Intellectu Angelico dicendum est. R. Negando paritatem. Homo priùs determinatur ab objectis, mittentibus species ad sensus externos, quorum actu mediante caussatur phantasma, & hoc instructa anima, atque etiam (in communi sententia

sententia) concurrente, determinatur anima ad elaborandas certas species: Angelus autem nullam hujusmodi intrinsecam determinationem præviam habet, nec vllum domesticum instrumentum accipit ab objecto, quo adjuvante producat species.

CONTROVERSIA VI.

Quo tempore producantur Species Angelicæ.

895. PRima sententia est, Angelos accipere species successivè ab objectis, quando illis localiter applicantur. Scotus, Alensis, Major, alij.

Secunda asserit, omnes species fuisse Angelis statim à principio congenitas, & nullas ab illis acquiri successivè. Ita Valentia, Granadus, & Thomistæ communiter. P. Esparza hoc ipsum quidem asserit, sed supponendo potiùs, quàm probando; nec argumenta contraria solvit, contentus probâsse, quòd à solo Deo producantur.

896. Tertia sententia, media, docet, quasdam species esse à principio congenitas, quasdam verò postea successivè acquiri, non quidem quòd physicè causentur ab objectis, sed quòd existentia quorundam objectorum sit conditio requisita ad hoc, vt species postea infundantur à Deo. Hujus sententiæ Authores non omnino conveniunt in assignandis illis objectis, quorum species primùm successivè acquiruntur. P. Suarez docet, actuum Voluntatis & Intellectûs, tam propriorum quàm alienorum futurorum, species, non esse à principio congenitas, sed acquiri successivè; deinde etiam extendit ad species rerum præteritarum, quas vult acquiri, quando objectum est præsens, quarum beneficio reminiscitur objectorum præteritorum, quâ præteritorum. Denique extendit ad species objecti vniversalis quà vniversalis.

897. Cardinalis de Lugo, & Arriaga, magis adhuc extendunt, nempe ad omnes effectus futuros dependenter à libertate alicujus agentis; & quia tandem omnis effectus futurus est dependens saltem à libertate Dei, fatentur, omnium futurorum, ab Angelo in tempore cognoscendorum species, successivè infundi, tunc scilicet quando illi effectus producuntur.

898. Dicendum 1. à principio fuerunt Angelis infusæ species objectorum tunc existentium, secretis cordium exceptis, & si quid aliud erat, quod ab Angelis naturaliter cognosci non poterat, aut non oportebat. Ratio est; tum quia Adamo fuerunt hujusmodi species infusæ, cur non multò magis Angelis? tum quia incredibile est, Angelum à principio creationis non potuisse cognoscere res vllas existentes, nisi priùs se illis applicâsset. Et quia in hoc ferè conveniunt authores, ideo non est in ejus probatione immorandum.

899. DICO. 2. Probabilius videtur, Angelis non esse à principio creationis congenitas species ad cognoscenda directè, & cum absoluta affirmatione, ea, quæ deinde successu temporis producta, & ab Angelis cognita fuêre. Dixi. *cum absoluta affirmatione.* Nam dubium non est, quòd cum affirmatione conditionata & indirectè potuerit Angelus cognoscere effectus futuros multos in suis causis necessarijs, nempe sub hac conditione: *nisi Deus ordinem naturæ velit immutare.*

900. Probatur Conclusio. Si Angelis fuissent connaturaliter congenitæ species futurorum, potuissent connaturaliter cognoscere illa futura vt futura, antequam essent facta. sed hoc nec adversarij admittunt. Sequela probatur. Quandocunque existit adæquatum principium alicujus effectûs, debetur connaturaliter concursus ad illum effectum producendum: sed, si species futurorum essent congenitæ, existeret adæquatum principium cognitionis de illis objectis pro posteriori temporis differentia exstituris: ergo deberetur connaturaliter concursus ad cognitionem eorum vt futurorum.

901. Respondebis, concursum ideo non deberi ante actualem existentiam objecti, quia species in operando pendent ab actuali existentia objecti, non quidem tanquam à causa physica, sed tanquam à conditione *sine qua non*: sicut in sententia constituente Relationem prædicamentalem in Entitate modali, cujus adæquatum principium sit fundamentum, in hac inquam sententia, productio illius modi, pendet ab actuali existentia termini, tanquam conditionis.

902. Sed contra est primò: Tunc solùm asserendum est, aliquid in operando pendere ab alterius actuali existentia tanquam conditione, quando effectus producendus connaturaliter supponit existentiam talis conditionis: sic in exemplo allato, relatio prædicamentalis est modus referens ad terminum vt actu existentem, est enim actualis Paternitas, similitudo, æqualitas &c. vnde si terminus non existeret, falsificaretur illa relatio. Jam verò cognitio futurorum quà talium, non supponit existentiam objecti pro tunc quando affirmatur, imò supponit necdum existere: ergo existentia objecti non deberet exspectari ab Intellectu Angelico jam instructo specie objecti tanquam vicariâ illius, vt posset elicere cognitionem affirmativam futuritionis illius.

903. Contra. 2. Etiamsi speciebus impressis non deberetur concursus antequam existant objecta futura ad ea quidditativè & intuitivè cognoscenda, adhuc duo inconvenientia sequuntur. Primum est, quòd Angelus præsciret futura saltem cognitione abstractivâ. sequelam probo: cognosceret enim se habere speciem repræsentativam talis objecti futuri pro tempore quo existet, & simul etiam adverteret, defacto denegari vsum illius speciei: vnde colligeret, defacto quidem non existere, sed tamen exstiturum objectum; sciret enim quòd species non futurorum

turorum non infundantur. Secundum inconveniens est, quòd Angelus non posset scire, quandonam inciperet sibi vsui esse species talis objecti, sed deberet identidem tentare, & experimentum velle capere: & quia non posset simul tentare omnes species quas habet, propter limitatam potentiam ad certum objectorum numerum, ideo non posset nisi casu fieri, vt primo statim tempore, quo objectum ponitur, illud cognosceret: cùm tamen deberet statim posse scire, quando objectum incipit existere: hoc autem in nostra sententia facilè declaratur: quia Angelus reflexè semper cognoscit suas species, adeoque advertit novam productionem speciei, & per consequens, habet in sua potestate vti ejusmodi specie si velit, vt constabit ex dicendis.

904. Objicitur. 1. Ex nostra sententia sequitur, Angelos non esse à principio præditos Scientiæ plenitudine, quod est contra id quod habetur Ezechielis 28. *Tu signaculum similitudinis, plenus Sapientiâ &c.* sequitur itidem, in modo intelligendi reperiri in Angelis infantiam, adolescentiam, & ætatem virilem, sicut in homine, quod est contra S. Basilium.

905. R. Si ex absentia specierum arguitur vacuitas scientiæ, & infantia, quidni pariter ex eo quòd quidem habeant species, sed non possint illis vti, donec objecta existant? Neque dicant adversarij, habuisse saltem plenitudinem scientiæ in actu primo. Nam plenitudo Scientiæ in actu primo remoto, non est æstimabilis & commendabilis, vel certè non minùs erit in nostra Sententia, quia Angelus exigit habere species pro tunc, quando vsui esse possunt, & hæc exigentia est plenitudo scientiæ in actu primo remoto. Respondetur nunc directè, Angelos habuisse plenitudinem scientiæ in hoc sensu, quòd statim ab initio creationis cognoverint omnia, quæ tunc ab illis erant cognoscibilia, ita vt defectus non fuerit in Angelo, sed in objecto. Ad illud de Infantia, negatur sequela; quia Infantia significat defectum dispositionum in potentia cognoscitiva, etiam præsente objecto, qualis non reperitur in Angelo.

906. Denique sufficeret, quòd Angeli habuerint statim ab initio scientiam valde magnam, & non solùm naturalem, sed etiam supernaturalem, vt dicerentur esse pleni Scientiâ, sicut Beatissima Virgo salutata fuit ab Angelo *Gratiâ plena*, quamvis deinceps toto vitæ tempore semper creverit in gratia.

907. Objicitur. 2. Cum nostra sententia non videtur consistere, quòd Angeli habeant species magis minusvé vniversales. R. Negando sequelam: hoc enim salvatur in speciebus à principio congenitis. Deinde, perfectior Angelus potest simul vti pluribus speciebus ad eliciendum vnam cognitionem plurium objectorum, sicque generare speciem vniversaliorem, quàm possit generare Angelus inferior.

908. Immò hinc confirmari potest nostra sententia. Adversarij tenentur admittere, dari defacto in Angelis species tam vniversales, vt aliqua saltem illarum sit apta repræsentare distinctè objecta Syncategorematicè infinita, qualem speciei vniversalitatem in Angelis non recordor me ab vllo admissam legisse: sequela autem probatur. Objecta futura per totam æternitatem sunt Syncategorematicè infinita, nempe cognitiones & volitiones Angelorum: atqui ad hæc omnia cognoscenda secundùm adversarios habet Angelus species ab initio congenitas, vt præ reliquis expressiùs fatetur P. Esparza; Ergo vel habet Angelus species numero infinitas (quod est absurdum concedere) vel habet vnam tam vniversalem, quæ æquivaleat infinitis, & servire possit ad cognoscenda infinita: si enim singulæ species intra numerum finitum existentes possunt tantùm finita repræsentare: ergo possunt mensurari numero finito: ergo non extendunt se ad omnia finita futura in infinitum.

CONTROVERSIA VII.

Quæ ratio sit, cur Angeli non possint cognoscere Secreta cordium.

909. CErtum est, Angelos non cognoscere hominum aut aliorum Angelorum Secreta cordium, hoc est liberos actus, & quæ essent illorum manifestativa, nisi consentiente illo, qui hos actus habet. Textus Scripturæ adduxi in Institutionibus, & breviter rationem exposui, vbi videri potest.

910. Quæritur itaque, vndenam hæc Impotentia proveniat, & quid impediat Angelos ab horum objectorum cognitione certa, quandoquidem objecta existunt, & secundùm se sunt entitates cognoscibiles ab intellectu Angelico, cùm quivis Angelus in seipso cognoscat hujusmodi actus.

911. Prima Sententia est Scoti & Scotistarum, quos sequitur Theophilus Rainaudus *Theol. Natur. d. 4. q. 1. a. 4.* hoc non provenire ex intrinseca natura Angelorum & horum objectorum, sed præcisè ex libera Dei ordinatione, quam revelavit in sacris litteris.

912. Dicendum tamen est, hoc provenire ex natura & exigentia substantiæ intellectivæ. Probatur. 1. Sacræ paginæ vocant cor hominum inscrutabile; patere soli Deo, & inde commendatur specialiter Scientia Dei; hæc autem non debent in alium sensum detorqueri ab eo, quem præseferunt primo aspectu, nempe significant intrinsecam inscrutabilitatem, sicut dicitur Deus invisibilis, Christus impeccabilis &c.

913. Probatur. 2. Si sententia adversariorum vera esset, non fuisset bonum argumentum Divinitatis Christi, quando ad eam probandam Christus manifestavit Gentilibus Secreta cordium.

Illi

Illi enim Scripturam non crediderunt; ergo vt esset bonum argumentum, debebant naturæ lumine judicare, Secreta cordium nemini nisi Deo perspecta esse.

914. Probatur. 3. Natura intellectualis ordinatur ex se ad vitam politicam in communitate ducendam, cum quiete, concordia, confidentia &c. hanc autem vitam penitus turbaret atque dissolveret naturalis facultas cognoscendi aliorum cordium Secreta: nemo enim ferè est, qui non haberet plurimos actus internos, quos si sciret evidenter cognosci ab alijs quibuscum vivit, & quidem se invito, vehementer afflgeretur, & in pluribus casibus varia sibi incommoda timeret ab alijs: ergo ex intrinseca exigentia, & jure quodam naturali, petit natura intellectualis hujusmodi secretum. Probatur consequentia. Natura enim ex innato appetitu petit ea omnia, quæ sunt necessaria ad finem, ad quem ab intrinseco est ordinata.

915. Confirmatur. 1. Quia incredibile prorsus est, Naturam intellectualem esse ita constitutam, vt non possit tranquillam vitam agere, benéque gubernari, nisi Deus perpetuam exerceat violentiam circa naturas nobilissimas, impediendo scientiam illis debitam, maximéque desiderabilem circa actus aliorum.

916. Confirmatur. 2. ex Card. de Lugo. sicut enim ipso Naturæ instinctu judicamus violari jus naturale secreti, si alius epistolam à me ad alium scriptam aperiat, vel cistam clausam effringat, ad explorandum, quid ibi lateat, ita naturæ instinctu judicamus, inesse nobis jus secreti circa nostros actus, vt illos possimus absconditos tenere, quamdiu volumus; & hoc est illud dominium in nostros actus, quod attendit S. Thomas *q. 56. a. 4. in C.* quando nostræ Conclusionis rationem reddit paucis his verbis. *Voluntas rationalis creaturæ soli Deo subjacet, & ipse solus in eam operari potest, qui est principale ejus objectum, & finis ultimus.*

917. Quæres: quinam actus interni gaudeant hoc secreto. Certum est primò, non gaudere illos, qui externo aliquo signo & effectu, cum illis infallibiliter connexo, manifestantur. Secundò certum est, hoc secretum cessare, quam primùm quis consentit, vt alter hujusmodi actus intelligat; hoc enim consensu posito, Deus producit in altero Angelo species talium actuum: & hoc non minùs erat Angelis quàm hominibus expediens; vt sibi possent mutuò sua secreta communicare, & hac ratione sese mutuò devincire.

918. Tertiò certum est, hoc secretum vel maximè convenire actibus liberis voluntatis. Quoad reliquos, res non est ita certa. Generaliter, hæc regula traditur: Illos omnes gaudere hoc secreto, qui exteriùs non produntur, & si cognoscerentur certò ab alijs, sequerentur inconvenientia indicata, & præjudicaretur sociali vitæ Angelorum. Vnde ex communi Doctorum, non solùm actus Voluntatis non liberi, sed etiam actus intellectûs, saltem imperati, veniunt sub hoc secretum, vt tenet S. Thomas, & manifestè satis colligitur ex S. Scriptura, probante etiam Divinitatem Christi ex revelatione hujusmodi actuum. *Quid cogitatis in cordibus vestris, &c.* Deinde etiam sub eodem secreto comprehenduntur actus intellectûs directivi & practici, item reflexi supra actus hucvsque recensitos, & species intentionales inde acquisitæ. Denique Suarez & communiter alij, complectuntur etiam actus speculativos, in quo tamen dissentit Derkennius, sed rei admodum dubiæ non est ampliùs immorandum.

CONTROVERSIA VIII.

Quibus modis Angeli sua secreta alijs manifestent, ac invicem loquantur.

919. IN explicanda locutione Angelorum, mira est inter Authores discrepantia, quæ fortassis cessaret, si non nimis scrupulosè requirerent omnes proprietates locutionis humanæ, proportionaliter ad locutionem Angelicam, quod certè ad explicandos Scripturæ textus non est necessarium, satis enim est, si ostendatur modus, quo manifestant invicem suos actus, qui modus sine vllo inconvenienti locutio Angelica vocabitur, quomodocunque fiat. Itaque non tam in aliorum opinionibus rejiciendis (quod faciunt, qui non nisi vnicum loquendi modum volunt admittere) quàm in assignandis diversis modis loquendi possibilibus laborabimus; quonam autem eorum vti velint Angeli, penes ipsos erit. Itaque

920. DICO. 1. Angeli possunt inter se loqui vtendo signis materialibus, formando in aëre voces vel characteres, quibus cognitis alter Angelus veniat in cognitionem illius conceptûs, quem loquens Angelus hujusmodi signis exprimit, eo modo quo Angelus homini, vel homo Angelo loqui solet. Probatur. Si enim Angelus hoc modo homini loqui potest, vtique alius Angelus eadem signa intelliget, (cùm & ipse ijsdem vti posset ad hominem) & intelligendo signa veniet in cognitionem rei seu conceptûs significati, non minùs, immò meliùs quàm homo.

921. DICO tamen. 2. Hic loquendi modus non potest vniversim esse sufficiens pro Angelis, sed alius præterea debet esse possibilis. Probatur. 1. Quia si nulla corpora essent interposita & præsentia Angelis, non propterea An-

geli essent muti; sicut nec essent muti, etiamsi nulla hujusmodi signa ad placitum essent imposita.

922. Probatur. 2. Quia Angelus A. debet posse loqui Angelo B. quin Angelus C. D. &c. cui non vult committere secretum, veniat in notitiam secreti: atqui si solùm loqui posset signis materialibus, posset etiam alius Angelus, ipso loquente, quantumvis invito, eum intelligere loquentem, quia illa signa non essent sub secreto, sicut non sunt voces ab homine prolatæ. Ergo.

923. DICO. 3. Possunt Angeli loqui inter se per signa spiritualia, v.g. si priùs inter se conveniant circa diversas figuras à se induendas, quæ habeant officium diversorum characterum quas deinde loquens successivè assumat. Verùm nec hic loquendi modus sufficit, quia Angeli debebant priùs circa hæc signa convenire, adeóque alio modo inter se loqui, sicut homines debebant vocibus imponere significationem per nutus demonstrativos. Ergo datur etiam alius modus.

924. DICO 4. Angeli possunt invicem loqui manifestando immediatè suum conceptum mentis, quem habent de aliquo objecto. Ita Arriaga, Derkennius, & Esparza. Probatur. Tamdiu manet actus aliquis sub secreto, quamdiu Angelus non relaxat secretum suo consensu, vt alter cognoscat actum; quo consensu posito producit Deus species in altero Angelo, respectu cujus præstatur consensus, & sic patefit alteri Angelo actus, qui priùs erat sub secreto: atqui hoc sufficit vt vnus Angelus dicatur alteri loqui, nisi fiat quæstio de nomine. Ergo, &c.

925. Objicitur. Hoc loquendi modo non possunt Angeli invicem mentiri; hoc autem est inconveniens. Major probatur. Nam in hac ratione patet loquentis actus audienti intuitivè & evidenter: ergo loquens non potest aliud habere in mente quàm quod loquitur. Hoc autem esse inconveniens probatur tripliciter. Primò: quia soli Deo proprium est, non posse mentiri. Secundò, quia Lucifer seduxit alios non nisi mentiendo: ergo &c. Tertiò quia nos ipsi experimur, nos posse mentiri Angelis, v. g. asserendo dæmoni nos aliquid facturos, quod tamen in animo statuimus non facere.

926. R. 1. Transeat major, negatur minor. Nullum enim inconveniens esset, Angelos non posse invicem mentiri, si alium modum non haberent manifestandi sua arcana, nisi evidenter. Ad probationes facilè responderi posset. Ad. 1. sufficere quòd possint mentiri hominibus. Ad. 2. respondet rectè P. Arriaga, non fuisse opus mendacio ad seductionem aliorum, sed sufficiebat proponere motiva, quæ Luciferum ipsum, impellebant ad lapsum, vel illis non absimilia. Ad. 3. patebit responsio ex dicendis: interim dicatur, nos mentiri dæmonibus per voces, vel simulacra vocum in nobis formata.

927. Respondeo ad objectionem secundò, negando majorem, quia potest Angelus Angelo mentiri vtendo alterutro ex prioribus duobus loquendi modis. Majus dubium est, an possit excogitari modus loquendi sine signis, qui conjungi possit cum mendacio, de quo jam

928. DICO. 5. Probabile est posse Angelos per solos actus internos invicem loqui, locutione aptâ ad mentiendum, & ad fundandum actum fidei in audiente. Declaratur. Michaël vult mentiri Gabrieli, Deum sibi revelâsse extremum judicij diem: elicit ergo desiderium, quo desiderat in Gabriele existere actum fidei, nitentem authoritate Michaëlis, quòd extremus Judicij dies sit futurus post annum, quo desiderio posito, Deus vt author Naturæ producit in Gabriele species non quidem repræsentantes immediatè & in se, ipsam futuritionem Judicij post annum, neque etiam repræsentantes immediatè & in se ipsum actum judicij existentem in Michaële, quem habet de revelatione (nullum enim habet) sed repræsentantes illud ipsum desiderium Michaëlis, quod desiderium non est sub secreto, quia est formalis consensus, licet implicitus, in sui notitiâ, sicut est volitio dirigens signa locutoria ad alium. Gabriel acceptis his speciebus, statim eas in se cognoscit, & sic est sufficienter excitatus ad audiendum Michaëlem, si velit attendere, & relicto alio objecto cognoscere hoc desiderium Michaëlis, quòd si facit, & assentitur propter Authoritatem loquentis, decipitur, & loquens mentitus est, quia contra mentem locutus.

929. Objic: 1. Hic modus loquendi ostendit quidem, quòd Michaël posset attentare mendacium, non tamen quomodo Gabriel posset decipi, & moveri ab authoritate Michaëlis. Scit enim Gabriel, quòd Michaël si vellet, posset immediatè suum judicium de futuritione extremi Judicij, & revelatione sibi facta, manifestare evidenter, & quòd illud nolit facere, sed occultando vtatur alijs ambagibus: cogitabit ergo Gabriel, Michaëlem nolle sibi seriò communicare certitudinem futuri Judicij, sed velle decipere, quia non communicat meliore modo quo posset: cur enim occultaret suam scientiam? ergo non credet, & non decipietur. videtur ergo hic loquendi modus non stare cum possibilitate prioris num. 5. asserti, & econtra. R. Hoc argumentum nimium probari, nempe, quòd etiam inter homines ille non esset inventurus fidem apud alios, qui non certificaret alterum meliore modo quo licitè posset, adeoque nisi dicta juramento firmaret tunc quando licitè posset jurare, aut nisi se obligaret ad pœnam solvendam, si decipiat, quod tamen

tamen non nisi absurdè exigeretur. Sicut ergo homines possunt ex certis caussis nolle alteri manifestare suam mentem, summâ certitudine tunc possibili, sic nec Angelis poterunt deesse caussæ, non manifestandi evidenter suam scientiam, aut mentem. Posset v.g. Michaël nolle Gabrielem esse sibi parem in cognitione & certitudine hujus veritatis: posset velle explorare, quâ reverentiâ erga se suamque veracitatem afficeretur Gabriel. posset denique velle esse securus, de non derivanda certitudine objecti ad aliorum notitiam.

930. Objic: 2. Volitio illa, quâ vellet Michaël decipere, haberet intrinsecum respectum ad deceptionem, vel tanquam ad motivum alliciens, vel saltem vt absterrens: ergo si Gabriel hanc volitionem intuitivè videret, hoc ipso cognosceret animum decipiendi: ergo non crederet. R. Angelum loquentem posse velle manifestare vnam formalitatem illius desiderij, & aliam occultare.

CAPVT IV.

DE VIA ANGELORVM QVOAD STATVM GRATIÆ ET MERITI.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Angeli acceperint Gratiam sanctificantem ex prævia dispositione.

931. SVpponendum est, Angelos statim in primo instanti suæ creationis fuisse præditos gratiâ sanctificante, vt cum S. Thoma tradunt communiter Doctores. Quæstio tamen est, an eam acceperint sine vlla supernaturali & libera dispositione per actum fidei & Charitatis, sicut infantes accipiunt in baptismo, vel potiùs, an aliqua hujusmodi dispositio, tanquam meritum de congruo, præcesserit.

932. Prima sententia negat intervenisse hujusmodi dispositionem prævium. Ita Sotus, Molina, Arriaga.

Dicendum tamen est cum reliquis Theologis, defacto præcessisse, per modum meriti de congruo & dispositionis, actum supernaturalem, & quidem Charitatis Dei super omnia, quia gratia non confertur defacto extra sacramentum, nisi per actum Charitatis.

933. Probatur Conclusio primò, à paritate. Homini adulto nunquam datur gratia sanctificans sine prævia libera dispositione, ne quidem per baptismum aut sacramentum Pœnitentiæ: atqui Angeli in primo creationis instanti fuerunt adulti, habentes nimirum plenum vsum rationis: ergo censendum est, hâc divinâ ordinatione etiam Angelos fuisse comprehensos. Alioquin cur Christus non contulit hanc prærogativam Baptismo respectu adultorum, sicut contulit respectu infantium, cùm sit sacramentum regenerationis?

934. Probatur. 2. Ratione à priori: quia per gratiam sanctificantem assumitur Angelus & homo in Amicum Dei, & illi quasi vinculo desponsationis obligatur, Oseæ. 2. Sed talis Assumptio & desponsatio non debet fieri nisi cum libero consensu illius, qui sic assumitur, si habeat liberum arbitrium: ergo &c.

935. Confirmatur. Quia sicut est perfectior modus acquirendi gloriam per merita, quàm sine meritis, ita etiam erit perfectior modus acquirendi gratiam & amicitiam Dei per merita, quàm sine meritis: & quidem non solùm est perfectior modus ex parte accipientis, sed etiam ex parte Dei offerentis: nam perfectius est, non inire amicitiam nisi cum promerente, quàm suam amicitiam obtrudere non ambienti.

936. Objic: 1. Humanitas Christi non accepit Gratiam ex propria dispositione, & tamen fuit sanctificata modo perfectissimo: ergo sanctificari per merita non est modus perfectissimus. R. Distinguendo consequens: non est modus perfectissimus respectu suppositi non habentis sanctitatem substantialem, cui debeatur sanctitas accidentalis, nego consequentiam: respectu suppositi habentis sanctitatem substantialem, & exinde sanctitatem accidentalem debitam, concedo conseq. Itaque Humanitati non debetur operatio antequam subsistat: subsistit autem Humanitas Christi per Verbum, quæ est ipsius Sanctitas substantialis: Vnioni verò hypostaticæ debetur Gratia sanctificans, quæ est sanctitas accidentalis:

cidentalis: ergo Christo debebatur hæc sanctitas ab intrinseco, & magis ab intrinseco, quàm si præcisè ob merita debita fuisset.

937. Jam verò Angeli nullum habent hujusmodi substantiale Jus ad gratiam: ergo si illis gratia sanctificans fuisset data sine omnibus meritis, habuissent illam penitus ab extrinseco: perfectius autem est habere saltem aliquatenus ab intrinseco, nempe per merita de congruo, habentia aliquam proportionem cum tali præmio: ergo adest ratio, cur Angeli, non item humanitas Christi, debebant Gratiam habere per merita.

938. Objic. 2. Actus supernaturales exigunt ex natura sua procedere ab habitibus supernaturalibus, & hi habitus supponunt gratiam sanctificantem tanquam radicem: ergo connaturalius erat Gratiam esse causam actuum omnium supernaturalium, quàm actus esse causam gratiæ. R. Concedendo totum. Non enim dicimus, quòd physicè considerando deberet actus præcedere habitum; sed habitus deberet præcedere actum: fatemur ergo, hunc ordinem physicum non fuisse à Deo observatum, ex rationibus moralibus prævalentibus, quæ jam sunt indicatæ. Accedit, quòd in plurimis alijs casibus erat ordo physicus negligendus in supernaturalibus, ob rationes morales, vt patet in justificatione adultorum, per actum Charitatis, qui tunc non procedit ex habitu, quamvis exigat ab illo procedere; nempe quia hoc erat & Deo & hominibus glorioſius: quæ ratio habet etiam locum in prima sanctificatione Angelorum.

CONTROVERSIA II.

Vtrum in collatione Auxiliorum & Gratiæ, fuerit observata proportio cum inæqualitate Naturæ Angelicæ.

939. AFfirmat D. Thomas *q. 62. a. 6.* & cum eo Theologi, vt Vasquez *d. 228. c. 2.* dicat, se neminem legisse qui contrarium teneret. Opponit se tamen Arriaga, qui asserit, se vix posse dubitare de Falsitate hujus sententiæ. Moderatiùs loquitur Derkennius, Negativam sententiam videri probabiliorem, spectatis rationibus, & seclusâ authoritate.

940. Dicendum tamen est, Angelos inæqualem Sanctitatem consecutos esse secundùm inæqualitatem Naturarum. Probatur primò authoritate Patrum, & imprimis S. Basilij lib. de Spiritu S. c. 16. quem fatentur adversarij, stare apertè pro nostra sententia. *Neque Cælorum*, inquit, *virtutes suapte naturâ sanctæ sunt, sed juxta portionem quâ se invicem superant, à Spiritu S. habent sanctificationis mensuram.*

941. S. Damascenus lib. 2. c. 3. *Per Verbum omnes Angeli creati sunt, ac per Spiritûs Sancti sanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt, ita tamen, vt pro sua quisque dignitate & classe luminis gratiæque participes sint.*

942. S. Dionysius lib. de Cælesti Hierarchia, vt refert Suarez & Moncæus, tradit, Angelos perfectiores in Natura propinquiores esse Deo, tum in officio, tum in splendoribus Gloriæ & Gratiæ; quod ait se à S. Paulo præceptore didicisse.

943. Probatur. 2. Afferendo congruam rationem; & quidem duo probanda sunt: primum, quòd Angelorum auxilia supernaturalia, quoad suam intrinsecam perfectionem, fuerint inæqualia, pro inæqualitate naturali Angelorum. Secundum, quòd illis auxilijs, cum eâdem inæqualitate cooperati sint: Vnde consequens erit, quòd etiam inæqualem gratiam sanctificantem acceperint.

944. Primum sic suadetur. Gratia accommodat se Naturæ, per se loquendo, & seclusо speciali privilegio, vt habet non solùm communis sensus, sed etiam experientia. Nam homo elevatur ad actus supernaturales intellectûs & Voluntatis, similes omnino in modo repræsentandi actibus naturalibus, quos elicere solet. Vnde qui sunt perspicacioris ingenij, & majori scientiâ naturali præditi, copiosioribúsque ac clarioribus speciebus instructi, illuminantur clarioribus actibus supernaturalibus, nisi per accidens ponatur impedimentum, seu morale seu naturale, peccatum, vel perversus vsus sensuum. Quodsi alicui plus conceditur, vt multis sanctis concessum creditur, est beneficium singulare, & miraculum distinctum à miraculo generali elevationis; miracula autem non sunt præsumenda: ergo idem de Angelis dicendum.

945. Secundum etiam suadetur. Si enim Angeli non fuissent illis auxilijs toto conatu cooperati, vel hoc factum esset ex aliquo timore defatigationis; (& hoc ineptè diceretur de Angelis) vel ex eo, quòd maluerint se vehementiùs impendere alteri objecto creato, cum qua vehementia non potuerit conjungi adæquata cooperatio cum auxilijs supernaturalibus, moventibus ad amorem Dei: hoc autem non videtur esse verum. Nam imprimis amores objectorum simul cognoscibilium, non sunt incompossibiles secundùm totam intensionem: natura enim per cognitiones intendit amores: ergo non facit compossibiles cognitiones, nisi etiam faciat compossibiles amores: ergo Angeli poterant vnà cum pleno amore Dei conjungere quemcunque amorem licitum creaturarum, quas simul cognoverunt. Verùm, demus esse incompossibiles amores, v. g. amorem sui vt 4. cum amore Dei vt

ses,

sex, ad quem tamen ponitur Angelus sufficienter illuminatus, credibilius est, Angelum potiùs elicuisse amorem Dei vt sex, cum remissiore amore sui vel alterius creaturæ, quàm econtra. Postquam enim Angelus se resolvit ad amandum Deum, eique obediendum, excluso quocunque amore incompossibili cum amore divino, non est verisimile, quòd cum hac prudentissima electione conjunxerit hanc imperfectionem, & liberè aliquam amoris intensionem intermiserit, vt se nonnihil impendere posset amori alicujus creaturæ.

946. Objicitur. 1. Illud quod alicui simpliciter non debetur, non debetur etiam in certa perfectione & gradu respectivè majore vel minore: Sed Angelo simpliciter non debetur vllum donum supernaturale: ergo multò minùs debetur donum melius & perfectius ratione naturæ perfectioris. R. Distinguendo majorem; nullâ factâ suppositione, concedo, secùs, nego majorem: & distinguo minorem. Factâ suppositione elevationis ad finem supernaturalem nullum debebatur donum supernaturale, nego; non factâ hac suppositione, concedo minorem, & nego Consequentiam.

947. Objicitur. 2. Poterat perfectior Angelus liberè se occupâsse circa objectum creatum, sicque non tam ferventer affici erga Deum. Ad hoc jam suprà responsum est. Respondeti etiam aliter potest, valde probabiliter, cum P. Esparza; In Angelis non dari circa intensionem distinctam libertatem ab ea, quæ exercetur quoad substantiam actûs, sed Angelum necessariò operari cum tota intensione quâ potest, supposito quòd operetur: ac proinde non posse ab intensione majore impediri per occupationem circa aliud objectum. Ratio est, quia imprimis Angelus non fatigatur, sicut homo, per intensionem; sed hæc solùm auget voluptatem actûs; & per consequens nulla est difficultas, sed summa facilitas intensionis, immò necessitas; quia nihil mali apparet removens specialiter à majori intensione actûs. Video hoc fundamentum minùs certum esse Conclusione, eo tamen supposito, validè firmatur Conclusio.

948. Objicitur. 3. Non solùm ex speciali privilegio, vt contigit animæ Christi & Beatissimæ Virginis, sed etiam per viam ordinariam, credibile est multos alios evasisse sanctiores, quàm sint aliqui Angeli, saltem inferiores: ergo etiam credibile est, aliquos ex inferioribus Angelis superâsse aliquos perfectiores. R. Negando paritatem. In hominibus enim hoc poterat provenire ex diuturnitate viæ, & multitudine occurrentium gravium tentationum: Angelorum via fuit brevissima; & quidem in primo instanti Angelico necdum patiebantur Angeli gravem tentationem ad deficiendum.

949. Objicitur. 4. Lucifer fuit naturæ perfectissimæ, & tamen infelicissimus in accipiendis auxilijs congruis pro secundo instanti, in quo lapsus est: Ergo si Deus tantam diversitatem induxit, prudenter suspicari licet, inductam etiam esse minorem inter cæteros Angelos. Et hoc est tandem Argumentum illud, quo putat Arriaga, posse quemvis prudentem moveri, ad recedendum à communi sententia, non obstante quacunque authoritate contrariâ. Verùm Argumentum est acceptum ex Card. de Lugo, ex quo etiam responsio accipienda erat.

950. R. In objectione confundi duo maximè distinguenda, nempe efficaciam Gratiæ, cum ejusdem entitativa & intrinseca perfectione. Nam Gratia quantumvis entitativè perfecta, potest reddi inefficax, ex libero arbitrio non cooperante. Et quidem nec Lucifer, nec vllus alius Angelus, habebat gratiam entitativè tam perfectam, quæ induceret moralem necessitatem consentiendi, sed omnes poterant moraliter, & non tantùm physicè, dissentire, & defacto dissenserunt. Quodsi Lucifer fuisset consensurus, toto conatu fuisset consensurus, ob rationes suprà allatas, & sic ratione perfectioris actûs voluntatis proportionaliter subsequentis ad prævium illuminationem fuisset etiam factus sanctior. Fuit ergo Lucifer infelix in hoc, quòd suâ culpâ fecerit, ne Gratia entitativè perfectior aliorum Gratijs prævenientibus, esset efficax.

951. Objicitur. 5. Si major perfectio naturalis est motivum congruum Deo, ad dandam gratiam perfectiorem: ergo ex parte naturæ datur congruitas, præcedens omnem gratiam & favorem; consequens sapit Pelagianismum. R. Distinguendo sequelam. Datur congruitas quæ se habeat per modum meriti, negatur: quæ se habeat per modum conditionis requisitæ ad hoc, vt suppositâ gratuitâ elevatione, servetur proportio inter Gratiam & Naturam, conceditur sequela; & negatur sapere Pelagianismum, aut minuere divini favoris æstimationem.

952. Objicitur. 6. Quando ad Visionem Beatam concurrit intellectus perfectior cum æquali lumine gloriæ, non propterea Visio fit perfectior, vt suprâ dictum est. Ergo etiamsi natura sit perfectior, non propterea illuminationes & auxilia erunt perfectiora. R. Negando consequentiam. Disparitas ex ibidem dictis facilè redditur; Nam ad Visionem Dei, quæ est cognitio intuitiva, quà talem, nihil confert excessus perfectionis in natura, confert autem, vt illuminationes supernaturales abstractivæ perfectiores, habeant proportionem cum natura perfectiore, quia sunt similiores cognitionibus naturalibus Naturæ perfectioris.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Angeli potuissent in primo instanti peccare.

953. PRocedit quæstio in sententia communi, quòd Gratia sanctificans fuerit illis collata dependenter à propria dispositione: nam in sententia contraria, clarum est, non habuisse Angelos potentiam peccandi, quia non habuerunt potentiam conjungendi peccatum cum gratia: habuissent autem hanc potentiam, si peccare potuissent, quia potentia peccandi, est potentia conjungendi peccatum cum omni eo, quod quis in illo instanti inimpedibiliter accipit, quo modo, in sententia contraria, Angeli Gratiam accepissent.

954. Prima sententia, negat Angelos habuisse potentiam, etiam physicam, peccandi. Ita Thomistæ communiter, quos sequitur Granadus. Secunda Sententia absolutè & sine distinctione affirmat. Ita Scotus, Valentia, Molina, Vasquez, Arriaga. Tertia distinguit, cum qua

955. DICO 1. Angelis non repugnat physicè peccatum pro primo instanti creationis, loquendo de potentia antecedente: & defacto habuerunt actum primum proximum physicum, ad peccandum mortaliter. Primum membrum probatur. Quidquid enim Angeli habuerunt in posteriore tempore, quo peccârunt, habere potuissent, si Deus voluisset, in primo instanti. Ergo potuissent habere actum primum proximum ad peccandum: atqui cum hoc debet esse physicè conjungibile peccatum. Ergo &c. antecedens firmabitur objectionum solutione.

956. Secundum membrum probat Lugo, supponendo, quòd Angeli habuerint præceptum diligendi Deum, de quo non potest rationabiliter dubitari, quia eorum Via erat Brevissima, nec vlla causa erat hoc præceptum differendi: ergo poterant hoc præceptum violare: nam omne præceptum Theologicum, hoc est, in conscientia obligans, sub interminatione incurrendæ inimicitiæ, debere esse violabile ab omni supposito, cui tale præceptum imponitur, suppono nunc ex dicendis de Incarnatione, vbi ex hoc fundamento negabo Christum habuisse Theologicum præceptum moriendi.

957. Probatur secundò. Quia in primo instanti elicuerunt Angeli actus meritorios, dependenter à fide: ergo habuerunt obligationem credendi: ergo poterant hanc obligationem violare; vel negandum erit, Angelorum fidem fuisse liberam, quod tamen non rectè negaretur.

958. Objicitur ex S. Thoma. Primæ operationes cujusque agentis, tribuuntur causæ producenti illud agens: sed Deus est causa producens Angelos: ergo primæ eorundem operationes tribuuntur Deo: sed Deo non potest tribui peccatum: ergo prima operatio Angelorum non poterat esse peccatum: omnis autem operatio suppositi, quæ fit in primo instanti, dicitur esse prima illius operatio, non enim hic attenditur prioritas Naturæ, sed temporis. R. Distinguendo majorem. Omnis operatio prima effectûs ad quam Causa determinat effectum, tribuitur causæ, concedo: operatio ad quam ipse effectus se determinat, nego. hujusmodi esset peccatum, cujus causa determinans est principium respectu cujus est formaliter liberum, & vitaliter afficiens.

959. DICO 2. Probabile est, Angelos in primo creationis instanti, habuisse cognitionem moraliter necessitantem ad non peccandum. Probatur. Defacto nullus Angelus peccavit in primo instanti: quod autem in maxima multitudine fit vniformiter à libero arbitrio, fit vel ex speciali providentia Dei, vel ex morali necessitate: atqui specialis providentia non est asserenda, si potest effectus in aliam causam refundi, prout hîc potest: Ergo quòd nullus peccaverit in primo instanti, convenientiùs reducitur in moralem impotentiam antecedentem, quàm in impotentiam physicam consequentem.

CAPVT

CAPVT V.

DE PECCATO ET POENA ANGELORVM.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Angeli peccaverint appetendo Divinitatem.

960. PEccatum Angelorum fuisse peccatum Superbiæ, ex immoderata æstimatione & amore propriæ excellentiæ, est certa sententia contra Scotum, expressa in Sacris paginis.

Verùm in explicanda hac immoderatione, & objecto illius amoris inordinati, tot ferè sunt sententiæ, quot authores.

961. Prima Sententia est: Peccatum Luciferi fuisse, quòd appeteriverit æqualitatem cum Deo, seu ipsam Divinitatem, non quidem affectu simpliciter absoluto, & quoad modum tendendi efficaci (cognoscebat enim hoc esse impossibile) sed inefficaci quodam desiderio, quo desiderabat esse possibile, vt ipse esset Deus, & non esset alius Deus, sed Deus defacto existens esset sibi subjectus. Hanc sententiam P. Arriaga *sect. 9. in fine* tandem cæteris omnibus præfert. debebat, nisi fallor, omnibus posthabere.

962. Rejicitur ergo 1. Hujusmodi Velleitates, vt notavit S. Thomas *q. 16. de malo a. 3.* non ita solent allicere intellectum, præsertim perspicacissimum, qualis est Angelicus, vt amore imaginariæ voluptatis, quæ in ejusmodi velleitate reperiretur, desereret Deum, & ab ejus amore cessaret, séque illius inimicum constitueret, quem immediatè antè ferventissimè amâsset. Certè nec in homine credo reperiri posse hujusmodi velleitatem, nisi vel indeliberatam, vel suppositâ perversissimâ voluntate, multùm jam antè sceleribus immersâ.

963. Rejicitur secundò. Quia hujusmodi velleitas non fuisset sufficiens occasio vel ansa prælij gravissimi, quod intercessit inter Angelos bonos & malos, nec etiam seductionis aliorum, & in suam sententiam traductionis. Ad quid enim inducere voluit Lucifer alios Angelos? An vt etiam vellent esse Dij? atqui, si Lucifer ne vnum quidem Deum voluit esse sibi æqualem, quomodo tam multos gloriæ suæ affectatæ æmulos tolerâsset, nedum ad hoc affectandum sollicitâsset? an vt sibi tanquam Deo essent subjecti? atqui cæteri Angeli non ignorârunt Luciferum non esse Deum: cur ergo, & cui bono habuissent velleitatem se illi subjiciendi, si esset Deus? An, vt se sibi Lucifero tanquam supremo Angelo potiùs, quàm Deo subjicerent? Verùm, si se ex superbia noluerunt vero Deo subjicere, quomodo se subjicerent Deo affectato?

964. Rejicitur 3. Quia Scriptura indicat conatum & actum absolutum, procedentem ex cognitione objecti vt possibilis. *In cælum*, inquiebat, *conscendam, super astra Dei &c. sedebo in monte testamenti; ascendam super altitudinem montium.* Hæc sanè non significant meras velleitates.

CONTROVERSIA II.

Vtrum peccatum Angelorum fuerit inordinata appetentia Beatitudinis supernaturalis.

965. FUit quorundam Sententia, Luciferum appetivisse beatitudinem habendam independenter ab vlterioribus meritis, eò quòd videret, se jam sanctificatum esse, & dignum tali beatitudine. Addunt alij, Luciferum ad hoc appetendum fuisse impulsum, quòd à Deo didicisset, Homines ad eandem beatitudinem elevandos esse: quapropter, vt saltem discrimen esset in modo acquirendi beatitudinem, desiderâsse, vt Angelis daretur sine meritis, hominibus verò non nisi per merita.

966. Nec hæc sententia satisfacit. Vel enim hoc desiderârunt Angeli habere etiam independenter à Voluntate Dei, sive, invito Deo, vel dependenter ab ejus voluntate. Non primum, quia cognoverunt hoc sibi esse impossibile. Secundum verò non fuisset per se peccatum grave.

967. Di-

967. Dixerunt aliqui, minatos eos esse Deo desertionem, nisi daret gloriam independenter ab vlterioribus meritis. Sed contra. Qualem quæso desertionem minati sunt? An minati sunt inobedientiam, vel cessationem ab Amore illius? ergo voluerunt esse obedientes & amantes, cum hac conditione, vt Gloria detur sine meritis, ergo voluerunt quidem ponere merita, sed Gloriam noluerunt habere propter merita: hoc ineptè diceretur. Superbus enim mavult habere gloriam propter merita, quàm sine meritis, quæ tamen posuerit, ne scilicet novo gratitudinis titulo obligetur?

968. Breviter. Non apparet, quâ ratione peccatum Angelorum consistere potuerit præcisè in appetitione alicujus boni, sine omni Nolitione se subjiciendi Deo. Vel enim illud bonum voluerunt consequi volente Deo, & per media licita, & hoc non fuisset peccatum: vel per media illicita, & hoc respectu Beatitudinis supernaturalis est impossibile; & hoc cognoverunt Angeli.

969. Hinc rejicienda etiam est sententia Molinæ, Præpositi, & aliorum, quòd peccatum Angelorum fuerit appetitio dominatûs in alias creaturas; eò quòd Angelus considerans naturæ suæ excellentiam, appetierit omnibus creaturis mente præditis dominari, & ab illis coli. Vel: quòd voluerint eximi ab omni imperio alterius, & sic esse similes Deo, vt opinatus est Valentia, Becanus, Hackerus, Gamachæus. Non inquam hæc sufficiunt, nisi denique deveniatur ad quandam nolitionem se subjiciendi Deo, quod est dicendum ex mente S. Augustini Concione. 2. in psalm. 70. & lib. 11. de Civit. c. 13. & S. Gregorij lib. 34. Moral. c. 14. magisque ex dicendis constabit.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Angeli peccaverint præferendo Beatitudinem naturalem supernaturali.

970. EST Sententia D. Thomæ, *q. 63. a. 3. in C. & lib. 3. contra Gent. c. 109.* quòd Lucifer appetierit indebitè esse similis Deo, quia appetijt vt finem vltimum beatitudinis id, ad quod virtute suæ naturæ poterat pervenire; avertens suum appetitum à beatitudine supernaturali, quæ est Gratia Dei. Sensus est: quòd Lucifer ex nimia æstimatione suæ propriæ & naturalis excellentiæ, noluerit se humiliare eousque, vt per opera meritoria supernaturalia contenderet consequi felicitatem supernaturalem, quam proinde ex superbia contempsit, volens contentus vivere felicitate suâ naturali, & viribus naturæ consequibili, per cognitionem objectorum naturalium.

971. Confirmari potest primò ex P. Esparza, duo observando: primum est; prædicatum maximè proprium, maximéque appetibile divinitatis esse, vt sibi se solo sufficiat, solâque suâ vi & sufficientiâ sit beata. Secundum est, non potuisse Angelum pervenire ad beatitudinem supernaturalem, nisi per magnam & eximiam demissionem ac humiliationem, tam quoad intellectum, quàm quoad Voluntatem, captivando in obsequium fidei circa mysteria difficillima: adhærendo item firmissimè promissionibus divinis obscurè propositis, & continentibus objecta maximè ardua, diligendo Deum super omnia, tanquam authorem supernaturalium.

972. Confirmari potest secundò ex P. Philippo à sanctissima Trinit. *disp. 8. dub. 5.* Quia quamvis beatitudo supernaturalis plurimùm excedat beatitudinem naturalem, si tamen compararetur bonum excellentius cum bono connaturali, superbus majorem habet propensionem ad bonum connaturale, quàm ad bonum excellentius quidem, sed non naturale, adeoque non proprium, sed quasi alienum: nam circa bonum connaturale & proprium, non habet tantam dependentiam ab alio, quantam habet circa bonum sibi indebitum: dependentiam autem abhorret superbus, & affectat independentiam.

973. Veneror sententiam ob reverentiam D. Thomæ debitam; adhuc tamen in ea defendenda difficultatem experior. Imprimis enim certum est, peccatum Angelorum fuisse, quòd vellent esse similes Deo: hoc autem quod est: *esse sibi ipsi sufficientem*, eo modo quo Angeli cognoverant id sibi esse possibile, non satis idoneè declarat hunc affectum similitudinis cum Deo. Probatur. Est quidem hoc prædicatum maximè proprium Deo, sed in hoc sensu, quòd Deus sibi sufficiat quoad felicitatem summam, incapacem incrementi, & satiativam: felicitas verò naturalis Angelorum adeo distat ab hac sufficientia, vt non nisi ineptè potuisset Lucifer dicere: *permanendo in felicitate mea naturali ero similis Deo, exaltabo solium meum &c.* vno verbo. Scriptura videtur indicare, conatum ascendendi vltra statum naturalem.

974. Præterea Angelus cognovit se gravissimè peccaturum, præferendo felicitatem naturalem supernaturali, ad quam obtinendam creatus & obligatus erat: atqui peccatum non stat cum felicitate naturali, reddit enim obnoxium pœnæ & miseriæ æternæ, & hoc evidenter cognovit Angelus: ergo non poterat Angelus conari retinere felicitatem naturalem spretâ supernaturali; quia hæc ipsa prælatio fuisset destructio felicitatis naturalis.

975. Vlte-

975. Vlteriùs, Angelus in primo creationis instanti cognoverat suam felicitatem naturalem, & non obstante hac cognitione, prætulit supernaturalem, eliciendo actum fidei & amorem Dei super omnia. Atqui voluntas Angelorum est saltem moraliter inflexibilis, non apparente novo motivo: ergo non potuit moraliter abduci à prima electione per solam cognitionem beatitudinis naturalis, sed debuit accessisse novum motivum, quod esset assignandum.

976. Respondet tacitè P. Esparza, Angelum in primo instanti non attendisse ad suam felicitatem naturalem, sed totum se occupâsse in objectis supernaturalibus per fidem & amorem. Verùm hanc responsionem non recipient Thomistæ, qui (& in specie P. Philippus à SS. Trin.) docent, & meo judicio verissimè, Angelum esse in continua sui suæque excellentiæ contemplatione comprehensiva, ita vt nec possit ab ea abstinere.

977. Contra. 2. Et suppono id, quod omnes Theologi tradunt, omnes Angelos bonos semper perseverâsse in amore Dei semel concepto, & quo se ad sanctificationem disposuerunt, vnde ad hominem sic argumentor. Si consideratio beatitudinis naturalis non poterat stare cum Amore divino, quem habebant mali Angeli in primo instanti: ergo quando se in secundo instanti applicuerunt ad considerationem beatitudinis naturalis, hoc ipso cessârunt ab amore divino; sed non potest dici, quòd hoc ipso cessâverint ab amore divino; ergo consideratio beatitudinis naturalis non excludebat occupationem in objectis supernaturalibus per fidem & amorem Dei. Minor probatur. Si Angeli considerando suam felicitatem naturalem, hoc ipso cessâssent ab amore divino, sequeretur, per hanc cessationem eos fuisse moraliter necessitatos ad peccandum; consequens nemo admittit: ergo nec antecedens admittendum est. Sequelam probo: omnes & soli illi peccâssent, qui se ad hanc considerationem felicitatis naturalis applicâssent: ergo fuissent moraliter necessitati ad peccandum. Antecedens patet: nam illi omnes & soli peccârunt, qui ab amore Dei cessârunt in secundo instanti, applicando se ad considerationem beatitudinis naturalis, incompatibilem cum amore Dei: jam verò ad hominem probo consequentiam. Quod vniformiter à magna multitudine fit, censetur fieri ex morali necessitate, vt docet P. Esparza, inferens inde, quòd in primo instanti omnes fuerint moraliter necessitati ad non peccandum: ergo si omnes & soli illi peccaverunt in tanta multitudine, qualis est malorum Angelorum, qui se ad considerandam felicitatem naturalem applicârunt, hæc consideratio censenda esset moralem necessitatem peccandi induxisse. Hoc autem est absurdum: ergo nullâ ratione dicendum est, quòd consideratio beatitudinis naturalis excluserit amorem Dei in primo instanti conceptum; alioquin vnum ex duobus dicendum esset, vel omnes malos Angelos fuisse moraliter necessitatos ad peccandum, vel aliquem ex bonis Angelis etiam ab amore Dei per considerationem felicitatis naturalis cessâsse: quod nemo concedit. Ergo à primo ad vltimum, ex morali inflexibilitate Angelorum bene intulimus, pro malis Angelis esse assignandum novum motivum, & quidem aliud quàm sit felicitas naturalis, nam hæc etiam in primo instanti perfectè cognoscebatur, nec ejus cognitio impediebat occupationem circa supernaturalia.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Angeli peccaverint, nolendo subjici Christo venturo.

978. DICO, veri similius esse, peccatum Luciferi fuisse, quòd Christo, vt homini venturo, recusaverit subjectionem, quam Deus illi præcepit. Ita jam communiter Recentiores, quò tandem etiam recurrit P. Esparza.

979. Et hæc quidem sententia faciliùs defenditur ab illis, qui docent, Christum venturum fuisse, etiamsi Adam non peccâsset, nec proinde redemptore opus fuisset: sic enim facilè percipitur, quomodo in secundo instanti fuerit Angelis propositum novum motivum humiliationis. In sententia verò contraria S. Thomæ, valdéque communi (cui non est in præsenti quæstione præjudicandum) non levem habet difficultatem. Nam peccatum Adami præsupponebat lapsum dæmonis, vtpote qui Adamum ad lapsum induxit: ergo lapsus dæmonis non potuit præsupponere venturum Christum, si hujus adventus præsupponit lapsum Adami: alioquin erit mutua præsuppositio inter lapsum Adami & Christum, nam lapsus Adami præsupponetur ad Christum venturum: Christus venturus præsupponetur ad lapsum dæmonis, & hoc mediante ad lapsum Adami.

980. Ad hanc difficultatem respondit Card. de Lugo, Deum Angelis manifestâsse Incarnationem, non absolutè & certò futuram, sed vt possibilem, dicendo v.g. se velle etiam creare homines, & elevare ad eandem supernaturalem Beatitudinem, quam Angelis præparâsset, fierique posse, vt inter illos vnus esset futurus, qui simul esset Deus & homo, caput Angelorum & hominum, & cui deberent obedire ac subjici pro tunc, quando existeret. Vt proinde se paratos ostenderent, ad eam reverentiam suo tempore præstandam, si Deus esset Incarnandus. Hanc autem reverentiam Lucifer recusavit, indignum ducens, supremum Angelum subjici naturæ toto

gradu inferiori, hoc est, humanæ. Ad hoc autem non erat necesse, vt Angelis revelaretur certò futura Incarnatio.

981. Hanc responsionem P. Esparza ait sibi displicere ex duplici capite. Primò quia est subtilitas purè voluntaria, inventa præcisè ad vitandam difficultatem, absque exemplo similium præceptorum. Secundò, quia non est necessaria hæc subtilitas, vtpote Christo venturo, etiamsi Adam vel dæmones non peccâssent.

982. Pace tanti viri, non video, cur hæc sint duo capita displicentiæ: Subtilitas purè voluntaria hoc ipso formalissimè est subtilitas non necessaria, ergo hæc non sunt duo capita displicentiæ, sed vnum formalissimè. Deinde respondeo pro Lugone; Esto, non sit necessaria hæc subtilitas illis, qui asserunt, Christum independenter à peccato Adami venturum esse, est tamen necessaria Lugoni, & pluribus contrarium tenentibus. Et sanè miratus sum, hîc à P. Esparza tam intrepidè supponi, Christum venturum fuisse Adamo non peccante, cùm tamen in libello de Incarnatione vtramque sententiam problematicè propugnaverit, solúmque dixerit, se in secundam aliquantulum magis inclinare. Non censeo, propter hanc paulò majorem inclinationem esse statim rejiciendam explicationem allatam divini præcepti, cum præjudicio sententiæ summè probabilis.

983. Quod verò addit P. Esparza, hujusmodi præceptum conditionatum esse absque exemplo, adhuc minùs intelligo: nam vtrumque Testamentum plenum est præceptis conditionatis. nec est absque exemplo, quòd Deus aliquid præceperit fieri præcisè ad explorandum paratum animum, cum decreto non permittendi effectum: sic Abrahamo præcepit, vt immolaret filium: poterat ergo similiter præcipere Angelis subjectionem, quæ nunquam esset futura ad explorandam eorum obedientiam. Sed, demus fuisse præceptum sine exemplo: an non & Adamo præceptum sine exemplo latum est, de non comedendo pomo cum alligatione voluntatum & cum irreparabili præjudicio totius posteritatis?

984. Responsio ergo Lugonis hactenus sufficere potest; an insuper alia dari possit, videbimus, acturi de Fine Incarnationis, vbi hæc ipsa objectio redibit. Nunc ergo

985. Probatur Conclusio primò non levibus Scripturæ testimonijs. Jo.8. cùm Christus intelligeret Judæos suæ vitæ insidiari, dicebat: *Vos ex Patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis perficere: ille homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit.* Vbi Christus clarè loquitur de primo peccato Luciferi, quo scilicet in veritate non stetit, dicítque illud fuisse desiderium simile desiderio Judæorum, occidendi Christum, nempe sicut Christi excellentiam, dignitatem, æstimationem, cultum & venerationem, quâ populus illum prosequebatur, ei invidebant, & supprimere nitebantur: ita Lucifer affectabat Christi suppressionem, ne supra se emineret, adeóque illi similis esset.

986. Huc etiam non obscurè facit illud Pauli ad Hebræos. 1. *Et cùm iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: & adorent eum omnes Angeli ejus.* vbi sermo est de secunda introductione Christi hominis in mundum, quæ facta est per actualem Incarnationem, & sicut tunc in effectu illum adorare jussi sunt, ita in prima introductione, hoc est, manifestatione Voluntatis talem adorationem exigentis, Angeli quoad Voluntatis suæ præparationem adoraverunt.

987. Probatur. 2. authoritate Sanctorum Patrum, quorum aliquos satis clarè exprimere nostram sententiam, fatetur Arriaga. Huic authoritati accedit revelatio, quæ refertur in vita approbata Beatæ Joannæ de Cruce *lib. 2. cap. 16.* vbi narratur, illam sanctam Virginem à suo Angelo Custode accepisse pro certo, peccatum Luciferi & aliorum fuisse, quòd non acceptaverint præceptum Dei, illis intimatum, adorandi Christum, & obsequium ei exhibendi.

988. Ratione denique suadetur: quia non potest objectum magis idoneum exercendæ vel humiliationis vel superbiæ assignari respectu Angelorum. Arduum enim vtique est, subesse illi, qui quoad Naturam inferior est, sicut est arduum subesse illi, qui quidem quoad naturam similis est, quoad alias verò dotes inferior. Fuit etiam vehementis indignationis motivum, nobiliore suâ naturâ neglectâ, humanam à Deo sibi fortassis assumendam præponi, & jam exigit paratum animum ad subjectionem, quod vtique gravem suspicionem Angelis movit, ita aliquando futurum esse.

989. Res tota breviter sic concipienda proponi potest. Decrevit Deus elevare naturam tam Angelicam quàm humanam, ad finem supernaturalem, per merita consequendum: vtque haberent merendi occasionem, decrevit vtique præceptum ponere, ad obedientiam illius exercendam, vt asserit S. Epiphanius *hæresi 64. in illi, quæ ex Proclo & Methodio refert.* in quem finem Scientia Media ostendit, quibusnam præceptis tum homines tum Angeli essent obtemperaturi; inter quæ fuit præceptum jam explicatum respectu Angelorum. Vlteriùs vidit Deus per eandem Scientiam Mediam, quòd, si Angeli peccarent, nolendo obtemperare, illud peccatum foret occasio lapsûs Adami, si huic præceptum poneretur non comedendi fructum.

Quia ergo per scientiam simplicis intelligentiæ jam priùs cognovit Deus, quòd peccatum præbeat

præbeat ex se occasionem & motivum, seu causam finalem mittendi Christum redemptorem: in hoc objecto Deus sibi complacens, tanquam in motivo removente prohibens, decrevit Angelis ponere hujusmodi præceptum subjectionis affectivæ.

CONTROVERSIA V.

Quomodo Dæmones ab igne torqueantur.

990. Celebris est sententia, Dæmones torqueri ab igne per alligationem localem ad ignem infernalem, à quo se liberare non possunt, tameti maximè vellent. Ita satis clarè D. Thomas *q. 64. a. 4. ad. 3.* ejusdem sententiæ est Abulensis *in c. 25. Matth.* & teste Petavio, consentiunt ferè Scholastici.

991. Suadetur hæc sententia imprimis ostendendo, quòd hujusmodi alligatio non possit non esse molestissima Dæmonibus. Nam, vt post alios observant Comptonus, Esparza, Philippus à SS. Trin. hujusmodi alligatio vim infert libertati Angelorum, & virtuti sese absolvendi à quocunque corpore, & se transferendi quo libuerit. Quia verò defacto multi dæmones non sunt igni infernali alligati, dicuntur tamen ab eo cruciari, quatenus sciunt se illi æternùm alligandos esse. Accedit, quòd alligentur igni in loco infimo, cùm priùs affectâssent locum supremum: item quòd alligentur illi instrumento, quo puniuntur etiam homines, & quidem à Deo æternùm reprobati, quæ apprehensio est eorum superbiæ valde adversa.

992. Suadetur. 2. à P. Esparza, ostendendo, quòd hæc pœna sit præ alijs conveniens ex natura rei & proportionata peccato Angelorum. Peccatis hominum, inquit, & Angelorum est communis aversio à Deo, & contemptus donorum spiritualium, vnde vtrique similiter privantur visione Dei, donisque omnibus supernaturalibus. Sed quoad abusum rerum corporalium est magnum discrimen inter spiritum humanum & Angelicum. Quia spiritus humanus vnitur corpori vnione per se, eóque delectatur rebus corporalibus, earúmque actione & passione afficitur intrinsecè. At Angelus vnitur corpori vnione tantùm aggregativâ in ordine ad locum, propterea que non afficitur intrinsecè actione & passione corporalium delectabilium, totúsque abusus peccaminosus circa illa consistit in actione, quâ illis dominatur ad fines suos pravos. Hac igitur de causa oportuit, vt homines paterentur in inferno ab igne aliisque agentibus materialibus, per qualitates ab eis productas, atque inhærentes physicè hominibus, eisdémque molestas & nocivas. At respectu dæmonum solùm oportuit, vt vis eorum dominativa supra corpora, quoad motum localem, converteretur in servitutem per alligationem ad corpus nocivum respectu hominis, ideoque infamativum seu dehonestativum respectu dæmonum. Hæc ille.

993. Plura sunt, quæ in hac sententia difficultatem faciunt. Imprimis enim sensus fidelium est, acerbitatem pœnæ quæ animabus dæmonibúsque infertur, tantò majorem esse illâ locali alligatione ad ignem, quantùm excederet continua corporalis adustio carcerem quemcunque quantumvis angustissimum & obscurissimum. Sanè antiqui Patres fuerunt etiam limbo alligati, neque tamen ideo aliquam pœnam sensûs passi esse dicuntur.

Secundò, longè aliud videntur indicare illæ divitis epulonis querelæ de tortura ignis, & preces, quibus petijt vel vnâ guttâ leniri tormentum: nunquid aliud non petijt, quàm ad momentum ab illo igne absolvi, vt pauxillum extra illum spatiari posset (hæc enim erit vna guttula) ne tantam infamiam pateretur? quis vnquam ita concepit?

994. Tertiò vrgetur hæc sententia ex animabus purgatorio detentis: quarum alligatio ad ignem non potest illis esse molesta propter earum superbiam aut inordinatum appetitum evagandi, nec propter infamiam, quam ex illa alligatione patiuntur, nec propterea, quòd sint igni æternùm alligandi. Sanè in his animabus earúmque tortura ab igne proveniente, non videntur vllo modo procedere ea, quæ in favorem relatæ sententiæ adducta sunt, quæ pluribus adhuc impugnari possent.

995. Est ergo altera sententia, quæ docet, ignem elevari à Deo (seu physicè, seu moraliter) ad producendam aliquam qualitatem spiritualem in Angelo, non minùs illi contrariam & molestam, quàm sit calor corpori sensitivo. Ita Suarez, Arriaga, Derkennius & alij multi. Dixi. *vel physicè, vel moraliter.* Physicè quidem in sententia admittente potentiam obedientialem; moraliter autem, in sententia eam negante, (vt tenet Derkennius) quatenus nimirum illa qualitas producitur intuitu ignis physicè torquentis corpora damnatorum, & propter similitudinem doloris, qui causatur ab illa qualitate & à calore.

996. Objicitur. Non videntur esse possibiles in Angelo aliæ qualitates quàm vitales, nec dolor eorum videtur posse esse aliud quàm actus vitalis: in Angelo autem non datur alius actus vitalis, quàm cognitio & volitio. R. Dolorem debere quidem esse actum vitalem, & quandam cognitionem experimentalem objecti præsentis, & valde contrarij seu dissoni naturæ; attamen Angelum esse capacem qualitatum non vitalium, sicut Anima rationalis est capax Characteris spiri-

tualis. Porrò ſicut ſenſationes non affligunt animam quatenus recipiuntur in corpore, ſed quatenus recipiuntur in anima, licet verſentur circa objectum non vitale, & ſenſationes ſunt quædam experimentalis cognitio, ita qualitas illa ſpiritualis cauſſabit in Angelo apprehenſionem doloriferam. Neque hoc videtur difficilius captu, quàm quomodo anima affligatur ſenſationibus materialibus receptis in anima tanquam ſubjecto inadæquato. Quodſi hæc omnia adhuc difficilia captu ſunt, acquieſcamus cum S. Auguſtino, credentes Dæmones ab igne torqueri veris quidem, ſed miris, hoc eſt nobis incognitis, modis.

CONTROVERSIA VI.

Quâ ratione Lucifer habeat ſibi cæteros dæmones ſubjectos.

997. INter dæmones vnum eſſe Principem cæterorum, cui ſe in prima adverſus Deum rebellione ſubjecerunt, colligitur ex S. Scriptura. Lucæ. 11. *Si Sathanas in ſe diviſus eſt, quomodo ſtabit regnum ejus?* Matth. 24. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus.* Jo. 12. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.*

998. Objicitur. Si Lucifer eſſet cæterorum Princeps, vel hoc eſſet ex natura rei propter Naturam perfectiorem, vel ex ordinatione Dei, vel ex ſpontanea electione cæterorum. Nihil horum videtur dici poſſe. Non primum. Nam perfectior natura Luciferi non neceſſitat cæteros ad illi parendum: ſi enim Deo infinitè perfecto reſiſtere potuerunt, quidni Lucifero? Non ſecundum dici poteſt. Decebat enim Deum, conſtituere Principem Reipublicæ rebellis, & vnicè hoc agentis, vt alios etiam ad rebellandum inducat, quò tendunt omnia Luciferi imperia. Nec denique tertium dici poteſt. Electio enim non inducens obligationem in conſcientia, non conſtituit ſuperiorem: ſed electio dæmonum nullam poterat in illis inducere obligationem parendi Lucifero, quia nemo poteſt obligari ad peccandum ex imperio alterius: ergo eorum electio non poterat conſtituere ſuperiorem.

Reſpondetur, Principatum Luciferi non fundari in aliqua obligatione Theologica, vt benè probatum eſt, ſed in ſpontanea executione eorum, quæ Lucifer, tanquam ſapientior, ordinaverit: cui libenter parent cæteri. Nam, vt benè obſervat Derkennius, licet omnes dæmones ſint ſuperbiſſimi, & ſeſe invicem oderint, magis tamen oderunt homines, Chriſtum, & Deum, & ideo vt his malè faciant quantùm poſſunt, malunt Luciferum audire, quàm ei reſiſtere, cognoſcentes, quòd hæc voluntatis ſuæ cum Lucifero conformatio maximè conductura ſit ad promovendum bellum contra Deum, Criſtum, & Hominem ſuſceptum.

FINIS PRIMI LIBRI.

CON-

(IHS) (MRA)

CONTROVERSIARVM THEOLOGICARVM

LIBER II.

DE ACTIBVS HVMANIS IN GENERE, PECCATIS, ET GRATIA.

TRACTATUS I.

DE ACTIBVS HVMANIS IN GENERE.

CAPVT PRIMVM.

DE BEATITVDINE, QVÆ EST FINIS VLTIMVS ACTVVM HVMANORVM.

1. FInis vltimus cujuscunque voluntatis creatæ, dupliciter accipi potest. Primò pro ratione Boni in genere. Secundò pro aliquo certo Bonorum genere seu specie. Ratio prioris acceptionis est, quia illud dicitur esse Finis Voluntatis, quod voluntas appetit & prosequitur: hoc autem est Bonum in genere, adeo, vt quotiescunque voluntati proponitur aliquod bonum, sine admixtione vllius mali, voluntas necessitetur ad illud amandum, non minùs quàm intellectus necessitatur ad assentiendum primis principijs rectè apprehensis. Ratio secundæ acceptionis est, quia finis dicitur illud, in quo voluntas quiescit: cùm autem Voluntas sit libera, potest liberè vnum genus bonorum determinatum cæteris omnibus incompossibilibus præferre, sibique constituere centrum amoris sui.

2. Priore sensu dicitur nostra voluntas esse à natura determinata ad suum finem. Sicut enim lapis dicitur à Natura determinatus ad hoc, vt tendat, quantùm potest, versùs centrum terræ, ita Voluntas fertur in bonum sibi propositum. Posteriore sensu, qui proprius est hujus loci, dicitur Deus vel Natura, non quidem nos determinâsse, sed ordinâsse ad certum finem, quatenus obligamur ad eum procurandum.

3. Porrò Vltimus finis in hac secunda acceptione est Beatitudo seu Felicitas. Est autem felicitas alia increata, alia creata. Increata felicitas continet eminenter cumulum omnium bonorum, & possidetur à solo Deo. Creata felicitas duplex considerari potest. Prima, consistit in statu simpliciter bono, esto non careat quibusdam etiam defectibus & molestijs: Dicitur tamen simpliciter bonus status, quia qui illum obtinet, contentus est, quantùm ipsius conditio patitur. Secunda est, quæ absolutè satiat, & omnem anxietatem, sollicitudinem, aut periculum excludit, quamvis suscipiat magis & minùs, & hanc possident beati in Cœlo, & est felicitas supernaturalis, ad quam homo in statu elevationis ordinatur.

4. Verùm neque in ſtatu puræ naturæ, nec in ſtatu elevationis ita homo ordinatur ad beatitudinem ſtatui proportionatam, vt ſtatim ac naſcitur, eam poſſideat, ſed potiùs vt eam adultus ſuis actibus conſequatur, nec niſi ſuâ culpâ careat. Hi actus vocantur *Actus Humani* ſeu morales, de quibus inſtituitur præſens tractatio.

5. Cùm igitur Actus humani ita ſint cum hominis felicitate connexi, vt nullus eorum ſit, qui non aliquo modo vel adducat ad felicitatem, vel ab eadem abducat, aut remoram injiciat: & econtra nemo felicitate gaudere, aut eâ privari poſſit, niſi propter actus morales, ideo ſit

CONTROVERSIA I.

Vtrum argumentis moralibus, ex ipſa humanorum actuum natura petitis, probari poſsit, hominem ex natura ſua ordinari ad felicitatem æternam.

6. DIcendum eſt, contra antiquos Philoſophos, conſtituentes felicitatem hominis in aliquo bono temporaneo hujus vitæ, dicendùm, inquam, eſt, animam rationalem ex natura ſua eſſe ordinatam ad felicitatem æternam; idque deduci poſſe ex ipſis actibus humanis, & per conſequens ex ijsdem actibus probari animæ immortalitatem.

7. Probatur ergo primò à poſteriori, & ex inconvenienti. Si homo non eſſet ordinatus ad felicitatem poſt hanc vitam conſequendam, ſequeretur, Naturam habere poteſtatem obligandi hominem ad quosdam actus virtutis, quos tamen Natura non poſſet condignè præmiare: conſequens videtur ex terminis inconveniens; & declaratur inconvenientia. Præmium condignum debet eſſe tantæ bonitatis, vt præponderet illi bono, quod per actum virtutis eſt relinquendum: debet enim eſſe aptum ad alliciendum: atqui ſi non eſſet majus bonum ſperabile in præmio, præmium non alliceret ſufficienter ad bonum oppoſitum relinquendum, vt patet: Eſt autem abſurdum, Naturam obligare ad actum virtutis, ſi non poſſit ſufficienter allicere ad illum, ſicque probabilem ſpem facere actûs obtinendi: ergo pariter abſurdum eſt, Naturam obligare ad actum virtutis, quem non poſſit condignè præmiare.

8. Sequela verò etiam probatur. Natura obligat ad defendendam patriam, ejúsque bonum procurandum, etiam cum vitæ jactura in certis caſibus: Item, obligat ad ſervandam continentiam, etiam cum jactura vitæ, in caſu, quo non poſſet licitâ corruptione remedium adhiberi: atqui hos tam arduos atque heroicos actus, non poſſet Natura condignè præmiare, ſi anima hominis in morte periret, nec poſſet conſequi majus bonum quàm eſt vita temporanea: ergo ex natura rei debet homo habere poſt hanc vitam paratum præmium alicujus majoris felicitatis, quàmſque eſt conſequibilis in hac vita.

9. Probatur. 2. Repugnat aliquam creaturam à Deo, vt authore naturæ, amari amore benevolentiæ, quin eodem amore ordinetur ad poſſidendum bonum æternum: ſed homo, quà talis, hoc eſt, quà capax honeſtatis & inhoneſtatis, etiam in ſtatu puræ naturæ, fuiſſet amatus amore benevolentiæ, quatenus videlicet cætera omnia produxiſſet Deus amore hominis, qui fuiſſet finis *CVI*, eo modo quo ſuo loco explicabitur: ergo ex natura rei fuiſſet ordinatus ad poſſidendum bonum æternum. Minor eſt communis omnium. Major probatur. Omnis Amor ſincerus & perfectus benevolentiæ eſt ſtabilis & perpetuus, quantùm eſt in poteſtate amantis, ita vt non ceſſet niſi ex culpa amati; ſed omnis amor benevolentiæ ordinat amatum ad bonum poſſidendum: Ergo ſi eſt in poteſtate amantis, ordinat ad bonum poſſidendum in æternùm: atqui eſt in poteſtate Dei, vt authoris naturæ, ordinare creaturam intellectualem ad bonum æternum, & ejus amor eſt ſincerus & perfectus: ergo repugnat divinæ perfectioni, quòd amaverit hominem amore benevolentiæ, & non ordinaverit ad bonum æternum.

10. DICES. Natura non produxit cætera omnia amore Petri determinatè ſumpti, ſed amore totius ſpeciei humanæ, & ideo non poteſt argui amor benevolentiæ niſi erga totam ſpeciem: ad hunc autem amorem ſufficeret, ſi ſpecies ſemper conſervaretur, etiamſi ſingula individua per mortem interirent, etiam quoad animam: ergo hoc argumento non probatur immortalitas animarum. R. Amorem benevolentiæ non abſtrahere ab individuis, quia amor benevolentiæ eſt amicitia inchoata; amicitia autem fertur in individuum quà tale.

11. Probatur Concluſio. 3. Omne quod eſt merè temporaneum, poteſt ſine imprudentia contemni: atqui Virtus cum ſuo præmio non poteſt ſine imprudentia contemni: ergo virtus cum ſuo præmio non eſt aliquid merè temporaneum. Major probatur ex verbis Chriſti: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, nec amplius habent quid faciant.* Ratio eſt, quia vt bene obſervat Card. Pallavicin. omne temporale, quoad tempus illud pro quo eſt bonum vel malum, ſe habet vt inſtans comparatum cum illo tempore, pro quo non eſt bonum vel malum: vnde non habet ſimpliciter rationem boni vel mali, ſed tantùm ſecundùm quid. Minor verò videtur ex terminis clara: ſi enim Natura reliquiſſet Virtutem cum ſuo præmio contemptibilem ſine imprudentia, effeciſſet, vt quò eſt virtus magis ardua, ideoque cæteris paribus, præſtantior, eò eſſet magis obnoxia contemptui: communiter enim non eſſet connexa cum bono, quo compenſaretur illud malum quod afferret. Videmus namque, quòd ſceleratí commu-

communiter non priventur bonis temporaneis ob sua scelera; ergo quò Virtus esset magis arduа, eò plus haberet de malo absterrente; nullum autem haberet motivum specialiter, & cum debita efficacia ac proportione alliciens: ergo communiter contemneretur: ergo cessaret vtilitas obligationis ad illam, vtpote nociva, hoc est, occasio plerumque certa peccatorum multiplicandorum. Debuit ergo Natura virtuti providere præmium excedens omnia illa bona, quæ scelerati etiam in hac vita consequi possunt, & plerumque præ virtuosis consequuntur: ergo debuit esse bonum quoddam post hanc vitam, & quidem bonum æternum; tum quia solum bonum æternum non est contemptibile prudenter; tum quia, si semel admittitur, animam post hanc vitam aliquandiu perseverare, ineptè negatur ejus immortalitas, vt ex dictis de Angelorum Immortalitate patet.

CONTROVERSIA II.

Virum DEVS sit bonum perfectè Satiativum Substantiæ Intellectivæ creatæ, & quomodo hoc stet cum inæqualitate Beatitudinis.

11. PRætermissis illis, quæ Philosophi morales disputant de bonis creatis, an possint habere rationem vltimi finis satiativi, brevissimè potest generalis ratio reddi, cur non sit possibilis felicitas naturalis perfecta & plenè satiativa; supponendo, quòd felicitas debeat consistere, saltem inadæquatè, in Intellectione tanquam operatione perfectissima. Omnis res creata est essentialiter effectus alicujus Causæ nobilioris, nempe primæ: ergo quamdiu hæc non cognoscitur ad satietatem, nunquam est satiatus intellectus, semper appetens scire causam rei. Non satiat autem cognitio abstractiva Causæ primæ, quæ generatur per species alienas, quarum beneficio cognoscimus in ipsis creaturis dependentiam à prima causa: hæc enim cognitio non est exclusiva summæ miseriæ, vt patet in damnatis.

13. Restat ergo, felicitatem perfectam haberi non posse, nisi per Visionem Dei, tanquam objecti infiniti, eo modo, quo deinceps declarabitur.

Objicitur. Beatitudo, quæ habetur per Visionem Dei, suscipit magis & minùs, sive inæqualitatem: nam pro diversitate meritorum alius alio beatior est, servatâ nimirum proportione inter meritum & præmium: sed hæc inæqualitas beatitudinis arguit in Beato capacitatem & materiam tristitiæ & afflictionis: ergo nulla est possibilis beatitudo tam perfecta, quæ sit incompossibilis cum tristitia. Minor probatur. Inæqualitas enim Beatitudinis includit carentiam majoris beatitudinis, & quidem talis augmenti, propter quod acquirendum prudentissimè quivis anxius esse deberet in via, ne illo careat suâ culpâ, quod si impeditum fuit (vt in multis beatis impeditum est) vtique erit materia tristitiæ: ergo saltem non omnis Visio Dei erit satiativa: vnde facilè poterit argumentum promoveri ad omnem possibilem Dei visionem, quamvis id necesse non sit, vt objectio vim sufficientem habeat, cùm omnis Visio Dei dicenda sit esse satiativa.

14. Ad hanc Objectionem variæ sunt excogitatæ responsiones, quæ non exhauriunt difficultatem; cujusmodi est illa, quæ inæqualitatem beatitudinis comparat cum inæqualitate vestium, juxta inæqualitatem corporum vestiendorum; vnde (dicunt) sicut, qui est minoris staturæ, non appetit vestem majorem sibi improportionatam, ita qui inferioris meriti est, non appetit Visionem sibi improportionatam. Quasi verò, si major vestis esset in se majus bonum, non posset quis tristari, quòd suâ culpâ non crevisset in virum perfectum, vt sibi quoque vestis major conveniret. His ergo prætermissis

15. Cardinalis Pallavicinus *q. 2. a. 9. n. 4.* respondet objectioni: beatos omnes, quantumvis dispares, esse tamen forte suâ contentos, quia ille est contentus, qui habet, quidquid vult vehementer & primariò. quando enim habemus bona præcipua amata, nihil sollicitat absentia alicujus boni amati minimo amore in comparatione illorum. Atqui bonum præcipuè amatum ab omnibus beatis est, quòd Deus ipse sit felix, & omnes vident eum esse infinitè felicem: quare in hac parte non habent, quod desiderent. Quamvis autem ipsi sint inæqualiter felices, amor tamen, quem habent ad felicitatem propriam, respectu amoris, quem habent ad felicitatem divinam, obtunditur, sicut radius candelæ ad radium solis. Quocirca per illam inæqualitatem felicitatis propriæ non constituitur aliqua inæqualitas considerabilis in ordine ad explementum votorum, & consequenter in ordine ad id, per quod redduntur contenti. Hæc ille.

16. Pro meliori intelligentia & efficacia solutionis, observandum est primò; posse etiam circa bonum creatum existere tam vehemens gaudium, vt ex natura rei sit impeditivum doloris aut tristitiæ de aliquo malo vel carentia alicujus boni possibilis, quæ tamen tristitia suboriretur; si abesset illud vehemens gaudium: hoc ipsum autem vehemens gaudium de magno bono non excluderet gaudium proportionatum de quocunque bono minore, quod oriretur, si illud vehemens gaudium abesset. Ratio disparitatis est; quia gaudium de vno bono non est contrarium gaudio de alio bono compossibili; & ideo conducit potiùs ad eliciendum faciliùs alterum gaudium: At verò gaudium & tristitia sunt affectus ex modo tendendi valde contrarij, & ideo vehementia vnius potest alterum omnino impedire. Declaratur in exemplo, simul & ab experientia.

Quando

Quando Patriarchæ Jacobo fuit à filijs ex Ægypto redeuntibus nuntiatum, filium ejus Josephum adhuc vivere, & dominari in tota Ægypto, essèque Regi proximum, gaudium Jacobi procul dubio tam vehemens fuit, vt non admisisset vllam doloriferam tristitiam de malo valde exiguo tunc eveniente, v. g. si ovicula crus fregisset.

17. Ratio à priori est, quia malum comparativè parvum potest fieri æstimabile & afflictivum per solam absentiam maximi boni: ergo præsentia maximi boni tollit æstimabilitatem parvi mali. antecedens declaratur in allato exemplo. Fractio cruris vnius oviculæ esset malum afflictivum hominis pauperis, non habentis, nisi vnam aut alteram oviculam, & omni alio solatio destituti, licet non fuerit æstimabile malum Jacobo abundanti & gaudijs affluenti. Sic dives epulo vnicam aquæ guttam maximi fecit constitutus in tormentis, & ejus carentia vehementer afflixit, etsi nihili eam fecisset constitutus in luxu prioris vitæ.

18. Observandum est. 2. Omnes beatos videre Deum secundùm omnes perfectiones primarias, & in ratione Boni infiniti, & hoc sensu omnes esse æquales in beatitudine essentiali & quoad substantiam, & esse tantùm inæquales in beatitudine accidentali, quatenus vnus videt plures perfectiones seu attributa secundaria, hoc est, quatenus in Deo, vt in medio cognito, discernit plures respectus ad plures creaturas. Porrò hujusmodi augmentum majoris intensionis seu extensionis, non est simile augmento rei materialis per partes æquè æstimabiles secundùm se seorsim, prout est additio vnius aurei ad alios aureos, quia vnus aureus secundùm se est æquè æstimabilis ac alter, nec vnus est ex essentia sua additio ad alterum, sed potest seorsim consistere. Itaque augmentum beatitudinis accidentale est additio ex eo genere additionum, quæ ex essentia sua habent æstimabilitatem præcipuam ab eo, cui superadduntur, vt benè observavit P. Esparza *q.* 5. *a.* 3. Excessus ergo gaudij accidentalis habet suam æstimabilitatem præcipuam à gaudio substantiali, quod consistit in Visione Dei secundùm attributa primaria.

19. Observandum. 3. Beatum non cognoscere quidditativè gradus illos beatitudinis, quibus ipse caret, & quos habere potuisset, sunt enim infiniti; vnde tam est impossibile, hos omnes gradus quidditativè cognosci, quàm est impossibile Deum comprehendi à creatura: cognoscit ergo tantùm abstractivè; qui cognoscendi modus non est tam idoneus ad causandum dolorem de absentia boni, sicut est cognitio quidditativa, vt manifestum est. Nunc ergo

Dicendum est, Beatos ideo non posse tristari, inquietari, & angi molestè ob carentiam majoris beatitudinis, quia vis motiva cognitionis abstractivæ de illo gaudio accidentali absente penitus reprimitur à vehementia gaudij de bono infinito possesso; cui gaudio si comparetur illud additamentum, quod ex visione plurium creaturarum superaddi posse beatitudini essentiali beatus abstractivè cognoscit, apparet gaudium exiguum, & per consequens, ejus carentia apparet malum exiguum, non sufficiens ad inducendam molestiam tristitiæ.

CONTROVERSIA III.

In quonam Actu consistat Beatitudo formalis.

20. Sicut Veritas alia dicitur objectiva, alia formalis, ita Beatitudo aliquando sumitur pro objecto Visionis Dei, amorisque consequentis, vocatúrque *Beatitudo Objectiva*, & est ipse Deus, aliquando sumitur pro ipsa Visione vel amore, quibus videlicet efficimur possessores Beatitudinis objectivæ, & hæc vocatur *Beatitudo Formalis*, seu possessio Beatitudinis.

Controversia est, an Beatitudo formalis consistat in visione Dei, an in amore beatifico consequente. Pro resolutione

21. Notandum est primò, quæstionem hanc quoad præcipuum punctum esse de modo loquendi, vt in progressu patebit: in re enim convenire omnes debent, nempe primum actum & velut originem cæterorum in beatis esse Visionem Dei, & ad hanc sequi amorem, habentem pro fine CVI ipsum Deum; bona verò intrinseca Deo esse finem *cujus gratiâ*: sequi item gaudium quoddam reflexum de ipsa visione Dei, quod vocari solet à multis *Fruitio beatitudinis*: & quamvis hoc reflexum gaudium aliqui voluerint etiam esse de essentia beatitudinis formalis, rectiùs tamen excluditur cum S. Thoma, quia tale gaudium supponit jam possessam beatitudinem objectivam, nam de hac possessione gaudet beatus. Est ergo tota lis circa priores duos actus, cuinam ex illis ratio *Possessionis* conveniat; quæ lis vtique tandem pendet ex acceptione & significatione hujus vocis, in qua, si semel Authores convenirent, facilè statueretur, in quonam actu consisteret *Possessio*. Si ergo hæc vox *Possessio* diversos sensus recipiat, fieri vtique potest, vt in vno sensu Visioni, in alio Amori conveniat. Pro quo vlteriùs

22. Notandum. 2. Possessionem hoc loco non accipi in sensu Juridico, in quo quis potest habere possessionem, & tamen carere dominio rei possessæ, & econtra potest esse dominus, & tamen carere possessione; sed accipi potiùs in sensu physico & intentionali, pro tali apprehensione objecti, vi cujus bonitas objecti nobis quasi appropriatur, & fit nostra. Potest autem hujusmodi appropriatio distingui in radicalem & formalem. Appropriatio radicalis erit illa cognitio objecti, quæ indispensabiliter post se trahat amorem objecti, & hujusmodi est Visio Dei: amor verò Dei erit appropriatio formalis, quia per ipsum amorem formaliter fiunt bona amati bona amantis, vt deinceps declarabitur. Sicut ergo apud

Jure

Jure consultos vox *Possessio*, est æquivoca, & aliquando sumitur non pro ipsa actuali detentione rei, sed pro Jure detinendi & insistendi; aliquando verò pro ipsa actuali detentione rei; ita potest apud Theologos esse æquivoca vox *Possessio*, & aliquando sumi pro appropriatione radicali, adeóque pro ipsa Visione Dei, aliquando pro appropriatione formali, scilicet, ipso amore amicitiæ. Aliud exemplum potest esse in voce *Matrimonium*, seu *Conjugium*, quæ aliquando sumitur pro ipso actuali contractu mutuóque consensu, aliquando pro obligatione subsequente & perpetuò durante, seu pro indissolubilitate prioris consensûs.

23. Notandum 3. quòd Logicè rem considerando, Beatitudo objectiva sit pars essentialis hujus concreti: *Beatus*: Immò est forma denominans, prout rectè contra Vasquez tradit Suarez, quamvis id non declaret sufficienter: sed explicatis terminis res ipsa clara videtur. Sicut enim Albedo est forma denominans *Album*, sed non nisi mediante vnione, ita finis vltimus, quem quærimus, dum cupimus esse beati & felices, est illud bonum, à quo possesso denominamur *Beati & felices*. v. g. qui suam felicitatem in honoribus quærit, honor erit forma denominans illam beatum: atqui Deus est noster finis vltimus, nam, vt omnes loquuntur, noster finis vltimus est bonum increatum: ergo Deus est nostra felicitas: ergo actus nostri, per quos Deum vt finem possidemus, non sunt adæquata forma denominans *Beatum*, sed sunt vnio & moralis possessio boni beantis. Hinc rectè docuit noster Tannerus cum pluribus alijs, quòd si per impossibile Deus non esset talis, qualis à Beato esse videtur, & amatur, quòd, inquam, tunc visio & amor non foret sufficiens forma constituens beatum propriè dictum. Nam licèt tunc illa visio & amor non minùs delectarent, quàm delectant modò, hoc tamen non sufficit ad veram denominationem *Beati*; quia hæc delectatio non est finis vltimus & vt *Quod*, sed vt *Quo*, prout vocat S. Thomas.

24. Ratio à priori est, quia ille solus est beatus, teste S. Augustino, ab omnibus recepto, qui habet, quod vult, & nihil mali vult, seu, quod idem sonat: Beatus ille solus est, qui omnia, quæ vult, habet, nec aliquid vult, quod non decet, vt loquitur in Enchiridio: atqui in casu hypothesis amans non haberet, quod vellet; vellet enim habere Deum verum, & non imaginarium: sed de hac hypothesi, quæ vix potest vtilem sensum habere, plura non addo.

25. Notandum 4. Cùm Beatitudo nostra consistat in possessione Boni infiniti, debet consistere in tali actu, vi cujus in æstimatione nostrâ bona Dei intrinseca, & quæ comparatione nostri sunt bona aliena, ita fiant bona nostra, vt cum tali possessione non possit consistere vllum anxium desiderium de alio majore bono possidendo, alioquin non possideremus bonum infinitum quà tale. Pro quo

26. Notandum 5. Bona aliena, etiam illa, quæ physicè & realiter non possunt fieri nostra, posse tamen fieri nostra æstimativè, per amorem amicitiæ, qui est quædam metaphorica identificatio amantis cum amato: per hunc ergo amorem, quo amamus amicum propter bona jam in ipso reperta, & quæ illi gratulamur, atque de ijs gaudemus, hæc ipsa bona fiunt bona nostra, quia amando amicum vt finem *CVI*, transmutamur affectivè & metaphoricè in illum, & mediante hac conjunctione appropriamus nobis ejus bona, gaudendo de illis perinde acsi physicè essent nostra bona. Quo sensu Aristoteles 9. *Eth.* c. 4. dixit, amicitiam aliud non esse, quàm amare alios eo genere amoris, quem naturaliter habemus erga nos ipsos: quasi diceret, per amicitiam nos ita satiari, & delectari bonis amici, perinde acsi realiter nostra essent.

27. Hocipsum satis confirmat communis hominum sensus, receptis adagijs expressus: *Amicorum omnia communia. Amicus alter ego: Animæ dimidium meæ.* Vnde S. Augustinus *lib.* 10. *de Trin. c.* 4. & cum eo S. Thomas 3. *contra Gent. c.* 116. asserunt, amorem Dei esse perfectam vnionem ad ipsum; id autem, quod nobis vnitur, fit nostrum. Adhuc elegantiùs hoc expressit S. Dionysius, dicens, *quod amor transformet amantem in amatum*, quasi affectivè identificando cum illo.

28. Notandum 6. Cum Card. Pallavicino, discrimen inter Amorem, quo gaudemus de bonis proprijs, habendo nos ipsos pro fine *CVI*, & inter amorem amicitiæ, quo amamus amicum propter bona ipsius. Prior amor non est formalis appropriatio illorum bonorum, de quibus gaudemus, quia supponit illa jam antecedenter appropriata nobis & possessa, gaudemus enim, quòd illa habeamus, & per illa boni simus: at verò Amor Amicitiæ, quo amamus alium propter bona in ipso reperta, supponit quidem illa bona jam appropriata amico, sed non supponit appropriata formaliter nobis: nam cognitio illorum bonorum, quam solùm supponit amor, non est formalis appropriatio illorum bonorum sub ratione *Boni*, sed solùm sub ratione *Veri*, quia non transformat nos metaphoricè in amicum: multos enim cognoscimus esse bonos, nec tamen illos amamus vt amicos, nec bona illorum fiunt bona nostra.

29. Notandum 7. Quando quæritur in præsenti, an in sola visione Dei, vel in solo amore Dei consistat Beatitudo formalis, seu Possessio beatitudinis objectivæ, *ly solà* esse vocem æquivocam, habentem duplicem sensum valde diversum: primus est, an soli Visioni, & nulli alteri actui conveniat ratio Beatitudinis formalis: alter sensus est, an Visioni secundùm se sumptæ, & prout contradistinctæ ab amore, competat hoc prædicatum: *esse Beatitudinem formalem*: quidquid sit, an etiam amori convenire possit; sicut, ex: gr: quando duobus committitur Jurisdi-

ctio in solidum, tunc de Petro potest dici: *Petrus solus potest cognoscere de caussa*: hoc est, consideratus sine Paulo: tametsi etiam Paulus possit solus Jus dicere. His observatis non erit difficile, Authores in hoc puncto dissentientes conciliare.

30. Prima sententia est, Beatitudinem formalem in sola Visione consistere, & nullo modo in Amore. Ita Thomistæ, & communiter alij, tribuentes eam S. Thomæ, quem tamen Card. Pallav. *q. 2. a. 7. à n. 4.* subtiliter explicare conatur pro tertia sententia.

Secunda Sententia constituit in solo amore amicitiæ, excludendo Visionem, tanquam partem constitutivam. Ita Scotus cum suis.

Tertia Sententia est, Beatitudinem formalem vtrumque actum formaliter & ex æquo includere. Ita Suarez, Pallav. Comptonus.

Existimo, inquam, has opiniones conciliari posse, si ostendam, pro diversa acceptione Possessionis jam in sola visione, jam in solo amore, jam in vtroque simul sumpto, consistere Possessionem beatitudinis objectivæ, ita vt omnes illæ acceptiones sint legitimæ & vsitatæ.

31. DICO itaque primò. Intelligendo per *Possessionem Beatitudinis objectivæ* illum actum, qui ita conjungit intentionaliter nobis Beatitudinem objectivam, nempe DEVM, vt sit essentialiter ac primò exclusivus omnis anxietatis & sollicitudinis, & sic saltem radicaliter satiativus, hoc, inquam, sensu sola Visio Dei est beatitudo formalis, & non amor beatificus; & in hoc sensu est vera prima sententia. Duo mihi probanda sunt. Primum, quòd Visioni beatæ ea omnia conveniant, quæ posita sunt. Secundum: quòd hæc *possessionis* acceptio, sit vsitata. Primum facilè probatur, observando quòd Visio beata explicitissimè advertat, Deum esse bonum necessitans ad sui amorem, & nullum adesse illius amoris impedimentum, & tam Visionem quàm amorem duraturos æternùm. Hoc ipso enim excluditur per visionem Dei omnis anxietas: quomodo enim possum esse sollicitus pro aliqua re, quam video me in hoc instanti infallibiliter habere, quamvis pro posteriori naturæ? Porrò Visio est primus actus Beatorum: ergo nulli alteri convenit hoc prædicatum: *esse primò exclusivum omnis anxietatis*.

32. Probo jàm secundam partem authoritate Scripturæ S. quæ sæpe beatitudinem formalem tribuit Visioni: sed non potuit tribuere in alio sensu, quàm assignato: ergo sensus ille est vsitatus & legitimus. Jo: 17. dicitur. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti JESVM CHRISTVM.* Verùm, quia hic locus à multis intelligitur de cognitione fidei meritoria in hac vita, ideo meliùs probatur ex 1. Jo. 3. *Scimus, quoniam, cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.* vbi per similitudinem cum Deo, intelligitur ejus possessiò. Matth. 18. *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis, Angeli enim eorum semper vident faciem Patris: i. e.* sunt beati.

33. Accedit authoritas Patrum. S. Augustinus *l. 22. de Civit. c. 29. & Concione 2. in ps. 90. Visio*, inquit, *est tota merces.* atqui possessio Beatitudinis est merces: ergo visio est possessio. Et iterum *lib. 1. retract. c. 14. Illud*, inquit, *beatissimos facit, quod scriptum est; tunc enim facie ad faciem: & tunc cognoscam, sicut & cognitus sum: qui enim hoc invenerint, illi sunt in beatitudinis possessione.*

Cyrillus *lib. 3. c. Julian. Hæc*, inquit, *vera Dei contemplatio est pretiosior, quandoquidem nos summæ beatitudinis facit esse participes.* Neque possunt hæc accipi, nisi violenter, de possessione caussali, alioquin etiam de lumine gloriæ idem dici posset.

S. Hieronymus *in ps. 89. Deum videre*, inquit, *infinita corona est, & magna felicitas.* Quæ verba, vt vera sint, accipienda sunt de possessione Boni infiniti, nam Visio secundùm se non est bonum infinitum.

Gregorius Nyssenus. *De Beatitudinib. circa sextam promiss. quoniam ipsi Deum videbunt. Quid aliud*, inquit, *desiderabit, cum omnia habeantur in eo, quem videt: nam*: videre: *in vsu Scripturæ Sacræ idem significat, quod*: habere.

Accedat Concilium Francofortiense *in ep. ad Episc. Hisp. in fine. Prædicamus eum Deum verum & vivum, ac verè Filium Dei, vt ad ejus beatissimam Visionem pervenire mereamur, in qua est vera beatitudo & beata æternitas.*

34. Probatur nunc etiam à paritate cum Possessione Juridica. Sicut enim ille actus dicitur possessio libera respectu vsûs & fruitionis liberæ & licitæ alicujus rei, quo rem ita nobis conjungimus, vt vi illius possimus absque alterius actûs interventu liberè & licitè vti & frui tali re, ita sine vllo inconvenienti ille actus dicetur *possessio* respectu vsûs necessarij & fruitionis necessariæ, quo rem nobis ita conjungimus, vt vi illius conjunctionis necessariò sequatur vsus & fruitio illius rei, quando illius rei non datur alius vsus & fruitio: subsumo. Sed non datur alius vsus & fruitio Dei, quàm quæ habetur per amorem amicitiæ, consequentem necessariò ad visionem illius: ergo visio rectè dicitur *Possessio Dei.*

35. DICO 2. Intelligendo nomine Possessionis illum actum, quo non merè caussaliter, sed formaliter Bona Dei fiunt Bona Beatorum, Amor amicitiæ secundùm se solus, & non visio Dei est Beatitudo formalis: & hæc acceptio Possessionis est etiam vsitata. Patet Conclusio quoad primam partem ex præmissis *Notandis*: Nam vt bona amici fiant formaliter bona amantis amicum, non est satis, amicum cognosci vt bonum, sed debet amicus in amicum transformari & metaphoricè identificari cum illo: sed hæc metaphorica identificatio non habetur formaliter, nisi per amorem & affectum illum, quo gaudemus de bonis amici vt nostri finis *CVI*: ergo &c.

Proba-

Probatur jam secunda pars Conclusionis authoritate S. Augustini *lib. 10. Confess. c. 21. & c. 22. & 23. Omnes*, inquit, *gaudium vitam beatam vocant*, &: *Ipsa est beata vita, Gaudere, ô Deus, à te, de te, propter te.* & iterum. *Beata vita est gaudium de Veritate.* Denique *lib. 8. de Civit. c. 9.* laudat Platonis dictum. *Summum bonum esse amare Deum.*

36. Habet etiam hæc acceptio fundamentum in possessione Juridica, quæ potissimùm consistit in *animi adminiculo*, hoc est, in actu voluntatis, quo rem tanquam nostram detinere volumus, sic ergo Amor Dei est actus voluntatis, quo Beatus de bonis Dei perinde ac de suis gaudet. Hinc etiam patet responsio ad argumentum D. Thomæ q. 3. a. 4. in C.

37. DICO 3. Loquendo de Possessione beatitudinis objectivæ magis strictè, illa rectè dicetur consistere in vtroque actu, visione nimirum & amore simul sumptis. Declaratur. Possessio enim strictè sumi potest pro appropriatione bonorum alienorum stabili & securâ, cum certificatione nunquam amittendi: sed hac ratione includit vtrumque actum: nam Visio primò omnium certificat formaliter, est enim actus judicij de perpetuitate tum visionis, tum amoris (eo sensu, quo postea explicabitur) deinde Amor est actus formaliter approprians bona aliena, & vel maximè delectans eâ delectatione, quæ attribuitur beatitudini formali.

38. Confirmatur. Per beatitudinem formalem, completè sumptam, rectè intelligitur complexum ex illis actibus, qui in patria immediatè versantur circa perfectiones divinas, tanquam motivum suum: sed tam visioni, quàm amori hoc convenit; ergo vterque simul est beatitudo formalis, strictè & completè sumpta. Et sic patet, tres relatas sententias in eo solùm differre, quòd magis placeat hæc, quàm illa acceptio *Possessionis*, cùm tamen omnes sint propriæ.

CONTROVERSIA IV.

Quomodo Perpetuitas Beatitudinis formalis cognoscatur à Beatis.

COnveniunt DD. quòd ad consummationem beatitudinis pertineat, vt Beatus aliquo modo cognoscat, & quidem certitudine metaphysicâ, se Bonum infinitum possessurum in æternum. Quæstio est, quomodo, & per quam cognitionem id cognoscat.

P. Martinus Esparza docet, Visionem Dei videre, se determinatè duraturam æternùm, videndo decretum Dei de ea æternùm conservandâ.

39. DICO 1. Repugnat Visionem Dei videre determinatè, se æternùm duraturam, in decreto Dei. Ita cum communi docent Card. de Lugo & Ant. Perez. Probatur. Si visio videret, se hoc modo perpetuò duraturam, esset ex intrinseco prædicato indispensabiliter æterna à parte post: consequens est absurdum. Ergo. Sequelam concedit P. Esparza, & facilè demonstratur: haberet enim visio ex intrinseco prædicato essentialem connexionem cum hoc determinato decreto, tanquam suo objecto, vtpote essentialiter vera. Decretum verò, vtpote efficax, est pariter connexum cum conservatione æterna visionis. Sequelam autem esse absurdam, probant communiter: quia Ens, ex intrinseco prædicato indestruibile, præjudicaret perfectissimo dominio Dei: ad hoc enim spectat, posse quamcunque creaturam, potentia antecedente, pro libitu destruere, & hoc apud Theologos adeò receptum est, vt Vasquez *1. p. d. 182. n. 9.* dixerit, oppositum erroris notam mereri: & Suarez *lib. 2. de Angel.* putaverit, hoc esse de fide, quod etiam asserit Tannerus *1. p. d. 5. q. 1. dub. 3. n. 15.*

40. Respondet tacitè P. Esparza, hæc intelligenda esse de Ente, quod ob sui perfectionem esset indestruibile, non verò de Ente, quod præcisè propter connexionem cum decreto Dei esset indestruibile.

Sed contra est primò. Visio, videns se essentialiter duraturam in decreto Dei, est vtique perfectior, quàm esset visio non videns hujusmodi sui durationem, qualis à multis creditur fuisse concessa S. Paulo, Moysi, & Beatissimæ Virgini in hac vita: ergo hujusmodi indestruibilitas provenit ex majori perfectione visionis.

41. Confirmatur. Illud est perfectius, quod est magis propinquum fini, & participat plus de perfectione divina: sed visio, ratione hujus essentialis indestruibilitatis, est propinquior fini, immò est ipse finis hominis, & participat plus de perfectione divinâ, nempe essentialem perpetuitatem: ergo repugnat hanc indestruibilitatem intrinsecam non arguere majorem perfectionem, quàm aliud Ens destruibile cæteris paribus.

42. Contra 2. Omnis diversitas specifica (secundùm P. Esparza) fundatur in inæqualitate perfectionis: sed visio essentialiter durans est specie diversa ab ea, quæ non essentialiter durat: ergo hæc diversitas specifica fundatur in inæqualitate perfectionis.

43. Probatur jam Conclusio 2. ad hominem contra P. Esparza, qui contra Recentiores docet, nullum actum vitalem esse sui ipsius durationem, sed durare per durationem distinctam, tollentem indifferentiam actûs ad hoc vel illud tempus: vnde sic argumentor. Si visio beata videret se æternùm duraturam, in quantùm habet connexionem cum decreto præsenti, sequeretur, visionem A. ex intrinseco prædicato incipere in instanti A. & non potuisse incipere priùs aut posteriùs, sicque esset essentialiter alligata certæ differentiæ temporis: consequens est contra principium jam relatum hujus Authoris. Ergo. Sequelam probo. Visio A. esset essentialiter

connexa cum decreto eam producendi in instanti A. & nec priùs nec posteriùs: ergo sicut propter connexionem cum hoc decreto eam conservandi perpetuò, est essentialiter durans perpetuò, erit ex eodem fundamento essentialiter incipiens in instanti A.

44. Confirmatur. Non est major ratio, cur visio videat in decreto suam perpetuitatem, & non videat sui inceptionem pro instanti A. ergo si ob suam essentialem veritatem est intrinsecè indestruibilis, erit ob eandem rationem essentialiter incipiens in hoc instanti.

45. Probatur Conclusio 3. absolutè. In sententia contraria sequitur, decretum Dei de conservanda tali visione, in quantùm tendit in ejus conservationem, esse decretum necessarium, hoc est, Deum non posse decernere ejus productionem, quin hoc ipso decernat ejus perpetuam conservationem: consequens est falsum: ergo & id, ex quo sequitur. Sequelam admittit author, & facilè probatur. Si enim conservatio, quà talis, liberè decerneretur, posset decerni oppositum: ergo visio posset falsificari, & destrui: vtrumque est contra hypothesin, vt patet. Minor autem probatur. Si Deus necessariò decernit conservationem visionis, dabitur inter Decretum & Visionem vitiosus, hoc est, inexplicabilis circulus, qui sic declaratur. Deus necessariò decernit conservationem visionis ex hypothesi existentiæ; cur? quia visio exigit hujusmodi conservationem: si enim non exigeret ex intrinseco prædicato, tam parùm esset Deo necessarium conservare visionem, etiam posita productione, quàm parùm est illi necessarium conservare alia entia: ergo ideo necessitatur, quia hæc est essentia visionis, & Deus non potest mutare rerum essentias. Jam econtra, ideo visio exigit hujusmodi conservationem indispensabiliter, quia habet connexionem intrinsecam cum decreto Dei, tanquam suo objecto, decernente ejus conservationem, quam propositionem habet Author in terminis; alioquin haberet suam perpetuitatem ex sua perfectione & non merè propter connexionem cum decreto: hic autem vel est circulus vitiosus, vel nullus vnquam dabitur.

46. DICO 2. In sententia docente, quòd actus vitales sint essentialiter fluentes, & sui ipsius duratio, expeditè defenditur, quomodo visio beata videat perpetuitatem visionis in decreto. Nempe Deus decrevit per totam æternitatem aliam & aliam successivè visionem producere, quarum vnaquæque essentialiter infert cæteras, propter connexionem cum decreto. Ita Card. de Lugo. Hac ergo ratione stat perpetuitas visionis cum ejusdem physica destructione quoad singulas ejus partes fluentes.

47. Quæres: quidni faciliùs cum P. Antonio Perez dici posset, quòd visio beata videat in decreto, non quidem se determinatè duraturam, sed vel se, vel aliam: hoc modo non argueretur intrinseca indestruibilitas visionis, quia ejus essentialis veritas salvaretur, etiamsi non hæc determinatè, sed alia ejus loco produceretur. Hac ratione non esset necesse ponere visionem fluentem. R. Me non admittere in Deo hujusmodi decreta disjunctiva circa effectus, quos Deus absolutè decernit, & exequitur, & qui à solo Deo determinantur, vt in prima parte dictum est. Cùm ergo hæc numero visio semel producta, ipsamet, & non alia ejus loco, sit perseveratura, hoc ipso, si hæc numero visio videret præsens decretum, de hac numero visione conservanda, haberet cum hoc decreto intrinsecam connexionem, quam P. Perez vult evitare.

48. DICO 3. In Sententia docente, actus intentionales esse qualitates permanentes, videt Beatus perpetuitatem suæ beatitudinis per cognitionem realiter distinctam ab ipsa visione beatifica: & per illam vel habet evidentiam in attestante de perpetua conservatione visionis, vel videt ipsam visionem, exigentem connaturaliter non destrui: si primum dicatur, habet Beatus certitudinem metaphysicam, fundatam in Veracitate Dei: si dicatur secundum, habet quidem Beatus solam physicam certitudinem de duratione perpetua visionis jam existentis, attamen ex alio capite potest habere etiam certitudinem metaphysicam, quòd vel hæc visio, vel alia ejus loco, sit duratura in æternum, quia Beatus potest metaphysicè certus esse, quòd, si Deus vellet hanc visionem contra suam exigentiam destruere, deberet hoc per aliquid æquivalens compensare, vt in prima parte dictum est; hæc autem compensatio non posset esse alia, nisi substituendo aliam visionem incompossibilem cum priore, adeóque in eodem intellectu.

49. Posset etiam cum Card. Pallavicino dici, non esse necesse, vt Beatus habeat certitudinem metaphysicam de perpetuitate visionis, sufficere certitudinem physicam ad excludendam omnem sollicitudinem: nemo enim est anxiè sollicitus de eo, quod, si fieret, esset inauditum miraculum, sic nemo est sollicitus de annihilatione mundi.

50. Objicies. Cognitio perpetuitatis videtur esse de essentia beatitudinis formalis: ergo debet identificari cum visione beata. R. Longè communiorem esse sententiam negativam. Illi verò, qui putant, pertinere ad essentiam beatitudinis, docent, totam essentiam beatitudinis consistere in aggregato ex visione Dei, & alia visione de perpetuitate. Prior tamen sententia videtur præferenda; quia ad essentiam beatitudinis sufficit radicalis certitudo, sicut sufficit radicalis negatio tristitiæ, vt colligitur ex humanitate Christi, quæ in hac vita habuit beatitudinem formalem, conjunctam cum actuali tristitia, quam admisit per dispensationem, sicut & alios dolores.

CAPVT

CAPVT II.

DE VOLVNTARIO ET INVOLVNTARIO.

ACtuum humanorum, quibus ad finem nostrum vltimum tendimus, vel ab eo recedimus, summum genus, à Theologo considerandum, est, *Voluntarium*, cui opponitur Nonvoluntarium.

CONTROVERSIA I.

Quomodo definitio Voluntarij sit intelligenda.

51. DVæ sunt definitiones Voluntarij, vna Aristotelis, altera D. Thomæ. Prior est hæc. *Voluntarium est, cujus principium est in ipso agente, cognoscente singula, in quibus est actus.* Posterior est brevior & clarior. *Voluntarium est, quod procedit ab intrinseco cum cognitione finis.*

Definitionem Aristotelis rejicit Arriaga, sed immeritò: nam etsi, spectatis obiter verbis, patiatur aliquas difficultates, consensus tamen Interpretum transtulit verborum significationem in sensum legitimum, vt patebit ex solutione objectionum.

52. Objicies ergo 1. Ad rationem Voluntarij simpliciter dicti non requiritur, vt cognoscantur singulæ circumstantiæ, in quibus est actus: ergo peccat definitio. Antecedens probatur. Amor Dei est vtique voluntarius mihi, etiam quando non cognosco circumstantiam loci aut temporis. R. Illam esse definitionem Voluntarij perfecti quoad omnes circumstantias illas, quæ non sunt de ratione ipsius actûs, qualis est intensio, quæ, cùm non distinguatur à partibus actûs, semper est voluntaria, etiamsi non cognoscatur reflexè: cæteræ verò circumstantiæ in tantum sunt voluntariæ, in quantum cognoscuntur.

53. Objicies 2. Conclusio non dicitur voluntaria, & tamen est ab intrinseco, & procedit ex prævia cognitione. R. 1. Voluntarium, secundùm Aristotelis sensum, debere esse actionem versantem formaliter circa illud ipsum objectum, circa quod versatur cognitio prævia, dirigens actum: conclusio autem habet aliud objectum formaliter distinctum ab objecto præmissarum. R. 2. Aristotelem per *Principium intrinsecum*, non intelligere qualecunque principium inexistens illi, in quo est actus, sed in sensu strictiore, nempe principium, quo res aliqua ex modo tendendi dicitur potiùs se movere, quàm moveri: & hujusmodi est solum principium appetitivum, quo censemur à nobis exire ad objectum, cùm econtra intellectus per suos actus objectum potiùs in se recipiat, & patiatur ab illo, sicut etiam sensus dicuntur objecta pati, & experiri.

54. Objicies 3. Bruta dicuntur habere actus voluntarios, vt communiter docent cum S. Thoma: atqui bruta non operantur propter finem: ergo datur voluntarium, quod non est cum cognitione finis. R. Ex hoc ipso capite actus brutorum dici minùs perfectè voluntarios: dicuntur tamen voluntarij, seu spontanei, quia, licèt bruta non ordinent media ad finem propter proportionem sibi cognitam, tendunt tamen in finem à natura intentum, & non merè naturaliter, sicut lapis, sed ex cognitione proponente illud bonum, quod inest fini.

55. Cæterùm, in definitione Voluntarij contingit, quod in pluribus alijs, vbi *definitum* est nobis notius, quàm per definitionem possimus edoceri. *Voluntarium* ergo formaliter est sola & omnis appetitio: actus verò externi & effectus inde consequentes, dicuntur esse voluntarij denominativè.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Voluntarium necessarium, an verò Voluntarium liberum, sit perfectius in ratione Voluntarij.

56. PRima opinio est Vasquez, Salas, Oviedo, Arriaga, Voluntarium liberum esse magis voluntarium, quàm necessarium. Secunda est, voluntarium necessarium esse magis voluntarium. Tertia distinguit. Si Voluntarium necessarium proveniat ex meliore cognitione objecti, eò quòd nihil mali sit in objecto repræsentabile, quod posset ab illius amore dimovere, prout est amor beatificus, tunc Voluntarium necessarium est magis Voluntarium, quia est magis à cognitione, quàm Voluntarium liberum. Si verò proveniat necessitas ex inadvertentia ad malitiam in objecto latentem, tunc Voluntarium liberum erit magis Voluntarium, quia est magis ab intrinseco: nam tunc voluntarium necessarium provenit magis ab extrinseco, scilicet ab ignorantia latentis malitiæ. Ita Card. Lugo & Pallavicinus.

57. Placet hic loquendi modus, videtúrque conformis Aristoteli, qui 3. *Eth.* c. 1. docet, ex voluptate & delectatione metiendum esse voluntarium, vnde sic licet argumentari. Illud censeri debet magis voluntarium, quod plus af-

fert voluptatis: atqui cæteris paribus voluntarium necessarium plus affert voluptatis, quàm liberum: ergo: Minor probatur. Volitio libera creata semper habet ex parte objecti aliquid retardans, & quod mallet abesse, vtpote malum, ac proinde cujus connexio est aliqualiter ingrata: ergo censetur adesse minus voluptatis in amplexu illius, quàm adesset, si nihil hujusmodi mali subesset, & raperemur ad amplexum. Breviter. in priore casu semper ex parte objecti est aliqua resistentia, nulla verò in posteriori casu.

58. Objicitur. Illud est magis voluntarium, quod est magis ab intrinseco: sed actus liber est magis ab intrinseco, quia caussa libera seipsam determinat, necessaria verò determinatur ab extrinseco. R. Negando minorem. Nam determinatio ab extrinseco tunc solùm obstat motui ab intrinseco, quando caussa ab extrinseco determinanda non operatur ex cognitione finis. In idem recidit responsio Pallavicini, dicentis, non esse de ratione *Voluntarij*, excludere quodcunque principium extrinsecum; immò ei convenit moveri à fine, qui est extrinsecus & absens. Illud ergo solum extrinsecum principium pugnat cum Voluntario, quod movet alio modo, quàm efficiendo in nobis inclinationem intrinsecam.

CONTROVERSIA III.

An Effectus, ex Licita Omissione per accidens secutus, sit Voluntarius.

59. VOluntarium aliud est, & dicitur Directum, aliud Indirectum. Directum est, quod amatur in seipso, sive mediatè, sive immediatè: v. g. cùm volo ludere, & alium decipere, ditescere, &c. Voluntarium Indirectum juxta D. Thomam *q. 77. a. 7. in C.* est illud, quod voluntas potuit impedire, & non impedivit, v. g. si videam cæcum ambulare versus fossam, in quam casurus est, nisi moneam, tunc si non moneam, cùm monere possem, & ille cadat, casus est mihi voluntarius indirectè, & si tenebar monere, mihi imputatur, etiamsi illum non intenderim. In hoc sensu datur Voluntarium, quod non procedit à voluntate per influxum physicum positivum, sed per omissionem influxûs in impeditionem casûs, nempe per omissionem admonitionis, quæ admonitio excitaret cæcum ad nolendum progredi.

60. Quæstio non magni momenti est, an effectus malus, secutus per accidens ex mea omissione licita, dici possit indirectè Voluntarius. Et quidem certum est, non esse Voluntarium in eo rigore, quo fuisset, & æstimaretur, si adfuisset obligatio impediendi, vt tradit D. Thomas *q. 6. a. 3.* dicens, quòd, si Gubernatori non esset commissa gubernatio navis, non imputaretur ei submersio, quæ per absentiam Gubernatoris contigerat.

61. Quæstio solùm est, an tunc saltem in latiore significatione physica, possit effectus dici voluntarius. Negant Vasquez, Suarez, Lorca, Montesinus, Granadus, Oviedo.

Rectiùs videntur affirmare Valentia, Salas Lugo, Arriaga. Ratio est, quia revera hujusmodi effectus aliquo modo pendet à mea voluntate, quatenus possem illum impedire. Quapropter sive obliger, sive non obliger impedire, modò possim, nihilo magis aut minùs influo physicè in effectum.

62. Confirmari potest ab exemplis. Martyres dicuntur voluntariè mori pro fide, quia liberè moriuntur, etiam casu, quo possent fugâ licitâ mortem impedire. Aliud exemplum affert Lugo. quando quis omittit peccare mortaliter, dicitur illi voluntaria perseverantia in gratia, & tamen vtique non tenebatur peccare: ergo sicut perseverantia in gratia dicitur Voluntaria, licet caussetur negativè per omissionem peccati, ita etiam alius effectus dici poterit Voluntarius, etiamsi ejus impeditio non sit sub obligatione.

63. Objic: 1. Ex Conclusione sequitur, Deo fore voluntaria nostra peccata, & per consequens, Deum aliquo modo fore caussam illorum. Sequela probatur. Posset enim Deus peccata impedire, dando auxilia efficacia loco ineffacium, vel omnino non concurrere, nec ponere actum primum proximum. Responderi posset primò, negando sequelam & paritatem: quia Deus omittendo alia auxilia, non propterea ponit aliquam omissionem, ad quam infallibiliter & ex necessitate antecedente hic & nunc sequatur peccatum: hoc enim fit ex libera determinatione voluntatis creatæ. Responderi potest. 2. Non esse absurdum dicere, nostra peccata esse Deo voluntaria indirectè & secundùm quid, prout concedit Valentia & Lugo, asserentes, in hoc sensu posse etiam dici caussam indirectam seu removentem prohibens; quo sensu admisit D. Thomas *3. p. q. 47. a. 1. in C.* Christum fuisse indirectè caussam suæ necis, quam poterat impedire, & non impedivit, nec tenebatur impedire: rationem dat vniversalem, nempe, quando quis potest impedire, & non impedit, est caussa indirecta; v. g. si quis non claudat fenestram, dicitur caussa, quòd imber ingrediatur. Absolutè tamen Deus non est caussa peccati, quia non est caussa per se, vel cui possit effectus imputari, propter obligationem impediendi, prout magis in tract. de Peccatis declarabitur.

64. Objic. 2. Hujusmodi effectus non procedit à voluntate illius, qui non impedivit, nec physicè, nec moraliter: non moraliter, quia non imputatur: non physicè, quia non habet connexionem physicam, sed solùm per accidens conjungitur. R. Satis esse, quòd à voluntate illius proveniat media omissione, tanquam removente caussam prohibentem, qnod genus caussæ verum velis revocare ad caussam physicam, vel moralem, nihil interest.

65. Hinc

65. Hinc à fortiori deducitur, Effectum seu negativum seu positivum, qui sequitur ex positiva actione mea, si prævideatur secuturus, esto non intendatur, nec adsit obligatio intermittendi, talem, inquam, effectum esse mihi voluntarium, prout etiam agnoscit Vasquez, v. g. prævideo ex meo somno secuturam omissionem Sacri die profesto, est mihi omissio sacri voluntaria, licèt non imputetur in culpam.

CONTROVERSIA IV.

Verum Voluntarium Interpretativum sufficiat ad honestandum alterius actum, & quando.

66. Dividitur Voluntarium vlteriùs in Voluntarium *formaliter*, & voluntarium *interpretativè*: quæ divisio ad plures resolutiones practicas vtilis est.

Voluntarium *formaliter* est illud omne, quod à mea Voluntate pendet, sive per actum positivum, sive per omissionem. Interpretativum est, quod quidem hic & nunc non pendet ex mea Voluntate verè & propriè, eò quòd eodem modo fieret cæteris omnibus positis, etiamsi ego nullum haberem voluntatis actum, pendet tamen, seu fit dependenter ab aliqua interpretatione & præsumptione de mea voluntate.

67. Hæc porrò Interpretatio potest esse duplex, conditionata, & absoluta. Conditionata dici potest illa, quando quis non quidem interpretatur, me defacto habere Voluntatem, vt hoc ab ipso fiat, interpretatur tamen, me facilè in illius actionem consensurum, si ab ipso interrogarer: v.g. Religiosus vellet visitare amicum, & non potest, vel ex pudore non audet petere facultatem à Prælato, tunc si prudenter arbitretur, superiorem facilè consensurum, si facultatem peteret, & hac facultate conditionatâ præsumptâ visitet amicum, potest illa visitatio dici esse Superiori voluntaria interpretativè sub conditione. Verùm, vt bene advertunt DD. speciatim Card. de Lugo, talis actus nec est, nec dici debet simpliciter & absolutè Superiori voluntarius interpretativè: quia reverà defacto non consentit, sed consentiret, si interrogaretur. Potest tamen hoc voluntarium interpretativum sub conditione aliquando in praxi servire: v.g. quando famulus expendit aliquas pecunias domini in vtilitatem suam, prudenter judicans, dominum facilè præbiturum consensum, si interrogaretur: & sic excusabitur à furto, quia non censetur accipere invito domino, quod etiam agnovit Jure Consultus *in lege inter omnes 47. §. rectè. ff. de furtis. Rectè*, inquit, *dictum est, qui putavit, se domini voluntate rem attingere, non esse furem; quid enim dolo fecit, qui putat, dominum consensurum fuisse?* His tamen non obstantibus

68. Dicendum est, non esse vniversalem regulam, quòd quis possit sine vitio furti vsurpare rem alienam, si prudenter opinetur, dominum consensurum esse, si interrogaretur. Pro quo

Advertendum est, posse quidem dominum ita comparatum esse, vt, si rogaretur, consentiret, defacto tamen positivè resistere, & nolle rem suam vsurpari à famulo, nisi priùs expressè petitâ licentiâ; & hoc quidem iterum duplici modo accidere potest. Primò, si dominus velit famulo tantummodo reddere inhonestum modum expendendi rem domini, hoc est, *expendendi non petitâ licentiâ*, ita tamen, vt nolit ipsam substantiam vsurpationis reddere inhonestam inhonestate furti. Secundo modo, si non solùm vsurpationis modum jam dictum, sed etiam ipsam substantiam vsurpationis velit reddere inhonestam inhonestate furti, quod vtique frequenter fieri summâ ratione potest, v. g. propter abusum, qui alioquin sequeretur, nisi dominus tali modo invitus esset. Si primo modo se habeat voluntas domini, tunc vsurpatio adhuc excusatur à ratione furti, & obligatione restituendi, quia sola non petitio licentiæ est contra Voluntatem domini, non verò vsurpatio quoad substantiam. Si verò se habeat secundo modo, committeretur furtum, ob rationem contrariam: quapropter non sufficit præcisè consensus sub conditione futurus, sed insuper requiritur negatio voluntatis dicto modo resistentis.

69. Ex hac distinctione, quam tradit Thomas Sanchez *l. 7. Decal. c. 19. n. 15.* vtilem valde doctrinam deducit Card. de Lugo *disp. 3. de Just. s. 7. n. 124. & seqq.* nempe in Religionibus, in quibus disciplina viget, & religiosa paupertas strictè observatur, omninò præsumendum esse, quòd Prælatus non solùm quoad modum, sed etiam quoad substantiam sit invitus, ne subditi sine licentia vsurpent, vel disponant de rebus monasterij; immò laudat Suarezium, asserentem, in Religione observante debere Prælatum sub gravi peccato non habere talem voluntatem vel consensum, vt res vsurpentur non petitâ licentiâ; alioquin enervaretur, & dissolveretur Religiosa disciplina, ac votum Paupertatis esset observantia de solo titulo. Ex his facilè colligitur, quomodo possint Religiosi peccare contra obedientiam, & non contra paupertatem, nempe si habeant voluntatem, qualem primo loco declaravi n. 3. §. advertendum est. de quo videri potest Suarez apud Lugo. Et hæc de voluntario Interpretativo conditionato.

70. Voluntarium Interpretativum absolutum est, quando ex quibusdam signis & circumstantijs rationabiliter interpretor, alterum habere voluntatem aut consensum, vt à me hoc fiat: v. g. Si Pater spectante, & nullo modo contradicente, aut displicentiæ signum ostendente filio, contrahat sponsalia nomine filij, contractus censebitur filio voluntarius interpretativè, eò quòd prudenter

prudenter judicetur habere consensum, quem manifestat, non contradicendo, etsi facilè posset, & in caussâ tam ardua deberet contradicere, si non consentiret.

71. Differt autem hoc Voluntarium Interpretativum à Voluntario formali, quòd non procedat à Voluntate alterius tanquam ab actu imperante, sed solùm tanquam ab objecto movente voluntatem interpretantis.

Voluntarium Interpretativum, licèt quandoque sufficiat ad hoc, vt interpretantis actus honestus sit, etiamsi defacto non exstiterit in altero hujusmodi voluntas, qualem quis interpretabatur adesse, in illis tamen casibus, in quibus valor actûs dependet à voluntate alterius, non sufficit ejusmodi interpretatio, sed debet consensus revera exstitisse, & exteriùs ex aliquo signo colligi: v. g. ad contrahendum matrimonium nomine alterius, ad audiendas confessiones ex Jurisdictione ab alio concessâ. Ratio discriminis hæc mihi esse videtur. Quando requiritur consensus Superioris præcisè ad honestandum actum subditi, v. g. ad vtendum libro, pro tali, inquam, casu sufficere potest voluntas conditionatè exstitura, quia spectando finem, propter quem ad hujusmodi actuum honestatem voluntas Superioris principaliter requiritur, & institûta est ejusdem potestas ad honestandos vel inhonestandos actus subditi, adhuc potest ille finis sufficienter obtineri, etiam si sufficiat voluntas interpretativa exstitura, si interrogaretur; nam potissima ratio instituendæ potestatis gubernativæ jam descriptæ erat, vt voluntas Superioris esset norma & regula actionum subditi, vt recto ordine fierent pleraque, qualiter non fierent, si singuli proprio judicio regerentur. Atqui quando subditus prudenter judicat, Superiorem consensurum, si interrogaretur, jam non suo se judicio vltimatè regit, sed pro norma attendit voluntatem Superioris, quam si putaret fore adversam suæ voluntati, illi se accommodaret. Immò, cùm casus frequenter occurrant, quibus Superior opportunè conveniri non possit, & consuli, neque tamen interea sine incommodo possit actio differri, donec consensus haberi possit, expediebat esse licitum subdito, interpretari voluntatem Superioris.

72. Econtrario verò, quando voluntas alterius requiritur ad validandum actum, tunc requiritur voluntas, quæ aliquando exstiterit, saltem juris fictione, aliquo modo influens in actum, qui debet inde validari. Ratio est, quia debet alteri suo nomine operanti conferri habilitas ad talem actum celebrandum; & sic voluntas alterius non est mera norma & regula, sed est caussa potestatis & virtutis in altero ad agendum aliquid, ita, vt perinde sit, acsi alter ipse egisset, & per consequens alter inde non minùs obligetur, quàm si ipse actum fecisset. Quid ergo mirum est, si in his casibus requiratur existentia consensûs, velde præsenti, vel de præterito?

73. Objicies. Qui alterius negotia gerit, altero penitus ignaro, nec mandante, facit actus validos: item, qui vtitur occultâ compensatione, transfert dominium in se validè, & tamen sine consensu alterius: denique famulus potest quandoque pecuniam domini in suam vtilitatem convertere, & consequenter validè alienare, ex solo consensu domini conditionatè exstituro, vt suprà dictum est: ergo regula tradita non est vniversalis.

74. Respondetur ad singula. Ad primum, illum, qui est negotiorum gestor, prout juridicè differt à mandatorio expresso, plerosque contractus suo proprio nomine celebrare, & per illos principaliter obligari: conceditur tamen illi à Jure *actio negotiorum gestorum*, quâ convenire potest illum, cujus negotium vtiliter gessit, & quâ petit, vt se indemnem servet. Quodsi aliquos contractus facit alterius nomine, tunc voluntas ignorantis suppletur à voluntate Magistratûs, quæ approbavit leges de negotijs alterius nomine gestis, quod ipsum multoties contingit in tutore contrahente nomine pupilli.

75. Ad secundum & tertium respondeo cum Card. de Lugo, in illis casibus sufficere, quòd dominus non sit rationabiliter invitus: hoc enim posito, nulla adest voluntas rationabiliter repugnans, & per consequens respectu talis applicationis particularis rei alienæ, censentur illa bona esse derelicta, & in nullius bonis, adeóque fiunt primò occupantis, nempe illius, qui vtitur occultâ compensatione, dispositione &c. sicut quando quis est in extrema necessitate constitutus, tunc bona alterius sunt sibi & possidenti communia, vt indigens possit ea sibi applicare, quantùm opus est ad sublevandam præsentem necessitatem, quâ applicatione factâ, fit dominus; & per consequens potest deinde in alios quoque transferre dominium, non ex voluntate prioris domini, sed suâ propriâ.

CONTROVERSIA V.

Vtrum Concupiscentia causset Involuntarium, aut diminuat Voluntarium.

76. NOtandum 1. Concupiscentiam, de qua hîc sermo, nempe passionem vehementem, residentem in parte sensitiva, & inclinantem ad amandum aliquod objectum, hanc, inquam, non esse plenè sub potestate nostra, quemadmodum est voluntas rationalis; hæc enim potest se vi libertatis inclinare in objectum aliquod, in cujus oppositum vehementi amore fertur: sic avarus potest se resolvere ad restituendum alienum ex honestate Justitiæ, non obstante vehementissimâ propensione ad divitias. Non ita, inquam, est semper in potestate nostra concupiscentia sensitiva, quod observavit Aristoteles 1. *Eth. c. vlt.* *Quemadmodum*, inquit, *resoluta corpo-*

poris membra, si ad dexteram movere volueris, e-contrario ad sinistram deferuntur, sic quoque in anima contingit, in contrarias enim partes incontinentium appetitiones feruntur. Colligitur hoc tum à paritate sensuum externorum, tum à multiplici experientia: concutiuntur enim quorundam objectorum apprehensionibus homines, cæteroquin alienissimi à tali vitio: & quando quis recordatur medicamenti sumpti vel sumendi, sentit nauseam, quantumvis reluctetur, & sciat non esse jam præsentem potionem illam quam horret.

77. Notandum 2. HancConcupiscentiam inferre magnam vim parti superiori; sæpè enim reluctante conscientiâ vincimur, vt amplectamur, quod voluntas simplici displicentiâ graviter abominatur. Ratio autem, cur Concupiscentia sæpius prævaleat, est hæc, quia adeo tenaciter fertur in objectum à sensu interno instar magni boni repræsentatum, vt si pars inferior jubeatur abstinere, caussetur magnus dolor & molestia, inimpedibilis, etiamsi parti superiori efficaciter placeat oppositum. Mittunt, exempli caussâ, parentes filium ad bellum spe promotionis, nihilominus cùm valedicunt, multis lacrymis dolorem produnt, qui caussatur ab appetitu inferiore, cui sensus internus repræsentat præsentiam & securitatem filij instar magni boni, quo vident se privati per dimissionem.

78. Notandum 3. Ex eo quòd dolor sit quid maximè inimicum naturæ, hinc esse, quòd minuat facultatem eligendi illud, cujus electio conjuncta est cum illo dolore. Et quidem hæc diminutio libertatis, potest aliquando tanta esse, vt videatur tollere omnino libertatem, quod etiam leges civiles agnoscunt. Nam quando quis ex legitimis indicijs torturæ subjectus crimen confitetur, illa confessio non censetur esse plenè libera, sed coacta, adeoque necdum sufficiens probatio delicti, nisi reus post viginti quatuor horas confessionem confirmet, tunc enim videtur mora sufficiens intercurrisse, quâ potuerit se à vehementi doloris apprehensione liberare, & cum plena libertate confessionem retractare, si forte ad evitandos cruciatus fictè confessus esset.

79. Dices. Si dolor hujusmodi minuit libertatem, sequitur, actum heroicum virtutis, conjunctum cum tali dolore, fore minùs liberum, adeoque minùs meritorium, quàm si sine hujusmodi dolore factus esset, v. g. si quis abstineret à voluptate, ad quam ex vehementi concupiscentia rapiebatur: consequens est absurdum, cùm potiùs augeatur meritum. R. Negando secundam sequelam: tunc enim solùm diminutio libertatis minuit meritum, quando per illam minuitur difficultas eliciendi illum actum: si verò augeatur difficultas, tunc potiùs auget meritum. Ex dictis

80. Infertur, quòd Concupiscentia non semper minuat, immò quandoque augeat libertatem. Potest enim contingere, vt in objecto repræsentetur ab intellectu bonum honestatis valde clarè, bonum verò oppositum tanquam exiguum, ac vix sufficiens ad movendum, quo casu modica esset libertas in prosecutione honestatis, quia propemodum esset necessitas; si tamen accedat concupiscentia magis inclinans in oppositum, jam redditur voluntas magis indifferens, adeoque magis libera. Nemo sanè videtur esse, qui non experiatur objecta quædam levissimè allicientia, dum sedatas habet passiones, his verò concitatis, vehementer trahentia: ergo negari non potest, concupiscentiæ vim ita attemperari posse, vt libertatem modò minuat, modò augeat.

81. Quæritur autem hîc præcipuè, an Concupiscentia causset *Involuntarium secundùm quid*; quando voluntas illud objectum simpliciter vult & amplectitur, sed non sine quadam notabili resistentia & reniśu ejusdem voluntatis.

Prima sententia est Platonis, aliorúmque apud Salas, item Petri de Lorca, Curielis, Martinez, apud Granadum: Concupiscentiam caussare Involuntarium *secundum quid*, in casu quo cum renitentia voluntatis, & inefficaci quadam displicentia facimus aliquid ex concupiscentia, v. g. qui comedit carnes die vetito cum quadam tristitia de violato præcepto.

82. Secunda Sententia negat vniversim, (secluso omni metu) Concupiscentiam caussare Involuntarium secundùm quid. Ita cum S. Thoma cæteri Theologi.

83. Dixi. *Secluso omni metu.* Nam vt benè notavit Card. Pallavicinus, mediante quodam metu, potest concupiscentia caussare Involuntarium secundùm quid: v. g. quando Concupiscentia ita circa bonum versatur, vt reflexè deprehendamus, nos sine gravi dolore animi non posse illo carere; & tunc si præcisè metu doloris incurrendi prosequimur objectum cum renitentia, concedi quidem potest intervenire Involuntarium secundùm quid, sed hoc tribuendum potiùs est metui (de quo paulò pòst) quàm concupiscentiæ. Secluso itaque metu,

84. Dicendum est, Concupiscentiam non caussare Involuntarium secundùm quid. Probatur Conclusio. Qui operatur ex concupiscentia, ita fertur in objectum, vt non obstantibus malis, quæ objectum secum trahit, & quæ displicent, malit objecto frui incurrendo simul illa mala quæ displicent, quàm permanere in pristino statu, quo caruit illo bono, & illis malis annexis: atqui hac ratione objectum non est illi specialiter involuntarium secundùm quid: ergo concupiscentia non caussat involuntarium secundùm quid. Dixi; *specialiter*: nam generalem quandam Involuntarietatem non nego, neque authores secundæ sententiæ negarent, qualem cum Pallavicino & Esparza suprà diximus inesse omni exercitio libero, quatenus semper inest objecto aliquid, quo possemus ab ejus prosecutione absterreri: & fortassis authores primæ senten-

tiæ plus non voluerunt. Declaratur major propositio in exemplo jam suprà allato. Parentes mittentes filium ad bellum spe promotionis, etsi doleant de ejus absentia, & discessu, malunt tamen filium ire ad occasiones emergendi, & sic ejus absentiam tolerare, quàm filium domi in pristino statu retinere: sic se habet, qui ex vehementi desiderio sanitatis sumit amaram medicinam: qui ex vehementi passione vult sumere vindictam de inimico, aut obscænis amoribus indulgere, non obstantibus gravium incommodorum periculis, quæ se videt incursurum. Minor verò probatur. Nam illud solùm rectè dicitur Involuntarium secundùm quid specialiter, & stricto modo, quod fit contra voluntatem præsentem, qua quis vellet manere in pristino statu, & carere tali operatione si posset, sed quia non potest, nisi incurrendo majus malum, quàm quod affert operatio, ideo ad evitandum majus malum operatur: tunc enim licet operatio sit simpliciter voluntaria, quia procedit à voluntate, & quidem liberâ, est tamen aliqualiter involuntaria, quia est contra voluntatem quantùm est ex se efficacem, & quæ detestatur aliquid simpliciter involuntarium, scilicet: esse positum in illis circumstantijs & angustijs, vt suum statum pristinum retinere non possit, etsi maximè vellet. Hoc ergo requirimus ad Involuntarium secundùm quid specialiter & strictè sumptum; & hoc non reperitur in eo, qui operatur præcisè ex concupiscentia, reperitur autem in eo qui operatur ex metu tum resistentia, vt seq. Contr. dicetur.

CONTROVERSIA VI.

Vtrum Metus causset Involuntarium.

85. METus potest dupliciter caussare electionem alicujus rei. Primò ita, vt non interveniat aliud motivum, propter quod operaremur etiam absente metu. Secundò ita vt simul interveniat & concurrat aliud motivum, prout fit, quando quis ad vitandam mortem comedit cibum, quem tamen etiam ob voluptatem sumit. item si quis & metu Gehennæ, & amore virtutis servat præcepta. In præsenti controversia accipitur Metus in primo sensu.

86. Quæritur itaque 1. Vtrum quæ fiunt ex metu, sint simpliciter Voluntaria, vel simpliciter Involuntaria. Advertendum est cum Suarez, terminum *Simpliciter*, esse æquivocum, & varijs modis sumi. Primò pro eo, quod excludit omne contrarium; quo sensu dicitur Deus *simpliciter* perfectus, & perfectiones divinæ dicuntur esse perfectiones *simpliciter*, hoc est, nullam admittentes imperfectionem. Secundò sumitur pro eo, quod plus habet de vno contrariorum quàm de altero: sic dicitur æthiops esse simpliciter niger, quamvis secundùm dentes sit albus. Tertiò sumitur pro eo, quod consideratur secundùm se, præcisis circumstantijs facientibus aliam denominationem: sic dicitur Materia prima *simpliciter* esse Ens incompletum, etiam tunc, quando est completa per formam. In præsenti sumitur secundo modo.

87. Dicendum 1. Omnis actio ex metu facta, est simpliciter voluntaria. Probatur ex definitione Voluntarij, quæ tota convenit actioni ex metu factæ; est enim à voluntate cum cognitione, vt suprà declaratum est. Confirmatur. Nam quæ ex metu volumus, cùm possimus nolle, hoc ipso magis volumus quàm nolumus.

88. Objic. 1. Aristoteles 3. *Eth. c.* 1. asserens ea quæ fiunt ex metu, non fieri sponte, hoc est, voluntariè simpliciter, sed simpliciter invitè. R. Aristotelem accepisse *Voluntarium simpliciter* pro voluntario perfecto, excludente omnem involuntarietatem: item pro eo quod non supponit aliquid simpliciter involuntarium, vt supponit actio facta ex metu. pro quo

89. Objicies 2. Quando mercator metu naufragij projicit merces, tunc intervenit aliquid simpliciter Involuntarium, scilicet: esse coactum in eas angustias, & necessitatem disjunctivam, vt ex duobus malis vnum sit eligendum, scilicet vel jactura mercium, vel vitæ: ergo metus caussat Involuntarium simpliciter. Nego consequentiam: hæc enim necessitas ad disjunctum, non caussatur à metu, sed à metu præsupponitur aliunde caussata, & metus caussat projectionem, quæ licet secundùm se spectata sit mala, est tamen in his circumstantijs bona & vtilis ad vitandum majus malum, & vt sic est voluntaria.

90. Quæritur 2. Vtrum Metus caussat saltem secundùm quid Involuntarium. Affirmant Theologi communiter. quæ sententia vera quidem est in sensu quo à DD. asseritur, & considerando casus quibus conclusionem declarant: metaphysicè tamen rem examinando, cum distinctione procedendum est. Itaque

Notandum primò: Metum esse de aliquo malo imminente, nisi fiat aliqua actio quæ ex metu eligitur ad illud malum declinandum. Porro hæc imminentia illius mali, aliquando provenit & est instituta ab aliqua lege seu naturali, seu divina, seu humana, quâ nempe huiusmodi malum annectitur omissioni alicujus actionis in eum finem, vt metu illius mali homines inducantur ad hujusmodi actionem exercendam, & hoc ideo faciunt leges (vocantúrque Pœnales) quia hujusmodi actionem tanquam valde promotivam felicitatis humanæ intendunt, quàm tamen rarius obtinerent, nisi homines metu pœnarum inducerentur. Sic lex naturalis & divina annectit peccato mortali pœnam æternam; intemperantiæ v. g. annectit brevitatem vitæ, sinistram valetudinem, &c. Lex humana annectit homicidio pœnam Rotæ, furto pœnam suspendij, & sic de alijs. Metus itaque proveniens ex tali malo, verè

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

satur inter duo mala opposita bonis per se, hoc est vi legis communis incompossibilibus; vt in exemplis allatis, bonum quod quis quæreret in actu prohibito, non est conjungibile cum carentia pœnæ æternæ, bonum homicidij non est conjungibile cum quieta vita &c.

91. Aliquando verò imminentia mali est casualis & accidentalis, & tunc metus inde proveniens versatur inter duo mala opposita bonis per se compossibilibus, ac solùm per accidens, præter opinionem hîc & nunc incompossibilibus: v.g. quando mercator projicit merces in periculo naufragij ad exonerandam navim & vitam conservandam.

92. Notandum 2. Metum aliquando esse causam adæquatam actionis, ita quidem, vt actio non fieret hîc & nunc ex alio motivo, si metus non adesset; aliquando verò esse causam tantùm inadæquatam, eò quòd concurrat aliud motivum, quòd etiam absente metu moveret, v.g. qui metu inediæ comedit cibum sapidum, sed ita, vt comederet etiam absente metu inediæ, nempe propter saporem.

93. Notandum 3. Aliquando contingere vt actio aliqua ita fiat ex metu, vt hocipso desinat habere illam malitiam, & esse materia dispicentiæ, prout esset, si hîc, & nunc non subsitaret metui: v.g. æger jubetur metu mortis comedere carnes die Veneris, talis comestio non habet malitiam peccati, quam haberet, si non esset necessaria ad vitandam mortem.

94. Notandum 4. Cum Granado, Lugone, Arriaga, Pallavicino, Esparza, & ex mente S. Thomæ, ad hoc vt actio ex metu facta dicatur esse specialiter secundùm quid Involuntaria, non esse satis quòd aliqualiter sit molesta, & materia tristitiæ, alioquin etiam Concupiscentia sæpè causaret Involuntarium secundùm quid, sed debere apprehendi vt damnosam potiùs quàm lucrosam, hoc est, potiùs diminutivam felicitatis quàm promotivam ejusdem. Et hoc est discrimen jam suprà indicatum, inter actionem quæ fit ex metu, & quæ fit ex Concupiscentia. Nam qui operatur ex Concupiscentia, tametsi patiatur aliquam molestiam, nihilominus operatur cum jucunditate & gaudio, quia apprehendit suam actionem vt lucrativam & promotivam felicitatis quam sibi præfixit. Non ita se communiter habent, qui operantur ex metu, sed potiùs tristantur de actione tanquam damnosa: quando enim mercator projicit merces, licet subeat minus malum, vt evitet majus, absolutè tamen existimat se damnum pati, quia scilicet priùs & vitam & merces possidebat quietè, cum probabili spe possidendi deinceps; nunc autem præter exspectationem debet se spoliare mercibus, & sic diminuere suam felicitatem, & de hoc tristatur: atque hæc tristitia arguit Involuntarium secundùm quid. His observatis, facile erit præsenti quæstioni satisfacere.

95. DICO itaque primò. Actio facta ex metu à lege introducto, juxta primum *Notandum*, per se loquendo non causat Involuntarium secundùm quid, strictè & specialiter acceptum. Probatur. Per se loquendo hujusmodi actio cognoscitur ab operante vt vtilis ad promovendam felicitatem suam: ergo non displicet tanquam esset damnosa & diminuens felicitatem jam aliquo modo possessam.

96. Confirmatur. Nam per se loquendo operans cognoscit, vi legis non posse vtrumque malum evitari, & hoc quidem antecedenter ad eventum illum, in quo agens hîc & nunc necessitatur ad alterutrum eligendum: ergo cognoscit bona oppositа esse simul incompossibilia, nec vnquam illa possedit in spe: ergo non tristatur de actione tanquam de jactura bonorum, dum videt se eligere minus malum ad vitandum majus malum. adhibeantur exempla superiùs posita, & apparebit rem ita se habere.

97. DICO 2. Per accidens tamen contingere potest, vt etiam ex hujusmodi metu causetur Involuntarium secundùm quid. Probatur. Nam per accidens fieri potest, vt hujusmodi operatio apprehendatur ab operante vt damnosa: v.g. si præter exspectationem exigantur à subditis contributiones, sub gravi pœna, etiam ab eo subdito, qui jam constituerat discedere ex provincia, & mutare domicilium, ita vt ex hujusmodi contributionum vtilitate nullum fructum sit percepturus. In similibus casibus per hujusmodi exactionem diminuuntur bona possessa quietè, & cum spe possidendi deinceps, & tamen præter opinionem cogitur ea diminuere, præcisè ad cavendam majorem pœnam, v.g. violentæ executionis: ergo hujusmodi actio non minùs erit Involuntaria secundùm quid, quàm projectio mercium ex metu naufragij.

98. DICO 3. Quando metus non est causa adæquata operationis, non admiscetur Involuntarium secundùm quid. Probatur, quia actio nihilominus fieret ex alio motivo: ergo non displicet vt diminutiva felicitatis præfixæ, quin potiùs ad eam augendam ex alio motivo ordinatur, vt considerанti facilè apparebit.

99. DICO 4. Neque admiscetur Involuntarium in casu *Notandi tertij*: Patet manifestè. Quia in illo casu operatio caret illâ malitiâ, propter quam posset displicere, nempe quatenus esset violatio præcepti. Cæterùm, si consideraretur illa operatio vt impeditiva magni meriti, tunc jam versaremur extra casum, hæc enim malitia non tolleretur ab objecto metûs, vt patet.

100. DICO 5. Operatio facta ex metu proveniente ex Casu & eventu fortuito, est Involuntaria secundùm quid. Hoc intendunt communiter Theologi. Probatur. Quia hujusmodi operatio causat tristitiam in tantùm, in

quantùm apprehenditur vt damnosa, & diminutiva felicitatis, eligitúrque præcisè ad vitandum majus malum, ergo nihil deest illi ad rationem Involuntarij secundùm quid.

CONTROVERSIA VII.

Quandonam, & qualis Ignorantia possit caussare Involuntarium.

101. CUm Voluntarium in duobus consistat, nimirum vt sit ab intrinseco, & vt sit ex cognitione, sequitur, ex duplici càpite deficere posse. Hucusque de primo capite dictum est, quomodo defectus proveniat ex eo, quòd sit aliqualiter ab extrinseco; nunc videndum, quomodo deficere possit ex defectu cognitionis, seu ex ignorantia alicujus circumstantiæ in objecto, quod cæteroquin est voluntarium.

102. Ignorantia autem ad præsentem quæstionem pertinens, dividitur à S. Thoma, cæterísque Theologis, in Antecedentem, Concomitantem, & Consequentem.

Ignorantia antecedens dicitur illa, quæ hîc & nunc est inevitabilis seu inculpabilis, eò quòd nulla sit obligatio eam tollendi, & est simul caussa operationis, ita vt sine illa ignorantia, seu, quod idem est, cum opposita scientia, non fieret: v. g. qui comedit cibum dulcem, sed venenatum, non comesturus, si sciret esse venenatum.

103. Ignorantia concomitans est, quæ nec est caussa actionis, nec etiam est culpabilis, pertinet tamen ad aliquam circumstantiam actionis, quæ si cognita fuisset, potuisset quidem absterrere ab actione, defacto tamen non absterruisset, etiamsi cognita fuisset: v. g. si quis militum comedat carnes, ignarus esse diem veneris, sed etiamsi sciret, adhuc comederet, quamvis tunc habuisset motivum idoneum ad abstinendum. Hæc Ignorantia dicitur *Concomitans*, non quasi non præcedat pro priori naturæ actum Voluntatis, revera enim præcedit, quia actus voluntatis supponit pro priori naturæ ignorantiam omnium illorum motivorum, quæ illi antecedenter non proponuntur, vt constabit ex dicendis de Libertate; sed ideo dicitur *Concomitans*, quia non ita est caussa comestionis, vt sine illa non fieret, fieret enim adhuc, sed ex volitione supponente pro priori Naturæ cognitionem obligationis jejunandi.

104. Ignorantia Consequens est, quæ est effectus alicujus culpabilis voluntatis, vel directæ, quâ studio impeditur scientia alicujus circumstantiæ, ne illam cognoscens absterreatur ab operatione, sive, vt illi actio non sit tam culpabilis in quam propendet voluntas: dicitúrque *Ignorantia affectata*: vel volitionis indirectæ, quatenus quis non curat inquirere statum & circumstantias objecti, licet deberet: dicitúrque *Ignorantia negligens*, non tamen affectata.

105. Advertit hîc Arriaga *d. 12. s. 1.* Ignorantiam culpabilem quandoque esse caussam actionis, quæ non poneretur, si ignorantia abesset, aliquando tamen participare aliquid de Ignorantia Concomitante; quando nimirum ita non cognôsse circumstantias objecti, vt etiam si sciret, essem tamen operaturus. Hanc Ignorantiam Lugo & alij non distinguunt à Concomitante: ad hanc enim non requirunt Inculpabilitatem: sed hæc erit quæstio de nomine.

106. Advertendum in præsenti est, Ignorantiam invincibilem non accipi à Theologis in sensu stricto, pro ea, quam non possum vllo modo depellere, sed pro ea, quam saltem non teneor depellere, nempe quando mihi nulla occurrit probabilis ratio, quòd obliger adhibere majorem diligentiam & inquisitionem veritatis intelligendæ, quod quidem varijs modis contingere potest. Primò, si nulla mihi suspicio suboriatur erroris. Secundò, cùm quidem possum suspicari de opposito, sed tamen hîc & nunc eam adhibui diligentiam, quæ sufficit, vt possim formare probabile judicium de re, etiamsi fortè illud judicium sit falsum. Tertiò, quando quidem suspicor, sed sine sufficienti probabilitate, neque habeo occasionem intelligendi vllam probabilitatem sine magno meo incommodo, cum quo incommodo non videtur Deus, aut Ecclesia, aut alius Superior voluisse obligare ad investigandam veritatem.

§. I.

De Ignorantia Antecedente.

107. QUæritur primò, quid causset Ignorantia antecedens. Certum est, quòd ad minimum causset *Nonvoluntarium*, hoc est, actum cujus aliqua circumstantia non est voluntaria, eò quòd non sit prægnita. De cætero

Communis est sententia, asserens sine limitatione, quòd Ignorantia antecedens causset Involuntarium simpliciter, hoc est, actum, qui sit contra inclinationem, non quidem præsentem, dum ponitur actus, sed quæ præsens esset, si ignorantia abesset, vocatúrque inclinatio habitualis vel præsumpta, seu interpretativa.

108. DICO tamen primò, posse contingere casum, quo Ignorantia antecedens non causset Involuntarium. Declaratur. Ponamus hominem vulgaris pietatis, qui quidem optaret, non existere præceptum jejunij, suppositio tamen quòd existat, sit paratus jejunare, si recordetur diei: ponamus deinde eundem hominem ex invincibili ignorantia comedere carnes, ac postea deprehendere materialem transgressionem jejunij, sine formali culpa commissam; neque ideo tristari, sed potiùs gaudere gaudio speculativo, quòd ignoranter comederit, quod gaudium in hac materia non est inhonestum. In hoc casu Ignorantia est antecedens, nam sine illa non fuisset posita comestio carnis; est præterea inculpabilis, vt ponitur in casu; & tamen eadem come-

stio

stio non est vllatenus involuntaria, quod vlteriùs sic probatur. Tali homini solummodo displicet antecedenter comestio cum scientia jejunij, seu, comestio formaliter peccaminosa: atqui hæc non ponitur cum ignorantia jejunij, quin potiùs per ignorantiam impeditur hoc prædicatum: *esse formaliter peccaminosam*: ergo nihil ponitur contra inclinationem illius hominis, quin potiùs est juxta illius inclinationem.

109. Confirmatur ex doctrina Philosophi. Quando quid fit, quod est simpliciter Involuntarium, depulsâ ignorantiâ dolemus de actu præterito, nisi mutentur circumstantiæ, ob quas postea placeat, quod antè displicuit: quapropter dolor subsequens, est quasi Cynosura & regula, ex qua, per se loquendo, colligi possit, an involuntarium sit, quod ex ignorantia gestum est: atqui in casu nostro non subsequitur dolor: ergo non adest signum vllius involuntarij.

110. Respondere conatur Arriaga, tunc quidem comestionem ipsam non esse involuntariam, esse tamen involuntariam negationem observantiæ legis: tametsi enim ille homo non sit transgressus legem formaliter, legem tamen non observavit, hoc est, non elicuit actum obedientiæ aut temperantiæ.

Verùm huic responsioni locus præclusus est in ipso casu à me formato: posui enim, quòd ille homo optaret nullum exstare præceptum jejunij, adeóque non desideraret habere occasionem exercendi obedientiam aut temperantiam ex præcepto, sed tantùm horreat legem formaliter violare: ergo negatio observantiæ non est contra inclinationem antecedentem.

111. Respondet aliter idem Arriaga cum Card. de Lugo, illum esum carnis nihilominus esse involuntarium, tametsi postea de illo gaudeat; nec enim semper requiritur dolor subsequens: id quod exemplo declarant. Si filius occideret inculpabiliter & ex ignorantia patrem, qui tamen mox iterum resuscitaretur à mortuis, filius non doleret de occisione, & tamen esset illi involuntaria. Reddunt rationem à priori: quia vt actio dicatur involuntaria, sufficit esse contra inclinationem: vt verò causset dolorem, debet præterea afferre aliquod incommodum: & quia in casu posito nullum affertur incommodum, ideo non caussatur dolor.

112. Sed contra primò. Nam, vt ostendi, comestio carnis non est contra vllam illius hominis inclinationem; sola enim illius inclinatio erat, non comedere carnes peccaminosè; materialis autem transgressio, sine culpa formali, potiùs placet; ergo necdũ apparet ratio Involuntarij.

Contra 2. Quia exemplum allatum de occisione patris mox resuscitandi, non facit ad propositum. Non enim gauderet ille filius de occisione patris, sicut ille homo de comestione carnis, sed solùm gauderet de resuscitatione. Quæro itaque. Vel occisio vnà cum resuscitatione est contra inclinationem filij, vel non est. Si non est; ergo non est involuntaria: si est: ergo deberet in hoc invenire aliquod malum detestabile: ergo jam adesset objectum doloris, & doleret vt ponimus: ergo esset involuntaria: & haberetur discrimen cum comestione carnis.

113. Restat inquirenda regula cognoscendi, quandonam Ignorantia antecedens causset Involuntarium. Cardinalis Pallavicinus primùm quidem in suis dictatis, deinde paulò aliter in suo libello, denique iterum aliter in suo Tomo de actib. Human. *disp.* 4. *q.* 2. *a.* 7. regulam vltimo loco sic tradit. Advertendum est, inquit; eum qui comedit carnes die veneris, & postea non habet displicentiam hujus comestionis, non verè eas comedisse dependenter immediatè ab Ignorantia, sed ab hac vera cognitione. *Comestio carnis est delectabilis & vtilis valetudini, neque in ea cognosco nunc aliquam prohibitionem: quocirca licitum est mihi illas comedere.* Hæc autem cognitio tota est vera, licet habeat pro objecto aliquam ignorantiam, hoc est negationem cognitionis de prohibitione, quæ negatio non diceretur ignorantia, nisi esset negatio cognitionis veræ, adeóque verè objectum esset prohibitum; sed stante prohibitione est Ignorantia. Cæterùm ille homo non ideo carnes comedit immediatè, quia non cognoscit id esse prohibitum, sed quia cognoscit, se id non cognoscere, quæ cognitio reflexa est vera, atque adeo dependenter ab illa operatus est voluntariè, & non ex errore vel ignorantia. Eatenus verò si cognovisset prohibitionem non comedisset, quatenus tunc non haberet illam vltimam cognitionem veram & practicam. *Bonum est hìc & nunc comedere carnes, quia sunt jucundæ & vtiles sanitati, & nulla apparet prohibitio in hoc objecto: quapropter hoc objectum hìc & nunc est licitum.* Quando igitur ille cognoscit se comedisse carnes die Veneris, nihil cognoscit contrarium huic cognitioni dependenter à qua comedit: adhuc enim videt, quòd ipse tunc non cognoscebat aliquam prohibitionem; ac propterea quòd objectum erat sibi tunc licitum. Hæc ille.

114. Ex hujus ergo Authoris mente hæc regula statuenda esset. Tunc solùm & semper Ignorantia antecedens caussat Involuntarium, quando caussat actionem immediatè, non item quando caussat actionem mediante tali judicio, quo judico, hoc objectum hìc & nunc nullam habere malitiam.

115. Existimo hanc regulam non esse satis vniversalem & claram. Ostendam enim primò, posse Ignorantiam antecedentem etiam esse caussam immediatam talis comestionis, quin comestio sit involuntaria. Ostendam secundò, potuisse illam ignorantiam esse caussam mediatam illius comestionis, etiam tunc, quando comestio foret involuntaria. Ostendam tertiò, posse aliam clariorem regulam tradi.

116. Primum, sic ostendo. Posset contingere, vt hujusmodi homo absque vllo judicio practico dirigente honestatem actûs, comederet

carnes die veneris, ex impetu & inconsiderantia; quo casu adhuc illa comestio & materialis transgressio non esset involuntaria, & ignorantia prohibitionis esset caussa immediata comestionis, nam ille homo est ita constitutus (vt ponimus) vt si sciret prohibitionem, non comederet.

117. Secundum sic ostendo, & assumo hominem pijssimum, qui etiam doleat de materiali transgressione jejunij, & hunc pono comedere carnes ex ignorantia prohibitionis, & quidem ex prævio judicio practico, quod posuit Card. Pallavicinus, quo videlicet judicat, hîc & nunc hanc comestionem esse honestam, quia ipse nullam cognoscit prohibitionem; quod judicium, juxta Cardinalem, caussatur immediatè ab ignorantia prohibitionis, & ipsum caussat immediatè comestionem carnis: atqui hæc comestio carnis adhuc esset illi involuntaria, quia esset contra inclinationem, quâ vellet, ne quidem materialiter transgressus esse legem: ergo etiam mediatè potest ab ignorantia antecedente caussari Involuntarium.

118. Denique, illi qui occidit suum patrem ex ignorantia antecedente, etiam intermediante dictamine practico, quo judicat, jaculationem esse sibi licitam, quia nulla apparet illius prohibitio, omnium judicio dicitur occisio esse involuntaria: ergo regula relata non declarat intentum: eâ ergo sepositâ, alia nobis quærenda est.

119. DICO 2. Tunc semper Ignorantia antecedens caussat Involuntarium, quando scientia opposita ignorantiæ non constituit malitiam objectivam, propter quam vitandam omitteretur actus, si scientia adesset: sive: quando illa scientia invenit in actu totam malitiam adæquatè à se distinctam. Explico regulam exemplis. Occisio v. g. parentis ignoranter facta, est involuntaria filio amanti patrem, & caussatur ab ignorantia antecedente, quia malum, quod ex parentis morte provenit filio, & propter quod non occidisset, si scientiam oppositam habuisset, illud, inquam, malum totum se tenet ex parte occisionis materialiter spectatæ, & est contradistinctum à scientia.

120. Econtra in eo, qui gaudet, quòd ignoranter comederit carnes die jejunij, ignorantia non caussat involuntarium, quia malitia propter quam ille homo vitaret comestionem, includeret intrinsecè scientiam prohibitionis: ergo malum propter quod non comederet, non est adæquatè distinctum à Scientia opposita ignorantiæ, & per consequens, licet ignorantia causset illam comestionem, non tamen caussat illam vt malam ignoranti, sed potiùs formaliter excludit malitiam.

121. Vlteriùs, si quis valde pius doleret de comestione carnis, etiam prout est solummodo materialis transgressio, malitia de qua doleret, esset adæquatè distincta à scientia opposita ignorantiæ, & esset conjungibilis cum ignorantia: ergo talis comestio esset involuntaria.

§. II.

De Ignorantia Concomitante.

122. EXemplum commune est. Existimo sub dumeto latere cervum, cùm sit meus inimicus, qui me fugiens ibi se abscondit: jaculor, & occido, fuisséque occisurus, si sciviséem, esse inimicum, licet de hoc nihil cogitem dum jaculor: item comedo carnes die jejunij, immemor obligationis, essémque comesturus, etiamsi memor obligationis essem. Quæritur, quid hæc Ignorantia causset?

123. Et quidem, si loquamur de actu interno voluntatis, certum est, in priori casu caussari illum actum quoad suam speciem ab ignorantia hac concomitante, tanquam conditione sine qua non esset positus ille actus, sed alius diversus: nam si sciviséem, esse meum inimicum, non dixiséem apud me; *volo jaculari cervum:* sed: *volo jaculari inimicum.* Loquendo verò de actu externo, de quo solo est præsens disputatio,

124. Dicendum est primò. Ignorantia concomitans neque caussat Voluntarium neque Involuntarium. Probatur prima pars. Occidio in ratione homicidij non cognoscitur ab occidente: ergo non procedit vt voluntaria, quia non procedit vt cognita, quod requiritur ad rationem voluntarij. Probatur etiam secunda pars. Illa materialis occisio inimici non est contra, sed potiùs juxta inclinationem occidentis: ergo non est involuntaria.

125. Dicendum 2. Ignorantia concomitans caussat *Nonvoluntarium*: Si enim abfuisset ignorantia, homicidium fuisset voluntariè positum, vtpote ex cognitione: ergo ignorantia removet formam constitutivam *Voluntarij*: ergo caussat negationem voluntarij, hoc est, vt actio homicidij sit *Nonvoluntaria*: & ideo talis non incurrit irregularitatem, multò minùs alias pœnas homicidio constitutas.

§. III.

De Ignorantia Consequente.

129. DIcendum primò. Ignorantia affectata caussat simpliciter Voluntarium. Ita cum S. Thoma Theologi. Probatur. Qui operatur ex tali ignorantia, eligit ipsam ignorantiam vt sibi gratam, tametsi prævideat ex ea secuturam aliquam actionem, quæ, absente ignorantiâ, non esset futura, de cujus proinde eventu non doleat: ergo in ipsa ignorantiâ est voluntarius effectus.

Dices. Illud non est Voluntarium, quod non est ex cognitione: sed quod fit ex ignorantia, non fit ex cognitione: ergo non est voluntarium. Respondeti potest primò, negando minorem. Nam licet non fiat ex cognitione certa, & fortè nec probabili, fit tamen ex cognitione dubia & suspicaci, quæ sufficit. R. 2. Etsi non sit voluntarium phyficè, est tamen volun-

tarium

tarium moraliter & imputativè, quatenus ignorans voluntariè non vult adhibere media impeditiva illius effectûs, deponendo ignorantiam, & quidem in hunc finem, ne impediatur actio.

127. Dicendum 2. Ignorantia non affectata, sed negligens, causat voluntarium moraliter & imputativè, physicè tamen causat involuntarium, & in hoc differt ab Ignorantia affectata quoad formalem effectum *Involuntarij*. Prima pars probatur, quia tales effectus imputantur ad culpam pro gravitate obligationis tollendi ignorantiam. Probatur secunda pars. Quia physicè loquendo, id quod in tali casu est voluntarium directè, non est ignorantia ipsa, sed carentia laboriosæ inquisitionis : hinc secutâ actione displicet tum actio tum ignorantia, quæ displicentia subsequens est signum Involuntarij secundùm Aristotelem.

128. Dices, Theologos communiter cum S. Thoma docere, quòd Ignorantia consequens causet tantùm Involuntarium secundùm quid. R. Hoc ideo dici, quia in materia *Voluntarij* Theologus potiùs attendit id, quod habet effectus in æstimatione morali, & imputativè, quàm quod habet physicè.

129. In praxi prodest fecisse rem cum ignorantia non affectata, excusat enim à censuris, quia operans non censetur esse contumax, nec incurreret excommunicationem canonis, qui cum tali ignorantia percuteret Clericum.

§. IV.

De Inconsiderantia.

130. Inconsiderantia culpabilis tunc committitur, quando quis sciens se hic & nunc obligari ad distinctam cognitionem procurandam alicujus periculi, elicit actum quo dicat : *Nolo hoc considerare*. v. g. invitor ad prandium : incidit mihi suspicio periculi lædendæ temperantiæ, & advertо obligationem inquirendi, quinam alij sint futuri hospites, nolo tamen investigare, sed accedo inconsideratè, vt in simili narratur de adolescente Proverb. 7.

Dubitatur primò, an Volitio non considerandi, possit stare pro illo instanti, quo committitur ipsa Inconsiderantia. Ratio dubitandi est, quia illa volitio non considerandi, jam videtur pro illo instanti supponere considerationem, quia non possum nunc nolle cogitare de Petro, quin hoc ipso cogitem de Petro, nihil enim possum nolle, quin cogitem de illo : ergo non possum nolle cogitare de Petro, quin cogitem de cogitatione Petri ; ergo etiam de ipso Petro.

131. Verùm hæc ratio levis est, & facilè respondetur, adesse cognitionem confusam & generalem, non verò accuratam considerationem, quæ est objectum nolitionis : alioquin dicendo : *Nolo facere examen de peccatis hodie commissis* : jam hoc ipso feciſsem examen.

132. Alia ratio dubitandi posset esse ex quorundam Recentiorum principijs, quibus favet Card. Pallavicinus *q.* 2. *a.* 6. *n.* 111. quatenus docent, quòd tam volitio quàm nolitio considerandi, præsupponat pro priori naturæ negationem actualis accuratæ considerationis : ergo hæc negatio non est effectus illius volitionis pro hoc ipso instanti, sed solùm pro sequenti. Propter hoc aliqui apud Salas docuêre, nullam Inconsiderantiam posse esse vòluntariam à voluntate præsente. Verùm hujus doctrinæ examen ad Philosophos spectat, & huc non facit.

133. Dubitatur 2. In quonam differat Inconsiderantia ab Ignorantia. P. Arriaga *disp.* 13. *s.* 2. *n.* 8. vult, vel nihil differre, vel solùm differre per hoc, quòd Inconsiderantia supponat species in intellectu, quas non supponit Ignorantia.

134. Hoc tamen discrimen mihi non satisfacit. Imprimis enim potest aliquid fieri ex vera Ignorantia antecedente, absque vlla inconsiderantia, & tamen operans habere species objecti. accipio exemplum, quo in alium finem vtitur Arriaga. Venator jaculatur apparentem leporem aut picam, cùm reverà non sit lepus aut pica, sed venefica. ponamus autem venatorem priùs rem diligenter examinâsse ; quo casu sine inconsiderantia jaculabitur, & tamen ex ignorantia occidet Sagam : potest autem habere species objecti, eò quòd sæpiùs audiverit, Sagas in forma leporis aut picæ solere apparere.

135. Econtra contingere potest, vt aliquid fiat cum Inconsiderantia, nullâ tamen interveniente ignorantiâ : v. g. apparet mihi aliquid intra dumeta ; judico esse feram, sed ex nimia jaculandi cupiditate nolo diligentiùs, vt par esset, considerare, tunc, si reipsâ est ibi fera, non possum dici jaculatus esse feram ex ignorantia, quia judicium quod habui, verum erat, negatio autem judicij certioris non est caussa jaculationis feræ, quia etiam cum certiore judicio jacularer. dicar tamen in casu posito inconsideratè jaculatus esse.

136. Discrimen ergo inter Inconsiderantiam & Ignorantiam hoc est, quòd Ignorantia sit absentia cognitionis veræ de objecto. Inconsiderantia verò sit omissio voluntaria investigationis tantæ, quantam communiter homines cauti solent in similibus casibus adhibere.

137. Dubitatur vtiliùs 3. An, & quandonam Inconsiderantia excuset actum materialiter malum ab Inhonestate. In quo puncto gravis est dissensio inter Suarez & Vasquez. Suarez *disp.* 4. *de Voluntario s.* 3. *n.* 17. *& n.* 21. fatetur esse explicatu difficile, quandonam vniversim Inconsiderantia excusetà Voluntario & peccato. Deinde refellit duas explicandi vias, quarum secundam refert his verbis. Alterum ergo extremum erit, si dicamus, tunc solùm Inconsiderationem esse voluntariam, quando supra illam aliquo modo reflectitur intellectus actu formali, expressè

præsè advertendo, se non satis considerâsse rem, & teneri ad exactiùs considerandum, vel saltem dubitat de sufficiente cognitione, & de obligatione ampliùs cogitandi: & eâdem ratione juxta hunc modum dicendi, vt res actu non considerata sit voluntaria, oportebit, vt aliquo modo cadat in actualem apprehensionem intellectûs, vel directè, vt, si intellectus prævideat ex tali caussa esse secuturum talem effectum, vel saltem de hoc dubitare incipiat, vel saltem reflexè, si incipiat dubitare, vtrum oporteat inquirere & considerare, sitne periculum, vt consequatur talis effectus. Qui quidem modus dicendi si esset verus, facilè expediret difficultates positas. Denique juxta hunc dicendi modum excusarentur homines à multis peccatis, perplexitatibus & scrupulis. Hæc Suarez, rejiciens mox hunc modum dicendi.

138. Econtra Vasquez *d.* 107. *c.* 3. hunc dicendi modum amplectitur, aitque in eum conspirare plurimos Doctores, quos ibi refert, adeo vt longâ inquit, disputatione opus non esset, nisi Recentiores aliqui (notat Suarezium) voluissent manifestæ veritati adversari. Eandem sententiam multis propugnat Arriaga *disp.* 13. *s.* 2. Cum his

139. DICO, ad hoc vt actus ex inconsiderantia factus, sit inhonestus, & habeat rationem culpæ, necesse est, vt de præsenti adsit advertentia, super obligatione inquirendi seu considerandi objectum, an sit licitum necne. Ratio est manifesta, quia vt suprà de Ignorantia diximus, nunquam potest committi peccatum ex inconsiderantia, nisi interveniat aliqua formalis malitia, & agatur contra dictamen rationis, seu contra conscientiam obligantem ad contrarium, seu ostendentem malitiam objectivam: atqui quando peccatur ex inconsiderantia, tunc non cognoscitur malitia objectiva ipsius actûs, qui fit ex Inconsiderantia, v. g. comestionis carnis die veneris, hæc enim cognitio per Inconsiderantiam formaliter excluditur: ergo malitia objectiva tunc cognita erit *comestio facta sine debita inquisitione*: ergo debet præcedere dictamen de obligatione inquirendi. Et nisi hoc dicatur, nunquam poterit assignari regula stabilis, cur actus ex Inconsiderantia facti aliquando sint culpabiles, aliquando non.

140. Contra hanc doctrinam aliud nihil movet Suarez, quàm quòd hoc modo homines a multis peccatis excusarentur. Negamus hoc esse absurdum, immò, vt rectè dixit Arriaga, optandum est, vt per inconsiderantiam multa peccata excusentur.

CAPVT III.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS LIBERTATE.

SOlent hoc tempore Theologi hanc materiam, alioquin philosophicam, tractare accuratiùs propter Jansenistas, qui non admittunt Libertatem Indifferentiæ, sed volunt, Libertatem esse potentiam volitivam, potentem operari sine violentia & coactione; quo sensu etiam amor beatificus est liber, hoc est, non violentus aut coactus contra aliquam inclinationem quantùm est ex se efficacem, sed vel maximè juxta inclinationem. Conantur Jansenistæ hanc suam sententiam suadere ex S. Augustino: ad quem vindicandum etsi magna volumina conscripta sint, potest tamen paucis ostendi veritas.

CONTROVERSIA I.

An detur Libertas Indifferentiæ.

141. LIbertas Indifferentiæ est potentia ad actus oppositos & incompossibiles, non quidem in sensu composito sibi conjungendos, sed in sensu diviso, hoc est, quæ quemlibet ex actibus oppositis, excluso altero, sibi conjungere potest.

Dicendum est, dari in homine hanc libertatem. Probatur 1. Ex Scriptura. Eccles. 31. *Beatus vir, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit.* Non minùs clare id expresserat c. 15. *Ipse ab initio fecit illum, & reliquit eum in manu consilij sui: si volueris, conserva bis mandata, & fidem bonam placiti: apposuit tibi ignem & aquam, ad quodcunque volueris porrige manum tuam: in conspectu vita & mors, & quodcunque placuerit, dabitur ei.* In quæ verba S. Augustinus lib. de Grat. & lib. arbitr. ad Valentin. c. 3. *Eccl.* inquit, *apertissimè videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Porrò non possunt hæc verba intelligi de libertate excludente solam coactionem, habente tamen determinatam necessitatem: ad hanc enim persuadendam ineptè afferrentur oppositiones illæ rerum incompossibilium, vt consideranti facilè liquet.

142. Probatur 2. Authoritate Sedis Apostolicæ. Imprimis in Bulla Pij. V. & Gregorij XIII. contra Michaelem Baium traditur, libertatem, quæ in nostris operibus reperitur, non esse solùm à Coactione, sed libertatem indifferentiæ, & sine hac non esse peccatum, nec liberum simpliciter.

simpliciter. Prohibetur insuper illa propositio. *Quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit, & sola violentia repugnat libertati hominis naturaliter.*

143. Deinde Innocentius X. Anno 1653. inter quinque propositiones damnatas Jansenij Episcopi Iprensis, tertio loco hanc ponit: *Ad merendum & demerendum in statu Naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* subjungit Pontifex. *Hæreticam declaramus, & vti talem damnamus.*

144. Quia verò Jansenius cum suis errorem hunc palliare conatur authoritate S. Augustini, hæc illi non eripienda solùm, sed etiam opponenda erit. Itaque

Libro de duabus animab: c. 12. sic habet: *Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt, si naturâ non voluntate faciunt, id est, si libero ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent, si denique ijs abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccato earum teneri non possunt.*

Libro 3. de lib. arb: c. 1. *Si*, inquit, *naturâ aut necessitate motus existit, culpabilis esse nullo modo potest.*

Lib. 12. de Civit. c. 6. *Si vnus*, inquit, *Tentationi cedat* (loquitur de duobus habentibus easdem prorsus animi & corporis dispositiones) *atque consentiat, alter idem qui fuerat, perseverat, quid aliud apparet, nisi, vnum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere? vnde? nisi propriâ voluntate? vbi eadem fuerat in vtroque corporis & animi affectio?*

145. Hæc testimonia, quamvis per se clarissima, confirmationem accipiunt ex omnibus disputationibus, quas S. Augustinus adversus Pelagianos instituit. Pelagius enim ex libertate Indifferentiæ in observatione præceptorum inferebat, posse hominem sine gratia divina, propriis naturæ viribus, servare præcepta, & per consequens, suppositâ saltem promissione, consequi vitam æternam. Hunc errorem acerrimè impugnavit S. Augustinus, nunquam tamen in suis impugnationibus aut responsionibus negavit fundamentum à Pelagio assumptum, nimirum Libertatem Indifferentiæ, sed semper negavit consequentiam, & ostendit, cum libertate Indifferentiæ stare necessitatem gratiæ: debuisset autem S. P. negare antecedens, si à Pelagianis dissensisset in conceptu libertatis, & non agnovisset libertatem Indifferentiæ. Minor hujus discursûs probatur primò ex lib. 2. de Nupt. & Concup. c. 3. ubi respondens Juliano Pelagiano, objicienti, quòd, qui requirunt gratiam, negent liberum arbitrium: *Non est ita*, inquit, *vt loqueris quicunque ista dixisti, non est ita, multùm falleris, vel fallere meditaris, non liberum negamus arbitrium.* Ita Augustinus, qui si à Juliano discrepâsset in acceptione liberi arbitrij, debuisset vtique respondere, se negare quidem libertatem Indifferentiæ, sed agnoscere libertatem à coactione; & non debuisset absolutè admittere liberum arbitrium, benè intelligens, quo sensu adversarius illud acciperet. Absurdus enim disputator est, qui bene intelligens, quo sensu proferat adversarius propositionem, eam absolutè concedit, sciens esse falsam. Quid multa? paulò inferiùs expresse fatetur Augustinus, se in conceptu libertatis convenire. *Liberum itaque*, inquit, *in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem, vtrique dicimus. non hinc estis Pelagiani.*

146. Audiatur insuper lib. 2. contra litteras Petiliani c. 84. *Si tibi*, inquit, *proponam quæstionem, quomodo Deus Pater attrahat ad Filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficilè soluturus es; quomodo enim attrahit, si dimittit, vt quis, quod voluerit, eligat? & tamen, NB. vtrumque verum est, sed hoc intellectu penetrare pauci valent.* Ita Augustinus. quæ si de Libertate, provt opponitur coactioni, intelligenda essent, falsissima forent. nulla enim quæstio faciliùs solveretur quàm hæc, dicendo Deum Patrem attrahere immittendo necessitatem volendi bonum sine coactione. Et hæc sufficiant pro authoritate S. Augustini.

147. Probatur nunc libertas Indifferentiæ rationibus, desumptis ex communi omnium instinctu & sensu, quo judicamus, aliqua à nobis ita gesta fuisse, vt dum gesta sunt, aliter à nobis geri potuissent. Imprimis omnes judicamus, aliqua opera mereri præmium, alia pœnam: sed non judicamus mereri præmium aut pœnam ullam actionem, quæ aliter fieri non potuit: ergo &c.

148. Respondebis, præmium & pœnam habere suam vtilitatem, etiamsi non detur libertas indifferentiæ: sicut enim spes cibi, & timor verberum, est vtilis ad ciendas belluas, quæ nullam habent libertatem, ita & præmium & pœna respectu naturæ intellectualis: item sicut lapis movetur necessariò, & tamen impulsus superadditus est vtilis vt moveatur lapis, imò necessarius vt sic moveatur; ita dici posset, naturæ intellectuali esse necessarium impulsum intentionalem, non obstante quòd necessariò moveatur.

149. Sed contra. Præmium & pœna ex ipso naturæ instinctu tribuuntur propter operum laudabilitatem vel vituperabilitatem: laudabilitas autem vel vituperabilitas supponit libertatem ad oppositum: nemo enim laudat hominem, quod ex naturæ impetu claudat oculos ob pulverem oculo imminentem, tametsi sit operatio bona, nempe defensio oculi.

150. Confirmatur. Ipso naturæ instinctu judicamus, majori præmio dignos esse illos, qui operantur laudabiliter solo virtutis amore, & sine vlla spe, aut affectu præmij, quàm illos, qui affectu præmij operantur; sed hic præmij excessus non potest deberi præcisè ad alliciendum vt plures hujusmodi operationes fiant: nam hæ operationes dignæ majori præmio, habent hanc prærogativam formaliter ex hoc, quòd non fiant amore præmij: ergo repugnat, illum excessum præmij dari tanquam incitamentum ad similes

operationes: nam operationes quæ fierent ex hujusmodi incitamento, jam fierent ex affectu præmij: ergo non mererentur illum excessum præmij: ergo ille excessus præmij debetur propter majorem libertatem & affectum erga virtutem.

151. Probatur 2. Ex ipso remorsu conscientiæ, quem omnes experimur dum malè operamur, qui remorsus esset malè constitutus à natura, vtpote semper inducens in errorem, quo judicamus nos obligari ad non sic operandum: atqui non datur obligatio ad impossibile: ergo judicamus nos posse hujusmodi obligationi satisfacere.

152. Probatur 3. Ex naturæ instinctu judicamus, consultationes esse vtiles, & nos consultare de re, quæ sit in nostra potestate, etiam non adhibitâ consultatione: consultamus enim an expediat facere id quod judicamus posse fieri.

Probatur 4. Ab experientijs, quibus vnusquisque in seipso, si quidem se attentè reflectere velit, experitur, quòd quando quis sibi imperat ambulationem v. g. quòd inquam ipsa volitio ambulandi non prorumpat à potentia volitiva eâ necessitate (propositis motivis contrarijs tam ad ambulandum quàm ad non ambulandum) qua necessitate sequitur ad volitionem ipsa externa ambulatio: item experimur, imperium voluntatis non sequi eâ necessitate ad simplicem complacentiam, qua sequitur ipsa simplex complacentia ad cognitionem bonitatis in objecto: ergo hæc minor necessitas arguit potestatem præsentem ad oppositum.

153. Probatur vlteriùs à priori, animadvertendo discrimen quo objecta cognoscuntur à brutis & ab homine. Brutis natura non dedit vim cognoscendi alia bona & mala, quàm quorum sunt capacia: vnde non erat opus ad illa bona consequenda dare potentiam cognoscendi reflexè ipsam consequibilitatem & eligibilitatem objecti, ad hoc vt impellerentur ad operandum, sed satis erat dare vim apprehensivam, ita vt apprehensione positâ statim ex impetu naturæ ferrentur in objectum, vel fugerent ab illo. At verò homini dedit natura potentiam cognoscendi bonitates & malitias objectorum etiam non consequibilium ab homine, vtpote incapaci eorum: vnde etiam debebat dare potentiam cognoscitivam practicam, hoc est, quæ ostenderet objecta bona vt voluntariè eligibilia, & consequibilia per electionem nostram: nam sine tali cognitione prævia, non movemur ad prosecutionem objecti. Non enim satis est, apprehendere; bonum esse v. g. vt sis Imperator, aut Angelus, sed opus est vt judices, esse consequibile.

154. Præterea Natura dedit vim cognoscendi objectum bonum cum adjuncta cognitione mali admixti, ita vt possimus ponderare & comparare inter se bonum & malum objecti, seu bona opposita & incompossibilia, cognoscendo, non posse vtrumque bonum simul possideri: ergo sicut brutis dedit appetitum proportionatum simplici apprehensioni, ita debebat homini dare potentiam appetitivam proportionatam cognitioni comparativæ; hæc autem non potest esse nec intelligi alia, quàm potestas eligendi vtrumlibet illorum bonorum oppositorum, altero rejecto: & hæc est libertas indifferentiæ.

155. Probatur denique libertas indifferentiæ in homine hoc discursu. Dantur à parte rei aliqua contingentia, hoc est, aliqui effectus qui simpliciter potuissent non esse; ergo dantur à parte rei aliquod agens liberum libertate Indifferentiæ, saltem caussa prima. sed hac concessâ concedenda est etiam in homine libertas indifferentiæ. Ergo, &c. Prima consequentia patet. Nam omnis contingentia arguit Indifferentiam ad essendum vel non essendum: hæc autem indifferentia tolli non potest nisi à causa determinante ad essendum potiùs quàm non essendum, vel econtra: quodsi hæc determinatio esset ad vnum determinatè & necessariò, alterum esset impossibile, & per consequens nulla indifferentia: ergo debet illa indifferentia determinari determinatione liberâ. Antecedens à nemine sanæ mentis negatur. omnes enim agnoscimus, aliquos esse fortunatos, alios infortunatos, vt observat Card. Pallavicinus: atqui nemo dicitur infortunatus quòd non sit Angelus: ergo infortunati ideo sunt tales, quia carent aliquare, quam habere simpliciter possent.

156. Restat nunc probandum subsumptum, nempe quòd hoc ipso etiam in homine sit concedenda libertas indifferentiæ. Illud agens liberum (quod jam dari probavimus, quodcunque illud sit) debet in suo actu dirigi ab aliqua cognitione præcedente, quæ illi proponat rationes in vtramque partem, scilicet ad hic vel aliter determinandum; neque enim potest assignari alia cognitio apta ad dirigendum actum liberum, quàm cognitio comparativa bonorum incompossibilium inter se, vt vnum eligatur cum exclusione alterius boni incompossibilis: atqui in homine datur hujusmodi cognitio comparativa bonorum incompossibilium, vt omnes experimur: ergo ne natura stultè & perperam dicatur instituisse hanc cognitionem idoneam ad dirigendam electionem liberam, debet quoque in eodem instituisse potentiam liberam electivam: nam omni cognitioni debet posse respondere volitio proportionata.

Quæ contra libertatem Indifferentiæ solent objici, in Tractatu de Gratia dissolvuntur à DD. conciliantibus eam cum efficacia Gratiæ, quivis juxta sua principia, videríque possunt apud authores, à qua tractatione ex Mandato sedis Apostolicæ nunc est abstinendum, quidquid nuper scripserit R. P. F. Philippus à SS. Trinit. in Prologo ad Lectorem, dicens, sibi inquirenti circa prohibitionem Pauli V. & Vrbani VIII. responsum fuisse à viris doctissimis, & religiosis, tum in Gallia, tum Romæ, talem prohibitionem expirasse

spirasse, & impressionem hujus materiæ nunc permissam à summo Pontifice &c. sed quàm hoc falsum sit, apparet ex recentissima damnatione tractatuum de hac materia.

CONTROVERSIA II.

Virum possit voluntas exercere Libertatem Indifferentiæ inter bona inæqualia, cognita vt talia.

157. DOcuerunt aliqui, quòd quotiescunque voluntati proponuntur bona incompossibilia, quorum vnum altero judicatur melius, quòd inquam voluntas necessitetur ad volendum illud, quod melius esse judicatur.

Quia verò hæc sententia tollit manifestè libertatem electionis in illo casu, ideo P. Vasquez eam mitigare volens, tria docuit. Primò, posse voluntatem respuere id quod repræsentatur vt melius, non posse tamen respuere id, quod repræsentatur acriùs, v. g. evidentiùs, intensiùs, distinctiùs. Docuit 2. Casu quo vnum bonum repræsentatur acriùs quàm alterum, posse voluntatem suspendere omnem actum, ita vt nec velit illud bonum amplecti, nec simpliciter respuere. Docuit 3. Quòd, factâ hujusmodi suspensione actuum voluntatis, intellectus ex naturali inclinatione statim inquirat alias rationes, vel priores aliter repræsentet: quo facto poterit voluntas respuere illud objectum quod priùs non poterat respuere: & sic existimavit salvari libertatem.

Communis sententia est, esse in potestate voluntatis eligere minus bonum, relicto illo quod apparet vt majus bonum.

Ego, cùm primò quæstionem hanc in philosophia docerem, Anno 1644, cum distinctione processi, secundùm quam video nunc à Recentioribus eandem resolvi. Itaque

158. DICO. 1. Quando minus bonum est vel formaliter, vel in æstimatione amantis ita homogeneum cum majore bono, vt cum excessu contineatur in illo, impossibile est eligere minus bonum præ majore. Probatur ab experientia manifesta. Quis enim amans pecuniam præcisè propter bonitatem pecuniæ, nec timens vllum malum in possessione pecuniarum, quis inquam talis accipiet Julium præ aureo, si habet parem potestatem vtriusque, & excessus qui est in aureo, non habeat vllum malum quod absterreat illum hominem?

Probatur 2. à priori. Bonitas minoris boni, vt supponimus, non constituitur vllo modo per negationem excessûs qui inest majori bono; ergo excessus non habet vllam malitiam in æstimatione amantis: ergo habet meram rationem boni: ergo non potest respui nisi ob malitiam communem quæ insit tam majori quàm minori bono: sed hæc malitia contemneretur etiam in electione minoris boni: ergo ex parte majoris boni non solùm nihil est specialiter absterrens, sed insuper adest ratio motiva non solùm eadem quæ inest minori bono, sed etiam auctior: ergo, necessariò prævalebit.

159. DICO 2. Ex duobus bonis heterogeneis incompossibilibus, non necessitatur voluntas ad amplectendum illud, quod ab intellectu judicatur melius. Probatur. 1. Omnis qui peccat, dum peccat, evidenter judicat, omissionem peccati fore meliorem, quàm sit ipsa actio peccaminosa: ergo eligit illud bonum, quod tunc judicat esse simpliciter minus bonum: ergo non necessitatur ad eligendum illud, quod judicat esse melius.

160. Probatur 2. Vix vnquam, certè rarissimè, contingit, vt bona heterogenea proponantur voluntati cum æquali bonitate, sine vllo alterius excessu: ergo si voluntas necessitaretur ad amplectendum illud quod melius apparet, vix vnquam exerceretur libertas, & sic tolleretur libertas à potiori.

Ratio à priori est; quia bonitas minor est ex se sufficiens ad movendam voluntatem, & licet alterum sit simpliciter melius, quia tamen caret illâ speciali bonitate, quæ inest minori bono, ideo sub hac consideratione est illo secundùm quid minus bonum, & alterum est secundùm quid majus bonum, quatenus nempe plus confert ad illum finem, quem agens sibi liberè pro sua felicitate proponit.

161. DICO 3. Libertas Indifferentiæ non salvatur sufficienter per hoc, quòd circa objecta inæqualia, vel inæqualiter cognita, hoc est, vnum intensiùs, alterum remissiùs, vnum distinctiùs, alterum confusiùs, quòd inquam voluntas possit suspendere omnem actum (vt volebat Vasquez) & considerare nova motiva pro bono minore facientia. Probatur 1. Ponamus mihi proponi bonum comestionis acriùs, hoc est, intensiùs & distinctiùs quàm bonum temperantiæ; quæro: quando volo suspendere omnem actum, an hoc fiat per puram omissionem, vel per actum positivum? si dicatur primum, refutabitur paulò pòst, quando ostendemus repugnantiam puræ omissionis: sed demus esse possibilem, nemo tamen eam admittens negat, posse dari actum positivum, quo positivè nolim illud quod omitto. Si ergo dicatur secundum, erit, in casu posito, hic actus: *Neque volo cibum velle, neque volo cibum nolle*: sive: *Nolo tam volitionem quam nolitionem cibi.* Atqui hic actus esset revera nolitio cibi seu comestionis, hoc est, esset verè & efficaciter impeditivus comestionis: ergo in casu posito sum liber ad respuendam comestionem, quæ tamen, vt posuimus, est objectum vehementiùs propositum, & sic cadit opinio Vasquezij. Minor facilè probatur.

Comestio non potest obtineri nisi per volitionem illius: ergo quando nolo volitionem co-

meſtionis, nolo medium neceſſarium ad comeſtionem; ſed qui non vult medium neceſſarium ad aliquem finem, cenſetur nolle finem, ſi cognoſcat neſſitatem medij, prout cognoſcitur in noſtro caſu: ergo ſi nolo volitionem comeſtionis, hoc ipſo nolo comeſtionem: & ſtante hac nolitione non poteſt poni comeſtio: ergo reſpuitur.

162. Probatur 2. Et confirmatur prior probatio in præcepto affirmativo, quo aliquid præcipitur v. g. auditio ſacri. In hujusmodi præcepto, vt apud omnes in confeſſo eſt, debet perveniri poſſe tandem ad tempus determinatum, quo ſit verum dicere: *nunc eſt audiendum ſacrum.* Ponamus ergo, quòd mihi proponatur ab intellectu Bonitas auditionis ſacri, & Bonitas omiſſionis, ſed cum inæqualitate in modo proponendi: in hoc caſu ſequeretur me non poſſe peccare peccato omiſſionis, vt benè argumentatur Pallavicinus. Conſequens eſt falſum. Sequela probatur. Vel enim proponitur intenſiùs auditio ſacri, vel omiſſio: ſi primum, & tamen ego omitto: ergo poſſum reſpuere id quod ab intellectu vehementiùs proponitur, quod eſt directè contra Vasquez. ſi ſecundum: ergo non omitto liberè ſacrum: neceſſitor enim ad vel directè nolendum, vel ſaltem ad reflexè nolendam volitionem ſacri, & ſic neceſſariò omittetur ſacrum.

Probatur denique Concluſio & impugnatur doctrina Vasquez hoc modo. Si voluntas poteſt ſuſpendere liberè omnem actum, debet illi proponi motivum ſuſpendendi, & motivum non ſuſpendendi: vel ergo motivum ſuſpendendi proponitur remiſſiùs, vel intenſiùs: Si primum: ergo poſſum liberè eligere illud quod proponitur remiſſiùs, & ſic cadit doctrina Vasquez: ſi ſecundum: ergo non ſuſpendo liberè, ſed neceſſariò, quia per adverſarium non poſſum reſpuere illud quod proponitur intenſiùs: conſequens eſt contra hypotheſin. Fatendum igitur eſt, non ſolùm ex bonis inæqualibus, ſed etiam inæqualiter propoſitis, poſſe liberè eligi minus bonum, & minùs etiam intensè propoſitum.

CONTROVERSIA III.

Vtrum detur Libertas proxima in Infantibus, Ebrijs, Amentibus, Somnientibus.

163. NOn defuêre qui docerent in his omnibus dari Libertatem Indifferentiæ.

Dicendum tamen eſt, hos omnes carere Libertate. Difficultas eſt in reddenda ratione. Aliqui dicunt, hos omnes habere cognitiones valde tenues & obſcuras. Hæc tamen ratio, niſi aliter explicetur, non ſolvit difficultatem. Primò. Quia in ſomno & ſomnijs quandoque habemus acutiſſimas cogitationes, aptas ad formandos ſubtiles diſcurſus, ad inveniendas etiam Mathematicas demonſtrationes, ad concinnanda poëmata. Secundò. quia tenuitas cognitionum non excludit libertatem, vt patet in peccatis ſubreptitijs.

164. Cardinalis Pallavicinus probat Concluſionem ex cauſſa finali, propter quam nimirum Natura inſtituit libertatem, nempe vt poſſent operationes homini imputari in laudem vel vituperium: Vnde infert hic Author, nunquam dari exercitium libertatis niſi circa honeſtatem & inhoneſtatem: atqui (ſubſumit) prædicti omnes, & in titulo hujus controverſiæ enumerati, non poſſunt habere meritum laudis, vt conſtat ex conſenſu omnium gentium, quæ nihil præmij aut pœnæ, laudis aut vituperationis rependunt ejusmodi agentibus: ergo in eis non datur libertas.

165. Hæc tamen probatio mihi non placet. Nam, vt taceam eam eſſe merè à poſteriori, & ſe vnicè fundare in ſenſu communi, cujus tamen vlterior ratio reddenda eſſet: vt, inquam, hoc taceam, fundamentum hujus probationis ſemper falſum judicavi, dixíque, dari exercitium libertatis etiam ſeclusâ honeſtate & inhoneſtate. Ita communiter omnes ſentiunt & ſubſcribit P. Eſparza *hic q. 16.* Ratio eſt, quia Voluptates ſolùm phyſicè conſideratæ, habent diverſitatem ſpecificam Bonitatis, & ſunt ſæpè incompoſſibiles: quidni ergo ſic cognitæ & inter ſe comparatæ, ſine vlla advertentia ad honeſtatem, poſſunt terminare deliberationem & electionem?

166. Reſpondet tacitè Cardinalis, omnes voluptates ſenſuales eſſe homogeneas, & ejusdem rationis, & tantùm differre ſecundùm magis & minus, ſicut vnus aureus, & decem aurei: & ideo quando proponuntur diverſæ voluptates ſine advertentia, ad honeſtatem & inhoneſtatem, eligetur illa quæ apparet major, & quidem neceſſariò juxta dicta præcedente controverſiâ.

167. Verùm quis hoc credat? quis ſibi perſuaderi ſinat, voluptatem odoratûs & guſtûs non aliter differre quàm vnus aureus & decem aurei? quàm calor vt vnum & calor vt quatuor? quis non videt, tandem eâdem audaciâ alium dicturum eſſe, omnes honeſtates objectivas tantùm differre ſecundum magis & minus?

168. Ad Fundamentum Pallavicini facilis eſt reſponſio. Tranſeat, naturam inſtituendo libertatem, primariò reſpexiſſe laudabilitatem, non potuit tamen pro hac obtinenda inſtituere libertatem niſi ſimul ex neceſſitate materiæ inſtitueret libertatem circa alia objecta. ſicut inſtituendo potentiam intellectivam, primariò intendit natura Judicium affirmativum, & tamen non potuit illam inſtituere, quin ſecundariò daret potentiam ad Judicium negativum, & ad ſimplices apprehenſiones.

169. Exiſtimo præſentem quæſtionem ex illis eſſe, in quorum ſolutione multi ſe fruſtra fatigant quærendo eam vbi non eſt, nimirum, quærendo eam in fundo, cùm ſit in ſuperficie. Itaque

Certum

Certum imprimis est, in nullo supposito dari Libertatem, cujus cerebro inest ea maligna dispositio (sive ex abundantia sive ex defectu humorum & spirituum vitalium proveniat) vt impediat cognitionem comparativam, requisitam ad liberam electionem.

170. Certum est 2. In multis suppositis humanis hujusmodi cognitionem impediri, vt patet in infantibus ex vtero matris prodeuntibus, & in illis maniacis, qui actiones merè brutales exercent, cum eâdem prorsus vniformitate sicut bestiæ, ex qua vniformitate agendi arguitur defectus libertatis.

171. Quæstio ergo præsens est, in quibusnam suppositis impediatur illa cognitio. Respondeo primò, quoad Infantes, cum distinctione. Vel accipis Infantiam in significatione grammaticali, secundùm distinctionem ætatum, vel in significatione Theologica. In prima acceptione dico, plerumque durare illam indispositionem cerebri, impeditivam Judicij comparativi, vsque ad septimum annum inclusivè, ex communi medicorum & physicorum judicio: vnde nisi ex valde prægnantibus signis colligi possit, quòd malitia ætatem suppleverit, præsumuntur Infantium actiones non esse liberæ libertate Theologicâ, hoc est, circa honestatem & inhonestatem. In secunda acceptione dico quæstionem esse ineptam, nam Infantis Theologicè sumpti definitio est: Persona cui ob defectum dispositionis & ætatis deest libertas honestatis & inhonestatis. Eadem ratio est de ebrijs & amentibus.

172. Quoad dormientes quæstio rectiùs formatur: qui enim somniat, verè dormit, neque tamen clarè & certò constat, vtrum in somnio non deliberet, comparet objecta, vnúmque præ alio eligat. De his ergo,

Dicendum est, longè probabilius esse, quòd dormientes careant libertate. Ratio est imprimis à posteriori, quia somniantes quandoque imaginantur se operari, quæ deinde vigilantes vehementissimè detestantur. Ratio à priori seu à fortiori est, quia sensus difficiliùs ligantur quàm intellectus, vt patet, propter operationum imperfectionem: sed in dormientibus ligantur sensus externi, ita quidem vt sensus internus vivacissimè repræsentet objecta, acsi sensibus externis perciperentur: ergo multò magis censendum est, impediri vsum rationis requisitum ad libertatem. Sed de his Philosophi.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Libertas actûs sit separabilis ab actu.

173. Loquendo de Libertate actûs primi, hoc est, de potentia proxima liberè operandi, inditatum esse debet, eam non identificari adæquatè cùm potentia volitiva: est enim ab illa separabilis, quandoquidem, vt vidimus præcedente controversiâ, sæpè nostra voluntas non sit expedita ad liberè operandum, ad minimùm ergo superaddit cognitionem indifferentem: item in sententia existimante posse Deum etiam stante cognitione indifferente, denegare concursum ad actum voluntatis, dicendum insuper esset, includi in actu primo paratum Dei concursum.

174. Controversia est, & meo judicio difficilis, an libertas in actu secundo sit ab actu ipso voluntatis separabilis, vel potiùs illi essentialis, non minùs quàm cognitionibus supernaturalibus dicitur esse essentialis veritas, hoc est inseparabilis ab actu.

175. Prima sententia est, Libertatem actûs secundi esse separabilem ab actu, & per consequens, vel esse denominationem partim intrinsecam partim extrinsecam, vel modum superadditum: quem tamen modum quia DD. communiter rejiciunt, ideo absolutè tradunt, esse denominationem partim intrinsecam partim extrinsecam. Ita Vasquez, Suarez, Salas, Lugo, Arriaga, Oviedo.

Secunda sententia docet, Libertatem esse actui voluntatis essentialem, & inseparabilem. Ita Hurtadus de Mendoza, & fatente Card. de Lugo plures antiqui, vt immeritò dixerit Vasquez *d. 55. n. 13.* contrariam opinionem esse omnium. Eandem docent RR. communiter.

176. Vt constare possit de Veritate hujus sententiæ, examinanda sunt capita illa, ex quibus adversarij existimant probari posse separabilitatem. Tria autem sunt hujusmodi capita. Primum est, quòd putent hunc numero actum voluntatis, qui modò procedit ex cognitione indifferente, hoc est, proponente objecta contraria, quà talia, cum eorum comparatione inter se, posse procedere ex cognitione non indifferente, sed determinante ad amorem vnius objecti, proponendo nimirum illud sine malo admixto, aut Bono contrario. Secundum caput est, quòd adversarij putent, etiam stante cognitione indifferente, posse Deum determinare ad vnum actum quoad speciem, non offerendo concursum nisi ad volitionem hujus objecti. Tertium caput est, quòd putent, posse hunc actum, qui modò elicitur sine vllo imperio efficaci voluntatis, elici ex imperio voluntatis efficaci, existente pro priori signo naturæ, & inferente necessitatem antecedentem actui imperato, non minùs quam ad voluntatem ambulandi sequitur necessariò ambulatio. His tamen non obstantibus

177. DICO, probabilius esse, quòd libertas non sit separabilis ab actu. Probanda est Conclusio evertendo fundamenta adversariorum paulò antè relata.

§. I.

Actus liber essentialiter supponit decretum DEI, offerens concursum indifferentem,

178. EXemplum sit Volitio laborandi propter honestatem laboris, non obstante ejus molestiâ, & jucunditate otij, quæ per cognitionem præviam repræsentatur. Jam sic argumentor. Volitio laborandi posita habet, ratione libertatis annexæ, perfectionem, propter quam homo est specialiter laudabilis & amabilis vt finis *CVI.* quo modo non esset laudabilis propter quamcunque operationem non liberè factam: sed hoc non esset verum, si hic actus posset non esse liber ex defectu concursûs indifferentis, seu quod idem est, si hic actus posset elici cum solo concursu determinato ad amorem laboris: ergo actui huic est essentiale procedere ex concursu indifferente. Majorem concedunt omnes. Minorem probare contendit Card. Pallavicinus ex principio vniversali, quòd omnis perfectio, quæ non habet puram rationem medij, debeat esse intrinseca. Verùm hac probatione prætermissâ, quæ videri posset supponere quod est in quæstione, probo minorem specialiter de perfectione libertatis, hoc argumento. Si hæc eadem volitio laboris, posset conjungi tam cum concursu indifferente, quàm cum concursu determinato, non esset homo magis laudabilis & amabilis in primo casu, quàm in secundo: consequens ipsi adversarij negant, & est contra hypothesin: ergo non potest ita conjungi. Probo consequentiam. Tunc homo non est magis laudabilis in vno quàm in altero casu, quando in vno casu non plus facit, nec plus superat difficultatis ex parte sua, quàm in altero casu: sed quidquid homo faceret in primo casu, faceret etiam in secundo, & econtra: ergo non mereretur plus laudabilitatis in primo casu quàm in secundo.

179. Responderi posset primò: hominem facere aliquid in primo casu, quod non faceret in secundo, non quidem aliquem actum vitalem, aut effectum aliquem simplicem seu incomplexum, sed complexum aliquod seu aggregatum ex concursu indifferente, & volitione laborandi.

180. Sed contra. Quòd in primo casu resultet ex amore laboris tale aggregatum, & in secundo aliud, non provenit ab aliqua electione hominis, cùm homo nihil sciat de aggregato quod resultabit, nescit enim, nec experitur, qualem concursum Deus offerat, indifferentémne an determinatum: ergo per datam responsionem non ostenditur major laudabilitas in primo quàm secundo casu. Nam etsi demus, aggregatum primi casûs esse magis amabile quàm aggregatum secundi casûs, hæc tamen major amabilitas non tribuit homini majorem laudabilitatem; quia quà talis non est ab homine. Declaro rem in exemplo. Melius vtique est, homini indigenti, habere trecentos florenos quàm tantùm ducentos. Fingamus duos esse quorum vnus habeat centum alter ducentos, méque hujus ignarum donare vtrique centum: hoc casu in vno facerem aggregatum ducentorum, in altero trecentorum, neque tamen propterea mererer plus gratiarum actionis apud secundum quàm apud primum, quia voluntariè & formaliter non plus dedi vni quàm alteri. quòd verò in vno resultet aggregatum melius, non tam provenit à mea liberalitate, quàm ab alterius præhabito peculio. Sic planè res se haberet in casu nostro, vt consideranti patet.

Responderi posset secundò. me in priori casu ideo esse laudabilem, quia posui amorem laboris tunc, cùm possem ponere amorem otij: at verò in secundo casu posui amorem laboris tunc, quando non potui ponere amorem otij.

181. Sed contra. hoc quod est: *conjungere amorem laboris cum potentia ad otium* secundùm adversarios in reipsa aliud non est, quàm positio moris & concursus Dei indifferens: atqui ego non pono concursum indifferentem, sed solum amorem, quem etiam ponerem in secundo casu: ergo necdum ostensum est, me in priore casu aliquid laude dignum egisse, quod non etiam agerem in secundo casu.

182. Responderi posset 3. Tametsi non eligam inter illa duo aggregata seu complexa superiùs posita, nempe inter aggregatum ex concursu indifferente & amore laboris, & inter aggregatum ex concursu determinato & amore laboris: eligo tamen inter duo alia, nimirum eligo aggregatum ex concursu indifferente, & amore laboris præ aggregato ex concursu indifferente & amore otij: quia ego determino concursum indifferentem ad amorem laboris, & nec otij. casu verò quo Deus non offerret concursum indifferentem, ego nihil determinarem, sed determinarer.

183. Contra. TÒ *Determinare concursum indifferentem* vel est prædicatum intrinsecum & essentiale amori laboris, vel non est: si affirmas habeo intentum, & subsumo: atqui in secundo casu non haberet amor laboris illud prædicatum, vt fatentur adversarij: ergo esset alius omnino actus. Si negas? quæro: quid ergo in reipsa est illa determinatio? Nihil aliud, dicunt, quàm amor & concursus indifferens. Ecce! jam hæc responsio coincidit cum prioribus, & non ostendit, quid majore laude dignum agatur in primo casu quàm in secundo. Et sanè deberent advertere adversarij, determinationem ad actum liberum esse prædicatum essentiale actûs liberi, & specialem tendendi modum, nulli amori necessario convenientem, & in hoc consistet major laudabilitas, vt paulò pòst magis declarabitur.

184. Responderi posset 4. & affern exemplum adversarijs familiare ad suam sententiam declarandam. Si pictori, inquiunt, offerretur frons ab alio picta, vt illi subjungeret nasum, tunc si pictor pingeret nasum fronti proportionatum, laudem ab arte mereretur: quod si frons fuisse

fuisset minor, & pictor eundem nasum subjecisset quem fronti majori subjecerat, non laudaretur, quia minori fronti nasus non est proportionatus. Ecce! in vtroque casu pictor planè idem faceret, nec plus in vno quàm in altero, sed quia in vno compleret aliud aggregatum quàm in altero, ideo laudem mereretur in vno & non in altero: ergo idem in nostro casu dici potest, nempe, quia licet homo non plus faciat in vno quàm in altero formaliter, facit tamen aliud & plus completivè.

185. Sed contra. Vel loquimur de amabilitate & laudabilitate picturæ seu imaginis secundùm se, vel de laudabilitate pictoris. Si de prima: exemplum non est ad rem; nam pulchritudo proportionis est perfectio habens puram rationem medij, & non reddit suum subjectum amabile vt finem *CVI.* sed solùm est amabilis quatenus servit ad jucundum aspectum, & delectationem inde consequentem, & de his perfectionibus fatemur eas posse consistere in aggregato, qualia sunt pleraque artificia. Si verò loquamur de laudabilitate artificis (de qua debet esse sermo, vt exemplum ad rem faciat) tunc exemplum, si rectè applicetur, facit pro nostra sententia. Pictor enim laudatur ob peritiam quam habet, proportiandi nasum fronti: hæc autem peritia respicit intrinsecè & essentialiter illud totum aggregatum: quare, si nasum illum subjungeret minori fronti, non operaretur ex priore peritia, sed potiùs ex imperitia. Item, si eundem nasum subjiceret quidem fronti proportionatæ, sed casu, non ex peritia comparativa, juxta regulas proportionis, non mereretur laudem ex proportione. ergo si exemplum bonum est, potiùs dicendum erit, volitionem laborandi esse laudabilem propter intrinsecum respectum ad concursum indifferentem, & propter essentialem cum illo connexionem, & hoc ideo, quia est essentialiter & formaliter *Determinatio.*

186. Confirmo discursum ex doctrina Card. de Lugo, quam tradit in 1. 2. M. S. agens de caussa peccati, & ostendens Deum, etsi per eandem cum creatura actionem influat in actum peccaminosum, non tamen esse caussam per se illius, quia Deus non determinat, sed determinatur. Porrò quia difficile captu est, quomodo fiat hæc determinatio, nisi caussa secunda priùs operetur quàm caussa prima, non possit autem priùs operari formaliter aut realiter, propter indivisibilitatem actionis, ideo hoc explicat Lugo per diversas formalitates, seu diversos formales respectus, quibus volitio libera, seu productio illius respicit aliter caussam secundam quàm primam. Verba ejus hæc sunt. *Ideo quando operamur, dicitur nostra voluntas determinare potentiam Dei ad concurrendum, & non econtra, quia scilicet illa operatio procedit solùm à nostra voluntate vt à caussa operante voluntariè & liberè, libertate immediata, seu vt caussa, quæ sola operatur immediatè ex cognitione indifferente objecti propositi: Deus verò licet operetur liberè libertate quasi remotâ, quatenus liberè applicuit suam omnipotentiam per voluntatem, non tamen operatur liberè libertate quasi proximâ.* Hæc Lugo. Quæ tamen doctrina vt declaret difficultatem cui adhibetur, necesse est vt loquatur de diverso respectu intrinseco, quo operatio respicit voluntatem humanam vt immediatè ex cognitione indifferente operantem, Deum verò vt solummodo remotè liberè operantem: vnde si Deus determinaret ad actum, respiceretur vt proximè liberè operans, voluntas humana verò vt nullo modo liberè operans: ergo esset alia operatio tunc, quàm quando voluntas humana liberè operatur: ergo determinatio est actui intrinseca.

187. Probatur Conclusio 2. Ab experientia superiùs insinuata. Experimur, inquam, manifestè, nos non ita necessitari ad volendum laborem propter honestatem laboris, stante cognitione indifferente de molestia ejusdem laboris, sicut necessitamur ad simplicem complacentiam ex cognitione illius honestatis: ergo in objecto illius experientiæ consistit ratio libertatis: atqui non experimur immediatè & in se decretum Dei, sed tantùm nostros actus internos cognitionis & volitionis: ergo actus voluntatis liber habet talem tendendi modum, qui sit inseparabilis à decreto indifferente, & non possit elici nisi dependenter ab hujusmodi decreto. Quòd si quis hanc experientiam neget, non habeo aliud quod dicam, nisi me ita experiri, nempe quòd ita eligam laborem, vt potuissem eligere otium, nec tamen potuerim omittere actum complacentiæ, hoc, inquam, ego non minùs experior, quàm, me non posse idem simul velle & nolle, affirmare & negare.

188. Probo Conclusionem 3. Voluntas est potentia, quæ nec divinitus quidem operari vitaliter potest, nisi directa ab aliqua præcedente cognitione, quia nihil potest esse volitum nisi præcognitum: vnde non potest Deus prædeterminare ad odium, si præcedat sola cognitio bonitatis, nec econtra. Hinc autem rectè colligitur, non posse Deum prædeterminare aliquem actum voluntatis, nisi immittendo pro priori naturæ cognitionem ex natura sua idoneam ad prædeterminandum talem actum: sicut enim voluntas non potest velle incognitum, ita non potest velle necessariò nisi cognitum cognitione idoneâ ad sic necessariò volendum. Subsumo. atqui cognitio proponens objectum cum indifferentia, hoc est, suadens simul & dissuadens objectum, non est ex natura sua idonea ad determinandam voluntatem potiùs ad amorem quàm ad fugam: ergo stante tali cognitione non potest Deus offerre concursum determinantem ad vnum: hoc enim faciens suppleret defectum cognitionis determinantis & rapientis: atqui Deus non potest supplere influxum cognitionis, alioquin posset facere, vt voluntas vellet objectum nullo modo cognitum: ergo nec potest determinare ad vnum, quando non adest cognitio ex natura sua rapiens & deter-

& determinans : ergo stante cognitione indifferente non potest Deus offerre nisi concursum indifferentem.

§. II.

Actus liber Essentialiter procedit à cognitione indifferente.

189. DICO, hanc entitatem actûs qui est liber, non posse elici, quin præcedat cognitio directiva indifferens, hoc est, representans bonum & malum, motivum alliciens & motivum absterrens. Probatur 1. Si actus voluntatis liber non præsupponeret essentialiter cognitionem indifferentem & comparativam, nulla ampliùs supereset ratio quâ probari posset, cognitionem motivi absterrentis præsupponi pro priori naturæ ad actum voluntatis, sed haberet se merè concomitanter: consequens est contra omnes. Sequela probatur, quia cognitio non repræsentans aliquid in quod feratur actus voluntatis, non tenet se pro priori naturæ: atqui secundùm adversarios actus voluntatis nullo modo tendit in motivum absterrens, sed in solam bonitatem, & motivum alliciens, cujus solius cognitio sufficeret ad productionem hujus actûs: ergo hæc sola præcederet pro priori naturæ.

190. DICES, actum voluntatis denominari liberum à cognitione indifferente, quæ cùm sit entitas indivisibilis, hoc ipso non potest nisi tota præcedere pro priori naturæ.

Sed contra. Quia in sententia adversariorum non est necesse, cognitionem præcedentem esse indivisibilem, sed poterit alia esse quæ repræsentet motivum alliciens, & alia quæ motivum absterrens. hæc autem non habebit prioritatem naturæ, vt ostensum est.

191. Probatur Conclusio 2. In ipso libertatis exercitio experimur, nos operari ex prævia cognitione non tantùm motivi allicientis, sed etiam absterrentis : quia experimur nos laudabiliter egisse : sicut econtra conscientiæ remorsus ostendit, nos culpabiliter egisse : ergo experimur nos operatos esse dependenter à cognitione motivi contrarij seu absterrentis : atqui non experimur in se decretum Dei concurrendi intuitu cognitionis de motivo absterrente. ergo experimur hanc dependentiam in aliquo actu nobis intrinseco : atqui ad hanc experientiam salvandam non sufficit, experiri cognitionem de motivo absterrenre, & volitionem contrarij, nam vtrumque horum experiremur, etiamsi cognitio motivi absterrentis haberet se merè concomitanter : ergo hæc experientia non potest aliter salvari, quàm dicendo, quòd actus ipse voluntatis habeat essentialem respectum ad objectum tam alliciens quàm absterrens, seu retrahens, adeoque essentialiter præsupponat vtriusque cognitionem, sive illa sit vna simplex, sive duplex. Quando ergo liberè eligo laborem propter suam honestatem, actus voluntatis non solùm dicit: *volo laborem, quia honestum est laborare:* sed etiam dicit: *non obstante laboris molestiâ.* seu quod idem est. *Volo laboris honestatem quantumvis conjunctam cum aliqua molestia, & exclusivam jucunditatis quæ esse posset in otio.*

192. Probatur Conclusio. 3. Omnis volitio libera est essentialiter connexa cum decreto Dei indifferenter concurrente, vt §. præcedente probatum est: sed decretum indifferens est essentialiter connexum cum cognitione indifferente, vt per se notum est, non enim potest Deus offerre concursum ad actus oppositos, nisi præcognoscatur objecta opposita. Ergo &c.

193. Probatur. 4. Omne exercitium libertatis est quædam victoria, quâ voluntas vincit quodammodo seipsam, seu resistentiam in amplectendo altero ex bonis oppositis. Hæc autem victoria debet necessariò inesse adæquatè & essentialiter ipsi actui virtuoso: ab hac enim victoria redditur actus difficilis: atqui non potest hæc victoria inesse actui, nisi essentialiter tendat in objecta contraria, vnum amplectendo alterum respuendo seu repellendo. Ergo &c.

194. Confirmatur 1. Victoria hæc constit essentialiter in prælectione vnius præ alio etiam eligibili, & bono: sicut ergo intellectus non potest suadere voluntati, vnum esse alteri præeligendum, sive, vnum habere bonitatem præeligibilem præ altero, & incompossibilem cum illo, nisi tendat in vtrumque, ita volitio victoriosa & prælectiva non potest non tendere in vtrumque illorum, ex quibus vnum præeligit, & alterum postponit.

195. Confirmatur 2. Omne exercitium liberum est Electio inter duo: sed hæc electio debet esse adæquatè intrinseca actui: ergo actus liber debet essentialiter respicere vtrumque illorum ex quibus eligit.

Respondebis, negando subsumptum, & dices, eundem actum, qui modò est electio propter cognitionem indifferentem præcedentem, potuisse non esse electionem, si nimirum præcessisset cognitio de sola bonitate laboris.

Sed contra. Hoc non minùs gratis & contra rationem dicitur, quàm diceretur, quòd actus opinativus non sit essentialiter opinativus, nec essentialiter tendat in incertitudinem objecti formalis, sed denominetur opinativum per adjunctam cognitionem de probabilitate objecti oppositi, quod sanè nemo dixerit.

196. Confirmantur hactenus dicta, animadvertendo, quomodo voluntas in suis actibus modisque tendendi imitetur intellectum : nam sicut aliqui actus intellectûs sunt essentialiter immediati, alij mediati, ita actus voluntatis alij sunt immediati, alij mediati: item sicut actus Conclusionis tendit essentialiter in obliquo in objectum præmissarum, ita actus, quo volumus aliquid per media, tendit in obliquo in media, & malè quis diceret, quòd voluntas tendat præcisè in finem ex cognitione repræsentante necessitatem medij.

Item

Item sicut enuntiatio repræsentativè confert vnum cum alio, prædicando vnum de alio, nunc affirmativè, nunc negativè, ita voluntas per electionem confert vnum cum alio, præferendo vnum alteri, vnum prosequendo, alterum fugiendo: denique, sicut actus opinativus intrinsecè & essentialiter differt ab evidenti, quòd ex sua essentia præsupponat imperium voluntatis, & cognitionem fallibilitatis motivi, evidens verò determinetur ab apprehensione suasiva terminorum, ita actus voluntatis liber dicit intrinsecam dependentiam à cognitione motivorum oppositorum, necessarius verò dependentiam à cognitione determinante ad vnum.

197. Ex dictis colligitur, actus voluntatis semper attingere per intrinsecum respectum omnia motiva, quæ ab intellectu proponuntur, sive ea sint allicientia, sive absterrentia. Et quidem si motiva secundùm se allectiva hîc & nunc ab operante non curentur, vocantur *motiva neglecta*, & etiam attinguntur ab actu subsequente; & sic potest actus liber in triplex motivum ferri, modis tendendi formaliter diversis. In exemplo. Proponitur mihi studium, primò, vt secundùm se honestum: secundò, vt vtile ad promotiones: tertiò, vt vtile ad vanum plausum obtinendum: simul etiam proponuntur motiva absterrentia, nempe studij difficultas & molestia. Jam si quis velit studere, non quidem amore vani plausûs obtinendi (quem nihili facit) bene tamen amore honestatis, aut promotionis, tunc motiva allicientia erunt honestas, & conducibilitas ad promotiones, motivum absterrens erit molestia; motivum neglectum erit conducibilitas ad vanum plausum. Exprimetur hic actus hoc modo. *Volo studere, non obstante difficultate, non quidem vt vanum plausum obtineam, sed vt me honestè occupem, & aliquando promovear.*

198. Confirmantur hæc denique ex infrà dicendis. Ad hoc vt actus sit honestus, debet ferri in omnes circumstantias, & dicere: *Volo hoc, quia ex nullo capite est inhonestum.* prout tradit expresè Card. de Lugo. atqui hoc non potest actus pronuntiare, nisi tendat in omnia illa capita paulò antè enumerata, ex quibus vnum est malitia absterrens: ergo si actus pronuntiat se velle objectum, quia non inhonestatur ab vlla malitia annexa, debet in hanc ferri: ergo essentialiter præsupponit cognitionem indifferentem.

§. III.

Imperium non potest inferre necessitatem actui capaci libertatis.

199 Difficiliùs vrgent adversarij ex actu Imperante efficaci, quo mihi v.g. impero actum alicujus virtutis, tunc enim actus imperans est efficax & consequenter, quia actus imperatus est in mea potestate, hic ipse sequitur pro posteriori naturæ: atqui vt sic non erit liber formaliter, quia sequitur ex aliquo antecedente necessariò, sicut ambulatio externa, & tamen ille actus imperatus secundùm essentiam suam spectatus, est capax libertatis, si nimirum eliceretur sine imperio reflexo: ergo saltem interveniente imperio, potest libertas separari ab actu.

200. Ad hanc difficultatem P. Martinus Esparza *q.* 14. *a.* 4. respondet his verbis: Actus inquit, efficaciter & omnino determinatè imperans alium actum, seu quoquo modo omnino prædeterminans efficaciter voluntatem ad alium actum, seipso formaliter & præcisè ex vi sui motivi, superat omnem difficultatem, omniáque motiva avertentia ab actu imperato: ideoque actui imperato, ex quo sic imperatus est, nihil superest præstandum in hoc genere, sed adhæret motivo suo peculiari, absque resistentia & victoria motivi cujusquam contrarij, neque est comparativus motivorum invicem incompossibilium, vtpote non repugnantium ampliùs sibi invicem, aut contendentium de victoria. Opposita omnia conveniunt actui immediatè libero, & non imperato efficaciter & determinatè. Differunt ergo intrinsecè actus ita imperatus & non imperatus; ac proinde fieri minimè potest, vt idem actus transeat de non imperato in imperatum, aut econverso. Quapropter actus immediatè liber, habet bonitatem amabilem reflexè vel actu gaudij consequenti ad existentiam ipsius, vel amore purè concomitanti, vel desiderio sui pro tempore antecedente, non verò amore efficaci & determinato priori prioritate naturæ. Hæc ille. Itaque hic author non admittit vllum actum voluntatis imperabilem imperio propriè dicto, (prout inculcat sæpius, *præsertim q.* 38. *de merito ad* 7. *& q.* 41. *de Char. §. ante probationem*) qui sit libertatis capax & electivus inter motiva opposita.

201. Admitto, posse in voluntate dari actus imperatos non electivos, sed habentes solum motivum Bonitatis, vt cùm mihi reflexè imperarem voluntatem comedendi carnes propter ejus jucunditatem, & quia non est prohibitum: admitto inquam, in hoc casu dari posse volitionem comedendi propter jucunditatem præcisè, qualis nimirum daretur, si nullum motivum absterrens proponeretur. Cæterùm

202. Censeo imprimis, responsionem P. Martini Esparza non satisfacere præsenti difficultati & scopo adversariorum, quorum argumentum procedit, quando mihi impero actum alterius virtutis, v.g. quando mihi ex motivo obedientiæ, & propter præceptum Ecclesiæ impero actum Religionis, volitionem scilicet audiendi sacrum propter honestatem cultûs divini. vnde sic argumentantur. Actus aliarum virtutum sunt imperabiles: sed hi sunt capaces libertatis: ergo actus capaces libertatis sunt imperabiles: sed quando imperantur, non sunt formaliter & immediatè liberi: ergo potest libertas separari ab actu capaci libertatis.

203. Ad hoc argumentum juxta sua principia debet P. Martinus Esparza vel negare majorem, vel distinguere: omnes actus aliarum virtutum sunt imperabiles, negatur; aliqui conceditur, & hos negaret esse capaces libertatis.

Breviter P. Esparza debet negare, posse actum alterius virtutis capacem libertatis imperari imperio tenente se pro priori naturæ, vt patet ex verbis relatis.

204. Hoc autem ego non possum conciliare cum ejusdem authoris doctrina, quam tradit de Charitate *loco citato*, vbi docet, quòd Charitas possit imperare omnium aliarum virtutum actus, non tamen actus Charitatis possit imperari ab actu vllius alterius virtutis. Loquitur autem de Imperio propriè dicto, prout ibidem protestatur. Quòd autem etiam loquatur de actibus aliarum virtutum capacibus libertatis, clarè, nisi fallor, colligitur ex ejus verbis, quibus probat, Charitatem posse imperare actus aliarum virtutum. *Quia*, inquit, *habitus intentivus alicujus finis, potest propter eundem finem velle efficaciter, & vi atque causs litate suâ intrinsecè efficaci, consequi omnia media vtilia in ordine ad eundem finem, & exequibilia ab intendente finem. Sed Habitus Charitatis est intentivus vltimi finis, in ordine ad quem cæterarum NB. virtutum omnium actus sunt media vtilia, & exequibilia ab habente charitatem: ergo potest efficaciter velle, idest, efficaciter imperare actus omnium virtutum.* Hæc ille. In quibus conciliandis alij, qui hujus authoris principia sequuntur, laborent, ego ejus responsione sepositâ

205. DICO, actum imperatum (sive voces imperium propriè, sive impropriè dictum) ex se capacem libertatis, manere formaliter liberum, etiam pro illo instanti, quo est imperatus. Ita Suarez *lib.* 12. *de Gratia c.* 11. *n.* 11. quem secutus est Card. Pallavicinus.

206. Probatur 1. à posteriori, ex absurdo. Ex contraria sententia sequitur, contingere posse, vt actus virtutis imperatus non sit formaliter liber, quando vel maximè liber esse deberet, & quando est obligatio eliciendi eum vt liberum, & quando illum impero in hunc finem, vt satisfaciam obligationi: consequens est ex terminis absurdum. Ergo & id vnde sequitur. Probo sequelam in casu quem DD. communiter hîc examinant. Ponamus peccatorem in articulo mortis v. g. naufragij constitutum, non habere copiam confessarij, quo casu vnicum medium salutis supereset Contritio: tenetur ergo naufragus contritionem sibi imperare pro illo instanti, ex amore salutis propriæ, ad quam procurandam lege charitatis obligatur: hæc porro contritio, in adversariorum sententia non esset formaliter libera, sed solus actus imperans esset formaliter liber: atqui tunc deberet vel maximè esse libera contritio; nam actus imperans, cùm non sit actus charitatis, non habet privilegium soli Contritioni concessum, vt sine Sacramento justificet, & quidem vt meritum de congruo. Ergo actus imperatus debet habere formalem libertatem, contradistinctam à libertate actûs imperantis.

207. Vt huic argumento solutionem adhiberent, varias vias tentârunt adversarij. P. Vasquez facilè responderet in suis principijs, quòd Contritio justificet formaliter, ac proinde nihil interfit, vtrum liberè vel non liberè eliciatur, sicut nihil interest, quòd gratia sanctificans infundatur absque libertatis nostræ exercitio, vt justificet, cùm sit forma adæquata hujus effectûs formalis: *esse sanctum*. Verùm hoc principium à nobis suo loco negabitur.

208. P. Hurtadus Mendoza & P. Esparza negant, actum Charitatis posse ab vlla alia virtute imperari imperio propriè dicto. Verùm hoc nihil enervat argumentum factum. Nos enim per Imperium aliud non intelligimus, quàm volitionem reflexam efficacem Contritionis, quæ si posset stare cum negatione Contritionis, argueretur homo idem simul velle & nolle. Hujusmodi volitionem efficacem posse haberi in casu posito, mihi certum est; & non video quomodo à P. Esparza possit id negari, qui docet *Pœnitentiæ* virtutem specialem, esse Reflexivam, cujus objectum formale sit, honestas in procurandis medijs destructivis peccati & reliquiarum ejus: atqui medium omnium præstantissimum est *Contritio*: ergo ad virtutem specialem Pœnitentiæ pertinebit hoc procurare: sed non potest procurare aliter quàm imperando: ergo virtus inferior potest in aliquo sensu imperare actum Charitatis. Hoc ergo admisso in actu Charitatis, habemus intentum, & dicimus, omnem actum capacem libertatis, posse esse reflexè efficaciter volitum, retentâ propriâ formali libertate: sed de hoc iterum infrà.

209. P. Ripalda pro responsione supponit aliud principium, nimirum actum imperatum tam internum quàm externum, addere actui imperanti novam & distinctam rationem meriti etiamsi non sit formaliter liber. Verùm hoc principium suo loco impugnabitur: & etiamsi verum esset, non propterea dici posset, præmium actûs imperati fore majus præmio actûs imperantis, prout tamen contingeret in casu posito, vbi actus imperans non justificaret, sed actus imperatus.

210. Card. de Lugo & P. Oviedo respondent, Deum acceptare tunc actum imperantem tanquam meritum de congruo non minùs, quàm si ipsa Contritio liberè poneretur. Ratio est, quia cùm tunc Gratia sanctificans non detur propter meritum de condigno, sed tantùm de congruo, poterit Deus solam quidem attritionem non acceptare, acceptare tamen, si addatur ei Contritio, sine novo merito; sicut, (inquit Lugo) acceptat voluntatem Martyris, si conjungatur cum ipsa morte, ad destruendum peccatum originale, quam non acceptaret, si non sequeretur mors, licet mors actualis nullum novum meritum superaddat.

211. Sed

211. Sed contra. Cùm Deus in nullo alio casu acceptaret Contritionem non liberam, gratis divinatur, in casu nostro acceptaturum esse; alioquin alius denique dicet, acceptaturum esse Deum, etiamsi nec actus imperans esset liber.

Probatur Conclusio 2. à priori. Quidquid est in potestate mea, & cognoscitur esse in ea, illud possum quà tale efficaciter velle. Atqui actus liber alicujus virtutis est in potestate mea, & quando mihi præcipitur vel consulitur, cognosco illum esse in potestate mea: ergo possum illum efficaciter velle volitione reflexâ: atqui hæc efficax volitio non minùs obtinet actum volitum, quàm obtineat actum externum efficaciter imperatum pro priori naturæ: ergo si hoc sensu velimus illam volitionem reflexam vocare *Imperium*, stabit cum libertate actûs voliti, alioquin volendo aliquid efficaciter destrueret id quod vellet, quod dicere inconveniens est.

212. Confirmatur 1. Duæ sunt institutæ bonitates, ob quas expedit elici actum virtutis, prima bonitas est bonitas objecti directè voliti per actum virtutis, v.g. Bonitas Dei: Altera est bonitas ipsius actûs, & hæc quidem aliquando est actui essentialis, nempe honestas & laudabilitas; aliquando est illi contingens & accidentalis, v.g. Contritioni est contingens, quòd sit justificativa. Quod attinet ad priorem bonitatem essentialem, actui fortè non fuisset necesse institui à natura possibilem actum reflexum distinctum, quo illam bonitatem possemus velle; quia probabile est, omnem actum intentionalem esse essentialiter supra se reflexum, & volitionem sui secundùm bonitatem sibi essentialem: at verò propter bonitatem accidentalem debebat esse possibilis actus reflexus, quo possem velle talem actum, v. g. quia servit ad Justificationem, quia servit ad satisfaciendum præcepto, & exercendam obedientiam &c. Si ergo ille actus non habet hujusmodi bonitatem accidentalem, nisi in quantùm est formaliter liber, hoc ipso debuit natura instituere possibilem actum reflexum efficacem, & non destructivum libertatis.

213. Confirmatur 2. Potest Deus præcipere aliquem actum Virtutis v.g. Religionis exercendæ in oblatione holocausti vel sacrificij, ob specialem honestatem illius actûs; & tale præceptum est vtique observabile ex motivo obedientiæ: omne enim præceptum in hunc finem adhibetur, vt possit esse (non dico vt sit) motivum faciendi rem præceptam: atqui illud præceptum non potest aliter observari ex motivo obedientiæ, nisi imperando actum virtutis v.g. Religionis qui præceptus est: porro specialis honestas hujus actûs, non obtinetur nisi ipse actus Religionis sit formaliter liber: ergo etiam quando procedit ex imperio, debet esse formaliter liber.

Confirmabuntur dicta ex S. Thoma, in fine hujus tractatûs cap. 6. contr. 2.

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

214. OBjiciunt primò. Libertas in actu primo dicit duplicem potentiam, nimirum ad objecta opposita; atqui ex illis oppositis non ponitur nisi vnum: ergo potentia ad alterum habet se per accidens, & non influit in actum: ergo etiamsi abesset, adhuc fieret idem actus: atqui tunc non esset liber: ergo posset libertas separari ab actu. R. Negando omnes consequentias. Poneretur quidem tunc volitio, sed diversæ speciei, vtpote non electiva, non victoriosa; & ad hanc non habet se per accidens cognitio de oppositis, sed per se & essentialiter requiritur.

215. Objiciunt 2. Volitio intelligitur formaliter libera, præcisè per hoc, quòd intelligatur volitio posita cum potentia ad oppositum, secluso omni prædicato intrinseco, exigente potentiam ad oppositum: ergo formaliter loquendo libertas completur per aliquid extrinsecum volitioni. R. Aliud est, quòd per errorem vel abstractionem posset concipi actus sequens ad potentiam indifferentem, non intellecto essentiali respectu actûs ad illam potentiam, & de hoc non est præsens disputatio; aliud verò est, quòd hoc possit realiter fieri, vel sine errore & præcisione intelligi, nam fundamenta allata probant oppositum.

116. Objiciunt 3. Veritas & Falsitas sunt denominationes partim intrinsecæ partim extrinsecæ: ergo etiam libertas. R. Negando consequentiam, quia in prioribus non militant argumenta, quæ allata sunt pro libertatis inseparabilitate.

Objiciunt 4. Et specialiter probare nituntur, saltem per actum imperantem tolli libertatem actûs imperati. Actus imperans efficax non est conjungibilis cum negatione actûs imperati: atqui actus imperans præcedit pro priori naturæ: ergo tollit indifferentiam ad oppositum, & consequenter libertatem actûs imperati. R. Actum imperantem præcedere quidem pro priori naturæ actus aliarum potentiarum, quia aliæ potentiæ determinantur à voluntate ad agendum, v.g. Potentia locomotiva, neque sunt potentiæ formaliter liberæ, at verò non præcedere actum voluntatis, quia Voluntas est Potentia seipsam determinans per ipsum actum, & ideo tam actus reflexus quàm directus ponuntur simul naturâ & concomitanter, & vterque actus formaliter vincit objectum contrarium; & ideo actus reflexus abusivè dicitur Imperium, modo suprà explicato.

217. DICES. Si vterque actus est formaliter liber, non apparet quare non possit actus imperans poni sine imperato, quod tamen negandum est, alioquin posset homo in eodem instanti idem simul velle & nolle. Vellet enim actum imperatum, quatenus haberet actum imperantem seu reflexam volitionem illius; Nollet autem

eundem, quia liberè eum omitteret. R. Etiamsi vterque actus sit formaliter liber, est tamen actus imperans reflexus supra alterum, & est efficax volitio illius: quapropter ex vi cognitionis taliter proponentis objecta tum actûs imperantis, tum actûs imperati, necessitatur voluntas ad hoc disjunctum, vt vel vtrumque eliciat, vel vtrumque omittat; & quia actus imperans essentialiter præsupponit hujusmodi cognitionem, ideo actus imperans nunquam potest poni sine imperato. Econtra verò, quia posset dari cognitio proponens objecta soliùs actûs imperati, ideo iste posset poni sine actu imperante. Est ergo inter hos actus connexio non mutua. Quidam moderni, inhærentes principijs P. Martini Esparza, negârunt hanc connexionem non mutuam, arbitrantes omnem actum reflexè per alium actum volitum, habere se pro posteriori naturæ, & carere formali libertate, inducti fortassis à citato Authore, qui locis suprà citatis, & passim alibi, hoc ipsum videtur supponere, non distinguens inter Imperium propriè & impropriè dictum. Verùm hanc connexionem non mutuam, eodem prorsus modo, quo nos eam tradidimus, admittit tandem q. 38. de Merito, in Responsione ad 7. his verbis: *Quodsi quis alterum ex duobus actibus purè comitantibus invicem, absque vllo inter se ordine causalitatis & naturæ, seu realis durationis, velit dicere Imperantem, & alterum Imperatum, propter* NB. *connexionem non mutuam eorum inter se, nihil contradico quoad meritum peculiare actûs tum imperati, tum imperantis eo sensu.* Hæc verba si legissent, non habuissent causam dicendi, quòd qui habet generalem voluntatem servandi omnia præcepta, & eodem instanti advertit ad obligationem credendi aliquam revelationem Dei, quòd inquam vi illius prioris actûs, non posset esse formaliter libera pia affectio credendi, quod est omnino falsum. Sed ejus impugnatio aliò reservatur.

218. Vrgebis. Posset aliquis sibi imperare eodem actu, & pro eodem instanti, actum fidei circa amabilitatem Dei, & ipsum actum Charitatis: hoc casu sicut actus fidei esset prior naturâ quàm actus Charitatis, ita etiam esset prior naturâ ille actus imperans, vtpote qui poneretur secundùm nos in illo signo, quo poneretur pia affectio fidei. Ad hanc replicam rectè respondet Card. Pallavicinus, non posse imperari aliquem actum voluntatis pro priori signo naturæ ad illud ipsum dictamen rationis quo dirigendus est actus imperatus: sicut enim in illo priori signo bonitas actûs imperati mihi necdum repræsentatur vno potiùs quàm alio modo quo repræsentari posset, ita voluntas non potest se pro tunc determinare ad amorem ipsius actûs. In nullo ergo signo potest imperari nisi ille actus voluntatis, ad quem eliciendum est voluntas sufficienti cognitione instructa pro illo ipso signo. Benè itidem advertit idem Cardinalis, quòd communiter actus imperans fidem, præcedat tempore, quia est volitio excitandi [species] de objecto, quæ excitatio communiter fit posteriore tempore.

219. Quæres, cur possit volitio alicujus actûs præcedere tempore ipsam cognitionem directivam illius actûs, non autem possit præcedere pro priori naturâ. R. Disparitatem esse, quia si Imperium præcedat tempore, non tollit à cognitione imperata vtilitatem ad constituendam indifferentiam voluntatis ad volendum vel non volendum objectum per illam cognitionem propositum, adeoque relinquit potestatem revocandi volitionem ipsius actûs, & non ponendi illum actum, qui priori tempore placuerat: at verò si pro eodem instanti reali, & quidem pro priori naturæ poneretur volitio alicujus cognitionis directivæ, & etiam ipsius actûs dirigendi, cognitio imperata non esset ampliùs vtilis ad constituendam indifferentiam voluntatis ad volendum vel nolendum actum, quia non potest voluntas in eodem instanti reali aliquid velle pro priori signo naturæ, & idem nolle pro posteriori: cùm prius & posterius signum naturæ sint in eodem instanti reali.

220. Objiciunt. 5. Si Volitio libera essentialiter respicit non solùm motiva impellentia, sed etiam retrahentia, sequitur motiva retrahentia non reddere amorem objecti difficiliorem, quàm esset, si illa motiva retrahentia non apparerent: consequens videtur absurdum ex terminis: ideo enim dicuntur retrahentia, quia retrahunt ab amore, & quasi remoram injiciunt voluntati, ne facilè prorumpat in amorem oppositi. Sequela verò probatur, quia sine motivis retrahentibus implicat elici actum qui respiciat essentialiter illa motiva: ergo sine illis penitus non posset elici, nedum faciliùs. R. Distinguendo sequelam: loquendo de hoc determinato amore, qui nunc elicitur, concedo; loquendo de amore illius objecti in genere, & præscindendo ab amore libero vel necessario, nego. absentibus enim motivis retrahentibus, eliceretur amor necessarius, qui esset summè facilis.

CONTROVERSIA V.

Vtrum dari possit pura Omissio libera.

221. Quæstionem hanc prolixè disputavi, negativè respondendo in libello de anima rationali c. 5. a. 5. Breviùs nunc eam expediam, vrgendo specialiter argumenta fundata in doctrina præcedentis Controversiæ, quòd libertas sit actui essentialis.

DICO ergo, non esse possibilem puram omissionem liberam. Conclusio hæc habet expeditam probationem in sententia Recentiorum admodum famosa, quòd omnis negatio debeat esse realiter identificata cum aliquo positivo; quo principio supposito, probatur facilè Conclusio. Pura omissio libera, hocipso quia est libera, est à

est à voluntate hominis eo modo quo est libera : ergo si est negatio libera, & omnis negatio debet identificari cum aliquo positivo, debet hæc omissio identificari cum aliquo positivo liberè producto à voluntate hominis ; sed homo nihil positivum liberè producit nisi actum voluntatis : ergo omissio libera debet identificari cum actu voluntatis : ergo hoc ipso non est pura omissio. Hac vna probatione contentus est Card. Pallavicinus, qui primus principium illud ex P. Antonio Perez desumptum excoluit.

222. Verùm, quia, meo quidem judicio, Conclusio certior est illo fundamento, neque hic excessus certitudinis fundatur in aliqua revelatione divina, propter quam in pluribus casibus Conclusio Theologica certior est, quàm quæcunque ejus discursiva probatio, ideo de alia ratione naturali circumspiciendum est.

223. Probatur itaque Conclusio breviter hoc modo. Omne exercitium liberum involuit victoriam duplicem : vnam qua vincitur voluntas ab objecto ; Alteram, quâ vincitur objectum à voluntate. Est enim inter duo opposita & incompossibilia objecta electio vnius præ alio, adeoque alterius reprobatio : quatenus ergo voluntas eligit vnum, vincitur à motivo propter quod eligit ; quatenus verò reprobat alterum, vincit voluntas illud motivum, quod in alteram partem inclinabat : ergo debet semper intervenire actus positivus. Antecedens declaratum est Controv. præcedente. Consequentia probatur. Debet intervenire aliquid, quod non interveniret, si Deus, posito toto actu primo proximo, nollet concurrere ad vllum actum, adeoque omissio tunc non esset libera, quia tunc nulla esset victoria : sed hoc aliquid non potest esse nisi aliquid positivum, vt per se manifestum est. Ergo debet intervenire actus positivus.

224. Dices. Negationem in vno casu differre specie à negatione quæ esset in altero casu, non quidem per ordinem ad terminos negatos diversos, sed per ordinem ad diversas causas seu principia, à quibus illæ negationes dependerent ; vna enim penderet à decreto non concurrendi ad vllum actum, altera penderet à decreto indifferente : vna respiceret diversa motiva quàm altera &c.

Sed Contra. Mihi est penitus imperceptibile, quomodo possit pura negatio differre specie ab alia pura negatione, nisi per ordinem ad diversos terminos positivos negatos. Quid enim est pura negatio nisi mera alicujus positivi sublatio ? Quidquid ergo habet aliud prædicatum specificum quàm sublationis, jam hoc prædicatum erit aliquid positivum, alioquin non habeo amplius vllam regulam distinguendi purum negativum à positivo in genere.

225. Confirmatur : Voluntas non minùs debet posse reddere rationem de sua libera omissione, quàm de commissione. pro ratione autem redditur motivum propter quod omisit : ergo voluntas experitur se ad omittendum moveri tali motivo : atqui pura omissio non cadit directè sub experientiam, sed tantùm indirectè & abusivè, hoc est, non experiendo vllum actum dicimur experiri negationem actûs, sicut nihil videndo aut audiendo, dicimur videre tenebras, audire silentium : ergo omissio libera in quantùm cadit sub experientiam, est proculdubio quædam vitalis tendentia in suum motivum.

226. Hinc facilè rejicitur quorundam imaginarium effugium, dum ajunt, hoc quod est puram omissionem moveri à motivo A. non esse aliquid absolutè de præsenti, sed esse meram veritatem conditionatam, scilicet : quòd si non cognosceretur motivum A. non poneretur omissio. Nam contra est, quia nos non experimur hujusmodi veritates conditionatas, nisi in quantùm experimur aliquid habens connexionem cum hujusmodi veritate : ergo debet esse aliquid de præsenti.

227. Objicies 1. Qui potest id quod est plus, potest etiam id quod est minus : sed minus est omittere sacrum nullum actum eliciendo, quàm omittere eliciendo positivam nolitionem : ergo qui potest elicere nolitionem, potest abstinere ab omni actu. R. Distinguendo majorem : si absint causæ determinantes ad id quod est plus, concedo majorem, si adsint, nego majorem. v. g. minus est, audire vnum solum cantantem, quàm audire decem simul cantantes ; & tamen quando decem simul clamant, non est in potestate auris applicatæ audire vnum sine cæteris. Quando ergo sunt applicata motiva nolendi, non potest voluntas abstinere ex motivo, quin moveatur, & sic positivè agat.

228. Objicitur 2. In nostra sententia tollitur recepta apud Theologos divisio libertatis in libertatem *Contrarietatis*, & libertatem *Contradictionis*. Prior enim dicitur esse ad actus contrarios, posterior verò ad extrema contradictoria, scilicet ad actum, & ad negationem actûs : atqui per nos semper intervenit libertas ad actus contrarios, & alteruter debet necessariò poni : ergo nunquam dabitur pura libertas *contradictionis*. Respondetur, discrimen inter illas libertates esse hoc, quòd libertas contrarietatis sit ad actus ex motivis contrarijs circa idem objectum materiale, ad amorem & ad odium, libertas verò contradictionis sit ad extrema contradictoria non immediatè, sed mediatè, nempe ad Amorem & nolitionem amoris, seu, ad volendam negationem amoris.

229. Objicitur 3. Qui elicit actum Voluntatis minùs intensum circa aliquod objectum, v. g. vt quatuor, cùm posset elicere intensiorem vt quinque, habet omissionem liberam quinti gradûs, & tamen non habet aliquem actum incompossibilem cum quinto gradu : ergo tunc datur omissio quinti gradûs : ergo posset dari omissio totiûs actûs ; quia vtrobique militant eadem argumenta. R. Distinguendo majorem &

minorem. Si adest cognitio repræsentans simul cum amabilitate objecti directi, aliquam rationem mali, absterrentem ab intensione vt quinque, concedo majorem, & nego minorem, ac dico, tunc adesse actum positivum, quo dico: *nolo me nimiùm intendere*. Si verò non adest talis cognitio de difficultate intensionis, prout vel nunquam vel rarò adest, tunc nego majorem & ejus hypothesin, ac dico voluntatem tunc eliciturum intensionem vt quinque, quia posito quòd se resolvat in prosecutionem objecti, toto impetu quo vigore cognitionis potest, fertur in illud.

Eodem modo solvitur aliud argumentum de omissione actûs imperantis reflexi. Respondetur enim, quòd quando non adest cognitio sufficiens ad imperium, non omittatur liberè, sed necessariò: quando autem adest cognitio sufficiens, tunc vel elicitur actus imperans cum imperato, vel elicitur nolitio actûs imperati, juxta dicta paulò' superiùs de actu imperante & imperato.

(o)

CAPVT IV.

DE MORALITATE ACTVVM HVMANORVM, EORVMQVE REGVLA PROXIMA.

230. ACtus Moralis est actus voluntatis liber, elicitus cum advertentia rationis ad aliquam primam & vniversalem regulam nostrorum actuum, in ordine ad vltimum nostrum finem; hoc est: cum advertentia ad regulam vel præcipientem, vel consulentem, vel permittentem, vel prohibentem.

Hinc facilè resolvitur quæstio, vtrum moralitas sit forma distincta ab omni entitate physica. Fuerunt enim, qui putarent non posse aliter explicari divisionem actûs in actum physicum & moralem, nisi dicatur, moralitatem consistere in aliquo non physico, vel certè aliquid illi superaddere non physicum, adeoque consistere in Ente rationis.

231. Verùm hæc sententia cum pluribus similibus philosophicis, jam est antiquata. Cùm enim hujus ipsius entis rationis fundamentum assignandum sit, convertibile cum illo, & quod in actu physico non reperiatur, jam habetur antecedenter ad omne ens rationis diversificatio actûs moralis à physico: quid ergo superaddendum est Ens rationis?

232. Discrimen autem inter actum physicum & moralem jam est indicatum. Discrepant enim merè per considerationem extrinsecam: quatenus enim actus consideratur secundùm se, substat considerationi physicæ, quatenus consideratur in ordine ad dictamen rationis, & vt conferens ad vltimum finem, vel ab eo abducens, substat considerationi morali.

233. Duplex autem datur regula nostrorum actuum, proxima, & remota. Regula proxima est ipsum dictamen rationis practicum, quo judicamus, ex gr. *mentiri esse inhonestum, subvenire egeno esse honestum*. Regula remota est ipsa moralitas objectiva; & est sita in ipso objecto volibili quàtali, neque enim mendacium est inhonestum, quia ratio dictat, sed econtra, ideo ratio dictat esse inhonestum, quia à parte rei, nemine affirmante, inhonestum est. Itaque dictamen rationis est quasi applicatio objectivæ moralitatis; ac proinde fundamentalis seu prima regula omnis moralitatis existit in objecto illius dictaminis, indeque dictamen vocatur *Regula proxima*, Moralitas verò objectiva vocatur *Regula Remota* seu *prima*. Vtraque Regula pluribus examinanda est. Incipiendum à Regula proxima, quæ vocatur *Conscientia*, ad quam discutiendam non prærequritur accurata & metaphysica notitia regulæ remotæ, sed interea sufficit notitia quædam vulgaris, quam omnes facilè habent.

CONTROVERSIA I.

An dictamen practicum possit esse erroneum, vel inevidens.

QUæritur, an aliquod dictamen erroneum possit esse proxima Regula actûs boni moralis.

234. Communis est sententia negativa. P. Granadus *contr. 2. tr. 12. d. 3. s. 4.* asserit quidem probabile esse, semper intervenire, saltem virtualiter, judicium evidens, quando homo bene operatur, non loquitur tamen satis vniversaliter, sed tantùm de actu bono. Cardinalis de Lugo *disp. 10. de fide. s. 2. n. 28.* supponit communem sententiam vt certam. *Non peccatur*, inquit, *sine cognitione evidenti obligationis, vel certè obligationis inquirendi.* P. Martinus Esparza *q. 22. in fine*, sic habet. *Vltimum dictamen conscientiæ semper est evidens, & evidenter conforme voluntati divinæ, nec potest illi subesse falsum, vti clariùs apparebit in duplici quæstione sequenti.* Verùm lectis & relectis sequentibus quæstionibus, non invenio majorem declarationem, sed semper

semper idipsum supponi. Card. Pallavicinus magis ex professo tractat. *d. 9. q. 4. a. 1.* Omitto citare P. Franciscum Bardi, & quosdam alios morales Theologos.

235. DICO 1. Judicium erroneum & invincibile, potest quidem inducere obligationem, sed non regulare proximè & immediatè actum bonum, neque actus subsequens malus ideo erit malus, quia est illi difformis, sed judicium proximum semper debet esse verum.

236. Prima pars declaratur. Si ex invincibili errore judico ex. gr. comestionem carnis suillæ esse contra legem Dei, & hoc judicio non obstante comedo, dicendo: *volo comedere suillam, non obstante ejus prohibitione*: Certum est, talem actum esse malum. Ratio est, quia actus voluntatis accipit suam bonitatem & malitiam ab objecto non prout illud est in se & realiter, sed prout est in nostro intellectu & intentionaliter. Vnde non minùs laudaretur ille, qui inculpabiliter judicans, honestum esse eruere sibi physicè oculum ad cavendum scandalum, erueret, quàm laudaretur, si reverà objectivè hocipsum honestum esset.

Hinc etiam est, quòd sublato deinde errore; adhuc conscientia nos redarguat, vt experientia docet. Probatur jam secunda pars Conclusionis. 1. Repugnat, actum esse conformem suæ regulæ, seu cognitioni regulanti, & tamen non esse honestum: ergo repugnat judicium dicens: *esse hîc & nunc honestum comedere carnes*; esse falsum. Probatur Consequentia. Si enim est falsum, ideo erit falsum, quia actus regulatus quem affirmat esse honestum, non est honestus: atqui repugnat eum non esse honestum, quem dictamen regulans dicit esse honestum, cùm sit essentialiter conformis suæ regulæ: ergo repugnat judicium proximè dirigens actum esse falsum.

237. Probatur 2. Dictamen practicum debet esse actus Prudentiæ, vt omnes supponunt ex Aristotele *6. Eth. c. 2.* docente, & rationem veram, & appetitum rectum esse oportere, vt operatio sit studiosa: & ibidem sæpe docet, nullum actum posse esse bonum sine prudentia: atqui actus Prudentiæ semper est verus. Ergo. Hoc argumentum facilè jam applicatur actui malo. Nam impossibile est me agere malè, quin tunc, in sensu diviso, possem agere benè. quia liberè ago malè. Sed non possem agere benè, nisi adesset dictamen Prudentiæ: ergo nunquam possum agere malè, quin adsit dictamen Prudentiæ cui contrarietur actus malus. Subsumo: atqui omnis actus prudentiæ est actus verus: est enim actus virtutis intellectualis. Ergo &c.

238. DICO 2. Regula proxima actûs moralis debet esse evidens & infallibilis, & quidem evidentiâ metaphysicâ. Probatur. Dictamen vltimum, debet esse actus Prudentiæ propriè dictus: sed omnis actus Prudentiæ est metaphysicè evidens. Ergo. Minor probatur: quia actus Prudentiæ directivus est actus nullum præsupponens imperium voluntatis, alioquin abeundum esset in infinitum: ergo debet determinatio provenire ab objecto. ergo hujusmodi actus hocipso est metaphysicè evidens.

239. Probatur 2. Est ex terminis evidens, quòd qui actu conatur, quantùm potest, operando placere Deo, hocipso non displiceat Deo: seu quod idem est, qui actu conatur quantùm potest operari honestè, hocipso operetur honestè, & consequenter est etiam ex terminis evidens, quòd qui in se experitur hujusmodi conatum operandi honestè quantùm potest, hocipso non possit formidare, an non fortassis operetur inhonestè: atqui si dictamen proximum conscientiæ posset esse inevidens, posset simul stare hujusmodi conatus operandi honestè, & tamen operatio non esse honesta: item possent simul stare experientia de tali conatu, & formido de honestate operationis. Ergo &c. Minor probatur: nam Judicium proximè dirigens si non est evidens, potest stare cum hoc actu: Fortè hîc & nunc sic operando non operor honestè, cùm tamen hîc & nunc non sit in mea potestate habere aliud judicium evidens nisi de honestate actûs. Ad has probationes reducendæ sunt quædam aliæ Recentiorum, alioquin nihil probant, & pluralitate verborum rem claram involvunt & obscurant.

240. Objicitur 1. Certum est, de multis objectis cum magna vtrinque probabilitate controverti inter Doctores, sintne licita necne: Certum item est, me tunc honestè posse alteram ex illis opinionibus sequi, saltem illam quæ est probabilior, aut æquè probabilis, saltem extrinsecè; atqui sic operando nullum habeo judicium evidens de honestate operationis, sed tantùm probabile. ergo proximum dictamen potest aliquando non esse evidens, sed tantùm probabile. Respondent aliqui cum P. Francisco Bardi, distinguendum esse inter honestatem objecti, & inter honestatem operationis liberæ: concedunt ergo circa honestatem objecti versari posse judicium probabile, sed circa honestatem operationis judicium semper esse evidens. Verùm hæc distinctio, nisi aliter explicetur, non subsistit. Nam honestas objecti non potest præscindi ab honestate operationis, cùm sit denominatio desumpta ab operatione, vel certè per ordinem ad operationem sit explicanda: esse enim honestam comestionem carnis, formalissimè idem est, ac: posse honestè aliquem velle comedere carnes. Itaque ad objectionem

241. R. Negando minorem: tunc enim illud Judicium directum de honestate operationis, consideratæ secundùm intrinseca principia, non est dictamen proximè dirigens actum, & respectivè vocatur meliùs, *dictamen speculativum*, potéstque simpliciter esse falsum (juxta ea quæ dicturi sumus infrà, de Regula moralitatis objectivæ) & tamen fundare actum voluntatis honestum, quia fundat aliud dictamen evidens, & formatur (formaliter vel virtualiter) hic syllogismus.

Vnusquis-

Vnusquisque facit licitè id, quod vel ex intrinsecis principijs, vel ob aliorum authoritatem judicat probabiliùs licere, etiamsi oppositum etiam sit probabile: sed ego hîc & nunc judico ex intrinsecis principijs &c. Licitum esse comedere carnes suillas: ergo hîc & nunc licet mihi comedere carnes suillas. Major est evidens, tum ob rationes allatas, tum ob dicenda paulò pòst, circa opinionis probabilis vsum, vbi hæc reflexio magis explicabitur. Minor est etiam evidens, quia cadit supra propriam experientiam.

242. Objicitur 2. Ex nostra conclusione sequitur, nunquam peccari cum defectu plenæ deliberationis, seu semideliberatè: hoc autem est contra omnes Theologos, excusantes multa à peccatis mortalibus propter semideliberationem, & tamen volentes committi peccata venialia. Sequela verò probatur. Nam vbi habetur evidentia metaphysica, est plena deliberatio. atqui per nos semper habetur evidentia metaphysica: ergo & plena deliberatio. ℟. Nullum dari actum moralem, qui non sit plenè deliberatus in ordine ad aliquod prædicatum objecti, vt etiam notavit Card. Pallavicinus: *libello de fide n.* 129. omnis enim cognitio repræsentans vnum confusè, repræsentat aliud clarè. Quando ergo fit peccatum veniale ex defectu plenæ deliberationis, hoc inde est, quia *inhonestas* vt sic repræsentatur evidenter, non item gradus inhonestatis. Quidam RR. ajunt, hanc semiplenam deliberationem provenire ex eo, quòd vehementia passionis impediat efficaciam evidentiæ. Sed hæc Responsio non placet, quia passio non aliter potest impedire evidentiam de malitia gravi, vt peccatum subsequens non sit grave, nisi omnino impediendo evidentiam de malitia gravi, & relinquendo evidentiam de malitia non gravi.

CONTROVERSIA II.

Quid requiratur & sufficiat ad Theologicam Probabilitatem opinionis.

243. Dicendum est, ad probabilitatem opinionis practicæ, requiri fundamentum positivum magni momenti, non tantùm consideratum secundùm se, seclusis motivis contrarijs, sed etiam respectivè, ita vt adhuc virum doctum & prudentem ac timoratum movere possit, non obstantibus motivis contrarijs defacto occurrentibus. Probatur à paritate. Hæretici formales habent sæpe motivum aliquod sui erroris, quod secundùm se solum spectatum, quandoque esset magni momenti; quia tamen fundamentis contrarijs, altiore principio, divinâ videlicet revelatione nixis, penitus enervantur, vt nullius prudentis assensum mereantur, ideo opinio hæretica vocatur simpliciter improbabilis. Simile quid contingere posset in materia morali.

244. Hinc colligitur, fieri posse, vt aliqua opinio ex probabili evadat improbabilis, si nimirum de novo aperiantur fundamenta contraria tam ponderosa & vrgentia, solutionésque fundamenti oppositi tam solidæ, vt omnem virum obtinendi prudentem assensum amittant.

245. Advertunt insuper rectè DD. non tolli probabilitatem opinionis apud eum, cui occurrit ratio in contrarium, quam ipse dissolvere non possit: prudenter enim cogitare potest, ab alio eam esse dissolvendam. Secus esset, si tibi aliqua probatio evidens esset, nam enim in contrarium aliorum authoritas tibi non suffragaretur, quia evidenter scires eos errare, nec penetrare tuam probationem. Verùm in quæstionibus moralibus hoc vix contingit.

246. Quæritur 1. Vnde constare possit, motivum assentiendi esse tanti momenti, vt prudentem possit movere ad assensum. ℟. In casibus particularibus hoc faciliùs deprehendi potest, quàm vt in genere possit definiri. Communiter tamen & rectè dicitur, tunc esse ejusmodi, quando majore vi pollet, quàm illa motiva, quæ plerumque cum falsitate conjunguntur.

247. Quæritur 2. An, & quando vnius Doctoris authoritas faciat sententiam probabilem. Respondetur primò. Potest vnus Doctor sententiam aliquam facere probabilem, vt habet communis sententia. Ratio est, quia si habet debitas qualitates (de quibus mox) tunc qui illum sequitur, non agit temerè, aut ex animi levitate: atqui sequens opinionem improbabilem, agit ex animi levitate: ergo opinio talis doctoris non est improbabilis. Respondetur 2. Hujusmodi Doctor debet communiter in alijs doctrinis habere judicium sanum, hoc est, non debet affectare aut facilè amplecti sententias paradoxas & novas, nec debet ad suam singularem opinionem induci aliquo extrinseco emolumento, vel ex aliqua tentatione. Debet item non tali fundamento, quod non fuerit pridem ab alijs perspectum, & ab æquè doctis tanquam improbabile rejectum. Debet insuper esse homo verax & Zelosus, hoc est desiderans, vt actiones humanæ sint conformes legibus. Debet denique habere satis vniversalem notitiam quæstionum practicarum. Respondetur 3. Si vnus doctor probatæ vitæ & doctrinæ, aliquid afferat novi, de quo hucusque alij nec *pro* nec *contra* quidquam statuerunt, reddit opinionem suam alijs probabilem, & ipse quoque Doctor eam sequi potest. Idem dicendum, si illa materia à paucis tacta sit, & eorum rationes Doctor solvat, novamque rationem afferat alijs intactam, cui idem Doctor multùm fidat. Respondetur 4. Si materia fuit communiter à pluribus disputata, & ab vnus omnium sensus, tunc vt Doctor singularis oppositum probabile reddat, debet niti ratione novâ validâ, & propemodum convincente intellectum. Ratio est, quia nisi talem rationem afferat, potiùs decet suam novam opinionem habere suspectam, quàm vt alijs omnibus praferat. Nam sensus communis in re morali longè plus

gè plus valere debet apud prudentem, quàm ratio mediocriter probabilis. Quòd autem vnius Doctoris ponderosa ratio possit novæ opinioni probabilitatem afferre, negari non potest, cùm hac ratione in Scholas introductæ sint novæ opiniones quamplures, & nunc passim receptæ & approbatæ, vt notavit Joannes Sanchez *disput. sect. 44. n. 62.* & Castro Palao *d. 2. p. 1. n. 3.*

248. Observandum tamen est, non sufficere si in aliquo Compendio legas sententiam, quæ sit contra communem doctrinam: constat enim hujusmodi compendia corruptissimè, & cum magno præjudicio fieri eorum authorum, quorum doctrinam profitentur, ac sæpe gravissimis erroribus scatere, nec à minùs doctis legi posse sine periculo graviter aberrandi, eò quòd Compendiatores brevitatem affectantes, sæpe truncatè referant opiniones Doctorum, omissis quibusdam exceptionibus aut limitationibus, quæ si adderentur, alium omnino sensum efficerent.

249. Quæritur 3. Quænam opinio dicatur Tuta, aut Tutior. Respondeo primò. Si loquamur de opinione tuta in praxi, ad evitandum peccatum formale, hoc est offensam Dei, tunc omnis illa opinio est tuta, quę est munita illâ probabilitate, quam possum in tali materia licitè sequi: quænam autem illa sit, partim jam dictum est, partim dicetur Controv. sequente. Vnde in hoc sensu non satis scholasticè aliqui loquuntur, dicentes, hanc vel illam opinionem esse quidem probabilem, sed oppositam esse tutiorem. Quodsi verò loquamur in ordine ad vitandum etiam materiale peccati, tunc equidem clarum est, vnam opinionem esse alterâ tutiorem, vtique enim tutior est sententia asserens licere pro collatione sumere tantùm sex vncias, quàm quæ concedit decem? tutior, inquam, ad non violandum, ne materialiter quidem, jejunium. Respondetur secundò. Si sermo sit de majore securitate in evitando aliquo incommodo consequente (etiamsi de præsenti non committatur peccatum) tunc etiam certũ est, vnam opinionem posse esse aliâ tutiorem: v. g. est sententia, quòd attritio cum Sacramento sufficiat ad Justificationem, & est alia opinio quòd requiratur Contritio. jam si fingamus priorem esse falsam, tunc licet eam sequendo non peccem, neque tamen etiam consequar justificationem, & si sine contritione morerer, damnarer propter peccata mortalia commissa, nec per Sacramentum nec per contritionem deleta. Aliud exemplum est in absolutione Sacramentali, cum his solis verbis: *absolvo te.* est enim tutior opinio requirens insuper hæc verba: *à peccatis tuis.* item, tutior est sententia negans te consequi fructum sacrificij, sub quo longo tempore confiteris.

250. Observandum hîc denique est, & distinguendum inter probabilitatem de vsu valido, & probabilitatem de vsu licito: neque enim ex priore licet inferre posteriorem. v. g. est speculativè probabile, quòd cerevisia & aqua rosacea sit materia valida Baptismi, & tamen nullo modo est probabile, quòd liceat vti hujusmodi materiâ dubiâ, relictâ certâ, quando hæc haberi potest. Hæc pro instituti mei ratione brevissimè dicta sunt. ea copiosiùs tractanda Moralistis relinquo.

CONTROVERSIA III.

Vtrum liceat sequi opinionem Probabilem relictâ probabiliore.

251. NOtandum 1. Posse me circa objectum probabile dupliciter versari: primò per assensum opinativum & directum, quo ex motivis probabilibus infero & concludo, rem ita esse, licet cum formidine oppositi: secundò per actum quasi reflexum supra ipsam probabilitatem objecti, & est actus, quo judico, hoc esse probabile, & substare motivo tanti momenti, vt possit virum prudentem movere ad assensum.

252. Notandum 2. Judicium de probabilitate objecti posse existere in me, etiamsi objecto ipsi, quod dicitur esse probabile, nullo modo directè & opinativè assentiar. Patet: assensus enim opinativus est liber, procedens ab imperio voluntatis: ergo etiamsi reflexè cognoscam aliquid habere sufficientia motiva probabilitatis, non propterea necessariò mihi impero assensum probabilem & obnoxium errori.

253. Notandum 3. Hactenus apud omnes indubitatum fuisse, posse eidem intellectui simul & semel duas opiniones contrarias ambas probabiles videri, & posse aliquem, dum vni adhæret, oppositam probabilem judicare; indubitatum similiter fuit, posse intellectum ex imperio flecti, vt assentiatur illi opinioni, quæ illi minùs probabilis apparet relictâ illâ, quæ apparet probabilior. Verùm hæc & plura alia nunc ab vno alteróve Recentiore in controversiam vocata sunt: quorum rationibus, cùm essent recentissimæ, anno 1649. satisfacere conatus sum eo modo quo deinceps referam.

§. I.

Vtrum eidem Intellectui possit simul & semel apparere probabilis vtraque pars contradictionis.

254. NEgativam tenet Card. Pallavicinus, imprimis in libello de actibus humanis à n. 114. deinde in suo opere de eadem materia *disp. 8. q. 6. a. 4.* Contra quem

DICO, standum esse communi omnium aliorum judicio, & experientiæ manifestæ, quâ simul oppositas opiniones probabiles judicamus, tunc, quando neutri præ altera præbemus assensum, sed suspendimus, & deliberamus, cuinam velimus assensum præbere, sicut cùm deliberamus, quodnam ex duobus bonis oppositis eligere velimus. Probabitur Conclusio à fortiori ex

infrà dicendis contra hunc ipsum authorem, quando ostendemus, posse me liberè assentiri opinioni etiam minùs probabili, relictâ probabiliore. Nunc satis erit, respondisse ad fundamentum adversarij.

255. Probat ergo suam singularem doctrinam Cardinalis hoc modo. Probabile definitur ab Aristotele, quod plerumque contingit. Non potest autem dari aut credi mutuus excessus inter duo in frequentia excedendi: quare si altera pars, omnibus consideratis, mihi apparet probabilis, altera tunc respectu mei intellectûs non potest esse probabilis, & si rationes apparent hinc & inde æquales, vtraque se habet perinde ac res omnino dubia.

256. Pro responsione advertendum est, motiva propter quæ sit aliquod objectum probabile, aliquando esse valde restricta ad actus ejusdem omnino rationis, aliquando verò se extendere etiam ad alios actus, vt paulò pòst in exemplis apparebit.

257. Si motivum sit primi generis, verum quidem est quod ex Pallavicino retulimus, non item si sit secundi generis, qualia sunt pleraque. Ponamus, ex: gr. quòd Petrus, si ludat cum Paulo, sæpius lucretur, quàm perdat, tunc, si hîc & nunc ludat, est continuò probabilè, quòd sit lucraturus, neque est ex simili motivo probabile, quòd Paulus sit lucraturus, quia non potest simul verum esse, quòd Petrus cum Paulo ludens frequentiùs lucretur, & etiam Paulus frequentiùs lucretur. Quodsi verò ex parte Pauli appareret aliud motivum, v. g. quia aliquis divinator illi prædixit, hunc diem fore fortunatum, & ille divinator plerumque verum dicat, tunc potest simul & ex æquo reddi probabile, quòd sit lucraturus, quia ille divinator plerumque verum dicit. Hoc autem motivum non tollit probabilitatem oppositi, alioquin fieret, vt neutra pars esset in casu posito probabilis, quia nec habetur experientia quòd Petrus plerumque lucretur, etiam stante tali divinatione, neque etiam habetur experientia, quòd ille divinator plerumque fortunam verè prædixerit, quando Petrus cum Paulo lusit.

258. Aliud & clarius exemplum sit hoc. Ponamus duos, Petrum & Paulum, quorum vterque sit talis conditionis & veracitatis, vt soleat frequentiùs dicere veritatem quàm mentiri: ponamus item, Petrum mihi dicere, Cæsarem esse mortuum, Paulum verò dicere Cæsarem non esse mortuum. Ecce! vtrumque contradictoriorum nectitur motivo quod plerumque non fallit: ergo in tali casu verissimè judicare possum vtrumque esse probabile, hoc est, vnumquodque seorsim posse movere hominem prudentem ad assensum.

259. Quando ergo Aristoteles dixit, Probabile esse, quòd plerumque contingit, intelligendum id est, comparativè ad illud motivum cui annectitur, & in quantùm annectitur motivo quod plerumque non fallit, tunc est ratione hujus probabile: quia verò potest concurrere aliud motivum, etiam plerumque non fallens, ideo cum illo connectatur oppositum, etiam oppositum erit probabile.

§. II.

Vtrum possit Intellectus flecti à voluntate ad assentiendum opinioni quæ apparet minùs probabilis.

NEgativam opinionem excitavit quidam sub fictitio nomine Candidi Philalethi Madritani, quam etiam opinionem secutus est Card. Pallavicinus.

260. DICO, posse voluntatem flectere suo imperio intellectum, vt assentiatur opinioni minùs probabili. Probo ijsdem argumentis quibus vix natam contrariam opinionem oppugnavi. Et primò authoritate S. P. Ignatij, qui ex sensu planè communi, ac tunc temporis indubitato, in aurea sua Epistola de Obedientia, totus est in eo, vt ostendat, supremum gradum perfectissimæ obedientiæ consistere in hoc; vt quis non tantùm velit facere, quod Superior judicat expedire, sed *vt suam* (verba sunt illius) *Intelligentiam offerat* (quæ ab ipso vocatur obedientia Judicij) *vt non solùm idem velit, sed etiam vt idem sentiat quod Superior, ejusque judicio subjiciat suum, quoad potest devota voluntas intelligentiam inflectere: quæ vis animi* (nempe intellectus) *tametsi non eâ, qua voluntas pollet, libertate prædita est, atque ipsâ naturâ fertur ejus assensus in id quod sibi veri speciem præbet, tamen multis in rebus, in quibus videlicet cognitæ veritatis evidentia vim illi non infert NB. potest voluntatis pondere in hanc potiùs quàm illam partem inclinare.* Plura subjungit ibidem, quæ contrariæ opinioni adversantur.

261. Probatur Conclusio 2. à posteriori. Hæreticus formalis & pertinax, adhæret suo errori tunc, quando agnoscit se obligari ad credendum contrarium: sed tunc apparet illi contrarium probabilius, & error suus minùs probabilis, immò non nisi imprudenter credibilis: ergo possum assentiri objecto, quod mihi apparet minùs probabile, imò non nisi imprudenter opinabile. Negant adversarij majorem, & dicunt, tunc non posse hæreticum assentiri suo errori, sed ideo solùm peccare, quia agnitâ credibilitate nostræ fidei, suspendit assensum, cùm teneatur assentiri.

262. Quodsi inferas. ergo nunquam peccat, qui errori contra fidem adhæret, vtpote sibi probabiliori, alioquin secundùm adversarios non posset adhærere: Negant consequentiam. Posset enim, inquit Pallavicinus, tunc, & teneretur suspendere assensum, & imperare sibi diligentius examen motivorum: quod si faceret, occurrerent motiva sufficientia ad credendum.

263. Quodsi iterum inferas: Ergo qui actu credit articulum fidei, non est magnâ laude dignus,

dignus, quia credit id, cui non potest discredere, quod sanè non habet magnam difficultatem, quis enim habet difficultatem in credendo, exstitisse aliquando Romam? Respondet iterum Pallavicinus, talem esse laude dignum ex duplici capite, primò, quia cùm objectum non sit evidens, liberum fuisset suspendere assensum (ô magnam laudis materiam!) Secundò, quia potuisset etiam tunc non quidem discredere, neque credere cum dubitatione formali, sed tamen cum formidine radicali, quæ pariter dubitatio excluditur per fidem divinam.

264. Sed contra hæc omnia pugnat & omnium aliorum sensus, & propria cujusque experientia. Nam quis audeat dicere, illos hæreticos, qui post innumeros libros Catholicorum perlectos, adhuc in hæresi persistunt, necdum adhibuisse sufficiens examen & inquisitionem in motiva credendi? ergo vel adhærendo suo errori non peccant, vtpote quæ (vt volunt adversarij) adhuc esset illis probabilior, alioquin non possent adhærere, vel (quod vnicum restat dicendum) non possunt tunc adhærere suo errori.

265. Cæterùm hoc vltimum est contra propriam cujusque experientiam. Sentimus enim in nobis sæpius etiam tunc, quando agnoscimus obligationem credendi mysteria difficillima, vt Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, sentimus, inquam, graves tentationes, & propensiones, immò violentissimos impulsus, non equidem præcisè ad suspendendum assensum, sed ad discredendum, & ad dicendum: *Non datur Trinitas Personarum in vnitate naturæ &c.* & non esset opus vllâ magnâ victoriâ intellectûs ad discredendum: porro dum hujusmodi tentationi fortiter resistimus, signum est, nos agnoscere obligationem credendi, seu, non discredendi: possibile ergo esset discredere tunc, quando habemus sufficientia motiva credendi.

266. Probatur Conclusio 3. à pari. Voluntas potest amplecti minus bonum relicto majore bono, vt suprà probavimus, & concedunt adversarij: ergo ex imperio voluntatis potest intellectus assentiri illi, quod subsstat motivo rariùs fallenti, licet motivum ad oppositum etiam plerumque non fallat.

267. Objicit Pallavicinus 1. Authoritatem Sancti Thomæ 1. 2. *quæst. 9. artic. 1. ad 3.* dicentis, quòd voluntas moveat intellectum quoad exercitium, intellectus verò voluntatem quoad determinationem actûs. Respondetur. Si verborum S. Thomæ sensus esset, quem intendit adversarius, voluntas in sententia S. Thomæ non seipsam liberè determinaret quoad specificationem, sed determinaretur ab intellectu, quod omnino falsum est. Sensus ergo verborum S. Thomæ est iste, quòd intellectus moveat voluntatem proponendo illi diversa motiva, vt possit se voluntas inter diversas species determinare; sicque intellectus non determinat voluntatem quoad specificationem, sed movet hoc est, reddit illam expeditam ad se determinandum. Non ita movet voluntas intellectum, quia nunquam proponit voluntas intellectui diversa motiva, vt ipse eligat, sed voluntas, præsuppositâ aliâ cognitione dictante, *bonum esse hoc vel illud considerare*; imperat intellectui exercitium circa illud ipsum objectum, nec est in potestate intellectûs aliud objectum considerare tunc, nisi illud quod vult voluntas.

268. Objicit idem author 2. Cùm intellectus sit essentialiter ordinatus ad verum, non videtur bonum illius, posse moveri à voluntate ad id, in quo minùs apparet ratio veri, quàm in oppositio, contra suam naturalem inclinationem. R. Immò expedit illi, posse ita moveri, quia si non posset sic moveri, sæpe non esset in potestate ipsius assequi veritatem, quam tamen assequi potest, si sic possit moveri: nam sæpe contingit, vt opiniones, quæ apparent probabiliores, revera sint falsæ: quo casu si non posset intellectus flecti à voluntate in opinionem minùs probabilem, non esset in potestate operantis opinari cum veritate, sed deberet vel errare, vel ignorare. at, si possit flecti in minùs probabilem, quæ tunc vera est, jam est in illius potestate, assequi veritatem.

269. Objicit idem 3. Nemo, inquit, vnquam in se experitur hunc actum: *Ego credo hoc, sed video contrarium esse probabilius, vel æquè probabile.* R. Nimis intrepidè adversarium testari de omnium hominum experientia, cùm potiùs hominum experientia communis stet contra ipsum, vt jam ostendimus: quapropter nos eodem & meliori jure ad experientiam provocamus. Perinde ergo est hoc argumentum acsi diceres: Nemo experitur in se hunc actum: *volo facere hoc, tametsi videam oppositum esse melius*: hoc falsum esse agnoscit ipse Pallav: n. 146. quia de fide est, melius esse, operari honestè quàm inhonestè: atqui sæpe amplectimur inhonestum absque hæresi: ergo amplectimur minus bonum cognito meliore bono opposito. Sic ergo respondendum est Pallav. ex hæreticorum pertinacia constare satis de experientia illius actûs, quem ille putat neminem experiri. Et hæc sunt argumenta Card. Pallavicini; nunc argumenta Philalethi videamus.

270. Philalethus itaque refert imprimis varias authoritates antiquorum Philosophorum, volentium, quòd opinari non sit liberum, sed necessarium. Ad hoc argumentum pridem respondi, Philosophos solùm velle, quòd *opinari* non sit liberum, sicut apprehendere & imaginari objecta; nam ad opinandum, requiritur motivum probabile, quod non semper adest, sicut adsunt species ad imaginandum, vt per se patet. Hinc autem non sequitur, quòd habito motivo opinandi, necessarius sit assensus, nam etiam voluntati est necessarium motivum volendi, & tamen non necessitatur Hanc responsionem postea tradidit etiam P. Martinus Esparza *a. 3. ad 1. allegans authoritatem S. Thomæ & Dandini in lib. 2. Arist. de anima tex. 153.*

271. Vlteriùs affert Philalethus argumenta philosophica, vel, vt rectiùs dicam, Sophismata.

Primò sic argutatur. Intellectus opinando dicit vel verum, vel falsum. sed vt dicat verum, vel vt dicat falsum, non est liber: ergo opinando non est liber. Probat minorem. Intellectus vt dicat verum, vel vt dicat falsum, habet caussam necessariam: ergo non est liber. Probat antecedens. Veritatis vel falsitatis caussa solùm est vel *esse* vel *non esse* rei: nam ideo solùm propositio est vera vel falsa, quia res est, vel non est: sed esse vel non esse rei, est necessarium, seu independens omnino à nostra libertate: ergo etiam opinari verum, vel opinari falsum, est independens à nostra voluntate. Respondeo 1. Retorquendo argumentum, & probando quòd voluntas non sit libera vt operetur honestè, vel vt operetur inhonestè. Voluntas habet caussam necessariam, nempe ipsam honestatem vel inhonestatem objectivam, quæ non pendet à nostra voluntate, atque ideo noster actus voluntatis dicitur honestus vel inhonestus, quia objectum est tale: ergo non est in nostra potestate operari honestè vel inhonestè. Fallacia vtriusque argumenti eadem est. *Honestè operari* non dicit solummodo honestatem objectivam, & qualemcunque tendentiam in illam, sed dicit certam tendentiam specificam: v. g. non omnis actus versans circa restitutionem furti (quæ est objectivè honesta) est honestus, vt, si vellem restituere præcisè ne puniar à Magistratu. requiritur ergo ad honestatem volitio restitutionis ex tali motivo honestatis objectivæ. Tametsi ergo non sit in mea potestate, vt objectum sit honestum vel inhonestum, tendentia tamen voluntatis in illud quoad prosecutionem vel fugam ex tali motivo, est in mea potestate, & ideo dicor honestè vel inhonestè operari. Pari modo discurrendum est de actibus intellectûs. Nam sicut actus voluntatis vel sunt boni vel mali, ex diversa tendentia in objectum, ita vt si prosecutio sit mala, fuga sit bona, ita actus intellectûs sunt veri vel falsi, ex diversa tendentia affirmationis vel negationis. Quando denique adsunt diversæ & oppositæ rationes affirmandi vel negandi, pendet intellectus ab imperio voluntatis, vt affirmet vel neget, & per consequens, vt tendat vel actu vero vel actu falso, etiamsi non sit in ejus potestate ipsius objecti *esse vel non esse*.

272. Argumentatur Philalethus 3. Assensus intellectûs quoad specificationem tantùm caussatur à motivis seu argumentis rei, sed hæc caussant independenter à libertate, adeoque necessariò: ergo &c. Nego majorem, & minorem. & dico, imperium voluntatis determinare intellectum, quando sunt argumenta diversa & non convincentia.

Et hæc sunt argumenta horum duorum, inter quos tamen, quantùm attinet ad principale punctum præsentis controversiæ, maximum est discrimen, benéque observandum. Philalethus enim docet, & deducit ex dictis principio, nunquam licere, immò nec posse vllo modo fieri, vt quis sequatur opinionem minùs probabilem relictâ probabiliore, quia putat, ad hoc vt aliquis sequatur aliquam opinionem in praxi, debere ipsum illi opinioni assentiri, quod omnino falsum est. Itaque Pallavicinus econtrario docet, posse aliquem in praxi sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, quia potest se accommodare aliorum Doctorum conditioni, qui judicant esse probabiliorem illam opinionem, quam ipse judicat esse minùs probabilem: non enim debet propter suam opinationem esse pejoris conditionis quàm illi Doctores qui possunt suam opinionem sequi, quam judicant esse probabiliorem.

§. III.

Vtrum ad operandum honestè requiratur certitudo moralis quòd operatio sit licita, vel sufficiat probabilitas.

273. NOn est quæstio de Judicio practico, & immediatè dirigente actum, de hoc enim suprà pronuntiavimus, debere esse evidens, sed est quæstio de Judicio speculativo, quo v. g. judico, probabile esse, licere pro collatione sumere decem vncias, præscindendo an opposita sententia sit probabilior, an inquam talis probabilitas possit fundare honestam operationem; vel an requiratur moralis certitudo, qualis esset v. g. si viderem neminem dissentire, & omnes communiter sine scrupulo practicare.

Huic quæstioni tractandæ sub his terminis caussam dedit Prosper Fagnanus, Canonista famosissimus hujus temporis, qui animadvertens abusum frequentem doctrinæ communis, de licita praxi opinionum probabilium, & laxiorum opinionum nimis invalescentium, justâ indignatione commotus, omnes eruditionis suæ vires & nervos intendit, vt huic malo remedium adhiberet; in quem finem eò progressus est, vt doceret, *in 1. p. primi Decret. de Constit. c. Ne innitaris à n. 44. & à n. 59.* in morali materia nunquam posse opinionem probabilem esse regulam morum, seu, in materia morali nunquam licitum esse, Opinari. Fatetur autem hanc suam opinionem esse authoribus modernis fere desitam, inniti tamen existimat sapientiæ antiquorum, & fulciri solidissimis fundamentis, eaque refert ordine viginti sex. Videamus illa in compendio.

274. *Primum* Fagnani argumentum sumitur ex Eccles: 32. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.* subsumit: atqui opinio non est Veritas, quia non est indubitata; nec etiam stabilis, cùm possit esse falsa. Ergo non sufficit ad honestatem operationis. R. Citandum erat cap. 37. v. 20. Deinde,

Deinde, sensus verborum est, quòd nihil sit inconsideratè & præcipitanter agendum, sed adhibitâ ratione & consilio, vel proprio vel alieno, & tali quidem quod sit aptum fundare judicium & dictamen practicum evidens, hîc & nunc esse licitum sic operari. Hoc totum verificatur in eo, qui sequitur opinionem probabilem, vt infrà ostendetur. Videatur Cornelius à Lap. alique interpretes. Accedit, quòd illud ipsum caput Eccles. sit plenum consilijs piisque monitis, quæ si velles dicere præcepta, absurdissimus esses. versu 12. dicitur: *Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur, cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione &c.* sicut ergo hæc sunt pia monita & consilia, ita consilium esse posset, in omni actione quantùm moraliter fieri potest, semper ea sectari, quæ morali certitudine honesta sunt, & non merè probabiliter.

275. *Secundum* argumentum format ex Aristotele, quòd opinio non sit actus Prudentiæ, & ideo non possit esse regula morum. Sed hoc nimium probat, nempe requiri evidentiam metaphysicam, qualem debet habere omnis actus Prudentiæ; & quidem talis omnino debet esse regula morum, sed hoc intelligendum est de dictamine practico & proximo, cujus fundamentum non solùm est moralis certitudo Judicij speculativi præcedentis, sed etiam probabilitas, vt patet etiam in actionibus civilibus & politicis; vt enim v. g. quis prudenter ineat contractus emptionis, venditionis &c. non est necesse, vt habeat moralem certitudinem de immunitate à damno secuturo, sed satis est habere probabilitatem. Cum hoc argumento formalissimè incidunt *tertium, quartum, quintum, sextum, septimum,* & insuper falsò supponitur in illis, quòd qui sequitur opinionem probabilem, debeat illi assentiri, quod suprà negatum est cum Card. Pallavicino. Pari modo falsò supponit, quòd intellectus non possit determinari ad vnum inter duo probabilia: denique falsò supponitur, quòd quotiescunque vnum oppositorum est probabile, hoc ipso alterum etiam appareat probabile; si enim vir fide dignus mihi dicat, Candiam esse captam à Turca, est id probabile, sed non propterea est probabile non esse captam: fallibilitas enim illius viri non facit oppositum probabile.

276. *Octavum argumentum.* Qui facit actum probabiliter illicitum, discrimini se committit & mortaliter peccat c. *inquisitioni de sent. excom. c. ad audientiam. c. significasti. c. petitio. de homicidio.* Sed qui facit actum probabiliter licitum, facit actum probabiliter illicitum, quia quod probabile tantùm est, potest se aliter habere. Ergo. Hoc argumentum tot fere vitia habet quot verba. Distinguitur major: si oppositum non est probabile, conceditur, secùs, negatur. Minor est etiam falsa; aliud est, quòd qui opinatur, simul judicet, rem vi sui motivi assentiendi posse se aliter habere; & aliud: esse probabile quòd se aliter habeat. Si v. g. vir fide dignus mihi dicat, se heri hoc vel illud negotium gessisse, id certè probabile mihi redditur, quamvis vi hujus authoritatis possit se res aliter habere; quòd autem se defacto aliter habeat, nullam penitus habeo probabilitatem. Capitula citata nihil penitus ad rem faciunt. Cap. *Inquisitioni* permittit redditionem debiti conjugi, habenti prudentem probabilitatem de impedimento; & negat illi licentiam exigendi, quia nullum habet probabile jus exigendi, sicut habet alter conjunx. cap. *ad audientiam.* loquitur de dubio, & de officio Judicis, qui vtique debet tutiorem partem sequi, vt ibi rectissimè dicitur. c. *significasti.* eodem modo se habet. c. *Petitio* expressè loquitur de eo quod consultius est, nempe in remorsu conscientiæ de homicidio commisso, consultius esse abstinere à ministerio altaris, quàm temerè celebrare. quid hæc ad rem? De his iterum infrà.

277. *Nonum argumentum.* Qui sequitur opinionem probabilem, adhibet regulam quæ sæpe fallit: ergo agit imprudenter, sicut imprudenter ageret, qui negotia sua committeret alicui infideli & sæpe fallere solito. Respondetur, Sicut non agit imprudenter, qui merces committit nautæ plerumque feliciter naviganti, etsi possit aliter accidere, & semel iterumque acciderit, ita non agit imprudenter qui judicat licitum esse hoc vel illud, ex motivis probabilibus, hoc est, plerumque non fallentibus, etsi res aliter se habere posset, & semel iterumque fallant.

Decimum, Vndecimum & Duodecimum argumentum fundantur in falso principio duplici. Primum, quòd cujuscunque Doctoris, sine discrimine, opinio faciat opinionem prudenter affirmabilem & practicabilem, seu probabilem, quod suprà negavimus. Secundum, quòd, cuicunque objecto possumus ob qualecunque motivum assentiri, hoc ipso illud objectum sit probabile; quod falsissimum est; nam & hæretici formales assentiuntur suis erroribus, habéntque aliquod motivum, & tamen eorum errores, non habent illam probabilitatem, de qua in præsenti est quæstio, nempe cui vir cordatus & prudens sine temeritate potest assensum præstare, talem requirimus ad licitam illius opinionis praxin. *Decimum tertium* argumentum infrà solvendum est. *Decimum quartum, decimum quintum, decimum sextum & decimum septimum,* probant quod nemo negat, nempe Opinionem non esse assensum Rectum, hoc est evidentem, prout ibi definit Alex: de Ales. quem sequitur S. Thomas & Sotus, & erit quæstio de nomine. *Decimum octavum* in simili jam suprà explosum est, dum supponit, determinationem ad assensum debere provenire ab objecto, & non posse ab imperio voluntatis, quod reipsâ aliud non est, quàm negare possibilem omnem assensum opinativum, immò & assensum fidei. *Decimum nonum* argumentum non habet opus solutione, nam certa doctrina est PP. Salmanticen-

sium, quòd Judicium practicum, immediatè præcedens actum moralem, debeat esse certum & evidens, vt suprà docuimus, sed de hoc non est præsens quæstio, vt ab initio monuimus. Confundit ergo D. Fagnanus Judicium practicum cum speculativo. *Vigesimum* argumentum abutitur authoritate Cajetani, cujus doctrina verissima est, nempe cum dubio non licere operari, nisi dubium priùs deponatur, & formari possit judicium practicum evidens. *Vigesimum primum* argumentum eodem modo solvitur, & præterea refert ex Cajetano propositionem quam suprà ostendimus esse falsam, nempe quòd quicunq; judicat aliquid probabiliter esse licitum; hocipso judicet esse probabiliter illicitum. Et quidem quod mirum est, hic ipse D. Prosper Fagnanus, supponit contrarium n. 44. quando format statum Quæstionis, vt legenti patet. *Vigesimum secundum* argumentum sunt verba Gregorij de Valentia, quibus asserit, Virtutem intellectualem debere esse habitum, cujus actus sint essentialiter veri. Quis hoc negat, aut nescit? quid inde sequitur? *Vigesimum tertium* continet verba Lessij, quòd actus Opinionis non sit actus Prudentiæ. Et hoc quis in dubium vocavit? *Vigesimum quartum & Vigesimum quintum* iterum probant, quod nemo negat, nempe eum qui habet conscientiam scrupulosam de actu illicito, non posse honestè operari, nisi scrupulum priùs deponat, & comparet judicium practicum evidens de licito & honesto actu. *Vigesimum sextum* denique vel continet manifestam petitionem principij, vel confundit Judicium speculativum cum dictamine practico. Vt adeo in omnibus his argumentis non inveniam illam soliditatem quam Author pollicitus erat.

278. Insistendum igitur est receptæ certæque sententiæ, posse probabilitatem opinionis, hoc vel illud esse licitum, fundare dictamen practicum, quòd hîc & nunc talis actio sit licita & honesta, etiamsi illa probabilitas non excludat omnem probabilitatem oppositi, seu quod idem est, etiamsi non contineat moralem certitudinem, hoc est, cujus motiva etsi physicè loquendo fallere possent, defacto tamen nunquam fallunt.

Probatur Conclusio vnicâ ratione, ad quam omnes aliæ sunt revocandæ. Cui speculativè probabile est, licere v. g. pro collatione sumere decem vncias, debet hæc probabilitas fundari in motivis talibus, de quibus evidens est, quòd plerumque non fallant, in hoc enim consistit probabilitas quæ meretur prudentem, hoc est, non levem assensum: atqui talis probabilitas cognita, præscindendo, an oppositum etiam nitatur motivis plerumque non fallentibus (quod fieri posse fatetur in terminis Fagnanus, & suprà probavimus) talis inquam probabilitas cognita, fundat judicium evidens & practicum, hîc & nunc licitum mihi esse, sumere decem vncias: ergo talis probabilitas ex se est sufficiens ad honestandam actionem. Minor probatur & declaratur, supponendo id quod nemo negat, innumeros casus occurrere, in quibus haberi quidem potest probabilitas de licentia operationis, sed non potest haberi certitudo tanta, vt excludat omnem prudentem formidinem, qualem habemus, quòd existat Roma, v. g. ob malam stomachi dispositionem ei probabile me excusari à jejunio, sed non sine formidine, nec possum habere majorem certitudinem: hoc posito formatur hic discursus evidens. Laudabilis est ille, qui in operando talem regulam attendit, quæ plerumque non fallit, quando certiorem habere non potest, & est ita comparatus, vt nisi talem regulam haberet, non operaretur; & hoc est evidens; quis enim non ipso naturæ instinctu impellitur ad laudandum eum, qui v. g. manet in sæculo, ductus authoritate viri prudentis, qui ex probabilibus rationibus ita consulit, paratus ingredi religionem, si careret tali consilio? atqui sequens opinionem probabilem, nititur hujusmodi regulâ, quod iterum evidens est, sola enim illa opinio probabilis est, quæ potest suis momentis obtinere assensum viri prudentis: ergo evidens est, quòd qui sequitur opinionem probabilem, ita comparatus, vt non operaretur absente probabilitate, laudabilis sit, ergo operatur licitè & honestè. Ergo opinio probabilis fundat judicium evidens de proximè licita operatione, hoc est quæ sit formaliter bona, esto fortasse sit materialiter & objectivè illicita; quia fortasse illa opinio est falsa.

279. Confirmatur hoc discursu. Ex eo quòd natura dederit homini potentias & libertatem ad operationes innumeras, est lumine naturæ evidens, omnem illam operationem homini licere, quæ non probatur esse illicita, seu, quæ non prohibetur. Sic Jureconsulti frequenter vtuntur hoc principio, cùm quærunt v. g. Quis possit facere testamentum? quis possit res suas alienare &c. respondent: *qui non prohibetur*. Rectè. Ergo pariter evidens est, quòd ad hoc vt operatio aliqua sit proximè & formaliter illicita, non satis sit, probabile fieri, esse in se & materialiter seu objectivè illicitam, sed debet ita fieri probabile, vt, hoc quòd est esse licitam, nullo modo sit probabile. Probo consequentiam. Quamdiu enim manet probabilitas licentiæ, semper stat judicium pro possessore libertatis, & non est dejectus de possessione. Ergo nisi ita probetur actus illicitus, vt elidatur omnis probabilitas licentiæ, semper manet operatio formaliter & proximè licita. Et ad hæc argumenta nulla potest erui responsio ex omnibus illis quæ D. Fagnanus ad decem argumenta à se relata respondet.

§. 4. Virum

§. IV.

Vtrum liceat sequi opinionem probabilem, relictâ illâ quæ mihi videtur probabilior.

280. PRima sententia negat, nisi minùs probabilis sit tutior. Tribuitur Cajetano, Navarro, Cordubæ, Conrado, Armillæ, Sylvestro, Burgos de Baz. P. Esparza existimat solum Comitolum esse hujus sententiæ in proprijs terminis distinctè & indubitanter assertorem. Quidquid sit de antiquioribus illis, recenter hanc sententiam defendit post Candidum Philalethum, Prosper Fagnanus, qui tamen immeritò applaudit Candido, quòd primus libertatem opinandi fortiter compescuerit; neminem enim vidi, qui Candidum secutus esset, præter Fagnanum, qui *à n. 256. vsque ad* 340. affert quadraginta duo argumenta, Proclo superior, qui quadraginta demonstrationes confecit (opinione suâ) quòd mundus debuerit esse ab æterno.

Contraria sententia est inter DD. hujus temporis receptissima. *Videri possunt apud P. Andream Mendo dissert. 13. q. 15.* Sed omnium plenissimè tractat hanc quæstionem, & defendit communem sententiam, P. Antonius Terillus, in suo absolutissimo tr. quem non vidi, donec hæc jam pro typo absoluta & approbata essent, vnde factum est, vt nihil ex illius operis speciali eruditione huc transferre liceret.

281. Dicendum, & ad quæstionem tituli respondendum est affirmativè. Probatur 1. Accommodare se prudentis viri judicio circa honestatem objecti, est licitum & honestum, ac prudens etiam tunc, quando contra propriũ judicium se alterius judicio subjicit, vt patet, quando subditus contra propriam opinionem sequitur opinionem sui superioris, quod est summè laudabile, & omnium Asceterum ore commendatum: atqui sequens opinionem probabilem, relictâ etiam sibi probabiliore, adhuc se accommodat prudentis viri judicio: omnis enim probabilis opinio nititur tali fundamento, cui vir prudens potest acquiescere tanquam probabiliori. Ergo &c. Quis quæso non laudet medicum ægrotantem, qui in sui curatione sequitur judicium alterius medici, quamvis ipse probabilius judicet, illum minùs peritè procedere?

282. Probatur 2. Si esset obligatio sequendi semper opinionem probabiliorem, tunc finis hujus obligationis esset, vt vitarentur frequentes materiales transgressiones mandatorum: sed hæc ratio non vrget: ergo &c. Major est adversariorum. Minorem probat P. Esparza hoc modo. Ex hac ratione sequeretur, omnia consilia Evangelica debuisse esse sub præcepto, nam ingressus in Religionem exactissimæ observantiæ, assidua novissimorum meditatio, sollicitudo quærendi occasionem martyrij &c. proculdubio tantundem valent ad vitanda peccata, & quidem non tantùm materialia, sed formalia, quàm propositum sequendi semper opinionem probabiliorem: atqui Deus hujuscemodi non præcepit, ergo non est censendus rigidior fuisse in præcipiendo vsu opinionis probabilioris. Verùm adversarij facilè se ab hac sequela expedirent, reddendo claram disparitatem. Nam etiamsi quis non sequatur Consilia Evangelica, potest adhuc ex sua libertate, possibilitate etiam morali vitare omnia peccata gravia formalia: at verò si quis sequatur opiniones minùs probabiles, quæ sæpe sunt falsæ, non est in potestate hominis evitare peccata materialia. Adde, non potuisse lege naturali præcipi omnibus statum Religiosum, cùm matrimonium debuerit lege naturali esse licitum, quia propagatio generis humani est intenta à natura.

283. Aliter ergo probanda est minor propositio argumenti facti. Lex sequendi semper opinionem probabiliorem, non solùm non serviret ad cavendam frequentiam transgressionum materialium, sed insuper esset moraliter certa occasio frequentissimorum peccatorum formalium, & præterea non esset necessaria ad conservationem generis humani ejúsque felicitatem promovendam: ergo longè plus incommodi afferret quàm commodi. Esset ergo lex perniciosa, quod est contra naturam legis. Antecedens probatur. Homines enim plerumque vel non investigarent opinionem probabiliorem, vel ob ejus duritiem eam non sequerentur, vel denique plurimi redderentur perplexissimi, & impedirentur ab operationibus hîc & nunc valde necessarijs & oportunis, quia non haberent occasionem intelligendi, quænam sit probabilior opinio.

284. Probatur Conclusio 3. argumento superiùs adhibito. Cùm Deus fecerit hominem dominum suarum operationum, vt eas pro libitu exercere posset, quibusdam exceptis, hæc exceptio cùm sit exceptio à Jure certo, debet & ipsa esse certa, hoc est ita probata, vt negatio exceptionis sit planè improbabilis, & nullo modo prudenter opinabilis: ergo quamdiu manet probabile, aliquid licere, nondum est exceptio sufficienter probata, etiamsi probabilius sit, non licere. Cùm hoc argumento coincidit quod habet Granadus n. 24. Non est lex sufficienter promulgata ad obligandum, quamdiu probabiliter creditur non exstare talem legem. Jus enim quod quis habet ad tuendam propriam libertatem & dominium propriarum actionum, præponderat majori probabilitati, qua suaderi potest dari talem legem: ergo quamdiu probabile est, non exstare præceptum prohibens aliquod opus, rectè possum illud facere, etiamsi probabilius sit oppositum.

285. Denique probatur Conclusio ad hominem contra adversarios, qui fatentur licere sequi opinionem probabilem relictâ minùs probabili, etiam tutiore: vnde subsumitur: atqui nostra

nostra opinio, scilicet, quòd liceat sequi minùs probabilem relictâ probabiliore, est nobis probabilior, probabilitate tam intrinsecâ quàm extrinsecâ, non obstantibus quadraginta duobus argumentis Fagnani: ergo licet eam nobis sequi. Dico. *Nobis.* Nam pro adversarijs non debemus esse solliciti.

§. V.

Solvuntur Objectiones.

286. OBjiciuntur 1. varia Juris Canonici capitula. c. *Juvenis de sponsalib. c. ad audientiam. c. significâsti de homicidio.* Ad hæc in specie jam suprà responsum est, nempe in illis sermonem esse de dubio propriè dicto, cum quo non licet operari, quia non potest formari dictamen evidens practicum de honestate actionis, sed potiùs dictamen de inhonestate illius, quamdiu non deponi potest dubium: cujus ratio est, quia lex est in possessione, & non mea libertas: v. g. si dubitem ob levem caussam, an hodie liceat mihi omittere Horas Canonicas, aut sumere cænam die jejunij, quia sum ex itinere nonnihil fatigatus.

287. Objicitur 2. Sequens opinionem minùs probabilem, exponit se periculo errandi. R. Etiam qui sequitur opinionem magis probabilem & minùs tutam, exponit se periculo errandi. Negamus autem esse illicitum, exponere se tali periculo errandi materialiter ob rationes allatas: nam id quod meâ opinione est majus periculum, alterius opinione est minus: est autem honestum, sequi alterius prudentis judicium, posthabito proprio judicio, vt jam suprà dictum est. Porro quamdiu ab Ecclesia toleratur opinio nostra de opinione minùs probabili, tamdiu non est periculum peccandi mortaliter, teste S. Thomâ *quodlib. 9. a. 15.* dicente: *Illud quod vergit in commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum, sed Ecclesia sustinet: ergo non est periculum peccati mortalis.* Quem locum si considerâsset Fagnanus, non proclamâsset opinionem nostram tam pernicioſam. cũFagnani argumenta (cujus Zelum cæteroquin suspicio) nihil planè contineant vltra ea quæ Philalethus habet, & ex dictis ac paulò pòst dicendis sine negotio solvi possint, ab illis referendis abstineo. Dissimulandum tamen non est, quòd argumentum quadragesimum deducat *ex absurdo de innumeris ferè opinionibus falsis, temerarijs, & scandalosis, quæ ex libertate eligendi quascunque opiniones probabiles, tanquam ex equo Troiano in dies prodeunt, & quamplurimæ pallio probabilitatis tectæ, traduntur à scriptoribus nostri temporis, quæ reverà non sunt tolerandæ. Ex quibus licet referre infrascriptas, vt ex ijs possit vnusquisque intelligere quousque progressi fuerint in morali materia hodierni consultores animarum.* Hæc Fagnanus, referens deinde plurimas opiniones, quarum plerǽque reperiuntur apud probatissimos hujus temporis Theologos. Non est officij aut intuitus mei, judicium ferre de hac Fagnani censura; quo jure id fecerit, alij viderint; ego solùm ex Fagnano discere vellem bonitatem hujus consequentiæ, quam ipse facit, & sequi estimat ex nostra sententia. *Licet sequi opinionem probabilem, relictâ probabiliore: ergo etiam licet docere opiniones falsas, temerarias, scandalosas, tegendo eas pallio probabilitatis.* Antecedens est nostrum. Consequentia, quæ est Fagnani, à nobis negatur, nec video, per quam regulam Logicam ex illo antecedente, tanquam ex equo Trojano prodeat: alioquin pari jure sic inferam. *Licet Doctoribus & Scriptoribus scribere sententias, quæ videntur probabiliores:* (tales sunt illæ quas ipse refert) *ergo ex hac licentia tanquam ex equo Troiano prodeunt opiniones falsæ, temerariæ, scandalosæ &c.* Et hæc circa doctrinam Prosperi Fagnani notitiæ pro instituti brevitate sufficiat, cum quo in hoc convenio, quòd semper ab opinionibus laxioribus, & malè sonantibus alienus fuerim, nec vllis novæ opinioni subscribam, nisi solidæ rationi non facilè solubili, innitatur: neque moveor quacunque apparente paritate, quibus plerumque se tuentur novarum opinionum sectatores, vt patebit ex dicendis in Tractatu de Justitia.

288. Subtilior objectio fieri posset ex casu quem ponit & resolvit Card. de Lugo *disp. 7. de Euchar. s. 2. n. 46.* Si liceret sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, posset quis in concursu duarum legum licitè ita se gerere, vt tametsi certus esset, quòd alterutrum violaret, nihilominus non peccaret, & sic manifestè frustrarentur leges: consequens nemo facilè concedet: nam licet D. Caramuel in priore editione suæ Theologiæ fundamentalis concesserit sequelam, in posteriore tamen editione agnoscit ejus absurditatem. Sequela autem probatur. Ponamus esse in civitate diversa horologia, & non concorditer pulsantia, neque tamen de vllius infallibili directione constet; tunc pro vnoquolibet stat probabilitas, quòd bene ambulet, quæ plerumque solet bene ambulare, licet quandoque hoc, quandoque illud fallat: & consequenter licitum erit sequi quòd voluerit, si nulla est obligatio sequendi illud, quod tutius est sequi. Jam sic. Ponamus me circa medium noctis Sabbathinæ audire primum pulsum horæ duodecimæ in horologio A. tunc erit mihi licitum comedere carnes; quia probabile est, jam esse elapsum terminum jejunij Ecclesiastici: deinde postquam comedi carnes, audio horologium B. sonare duodecimam: erit ergo probabile me adhuc esse jejunum pro communione sumendâ die Dominico: potero ergo mutare opinionem, & velle sequi probabilitatem secundi horologij, die Dominico communicare, quo casu certum est, me alterutram legem violare, nempe me vel comedere carnes ante initium Dominicæ (si secundum

cundum horologium bene ambulet) vel communicare non jejunum, si primum horologium bene ambulet.

289. R. In similibus casibus licere quidem eligere vnam determinatam opinionem, & sequi horologium determinatum quod malueris; sed electâ semel vnâ opinione pro tunc non licet opinionem variare, sed semel electæ insistendum est in tantùm, in quantùm eam sequendo manet probabile, te vtrique legi satisfacere, quia ad vtramque copulativè servandam teneris: si ergo elegeris probabilitatem primi horologij, & comedisti carnes, debes deinde abstinere à communione: Si verò eligas secundi horologij probabilitatem, potes etiam post auditum primum horologium comedere pisces (vtpote versans adhuc in die Sabbathi) donec audias secundum horologium, & deinde die Dominico accedere communionem: sic enim semper manet probabile, te vtrique legi satisfacere. Non licet ergo in tali casu mutare opinionem in fraudem alterutrius legis. Bene tamen potes mutare opinionem pro sequenti hebdomade, & qui priore secutus es horologium A, posses sequenti hebdomade sequi horologium B. quia cessat ratio allata.

290. Contra hanc resolutionem objiciunt ingeniosi quidam RR. aliam instantiam; aliquis judicat probabiliter, Tributum quod â se exigitur esse injustum, & sine sufficienti causâ impositum; & ideo potest, sequendo hanc opinionem, non solvere Tributum: hic ipse si postmodum constituatur à Magistratu minister executionis, potest mutare opinionem practicè, hoc est, potest sequi opinionem probabilem, quòd Tributum impositum sit justum, & sic ab alijs exigere. Quo casu pariter necesse est violari materialiter aliquam legem, nimirum vel legem quæ jubet solvere Tributum (si illud sit justum) vel legem quæ prohibet executionem, si Tributum sit injustum. R. Imprimis non assentior dicentibus, posse subditum ex privata opinione negare Tributum exigentibus, aut fraudulenter illius solutionem declinare, per occultam quandam compensationem: non enim expedit, licere subditis opinari practicè contra leges legitimi Magistratûs, & earum æquitatem ad suum judicium vocare, ob pravos affectus erga proprium commodum. Sed hoc aliò spectat. Deinde hoc transmisso, negare quis possit, executionem puram fore injustam etiam materialiter, prout procedit à ministro, etiamsi tributum esset materialiter injustè impositum. adeo, vt etiamsi Ministro constaret de materiali injustitia exactionis, prout procedit à suo Principali (qui tamen judicat esse justum) adhuc posset officio executionis fungi, non obstante privatâ suâ notitiâ de iniquitate. Quemadmodum in simili docetur de Judice, qui, non obstante privatâ notitiâ evidente (si non versemur in causâ criminali) de innocentia rei, potest eum secundùm allegata & probata consentanèe legibus condemnare, & sententiam executioni mandare.

Quodsi aliquis contrarium teneat, vel si casum ita formemus, quòd ipse Principalis imponens Tributum, teneatur ex alio capite tanquam persona privata, simile Tributum ejusdem incertitudinis solvere, tunc Respondeo & dico, non licere illi variare opinionem, ob rationem allatam, quamdiu manet eadem probabilitas; Et disparitates à quibusdam excogitatæ sunt planè nullæ, vt facilè ostendi posset, si operæ pretium videretur. Dixi. *Quamdiu manet eadem probabilitas.* Nam in omnibus istis casibus, si post practicatam vnam opinionem, postea morali certitudine constaret eam esse falsam; adeoque jam constaret de facta materiali taansgressione vnius legis, vtique liceret, immò tenereris opinionem variare, ne vtriusque legis prævaricator existas.

§. VI.

Vtrum à Doctrina tradita dentur aliquæ exceptiones.

291. EXistimant communiter, à regula tradita faciendas esse quasdam exceptiones quoad certa hominum genera, vt est Judex, Medicus, Advocatus, Confessarius, Minister Sacramentorum.

Ratio excipiendi est, quia sæpe Judex habet judicium, quòd pro vna parte litigantium stet minor probabilitas bonitatis causæ, & tamen non licet secundùm illam probabilitatem judicare, saltem in omni casu, sed debet judicare pro illa parte, quæ causam habet probabiliorem. Hac occasione multi hoc loco instituunt disputationem, & quærunt, quando liceat recensitis personis sequi opinionem minùs probabilem.

292. Verùm, si res attentiùs consideretur, hæ non sunt exceptiones à Doctrina tradita. Aliud enim est, quòd Judici sit probabile Jus hujus partis, & aliud, quòd sit probabile, eum satisfacturum officio suo, & tacito pacto, si adjudicet causam illi, cujus merita sunt minùs probabilia suo judicio. De primo non est quæstio, de secundo est quæstio; sed huc non pertinens. alibi enim videbimus de hoc puncto. Ratio est, quia illa prior probabilitas, v. g. *quòd Testamentum minùs solenne, valeat in foro conscientiæ*, consistit in objecto speculabili, sicut suprà diximus de probabilitate materiæ Baptismi, & vocatur à Card. de Lugo, *Probabilitas remota*, ab alijs, *probabilitas speculativa*; in qua vtique licitum est Judici opinari, prout voluerit: Sed non propterea sequitur, esse licitum, ferre sententiam pro causa minùs probabili. Ponamus enim quòd se Juramento obstrinxerit, quòd semper velit judicare pro parte, quæ sibi videtur probabilior, tunc certè nullus dicet, adhuc licere judicare pro minùs probabili: ergo stante judicio de probabilitate (sed minore) potest non esse licitum pro ea ferre

sententiam. Vniversaliter ergo, & sine exceptione, verum est, quòd quando habetur probabilitas de licentia actûs, hocipso possit formari judicium practicum, *Licere*. Suo autem loco videbimus, an probabile sit, quòd Judici liceat sententiam ferre pro caussâ minùs probabili, quòd Medico liceat vti pharmaco minùs probabili, cæteris paribus, quòd Advocatus possit patrocinari caussæ minùs probabili &c.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum in dubio melior sit conditio possidentis, & vnde cognoscendum, pro quo stet Possessio.

293. Circa conscientiam dubiam breviter duo dubia expedienda sunt. Dicitur autem tunc esse dubium propriè dictum, quando intellectus destitutus est sufficienti fundamento prudenter se in alterutram partem resolvendi, quamvis habeat suspicionem de vna vel altera parte, & ideo suspendit suum judicium, neutri parti assentiendo, vocatúrque *dubium negativum*.

294. Triplex hujusmodi dubium distingui solet: Merum speculativum: Practicum vniversale, & Practicum particulare, seu practicè practicum. Dubium purè speculativum vocatur, quando v. g. dubitas, an aqua rosacea sit materia sufficiens ad valorem baptismi, an valeat testamentum, &c. Dubium practicum vniversale est, quando dubitas in genere, an hoc vel illud per se loquendo sit licitum, v. g. an liceat per se loquendo, eligere ad beneficium illum, qui est minùs dignus altero. Dubium practicum particulare vocatur, cùm dubitas, an in his circumstantijs hoc tibi liceat, v. g. an excuseris hodie à jejunio propter laborem susceptum.

295. Quæritur 1. Vtrum liceat operari cum dubio practicè practico. R. Negativè; quia talis non ageret ex dictamine rationis & prudentiæ, quòd actus sit licitus; hoc enim, vt suprà diximus, debet esse evidens: atqui non potest formari hujusmodi judicium evidens, nisi ad minimùm sit speculativè probabile, licere, vt patet ex innato omnibus judicio: ergo quamdiu non deponitur dubium practicè practicum, non licet operari.

296. Dixi: *quamdiu non deponitur*. Potest enim in certis circumstantijs quandoque deponi, nimirum, quando favet possessio; tunc enim potest formari reflexum judicium evidens, licere: v. g. incipis dubitare, an fundus, quem titulo legati, vel hæreditatis, vel emptionis hucusque bonâ fide possedisti, sit reverà tuus, necne, (quod est dubium speculativum) item dubitas in genere, an liceat retinere rem, de qua dubitas an sit tua, necne, (quod est dubium practicum vniversale) potes te resolvere practicè, & judicare evidenter, tibi hîc & nunc licere fundum possidere, eo vti, frui, quia jure statutum est, quòd Possessoris conditio sit melior &c. Item dubitas, an validum fuerit matrimonium, quod bonâ fide contraxisti, & dubitas etiam, an liceat accedere ad eam, de qua dubitas, an sit tua, potes te resolvere, quòd tibi liceat hîc & nunc, quia bonâ fide cæpisti possidere, & de possessione non es dejectus. Semper ergo possessio bonæ fidei reddit jus certum de continuanda possessione, donec contrarium probetur.

297. Ratio autem, cur & natura & leges ita faveant possessori, traditur eleganter à Card. Pallavicino *disp. 9. q. 4. a. 3. n. 4*. Expedit enim, inquit, Reipublicæ, vt res permaneant eo modo, quo manent; nam omnis mutatio affert aliquod turbationis & periculi, & ideo cæteris paribus semper leges favent possessori & consuetudini. Neque vnquam eligitur aliquid in Republica, si non existimetur esse melius, quàm id, quod antè erat in vsu. Et inter cæteras caussas propter hanc vtilitatem, quæ oritur ex eo, quòd mutationes vitentur, inductæ sunt præscriptiones & Vsucapiones: quamvis enim hæ sint etiam institutæ, ne dominia sint in incerto, tamen quòd hæc incertitudo vitetur favendo potiùs possessori quàm alijs, est inductum tantummodo ad mutationes vitandas: quin etiam propter eandem vtilitatem inductum est, vt consuetudines præferbant contra leges.

298. Quæritur jam secundò, vndenam cognosci possit, quòd aliquis sit in possessione suæ libertatis contra legem, vel econtra lex contra libertatem. R. 1. Si dubium est, an lex sit lata necne, vel an se ad talem casum extendat, & adhibitâ sufficienti diligentiâ (qualis in re magni momenti solet communiter adhiberi) non potuisti te ab hoc dubio liberare, tunc non obligaris illâ lege, sed permanes in possessione libertatis, quia non probaris eâ excidisse tamdiu, quamdiu non est positivè probabile, quòd lex te comprehendat. Idem dicendum videtur, si prudenter dubitas, an lex sit vsu recepta: tunc enim perinde est, acsi dubitares, an aliquando cæperis obligari, adeoque manes in possessione libertatis.

299. Respondetur. 2. Si certus es, legem esse latam, quæ tamen ad aliquos casus v. g. magnæ necessitatis, se non extendit, & dubitas, an tu hîc & nunc verseris in tali casu & circumstantijs, tunc obligaris lege: Quia lex tunc est in possessione, à quâ vt eximaris, debes exemptionem probare, v. g. si habes beneficium & dubitas, an sit adeo tenue, vt ad talem tenuitatem non extendatur obligatio recitandi Horas Canonicas, teneris eas recitare.

300. Respondetur 3. Si constituras in circumstantijs lege non comprehensis, adeoque exemptus pro tunc à lege, incipis deinde dubitare, an redierint circumstantiæ lege comprehensæ, nec potes veritatem rescire, non obligaris, sed manes in possessione exemptionis. v. g. si die jovis noctu Cœnæ assidens, incipis dubitare, an sit duodecima, non teneris abstinere à carnibus do-

nec

nec fiat probabile, quòd sit duodecima: item si dubitas, an compleveris annum vigesimum primum, non teneris jejunare. Econtra si dubites, an defacto fueris vel sis in casu exemptionis, postquam scilicet aliquid egisti, supra quod per se cadit lex, obligaris lege: v. g. si vovisti aliquid, dubitans an habueris sufficientem ætatem, teneris voto, quia contra votum certò factum nunquam fuisti in possessione libertatis. Ex hoc rectè deducit Card. de Lugo, quòd si noctu bibas, dubitans an sit audita duodecima, non liceat tibi sequenti die communicare, quia non potes probare, quòd cæperis possidere jus ad communionem post factum hausturn, cùm tamen certum sit, te per hausturn redditum esse incapacem communionis pro aliquo die. Scio aliquos contrarium opinari, sed eorum opinionem nunquam auderem practicare.

301. Respondetur 4. Si certus es de lege lata, sed dubitas de tua satisfactione, v. g. an jam recitaveris Breviarium, teneris adhuc recitare, nisi ex certis conjecturis possis deponere dubium. Ratio est, quia obligationi certæ non satisfit solutione dubiâ. Et in his omnibus apparet, quomodo ex Judicio speculativè dubio enascatur judicium evidens de honestate vel inhonestate actûs.

CAPVT V.

DE REGVLA MORALITATIS REMOTA, HOC EST, DE MORALITATE OBIECTIVA.

CONTROVERSIA I.

Quænam sit Fundamentalis Regula Morum.

§. PRIMVS.

Quæstionis status & difficultas proponitur.

302. CONveniunt DD. quòd antecedenter ad actum Voluntatis, quo eligimus aliquod objectum, v. g. eleemosynam, vindictam, Restitutionem, Detractionem, Temperantiam, Furtum &c. quòd, inquam, supponatur in objecto bonitas aliqua vel malitia moralis objectiva, quæ sit prima radix moralitatis formalis, transfusæ in ipsum actum, quo volumus illud objectum, cum advertentia ad talem bonitatem vel malitiam.

303. Porro licet prædicatum *Honesti & Inhonesti*, resideat tanquam in principali analogato in ipso actu, & non in objecto, sicut veritas dicitur principaliter residere in actu intellectûs, negari tamen non potest, in ipso objecto existere prædicatum, proprer quod temperantia potiùs quàm fornicatio habeat, vt amari possit amore laudabili & honesto: & hoc est quod dici solet, nostros actus specificari ab objecto. Verum quidem est, objectum posse denominari honestum ab ipso actu honesto quo amabile est, sicut objectum denominatur visibile à visione, sed sicut malè explicaretur visibilitas radicalis objecti per ordinem ad visionem, cùm visio non possit explicari, nisi per ordinem ad tale objectum, sicque committeretur circulus vitiosus, ita pariter honestas radicalis objecti non potest explicari dicendo: illud esse objectum honestum, quod est amabile amore honesto, nam ipse amor honestus debet explicari per ordinem ad objectum honestum radicaliter. Itaque sicut in explicanda visione inveniendum est aliquod prædicatum explicabile independenter ab ordine ad visionem, nempe: *esse coloratum*: ita ad intelligendum actum honestum, debemus in objecto reperire aliquod prædicatum explicabile, independenter ab honestate ipsius amoris, & consequenter amor honestus erit ille, qui tali modo tendit in objectum habens tale prædicatum, & hoc prædicatum vocabitur *Moralitas objectiva*.

304. Hoc autem prædicatum difficillimè assignari, constabit ex varietate sententiarum.

§. II.

Referuntur aliorum sententiæ.

PRima declaratio Moralitatis est Cordubæ, Almaini, & aliorum, apud Vasquez, Honestatem vel Inhonestatem aliud non esse, quàm Conformitatem vel difformitatem cum Lege divina, vel judicante, vel præcipiente.

Secunda est, Theophili Reynaudi *disp.* 4. *q.* 1. *a.* 5. Moralitatem objectivam esse radicalem conformitatem vel difformitatem objecti cum

recta ratione. Hæ duæ sententiæ rem non explicant. Redit enim quæstio, quodnam sit in objecto fundamentum, vt Lex divina, & ratio potiùs judicet, Eleemosynam esse bonam quàm furtum, cùm in vtroque casu vnus locupletetur, & alter detrimentum patiatur. Lex divina præcipiens, & præcipiendo reddens oppositum objectum inhonestum, non pertinet ad præsentem quæstionem: non enim investigamus hîc regulam Moralitatis, quæ solùm ideo reperitur in objectis, quia præcipiuntur vel prohibentur, v. g. sacrum audire, jejunare &c. quando præceptum est. Sed quæ reperitur in objectis, & quæ ratio dictat præcipi aut consuli à Deo, quia bona sunt.

305. Tertia sententia est Gersonis, Bonavent. Okami, & Andreæ de Castro novo, apud eundem Vasquez: primam Regulam Honestatis esse legem æternam, vel in seipsa, vel quatenus participatur à lege humana. Ab hac sententia ex vna parte vix differt P. Esparza, quia Moralitatem objectivam denique desumit à Voluntate Dei vel necessaria vel libera, qua vult aliqua conducere ad nostrum vltimum finem, alia verò abducere.

306. Nec hæc sententia exhaurit difficultatem. Contra enim est primò. Tametsi in aliquo sensu verissimum sit, & infrà asseretur, Voluntatem Dei, metaphysicè rem examinando, esse vltimum complementum Moralitatis Objectivæ, hæc tamen voluntas Dei nobis naturaliter non constat immediatè, sed mediante dictamine rationis, quo judicamus à Deo prohiberi furtum, propter ejus intrinsecam malitiam, quam malitiam nisi in furto deprehenderemus, ne suspicaremur quidem de Voluntate Dei prohibente. Semper ergo redit quæstio, vndenam habeamus, quòd Deo displiceat, & quidem necessariò, furtum, & placeat Eleemosyna. Neque aliquid lucis affert, quod addit P. Esparza, illa esse honesta, quæ conducunt ad vltimum finem, illa inhonesta, quæ abducunt ab vltimo fine. Contra enim est. quia furtum non abducit ab vltimo fine, nisi denominativè, & tatione voluntatis moralis: hæc autem est moralitas formalis & non objectiva: ergo tandem hic author explicat Moralitatem Objectivam per Moralitatem Formalem, cùm contrarium fieri debeat. Breviter. Hac ratione non explicatur, quid mali inveniat nostra ratio in furto, propter quod dictet, quòd illius volitio abducat ab vltimo fine. Hanc ipsam Regulam alijs terminis efferunt alij RR. Deum sub ratione vltimi finis esse primam & vniversalem Regulam: secundam verò regulam honesti & inhonesti, esse Bonum proprium, seu Felicitatem cujusque hominis. Hæ quidem Regulæ sunt verissimæ, & apud Christianos indubitatæ, sed non tam sunt Regulæ (qualem hîc inquirimus) quàm definitiones, vel certè sunt Regulæ nimis remotæ, hoc est, practicè non applicabiles certis & determinatis objectis, qualis applicatio requiritur in nobis vt possimus formare dictamen practicum: *Vsura est inhonesta: Virginitas, Cœlibatus &c. sunt honesta.* Nam etiamsi sciam, Deum esse vltimum finem nostrum, adhuc restat inquirenda Regula practica cognoscendi vel evidenter, vel probabiliter, vel denique etiam Regula dubitandi, vtrum hoc vel illud objectum, & quomodo habeat vim conducendi ad vltimum finem aut abducendi. Assignant ergo hi Authores regulam Moralitatis metaphysicè & sub consideratione metaphysica, non autem assignant sub consideratione serviente ad directionem morum.

Quarta explicatio communis multorum est, illud esse Honestum, quod est conforme, seu consentaneum naturæ rationali quà tali: illud verò inhonestum, quod est difforme eidem naturæ. Ita Suarez *hîc tr. 3. d. 2. s. 2.* Vasquez *d. 58. c. 2.* Hanc sententiam tametsi P. Arriaga *d. 19. s. 2. n. 13.* rejecisset, dicens, per illam nihil penitus explicari, postea tamen *s. 7. n. 36. & seq.* fatetur, se illam amplecti, sed cum nova explicatione mox referenda. Eandem rejicit P. Esparza *q. 21. a. 5.*

307. DICO, hâc regulâ imprimis explicari ignotum per æquè ignotum: Nam *Decus & Indecens* formalissimè aliud non est, quàm esse *Decorum & Indecorum:* hi autem termini sunt æquè morales & ignoti, ac est: *Honestum & Inhonestum.* hoc est, esse dignum honore vel vituperio.

308. Secundò sic argumentari licet. Vel hæc explicatio intelligit per *Naturam rationalem*, illa prædicata hominis, quæ sunt contradistincta ab hoc, quod est: *operari honestè.* vel intelligit Naturam humanam prout includit hoc prædicatum: *operari honestè.* Si dicatur secundum, explicatur idem per idem, *honestum* per *honestum:* diceres enim: illud objectum esse honestum, quod est conformæ naturæ vt potenti exercere actus accipiens honestatem ab objecto habente talem conformitatem &c. qui est circulus, & processus in infinitum sine termino in quo sistat explicatio. Si verò dicatur primum. Contra est: Præcisâ & seclusâ facultate operandi honestè vel inhonestè, non magis convenit naturæ Petri dare aliquid Paulo, quàm aliquid eidem auferre: ergo non est major convenientia Eleemosynæ quàm furti: Huc faciunt plura exempla allata à P. Esparza. Peccata, inquit, Superbiæ, Invidiæ, Curiositatis, Infidelitatis, & similia versantur circa bona convenientia naturæ rationali quatenus rationali, quorum scilicet sunt incapaces substantiæ irrationales, & tamen hæc non sunt objecta honesta.

309. Quinta & Sexta Sententia possent esse duorum Cardinalium, Lugonis & Pallavicini, quorum posterior reipsâ vix differt à priore, nisi quòd magis metaphysicè rem discutiat. Fatetur enim à Lugone tradi quidem veram regulam Honestatis & Inhonestatis cognoscendæ, sed non tradi bonam & accuratam definitionem. Verum Lugo

Lugo non erat sollicitus de tradenda accurata definitione, sed de Regula. Quid in horum DD. doctrina placeat, aut secùs, deinceps indicabitur.

§. III.

Pro intelligenda vera Regula Moralitatis Objectivæ quædam prænotantur.

310. NOtandum primò. Bonum morale objectivum, tametsi à parte rei identificetur cum bono jucundo, tanquam species cum genere, si *Jucundum* latè accipiatur, nempe affectum tranquillitate, pace, gaudio, & similibus bonis physicis, requisitis ad felicem statum totius Reipublicæ humanæ, hoc tamen non est metiendum ex voluptate & commodo, quod objectum affert ipsi operanti. Potest enim quis honestè operari, tametsi nullam propriam voluptatem in ipsa operatione intendat, aut de præsenti consequatur. Attendenda ergo potiùs est voluptas & emolumentum commune totius vniversi, ac præsertim Naturæ rationalis. Nihilominus, vt Author naturæ alliceret homines ad ardua quoq; audenda, sapienter ita disposuit, vt plerumque in rebus etiam acerbissimis honestè perferendis, inveniret operans solatium aliquod, atque privatam voluptatem, nempe aliorum hominum approbationem, &c. quibus homo naturali quodam motu allicitur & mulcetur.

311. Notandum 2. In declaratione Moralitatis objectivæ, vitandos esse terminos morales idem cum pari obscuritate significantes, cujusmodi sunt: *Honestum, Licitum, Decens, Dignum, Laudabile, Vituperabile, Indignum, Indecorum, Vetitum, Inhonestum, Prohibitum &c.* & vsurpandos esse terminos notiores, qui significent objecta prout sub sensus & experientiam nostram cadunt. Illud enim vniversim verissimum est, omnem conceptum mentis nostræ, qui fit per species alienas & abstractas, esse denique resolvendum in conceptum quendam experimentalem, & consequenter si quid definiendum est, cujus nomen significat rem conceptam per species abstractas, est definiendum per talia nomina, quæ in audiente generent ejusmodi conceptum experimentalem, in quo se fundet ille conceptus abstractivus; ad hoc autem adhibendæ sunt voces significativæ objectorum sub sensus cadentium: omnis enim notitia abstracta rerum quæ per se immediatè non cadunt sub experientiam, comparanda est per quasdam notitias experimentales, quarum beneficio rem aliquam latentem deprehendimus, v. g. notitiam Materiæ primæ comparamus per cognitiones experimentales transmutationum quæ sub sensus cadunt.

312. Hinc ex adverso sequitur, aliqua objecta esse, quæ non possumus clarioribus vocibus exprimere aut definire; v. g. *Album*: & sunt illa, quæ significantur per vocem significantem immediatè conceptum experimentalem illius objecti peculiaris, vel conceptum vniversalem quem intellectus potest facillimè abstrahere à peculiaribus experientijs. Declarat hoc optimè Card. Pallavicinus: Sicut enim, inquit, sunt aliquæ veritates immediatè notæ ex terminis, quæ vocantur prima principia ratiocinandi, & quæ per alias rationes probari nequeunt, sed per illas veritates probantur cætera, ita etiam sunt aliqua velut Elementa cognoscendi, quæ non possunt magis declarari, sed per illa declarantur cætera, adeoque ficut tunc dicimur aliquid scire, quando ejus veritatem in prima principia ratiocinandi resolvimus, ita dicimur aliquid intelligere, quando ejus explicationem ad prima principia cognoscendi reducimus. Ita ille. Neque obstat, quòd hujusmodi objecta soleant etiam quandoque definiri, id enim fit, ad declarandum primum illius prædicatum, vel præcipuam aliquam illius proprietatem.

313. Notandum 3. Duo nobis in præsenti puncto præstanda. Primò tradenda est definitio, hoc est, declaratio prædicati præcipui & primarij Honestatis vel Inhonestatis. Secundò tradenda est Regula, per quam explorare possimus, an huic vel illi objecto competat tale prædicatum Honestatis vel Inhonestatis; neque enim tradita definitione rei ad mores spectantis, hoc ipso scimus, cuinam conveniat: v. g. Furtum grave est occulta ablatio notabilis quantitatis invito domino: adhuc tamen varijs regulis opus est, ad judicandum, quænam sit quantitas notabilis, saltem in quorundam sententia, quòd pro diversitate statuum Personæ sint taxandæ diversæ quantitates.

314. Notand. 4. Honestatem, cujus definitionem quærimus, esse illam, propter quam objectum est practicè amabile; hoc autem non invenitur in omni objecto quomodocunque honestè amabili: est enim duplex amor, Practicus, & Speculativus. Practicus est, qui est operativus objecti, hoc est, ex se efficax ad ponendum objectum, & hic iterum potest esse duplex, alter practicus effectivè simpliciter, alter practicus tantùm affectivè. Amor speculativus est, quo vel gaudeo de aliquo posito, vel desidero illud poni, præscindendo tamen, seu nihil statuendo, quòd sit positum vel ponendum dependenter à mea cooperatione libera. Hujusmodi amor est aliquando licitus etiam circa objectum practicè inhonestum, v. g. circa grave damnum proximi, immò & circa formale peccatum, ita tamen vt non sistatur in his malis, sed referantur ad aliquod bonum honestè amabile: sic gaudet Ecclesia de culpa primi parentis, dum canit: *O felix culpa, quæ tantum ac talem meruit habere redemptorem.* sic possumus honestè desiderare alicujus infortunium, vt inde resipiscat & evadat sanctus, quamvis non liceret vnquam etiam ob talem finem procurare.

315. Notand. 5. Posse vnum idémq; objectum, consideratum cum omnibus circumstantijs tenen-

tibus se ex parte objecti, esse honestum, & etiam practicè amabile respectu vnius naturæ rationalis, vel vnius certi generis hominum, & respectu alterius non esse honestè amabile, ne quidem amore speculativo: vnde sequitur, quòd tale objectum nec possit simpliciter & absolutè dici honestum, nec simpliciter inhonestum, sed tantùm respectivè, hoc est, per ordinem ad talem naturam, vel tale genus hominum. Potest enim contingere vt objectum vndequaque sit bonum, eò quòd omnis malitia præscindatur, & excludatur, cum expressa etiam conditione adjecta, & tamen ipsum gaudium seu delectatio de tali objecto sit in vna persona licita & honesta, in alia verò non sit honesta, sed inhonesta: quam doctrinam tradit Card. de Lugo *disp. 16. de pœnit. s. 6. præsertim n.* 380. Exemplum. Copula mariti cum vxore, est respectu conjugum objectum honestum, & possunt de illa etiam objectivè delectari, & tamen alius matrimonio solutus non posset sic licitè delectari, per imaginationem habitæ vel habendæ copulæ, quantumvis expressè poneret ex parte objecti circumstantiam matrimonij. Radix verò malitiæ in hujusmodi delectatione desumenda est ex peculiari oppositione talis delectationis cum virtute Castitatis in homine soluto, propter periculum secuturæ corruptionis, &c.

316. Notandum 6. Non omne illud esse nobis honestum, quod Deo placet, vt existat. Nam (inquit rectè Card. Pallav.) placet Deo vt moriatur meus Pater, & tamen à me non amaretur talis mors honestè, nequidem amore speculativo, nam & talis affectus esset contra pietatem, quo mortem patris desiderarem ob aliquod humanum commodum v. g. ob hæreditatem; liceret tamen velle mortem patris amore speculativo quo se homo vellet conformare divinæ voluntati, nam hic amor in reipsa aliud non est, quàm complacentia, quâ placet nobis, voluntatem Dei esse semper efficacem, quidquid absolutè vult. Ratio proximè desumenda est ex voluntate Dei, quatenus Deus vt author naturæ rationalis, vult vel permittit aliqua amari amore practico, aliqua amore tantùm speculativo, aliqua neutro. Quapropter tota honestas nostrorum actuum & objectorum quæ defacto datur, pendet à conformitate cum voluntate Dei, vt magis ex dicendis patebit.

Idipsum expressit S. Thomas q. 23. de Verit. a. 7. in C. *Ex hoc*, inquit, *actus nostræ voluntatis divinæ voluntati conformatur, quòd volumus id, quod Deus vult nos velle.* Ecce! non dicit S. D. *quod volumus id, quod Deus vult.* sed, quod Deus vult nos velle.

317. Est ecquidem verissimum, multa objecta habere in se fundamentum, quod Deus attendit in præcipiendo vel prohibendo; & quidem quæ debet Deus, vt author naturæ, præcipere, aut prohibere, aut approbare, permittere &c. & si aliter faceret, ageret contra leges naturæ: atqui hoc fundamentum in præsenti potissimùm declarare intendimus, tanquam primam & fundamentalem regulam honestatis & inhonestatis. Et ratio est, quia non aliter nos scimus lumine naturæ, & seclusâ speciali revelatione, hoc vel illud fieri à nobis conformiter voluntati divinæ, quàm quatenus advertimus, certum aliquod prædicatum in objecto, quod præsumimus à Deo in suo beneplacito attendi, quamdiu de contraria voluntate non constat ex divina revelatione. Hæc inquam verissima sunt. Nihilominus aque certum est, quòd si per possibile, vel impossibile, quodcunque objectum quantumvis Reipublicæ noxium, & ideo à natura prohibitum, si, inquam, Deum fingamus velle à nobis tale objectum amari, jam hoc ipso tale objectum nobis evaderet honestum, tametsi in illo non verificaretur regula illa, quam Deus vt author naturæ definit observat in præcipiendis, consulendis, prohibendis objectis. Itaque magis formaliter est definienda honestas objectiva à voluntate signi, quàm à præponderantia objecti, à qua Deus defacto vt author naturæ & secundùm rerum exigentiam movetur, vt dicemus: sicut, licet originalis ratio videndi sit lux & color, formalis tamen ratio *videntis* est Visio, quæ si per possibile vel impossibile maneret, ablato colore, adhuc faceret effectum formalem *Videntis.*

318. Hinc infero, objectum honestum in genere definiri non posse, quin ex parte definiti includatur respectus & limitatio quasi relativa ad illud subjectum seu suppositum, cui objectum honestum est. Ratio patet ex dictis: quia dantur objecta, quæ nec respectu omnium sunt honesta, nec respectu omnium inhonesta: ergo sine tali respectu non possunt comprehendi generica definitione.

319. Notand. 7. Controverti à Theologis in materia de Peccatis, an, si per impossibile, non existeret Deus gubernator vniversi, vel si ab aliquo invincibiliter ignoraretur, an, inquam, in tali casu posset committi peccatum mortale vel veniale. Et quidem communissima semper erat sententia, quòd tunc adhuc daretur saltem peccatum philosophicum. Nihilominus P. Antonius Perez, & ex eo Card. Pallavicinus, negarunt in illis casibus fore vllam honestatem aut inhonestatem, adeoque homines tunc in moralibus non fore diversos à belluis. Videri posset his etiam adstipulari P. Esparza *q. 20. in solut. 7. ob. a. 4.* his verbis: *Cæterùm*, inquit, *reipsa sublato penitus Deo, nullum esset discrimen honesti ab inhonesto, & hominis boni à non bono, quia nullum esset discrimen bene dispositi à non bene disposito ad suum vltimum finem.* Verùm hic author solùm loquitur de Honestate Theologica, & serviente ad vltimum finem hominis defacto constitutum, vt colligi potest ex alijs ejus verbis. *quæ habet q. cit. a. 1. ad 5.*

320. Dixi in Ethica & Theologia, in illo casu non fore quidem vllam inhonestatem, quæ fundaretur in voluntate obligante sub pœna; quia tunc nulla esset superioritas. Negavi tamen, &

men, & iterum nego, non fore tunc aliquam honestatem aut inhonestatem, hoc est, non fore possibiles actus ejusmodi, propter quos elicitos alij homines inclinarentur naturaliter ad amandum, vel odio habendum illum, qui tales actus poneret.

321. Cæterùm, inficiari nemo potest, in illis casibus quibus Deus vel non existeret, vel ignoraretur, fore Honestatem & Inhonestatem prorsus alterius rationis & ordinis, ab ea, quæ de facto est, & quæ procedit ex cognitione Dei: in illis enim casibus Honestas & Inhonestas desumeretur vltimò ex illo prædicato intrinseco objecti, quod de facto attendit Deus, (vocatúrque *Præponderantia*, atque infrà ex professo declarabitur) & ex negatione Dei: de facto verò completur Honestas & Inhonestas vltimò per voluntatem & approbationem Dei, saltem in illis objectis in quibus Deus potest dispensare. In illis verò objectis in quibus Deus dispensare non potest, Honestas & Inhonestas specificatur ab aliqua Perfectione divina, à qua provenit, quòd Deus dispensare non possit, vel certè recurrendum est ad hypotheses impossibiles, v. g. si per impossibile Deo placeret mendacium fieri à nobis, tunc illud esset honestum, vel: si quis per errorem judicaret mendacium placere Deo, illud respectu talis hominis esset honestum: ergo Inhonestas realis mendacij & hujusmodi adhuc includit displicentiam Dei.

§. IV.

Honestatis & Inhonestatis objectivæ definitio.

322. Objectum honestum prout de facto datur, in genere definiri potest hoc modo. Illud objectum est alicui Naturæ rationali honestum, quod sine errore cognitum, placet Deo amari à tali natura: illud verò est inhonestum eidem naturæ, quod, sine errore cognitum, displicet amari à tali natura. Dixi: *sine errore cognitum:* non quòd putem, ad operationem honestam requiri, vt cognoscatur objectum sine errore; (contrarium enim constat ex dictis de conscientia erronea) sed ideo adjecta sunt illa verba, vt indicaretur, Conclusionem loqui de objecto prout est in se, & quale affirmaretur esse, si sine omni errore cognosceretur.

323. Probatur autem definitio; tum quia melior non occurrit; tum quia est per terminos notissimos, & in ordine ad cognitionem experimentalem: omnes enim experimur, quid sit amare & amari, quid placere quid displicere. tum denique quia convertitur cum definito, & est per prædicatum, quo aliud principalius & antecedens cum sufficiente vniversalitate non potest assignari, vt patet ex præmissis notandis. Est etiam ad mentem D. Thomæ *q. 3. de caussa peccati a. 1. in C.* dicentis, Voluntatem Dei esse primam Regulam omnium voluntatum.

§. V.

Explicatur axioma: quòd aliqua sunt prohibita quia mala; alia verò mala quia prohibita.

324. Contra nostram definitionem prima objectio esse potest, quia apud Theologos receptissimum est, aliqua objecta dici mala intrinsecè, alia mala extrinsecè: & mala intrinsecè non ideo esse mala quia prohibita, sed ideo esse prohibita quia sunt mala: ergo inhonestas objectiva non completur per displicentiam Dei, sed habetur completè antecedenter ad illam: ergo non potest vniversaliter desumi honestas & inhonestas à complacentia vel displicentia Dei.

Hæc tamen objectio non obstat definitioni. Certum enim est, aliqua objecta non habere ex se Inhonestatem, sed ex prohibitione: ergo saltem horum objectorum inhonestas vltimò completur à prohibitione Dei. Cætera verò objecta esto habeant malitiam antecedenter ad displicentiam Dei, conveniunt tamen cum prioribus in hoc, quòd displiceant Deo, & non potest aliud prædicatum genericum assignari in quo conveniant, quàm istud: *Placere Deo, amari à nobis.*

325. Ad axioma allatum respondet P. Antonius Perez ex S. Thoma 1. 2. *q.* 71. *a. vlt. ad* 4. vbi S. D. propugnat definitionem S. Augustini, quâ definit peccatum per oppositionem ad legem æternam, & ad objectionem factam respondet, quòd distinctio inter prohibita quia mala, & mala quia prohibita, locum solùm habeat in prohibitis jure positivo; nam hoc jure verum est, quòd aliqua prohibentur, quæ jam priùs jure naturæ aut divino sunt prohibita, aliqua verò non sunt. *Si autem referatur* (inquit) *ad Jus naturale, quod continetur primò quidem in lege æterna, secundario verò in naturali Judicatorio rationis humanæ, tunc omne peccatum est malum quia prohibitum.* Hæc S. D. quæ planè exprimunt doctrinam traditam, scilicet omnia objecta in tantùm à nobis judicari mala, in quantùm sunt contra legem Dei, quæ est vltimum complementum Inhonestatis objectivæ.

Respondet vlteriùs Card. Pallav. posse etiam in ordine ad legem naturalem illam distinctionem adhiberi, quatenus aliqua objecta non possunt non displicere Deo, nempe illa, quæ non possunt esse volita nisi voluntate formaliter peccaminosâ. Sed hac responsione prætermissâ,

326. Respondemus, axioma illud verissimum esse, aliqua scilicet objecta esse intrinsecè mala, hoc est, esse fundamentum in illis vt exigant ab authore naturæ prohiberi, & quæ meritò debent à nobis judicari esse prohibita, quamdiu non constat de revelatione factæ dispensationis; (de qua dispensatione agetur in Tractat. de Legibus) Alia verò sunt, quæ prohiberi non exigunt, & judicantur hoc ipso licere, quamdiu non constat de prohibitione contraria. Cum

hoc

hoc tamen ſtat, etiam priorum objectorum completam honeſtatem vltimò deſumi ab actuali diſplicentia Dei, vel quia Deus poſſet in illis diſpenſare, vel quia, ſi per impoſſibile ponerentur non diſplicere Deo, non haberent illam malitiam quam defacto habent.

§. VI.

An omnis obligatio ſupponat exiſtentiam Dei, ejúsque notitiam.

327. OBjici poteſt 2. Athei peccant, & tamen non agnoſcunt, ſed negant eſſe Deum: ergo Inhoneſtas objectiva eſt completa antecedenter ad diſplicentiam Dei: nam ab hac ſola ſpecificatur peccatum Atheorum.

Reſpondetur, vel Atheos invincibiliter ignorare Deum, & ſic non peccare Theologicè, ſed tantùm philoſophicè; vel ſi peccant Theologicè, ideo peccare, quia agnoſcunt aliquod prædicatum proprium Dei, & ſic cognoſcunt Deum ſaltem ſub conceptu Principij obligantis aut præcipientis: Quare Athei Theologicè peccantes vel tantùm oretenus negant tale Principium habens poteſtatem obligandi, vel negant Deum ſub conceptu aliorum prædicatorum, Omnipotentiæ, Providentiæ, Immenſitatis &c. & hi, Theologicè loquendo, potiùs Blaſphemi quàm Athei dicendi eſſent, quamvis & rectè Athei dicantur, quia negant Deum ſub nomine Dei, quod Blasphemi non faciunt, quia agnoſcunt Deum ſub nomine Dei, ſed negant illi convenire prædicata, ſine quibus argueretur Deus non eſſe Deus.

328. Quòd autem peccatum Theologicum ſupponat aliquam notitiam Dei, docet D. Thomas 22. *q.* 38. *a.* 2. definiens peccatum, quòd ſit Averſio voluntaria à Deo, & ait, quòd non eſſet culpa, niſi eſſet averſio voluntaria: ergo debet eſſe cognita ſub ratione averſionis. Celebris etiam eſt definitio peccati, tradita à S. Auguſtino, quòd ſit Dictum, Factum, aut Concupitum, contra legem Dei æternam.

Vrgebit tamen aliquis. Etiamſi Atheus agnoſcat aliquam obligationem dum peccat, non eſt tamen inde conſequens, quòd agnoſcat Deum vt ſuperiorem & authorem talis obligationis, poteſt enim aliquis obligari ab æquali, immò à ſeipſo, ſicut fit in contractibus. Pro reſpoſione

329. DICO, omnem obligationem in conſcientia fundari in Superioritate Dei, hoc eſt, in Poteſtate reddendi, nobis actum aliquem turpem, odio & pœnâ dignum per ſuam prohibitionem. Probatur. Omnis poteſtas creata præcipiendi & obligandi, debet originaliter provenire & eſſe conceſſa ab ente per eſſentiam ſuam ſuperiore, & habente circa nos dominium eſſentiale: cæteroquin enim omnes homines ſunt æquales: æqualis autem in æqualem non habet ex ſe poteſtatem, quia non eſt major ratio pro hoc quàm pro illo: multò minùs poteſt quis obligari ſibi ipſi ſeipſo, vt declarabitur in reſponſionibus ad rationes contrarias. Itaque

330. Dicunt aliqui primò, vnumquemque eſſe naturaliter ſubditum Vniverſi, & Reipublicæ humanæ, quia omnis pars eſt in domino totius, vt docet Ariſtoteles in Politicis. Ratio autem Ariſtotelis eſt, quia vnusquisque indiget operâ totius communitatis: ergo propter hanc indigentiam par eſt, vt ſit illi ſubditus.

Sed contra hoc eſt; quia ſi indigentia mutua memborum communitatis eſſet adæquata & ſufficiens fundamentum poteſtatis obligandi, & etiam in hypotheſi quòd non detur Deus, plurima ſequerentur, quæ ipſi adverſarij habent pro abſurdis. Primò ſequeretur, pauperes fieri ſubjectos divitibus per ipſam paupertatem, quia eorum ſublevatione indigerent. Secundò ſequeretur, eum qui extra omnem communitatem vivere vellet, contra nullam obligationem factum eſſe, etiamſi aliquem ex communitate occideret, quia non indigeret illis, nec vellet eorum operâ frui. Tertiò ſequeretur, ſaltem in Republica Angelica, & animarum ſeparatarum, nullam fore obligationem, quia nulla eſſet ejusmodi mutua indigentia. Quartò ſequeretur Angelos non habituros vllam obligationem erga homines, quia his non indigent. Quintò ſequeretur, Communitatem poſſe vnamini conſenſu occidere hominem ad eas miſerias redactum, vt nemini amplius prodeſſe poſſet. Hæc omnia adverſarij exiſtimant eſſe abſurda: ergo niſi aſſignent aliam radicem obligationis futuræ in caſu quo non eſſet Deus, debent fateri tunc nullam fore obligationem ſtrictè & Theologicè acceptam, hoc eſt, cujus transgreſſio inducat reatum pœnæ, & per conſequens omnem hujusmodi obligationem fundari in Superioritate eſſentiali Dei.

331. Dicunt alij ſecundò, vnumquemque hominem, & naturam quamcunque rationalem, eſſe ſibi ipſi obligatam.

Contra. Nemo poteſt ſibi ipſi directè legem ferre; ſtatim enim pro libitu poſſet eam abrogare; toties autem luberet eam abrogare, quoties vellet facere contra legem: ergo talis lex eſſet ſine fructu: de eſſentia enim legis eſt, ita ligare, vt non ſit in poteſtate ligati facere talem actionem absque eo quòd incurrat indignationem legislatoris, & reatum pœnæ.

332. Dicunt alij 3. poſſe vnumquemque hominem ſeſe alteri ſponte ſubjicere.

Contra. Ergo ſi Petrus nollet ſe alteri ſubjicere, in caſu quo non eſſet Deus, nihil poſſet inhoneſtatis committere, quod eſt contra intentionem adverſariorum. Contra 2. Nemo poteſt alteri ſubjici, niſi accedente aliâ voluntate & poteſtate ſuperiore, approbante voluntatem & deſiderium ſubditi volentis alteri ſubjici: nemo enim poteſt ſibi ipſi legem ferre.

Agnovit hoc S. Bonaventura *in* 2. *diſt.* 37. *a.* 4. *dub. circa textum.* dum quærens, vnde provenat vis

vis obligandi in Prælato: *Dicendum*, inquit, *quòd tota pendet à mandato Dei, quia Deus mandat vt obediatur homini.*

§. VII.

Redditur ratio, quare omnes Actus Divini sint æqualis honestatis.

333. OBjici posset 3. Ex nostra doctrina sequitur Deum honestè operaturum esse, quidquid tandem vellet, v. g. si per impossibile mentiretur. consequens est falsum. Nam ideo Deus non potest mentiri, quia non potest peccare: ergo si fingeretur mentiri, fingeretur peccare, adeoque non ageret honestè. Sequela probatur. Non enim haberet Deus aliam voluntatem superiorem pro mensura suorum actuum, nec esset aliquis potens Deum suâ voluntate obligare: ergo propria voluntas esset vnica mensura actuum divinorum: atqui semper ageret conformiter suæ voluntati, hoc est, ageret id quod sibi placeret à se fieri: ergo etiam mentiendo ageret honestè: quod cùm videatur ex terminis absurdum, fatendum erit, honestatem vel inhonestatem residere in objectis ipsis completè, & antecedenter ad omne beneplacitum Dei.

334. Occasione hujus objectionis solidè confirmabitur nostra conclusio, supponendo id quod apud Theologos certissimum est, Deum non posse committere vllam imperfectionem moralem, hoc est, nunquam Deum agere posse minùs honestè, quodcunque tandem objectum amplectatur, etiam quod in se est minùs bonum. Hujus inquam veritatis ratio commoda reddi non potest, nisi recurrendo ad nostram conclusionem. Ostendo, referendo varias rationes ab aliis adhibitas, sed insufficientes.

335. Aliqui apud Card. Pallavicinum id explicare conati sunt per hoc, quòd Deus habeat infinitam advertentiam ad honestatem objectivam: vnde existimârunt honestatem volitionis crescere infinitè, & per consequens non suscipere magis & minùs.

Sed hos rectè impugnat citatus Cardinalis. Non est satis ad honestatem infinitam simpliciter, hoc est, excludentem omne incrementum simpliciter, si aliquod infinitum concurrat ad talem actum, alioquin noster amor Dei esset infinitè bonus, & peccatum esset infinitè malum, quia ad vtrumque concurrit objectivè bonum infinitum: sed requiritur, vt omnia pertinentia ad bonitatem actionis, concurrant infinitè, ex quibus talis bonitas posset augeri vel minui. Vnde sicut, si mendacium leve committeretur cum infinita advertentia, non propterea esset infinitum simpliciter in ratione malitiæ, sed solùm in ratione mendacij levis, ita etiamsi electio objecti boni fiat cum infinita advertentia, non propterea habet bonitatem infinitam simpliciter, sed solùm in ratione voluntatis talis objecti, ergo si in ipsis objectis esset adæquatè constituta diversitas honestatis objectivæ, nondum esset reddita ratio, cur Deus volendo minùs bonum, non ageret minùs honestè, adeoque cum imperfectione morali.

336. Card. de Lugo *disp. 2. de Incarn.* docet, ideo omnes actus morales Dei, esse in bonitate æquales, quia vnusquisque identificatur cum infinitis alijs actibus bonis Dei, versantibus circa omne objectum honestum, & relinquendo aliud minùs honestum, & ex hac identitate desumit infinitatem incapacem augmenti Bonitatis.

Verùm nec hæc explicatio subsistit. Quia sicut Deus per suos actus relinquit minus bonum præferendo majus bonum, quia non datur bonum infimum, ita relinquit Deus majus bonum, quia posset creare perfectius: ergo si honestas actuum divinorum debet desumi ab objecto, hoc ipso actus divini versantes circa objecta diversæ perfectionis, non haberent, formaliter considerando, æqualem laudabilitatem. Identitas autem actuum inter se probat quidem infinitatem physicam, sed non infinitatem singulorum in ratione *honesti*, quia objectum non specificat nisi secundùm bonitatem finitam. Itaque infinitas actuum divinorum explicanda est, vt circa singula objecta intelligatur Deus operari honestè honestate infinitâ.

337. In nostra verò sententia res facilè explicatur. Diximus enim, vnicam mensuram honestatis esse, *Placitum* Dei, ita quidem, vt si Deo magis placeret objectum in se minùs bonum, illius objecti electio hoc ipso esset magis honesta, v. g. si Deo magis placeret matrimonium Petri, quàm Cælibatus, esset Petro honestius matrimonium quàm Cælibatus. Subsumo. atqui Deus quidquid eligit, eligit juxta suum placitum, & semper placet illi præ oppositio quod non eligit: ergo ipsa electio reddit Deo objectum honestissimum: repugnat enim vnum actum divinum esse altero magis honestum, quomodocunque se habeat objectum, quia repugnat eligi à Deo aliquid, & tamẽ oppositum illi magis placere.

338. Hinc à fortiori infertur, Deum non posse agere inhonestè, quia, vt notat D. Thomas, voluntas Dei naturaliter inhæret summo bono, nec potest ab eo deficere: sensus est: Deum non posse agere contra suum placitum.

339. Dices 1. Ergo neque in nobis dabitur major vel minor honestas, quia nostrorum actuum mensura est eadem voluntas & beneplacitum Dei. R. Negando consequentiam: quia respectu nostri placent Deo aliqua magis vt fiant à nobis, & aliqua minùs, tametsi ambo placeant, & sint incompossibilia inter se: vnde penes nos est eligere illud quod Deo minùs placet, & hoc eligendo agimus cum imperfectione morali, adhuc tamen honestè. v. g. Matrimonium ejúsque vsus minùs placet Deo quàm Virginitas aut Cælibatus, simpliciter tamen etiam placet Deo matrimonium: quod si eligatur, honesta quidem est electio, sed non caret imperfectione morali.

340. Dices 2. Ergo omnis noster actus cujuscunque virtutis, erit actus Charitatis erga Deum, quia semper attenditur beneplacitum Dei. R. Negando consequentiam. ad Amorem enim Benevolentiæ non est satis, habere voluntatem alterius pro regula suorum actuum, alioquin omnis actus obedientiæ esset actus benevolentiæ erga Superiorem, cujus voluntas est regula subditi, sed requiritur, vt alter sit finis CVI. atqui Deus non est finis CVI, virtutum moralium, quæ habent pro fine CVI, ipsum hominem, qui per eas sibi vult comparare honestatem. Ergo &c.

341. Dices 3. Ergo saltem omnis actus virtutis erit actus obedientiæ, & nulla erit inter eos differentia specifica. R. Actus virtutum differre specie propter formalem diversitatem divinæ Complacentiæ, desumptam ex diversitate bonitatum physicarum, inexistentium objectis, vt ex dicendis constabit.

342. Dices 4. Ideo actus Dei sunt honesti, quia objectum est honestum: & quia præcognoscitur à Deo vt honestum: ergo antecedenter ad objecti electionem jam debet Deus invenire in objecto honestatem completam. R. In illis objectis à quibus honestas est separabilis ex voluntate Dei, Deus antecedenter ad suam approbationem, non cognoscit nisi honestatem conditionalem, non verò absolutam. cognoscit nimirum Deus, illa objecta fore honesta, si ipse ea approbaverit: per ipsam autem approbationem videt ea fieri absolutè honesta, sicut dum quis practicè enuntiat: *facio te dominum hujus libri*: ad hoc vt sit verax, non est necesse, vt prævideat veritatem absolutam objecti enuntiati (neque enim alter est dominus antecedenter ad illam enuntiationem practicam) sed satis est, quòd prævideat veritatem conditionalem, hoc est, objectum fore verum, si id ipse enuntiaverit cum voluntate transferendi dominium.

343. Dices 5. Ergo si Deus mentiretur, non ageret inhonestè, sed æquè honestè ac quando dicit veritatem, quia etiam tunc ageret juxta Regulam summæ honestatis, scilicet juxta placitum divinum. R. Hypothesin esse impossibilem, vt ostendetur in Tract. de Fide. cæterùm si velimus in præsenti casu eam formare, tunc dicendum est, arguitivè tale mendacium fore *non honestum*, quia argueret in Deo potentiam mentiendi, adeoque defectum alicuius perfectionis primariæ, & sic non esset conforme beneplacito infinitæ bonitatis: & quia tunc non daretur alia voluntas superior, cuj displiceret tale mendacium; ideo tale mendacium non haberet aliam inhonestatem, nisi qualem haberet mendacium hominis, casu quo non daretur Deus.

§. VIII.

Regula cognoscendi objecta essentialiter inhonesta.

344. OBjici potest 4. Ex nostra sententia sequi videtur, omnia objecta, quæ dicuntur esse inhonesta jure naturæ, posse à Deo fieri licita & honesta; quia posset Deus habere Beneplacitum vt fiant à nobis: consequens est contra communem sententiam, asserentem quòd Deus non possit dispensare in lege naturæ.

Hæc tamen objectio seipsam tollit & solvit. Vel enim potest Deus habere beneplacitum v. g. circa fornicationem, vel non potest. si non potest, objectio non est ad rem, quia supponit falsum. si potest habere, certum est quòd in tali casu fornicatio evaderet licita & honesta formaliter & proximè, quidquid sit an tunc fieret dispensatio propriè dicta.

Absolutè loquendo negatur sequela, sunt enim aliqua objecta, in quibus Deus dispensare non potest, ne quidem dispensatione improprie dictâ. Aliqua tamen objecta sunt, quæ dicuntur jure naturæ prohibita, in quibus Deus potest suâ voluntate absolutâ & dominativâ facere, vt quæ alioquin exigerent esse illicita, fiant hic & nunc licita, v. g. concubinatus, polygamia, dissolutio matrimonij consummati &c. Horum ergo objectorum inhonestas completur vltimò per displicentiam seu improbationem positivam Dei, conformem exigentiæ naturali objectorum: quæ displicentia semper præsumitur, quamdiu contrarium non revelatur.

345. Porro esset quæstio de modo loquendi, vtrum voluntas Dei, quâ redderet Polygamiam (& sic de alijs) licitam, esset propriè dicta dispensatio, necne. Communis sententia habet non esse dispensationem propriè dictam, sed tantùm variari circumstantias, & materiam taliter, vt jam non cadat sub legem, quod prius sub legem cadebat: & ideo Castro Palao *Tr. 3. d. 6. p. 2. n. 5.* dicit, Dispensationem esse relaxationem legis eo casu, quo lex obligat, absque mutatione circumstantiarum causantium obligationem. Declaratur autem exemplis, quomodo fiat variatio circumstantiarum, v. g. quando Deus Abrahamo præcepit immolationem filij innocentis, variata est circumstantia, nempe, licet malum sit occidere innocentem sine authoritate domini vitæ & mortis, in casu tamen intervenerat authoritas Domini. Eodem modo explicatur, quomodo populus Israeliticus potuerit spoliare Ægyptios, nempe ex voluntate supremi Domini.

346. Verùm licet in his exemplis facilè demonstretur mutatio circumstantiarum, & ideo non fiat dispensatio propriè dicta, alia tamen exempla sunt, in quibus non videtur posse res explicari, nisi admittatur dispensatio propriè dicta, v. g. fatentur communiter DD. Fornicationem, Polygamiam, Repudium, posse divinâ authoritate pro

tate pro aliquo casu fieri licitum: quæro, quænam circumstantia fundans alioquin obligationem, mutetur? an voluntas Domini Dei? verum hujus mutatio (quæ non est mutatio physica, sed nostro loquendi & concipiendi modo) si obstaret, nulla penitus esset possibilis dispensatio propriè dicta, quia hoc sensu semper mutatur voluntas Superioris, quatenus scilicet pro alijs casibus vult obligare, excipit autem hunc vel illum casum. Nulla autem alia variatio ostendi potest: erit ergo propriè dicta dispensatio.

347. Confirmatur authoritate D. Thomæ *in QQ. de malo q. 3. de caussa pec. a. 1. in resp. ad. 17. Præceptum divinum* (loquitur de præcepto facto Oseæ prophetæ, vt duceret fornicariam) *facit, vt non sit peccatum, quod aliter esset peccatum; potest enim* NB. *Deus, vt Bernardus ait, dispensare in præceptis secundæ tabulæ, per quæ homo immediatè ordinatur ad proximum. Bonum enim proximi est bonum quoddam particulare. Non autem potest dispensare in præceptis primæ tabulæ, per quæ homo ordinatur ad Deum, qui à seipso alios non potest avertere, non enim potest negare seipsum.* Hæc S. Thomas.

348. Neque sibi contrarius est, quando 1. 2. q. 100. a. 8. ad 2. docet, *Deum dispensare non posse, vt homini liceat non ordinatè se habere ad Deum, vel non subdi ordini Justitiæ ejus &c.* hoc enim verissimum est, quia Deus non potest facere, vt liceat homini agere contra dictamen rationis, & contra id quod Deus præcipit; & hoc sensu potest ac debet admitti, Deum non posse dispensare in lege naturæ. sed de hoc puncto iterum in tract. de legibus.

Quæres, quænam objecta sint omnino indispensabilia à Deo. De qua re fusè agit Salas, nec tamen tradit regulam generalem, sed solùm exemplis rem declarat.

349. Regula generalis est, illa omnia & sola objecta necessariò displicere Deo fieri à nobis, adeoque esse indispensabilia, quæ si fingerentur Deo aliquando posse non displicere, id cederet in præjudicium alicujus perfectionis divinæ. Declaratur regula in exemplis communiter afferri solitis. Odium Dei, & omnis actus formaliter peccaminosus, hoc est qui dicat: *faciam hoc non obstante divinâ prohibitione:* non potest non displicere Deo, quia si aliquando placeret, vel non displiceret, argueretur defectus alicujus divinæ perfectionis, quæ à Deo necessariò amatur. Infinita enim authoritas Dei est vtique ejusmodi perfectio necessariò placens Deo. hæc autem deesset Deo, si posset licitè odio haberi, nempe contemni: nam de ratione infinitæ authoritatis, quâ major excogitari non potest, est, vt in nullo casu possit licitè contemni; & hoc est sanè omnibus a natura insitum, quòd Deus non possit seipsum facere licitè contemptibilem; quid enim quæso in hoc boni appareret? quin immò quid pernitiosius naturæ intellectuali posset excogitari, quàm si posset licitè contemnere præcepta Dei, & quid indignius Deo, quàm ejus præcepta posse licitè contemni? sanè ex terminis chymæricum est, præceptum superioris posse licitè contemni; de ratione enim præcepti est, reddere actum illicitum: & de conceptu entis supremi est, posse præcipere.

§. IX.

Regula discernendi, quænam objecta sint de Jure naturæ honesta, vel inhonesta.

TRadenda tandem est illa fundamentalis regula, secundùm quam judicare prudenter possimus, aliqua objecta esse nobis honesta, aliqua inhonesta, seu, quod idem est, aliqua placere Deo vt fiant à nobis, aliqua displicere. Procedunt autem ea quæ dicturi sumus, seclusâ revelatione de dispensatione facta, vt jam diximus, & iterum dicemus.

Advertendum autem priùs est, non posse in assignanda hac regula rationabiliùs procedi, quàm si talis assignetur, qualem in condendis legibus vellent à natura observatam esse omnes creaturæ intellectuales, subditæ illis legibus, si in statu possibilitatis & adhuc incertæ de sua existentia, déque suis casibus fortuitis, deberent ferre suffragium pro condenda lege. Probatur ex illo communi Jurisperitorum effato. *Summus omnium legum finis est, salus publica. Salus populi suprema lex esto.* Vnde consequens est, omnes leges constituendas & recipiendas eatenus esse, quatenus illarum observatione humana societas ac publica tranquillitas meliore modo censebitur conservari.

350. Jam ergo si singuli homines adhuc incerti de suis casibus particularibus, qui possent evenire, deberent ferre suffragium, an hoc vel illud deberet esse licitum vel illicitum, vtique vellent eo modo decerni & legem ferri, quo modo, si ferrentur, censerentur ad tranquillitatem conducere. v. g. vnusquisque vellet, vt laudabilis esset, & naturæ placeret ille, qui contra hostes patriam defenderet cum periculo vitæ; econtra verò, vt displiceret ille, qui patriam hostibus proderet, qui alteri invito sua bona, famam aut vitam auferret, qui fornicando prolem incertam redderet, qui prolem per abortum impediret &c. ergo in assignanda regula Honestatis & Inhonestatis naturalis, non possumus securiùs procedere, quàm consulendo nostrum lumen naturæ, quid nempe consuluissemus authori naturæ, si nos in consilium adhibuisset, antequam quidquam sciremus de casibus qui ex libero arbitrio eventuri aliquando essent. hac enim internâ reflexione deprehendemus judicium ipsius authoris naturæ, cujus lumen signatum est super nos.

351. DICES: ineptè fingimus nos adhiberi in consultationem ante omnem existentiam, quia nemo non existens potest dare consilium: ergo inanis est hæc nostra consideratio, hominis vt consulentis in statu possibilitatis. R. Posse considerari hominem existentem quidem, sed

necdum existentem stabiliter, nec pro tempore determinato, à cujus inchoatione sit duraturus æternùm. sicut possum mihi imaginari me adhiberi in consilium pro ferendis legibus alicujus Provinciæ, antequam sciam me exstiturum aliquando in illa provincia, in qua tamen multùm desidero existere.

Regula itaque generalis Honestatis & Inhonestatis objectivæ, fundatæ in ipsa natura, est hæc. Illud est Honestum, quod expedit licere, (hoc est, quod expedit placere Deo fieri à nobis, vt jam suprà expositum est) illud verò inhonestum, quod expedit non licere, seu, quod non expedit licere. Vlteriùs, illud est obligatorium, quod expedit non solùm licere, sed insuper habere annexam obligationem & displicentiam authoris naturæ de actu oppositio.

Porro, quid sit: *expedire ad bonum & felicem statum*: est ex terminis notum: nempe; expedire ad aliquem finem est: plus boni afferre quàm mali ad illum finem: ergo: expedire licere: est: ipsam licentiam plus boni afferre quàm mali.

Dixi itaque: *Quod expedit licere*: & non dixi: *quod expedit fieri*. Ratio est: quia sæpe contingit quòd hîc & nunc aliqua actio plus boni afferret ad finem Reipublicæ, quàm mali, adeoque expediret illam fieri secundùm se: sed tamen non expedit eam licere: quia scilicet ex ipsa licentia plus mali quàm boni sequeretur aut timendum esset, in ordine ad statum felicem Reipublicæ humanæ, v. g. posset contingere, vt levi mendacio hostis iniquus averteretur, & integrum regnum conservaretur, & per consequens hujusmodi mendacium hîc & nunc plus boni afferret quàm mali; & tamen hoc non obstante non licet etiam in tali casu mentiri; quia ipsa licentia mentiendi in casu quo plus emolumenti speraretur ex mendacio, quàm damni, esset ansa tanti abusûs, vt omnis societas & humanum commercium summè læderetur, si non omnino dissolveretur.

352. Dices. Deberet saltem Natura illos casus excipere à lege, in quibus non videtur plus mali afferri quàm boni. R. In aliquibus legibus hujusmodi exceptio habet locum, sed non in omnibus, quia quædam leges versantur in ejusmodi materia, vt si Natura admitteret exceptiones, pro privato cujusvis arbitrio, tota lex inutilis redderetur & eluderetur, propter abusum & falsas persuasiones subditorum, prout declaravi in Institutionibus, *titulo de Legibus, præsertim* §. 3. *& consentit Card. Pallavicin. d. 9. q. 1. a. 4. n. 2.* Quis enim non videt, quod si liceret privatâ authoritate occidere personas quæ judicantur Reipublicæ esse noxiæ, quòd inquam, sequerentur innumera homicidia etiam innocentium, ex corrupto nimirum & inordinatis affectibus occupato judicio.

353. Ex eodem fundamento redditur ratio, cur leges humanæ obligent etiam illos, qui probabile judicium habent, leges illas non esse vtiles Reipublicæ, magisque expedire non esse latas. Ratio, inquam, est, quia si vis legis imponi posset privatâ subditorum opinione, plurimi inducerentur, vt de legibus perversè judicarent, eásque non observarent sub hoc prætextu. Hoc autem incommodum longè gravius est, quam quòd quædam paucæ personæ patiuntur, dum obligantur lege in casibus in quibus lex posset alioquin exceptionem admittere.

§. X.

Regula cognoscendi, quodnam objectum sit altero honestius.

354. POsset aliquis arbitrari, conformiter ad Regulam positam dicendum esse, quòd illud sit magis Honestum altero, quod, si ponatur licere & placere authori naturæ, plus Boni afferat quàm alterum objectum, quod etiam quidem placet, sed ejus licentia minus boni affert. Verùm, hoc modo non traditur Bona Regula. Sunt enim quædam objecta honesta, quæ non nisi cum maxima difficultate, & victoria valde ardua fiunt, & ideo rarò fiunt, neque sunt simpliciter necessaria ad felicitatem Reipublicæ, ac proinde non sunt sub præcepto, neque etiam plus boni afferunt quàm alia objecta honesta, minùs bona, quia minùs victoriosa.

Sic Virginitas est honestior vsu Matrimonij, & tamen licentia Virginitatis non affert toti Naturæ humanæ plus boni, quàm afferat licentia vsûs Matrimonij. Nam honestas Matrimonij est bonum necessarium, sine quo non posset genus humanum honestè propagari, quæ tamen propagatio est bonum necessarium, bonum verò Virginitatis non est bonum necessarium: & quia Virginitas est valde ardua, ideo non nisi à paucis respectivè possidetur. Immò tradunt DD. quòd si humani generis conditio ad eum casum redigeretur, vt conservari non posset nisi per copulam alicujus habentis votum castitatis, quòd, inquam, voti obligatio cessaret, quia pro tali casu non esset de meliore Bono.

355. Confirmatur. Vnum idémque objectum honestum, factum cum majore difficultate, est magis laudabile, quàm illud ipsum factum cum minore difficultate, & tamen difficultas non auget emolumentum, sed potiùs minuit, quia facit, vt rariùs exerceatur, ergo excessus honestatis non est mensurandus ab excessu boni, quod præ alio affert.

356. Regula ergo sic formanda est. Illud objectum est magis honestum altero, seu, placet Deo præ altero, quod expedit Deo magis placere altero, eò quòd propter hanc ipsam majorem Dei complacentiam plus boni afferat quàm mali. Probatur. Sicut se habet *simpliciter* ad *simpliciter*, ita *magis* ad *magis*: atqui illud simpliciter est honestum, quod simpliciter placet Deo fieri à nobis, vt præcedente §. visum est: ergo illud

illud erit magis honestum, quod magis placet Deo fieri à nobis: Subsumo vlteriùs: atqui illud præsumitur & expedit simpliciter Deo placere fieri à nobis, quòd hac ratione plus affert boni quàm mali: ergo illud præsumitur & expedit magis placere Deo fieri à nobis, quod si ponatur Deo placere magis, plus affert boni quàm mali.

357. Declaratur. Sunt aliqua objecta admodum ardua, quæ si ponantur esse honesta, & frequenter fieri, plus boni afferunt quàm mali: ergo ad authorem naturæ spectabat, per suam approbationem & beneplacitum procurare commodum, quod ex hujusmodi operationibus poterat sperari. Potest autem contingere, vt hujusmodi objecta tot difficultatibus & molestijs obsepta sint, vt nisi divino beneplacito præmiorúmque spe excitentur homines, non sint hujusmodi objectis procurandis operam daturi, ob difficultatem & molestiam: nisi ergo plus placerent Deo quàm opposita, quis ea amplecteretur? Non habet ergo author naturæ alium modum procurandi emolumentum quod inest istis objectis, quàm si majore suo beneplacito reddat illa magis honesta, laudabilia & præmiabilia: sic enim sperari poterit, aliquos homines stimulandos esse, ad illa procuranda.

Neque propterea periculum est, fore, vt objectum minùs difficile hocipso negligatur: non enim nisi pauci (respectivè) homines sunt tam heroici, vt ea appetant, quæ laudabiliora sunt, & difficiliora. Hinc redditur ratio, cur Virginitas magis placeat Deo quàm Matrimonium, tametsi non afferat bonum necessarium sicut affert Matrimonium, quia nempe illud speciale bonum, quod affert hæc nobilissima virtus, vt tranquillitatem singularem mentis provenientem ex integritate carnis, expertis illarum infestationum, quas patiuntur, qui carnis illecebras aliquando degustarunt, expeditiorem cælestium rerum contemplationem &c. hæc inquam & plura ejusmodi bona, etsi non sint bona necessaria ad conservandum genus humanum, sicut est Matrimonium, sunt tamen bona multùm æstimabilia, & ideo non erant authori Naturæ negligenda, quæ tamen bona non poterat author naturæ obtinere, nisi ea reddidisset suo beneplacito æstimabiliora & præmiabiliora. Per hoc autem non tollitur bonum Matrimonij, in quantùm est bonum necessarium, quia vt experientia docet, etiam cognitâ majori laudabilitate Virginitatis, semper abunde reperiuntur, qui matrimonium eligant, neglectâ virginitate, per quos genus humanum ad sufficientiam & vltrà propagatur.

CONTROVERSIA II.

Virum debeat intendi Moralitas objectiva ab operante, vt refundatur in actum.

358. NOtandum primò, objectum tam Bonum quàm malum, posse dupliciter esse Volitum; materialiter scilicet & formaliter. Materialiter iterum dupliciter, Directè, vel Indirectè. Indirectè, quando est directè volitum aliquid, quod cognoscitur habere connexionem cum alio; tunc enim hoc aliud, etiamsi non intendatur, dicitur volitum indirectè: exempli gratiâ, qui vult garrire in templo, animadvertens scandalum inde secuturum, scandalum est indirectè volitum, garritio verò est volita directè: item quando volo occidere non ex odio, sed vt possim furari, homicidium & furtum sunt directè volita, sed homicidium tantùm materialiter, quia non habet se vt motivum, sed tantùm vt medium: at verò furtum est formaliter volitum, quia habet rationem finis & motivi. Eodem modo qui dat eleemosynam præcisè amore vanæ gloriæ, vult tantùm materialiter sublevationem alienæ miseriæ, sed vanam gloriam vult formaliter.

359. Notandum secundò, aliquorum actuum malitiam consummari interiùs, eò quòd vel nihil ponant exteriùs, vel id quod ponunt exteriùs, est secundùm se indifferens ad bonum & malum, vel tantùm per accidens hîc & nunc habet malitiam; aliorum verò malitia consummatur exteriùs, quia ab actione externa tanquam in se mala contrahunt malitiam: Prioris generis numerantur à Vasquez, Odium, Invidia, Ingratitudo, Inobedientia, Scandalum; posterioris verò, Homicidium, Sacrilegium, furtum &c.

Quæstio est, quomodo debeat esse volita Bonitas vel Malitia Objectiva, vt contrahatur inde specialis Honestas vel Inhonestas in actu.

360. DICO 1. Ad contrahendam honestatem ex objecto, vel aliqua circumstantia objecti, non est satis, objectum vel circumstantiam esse materialiter & directè volitam, sed debet habere rationem motivi formalis, hoc est, debet ideo esse volita, quia est talis. Probatur primò. Nemo enim laudatur propterea, quòd aliquid boni fecerit, si constet, quòd illam Bonitatem non habuerit pro motivo: v.g. non laudatur à Castitate, si constet solius parsimoniæ causâ abstinuisse à fornicatione; nec laudatur à misericordia, qui visitat ægrum præcisè gratiâ confabulationis.

Probatur 2. à priori. Quando Bonitas objecti non intenditur formaliter, habet rationem motivi neglecti, vt diximus agentes de Libertate: sed Bonitas neglecta non reddit laudabilem actum negligentis, vt ex terminis clarum est: Ergo &c.

361. Major controversia est circa Malitias objectivas, an pariter ad hoc vt refundant malitiam in actum, debeant esse directè, & formaliter volitæ.

Cajetanus, tametsi aliquando censuisset requiri, vt ad minimum essent directè volitæ, licet non deberent esse formaliter intentæ: postea tamen 22. *q.* 53. *a.* 2. rem sub dubio proposuit, asserens, malle se in hoc puncto ab aljs doceri, quàm docere.

P. Vasquez distinguit inter peccata quæ interiùs consummantur, & quæ non consummantur interiùs. de prioribus docet, speciem malitiæ non contrahi, nisi ipsa sit directè & formaliter intenta, secùs de secundis. Rationem discriminis hanc reddit, quòd malitia eorum quæ exteriùs consummantur, primariò resideat in actu externo, ab eóque derivetur in actum internum, ad quod sufficit, si quomodocunque sit volita, etiam tantummodo indirectè: econtra malitia actuum qui interiùs consummantur, primariò residet in actu interno, & ex eo derivatur in externum; non potest autem reperiri in actu interno, nisi in quantùm per affectum tendimus ad illam circumstantiam.

362. Verùm hæc Vasquezij doctrina & distinctio alijs non probatur, & meritò. Et imprimis mihi displicet, quòd inter actus, qui interiùs consummantur, numeret inobedientiam, & scandalum: nam sicut Injustitia consummatur exteriùs per actualem læsionem, ita inobedientia & scandalum exteriùs consummatur per actum contrarium præcepto superioris, & per actum illum quo proximus ruinam spiritualem incurrit. Deinde quis neget, me committere peccatum scandali, etiamsi non intendam ruinam proximi propter se, sed tantùm eam velim indirectè?

Displicet 2. Etiam quoad actus qui verè interiùs consummantur; nam etiam horum malitia potest contrahi, etiamsi non intendatur malitia objectiva; v. g. si filius desideret mortem parentum, non quia parentes sunt, sed ex odio illorum, quia ab illis læsus est, tale inquam desiderium est contra virtutem pietatis, tametsi malitia illa specialis non intendatur.

363. Dicendum itaque vniversaliter est, omnem malitiam objectivam contrahi, quæ quomodocunque est volita, etiam tantùm indirectè. Probatur. Tunc contrahitur malitia ex objecto, quando negligitur & flocci penditur lex prohibens illud objectum: atqui etiam quando tantùm indirectè est volita illa malitia objectiva, adhuc negligitur & flocci penditur lex prohibens, quia non observatur, vt patet: ergo &c.

Objici posset 1. S. Thomas docens 22. *q.* 43. *a.* 3. scandalum esse speciale peccatum, quando ruina proximi est per se intenta, non quando est per accidens. R. Cum Card. de Lugo, S. Thomam non accipere illud *per se*, in sensu adversariorum, sed juxta ea quæ præmiserat articulo primo, vbi dixerat, aliquando nostram actionem esse occasionem ruinæ alterius, quando scilicet illam non intendimus, & actio nostra de se ad illam non ordinatur. Aliquando verò per se, quando vel illam ruinam intendimus, vel actio ipsa de se ad illam ordinatur in istis circumstantijs. Ad hanc doctrinam refert S. Thomas articulum tertium, & ait, hoc sensu scandalum esse speciale peccatum, quando ruina per se intenditur, hoc est, quando intenditur vel vt finis operantis, vel vt finis saltem operis, hoc est, per se ad illam ordinati. Confirmatur hæc explicatio ex verbis sequentibus, vbi S. D. hocipsum exemplificat in furto, quod dicit esse speciale peccatum ideo, quia per furtum intenditur speciale nocumentum proximi: atqui certum est, ad peccatum furti non requiri, vt nocumentum proximi formaliter intendatur à fure: ergo idem de peccato scandali dicendum est.

Objicitur iterum S. D. 1. 2. *q.* 72. *a.* 9. *ad* 2. docens circumstantias non dare speciem peccati, nisi sint motivum. Cæterùm hæc verba omnibus explicanda sunt, quia sunt vniversalia de omnibus circumstantijs, cùm tamen omnes fingantur, posse ab aliqua circumstantia etiam non intenta desumi specialem malitiam. Cardinalis de Lugo rectè respondet, S. Thomam esse intelligendum de motivo in actu primo, hoc est, nullam circumstantiam dare speciem peccati, nisi eam, quæ per modum specialis & diversi motivi posset juxta regulam rationis removere voluntem ab illo peccato. Breviùs respondeo, S. Thomam loqui de motivo, præscindendo à motivo alliciente & absterrente, quæ differentia superiùs explicata est.

CONTROVERSIA III.

Vtrum dari possit actus indifferens, qui nec sit honestus, nec inhonestus.

364. CErtum imprimis est, posse ex inadvertentia, & indeliberatione dari actum indifferentem, hoc est, qui nec sit honestus, nec inhonestus, quando nimirum objectum non examinatur ad Regulas morum, sed præcisè attenditur aliqua jucunditas, & ab illa movetur voluntas, v. g. dum quis ex consuetudine barbam mulcet, vngues mordet &c. de his actibus non est quæstio, cùm non sint propriè actus morales, procedentes ex dictamine rationis circa licentiam actûs.

365. Duo itaque quæruntur. Primum, an seclusâ omni inadvertentiâ, possit dari actus indifferens quoad speciem. Secundum: an possit dari actus indifferens in individuo.

Observandum autem est, non accipi hîc speciem in sensu Logico, prout dicit gradum metaphysicum, abstractum ab individuo, aut prout dicit perfectionem, per quam res est à quavis alia discernibilis, aut notabiliter differens. si enim acciperetur hoc sensu, eò ipso quòd probaretur posse dari vel non dari actum indifferentem in specie, probaretur etiam posse dari in individuo; nam

duo; nam omnis species debet tandem existere in aliquo individuo, & econtra omne individuum debet poni in aliqua specie; & si posset dari actus in individuo indifferens, constitueret sanè talis actus speciem distinctam ab omni actu honesto & inhonesto. Sumitur ergo hîc *species*, ex consideratione actûs in ordine ad objectum præcipuum, respectu cujus reliqua se habent velut circumstantiæ, tametsi etiam attingantur ab actu Voluntatis, sive in recto, sive in obliquo.

366. Observandum vlteriùs est, plurima esse objecta, quæ in se non habent illam intrinsecam exigentiam, vt vel prohibeantur, vel præcipiantur, vel consulantur tanquam meliora, sed quæ sunt ex se indifferentia ad hujusmodi; v. g. comedere carnes, abstinere à carne suilla &c. hæc inquam objecta aliquando redduntur honesta vel inhonesta ex præcepto vel prohibitione, aliquando ex consilio Superioris; & hocipsum aliquando immediatè, aliquando tantùm mediatè, hoc est mediante aliquâ circumstantiâ accedente, vi cujus hujusmodi objecta hîc & nunc redduntur illicita, vel necessaria, quæ alioquin possent licitè amari aut respui pro libitu. Ab his ergo objectis desumitur in præsenti quæstione denominatio *Speciei* actûs; & imprimis quæritur, an detur aliquod objectum amabile, quod, seclusis circumstantijs ex se licitum sit, nec tamen sit Honestum aut Inhonestum, adeoque non sit aptum derivare in actum laudabilitatem vel vituperabilitatem, nisi præcisè ideo, quia attenditur ab operante aliqua circumstantia laudabilis vel vituperabilis.

367. Prima Sententia docet, non posse dari actum indifferentem in specie, posse tamen dari in individuo. *Tribuitur Scoto.*

Secunda docet, posse in vtroque sensu dari actum indifferentem. *Bonavent. & alij quos sequitur Vasquez.*

Tertia Sententia est, posse dari actum indifferentem secundùm speciem, non verò in individuo. *S. Thomas, & cum eo plurimi.*

Quarta, singularis Card. Pallavicini, Neutro sensu posse dari actum indifferentem.

DICO 1. Datur objectum indifferens, hoc est, quod seclusis circumstantijs vel finibus ad quos potest ordinari, nec Inhonestum nec Honestum est, & in hoc sensu potest actus ab illo denominari indifferens quoad speciem. Est imprimis hæc sententia aperta S. Hieronymi in Epist. ad August. *Bonum est*, inquit, *continentia, malum est Luxuria: inter vtrumque indifferens ambulare, egerere alui stercora, capitis naribus purgamenta projicere, sputis reumata jacere; hoc nec bonum nec malum est, sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam.*

368 Declaratur autem Conclusio. Ambulatio, comestio suillæ &c. sunt ejusmodi, quæ Deus pro certis circumstantijs posset prohibere, adeoque possent Deo liberè displicere, sicut ei displicuit comestio ex arbore Scientiæ boni & mali, & in vxore Loth displicuit, quòd respiceret retrò: ex eo autem, quòd Deo facto non displiceant, non infertur Deo necessitas, vt placeant & approbentur ac consulantur, fiantque materia meriti, sicut potest nobis ambulatio Petri nec placere nec displicere: potest ergo Deus se habere neutro modo, & sic objectum erit quidem licitum, nec tamen hocipso in se honestum.

369. Objicit Scotus. Omne objectum vel est conveniens rationi, vel non est conveniens. Si primum, actus est Bonus, si secundum, actus est malus, quia non est consentaneus. R. Distinguendo & aperiendo æquivocationem vocis, *Conveniens*. Si enim sensus est, quòd omne objectum vel sit conveniens positivè, hoc est, quòd ratio approbet præ opposito, vel non sit ita conveniens vt approbetur præ opposito, tunc verum est antecedens, sed nego, quòd propterea illud quod non est ita conveniens, hocipso sit inhonestum. Si verò *Conveniens* accipiatur pro eo, quod saltem non reprobatur à ratione, tunc nego, quòd objectum hocipso sit honestum, etiamsi hoc modo sit conveniens rationi: aliud enim est, *esse licitum*, aliud, *esse honestum*: ad esse licitum sufficit non displicere; ad esse honestum requiritur insuper, vt placeat, & evadat materia meriti.

370. Card. Pallavicinus, relicto argumento, quod proposuerat in suo Libello, in suo Tomo sic argumentatur. Cùm Natura ordinaverit hominem ad vltimum finem, nihil instituit otiosum & frustraneum in ordine ad consecutionem ejusmodi finis, qualia essent illa objecta, quorum neque electio neque repudiatio quidquam conduceret ad eum finem obtinendum, natura enim nihil facit frustra, vt Aristoteles loquitur.

Retorqueo hoc argumentum. Si Natura omnibus objectis indidisset intrinsecam Honestatem objectivam & conducentiam ad vltimum finem, jam hoc ipso fecisset aliquid frustra; nam illam conducentiam meritò arguitur natura fecisse frustra, quam toti propemodum humano generi occultavit; quis enim, præter Pallavicinum agnovit, quòd quis honestè & laudabiliter in ordine ad vltimum finem à natura præfixum & meritoriè agat, si vngues mordeat ex voluptate, quam in ea occupatione reperit, si tabaccum sumat ob voluptatem, quam sentit in sternutatione, si festucam de terra tollat ob munditiem cubiculi in qua delectatur, si nullam aliam circumstantiam addat quæ ab omnibus judicatur honesta? quis inquam judicat, laudabilius esse hæc agere, quàm penitus otiari? Sentit quidem Pallavicinus has actiones dici communiter indifferentes, non quidem comparatas cum sui omissione purè negativa, melius enim est facere talem actionem rationalem, quàm cessare hîc & nunc ab omni actione, & simul carere omni vtilitate privativâ, quæ ex tali cessatione potest oriri, sed, ait, dici indifferentes ex suppositione, quòd

quòd sint incompossibiles cum aliquo alio bono positivo æquali: hæc tamen sunt oppositа verbis S. Hieronymi, & communi sensui, quia nemo communiter agnoscit hujusmodi intrinsecam conducentiam ad vltimum finem, sed tantùm extrinsecam ordinabilitatem: ergo natura eam frustra procurâsset.

371. Ad argumentum directè respondeo, naturam nil frustra egisse, etiamsi instituerit hujusmodi objecta indifferentia, quia simul satis providit, vt hujusmodi objecta semper essent ob circumstantiam extrinsecam ordinabilia ad laudabilitatem & vltimum finem, vt ex dicendis patebit.

372. DICO. 2. Nullus datur actus in individuo indifferens, seclusâ inadvertentiâ, sed semper vel est bonus vel malus. Conclusio potest probari duplici viâ: Imprimis probando, quòd exstet obligatio naturalis omnes actiones referendi ad vltimum finem: deinde probando, quòd etiamsi non exstet hujusmodi obligatio, adhuc tamen omnis actus aliunde evadat vel bonus vel malus.

373. Priori viâ procedunt plerique DD. & colligitur hæc obligatio valde rationabiliter ex Matth. 12. vbi Christus dicit, esse rationem reddendam pro quovis verbo otioso: atqui non est major ratio de verbis otiosis quàm de quibuscúnque alijs actionibus: ergo de omnibus est reddenda ratio, & sunt culpabiles. Porro verbum otiosum aliud non est, quàm quod non refertur ad vltimum finem, est enim sine fructu: ergo & aliæ actiones.

274. Respondent adversarij, posse operationes habere aliam licitam bonitatem, etiamsi non conducant aut ordinentur ad vltimum finem. Verùm huic responsioni nunquam potui acquiescere. Nam si quæcunque vtilitas non prohibita secundùm se sufficit, vt non sit verbum otiosum, nunquam dabitur verbum otiosum: semper enim quæritur in quacunque confabulatione quædam recreatio: de hac quæritur, an secundùm se sit licita vel illicita: si illicita; jam non sunt verba merè otiosa, quia non sunt referibilia ad vltimum finem: si verò est licita: ergo per hanc recreationem licitam iterum excusantur illa verba ab otiositate, si vera est data responsio: quandonam ergo dabuntur verba otiosa?

375. Hinc Card. Lugo format argumentum quasi à priori: quia scilicet dignitas naturæ humanæ facit, vt ejusmodi otiosa opera sint mala; nam hominem ad majora natum & factum, non decet inutilibus & frivolis occupari, nisi ea ad honestum aliquem & hominis affectu dignum finem referantur: Princeps enim non nisi principe digna cogitare debet, loqui & operari; homo autem mundi princeps est, melius ergo est sedere, quàm inutiliter ambulare &c. ita Lugo.

Cæterùm tametsi hæc probatio sit verosimilis, solvi tamen vtcunque posset dicendo, hominem tunc solùm indecenter occupari rebus indifferentibus, quando periculum est fore vt sic impediatur ab operationibus honestis ex obligatione ponendis aut minùs rectè perficiendis; item quando facillimum esset illas operationes indifferentes dirigere ad vltimum finem, & tamen ex tædio quodam & neglectu vult quis facere actionem propter jucunditatem, non curando illius aptitudinem ad vltimum finem: & hoc modo etiam intelligi possent verba otiosa seu otiosè prolata, hoc est, quæ facillimè possent referri ad vltimum finem, & non referuntur ex quodam neglectu, vel quæ inducunt periculum omittendi alias actiones necessarias. Quidquid ergo sit de hac obligatione referendi omnes actiones directè ad vltimum finem,

376. Probatur Conclusio meliùs hoc modo. Vt quis operetur humano modo, & cum sufficiente advertentia ad circumstantias objecti, semper advertere debet ad hanc circumstantiam, quòd objectum hîc & nunc non sit prohibitum, sed permissum à Deo. hac advertentiâ posità probatur conclusio. vel enim eligit objectum dependenter ab hac circumstantia, ita vt sit motivum removens prohibens, vel non: si operatur dependenter ab illa, non operaturus si illa operatio cognosceretur prohibita, jam vtique laudabiliter operatur, & sibi demeretur Dominum Deum, quoniam hujusmodi modus operandi est ex terminis laudabilis observantia & reverentia superioritatis, & est implicitè conditionata voluntas observandi prohibitionem, si illa existeret. Quodsi verò operans nullo modo moveatur à negatione prohibitionis, quasi dicat: *volo sumere tabaceum quem quidem video non esse prohibitum, sed hoc non curo.* talis operatio est proculdubio inhonesta, est enim manifestus contemptus, & conditionata volitio operandi non obstante prohibitione: atqui, stante advertentiâ ad negationem prohibitionis, necesse est alterutro modo operari, vt operans vel moveatur à negatione prohibitionis, vel illam contemnat: ergo necesse est ponì vel actum bonum vel malum: ergo non est possibilis actus indifferens, seclusâ inadvertentiâ ad prohibitionem, vel negationem illius.

Hinc colligo 1. Contra Vasquez, seclusâ inadvertentiâ non posse dari actum indifferentem in individuo, ne quidem in illo homine, qui judicaret, sententiam oppositam esse probabiliorem. semper enim vrget argumentum factum semper enim debet ex parte objecti attendi hæc circumstantia, nempe, negatio prohibitionis.

Colligo 2. Argumenta, quibus Card. Pallav: de novo motus est ad asserendam obligationem referendi directè omnes operationes ad vltimum finem, solvi commodè posse, etsi suâ probabilitate non careant.

377. Argumentatur enim primò. Exercere aliquam potentiam sine ordine ad finem, vel particularem vel vniversalem, ad quem illa potentia est instituta à natura, est abuti illâ potentiâ: sed liberum arbitrium est potentia institu-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tuta à natura vnicè in ordine ad nostrum vltimum finem: ergo exercere liberum arbitrium sine ordine ad nostrum vltimum finem, est abuti arbitrio, ac proinde peccare.

Argumentatur 2. Ex ipso statu & conceptu viatoris: nam viator vt viator semper debet progredi, & quamvis aliquando possit quiescere (sicut quiescit homo dum dormit, vel avocat mentē à cogitationibus serijs) ipsam tamen quietem debet ordinare ad reparandas vires, vt validiùs progrediatur. Quare status viatoris exigit, vt nihil deliberatè faciat sine ordine ad progressum, vti faceret, si hinc vel inde spatiaretur, negligendo perfectionem itineris.

Argumentatur 3. Aliquid deliberatè agere sine ordine ad vltimum finem, est aliquis contemptus vltimi finis, qui meretur, vt omnia ad ipsum ordinentur: ergo est aliqua actio reprehensibilis, adeoque est peccatum.

378. Ad hæc, inquam, responderi potest ex dictis, sufficere, quòd omnes actiones saltem ratione motivi indirecti, & *removentis prohibens*, evadant honestæ: hocipso enim jam non abutimur libero arbitrio, nec sistimus in via, nec contemnimus vltimum finem, vt per se patet: quisquis enim ideo operatur, quia reflexè cognoscit, operationem non esse prohibitam, aliàs non operaturus, habet simul judicium practicum, quo cognoscit, honestum & laudabile esse, sic operari, hoc est, habere negationem prohibitionis pro motivo removente prohibens: ergo jam directè etiam intendit aliquam honestatem conducentem ad vltimum finem.

379. Sanè ipse Pallavicinus in suo libello de actibus humanis, vltro fatetur, S. Augustinum sensisse, quòd solùm ratione elevationis ad finem supernaturalem detur obligatio omnia ordinandi ad vltimum finem, & hocipsum quidem iterum duplici limitatione restrinxit. Imprimis quidem ait docere S. Augustinum *l. 4. contra Julian. c. 14.* posse à nobis acceptari voluptatem quam capimus ex temperata aura, ex odore aliunde excitato, & similibus objectis aliunde occurrentibus, & non procuratis: esset enim nimis dura lex, si non liceret hujusmodi res acceptare sine ordinatione ad vltimum finem. Quoad procurationem verò objectorum indifferentium, iterum distinguitur: si enim procurentur ad leniendum aliquem dolorem, licet ea procurare etiam absque ordinatione ad finem supernaturalem, quia natura vehementer aversatur dolorem, tanquam oppositum felicitati quam naturaliter appetimus, & consequenter procuratio alicujus commodi pro depellendo dolore, est conformis naturæ. At verò procurare talia objecta præcisè propter voluptatem, censet Pallavicinus, ex mente S. Augustini non licere, sed referenda esse ad vltimum finem. Rationem hujus rei reddit, quòd cùm Deus elevaverit naturam humanam ad beatitudinem supernaturalem, à qua procuranda & acquirenda plurimùm avertit studium voluptatis corporeæ, expediebat in hunc finem ejusmodi studium omnino prohiberi, quod non contingeret in statu puræ naturæ. Ita Pallavicinus in libello citato, quæ deinde in suo Tomo omisit, & alia argumenta relata substituit.

Objiciunt aliqui. Datur actus indifferens in specie, vt diximus Conclus. 1. ergo etiam datur indifferens in individuo. Probatur Conseq. Sicut enim, quidquid convenit generi convenit etiam speciei, ita quidquid convenit speciei, convenit etiam individuo, & repugnat species, quæ non possit existere in aliquo individuo. Respondeo, eo modo & sensu quo datur actus indifferens in specie, nempe præcisivè, non verò realiter, etiam dari actum indifferentem in individuo, nempe actum ipsum individualem posse considerari præcisè in ordine ad objectum, maximè directum & principale, quod quia secundùm se & seclusis circumstantijs nec est honestum nec inhonestum, sed præcisè licitum, hinc est, quòd actus sub tali præcisa consideratione, nec intelligatur bonus nec malus, sed indifferens. Si verò consideretur actus secundùm omnia quæ habet identificata realiter, adeoque secundùm omnem determinationem (quæ est consideratio Individui qua talis) non potest esse indifferens, vt probatum est, & hoc sensu concedi potest totum argumentum.

CAPVT VI.

DE MORALITATE ACTVS EXTERNI.

EGimus hactenus de Moralitate intrinseca actuum, agendum nunc breviter est de Moralitate extrinsecùs adveniente actibus, nempe ab actu imperante; & hæc quidem denominatio præcipuè convenit actibus aliarum potentiarum, non habentium propriam libertatem, v. g. ambulatio ad locum pium ex motivo religionis, denominatur honesta ab actu interno Religionis, à quo imperatur. nihilominus etiam Voluntatis actus prout imperati etiam vocari solent (minùs tamen propriè) *actus* externi, & de ijsdem etiam procedit quæstio, an possint participare moralitatem ab actu imperante, non obstante propriâ intrinsecâ moralitate.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Actus Externi propriè dicti habeant aliquam Moralitatem propriam, superadditam actui Interno.

380. QVæritur, an, exempli gratiâ, qui Actu dat Eleemosynam, ex voluntate honesta, plus ponat Bonitatis Moralis in ordine ad plus præmij promerendum, quàm ille, qui habet quidem Voluntatem de se efficacem dandi eleemosynam, sed ex defectu pecuniæ non potest ponere Actum Externum. Idem est de actu malo.

Prima Sententia affirmat, & vult, Actum Externum addere interiori aliquid saltem in ordine ad præmium vel pœnam accidentalem. *Guielm. de Rubione in 2. dist. 42. Bonav. ibid. a. 1. q. 2. cui ex parte accedunt Richard. & Pallav.*

Contraria & Negativa Sententia communissima & vera est. Probatur primò authoritate SS. PP. S. Chrysostomus *hom. 19. in Matth. Voluntas*, inquit, *est quæ aut remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo: opera autem sunt testimonia voluntatis.* S. Augustinus *l. 1. de lib. arb. c. 3. Si cui non contingat voluntas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo sit, id eum cupere, & si potestas detur facturum esse, non minùs reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur.*

Richardus de S. Victore *Lib. 2. de Sacram. p. 14. c. 6. Vbi aliquid datur, & vbi nihil datur, differens meritum esse non potest, si æqualis vtrinque voluntas habeatur.* S. Gregorius *hom. 5. in Evang. Exteriora nostra Domino quantumlibet parva sufficiunt, cor namque, non substantiam pensat.*

Probatur 2. Ratione. Sicut se habet *supliciter* ad *simpliciter*, ita *magis* ad *magis*: atqui simpliciter ratio laudabilitatis & meriti, vituperabilitatis & demeriti fundatur in libertate actûs: ergo major laudabilitas & vituperabilitas, vel majus meritum & demeritum, debet fundari in majore libertate: atqui Actus Externus nullo modo per se auget libertatem, cùm hæc tota consistat in Actu Interno: ergo tota ratio laudabilitatis & meriti consistit in actu Interno.

381. Objiciunt aliqui primò, nostram sententiam numerari inter errores Abailardi. R. Errorem 13. illius authoris sic habere. *Propter opera nec pejor nec melior efficitur homo.* quæ propositio damnatur in sensu hæreticorum nostri temporis, negantium etiam actibus Internis rationem meriti: atque etiam damnatur quatenus tollit omnem rationem peccati, neque enim distinguit inter opera interna & externa. videatur Vasquez *d. 76.*

382. Objiciunt 2. In Decalogo non tantùm prohibetur Internum desiderium rei alienæ; sed prohibetur etiam, & quidem præcepto distincto, Actus Externus: *non Mœchaberis, non Furtum facies, &c.* R. Non propterea actum Externum superaddere novum demeritum, sed illis præceptis exprimi etiam solum Internum desiderium conditionatum, & sine actu Externo positum, esse peccatum, actum verò Externum habere rationem peccati propriè dicti, ob quam caussam est etiam explicandus in confessione, vt declarabitur in proprio loco.

383. Objiciunt 3. Verba quædam S. Augustini *lib. 13. de Trinit. c. 5. Malâ*, inquit, *voluntate vel solâ quisque miser efficitur, sed miserior potestate, quâ malæ voluntatis desiderium impletur.* R. S. Augustinum plus non voluisse, quàm, quòd per se loquendo, hoc est, communiter, ratione actûs Externi fiat, vt actus Interior etiam pejor sit, vel certè quòd actus Externus relinquat in operante inclinationem ad malum, quam non relinqueret solus actus Internus, & vtrumque verissimum est. Primum quidem, quia quando actio externa accedit ad internam, solet communiter actus etiam internus durare diutiùs, & elici cum majori vehementiâ, quàm quando non est potestas exercendi actum externum. Secundum etiam

dum etiam certum est, nam ipsa experimentalis degustatio actûs Externi, generat vehementiorem inclinationem ad idem objectum deinceps inordinatiùs desiderandum, vt experientia docet.

384. Objiciunt 4. Desiderium Martyrij non meretur laureolam Martyrum, sicut Martyrium ipso facto perpessum: atqui laureola est præmium quoddam accidentale: ergo actus externus meretur vltra actum internum aliquod præmium accidentale. R. Si Deo libitum esset, posset actibus externis dare correspondens aliquod bonum, sive deinde vocaretur præmium, sive non. In Martyrio constat hoc Deum specialiter velle, ita quidem, vt Martyrium conferat suum effectum ex opere operato etiam infantibus, nullum internum meritum habentibus. Sed hoc non licet extendere præterquam ad actiones sacramentales.

385. Objiciunt 5. Leges humanæ graviùs puniunt delicta, quando sortiuntur effectum, quàm quando non sortiuntur: ergo signum est, quòd legislatores agnoscant majorem malitiam in vno, quàm in altero casu. R. à legibus humanis argumentum nullum duci posse comparatione factâ cum tribunali Dei, & quoad laudabilitatem vel vituperabilitatem quam habent actus ex natura rei. Nam leges humanæ sæpè nullam pœnam statuunt delicto, non secuto effectu, quantumvis fuerit attentatus, & evidenter constet de attentatione; sicut etiam quandoque præmiant actus solùm quando sortiuntur effectum; quando autem non sortiuntur, nullum præmium statuunt. Quare autem leges hoc ita statuant, non est hujus loci discutere. Ratio breviter reddi potest, quia leges humanæ intendunt maximè cavere damna realia, ad quæ cavenda plerumque sufficit pœnam alligare effectui: in casibus verò extraordinarijs quandoque etiam attentata puniuntur, etiamsi effectus non fuerit secutus.

386. Objiciunt 6. Complexum ex actu interno & externo est quid optabilius, quàm solus actus internus: ergo qui vtrumque ponit, est laudabilior, quàm ille qui ponit solùm internum. R. Negando consequentiam; alioquin etiam esset laudabilior concionator, ex cujus sermone plures convertuntur, quàm sit ille ex cujus æquè bona concione, & eodem Zelo habita, nulli convertuntur, quia etiam est optabilius complexum prius quàm posterius.

387. Objiciunt 7. Illa laus & præmium debetur actui, sine qua homines non sufficienter & convenienter allicerentur ad frequentandos ejusmodi actus: sed si debeatur specialis laus & præmium actui externo, homines magìs allicuntur ad operandum, & sine hoc non ita allicerentur, prout necesse est allici: ergo. R. Negando minorem; nam quando actus externus ex defectu potestatis non sequitur ad actum internum de se efficacem, homo fecit totum ad quod faciendum quocunque præmio proposito allici poterat: nihil ergo opus est alio præmio, quàm quod proponitur actui interno.

388. Objiciunt 8. Si solus affectus internus præmiaretur, sequeretur, quòd qui haberet affectum dandi eleemosynam infinitam, vel convertendi homines infinitos, mereretur præmium infinitum: consequens est absurdum. Quærendum est ex adversarijs, vnde proveniat, talem actum non mereri præmium infinitum, cùm plus mereatur, quàm actus volens convertere tantùm finitos, si cætera sint paria? quidquid dixerint, serviet ad solvendum argumentum; Negatur ergo sequela; quia incrementum meriti non pensatur præcisè ex incremento objecti voliti, sed etiam à modo volendi; modus autem volendi in perfectione non crescit in infinitum, sed sicut procedit ex cognitione repræsentante modo limitato objectum, ita quoque limitatur ejus perfectio.

389. Objiciunt 9. Præmium est formalissima retributio pro opere exhibito in commodum præmiantis: sed præcipuum commodum consistit in actu externo, quod non solùm verum est respectu hominum, sed etiam respectu Dei, nam gloria Dei maximè propagatur per actus externos ædificativos & promotivos hominum ad æternam felicitatem: ergo actui externo debet respondere præmium contradistinctum à præmio actûs interni. R. Hoc argumento probaretur, plus præmij reddendum esse pro actu externo quàm pro interno, quod nec adversarij admittunt. Negatur deinde, Deum in præmiando attendere vtilitatem suam; attendit enim solum beneplacitum suum, quo vult allicere magìs aut minùs ad actum virtutis: quando ergo Deus revelat, aliquem actum sibi placere præ alio, hoc ipso revelat, se plus præmij daturum, & sic jam hocipso magìs allicit.

390. Objiciunt 10. Sicut se habet satisfactio ad delendam pœnam residuam, ita se habet actus meritorius ad præmium impetrandum: sed satisfactio non solùm habet vim delendi pœnam per actum internum, sed etiam per actum externum superadditum, qui, nullo accedente novo libertatis exercitio, quò diuturnior est, eò plus est satisfactorius: ergo idem de merito dicendum est. R. Negando majorem & paritatem: satisfactio enim, vt dicetur in Tractatu de Pœnit: substituitur in locum satispassionis, seu pœnæ infligendæ ab illo, qui potestatem habet puniendi delicta: quando ergo conceditur locus satisfactioni, tunc qui sponte se affligit & patitur, dignus est, vt tantò minùs patiatur invitus: præmium autem est institutum, vt esset incitamentum ad virtutem; qui finis obtinetur, etiamsi solus actus internus præmietur.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Actus Voluntatis Imperatus, ex suo objecto bonus, possit fieri malus extrinsecè, per relationem ad malum finem, & econtra.

391. EXemplum sit: si quis vellet confessionem sacramentalem instituere, & in hunc finem imperaret sibi ex motivo vanæ gloriæ, dolorem & propositum; vel econtra, si quis vellet furari in hunc finem, vt possit dare eleemosynam. Incipiendo ab hoc vltimo

Dicendum est 1. Actum voluntatis intrinsecè malum (qualis est voluntas furandi) non posse imperari ab actu intrinsecè bono. Probatur. Actus imperans actum vitiosum & malum, non potest procedere ex motivo virtutis adæquato: ergo hoc ipso non est bonus intrinsecè. Probatur antecedens. Motivum adæquatum virtutis requirit, vt non solùm ipsum objectum, sed etiam omnes circumstantiæ sint honestæ: sed hoc non potest subsistere, si actus imperatus est malus, & per consequens carens honestate objectivâ: ergo actus imperans actum malum non potest procedere ex motivo virtutis. Major probatur. Motivum adæquatum virtutis est honestas objectiva integra, & nullo ex capite deficiens: dicit enim actus virtutis. *Volo hoc, quia ex nullo capite apparet inhonestum, sed potiùs honestum*, juxta illud desumptum ex S. Dionysio: *Bonum ex integra causa, malum ex quovis defectu:* ergo motivum actûs virtutis excludit ab objecto & circumstantijs omnem inhonestatem objectivam.

Quoad priorem partem tituli, major est dissensio. Aliqui enim negant, posse actum intrinsecè bonum esse malum extrinsecè. In quo tamen puncto removenda priùs est quæstio de modo loquendi, quam facit P. Coninck *disp. 14. de fide dub. 3. n. 19.* qui non vult debere dici malum actum imperatum ab actu malo, si actus imperatus sit intrinsecè bonus. Sed hæc est quæstio nominis. de re autem supereſt quæstio, an actus intrinsecè bonus possit procedere imperativè ab actu malo, quod RR. aliqui negant.

392. DICO tamen 2. Nullam in hoc apparere repugnantiam. Est sententia D. Thomæ *q. 2. de malo a. 4. ad. 2. Dicendum*, inquit, *quòd illud quod consequitur speciem alicujus, semper inest ei: cùm ergo actus hominis consequatur ex ratione objecti, secundùm quam est bonus vel malus, actus sic specificatus in bono nunquam potest esse malus* (intellige intrinsecè) *nec specificatus in malo vnquam potest esse bonus. Contingit tamen* NB. *actui secundùm se bono, adjungi aliquem alium actum malum, secundùm aliquem ordinem, & secundùm actum malum bonus dicitur aliquando malificari, non quod in seipso sit malus, sicut dare eleemosynam pauperi, vel diligere Deum est actus secundùm se bonus, sed vellere actum hujusmodi ad finem aliquem inordinatum, scilicet cupiditatis aut inanis gloriæ, est quidem alius actus malus, &c.*

393. Circa quæ verba observo 1. Quòd S. Thomas non idem asserat de actu malo, quod possit extrinsecè fieri bonus, sicut asserit de bono, quòd possit extrinsecè fieri malus.

Observo 2. Quòd S. Thomas dicat, actum malum adjungi actui bono, referendo illum &c. quibus verbis insinuat simultatem naturæ illius actûs, nam si esset prior naturâ, non diceretur ipse adjungi actui bono, sed potiùs iste diceretur adjungi malo. Ex his ergo, & toto contextu facta constat, ex mente S. Thomæ per actum imperatum non tolli libertatem actûs boni imperati, vtpote qui manet bonus etiam adjuncto actu malo. item, & consequenter quidem, actum bonum quando ordinatur ab actu malo ad malum finem, non poni pro posteriori naturæ, quæ est nostra doctrina superiùs tradita, cùm ageremus de libertate essentiali actui.

Conclusio non indiget aliâ probatione, quàm objectionum solutione. Itaque

394. Objicies 1. Actus intrinsecè malus non potest fieri extrinsecè bonus: ergo nec econtra. R. Negando paritatem. Nam actus imperatus est objectum volitum ab actu imperante: quare si actus imperatus est malus, refundit malitiam in actum imperantem. At verò econtra actus imperans non est objectum actûs imperati, nam actus imperati objectum semper est adæquatè idem, sive imperetur, sive sine imperio eliciatur, ergo non est vnde trahat malitiam intrinsecam ab actu imperante, sed manet bonus, sicut esset bonus, si non imperaretur.

395. Objic 2. Actus imperans habet se respectu actûs imperati, sicut se habet intentio respectu electionis, quando hæc est actus distinctus ab intentione; sed est impossibile, quòd electio intrinsecè bona procedat ex intentione mala: ergo etiam impossibile est, actum bonum imperari ab actu malo. R. Negando majorem: disparitas autem inter electionem formalem & actum imperatum est, quòd electio tendat indirectè in ipsum finem, eúmque velit, quatenus ordinat medium ad illum; vult enim medium vt medium, adeoque propter aptitudinem ad finem. Actus imperatus verò non tendit in objectum actûs imperantis, sed habet objectum suum speciale, vt jam dictum est.

IHS]o[MRA

TRACTA-

(IHS) (MRA)

TRACTATUS II.

DE PECCATIS.

CAPVT PRIMVM.

DE PECCATO PERSONALI ACTVALI.

CONTROVERSIA I.

Quid sit Peccatum actuale præscindens à Mortali & Veniali.

396. PEccatum accipitur à Theologis diversimodè. Primò enim per Metonymiam accipitur pro Fomite peccati, qui est effectus Peccati originalis (ex præsuppositione Naturæ elevatæ integræ) & caussa peccatorum personalium, hoc est, quæ à libero cujusvis arbitrio committuntur. Ita accepit S. Paulus ad Rom. 7. *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Ad quem locum alludens Tridentina Synodus *Sess. 5. decreto de Pecc. orig. prope finem:* sic loquitur. *Hanc Concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, Sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse Peccatum appellari, quòd verè & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat.*

Secundò sumitur Peccatum pro Hostia quæ offertur pro peccato; quo sensu dicitur Christus pro nobis factus Peccatum 2. *ad Cor.* 5. & Oseæ 4. dicitur, quòd Peccata populi commedent Sacerdotes.

Tertiò sumitur pro Materia in qua vel circa quam perpetratur ipsum peccatum, sic Deuteron. 9. Vitulus aureus vocatur peccatum. *Peccatum vestrum, quod feceratis, igne consumpsi.*

Quartò & propriè sumitur Peccatum pro forma seu positiva, seu negativa, seu intrinseca, seu aliquo modo extrinseca, denominante Naturam rationalem displicentem Deo, in ordine ad reatum pœnæ inducendum; sub qua acceptione præscindit Peccatum ab Interno & Externo, à Mortali & Veniali, ab Actuali & Habituali, ab Originali & Personali, de quibus speciebus agendum deinceps est, excepto peccato Externo, de quo præcedente libro in fine tract. 1. dictum est. Incipiendo nunc à peccato Personali actuali,

397. Dicendum 1. Si supponamus non posse dari puram omissionem liberam, vt præced. libro asseruimus, item, Malitiam formalem peccati Actualis consistere in aliquo positivo, vt inferiùs trademus, potest Peccatum Actuale personale commodè definiri: Actus liber voluntatis, elicitus contra dictamen practicum conscientiæ: seu: Actus Elicitus cum advertentia ad displicentiam seu improbationem supremi Legislatoris. Probatur. Quisquis operando non advertit ad displicentiam supremi legislatoris, excusatur â culpa per invincibilem inconsiderantiam seu ignorantiam, & materialis transgressio legis non est illi voluntaria, vt dictum est *de Voluntario.* Ergo hæc advertentia requiritur ad contrahendam malitiam peccati. Econtra actus elicitus cum hujusmodi advertentia, & amplectens objectum, non obstante prohibitione seu improbatione legislatoris, facit actum essentialiter displicentem Deo, & inducentem reatum pœnæ, quia est actus essentialiter aliquo modo contemptivus ipsius legislatoris: ergo definitio sufficienter convertitur cum definito. Nam omne & solum peccatum Actuale personale est Actus elicitus cum advertentia ad improbationem legislatoris.

Quodsi velimus abstrahere ab hypothesibus in conclusione positis, poterit Peccatum actuale definiri cum S. Anselmo *lib. de conceptu Virginali. Carentia debitæ justitiæ* (id est Rectitudinis) *ex propria voluntate procedens.*

Dicendum 2. Nihil est, cur definitio vulgaris desumpta ex S. Augustino rejiciatur: *Pec-*

catum est Dictum, factum, aut concupitum contra legem æternam.

398. Objicitur quidem primò. hæc definitio fit per membra plura disjunctivè posita, quod potiùs Divisioni quàm Definitioni conveniens est. Nam à pluribus membris dividentibus abstrahenda est ratio communis, & subjicienda definitioni, priusquam dividatur. R. Quòd hæc definitio non sit ad Regulas Logicas accommodata, compensatur claritate & vtilitate illius, quatenus enumerat illa membra, secundùm quæ instituitur expeditè examen conscientiæ de peccatis commissis.

399. Objicitur 2. Hac definitione non comprehenditur peccatum Omissionis: hoc enim potest esse sine omni actu, tam interno quàm externo, in sententia probabili, admittente puram omissionem, cui non debet definitio præjudicare. R. Distinguendo antecedens: non comprehenditur formaliter & explicitè, concedo; implicitè & æquivalenter nego. Nemo enim tam cæcus aut hebes est, qui sciat, se loquendo aut agendo peccare, si lex prohibeat loqui & agere, quin hoc ipso sciat, se quoque peccare, si non loquatur aut non agat, si lex jubeat loqui aut agere, in quocunque tandem illud peccatum consistat. Ergo quoad instructionem sufficienter exprimitur etiam peccatum omissionis.

400. Objicitur 3. Peccata quæ fiunt contra leges positivas & mutabiles, non comprehenduntur hac definitione, non enim sunt contra legem æternam. R. Negando assumptum: exstat enim lex æterna, vt obediamus præceptis quibuscunque à legitimo Magistratu in tempore & pro tempore latis: jam ergo posito præcepto humano, ponitur materia legis æternæ, quia ponitur aliquid contentum sub illo genere.

Ojiciunt aliqui 4. Quidquid est contra legem, est obnoxium pœnæ. Non omne peccatum est obnoxium pœnæ: ergo non omne peccatum est contra legem. Major est ex terminis clara. in hoc enim consistit Jurisdictio Legislatoris, vt transgressorem subjiciat Justitiæ Vindicativæ, constituendo reum pœnæ. Minorem probant. Non minùs est possibile peccatum essentialiter impunibile, quàm est possibile peccatum essentialiter irremissibile: sed hoc est possibile: ergo & illud, sed peccatum essentialiter impunibile est hocipso carens reatu pœnæ: stultum enim est, fingere aliquem reum pœnæ, qui tamen est essentialiter impunibilis. Majorem, (& eâdem operâ Minorem) probant argumento sibi familiari, ad varias paradoxas possibilitates aut impossibilitates probandas. Ponamus Deum revelare Petro, se nolle illi vllum peccatum ampliùs remittere: revelet itidem Paulo, se ipsum prædestinâsse. Non minùs potest discredere & discredendo peccare Paulus quàm Petrus: discredant ergo: peccatum vtriusque essentialiter supponit divinam revelationem, quæ cùm non possit reddi falsa, hoc ipso peccatum Petri erit essentialiter irremissibile, peccatum Pauli erit essentialiter impunibile pœnâ æternâ, & tamen est peccatum mortale.

401. R. Hoc argumento involui quæstiones, quibus quidem ingenia discipulorum flagellantur egregiè, sed loco granorum colliguntur paleæ. & tamen non desunt, qui putent se obsequium præstare Deo, Angelis, & hominibus, vulgando typis has quæstiones, tanquam principales in materia de Peccatis, eòque progressi sunt, vt ipsis visum sit probabile, defectu peccatum Luciferi cum suis assectis, fuisse peccatum essentialiter irremissibile. quod, quâ ratione cohæreat cum Scriptura, in sensu quo hactenus à SS. PP. & Interpretibus est intellecta, dum comparat severitatem divinæ Justitiæ non parcenti Angelis cum misericordia erga genus humanum, alij viderint.

Fundamentum Objectionis evertemus, Deo dante, in Tractatu de Fide, vbi ostendemus, (de quidem inter plurima etiam ex hoc capite) falsum esse principium, quod hi Recentiores assumunt, nimirum, omnem revelationem passivam necessariò consistere in talibus signis externis, quæ impossibile sit vnquam poni, quin Deus per illa loquatur, illisque essentialiter adaptari illos: *Hæc vox non hominem sonat.* Deinde, si operæ pretium videbitur, in Tract. de Pœnitentia redemus rationem implicantiæ. tam peccati impunibilis, quàm peccati irremissibilis.

CONTROVERSIA II.

Vtrum ex natura rei detur differentia Peccati Mortalis & Venialis.

402. CIrca hoc punctum fuerunt varij errores. Primus quidem Pelagij & VVicleffi, quos secutus est Calvinus, omne peccatum esse ex natura sua mortale, & promereri pœnam æternam: addit tamen Calvinus, quædam ex Dei misericordia fieri venialia. Alter error est Lutheri *de Captiv. Babyl.*: quòd omnia Infidelium peccata sint mortalia, baptizatorum verò solum Infidelitatis peccatum sit mortale. quem tamen errorem ipsemet postmodum retractavit. Tertius error erat quorundam Catholicorum, & tribuitur Gersoni *lect. 1. de vita spirit.* omne peccatum esse ex natura sua mortale, quædam tamen semper reddi venialia, sive perpetrentur à fideli sive ab infideli, eò quòd Deus constituerit ea leviter punire. Damnatus est hic error à Pio V. & Gregorio XIII. inter propositiones Michaëlis Bay, quarum vna hæc erat. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

403. Rejiciuntur hi errores communiter hac ratione. Est lumine naturæ perspicuum, inter optimos etiam amicos nonnunquam intercedere aliquas leves offensiunculas, quas tamen amicus non

cus non posset rationabiliter ita graviter apprehendere, vt propterea dissolveret amicitiam; immò ipsa amicitia semel inita requirit, vt hujusmodi offensiunculæ, moraliter vix evitabiles, facilè remittantur; atqui Deus est amicorum syncerissimus, & moraliter est impossibile, nihil illi displicens committere, juxta illud Jacobi 3. *in multis offendimus omnes.* & 1. Jo. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, veritas in nobis non est:* vlteriùs, amicitia Dei debet esse moraliter observabilis, alioquin in effectu perinde esset, ac si esset impossibilis: ergo ex natura rei debent etiam respectu Dei esse quædam offensiunculæ leves, & compossibiles cum ejus amicitia.

Cæterùm, vt cum majori distinctione procedamus, primò est investiganda differentia essentialis inter Mortale & Veniale, præscindendo adhuc, vtrum vtraque species detur, necne, sicut, priusquam investigamus, deturne aut possit dari numerus tam finitus quàm infinitus, priùs definienda est differentia Finiti ab Infinito. Deinde videndum erit, an ex natura rei detur vtraque species.

404. DICO 1. Differentia inter Peccatum Mortale & Veniale, non potest vltimò & vniversaliter desumi ex objecto directo illius actus, qui dicitur esse peccatum Mortale vel Veniale; nempe quasi omne & solum illud esset Mortale, cujus objectum directè volitum exigit graviter displicere Deo, illud verò veniale, cujus objectum exigit leviter displicere Deo. Probatur. Sunt aliqua objecta, quæ ex se non exigunt graviter displicere Deo, immò ne quidem leviter, eò quòd sint objecta indifferentia, quæ seclusâ omni prohibitione positivâ, possent ex natura rei licitè amari; cujusmodi est comestio suillæ, &c. possunt tamen hujusmodi objecta evadere objectum directum peccati mortalis, si ex fine, quem Deus liberè intendit, graviter prohibeantur. Econtra sunt aliqua objecta, quæ ex natura rei exigunt esse graviter prohibita, v. g. polygamia, fornicatio, repudium &c. & tamen possunt fieri licita, sive hoc fiat per dispensationem propriè dictam, sive non, (de quo præced. lib. dictum est) ergo possent etiam reddi solùm venialiter illicita: ergo ex objecto directo non potest vltimatè & vniversaliter desumi differentia inter Mortale & Veniale.

405. DICO 2. Non rectè explicatur differentia Peccati Mortalis & Venialis per hoc, quòd Mortale sit incompossibile, saltem ex natura rei, cum gratia sanctificante, peccatum verò Veniale sit ex natura sua compossibile. Probatur. Incompossibilitas peccati cum Gratia Sanctificante, est prædicatum quoddam secundum, & est quædam imperfectio ipsius actûs peccaminosi: ergo non potuit primò & per se intendi, sed debet fundari in aliquo prædicato anteriore magis primo, ex quo incompossibilitas cum gratia deducatur: sicut incompossibilitas amoris cum odio ejusdem objecti non est primum prædicatum amoris, nec bene explicaretur differentia amoris per incompossibilitatem cum odio, quia fundatur in alio prædicato, nempe in certo modo tendendi.

406. DICO 3. Differentia Peccati Mortalis à Veniali, consistit in hoc, quòd sit voluntaria seu affectiva aversio à Deo vt vltimo fine, præferendo nimirum illi, ejúsque possessioni Bonum creatum, cujus possessio hîc & nunc cognoscitur repugnare cum possessione divinæ amicitiæ. Sive: est Voluntaria electio Boni creati præ amicitiâ Dei, cum qua cognoscitur repugnare. S. Thomas vocat Deordinationem ab vltimo fine, quatenus homo sciens contemnit gratiam Dei, quæ est vita animæ. Alij vt P. Esparza, dicunt quòd peccatum mortale avertat simpliciter ab vltimo fine, sicque quantùm est de se, reddat hominem irreparabiliter malum, sicut redditur impersuasibilis, qui errat circa prima speculationis principia; quibus æquiparatur quoad operabilia, vltimus finis. Veniale autem non continet in se tantam remotionem à rectitudine debita hîc & nunc, quia solùm deordinat circa media, retento ordine circa vltimum finem, vi cujus revocari potest à lapsu, sicut qui errat intellectualiter, salvatis primis principijs, potest per ipsa errorem deponere. Alij alijs phrasibus eandem conclusionem exponunt, qui videri possunt apud Oviedo *Tr. 6. Contr. 3. p. 2. n. 13.* cujus loquendi modum secutus sum. Probatur Conclusio. quia nullum aliud anterius prædicatum assignari potest, vnde proveniat exclusio amicitiæ divinæ, quàm Voluntarius illius contemptus, qui inest omni & soli peccato mortali, hoc est, illi actui, quem præcedit dictamen practicum, affirmans, quòd sic operando operans fiat reus inimicitiæ divinæ.

Restat nunc altera quæstio, cujus sensus est; Vtrum sint aliqua objecta, quæ ex se non exigant, nisi venialiter, prohiberi, ita vt ex natura rei non inducant gravem obligationem.

407. DICO 4. Dantur objecta, quæ ex natura rei non exigunt graviter prohiberi, sed leviter. Probatur. Si omnia quæ exigunt prohiberi, exigerent prohiberi graviter, & sub amissione amicitiæ divinæ, vilesceret amicitia Dei, & esset practicè (secluso errore) inæstimabilis ab homine: item Natura hominis esset antecedenter ad omnem culpam miserè constituta: hæc sunt absurda, ergo & id ex quo sequuntur. Sequela quoad primum membrum probatur. Illud non est practicè à nobis æstimabile, quod, secluso errore cognoscitur à nobis esse moraliter nobis obtentu impossibile, hoc est, tali impossibilitate, quæ licet physicè posset fallere, defacto tamen nunquam fallit: sed si ex natura rei omnia objecta essent graviter prohibita seu prohibenda, esset amicitia Dei nobis conservatu moraliter impossibilis, & commisso semel peccato mortali, condigna satisfactio esset nobis simpliciter impossibilis, vt dicetur in Tract. de Incarn. ergo si

omne

omne objectum prohibendum esset ex natura sua graviter prohibendum, esset amicitia Dei practicè inæstimabilis. Minor probabitur in Tract. de Gratia, & adversarij eam supponunt: dicunt enim, ideo Deum defacto aliqua solùm venialiter prohibere, quia cognoscit, non esse moraliter omnia evitabilia per ordinaria Gratiæ auxilia.

Probatur nunc facilè secundum membrum majoris propositionis, nempe quòd natura hominis esset miserè constituta. Illa enim Natura est miserè constituta, quæ ex natura rei moraliter non potest consequi finem suum, ad quem ex natura ordinatur, qui respectu naturæ humanæ est felicitas, saltem naturalis, quæ vtique est incompossibilis cum summa miseria, quæ incurritur per peccatum mortale, tum ratione culpæ, tum ratione pœnæ annexæ: atqui hunc finem non posset Natura humana morali possibilitate consequi. Ergo.

408. Confirmatur, & declaratur exemplo. Si furtum ex. gr. vnius pomi, exigeret graviter prohiberi, deberet in illo verificari regula (quæ traditur in Tract. de Justitia) cognoscendi quantitatem damni mortalem seu gravem, illam nimirum esse talem, quæ est apta per se causare tristitiam non facilè sedabilem, & animi aversionem &c. sed hæc regula non verificatur de furto vnius pomi. Ergo.

409. Confirmatur 2. Ex traditis lib. præced. circa Regulam Moralitatis. nam, vt ibi diximus, illud non exigit ex natura rei graviter prohiberi, quod non expedit ita prohiberi: sed multa sunt, quæ non expedit graviter prohiberi. Ergo. Minor probatur. Illa non expedit graviter prohiberi, in quorum gravem prohibitionem non fuissent consensuri homines, si antecedenter ad omnem casum eventualem, fuissent consulti, vt suffragium ferrent de ponenda prohibitione: atqui multa sunt, in quorum gravem prohibitionem non fuissent consensuri: ergo non expedit ea ex natura rei graviter prohiberi. Minor est manifesta: quis enim suo suffragio constituerer gravem prohibitionem, cujusvis verbi otiosi, nemini damnosi nisi loquenti, & moraliter inevitabilis? verbo. quis vellet leges ita conditas esse, vt constituerent in morali necessitate excidendi fine legis, qui est felicitas & tranquillitas perpetua?

CONTROVERSIA III.

Quænam Peccata sint ex objecto semper Mortalia.

410. SVpponendum est, aliqua peccata esse & dici ex genere suo Mortalia, alia verò ex genere suo Venialia. Illa dicuntur ex genere suo Mortalia, quæ semper sunt Mortalia, nisi vel parvitas materiæ, vel inadvertentia excusset. Et hæc iterum sunt duplicis generis: aliqua enim sunt, quorum genus admittit parvitatem Materiæ, excusantem à mortali, vt furtum, detractio, intemperantia &c. Alia verò, quæ nullam recipiunt parvitatem Materiæ, vt Blasphemia, odium Dei, infidelitas &c. Illa dicuntur esse Venialia ex genere suo, quæ ex objecto formali, proprio ac directo, nunquam ita crescunt in malitia, vt evadant mortalia, sed solùm possunt evadere mortalia ex circumstantia transferente ad alteram speciem peccati: v. g. Mendacium, quod, in quantùm præcisè opponitur Veracitati, & obligationi conformandi verba menti, non evadit vnquam grave peccatum, quamvis posset evadere grave ex circumstantia alterius speciei, v. g. gravis nocumenti proximi. His suppositis

411. Duplex Regula desiderari potest. Prima, ex qua cognosci possit, quænam Objecta Nullam parvitatem Materiæ admittant. Secunda ad cognoscendum, quænam ex genere suo sint Venialia. Vbi iterum monendum est, non posse Regulas tam explicatè tradi, vt earum applicatio pro omnibus casibus, & in omni materia sit evidens & indubitabilis.

Quod ad primam Regulam attinet, Suarez *lib. 2. de Legib. c. 28. n. 32.* & Bonacina *d. 2. de peccat. q. 3. p. 13. n. 11.* & alij, videntur tenere, quòd non detur parvitas Materiæ in ijs, quæ immediatè & directè circa Deum ejúsque honorem versantur, vt contingit in odio & contemptu Dei, Infidelitate, Juramento assertorio falso, Simoniâ &c. Hæc tamen Regula non est vniversalis, quia non complectitur materiam Luxuriæ, in qua non datur parvitas Materiæ, vt omnes DD. Societatis tenent, & tamen peccatum hoc non versatur immediatè & directè circa Deum.

Ferdinandus à Castro Palao *To. 1. Tr. 2. d. 2. p. 7. n. 2.* existimat, Regulam tandem desumendam esse, ex communi sensu Ecclesiæ & fidelium. *Fundatur autem*, inquit, *hic sensus Ecclesiæ in naturis ipsarum rerum; aliqua enim ita de se ordinata sunt, vt in qualibet materia reputentur gravissima.* Sed quæ sunt illa?

412. DICO 1. Illa omnia & sola objecta non recipiunt parvitatem Materiæ, quæ, si reciperent parvitatem Materiæ, vel Deus non esset infinitè perfectus, vel humano generi gravissimum præjudicium crearetur. Probatur Conclusio inductione per ea quæ communi sensu supponuntur non recipere parvitatem materiæ.

Imprimis Blasphemia non potest esse venialis ex parvitate Materiæ, quia quantumvis parum imperfectionis tribuas Deo, vel perfectionis demas, jam hoc ipso Deus non esset summe perfectus, si talis esset, qualem Blasphemus affereret: Vlteriùs, si non esset graviter inhonestum, vel in minimo Blasphemare Deum, non esset Deus Ens infinitè perfectum, sed esset excogitabile Ens perfectius, nempe, quod sine gravi inhonestate non posset in minimo blasphemari. Eodem modo de Perjurio discurrendum: nam ad infinitam perfectionem Dei ejúsque Majestatem spectat, nunquam sine gravi piaculo posse in Teitem

in Testem Falsi produci, etiamsi id quod asseritur, sit levissimum. Item, semper debet esse graviter inhonestum, vendere rem spiritualem pro re temporali, quia quantumvis res spiritualis in suo genere sit exigua, comparata tamen cum re temporali est sine proportione maxima: ergo omnis Simonia erat graviter prohibenda, quia continet gravem contemptum rei spiritualis, qui contemptus redundat in Deum.

Quoad peccatum Luxuriæ redditur ratio ex secundo capite conclusionis. Si enim vel minima voluptas venerea esset tantùm venialiter prohibita, tunc ex vehementia propensionis, & exigua aversione à peccato veniali, sequeretur ingens corruptio, in gravissimum præjudicium generis humani, quæ est ratio Card. de Lugo, & Thomæ Sanchez, & à me alibi indicata.

Quoad secundam Regulam, cognoscendi, quænam sint ex genere suo venialia, ea ex alibi dictis erui potest Itaque

413. DICO 2. Illa sunt ex genere suo venialiter tantùm inhonesta, quorum venialis prohibitio sufficit ad impediendam illam Præponderantiam malorum, quæ sequerentur, si ejusmodi ne quidem venialiter essent prohibita. Declaratur in mendacio. Mendacium debebat pro omni casu esse aliquo modo inhonestum; quia si vel in vno casu liceret mentiri, intuitu alicujus boni, quod æstimatur majus, quàm sit deceptio intellectualis alterius, inde per consequentiam tanta fingeretur licentia mentiendi, vt tandem omnis humana fides nutaret, labefactaretur vtilitas contractuum &c. Vlteriùs, turpitudo venialis mendacij & mendacitatis est talis macula, quæ ex naturæ instinctu hominibus admodum displicet, commodum verò quod ex mendacio plerumque speratur, non est tantum (secluso damno alterius) nec tam vehementer ex genere suo allicit, vt amore illius homines plerumque vellent se mendacio commaculare, sed ab hac macula per se loquendo, & vt plurimùm sufficienter abstterrentur, dum advertunt, plus damni quàm emolumenti se consequi ex mendacio: ergo omnibus comparatis inter se expediebat quidem mendacium esse prohibitum, sed non nisi venialiter: hæc enim prohibitio sufficit ad impediendum illud malum quod eveniret humano generi, si mendacium nullo modo esset prohibitum.

CONTROVERSIA IV.

In quonam consistat Malitia formalis Peccati Actualis.

414. QVæstio est, an consistat in aliquo positivo, nimirum in ipso actu vitali libero, an in aliqua privatione subsequente, vel antecedente. Et quidem si dari posset pura omissio libera, de ea esset extra controversiam, eam consistere in privatione actûs debiti omissi, sed quia nos eam non admittimus, quæstio erit vniversalis. In qua tot sunt sententiæ diversæ, quot viæ & modi loquendi excogitabiles. Tres sunt principales.

§. I.

Referuntur variæ Sententiæ.

PRima Sententia est, Malitiam formalem consistere in mera privatione actûs debiti. Hujus Authores sunt; in triplici classe. Ad primam classem spectant, qui docent, malitiam formalem consistere in privatione consequente pro posteriori naturæ, ad ipsum actum positivum. Et hæc est valde communis.

415. Ad secundam Classem spectat vnus & vnicus P. Antonius Perez, qui dixit, quod nemini alteri forsasse venit in mentem vel suspicari quidem. Dixit inquam, quòd quando homo malè operatur, primum ejus liberum exercitium, sit quædam omissio libera, omissio inquam omnis actûs positivi incompossibilis cum actu positivo necessariò subsequente ex tali omissione: v. g. quando homo peccat, volendo mentiri, illud quod est homini tunc formaliter & immediatè liberum, non est hic actus: *Volo mentiri*: sed est pura omissio omnis actûs positivi, qui si existeret, esset incompossibilis cum hoc actu: *Volo mentiri*. hujusmodi esset actus charitatis valde perfectus, vel actus quo positivè dicerem: nolo mentiri: ex hac ergo omissione dixit Perez resultare pro posteriore naturæ necessariò actum quo dico; *Volo mentiri*.

416. Ad tertiam classem spectat iterum vnus & vnicus (quem ego sic loquentem legerim) P. Martinus Esparza, qui docet, Malitiam formalem consistere quidem in formali privatione actûs debiti, sed hanc privationem non vult distingui vllo modo realiter ab ipso actu positivo. Docet enim hic author vniversim, nullam dari privationem distinctam ab omni positivo (quod jam antè docuerat etiam Card. Pallavicinus) sed omnem privationem identificari cum aliquo positivo, incompossibili cum alio positivo, cujus dicitur privatio. Hoc supposito docet P. Esparza, Malitiam formalem consistere in privatione identificata cum actu, quo dico: *Volo mentiri*. Ratio illius est, quia quando duo positiva sunt inter se incompossibilia, tunc illud eorum dicitur esse privatio simpliciter, cui bonitas alterius positivi oppositi præponderat: atqui omnis actus bonus incompossibilis cum actu malo præponderat actui malo (in quo probando prolixus est) ergo actus malus rectè dicitur privatio respectu actûs boni. Cæterùm si in hac sententia separemus id quod purè philosophicum est, ab eo quod in præsenti investigant Theologi, potiùs ad sequentem Sententiam spectabit. Authores enim sequentis, hoc est secundæ Sententiæ, hoc vnicè intendunt asserere, quòd Malitia formalis consistat in actu positivo, quo dico: *Volo mentiri*. Vtrum autem hic actus vo-

candus sit privatio actûs boni incompossibilis, vel potiùs, an ad illum sequatur aliqua privatio distincta, nihil isti AA. curant, sed permittunt adversarijs, & docent, quòd etiam admissâ tali subsequente privatione, adhuc non in illa, sed in positivo consistat Malitia formalis, & sub hac hypothesi disputant hanc quæstionem omnes alij Theologi.

417. Secunda igitur principalis Sententia docet, Malitiam formalem peccati, esse ipsam entitatem positivam actûs, eamque esse completam antecedenter ad omnem privationem subsequentem. Ita Cajetanus, Medina, Angles, Zumel, apud Salas. Vasquez, Perezius, Certam. 8. p 1. Caspar Casalius, Aragonius, Curiel, Conink, Lessius *de Perfect. divin. lib. 13. c. 26.* & est tenè Lugone communis apud DD. Salmanticenses, quos sequitur Oviedo, Comptonus.

Tertia Sententia est Card. de Lugo, qui docet, quòd actus ipse, antecedenter ad privationem, habeat aliquam Malitiam, quam (inquit) possumus vocare implicitam seu radicalem, compleatur verò in ratione malitiæ formalis & explicitæ, per privationem subsequentem rectitudinis debitæ.

418. Pro declaratione autem suæ Sententiæ supponit Lugo ex Metaphysica, & S. Thoma *q. 18. a. 1.* Bonum transcendentale nihil aliud esse, quàm integritatem seu complementum alicujus rei: ideo enim omne Ens est Bonum transcendentaliter, quia ad id quod quodlibet Ens est, nihil illi deest. Nam licet Materiæ primæ vt sit in Ente completo, desit aliquid, vt tamen sit Materia, nihil illi deest, & ideo est bona Materia. Hinc fit, nullum posse dari Ens positivum ita malum, vt non sit bonum. Nam licet plura ei desint, id tamen quod habet, non deest illi, sed in ea entitate integrum est, & completum, & per consequens bonum. Contingit autem aliquid esse bonum, & tamen simul esse malum, quatenus deficit illi aliquid: sic Materia prima dicitur bona materia, & tamen est substantia imperfecta, quia non habet perfectionem & actualitatem formæ substantialis. Item puer est bonus puer, sed imperfectus homo &c. Quodlibet ergo Ens consideratum in seipso est bonum, comparatum verò cum alijs melioribus, dicitur imperfectum & malum, quatenus caret perfectionibus, quæ in illis reperiuntur: sic dicimus ranam esse bonam ranam, sed imperfectum animal: item animam Bruti esse imperfectam animam, quia non habet perfectiones, quas habet anima rationalis &c. Hoc supposito,

419. Declarat Lugo suam Sententiam. In actu malo vtraque malitia reperitur, formalis & radicalis: Actus enim odij Dei v. g. sicut est Ens, est etiam bonus bonitate transcendentali, quatenus habet, quid quid requiritur ad actum odij Dei, sed tamen est imperfectus, quatenus est affectus imperfectus, quia caret perfectione quam habent alij affectus: hæc autem carentia in actu secundo denominat illum *imperfectum formaliter*, scilicet non habentem illam perfectionem: *radicaliter* verò imperfectus denominatur à suam entitate positiva, quæ est radix necessariò inferens talem carentiam perfectionis, quæ imperfectio positiva non potest explicari nisi in ordine ad imperfectionem negativam, seu ad negationem, quæ ex illa Entitate positiva oritur.

Ex his constat, in hac Sententia malitiam formalem non consistere in privatione realis actûs boni debiti subjecto, sed in negatione identitatis actûs mali cum actu habente perfectionem debitam: sicut enim, inquit, Entitas positiva est vna radicaliter per seipsam, & per negationem identitatis cum alio est vna formaliter, in actus odij secundùm suum positivum esse, est malus radicaliter, quatenus verò habet negationem identitatis cum actu amoris Dei, habet esse malum formaliter.

Hæc Sententia alijs deinde non placuit; & meritò, quia quæstionem Theologicam trahit ad considerationem quandam Logicam vel Metaphysicam. reipsâ enim fateri debet hæc Sententia, totam culpam in eo consistere, quòd homo non posuerit actum oppositum; quòd enim homo non identificaverit actum odij cum actu amoris, caret omni culpâ, cùm sit aliquid impossibile: ergo non consistit culpa in positione negationis identitatis actûs odij cum actu amoris, sed in exclusione actûs amoris: ergo jam in vnam expræcedentibus Sententijs relabendum est.

§. II.

Rejicitur Sententia P. Antonij Perez.

420. VT hujus sententiæ impugnatio melius percipiatur, præmonendum est, quibus fundamentis inductus sit hic author, ad tam paradoxam sententiam tradendam. Existimabat nimirum, non posse aliter defendi, cur Deus non sit caussa peccati, neque etiam posse satisfieri testimonijs Patrum, asserentium, peccatum esse *Nihil*, nisi dicendo, Malitiam consistere in privatione seu omissione formaliter libera.

421. Supponit autem primò, *Ens & bonum*, mutuò converti; quod quidem extra controversiam esset, si Perez loqueretur de Bonitate transcendentali, tanquam proprietate metaphysica entis: Verùm ille aliter definit, aitque: Bonum esse illud omne & solum, quod est amabile prudenter, & etiam ab ipso Deo. Deus enim est prima regula boni; voluntas autem creata movetur aliquando etiam ad amandum malum ex errore: igitur, tametsi malitia peccati habeat alia prædicata, per quæ distinguitur à chymera, per hæc tamen non evadit ens positivum, sed est mera negatio sui oppositi, quia non est amabile à Deo, adeoque nec simpliciter bona.

422. Supponit 2. Duo tantùm genera esse privationum, quæ sint contradistinctæ ab omni positivo, nempe puram omissionem simplicem,

ram, hoc est, non habentem annexum vllum actum positivum, & malitiam peccati commissionis, quæ habet necessariò annexum actum positivum, vt mox dicetur. Rationem hujus dat, quia neutra ex his negationibus est volibilis à Deo, ergo nec identificata cum ente. Quia verò omnes aliæ negationes sunt volibiles à Deo, ideo identificantur cum aliquo positivo. Hinc (vt hoc obiter dicam, & vel hinc appareat hujus sententiæ probabilitas vel improbabilitas) intulit hic author, negationem omnium formarum, quas defactò non habet Materia prima, esse modum quendam positivum; quia nimirum ista negatio est volita à Deo. Ex quo vlteriùs colligo, hunc authorem tacitè supposuisse, quòd plures formæ substantiales possent divinitus esse in eadem materia.

Supponit 3. Eidem formæ positivæ posse opponi plures privationes, saltem disjunctivè. Actus amoris Dei v.g. potest excludi vel per vnam omissionem, quæ sit carentia tam amoris Dei, quàm cujuslibet actûs positivi oppositi, vel per aliam omissionem, quæ sit omissio amoris perfecti, ita vt non excludat omnem amorem, sed admittat amorem imperfectiorem (prout admittit peccatum veniale) vel per aliam quæ excludat omnem amorem Dei, non tamen excludat hunc actum positivum: *Nec volo amare, nec odisse.* vel denique per aliam, quæ excludat & puram omissionem omnis actûs, & insuper omnem actum positivum, oppositum amori, præter solum odium Dei. Et hæc est tandem illa omissio, quæ trahit post se necessariò odium Dei (in sententia Perezij) quia hoc solum non excludit.

423. Quodsi huic authori objicias, hinc sequi, quòd nec ipse actus odij Dei esset entitas positiva, quia non est amabilis à Deo; negat ille rotundè sequelam, aitque, eum esse verè bonum & amabilem à Deo, quia ponitur pro posteriori naturæ ad illam privationem, in qua resident tota malitia: quâ privatione positâ non minùs placet Deo efficaciter, vt sequatur actus odij, quàm illi placet, vt ad voluntatem homicidij sequatur actus externus homicidij, ac proinde Deus est verè & per se causa actûs odij. Omnia consequenter, sed non æquè verè.

424. DICO, Malitiam formalem peccati non consistere in negatione hujusmodi præcedente ad ipsum actum positivum, quo v.g. dico, *volo mentiri.* Probatur 1. Omne exercitium formaliter liberum, debet esse tendentia vitalis, adeoque aliquid positivum, vt præcedente libro probatum est, contra admittentes puram omissionem liberam: sed talis negatio non est tendentia vitalis: ergo nec formaliter libera, atqui malitia formalis debet esse exercitium formaliter liberum, vt adversarius ipse supponit: ergo &c.

425. Probatur 2. Ab experientia manifesta. Eodem prorsus modo, & non aliter, experior libertatem actûs, quo dico: *volo audire sacrum*: atque experior libertatem actûs, quo dico: *Volo mentiri.* neque in vno magis experior me incipere exercitium libertatis per omissionem actûs oppositi quàm in altero. atqui libertas formalis prioris actus consistit in ipso actu positivo, etiam juxta adversarium: est enim illud liberum exercitium prudenter amabile, etiam à Deo: ergo etiam posterioris actûs libertas formalis, debet consistere in ipso actu positivo.

426. Confirmatur 1. Non est major ratio, cur exercitium liberum possit incipere à pura omissione actuum incompossibilium in casu quo volo peccare, & non pariter incipere possit in casu quo volo laudabiliter agere: atqui in hoc casu non admittitur talis omissio possibilis ab adversario (quia esset prudenter amabilis, nulla autem pura negatio est prudenter amabilis) ergo nec est possibilis pura omissio formaliter libera, quando volo peccare.

427. Confirmatur 2. Dum peccamus, experimur nos malè agere, & quidem liberè, vt etiam adversarius concedit: atqui pura negatio non cadit sub cognitionem experimentalem, quia nec immediatè, nec mediantibus speciebus proprijs concurrere potest & influere in actum vitalem: ergo exercitium liberum nunquam potest esse pura negatio.

Ad Argumentum adversarij pro nunc respondetur, negando illam acceptionem genericam Entis, pro eo, quod est prudenter amabile: nam licet omne honestè amabile sit ens, non tamen econtra. Bonum enim convertibile cum ente dividitur in triplex bonum, Honestum, Vtile, Delectabile. S. Thomas, cùm in 1. p. q. 5. a. vlt: secundo loco sibi objecisset, hanc divisionem non esse bonam, quia non fit per membra opposita, quia honesta sunt etiam delectabilia, respondet, illa propriè dici delectabilia, quæ nullam habent aliam rationem appetibilitatis, nisi delectationem, cùm aliquando sint & noxia & inhonesta. Ecce! quàm disertè S. D. admittat Ens bonum non amabile prudenter! Cætera inferiùs expedientur.

§. III.

Statuitur nostra Sententia de Malitia formali.

428. DICO 2. Malitia formalis consistit adæquatè in solo actu libero, & ne quidem completur per privationem subsequentem actûs oppositi debiti, transmittendo pro nunc, dari hujusmodi privationem. Probatur 1. Authoritate S. Augustini, qui de duab. animabus contra Manichæos c. 11. approbat denuo definitionem peccati à se traditam tract. de Gen. ad lit. c. 1. vbi dixerat; Peccatum non esse nisi superbum liberæ voluntatis assensum, cùm inclinamur ad ea quæ Justitia vetat, vnde liberum est abstinere: aitque definitionem illam esse veram, & ad intelligendum facillimam. Item de Perfect. Just. contra Cæles. Ratiocin. 4. fatetur, peccatum dici & esse actum qui vitari potuit.

429. Probatur 2. Authoritate S. Thomæ, qui *quæst. 19. art. 1. & alibi sæpius* : ait, Bonum & Malum esse differentias per se actûs voluntatis : atqui differentia debet identificari cum genere quod ab illa contrahitur : ergo differentia malitiæ non minùs quàm bonitatis debet identificari cum actu Voluntatis. Et huic doctrinæ præluxit Aristoteles, *In post prædic. c. de oppositis.* dicens, Malum & Bonum morale opponi contrariè. quod tamen verum non esset, sed opponerentur contradictoriè seu privativè, si malitia formalis consisteret in privatione rectitudinis debitæ. Deinde S. Doctor 3. *c. gentes c. 9. & 1. p. q. 48. a. 1.* sæpius dicit, Malum in moralibus esse aliquid bonum in se, Malum autem homini.

430. Probatur 3. Ratione. pro cujus intelligentia adverto 1. quòd sicut actus malus est exclusivus actûs boni, ita actus bonus sit exclusivus actûs mali, & per consequens sicut actus malus potest dici esse ad minimum radicalis privatio actûs boni, ita econverso actus bonus possit dici radicalis privatio actûs mali. Adverto 2. Quòd nemo vnquam dubitaverit, formam adæquatè denominantem hominem Bonum in tali specie, v. g. Continentiæ, Justitiæ &c. quòd inquam forma adæquata sit ipse actus positivus, & non compleatur per superadditam privationem actûs mali oppositi & excluſi, etiamsi detur hujusmodi superaddita privatio. Vnde sic argumentor. Actus malus consideratus secundùm suam positivam entitatem, secundùm quam est Radix privationis superadditæ, jam habet aliquam Malitiam; atqui hæc malitia jam est forma adæquata denominans hominem vituperabilem: ergo est forma adæquata malitiæ moralis. Minorem probo. Actus bonus est forma adæquata denominans laudabilem : ergo actus malus est forma adæquata denominans vituperabilem. Probo consequentiam. Si actus malus compleatur formaliter in ratione mali per privationem actûs boni, pariter dici posset, quòd actus in ratione Boni formaliter compleretur per negationem actûs mali : atqui consequens etiam adversarij reputant absurdum : Ergo &c.

431. Confirmatur. Nemo dicit, quòd Album formaliter in ratione Albi compleatur per privationem nigredinis, quia non est major ratio hujus quàm oppositi : vnde si simul starent Nigredo & Albedo in gradu naturaliter incompossibili, diceremus, illud subjectum esse simul formaliter album & formaliter nigrum; ita planè si per impossibile simul starent actus honestus & inhonestus oppositus, esset homo simul moraliter & formaliter laudabilis & vituperabilis. Vnde, insistendo huic exemplo, sicut τὸ *non esse nigrum* habetur quidem formaliter à negatione nigredinis, hæc tamen negatio non est complementum effectûs formalis *Albi* : ita τὸ *non esse laudabilem in ratione amantis Deum*, formaliter quidem habetur per negationem amoris, hæc tamen negatio non est complementum effectûs formalis : *esse vituperabilem in ratione odio habentis Deum.*

Aliud exemplum est in *Errore & Scientia* de eodem objecto. Nemo enim dixerit, quòd error formaliter compleatur per negationem Scientiæ, multò minùs, quòd adæquatè consistat in hac negatione; hæc enim negatio non constituit *errantem* sed *ignorantem.* subsumo: atqui sicut se habet error ad Scientiam, sic se habet actus malus ad actum bonum oppositum, negatio enim actûs boni non constituit formaliter malum, sed *non bonum.* Ergo &c.

432. Probatur Conclusio vlteriùs ratione. Malitia formalis non est aliud quàm contrarietas ad legem obligantem : atqui hæc contrarietas formaliter consistit in actu positivo; nam quando peccatur per actum positivum, semper lex immediatè præcedens obligat ad talem actum non ponendum, & per consequens ad ponendum oppositum; & tota obligatio formaliter semper cadit supra liberam determinationem conformem legi : ergo libera omissio talis actûs est formaliter contrarietas ad legem : atqui privatio actûs debiti, si distinguatur ab actu positivo, non est formaliter determinatio libera, vt etiam adversarij supponunt : ergo omissio libera prout est formaliter contrarietas ad legem, consistit in actu positivo.

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

433. OBjiciunt adversarij præcipuè Sanctos Patres, qui videntur rationem formalem peccati constituisse in privatione. S. Dionysius de divinis nominibus c. 4. ait, Malum morale esse declinationem veri appetitûs, & privationem actionis bonæ. Item, Malum non esse ex illis quæ existunt, neque etiam inesse illis quæ existunt, sed esse boni proprij privationem. S. Augustinus lib. 2. de Moribus Manichæorum c. 5. Quidquid nocet, inquit, bono aliquo privat eam rem, cui nocet, nam si nullum bonum admit, nihil prorsus nocet. Omissis aliorum responsionibus nimis operosis, respondeti potest in genere, Sanctos Patres in suis loquendi modis abstraxisse à subtilitatibus scholasticis, quæ tunc temporis non agitabantur, qualis est distinctio inter privationem radicalem & formalem: quando ergo dixerunt, Peccatum consistere in privatione, acceperunt privationem prout abstrahit à radicali & formali, eorúmque locutiones sufficienter verificantur in privatione radicali, quæ est ipse actus peccaminosus. Peccatum etiam meritò dicitur esse *Nihil*, in æstimatione scilicet morali, quatenus nihil affert conducens ad vltimum finem, vt observat etiam Comptonus, laudans hujus interpretationis authorem Jacobum Lobbetium, & ego laudo S. Bernardum *Sermone de diversis affectionibus animæ*, dicentem : *Filius prodigus* (cùm voluntariè peccat) *jam professus in regio*

in regionem verè longinquam, quia ab eo, qui summè & singulariter est, nihil longius eo, qui nullo modo est: nihilque remotum magis ab eo, à quo, & per quem, & in quo sunt omnia, quàm peccatum, quod nihil *est inter omnia.* Ecce! ob recessum ab vltimo fine vocat peccatum *Nihil*, sicut priùs ipsum peccatorem dixerat esse *Nihil*.

434. Quoad textum S. Dionysij respondetur, solemne fuisse tunc temporis, vt solæ substantiæ dicerentur simpliciter *existere*, & proprietates dicerentur *inesse*: quapropter S. Dionysius, prout interpretatur S. Thomas 1. *p. q.* 48. *a* 3. *ad* 1. dixit, malum non esse existens substantiale, nec proprietatem, sed accidens, prout etiam loquitur S. Damascenus: *l.* 4. *de fide: c.* 27. *vitium*, inquit, *non est substantia, nec proprietas substantiæ, sed accidens.* Non autem sine caussa sic locuti sunt, nempe contra Manichæos, qui ponebant substantias etsemalas, nempe Dæmones, contra hos dicebant, malum non esse *aliquid*, hoc est; non esse *substantiam*.

435. Objiciunt 2. Actus ideo est malus, quia caussat privationem Actûs debiti: ergo privatio est magis mala. R. Negando antecedens: nam vt suprà dictum est, actus habet suam malitiam moralem distinctam à malitia privationis, ita quidem, vt si per impossibile non sequeretur privatio actûs oppositi, sed actus oppositus poneretur simul, adhuc redderet hominem reprehensibilem. Immò Odium Dei est pejus quàm sit præcisè privatio amoris debiti, nam gravius peccatum est Odium Dei, quàm omissio amoris debiti.

436. Objiciunt 3. Ens vt Ens debet esse bonum, & quot sunt gradus Entitatis, tot sunt gradus Bonitatis: ergo repugnat aliquid quatenus est Ens, esse malum: repugnat enim aliquid qua bonum esse malum.

Confirmatur. Bonum, quatenus bonum est amabile: quatenus malum non est amabile: ergo quatenus bonum non est malum: ergo quatenus ens nihil est malum, sed solùm quatenus non ens, seu quatenus caret aliquo gradu entitatis & bonitatis debitæ.

Pro responsione observo 1. Quòd actus bonus v. g. amor Dei, duobus opponitur, sed diverso modo. Imprimis opponitur actui malo opposito, v. g. Odio Dei, vel actui quo dico; *nolo amare Deum, quamvis deberem nunc amare*, ac denique cuicunque actui mortaliter peccaminoso. His omnibus inquam opponitur amor Dei, sed non nisi mediatè seu caussaliter, quatenus bonum actuum privationem inducit (procedimus semper, vt jam monui, permittendo adversarijs dari hujusmodi ptivationes subsequentes & contradistinctas ab ipso actu) quæ privatio immediatè, & formaliter opponitur ipsi actui malo, sicut omnis privatio suæ formæ quâ privat. Similiter econtrario actus malus opponitur actui bono mediatè & caussaliter, quatenus caussat privationem actûs boni, ad quem nunc teneor. Secundò, opponitur tam actus bonus, quàm actus malus, suæ propriæ privationi, sicut lux opponitur tenebris, adeoque immediatè, privativè seu contradictoriè: vnde sicut actus formaliter excluditur per privationem sui, ita privatio formaliter excluditur per ipsum actum, sicut tenebræ formaliter excluduntur per lucem.

437. Observo 2. Quòd quando quis est indifferens ad operationem bonam & malam, quòd inquam tunc debeatur homini, debito morali, non solùm actus bonus qui excluditur per actū malum, (in sententiâ negante possibilem puram omissionem) sed etiam debeatur ipsa privatio actûs mali, quæ nimirum caussaretur per actum bonum si poneretur, nunc autem privativè excluditur per ipsum actum malum, vt jam dictum est. Vnde sequitur, quòd licet hujusmodi privatio non sit aliquod bonum physicum, quia nihil est positivum, sit tamen aliquod bonum morale negativum; nam sicut per actum bonum homo formaliter constituitur bonus, ita per negationem actûs mali homo formaliter constituitur *non malus*. Sic etiam in artificialibus negationes sunt sæpè maxima pars pulchritudinis, quia figuræ pulchritudo completur per negationem partium redundantium, seu extensarum. His observatis

438. Respondeo ad Objectionem, Distinguendo antecedens & Consequens. Ens vt Ens debet esse bonum &c. ergo repugnat aliquid quatenus Ens esse malum, loquendo de bonitate metaphysica & transcendentali, concedo vtrumque: loquendo de Bonitate Morali negatur vtrumque. Ad Confirmationem Respondeo, nullum quidem malum esse amabile quà malum præcisè est, sed bene quà entitativè est bonum jucundum seu delectabile, quæ bonitas potest identificari cum malo morali. Nam ipse actus malus est quidem bonum jucundum, sed simul est malum morale, quia opponitur suæ privationi, quæ faceret formaliter: *Non malum*: ergo actus facit formaliter *malum*.

CONTROVERSIA V.

Vtrum, & quomodo Deus sit Caussa Malitiæ Formalis.

439. VIdimus superiùs, aliquos ex adversarijs, nempe P. Antonium Perez, ideo pro Malitia formali constituere formalem Privationem, quia existimant alioquin concedendum fore, Deum esse caussam peccati, cùm Deus verè & immediatè influat in omnes entitates positivas, adeoque etiam in actum positivum, in quo nos constituimus Malitiam peccati. Huic ergo Objectioni hac controversiâ occurrendum est, quæ tamen, excepto Antonio Perez, omnibus est solvenda, quia fatentur etiam cæteri adversarij, ideo hominem esse caussam peccati, quia est caussa

actûs positivi, ad quem necessariò sequitur. contra quos fit idem argumentum, subsumendo: atqui etiam Deus est causla actûs positivi: ergo &c.

§. I.

Rejicitur Sententia Durandi, & probatur immediatus influxus Dei.

DVrandus, & Dola, secuti Aureolum, dixerunt, Deum non influere immediatè in effectus caussarum secundarum, & ideo non esse caussam Peccati. Hanc sententiam tribuit D. Thomas Origeni, & Hieronymus Pelagianis. P. Vasquez citat pro eâ Altisiodorensem & Gregorium.

Huic sententiæ opponunt se cæteri tam Philosophi quàm Theologi. Cum quibus

440. Dicendum est, Deum immediatè influere in omnes effectus, hoc est, immediatè respici determinatè Omnipotentiam Dei ab actione quacunque creatâ. Probari solet hæc sententia primò. Ad Omnipotentiam, plenúmque Dominium in creaturas pertinet, posse, etiam positâ entitate causlæ creatæ, impedire ejus effectum: sed hæc impeditio non potest aliter fieri, nisi per suspensionem concursûs: ergo Deus immediatè ad omnes effectus concurrit. Major videtur ex terminis clara. Sicut enim in moralibus & civilibus, ille censetur majore Potestate & Jurisdictione præditus, qui potest alterius Potestatem & Jurisdictionem cohibere, etiam postquam illi semel est collata: ita in physicis, ad infinitam potentiam & dominatum spectabit, vt major & melior non sit excogitabilis potentia: esset autem excogitabilis major potentia, nempe illa, quæ alias omnes potentias à se productas posset cohibere ab illis effectibus, sine quibus potest absolutè intelligi existere talis potentia, adeoque sine quibus potest intelligi esse volita.

441. Cardinalis Pallavicinus existimavit, huic argumento duplici solutione occurri posse. Prima. Quia multi putant, non omnes effectus subsequentes posse impediri à Deo, positâ caussâ creatâ antecedente. Nam positâ suâ promissione, Deus nequit impedire objectum promissum, item positâ qualibet entitate, nequit, in multorum sententia, Deus impedire quamcunque vbicationem, quâ res illa ponatur in loco.

Hæc responsio non satisfacit argumento. Nam quod attinet ad promissiones divinas, mirum non est, Deum non posse non ponere rem promissam, quia ob suam infinitam perfectionem non potest sibi ipsi esse contrarius, nec velle & nolle idem: quod tamen fieret, si promitteret, & promissum non servaret; nam, vt ostendam in Tractatu de Incarnat. Promissio Dei formalissimè nihil aliud est, quàm propositum seu voluntas aliquid faciendi & ejusdem propositi revelatio, quia Deus non potest se promittendo obligare sicut homo: & præterea, vt ostendi in 1. p. Deus omnia vult vno indivisibili decreto, nec vult vnum pro priori, & aliud pro posteriori, prioritate & posterioritate Decretorum. Quoad Vbicationem idem cum proportione dicendum est, loquendo de Vbicatione indeterminatè sumptâ; ideo enim posito subjecto debet necessariò poni aliqua vbicatio, quia Deus non potest velle existere subjectum, quin eâdem indivisibili voluntate velit existere in aliquo determinato loco. Denique, demus esse aliquas causlas, quæ necessariò coëxistant alteri entitati, quæ hîc & nunc sit effectus illarum, hinc tamen non sequitur, quòd pari necessitate sit effectus, quâ necessitate coëxistit illis causlis: certum enim est, Deum aliquos effectus posse impedire, vt patet in igne Babylonico, cujus calefactionem impedivit, ergo saltem in illos effectus debet influere immediatè: atqui non est major ratio de vno quàm de altero*, nam adversarij de omnibus negant: ergo etiamsi ignis v. g. esset necessariò connexus cum calore quoad existentiam, adhuc tamen deberet posse impediri, quominus calor esset effectus illius.

442. Secunda responsio Pallavicini est hæc. Etiamsi Deus non influeret immediatè in omnes effectus, adhuc posset Deus illos impedire: dici enim posset, Nolitionem Dei esse impedimentum physicum, ne causla creata possit agere: sicut v. g. Volitio mea non influit in motum deorsum, qui fit à meo brachio per nativam gravitatem, & tamen per nolitionem possum talem motum deorsum impedire.

Hæc responsio posset totidem verbis adhiberi argumento, quo ipse Pallavicinus in suis Physicis probat nostram & communem Sententiam. Ostendam autem paulò pòst, hac responsione nec argumentum commune, nec argumentum Pallavicini enervari. Itaque

443. Pallavicinus probat Conclusionem hoc argumento. Videmus effectus pendere non tantùm à rebus præsentibus, sed etiam à præteritis, v. g. ab Vbicatione, vel conservatione immediatè præteritâ. cùm autem res præterita nihil sit nunc in se, non potest per se immediatè opitulari productionibus rerum. Remanet ergo, vt id faciat mediatè, hoc est, per illud esse intentionale præsens, quod res illa præterita retinet in mente alicujus substantiæ cognoscentis & influentis in effectum: sed tales conditiones præteritæ sæpè non habent vllum esse intentionale in causla creata, quippe quæ est inanimis, ergo signum est, quòd causla prima & increata, quippe cuncta cognoscens, atque adeo potens moveri à conditionibus præteritis, influit in effectus caussarum secundarum. Et quamvis multa fortasse interveniat conditio præterita incognita causlæ secundæ, quæ conditio pertinet ad ponendum vel impediendum actum peccati, tamen ex cæteris effectibus benè potest inferri hoc idem de concursu Dei in actum peccati: omnimirum causla creata non plus habet virtutis efficacis quàm alia causla, atque adeo non videtur, quare

fit, quare minùs indigeat cooperatione Dei ad efficiendum quàm aliæ causſæ. Ita argumentatur Pallavicinus.

444. Ad hoc argumentum, vt jam suprà monui, possent adversarij respondere eodem prorsus modo, quo Pallavicinus putavit posse responderi argumento communi, desumpto ex supremo Dominio Dei. Si enim intelligi posset (vt putabat Pallavicinus) quomodo in potestate alicujus sit, imperdire aliquem effectum præcisè *Nolendo*, sicut nos impedimus nostrum motum brachij deorsum *Nolendo*, licet gravitas non cognoscat motivum propter quod ita nolumus, sic etiam intuitu Vbicationis vel conservationis præteritæ posset Deus determinare causſam secundam ad operandum, præcisè dicendo: *Volo vt à te fiat effectus*: & impedire dicendo: *Nolo vt fiat effectus*: absque eo quòd Deus influat. Neque potest assignari vlla solida disparitas. Ergo vel vtrumque est concedendum, vel vtrumque negandum, & cur negetur, est reddenda ratio.

445. Ratio autem negandi hæc esse videtur. Ad hoc vt aliqua Virtus per suam Volitionem vel Nolitionem possit promovere vel impedire aliquem effectũ, debet Principium Volitionis esse simul etiam principium effectûs si ponatur, alioquin, cur ego non possum meâ volitione obtinere motum lapidis, nisi vires etiam adhibeam? Per volitionem ergo excitatur potentia subordinata Voluntati, & per eandem cohibetur ne operetur: ergo omne illud Ens debet physicè influere, cujus volitio requiritur ad productionem effectûs, & cujus Nolitio sufficit ad ejusdem effectûs impeditionem. Quod Pallavicinus attulit de motu brachij deorsum, cujus adæquata causſa sit gravitas, & tamen dependeat à volitione tanquam conditione, cùm possit impediri præcisè Nolendo, non est absolutè verum. Nam si obdormiscam, brachium movebitur deorsum, nullâ præcedente volitione: quando autem motũ Naturalem Brachij deorsum impedio, non impedio præcisè *Nolendo*, sed imprimendo brachio aliquem impulsum contrarium, quo resistit gravitati; hinc experimur nos tenendo brachium suspensum, valde fatigari.

446. P. Antonius Perez quoque novo argumento Conclusionem illustravit, & est hujusmodi. Omnis motus habet aliquid perfectionis, quod non est in vlla ex suis causſis secundis: est enim in diversa specie ac sunt illæ: & omnis species constituitur per aliquam differentiam, quæ dicat perfectionem & pulchritudinem, licet nos aliquando explicemus quasdam species per prædicata negativa, quæ tamen prædicata non sunt veræ differentiæ, vt monet Aristoteles. & generatim quòd omnis species habeat aliquam perfectionem sibi essentialem, & incommunicabilem cuicunque alteri speciei creatæ, conatur ostendere Pallavicinus *lib. 2. de Bono. c. 49.* Ergo nulla causſa creata potest esse adæquatè productiva vllius motûs. Probatur consequentia. Videtur notum lumine naturæ, nullam causſam posse dare illam perfectionem, quam non habet in se. Atque huc spectat illa redargutio Davidis, ps. 93. adversus eos qui dixerunt. *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.* ait enim contra eos David: *Intelligite insipientes &c. qui plantavit aurem, non audiet? &c.* Item Isaiæ *66. Nunquid ego qui alios parere faciam, ipse non pariam?* Vbi ex eo quòd Deus sit author ejusmodi perfectionum, infertur, eas perfectiones esse formaliter in Deo: ergo est impossibile, quòd causſa adæquata non habeat totam perfectionem quæ est in effectu, si loquamur de perfectione propria, & quam vocant Perfectionem simpliciter simplicem, quæ scilicet melior est, quàm suum oppositum. Hinc est, omnem motum requirerere immediatum influxum primi Motoris immoti, atque adeo quidquid movetur, ab alio moveri, vt Aristoteles docet: quia scilicet nullum aggregatum causſarum secundarum, habet omnem perfectionem simpliciter simplicem, quæ est in motu, & consequenter necesse est, vt ipse primus Motor includatur in causſa adæquata motûs. Hinc autem elicitur, primum Motorem esse immotum; si enim aliquo modo moveretur, vtique per illum motum perficeretur, recipiens aliquam affectionem intrinsecam, qua carebat antea: ergo non haberet per suam entitatem quidquid perfectionis est in motu, & sic non posset causſare illam, ac proinde non posset causſare talem motum, cui ejusmodi perfectio est essentialis. Hoc est argumentum P. Antonij Perez, relatum à Pallavicino: qui tamen, cùm bene adverteret illud solummodo procedere de speciebus, & non de singulis individuis, nec de effectibus habentibus causſam vnivocam, ideo addit sequentia. *Idem argumentum*, inquit, *posset ita formari, vt probet immediatum Dei concursum etiam cum causſis vnivocis, semper enim vnum individuum habet aliquam perfectionem simpliciter simplicem, quâ caret omne aliud individuum creatum.* Hæc ille, & nihil ampliùs, omittens probationem illius, quod quidem ait probari posse, sed cujus probatio desideratur. Oportebat sanè ostendere, vel ratione aliquâ generali applicabili singulis individuis, vel rationibus specialibus pro diversis generibus entium, quòd singulis individuis conveniat aliqua perfectio simpliciter simplex, illi soli & Deo communis.

447. Censeo nihilominus, argumentum esse bonum, eóque vsus sum in Philosophia, vbi conatus sum duplicem hujusmodi perfectionem assignare in quovis ente creato, saltem in meis principijs, quibus admisi Potentiam obedientialem vniversalem, (quam contra Modernos propugnabo in Tract. de Sacramentis) & præterea docui, quamlibet entitatem posse producere concursu objectivo cognitionem sui in intellectu saltem Angelico, concurrendo vel immediatè, vel mediantibus speciebus intentionalibus. His suppositis: Prima perfectio assignari potest in igne

in igne A. v. g. nulli alteri creaturæ conveniens: Posse producere (abstrahendo an obedientialiter, an principaliter) quemlibet à se distinctum ignem B. C. D. & sic de alijs: si ergo A. comparetur cum B. C. D. A. potest producere B. & hanc perfectionem non habet B. quia B. non potest producere seipsum. Est autem perfectio simpliciter simplex posse producere B. quia melius est posse, quàm non posse: ergo A. habet perfectionem simpliciter simplicem sibi & Deo communem, quam non habet B. & econtra. Altera perfectio est virtus concurrendi objectivè ad cognitionem sui: v. g. Albedo A. potest producere naturaliter species Albedinis A. nulla autem alia entitas creata potest illas naturaliter producere, Deus autem potest eas producere. est autem perfectio simpliciter simplex posse naturaliter producere tales species. Hæc quidem in philosophia dixi.

448. Nunc autem alio expeditiore modo idipsum probabo, sed per diversas rationes, servientes diversis generibus Entium.

Loquendo imprimis de omnibus entitatibus absolutis, quarum vna non est essentialiter connexa quoad existentiam cum cæteris (& idem dicendum de Modis, comparatis cum illis, quorum non sunt Modi eò quòd saltem divinitus possit existere sine illis) jam apparet clarè ejusmodi perfectio simpliciter simplex: nam vtique perfectius est, posse existere sine A, & imperfectionibus illi annexis, quàm non posse: atqui A. non potest existere sine A. & imperfectionibus illi annexis, B. autem potest existere sine A. sicut etiam Deus: ergo B. habet perfectionem simpliciter simplicem, quam non habet A.

449. DICES. Deus etiam non potest existere sine Deo, & non per hoc caret aliquâ perfectione: ergo etiamsi A. non possit existere sine A. non per hoc carebit aliquâ perfectione. 3z. Negando paritatem: Nam hoc quod est: *posse existere sine Deo*: est prædicatum chymæricum: ergo non est perfectio. sed hoc quod est posse existere sine creaturâ A. & ejus imperfectionibus, est quid possibile: ergo est perfectio: nam in Deo est maxima perfectio, posse existere sine omni creatura. Aliter idem ostendi potest. Posse existere sine omnibus actionibus collectivè sumptis, terminatis ad B. tanquam ad effectum, est perfectio simpliciter simplex: sed A. potest existere sine omnibus illis actionibus: B. autem non potest, quia indiget saltem vnâ quâ producatur: ergo A. habet perfectionem simpliciter simplicem quam non habet B.

450. Loquendo nunc de Entitatibus Modalibus, comparatis cum suis modificatis; & imprimis quidem de Modis substantialibus, his certè convenit hæc perfectio: *Non posse existere nisi in statu completo.* quæ perfectio non convenit extremis: convenit autem Deo. Loquendo verò de Modis accidentalibus, & imprimis de Vbicatione; illa habet hanc perfectionem simpliciter simplicem, quam non habet Modificatum: *esse essentialiter hic.* quæ etiam convenit Deo. Idem de Durationibus respectu temporis dicendum. De actionibus verò loquendo, quælibet actio habet hanc perfectionem: *non indigere ad existendum actione distinctâ.* quæ non convenit terminis nec caussæ creatæ, convenit autem Deo. Hinc ergo infertur, nullam creaturam posse esse causam immediatam adæquatam alterius, sed indigere concursu Dei, & per consequens, non ideo Deum non esse caussam peccati, quòd non immediatè concurrat, quod erat probandum contra Durandum.

§. II.

Aliæ quædam sententiæ rejiciuntur.

451. PRima sit P. Vasquez *d.* 129. *c.* 6. dicentis, Deum ideo non esse caussam peccati, quia peccatum vt peccatum, est liberum: atqui vt liberum non est à Deo, sed à voluntate creata, quæ sola operatur liberè & moraliter actum peccaminosum: ergo vt peccatum non est à Deo.

Sed contra est 1. Hac ratione probaretur, quòd Deus non esset caussa actûs boni, quod est falsum, Deus enim verè est author omnis boni, tam physici quàm moralis, & opera nostra bona sunt & dicuntur verè opera Dei. Sequela autem patet, quia etiam actum bonum solus homo liberè operatur.

Contra 2. Ex eo quòd solus homo liberè operetur peccatum, plus non infertur, quam quòd soli homini possit tribui denominatio *agentis liberè* seu determinantis, sed non infertur, quòd Deus non sit caussa hujus ipsius effectûs formalis: *hominem operari liberè.* sicut, qui calefacit aquam, non denominatur quidem ipse calidus, & tamen est caussa hujus effectûs formalis: *aquæ calidæ*: ergo posset etiam Deus intelligi esse caussa peccati, etiamsi non denominetur liberè ponens actum.

452. Secunda sententia est quorundam RR. Deum ideo non esse caussam peccati, quia Deus non habet debitum seu obligationem ponendi actum oppositum illi privationi, in qua constit peccatum, homo autem habet hujusmodi obligationem.

Sed contra est. Nam hoc debitum requiritur quidem in caussa ad hoc vt denominetur *peccans*, sed non requiritur, vt simpliciter denominetur caussa peccati: vnde sicuti Deus dicitur caussa actûs boni, quamvis non denominetur ab illo *bene operans*, ita posset denominari caussa peccati, quamvis non denominaretur *peccans*. Sic Deus rectè dicitur fuisse caussa Tenebrarum, quæ erant à principio mundi, etiamsi tunc non fuerit obligatus ponere lucem.

453. Tertia explicatio aliorum est, Deum ideo non esse caussam peccati, quia concurrit tanquam Caussa Vniversalis, & determinatur à Caussa Secunda; vnde dicunt, Deum esse solùm Caussam Gradûs Generici, quia vt sic consideratus nec est Bonus nec est Malus.

Sed

Sed contra est: quia Caussa vniversalis ex eo quòd sit Caussa Vniversalis præcisè, non excluditur à Caussa per se & simpliciter dicta. Deinde etiamsi Potentia intellectiva determinetur ab objecto ad talem speciem cognitionis, nihilominus dicitur simpliciter Caussa illius cognitionis, etiam quoad speciem. Denique secundùm hanc explicationem non declaratur, quare Deus sit potiùs caussa actûs Boni quàm Mali.

§. III.

Vera Ratio, cur Deus non sit Caussa Peccati.

414. Cardinalis de Lugo, quem deinde cæteri secuti sunt, solidam hujus rei Rationem exhibuit, quare influxus physicus immediatus in actum peccati, non sufficiat, vt Deus denominetur Caussa & Author peccati, sicut sufficit in actu bono: qui loquendi Modus est Sanctorum PP. & Conciliorum, ac proinde fundamento carere non debet. S. Augustinus 3. *de Civit. Dei cap.* 9. *Malæ voluntates*, inquit, *à Deo non sunt, quia contra naturam sunt quæ ab illo est. &*, c. 8. dixerat: *à Deo sunt omnes potestates, quamvis ab illo non sint hominum voluntates.* & alibi. *lib de Spiritu. cap.* 21. Nunquam legimus: *Non est voluntas nisi à Deo: & recte scriptum non est, quia verum non est, alioquin etiam peccatorum (quod absit) author est Deus.* Plura videri possunt apud Suarez *Opusc. de concursu Dei c.* 2.

415. Ratio ergo discriminis inter Actum Bonum & Malum, & quare Deus prioris non posterioris Caussa & Author simpliciter dicatur, desumenda est ex indifferentia & intentione, quâ Deus offert & præparat suum concursum in actu primo cum voluntate creata, applicando suam Omnipotentiam ad concursum disjunctivum, ita tamen, vt potiùs ex se intendat & desideret actum bonum. Caussa verò quæ cum hujusmodi indifferentia & intentione concurrit, non dicitur in rigore Caussa illius effectûs; quia est contra inclinationem caussæ indeterminatè concurrentis; id quod exemplis declarari potest.

416. Primum exemplum. Qui sub vsura petit Mutuum à fœneratore, non dicitur cooperari ad peccatum vsuræ, quia tota illa cooperatio est de se indifferens ad dandum & accipiendum mutuum, vel cum, vel sine vsura: quòd autem defacto detur cum vsura, non provenit à petente, qui mallet Mutuum sine vsura, sed provenit à fœneratore, qui non vult dare sine vsura.

417. Secundum exemplum. Si quis concurrat cum alio ad occisionem hostis, qui licitè occidi potest, si alter occidat amore vindictæ privatæ, non propterea alius, etiam conscius hujus peccati, dicitur cooperari peccato alieno, quia concursus ipsius est ex se indifferens ad occisionem licitam & peccaminosam. Simile exemplum est in Sacerdote ministrante Eucharistiam occulto peccatori, quem ipse privatâ notitiâ scit esse in statu peccati.

418. Tertium exemplum familiare S. Thomæ sumitur ex claudicatione, ad quam concurrit quidem & potentia locomotiva, & organum tibiæ: sed claudicationis quà talis caussa simpliciter dicitur esse curvitas tibiæ, non potentia locomotiva, quia huic est claudicatio præter intentionem, & concurrit ex se indifferenter.

419. Porro iste loquendi Modus fundatur in definitione Caussæ, communiter recepta: quæ nempe *per se*, non per accidens influit esse in aliud. Vnde Caussæ per accidens concurrentes ad aliquem effectum, seu ad aliquam formalitatem effectûs, non dicuntur *simpliciter*, sed cum addito sensum alienante, *Per accidens* esse caussæ. Et hoc quidem est jam ita receptum, vt siquis concurrens ad aliquem effectum præter suam intentionem, & concursu ex se indifferente, velit sibi tanquam caussæ appropriare illum effectum, soleamus illum reprimere dicendo: quòd se habuerit per accidens.

420. Objicitur 1. Deus prævidet actum malum ex sua cooperatione futurum: ergo non est caussa per accidens, sicut est fossor inventionis Thesauri. R. Quod in fossore facit ignorantia latentis Thesauri, vt dicatur eum invenire per accidens, hoc in Deo facit aversio ab actu malo, & inclinatio in actum oppositum.

421. Objicitur 2. Caussa vniversalis v. g. Sol, non solùm est & dicitur esse caussa gradûs generici v. g. Animalis, Viventis, sed etiam gradûs specifici. Ergo etiamsi Deus concurrat concursu vniversali & indifferente, adhuc debebit dici caussa gradûs specifici, nempe peccati. R. Negando paritatem. Nam gradus specificus non fit præter aut contra intentionem solis, cùm sit à Natura ordinatus ad illos gradus specificos producendos, & exigat, saltem vt est pars vniversi, vt fiant diversimodæ determinationes à caussis particularibus ad diversas species.

422. Objicitur 3. Ex nostra explicatione sequitur, posse præscindi objectivè gradum generícum actûs liberi à gradu specifico. Consequens est contra veriorem philosophiam. Sequela probatur. Nam de gradu generico verificaretur, quòd Deus sit caussa illius, & de gradu specifico peccati verificaretur, quòd non sit caussa illius. R. Prædicata contradictoria non cadere supra gradus metaphysicos actûs liberi, sed supra Modos diversos volendi, nempe supra Modum quo Deus defacto vult actum liberum, qui est peccatum, & supra alium Modum, quo Deus defacto non vult, immò non potest velle, actum peccaminosum: quare contradictoria cadunt supra istos actus, quorum vnus negatur de altero; sicut quando dicitur cognosci animal, & non cognosci Rationale, in reipsa negatur identitas cognitionis discernentis hominem ab Angelo, cum cognitione discernente hominem à Bruto. Sic ergo quando dicimus, Deum esse

causſam actûs liberi in genere, eúmque intendere, non autem eſſe causſam actûs quâ mali, nec eum intendere, volumus dicere, quòd Voluntas Dei intendens actum liberum vt ſic, ſive; intendens vt fiat actus liber, vel bonus vel malus, cum inclinatione in Bonum & averſione à Malo, non ſit volitio quâ inclinaretur in actum Malum, & averſaretur actum Bonum; quæ eſt volitio chymerica.

463. Objicitur 4. Deum eſſe causſam indifferentem non obſtat, quominus dicatur causſa actûs mali. Vel enim eſt ſermo de indifferentia in actu primo, & hanc habet etiam noſtra voluntas, & tamen hoc non obſtante dicitur causſa actûs Mali: vel eſt ſermo de indifferentia in actu ſecundo, & hanc ſicut non habet homo, ita nec habet Deus, quia vterque per eandem actionem influit, & eſt determinatus in actu ſecundo. Ergo nulla indifferentia obſtat.

464. Confirmatur. Si eſſet aliqua Indifferentia in Deo quæ non eſſet in homine, eſſet hæc, quòd Deus determinaretur ab homine, & non econtra; ſed hæc non eſt. Nam Deum determinari ad operandum, ſonat aliquam prioritatem ex parte determinantis: ergo homo operaretur priùs quàm Deus, quod eſt manifeſtè falſum: nam in nullo ſigno poteſt intelligi homo operans, quin in eodem ſigno intelligatur concurrere Deus.

Cardinalis de Lugo reſpondet, Deum ideo determinari, quia antecedenter ad noſtram operationem applicat ſuam Omnipotentiam per voluntatem quandam indifferentem, hoc eſt, per Decretum disjunctivum, quo vult fieri vel actum bonum, vel actum malum, & ſic ſubordinare ſuum concurſum noſtræ voluntati, ita vt operante noſtrâ Voluntate, eò ipſo cooperetur Deus ſine novâ Dei voluntate: ſicut habitus Charitatis poſitus in noſtra voluntate taliter ſubordinatur noſtræ voluntati, vt operante voluntate cooperetur habitus, non pro aliquo poſteriore, ſed pro eodem ſigno. Neque ad hoc neceſſe eſt, quòd Habitus videat voluntatem operantem, & ideo velit cooperari: ſed ex natura ſua ſubordinatur Voluntati, ita vt voluntate operante operetur ſimul habitus. Quod ergo habitus ille habet per ſuam naturam, hoc habet potentia Dei per voluntatem indifferentem Dei, quâ applicatur & ſubordinatur noſtro arbitrio: atque ideo ſi per impoſſibile Deus non videret actualem operationem noſtri arbitrij, adhuc operaretur cum illo ex vi prioris illius voluntatis: viſio enim noſtræ operationis actualis per accidens ſe habet in Deo ad operandum. Ita Lugo.

465. Breviùs tamen reſponderi poteſt, ideo Deum determinari ab homine, quia homo vitaliter influit in actum, & verè movetur ab objecto illius, eligíque inter illa, habens in ſua poteſtate proxima actum oppoſitum: effectus autem tribuitur illi causſæ tanquam determinanti, quæ vitaliter movetur ab objecto, & quæ experitur in ſe poteſtatem ad oppoſitum in ſenſu diviſo.

466. Objicitur 5. Qui vult aliquid disjunctivè, adhuc verè illud vult, & eſt causſa illius: atqui ex conceſſis Deus ſuo decreto vult actum malum disjunctivè: ergo per disjunctionem hanc necdum Deus eximitur à ratione causſæ ſimpliciter dictæ. Major probatur. Ideo enim non licet mihi ſuadere Petro disjunctivè, vt comedat die jejunij vel piſces vel carnes, nec Principi vt gerat bellum juſtum vel injuſtum, nec Hebræo vt fiat vel Chriſtianus vel Idololatra, quia ſic ſuadendo adhuc dicerer causſa illius peccati, ergo idem dicendum eſt de Decreto disjunctivo.

467. Confirmatur. Tunc ſolùm volumus honeſtè aliquod disjunctum, quando quælibet pars disjuncti eſt honeſtior quàm carentia vtriusque: atqui in noſtro caſu altera pars disjuncti, nempe actus malus, non eſt honeſtior quàm carentia vtriusque, vt per ſe patet: ergo tale disjunctum non eſt honeſtè volibile.

R. Negando paritatem. Suaſio enim disjuncti tunc ſolùm habet locum, quando vtrumque membrum disjuncti poteſt omitti: nam quando alterutrum eſt Neceſſarium, tunc ſe habent ſicut contradictoria: ineptum autem eſt alicui ſuadere, vt agat vel non agat, ſeu, vt verificet vnum ex contradictoriis, quodcunque illud ſit, vt per ſe patet. Quando jam ex duobus membris disjuncti vnum eſt malum, & poteſt vtrumque omitti, eſt manifeſtè inhoneſtum ſuadere alicui vt alterutrum faciat, & ſic ſe habent exempla in objectione allata. Quando verò Deus offert concurſum indifferentem, alterutrum extremum eſt Neceſſarium, & Deus ſuadet bonum, & diſſuadet malum; & ex altera parte intereſt Naturæ rationalis, habere hujusmodi concurſum indifferentem, ſine quo non poteſt operari laudabiliter: pertinet item ad Majeſtatem Dei, poſſe creaturam intellectualem obligare ſuis præceptis, adeoque conſtituere in illis circumſtantijs, in quibus neceſſe eſt agere vel honeſtè vel inhoneſtè: ergo non eſt paritas cum exemplis in objectione allatis.

CONTROVERSIA VI.

Vnde deſumenda ſit differentia ſpecifica peccatorum.

468. NOn quærimus de differentia phyſica, ſeu ſecundùm conſiderationem phyſicam, quo ſenſu in philoſophia diſceptatur, & regula quæritur dignoſcendi quænam differant aliæ quàm numero: hanc ergo conſiderationem philoſophis relinquimus, & quærimus differentiam ſpecificam ſub conſideratione morali, ſeu ad mores gubernandos pertinente. In quo puncto variæ regulæ traduntur ab auctoribus.

Prima

Prima est: Differentiam hanc specificam desumendam esse ex diversa difformitate actûs ad rectam rationem, & quorum malitia mutat prudentis judicium. Ita in terminis Granadus *tr. 2. in 1. 2. d. 1. s. 1. n. 2.* Nec videtur hæc regula differre ab illa, quam alij tum hîc tum in philosophia tradunt, recurrentes ad Judicium prudentum, de differentia notabili.

469. Hæc tamen regula non aliter recipitur, quàm quòd in praxi rectè procedatur ab eo, qui se hujusmodi judicio prudentum, de quo ipsi constat, accommodat, in ordine ad explicandam vel dijudicandam differentiam peccatorum pro tribunali sacramenti Pœnitentiæ. De reliquo regula non est fundamentalis, qualis desideratur à Theologiæ Magistris, qui tanquam Prudentes consuluntur, & sui diversi judicij rationem reddere debent, non remittendo iterum ad alios Prudentes. Debent item inter partes litigantes de differentia specifica posse judicium & sententiam ferre, pronuntiando pro vna contra aliam: ergo præter judicium prudentum aliam regulam consulere debent Theologi.

470. Secunda Regula est, illa peccata differre specie, quæ diversis dictaminibus conscientiæ prohibentur. *ita videntur loqui Pallav. & ex parte P. Esparza.* Verissima quidem est hæc regula, sed non est vltimata quam quærimus, vt in simili diximus, agentes de Regula Moralitatis. Quæritur enim fundamentum illius diversi dictaminis, quod debet esse in objecto. Præterea æquè ignota est diversitas specifica dictaminum, atque est objectorum, & ideo quæritur vlteriùs, in quo consistat diversitas specifica moralis dictaminum.

471. Tertia Regula est, diversitatem specificam desumendam esse ex diversitate præceptorum formaliter talium. Ita Vasq. Laym. Palao. Verùm hæc regula reipsâ non differt à priore, & ex ijsdem capitibus non satisfacit, vt consideranti patet: præterquam, quòd possit esse diversitas præceptorum circa idem objectum, & ex eodem fine, quo casu non erit duplex specie peccatum transgressio præcepti.

472. Quarta Regula vult desumendam esse diversitatem specificam peccatorum à diversa oppositione cum virtutibus seu perfectionibus quibus privant. Ita Valentia, Becanus, Bonacina, alij. Verùm, imprimis hæc Regula non declarat, quomodo eidem virtuti possint diversa specie peccata opponi, vnum per excessum, alterum per defectum, vt Liberalitati Avaritia & Prodigalitas. Deinde regula remittit ad aliquid æquè obscurum, nempe ad diversitatem specificam Virtutum aut perfectionum, & restat reddenda regula cognoscendi, in quo consistat diversitas perfectionis quâ privat detractio, à perfectione quâ privat furtum, aut temerarium judicium, aut vulneratio, aut rapina; nam hæc peccata opponuntur eidem virtuti, nempe Justitiæ Commutativæ. Cum hac regula coincidit alia, recurrens ad diversos fines. Vno verbo, vnum *diversum*, non rectè explicatur per ordinem ad aliud *diversum*, nisi hoc vlteriùs explicetur; quod hæ regulæ non præstant; sicut nec illa quorundam, recurrens ad diversam oppositionem cum summo bono, proprio, aut proximi, cujusmodi diversitas non consistat præcisè in circumstantijs individuantibus, vt numero, intensione, extensione quoad locum & tempus. Isti inquam explicant Diversitatem specificam per hoc, quod est: *non differre merè numero aut individualiter:* Affirmativum per Negativum oppositum.

473. Omnibus consideratis, mihi videtur hæc res declaranda ad eum fere modum, quo de Honestate & Inhonestate objectiva suprà philosophati sumus. Itaque

474. DICO, Regulam vniversalem diversitatis specificæ peccatorum, hanc esse. Illa omnia, & sola peccata specie differunt, in quorum vnoquoque specialis ratio illud prohibendi reperitur. Porrò specialis ratio tunc adest in vnoquoque, quando in vnoquoque reperitur aliquod prædicatum seu formalitas, (vndecunque proveniens, sive ex objecto materiali, sive ex motivo, sive ex fine extrinseco, sive ex motivo absterrente aut neglecto, sive ex modo tendendi, &c) propter quam expedit actum prohiberi, etiamsi fingamus, alterius prohibitionem non exstare, vel in eo esse dispensatum. Pro vsu Regulæ

Advertendum, quòd ad deprehendendam hanc specialem rationem prohibendi, instituenda sit comparatio duorum peccatorum inter se; & imprimis videndum, an statim ex terminis appareat quòd vnum eorum sit gravius altero, vel an hoc sit obscurum & dubium. Si apparet statim vnum esse gravius altero, v. g. furtum aureorum mille, est ex terminis gravius furto decem aureorum, adulterium est ex terminis gravius peccatum quàm violatio jejunij, &c. tunc comparandum est id quod est gravius cum minùs gravi, & videndum, vtrum si id quod est gravius, fingatur, per dispensationem esse licitum factum, an inquam adhuc supereset ratio prudenter potens movere & defacto movens legislatorem, ad alterum minùs grave adhuc prohibendum: si adest, different specie: si non adest, non different specie, vt in exemplis positis. Si furtum mille aureorum per dispensationem esset licitum, non supereset ratio prohibendi furtum decem aureorum, immò esset reipsâ licitum, quia cui conceditur quod est plus, est hoc ipso concessum quod est minus, contentum in illo. Econtra etiamsi fingamus adulterium esse per dispensationem licitum, adhuc esset ratio præcipiendi jejunium, ob vtilitatem illius ad reprimendam concupiscentiam, ad colendos sanctos, &c. Nec est opus comparare iterum minùs grave cum majori, ex terminis enim constat, quòd semper in magis gravi sit ratio prohibendi quæ non est in minùs gravi. Quodsi non apparet ex terminis excessus malitiæ, tunc vnumquódque cum altero reciprocè comparan-

dum est, fingendo esse per dispensationem licitum. v.g. simplex fornicatio & inebriatio sunt peccata specie diversa: quia si fingamus fornicationem per dispensationem licere, adhuc est ratio ob quam expediat prohiberi inebriationem, nam privatio vsûs rationis non facilè reparabilis, est malum nullo modo contentum in malo fornicationis; & econtra, si fingatur licita inebriatio, adhuc expedit prohiberi fornicationem, quia malum incertitudinis prolis, ejusdem malæ educationis, &c. est malum non contentum in malo inebriationis. Quodsi denique in duorum comparatione, non potest clarè deprehendi hujusmodi separabilis ratio prohibendi, tunc erit dubium an differant specie, & poterit vtrumque oppositorum esse probabile. Nunc vt vsus Regulæ magis appareat, adhuc pluribus exemplis eam applicabimus, & sic erit sufficienter probata regula, constabitque eam à regulis aliorum, paulò antè relatis, non differre, nisi quòd explicet illas. Itaque ex nostra Regula

475. Infertur primò, non differre specie desiderium merum rei alienæ, & furtum reale: nam licet opponantur diversis præceptis, vnum præcepto decimo decalogi, alterum septimo, & tam naturali, quàm divino, & humano, quia tamen omnia hæc præcepta eundem finem habent, vt quisque tranquillè & securè rebus suis frui possit &c. ideo, si, non obstantibus incommodis quæ ex licito furto sequerentur, adhuc fingamus licitum esse furtum prout opponitur legi naturali, nulla remanet ratio prohibendi desiderium merè internum: ex hoc enim nullum incommodum timeri potest vltra illa, quæ ex licentia furti consequentur.

476. Infertur 2. Furtum & Rapinam differre specie. quia in quovis invenitur ratio prohibendi adhuc permanens, etiamsi alterum fingatur per dispensationem licere. Etiamsi enim fingamus licere Rapinam, quam soli potentiores exercere possunt respectu debiliorum, adhuc furtum, hoc est clandestina attrectatio, quæ etiam à debilioribus fieri potest, haberet in se rationem vt prohiberetur, propter incommoda præponderantia commodis, quæ ex illius licentia sequerentur. Econtra etiamsi furtum fingatur licitum, adhuc supersunt timenda specialia incommoda præponderantia, quæ ex licentia rapinæ timenda essent: & in hac diversitate & separabilitate incommodorum impedientium felicitatem humanam, fundantur illa diversa dictamina rationis, quæ pro regula diversitatis specificæ assignavit secunda sententia.

Infertur 3. Habentem votum Castitatis, duplex specie peccatum committere fornicando, & triplex se polluendo. Nam etiamsi fingamus votum esse dispensatum, ita vt non ampliùs obligetur virtute religionis, adhuc est prohibenda fornicatio & pollutio; & econtra etiamsi fingamus licitam esse fornicationem & pollutionem, si tamen quis sponte se voto astrinxisset ad abstinendum, ex motivo religionis, adhuc esset inhonesta violatio voti, quia ex terminis patet vota servanda esse, etiam facta in materia secundùm se licita, vt patet in voto conjugum. Denique si fingamus pollutionem esse dispensativè licitam, adhuc prohibenda esset fornicatio, quia pollutio licita impediret quidem prolis generationem, sed non redderet prolem incertam & perversam educationem, sicut fornicatio.

477. Infertur 4. Specie differre furtum, detractionem, homicidium, etiamsi videantur eidem virtuti opponi. habet enim Justitia diversas perfectiones ex obligatione exercendas, quarum si vna per dispensationem tolleretur, v.g. si læsio in bonis fortunæ licita fieret, adhuc esset ratio prohibendi detractionem, & servandi illæsam famam, quia incommoda quæ ex licita detractione nascerentur, non continentur in licentia furti, nec econtra; idem dic de bonis corporis, comparatis cum bono famæ & fortunæ, vt consideranti facilè manifestum erit.

478. Infertur 5. Omnes blasphemias, quantumvis contra diversa attributa divina, etiam cognita vt talia, esse ejusdem speciei. Ratio est, quia non potest fingi licita blasphemia contra supremum attributum Dei, ita vt adhuc sit ratio prohibendi blasphemiam contra aliud attributum.

479. Infertur 6. Specie differre pollutionem, sodomiam, & bestialitatem. Nam in singulis his speciebus est ratio prohibendi non contenta in ratione prohibendi cæteras, ob diversa damna quæ ex talium licentia nascerentur, & impediret felicitatem humanam. Licentia pollutionis v. g. minueret affectum ad vsum conjugalem, & impediret generationes, ipsásque generationes redderet proli nocivas. Sodomia, quæ suâ fœditate naturalem ingerit horrorem, & ideo non ita est secundum naturalem propensionem sicut pollutio, ideo ejus licentia non inferret quidem proli tantum detrimentum, sed è medio tolleret verecundiam, & reverentiam, quæ inter homines ejusdem sexûs est necessaria, ad quam conservandam meretur specialiter prohiberi, independenter à prohibitione pollutionis nudæ. Bestialitas, quam adhuc magis abhorret natura, meretur iterum ex alio capite prohiberi, quia ejus licentia transformaret affectum humanum in bestialem, cum ingenti præjudicio illorum bonorum, quæ natura intendit per inclinationem naturalis inclinationis hominis erga hominem. Scio, quosdam RR. hanc triplicem speciem cum Card. Pallavicino non explicare aliter, quàm dicendo, *ideo esse diversas species, quia ab omnibus communissimè apprehenduntur diversæ fœditates, contentæ in his peccatis.* sed acquiescere non possum: nam vel apprehenduntur solùm fœditates diversæ physicè, vel diversæ Moraliter. Primum non sufficit, alioquin specie differrent bestialitates pro diversitate Bestiarum (quod hi ipsi negant) quia non minùs specie differt equa à vacca, quàm ab homine. Secundum reddit pro ratione

ratione, quod est in quæstione, vt hi ipsi RR. priùs aliis objecerunt. Dicamus ergo, quòd illa diversa omnium apprehensio feratur in diversa hujusmodi præjudicia ab invicem separabilia, & ideo per diversas & ab invicem independentes prohibitiones erant cavenda.

480. Objicies. Nostra Regula non potest applicari Odio Dei & Odio proximi, quæ sunt peccata specie diversa: nam licet fingi possit licentia habendi odio proximum, & tunc adhuc supereesset ratio prohibendi odium Dei, non videtur tamen econtrario posse fingi licitum odium Dei, hoc enim idem esset ac fingere, quòd Deo placeat odium sui, videtur autem impossibile fingi per hypothesin vtilem Deo placere odium sui, nam hocipso fingerentur Deo placere omnia, quæ quis ex odio Dei vellet facere, v. g. peccare: ergo fingerentur peccata placere Deo, sicque jam fingerentur peccata non esse peccata, cum formalissimè tollitur ratio peccati per hoc quòd placeat Deo.

481. Respondeo, in Odio Dei comparato cum odio proximi, & quavis alia specie, regulam aliter in æquivalenti applicari posse, fingendo per vilem hypothesin, quòd sit impossibile odium Dei, eò quòd Deus illud non possit permittere, aut quòd homo non possit in Deo apprehendere aliquid odio dignum, aut quòd homo semper clarè perspiciat, se non posse quidquam tali inferre Deo &c. adeoque fingendo, etiam esse impossibilia illa mala ad quæ cavenda lex naturæ prohibet Odium Dei, adhuc remanent possibilia illa mala quæ sequerentur si liceret odisse proximum, & sic de alijs: ergo adhuc esset ratio prohibendi Odium proximi ad cavenda specialia mala, non contenta in malis illis, ad quæ cavenda prohibetur odium Dei, & quorum diversitas facilè apprehenditur & cognoscitur, quamvis explicari à quolibet non possit, quod in pluribus alijs contingit. Et hæc in hac obscura quæstione sufficiant, in qua libenter ab alio meliora edocebor.

CONTROVERSIA VII.

Vndenam desumenda sit Distinctio Numerica peccatorum.

482. Dvplex est Radix, sive Fundamentum, de quo dubitatur, quandonam sufficiat ad diversificanda numero peccata, in ordine ad obligationem explicandi numerum in Confessione; quod addo, quia Theologus non debet multùm sollicitus esse de resolvenda quæstione in alio sensu, qui videtur vel ad considerationem physicam pertinere, vel facere quæstionem de nomine. Vnde nulla mihi controversia erit cum P. Azorio & P. Suarez aliisque nonnullis, qui docent, quòd qui vno impetu & designatione ac actu continuato occidit decem homines, debeat quidem numerum occisorum explicare in Confessione, sed tamen non commiserit nisi vnum peccatum, quia non posset cum veritate dicere: *feci homicidium Decies:* sed bene: *occidi Decem.* Duplex, inquam, radix seu fundamentum est, vnde potest ejusmodi Multiplicatio Numerica desumi: Prima radix est, Multiplicatio Objecti, seclusâ multiplicatione actûs, vt in exemplo allato de homicidio. Secunda est Interruptio actûs, stante vnitate objecti. hæc autem Interruptio iterum tribus modis contingere potest. Primò, retractando Voluntatem peccaminosam, deinde iterum in eandem relabendo. Secundò, non quidem positivè retractando, sed tamen voluntariè desistendo ad tempus ab illa voluntate, applicando deliberatè animum ad alia. Tertiò, non quidem deliberatè desistendo, sed determinatione & avocatione ad alia objecta, à causis extrinsecis proveniente, v. g. per indeliberatam distractionem, per supervenientem somnum, aut ebrietatem.

483. Quæritur nunc primò, & circa primam radicem, an inde multiplicentur peccata in ordine ad confessionem, quidquid sit, an sit vna numero malitia propter vnitatem actûs. Negant aliqui: & imprimis Ledesma *in Summa de Pœnit. lib. 1. c. 37.* docet, Vnicum Peccatum commissurum eum, qui vna deliberatione integro Mense vel Anno non recitaret Horas Canonicas. Zanardus, magis se explicans, *1. p. Directorij de Sacr. Pœnit. c. 18. §.* quinto loco; docet, eum, qui cum fœmina per totam noctem plures copulas habuit, non teneri exponere in Confessione, quot vicibus eam carnaliter cognoverit, si non fuit interruptum opus aut intentio, sed sufficere, si dicat: *Feci, quod potui.* Idipsum docent alij Summistæ *apud P. Andream de Mendo dissert. 2. q. vn. n. 3.*

484. Verùm, propter horum Authoritatem non est recedendum à communi Sententia, docente, Numerum esse explicandum, si quis vnâ deliberatione & actu occidit plures homines, habet plures copulas, committit vno calore iræ plures Blasphemias, vnâ detractione detrahit pluribus. Pro qua sententia stat sensus Fidelium, & qui timoratæ conscientiæ sunt, solent se de Numero accusare, quantùm recordantur. Ratio alia non redditur, nisi quòd sicut in vno indivisibili actu, æquivalente tamen duobus specie distinctis, potest contineri duplex species peccati, ita in vno indivisibili actu, æquivalente pluribus Numero actibus, poterunt contineri plura peccata Numero distincta, in ordine ad obligationem confitendi.

485. Huic tamen doctrinæ objicitur satis difficulter paritas desumpta ex læsione Bonorum Fortunæ. Nam in sententia negante, debere explicari circumstantias Aggravantes, qui furatur centum, non tenetur numerum hunc explicare, sed satisfaciet dicendo: *accepi Magnam Summam:* vnde subsumitur: atqui in tali summa non minùs continentur plures Graves Quantitates &

Læsiones, quarum singulæ sufficerent ad Mortale, quàm in casibus allatis plura homicidia, copulæ, &c. Ergo si in furto non sunt explicandæ, nec erunt explicandæ in casibus allatis.

486. P. Andreas Mendo videtur admittere omnimodam paritatem, & non minùs esse exprimendam quantitatem læsionis in Bonis Fortunæ, quàm numerum Occisorum, Blasphemiarum, Copularum &c. Verùm, contraria sententia est communis apud eos, qui negant esse explicandas circumstantias Aggravantes. Itaque

487. Communis responsio est, assignans hanc disparitatem, quòd singuli Aurei de se sint indifferentes, vt vel constituant objectum totale furti seorsim ablati, vel partiale, si per actionem furis conjungantur. Verùm nemo non videt, posse hoc ipsum de occisione plurium dici. Nam occisio vnius est indifferens vt conjungatur cum occisione alterius per actionem occisoris. Quapropter aliqui Recentiores melius exprimunt disparitatem, dicendo, quòd bona fortunæ semper sint capacia augmenti, & eodem modo damna eorundem, & quidem in eodem genere: Econtra conservatio vitæ, in suo genere est summum bonum, & consequenter privatio vitæ est summum malum in suo genere, & ideo continebit rationem malitiæ & injuriæ totalem, respectu ejusdem subjecti indivisibilis, etsi posset constituere tanquam pars integram cladem hominum.

488. Mihi videtur paulò aliter declaranda disparitas, eáque petenda ex Natura Objectorum. Aliqua enim sunt, quæ ita sunt capacia multiplicationis, vt eorum multiplicatio seu augmentum, sit vel à Natura, vel ab hominum vsu, aut naturali impulsu, ordinatum tanquam Medium ad alium finem meliùs obtinendum: Alia verò non item; quorum multiplicatio est prorsus per accidens; & ideo non dicuntur propriè *Recipere Augmentum*, sed puram multiplicationem, quia non sunt communiter ordinata ad vnum. Prioris generis sunt Bona fortunæ, quæ recipiunt æstimationem, majorem & minorem in ordine ad illum finem, ad quem meliùs obtinendum est institutа rerum æstimatio, functio, & commutatio. Ejusdem generis sunt v. g. oscula & tactus impudici, qui ex communi consuetudine, & naturali propensione, solent magis minùsque multiplicari in ordine ad obtinendam copulam, quæ habet rationem finis. Item multiplicatio percussionum ordinari solitarum ad augendum dolorem in eodem supposito: item pluralitas horarum Canonicarum præscriptarum pro vno die. Et horum multiplicationem non est necesse explicare, si fiant vnâ animi deliberatione. Posterioris generis sunt Bona Famæ, corporis, & vitæ; item plures copulæ, plures blasphemiæ: quapropter, qui vnâ detractione pluribus graviter detraxerit, vel vni apud plures, item qui plures blasphemias vno impetu effuderit, plures occiderit, mutilaverit &c. tenetur Numerum explicare, quantùm illi constiterit, ita tamen vt Vnitatem physicam actûs etiam exponat, alioquin non satis exponeret individualitatem actûs. Sicut enim, qui decem vicibus acciperet summam gravem, quæ omnes simul facerent centum florenos, non satis explicaret individuationes actuum, & multiplicationem, dicendo præcisè: furatus sum centum florenos, sed deberet dicere: se accepisse decem actibus, & Semper Summam Gravem, & econtra, si vno actu centum acciperet, non satis explicaret, dicendo, se gravem summam accepisse (posset enim accepisse per plures veniales ablationes) sed deberet dicere: se vnâ vice accepisse summam gravem; ita qui vnâ actione tres occiderer destinatè, non videbitur satis exposuisse suum peccatum individuale, dicendo; occidi tres: sed deberet dicere: vno actu occidi tres destinatè: alioquin Confessarius formabit judicium de tribus diversis actionibus, quia communiter solent esse disparatæ. Quodsi praxis seu Pœnitentium, seu Confessariorum alia est, illa defendi potest probabilitate contrariæ sententiæ: spectatâ tamen ratione, authoritate, & consequentiâ doctrinæ, videtur dicendum vt diximus: & in reipsa ita sentit P. Andreas Mendo, & plures apud ipsum. Et hæc circa primam Radicem. Circa secundam Radicem,

489. Quæritur nunc 2. Vtrum retractatio prioris actûs semper sufficienter interrumpat actiones, vt multiplicentur peccata. R. Regulariter sufficienter interrumpi. Ratio est, quia hujusmodi retractatio facit, vt prior voluntas nec formaliter, nec virtualiter, nec moraliter permaneat & influat in actum subsequentem, sed novâ voluntate opus sit.

Dixi *regulariter*. Si enim revocatio sit tacitè conditionata tantùm, & non absoluta, & interruptio brevis, qualis etiam in alijs actionibus moraliter continuis solet intervenire, erit moraliter vna continua actio. v. g. si quis ludat ludo prohibito, vel legat librum prohibitum, & jam volens finire, invitatur iterum à socio ad pergendum, si pergat, & interruptio non fuit major, quàm soleat quandoq; hujusmodi lusus aut lectio per confabulationem, aut haustum interrumpi, erit vnicum numero peccatum, & satis erit dicere: legi semel librum prohibitum. Ita censent Layman, Lessius, Filliucius, Lugo, afferens aliud exemplum: Si quem pugnis cederes, & à pulsando cessares nonnihil, animo non amplius percutiendi, pulsatus tamen verbis contumeliosis de novo lacesseret, & tu parirer ad pulsandum redires, satisfaceres dicendo: te aliquem semel pugnis excepisse. Colligit hoc Lugo ex simili: si quis die jejunij sumptâ cænâ statueret non amplius comedere, sed præter exspectationem inferretur cibus valde gratus, comedendo denuò, non censeretur bis in die comedisse, sed cænam continuasse, quia voluntas finiendi fuit tacitè conditionata; nisi novus cibus superveniat.

490. Quæ-

490. Quæritur 3. Quanta debeat esse interruptio per voluntariam animi ad aliud objectum conversionem, sine revocatione prioris actûs. R. Hoc desumendum esse à communi modo operandi hominum, secundùm diversitatem actionum, quarum aliquæ patiuntur majorem interruptionem physicam, aliæ minorem, vt tamen adhuc moraliter censeantur esse continuæ: v. g. quando inter Missarum solemnia fit Concio etiam per horam, & ibi Officialis attendit, immò etiam obdormiscit, adhuc censetur actio continuari moraliter: econtra, si quis die jejunij, postquam pro cænâ tantum sumpsit, quantum sufficit, si inquam, tunc avocatus aliò per horam aut mediam interrumperet comestionem, non posset, salvo jejunio ad comedendum redire; bene tamen, si avocatus aliquantisper cum alio loqueretur, aut litteras legeret, vt observat Card. de Lugo: *d. 16. de Pœnit. s. 14. n. 142.* nam tanta interruptio solet etiam fieri, quando cibi tardiùs inferuntur vnus post alium. Ad hujusmodi exemplorum normam de pluribus alijs judicandum est, vt in exemplo communi, quando quis animo occidendi alium domo egreditur, arma comparat, inimicum per aliquot dies quærit, si interea aliquoties dormiat, comedat, litteras scribat &c. censebitur vnum peccatum continuatum commisisse, & satisfaciet dicendo: se occidisse hominem. Econtra, si hodie statuat occidere inimicum post mensem, & interea nunquam aut rarò cogitans, nec ad hunc finem media comparans, si post mensem occidat, non vnum sed duo peccata commisisse censebitur, vnum purè internum, alterum exteriùs consummatum. Et hæc sufficiant de hac quæstione, in qua communis hominum sensus & vsus plùs valere debet, quàm scrupulosa consideratio scholastica.

CAPVT II.

DE PECCATO HABITVALI.

CONTROVERSIA I.

In quonam consistat ratio Peccati Habitualis, remanentis post transactum Peccatum Actuale.

§. PRIMVS.

Referuntur Tres Sententiæ.

491. PRima tribuitur Gregorio Ariminensi, quòd Macula Habitualis consistat in Habitu vitioso, relicto ex peccato præterito.

Dicendum tamen est, peccatum Habituale esse realiter distinctum ab Habitu Vitioso. Probatur 1. Habitus vitiosus relictus ab actu præterito, potest manere in homine justificato, & liberato à peccato habituali: ergo potest vnum ab altero separari: sed quæ possunt separari sunt realiter distincta. Ergo.

492. Respondebis, Justificationem non fieri sine actu retractationis, & per hunc actum destrui habitum, & peccatum habituale. Sed contrà primò. Posset Justificatio fieri divinitùs absque illo actu retractationis, vt dicitur in Tract. de Pœnit. atqui tunc non destrueretur habitus vitiosus, & tamen destrueretur peccatum Habituale. Contra 2. Quando homo retractat peccatum per actum attritionis, vel destruitur habitus vitiosus vel non destruitur. Si primum: ergo per solam attritionem homo justificaretur, quia destrueretur peccatum habituale, quod est erroneum. Si secundum: ergo homo non justificabitur per Sacramentum Pœnitentiæ cum sola Attritione; quia tunc non destruetur habitus: nisi velis fingere miracula inaudita, & incredibilia, nempe, quòd Deus destrueret habitum vitiosum sine omni actu contrario.

493. Probatur Conclusio 2. Si Deus suspenderet omnem concursum ad productionem habitûs vitiosi, adhuc daretur peccatum Habituale, remanens ex peccato præcedente, neque enim hæc suspensio concursûs esset condonatio culpæ commissæ, quod iterum sine fundamento fingeretur.

Secunda Sententia tribuitur Scoto, Peccatum Habituale consistere in deputatione seu ordinatione divina libera peccatoris ad pœnam propter culpam præteritam.

Dicendum tamen est, neque in hac deputatione consistere peccatum Habituale.

494. Probant aliqui cum Vasquez hoc modo. Multi prædestinati peccant quandoque mortaliter,

mortaliter, & in peccato habituali inde relicto aliquamdiu perseverant: atqui prædestinati non deputantur ad vllam pœnam æternam: immò contingere potest, vt ne quidem temporalem incurrant, si lucrentur indulgentias: ergo Peccatum Habituale non consistit in hujusmodi deputatione.

Ad hoc tamen argumentum respondere possent Scotistæ, illos deputari ad pœnam æternam conditionatè, si sine applicatione mediorum justificantium decesserint è vita. Neque refert, non dari in Deo formaliter Decreta conditionata, satis enim est, dari æquivalenter & virtualiter seu radicaliter, hoc est; in ipso præsenti Decreto Prædestinationis cognoscit Deus, quid ipse esset facturus, si homo talis sine justificatione decederet, quòd nempe esset eum damnaturus. & hæc esset illa deputatio Scotistica.

495. Probatur ergo Conclusio. Deputatio divina absoluta ad pœnam, non fit præcisè propter peccatum præteritum, sed quia homo non fuit ab eo justificatus: deputatio verò conditionata fit sub hac conditione: nisi fuerit à peccato justificatus: atqui hominem non esse ab illo justificatum, est hominem existere in peccato habituali: ergo ideo deputatur ad pœnam, quia habet peccatum habituale: ergo peccatum habituale est aliquid præsuppositum ad divinam deputationem.

496. Tertia Sententia quorundam fuit, Peccatum Habituale consistere in quadam prava qualitate, relicta à peccato, quæ sit contraria Naturæ Rationali, & per quam redditur homo formaliter exosus Deo, sicut econtra Gratia sanctificans est qualitas supernaturalis, quæ reddit hominem pulchrum, & amabilem Deo. Sententiam hanc jam antiquatam paucis ab hinc annis restituere quidam conati sunt, sed irrito conatu.

Dicendum, Peccatum Habituale non consistere in hujusmodi qualitate. P. Arriaga probat Conclusionem ex eo, quia cùm ejusmodi qualitas non sit formaliter operatio nostra, sed aliquid quasi mortuum, non potest hominem reddere formaliter aversum ab objecto honesto, & adhærentem objecto inhonesto. Verùm hoc nihil vrget. Non enim requiritur in horum authorum sententia, ad peccatum habituale, vt sit formalis aversio, sed tantùm ad peccatum actuale: sicut licet Gratia actualis consistat in aliqua operatione nostra, sive intellectûs sive voluntatis, Gratia Habitualis tamen non consistit in hujusmodi operatione, sed in qualitate quasi mortua, juxta phrasin P. Arriagæ.

497. Vrget tamen Arriaga, & negat paritatem. etenim bonitas honesta potest reperiri non solùm in operatione, sed in ipsa etiam substantia: sic Deus secundùm suam substantiam est honestissimum objectum, sic etiam Angelus; hujusmodi etiam est Gratia habitualis. Econtra verò in malitia morali id non potest fieri, quia entitates omnes in se bonæ sunt physicè, & non possunt concipi vt malæ, nisi respectivè ad subjectum, cui vel physicè disconvenientes sunt, (quæ tamen disconvenientia non pertinet ad genus moris) vel sunt disconvenientes moraliter, & hoc non potest concipi, nisi per voluntariam hominis à ratione deviationem.

In hac responsione confunditur honestas & inhonestas objectiva cum formali. Deus & angeli sunt objectum honestum objectivè, hoc est, honestè amabile, pœna autem inferni non est honestè eligibilis ab homine. Eodem modo (dicent adversarij) qualitas relicta à peccato, non est honestè eligibilis: & licet ipsa non sit formaliter aversio aut amor objecti inhonesti, quatenus tamen habet intrinsecum respectum ad peccatum præteritum, posset intelligi esse quædam turpitudo physica animæ, propter quam Deus esset aversus ab homine, sicut Gratia sanctificans producta in homine etiam absque omni actu bono, est quædam physica pulchritudo animæ, propter quam Deus homini bene vult.

498. Probatur ergo aliter Conclusio. Seclusâ per conceptum omni hujusmodi deturpativâ qualitate, præcisè ex eo, quòd intelligatur homo peccâsse, & pro peccato nec satisfecisse, nec illi gratis esse condonatum, intelligitur homo habitualiter maculatus: ergo frustanea est qualitas superaddita. Probatur antecedens. Evidens est, hominem post peccatum manere habitualiter maculatum & dignum odio: sed non est evidens, dari in peccato virtutem producendi hujusmodi qualitatem: neque hæc ab vllo assereretur, nisi supponeretur dari peccatum Habituale: ergo malè infertur peccatum Habituale, ex vi meræ peccati actualis ad producendam qualitatem vitiosam: ergo non potest Peccatum Habituale constitui in hujusmodi qualitate, sed concipitur existens antecedenter ad hujusmodi qualitatem.

499. DICES: hoc argumentum esse simile illi, quod fieri solet contra Relationem Modalem prædicamentalem, quæ tamen jam apud rum incipit quibusdam valde placere. Sicut ergo isti Modorum Multiplicatores dicunt, seclusâ omni modo superaddito vnum parierem album fore simile alteri albo *fundamentaliter*, non autem *formaliter*, ita pariter ad argumentum factum responderi posset, seclusâ illâ qualitate vitiosâ fore quidem hominem peccatorem *fundamentaliter*, non autem *formaliter*.

500. Sed contra. Præterquam quòd dilius sententiæ de Modo Relationis, non sit magna probabilitas intrinseca, eâ tamen pro nunc permissâ, non est paritas pro casu nostro: disparitas desumitur ex fundamento illius Sententiæ, nempe quòd ille Modus Relationis, tanquam vinculum omnium partium vniversi, requiratur tanquam vltimum complementum pulchritudinis vniversi. Pulchritudo autem consistit in aliquo positivo, & quidem (vt hujus Modi Patroni volunt) in aliquo indivisibili reducente plura ad aliquam

quam vnitatem. At verò turpitudo peccatoris non est cur consistat in aliquo positivo complemento, sed potest consistere in privatione pulchritudinis, hoc est, alicujus entitatis incompossibilis cum peccato, prout in progressu magis patebit.

§. II.

Rejiciuntur duæ aliæ Sententiæ.

501. QVarta Sententia vult, Peccatum habituale adæquatè consistere in negatione retractationis cum præteritione peccati, seu: esse peccatum præteritum non retractatum. Sed hæc sententia rejicitur ex jam dictis. Potest enim divinitus remitti peccatum sine vlla retractatione, quo casu adhuc esset hoc totum; *peccatum præteritum non esse retractatum*; nec tamen existeret Peccatum Habituale. Deinde potest peccatum retractari, & tamen non condonari; quo casu existeret peccatum habituale; & non existeret: peccatum non esse retractatum.

502. Quinta Sententia est quorundam Thomistarum, Peccatum Habituale consistere adæquatè in privatione Gratiæ sanctificantis. Rejicitur tamen primò. Peccatum Veniale habituale non consistit in privatione Gratiæ sanctificantis, quia cum Gratia existere potest. ergo conceptus Genericus peccati habitualis non potest consistere in privatione gratiæ. Rejicitur 2. In statu puræ naturæ si homo peccâsset, etiam contraxisset peccatum habituale: atqui illud non fuisset adæquatè privatio Gratiæ sanctificantis: Ergo non omne peccatum habituale est privatio Gratiæ sanctificantis. Minor probatur. Eo modo quo in statu puræ naturæ daretur privatio Gratiæ (sive dicatur esse privatio propriè dicta, sive negatio) eo inquam modo daretur illa privatio in homine qui nunquam peccâsset: Ergo &c. Rejicitur 3. Si Peccatum Habituale consisteret adæquatè in privatione Gratiæ, tunc qui mille mortalia commisisset, vnicum haberet peccatum habituale, quale etiam haberet, qui vnicum mortale commisisset, quod est absurdum. Sequela probatur. Nam privatio Gratiæ semper est eadem: non enim se habet ad gratiam sicut privatio lucis ad lucem, cum quâ in gradu remisso conjungitur: Nam privatio Gratiæ prout constituit peccatum habituale, excludit omnem Gratiam: ergo vt sic non suscipit magis & minus. His ergo sententijs obiter rejectis restant duæ celebriores, ambæ valdè probabiles, si rectè intelligantur.

§. III.

Fertur judicium de sexta Sententia.

503. SExta Sententia, ante hac celebris, aliter explicuit Peccatum Habituale Mortale, & aliter Veniale. Quoad veniale convenit fere cum sententia inferiùs vltimo loco tradenda: quoad Mortale dixit consistere in privatione Gratiæ non quomodocunque, sed vt dependente à peccato præterito, sive, vt connotante peccatum præteritum tanquam causam. Hanc sententiam tenent Cajetanus, Capreolus, Medina, Sotus, Ledesma, Bellarminus, Valentia, Toletus, Azor, Martinus Esparza. Eam pluribus impugnârunt Card. de Lugo *disp. 7. de Pœnit. s. 2. & 3.* Oviedo, Arriaga. Priores duo putant, vltra privationem Gratiæ & peccatum præteritum, adhuc aliam privationem includendam esse, prout in vltima sententia declarabitur, Arriaga verò existimat, privationem Gratiæ nullo modo includi in peccato habituali Mortali. Incipiendo ab hoc vltimo

504. DICO, privationem Gratiæ Sanctificantis esse partem constitutivam peccati Habitualis Mortalis. Probatur, supponendo sententiam inferiùs tradendam, nempe Gratiam habitualem esse formam adæquatam Justificationis, incompossibilem cum peccato Mortali; quo supposito sic argumentor. Illud est constitutivum peccati Habitualis, quo solo non posito, positis quibuscunque alijs, non est positum peccatum habituale: sed solâ privatione gratiæ non positâ, positis quibuscunque alijs, non est positum peccatum habituale: ergo est constitutiva illius. Major propositio est Regula cognoscendi constitutiva, quam omnes RR. admittunt, saltem eousque, quòd fateantur eam non posse verificari nisi de constitutivis, quamvis aliqui existiment, eam non esse omnibus constitutivis applicabilem, adeoque non satis idoneam, & vniversalem. Minor propositio declaratur. Non positâ privatione Gratiæ ponitur formalissimè Gratia: sed positâ gratiâ, quibuscunque alijs positis, non est positum peccatum habituale: ergo non positâ privatione Gratiæ non est positum peccatum habituale. Minor probatur. Gratia est forma adæquatè Justificans hominem, & denominans sanctum, amicum Dei, dignum amore, & non odio, vt nunc suppono. Sed positâ formâ adæquatâ in subjecto, quibuscunque alijs positis vel non positis, est positus effectus formalis. Vlteriùs, effectus formalis *Justificati, Sancti, amici Dei &c.* formaliter excludit peccatum habituale Mortale, à quo denominatur homo *peccator, injustus, inimicus Dei, dignus Odio &c.* ergo positâ Gratiâ sanctificante formalissimè excluditur peccatum habituale: atqui per Gratiam non excluditur formalissimè nisi privatio Gratiæ: ergo privatio Gratiæ est constitutiva peccati habitualis.

505. Dices. Posito peccato præterito, & negatione condonationis divinæ, homo est habitualiter peccator, etiamsi per impossibile haberet Gratiam sanctificantem: Ergo falsum est, quòd omnibus alijs positis non esset positum peccatum habituale. R. In Sententia docente, quòd privatio Gratiæ sit ipsum Decretum Dei nolendi dare Gratiam, in hac inquam Sententia hypothesis est inepta, & manifestè inutilis, quia Decretum non condonandi, est formalissimè de-

cretum non dandi Gratiam, in pœnam peccati præteriti: Si enim Deus vellet dare Gratiam, aut nollet eam negare in pœnam peccati præteriti, jam condonaret peccatum præteritum, vt declarabo, acturus de condonatione extrinseca: ergo in facta hypothesi, poneretur formaliter simul Gratia & privatio Gratiæ.

Verùm abstrahendo ab hoc, aliter respondeo: Negando antecedens: Sicut enim, si per impossibile sine vlla condonatione poneretur condigna satisfactio, formalissimè tolleretur peccatum habituale, & ideo negatio condignæ satisfactionis est pars constitutiva peccati habitualis, vt dicemus: ita si per impossibile poneretur Gratia sanctificans, sine vllo decreto condonativo, tolleretur peccatum habituale, & omne jus ad odium.

506. Videndum nunc est, an Peccatum Habituale consistat adæquatè in Privatione Gratiæ, vt connotante peccatum præteritum (prout volebat sententia sexto loco relata) vel an aliquid superaddendum sit. Referam tamen priùs Argumenta aliorum, quibus hactenus illa sententia oppugnata fuit, & conabor ostendere modum ea dissolvendi.

507. Impugnari solet primò. In statu puræ Naturæ, si homo non fuisset elevatus ad finem supernaturalem, adeoque Gratiæ sanctificantis proximè incapax fuisset, tunc si peccâsset, incurrisset peccatum habituale non minùs quàm in statu Naturæ Elevatæ: atqui tunc non exstitisset privatio Gratiæ vt dependens à peccato præterito, quia independenter ab illo eodem modo exstitisset: neque enim, si homo in illo statu non peccâsset, Gratiam supernaturalem adeptus esset: ergo in illo statu peccatum habituale aliquid præterea includisset: Ergo illud ipsum includet etiam in præsenti statu.

508. Ad hoc Argumentum, quod est ferè principale, respondet P. Esparza, quòd in statu puræ Naturæ esset aliud peccatum habituale, quàm est in statu elevationis: In genere autem (inquit) peccatum habituale est privatio formæ disponentis perfectè ad vltimum finem vnicuique præfixum. itaque sicut in statu elevationis dispositio habitualis ad vltimum finem, est Gratia supernaturalis (quæ secundùm hunc Authorem non differt à Charitate) ita in statu puræ Naturæ dispositio habitualis ad vltimum finem, esset dispositio habitualis dilectionis Dei Naturalis.

509. Verùm hæc Responsio mihi non videtur sufficiens. Nam habitualis dispositio naturalis ad amorem naturalem Dei, consisteret in facilitate diligendi Deum, acquisita per frequentatos actus: neque potest aliud assignari, quia non daretur in illo statu ullum donum supernaturale: atqui in illo statu non consisteret peccatum habituale in privatione hujusmodi habitûs naturalis acquisiti: Ergo neque consisteret in privatione dispositionis habitualis ad dilectionem Dei. Minor probatur. Si consisteret in privatione illius habitûs naturalis, vel consisteret in privatione alicujus certæ, & determinatæ intensionis, vel in privatione omnium gradum totius habitûs: neutrum dici potest. Non primum: tum quia hac ratione non posset homo contrahere peccatum habituale, quamdiu non perveniisset priùs ad illam intensionem; quia defectus illius intensionis ante peccatum non penderet à peccato. tum quia sequeretur, quòd qui haberet habitum intensiorem, quàm cui opponitur peccatum, sequeretur, inquam, quòd talis peccando non contraheret peccatum habituale, quia non expelleret intensionem oppositam peccato habituali, sed solum excessum. Sed neque secundum dici potest. Nam habitus naturalis non expellitur totus simul vno actu contrario: ergo peccando non contraheretur peccatum habituale, quia non induceretur privatio totius habitûs. Quidquid tamen sit de responsione P. Martini,

510. Pro solutione Objectionis, Adverto 1. Ejusdem rei privationem, quæ modò pendet à caussa A. posse postmodum pendere à caussa B. ita vt ab vtraque pendeat tanquam à caussa morali totali, hoc est, quarum vnaquæque sufficiens est absente alterâ inducere hujusmodi privationem. In exemplo. Sit aliquis, qui defacto careat omni beneficio Ecclesiastico, absque omni culpa, sed quia v. g. nullius acquirendi occasio fuit. Is ipse committat deinde delictum, vel incidat in defectum animi vel corporis, cui sit annexa irregularitas & privatio omnium Beneficiorum: ecce! privatio beneficiorum incipit pendere ab alia caussa totali, licet jam ante ea alia caussa exstiterit, & pergeret existere, etiamsi irregularitas non supervenisset.

511. Adverto 2. Et recolo, quod dixi in primo libro de Deo, nempe Deum in suo præsenti decreto cognoscere, quid ipse facturus fuisset in alijs circumstantijs, sub hac vel illa conditione, v. g. quid facturus fuisset, si hominem in statu puræ Naturæ reliquisset: Vnde intelligo contrario, si Deus defacto hominem in statu puræ naturæ reliquisset, cognovisset tunc in suo decreto, quid facturus fuisset, si hominem elevâsset ad statum supernaturalem, & homo peccâsset.

512. Adverto 3. Quòd defacto, quando homo successivè, sine vlla intercedente justificatione, committit plura peccata mortalia, quòd, inquàm, non solùm primum, sed etiam subsequentia peccata caussent suo modo privationem gratiæ, ita vt privatio gratiæ à singulis pendeat moraliter, quatenus, etiamsi primum peccatum non exstitisset, secundum sufficienter expulisset gratiam, & sic de cæteris. Nunc ergo

513. Ad Objectionem responderi posset, negando, quòd in statu puræ Naturæ carentia gratiæ in peccatore, non penderet saltem virtualiter à peccato in illo statu commisso: quia tunc Deus negaret quidem Gratiam ex caussis ab quas nolu-

isset

noluisset hominem elevare, sed in illo ipso decreto, ejúsque tendendi modo, cognoscceret, quòd si hominem elevaslet ad statum supernaturalem, adhuc huic peccatori denegaret gratiam sanctificantem, propter peccatum commissum, sicut defacto, quando homo superaddit peccatum peccato, Deus ita negat gratiam, vt si primum peccatum non exstitisset, adhuc gratiam negaret propter secundum, & in privatione hoc modo pendente à peccato præcedente, consistit peccatum Habituale.

514. Objicitur 2. Qui commisit plura aut majora peccata, habet etiam plura aut majora peccata habitualia: atqui habet æqualem privationem Gratiæ cum eo, qui minùs peccavit: quia vterque omni gratiâ privatus est; item qui commisit novum mortale, habet novum peccatum habituale, & tamen non habet novam privationem gratiæ: ergo debet peccatum habituale in alio consistere. Ad hoc argumentum jam suprà responsum est, eo efficaciter probari, quòd peccatum habituale non consistat in Privatione Gratiæ quomodocunque, sed, vt dependente à tali peccato; quidquid superaddat hæc dependentia, sive respectum transcendentalem, sive ipsum peccatum præteritum in ratione præteriti, quæ erit controversia philosophica.

515. Verùm, juvat audire responsionem P. Esparza, quâ non obscurè approbat ea, quæ ego ad priorem objectionem respondi. Omnia, inquit, peccata lethalia, quæ vnusquisque committit non interpositâ justificatione, perseverant habitualiter per eandem Gratiæ privationem: quia hæc privatio ab omnibus illis & singulis inducitur in genere caussæ demeritoriæ. Vnde tot & talia vnusquisque habet peccata habitualiter permanentia, quot & qualia actualia committit antequam justificetur; quia Deus ratione eorum omnium & singulorum subtrahit gratiam. Hæc ille. quæ vtique sunt intelligenda, de inductione & subtractione virtuali, juxta ea quæ hic ipse auctor tradit de Simplicitate Decretorum divinorum. Pergit vlteriùs. Quapropter forma, seu quasi forma, per cujus actualem & physicam perseverantiam perseverant habitualiter ac moraliter peccata physicè præterita, est omnino simplex in vnoquoque peccatore. & prorsus æqualis in omnibus peccatoribus: peccata verò quæ sic perseverant, sunt multa ac disparia, pro multiplicitate & diversitate peccatorum actualium. Datur proinde simplicitas & vniformitas quoad durationem & habitualitatem peccatorum habitualium, conjuncta cum multiplicitate & diversitate quoad malitiam & causalitatem demeritoriam eorundem. Ita ille. In forma breviter ita distinguenda est hæc propositio. Si peccatum habituale consisteret in privatione Gratiæ, non darentur plura peccata habitualia, pluralitate tenente se ex parte formæ denominantis, concedo; pluralitate tenente se ex parte subjecti denominati, nego. Potest etiam aliter distingui. Non darentur plura peccata habitualia adæquatè ab invicem distincta, concedo: Inadæquatè distincta, Nego. quia peccatum habituale importat vltra ipsam privationem, peccatum præteritum multiplicatum, & quidem intrinsecè tanquam partem constitutivam, & insuper dependentiam privationis à peccato præterito.

516. Objicitur 3. Ideo Deus privat hominem Gratiâ cùm peccat, quia peccat. & ideo Deus perseverat privare gratiâ, quia homo perseverat in peccato: ergo tam actuale quàm habituale peccatum præcedit privationem Gratiæ tanquam ejus caussa: ergo sicut peccatum actuale non consistit in privatione Gratiæ, ita nec habituale. Ad hanc objectionem P. Esparza respondet in forma hoc modo. Ideo Deus perseverat privare gratiâ, quia homo perseverat in peccato, τὸ *Quia*, dicente solam perseverantiam prioris malitiæ moralis, solámque logicam prioritatem ejusdem perseverantiæ, conceditur antecedens: τὸ *Quia* dicente novam malitiam moralem, aut prioritatem realem durationis & perseverantiæ, convenientis eidem malitiæ, Negatur Antecedens. Simili modo distinguitur primum consequens quoad peccatum habituale: peccatum habituale præcedit privationem Gratiæ, vt hæc privatio est pœna peccati, idque realiter quoad totam malitiam moralem, & logicè quoad perseverantiam ejusdem malitiæ, conceditur consequentia; præcedit realiter etiam quoad perseverantiam malitiæ, negatur consequentia. Vnde absolutè negatur secunda consequentia, vel distinguitur ejus consequens: Ergo peccatum habituale non consistit in privatione Gratiæ, quatenus hæc privatio est à Deo vt Judice puniente peccatum, conceditur consequentia: quatenus est ab homine illam inducente per vim demeritoriam peccati actualis, & movente Deum per malitiam ejusdem ad subtrahendam Gratiam, atque hinc habente prioritatem Logicam respectu privationis Gratiæ, negatur consequentia. Hæc est responsio P. Esparza. Clariùs fortassis

517. Ad Objectionem responderi potest, negando paritatem inter peccatum Actuale & Habituale; & concedendo, quòd de actuali sit verum dicere: *ideo Deus privat hominem gratiâ, quia peccat.* ita quidem, vt τὸ *Quia*, dicat prioritatem Logicam, vel etiam prioritatem Naturæ peccati respectu privationis Gratiæ: & quia peccatum actuale non potest consistere cum Gratia, ideo privatio Gratiæ pro instanti quo existit peccatum actuale, est effectus necessarius ipsius peccati. At verò in sequenti instanti, quo desinit peccatum actuale, Deus liberè privat hominem Gratiâ, cùm posset illam gratis infundere & condonare peccatum: quando ergo Deus non infundit, in pœnam præcedentis peccati, tunc incipit peccatum habituale existere, & de hoc pro primo ejus instanti non est verum dicere: *ideo Deus perseverat liberè privare hominem gratiâ in hoc instanti, quia homo in hoc instanti perseverat in peccato*: nam

ipsa perseverantia peccati est ipsissima privatio Gratiæ, quæ non potest esse prior seipsâ, fundans causalem *Quia*, in sensu proprio. Debet ergo causalis ita formari: Ideo Deus in secundo instanti liberè perseverat privare Gratiâ, quia homo immediatè antè actualiter peccavit. pari modo loquendo de tertio instanti, vera est hæc propositio: *Ideo in tertio instanti Deus privat Gratiâ, quia homo in primo instanti peccavit, & in secundo necdum fuit illi peccatum condonatum*: Hoc enim est illud quod tribuit Deo jus privandi hominem Gratiâ in tertio instanti, quamvis Deus, si vellet, posset in tertio instanti destruere hoc jus, infundendo Gratiam. Vnde patet argumenti fallacia.

518. Objicitur 4. Deus est Auctor privationis Gratiæ, quia privatio Gratiæ est pœna peccati: atqui Deus non est auctor peccati nec actualis nec habitualis: ergo peccatum habituale non est privatio Gratiæ. Respondet P. Esparza, quòd in privatione Gratiæ sint distinguendæ duæ formalitates, nempe quatenus illa est à Deo, & quatenus est ab homine: sicut ergo, inquit, ipse actus peccaminosus tribuitur Deo quoad actualitatem & bonitatem physicam, quoad malitiam verò totam tribuitur soli homini, & ideo absolutè negatur Deum esse auctorem peccati actualis, tametsi actualitas & bonitas ejus physica sint realiter indistinctæ à malitia morali, ita privatio Gratiæ habet auctorem Deum, quatenus est pœna peccati, & quatenus est debita peccatori ex suppositione peccati. Non tamen est auctor ejusdem privationis, quatenus est vltimò completiva peccati habitualis, & quatenus absolutè vitari & impediri debebat.

519. Contra hanc responsionem vrgeri potest hoc modo. Ideo homini potiùs quàm Deo tribuitur simpliciter peccatum actuale, quia homo determinat ad illius existentiam contra inclinationem & beneplacitum Dei, Deus autem concurrit concursu indifferente: atqui ad existentiam peccati habitualis determinat Deus liberè, nempe non producendo Gratiam in secundo instanti, & sic conservando privationem illius: homo autem concurrit aliquo modo indifferenter, hoc est, ponit solum actum peccaminosum, qui est indifferens, vt subsequatur vel non subsequatur privatio Gratiæ: ergo necdum satis declaratum est, quare Deus non sit auctor peccati habitualis.

Respondeo ergo ad Objectionem, & concedo, Deum esse caussam, quare ex suppositione peccati actualis incipiat existere peccatum habituale, quia scilicet liberè non producit Gratiam: absolutè tamen & simpliciter nego esse caussam peccati habitualis. Ratio est, quia peccatum habituale duo includit, peccatum Actuale præteritum, & privationem Gratiæ: hoc totum ergo complexum tribuitur potiùs homini quàm Deo, quia homo est aliquo modo caussa vtriusque, & habebat obligationem impediendi hunc effectum formalem, Deus verò tantùm est caussa vnius partis, quam non tenetur impedire, sed habet ea ponendi ex suppositione prioris partis. Declaratur in exemplo. Combustio domûs potest procedere à duobus, quorum vnus applicet ignem obligatus non applicare, alter verò ignem applicatum non extinguat, quia obincommoda secutura non obligatur extinguere, quamvis posset. In isto casu licet applicatio ignis sit indifferens vt conjungatur vel cum extinctione, vel cum negatione extinctionis, quia tamen primo simpliciter obligatur ad impediendam combustionem per ignis applicationem, & consequentem non extinctionem, ideo soli priori & non posteriori imputatur combustio. Sic ergo omnis homo tenetur impedire privationem gratiæ, inducendam per peccatum, Deus verò supposito peccato habet jus privandi gratiâ, ideo homini & non Deo imputatur simpliciter totum peccatum habituale.

520. Objicitur 5. Peccatum Veniale Habituale non potest consistere in privatione alicujus doni supernaturalis, quia cum omnibus potest conjungi quæ homini conferuntur in vita, neque etiam potest assignari privatio alterius formæ, quæ sit incompossibilis cum peccato veniali actuali, & ad quam habendam homo obligetur: sicut ergo Peccatum Veniale Habituale explicandum est sine recursu ad aliquam privationem, ita explicari poterit Peccatum Habituale Mortale.

521. Respondet P. Esparza, peccatum veniale non privare animam vllo dono supernaturali permanente, & ideo non inducere maculam animæ oppositam pulchritudini stabili, sed solùm privare pulchritudine actûs debiti, & sic inducere maculam obscurativam tantùm, non ablativam pulchritudinis, permanentis in anima etiam cum illo peccato: ad eum modum quo lutum aut pulvis obscurat pulchritudinem corporis, vt habet S. Thomas 3. p. q. 87. a. 2. ad 3. Quin verò privatio illa rectitudinis debitæ inesse actui, tolli non potest absque actu pœnitentiæ, quo implicitè vel explicitè retractetur actus præcedens, venialiter peccaminosus, ideo peccatum veniale perseverat habitualiter ratione talis privationis.

522. Contra hanc responsionem argumentor. 1. Ex ea sequitur, nec divinitus posse remitti peccatum veniale sine retractatione, cùm tamen in sententia etiam hujus auctoris (contra Thomistas) possit remitti mortale sine retractatione: consequens est contra communem, & neminem scio, qui concesserit, Mortale posse remitti sine retractatione, non tamen Veniale, & S. Thomas loco citato eodem modo loquitur de Mortali in Corp. dicens, quòd habentibus vsum rationis, nunquam infundatur Gratia sine motu liberi arbitrij: adeoque vel loquitur tantùm de lege ordinaria, vel si describitur in vno, est etiam describendus in altero: & ratio est, quia peccatum veniale non est contra Deum sub conceptu amici, sed solùm sub conceptu Legislatoris: transgressio au-

tem

tem legis tantùm faciliùs intelligitur posse remitti sine actuali retractatione, quàm transgressio legis & violatio amicitiæ simul. Sequela verò probatur. Privatio non potest tolli nisi per formam oppositam: atqui per P. Esparza peccatum veniale habituale consistit in privatione rectitudinis debitæ, sicut mortale consistit in privatione Gratiæ habitualis: & forma oppositæ privationi retractationis est ipsa retractatio: ergo sicut habituale mortale per hunc auctorem non potest tolli sine infusione gratiæ, ita veniale non poterit tolli sine retractatione.

523. Argumentor 2. Ex eâdem responsione sequitur, quòd vel peccatum veniale nullo modo possit remitti (quod est hæreticum) vel quòd veniale actuale non transeat in habituale, quod est contra hypothesin. Sequela quoad utrumque membrum probatur. Vel enim peccatum habituale veniale consistit in privatione actûs debiti vt debiti pro instanti quo quis actu peccat, vel in privatione actûs debiti pro tempore posteriore. si dicas primum, sequitur, vt dixi, quòd peccatum veniale habituale sit indestructibile: impossibile enim est poni postea actum vt debitum pro priori instanti: sive: est impossibile, vt postea faciam, vt in priori instanti elicuerim actum oppositum peccato commisso. Si verò dicas secundum, sequitur, quòd veniale actuale non transeat in habituale: quia nullum est debitum aut obligatio statim retractandi: ergo non ponitur privatio actûs debiti.

524. Argumentor 3. Qui existit simul in peccato Mortali & Veniali, non potest delere peccatum veniale, quamdiu non delet peccatum mortale. atqui secundùm datam responsionem id posset, quia dum perseverat in peccato Mortali, potest retractare veniale, & quidem tali actu, qui esset deletivus peccati venialis, si abesset mortale. per talem autem actum tollitur privatio rectitudinis debitæ, hoc est, retractationis, quam requirit P. Esparza: ergo tolleretur peccatum habituale.

525. Argumentor 4. Vel per privationem retractationis intelligis privationem retractationis satisfactivæ de condigno, vel præscindis à satisfactiva & non satisfactiva. si dicas primum, sequitur, quòd per Sacramentum pœnitentiæ nunquam primò deleatur nec deleri possit veniale peccatum, sed vel supponeretur jam deletum per condignam satisfactionem, vel remaneret etiam post Sacramentum susceptum, cum retractatione non satisfactiva de condigno; quod, etsi aliqui concedant, rectiùs tamen oppositum asseritur cum pluribus. Si verò dicas secundum, sequitur, quòd extra Sacramentum posset tolli Veniale per actum non condignè satisfactivum, absque gratuita condonatione: quod in terminis repugnat. Patet autem sequela: nam per te gratuita condonatio non constitueret formam expulsivam peccati venialis, sed hæc adæquatè conferret in retractatione etiam non satisfactiva. Propter hæc Responsio P. Esparza non videtur mihi satis expedita. Aliter ad objectionem respondeti posset consentaneè ad ea, quæ ad primam objectionem respondi: Peccatum Veniale Habituale constitui per privationem cujuscunque entitatis supernaturalis incompossibilis cum ipso actu peccaminoso, cujusmodi sunt Lumen Gloriæ, Visio beata, Vnio hypostatica, & si quod aliud: nam licet Peccatum Veniale non inducat, nec inducere possit primò privationem illarum entitatum, vtpote quæ necessariò præexstitit (nemo enim semel beatus potest labi in veniale) potest tamen Veniale impedire, quominus dentur illa dona pro instanti quo ponitur peccatum, & etiam pro sequentibus; pro instanti peccati quidem impeditur tanquam à forma incompossibili, pro sequenti verò ex libera voluntate Dei, nolentis eam conferre, nisi positis ponendis, v. g. condignâ satisfactione, aut Sacramento pœnitentiæ vel alterius &c.

Hactenus in favorem sententiæ constituentis Peccatum habituale mortale in privatione Gratiæ; à qua tamen aliquatenus recedo, vt jam dicam.

§. IV.

Statuitur Verior Sententia.

526. DICO 2. Meliùs explicari Peccatum Habituale, prout præscindit à Mortali & Veniali, quòd aliud non sit, quàm actus peccaminosus præteritus, cum negatione condignæ satisfactionis, & gratuitæ condonationis. Ita communis RR. Pro cujus intelligentia & probatione,

527. Sciendum est, controverti inter Theologos in Materia de Justificatione, vtrum Deus possit homini remittere & condonare peccatum absque vllâ actuali infusione Gratiæ, aut alterius boni incompossibilis cum peccato, vocatúrque *Condonatio extrinseca*. Negat cum quibusdam alijs P. Esparza; sed communior affirmat, quam & ego infra sequar. Huic communi Sententiæ præjudicat Sententia constituens Peccatum Habituale in privatione Gratiæ adæquatè, prout à Recentioribus defenditur: volunt enim, Deum non posse remittere peccatum mortale, quin destruat privationem gratiæ, adeoque quin infundat Gratiam: censent itidem, dependentiam privationis Gratiæ à peccato præterito, non posse tolli, quin actu ponatur Gratia, cujus oppositum insinuavi in responsione ad primam objectionem, & inferiùs probabo. His suppositis evidens est, in horum auctorum principijs non posse dari Condonationem extrinsecam. Nostra verò Sententia & explicatio plenè subsistit, sive possit, sive non possit dari condonatio extrinseca: dum enim requirimus Negationem condonationis, præscindimus à condonatione intrinseca & extrinseca, & vtriúsque negationem requirimus, si

vtraque condonatio possibilis est; si verò tantùm intrinseca possibilis est, ejus solius negationem includimus ijsdem terminis, vt patet. Est ergo ex hoc capite nostra explicatio sub terminis conclusionis præferenda.

528. Probatur jam Conclusio. In illis omnibus & solis rectè constituitur Peccatum Habituale, in quibus fundatur moralis æstimatio; quâ homo post peccatum perinde habetur pro peccatore & reo pœnæ, ac odio digno, acsi actu peccaret, vel in peccato actualiter perseveraret: atqui fundamentum propter quod homo post transactum peccatum adhuc censetur odio dignus & peccator, aliud planè non est, nec clarioribus terminis concipi aut exprimi potest, quàm quòd pro commisso peccato nec condignè satisfecerit, nec sit vllo modo condonatum: ergo hæc requiruntur & sufficiunt. Minor probatur. Quamprimum aliquis certificaretur, Petrum pro peccato condignè satisfeciſſe, statim determinaretur ad judicandum, non esse ampliùs odio aut pœnâ dignum propter culpam præteritam, nec esse ampliùs habendum pro peccatore aut reo; hoc enim est de conceptu condignæ satisfactionis, vt eâ exhibitâ cesset titulus aversionis, nolente volente illo cui satisfit. Item si quis certificaretur, Petrum non quidem satisfeciſſe pro peccato, sed tamen illud fuisse ab offenso liberaliter condonatum, sive, quia in Petro producta est forma reddens illum dignum amore amicitiæ, sive quia sine tali dono intrinseco offensus cessit jure suo ad odium per solum affectum extrinsecum, qualis inter homines reperitur, & sufficit, quomocúnque explicetur: si, inquam, aliquis de hoc certificaretur, determinaretur ad judicandum, quòd Petrus non sit ampliùs adnumerandus reis: sicut si cui creditor condonat debitum, non venit ampliùs nomine Debitorum. Econtra, quamdiu Petrus intelligitur nec condignè satisfeciſſe, nec culpam illi esse liberaliter condonatam, perinde numeratur inter reos, ac numeratur inter debitores ille, qui mutuum acceptum nec solvit, nec est illi liberaliter remissum. Ergo sicut satisfactio condigna vel condonatio disjunctivè tollunt fundamentum æstimationis hominum, vt dictum est, ita vtriúsque negatio copulativè accepta præbet fundamentum æstimationis ejusdem.

§. V.

Solvuntur Objectiones.

529. OBjicies 1. Peccatum Habituale est quædam macula animæ: sed macula animæ debet esse intrinseca animæ, non minùs quàm pulchritudo: atqui privationes à nobis assignatæ non sunt intrinsecæ animæ: & quidem si privatio Gratiæ est aliquid positivum, non potest esse aliquid intrinsecum, quia nihil intrinsecum naturale vel supernaturale animæ repugnat cum Gratia, sicut cum Gratia repugnat privatio Gratiæ: ergo debet esse aliquid extrinsecum, nec potest aliud assignari, quàm nolitio divina dandi Gratiam. Deinde negatio condonationis extrinsecæ æquè non est intrinseca, quia est nolitio condonandi.

R. Distinguendo Majorem. Peccatum habituale est quædam macula Physica, nego, Moralis, & secundùm æstimationem, concedo Majorem, & distinguo Minorem: debet esse intrinseca physicè, nego, in æstimatione, concedo Minorem, & nego consequentiam. Non debet ergo aliter esse intrinseca, quàm sunt aliæ maculæ civiles, v. g. esse infamem, illegitimum, excommunicatum, proscriptum &c. quas denominationes certum est non esse à forma physicè intrinseca subjecto denominato.

530. Objicitur 2. Illud, in quo, & per quod durat peccatum præteritum, debet esse effectus illius peccati: atqui Negatio condignæ satisfactionis, non est semper effectus peccati præteriti; nam etiamsi homo post transactum peccatum non eliciat actum quo dicat: *Nolo satisfacere*; adhuc datur negatio condignæ satisfactionis, & durat peccatum habituale: ergo Negatio condignæ satisfactionis non est id, per quod durat peccatum præteritum. R. Negando Majorem, cujus falsitas patet ex alijs instantijs. Votum emissum durat habitualiter & moraliter per negationem dispensationis, & tamen hæc negatio dispensationis non est effectus voti: eodem modo leges durant per negationem revocationis, quæ tamen non est effectus legis latæ, quia esteret, etiamsi nulla lex lata esset.

531. Objicitur 3. Si Negatio condonationis constitueret peccatum habituale, sequeretur, quòd esset terminus divinæ displicentiæ, seu odij quo Deus hominem odit: consequens est absurdum: nam illa negatio condonationis est ipsa divina nolitio condonandi, quæ vtique non potest esse terminus divinæ displicentiæ & odij.

Responderi potest primò, negando sequelam cum Arriaga. pluribus enim exemplis ostendi potest, aliquid esse partem constitutivam causæ, & tamen non respici à relatione cujus est causa: sic approximatio constituit Causſam vt expeditam ad agendum, & tamen non respicitur ab actione: absentia objecti est pars constitutiva objecti, vt potentis movere ad actum Desiderij, & tamen non attingitur à desiderio, vt desiderium est. Ergo etiam dici potest, quòd, licet negatio condonationis pro instanti A. sit pars constitutiva libertatis formæ propter quam Deus odio habet hominem, negando illi gratiam pro instanti B. non tamen hinc sequatur, quòd ipsa negatio sit terminus odij, sed erit mera conditio, vt Deus nolit dare Gratiam propter peccatum præteritum.

Respondetur tamen meliùs 2. distinguendo sequelam: Negatio condonationis esset terminus odij, prout est pars alicujus totius complexi, ad quod impediendum tenebatur homo, & propter quod non impeditum displicet, concedo sequelam: esset terminus odij secundùm se,

vel

vel prout ex suppositione peccati, vnà cum peccato constituit jus & titulum ad odium, nego sequelam. Declaratur in exemplo vulgari. Potest aliqua facies displicere & esse turpis, cujus tamen nulla pars secundùm se sumpta sit turpis, nempe ob improportionem partium ad invicem: sic etiam potest esse turpis concentus plurium, cujus tamen nullus cantus seorsim sumptus turpis esset: & tunc displicentia fertur in omnes partes quà partes sunt hujus totius: pari modo, & longè magis, poterit terminari displicentia Dei ad totum complexum peccati habitualis, adeoque etiam ad ipsam negationem condonationis, licet ipsa secundùm se non displiceat, sed propter conjunctionem cum alia parte secundùm se displicente.

532. Objicitur 4. Illud non potest ingredi constitutionem peccati habitualis, per cujus oppositum non potest auferri macula habitualis: sed per condignam satisfactionem non potest auferri macula habitualis: ergo negatio condignæ satisfactionis non potest ingredi constitutionem peccati habitualis. Minor probatur. Nam condigna satisfactio saltem pro mortali, est puro homini impossibilis: ergo quàm parum potest auferri macula per chymæram, tam parùm per condignam satisfactionem. R. Me in Conclusione abstraxisse à Peccato Mortali & Veniali; pro Veniali autem potest condignè satisfieri in quorumdam sententia, cui non debebat Conclusio præjudicare.

533. Cæterùm posset hìc quæri, an, permissâ interea impossibilitate satisfactionis condignæ etiam pro Veniali, adhuc dicendum esset, quòd negatio condignæ satisfactionis ingrederetur constitutionem Peccati habitualis. Respondeo, in sententia admittente hypotheses impossibiles, eo modo quo communiter admitti solent in philosophia, posse & debere cum Card. de Lugo *disp. 7. de Pœnit. à n. 73.* admitti, quòd adhuc ingrediatur. Probatur imprimis ab exemplo. Tametsi aliqui actus intellectuales sint essentialiter veri, quia tamen per hypothesin impossibilem fingi potest, objectum aliter se habere, quam affirmet actus, ideo asseritur, quòd talis objecti sit pars constitutiva Veritatis formalis: vnde ad casum nostrum subsumitur: atqui etiam per hypothesin fingi potest, hominem condignè satisfeciisse pro peccato mortali, quo casu non esset peccatum habituale, etiamsi adhuc reliqua omnia manerent, nempe etiamsi esset peccatum præteritum, & negatio gratuitæ condonationis: ergo negatio condignæ satisfactionis est pars constitutiva peccati habitualis. Hinc patet etiam responsio ad instantiam de negatione chymæræ. Quid enim intelligis nomine Chymæræ? vel ponis speciem pro genere, & intelligis omne Ens rationis in genere, vel intelligis tale determinatum Ens rationis. Si primum: nunc distinguo: negatio chymæræ cujuscunque, non est pars constitutiva peccati habitualis, concedo: negatio chymæræ, quæ si daretur, tolleret formaliter titulum odij, nego. Si dicas secundum, nego paritatem inter negationem chymæræ & condignæ satisfactionis, quia chymæra non est tale ens rationis, cujus existentia formaliter tollit titulum aversionis. Satisfactio autem est Ens rationis cujus existentia formaliter tollit titulum aversionis.

534. In solutionibus hactenus exhibitis sæpius transmisi, quòd Privatio Gratiæ consistat in aliquo positivo, & quidem in Decreto Dei nolendi dare Gratiam. quid reipsâ dicendum sit, est quæstio magis vniversalis, & à Philosophis tractatur. Placet tamen referre, quòd, etsi P. Martinus Esparza (quem honoris caussâ specialiter adduco) in libello de Actibus Humanis satis clarè insinuet, omnem privationem identificari cum aliquo positivo, & hanc esse ejus mentem testentur ejus discipuli, nihilominus in libello de Justificatione, quem tribus annis ediderat ante libellum de Actibus Humanis, cùm agit de Peccato Habituali, prolixè probet, constitutivum pecti habitualis vltra peccatum præteritum non posse esse aliquid positivum, neque creatum neque increatum, sed debere consistere in pura privatione. Dabo illius doctrinam in compendio. Imprimis ergo longâ & eruditâ inductione probat, quòd non possit assignari vllus effectus positivus, nec intrinsecus, nec extrinsecus, relictus à peccato actuali, per quem compleatur Peccatum Habituale. Deinde ex instituto probat, hoc vltimum complementum non posse esse aliquem actum divinum. Non quidem, inquit, potest esse notitia & scientia Dei, quia hæc secundùm se permanet eodem modo ante & post deletum peccatum. Sed neque odium Dei & voluntas puniendi complet formaliter & immediatè peccatum in ratione Peccati Habitualis. Quia actus divinæ voluntatis sunt similiter æterni, & æqualiter adsunt secundùm quamlibet temporis differentiam, si secundùm se præcisè considerentur, ideoque non possunt diversimodè quidquam denominare aut afficere, pro alio, & alio tempore præcisè in genere Caussæ formalis, sed solùm adjungendo aut removendo aliquid in genere Caussæ efficientis, quatenus pro vno tempore caussant vnum effectum, & pro alio alium, id est, quatenus volunt aut nolunt, exequuntur aut suspendunt aliquid vel essentialiter determinatum ex se ad vnum tempus, & repugnans vt sit pro alio tempore, vel quod est similiter determinatum & repugnans respectu temporum aliorum. Deinde vltima formalis differentia hominis mali, immundi, & abominabilis, ab homine bono, mundo, ac diligibili per amorem appretiativum, non potest constitui formaliter ac immediatè per vllum actum aut prædicatum divinum. Quia omnis actus atque omne prædicatum divinum, essentialiter est ipsa bonitas, ipsa mundities & pulchritudo, ipsaque æstimabilitas. Repugnat autem malum in ratione mali compleri formaliter per

ter per essentiam munditici ac pulchritudinis in ratione immundi ac fœdi &c: Hæc ille, quæ deinde etiam inserta sunt Tomo. 1. lib. 5. q. 5. ar. 6. vbi concludit his verbis: *Necesse igitur est, peccatum compleri in ratione habitualis per aliquid privativum.* In quibus clarè contradicit Recentioribus, arbitrantibus se in identificandis privationibus cum actu divino, doctrinam hujus auctoris ad vnguem sequi.

CONTROVERSIA II.

De Peccato Originali.

§. I.

Quædam faciliora præmittuntur.

535. QVæritur 1. Vtrum posteri Adami peccaverint in Adamo per solum actum internum Adami, quo consensit in esum fructûs prohibiti, ita vt etiamsi actus externus comestionis secutus non esset, adhuc à posteris contractum esset peccatum Originale: vel an peccaverint in Adamo per actum internum vt conjunctum actui externo, ita vt hoc deficiente Adamus posteris non nocuisset per actum internum, tempore præcedentem.

536. Respondetur, longè verius, & fidelium sensui conformius esse, quòd antecedenter ad actualem comestionem, nondum nocuerit Adamus Posteris per solum actum internum, quamdiu eum revocare potuisset. Colligitur ex S. Scriptura. *In quocunque die comederis*: quæ verba non fuissent verificata per solum actum internum. Sanè, non persuadeo mihi, quòd, si Deus voluisset voluntates posterorum alligare actui interno Adami, independenter ab actu externo, quòd, inquam, elegisset actum qui ex natura sua consummatur exteriùs, sed alium qui ex natura sua consummaretur interiùs.

537. Objicies. Si non peccavimus in Adamo per actum internum, antecedentem ipsum actum externum, tunc neque per accessum actûs externi peccavimus in illo: quia accessus actûs externi ad internum non auget malitiam. Respondetur potest dupliciter. Primò, non omne quod intrinsecè constituit Peccatum originale, seu, quod requiritur vt illud contrahamus, non omne illud, inquam, debere in se continere formalem malitiam: nam ad contrahendum peccatum Originale requiritur, vt quis non solùm generetur, sed vt descendat ex semine Adæ per naturalem propagationem & generationem, quæ propagatio est vtique posterior peccato Adami, nec in se continet formalem malitiam: ergo pari modo poterat Deus velle, vt actus internus non noceret posteris, nisi vt consummatus exteriùs: & ita ferè respondet P. Arriaga. Respondeti potest 2. Deum alligâsse nostras voluntates voluntati Adami, non quidem illi, quæ tempore præcessit comestionem actualem, & quæ potuisset ante comestionem retractari, sed illi, quæ actualiter imperaret comestionem, ad quam Deus eodem decreto obtulit suum concursum, adeoque fuit ille actus incompossibilis cum negatione comestionis, neque revocabilis ante comestionem, aut in ipsa comestione, vt patet. Simile quid dicam acturus de efficacia Sacramenti Circumcisionis, vt conjunctæ cum actu interno meritorio de congruo parentum.

538. Quæritur 2. Quanto tempore duraverit illa lex lata Adamo, de non comedendo fructu, ita vt si comederet intra illud, toti humano generi noceret (exceptâ excipiendâ B. V.) illo verò elapso non noceret. R. Ex Sacra Scriptura nullum terminum colligi posse, sed potius quòd indefinitè sit lata, adeoque tamdiu duraverit, quamdiu non fuerit revocata. An autem Deus aliquando ante mortem Adami finisset revocaturus, si Adamus diutissimè præceptum observâsset, non nisi divinando asseri potest. Hinc tamen

Quæritur 3. Si Abel, Cain &c. fuissent nati ante lapsum Adami, vtrum labente postmodum Adamo contraxissent peccatum Originale? R. Negativè, quia quando concepti fuissent, accepissent Justitiam Originalem, hæc autem semel accepta non amittitur nisi ex propria culpa. Verùm hinc

539. Quæritur 4. & difficiliùs. Si Abel natus cum Justitia Originali; genuisset filios post lapsum Adami, an hi nepotes Adami nati & concepti essent cum justitia Originali, vel potius cum peccato originali. P. Adamus Tannerus pro certo supponit, quòd fuissent contracturi peccatum originale. P. Arriaga econtrario docet, longè probabilius esse, quòd non fuissent contracturi. Videamus vtriusque partis argumenta in re dubia.

Argumentatur P. Tannerus hoc modo. Omnes illi sunt obnoxij peccato originali, qui nascuntur seu immediatè seu mediatè ex Adamo peccatore & prævaricatore præcepti de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali. Sed illi nepotes essent hujusmodi: nam tunc primùm dicuntur & denominantur mediatè nisi ex Adamo vt Avo, quando nascuntur immediatè ex parentibus: sed dum nascerentur immediatè ex parentibus, Adam esset prævaricator, vt ponitur in casu quæstionis: ergo nascerentur ex Adamo prævaricatore.

540. Hoc argumentum, quod magnam vim facit in modo loquendi, retorquet P. Arriaga, & inde pro se argumentatur hoc modo. Imò illi nepotes non essent geniti ex Adamo peccatore, sed potiùs justo & sancto. Nam causa mediata & remota non dicitur caussare, nisi precisè ratione caussationis mediatæ, quam exercuit in caussam immediatam: atqui Adamus quando genuerat caussam immediatam, hoc est, filium Abel, erat sanctus & innocens, vt fingitur in casu:

in casu : Ergo. Cæterùm hæc retorsio æquè parùm stringit : clarum enim est, quòd hæc denominatio : *genuisse Nepotem*, non compleatur adæquatè & vltimò per generationem filij : hæc enim posset esse, quin nasceretur Nepos.

§41. Confirmat Arriaga argumentum, ex humanis tam physicis quàm moralibus, quibus probabiliter debemus dicere, Deum se accommodâsse in decreto de peccato originali. Etenim si Petrus v. g. natus sit à parente adhuc nobili, ideoque retineat adhuc suam nobilitatem, postquam parens ob aliquod delictum infamis redditur, à fortiori filius Petri retinebit eandem nobilitatem. *Ratio*, inquit, *à priori est, quia non mutatur quidquam à caussa remota, nisi vitium transiat per medium. In physicis autem eadem veritas ostendatur : etenim si avus meus primùm acquisivit morbum postquam meus parens natus erat, non potero ego vi generationis morbum illum acquirere, quamvis à meo parente genitus sim, postquam avus contraxit eum morbum, nec vllus dicet, tunc me generatum esse ab avo morbido.* Ita Arriaga.

§42. Contra hanc Confirmationem argumentor tum ex moralibus, tum ex physicis. Ex Moralibus hac ratione. Si Deus per omnia se accommodâsset humanis, sequeretur, quòd si Abel innocens natus ab Adamo, hoc est, ante lapsum Adami, si, inquam, duxisset vxorem suam sororem, quam Adam genuisset post lapsum, quòd filij inde nati non fuissent concepti in peccato originali, consequens est contra ipsum Arriagam, nam medium saltem partiale, esset verè vitiatum. & quis dicat, quòd si Beatissima Virgo sine labe originali concepta concepisset filios ex Josepho, quòd, inquam isti non contraxissent peccatum originale? neque ad hujus transfusionem interest, Matérne an Pater infectus fuerit. Sequela verò probatur. Nam in humanis filij nascuntur nobiles (nisi specialis lex obstet) modò pater retineat nobilitatem, etiamsi mater non sit ejusdem nobilitatis. Sequeretur 2. quòd nos non deberemus concipi in peccato originali, si nostri parentes jam sint ab illo liberati : si enim aliquis nascatur illegitimus ob vitium parentis, si deinde legitimatus fuerit, illius filij omnes nascuntur legitimi, non obstante vitio parentis aliquando in me transfuso.

§43. Ex physicis argumentor hoc modo. Si Deus se accommodâsset physicis transfusionibus morborum, sequeretur, quòd Adam non potuisset transfundere originalem labem in Abelem, conceptum quidem post lapsum Adami, sed jam per miraculosam justificationem ab eo lapsu sanati : consequens est erroneum. Sequela probatur. Si enim parens quantumvis laborans podagrâ, leprâ, morbo caduco, calculo & quibuscunque morbis ex se contagiosis & hæreditarijs, si, inquam, ab illis miraculosè liberaretur radicitùs antequam filij conciperentur, non est, quare filij inde nascituri sibi quidquam de contrahendis à parente morbis illis timerent. Nihil ergo *evidenter* probavit Arriaga.

§44. Magis ergo placet Sententia P. Tanneri. Ratio autem est, quia lex fuit lata in ordine ad omnes posteros Adami, quibus expediebat, vt eorum voluntates alligarentur voluntati Adami immediatè, quomodocunque se haberent parentes intermedij. Probatur inde : quia si Cainus esset natus ex Adamo innocente, & perpetuò manente in innocentia, etiamsi deinde Cainus sexcentis peccatis originalem justitiam amisisset & fædatus fuisset, adhuc filij ejus nati fuissent in Justitia Originali. Econtrà, etiamsi non solùm Beata Virgo, sed etiam B. Josephus sine peccato originali concepti fuissent, & deinde filios genuissent, adhuc filij concepti fuissent cum originali culpa. Ratio vltimata est, quia generationes intermediæ tantùm considerantur vt formæ denominantes filios *posteros Adami*, ad quod nihil facit vel innocentia vel perversitas parentum.

§. II.

De Alligatione Voluntatum Posterorum Voluntati Adami.

§45. Quæritur 1. An possit vnius voluntas ita alligari voluntati alterius, vt in æstimatione morali perinde sit in ordine ad certos effectus, acsi ipse vellet, quidquid vult alter in certa materia.

Dicendum, Deum posse ita constituere voluntatem vnius in alterius voluntate, vt in Quæsito positum est. Probatur. Potest Magistratus humanus constituere voluntatem pupilli in voluntate tutoris, & voluntatem minorennis in voluntate curatoris, & filij fam: in voluntate patris fam : & voluntatem adoptati in voluntate adoptantis, & voluntatem impuberis in voluntate testatoris, quoad Substitutionem Pupillarem &c. vt in certis actionibus obligetur prior per voluntatem posterioris : ergo etiam, & multò magis poterat Deus constituere voluntatem posterorum in voluntate primi parentis, in ordine ad derivandam Gratiam vel privationem Gratiæ, ita vt in æstimatione morali perinde sit, acsi ipsi posteri illam actionem exercuissent. Probatur Consequentia. Non minùs Deus est Dominus voluntatis nostræ, & etiam actionum internarum & liberarum, atque est Respublica voluntatis & bonorum suorum subditorum.

§46. Dices : Magistratus humanus non potest ita constituere voluntatem vnius in voluntate alterius, vt per hujus peccatum etiam prior censeatur peccare, & esse pœnâ dignus : ergo instantia non est ad rem. Concedo antecedens, Nego Consequen. Nam ideo illud non potest,

quia Magistratus non habet in sua potestate & dominio actiones liberas internas subditorum : at verò Deus habet, ita quidem, vt operationes bonas possit prædefinire, malas autem permittere & indirectè procurare : nec enim Deus obligatur vlli ad dandam gratiam efficacem, sed cuicunque & quandocunque hanc confert, semper est beneficium speciale : quapropter nemo potest conqueri, si ejus voluntas constituatur in voluntate alterius, præsertim si major spes & probabilitas adsit, quòd alter esset benè operaturus, sicque suo subdito profuturus, quàm sperari possit ab ipso subdito.

547. Quæritur 2. Vtrum defacto Deus ita transfuderit voluntates posterorum in voluntatem Adami, vt hoc observante præceptum de non comedendo fructu Scientiæ Boni & Mali, omnes posteri conciperentur sancti, & cum innocentia originali, hoc est, perfectâ subjectione partis inferioris superiori, & cum immortalitate &c. econtra verò eo non observato conciperentur cum privatione Gratiæ, propter peccatum Adami, perinde acsi illud in propria persona & propria voluntate ac libertate commisissent.

Respondendum est affirmativè. (exceptâ semper Matre Dei) Nam licet P. Oviedo referat non paucos, quasi hoc negâssent, eò quòd dixerint, Adami peccatum non fuisse posteris voluntarium, reipsâ tamen non credo quemquam negare posse, qui in posteris peccatum originale agnoscit: quia ne quidem concipi aliter potest, nisi suppositâ hujusmodi alligatione voluntatum. Probatur autem non solùm testimonijs Scripturæ, sed etiam Authoritate Patrum. Scripturæ quidem. Job. 14. *Quis potest facere mundum, de immundo conceptum semine.* Psal. 50. *Ecce! enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me Mater mea.* Oseæ 7. *Ipsi verò, sicut Adam* (id est, in Adamo, vt notat S. Hieronymus) *transgressi sunt pactum meum, ibi* (id est in paradiso) *prævaricati sunt in me.* Ad Rom. 5. *Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes prævaricati sunt.* & paulò post. *per vnius delictum in omnes homines in condemnationem &c. sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi.* 2. ad Cor. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est : ergo omnes mortui sunt.* Sanctorum PP. verò authoritate : S. Augustinus de peccatorum meritis & remissione : c. 10. *Manifestum est*, inquit, *alia esse cuique propria peccata, in quibus hi tantùm peccant, quorum peccata sunt, aliud hoc vnum, in quo omnes peccaverunt, in quo omnes illi vnus homo fuerunt.* hæc S. P. sæpiùs alibi hoc ipsum repetens, quòd parvuli fuerint vnus homo cum Adamo, & sic in illo peccaverint.

S. Basilius hom. 1. de laudibus jejunij : *Quia* inquit, *non jejunavimus in primo parente, ideo exulamus à paradiso.*

S. Ambrosius de fide resurrect. *Lapsu suo* inquit, *in Adam, ejectus de paradiso in Adam, mortuus in Adam.*

548. Dices. S. Paulus ait, nos per obedientiam Christi constitui justos, sicut per inobedientiam Adami constituimur peccatores : atqui nemo dicit, quòd nos in voluntate Christi exercuerimus obedientiam : ergo neque in voluntate Adami peccavimus. R. Negando paritatem omnimodam, quam nec S. Paulus asserere potuit : certum enim est, singulos homines habere peccatum originale cuivis proprium : certum itidem est, à peccato Adami provenire, quòd in conceptione careamus Gratiâ sanctificante : ergo non habemus singuli ex obedientia Christi meritum, vt concipiamur in gratia, alioquin fierent simul Gratia & peccatum originale. S. Paulus itaque voluit dicere, quòd sicut omne nostrum peccatum, tam originale quàm personale, debemus aliquo modo inobedientiæ Adami, in omnem nostram justitiam debeamus meritis & obedientiæ Christi.

549. Quæritur 3. Vtrum simpliciter & absolutè expediens fuerit, & optabile humano generi, Adamum constitui caput omnium posterorum in ordine ad transfusionem Gratiæ. R. Affirmativè. Non est autem quæstio, vtrum hoc optabile fuerit, suppositâ scientiâ conditionali Dei de lapsu Adami futuro : nam esto sub hac hypothesi fuisset cuivis optabilius relinqui propriæ electioni & optioni liberæ, hoc tamen in præsenti non quæritur, sed, quid nullâ factâ hujusmodi hypothesi optabilius fuerit : ficut, licet reprobis Christianis, factâ suppositione quòd essent damnandi, si baptizarentur & venirent ad ætatem adultam, optabilius fuisset non venire ad ætatem adultam, immò & non baptizari, absolutè tamen erat optabilius venire post baptismum ad ætatem adultam.

Probatur ergo Conclusio, advertendo, quòd Deus non fuerit vllâ lege, hoc est, vllâ exigentiâ rerum necessitatus, ad elevandum hominem ad finem supernaturalem : quin, etiamsi eum voluisset elevare, non fuit tamen vllâ lege constrictus, vt ipsum præveniret Justitiâ originali, hoc est, perfectâ subjectione partis inferioris : sicut defacto homo quantumvis elevatus, habet tamen intrinsecam rebellionem, quæ licet defacto sit effectus & pœna peccati originalis, absolutè tamen est fundata in ipsa naturali constitutione hominis, vt alibi declarabitur.

551. Vlteriùs advertendum est, quòd homo ex naturalibus principijs nullo modo potuerit sperare elevationem ad finem supernaturalem : quin, etiam suppositò quòd esset elevandus, non potuit vllâ probabilitate sperare, quòd singuli essent constituendi in illo perfectissimo statu, quo fuit constituturus Adamus, sed probabilius fuisset,

fuisset, homines posteros esse permittendos ordinario cursui rerum & caussarum secundarum, quæ modis innumerabilibus variari possunt, & deficere, vt patet.

552. Hinc autem sequitur, quòd antecedenter ad omnem hypothesin alicujus miraculi, respectu nullius ex posteris Adami fuerit tam probabile, quòd esset permansurus in innocentia, quàm fuit probabile de ipso Adamo, vtpote cùm nullus ex posteris potuerit habere probabilem spem, quòd ipse esset in tam perfecto statu collocandus, sicut fuit Adam immediatè creatus à Deo: nam caussæ secundæ sunt innumeris defectionibus & impedimentis obnoxiæ. His observatis,

553. Probatur Conclusio. Illud est homini simpliciter optabile præ oppositò, quod præ oppositò affert illi majorem spem & probabilitatem consequendi vltimi finis, & perfectæ felicitatis: atqui hoc quod est, voluntates posterorum transfundi moraliter in voluntatem Adami tam perfectè constituti, afferebat majorem spem & probabilitatem consequendæ perfectæ felicitatis, quàm si non transfunderentur, vt declaratum est. Ergo &c.

554. Dices. Beatissimæ Virgini fuit optabilius, non inclusam fuisse in pacto, & tamen de illa videtur procedere totus discursus factus. R. Antecedenter ad omnem hypothesin, quòd esset eligenda in Matrem Dei, fuisset illi optabilius includi. Cæterùm in pacto inito cum Adamo, non oportebat includi illam personam, quæ esset futura Mater Dei, si quæ esset futura, & consequenter sub hac hypothesi non fuit optabilius Beatissimæ Virgini, includi. Ratio est, quia dignitas Maternitatis Dei exigebat, vt majoribus donis cumularetur, & ad omnes operationes præveniretur, quàm primus homo, sicut de facto Beatissima Virgo præventa fuit. quapropter in tali Persona potiùs verificatur oppositum, nempe quòd optabilius illi fuerit non fuisse inclusam, vt iterum declarabitur in Tract. de Incarnat.

555. Hinc jam reddi potest ratio, quare non possit transfundi voluntas vnius in voluntatem alterius pro illo statu & tempore, quo quis ipse est potens & expeditus ad operandum circa illud objectum in ordine ad quod fieret transfusio. Sequeretur enim, quòd talis posset simul velle contradictoria, vnum moraliter, nempe in voluntate alterius, alterum physicè, voluntate propriâ: atqui non minùs repugnat, vt quis in æstimatione morali simul velit contradictoria, quàm vt id physicè velit efficaciter. dico: efficaciter: nam sine efficacia potest vtique pupillus velle oppositum illi, quod vult tutor. Verùm, quidquid sit de possibili, certè non esset expediens ita transfundi; Ratio est, quia talis transfusio tantùm posset nocere, non autem prodesse. Vel enim ille, cujus voluntas transfunderetur in alterum, operaretur Bene circa tale objectum, vel Malè. Si bene, tunc transfusio posset nocere, non prodesse, quia alter posset malè operari & sic noceret; non autem prodesset si bene vterque operaretur, non enim conveniens est, ratione alienæ voluntatis mihi aliquid tribui, & non potiùs ratione propriæ, si æque bene operor. Sin verò malè operaretur qui subjectus est, & alter cui subjectus est, bene, alterius bona operatio etiam non deberet prodesse, quia operatio propria semper est fortior & prævalet, vt bene notavit Arriaga.

556. Hinc vlteriùs ratio reddi potest, quare in Angelis non fuerit facta talis transfusio. Omnes enim sunt immediatè producti à Deo, & quidem simul, ac simul etiam proximè dispositi ac præventi proportionatis auxilijs, juxta cujusque perfectionem, & expediti ad amandum Deum, illique obediendum per proprium actum.

§. III.

In quonam consistat Peccatum Originale.

557. PRima Opinio Catholicorum (omitto referre errores hæreticorum) fuit Gregorij Ariminensis & Okami *in 2. dist. 30. & 31.* Peccatum originale aliud non esse, quàm fomitem peccati, quem vocavit morbidam qualitatem, ex pravis qualitatibus carnis contractam. Conatur P. Tannerus mitigare hanc sententiam, quasi hi auctores solùm voluerint, hanc qualitatem esse ipsum materiale peccati Originalis, formale verò esse ipsam destinationem ad pœnam propter illam qualitatem morbidam, & per baptismum quidem non tolli ipsum materiale, tolli tamen ipsum formale. Caussam hujus qualitatis aliqui dixerunt fuisse pomum, alij afflatum venenatum serpentis, alij ipsum actum peccaminosum, alij denique Deum. Quæ omnia ejusmodi sunt, vt in ijs rejiciendis nemo debeat occupari.

558. Secunda Sententia est Pigij *Contr. 1. de peccato orig.* & Catherini *Tract. de fine hom.* Peccatum originale aliud non esse, quàm peccatum Adæ posteris imputatum; vnde intulerunt, peccatum originale non dividi in plura singularia, singulis hominibus respondentia. Verùm sub his terminis non potest defendi post Trid. vbi sess. 5. can. 3. definitur, Peccatum originale inesse cuique proprium, & sess. 6. c. 3. propagatos ex Adamo propriam injustitiam contrahere.

559. Tertia Sententia est Rofensis, Altisiodorensis & Durandi apud Salas, peccatum Originale esse Concupiscentiam non secundùm se solam (hæc enim non meretur nomen peccati, vt ex Trid. constat) sed habere se tanquam ma-

teriale peccati originalis, & hoc pro formali dicere reatum pœnæ. Verùm hæc sententia non explicat aut resolvit quod quæritur, nempe in quibusnam Entitatibus vel privationibus consistat peccatum originale, quæ quæstio de ipso reatu formari potest.

560. Quarta Sententia est P. Vasquez *d.*132. *c.* 7. *n.*36. qui asserit, Peccatum Originale consistere in privatione Gratiæ, quatenus hæc est vitium Naturæ, non Operationis aut personæ propter Operationem. Hæc tamen Sententia videtur peccare in modo loquendi, etsi fortasse reipsâ non differat ab alijs, constituentibus peccatum originale in privatione Gratiæ. Omne enim peccatum est vitium Personæ, propter aliquam operationem displicentem Deo, & ab eo prohibitam sub interminatione pœnæ: sed peccatum Originale est propriè dictum peccatum: ergo &c. Verùm quidquid sibi velit hæc sententia,

Dicendum est, juxta ea quæ suprà de peccato habituali dicta sunt, Peccatum Originale consistere in peccato Adami cum negatione condonationis respectu posterorum, qui includebantur in pacto, præscindendo à condonatione intrinseca & extrinseca.

561. Consistit hæc Conclusio tam cum sententia docente, quòd B. Virgo non solùm fuerit immunis ab ipso peccato Originali, quatenus in primo conceptionis instanti fuit prædita Gratiâ sanctificante, sed etiam à debito illud contrahendi, quàm etiam cum Sententia docente, quòd B. Virgo non contraxerit quidem peccatum Originale, contraxerit tamen debitum proximum, vt consideranti statim apparet.

562. Confirmatur Conclusio ex eo, quòd Baptismus destruat Peccatum Originale: sed baptismus nihil aliud producit pertinens ad sanctificationem hominis, quàm Gratiam sanctificantem: ergo Gratia sanctificans opponitur formaliter & privativè peccato originali: ergo privatio Gratiæ est pars constitutiva peccati Originalis. Major probatur ex Concilio Milevitano can. 2. vbi hæc habentur. *Parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.*

563. Objici posset primò, pro tertia Sententia superiùs relata, S. Augustinus, qui non semel, sed pluribus in locis (vt videre licet apud Salas) docet, peccatum originale dicere pro materiali ipsam Concupiscentiam, & pro formali reatum pœnæ. R. Mentem S. Augustini eandem esse, quæ fuit S. Thomæ q. 82. a. 3. in C. vbi S. Augustinum interpretatur, & dicit, quòd privatio originalis Justitiæ, per quam voluntas subdebatur Deo (scilicet per Gratiam & Charitatem) est formale in peccato originali: omnis autem alia inordinatio virium animæ, se habet in peccato originali sicut quiddam materiale. Adverte, quòd dicat: *sicut quiddam materiale*: non quia velit, Concupiscentiam esse id, quod peccatum originale importat in recto, sed in alio sensu, nempe, si comparentur inter se duo effectus consequati à peccato Adami in posteris, qui sunt: concupiscentia, & privatio Gratiæ; inter hos habere se concupiscentia tanquam materiale quid respectu privationis tanquam formæ, hoc est: concupiscentia est indifferens vt conjugatur vel cum gratia, vel cum privatione Gratiæ. Adhuc in alio sensu, quem magis indicat S. Thomas, potest dici, quòd concupiscentia se habeat sicut materiale peccati, & privatio Gratiæ sicut formale. Duo enim prædicata inveniuntur in peccato actuali, conversio ad creaturam, & aversio à Deo: primum est materiale peccati, quia, vt S. Augustinus ait, converti ad creaturam, secundum se non est peccatum, quia amare bonum non est malum, sed averti à majore bono est malum, & ideo Aversio à Deo est formale peccati. Itaque Concupiscentia est habitualis conversio ad Creaturas, Privatio Gratiæ est habitualis aversio à Deo: & sic habent se ad invicem sicut materiale & formale peccati. Cæterùm non est contrarium S. Augustino, quòd successu temporis magis magisque conati sint DD. conceptum Peccati originalis explanare; nam libro de moribus Ecclesiæ sermonem instituens de peccato orig: *Peccato autem*, inquit, *nihil est ad prædicandum promptius, nihil ad explicandum difficilius.*

564. Objicies 2. Privatio Gratiæ est pœna peccati: ergo non potest esse pars constitutiva illius. R. privationem Gratiæ esse pœnam peccati prout ab Adamo, & in Adamo commissi, & hujus non est constitutiva, quia *peccatum ab Adamo & in Adamo commissum esse*, plus non dicit, quàm: Debitum proximum contrahendi peccatum originale proprium; hoc autem aliud non est, quàm, Adamum peccâsse, & voluntates posterorum illius volutati fuisse alligatas: cum hoc verò stat, quòd sit pars constitutiva ipsius peccati Originalis, quà talis, hoc est, peccati Adami vt moraliter perseverantis in posteris.

565. Objicitur 3. Si peccatum originale consisteret in privatione Gratiæ, hoc ipso etiam consisteret in privatione cæterorum bonorum, quæ includebat Justitia Originalis: atqui non consistit ne partialiter quidem in horum privatione: Ergo nec in privatione Gratiæ. Sequela probatur, quia non est major ratio de vna parte constitutiva illius Justitiæ Originalis, quàm de altera. Minor etiam probatur. quia vna pars constitutiva illius Justitiæ erat subordinatio partis inferioris ad superiorem, & immortalitas: atqui negatio hujus subordinationis (quæ aliud non est, quàm Concupiscentia) item mortalitas

non

non sunt partes constitutivæ peccati Originalis.

566. R. Negando sequelam: quin potiùs oppositum probatur, à posteriori & à priori. A posteriori quidem hoc modo. Si Concupiscentia esset pars constitutiva peccati originalis, sequeretur, eâ solâ ablatâ, positis omnibus alijs, non mansurum peccatum originale: consequens est falsum: si enim Beatissima Virgo caruisset in primo instanti Conceptionis Gratiâ sanctificante, in omnium sententia contraxisset peccatum originale, etiamsi caruisset omni concupiscentia & fomite. Probatur etiam à priori. Nam extinctio concupiscentiæ & Immortalitas non sunt formæ justificativæ, nec habitualis conversio ad Deum: quapropter stare possent cum habituali aversione ab eodem: ergo cum peccato habituali. oppositum verificatur de Gratia habituali.

567. Objicitur 4. Si Privatio Gratiæ, quæ est pœna peccati Adami, esset in nobis peccatum, sequeretur, quòd si ex Adami obedientia fuisset in nos derivata Gratia, tanquam præmium illius meriti, sequeretur, inquam, quòd tunc Gratia sanctificans esset etiam in nobis meritum: cur enim privatio Gratiæ habeat rationem demeriti, seu peccati, & non forma opposita, nempe Gratia, habeat rationem meriti, cùm non minùs in nos derivaretur pro obedientiam, quàm privatio per inobedientiam? R. Negando sequelam & paritatem: pro declaratione disparitatis adverto, quòd aliud sit, quærere: an per alligationem nostrarum voluntatum voluntati Adami, possimus inde moraliter denominari observantes & promerentes Gratiam, & hoc vltro concedo; non enim fuit nostra voluntas transfusa in Adamum præcisè ad peccandum, sed etiam ad merendum: & aliud est quærere: An hoc quod est: *Adami meritum esse meritum nostrum moraliter*, deberet compleri per ipsam Gratiam, sicut Adami peccatum, vt fiat moraliter nostrum peccatum, debet compleri per privationem Gratiæ, & hoc est negandum. Disparitas est desumenda ex natura meriti, & natura Peccati. Natura meriti est ejusmodi, vt semel positum meritum, licet per peccata subsequentia mortificetur, nunquam tamen omnino extinguatur, quin reviviscere possit, vt dicetur in Tract. de Pœnit: Peccatum verò commissum est omnino delebile, vt nunquam reviviscere possit: ergo vt habitualiter duret, debet durare per negationem extinctionis, quæ proinde negatio est pars constitutiva peccati habitualis: at verò nulla ejusmodi pars constitutiva requiritur ad hoc, vt meritum semel positum perseveret, sed sufficit esse semel positum. Quomodo autem mortificetur, & reviviscat, loco indicato dicetur.

568. Objici potest vltimò, ad probandum, quòd vel omnino non detur Peccatum originale, vel non sit peccatum propriè dictum. Si daretur peccatum Originale, & esset peccatum propriè dictum, sequeretur, quòd homines non possent licitè dare operam generationi: consequens est hæreticum, jubente Apostolo reddi debitum. Sequela probatur. Quia homo generando esset causa peccati alieni, & quidem peccati mortalis, immediatè ponendo partem constitutivam, nempe propagationem ab Adamo, quod est contra Charitatem. R. Negando sequelam; cujus falsitas dupliciter ostendi potest: primò, quia vt patebit ex dicendis, incomparabiliter melius est infanti, concipi cum peccato originali, quàm omnino non concipi. Vel enim infans perveniet ad ætatem adultam, vel non perveniet: si perveniet, habebit potestatem procurandi justificationem, & attingendi ad æternam felicitatem. Si non perveniet, vel certè si perveniet quidem, sed decedet cum peccato originali solo, tunc adhuc melius est, ita decedere quàm omnino non existere, vt infrà dicemus. vel denique liberabitur ab originali, quæ liberatio est facilis, & tunc nullum damnum, sed maximum lucrum habebit ex generatione: non est ergo contra, sed magis juxta Charitatem, dare operam generationi, & manifestè verificatur nostra regula Moralitatis, quòd etiam stante peccato originali, expediat licere dare operam generationi. Secundò, declaratur à pari. Nam ne quidem ipse peccans tenetur impedire inceptionem peccati habitualis in ratione *habitualis*, supposito peccato actuali, quia non tenetur immediatè agere pœnitentiam post commissum peccatum. ergo multò minùs tenentur alij homines impedire peccatum originale, quod etiam est habituale, supponens actuale comissum in Adamo, in quantùm infans erat moraliter vnus homo cum Adamo.

§. VLTIMVS.

Quam Pœnam sustineant Infantes decedentes cum Peccato Originali.

569. CErtum est, parvulos non baptizatos etiam resurrecturos à mortuis, dicente Apostolo: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* 1. Cor. 15.

Quæritur primò, quo loco sint parvuli illi tunc detinendi. Quidam, vt Bellarminus, Tannerus, volunt esse includendos loco subterraneo obscuro; idque videntur colligere ex quibusdam locis SS. Patrum, præsertim S. Augustini. Alij, vt Suarez, Lessius, Salmeron, Salas, Comptonus, volunt esse collocandos in superficie Terræ, inque loco valde amæno. Immò P. Salas existimat, quòd se essent recreaturi natando per aquas sine periculo submersionis, cùm sint futuri immortales. Alij, & quidem communiùs, tradunt, quòd sint quidem inhabituri locum

subterraneum supra infernum, non tamen obscurum, sed lucidum totum, eò quòd ipsa terra, teste S. Thomâ cum Magistro sentent. sit futura tota pellucida instar Crystalli : in eo ergo loco habebunt satis spatij, ad obambulandum, colloquendum &c. Fundatur hæc vltima opinio in eo, quòd terra tota sit aquis tegenda : est autem incredibile, quòd illi parvuli deberent per totam æternitatem natare : neque enim debet in illis fingi donum levitatis.

570. Quòd autem locus ille non sit futurus obscurus, bene probat Arriaga. esset enim gravissima violentia & molestia, nec videre posse, nec se movere huc potiùs quàm illuc, ad hunc potiùs quàm illum accedendo. Confirmatur ab eodem. Si Deus nollet illis concedere vsum sensuum, ad quid eos excitâsset à mortuis? Beati enim ad gaudium, damnati verò ad pœnam vtuntur sensibus. Addit insuper, vel illorum infantium animabus separatis statim, vel post generalem resurrectionem, Deum daturum notitiam alicujus idiomatis, quo inter se vtantur. Retuli hæc, vt appareat, quousque liceat in hac materia divinare.

571. Quæritur 2. Vtrum illæ animæ patiantur aliquam pœnam sensûs, & eandem sint passuræ post resurrectionem per totam æternitatem. In hoc puncto ingerit difficultatem auctoritas S. Augustini *Serm. 14. de Verb. Apostoli*, qui dixit, parvulos ituros in ignem æternum, & combustionem æternam.

Dicendum tamen est cum recepta jam sententia, eos non passuros pœnam sensûs. Ita post Magistrum S. Thomas, *q. 5. de Malo.* Scotus, Bonaventura, Richardus, Durandus, Dominicus Sotus, & plures antiqui : videturque aliquibus definitum in cap. *Majores*, §. *sed adhuc de Baptismo & ejus effectu*, ubi Innocentius Pontifex distinguit inter pœnam peccati actualis, & Originalis, & ait, pœnam peccati actualis esse cruciatum gehennæ, sed pœnam originalis esse privationem visionis.

572. Authoritati S. Augustini (de quo, an constanter ita senserit, meritò dubitatur, quandoquidem in Epistola 28. ad Hieronymum ita scribit : *Cùm ad pœnas ventum est parvulorum, magnis, mihi crede, coarctor angustiis, nec quid respondeam, prorsus invenio, doce ergo, quid sentire, quid dicere debeamus.*) opponitur auctoritas S. Ambrosij in illud ad Rom. 5. *Propterea sicut per vnum hominem &c.* vbi sic scribit. *Est & alia mors, quæ secunda dicitur in gehennam, quam non peccato Adæ patimur, sed cujus occasione propriis peccatis acquiritur.*

573. Probatur ratione. Pœna sensûs non convenit nisi illi, qui propter delictum est reprehensione dignus : sed parvuli non sunt reprehensione digni propter Originale : ergo nec pœnâ sensûs. Major & minor est declarandæ potiùs quàm probanda. Major quidem declaratur à Vasquez. Pœna sensûs est quædam exprobratio & vituperatio, sicut, quando quis flagellatur, sed exprobratio & vituperatio realis, non convenit nisi illi, cui à fortiori convenit reprehensio verbalis, nam hujus loco substituitur. Minor etiam declaratur. Propter illud non potest quis jure reprehendi, de quo non potest habere dolorem retractativum : sed parvuli non possunt retractare per propriam voluntatem, quæ non nisi per alienam commiserunt : Vnde dicunt Theologi, quòd adultus antequam personaliter peccet, non possit habere formalem contritionem, quâ deleat peccatum originale. & ratio à priori est, quia retractatio supponit fuisse in mea potestate, vt non poneretur ille actus quem detestor. Non fuit autem in potestate parvulorum impedire peccatum Adami, aut, ne ipsi includerentur in ejusdem voluntate seu pacto, aut ne ab eodem descenderent. Ergo &c. Potest quidem aliquis dicere : *Velim Adamum non peccâsse :* sed hoc non est retractare peccatum Originale, alioquin etiam Beatissima Virgo posset illud retractare, & quivis homo posset retractare peccata totius mundi.

574. Objicies 1. Parvuli isti sunt vere damnati, juxta illud ad Rom. 5. *Per vnum delictum in omnes homines in condemnationem :* Sed omnis verè damnatus est dignus pœnâ, sicut omnis peccator habet reatum pœnæ. Ergo &c. R. Parvulos puniri pœnâ damni, hoc est, privatione Visionis Dei, quâ pœnâ potest affligi ille, qui solùm in aliena voluntate peccavit, quia est mera subtractio & denegatio alicujus boni absolutè non debiti.

Replicabis. Privatio boni indebiti non est vllo modo pœna. R. Esse pœnam, quando ens erat proximè ad illud bonum destinatus : per hoc enim privatio ejusmodi boni potest esse materia tristitiæ, nisi hæc per accidens impediatur : sicut quando quis ob aliquod delictum privatur hereditate, ad quam erat jam destinatus, & quidem cum obligatione habendi, ita vt si non haberet, esset aliquo modo miser ; sicut revera illi parvuli miseri & commiseratione dignissimi sunt, in quantùm carent felicitate summâ, quam poterant habere, & in proximo erat, vt haberent ; quidquid sit, an habeant felicitatem aliquam naturalem & imperfectam, de qua paulò post dicetur. Hoc vltimum addidi, ne quis inferret, etiam beatos aliquos defacto pati pœnam aliquam, quatenus carent aliquo gradu beatitudinis, ad quem habendum erant proximè dispositi, & aliquo modo obligati, sed eo carent, quia non fuerunt gratiæ cooperati : non tamen ideo patiuntur pœnam, quia habent beatitudinem satiativam, & impeditivam omnis tristitiæ per excessum gaudij propter

Illud

illud bonum, quod Deus ex omissione & negligentia à beatis in via commissa elicuit, vt in primo libro probatum est.

575. Objicies 2. Ex conclusione & probatione data sequitur, quòd parvuli non potuissent propter peccatum originale puniri pœnâ sensûs temporali v.g. purgatorij, etiamsi Deus pœnam damni condonaret, dando illis Gratiam sanctificantem, & denique Visionem beatificam, nam adhuc illa pœna temporalis haberet rationem exprobrationis: consequens autem videtur absurdum: nam qui potest puniri pœnâ graviore, potest vtique etiam puniri pœnâ leviore: atqui quæcunque pœna sensûs est levior quàm pœna damni, teste Chrysostomo. *Hom. 24. in Matth. & 47. ad populum, & epist. 5. ad Theodorum*, dicente, pœnam infantum esse omnium gravissimam. Et ratio est, quia gravitas pœnæ mensuratur à malo quod infert: malum autem eò est gravius, quò majus est bonum quo privat: atqui pœna damni privat summo Bono, non item vlla pœna sensûs. Ergo &c. R. Distinguendo Minorem: pœna damni est gravior quàm pœna sensûs, si spectetur materialiter, & in ratione mali, prout malum est mera privatio boni, conceditur, spectando formaliter, in quantùm pœna est afflictiva & vexativa, negatur: quo sensu dixit S. Augustinus *in Enchiridio c. 93.* pœnam damni esse omnium mitissimam.

576. Objicies 3. Parvuli possunt graviter tristari, & vtique defacto tristantur de æterna beatitudine perdita, quæ sanè tristitia reputatur inter pœnas acerbissimas damnatorum in inferno: ergo patiuntur parvuli saltem aliquam pœnam sensûs.

R. De hoc puncto esse diversas opiniones. Admisisse videntur hujusmodi tristitiam in parvulis S. Augustinus & Fulgentius, quos secuti sunt Abulensis, Aureolus, Petrus Sotus, Bellarm. Valent. Tannerus. Verùm communior opinio etiam hanc tristitiam parvulis negat. Ita post S. Thomam S. Bonaventura, Scotus, Halensis, Durandus, Gabriel, Salmeron, Vasquez, Salas, Oviedo, Arriaga, Comptonus. Imò Zumel ausus est hanc sententiam dicere certam, Catholicam, & omnium Theologorum; in quo vtique excessit. Ratio autem hujus opinionis admodum diversa redditur ab auctoribus, vndenam scilicet proveniat, quòd impediantur ab hac tristitia.

577. Imprimis aliqui existimant, parvulos per totam æternitatem ignorare se fuisse capaces & deputatos ad felicitatem supernaturalem; hæc enim capacitas & deputatio cùm proveniat ab elevatione supernaturali, non potest venire in suspicionem absque revelatione, quæ tamen nulla facta est parvulis. Verùm hoc plerisque non videtur credibile: sunt enim post resurrectionem interfuturi extremo judicio: quomodo ergo non cognoscent duas partes hominum, alteram æternùm beandorum, alteram æternùm damnandorum?

578. Alij cum P. Vasquez & Oviedo recurrunt ad divinam Providentiam, & occultum judicium, cui non desunt plures, ijque mirabiles modi, quibus potest in parvulis hujusmodi tristitiam impedire; & hanc etiam rationem videtur insinuâsse S. Bonaventura dicens, quòd Deus parvulos constituat medios inter Beatos & Damnatos ad pœnam sensûs: sicut enim cum Beatis conveniunt in hoc, quòd non decesserint cum vlla culpa propria, ita debent cùm illis convenire, vt non tristentur. & sicut cum Damnatis conveniunt in hoc, quòd decesserint cum aliqua culpa, saltem aliena, ita debent cum his convenire in pœna damni.

579. Alij tamen vlteriùs progrediuntur & causam physicam investigant, seu modum quo probabiliùs videtur hujusmodi tristitia impediri; nempe cùm non sint subjecti inordinatis passionibus & affectionibus, libenter se accommodant divinæ Providentiæ, quæ circa illos ita disposuit. Verùm hæc ratio non videtur planè satisfacere: nam aliud est, quòd non tristentur voluntariè ac deliberatè: & aliud, quòd non tristentur involuntariè, ex apprehensione objecti contristativi: illud prius bene declarat ratio allata, non item posterius. Nam & animæ in purgatorio se conformant plenissimè divinæ voluntati, & tamen de carentia & dilatione Beatitudinis graviter tristantur.

580. Alij dicunt, eos ideo non tristari, quia cognoscunt, se non propriâ culpâ, sed alienâ carere beatitudine. Hæc tamen ratio adhuc minùs satisfacit. Experientia enim nos docet, non minùs, immò sæpe magis nos tristari & indignari, propter bonum alterius culpâ amissum, quàm propriâ.

Alij denique probabiliùs dicunt, ideo parvulos non tristari de amissa beatitudine, quia simul vident, & gaudent, se evasisse tormenta inferni, quorum periculo expositi fuissent, si ad ætatem adultam perveniissent.

Confirmari potest ex dictis de Beatitudine. Diximus, inquam, quòd tristitia non hocipso enascatur, quando quis cognoscit objectum ex se contristativum, quia licet sit contristativum in absentia objecti delectativi, potest tamen evanescere, ejúsque vis inhiberi per præsentiam objecti valde delectativi. Porrò quòd infantes illi habeant objectum valde delectativum jam indicatum, declaratur. Vel enim sunt concepti inter infideles aut hæreticos, vel inter Christianos Catholicos: de prioribus sanè probabilius fuisset, illos æternùm perituros, si ad ætatem adultam perveniissent, quàm esse salvandos. De posterioribus etiam (demus plures ex Catholicis salvari quàm

vari quàm damnari) etsi major aliqua probabilitas sit fuisse salvandos, hæc tamen fortasse parvulis non innotescit, sed solùm, quòd ex illis etiam innumeri pereant; vnde non leve etiam periculum fuisset pereundi. Quando autem probabilitas quantumvis major boni obventuri conjungitur cum aliqua etiam probabilitate aut periculo ingentis mali incurrendi, tunc si illius amissio conjungitur cum certissima evasione gravissimi mali, non est objectum vehementer contristativum. Denique addi potest, quòd in potestate parvulorum sit, deponere omnem tristitiam notabiliter afflictivam; & quia cognoscunt, hujusmodi tristitiam ad nihil servire, sed tantùm affligere, eam vtique impedient. Modus autem impediendi erit, si suum intellectum occupent circa alia objecta, & quidem tam varia, vt propter suam limitatam virtutem, non possint simul attendere & applicari ad considerandam felicitatem supernaturalem ejúsque amissionem: neque enim ad hanc considerandam necessitantur sicut necessitantur damnati ob tormenta quæ patiuntur, & quia Deus illos determinat ad memoriam peccatorum commissorum, vt semper conscientiæ vermen experiantur.

581. Objici possent vltimò quædam Scripturæ S. Testimonia, ad probandum, quòd parvuli sint ab igne torquendi. Comparatur enim in Evangelio vniversum genus humanum areæ, in qua simul existunt grana & paleæ, ex quibus grana colligenda dicuntur in horrea, hoc est, vitam æternam, paleæ verò comburendæ igni inextinguibili, Matth. & Lucæ 3. Idem probari potest ex eo, quòd omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Denique in extremo die Christus dicitur divisurus genus humanum in duas classes, & illi quæ collocabitur à dextris, dicet: *possidete paratum vobis regnum*: illi verò quæ à sinistris: *discedite à me maledicti in ignem æternum.* Cùm ergo parvuli non sint intraturi in regnum, eundum illis erit in ignem. ℟. Hæc omnia fuisse à Christo dicta & intellecta de adultis, quibus ea prædicabat, & colligitur ex adjectis: *Esurivi enim, & non dedistis &c.* quod vtique parvulis non poterit objici. Et hæc de Peccato Originali.

CONTROVERSIA III.

Vtrum defacto contingat, vt ob reatum pœnæ temporalis sustinenda sit per accidens pœna æterna.

582. PRo quæstionis intelligentia sciendum est; contingere, vt homo decedens in peccato mortali, adeoque æternùm damnandus, simul etiam decedat cum reatu pœnæ alicujus temporalis, quæ illi persolvenda fuisset in purgatorio, si in statu Gratiæ decessisset; & hæc quidem pœna temporalis potest esse residua ex duplici capite. Primò, si homo ille commiserat etiam aliquod aliud mortale, sed ab illo fuit justificatus, ita tamen, vt remaneret reatus aliquis pœnæ temporalis, quod idem de veniali dici potest. Secundò, si homo commisit veniale, & ne quidem ipsam culpam delevit, adeoque tota pœna illi peccato respondens remansit solvenda. Quæritur ergo, an talis deinde puniatur pœnâ æternâ, cujus certa pars respondeat reatui ad pœnam temporalem, vel an post aliquod tempus minuatur illius pœna eò quòd satis passus sit pro illo reatu pœnæ temporalis, remanente reliquâ pœnâ æternùm diturâ quæ respondet peccato mortali in quo decessit.

583. Triplex est sententia; Duæ extremæ & vna media. Prima est Scoti, Gabrielis, Majoris, Medinæ, Navarri, Vegæ, quos sequitur Arriaga: hi docent, in inferno cessare pœnam pro tempus quoad eam partem, quæ respondebat reatui ad pœnam temporalem, sive culpa fuerit dimissa, sive non. Secunda docet, nullam pœnam in inferno remitti, sive culpa prius fuerit remissa, sive non. Hæc est valde communis. Tertia, distinguit inter pœnam temporalem residuam ex culpa jam dimissa, & inter pœnam temporalem residuam ex culpâ veniali non dimissa. Priorem pœnam docet in inferno non esse æternam, sed post tempus cessare; Secundam ait esse æternam. Hujus sententiæ, quam tenet Durandus, meminit S. Thomas, eam præcisè referendo, nihil deferendo. *in 4. dist. 22. q. 1. a. 1. ad 5.* Dubium ergo manet, in qua Sententia fuerit S. Thomas, quidquid pro certo supponat Arriaga, contra Suarez & Vasquez, qui S. Thomam probabiliùs pro secunda Sententia citant, *dist. 21. q. 1. a. 2. quæstiunculâ 3.* quamvis deinde in suâ summa istorum loquatur vtcunque in favorem tertiæ Sententiæ, *q. 87. a. 5. in resp. ad 2. & 3. in fine.*

584. Quoad rem ipsam, tertia Sententia ideo mihi non placet, quia dum vtrique extremæ Sententiæ aliquid tribuit, vtriusque incommoda incurrit. Prioris quidem incommodum incurrit, quia si quid contra illam probat sensus fidelium, quòd in inferno nulla sit pœnæ diminutio, etiam probat contra tertiam: aliæ autem rationes nihil evincunt, vt dicemus. Secundæ itidem sententiæ incommodum incurrit, quia sensus fidelium etiam alienus est ab hoc, quòd peccatum Veniale puniatur pœnâ sensûs æternâ, & etiam quandoque majore, quamvis per accidens, quàm mortale propter quod homo damnatur.

585. Inter duas verò extremas Sententias equidem difficilis est electio. In primam sententiam non solùm inclinat ratio æquitatis, sed etiam, quòd nullâ efficaci ratione probetur secun-

cunda Sententia, cui tamen incumbit onus probandi, quia affirmat æternam punitionem, quam prior sententia negat. In secundam verò sententiam trahit magis auctoritas, & sensus communior Theologorum. Theologorum inquam; nam sensus fidelium non videtur esse circa pœnam, de qua disputatur in præsenti, sed de pœna respondente illis peccatis, propter quæ homo damnatur. Cæterùm, neque primæ sententiæ deest sua auctoritas, vt ex relatis liquet: & insuper plerique adversarij fatentur esse probabilem. Veniamus ad Argumenta, quibus secunda sententia probari solet.

586. Primò aliqui probant hoc modo. Quamdiu culpa Venialis peccati manet, & macula illius, tunc qui eam habet, dignus est supplicio: atqui decedens ex hac vita cum Veniali & Mortali, nunquam justificabitur à veniali: ergo semper pro illo punietur. Imprimis hæc ratio tantùm probat illam partem, in qua tertia Sententia convenit cum secunda; non autem probat de pœna residua ex peccato remisso. Verùm, nec hanc partem efficaciter probat: distinguenda est major: manet digna supplicio, si necdum est condignè punitus, conceditur; secùs negatur. Ratio est, quam paucis verbis dedit Card. Pallavicinus *lib. de Pœnit. n.* 237. quia perseverantia habitualis peccati, quæ non est voluntaria, non auget meritum pœnæ: atqui talis est perseverantia peccati Venialis in inferno. ergo &c. Neque ad rem facit, quòd damnati illa peccata ratificent; nam per hoc peccant quidem de novo, sed hæc peccata pertinent ad terminum, ac proinde non puniuntur vllo pœnæ augmento. De hoc redibit infrà sermo.

587. Secundò alij probant ex eo, quòd omnis pœna ordinetur ad correctionem illius, qui punitur; quamdiu ergo non emendatur, non debet Judex desistere à punitione: atqui damnati nunquam emendantur: ergo nulla debet vnquam pœna diminui. Hæc ratio etiam est manca, procedens tantùm de Venialibus non dimissis. Sed neque hoc evincit: Duplex enim est pœna, Medicinalis, & Exterminativa, vt aliqui vocant. Prior tendit ad emendationem, posterior non tendit ad emendationem illius qui punitur, v. g. quando quis capite plectitur, sed ad summum ad emendationem vel terrorem aliorum: quamvis nec hoc sit necesse; nam qui damnabuntur in fine mundi, & qui defacto damnantur nemine conscio, eorum damnatio ad nullius emendationem conducit. Ratio à priori est, quia sunt aliquæ pœnæ quarum interminatio est necessaria ad absterrendum, & ne interminatio sit mera ceremonia, sed idonea ad absterrendum, debet subsequente delicto pœna infligi, etiamsi reus sit inemendabilis.

588. Tertiò alij dicunt, ideo nullam pœnam remitti in inferno, quia Deus potest pœnam temporaneam, quæ esset intensa v. g. vt quatuor, ita extendere per totam æternitatem in gradu remissiore, sed semper æquali, vt hæc extensio æquivaleat illi intensioni. Verùm hoc est manifestè falsum: omne enim temporaneum est in aliquibus circumstantijs prudenter contemptibile, vtpote non pugnans cum æterna felicitate, sicut pugnat quævis pœna æterna quantumvis remissa, ac proinde non est contemptibilis: ergo infinitè excederet priorem, quæ in illam commutaretur. Ratio vlterior est, quia pœna temporalis aliquando finietur, & per totam æternitatem non erit: ergo per totam æternitatem erit objectum gaudij, quòd fuerit præelecta præ pœna æterna, vtpote quæ semper duraret.

589. Quartò denique, Vasquez probat sententiam hoc discursu. Ille, qui patitur in inferno absque Charitate & Gratia Dei, non dicitur propriè satisfacere, sed satispati: vt autem remittatur debitum pœnæ natum ex peccato, non sufficit pati quantùm quis meretur, sed opus est satisfacere patiendo; satisfactio autem habet quandam rationem meriti, & accepta est apud Deum. Verùm hæc ratio assumit, quod esset probandum, & de quo est controversia: quærimus enim, an solvi possit à damnatis illa pœna temporalis præcisè patiendo: tu negas hoc posse fieri: qui autem negat aliquid fieri posse, affirmat implicantiam illius: omnis autem affirmans implicantiam, subit onus eam probandi. Accedit, quòd in humanis plus non requiratur quàm pati, & perferre. P. Vasquez non habet aliud quo probet assumptum, quàm ex absurdo. Sequeretur enim, inquit, quòd quilibet in hac vita pro pœna relicta ex peccatis dimissis, satisfaceret per labores & ærumnas, quas impatienter toleraret, quod est absurdum. Respondetur. Cùm Deus possit has ærumnas in via infligere etiam non vt pœnas peccati commissi, ideo potest exigere, vt patienter ferantur, si velimus eas prodesse ad extinctionem pœnæ debitæ: at verò pœnas æternas non potest Deus infligere nisi propter peccatum, & in pœnam peccati. Est adhuc alia disparitas. Nam quando Deus in hac vita infligit pœnas pro peccatis dimissis & venialibus, infligit eas amicis, & quidem citra condignum; ab amicis autem meritò exigitur, vt grato animo acceptentur pœnæ, quæ sunt citra condignum. Denique Arriaga *n.* 16. §. *respondebis.* negat, quòd Deus etiam in via exigat ad condignam satispassionem, vt pœna voluntariè acceptetur.

590. Vltimò Cardinalis Pallavicinus rejectis aliorum fundamentis, ingeniosè simul & laboriosè conatus est aliter probare secundam Sententiam, cujus propria verba dabo, timeo enim, ne si alijs verbis dicerem, fortè non crederentur ad mentem auctoris esse. Licebit tamen ejus sermonem, ne sua prolixitate fastidium pariat, & in fine omnia repetenda sint, quandoque interpellare, & quid minùs probabile videatur, adnotare.

591. Existimat ergo, probabiliùs posse difficultatem præsentem solvi ex quodam principio quod indicat S. Thomas *q. 7. de peccato veniali a. 10. in C.* vbi docet, dupliciter posse aliquod peccatum mereri pœnam æternam; primò quidem, ex specie ipsius peccati: secundò, ex inhærentia ad tale subjectum. Et quidem peccatum mortale ex vtroque capite meretur æternitatem pœnæ; nam & ex sua specie est aversio à bono infinito, & rursus privat gratiâ illud subjectum cui inhæret: ac proinde etiam ex hoc secundo capite meretur, vt illud subjectum semper habeat pœnam. De Veniali autem S. Thomas sic loquitur. *Peccatum Veniale neque meretur pœnam æternam ex primo capite, nec ex secundo per se, potest tamen mereri illam ex secundo capite per accidens, quatenus sit in subjecto quod privatur gratiâ, non quidem ab ipso veniali, sed ab alio mortali adjuncto.* Ex his verbis conatur Pallavicinus extorquere rationem Conclusionis, sic philosophando.

592. *Ex hac*, inquit, *doctrina inferimus quoddam principium universale, accommodatum solutioni difficultatis præsentis. nimirum, naturam rationalem esse per se ordinatam ad statum perpetuum & permanentem, & sic omnia media per se conducentia ad finem hominis, hoc est, omnes actus virtutum vindicant sibi præmium æternum, & pariter sibi vindicarent pœnam æternam omnes actus mali, nisi vincerentur à bonitate prævalente subjecti, hoc est naturæ rationalis, quæ secundùm se bona est, & digna æternâ felicitate, quam consequerentur etiam infantes morientes in statu puræ naturæ: æternæ autem felicitati est inconjungibilis pœna æterna. Secùs accidit in actibus bonis, quia hi nullo præmio sunt digni, quando subjectum est simpliciter malum, cujus discriminis rationem paulò post afferemus. Veruntamen paritas est in hac parte, quòd quicunque actus malus, & quicunq; reatus, si conjungatur cum malitia subjecti simpliciter, (hoc est existente in peccato mortali) remanet semper vigens in ordine ad pœnam æternâ, sicut quilibet actus bonus, & quodlibet jus ex eo remanens, si conjungatur cum bonitate, semper viget in ordine ad præmium æternum. Non tamen est ita per se, vt reatus ex natura sua temporaneus puniatur æterno tempore, atque est per se, quòd meritum cujusque actûs boni habeat æternam remunerationem: Cùm enim, vt diximus, natura, quantùm est de se, sit bona, per accidens & contra naturam est, quòd ille reatus, qui posset stare in subjecto bono, reipsà conjungatur cum subjecto simpliciter malo: atqui est per se, & secundùm naturam, quòd meritum conjungatur cum subjecto simpliciter bono.* Hactenus Pallavicinus, qui nobis tantisper est interpellandus.

593. Ex hac doctrina sequeretur, Peccatum Veniale, quod ex intrinseco essentiali prædicato conjungeretur cum Mortali (v. g. si ego habens turpem internam delectationem, eamque metaphysicè in me cognoscens, dependenter ab hac cognitione mentirer me illam non habere) non per accidens, sed per se inducturum reatum pœnæ æternæ, quia non esset illi per accidens, sed per se poni in subjecto simpliciter malo: consequens est ex terminis contra naturâ Peccati Venialis, vt ipse Pallavicinus docet; ergo pariter falsum est, quòd quando conjungitur cum mortali per accidens, inducat per accidens reatum pœnæ æternæ. Deinde paritas & consequentia ab actu bono ad actum malum, est omnino nulla. non inquam volet: omnis actus bonus factus à subjecto bono, est dignus præmio æterno: ergo omnis actus malus factus à subjecto malo est dignus pœna æterna. Disparitas est hæc. Omnis actus bonus factus ab homine bono, hoc est amico Dei, meretur præmium dignum amico Dei: nullum autem aliud præmium est dignum amico Dei, nisi augmentum amicitiæ divinæ, hoc est gratiæ sanctificantis, vt dicetur in tract. de Merito. Sicut autem amicitia est simpliciter radix æternæ felicitatis, ita augmentum amicitiæ, est radix augmenti felicitatis æternæ. Econtra verò, non omnis actus malus factus ab inimico, meretur augmentum inimicitiæ, alioquin omne peccatum factum ab homine in statu peccati mortalis, esset mortale, quod est falsum: ergo nec omnis actus malus inducit reatum æternæ pœnæ; quia sicut radix æternæ pœnæ simpliciter est inimicitia, ita radix augmenti æternæ pœnæ, est augmentum inimicitiæ. Jam iterum Pallavicinum audiamus.

594. *Præterea* inquit, *opinamur, illam pœnam, quæ debetur peccato mortali non remisso, & quam suprà vocamus intrinsecè, & ex specie sua æternam, esse incommensurabilem cum ea, quæ debetur peccato aut veniali, aut mortali dimisso. Videtur enim impossibile, quòd reatus conjungibilis cum amicitia Dei, & cum destinatione ad æternum Dei complexum, possit unquam mereri cruciatum æqualem illi, quem meretur inimicus æternus Dei, dum est in termino, & in statu punitionis, ita vt possit contingere, vt per quamcúnque duplicationem illius reatûs temporalis, magis doleat ille, qui est in purgatorio, quam aliquis eorum, qui sunt in inferno.* Ita ille. Ecce est tandem vltimum & principale fundamentum hujus structuræ, quod hactenus à Theologis negatum est, adeo vt multi existiment, defacto in purgatorio aliquos intensivè acerbiùs cruciari, quàm multos ex damnatis. Hoc ergo fundamentum æquè facilè negatur ac affirmatur.

His positis (pergit Card.) *ita philosophamur. Quamvis in dimissione culpæ, dimittatur pœna æterna, hæc tamen dimissio, quatenus est commutatio in temporalem, duplicem habet effectum, alter est, mutare illam pœnam, quæ secundùm suam speciem est æterna, & conveniens tantùm inimicis Dei, in aliam pœnam, quæ secundùm suam speciem sit temporanea, & conveniens amicis, ac destinatis ad æternum Dei complexum. & hic effectus est irrevocabilis, neque per vllum peccatum subsequens revivíscit reatus illius pœnæ condonatæ incommensurabiliter gravioris. Alter effectus est, vt reipsà non debeat durare pœna semper, sed tantùm finito tempore. Et quantùm spectat ad hunc effectum, illa remissio nihil aliud est, quàm ablatio impedimenti in ordine ad*

dine ad vltimum finem hominis, ad quem homo redditur aptus per dimissionem culpæ. Quare si ille reddat se sponte ineptum ad vltimum finem, reddit etiam se ineptum ad hoc beneficium, non quia reatus dimissus redeat, sed quia tollitur ea circumstantia, sub qua creaturæ rationali convenit pœna temporalis post terminum viæ. Cujus rei ratio à priori est, quia existentibus in perpetuo statu inimicitiæ & odij divini, in quo sunt damnati ex peccato personali; non solùm debentur aliæ pœnæ determinatè, sed etiam debetur indeterminatè hæc pœna, vt careant omni spe, & non possint vnquam exspectare statum mitiorem: quare si à principio merentur aliquod supplicium, vtique merentur, vt illud, qualecunque sit, in æternum permaneat. Hæc est nova probatio hujus Authoris, quæ tandem in fine, dum reddit rationem à priori, relabitur tota quanta in petitionem principij, assumendo id, quod formalissimè negatur à Scoto ejusque asseclis.

595. Vlteriùs ita refuratur. Ex vltimis verbis evidenter sequitur (nec auctor diffitetur) quòd commutatio pœnæ æternæ in pœnam temporalem, quando in hac vita dimittitur peccatum mortale, quòd, inquam, sit mera commutatio conditionata, non absoluta, nempe, sub conditione, si homo in gratia decesserit: consequens est contra communem sensum fidelium, qui judicant, non minùs absolutè remitti pœnam æternam, eamque commutari in temporalem, hoc est, tantùm tempore finito & determinato duraturam, quàm remittitur absolutè ipse reatus culpæ; hunc autem absolutè remitti est de Fide.

Sanè, commutationem pœnæ æternæ in temporalem, aliquo modo & sensu debere esse absolutam, est omnino certùm, nec negat Pallavicinus, quatenus vocat *effectum irrevocabilem.* Nam testimonia Scripturæ, quibus probatur absoluta remissio culpæ, vel nihil probant, vel probant etiam absolutam commutationem pœnæ æternæ in temporalem. Quòd autem Pallavicinus commiscatur aliquam pœnam sensûs, ex specie sua æternam, & aliam ex sua specie temporalem, & quoad acerbitatem incommensurabilem cum priore, nec in Scriptura, nec in Patribus, nec in auctoritate Theologorum fundatur, & est contra sensum fidelium; & fortasse nec est possibilis talis pœna, provenions vel ab igne, vel à verme conscientiæ, vt quoad suam acerbitatem non posset commensurari, seclusâ æternitate, à pœna purgatorij per multiplicationem finitam. Et quidem de pœna ignis, non apparet ratio dubitandi. quoad vermem conscientiæ, non video quare ejus acerbitas non possit adæquari in purgatorio per desiderium vehementissimè afflictivum Beatitudinis, & ipsius ignis acerbitatem, quomodocunque explicetur vltio ignis. Verùm, demus, non posse per hæc adæquari, inde sumitur argumentum contra Pallavicinum. nam damnati non tantùm vexantur à verme conscientiæ, correspondente peccatis mortalibus, sed insuper vexarentur verme conscientiæ, correspondente illi pœnæ æternæ, quam deberent pati propter peccata Venialia non dimissa in via: ergo pœna respondens istis peccatis, esset etiam quoad speciem suam æterna, quod tamen negat hic auctor.

Ex his, opinor, constat hanc Pallavicini probationem non esse solidiorem probationibus aliorum Doctorum, quas tamen ille ipse rejicit. Restat vna & altera objectio breviter solvenda, & tunc apparebit, quantum probabilitatis habeat sententia Scoti.

596. Ad probandum ergo, quòd saltem illa pœna esset per accidens futura æterna, quæ infligitur propter peccata venialia non dimissa in via quoad culpam, objicies. Quamdiu manet reatus culpæ, tamdiu manet reatus pœnæ, sed reatus illarum culparum manet in inferno per totam æternitatem, ergo &c. Major, quam suprà distinximus, probatur. Reatus pœnæ est passio consequens (saltem nostro concipiendi modo) reatum culpæ: sed essentia non potest esse sine suis passionibus: ergo &c. Ad hanc objectionem benè respondet P. Arriaga, *sect. 4. subs. 2.* Etiamsi in physicis hoc verum esset (quod tamen vniversim etiam non est verum, vt patet in elementis) in moralibus tamen hoc non procedere, quod in hac ipsa materia omnibus fatendum est. Multò enim difficiliùs percipitur, quòd passio maneat sine Essentia, quàm quòd Essentia sine passione; illa enim pendet ad summum à posteriori à passione, passio verò pendet à priori ab essentia, & tamen reatus aliquis pœnæ potest manere ablatâ culpâ. Quòd autem in moralibus possit etiam manere Essentia sine proprietatibus, patet in Matrimonio, cujus proprietas est obligatio reddendi debitum, & tamen potest hæc obligatio cessare, per alterius adulterium, manente Essentia Matrimonij: cur? quia hæ proprietates sunt conditionatæ: *Nisi adulterium fiat.* Pari modo dicimus, reatum pœnæ esse conditionatam passionem culpæ venialis, nempe, quamdiu non fuerit pœna soluta: ac proinde si hæc solvatur, etiamsi non remittatur culpa in termino, evanescet passio, manente Essentiâ.

597. Objicitur denique illud vulgare, quòd in inferno nulla sit redemptio: esset autem aliqua redemptio, si aliqua pœna remitteretur per satispassionem. Ad hoc tamen pridem respondit S. Thomas ex aliorum mente, nec improbat ipse, negando minorem: quia, inquit, pœna quæ solvitur, non redimitur. nec est inconveniens, quòd quantùm ad aliquid accidentale pœnæ Inferni minuantur vsque ad diem Judicij. Hæc de Peccatis.

TRACTATUS III.

DE GRATIA, ET MERITO.

IN tria Capita hic Tractatus dividetur. In primo agam de Gratia Habituali, tanquam forma Justificante à peccato Mortali: cui quidem subjungendum esset aliud caput, de Gratia actuali, ejúsque principali membro, Gratia Efficaci; sed quia ab hac materia abstinendum est, ideo secundum Caput erit, de Necessitate Gratiæ tam actualis quàm habitualis ad declinandum à Malo, & faciendum Bonum. Tertium, de Merito.

CAPVT I.

DE GRATIA HABITVALI.

CONTROVERSIA I.

Vtrum detur Gratia, quæ sit Donum Supernaturale, physicè inhærens Naturæ Intellectuali, & absque operatione permanens.

598. DIcendum est, hominem denominari Justum à qualitate physicè informante & inhærente, ac permanente, realiter distinctâ ab actibus virtutum. Conclusio probatur auctoritate imprimis, deinde etiam ratione. Vt autem testimonia tum Scripturæ, tum Patrum, tum denique Conciliorum, reddantur prudenter innegabilia (cùm spectato præcisè verborum cortice possent eludi) sciendum est, & obiter advertendum, quænam prædicata attribuantur huic Qualitati de qua disputamus.

599. Ex Fide constat, nos esse Elevatos, & Ordinatos à Deo ad finem & felicitatem Supernaturalem obtinendam, & quidem per Media proportionata ad hujusmodi finem; inter quæ Media sunt actus virtutum: ipse verò finis consistit in Visione & Amore Dei. Cùm ergo hi actus superent vires naturæ, consequens est, vt potentia & virtus illos producendi, sit etiam supra debitum Naturæ: sicut ergo Natura rationalis per sua prædicata naturalia intrinseca, debet esse instructa ad eliciendos actus naturales, qui essent apti ad consequendum finem naturalem, ita videtur ex terminis prudenter innegabile, quòd debeat esse possibile aliquod Donum indebitum, quod instar Naturæ se habeat ad operationes excedentes ipsam Naturam rationalem. Suppositâ autem possibilitate hujusmodi Doni, est connaturalius, illud defacto dari, quàm non dari: quia actus intentionales ex genere suo volunt esse à principio intrinseco, & à Natura intrinsecè ordinata ad tales actus: Deus autem præsumitur semper observare id quod connaturalius est, nisi ex revelatione vel evidenti experientia constet de miraculo.

600. Nunc autem quod attinet ad consensum Doctorum, qui semper fuit in Ecclesia, testatur Suarez *lib. 6. c. 3.* se nullum invenisse Theologum antiquum, qui hanc qualitatem etiam in adultis negâsset, neque de aliquo viro Catholico ait se id relatum invenire. Docuit quidem Magister sent. non dari Habitum Charitatis, sed Charitatem esse ipsum Spiritum S. cæterum

terùm non negavit alios habitus infusos : quin etiam quoad habitum Charitatis ejus opinio fuit statim à Theologis, qui ei successerunt, reprobata.

601. Dices. Multi Theologi censent, ante Concilium Viennense, fuisse rem omnino dubiam, & vtrinque probabilem judicatam. Nam Innocentius III. (vt aliqui referunt) in cap. *Majores de Baptismo*, tractans hoc punctum, adducit contrarias opiniones Theologorum, & nihil inter eas decernit. R. Auctoritatem Innocentij non satis fideliter referri. Non enim asserit Pontifex, fuisse contrarias opiniones Theologorum circa quæstionem absolutè propositam, an dentur habitus infusi, respectu omnium hominum etiam adultorum, sed solùm: an infundantur parvulis in Baptismo: & cum eadem restrictione loquitur Concilium Viennense, eligens opinionem affirmantem, quòd etiam parvulis infundantur Habitus, tanquam probabiliorem, & SS. Patribus conformiorem, oppositâ hoc de parvulis ideo negante, quia illi habitus forent otiosi. De adultis autem satis indicat, ab omnibus fuisse semper judicatum eos infundi, afferendo rationem suæ opinionis. *Nos*, inquit, *attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptismum pariter omnibus applicatur &c.*

602. Stante hoc consensu DD. est prudenter incredibile, potuisse Deum permittere, vt in Ecclesia sua Doctores in re tam gravi errarent, erroremque suâ auctoritate adeo munirent, vt sine temeritate ab illis recedi non posset. Vnde Vega, Bellarminus, Valentia, Suarez, & non pauci alij, existimant Conclusionem esse de fide certam, definitam à Tridentino sess. 6. c. 7. *Charitas* inquit, *Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret. Vnde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per* JESVM CHRISTVM; *Fidem, Spem, & Charitatem.* Loquitur autem de Habitibus; nam si de Actibus loqueretur, id non verificaretur in parvulis, & tamen in illis vult verificari, quia & parvulos vult baptizandos in remissionem peccati orginalis per Gratiam Christi, quæ per baptismum confertur. Porrò hanc fuisse mentem Tridentini, multùm confirmat Auctoritas Catechismi Romani, jussu Pij V. editi, vbi in materia de Baptismo hæc habentur. *Est autem Gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœnà anathematis propositâ decrevit, non solùm per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens.*

603. Sunt insuper plura S. Scripturæ testimonia quibus innixum est Tridentinum Concilium, & in quibus se fundavit semper constans DD. sensus, vnde fit vt non nisi temerè possint in alium sensum detorqueri. Ad Rom. 5. *Charitas diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* & cap. 8. *Vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.* Ad Titum 3. *Quem effudit in nos abunde per* JESVM CHRISTVM *Salvatorem nostrum, vt justificati gratiâ ipsius &c.* ad Cor. 1. *Qui vnxit nos Deus, quo & signavit nos, & dedit pignus Spiritûs in cordibus nostris.* Denique huc magnopere faciunt illa loca, quibus dicimur effici Filij Dei. 1. Jo. 3. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus.* Vnde sic argumentari licet. Vt quis sit filius alterius, sive naturalis, sive adoptivus, debet participare naturam patris. Natura autem est principium motûs & quietis, & natura debet esse intrinseca: ergo natura per quam specialiter efficimur filij Dei in ordine ad hæreditatem supernaturalem (de qua loquitur S. Joannes) debet esse principium operativum operationum quæ sint propriæ filij Dei, habentis jus ad hæreditatem: hujusmodi operationes sunt operationes supernaturales, ac denique Visio & Amor beatificus: ergo à primo ad vltimum, vt dicamur esse filij Dei, debemus in nobis accipere aliquid, quod sit instar Naturæ per ordinem ad tales operationes, & hoc est Gratia sanctificans, quæ est participatio Naturæ divinæ, vt infrà declarabitur.

604. Objicies 1. Sicut homo fit filius adoptivus alterius, præcisè per adoptionem seu destinationem extrinsecam adoptantis ad hæreditatem, ita potest intelligi homo fieri filius Dei adoptivus, absque eo quòd aliquid intrinsecum accipiat, per quod ordinetur ad hæreditatem: sufficiet enim extrinseca destinatio. R. Negando paritatem: imprimis enim etiam ad adoptionem civilem requiritur naturæ capacitas ad hæreditatem: & licet eam non accipiat ab adoptante, debet tamen eam habere: quòd autem eam aliunde habeat, suppletur fictione Juris. At verò homo per sola naturalia, non habet naturam Dei speciali modo, quo modo eam non habet inimicus Dei: ergo cùm per justificationem fiat specialiter filius Dei, & acquirat jus ad hæreditatem, debet specialiter accipere naturam divinam, nec hoc potest vllâ fictione suppleri, sicut non potest in humanis suppleri, vt canis adoptetur in filium hominis.

605. Deinde, ex adoptione humana potiùs confirmatur Conclusio, vt etiam observavit Pallav. Quia eatenus potest adoptio humana fieri per favorem extrinsecum, quatenus homo optat aliquem esse filium, vel rogat vt velit esse filius, vnde *adoptivi & arrogati* dicuntur: optat autem, quia non habet in sua potestate facere, vt ex se natus sit, vel habeat Naturam à se: vnde Jura fingunt esse filium, qui verè non est filius: hoc est, decernunt illi effectus filiationis in ordine ad Bona fortunæ constituta sub dominio tum adoptantis, tum legislatoris. Quod si Pater posset dare cognationem filialem intrinsecam, ratione cujus haberet Jus Naturale ad talia bona; eámque dare nollet, non censeretur adoptare in filium, sed in hæredem extraneum. Atqui Deus potest dare aliquam qualitatem, ra-

tione cujus creatura habeat ſpecialem ſimilitudinem cum ipſo Deo, & Jus ad divitias divini patrimonij: ergo quando Deus adoptat in filium, neceſſe eſt, vt tribuat ejusmodi qualitatem. Agens enim Omnipotens & Sapientiſſimum, nihil optat, quod non poteſt facere, & reipsâ faciat, exceptis illis quæ pendent ab aliena voluntate.

606. Objicies 2. Poteſt homo habere peccatum Originale ſine aliquo phyſico intrinſeco, ſolùm per alienum peccatum, quod moraliter fit noſtrum: ergo etiam poſſet quis reddi Gratus & Juſtus per Gratiam phyſicè quidem inexiſtentem Chriſto, nobis autem tantùm intrinſecam moraliter; &, hanc paritatem videtur tradidiſſe Apoſtolus ad Rom. 5. *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic etiam per vnius Juſtitiam in omnes homines in Juſtificationem vitæ: ſicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituuntur multi, ita & per vnius obeditionem juſti conſtituuntur multi.*

607. Reſpondet P. Eſparza, poſteris Adami eſſe quidem extrinſecum peccatum ejusdem actuale, ſecundùm ſuam entitatem, peccatum tamen Originale inde derivatum, eſſe cuivis intrinſecum, & eatenus eſſe Bonam paritatem inter Gratiam & peccatum originale. Adeſt tamen, inquit, nihilominus hoc diſcrimen, quòd peccatum formaliter conſiſtit in privatione formæ intrinſecè perficientis, Juſtitia verò eſt eadem illa forma poſitiva intrinſecè perficiens: quapropter peccatum originale & Juſtificatio impij eodem modo proveniunt quoad hoc ex peccato Adæ, & Meritis Chriſti, quòd peccatum Adæ eſt cauſſa noſtri peccati originalis, & merita Chriſti ſunt cauſſa noſtræ Juſtificationis: & rurſus, quòd intrinſecè afficiat vnum ſicut alterum, peccatum privativè, juſtificatio poſitivè. Hæc ille. Non vtor hac reſponſione. cùm enim Objectio facta ſit ab hæreticis, videtur eſſe ſolvenda absque præjudicio gravium Doctorum, docentium Gratiam poſſe divinitus ſtare cum peccato, & ideo privationem Gratiæ ne quidem eſſe partiale conſtitutivum peccati Originalis. Deinde hanc reſponſionem non recipient illi, qui privationem Gratiæ identificant cum Decreto Dei, vnde iterum apparet, hunc auctorem non admodum favere huic ſententiæ, vt etiam ſuprà notavi.

608. Aliter ergo reſpondeo ad objectionem, negando paritatem: diſparitas facilè redditur ex ipſa probatione Concluſionis. Oſtendimus enim, quòd forma juſtificans ordinet hominem per modum naturæ & radicis ad operationes proprias filij Dei, quibus & meremur vitam æternam, & denique fruimur Deo: ſicut ergo non poſſumus frui Deo, aut eſſe beati, per meram moralem imputationem fruitionis alienæ, ſed per phyſicam productionem Viſionis & Amoris Dei, ita principium horum actuum & vita in actu primo, debet eſſe phyſicè inhærens animæ, quam elevat ad tales operationes. Nihil hujusmodi invenitur in peccato originali, ac proinde non eſt eadem neceſſitas conſtituendi peccatum originale in aliquo phyſicè inhærente; nam ad peccandum ſufficit ſibi natura ipſa ſuis viribus relicta, nec opus habet aliquâ aliâ intrinſecâ elevatione & ordinatione ad hujusmodi operationes. Ad locum S. Pauli jam ſuprà in ſimili objectione reſponſum eſt.

609. Objic: 3. Non tenemur in alio ſenſu defendere Juſtificationem & formam juſtificantem, quàm quo accipitur in ſacris litteris: ſed in his accipitur frequentur pro forma mera extrinſeca, nempe pro actu, quo quis declaratur & prædicatur juſtus, qui eſt vtique extrinſecus. Minor probatur ex Lucæ 10. *Volens juſtificare ſeipſum.* Iſaiæ 5. *Væ! qui juſtificatis impium pro muneribus.* Prov. 17. *Qui juſtificat impium, & qui condemnat juſtum, vterque abominabilis eſt.* R. 1. Hac objectione potiùs confirmari Concluſionem. nam eſto approbatio & declaratio juſti ſit juſto extrinſeca, hæc tamen declaratio non eſt forma faciens juſtum, ſed potiùs hanc ſupponit, tanquam verificativum illius declarationis. Porrò in ſacris litteris longè ſæpiùs accipitur Juſtificatio pro forma faciente juſtum, vt patet ex teſtimonijs ſuprà allatis: item ad Rom. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius.*

610. Objic. 4. Juſtificari formaliter, nihil eſt aliud, quàm peccatum commiſſum remitti: ſed remitti peccatum non dicit formam immanentem ipſi peccatori, ſed potiùs illi qui remittit, ſicut econtra hoc, quod eſt *offendi*, non dicit formam intrinſecam offenſo, ſed offendenti: ergo juſtificatio non eſt forma intrinſeca juſtificans. R. Diſtinguendo Majorem. Juſtificari formaliter, quatenus præcisè dicit: ex peccatore fieri non peccatorem, & ex reo non reum, aliud non eſt, quàm peccatum remitti, tranſeat: Juſtificari ſimul & ſanctificari, hoc eſt, ita vt ex peccatore fiat amicus & filius adoptivus in ordine ad hæreditatem ſalutis, aliud formaliter non eſt, quàm peccatum remitti, nego Majorem: & eodem modo diſtinguo minorem: Remitti peccatum ſanctificando & adoptando in filium, non dicit formam intrinſecam, nego minorem: Remitti peccatum quacunque condonatione poſſibili, tranſeat minor: & eodem ſenſu negatur vel concedituv conſequentia. Diſtinctionem hanc expreſſit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 7. *Juſtificatio, inquit, non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio, & renovatio interioris hominis per infuſionem Gratiæ & donorum.*

CONTROVERSIA II.

An Gratia Habitualis ſit Forma Juſtificans ſolùm ex acceptatione arbitraria, an ex intrinſeco prædicato.

611. SEntentia Nominalium fuit, Qualitatem illam, quam Deus juſtis infundit, & per eam ab inju-

ob injustis intrinsecè secernit, non ex natura sua, & prædicato intrinseco physico habere, vt faciat Deo gratum & amicum; sed esse duntaxat signum ad placitum, seu signaculum quoddam morale, sicut in quibusdam locis solent signari, qui deputantur ad cursum; vel sicut se habet sigillum impressum monetæ, ad dandum valorem ex principis arbitrio. Vnde Durandus docet, hanc qualitatem denominari Gratiam extrinsecè, quatenus inest illis hominibus, quos Deus amat: & ideo ait, non esse bonam hanc causalem, loquendo de causalitate formali: ideo homo est Deo gratus, quia habet gratiam, sed potiùs econtra, ideo homo habet Gratiam, quia est Deo charus.

612. Dicendum est, Qualitatem supernaturalem, quæ vocatur Gratia habitualis, ex intrinseco & physico prædicato esse formam justificantem, saltem radicaliter, connaturaliter, & exigentialiter. Vtrum autem sit forma adæquata, & etiam divinitus inconjungibilis cum peccato, est alia quæstio, inferiùs tractanda.

Probatur 1. Si hæc qualitas esset tantummodo signum ad placitum justificationis factæ, tunc forma justificans esset adæquatè distincta ab hac qualitate, vtpote tanquam à signo ad quod præsupponeretur: atqui hoc repugnat Tridentino, asserenti, vnicam causam formalem nostræ Justificationis esse Gratiam. Ergo &c.

Probatur 2. Hi omnes effectus formales: *est amicum Dei, esse justum, esse sanctum, esse filium adoptivum, esse hæredem vitæ æternæ*, proveniunt ab eadem forma, sunt enim convertibiles, & inseparabiles: sed forma constituens filium adoptivum, & hæredem vitæ æternæ, est Gratia habitualis, & quidem per prædicatum intrinsecum, vt patet ex præcedente controversia, & patebit ex sequentibus. Ergo & reliquorum effectuum formalium forma erit, per prædicatum intrinsecum. Major est per se clara, colligiturque ex Trid. dicente: *vnde ex injusto fit justus, & ex inimico amicus, vt sit hæres secundùm spem vitæ æternæ.*

613. Objic: 1. Si Gratia constitueret filium adoptivum ex natura sua, & non merè ex placito, sequeretur, quòd vel non daretur in Christo (quod est contra communem Theologorum) vel constitueret Christum etiam Filium adoptivum: non potest enim forma existere in subjecto, & non tribuere suum effectum formalem: consequens est erroneum. Ergo. R. Negando sequelam: forma enim non facit effectum formalem, nisi in subjecto apto: effectus formalis autem *filij adoptivi*, requirit subjectum, quod sit Persona extranea, & non filius naturalis (de qua dictum est, quòd illi effectus sint inseparabiles) Christus autem est filius naturalis. Sed de hoc plura in tract. de Incarnat.

614. Objic: 2. Si hoc quod est: *esse justum & amicum Dei*, proveniret ab intrinseco prædicato Gratiæ habitualis, hoc ideo esset, quia hæc prædicata fundantur tanquã proprietates, vel quasi proprietates in prædicato *Participationis Naturæ divinæ* quod tanquam primum & primarium prædicatum Gratiæ assignatur à Theologis: sed hoc est falsum. Major est certa. Minor probatur. Participatio ejusdem Naturæ non infert necessitatem condonandi injuriam, & ineundi amicitiam illi, cujus naturam participat, qui offendit, aut qui non est amicus: manet enim alter omnino liber, & est in illius arbitrio positum, vtrum velit condonare offensam, vel inire amicitiam, vt patet inter Angelos & homines, qui alterius naturam longè magis participant, quàm homo participet naturam Dei.

R. Negando paritatem. Neque enim quæcunque participatio Naturæ, sufficit ad inferendam amicitiam, sed quæ confertur ex amore benefico, ordinante ad communicationem omnium bonorum, & ad operationes soli filio proportionatas &c. qualis est participatio Naturæ divinæ per Gratiam, vt ex dicendis constabit.

615. Objic: 3. Effectus formalis physicus, & effectus formalis intentionalis, non possunt esse ab eadem forma: sed effectus formalis amici & filij adoptivi sunt effectus formales intentionales seu morales, provenientes ab actu voluntatis alterius: effectus verò formalis *Participantis naturam alterius*, est effectus formalis physicus: ergo hic solus potest esse à qualitate intrinseca. R. Distinguendo minorem quoad primum membrum: effectus formalis Amici & filij adoptivi, sunt intentionales, prout reperiuntur inter homines, concedo min. prout reperiuntur inter Deum & hominem, subdistinguo: loquendo de amicitia & adoptione passiva, nego minorem: loquendo de amicitia & adoptione activa, concedo minorem. Ratio est, quia amicitia passiva consistit in intrinseca ordinatione ad tales operationes, per quas homo possidet bona Dei & ipsum Deum, & pariter adoptio passiva consistit in intrinseca ordinatione ad operationes convenientes filio, & deducentes ad hæreditatis consecutionem.

CONTROVERSIA III.

Quo sensu Gratia habitualis sit speciali modo Participatio Naturæ divinæ.

616. COnstans est Theologorum sensus, mòdúsque loquendi, Gratiam esse participationem Naturæ divinæ, vi cujus participationis, redditur capax amicitiæ divinæ, & hæres ac filius Dei adoptivus. Fundamentum habetur ex. 2. Petri. 1. *Maxima & pretiosa nobis promissa donavit, vt per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Idipsum eleganter expressit antiquissimus Theologus Dionysius Areopagita *de Eccles. Hierarch. c. 2. Nemo*, inquit, *potest operari divina, qui divinum statum non sit consecutus, quia vnusquisque ea solùm agit, quæ substantiæ, statùsque sui sunt.*

617. Re-

617. Restat explicandum, in quonam hæc participatio consistat, seu, quodnam sit illud prædicatum, quod homo per Gratiam consequitur, quod Deo sit connaturale & proprium: quodcunque enim prædicatum Deo & creaturæ cuicunque possibili commune, non est sufficiens, vt illius participatio sit participatio Naturæ divinæ quâ talis, esset enim participatio alicujus generis ad Deum & creaturam. Pro resolutione,

618. Sciendum est, nomen *Natura*, habere apud Philosophos triplicem præcipuè sensum. Primus est, quo Natura accipitur pro Essentia cujusque rei, seu pro primo prædicato, per quod vnaquæque res differt ab alijs rebus. Hoc sensu dixi libro 1. Essentiam Dei consistere in *Aseitate*, seu in hoc quod est: *Esse à se*. Hic sensus non attenditur in præsenti Controv. certum enim est, quòd creatura non possit hoc prædicatum ita participare per gratiam, vt dicatur per Gratiam esse à se. Secundus sensus est, quo Natura accipitur pro prædicato operativo primo operationum propriarum alicujus substantiæ; & sic dicitur Natura esse principium motûs vel quasi motûs: quo sensu dixi in eodem loco, Naturam Divinam consistere in essentiali intellectione, quâ Deus se cognoscit. Tertius sensus, & parùm vsitatus, est potiùs Ethicus quàm Physicus, quo Natura sumitur pro dispositione & inclinatione ad operationes morales. In hoc sensu existimat P. Esparza accipi nomen *Naturæ*, in recitato loco S. Petri, quod colligit ex toto contextu: & est valde consentanea acceptio illi, quod Christus dixit Matth. 5. *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*, & quod habetur Joh. 2. *Omnis qui facit Justitiam, ex ipso* (id est Deo) *natus est*. His positis

619. DICO 1. In sensu morali homo participat Naturam divinam per Gratiam habituale. Probatur. Gratia est radix operationum supernaturalium honestarum, conducentium ad æternam felicitatem, & est inconjungibilis cum actu quocunque, habente pro vltimo fine aliquid creatum, & objectum supernaturalium operationũ semper est Deus ejúsque beneplacitum, vel vt motivum, vel vt Regula: Motivum quidem respectu actuum Charitatis, Regula verò respectu cæterarum virtutum: atqui soli Deo proprium est, esse substantiam Intellectualem, non capacem nisi operationum Sanctarum, habentium Deum pro vltimo fine: vno verbo: Natura divina est Natura essentialiter Bona, & hoc nulli Naturæ creatæ convenit, quia omnis Natura Intellectualis pura, est peccabilis, adeoque conjungibilis cum malo simpliciter in genere moris, vt in 1. lib. dictum est, per Gratiam verò fit Natura ita Bona, vt in genere moris excludat malum simpliciter, quod est peccatum Mortale.

620. Hæc participatio Naturæ divinæ sufficiens esset, quia nec Scriptura, nec Patres ad aliam assignandam cogunt. Quia tamen alij DD. vix hujus meminerunt, sed aliam in secundo sensu superiùs indicato inquirunt, ideo

DICO 2. Gratia est participatio Naturæ divinæ etiam acceptæ in sensu Metaphysico. Probatur. Gratia habitualis est semen & radix Gloriæ, hoc est Visionis Dei: Deo autem est essentiale, videre se; & in hoc consistit illius Natura: ergo per Gratiam participatur aliquod prædicatum, quod constituit Naturam divinam. Per Gratiam itaque participamus potestatem videndi Deum, quæ potestas convenit Deo essentialiter & per naturam, nobis verò per favorem.

621. Ex hoc principio intuli in 1. p. non posse dari substantiam creatam, cui sit connaturaliter debita Gratia sanctificans: si enim esset possibilis hujusmodi creatura, jam non esset ampliùs Gratia specialis participatio Naturæ divinæ, sed solùm esset participatio illius gradûs generici, in quo Deus & creatura illa convenirent, nempe: *connaturaliter videre Deum*: Nam licet adhuc inter Deum & Creaturam illam esset discrimen, quòd Deus essentialiter se videat, illa verò Creatura tantùm connaturaliter & per actum distinctum, Gratia tamen non esset specialis participatio nisi hujus prædicati: *habere jus ad videndum Deum*: hoc autem prædicatum esset connaturale illi creaturæ: ergo non magis participaremus naturam divinam, quàm illius creaturæ.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Gratia Habitualis distinguatur realiter à Charitatis habitu.

622. NEgant antiqui, & tota Schola Scotistarum, quos sequitur Bellarminus, Arriaga, & Esparza: De hoc vltimo id mirum esse non debet, ita enim tenere cogitur principio quodam suo, quod tradit de potentia Obedientiali, ex quo etiam docet, Habitum Fidei & Luminis Gloriæ, esse species impressas; quod principium suo loco rejicietur.

Affirmat S. Thomas cum sua Schola: & quia Sententia negans non habet argumenta convincentia, ob reverentiam Angelico Doctori specialiter debitam, magis placet sententia affirmativa.

623. Probatur congruentiâ satis bona. Gratia distinguitur ab Habitu Fidei & Spei: ergo etiam à Charitatis habitu. Antecedens patet, nam Fides & Spes manent in peccatore etiam sine Gratia. Consequentia probatur à pari. Si anima realiter distingueretur ab Intellectu, & ab eo separari posset, dicendum consequenter esse eam etiam distingui à voluntate, etiamsi ab hac nunquam separaretur. atqui Gratia est quasi Natura in ordine rerum supernaturalium, & Habitus sunt ejus potentiæ, inter quos Fides est quasi Intellectus, & Charitas est quasi voluntas: ergo si Gratia realiter distinguitur à Fide, rectè etiam dicetur

dicetur distingui à Charitate, & quidem à fortiori, quia vt bene notat Lugo & Oviedo, potentiæ appetitivæ videntur supponere cognoscitivas, & consequenter magis remotè oriuntur ab essentia.

624. Objic. ex Tridentino sess. 6. c. 7. vbi dicitur, nos formaliter justificari, dum per Spiritum S. Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris. R. Mihi certum esse, Patres Concilij non cogitâsse definire quidquam circa præsentem controversiam, vtpote cujus definiendæ nec causam dederunt hæretici, nec est res alicujus momenti, & doctrina S. Thomæ in maxima veneratione fuit, Solùm ergo definire voluerunt formam justificantem esse aliquid inhærens & semper connexum cum Charitate. Pari modo facilis est responsio ad textus Scripturæ: sicut enim anima sæpè Voluntatis nomine compellatur, nec tamen inde probaretur efficaciter identitas animæ cum Voluntate, ita etiamsi Scriptura sæpe Gratiam Charitatis nomine comprehendat, non rectè inde infertur identitas. Respondendum ergo cum D. Thoma 1. 110. a. 3. ad 1. Scripturam loqui accommodatè ad hominum instructionem, & tribuere Charitati, tanquam signo Gratiæ, effectus formales proprios Gratiæ.

CONTROVERSIA V.

Virum sine infusione Gratiæ alteriusve Doni, incompossibilis cum peccato, possit Remitti Peccatum Mortale.

625. NEgant Cajetanus, Richardus, Valentia, Petrus Sotus, Vasquez, Esparza. Affirmant Scotus, Bonaventura, Ferrariensis, Ledesma, Halensis, Gabr. Gregor. Okam, Medina, Angelus, Vega, Suarez, Granadus, Tanner, Lugo, Arriaga, Oviedo, Compronus, & RR. communiùs.

Supponendum autem est, non esse quæstionem de statu elevationis prout subsstat præsenti Decreto divino. Certum enim est, quòd Deus defacto decreverit, non remittere peccatum mortale sine infusione Gratiæ: certum itidem est, quòd defacto Deus nullum hominem constituat in statu medio inter peccatum mortale & gratiam, ita vt neutrum habeat, ad minimùm enim habebit peccatum originale si Gratiam non habet. Cæterùm, non videtur negari posse, quin Deus potuisset habere aliud decretum elevationis, quo hominem ordinaret ad finem supernaturalem consequendum per operationes supernaturales, ita tamen vt per totum Infantiæ tempus non conferret vllum donum supernaturale, vtpote otiosum (propter quam rationem multi olim tenuerunt, parvulis in Baptismo non infundi habitus supernaturales) sed exspectaret dispositionem de congruo, vt fecit cum primis parentibus. Immò Thomistæ cum S. Thoma existimant, quòd defacto eliciantur aliqui actus meritorij ab hominibus justis, quibus tamen non statim infundatur correspondens augmentum Gratiæ, sed differatur vsque ad mortem.

626. Quæritur ergo, an eodem modo potuerit Deus ita instituere statum elevationis, vt licet tandem nemo salvaretur, qui non haberet Gratiam, non statim tamen eam acciperet, quando illi remittitur peccatum. Supponitur autem, in hoc nullam fore indecentiam moralem, aut miraculum contra exigentiam Gratiæ incompensabile: nullum enim hujusmodi inconveniens objiciunt auctores Sententiæ negantis, & esset alia prorsus controversia. Tota igitur quæstio est, an ex intrinsecis principijs, & modo tendendi divino, repugnet actus condonativus peccati, qui non sit voluntas practica, conferens actu aliquod donum intrinsecum incompossibile cum peccato. Vnde, licet hæc quæstio clariùs procederet de statu puræ Naturæ, Auctores tamen moderni eam tractant de statu elevationis, ita tamen, vt non faciant vim specialem in ipsa elevatione: & qui tenent sententiam negantem, vtuntur argumentis vrgentibus etiam pro statu puræ Naturæ.

DICO, probabilius esse, hujusmodi condonationem extrinsecam non repugnare. Probatio Conclusionis sufficientissima foret solutio Argumentorum. Cùm enim affirmantibus implicantiam, incumbat onus probandi, & ostendendi implicantiam, si in probatione deficiant, caussâ ceciderunt, quia probationem attentârunt. Cæterùm Doctores pro nostra sententia citati, afferunt insuper positivas probationes, non quidem à priori, sed à pari, easque paucis verbis quasi evidentes proponunt. & sunt hæ.

627. Potest, inquiunt, Deus in statu puræ naturæ condonare peccatum, absque vlla mutatione intrinseca peccatoris, per formam incompossibilem cùm peccato. Potest item in statu elevationis remittere peccatum Veniale, sine hujusmodi forma incompossibili cum Veniali. Potest denique homo remittere offensam sine mutatione offendentis: quidni ergo & Deus? Verùm, quia Moderni his argumentis varias solutiones adhibuerunt, necesse est, eas diligentiùs ponderare.

§. I.

Prima probatio desumpta ex statu Puræ Naturæ.

628. POtest in statu Puræ Naturæ peccatum mortale remitti salvo illo statu, adeoque sine infusione Gratiæ supernaturalis: atqui nulla qualitas naturalis est excogitabilis, quæ prudenter dicatur esse incompossibilis cum peccato habituali, & quam Deus tanquam caussa particularis produceret ad dimissionem peccati: ergo tenet Conclusio.

Prima Responsio est Vasquez, Medinæ, & Cajetani, negando majorem, quæ est etiam Sententia S. Thomæ *q.* 113. *a.* 2. *ad.* 2. Verùm contraria sententia, hoc est, posse in statu puræ Naturæ remitti mortale sine infusione doni supernaturalis, est totius Scholæ Scotistarum, atque etiam nobilium Thomistarum, Victoriæ, Zumel, & Lorca. probationes communes videri possunt apud Suarez. Quidam Romanus Professor, magni ingenij, exhibet novas probationes, quas breviter referam, quia ob ingenium quod sapiunt, merentur referri.

629. Probat ergo 1. Homo est naturaliter mobilis à Bono in Malum: ergo etiam à Malo in Bonum. Probatur Conseq. Natura humana est Bona: ergo quòd possit moveri de Bono in malum, non habet, quia est mala, sed quia est mobilis vt sic. Ratio vlterior. Quia homo simul est ex Nihilo, & simul ex Deo: in quantùm est ex Nihilo, habet, vt non adhæreat immobiliter bono: ergo in quantùm est ex Deo, habebit vt non adhæreat immobiliter malo. Vlteriùs, quod potest naturaliter moveri versus aliquem terminum, potest ad eum naturaliter pertingere: atqui potest homo naturaliter moveri à malo ad bonum, puta per pœnitentiam: ergo & naturaliter potest pertingere. Ita ille.

630. Hæc argumentatio, nisi cæcus sim, ferit suum auctorem. Procedit enim mutatis terminis tota quanta etiam de Angelis, nam & isti sunt ex Nihilo, & ex Deo, & sunt naturaliter mobiles de Bono in Malum, vt patet in damnatis. Et tamen hic auctor de Angelis omnia alia tradit. *Angeli*, inquit, *eo ipso quòd peccârunt, tempus viæ terminârunt, quia eorum Naturæ immobilis exiſtit, & quocunque per deliberationem cadit, ibi manet.* Quomodo ergo est bona consequentia hujus auctoris: *Homo est à Deo: ergo non adhæret immobiliter malo.* cùm non sit bona hæc illi simillima: *Angelus est ex Deo: ergo non adhæret immobiliter malo.*

631. Secunda ejusdem & melior probatio. Homo tenetur lege naturæ pœnitere post peccatum, vt probat S. Augustinus *lib. de duab. animab. c.* 14. dicens, à nulla barbarie negari posse, quòd sit vtile pœnitere, & pœnitendum post peccatum: sed pœnitentia est naturale medium ad indulgentiam: natura autem non ordinat media ad finem, quem non potest naturaliter consequi.

632. Tertia Probatio. Desperatio est via ad liberè peccandum: sed non potest esse proprietas naturæ id quod duceret in barathrum vitiorum ipsam naturam: hujusmodi esset desperatio veniæ, si hæc naturaliter repugnaret. Non assequor efficaciam hujus probationis. Sicut enim raritas & levitas non est proprietas aquæ, tametsi illi naturaliter advenire possit ex superveniente calefactione contraria aquæ, ita Desperatio non erit proprietas hominis, licet illi ex superveniente peccato contrario naturæ posset naturaliter adesse.

Quarta & melior probatio. Mors non consequitur naturaliter statim post peccatum, vnde homines in pura natura non statim ac peccarent morerentur, & tamen jam non essent viatores sed damnati, quippe immobiliter malo adhærentes, ac proinde humana societas constaret ex viatoribus & ex damnatis, vnde gravissima incommoda sequerentur.

633. Quinta & bona ratio. Etiam in statu puræ Naturæ deberet apparere sicut Justitia, sic & Misericordia Dei: ad hanc autem in ordine aliquo spectat, quòd Deus sublevare possit à Miseria: vnica autem & vera miseria est peccatum.

Suppositâ ergo Sententiâ, quòd in statu puræ naturæ, posset remitti mortale sine dono supernaturali,

634. Responderunt ad argumentum factum aliqui innominati Theologi apud Suarez, & dixerunt, posse Deum efficere qualitatem, quæ quidem non elevet hominem vltra finem naturalem, ita tamen perficiat naturam in suo ordine, vt sit omnino incompossibilis cum peccato, & cum statu peccati avertentis à fine naturali, adúntque, sine infusione talis qualitatis non potuisse Deum remittere peccatum in illo statu. Contra hanc qualitatem insurgit P. Suarez, cæteroquin in ferendis censuris moderatissimus, aitque, eam sine Auctoritate & Ratione confictam, imperceptibilem, improbabilem esse.

635. Post Suarezij tempora alij DD. (quantùm recordor) hujus qualitatis non meminerunt, donec eam denuo spectabilem fecit jam ante laudatus Romanus Professor, qui cùm & ipse negaret possibilem condonationem extrinsecam, negat tamen ex argumento jam proposito eluctari aliter posset, ad consuetum RR. quorundam asylum confugit, id est, ad decantatissimam *Pulchritudinem Vniversi*, ex qua sicut Modum Relationis Prædicamentalis deduxerunt, ita nunc iste hanc Qualitatem deduxit. audiamus illum. *Cum*, inquit, *Natura rationalis sit indifferens ad habendam Gratiam, debet, quando caret Gratiâ, habere loco ejus* Pulchritudinem *quandam naturalem, quam consequantur inclinationes debitæ ad finem naturæ. atque hæc* Pulchritudo *debet distingui à substantia naturali, cum sit impedibilis per Gratiam, sicut substistentia creata distinguitur à Natura, quia est impedibilis per divinam: hæc* Pulchritudo *est quædam qualitas, se habens in rationalibus eo pacto, quo figura, color, & ejusmodi se habent in corporalibus, quæ pulchritudinem earum constituunt: per exclusionem igitur hujus qualitatis homo fieret peccator, justus per restitutionem ejusdem, per quam redinarentur omnes ejus affectiones in ordine naturæ, sicut fit per proportionalem qualitatem in ordine Gratiæ.*

Quia verò facilè poterat auctor suspicari, hanc suam *Pulchritudinem* non habituram multos amatores, ideo subjungit aliam responsionem, his verbis: *Quodsi alicui displiceat hæc qualitas* (quid dubitat? cùm displicuerit pridem Suarezio) *dicat, quòd homo fieret justus in ordine naturæ per dilectionem*

lectionem Naturalem Dei, excitabilem post peccatum ab objectis Naturalibus, quam etiam consequeretur habitus proportionalis: per hæc enim homo constitueretur in proportionali dispositione ad finem naturalem, quam habuisset ante peccatum. Ita ille.

Quod attinet ad primam &c. Displicet quidem hæc Pulchritudo alijs, quòd asseratur repugnante judicio communi: cui enim, obsecro, incidat hæc cogitatio, quòd homo peccando perdat aliquam pulchritudinem physicam, & naturaliter debitam animæ, sicut perdit in corpore, quando ex albo fit niger? An non omnes apprehendunt peccatum, tanquam maculam moralem, in ordine ad pœnam, & aversionem eorum qui sciunt eum peccâsse, etiamsi pro certo scirent aut supponerent, nihil physicum & naturale deperditum esse? Verùm, quia hoc argumentum est meræ per locum extrinsecum, & responderi posset, licet vulgò aliter videatur, ita tamen videri doctis, ideo magis ab intrinseco

636. Argumentor primò. Si hujusmodi qualitas est pulchritudo animæ sicut color & figura est pulchritudo corporis, dicet alius pari jure, quòd, vt per peccatum fiat deformis, non satis sit perdere hanc qualitatem, sed acquirat insuper aliam qualitatem deturpativam physicè ipsius animæ: talis enim dicenda erit turpitudo animæ, qualis est proportionaliter turpitudo corporis: atqui hæc non consistit in carentia figuræ & coloris, sed in figura distorta & colore inamæno &c. vade denique nullo jure ab his ipsis auctoribus explosa fuit qualitas illa deformativa animæ, in qua superiùs diximus aliquos collocâsse peccatum originale; sic enim meliùs salvabitur paritas inter pulchritudinem & deformitatem corporis & animæ.

637. Argumentor 2. Si in statu puræ naturæ ordinarentur omnes affectiones hominis per hujusmodi qualitatem in ordine naturæ, sicut per Gratiam sanctificantem ordinantur omnes affectiones hominis in ordine Gratiæ, sequitur, quòd sicut Gratia sanctificans est radix habituum infusorum distinctorum, qui sunt velut potentiæ ad eliciendos actus supernaturales, ita illa qualitas sit radix potentiarum ad eliciendos actus naturales: adeoque potentiæ (demus esse distinctas) non radicabuntur immediatè in anima, sed in hac pulchritudine animæ. quis hæc vnquam asseruit? Hinc autem

638. Sequitur primò, quòd tot deberent admitti Potentiæ naturales, realiter inter se distinctæ, quot admittendi sunt habitus supernaturales radicati in Gratia: hoc autem est hactenus inauditum.

Sequitur 2. Quòd sicut per peccatum mortale perditur non solùm Gratia, sed omnes alij habitus supernaturales, exceptâ Fide & Spe, ita in statu puræ naturæ, per peccatum Mortale perderetur non solùm illa pulchritudo naturalis, sed perderentur etiam potentiæ animæ naturales, exceptis duabus, quæ responderent Fidei & Spei: quia amissâ radice amittitur connaturaliter id, quod in illa radicatur. Et hinc

Sequitur 3. Quòd sicut Deus in casu posito, supplet per extrinsecum concursum habitus supernaturales, quando eliciuntur actus supernaturales, ita etiam in statu puræ naturæ suppleret potentias naturales, vitales.

639. Argumentor 3. Quando defacto in statu elevationis homo peccat mortaliter & perdit Gratiam, vel restituitur illa Pulchritudo naturalis, vel non restituitur. Si restituitur, sequitur 1. Eam esse compossibilem cum peccato in statu elevationis, non autem in statu puræ naturæ, quod adversarius non dicet. sequitur secundò, quòd homo tunc esset intrinsecè ordinatus ad finem naturalem, quod etiam non dicet. Si non restituitur: ergo non opponitur Gratiæ, sicut subsistentia creata opponitur increatæ, nam hac ablatâ deberetur subsistentia creata. Quæro insuper, an illa Pulchritudo opponatur etiam Peccato Originali? si opponitur illi: sequitur primò, quòd Originale non minùs constituatur per privationem illius Qualitatis, quàm per privationem Gratiæ, & quòd tolleretur per productionem illius Qualitatis: sequitur 2. Quòd in parvulis, decedentibus sine baptismo, semper absit illa pulchritudo naturalis, cùm tamen sint capaces alicujus imperfectæ felicitatis naturalis, ad quam deberent eorum potentiæ ordinari. Si verò illi non opponitur, sequitur, quòd parvuli ante baptismum illam habeant, & tunc sint ordinati ad finem naturalem. sequitur item, quòd Originale non sit propriè dictum peccatum, vtpote non exclusivum illius pulchritudinis, quæ in statu puræ naturæ excluderetur per peccatum personale.

640. Argumentor 5. Si in pura natura daretur illa pulchritudo animæ, ea vtique esset cognoscibilis intuitivè ab intellectualibus substantijs, quæ virtute naturali possent intuitivè cognoscere substantiam animæ, & omnia illi intrinseca, non cadentia sub secretum naturale: illa autem qualitas non esset sub secreto: qualis enim pulchritudo naturæ esset, quæ secreto includeretur à Natura, vt nemini posset placere? Hinc autem vlteriùs sequeretur, quòd status peccatoris etiam non esset sub secreto. Nam in statu puræ naturæ cognosceret Angelus Petrum v. g. qui peccavit, non habere hanc pulchritudinem, neque posset suspicari miraculosam occultationem; cur enim occultaretur in vno, & pateret in alijs: immò hæc occultatio esset miraculum, quod in illo statu non daretur, & si daretur, esset deturpativum naturæ, qualia miracula Deum non posse facere dictum est in primo libro. Ergo Angelus evidenter, saltem evidentiâ physicâ, inferret Petrum peccâsse mortaliter, & in peccato habitualiter perseverare: hoc autem est contra veram Theologiam: ergo à primo ad vltimum, hæc Pulchritudo animæ meritò non placet.

641. Quòd ad alteram responsionem attinet, ea jam suprà rejecta est, cùm ageretur de Peccato Habituali, vbi suspicatus eram, quòd P. Martinus Esparza per *Inclinationem Habitualem* ad amorem Dei, intelligeret habitum genitum ex actibus Charitatis; & quidem quòd ad expulsionem peccati sufficeret in statu puræ naturæ quilibet gradus quantumvis remissius, sicut sufficit quilibet gradus Gratiæ in statu elevationis. Et hanc fuisse mentem illius authoris colligo nunc ex verbis hujus Recentioris. Itaque vltra ea quæ ibi dicta sunt, contra hanc responsionem

642. Argumentor primò. Ex illa doctrina sequitur, quòd homo viribus naturæ posset condignè satisfacere pro peccato mortali in illo statu commisso; consequens est contra fundamentum generale, *in* Tract: de Incarnatione exhibendum. Sequela verò probatur. Posset homo viribus naturæ elicere actum Charitatis, naturaliter ab objectis excitabilem, & ille actus generaret naturaliter habitum, qui esset forma justificans: deinde pro pœna temporali residua, posset condignè satisfacere, ergo nihil liberalis condonationis interveniret.

643. Argumentor 2. Sequitur ex illa doctrina, quòd in statu puræ naturæ, antequam homo perveniret ad ætatem adultam, & necdum vllum actum Charitatis elicuisset, quòd inquam non fuisset ordinatus ad finem naturalem, quia secundùm adversarios, ordinatio extrinseca non sufficit, nec datur, forma autem intrinsecè ordinativa non daretur, habitus enim naturaliter facilitantes & generabiles ab actibus, non infunduntur, ne quidem per accidens, esset enim talis infusio miraculosa, quæ in statu puræ Naturæ non daretur.

644. Argumentor 3. Ex illa doctrina sequitur, quòd homo, qui per frequentissimos actus acquisivisset habitum intensissimum, per vnum peccatum mortale totum habitum destrueret, quod est contra veram philosophiam. Sequela patet: tolleret enim totam ordinationem ad finem naturalem: minimus autem gradus illius habitûs sufficienter ordinaret in sententia adversariorum: ergo tolleret totum habitum.

645. Argumentor 4. Ex illa doctrina sequitur, quòd defacto in statu Elevationis posset homo adultus esse intrinsecè ordinatus ad finem naturalem, si nimirum ante baptismum non eliceret vllum actum supernaturalem, eliceret tamen actum naturalem amoris divini, prout fieri posse communiter admittitur, cùm possint occurrere objecta naturaliter illius excitativa.

Argumentor 5. Homo offensus ab homine non hoc ipso censetur placatus, & remisisse injuriam, quòd alter per actum dilectionis erga se elicitum acquisiverit habitum & inclinationem ad ipsum amandum: ergo nec Deus censetur hoc ipso remisisse peccatum, quòd homo sit habitualiter inclinatus ad amandum Deum: ergo talis inclinatio non est forma adæquatè justificans. Hæc sunt, propter quæ videtur mihi satis bonum argumentum pro Condonatione extrinseca desumptum ex Statu Puræ Naturæ. Veniamus ad alterum.

§. II.

Secunda Probatio Conclusionis, desumpta ex remissione Peccati Venialis.

646. POsse fieri condonationem extrinsecam, probatur secundò positivè, ex Peccato Veniali, quod defacto remittitur sine infusione vllius boni incompossibilis cum Veniali: quòd enim defacto nunquam remittatur Veniale sine infusione augmenti Gratiæ, est per accidens, nempe quia non remittitur sine interventu alicujus actus meritorij, cui datur correspondens præmium Gratiæ cæterùm illa gratia est conjungibilis cum peccato Veniali.

Ad hoc argumentum respondet idem Recentior, his verbis. *Quidam putant, veniale remitti per Gratiam non secundùm speciem, quia* secundùm hanc non opponitur nisi mortali, sed *ratione* Deitatis, *& specialis individuationis, secundùm quam dicunt opponi certis Venialibus, & hanc Gratiam putant causari per confessionem. Alij cum S. Thoma putant, Veniale remitti per fervorem Charitatis ex confessione per physicos aliquos effectus excitatum: alij putant, remitti per retractationem formalem vel virtualem. quodnam ex his sit verius, dicetur de Sacramento Pœnitentiæ.* Ita ille. sed quid postea dixerit de Sacramento Pœnitentiæ, mihi non innotuit: quidquid autem dixerit:

647. DICO, nihil ex illis tribus sufficere ad solvendum argumentum. Non primum, quia est merum figmentum, sine auctore, & est inauditum; quòd quis committens Veniale peccatum, expellat & commutet Gratiam priorem in aliam Gratiam, non habentem hujusmodi individualem oppositionem, qualem habebat prior gratia, cum peccato veniali ejusdem rationis, jam antè remisso, quæ tamen substituta Gratiæ de cætero sit æquè bona ac quæ expulsa est. hæc enim talia sunt, quæ nunquam cum plausu famosorum Theologorum excipientur, vt ego mihi persuadeo. Secundum etiam non sufficit. Nam etsi verissimum sit, quòd per hujusmodi fervorem venialia remittantur, possunt tamen etiam sine hoc fervore, immò sine omni actu remitti, quandoquidem Mortale sic remitti potest. sed demus non posse remitti sine omni actu, remittuntur tamen aliquando per actum cum sacramento, sine quo actus non sufficeret: sacramentum autem non est forma intrinseca: ergo tunc remittuntur sine intrinseca mutatione.

648. Denique contra omnia tria est, quod benè notavit Card. de Lugo, quia etiamsi sint aliqui Doctores, qui doceant, Venialia remitti quoad culpam per quamcunque retractationem (quæ re-

(quæ tamen sententia non videtur esse vera) totum tamen argumentum redit & procedit de remissione pœnæ residuæ: hæc, inquam potest à Deo condonari sine mutatione intrinseca per formam incompossibilem cum reatu talis pœnæ; neq; ab adversarijs vnquam est aliqua hujusmodi forma assignata, immò nec hujus instantiæ mentio facta, vt suspicari liceat, non fuisse ab illis animadversam, ne dicam, dissimulatam. In illa autem condonatione pœnæ retorquentur, & infringuntur argumenta adversariorum, & ostenditur, eandem condonationem ipsius culpæ fieri posse.

§. III.

Tertia Probatio, desumpta ex paritate remissionis ab homine factæ, sine immutatione illius cui culpa remittitur.

649. PRobatur Conclusio 3. Si de conceptu remissionis culpæ esset, ponere in offendente formam intrinsecam, incompossibilem cum offensa, tunc nec homo posset homini remittere offensam sine hujusmodi forma: consequens est omnino falsum: ergo non est hoc de conceptu remissionis. ergo poterit etiam Deus remittere offensam sine hujusmodi immutatione.

Respondet idem Recentior negando hanc vltimam consequentiam & paritatem. In homine enim ideo datur reputatio moralis sine physica, quia homo potest fingere, cùm sit mendax, & vniversa vanitas omnis homo vivens: item potest mutare affectus, cùm sit mutabilis, & non potest mutare objecta, cùm sit impotens: contra Deus cùm sit Veritas, non fingit, cùm sit immobilis, non mutatur, cùm sit omnipotens, ejus affectus consequitur effectum. Sed contra

650. Argumentor primò. Si omnis fictio supponeret in fingente mendacitatem, Christus & Deus fuissent mendaces: vterque enim aliquo modo finxit: Christus enim finxit, se longiùs ire Lucæ 24. & quod magis est ad propositum, Deus suâ lege & pacto finxit nostras voluntates esse voluntates Adami, in ordine ad contrahendum peccatum originale, quæ fictio fundabat moralem æstimationem & reputationem, quasi in Adamo physicè peccâssemus. Si ergo hæc fictio non arguit mendacitatem, cur arguat fictio fundans moralem reputationem, quòd ille qui peccavit, perinde sit æstimandus, sicut alius, qui non peccavit? Breviùs. Deus vtique posset alicui pupillo constituere tutorem, ferre legem, vt Monasterium repræsentet suum professum in ordine ad successionem hæreditariam: quo casu fictione juris seu legis divinæ (sicut modò fictione juris humani) voluntas pupilli esset voluntas tutoris, & Monasterium esset Persona Professi: an ad has fictiones debet Deus supponi mendax, & vniversa vanitas? Cæterùm paulò pòst ostendam, nec in homine, nec in Deo vllâ fictione opus esse, vt remittat offensam sine forma intrinseca.

651. Argumentor 2. Et quæro ex adversario: quid est illud quod fingit homo, & non potest illud facere, quando remittit injuriam? Non vtique hoc quod est: *non fuisse positam offensam.* Nam Deus, quantumvis infundat Gratiam, nunquam tamen facit: *nunquam fuisse positam offensam*: & tamen Deus, per te, facit, id quod homo fingit, quia facere non potest. Dicet adversarius, hominem fingere, seu quantùm in se est, affectivè velle, vt, qui illum offendit, habeat formam intrinsecam, quæ ipsum constituat formaliter amicum, & sit incompossibilis cum offensa. talem autem formam potest Deus facere, non homo.

Sed contrà. Ad hoc vt homo remittat offensam, non requiritur, vt velit alterum fieri positivè amicum: satis est, si destruat jus quæsitum ex offensa ad illas actiones quæ conceduntur à natura & legibus positivis offenso contra offendentem: hoc autem jus destrui potest sine fictione formæ intrinsecæ, nempe per voluntatem similem illi, quâ quis vult aliquid habere pro *non suo* v. g. per voluntatem quâ vult licere offendenti omnia, quæ illi licerent, si pro offensa satisfeciisset: & quâ vult esse obligatus ad omnia, ad quæ esset obligatus, si nunquam offensus esset, aut pro offensa fuisset satisfactum. Quæ omnia, seclusis imperfectionibus applicari possunt Deo, vt ex dicendis patebit.

Et hæc circa probationes communes nostræ Conclusionis. Aliam, & meo judicio efficacem, dabo infrà, ex occasione Objectionis quartæ.

§. IV.

Declaratur Objectum Condonationis Extrinsecæ.

652. DIximus, sufficientem probationem Condonationis extrinsecæ possibilis fore solutionem objectionum. Est autem vna Objectio, quam excitârunt illi, qui condonationem extrinsecam defendunt, nempe, quia non videtur posse explicari objectum aut modus tendendi in objectum, vi cujus censeatur perinde esse, acsi vel peccatum non esset commissum, vel esset pro illo satisfactum. Hanc objectionem tamen non movent adversarij, & meritò, quia sciunt eam vrgere in pluribus alijs effectibus formalibus provenientibus à forma intentionali extrinseca, v. g. in impositione signi ad placitum, in condonatione quâ homo homini condonat injuriam &c. Et quamvis hæc res difficulter explicetur, desperandum tamen non est. Omissis quorundam explicationibus, quæ non dant intellectum, sed mera verba, videríque possunt apud Lugo. *disp. 7. de Pœnit. n. 131.* quasdam apparentiores referemus, & deinde propriam subjungemus.

653. Prima itaque expositio est, objectum illius condonationis esse negationem odij, adeoque Condonationem esse, voluntatem non habendi

bendi odio : quâ voluntate redditur Deo odium impossibile, & evanescit jus ad odium, nam jus ad impossibile nullius est æstimationis.

Hæc expositio necdum sufficiens est. Quæro enim, quodnam objectum sit illius odij, quod Deus non vult ponere. Odium enim est actus, quo alicui volumus malum : ergo nolle odisse, est nolle illud malum : debet autem esse malum tale, aut taliter volitum, vt non possit esse sic volitum respectu alicujus, qui non peccavit. hoc ergo est vlteriùs declarandum quid sit, si non est privatio Gratiæ, & per consequens, si nolitio odij non est volitio Gratiæ.

654. Secunda expositio est P. Comptoni, qui putat rem facillimè expediri, si dicatur, quòd voluntas condonandi aliud non sit, quàm quædam inefficax optatio, seu actus quo Deus optat, talem hominem non peccâsse. hac enim optatione positâ, quæ in modo tendendi est inefficax, censetur in morali æstimatione cessare jus quæsitum ex peccato. Verùm hæc expositio non satisfacit. Ex ea enim sequeretur primò, quòd si quis ab altero pugnis injuriosè pulsatus, diceret : *optarem, vt non fuissem tam injuriosè tractatus.* quòd inquam remisisset injuriam, quod ex se absurdum est. Sequeretur 2. quòd omne peccatum jam antecedenter remissum esset : vellet enim Deus peccatum non fieri. Ratio autem à priori est, quia ex eo quòd injuria sit illata, adhuc manet objectum speculativè detestabile sicut antè : quapropter sicut antecedenter non censeretur quis remittere injuriam, dicendo : vellem vt me non percuteres : ità nec postea dicendo : vellem vt me non percussisses. Potest ergo Deus dicere : vellem vt non peccâsses, sed quia peccâsti, ego te damnabo, sicut antecedenter dicit : vellem vt non peccares. si tamen peccaveris, damnabo.

655. Tertia Explicatio est Card. de Lugo. Voluntatem condonandi esse voluntatem affectivam destruendi titulum ortum ex peccato ad prudenter judicandum, peccatorem meritò & rationabiliter haberi odio à Deo, seu : esse affectum restituendi hominem in statum antiquæ libertatis & indemnitatis : quod totum potest velle Deus absque eo, quòd volitio sit formaliter reflexa supra seipsam. Est autem hæc volitio affectus quidam in modo tendendi inefficax, quo Deus non quidem vellet peccatum non fuisse (vt dicebat Comptonus) sed quo Deus vellet illud peccatum non ampliùs esse sufficiens ad fundandum jus odij. Fatetur autem Lugo, objectum illius affectûs esse Ens rationis, non enim vult Deus insufficientiam peccati prout hæc provenit completivè ab ipsa condonatione, sic enim affectus ille vellet formaliter seipsum. Vellet ergo ille affectus, vt abesset à peccato illâ sufficientia, quæ peccato est essentialis.

656. Cæterùm, hæc explicatio attentè considerata nihilo melior est explicatione Comptoni. Redit enim totum argumentum : etiamsi enim Deus diceret : Vellem vt peccatum non haberet hanc sufficientiam (quod reipsâ perinde est ac dicere : vellem vt peccatum non esset peccatum) ex hoc tamen non sequitur, quòd cessaret titulus ad odium : potest enim Deus dicere : vellem vt peccatum non haberet istam intrinsecam sufficientiam ad fundandum odium, quia tamen illam habet, ego te volo damnare. Quapropter vt censeretur cessare titulus, deberet Deus aliquo modo hunc actum : quia tamen peccatum habet hanc sufficientiam, ego illâ non attentâ nolo te odisse : sicque per nolitionem odij remitteretur peccatum, quæ erat prima explicatio.

657. Pro solutione difficultatis advertendum est primò, non esse necesse, vt ostendamus omnes modos possibiles, quibus Deus posset condonare peccatum sine mutatione peccatoris, seu est, si vnum assignemus, quo assignato non propterea alios omnes impossibiles asserimus.

Advertendum 2. Condonationem extrinsecam non debere habere objectum non attingibile ab alio actu, qui non sit Condonatio, sed posse specificari ex modo tendendi : sic in Deo actus præmiativus versatur circa meritum & præmium, circa quæ posset versari actus non præmiativus, nempe qui quidem vtrumque vellet, sed non ordinaret meritum ad præmium propter proportionem cum illo : talis actus non vocaretur præmiatio, vt dixi in lib. 1. & dicetur iterum de Incarnat. Nunc

658. DICO 1. Deus potest sine infusione vllius doni incompossibilis cum peccato, habere affectum talem circa hominem qui peccavit, quo cætera circa eundem hominem ita disponat & ordinet, attentis congruentijs, proportionibus, repugnantijs &c. cum vltimo fine, vt talis affectûs sit verum dicere : *Non obstante peccato, si nihil aliud esset, hic homo consequeretur istum instanti vltimam felicitatem.*

DICO 2. Hujusmodi affectus est actus sufficienter condonativus peccati pro hoc instanti, adeoque est condonatio extrinseca.

Prima Conclusio probatur, & declaratur. Non solùm peccatum habet incompossibilitatem cum vltimo fine ejúsque possessione, sed etiam prolongatio vitæ & viæ, adeoque verum est dicere : hic homo in instanti A. ideo non est beatus, quia adhuc est in vita, cui respondet tempus vtcumque sit an simul existat aliud impedimentum Beatitudinis, v. g. peccatum. Quodli ergo ponamus hominem peccare in instanti A. ponit Deus ab æterno habuisse affectum, quo statuerat prolongare hominis vitam vltra instans A. ex motivo præcisè caussis, ex quibus eandem prolongaret, si non peccâsset, & hanc ipsam prolongationem vitæ & viæ ordinaret ad carentiam Beatitudinis pro tunc, tanquam caussam adæquatam & totalem sufficienter exclusivam beatitudinis. Breviter : quacunque Deus ordinaret circa hominem ad exigentiam Qualitatis intrinsecè incompossibilis cum peccato, posset Deus ordinare sine illa exigentia, cum eadem vtilitate ad vltimum finem, ità vt in effectu

effectu perinde esset, acsi illa qualitas adesset: sicut defacto circa Quantitatem Eucharisticam ordinat Deus alios effectus non aliter, quàm ordinaret ad exigentiam substantiæ si illa adesset. In isto itaque affectu nulla est vitiosa reflexio, sed habet objectum à se distinctum, vt consideranti facile patet, & adhuc magis patebit.

659. Secunda Conclusio etiam declaratur. Ille actus dicitur verè condonativus peccati præteriti, qui à peccato præterito aufert permanentiam habitualem: sed affectus divinus, quo Deus, non obstante peccato commisso, ordinaret omnia hominis, v. g. prolongationem vitæ, illuminationes & auxilia actualia &c. in ordine ad vltimum finem, sicut ordinâsset, si homo nunquam peccâsset, hic inquam affectus aufert permanentiam habitualem peccati commissi, & quidem aufert statim ab illo instanti, quo incipiunt illi effectus, quos Deus per talem affectum ordinat: ergo est actus condonativus peccati. Major conceditur ab adversarijs, & patet ex dictis de Peccato Habituali. Minor ergo probatur. Ille actus aufert à peccato permanentiam habitualem, qui aufert à peccato vim impeditivam felicitatis incompossibilis cum peccato, nam permanentia habitualis peccati aliud non est, quàm vis impeditiva felicitatis pro tempore sequenti, vt loco citato declaratum est: sed affectus assignatus aufert hanc vim impeditivam. ergo &c. Minor probatur. Affectus assignatus facit, vt peccatum non sit ampliùs causa exclusiva felicitatis, seu quod idem est, vt non inducat carentiam felicitatis pro tempore sequente, verificat enim hanc propositionem: *Non obstante peccato commisso in instanti A. si aliud Deus non attenderet*, (v. g. prolongationem vitæ) *homo consequeretur felicitatem.* sive: *Non ideo homo post instans A. in quo peccavit, non accipit à Deo felicitatem, quia peccavit, sed quia Deus vult illum adhuc conservare in via, sicut conservâsset, si non peccâsset.* Cùm ergo Deus sit in suis decretis immutabilis, nec possit hunc affectum revocare, fit vt repugnet impeditio felicitatis proveniens à peccato: ergo vis impeditiva est moraliter ablata, non minùs, quàm per infusionem Gratiæ auferretur aut impediretur, ne peccatum actuale transiret in habituale. Pro majore declaratione

660. Objici posset hoc modo. Homo offensus ab homine, potest habere affectum, quo secum statuat, quòd non obstante offensâ & jure inde quæsito adversus offendentem, velit nihilominus ita se gerere in omnibus circa offensorem, sicut se gessisset, si non fuisset ab illo offensus, v. g. quòd nolit exigere vllam satisfactionem, nullam velit instituere actionem injuriarum &c. & tamen per hunc affectum non tolleretur aut impediretur jus quæsitum ex offensa ad petendam satisfactionem, instituendam actionem injuriarum &c. ergo talis affectus, sicut non esset in homine, ita nec erit in Deo condonatio offensæ. Ratio est: quia aliud est: *cedere jure suo*: & aliud: *nolle jure suo vti.* affectus à nobis assignatus tantùm esset voluntas non vtendi jure quæsito ex offensa: ergo cum tali affectu consisteret habitualis offensa.

661. Respondetur, negando paritatem inter Deum & Hominem. Disparitas fundamentalis est jam indicata, nempe mutabilitas hominis per revocationem prioris actûs, & immutabilitas divinæ voluntatis. Nam, ex eo quòd v. g. voluntas Testatoris sit semper revocabilis & ambulatoria vsque ad mortem, inde fit, vt per factum Testamentum nihil juris deperdat, nec hæres scriptus Jus acquirat. Itaque propter mutabilitatem hominis non redditur impossibilis vsus alicujus Juris per voluntatem non faciendi, ad quod habet Jus. Vlteriùs, quando homo destruit aliquod Jus, quod habebat adversus alterum, subit simul obligationem non faciendi id ad quod habebat Jus, altero invito, & sic alter acquirit Jus contra illum: atqui voluntas non vtendi jure suo, non est voluntas hoc modo se obligandi: vnde si illum affectum revocaret, & vteretur jure suo, esset quidem inconstans, sed non committeret injuriam. Econtra, Deus est immutabilis, & insuper nullius obligationis moralis capax, nec homo potest acquirere Jus adversus Deum, & in Deo loco obligationis est necessitas metaphysica faciendi quod semel voluit, vt dicam Tract. de Incarn. & adversarij consentiunt. Ergo non est paritas inter Deum & hominem quoad præsens punctum.

662. Declaratur disparitas ampliùs, & à priori. Affectus condonativus tam in Deo quàm in homine, debet ita ordinare offensam præteritam ad aliquam formam incompossibilem cum jure ad odium (sive illa sit intrinseca sive extrinseca) vt auferatur incompossibilitas peccati præteriti cum tali forma, v. g. cum felicitate æterna, & quidem quomodo id præstet affectus divinus à nobis assignatus, jam declaratum est. Affectus verò hominis non vtendi jure quæsito, non ordinaret irrevocabiliter ad aliquam hujusmodi formam: quapropter vt homo remittat efficaciter offensam, debet habere hujusmodi actum: *Volo vt Deo displiceat, si à te propter offensam præteritam exigam satisfactionem, eo genere displicentiæ, quo Deo displiceret, si eam exigerem à te, quando nunquam me offendisses:* Ecce! hic actus ordinat offensam præteritam ad displicentiam Dei; & quia Deus vt auctor naturæ se accommodat hujusmodi voluntati (prout docebo in tractatu de Contractibus) ideo per talem displicentiam divinam inducitur obligatio ex Justitia, non exigendi satisfactionem &c. hæc autem Displicentia est forma destructiva Juris quæsiti ex offensa, & tollit vel impedit ipsam habitualem perseverantiam actualis offensæ.

Confirmatur. Nam si Deus absque vllo actu hominis, poneret ejusmodi displicentiam, prohibitoriam exactionis satisfactionis, eamque revelaret, tolleret Jus hominis quæsitum ex offensa, sicut potest alia Jura homini etiam invito auferre, cùm sit supremus Dominus. Jam verò quia

quia Deus non habet aliũm Superiorem, cui sit subordinata sua voluntas, ideo in Deo non potest existere ejusmodi actus: adeoque Jus quæsitum ex offensa tolletur per actum quo Deus non vult hoc Jure vti, sive, quod idem est, quo Deus ordinat hominem & alia circa ipsum, à tali determinato instanti, post commissum peccatum, ad felicitatem, eo modo quo diximus.

663. Quæres, vtrum juxta nostram explicationem possit Deus remittere vnum peccatum sine altero. R. Affirmativè, quia potest habere talem affectum, vi cujus cessaret vis impeditiva vnius peccati & non alterius, quia verificaretur hæc propositio. Si non esset peccatum B. Deus non obstante peccato A. ordinaret cætera ad finem vltimum &c. hujusmodi affectus esset, si Deus exigeret aliquam satisfactionem pro peccato B. nullam exigendo pro peccato A. in hunc finem, vt exhibitâ satisfactione omnia cætera ordinaret ad vltimum finem, sicut ordinaret, si nullum peccatum positum esset: & tunc esset remissum peccatum, quia per illum affectum verificaretur hæc propositio. si non esset peccatum B. omnia ordinarentur ad vltimum finem, sicut si nullum peccatum positum esset.

664. Hinc autem confirmari posset nostra Conclusio. Durum enim videtur negare, quòd Deus possit vnum peccatum remittere sine altero, prout tamen adversarij negare debent, quia Gratia est incompossibilis cum omni peccato, & sine Gratia non potest per illos remitti peccatum. Durum, inquam, id est, & nullo modo legitimè deducitur ex eo, quòd Deus habeat in sua potestate formam incompossibilem cum omni peccato. Quis enim dicat, quòd, si homo haberet in sua potestate producere in offendente qualitatem incompossibilem cum offensa quacunque, quòd hocipso non posset ampliùs vnam offensam remittere extrinsecè sine altera, sicut defacto potest? cur tunc propter superadditam virtutem minus posset, quàm defacto potest sine illa? ergo neque Deo debet obstare potentia producendi Gratiam incompossibilem cum omni peccato, quominus possit sine productione gratiæ remittere vnum peccatum sine altero.

§. V.

Solvuntur Objectiones contra Condonationem extrinsecam.

665. OBjicit 1. Recentior ille Romanus. Si vera est sententia admittens possibilem condonationem extrinsecam, sequitur, sententiam hæreticorum, volentium, defacto hominem justificari sine Gratiæ infusione, esse solùm falsam, quia est contra fidem, non autem esse falsam, quia est contra rationem: atqui nostri adversarij docent, quòd hæreticorum sententia sit etiam contra rationem: ergo magis recedunt ab illa.

R. 1. Quin immò sententia hujus recentioris de Qualitate pulchrificativa & incompossibili cum Gratia, illa inquam præbere posset ansam hæreticis cavillandi infusionem Gratiæ, ejusque necessitatem ad remissionem peccati: nam vt adversarius vult, hæc Gratiæ infusio & necessitas aliter defendi non potest, quàm asserendo, quòd Gratia sit Qualitas pugnans cum aliqua physica intrinseca pulchritudine naturaliter debita, ejúsque exclusiva: quæ pulchritudo cùm ab aliis DD. non agnoscatur, sed rideatur, inferent hæretici, Gratiam, prout ab adversario defenditur, esse commentum repugnans lumini naturæ; nam lumen naturæ negat, in statu elevationis exclusivè aliquam pulchritudinem physicam naturaliter debitam. R. 2. Et directè, Hæreticos errare in hoc, quòd velint condonationem extrinsecam sufficere ad constituendum justum, Justitiâ constituente filium Dei adoptivum, cum jure ad hæreditatem æternæ vitæ & felicitatis, quod non solùm est contra fidem, sed etiam contra rationem superiùs propositam, quia repugnat participatio Naturæ divinæ sine principio intrinseco elevante. Quòd autem homo possit fieri ex inimico non inimicus, sine aliquo intrinseco, tantùm abest vt voluisse Tridentinum damnare in hæreticis, vt potiùs oppositum non obscurè supponat sess. 6. can. 7. vbi disertè dicit, *quòd Justificatio non fit Nisi sola peccatorum remissio*, vt volebant hæretici, *sed & sanctificatio & renovatio interioris hominis per susceptionem Gratiæ.* Ecce! quàm clarè supponat, solam remissionem peccati esse quid minus, quàm sit sanctificatio, & hanc plus dicere in conceptu suo: ergo potest secundum Tridentinum intelligi remissio sine sanctificatione, quod tamen adversarij negant. Est ergo nostra doctrina conformis sensui qui fuit Patrum Concilij.

666. Objicit idem Recentior 2. & ait, hoc argumentum esse basin totius quæstionis. Et eo quòd homo remittat homini offensam, is cui remittitur, non fit de malo bonus, hoc est manifestum ex se. econtra homo fit bonus ex eo quòd Deus ei remittit, & desinit ipsum odisse. Probatur ex 12. Ecclesiastis: *Altissimus odio habet peccatores.* ex Ps. 44. *dilexisti justitiam, odisti iniquitatem &c.* econverso ij qui renascuntur per remissionem boni existunt & Deo dilecti, secundùm illud: *Dominus diligit justos. &* 1. Jo. 3. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen Dei in eo manet, & peccare non potest, quoniam ex Deo natus est:* vbi patet, quòd qui nascitur ex Deo per remissionem, est simpliciter bonus: atqui homo non potest esse simpliciter bonus, neque totaliter nec partialiter per extrinsecum: ergo licet homo possit remittere per extrinsecum, Deus non potest. Quòd autem aliquis non possit esse bonus per extrinsecum, probatur ex Philosopho in Ethicis, vbi ad bonum hominis requirit omnes virtutes, quæ certè sunt intrinsecæ: & ex politicis, quòd vt homo sit bonus civis, requiritur quòd

tur quòd amet bonum commune. Adducit denique ad hoc ipsum testimonia S. Augustini & S. Thomæ.

667. Hæc objectio, sublatis æquivocationibus, caret difficultate: æquivocationes autem committuntnr in vocibus *Mali*, *Boni*, *Odij*, *Amoris*. Respondebo ad singula. Ex eo, inquit, quòd homo homini remittit offensam, offensor non fit ex malo bonus. Ita est, loquendo de bonitate physica, immò hoc sensu etiam antecedenter ad remissionem, non est malus: nam offensa, tametsi fuerit actus malus, attamen physicè jam præterijt, & perinde est acsi non fuisset: at verò eo modo quo ante remissionem est malus, nempe civiliter, hoc est, obnoxius actioni injuriarum, & obligatus ad satisfaciendum &c. cùm hæc cessent per remissionem injuriæ, fit bonus civiliter, quia vt sic desinit esse malus, & habet se civiliter acsi nunquam offendisset. Dicitur in objectione 2. Quòd homo fiat bonus ex eo, quòd Deus desinat eum odisse, & remittat, in quem finem addducuntur scripturæ textus. Verùm in his est sermo de statu Elevationis, in quo Deus solùm desinit odisse, quando positivè assumit ad amicitiam, quod tamen non est de conceptu condonationis vt sic. In statu naturæ puræ homo per condonationem non aliter fieret bonus, quàm quòd desineret carere obstaculo felicitatis, vt suprà explicatum est; & idem esset, si Deus in statu elevationis nollet Gratiam infundere pro illo instanti, pro quo condonaret peccatum, modo superiùs explicato. Dicitur 3. Quòd qui nascitur ex Deo, est simpliciter bonus. ita est, quia accipit Gratiam sanctificantem, quâ fit filius Dei, & quæ est semen Gloriæ. at verò in statu naturæ puræ non daretur hoc semen: ergo tunc per remissionem peccati non nasceretur homo ex Deo: ergo per remissionem non fieret physicè & intrinsecè simpliciter bonus. Neque verum est, quod tacitè supponitur in objectione, quasi Deus omni suo amore quo aliquem amat, reddat amatum intrinsecè meliorem, quàm esset sine illo amore. Deus enim dicitur ex amore nobis conferre beneficia extrinseca, vt removere occasiones peccandi: immò quando nos reddit physicè pejores, infligendo morbos, ad exercendam patientiam, & intendendo resipiscentiam: immò Deus dicitur etiam amare amore benevolentiæ peccatores, quando illis immittit illuminationes salutares, & tamen per has non efficiuntur simpliciter boni eâ bonitate quam requirit objectio. Adducitur 4. Testimonium Aristotelis, quòd homo bonus debeat habere omnes virtutes, quæ vtique sunt intrinsecæ: sed quid hoc ad rem? Nego, quòd Deus remittendo culpam debeat homini in statu puræ naturæ infundere omnes virtutes: quia non est necesse, vt Deus per remissionem culpæ efficiat hominem simpliciter bonum in eo sensu, quo Aristoteles locutus est. Et hæc circa specialia argumenta hujus Recentioris.

668. Objiciunt alij 3. Amare, est velle bonum, & odisse est velle malum, seu nolle aliquod bonum: ergo desinere odisse, est velle illud bonum quod per odium negabatur: atqui Deus condonando peccatum desinit odisse: ergo debet conferre aliquod bonum. Porro cùm amor Dei sit efficax, non satis est conferre illud bonum affectivè tantùm, sed debet illud conferre effectivè. R. Negando, quòd semper *Amare* sit velle bonum intrinsecum pro illo instanti, pro quo dicitur jam amare, sed quandoque sufficit velle pro nunc aliquod bonum extrinsecum, cum illius ordinatione ad bonum intrinsecum inde postea procurandum. Sic parentes dicuntur amare filios pro tunc, quando illis actu prospiciunt de bonis instructoribus, ordinando hos ad perfectionem intrinsecam virtutum inde secuturam. Pari modo diceretur Deus in statu puræ Naturæ amare hominem pro eo tempore, pro quo ordinaret eum ad vltimam felicitatem, prorogando vitam, vt haberet occasionem merendi &c. Deinde, odisse propter delictum A. non est ita nolle aliquod bonum, vt, si non odisset propter delictum A. hocipso daret bonum, alioquin Deus non odisset hominem propter secundum peccatum stante priore: sed est: tali affectu negare aliquod bonum propter delictum A. vt illud negaret, etiamsi omnes aliæ causæ negandi abessent, esto defacto etiam ob alias causas negetur, & negaretur etiam absente delicto. Hinc infertur, quòd possit intelligi desitio odij, quin hocipso actu conferatur bonum oppositum: ad desitionem enim odij satis est, reduci ad illum statum, in quo homo fuisset, si non peccâsset: ergo si ex alijs causis caruisset aliquo bono, etiamsi non peccâsset, satis erit ad desitionem odij, quòd verificetur hæc propositio: *si aliud non esset, homo haberet hoc bonum non obstante peccato præterito.*

669. Objiciunt 4. Si posset dari condonatio extrinseca, sequeretur, quòd defacto remissio peccati nunquam fieret primò per ipsius Gratiæ acceptionem; sed per actum divinum, quo Deus vult dare Gratiam, jam esset antecedenter pro priori naturæ remissum: consequens non videtur cohærere cum doctrina Conc. Tridentini, quod videtur Justificationem tribuere Gratiæ. Sequela verò probatur: nam actus quo Deus vult dare Gratiam, est actus æquivalens illi, quo Deus vellet condonare sine infusione Gratiæ: vnde si per impossibile non sequeretur Gratia, censeretur peccatum remissum per affectum dandi Gratiam. Ita ferè Vasquez, & ex eo Esparza.

Occasione hujus objectionis, confirmabo paulò pòst Conclusionem Argumento, quod mihi solum sufficeret, si cætera omnia abessent: priùs tamen objectioni satisfaciendum est. Imprimis argumentum in adversarios clarè retorquetur, & quidem dupliciter: Primò sic. Si per impossibile ad affectum dandi Gratiam non sequeretur Gratia, debent ipsi adversarij fateri juxta sua principia, quòd per illum affectum esset remissum

peccatum : atqui tunc esset idem actus qui est modò : ergo etiam modò est condonatio formalis. Minor est adversariorum. Major probatur. Si per impossibile Gratia non sequeretur, Deus se haberet, sicut se modò habet homo, qui non habet potestatem ponendi formam incompossibilem cum offensa : & ideo per solum affectum condonat, quæ est doctrina adversariorum : ergo etiam affectus Dei in illa hypothesi esset vera condonatio. Secundò, & adhuc efficaciùs retorquetur argumentum hoc modo. In quocunque Signo Naturæ aufertur aliqua pars constitutiva peccati habitualis, in eodem signo aufertur peccatum habituale, quæ propositio est etiam adversarijs evidens. subsumo : atqui in priori signo Naturæ ad Gratiam, hoc est, in eo signo, quo intelligitur Decretum Dei dandi Gratiam, tollitur aliquod constitutivum peccati habitualis in sententia adversariorum : Ergo tollitur etiam peccatum habituale ; quod tamen ipsi reputant absurdum. Minor probatur. Pars constitutiva peccati habitualis secundùm adversarios est, *Dependentia* privationis Gratiæ à peccato præterito : sed hæc dependentia tollitur formaliter perDecretum dandi Gratiam : ergo tollitur aliqua pars constitutiva peccati habitualis. Major est adversariorum, & facilè probatur ex eorum principijs. Nam secundùm ipsos Privatio Gratiæ non quomodocunque constituit peccatum habituale, sed vt dependens à peccato præterito : ergo hæc dependentia est pars constitutiva peccati habitualis. Minor probatur etiam ex eorundem principijs. hæc enim dependentia privationis aliud non est, quàm Decretum Dei, quo hanc privationem infligit in pœnam peccati : sed hoc Decretum formaliter tollitur per Decretum dandi gratiam : ergo dependentia privationis Gratiæ à peccato præterito tollitur formaliter per Decretum dandi Gratiam : ergo à primo ad vltimum, in eo signo in quo concipitur existere hoc decretum pro priori Naturæ ad Gratiam, jam est formaliter ablatum aliquod constitutivum peccati habitualis, nempe dependentia. Ergo jam est remissum peccatum habituale. Ergo ipsis est solvendum proprium argumentum ; qui tamen non poterunt vti solutione quam ego dabo, & ideo argumentum adversarios solos tenet.

670. Durandus respondet ad objectionem, concedendo sequelam, nempe quòd in priori signo ad Gratiam esset remissum peccatum, & negat hoc esse absurdum, aut contra aliquam auctoritatem. Gratia enim non dicitur esse nuda remissio peccati, hoc est, faciens præcisè ex inimico non inimicum (hoc enim putat fieri formaliter per decretum) sed est forma positivè justificans, & faciens amicum : & sic est plus quàm mera condonatio. Deinde illi auctores, qui admittunt, posse peccatum divinitus consistere cum Gratia, admittunt eandem sequelam, & respondent eodem modo vt Durandus. Et mirum sanè est, ab adversarijs pro tanto absurdo reputari, peccatum mortale non remitti primò per ipsam Gratiam, sed per Decretum in priori signo naturæ, & non pariter absurdum videri, peccatum veniale nunquam remitti primò per Sacramentum pœnitentiæ, sed per actum retractativum præcedentem semper supponi remissum. Nihilominus ego respondeo Durandi non vtor, sed alter

671. Respondeo ad objectionem : distinguendo inter remissionem Activam & Passivam ex vna parte, & remissionem simplicem ex alia parte, & dico, quòd quando concurrit, & conjungitur remissio activa cum passiva, quòd inquam tunc remissio activa sit tantùm remissio causalis, remissio verò passiva sit remissio formalis : vnde si per impossibile daretur Decretum dandi Gratiam, & non daretur Gratia, non esset peccatum remissum formaliter, sed tantùm causaliter : Sicut si per impossibile in divinis daretur generatio activa sine passiva, non daretur Verbum formaliter, sed tantùm originaliter. Quando verò daretur condonatio extrinseca, hoc est, decretum non intendens dare Gratiam nunc, tunc illud decretum esset condonatio formalis. Rationem discriminis mox dabo. Breviter ergo negatur sequela, & negatur, decretum dandi gratiam esse æquivalens formaliter, & simile decreto quo extrinsecè condonaretur peccatum : Differentia declaratur. Tametsi multi actus humani sint, de quibus verificatur illa Juris Regula : *Si non valet quoad totum, valeat quantum valere potest.* Non est tamen hoc vniversaliter verum. Potest enim aliquis intendere aliquod Bonum majus, in quo eminenter continetur bonum minus, & tamen, si præter intentionem operantis interveniat impedimentum quoad bonum majus, non valet actus, ne quidem quoad bonum minus, quamvis operans posset velle minus bonum. Exemplum. Vult quis facere professionem solennem in Religione, in qua eminenter continetur votum Castitatis simplex : si tamen subsit impedimentum occultum v. g. defectus ætatis &c. non valet professio, ne quidem in vim voti simplicis, etiamsi ille homo si vellet, posset valide emittere votum simplex Castitatis. Item Dominus vult suam servam efficere liberam, ducendo illam vxorem, in qua Matrimonio eminenter continetur Manumissio nuda : Si subsit impedimentum Matrimonij, non propterea fieret illa fœmina libera, aut censeretur esse simpliciter manumissa, etiamsi Dominus, si vellet, posset simpliciter Manumittere. Jam ad rem nostram.

Cùm Deus defacto statum elevationis ita ordinaverit, vt nolit vnquam dari statum medium inter statum amici & inimici, peccatoris, & positivè sancti seu Filij Dei, cùm tamen hujusmodi status medius non repugnet, hinc Deus defacto volendo dare Gratiam, habet decretum ita remittendi peccatum per assumptionem ad amicitiam, adeoque per infusionem Gratiæ (quod est majus bonum quàm nuda remissio) vt tamen si per impossibile

possibile non posset obtinere totum, vi præsentis affectûs nollet Bonum minus, hoc est, nollet remissionem nudam, quâ poneretur homo in statu Medio: quem Deus simpliciter non vult. Ergo voluntas dandi Gratiam non est condonatio formalis, sed tantùm caussalis. At verò voluntas ordinans hominem ad felicitatem absque infusione actuali Gratiæ, prout suprà condonationem extrinsecam explicavimus, esset formalis condonatio, quia vellet illum statum medium. Quapropter licet objectum prioris Decreti eminenter contineat objectum secundi decreti, hoc est, puræ condonationis, primum tamen decretum non æquivalet secundo, eo modo quo intendit objecto, prout exemplis & ratione manifestâ probatum est.

672. Ex hoc ergo discursu formatur contra adversarios hoc argumentum. Si non esset possibilis condonatio extrinseca, sequeretur, quòd peccatum habituale constitueretur intrinsecè per privationem Gratiæ non quomodocunque, sed insuper per dependentiam illius à peccato præterito: sed hæc dependentia non potest esse pars constitutiva peccati habitualis: ergo debet admitti possibilis condonatio extrinseca. Sequelam admittunt adversarij, vt suprà vidimus: Minor probatur. Si dependentia privationis Gratiæ à peccato præterito esset pars constitutiva peccati habitualis, sequeretur, peccatum habituale destrui in priori signo ante acceptionem Gratiæ, nempe in illo signo, quo intelligitur existere Decretum dandi Gratiam: hoc enim decretum est formalissimè oppositum decreto non dandi gratiam in pœnam peccati; in quo decreto consistit Dependentia privationis Gratiæ à peccato præterito: atqui secundùm adversarios est absurdum in signo priore ad Gratiam tolli peccatum habituale, vel aliquam partem illius: ergo dependentia privationis Gratiæ à peccato præterito non est pars constitutiva peccati habitualis. ergo est admittenda possibilis condonatio extrinseca, quia non potest aliter defendi, quòd dependentia privationis Gratiæ à peccato non sit pars constitutiva peccati habitualis. si autem admittatur condonatio extrinseca, facilè defenditur, nempe: peccatum Habituale consistit in peccato præterito, negatione condonationis extrinsecæ, & Gratiæ; Istis Tribus positis, est positum peccatum habituale, etiamsi privatio Gratiæ non pendeat à peccato præcedente.

673. Objiciunt vltimò. Ad hoc vt varietur denominatio Inimici, in Non Inimicum, debet fieri aliqua mutatio: atqui in Deo nulla potest dari mutatio: actus enim Dei sunt æterni: ergo debet fieri mutatio extra Deum: atqui ridiculum esset dicere, hanc mutationem fieri v. g. in concavo Lunæ: ergo debet fieri in offensore.

Idem argumentum alijs verbis proponit P. Esparza. Repugnat, vnum eundémque hominem pro diversis temporibus esse dilectum aut odio habitum à Deo, seu simpliciter, seu secundùm magis & minùs, quin pro ijsdem temporibus conferat illi bonum, aut inferat illi malum speciale, cum eadem respectivè differentia penes magis & minùs. Quia omnes actus divini sunt essentialiter æterni, ideoque secundùm se præcisè correspondent ex æquo omnibus & singulis temporum differentijs. Ergo non possunt sortiri vllam diversitatem, nec vllos effectus formales seu denominationes diversas impertiri aut ipsi Deo aut creaturis pro diversis temporibus, nisi propter diversitatem effectuum, quos pro illis intendant aut inducant.

Hoc totum argumentum solvendum imprimis est illis, qui privationem Gratiæ ponunt in aliquo positivo, nec aliud reperiunt quàm actum divinum. Ille actus divinus est æternus, & tamen denominat hominem privatum gratiâ pro vno tempore, & non pro alio. Deinde solvendum est specialiter P. Esparza. Nam quando homo committit plura peccata, est magis odio habitus: & tamen hæc denominatio non provenit ab aliqua forma de præsenti diversa, nam privatio gratiæ est eadem quæ esset, si pauciora peccata posita essent: dependentia autem à pluribus peccatis non est essentialis privationi, sed est actus divinus: & tamen hæc denominatio non convenit homini semper, sed primùm post commissum secundum peccatum: pro tunc enim primùm dicitur magis odio habitus: ergo potest homo denominari diversimodè pro diversis temporibus ab eodem actu divino.

Confirmatur: Effectus formalis: *Esse amatum:* Non est à Gratia tanquam à forma, sed est ab amore tanquam actu intentionali: atqui iste actus divinus est quidem æternus, nec tamen pro semper denominat amatum, sed solùm pro tunc quando ponitur Gratia. & posito amore, si per impossibile non poneretur Gratia, adhuc esset positus effectus formalis *Amati*, licet non effectus formalis *Sancti*.

674. Confirmatur vlteriùs alijs exemplis. Deus defacto mutavit obligationes veteris Testamenti, easque sustulit. Forma hujus denominationis: *esse obligatum:* est actus divinus: hic autem actus est æternus, & tamen obligabat pro tempore veteris Testamenti, non item pro tempore novi Testamenti, & nulla alia intervenit mutatio intrinseca in personis obligatis, quàm mutatio temporis seu durationis.

675. Confirmatur 2. Ex negatione mundi ante existentiam mundi, quam negationem adversarij identificant cum actu divino, nolente mundum. Ille actus est æternus, & tamen non denominat pro omni tempore mundum non existentem seu nolitum; quid ergo includit hic effectus formalis: *mundus* nolitus pro instanti A. nihil aliud quàm mundum possibilem & actum divinum: atqui vtrumque ponitur etiam in instanti B. quando mundus existit actu: & tamen non est mundus nolitus pro instanti B. ergo sola variatio temporis sufficit, vt actus divinus tribuat effectum formalem pro vno & non pro alio.

Confirmatur 3. Ex denominatione *Gratiæ efficacis*, quæ denominatio convenit entitati auxilij, ex se conjungibili tam cum consensu quàm cum dissensu, præcisè à scientia media, vt aduersarij docent, & tamen eadem Scientia media denominat auxilium efficax pro vno instanti v. g. pro instanti B. & non pro instanti A. in quo consensus non esset futurus.

676. Obiectio ergo est Sophisma, quale vsurpavit Commentator Averroes, volens probare æternitatem mundi ex æternitate actûs divini, non distinguens inter hæc duo: *Deus ab æterno vult mundum.* &: Deus vult mundum pro tota æternitate. Sic aduersarij confundunt hæc duo: *Deus ab æterno vult hominem esse inimicum:* &: *Deus vult hominem esse inimicum pro æternitate.* Sicut ergo Deus ab æterno & per totam æternitatem, vult mundum esse nunc, & non antè; sic actus divinus suprà explicatus per totam æternitatem vult hominem esse inimicum nunc, & non esse inimicum postea, quia scilicet Deus pro *nunc* ita ordinat res hominis, vt si homo in hoc *nunc* moreretur, damnaretur propter peccatum præcedens; at verò pro instanti B. v. g. ita ordinantur omnia circa hominem, vt si non ex alijs caussis vita illius prolongaretur, sed permitteretur mori, vi præsentis decreti verum esset dicere, quod salvaretur, quia nimirum in instanti B. non negatur illi felicitas intuitu peccati commissi, sed ex alijs caussis. Itaque variato solo tempore est verum dicere: Homo vi actûs divini est inimicus nunc, & postea non erit donec iterum peccet. & sic transitus à denominatione Inimici in denominationem non inimici, non importat aliam mutationem quàm temporis. Sicut quando dominus libri habet actum indivisibilem quo dicit: ego volo librum hunc esse meum per hanc horam, sed post horam volo esse primò occupantis: transit liber ex *suo* in *non suum* præcisè per variationem temporis, & ab eodem actu denominatur *suus* pro tempore præcedente, & *non suus* pro tempore sequente.

Ex dictis colliges, quare actus Prædestinationis non sit actus condonativus omnium peccatorum prædestinati. nempe quia non verificat illas conditionales, quas diximus esse verificandas per actum condonativum, vt patet tum ex dictis hîc, tum ex dictis libro 1. cap. de Prædestinat. nec vacat, iterum ad longum repetere, cùm satis superque dictum sit de hac quæstione.

CONTROVERSIA VI.

Vtrum Gratia sanctificans possit diuinitus conjungi cum Peccato Mortali & inimicitia.

677. PRima sententia tribuitur Scoto & Nominalibus, quòd Gratia non habeat vllam oppositionem, ne quidem connaturalem cum peccato, qualem solent habere formæ contrariæ, v. g. calor & frigus, sed ex mera ordinatione Dei volentis ad præsentiam Gratiæ remittere peccatum. Cui sententiæ videtur favere Conink, disp. 22. *de Charit.*

Secunda docet, dari quidem oppositionem naturalem inter Gratiam & Peccatum Mortale, posse tamen per absolutam Dei potentiam consistere: in quo casu foret homo simpliciter inimicus Dei, & non simpliciter seu formaliter amicus, sed tantùm exigentialiter. Vnde inferunt, quòd forma adæquata Justificationis non sit Gratia illa, sed Gratia cum actu condonativo, quem actum volunt procedere ex prævisa existentia & exigentia Gratiæ; vnde supponunt dari in Deo decretum virtualiter intrinsecè distincta, quorum vnum præsupponatur ad alterum, & sit separabile (suo modo) ab illo: quam sententiam impugnavimus in 1. lib. Si quis autem secundùm sententiam ibi traditam adhuc defendere vellet, Gratiam posse consistere cum peccato mortali, deberet dicere, quòd Justificatio formaliter & adæquatè consistat in Gratia vt procedente ex decreto condonativo peccati. Ex quo vlteriùs consequens est, quòd Gratia non expellat peccatum, sed præsupponat semper illud jam ablatum per condonationem, & solùm superaddat effectum formalem Sancti, quod Durandum docuisse vidimus præcedente Controv. Hanc secundam sententiam tenent Suarez, Bellarminus, Arriaga, Oviedo, Ripalda.

Tertia sententia negat, etiam de potentia absoluta posse consistere cum Peccato Mortali Gratiam. Ita schola tota Thomistarum, quam sequuntur Vasquez, Becanus, Granadus, Lugo, Pallav. Esparza. Cum quibus

678. DICO, Gratiam non posse nec divinitus consistere cum peccato Mortali. Conclusio hæc probari solet à suis Auctoribus diversimodè. Illi, qui negant posse dari condonationem extrinsecam, ex hoc ipso fundamento eam deducunt; non potest enim assignari aliud donum intrinsecè incompossibile cum peccato, si Gratia illud non est: atqui debet condonatio fieri per formam incompossibilem cum peccato, si non est possibilis condonatio extrinseca: ergo Gratia est illa forma.

679. Cæteri probant Conclusionem præcipuè ab auctoritate, maximè Concilij Tridentini, quod sess. 6. c. 7. recensens omnes causas Justificationis, volénsque tradere caussam formalem, hoc est, formam à qua denominamur Justi, ait, vnicam caussam formalem nostræ Justificationis esse Justitiam, non quâ ipse Deus justus est, sed quâ nos justos facit, quâ videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ &c. justitiam in nobis recipientes. Vnde sic argumentantur. Si Gratia stare posset cum peccato, jam non esset vnica caussa formalis, hoc est, adæquata nostræ Justificationis, vt ait Triden. posset enim esse in subjecto, & non tribuere suum effectum

effectum formalem Justi, adeoque compleretur per ipsum actum condonativum, vt fatentur adversarij. Ergo &c.

680. Dupliciter possent adversarij eludere velle hoc argumentum. Primò dicendo, quòd intentio Concilij solùm fuerit per τὸ, *Vnica*, excludere illas formas, quas assignabant hæretici, nempe Justitiam Dei aut Christi, quâ ipsi Justi sunt, & quorum justitiam dicunt nobis imputari. Sed contra hanc responsionem vrget Comptonus. Concilium non solùm voluit damnare sententiam Lutheri, sed etiam Buceri, asserentis, quòd Justificatio formaliter consistat quidem in aliqua forma intrinseca, sed imperfecta, cujus defectum suppleat favor Dei extrinsecus: & hanc fuisse mentem Concilij ait asserere Theologos.

681. Responderent fortasse 2. Concilij intentionem fuisse, assignare illam formam positivam, quâ differt justus ab injusto, quæ est sola Gratia sanctificans, nec curâsse de reliquis scholasticis dissensionibus. Cæterùm etsi hoc modo eludi posset auctoritas Concilij, clarum tamen est, nostram sententiam esse ejus verbis magis consentaneam.

Probatur Conclusio 2. & efficaciùs, auctoritate Scripturæ S. quæ oppositionem inter Peccatum & Gratiam sæpius exprimit per oppositionem rerum corporalium, semper vtendo exemplis, in quibus est oppositio privativa, adeoque omnimoda incompossibilitas. ad Ephes. 5. *eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* 2. ad Cor: 6. *Quæ participatio Justitiæ cum Iniquitate, quæ Societas luci ad tenebras.* alijs in locis comparantur sicut mors & vita. ad Rom. 8. vocatur Gratia *Spiritus vitæ.* Comparantur etiam vt ægritudo & sanitas, quo sensu dixit S. Augustinus *de Spiritu & litt. c.* 30. Per Gratiam sanatio animæ ablatione peccati. Denique S. Joannes *epist. 1. c.* 3. comparat Gratiam semini Dei, & dicit: *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen ejus in eo manet, &* NB. *non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Quæ verba, vt benè ponderat P. Esparza, sunt accipienda de potentia absoluta: nam miraculum quo Deus conjungeret Gratiam cum peccato, esset miraculum indecens Deum, & intrinsecè turpe, atque ita supernaturale, vt simul esset infra naturale, hoc est merè deprimens naturam seu naturalem exigentiam Gratiæ; qualia miracula implicare diximus lib. 1. Sanè vel nullum est excogitabile miraculum indecens divinam Sapientiam & Justitiam Providentialem, vel hoc est vnum: *dari à Deo alicui participationem suæ Naturæ, & adoptionem in filium, & pulchritudinem supernaturalem summam, cujus homo purus capax est, & tamen velle talem miraculosè odisse:* Et hæc est Conclusionis probatio non solùm ab Auctoritate, sed etiam ratione deducta.

682. Probatur Conclusio 3. Non potest ostendi vlla implcantia qualitatis supernaturalis, habentis incompossibilitatem cum peccato: nemo enim vnquam ex implicantia hujus qualitatis tentavit probare possibilitatem Condonationis extrinsecæ. Suppositâ ergo possibilitate, cùm Deus defacto decreverit nunquam dare Gratiam sine remissione peccatorum mortalium, meritò supponimus Deum potiùs produxisse qualitatem incompossibilem cum peccato quàm compossibilem: (demus esse talem possibilem) ad quid enim obsecro serviret illa imperfectio compossibilitatis cum peccato, quæ nunquam in effectum deduceretur? Et hæ sunt probationes aliorum.

683. Probo Conclusionem 4. Conveniunt Theologi, vix vno excepto, quòd supernaturalitas sit tanta perfectio, vt propterea actus supernaturales intellectuales per nullam potentiam possint esse falsi, sed sint signa essentialiter vera, etiam quando versantur circa objecta contingentia. Pari modo de Charactere nemo vnquam, quod sciam, ausus est dicere, posse divinitus esse signum falsum, hoc est, posse existere non præcedente Sacramento, significat enim deputationem specialem ex collato Sacramento. Hoc posito sic argumentor.

Gratia sanctificans est ex intrinseco & primario prædicato, signum affectûs amicabilis, exclusivi peccati, quatenus exigit ab illo affectu procedere, & est Entitas supernaturalis, immò radix cæterarum: ergo non debet posse esse signum falsum, sed debet non minùs esse signum essentialiter verum, quàm actus fidei de Antichristo futuro, & character sacramenti accepti: atqui non esset signum essentialiter verum, sed posset divinitus reddi signum falsum, si tantùm haberet exigentiam illius affectûs dispensabilem: sicut actus fidei & Character esset falsus, si non obstante ejus exigentiâ intrinsecâ, posset objectum non existere: & sicut visio oculi esset fallax, si exprimeret albedinem in pariete nullâ albedine ibi existente, sed Deo ejus vices supplente. Ergo, &c. Antecedens adversarij non negant, & declaratur. Nam sicut Character est quædam quasi aurea Bulla seu sigillum (vt loquitur Card. da Lugo) quo signatur servus Christi in ordine ad certas functiones, ita Gratia est etiam quædam Bulla, vel, si mavis, testamentum scriptum in cordibus nostris, quo Deus testatur, se nos in filios adoptare, & hæredes instituere: ergo habet perfectam rationem signi.

684. DICES 1. Gratia significat quidem talem affectum amicabilem, sed tantùm exigentialiter, hoc est, significat, quòd connaturaliter debeat talis affectus existere; & hoc semper esset verum, etiamsi Deus non haberet talem affectum. Sed contra. Si hoc sufficeret, posset idem dici de actibus supernaturalibus, & de Charactere, & sic non esset in istis magis essentialis veritas, quàm est in visione oculi; consequens est contra omnes: ergo sicut hi actus essent falsi,

si non existeret res significata, & quæ exigitur, ita etiam Gratia esset signum falsum, si talis affectus non existeret. Ratio desumitur ex natura Signi, quæ est: præter cognitionem sui facere nos venire in cognitionem alterius, ita vt affirmato signo inducamur ad affirmandum significatum. atqui si signa Naturalia tantùm significarent eo modo, quo exponitur in replica, nempe quòd connaturaliter petant existentiam alterius, nihil aliud significarent præter se: nam illa exigentia, quam solam significarent, est ipsa Entitas Signi: ergo vt exerceant rationem signi, debent nos inducere ad affirmationem alterius, & quidem talem, vt si illud non existeret, evaderet signum deceptorium & falsum: Quapropter vt aliquod signum censeatur habere hanc prærogativam, vt sit essentialiter verum, debet indispensabiliter exigere correspondentiam rei singnificatæ.

685. Dices 2. Sacramenta sunt Signa Gratiæ, & tamen sæpe Gratia non ponitur collato Sacramento: atqui non est ratio, quare Sacramentum possit esse signum falsum, & non etiam Gratia. Ergo &c. Sed contra. Immò hinc confirmatur nostrum argumentum. Nemo vnquam dixit Sacramenta posse esse signum falsum. Ratio est, quia Sacramenta sunt signa ad placitum, adeoque significant non ex intrinseca Naturali exigentia, sed ex institutione Christi, & eo modo quo Christus voluit esse signa. Christus autem voluit & declaravit esse signa conditionata Gratiæ, hoc est, significare Gratiam vel augmentum Gratiæ, si ex parte susicipientis adsint dispositiones à Deo requisitæ, has autem adesse, non significant Sacramenta: illis autem dispositionibus positis, semper confertur Gratia significata, & sic Sacramenta nunquam evadunt signum falsum. Sic quando quis cum altero contrahit, & dicit: Vendo tibi equum centum florenis: si verè habet animum vendendi, non dicitur esse mentitus, si alter nolit emere: quia ex consuetudine recepta, illa verba etsi absolutè prolata, significant tamen conditionatè: *si tu consentias.* Aliter se res habet in signis Naturalibus, vt jam declaratum est. Nunc Objectiones dissolvamus.

686. Objiciunt 1. Privatio Gratiæ est pœna peccati etiam in ipso instanti quo committitur peccatum actuale: atqui de ratione pœnæ est posse non infligi: ergo debet Gratia posse conjungi cum peccato actuali. R. Negando minorem. Ad rationem pœnæ enim sufficit, esse malum, & infligi propter delictum ab eo qui offenditur, vel ad quem pertinet punire, etiamsi ad hoc faciendum necessitetur. Vnde sicut in Judice humano obligatio seu necessitas moralis puniendi, non impedit aut minuit rationem pœnæ, ita nec in Deo necessitas metaphysica. Hinc ipsa felicitas æterna habet etiam rationem præmij, etiamsi (vt mihi verius est) impossibile sit eam negari homini decedenti in Gratia, ob rationem superiùs indicatam.

687. Objic: 2. Plus est, remitti peccatum, quàm infundi Gratiam: ergo quando vtrumque concurrit, superadditur infusioni Gratiæ favor extrinsecus. Antecedens probatur. Nam ad remissionem peccati erat opus meritis Christi infiniti valoris, non item ad infusionem Gratiæ primis parentibus factam. R. Antecedens esse verum in hoc sensu, quòd possit intelligi & esse infusio Gratiæ, quin detur remissio peccati, si nempe nullum peccatum præcesserit. Item quando peccatum præcessit, adest motivum tardans ab infusione Gratiæ, propter quod et difficiliùs obtinere Gratiam, quàm si nullum peccatum præcessit, & tunc, supposito peccato et plus infundi Gratiam, quàm purè remitti peccatum, & hoc sensu falsum est antecedens.

688. Objic: 3. Nulla bonitas finita potest necessitare Deum ad amandum, sed sola Bonitas infinita: atqui Bonitas Gratiæ est finita: ergo non necessitat ad amandum & remittendum peccatum. Ita Arriaga, sed debebat advertere, ibimet hoc argumentum solvendum esse in Vasine hypostatica, exigente indispensabiliter negationem actûs primi proximi ad peccandum. Deinde argumentum procedit ex falso supposito, quasi Gratia infunderetur pro priori naturæ, & Deus inde moveretur ad condonandum peccatum, quod in primo libro rejecimus. Dicimus ergo, quòd ipsa voluntas conferendi Gratiam, & amor, volens mediante Gratiâ ordinare hominem ad æternam felicitatem.

689. Objicit vltimo Lorca, defacto peccatum semper consistere cum Gratia pro illo instanti, quo vel peccatum committitur, vel per Gratiam expellitur. In nullo signo potest homo intelligi nec esse peccator nec justus: ergo pro priori naturæ ad ipsum peccatum ponendum in posteriori signo, intelligitur homo adhuc habens Gratiam; & econtra pro priori naturæ ad infusionem Gratiæ intelligitur adhuc peccator. R. Hoc argumento vti discipulos Philosophiæ ad probandum, materiam ligni ex quo fit ignis, pro priori Naturæ adhuc habere formam ligni, & sic de cæteris. R. Itaque, in priori naturæ præscindi ab vtraque forma, vt traditur à Philosophis, nec ab operæ pretium verbulum addere.

CONTROVERSIA VII.

Vtrum Actus perfectæ Charitatis sit ex essentiali sua perfectione forma justificans.

690. PRima sententia affirmat, adeo quidem, vt etiamsi ille actus careret formali libertate, adhuc justificaret, sicut justificaret Gratia, si homini sine vlla prævia dispositione infunderetur. Ita Vincentius de Gratia Christi, Vasquez, Turrianus, Gaspar Hurtadus, Meracius, & est hodie communis in Academia Complutensi.

Secunda

Secunda Sententia negat. Ita antiquiores. Scotus, Durandus, Paludanus, Gabr. quos sequitur Suarez, Montesinos, Lorca, Henriquez, Conink Granad. Tannerus, Arriaga, Oviedo, alij. Cum quibus

DICO, Dilectionem Dei in via non esse formam ex sua perfectione justificativam. Sufficeret ad probandam Conclusionem solvere argumenta adversariorum : cùm enim illi tribuant Dilectioni Dei perfectionem captu difficilem, illis incumbit onus probandi. Nihilominus

Probatur Conclusio 1. Auctoritate S. Scripturæ, cujus vis vt intelligatur, supponendum est, nulli actui promitti in Sacris litteris veniam peccatorum, nisi perfectæ dilectioni, & hac solâ extra Sacramentum in re susceptum, posse hominem pervenire ad Justificationem. Vnde sic argumentor. Si perfecta dilectio esset forma emundans à peccato, sequeretur quòd emundatio à peccato, non esset Beneficium distinctum à Beneficio auxilij efficacis, dati ad hanc dilectionem obtinendam : consequens est contra S. Scripturam : ergo dilectio non est forma essentialiter emundans à peccato. Sequela est evidens. Minor probatur. Deus in Scriptura promittit Beneficium reconciliationis illis, qui ad ipsum per dilectionem reverruntur; & SS. PP. tribuunt hoc ipsum Misericordiæ divinæ, à qua provenit, quòd sine mora velit reconciliari illis qui ipsum diligunt. Zachariæ 1. & Joelis 2. *Convertimini ad me & ego convertar ad vos.* Quòd autem Conversio Dei ad hominem diligentem Deum, sit actus divinæ Misericordiæ, adeóque non ex necessitate connexus cum dilectione posita ab homine, audi S. Leonem *Epist. 91. ad Theodorum. Misericordiæ Dei*, inquit, *nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem non patitur veniæ moram vera conversio.* & S. Fulgentium. *Ep. 7. c. 7. Sicut*, inquit, *Deus per Justitiam damnat aversum, ita per misericordiam sanat conversum.* Et S. Augustinum *in psalm. 144.* de Misericordia Dei exponentem. *Deus*, inquit, *conversioni tuæ indulgentiam promisit, sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit.* Idipsum expressit Isaias cap. 55. *Revertatur ad Dominum, miserebitur ejus.* & Jerem. c. 3. *Convertimini filij revertentes, & sanabo vos.* Eccles. 17. *Quàm magna misericordia Domini propitiatio illius convertentibus ad se.*

691. Hæc Testimonia contradicunt illis loquendi modis, quibus vtuntur adversarij, in specie verò Recentior quidam, qui dicit, quòd homo diligendo Deum experimentaliter percipiat se diligi à Deo dilectione amicabili, adeoque deletivâ peccati, quia experitur sibi concedi amorem Dei, & quidem amorem amicitiæ : Deus autem magis amat hominem, quàm amatur ab ipso : ergo Deus dando amorem amicitiæ homini, hoc ipso amat hominem amore amicitiæ. Hæc Romæ iste Recentior. Contra quem

692. Argumentor hoc modo. Si Deus amat hominem Amore deletivo peccati, quo illi confert amorem sui, sequitur quòd peccatum sit deletum pro priori Naturæ ante ipsam contritionem seu dilectionem Dei : ergo dilectio Dei non est primò expulsiva peccati ; nec Scriptura deberet dicere : *Convertimini ad Deum, & ille convertetur ad vos.* sed sic : *Convertimini ad Deum, quia ille jam est conversus ad vos.* Sequelam probo. Totum beneficium quod Deus exercet erga hominem, conferendo illi dilectionem sui, consistit in collatione auxilij efficacis quà talis, hoc est, habentis infallibilem connexionem cum dilectione subsequente pro signo posteriore naturæ, ad quam se homo liberè determinat : ergo juxta doctrinam adversarij Deus pro priori naturæ jam est conversus ad hominem : ergo antecedenter ad ipsum amorem jam est dimissum peccatum, quod tamen nemo docet, quod ego sciam.

693. Confirmatur ex S. Augustino, pulchrè distinguente inter Misericordiam quæ exercetur per vocationem ad pœnitentiam, & Misericordiam quâ post pœnitentiam remittit peccatum, & ait, quòd non obstante pœnitentiâ posset Deus non exhibere hanc secundam Misericordiam. Cùm enim *lib. 83. quæstion. q. 68.* dixisset, quòd etsi peccator magno gemitu & dolore pœnitens, misericordiâ Dei dignus sit, subjungit : *Non ipsius est* (subintellige recipi in gratiam, alludit enim ad illud : Non est volentis, sed Miserentis Dei) *qui si relinqueretur, interiret, sed miserentis Dei, qui ejus precibus doloribusque subvenit. Parùm est enim NB. velle, nisi Deus misereatur, sed Deus non miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit, quia in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Hunc deinde locum recognoscens lib. 1. retract. c. 26. ne videretur exclusisse Misericordiam prævenientem, hæc addit : *hoc dictum est NB. post pœnitentiam. nam est misericordia Dei etiam ipsam præveniens voluntatem.*

694. Confirmantur hæc omnia vlteriùs ex eo, quòd ipsa Scriptura hanc Dei liberam potestatem remittendi peccatum, etiam positâ pœnitentiâ, exprimat consuetâ phrasi per particulas significantes incertitudinem eventûs, non quasi Scriptura dicat, esse revera incertum id quod Deus claris verbis promisit, aut prædixit futurum, sed vult significare liberam potestatem, quæ circa illum eventum non tollitur per Dei præscientiam aut prædictionem. Sic etiam facit Scriptura in præsenti Joelis 2. *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, qui benignus, & misericors est, & præstabilis super malitia. quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem.* Actor. 8. *Roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis.*

695. Probatur Conclusio 2. Auctoritate Concilij Tridentini, & quidem ex triplici loco. Primus sumitur ex sess. 6. c. 6. Nam postquam cap. 4. definivisset Justificationem, quòd sit Translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum Gratiæ & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum, & addidisset ibidem, quòd ad hanc Justificationem consequen-

sequendam sit necessarium lavacrum regenerationis, vel in re, vel in voto (hoc est, in perfecta dilectione) postmodum cap. 6. enumerat dispositiones, quæ hanc Justificationem regulariter præcedunt, & inter illas ponit Dilectionem. Ex quo loco sic argumentor 1. Descriptio allata Justificationis non convenit actui Dilectionis: ergo hic actus non justificat. Probatur antecedens. Imprimis enim *Status* significat aliquid Stabile & permanens, actus autem dilectionis est quid transiens: ergo non est talis translatio qualem requirit Trident. Deinde dilectionis actus non constituit formaliter filium adoptivum, sed hoc facit sola Gratia sanctificans: Argumentor 2. cum Suarez, Oviedo, & alijs. Concilium enumerat inter dispositiones Dilectionem, & ait, per eam hominem disponi ad Justificatioem seu ad Justitiam: sed nihil est dispositio ad seipsum: ergo dilectio non est formalis Justificatio, sed illud solum est formalis Justificatio, ad quod dilectio disponit, quod non est aliud quàm Gratia habitualis.

696. Respondent adversarij, Concilium loqui de dilectione quadam imperfecta. Sed contra. Concilium neque loquitur determinatè de dilectione perfecta, nec determinatè de imperfecta, sed abstrahit ab vtraque, quia loquitur de dilectione prout requiritur ad Justificationem; cùm autem Justificatio fiat duplici modo, vel per Sacramentum, vel per illius votum, in priore casu sufficit dilectio imperfecta, in posteriore requiritur dilectio perfecta: ergo etiam hanc enumerat inter dispositiones, & præparationes ad Justitiam.

697. Vrgeo argumentum ex dicendis de Sacramentis in genere, quòd votum Sacramenti Baptismi & Pœnitentiæ, aliud non sit, quàm Contritio perfecta, & in illa tanquam in voto seu vicario justificet Sacramentum ipsum, quando in re susci pi non potest: ideo autem Contritio est illius votum, quia Contritio est voluntas adimplendi omnia præcepta: Sacramenti autem susceptio est sub præcepto. ergo &c. Jam sic. In eo genere Causæ debet Contritio conferre Justificationem, in quo genere eam confert ipsum Sacramentum: sed Sacramentum eam confert in genere causæ efficientis, & non in genere causæ formalis: ergo etiam Contritio, alioquin non rectè diceretur agere vices Sacramenti.

698. Secundus locus Tridentini adhuc efficacior, sumitur ex eadem Sessione. 6. can. 9. qui sic habet. *Si quis dixerit solâ fide impium justificari, ita vt intelligat, nihil aliud requiri, quod ad Justificationis gratiam consequendam cooperetur, & nullâ ex parte necesse esse, suæ voluntatis motu* NB. *præparari atqui disponi, anathema sit.* Subsumitur. atqui non esset anathemate dignus, qui diceret, nullo voluntatis motu tanquam præparatione & dispositione opus esse ad Justificationem, si Contritio esset formalis Justificatio, nam ad hanc nullus actus voluntatis tanquam præparatio & dispositio est simpliciter necessarius, sed potest immediatè sequi ad actum fidei, quo quis credit Deum esse remuneratorem, &c. ergo Concilium supponit, Contritionem semper esse dispositionem & præparationem.

699. Tertius, & meo judicio efficacissimus locus, sumitur ex sess. 14. c. 4. vbi hæc habentur. *Fuit autem omni tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus necessarius.* Vnde sic argumentor. Nihil impetrat seipsum, sed per contritionem impetratur venia peccatorum: ergo Contritio non est venia peccatorum. Respondent, esse ibi sermonem de Contritione imperfecta. Sed contra 1. Licet imperfecta contritio sit necessaria & sufficiens in nova lege cum Sacramento, attamen in antiqua lege non fuit necessaria aut sufficiens, sed requirebatur Contritio perfecta. Contra 2. Quia verba subsequentia declarant, quòd etiam contritionem perfectam comprehendat sub ratione generica *Contritionis:* sic enim habet: *Etsi Contritionem hanc aliquando Charitate perfectam esse contingat, hominémque Deo reconciliare prius quàm hoc sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.* Vnde sic arguo. Si Contritio perfecta non esset votum Sacramenti, non haberet vim reconciliandi, vt ait Tridentinum: atqui non est Contritioni essentiale sed contingens, esse votum Sacramenti, nam si Sacramentum non esset sub præcepto, sicut potuisset non esse, Contritio non esset votum illius: ergo Contritio non est ex essentia sua tema expultiva peccati.

700. Probatur Conclusio 3. Auctoritate Patrum, & quidem aliquos jam suprà adduxi, quibus nunc addo S. Chrysostomum *hom. 80. ad populum.* qui in persona peccatoris sic loquitur. *Totam vitam in peccatis absumpsi, & si pœnitentiam egero salvabor?* Respondet S. P. *Maximè. vnde constat? ex Domini clementia: ne tuæ confidas pœnitentiæ: tua enim pœnitentia nescit tanta peccata delere. si tua esset pœnitentia, jure timeres, sed postquam* NB. *cum pœnitentia commiscetur divina Misericordia, confide.* Nunc objectiones solvamus.

701. Objicit ergo primò & principaliter Recentior ille, & pro fundamento supponit, quòd Dilectio DEI sit tantæ perfectionis & difficultatis, vt implicet eam ab homine viatore elici, quin procedat essentialiter ex cognitione fidei, quâ homo credat, quòd Deus diligat diligentes se. hoc supposito sic argumentatur. Hoc ipso quòd Dilectio Dei est ex sua intrinseca perfectione connexa cum cognitione dei, essentialiter vera, de reciproca dilectione divina erga hominem, hocipso, inquam, Dilectio hominis erga Deum est ex sua essentiali perfectione incompossibilis cum peccato mortali: ergo habetur intentum.

702. Ad hoc argumentum potest dupliciter responderi. Primò, negando ipsum fundamentum.

mentum. Nam etiamsi daremus, repugnare, quòd eliciatur actus dilectionis divinæ, quin homo alliciatur ad amandum cognitione fidei, *quòd Deus inquirentibus se remunerator sit* (prout alii docent, pluribus id negantibus, & solam moralem aliquam impossibilitatem agnoscentibus) hinc tamen non statim inferri potest, hanc remunerationem esse reciprocam dilectionem in ratione amici: posset enim Deus adhuc hujusmodi dilectionem remunerari aliquâ vlteriori illuminatione, vel procuratione medij justificativi, v. g. offerendo occasionem recipiendi Baptismum, vel Sacramentum Pœnitentiæ, quo denique homo Deum plenè inquireret, & hanc vltimam inquisitionem Deus remuneraretur collatione Gratiæ, & remissione peccati.

703. Deinde, ostenditur à priori, quòd non repugnet physicè, elici dilectionem Dei absque prævia cognitione fidei de dilectione Dei reciproca. Nam etiamsi nunquam revelatum esset, aut certè ad meam notitiam necdum perveniisset revelatio, quà Deus in Sacra Scriptura dicit: *Ego diligentes me diligo*: adhuc possent mihi esse revelata alia attributa divina primaria, quorum vnumquodque, & à fortiori omnia simul proposita, ostendunt vtique Deum esse dignum amore super omnia: si enim hæc non ostendunt, neque si accedat hoc, quod est, diligere diligentes se, id ostendent. Positâ ergo hac cognitione, jam hoc ipso est physicè possibilis amor objecti sic propositi. Nam omni cognitioni practicè proponenti objectum, respondere debet possibilitas amoris dirigibilis ab illa cognitione: atqui cognitio proponens Deum cum primarijs suis attributis, & vt dignum amore super omnia, est vtique cognitio practica: ergo debet esse possibilis amor dirigendus illâ cognitione. Ergo non repugnat amor Dei, non præsupponens cognitionem quòd Deus diligat diligentes se: neque hunc amorem negavit possibilem esse P. Vasquez cum asseclis suis: & circa hunc amorem erat tota dissensio inter Suarez & Vasquez, an seipso formaliter justificet: quapropter Recentior ille non defendit sententiam Vasquezij, sed Novam inducit.

704. Responderi potest 2. Transmisso, non concesso illo fundamento adversarij, negatur inde legitimè deduci, quòd Dilectio Dei sit forma expulsiva peccati, quin potiùs ex illo fundamento sequitur, quòd Dilectio Dei, prout eam ponit adversarius, supponat peccatum jam pro priori signo expulsum. Supponit enim aliquid incompossibile cum peccato: atqui, id quod est primum incompossibile cum peccato pro hoc instanti, est formaliter expulsivum peccati, & hoc adversarius non audebit negare, alioquin ego pari jure negabo, quòd, etiamsi Dilectio Dei esset incompossibilis cum peccato, hocipso esset forma expulsiva peccati, & dicam, illud expelli per Gratiam sanctificantem: ergo ante ipsum actum Dilectionis jam est expulsum peccatum. Major probatur: quia actus Dilectionis supponit per adv. in actu primo Gratiam efficacem, adeoque totum aggregatum quo constituitur hæc denominatio *Gratiæ Efficacis*, est essentialiter connexum cum ipsa dilectione: ergo si hæc est incompossibilis cum peccato, etiam illud erit: ergo sicut non valet hæc consequentia: In actu primo datur aliquid essentialiter incompossibile cum negatione dilectionis: ergo datur Dilectio pro priori Naturæ: sic non valet hæc consequentia: In priori naturæ ad infusionem Gratiæ datur aliquid essentialiter incompossibile cum peccato: ergo in eodem signo datur expulsio peccati.

705. Objicit idem 2. Deus non potest donare animæ suum amorem super omnia, nisi ex affectu amicitiæ: ergo non potest eum donare inimico: ergo est effectus incompossibilis cum peccato. Probatur antecedens: quia anima per talem amorem amat Deum amicabiliter ex parte sua, tradit enim se totam Deo perfectè ex parte sua: sed Deus per hunc ipsum amorem quem tradit animæ in bonum ipsius, magis amat animam, quàm anima per eundem amet ipsum: ergo cùm anima per hunc amorem amet amicabiliter Deum, multò magis per eum Deus amabit amicabiliter animam. Adde, quòd per hunc amorem fit, vt non lateat animam se amari à Deo: experitur enim NB. se amari per hunc ipsum amorem quo amat Deum: ergo per hunc amorem constituitur amicitia, quæ per Philosophum est mutuus amor non latens, & constituitur NB. multò magis quàm per habitum, qui secundùm se latet, & non sentitur nisi per actum: ergo, sicut amicitia ita hic actus, ex sua perfectione opponitur inimicitiæ, & est tantum Boni, vt donari non possit inimico. Ita ille.

706. Libenter quærerem ex adversario, num aliquando expertus in se sit istum reciprocum amorem amicitiæ non latentem, ita vt affirmare ausus fuerit, Deus me nunc amat amore amicitiæ? & quâ evidentiâ expertus sit, Physicâ an Metaphysicâ? si nunquam est expertus? quâ fiduciâ affirmat de alijs hanc experientiam? si verò expertus est: quid quæso defuit illi, quò minùs sciret, Vtrum Odio an amore dignus sit? Ad Objectionem facilè respondetur, negando antecedens; ad probationem distinguo minorem dupliciter. Primò. Deus magis amat, hoc est plus boni confert animæ, quàm accipiat ab anima, concedo: amat altiori genere amoris, nego. Secundò. Magis amat amore ordinante actum Contritionis ad infusionem Gratiæ, tanquam meritum de congruo, concedo, sistendo in ipso amore, nego min. & consequentiam.

707. Objicit idem 3. Amor Dei super omnia est perfecta electio simul vivendi in æternum cum Deo, & collocatio efficax propriæ beatitudinis in eo, quòd anima semper videat felicitatem divinam, eique in æternum gratuletur & plaudat, ac tali gratulatione fiat ipsa Beata, ex redundantia divinæ Beatitudinis: hoc enim est amare Deum super omnia, contemnere Omnia Bona præ

hoc Bono, quod est, videre eum Beatum, & nihil aliud velle, nisi divinam felicitatem videre semper, vt ames, semper amare vt videas. Inde fit, quòd si quis habens hunc amorem, non pertingeret ad Deum videndum, ex ipsa magnitudine sui amoris redderetur infelix: ille enim est infelix, qui frustratur eo Bono quod summè vult, quod vnicè vult, & in quo collocat omne suum Bonum: atqui repugnat, quòd Deus donet mihi amorem suum, ad finem faciendi me miserum præ amoris magnitudine quem donat: hoc enim est indignum diuinâ Bonitate: ergo talis amor ex ipsa magnitudine amoris est incompossibilis cum impedimento Beatitudinis, scilicet cum peccato: si enim Deus infunderet mihi amorem suum, simúlque me relinqueret in peccato, sequeretur, quòd odisset me per hoc ipsum, quòd vellet se amari à me, & quòd ipse amor esset effectus Odij, quod est vtique absurdum.

708. Priusquam respondeam directè, observo, propositionem illam, quâ in majore dicitur: quòd quis esset infelix, si habens talem amorem non pertingeret ad videndum Deum; vt vera sit, debere habere hunc sensum: si habens illum amorem non posset pertingere, aut non haberet Spem pertingendi ad visionem Dei: in quo sensu permitto majorem (nam in sensu quem præferunt verba, est manifestè falsa) & deinde etiam concedo minorem, & nego consequentiam, quæ est vitiosa: solùm enim ex præmissis potest inferri: Ergo talis amor est incompossibilis cum actuali damnatione, & cum omnimoda impotentia & desperatione salutis; quam consequentiam pro nunc, concedo, & subsumo. atqui potentia & Spes salutis consistit cum hoc, quòd Contritio tantùm mereatur de congruo veniam peccatorum, & sit compossibilis cum peccato facto, ita tamen vt Deus eam largiendo, posset velle hominem disponere remotè ad consequendam salutem: si nimirum Deus nollet intuitu solius Contritionis remittere peccatum, sed accedente primùm Sacramento. Est ergo in argumento fallacia, prolixitate & elegantiâ verborum involuta; quæ vlteriùs patet ex eo, quòd eodem argumento, mutatis tantùm terminis, probari posset, amorem Concupiscentiæ, quo quis Deum amaret non vt finem *Cui*, sed vt amanti Bonum, per actum Spei, quòd, inquam, talis amor, qui etiam esset donum Dei, esset incompossibilis cum peccato: nam de amore Concupiscentiæ est maximè verum, quòd amantem reddat infelicem, si non pertingat ad id, quod summè amat tali amore.

709. Objicit denique is ipse 4. Charitas Habitualis justificat ex sua perfectione, vt authores concedunt. (sed longè plures negant cum S. Thoma, vt suprà dictum, nempe omnes qui distinguunt Habitum Charitatis ab Habituali Gratia) sed dilectio perfecta est finis Charitatis habitualis: ergo multò magis ipsa justificat ex sua perfectione. Probatur minor. Actus enim sunt finis potentiarum, ideo enim dantur Habitus, vt dentur actus: amici enim non ideo se amant, vt possint amare, sed possunt amare, vt amentur. Vnde oppositio quam habet habitus cum peccato, à fortiori convenit actui, ideo enim peccato opponitur habitus, quia trahit actus oppositos peccato.

Respondet ad hoc argumentum P. Esparza, Habitum Charitatis esse perfectiorem quàm ejus actum non solùm secundùm quid, hoc est, quia est aliquid permanens, sed etiam simpliciter, quia habitus est contentivus & causlativus amoris Beatifici, qui excessu propè infinito superat dilectionem viatoris. Hoc suppositio respondet ad minorem, quòd dilectio viæ est finis tantùm intermedius, ordinatus simul cum habitu ad dilectionem patriæ, quæ est vltimus finis creatus vtriusque, in ordine ad quem eadem dilectio viæ respicit etiam vicissim habitum vt finem intermedium, sive vt primò inducendum, sive vt conservandum. Ideo enim diligimus Deum, vt vivamus & moriamur in Gratia, adeoque semper retineamus habitualem potestatem diligendi Deum super omnia, ac demum amore æterno diligamus. Vnde hæc causalis est quodammodo verior, quàm quæ ponitur in objectione: *Ideo diligimus Deum in via, vt illum possimus æternùm diligere.*

710. Contra hanc responsionem replicat adversarius, & ait: Objectionem procedere de fine Habitûs prout conjuncti cum fide: hujus enim finis est amor viæ, vt est certum: atqui habitus Charitatis vt conjunctus cum fide, justificat: ergo & amor viæ justificabit.

Non invenio novam difficultatem in hac replica. Redit responsio data, distinguendo majorem: finis intermedius Charitatis vt conjunctæ cum fide, est actus viæ, conceditur, finis vltimus, negatur. Nam licet finis vltimus non sit conjungendus cum fide, sicut conjungitur habitus, conjunctio tamen habitûs cum fide in via, ordinatur ad obtinendam per merita vitam æternam.

711. Verùm, quantumcunque replicet adversarius, & permittendo illi, quòd finis vltimus sit Dilectio in via, negabitur illi, quòd finis Charitatis vt conjunctæ cum fide, sit præstantior quam ipse habitus charitatis vt conjunctus cum fide, & negabitur replicæ consequentia. Si enim actus viæ non est præstantior quàm habitus Charitatis secundùm se, vt demonstravit P. Esparza, multò minùs erit præstantior illo, si conjungatur cum fide, nam per hanc conjunctionem nihil demitur perfectioni habitûs, vt patet.

712. Respondeo vlteriùs, neganùo, quòd finis habituum sit actus præcisè secundùm se, & in abstracto sumptus, sed vt conjunctus cum subjecto propter quod intenditur; & ideo actus secundùm se, potest esse quid imperfectius, quàm sit habitus vel potentia: sic dico quòd finis habitûs Charitatis, non sit actus Charitatis secundùm se, sed vt conjungendus cum Gratia, & vt dignificandus ab hac ad promerendum augmentum Gratiæ: vnde solummodo valet hæc consequentia. Finis Charitatis est actus vt dignificatus à Gratia: sed Charitas sanctifi-

sanctificat. ergo actus dignificatus à Gratia magis sanctificat merendo de condigno augmentum Gratiæ. Et hæc ad speciales objectiones hujus Recentioris. Nunc ad alias.

713. Objicies ergo 5. Varia Scripturæ, & SS. PP. testimonia, quibus Charitati tribuitur remissio peccatorum, reconciliatio cum Deo, immò desponsatio cum eodem, dicitur efficere animam pulchram, immò esse pulchritudo animæ, & similia. R. Scriptura & PP. volentes excitare homines ad amorem Dei, non debebant esse solliciti, an Dilectio justificet formaliter, an causaliter, dispositivè, & meritoriè de congruo, an per essentiam, an ex misericordia Dei. Ad finem enim Scripturæ sufficiebat, quòd esset infallibiliter connexa cum gratia, sive hæc connexio conveniret ab intrinseco sive ab extrinseco. Præterquam quòd superiùs attulerimus testimonia, quibus clariùs pronuntiatur, quòd dilectio sit dispositio, & non forma justificans.

714. Objic. 6. Si homo immediatè post commissum peccatum moreretur, posset sine vllo habitu illi conferri Visio beatifica, & inde consequens amor beatificus: ergo per hunc justificaretur. Atqui hic amor est ejusdem rationis cum amore in via: ergo & hic justificat. R. 1. Negando casum esse possibilem: esset enim contra naturam illorum actuum, exigentium Gratiam tanquam radicem, & sic fieret miraculum depressivum felicitatis, & non promotivum. R. 2. Transeat casus: nego quòd tunc justificatio esset per formam intrinsecam; sed esset condonatio extrinseca, ordinans mortem ad felicitatem non obstante peccato præcedente, vt suprà explicatum est. R. 3. Transeat justificari per formam intrinsecam, in casu objectionis esset illa forma Visio beata potiùs quàm amor, vtpote beatitudo formalis præcedens prioritate naturæ amorem. R. 4. Transeat esse Amorem, nego esse ejusdem rationis cum amore in via, quia essentialiter supponeret Visionem beatam necessitantem; & esset gaudium de Visione nunquam amittenda.

715. Objic. 7. Peccatum mortale consistit in aversione à Deo, & conversione ad creaturas. Dilectio seu Contritio perfecta præstat oppositum: per eam enim homo se avertit à creatura, & convertit ad Deum: ergo tollitur tota essentia peccati. R. Concessâ majore & minore, negatur consequentia, quæ non est legitima, nisi hoc sensu. ergo Contritio excludit peccatum actuale: non autem rectè infertur: ergo tollit peccatum habituale. Ratio est, quia peccatum actuale non solùm habet hoc, quòd intentionaliter avertat hominem à Deo, sed insuper præbet Deo jus aversionis etiam transacto peccato, quocunque actu hominis posito: hoc ergo ius non tollitur per actualem conversionem ad Deum, sicut non tollitur in homine offenso jus ad prosequendam injuriam, si offendens postea eum amet, quamvis hic amor sit incompossibilis cum actuali offensa.

716. Objic: Vltimò ex S. Augustino, duobus præcipuè locis. Primus habetur in illud ad Rom. 5. *Justificati gratis per Gratiam ipsius. Si Deus*, inquit, *non reciperet confugientes ad se, esset in eo iniquitas.* Alter locus habetur tract. 9. in Epist. Jo: *Quid*, inquit, *facit homo deformis, &c.* & concludit: *Quando eramus pulchri? amando eum qui semper est pulcher. quantum in te crescit amor, tantum in te crescit pulchritudo, quia ipsa Charitas est pulchritudo.* R. Ad 1. Ideo in Deo fore iniquitatem, quia Deus non staret promissis. Cæterùm, seclusâ promissione non esset iniquitas: cùm enim receptio fugientis ad se, sit actus misericordiæ, vt ex SS. PP. suprà ostensum est, denegatio hujus non potest esse iniquitas, nemo enim tenetur ad misericordiam ex justitia, vt ex terminis patet.

Ad 2. R. Locutiones Patrum concionatorias non debere ad terminos scholasticos trutinari; sufficit, quòd in effectu & æstimatione morali idem significent. Ad intentum S. Augustini perinde erat, an Dilectio sit formaliter, vel causaliter & meritoriè justificatio & pulchritudo.

CAPVT II.

DE NECESSITATE GRATIÆ AD DECLINANDVM A MALO, ET FACIENDVM BONVM.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Deus potuisset hominem creare cum Concupiscentia non subjecta rationi.

718. MOdernus quidam Theologus in Hispania primùm, deinde Romæ docuit, fuisse metaphysicè impossibile Deo, vt hominem crearet in statu puræ naturæ, sine subjectione partis inferioris superiori, hoc est, ita, vt Concupiscentia potuisset prævenire rationem, inclinando hominem ad malum, prout fit defacto in statu Naturæ lapsæ.

Huic sententiæ statim contradixerunt cæteri Theologi, adeo vt existimaverint, eam esse damnatam in Bulla Pij V. & Gregorij XIII. inter propositiones Michaëlis Baij, quæ erant 79, & vigesima septima hæc erat. *Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis illius conditio.* Per *Integritatem* autem intelligunt DD. communiter & principaliter, subjectionem Concupiscentiæ. Ab hac censura quomodo se liberaverit ille Theologus, mihi non innotuit, sed non erat admodum difficile. Verba Bullæ hæc sunt. *Quas quidem sententias, stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore tamen, & proprio verborum sensu ab assertore intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectivè &c. damnamus.* Diceret ergo Recentior iste, se non tribuere Naturæ puræ totam integritatem, quam illi tribuit Michaël Bajus, qui voluit, totum statum, in quo defacto primus Homo creatus est, fuisse homini connaturalem. De sola autem subjectione Concupiscentiæ non est locutus expressè Michaël Bajus. Quidquid sit an dicta sententia censuram mereatur, ea certè est singularis, & licet nitatur fundamentis aliquam apparentiam præ se ferentibus, ea tamen tanti non facimus, vt nos à consueto Theologorum tramite debeant abducere.

719. Dicendum proinde est, Subjectionem Concupiscentiæ non esse proprietatem Naturæ humanæ debitam & connaturalem, adeoque sine illa hominem creari potuisse.

Probatur 1. Authoritate S. Thomæ 1. p. q. 95. *a.* 1. vbi ad probandum, quòd Adam fuerit creatus in Gratia, hoc vtitur discursu. Quòd Adam fuerit creatus in Gratia, videtur requiri ipsa rectitudo primi status, in quo Deus hominem fecit, secundùm illud Eccles. 7. *Deus fecit hominem rectum.* Erat enim rectitudo secundum hoc, quòd ratio subdebatur Deo, rationi verò inferiores vires, & animæ corpus. Prima autem subjectio erat causa secundæ & tertiæ. Quamdiu enim ratio manebat Deo subjecta, inferiora ei subdebantur, vt Augustinus dicit. Manifestum est autem, quòd illa subjectio corporis ad animam, & inferiorum virium, ad rationem, non erat naturalis, adeoque post peccatum manifestum, cùm etiam in dæmonibus data naturalia post peccatum permanserint, vt Dionysius dicit c. 4. de divinis nominib. Vnde manifestum est, quòd & illa prima subjectio, quâ ratio Deo subdebatur, non erat solùm secundùm Naturam, sed secundùm supernaturale donum Gratiæ. Non enim potest esse, quòd effectus sit potior, quàm causa. Vnde Augustinus 13. de Civit. Dei dicit, quòd posteaquam præcepti facta transgressio est, continuò gratiâ deserente divinâ, de corporum nuditate confusi sunt. Senserunt enim motum inobedientis carnis suæ, tanquam reciprocam penam inobedientiæ suæ. Ex quo datur intelligi, si deserente Gratiâ soluta est obedientia carnis ad animam, quòd per Gratiam in anima existentem inferiora ei subdebantur. Hæc S. Thomas in sua summa.

720. In hoc ergo S. Thomæ discursu continetur ratio Conclusionis. Nihil enim eorum, quæ Naturæ humanæ simpliciter ac determinatè debita sunt, per peccatum originale ablatum est, sed ad summum aliqua debilitas aut infirmitas, ab extrinseco potiùs quàm ab intrinseco proveniens, inducta est, vt inferiùs declarabitur. Ergo subjectio Concupiscentiæ non est simpliciter debita naturæ humanæ; nam hanc esse post peccatum ablatam omnes experimur.

721. Pro-

721. Probatur 2. Auctoritate S. Augustini quâ etiam adversarius potissimùm conatur opinionem suam fulcire. *lib. 1. de peccat. mer: & remiss. c. 16. Quando*, inquit, *peccavit Adam non obediens Deo, tunc ejus corpus, quamvis esset animale, atque mortale, NB. gratiam perdidit, quâ ejus animæ omni ex parte obediebat.* Et lib. 15. de Gen. ad litt. c. 22. de Adamo *post peccatum dicit. Ibi enim sensit, quâ prius NB. gratiâ vestiretur, quando in sua nuditate nihil indecens patiebatur. ibi completum est:* Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem, avertisti autem faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Vlteriùs idem S. Augustinus *Lib. 4. contra Julian. c. 6. & vlt. Cur autem*, inquit, *non creditis hominibus in paradiso constitutis ante peccatum divinitus potuisse concedi, vt tranquillâ motione & conjunctione vel commixtione membrorum, sine vlla libidine, liberos procrearent?* & iterum. *Quid est*, inquit, *gustato cibo prohibito nuditas indicata, nisi peccato nudatum, quod Gratia contegebat?*

722. Probatur 3. Ratione à priori. Tota ratio, quare defacto Concupiscentia prævertat rationem, inclinando ad objecta in his circumstantijs illicita, fundatur in ipsa Natura, secluso omni alio: ergo non potest subjectio ejusdem esse debita naturæ, & quidem debito indispensabili, vt vult adversarius. Consequentia est evidens. Antecedens probatur. Tota ratio quare Concupiscentia carnis (nam de hac est potissima difficultas) prorumpat ante dictamen rationis, est, quia operationes sensuum externorum fiunt determinantibus objectis applicatis & occurrentibus, antecedenter ad vsum rationis; deinde per sympathiam operatur etiam phantasia & appetitus sensitivus: atqui hoc totum fundatur in natura; hæc enim ita comparata est, vt non nisi medijs sensibus cognoscat objecta moralia, & hæc quidem non nisi per cognitiones valde abstractas: econtra verò sensus sunt perpetuò expositi incursibus objectorum, & objectis applicatis actus sensationis est necessarius: ergo prævention Concupiscentiæ adeo est consentanea naturæ, vt difficulter intelligi possit, quomodo per favorem supernaturalem fuerit subjecta, vt rationem prævenire non posset.

723. Denique rejicienda est hujus Recentioris sententia, quia fundatur in falsa expositione Peccati Originalis, quòd nempe partialiter consistat in Morbida qualitate, causlata per ipsum actuale peccatum Adami, & mediante semine causaliter eam continente, propagata in posteros: quæ est sententia suprà rejecta. Pari modo docet hic Recentior, subjectionem Naturalem Concupiscentiæ in statu puræ Naturæ, futuram fuisse qualitatem quandam naturalem specialem; quæ est merum figmentum, & à fortiori suprà rejectum, cùm ageremus de Condonatione extrinseca.

Objicit Adversarius primò S. Thomam 1. 2. q. 82. a. 3. ad. 1. dicentem: *quia in homine Concupiscibilis naturaliter regitur ratione, in tantùm concupiscere est homini naturale, in quantùm est secundum ordinem rationis. Concupiscentia autem quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam, & talis est Concupiscentia peccati originalis.* R. S. Thomam loqui de Concupiscentia quoad totam suam vim & vehementiam, quam exercet in natura lapsa, hoc est, quæ tanta est, vt seclusâ Gratiâ supernaturali, inferret moralem necessitatem ad peccandum: porrò, hæc tanta vehementia non fuisset connaturalis in statu puræ naturæ, seclusò omni peccato, sed fuisset tunc debita moralis potentia non peccandi; hæc autem moralis potentia per peccatum originale est amissa, quatenus homo subjicitur & permittitur diabolo, vt ab eo possit tentari varijs modis, prout infrà declabitur.

724. Objicit 2. S. Augustinum, qui pravitatem Concupiscentiæ colligit & probat ex quodam præcipuo illius effectu, causato in membris ad generationem deservientibus: qua de causa ipsam Concupiscentiam frequentissimè appellat *pudendam*, & contra Julianum notat, ipsa etiam membra ideo pudenda dici, quia plus in eis potestatis habet libido, quàm ratio. Hinc autem Recentior sic argutatur. Concupiscentia contra rationem est verè pudenda, & digna materia pudoris & verecundiæ; sed opus Dei, vel in opere Dei à nulla alia causa vitiato, nihil est verè pudendum, nullàque digna materia pudoris & verecundiæ: ergo Concupiscentia ista nec est opus Dei, nec operi Dei inesse potest, nullâ aliâ causâ id vitiante.

725. Respondetur. Quando dicitur, in opere Dei nihil esse pudendum seu pudore dignum, id vtique verissimum est, si opus in se præcisè consideretur; non item verum est in hoc sensu, quasi in opere Dei non possint inesse Naturales imperfectiones, quæ deberent occultari ob periculum scandali, vel ob aliam causam, fundatam in verecundia naturaliter indita: quæ quia non habuissent locum in statu Naturæ integræ, qualem defacto habuit Adamus ante lapsum, ideo tunc non fuissent vocanda pudenda, & quòd nunc ita rectè vocentur ac sint, defacto quidem provenit à peccato originali, quamvis etiam in statu naturæ puræ fuissent pudenda. sicut defacto Mors provenit à peccato originali, quæ tamen etiam in statu puræ Naturæ fuisset connaturalis.

726. Quod attinet ad locum S. Augustini, cùm nos ex illo attulerimus clara Testimonia, quibus tribuit Gratiæ divinæ subjectionem Concupiscentiæ, adversarius verò afferat alia ex eodem S. P. quibus videtur supponere, Concupiscentiæ subjectionem esse connaturalem homini, nempe omnia illa, quibus contra Pelagianos probat Peccatum Originale ex concupiscentiæ rebellione seu solutione: ideo vt concilientur

Observandum est, cum P. Martino Esparza, quòd S. Augustinus in suo argumento semper supposuerit, Deum creâsse hominem rectum, Eccles. 7. hoc est, cum subjectione Concupiscentiæ, prout illud semper intellexerunt PP. & Concilia:

quo suppositō, fuit optima illatio peccati originalis ex Concupiscentia soluta.

727. Confirmatur ex eo, quòd S. P. cùm cap. 11. de dono perseverantiæ, dixisset: *Quamvis Ignorantia & difficultas* (orta ex concupiscentia) *essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset* (notet hæc verba sibi contraria adversarius) & hoc etiam habeat lib. 1. Retract. c. 9. addit tamen declarationis gratiâ, se hanc hypothesin transmittere Manichæis, contra quos disputabat, quia non admittebant antiquum Testamentum. Contra Pelagianos autem, inquit, hoc defendendum est. quod vtraque Scriptura commendat, atque adeo hinc rectè probari, quòd detur peccatum originale, ejusdémque pœnam esse defacto Ignorantiam & Difficultatem Concupiscentiæ. quamvis hæc sine vituperio Dei potuissent esse primordia naturalia hominis. Quomodo quæso hæc cohærent cum doctrina adversarij, quòd metaphysicè repugnent hæc naturalia primordia, quia cederent in vituperium Dei?

728. Objicit Adversarius 3. & argumentatur ratione. Si humana natura conderetur à Deo cum appetitu non subjecto, sed repugnante ad rationem, aliquod malum naturæ rationalis quâ talis esset à Deo. consequens repugnat, ergo & positio. Minor probatur. Nam natura rationalis quà talis, duo concernit, scilicet Veritatem, & Honestatem: nil autem veritati aut Honestati repugnans & contradicens, est à Deo verè & simpliciter loquendo, & hac vnicè de caussa nequit Deus esse Auctor aut caussa positiva & simpliciter errorum aut habituum inclinantium ad falsum, nec etiam indere vel caussare in nobis positivè, ne quidem in pœnam peccati, vllos pravos habitus, vllamque inclinationem ad inhonestum, aut tentare aut inducere ad peccatum, aut quoquo modo movere: & propterea SS. PP. & communiter omnes Theologi, explicant de caussalitate solùm permissiva, quoties in Scriptura asseritur, Deum excæcare & indurare peccatores, aut decipere aliquem, vel tradere in reprobum sensum. Probatur jam etiam major propositio. Imprimis dubitari nequit, concupiscere vel appetere contra rationem, esse malum naturæ rationalis quà talis, quæ videlicet talis formalissimè est & dicitur à ratione, vtique rectâ. Rursus hæc repugnantia ad rationem, & inclinatio ad oppositum in casu posito, esset verè & positivè à Deo. quod probatur. 1. Quia id esset ab auctore aliquo, & à vera aliqua caussa, cui imputaretur: nam sic omne etiam malum, caussam talem habet, quod videtur per se notum: quid enim alioquin circa caussam mali quærendum ab Augustino contra Manichæos? atqui non potest assignari alia caussa illius appetitûs contra rationem, quàm Deus. Ergo &c. 2. Quia catenus duntaxat defendi potest, Deum non esse caussam positivam illius appetitûs, quatenus ille competeret homini, non in quantùm à Deo est, sed in quantùm ex nihilo, & natura quædam limitata, & sic imperfecta. Sed hæc, responsio (quæ est P. Martini Espárza) non sufficit: nam sic neque in Deum, tanquam in veram caussam, refunderetur Corporeitas, Materialitas, Vegetabilitas, animalitas, & in summa, nec ipsa natura nostra, quæ quà talis limitata est, & ex nihilo est, & imperfecta est: Ergo Deus non erit vera & positiva caussa naturæ. 3. Quia illæ Reduplicationes: *in quantùm ex nihilo*, & similes, non tollunt à Deo veram & positivam rationem Caussæ, nam hoc sensu maximè omnium dici solet, convenire nobis potentiam bene vel malè operandi, seu liberum arbitrium, quia scilicet sumus ex nihilo: & tamen hujus liberi arbitrij Deus est vera caussa & auctor, & à Deo illud accepimus. 4. Quia similiter dici posset, Deum potuisse condere imbutos erroribus, horum tamen illum non esse veram caussam, quia nobis insunt ex exigentia nostræ inclinationis, & quia ex nihilo. 5. Dici posset, Deum nos positivè excæcare, & tradere in reprobum sensum. Ita ille.

729. Hoc argumentum, nisi fallor, sic auctori & omnibus solvendum est contra Manichæos, volentes, quòd præter Principium bonorum, detur aliud principium malorum. Natura enim humana facta est peccabilis, antecedenter ad omne peccatum. atqui peccabilitas est mala: ergo si Deus non est caussa positiva ullius mali, dabitur præter Deum aliud principium caussans peccabilitatem naturæ humanæ. Potis Peccabilitas proxima essentialiter dicit aliquam inclinationem ad illicitum, nam observantia præcepti est quædam victoria: ergo præcepti pugna, hoc est, inclinatio ad oppositum. De hac inclinatione redit totum argumentum adversarij. Sicut ergo omnes respondere debent de Peccabilitate, ita-

Respondeo ad objectionem; Distinguendo majorem: esset à Deo aliquod malum, hoc est, aliqua physica imperfectio, identificata cum natura ob essentialem limitationem ad certum terminum perfectionis, vi cujus limitationis Deus non potest absque miraculo impedire aliquam supervenientem accidentalem imperfectionem, concedo majorem: in alio sensu, nego majorem: & hinc patet disparitas inter Concupiscentiam, & Errorem, aut habitum infusum, inclinantem ad peccatum: hæ enim imperfectiones non consequuntur ex necessitate materiæ ad ipsam imperfectionem naturæ humanæ, sicut ad eam consequitur, quòd appetitus sensitivus medijs sensibus præveniat rationem. Et sic evanescit objectio.

730. Pro ampliore tamen illius solutione advertendum est. Concupiscentiam, etiam cùm prævertit rationem, nunquam ferri in objectum secundùm rationem ex se intrinsecè, simpliciter & absolutè malam & illicitam, pro omni casu, vt pluribus declarari posset, si id necessè foret: Vnde fit, vt talis appetitionis finis, prout à natura intentus, sit bonus, quia intenditur à natura

titta propter aliquem casum naturaliter possibilem & licitum, ad quem obtinendum est ejusmodi appetitio vilis: v. g. appetitio copulæ, vindictæ, cibi &c. quòd verò in istis circumstantijs, respectu talis suppositi aut objecti, tali tempore aut loco, prorumpens Concupiscentia, inclinet ad illicitum, hoc non provenit adæquatè à sola appetitione, sed ab alijs circumstantijs. Vlteriùs, quòd hujusmodi inclinationem ex circumstantijs malam, provenientem ex concursu diversarum caussarum, non debeat Deus impedire, nimis est manifestum, & probatur à paritate Intellectûs, respectu cujus non debet Deus impedire, quominùs possit in errorem induci arte Opticæ & Perspectivæ, vt judicet esse vicina, quæ sunt remota, vel econtra. Eodem modo, ægritudines sunt quoddam malum naturæ, sicut & mors ipsa, & tamen ex concursu diversarum caussarum, hac naturaliter consequuntur ad perfectionem limitatam humanæ naturæ, nec à Deo in statu puræ naturæ debuissent impediri, nec ex eo, quòd Deus non impedivisset, diceretur esse auctor alicujus mali, in sensu quo id dedecet opus Dei. Idem ergo de Concupiscentia dicendum est.

Objicit 4. Est contra rectum ordinem, vt inferiora non subsint superioribus: atqui Deus non potest non observare in opere suo rectum ordinem: ergo non potest naturam humanam condere sine subjectione appetitûs & Concupiscentiæ. R. Dist. majorem. Est contra rectum ordinem vt inferiora non subsint omnimodè superioribus, nego majorem; est contra rectum ordinem non subesse eousque, quousque requiritur ad possibilitatem consecutionis vltimi finis, concedo majorem; & concessâ minore, distinguo consequens. Non potest Deus condere Naturam, quin habeat tantam potestatem in appetitum inferiorem, vt ejus inclinationi resistere possit, & non consentire, idque liberè, concedo consequentiam, quin possit ab illo præveniri per simplicem complacentiam non peccaminosam, adeoque ex se non impeditivam vltimi finis, nego consequentiam.

CONTROVERSIA II.

Vtrum, & in quibus Natura lapsa sit Debilior, quàm esset Natura pura ante Lapsum.

731. STatus Naturæ Theologicè sumptus (nam aliter sumitur in Jure Civili ff. de statu hominum) definitur à Scoto: Stabilis permanentia, Legibus Divinæ Sapientiæ firmata. Clariùs à P. Suarez, Modus se habendi totius Naturæ humanæ, in ordine ad suum vltimum finem, secundùm Divinæ Providentiæ ordinem.

732. Dividitur 1. in Statum Viæ, & Termini. Vlteriùs subdividitur Status Viæ, in Statum Naturæ integræ, cum Justitia Originali & Gratia conjunctæ, prout eum habuit Adam & Eva ante lapsum, & in Statum Naturæ Lapsæ. Status Naturæ integræ multa Gratuita includebat, nempe immunitatem à morte, morbis, rebellione partis inferioris & passionum contra rationem, Gratiam habitualem, & cætoros Habitus infusos, Scientiam infusam, & secundùm S. Thomam, immunitatem ab omni errore seu deceptione, quamdiu non peccâsset; Item probabiliùs immunitatem ab omni Tristitia, & alijs molestis passionibus. Vnde inferunt multi, inclusisse etiam immunitatem à culpa veniali, quamdiu homo non peccâsset mortaliter, quia peccato veniali debetur aliqua pœna; Statui autem perfecto nulla potest infligi pœnalitas: cùm ergo non videatur credibile, quòd homo per peccatum veniale amisisset integritatem Statûs, videtur ad Providentiam Dei spectâsse, supposità liberali collatione Statûs perfecti, ita gubernare hominem, vt ante peccatum mortale non peccaret venialiter.

733. Porro Prærogativæ enumeratæ possent ab invicem separari: sic Beatissimæ Virgini data fuit perfecta subjectio partis inferioris respectu superioris, immunitas à peccato, & ab errore; nec tamen fuit data immunitas à morte.

Status Naturæ lapsæ est, quem acquisivit Adam per peccatum, quo fuit spoliatus Gratiâ sanctificante, & reliquis prærogativis Naturæ integræ, & hanc spoliationem in vniversum genus humanum, exceptâ Beatissimâ Dei Matre, transfudit. Hinc

Nascitur Controversia: Vtrum Adamus se & Genus humanum, per suum lapsum præcisè privaverit donis supernaturalibus, & indebitis Naturæ secundùm se spectatæ; vel, An insuper Vires Naturæ lapsæ, seclusâ Gratiâ & Reparatione factâ per Christum, sint debilitatæ in ordine ad observationem Mandatorum & declinationem à malo. In qua controversia valde differunt authores, fortè magis in modo loquendi, quàm in reipsa, in qua debent ferè convenire. Itaque

734. Prima Sententia est, quòd Vires Naturales Naturæ Lapsæ, si non esset reparata, essent eædem, quæ fuissent in Natura pura. Ita videtur præ cæteris apertiùs sentire Suarez, nam alij, qui in modo loquendi cum Suarez conveniunt, explicant se solùm de intrinseca constitutione, quoad substantiam & physicas proprietates; in quo sensu est sententia verissima. Verùm, quia potest intelligi Natura lapsa facta debilior præcisè per subtractionem alicujus assistentiæ extrinsecæ, v. g. impediendo ne Dæmon possit concitare appetitum aut imaginativam, vt inducat moralem necessitatem peccandi, ideo magis expresè hanc primam sententiam tuetur Cardin. Pallavicinus, asserens n. 22. nullâ ex parte naturam lapsam factam esse debiliorem quoad vires Naturales.

735. Secunda Sententia docet, factam esse Naturam lapsam debiliorem quoad aliqua, Naturaliter & tantùm moraliter debita, vel debita indeterminatè, non determinatè. Ita jam communiter

muniter RR. quibus præluxit Card. de Lugo, docens, Naturam lapsam, spectatis præcisè Naturalibus viribus, in hoc esse deteriorem Naturâ purâ, quòd Deus vt Auctor & Gubernator Naturæ, non quidem ex debito physico, sed tamen ex debito morali, teneretur Naturam puram ita tueri à suis hostibus, qui sunt Dæmones, Mundus & Caro, vt horum insultus eousque cohiberet, ne redderent homini impossibilem observantiam totius legis: hanc, inquam, tutelam ait esse debitam homini, non quidem præcisè secundùm naturam spectato, sed vt carenti omni culpâ gravi, adeoque vt amico saltem Naturali Dei. Ratio est, quia cùm homo pro fine haberet felicitatem Naturalem, deberet illi hæc esse moraliter possibilis: ergo deberet hæc possibilitas esse moraliter debita: sed non esset moraliter possibilis, si homo non posset moraliter evitare culpam gravem toto vitæ tempore: non posset autem evitare, nisi haberet hanc extrinsecam gubernationem; ergo &c. Vocat autem Lugo hoc debitum *Morale* non physicum, quia non est debitum alicujus intrinsecæ physicæ perfectionis: sed alicujus rei Moralis, videlicet Gubernationis; revera tamen est debitum prout *Debitum* opponitur *Gratuito*. Pro resolutione

736. Notandum 1. Ex eo, quòd homo per peccatum originale factus sit inimicus Dei, & filius iræ, hocipso factum esse indignum omni favore, & per consequens, specialiorem gratiam & favorem futurum esse, si homini in Natura lapsa ejusmodi favores exhiberentur, quàm si fuissent exhibiti in Natura pura ante lapsum: qui enim est amicus, potest vtique majorem & probabiliorem spem habere consequendi ejusmodi favores, quàm qui est factus inimicus, & excidit Gratiâ, sive per propriam sive per alienam culpam.

737. Notandum 2. Ea quæ homini in natura pura debita fuissent, esse in duplici classe: alia enim sunt ejusmodi, quæ sine miraculo non potuissent à Deo negari, & si negata fuissent, debuissent compensari, & hæc dicuntur esse debita *determinatè*, & debito simpliciter physico. Alia verò sunt debita, quæ sine miraculo possent denegari, quia non sunt debita determinatè, sed indeterminatè, & ideo satisfieret adhuc debito physico, etiamsi non exhiberentur eo modo, quo afferunt aliquod bonum morale, v. g. talis vel talis motus elementorum aliarúmque caussarum secundarum, ex quibus sic motis proveniunt deinde varia commoda, conducentia magis minúsve ad felicitatem naturalem. Quis enim dicat, quòd in statu naturæ puræ non potuissent homines petere â Deo pluvias aut serenitatem? non autem petijssent miraculum: ergo suppositissent, quòd Auctor naturæ teneatur quidem ad exhibendos aliquos hujusmodi concursus & motus caussarum secundarum, sed non determinatè ad istos, & tales, ex quibus hìc & nunc proveniat optata tempestas, & corporum sanitas. Quapropter dum Auctor Naturæ huic debito, in quantùm est debitum physicum, satisfacit, posset contingere v simul exhiberet beneficium & favorem, nempe quatenus motus indeterminatè debitus determinaretur ad talem motum proficuum, cùm posset determinari ad motum non proficuum.

738. Notandum 3. Ex duplici capite posse intelligi, quòd natura reddatur debilior ad bene operandum. Primò, ex defectu vel augmento alicujus principij intrinseci, v. g. si daretur qualitas illa morbida, quæ instar habitûs inclinaret ad malum, & quæ excluderet qualitatem naturalem, inclinantem ad bonum. Secundò, ex defectu extrinsecæ protectionis specialis, qui possunt magis minúsve attemperari Caussæ extrinsecæ, excitativæ motuum inordinatorum. Ex positis

739. DICO 1. Quoad ea, quæ Naturæ humanæ sunt debita debito primi generis, non esset debilior Natura lapsa, quàm natura pura fuisset ante lapsum. Probatur 1. Ex receptis Theologorum doctrina, quòd defacto homo post lapsum non aliter differat ab homine, qualis fuisset in statu puræ naturæ, quàm quo modo differt homo spoliatus ab homine nudo, hoc est, ab eo qui nunquam vestes habuit: atqui hoc non esset verum, si homo post lapsum careret aliquo naturaliter debito, quod habuisset in statu puræ naturæ; jam enim non differret homo spoliatus à nudo, sed sicut spoliatus ab habitu vestes, quibus alter est spoliatus. Ergo &c.

740. Confirmatur. Quia ad minimum de his debitis intelligendus est S. Dionysius lib. *de divinis nom.* dicens, quòd tam in homine, quam in Angelis manserint integra naturalia post lapsum.

Probatur 2. Ratione. Certum est, aliqua hujusmodi naturaliter debita manere post lapsum, vt patet in potentijs vitalibus, & alijs: atqui non est major ratio, quare aliqua maneant, alia non maneant: imò est eadem ratio de omnibus: nam ideo manent illa, quia adest essentia exigens illa, & quia sine miraculo negari non possunt. atqui hæc ratio procedit de omnibus, quæ debentur debito primi generis, vt patet ex dictis. Ergo &c.

741. Confirmatur. Nam incredibile est, quòd natura humana post lapsum ita sit comparata, vt sapientes, qui ignorant peccatum originale, necessariò decipiantur circa illam illiusque essentiam ac proprietates: quæ enim in illa non reperiunt vniformiter, judicant ea non deberi debito primi generis. ergo vel decipiuntur, vel nihil horum deest.

742. DICO 2. Natura lapsa, secluso omni gratiâ per Christum, seu, secluså omni reparatione, debilior esset, quàm fuisset natura pura, ob indignitatem habendi ea, quæ naturæ puræ fuissent debita indeterminatè, seu, debito secundi generis. Probatur. Per peccatum originale ita subjecta est natura humana dæmoni, vt habeat potestatem eam vehementer tentandi,

adeo quidem, vt ipsi esset moraliter impossibile resistere, nisi adjuvarentur gratiâ per Christum: atqui hanc potestatem non habuisset dæmon in statu Naturæ puræ. Ergo &c.

743. Confirmatur. Favores, qui Naturæ puræ innocenti fuissent exhibiti, ordinati fuissent ad felicitatem naturalem: postquam autem homo elevatus est ad finem supernaturalem, loco illorum favorum, substituti sunt favores supernaturales, ita quidem, vt si homo se his indignum redderet, non propterea rediret ad priores favores, quia non rediret ad capacitatem felicitatis Naturalis, vt patet in parvulis decedentibus sine Baptismo, qui carent perfectâ felicitate naturali, non propter peccatum originale (nam propter hoc carent felicitate supernaturali) sed quia erant elevati ad finem supernaturalem, cùm tamen illis in statu puræ naturæ decedentibus, debita fuisset felicitas Naturalis: ergo cùm homo per peccatum originale spolietur favoribus supernaturalibus, & vi elevationis careat favoribus naturalibus, sequitur, naturam lapsam esse hoc sensu debiliorem Naturâ purâ.

744. Objicies 1. Homo per peccatum originale incurrit necessitatem moralem peccandi etiam actualiter intra longum tempus, nisi gratiâ adjuvetur: atqui in statu puræ naturæ non habuisset hanc moralem necessitatem, sed potentiam moralem vitandi omnia peccata mortalia, & quidem absque gratia & favore: ergo non tantùm debitis secundi generis, sed etiam aliquo debito primi generis spoliatus est per peccatum originale. Minor probatur. Si enim homo non nisi per favorem potuisset moraliter evitare peccata, natura ipsa fuisset malè constituta, vtpote quæ suis viribus relicta esset moraliter necessitata ad statum summæ miseriæ & infelicitatis, adeoque ineptâ ad suum vltimum finem. Ergo potentia vitandi peccata moraliter, est aliquid determinatè & physicè debitum.

745. Confirmatur, ad Gubernatoris supremi providentiam spectat, naturam rationalem spe præmij & timore supplicij moderari: ergo debet homo posse sperare felicitatem vt præmium: atqui non posset eam sperare, si sciret, esse sibi suis viribus moraliter impossibilem consequi. Ergo &c. Pro solutione

Observandum est, ex Card. Pallav. à n. 24. non id esse malum, quod non potest consequi suum finem proprijs viribus, secluso omni favore extrinseco: si enim hoc esset, neque plantæ, neque pleraque animalia essent bona, quippe quæ egent culturâ, & educatione hominis: homo verò seorsim ab illis acceptus, est animalium insufficientissimus sibi, vt notat Arist. 1. polit. quæ insufficientia non provenit à novercali odio Naturæ, sicut suspicatus est Plinius, *lib. 7. Hist. anim. c. 1.* sed potiùs à Naturæ benevolentia, quæ per hanc insufficientiam, adeoque indigentiam, voluit nectere homines inter se arctissimâ charitate, ex qua existeret Societas humana dominatrix hujus vniversi. Vt ergo aliquid non sit malum, sed bonum, satis est, si possit consequi suum finem vel per se, vel per alium, qui probabiliter sit auxiliaturus in ordine ad talem executionem. Et hoc vidit S. Thomas *q. 5. de peccatis a. 1. in C.* vbi ait, perfectiorem esse illam naturam, quæ est capax magni Boni per auxilium exterius obtinendi, quàm quæ solùm est capax parvi Boni, absque auxilio exteriore; & hinc infert præstantiam creaturæ rationalis suprà irrationalem. Ita dicuntur non esse in malo statu Religiosi aliqui, quamvis non habeant propria Bona ex quibus vivant, si versentur in ea communitate, in qua soleant opulenti simul & misericordes existere, qui suppeditent identidem necessaria. Illa ergo liberalitas Dei in statu puræ naturæ, non esset supernaturalis, sed naturalis, & debita debito indeterminato, adeoque maximè sperabilis, licet non esset cuivis determinatè debita, & in quacunque circumstantia, sicut est debitus calor igni, & humiditas aquæ.

746. Ratio vlterior, & à priori est, quia ad perfectionem summi Entis pertinet, vt illi debeantur gratiæ à Natura rationali, non solùm pro sui productione, & pro suo esse, sed etiam pro suo Bono statu, & pro felicitate, & vt ad hanc petendam stimuletur ipso naturæ instinctu, magis quàm ad petendum motum syderum, aut calefactionem ignis, ad quæ petenda nemo se sentit impelli, sicut ad petendam felicitatis consecutionem. Ex his patet responsio ad objectionem; negatur enim minor propositio, & sequela probationis. Ad Confirmationem negatur minor, juxta datam explicationem.

747. Quod autem etiam in statu puræ Naturæ potentia moralis vitandi omnia peccata includisset aliquem favorem, confirmatur vlteriùs hoc modo. Nisi enim includeret talem favorem, esset naturaliter impossibilis potentia minima ex naturaliter possibilibus, hoc est, potentia merè physica: atqui hoc repugnat in terminis: ergo &c. Probatur sequela. Potentia merè physica constituitur vltimò per negationem vlterioris potentiæ, nempe potentiæ moralis: ergo negatio hujus potentiæ moralis est naturaliter possibilis: ergo potentia moralis est naturaliter & sine miraculo negabilis: ergo non est debita sicut calor igni: ergo quando non negatur, sed conceditur, includit aliquem favorem, qui sine miraculo negari potest.

748. Objic. 2. Nisi quoad aliquid naturaliter & determinatè debitum debilior sit natura lapsa quàm pura, fallitur communis intelligentia parabolæ Evangelicæ, de illo homine, qui à latronibus spoliatus & vulneratus est, ac semivivus relictus; hæc enim communiter applicatur naturæ lapsæ, dicitúrque homo per peccatum originale spoliatus esse gratuitis, & vulneratus in naturalibus: spoliatio enim & vulneratio narrantur tanquam duo distincta, ac proinde non satis commodè intelligitur (vt à pluribus intelligi solet) quòd scilicet Natura sit vulnerata in naturalibus, quatenus ablatâ subjectione concupiscentiæ inde

nata sit partis superioris ab inferiore divisio, quæ partes cùm sint naturales, dicitur vulneratio facta in naturalibus. Non, inquam, satis commodè ita intelligitur, quia sic vulneratio non esset distincta à spoliatione gratuitorum, nam ablatio subjectionis erat spoliatio alicujus gratuiti. R. Per gratuita, quibus homo spoliatus dicitur, intelliguntur ea, quæ suprà enumeravimus constituisse statum originalis Justitiæ, supra ea quæ naturæ puræ convenissent. In Naturalibus verò dicitur vulneratus hoc sensu: quia in statu naturæ puræ, per extrinsecam protectionem non fuisset homo tot hostibus impetitus, nec tam vehementer tentatus à concupiscentia per se loquendo: post lapsum autem tentationes & rebellio partis inferioris contra superiorem, esset major per se loquendo (seclusâ gratiâ per Christum) adeo vt moraliter necessarium fuisset aliquando peccare graviter: & ex hoc vulnere censetur homo semivivus relictus, hoc est, habens tantùm potestatem physicam evitandi mortem, & ideo morti proximus, nisi supervenisset Samaritanus Christus, qui vires ad resistendum auxisset, & sic commensurando vires tentationibus, potentiam moralem ad vitandam mortem, restituisset.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Homo viribus Naturæ consequi possit Beatitudinem supernaturalem.

749. PRætermisso errore Judæorum, volentium ad consequendam salutem sufficere observantiam legis Mosaicæ, absque legis Evangelicæ gratia, hanc verò sine illa non sufficere; contra quem errorem S. Paulus duas scripsit epistolas, vnam ad Romanos, alteram ad Galatas.

Fuerunt duo alij extremi errores circa necessitatem Gratiæ ad consequendam salutem. Primus (contra quem hic agemus) Pelagij, natione Britanni, professione Religiosi in Oriente, viri cæteroquin bonæ famæ, vt colligitur ex verbis S. Chrysostomi *epist. 4. ad Olymp. illustrem fœminam* dicentis: *de Pelagio, Monacho, magno dolore affectus sum: cogita igitur, quot quantisque coronis digni sunt, qui fortì animo in acie steterunt, cùm viros tam piè & sanctè, tantáque cum tolerantia viventes abripi, atque in fraudem impelli videamus.* Hic, inquam, cùm non posset conciliare necessitatem Gratiæ cum libertate hominis, vt tueretur libertatem, negavit Gratiam, & hoc ipsum inconstanter. Primò enim opinatus est, Adamum creatum esse sicut nos modò nascimur, mortalem, & cæteris miserijs obnoxium; neque mortem esse pœnam peccati; nec Adamum nocuisse posteris suo peccato, nullo item dono supernaturali ornatum fuisse: omnia denique viribus naturæ tribuebat: quas volebat sufficere ad vitam æternam promerendam.

750. Cùm autem à SS. Patribus, præsertim Augustino, acerrimè oppugnaretur, & respondere non posset, ac Anathematis sententiam timeret, palliare voluit errorem suum, concessitque aliquas gratias, scilicet gratiam Creationis, & gratiam legis externæ ac prædicationis: item exempla Christi, & sanctorum. Verùm, cùm vltima vrgeretur, concessit insuper Gratiam remissionis peccatorum, sed merè extrinsecam, sine infusione Gratiæ Habitualis. Denique existimant aliqui, eum etiam admisisse gratiam internam, necessariam ad bene operandum; nunquam tamen admisit beneficium speciale Gratiæ efficacis, nec vnquam voluit concedere, Deo magis specialiter esse tribuenda opera bona quàm mala, sed quòd æqualiter ad vtrumque præstet hominibus & potentiam.

751. Postquam contra Pelagium triumphâsset S. Augustinus, quidam Massilienses in Gallia, viri, teste S. Prospero, clari & egregij, omnium virtutum studiosi, arbitrati, S. Augustinum nimis multum tribuere Gratiæ, timuisse supprimere vires arbitrij, bono quidem Zelo, sed non secundùm scientiam, conati sunt medià viâ incedere, & à Pelagio quidem recesserunt in hoc, quòd ipsi admitterent, opus esse gratiâ Christi contra peccatum originale, contendebant tamen, hominem inchoare negotium Justificationis proprijs naturæ viribus, sine alia gratia, præterquam Creationis & prædicationis, & sic hominem seipsum discernere à reprobis: propter quam doctrinam vocati sunt Semipelagiani, quorum præcipui fautores fuisse feruntur duo, Joannes Cassianus, auctor Collationum PP. adeò cæteroquin maximus, contra quem scripsit S. Prosper librum contra Collatorem (quem tamen ab hoc errore vindicârunt gravissimi scriptores) alter fuit Faustus Episcopus Rhegiensis, qui septuaginta ferè annis post Cassianum vixit. Hi ergo docuerunt, (vel dicuntur docuisse) liberum arbitrium sine vllo dono supernaturali, solis viribus naturalibus posse initium præbere Gratiæ, hoc est, ponere meritum, cujus intuitu Gratia per Christum daretur, & sine quo non daretur, adiungque ad illud primum meritum non esse necessariam gratiam prævenientem, nec nisi per illud naturale meritum discerni salvandum à non salvando; quam doctrinam etiam ad infantes sine baptismo, & sine vllo opere bono proprio decedentes, extendebant; hos enim volebant discerni ab illis qui cum baptismo decedunt, quòd hi prævisi sint bene operaturi, si superviverent, non item illi priores: & propter hæc opera condemnatè tantùm, & nunquam absolutè exstitura, dixerunt Deum procurare his baptismum, & non illis. Fundamentum ita opinandi fuit, quòd alioquin Deus esset acceptor personarum.

752. Non procul ab istis recessit præcedente sæculo Michaël Bajus, in Lovaniensi Academia Doctor, Professor & Cancellarius, asserens, Naturæ humanæ vt innocenti, seu, dum est in sta-

tu in-

ti innocentiæ, deberi omnia auxilia ad actus salutares cujuscunque generis, & hæc quidem appellabat supernaturalia, volebat tamen ita esse debita naturæ innocenti, vt nec per divinam potentiam negari possent. Naturæ verò lapsæ ajebat esse indebita, & ita necessaria, vt sine illis sit physicè necessitata ad malè operandum. De hujus D. censura jam suprà aliquid diximus, qui laudandus ex eo est, quòd cum debita Sedis Apostolicæ observantia revocaverit propositiones, vt justus erat.

753. Contra hos errores cùm alij viderent efficaciter pugnatum esse, lapsi sunt in errorem extremè oppositum, asserentes, nec Bona opera liberi arbitrij quidquam prodesse, nec Mala obesse, sed sòlam Prædestinationis gratiam salvare eos quos Deus eligit; econtra Decretum Reprobationis damnare quos rejicit, quidquid tandem agant homines; & sic sub specie & titulo Gratiæ, induxerunt fatalem necessitatem, vocatique sunt (satis ineptè) *Prædestinati*. Hunc tandem errorem cum insigni auctario amplexi sunt hæretici nostri temporis, addentes, per peccatum originale liberum arbitrium esse omnino destructum, de quibus videri potest Stapletonus, declarans eorum differentias, & asserens, moderatiores solùm negare libertatem in prima Justificatione. Denique Jansenistæ admiserunt quidem Merita & Demerita, sed negârunt, ea fieri cum libertate indifferentiæ, quos alibi rejecimus.

754. Dicendum est cum doctrina Catholica. 1. Potentiam antecedentem consequendi vitam æternam, non haberi nisi per Gratiam Christi. Probatur 1. ex S. Scriptura Jo: 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum.* 2. ad Cor. 3. *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Jo: 15. *Sine me nihil potestis facere.* Ad Ephes. 6. *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare adversus insidias diaboli.*

Probatur 2. ex Concilio Arausicano, Milevitano, Africano, & Tridentino, quæ hoc Definierunt.

755. Probatur 3. Ratione; supponendo ex dictis lib. 1. quòd Visio Beata sit intrinsecè & quoad substantiam supernaturalis, & sit præmium operum bonorum: atqui præmium ordinis supernaturalis, non est proportionatum nisi cum actibus meritorijs ejusdem ordinis, quales non sunt actus elicibiles viribus naturalibus. Vlteriùs, actus voluntatis supernaturales petunt connaturaliter procedere ex cognitione supernaturali & ejusdem ordinis, vt ex dicendis constabit.

756. Dicendum 2. Non solùm ad potentiam antecedentem, seu ad ipsum *Posse*, requiritur Gratia Dei, sed insuper est specialis gratia, quæ dat ipsum *Bene operari*. Ad Philip. 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere.* 1. ad Cor. 4. *Quis enim te discernit?* Ad Rom. 7. *Perficere non invenio.* Concil. Arausicanum 2. can. 8. *Divini*, inquit, *est muneris, cùm & recta cogitamus, & pedes nostros à falsitate & injustitia tenemus, quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, vt operemur, operatur.*

757. Cæterùm, distinctiùs hanc veritatem docuit contra Pelagium, S. Augustinus *lib. 1. de Gratia Christi c. 5. & c. 14.* circa verba ex Apostolo ad Philippenses relata, sic loquens: *Non ait* (Apostolus) *Deus est, qui operatur in nobis posse, tanquam ipsi jam velle & operari per seipsos habeant, nec in his duobus adjutorio ejus indigeant, sed ait: Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere.* deinde ponderans verba Christi Jo: 6. *Omnis qui audivit à Patre meo, & didicit, venit ad me.* sic subjungit: *Si enim solum posse nostrum à Gratia juvaretur, ita diceret Dominus: Omnis qui audivit à Patre, & didicit, potest venire ad me: non autem ita dixit, sed: omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Et paulò pòst: *Non est autem*, inquit, *consequens, vt qui potest venire, etiam veniat, nisi id voluerit, atque fecerit: sed omnis qui didicit à Patre, non solùm potest venire, sed venit. vbi jam & possibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus est.*

758. Idem S. Pater duplici argumento veritatem hanc comprobavit. Primum sic formari potest. Quidquid specialiter à Deo precibus flagitamus, est gratia specialis; sed ipsam operationem specialiter flagitamus: ergo &c. Minor probatur ex Apostolo dicente, se orare Deum pro illis ad quos scribebat, ne quid mali faciant, & vt, quod bonum est, faciant. Non enim ait se orare, vt possint bonum facere, sed vt bonum faciant.

Secundum, sumitur ex speciali gratiarum actione, quam facimus pro ipsa bona operatione. Sic Apostolus ad Ephes. 2. scripsit, se non cessare gratias agere Deo pro eo quòd crediderint: non autem agimus gratias speciales, nisi pro eo quod est beneficium speciale: ergo ipsa bona operatio est beneficium speciale.

Quomodo autem satisfaciendum sit difficultati quam movent Hæretici superiùs adducti, involuit gravissimam illam controversiam, in quonam consistat Efficacia auxiliorum, de qua scribere vetitum est à Sede Apostolica, vt jam superiùs monuimus: in Scholasticis Lectionibus licet cuivis, salvâ fide & charitate, in suo sensu abundare. Sententiarum verò diversitas videri potest in libro P. Gabrielis Henao, cujus Titulus est: *Scientia Media, Historicè propugnata.*

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Gratia Necessaria ad consequendam salutem nemini denegetur.

759. QVæritur 1. An, & quomodo respectu parvulorum decedentium cum peccato originali, verificetur, quòd Deus providerit sufficientia salutis Media, quantùm erat ex parte sua, licet ex defectu causarum secundarum, quem Deus non tenetur impedire, frequenter contingat, vt illis talia Media non applicentur.

℟. 1. Omnino etiam de his parvulis verificari: colligitur ex S. S. 1. ad Timoth. 2. *Mediator Dei & hominum homo Christus JESVS, qui dedit redemptionem seipsum pro omnibus:* Ibid. *Deus vult omnes homines salvos fieri. &c.* & c. 4. *Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* quæ particula demonstrat, etiam infidelibus præparata esse auxilia sufficientia ad salutem. Jo: 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

760. ℟. 2. Hoc à Theologis communiter sic explicari, quòd Deus instituerit media, quæ si per causas secundas applicarentur infantibus, prout absolutè possent applicari, salvarentur. v. g. possent parentes, & alij homines, potentiâ physicâ & naturali ea declinare, ex quibus præmatura mors infantis oritur, quod indicavit S. Prosper *lib. 2. de vocat. Gent. c. 23.* dicens: *quâ gratiâ si bene vterentur eorum parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur.*

761. ℟. 3. Fatendum tamen esse, plurimos infantes, & perpetuò amentes, qui infantibus comparantur, carere auxilio moraliter & proximè sufficiente. agnovit hoc S. Augustinus pluribus locis, *specialiter in lib. de Grat: & lib. arbit. c. 22. & ep. 150. & 107. & lib. de bono persever. c. 12.* dicens: *Quid dicam, quòd parvulus aliquando, antequam illi per ministerium baptizantis succurri possit, exspirat.* & alibi, *lib. de nat. & Gra: c. 8. Ego,* inquit, *dico, parvulum natum in eo loco, vbi ei non potuit per Christi baptismum subveniri, morte præventum idcirco talem fuisse, id est, sine lavacro regenerationis exijsse, quia esse aliud non potuit.* Ideſt, attento cursu naturali causarum secundarum. Qui locus confirmat id quod dixi lib. 1. de Prædestinatione, eam videlicet esse alligatam certis medijs. Nam si per causas secundas aliter dispositum fuisset, ille infans non fuisset à Deo à baptismo impeditus, sed gratiosè admissus & salvatus: ergo econtrario, si baptismus aliorum infantum fuisset per causas secundas naturaliter impediendus, Deus id permisisset, & sic non fuissent salvati: ergo eorum salus & prædestinatio fuit à Deo alligata huic cursui rerum.

762. Quæritur 2. De adultis, vtrum nulli eorum desint auxilia interna moraliter sufficientia, vt possit salutem consequi. Et quidem non quæritur, vtrum singulis momentis habeant hujusmodi auxilia: certum enim est, non habere: sed quæstio concipienda est, humano modo, & attento communi rerum cursu, nempe de illis, qui aliquandiu vtuntur ratione circa objecta honesta & inhonesta.

Dicendum est primò. Omnibus hominibus semel justificatis, etiam illis qui reprobi sunt, datur auxilium moraliter sufficiens ad consequendam salutem. Probatur ex Concilio Arausicano can. 22. & ex Trident. sess. 6. c. 13. estque Conclusio fide certa. Ratio est, quia Gratia justificans est vera amicitia cum Deo: atqui de ratione veræ sinceræque amicitiæ est, ne amicus constituat amicum in morali necessitate recedendi ab amicitia, quod tamen fieret, si Deus negaret auxilium moraliter sufficiens ad servandam amicitiam. Ergo &c.

763. Confirmatur. Gratia est tradita hominibus ad supernaturalium, & hi ordinantur ad actus supernaturales salutares, qui non possunt haberi sine cognitione supernaturali; ergo ne habitus sint frustranei, exigit Gratia à largitore Gratiæ, vt procuret illas cogitationes tempore opportuno, quæ requiruntur, & moraliter sufficiunt ad consequendam salutem.

764. Dicendum 2. Gratia moraliter sufficiens datur omnibus peccatoribus, etiam reprobis ad resurgendum, si post commissum peccatum aliquandiu cum vsu rationis supervivant. Ita certa sententia contra quosdam apud Tannerum, quamvis & hi in bonum sensum trahi possint. Probatur ex 2. Petri 3. *Patienter agit Deus propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Ex quo loco potest etiam ratio deduci. Nempe, cùm homo per peccatum mortale meretur pœnas inferni, & dignus sit, qui potestati dæmonis permittatur, qui vtique non parceret, nisi cohiberetur, hæc ipsa inhibitio, vitæque prorogatio, est beneficium maximum, & effectus patientiæ divinæ, vtique non in alium finem, quàm vt detur occasio agendi pœnitentiam. Præterea, si aliquandiu post peccatum homo vtatur ratione, non est moraliter possibile, quin occurrat memoria peccati commissi, & illius fœditas, quæ homini elevato repræsentatur per cognitionem proportionatam statui, hoc est, supernaturalem, si peccatum commissum est contra Deum vt auctorem supernaturalium (de alijs peccatis constabit ex controv. seq.) quæ cognitio cùm sit Medium ordinatum ex natura sua ad finem supernaturalem, pertinet ad Providentiam Dei, non permittere, vt homo tali cognitioni cooperetur, deficiat vltima remedium justificationis.

765. Itaque, tametsi non omnes peccatores post peccatum actu accipiant gratiam proximè sufficientem ad justificationem, omnibus tamen ea offertur aliquo modo, quatenus Deus dat illis aliquam gratiam ad faciendum aliquòd opus bonum, v. g. Eleemosynam, orationem &c. quod opus si faciant, est Deus paratus illuminare vlteriùs vel ad Contritionem eliciendam, vel ad accipiendum Sacramentum Pœnitentiæ.

766. Addit Card. Pallavicinus, sibi probabile videri, Deum qui est adjutor in opportunitatibus, nunquam negare sufficientem excitationem supernaturalem, quoties occurrit aliquod objectum proportionatum, si vider illam cognitionem fore vltimam vitæ illius hominis, juxta illud: *Ego sto ad ostium & pulso.* & sic decet fortiter de bonitate & misericordia Dei.

767. Restat, vt videamus de Infidelibus, & illis quidem, quibus nunquam Evangelium prædicatum est, sine vlla eorundem culpa. De his est specialis difficultas, quia nunquam accepe-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

perunt auxilium sufficiens ad credendum actu supernaturali: nam *fides est ex auditu.* ad Rom. 10. & sine fide est impossibile salvari: ergo non apparet, quomodo accipiant sufficiens auxilium ad consequendam salutem. Imprimis autem

Advertendum est, ex illis Scripturæ testimonijs, quibus Christus dicitur mortuus pro omnibus, redemisse omnes, &c. non plus evinci, quàm de Infantibus paulò antè dictum est, nempe esse provisum illis generali quadam providentiâ. Verùm Theologi ex proprijs principijs vlteriùs procedunt, & pro adultis ratione præditis, volunt esse parata auxilia interna, nec posse vllum illorum sine propria culpa carere vitâ æternâ propter solum originale, adeoque quemvis adultum vel consequi beatitudinem supernaturalem, vel damnari ex personali & proprio peccato. Ratio hujus est, quia suppositâ redemptione Christi vniversali omnium, & etiam voluntate Dei providendi omnibus juxta capacitatem suam, aliter circa adultos ac circa parvulos philosophandum est, vt post alios notat Suarez hîc n. 8. quia adulti evaserunt capaces propriæ præparationis & dispositionis ad participandam Christi redemptionem, & hæc ab illis exigitur: ergo vt dicatur Christus illis promeruisse auxilia sufficientia, quæ non possunt per causas secundas impediri, cùm immediatè procurentur & infundantur à Deo, debent ea accipere, alioquin non rectè dicerentur à Scriptura *inexcusabiles*.

768. Est autem explicatu nonnihil difficile, quomodo respectu omnium Infidelium hoc verificetur. Quidni enim possint aliqui mori, postquam aliquantisper servârunt legem Dei circa materias graves per actus merè naturales quoad substantiam, antequam actum supernaturalem fidei elicuerunt, cujus nullam occasionem habuerunt? ergo tales carebunt æternâ beatitudine supernaturali, nec tamen ad pœnas inferni damnabuntur: ergo parvulis accensebuntur.

769 Dicendum est 3. In omnium Infidelium adultorum potestate morali constitutum est, vt æternùm salventur. Ita cum S. Thoma Theologi. Colligitur imprimis ex Jo: 1. *Illuminat omnem hominem.* subintelligendo, nisi ipse sponte ponat obicem. Item ex varijs exemplis, quæ paulò post ex S. Scriptura referemus. Deinde traditur à SS. PP. præsertim Prospero *lib. 2. de vocat. Gent. c. 16.* qui cùm descripsisset externas & internas gratias, quibus vocantur, subjungit. *Quæ opitulatio per innumeros modos, sive occultos sive manifestos, omnibus adhibetur, & quod à multis repudiatur, ipsorum est nequitiæ, quod à multis suscipitur, gratiæ est divinæ & voluntatis humanæ.* S. Dionysius *de Cœlesti Hierarch. c. 9. Divini*, inquit, *luminis pelagus paratum semper est, & paret omnibus ad participandum.*

Difficultati in contrarium allatæ satisfiet explicando celebre illud effatum Theologicum. *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Sit ergo

CONTROVERSIA V.

Quo sensu verum sit: Facienti quod in se est, Deus non denegat Gratiam.

AXioma hoc potest habere diversos sensus, & omnes quidem veros, sed non omnes sufficiunt ad præsens institutum. Omissis pluribus quæ videri possunt apud Ripaldam *to. 1. de ente supernat. d. 20.*

770. Prima Expositio est P. Ripaldæ, quòd habenti sufficientia principia naturalia ad opus honestum, semper adsint antecedenter etiam principia supernaturalia, ita vt homo simul eliciat duos actus, vnum naturalem, alterum supernaturalem, nec possit alterum ab altero sejungere.

Contra hanc explicationem est primò, quia sententia asserens hujusmodi concomitantiam actûs naturalis cum supernaturali, communiter à Theologis non approbatur. Certè, vt vt verum id esset, nunquam credam in mentem venisse illis qui primi hoc axioma vsurpârunt.

Contra est. 2. Quia vel esset sensus, quòd facienti duos illos actus, Deus non deneget Gratiam ad actum supernaturalem: & sic evaderet sensus manifestè nugatorius, ac identicus, vt ex terminis apparet; Vel esset sensus: facienti homini actum naturalem, Deus non denegat gratiam ad eliciendum actum supernaturalem, & sic actus naturalis haberet prioritatem naturæ respectu actûs supernaturalis, quod nec Ripalda admittit.

771. Secunda explicatio est aliorum, sensum illius axiomatis esse, quòd homini habenti omnia requisita ad eliciendum actum naturalem honestum, Deus de facto semper offerat vires sufficientes ad eliciendum actum supernaturalem loco naturalis.

Sed contra. Hoc modo illud axioma non explicatur, sed in aliud mutatur. Sensus enim esset: Homini habenti vires ad actum naturalem, Deus dat gratiam ad actum supernaturalem: Axioma autem dicit; *Facienti*: non; *potenti facere.*

772. Tertia explicatio est P. Esparza *lib. 4. de Grat. q. 7. Art. 1. ad. 4.* sensum esse, quòd homini adhibenti conatum, qui sufficeret ad producendum actum naturalem, si non offerretur Gratia, Deus offerat concursum ad actum supernaturalem. *Conanti*, inquit, *quantùm est in se, vt laudabiliter vtatur objectorum aliarúmque caussarum naturalium occursibus impellentibus ad bonum morale, Deus non denegat prævenientem Gratiam supernaturalem, vi cujus conatus alioqui futuri naturales NB. ac inanes, evadant intrinsecè supernaturales.* Hanc explicationem ego non capio. Nam, vt taceam, quòd non videatur cohærere cùm alia ejusdem Auctoris doctrina, quòd actus omnis supernaturalis habeat objectum formale supernaturale, non attingibile ab actu naturali, hoc in-

quam, præterito ; quid quæso est ille conatus? non potest esse aliud quàm aliquis actus. Quæro: vel est actus naturalis, vel supernaturalis: si primum, coincidit hæc explicatio cum prima: si secundum, coincidit cum secunda.

773. Deinde, ille conatus debet consistere in aliquo actu voluntatis rationalis, vt patet ex verbis hujus auctoris. Quæro, ex quali cognitione procedat? an ex naturali? atqui cognitio naturalis non sufficit, vt Deus possit loco actûs seu conatûs naturalis, determinare ad actum supernaturalem voluntatis, nam hæc præsupponit cognitionem supernaturalem: ergo vel ponetur ille conatus naturalis solus, vel Gratia intrinsecè supernaturalis præveniens infundetur pro signo posteriore naturæ ad illum conatum naturalem, & si homo cooperetur, conjunget actum supernaturalem cum naturali: ergo non faciet gratia, vt conatus illi alioquin futuri naturales, evadant supernaturales, sed vt conjungantur cum naturalibus: & gratia sic erit pedisequa ad opus naturale, quod tamen ibidem negat Esparza.

774. Quarta explicatio aliorum, quam etiam approbat P. Esparza, est: Facienti quod in se est viribus gratiæ, quam jam habet, Deus non denegat aliam Gratiam ad alios actus supernaturales.

Sed contra est. Quia licet hoc sit verissimum, nisi tamen axioma alium sensum habeat, non servit ad explicandum, quomodo sit in potestate hominis adulti infidelis, habere primam gratiam supernaturalem, quæ defacto multis non datur, quia scilicet non fecerunt quod in se erat: ergo hoc quod est: *facere quod in se est*; sonat aliquid prævium & præcedens ipsam acceptionem primæ gratiæ supernaturalis: hoc autem non potest esse nisi actus intrinsecè & quoad substantiam naturalis: ergo actui naturali debet aliquo modo adscribi posse potestas proxima & expedita habendi (vi præsentis Decreti divini) gratiam intrinsecè supernaturalem: quamvis negari non debeat, etiam illum actum naturalem intrinsecè, esse supernaturalem extrinsecè, quatenus procedit ex cognitione naturali congrua, collata per merita Christi, vt infrà declarabitur.

775. Dicendum igitur est, & insistendum communi intellectui axiomatis: Homini per actus naturales aliquandiu servanti Legem Naturalem, Deus ex sua Bonitate infallibiliter providebit Gratiam supernaturalem, moraliter ac proximè sufficientem ad consequendam salutem, si illi homo velit cooperari. Non est autem sensus, quasi illa naturalis observantia sit conditio sine qua non conferretur Gratia supernaturalis: certum enim est, quòd Deus multis etiam non observantibus legem naturalem, ex sua infinita misericordia offerat hujusmodi Gratiam supernaturalem. Sensus ergo solùm est, quòd homini sic observanti nunquam gratiam deneget. Ita plurimi DD. quos refert & sequitur P. Suarez, Lessius, Lugo, Arriaga, Oviedo, Pallavicinus. Est autem imprimis S. Thomæ *q.* 14. *de Verit. a.* 11. *ad.* 1. dicentis: *Si aliquis in sylvis nutritus, ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni & fugâ mali, certissimè est tenendum, quòd Deus ei vel per internam inspirationem revelaret necessaria, vel ad eum prædicatorem dirigeret.* & alibi *in* 2. *dist.* 28. *q. un. a.* 4. *ad.* 4. dicit: *etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id quod in ratione naturali est: unde dicitur, quòd si quis in barbaris nationibus quod in se est faciat, Deus sibi revelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando, vel doctorem mittendo.* Hæc S. Thomas. cujus rei exempla non desunt in sacris litteris, Act. 8. Misit Deus ad Eunuchum Philippum, & quidem miraculosè. Act. 10. Misit Deus Petrum ad Cornelium. Act. 16. Succurrit Deus Macedonijs &c.

Remanet tamen adhuc aliqua dissensio inter auctores circa modum, quo observatio illa naturalis mandatorum conducat ad obtinendum auxilium supernaturale.

776. Prima Sententia est, Infidelem per illos actus mereri de congruo auxilium supernaturale: & quidem aliqui eò progressi sunt, vt dixerint, illa opera naturalia fieri sine vlla gratia per Christum. Verùm hæc sententia non potest tolerari post Trident. *sess.* 6. *c.* 5. dicens, initium Justificationis sumi à vocatione Dei, quâ nullis præcedentibus meritis Deus hominem excitat. Itaque P. Vasquez & cum eo quidam alij dixerunt, illud meritum de congruo procedere ex gratia per Christum, quæ non est supernaturalis quoad substantiam & intrinsecè, sed tantùm extrinsecè & quoad modum. Hanc sententiam rejicimus cap. seq.

777. Secunda Sententia est, illa opera naturalia solùm conducere indirectè & negativè, removendo prohibens, hoc est, removendo peccatum, quod si poneretur, posset esse impedimento Gratiæ fidei. Ita Suarez *lib.* 4. *c.* 17. *n.* 3. & Lugo & alij.

Sed contra est. Nisi enim ipsa positiva bonitas & laudabilitas actûs aliquo modo conducat, aut attendatur à Deo, sed præcisè hoc quod est, *Non esse positum peccatum*: sequeretur, eodem modo fore denique conferendam Gratiam supernaturalem, si quis dormiendo, vel per summam inconsiderantiam peccata gravia evitaret: sic autem non explicaretur: *Facienti quod in se est.* quibus sanè verbis aliqua laudabilis actio indicatur.

778. Confirmatur ex verbis S. Pauli, in quibus axioma illud fundatur, dicit enim Apostolus, inexcusabiles esse philosophos gentiles, quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, & gratias egerunt. atqui hoc vtique plus est, quàm præcisè non peccâsse; & sonat manifestè positivam conducentiam, quam haberet glorificatio & gratiarum actio ad consequendam gratiam supernaturalem vtilem ad salutem.

779. Tertia Sententia est, quam indicat nec improbat P. Arriaga *d.* 41. *s.* 4. *n.* 17. §. Hoc autem

proximè hominem per illos actus naturales promereri de congruo non quidem donum aliquod supernaturale, sed aliquod naturale physicum, scilicet, talem rerum cursum ac dispositionem, ex quo incidat ille homo in prædicatorem fidei, cujus auditioni est à Deo annexa Gratia supernaturalis proximè sufficiens ad fidem.

Sed contra est. quia vel hæc sententia vult, quòd Deus pro præmio det præcisè illam collocationem in talibus circumstantijs, in quibus audiat prædicatorem, vel vult, quòd Deus pro præmio ponat in talibus circumstantijs & procuret prædicationem auditionémque vt connexam per suum decretum cum auxilio supernaturali. Si dicatur primum, contra est: quia illæ circumstantiæ, seclusâ connexione cum auxilio supernaturali, nullo modo sunt æstimabiles: ergo non sunt præmium; ne quidem merito naturali proportionatum. Si dicatur secundum, jam tribuitur actibus naturalibus vis merendi aliquod auxilium supernaturale, quod tamen hæc sententia vult declinare.

Confirmatur. Hac ratione posset etiam admitti, quòd actu merè naturali possem de congruo, immò & de condigno mereri mortem in illis circumstantijs in quibus mors esset connexa cum gratia finali: est enim mors secundùm se spectata aliquid merè naturale: & tamen omnes supponunt, mortem vt connexam hîc & nunc cum statu Gratiæ, non posse esse præmium actûs naturalis, nempe quia involuit donum perseverantiæ finalis.

780. Quarta explicatio est P. VVadingi *de Incarn. d. 4. dub. 7. n. 64.* opera naturalia conducere tanquam removens prohibens, hoc est, faciendo vt homo non sit difficilis ad consentiendum gratiæ supernaturali. Hæc explicatio ostendit quidem, quomodo bona opera naturalia possint conducere ad salutem, & non per modum meriti, sed non bene accomodatur axiomati de quo agimus. Deus enim facienti quod in se est, daret infallibiliter gratiam supernaturalem, etiamsi homo per opera naturalia nullam facilitatem induisset. Deinde si æquivalentem facilitatem ex naturali indole & complexione habuisset, si tamen nulla opera bona posuisset, non hocipso infallibiliter gratiam acciperet: ergo Deus non attendit præcisè talem facilitatem.

781. Quinta explicatio est, quam obiter indicat P. Lessius *Opusc. de efficacia Grat. in appendice ad decimum cap. n. 33.* & ex professo tradit Card. Pallavicinus, his verbis. *Quamvis*, inquit, *opera illa* (nempe facta ante primum auxilium supernaturale disponens ad fidem) *non habeant congruitatem meriti in ordine ad præmium supernaturale in eo sensu, vt vel totaliter vel partialiter commensurentur cum illo, habent tamen aliam congruitatem, quæ in eo sita est, primò quidem quod congruum est Deo, vti suâ liberalitate, elevando genus humanum ad maximum bonum: & hæc congruitas fundatur in ipsa bonitate divina, & nullo modo in merito nostro. Rursus congruum est Deo, vt quando non vult omnes proximè elevare ad tale bonum, seligat potius illos, qui secundùm suas vires melius operantur, non quia id ipsi mereantur positivè, sed quia congruum est Deo, seligere potius meliores quàm minus bonos. Eodem modo si Rex ex suâ humanitate vellet ducere vxorem aliquam ex privatis subditis, congruum esset, vt eligeret melius moratam, non quia fœmina illa per tales mores meruisset connubium regium, sed quia suppositâ illâ liberalitate decretâ in genere, prudenter aget Rex, si meliorem seligat in illa classe.* Porro ad hanc congruitatem defacto infallibiliter attendendam, vult Pallavicinus cum alijs RR. teneri Deum ex pacto cum Christo inito, vt infrà declarabitur.

782. Hanc doctrinam reipsâ veram esse existimo. Opus tamen est majore declaratione, ne videatur nimiùm recedere à communi sensu Theologorum, qui in nostris operibus moralibus non agnoverunt hactenus aliam congruitatem in ordine ad obtinendum aliquem favorem præterquam *Meriti*, aut *Removentis prohibens*. Cùm ergo ratio meriti non possit in operibus naturalibus admitti in ordine ad gratiam supernaturalem obtinendam, reducenda est omnis congruitas illorum operum ad remotionem prohibentis seu impedimenti.

Quod attinet ad exemplum Regis, illud non videtur esse ad rem; reverà enim virtutes morales fœminæ etiam infimæ conditionis, merentur de congruo conjugium Regis humani: si enim virtutes morales merentur de condigno felicitatem naturalem, cujus vix particula est dignitas regia, quidni de congruo mereantur conjugium Regis? Verùm, quidquid sit de hoc, si opera moralia talis puellæ non sunt meritum de congruo, etiam illis neganda est omnis alia congruitas præterquam Removentis prohibens.

783. DICO ergo. Congruitatem ipsamque laudabilitatem quâ talem operum moralium naturalium, ante fidem factorum, habere se vt Removens prohibens in ordine ad consequendam elevationem per auxilium supernaturale fidei. Pro legitimo Conclusionis intellectu

Notandum 1. Impedimenta prohibentia productionem alicujus effectûs, non semper eodem modo obstare, ac proinde non semper eodem modo esse removenda; sed modo diverso, pro diversitate modi quo obstant. Nam primò, aliqua obstant secundùm se spectata, & secundùm suam existentiam, ita vt effectus non sit compossibilis, saltem naturaliter, cum tali existentia, ac proinde tale impedimentum debet simpliciter & secundùm suam existentiam removeri per sui negationem, sic v. g. agens fortius est impedimentum effectûs physici, ac proinde pro priori naturæ requiritur negatio talis agentis fortioris, & illa negatio vocatur *Removens prohibens*. Alia verò impedimenta sunt, quæ non obstant secundùm suam entitatem & existentiam (immò obstant sæpè antequam habeant vllam existentiam) sed obstant in ordine ad æstimationem agentis ex intentione,

tentione, hoc est, sunt talia quæ absterrent agens ab aliqua operatione. Hæc porro impedimenta non semper debent removeri secundùm se, & quoad existentiam, sed possunt alio modo removeri, nimirum in ordine ad æstimationem illius agentis, per positionem alicujus quod efficit, vt illa res non ampliùs ita absterreat, sicut absterreret, si illud aliud positum non esset. Declaratur in exemplo. Malitia peccati est res Deo adeo exosa, vt in actu primo vehementer absterreat Deum à permissione illius, adeo vt Deus illud permittere non posset, nisi posset inde majus bonum elicere. Illa autem conducibilitas peccati ad majus bonum, non potest vllo modo esse motivum alliciens ad procurandum peccatum, vt lib. 1. de Prædest: probatum est, & docent Fasolus, Arrubal, Lugo, alij. Nihilominus illa ipsa conducibilitas habet defacto rationem *Removentis prohibens*, non quòd removeat ipsam entitatem peccati aut malitiam moralem, immò hanc essentialiter supponit, & cum illa identificatur, sed quòd removeat malitiam peccati in ordine ad æstimationem Dei; hoc est, quòd faciat, vt Deus non tantopere (nostro concipiendi modo) absterreatur à permittendo peccato, vt ibid: explicatum est.

784. Notandum 2. Hominem, qui per peccatum Originale perdidit beneficium primæ elevationis, redditum esse positivè indignum secundâ elevatione, adeo vt meritis Christi opus fuerit ad secundam elevationem obtinendam: quæ tamen merita non tollunt in ordine ad æstimationem Dei, indignitatem illam peccati originalis omnino & totaliter. nam defacto plurimi non elevantur actualiter, & carentia hujus elevationis est pœna peccati originalis: ergo peccatum Originale est defacto impedimentum secundæ elevationis in illis hominibus.

785. Notandum 3. Indignitatem ad alicujus favoris consecutionem, suscipere magis & minus: nam qui plura habet peccata, est magis indignus, tametsi ille, qui vel vnicum habet, sit simpliciter indignus: item ex duobus habentibus æqualia peccata, ille est minùs indignus, qui insuper habet aliqua bona opera moralia, sive supernaturalia, sive naturalia, quæ proinde licet non faciant simpliciter ex indigno dignum, nec etiam vllo modo minuant physicè indignitatem, quia non tollunt peccatum, minuunt tamen in æstimatione apud Deum ipsam indignitatem, seu, faciunt ex magis indigno minùs indignum quoad æstimationem, & in ordine ad negandos vel concedendos favores, quatenus faciunt, vt illa indignitas minùs absterreat Deum à benefaciendo.

Confirmatur. Si enim Gratia se accomodat Naturæ, ita vt propter perfectiones naturales physicas majores, si cætera sint paria, diversa quoque dona supernaturalia distribuuntur, vt dictum est in tract. de Angelis, quidni opera naturalia moralia hoc habeant, vt cæteris paribus removeant in æstimatione Dei indignitatem aliquantulum, modo explicato? certum enim est, quòd illa opera aliquo modo placeant Deo: ergo aggregatum ex homine cum talibus operibus minùs displicet, quàm aggregatum ex homine cum negatione talium operum.

786. Ex his emergit probatio & declaratio Conclusionis nostræ. Dicimus enim, in homine gentili non solùm peccata personalia, sed etiam originale, esse impedimentum removibile, in ordine ad consequendam elevationem per gratiam supernaturalem, & beneficio hujus ad consequendam justificationem ab illis peccatis. Quamdiu enim Gentilis aliquandiu servat totam legem graviter obligantem, & quantum in se est, amicitiam Dei naturalem, nolendo eum graviter offendere, talis, inquam, comparatus cum eo qui graviter peccant, est hocipso minùs indignus vt in terminis loquuntur Molina & Lessius: ergo in æstimatione Dei removet peccatum originale etiam antecedenter ad justificationem hoc sensu, vt non ita absterreat ab elevatione proxima, ac vt absterreret, si talibus operibus non esset redimitum. Potuit ergo Deus pro arbitratu suo tantum ex meritis Christi certum terminum bonorum operum naturalium, quibus positis nolit amplius absterreri à peccato originali, vt neget elevationem proximam, hoc est, auxilium intrinsecè supernaturale.

Pari modo, si Gentilis jam semel, iterumque peccâsset, si tamen deinde seriò proponeret emendationem vitæ, veniam speraret, eamque promereri bene vivendo aliquamdiu studeret, dubitandum non est, quòd denique elevaretur, quia etiam personale peccatum est ita removibile. Et ita reipsâ sentit Suarez. *lib. 4. c. 17. n. 11.*

Ex dictis colligitur, quàm verè dixerit S. Augustinus *lib. 1. ad Simplicianum q. 2.* quòd non electionem ad Gratiam, nihil in nobis præcedat, nisi aut majus ingenium, aut humanæ disciplinæ, aut minora peccata. hæc enim talia sunt, quæ possiunt modo dicto removere peccata.

787. Objic: 1. Congruitas hucusque declarata non infert infallibilitatem effectûs, sicut nullum meritum de congruo infert infallibilitatem præmij: atqui est infallibiliter verum anima, quòd facienti quod in se est, Deus non denget Gratiam: ergo præter hanc congruitatem aliud fundamentum assignandum est, ex quo illius axiomatis veritas comprobetur. R. Fundamentum fuisse assignatum Controversiâ præcedente, vbi probatum est, Deum defacto decreviſſe omnibus offerre auxilium sufficiens ad salutem. Congruentiam hujus Decreti assignat Card. Pallavicinus, n. 100. Si enim post peccatum originale natura humana non fuisset ademptа, debuissent homines habere vires sufficientes physicas ad vitandam pœnam æternam sensûs: imò verisimile est, quòd ex Dei misericordia habuissent etiam vires morales. Si ergo fecissent multa opera bona naturalia, vtique per ea promeruissent, vt Deus abrumperet illis vitam, sicque

sicque auferret ex periculo committendi peccatum mortale, atque incurrendi pœnam sensûs. At, postquam Christus obtinuit iterum elevationem Naturæ ad finem supernaturalem, lege infallibili constitutum est, vt nemo adultorum evitaret pœnam inferni, quin consequeretur visionem supernaturalem Dei: & quoniam merita naturalia non extenduntur ad hanc, ideo neque possunt extendi ad evitationem inferni. Vlteriùs, Christus Dominus vtique noluit hoc suum beneficium aliquibus nocere, ne quidem per accidens; atqui noceret, si ij qui diu servarent naturaliter legem, nec possent ampliùs promereri evitationem inferni per maturationem mortis, nec etiam ad auxilia supernaturalia consequenda disponi; dicendum proinde est, quòd Christus impetraverit à Deo, vt quoties darentur illa bona opera naturalia, per quæ posset quis in natura non reparata mereri evitationem inferni, Deus ex meritis Christi daret gratiam sufficientem ad obtinendam evitationem inferni, etiam vt connexam cum Beatitudine supernaturali: hoc autem fieri non potest nisi per auxilia supernaturalia, vt omnes fatentur: ergo congruum erat, vt Deus hæc infallibiliter decerneret illis qui aliquandiu legem naturalem servarent.

788. Objic. 2. Aliqui SS. PP. videntur hanc infallibilem consecutionem auxiliorum supernaturalium per opera naturalia negare. R. cum P. Arriaga & Card. Pallavicino, SS. Patres negâsse infallibilem consecutionem Gratiæ Efficacis: disputabant enim contra Massilienses, qui volebant, ob merita naturalia dari infallibiliter Gratias Efficaces. Nos autem solùm asserimus de auxilijs moraliter sufficientibus, præscindendo ab efficacia & inefficacia.

789. Objici solet 3. canon. 4. Concilij Arausicani, dicentis: Si quis, vt à peccato purgemur, voluntates nostras Deum exspectare contendit, resistit ipsi Spiritui Sancto. R. 1. Cum Suarez, ex verbis statim sequentibus intelligi, quòd Concilium loquatur de actu seu desiderio Justificationis supernaturali: ait enim, desiderium hoc nos habere per Spiritûs S. infusionem. R. 2. Transmittendo sermonem esse de operibus naturalibus, Concilium tantùm excludere velle abillis operibus rationem meriti: non enim potuit Concilium negare omnem exspectationem Dei: dicitur enim Apocal. 3. Ecce! *sto ad ostium.* Isa. 30. *Exspectat Dominus vt misereatur nostri.* Isa. 5. *Exspectavi vt faceret vvas.* R. 3. Deum non exspectare nostra opera naturalia vniversim, & in sensu Massiliensium, quasi essent conditio sine qua non. Jam suprà enim monuimus, Deum multis conferre Gratiam supernaturalem absque talibus operibus præcedentibus, & hoc vel liberalissimè, vel ob preces alicujus Sancti &c.

790. Objic. 4. Si opera naturalia dicto modo conducerent ad Justificationem, sequeretur, quòd homo posset gloriari, quòd seipsum discrevisset, & de suo haberet Justitiam. R. Negando sequelam, quia hæc ipsa opera naturalia non fierent sine Gratia per Christum: nam licet fierent sine gratia intrinsecè supernaturali, non tamen sine supernaturali extrinsecè: omne enim auxilium præbens sufficientiam moralem, & multò adhuc specialiùs omne auxilium efficax, est Gratia per Christum, quia in tantùm conducit ad salutem, in quantùm, vt diximus, ex meritis Christi annexa est illis operibus gratia intrinsecè supernaturalis: omne autem quod quomodocúnque proximè conducit ad Gratiam supernaturalem, est ex Gratia per Christum. Sed contra hoc ipsum fundamentum nostrum,

791. Objiciunt aliqui illud ad Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt.* quibus verbis videtur excludi omnis gratia supernaturalis, etiam quoad modum, seu extrinsecè. S. Augustinus intellexit hunc locum de Gentilibus ad fidem conversis, quasi dicat S. Paulus, illos sine lege scripta, non tamen sine gratia facere ea quæ sunt legis: & sic cessaret objectio. Cæterùm communior est interpretatio aliorum PP. & Theologorum, S. Paulum loqui de Gentilibus necdum conversis, & huic interpretationi favent Pius V. & Gregorius XIII. damnantes propositionem Michaëlis Baij, asserentis, illos cum Pelagio sentire, qui dictum locum intelligunt tantùm de Gentilibus, fidei gratiam non habentibus. Hac ergo interpretatione admissâ, R. 1. Hunc locum in sensu adversariorum plùs probaturum esse, quàm velint adversarij. Totius illius capitis argumentum est hoc. S. Paulus redarguit Judæos, qui ex data sibi lege Scripta, Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes; cùm Deus vnicuique redditurus sit juxta ipsius opera: & vult illos confundere, quòd habentes legem scriptam eam tamen non servent, cùm econtra gentes ductu luminis naturæ faciant ea quæ Judæis lex scripta præcipit. Quæro nunc ex adversarijs; vel loquitur S. Paulus de operibus naturalibus facillimis (qualia sola putant adversarij posse fieri sine gratia per Christum) hoc est, quæ sine gravi resistentia possunt fieri, vel etiam de difficilibus. Si primum, inepta & inanis est redargutio Judæorum; responderent enim Paulo, se etiam leges facillimas observare, & tantùm in difficillimis labi. Si dicant secundum, vt dicendum est, attento contextu, jam argumentum nimium probat. Nam nec adversarij audent concedere, posse graves tentationes vinci sine gratia per Christum. Nihil ergo nobis adversatur ille locus, quo S. Paulus ad summum voluit excludere per τὸ *Naturaliter*, actus quoad substantiam supernaturales.

Eodem modo intelligendus est alius locus ejusdem Apostoli ad Rom. 4. *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum*, hoc est, non meretur præmium supernaturale, vt explicat P. Cornelius. Idem sensus est illius apud Matth. 5. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis, nonne & publicani hoc faciunt:*

792. Alius locus est, quem speciosiùs vrgent adversarij, Proverb. 18. *Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.* sensus est, vt exponit P. Salazar & alij: hominis est facere propositum rectè loquendi, & in hunc finem præcogitare quæ dicturus sit; quod cùm non sufficiat ad aptè loquendum & persuadendum, opus est insuper, vt Deus linguam moderetur, & regat. Vnde sic argumentatur. Propositum rectè loquendi & præmeditatio illa, est actus honestus: sed hic potest fieri sine gratia per Christum: ergo &c. Minor probatur. Nam quando ex duobus operibus vnum adscribitur homini, & alterum Deo, prius solet pertinere ad hominem secundùm naturam spectatum; alioquin non esset ratio, cur vnum potiùs quàm alterum homini tribueretur. Hoc tamen argumentum ipsis adversarijs solvendum est. Nam illa gubernatio linguæ, non est intrinsecè supernaturalis, sed naturalis, non minùs quàm est gubernatio gressûs, moderatio vocis in cantu, &c. Assignent ergo adversarij discrimen, cur hæc moderatio potiùs adscribatur Deo, quàm propositum bene loquendi, cùm secundùm illos vtrumque sit purè naturale?

R. Directè, ideo homini tribui propositum sic vel sic loquendi, Deo verò gubernationem vt verba sic vel sic proferantur, & non turbatè; quia quando duo effectus comparantur, quorum vnus determinatur ab vna causa, alter verò ab alia, vnusquisque tribuitur illi causæ, quæ magis ad illum determinat: sic opera nostra libera non dicuntur fieri in nobis sine nobis, sed nobiscum: & quamvis sint opera Dei, rectè tamen etiam dicuntur esse nostra, vt definit Tridentinum; cujus rationem damus; quia vltima determinatio provenit à nobis: econtra illuminationes tribuuntur Deo potiùs quàm nobis, & dicuntur fieri in nobis sine nobis; quia licet nos etiam physicè & vitaliter influamus, determinatio tamen earum fit à Deo, non à nobis.

Pari modo, propositum rectè, & ordinatè loquendi, est actus, ad quem se voluntas determinat: quia tamen etiam hac determinatione positâ, non rarò fit, vt contra omne nostrum studium & diligentiam turbetur memoria, species intellectuales, motus linguæ &c. ideo quòd hujusmodi error omnino caveatur, Deo potiùs tribuendum est, qui posset permittere hujusmodi turbationes, vel ipsemet caussare, prout caussavit in lingua Balaam, Numer. 23. qui cùm animo destinâsset Maledicere Israëli, Deus ejus linguam ita flexit, vt Benediceret.

Hanc explicationem ita à me conceptam, reperi postmodum approbatam à P. Cornelio à Lapide, magisque illustratam, & auctoritate Rabinorum, ac ex ipso textu Hebræo confirmatam.

Advertit insuper P. Cornelius, Pelagianos hoc textu abusos esse ad suum errorem tuendum, quasi sensus esset: Hominis est inchoare bonum, sed Dei est illud complere: quibus obvians S. Augustinus, & illum textum mysticè intelligens, *lib. 2. contra duas Epist. Pelag. ad Bonif.* ita locum interpretatur, vt planè stet pro nostra sententia. *Ideo*, inquit, *scriptum est*; Hominis est præparare cor; *non tamen sine adjutorio Dei, qui tangit cor,* (ecce! quòd prævia cognitio, quâ tangitur cor, dicatur adjutorium Dei:) *Homo præparat cor, in responsione autem linguæ, id est, in eo quod præparato cordi lingua divina respondet, nihil operis habet homo: nam sicut dictum est:* hominis est præparare cor, & à Domino responsio linguæ, *ita etiam dictum est?* aperi os, & implebo illud Ps. 80. *Quamvis enim nisi adjuvante illo sine quo nihil possumus facere.* Jo: 15. *os non possumus aperire, tamen nos aperimus illius adjumento, & opere nostro: nam quid est præparare cor, & os aperire, nisi voluntatem parare? & tamen in eisdem litteris legitur:* Præparatur voluntas à Domino. *&*: labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Et infrà. *Quapropter multa facit Deus in homine bona, quæ non facit homo, nulla autem facit homo, quæ non facit Deus, vt faciat homo.*

CONTROVERSIA VI.

Vtrum ratione Indolis & Complexionis Naturalis, secluso omni extrinseco, vnus sit melius dispositus ad bonum vsum Gratiæ, quàm alius.

793. VIderi posset hæc quæstio supervacanea, cùm omnes supponant partem affirmativam, & nemo vnquam in dubium vocaverit, excepto P. Martino Esparza, qui hoc sensu communi adeo non movetur, vt in fine quæstionis 45. *de Passionibus* pronuntiet, eos solùm partem affirmativam supponere indubitatam, qui ad pauca, maximéque obvia respicientes, facilè, vt dicit Philosophus, de rebus pronuntiant. *Quorum enimvero*, inquit, *infinitus est numerus, sed insuper contemnendus, vt habetur* Ecclesiastis 1. v. 15. *Sequentes verò, vti nullos habuimus, quos sequeremur in hac quæstione, ita nulli sunt, quod sciam, qui contradicant.* Ita hic auctor.

Proponit ipse auctor pro parte affirmativa quindecim argumenta, & fatetur, quòd propter hæc argumenta ponderata, communis hominum persuasio sit, Bonam indolem, & passiones naturaliter temperatas, esse magnum quoddam donum Dei, & plurimùm conferre ad felicem exitum, & ad laudabilem totius vitæ progressum. Contra hos omnes fert deinde censuram relatam. Videamus argumenta hujus auctoris, quanti ponderis sint ad invertendum sensum communem. Deinde, an nullus sapiens illi contradixerit.

794. Itaque P. Esparza supponit pro fundamento, primò. quòd in ordine ad spem pericvlum peccandi, & tantundem spei bene operandi

randi 2. Facilitas patrandi gravissima peccata, & difficillimæ pœnitentiæ, sed rarenter occurrentia: & facilitas committendi peccata non vsque adeo gravia, aut facilioris pœnitentiæ, sed occurrentia frequenter 3. Habilitas æquè prompta ex se, sive ad percipienda & exequenda documenta tum bona tum mala, sive ad imitationem tum pravorum tum laudabilium exemplorum, & contraria inhabilitas 4. Mutabilitas æquè levis de bono in malum, & de malo in bonum, & immutabilitas contraria.

795. Supponit 2. Quòd omnis possibilis naturaliter complexio passionum, constituat hominem quemlibet in alterutro horum extremorum, conjuncto cum altero sibi correspondente, idque sub eadem justissimè mensura & gradu: id quod declarat exemplo S. Pauli, ante & post conversionem, S. Magdalenæ quoad vim amoris mundani priùs, deinde divini, ac denique puerorum, quos ob bonitatem indolis *Angelos* vocamus, qui æquè facilè inducuntur ad bonum atque ad malum, qualem scilicet magistrum primò nacti fuerint. Rationem hujus à priori reddit duplicem, proximam, & remotam. Proximam quidem, quia appetitus sensitivus dirigitur imprimis cognitione præscindente à ratione honesti & inhonesti, ideoque incumbit & cooperatur pari impetu per singulas species passionum, singulis affinibus speciebus electionum voluntatis sive pravarum sive laudabilium. Remota autem ratio hæc est. Peculiaris dispositio & pronitas ejusdem appetitûs ad singulas species affectuum seu passionum, dependet ex peculiari temperamento primarum quatuor qualitatum in vnoquoque, eisdémque justè respondet: quatuor autem primæ qualitates duplici constant contrarietate vt patet ex philosophia: servant præterea simílem contrarietatis modum quoad vim agendi ac resistendi, vt quæ qualitas est maximè activa (*loquor autem*, inquit Auctor *de Qualitate in concreto*) eadé sit minimæ resistentiæ, & econverso, quæ est maximè resistitiva, eadem sit minimæ activitatis. Apparet ergo ex ista primarum qualitatum natura, & ex prænotata inter ipsas & passiones seu affectus anologia, eos, in quibus præeminent passiones maximè actuosæ, subesse necessariò passionibus ad resistendum minimè idoneis, & qui plura aggredi ac perficere vi maximâ possunt, eosdem objectis exteriùs occurrentibus facilè cedere, atque in eorum naturam transire quam citissimè. Ex istis sic concludit:

797. Cùm igitur, quæ ad salutem animæ & vltimi finis consecutionem requiruntur, omnia ad hæc duo summa capita redigantur. ps. 36. *Declinare à malo, & facere bonitatem*, hoc est, resistere tentationibus dæmonis (quasi verò præter dæmonem non etiam tentaret mundus & caro) & cooperari inspirationibus Dei, clarè concluditur, quorum quoad alteram partem est optima dispositio, eorundem quoad partem alteram æqualiter requisitam esse tantundem pravam dispositionem. Quia verò præmissum insuper est' vim tam agendi quàm resistendi, nec non defectû virtutis ad agendum & resistendum, sive circa difficilia, & rara, sive circa facilia ac ordinaria, æquè vigere ac deficere in quolibet respectu honesti ac inhonesti, quantû est ex parte appetitûs sensitivi secundùm se, concluditur deniq; omnes cujuslibet generis complexiones passionum adæquatè consideratas, esse absolutè æquales, relatè ad vltimum finem: nec pro salute animæ esse præferibile ac optabile magìs vnû aliquod determinatum temperamentum individuale affectuum, quàm quodvis aliud: atque omnia illa mutuæ compensationis extrema, initio proposita, omnino subsistere, sibique invicem correspondere justissimè in omnibus & quibusvis individuationibus intrinsecis ac invariabilibus hominum, secundùm se præcisè consideratis, ac præscindendo ab ijs penitùs omnibus, quæ vnicuique specialiter providentur à Deo extrinsecùs & variabiliter. Hæc ille pro sua singulari doctrina.

797. Primum argumentum contra hanc sententiam desumitur ex Sap. 8. vbi Salomon de seipso dicit: *Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.* Hæc prærogativa debet vtique intelligi per ordinem ad vltimum finem; nam media non merentur præ alijs medijs commendari, nisi præ alijs conferant ad vltimum finem. Respondet P. Esparza, hoc intelligendum, & verum esse in ordine ad finem proximum, qui est: observantia instructionis paternæ: nempe qui sunt ingenioſi, faciliùs à parentibus instruuntur: cæterùm si nanciscerentur instructores in malo, æquè facilè corrumperentur, & ideo spectatis intrinsecis, non sunt ingenioſi meliùs dispositi ad vltimum finem quàm stupidi. Huic tamen responsioni quominùs acquiescam, impedit gravium virorum auctoritas (quos nescio an P. Esparza etiam velit censeri in numero Infinitorum) qui disertè asserunt bonitatem ingenij specialiter ad virtutem potiùs quàm vitia addiscenda conducere. Tertullianus quidem ait: *Deus ita naturam disposuit, vt ea gratiæ aptissimum fundamentum exstiterit.* Ergo secundùm Tertullianum, dispositio naturæ potest esse minùs magìsve aptum fundamentum Gratiæ, non vtique præcisè recipiendæ (quamvis & hoc sufficeret contra doctrinam Esparza) sed præbens majorem minorémve spem boni vsûs. Seneca epist. 96. comparat homines habentes bonam indolem & naturam, Dijs, quòd sicut Dij sunt ex natura sua omnibus virtutibus præditi, ita qui bonam habent indolem, sunt proniores ad virtutem. *Vt Dij immortales* (inquit) *nullam didicere virtutem cum omni editi, & pars naturæ eorum est, esse bonos, ita quidam ex hominibus egregiam sortiti indolem in ea quæ tradi solent perveniunt sine longo magisterio, & honesta* (NB. nihil simile dicit de vitijs) *complectuntur cùm primùm audierint.* Aristoteles 3. Eth: c. 9. dicit, quòd qui habent ingenium amænum & acre, sint bene à natura instituti, & ad bonum

proclives. Galenus *Class.* 1. *tit. Quòd animi mores corporis temperaturas sequantur :* expressè docet, quòd vitiosus à non vitioso differat antecedenter ad ea quæ ab extrinseco adveniunt. *Non enim*, inquit, *vt refert Stoicorum opinio, totum extrinsecùs ingruit in nostros animos vitium, sed plurimùm in ipsis homines vitiosi caussæ habent, quod extrinsecus advenit, longè minus est.* Demùm negari non potest, Ascetarum sensum vnanimem esse contra doctrinam P. Esparza. Loco cæterorum sit P. Joannes Crombecius, qui *lib.* 1. *de studio Perfect. cap.* 10. cujus titulus est: *Plurimùm adjumento esse acquirendæ Perfectioni, Temperamenti & Complexionis bonitatem* (qui titulus est conclusio directè opposita doctrinæ P. Esparza) sic concludit. *Inter singularia Dei beneficia referri debet, si cui naturam ad virtutem idoneam, si Temperamentum conveniens, si Complexionem temperatam, si passiones moderatas in ipsius formatione tribuat.* Ergo secundùm hunc Ascetam, falsum est, omnes complexiones esse æqualiter justissimè idoneas ad progressum in virtutibus. Et n. 3. sic habet. *Quapropter inter eximia ea dona, quæ Deus mortalibus largitur, illud reputari haberique imprimis debet, in ortu suo nancisci Temperamentum consentiens; complexionem item temperatam, vnde passionum moderatio exurgit, à Deo accepisse. Et verò subinde Deum rerum omnium architectum singulari providentiâ concurrere ad naturæ ad virtutem idoneæ ac temperatæ fabricam, præsertim si quando quempiam ad singularis sanctitatis fastigium aut officij præclari dignitatem destinare voluerit, mihi omninò persuadeo.* Hæc Crombecius.

Vt nunc ad responsionem P. Esparza redeamus, ea, vt dixi non satisfacit. Nam licet ingeniosi facilè quoque addiscant vitia; immò aliqua vitia sint, quæ vt mandentur executioni, opus habent bono ingenio, vti sunt, quæ tendunt ad circumveniendum proximum: cæterùm mihi indubitatum est, quòd illi qui habent minus ingenij, faciliùs inducantur ad pleraque vitia: ad hoc enim non est opus magno ingenio, vt patet in rudibus gentilibus: certè manifestum est, quòd Idololatria, quæ est peccatum gravissimum, sicut & infidelitas, faciliùs incurratur ab idiotis, quàm à doctis & ingeniosis: & hoc scelus omnium maximè præcludit viam ad salutem; quia fides est initium Justificationis: quapropter mihi certissimum est, quòd ingenium per se ac cæteris paribus plus spei faciat consequendæ salutis, quàm carentia ingenij: quidni enim faciliùs sperem ab ingenioso agnitionem divinarum perfectionum & beneficiorum ad pœnitentiam allicientium, quàm à stupido?

798. Secundum fundamentum esse potest, ostendendo, discursum P. Esparza factum ex primis qualitatibus, non esse concludentem. Nam etiamsi demus verum esse, quòd omne temperamentum comparatum cum alio, quantùm prævalet in virtute agendi, tantùm vincatur ab altero in virtute resistendi: hinc tamen non concluditur, quòd hocipso vnum sit æquè aptum ad exercitium virtutum omnis generis, atque est oppositum, & æquè optabile: sicut non rectè inde inferretur, vnum esse æquè aptum ad conservationem sanitatis corporalis & vitæ temporalis, atque est alterum.

799. Vlteriùs falsum omnino existimo, *quòd (sunt verba Auctoris in Respons. ad 4.) qui specialiter dispositi sunt ad peccata omnium gravissima, scilicet ad Odium Dei, Desperationis, & Infidelitatis, sint æquè dispositi ad opera bona heroica omnium præstantissima:* quis enim nescit, quòd odium Dei & Desperatio faciliùs procedant ab animo turbato, quàm ab animo pacato? atqui opera heroica & præstantissima quis exspectet æquè ab animo turbato, ac à pacato?

800. Adhuc mihi incredibilius est, quod sequitur, *Qui*, inquit, *ex temperamento passionum sunt specialiter idonei ad retinendam incolumem perpetuam innocentiam, non propterea sunt melioris conditionis respectu vitæ æternæ: quia ijdem sunt specialiter tantundem expositi periculo perpetuæ impœnitentiæ & desperationis, si semel incidant in peccatum aliquod.* Quis, quæso, neget, faciliùs talem resurrecturum à peccato, cæteris paribus, quàm illum qui à natura non est inclinatus ad perpetuam innocentiam? qui enim est à natura inclinatus magis ad innocentiam perpetuam, hac amissâ adhuc est inclinatus ad innocentiam proximam perpetuæ, hoc est, vt sit minùs sceleratus: sicut, qui à natura est inclinatus ad perpetuam continentiam (vt fuerunt aliquæ sanctæ Matronæ) si tamen præcibus parentum, vel ex alia caussa contrahant matrimonium, manent adhuc inclinati magis ad servandam castitatem matrimonialem, quàm ille, qui à natura est inclinatus ad omnem lasciviam.

801. Vlteriùs P. Esparza multùm laborat in ostendendo, quòd prorsus æqualiter sit dispositus ad consequendam vitam æternam ille, qui à natura est inclinatus ad Militiam, ferocitatem, homicidia & rapinas, atque ille, qui à natura est inclinatus ad Mercaturam, quæ est exposita periculo minorum furtorum & fraudum. Inter alia (nam nimis longum esset omnia referre) hæc habet. *Homicidia & rapinæ, quibus est specialiter obnoxius miles, difficiliùs, ideoque rarius committuntur, quàm doli & furta mercatoris: quia prioribus peccatis contradicunt* (id est resistunt) *ij quibus nocent, vtpote præscij nocumenti, seu potiùs intentionis nocendi, posterioribus verò nemo usque adeo contradicit, vtpote dolosè ac latenter nocentibus. Sunt item faciliora pœnitentiæ per se, & emendationis homicidia & rapinæ militares, quàm doli & furta fraudulenta. Quia nihil interest homicidæ continuata complacentia in homicidio; atque rapinas facit miles ad vsum præsentaneum; vnde neutro ex facinore injicit sibi compedes, vsque adeo impedituros pœnitentiam, & reditum ad bonam frugem. at Mercator adhæret quasi visco divitijs iniquè comparatis, & difficillimè adducitur, vt illis renuntiet, verèque pœniteat &c.*

Ex hoc

Ex hoc discursu (de cujus veritate vniversali non sum sollicitus) contra hunc auctorem argumentor hoc modo. Hinc sequitur, quòd qui est inclinatus ad Mercaturam, sit in majore periculo damnationis, quàm qui est inclinatus ad militiam: consequens est contra id quod auctor hic nititur probare: ergo doctrina hujus auctoris non videtur sibi cohærere. Sequelam probo. Qui est inclinatus ad peccata quæ faciliùs & frequentiùs fiunt, & sunt difficilioris pœnitentiæ, est in majore periculo damnationis, quàm ille, qui est inclinatus ad peccata graviora quidem, sed rariora & facilioris pœnitentiæ. Sed mercator est inclinatus ad peccata quæ faciliùs & frequentiùs fiunt, & sunt difficilioris pœnitentiæ, quàm miles. Ergo &c. Minor est contenta in discursu. Major est ex terminis nota, & colligitur per argumentum à contrario ex ijs, quæ ex hoc auctore superiùs Num. 2. retulimus, vbi supponit pro fundamento, hæc duo esse paria: *facilitas patrandi gravissima peccata, & difficillimæ pœnitentiæ, sed rarenter occurrentia.* & : *facilitas committendi peccata non vsque adeo gravia aut facilioris pœnitentiæ, sed occurrentia frequenter.* Si hæc sunt paria, ergo inclinatio ad Mercaturam, & ad peccata Mercaturæ, quæ sunt frequenter occurrentia, & difficilis pœnitentiæ, nec tamen adeo gravia vt sunt homicidia & rapinæ, non est par inclinationi ad militiam, & ad peccata militiæ, quæ sunt graviora quidem, sed ratò occurrentia, & facilioris pœnitentiæ.

802. Superest, vt ad argumentum Adversarij respondeamus. Argumentum autem ex dictis ita formari brevissimè potest. Sicut in primis qualitatibus se habet virtus agendi ad virtutem resistendi quoad excessum & defectum, ita se habet virtus agendi bonum ad virtutem declinandi à malo, seu resistendi tentationibus: sed virtus agendi vnius qualitatis quantùm excedit virtutem agendi alterius qualitatis, tantum eidem cedit in virtute resistendi suo contrario, vt patet in aqua & igne &c. ergo quantùm excedit vnius hominis virtus seu inclinatio complexionis ad agendum bonum virtutem alterius; tantum illi cedit in virtute resistendi tentationibus, seu declinandi à malo. atqui virtus agendi bonum & virtus declinandi à malo, pari passu sunt necessariæ ad vitæ æternæ consecutionem: ergo non potest vnius hominis inclinatio esse magis idonea ad consequendam vitam æternam præ alia.

Respondeo, negando majorem & paritatem ibi positam. Disparitas desumitur ex ijs, quæ docentur in Physicis de Virtute resistendi elementorum, prout est contradistincta à virtute agendi eorundem, & post alios videri possunt apud P. Sylvestrum Maurum. Virtus enim major resistendi v. g. aquæ quàm ignis, aliud non est, quàm exigentia, ne in præsentia ignis tam celeriter destruatur frigus, quàm celeriter destruitur calor ignis in præsentia sui contrarij. At verò virtus resistendi tentationibus nulla ratione potest distingui à virtute agendi: nec enim est mera exigentia ne tentationes vincant, neque etiam est pura omissio, sed est formalissimè virtus agendi & eliciendi actus contrarios illis actibus, ad quos impellit tentatio; & quia sunt actus victorioſi, ideo arguunt majorem virtutem agendi. Vnde impossibile est, vt quis alterum excedat in virtute agendi bonum necessarium ad salutem, quin eundem excedat in virtute resistendi tentationibus: neque enim aliud bonum est necessarium ad salutem, quàm observatio omnium mandatorum, quæ formalissimè obtinetur per virtutem resistendi tentationibus. Vnde resistere tentationibus, & facere bonum necessarium ad salutem, non sunt, realiter loquendo, duo capita sed vnicum, expressum à Christo Domino dicente: *Si vis ad vitam ingredi, serva Mandata.* Matth. 19. & solùm possunt esse duo capita, si per *facere bonum*, intelligantur opera supererogatoria, juxta id quod Christus addidit: *Si vis perfectus esse &c.* Virtus autem major ad opera supererogatoria, non trahit secum virtutem minorem ad facienda opera obligatoria, sed qui vincit in priore, vincit à fortiori in posteriore, vt certum est. Et hæc mihi in hac quæstione sufficiunt, vt non erubescam esse ex numero *Infinitorum.*

CONTROVERSIA VII.

Vtrum Gratia Christi sit Necessaria ad vincendas graves tentationes.

803. NOtandum Primum. Non esse quæstionem præsentem de Tentatione contra legem obligantem ad aliquem actum supernaturalem ponendum, v. g. ad suscipiendum Sacramentum pœnitentiæ, ad quod requiritur actus supernaturalis voluntatis, qui non potest haberi sine prævio auxilio supernaturali, quæ est vtique gratia per Christum.

Notandum 2. Tentationem gravem non sumere suam denominationem à gravitate legis vel materiæ circa quam versatur, sed à vehementiâ quam habet in alliciendo ad actum illicitum, nec potest per aliquam certam regulam mathematicè designari, quænam sit vehemens aut levis tentatio, sed cujusvis prudentis arbitrio, & ex communi sensu est æstimanda, an talis sit, vt fundet probabile judicium & periculum futuri lapsûs, considerando varias etiam circumstantias, v. g. diuturnitatem: nam quæ, si brevis esset, levis censeretur, si diuturna sit, gravis æstimabitur, & quæ vni ob suam complexionem esset gravis, alteri ob diversam complexionem esset levis.

804. Notandum 3. Quæstionem procedere tum de omnibus tentationibus gravibus collectivè sumptis, quæ intra longum tempus occurrere possunt (prout in simili infrà quæretur, vtrum possint cum ordinarijs auxilijs vitari omnia venialia collectivè sumpta) tum de singulis seorsim consideratis.

805. Notandum 4. In aliquo sensu non posse vllam tentationem vinci sine speciali Beneficio, quod saltem in extrinseca protectione & ordinatione divina consistat, quatenus potuisset Deus permittere tentationis incrementum eousque, vt inferret necessitatem moralem peccandi. Sanè quivis prudenter Deo gratias agit, quòd non obvenerit gravior tentatio. Et hanc gratiam ne quidem Semipelagiani negârunt, vt ex Prospero docet Suarez *c. 24. n. 17. & 19.* Nunc autem quæstio procedit de victoria tentationis gravis quæ actu hominem invadit.

806. Notandum 5. Non esse hîc quæstionem de potentia physica antecedente ad vincendum tentationem. Hanc enim certum est præsupponi in omni tentatione ad peccatum, nam quidquid fit sine illa, non est peccatum, quia non est liberum. Est ergo quæstio de potentia antecedente morali. Et quidem superiùs supposuimus, in Natura lapsa non dari potentiam moralem vitandi omnia mortalia sine gratia per Christum, adeoque hominem non habere potentiam moralem vincendi omnes tentationes graves, quæ Veritas nunc stabilienda est.

807. Notandum 6. Quæstionem procedere de natura lapsa, non de natura integra. Communis enim & vera sententia est, in natura integra non fuisse opus speciali auxilio contradistincto ab illis omnibus prærogativis, quibus status ille gaudebat, ad vitanda moraliter tam mortalia quàm venialia, quia nec erat rebellio partis inferioris, nec permittebatur vehementior dæmonis insultus, ad præveniendam rationem &c. ita docuit, sempérque supposuit S. Augustinus, *lib. de Bono Persev. c. 7.* dicens: *Qui non infertur in tentationem, nec discedit à Deo, non est hoc omnino in viribus naturæ quales nunc sunt: fuerat in homine, antequam caderet.* His positis

808. Dicendum est primò. Non posse, potentiâ morali, sine gratia speciali, vinci omnes tentationes graves collectivè sumptas, quæ per longum tempus occurrere possunt. Hanc Conclusionem existimant aliqui esse de fide. Suarez vocat oppositam temerariam & errori proximam. Vasquez ait, nullum Doctorem Catholicum contrarium docuisse, & licet tribuatur Scoto, Durando, Gabrieli, & Abulensi, hos tamen ab eâ liberat Vasquez, sicut & Oviedo liberat Molinam, ostendens eum locutum fuisse de potentia physica.

Probatur primò, Auctoritate Scripturæ Ps. 17. *In te eripiar à tentatione.* & Ps. 117. *Impulsus eversus sum vt caderem, & Dominus suscepit me.* 1. Cor. 10. *Fidelis Deus qui non patitur vos tentari supra id quod potestis.*

Probatur 2. Auctoritate Pontificum & Conciliorum. Cælestinus Papa *in Ep. ad Episc. Gall. c. 6.* & Innocentius *in Epist. ad Concil. Arausic. q. 93.* dicunt, necesse esse, hominem gratiâ privatum diaboli laqueis irretitum occumbere, dum ad omnia vitæ perficienda mandata, solâ libertate contendit. Concilium Arausicanum anathematizat asserentes, sine gratia posse impleri divina præcepta.

809. Probatur 3. Ratione à posteriori. Defacto Gentiles tametsi adjuventur speciali gratiâ per Christum entitativè & intrinsecè naturali, nihilominus ex tot millenis vix vnus aut alter reperitur, qui longo vitæ tempore, inter frequentes peccandi occasiones positus, non peccet mortaliter: ergo rectè colligimus, quòd sine omni auxilio gratiæ nullus planè esset, qui non quam peccaret in quacunque tentationum frequentiâ. Atqui quod à nullo fit, arguit impossibilitatem moralem. Ergo &c.

Hinc jam colligi potest ratio à priori. Nam homo naturaliter vehementissimè afficitur bonis delectabilibus, lege naturali prohibitis: Et altera parte etsi naturalibus viribus cognoscat Deum, & honestatem in evitandis peccatis, hæc tamen objecta, vtpote à sensibus remota, non nisi valde obscurè penetrantur, & debiliter alliciunt, quamdiu non accedit spes altioris præmii, nec homo impellitur ad illa objecta profundiùs & attentiùs contemplanda. Insuper, vt sæpè dictum est, per peccatum originale sunt debilitatæ vires naturæ in ordine ad honestè operandum, ex qua diminutione vniversali derivatur in singulos maxima quædam diminutio, & debilitatio, ob mala exempla aliorum, pejorem educationem &c.

810. Dicendum 2. Potest in particulari dari aliqua determinata tentatio tam gravis, vt solis naturæ viribus, sine auxilio indebito, superari non possit. Ita communis, contra Staplenum, Ruardum, Tapperum, Guilielmum, Agidium apud Suarez. Probatur ijsdem auctoritatibus, quibus prior Conclusio, & colligitur à posteriori.

811. DICO 3. Nulla tentatio gravis, potest sine auxilio gratiæ indebito vinci. Ita communis. Probatur 1. Auctoritate Patrum, qui contra Pelagium astruunt, Naturam lapsam adeo imbecillem, vt interdum dicant, hominem in vincendis tentationibus nihil posse; aliquando verò, parùm posse; quod communiter intelligitur de levissimis tentationibus: nam vincere gravem tentationem non est parùm. *Theophilactus in 1. ad Cor. 14.* *Quævis*, inquit, *tentatio vestras exsuperat, nisi Deus auxilietur nobis.*

Ratio conclusionis desumitur ex dictis. Nam cogitatio, & inclinatio voluntatis ad bonum, quâ voluntas elevatur vltra meram potentiam physicam ad bene operandum, non est homini post lapsum debita; potuisset enim Deus absque miraculo caussas secundas ita disponere, vt cogitatio tam robusta non eveniret mihi, sed alia valde infirma, & præcisè sufficiens ad potentiam physicam.

812. Objic. 1. Solent homines ob aliquod bonum temporale, honoris v.g. vindictæ, lucri, voluptatis &c. sæpè superare graves tentationes, & graviores

graviores quàm quæ tentant contra legem naturalem: ergo sicut illas, ita & has vincere possunt sine auxilio gratiæ. R. Negando consequentiam. Nam illa bona sensibilia & mundana licet minora sint, & esse minora cognoscantur quàm sint bona æterna, magis tamen alliciunt naturam corruptam, quàm honestas in illis repudiandis, aut præmium merè naturale. Nam vt S. Augustinus *lib. de patient. c. 24.* loquitur; *quando voluntas suâ cupiditate rapitur, quantò jucundius æstimat quod habere vel conservare appetit, tantò tolerabiliùs perfert quod minus sibi est ad perferendum quàm aliud ad patiendum. Quidquid enim illud est, ex creatura est, cujus nota voluptas est, quodammodo enim familiari contactu atque connexu ad excipiendum ejus suavitatem adjacet amanti creaturæ amata creatura.* Huc etiam facit canon. 17. Concilij Arausic. 2. *Fortitudinem gentium mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum Charitas Dei facit.*

813. Objic. 2. Ex vltima Conclusione sequitur, quòd homo relictus suis viribus naturalibus, & victus à tentatione gravi, non peccaret mortaliter, quod est absurdum. Sequela probatur. Nam sicut cum carentia potentiæ physicæ homo omnino non peccat, ita cum impotentia morali saltem non peccabit mortaliter. Probatur consequentia. Nam defectus plenæ advertentiæ facit vt homo non peccet mortaliter.

814. Circa hanc objectionem P. Suarez *c. 24. n. 34. & 35.* docet, ad peccandum mortaliter omnino requiri non solùm potentiam physicam, sed etiam aliquo modo moralem; existimat enim, hominem quando peccat mortaliter, habere potentiam moralem non peccandi, pro singulis instantibus secundùm se, & seorsim consideratis, deesse tamen potentiam moralem in ordine ad resistendum tentationi perseveranter, & per moram notabilem: vnde infert, nullam tentationem reputandam esse gravem, quæ tantùm duret per instans, quantumvis vehemens esset. Suarezio in hoc vltimo accedit P. Oviedo.

Hæc tamen doctrina mihi non probatur. Imprimis enim Suarez non procedit consequenter, vt ostendit Lugo. Nam in Natura lapsa homo non posset potentiâ morali, sine auxilio gratiæ, diligere Deum super omnia dilectione naturali, & vt auctorem naturæ, ne quidem per instans, vt docet ipse Suarez, cum valde communi sententia, quæ etiam deducitur ex dictis: & tamen tunc haberet præceptum obligans sub mortali ad amandum Deum super omnia, vt etiam fatetur Suarez *c. 31. n. 8.* Ergo datur obligatio sub mortali sine potentia morali ad oppositum.

Vrgeo magis vniversaliter. Nam Suarez vniversaliter, docet, nullam tentationem gravem posse vinci sine gratia: atqui datur vtique non tantùm tentatio gravis contra præcepta negativa; sed etiam contra affirmativa, & quæ incipiunt obligare pro aliquo determinato instanti. Vlteriùs, etiamsi daremus, quòd gravitas tentationis contra præceptum negativum posset vnicè desumi à diuturnitate pugnæ, v. g. contra sextum præceptum, attamen quando præceptum est affirmativum, v. g. Nunc eliciendi actum fidei vel spei, tunc diurnitas pugnæ non facit tentationem gravem, sed potest esse gravis statim in primo instanti obligationis: ergo si tunc naturæ vires sufficiunt moraliter ad vincendam tentationem, non erit vniversim verum, nullam gravem tentationem posse moraliter viribus naturæ vinci.

Confirmatur 1. Quando anima sententiam damnationis accipit, & primo statim instanti instanti sentit pœnam sensûs, eodem instanti peccat odio Dei, nec habet potentiam moralem non peccandi pro primo statim instanti: ergo ad peccandum mortaliter non requiritur aliqua mora, aut potentia moralis pro singulis instantibus seorsim consideratis.

815. Confirmatur 2. Argumento à contrario, quo vtitur P. Arriaga. Potest quis ita esse obfirmatus in Bono, vt illi fit moraliter impossibile etiam pro vno instanti consentire in grave peccatum: ergo econtra potest quis ita esse obstinatus in malo, vt ne quidem per instans possit moraliter consentire in Bonum.

Ad objectionem ergo respondetur, negando paritatem. Disparitas est, quia ad peccatum mortale requiritur plena advertentia, ad malitiam & prohibitionem objecti, alioquin non erit plenè liberum & voluntarium: eatenus enim est voluntarium, quatenus est cognitum: ergo si tantùm est semicognitum, erit tantùm semivoluntarium. at verò impotentia moralis bene consistit cum plena advertentia ad objectum: vnde qui ex gravissimo metu justo, inferente moralem necessitatem, duceret vxorem, valeret matrimonium: ergo peccatum mortale potest consistere cum impotentia morali ad vitandum; seu cum necessitate morali peccandi. Econtra etiam semiplena advertentia ad malitiam non arguit impotentiam moralem vitandi illam malitiam, sæpè enim cum tali semiplena advertentia vincuntur tentationes, vt notavit Lugo.

816. Objic. 3. Quando homo ex motivo alicujus vitij vincit tentationem ad aliud vitium, v. g. ex vana gloria aut avaritia abstinet à fornicatione, tunc vtique non vincit per auxilium aliquod gratiæ & illuminationis: ergo vincit viribus naturæ. R. Cum Suarez concedendo totum; sed hoc non facit ad præsentem quæstionem, quæ procedit de tali victoria, vt non vincamur ab alia tentatione gravi. In casu objectionis autem vinceremur à tentatione gravi, etiamsi esset circa materiam leviter tantùm peccaminosam.

Replicabis. Ponamus ergo; me longo tempore ex affectu ad materiam venialiter tantùm peccaminosam vitare omnia mortalia: ergo possem servare totam legem diu sine speciali gratia. R. Negando casum. Nam hoc ipsum quod est objecta mundana v. g. honoris, avaritiæ, &c. ita proponi, vt non excitent amorem tam immoderatum, qui sit lethaliter peccaminosus, esset magnum

magnnm beneficium protectionis extrinsecæ: posse autem per extrinsecum beneficium protectionis servari totam legem, vltro concedimus, & ita respondet Lugo.

817. Aliter tamen adhuc responderi potest ex doctrina tradita lib. 2. De impossibilitate actûs indifferentis. Et imprimis quidem observo, illos qui majus peccatum evitant per minus peccatum, plerúmque non solùm committere veniale, sed insuper etiam mortale quoad affectum, & quidem ex vi illius tentationis quam videntur vincere, adeoque illam revera non vincunt: v. g. puella vehementer ab alio sollicitata, si non recusat stuprum amore honestatis, sed ex motivo humano, v. g. ne imprægnetur, plerúmque habet conjunctum affectum & consensum conditionatum: *si non imprægnarer, facerem.* qui est vtique grave peccatum. Verùm, quidquid sit de hoc actu, si hunc actum non habet, necesse est, vt vel habeat actum honestum, vel alium actum peccaminosum. Nam illi puellæ proponitur obligatio non fornicandi propter fornicationis inhonestatem: ergo hæc obligatio & inhonestas debet aliquo modo terminare actũ puellæ, quo non vult fornicari, vel tanquam motivum formale fugæ, & sic erit actus honestus (& sumus extra casum) vel tanquam motivum negle&tum, & sic puella peccabit, quia dicet: *Nolo fornicari, non quidem ideo quia prohibitum est. hoc enim non curo, sed ne imprægner:* & hic actus est graviter peccaminosus, & habet saltem malitiam inobedientiæ.

CONTROVERSIA VIII.

Vtrum sit necessaria Gratia ad vincendam tentationem levem.

818. NOtandum 1. Ex suprà dictis constare, nunquam vinci tentationem levem, sine aliquo speciali favore saltem protectionis extrinsecæ, dum scilicet Deus non permittit tentari graviùs circa hoc vel aliud objectum, & in hoc nobiscum sentit P. Tannerus & Bellarminus. Nunc autem non est de hoc quæstio, sed: an suppositâ jam levitate tentationis, quando scilicet animus non nisi parùm afficitur erga bonum illicitum, eò quòd non apprehendat nisi vt exiguum bonum: quæritur, an requiratur vlterior gratia ad vincendam talem tentationem levem.

Notandum 2. Ex dictis etiam sequi, quòd casu quo levis tentatio vinci non possit nisi per actum aliquem bonum & honestum, tunc saltem ad potentiam consequentem opus sit gratia, eò quòd nunquam detur actus honestus sine auxilio efficaci, adeoque beneficio speciali, & quia omnis victoria peccati conducit, saltem indirectè, tanquam removens prohibens, ad salutem æternam, & sic jam est gratia per Christum, juxta superiùs dicta. His positis

819. DICO, probabilius esse, non posse vinci vllam tentationem levem, quin detur aliquod auxilium indebitum, saltem in aliquo gradu, & in ordine ad eliciendum actum honestum oppositum peccato.

Probatur 1. Auctoritate S. Chrysostomi *hom. 24. in epist. ad Corinth.* dicentis. *Sint tentationes quas sufferre non possumus: & quænam sunt hæ? Omnes, vt ita dicam* (in græco legitur:) *omnes vt semel dicam.* & deinde hoc extendit ad tentationes humanas, quarum nomine communiter intelligunt Theologi leves & quotidianas, quas illud: *Tentatio vos non apprehendat nisi humana.*

820. Ratio à priori est. Quia vt levis tentatio superetur per actum honestum oppositum, debet præcedere cognitio proponens honestatem victoriæ: atqui potuissent objecta in desponi sine miraculo, vt quidem objectum prohibitum leviter alliceret, v. g. mendacium, sed tamen honestas veracitatis appareret in gradu superiore; ergo semper intervenit beneficium indebitum.

821. Objic. 1. Videtur nostra Conclusio coïncidere cum propositione vigesima octava Michaëlis Baij, quæ sic habet. *Liberum arbitrium sine adjutorio Gratiæ non nisi ad peccandum valet.* R. 1. Reponendo propositionem similiter Concilij Arausicani 2. quæ habetur can. 22. *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum.* quæ etiam habetur apud S. Augustinum, *in Epist. ad Hilar.* R. 2. Illam propositionem esse prohibitam in sensu auctoris, scilicet, quòd homo sine gratia ne quidem habeat potentiam antecedentem physicam ad resistendum peccato. Docebat enim Bajus teste Suarez *lib. 1. c. 24. n. 21. & seq.* quòd quando homo peccat, sit ad peccandum necessitatus, & tamen peccatum ei imputetur ut peccatum originale. ita habet propos. 67. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessariò agit.*

822. Objicitur 2. Bulla Pij V. & Gregorij XIII. contra eundem Bajum, in qua prohibetur trigesima propositio, quæ talis erat. *Non solùm fures hi sunt & latrones* (Pelagianos intelligit) *qui Christum viam & ostium veritatis & vitæ negant, sed quicunque aliunde quàm per Christum iter suum Justitiæ, hoc est ad aliquam justitiam conscendi posse dicunt, aut NB. tentationi vlli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, si in eam quæ non recidat aut superetur.* R. Cum P. Vasquez *d. 96. c. 8. n. 178. & seq.* hanc propositionem non fuisse prohibitam propter doctrinam quam continet, sed propter acerbam censuram oppositæ sententiæ, quam docuerant gravissimi doctores, & ideo censura Pelagianismi prohibita est, propter scandalum quod apud multos genuerat. Hanc interpretationem ait Vasquez se contulisse cum Card. Toleto, cùm adhuc sacri Palatij Concionator & Theologus esset Anno 1586. qui probat Bulla & damnatione recipienda Lovanium missus est, eámque probavit & germanam esse dixit, propriâque manu subscripsit. Idem dicendum est de da-

de damnatione 29. propos. *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valeat ad vllum peccatum vitandum.*

823. Objicitur 3. S. Chrysostomus suprà relatus, vbi dicit, tentationes non posse facilè superari sine gratia: ergo agnoscit, posse saltem difficulter superari. R. Hunc locum æquè adversarijs explicandum esse. 1. Quia ipsi volunt, tentationem levem posse sine gratia *facilè* superari: si enim non nisi difficulter, jam non esset tentatio levis, sed gravis. 2. Quia S.P. loquitur pariter de levi ac de gravi tentatione, vt ostendit Vasquez, ergo etiam gravis posset difficulter superari, quòd nec adversarij admittunt. Voluit ergo solùm significare, non deesse libertatem & potentiam physicam.

824. Objicitur 4. S. Hieronymus *lib. 3. con. Pelagium.* *Hoc*, inquit, *& nos dicimus, posse hominem non peccare si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporeâ, quamdiu intentus est animus &c.* & infrà. *Humana conditio si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam, & multa se non posse cognoscit:* ergo sentit, liberum arbitrium saltem aliquid posse, saltem exiguum, si illud sit accommodatum fragilitati humanæ. Addit etiam, non rectè inferre Pelagianos, nos posse semper servare legem, & vincere omnes tentationes, ex eo quòd possimus levem tentationem vincere. R. S. Hieronymum, vt ex toto contextu capitis primi & quarti patet, non negare, requiri semper auxilium gratiæ indebitum, sed solùm velle, quòd per auxilia ordinaria possimus quidem aliquandiu vitare omnia peccata, non tamen semper & perpetuò; vnde exempli causâ affert dictum S. Pauli: *Percutiat te Deus paries dealbate*, & existimat, eum nonnihil à Christiana patientia recessisse, deinde ait, perpetuitatem impeccantiæ soli Deo reservari, & ei qui Verbum Caro factus est, carnis detrimenta & peccata non pertulit.

825. Objicitur 5. S. Augustinus *lib. 1. ad Simplic. q. 2. sub finem.* dicens, ante electionem ad gratiam, nihil in nobis præcedere, nisi aut majus ingenium, aut humanas disciplinas, aut minora peccata. R. S. Augustinum loqui de electione ad gratiam supernaturalem, vt suprà explicatum est.

Objicitur 6. Idem Augustinus *lib. de Perfect. Just. c. 2. ratiocin. 3.* dicens, in natura vitiata parum esse ad non peccandum voluntatis arbitrium: ergo putat, saltem aliquam tentationem vinci posse. R. Ex hoc loco potiùs colligi contrarium: sensus enim est clarus, parùm esse, hoc est, non sufficere arbitrium solum ad non peccandum, sine gratia: sicut, si diceres: parùm est ad merendum præmium, scire voluntatem Domini; vel: ad doctrinam Theologicam comparandam parùm est intelligere latinam linguam, & nosse scribere, nisi accedat ingenium, studium, & instructio. Deinde dici potest, per TÒ *Parùm* significare voluisse, adesse solam potentiam physicam.

CONTROVERSIA IX.

Vtrum cum Auxilijs Ordinarijs possint per longum tempus vitari Omnia Venialia.

826. EX definitione Concilij Tridentini, de fide tenendùm est, non solùm esse viribus naturalibus, & secluso omni auxilio indebito, impossibile moraliter vitare omnia venialia per totam vitam; (vt volebat Pelagius) sed hoc ipsum etiam impossibile esse cum Communibus & Ordinarijs Auxilijs Gratiæ, in Statu Viæ; quod intelligendum est de adultis. Ita Trid. *sess. 6. can. 23. Si quis*, inquit, *hominem semel justificatum, dixerit posse in tota vita peccata etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.*

Probatur hæc veritas ex S. Scriptura Jacobi 3. *In multis offendimus omnes.* Eccles. 7. *Non est homo justus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Ps. 142. *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* 1. Jo. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus &c.*

827. In reddenda ratione Conclusionis hactenus quidem auctores convenerunt, hanc moralem necessitatem aliquando peccandi venialiter intra longum tempus, ita intelligendam esse, vt tandem verificetur in aliquo peccato determinato, de quo determinatè sit verum dicere, quòd non potuerit moraliter loquendo vitari, sive hæc necessitas proveniat ex defatigatione in vincendis prioribus occasionibus, vt putat Lugo, sive ex eo, quòd conditio hominis, præsertim in natura corrupta, sit ita constituta, vt considerata cum omnibus alijs causis secundis & occurrentijs, quæ possunt allicere innumeris modis ad lapsum venialem, saltem per subreptionem & inadvertentiam, sit physicè necessarium, vt intra longum tempus occurrat circumstantia aliqua determinata, in qua est moraliter impossibile non labi venialiter, vt mihi quidem videtur, & experientia suadet.

P. Martinus Esparza aliam viam ingreditur, & existimat, hanc moralem necessitatem reperiri etiam in collectione omnium illorum venialium, seu omnium occasionum peccandi venialiter, quarum singulæ essent moraliter superabiles, etiam post alias jam superatas: vnde vlteriùs existimat, rationem hujus moralis necessitatis desumendam esse ex ratione generali, ex qua provenit moralis necessitas alicujus difformitatis in magna multitudine effectuum, habentium causam liberam & contingentem: v. g. est moraliter necessarium, vt qui millies projicit Talos, non semper eundem numerum projiciat, sed aliquando diversum; & hujus exempla plura afferri possent. Porro hæc moralis necessitas provenit ex eo, quòd summa vniformitas non habeat nisi vnam causam adæquatam, hoc est, non potest

fieri, vt Tali millies cadant eodem modo, nisi mille vicibus taliter imprimatur impulsus : vel breviùs : hæc vniformitas est vnica ; econtra difformitas opposita huic vnifornitati est incomparabiliter multiplex possibilis, vt patet ; vnde etiam potest procedere à diversis caussis adæquatis, vt fusè declarat auctor.

Itaque hæc moralis necessitas aliud non est, quàm summa improbabilitas oppositi : nemo enim potest prudenter opinari tanquam probabile futurum, vt projiciens Talos millies, semper projiciat numerum binarium, quamvis singulis vicibus posset moraliter contingere, vt ita projiceret. Hanc deinde doctrinam applicat ad necessitatem moralem peccandi venialiter.

829. Assentior equidem, hanc moralem necessitatem peccandi aliquando venialiter, intra longum tempus, & occurrentibus plurimis occasionibus, à nemine qui terminos penetret negari posse ; est enim prorsus improbabile, quòd Petrus cum ordinarijs auxilijs sit evitaturus omnia venialia continuatâ serie, quæ successivè intra longum tempus committere potest, etiam cum semiplena advertentia, sufficiente tamen moraliter ad vitandum veniale seorsim sumptum. ad hanc enim improbabilitatem asserendam sufficit experientia, quâ deprehendimus innumeros homines, propriâ confessione, sic labi, & nullum scimus qui nunquam lapsus sit.

Cæterùm, re sæpius consideratâ nunquam inducere animum potui, vt crederem, ad hanc impotentiam moralem, hoc est, ad hanc improbabilitatem respexisse Patres Concilij Tridentini. Non enim credo, voluisse Patres definire hanc veritatem philosophicam : *Improbabile est, vllum hominem cum ordinarijs auxilijs vitaturum omnia venialia per longum tempus, quamvis singula posset moraliter vitare.* Nam hujus rei definitio nihil serviret ad confirmandam Naturæ corruptæ imbecillitatem, & infirmitatem majorem, quàm quæ esset in statu puræ & innocentis Naturæ. Fatetur enim P. Esparza, quòd argumentum suum procedat eodem modo de statu puræ & innocentis Naturæ.

830. Confirmo & explico rem totam hoc discursu. Concilium definit, non posse hominem vitare omnia Venialia, collectivè sumpta, cum ordinarijs auxilijs, adeoque à fortiori definit, quòd nullus omnino vitabit. Nam impotentia moralis antecedens, ita ab omnibus explicatur, quòd scilicet physicè posset fieri oppositum, sed nunquam fiet : ergo hæc est propositio contradictoria definitioni Concilij : *Aliquis homo, cum ordinarijs auxilijs, vitat omnia venialia.* Ergo non potest in vlla hypothesi stare veritas posterioris propositionis cum definitione Concilij. Subsumo. Atqui, si Concilium solummodo definivisset impotentiam moralem, quæ non sit aliud, quàm summa improbabilitas seu inaffirmabilitas, quòd aliquis homo sit omnia vitaturus, tunc posterior propositio non esset contradictoria Definitioni Concilij, & posset in bona hypothesi fieri ejus veritas cum veritate definitionis. Ergo Concilium definivit majorem impotentiam moralem, quàm illam, quæ assignatur à P. Esparza : atqui non potest assignari major impotentia moralis, quàm dicendo, quòd in natura corrupta vnicuique homini intra longum tempus occurrat aliquando occasio peccandi venialiter, quam ex morali necessitate, non potest, etiam determinatè sumptam, in his circumstantijs superare. Ergo vltra illam est admittenda etiam hæc major impotentia moralis. Subsumptum est probandum, pro cujus evidentia

Observandum est, quòd quando dicitur esse moraliter impossibile, hoc est, summè improbabile, magnam aliquam seriem effectuum contingentium poni tali ordine, v. g. Talos millies projectos, semper ferre numerum binarium, aut senarium &c. quòd, inquam, hoc ita verum sit, vt tamen simul etiam verum sit, esse metaphysicè necessarium, vt defacto projiciatur aliqua certa series numerorum, quam antecedenter ad suam positionem erat æquè moraliter impossibile, hoc est, summè improbabile projici, atque erat de Binario. Ostendo. Nam quoscunque numeros millenos successivè projicias, antequam projiceres, si ille ordo fuisset in charta notatus, & sponsio facienda, an esses eo ordine projecturus, æquè fuisset improbabile, egressuram talem seriem, ac omnes jactus fore æquales. Pari modo, si per mille occasiones peccandi venialiter, cæteris omnibus paribus, futurum est, vt bis pecces, reliquis omnibus occasionibus non pecces, non est vllo modo probabile, quòd potiùs in peccaturus primâ & vltimâ vice, quàm duabus primis vicibus, & idem est de quibuscunque vicibus assignabilibus : vnde consequens est, quòd quomodocunque deinde eveniet, semper eventura sit aliqua series actuum, quæ in sensu P. Esparza antecedenter fuit moraliter impossibilis, hoc est, summè improbabilis. Ergo à primo ad vltimum, possunt de vna eademque serie verificari hæc duo : esse moraliter impossibilem, hoc est, antecedenter summè improbabilem, & inaffirmabilem, & tamen, eam defacto poni. Ergo, etiamsi ponamus aliquem hominem cum ordinarijs auxilijs vitare omnia venialia, non est hæc hypothesis contradictoria definitioni Concilij, si (vt P. Esparza putat) ad eam verificandam plus non requiritur, quàm summa improbabilitas. Et hic subsumptum est probatum. Consequentiæ sunt omnes legitimæ. Antecedens non minùs clarè probatur ex fundamento adversarij. Ideo est summè improbabile, me vitaturum omnia venialia, quia hæc conformitas in operando habet vnicam caussam adæquatam : seu clariùs : quia non potest poni nisi vnico modo ; econtra vero quæcunque difformitas ponatur, illa opponitur conformitati, & potest difformitas tot modis fieri, quot modis possunt variari combinationes ex dissensibus vel consensibus &c. atqui hoc totum procedit

procedit de quacunque serie determinata excogitabili; illa enim etiam tantùm potest poni vno modo; econtra diversitas ab illa serie, potest tot modis poni, quot sunt excogitabiles combinationes, habentes aliam numerorum variationem: ergo est vtrobique par improbabilitas.

831. Confirmatur 2. Concilium docet, quòd ex speciali privilegio possit homo vitare omnia venialia. Hoc privilegium posset dupliciter concedi. Primò, conferendo auxilia moraliter prædeterminantia seu necessitantia, salvâ potestate physicâ ad oppositum. Secundo modo, si Deus non quidem moraliter necessitaret, attamen pro singulis occasionibus provideret auxilia efficacia. Hoc secundo modo nihil penitùs augerentur vires ad operandum, nec operationes vllo modo facilitarentur magis, quàm defacto facilitantur in sententia contraria, volente, quòd singula possent moraliter vitari. Cæterùm nec ex Scriptura, nec ex alio capite poterat Concilium colligere, quòd defacto nullus homo sit cooperaturus omnibus auxilijs præbentibus moralem potestatem, sed opus esse speciali privilegio, si vires non augerentur ad faciliùs operandum. Econtra facilè intelligitur hoc privilegium augere vires, si dicamus, quòd per speciale privilegium Deus conferret semper auxilia, dantia moralem potentiam, quæ alioquin in natura corrupta deberent aliquando abesse. Ergo impotentia moralis in nostro sensu accepta, est maximè ad mentem Concilij, non item in acceptione adversarij.

832. Confirmatur 3. Si Concilium ex S. Scriptura non collegisset & asseruisset aliam impotentiam moralem, quàm summam improbabilitatem de omnibus peccatis venialibus vitandis, tunc posset quis sine piaculo pronuntiare, esse homini moraliter impossibile, cum ordinarijs auxilijs vitare omnia mortalia per longum tempus. Consequens est falsum, & ab omnibus negatur, ergo &c. Probo sequelam: quia antecedenter ad omnes eventus, quibus vnusquisque homo obnoxius esse potest, est maximè probabile, de quovis singulari homine, quòd intra longum tempus, vel saltem per totam vitam aliquando peccabit mortaliter, & contrarium est summè improbabile. Ratio est, quia summa raritas est eorum, qui creduntur vixisse sine omni culpa mortali; econtra eorum qui aliquando peccant mortaliter, est infinitus numerus: ergo antecedenter ad omnem casum eventualem, v. g. an sit educandus inter Catholicos, vel hæreticos, vel Gentiles, an in aula vel militia, vel religione &c. antecedenter inquam ad hujusmodi eventus, nemo prudens posset sperare, loquendo de aliquo determinato homine, quòd esset victurus sine mortali per septuaginta annos. Sic nemini nostrum est nunc probabile, quòd hodie sit ad eam insaniam perventurus, vt sit occisurus seipsum, abnegaturus Christum &c. quamvis in terum natura fuerint plures qui hæc patraverint.

833. Confirmatur denique 4. In sententia adversarij posset rectè & sine absurdo dici, hominem habere simul & semel potentiam moralem, & impotentiam moralem, vitandi omnia venialia: potentiam moralem quidem antecedentem, impotentiam verò moralem consequentem: hoc autem est absurdum; sic enim denique liceret dicere; quòd homo haberet potentiam moralem vitandi cum ordinarijs auxilijs omnia venialia, intelligendo de potentia morali antecedente, de qua regulariter accipitur vocabulum *Potentiæ moralis*, absque eo quòd censeretur contradicere Tridentino, quia juxta adversarium Concilium tantùm loquitur de Impotentia consequente. Sequela probatur. Nam post evitata v. g. viginti novem venialia, adhuc habetur antecedens potentia moralis ad vitandum Trigesimum, vt fatetur adversarius, & tamè non habetur potentia moralis ad Trigesimum vitandum ex hypothesi, quòd viginti novem vitaverit, propter summam improbabilitatem, quòd homo sit vitaturus Triginta venialia continuatâ serie. Vnde docet adversarius, quòd tunc intellectus determinaretur ad judicandum, quòd ex hypothesi quòd sint vitata viginti novem, non sit vitandum Trigesimum. Legatur Esparza q. 14. ad 2. Ergo omnibus consideratis, consultius est persistere in communi explicatione Impotentiæ moralis. Contra quam

834. Objici solet. Actuum frequentia generat habitum: ergo facilitatem: ergo ex frequentia victoriæ, potiùs faciliùs, quàm difficiliùs vitaretur deinde peccatum. R. 1. cum Card. Pallavicino, Actum facilitare quidem ad actum similem, non autem ad dissimilem, hoc est, qui deberet vincere graviorem molestiam; v. g. qui constans fuit in equuleo per aliquod tempus, non habet imposterum majorem facilitatem ex habitu ad perseverandum, quia perseverentia est molestior quàm præterita perpessio. Et hinc potest reddi ratio, cur in statu Naturæ integræ, nulla fuisset necessitas moralis committendi aliquod peccatum: cùm enim pars inferior esset omnino subordinata superiori, nullam molestiam aut defatigationem illa observantia præceptorum attulisset.

Respondeo 2. Moralem necessitatem labendi non vnicè induci ex multitudine victoriarum præcedentium, sed sæpè evenire independenter à prævijs victorijs, præsertim in peccatis quæ fiunt per subreptionem, & vt suprà notavimus, non potest homo diu vivere, quin hujusmodi occasio occurrat, inferens moralem necessitatem antecedentem, nisi speciali providentiâ gubernetur.

CONTROVERSIA X.

Qualiter sit impossibile, Hominem resistere toti collectioni omnium auxiliorum possibilium.

835. EST quæstio non ita pridem excitata, an sit impossibile metaphysicè, vt detur aliquis homo, respectu cujus Deus defacto nullum videat auxilium efficax, id est, (vt quæstionem in nostris principijs disputemus) qui in statu conditionato, ita reddat omnia auxilia inefficacia, omnibus resistendo, vt ex omnibus possibilibus auxilijs, nullum videatur à Deo, de quo sit verum dicere: si Petrus haberet hoc auxilium, illi consentiret. In qua quæstione quidam innominati RR. solam moralem impossibilitatem agnoscentes, negârunt Metaphysicam impossibilitatem.

836. Dicendum est, esse repugnantiam metaphysicam; quamvis ea non possit evidenter ostendi. Conclusionem supponunt potiùs, quàm disputant Suarez, *lib. 3. opusc. c. 14.* Ruiz *de Provid. d. 8.* Conink *de Actib. supern. d. 2. dub. 7.* Esparza, & alij.

Probatur 1. Ex S. Script. Proverb. 21. *Cor regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud:* Ad Rom. 9. *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud autem in contumeliam.* Verùm, quia hi textus reciperent interpretationem, ideo meliùs

Probatur 2. Auctoritate S. Augustini *q. 2. ad simplic. circa medium: Cum alius sic, alius verò sic moveatur ad fidem, eademque res sæpè alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat, aliumque moveat, alium non moveat, quis dicat NB. defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret &c.* In quibus verbis (vt hoc obiter dicam) advertit Suarez, apparere, quòd S. Augustinus non in prædeterminatione physica constituerit efficaciam Gratiæ: Si enim in hac constituisset, cum quacunque vocatione quodlibet induratum cor posset efficaciter movere, quò vellet: ad quid ergo opus recurrere ad diversitatem vocationis? Sed hoc incidenter. Nunc ad præsens propositum sic argumentor. S. Augustinus pro veritate innegabili habet, potuisse Deum etiam Esau convertere: atqui non esset veritas innegabilis, si potuisset Esau totam collectionem auxiliorum possibilium reddere inefficacem: ergo S. Augustinus sentit hoc esse non posse. Minor probatur. Nam adversarij defendunt, esse possibilem hominem (vocemus eum Esau) de quo sit verum dicere: *Nullum est possibile auxilium, cum quo hic homo converteretur.*

Accedunt alia ejusdem S. P. testimonia *lib. de Corrept. & Grat. c. 14. Sine dubio*, inquit, *habens humanorum cordium, quò placeret, inclinandorum omnipotentissimam potestatem.* Ecce! ex infinita potestate deducit, quòd Deus possit quemcúnque convertere: atqui est impossibile simpliciter, Deum non habere omnipotentiam: ergo secundùm S. Augustinum est simpliciter impossibile, aliquem toti collectioni auxiliorum resistere.

Colligitur etiam hæc Conclusio satis efficaciter ex illo S. Pauli testimonio, quo indubitanter supponit, nullum hominem seipsum discernere à reprobis, sed discerni à Deo, quatenus, vt suprà explicavimus, Deus cuivis posset dare auxilium efficax; adeoque est merum beneficium, & quidem speciale, quòd det auxilium efficax, & sic discernat à reprobis. vnde sic argumentor. Si homo posset metaphysicè, hoc est, sine vlla implicantia, reddere omnia possibilia auxilia inefficacia, posset etiam eâdem possibilitate reddere omnia efficacia: sed talis homo, supposità sua productione, seipsum discerneret à reprobis, nec enim reprobari posset, quia non posset habere auxilium inefficax, & tamen Deus deberet dare aliquod auxilium: ergo tam vnum quàm alterum est impossibile: quia est impossibile, vt aliquis seipsum discernat, prout supponit Sanctus Paulus.

837. Præcipua ratio Conclusionis desumitur ex limitatione Potentiæ resistitivæ quam habet voluntas creata, quæ vtique est finita & limitata: econtra verò potentia Dei dandi auxilia & vocationes in infinitum diversas & diverso modo allicientes, est infinita: ergo si altera harum potentiarum est ab altera vincenda, vtique debet vinci potiùs potentia limitata, quàm illimitata: atqui necessarium est, vt in casu de quo disputamus, alterutra vincatur: si enim vera est nostra Conclusio, vincit omnipotentia Dei, si verò est falsa Conclusio, vincit voluntas creata, resistendo omnibus vocationibus possibilibus: sicut dicerer vincere, si possem cujusvis volenti me trahere ad se, ita resistere, vt penitùs immobilis: ergo dicendum est, quòd vincat Omnipotentia.

838. Quidam ingeniosus Hispanus, volens Conclusionem evincere hoc argumento calculatorio. Est saltem moraliter impossibile, hoc est valde difficile, ita vt vel nunquam, vel raro contingat, aliquam collectionem maximam finitam illustrium auxiliorum totam frustrari, prout omnes concedunt. ergo est simpliciter & Metaphysicè impossibile collectionem infinitam, immò & finitam duplo majorem, frustrari. Probatur Consequentia: quia ab impotentia secundùm quid, hoc est, morali, ad impotentiam simpliciter, non est tanta distantia, quanta est ab æquilibrio voluntatis, & indifferentia omnimoda ad impotentiam moralem: nam alioquin, qui esset in impotentia secundùm quid, superare posset difficultatem duplo majorem, quàm est illa, quam patitur: ergo (contra hypothesim) non haberet difficultatem nec impotentiam vllam: nam qui cum hoste pugnat, quo duplo fortiorem vincere potest, nec difficulter illum vincet, nec dicetur esse moraliter impotens ad illum vincendum.

dum. Ex hoc argumento intulit hic Recentior, esse metaphysicè impossibile non dari sartores, sibros, &c. quia est moraliter necessarium illos dari in Hispania. atqui totus mundus est vtique duplo major, & magis indigus sartoribus. Verùm hoc eodem argumento tam multa possent probari esse chymerica, quæ certum est non esse, vt tædeat in eo rejiciendo verba perdere. Contra Conclusionem

839. Objicitur. Potest voluntas simpliciter singulis auxilijs resistere, nullo excepto. Atqui singulis resistere, nullo excepto, est omnibus resistere; & singula frustrare, nullo excepto, est omnia, & totam collectionem frustrare: ergo potest voluntas simpliciter, & omnibus auxilijs resistere, & totam collectionem frustrare.

Retorquetur argumentum in Impotentia morali, quam omnes agnoscunt. Singulis auxilijs seorsim sumptis possum resistere moraliter; sed resistere moraliter singulis, est resistere moraliter toti collectioni: ergo possum moraliter resistere toti collectioni, quod adversarij negant. Parimodo non valet consequentia: Potest Deus singulos homines omnium possibilium producere: ergo totam collectionem omnium possibilium. Sed de Regula cognoscendi, quandonam valeat consequentia à sensu distributivo ad collectivum, dixi libro primo, probans existentiam Dei.

Rationem autem specialem, quare in præsenti materia non valeat consequentia, deduco ex quodam principio alibi explicato, nempe quòd omnis actus liber voluntatis creatæ, in suo tendendi modo, & amplectendi objectum cum certa appretiatione, firmitate aut debilitate, quæ cuivis actui ex essentia sua inest, habeat prædicatum essentiale, in quo intuitivè aut comprehensivè cognito, cognosci possit per evidentiam metaphysicam, quòd si homo in eodem instanti habuisset debilius auxilium, in aliquo certo gradu debilitatis, non fuisset consensurus, aut econtra, si habuisset fortius in certo gradu, fuisset consensurus. Quapropter sicut cujusvis individui existentia essentialiter est connexa cum negatione infinitorum individuorum non existentium, & ideo non valet consequentia à singulis ad totam Collectionem, vt dictum est, ita videtur quilibet actus liber habere essentiale prædicatum, quo transcendentaliter connectatur cum dissensu vel consensu, sub alijs conditionibus & auxilijs futuro; & per consequens, non valet consequentia à singulis ad totam collectionem.

Ad argumentum in forma facilis est responsio, cùm sit vitiosum. Concessâ majore, & minore, negatur consequentia. Major enim procedit de potentia; Minor de actu: & consequentia iterum de potentia. Deberet ergo minor ita formari. Posse singulis resistere, est posse toti collectioni resistere. & sic negatur minor juxta dicta.

CAPVT III.

DE MERITO.

CONTROVERSIA I.

Quomodo intelligenda sit Meriti Divisio, in meritum de Congruo, & Meritum de Condigno.

840. MEritum, prout consideratur in præsenti, estque effectus præcipuus Gratiæ elevantis, non malè definitur ab Oviedo: Obsequium factum Deo, ex se potens movere ad retributionem doni supernaturalis. Hæc definitio abstrahit à merito de condigno, & à merito de congruo. Meritum enim de condigno non solùm est potens movere ad retributionem, sed etiam exigit hujusmodi retributionem, non item meritum de congruo. Nam homo peccator per contritionem meretur de congruo primam gratiam, & tamen non exigit illam; item, homo justus meretur de congruo Gratiam & perseverantiam finalem, & tamen non exigit illam, sicut exigit augmentum gratiæ sanctificantis, vt ex dicendis constabit.

841. Dividitur ergo in Meritum de Condigno, & Meritum de Congruo. Discrimen exponit S. Thomas *in 2. dist. 27. q. 1. a. 3. Dicitur aliquis*, inquit *mereri ex condigno, quando invenitur æqualitas inter præmium & meritum secundùm rectam æstimationem. Ex congruo autem tantùm, quando talis æqualitas non invenitur, sed solùm secundùm liberalitatem donantis munus tribuitur, quod dantem decet.* Eundem sensum facit, quod alij Theologi alijs verbis dicunt, meritum de Condigno esse meritum *simpliciter*, meritum de Congruo tantùm *secundùm quid*: Item, quòd meritum de Condigno sit

gno sit meritum ex Justitia, seu habeat vim exactivam remunerationis, non item meritum de congruo, quod respicit Liberalitatem.

842. Magis adhuc explicatur à Card. de Lugo. Ad meritum de Congruo requiritur, vt opus tale sit, quod quidem æquale non sit præmio tali, possit tamen prudenter movere retributorem ad præmium tantæ præstantiæ largiendum. v. g. si privatus miles egregium facinus Imperatore dignum præstitisset, posset quidem Rex prudenter moveri ad dandum illi præmium etiam Imperatori conveniens, posset tamen etiam dare inferius præmium illo quod Imperatorem decet, absque eo quòd miles conqueri posset. Quodsi verò Rex vellet stabularium ob curam equi benè præstitatam, adoptare in filium, imprudenter agere censeretur, & ideo illa equi cura ne quidem de congruo meretur adoptionem.

Econtrà, quando Militum Imperator seu Dux, egregiam de hoste victoriam refert, dignus est, quem Rex triumphalibus honoribus exornet, & majorem etiam auctoritatem in rebus bellicis concedat &c. ita vt nisi Rex aliquid hujusmodi aut æquivalens præstet, non censeatur Dux condignè præmiatus fuisse, cùm præmium non esset æquale operi præstito à tali Persona.

843. Observandum autem est, quòd hîc non accipiatur æqualitas operis ad præmium, prout accipi solet æqualitas in contractibus, quo sensu rectè negavit S. Paulus, condignas esse passiones hujus temporis ad futuram gloriam. Mereri enim, inquit acutè Card. de Lugo *disp. 24. de Pœnit. n. 10.* non est emere pro æquali pretio æqualitatem rei, sed est seminare apud æquitatem & gratitudinem Principis. quare æqualitas Meriti non est sicut æqualitas pretij, sed sicut seminis in corde Principis fœcundissimi.

Colligitur insuper ex dictis, Condignitatem non residere adæquatè in intrinseca præstantia operis secundùm se spectati, sed prout dignificatur à persona operante, vt deinceps dicetur.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Homo Viator possit aliquid apud Deum Mereri.

844. DOctrina Catholica est, hominem posse verè & simpliciter mereri apud Deum in ordine ad salutem æternam, cooperando Gratiæ quam accipit à Deo. Eccles. 16. *Misericordia facit vnicuique locum secundùm meritum operum suorum.* Sapient. 5. *Justi in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum.* Matth. 5. *Merces vestra copiosa est apud Deum.* & alibi passim.

Congruentia duplex est. Prima desumitur ex eo, quòd opera bona fiant cum respectu ad beneplacitum Dei: ergo sicut quando quis facit aliquid in alterius hominis vtilitatem, meretur retributionem, ita quando quis facit aliquid in honorem Dei, meretur retributionem. Secunda. Quia in omni Republica bene ordinata, expedit non solùm proponi pœnas ad absterrendum ab operibus malis, sed etiam præmia, vt alliciantur subditi ad opera Bona.

Testimonia Scripturæ, quibus vtuntur hæretici, non faciunt ad rem, quia vel loquuntur de operibus Legis Veteris, quasi adhuc essent necessaria ad Justitiam, quod negat Scriptura, vel de operibus purè naturalibus, vel de operibus factis in statu peccati: de quibus videndi Controversistæ.

Inter DD. Catholicos est Controversia, vtrum Merita hominis justi habeant ex Natura sua Condignitatem ad præmium vitæ æternæ, vel solùm ex promissione Dei. Negant condignitatem illam Durandus & VValdensis, quibus accedere videtur P. Coninck.

845. Dicendum tamen & affirmandum est, cum communi sententia, quæ probatur imprimis ex Scriptura Sap. 3. *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.* Ad Colos. 1. *Non cessamus pro vobis orantes, vt ambuletis dignè Deo per omnia placentes.* & paulò pòst. *Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum.* 2. ad Thessalon. 1. *Vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.* Quæ omnia debent in sensu proprio accipi, cùm nihil obstet, & longè firmior ratio accedat, quàm quæ pro contraria opinione facere videtur.

846. Probatur. 2. à posteriori. Si dignitas operis ad præmium vnicè proveniret ex libera promissione Dei, sequeretur, quòd homo peccator eliciens contritionem, mereretur de congruo primam gratiam & Justificationem, consequens est absurdum. Sequela probatur. Nam Deus hujusmodi actui promisit Justificationem.

847. Probatur 3. à pari. Peccata meretur pœnam quæ infligitur, de congruo: Ergo etiam Bona opera merentur de condigno præmium quod retribuitur. Antecedens fatentur adversarij. Consequentia probatur ex comparatione quam facit Scriptura 2. ad Thessal. 1. *Justum est apud Deum retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum.* Item 2. ad Cor. 5. *Ideo contendimus sive absentes simus præsentes placere illi, omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt vnusquisque referat propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum.* In his affirmatur apertè, exerceri à Deo Justitiam tum in retribuendo pro bonis quàm pro malis operibus: atqui opera mala non habent suam condignitatem & exigentiam ex promissione: ergo nec bona opera. Hinc patet, ad probandam præsentem Conclusionem commodè afferri posse omnes illos Scripturæ Textus, quibus Gloria vocatur merces, & quibus Deus dicitur eam dare ex Justitia, quæ sanè sunt innumera; Sed eludentur ab adversarijs, quòd fundentur in promissione. Cæterùm promissio facta non excludit hujusmodi condignitatem & exigentiam, vt patet in pœna quæ

quas Deus etiam minatus est. Quo sensu dixit etiam Tridentinum *sess. 6. c. 16.* bene operantibus proponendam esse vitam æternam, tanquam mercedem ex Dei promissione bonis ipsorum meritis & operibus reddendam.

848. Probatur denique ratione à priori. Gratia est semen Gloriæ, & constituit filium adoptivum ac Hæredem vitæ æternæ : ergo ipsius operationes supernaturales & ex se meritoriæ, merentur de condigno præmium dignum filio Dei, sunt enim operationes filij Dei : atqui nullum aliud præmium est dignum & commensuratum dignitati filij Dei, nisi quod vel est ipsa vita æterna, seu augmentum illius, aut quod ad ipsam intrinsecè ordinatur, sicut augmentum Gratiæ. Ergo &c.

849. Objiciunt 1. illud ad Rom. 8. Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam. R. 1. S. Paulum voluisse solùm negare nostris operibus Æqualitatem Arithmeticam pretij ad mercem, non autem æqualitatem proportionis, qualis est seminis etiam minimi ad gignendum fructum maximum apud æquitatem Remuneratoris, vt suprà notavi ex Card. de Lugo, & eandem responsionem tradit reipsâ Suarez n. 18. R. 2. Cum Ruardo, Bellarm. & Suarez, S. Paulum comparâsse cum gloria æterna passiones externas & materialiter sumptas, quæ vtique non habent vllam condignitatem. Patet ex ipso contextu : dixerat enim priùs : *Quicunque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei, si autem filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi : si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* deinde subjungit. *Existimo enim, quod non sunt condignæ passiones &c.* nempe, nisi eas toleremus constituti in gratia, & filij Dei : nam secundùm se consideratæ sunt leves & momentaneæ, vt dixit idem Apostolus 2. ad Corinth. 4.

850. Objiciunt 2. Vita æterna vocatur in S. litteris, Gratia. ergo nostra opera non habent esse condignitatem & æqualitatem ad illam vt ad præmium. Quod enim est Gratia, non est debitum. R. Vocari Gratiam in radice, quatenus ipsæ operationes procedunt ex gratia.

Objiciunt 3. Axioma Theologorum, quòd Deus præmiet nostra merita vltra condignum. R. Illud effatum diversos recipere sensus, in quibus verificetur. Primus, quòd nostra opera secundùm se spectata, seclusâ dignificatione proveniente à Gratia sanctificante, non sint condigna, vt paulò antè dictum est. Secundus sensus esse potest, præmium condignum suscipere magis & minus, & esse triplex, sicut pretium justum dicitur esse triplex, summum, medium & infimum : Vnde Deus dando summum censetur præmiare vltra condignum. Tertius sensus esse potest, quòd Deus vltra præmium essentiale condignum, addat præmia accidentalia.

851. Objiciunt 4. Opus aliunde debitum non meretur aliquid de condigno, vt patet in operibus mancipiorum : sed nostra opera sunt Deo infinitis titulis debita : ergo nihil merentur apud Deum de condigno. R. Distinguendo majorem. Non meretur de condigno, ita vt obligetur Dominus ad præmiandum, transeat ; ita vt habeat proportionem & connaturalem exigentiam præmij, nego majorem. Immo & mancipiorum opera hoc modo sunt præmio digna. Vtrum autem posset Deus per absolutam potentiam contra exigentiam hanc agere, pendet ex eo, an Deus posset hujusmodi dispensationem compensare, quod hìc non examinamus.

Objiciunt 5. Inter finitum & infinitum nulla est proportio : sed nostra opera sunt valoris finiti, vita æterna saltem ratione durationis est infinita : ergo non potest esse præmium de condigno. R. Argumentum probaturum, quòd Deus puniat peccatum mortale vltra condignum, cùm sit finitæ malitiæ, pœna autem secundùm durationem infinita. Negandum est itaque secundum membrum minoris, nempe infinitudinem durationis esse simpliciter infinitudinem, quæ tollat proportionem inter meritum & præmium. Ratio est, quia actibus supernaturalibus hominis justi, debetur vita æterna, sicut Hæreditas filio adoptivo : hæreditas autem non datur ad tempus, sed in perpetuum, & vita Beata, vt sit beatitudo & felicitas, debet habere perpetuitatem.

852. Objiciunt 6. Si opera nostra ex natura rei mererentur de condigno Gratiam & gloriam, sequeretur à fortiori, quòd Merita Christi auxissent gratiam & gloriam in Christo ; sequeretur item, quòd vnus homo posset de condigno mereri gloriam alteri, cedendo nimirum Jure suo, sicut potest in alijs cedere Jure quod habet in favorem alterius. Vtrumque consequens est absurdum. R. Negando vtramque sequelam. Primam quidem ideo, quia Christus habuit suam Gloriam in gradu quem Deus illi decrevit, antecedenter ad omne meritum, & præsupponebatur pro priori naturæ, neque debebat gloria esse præmium illius, vt traditur in Tract. de Incarnat. Gloria autem non augetur Successivè, sicut Gratia & Jus ad gloriam. Secunda verò sequela (de qua tamen agetur in lib. de Incarnat.) interea negatur, & datur disparitas inter alia Jura & Jus ad gloriam, cui ex speciali ratione nemo potest cedere in favorem alterius. Neque refert, quòd Christus Dominus potuerit eam alijs mereri de condigno. Nam ejus merita erant Valoris Infiniti, nec per hoc fecit jacturam in propria gloria.

853. Objiciunt 7. Valor nostrorum operum habet se sicut valor monetæ, aut valor laboris diurni alicujus Mercenarij : sed horum valor provenit à forma extrinseca, & quidem arbitraria, institutionis seu taxationis factæ à Magistratu, vel conventionis inter locantem & conducentem &c. ergo idem de valore nostrorum operum dicendum est. Respondetur, negando majorem & paritatem. Disparitas patet ex dictis, nempe quia homo justus per gratiam sanctificantem ordinatur

dinatur intrinsecè ad felicitatem supernaturalem, quæ cùm sit capax augmenti, & respectu filij adoptivi ejusdémq; operis boni, non sit aliud præmiũ proportionatum, præterquam augmentum æternæ Gloriæ, infertur, opera habere intrinsecam condignitatem cum tali præmio, seclusâ omni conventione aut arbitrariâ taxatione. Metallum autem non habet ejusmodi ordinationem ad commutationes & commercium humanum, nec vnus homo ordinatur per aliquid intrinsecum ad alterum, &c.

CONTROVERSIA III.

Quinam Virtutum actus mereantur de condigno vitam æternam.

854. PAdamus Tannerus *q. 6. n. 89.* docet, nullum actum, quantumvis supernaturalem & procedentem ab homine justo, mereri de condigno vitam æternam, nisi vel sit actus charitatis, vel à charitatis actu imperetur. Pro eadem sententia citantur Granadus, Scotus, Gabr: Durand. Bellarm. Lorca. Philippus à SS. Trinitate.

Dicendum tamen est cum recepta aliorum doctrina, quemvis actum supernaturalem laudabilem viatoris justi, mereri de condigno vitam æternam, etiamsi nullo modo, hoc est, nec elicitivè nec imperativè procedat à Charitate. Probatur 1. Ex Concilio Tridentino sess. *6.* c. *16.* & can. 32. asserente, justos mereri illis operibus, quæ in gratia faciunt, vitam æternam, tanquam mercedem bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddendam. Fundamentum ita statuendi habuit in Scriptura, vbi præbenti potum aquæ frigidæ promittitur merces. Quodli ibi sermo esset de actu Charitatis erga Deum, non erat caussa cur Christus adderet: *amen dico vobis non perdet mercedem suam*: volens rationem dubitandi propter vilitatem operis prævenire. Accedit sensus communis fidelium, qui indubitanter existimant, se per omnes actus honestos supernaturales morales, mereri augmentum Gratiæ.

Ratio à priori est, quia omnes actus supernaturales sunt actus aliquo modo ex objecto divini, vtpote habentes beneplacitum Dei pro regula suæ honestatis, vt præcedente lib. exposui, & insuper conveniunt filio Dei, sùntque laudabiles ac meritorij alicujus præmij, competentis filio Dei: atqui nullum præmium præter augmentum gratiæ & gloriæ, est præmium competens filio Dei; nam hoc præmium debet excedere omne præmium, quod potest homo per actus naturales condignè mereri: ergo omnes actus supernaturales honesti merentur de condigno vitam æternam.

855. Objicit P. Tannerus 1. Concilium Tridentinum, quod can. *26.* requirit, vt opera justorum sint in Deo facta, hoc autem videtur sonare actum Charitatis. R. Omnia opera supernaturalia rectè dicuntur facta in Deo, hoc est, subsunt in fide, quâ credimus Deum remuneratorem esse: nullum enim opus supernaturale honestum datur in via, nisi ex fide in Deum remuneratorem hominem nostrum. Præterea sensus illius canonis est satis apertus, nempe damnantur asserentes, quòd justi non debeant expectare æternam remunerationem pro operibus quæ in Deo sunt facta. Sensus, inquam, & intentio Canonis est, assignare discrimen inter opera facta in Deo, hoc est, in statu Gratiæ, & inter opera facta in statu peccati, quòd scilicet Justus pro prioribus quidem, non autem pro posterioribus, expectare debeat retributionem æternam.

856. Objicit idem 2. S. Thomam, *q. 114. a. 4.* nec potest negari, esse explicatu difficilem. Nam licet Granadus & Oviedus respondeant, id solummodo asseri à S. Thoma, quòd bona opera debeant procedere ab homine habente habitum Charitatis, hæc tamen interpretatio vix videtur posse cum textu consistere, cùm S. Thomas ad actus meritorios expressè requirat, vt à Charitate imperentur. Cæterùm quæcunque hoc loco mens fuerit S. Thomæ, fatetur ipse P. Tannerus & ostendit Suarez, S. Thomam alibi nobilium sentire.

CONTROVERSIA IV.

An donum intrinsecè supernaturale, possit esse præmium actûs quoad substantiam naturalis.

857. PGabriel Vasquez *d. 189. n. 126. & seqq.* docet, ante actum fidei supernaturalis dari in infidelibus actus bonos naturales, qui mereantur de congruo donum supernaturale, hoc est illuminationem quæ requiritur ad eliciendum imperium fidei.

Dicendum tamen est, non dari hujusmodi meritum de congruo, quantumvis illi actus essent ex meritis Christi. Probatur 1. Auctoritate Conciliorum, quæ definiunt, fidem esse initium Justificationis, vt habet Tridentinum. *sess. 6. c. 8.* Atqui initium Justificationis dicitur illud, quod conducit primò in ratione meriti ad Justificationem: ergo actum fidei nullum præcedit meritum, cujus præmium sit ipse actus fidei. Expressit hoc S. Augustinus *lib. de Grat. Christi c. 21.* in illa verba Pauli ad Ephes. 2. *Gratiâ salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur.* ex his inquam verbis concludit S. Augustinus hoc modo. *Illud ergo vnde incipit omne meritum, sine merito accepimus, id est ipsam fidem.*

Respondebit aliquis, S. Augustinum loqui de merito condigno. Sed contra. S. Augustinus concedit meritum ante remissionem peccatorum, & negat meritum ante fidem: atqui ante remissionem peccatorum non datur meritum de condigno,

condigno, sed tantùm meritum de congruo: ergo S. Augustinus excluſit ante fidem etiam meritum de congruo.

858. Probatur 2. Ratione à priori. Inter meritum & præmium debet esse proportio; atqui inter meritum ordinis naturalis & præmium ordinis supernaturalis nulla est proportio: ergo gratia supernaturalis non potest esse præmium actûs naturalis. Majorem concedit Vasquez, & declaratur. Proportio inter Meritum & Præmium debet ad minimùm hoc habere, vt quemadmodum meritum est ordinatum ad consequendum finem, ad quem homo sic operans est ordinatus, spectando naturam ipsius operis, & etiam operantis, quoad ea quæ à tali opere per se loquendo in operante supponuntur, ita præmium sit vel pars illius finis, vel certè ordinetur tanquam Medium conducens ad ipsum finem. Faciliùs hoc intelligitur in præmijs quæ solent à Principibus vel Republica offerri cum respectu ad fines immediatos, quos sibi solent diversæ hominum conditiones & gradus præfigere; qui respectus si non attenderetur, inepta esset præmiatio. v.g. si Militi habenti pro fine suarum actionum gloriam militarem, velles in præmium actûs militaris heroici offerre agnos cereos; item si artifici habenti pro fine divitias, velles in præmium novæ inventionis exstruere statuam, &c. hæc inquam præmia essent inepta & improportionata respectivè, quia non conducunt ad finem, quem operans per opus ipsum quærit. Vnde jam subsumitur. Actus ordinis naturalis per se & ex natura sua respicit felicitatem naturalem, ad quam non habet rationem medij donum supernaturale; econtra donum supernaturale ordinatur ad finem sublimiorem, & ideo est præmium decens filium Dei, ac proinde longè excedens valorem operis non habentis intrinsecam exigentialem connexionem cum statu filij Dei: ergo inter actum naturalem & præmium supernaturale nulla est proportio.

859. Confirmatur. Si enim esset proportio, tunc nulla superesset sufficiens ratio, quare actus honestus naturalis, elicitus ab homine existente in gratia, non mereretur de condigno augmentum Gratiæ: hujus enim rei vnica ratio est, quia tali operi est per accidens, quòd hîc & nunc sit opus Filij Dei specificativè sumpti: ergo vt promereatur de condigno ejusmodi augmentum, requiritur, vt non per accidens (sicut Musicus ædificat) sed per se sit opus Filij Dei, quà talis: ergo cùm opus naturale non sit hujusmodi opus Filij Dei, non habet competentem proportionem cum ente supernaturali tanquam præmio.

Confirmat hoc aliter Card. de Lugo. Sicut, inquit, operatio Bruti si esset præmiabilis, non exigeret nisi bonum proportionatum Bruto, & opus puerile solùm exigeret præmium proportionatum puero, ita opus hominis naturalis solùm habet proportionem cum bono quod convenit homini in statu naturali, & sicut non habet proportionem cum præmio Angelico, multò minùs cum præmio ordinis divini. Porro hujusmodi proportionem esse attendendam à prudente præmiatore etiam de congruo, jam suprà diximus.

860. Objiciunt 1. Ipsam fidem præcedit pia affectio, immò sæpè etiam oratio, quâ oramus ad impetrandum lumen fidei. R. Hæc omnia opera pertinere reductivè ad fidem, & gratiam ex qua fiunt, jam esse gratiam fidei, & esse cognitionem supernaturalem intrinsecè, ac per consequens ipsam etiam orationem & piam affectionem, esse intrinsecè supernaturales.

Objiciunt 2. Varia exempla, vbi infideles per opera naturalia leguntur impetrâsse donum fidei. R. 1. Aliqua non facere ad rem præsentem. Nam illæ personæ revera jam habebant fidem, sed necdum erant Baptizatæ, & impetrârunt Baptismum, aut si Baptismum etiam jam susceperant, impetrârunt explicatiorem propositionem Mysteriorum fidei. R. 2. In alijs personis id contigisse, non quòd de congruo promeruerint, sed quòd erga aliquem Sanctum fuerint benefici, qui Sanctus deinde ex motivo gratitudinis (quæ virtus non attendit æqualitatem Beneficij accepti, sed superat, vt tradit ex communi Suarez *lib. 12. c. 30. n. 12.*) oravit pro illa persona, & impetravit illi donum fidei à Deo. sic legimus S. Potamienam impetrâsse fidem Basilidi suæ Benefactrici. Respondeti potest 3. Aliquos non quidem promeruisse, sed per opera naturalia removisse impedimentum fidei, hoc est, fecisse se minùs indignos, prout præcedente capite declaratum est, in expositione axiomatis; *Facienti quod in se est, &c.*

861. Objiciunt 3. In sacris litteris promittitur præmium supernaturale actibus moralibus Misericordiæ, v. g. pro potu aquæ frigidæ, neque requiritur supernaturalitas, sed sine discrimine. R. Negando assumptum. Scriptura enim satis apertè indicat, hujusmodi opera debere procedere ex fide in Deum remuneratorem, & hoc etiam conceptis verbis exprimit Tridentinum: *sess. 6. c. 10. & 16. cooperante*, inquit, *fide bonis operibus: & bene agentibus vsque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna.*

862. Objiciunt 4. Sancti Patres sæpè commendant opera moralia etiam ex meris motivis naturalibus facta: ergo supponunt quòd mereantur de congruo aliquod donum supernaturale. R. Transeat Antecedens, Nego Conseq. Ad summum enim ea commendant in eo sensu quo præcedente capite explicavimus: nempe quòd conducant tanquam Removens Prohibens. Cæterùm, SS. Patres longè sæpiùs & clariùs valde contemnunt & extenuant hujusmodi opera, adeo

vt negent mereri propriam rationem virtutis. Audiatur præ cæteris S. Augustinus *lib. 4. contra Julian. c. 3.* dum impugnat Julianum, quòd Gentilium virtutes laudaverit tanquam veras, sæpiùs asserens, non esse veras virtutes nisi fiant ex fine supernaturali. *Ideo*, inquit, *veras virtutes habemus, quia verum est, propter quòd facimus, id est, hoc naturæ nostræ consentaneum est ad salutem, & veram felicitatem.* Et paulò pòst. *Veræ quippe virtutes Deo serviunt in hominibus, à quo donantur hominibus.* Hoc autem probat ex Apostolo ad Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.* & explicat illud ad Rom. 2. *Gentes naturaliter ea quæ legis sunt faciunt.* hoc est, sine legis scriptæ notitia; *& propterea*, inquit, *naturaliter, quia vt crederent, ipsa in eis est per Dei gratiam correcta natura.* Deinde subjungit. *Quodsi veras virtutes faciunt, operantur ex fide, aut, si fidem Christi non habent, profectò nec justi sunt, nec Deo placent.*

CONTROVERSIA V.

Vtrum Status Gratiæ in operante sit conditio necessaria ad merendum de condigno vitam æternam.

463. ERror Michaëlis Baij fuit, quòd ad merendum de condigno vitam æternam, sufficiat obedire legi divinæ, etiamsi sic obediens non existat in Gratia, quando ponit actum observantiæ legis. *Ita habet prop. 16.* Contra quem

Dicendum est 1. Homo existens in peccato mortali, sive originali, sive personali, non meretur de condigno vitam æternam vllo opere bono elicito in statu peccati. Conclusio videtur omnino definita in Trident. sess. 6. c. 16. cujus Titulus est: *De fructu Justificationis, hoc est, de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione.* vbi sic loquitur. *Hac igitur ratione justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuò conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba:* abundate in omni opere bono &c. paulò pòst: *Atque ideo bene operantibus usque in finem & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tanquam Gratia filijs Dei per Christum JESVM misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda.* Et iterum paulò pòst. *Cùm enim ille ipse Christus JESVS, tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona ipsorum opera semper antecedit & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent, nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quominus plenè illis operibus, quæ in Deo sunt facta, vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, verè promeruisse censeantur.*

Neque refert, quòd Tridentinum non excludat disertis verbis à ratione meriti, opera facta extra statum Gratiæ, nam hoc satis colligitur ex eo, quòd requirat vnionem operantis cum Christo tanquam vitis cum palmite.

Fundatur autem hæc Concilij definitio in S. Scriptura, ad Rom. 8. *Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei, si autem filij, & hæredes &c. si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* quibus verbis docet, adultum non posse consequi hæreditatem, nisi accedentibus meritis, & quidem in gratia factis, quia factis à filio Dei.

864. Probatur deinde ratione. Si opera hominis peccatoris mererentur de condigno vitam æternam, sequeretur, quòd homo simul posset esse peccator, & simul habere jus absolutum ad vitam æternam: Consequens ex terminis repugnat: peccator enim est dignus privari vitâ æternâ: ergo non potest simul esse dignus eadem.

865. Dicendum est 2. Neque homo non peccator, si eliceret actum supernaturalem honestum, dum careret gratiâ (quod quidem defacto nunquam fit, non repugnat tamen fieri, vt patet ex dictis de condonatione extrinseca) mereretur de condigno vitam æternam. Ratio est, quia non requiritur Gratia sanctificans ad meritum de condigno præcisè propter repugnantiam cum peccato, sed propter suam præstantiam, & quia est forma constituens Hæredem Dei, & Cohæredem Christi.

866. Ratio vlterior est, nam licet actus supernaturalis sine gratia elicitus, esset actus potens secundùm substantiam suam procedere à filio Dei, non tamen tunc esset actus filij Dei: atqui vita æterna excedit meritum cujuscunque personæ, excepto Filio Dei: ergo nulla persona quæ non sit Filius Dei, potest mereri de condigno vitam æternam.

CONTROVERSIA VI.

Vtrum de ratione Meriti sit Voluntaria abdicatio alicujus Boni Temporalis.

867. QVæstionem hanc ab alijs prætermissam, accuratè pertractat, nec minùs solidè, vt mihi videtur, resolvit P. Martinus Esparza *lib. 3. q. 31.* cum quo convenio in puncto principali, non item in Corollario. Itaque

DICO, ad Meritum strictè, magisque propriè sumptum, requiri hujusmodi abdicationem, seu contemptum alicujus boni temporalis per actum illum honestum qui dicitur meritorius, quo Bono Temporali quis frueretur, si actum meritorium intermitteret. Dixi, *Meritum strictè, magisque*

magisque propriè sumptum : Vt præciderem quæstionem de vocabulo: nam si quis vellet omnem actum laudabilem, quales defactò etiam eliciuntur à Beatis, quibus tamen nullo bono temporali & gaudioso se privant, si quis, inquam, vocare vellet meritum, saltem in actu primo & radicaliter, faceret quæstionem de nomine, sed minùs vsitatè loqueretur.

868. Et quidem loquendo de Merito Theologicè sumpto, hoc est, vitæ æternæ, Probatur Conclusio efficaciter ex SS. litteris. Imprimis ad Rom. 8. *Si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Quibus verbis requiritur tanquam conditio sine qua non sumus conglorificandi, requiritur inquam compassio seu tolerantia passionum & ærumnarum, quibus privamur aliquo Bono seu solatio temporali, & quidem adeo ab hominibus æstimabili, vt propter illud plerique virtutem passionis & mortificationis negligant. Hocipsum exprimitur Matth. 11. *Regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* quæ verba continent sensum exclusivum, nempe quòd sine vi & violentia non obtineatur. Idem dicitur 2. ad Timoth. 2. *Nemo coronatur, nisi qui legitimè certaverit.* 1. ad Cor. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem :* quasi diceret: labor est mensura præmij, & mercedis, adeoque vbi non est molestia laboris, neque erit merces.

869. Probari potest Conclusio 2. à posteriori & ab inconvenienti. Si homo justus posset in via mereri augmentum gloriæ per actus non victoriosos, modo dicto, hoc est non contemptivos alicujus boni temporalis, tunc Deus non ex natura rei, sed ex mero libero arbitrio denegaret hujusmodi præmium beatis, & jam constituis in termino, nec potentibus pati jacturam alicujus boni temporalis æstimabilis, & tamen elicientibus actus honestos ejusmodi, quales si elicerentur in via, mererentur secundùm adversarios augmentum gloriæ: consequens est incredibile: ergo & id ex quo sequitur. Sequelam concedunt Adversarij. Minor probatur. Beati, cæteris paribus, magis amantur à Deo, quàm viatores; amantur enim amore correspondente amori Beatifico, & stabili ac immutabili: ergo non est censendus Deus denegare velle illis præmium, quod per suos actus merentur. Nam peccatoribus elicientibus actus meritorios, ideo vnicè denegat præmium, quia sunt peccatores: hæc autem ratio negandi non habet locum in beatis: ergo si Deus ex libero arbitrio, contra naturam meritorum, negat præmium beatis, vim infert meritis, quod de Dei bonitate non est credibile.

870. DICES: Ideo hoc non esse inconveniens aut incredibile, quia recta hominum gubernatio postulat, vt tandem sit terminus bene merendi & augendi gloriam, ne detur meritis & augmento gloriæ locus in infinitum. Sed Contra. Hoc ipso quòd recta gubernatio exigat, tandem hominem poni in statu gloriæ immutabili, hocipso inquam exigit, vt in illo statu non sint possibiles illi actus, qui augmentum Gloriæ de condigno merentur, ne scilicet alioquin necesse sit dicere, Deum neglectâ Justitiâ providentiali facere perpetuum miraculum, non promotivum naturæ ad suum vltimum finem, & sine compensatione. Jam verò si ad rationem meriti non requiritur victoriosus contemptus boni temporalis, poterunt poni in statu beatitudinis actus meritorij, & tamen negabitur illis præmium contra exigentiam illorum, & hoc sine alia compensatione. Econtra si ad rationem meriti requiritur ille victoriosus contemptus, facilè intelligitur, quomodo in illo statu non ponantur actus meritorij, nempe vbi per actus laudabiles beati non privantur vllo bono temporali æstimabili ab illis: ergo in nostra sententia omnia meliùs cohærent.

871. Replicabis. Ergo eodem modo deberet status damnationis æternæ ita esse constitutus, vt in illo nullum daretur peccatum dignum pœnæ augmento, quia in inferno non augetur pœna damnatorum: ergo nec deberent esse ibi possibilia peccata. R. Negando paritatem. Nam licet illa peccata sint digna novâ pœnâ, non est tamen contra aliquam Dei perfectionem, sed potiùs est effectus maximæ perfectionis divinæ, & nulli injuriosus, si Deus ex infinita sua misericordia nolit illa peccata novâ pœnâ punire, & hujus misericordiæ ostensio abunde compensat illud bonum, quod per inflictionem novæ pœnæ obtineretur; econtra esset contra perfectionem Justitiæ providentialis, si Deus non præmiaret opera suorum amicorum digna vlteriore præmio.

872. Probatur jam Conclusio ratione à priori. Præmiatio est quædam compensatio operis in alterius gratiam exhibiti: atqui vbi nulla subitur jactura in operis exhibitione, non potest locum habere compensatio: ergo de ratione meriti debet esse hujusmodi jactura.

873. Objicies 1. Nulla conditio debet ad rationem meriti requiri, quæ non requiritur à Tridentino Conc. sed ab hoc non requiritur conditio arduitatis & victoriæ cum contemptu boni temporalis: ergo &c. Minor probatur. nam sess. 6. c. 16, vbi agitur de meritis, non plus requiritur, quàm vt opus sit hominis justi, viatoris, in Deo factum, hoc est supernaturale. R. Concilium etiam non exprimit in specie Libertatem actûs, quæ tamen ad rationem meriti requiritur: sicut ergo hæc est subintelligenda, juxta totum contextum & scopum Concilij, ita etiam arduitas; nam Concilium fundat se in textibus Scripturæ ibidem relatis ex S. Paulo 1. ad Cor. 15. *Scientes, quòd labor vester non est inanis in Do-*

mino» item 1. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona Justitiæ:* nempe respondens certamini, vt explicat ipsum Tridentinum. Adde, quòd nullum opus supernaturale laudabile ponatur in via, sine aliqua hujusmodi arduitate contemptiva boni temporalis, vt ex dicendis patebit.

874. Objic. 2. Ex nostra Conclusione sequitur, quòd sufficienter præmiaretur opus, si tantumdem boni penderetur, quantum fuit contemptum; servaretur enim æqualitas. R. Negando sequelam. Nam præmij vltimati retributio talis ac tanta esse debet, vt non possit prudenter contemni, vtpote pars felicitatis, & vt sit sufficienter impulsivum ad opera difficilia obtinenda, faciátque spem probabilem obtinendi: quæ tamen spes haberi non posset, si præcisè tantundem redderetur, quantùm contemneretur, quia operans tantundem haberet, si non operaretur.

875. Objic. 3. Ex nostra conclusione sequitur, quòd quò est major arduitas & inclinatio ad bonum temporale, eò sit majus meritum, cæteris paribus; Consequens est absurdum: hinc enim sequeretur, Christum & B. V. non fuisse plus promeritos, quàm homo corruptissimæ naturæ, ad omne malum inclinatæ, mereretur, immò hic plus mereretur, ob vehementiores inclinationes ad objectum oppositum. R. Concedendo sequelam, & negando minorem. Ad cujus probationem negatur sequela, quia cætera non sunt paria. Itaque Christus & B. V. posuerunt merita præstantiora, quia operabantur ex motivis præstantioribus, & oppositis pluribus bonis temporalibus, & cognitis quà talibus; econtra per se loquendo homines obnoxij pravis inclinationibus, nec habent illam claram cognitonem motivorum præstantiorum, & simul à suis passionibus impediuntur, quominus operentur cum tanta intensione, aut appretiatione, cum quanta operarentur, si non essent hujusmodi passionibus implicati. Cæterùm si talis ita illuminaretur à Deo, vt eliceret actum valde heroicum & perfectum ex motivo, vt contigit B. Mariæ Magdalenæ, Mutio latroni crudelissimo, & deinde multorum Monachorum Abbati sanctissimo, vtique talis actus esset majoris meriti, ex occasione malarum inclinationum: & hinc tradunt communiter Ascetæ, quòd vnico actu heroico possit quis in maximum sanctum evadere.

876. Objic. 4. Actus etiam non contemptivus boni temporalis, est tamen liber, honestus ac placens Deo: ergo homo eliciendo talem actum subjicit illum dominio Dei, cui posset illum subtrahere sine vllo piaculo, quia nulla est obligatio illum ponendi: ergo jam est locus retributioni pro re accepta. R. Negando hanc consequentiam. Quia Deus non diiescit nostris actibus, vnde non habet locum retributio quæ sit per modum Commutationis: neque retributio commutationis est de conceptu præmij; quam commensuretur lucro quod accessit præmianti: sed est retributio compensativa jacturæ seu damni, quod subit operans, & fit à Deo vt Gubernatore Naturæ intellectualis, cujus officium est, considerare, quantùm oporteat nobis dari pro opere, vt alliciamur sufficienter ad ponendum opus. Quodsi nullum incommodum subimus in opere, sed potiùs per illud magis perficimur, quàm per oppositum, non est opus hac allicientia: ergo nec præmio.

877. Objicies 5. Nulla est Repugnantia, quominus possit Deus promittere aliquid homini, si talem actum posuerit, qui non sit arduus modo dicto, sed tamen laudabilis: ergo res promissa habebit rationem præmij. R. Negando consequentiam; alioquin etiam actus naturales possent mereri præmium supernaturale, quia possunt habere rationem conditionis, quâ posità Deus hominem elevaret, vt suprà dictum est. Immò peccatum Adæ fuit conditio ad mittendum Christum Redemptorem. ergo pari modo posset actus bonus requiri à Deo vt conditio faciens aliquid, & tamen non habere rationem meriti. Sic Deus defacto exaudit orationes Sanctorum, quæ sunt instar conditionis, & non habent rationem meriti.

878. Objicies 6. Laus est præmium virtutis Aristotele teste: atqui propter omnem actum virtutis, etiam non contemptivum boni temporalis, est homo laudabilis: ergo omnis actus virtutis meretur præmium. R. Duplex generis laudem reperiri: alia enim est laus quæ propter se est amabilis, etsi non sit inductiva alicujus vtilitatis: & hoc modo Deus & beati laudantur propter suos actus, etiam non meritorios. Alia est laus quæ solùm amatur, quatenus est inductiva alicujus vtilitatis & commodi; & hæc non debetur nisi actui virtutis arduo, & contemptivo boni temporalis. Et quidem secundum Aristotelem 2. *Eth. c. 3.* Virtus ex suo conceptu versatur circa arduum & difficile, quod est intelligendum de Virtute strictiùs sumpta, prout reperitur in viatoribus.

879. Objicies 7. Ex nostra doctrina sequi videtur, quòd præstantia actûs minùs æstimetur, quàm arduitas seu contemptus boni temporalis. Vnde fieri posset, vt cæteris paribus posset actus inferioris Virtutis esse magis meritorius, quàm actus superioris virtutis, si nempe per actum inferioris virtutis majus bonum temporale contemneretur. Vnde vlteriùs sequeretur, quòd vni sancti, qui nihil ampliùs afficiuntur erga bona temporalia, sed ea facillimè contemnunt, minus mererentur per actus quantumvis præstantissimos, quàm qui valde afficitur ad bona temporalia. R. Negando sequelam: Nam vt etiam ob-

servat P. Esparza, Bonitas actûs, quam habet ex objecto formali motivo, plus confert ad meritum quàm difficultas; quia victoria difficultatis intenditur, & proposito præmio sollicitatur, vt habeatur bonitas & perfectio operis ac operantis. Vnde ob præstantiam actûs potest inesse actui plus meriti, etiamsi sit minor difficultas. An autem actus inferioris virtutis possit ob incrementum difficultatis eò vsque crescere in ratione meriti, vt adæquet meritum actûs superioris, videri potest Ripaldà. *d. 30. de Ente supernat. s. 9.*

880. Ex conclusione posita P. Martinus Esparza deducere conatur, Personam divinam non potuisse subire officium Redemptoris in natura angelica, vel anima separata assumpta, quia in his non potuisset mereri. Rationem dat. Verbum enim quamcunque naturam assumpsisset, illa debebat esse beata. Jam verò Natura Angelica & Anima separata per ipsam beatitudinem reddantur incapaces operum arduorum contemptivorum boni alicujus temporalis: non item natura humana, habens corpus passibile.

881. Hæc tamen deductio mihi necdum est persuasa. Nam certum est, quòd Angelica Natura sit capax torturæ æquivalentis illis doloribns, quorum capax est corpus, quomodocunque illa tortura explicetur, de qua diximus tract. de Angelis. Porrò beatitudo Personæ divinæ etiam connaturaliter debebat esse impassibilis, quia debebatur illi corpus gloriosum; vt tamen pati posset, voluit in hoc dispensare, & assumere corpus passibile. Posset ergo Persona divina, constans naturâ divinâ & Angelicâ, voluisse subire tormentum simile illi, quod patiuntur animæ in purgatorio ab igne: hoc sanè tormentum non minùs opponeretur bono temporali quàm opponitur passio in corpore humano: ergo posset adesse bonum contemptibile, & secundùm se æstimabile in Natura Angelica, sicut adfuit in Natura humana. Verùm in hoc discutiendo non vacat, nec operæ pretium est immorari.

CONTROVERSIA VII.

Virum de ratione Meriti sit, esse opus hominis viatoris.

882. Differt hæc quæstio à priore, vt mox patebit. Pro cujus resolutione priùs dicendum est, quid intelligatur nomine viæ, & quinam Theologicè viatores dicantur. Prima quorundam antiquorum explicatio fuit, tamdiu aliquem esse viatorem, saltem respectivè, hoc est respectu alicujus boni consequibilis in termino, quamdiu illud bonum non habet, & simul etiam necdum est redditus incapax illius boni. Ita Durandus, Gabriel, Alensis, Bonau. & alij: vnde concesserunt, quòd Angeli, & Beati adhuc sint respectivè in via ad aliquam gloriam accidentalem, quam possint promereri.

Hæc explicatio repugnat communi sensui Theologorum. Inde enim sequeretur, beatos omnes, exceptâ B. V. adhuc esse in via, quia adhuc carent vnione animæ cùm corpore, cujus aliquando erunt participes: item sequeretur, quòd animæ in purgatorio adhuc essent in via respectu visionis beatæ, & quòd eam possint mereri, quia carent illâ, & aliquando accipient. Neque refert, quòd respectu horum præmiorum jam præcesserit meritum, hoc enim non tollit rationem viæ, vt patet in Christo, qui statim à principio meruit totum quod accepit postea, licet idem pluribus titulis promeruerit, vt observavit Suarez. Deinde saltem sequitur, animas in purgatorio posse adhuc mereri augmentum gloriæ, quia necdum habent gloriam, & ideo nondum sunt redditæ incapaces augmenti gloriæ, sicut redduntur beati per ipsam beatitudinem essentialem, quæ non recipit succesivè augmentum.

883. P. Suarez existimat, statum viæ non posse breviùs & commodiùs expediri, quàm dicendo, quòd via tamdiu duret, quamdiu durat vita mortalis, seu quamdiu quis mortuus non est. Contra quam explicationem (quæ reipsâ vera est) objicit sibi ipse exemplum Enoch & Eliæ, qui adhuc vivunt in corpore mortali, quamvis sine rebellione carnis (quod non obstat viæ) & tamen non videntur ampliùs esse viatores; quia vt ipse Suarez probabiliùs docet, defacto non merentur, quamvis oppositum doceat Viegas, & quidam alij. Respondet tamen Suarez, ideo illos adhuc esse viatores, quia iterum redibunt ad statum merendi in fine mundi. Cæterùm quòd defacto non mereantur, Suarez vnicè refundit in arbitrium Dei, nolentis illorum actus præmiare, quamvis secundùm se essent præmio digni: & hoc ideo, ne alioquin per tam longum tempus denique possint pervenire ad summam gloriam, & superare quosvis sanctos.

884. Ad hoc autem respondet Viegas, hoc non sequi, quia cùm non eliciant actus cum rebellione carnis, sed valde faciles, ideo sunt parùm meritorij. Verùm hæc responsio non est bona, cùm habeat instantiam in Christo & Beata V.

Meliùs totam difficultatem expedire videtur P. Esparza juxta paulò antè defensam doctrinam, scilicet, quòd Enoch & Elias defacto non mereantur, quia sunt positi in tali statu, in quo non possunt aliquod Bonum temporale contemnere, quod sit incompossibile cum eorum actibus, sicut etiam animæ Patrum in Limbo, & animæ in purgatorio. Quia verò status ille iterum mutabitur, & redituri sunt ad statum, quo possint bona temporalia contemnere, ideo adhuc

sunt viatores. Nam viæ opponitur status immobilis, seu non amplius mutandus in statum merendi per contemptum Boni Temporalis.

885. Defacto autem eos non posse per actus honestos contemnere aliquod bonum temporale, tanquam incompossibile cum tali actu honesto, declarat idem auctor. Quia ex quo à reliquis mortalibus sejuncti vitam agunt omnino placidam & imbellem, sunt expertes omnis molestiæ liberè declinabilis per omissionem actuum honestorum. Nempe, inquit, habent omnem morum honestatem, cum omnibus commodis, quorum ipsis copia & potestas simpliciter facta est, conjunctam; nec Deo placent vlla eorum incommoda liberè suscepta: separavit enim eos à reliquis, vt pacificè degerent liberi ab omni molestia, omnique incommodo prægravante sanctos ac honestos mores, quoad omnes & singulos eorum actus. Sunt enim liberi à fomitis vexatione, ex communi sententia, eâdemque ratione dicendi videntur liberi ab omni alia molestia commodi & incommodi temporalis, valentis retrahere ab amore honestatis, vel totaliter, vel quoad partem, & ingerentis difficultatem aliquam placidæ prosecutioni ejusdem honestatis adæquatè sumptæ. Hæc ille.

886. Hinc autem (vt ad quæstionem tituli veniamus) deducitur cum eodem Authore, & P. Vasquez, contra Suarez, ex natura rei, & non merè ex arbitrio Dei provenire, quòd ratio viæ sit de conceptu meriti. Quia status viatoris est convertibilis cum indifferentia ad prosecutionem & contemptum arduum commodi temporalis, incompossibilis cum actu honesto meritorio; quæ indifferentia, vt probatum est, requiritur ad rationem meriti.

Neque refert, quòd Enoch & Elias adhuc censeantur esse viatores, & tamen non possint nunc mereri. Nam non est necesse, vt viator pro omni tempore possit mereri: alioquin infantes & amentes non essent viatores: satis ergo est, quòd ad statum merendi possint redire aut pervenire.

887. Econtrario infertur, animas Patrum in Limbo & in Purgatorio, & infantium decedentium sine Baptismo, non esse viatores, quia non sunt ampliùs capaces actuum arduorum contemptivorum boni temporalis! eo prorsus modo quo de Enoch & Elia declaratum est, cum hoc discrimine, quòd illæ animæ non sint ampliùs redituræ ad statum merendi, sicut redituri sunt Enoch & Elias.

CONTROVERSIA VIII.

Quomodo mereamur Gratiam & Gloriam.

888. TAm Gratia, quàm Gloria correspondens Gratiæ, dupliciter considerari potest: primò, quoad primam collationem Gratiæ, facta intuitu vltimæ dispositionis ad Justificationem, itidem quoad gloriam correspondentem Gratiæ primò collatæ: Secundò, quoad augmentum Gratiæ, & similter quoad correspondens augmentum Gloriæ.

Certum imprimis est, & videtur omnino definitum in Tridentino *sess. 6. can. 32.* hominem justificatum mereri per opera elicita in Gratiæ augmentum ipsius Gratiæ habitualis. Neque enim admittenda est interpretatio P. Gabrielis Vasquez opinantis posse Tridentinum intelligi salvâ fide, quòd plus non velit, quàm quòd justi fiant magis Sancti per ipsa bona opera. Hanc interpretationem nullo modo patiuntur verba Tridentini. *Si quis*, inquit *dixerit bonis justificatum bonis operibus, non verè mereri augmentum gratiæ &c.* Si hoc non esset aliud, quam fieri magis sanctos, idem esset ac si diceret, non mereri ipsa nostra opera, per quæ fimus magis sancti: non ergo intellexit solum illud augmentum sanctitatis, quod provenit formaliter ab ipsis operibus.

889. Dubitatur 1. An per vltimam dispositionem ad gratiam, seu justificationem à peccato obtinendam, mereamur aliquo modo primam infusionem gratiæ.

Prima sententia negat vltimæ dispositionem, qualis est perfecta contritio, omnem rationem meriti, etiam de congruo. Ita Capreolus, Aletus, Hosius, & inclinat Stapletonus ac Medina apud Suarez.

Secunda sententia est, illam dispositionem non solùm habere rationem meriti de congruo, sed etiam de condigno. Ita viri docti in Hispania docuerunt, teste Turriano.

Tertia & vera sententia est, negans quidem illi dispositioni meritum de condigno, concedens tamen Meritum de Congruo.

890. Prior Pars probatur ex dictis. Primò; In tantùm meremur aliquod donum supernaturale de condigno, in quantùm actus meritorius dignificatur à Gratia sanctificante: atqui vltima dispositio ad infusionem Gratiæ, non potest dignificari à Gratia infundenda intuitu illius dispositionis: ergo &c. Minor probatur ex illa Theologorum Regula: *Principium Meriti non cadit sub Meritum.* Atqui Gratia dignificans est principium Meriti, immò forma denominans meritum

meritum *de condigno* : ergo illa gratia quæ dignificat, non cadit sub Meritum, hoc est, non est præmium ad quod dignificat. Huc facit illud ad Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem* : & ad Titum 3. *Non ex operibus Justitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm misericordiam salvos nos fecit.*

Probatur jam secunda pars. Nam vltima dispositio est actus supernaturalis & honestus : ergo de congruo meretur omne illud, quod mereretur de condigno, si fieret in gratia : atqui tunc mereretur de condigno augmentum gratiæ : ergo quando non fit in gratia, meretur de congruo gratiam.

891. Dices, hoc argumento probari posse, quòd non solùm actus perfectæ charitatis, sed etiam actus aliarum virtutum mererentur de congruo justificationem. R. Distinguendo sequelam, in actu primo remoto, concedo : in actu primo proximo, nego. Ratio est, quia non omne quod meremur de congruo, illud ipso facto consequimur. Soli actui Charitatis hoc privilegium defacto Deus concessit, non alijs actibus; quamvis si & his concederet, non esset retributio imprudens, vt patet ex eo, quòd (ex probabili sententia) in antiquo Testamento præmiaverit fidem patentum justificatione parvulorum.

892. Probatur eadem secunda pars ex SS. litteris, in quibus apertè dicitur, quòd Justificationem mereamur, aut mereri possimus operibus bonis, sive remotè & mediatè, sive proximè. Ad Hebr. 3. *Beneficentiæ autem & communionis nolite oblivisci, talibus enim hostijs promeretur* (id est propitius redditur) *Deus.* Atqui hoc non est meritum de condigno : ergo de congruo.

Probatur 3, Auctoritate S. Augustini *Epist.* 105. *Neque ipsa*, inquit, *remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides illam impetrat : neque enim nullum est meritum fidei.* Vbi observandum est, quòd S. Augustinus in viatoribus pro eodem accipiat, impetrationem, & meritum, quia oratio viatoris ita est impetratoria, vt etiam sit meritoria. Hinc autem

893. Confirmatur argumentum. In Sacris literis dicuntur peccatores impetrare Justificationem : ergo etiam rectè dicuntur eam promereri, præsertim cùm ratio meriti plùs laudabilitatis includat, quàm ratio orationis, & præterea difficilior sit, seu minùs probabilis spes impetrandi veniam sine merito, quàm eam promerendi : peccator enim est odio dignus, & exauditio orationis (secluso merito) est pura puta liberalitas, non involuens vllam retributionem, qualem involuit præmiatio. Antecedens autem probatur ex Matth. 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me.* Lucæ 18. cùm publicanus dixisset : *Deus propitius esto mihi peccatori :* subjungitur. *Descendit hic justificatus in domum suam.*

894. Dubitatur 2. & difficiliùs, an de condigno mereamur primam gloriam, correspondentem primæ gratiæ, acceptæ intuitu vltimæ dispositionis. In qua re RR. multùm dissentiunt.

Prima sententia affirmat, Contritionem extra Sacramentum justificantem, licet primam gratiam mereatur tantùm de congruo, mereri tamen primam Gloriam de condigno, nimirum quia dignificatur à gratia. Ita Suarez, Vasquez, Granadus, Tannerus, Valent. quibus ob auctoritatem accedit Arriaga.

Secunda sententia negat. Ita quidam antiqui, quos sequitur Card. de Lugo *d. 6. de Incarn. s. 3. n. 59.* & P. Esparza, ac probabilissimam vocat Arriaga.

Tertia sententia distinguit inter primam productionem vltimæ dispositionis, & inter ejusdem continuationem. Quoad primam productionem negat, & sic convenit cum secunda sententia ; Quoad continuationem affirmat illum actum non solùm mereri de condigno augmentum gratiæ & gloriæ, sed etiam primam Gloriam, eò quòd ille actus quoad substantiam maneat idem : adeóque licet quoad durationem mereatur augmentum gloriæ, quoad substantiam tamen actûs merebitur primam gloriam de condigno ; quia in secundo instanti jam est actus dignificatus à prima Gratia. Ita P. Oviedo. Pro resolutione

895. Notandum est, Gloriam dari Beatis duplici titulo ; nempe titulo Hæreditatis, & titulo Mercedis, sive præmij. Titulus Hæreditatis est Gratia sanctificans ; vnde infantes Baptizati consequuntur gloriam præcisè titulo Hæreditatis. Titulo verò præmij & mercedis datur insuper intuitu meritorum, dignificatorum gratiâ sanctificante, & quidem immediatè ; hoc est, gloria est æquè præmium immediatum, ac est illud augmentum gratiæ, quod datur intuitu operis dignificati, quia titulus præmij non est Gratia, sed opus meritorium dignificatum. Hoc supposito

Displicet tertia sententia ex duplici capite. Primum est, quia supponit, actus vitales intentionales esse entitates physicè permanentes, quod in philosophia rejici solet à pluribus, quibus & ego assentior. Secundò displicet, quia etiam dato quòd actus meritorij essent permanentes, falsum tamen est, quòd substantia actûs meritorij dupliciter, & bis præmietur, nempe de congruo & de condigno ; de congruo quidem in primo instanti, deinde in posteriore de condigno, adjuncto simul alio præmio intuitu continuationis, quod asserit hæc sententia singularis. Itaque

896. DICO,

896. DICO, probabilius, aliísque principijs conformius esse, quòd prima Gloria non cadat sub meritum de condigno. Probatur. Si Contritio quà justificatur peccator mereretur de condigno primam gloriam, deberet posse assignari gratia, à qua dignificaretur ad illud præmium: sed non potest assignari: ergo &c.

Respondet Arriaga, Contritionem dignificari ab illa Gratia, quam meretur de congruo, & quidem dignificari in signo posteriore: Nam sicut in signo posteriore Gratia collata dat formaliter jus ad gloriam, vt ad hæreditatem, ita etiam reddit actum Contritionis dignum ad gloriam, vt ad præmium. Sed contra. Contritio per ipsam gratiam præmiatur vltra condignum, est enim præmium de congruo tantùm, & non supponit Contritionem aliunde dignificatam: ergo in illo signo, in quo Deus videt & invenit Contritionem vt meritoriam, & decernit illi liberale præmium, non invenitur dignificata ad suum præmium immediatum: ergo si Contritio dignificaretur à suo præmio congruo ad Gloriam, tunc Gloria non esset præmium immediatum, sed esset præmium Contritionis, vt jam de congruo & vltra condignum præmiatæ per primam gratiam, quæ est titulus hæreditatis: hoc autem videtur inconveniens. Nam si præmium potest dignificare ad novum præmium, sequitur absurdus processus, qui in quibusdam casibus admittendus esset, nempe quando secundum præmium esset iterum dignificativum ad tertium, & tertium ad quartum, & sic deinceps: v. g. (& est exemplum Lugonis) proponat Rex præmia militibus hostem victuris, diversa tamen pro diversitate statûs, & conditionis: plebeis quidem det statum nobilium, nobilibus Baronum, Baronibus Comitum, Comitibus Marchionum, Marchionibus Principum &c. jam si Plebeius vincat hostem, ipso facto fit nobilis: ergo si hoc præmium dignificaret ad statum Baronis, jam etiam fieret ex Nobili Baro, & sic deinceps, & sic omnes denique fierent Principes, adeoque æquales, qui antea erant inæqualissimi: sicut ergo in hoc casu Nobilitas accepta in præmium, non dignificaret ad Baronatum, quia ipsa fuit præmium ad æquatum in plebeio, ita & multò minus Gloria prima, quæ est plus quàm præmium ad æquans meritum, dignificabit ad Gloriam tanquam præmium distinctum. Hinc

887. Probatur Conclusio 2. à priori cum Card. de Lugo n. 53. Nam contra naturam meriti est, dignificari à suo præmio pro eodem instanti. Præmians enim non movetur à suo præmio, sed ab ijs, quæ præmiandus affert de suo ad acquirendum præmium: atqui in casu de quo disputamus, primam gratiam non affert præmiandus de suo; ergo non potest movere præmiantem ad dandum præmium propter illud ipsum opus, propter quod præmiandus accipit primam gratiam. atqui dignitas operis debet movere præmiantem: ergo prima gratia non potest dignificare ad vlterius præmium illud ipsum opus cujus est præmium.

898. Objicitur vnicè Canon 32. Sess. 6. Concilij Tridentini, qui sic habet. *Si quis dixerit, ipsum justificatum bonis operibus quæ ab ipso Dei gratiam, & JESV CHRISTI meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non verè meritum, augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam Gloriæ augmentum, anathema sit.* Vis illud maximè ponderatur, quòd de Gratia solùm dicatur, justum mereri illius augmentum, de gloria verò seu vita æterna, dicatur, quòd homo mereatur & vitam æternam, & ejus augmentum: ergo juxta Tridentinum etiam prima gloria cadit sub meritum de condigno, alioquin frustraneum est illud membrum.

Cæterùm vt benè advertunt DD. Adversarijs nihil patrocinatur hic locus, si bene consideretur, sed omnibus explicandus est. Nam licet adversarij, quantùm ad gloriam velint illum canonem intelligere de vltima dispositione ad justificationem, hoc tamen nullâ ratione dici potest. Loquitur enim totus Canon de operibus factis in gratia, vt consideranti liquet. Atqui fatentur omnes, nos non mereri primam Gloriam per opera facta in gratia: ergo non advertitur canon nobis magis quàm adversarijs, si velint sincerè judicare. Superest ergo dicendum, quæ sit ejus legitima interpretatio.

899. P. Martinus Esparza duas novas interpretationes, modósque defendendi, quomodo mereamur de condigno primam gloriam, affert, quarum neutra videtur satisfacere.

Prima est hæc. Jus ad Gloriam, quod convenit justificato ex vi suæ justificationis seu primæ gratiæ, non est omnino absolutum, sed quodammodo conditionatum, & verè capax exceptionis, atque adeo pendens adhuc à futuro, quoad suum vltimum complementum, & tunc omnino absolutam obligandi Deum ad retributionem Gloriæ, vt patet ex illa particula Concilij: *Si tamen in gratia decesserit.* Omnia ergo pertinent, & eo modo pertinent ad complementum ejus juris, & exclusionem ejus exceptionis, quæ conferunt, & quomodo conferunt ad perseverantiam finalem in gratia. Opera autem justificati conferunt ad perseverantiam finalem in gratia, duplici ratione. Primùm enim, per opera bona superaddita post justificationem, augetur meritoriè gratia habitualis, cum augmento proportionali omnium virtutum infusarum. Quò autem majorem gratiam quis habet, intensiorésque virtutes, eò est melius dispositus ad perseverandum finaliter in gratia. Deinde,

opera

opera bona justificati excludunt in genere causæ formalis actus vitiosos, vnicuique eorum oppositos, & impeditivos perseverantiæ finalis in gratia; & quò plura, & pluries hujusmodi impedimenta excluduntur, eò redditur certior perseverantia finalis, ac proinde stabilitur magis, minúsque subest exceptioni Jus præexistens ad gloriam. Frequenti porrò vsu receptum est, vt ea, quibus vltimò completur Jus aliquod, atque ab exceptionibus, quibus ex se subest, absolvitur, dicantur idem Jus; sicut vniversim in rebus quoque alijs, vnusquisque effectus tribuitur complenti vltimò virtutem inductivam ejus. Ita ille.

900. Toto hoc discursu concesso & perpenso, non videtur vllatenus satisfactum præsenti difficultati. Præsens enim difficultas non versatur in eo, vt explicetur, quomodo actus meritorij facti in gratia, conducant quomodocunque ad consecutionem vitæ æternæ, sed, an, & quomodo vitam æternam mereantur de condigno, quod est longè diversum à priore. Totus autem discursus tandem sistit in declaratione prioris, & ne verbulo tangit punctum posterius. Quòd autem illa sint longè diversa, facilè ostenditur. Inprimis, nullo opere Bono meremur de condigno perseverantiam finalem, & tamen opera Bona conducunt ad perseverantiam finalem duplici modo prædicto. Quòd autem non mereamur perseverantiam finalem, ratio est, quia quidquid defacto meremur nobis ipsis de condigno, infallibiliter consequimur: nullum autem opus Bonum habet hoc privilegium, vt post se infallibiliter trahat perseverantiam finalem: Ergo aliud est, conducere quoquo modo ad complementum Juris ad gloriam, quod est perseverantia finalis; & aliud, mereri illud complementum de condigno: hoc posterius nulli operi bono convenit. Deberet autem convenire, vt diceremur hoc modo mereri de condigno primam gloriam. Breviter. Vltimum complementum Juris ad gloriam, non est illa facilitatio inducta per frequentes actus virtutum, sed est ipsa Mors obita in Gratia; hæc autem non cadit sub Meritum de condigno, vt omnes docent.

Vlteriùs; si discursus relatus bonus esset, posset quis sine inconvenienti dicere, quòd opera honesta naturalia, elicita in statu gratiæ, mererentur aliquo modo de condigno vitam æternam, quia etiam conferunt aliquo modo ad perseverantiam finalem, quatenus removent actus oppositos: ergo si hoc non sufficit, nihil assignatum est, ex quo probetur meritum de condigno. Et hæc circa primam novam rationem. Audiamus etiam secundam.

901. Dici præterea potest (inquit P. Martinus) præscindendo à Concilio, Adultum, præeunte propriâ dispositione justificatum, eo ipso mereri de condigno primam gloriam seu vitam æternam quoad substantiam, condignitate merentis, licet non mereatur eandem de condigno condignitate Operis Meritorij. Sensus est: quòd homo per vltimam dispositionem aliquo modo (hoc est saltem de congruo) meretur Gratiam & Gloriam: & quia illi in eo ipso instanti superadditur gratia, per quam fit dignus gloriâ, potest dici meritus esse gloriam de condigno, non condignitate operis, sed operantis.

Cæterùm, hæc doctrina & facit quæstionem de modo loquendi, & non servit ad explicationem Canonis, quod agnoscit P. Martinus illis verbis. *Præscindendo à Concilio.* Ratio est, quia, vt is ipse docet, Concilium loquitur de actibus factis in gratia; hæc verò explicatio loquitur de vltima dispositione ad gratiam. Deinde Concilium turpiter æquivocâsset, vsurpando in eodem contextu rationem *Meriti condigni*, in duplici diverso sensu; semel pro merito condigno condignitate operis, & deinde pro merito condigno solùm condignitate operantis. Alia ergo interpretatio nobis quærenda est. Pro qua

902. Adverto 1. Adversarios vnicè vrgere, vt ostendatur, quid diversum significent illæ voces: *vitam æternam*: &: *augmentum Gloriæ*, nisi per illud prius significetur prima Gloria: alioquin fatendum erit (inquiunt) quòd in illo canone sint aliqua verba superflua. Hæc tamen adversariorum sollicitudo est nimis scrupulosa; cùm omnibus fatendum sit, in illo canone esse aliqua verba eatenus superflua, quatenus idem diversis vocibus bis dicitur. Dicant enim mihi adversarij, quid aliud significent hæc verba: *vitam æternam mereri*: quàm hæc alia: vitæ æternæ consecutionem? & tamen vtrumque ponitur.

903. Adverto 2. Adversarios, ad asserendum, quòd per vltimam dispositionem homo mereatur de condigno vitam æternam, induci ex falsa suppositione, nempe quòd nullus adultus possit consequi vitam æternam solo titulo hæreditatis, sed debeat insuper consequi titulo præmij & mercedis. & hoc putant definiri cap. 16. vbi dicitur, proponendam esse vitam æternam, tanquam Gratiam Filijs, & tanquam mercedem pro meritis. Hoc, inquam, falsum est, vt ex adversarijs fatetur Oviedo & Suarez; posset enim adultus hodie habere attritionem v. g. vel, si nunquam peccavit, actum fidei & spei, cum proposito servandi totam legem, & eras suscipere Baptismum, ac post Baptismum mori, nullo alio actu intervenient: quo casu, sicut nullo actu mereretur de congruo primam Gratiam, ita nec vitam æternam; & tamen salvaretur, adeoq; Beatitudinem consequeretur solo Titulo Hæreditatis. Itaq; loco citato solùm præcipitur, vt proponatur vita æterna vt Merces hypotheticè, videlicet, si ponantur merita. Nunc ad explicationem canonis veniendo,

904. Dicendum est, Vitam æternam dici præmium non vltimæ dispositionis, vt jam superiùs ostensum est, sed actûs meritorij, procedentis in statu Gratiæ, & quidem non vnius solius, ratione conservationis ejusdem in secundo instanti, vt volebat P. Oviedo, sed omnium planè, vt ex adversarijs optimè probat Suarez, & patet ex toto contextu. Hoc autem imprimis sufficienter verificatur, si dicatur, nos per illos actus eatenus mereri vitam æternam, quatenus hæc continetur in quovis gradu augmenti Gloriæ. Neque hic loquendi modus est inusitatus; sic enim dicimus, nos per singula peccata mortalia mereri pœnam æternam: sic etiam dicitur aliquis per capitale delictum mereri mortem, tametsi independenter à delicto sit obnoxius morti, & per delictum solummodo mereatur qualitatem & accelerationem mortis.

905. Neque obstat, quòd Concilium diversimodè loquatur de Gratia & Gloria, vt in objectione vrgebatur, nempe quòd non dicat, nos mereri Gratiam & ejus augmentum, sicut dicit, nos mereri Gloriam & ejus augmentum. Nam ad hoc duplex est Responsio.

Respondetur primò, hoc discrimen esse, quòd dum meremur augmentum Gloriæ, Gloriam necdum possideamus in se, sed tantùm in sua radice, seu in suo jure, hoc est Gratiâ, & quidem in jure solùm conditionato, vt suprà notatum est. At verò, quando meremur augmentum gratiæ, gratiam jam habemus pro priori naturæ. Jam verò ex communi modo loquendi solet ratio Præmij tribui illi rei, quæ nondum habetur in se (licet habeatur in sua radice) & cujus largitio necessaria est ad obtinendum illud, quod formaliter promeremur; non ita solet ratio præmij tribui illi rei, quam jam actu in se possidemus dum meremur. Declaratur in exemplo. Filius legitimus, ratione filiationis habet jus ad hæreditatem, saltem quoad legitimam, v. g. trientem: quodsi accedant merita, ob quæ illum pater scribat hæredem ex asse, potest simpliciter dici factus hæres ob merita sua; econtra, si habeat à patrefamilias peculium aliquod, & cum illo ita negotietur, vt peculium augeat, non rectè diceretur per negotiationem acquisivisse peculium, sed solùm auxisse peculium, quia scilicet ad negotiationem præsupponitur actu habere peculium, non tamen ad hæreditatem ex asse consequendam præsupponitur consecutus esse trientem, sed tantùm in spe, & jure quodam conditionato: *nisi suâ culpâ mereatur exhæredari.* Sic se res habet in nostro casu: nam Gloriæ augmentum quod formaliter meremur, non potest acquiri sine gloria quoad substantiam, nec possidetur gloria quoad substantiam in se tunc, quando promeremur augmentum gloriæ, sed solùm possidetur in spe & jure conditionato: econtra, dum meremur augmentum Gratiæ, jam actu præsupponimus possideri Gratiam quoad aliquem gradum. ergo est ratio, cur Gloria dicatur simpliciter esse præmium, non autem Gratia vt sic.

906. Respondeti potest 2. Cum Card. de Lugo & Arriaga, diversimodè comparari meritum nostri operis ad augmentum Gratiæ & Gloriæ. Nam augmentum Gratiæ ita meremur, vt nullo modo possimus Gratiam mereri de condigno, nisi præsuppositâ aliâ gratiâ sine merito de condigno habitâ, quam quidem possimus merendo augere, non tamen primò producere. At verò bonis operibus in gratia factis, ita meremur gloriam, vt etiamsi Deus nollet dare gloriam, intuitu gratiæ præcedentis habitæ sine merito, adhuc opus factum in gratia mereretur vitam æternam & gloriam: Econtra, ideo non dicimur promereri gratiam, sed augmentum gratiæ, quia illud meritum bonum non sufficit vt simus grati, sed, vt simus gratiores, eò quòd jam simus grati.

DICES. Si res ita se habet, non debebat Concilium plus dicere, quàm quòd meremur vitam æternam, nihil addendo de augmento ejusdem. R. Concilium non immeritò distinxisse inter vitam æternam, & ejus augmentum; nempe, vt specialiter damnaret hæreticos qui ita negant nos mereri vitam æternam, vt etiamsi hoc concederent (prout fortassis aliqui concesserunt) adhuc negarent augmentum Gloriæ, seu Gloriæ inæqualitatem in Beatis, proveniente ex inæqualitate meritorum: in quam finem adducunt Parabolam de denario diurno æqualiter soluto inæqualiter laborantibus.

CONTROVERSIA IX.

Vtrum Actus nostri possint ab extrinseco participare formaliter rationem Meriti. vbi etiam: de conjunctione cum meritis Christi.

907. Quæstio movetur, quo sensu accipienda sit celebris illa doctrina Ascetarum, qua hortantur, vt quis ad exordium diei omnia sua opera, quæ toto diei decursu facturus est, offerat ad Gloriam Dei. Quæstio, inquam, nata ex eo, quid circa opera postea subsequentia operetur illa prima intentio generalis? an operibus subsequentibus tribuat aliquam vim merendi & tegendi præmium? Nisi enim ad hoc serviat illa intentio relativa operum ad Gloriam Dei, non apparet, quam vtilitatem tantopere commendabilem habeat.

908. Dicendum est primò. Operibus æternis, hoc est, non formaliter liberis, nihil accedit ab hujusmodi intentione. Conclusio satis

cienter probata est libro præcedente, vbi agentes de actu externo, diximus, nos per illum nihil formaliter mereri vltra meritum actûs interni imperantis. Multò minùs poterit actus externus, non imperatus ab intentione vniversali, participare rationem meriti ad majus præmium.

909. DICO 2. Actus interni liberi, ex proprio objecto directo indifferentes, (de quibus maximè procedit præsens quæstio) nullam participant vim merendi ab intentione ordinativa hujusmodi actuum ad gloriam Dei. Probatur Conclusio ex dictis de conceptu Meriti in genere. Vbi non est nova & victoriosa arduitas ac electio honestatis, quà talis, non est novum meritum, nec augmentum præmij. Sed, quantumvis præcesserit hujusmodi intentio ordinativa, inde tamen actus indifferens subsequens non fit magis victoriosus & electivus honestatis, quàm esset, si talis intentio non præcessisset. Non enim potest intentio præcedens facere, vt actus subsequens habeat aliud objectum, quàm quod habet per essentiam suam. Ergo &c.

910. DICO 3. Neque Intentio præterita potest facere, vt actus subsequentes honesti ex proprio objecto habeant simul adjunctam specialem honestatem ex motivo intentionis præteritæ, sicque plus mereantur, quàm mererentur sine illa præcedente intentione. Patet Conclusio ex præcedentibus. Sicut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita secundùm quid ad secundùm quid. atqui intentio præcedens non potest simpliciter communicare formalem honestatem actui ex se indifferenti: ergo nec potest actui honesto communicare aliam formalem honestatem. In favorem tamen doctrinæ Asceticæ & ad verum intellectum illius

911. DICO 4. Hujusmodi intentio matutina eatenus conducit ad augendum præmium per actus subsequentes, quatenus occasione specierum recentium ab illa relictarum, in memoria faciliùs reiteratur intentio quædam tenuis, confusa vel implicita honestatis præintentæ, sufficiens tamen ad laudabilitatem & meritum: solèque hujusmodi implicita intentio exprimi his vel similibus verbis: *Volo hoc facere, vt expleam, quod hodie proposui, vt consequar finem intentum hodie.* Declarabitur hæc Conclusio, quando agemus de Virtuali intentione Ministri in administrandis sacramentis. Nunc

912. Resolvitur alia non absimilis quæstio, vtrum nostra opera bona ex conjunctione cum meritis Christi, habeant formaliter plus meriti ad consequendum plus præmij, quàm consequerentur, si sine meritis Christi elicerentur.

Prima Sententia affirmat. Ita Cajetanus, Sotus, Ruardus, & alij. quos refert & sequitur P. Suarez, eam prolixiùs declarans, ac extendens non solùm ad augmentum gloriæ accidentalis, sed etiam substantialis. Secunda negat, quam ex professo propugnat Vasquez 1. 2. *disp.* 214.

913. DICO 1. Loquendo de possibili, valde probabilis est prima Sententia. Probatur à pari. Defacto infantibus confertur ex solis Christi meritis Gratia & Gloria. ergo posset Deus ex ijsdem Christi meritis conjunctis nostris meritis dare plus præmij, cùm illa sint infiniti valoris.

914. DICO 2. Si Deus hoc modo conferret plus Gratiæ, non diceremur verè & propriè illud augmentum mereri de condigno, propter conjunctionem cum meritis Christi; adeoque posset Deus sine miraculo hoc augmentum negare. Probatur. Non enim in præmio condigno retribuendo attenditur Dignitas extrinseca, sed quæ est propria personæ operantis.

Respondet P. Suarez, hominem justum, hoc ipso quòd acceperit Gratiam sanctificantem ex meritis Christi, & per eandem gratiam aliquo modo vniatur Christo, fiatque vnum corpus cum illo, hocipso, inquam, accipere etiam dignitatem aliquam specialem à persona Christi, propter quam & Deo amabilior sit, & in majori pretio habeatur. Nam Filius Amici, quantumvis ob proprias qualitates amabilis, amabilior tamen est, quia est filius amici: ergo etiam nos amabiliores sumus Deo, quia fratres sumus Christi filij naturalis. Sic etiam mulier nobilis per matrimonium Regis, fit in æstimatione morali nobilior: sic per contactum physicum Reliquiarum Sanctarum, nobilitantur res aliæ non sanctæ.

915. Sed contra. Hoc quod est: per gratiam nos fieri vnum corpus cum Christo, & fratres ejus; reipsa aliud non est, quàm nos primam Gratiam consequi ex meritis Christi: per hoc autem non videtur crescere dignitas ad majus præmium illo, quòd acciperemus, si Gratiam haberemus independenter à meritis Christi. sicut, si quis acciperet nobilitatem immediatè ab Imperatore, non propterea pretiosiora forent ejus merita, quàm si ex stirpe Nobilis esset.

916. Confirmatur. Si enim hæc conjunctio cum Christo tanquam cum capite, dignificaret opera ad Gratiæ augmentum, posset similiter dici, quòd Contritio hominis baptizati, habentis characterem, dignificaretur à conjunctione cum Christo per characterem ad primam gratiam, & sic mereretur eam de condigno, quod quidem hactenus nemini venit in mentem.

DICES: Hoc non sequi; quia ratione peccati est simpliciter indignus. Sed contra 1. Peccatum in instanti contritionis dimittitur, & homo affert aliquam dignitatem ad primam gratiam: ergo licet ratione peccati sit simpliciter

indignus gratiâ, purè liberaliter conferendâ, posset tamen dici aliquo modo de condigno mereri, casu quo ponat actum ex se meritorium de congruo, cui accedat dignitas à Christo. Contra 2. Ergo saltem si peccatum esset extrinsecè remissum, posset talis de condigno mereri primam gratiam. Item dici posset, in sententia docente, quòd Christus venisset, etiamsi Adam non peccâsset, dici inquam posset, quòd Adamus meritus esset primam gratiam de condigno, quia pro priori naturæ accepisset ex meritis Christi auxilium præveniens, quo fuisset Christo capiti conjunctus.

917. DICES. Si res ita se habet, ad quid ergo suaderi solet, vt nostra bona opera conjungamus cum meritis Christi, & sic ea offeramus Patri Cælesti? Vtique enim hoc fit, vt inde valoris augmentum accipiant. R. Illius vtilissimæ doctrinæ Asceticæ non posse esse sensum quem replica intendit: sive enim opera nostra per affectum conjungamus cum meritis Christi, sive non conjungamus, semper habebunt illam dignitatem extrinsecam à meritis Christi, cui operans est incorporatus. Dicendum igitur est, affectum illum conjunctionis habere vim orationis & impetrationis, quatenus per merita Christi petimus, non quidem augmentum gratiæ extra condignitatem operis, sed vt intuitu meritorum Christi, Deus conferat nobis alia beneficia vtilia ad salutem, quæ quidem de congruo meremur, sed non propterea infallibiliter consequimur: quare vt major sit spes ea consequendi, expedit implorare merita Christi juxta Christi promissum: *Quidquid petieritis in nomine meo, dabitur vobis.*

Restarent adhuc duæ Controversiæ examinandæ. Prima: vtrum ad rationem meriti aliquando sufficere possit prioritas finis, non obstante, quòd præmium præcederet tempore, ita vt meritum anticipatè præmiaretur, sicut pretium potest antecedenter ad mercis exhibitionem solvi. Secunda, vtrum purus homo possit de condigno mereri alteri primam gratiam. Has duas quæstiones expediam in Tract. de Incarnatione, vbi specialem habent vtilitatem.

FINIS SECVNDI LIBRI.

CON-

[MRA] [IHS] [IPH]

CONTROVERSIARVM THEOLOGICARVM

LIBER III.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

FIDE, SPE, CHARITATE.

CONTROVERSIA PROÆMIALIS PRIMA.

In quonam consistat conceptus Entis supernaturalis in genere.

§. PRIMVS.

Referuntur aliorum sententiæ.

1. PRima sit quorundam post M. Zumel; Ens supernaturale creatum differre à naturali per hoc, quòd Ens supernaturale fiat ad imitationẽ Dei vt Trini in Personis, sub quâ ratione nec est à creaturis participabilis, nec vlla naturali investigatione cognoscibilis: omne autem Ens naturale fit ad imitationem Dei vt vnius in essentia, qua ratione & participatur à creaturis, & est naturaliter cognoscibilis. Primum membrum declarant hoc modo. Habitus supernaturalis fidei est ordinatus ad eliciendum actum repræsentantem Deum vt Trinum; immò licet alij actus non repræsentent Deum vt Trinum, versantur tamen circa motivum formale, quod ex se aptum est se extendere ad credendum Mysterium Trinitatis, qui enim est paratus credere Deo vnum articulum propter ejus revelationem, paratus est credere quemlibet. Eodem modo cum proportione declarant in Spe & Charitate supernaturali, quarum saltem aliquis & quidem præcipuus actus versatur circa Trinitatem: hoc autem sufficit, vt etiam cæteri actus ejusdem habitûs sint supernaturales, sicut omnes actus potentiæ intellectivæ sunt immateriales, quia illa potentia saltem aliquo actu potest versari circa objectum immateriale, esto plurimis alijs versetur circa objecta materialia.

2. Hæc tamen explicatio non satisfacit, quia non est conformis communi acceptioni Theologorum hoc nomen *Entis supernaturalis* primitùs vsurpantium; hi inquam non respexerunt ad Mysterium Trinitatis: Nam etiamsi DEUS Mysterium Trinitatis non revelâsset, sed revelâsset statum æternæ beatitudinis esse nobis assequibilem per gratiam suam, adhuc agnovissent Theologi supernatutalitatem Visionis, sicut & Gratiæ sanctificantis.

Secunda sententia est P. Antonij de Quiros *disp.* 19. *n.* 26. Ens supernaturale esse, quidquid per modum quasi proprietatis ad esse divinum in aliquo statu mediatè vel immediatè consequitur. Porro esse divinum non solùm consideratur vt

in se est, sed vt communicabile creaturæ per vnionem hypostaticam, vi cujus vnionis debentur connaturaliter dona & perfectiones, tanquam proprietates, & hæ sunt entitates supernaturales.

3. Contra hanc explicationem est primò. Quia omnes Theologi agnoscerent Gratiam sanctificantem esse supernaturalem, etiamsi non agnoscerent eam existere in Christo. Nam licet defacto eam in Christo dari affirment, fatetur tamen P. VVadingus, id non posse certâ ratione convinci, nec ex Patribus colligi, neque vllus Theologus vnquam probavit ex eo, quòd Gratia alioquin non esset supernaturalis.

Contra 2. Actus fidei divinæ defacto est supernaturalis: atqui non sequitur ad esse divinum hypostaticè vnitum per modum proprietatis: ergo definitio non est vniversalis. Minor probatur. Nam licet actus fidei sequatur ad habitum fidei, & habitus fidei sequatur tanquam proprietas ad Gratiam in pura creatura versante adhuc in via, non tamen in Persona divina, in qua connaturaliter sequitur Visio beatifica excludens fidem; id autem quod excluditur, non sequitur ne mediatè quidem tanquam proprietas illius à quo excluditur, vt per se notum est.

Contra est 3. Character Sacramentalis est supernaturalis, nec tamen consequitur tanquam proprietas ad vnionem hypostaticam. Respondet P. de Quiros, non deberi quidem Characterem Gratiæ secundùm se, deberi tamen Gratiæ vt collatæ per Sacramentum. Sed contra. Gratia vt Sacramentalis non consequitur ad vnionem hypostaticam vt proprietas illius, nec enim reperitur in Christo, sicut nec Character.

4. Tertia explicatio est P. Valentini Herize, quem sequitur P. Franciscus de Lugo, primam radicem ex qua oritur Supernaturalitas in entibus creatis, esse connexionem quam habent entia supernaturalia cum Deo, quatenus immediatè, & per seipsum sub propria & speciali ratione vnitur vel physicè, vel intentionaliter alicui creaturæ, nempe vel hypostaticè, vel per Visionem beatam. Neque tamen requiritur in ente supernaturali hujusmodi immediata connexio, sed sufficit mediata & moralis per modum meriti, vel alicujus deputationis aut signi, vt est Character, aut causæ, vt est lumen Gloriæ, aut radicis, vt est Gratia, vel effectûs, vt est amor beatificus &c.

5. Quarta Sententia est P. Joannis Martinez de Ripalda *Tomo* 1. *de Ente supernat. disp.* 4. *s.* 3. qui conceptum entis Supernaturalis constituit in connexione quidditativa physica vel intentionali cum gratia Sanctificante, quatenus ad hanc omnia entia supernaturalia transcendentaliter referuntur, vel eorum quidditativa cognitio soli Gratiæ debetur. Ab hac sententia vix differunt, qui constituunt in connexione cum Visione beatifica, quibus favet Card. Pallavic.

Quid duabus vltimis sententijs tribuendum existimem, paulò pòst dicam.

§. II.

Communis aliorum Sententia declaratur.

6. DICO, Ens Supernaturale est illud, cujus existentia nullius substantiæ creatæ viribus aut exigentiæ debetur. Prò intelligentia

7. Supponendum est 1. In creaturis dari quasdam exigentias, seu Jura quædam physica, vel, vt alij vocant, appetitus innatos ad alias entitates obtinendas; & hæ dicuntur illis deberi ab auctore naturæ, vt exercente Justitiam providentialem, quæ est doctrina D. Thomæ 1. *p. q.* 22. *a.* 1. *ad* 3. & S. Augustini *lib.* 9. *de Gen. ad litt. c.* 17. & 18. nec ab vllo viro docto negatur hoc debitum in sensu reali, quidquid sit de modo loquendi.

Supponendum 2. Ad Supernaturalitatem non sufficere, si effectus sit supra vires activas naturæ seu substantiæ, v. g. anima rationalis est supra vires activas substantiæ creatæ, nec tamen est supernaturalis, quia est juxta passivam inclinationem & exigentiam, seu juxta Jus physicum materiæ primæ organizatæ organo humano. Vt ergo aliquid sit supernaturale, debet superare vires tam activas quàm passivas seu receptivas exigentiales, licet non debeat superare vires passivas obedientiales.

His notatis non habet Conclusio opus vlteriore declaratione. Contra quam

8. Objicies 1. Explicatio Supernaturalitatis fieri debet per prædicatum aliquòd primum, quod sit quasi fundamentum ipsius Supernaturalitatis; nam Supernaturalitas est prædicatum quoddam secundum fundatum in alio prædicato anteriore: quod enim Gratia sanctificans exigat sit entitas supernaturalis, seu, excedens vires naturæ, non debet sine ratione asseri, sed probari: non potest autem probari nisi assignando aliquod prædicatum adeo nobile & eminens, vt ratione hujus arguatur excedere vires naturæ. Ergo Supernaturalitas non declaratur sufficienter per: *esse indebitum viribus naturæ*, seu: *excedere vires & exigentias totius naturæ creatæ.*

Hæc objectio movit RR. relatos, vt illa prædicata assignarent, quæ ex ipsis retulimus. Vbi detur tamen eorum doctrina eatenus deficere, quatenus assignârunt ejusmodi prædicata, quæ non possunt applicari quibusdam entitatibus, quæ communiter dicuntur esse supernaturales: tales sunt: actio creativa accidentium Eucharisticorum, Vbicatio definitiva corporis Christi: qualitas attractiva &c. Respondent aliqui apud Franciscum de Lugo, & in terminis P. de Quiros *disp.* 19. *s.* 1. *n.* 37. has entitates esse tantùm supernaturales philosophicè. Sit ita. Quæritur, in quonam prædicato fundetur Supernaturalitas philosophica, & an vnivocè conveniat cum prædicato Supernaturalitatis Theologicæ? hoc posterius negant, illud prius non assignant. deficiunt ergo nonnihil eorum definitiones.

§. 3. Quæ-

§. III.

Quodnam sit Prædicatum primum Supernaturalitatis.

9. DICO 1. Supernaturalitatis philosophicæ prædicatum primum videtur esse: Procedere à Deo vt habente supremum dominium & potestatem dispensativam in Natura: sive: esse entitatem ex intrinseco prædicato manifestativam supremi dominij & potestatis dispensativæ in natura. Declaratur in exemplis. Actio creativa accidentium licet quoad hoc sit præstantior quàm actio eductiva, quòd non indigeat subjecto sustentante, hæc tamen perfectio tanta non est, vt superet omnes vires naturæ: nec enim superat vires passivas Angeli & animæ rationalis, quibus creatio est connaturalis: adeoque perfectio creationis vt sic non est quædam eminentia superans omne debitum naturale. Nihilominus illa actio est essentialiter connexa cum decreto Dei, volente dispensare in Natura accidentium, exigentium alioquin dependere à subjecto. Item, actiones quæ exercentur à Potentia obedientiali & terminantur ad effectus naturales, non sunt vtique præstantiores & æstimabiliores huic Vniverso quàm sit actio, quâ Deus creat Angelum: sunt tamen essentialiter connexæ cum potestate Divina vtendi rebus creatis pro libitu, vt S. Augustinus docet. Item Vbicatio definitiva corporis Christi (quam multi putant esse supernaturalem, quod tamen ego nego) non excedit suâ perfectione vbicationem naturalem; nam & Angelis & animæ rationali debetur vbicatio definitiva: si tamen est supernaturalis ideo erit, quia est essentialiter manifestativa dominij dispensativi in Natura.

10. DICO 2. Excellentia fundans Supernaturalitatem Theologicè sumptam, consistit in hoc, quòd ex intrinseco prædicato ordinet naturam intellectualem vel formaliter vel tanquam medium ad felicitatem perfectè satiativam, quæ habetur per Visionem Dei & Gaudium inde consequens. Hæc Conclusio est ex mente DD. quorum suprà memini: clariùs eam expressit P. Franciscus de Lugo *lib. 1. disp. 7. c. 5. n. 3.* laudatus etiam in hoc puncto à P. Antonio Perez *1. p. disp. 2. c. 1. n. 9.* Nec dissentit, nisi in modo loquendi Card. Pallav. *lib. de Grat. c. 3.* faciens discrimen inter Ens supernaturale in ratione *effectûs*, & in ratione *Entis*. Verba illius sunt. *Certum est, esse aliquas operationes, quæ superant omnes vires naturæ nostræ convenientes, ejusmodi est Visio Dei: ideo hæc operatio dicitur supernaturalis: ex quo etiam infertur NB. supernaturale esse, quidquid habet quomodocunque connexionem cum existentia talis Visionis* (hoc tamen eget limitatione quam infrà dabo) *ideo & Lumen Gloriæ, & Gratia habitualis, & meritum condignum Visionis beatificæ, & fides ac spes certissima de illa supernaturalia sunt, quia hæc omnia habent connexionem cum existentia Visionis divinæ. Et quidem hæc supernaturalitas non est tantùm ea generalis, per quàm dicitur supernaturale quidquid non potest fieri à causis naturalibus, hoc est, ex viribus debitis substantiæ creatæ, quo modo esset supernaturalis homini modus intelligendi Angelicus* (En! supernaturalitatem philosophicam) *sed est supernaturalis in alio sensu nobiliore, nimirum est quid melius quàm quodlibet accidens potens esse debitum vlli Naturæ.*

11. Probatur nunc Conclusio. Illa vocantur supernaturalia Theologicè, quæ in Scriptura vocantur ob intrinsecam & essentialem perfectionem *Gratia: Donum per Christum, Justificatio, adoptio, Pretiosa promissa, vita æterna*, & similibus nominibus afficiuntur: sed hæc omnia vel formaliter vel causaliter & vt media ordinantur & ordinant hominem ad conferendam & integrandam felicitatem æternam & satiativam. Ergo &c. In specie autem sunt: Vnio hypostatica, Gratia sanctificans, Habitus infusi, eorumque actus; Dotes, Characteres, Lumen Gloriæ, Visio & amor beatificus, & si qui alij actus eliciuntur à Beatis, qui aliquo modo inferunt gaudium accidentale. His omnibus convenit prædicatum Supernaturalitatis assignatum.

12. Ex hac doctrina deduco hîc obiter (nam infrà erit proprius de hoc disputandi locus) posse idem omnino objectum immediatum attingi ab actu naturali & supernaturali, & defacto attingi aliquod objectum ab actu supernaturali, quod posset attingi ab actu naturali. Hoc ostendo in illo objecto, quod est immediatè excitativum illius Judicij tam speculativi quàm practici quo homo evidenter evidentiâ metaphysicâ judicat immediatè: *Dignum & honestum est credere Verbum esse incarnatum: hanc Personam quæ facit hæc miracula, esse Messiam. &c.* hoc inquam Judicium est evidens evidentiâ metaphysicâ, vt infrà probabo, & intellectus ad illud eliciendum non determinatur ab aliquo imperio voluntatis, sed immediatè ab objecto, v. g. à visis miraculis, alijsque quæ dicuntur esse motiva credibilitatis, & quæ infrà referentur. Porrò objectum hujus Judicij determinat ad hoc judicium medijs sensibus, quibus illa motiva credibilitatis immediatè percipimus, sicut determinamur ad alia judicia immediata versantia circa objecta extrinseca. Probo ergo nunc primò, quod circa hoc objectum (quidquid illud sit) possit versari actus quoad substantiam naturalis. Si Deus impediret omne judicium metaphysicè evidens circa hoc objectum, esset miraculum, non minus quàm si impediret calefactionem applicato igne, aut visionem applicato objecto &c. atqui non esset miraculum impedire omne Judicium circa hoc objectum, si non posset actus naturalis quoad substantiam circa illud versari: ergo potest actus naturalis circa illud versari. Major est evidens. Minorem probo. Non est miraculum, impedire primam illuminationem supernaturalem requisitam ad fidem: ergo si circa illud objectum non potest elici actus naturalis, sed tantùm supernaturalis

turalis, non erit miraculum impediri omne Judicium circa illud objectum. Antecedens est de fide. Nam prima illuminatio supernaturalis est prima Gratia fidei; sed hæc potest sine miraculo negari: alioquin non esset prima gratia: ergo. Consequentia probatur. Illud Judicium esset prima illuminatio supernaturalis requisita ad fidem. Sed prima illuminatio potest sine miraculo impediri: ergo si circa illud objectum non potest elici vllus actus naturalis quoad substantiam, poterit sine miraculo omne judicium circa illud objectum applicatum impediri.

DICES. Non posse quidem illam Illuminationem supernaturalem impediri suppositâ prædicatione & Miraculis, applicatis intellectui; posse tamen impediri simpliciter, quia possent non fieri miracula, nec poni prædicatio &c. Sed contra. Hæc responsio sapit Pelagianismum. Nam, vt lib 3. vidimus, Pelagius tandem etiam concessit Gratiam Prædicationis, & Miraculorum, quibus positis dixit cætera deberi connaturaliter. Patres autem vrgebant, esse admittendam vlteriorem gratiam internam, quæ etiam illis positis esset donum indebitum, & negabile sine miraculo. Videatur S. Augustinus supra n. 7. citatus, & S. Thomas 1. 2. q. 111. a. 1. ad 2. vbi dicit, dona supernaturalia carere hoc debito.

DICES iterum. Posse quidem tunc elici actum naturalem, illúmque esse debitum, sed habiturum modum tendendi diversum à supernaturali: Accepto nunc hanc responsionem (quam puto esse falsam) sed vide, quid inde sequatur. Hoc modo evanescit tuum Discerniculum objectivum supernaturale, quod tu confingis pro rusticis, vt habeant objectum supernaturale suæ fidei quando parochus verum dicit. Evanescit inquam, quia pari jure ego dicam, rusticum tunc habiturum actum fidei diversum in modo tendendi ab actu naturali quem haberet, si parochus falsum diceret, vel exsuo cerebro loqueretur. Quid ergo opus est discerniculo objectivo supernaturali? Sed de hoc pluribus infrà. Est ergo probatum, quòd circa illud objectum possit versari actus naturalis.

13. Nunc facilè probo (& concedunt vltrò adversarij quos hoc corollario peto) posse circa illud ipsum objectum versari actum supernaturalem quoad substantiam. Debet circa illud objectum posse elici actus proximè dispositivus, & primò illuminativus ad eliciendum assensum fidei. sed talis actus & Judicium est supernaturale quoad substantiam: ergo. Minor probatur. Talis actus & Judicium debet esse medium conductivum ad vltimam felicitatem, & quidem ex intrinseco prædicato, quia debet habere proportionem & esse ejusdem ordinis cum ipso actu fidei, & cum piâ affectione. Ergo debet esse quoad substantiam supernaturalis. Vno verbo, debet esse prima Gratia fidei. Ergo à primo ad vltimum, circa idem objectum potest dari actus naturalis & supernaturalis.

Vlteriùs, illa duo Judicia essent etiam quoad modum repræsentandi & tendendi in objectum simillima; quod facilè demonstratur. Vtrumque enim esset Judicium metaphysicè evidens, & acciperet suam claritatem ab ijsdem speciebus objectivis, & determinantibus intellectum; nec ex vllo modo assignabilis diversus modus tendendi, sed vnicè differrent per prædicatum illud Excellentiæ & ordinis ad felicitatem satiativam in re paulò ante Essentiam supernaturalitatis Theologicæ constituimus.

Et hæc nunc obiter: nam de hoc postea pluribus infrà agendum erit cum quibusdam Modernis Theologis, qui nescio quale Discerniculum objectivum supernaturale pro stabiliendis in Rusticana in scholas invexerunt. Nunc ad nostram redeamus.

§. IV.

Explicatur Supernaturalitas Præsuppositiva.

14. OBjici posset 2. Dantur aliquæ Entitates quæ non possunt vllis viribus naturæ conferi, & tamen dicuntur esse naturales: ergo non omne illud est supernaturale, quod nullis naturæ viribus obtineri potest. Antecedens probatur exemplis. S. Paulus potuit naturaliter meminisse illius miraculosi & supernaturalis raptus quo percepit arcana Dei, quæ non licet homini loqui: atqui hujus visionis memoria non poterat haberi viribus naturæ, quia præsupponit miraculum. Item qui vident mortuum miraculosè resuscitari, naturaliter cognoscunt talem resuscitationem, & tamen illa cognitio non potest haberi viribus naturæ.

Hoc argumentum omnibus solvendum est. Quæro enim ex adversarijs, an tales cognitiones sint saltem philosophicè supernaturales? fatebuntur? ergo jam convenit illis definitio nostra, quia illa comprehendit non tantùm supernaturalia theologicè, sed etiam philosophicè. Stabunt? non possunt ex alio capite negare, quam quia aliquo modo debentur Naturæ: ergo jam non convenit illis absolutè definitio. Quid autem dicant adversarij,

Respondeo, hujusmodi simpliciter esse Naturalia, dicenda tamen esse supernaturalia *Præsuppositivè*, quatenus videlicet aliquid simpliciter supernaturale præsupponunt. Sunt, inquam, simpliciter naturalia, quia licet non debeantur viribus naturæ ea omnia quæ ad tales entitates prærequiruntur, præsuppositis tamen illis debenter absolutè naturæ. Quod vt melius intelligatur

15. Replicabis. Ergo poterit dici, omnes actus procedentes ab habitu supernaturali & ipso etiam lumine Gloriæ, esse tantùm *præsuppositivè* supernaturales, quia posito in anima lumine Gloriæ debetur Visio Dei & Amor, sicut posita resuscitatione mortui debetur videntibus cognitio illius.

tio illius. Ergo vera erit sententia quæ tribuitur Scoto, omnes nostros actus meritorios, immò etiam visionem Dei, esse naturales, & tantùm esse supernaturales extrinsecè, quatenus procedunt à principio supernaturali, quam sententiam docuit Bannez, & ex eo Zumel plurésque alij apud Franciscum de Lugo *disp. 9. c. 1.* volentes, actus non esse supernaturales nisi ratione alicujus modi superadditi.

16. Ad hanc replicam respondi ante hac in tract. de Sacramentis, negando paritatem. Nam per Habitus supernaturales & Lumen Gloriæ homo non acquirit Jus nisi valde impropriè & denominativè: hoc est: Jus residet potiùs in ipsa Gratia & Habitibus: econtra in exemplis objectionis jus residet potiùs in ipsa natura rationali, non quidem jus absolutum antecedens positionem rei supernaturalis, sed conditionatum. Ratio est, quia Natura hominis exigit, vt quocunque actu intentionali producto posset illius meminisse, & si hoc non posset, esset malè & miserè constituta. similiter objecto mittente species ad sensus, habet natura jus eliciendi cognitionem de tali objecto, alioquin natura cum suis potentijs esset malè constituta, non minùs quàm si careret ipsis potentijs. Non ita rectè dicitur Natura habere jus conditionatum ad omnem effectum, ad quem producendum accipit virtutem indebitam. sic si lapidi aut malleo imprimatur impulsus, non dicitur lapis aut malleus habere jus ad talem motum, quia si illis motus negaretur, lapis aut malleus non paterentur violentiam: sed potiùs ipse impulsus habet jus vt possit taliter movere lapidem, & cum eo caussare talem effectum: & negato concursu fieret impulsui violentia. Pari modo, si positâ Gratiâ & Habitibus ac lumine Gloriæ Deus denegaret concursum ad actus supernaturales, Visionem Dei, amorem &c. non fieret per hoc violentia naturæ, sed lumini gloriæ: sicut si Deus non concurreret cum calore posito in aqua, non fieret violentia aquæ, sed tantùm calori.

Hanc responsionem reperi postmodum apud tres auctores, primus est Card. de Lugo *disp. 1. de fide sec. 9. n. 191.* ita enim habet. *Hinc est, quòd ad ejusmodi actus reflexos non indigeat homo habitu infuso, quia non elicit eos per potentiam obedientialem, sed per virtutem naturalem, quâ exigit talem cognitionem reflexam: non sicut posito lumine Gloriæ debetur Visio Dei, quia hæc non debetur naturæ, sed lumini: at vero cognitio reflexa proprij actûs debetur ipsi naturæ, quæ quatenus intellectualis est, exigit scire quid velit & quid nolit: non ergo superat exigentiam aut vires naturæ illa cognitio nisi præsuppositivè.* Ita Lugo. Secundus est Antonius de Quiros, approbans hunc ipsum locum relatum ex Lugone. Tertius est Arriaga disp. 3. s. 4. subs. 3. vtens ijsdem penè formalibus verbis.

Responderi posset 2. dando aliam disparitatem. Actus fidei, Visio Dei &c. sunt entitates, quæ sunt finis habituum, ad quos nimirum actus obtinendos dantur habitus supernaturales, tanquam essentialiter habentes rationem Medij, & nullo modo per se amabiles, sed solùm in ordine ad actus, & ad conforendam seu elevandam potentiam ex se insufficientem ad actus illos tam nobiles, & ex intrinseco prædicato ordinantes hominem ad finem supernaturalem: econtra, Visio quam habuit S. Paulus, & resuscitatio mortui, non habent meram rationem medij respectu subsequentium actuum, sed sunt per se amabiles: neque in hunc finem ex natura sua ordinantur, vt sequantur illi actus. ergo exigentia horum actuum residet in ipsa natura; & econtra actus fidei, Visio Dei &c. ad quos obtinendos adhibentur habitus, ad hoc vnicè amabiles, vt confortent potentiam, formalissimè excedunt naturam ejusque vires.

18. Contra priorem Responsionem vrgeri adhuc potest ex actu fidei supernaturalis, præsertim in sententia relatorum auctorum, admittentium actum fidei procedentem per formalem discursum. Nam positis præmissis necessariò sequitur conclusio, non minùs quàm posità resuscitatione mortui sequitur in aspicientibus cognitio, & posito raptu S. Pauli sequitur memoria: ita quidem, vt si conclusio impediretur, fieret intellectui violentia. ergo conclusio quæ est actus fidei, debetur naturæ: ergo erit tantùm præsuppositivè supernaturalis, & tamen est proprijssimus actus fidei, & omnium confessione supernaturalis quoad substantiam: ergo responsio data non videtur sufficere.

19. Respondetur, in illo casu deberi quidem Naturæ & Intellectui conclusionem, sed talem quæ ex intrinseco prædicato tantùm esset præsuppositivè supernaturalis, sicut in S. Paulo memoria raptûs, adeoque esset actus non exigens immediatè procedere ab habitu infuso, nec sufficiens ad fundandum actum voluntatis meritorium præmij supernaturalis, defacto tamen produceretur actus supernaturalis quoad substantiam, quo satisfieret etiam debito Gratiæ sanctificantis, aut habitûs exigentis tunc produci conclusionem supernaturalem, si adest Gratia sanctificans aut habitus fidei. si verò neutrum adest, tunc Deus per concursum extrinsecum determinabit ad actum supernaturalem potiùs quàm naturalem; quia in statu elevationis semper Deus determinat ad actum supernaturalem, quotiescunque objectum modúsque tendendi supernaturalitatem admittit. Ita ego respondeo juxta meam sententiam. quomodo respondendum sit illis, qui negant posse actum naturalem & supernaturalem esse similes in modo tendendi in idem objectum, viderint illi. Et quamdiu non exhibent responsionem, contra quam non possit per alias instantias replicari, manebit nostra sententia etiam ex hoc capite confirmata; nempe quia adversarij non poterunt assignare discrimen inter Supernaturale quoad substantiam & supernaturale præsuppositivè, quod tamen assignare omnes tenemur, vt patet in Conclusione deducta ex vna præmissa revelata, & altera falsa: nam talis conclusio attingit etiam objectum

formale fidei, & tamen non est supernaturalis, nisi præsuppositivè.

20. Ex hactenus dictis facilè colligitur, quænam dicantur esse supernaturalia quoad modum. Nempe illa, quæ quidem quoad entitatem suam possunt esse debita naturæ, & ideo sunt simpliciter naturalia quoad substantiam, seu intrinsecè, in his tamen circumstantijs nullo modo sunt debita naturæ, quia vt sic sumpta involvunt aliquid simpliciter supernaturale & indebitum: v. g. rosa producta in hyeme, vnio animæ cum corpore post factam separationem &c.

21. Hujusmodi supernaturalitatem habent motiva credibilitatis extrinseca, & quæ per sensus movent intellectum ac determinant ad Judicium evidens credibilitatis. Immò hujusmodi supernaturalitatem habet locutio parochi, quæ defacto derivata est à Decreto Dei supernaturali, quo revelavit immediatè aliquod Mysterium Prophetis in hunc finem vt ad posteros omnes perveniret. Vnde talis locutio differt extrinsecè & quoad modum à locutione simillima, qua parochus idem diceret ex suo cerebro, vel in casu quo nulla vera revelatio præcessisset, aut ab ea non fuisset derivata. Vnde sufficit, vt circa talem locutionem defacto detur in Rusticis alijsque simplicibus actus fidei quoad substantiam supernaturalis, vt pluribus defendam infrà, contra doctrinam de Discerniculo jam suprà insinuatam.

CONTROVERSIA
Proæmialis Secunda.

De Natura Virtutum Theologicarum in genere, & objecto attributionis Fidei in Specie.

22. Solet Virtus Theologica in genere definiri cum Magistro Sent: & S. Thoma, quòd sit: Habitus infusus per se, quo benè disponimur in ordine ad vltimum finem, cujus objectum formale sit Deus vt auctor supernaturalium.

Dari in hominibus Justis tres Virtutes Theologicas, Fidem, Spem & Charitatem, colligitur efficaciter ex Concilio Tridentino sess. 6. c. 7. Nam cùm cap. 6. dixisset, nos ad gratiam disponi per actus Fidei Spei & Charitatis, deinde c. 7. addit, in Justificatione infundi Fidem Spem & Charitatem; quod non esset verum vniversaliter, si non infunderentur Habitus: non enim omnis qui justificatur, dum justificatur, elicit actum Fidei, Spei, & Charitatis, v. g. qui baptizatur, absolvitur, inungitur, in amentia constitutus, præmissis debitis dispositionibus.

23. Porrò in hoc dogmate definiendo secutum est Tridentinum antiquiorem definitionem Concilij Moguntini c. 7. vbj non solùm definitur, hæc dona infundi, sed in homine justo permanere: Permanentia autem non verificatur in actibus sed in Habitibus. Vnde plerique Theologi jam docent, horum habituum infusionem esse certam de fide.

24. De ratione Virtutis Theologicæ est, vt habeat pro motivo Deum sub conceptu alicujus proprio Dei, ita quidem vt ex modo tendendi & appretiandi suum objectum, præferat Deum omnibus illis motivis, quæ possunt cum tali motivo pugnare: v. g. Fides habet pro motivo formali Deum vt *Veracem*, & sub hoc conceptu præfert Deum omnibus motivis, quæ possent hic & nunc suadere contrarium illi ad quod credendum movet Dei Veracitas. Charitas præfert Deum omnibus quæ pugnant cum amicitia Dei. De Spe quomodo illud verificetur, pendet ab explicatione objecti formalis Spei, in quo DD. non conveniunt, vt suo loco videbimus.

25. Conveniunt etiam Virtutes Theologicæ in hoc, quòd per actus graviter peccaminosos oppositos destruantur & expellantur, vt docent Theologi contra Durandum. Et quidem de habitu Fidei est satis clarè definitum in Tridentino *sess. 6.* c. 15. vnde à paritate rationis de cæteris idem dicendum est. Neque tamen hæc expulsio fit merè ex arbitrio Dei, sed extrinseca & naturali quadam contrarietate, quidquid sit an de potentia absoluta consistere possint. Ratio colligitur ex alibi dictis. Si enim destruerentur solùm vt arbitrio Dei, hæc destructio esset violenta habitibus, & contra ipsorum exigentiam naturalem, sicut esset destructio animæ rationalis. Omne enim Ens permanens ex natura sua tamdiu perpermanere, quamdiu non ponitur aliquod contrarium exigens destructionem illius: ergo si peccatum Jnfidelitatis non exigit destructionem habitûs fidei, habitus petet conservari non obstante peccato Infidelitatis: ergo destructio erit contra illius exigentiam, adeoque miraculosa: atqui hujusmodi miracula non sunt asserenda, vt alibi probatum est.

26. Quod attinet ad ordinem tractationis de Virtutibus Theologicis, hactenus à Theologis observatum, hæc illius est ratio. Inter Virtutes Theologicas hoc est discrimen, quòd Fides possit manere sine Spe & Charitate: non enim expellitur Habitus Fidei nisi per peccatum fidei contrarium, cujusmodi non sunt alia peccata mortalia, ne quidem peccatum Desperationis, sed solum peccatum Incredulitatis: At verò Spes & Charitas non possunt manere sine Fide; & ideo per peccatum Incredulitatis expelluntur omnes habitus, & actus Incredulitatis est etiam contrarius Spei & Charitati. Charitati quidem, quia huic opponitur omne peccatum mortale: Spei verò, quia Fides est fundamentum Spei: vnde, licet qui desperat possit adhuc credere, non potest tamen sperare, qui non credit. Ergo à primo ad vltimum est ratio cur tractetur Fides primo loco. Accedit, quòd actus Fidei præsupponatur ad actum Spei & Charitatis, ergo etiam ex hoc capite vendicat sibi primum

rium locum. Et hinc ex ijsdem rationibus Spes est tractanda ante Charitatem. Accedendo ergo ad tractationem Fidei

Controversia præliminaris est, quodnam sit objectum attributionis Fidei. Pro cujus resolutione

27. Observandum est primò, vocabulum *Fides* varias habere acceptiones, quarum decem enumerat Valentia: præcipuæ illarum conveniunt Analogicè in hoc prædicato, quod est: *Innixi veritati alterius.* v. g. *Fiducia* dicitur *Fides*, quia fiduciam habens innititur Veritati promissionis, & veracitati promittentis: & eodem sensu dicitur promissor servare fidem verificando promissionem, cujus veritati promissarius innitebatur. Item *Confidentia* dicitur *Fides*, quia qui fidit amico, innititur veritati illius apparentiæ quam habet de benevolentia amici. Item *Conscientia* etiam dicitur *Fides*, juxta illud Apostoli: *quod non est ex fide peccatum est*: ad Rom. 14. vt bene notavit Pallav: quo sensu dicitur quis agere bonâ fide, quando innititur apparentiæ honestatis objecti, seu illi opinioni speculativæ, quam habet de honestate objecti.

28. Denique proprijssimè loquendo Fides est assensus præstitus propter auctoritatem loquentis. Ad quem actum quatuor requiruntur. 1. Vt alter cui dicimur credere, loquatur; hoc est, ponat talia signa, quibus sufficienter explicet suum conceptum mentis de aliqua re. 2. Vt credens percipiat, ea signa esse ab altero posita in eum finem, vt explicet suam mentem. 3. Vt de loquentis veracitate habeamus aliquam existimationem. 4. Vt etiam habeamus aliquam existimationem, quòd non soleat falli, ob suam rerum peritiam: & quò major vel minor est de his existimatio, eò faciliùs aut difficiliùs alteri credimus.

29. Hoc itaque sensu Fides Theologica non est Fiducia nostrorum Hæreticorum de peccatis remittendis per Christum, conjuncta cum assensu firmo de ijsdem jam remissis, sed est simpliciter actus intellectualis, quo credimus aliquid propter revelationem seu locutionem Dei summe veracem.

Recolendum est deinde ex Philosophia, objectum materiale alicujus habitûs speculativi dici illud cui assentimur propter aliud, illud verò propter quod assentimur, dici objectum formale, seu motivum assentiendi. Vlteriùs, objectum materiale aliud est incomplexum, nempe vel subjectum, vel prædicatum illius objecti cui assentimur propter motivum, aliud verò complexum, nempe tota propositio objectiva. Præterea objectum Materiale aliud est & dicitur: *Communitatis*, seu aggregatum ex omnibus illis objectis particularibus, quibus assentimur: & aliud est objectum *Attributionis*, scilicet, quod non præcisè consideratur à tali habitu in ordine ad cognoscendum aliud objectum ejusdem habitûs, sed consideratur etiam per se, ita vt à tali habitu possit in illo sisti.

30. Et quidem attendendo id, quod jam communiùs in hac provincia tradunt Philosophi, hoc quod est: *esse objectum attributionis* in aliquo habitu, non est prædicatum adæquatè intrinsecum & essentiale, sicut nec: *esse objectum attributum*: sed sunt denominationes extrinsecæ, provenientes ab intentione primorum Sapientum, qui Scientiarum, aliorúmque habituum divisionem instituerunt, & cuivis assignârunt certam objectorum latitudinem: ita quidem, vt aliquorum consideratio per se intenderetur ab illis, qui talem Scientiam aut artem profiterentur, alia verò non per se, sed præcisè propter aliud meliùs cognoscendum. Hanc doctrinam quam olim docuerat Card. de Lugo, supponit hîc ex sua Dialectica P. Mart. de Ripalda sect. 2. his verbis. *Objectum attributionis Scientiæ non definitur ex intrinseco conceptu cognitionum Scientiæ, sed ex intentione extrinsecâ Principum Inventorum ipsius.* Vnde meritò infert, ex conceptu intrinseco Fidei nihil determinatè ac necessariò esse objectum attributionis Fidei, sed hoc pendere ex intentione arbitraria Dei, & ex fine quem Deus sibi præfixit, nempe, quæ Deus per se intendebat à nobis esse credenda, sive vnius cognitio conduceret ad cognitionem alterius, sive non.

31. DICO 1. Deus quà talis est objectum attributionis principalissimum nostræ fidei. Ita communis contra Durand. Gabr. & Okam. Explicatur. Deus enim ex objectis revelatis est objectum omnium nobilissimum; & Deus revelando perfectiones suas intendit primariò cognitionem earundem. Jo. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum. Vnde S. Augustinus *lib. 4. de Civit. Dei c. 29. Fidei* inquit, *primum & maximum officium est, vt in verum credatur Deum.*

32. DICO 2. Vita æterna est etiam objectum partiale attributionis Fidei, seu: Deus vt noster finis & beatitudo objectiva. Probatur. Etiamsi cognitio nostræ beatitudinis æternæ consequendæ nihil conduceret ad meliùs cognoscendum Deum, adhuc Deus eam nobis revelâsset: quia Deus nobis revelando consequibilitatem æternæ vitæ per media ab ipso præscripta, non intendit vnicè, vt talis actus fidei conduceret, ad Deum meliùs cognoscendum per alium actum, sed intendit per se cognitionem vitæ æternæ vt consequibilis. Nam Lucæ 1. Act. 13. & alibi vocatur Verbum Dei *Verbum salutis* 2. ad Timoth. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum &c.* Ad Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam Prophetas, alios autem Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum.* Ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est.* Jo. 20. *Hæc autem scripta sunt, vt vitam habeatis in nomine ejus.* Vnde S. Augustinus *lib. 11. de Civ. Dei c. 2.* dixit, finem totius Fidei, & ipsius etiam Christi esse, vt ad Deum perveniatur. Idipsum videtur S. Paulus indicâsse in definitione Fidei, quòd sit *Sperandarum Sub-*

rum Subſtantia rerum. Denique S. Thomas *q.* 4. *a.* 1. aſſerit, Virtutem fidei in hoc diſtingui ab alijs, quòd ordinetur ad vitam æternam.

33. DICO 3. Probabilius eſt, etiam Chriſtum Deum Hominem, & quidem ſub conceptu Redemptoris, eſſe objectum partiale attributionis Fidei, hoc eſt, Deum, revelando Chriſtum Redemptorem, non ordinâſſe hanc revelationem vnicè ad hoc, vt meliùs cognoſceremus conſequibilitatem noſtræ ſalutis in Chriſto tanquam in medio conductivo ad ſalutis conſecutionem, ſed etiam propter ſe, hoc eſt, propter præſtantiam talis objecti. Ita tenent Okam, Gabr: & Ripalda, contra Card. de Lugo. Non eſt autem ſenſus Concluſionis, quaſi Deus intenderit fidem in Chriſtum per ſe & propter ſe, ita vt ad nullum vlteriorem actum eam ordinaverit. fateor enim, quòd eam ordinaverit ad actum fidei de conſequibilitate ſalutis, ſed ſenſus eſt, quòd inſuper ordinaverit ad amorem & reverentiam debitam tantæ Perſonæ, quæ ordinatio non impedit in præſenti caſu, quò minùs ſit objectum attributionis fidei, vt dicam poſtea.

Probatur Concluſio ex pſalmo 39. *In capite libri ſcriptum eſt de me:* quibus verbis videtur indicari, quòd in revelatione Chriſti fuerit habita maxima conſideratio præſtantiæ objecti. Jo. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.

Confirmatur. Si enim Chriſtus fuiſſet præcisè revelatus in ratione medij ad ſalutem conſequendam & meliùs cognoſcendam, præſcindendo à præſtantia & dignitate Perſonæ, cultuque illi exhibendo, non fuiſſet ratio eum revelandi Angelis: atqui ex communiore ſententia fuit etiam Angelis adhuc in via exiſtentibus adventus Chriſti revelatus: ergo &c. Major probatur. Nam reſpectu Angelorum Chriſtus non habebat rationem medij ad ſalutem; habebat autem dignitatem ob quam coleretur ab Angelis, vt patet ex ejus annuntiatione facta paſtoribus, et miniſtratione in deſerto, ex cuſtodia ſepulchri &c. ergo cogitandum pariter eſt, quòd hominibus non fuerit revelatus præcisè tanquam medium vt ſic ad conſequendam ſalutem, ſed vt medium talis præſtantiæ & dignitatis, quod eſſet amore & reverentiâ colendum etiam ab ijs, quibus non erat medium ſalutis.

Neque refert, quòd ejus præſtantia fuerit revelata, vt amaretur & honoraretur. Nam amor & honor non ſunt actus fidei: ergo ordinatio ad hujusmodi actus non impedit, quominùs reſpectu habitûs fidei habeat rationem objecti attributionis: ſicut licet frænum non poſſit immedi niſi in ordine ad directionem equi, quia tamen directio non eſt actus frænofactoriæ, ſed actus equeſtris, ideo talis ordinatio non obſtat, quominùs frænum ſit objectum attributionis frænofactoriæ. Sed ſatis de his, quæ non ſunt magni momenti.

TRACTA-

TRACTATUS I.

DE FIDE.

CAPVT PRIMVM.

DE RESOLVTIONE FIDEI IN SVVM OBIECTVM FORMALE.

34. REsolutio Fidei est prima & summa difficultas hujus tractatûs. Antequam verò ad ipsas controversias accedamus, aliqua præmittenda sunt ad statum quæstionis intelligendum. Itaque

Notandum est 1. Objectum nostrorum actuum tam Intellectûs quàm Voluntatis aliud esse & dici Materiale, aliud Formale seu motivum & ratio assentiendi aut volendi. Materiale est illud cui directè assentimur, & quidem loquendo de objecto materiali cognitionis, si strictè illud accipiamus, debet esse tale, cujus veritas non appareat immediatè ex terminorum apprehensione & penetratione, sed ex connexione cum alio cui aliunde assentimur; & hoc sensu dicunt aliqui, quòd in actibus sensuum non reperiatur objectum materiale, quia sensus non attingunt vnum propter aliud, sed omnia in seipsis. Objectum formale est illud motivum, propter quod assentimur objecto materiali, tanquam habenti connexionem cum illo, seu, est illud, quod reddimus pro ratione, cur assentiamur alicui rei non apparenti ex terminis: & vocatur assensus mediatus.

35. Notandum 2. Fundamentum seu originem assensuum immediatorum, & mediatorum, esse diversam terminorum seu extremorum apprehensionem secundùm sua intrinseca prædicata. Duplici enim modo solemus objecta apprehendere; aliquando *apprehensione suasivâ* (vt hodie loqui placet) aliquando non suasivâ. Apprehensio suasiva est illa, quæ sufficit ad hoc, vt intellectus possit immediatè elicere judicium, & vel affirmare vel negare identitatem inter extrema: & hoc iterum dupliciter fieri potest. aliquando enim hujusmodi apprehensio ita penetrat extrema, vt intellectus necessitetur ad judicium formandum, aliquando non quidem necessitat, sed ita suadet, vt ex imperio voluntatis possimus immediatè probabilem assensum præbere, prout contingit in omnibus propositionibus immediatè probabilibus. Apprehensio non suasiva est, quæ ad judicium formandum non sufficit: in exemplo: quantumvis ego jam apprehendam, quid sit numerus par, quid impar, item quid sit stella, & insuper sciam esse plures stellas, non possum tamen, ne quidem ex imperio voluntatis, elicere assensum aut dissensum, an stellæ sint in numero pari an impari, quia numerum stellarum non apprehendo eâ claritate & distinctione, quæ sufficiat ad assensum hujusmodi.

36. Notandum 3. Non omne objectum cujus prævia cognitio & apprehensio est occasio asserendi aliquam veritatem, esse hoc ipso objectum formale & motivum hujus assensûs, sed sæpè esse & vocari *Conditionem objectivam*, quia non ingreditur tanquam pars ipsum objectum motivum: sicut approximatio est conditio ad calefaciendum, & non est pars virtutis calefactivæ in ratione virtutis. Discrimen inter objectum formale & inter conditionem objectivam bene declarat Ripalda *disp. 2. de fide n. 4.* nec potest meliùs declarari quàm in exemplo: in genere tamen sic proponi potest. Illud est mera conditio objectiva, & non objectum formale alicujus cognitionis, quod non movet intellectum ad illam cognitionem eliciendam ratione veritatis propriæ, sed ratione veritatis alienæ, ad quam intellectui objiciendam confert. v. g. Quando Professor aliquam conclusionem explicat, & argumentis efficacibus probat, excitantur in discipulo attento & benè dispositio species intellectuales, quarum beneficio elicit apprehensionem suasivam circa terminos propositionum, quibus conficitur probatio Conclusionis; & sic denique elicit discursum demonstrativum

vel opinativum circa conclusionem à Professore propositam. Porrò hujus assensûs objectum formale & motivum non est illa exterior propositio seu sermocinatio Professoris, non enim assentitur discipulus ille objecto, quia Magister dicit (hæc enim non esset Scientia sed fides) sed propter rationem formalem, propter quam ipse quoque Magister Conclusioni assensum præbet, nempe propter objectum præmissarum. Est ergo illa propositio Magistri mera conditio objectiva, sine quâ hîc & nunc non excitarentur species requisitæ ad eliciendum discursum.

37. Notandum 4. Sicut dantur assensus evidentes immediati, ita etiam dari assensus immediatos probabiles, ex voluntatis imperio procedentes, & hoc facilè demonstratur. Datur conclusio inevidens, seu tantùm probabilis: ergo etiam datur Judicium immediatum inevidens. Probatur consequentia. Ex duabus præmissis evidentibus semper sequitur conclusio evidens: ergo si conclusio est inevidens, debet etiam vna ex præmissis esse inevidens. Vlteriùs, vel illa inevidens præmissa est judicium immediatum, vel est judiciũ mediatum: si primum, habeo intentum. si secundum, tunc redit argumentum de præmissis illius syllogismi, quo probatur illa prior inevidens præmissa. illius enim syllogismi altera saltem præmissa debet iterum esse inevidens: ergo vel est judicium immediatum, & habetur intentum; vel mediatum; & quia non potest abiri in infinitum, debet denique perveniri ad judicium aliquod immediatum inevidens, & probabile tantùm.

38. Notandum 5. Quando assentimur directè alicui objecto materiali propter aliquod formale, ex quo per connexionem duorum extremorum cum tertio deducitur, semper intervenire discursum saltem virtualem, hoc est æquivalentem tribus propositionibus realiter distinctis. Assensus autem fidei, qui in præsenti est resolvendus in suum objectum formale, ad minimum est discursus virtualis: nam vtrùm possit esse formalis, controvertitur, de quo infrà.

39. Notandum 6. In assensu hujusmodi mediato, semper ex parte objecti formalis intervenire duo principia objectiva: quando enim assentimur huic mysterio: *Verbum est incarnatum:* sanè illud non est nobis immediatè ex terminis notum, ne quidem probabiliter: ergo, debet fieri notum propter connexionem cum aliquo objecto formali, quod sit ex terminis notum saltem notitiâ inevidenti: hoc autem non est aliud quàm Veracitas Dei, ejusdémque locutio seu revelatio de Incarnatione Verbi: neutrum enim sine altero sufficeret ad assensum firmissimum: quapropter talis assensus exponitur hoc modo. Verbum est incarnatum, quia Deus summè verax & infallibilis hoc revelavit. Vtrumque ergo hoc principium, quomodo ab actu fidei attingatur, est explicandum; & quidem incipiendum à Veracitate.

40. Notandum itaque 7. Nomine primæ Veritatis hîc non intelligi Veritatem transcendentalem, seu, Veritatem in essendo, sed primam Veritatem in cognoscendo & loquendo, hoc est illam divinam perfectionem duplicem, vnam ex parte intellectûs divini, seu infallibilitatem positivam, alteram ex parte voluntatis divinæ, hoc est Infallibilitatem activam, quatenus Deus falli re aut mentiri non potest.

41. Notandum 8. Veracitatem communiter distingui à Fidelitate per hoc, quòd Veracitas sit voluntas conformandi verba menti, seu conceptui quem quis habet de rebus de quibus loquitur. Fidelitas autem sit voluntas conformandi facta promissioni. His præmissis sit

CONTROVERSIA I.

Vtrum Assensus Fidei habeat revera Motivum assentiendi.

PRima sententia est Guilielmi Parisiensis, & de Rubione, actum fidei nullum habere motivum ex parte Intellectûs, sed solùm ex parte Voluntatis; quia scilicet credimus Deo jubenti vt credamus. Non enim inquiunt, credimus Deo quia verax est, seu quia verum est, quod Deus dicit: sic enim cuivis homini crederetur, si diceremus verum esse id, quod dicit: sed quia jubet sibi credi, & sic fides est, per quam solvit intellectus debitum obedientiæ: jussio autem est motivum voluntatis & non intellectûs.

42. Secunda sententia est Scoti *in 3. dist. 24.* quam tamen non satis firmiter tenuit, sed potius in medio reliquit, & alijs considerandam proposuit, argumentis, quæ objecerat, non solutis: quod etiam fecit, cùm referret sententiam asserentem, quòd Motivum fidei sit Veracitas & revelatio Dei. Scotus itaque tentavit ostendere modum, quo defendi posset, assensum fidei nullum habere motivum assentiendi ex parte objecti, hoc fere discursu. Hæ propositiones: *Deus est trinus: Filius est incarnatus:* ex terminis non sunt nobis notæ, & ideo post quamlibet apprehensionem seu cognitionem quam naturaliter habere possimus circa illos terminos, semper manent illæ propositiones neutræ, hoc est, nec apparent veræ, nec falsæ: igitur ponendum est aliquid, quod impleat caussalitatem seu vim movendi terminorum: cùm autem naturaliter nihil hujusmodi sit possibile, infunditur à Deo habitus fidei, qui gerat quasi vices objecti: quapropter intellectus hoc habitu illustratus præstat immediatè assensum Mysterijs revelatis sine alio motivo: simili plane modo, quo intellectus beatorum præditus lumine Gloriæ videt immediatè Deum.

Confirmat Scotus alio exemplo & à parte. Dantur enim propositiones ex terminis quidem notæ, sed imperfectè & obscurè: quarum tamen frequentatis actibus intenditur habitus, & propo-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

sitio priùs non satis clara evadit deinde clarissima: ergo per solum habitum sine motivo novo suppletur causalitas seu vis movendi terminorum ad clariorem cognitionem. ergo potest idipsum simpliciter & absolutè fieri in primo assensu. Pari modo per frequentationem actuum intenditur habitus, & augetur promptitudo ac facilitas assentiendi: ergo similiter poterit totalis & omnimoda determinatio provenire ab habitu fidei supernaturali, sicut fit à lumine Gloriæ.

43. Dicendum est, Assensum fidei circa Mysteria revelata, habere ex parte objecti motivum assentiendi, nec hoc posse ab habitu fidei suppleri. Probatur 1. Auctoritate S. Scripturæ, quæ infinitis locis testatur, & monet, vt credamus Deo loquenti, & propter Veracitatem illius: afferentur in decursu.

Probatur 2. Ex absurdis quæ sequerentur ex sententia Scoti, & quæ Scotus ipse advertit. 1. Sequeretur, puerum baptizatum, adeoque habitu fidei præditum, seclusis omnibus motivis credibilitatis, si etiam à psytaco audiret proferri ea quæ sunt scripta in sacris litteris, & in Concilijs dogmatizata, sequeretur, inquam, puerum non solùm posse tunc præbere illis omnibus mysterijs assensum, sed etiam ad hoc determinari & necessitari. Quia habitus suppleret vim movendi terminorum apprehensorum. Secundò sequeretur, quòd non posset committi peccatum infidelitatis: nam qui nec habet motivum credendi, nec aliquid supplens motivum, non obligatur credere, imò est illi impossibile credere: atqui motivum fidei secundùm Scotum nemo habet: & qui peccat peccato infidelitatis, non habet habitum fidei, qui enim hunc habet infallibiliter credit. Ergo &c.

44. Probatur. 3. Ab experientia. Experimur enim, dum credimus difficillima mysteria, difficultatem in credendo, & victoriam difficultatis: ergo experimur pugnam inter motiva allicientia ad credendum & motiva absterrentia à credendo: impossibile enim est, vt pugnemus contra motiva absterrentia, quin habeamus motivum alliciens ad credendum. Nam hæc pugna provenit à cognitione proponente indifferenter objectum.

45. Probatur 4. Ratione à priori. Fides est libera, quia meritoria: atqui libertas non datur, vbi deest motivum in vtramque partem contradictionis: ergo debet etiam pro fide adesse motivum.

Dices; his argumentis solùm probari, quòd sit necesse dari motivum respectu Voluntatis, hoc est, motivum volendi credere; non autem quòd detur motivum respectu Intellectûs, hoc est, motivum ex quo inferatur id quod creditur.

Sed contra. Non potest dari motivum volendi credere efficaciter respectu Voluntatis, sufficiens ad imperandum assensum Fidei, quin proponatur intellectui motivum credendi objectum in se immediatè non apparens. Alioquin possem velle credere homini etiam mendacissimo, quia possem habere motivum volendi credere; sicut ergo vt credam homini, debet etiam intellectum movere Veracitas loquentis hominis, ita vt credam Deo, debeo moveri à Veracitate Dei.

46. Ratio à priori est, quia sicut objectum Voluntatis est Bonum, ita objectum intellectûs est Verum: ergo sicut voluntas nihil potest amare nisi propter motivum Bonitatis, ita intellectus non potest assentiri vlli objecto, nisi appareat Verum, vel immediatè & in se, vel mediatè & in alio, cum quo habeat connexionem.

47. Ad Argumenta Scoti, facilis est responsio ex dictis. Et imprimis inter lumen Gloriæ, & Habitum Fidei, nulla est paritas; etiamsi pro nunc demus, tam Lumen Gloriæ, quàm habitum Fidei concurrere loco objecti per modum speciei impressæ (quod tamen mihi videtur falsum, vt partim dixi lib. 1. partim infrà dicam) Nam Lumen Gloriæ ita concurrit, vt determinet intellectum ad Visionem, & cognitionem intuitivam immediatam objecti: habitus fidei autem relinquit libertatem assentiendi: ergo sicut aliæ species relinquentes hanc libertatem, non possunt concurrere ad cognitionem, nisi repræsentetur motivum assentiendi, sic nec habitus fidei.

48. Ad Confirmationes respondetur, negando consequentiam, quæ est æquè inepta ac esset hæc: augeri potest cognitionis claritas & facilitas sine augmento potentiæ vitalis intellectivæ: ergo potest simpliciter produci cognitio sine potentia intellectiva. Itaque per frequentationem actuum augetur claritas & facilitas non solùm circa objectum materiale, sed etiam circa objectum formale.

CONTROVERSIA II.

Sub quo conceptu formali moveatur Intellectus ad Actum fidei ab Auctoritate Divina.

49. Dicendum est 1. Auctoritatem Divinam sub formali conceptu *Veracitatis* simul & *Scientiæ infallibilis*, movere fidem nostram, & vnam sine altera, saltem regulariter loquendo, non sufficere ad obtinendum assensum fidei. Probatur facilè. Nam etiamsi Deus judicaretur esse verax in dicendo, nolens vnquam mentiri, si tamen non judicaretur (vti aliqui judicârunt de objectis contingentibus sub conditione futuris, quæ existimârunt cognosci à Deo solùm conjecturaliter) si inquam non judicaretur esse Verax in cognoscendo, hoc est, infallibilis Scientiæ, non inveniret, nec mereretur firmissimum illum assensum, quem invenit & meretur ratione infallibilis Scientiæ quam habet. Possent enim homines formidare, an non fortassis fallatur, sicut possumus formidare de homine etiam Veracissimo. Econtra, etiamsi Deus judicaretur esse infallibilis Scientiæ,

Scientiæ, non tamen esse ita verax, vt non posset velle decipere, (prout aliqui existimârunt) non mereretur assensum firmissimum, sicut meretur, si judicetur non posse fallere velle. Posset enim quis formidare, num fortè hîc & nunc vellet fallere.

Hæc, vt dixi, ad minimùm sunt regulariter verissima. An vniversim sint vera, si res metaphysicè examinetur, controverti potest. Itaque

50. P. Martinus Ripalda docet primò: non repugnare actum fidei divinæ, hoc est, elicitum ab habitu fidei infusæ, cujus motivum non sit Veracitas, nec infallibilitas Scientiæ Dei, sed Fidelitas & Omnipotentia Dei: immò vult de facto tales actus elici. Declaratur. Ponamus Deum Petro promittere v.g. fertilitatem hujus anni: in hoc casu, si Petrus agnoscat in Deo perfectionem Fidelitatis & Omnipotentiæ, & locutionem Dei etiam agnoscat, potest elicere hunc actum: Annus fertilitatis est futurus, quia Deus summè fidelis (hoc est volens facta conformare dictis) & omnipotens hoc revelavit.

51. Quòd autem hic actus non nitatur formaliter ipsâ Sapientiâ infallibili, aut Veracitate Dei, probatur. Esto enim, quòd Petrus ambas has perfectiones etiam agnoscat (quamvis casus fingi posset, quo illas ignoraret, aut nihil de illis cogitaret, sed solùm de fidelitate & omnipotentia) non tamen illæ movent ad illum assensum. nam, si per impossibile Deus non esset infallibilis, nec immunis à mendacio, dummodo tamen esset fidelis & omnipotens, adhuc adesset sufficiens & adæquatum motivũ, firmissimè credendi futuram fertilitatem, quia ad hanc ctedendam non requiritur, vt Deus nec falli nec fallere possit loquendo, sed solùm, vt Deus non possit fallere in non conformando facta dictis: atqui non posset sic fallere; quod probatur. Imprimis, non posset fallere ex defectu Voluntatis: ponitur enim esse summè fidelis: nec etiam ex defectu potentiæ; ponitur enim Omnipotens. ergo ad illum actum eliciendum hæ duæ solæ perfectiones movent: ergo non movet Scientia infallibilis & Veracitas.

52. Porrò id quod Ripalda asserit de Promissione Dei, docet etiam cum proportione de proposito Dei aliquid faciendi; nam tale propositum revelanti Deo potest credi actu fidei, qui moveatur à Veracitate Dei, & non à Scientia infallibili, sed à constantia Voluntatis & ab omnipotentia, & hoc quidem docet consequenter.

53. Docet Ripalda 2. Posse esse assensum fidei, qui moveatur ex sola Veracitate aut sola fidelitate Dei, sejunctim ab omnibus alijs attributis divinis, scilicet: Assensum quo solùm credimus existere in Deo Judicium aliquod internum particularis objecti, quia Deus revelavit se habere tale Judicium. Probat. Quia etiamsi Deus esset fallibilis circa objectum illius Judicij, modò esset verax in dicendo, jam haberemus motivum sufficiens ad credendum, existere in Deo tale Judicium, licet non haberemus sufficiens judicium ad credendum, illud objectum sic se habere, prout Deus judicat se habere. Eodem modo, si Deus revelaret, se habere voluntatem hoc vel illud faciendi, posset existentia talis voluntatis credi vi solius fidelitatis, quæ faceret, vt Deus conformaret facta dictis, hoc est, haberet talem voluntatem, etiamsi nec esset circa alia objecta verax, nec Scientiæ infallibilis, nec Omnipotens. Hæc est doctrina P. Ripalda.

54. Priusquam doctrinam P. Ripalda ponderemus, solvenda est vulgaris objectio, qua probari solet, Veracitatem sub formali suo conceptu nunquam esse Motivum fidei. Deitas, quæ talis, est vltima ratio motiva fidei: ergo non veracitas. Probatur antecedens. Veracitas Dei non cognoscitur nec asseritur à nobis, nisi propter Deitatem, ideo enim asserimus Deum esse summè veracem, quia est ens summè perfectum, & vna ex perfectionibus divinis est Veracitas: ergo ratio asserendi Veracitatem est Deitas. R. Transeat antecedens, nego Consequent. Quando enim Doctores docent, Veracitatem esse specialem Motivum fidei, loquuntur imprimis de objecto motivo immediato; deinde loquuntur de tali attributo divino, quod fidem movet præ alijs talis autem est Veracitas, & non Misericordia, aut Justitia &c. Nam si cognoscam confusè Deum esse ens infinitè perfectum, deinde verò non cognoscam explicitè nisi vnicam Veracitatem, hæc sufficit ad credendum Deo. Econtra si solam Veracitatem non cognoscam explicitè, etiamsi cognoscam Misericordiam, Justitiam &c. non habeo sufficiens motivum ad credendum Deo loquenti: ergo Veracitas rectè assignatur pro motivo Fidei. Aliter respondet Suarez & Oviedo, sed eos bene refellit Lugo. Nunc ad Ripaldam redeamus.

55. DICO 1. Objecta à Deo promissa non credimus quin moveamur à Veracitate Dei in cognoscendo; seu quod idem est, quin moveamur à Scientia Dei infallibili. Est contra Ripaldam, sed ex mente cæterorum, specialiter Oviedo. *Contr. 2. p. 2. n. 29. & 30. & p. 3.* Probatur. Etiamsi enim aliquis judicaret, Deum esse omnipotentem, hoc est, potentem facere, quidquid non implicat contradictionem; & præterea etiam judicaret ex divina revelatione, Deum velle, quantùm in se est, efficaciter facere id quod promittit, v.g. conferre visionem beatificam, & tamen simul dubitaret de ejus infallibilitate in cognoscenda possibilitate rerum, non posset præstare firmissimum assensum, quòd Deus esset daturus visionem beatificam: posset enim formidare, an Deus non fallatur circa possibilitatem visionis beatificæ, & ex erronea cognitione de possibilitate visionis, formet decretum dandi visionem. Ratio à priori est, quia quando assentimur huic propositioni: *Quidquid Deus promittit, illud potest facere:* non assentimur sanè in alio sensu

sensu, quàm isto. Quidquid Deus promittit, id non promittit, nisi sciat se posse facere, non promissurus, nisi sciret se posse facere, & ideo quidquid promittit potest facere. Qui enim hanc propositionem negaret, non posset aliam rationem negandi dare, quàm vnam ex istis duabus, nempe quòd putet, vel Deum posse esse fallacem seu jactabundum, promittendo quod scit se non posse facere, vel judicare aliqua se posse, quæ non potest facere: ergo econtra, qui huic propositioni præbet assensum, debet judicare Deum nec posse esse fallacem, nec errare circa rei promissæ possibilitatem.

56. Ad hoc argumentum responderi posset ex P. Ripalda tribus modis. Primò, quòd non pertineat ad Scientiam futurorum, cognoscere non implicantiam seu possibilitatem rerum, quia hoc pertinet ad Scientiam simplicis intelligentiæ. Ergo non rectè colligitur esse necessaria Scientia futuritionis ad fidem promissionum, sicut colligitur esse necessaria ad fidem assertionum. Hæc tamen responsio nihil facit ad solvendum argumentum. Fateor quidem, Scientiam visionis rerum futuratum, non esse motivum credendi promissa, sed contendo, quòd Scientia simplicis intelligentiæ de rerum possibilitate, sit motivum credendi promissa: ergo non sufficit sola fidelitas cum omnipotentia, prout contendit Ripalda.

57. Responderi posset 2. Ad omnipotentiam Dei non solùm spectare, posse omnia quæ non involuunt contradictionem, sed etiam omnia quæ Deus vult efficaciter facere. Sed contra. Vel hoc secundum, scil. *posse facere quæ vult facere*; aliquid superaddit huic quod est: *posse facere quidquid non repugnat*; vel nihil superaddit: si nihil superaddit, inanis est responsio, quia præter verba nihil continet. si aliquid superaddit; ergo Deus potest velle facere aliquid quod repugnat: nam rebus non repugnantibus nihil potest superaddi, nisi aliquid repugnans.

58. Responderi posset 3. Requiri quidem Scientiam Dei de possibilitate rerum, vt Deus eliciat decretum faciendi rem promissam, sed non requiri, vt decretum jam existens connectatur cum objecto, seu cum futuritione rei promissæ, hoc enim habet per essentiam suam: & ideo solum decretum, seclusâ etiam Scientiâ Dei, est sufficiens medium seu motivum credendi futura promissa. Sed contra. Connexio quam habet Decretum Dei cum re promissa, nobis non aliter innotescit, nisi in quantùm judicamus, Deum nihil cæco modo velle, sed velle ea solùm, quæ scit se posse: adeoque hæc Scientia ex parte objecti, movet partialiter, vt credamus futura esse, quæ Deus vult & promittit. Et hinc patet responsio ad fundamentum P. Ripalda.

59. Objicies tamen vlteriùs. Non ideo Deus potest aliquid facere, quia scit se posse, sed econtra, ideo scit se posse, quia potest facere: ergo Scientia Dei non est motivum ad cognoscendam potentiam talis objecti: ergo sufficit cognitio potentiæ & voluntatis faciendi. R. Negando vtramque consequentiam. Nam licet in se res ita se habeat, sicut ponit objectio in antecedente, in ordine tamen ad nos, & ad nostram assensionem firmissimam, quâ judicemus aliquid non involuere contradictionem, necesse est, vt supponamus in Deo Scientiam de possibilitate illius rei, quam Scientiam se habere revelat Deus hoc ipso quòd revelet, se hoc vel illud velle facere. Quando autem naturali discursu judicamus aliquid non involuere contradictionem, non erit hoc judicium regulariter tam firmum, quàm firmus est assensus fidei, nixus revelatione Dei de scientia possibilitatis.

60. DICO 2. Fides promissorum nititur etiam Veracitate Dei in dicendo. Probatur. Deus non potest à nobis defacto cognosci fidelis esse, quin judicetur esse fidelis per essentiam suam: nulla enim ratio suadet, Deum esse fidelem, quæ solùm probet esse fidelem contingenter & mutabiliter, sicut est homo: ergo Deus nunquam potest aliquid promittere, quin tunc actu habeat voluntatem faciendi id quod promittit: si enim posset tunc habere voluntatem non faciendi quod promittit, posset vtique in illa voluntate perseverare, & per consequens esse infidelis. Ergo quando assentimur Deum esse fidelem, assentimur simul, Deum esse veracem in dicendo, & per consequens, quando credimus aliquid futurum propter Dei fidelitatem, illud ipsum tunc credimus futurum propter Veracitatem. Probatur vltima illatio. Si enim judicamus Deum non posse aliquid promittere, quin actu tunc velit illud facere, hoc ipso jam asserimus, Deum non posse mentiri, revelando se aliquid facturum, quod tamen nolit facere: ergo jam judicatur Deus verax saltem in hoc puncto, quòd non possit dicere, se habere voluntatem aliquid faciendi, quando talem voluntatem non habet. Vlteriùs, nullam habemus rationem asserendi, Deum esse veracem in hoc puncto, quæ non probet vniversaliter, quòd Deus nunquam possit mentiri: ergo à primo ad vltimum, nunquam potest nos in hoc statu movere fidelitas Dei, quin moveat etiam Veracitas.

61. DICO 3. Potest assignari aliquod objectum revelabile à Deo, ad quod directè & immediatè credendum, non movet infallibilitas divinæ Scientiæ, prout est formaliter distincta à Veracitate in dicendo. Nempe, quando quis crederet directè, in Deo existere cognitionem talis vel talis objecti, v. g. peccati futuri Antichristi: Declaratur. Veracitas in cognoscendo, prout in præsenti accipitur, non est quæcunque infallibilitas cognitionis in ordine ad seipsam, prout affirmat existentiam sui, sed, prout est infallibilis in ordine ad objectum, saltem formaliter distinctum ab ipsa cognitione quâ affirmatur. Jam verò, omnis cognitio affirmat reflexè & infallibiliter, se existere, ita vt ne fingi quidem possit esse

falsa : fingeretur enim existere simul & non existere : ergo infallibilitas cognitionis in ordine ad existentiam sui, quam affirmat, non est formaliter distincta ab ipsa cognitione. Itaque ad credendum Deo, asserenti, se habere tale judicium de peccato Antichristi, sufficit Veracitas in dicendo. Ratio est : quia Veracitas in dicendo, includit formaliter infallibilitatem cognitionis circa seipsam : est enim Veracitas in dicendo, voluntas conformandi verba menti loquentis : ergo est voluntas proferendi Verba non quomodocunque, sed proferendi verba tunc, quando adest talis mens & cognitio, qualem adesse loquuntur verba.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Veracitati Dei assentiamur actu Fidei immediato vel mediato.

62. SEnsus quæstionis est, vtrum, quando credimus aliquod mysterium revelatum, v.g. Incarnationem Verbi propter Veracitatem Dei & revelationem ejusdem, vtrum, inquam, ipsi Veracitati Dei tunc assentiamur per actum fidei, & an eidem Veracitati assentiamur etiam propter revelationem Dei, testificantis se esse veracem, vel potiùs, an assentiamur Veracitati Dei immediatè, & tanquam ex terminis notæ.

Suppono autem ex veriore philosophia, quòd omnis actus intellectualis attingat suum objectum formale & motivum, eique assentiatur, & per consequens, cùm motivum actûs fidei sit Veracitas Dei, debet actus fidei attingere Veracitatem, eique assentiri. hoc supposito

63. DICO, nos assentiri veracitati Dei per actum fidei immediatè, hoc est, non propter revelationem tanquam motivum. Contrarium videtur sentire Suarez *disp. 3. s. 6.* Probatur. Si Veracitati Dei non assentimur immediatè ; ergo mediante revelatione : atqui hæc sola non sufficit, sed debet ex parte motivi accedere Veracitas : ergo si Veracitatem Dei credo mediatè, seu propter revelationem, credo etiam veracitatem propter veracitatem : ergo propter veracitatem immediatè cognitam : vel de hac iterum redibit Argumentum, & dabitur processus in infinitum. omnis enim assensus mediatus, resolvendus est in assensum immediatum circa motivum. Ergo fatendum est, Veracitatem aliunde quàm per revelationem innotescere, esto possit etiam veracitas sub conceptu magis explicito aut amplo credi mediatè propter veracitatem, non ita explicitè & amplè jam aliunde cognitam, vt postea videbimus : hîc enim solùm contendimus, quòd necesse sit, nos Veracitati aliquatenus immediatè assentiri, & non propter revelationem.

64. Hinc rectè infert Card. de Lugo, quòd si quis dubitaret de veritate hujus propositionis : *Deus est summè verax* ; quòd inquam talis non posset vllis miraculis ad fidem converti ; quantumvis crederet, Deum per illa miracula loqui, dubitaret tamen, vtrum non vellet fallere, quapropter deberet priùs hunc errorem deponere, prout etiam advertit Altisiodorensis *lib. 3. Summ. tr. 3. c. 2. q. 1.*

Objicies 1. Si nobis Veracitas Dei esset immediatè nota, tunc etiam existentia Dei esset immediatè nota, sed hoc est contra Theologos communiter asserentes, existentiam Dei nobis non esse immediatè & per se notam ex terminis, sed innotescere ex creaturis : ergo nec Veracitas potest esse nobis immediatè nota. R. Negando sequelam. quando enim dicimus, Veracitatem Dei innotescere nobis immediatè, hoc est independenter à revelatione tanquam à motivo, hoc non est intelligendum de Veracitate vt nuda & absolutè existente, sed conditionatè : *Si Deus existit, verax est* ; seu ; *De essentia Dei est, esse veracem* : in qua propositione non minùs prædicatur ab actuali existentia, quàm quando dicimus *Leo est animal.* Vlteriùs verò ipsi existentiæ Dei absolutè assentimur, quatenus immediatè assentimur locutioni Dei quà tali, hoc est, quatenus immediatè ex apprehensione externorum signorum nobis credibile apparet, hoc miraculum, v. g. suscitationem Lazari in his circumstantijs factum, esse testificationem quandam supernaturalem, provenientem ab ente infinitè perfecto, adeoque existente, prout infrà magis declarabitur. Sic autem jam apparet, quòd existentia Dei innotescat ex creaturis, vt habentibus connexionem cum existentia Dei.

65. Objicies 2. Ex nostra Conclusione sequitur, actum fidei esse evidentem ; hoc autem est contra S. Paulum, dicentem, quòd fides sit argumentum rerum non apparentium. Sequela probatur. Prima Veritas, prout à nobis naturali lumine, & independenter ab omni revelatione cognoscitur, non minùs evidenter cognoscitur, quàm alia divina attributa, vt omnipotentia &c. est enim evidens, quòd Deus habeat omnem perfectionem, & evidens etiam est, Veracitatem esse perfectionem. Respondent Lugo & Ripalda, concedendo sequelam, & negando esse inconveniens, admittere hujusmodi evidentiam in actu fidei. Claritatis gratiâ possumus distinguere sequelam : sequitur fidem posse esse evidentem circa objectum formale inadæquatum, conceditur, circa objectum formale adæquatum, negatur.

66. Vrgebis. Assensus fidei debet esse certior quocunque actu naturali evidenti, quo cognoscitur Veracitas Dei : ergo assensus mysterij revelati v. g. Incarnationis, non potest nitere evidentiâ circa Veracitatem Dei, quia conclusio non potest esse certior, quàm sit assensus circa motivum. Ad hanc replicam inferiùs respondebitur, cùm agetur de firmitate actûs fidei, comparati cum firmitate actûs evidentis metaphysicè. Breviter nunc respondeo, Veracitatem posse cognosci

gnosci vel evidentiâ Metaphysicâ, quæ non suscipit magis & minùs; & tunc nego quòd actus fidei debeat habere majorem certitudinem, quàm talis actus naturalis, quoad modum adhærendi, quidquid sit de certitudine proveniente ex perfectione supernaturalitatis: Vel cognoscitur tantùm evidentiâ physicâ, aut adhuc minore claritate, susceipiente magis & minùs quoad firmitatem adhæsionis, vtpote proveniens formaliter ab imperio voluntatis, & tunc dico, quòd ex eodem imperio voluntatis assentiamur tam firmiter Veracitati, vt sufficiat ad actum fidei eliciendum circa ipsum Mysterium revelatum.

67. Objicies 3. Aliqui viri docti opinati sunt, Deum posse velle decipere, dicendo falsum: neque esse imperfectionem, aliquando posse dicere falsum: ergo non omni credenti est evidens, aut etiam summè probabile, Deum esse summè veracem. R. Illos viros doctos admisisse quidem, quòd Deus possit dicere falsum, sed non in casu quo Deus obligat ad credendum firmissimè, prout facit revelando mysteria necessaria ad salutem, & quidem cum talibus motivis credibilitatis, qualia defacto exstant in Ecclesia pro articulis fidei. Quodsi quis existimâsset, Deum etiam sic posse velle decipere, dicendum est, quòd stante tali errore actuali, fuisset impossibile tali homini, elicere actum fidei firmissimum: nec etiam fuisset possibile agnoscere obligationem credendi firmissimè. Non enim potest Deus obligare ad impossibile: est autem impossibile credere firmissimè prudenter illum, qui dubitat de Veracitate loquentis.

68. Objicies 4. Quidquid revelatur in Sacris litteris, illud potest credi propter revelationem, tanquam propter motivum: atqui Deum esse summè veracem, revelatur in SS. litteris: ergo potest credi propter revelationem divinam; & quidem tunc debet credi propter solam revelationem, & non propter Veracitatem, alioquin Veracitas esset motivum ad seipsam, ita vt simul & mediatè & immediatè illi assentiremur.

Ad hoc argumentum respondet Card. de Lugo n. 110. Veracitatem in isto casu credi propter se non eodem, sed diverso modo cognitam: alioquin, inquit, Syllogismus fidei esset in duobus solis terminis, nempe Veracitate & Revelatione, & conclusio esset eadem cum majore præmissa, quæ omnia sunt absurda. Deinde addit, syllogismum, vt sit in tribus terminis, esse sic formandum. *Quidquid Deus dicit, est verum. Sed Deus dicit, quòd quidquid Deus dicit, est verum: ergo verum est, quòd quidquid Deus dicit, est verum.* vbi, illud *Verum*, quasi reflexè applicatum ad illud *Dictum Dei*, est alius terminus. non enim requiritur, vt tres termini sint realiter distincti, sed sufficit distingui quoad modum concipiendi: quo pacto distinguitur in præsenti *Verum reflexum*, à Veritate directa, cui applicatur in conclusione, cùm dicitur: *Verum est, omne dictum Dei esse verum.* & sic creditur Veracitas reflexa propter veracitatem directè cognitam.

69. Hæc tamen responsio mihi nunquam placere potuit. Contra illam argumentor primò. Revelationes Dei non debent esse inutiles, sed conducere ad instructionem nostræ ignorantiæ, juxta illud Pauli, quòd omnis Scriptura divinitùs inspirata vtilis sit ad docendum &c. atqui si revelatio de Veracitate Dei, aliud non docet, nec ad aliud servit, quàm vt assentiamur veracitati reflexæ propter eandem veracitatem directè cognitam, nullam planè habet æstimabilem vtilitatem ad eruditionem populi fidelis, & ad Deum meliùs cognoscendum: ergo &c.

70. Argumentor 2. Si præmissæ ita formandæ sunt, vt formavit Lugo, sequitur nullum Mysterium fidei credi directè, sed semper reflexè, quod est contra omnium sensum: Sequelam ostendo exempli causâ in Mysterio Incarnationis: hoc mysterium, inquam, nunquam crederetur directè, dicendo, *ergo Verbum est incarnatum:* sed tantùm & semper reflexè dicendo: *Ergo verum est Verbum esse Incarnatum.* Syllogismus enim erit ita construendus. *Quidquid Deus dicit, est verum. Sed Deus dicit, Verbum esse incarnatum: ergo verum est, Verbum esse incarnatum.*

71. Confirmatur. Si enim ex illis præmissis posset inferri conclusio, quâ directè crederetur Mysterium, sequeretur, posse ex duabus præmissis affirmativis inferri conclusionem negativam, quod repugnat Regulis Logicæ. Probatur sequela in exemplo. *Quidquid Deus dicit, est verum; sed Deus dicit Adamum non obedivisse præcepto, Christum non feciisse peccatum, Beatissimam Virginem non cognovisse virum &c. ergo Adam non obedivit præcepto: Christus non peccavit: B. V. non cognovit virum.* hæ, inquam, Illationes non minùs erunt legitimæ, quàm illa esset, si directè inferretur: *Ergo Verbum est incarnatum.* Porrò, dari actus fidei negativos, admittit ipse Lugo, *disp. 8. n. 7.* ergo vt tales legitimè inferantur, debent præmissæ aliter formari quàm formavit Lugo. Itaque

72. Quæres, quomodo præmissæ formandæ sint, vt Mysterium revelatum directè inferri possit in rigore Logico. R. Esse ponendas hoc modo. *Omne, quod Deus summè verax revelavit esse incarnatum, est incarnatum. Sed Verbum est aliquid, quod Deus summè verax revelavit esse incarnatum: ergo Verbum est incarnatum.* Pro Syllogismo negativo sic. *Nulla Persona, quam Deus summè verax revelavit non peccâsse, peccavit: sed Christus est Persona, quam Deus summè verax revelavit non peccâsse: ergo Christus non peccavit.*

Quando ergo communiter solent ita formari: *Deus est summè verax: sed Deus dicit, Verbum esse incarnatum: ergo Verbum est incarnatum.* clarum est non esse Syllogismum formalem, ad Regulas Logicas concinnatum, sed tamen æquivalentem & compendiosum.

73. Vt ergo ad objectionem respondeamus, & ostendamus, quâ ratione Veracitas Dei

sit à Deo directè & vtiliter revelata, vt vi illius revelationis possit vtiliter credi, non obstante quòd ille assensus debeat niti Veracitate Dei aliunde cognitâ, Respondeo & dico, hoc in duplici casu contingere posse. Primò itaque posset alicui esse evidens, quòd Deus sit summe verax, quando loquitur de se, suisque attributis, etiamsi non esset evidens, quòd circa alia non posset velle fallere. Ratio est, quia evidens est, quòd quidquid Deo non convenit, sit imperfectio, vel habens adjunctam imperfectionem: vnde sequitur, quòd quidquid Deo tribueretur illi non conveniens, esset Deo tribuere imperfectionem: hoc autem est blasphemare, vbi non excusat ignorantia. Deus autem nec est capax ignorantiæ, nec potest in seipsum esse blasphemus: ergo Deus nihil potest sibi tribuere, quod ipsi non convenit. Ergo hoc sensu potest alicui esse evidens, quòd Deus sit verax, quin evidens sit, quòd non possit alijs rebus tribuere quod illis non convenit, quia ratio allata hoc tam clarè non probat, cùm fuerint viri docti & pij, qui aliter senserint. Hoc supposito patet, quòd Deus vt verax circa se, possit esse motivum credendi, eum esse veracem vniversaliter, si nempe hoc revelavit, & formabitur syllogismus hoc modo. Omne attributum, quod Deus circa se summè verax sibi ipsi tribuit, convenit Deo: sed Deum esse vniversaliter veracem, est attributum quod Deus circa se summè verax sibiipsi revelando tribuit: ergo Deum esse vniversaliter veracem, convenit Deo.

Secundò dici potest, Veracitatem Dei posse esse objectum materiale fidei, & credi propter revelationem & propter Veracitatem, cum eadem prorsus latitudine sumptam, quâ sumitur in conclusione, sed cum hoc discrimine, quòd in præmissa seu in motivo, sumatur & affirmetur solùm conditionatè, *si Deus existit:* in conclusione verò ponatur; Deum esse veracem absolutè, seu quod idem est, Deum existere veracem, quia quatenus assentimur revelationi quòd sit locutio Dei, asserimus etiam, Deum existere, nemo enim loquitur qui non existat. Cùm itaque in neutra præmissa fuerit absolutè & formaliter affirmata *existentia Dei veracis*, poterit esse objectum materiale conclusionis.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Veracitas Dei præter Infallibilitatem in cognoscendo & dicendo, includat insuper hoc prædicatum: Non posse permittere hanc apparentiam credibilitatis, quin Deus loquatur.

74. Recentiores aliqui, secuti Cardinalem Pallavicinum *libel. de fide. n. 63.* dixerunt, Veracitatem Dei adæquatè sumptam, & prout specificat virtutem Theologicam Fidei, non consistere adæquatè in his duobus: *Non posse loquendo fallere, nec cognoscendo falli*, sed insuper includere aliud prædicatum & perfectionem divinam, quæ quidem non possit evidenter cognosci, sicut possunt duo præmemorata, sed quæ immediatè in terminis appareat summè credibilis, & est hoc prædicatum: *Deus non potest permittere tantam apparentiam credibilitatis, quantam habent homines obligati credere, & credentes fide divinâ, quin Deus loquatur.*

75. Fundamentum ita opinandi est hoc: Quicunque est infidelis & peccat non credendo, facit Deum mendacem, vt habetur 1. Jo: 1. 5. sed hoc non esset verum, nisi Veracitas includeret illud prædicatum: ergo illud includit. Minor probatur. Plurimi, & ferè omnes, qui non credunt, non sunt tam blasphemi, vt dicant Deum posse mentiri, aut posse in sua Scientia falli. sed ideo solùm peccant, quia negant Deum per hæc signa & motiva credibilitatis loqui: ergo qui hoc negando debent negare aliquod prædicatum Veracitatis Dei; nemo enim facit Deum mendacem, nisi qui negat ejus veracitatem: ergo vt omnis infidelis faciat Deum mendacem, debet Veracitas Dei includere hoc prædicatum: Deum non posse permittere tantam apparentiam motivorum credibilitatis, quin loquatur. Supponunt autem, (quod & ego verum existimo) motiva credibilitatis esse vltimum complementum locutionis divinæ, prout ad nos directæ.

76. Ex hoc fundamento deducunt, quòd respectu simplicium, non possint esse eadem motiva credibilitatis pro articulo vero & falso æqualiter proposito à parocho, quia hæc possunt poni, quin Deus loquatur per illa, sed debere dari aliquod supernaturale discerniculum objectivum pro articulo vero, quod non appareat respectivo pro articulo falso. Hujus discerniculum suprà mentionem fecimus, & contra illud infrà disputabimus. Nunc solùm examinabimus, an ad Veracitatem Dei pertineat, hoc prædicatum ab adversarijs assertum, quidquid sit an definita motiva credibilitatis habeant sibi identificatum hoc prædicatum. *Non posse existere per vllam potentiam, quin sint locutio Dei, aut connexa cum locutione Dei:* nam de hoc infrà agemus.

Et ecce! dum hæc scribo, traditur mihi scriptum Romanum Professoris Hispani, ob doctrinæ claritatem & soliditatem jam passim celebrati, quo discerniculum acriter refutatur, & defenditur doctrina communis jam à me indicata. Hoc scriptum infrà pro confirmatione dicendorum producam. Nunc ad propositum,

77. DICO. Veracitas Dei prout est motivum formale fidei, non includit hanc perfectionem divinam: *Non posse permittere tantam apparentiam, quantam habent motiva credibilitatis quin Deus loquatur.* Probatur 1. Si hanc perfectionem includ-

includeret, esset hæc perfectio non minùs objectum formale fidei, quàm est Veracitas Dei in dicendo, & Infallibilitas in cognoscendo. hoc est falsum. ergo & thesis. Sequelam docent & admittunt adversarij. Minor probatur. Si hoc esset verum, tum omnis infidelis nolens credere, hæc Motiva credibilitatis esse indispensabiliter, seu per essentiam suam locutionem Dei, non minùs esset Blasphemus, quàm qui nollet credere Deum esse Veracem in dicendo, & infallibilem in cognoscendo: hoc est paradoxum inauditum. ergo &c. Sequela probatur. Omnis ille est blasphemus, qui negat Deo aliquam Perfectionem, quam tenetur credere inesse Deo: sed secundùm adversarios omnis infidelis, nolens credere hæc motiva credibilitatis esse locutionem Dei per essentiam suam, negat Perfectionem Deo, quam tenetur credere: Ergo est blasphemus, non minùs quàm qui diceret Deum falli in sua Scientia, mentiri, esse injustum &c. Major est evidens. Minor est doctrina adversariorum in terminis. Consequentia tenet. Quòd autem hoc sit paradoxum inauditum, non habet opus probatione. adducant adversarij auctorem, qui hoc in terminis asseruerit.

78. Probo nunc Conclusionem 2. permittendo adversarijs, quòd motiva credibilitatis sint per essentiam suam locutio Dei. Jam sic. Deum non posse ponere motiva credibilitatis, quin sint locutio Dei; formalissimè non est aliud, quàm: Deum non posse mutare essentias rerum. Sed hæc non est perfectio divina pertinens ad Veracitatem Dei, tanquam objectum formale fidei, immò nulla penitùs est perfectio divina. ergo falsa est doctrina adversariorum. Major est evidens. sicut enim hoc quod est: Deum non posse facere Hominem, quin faciat animal rationale, aliud non est, quàm: Essentiam hominis esse, animal rationale, Deúmque non posse mutare essentias rerum; ita hoc quod est: Deum non posse ponere hæc motiva credibilitatis, quin sint locutio Dei, aliud non est, quàm hæc motiva credibilitatis esse essentialiter locutionem Dei, & Deum non posse mutare essentias rerum. Quòd autem hoc non sit specialis perfectio divina (ne dum prædicatum Veracitatis) patet ad oculum: nam, non solùm Deus non potest mutare essentias rerum, sed nec vlla creatura hoc potest: hoc ergo nec est perfectio, nec imperfectio. Est quidem perfectio divina, posse producere rerum essentias, nimirum Omnipotentia: sed non posse mutare essentias, non est perfectio formaliter divina, sed est prædicatum identificatum cum ipsis rerum essentijs, & etiam cum Deo in eo sensu, quo Deus (juxta phrasin Recentiorum) est omnium possibilium possibilitas, & omnium impossibilium impossibilitas. Sed quid hoc ad Veracitatem?

79. Probo Conclusionem 3. Ex adversariorum Sententia sequitur, in foro externo esse habendum pro hæretico, vel ad minimùm pro suspecto de hæresi, qui in aliquo libro scriberet ex animi sui sententia, hæc verba. *Adhæreo firmissimè Ecclesiæ Romanæ, eámque omnibus sectis præfero, propter speciales prærogativas quibus à Deo ornata est, quas omninò firmissimè credo esse connexas cum testimonio Dei de Veritate Romanæ Ecclesiæ, & quòd hoc non possit nisi per summam impudentiam & imprudentiam in dubium aut suspicionem vocari. Verum autem per absolutam Dei potentiam possent hujusmodi motiva credibilitatis non esse locutio Dei, ego nolo disputare, sed ab hoc præscindo, & nec affirmo nec nego, quia ad hoc non teneor, & est supra meum captum.* Hic, inquam, posset in foro externo haberi suspectus de hæresi. consequens est explosione dignum. Ergo &c. Sequela probatur. Nam ille potest esse suspectus de hæresi, qui non vult credere Veracitatem Dei sub eo conceptu, sub quo omnes fideles tenentur eam credere; sed secundùm adversarios omnes fideles tenentur credere Veracitatem Dei sub tali conceptu, sub quo iste homo dicit, se nolle credere, sed præscindere, vt patet: Ergo &c. Sed videamus nunc quid ponderis habeat subtilis illa probatio adversariorum num. 2. relata.

80. Respondeo & dico, adversarios manifestè abuti S. Scripturâ ad probandum suum intentum. Scriptura nuspiam dixit, nec nisi ridiculè & absonè dicere posset, eum dicere Deum mendacem, qui non credit Deum loqui per hæc motiva credibilitatis quæ sunt locutio Dei. An non enim ridiculum esset, dicere, aliquem arguere alterum mendacij & mendacitatis, dum dicit eum non loqui? an non mentiri est contra mentem loqui? quomodo ergo potero dicere te non loqui, & tamen esse mendacem? & tamen secundùm adversarios hoc faceret quivis infidelis, etiam dum disertè dicit, se non credere, quòd Deus sit locutus. an non hoc est mutare essentias rerum?

81. Itaque Scriptura non dicit, quòd qui non credit, *dicat Deum mendacem*, sed quòd *faciat Deum mendacem*. aliud autem est: quantùm in se est, velle Deum facere mendacem, & aliud dicere, Deum esse mendacem. Nam vt notant Cornelius à Lapide, Lorinus, & alij, Infidelis facit Deum mendacem operibus & facto, quantùm in se est, quia dum dicit: v. g. *Verbum non est incarnatum.* asserit pertinaciter aliquid, quod si verum esset, Deus defacto esset mentitus. & hic est sensus genuinus & clarissimus. Potest deinde adhuc alium habere sensum. Infidelis nolendo credere, negat Veracitati Dei hîc & nunc loquentis & obligantis ad credendum, negat, inquam, illi obsequium intellectuale assensûs, ad quod agnoscit se obligari: ergo quantùm in se est, privat Veracitatem Dei fine ad quem est instituta: vult ergo Veracitatem reddere infructuosam & irritam, adeoque nullam, sicut qui negat alteri subjectionem debitam, vult in effectu irritam & inanem reddere alterius Jurisdictionem. Qui autem vult irritam reddere alterius Veracitatem, hoc ipso vult in effectu (non dico affectu)

reddere mendacem, vel omninò mutum. Ergo &c. Ex his omnibus apparet, ad Veracitatem Dei non pertinere hoc prædicatum. *Non posse permittere hanc apparentiam, quin Deus per illam loquatur.*

82. DICES. Sit ita: saltem pertinebit ad Veracitatem Dei hoc prædicatum: Deum non posse loqui, quin loquatur per talem apparentiam, quæ sit essentialiter locutio Dei. Sed moneo adversarios, ne huc confugiant. Nam etsi illi asserant veram esse hanc propositionem, fateri tamen debent, eam non esse fide divinâ credendam: adeo enim non est de fide, vt vix mereatur nomen opinionis, cùm illi contradicant omnes Theologi, exceptis discerniculi patronis, qui sunt quàm pauciſſimi. Contradixit illi recentiſſimè Hiſpanus Theologus ſuprà laudatus ex eadem Theologica cathedra, ex qua adverſariorum propoſitio primò (quod ſciam) prolata eſt. Contradixit, inquam, illi dum prolixè contendit ex recepta Theologorum doctrina (pro qua in ſpecie citat Valentiam, Tannerum, Granadum, Lugonem, Conink, & ego duplo plures afferam inferiùs) poſſe paria motiva credibilitatis defacto dari, tam reſpectu articuli veri quàm falſi, & in priore caſu ſufficere, vt in executione ponatur actus fidei ſupernaturalis.

CONTROVERSIA V.

Quomodo Fides noſtra nitatur Revelatione Dei: vbi vltima Fidei Reſolutio declaratur.

83. REſolutio alicujus actûs intentionalis aliud non eſt, quàm explanatio vltimi motivi ſeu objecti formalis, in quo ille actus vltimò ſiſtit, ita vt illi immediatè, & propter ſe adhæreat; eſtque illud quod interroganti, cur hoc vel illud affirmet, redditur vltimò pro ratione, ita vt non poſſit vlterior interrogatio inſtitui. v.g. hujus argumenti Concluſio: *Omne rationale eſt riſibile: omnis homo eſt rationalis: ergo omnis homo eſt riſibilis.* hæc inquam concluſio dicitur reſolvi in ſuas præmiſſas: quia interroganti, cur omnis homo ſit riſibilis, redditur ratio: quia eſt rationalis, & omne rationale eſt riſibile. interroganti autem vlteriùs, cur omnis homo ſit rationalis, non redditur alia ratio, quàm quòd hæc ſit eſſentia hominis, & interroganti, cur omne rationale ſit riſibile, non redditur alia ratio, quàm, quòd riſibilitas ſit proprietas rationalitatis.

84. Quomodo autem Fides reſolvatur in Veracitatem, dictum eſt ſuprà. Major difficultas naſcitur ex parte revelationis. Quando enim quis interrogatur, cur credat Incarnationem, non eſt ſatis, ſi reſpondeat: *quia Deus verax eſt:* ſi enim Deus Incarnationem nunquam teſtatus eſſet, non poſſemus ab ejus Veracitate magis moveri ad affirmandam Incarnationem, quàm ad affirmandum, ſydera eſſe paria. Eſt ergo in reſponſione addendum: *Quia Deus dixit.* Hinc autem oritur difficultas. Quando enim dicis: *Quia Deus revelavit:* vel loqueris de aliqua locutione divina præſente, quæ tibi immediatè a Deo, & non apparet, quænam illa ſit, vel loqueris de revelatione aliqua præterita, factâ olim Moyſi, Prophetis, Apoſtolis &c. atqui hæc ipſa non eſt immediatè manifeſtata, aut ex terminis nota: ergo non potes illi immediatè aſſentiri: ergo neceſſe eſt vt illi aſſentiaris propter aliquod medium. quæritur ergo iterum, vel hoc medium eſt alia quædam locutio divina, & de illa recidit totum argumentum: vel eſt aliquid aliud: & ſic non reſolvetur fides in locutionem divinam, ſed in aliquid aliud, quod eſt abſurdum.

85. Declaratur difficultas ampliùs. Etenim ſi Gentilis clarè & rectè apprehendat, quid ſit Veracitas, quid locutio Dei, item quid ſit Incarnatio, horum tamen objectorum apprehenſione nunquam determinabitur aut inclinabitur ad aſſerendum Verbum eſſe incarnatum, niſi appareat aliquid aliud, cum quo appareat eſſe connexum revelatio Incarnationis: ergo aſſenſus revelationis videtur vlteriùs reſolvendus in aliquid aliud. Sicut enim, cùm quæritur à nobis, cur credamus Verbum eſſe incarnatum, non reſpondemus, hoc nobis eſſe ex terminis notum, ſed quia Deus ſummè verax revelavit: ita ſi quæratur à nobis vlteriùs: vnde moveamur ad credendum, quod Deus hoc aliquando revelaverit, debemus porter vlteriorem rationem reddere, cùm nobis revelatio Dei æquè parùm immediatè innotescat, atque ipſum myſterium Incarnationis. Porro non apparet aliud, quàm v.g. propoſitio Eccleſiæ, quæ nobis innoteſcit per Paſtores & Doctores, & alia teſtimonia: atqui hæc omnia ſunt humana, & in quantùm ſunt humana, ſunt fallibilia, fides autem debet niti authoritate infallibili; neque etiam eſſet fides divina, hoc eſt credere Deo, ſed humana, quâ tandem vltimò credemus homini. ergo neque in hæc reſolvi poteſt fides Theologica.

86. Quodſi dicas, Eccleſiam eſſe infallibilem, vrgetur: quia de hac infallibilitate, cùm ſit articulus fidei, ſicut eſt Incarnatio, redit eorum argumentum: neque enim ea conſtat immediatè ex terminis. Deinde Eccleſia non loquitur regulariter ſuis fidelibus niſi per Paſtores & Doctores, qui tamen non habent donum infallibilitatis, atque promiſſam aſſiſtentiam Spiritûs Sancti, ſicut habuerunt Apoſtoli. Et hæc eſt difficultas præſentis Controverſiæ, in qua nunc aliorum opiniones referemus.

87. Sectariorum quidem, præſertim Libertinorũ & Schwenckfeldianorum error fuit, fidem noſtram tandem reſolvi in Spiritum privatum, hoc eſt in inſpirationem ſeu locutionem quaſi privatam, & internam, quâ Deus homini interiùs manifeſtat, quis ſit ſenſus hujus vel illius loci S. Scripturæ.

88. Contra

88. Contra hunc errorem pugnant nostri Controversistæ, dum agunt de Judice Controversiarum. Pro ratione nostri instituti rejicitur 1. ab experientia: Nos enim talem superhumanam locutionem in nobis non experimur: deberemus autem experiri, quia adversarij volunt, nos non credendo, prout illi credunt, peccare: ergo ideo peccamus, quia Deo interiùs loquenti non credimus: ergo deberemus hanc locutionem reflexè cognoscere & experiri, quòd Deus nobis loquatur. 2. Quia ista interna locutio Dei ab adversarijs conficta, facit Deum mendacem: nam illi jactant, hanc inspirationem sibi factam etiam pro contradictorijs, quatenus sæpè suos articulos fidei mutârunt 3. Quia cùm fides sit ex auditu, ad Rom. 10. Non est exspectanda hæc revelatio privata, sed nascitur obligatio credendi, quando publicâ auctoritate sufficienter proponitur, quod credendum est. Verùm hodierni etiam ab hoc articulo suo multùm recedunt, vt videre est in Amesio. Relictis ergo his erroribus, sententias Catholicorum aggrediamur.

§. I.

Rejicitur Sententia resolvens Fidem in Lumen internum Fidei.

89. PRima Sententia solet referri eorum, qui videntur docere, Fidem nostram vltimò resolvendam esse in Lumen internum Fidei. Ita videtur sentire Bannez, Aragonius, Canus, quos refert & sequitur Granadus *Tr.* 1. *disp.* 5. *s.* 5. *& seqq.* Verùm hi AA. si rectè intelligantur, non loquuntur de resolutione fidei in suum motivum formale Quod, sed in caussam efficientem (vt in terminis se & S. Thomam explicat Aragonius) vel in rationem formalem Quâ applicatur ipsum motivum formale Quod. Et quia de hac resolutione non est quæstio, ideo difficultatem non solvunt. Quòd autem in priore sensu loquantur, patebit ex eorum fundamentis & objectionibus.

90. DICO 1. Videtur esse innegabile, quòd Deus hominibus revelaverit aliqua per immissionem alicujus illustrationis miraculosæ, quæ reflexè & experimentaliter cognita fuit motivum aliquid credendi, & habuerit rationem divinæ locutionis. Declaratur in exemplis. Quando S. Petrus Act. 10. in mentis excessu per linteï descensionem & cætera ibi narrata, fuit edoctus, Gentes ad Evangelium admittendas esse (idem dico de innumeris alijs ejusmodi raptibus & visionibus objectorum à parte rei non existentium, sed miraculosè apparentium acsi existerent, quibus plena est Apocalypsis) hujusmodi visio postmodum reflexè cognita poterat deprehendi, quòd hic & nunc non potuerit naturali motu & viâ excitari, sed vel à Deo, vel à dæmone. accedente deinde examine per Regulas quas tradunt Ascetæ pro discernendis spiritibus, fiebat prudenter credibile, quòd non à dæmone, sed à Deo sit immissa, & quidem in eum finem, vt cognosceretur tale objectum revelatum. quo casu cognitio reflexa & experimentalis supra illam illustrationem miraculosè immissam, fundat Judicium de credibilitate objecti, dictans, dignum esse creditu, Deum nunc mihi loqui, ipsa autem illa illustratio habet rationem locutionis passivæ: & ideo rectè potest in tali casu actus fidei resolvi in talem illustrationem, prout subit rationem locutionis, & objecti reflexè cogniti. Quantùm autem hæc illustratio differat ab illustratione discerniculari, quam aliqui RR. attribuunt de via ordinaria rusticis, nempe, toto cælo, patebit ex dicendis suo loco, quando talis illustrationis implicantiam probabo.

91. DICO 2. Loquendo de fide prout elicitur de via ordinaria, resolutio fidei non potest fieri in ejusmodi illustrationem. Probabitur Conclusio ex dicendis de motivis credibilitatis vniversalibus. Nunc breviter Probatur. In illud debet fieri resolutio fidei, quod vltimò reddimus pro ratione, quare credamus v. g. Mysterium Incarnationis. atqui pro ratione vltima non reddimus aliquam illustrationem similem illis, de quibus in priore Concl. locuti sumus. Ergo &c.

92. Objic. 1. Ex Epist. 1. Jo. c. 5. Qui credit in Filium Dei, habet Testimonium Dei in se. R. Testimonium Dei esse locutionem Dei, quam dicimur habere in nobis objectivè, non subjectivè. sicut dicimur habere in nobis secreta quæ alius nobis communicavit.

Objic. 2. Fides resolvenda est in illud, à quo determinatur intellectus ad eliciendum potiùs assensum supernaturalem quàm naturalem: atqui hoc non est veracitas Dei aut Revelatio, nam hæc etiam per actum naturalem attingi possunt. sed determinatio provenit ab illustratione supernaturali: ergo fides resolvenda est in illustrationem supernaturalem. R. Dist. majorem. Si loquamur de Resolutione Fidei in caussam efficientem, concedo. si loquamur de resolutione in caussam motivam ex parte objecti, nego. & distinguo minorem. Illustratio est talis caussa determinativa in genere applicationis & principij effectivi, concedo minorem, in genere caussæ objectivæ & motivæ, nego minorem: & eodem modo distinguo consequens. Ergo fides est resolvenda in illustrationem supernaturalem, loquendo de resolutione in caussam efficientem, concedo conseq. loquendo de resolutione in motivum formale, nego Conseq.

§. II.

Rejicitur Sententia resolvens Fidem in Revelationem Dei tanquam in meram conditionem.

93. PLurium sententia est, Locutionem Dei habere se respectu actûs fidei tanquam meram conditionem, & solam Veracitatem esse motivum adæquatum.

DICO,

DICO, Revelationem Dei, quæ vltimò reddit aliquod objectum credibile, esse partiale motivum formale. Probatur 1. Ex SS. Litteris, in quibus semper fides reducitur ad Verbum Dei, ejusdémque testificationem, & non aliter reducitur ad auctoritatem Dei, quàm ad ipsam loquelam Dei, hoc est, pariter ad vtrumque. Confirmatur. Nam S. Scriptura loquitur semper de Verbo Dei tanquam de caussa & virtute caussativa fidei, quo modo nunquam loquimur de conditionibus applicativis virtutis v.g. Sermo Dei dicitur esse infallibilis, certus, hoc est, certificans, firmus &c. nemo autem dicit quòd applicatio ignis calefaciat &c.

94. Probatur 2. Illud tenet se ex parte motivi respectu Fidei, per quod in ordine ad nos, & ad impetrandum assensum fidei qua talem, connectitur prima Veritas cum objecto: atqui hoc facit revelatio. Ergo &c. Major patet. Nam quando vni assentimur propter aliud, assentimur propter connexionem cum illo: ergo id per quod habetur formaliter talis connexio, habet rationem motivi formalis. Minor verò probatur. Nam licet Scientia Dei habeat quoad se connexionem cum objecto, hæc tamen connexio non apparet nobis immediatè, alioquin Deo tacente sciremus omnia quæ scit Deus: ergo debet aliquid aliud supervenire, quod nobis immediatè innotescat, & quod habeat connexionem cum Scientia Dei de tali determinato objecto. & hoc non est aliud quàm locutio Dei: ergo per hanc connectitur quoad nos Veracitas & Scientia Dei cum tali determinato objecto: ergo habet rationem motivi.

95. Probatur 3. Actus fidei est ad minimùm discursus virtualis, vt communiter docetur. ergo illud omne est motivum fidei, quod haberet pro motivo formali Syllogismus formalis, in quem ille virtualis resolveretur: atqui Syllogismus formalis haberet pro motivo formali partiali revelationem Dei: ergo eandem habet etiam actus fidei. Minor patet ex suprà dictis, vbi ostensum est, quòd medius terminus sit: *Dictum à Deo veraci.* v. g. Omne quod Deus verax dixit esse incarnatum, est incarnatum: Sed Verbum est, quod Deus dixit esse incarnatum: ergo Verbum est incarnatum. Vbi apparet, quod non minùs revelatio quàm Veracitas constituat conceptum objectivum medij termini.

96. Objicies 1. Si fides haberet pro motivo partiali aliquid creatum, nempe revelationem passivam seu externam, sequeretur eam non esse virtutem Theologicam, sed tantùm virtutem moralem: consequens dici non potest. Sequela probatur. Quia Virtus Theologica differt à morali per hoc, quòd ipsius motivum sit aliqua perfectio divina, & increata. R. Negando sequelam. Disparitas est, quòd Virtus Theologica habeat saltem partiale motivum increatum, non item vlla Virtus moralis, quæ semper pro motivo formali habet aliquam honestatem objectivam creatam. Simili modo differunt inter se effectus Naturalis & Supernaturalis, quòd Naturalis possit habere principium adæquatum naturale, Supernaturalis verò habeat saltem principium inadæquatum supernaturale.

97. Objic. 2. Quidquid est indifferens ad falsitatem, & veritatem, non potest esse motivum fidei divinæ: sed locutio externa est indifferens ad veritatem & falsitatem: ergo &c. R. Distinguendo majorem; Non potest esse motivum adæquatum, concedo: inadæquatum, nego. Sufficit enim, quòd, quando conjungitur cum alio motivo partiali, nempe cum veracitate, tanquam effectus cum caussa, non sit indifferens ad veritatem & falsitatem. Simili modo, id quod est indifferens ad pulchrum vel turpe, non potest esse motivum adæquatum complacentiæ, bene tamen motivum inadæquatum, quia talis foret v.g. conjuncta cum tali naso, est objectum complacentiæ, si conjungeretur cum alio naso, esset objectum displicentiæ.

98. Objicies 3. Visio Beata succedit fidei: ergo vtriusque objectum formale est idem: atqui Visionis Beatæ objectum formale est ipse Deus, & nihil aliud: ergo & fidei. R. Negando consequentiam & paritatem. Nam primò, Visio Dei videt Deum intuitivè, & in Deo videt connexionem cum rebus creatis, quæ connexio non apparet nobis inter Veracitatem Dei & objecta quæ Deus scit, nisi accedat revelatio. Secundò, Visio beatifica est simpliciter necessaria, & metaphysicè evidens, fides autem est libera & obscura: ergo debet illi obscurè apparere connexio inter motivum formale & objectum materiale: hæc autem obscuritas non habetur à Veracitate obscurè cognitâ, nam hanc plurimi evidenter cognoscunt: ergo debet aliunde provenire, nempe à locutione, quatenus nimirum nobis non est evidens, hæc signa externa hîc & nunc habere connexionem cum locutione Dei. Hinc ergo potiùs confirmatur Conclusio: quia illud à quo fides specificatur in ratione libertatis & obscuritatis, debet pertinere ad motivum formale: atqui hoc non est aliud quàm locutio Dei: ergo &c.

§. III.

Rejicitur sententia resolvens Fidem in revelationem præteritam.

99. CElebris antehac erat sententia, Fidem nostram resolvi in Veracitatem & Revelationem præteritam Dei, ita quidem vt ipsi revelationi præteritæ quæ facta est Prophetis, Apostolis &c. non aliter ac ipsi Veracitati Dei assentiamur immediatè propter se, sed obscurè. Videlicet intellectus non habeat aliam rationem formalem assentiendi ipsi revelationi, quòd existat, & sit locutio Dei, habet tamen voluntas sua motiva credibilitatis sibi proposita, propter quæ prudenter imperat assensum immediatum ipsius revelationis, ac proinde illa motiva credibilitatis, v.g.

v.g. propositio Ecclesiæ habentis tales notas veræ & infallibilis Ecclesiæ, non sunt ratio formalis motiva ipsius fidei; sunt tamen conditio applicans ipsam revelationem præteritam tanquam motivum; sicut propositio Magistri non est ratio formalis assentiendi conclusioni Mathematicæ, est tamen conditio applicans illa motiva, propter quæ discipulus assentitur conclusioni. Aliud exemplum adhibent in colore, qui quidem videtur immediatè, sed non nisi intervenente illuminatione, quæ tamen non est motivum, sed solummodo conditio sine qua non videretur color quantumvis præsens. Alia duo exempla addit P. Michaël d' Elisalda. Voluntas non potest ferri nisi in Bonum propositum, & apparens nobis, in ipsam tamen apparentiam non fertur, nec tangit illam, sed est mera conditio. item quando mihi aliquis ignorantissimus persuadet, hunc librum esse S. Augustini (quod aliunde scire poterat) si ego deinde legam aliquod assertum à S. Augustino in illo libro, & illud credam, non credo propter auctoritatem illius ignorantis, sed propter auctoritatem S. Augustini. His exemplis arbitrabantur DD. ante hac, totam præsentem difficultatem expediri. Verùm, rem aliter se habere detexit Lugo, & post illum Perez, Pallavicinus, Esparza, alij, cum quibus

100. DICO, hanc fidei resolutionem non sufficere, sed omninò fatendum esse, quòd assensus fidei attingat aliquid tanquam motivum præter revelationem præteritam, non immediatè factam credenti, sed alteri v.g. Prophetæ. Probatur Conclusio primò, ad hominem contra adversarios, qui in hoc puncto non tenent doctrinæ consequentiam. Fatentur, inquam, illi, ipsum Mysterium revelatum, v.g. Trinitatem aut Incarnationem, non posse à nobis vllo modo immediatè credi in se, præciso omni motivo alio, sed debere simul attingi aliquid tanquam motivum, nempe auctoritatem Dei revelantis, & hoc ideo, quia Trinitas aut Incarnatio non apparet ex terminis & immediatè in se affirmabilis, nec vt habens vllam vim inclinandi ad assensum, quantumvis bene penetrentur termini. quo supposito sic argumentor. Tota hæc ratio cogens ad assignandum aliquod distinctum motivum credendi mysterium Trinitatis, probat etiam esse necessarium motivum distinctum ad credendam revelationem præteritam alteri factam: ergo non possum illi revelationi præbere assensum immediatè ex terminorum apprehensione, sed id debet fieri propter aliud motivum immediatè apparens, vt habens connexionem cum revelatione præterita. Antecedens patet: tam enim est remota à mea intelligentia revelatio illa præterita, alteri facta, quàm ipsum mysterium: & sicut homini educato in sylvis non fit credibile mysterium Incarnationis præcisè per apprehensionem terminorum horum: *Incarnatio*, *Verbum*, *Existentia*, ita nec fit credibilis illa præterita revelatio præcisè per apprehensionem hujus objecti & terminorum: *Revelatio facta Prophetis.*

101. Respondere conatur P. Michael d'Elisalde ad hanc ingentem (vt ipse fatetur) difficultatem, assignando disparitatem inter Mysterium, & revelationem præteritam. Incarnatio tametsi habeat in se Veritatem in essendo, non habet tamen in se veritatem in dicendo. Nobis autem in via non apparet immediatè veritas in essendo: ergo non possumus illi immediatè assentiri. At verò Sermo Dei non tantùm habet in se Veritatem in essendo, sed etiam Veritatem in dicendo; hoc est, sermo Dei non potest esse falsus, & hoc nobis immediatè etiam in via innotescit: ergo possumus illi immediatè assentiri.

102. Hæc tamen responsio non solvit, sed eludit argumentum, confusione eorum quæ sunt distinguenda. Aliud est: Sermonem Dei, qui verè est sermo Dei, hoc est à Deo ad nos directus, non posse esse falsum si existat: & aliud, hanc vocem ab hoc homine, vel ab hoc Angelo prolatam, esse sermonem Dei, hoc est, esse sermonem à Deo ad nos directum: Vel breviùs: aliud est, sermonem Dei si existat, esse verum; & aliud: defacto existere sermonem Dei, quòd Verbum sit incarnatum. Illud prius est evidens, & reipsâ aliud non est, quàm Deum esse veracem. posterius est obscurum. ad credendum autem mysterium Incarnationis non sufficit, mihi innotescere Deum esse veracem, &, si existat ejus sermo, dicens Verbum esse incarnatum, illum esse verum, sed insuper requiritur vt possim judicare, & defacto judicem, existere talem sermonem Dei: & quia hoc solum est obscurum, debet hoc à fide judicari, alioquin fides ex nullo capite esset obscura, nec assentiretur Incarnationi absolutè, sed tantùm conditionatè: *Si existat Sermo Dei hoc dicens.* Jam verò, cùm sermo Angelorum v.g. factus ad Pastores Bethleemiticos, nobis non sit immediatè factus, sicut pastoribus, tam est impossibile, nos illius existentiam immediatè credere, quàm ipsam Incarnationem. Est ergo tantùm materialis differentia inter hæc, & sicut ad posterius, ita ad prius opus est motivo distincto.

Videamus nunc, quid probent exempla ab adversarijs allata ad declarandam suam sententiam. Dico, ea vel non facere ad propositum, vel facere pro nobis.

103. Imprimis propositio Magistri quantumvis mendacis & nullius fidei, facta discipulo, est conditio applicans motiva conclusionis, quia illius beneficio excitantur in discipulo species intellectuales, repræsentativæ objecti formalis, seu illius ipsius motivi, quo ipse Magister movetur ad assensum, & ideo illud motivum jam antè aliquo modo præexstiterat in semine suo in intellectu: deinde beneficio specierum excitatarum, generatur apprehensio suasiva primorum principiorum, quæ ex terminis nota sunt: v.g.

à puncto ad punctum potest duci linea: quævis linea potest dividi in duas partes æquales &c. vnde auditis hujusmodi propositionibus, à quocunque, psytaco vel asino etiam prolatis, posset ingeniosus auditor venire in notitiam Conclusionis mathematicæ. Non ita se res habet in casu nostro: nam etiamsi mihi homo mendax & nullius fidei, vel amens, diceret aut scriberet hæc verba: *Verbum est incarnatum:* tam parùm excitabit in me species & apprehensionem suasivam illius mysterij, quàm si mihi diceret, me futurum Papam.

Æquè abs re est alterum exemplum, de luce & colore. Nam licet nostra potentia Visiva sit ejus naturæ, vt objectum videre non possit, nisi simul videat lucem in objecto terminatam, ideo tamen lux non est ratio motiva ad Visionem coloris, quia Visio non est cognitio vnius in alio, aut ex alio, sed caussatur immediatè à colore, transmissis proprijs speciebus, quæ licet sine speciebus lucis non possint caussare Visionem, concurrentibus tamen speciebus coloris, caussatur Visio lucis & coloris. Pari modo, quando quis audit ab alio, exstitisse aliquando revelationem Incarnationis, non potest apprehendere revelationem, quin simul apprehendat vocem hoc dicentis, & in hoc est paritas aliqua cum Visione coloris & lucis, quæ est mera simplex apprehensio. cæterùm aliud est apprehendere objectum quomodocunque, & aliud apprehendere apprehensione suasivâ, hoc est, ostendente aliquam probabilitatem in objecto. Non enim omne quod apprehenditur, hocipso apparet probabile, alioquin nihil esset improbabile. Sicut ergo apprehensio Incarnationis non ostendit probabilitatem ipsius Incarnationis, ita apprehensio revelationis præteritæ, non ostendit hoc ipso probabilitatem illius.

104. Tertium exemplum nihil declarat. Quando dicitur, quòd voluntas non tendat in ipsam apparentiam objecti; hoc solùm verum est, intelligendo per apparentiam ipsam cognitionem objecti, & potest dici apparentia formalis vt Quo, quam vtique volitio non attingit: sicut quando assentimur alicui objecto, quod per apprehensionem suasivam ostenditur probabile, non attingimus reflexè & *vt quòd*, ipsam apprehensionem: hæc sunt verissima, sed nihil ad nostrum propositum: quia hinc nullo modo ostenditur, vt tamen deberet ostendi, quòd revelatio præterita possit mihi immediatè reddi affirmabilis, quo modo non potest immediatè reddi affirmabile ipsum Mysterium revelatum; neutrius enim apprehensio sufficit, quia non sunt objecta, quæ ex terminis bene penetratis redduntur & apparent probabilia, cujusmodi est hoc objectum: *Mater per se loquendo diligit filium: cuivis in sua arte perito potiùs credendum est, quàm minùs perito. &c.*

105. Quartum exemplum facit pro nostra Conclusione. Nam in casu posito ita credo S. Augustino, vt tamen hæc fides denique nitatur fide quâ credo asserenti, hunc librum esse S. Augustini, & illius hoc dicentis auctoritas est motivum vltimum, & mensura totius assensûs, quia hunc librum esse S. Augustini non est mihi immediatè notum, sed innotescit per auctoritatem id asserentis: ergo pari modo, vt revelatio præterita mihi reddatur credibilis, debet in alio innotescere, quod habebit rationem motivi & mensuræ mei assensûs.

106. P. Arriaga *disp. 3. de fide à n. 47.* conatur paulò aliter satisfacere præsenti difficultati. Conatur, inquam, ostendere, quomodo ad credendam immediatè revelationem præteritam, non requiratur aliud motivum, in quod tendat assensus fidei, quo credo revelationem exstitisse, sed quòd sufficiat propositio Ecclesiæ vel parochi, quæ habeat solùm rationem conditionis applicantis. Si enim esset aliqua necessitas dicendi, quòd propositio Ecclesiæ de existentia revelationis præteritæ haberet rationem motivi, hoc ideo esset, quia haberet se instar præmissarum respectu Conclusionis: sed hoc est falsum. Nam objectum præmissarum est formaliter diversum ab objecto Conclusionis: objectum autem propositionis Ecclesiæ ne quidem formaliter est diversum ab objecto ipsius actûs fidei, quo credo exstitisse hujusmodi revelationem: nam propositio Ecclesiæ hocipsum formaliter dicit: *Existit revelatio Incarnationis.*

107. Sed Contra. Si hæc responsio bona esset, statim posset pari facilitate dici, quòd ipsum etiam Mysterium possit immediatè & sine omni motivo credi, adeoq; neque revelationem præteritam habere rationem motivi. Nam objectum illius revelationis præteritæ est formalissimè illud ipsum, quod est objectum actûs fidei, nimirum, *Datur Incarnatio.* Hinc apparet responsionis fallacia: Confunditur enim objectum propositionis Ecclesiæ, cum ipsa propositione Ecclesiæ. Concedimus ergo, quòd objectum propositionis Ecclesiæ non sit motivum ad credendum id, quod proponit Ecclesia credendum; hæc enim sunt formalissimè idem; sed contendimus, quòd vel ipsa propositio Ecclesiæ, vel aliquid aliud, quidquid illud sit, debeat habere rationem motivi ad credendum, quòd extiterit revelatio præterita: quia cùm revelatio præterita immediatè & in se non appareat, debet apparere in aliquo alio secum connexo, & hoc habebit rationem motivi, ad credendum exstitisse revelationem, vel saltem constituet objectum adæquatum assensûs immediati, quo judicemus dari connexionem illius cum revelatione præterita: neque enim contendo, debere esse actum formaliter illativum.

§. 4 Refertur

§. IV.

Refertur Sententia resolvens Fidem in Authoritatem Ecclesiæ, vt est Authoritas merè Humana.

108. CElebris etiam fuit sententia, resolvens fidem in Auctoritatem Ecclesiæ, propter quam credimus mysterium Incarnationis fuisse aliquando revelatum à Deo. Hæc igitur auctoritas Ecclesiæ, dicunt, est quidem motivum propter quod credimus Deum revelâsse Incarnationem, sed non est illa auctoritas cui credimus Incarnationem, hanc enim vnicè credimus Deo revelanti. Sicut, si mihi Petrus discipulus diceret, se legisse in S. Thoma talem sententiam, ego quidem crederem illi, quòd in S. Thoma talis sententia exstet, sed non propterea crederem Petro, quòd talis sententia sit vera, sed si crederem, propter auctoritatem S. Thomæ crederem.

109. Hanc sententiam Card. de Lugo firmat auctoritate, & satisfacit objectionibus omnibus quibus communiter impugnabatur. Pro ea citat Scotum, Durandum, Gabrielem, Okamum, Medinam, Bannez, aitque aliquos testari, Gabrielem Vasquez multùm in hanc sententiam inclinâsse: deinde putat etiam illi favere P. Conink. Ipse verò Lugo impugnat hanc sententiam adeo breviter & frigidè, vt legenti nullum dubium relinquat, quòd nisi ipse Lugo faciliorem viam invenisset, hanc sententiam omnibus alijs prætulisset.

110. Imprimis ait, illam sententiam sibi non esse tenendam, eò quòd sit contra communem sensum Theologorum; præsertim Recentiorum. Sed hoc nihil vrget. primò, quia sufficeret, quòd multis gravibus antiquis placuisset, & nullo insolubili argumento premeretur, quod vtrumque fatetur Lugo. deinde dicerent adversarij, eam immeritò displicere Recentioribus, cùm eam nec efficaciter impugnent, nec afferant meliorem. Adde, non deesse RR. qui eam tueantur.

Deinde objicit Lugo, quòd in hac sententia Fides nostra non sit adæquatè divina, sed partialiter Humana. Ad hoc tamen ipse Lugo jam respondit n. 61. nostram fidem esse quidem Humanam, quatenus assentimur ipsi revelationi, esse tamen adæquatè divinam, quatenus assentimur Mysterio. Declarat hoc Lugo exemplo. Si Nuntius dicat, Regem promittere suum adventum, credimus quidem nuntio, Regem promisisse adventum, ipsum autem adventum futurum non credimus nuntio, sed credimus Regi promittenti: & sic est fides regia, seu regi exhibita. Idem exemplum est quod supra attulimus de libro S. Augustini, aut sententia S. Thomæ. Existimat insuper Lugo, & fusè probat à n. 58. nec Scripturam nec PP. plus exigere.

111. Ego hanc sententiam non aliter rejicio, quàm hoc modo. Si potest ostendi, & sufficienter probari, ea omnia, per quæ nobis revelatio præterita innotescit, & applicatur credibilis, esse constitutiva locutionis divinæ, & complementa illius, non est dicendum, fidem saltem partialiter resolvi in aliquid merè humanum: jam enim illa omnia erunt *quoad modum* divina. sed possumus hoc facere. Ergo. Majorem nemo adversariorum negaverit. Minorem probabimus §. sequente. & mihi vix dubium est, quin Authores hujus sententiæ reipsâ aliùd dicere noluerint, defecerintque solùm in sufficiente explicatione.

§. V.

Verior Sententia circa Resolutionem Fidei.

112. EMinentissimus Card. de Lugo, in explicanda resolutione fidei, supra cæteros eminuit, vt mihi videtur; quem deinde quoad principale punctum secuti sunt Recentiores, P. Ant. Perez, Pallavic. Esparza. Dixi, quoad principale punctum. Nam in quo differunt à Card. de Lugo, non concernit Resolutionem fidei formaliter loquendo, sed est mera differentia materialis, & pertinet ad explicationem firmitatis fidei in rusticis & pueris, à qua difficultate nunc abstrahendum est, ne quæstio per se satis intricata, magis implicetur.

113. DICO itaque Fidem nostram vltimò resolvi in revelationem Dei, vel immediatam vel mediatam, sed immediatè creditam: quæ mediata revelatio consistit in illis motivis credibilitatis, quæ alij DD. hactenus dixerunt esse meras conditiones. Quapropter nostra sententia est, motiva credibilitatis non habere meram rationem Auctoritatis Humanæ, sed esse reverà testificationem & locutionem divinam, vel, vt jam alij loquuntur, complementum locutionis divinæ præteritæ, prout ad nos & ad singulos in particulari directæ ac derivatæ. Quod vt rectè intelligatur, & vt rem explicem eo modo, quo ego eam concipio,

114. Sciendum est primò. Deum quidem non loqui communiter singulis hominibus immediatè, eo modo quo olim locutus est Prophetis, & Christus Apostolis, formando voces aut alia signa corporea aut incorporea, indicativa sui conceptûs, sed de via ordinaria vti quibusdam Instrumentis organicis & rationalibus, hoc est, hominibus ad hoc deputatis, per quos derivat ad nos, nobisque quasi promulgat revelationem priùs immediatè factam ab ipso Deo: & hujusmodi derivationem dicimus esse locutionem Dei mediatam, adeoque ejusdem auctoritatis cujus est locutio immediata. Dicitur autem locutio mediata in duplici sensu. Primus est, quia hæc locutio non manifestat ipsum mysterium revelatum, v. g. Incarnationem immediatè, sed mediante revelatione præteritâ & immediatâ, quia est quædam revelatio quasi reflexa, hoc est, revelatio revelationis factæ. Secundus sensus est, quia

non est nobis facta immediatè à Deo, sed mediante organo rationali, & præterea supponit aliam revelationem alteri factam, & respectu illius adæquatè sufficientem ad credendum, cùm tamen respectu nostri non sit adæquatè sufficiens ad credendum, sed opus habeat vlteriore complemento, seu derivatione, quâ ad nos vsque propagetur, vt magis deinceps exponemus.

115. Observandum est 2. à nemine negari posse, quòd Deus aliquibus per hujusmodi revelationem mediatam fuerit aliquando locutus. Nam doctrina immediatè ab Apostolis prolata, & miraculis confirmata, hodieque dicitur & est Verbum Dei, quod ipse Apostolus dixit. 1. ad Thessalonic: 2. his verbis. *Quoniam cùm accepissetis à nobis verbum auditûs Dei* (id est prædicationis de Deo) *accepistis illud non vt verbum hominum* (hoc est, proprio quasi nomine prolatum) *sed, sicut est verè, Verbum Dei.* Loquitur autem Apostolus de suis verbis, quæ potuissent accipi vt verbum hominis: ergo non possunt intelligi de Verbo Dei objectivè sumpto, sed formaliter. Vno verbo. hujusmodi locutiones mediatæ sunt omnes libri Canonici, & Definitiones Conciliorum. ergo non est nova res, sed ad summum, novus modus loquendi, admittere hujusmodi locutiones mediatas.

116. Confirmatur hocipsum ex alijs textibus Scripturæ S. Sic enim ad Hebr. 1. Dicitur Deus multifariam multisque modis locutus esse Patribus in Prophetis. sic psalmo 44. dixit David. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis:* &c. 2. Reg. c. 22. ait. *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.* Lucæ. 1. *Sicut locutus est per os sanctorum.*

Restat ergò solùm probandum, motiva credibilitatis defacto esse aliquo modo locutionem Dei, vel saltem partem seu complementum locutionis Dei, quatenus per ea nobis communicatur, & ad nos vsque continuatur revelatio præterita, immediatè facta à Deo, sicut per totum Imperium propagatur Edictum Imperatoris, mediantibus Ministris, Prætoribus, aliisque officialibus subordinatis, & publicantibus nomine Cæsaris: per quos dicitur Imperator loqui subditis.

117. Probatur autem primò ex S. Scriptura hoc modo. Si defacto fideles omnes dicuntur audire vocem Dei, & doceri à Deo: item si Deus dicitur per miracula contestari, seu testimonium dare doctrinæ Prædicatorum Evangelij, tunc verum est, Deum defacto omnibus fidelibus loqui; non quidem immediatè: ergo mediatè. atqui ex S. Scriptura constat, quòd fideles omnes audiant vocem Dei, & doceantur à Deo, & quòd Deus per miracula testimonium det Prædicatoribus Evangelij: ergo &c. Minor probatur. Jo. 6. dicitur: *Omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me.* & paulò antè. *Erunt omnes docibiles Dei.* Jo. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt.* quod etiam vtique dictum est de ovibus posterioribus, futuris vsque ad sæculi consummationem, quæ tamen non audiunt immediatè vocem Christi. ad Hebræos 2. *Contestante Deo signis & portentis.* In quem locum Theodoretus ait, Deum per miracula semper prædicationis testimonium. & S. Augustinus *epist.* 49. *q.* 6. ait, Deum mirabilibus operibus loqui.

118. Probatur Conclusio 2. Ad locutionem Dei, prout hìc sumitur, plus non requiritur, quàm vt signa credibilitatis appareant à Deo proficisci, & dirigi in eum finem, vt per ea homines veniant in cognitionem mysterij revelati: atqui motiva credibilitatis nostræ fidei sunt talia: ergo rectè dicuntur esse locutio Dei. Major à nemine negari potest, nisi qui vellet de nomine litigare: eamque in terminis admittit Ripalda n. 77. & ratio est, quia per locutionem hìc non intelligitur sola locutio vocalis. Minor constabit ex dicendis, & admittit etiam in terminis Ripalda. Consequentia est legitima.

119. Quæres. Cur ergo Ripalda non est amplexus Lugonis Sententiam? Docet enim Ripalda, auctoritatem humanam esse motivum fidei partiale, ita quidem vt non minùs immediatè moveat ad credendum mysterium, quàm revelatio præterita, quæ non movet nisi vt vestita auctoritate humanâ. R. Ripaldam suum opus de Fide composuisse & pro typo expediviſſe, priusquam Lugo suum Tomum ederet: sed quia impressio Ripaldæ dilata fuit, revidit illud auctor, & ex Lugone multùm locupletavit. difficile autem ipsi fuisset, totam doctrinam suam de resolutione fidei mutare; quare ne videretur sine causa in sua sententia perseverare, leviuscula quædam objecit sententiæ Lugonis, cum insigni tamen illius encomio; fatetur enim esse dignam auctoris ingenio & maturo judicio, quæ difficultatem hanc usque tenebris offusam illustriorem reddit, & ejus duritiem præ cæteris emollit. Denique convictus argumentis Lugonis ingenuè fatetur, motiva credibilitatis posse rectè apprehendi, & credi esse locutio & Verbum Dei: solùmmodo negat id esse necessarium.

120. Deinde existimat Ripalda, ad hoc vt motiva credibilitatis judicentur esse locutio Dei, debere hoc credi propter aliam revelationem quæ hoc ipsum reveletur. Verùm, argumenta nostra probant, motiva credibilitatis esse locutionem mediatam seu complementum locutionis præteritæ, seclusâ omni revelatione reflexâ. Ratio vlterior est: quia motiva credibilitatis cognoscuntur immediatè vt connexa cum revelatione præterita, non qualicunque, sed quæ facta sit in eum finem, vt ad omnes homines cum obligatione credendi propagaretur; & simul etiam ostendunt, se esse illud medium, quo & per quod ad nos derivetur. Sicut quando Princeps publicat Principis mandatum, asserens, illud jam fuisse in Curia Principis publicatum; statim apprehenditur vt instrumentum, mediante quo illa prima publicatio ad hos etiam subditos pervenit. sic ergo, quandò Ecclesia legitimè congregata definit,

definit, & omnes obligat ad credendum, quòd olim fuerit hoc vel illud revelatum à Deo, statim hæc definitio apprehenditur à benè dispositis vt instrumentum Dei ad hoc institutum, vt ipsâ mediante propagetur illa revelatio juxta illud Christi: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.* Lucæ 10. Eadem est ratio de alijs motivis credibilitatis, v. g. miraculis. quando enim fit aliquod miraculum in testificationem alicujus articuli fidei, tunc apprehenditur illud miraculum factum à Deo in eum finem, vt articulus ille olim revelatus, etiam nobis innotesceret: adeoque, inspiciente Deo jam apprehenditur saltem implicitè vt instrumentum seu medium, quo Deus ad nos vsque vult notitiam revelationis præteritæ pervenire. Totam hanc doctrinam satis clarè perspexit & approbavit Suarez *disp. 3. s. 11. n. 11.*

121. Sed quid multis opus auctoritatibus? Vnus instar omnium sit Angelicus Thomas *in 3. dist. 23. q. 2. a. 2.* qui ad vulgarem objectionem, quæ erat, quòd videamur credere homini potiùs, quàm Deo, respondet: *Nos credere homini non vt homini, sed quatenus in eo loquitur Deus, seu Deo in homine loquenti.* quid clariùs dici potuisset? & q. 5. a. 3. ait, objectum formale fidei partiale esse doctrinam Ecclesiæ. Denique q. 14. de fide a. 8. sic loquitur. *Sicut esse creatum, quantùm est de se, vanum est & defectibile, nisi contineatur ab ente increato, ita omnis veritas creata defectibilis est, nisi quatenus per Veritatem increatam rectificatur. Vnde neque hominis neque Angeli testimonio assentire infallibiliter in veritatem induceret, nisi NB. quantum in eis loquentis Dei testimonium consideratur.*

§. VI.

Solvitur prima objectio, & ostenditur, omnes credentes sufficienter apprehendere Deum sibi loquentem.

122. Objicies 1. Esto propositio Ecclesiæ & miracula sint locutio Dei, & mereantur credi talis esse, hoc tamen solùm locum habet respectu illorum, qui immediatè audiunt talem Ecclesiæ propositionem, vt, qui interfunt Concilijs, vel oculis spectant miraculum: atqui maxima fidelium pars nec spectat miracula, nec interest Concilijs: ergo in plerisque remanet tota difficultas, in quid eorum fides resolvatur: hi enim credunt facta esse hujusmodi miracula aut definitiones, quia legunt in libris, audiunt à doctis fide dignis: ergo secundùm nostram sententiam hæc lectio & auditio erit locutio quædam Dei, quod videtur esse novum & absurdum. ℟. Concedo sequelam, nego minorem; quia jam & auctoritate & ratione ostendimus, omne illud per quod ad quemvis particularem fidelem derivatur revelatio præterita, facta in eum finem, vt singulis innotesceret, & suavis Providentia vult innotescere modis prædictis, habere rationem locutionis divinæ. Dico itaque, quòd à fidelibus per S. Spiritûs illuminationem benè apprehendatur & judicetur esse dignum creditu, ad providentiam Dei spectare, vt non permittat nos falli per tot historicorum conspirationem, & constantem conformitatem in asserendo tali miraculo, vel tali definitione Ecclesiæ.

123. Confirmo nostram doctrinam, ostendendo (quod nescio an ab alio observatum sit,) in omni locutione divina externa & sensibili (quæ maximè est hominibus accommodata, & communiter adhiberi solita) intervenire semper aliquod constitutivum illius locutionis, quod secundùm se spectatum non habebat nisi auctoritatem humanam, vel certitudinem naturalem, & tamen prout hîc & nunc adhibetur à Deo, acquirere denominationem locutionis divinæ partialis. Quo ostenso multùm infringentur objectiones, quæ contra nos fieri possent.

Est autem duplex modus loquendi sensibiliter, verbis, vel factis, & in vtroque hoc ostendi potest. Quoad primum ergo, quando Deus loquebatur Moysi, vel Christus Apostolis, agnoscentibus eum esse Deum, vt cùm illis dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis &c.* Quando, inquam, Christus sic loquebatur formans humanas voces, quarum nulla alia caussâ poterat prudenter in suspicionem venire, quàm quòd proveniant à Christo, tunc quando Apostoli Christo crediderunt, illa locutio Christi fuit vtique motivum credendi, non quidem vt erat merus sonus materialis, sed vt erant voces significativæ inter homines. Hæc autem vis significandi hoc vel illud, nitebatur vnicè auctoritate & institutione humanâ, quæ est forma constitutiva talis significationis, vt traditur in Logica: ergo aliquid habens ex se meram auctoritatem humanam constituebat illam locutionem Dei. Idem dicendum de Sermone Dei cum Abrahamo, Moyse, &c.

124. Idem ostenditur in modo loquendi per prodigia. Quando enim illa fiebant in confirmationem alicujus articuli, non erant secundùm se sumpta locutio adæquata, erant enim vt sic indifferentia, vt confirmarent vel hunc vel alium quemcunque articulum. Determinatio ergo ad hunc articulum proveniebat ex adjunctis verbis. v. g. quando S. Petrus ad confirmandam divinitatem Christi, dixit claudo jacenti ad speciosam portam: *In nomine JESV CHRISTI Nazareni surge & ambula.* hæc ergo verba etiam constituebant illam divinam confirmationem articuli, secundùm vim significandi ab humana auctoritate provenientem.

Aliter adhuc ostenditur, vel intervenire auctoritatem humanam, vel certitudinem aliquam merè physicam, & absolutè secundùm se fallibilem. Quando enim me spectante suscitatur mortuus, hoc miraculum in quantùm me movere potest tanquam locutio Dei, includit intrinsecè hoc quod est: illum hominem fuisse priùs verè mortuum (& hoc ego credo fortasse alijs id

asserentibus, vel credo meis oculis) & nunc exercere actus vitales, quæ non possunt fieri nisi à vivente. hæc omnia sunt pars constitutiva locutionis divinæ per miraculum, tamen secundùm se spectata non merentur assensum firmissimum. Sicut ergo hæc & hujusmodi constituunt locutionem Dei, non præcisè secundùm se spectata, sed in quantùm hîc & nunc apparent esse assumpta à Deo & directa ad hunc finem, vt nobis aliquis Articulus confirmetur, poterunt pari modo narrationes aliorum fide dignorum facientia moralem certitudinem, quòd aliquando sint facta miracula in testimonium fidei, quòd Ecclesia hoc vel illud decreverit &c. poterunt, inquam, constituere, & continuare locutionem Dei, in hunc finem factam, vt per hujusmodi narrationem ad alios perveniret.

125. Vrgebis. Simplices, vt Rustici & pueri, credunt Mysteria quæ docentur à parocho & parentibus, neque tamen videntur habere judicium, quòd Deus sibi loquatur per parochos aut parentes: ergo non omnes actus fidei resolvuntur in locutionem Dei eo modo quo nos exposuimus. Respondet Card. de Lugo n. 126. si ad Rusticos & pueros attendamus, sæpissimè etiam censebimus, eos non credere propter revelationem, & Auctoritatem Dei: parochus enim, & multò magis parentes, sæpè solùm dicunt illis, Verbum esse incarnatum, Christum esse mortuum &c. nullâ factâ mentione revelationis divinæ. Porrò licet aliquando contingat, hujusmodi personas elicere actus meræ fidei Humanæ, regulariter tamen eliciunt actus fidei divinæ, quia licet non concipiant explicitè revelationem Dei formalissimè, concipiunt tamen confusè doctrinam illam tanquam divinam, & agnoscunt in ea aliquid suprahumanum, & intelligunt ita doceri per fidem, concipientes nomine *Fidei* aliquid Numinis & Divinitatis, quod sufficit, vt confusè intelligant, illam doctrinam non esse sicut alias doctrinas, quæ oriuntur solùm ab hominibus, & sic credunt etiam confusè, eam doctrinam proponi sibi à parocho (quem sciunt publicâ auctoritate pro suo pastore constitutum) aliquâ authoritate plusquàm humanâ, & parochum non loqui in persona propria solùm. Colligit hoc Lugo à posteriori, ex remorsu conscientiæ, quem haberet Rusticus si discrederet illis quæ proponit parochus: judicaret enim se non solùm peccâsse contra fidem Humanam parocho vt privato homini debitam (quæ non esset culpa gravis) sed etiam contra altiorem authoritatem, & ideo formidat rusticus, negare esse fidem divinam. Hoc ergo ipsum (inquit Lugo) quod rusticus concipit confusè, & crasso modo, concipit Theologus magis explicitè, intelligendo illam propositionem externam Mysterij, esse propositionem ex parte ipsius Dei, qui aliquando revelavit illa mysteria fidei: neque enim debemus expectare à rusticis & pueris, vt tam exactè concipiant rationem formalem fidei, sicut Theologi. Et hoc quidem omni sententia admittendum est. Ita Lugo.

126. Confirmo & declaro responsionem vlteriùs. Vel parochus & parentes ita proponunt Mysteria fidei, vt in audientibus excitent judicium evidens de obligatione gravi assentiendi, vel non ita proponunt: si non: non possunt audientes elicere actum fidei, & sic cessat objectum, quia esset de subjecto non supponente. Si verò ita proponunt, tunc omninò necesse est, vt audientes concipiant Deum sibi loquentem. Dicunt locutionem parochi & parentum concipiunt vt sunt meræ locutiones hominum, non nisi per errorem possent concipere gravem obligationem assentiendi. Deinde cùm parochus & parentes non possint ipsi inducere propria auctoritate gravem obligationem, sequitur, quòd proponendo gravem esse obligationem assentiendi, hoc solo dicant, eam esse impositam primùs à Deo, volente hæc talia credi: ergo jam in actu exercito dicunt, se esse instrumenta constituta ratione officij sui, vt hanc Dei voluntatem notificent illis, qui suæ curæ commissi sunt. hoc autem aliud non est, quàm dicere, se loqui nomine Dei.

Brevissimè. Rusticus non tenetur velle credere suo parocho, nisi judicet illum esse legitimè missum ad prædicandum, & pro tali communiter haberi, nec filij tenentur credere parentibus, nisi eos apprehendant ad minimùm vt supplentes vices Ecclesiæ aut parochi, & ex ejus ore loquentes.

127. Replicabis adhuc ex P. Ripalda n. 46. Ipsimet Theologi non solùm non apprehendunt, sed quod plus est, etiam negant, quòd motiva credibilitatis sint locutio Dei, nempe Hurtadus & alij impugnantes sententiam Lugonis, & tamen ab Theologi vtique credunt prout debent: atqui si vera esset sententia Lugonis, saltem Theologi deberent agnoscere paulò distinctiùs locutionem Dei, quidquid sit de rusticis, vel certè non deberent eam apertè negare: ergo responsio data non est sufficiens.

Mirum est, non vidisse Ripaldam, posse hoc totum argumentum in ipsius sententiam retorqueri. Nam secundùm Ripaldam motiva credibilitatis etsi non sint locutio Dei, sunt tamen partiale motivum fidei: hoc autem à plurimis Theologis negatur: quomodo ergo isti habent sufficiens motivum credendi? Respondent ergo, illos Doctores qui Lugonem impugnant, ipsâ agnoscere in motivis credibilitatis totum id, quod Lugo dicit, & nos dicimus, sufficere ad locutionem Dei mediatam, seu ad complementum locutionis. quando ergo negant, esse locutionem Dei, vel faciunt quæstionem de nomine locutionis, vt notat Lugo n. 162. vel tantùm retenus negant, vel sibi contradicunt. Declaratur. Nam illi admittunt, motiva credibilitatis reddere objectum dignum fide summâ: atqui nihil habens meram auctoritatem humanam, potest objectum reddere dignum fide summâ.

Præterea

Præterea, illi DD. agnoscunt, quòd locutio Dei præterita applicetur nobis per motiva credibilitatis ex intentione Dei: hoc autem dicimus nos, esse complementum locutionis divinæ; vel, dicant illi, quid desit? Confirmatur. Adversarij expressè docent, nos per actum fidei divinæ credere soli Deo: atqui certum est, me non posse alicui, & quidem soli credere, quem nullo modo audio loquentem: ergo fatentur adversarij etiam nolentes, nos audire Deum loquentem, quoties credimus: atqui nulla vox potest assignari, quæ à nobis immediatè percipiatur, nisi motiva credibilitatis, v. g. vox Ecclesiæ, ergo non advertentes fatentur hæc motiva habere rationem locutionis. Habent ergo adversarij simul & semel judicia contradictoria, vnum explicitè alterum implicitè, quod non est novum, & patet in illa controversia, vtrum Intentio Ministri sit pars Sacramenti: in qua controversia illi qui negant, arguuntur judicare simul contradictoria, nempe quia simul judicant, intentionem ministri esse talem, quâ non positâ, cæteris positis, non est positum Sacramentum, hoc autem formalissimè est, esse partem: quod dum illi non penetrant, judicant non esse partem.

128. Instabis. Omnes Theologi dicunt, motiva credibilitatis esse conditiones ad credendum: ergo non possunt esse motivum partiale. R. Cum Card. de Lugo n. 130. Vtrumque posse motivis credibilitatis tribui, nempe, & quòd sint conditio objectiva, & simul etiam motivum partiale. Ratio est, quia motiva credibilitatis duplicem influxum præstant: primus influxus est in Judicium ipsius credibilitatis (quod præcedit & dirigit piam affectionem credendi) & in ipsam piam affectionem, quæ à dignitate motivorum & honestate credendi movetur ad volendum credere: cùm ergo Judicium credibilitatis & pia affectio, sint immediata caussa actûs fidei, ideo motiva credibilitatis, quatenus per suum influxum applicant quasi & præparant hanc caussam, possunt dici conditio objectiva & in hoc sensu vocantur conditiones à Theologis. Secundus influxus est immediatus in ipsum actum fidei, in ratione objecti formalis, quod ab ipso actu immediatè respicitur, & sic habent rationem motivi: sicut, si aliquis effectus simul produceretur à virtute caussæ, & ab ejus vbicatione, tunc vbicatio esset simul conditio & caussa efficiens partialis. sic se habet cognitio respectu Volitionis subsequentis, in sententia illorum, qui volunt cognitionem immediatè & physico influxu influere in Volitionem. Item si aliquis discipulus, audiens à Magistro proponi conclusionem probabilem, cum argumentis probabilibus, si deinde assentiatur conclusioni partim propter argumenta Magistri, partim propter Magistri auctoritatem, poterit propositio Magistri dici simul esse motivum, & conditio.

§. VII.

Solvitur secunda Objectio, & declaratur, quomodo Locutio Ecclesiæ ex terminis apparere possit esse Locutio Dei.

129. OBjicies 2. Si daretur locutio mediata, ea maximè esset Propositio Ecclesiæ, sed hæc non potest esse: ergo nulla est. Probatur minor. Si Propositio Ecclesiæ est locutio Dei, & ex terminis apparet esse digna creditu, quòd sit locutio Dei, vel hoc convenit illi consideratæ vt habet auctoritatem fallibilem, vel vt per assistentiam Spiritûs Sancti habet auctoritatem infallibilem: neutrum dici potest. Non primum: Sic enim fides nostra nunquam resolveretur vltimò & adæquatè in auctoritatem infallibilem. Sed neque secundum dici potest. Nam Infallibilitas Ecclesiæ non potest vlli innotescere, nisi ex revelatione Dei, quæ continetur in S. Scriptura: atqui ipsa S. Scriptura non apparet immediatè ex terminis esse Verbum Dei, sed hoc creditur propter definitionem Ecclesiæ; & sic committetur circulus vitiosus: nam S. Scripturam credemus propter Ecclesiæ infallibilem definitionem, & hanc definitionem esse infallibilem credemus propter S. Scripturam. R. Hoc argumentum etiam solvendum esse illis, qui volunt, auctoritatem Ecclesiæ esse conditionem objectivam, sine qua non crederemus, juxta celebre illud dictum S. Augustini: Scripturæ non crederem, nisi me Ecclesiæ moveret auctoritas. Nec est opus de novo ostendere, quomodo sit in adversarios argumentum retorquendum; hoc jam suprà fecimus: nam secundùm illos auctoritas Ecclesiæ erit conditio ad hoc vt credam Scripturam esse Verbum Dei; & hoc erit conditio vt credam Ecclesiam esse infallibilem.

R. 2. Ecclesiam spectatam cum toto suo apparatu quem habet, & qui sensibiliter à quovis, etiam gentili, & omnis S. Scripturæ ignaro, deprehendi potest, apparere ex terminis dignam creditu, quòd in suis definitionibus sit infallibilis: quia Ecclesia in definiendo vtitur auctoritate, à Deo in hunc ipsum finem instituta & collata, vt per eam nobis revelationes præteritæ innotescant, (definitiones enim Ecclesiæ non sunt aliud, quàm declarationes revelationum præteritarum) ideo hocipso locutio Ecclesiæ apparet locutio Dei seu complementum illius. Quis autem sit ille apparatus, per quem vera Ecclesia à quavis falsa secta dignosci potest, infrâ dicemus.

130. Pro nunc, lubet in exemplo ostendere, quomodo infallibilitas Ecclesiæ Romanæ, possit alicui Gentili, qui nec Scripturam, nec Christum credit, fieri credibilis fide divinâ, per meras revelationes mediatas, sine vllo circulo vitioso.

Imprimis ergo potest Gentili ad sensum patere, dari in mundo varios cætus, agnoscentes Numen supremum, illúdque diversis cultibus colentes

colentes, ita tamen inter se discrepantes, vt vna alteram damnet tanquam erroneam, & Deo invisam. Potest insuper Gentilis Lumine Naturæ cognoscere, esse prudenter innegabile, quòd debeat existere aliqua Religio vera, Deóque grata. Nempe, cùm Deus sit Ens supremo cultu dignum, & cultu vtique grato, pertinebit ad ejusdem providentiam, vt existat Religio colens illum cultu grato, & quæ non erret in cultu Dei.

Vlteriùs potest Gentilis advertere, debito examine & instructione adhibitâ, solam Ecclesiam Romanam, comparatam cum cæteris omnibus sectis, habere pro se plurima & gravissima argumenta, quibus cæteris omnibus Sectis longè præstet: insuper lumine Naturæ cognoscere potest, dedecere infinitam Dei Sapientiam, permittere, vt Religio falsa talibus argumentis præfulgeat, vera autem Religio illis argumentis destituatur, sícque ab omnibus hominibus prudenter falsæ religioni postponatur, & præ illa vilescat. His cognitionibus, naturaliter comparabilibus, postquam Gentilis erit instructus, solet Deus immittere illuminationem, quâ judicat evidenter, dignum esse, fide firmissimâ credere, Deum hujusmodi argumenta & prærogativas in Ecclesia Romana procurasse, & hominibus manifesta fecisse, ad manifestandam veram Religionem & Ecclesiam sibi gratam, adeoque saltem implicitè judicabit, Deum per horum argumentorum manifestationem sibi quoque voluisse ostendere, quænam esset vera Religio, in qua à se quoque coli vellet, & ad hoc credendum se obligari, ob infinitam Dei auctoritatem.

Postquam ergo Gentilis hujusmodi illuminationi cooperatur, & elicit actum supernaturalem fidei, Hunc cætum esse veram Ecclesiam, propter revelationem illam mediatam, jam explicatam, fit illi vlteriùs credibile, hanc Ecclesiam non errare de facto circa suum fundamentum, quod est Verbum Dei, cui vnicè innititur Veritas Religionis, & cultûs Deo accepti, qui principaliter consistit & fundatur in fide vera, nixâ verâ Dei revelatione, & Verbo sibi concredito. Deinde audit ab Ecclesia, hunc Codicem esse Verbum Dei, & sic fit illi iterum dignum creditu, Deum per Ecclesiam sibi manifestare, quòd revelationes in illo Codice contentæ habeant illum sensum & intellectum, quem ipsa Ecclesia proponit tenendum & credendum; & hoc vel maximè verum est de revelationibus circa essentialem constitutionem ipsius Ecclesiæ: Si enim in harum sensu falleretur, jam vtique falleretur circa Fundamentum suum, quod est Verbum Dei.

Deinde audit Gentilis, ab Ecclesia doceri, in illo Codice contineri revelationem de Monarchia ipsius Ecclesiæ, tanquam forma essentialiter constitutiva, vt scilicet omnes agnoscant vnum caput invisibile, nempe Christum, & visibile, ejus Vicarium in terris; & huic quidem promissam esse assistentiam, vt in definiendis & dijudicandis Controversijs particularibus errare non possit, adeoque habere auctoritatem loquendi nomine Dei, quæ jam est Infallibilitas Vniversalis: hanc ergo vniversalem Infallibilitatem credit gentilis propter revelationem Dei, contentam in illis prærogativis seu Notis, manifestantibus veram Ecclesiam, non errantem circa fundamentum suum, quod est Verbum Dei, ejusque Interpretationem in declaratione formæ Monarchicæ. Ecce! quomodo Infallibilitas Vniversalis credi possit propter Infallibilitatem particularem Ecclesiæ circa intelligentiam Verbi Dei, prout declarantis Formam & Essentiam Ecclesiæ, quæ Infallibilitas particularis creditur propter revelationem mediatam, quæ continetur in Nota Ecclesiæ.

Hoc sensu potest defendi Sententia Medinæ aliorúmque, resolvens fidem in auctoritatem Ecclesiæ, vt gubernatam à Spiritu Sancto, & consentit cum nostra, vt etiam notavit Lugo sect. 7. in fine. Restant nunc leviores objectiones dilvendæ, quas objicit Hurtadus Mendoza.

§. VIII.

Expediuntur reliquæ objectiones.

131. OBjicies 3. Sententia nostra videtur tollere errorem hæreticorum, resolventem fidem in revelationem privatam vnicuique fiendam: hujusmodi autem privatam revelationem videmur concedere, dum dicimus, quod motiva credibilitatis sint mediata locutio: vnde sic subsumi posset: atqui sine motivis credibilitatis vnicuique privato propositis, non potest quisquam credere: ergo Deus cuivis privato loquitur.

Si error hæreticorum eum sensum haberet, quem objectio illi tribuit, facillimum esset hæreticis, se ab omni Hæresis Nota liberare: possent enim in sua opinione hoc solùm manere, & dicere, Spiritum privatum non habere rationem locutionis & motivi, sed rationem conditionis applicantis revelationem præteritam. Quin immò ex ipso Luthero videtur clare colligi posse, quòd ipsius tempore communis sensus fidelium fuerit, Deum per Ecclesiam singulis loqui. Cùm enim Lutherus necdum vellet negare Infallibilitatem Ecclesiæ, hujus rationem reddidit: quia Ecclesia est os Dei: neque propterea hoc reprehensionem meruit, sed laudem. Sic habet Lutherus Tomo 7. VVittebergico fol. vltimo edito Anno 1554. apud Joan. Lusit. *Merissimum*, inquit, *Verbum Dei, Veritatémque, & nullum errorem mendaciúmve debet docere Ecclesia. & qui possit aliud? cùm os Dei sit os Ecclesiæ, & Deus non possit mentiri, ita nec Ecclesia.* Tam procul ergo ab hæreticorum Spiritu abest nostra sententia, quam procul abest S. Paulus, disertè pronuntians, neminem posse credere Deo, nisi Deum audiat loquentem: non posse autem Deum loquentem audiri (viâ ordinariâ) nisi mediâ prædicatione. Ad Rom. 10. *Quomodo*, inquit, *credent ei, (Deo) quem*

licet Deo) *quem non audierunt : quomodo autem audient* (Deum) *sine prædicante ?* Hæreticorum itaque error in eo consistit, quòd volebant, vnumquemque credere privato Spiritui *interno*, quidquid exteriùs prædicaret Ecclesia: nostra sententia è diametro oppositum docet, vt patet. Vtrum autem hæc objectio magis premat illos, qui internum quoddam discerniculum ponunt, quo rusticus certificetur de Veritate propositionis parochi, (prout illis objicit Comptonus) viderint illi; meâ non interest pro illis respondere, à quibus tam procul absum, quàm esse possum ab opinione quacunque toleratâ.

132. Objicies 4. Si Parochi loquela esset Verbum Dei, sequeretur, quòd Deus assisteret parocho sicut toti Ecclesiæ. R. Negando sequelam, vel distinguendo. Si parochi loquela esset Verbum Dei adæquatè, & ex prædicato intrinseco, concedo sequelam, (nam tunc haberet se sicut sermo Prophetæ) si tantùm est complementum illius, & per denominationem extrinsecam, provenientem ex omnibus illis, per quæ locutio Dei præterita pervenit ad parochi notitiam, nego sequelam, vel subdistinguo: assisteret Deus parocho vt parocho, & vt loquenti locutione derivatâ à revelatione præterita, concedo sequelam, (nam sic includit assistentiam exhibitam Ecclesiæ) specificativè accipiendo parochum & sermonem illius, nego sequelam: Nam licet parochus non possit loqui falsum, quando reverà loquitur nomine Dei, hoc est, eo modo quo Ecclesia vult eum loqui, potest tamen simpliciter loqui falsum, & exteriùs simulare acsi loqueretur nomine Dei, & tamen non loqui nomine Dei, hoc est, non loqui dependenter à revelatione præterita. sicut si Prætor fingeret aliquod edictum Principis, tunc reverâ non loqueretur nomine Principis, quia tale edictum non descenderet ex voluntate Principis.

133. Objicies 5. Si audiam ab aliquo, in Ecclesia credi Mysterium Incarnationis, potest ille mihi reddere mysterium credibile, licet ille ipse Incarnationem non credat: atqui talis vtique non loquitur nomine Dei, nec proponit objectum ex parte Dei: ergo ad credendum non requiritur, vt objectum proponatur ex parte Dei. R. Cum Lugone n. 137. Negando minorem. Nam omne illud proponitur ex parte & nomine Dei, cujus notitia, quæ mihi per hunc nuntium venit, orta & derivata est ex prima revelatione Dei: Deus enim revelavit Incarnationem eâ intentione, vt ad me per hominum ministerium perveniret. Quotiescunque ergo illa revelatio præterita objectivè influit in notitiam quæ ad me venit, proponitur objectum ex parte Dei. Econtra si non influit, non proponitur ex parte Dei, & ideo non potest in tali casu elici actus fidei; v. g. si parochus animo decipiendi proponeret aliquem articulum, putans eum nuspiam esse revelatum, qui tamen reverâ sit revelatus, tali casu revelatio præterita non influeret in locutionem illius parochi, & ideo non fundaret actum fidei, vt docet Lugo n. 136.

134. Objicies 6. Vel resolvitur fides vltimò in revelationem mediatam vt mediatam reduplicativè, vel in eam solùm specificativè sumptam: neutrum dici potest. Non primum: quia revelatio mediata quà talis, includit intrinsecè etiam revelationem immediatam seu præteritam: ergo jam resolveretur æquè immediatè & vltimò in revelationem præteritam, quæ tamen non est immediatè nota. Non secundum dici potest, quia revelatio mediata specificativè sumpta, est merum Testimonium humanum. R. Hoc argumentum esse sophisma, & habere instantiam manifestam in promulgatione edicti Cæsarei, facta per Prætorem, item in contractu facto per procuratorem nomine sui principalis: per hos autem loqui Cæsarem & Mandantem seu principalem certum est. jam verò procedit argumentum. Vel vox Prætoris & Mandatarij accipitur reduplicativè, vel specificativè, quando movet subditos ad obedientiam, vel alterum ad contrahendum. Non primum; sic enim includit primam promulgationem factam in Curia Cæsaris, & mandatum factum à principali, quæ tamen non percipiuntur à subditis & à contrahente. Non secundum: sic enim vox prætoris aut mandatarij, est vox privati hominis, & suo nomine prolata. Ad objectionem ergo Respondetur directè, Fidem resolvi in revelationem mediatam quâ talem *Radicaliter*, non verò quà talem formaliter, seu, quatenus est denominatio desumpta à revelatione præterita. Porrò revelatio mediata quà talis, *Radicaliter*, constituitur per totum illum apparatum, per quem immediatè perceptum fit audientibus credibile, Sermonem parochi esse derivatum, & descendere à revelatione præterita. Idem dicendum de locutione Ecclesiæ. Quando ergo hujusmodi locutio nobis ita proponitur, vt fiat, credibile, eam descendere à revelatione immediata, & præterita, adeoque vt habens credibilem connexionem cum illa, jam non concipitur vt aliquid purè Humanum, sed vt connexum cum aliquo divino. Hanc doctrinam breviter complexus est S. Thomas *in 3. dist. 23. q. 2. a. 2. quæstiun. 2. ad. 3.* his verbis. Ad tertium (quomodo nempe per actum fidei discernatur fidelis ab infideli) *dicendum, quòd fidelis credat homini, non in quantùm homo, sed in quantùm Deus in eo loquitur, quod ex certis experimentis colligere potest: infidelis verò non credit Deo in homine loquenti.*

135. Objic. 7. Ad hoc vt parochus loquatur tanquam Minister & Nuntius Dei, debet habere intentionem loquendi vt Nuntius Dei: atqui hæc intentio non est necessaria ad hoc, vt ex propositione parochi nascatur in audientibus obligatio credendi: ergo nec est necessarium, vt parochus loquatur tanquam Nuntius DEI. R. Negando majorem. Neque enim hîc accipitur officium ministri aut internuntij in eo rigore, quo accipitur in materia de Contractibus aut

Sacramentis, vbi agitur de valore contractûs, quo alius tanquam principalis per ministrum, non suo, sed nomine ipsius principalis operantem, obligatur, aut operari censetur; sed accipitur in latiore significatione, prout quis concurrit ad propagandam aliquam veritatem ex intentione ipsius principalis. Exemplum aptissimum est propagatio legis humanæ: nam ex communi stylo leges humanæ latæ v. g. pro toto imperio, aut Ecclesia, non statim obligant, quando in curia promulgantur, vt probabo in tract. de Legibus: sed primùm post certos menses, intra quos moraliter possibile est, eam ad notitiam omnium pervenire. Quando ergo hujusmodi legis promulgatio ad aures alicujus pervenit intra vel post illos menses, quomodocunque id innotuerit, etiam absque interventu vllius publici ministri, elapso termino obligatur lege. Sic se res habet in propagatione revelationis præteritæ. Verum quidem est, quòd regulariter loquendo, rustici non teneantur credere parocho, nisi quando illis loquitur ex officio: nihilominus tamen, si alicui etiam in familiari & privato sermone mysterium explicaret, posset adhuc rustico reddi credibile mysterium, si in tali persona attenderet doctrinam, sinceritatem, veracitatem, vitæ integritatem, Zelum animarum, & similia experimenta, de quibus paulò antè locutus est S. Thomas. Vno verbo, tunc respectu rustici sufficienter loquitur parochus, vel etiam alius, nomine Dei, quando ex circumstantijs rustico fit prudenter credibile, loquelam talis hominis esse conformem revelationi præteritæ, aut sensui Ecclesiæ, sive hoc dicat ex Cathedrâ, sive alio modo. Doctrinam hanc agnovit celebris Scripturæ Interpres P. Alphonsus Salmeron, Vniversitatis nostræ Ingolstadianæ ornamentum *disp. 33. in ep. ad Rom. in cap. 10.* super illa verba S. Pauli: *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* ex quibus verbis infert, nos verè Christum audire, quando Christi prædicatorem audimus, testante id ipso Christo: *qui vos audit, me audit.*

Et hæc de Resolutione fidei in genere. nam, vt jam semel, iterumque monui, de resolutione fidei simplicium, & qui motiva vniversalia credibilitatis, quæ habet tota Ecclesia, non possunt penetrare, est specialis difficultas, de qua agemus infrà.

CONTROVERSIA VI.

Vtrum Habitus Fidei nostræ possit influere in actum Fidei nixum revelatione privatâ.

136. REvelatio divina dividitur in publicam & privatam. Publica est, quæ pertinet ad totam Ecclesiam, quatenus versatur circa articulos, qui toti Ecclesiæ credendi proponuntur. Revelatio privata est, quæ fit alicui personæ privatæ, proponens aliquid non propositum aut proponendum toti Ecclesiæ, vt, si alicui revelaretur sua prædestinatio. Quæritur ergo, an noster habitus fidei posset influere in actum, quo assentimur objecto ob revelationem privatam.

Prima sententia negat. Ita Cajetanus, Sotus, Canus, Bannez, alijque Thomistæ, quos sequitur P. Valentia. Altera affirmat. Cui qua,

DICO, eum, cui privata revelatio fit, posse elicere actum fidei nostræ circa illam revelationem & objectum illius. Probatur. 1. ex Con: Trid. sess. 6. c. 12. vbi quidem dicitur nihil de hoc puncto definitur, tacitè tamen videtur supponi, dum ait: non nisi ex speciali revelatione sciri posse, quos Deus elegerit. Eandem Catherinus, Thomista, testis oculatus, dicit, hanc sententiam, quam noster P. Lainez contra Sotum in Tridentino acriter propugnarat, communi Patrum approbatione fuisse illibatam. Probatur 2. Ratione. Defacto multæ hujusmodi revelationes factæ, & cum remuneratione creditæ sunt, vt patet in antiquis Patribus & Patriarchis, & etiam in personis novi testamenti, vt constat ex vita S. Brigittæ, S. Francisc Romanæ, & aliorum. Vel ergo hi credidere per habitum nostræ fidei infusæ, vel per aliquem alterius omninò rationis: si primum, habemus intentum: secundum verò irrationabiliter dicitur, nam hoc quod est, revelationem esse privatam vel publicam, non variat toto genere modum tendendi, aut obligationem credendi, nec objectum formale, seu motivum, & in hoc non differt nisi differentia materialis: ergo ex nullo fundamento probatur esse diversæ rationis.

137. Objiciunt 1. S. Thomam 1. p. q. 1. a. 8. ad 2. dicentem, quòd fides innitatur revelationi factæ Apostolis & Prophetis, non verò revelationi alijs factæ. R. Meritò hoc dicere S. Thomam, quia revelationes alijs factæ non detinentur ad nos ex intentione Dei, cùm non sint de rebus ad totam Ecclesiam pertinentibus.

Objiciunt 2. S. Scripturam ad Ephes. 2. vbi dicitur, nostram fidem esse superædificatam supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. R. Apostolum velle dicere, quòd ad fidem, quæ tanquam ad salutem necessaria à nobis exigitur, non requiratur privata revelatio rerum non pertinentium ad totam Ecclesiam, sed illam quæ fundatur in doctrina Apostolorum & Prophetarum.

138. Objiciunt 3. Ex nostra doctrina sequi videtur, quòd qui discrederet revelationi privatæ, sicut discredidit Zacharias Sacerdos, quod inquam, talis esset hæreticus, & incurreret easdem penas ac pœnas hæreticis impositas. R. Negando sequelam, quia nomine *hæreticorum*, intelligitur contumaces contra definitionem Ecclesiæ. Nihilominus talis peccaret peccato Infidelitatis, & perderet habitum fidei, vt docet

Lugo n. 243.

CON-

CONTROVERSIA VII.

Virum objecta Virtualiter tantùm & Implicitè revelata possint credi fide divinâ.

§. I.

Præmittuntur aliqua pro statu Quæstionis intelligendo.

139. NOtandum primò. Revelationem respectu aliquorum objectorum esse & dici explicitam seu formalem, respectu aliquorum verò dici implicitam & virtualem. Illa objecta dicuntur explicitè & formaliter revelata, quæ immediatè & in se sunt revelata, secundùm formalem & explicitum conceptum, ad quem significandum tales voces aut signa sunt instituta. v. g. quando Angelus dixit Mariæ: *Ecce! concipies filium:* erat revelatio formalis futuræ Incarnationis in utero Virginis; & quidquid non est formaliter seu ratione ratiocinatâ idem cum significato horum verborum, illud non dicitur per illam revelationem esse formaliter revelatum. Virtualis revelatio dicitur esse respectu illorum objectorum, quæ licet vel realiter, vel ratione ratiocinatâ distinguantur ab objecto formaliter revelato, continentur tamen in illo, & ex illo per bonam consequentiam deduci possunt, adjunctâ aliâ veritate, seu revelatâ, seu naturaliter cognitâ: v. g. hæc propositio: *Deus est homo*, est formaliter revelata Jo. 1. per hanc ipsam revelationem est simul virtualiter revelata risibilitas Christi. si enim illi propositioni formaliter revelatæ adjungatur hæc alia, naturaliter evidens: *Omnis homo est risibilis*: deducitur: *ergo Christus est risibilis.* Formalis ergo revelatio dici solet *immediata*, virtualis verò *mediata*; non quidem in eo sensu, quo suprà revelationem immediatam & mediatam desumpsimus ex ordine ad causam efficientem, sed alio, scilicet in ordine ad objectum significatum. Præsens igitur quæstio est, an aliquando objectum tantùm virtualiter & implicitè revelatum credi possit fide divinâ propter revelationem virtualem.

140. Notandum 2. Tunc dici vnum virtualiter contineri in alio formaliter revelato, quando, vt dixi, per legitimam consequentiam potest deduci ex objecto formaliter revelato, junctò alio principio tanquam alterâ præmissâ: hæc autem potest esse duplex; vel enim est etiam de objecto revelato, & tunc ambæ præmissæ erunt formaliter revelatæ; vel est de objecto evidente naturali evidentiâ: & hæc triplex est: Moralis, physica, metaphysica. v. g. Ciceronem fuisse Romæ Oratorem, est evidens evidentiâ morali. nam licet physicè loquendo potuissent Historici fallere, moraliter tamen loquendo hoc est adeo impossibile, vt nemo nisi imprudentissimus possit post lecta tot historicorum testimonia, & auditam communem omnium persuasionem, admittere vllam formidinem aut dubitationem. Evidentia physica est, quæ habetur per sensus, qui tamen saltem divinitus falli possunt; v. g. quòd hic paries sit albus: vel quæ non est omninò imperturbabilis, quamvis ratione objecti non possit esse falsa, qualis esset ratio physica, quâ demonstratur, quòd repugnet Infinitum. Evidentia Metaphysica est, quæ habet indispensabilem veritatem, & simpliciter pro omni casu necessitat intellectum ad assensum, v. g. quòd totum sit majus suâ parte. Itaque quando vel ex duabus revelatis, vel ex vna revelata, & vna evidente deducitur aliqua conclusio, dicitur illa Conclusio esse actus elicitus ab Habitu Theologiæ, & ejus objectum dicitur esse virtualiter revelatum.

141. Notandum 3. Ea', quæ sunt virtualiter revelata, esse triplicis generis. Primum genus est eorum, quæ tanquam proprietatés physicæ realiter distinguuntur, sed connaturaliter semper comitantur essentiam, *vt esse quantum, coloratum &c.* Secundum genus est eorum, quæ sunt proprietates Metaphysicæ, hoc est, formaliter tantùm & ratione distinctæ ab essentia, vt esse risibilem, locomotivum &c. Si quidem potentiæ istæ non distinguuntur realiter ab anima. Tertium genus est eorum, quæ tanquam singularia continentur sub ratione communi formaliter revelata: v. g. quòd Petrus sit redemptus à Christo, continetur sub vniversali revelata, quòd omnis homo sit redemptus à Christo.

142. Notandum 4. Objectum conclusionis ex aliquo revelato deductum quà deductum, non esse objectum fide divinâ credibile, quidquid affirmet Hurtardus Mendoza. Ratio est, quia assensus talis conclusionis non nititur adæquatè & immediatè revelatione divinâ, & Veracitate Dei, tanquam motivis, quod tamen requiritur ad actum fidei divinæ. Dixi, *non niti immediatè.* Mediatè enim & vltimatè certum est niti, quia objectum revelatum, cui innititur conclusio, credimus propter Veracitatem Dei & revelationem Dei. Deinde dixi, quòd non nitatur adæquatè; quia partialiter vltimò nititur connexione sui objecti directi cum objectis præmissarum.

Est ergo præsens controversia, vtrum objectum hujusmodi conclusionis Theologicæ, specificativè & materialiter sumptum, possit credi fide divinâ, si præcedat explicatio & penetratio connexionis illius objecti cum objecto revelato, quæ explicatio potest fieri per discursum Theologicum prævium, vel etiam per claram aliquam apprehensionem suasivam, quâ repræsentetur connexio inter revelationem & objectum virtualiter revelatum: quæritur, inquam, vtrum objecto sic explicato, hoc est, cognitâ tali connexione inter objectum & virtualem sui revelationem v. g. inter hoc quod est: *Christum esse risibilem*, & inter revelationem, quòd Christus sit homo, possit elici actus fidei divinæ dicens: Credo Christum

esse risibilem, quia Deus revelando ejus humanitatem revelavit etiam esse risibilem.

§. II.

Probabilior Doctrina diversis Conclusionibus traditur.

143. DICO 1. Objectum ex duabus propositionibus revelatis per legitimam consequentiam deducibile, est sufficiens objectum fidei, potestque fide divinâ credi, etiamsi ipsum non sit formaliter revelatum sub illis terminis, sub quibus ponitur in Conclusione Theologica. Exemplum sit in hac propositione. *S. Matthæus accepit Spiritum S.* dico hanc posse credi fide divinâ, propter duplicem revelationem, quarum vnâ Deus revelavit Spiritum S. venisse supra singulos Apostolos, & alterâ revelavit S. Matthæum fuisse Apostolum. Probatur Conclusio. Illud omne est de fide, adeoque sufficienter revelatum, quod si fingatur esse falsum, sequitur vel Deum esse mendacem, vel aliquam revelationem non esse positam, quæ tamen supponitur esse posita: atqui sic se habet objectum de quo disputamus: ergo &c. Major est clara: nam quando aliquod objectum non est sufficienter revelatum, tunc qui illud negaret, non posset redargui, quasi vel negaret Veracitatem Dei, vel negaret sufficientiam revelationis verè sufficientis, sed argueretur solùm negare sufficientiam revelationis, reverà non sufficientis: ergo id cujus falsitas non potest consistere cum Veracitate Dei & ejus revelationibus, est sufficienter revelatum, adeoque credibile. Minor autem facilè probatur. Qui enim negaret S. Matthæum accepisse Spiritum S. cogeretur negare vnam ex his duabus propositionibus revelatis: scilicet, vel Spiritum S. non venisse supra singulos Apostolos, vel S. Matthæum non fuisse Apostolum: quodcunque autem horum ponatur esse falsum, sequitur, vel Deum esse mentitum, vel alterutrum non revelâsse.

144. Quæres, quo sensu Theologi communiter negent tale objectum, etiam vt deductum, esse credibile fide divinâ. Ratio dubitandi est, quia hoc quod est: esse deductum; nihil videtur superaddere, quàm connexionem objecti Conclusionis cum duabus præmissis revelatis: atqui hæc connexio semper debet attingi, quomodocunque dicatur credi objectum conclusionis Theologicæ: ergo frustranea videtur esse distinctio inter objectum vt deductum, & objectum vt explicatum.

Ego, vt ingenuè fatear, non video magnam vtilitatem illius distinctionis, nec existimo facilè contingere, vt ejusmodi objectum aliter attingatur quàm per actum fidei, adeoque vt explicatum. Nihilominus responderi potest cum Card. de Lugo n. 295. quòd quando interveniunt duæ quodammodo conclusiones & duæ Bonitates consequentiæ, vna quâ deducitur objectum formaliter revelatum ex revelatione & Veracitate; altera quâ deducitur Conclusio ex rebus revelatis, quid, inquam, tunc ideo Conclusio Theologica non credatur actu fidei divinæ, quia hæc secunda bonitas consequentiæ non pertinet intrinsecè ad motivum fidei sicut prior, & sic misceretur motivum partiale extraneum.

145. Quæres iterum: quomodo ergo resolvendus esset actus fidei, credens Spiritum S. venisse supra Matthæum. R. Hoc modo, Spiritus S. venit supra Matthæum, quia Deus vnus revelando venisse supra singulos Apostolos, & S. Matthæum esse Apostolum, revelavit etiam venisse supra Matthæum. Quodsi velis resolvere in forma Syllogismi, fiet hoc modo. Quemcunque Deus verax revelavit accepisse Spiritum S. ille Spiritum S. accepit. Sed Deus revelando omnes Apostolos accepisse, & S. Matthæum esse Apostolum, revelavit hocipso S. Matthæum accepisse Spiritum S. ergo accepit S. Matthæus Spiritum S. Ecce! quomodo hoc objectum immediatè nectatur cum Veracitate & Revelatione, quomodo non necteretur in Syllogismo Theologico, sed necteretur immediatè cum duabus revelatis, nempe S. Matthæum esse Apostolum, &, Spiritum S. venisse supra singulos.

Veniamus nunc ad illas Conclusiones, quæ ex vna revelata, & altera evidente deduci possunt. De his

Prima sententia affirmat vniversim, esse fide divinâ credibiles, seu rectiùs, earum objectum credibilia. Ita Canus, Okam, Vega, Franciscus de Lugo, Ripalda.

Secunda Sententia vniversaliter negat. Ita Greg. Ma: Capreolus, Cajetanus, Val. Cordub. Molina, Hurtad. Arriaga.

Tertia distinguit. Si enim proprietas deducta est Metaphysica, hoc est, formaliter tamen distincta ab objecto formaliter revelato, tunc non posse credi fide divinâ, si verò sit realiter distincta, negat. Ita Suarez & Card. de Lugo.

Quarta sententia est Card. Pallavicini, qui aliter, & meo judicio meliùs distinguit, cum quo

146. DICO 2. Vt objectum Conclusionis Theologicæ possit credi fide divinâ, non sufficit vniversim, vnam præmissam esse revelatam, & alteram evidentem evidentiâ physicâ. Et contra AA. primæ sententiæ. Probatur primò, à posteriori, ex absurdo. Hinc enim sequerentur plurima esse fide divinâ credibilia, quæ nemo concederet esse credibilia, v. g. nemo facilè diceret esse fide divinâ credibile, quòd Deus defactò concurrat suum concursum omni igni existenti in rerum natura. Certè hoc non est jam magis credibile fide divinâ, quàm fuerit tempore ignis Babylonici, tunc autem falsum erat, Deum omni igni offerre suum concursum ad calefaciendum passum applicatum, quia non calefecit pueros existentes in fornace. Sequela probatur. Hæc enim conclusio deduci potest ex vna revelata, & altera evidente hoc modo. Omnis causa operans habet concursum

concursum Dei oblatum ad talem operationem (præscindendo à diversis modis explicandi hunc concursum) Sed omnis ignis est caussa operans calorem in passo applicato: ergo omnis ignis habet oblatum concursum. Min. est physicè evidens. Major est de fide, si præscindamus a modis explicandi hunc concursum, quia de fide est, quòd Deus posset ignem ab operatione impedire. Eodem modo esset fide divinâ credibile, B. Virginem fuisse gravatam vtero, sicut gravantur aliæ fœminæ.

Probatur Conclusio 2. Ex supra dictis. Illa solummodo sunt fide divinâ credibilia, quæ si ponantur esse falsa, deduceretur, vel Deum esse mentitum, vel non revelâsse, quod tamen defacto revelavit. atqui potest poni esse falsa conclusio deducta ex vna revelata, & vna physicè evidente, absque eo quòd deduceretur Deum esse mentitum, aut non revelasse, quod revelavit. Ergo &c. Minor probatur in exemplo allato, quia falsitas hujus Conclusionis: *ergo omnis ignis habet paratum Dei concursum:* potest sufficienter refundi in falsitatem hujus propositionis physicè tantùm evidentis: *Omnis ignis defacto calefacit.* & falsitas hujus: *Ergo B. V. fuit vtero gravata:* potest refundi in falsitatem hujus: Omnis prægnans gravatur vtero: atqui per hanc falsitatem nec asseritur Deus mentitus, nec tollitur aliqua revelatio, vt patet: ergo &c.

147. DICO 3. Sunt tamen aliqua credibilia fide divinâ, quæ Deus non revelavit immediatè & explicitè in particulari, sed tantùm in genere, ex qua generali revelatione possunt discursu Theologico deduci. Pro cujus probatione

Supponendum est, quòd in Ecclesia sit potestas definiendi aliqua, quorum explicita revelatio non habetur in Scriptura: v. g. hunc vel illum esse Sanctum: vel si sunt explicitè revelata, verbis tamen obscuris seu æquivocis, quorum interpretatio pertinet ad Ecclesiam, quæ potest definire, quis sit legitimus sensus illorum, v. g. quòd per hæc verba: *Accipite Spiritum S. &c.* fuerit instituta potestas absolvendi Sacramentaliter: vel denique, quia talis revelatio non est nobis sufficienter applicata, quia consistit in Verbo non scripto, nempe traditione, vt, quòd parvuli sint Baptizandi. Hoc posito

Quando Ecclesia aliquid hujusmodi definit, illud est fide divinâ credibile, vt docent communiter Theologi: atqui talia non sunt formaliter & explicitè revelata, vt ostensum est, sed tantùm implicitè & in genere. Ergo aliqua sunt credenda, quæ non explicitè sunt revelata.

Itaque Veritas articulorum ab Ecclesia definitorum, deduci potest discursu Theologico hoc modo. Ecclesia in proponendis & definiendis dogmatibus per Concilium legitimè congregatum & confirmatum, non potest errare. (& hoc est revelatum in Scriptura, dicente, quòd sit Columna & firmamentum Veritatis) atqui Concilium Tridentinum legitimè congregatum & Confirmatum, definit, quòd per Consecrationem fiat conversio panis in corpus Christi &c. ergo datur talis conversio. Hæc Conclusio, cujus objectum est fide divinâ credendum, non est formaliter & explicitè revelata, sicuti, qnòd Verbum Caro factum est: & deducitur ex vna revelata, & alia propositione, quæ constat naturali experientiâ, & morali evidentiâ, nempe Concilium fuisse legitimè congregatum, confirmatum, & hoc definivisse: ergo vera est conclusio, nempe quòd aliqua non formaliter revelata in Scriptura sint fide divinâ credenda.

148. Aliud exemplum & expeditius sit hoc. De fide est, omnes descendentes ab Adamo (exceptâ B. Virgine) esse conceptos in peccato originali: at verò, quòd ego & tu simus concepti in peccato Originali, non est explicitè & formaliter revelatum, quia non est revelatum nos descendisse ab Adamo, nam hoc est prædicatum separabile à substantia. Jam ergo minor propositio, ex qua illa Theologica Conclusio deducitur, est solùm naturaliter evidens. Quòd autem vnicuique sit credendum, se esse conceptum in peccato originali, se esse redemptum à Christo &c. constat ex symbolo fidei, in quo dicimus: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cœlis &c.*

Cùm ergo, vt vidimus, aliqua objecta Theologicarum Conclusionum sint fide divinâ credibilia, alia non item, quærenda est regula cognoscendi & discernendi objecta credibilia à non credibilibus: quam quidem Regulam nos facilè deducemus ex nostra doctrina, quàm suprà tradidimus de resolutione fidei divinæ, vnde & illa doctrina confirmabitur.

149. Notandum est cum Card. Pallavicino, aliqua revelari à Deo in genere in hunc finem, vt credantur solùm in genere, v. g. Deum cognoscere omnia cognoscibilia sine imperfectione, neque tamen voluit Deus vt in particulari crederemus, quòd Deus cognoscat chymæras, neque enim hanc intentionem manifestavit, neque etiam revelavit, quòd Chymæra sit objectum cognoscibile sine cognoscentis imperfectione. Alia verò Deus revelavit quidem in genere, sed in eum finem, vt crederentur in specie & individuo: quæ intentio plerumque ex ipsa materia & circumstantijs colligi potest: quia verò inconveniens fuisset, singula per immediatas revelationes revelare & enumerare, sufficiebat revelatio Generalis, determinabilis deinde & applicabilis objectis particularibus per revelationem mediatam. Hoc posito

150. Regula hæc constitui potest. Quæ revelantur à Deo generatim priore modo, non sunt objecta fide divina credibilia in particulari & individuo: quæ verò revelantur generatim secundo modo, objectum individuale evadit credibile fide divinâ. Ratio est, quia illa generalis revelatio derivatur ad particularia, mediante aliquâ evidentiâ morali, seu experientiâ morali,

quæ à DEO eum in finem inducitur, vt sit complementum locutionis generalis in ordine ad credendum objectum particulare, cujus fidem DEUS in illa generali revelatione intendit. Hujusmodi complementum est evidentia naturalis quam habemus, quòd Petrus descenderit ab Adamo: item evidentia moralis, quòd Concilium Tridentinum fuerit legitimè congregatum: per has igitur evidentias particularizatur & applicatur objectis particularibus revelatio generalis Dei, & quidem ex prima ejus intentione.

151. Declaratur ampliùs. Ad hoc vt sit de fide, Petrum esse redemptum à Christo, debet hujus propositionis falsitas vel arguere Deum mendacē, vel debet negari aliqua revelatio Dei, quæ tamen defacto est locutio Dei, ex regula generali paulò superiùs tradita: atqui si illa evidentia moralis, quòd Petrus descendat ab Adamo, non esset complementum locutionis divinæ, tunc nec argueretur Deus mendax, nec negaretur aliqua revelatio quæ defacto datur: ergo vt illa propositio sit de fide, debet evidentia illa moralis esse complementum locutionis divinæ. Minor probatur. Nam falsitas illius propositionis, quod Petrus sit redemptus à Christo, refundenda esset in falsitatem illius evidentiæ naturalis, quòd Petrus descendat ab Adamo, atqui sic Deus non argueretur mendax: quia adhuc verum esset, quòd omnis homo descendens ab Adamo esset redemptus: ergo si est de fide, Petrum esse redemptum, debet falsitas hujus propositionis tollere aliquam locutionem Dei: atqui nihil tollitur præterquam veritas illius evidentiæ naturalis: ergo illa debet habere rationem locutionis divinæ.

152. Doctrinam hac Conclusione traditam agnovit Suarez *disp. 3. sect. 11. n. 11.* reddens rationem, quare sint de fide credenda quæ Ecclesia definit, his verbis. *Quia, quod Ecclesia definit, Deus per Ecclesiam testificatur. Ecclesia autem definit talem veritatem in se ac formaliter ergo jam Deus illam in se ac formaliter testificatur: ergo eo ipso est constituta sufficienter sub objecto formali fidei: nam testimonium divinum idem est, & æquè certum, sive per seipsum, sive per Ecclesiam, vel alium ministrum NB. Deus illud præbeat. Ita Suarez.*

153. Quando igitur Theologi aliqui dicere solent, non dari in Ecclesia nova dogmata de novo credenda, plus dicere nolunt, quàm quòd nihil incipiat de novo esse de fide formaliter & explicitè, quod priùs non fuerit de fide radicaliter, implicitè, & virtualiter, quatenus nimirum Ecclesia ea solùm definit explicitè credenda, quæ per assistentiam Spiritûs Sancti cognoscit contineri virtute in objecto jam antè formaliter revelato. Et hoc sensu (inquit rectè Card. Pallav.) verum est effatum commune: *Non datur nova revelatio in Ecclesia.* significat enim, non dari revelationem, quæ non sit complementum revelationis præteritæ; non tamen significat, non dari novam locutionem quandam Dei, quæ sit explicatio & complementum revelationis antiquæ, ita vt reddatur nobis de fide, id quod antè non erat de fide, cum scilicet Deus per Ecclesiam explicat, de quibusnam objectis particularibus locutus sit, quando edidit revelationes vniversales.

154. Hinc vlteriùs inferunt DD. discrimen inter Doctrinam Conciliorum & inter Scripturam Canonicam. Nam Scriptor Canonicus scribit independenter à revelatione alia præcedente & alteri facta: Ecclesia autem in Concilio evolvit revelationes antè factas, & ideo non potest condere novam Scripturam Canonicam, propter defectum revelationis novæ.

§. III.

Applicatur Regula tradita particularibus exemplis.

SOlent à Theologis adduci varia exempla Conclusionum Theologicarum, de quibus dubitatur, an sint credibiles fide divinâ, in quibus tamen non omnes satis consequenter procedunt.

155. Quæritur ergo primò, an sit fide divinâ credibile, me carere gratiâ sanctificante, quando in me experior affectum liberum peccandi sum graviter; quia vniversaliter revelatum est propter peccatum mortale privari hominem gratiâ sanctificante. Quæritur 2. An à me posse fide divinâ credi, hunc infantem à me baptizatum, esse verè justificatum, quia evidenter scio me omnia necessaria adhibuisse, & aliunde vniversaliter revelatum est, omnem infantem rite baptizatum, esse justificatum. Quæritur 3. An sit fide divinâ credibile, infantem non à me, sed ab alio baptizatum, esse justificatum. Quæritur 4. An sit fide divinâ credibile, hanc numero hostiam esse consecratam. Quæritur 5. An sit de fide Clementem IX. Esse Vicarium Christi, & Pontificem Maximum. De hoc vltimo agemus sequente. nunc breviter de prioribus.

De tertio & quarto exemplo, communis & vera Theologorum sententia docet, non esse objecta fide divinâ credibilia: quia non apparet vlla ratio, quòd Deus revelationes illas generaliter ordinaverit ad nos obligandos, vt hæc talia particulari credamus, præsertim cùm constet, hæc sacramenta sæpè vel ex malitia vel imperitia invalidè administrari. Neque refert, quòd hostia proponatur adoranda: nam rectè docet Suarez, quòd etiamsi non credatur fide divinâ, eam esse consecratam, adhuc sit adoranda, non tantùm conditionatè, sed etiam absolutè, quia nimo sine sufficiente fundamento privandus esset honore suo, & cultu debito. Sic etiam, inquit Gogo, Pater est obligatus alere filios, quos debet præsumere esse suos, licet posset quandoque sine imprudentia formidare, an sint sui.

156. Quod attinet ad primum & secundum exemplum, Auctores non conveniunt. Plures affirmant, quos sequitur Suarez, Hurtadus, Gogo, Ripalda. Negant, Major, Okam, Gabriel.

briel, Capreolus, Cajetanus, Thomistæ, cum S. Thoma, quos sequitur Molina & Ariaga. Ego de his exemplis idem dicendum existimo, quod de prioribus. Loquor autem semper de fide obligatoria. nolo enim disputare de fidei actu ad quem non obligemur, qualem admittit Ripalda. Ratio negandi est, quia Revelationes generales tunc solùm videntur habere locum, & valere ad inducendam obligationem credendi particularia, quando motiva credibilitatis, per quæ applicanda est revelatio generalis rebus particularibus, quando inquam, sunt ejusmodi, vt per se loquendo possent etiam alijs fidelibus applicari ad objectum tale particulare credendum: sic enim revelatio generalis de aliquo objecto in genere, fit etiam generalis de quovis objecto particulari: v.g. motiva credibilitatis quæ habeo ad credendum, me esse redemptum à Christo, etiam probant de Petro, Paulo &c. & ideo non tantùm mihi de me, sed mihi etiam de Petro, Paulo probant, & econtra his de me. atqui motiva credibilitatis, quæ mihi probant, infantem à me baptizatum esse justificatum, & me carere gratiâ ob peccatum à me commissum, hoc ipso quia consistunt in experimentali cognitione propriâ, non possunt alijs fidelibus applicari, & ideo non videtur Deus ad hæc objecta credenda voluisse me in particulari graviter obligare: nemo enim in se agnoscit gravem obligationem credendi, quòd Deus ipsi in particulari per talem experimentalem cognitionem loquatur, sicut agnosco, quòd Deus mihi per motiva credibilitatis, ex quibus judico me descendere ab Adamo, velit significare, me esse redemptum â Christo, & ad hoc credendum me obligare; nempe quia hæc obligatio conducit ad debitam reverentiam Christo exhibendam &c.

Secunda sententia, meo judicio verissima, communique fidelium sensui consentanea, asserit. Ita, quantùm scio, omnes impressi auctores Societatis.

Probari solet hæc sententia primò, auctoritate Martini. V. qui in Bulla relata in Concilio Constantiensi, statuit, vt ab Hæreticis, qui Ecclesiæ Catholicæ reconciliari volunt, primùm omnium exigatur, vt credant, Papam canonicè electum, qui pro tempore fuerit (nomine ejus expresso, v.g. Clementem IX.) esse successorem Petri, & habere supremam potestatem in Ecclesia Dei. In qua constitutione supponit Pontifex, esse objectum fidei divinæ, Clementem IX. hoc Anno quo hæc scribo, 1668. sedentem, esse Successorem S. Petri.

158. Respondent aliqui, illam Constitutionem non exigere fidem absolutam, sed virtualiter conditionatam, nempe, si talis Pontifex sit canonicè electus. Hæc tamen responsio non videtur planè satisfacere. Si enim ab hæreticis tantùm exigebatur, vt in genere crederent Papam esse Successorem Petri, ex hypothesi quòd sit legitimè electus, quid opus erat exigere, vt adderetur nomen singulare? hoc sanè videtur consultò additum, ad præcludendas fraudes & dolos, quibus alioquin intentio Pontificis eludi posset. Fingamus enim quòd ille Pontifex ab hæreticis reversis nominatus postmodum approbâsset aliquod Concilium, vel cum Concilio aliquid definivisset, hæretici illi vi suæ professionis factæ non fuissent obligati credere absolutè hujusmodi articulos, sed tantùm conditionatè, nempe si concilium sit à Papa legitimè electo confirmatum. potuissent deinde facilè excogitare modum impugnandi electionem, prout defacto plurium Pontificum electiones quasi iniquas, Simoniacas &c. infestant. quibus omnibus inconvenientijs occurritur, si compellantur credere absolutè, hunc numero Papam esse successorem Petri, sicut compelluntur absolutè credere, Vicariatum esse à Christo institutum.

159. Probari solet 2. Si non est de fide, Clementem IX. esse verum Pontificem (& sic de alijs prædecessoribus) poterimus formidare licitè, ne ejus definitiones fallant, ex defectu Assistentiæ Spiritûs S. quæ tamen Petro ejúsque successoribus, non vtique fictis & apparentibus, sed veris & legitimis, promissa est, & sic cum totius Ecclesiæ confusione & periculo discordiæ, poterunt omnia Pontificum Decreta admittere formidinem; adeoque nec agnoscetur obligatio credendi quæ in Concilijs definita sunt, sicque tandem evertetur Fidei Regula & Judex Controversiarum.

Respondent aliqui, assensum fidei divinæ, quem præbere debemus Pontificijs decretis, non requirere, vt fide divinâ credatur esse verus Pontifex, à quo illa decreta procedunt, quia etiam pseudopapa, habitus ab Ecclesia pro legitimo, est infallibilis, Deo nimirum in Bonum Ecclesiæ supplente

§. IV.

Vtrum sit fide divinâ credibile, Clementem IX. esse verum Pontificem, & Concilium Tridentinum fuisse legitimum.

157. NOn est sermo de Pontifice, de cujus electione, num legitima fuerit, potest prudenter formidari; sed est sermo de illo, de cujus legitimâ electione, & vniversali acceptatione tam parùm potest prudenter dubitari aut formidari, quàm parùm potest prudenter formidari ab homine litterato, vtrum aliquando Romæ exstiterit Cicero.

Prima sententia negat, id posse fide divinâ credi: idemque docet de Concilijs, non posse credi fide divinâ, ea fuisse legitima & legitimè confirmata, quæ à tota Ecclesia pro talibus sine contradictione habentur, & quorum definitionibus nemo audet contradicere. Ita Turrecremata, primus Generalis Inquisitor in Hispania, Cajetanus, Canus, Cordubensis, & plures alij apud Castro Palao.

plente defectum, vt docet Lessius *lib. 2. de Just. c. 35. dub. 25. n. 146.* & Tanner, ac proinde nullum periculum erit, ne Pontificum decreta in dubium vocentur.

Hæc tamen responsio sufficiens non est. Deberent adversarij adferre Testimonia Scripturæ, quibus promittatur Pseudopapæ illa infallibilis Assistentia Spiritûs Sancti. Quodsi afferant illa, quibus jubemur audire Ecclesiam, & quibus promittitur Ecclesiæ, quòd nunquam sit erratura, vtpote Columna & firmamentum veritatis, & inde velint colligere, ad providentiam Dei spectare, vt etiam Pseudopapam & pseudoconcilium ita gubernet, ne inducant totam Ecclesiam in errorem, ego meliori jure dicam, & ex illis locis colligam, & quidem magis consentaneè verbis, ad providentiam Dei spectare, non permittere, vt Ecclesia tota erret circa Papam, recipiendo vt legitimum, qui ratione impedimenti occulti sit incapax, qualis esset, non Baptizatus. An non hæc providentia potiùs decet Deum, quàm vt permittat aliquem à tota Ecclesia vt Christi Vicarium & Caput Ecclesiæ visibile coli, qui quidem talis revera non sit, habeat tamen assistentiæ extraordinariæ privilegium? Quando enim Petro dictum est. *Supra hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam:* omnes Catholici fatentur, promissionem factam esse Petro & Successoribus ejus: Adversarij volunt, promissionem etiam se extendere ad Pseudosuccessorem: hoc, inquam, vim infert textui. primò quia successor putatitius non est simpliciter & absolutè successor, sicut homo pictus aut putatitius, v.g. monstrum, non est simpliciter homo. Secundò, quia hocipso quòd Christus promiserit, Ecclesiam suam fundandam esse supra Successores Petri, promisit etiam, se semper de successore provisurum: quis autem dicat, putatitium successorem esse opus divinæ providentiæ?

Confirmatur exemplo simili. Si Deus promitteret Imperatori vel Regi perpetuitatem Imperij aut Regni his verbis: *Super te & tuos posteros fundabo Romanum Imperium* aut Regnum: quis auderet aut posset prudenter ambigere, quin Deus duo promitteret: primum, quòd semper sint futuri veri posteri: secundum, quòd ex illis vnus sit Imperio præfuturus? quis diceret, satisfacturum Deum promissioni, si fieri permitteret, vt per imposituram infans supponeretur acsi esset ex posteris Imperatoris, & deinde Imperio præficeretur? Pari modo, quando Deus Petro promisit, quòd super ipsum & Successores ejus vellet fundare Ecclesiam suam, & assistere ne errent; profectò duo censendus est promisisse: primum, quòd non permittet deesse in Ecclesia Successorem verum Petri, saltem pro eo tempore, quo est necessitas aliquid definiendi. Secundum: quòd tali Successori velit assistere.

160. Probatur nunc Conclusio ex principijs suprà positis & probatis. Illud est objectum fide divinâ credibile, quod Deus intendit vt credatur in particulari, quando aliquid revelavit in genere: atqui quando Deus revelavit in genere suam Ecclesiam esse gubernandam per definitiones & decreta à Petro & Successoribus eius, tanquam Vicarijs suis, intendit, vt crederetur in particulari, illum esse successorem Petri, quem tota Ecclesia pro tali sine contradictione recipiret, & qui non nisi per schisma repudiari posset, qualis est hodie Clemens IX. ergo vera est conclusio. Major superiùs declarata est. Minor probatur. Motivum & caussa instituendi in Ecclesia Vicariatum Christi, fuit, vt haberemus certam, externam & sensibilem Regulam, ac Judicem Controversiarum in rebus fidei: atqui hæc intentio frustraretur, si non crederetur in particulari eum esse legitimum Papam, qui ab omnibus agnosceretur habere potestatem definiendi & gubernandi Ecclesiam: impossibile enim est, nos ejus definitiones credere, nisi credamus eas esse propositas nomine Christi: atqui non esset propositæ nomine Christi, si is qui proponit non esset verus Vicarius Christi, non enim loqueretur nomine Christi, sed falsò putaretur loqui. Ergo &c.

Confirmatur. Quando Christus revelavit, se velle per suum Vicarium judicare Controversias Fidei, vtique voluit eo modo hoc credi, quo modo potest nobis Vicarius esse Judex & Regula: atqui non potest nobis Vicarius Christi esse Judex & Regula, si consideretur solùm in genere ut species, & non in particulari: ergo voluit credi in particulari aliquem certum Vicarium & Judicem. atqui non alium, quàm illum, quem tota tota veneratur Ecclesia. Ergo &c.

161. Confirmatur iterum à simili. Quando Deus Ecclesiæ revelavit, quatuor Evangelia esse Scripturam Canonicam, tunc immediatè & formaliter non revelavit, Evangelia impressa, quæ nos in manibus habemus, eo contextu quo impressa sunt, esse Verbum Dei, & carere omni additamento, aut detractione, vel corruptela notabili: hoc inquam Deus non revelavit formaliter & immediatè, sed hoc deducitur tanquam Conclusio Theologica ex vna revelata, & ex morali certitudine, hoc modo. Liber Evangeliorum traditus Ecclesiæ ab Apostolis, est Verbum Dei. Sed Liber Evangeliorum quem in manibus habemus, est sine corruptela notabili ille qui liber qui traditus est Ecclesiæ ab Apostolis: ergo est Verbum Dei, seu Scriptura Canonica. Quæro nunc ex adversarijs, an objectum hujus Conclusionis, non quidem vt deductum, sed vt explicatum, sit fide divinâ credibile? Non negabunt: alioquin nullus determinatus textus in toto Evangelio (& eadem est ratio de alijs Scripturis Canonicis) esset fide divinâ credibilis: ergo est de fide credibilis quivis textus particularis, non pure conditionatè, *si non sit corruptus:* sed absolutè: ergo Deus revelando in genere intendit fidem in particulari: nihil enim est de fide, quod Deus non intendit, vt crederetur. Quæro vlterius, vnde adversarij colligant, Deum sic intendisse? sanè ex nullo alio capite, quàm quia Deus vo-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

fuit penes nos existere & asseruari Verbum Dei incorruptum ad nostram in fide instructionem : ad hoc autem non sufficeret credere præcisè, Evangeliorum librum esse Canonicum, si non sit corruptus : sed debet credi absolutè : adeoque Deus voluit hocipsum credi, quod est : *non esse corruptum.* & sic certitudo illa moralis est complementum locutionis divinæ, & quà tale assumit certitudinem metaphysicam per denominationem extrinsecam à conjunctione cum revelatione generali.

Pari modo philosophandum est de Summo Pontifice, qui est constitutus Interpres Verbi Dei, nempe dicendum est, Deum revelâsse quidem in genere, suam Ecclesiam gubernandam esse per suum Vicarium, qui sit Judex Controversiarum fidei, voluisse tamen à nobis in particulari & absolutè credi, illum esse suum Vicarium, qui pro tali sine contradictione agnoscitur : adeoque hæc agnitio erit complementum illius revelationis præteritæ generalis, & quasi confusæ.

§. V.

Solvuntur Objectiones.

162. Objiciunt primò & principaliter. Illud non est objectum fide divinâ credibile, quod non est sufficienter revelatum. Sed Clementem IX. esse verum successorem Petri, non est sufficienter revelatum. Ergo &c. Minor probatur. Illud non est sufficienter revelatum, quod non connectitur cum revelatione generali, mediante certitudine tantâ, quæ sufficiat, vt singulare sine vlla prudenti formidine judicari possit contineri sub Generali : sed ita se res habet in casu nostro : ergo &c. Minor probatur. Ad hoc vt Clemens IX. sit verus successor Petri, debet esse Baptizatus : sed hoc non habetur ex sufficienti morali evidentia, prout de aliorum infantum Baptismo suprà dictum est : quia posset de tali Baptismo prudenter formidari. Ergo &c. R. Negando minorem, & paritatem inter certitudinem Baptismi Clementis IX. & aliorum infantum. Discrimen autem originaliter desumendum est ex eo, quòd moralis certitudo, Clementem IX. esse Baptizatum, connectatur cum motivis credibilitatis, quòd sit legitimus Papa. Itaque Baptismus Clementis IX. nobis aliter & certiùs innotescit, quàm Baptismus alterius infantis : Nam hujus certitudo desumitur vnicè ex Testimonio hominum, & ex bonitate ac sufficiente doctrinâ ministri, & sæpè ex vnius solius hominis testimonio, quæ omnia admittunt prudentem formidinem, nec sunt digna creditu, quòd Deus ea non permittat fallere. At verò Certitudo Baptismi Clementis Papæ innotescit per hoc, quòd Deus revelaverit suum Vicarium esse Judicem infallibilem fidei, & ea quæ credenda proposuerit, esse credenda tanquam à Deo dicta : & quia hanc vniversalem revelationem voluit credi circa singularia, vt probavimus, ideo tenemur credere Vicarium Christi in singulari tunc, quando habetur ea moralis certitudo, quâ major requiri, & de via ordinaria haberi non potest ; hæc autem est, quando à tota Ecclesia (quam non est vllo modo probabile aut formidabile, posse Deum permittere errare circa caput suum visibile) pro Vicario agnoscitur : ergo quandocunque adest hæc certitudo moralis, illa sufficit ad firmiter credendum, quòd revelatio illa Generalis se extendat ad talem numero hominem, & quòd adDei providentiam pertineat, non permittere, vt nos hæc moralis certitudo fallat, estque complementum revelationis generalis hæc vniversalis acceptatio. Ergo à primo ad vltimum, tametsi Baptismus Clementis spectati secundùm suum esse privatum, non habeat eam certitudinem moralem, vt sit objectum fidei directum, nihilominus postquam habemus moralem certitudinem sufficientem ad hoc, vt credamus hunc hominem esse verum Christi Vicarium, hoc ipso indirectè & implicitè ac consecutivè habemus fundamentum sufficiens credendi, esse Baptizatum, quia Baptismus est jure divino requisitus.

Confirmatur à simili. Non est objectum fide divinâ credibile, nec fundatum in sufficienti morali certitudine, quòd hic numero homo sit verus Sacerdos : si tamen contingeret, prout contigit non semel, vt in elevatione hostiæ videremus Christum in specie humana, vel si videremus ex hostia à Judæis puncta sanguinem effluere, teneremur hoc miraculo credere, illam hostiam esse consecratam, & sic indirectè simul crederemus, illum hominem esse verum Sacerdotem, qui illam hostiam consecravit.

163. Objiciunt 2. Ex nostra Conclusione sequitur, Schismaticos esse Hæreticos : consequens est contra sensum communem. Schismatici enim non dicuntur peccare contra fidem, sed solùm contra charitatem, vtpote scindentes vnitatem inter fideles. Sequela probatur. Quia Schismatici dicuntur, qui licet in genere credant, Papam esse Vicarium Christi, negant tamen hunc hominem in particulari esse Papam legitimè electum. atqui secundùm nos hoc est objectum fidei, & omnis qui negat aliquod objectum fidei, est hæreticus. R. Negando sequelam. Ad hæresin formalem enim duo requiruntur. primum, vt objectum fide divinâ credibile sufficienter applicetur, ita vt cognoscatur obligatio credendi. Secundum, vt possit in foro externo probari dissensus, & sufficiens applicatio : vtrumque apud Schismaticos plerumque deest. Nam imprimis propter auctoritatem contrariæ opinionis, & insufficientem penetrationem nostrorum fundamentorum, non applicatur illis objectum ita, vt nascatur obligatio credendi : vnde licet objectum sit fide divinâ credibile speculativè loquendo, hoc est, quia à parte rei subsstat divinæ revelationi, attamen practicè non est cuivis intellectui proximè credibile. Secundò : etiamsi illis applicaretur, & ideo dissentiendo peccarent contra

fidem, non propterea essent censendi inter hæreticos; non possunt enim Schismatici convinci de sufficiente applicatione, propter probabilitatem contrariæ sententiæ. Cæterùm, sæpè Schisma est conjunctum cum Hæresi, quia sæpè Schismatici ita negant hunc esse Papam, quia negant, penes Ecclesiam Romanam esse Vicariatum. Immò omnes Schismaticos pertinaces crediderim posse esse suspectos de Hæresi.

164. Objici posset 3. Si nostra sententia vera est, sequitur perperam & frustra introducta esse impedimenta Juris humani, ad irritandam electionem, etiam quando sunt occulta. v. g. si electio sit Simoniaca, vel non habens debitum numerum suffragiorum, nempe duas tertias &c. consequens est absurdum: ergo &c. Sequela probatur. Nam juxta nostram sententiam pertinet ad divinam providentiam, non permittere fieri electionem irritam cum tali impedimento. econtra illæ leges supponunt posse fieri talem electionem, quam illæ leges irritant. Quodsi ergo hæ leges possunt irritare electionem factam cum impedimento occulto, taliter electus erit tantùm Pontifex apparens, etiamsi postmodum à tota Ecclesia acceptetur, quia juxta regulam juris, quod ab initio vitiosum est, tractu temporis non convalescit.

Respondet rectè Card. Pallav. n. 141. illas leges nec habere, nec posse habere locum, nec intelligendas esse nisi de prima electione quam faciunt Cardinales, per quam electionem non redditur adhuc fide certum, quòd electus sit verus Pontifex. At verò, (inquit citatus Cardin.) licet illa electio ex occulto impedimento fuisset irrita, adhùc sequeretur alia electio, nullo jure positivo irritabilis, quam facit tota Ecclesia, acceptando illum hominem pro vero Pontifice. hæc enim acceptatio licet moveatur ex errore præcedente, non est tamen conditionata sed absoluta. Melius quippe est, Ecclesiam habere pro vero Pontifice aliquem, qui fuerit invalidè electus, quàm ignoranter carere vero Pontifice, & eum pro tali venerari, qui reipsâ non sit.

165. Dicendum proinde est, in casu quo electores ordinatij elegissent aliquem habentem impedimentum irritans juris humani, penes totam Ecclesiam esse potestatem providendi sibi de capite legitimo, supplendo omnes Juris defectus, ne maneat acephala: censetur autem eligere eum quem acceptat. Hanc potestatem eligendi quasi secundò per acceptationem, supplendo omnes juris defectus, esse penes Ecclesiam, convincitur imprimis argumentis allatis pro Conclusione. Deinde declaratur dupliciter. Primò à paritate. Si enim ob incommodum simile, nempe, ne Dominia rerum essent incerta, jure civili, immò in quibusdam casibus etiam jure gentium, & naturali, introductus est modus acquirendi per Vsucapionem seu Præscriptionem, cujus beneficio, dependenter ab errore, fit alicujus rei Dominus ille, qui antea non erat Dominus, multò magis expedit, non esse in incerto auctoritatem divini Vicarij: atque adeo de jure divino & naturali est, vt, quicunque bonâ fide acceptatur ab Ecclesia pro tali, evadat talis, etiamsi priùs non fuisset. Secundò, id declaratur exemplo & ratione quæ affertur in lege *Barbarius* 3. de Officio Prætorum. vbi habetur casus, quod servus fugitivus fuerit electus Prætor, cùm tamen talis dignitatis ratione servitutis incapax esset: quare dubitatum est, an ejus acta valerent. Respondit Vlpianus contra Pomponium in hæc verba, (quæ deinde vim legis acceperunt) *Et verum puto, nihil eorum reprobari: hoc enim hominis est: cum etiam potuerit populus Romanus errore decernere hanc potestatem. sed etsi scivisset servum esse, liberum effeciisset. Quod Jus multò magis in Imperatore* (nos dicimus in Pontifice Maximo) *observandum est.*

Dices. Ecclesia Acephala non potest dispensare in Constitutionibus præteriti Pontificis. Hanc non esse dispensationem, quia nulla constitutio inductiva impedimentorum extenditur aut extendi potest ad talem casum, quo tale impedimentum non prodesset, sed obesset, dum esset in causa, vt haberetur pro vero Vicario, qui tantùm esset existimatus, & per consequens, cum nec acta valerent, nec definitiones tenerent. Id autem contra essentiam legis, esse per se nocivam.

166. Notatu dignum est, quod hic tradit Esparza, quòd tunc primùm incipiat esse dubium, hunc numero hominem pro tempore electum, esse verum ac legitimum Pontificem, quando tota aut ferè tota multitudo fidelium conspicue vniformiter assentiri legitimitati electionis, aut jam tot ac tales assensere, vt prudenter dubitari non possit, quin reliqui in eandem sententiam ituri sint, inspectis circumstantijs quæ in hoc proximo electioni innotescunt. Hæc doctrina verissima est, & favet sententiæ communi, asserenti, ad actum fidei divinæ & supernaturalis non requiri, vt motiva credibilitatis quibus innititur, contineant aliquid inattingibile ab actu naturali. Nam cùm ista acceptatio seu consensus fidelium fiat successivè, per partes ejusdem omninò rationis, & possit assensus omnium fidelium totius Italiæ vel Hispaniæ attingi actu naturali, est planè irrationabile dicere, quòd demùm accedente consensu Galliæ, Germaniæ, Poloniæ, & sic paulatim deinceps reliquorum regnorum, superaddatur aliquid inattingibile per actum naturalem, & tamen motivum adæquatum credibilitatis consistit in aggregato ex istis consensibus, etiam in sententia eorum, qui in rusticis ponunt aliquod discerniculum velut Cynosuram ad quam examinetur locutio parochi. Ergo falsum est fundamentum horum AA. quòd motiva credibilitatis non possint attingi actu naturali. de quo pluribus infrà.

Vtrum

Vlteriùs ex eadem doctrina colligo, ad motiva credibilitatis sufficere, quòd prudenter dubitari non possit, ea esse connexa cum divina revelatione, nec opus esse, vt judicentur per nullam potentiam Dei posse poni, quin habeant talem connexionem, sed esse metaphysicam necessitatem hujus connexionis, prout ijdem AA. supponunt. Probatur. Nam hoc quod est: *Non posse prudenter dubitari, quin etiam reliqui sint consensuri*: non infert metaphysicam necessitatem futuri hujusmodi consensûs, & benè posset stare cum hoc, quòd alij deinde contradicerent electioni. Declaratur in exemplo. Defacto pro Immaculata Conceptione Beatissimæ Virginis, tantus exstat fidelium sensus & consensus, vt prudenter dubitari non possit, tandem aliquando fore vt tota Ecclesia consentiat: (vel si hoc negas, idem negabo tibi in casu electionis) & tamen hinc non nascitur obligatio judicandi, quòd consensus defacto existens habeat metaphysicam connexionem cum revelatione Dei, aut consensu futuro totius Ecclesiæ, cùm necdum sit obligatio fidei circa hoc privilegium B. Virginis. sicut ergo hic tam amplus fidelium consensus potest attingi actu naturali, poterit etiam attingi consensus in electum Pontificem, quoad eam amplitudinem quam sufficere ad actum fidei docuit P. Esparza. Vno verbo. P. Esparza dum excludit solam dubitationem prudentem, tacitè fatetur, quòd illa motiva credibilitatis admittant formidinem imprudentem: ergo jam debet fateri, non esse talia, quæ fundent actum fidei, incompossibilem cum omni etiam imprudente formidine; quia non fundant judicium dicens: *dignum est credere, quòd tantus consensus non possit per vllam potentiam existere, quin post se trahat consensum totius Ecclesiæ.* quod tamen judicium exclusivum omnis formidinis requirunt aliqui, ad omnem actum fidei, sed malè, vt ex sequenti capite constabit.

CAPVT II.

DE CREDIBILITATE MYSTERIORVM FIDEI.

CONTROVERSIA I.

Vtrum vera Religio habeat pro se motiva evidentia Credibilitatis, sive absolutè, sive comparatè spectetur.

167. QVando quæritur, vtrum Religio nostra Catholica (quod nomen contra omnes hæreses semper obtinuit) digna sit, cui firmissimè, & exclusâ omni formidine, assentiamur, & adhæreamus, potest ea dupliciter considerari, nempe comparativè ad alias Sectas, & Absolutè. Comparativè consideratur, quando instituitur comparatio cum alijs Sectis, Gentilismo, seu Paganismo, Judaismo, & Hæresibus: & quæritur an mereatur omnibus alijs præferri, & omninò sit præferenda, ita vt omnes aliæ reddantur prudenter incredibiles. Absolutè verò consideratur, quando simpliciter quæritur, vtrum mereatur assensum firmissimum, præscindendo an dentur aliæ Sectæ, necne.

168. Dicendum est, Religionem veram, & omnia quæ in eâ credenda proponuntur, habere pro se talia motiva & argumenta, vt ijs rectè penetratis, evidens sit, non solùm eam esse dignam quæ alijs omnibus Sectis existentibus præferatur, sed etiam quæ simpliciter & absolutè firmissimè credatur, esse vera Religio, à Deo instituta vt in ea colatur, nec posse talia motiva convenire vlli falsæ Sectæ, etiam per divinam potentiam. Ita cum S. Thoma omnes Theologi contra Capreolum.

Probatur primò ex S. Scriptura Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Vnde subsumo: atqui non essent nimis credibilia, si tantùm essent probabiliter & opinativè credibilia, possent enim prudenter desiderari majora discernicula & signa, quæ redderent Testimonia Dei evidenter credibilia.

169. Probatur 2. Auctoritate SS. Patrum, qui semper hoc pro indubitato supposuerunt. S. Augustinus de Vtilitate credendi c. 17. *Nolle illi primitias dare, vel summæ impietatis, vel præcipitis ignorantiæ est.* Richardus de S. Victore *lib. 1. de Trin. c. 22.* ait, *genus esse dementiæ, in ijs vel aliquantulum dubitare*: subintellige *deliberatè*. Optima probatio est, motivorum credibilitatis exhibitio, quod Contr. sequente præstabimus. Contra hanc verissimam doctrinam objici possunt sophismata, quæ discipulorum ingenia fatigant.

170. Objicitur ergo primò. Si illis, qui hujusmodi motiva credibilitatis penetrârunt, est evidens, mysteria fidei esse credibilia, erit ijsdem etiam

etiam evidens, eadem mysteria esse vera: consequens est absurdum, sic enim tolleretur libertas, & obscuritas fidei. Sequela probatur. Falsum non potest reddi evidenter credibile: ergo omne quod est evidenter credibile, est verum. R. Negando sequelam. Ad probationem distinguo antecedens & consequens: Et hoc quod in antecedente & consequente dicitur, est evidens, nego; non est evidens, sed tamen probabilissimum, ita vt oppositum sit improbabile, concedo antecedens & consequentiam.

Instatur argumentum in alia materia. Argumenta quibus Theologi docent, mendacium in nullo casu posse esse licitum, nec per divinam potentiam aut dispensationem, talia sunt, quæ reddunt objectum summè credibile, hoc est, ita certum, vt oppositum sit summè improbabile. vlteriùs, id quod in aliquo casu potest esse licitum, non potest reddi probabilissimum quòd nunquam possit fieri licitum. hinc tamen non licet inferre: ergo evidens est, mendacium in nullo casu posse fieri licitum. quia non est evidens illa propositio: Id quod aliquando potest esse licitum, non potest argumentis probabilissimis reddi semper illicitum, vt oppositum non sit probabile.

171. Vrgebis. Hæc est bona consequentia. Hoc objectum est evidenter impossibile seu falsum: ergo est evidenter incredibile: ergo etiam erit hæc bona consequentia: hoc objectum est evidenter credibile: ergo est evidenter possibile seu verum. Probatur Consequentia Quia, vt habet regula Logica, ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis valet consequentia: atqui τὸ *evidenter credibile* opponitur huic: *evidenter incredibile*: quod erat consequens prioris argumenti: ergo valet consequentia ad evidenter possibile seu verum, quod est oppositum illius antecedentis, scilicet: *evidenter impossibile seu falsum.* Respondent, & quidem sufficienter Bannez, Lugo, & Ripalda, negando secundam consequentiam, quæ non rectè infertur ex priore, vi regulæ Logicalis. Nam regula intelligit per oppositum *Contradictorium*: in objectione autem non assumitur contradictorium, sed contrarium, & quidem tale contrarium, inter quod & alterum datur medium, & potest vtrumque contrariorum esse falsum: potest enim aliquid nec esse evidenter credibile, nec evidenter incredibile, v. g. sydera esse paria. Itaque vt ex contradictorio consequentis argueretur contradictorium antecedentis, sic formandum esset argumentum. Hæc est bona consequentia: Hoc objectum est evidenter impossibile: ergo est evidenter incredibile. ergo & hæc est bona. Hoc objectum non est evidenter incredibile: ergo non est evidenter impossibile, & conceditur totum.

172. Placet tamen argumenti fallaciam ampliùs aperire. Et imprimis ostendo, quòd nimium probet. Probaret enim, quòd quidquid credo etiam fide humanâ, hoc ipso mihi esset evidens. Nam id quod credo fide humanâ, est evidenter credibile, licet non fide summâ: id verò quod est evidenter falsum, ne quidem fide humanâ est credibile, sed est omninò incredibile. Probatur autem sequela. Nam eodem modo ceret argumentari. Quod est evidenter falsum, est evidenter incredibile, etiam fide humanâ: ergo econtra quod est evidenter credibile fide humanâ, est evidenter verum.

Vlteriùs, si hic argumentandi modus legitimus esset, probari posset, quòd omnis qui odit Deum, cognoscat intuitivè Deum esse malum. sic enim arguam. Hæc est bona consequentia. Cognosco intuitivè hoc objectum esse bonum: ergo illud amo. ergo etiam erit bona hæc: Odi hoc objectum: ergo cognosco intuitivè id malum.

Adverto vlteriùs, non solùm dari medium inter hæc duo: *Evidenter credibile*: &: *Evidenter incredile*. Sed etiam inter hæc duo: *evidenter non possibile*, *evidenter possibile*. vel *evidenter falsum*, *evidenter verum.* Sunt enim infinita objecta, de quibus neutrum verificatur, vt pater. Hoc autem ideo adverto, quia nisi inter hæc duo darentur medium, non sufficeret ad solutionem argumenti, quòd detur medium inter *evidenter incredibile*, & *evidenter credibile*: nempe; *non evidenter credibile*. Ratio est, quia esse *evidenter credibile*, continet in se à fortiori: *non esse evidenter incredibile*. ergo quidquid possum inferre ex hoc secundo, possum à fortiori inferre ex illo priore: ergò si non daretur medium inter *evidenter verum* & evidenter falsum, tunc sicut ex non evidenter incredibili possem inferre aliquid esse verum, sic etiam ex evidenter credibili possem inferre aliquid esse verum, & sic objectio haberet interitum. Hinc autem patet argumentum plus non probare, quàm quòd id, quod est mihi evidenter credibile, non sit mihi evidenter falsum aut impossibile, sed non probare, quòd mihi sit evidenter verum.

173. Objicies 2. Si Mysteria fidei essent evidenter credibilia, & quidem fide summâ, hoc est, quæ non deceat aliam auctoritatem nisi Dei, tunc essent evidenter credibilia fide divinâ. atqui sic jam essent evidenter vera: ergo ex evidentia credibilitatis Mysteriorum sequitur evidentia ipsorum Mysteriorum. Minor probatur. Quia evidens est, fidem divinam, hoc est, nitam auctoritate Dei asserentis esse veram, quia evidens est, Deum non posse mentiri.

Respondet rectè Card. de Lugo negando sequelam. quomodo enim, inquit, cognoscitur evidenter credibilitas in ordine ad fidem divinam, cùm non sciamus evidenter posse dari fidem divinam & infusam? solùm ergo cognoscimus evidenter, Mysteria illa taliter proponi, vt prudenter possimus conari, quantum est ex nobis, ad credendum firmiter illa & sine vlla hæsitatione, præscindendo ab hoc, vtrum hic assensus eliciendus sit viribus naturæ, an per fidem infusam: hoc enim prorsus ignoramus. Ita Lugo. Vra-

Vt tamen adhuc ampliùs his æquivocationibus obviemus : Quæro ex adversarijs, quid intelligant per *Fidem divinam* ? hæc enim potest sumi diversimodè : primò pro assensu qui nitatur auctoritate Dei revelantis , & non aliquâ auctoritate merè creatâ, & sic vocatur fides divina potiùs quàm humana , desumptâ scilicet denominatione ab eo cui creditur , non ab eo qui credit, & hujusmodi fides divina posset etiam existere in statu puræ naturæ, & esse actus naturalis. Porrò hoc sensu non est de conceptu *fidei divinæ* , esse verum , quia potest mihi probabile esse , & ego possum ob reverentiam divinæ auctoritatis assentiri Deum aliquid dixisse, quin revera Deus dixerit : sic multi credunt privatis quibusdam revelationibus , seu indicijs externis, per quæ Deus aliquid censetur voluisse illis indicare, v. g. vocationem ad talem Religionem : sic si parochus proponat rusticis articulum falsum, conantur illi præbere assensum, & præbent, propter apparentem revelationem , quæ ab ipsis prudenter judicatur existere , & per parochum intimari. Loquendo verò de Credibilitate summa , qualem dicimus, & paulò post probabimus ampliùs, competere nostris Mysterijs, licet omninò tenendum sit, quòd tanta credibilitas non possit competere objecto falso, hoc ipsum tamen dicimus non esse evidens, sed ita certum ac firmiter tenendum , vt oppositum sit summè improbabile , nec nisi imprudenter suspicabile.

174. Secundò potest Fides divina accipi pro actu Fidei infusæ & supernaturalis : & tunc non solum non est evidens , dari talem fidem (vt dixit Lugo) sed nec est evidens, posito quòd detur talis actus , eum esse essentialiter verum, nec posse etiam divinitùs esse falsum. Nam licet communiter omnes asserant, actum supernaturalem non posse esse falsum, graves tamen DD. vt Ripalda, Oviedo, & Arriaga, fatentur, nullo efficaci, ne dicam, evidenti argumento id evinci, sed solâ auctoritate.

Tertiò , potest per fidem divinam intelligi fides, prout conformis divinæ revelationi : & tunc quidem evidens est , talem actum esse verum , ejusque objectum existere , sed negamus, quòd ea quæ sunt evidenter credibilia, sint hoc-ipso evidenter credibilia fide conformi ipsi revelationi.

175. Objicies 3. Si Mysteria fidei possent alicui reddi ita credibilia, vt oppositum nullam haberet probabilitatem, tunc actus fidei non esset liber : sicut enim quando in objecto nulla apparet malitia , necessitamur ad amorem , ita quando in objecto nulla apparet probabilitas in oppositum , necessitamur ad assensum : consequens autem est absurdum.

Ad hoc argumentum respondent aliqui , inter quos est Card. Pallavicinus, distinguendo sequelam. Non esset liber quoad speciem , concedunt , quoad exercitium negant. Sensus est, quòd ille qui penetrat motiva credibilitatis, non possit vllo modo dissentire nostris Mysterijs' negando illa mentaliter , sed tantùm posset ea negare vocaliter : nihilominus tamen, quia ipsa mysteria non sunt evidentia, ideo poterit suspendere assensum , & sic peccare contra obligationem positivè assentiendi.

Hujus responsionis fundamenta rejeci libro secundo , cùm agerem de Opinione probabili. Aliter ergo &c. Negando simpliciter sequelam. Ad probationem distinguo secundum membrum. Quando nec prudens nec imprudens probabilitas seu ratio suspicandi & judicandi oppositum apparet, & quidem nec positiva , nec negativa , concedo, secùs nego. Itaque omnes fideles dum credunt , semper habent in oppositum aliquas apparentias , quibus possunt sese imprudenter & contra dictamen rationis sinere moveri , vel ad suspendendum assensum , vel ad dissentiendum, vel ad non ita firmiter, vt decet ; ad hoc enim sufficere posset sola obscuritas connexionis motivorum credibilitatis cum locutione Dei , vt infrà declarabitur. Ad dissentiendum verò sunt apparentes rationes , quibus Hæretici suos errores palliant.

CONTROVERSIA II.

Quænam sint præcipua Argumenta , convincentia, nostram Religionem dignam esse , quæ omnibus alijs præferatur.

176. REligio nostra venit comparanda cum Paganismo , Judaismo , & Hæresi. Motiva ob quæ alijs omnibus præferenda est , aliqua sunt Generalia, aliqua specialia. Quòd Christianismus sit præferendus Paganismo & Judaismo , sufficienter probabitur ex Generalibus motivis. Quòd verò sit præferenda Catholica Religio Sectis in Christianismo existentibus, etiam specialibus argumentis probari potest. Incipiendo à motivis generalibus, & comparando nostram Religionem cum alia quacunque quæ à nostra damnatur , advertendum est ; Octo potissimùm adduci posse motiva , ob quæ vna Religio meretur alteri præferri , si cætera sint paria , hoc est , secluſis interea punctis controversis , & in quibus illæ sectæ differunt , & vna alteram erroris arguit : cætera quæ in quacunque Religione ipso Naturæ lumine apparent laudabilia , nulli ex Religionibus invicem comparandis desint.

Hinc statim excluditur Idololatria , quæ manifestæ repugnat rationi , & per consequens illud quod in cæteris sectis laudabile est , erit Cultus vnius Dei , in quo conveniunt.

177. Octo , inquam sunt Argumenta , fundantia prudentem electionem vnius Religionis præ alia. Primum est : Numerus Sapientum , qui aliquam Religionem indubitanter profitentur, & qui verè sunt Sapientes , hoc est , qui communi sensu præstant alijs Ingenio , Judicio , & doctrinâ

in alijs scientijs. Secundum est, numerus eorum, qui in eadem Religione fuerunt Honestatis & omnium Virtutum veri amatores & studiosi. Tertium, Numerus eorum, qui solius Veritatis, propriæque salutis amore ducti, fortissimo animo eandem Religionem propugnârunt ad mortem vsque. Quartum, Numerus eorum, qui æternæ felicitatis amore omnia humana contempserunt. Quintum, Numerus eorum, qui ferventissimè Deum per omnem vitam, & omnes quasi actiones suas amârunt, nihil magis desiderantes, quàm placere illi per omnia, & summè dolentes, si in aliquo se deliquisse deprehenderunt. Sextum, Victoria contra alias Sectas, à quibus persecutiones graves sustinuit. Septimum Numerus Prodigiorum quibus Religio est confirmata. Octavum, Modus propagandi Religionem, sine vi, sine armis, sine blanditijs.

178. Quæcunque ergo Religio deprehenderetur his ornamentis præfulgere, evidenter credibile est, eam præ alijs omnibus placere Deo, & alias omnes, quas ipsa damnat, displicere. Sed Religio nostra talis est. Ergo alijs omnibus præferenda. Major propositio non solùm vera est loquendo de tota collectione (quod nemo nisi stultus negaverit) sed etiam de singulis, consideratis cum præcisione cæterorum. Nam licet necesse non sit, vt vera Religio omnia hæc ornamenta pro omni tempore, & in gradu excellenti habeat (à principio enim nascentis Ecclesiæ non poterat habere) ad providentiam tamen Dei pertinet, non permittere in vllo horum veram religionem à falsa notabilissimè superari, per tot sæcula, quibus inter se pugnant, & vna aliam supprimere conatur: quod quidem non est metaphysicè evidens, sed tamen non nisi imprudenter negabile. Pro nunc satis est, majorem propositionem omnium judicio veram esse, loquendo de tota collectione motivorum, & mihi non minùs certa est, quàm certum est, Deo non esse perinde amari & odio haberi, coli & vituperari. Minor verò propositio non potest meliùs probari quàm ex historijs, quæ reddunt eam moraliter evidentem.

179. Imprimis ergo, quod attinet ad numerum Sapientum, habuerunt quidem Gentes aliquos Sapientissimos, vt Platonem, Aristotelem & similes: verùm isti non tenuerunt in animo Gentilismum, etsi simulaverint: Deinde isti Sapientes non vixerunt tempore Christianismi, nec proinde illi se suâ Sapientiâ opposuerunt. Certè qui tempore Christianismi inter Gentiles nomen Sapientum obtinuerunt, nunquam potuerunt stare gloriosè contra Christianismum, vt patet ex Victoria S. Catharinæ, contra quinquaginta Sapientes, qui adeo se victos agnoverunt à puella, vt id etiam martyrio testarentur: patet item ex Missionibus ad Japones aliásque Barbaras gentes.

Quodsi jam isti comparentur cum illis sapientibus, qui se Christianis adjunxerunt, vix ac ne vix quidem nomen Sapientum merentur. Cùm Ecclesia in suo exordio simplicissimis hominibus constaret, adjunxit se illis S. Paulus, S. Dionysius Areopagita. Deinceps verò in secundo sæculo S. Justinus Philosophus & Martyr, Athenagoras, Tatianus, qui scripsit infinita propè volumina, Egesippus, Ireneæus. In Tertio sæculo Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Zeno Episcopus & Martyr, Lactantius. In quarto sæculo Eusebius Cæsariensis, Athanasius, Hilarius, qui in provecta primùm ætate Christianus factus, deinde inter maximos Doctores habitus est, Basilius Magnus, Gregorius Nazianzenus, Epiphanius, Ambrosius, Gregorius Nissenus, Hieronymus, Chrysostomus. In quinto sæculo S. Augustinus, qui solus sufficeret, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Prosper. Et hæc sunt sæcula illa in quibus etiam Sectarij fatentur fuisse Doctrinam Christianam incorruptam. Jam si illos enumerare vellem, qui sæculis proximè elapsis, dum primæ hæreses exortæ sunt, floruerunt, dies prius quam nomina, deficeret.

180. Horum virorum elucubrationes si comparaverit cum scriptis eorum, qui Christianismum vel Ecclesiam Romanam impugnârunt, nullus idiota sit, facilè judicabit, non minùs hos ab illis superari, quàm à Gigantibus Pygmæos. Cùm itaque hi tot ac tanti viri, non solùm sapientia sed etiam vitæ innocentiâ clarissimi, allatis præbuerint articulis captu difficillimis, eosque fortiter propugnaverint, audacter dico, esse evidenter dignum creditu, ad divinam providentiam spectâsse, non permittere, vt hoc ornamento gauderet falsa Religio, & vera careret, nisi per aliquid aliud, v. g. miracula compensaretur: atqui nulla alia secta compensavit hunc sapientum excessum, quo Romana Ecclesia fulget: ergo ex hoc capite redditur digna creditu, quòd omnibus sit præferenda ab ijs qui hoc argumentum rectè pertractant.

181. Quoad secundum argumentum de motivum, evidens quoque est. nullam Religionem nominare posse tot egregios & sinceros virtutum Moralium sectatores, quot potest numerare & probare nostra Religio: & quod bene observandum est, si qui ex alijs sectis fuerant eximiæ virtutum moralium sincerè studiosi, illi potius ex hoc suæ sectæ contradixerunt, quàm eam protexerunt. si sunt, eò quòd aliæ Sectæ ea teneant dogmata, quæ potiùs à Virtutum amore abducunt: vel denique tales fuerunt, qui ex invincibili ignorantia suam sectam tenuerunt, eò quòd non habuerint occasionem discernendi & dijudicandi inter Religiones; de quibus optimo jure præsumi potest, quòd si nostram Religionem edocti fuissent, ei libentissimè manus dedissent, vtpote in qua plures advertissent sibi similes, & virtutum amatores.

182. Jam verò cùm Deus omnium Virtutum auctor sit, & virtuosum non sit, nisi quod Deo placet, quis prudens potest suspicari tale judicium

judicare, fieri potuisse vt vera Religio in hoc puncto à falsâ vinceretur, & non potiùs ad bonitatem Dei spectet, non permittere, vt qui maximè conantur se ad vltimum suum finem disponere, ab eo maximè aberrent, prout aberrant, qui falsam sectam colunt? Sanè nemo negaverit, ex duabus scholis, si cætera sint paria, illam præferendam esse, in qua plures proficiunt. Cùm ergo Vera Religio debeat esse schola Virtutum, & Magistrum habeat Deum, aliæ verò falsæ Religiones Magistrum habeant Diabolum, omnis virtutis inimicum, est indignum & injuriosum Deo, cogitare, quòd possit scholam suam ita negligenter gubernare, aliam verò non suam ita diligenter & providè, vt plures in aliena, pauciores in propria proficiant, sicque falsa Religio prudenter veræ præferatur, & quidem amore proficiendi in virtute.

183. Quoad Tertium Motivum, constat ex indubitatis historijs, nullam Religionem vnquam fuisse, pro cujus assertione tot millia hominum tam fortiter & alacriter, in quovis sexu, ætate, vitæ conditione sanguinem fuderint: quæ sanè fortitudo multis millibus gentilium caussa fuit, vt ad Christianismum accederent, advertentes, dignissimum esse creditu, tantam fortitudinem & constantiam esse supra vires omnis naturæ, nec etiam à Deo permitti posse, vt tanta sustinerent tormenta pro falsa religione illi, qui Dei timore ducti maluerunt vitam perdere, quàm Deum offendere. cùm enim innumeri eorum essent homines intelligentissimi, vtique non elegissent mori potiùs quàm Religionem mutare, nisi pro suâ Religione cognovissent existere motiva insuperabilia, & inenervabilia: atqui effectus indicativus motivorum inenervabilium evadit etiam ipse motivum inenervabile. Ergo &c.

184. Quoad Quartum Motivum observandum est, ipso Naturæ lumine evidens esse, quòd vehementer laudabile sit, exuere se rebus humanis & terrenis solatijs, vt æternæ saluti consequendæ & promerendæ impensiùs vacare possis. Quapropter non potest non esse eximium argumentum Religionis veræ & Deo gratæ, abundare cætibus hominum, qui vitam pœnitentium profitentur, & mundo renuntiant in eum finem, vt animam salvent. Et hoc quidem illi qui doctrinam Evangelij admittunt non possunt nisi summa cum protervia negare.

Jam verò hujusmodi cætibus præ omnibus alijs abundare Ecclesiam Romanam, sempérque abundâsse, qui negare voluerit, aut in dubium vocare, vel summè impudens est, vel mundum non vidit. Qui verò omnes illos hujusmodi vitam profitentes vellet dicere hypocritas, & homines interiùs malos, ipsum esse pessimum, & alios suo pede metientem necesse est. Incredibile porrò est, tot millionum vocationem ad tale vitæ genus, ab alio esse, quàm ab illo, qui per talem vitam quæritur: ergo pariter incredibile est, illam Religionem esse falsam, in qua hujusmodi vitæ genus commendatur, defenditur, honoratur. Esset sanè Deus omni tyranno sævior, si hos omnes permitteret inculpabiliter falsâ religione decipi, veram autem Religionem hujusmodi ornamento destitui.

185. Ad Quintum Motivum pertinet Numerus eorum, qui vitæ sanctitate in purissimo Dei amore fundatâ floruerunt, quam quidem sanctitatem Deus innumeris & manifestis miraculis, vt sanatione morborum incurabilium, resuscitatione mortuorum &c. ante & post mortem contestatus est, sicut & prædictione eventuum nullis naturæ viribus cognoscibilium, revelatione arcanorum cordium, quæ nemini præterquam Deo patere poterant.

Porrò tametsi donum prophetiæ & miraculorum sit & dicatur donum gratis datum, quod etiam peccatori concedi possit, certissimum tamen est, hæc dona per se loquendo non solere nisi illis concedi, qui Deo sunt affectu conjunctissimi: neque enim in hoc cæcus fuit ille Evangelicus à nativitate cæcus, qui dixit, quòd Deus in miraculis patrandis peccatores non audiat, sed qui faciunt voluntatem ejus.

Quantus autem sit numerus horum qui nostram Religionem profitentur, & quàm nullus numerus appareat in alijs sectis, res est illis clarissima, qui inter Catholicos notabili tempore conversati sunt, & historias fide dignissimas legerunt vel audierunt. Jam verò quid posset imprudentius dici aut cogitari, quàm quòd Deus falsam, sibique invisam Religionem his hominibus & donis exornet præ vera Religione? homines adeo Numinis amantes dono fidei ad salutem necessario privet, & donis non necessarijs afficiat?

186. Quoad Sextum Motivum observandum est primò ex Historia Ecclesiastica, quòd Religio nostra statim ab exordio suo vsque modo, infinitis propè modis oppugnata fuerit, non armis & persecutionibus duntaxat, sed etiam doctrinâ contradicente, ita vt vix vllus articulus immunis ab impugnatione evaserit: nunquam tamen ita convinci potuit Religio Catholica, vt vllum articulum mutaret, adeoque nunquam fuit ita convicta, vt se fallibilem esse fateri cogeretur, quin immò omnes adversarios suos tandem ita debellavit, vt planè supprimerentur, vel ad minimùm aliquos articulos mutarent, adeoque reipsâ se fallibiles agnoscerent. Est autem penitus incredibile, à Deo permitti posse, vt vera Religio ita succumbat falsæ, vt à possessione Infallibilitatis vera dejiceretur, non autem falsa.

187. Observandum est secundò. Nullam sectam unquam exstitisse, quæ ex instituto & officio suo omnibus & singulis alijs sectis se opposuerit doctrinâ, & nunquam quietas subsistere passa sit, sicut fecit nostra Religio; qui Zelus est vtique summè laudabilis, & si suscipiatur pro verâ Religione, non potest non placere Deo. Est autem incredibile, Deum permittere potuisse, vt falsa Religio hunc Zelum constanter exerceret, non

non item vera Religio : ergo evidenter credibile est, nostram Religionem esse veram, & omnibus alijs præferendam.

188. Quoad Septimum motivum observandum imprimis est, nullum esse efficacius motivum exterius & sensibile, ad aliquam veritatem persuadendam, quàm miracula : hoc imprimis patet ex eo, quòd quivis nostrum, si ad aliquid credendum deberet à Deo petere sensibilem aliquam testificationem, maximè peteret Miraculum, cujus rei plurima exempla extant in S. Scriptura : deinde idipsum constat ex effectu & eventu : nam propter miracula, & quidem aliquando propter vnicum, multa hominum millia conversa sunt, vt in die Pentecostes &c. Ratio autem est, quia cùm Miracula superent vires naturæ, non possunt fieri nisi à Deo, qui falsum testificari non potest.

Observandum est Tertiò, quòd licet Dæmon possit suis præstigijs imitari velle Miracula, non posse tamen prudenter cogitari, ea Miracula quæ defacto fiunt in confirmationem nostræ Religionis, fieri à Dæmone, & hoc quidem duas ob caussas : prima est, quia ad Deum pertineret, non permittere ea fieri à dæmone pro falsa Religione, si ipse nollet facere miracula pro vera Religione, juxta dictum Christi : *si non feciſſem ſigna, quæ nemo alius fecit, peccatum* Infidelitatis *non haberent*. Et qui credebant in Jesum, hoc pro motivo reddidernnt. *Chriſtus cùm venerit, nunquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit ?* Jo. 7. v. 31. Secunda caussa est, quia dæmon per hæc Miracula nihil lucraretur, sed eandem jacturam faceret, quàm faceret, si à Deo patrarentur. Nemo enim credens ejusmodi miraculis imprudenter agit credendo : alioquin nec Deus posset miraculis obligare ad credendum : ergo etiamsi fingamus omnia falsa esse, quæ videmus miraculis confirmari : esset adhuc idem meritum & eadem laus credentium, nec posset Deo hæc fides displicere.

189. Jam verò nulla Religio pro se allegat tam multa, gravia & fide digna Miracula, non solùm in privato aliquo loco facta; sed integris Regnis notoria, accuratissimè examinata, non solùm transeuntia, sed etiam stabilia, qualia pro se affert Religio nostra, quæ adversarij non aliter eludunt, quàm Judæi miracula Christi, adscribendo ea Principi dæmoniorum. Est autem hoc motivum ejusmodi, vt Gentiles illis maximè moveantur, vtpote quorum plurimi ex ignorantia vixerunt in errore suo ; econtra verò illos, quos maximè movere deberent, non ita frequenter movent, nempe Sectarios, qui Evangelium admittunt, & in quo Christus disertis verbis Ecclesiæ suæ promittit Virtutem miraculorum. *Signa autem*, inquit, *eos qui crediderint, hæc ſequentur, in nomine meo &c.* Marci 8. v. 11. & alibi passim. Si ergo Miracula sunt signum, & quidem certò securum veræ Religionis, sequitur, quòd vbi deest hoc signum, ibi non sit vera Religio, & econtra, vbi est vera Religio, ista signa inveniantur, & vbi sunt hæc signa, ibi sit vera Religio. Tenemur ergo adversarij ostendere in sua Religione credibiliora signa fieri, quàm in nostra, quod nec attentant quidem. Placet adjicere verba S. Augustini *Tr.* 24. *in Jo. Interrogemus*, inquit, *ipſa Miracula, quid nobis loquantur de Chriſto. Habent enim, ſi intelligantur linguam ſuam. Nam quia ipſe Chriſtus Verbum Dei eſt, etiam factum Verbi verbum nobis eſt.*

190. Octavum denique motivum, si ponderetur, est sanè potentissimum. Religio Christiana originem habuit ab homine crucifixo, & à discipulis illius, hominibus ex se simplicibus, ignobilibus, & penitùs illiteratis, per hos propagata est contranitentibus Regibus & Imperatoribus ad eam amplitudinem quam cernimus, immò quam propter nimiam amplitudinem cernere non possumus, vtpote toto terrarum orbe diffusa. Et quidem propagata est sine armis, sine blanditijs, non obstante doctrinâ sensibus adeo repugnante persuasa est viris sapientissimis. Hæc autem propagatio Religionis, talem originem habentis, talibus habentis, fieri non potuit sine Miraculis coruscantis & frequentissimis : esset enim, vt Augustinus alibi advertit S. Thomas, omnium excogitabilium miraculorum miraculum maximum, si hæc conversio sine miraculo facta esset.

Porrò hæc non possunt dici fuisse miracula falsa, præstigijs dæmonum facta, tum ob rationes paulò antè allatas, tam etiam ex eo capite, quia moraliter impossibile fuisset, vt nullus ex omnibus illis, qui hæc miracula patrârunt, & nihilominus ad tormenta tracti, atque extremis cruciatibus affecti & sollicitati sunt ad abjurandam Religionem quam defendebant, vt, inquam nullus illorum fraudem aperuisset, cuius vtique conscij fuissent. si enim non fuerunt conscij fraudis & opis dæmoniacæ, non potuisset Deus permittere, vt ita à dæmone illuderentur, aliósque populos deciperent.

In hac ergo mirabilissima propagatione nostræ Religionis, per ipsas persecutiones semper crescentis, quam nemo ignorat, qui inter Christianos vivit, relucent planè tanquam in effectu infallibili omnia prodigia, quæ ante hac patrata sunt, vt proinde (quod benè notandum est) sapientibus non sit opus miracula nunc fieri, quia vident ea durare in effectu manifesto, perinde acsi perpetuò patrarentur. In illis autem Regnis, ad quæ Christiani nominis annuntiatio recenter pervenit, Deus hodiéque non desinit facere Miracula ad illorum populorum conversionem sufficientia, donec etiam ibi fides propagetur eousque, vt novis Miraculis non sit opus.

Præter Motiva hucusque exposita, quæ possunt generaliter contra omnes sectas vsurpari, supersunt Quatuor speciales Notæ contra nostros Sectarios, ex fundamentis communibus, quæ comprehenduntur in Symbolo Nicæno, jubente nos

nos credere in *Vnam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.* Has notas fusissimè illustratas videre licet apud Controversistas.

CONTROVERSIA III.

Virum in Rusticis, pueris, alijsque simplicibus, Motivum Credibilitatis consistat in aliquo Discerniculo supernaturali, supplente defectum Motivorum recensitorum.

§. I.

Refertur Sententia affirmans.

191. RAtio dubitandi est; quia Rustici non penetrant Motiva Credibilitatis hactenus relata, nisi quòd audiant à suis parochis, ea dari. Porrò quando Parochus illis proponit articulos definitos in Concilijs, Rustici non habent vllum modum naturalem investigandi, an Parochus loquatur conformiter Decretis Conciliorum, qui enim esset idoneus ad hoc investigandum, jam non veniret nomine simplicium, sed inter sagaciores numerandus esset, neque talis teneretur credere parocho præcisè, sed teneretur inquirere in motiva vniversaliora, qualia præcedente Controversiâ recensuimus, & quæ sunt inenervabilia. Cùm ergo rusticus scire possit, parochi auctoritatem non esse infallibilem, sed esse hominem qui falli & fallere possit, dubitatur an rusticus nihilominus in casu quo parochus defacto verum dicit, & rusticus tenetur credere, possit elicere, & defactò eliciat actum fidei infusæ & supernaturalem, cujus motivum credibilitatis aliud non sit, quàm auctoritas Parochi seu Pastoris sui, constituti ad hoc, vt tanquam Minister Dei & Ecclesiæ nomine suis ovibus proponat articulos credendos: vel an præter hanc auctoritatem, vtpote fallibilem, debeat intervenire aliquod supernaturale DISCERNICVLVM, in casu quo parochus verum dicit, quod non interveniat in casu quo idem parochus falsum dicit, & sic Rusticus possit discernere propositionem veram à propositione falsa, eò quòd hoc Discerniculum habeat prorsus eandem credibilitatem infallibilitatis & inenervabilitatis, quam habent omnia motiva superiùs ponderata.

192. Sententiæ affirmantis auctor fuit, vt intelligo, P. Antonius Perez, si loquamur de hoc Discerniculo in genere, & præscindamus à diversis modis illud explicandi, quem secuti sunt Card. Pallavicinus *c. 4. à n. 64.* & P. Esparza *q. 22.* Ita tamen, vt tandem in ejus vltima declaratione nullus cum altero conveniret, sed secundus primi, & tertius secundi reprobaret, & novum sibi persuaderet.

193. Primus itaque, P. Antonius Perez, suum Discerniculum ita constituxit. Primò supposuit, esse penitus impossibile naturaliter, quòd in rebus obscuris intellectus non dubitet. Secundò dixit, esse verum Miraculum, quòd credens res obscuras, credat sine dubitatione. Tertiò dixit, proposito articulo vero simul cum falso, rudem illum hominem experiri illicò in se, quòd circa vnum, nempe circa verum, possit non dubitare, circa falsum econtra experiri se non posse non dubitare. Quartò dixit, rusticum reperire & videre in conscientia sua obligationem credendi sine dubitatione articulum verum, v. g. Incarnationem Verbi, & simul, se non obligari ad credendum articulum falsum, v. g. Incarnationem Spiritûs Sancti, absque dubitatione, quia nullus obligatur ad impossibile. In hujus ergo interni Miraculi experientia constituit Perez suum Discerniculum.

194. Cardinalis Pallavicinus rejecto Discerniculo P. Antonij Perez, sub nomine Ingeniosorum quorundam Recentiorum, aliud Discerniculum invenit. Dixit ergo hoc Discerniculum consistere in quadam apprehensione singulari & suprahumana, de qua dici possit: *Nec vox hominem sonat.* Hanc Pallavicini doctrinam aliqui deinde Recentiores magis declarârunt, & dixerunt, quòd Rusticorum discerniculum consistat in Illuminatione quadam interna, quæ de seipsa dicat: *Ego sum vox Dei, inimitabilis à natura, & certifico te* (hoc est rusticum) *quòd Parochus nunc verum dicat.* hæc illuminatio reflexè cognita habet eandem vim caussandi Judicium credibilitatis, quam habent omnia motiva relata præcedente Controversiâ. Itaque per hanc illuminationem reflexè cognitam, determinatur intellectus Rustici ad formandum judicium evidens credibilitatis, quo judicat: *Dignum est credere, hanc illuminationem esse locutionem Dei certificantem de locutione parochi circa hunc articulum v. g. Incarnationis Verbi.* & sic illa interna Illuminatio habet rationem motivi credibilitatis, vt possit elici & imperari actus fidei, qui dicat. *Hæc est locutio Dei, & non potest non esse locutio Dei.* Hæc est Interpretatio Pallavicini, adhibita à quibusdam ingeniosis Recentioribus, Collegis meis observandissimis, qui sub hujus Cardinalis vmbra Discerniculum propugnârunt, illúdque pluribus illustrârunt, ac subtilibus argumentis, multùm vltrà quàm ejus Inventores, excoluerunt, ac plausibile fecerunt.

195. P. Martinus Esparza rejecto Discerniculo Cardinalis Pallavicini & Perezij, suum Discerniculum ponit extra credentem, in ipso Parocho, *& articulo* 13. sic exponit. Revocandum est, inquit, in memoriam, auctorem sufficientem propositionis credendorum, non solùm debere esse missum à Deo mediatè vel immediatè, sed etiam loqui debere tanquam missum à Deo: adjungendum deinde est, locutionem & propositionem credendorum propriam Ministri missi à Deo, vt ab eo missi, esse supernaturalem extrinsecè quoad modum, quatenus oritur à fide supernaturali doctrinæ divinitus revelatæ, acceptatæ & approbatæ

ab Ecclesia. Denique conferenda est locutio ista & propositio extrinsecè & quoad modum Supernaturalis, cum simili quoad entitatem locutione purè naturali etiam extrinsecè & quoad modum. Locutio purè naturalis gignit in audiente naturaliter bene disposito cognitionem conceptûs naturalis, cui substituitur eadem locutio, quia est signum rerum vt subsantium conceptui loquentis. Similiter ergo locutio extrinsecè & quoad modum supernaturalis, quia substituitur conceptui supernaturali loquentis, connexo essentialiter cum revelatione divina & approbatione Ecclesiæ, gignere potest in audiente bene supernaturaliter disposito (cujusmodi dispositio habetur per lumen fidei, & infusionem Spiritûs Sancti) cognitionem conceptûs ejus supernaturalis, qui est forma extrinseca, distinguens Veram Dei locutionem externam à falsa. Adest ergo semper Discerniculum Veræ Dei locutionis à falsa, & propositionis sufficientis ab insufficiente, imperceptibile quidem naturaliter, vtpote proprium idiomatis supernaturalis & elevati extrinsecè, perceptibile verò per supernaturalem illustrationem & instinctum Spiritûs Sancti, quæ tamen ipsa Illuminatio & instinctus, nihil præstare posset in homine operante humano modo, si non præiret locutio & instructio exterior, informans phantasiam, & dependenter ab illa pertrahens intellectum ad inspectionem NB. conceptionis interioris, præexistentis reipsâ in loquente. Ita P. Martinus Esparza. Exhibeo insuper aliam clariorem hujus doctrinæ expositionem, quam concinnavit miræ claritatis Hispanus, & dictavit ex eâdem Cathedra Theologica, non vt sequeretur, sed vt acriter impugnaret. Dicunt ergo, inquit, hominem idiotam & rudem, cui à parocho proponitur articulus verus, & articulus falsus, v. g. Incarnatio Verbi & Incarnatio Spiritûs Sancti, pertingere cognitione suâ ad intimas vsque Instructoris sui cogitationes, & inter eas discernere, qualis sit cognitio supernaturalis & qualis naturalis; quod quia videtur mirabile, sic explicant, aut se explicare posse præsumunt; dicunt igitur quòd instructor loquitur vt missus à Deo, juxta illud: quomodo audient sine prædicante? quomodo prædicabunt, nisi mittantur? qui autem loquitur vt missus, loquitur nomine alterius, scilicet mittentis: & qui loquitur nomine alterius, loquitur ea, quæ ab illo accepit dicenda: ergo si Instructor ille loquitur nomine Dei, loquitur quæ à Deo accepit dicenda: atqui articulum falsum de Incarnato Spiritu S. non accepit à Deo dicendum, accepit tamen à Deo dicendum articulum verum de Incarnato Verbo: ergo cùm proponit articulum falsum, non loquitur nomine Dei, neque vt missus à Deo, loquitur autem nomine Dei & vt à Deo missus tunc solùm, cùm proponit articulos veros: quodsi interroges, vndenam cognoscat rudis ille homo, quòd parochus suus, proponens Incarnationem Verbi, loquatur vt missus, & idem proponens Incarnationem Spiritûs S. loquatur ex proprio cerebro. Respondent, quòd sicut locutio naturalis gignit in audiente bene naturaliter disposito notionem conceptûs naturalis, cui substituitur locutio externa, ita etiam locutio supernaturalis gignit in audiente bene disposito supernaturaliter notiam conceptûs supernaturalis, cui substituitur locutio externa prædicationis, est tamen hæc externa locutio supernaturalis extrinsecè, propter supernaturalitatem conceptûs cui substituitur. Habet enim parochus supernaturalem fidem de Verbo Incarnato, & eò vsque pertingit cognitio rustici per instinctum Spiritûs Sancti.

§. II.

Rejicitur Discerniculum P. Antonij Perez.

196. CArdinalis Pallavicinus contra hoc discerniculum num. 3. relatum argumentatur primò & benè. Hæc sententia dat ansam prædicatoribus Hæreticis confirmandi Sectatores in sua pertinacia. Cùm enim illi dicant, se credere super omnia, & quidem dicant ex animo, quandoquidem idem testantur, & narrant postquam sunt ad fidem conversi, poterunt prædicatores impij ita eos confirmare. *Potestis credere super omnia. ergo habetis veram fidem.*

197. Hæc argumentatio est optima, quatenus ex absurdo quod sequeretur, infert implicantiam illius Discerniculi. Verùm ipso sole meridiano clarius est, hoc argumentum totidem verbis, nullo mutato, procedere contra discerniculum Pallavicini. Nam in hujus sententia etiam repugnat aliquid credi super omnia & non per veram fidem, & hoc provenit ab hujus autore Discerniculo, vt tradit in terminis loco citato, atqui sectarij ex animo dicunt, se omnia quæ credunt, credere super omnia: ergo poterunt in sua pertinacia confirmari à prædicatoribus. *Potestis credere super omnia: (nam ita defactu creditis) ab actu autem ad potentiam valet consequentia, ergo habetis veram fidem. quia nihil potest credi super omnia nisi per fidem veram, habentem nimirum tamen locutionem divinam, quæ mereatur credi super omnia.* Major, & Minor & Consequentia est Pallavicini, quod nemo qui ipsum legit, negaverit. Erit ergo sit prima impugnatio Pallavicini, quam quidem Moderni eum secuti non ignorârunt, sed dissimulârunt.

198. Argumentatur Card. Pallav. secundò. Vel hæc experientia est patens, & discernibilis (quippeni? cùm sit Discerniculum?) vel est ambigua & indiscernibilis: si primum, ergo detur Miraculum perpetuum, commune & manifestum, experimur enim NB. in actibus fidei modum credendi, quem nemo vnquam experitur circa vllum objectum naturale (subintelligo ad hominem, in sententia Antonij Perez, absolutè enim falsum esse patet tum ex dictis supra, tum ex dicendis infrà) Ex quo sequeretur valde immanui, NB. meritum fidei nostræ, & posse nos discerne-

cernere articulos veros à falsis: in illis enim, & non in istis hanc potentiam experimur. Si secundum: ergo hæc experientia non præstat evidentiam credibilitatis, quippe quæ debet esse pura ab omni ambiguitate, sicut est semper vltimum judicium credibilitatis.

199. Hoc argumentum intorquetur iterum in Pallavicini discerniculum hoc modo. Vel Illuminatio tua, quæ de seipsa formaliter & reflexè dicit: (vt explicant, qui Pallavicinum in hoc discerniculo secuti sunt (*Ego sum vox Dei per naturam, inimitabilis à natura certificans te de vera propositione parochi*) vel, inquam, dicit hoc evidenter, vel ambiguè. Si primum: dabitur miraculum commune & manifestum, perpetuum, saltem in rusticis, & valde imminuetur meritum fidei, imò omnino tolletur, quia dabitur evidentia in attestante. Si secundum; non poterit fundare judicium evidens credibilitatis, sicut per te sola auctoritas parochi non potest fundare, quia est ambigua & fallibilis. Respondebis: Illuminationem hoc non dicere per modum Judicij, sed per modum *Apprehensionis* suasivæ. Verùm, si hæc responsio sufficiens esset, eâdem vti posset Antonius Perez. Cæterùm hanc apprehensionem suasivam esse chymæricam, infrà ostendam.

200. Argumentatur Card. Pallavicinus 3. Potentia excercendi aliquem actum, non cadit sub evidentem experientiam, antequam ille actus exerceatur: ergo non potest credibilitas consistere in tali experientia. Probatur antecedens. Habità experientiâ potentiæ ad actum, non est possibile Deum negare suum concursum ad ipsum actum: atqui Deus potest negare suum concursum, quia talis concursus est novum beneficium saltem generale: ergo antequam velimus credere, non experimur potentiam supernaturalem credendi. In hoc argumento supponit Pallavicinus aliqua quæ mihi quidem vera videntur, sed cludi possent, quare non immoror. Posset tamen argumentum in Pallavicinum retorqueri. Si enim experientia potentiæ infert Deo necessitatem concurrendi ad illum ipsum actum, nempe volitionem credendi cujus potentiam experimur, non minùs inferet Deo necessitatem concurrendi ad Volitionem credendi, quando pro priori signo rusticus in se deprehendit illam vocem Dei, jam suprà explicatam: est enim impossibile, quòd Deus alicui intùs miraculosè loquatur & clamet: *Ego sum Vox Dei*, quin hoc ipso velit concurrere ad voluntatem credendi: ergo vel concursus ad volitionem credendi non est novum beneficium distinctum à beneficio talis locutionis, vel si hoc est absurdum, hoc ipsum absurdum incurrit Pallavicinus.

201. Argumentatur 4. Sicut ex aliquo errore possumus existimare verum id, quod est falsum; & probabile quod est improbabile, ita possumus existimare necessarium & infallibile id quod est fallibile, ac proinde credere super omnia id quod non meretur hujusmodi assensum. ergo experientia potentiæ ad credendum aliquid super omnia, hoc est, quòd non possit se aliter habere, non est infallibile argumentum, quòd actus illius potentiæ sit actus supernaturalis. Subjungit deinde Pallavicinus doctrinam notatu dignam: nempe quòd etiam per inculpabilem errorem contingere possit, vt aliquid appareat esse locutio Dei & dignum creditu super omnia, hoc est, quòd non possit non esse locutio Dei, & tamen revera non sit locutio Dei: quo casu dabitur voluntas supernaturalis & meritoria credendi, & tamen ipsa fides subsequens non erit supernaturalis, quia erit actus falsus. Hæc doctrina quæ est mihi verissima, deserta est ab ijsdem Recentioribus, cæteroquin sequacibus Discerniculi Pallavicini, qui docent non posse vnquam permitti à Deo, vt detur apparentia digna creditu esse locutio Dei, quin reverà Deus loquatur. Vlteriùs, ex tradita doctrina Pallavicini manifestè deducitur, omnem actum fidei etiam supernaturalem esse absolutè conjungibilem cum formidine saltem imprudente; nam dum judico, rem non posse se aliter habere, possum adjicere hanc conditionalem: nisi fortè per errorem inculpabilem vel culpabilem fiat, vt hæc apparentia fallat: ergo absolutè possum formidare an non talis error intervenerit, saltem imprudenter, vt explicabitur infrà. Hinc ergo confirmabitur doctrina quam inferiùs tradam, nempe de conceptu omnis actûs obscuri, etiam actûs fidei supernaturalis esse, quòd sit conjungibilis cum formidine reflexa de hoc ipso prædicato: *non posse se aliter habere.*

Retuli hactenus argumenta Card. Pallavicini contra discerniculum P. Perez. Referam nunc argumenta Hispani illius, cujus jam semel iterumque mentionem feci, quæ quidem impressa non sunt, sed tamen sunt relatu digna, quia continent sensum communem omnium fidelium.

202. Primum argumentum. Cùm totus dicendi modus fundetur in experientia illius miraculi, quòd non possit credens dubitare, omnes omninò negabunt hanc experientiam (omnes vtique nullo affectu præoccupati, nam aliquos illam affirmare patet in persona quorundam sequacium P. Antonij Perez) in se: nullus omnium fidelium (secluso speciali gratiæ divinæ privilegio) experitur in se hanc impossibilitatem miraculosam dubitandi & formidandi. Immò. NB. si experientiâ standum est, potiùs experitur vnusquisque, quòd quando vult, dubitat & formidat, saltem quòd tanta est promptitudo intellectûs ad dubitandum, vt si ipse velit, dubitaturus sit; ideo monemur & jubemur legibus divinis maximam adhibere curam ad cohibendos insurgentes dubitationis motus contra rationes fidei. Et certè oleum & operam perdunt hi Authores, cùm nobis persuadere volunt, & nos experiri, quod nullus nostrum sentit se experiri, & quòd nullus experiatur, quod nos sentimus nos experiri. Et hoc est primum argumentum contra P. Perez. circa quod

Observo iterum, ab hoc Auctore clarè supponi, quòd actus fidei possit stare cum actuali formidine: nam P. Perez non docuit, quòd dum credimus, non possimus dubitare in sensu diviso, hoc enim esset tollere libertatem fidei: sed quòd non possimus dubitare in sensu composito; oppositum autem supponit auctor relati argumenti, tanquam conforme omnium experientiæ: vnde patet, nobiscum sentire hunc auctorem, quòd omnis assensus obscurus & liber, possit conjungi cum formidine, prout infrà trademus.

203. Secundum argumentum. Ex hac doctrina Perezij infertur, quòd hæreticus qui convertitur ad fidem Catholicam, per certam experientiam videret diversitatem sui assensûs nunc veri & supernaturalis ab eo falso & erroneo quem deposuit. Visâ autem hac experientiâ, & per experientiam hoc miraculo, nescio quomodo non videret clarè veritatem nostræ fidei, & falsitatem errroris quem deposuit. Existimat ergo hic Recentior, quòd in sententia Perezij fides esset evidens in attestante, quia esset credenti evidens Deum ipsi loqui per hoc miraculum, quòd experiatur evidentiâ metaphysicâ, se non posse dubitare circa objectum obscurum. Solùm respondere posset P. Perez, non esse credenti evidens, quòd à solo Deo possit hoc impedimentum dubitationis provenire. Cæterùm ad minimùm est physicè evidens, vim dubitandi non posse ab vlla caussa secunda ne quidem à Dæmone impediri, sed à solo Deo subtrahente suum concursum.

204. Tertium argumentum. Non solùm est falsum, quòd dum credimus experiamur nos non posse dubitare, sed etiam econtrario alterum Perezij assumptum est falsum, quòd nullus in rebus obscuris, atque propositis per motivum fallibile possit credere absque formidine, & quòd sit verum miraculum credere rem obscuram absque formidine, & quòd requiratur per se virtus operans contra naturam, ideoque virtus omni naturâ superior ad credendum absque formidine rem obscuram. Hoc enim imprimis supponitur omninò voluntariè. 2. est contra omnem experientiam. 3. est contra S. Thomam in quodlib. 6. q. 4. in C. (vbi S. Thomas ad longum deducit, quòd Certitudo adhæsionis non sit propria Virtutis fidei, & dicit, quòd non minùs firmiter adhæreat hæreticus articulis falsis quàm Catholicus veris) 4. est contra Aristotelem 7. Eth. citatum à S. Thoma, quòd dicat, aliquem æquali firmitate adhærere falsitati & veritati. 5. est contra S. Augustinum lib. de vtilitate credendi c. 12. vbi hæc habet elegantissima. *Quæro*, inquit, *Si, quod nescitur, credendum non est, quomodo serviant parentibus liberi, eosdem mutuâ dilectione diligant, quos parentes suos esse non credunt? non enim sciri vllo pacto potest, sed interpositâ matris auctoritate de patre creditur, de ipsa verò matre plerumque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis. Nam cui filius potest furari, aliusque supponi, nonne potest decepta decipere? credimus tamen NB. & fine vlla dubitatione credimus, quod scire non posse confitemur.* Hæc S. Augustinus. Vnde deduco, S. Augustinum, sicut & S. Thomam, firmitatem fidei non in alio collocâsse, quàm in voluntatis exclusione dubitationis conjungibilis cum ipsa fide, & non in modo tendendi ipsius actûs fidei, in quo collocant moderni assertores Discerniculi, adeoque firmitatem & certitudinem fidei esse denominationem extrinsecam ab imperio voluntatis, excludente voluntariam formidinem.

205. Quartum argumentum. Quia hoc illud principium verum esset, evidens tamen non esset. ergo veritas illa, quæ dependet ab illo principio, & probatur per istud principium, non potest esse evidens: atqui illud Discerniculum fundatur in ista veritate (quam probavimus esse falsitatem) ergo illud Discerniculum quod fingitur inter verum & falsum articulum, non potest esse evidens & absque formidine cognitum, & vt adversarij supponunt, principium obscurum non potest terminare assensum absque formidine. Omitto duo alia argumenta ejusdem fere, quorum vnum consistit in sola incredibilitate sententiæ Perezianæ, alterum coincidit fere cum argumento Pallavicini, sicut & alia quædam, & ideo brevitatis caussâ non refero, nam cui hæc non sufficiunt, nec illa sufficerent.

§. III.

Discerniculum Card. Pallavicini rejicitur.

206. DIscerniculum hoc internum credenti impugnavit P. Esparza duobus argumentis. Primum est. Si daretur hujusmodi discernimen internum sine externo, sequeretur sufficere pro institutione fidelium, & pro conversione infidelium Verbum Dei scriptum, nec esse necessarios prædicatores Verbi Dei, certè nullum esse discrimen Ministrorum idoneorum ab inidoneis, & superfluere exteriorem fidei regulam infallibilem. Si enim solus interior instinctus sufficit ad dignoscendam veram Dei revelationem à falsa, & legitimam ejus propositionem ab illegitima, nullo ex parte rerum ipsarum existente discernine, omnia exteriora sunt inutilia & supervacanea.

207. Respondent ad hoc argumentum quidam Recentiores, & quidem ad primum dicunt, nihil esse absurdi, in particulari casu aliquem ex Verbo Dei scripto, accedente tali instinctu interno credere. Sed contra. P. Esparza non vrget casum extraordinarium & particularem, sed ordinarium & quotidianum, ac frequentissimum, nempe de fide simplicium, qui plures sunt quàm docti penetrantes motiva vniversalia totius Ecclesiæ; plures inquam sunt, qui neque legere S. Scripturam, & Conciliorum Canones, quibus tamen, ne decipiantur suâ simplicitate, proba-

prohibetur lectio Scripturarum, & jubentur credere parocho. Sed quare hæc lectio prohiberetur, si, dum legunt, habent illuminationem, quæ illos certificat de sensu Verborum? an Scriptura est magis fallax quàm parochus? vt ipsa prohibeatur, & non prohibeatur auditio parochi? Ad secundum & tertium Respondent, hanc illuminationem non infundi nisi præcedente prædicatione per idoneos ministros factâ, hoc est, per tales, qui loquuntur per notitiam derivatam à prima revelatione: cùm enim hæc illuminatio testificetur hanc esse loquelam Dei à prima propagatam, non potest à Deo per hanc inspirationem loquente infundi, nisi reverà propositio sit derivata. Sed contra 1. Si hæc est bona descriptio Ministri idonei, ad cujus prædicationem dependenter à revelatione præterita Deus infundit hujusmodi illuminationem, verissimum est quod dicit Esparza, nullum fore discrimen faciendum inter Ministros, vtrum sint docti, an indocti, constituti ad prædicandum vel non constituti, Catholici an Hæretici, nam & isti loquuntur multos articulos dependenter à revelatione præterita. cur ergo tam severè prohibentur simplices accedere conciones hæreticorum, cùm etiam ipsis loquentibus verum articulum, possint sperare illuminationem, loquentibus verò falsum, non sit periculum talis illuminationis: dicent ergo: ego accedam securè & sinè periculo seductionis, sicut securè accederet ille, qui secum haberet virum sanctissimum & doctissimum ac fidelissimum, qui semper moneret, parochum jam verum, jam falsum dicere: nunquid Deus est sanctissimus, doctissimus, fidelissimus? iste me monebit quando parochus verum dicet, quando verò falsum dicet, tacebit, hoc est, non loquetur mihi per illuminationem, & tunc ego non credam. Nihil ergo valet hæc responsio. Contra 2. Si hæc responsio bona esset, sequeretur, quòd possent auditores obligari ad credendum firmissimè articulum verum, quem parochus narraret in hunc finem vt rejiceret, v. g. si Nestorianus hæreticus sic prædicaret: Ego quidem scio, in Ecclesia Romana credi, quòd Verbum sit propriè incarnatum, & fundant se in illo Jo. 1. *Verbum caro factum est.* sed falluntur. Nam illa verba intelligenda sunt de Vnione duarum Personarum per affectum. Ecce! iste parochus narraret verum articulum dependenter à revelatione præterita, ad ipsum derivata. ergo secundùm horum RR. descriptionem loquitur vt minister idoneus: ergo infundetur illuminatio: ergo dabitur obligatio credendi Verbum esse propriè incarnatum. cur non? an quia parochus non affirmat, sed negat? cave, ne hoc dicas, sic enim auctoritas parochi esset motivum formale immediatum partiale, quod tu negas.

Ad 4. respondent: etiamsi huic homini, dum durat interior instinctus, non sit necessaria regula externa infallibilis pro tunc, quando habet illuminationem rusticus, vt illuminationem suam ipse sibi probet, est tamen necessaria tori Ecclesiæ, ne quilibet suum instinctum pro vera revelatione vendat. Sed contra. Quando dicis: *ne quilibet suum instinctum pro vera revelatione vendat:* vel vis dicere: quòd non liceat quidem cuilibet suum instinctum pro revelatione vendere, liceat tamen aliquibus: vel vis dicere: quòd nulli liceat illum vendere. si dicas primum: dic mihi quæso, quibusnam sit data licentia vendendi, & quibus non? an illis qui illum habuerunt? sed, quomodo cognoscet Judex Ecclesiasticus hunc habuisse, illum non habuisse, vt permittat illum vendere suum instinctum, non item hunc? nunquid & Judex habebit hujusmodi illuminationem Reflexam? si verò dicas, nulli licere eum vendere pro vera revelatione, & ideo esse necessariam Regulam externam, verissimum dicis; sed infero: ergo hæc necessitas adhibendi Regulam externam adstringit rusticum, vt suam illuminationem solùm sub hac conditione habeat pro locutione Dei, si ea fuerit conformis Regulæ externæ: ergo quamdiu hanc non cognoscit, tamdiu non potest absoluto judicio credere esse locutionem Dei. ergo ejus assensus est conjungibilis cum formidine, ne fortè Ecclesia reprobet locutionem illam internam. Non est ita, inquiunt isti RR. nam rusticus dum credit suæ illuminationi, virtualiter dicit: Quamvis certus & certissimus sim, quòd Ecclesia non possit contradicere huic meæ internæ locutioni divinæ, si tamen per impossibile contradiceret, ego me subjicerem Judicio Ecclesiæ potiùs, quàm vt crederem meæ locutioni. Itáne verò? hoc ne rusticus dicit virtualiter? Quomodo ergo verum est, quod isti RR. tam contentiosè defendunt, quòd locutio interna rustici ne tantillo quidem sit minoris certitudinis & infallibilitatis, quàm est auctoritas Ecclesiæ? si enim sunt omnimodæ æqualis infallibilitatis, & merentur æqualissimæ firmitatis assensum, & quidem firmitatis absolutæ, vt isti loquuntur, cur quæso vult rusticus in concursu contradictorio adhærere potiùs auctoritati Ecclesiæ, quàm immediatæ locutioni Dei? Deinde, quàm laudabilis est hæc observantia & obedientia, quam rusticus exhibet Ecclesiæ, dicendo: *cùm certus sim, quòd Ecclesia non possit contradicere meæ illuminationi, ideo meam illuminationem illius judicio subjicio.* perinde acsi religiosus aliquis obedientiam promitteret, quia antecedenter certus est, quòd Superior nihil posset velle, nisi quod ipsi maximè placuerit. Quin immò in hac adversariorum sententia potiùs virtualiter diceret hoc modo: cùm certus sim, quòd mea interna locutio divina sit, ideo non est mihi curandum quid dicat Ecclesia, cùm ejus locutio certior esse non possit, nec possit meæ contradicere, nisi falsum dicendo. quo jure adiges rusticum ad audiendam Ecclesiam, si memor sit, aut se esse dicat suæ internæ locutionis divinæ? Verum est ergo, quòd in hac sententia vehementer enervetur, si non penitus

tollitur necessitas Regulæ externæ Infallibilis; & ideo non sine caussa dixisse videtur P. Comptonus disp. 10. de Fide s. 3. per hanc illuminationem ansam præberi Hæreticis, privatum suum spiritum mordicùs defendendi, cùm videant, tantundem ferè statui à Theologis in rudibus & indoctis. Et hæc circa primum argumentum P. Esparza contra Pallavicinum.

208. Alterum argumentum est hoc. Si duæ res inter se comparentur, vt nihilo inter se differant, nullúmque in se habeant Discerniculum, nullâ mentis illustratione, nullâve vi fieri potest, vt discernantur: id quod confirmatur exemplo. peritus enim metallorum potest discernere aurum ab aurichalco, & quodvis verum à quovis apparenti ejus generis; quod non potest imperitus, quia inest auro vero aliquid, quod non inest auro adulterino: si verò nihil insit reipsâ diversum, tam parùm potest discernere peritus quàm imperitus: ergo si inter revelationem legitimam & illegitimam nullum sit ex parte objecti discrimen, non poterit vna ab altera discerni, per quamcunque illustrationem.

Ad hoc argumentum respondent illi ipsi RR. Illustrationes ejusmodi internas experimentaliter longè aliter afficere hominem, quàm possint vllæ naturales, ideo cùm sint immediatè subjectæ experientiæ, nos ex illis quas sentimus, colligere, adesse vocem Deo propriam, veluti audiremus aliquem intus dicentem: *Non vox hominem sonat.* & ideo tanquam ex signo extrinseco discernere nos propositionem veram à falsa, quæ semper ex parte objecti sunt diversæ, cùm vna includat derivationem à prima veritate, altera verò non; quæ differentia non dignoscitur independenter ab instinctu interno, dignoscitur autem per illum ipsum, cùm sit vox quasi Dei (notetur hæc limitatio: *quasi Dei:* ergo non est essentialiter vox Dei, sed tantùm *quasi*) mihi dicentis, quænam propositio parochi sit revera derivata. Addunt deinde, non improbabiliter etiam ex parte objecti diversum assignari posse. Est enim illuminatio hæc ejusmodi, vt quasi dicat: (en? iterum vnum *quasi*: non quærimus quid *quasi* dicat: sed quid revera dicat) *revelationem hanc esse divinam seu derivatam, offertur tibi à Deo specialiter te instruente.* concipimus ergo per hanc apprehensionem & illustrationem Deum vt auctorem locutionis internæ, & potentem instruere per se sine strepitu verborum, per illapsum inimitabilem vlli creaturæ. Quodsi tibi (inquiunt & benè divinant) hoc non satisfaciat (ita est, nam paulò pòst ostendam hunc illapsum esse chymæricum,) non sumus nos meliores quàm S. Augustinus, qui tr. 40. in Jo. circa medium de tali interna locutione sic ait. *Tamen nescio quid incorporaliter & spiritualiter facit in nobis Deus, quod nec sonus est, qui aurem percutiat, nec color &c. tamen aliquid est, quod sentire facile est, explicare impossibile est.* Ita illi, quibus discipulos suos & nos instruxerunt, quâ ratione possimus facillimè respondere ad quascunque difficultates circa gratias prævenientes, aliósque actus supernaturales, nempe cùm vrgemur argumentis, dicendum est: Apage cum ejusmodi: non tenemur vlteriùs respondere; non enim sumus meliores S. Augustino, qui jam pro nobis respondit; *sentire facile est, explicare impossibile.* Quæ S. Augustinus dixit verissima sunt. S. Joannes Baptista in vtero matris facilè expertus est illuminationem, quâ Christum præsentem agnovit, quis autem explicet, quomodo ea facta sit? B. Franciscus Borgia quando venit in templum vbi asservatum est V. Sacramentum, sensit extraordinarios impetus ad venerationem Eucharistiæ, quales non fecerat, quando non erat asservatum, & sic de infinitis alijs. Tales motus & impulsus exortos in circumstantijs in quibus non apparet vlla causa naturalis à qua proveniant, rectè per Regulas discernendi spiritus bonos à malis creduntur fieri à Deo; sed quomodo fiant, quibus medijs adhibitis, an medio principio intrinseco, vel per concursum merè extrinsecum, an mediante bono Angelo, vel immediatè à Deo, an beneficio specierum impressarum naturaliter acquisitarum, vel potiùs beneficio infusarum sive per se sive per accidens, hoc sanè est impossibile explicare *explicatione scientificâ.* Sed nunquid propterea non potest explicari, in quodnam objectum ferantur an sint judicia affirmativa, vel meræ apprehensiones? an delectent, vel perturbent? si hæc non possent explicari, quare ergo hujusmodi impulsus & illuminationes sunt exponendæ Patribus Spiritualibus? cur enim exponantur, si exponere est impossibile? Itaque, S. Augustinus tam hebes non fuit, vt negaret hæc prædicata, quæ cadunt sub experientiam, posse explicari, sed negavit posse explicari, explicatione scientificâ, modum caussandi in nobis sine nobis has illuminationes, adeo enim hoc est difficile, vt hodieque non desint Theologi qui dicant, quòd nos merè passive habeamus. Vno verbo. Prædicatum primum Supernaturalitatis non potest scientificè explicari, quia de Supernaturalitate quâ tali nullam habemus scientiam, vt dixit Card. de Lugo, & per se notum est. Nihil ergo solidi (salvo aliorum judicio) ad argumentum P. Esparza respondemus isti RR. vt magis patebit ex sequentibus. Nunc ergo

209. Contra Discerniculum Pallavicini argumentor ego Primò. In illud debet fieri resolutio fidei, quod vltimò reddimus pro ratione quare credamus v. g. Mysterium Incarnationis: arqui pro ratione vltima non reddimus aliquam Illustrationem tanquam motivum formale. Quod ergo nulla hujusmodi Illustratio est (de via communi) motivum credibilitatis, seu motivum credendi. Major patet, qui enim dicit se aliquid credere, & non potest allegare motivum credendi, & quidem tale, quod prudentia commendat, non convincitur credere leviter & imprudenter. Minor probatur. Quia si quis interroganti judæo, quare

quare credat Incarnationem, responderet: *quia ad sic credendum illuminor tali illuminatione, quæ dicit: se esse vocem Dei* vel quasi, *& parochum verum dixisse, cum dixit, Verbum esse incarnatum.* Nunquid Judæus rideret talem instructorem? Nunquid diceret: ego audivi tuum parochum hoc jam sæpius dicentem, sed nunquam expertus sum talem illuminationem. Et si rusticus repliceret: habuisti, sed jam es illius oblitus: nunquid Judæus rectè vrgeret, & quæreret, an & rusticus illius oblitus sit? si oblitus est, vnde scit se habuisse? si non est oblitus, quare Judæus credat rustico, se esse imbecillioris memoriæ?

210. Respondent quidam RR. Rusticum dum credit parocho, non se impendere, neque attendere ad illud motivum propter quod credit parochum verum dicere (& hoc est illuminatio) sed attendere potiùs ad id quod parochus dicit, nempe Incarnationem Verbi esse probatam tot Miraculis, & tot Miracula non posse non esse locutionem Dei: hinc fit, vt quando ex rustico quæritur, quare credat incarnationem Verbi, statim respondeat id, in quo se maximè fundavit, nempe in miraculis assertis à parocho, sed non attendit, vnde habeat parochum verum dicere, dum dicit tot miracula exstitisse.

Sed contra. Si ergo Judæus quærat, vnde rusticus habeat, tot esse facta miracula, & parochum hoc verè dixisse? nunquid respondere debebit rusticus: Ego me illi motivo non impendi, nec ad illud magnopere attendi. Sed vrgebit Judæus. Inepte, ad hoc debebas vnicè & maximè attendisse, inde enim pendet veritas totius negotij, & obligatio credendi firmissimè: nam & ego audivi illum hæc eadem dicentem, sed non credo illi: quodsi ego habuissem motivum illi credendi firmissimè, profectò ad hoc vel maximè attendissem, & bene memoriæ impressissem, indè enim vnicè penderet salus mea.

Contra 2. Hoc est sanè Rusticos, & simplices omnes arguere inexcusabilis socordiæ, quòd nempe clamante parocho exteriùs, & clamante Deo (*vel quasi*) interiùs, attendant præcipuè parocho, & non attendant præcipuè Deo. Nunquid si vox de Cælo veniret, prout venit in Baptismo Christi, & in monte Thabor, quæ diceret: *Attendite Rustici, quidquid vobis dixerit Parochus, hoc ego olim revelavi.* Nunquid, inquam, rustici non attenderent huic voci præcipuè, sed statim illius oblivisserentur, & attenderent parocho? quis hoc dicat? An vox externa fortissimè moveat rusticos, & impellat ad se attendendam, & vox interna Dei quoad substantiam supernaturalis, non pariter immò magis impellat? Nunquid rusticus poterit dicere Deo: *Clama fortiùs, vt non prævaleat sermo parochi?* Sanè si Deus vult audiri præ parocho, debet clamando vincere parochum: vult autem audiri præ parocho, hoc est, vult suam auctoritatem pluris fieri quàm parochi, quia vult suâ auctoritate confirmare sermonem parochi, vt tu doces: cur ergo non clamat fortiùs?

211. Argumentor 2. Si daretur hujusmodi Discerniculum internum inter locutionem veram & falsam parochi, deberemus hoc Discerniculum reflexè cognoscere, & advertere nos illud habere, illiusque deinde meminisse, sicut omnes illi constantissimè meminerunt suarum Visionum, raptuum & illustrationum, à quibus tanquam objectis formalibus & motivis *vt quod*, fuerunt permoti ad aliquid agendum, vel credendum: sic Joannes Baptista bene meminit illorum Verborum, quæ audivit dum Christum baptizavit. Sic S. Petrus bene meminit Visionis suprà relatæ. Sic Josephus bene meminit suorum somniorum, sicut & infiniti alij, quibus Deus per somnia voluit aliquid significare. Quando autem permisit Deus hujusmodi somniorum oblivionem, vt in Rege Pharaone, mansit tamen memoria somnij eatenus, quatenus in confuso recordabantur, se habuisse miraculosum somnium, & hoc Deus permisit, vt postea haberet occasionem exaltandi Josephum, quem misit, vt speciem somnij in memoriam revocaret. Subsumo: atqui Rusticorum nullus vnquam auditus est asserere, se hujusmodi Discerniculum expertum esse, & ab illo reflexè cognito tanquam motivo credibilitatis fuisse permotum, vt actum fidei firmissimum eliceret, credendo Incarnationem propter tale Discerniculum, quod fallere nullo modo potest, nec à Deo permitti quin Deus loquatur, & quod ad movendum non minorem vim habuerit, quàm si Rusticus millena miracula coram fieri spectâsset. & si rusticus tale quid assereret, pro homine phanatico aut impostore communiter ab omnibus haberetur: ergo malè dicitur, quòd Rustici communiter & perpetuò habeant hujusmodi Discerniculum.

212. Respondent Adversarij, negando majorem, & dicunt, plurimis instantijs ostendi posse, quòd plurimos actus internos eliciamus, quos tamen non deprehendimus reflexè nos habuisse 1. non semper recordamur auctoritatis v. g. Petri, ob quam credimus Paulum esse mortuum, & tamen eâ movemur, quando id credimus. 2. Conclusionis actus attingit objectum præmissarum, & tamen non deprehendimus reflexè nos illud attingere. 3. Judicium practicum semper est evidens, & tamen multi Casistæ negant illud semper adesse, quando peccamus. 4. in multis fidelibus non potest negari exstitisse fidem firmissimam, qui tamen dicunt se motos fuisse solâ auctoritate humanâ, quod tamen falsum est, quia fides firmissima debet habere Discerniculum veri à falso.

Contra 1. Hæc omnia exempla non sunt ad rem. Non primum & secundum, quia falsum est quòd quando postea assentimur, non memores auctoritatis & motivi primò habiti, quòd inquam ab illo tunc moveamur, sed determinamur ad ita judicandum à speciebus relictis ex prioribus

prioribus assensibus, & ab ipsis assensibus ita reflexè cognitis. vnde si ex tali quæreres: vnde scis Paulum esse mortuum? non quidem respondebit: quia Petrus dixit: ponitur enim hujus oblitus: sed, certò recordor me hoc pridem authenticè audivisse, licet nesciam à quo. Non Tertium. Quia nullus Casista vnquam dixit, nos nunquam tale Judicium habere & experiri, ac illius meminisse, sed, quòd putent nos quandoque peccare, quin illud habeamus, in quo falluntur, quia tunc non peccatur, quando illud non habetur. Præterea fatentur, adesse semper Judicium evidens, sed non nisi malitiæ in confuso, hoc autem sufficit ad salvandam experientiam; nam illud Judicium dari probatur ab ipsa experientia, nempe ex remorsu conscientiæ, quem non possemus deponere. Non quartum. quia falsum est, quòd illi habuerint, aut dicant se habuisse actum firmissimum in eo sensu, in quo discernicularij isti ponunt firmitatem, nempe intellectualem, incompossibilem cum omni formidine, & qualem non possumus habere circa objecta falsa, sed habuerunt & dicunt se habuisse firmissimum assensum firmitate adhæsivâ & affectivâ.

213. Contra 2. Sicut certissimum est, quòd aliquorum actuum habitorum oblivisca-mur, ita etiam certissimum est, quòd non oblivisca-mur omnium, & statim, sed econtra plerorumque si non diu, saltem aliquandiu recordamur; Rustici verò nunquam dicunt, se hujus Discerniculi recordari: deberent autem illius recordari, alioquin quale est Discerniculum? Si hoc discerniculum à Deo infunderetur, in eum vtique finem infunderetur, in quem finem parochus proponit articulos fidei, nempe vt deinceps rusticus haberet Regulam cognoscendi, quid credendum, quid non credendum sit. Ergo sicut rusticus debet postea, per se loquendo, posse meminisse propositionis parochi, ita etiam deberet posse meminisse locutionis divinæ, nam vna sine altera non est sufficiens Regula fidei.

Contra 3. Nemo, per se loquendo, statim oblivisci-tur contractuum initorum, & promissionum à se factarum; nemo statim oblivisci-tur suorum Votorum & Juramentorum, quia nimirum inducunt obligationem gravem aliquid agendi. atqui obligatio credendi est omnium gravissima; ergo si hæc inducitur per Discerniculum à Deo infusum, debet ita infundi, vt per se loquendo rusticus illius non statim oblivisca-tur.

214. Contra 4. Et quæro ex adversarijs, vnde habeant, quòd Discerniculum fuerit illuminatio potiùs purè interna, quàm externa, v. g. quàm voces in aëre formatæ, vt suprà dicebam? Nunquid ideo, quia ex hocipso quòd rustici non meminerint illius, non potest rationabiliter dici, quòd fuerint auditæ tales voces, quia earum rustici certò certiùs meminissent. Atqui ego hoc negabo, & dicam, quòd earum fuerint oblivi-ti, & afferam pro me casus quos adversarij attulerunt, faciámque hoc entymmema. Dum plurimi actus, quorum non habemus memoriam, ergo poterunt etiam illæ voces ita fuisse percepta, vt tamen non meminissent rustici? Cur non? an ideo, quia audire hujusmodi voces est res insolens? atqui non minùs insolens est illumi-natio supernaturalis, æquivalens in efficaciâ vo-vendi infinitis Miraculis, clamans (vel quasi) esse vocem Deo propriam, inimitabilem à Natura, se esse specialem instructionem Dei &c. Sed quid opus pluribus in re clarissima?

215. Argumentor 3. Illustratio, in qua ponit Pallavicinus Discerniculum, est vtique alia intellectualis: ergo debet posse assignari illius objectum: hoc non est locutio parochi secundùm se spectata, nam hæc etiam per actum Nervi-lem potest repræsentari, & repræsentatur quando parochus falsum dicit: ergo est aliquid aliud, nempe hoc quod est: *esse derivatam à locutione paterna Dei*, hoc enim est objectum ipsius actûs fidei, ut isti docent, & affirmatur propter ipsam illustrationem, tanquam propter *motivum formale* quod vno verbo, Parochum dicere verum, affirmatur actu libero: Illuminatio autem illa Pallavicini non est actus liber, sed fit in nobis sine nobis: ergo debet esse aliud illius objectum: atqui nullum potest assignari: ergo non datur illa illuminatio quæ sit Discerniculum locutionis veræ à falsa.

Respondent Recentiores, & explicant objectum illius Illuminationis, quòd nempe habeat pro objecto seipsam, & præterea locutionem parochi vt derivatam à locutione paterna Dei explicant, inquam, dicendo, quòd illa Illuminatio dicat: *Ego sum locutio Dei propria, immediatè à Natura, certificans te, quòd Parochus nunc loquens locutione derivata à revelatione Dei immediatè facta olim de Incarnatione Verbi.*

Contra. Vel hoc dicit illa Illuminatio enuntiativè & affirmativè, vel solùm vt apprehensio suasiva, obscura, & libera, hoc est, quæ non necessitet ad assensum: neutrum dici potest: ergo non satisfacit data responsio. Minor probatur quoad primum membrum dupliciter. primò, quia tale judicium esset evidens, vtpote non pendens ab omni imperio voluntatis: atqui sic Fides evaderet evidens in attestante. quia non Veracitas quàm locutio Dei esset evidens. Secundò, quia sic possent in eodem intellectu conjungi & coëxistere duo judicia contradictoria: nam isti RR. contra Pallavicinum docent, quod quis possit stante hac illuminatione, dissentire & dicere: *Non datur locutio Dei de hac re.* ergo si simul daretur illuminatio dicens, se esse locutionem de hac re, darentur judicia contradictoria. Sed neque secundum dici potest, nempe quòd illa Illuminatio sit mera apprehensio suasiva respectu sui ipsius, hoc est, suadens assensum circa hoc, se esse locutionem Dei certificantem de Veritate locutionis parochi. Probatur. Si hæc Illuminatio & locutio interna Dei esset apprehensio suasiva

circa

circa hanc veritatem : *Ego sum locutio Dei :* hoc ipso hæc Illuminatio non esset objectum formale *quod*, ipsius actus fidei ad quem est apprehensio suasiva : hoc est contra adversarios, qui docent, hanc ipsam veritatem affirmari ab actu fidei. Sequela probatur. Apprehensio suasiva habet se ad suum objectum sicut se habet assensus quem suadet, & solùm differt in modo tendendi, vt omnes philosophi nôrunt : ergo sicut ipse assensus habet se respectu objecti solùm vt Quo, & non vt Quod, hoc est, non est id quod affirmatur, sed est id quo affirmatur objectum distinctum, ita apprehensio suasiva debet se respectu sui objecti, cujus assensum suadet, solùm habere vt Quo, & non vt Quòd. Patent hæc omnia inductione manifestâ per omnes apprehensiones suasivas: v. g. apprehensio suasiva, quòd omnis mater diligat filium, non habet se vt motivum formale Quod, respectu assensûs quo quis judicat, omnem matrem diligere filium. & sic de alijs, nec credo, quòd philosopho vnquam venerit in mentem oppositum. Repugnat ergo quòd Illuminatio illa adversariorum sit apprehensio suasiva circa se ipsam & suam propriam differentiam, sed quidquid de seipsa diceret, diceret evidenter, evidentiâ metaphysicâ, non minùs quàm : *se existere : se esse repræsentationem intentionalem &c.*

216. Confirmatur 1. Si hæc Illuminatio esset objectum formale Motivum *vt Quod*, & immediatum ac vltimum (vt isti RR. docent) actûs fidei, tunc actus fidei esset actus evidens, nullo indigens imperio, quia fieret per species proprias sui objecti : omnis autem assensus productus ab objecto immediatè applicato, & per species proprias, est actus evidens, & independens ab omni imperio voluntatis, vt patet per inductionem omnium sensationum, & actuum nostrorum internorum reflexè cognitorum per species proprias ipsorum actuum, seu per immediatum influxum ipsorum actuum.

217. Confirmatur 2. Ipsa Illuminatio non cognoscit se per species alienas, vt ex terminis patet : ergo nec ab assensu fidei cognoscitur per species alienas, quia assensus fit per easdem species, per quas fit apprehensio suasiva. ergo repugnat talem assensum esse obscurum & liberum: nulla enim alia ratio assignari potest, vnde proveniat evidentia aliorum actuum productorum per species proprias objecti, si species propriæ non habent vim caussandi evidentiam actûs & determinandi potentiam ad assensum.

Confirmatur 3. Apprehensio intuitiva duorum prædicatorum in eodem objecto, determinat intellectum ad assensum, & ad affirmandum vnum de altero : atqui hæc Illuminatio prout à RR. explicata, esset apprehensio intuitiva duorum prædicatorum vt inexistentium eidem objecto: ergo determinaret & raperet intellectum ad affirmandum vnum de altero. Minor probatur. Imprimis enim est apprehensio intuitiva sui ipsius, vt adversarii concedunt, & clarum est, non enim fit per species alienas : deinde est apprehensio terminorum hujus totius propositionis, *ego sum locutio Dei propria, specialis instructio Dei, circa locutionem externam parochi &c.* ergo est apprehensio intuitiva duorum prædicatorum vt inexistentium sibi ipsi : quid ergo, quæso, deest illi, quominùs rapiat & determinet intellectum, ad affirmandam totam illam propositionem, sicut apprehensio terminorum hujus propositionis : Totum est majus suâ parte ? Nec ego, nec alij quidquam invenire possumus.

218. Confirmatur 4. Omne judicium quod & quatenus reflectitur in seipsum, quoad hanc reflexionem est evidens : ergo etiam omnis apprehensio quatenus reflexa in seipsam, est eatenus apprehensio evidens : atqui apprehensio evidens quà evidens, rapit intellectum ad assensum : ergo si Illuminatio est reflexa in seipsam quoad hæc prædicata : *esse locutionem Deo propriam, & specialem instructionem &c.* erit evidens, & ad hæc affirmanda rapiet Intellectum. Antecedens est omnium philosophorum, & patet ex eo, quia alioquin posset intellectus simul judicare contradictoria, vnum quidem per judicium actûs de seipso, alterum per actum reflexum supra hoc judicium, si hoc posset esse obscurum. Consequentia probatur 1. Quia ratio probans judicium in se reflexum esse evidens, probat etiam de apprehensione, nempe quia non fit per species alienas, & quia est experientia seu notificatio experimentalis sui ipsius. Probatur 2. vel potiùs alijs terminis declaratur. Ideo Judicium reflexum quoad hanc reflexionem semper est evidens, quia per reflexionem actus cognoscitur à seipso, & in se, & non in ænigmate. atqui hæc eadem ratio procedit etiam de reflexione apprehensionis in se. Ergo &c. Propter hoc itaque argumentum cum suis confirmationibus, ego, (alijque ingeniosi Magistri, quibus illud examinandum subjeci) semper existimavi, Illuminationem Pallavicini, prout explicata est à quibusdam Modernis, quos solos scio fuisse secutos Pallavicini discerniculum, esse Chymæricam, nec credo Pallavicini mentem talem fuisse, qualiscunque tandem illa fuerit.

219. Argumentor nunc 4. Per hanc Illuminationem amittit Propositio Ecclesiæ facta per parochum, rationem locutionis divinæ : consequens est contra Scripturam, & contra id quod hipsi Recentiores docent : ergo & id ex quo sequitur. Sequelam adversarij videntur admisisse, quando dixerunt, Propositionem parochi esse tantùm denominativè locutionem Dei. sed probatur facilè : quia sola Illuminatio interna est secundùm adversarios locutio Dei essentialis respectu Rustici ; atqui propositio parochi non est pars constitutiva Illuminationis : ergo nec est pars constitutiva locutionis divinæ quæ movet rusticum. Minor probatur. Quia Scriptura de omnibus Ministris nomine Dei loquentibus dicit: *qui vos audit me audit.* atqui, vt ipsimet adversarij docent (verba suprà retulimus) parochus loquens

locutione derivatâ à prima revelatione, loquitur nomine Dei: ergo qui illum audit, Deum audit. Sed non audiret Deum in parocho, si locutio parochi non esset pars constitutiva locutionis divinæ: ergo est pars constitutiva locutionis divinæ etiam respectu rustici. Retuli etiam suprà verba S. Thomæ, hocipsum dicentis. Vnde, & meo, & aliorum judicio, Recentiores isti doctrinæ consequentiam in hoc puncto deseruerunt, immò contradictoria asseruerunt.

Confirmatur argumentum. Istâ Illuminatione concipitur à Rustico Deus vt auctor locutionis internæ, & potens instruere per se sine strepitu verborum, per illapsum inimitabilem omni creaturæ. ita habent adversarij in terminis. atqui propositio Ecclesiæ facta per parochum, fit cum strepitu verborum: ergo non est pars illius locutionis, quâ Deus instruit rusticum.

Dices: Non esse quidem partem locutionis divinæ quâ Deus instruit rusticum circa veritatem propositionis parochianæ, esse tamen partem locutionis quâ rusticus movetur vlteriùs ad credendum Verbum esse incarnatum. Sed contra. Hac ratione posset & deberet dici, quòd etiam locutio Pfytaci posset esse pars locutionis divinæ, si nempe Illuminatio diceret, *verum est, quod pfytacus dicit:* & pfytacus diceret: *Verbum est incarnatum.* Sicut ergo non moveret auctoritas pfytaci, ita nec moveret auctoritas parochi, & perinde esset, etiamsi esset homo mendacissimus. Immò rusticus posset parochum confirmare in fide, & illi dicere: Ego certus sum, quòd verum sit id quod tu dicis, non quia me movet tua Veracitas, sed, quia Deus mihi hoc de te dixit: quare, sive tu credas sive non, ego tamen certus sum de Incarnatione. Itaque Missio parochi, ejúsque Ministerium nullo modo esset pars, sed sola vox materialis, immò nec hæc necessariò esset: quia Illuminatio diceret: *Verbum est Incarnatum, sicut dixit Parochus:* & sic locutio parochi esset merum objectum materiale, sicut ipsum Verbum incarnatum.

220. Argumentor 5. Advèrsarij in sua explicatione Discerniculi incidunt in explicationem Critirij seu Spiritûs privati, quem hæretici prætendunt: ergo ab eâ est abstinendum. Antecedens probo. Per illorum Illuminationem homo ita disponitur, vt non tantùm cognoscat in actu exercito, quòd hic instinctus sit à Spiritu S. sed etiam in actu Signato, vt certus sit, quòd infallibiliter benè judicet, dum reflexè dicit esse verum, & non tantùm apparentem instinctum Spiritûs Sancti: atqui hoc modo hæretici explicant suum Spiritum privatum: Ergo &c. Minor est adversariorum in terminis. Major probatur. Ad hanc Illuminationem debet sequi Judicium credibilitatis evidens, dicens, quòd omnia motiva contraria, hoc est, suadentia illam illuminationem non esse locutionem divinam, sint inæstimabilia: item quòd honestum atque obligatorium sit judicare esse verum instinctum Dei: ergo per illam illuminationem ita disponitur rusticus, vt etiam in actu signato dicere possit se infallibiliter bene judicare, dum dicit, hunc instinctum esse à Deo.

Solvemus nunc argumenta quibus pro se vtitur Pallavicinus. alia, quæ RR. mei Collegæ suprà commendati superaddiderunt, solvemus acturi de Firmitate fidei; & aliqua jam superius soluta sunt.

Objicit ergo primò S. Thomam 22. q. 2. a. 9. ad. 3. vbi de illo qui credit, sic habet: *Inducitur authoritate divinæ doctrinæ miraculis confirmatæ & quod plus est interiori instinctu Dei moventis, ideo non leviter credit.* Ergo secundùm S. Thomam instinctus Dei movens ad credendum, est motivum formale *quod.* ℟. Nego Consequentiam, & dico hunc locum non rectè adduci pro Discerniculo, sicut non rectè idem Cardinalis adduxit plura loca S. Thomæ & Scoti, ad persuadendum libertatibus, ipsos stare pro sententia sua de actibus liberis Dei, existentibus quidem ab æterno, sed nec identificatis cum aliquo creato, nec cum aliquo increato, adeoque in confinibus vtriusque. Ostendo rem ita se habere.

221. Si S. Thomas esset intelligendus de Discerniculo objectivo, & hujusmodi illuminatione, sequeretur 1. hoc Discerniculum in omnibus fidelibus requiri vltra motiva externa credibilitatis, quod est contra ipsum Pallavicinum. sequela patet, nam S. Thomas requirit instinctum vltra miracula & doctrinam Ecclesiæ, & quidem in omnibus credentibus. Sequeretur 2. Quòd plùs esset tribuendum Discerniculo quàm auctoritati Ecclesiæ: dicit enim: *quod plus est.* hoc autem est contra hunc ipsum authorem, & non posset sine errore dici, quia Rusticus debet esse paratus potiùs sequi auctoritatem Ecclesiæ, tanquam Regulam externam & vniversalem. Sequitur 3. Omnem eum leviter credere, qui credit sine Discerniculo, nam S. Thomas ideo requirit instinctum, vt quis non leviter credat: atqui hoc est falsum & contra ipsos adversarios: nam ipsimet fatentur, quòd parocho proponente aliquem falsum, teneantur rustici velle credere, saltem fide humanâ, immò quantùm in se est, conari credere fide divinâ, hoc est, teneantur credere, parochum loqui nomine Dei, & locutionem derivatâ à Dei prima revelatione, & talem voluntatem esse supernaturalem ac meritoriam, atque hoc modo non credit leviter: & tamen credit sine discerniculo: ergo falsum est, quòd qui non habet Discerniculum, leviter credat. Ergo S. Thomas non loquitur de Discerniculo objectivo. Quis ergo est Sensus Sancti Thomæ? Clarissimus. Quis enim dicitur *leviter credere?* ille, qui non examinatis motivis credendi, adeoque nec agnitâ honestate credendi, adeoque sine omni dictamine prudentiæ, credit. vt ergo quis non leviter credat, requiritur Judicium prudentiæ

prudentiæ, seu Judicium credibilitatis, proponens obligationem, & honestatem credendi. hoc fit per Instinctum Spiritûs Sancti, nempe per primam Gratiam & auxilium supernaturale, vt omnes docemus: ergo de hoc locutus est S. Thomas: atqui hoc non est discerniculum objectivum. ergo S. Thomas nihil locutus est pro discerniculo objectivo. Nescio quid clarius dici possit. Itaque illo loco resolvit S. Thomas fidem duplici resolutione, vnâ in Motivum formale, nempe in auctoritatem Ecclesiæ & Miraculorum, alterâ in suam Causam efficientem, nempe in interiorem instinctum Dei. Ita S. Thomam interpretatur Aragonius, & apud eundem Bannez, nostrique Theologi. Hinc redditur idonea, nobisque favens ratio, cur dixerit S. Thomas, *& quod plus est.* Nam, vt suprà notavimus, motiva credibilitatis fidei sunt cognoscibilia actu Naturali, qui tamen non disponeret ad actum fidei supernaturalem: quare supernaturalitas fidei resolvitur in lumen supernaturale, tanquam causam efficientem.

222. Objicit Pallavicinus 2. authoritatem S. Augustini, sed cum aliqua formidine, dicens sur sententiæ favere S. Patrem 11. Confess. c. 3. sed verba non refert, & meritò, quia nihil favent.

Desiderat in illo loco S. Augustinus instructionem circa modum quem Deus observavit in creatione mundi, quem Moyses in sua Genesi non satis expressit. In hunc finem in fine capitis 3. instituit ad Deum preces, pro hujus veritatis scientia, & sic adornat preces suas. Si Moyses adhuc præsens sibi esset, rogarem illum & obsecrarem, vt mihi declararet. Verùm (subjungit) si illud mihi hebraicè declararet, quid prodesset? quia non intelligerem illum. Quidsi latinè? intelligerem illum quidem, sed non propterea NB. scirem modum illum creationis. quare? quia esset authoritas merè humana. Quid jam porrò? Inferne Augustinus, quòd Deus tunc illi interiùs loqueretur, & certificaret de locutione Moysis? nihil horum. sed facit hypothesin. Etiamsi tunc scirem, non à Moyse hanc scientiam haberem, sed à Deo interiùs me docente. Hinc infert in fine cap. Ergo cùm non possim hoc doceri à quoquam, nisi à Deo id mihi revelante, & quidem immediatè, eò quòd toti Ecclesiæ non sit revelatum eo modo, quo ego scire desidero, sed opus sit revelatione & instructione speciali & privatâ, ideo incipit invocare Deum, vt ipsum hanc veritatem edoceat. Ex his patet, S. Augustinum non fuisse locutum in illa hypothesi (in qua se fundant adversarij) de fide libera, sed de scientia, vel saltem de evidentia in attestante, non quidem, quòd absolutè dixerit, se eam accepturum fuisse ad præsentiam Moysis, sed loquitur conditionatè: si tunc acquisivisset scientiam, ea debuisset vtique miraculosè infundi à Deo.

Sed, demus S. Augustinum locutum fuisse de fide, hoc nihil favet Pallavicino. Quæro enim, an S. Augustinus fuerit tunc vnus ex Rusticis aliisque Simplicibus, pro quibus excogitatum est Discerniculum? non vtique. Ergo non loquitur de Discerniculo Adversariorum. Ratio est, quia qui non est rudis & simplex, non tenetur credere vni homini aliquid affirmanti esse à Deo revelatum, si nihil aliud accedat, sicut tenetur credere rusticus suo parocho: quare vt S. Augustinus haberet motivum credendi proportionatum homini tam sagaci, debuisset vtique esse motivum altioris ordinis quàm vnius hominis, & æqualis apparentiæ cum motivis credibilitatis totius Ecclesiæ. Vides ergo, quàm impertinenter fuerit introductus S. Augustinus in persona Rusticorum.

223. Objicit Pallavicinus 3. Nisi admittatur Discerniculum, quod habeat ex essentiali prædicato esse locutionem divinam, non potest explicari, quomodo omnis qui non credit, quando credere deberet, faciat Deum mendacem: atqui hoc est necesse, quia hoc dicit Scriptura 1. Jo. 5. Ergo &c. Ad hoc argumentum abunde responsum est superiùs cap. 1. Contr. 4. à n. 8.

§. IV.

Discerniculum P. Martini Esparza rejicitur.

REjeci hujus auctoris Discerniculum anno hujus sæculi 54. hoc est, illo ipso anno quo primò illud tradiderat ex Cathedra Theologica Romæ, vnde ad me transmissa sunt, quæ dictaverat. Octennio pòst, cùm jam illud typo vulgâsset, iterum rejeci. Nunc autem anno hujus sæculi 67. accepi Româ ejusdem refutationem accuratam ab eodem P. Hispano dictatam, cujus argumenta contra P. Ant. Perez retuli suprà §. 2. Et quamvis hujus Recentioris argumenta coincidant cum meis, malo tamen ea illius quàm meis verbis referre, paucis immutatis, addendo subinde aliqua de meo.

224. Relato itaque discursu P. Esparza, quo suum discerniculum declarat, ijs verbis quæ suprà recitavi, subjungit laudatus Recentior. *Totus hic discursus, nullo exteriùs impellente corruit:* hujus rei sex rationes affert. Prima, quia incredibile videtur, & est, quòd rusticus credens loquente parocho, cognoscat, & cognoscendo pertingat eò, quò fides adulta sui parochi non pertingit, & quòd parochus vtrumque articulum, hoc est, tam verum quàm falsum credat in casu quo vtrumque proponit, rusticus verò verum à falso statim possit discernere. Et quod incredibilius est, rusticus videat fidem parochi veram aliam, aliam falsam, aliam Naturalem fictam à proprio cerebro, aliam supernaturalem infusam, instinctam à Spiritu S. parochus autem suam ipsius fidem veram à falsa, supernaturalem à naturali discernere non valeat. Hoc est primum argumentum hujus R. qui deinde quædam addit, quæ vim crisis potiùs habent quàm argumenti.

Ego solùm addo, commodiùs, & rusticis favorabiliùs dicturum fuisse P. Esparza, quòd Deus illuminet rusticum immediatè circa ipsam locutionem divinam activam, quàm circa fidem internam prædicatoris; cùm enim parochus loquatur nomine Dei, ejus voces æquè substituuntur conceptui Dei, quàm parochi: majus autem commodum inde haberent rustici, quia motivum vniversalius: quidsi enim parochus dum loquitur, nullum habeat conceptum supernaturalem? quidsi suam concionem recitet ex memoria, nullâ factâ reflexione aut assensu ad ea quæ loquitur? nunquid tunc rusticis deerit motivum credendi? deerit quidem secundùm P. Esparzam, non deesset autem, si illuminatio fieret immediatè circa conceptum Dei, aut illius qui primus à Deo Mysterium accepit, & credidit.

225. Secundum argumentum. Arcana cordis nostri non solent de lege ordinaria manifestari alijs: atqui conceptus parochi est inter Arcana cordis: ergo non manifestatur rustico. Respondent, parochum in hanc manifestationem consentire, & sic tolli arcanum. Sed contra: si hoc sufficeret, tunc talis manifestatio non esset Miraculosa, sed connaturalis, sicut docetur de locutione Angelorum: ergo quivis nostrûm posset alteri immediatè inspiciendum exhibere suum internum conceptum. non est ergo in potestate hominis tollere hoc modo arcanum suorum actuum; sed solùm, vt cognoscantur in effectibus, quales sunt Voces, quæ proinde sunt motivum judicandi, adesse talem conceptum: hoc autem motivum est fallibile, nec aptum manifestare discrimen inter actum naturalem & supernaturalem.

226. Tertium argumentum. Ex principijs P. Esparza sequitur, dicendum esse, quòd quilibet legens S. Scripturam, certificetur de vero sensu Scripturæ, per instinctum Spiritûs Sancti, quatenus Deus illuminaret intellectum legentis, vt videat in particulari conceptum verum & supernaturalem quem habuit Scriptor Canonicus dum scripsit; quia non minùs Scripturæ substituuntur loco conceptuum quàm verba: ideoque quilibet fidelis, juxta illud, quod etiam adversarij pro se citant, *spiritualis judicat omnia*, per instinctum Spiritûs S. discerneret verum intellectum à falso omnium S. Scripturæ verborum, quod per se est absurdum. Addo ego 1. & mirè favens errori hæreticorum circa spiritum suum privatum. Addo 2. quòd rusticus posset discernere, in quo sensu parochus aut Scriptor Canonicus verba protulisset, in casu quo verba sunt æquivoca, duplicem sensum habentia; nam conceptus non est æquivocus. Hoc ipsum contra Discerniculum Pallavicini vrgeri potest. Hinc iterum manifestè sequitur, quòd Verba ipsa non essent aliud quàm mera conditio, quâ positâ placet Deo talem illuminationem immittere.

227. Quartum argumentum hujus R. nihil reipsâ differt à primo, & ideo illud non refero.

Quintum argumentum, & meo judicio optimum, est, retorquendo fundamentum seu exemplum adversarij quo vtitur, quando dicit: Sim locutio naturalis in audiente benè naturaliter dispositio, generat notitiam conceptûs naturalis loquentis, ita locutio supernaturalis, quamvis supernaturalis tantùm quoad modum, generet in audiente benè supernaturaliter dispositio, notitiam conceptûs supernaturalis loquentis. Hoc, inquam, retorquetur ab hoc Recentiore hoc modo: Locutio naturalis, quia ex se non potiùs procedere à cognitione certa quàm incerta, non potiùs à clara quàm obscura loquentis, non potest generare in audiente, quantumcunque naturaliter benè dispositio, notitiam conceptus potiùs certi quàm non certi, potiùs clari quàm obscuri: ergo si locutio naturalis parochi secundùm se non convertitur potiùs cum conceptu supernaturali, quàm cum naturali, quia non petit secundùm se potius procedere à supernaturali quàm à naturali: imò si aliquam particularem affinitatem per illi dependentiam habet ab altera harum rationum, potiùs per se supponit cognitionem naturalem sibi proportionatam, quàm supernaturalem; non potest audientem quantumcunque sit benè dispositus supernaturali lumine, deducere in notitiam conceptûs supernaturalis potiùs quàm naturalis præcedentis in mente parochi loquentis. Pro hæc consequentia, quia lumen naturale audientis non est minùs aptum ad attingendam certitudinem & evidentiam naturalem præcedentem in mente loquentis, quàm lumen supernaturale ejusdem audientis ad attingendam supernaturalitatem conceptûs præcedentem in mente loquentis. atqui per lumen naturale quantumvis optimum, non potest audiens cognoscere modò cognitione conceptum loquentis esse potiùs certum quàm incertum, evidentem quàm inevidentem, mediatum quàm immediatum: ergo per lumen supernaturale non potest audiens media locutione externâ, quæ secundùm se est purè naturalis, cognoscere conceptum præcedentem in mente loquentis esse supernaturalem potiùs quàm naturalem. Hac retorsione ostendit iste R. optimè, quòd discursus P. Esparza nimium probet, atque non probet posse à rustico supernaturaliter benè dispositio discerni actum parochi supernaturalem à naturali, eum quà talem immediatè attingendo.

228. Ego paulò aliter discursum & fundamentum P. Esparza retorsi & retorqueo nunc, probando, quòd si quid virium habet, probet pro mea sententia, infrà tradendâ, nempe ad hoc vt detur in homine supernaturaliter benè dispositio, actus fidei supernaturalis quoad substantiam, non esse necesse à tali actu attingi immediatè & in se objectum supernaturale quoad substantiam & intrinsecè, sed sufficere, si objectum immediatè attactum sit supernaturale quoad modum & extrinsecè. Probo. Nam sicut in homine naturaliter benè dispositio, locutio purè naturalis, [illegible] est [illegible]

est substituta conceptui naturali, non causat cognitionem naturalem in audiente, quæ immediatè & in se attingat actum naturalem existentem in loquente, sed tantùm mediatè, attingendo nimirum ipsam locutionem purè naturalem, & in hac tanquam in signo ad placitum actum internum, ita cognitio quæ causatur in audiente à locutione quoad modum supernaturali, non attinget immediatè & in se actum internum loquentis supernaturalem, sed attinget tantùm locutionem, & in hac tanquam in signo actum internum, in hoc enim debent esse pares, alioquin nulla valet consequentia ab vno ad alterum. Sumo: atqui locutio tantùm supernaturalis quoad modum, hoc est substituta conceptui supernaturali, potest per P. Esparza in audiente supernaturaliter dispositio causare conceptum supernaturalem quoad substantiam. ergo potest dari actus supernaturalis fidei, Deo sic determinante propter dispositionem supernaturalem, quin objectum immediatè attactum sit supernaturale quoad substantiam, sed sufficit esse quoad modum. & sic ruit totum ædificium Discerniculi.

§. V.

Qualia motiva credibilitatis sufficiant simplicioribus ad credendum fide infusâ.

219. POstquam rejecimus Discerniculum articuli veri à falso, videndum nunc est, quale motivum credibilitatis sufficiat in simplicibus, vt possint credere fide salutari. Itaque

DICO 1. Respectu simplicium sufficiunt motiva credibilitatis ad hoc vt rusticus obligetur ad imperandum assensum fidei, quæ motiva non sufficerent ad obligandum hominem sagaciorem. Recentiores vocant hæc motiva credibiltatis *reflexiva*, hoc est, quæ tantùm simplicibus sufficiunt, qui non possunt penetrare motiva credibilitatis vniversalia, superius §. 1. expensa. Conclusio est communissima omnium, etiam qui defendunt Discerniculum. Fatentur enim, quòd parocho etiam falsum proponente, rustici obligentur credere: atqui tunc non habent nisi motiva credibilitatis respectivæ, nempe auctoritatem parochi, quem prudenter judicant loqui nomine Dei, eò quòd sit illis propositus pastor in spiritualibus, & ipsis non liceat ejus fidelitatem, doctrinam, ac auctoritatem impugnare: ergo sicut tenentur eum audire, ita tenentur ei credere, quamdiu non habent probabilem rationem dubitandi de illius doctrina. Quòd verò hujusmodi auctoritas non sufficiat ad obligandum sagaciorem, patet inde; quia sagacior potiùs tenetur non esse contentus loquelâ parochi, sed examinare sensum totius Ecclesiæ, ejúsque Definitionem, & huic soli debet adhærere, quam agnoscit gubernari infallibili assistentiâ Spiritûs Sancti, quidquid dicant parochi quoad dogmata fidei.

Vlteriùs omnes fatemur, quòd in casu, quo parochus falsum articulum proponeret, rustici non elicerent actum fidei supernaturalem, quia talis actus esset falsus: elicerent tamen Judicium practicum supernaturale, hic & nunc honestum esse credere. ad quod judicium sequitur Imperium voluntatis etiam supernaturale & meritorium. Sicut enim potest quis ex errore speculativo formare judicium evidens credibilitatis de honestate alicujus actûs externi, qui tamen est materialiter malus, v. g. ex errore seu ignorantia affinitatis judicat evidenter, se esse obligatum reddere debitum illi, quæ reverà non est vxor, & voluntas reddendi est meritoria, ita absurdum non est, ex judicio practico quòd parocho sit credendum, procedere imperium honestum & supernaturale, etsi actus intellectûs imperatus sit falsus.

230. DICO 2. Casu quo parochus verum dicit, sufficit, vt simplices ex motivo credibilitatis respectivæ eliciant actum fidei supernaturalem. Hæc est sententia tam communis, vt sine longo Catalogo non possint auctores recenseri. Nam præter Capreolum, Canum, aliósque, ex nostris eam docet imprimis P. Valentia q. 1. punc. 4. ad finem, vbi ait, simplicioribus sufficere talem evidentiam credibilitatis, qualem habent pueri, cùm credunt in re gravi parentibus aut Concionatoribus, qui non solent facilè decipere. vel quando moventur ad credendum ratione aliquâ non levis momenti. Turrianus disp. 7. dub. 7. vbi dicit, non semper requiri absolutam evidentiam credibilitatis, sed quandoque, immò sæpè sufficere judicium aliquod credibilitatis in communi. Granadus *tr. 2. disp. 3. s. 1. & 2.* docet, in rudioribus non esse necessariam evidentiam credibilitatis rigorosè acceptam, sed tantùm largè, prout significat id quod requiritur, vt quis prudenter assensum præbeat fidei Mysterijs, atque ita sentire doctos RR. Theologos. P. Amicus *disp. 3. s. 1. à n. 43. & 51.* cujus verba brevitatis gratiâ non refero, sed solùm noto, ab eo in hunc finem adduci S. Augustinum *lib. 6. Confess. c. 5.* legatur totum caput. P. Conink *disp. 13. dub. 1. n. 8. & 9.* P. Tanner *disp. 1. q. 2. dub. 5.* junctis ijs quæ dixerat *dub. 2. n. 22. & q. 5. dub. 5. n. 171.* quibus omnibus benè inspectis nemo potest de mente hujus auctoris dubitare; benè autem, qui vnum locum sine altero legit, non attendens, in quonam hic auctor constituat infallibilitatem & certitudinem fidei. P. Becanus de Fide *cap. 2. n. 9. & c. 11. q. 4. n. 4. in fine.* P. Arriaga *disp. 3. s. 4. subsect. 4. n. 86. & disp. 5. s. 3. n. 23.* Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 1. p. 4. §. 2.* Card. de Lugo *disp. 5. n. 25, & 36.* & priùs *disp. 4. n. 84.* P. Antonius de *Quiros d. 3. s. 2. n. 8. & 9.* P. Oviedo *hic.* ac denique ex professo hanc sententiam propugnat P. Ripalda.

Probatur à nobis Conclusio brevissimè. Si hæc motiva credibilitatis non sufficerent, tunc vel nullus simplicium ignorantium motiva credibilitatis

dibilitatis vniversalia, eliceret vnquam actum supernaturalem fidei, vel esset admittendum Discerniculum. primum à nemine admittitur; secundum est hactenus rejectum: ergo stat Conclusio. Minor non indiget novâ probatione. Majorem fatentur adversarij, qui non sunt alij, quàm suprà relati Discerniculorum Defensores.

231. Probatur 2. Motiva credibilitatis respectivæ, sunt supernaturalia quoad modum: ergo possunt generare actum fidei supernaturalem quoad substantiam. Probatur Consequentia ex principio P. Esparza jam suprà in hunc finem vsurpato. & Confirmatur. Nam locutio parochi est derivata à locutione activa Dei ad rusticos in hunc finem vt credere possint actu salutari: ergo est pars locutionis divinæ passivæ, etiam secluso omni discerniculo, vt fatentur adversarij: ergo debet posse credi fide tali, quæ est finis illius locutionis, etiam casu quo nullum adsit discerniculum: atqui finis illius locutionis est actus fidei supernaturalis quoad substantiam, & non mera fides aliqua naturalis, quæ sit quædam dispositio ad fidem supernaturalem, qualis fides etiam esset tunc, quando parochus falsum diceret: ergo &c.

232. Objiciunt adversarij. Actus supernaturalis debet habere objectum supernaturale: sed motiva credibilitatis respectivæ, non sunt talia. ergo non possunt generare actum supernaturalem quoad substantiam. R. Loquendo de potentia absoluta, ostendi falsitatem majoris propositionis Contr. 1. proœm. §. 3. & ostendam magis §. sequente. Pro nunc retorqueo argumentum. Veracitas Dei in loquendo & cognoscendo potest seorsim attingi tam per actum naturalem quàm per actum supernaturalem, vt docent Recentiores: & cùm vterque actus fiat beneficio specierum naturalium, non potest vnus ab altero differre in modo tendendi, cùm vterque sit affirmativus, vterque immediatus, vterque ejusdem claritatis, hoc est discernens Veracitatem Dei ab omni alia Veracitate. 2. Motiva credibilitatis summæ, vt ijdem fatentur, non semper consistunt in aliquo supernaturali quoad substantiam, vt ostendimus suprà cap. 1. Contr. 7. n. 30. In forma respondeo distinguendo majorem: debet esse supernaturale quoad modum, transeat, quoad substantiam subdistinguo, illud quod immediatè attingitur in se, nego; quod attingitur in suo effectu indicativo illius, & ad hoc ordinato, vt indicaret talem caussam, transeat iterum major, & eodem modo distinctâ minore, negatur Conseq.

§. VI.

Dubium incidens, an repugnet Actum supernaturalem versari circa Objectum naturale.

233. DICO, non solùm non repugnare, sed de facto tales exstitisse. Secundum membrum est S. Thomæ 3. p. q. 11. ar. 1. in C. & ad 2. & art. 4. in C. Vbi agens S. Thomas de Scientia per se infusa Christi, docet imprimis, quòd anima Christi per hanc Scientiam non solùm cognoverit omnia illa, quæ per revelationem divinam hominibus innotescunt, & alia supernaturalia pertinentia sive ad donum Sapientiæ, sive ad donum prophetiæ, sive ad quodcunque donum Spiritûs S. sed etiam NB. quòd cognoverit, quæcunque ab homine cognosci possunt per virtutem luminis intellectûs agentis: subsumo: atqui hæc sunt objecta naturalia, & cognoscibilia per actus naturales; & actus Scientiæ infusæ sunt quoad substantiam supernaturales: Ergo &c. Deinde ad 2. ait: quòd anima Christi per Scientiam infusam potuerit cognoscere substantias separatas per modum NB. quo cognoscit anima separata. Vltimo loco docet in terminis, quòd hæc Scientia infusa fuerit quidem perfectior & excellentior Scientiâ naturali Angelorum, si consideretur secundùm caussam influentem, quia nempe sit quoad substantiam supernaturalis, de cætero finita inferiorem Scientiâ naturali Angelorum NB. quantùm ad modum cognoscendi, qui est naturalis animæ humanæ. Ergo secundùm S. Thomam supernaturalitas potest desumi vnicè à principio. Ex Scholasticis tenent hanc sententiam imprimis P. Suarez, qui lib. 2. de gratia c. 11. n. 30. apertè docetur non repugnare actus naturales & supernaturales ferri ad eadem objecta & motiva. Præterea eandem sententiam teste Lugone tenent quamplures antiquos non pauci ex Recentioribus, qui apud ipsum citati videri possunt *disp. 9. de fide*, ij. ij sunt Conink, Granadus, Molina, & alij apud Turrianum, quibus postea accesserunt Valentinus Herize, Ripalda, de Quiros, Arriaga, Oviedo &c. Probavi Conclusionem Contr. 1. proœmiali, vbi ostendi, quòd in sententia contraria primus actus supernaturalis, qui communiter & de via ordinaria habetur in ordine ad eliciendum actum fidei, non esset donum indebitum, distinctum à dono prædicationis & miraculorum, si non poneret circa illud ipsum objectum (quod tantùm est supernaturale quoad modum) dari actus naturalis: nec est hîc de novo repetendum.

234. Ex ibidem dictis redditur ratio à priori. Nam actui versanti circa objectum intrinsecè naturale, potest inesse primum prædicatum Supernaturalitatis, ibidem expositum; nempe ordinatio ad finem vltimum supernaturalem. Hanc vnicam rationem assignat S. Thomas 1. 2. *q. 63. a. 3. in C.* quare homini debeant infundi virtutes morales, & non tantùm Theologicæ, hîc formaliter

formalibus verbis. *Respondeo dicendum, quòd oportet effectus esse suis causis & principiis proportionatos: omnes autem Virtutes tam intellectuales quàm morales, quæ ex nostris actibus acquiruntur, procedunt ex quibusdam naturalibus principiis in nobis præexistentibus, loco quorum conferuntur nobis à Deo virtutes Theologicæ, quibus NB. ordinamur ad finem supernaturalem. Vnde oportet, quòd his etiam virtutibus Theologicis proportionaliter respondeant alij habitus divinitus caussati in nobis, qui sic se habeant ad virtutes Theologicas, sicut se habent virtutes morales & intellectuales ad principia naturalia virtutum.* Si S. Thomas fuisset in sententia contraria, debuisset rationem hanc expeditam reddere: *Quia objecta virtutum supernaturalium sunt supernaturalia, inattingibilia actu naturali.* Legantur insuper responsiones ad tria argumenta in contrarium, ex quibus manifestum est, S. Thomam vnicè desumpsisse necessitatem hanc virtutum infusarum ab eo, quòd homo sit ordinatus ad finem supernaturalem. Et hæc procedunt de potentia absoluta: nam quòd defacto differant actus naturales à supernaturalibus, non tantùm per ordinem intrinsecum physicum ad fines diversos, sed etiam per ordinem intrinsecum intentionalem ad fines diversos, tanquam ad objecta, defendit bene Lugo; & hinc desumunt differentiam specificam physicam, vt etiam docet S. Thomas, locis à Suarez & Lugone allegatis. Et hoc solo sensu dixit Suarez docere omnes modernos qui hoc punctum attigerunt; & præterea bene notandum est, aliud esse, quòd actus naturalis possit attingere motivum supernaturale, & aliud, quòd actus supernaturalis possit attingere objectum motivum meré naturale: de priore solo fuit sollicitus Suarez & alij Theologi cum illo, ne scilicet præjudicarent necessitati Gratiæ, si omnia possent præstari per actus naturales: de secundo nos in præsenti disputamus, & ad nostrum intentum sufficit quòd actus supernaturalis possit versari circa objectum naturale, quod tantum abest, vt præjudicet necessitati Gratiæ, vt potiùs contraria sententia præjudicare videatur, vt loco superiùs citato ostendere conatus sum.

235. Hinc manet solutum præcipuum argumentum adversariorum, desumptum ex Suarezio, & pridem explosum à Card. de Lugo *loco cit.* n. 25. dicente, quòd necessitas Gratiæ non probetur ex motivo vel objecto, sed ex proportione quam hi actus habent cum Beatitudine supernaturali &c.

236. Præterea nihil est certius, quàm quòd potentia superioris ordinis possit versari circa objectum proprium potentiæ ordinis inferioris: sic defacto intellectus cognoscit objecta sensuum propria: nihil ergo est contra Excellentiam habituum infusorum, si influant in actus quoad modum tendendi & objectum similes actibus naturalibus absolutè possibilibus. Non vacat his amplius immorari, quæ apud AA. citatos videri possunt.

237. Dissimulare tamen nolo, gratiosam quorundam RR. allegationem auctoritatis S. Augustini, dicentis, quòd Gratia Divina faciat arcanum patens, & amarum dulce. atqui, si actus fidei posset versari circa objectum intrinsecè naturale, hoc non faceret Gratia fidei. Ergo tollitur necessitas Gratiæ. Quæro ex istis Recentioribus, quale arcanum patens & amarum dulce faciat illa Gratia, quàm habet rusticus ad volendum credere, quando parochus falsum dicit? Illud ipsum facit Gratia Fidei in nostra sententia, & adhuc aliquid amplius, nempe revelationem Dei præteritam, quæ defacto omninò lateret, si non daretur habitus fidei, vel auxilium fidei.

238. Itaque vt verbo rem absolvam. Primarius quidem finis Habituum supernaturalium, vt instituerentur, fuit, vt possent elici actus supernaturales circa objecta naturaliter incognoscibilia, qualis actus est Visio Dei, & alij recensiti â Card. de Lugo. nihilominus secundariò & per concomitantiam habent illi ipsi habitus virtutem eliciendi actus circa objecta immediata etiam naturaliter cognoscibilia. sicut potentia Intellectiva est primariò instituta ad cognoscenda objecta spiritualia, nihilominus potest cognoscere etiam objecta potentiarum materialium. Aliud exemplum affert P. Esparza in Q.Q. de Baptismo, vbi vt defendat, Beatissimam Virginem, non obstante, quòd careret peccato originali, baptizari potuisse, cùm tamen Baptismus sit institutus ad delendum peccatum originale, respondet, hoc ideo fieri potuisse, quia licet Baptismus fuerit institutus ad delendum peccatum originale, ita quidem vt si hoc non fuisset, nec Baptismus institutus fuisset, hinc tamen non sequitur, ita institutum fuisse, vt nemini nisi habenti peccatum originale conferri posset. Pari modo possumus de institutione habituum supernaturalium discurrere.

239. Lubet hîc annectere aliud argumentum, quo efficaciter satis probari potest, eandem divinam revelationem posse esse motivum tam respectu actûs fidei naturalis quàm supernaturalis.

Potest Deus revelare alicujus reprobationem: talis homo per talem revelationem absolveretur à statu viatoris, prout ex professo probat P. Esparza *q.* 35. *ab art.* 2. & ratio illius est, quia talis revelatio & fides illi exhibita, esset essentialiter connexa cum pœna damni, seu carentia Visionis Beatificæ perpetua: ergo jam tunc incideret illa pœna, quæ non infligitur viatori. Hoc ex P. Esparza pro nunc supposito (de cujus veritate non laboro) sic argumentor. Fidei actus quo talis homo crederet, non esset meritorius, (vt docet idem auctor) nec de condigno nec de congruo: ergo nec esset actus supernaturalis: & præterea in termino damnationis, vtique non constitueretur formaliter actus Virtutis Theologicæ exigens procedere ab Habitu infuso, qui non manet in illo termino: ergo ille homo credet per actum naturalem: atqui illa revelatio est secundùm se potens

se potens terminare actum supernaturalem, quia est essentialiter locutio Dei vt auctoris supernaturalis: ergo debet posse saltem ab alio homine, cui fieret talis revelatio de altero homine, per eadem signa credibilitatis, debet, inquam, posse credi actu supernaturali, procedente ab habitu Virtutis Theologicæ. Ergo potest idem objectum formale esse respectu actûs supernaturalis & naturalis, quod erat probandum.

CAPVT III.

DE CERTITVDINE ET FIRMITATE ACTVS FIDEI.

CONTROVERSIA I.

Quid sit Formido.

§. PRIMVS.

Referuntur aliorum Sententiæ.

240. DVos invenio auctores qui præ cæteris accuratiùs investigârunt naturam Certitudinis & Formidinis, nec tamen inter se convenerunt. Itaque omissis alijs

Prima explicatio Certitudinis est Card. de Lugo, qui ad Certitudinem Actûs Tres Conditiones requirit. Prima Conditio est, vt actus sit necessariò connexus cum Veritate Objecti, ita vt nec divinitus existere possit, quin sit verus. Secunda Conditio: vt firmissimè adhæreat objecto: hanc autem firmissimam adhæsionem vult esse intrinsecam actui intellectûs, adeoque non provenire formaliter ab imperio Voluntatis nunquam dissentiendi, sed consistere in certo modo tendendi, per quem ostendit intellectus, se paratum esse ad omnes alias probabilitates relinquendas, quæ huic Veritati repugnare videntur. Consentit Card. Pallavicinus, explicans illam tendentiam n. 118. & 119. docénsque, eam consistere in hoc, quòd intellectus judicet rem ita se habere, & motiva quibus ad assentiendum inducitur, esse omnino inseparabilia à Veritate objecti, adeoque non posse se aliter habere, & hoc quidem ita judicet, vt determinetur ad non formidandum de hac ipsa inseparabilitate, si eâ reflexè consideretur, neque de inseparabilitate inseparabilitatis, & sic in infinitum: vnde infert, talem actum quantumvis obscurum, excludere per intrinsecam tendentiam formidinem, quæ solet exprimi his verbis: *Fortè se res aliter habet.*

Tertia Conditio quam requirit Card. de Lugo, est, vt objectum ita appareat, vt judicari reflexè & evidenter possit (licet non sit necessarium vt actu ita judicetur) illius repugnantia cum prudenti dubitatione de illius Veritate. In hac conditione videtur Card. de Lugo tacitè fateri, quòd saltem imprudens formido seu dubitatio possit conjungi cum actu certo.

241. Secunda Explicatio est P. Ripaldæ. Docet ergo primò, Certitudinem in genere, prout abstrahit à Certitudine Evidentiæ & Inevidentiæ, adæquatè consistere in hoc, quòd actus habeat intrinsecam connexionem necessariam cum objecto. Docet 2. Certitudinem Evidentiæ, vltra connexionem intrinsecam actûs cum objecto, importare repugnantiam cum Actuali Formidine, in quâ repugnantia consistit intrinseca adhæsio intellectûs. Docet 3. Certitudinem Inevidentiæ nunquam posse consistere in tali intrinseca tendentia, excludente omnem formidinem. Docet 4. Certitudinem Inevidentiæ (qualis inest actui Fidei supernaturalis) dicere repugnantiam radicalem cum formidine, nempe quia actus est talis essentiæ, vt illi repugnet ea falsum, adeoque qui reflexè eum intueretur, cognosceret etiam hanc repugnantiam cum falsitate propter suam supernaturalitatem, & sic non posset formidare; quam tamen repugnantiam intrinsecam non habet vllus actus naturalis obscurus, quantumvis versetur circa objectum necessarium. Docet 5. Actum talem supernaturalem & obscurum, non repugnare physicè cum formidine; repugnare tamen moraliter, seu per denominationem extrinsecam ab Imperio voluntatis. Hæc Ripalda.

242. Denique conantur hi duo Auctores, Lugo & Ripaldæ, declarare, quid in re ipsa sit formido, quam significare solemus per hæc verba: *Fortè se res aliter habet, quàm suadent hæc motiva:* Seu quod idem est: *Fortasse hæc motiva fallunt.* Quæ formido potest stare cum actu probabili, & quæ per certitudinem est excludenda.

Itaque

Itaque Card. de Lugo, consentiente Ripaldâ, rectè ostendit, formidinem non esse Judicium negativum, quo negetur ipsum objectum: hoc enim si esset, sequeretur, quòd quando formido conjungitur actui opinativo, judicaret intellectus simul contradictoria, affirmaret simul & negaret idem. Deinde ostendit, non esse Judicium, quo affirmetur potentia physica antecedens ad oppositum; alioquin qui videret Petrum currere, posset formidare dicendo: fortè Petrus non currit: quia videt dari potentiam physicam ad oppositum: & econtra, qui haberet opinionem, quòd v.g. in divinis Spiratio activa sit communis & virtualiter distincta à Personalitatibus, formidans tamen, diceret: dari potentiam physicam ad oppositum, quod est absurdum. Concludit ergo tandem Lugo, per illas voces significativas Formidinis, significari & affirmari solùm potentiam quandam quasi Logicam ad oppositum, nempe, motiva ad illum assensum probabilem non esse tanti ponderis, vt non possit sub alijs motivis æqualibus latere aliquando periculum deceptionis, adeoque motiva non dare securitatem contra deceptionem. Vno verbo, actus opinativus formidans, juxta hanc opinionem, ita exprimi posset: *Hoc ita se habet propter hæc motiva; quamvis ea talia sint, vt illa, vel illis æqualia, possint non esse conjuncta cum illo objecto ad quod movent.*

243. P. Ripalda docet, Formidinem non judicare directè de objecto, nec de motivo, sed de ipso assensu, quo nobis persuademus objectum, cùm objectum obscurum sit intellectui, & veritas assensûs ignota. Judicat ergo formido, assensum ex modo tendendi in objectum posse falsitati subesse.

§. II.

Quid sit Formido, & quomodo subjaceat Voluntati.

244. DICO 1. Formidinem formalem & actualem non consistere adæquatè in Judicio illo, in quo vult Lugo & Ripalda consistere. Probatur 1. ad hominem contra Lugonem & Ripaldam: quia hi ambo fatentur, Lugo quidem n. 17. Ripalda verò n. 16. & 18. & alibi passim, Voluntatem posse suo imperio cohibere formidinem actualem: & hoc etiam alij DD. communiter omnes supponunt, vt bene dixit ille P. Hispanus, ex quo suprà Discerniculum P. Perez rejeci. & ne hoc gratis dixisse videamur, adducam vnum & alterum Testimonium. Sotus *lib. 3. de Nat. & Grat. c. 10.* ait, hoc non esse dubium, & de hoc dubitare esse puerilem errorem; & addit: *quin immò hæretici omnes suorum errorum, quos Catholicas existimant Veritates, tantam habent certitudinem, quàm nos articulorum fidei.* Molina 1. *p. q. 1. a. 5.* dicit, ejusmodi certitudine, quæ se tenet ex parte subjecti, posse hæreticum adhærere interdum certiùs, hoc est, firmiùs errori, quàm adhæreat Catholicus Veritati. Idem habet Bannez 1. *p. q. 1. a. 5.* Medina 1. *p. q. 109. a. 1. dub. vlt.* Vega *lib. 6. in Trid. c. 13.* Hoc suppositò sic argumentor. Voluntas potest, stante assensû probabili, cohibere Formidinem tunc, quando posset Formido existere: atqui Voluntas non potest cohibere illud Judicium quod ponit Lugo & Ripalda, nam illud Judicium est evidens, vt fatentur isti AA. fundatur enim in experientia, quòd non necessitetur intellectus ab illis motivis ad assensum, adeoque quòd secundùm suam apparentiam possint fallere: atqui Intellectus est potentia necessaria, ita vt excitatis speciebus non possit cohibere actum evidentem: ergo &c.

245. Probo 2. iterum ad hominem. Vterque auctor concedit, posse circa idem objectum Materiale simul stare actum Evidentem & Opinativum, ita tamen vt non adsit actualis formido, quia impossibile est, vt simul dicam per actum Evidentem: *hoc non potest se aliter habere*: &; *fortassis aliter se habet*: atqui in tali casu posset optimè consistere judicium evidens Lugonis & Ripaldæ; scilicet: quòd vi motivorum probabilium, & quoad eorundem apparentiam, res se posset aliter habere: hoc enim Judicium non contradicit illi alteri. *Res non potest se aliter habere*, nempe propter motivum scientificum: ergo hæc duo non sunt idem: *Fortè se res aliter habet*: &; *hæc motiva, seu hic assensus potest fallere.* atqui illud prius est Formido formalis & actualis: ergo Formido non est idem cum Judicio horum Auctorum.

246. Probo 3. ab experientia & exemplis, quibus optimè declaratur sensus verborum quibus omnes vtimur. Plurimis objectis assentimur, & dicimus nos assentiri sine formidine, & tamen evidenter judicamus, motiva quibus inducimur, esse fallibilia, & quantùm est ex ratione motivorum, prout nobis per apprehensionem suasivam apparent, posse se aliter habere: ergo communis sensus agnoscit aliam Formidinem actualem, quàm illam intellectualem Lugonis & Ripaldæ. Antecedens patet exemplo superiùs ex S. Augustino allato: quis nostrum dicet, se prudenter formidare, an sit Filius illius quem pro patre suo habet? quis prudenter formidat, an sit Baptizatus? & tamen motiva quibus communiter inducimur, scimus evidenter esse ex se fallibilia, & non rarò fallere.

247. Confirmatur 1. Si maritus diceret Vxori suæ: censeo, te esse mihi fidelem & non adulteram, & ideo etiam credo filios ex te natos esse meos, quamvis motiva quibus inducor, talia sint, quæ de suis vxoribus etiam alij mariti habent, & tamen quandoque falluntur. Profectò si vxor prudens sit, non potest his verbis offendi. Quodsi maritus his verbis vteretur. *Non sine formidine credo, vtrum filij, quos genuisti, sint me patre geniti:* quis dubitet, honestam & prudentem Vxorem esse ægrè laturam? ergo signum est, nos nomine Formidinis aliud concipere & significare, quàm Judicium illud Lugonis, illúdque non significari regulariter per Formidinem, aut per

hæc verba : *Fortassis aliter se habet. Fortassis his motivis decipior &c.*

Confirmo 2. Si tu mihi promitteres aliquid, & ego dicerem, *fortasse non facies quod promittis* : ille ad auferendam à me formidinem, posset subjungere : *ne formides : jubeo te securum esse.* quibus verbis vtique non vellet me hortari ad deponendum hoc Judicium, quòd scilicet motivum credibilitatis sit fallibile, nempe promittentis auctoritas : hoc enim non posset exigere, cùm omnis homo sit mendax & mutabilis. ergo vult me hortari ad alium actum qui sit in mea potestate : atqui vult à me deponi Formidinem : ergo Formido est alius actus quàm illud Judicium.

248. Confirmatur 3. Omnium DD. consensu alia Formido est prudens, alia imprudens, alia major, alia minor. Jam sic. Quando habeo judicium de fallibilitate motivorum, quæ reverâ fallibilia sunt, & merentur talia judicari, tale judicium vtique non est imprudens, quia est judicium verum & evidens: atqui possum aliquando imprudenter formidare, etiam circa motiva fallibilia, vt fatentur omnes : v. g. quando rusticus formidaret de veritate dictorum à suo parocho, vel quando formidarem de valore mei Baptismi &c. Deinde illud judicium non suscipit magis & minus sicut suscipit formido : ergo non potest formido consistere in tali Judicio.

249. DICO 2. Per illa verba *Fortassis res aliter se habet quàm ego judico* ; non semper velle nos significare separabilitatem motivorum ab objecto materiali. Probatur, & priùs suppono, quòd obscuritas sola motivorum non reddat motiva separabilia, sed quòd quædam motiva rectè judicentur esse inseparabilia, quamvis sint obscura ; talia sunt motiva credibilitatis nostræ fidei, suprà relata, quæ non sunt evidenter connexa cum mysterio ad quod credendum movent, alioquin fides evaderet evidens, sed sunt obscura quoad istam connexionem ; & tamen judicantur & dicuntur rectè esse inseparabilia, hoc est, dicuntur mereri assensum, quo judicemus ex imperio voluntatis, quòd non possint existere, quin sint connexa cum tali mysterio, seu, cum revelatione de tali mysterio. Probo jam, quòd formido non semper consistat in Judicio de separabilitate motivorum ab objecto. Dum habemus judicium, hæc motiva obscura non posse existere quin sint connexa cum revelatione Dei, possumus imprudenter formidare, & dicere : fortassis autem non sunt essentialiter & indispensabiliter connexa, sicut ego judico esse connexa. In isto ergo casu non haberem judicium directum, quo dicerem : hæc motiva possunt non esse connexa cum revelatione Dei, sicut potest non esse connexa locutio parochi ; judico enim directè contradictorium, scilicet, quòd sint essentialiter connexa, & in hoc sensu inseparabilia, qualis non est locutio parochi. ergo si in isto casu potest stare formido expressa per illa verba : *fortassis autem non sunt essentialiter connexa sicut ego judico*, formido non semper significat judicium de separabilitate motivorum. Probo jam assumptum, nempe quòd in tali casu possit stare formidolositem imprudens paulò antè descripta. Experientia quotidiana docet, nos in credendis difficultatibus mysterijs, pulsari sæpè tentationibus, & invectarijs apprehensionibus impelli ad formidandum etiam tunc, quando memores sumus motivorum credibilitatis, &, vt bene suprà advertit Bonacior Hispanus, monemur ad resistendum, & nonnumquam conamur resistere, qui conatus est manifestum signum, nos bene agnoscere motiva credibilitatis, quia agnoscimus obligationem illis adhærendi, idem conatus est etiam evidens signum, quòd possemus tentationi cedere, & formidare voluntariè, an non fortassis motiva sint separabilia ab objecto credendo, adeoque, an non fortassis decipiamur dum judicamus non esse separabilia: ergo à primo ad vltimum, formido in tali casu non consisteret in Judicio de separabilitate motivorum.

250. Ratio à priori est, quia ad formidandum temerè & imprudenter de connexione necessaria motivorum cum objecto materiali, non est necesse, vt habeam rationes evidentes aut probabiles de absoluta fallibilitate motivorum, sicut habeo, quòd homo singularis & privatus possit mentiri, sed sufficit, quòd possim suspicari, an non fortassis lateat aliquid, ex cujus ignorantia inducar ad judicandum, quòd motiva sint inseparabilia ab objecto materiali. Nisi enim hoc sufficeret, nunquam daretur temeraria suspicio. Jam verò ad talem suspicionem imprudentem & voluntariam, sufficit semper obscuritas objecti & actûs quo illi assentimur, & ideo censeo, cum omni actu obscuro posse ex natura rei conjungi formidinem saltem imprudentem, vt infrà magis declarabitur : ergo Formido non semper est judicium evidens vel probabile de fallibilitate motivorum.

251. DICO 3. Formido actualis & formalis significata per verba : *Fortassis res aliter se habet quàm ego judico se habere*, consistit regulariter in Judicio reflexo, quo judicamus, nos assentiendo rei obscuræ versari in periculo propinquo errandi. Hoc judicium aliquando est evidens & necessarium, & tunc formido non est libera, sed necessaria : v. g. si credam aliquid homini, quem scio esse in simili materia sæpius mentitum, in tali enim casu dum credo, reflexè evidenter judico, me credendo exponi periculo probabili & propinquo errandi, nec possem vllo voluntario imperio cohibere formidinem, & dicere mihi ipsi : Sum securus quòd non errem. Aliquando autem est hoc judicium Voluntarium; & hoc rarum potest esse vel prudens vel imprudens, sicut Theologi docent, Suspiciones aliquas esse prudentes, aliquas temerarias. Judicium prudens de periculo propinquo errandi erit, si quis aliunde credat, qui quidem communiter verax est, et tamen probabile, aut saltem suspicabile, quòd quandoque

quandoque mentiatur: tunc enim non est evidens, esse periculum propinquum errandi, est tamen evidenter probabile: ergo possum liberè, propter hanc probabilitatem, judicare, me illi credendo versari in periculo propinquo errandi, nec sic judicando agam imprudenter aut temere. Imprudens autem erit tale Judicium & formido, quando nulla prorsus occurrunt motiva probabilia in contrarium, sed fortasse levissima quædam argumenta, quæ moraliter vix vnquam aut rarissimè sunt connexa cum veritate objecti quod suadent. Cùm ergo possit homo per imprudentiam aliquando se à tam levibus argumentis sinere moveri, ad omnino negandam fidem alteri, vtique poterit etiam per imprudentiam moveri ad judicandum, se dum illi homini credit, versari in periculo propinquo errandi. v. g. Rusticus non habet vllum rationabile fundamentum judicandi aut suspicandi, quòd parochus suus in rebus fidei, vtpote gravissimis, & quas debet publicè proponere, mentiatur, aut vnquam sit mentitus, quia auctoritas parochi tanta est apud Rusticum, quanta est auctoritas S. Ambrosij apud hominem doctum, vt bene dixit Hispanus sæpè jam laudatus. Quia tamen possunt rustico occurrere levicula quædam argumenta, propter quæ posset omnino nolle assentiri parocho, v. g. quia proponit res captu difficiles, quia aliquis malè affectus parocho dixit, eum esse indoctum &c. ideo à fortiori posset rusticus per imprudentiam judicare, etiam dum credit parocho, se credendo fortassis errare, hoc est, versari in periculo propinquo errandi. Cùm ergo hoc reflexum judicium sit voluntarium, sicut omnes temerariæ suspiciones, ideo potest à voluntate cohiberi, & tunc potest rusticus dicere, se quietum & securum esse, dum credit parocho, & nihil de veritate formidare, sicut dixit S. Augustinus nos nihil formidare, quòd nati simus ex his parentibus.

252. Favet etiam huic expositioni formidinis Etymologia nominis. Nam formido est quidam timor & fuga à malo imminente. Porrò Judicium de periculo propinquo errandi, determinat appetitum ad timorem & fugam mali quod inest errori, & ideo vocatur formido.

CONTROVERSIA II.

Vtrum omnis actus Fidei infusæ excludat Formidinem per suum proprium & intrinsecum tendendi modum.

253. PRimus, quod ego sciam, hoc asseruit Card. de Lugo, adeo quidem, vt concesserit, posse talem modum tendendi etiam tunc imperari à Voluntate, quando superat merita motivorum; vnde dixit quòd rusticus, etiam quando parochus falsum articulum proponit, possit sibi imperare assensum, quo dicat: Propter authoritatem parochi, & Dei per ipsum loquentis credo hunc articulum esse verum, & non posse se rem aliter habere. Hæc sententia statim fuit ab alijs rejecta cum Card. Pallav. & meritò. quia sicut non potest Voluntas imperare assensum, quando nullum penitus adest motivum assentiendi, ita non potest imperare assensum, quòd res non possit se aliter habere, si nulla adsunt motiva quæ hoc ipsum suadent, quòd vi illorum non possit se res aliter habere: sed auctoritas parochi non est tale motivum: ergo vi illius non potest rusticus imperare talem assensum.

Hinc Card. Pallavicinus, cùm ex vna parte vellet sequi Lugonem, quòd omnis actus fidei infusæ deberet per intrinsecum prædicatum excludere formidinem, dicendo, quòd vi motivorum non posset se res aliter habere, ex alia parte non inveniret tale motivum externum respectu rustici, invenit illud intra rusticum, nempe discerniculum jam suprà rejectum. Alij deinde RR. addiderunt, quòd hoc sit ita proprium Fidei, vt nulli actui naturali obscuro possit talis modus tendendi convenire, quia nimirum nullus actus naturalis obscurus habet talia motiva, quæ possit judicare esse essentialiter connexa cum veritate objecti quod suadent.

254. DICO. Quantumvis motiva credibilitatis mereantur judicari per fidem esse essentialiter & necessariò connexa cum locutione Dei, & defacto per fidem talia judicentur, nihilominus talis actus fidei ex suo modo tendendi est conjungibilis cum formidine, seu cum judicio significato per hæc verba: *fortassis non sunt essentialiter connexa.* Vnde consequens est, quòd fidei firmitas vltima & completa, hoc est exclusiva omnis formidinis, semper proveniat formaliter ab imperio voluntatis, quo illud Judicium excluditur, & statuitur constans adhæsio. Conclusionem hanc non disputârunt DD. ex professo, eam tamen videntur supponere, quando vltra certitudinem objectivam, requirunt certitudinem & firmitatem adhæsivam: item quando admittunt, quòd cum actu fidei ejúsque merito possit stare indeliberata formido & dubitatio. Ita imprimis supponit S. Thomas q. 4. art. 8. ad 1. & egregius illius Interpres Petrus de Aragon in c. art. §. Hoc tamen non obstante. & §. *Secundò dico.* & deinceps sæpius. Eandem supponit P. Antonius Perez, quatenus asserit, esse miraculum, posse aliquem assentiri rei obscuræ sine formidine: atqui per actum fidei assentimur rei obscuræ: ergo est miraculum quòd cum tali actu non conjungatur formido: ergo secluso miraculo connaturaliter posset conjungi, imò secundùm hunc auctorem necessariò conjungeretur. Eandem Sententiam debet per consequentiam doctrinæ admittere Card. Pallavicinus, qui c. 6. n. 122. habet hæc formalia verba. *Potest tamen ex errore voluntario, aliquando culpabili, aliquando inculpabili contingere, vt aliquid appareat nobis credibile super omnia, quamvis revera non sit: atque adeo quòd possimus super omnia credere aliquid distinctum ab articulis fidei. Qui*

modus credendi circa talia objecta semper continet errorem vel formalem vel radicalem: disponit enim ad credendum, quòd non possit aliter se habere id, quod reipsà potest se aliter habere. Ergo etiamsi motiva fidei sint in se essentialiter credibilia, quòd non possint non esse connexa cum locutione Dei, possum tamen semper cum tali assensu habere formidinem, an non ex inculpabili errore præcedente proveniat, quòd hîc & nunc hæc motiva talia appareant. Eandem sententiam supponit P. Tannerus, *disp. 1. de fide q. 2. dub. 5. n. 127. & 128.* explicans per exemplum S. Augustini de fide, hos esse nostros parentes. Ex professo eam propugnat P. Ripalda, *disp. 11. s. 2. à n. 16.* cujus argumentis non immoror, scio enim, quî possint eludi.

255. Probo ergo Conclusionem 1. à pari: Sicuti dum assentior Petro aliquid testificanti, & credo illum verum dicere, possum simul habere formidinem expressam per hæc verba. *Fortassis tamen sic credendo fallor.* ita dum judico, hæc motiva esse essentialiter connexa cum locutione Dei: possum habere formidinem, significatam per hæc verba: *Fortassis tamen ita judicando fallor:* sed sic conjungi potest formido cum judicio & fide, qua credo hæc motiva esse essentialiter connexa cum locutioneDei: ergo vera estConclusio. Major probatur. Non est vlla major repugnantia inter duo posteriora judicia, quàm inter duo priora: ergo si priora possunt conjungi, poterunt etiã posteriora. Antecedens probatur. Repugnantia deberet esse, quòd illa duo judicia sint contradictoria. Sed nullo modo sunt contradictoria. ergo nulla est repugnantia. Majorem concedunt adversarij. Minor probatur. Contradictoria judicia hæc essent: *Hæc motiva sunt essentialiter connexa cum locutione Dei. Hæc motiva non sunt essentialiter connexa cum locutione Dei.* Sed hoc secundum non est illud Judicium formidolosum: *Fortassis fallor judicando, quòd sint essentialer connexa:* ergo hoc secundum judicium non est contradictorium illi priori. Major est clara. Minor probatur. Hæc non sunt contradictoria. *Petrus verum dicit, quamvis ita judicando fortassis fallar:* alioquin non possent stare simul, vt tamen posse fatentur adversarij. sunt autem contradictoria hæc: *Petrus verum dicit: Petrus non dicit verum.* ergo sicut hoc secundum, *Petrus non dicit verum:* non est hoc judicium: *Fortassis fallor judicando quòd Petrus verum dicat:* ita nec hæc duo erunt idem: *Hæc motiva non sunt essentialiter connexa. Fortassis fallor judicando esse connexa essentialiter.*

256. Confirmo argumentum duobus exemplis simillimis, & ab adversarijs concessis. Gratia sanctificans est essentialiter incompossibilis cum peccato Mortali, & essentialiter connexa cum affectu amicabili Dei. Item actus supernaturalis fidei est essentialiter verus. Jam sic. Judicium quo quis judicat Gratiam esse essentialiter connexam cum affectu amicabili, & actum fidei esse essentialiter connexum cum objecto, non minùs sunt judicia de essentia Gratiæ & actûs fidei, quàm est judicium quo judico, hæc motiva esse essentialiter connexa cum locutione Dei: sed duo priora judicia, licet habeant intrinsecam repugnantiam cum judicio contradictorio: *Gratia non est essentialiter connexa cum affectu amicabili, actus fidei non est essentialiter connexus cum objecto:* Non habent tamen intrinsecam repugnantiam cum formidine, seu cum judicio formidoloso: *fortassis fallor in meo judicio.* (sunt enim actus opinativi) ergo pariter, licet judicium hoc: *hæc motiva sint essentialiter locutio Dei:* habeat intrinsecam repugnantiam cum hoc judicio contradictorio: *non sunt essentialiter locutio Dei:* Non habet tamen repugnantiam intrinsecam cum hoc judicio: *fortassis fallor judicando, quòd sint essentialiter locutio Dei.* Ego nullam invenio disparitatem.

Confirmatur iterum alio exemplo jam superiùs etiam adducto. Motiva suadentia Immaculatam Conceptionem B. Virginis, merentur judicari esse talia, quæ non possent à Deo permitti, nisi essent connexa cum objecto: neque hoc adversarij audent negare, cùm fateantur, quòd illa motiva possent sufficere Ecclesiæ ad definiendam Immaculatam conceptionem. atqui cum hoc tali judicio posset stare judicium formidolosum mihi, quia necdum est de fide, sed sub opinione, motiva autem opinionis admittunt cum assensu formidinem. Ergo &c.

257. Probatur nunc Conclusio à priori. Obscuritas motivorum in hoc consistit, quòd non habeant vim extorquendi consensum, & necessitandi intellectum: ergo potest assensus conjungi cum judicio formidoloso reflexo. Probo consequentiam. Qui potest talibus motivis omnem negare assensum, imò ob leves rationes dissuadere, potest à fortiori formidare, vtrum non fallatur in assensu: minùs enim resistit motivis, & plus illis tribuit, qui cum formidine assentitur, quàm qui nullum præbet assensum, aut omnino judicat contrarium. Sed illud prius fieri potest, etiam respectu motivorum quorumcumque fidei. ergo à fortiori potest fieri posterius. Vnde meritò dixit P. Ripalda, quòd nisi hoc dicatur, non possit explicari differentia inter actum evidentem & obscurum in genere, Quid enim est in genere *objectum esse obscurum*, nisi, quòd quamvis substat tali apprehensioni suasivæ, non habeat vim vincendi intellectum, nisi sponte cedere velit? hoc ipso autem jam fatetur intellectus, se nescire, vtrum objecti vis movendi non possit vincere per motiva contraria quæ se latent; si enim hæc sciret, haberet evidentiam de veritate motivorum. fatendo autem, se nescire vtrum non possint vincere, fatetur in sua potestate esse, vel omnino non assentiri, vel assentiendo suspicari periculum errandi: quidquid enim nescimus an sit, possimus saltem imprudenter suspicari, vtrum forsitan sit, & nos lateat, alioquin quomodo probabunt nobis adversarij, quòd possim imprudenter suspicari, vtrum aliquando Cicero fuerit Romæ (vt ipsi fatentur

tentur fieri posse) nisi vnicè: quia nescio, vtrum consensus tot Scriptorum non fallat aut fallere non possit?

258. Concludimus ergo 1. Formidinem non excludi ab actu fidei vltimò & completè per ipsum tendendi modum, quatenus asserit motiva credibilitatis non posse separari à veritate objecti, & hoc habere ex essentia sua, quia vt probatum est, de hoc ipso possemus reflexè formidare, & sæpè indeliberate formidamus, vt fatetur Suarez, & communiter omnes, sed vltimò excludi per Imperium voluntatis, imperantis assensum constantem & cohibentem omnem imprudentem formidinem: *Constantem* inquam, hoc est, sub hac implicita, & essentialiter imbibitâ ac inexistente conditione. *Quamdiu (sive per possibile, sive per impossibile) motiva credibilitatis non enervabuntur per contraria.* Sicuti in formula Juramenti, quo Professores Ingolstadiani jurant, se velle Immaculatam Conceptionem B. V. piè tenere, apponitur explicitè hæc conditio: *Quamdiu à sede Apostolica contrarium definitum non fuerit.* cùm tamen ijdem firmissimè teneant, (non dico fide divinâ sed tamen absque formidine,) fieri non posse, vt definiatur contrarium.

259. Concludimus 2. Ad Firmitatem Fidei non requiri, vt motiva credibilitatis judicentur aut sint talia, quæ non possint non esse connexa cum revelatione Dei, sed satis esse, si sint talia, vt non possit de illis prudenter formidari, vtrum defacto non sint connexa, & ideo sufficere posse rustico auctoritatem parochi, cum absentia rationabilium motivorum in contrarium. Quæ omnia per hactenus dicta probata sunt.

260. Nihilominus ex abundanti ostendam adhuc alio argumento, posse dari actum supernaturalem fidei, qui non innitatur motivis credibilitatis essentialiter connexis cum revelatione Divina, seu quod idem est, ostendam, posse dari actum fidei supernaturalem, & meritorium, qui tamen non attingat essentialiter & immediatè aliquid, de cujus essentia sit esse locutionem divinam, sed sufficere, quòd per denominationem extrinsecam sit locutio Dei. Sic ergo argumentabar contra Recentiores assertores Discerniculi necessarij ad omnem fidei actum. Potest Deus alicui revelare suam Prædestinationem: hæc revelatio non potest consistere in locutione passiva, quæ sit essentialiter locutio Dei, sed debet consistere in signis, quæ quidem hìc & nunc debent credi esse locutio Dei, absolutè tamen possent existere quin essent locutio Dei, eo prorsus modo, quo se habet propositio parochi respectu rustici: v. g. si Deus per hominem sanctissimum & multis prophetijs clarum, mihi curaret dici, me esse prædestinatum, sicut Episcopus prædixit S. Monicæ, filium tot lacrymarum non posse perire. Ergo potest dari actus fidei, quo homo suam prædestinationem crederet, cujus motivum formale esset locutio passiva non essentialiter talis. Majorem concesserunt, & negârunt minorem. Probavi minorem. Si revelatio illa esset essentialiter divina, non posset homo illi discredendo, aut nolendo credere, peccare mortaliter: Sed debet posse non credendo peccare mortaliter, quia agnoscit obligationem credendi. Ergo &c. Minor videbatur innegabilis. Major probabatur. Si enim posset peccare nolendo credere, tale peccatum per suum intrinsecum & essentiale prædicatum penderet ab illa revelatione: ergo esset peccatum mortale essentialiter impunibile pœnâ æternâ, quod repugnat. si enim posset puniri, posset talis homo stante illâ revelatione damnari, ergo falsificaretur revelatio essentialiter divina de illius hominis prædestinatione, hoc autem est impossibile. potest quidem intelligi, quomodo homo facere posset, vt illa revelatio non fuisset divina, sicut potest facere, vt hæc entitas auxilij non sit efficax, sed non potest facere, vt revelatio essentialiter Divina sit falsa.

261. Ad hoc argumentum aliter quàm exspectabam, responsum est, nempe dictum est, talem actum fidei ob meum argumentum factum, fore necessarium necessitate antecedente, nec esse tunc possibile peccatum incredulitatis; adhuc tamen illum actum fore obscurum, & processurum ex pia affectione omnino necessaria necessitate antecedente.

Contra hoc vrgebam ad hominem: nam isti Recentiores docuerunt, libertatem esse actui Voluntatis essentialem, & nullo modo separabilem: atqui illa pia affectio ex se esset capax libertatis, & tamen nunc esset necessaria per accidens, ex prædeterminatione Dei quomodocunque factâ: ergo libertas esset separabilis ab actu, quod est contra hypothesin.

Responderunt, illud imperium ideo non esse capax libertatis, quia non procederet ex cognitione indifferente ad credendum & non credendum, sed ex cognitione proponente solam honestatem & bonitatem assensûs. Sed contra est. Nam impossibile est, vt judicium practicum præcedens proponat honestatem in eliciendo actu obscuro & difficili, & ideo indigente imperio victorioso, quin hoc ipso repræsentet motiva absterrentia. Præterea, si illud Imperium non est meritorium, ad quid opus est dicere illud esse supernaturale? quid opus est ponere revelationem essentialiter divinam, cùm Deus posset sine tali prædeterminare voluntatem ad credendum? Sed non vacat in hac responsione refutanda, quæ nemini hactenus placuit, immorari: Solùm addo, per se absurdum esse dicere, quòd nec Magdalena liberè crediderit sibi esse remissa peccata, nec Apostolos, se esse mundos & amicos Christi, nec B. V. se esse plenam Gratiâ, quæ omnia tamen sequuntur in sententia adversariorum, nec id diffitentur.

Objiciunt contra priora aliqui. Si omnis actus fidei potest conjungi cum formidine, non potest simpliciter & absolutè dici *firmissimus*, prout tamen passim dicitur, & in Professione Fidei quæ

est in Tridentino, dicitur: *Firmissimè credo & profiteor.* R. Si isti RR. attentè legissent Tridentinum Concilium sess. 6. cap. 13. vidissent, posse aliquem actum Virtutis Theologicæ dici & esse simpliciter firmissimum, & tamen non solùm posse, sed etiam debere conjungi cum formidine. ibi enim dicitur, nos omnes debere firmissimam spem habere & collocare in auxilio Dei, & tamen statim subjungitur: *Formidare debent.* Ex quibus apparet, quomodo Fides & Spes sint dicendæ *firmissimæ*, nempe in quantùm Veracitas Dei ejúsque promissiones fallere non possunt. In quantùm ergo Fides innititur Veracitati Dei, dum credit, eum hîc & nunc loqui, & in quantùm excludit omnem formidinem circa locutionem Dei quam tenetur excludere, & quæ imprudens esset, evadit firmissima: nam illa res est firmissima in suo genere, in quo genere nec dari nec exigi potest major firmitas.

Objiciunt rursus. Si rusticus eâdem firmitate credit articulum falsum, quâ credit verum, tunc vtrumque credit imprudenter: atqui secundùm nos eâdem firmitate credit vtrumque articulum, quia habet eadem motiva credibilitatis pro vtroque, ergo credit vtrumque imprudenter. Major probatur. Nam imprudentiæ est, eâdem firmitate credere falsum, quâ verum. Respondet ad hoc acutè & bene Hispanus Recentior: Non esse hominis prudentis requirere à rustico prudenti prudentiam S. Augustini, & ineptum esse argumentum, & proprium eorum, qui doctrinam Ethicam neque à limine salutârunt, ab eventu factorum prudentiam aut imprudentiam probare: *potest enim*, inquit, *aliquis evidenti judicio practico judicare, se esse obligatum ad credendum, quamvis id quod credit, sit materialiter falsum. & denique considerare oportet, quòd apud rusticum auctoritas sui pastoris eo loco est, quo apud hominem doctum Auctoritas S. Ambrosij.* hæc ille. Ex quibus verbis apparet, ab hoc auctore non requiri etiam in homine docto majorem infallibilitatem motivorum credibilitatis, quàm quæ inest auctoritati tanti viri, quantus fuit S. Ambrosius, aut S. Gregorius Magnus (cujus festo die hæc scribo) quæ non est nisi infallibilitas moralis, seu summa improbabilitas oppositi. Quod autem est alicui summè improbabile, potest simpliciter dici, oppositum non posse se aliter habere; hoc enim sensu, vt libro præcedente retuli, docuit P. Martinus Esparza, nos non posse longo tempore vitare omnia venialia, nempe esse summè improbabile id fieri. Cùm ergo rustico sit summè improbabile, parochum mentiri publicè contra suum Ministerium, & in re gravissima, jam poterit in aliquo sensu dicere: suum motivum non posse fallere, & sic prudenter assentiri firmissimè.

Addit porrò idem Recentior. Sicut potest rusticus judicare evidenter practicè, aliquid esse credendum, etiamsi materialiter sit falsum, ita potest practicè judicare, aliquid esse credendum sine dubitatione, quamvis materialiter sit falsum: sufficit enim, quòd proponatur vt dignum, & cum merito excludendi dubitationem, hoc autem meritum apud rusticum est sufficientissimè auctoritas parochi, sicut apud pueros auctoritas parentum. Similiter potest aliquis prudenter practicè judicare, se esse obligatum ad aliquid credendum sine formidine, cum tanta NB. voluntatis submissione, vt vitam potiùs ponat quàm fidem, quamvis illud materialiter sit falsum: nam, vt dixi, ab eventu res factæ neque probandæ neque improbandæ sunt. Neque est novum in fide: quia enim omne omnino præceptum obligat evidenter, quando proponitur esse imprudentem dubitationem circa præceptum datum, vel legem latam, vt suo loco dicemus. Interim videantur præcipuè ex DD. citati Granadus & Tannerus.

Hæc docuit ille Recentior in loco, vbi Dicerniculum originem habuit, nempe Romæ, & quidem contra Dicerniculum hæc omnia docuit, quæ ideo referre volui, quia Recentiores amantes Dicerniculi voluerunt suum Dicernículum palliare auctoritate hujus Hispani, quasi & ille admitteret fidem firmissimam, quæ tamen desinit (si superis placet) non possit sine Dicernículo. Sed jam apparet, nunquam Solem Lunæ magis opponi, quàm hic Recentior opponatur Dicernículo, & hæc est caussa, quare hujus Recentioris toties mentionem fecerim.

CONTROVERSIA III.

Vtrum ex Fide à nobis asserta, procedere possit amor Dei super omnia.

262. RAecentiores quidam Dicerniculi fautores adeo necessarium esse Dicernículum existimârunt, vt sine illo non posset haberi amor Dei super omnia, & hoc est vltimum argumentum pro dicernículo, sed, vt ipsi existimant, optimum, quod tamen nec Pallavicinus, nec P. Esparza vidit. Sic igitur argumentantur. Si motiva credibilitatis possunt esse eadem respectu objecti veri & falsi, adeoque, quantùm est ex se fallibilia & enervabilia, qualis est auctoritas Parochi, & rusticus non habet aliud motivum credibilitatis, quàm talem enervabilem auctoritatem, sequitur, quòd Rusticus credens parocho, Deum esse nostrum finem supernaturalem, & vt talem esse amandum super omnia, sequitur, inquiunt, quòd Rusticus non possit elicere amorem Dei super omnia. Consequens est vtique absurdum. Ergo &c. Sequelam probant. Qui amat Deum super omnia, debet absolutè velle Deum præ omnibus, pro omni tempore, nullo tempore, excusu, aut circumstantiâ exceptâ, quia sine vlla limitatione aut restrictione, aut conditione amandus est. sed rusticus vi suæ fidei hoc non potest: ergo vera est sequela. Probant minorem: (debebant probare majorem, quæ tam falsa est, quam vlla propositio esse potest, etiam in ipsorum principijs

principijs vt postea ostendam : Nam rusticus necessariò debet suum amorem restringere ad illud solum tempus, quamdiu non enervatur auctoritas parochi : nam hac enervatâ ; jam Deus non proponitur ampliùs rustico vt finis supernaturalis : ergo non potest se extendere amor rustici ad illud tempus, quo enervaretur auctoritas parochi. Vno verbo, ex terminis est absurdum dicere, hunc esse perfectum Dei amorem, qui diceret : Amo te vt finem supernaturalem super omnia, *quamvis vi meorum motivorum possis in ratione finis supernaturalis esse chymera, quia parochus potest fallere & falli.*

263. Hoc argumentum non vno modo enervabile est. Primò hoc argumentum involvit implicantiam in terminis. Fatentur adversarij, posse à parocho proponi Deum vt finem supernaturalem super omnia amandum, quin tamen Deus infundat discernicularium illuminationem, nec enim, inquiunt, est Deo imposita necessitas illam infundendi semper, sed quando vult, spirat Spiritus. vlteriùs docent, quòd etiam absente tali discerniculo rusticus obligetur credere parocho saltem fide naturali & humanâ ; hoc posito, quæro, quando rusticus tunc credit parocho, se esse obligatum ad amandum Deum super omnia, an possit velle satisfacere huic obligationi ? vtique : neque enim datur obligatio ad impossibile. atqui est per adversarios impossibile, tunc velle Deum amare super omnia, quia est impossibile eum amare velle pro tempore, quo enervaretur auctoritas parochi : præterea talis amor amaret Deum sub illis absurdis terminis in objectione propositis : ergo est amor impossibilis : quomodo ergo rusticus tunc obligatur credere parocho, se esse obligatum ad amandum Deum, etiam pro casu quo cognosceretur esse chymera ?

264. Secundò, Quia etiam admissis mille Discerniculis totum Argumentum procedet : Quæro enim, an Rusticus habito Discerniculo extendat suum amorem, & suam voluntatem amandi, etiam ad illud tempus, quo oblitus sui discerniculi, & solùm memor propositionis parochi, vel etiam hujus immemor esset ? negabunt vtique. sed cur ? quia tunc est impossibile amare Deum, cùm non proponeretur motivum amandi. Ita est : hoc ipsum ego respondeo pro me : ideo non potest nec debet se amor Dei extendere ad illum casum, quo enervaretur auctoritas parochi, quia tunc non haberet motivum amandi, sicut non debet se extendere pro casu & tempore quo dormio. Nunquid hæc est evidens paritas ? Vides ergo, quòd in ordine ad extensionem, & revocationem amoris, tam sit enervabile tuum Discerniculum, quàm auctoritas parochi, & tam sit inenervabilis auctoritas parochi, quàm tuum Discerniculum ? Ratio est clara, quia auctoritas parochi vt movens rusticum, includit intrinsecè absentiam enervationis, sicut Discerniculum debet esse in memoria. ergo sicuti per oblivionem tollitur discerniculum, ita per enervationem auctoritatis parochi, tollitur motivum rustici. Aliud ergo est, enervari motivum rustici, & aliud, enervari auctoritatem parochi : Motivum rustici per enervationem parochi potiùs tollitur, quàm enervatur, quia tollitur vna pars illius, sicut per oblivionem tollitur, non enervatur tuum discerniculum : quodsi velis motivum rustici enervari per ablationem partis, ego dicam multò magis enervari tuum discerniculum per oblivionem, quæ est ablatio totius.

265. Falsa est ergo Major propositio argumenti, cujus falsitas adhuc pluribus exemplis ostendi potest. Subditus rectè dicitur amare suum Principem super omnes homines suæ patriæ, etiamsi non extendat hunc suum amorem ad illud tempus, quo enervarentur ejus argumenta, ob quæ credit, eum esse legitimum principem. Qui habet probabilia signa suæ prædestinationis, amat prudentissimè Deum vt suum Prædestinatorem super omnia : & tamen hic amor non extenditur ad tempus & casum, quo illa signa enervarentur. Potest item quis amare Deum super omnia propter hoc, quòd Beatissimam Virginem exceperit à communi lege peccati originalis : & tamen hic amor non se extendit ad casum, quo ab Ecclesia contrarium definiretur. Quid multis ? Nullius hominis amor extendit se ad illud tempus & casum, quo ipse esset ponendus in inferno, & moraliter necessitandus ad blasphemandum Deum. alioquin diceret noster amor : *Amo te Deus etiam pro illo casu, quo certus sum quòd te non sim amaturus.*

266. Quod in objectione addebatur de Chymera, est argumentum ad terrendos discipulos. Rusticus non ita nugatur, sed sic dicit. *Amo te, Deus, quia mea motiva ita suadent te esse super omnes creaturas amandum, vt non nisi stultè & imprudentissimè agerem, si vellem dubitare, an sis chymæra, cùm in hoc nulla probabilitas appareat, econtra mea motiva sint mihi instar motivorum cujuscunque scientiæ.* Et sic tandem expedita sunt omnia argumenta Discernicularia.

Ex hactenus disputatis Concludo, Rusticorum fidem, cæteris paribus, ex eo capite, quòd eorum motivum proximum & immediatum, nempe auctoritas parochi, sit enervabile, esse majoris meriti, quàm fidem Sagacium, habentium motiva inenervabilia : quia magis arduum est assentiri cum tanta firmitate affectiva in priore casu, quàm in posteriore ; nam per motiva inenervabilia facilitatur fides, quia magis propè accedit ad scientiam & evidentiam : adeo vt Pallavicinus ausus sit docere, fidem talibus motivis nixam, non esse liberam quoad specificationem, sed tantùm quoad exercitium. Quapropter hæc fides appretiativè continetur in fide Rusticorum. qui enim paratus est assentiri propter motiva minùs robusta, est à fortiori paratus assentiri propter motiva robustiora.

CON-

CONTROVERSIA IV.

Qualis Certitudo sit de ratione Fidei.

267. NOtandum 1. Certitudinem non solùm tribui actui evidenti, quam Theologi post Durandum vocant *Certitudinem* Evidentiæ, sed etiam actui Fidei obscuræ, quam vocant Certitudinem Inevidentiæ.

268. Notand. 2. Omnem actum Naturalem obscurum, vocari incertum in eo genere in quo genere est obscurus; v. g. judicium quo judico, Ciceronem fuisse Romæ, est judicium moraliter evidens, & ideo etiam moraliter certum: sed quia physicè est obscurum, est etiam physicè & simpliciter incertum. Ratio est, quia posset simpliciter esse judicium falsum: atqui actus capax falsitatis, non dicitur propriè & philosophicè certus, sed impropriè & secundùm quid, nempe certus certitudine adhæsivâ, quando habet annexam negationem formidinis, vt notant Oviedo & Izquierdo. Sic etiam Certitudo Juridica, quæ fundatur in depositione duorum Testium omni exceptione majorum, non est Certitudo philosophicè sumpta.

269. Notandum 3. Cùm quæstio hæc, quid sit Certitudo in genere, sit quæstio de vocabulo, & Theologi vocem illam extenderint ad actum supernaturalem fidei, cujus supernaturalitatem non possumus reflexè experimentaliter cognoscere, sicut reflexè experimentaliter cognoscimus Certitudinem Evidentiæ, consequens esse videtur, ad Certitudinem non plus requirendum esse, quàm prædicatum convertibile cum actu Certo in genere, prout complectitur actum fidei & actum evidentem tanquam membra dividentia.

270. Notandum 4. Cum Oviedo & Ripalda alijsque RR. actus intellectuales necessariò veros necessitate antecedente, esse duplicis generis: alij enim sunt præcisè ideo necessariò veri, quia objectum non potest se aliter habere, absque eo, quòd actus habeat intrinsecam connexionem cum veritate objecti, ita quidem, vt si per impossibile objectum se aliter haberet, non propterea cessaret causa productiva illius actûs, adeoque qui talem actum reflexè & intuitivè cognosceret, non posset inde evidenter inferre veritatem & necessitatem objecti. hujusmodi sunt actus probabiles circa objecta necessaria, v. g. argumenta quibus Philosophi probant, Materiam primam realiter distingui à Quantitate &c. Alij econtra sunt necessariò veri ex intrinseco prædicato, propter quod petunt esse conformes objecto, & non possunt existere nisi sint conformes: cujusmodi sunt omnes actus evidentes, quorum existentia determinatur ab objecto, item omnes actus intellectuales supernaturales. His positis

271. DICO 1. Certitudinem in genere, prout abstrahit à Certitudine Evidentiæ & Inevidentiæ, constitui sufficienter & adæquatè in intrinseca connexione necessaria cum stanti obiecti quem ad sui veritatem requirit. Ita à fere Suarez *d. 6. s. 5. n. 6.* Oviedo *Contr. 7. de anima* Ripalda hîc, & Hurtadus *disp. 25. s. 1. & disp.* Izquierdo *d. 5. q. 1.* & ante hos Vasquez *1. 2. d.* *n. 33.* Probatur. Per hoc prædicatum sufficienter distinguitur omnis actus, qui ab omnibus dicitur certus, ab omni actu qui ab omnibus dicitur certus. Convenit enim hoc prædicatum omni actui evidenti, & omni actui supernaturali, & soli dicuntur esse actus certi: & præter hos nulli alteri actui convenit, quia nullus actus nisi probabilis, & vndique naturalis, habet hujusmodi prædicatum.

272. Dices. Certitudo suscipit magis & minùs, est enim vnus actus altero certior: ergo illa intrinseca connexio non suscipit magis & minùs: ergo non est Certitudo. R. Certitudinem apprætiativam & adhæsivam suscipere magis & minùs, quo sensu sicut vna Conclusio dicitur alia certior, ita etiam vna dicitur aliâ verior. Hoc sensu dicitur fides esse certissima, quia pro actibus certis illi adhæremus, vt dicetur Corseq.

273. DICO 2. Omnis actus fidei habet intrinsecam radicalem repugnantiam cum formidine oppositi. Ita omnes. Probatur. Intrinseca repugnantia radicalis cum formidine, nihil est aliud, quàm quòd entitas actûs sit talis, vt ratio cognita quoad sua prædicata essentialia, determinaret intellectum ad excludendam omnem formidinem de falsitate actûs: sed omnis actus supernaturalis hoc habet, cognosceretur enim in actu supernaturali exigentialis conformitas cum objecto: ergo hoc ipso diceret intellectus, objectum non posse se aliter habere, & hoc quidem evidenter. Ergo &c.

Ex dictis colliges, quo sensu verum sit, quod docent Recentiores, posse assensum rustici circa articulum falsum, esse æqualis certitudinis cum actu fidei circa articulum verum; hoc enim dicunt esse intelligendum de Certitudine Conditatis seu obligationis credendi, non de Certitudine Indefectibilitatis à vero.

CONTROVERSIA V.

An, & quo sensu Actus Fidei Divinæ certior sit Assensu Evidente Naturali.

274. DUrandus negavit simpliciter, vllum actum fidei esse certum, quia existimavit Certitudinem & Evidentiam esse Terminos convertibiles: sed est error in modo loquendi, contra modum loquendi Scripturæ, tribuentis multoties Fidei Certitudinem. Hoc ergo supposito comparanda venit Certitudo Fidei cum certitudine actuum naturalium. in qua comparatione Patet

Prima Sententia est, Fidem esse minùs certam Scientiâ naturali. Ita Hugo de S. Victore, Bonaventura, Alensis.

Secunda Sententia est S. Thomæ & communis aliorum, affirmantium Certitudinem Fidei esse majorem quacunque certitudine naturali.

DICO 1. Actus fidei est certior certitudine essentiali & adæquatè intrinsecâ, quæ consistit adæquatè in connexione intrinseca necessaria cum objecto, quacunque Scientiâ Naturali, habente evidentiam physicam aut moralem. Probatur. Nam omnes harum Scientiarum actus vel non habent indispensabilem connexionem cum objecto, adeoque reflexè cogniti non repugnarent cum formidine intellectuali; vel si habent connexionem necessariam & indispensabilem, illa non provenit ex intrinseco prædicato & perfectione actûs, sed ex necessitate objecti, adeoque habent illam per denominationem extrinsecam.

275. DICO 2. Etiam Certitudo inhæsiva seu affectiva est major in actu fidei, quàm Certitudo Scientiæ naturalis, habentis tantùm evidentiam physicam. Probatur Conclusio 1. Auctoritate Scripturæ. 2. Petri 1. *Habemus firmiorem propheticum sermonem.* tum SS. PP. qui videri possunt apud Card. de Lugo n. 34.

Probatur 2. Ratione. Actus fidei ita assentitur objecto revelato & motivis, vt paratus sit illis assentiri potiùs quàm veritatibus naturalibus physicis, ita vt si ab alterutris recedendum esset, potiùs ab his quàm ab illis recederet, & hoc quidem prudenter, exigente scilicet summâ Dei auctoritate in loquendo, ad quam spectat, posse nos obligare ad credendum ipsi super omnia, etiam quando obscura loquitur, & per ministros suos. Sicut enim Deus ob infinitam Bonitatem est amandus super omnia, ita ob infinitam auctoritatem & potestatem in requirenda & exigenda fide adhibenda locutioni suæ, prudenter innegabili, est dignus, cui super omnia præbeatur assensus.

DICES. Rusticus non potest paratus esse adhærere locutioni parochi, in casu quo parochi veracitas evidentibus rationibus enervaretur. ergo fides rusticorum non est hoc sensu certior illis evidentijs physicis. Sed contra. Hæc replica saltat extra chorum. Jam suprà dixi, motivum Rusticorum non esse præcisè auctoritatem parochi, sed cum addito, *vt non enervatam*; ergo repugnat vt scientia enervans auctoritatem parochi concurrat cum motivo adæquato rustici. Contra Conclusionem

276. Objicitur 1. Ille actus est certior altero, qui magis repugnat cum formidine oppositi: atqui actus evidens evidentiâ physicâ, imò & morali, magis repugnat cum formidine oppositi, quàm actus fidei: Ergo. Minor. probatur. Nemo enim impellitur ad formidandum, an cras sit oriturus sol, aut an Cicero fuerit Romæ, sicut multi impelluntur ad formidandum circa articulos fidei. R. 1. cum Card. de Lugo, Distinguendo majorem. Nisi illa repugnantia compensetur per alium excessum in alio prædicato Certitudinis, conceditur, si compensetur, negatur. Repugnantia illa actûs evidentis cum potentia proximâ formidandi, compensatur per firmiorem adhæsionem appretiativam, quatenus ita comparatus est credens, vt si intellectui esset alterutrum objectum negandum, potiùs negaret objectum substans evidentiæ physicæ, quàm objectum Fidei.

277. R. 2. & expeditiùs cum S. Thoma, quam responsionem re ipsâ approbat Valentia & Lugo n. 44. distinguendo iterum majorem. Talis actus est certior secundùm se, negatur major, quoad nos, transeat. & eodem modo distinguitur consequens: ergo actus Scientiæ est certior, quoad nos, transeat: secundùm se, negatur consequentia. Rationem optimam, ex mente S. Thomæ, reddit Lugo. Cùm enim, inquit, Certitudo includat connexionem necessariam cognitionis cum veritate, hæc necessitas clariùs percipitur à nobis in actu scientifico, quàm in assensu fidei, quia meliùs percipimus evidentiam & claritatem actûs, ex qua oritur connexio necessaria Scientiæ cum Veritate, quàm percipiamus Supernaturalitatem actûs fidei, ex qua oritur ipsius connexio cum Veritate.

278. Objicitur 2. Potest Philosophus aliquis æquè firmiter adhærere suis sententijs & demonstrationibus, quàm aliquis Christianus suis articulis fidei: ergo assensus fidei non est firmior quocunque assensu naturali. R. Distinguendo antecedens. Si Christianus assentiatur objecto juxta merita motivorum, & econtra philosophus non adhæreat obstinatè vltra merita suorum motivorum, nego antecedens, secus transeat, & eodem modo conceditur & negatur consequentia.

279. Objic. 3. Si fides nostra esset appretiativè firmior quacunque Scientiâ naturali, tunc fieri posset, vt quis simul & semel paratus esset ad negandum & affirmandum idem objectum; consequens est absurdum. Sequela probatur. Ponamus enim, me eandem veritatem v. g. Omnipotentiam Dei, & scire, & credere: hoc casu deberem ita credere omnipotentiam, vt paratus simul essem ad eandem negandam potiùs, quàm non credendam: ergo paratus essem ad eandem simul credendam & negandam.

Respondet Card. de Lugo, negando sequelam. ad probationem respondet, Fidem dici firmiorem omni Scientiâ naturali, comparando assensum fidei cum assensu Scientiæ secundùm ordinem ad sua objecta formalia, propter quæ assentiuntur; adeoque in illo casu talis esset paratus potiùs adhærere objecto formali fidei, quàm scientiæ. In eundem sensum

Responderi potest 2. Assensum fidei comparandum esse cum assensu naturali secundùm rationem adhærendi suo objecto, adeoque secundùm illum gradum adhæsionis, quo similiter adhæreret objecto distincto ab objecto revelato: & hoc modo assensus Fidei est firmior, quia intelle-

ctus paratus est potiùs dissentire cuicunque objecto distincto ab omnipotentia cum tanta evidentia scito, quàm non credere omnipotentiam; & hoc sufficit. per accidens enim est, & impertinens ad æstimandam firmitatem, quòd in hoc objecto Scientia & Fides concurrant; hoc enim non auget firmitatem assensûs Scientifici: ergo vt fides dicatur firmior hoc ipso assensu scientifico, versante circa objectum fidei, satis est, quòd sit firmior quocunque alio actu Scientifico, habente eandem firmitatem ac habet iste: sicut qui dicitur vincere Petrum fortitudine, rectè dicitur etiam vincere Paulum æqualis fortitudinis cum Petro, etiamsi hìc & nunc Paulum ideo non possit vincere, quia est illi alligatus, ita vt non possit prosternere Paulum, nisi simul cadat.

Respondeti potest 3. Fidem esse appretiativè certiorem illis duntaxat actibus, quorum veritas fingi potest repugnare cum veritate fidei: hoc autem fieri non potest, quando versantur circa idem objectum.

280. Objic. 4. Judicium evidens credibilitatis, præcedens fidem, debet esse æquè firmum ac ipse assensus fidei subsequens; nec potest homo velle potiùs negare credibilitatem, quàm objectum Fidei, cùm assensus fidei essentialiter præsupponat illud Judicium, & in illo se fundet: atqui Judicium credibilitatis non procedit ab habitu fidei, nec etiam ab habitu piæ affectionis: ergo potest assignari aliquod Judicium evidens æquè firmum, ac est assensus fidei.

℟. Negando suppositum, quia illud Judicium habet evidentiam metaphysicam. Deinde respondetur, Conclusionem solùm procedere de illis actibus, qui ad fidem non præsupponuntur, nec ad eam pertinent reductivè.

281. DICO 3. Non est necesse, vt Fides sit firmior actu scientifico habente evidentiam metaphysicam perfectam, hoc est, quæ in nullo casu reali admittat formidinem, nec possit â Voluntate cohiberi assensus. Ita Card. de Lugo; & si qui contrarium tenent, non videntur evidentiam metaphysicam in hoc rigore accepisse. Reperitur autem hæc Evidentia imprimis in Visione beatifica; deinde in primis principijs, & si quæ Conclusio ex hujusmodi legitimè deducitur. Probatur Conclusio. Non sumus obligati nec obligabiles ad majorem firmitatem, sive ad majorem appretiativam adhæsionem, & prælationem, quàm respectu illorum objectorum, quorum evidentia quoad gradum evidentiæ potest reperiri in objecto repugnante cum veritate fidei: v. g. licet physicè sit evidens, accidentia semper esse in subjecto: quia tamen hæc evidentia non ostendit impossibilitatem oppositi, quin possemus de hoc formidare, si Deus revelaret, se in hac exigentia posse dispensare, ideo si hæc evidentia repugnat cum articulo fidei, debemus huic præ illa ob[illegible] rere, & consequenter præ omni evidentia [illegible] dem gradûs: atqui nulla evidentia metaphys[illegible] potest apparere repugnans cum articulo fidei, [illegible] ipso quòd sit talis ac tanta, vt sit impossibile [illegible] bere assensum (alioquin obligaremur ad judic[illegible] da contradictoria) ergo non obligamur ad [illegible] prælationem.

282. DICES cum Ripalda. Maxi[illegible] firmitatem Fidei supra evidentiam metaphys[illegible] consistere in prælatione conditionali sub hy[illegible] thesi impossibili: nempe: si possem formi[illegible] de veritate objecti metaphysicè evidentis, p[illegible] de illa quàm de veritate fidei formidarem.

Sed contra: quia hæc hypothesis non [illegible] pugnat nostram Conclusionem, sed destru[illegible] sum: fingitur enim, objectum non esse evi[illegible] metaphysicè, sed tantùm physicè (nisi mal[illegible] cere, in hypothesi poni formaliter contradic[illegible] ria, & sic est inepta & inutilis ad quidvis argu[illegible] dum) adeoque sic voluntas non est parata præ[illegible] re objectum Fidei evidentiæ metaphysicæ qu[illegible] li, sed solùm physicæ, quod vltro fatemur. V[illegible] ergo hypothesis nobis adversaretur, sic formu[illegible] da esset. Si objectum metaphysicè evidens [illegible] pareret mihi contrarium objecto fidei, pa[illegible] sum illud quantumvis metaphysicè evidens, p[illegible] tiùs negare, quàm objectum Fidei. Verum [illegible] voluntas esset chymærica, vt bene dixit Lugo [illegible] set enim Voluntas dissentiendi etiam tunc, q[illegible] do est impossibile dissentire: essétque actus [illegible] prudens. Si enim evidentia metaphysica [illegible] gnaret cum objecto quod putamus esse revelat[illegible] & hæc ipsa repugnantia esset metaphysicè evi[illegible] necessitaremur ad judicandum, Deum hoc [illegible] revelâsse: necessitamur enim ad dissentiendum [illegible] vni ex contradictorijs, si alteri assentimur. [illegible] que hujusmodi appretiatio seu prælatio esset [illegible] milis amori, quo quis ex amore vellet odire [illegible] Deum si hoc illi placeret, quod ex termino [illegible] ineptum.

Objici solet S. Augustinus l. 7. Confes. [illegible] 10. dicens: Faciliùs dubitarem vivere me, q[illegible] esse Veritatem quàm audivi. ℟. Ex ipso loqu[illegible] di modo colligi, S. Augustinum loqui non de [illegible] gnitione experimentali, quâ anima experitur [illegible] existere, sed de vita dubitabili, nempe de [illegible] ne animæ cum corpore, de qua in aliquo casu [illegible] bitari posset, vti dubitavit qui dixit. *Sive in [illegible] pore, sive extra corpus, nescio.* alioquin esset modus [illegible] loquendi ineptus.

Objicit Suarez, defacto nos dissentire prin[illegible] cipio metaphysicè evidenti, pugnanti cum fide. *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* Ad hoc responsum est libro 1. quæ non est opus repetere.

CA-

CAPVT IV.

DE OBSCVRITATE FIDEI, EIVSQVE REPVGNANTIA CVM EVIDENTIA.

CONTROVERSIA I.

Virum Actus Fidei possit esse evidens in Attestante.

283. DIximus suprà, Veracitatem Dei posse per actum evidentem ab habitu Fidei elicitum attingi. Nunc quæritur, an pari modo possit ipsa Revelatio aliquando per actum Fidei evidentem cognosci, non tantùm evidentiâ morali, sed evidentiâ metaphysicâ, nullam formidinem admittente.

Observandum autem priùs est, hanc quæstionem non esse merè de possibili, sed esse partim defacto, partim de possibili. Non enim quæritur, an sit possibilis aliquis habitus, qui possit elicere actum Metaphysicè evidentem circa locutionem Dei, cognoscendo evidenter, eam esse locutionem Dei. Possibilitatem hujus habitûs concedunt DD. communiter, contra Bannez, opinantem, quòd sola Visio Beata possit habere hanc evidentiam. Vtrum autem hujusmodi habitus & actus illius esset dicendus habitus & actus Fidei, esset quæstio de vocabulo. Quæritur ergo, an Habitus Fidei defacto nobis infusus, possit elicere talem actum evidentem circa revelationem Dei, ita vt necessitaretur ad assensum: *Deus hoc loquitur.*

284. Prima sententia affirmat. Ita Scotus, Gabriel, Cajet. Vasq. Turrian. & Ripalda. qui tamen immeritò citat P. Conink d. 9. n. 91. solùm enim admittit, posse cum actu fidei stare evidentiam naturalem de revelatione Dei. Æquè immeritò citat S. Thomam q. 5. a. 2. vbi admittit in Dæmonibus fidem, nixam evidentibus signis, quòd ea, quæ Ecclesia proponit credenda, sint vera: Sed, non dicit illam esse evidentiam Metaphysicam, multò minùs dicit, esse actum productum ab habitu supernaturali fidei. citat eundem q. 171. sed ibi potiùs est contrarius, dum in Prophetis ponit lumen quoddam transiens, nec illud vult esse habitum.

Secunda Sententia negat. Ita S. Thomas *q. 1. a. 4. & q. 4. a. 1.* quem sequuntur communiter Theologi. ob cujus auctoritatem præcipuè, (nam pleraque argumenta bene dissolvit Ripalda.)

285. DICO, probabilius esse, quòd à nostro Habitu Fidei non possit elici actus metaphysicè evidens circa revelationem Dei. Probatur. Vis & virtus nostri habitûs non est extendenda ad alium tendendi & operandi modum, quàm ad illum, quem colligimus illi competere vel ab experientia, vel ex S. Scriptura. Sed actus habentes evidentiam metaphysicam circa revelationem dari in viatoribus, nec experientiâ, nec ex Scriptura colligitur: ergo &c. Minor probatur. Ex Scriptura solùm constat, Fidem esse argumentum non apparentium: ad Hebr. 11. pendere ab imperio voluntatis, & sic esse meritorios, adeoque habere talem tendentiam in objectum, quæ non minùs quàm motus progressivus sit voluntaria. Porrò hic modus tendendi notabilissimè differt ab eo, quo determinamur & necessitamur ab objecto.

286. DICES 1. definitionem illam S. Pauli adhuc salvari, quia S. Paulus videtur tantùm excludere voluisse à motivo fidei evidentiam per medium intrinsecum, quale medium non est revelatio Dei. Sed Contra, quia hac ratione S. Paulus nihil ignotum docuisset: quis enim ignorat auctoritatem loquentis esse objecto extrinsecam? Intentio S. Pauli erat, commendare Hebræis fidei nostræ meritum, proveniens ex difficultate illius, ejúsque necessitatem ad salutem, vt proinde non sint absterrendi difficultatibus: hoc autem est commendare fidem voluntariam.

287. DICES 2. Nostro Argumento probaretur, nec Veracitatem Dei attingi posse per actum elicitum ab habitu fidei metaphysicè evidentem; quod tamen suprà concessimus. R. Negando sequelam & paritatem. Vt enim Veracitatem Dei attingere posset, & quidem evidenter, actus elicitus ab habitu fidei, erat omnino necessarium: quandoquidem homo potest naturali vi cognoscere evidenter, Deum esse summè veracem: non potest autem fides impedire evidentiam specierum intentionalium, quibus vtitur in attingenda veracitate.

288. DICES 3. Saltem casu quo alicui ipsa veracitas Dei non esset metaphysicè evidens,

& tamen haberet evidentiam revelationis, nihil videtur obstare, quominùs à nostro habitu eliceretur actus fidei, quia adhuc esset actus pendens ab imperio voluntatis. R. Transeat totum, de quo nolo disputare. videat de hoc quivult Lugonem n. 36.

289. Objiciunt 1. saltem supremus Angelus evidenter cognovit Deum sibi loqui in primo instanti, quando habuit fidem Mysteriorum sibi revelatorum: atqui habuit habitum fidei ejusdem rationis nobiscum: ergo &c. Major probatur. Quia Angelus supremus evidenter cognovit aliquem sibi loqui, & non inferiorem se, nec sibi parem, cùm nullus talis existeret: ergo &c. R. 1. Si in Angelis non posset declarari modus, quo Deus illis obscurè loqueretur, potiùs dicendum esset cum plurimis DD. Angelos non habuisse Fidem propriè dictam, sed altiorem quandam cognitionem. Respondet deinde Lugo, concedendo quidem, Angelos habuisse evidentiam moralem, negando tamen, quòd habuerint evidentiam Metaphysicam; quia etiam supremus Angelus potuisset saltem imprudenter formidare, an non fortè loquatur sibi aliqua creatura superior, quæ ipsum vellet decipere, & quam Deus ex gravibus caussis sibi occultaret: vnde etiam dicendum est, ab Angelo non fuisse evidenter Metaphysicè cognitam supernaturalitatem illius locutionis: quapropter Angelus animadvertens, sibi metaphysicè non constare de supernaturalitate aut naturalitate illius locutionis, potuit saltem imprudenter formidare, ne fortè non sit supernaturalis, nec locutio Dei. P. Esparza q. 24. ad 5. addit, hunc loquendi modum respectu Angelorum, difficulter quidem explicari per conceptus specificos, credendum tamen esse, quòd Deus possit non minùs Angelis quàm hominibus loqui locutione obscurâ, quæ tamen sit digna creditu, quòd sit locutio Dei. Meo judicio non adeo difficulter explicatur ab illis, qui admittunt, ad Fidem sufficere locutionem quoad modum supernaturalem; difficulter tamen ab illis, qui requirunt supernaturalem quoad substantiam, & quæ ab Angelo non nisi obscurè judicetur esse inimitabilis à creatura.

290. Objiciunt 2. Moyses, B. V. Apostoli habebant ex miraculis per ipsos, vel in ipsis factis, evidentiam, se veram doctrinam tenere. R. habuisse quidem moralem evidentiam, non tamen evidentiam metaphysicam, quia potuissent imprudenter suspicari aut formidare, vtrum ea fierent ope dæmonis, aut falsâ repræsentatione. Sanè Sectariorum nostri temporis pertinacia satis ostendit, hominem protervum non cogi ad assentiendum miraculis, sicut nec Judæi miraculis Christi adeo patentibus necessitati fuerunt.

291. Objiciunt 3. Obscuritas non est ratio formalis motiva ex parte objecti: ergo eâ absente totum motivum habetur: ergo poterit produci actus. Probatur antecedens. Illud enim non se tenet ex parte objecti formalis, quòd non redditur pro ratione, quare ponatur actus: sed non redditur pro ratione assensûs, quia objectum est obscurum: ergo obscuritas non se tenet ex parte objecti formalis. R. Negando suppositum argumenti; nempe quòd obscuritas se teneat ex parte objecti: hoc enim falsum est; nam obscuritas formalis tenet se ex parte actûs, & non objectum denominatur obscurum, vt etiam dixit S. Thomas 1. 2. q. 67. a. 3. & de Verit. q. 24. a. 1. Hinc concesso antecedente, distinguitur primum consequens: Haberetur totum motivum, sed diverso modo applicatum in ordine ad causandum alium actum specie diversum, concedo; secus. Nego primam & secundam consequentiam.

Objiciunt 4. S. Thomam q. 5. a. 2. ubi dicit, eos qui viderent suscitari mortuum in confirmationem alicujus veritatis, manifestè cognoscere esse, illam doctrinam esse à Deo. R. S. Thomam loqui de evidentia credibilitatis: & cætero requirit ibid. imperium voluntatis ad ipsum actum fidei.

CONTROVERSIA II.

Cum quali evidentia naturali circa idem objectum materiale consistere possit actus Fidei.

292. Quæritur 1. An possim vno eodemque instanti eidem objecto materiali assentire per actum fidei, & per actum scientificum, v. g. vtrum eodem instanti quo elicio demonstrationem, quòd Mundus sit creatus in tempore, possim elicere actum fidei, quo propter revelationem Gen. 1. credo mundum factum in tempore.

Prima Sententia vniversim negat, etiam de potentia absolutâ. Tribuitur S. Thomæ q. 1. a. 4. & 5. quem sequuntur communiter Thomistæ, & Scotus cum suis. Ex nostris sequitur Molina. Cæterùm S. Thomas videtur potiùs stare pro tertia Sententia mox referenda, & ita interpretatur Petrus de Aragon.

Secunda Sententia, vniversim affirmat, exceptâ Visione Beatâ. Ita plures ex nostris.

Tertia, distinguit inter Evidentiam physicam & metaphysicam. Cum priore dicit posse consistere fidem, non cum posteriore. Evidentiam physicam dicunt, quæ habetur per sensum, vel ex eo, quòd spectato naturali rerum ordine, & exigentiâ caussarum physicarum, necessariò sequitur, quamvis posset miraculosè aliter fieri. Vnde hæc evidentia non est omnino imperturbabilis, nec omnem formidinem essentialiter excludit, sed tantùm formidinem prudentem. Ad hanc reducitur Evidentia metaphysica imperfecta, seu inferioris ordinis, hoc est, quæ quidem non fundatur merè in experientia sensuum, nec in perspicuis principiis, sed tamen ita plurium exigentia dispensabili, est tamen ita plurium exigentia dispensabili, vt ob infirmitatem nostri intellectûs, communiter admittat formidinem

dinem aliquam, saltem imprudentem: hujusmodi apud plurimos est demonstratio Dei ex creaturis.

Evidentia Metaphysica est, quæ reddit intellectum omnino imperturbabilem, & excludit omnem etiam imprudentem formidinem: vt sunt prima principia, & quæ inde deducuntur. Itaque hæc Sent. est S. Thomæ, Suarez, Vasquez, Coninck, Turriani, Hurtadi, Granadi, quos sequitur Lugo, Perez, Pallav. Esparza.

Quarta Sententia erit, si dicamus, quòd actus fidei, qui in modo tendendi assimilatur tertiæ mentis operationi, hoc est Illationi, quæ solet eximi per part. *Ergo*; quòd, inquam, talis actus fidei possit quidem stare cum evidentia physica, non autem cum evidentia metaphysica. Econtra, actus fidei qui per modum tendendi secundæ mentis operationis, hoc est, judicij immediati assentiretur toti complexo, quod constat ex Veracitate Dei, revelatione, & ipso mysterio revelato, talis, inquam, actus posset stare etiam cum evidentia metaphysica; quod fortasse Auctores tertiæ sententiæ non negarent. Itaque-

293. DICO 1. Actus Fidei divinæ non repugnat cum evidentia physica quasi per hanc excludatur. Probatur. Omnis actus, circa cujus objectum potest intellectus ab alio actu adjuncto accipere firmitatem & robur in adhærendo, potest conjungi cum tali actu, à quo accipit ejusmodi firmitatem & robur. Sed intellectus, stante Evidentiâ physicâ, potest ab actu fidei accipere firmitatem & robur. Ergo potest cum actu fidei conjungi. Major patet, quia nulla ratio est, cur intellectus repudiet actum, à quo potest magis in suo fine firmari, sicut voluntas nullum bonum necessariò respuit, quo ejus finis potest promoveri. Minor autem probatur. Evidentia physica non ita certificat intellectum, vt ejus motivum assentiendi appareat penitus infallibile; nec meretur assensum, quo quis judicet, rem non posse se aliter habere, adeoque vi suæ apparentiæ, posset in aliquo casu admittere prudentem formidinem, quia posset fallere, cùm defacto multæ hujusmodi evidentiæ physicæ fallant, vt suprà vidimus: atqui sic jam admittit Intellectus circa illius evidentiæ objectum, aliquam firmitatem & robur, præsertim ab actu fidei, cujus motivum meretur credi, quod non possit fallere: ergo evidentia physica non excludit fidem.

294. DICO 2. Cum quacunque evidentia, quæ in via potest haberi per causas naturales, potest stare actus fidei, affirmans immediatè revelationem & rem revelatam, propter connexionem quam habent inter se, absque modo tendendi illativo vnius ex alio, sed eo modo, quo aspicientes parietem, affirmamus existentiam parietis vt connexam cum visione quam experimur.

Probatur Conclusio primò. Quare fides non possit stare cum evidentia summa & imperturbabili, desumitur ex modo tendendi imperfecto, qui reperitur in modo tendendi tertiæ mentis operationis, seu Illationis, vt videbimus Concl. sequente. Sed hoc fundamentum non procedit de actu immediato, quo affirmo existere revelationem connexam cum productione mundi in tempore, seu coëxistentiam & conformitatem revelationis cum re præterita: ergo nulla ratio convincit repugnantiam.

295. DICES. Per talem assensum non affirmatur mysterium seu res revelata directè, sed tantùm indirectè, nempe in revelatione tanquam in medio. R. Hoc sufficere, vt dicatur simpliter affirmari. Sic beati dicuntur cognoscere creaturas, quatenus eas cognoscunt in Deo; & non aliter. Sic quando audiens vocem Petri, affirmo sine vlla illatione, Petrum esse præsentem, non affirmo ejus præsentiam directè, sed in voce habente connexionem cum illo. Nihil enim affirmamus directè immediatè, nisi quod apparet in se. Quare autem talis assensus dicatur immediatus, & non potiùs mediatus, quamvis cognoscat vnum in alio tanquam in medio, jam in philosophia exposui, & nunc breviter dico; esse immediatum quatenus opponitur actui illativo, qui est mediatus, quia cognoscit vnum ex alio, cui innititur tanquam motivo formali, & cognoscibili pro priori naturæ, per duos actus connectentes extrema cum medio termino, vt deinde extrema connectantur inter se.

Probatur Conclusio 2. Quia hac ratione faciliùs solvuntur argumenta quædam non levia, quæ fieri solent contra tertiam conclusionem mox ponendam, sicque conciliantur Auctores, qui alioquin in hoc puncto sibi magno numero opponuntur.

296. Objici solet definitio S. Pauli, quòd hac ratione fides non esset argumentum rerum non apparentium. Ad hoc tamen varijs modis responderi potest. Primò cum quodam Recentiore, observando ex S. Thoma q. 8. a. 2. & communi aliorum, aliqua esse, quæ per se, & directè cadunt sub fidem; & talia sunt, quæ naturalem intelligentiam excedunt, vt Trinitas, Incarnatio, Resurrectio; & ab his, tanquam à sua directa & potissima ac famosiore materia, Fides dicitur Argumentum non apparentium simpliciter. Alia cadunt sub fidem indirectè & secundariò, vt sunt, quæcunque continentur in Scriptura: & ista non omnia sunt non apparentia simpliciter, & nihilominus creduntur & credi debent: vt quæ narrantur de Cane Tobiæ, de factis hominum, de bellis gestis, quæ omnia vtique secundùm se aliquando apparebant & erant evidentia, vnde nec dicuntur Mysteria. Ita ferè etiam respondet Lugo & Ripalda. Ratio est, quia propter illa objecta, quæ naturali ratione facilè possunt intelligi, Fides non est instituta, nec fuisset instituta, nisi alia abscondita Mysteria fuissent revelanda. Rectè ergo Fides denominatur argumentum non apparentium, nempe eorum objectorum, propter quæ primariò & principaliter Fides

est à Deo instituta : idque colligitur ex verbis præcedentibus. *Fides est sperandarum substantia rerum.*

Responderi potest 2. Sensum illorum verborum non esse exclusivum, sed potiùs extensivum, seu ampliativum, hoc est, non esse sensum, quòd fides sit tantummodo argumentum non apparentium, sed, quòd sit argumentum *etiam non apparentium*, seu, non potentium apparere cognitione naturali. Ratio responsionis est, quia S. Paulus noluit exprimere imperfectiones Fidei, sed potiùs ejus vim & vtilitatem commendare. Quodsi Fides esset exclusio evidentiæ circa objecta alioquin evidenter cognoscibilia, hæc exclusio esset imperfectio, sicut est ipsa obscuritas actûs. At verò, esse argumentum rerum naturaliter incognoscibilium, est perfectio maxima, quia elevat nostrum intellectum vltra proprias vires: & hoc specificat Fidem, sicut arduitas in objecto specificat Spem.

297. Responderi potest 3. Actum Fidei, de quo locuti sumus in Conclusione, non esse propriè *Argumentum*; quia hæc vox significat illationem : actus ergo Fidei, qui propriè dicitur Argumentum, non potest conjungi cum Evidentia Metaphysicâ, vt dicam Concl. seq. Hoc sensu dixit S. Gregorius *hom. 26. in Evang. Cum Paulus Apostolus dicat : Est autem Fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. profectò liquet, quia Fides earum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt.* Neque obstat, quòd S. P. addat. *Quæ etenim apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem.* Nam horum verborum sensus est, quòd actus evidens, quà talis, non sit Fides, sed Agnitio dicenda. Eodem sensu dixit S. Athanasius. *Fides est, quæ in impossibili possibilitatem, robur in imbecillitate, patibile in impatibilitate, corruptionem in incorruptibilitate, mortale in immortalitate, & in paucitate magnitudinem credit.*

298. Ad alia Testimonia Patrum, quæ objici solent, ex dictis responderi potest. Addendum tamen est, Patres præcipuè negare voluisse, Fidem stare cum Evidentia, quando Evidentia naturalis ita esset caussa fidei, vt nisi objectum esset evidens, non crederetur : talis enim Fides non esset laudabilis aut meritoria, nec etiam obsequium Deo præstitum, sed potiùs procederet ex animo malè affecto ad res Fidei, vt patet. Hoc sensu S. Gregorius dixit. *Non est fidei meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.*

299. DICO 3. Si tertia mentis operatio dicit in suo tendendi modo pro priori naturæ exclusionem plenissimæ & imperturbabilis possessionis objecti, aliunde habitæ, tunc connaturaliter saltem (quidquid sit de potentia Dei absoluta) non potest actus Fidei illativus stare cum evidentia Metaphysica circa idem objectum materiale. Conclusio est conditionatè posita, supponens ex philosophia doctrinam mihi veriorem (de qua tamen hic disputandum non est) quòd tertia mentis operatio in hoc differat à secunda mentis operatione, quòd in suo modo asserendi primum assensu connexionis duorum extremorum cum tertio, qui nisus exprimatur per particulam; *ergo* : quæ innuit imperfectionem talis assensûs, quòd scilicet ita nitatur assensu alterius, vt profiteatur, non adesse in intellectu aliunde naturalem & possessionem objecti pro priori naturæ, quæ sit plenissima possessio talis objecti. Non absque hac exclusione non potest assignari sufficiens discrimen inter secundam & tertiam mentis operationem : Judicare enim præcisè vnius connexionem cum altero, convenit secundæ mentis operationi. Sub hujus doctrinæ hypothesi procedit Conclusio & Probatur. Nam Evidentia Metaphysica esset actus procedens ex determinatione facta ab objecto, sine imperio Voluntatis & hoc ipso esset possessio imperturbabilis objecti : actus autem Fidei procederet ex pia affectione, adeoque jam teneret se pro posteriori naturæ : ergo vel non erit illativus, vel excludet pro priori naturæ evidentiam metaphysicam : ergo non potest saltem connaturaliter coëxistere illi.

300. Objicies 1. Stante perfectissimâ possessione objecti, adhuc cognitio obscurior eiusdem objecti est quædam perfectio intellectûs : ergo adhuc potest vtiliter superaddi evidentia metaphysicæ. Nam ex hoc capite superadditur in Christo Scientia infusa Visioni beatæ. Ex hoc argumento probatum iri, quòd Fides etiam possit stare cum Visione beata, & opinio cum demonstratione metaphysica, & quòd in Christo fuisse Fides; Omnibus ergo distinguendum est antecedens : est perfectio habens imperfectionem sibi explicatam, in modo tendendi, concedimus, aliter negatur antecedens & consequentia. Sic dolor de peccatis commissis, quamvis sit perfectio, non potest tamen stare cum gaudio beatifico, quia imponit pro priori naturæ subjectum non habens gaudium satiativum, & omnis doloris impatibilem : item actus quo quis evidenter judicat, se aliquid ignorare, vel de aliquo objecto dubitare, repugnat cum evidentia illius objecti. Jam quod attinet ad instantiam allatam de Christo, propter hoc ipsum principium philosophicum docet Card. de Lugo, in Christo non fuisse actus scientificos, pertinentes ad tertiam mentis operationem, sed tantùm ad secundam. *Videatur disp. de Incarn. n. 32.*

301. Objicies 2. Existentia Dei est omnibus credenda fide divinâ; dicente S. Paulo, quòd accedentem ad Deum oportet credere, quia est, atqui docti habent evidentiam metaphysicam de Existentia Dei : ergo potest cum evidentia metaphysica stare actus fidei ejusdem objecti. Respondeo potest primò, cum Pallav. & ex mente S. Thomæ, per illum articulum credendum non intelligi Deum nudè sub quocúnque confuso conceptu, sed intelligi sub conceptu Entis habentis providentiam & Omnipotentiam, & quod solum sit colendum : quæ omnia naturali ratione philosophi investigare non potuerunt. Et quamvis aliqui

aliqui paucis acquisiverint evidentiam physicam, hoc est, æqualem illi, quam habemus de crastino ortu solis, vix tamen vllus acquisivit metaphysicam, hoc est, cui alia æqualis per nullam potentiam possit esse falsa. Verificatur ergo dictum Pauli ex ejusdem intentione sufficienter, quatenus vix vno aut altero excepto de cæteris omnibus verificatur. Meliùs tamen & vniversaliùs,

302. Respondetur 2. S. Paulum nuspiam dixisse, quòd existentia Dei seorsim sumpta necessariò credenda sit actu illativo, & vt *Quod*, sed satis illi esse, si credatur vel vt *Quo*, dum nimirum affirmatur Deus loqui, vel vt *Quod* quatenus est pars complexi hujus: *Deus remunerator*. Nec enim, inquit idem auctor, quoties ex aliquo motivo assentimur alicui concreto, assentimur ex illo motivo singulis partibus illius concreti seorsim sumptis; alioquin qui crederet ex testimonio Medici, se esse ægrotum, crederet ex eodem testimonio se esse hominem, & se existere; nam hæ sunt partes illius concreti, scil. *hominis ægroti*. Itaque credere aliquod totum ex aliquo motivo, est tantùm credere ex illo motivo vltimam formalitatem constitutivam illius totius, & quæ non sunt aliunde nota.

Objicies 3. Posset Deus in præmium actûs Fidei de aliqua re revelata, infundere pro posteriori signo naturæ, evidentiam Metaphysicam illius ejusdem rei: ergo possent stare simul. R. Conclusionem procedere de connaturali conjunctione. An autem possint conjungi per absolutam potentiam, sicut contra naturalem exigentiam conjungebantur in Christo Beatitudo & Tristitia, non vacat disputare, ne nimiùm philosophiæ nos immisceamus.

303. Probatione à nobis allatâ, & communiter vsurpatâ, non contentus Card. Pallavicinus, duplex aliud argumentum excogitavit ingeniosè, vt solet: quòd vtrumque placet referre, & considerare, quantum habeat momenti. Primum Argumentum proponit n. 164. hoc modo. Fides ex sua essentia est obsequium Liberum & Voluntarium, quod præstamus Auctoritati loquentis, credendo id, quod alioquin possemus non credere. Neque hoc obsequium consistit præcisè in eo, quòd credamus propter auctoritatem illius id, quod possemus non credere ex illo motivo, licet necessitaremur ad illud credendum ex alio motivo. Nam Authoritas loquentis est medium quod adhibetur ad hunc finem, vt credatur ipsa res enuntiata. Sicut præceptum imperantis est medium, quod adhibetur ad hoc, vt fiat res præcepta. Nemo enim adhibet media in ordine ad finem, qui est necessariò exstiturus, independenter ab ipso medio: ergo de natura intrinseca locutionis est, non interponere authoritatem loquentis, nisi in ordine ad illum casum, in quo independenter ab ea audiens non esset aliunde & ex quocunque motivo necessitatus ad assentiendum rei enuntiatæ.

304. Confirmatur ex paritate jam indicatâ. Sicut enim, si ego essem necessitatus ex alio motivo ad volendum audire sacrum, non posset aliquis prudenter id mihi præcipere; quia præceptum supponit libertatem antecedentem circa rem præceptam, vt scilicet simpliciter posset non fieri; ita ex suppositione quòd meo intellectui pateat aliquod objectum, adeoque quòd sim necessitatus ad illud affirmandum, nemo prudens annuntiaret mihi tunc illud objectum præcisè in eum finem, vt etiam ob ejus authoritatem assentirer.

305. Argumentum hoc videtur non improbabili responsione eludi posse. Verum equidem est, quòd potestas præcipiendi vt sic & in genere considerata, atque etiam locutio vt sic & in genere considerata, fuerint à natura institutæ primariò in hunc finem, vt haberetur medium obtinendi id, quod alioquin futurum non esset, & vt obtineretur assensus circa illud, circa quod alioquin assensus fortè non poneretur ex vllo motivo, ac proinde, si ad omnia, quæ aliquando expedit præcipi, essemus aliunde necessitati, & ad assentiendum ijs quæ revelari possent, essemus etiam aliunde necessitati, meo quidem judicio certum est, quòd non esset à natura introducta potestas præcipiendi, nec etiam facultas loquendi. Quia, præcisè hoc quod est: *facere ex motivo obedientiæ*: & *assentiri in obsequium alterius*, etsi sint laudabilia, videntur tamen admodùm secundariò intendi, & non suffectura fuisse ad introducendam potestatem obligandi. Nihilominus tamen hoc concesso, inde non sequitur, quòd, postquam instituta est potestas præcipiendi, propter innumeros casus, in quibus simpliciter vtilis est ad obtinendum id quod præcipitur, & eodem modo facultas loquendi, non sequitur, inquam, quòd non posset postea in casu particulari vtiliter & prudenter exerceri, etiamsi in illo casu particulari res præcepta esset aliunde necessariò futura, & res revelanda aliunde necessariò sciretur.

306. Declarari hoc potest exemplo. Sumere cibum est à natura institutum ad conservandam vitam, ita vt si essemus immortales, & omnes in eadem constitutione permanerentus sine cibo, sicut post resurrectionem erunt Beati, non esset institutus vsus cibi, nec ejus appetitus, nec potentia concoctiva &c, & tamen defacto in casu particulari prudenter fuit adhibita sumptio cibi à Christo Domino post resurrectionem, quando apparuit Apostolis in Cænaculo, & in Emaus, tametsi nihil adjumenti ab illo cibo acceperit. Quidni ergo pari modo adhuc vtilis erit in casu particulari revelatio aut præceptum, etiamsi in tali casu non intendatur finis primarius potestatis loquendi, præcipiendi: & hoc circa primum argumentum.

307. Secundum ejusdem auctoris argumentum sic habet. Natura non reddidit possibiles assensus obscuros, adeoque ex genere suo obnoxios errori, nisi quia non poterat aliter supplere

plere noſtram ignorantiam circa plurima objecta; atque vt huic periculo erroris meliùs conſuleret, ſubjecit aſſenſus obſcuros imperio voluntatis. Neque ab hac regula exemit aſſenſus Fidei, licet infallibiles; quia noluit eos per experientiam poſſe diſcerni ab actibus fallibilibus, alioquin non eſſent ampliùs obſcuri (advertat quæſo hîc lector, quàm clarè hîc neget Pallavicinus Diſcerniculum experimentale inter actum habentem motivum fallibile, & habentem motivum infallibile, ſi vterque ſit obſcurus, & quòd obſcuritas ſit fundamentum formidinis) & tolleretur meritum, quod habemus operandi dependenter à cognitione obſcura. Hoc poſito debuit Natura ſic inſtituere cæteros obſcuros aſſenſus, vt eos non adhiberemus, quando ex alio motivo objectum eſt evidens, alioquin incideremus in periculum erroris ſine vtilitate: totam enim vtilitatem quam præſtaret tunc aſſenſus obſcurus, poſſumus percipere, ſi aſſentiamur per actum evidentem & infallibilem ipſi probabilitati motivi obſcuri, præſcindendo à veritate & falſitate. Non debuit autem eximi ab hac Regula aſſenſus obſcurus Fidei divinæ, ne de illo haberemus experientiam diverſam ab alijs obſcuris aſſenſibus; maximè quia ab hac exemptione nullum ferè commodum oriretur, nam totum meritum poſſet haberi credendo ipſam revelationem divinam, quæ ſemper eſt obſcura. Ita Pallav.

308. Hæc tamen probatio non convincit. Reſpondetur enim negando ſuppoſitum, nempe quòd Natura noluerit poſſe conjungi actum probabilem cum evidente, ex hoc fine, ne ſine fructu exponeret hominem periculo errandi. Revera enim nulli periculo exponeretur, cui non eſſet expoſitus, etiamſi non poſſet conjungi concluſio opinativa cum concluſione evidente, dummodo poſſet conjungi aſſenſus obſcurus immediatus circa motiva obſcura opinionis. Quando enim hæ duæ concluſiones in eodem objecto materiali concurrerent, nullus error committeretur circa objectum materiale (nam hoc revera daretur, quia, vt ponimus, ſciretur) ſed totus error eſſet circa objectum formale ſeu circa motivum. hoc autem periculum errandi maneret, hocipſo quia poſſet elici actus opinativus immediatus, circa ipſum objectum formale directè, & tunc idem error incurreretur quoad æſtimationem, qui incurreretur eliciendo concluſionem opinativam. Quòd autem tunc poſſet elici actus immediatus circa motivum opinionis, non poteſt à Pallavicino negari, nam vt ex recitatis verbis patet, non obſtante evidentiâ, poteſt ſtare ſimul actus Fidei circa revelationem, etiamſi non poſſit elici actus illativus: ergo idem dicendum eſt de actu opinativo, alioquin jam poſſet diſcerni per experientiam actus Fidei ab actu opinativo, quod Pallav. & meritò reputat abſurdum. Et hæc circa ſecundum argumentum Pallavicini. Contra Concluſionem

309. Objicies. Quandocunque manet ex parte objecti totum motivum formale alicujus actûs, nulla eſt repugnantia, quominus manente ipſe actus: ſed ſtante Evidentiâ Metaphyſica adhuc manere poteſt totum motivum formale Fidei: ergo & actus Fidei. Diſtinguo majorem: Quamdiu manet motivum, & nihil aliud ſuperadditum cujus negatio ſeu abſentia ſupponitur ab ipſo actu, propter imperfectionem actûs, concedo: actus, nego majorem, & eodem modo diſtinguo minore, negatur Conſequentia. Poteſt etiam ſubdiſtingui major: poteſt manere actus illativus, nego; actus immediatus, affirmans ipſum motivum, concedo. & eodem modo concedimus & negatur deinde conſequentia. Inſtantia eſt in actu deſiderij, & in actu opinativo, habente timoratam formidinem actualem. Nam nec abſentia boni deſiderati eſt motivum deſiderij, nec abſentia certitudinis eſt motivum opinionis, & tamen vtraque præſupponitur ad hos actus: ergo etiam negatio evidentiæ poteſt præſupponi ad actum Fidei, etiamſi non ſit ejus objectum formale.

CONTROVERSIA III.

Vtrum eidem objecto poſſimus aſſentiri ex motivo Scientiæ & Fidei, per vnum indiviſibilem actum ſupernaturalem, & à noſtro Habitu infuſo procedentem.

310. NEgant Suarez, Turrianus, Faſolus, Ochnadus, Mæratius, Card. Pallavicinus, & quidem hic vltimus, ex novis fundamentis philoſophicis.

Affirmant Molina, Fonſeca, & apud hos Oberandus, Okam, Gabr. Capreolus, Paladius, item Valentia, Salas, Conimbric. Arriaga, Oviedo, Hurt. Lugo, Ripalda. Vtrique ſententiæ aliquid tribuendum exiſtimo, & quantum fieri poteſt, conciliandos Authores. Itaque

DICO 1. Non poteſt dari indiviſibilis actus ſupernaturalis Fidei noſtræ, qui tendat in motivum Fidei & Scientiæ, tali modo, vt moveatur à ſimultate illorum motivorum, hoc eſt, qui ita aſſentiatur, vt in modo aſſentiendi oſtendat, intellectum non aſſenſurum eſſe hîc & nunc, ſi motivum Fidei ſolum, ſine motivo ſcientiæ apparet: & hoc tribuo primæ ſententiæ. Probatur. Ille non eſt verus actus fidei, qui non innititur auctoritati divinæ, vt vi ſuæ adhæſionis determinaret intellectum ad omnia credenda, quæcunque Deus diceret, ſecluſo quocunque alio motivo: atqui actus, de quo procedit concluſio, hoc non præſtaret, hocipſo quia niteretur formaliter & vnicè ſimultate plurium motivorum, adeoque non determinaret intellectum ad aſſentiendum in abſentia alterius motivi. Ergo &c.

311. DICO

311. DICO 2. Non apparet repugnantia vnius indivisibilis actûs, habentis duplex prædictum motivum, ita vt in illa motiva tendat quasi seorsim spectata, hoc est, vt adæquatè sufficiatur hîc & nunc ad impetrandum assensum sibi proprium in absentia alterius motivi. Probatur Conclusio, solvendo objectiones, & priùs quidem communes, deinde speciales Pallavicini.

Objiciunt primò & principaliter. Duæ Differentiæ dividentes & oppositæ, non possunt convenire in eandem speciem; nam quævis earum est adæquatè constitutiva suæ speciei: sed actus Fidei & actus Scientiæ habent differentias oppositas; ergo non potest vtraque differentia convenire in vnum indivisibilem actum: hic enim actus participaret duas Naturas, seu species adæquatas, & per consequens esset Ens rationis, sicut Hircocervus. R. Concedo totum. Nego suppositum. In nostro casu non conjunguntur duæ differentiæ aut species in vnum actum, sed ponitur vna tertia species, quæ participat quidem aliqua prædicata positiva & differentialia aliarum specierum, sed non secundùm vltimum complementum differentiæ, quæ est radix exclusiva perfectionis alterius actûs; in quocunque tandem hoc vltimum prædicatum consistat, sive in pura negatione, sive in prædicato aliquo nobis ignoto, vt existimant Moderni. Porro hujusmodi specierum exempla mille existere ait Lugo. sufficiat, vnum alterumve retulisse. Actio Solis & actio Ignis specie differunt, sicut differunt Ignis & Sol: & tamen potest dari actio indivisibilis ab Igne & Sole procedens, & per consequens æquivalens duabus priotibus actionibus quoad prædicata nobis nota. Item duo assensus præmissarum differunt inter se specie, & habent objecta adæquata specie distincta, & tamen actus Conclusionis tendit indivisibiliter in objecta ambarum præmissarum, & insuper in objectum suum directum & proprium.

312. Pro Confirmatione Responsionis observo, quòd Philosophi discrepent inter se, vtrum possint duo actus specie differre ex solo objecto Materiali, v. g. actus quo ob auctoritatem S. Thomæ credo Angelos differre specie, ab alio actu, quo ob ejusdem auctoritatem credo creaturas videri in Deo tanquam in medio: aliqui, vt Arriaga, affirmant, alij negant: negantes tamen fatentur, quòd tales duo actus differant plus inter se, quàm duo actus versantes circa idem objectum materiale & formale. dicunt enim, quòd differentia individualis suscipiat magis & minus, & habeat quandam latitudinem, prout jam communiter explicatur in Logica. Hoc observato, Confirmatur responsio experientiâ manifestâ. Quando quis in sacris litteris legit historiam bene longam v. g. Josephi in Ægyptum venditi, in qua continentur objecta materialia valde diversa, circa quæ posset elicere, & fortè successivè elicit distinctos actus, saltem numero diversos, poterit in fine, tenens memoriter totam historiam, elicere vnum indivisibilem actum æquivalentem prioribus distinctis, quo diceret: *credo totam historiam*; æquivalentem inquam, quoad aliquod prædicatum nobis notum, & in quo illi distincti actus differunt, cum aliqua majori differentia numerica, quàm quæ esset minima. Atqui non minùs absurdum est, duo individua coalescere in vnum, quàm duas species: ergo æquivalentia, quam in Thesi defendimus, non est coalescentia constituens chymæram. Contra hoc

313. Replicat Pallavicinus. Aristoteles reprehendit eos, qui assignabant pro differentijs avium: *esse pennatum vel impennatum*: eo quòd differentia debeat desumi ab aliquo positivo: ergo actus scientificus non differt ab actu fidei præcisè per negationem tendentiæ in motivum fidei, sed per aliquid aliud, & ratione illius prædicati repugnat actus æquivalens vtrique. Respondeo primò. Pallavicinum in hoc argumento supponere, quòd nulla entitas creata possit differre ab altera præcisè per negationem perfectionis alterius: vnde infert, implicare Vbicationem & Durationem indivisibilem realiter, sed æquivalentem duabus imperfectioribus; quam doctrinam hodie, post Sylvestrum Maurum, negant RR. communiter. Vnde patet, Fundamentum Pallavicini esse infirmum. Sed tamen, vt cum eo liberaliùs agamus, dabo esse firmum. R. 2. Transeat totum argumentum, nego esse contra meam Conclusionem. Sicut enim suo argumento Pallavicinus malè concluderet, repugnare animal partim pennatum, partim non pennatum (opponeret enim se statim Gallus Indicus, qui circa collum caret pennis) ita non infertur legitimè, repugnare actum qui habeat motivum Scientiæ & Fidei, dummodo non haberet aliud prædicatum occultum, ob quod actus purus Scientiæ caret motivo fidei: sicut Vespertilio ob prædicatum occultum, caret omnino pennis. Eodem modo, licet in genere differant animal pilosum & non pilosum, squammeum & non squammeum, nihilominus tamen Castor de vtroque participat, quamvis non habeat illud prædicatum propter quod carpio est totus squammeus.

314. Vrget tamen Pallavicinus, & vlteriùs probare conatur, quòd omnis differentia specifica debeat esse specialis perfectio. Omnis, inquit, differentia est aliqua pulchritudo & perfectio addita generi, propterea constituit speciem, cujus nomen sonat pulchritudinem & perfectionem: ergo non potest vna species differre ab altera per meram radicalem negationem majoris perfectionis.

Ad hoc argumentum negatur antecedens, & datur instantia clara. Creatura differt à Deo: sed non differt per aliquam perfectionem simpliciter dictam: nam omnem hujusmodi perfectionem habet Deus: ergo differt per negationem radicalem majoris perfectionis.

Conatur ad hoc respondere Pallavicinus, & dicit, Deum non esse in genere, sed supra ge-

nus,& continentem totum genus,quia creatura distinguitur à Deo non per aliquam perfectionem, quæ non sit in Deo, sed per conceptum dicentem carentiam alicujus perfectionis divinæ, ac proinde creatura non differt specie, hoc est, perfectione à Deo. In creaturis autem inter se comparatis, res aliter se habet. Ita ille.

Hac tamen responsione continentur pulchra verba, facientia quæstionem de vocabulo: quid autem ad rem ipsam dicant, ego non assequor. Creatura vtique non differt à Deo solo numero: quæro ergo, quomodo vocanda sit differentia hominis à Deo, si nec est differentia specifica, nec generica? quodcunque nomen illi imposueris, illud ego sine piaculo tribuam etiam differentijs earum creaturarum, quarum vna alteram excedit perfectione. Verùm audiamus Pallavicinum vlteriùs. Nulla inquit, est creatura, quæ in sua differentia specifica non contineat aliquam perfectionem, nulli alteri speciei communem, & ad quam ex necessitate materiæ consequuntur negationes perfectionum, quæ sunt in alijs speciebus. Ratio est, quia nunquam Natura intendit malum, & negationem perfectionis primò & per se. Porrò Aristoteles 10. *met. c.* 11. *&* 12. constituit diversitatem specificam in contrarietate formæ sub eodem genere, & ideo negat marem differre specie à fœmina, quia eorum contrarietas versatur tantùm in materia. atqui contrarietas dicit aliquid positivum, & forma semper sonat perfectionem & pulchritudinem. His positis si daretur aliquis actus respondens simul fidei & Scientiæ, vtique actus solius Scientiæ v. g. non distingueretur ab illo nisi per negationem alterius prædicati dicentis perfectionem, ergo talis actus repugnat. Ita ille.

315. Respondeo. Quando dicis, quòd Natura nunquam intendat malum & negationem perfectionis primò & per se, vel est sermo de Natura prout defacto concurrente cum causis secundis ad effectus, vel est sermo de Natura, hoc est auctore naturæ, quando primò creavit hoc vniversum, & has rerum species præ alijs elegit. Si Natura accipiatur in primo sensu, dico, Naturam semper intendere primò & per se omnem illam perfectionem, quam potest in his circumstantijs, & cum his & non majoribus impensis obtinere: quia verò in hoc causarum concursu non continetur virtus producendi nobiliorem speciem, sed ignobiliorem, ideo, non quidem ex intentione Naturæ primaria, sed ex defectu majoris virtutis, producit speciem carentem majori perfectione, quæ reperiretur in nobiliore specie v. g. quando solus ignis est applicatus, producit calorem per actionem dependentem, & specificatam à solo igne; quodsi sol fuisset simul applicatus, produxisset calorem per actionem dependentem simul ab igne & sole, & ab vtroque specificatam. Pari modo quando adsunt & excitantur solæ species intentionales circa motivum Scientificum, producitur actus merè scientificus, non habens tendentiam fidei, cujus carentiam non intendit natura per se, sed ex defectu concaussæ non producentis eam tendentiam intendere: quodsi simul concurrerentur species motivorum fidei, tunc vel produceretur actus indivisibilis fidei & scientiæ, vel ex altiore fine (vt paulò pòst videbimus) duo actus producerentur duo actus distincti.

Quodsi verò sermo sit de Natura secundo modo accepta, tunc respondetur, quòd Deus voluerit species rerum ita producere, vt deinceps causas secundas possent commodè conservare. Non possent autem commodè conservari, si non quandoque differrent ab invicem, præcise per carentiam alterius perfectionis, seu per excessum & defectum, vt patet ex priore responsione.

316. Et quia Pallavicinus soler quandoque res physicas explicare per morales, nobis in presenti idem licebit. Sunt in Republica bene ordinata instituti diversi gradus Jurisdictionis, eorum infimus est simplex seu mercenaria Jurisdictio, cæteri gradus constituunt Imperium seu bile Judicis Officium, & à Bartolo sex enumerantur: Maximum, Majus, Magnum, Parvum, Minus, Minimum. Ecce! horum gradum vnus alterum perfectione excedit, & in se eum perfectionem inferioris complectitur. Ex eodem Conditores Reipublicæ non poterunt dici vitiosè hos gradus instituisse, aut intendisse in vno gradu negationem majoris perfectionis, cum licet tali loco secundùm se considerato sit malum, carere perfectiore gradu Jurisdictionis, spectato tamen ordine totius Reipublicæ, & bono publico, sic fieri oportebat. Sic ergo dici potest, Naturam ex fine boni publici, potuisse intendere negationem perfectioris speciei, in certis circumstantijs.

Jam locus ex Aristotele adductus nihil patrocinatur causæ Pallavicini; loquitur enim quidem de Contrarietate latè sumpta, prout etiam reperitur inter formam illiúsque privationem: verba sunt. *Cùm verò contraria specie diversa sunt, corruptibile autem & incorruptibile contraria sunt, potentia namque determinata impotentia, &c.* Immò Aristoteles alibi dicit, quòd species se habent sicut numeri: atqui numerus à numero differt vnitate per negationem plurium vnitatum, ergo secundùm Aristotelem potest etiam vna species differre ab alia per negationem plurium perfectionum.

317. Denique, demus verum esse quod Pallavicinus pro fundamento assumit, omnem creaturam in sua differentia specifica continere aliquam perfectionem, nulli alteri speciei communem, ad quam sequatur negatio omnium perfectionum existentium in alijs speciebus. Nihilominus standum illi est, prout etiam fatetur, non semper hujusmodi prædicatum esse nobis perspectum, & à nobis assignabile, vt patet in exemplis allatis. idem ergo de actu purè scientifico dici potest, respectu actûs qui simul esset Fides & Scientia.

Quodsi quis ex me scire cuperet, quodnam hujusmodi prædicatum esse existimarem, v. g. in actione

actione ignis, respectu actionis quæ sit ignis & solis actio, dicerem, esse hoc quod est: *Non indigere sole ad sui existentiam*, sive, *habere sufficientiam ad existendum sine sole*; quæ est perfectio simpliciter simplex. Econtra, actio pendens ab Igne & Sole, habet aliam specialem perfectionem, quam prior actio non habet, videlicet: *esse manifestativam duarum virtutum specie diversarum.* Totum hoc facilè applicabitur actui purè scientifico, & actui participanti de Scientia & Fide. Et hactenus quidem ad argumentum commune DD. respondimus; nunc ad specialia veniamus.

318. Objicit ergo 2. & specialiter Pallavicinus. Non experimur in nobis libertatem, immò nec cognitionem quidem ad faciendos hujusmodi actus distinctos potiùs quàm indistinctos seu identificatos: ergo debet esse naturaliter necessarium, vel vt semper sint distincti, vel vt semper sint conjuncti in vnam Entitatem: atqui congruentius fuit ordini naturæ, vt semper essent distincti: ergo id credendum est defacto evenire. Respondeti potest 1. Nobis sufficere, quòd talis actus posset dari per potentiam Dei absolutam; sicut, etiamsi in sententia adversarij defacto Potentiæ distinguantur ab anima, & Habitus supernaturales morales distinguantur defacto ab Habitu Charitatis, non tamen hinc infertur repugnantia identitatis in alia specie. R. 2. Prout pridem respondi ad hanc objectionem, quam ipse mihi feceram in Libello de anima rationali, Anno 1645. Respondi, inquam, caussam determinantem hîc & nunc ad vnum potiùs quàm ad duos actus, posse esse diversam excitationem specierum, præsertim si admisceantur aliæ species, repræsentantes convenientiam seu concursum diversorum motivorum ad probandum idem. Posset etiam provenire à majori individuali perfectione animæ, juxta Sententiam S. Thomæ.

Verùm, ne quidquam prætermittamus, placet referre ex eodem Pallav. quibus argumentis probet suum subsumptum. Probat ergo 1. Quia Naturæ congruentius fuit elici potiùs distinctos actus, vt consuleret durabilitati. Sicut enim non fecit albedinem distinctam in duas species, quarum altera esset dulcedo, altera amarities ex. gr. sed distinxit albedinem ab his alijs qualitatibus, vt si quid superveniret, quod esset contrarium albedini, eâ destructâ remaneret tamen dulcedo, & vice versâ, ita non debuit identificare in vna entitate prædicata duorum actuum distinguibilia, vt cessantibus requisitis ad conservationem vnius, alter permaneret.

319. Imprimis hoc argumentum supponit, actus intentionales esse qualitates permanentes, quod hodie plures negant, & meritò. Sed demus ita esse, adhuc factus discursus non stringit. Quòd enim Natura ob caussam allatam ita distinxerit albedinem à dulcedine & amaritie, id factum est, quia sæpè oportebat contingere, vt adveniret caussa destructiva dulcedinis, & nulla tunc esset applicata caussa statim productiva albedinis contradistinctæ à dulcedine; hæc autem ratio non procedit in casu nostro. nam etiamsi superveniret aliqua caussa destructiva Scientiæ, v. g. turbarentur species repræsentantes motivum Scientiæ, adhuc maneret præsens caussa sufficiens ad producendum actum Fidei, distinctum ab actu Scientiæ: adhuc enim (vt ponimus) essent excitatæ species repræsentantes motivum Fidei, cum quibus intellectus posset continuò producere actum Fidei.

320. Secunda ejusdem probatio sic habet. Bonitas actûs intellectûs consistit in Veritate indivisibili, atque ideo inficitur ex falsitate cujuscunque motivi: ergo satiùs fuit, vt quoties motivum indivisibile non est ipsa simultas, toties ordo ad vnum motivum distingueretur ab ordine ad aliud motivum, ne pravitas vnius corrumperet bonitatem alterius. R. 1. Motiva scientifica physica, per se loquendo & connaturaliter, non esse obnoxia falsitati, multò minùs motiva Fidei. & ideo non est certum, quòd natura ad cavendam falsitatem, instituerit diversos ordines pro diversitate motivorum. R. 2. Hoc argumento ad summum probari, quòd pro casu, quo motiva scientifica essent falsitati obnoxia, non produceretur vnus actus sed duo. Dixi: *ad summum.* nam meo judicio nec hoc probat. Natura enim amat parsimoniam entium: & ideo pro casibus ordinarijs vnum actum videtur instituisse: casus autem rarissimos non debebat curare: parùm enim, & ferè nihil hac exceptione lucraretur. Si enim ponantur duo actus, quorum vnus est falsus, alter verus, nescio quid inde lucretur intellectus vltra id, quod haberet per vnum actum, qui illis duobus æquivaleret, & qui quidem esset & diceretur simpliciter falsus, esset tamen secundùm quid verus. sicut non esset minùs æstimabilis qualitas, quæ simul affligeret & sanaret, quàm duæ, quarum vna affligeret, & alia sanaret.

321. Objiciunt alij 3. Si daretur vnus indivisibilis actus, vt vult conclusio, talis actus vtique procederet ab Habitu Fidei, & ab habitu scientifico: sed hoc videtur absurdum. Non potest enim habitus producere actum ex motivo alieno, hoc est, quod non sit proprium illorum actuum, ad quos producendos est institutus ille habitus, vel, si est habitus naturalis, ex quibus est genitus. R. Distinguendo probationem minoris. Non potest habitus producere actum ex motivo alieno, tanquam caussa adæquata, & tanquam ex motivo adæquato, concedo, tanquam caussa inadæquata, & tanquam ex motivo inadæquato, nego: sic autem se haberet in casu nostro. Sed Contra

322. Objiciunt 4. Concurrentibus duabus caussis specie diversis, non producitur effectus habens perfectionem vtriusque caussæ, sed imperfectior: atqui in nostro casu fieret contrarium. Major patet inductione in Mulo, Licisca &c. R. in his & similibus id provenire ex defectu concausſæ connaturaliter requisitæ, loco

cujus imperfectior substituitur, vt loco Equi Asinus: hoc autem non fit in nostro casu.

324. Objiciunt 5. Talis actus esset perfectior suis causis, non tantùm singulis seorsim sumptis, sed etiam simul sumptis, nempe propter indivisibilitatem & simplicitatem. R. Negando simpliciter majorem. Nam licet ratione simplicitatis hâbeat aliquam perfectionem, quam non contineant causæ formaliter, habent tamen causæ alias perfectiones quibus caret actus, v. g. esse Ens permanens, esse potentiam ad actus specie diversos &c.

325. Objiciunt 6. Actus ille de quo disputamus, foret simul clarus & obscurus, evidens & inevidens, quæ tamen inter se pugnant. R. Primo fore quæstionem de nomine, in qua dico, quod talis actus esset clarus saltem secundùm quid, nempe ratione motivi scientifici. Vnde posset simpliciter dici clarus, vt bene notat Ripalda, quia prædicatum Claritatis non dicit negationem omnis Obscuritatis, alioquin nullus actus humanus posset simpliciter dici clarus. Econtra Obscuritas videtur dicere negationem omnis evidentiæ, & ideo talis actus non nisi secundùm quid, nempe secundùm motivum fidei, decendus esset obscurus, & inevidens.

CAPVT V.

DE REPVGNANTIA FIDEI CVM FALSITATE.

CONTROVERSIA I.

An Deus possit revelare Falsum.

326. PRætermissâ hæresi Priscillianistarum & Armenorum, asserentium, Deum defacto mentitum fuisse, Sententia quorundam Catholicorum fuit, Deum quidem non posse mentiri, prout *Mendacium* sonat formalem rationem malitiæ moralis & peccati; posse tamen saltem de potentia absoluta (non tamen ordinaria) falsum revelare sine malitia, sicut potest occidere sine peccato homicidij. Ita Robertus Holkott, Petrus de Aliaco, Adamus Godamus, Almainus, Gabriel.

327. Contraria Sententia negans, est adeo certa, vt Suarez, Coninck, Granadus, dicant, esse de Fide, alij dicant oppositam esse Temerariam, Erroneam, Hæresi proximam. Probatur assertio 1. ex S. Scriptura ad Hebr. 6. *Volens Deus abundantiùs ostendere immobilitatem consilij sui, interposuit Jusjurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium haberemus.* Vbi Card. Lugo ponderat Juramentum, quod licet in nobis addat obligationem supra simplicem assertionem, in Deo solùm addat energiam, quia Jurare est afferre Deum in Testem. Deus autem non potest loqui quin afferat se in Testem, hoc est, quin interponat suam auctoritatem. Idem habetur ad Rom. 3. *Est autem Deus verax.* Jo. 8. *Qui misit me verax est.*

328. Probatur 2. Ratione. Deo debentur omnes perfectiones simpliciter simplices, inter quas vna est summa Auctoritas in dicendo, digna summâ fide excogitabili, ita vt saltem ex hypothesi quòd Deus loquatur, teneamur credere rem ita esse, & non posse aliter se habere, adeoque in præsentia auctoritatis divinæ negare fidem omnibus alijs contradicentibus: atqui si Deus posset falsum revelare, non mereretur talem fidem, sed posset aliquando contingere, vt etiam prudenter Deo non assentiremur, ob rationes probabiles quæ occurrere possent, quòd Deus hîc & nunc decipere vellet, imò defacto possemus prudenter formidare, an non Deus voluerit falsum loquper Jonam Prophetam, & alijs locis, à Suarez & Turriano relatis.

329. Confirmari potest hæc ratio. Vndetur ex terminis absurdum esse, Deum non posse dedocere aliquem errorem suâ auctoritate: atqui si Deus mentiri posset, tunc posset in nobis dari error, quem Deus nullo modo posset auctoritate interpositâ dedocere: ergo &c. Minor probatur. Nam semper possem formidare, an non Deus tunc mentiretur, quando me vellet errorem dedocere, quem ipse suo mendacio potere causâsset; nam volendo dedocere errorem, fateretur Deus, se priùs fuisse mentitum: quare possem prudenter formidare, an non priùs verum dixisset, & nunc vellet decipere.

330. Quæ ex Scriptura adduci solent, vel non habebant sensum absolutum sed conditionatum, qualis erat prophetia Jonæ, de interitu Ninive, vel significabant divinam permissionem alicujus deceptionis ab alio faciendæ, vt quando Diabolus permissus est esse spiritus mendax in ore Prophetarum.

CON-

CONTROVERSIA II.

Vtrum circa revelationem apparentem elici possit actus fidei supernaturalis falsus.

331. DICO 1. Nullus actus fidei supernaturalis, potest connaturaliter tendere in revelationem solùm apparentem. Ita communiter omnes contra Majorem. Probatur 1. Ex Tridentino sess. 6. c. 9. vbi dicit, Certitudini fidei falsum subesse non posse. quod ad minimum debet intelligi: *connaturaliter*. nam vtrum hoc simpliciter repugnet, dicemus Concl. seq. Probatur 2. Authoritate PP. tribuentium Fidei certitudinem: atqui Certitudo formaliter consistit in intrinseca connexione cognitionis cum objecto vero, adeoque ad minimum in naturali intrinseca exigentia, ne producatur, nisi quando objectum est verum. Ergo &c.

332. Probatur 3. Omnis actus, qui ex essentia sua est actus virtutis intellectualis, est intrinsecè verus. Sed omnis actus supernaturalis fidei est essentialiter actus virtutis, quia procedit ab habitu supernaturali: ergo &c. Major est Aristotelis 6. Eth. c. 2. & 3. Minor probatur. Habitus Fidei est Virtus Intellectualis, vt constat ex Trid. sess. 6. c. 7.

333. Probatur 4. Ex ipsa supernaturalitate, quæ sicut evehit naturam supra operationes naturales, ita & videntur ejus proprietates esse magis sublimatæ: atqui proprietas maxima est Veritas, & falsitas est imperfectio ac depressio potiùs naturæ, quàm ejus elevatio: ergo &c. sed de hoc iterum infrà.

Objicitur 1. Rusticus, proponente Parocho articulum falsum, tenetur credere: ergo potest elicere actum supernaturalem fidei. R. Tunc quidem rusticus elicit actum supernaturalem piæ affectionis, & meritorium, sed non elicit actum supernaturalem fidei, sed purè naturalem. Ratio est, quia actus supernaturalis nunquam elicitur nisi juxta merita objecti: atqui propositio Parochi, quæ non est supernaturalis quoad modum, hoc est, non est derivata à Deo ejúsque voluntate loquendi, non meretur credi actu supernaturali, cùm sit tota naturalis: ergo tunc nec habitus fidei exigit concurrere ad actum, nec Deus concurrit loco habitûs.

334. Objicitur 2. Sicut se habet volitio supernaturalis ad suum objectum, ita intellectio supernaturalis ad suum, sed volitionis supernaturalis objectum partiale potest esse falsum, v. g. quando ex misericordia do eleemosynam illi, qui se simulat pauperem: ergo & objectum intellectionis supernaturalis potest esse locutio simulata. R. Negando minorem. Quia honestas objectiva illius actus misericordiæ, non consistit in sublevatione veræ paupertatis, sed in sublevatione paupertatis probabiliter apparentis, & sic præcedit judicium practicum evidens, quòd honestum sit dare eleemosynam illi, qui apparet pauper, etiamsi revera non sit pauper. Quapropter cùm objectum formale talis actûs misericordiæ, sit simpliciter bonum, nimirum non est illum actum esse supernaturalem. Hinc autem confirmatur potiùs Conclusio. Nam sicut objectum voluntatis est *bonum*, ita objectum intellectûs est *verum*: ergo sicut actus supernaturalis voluntatis non potest tendere nisi in bonum quod revera sit tale, ita nec actus supernaturalis intellectûs potest tendere in objectum, nisi quod sit verum realiter, & non merè apparenter.

335. Objicitur 3. Ponamus Judæum aliquem in nocte Nativitatis Christi elicuisse actum fidei de Messia venturo, & continuâsse illum actum aliquantisper post transactam nativitatem, ille actus ante ipsam nativitatem fuisset verus, post nativitatem cæpisset esse falsus, quia non erat ampliùs verum dicere: *Christus nascetur*. atqui esset supernaturalis. ergo &c. R. Præscindendo ab illa controversia Logicali, vtrum actus verus possit transire in falsum, respondetur inquam, negando sequelam. Vel enim Judæus affirmat futuritionem respectu temporis quo id Propheta prædixit, & tunc actus semper est verus, etiam post nativitatem, quia semper est verum dicere, quòd tempus nativitatis sit posterius, respectu temporis quo locutus est Propheta; vel affirmat futuritionem respectu temporis in quo ipse Judæus existit, & tunc actus ipsius nunquam erit actus fidei supernaturalis, quia nulli revelationi innitetur.

336. Objicitur 4. Potest rusticus vno eodemque indivisibili actu credere Parocho duos articulos, vnum falsum, alterum verum: sed sic actus ille supernaturalis erit falsus. R. Negando suppositum minoris, quòd foret actus supernaturalis. Nec obstat ab illo actu attingi revelationem supernaturalem, nam hæc attingitur etiam ab actu falso, quo aliquid deduco ex vna revelata, & alia propositione probabili, sed falsa. v. g. si quis ex eo quòd Christus sit homo, & omnis homo habeat rebellionem carnis, deduceret, Christum habuisse rebellionem carnis.

337. DICES. Non est majus absurdum, actum falsum causàri ab actu supernaturali, quàm actum supernaturalem esse falsum: sed illud prius potest fieri connaturaliter, vt patet in exemplo allato: ergo & posterius. R. Negando majorem. Et quidem P. Ripalda putat, in tali casu actum supernaturalem posse & debere dici simpliciter Caussam actûs falsi. quia conjunctus cum alia præmissa falsa, necessitat intellectum ad inferendam conclusionem falsam. Quodsi illi objicias, actum fidei esse indifferentem ad conclusionem veram & falsam, replicat, etiam præmissam falsam esse indifferentem ad inferendam conclusionem veram, quia ex falso potest sequi verum. Hoc tamen nullo modo placet. Quando enim dicitur, ex falso posse sequi

verum, intelligendum est materialiter, & de objecto materiali Conclusionis, non de ipso actu Conclusionis, qui semper est falsus, quando vna præmissa est falsa.

338. Meliùs ergo respondet Lugo, in illo casu actum Fidei esse solùm causam per accidens actûs falsi: quod ipsum etiam sentit Suarez, Conink, Granadus, & Pallavicinus. Ratio est, quia præmissa vera nunquam determinat ad actum falsum, præmissa autem falsa semper determinat ad actum falsum. Vlteriorem rationem à priori dat Pallavicinus: Quoniam, inquit, omnis cognitio vera est ordinata ad Bonum intellectûs, non solùm in ratione Finis, & quatenus per seipsam formaliter eum perficit, sed etiam in ratione medij, & quatenus potest esse semen novæ Scientiæ & veritatis acquirendæ: quapropter etiam actus Fidei, & quivis alius naturalis per se, hoc est ex intentione naturæ, concurrit ad Conclusionem veram, per accidens autem, hoc est præter intentionem, ad falsam.

339. Quæritur jam 2. Vtrum actus Fidei sit essentialiter verus, vt nec divinitus posset esse falsus.

DICO 2. & Respondeo affirmativè, cum communi. & quamvis oppositum visus fuerit tenere P. Ripalda in suo opere de Ente supernaturali, hîc tamen sect. 3. protestatur, se nunquam in hoc puncto quidquam asseruisse, sed solùm fundamenta communia examinâsse, & ostendisse, ea non convincere. & quidem se non esse locutum de actu fidei in specie, sed solùm de actu supernaturali in genere. Cæterùm in actu fidei adhæret communi sententiæ, quam ex antiquis tenet S. Bonaventura, dicens, Fidem tam esse infallibilem, quàm Dei præscientiam: Alexander & Durandus, dicentes, non magis posse fidei subesse falsum, quàm primæ Veritati. Lorca & Hurtadus vocant oppositum Temerarium. Eandem tandem tenet Oviedo, licet quodammodo invitus, & territus Censuris, quas esset subiturus, si aliter doceret. Communis ergo DD. consensus in re purè Theologica debet habere plurimum momenti, vt sine temeritate recedi non possit. Accedit auctoritas Concilij Tridentini, asserentis, Fidei non posse subesse falsum: non videtur autem locutum esse de sola connaturali exigentia, quia loquebatur conformiter ad sensum communem Theologorum tunc temporis.

340. Probationes ex ratione petitæ, variæ afferuntur. Omissis alijs Card. de Lugo sic probat. Si fidei assensus posset fieri falsus per absolutam Dei potentiam, posset etiam fieri falsus ex natura rei; quia ex natura rei potest prudenter esse credibilis revelatio tantùm apparens.

Respondet Ripalda, quòd Habitus supernaturalis exigat, vt tunc Deus cohibeat concursum ad actum supernaturalem. Verùm hæc responsio continet petitionem principij. Hanc enim exigentiam contendit Lugo vel non dari, vel esse indispensabilem. si enim non esset contra naturalem exigentiam habitûs, proponi objectum falsum prudenter credibile (prout Lugo & Ripalda concedunt) nulla potenit afferri ratio probans exigentiam naturalem, ne Deus concurrat ad actum supernaturalem, quæ non etiam probet exigentiam indispensabilem. Si enim habitus posset absolutè operari, potiùs videtur exigere concursum ad operandum quàm negationem concursûs, (& hoc vel maximè in sententia P. Esparza, quòd habitus fidei sit species impressa) sicut, si species impressa objecti visibilis divinitus poneretur in tunica retina, esset debitus concursus potentiæ visivæ ad videndum, non obstante absentiâ objecti, ex qua visione causaretur evidentia physica de existentia objecti, sed falsus actus falsus: ergo pari modo si habitus supernaturalis tantùm naturaliter exigeret non operari absente objecto; posito tamen quòd objectum esset applicatum, mediantibus speciebus alienis, quæ solent objecta fidei applicari, non apparet, cur non esset debitus concursus ad actum supernaturalem falsum, si falsitas non repugnaret essentialiter actui.

341. P. Ripalda Conclusionem sic probat. Non repugnat species actuum supernaturalium intellectualium etiam divinitus infallibilis ea qui credibile est, hujusmodi esse actum fidei divinæ; tum quia collocatur fides in supremo ordine virtutum, scilicet Theologicarum, tum quia auctoritas & attestatio divina, ex qua fides immediatè movetur, vendicare sibi videtur vim dandi certitudinem objectivam, quam habet illa divina auctoritas in ipsam certitudinem formalem, vt etiam sit inseparabilis à veritate objecti, adeoque vt sit ejusdem certitudinis cum objectiva certitudine.

342. Posset hæc Ratio confirmari primo. Lumen Gloriæ succedit Fidei: atqui Lumen gloriæ est principium actûs essentialiter veri, scilicet Visionis Beatæ, (quis enim ferat dicentem, quòd Visio Beatificans possit esse falsa) & radicatur in eadem Gratia, in qua radicatur habitus fidei: ergo irrationabiliter hoc negatur fidei.

343. Confirmatur 2. Omnis actus supernaturalis est essentialiter supernaturalis: ergo essentialiter decens filium Dei: atqui si posset esse falsus, posset esse non decens, quia decens est negatio illius: ergo vt sit essentialiter decens, debet essentialiter esse verus: alioquin, vt non notat Lugo, non elevaret, sed potiùs vitiaret naturam. Verbo, esset miraculum deprehendum naturæ, qualia implicare tradidimus alibi.

CAPVT

CAPVT VI.

DE MODO TENDENDI FIDEI IN SVA OBIECTA, FORMALE ET MATERIALE.

CONTROVERSIA VNICA.

Vtrum Assensus Fidei possit consistere in Discursu Formali.

344. NOn disputamus hanc controversiam in eo sensu, quo plures alij eam disputant, & nos superiùs fecimus, nempe, vtrum fide divinâ credi possint, quæ ex aliqua revelata deducuntur: sed in alio sensu, scilicet, an actus Fidei possint constituere formalem Discursum, ita vt intellectus per meros actus Fidei procedat à duplici cognitione connexionis extremorum cum medio termino ad inferendam conclusionem per actum realiter distinctum, vt fit in alijs scientijs. Negant Capreolus, Scotus, Canus, Bannez, Valentia, Suarez, Conink, Granadus, Tannerus, Pallavic. Affirmant non pauciores, Gabriel, Ockam, Almainus, Medina, Vasquez, Hurtadus, Becanus; Lugo, Ripalda, videturque præluxisse S. Thomas q. 1. a. 1. in C. vbi assensum Fidei circa objectum Materiale & Formale explicat comparando cum Geometrica Demonstratione, & addit, Fidem divinam assentiri Veritati Dei tanquam medio termino.

345. Censeo hanc affirmativam sententiam esse veram. Probatur. Habitus Fidei est habitus intellectualis, & quidem residens in intellectu, ex se discursivo; & præterea circa objectum fidei non experimur in nobis diversum modum operandi, atque circa alia objecta obscura quibus assentimur deducendo ex alio: insuper objectum formale & materiale fidei patiuntur circa se fieri illas connexiones terminorum, non aliter quàm fit in fide humana: ac denique nullo solido fundamento probatur specialis repugnantia in fide, vt patebit, solvendo argumenta contraria.

346. Objiciunt adversarij primò SS. Patres dicentes, quòd fides non sit inquisitiva. R. SS. PP. hæc ad populum dixisse in eo sensu, quo populi intererat dici: nihil autem intererat dissuadere illis discursum formalem: volebant ergo populum dehortari, ne circa Mysteria Fidei sese curiosiùs gererent, volendo ea fundare rationibus naturalibus, sine quibus nollent credere: hanc inquisitionem dixerunt præjudicare fidei, quæ debet esse contenta auctoritate loquentis.

347. Objiciunt 2. Si Fidei assensus esset aut posset esse Discursus, tunc ejus assensus posset niti Judicio de Bonitate consequentiæ: hoc autem est absurdum: nam Judicium de Bonitate consequentiæ, non excedit evidentiam naturalem: atqui actus Fidei debet esse firmior appretiativè, quovis actu & evidentia â naturali: ergo nullâ tali niti potest. Respondetur ex dictis. Vel Judicium de Bonitate consequentiæ habet evidentiam Metaphysicam prout habere solet in hominibus doctis, vel tantùm physicam: si primum, tunc nego fidem debere esse certiorem & firmiorem. Si secundum, tunc pia affectio imperabit assensum firmum in eo gradu, quo meretur objectum taliter cognitum.

348. Replicabis. Ergo fides nostra tandem nitetur Regulis Logicis: nititur enim Bonitate consequentiæ, & hæc probatur per Regulas logicas: consequens autem est absurdum, & contra experientiam, tum quia nemo se reflectit supra Regulas Logicas in credendo, tum quia innumeri fideles ignorant illas Regulas. R. cum Card. de Lugo, negando sequelam. Nam ad eliciendum actum fidei, non est necessarium applicare Regulas Logicas vniversales ad hanc conclusionem particularem eliciendam. sine vlla enim difficultate sæpè penetratur Bonitas illationis particularis ex penetratione terminorum, non minùs quàm penetrat rusticus illam quæ in hoc discursu continetur: si emi bovem quatuor aureis, non debeo vendere tribus, quia sic facerem jacturam vnius aurei: & sicut rustico est impossibile dubitare de hac consequentia, ita potest ex penetratione terminorum determinari ad inferendum Mysterium ex Veracitate & Revelatione.

349. Objiciunt 3. Et principaliter. Si fides esset formaliter discursiva, tunc posset seorsim assentiri Veracitati & locutioni divinæ: consequens, inquiunt, est difficile creditu, idque triplici ratione ostendere nituntur. Primò, quia videtur ex terminis esse contra naturam habitûs fidei, inclinare per se ad actum per quem nihil penitus credam alteri, nec vllo modo assentiar propter cujusquam testimonium, sed præcisè cognoscam

gnoscam aliquam veritatem propter seipsam. Secundò. quia sicut non possumus per habitum charitatis amare super omnia aliquid propter seipsum nisi Deum, ita non possumus per habitum fidei infusæ credere super omnia vlli nisi Deo. Nam sicut amor super omnia soli Deo debetur propter infinitam bonitatem, ita etiam assensus super omnia soli Deo debetur propter infinitam veracitatem; atqui per actum quo seorsim affirmo Veracitatem Dei, vel ejus revelationem, vel bonitatem consequentiæ, nihil penitus credo Deo, cùm ista non cognoscam vt revelata à Deo, sed immediatè propter seipsa, & velut ex terminis nota: ergo talis cognitio non pruducitur ab habitu fidei infusæ. Certè Omnipotentia, æternitas &c. non minùs ex terminis nota sunt, & tamen non possumus ea credere immediatè per actum fidei. Tertiò, quia si homo adultus veniens ad fidem, instituret discursum, & postquam super omnia credidisset Veracitatem Dei seorsim, & casu impediretur actus Conclusionis, sequeretur (inquit Pallavicinus) tali homini adhuc deberi infusionem habitûs fidei, quia per assensum illius præmissæ sufficienter esset mancipatus illius intellectus Veracitati divinæ tanquam primæ regulæ credendi: consequens est contra communem & receptam Theologorum sententiam, docentium, fidem adulto non infundi, nisi postquam se per actum fidei disposuerit. Ita Card. Pallavicinus.

350. Respondetur ad singula. Ad primùm quidem ex jam suprà dictis; Habitum fidei gerere etiam officium habitûs primorum principiorum: quapropter non est inconveniens, eum posse tendere in suum motivum credendi absque eo, quòd per hanc tendentiam aliquid alteri credat: satis enim est, quòd per illud judicium præparet necessaria ad credendum: sicut, licet intellectus vocetur *Potentia rationalis*, nemo tamen negat ejus actum posse esse actum meræ apprehensionis, quæ non est propriè *Ratio*, alioquin amentes non rectè dicerentur ratione privati, cùm non sint privati apprehensionibus.

Ad 2. ℟. Si exemplum rectè applicetur, potiùs servire nobis, quàm officere. Nam motivum amoris Dei, quo Deum amamus propter se, alia verò propter Deum, est ipsa bonitas Dei: atqui habitus Charitatis potest elicere actum amoris circa bonitatem Dei, quin per talem actum velit aliquid determinatè Deo propter illam bonitatem: ergo etiam fides poterit tendere per suum actum in suum motivum, nempe Veracitatem & Revelationem, quin tendat in aliud propter ipsam. Deinde Syllogismus argumenti est vitiosus, quia constat tribus propositionibus negativis, & ideo concessâ majore & minore, nego consequentiam: quæ vt legitima esset, deberet minor argumenti sic formari: *atqui assentiendo veracitati Dei seorsim, credo alteri quàm Deo:* quæ propositio quàm sit absona, nemo non videt. Verissimum igitur est, fide divinâ non posse credi alteri quàm Deo; hinc tamen non sequitur, non posse à fide elici actum immediatum circa motivum, quo nihil adhuc actu credam Deo, sed alterius motivo, propter quod deinde credâ aliquid Deo.

Ad 3. ℟. 1. Argumentum planè deficere seipsum. Quæro enim ex adversario. Dispositio quæ fieri debet per actum fidei ad infusionem habitûs fidei, vel est aliquid aliud in concepta, quàm sufficiens mancipatio intellectûs veracitati, vel non est aliud? si dicatur primum; ergo male infert adversarius, quòd habitus fidei infundendus sit positâ mancipatione intellectûs per immediatum assensum Veracitati divinæ præbitum. Nego igitur consequentiam, quia vt fatetur adversarius, aliquid aliud requiritur ad vltimam dispositionem. Si verò dicatur secundum: ergo male supponit adversarius, positâ illâ sufficiente mancipatione nondum esse positam sufficientem dispositionem ad infundendum habitum: si enim illa duo sunt idem, non potest esse positum vnum, quin pariter sit positum alterum.

351. ℟. ergo 2. quærendo iterum ex adversario. Si alicui adulto proponatur, ante omnem actualem locutionem Dei, per supernaturalem illuminationem, honestum esse credere Deo casu quo alicui loquatur, & ille conformiter huic dictamini practico eliciat actum voluntatis, quo dicat: *Paratus sum credere Deo super omnia, si quando hi loquatur.* quæro, inquam, an illi homini infunderetur fidei habitus necne? quæro item, an non dum satis mancipaverit intellectum, quandoquidem tota meritoria mancipatio absolvatur ex piam affectionem? Si affirmas? jam concedis, adulto infundi habitum fidei, absque eo quod elicuerit vllum actum fidei, quod est contra te ipsum & omnes. Si negas? poterimus & nos negare, quòd sufficiat mancipatio exercita potentiæ circa Veracitatem seorsim, aut circa locutionem Dei seorsim.

352. Respondeo nunc 3. & absolutè ac directè, fidem non infundi, nisi ad summum quando elicitur actus fidei propriè dictus, & præter quem vltimò & primariò instituitur est habitus fidei, qui est, quo credo aliquid Deo revelanti. Dixi. *ad summum.* Quia nunc præcisè à quæstione inferiùs tractanda, an habitus fidei infundatur aliquando ante Gratiam sanctificantem: & quidem ab adversario supponimus ita Sententia affirmans, & nos permittimus, ea omnem negatâ evanescet tota objectio.

Ad illud, quod in secunda probatione adebatur de Omnipotentia, Æternitate &c. quod etiam possent immediatè credi, sicut Veracitas, nego paritatem. Nam fides, sicut & alij habitus, potest solùm immediatè tendere in suum motivum: atqui omnipotentia &c. non est motivum fidei; sicut Veracitas: ergo non est paritas.

353. Objiciunt 4. Si fides est formaliter discursiva, non distinguitur ampliùs ab Habitu Theologiæ. ℟ Theologiam à Fide differre, quod

quòd illius Conclusiones non nitantur immediatè Veracitate & Revelatione Dei, sed re revelatâ. Vtum autem Habitus Fidei concurrat immediatè cum habitu Theologiæ ad Conclusionem Theologicam, quatenus hæc etiam attingit objectum fidei in suis præmissis, huc non pertinet, & libenter id concedimus.

354. Objiciunt 5. Angeli in via habuerunt Fidem ejusdem rationis cum nostro habitu Fidei: atqui in Angelis non fuit Fides formaliter Discursiva: ergo nec est in nobis. 52. Transeat major, distinguo minorem. Non fuit formaliter discursiva remotè, & quantum erat ex parte habitûs, nego, proximè, impedimento proveniente à natura & nobilitate subjecti, cui convenit nobilior modus operandi, transeat. Dico. *Transeat.* quia non desunt Theologi qui censent, Angelos etiam potuisse circa supernaturalia discursum formalem instituere.

CAPVT VII.

DE FIDEI, ALIORVMQVE AD IPSAM CONCVRRENTIVM SVPERNATVRALITATE.

CONTROVERSIA I.

An Actus Fidei sit supernaturalis quoad substantiam.

355. ACtum Fidei esse aliquo modo supernaturalem, indubitatum est apud Theologos, & propugnatũ à Patribus contra Pelagium, non quidem sub termino Supernaturalitatis, sed sub alijs æquivalentibus, vt, doni indebiti. Oppositum videtur clarè damnatum in Bulla Pij V. & Gregorij XIII, contra propositionem 24. Michaëlis Baij, quæ hæc erat. *Absurda est sententia eorum, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam supernaturali, & gratuito, supra conditionem naturæ fuisse exaltatum, vt Fide, Spe, & Charitate Deum coleret.* Controversia est, vtrum sit supernaturalis intrinsecè & quoad substantiam, an solùm extrinsecè quoad modum. Hoc posterius dixerunt Cajetanus, Paludanus, Capreolus, Guilielmus Paris: Durandus, Okam, Gabriel, Almainus. Contra quos

Dicendum est; esse Supernaturalem quoad substantiam. Probari solet pluribus Scripturæ locis, vbi Fides vocatur Donum Dei, & quòd sine dono non simus sufficientes ad credendum vt oportet: qui textus sincerè ponderati, suadent supernaturalitatem quoad substantiam. Dicitur enim Fides esse Donum, quo nos Pater Cœlestis ad se trahit. Jo. 6. & sine quo nemo venit ad Deum, nec illi placere potest. Vnde colligitur, hoc donum dari tanquam Medium maximè & primariò necessarium & ordinans ad Vitæ æternæ consecutionem, in quo sup. diximus consistere Supernaturalitatem Theologicam & quoad substantiam.

356. Probatur 2. Actus Fidei procedit connaturaliter ex habitu per se infuso & supernaturali, vt infrà probabitur: ergo est supernaturalis quoad substantiam. Consèq. probatur. Nam Habitus supernaturales sunt velut potentiæ inditæ ad eliciendos Actus, & elevantes naturam ad operationes nobiliores illis, quas potest viribus proprijs elicere. Hinc

357. Probatur 3. Quia adstatum supernaturalem & Filij adoptivi, non solùm pertinet, posse supernaturaliter operari per Voluntatem, sed etiam per intellectum, eliciendo operationes proprias filij Dei, & quæ sint fructus participationis naturæ divinæ, adeoque radicentur in Gratia sanctificante: ergo sunt supernaturales quoad substantiam, non minùs quam ipsa Visio Beata, quæ Fidei succedit.

CONTROVERSIA II.

An Species impressæ, concurrentes ad Actum Fidei, sint supernaturales.

358. CUm Habitus Fidei sit ex se indifferens ad varia objecta fidei, & determinatio credendi vnum potiùs quàm aliud, fieri debeat ab objecto, deducitur, ad producendum Actum Fidei concurrere præter Habitum etiam species, quæ gerant vices objecti. De his speciebus est controversia, an sint quoad substantiam supernaturales necne. Affirmant Granadus & Hurtadus.

359. Dico tamen, ad actum supernaturalem eliciendum sufficere Species Naturales, beneficio sensuum acquisitas. Ita Suarez, Vasquez, Conink, Lugo, Ripalda, alij RR. communiter.

Probo. Entia, præsertim Supernaturalia, non sunt multiplicanda, nisi vel vrgeat inevitabilis necessitas, vel valde serviant ad faciliùs percipiendas

cipiendas alias veritates, nec pariant inconvenientia captu difficiliora. Prioris generis entia admittuntur in philosophia ad tollendam indifferentiam extremorum ad effectum formalem: posterioris generis exemplum est, Quantitas, realiter distincta à materia, subjectum commune & immediatum accidentium: atqui species supernaturales, contradistinctæ ab habitu infuso fidei, neque probantur vllâ inevitabili necessitate, nec serviunt ad facilitandas alias veritates, sed potiùs generant incommoda non levia: ergo rectiùs negantur, & totus concursus refunditur in species naturales. Minoris primum & secundum membrum patebit ex solutione objectionum: tertium membrum est probandum.

360. Primum ergo incommodum & difficultas, quam patitur sententia contraria, est, quòd non possit commodè assignari caussa productiva illarum specierum supernaturalium Et quidem fatentur adversarij, eas non produci nec mediatè nec immediatè ab objecto. Non quidem immediatè: sic enim essent species propriæ, caussarentque actum intuitivum & evidentem, qualis non est actus fidei. Non etiam mediatè, v. g. mediantibus sensationibus, aut primis apprehensionibus, sic enim caussa proxima specierum esset entitas naturalis, quod adversarij non possunt concedere, nam ob hanc præcipuè improportionem volunt species debere esse supernaturales. Restaret ergo vt producerentur à solo Deo: hoc autem non caret incommodo & difficultate, quam ponderavit Lugo, & approbat Ripalda. Si enim Deus immediatè producit illas species supernaturales, enervatur necessitas prædicationis & Magisterij Evangelici, quia prædicationis necessitas (vt colligitur ex S. Paulo, dicente: quomodo credent ei quem non audierunt) vnicè in eo sita est, vt in auditorum mentibus generentur species, vel jam antè genitæ excitentur ad rectè apprehendenda Mysteria, & ad formandum judicium credibilitatis: Si ergo hæ species, quæ sunt naturales, nihil prorsus concurrunt, sed aliæ occultè infusæ, tunc, inquit Lugo, prædicatio est apparentia sola phantastica, ad hoc solùm serviens, vt tegatur operatio Dei, infundentis species sine concursu prædicationis. Vnde non sine jactantia dixisset Paulus: *Ego plantavi: per Evangelium ego vos genui.* perinde acsi quis diceret, se hanc arborem plantâsse, cùm tamen arbor non creverit ex semine ab ipso jacto, sed quod alius in eodem loco occultè supposuit. species autem sunt semen objecti ad generandas cognitiones: ergo si species à Paulo per prædicationem genitæ non concurrebant ad actum fidei, quomodo fidem ipse plantavit?

361. DICES, ideo Paulum plantâsse, quia medijs speciebus naturalibus produxit apprehensiones naturales, à quibus determinabatur Deus ad producendas species supernaturales. Sed contra. Si species deberent esse supernaturales, multò magis apprehensiones præcedentes ipsum Judicium deberent esse supernaturales, nam etiam qui negant species esse supernaturales, adhuc concedunt apprehensiones esse supernaturales. Sed species supernaturales servientes ad judicium, etiam servient ad præviam apprehensionem: vnde deberent ante apprehensionem infundi. Denique apprehensiones non determinant ad vllas species, nisi quas ipsæ post se relinquunt: hæ autem sunt naturales.

362. Secundum incommodum est in assignando tempore, vel signo naturæ, quo species illæ supernaturales producantur à Deo: in hoc enim assignando nec adversarij conveniunt. Granadus docet eas infundi simul, vel cum habitu fidei, vel quando quis actu credit; & quidem prævulis vult infundi vnà cum Habitu Fidei, adultis verò, quando primâ vice credunt; vnde infert, in infidelibus qui nunquam crediderunt, non dari has species, dari verò in fidelibus qui semel crediderunt. Vnde, nisi fallor, concederet Granadus, has species deperdi per peccatum Infidelitatis, non minùs quàm deperditur ipse Habitus Fidei. Hurtadus vult eas infundi pro signo posteriore, quando quis elicuit actum piæ affectionis. Hæc tamen omnia difficulter intelliguntur. Non imprimis ponere in infantibus species omnium objectorum credibilium, aliud non est, inquit Lugo, quàm ponere scientiam infusam, non quidem claram, sed obscuram omnium Mysteriorum, quod est contra mentem Theologorum. Deinde si talis infans veniret ad ætatem adultam, posset Mysteria cognoscere absque vlla propositione externa; quando enim intellectus habet aliunde species, possunt illæ excitari independenter à sensibus externis, vt patet in somno: solùm enim in ordine ad acquirendas species pendet Intellectus à sensibus. Sequeretur item, infantem deinde factum adultum, eâdem claritate omnium mysterijs assensurum esse, quia haberet species æqualis claritatis.

363. Loquendo jam de adulto, cui dicunt infundi species, quando actu credit: Vel infunduntur pro posteriori naturæ, vel pro priori: si pro posteriori, non poterunt concurrere ad primum actum fidei: si ergo ad primum actum fidei non efficiunt species naturales, quid ni etiam ad ceteros? Si pro priori, tunc infundentur etiamsi non credat, quia omnia tenentia se ex parte actûs primi proximi, & quæ sunt conjungibilia cum negatione actûs secundi, existunt, sive sequatur sive non sequatur actus. Deberent etiam illæ species existere ante piam affectionem, quia jam antecedenter experitur adultus in se potentiam credendi, cùm habeat judicium practicum.

364. Objiciunt 1. Caussa supernaturalis, præsertim adæquata, producit effectum supernaturalem: sed locutio Dei est caussa Supernaturalis: ergo producit speciem supernaturalem illis: ergo producit speciem supernaturalem illis tanquam objecti, vel certè exigit vt Deus illam producat. R. Neque Locutionem Dei esse adæquatè supernaturalem, neque quoad id quod est supernaturale illius, producere speciem illam, nec

nec Deum loco illius, quia cognoscitur abstractivè, & per species alienas, potéstque etiam actu naturali attingi, prout attingeretur ab eo, qui negaret esse locutionem Dei.

365. Objiciunt 2. Ad Actum Fidei præter intellectum debet concurrere objectum per species, ergo sicut intellectus requirit elevationem per habitum supernaturalem, & non sufficeret habitus naturalis, ita objectum requiret elevationem per Species Supernaturales, nec sufficient Naturales. R. Negando consequentiam. Sufficit enim Habitus Fidei Supernaturalis, vt simul & intellectus & species naturales sint elevatæ ad actum supernaturalem producendum. Immò si compatio rectè instituatur, dicendum erit, species naturales elevari. sicut enim intellectus elevatur, vt per suam entitatem concurrat ad actum supernaturalem circa objectum quod alioquin cognosceret actu merè naturali, ita species naturalis elevabitur, vt concurrat ad actum supernaturalem, alioquin concursura ad actum merè naturalem.

366. Objiciunt 3. Species & Habitus debent esse ejusdem ordinis, cùm ex vtroque constituatur vnum principium integrum actûs. R. Cùm potentia vitalis non debeat esse ejusdem ordinis cum habitu, cur deberet esse species vicaria objecti, quandoquidem modus concurrendi objecti est ignobilior quàm modus concurrendi principij vitalis. Ratio à priori est, quia species sunt Vicariæ objecti: ergo non est necesse, vt quando objectum est inferioris ordinis quàm sit potentia, species sit altioris ordinis quàm sit objectum. Defacto quidem quando cognoscimus objectum materiale, concurrit species spiritualis, sed hoc ideo fit, quia intellectus est spiritualis, & consequenter species, quam in se tanquam subjecto adæquato producit, & abstrahit à phantasmate, debet esse spiritualis, quia materiale non potest recipi in spirituali, tanquam subjecto adæquato.

367. Objiciunt 4. Quando Conclusio est supernaturalis, etiam præmissæ ambæ debent esse supernaturales: atqui non est major ratio de his atque de speciebus concurrentibus ad actum supernaturalem: ergo &c. R. Negando majorem. Potest enim Conclusio Theologica esse supernaturalis, etiamsi vna præmissa sit naturalis, hæc enim sufficienter elevatur ab altera ad inferendam Conclusionem.

368. Objiciunt 5. Scientia infusa Christi exigit species supernaturales: ergo & habitus fidei. R. Nego paritatem: Scientia infusa Christi cognoscit quidditativè futura & possibilia: horum autem objectorum tali modo cognoscendorum non dantur species naturales, sicut dantur species naturales ad modum cognoscendi qui reperitur in actibus fidei. Hinc est, quòd in homine docto clariores sint actus fidei, quàm in indocto, quia habet species clariores.

CONTROVERSIA III.

An Iudicium Credibilitatis sit supernaturale.

369. DUplex est distinguendum Judicium Credibilitatis, aliud speculativum, aliud Practicum, & proximè dirigens actum, hoc est piam affectionem, hoc tamen non est ita intelligendum, quasi semper duo hujusmodi judicia realiter distincta intercedere debeant, satis est, quòd intervenire possint. Judicium speculativum judicat, objectum esse dignum credirtu. Judicium practicum, proximè dirigens actum, dicit, honestum & obligatorium esse, credere. & de hoc procedit quæstio.

370. DICO, hoc Judicium defacto semper esse supernaturale quoad substantiam. Probatur. Homo cognoscens honestatem credendi, potest elicere actum voluntatis supernaturalem & meritorium: ergo cognitio præcedens debet esse supernaturalis. Probatur Consequentia. Cognitio præcedens actum appetitivum debet esse ejusdem rationis cujus est appetitus. ergo si actus voluntatis est supernaturalis, etiam cognitio præcedens debet esse supernaturalis. Probatur antecedens. sicut potentia cognoscitiva est velut radix potentiæ volitivæ, ita cognitio est quasi radix appetitionis: vnde sicut in nullo ente ponimus potentiam appetitivam alicujus ordinis v. g. spiritualem, quin ibidem ponamus potentiam cognoscitivam ejusdem ordinis, quia radix non debet esse inferioris ordinis, ita pariter non debet poni actus potentiæ cognoscitivæ, quin procedat ex cognitione ejusdem ordinis: potentiæ enim dantur propter actus.

371. Objiciunt 1. Auctoritatem Patrum, asserentium, fidem esse initium Justificationis, meritorum, & totius vitæ spiritualis: sed hoc non esset verum, si ante fidem daretur in intellectu actus supernaturalis; ille enim actus non esset actus fidei, nec ab habitu fidei procedens: ergo non fides, sed ille actus esset initium totius vitæ supernaturalis. R. SS. Patres nomine fidei complexos esse omnes illos actus, qui in ordine supernaturali requiruntur ad actum fidei antonomasticè sumptum, & sic etiam complexi sunt actum piæ affectionis, & judicium credibilitatis præcedens.

372. Objiciunt 2. Ille actus non est supernaturalis, cujus objectum non est supernaturale: sed objectum Judicij credibilitatis non est supernaturale: ergo, &c. R. Objectum Judicij credibilitatis esse illud ipsum, quod est objectum piæ affectionis, sicut in alijs virtutibus idem est objectum dictaminis, & actûs voluntatis qui dirigitur. Cùm ergo pia affectio habeat objectum supernaturale, nempe honestatem residentem in actu quo credo propter revelationem supernaturalem, & rerum supernaturalium, idem de objecto Judicij credibilitatis dicendum erit.

373. Objiciunt 3. Judicium credibilitatis potest esse deductum ex præmissis naturalibus: ergo est naturalis actus. R. 1. Vel illas ambas præmissas etiam fore supernaturales, vt putat Ripalda, vel saltem vnam, à qua elevabitur altera ad inferendam Conclusionem supernaturalem, vt putat Lugo. R. 2. Illud Judicium fortasse vix vnquam fieri per discursum, sed penetratis terminis totiùs apparatûs motivorum credibilitatis, cum experientia quam circa illa habuimus, immediatè judicari, hîc & nunc esse honestum credere: ad summum ergo præcedet apprehensio suasiva, à Deo immissa.

374. Quæritur 1. A quonam habitu procedat Judicium Credibilitatis, seu Credentitatis, vt aliqui vocant? Plures Thomistæ volunt produci ab ipso Habitu Fidei, à quibus vix dissentit Ripalda. Communiùs tamen hoc alij Theologi negant. Rationem negandi exhibet Lugo, quia non debet extendi sphæra fidei, vltra suum objectum formale, quod est Veracitas Dei & revelatio. Motivum autem judicij credibilitatis est honestas ipsius actûs fidei. Dicunt ergo, hoc Judicium produci à Prudentia, quæ est vna ex virtutibus Cardinalibus. Verùm Granadus & Lugo distinguunt duos habitus infusos Prudentiæ; vnus est, cujus actus, non nituntur præcisè apparentiâ objecti, prout lumine naturæ haberi potest, sed nituntur honestate fundata in fide, nempe quatenus per fidem credimus, v. g. Castitatem & Cælibatum esse honestum in certis circumstantijs, & quatenus inde evidens fit mihi hîc & nunc esse honestum cælibatum, ob probabilitatem circumstantiarum intervenientium. Hæc ergo Prudentia nititur vltimatè & remotè motivo fidei, vt vult Lugo, vel vt ego opinor, nititur potiùs ipso assensu fidei, quem quis in se experitur: dicit enim tale Judicium: *Mihi credenti Castitatem esse honestam in certis circumstantijs, quas hîc & nunc adesse probabile est, honestum est esse castum.* Porrò hæc Prudentia supponit fidem, & non manet in peccatore, sed perditur cum gratia sanctificante cæterisque habitibus, manente Fide & Spe. Quapropter adhuc alia Prudentia admittenda est, infusa, non præsupponens actum fidei circa honestatem credendi, sed cognoscens eam prout lumine naturæ cognoscibilis est, & hæc manet in peccatore vnà cum habitu Fidei, & hæc producit Judicium credibilitatis. Et hæc est doctrina quam supposui in Controversia proæmiali de supernaturalitate, vbi probavi Judicium primò disponens ad fidem, debere versari circa objectum naturaliter cognoscibile.

375. Quæritur 2. Vtrum etiam apprehensiones simplices circa objectum Fidei & ejus credibilitatem, sint supernaturales. Negant Salas, Lugo & alij, asserentes, sufficere apprehensiones naturales, vt producatur Judicium supernaturale. Si enim potest sensatio sufficere, vt immediatè sequatur Judicium, cur non possit apprehensio naturalis sufficere ad Judicium supernaturale, sicut in omnium sententia potest naturalis apprehensio sufficere, vt sequatur apprehensio supernaturalis, alioquin omnes apprehensiones, quamvis remotè disponentes ad fidem, essent supernaturales censendæ, quod nemo dixerit.

376. Quidquid sit loquendo de possibili, an sint necessariæ nec ne apprehensiones supernaturales; defacto tamen censeo cum Suarez, Granado, Ripalda, præcedere apprehensiones supernaturales suasivas, quotiescunque præcedit apprehensio distincta à Judicio. Dari enim absque apprehensiones supernaturales, non videtur posse negari, cùm dentur in Voluntate supernaturales motus complacentiæ inefficacis, ad quas non necesse præcedere Judicium, sed sufficit simplex apprehensio. hæc autem debet esse supernaturalis, quia cognitio præcedens actum voluntatis debet esse ejusdem ordinis.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Pia voluntatis affectio, imperans assensum Fidei, sit supernaturalis.

377. Supponendum est contra Robertum Holkott, actum fidei pendere à Voluntate, quia sit actus inevidens. Nec sufficit mera non resistentia voluntatis, vt volebat Scotus, sed requiritur positivum imperium, vt patet ex alibi dictis: sine motivo enim credendi non potest intelligi, quomodo voluntas necessaria sit. Motivum autem credendi, est motivum volendi actum hunc; volitio autem fidei est formalissimè imperata.

378. Dicendum est 1. Hanc piam affectionem esse supernaturalem intrinsecè & quoad substantiam. Probatur auctoritate Scripturæ, Concciliorum & PP. à quibus illa pia affectio deprecatur esse donum maximum Dei. ad Philipp. 2. *Deus est qui operatur in vobis velle & perficere*, act. 16. *Dominus aperuit cor intendere ijs quæ dicebantur à Paulo.* Concil. Arausic: 2. Can. 5. *Si quis dicat augmentum, ita etiam initium fidei, ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus qui justificat impium, & ad regenerationem baptismatis pervenimus, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritûs sancti, &c. inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius probatur.* Trid. sess. 6. c. 6. *Excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, &c.*

379. Ratio est, quia Fides est meritoria: atqui hoc meritum non potest consistere in alio, quàm in pia affectione: meritum autem omne est supernaturale. Ergo &c.

380. Dicendum 2. Dari habitum specialem supernaturalem, cujus objectum formale sit honestas & arduitas specialis, quæ reperitur in assensu firmissimo fidei. Probatur à paritate cum alijs Virtutibus & Habitibus infusis, operantibus ex diversis specialibus motivis. ergo etiam Pia affectioni debet respondere specialis habitus. Ecthesis habitus manet cum habitu fidei in peccatore fideli.

CAPVT

CAPVT VIII.

DE NECESSITATE FIDEI AD SALVTEM.

CONTROVERSIA I.

Quorum articulorum Fides sit necessaria Necessitate Medij.

381. P. Ripalda dividit Fidem in strictè & latè sumptam. Strictè dictam ait esse, quæ nititur auctoritate Dei revelantis, & de qua hactenus omnis nostra tractatio processit. Fidem latè sumptam ait posse vocari omnem supernaturalem Illuminationem, & hanc ait posse dari circa quodcunque objectum. Hoc posito *To. 1. de Ente supernat. disp. 20.* fusè conatus est ostendere, quomodo defendi posset, ad salutem sufficere fidem latè sumptam, & defacto aliquos sine vlla fide strictè sumpta salvari. Quia tamen benè poterat advertere, sententiam hanc esse contra sensum Theologorum, excepto Vega, qui ne quidem latè sumptam fidem volebat esse necessariam, ideo non est ausus aliquid assertivè statuere. Ripaldam impugnavit Card. de Lugo, contra quem iterum se defendit ex instituto Ripalda *hic sect. 10.* protestatus tamen semel iterúmque, se cum alijs sentire propter auctoritatem; spectatis tamen argumentis Theologicis oppositum probabile esse.

382. Dicendum est, nullum adultum justificari posse sine actu Fidei strictè dicto. Probatur ex S. Scriptura. ad Rom. 1. & ad Galat. 3. sed clarissimè ad Galat. 11. vbi cùm Paulus statim ab initio capitis Fidem strictè dictam definivisset, quòd sit sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: pergit deinde eandem fidem commendare ex actis Patrum, vt Abel, Enoch, Noë, Abraham &c. vsque ad David ac prophetas. Et quidem Enoch habuisse fidem actualem (quæ fuit omnium confessione fides strictè dicta) probat hoc syllogismo. Sine fide est impossibile placere Deo, aut accedere ad Deum: atqui Enoch placuit Deo, & ad Deum accessit per opera sua meritoria &c. ergo habuit fidem: atqui Enoch habuit fidem strictè dictam: ergo de hac locutus est Paulus, quando dixit, impossibile esse, sine fide placere Deo.

383. Confirmatur. Quia Concilium Tridentinum sess. 6. c. 6. agens de præparatione ad Justificationem sic loquitur. *Disponuntur autem ad ipsam Justitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt &c.* Ecce! fidem strictè sumptam! De hac autem fide paulò pòst sic loquitur. *De hac dispositione scriptum est: accedentem ad Deum oportet credere &c.* ergo Tridentinum intelligi vult locum S. Pauli de fide strictè sumpta.

384. Respondet Ripalda n. 158. varijs modis 1. S. Paulum ibi præscindere à fide latè & strictè dicta, non enim loquitur tantùm de fide, quæ sit vltima dispositio ad Justificationem, sed de omni fide, quâ disponimur ad quodcunque opus salutare: atqui non ad omne opus salutare requiri fidem strictam putat Ripalda se contra Lugonem eviciisse *disp. præced.* Nos autem infrà ostendemus eum nihil eviciisse, & ideo hæc responsio non satisfacit.

385. Respondet 2. Posse S. Paulum intelligi de Fide strictè dicta in Re, vel in Voto. quapropter si quis ex illuminatione supernaturali circa bonitatem Dei (quæ in modo repræsentandi esset similis cognitioni naturali) amaret Deum super omnia, talis haberet fidem strictè dictam *in voto*, & sic jam satisfieret assertioni S. Pauli, posséque talis justificari sine fide stricta in re habita.

Contra hoc urgebat Lugo, quia fides in voto non credit Deum esse, sicut restitutionis votum non restituit. Huic tamen replicæ facilè vidit Ripalda, quomodo occurri possit: nam etiam votum Baptismi non Baptizat, & votum pœnitentiæ non confitetur auriculariter, & tamen Testimonia Scripturæ de Baptismo & Confessione interpretamur de re vel voto.

386. Aliter ergo rejicio responsionem Ripaldæ. Ex illa enim sequitur, omnium planè articulorum fidem esse ex æquo necessariam ad salutem atque est fides Dei remuneratoris, quod est contra S. Paulum, qui vtique aliquid speciale commendare voluit in Fide Dei Remuneratoris. Sequela probatur. quia ille amor justificans sine Fide strictè sumpta, quem ponit Ripalda, non magis esset voluntas credendi Deum remuneratorem, quàm quemvis alium articulum si proponeretur, cùm omnes sint hoc modo sub præcepto.

387. Respondet 3. S. Paulum esse intelligendum de Justificatione prout regulariter solet contingere: nam vniversim loquendo non esse

verum etiam ex alio capite : tum quia (vt putat se alibi probâsse) potest quis ex apprehensione solius Mysterij elicere actum meritorium : tum quia potest quis justificari quin fides stricta fuerit libera (vt etiam putat se probâsse, sed nos vtrumque negamus) tum denique, quia Concilium Tridentinum præter fidem requirit etiam alias dispositiones, quæ tamen non semper, sed tantùm regulariter interveniunt in Justificatione, vt, timorem pœnæ, spem veniæ &c. Sed contra est, quia Tridentinum postmodum intelligi vult S. Paulum de Fide, quando simpliciter & absolutè pronuntiat, sine Fide esse impossibile placere Deo.

388. Objici potest primò illud ad Rom. 2. *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. cùm enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex, &c.* ergo S. Paulus agnovit, posse aliquem justificari sine cognitione Mysteriorum fidei per revelationem, & per solam cognitionem eorum quæ lumine naturali cognosci possunt. R. Dupliciter. Primò plurimi hunc locum intelligunt de operibus naturalibus, non quòd quis per illa justificetur aut possit justificari, nec hoc voluit S. Paulus, sed solùm, quòd Gentes non habentes legem scriptam, habeant tamen legem naturalem in cordibus, contra quam agentes peccant. 2. Respondent alij cum S. Augustino, Sermonem ibi esse de Gentibus ad fidem conversis, quæ naturaliter benè operabantur, sumendo τὸ *Naturaliter* non prout excludit fidem, sed prout excludit legem scriptam, quâ Judæi tantopere gloriabantur.

389. Objicies 2. Ergo aliquis apud Gentiles educatus, nec habens Evangelij prædicatorem, etiamsi Legem Naturæ per cognitiones naturales servet, & nunquam mortaliter peccet, non poterit tamen salvari, ex defectu fidei, tanquam Medij necessarij. R. per tradita lib. præced. de Gratia, talem Gentilem aliquandiu servantem legem naturæ, à Deo etiam extraordinario modo, si opus fuerit, adductum iri ad fidem, vt ibidem ostensum est.

390. Objic. 3. Post secundam hominis elevationem, omnis amor Dei super omnia justificat, & quoties talis datur, ille semper est supernaturalis, quia Deus non concurrit ad actum naturalem, quando circa illud ipsum objectum potest actus supernaturalis versari, conducens directè & vt meritum ad salutem. Atqui Gentilis potest etiam sine fide strictè dicta cognoscere Deum vt amabilem super omnia : ergo poterit illum etiam vt talem amare, & quidem actu supernaturali, procedente ex cognitione supernaturali, quamvis in modo repræsentandi & tendendi essent actus simillimi illis, quos homo haberet in statu puræ naturæ. Hoc argumento P. Ripalda vehementer trahitur in oppositam sententiam.

391. Responderi potest duobus modis. Primò cùm Card. de Lugo, qui fatetur n. 41. se objectionis difficultatem agnoscere, cui tamen obdendum non sit, ob allata Scripturarum Testimonia. Respondet ergo, defacto Naturam hominam ex peccato originali adeo ad seipsam & proprium commodum conversam esse, vt licet physicè loquendo posset amare Deum super omnia ex cognitione Dei, prout naturaliter, & sine fide cognosci potest, moraliter tamen illum repræsentandi modum non suffecturum : ideo, inquit, dici solet, naturam insinuare quidem amorem Dei, non tamen perficere, quod satis apparet, considerando quàm parùm tota philosophia & ejus sectatores, seclusâ fide, in hoc amore excellarint, & quomodo nullus illorum dilexerit Deum super omnia, in quo sensu dixit S. Augustinus Ep. 107. nos liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidisse. Requiritur ergo fides, proponens altiore modo amabilitatem Dei, & amoris vincula, quibus Deus adse trahit & allicit magis, quàm commoda temporalia quæcunque.

392. Responderi potest 2. Deum non assumpsisse quemcunque actum amoris sui ad justificandum extra Sacramentum, sed amorem eum amamus Deum vt nostrum amicum, certissimi per totam æternitatem possidendum, nisi ab amicitia recedamus : talis autem amor præsupponit fidem de beatitudine supernaturali, vt patet, nam lumine naturæ ea innotescere non potest. Hæc responsio magis infrà declarabitur.

393. Replicabis. Saltem posset aliquis elicere actum attritionis, ex motivo honesto prout naturaliter cognosci potest, & cum tali actu quoad substantiam supernaturali, suscipere Sacramentum & justificari. R. Attritionem quæ à Deo requiritur vt dispositio cum Sacramento, debere procedere ex Fide strictè dicta, quia debet esse conjuncta cum Spe indulgentiæ, vt habet Trident. s. 14. c. 4. Spes autem veniæ supponit fidem de placabilitate Dei, cùm naturali lumine non possit Deus certò cognosci placabilis pro peccato mortali.

CONTROVERSIA II.

An sine Fide strictè dicta fiat aliquis actus Supernaturale & Meritorium.

394. Affirmat Ripalda, conatúrque in suam sententiam trahere omnes illos auctores, qui in materia de Gratia tenent, opera Gentilium honesta procedere ex gratia Theologica, & per Christum, & aliquo modo conducere ad salutem, qui vnà cum Ripalda sunt omnino quadraginta, vnde conqueritur, quòd hanc suam sententiam Lugo dixerit singularem. Verùm id jure dicit Lugo. Nam, vt fatetur ipse Ripalda, omnes illi auctores negant illos Actus esse Entitativè Supernaturales. Nec verum est quod opinatur Ripalda, supernaturalitatem illorum actuum deduci ex eorundem doctrina de Gratia, non enim tenent

tenent illi DD. tales actus esse Meritorios præmij supernaturalis, sed alio modo dicunt condu-cere ad salutem, vt explicui in Tract. de Gratia. Sententiam Ripaldæ aliquando probabilem judi-caverat Lugo, sed postea re meliùs consideratâ negavit.

395. Docet itaque Ripalda, in homine ad-ulto toties dari actus supernaturales, tam in intel-lecta quàm in voluntate, quoties proponitur aut amatur aliquod objectum actu honesto & laudabi-li, qui actus, licet in modo repræsentandi sint prorsus similes actibus naturalibus, qui in pura natura circa illa ipsa objecta producerentur, sunt tamen defacto Entitativè Supernaturales, quia Deus ex Decreto elevationis concurrit semper ad actum supernaturalem. Porrò talem cognitio-nem, vt jam dixi, vocat Fidem latam.

396. Dicendum tamen est cum cæteris Theologis, ad omne opus Meritorium Supernatu-rale præcedere donum fidei strictè sumptæ, re-ducendo tamen ad hoc donum etiam illas illu-minationes, quæ proximè movent ad volendum credere, vel ad petendum donum fidei, quæ illu-minationes habent intrinsecam relationem ad ipsum actum Fidei principaliter intentum, & sic ex intrinseco prædicato ordinant hominem ad vl-timum Finem Supernaturalem, vnde desumen-dum esse prædicatum primum Supernaturalitatis Theologicæ, dixi in Contr. procem.

397. Probatur auctoritate SS. Patrum, re-latorum tum à Suarez, tum â Lugone, quorum verba si ponderentur, apparebit frivolam esse in-terpretationem Ripaldæ, eos locutos esse de fide latè sumpta, quam ausim dicere, SS. Patribus in hoc puncto non venisse in mentem. S. Augu-stinus *lib. de Grat. & lib. art. & lib. de Prædest. SS.* c. 7. ait, ideo Apostolum docere, justificari homi-nem ex fide, non autem ex operibus, non vt o-pera excludat, sed quia opera Justitiæ sunt ex fide, non ex operibus fides, & sic ab illo sunt opera Ju-stitiæ, à quo est fides. *Ideo*, inquit, *Apostolus do-cet, justificari hominem ex fide, quia illa prima datur vnde impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupan-tur.* Et iterum: *lib. 83. qq. 76. & Ep. 105. Re-ctè igitur, vt ipsam fidem, vnde omnis justitia sumit initium, non humano tribuamus arbitrio, neque vllis meritis, sed gratuitum Dei donum esse fateamur, si gra-tuita veram, id est, sine meritis cogitamus, quoniam inde incipiunt bona quæcunque sunt merita.* hoc au-tem probat Augustinus ex illo ad Ephes. 2. *Gratiâ salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur.* Ec-ce! S. Paulus insinuat, dari quidem opera quæ-dam, quæ videri possint bona, sed tamen negat ea esse meritoria quæ fidem præcedunt. Videa-tur Lugo totâ sect. 2. afferens & ponderans plura contra responsiones P. Ripalda. Et sanè per se clarum est, SS. PP. commendâsse Fidem populo in eum finem, vt conarentur opera sua dirigere se-cundùm fidei regulam, vtique altiorem & firmio-rem, quàm sint dictamina naturalia, & quæ non sufficiunt ad elicienda opera meritoria. Quodsi Patres judicâssent, omnia opera honesta esse super-naturalia & meritoria, determinante Deo ad super-naturales actus potiùs quàm naturales, quorsum quæso hæ exhortationes & inculcationes fidei?

398. Objicit Ripalda 1. S. Augustinus sæ-pè dixit, opera nostra, quæ non sunt ex fide, esse peccata: atqui hoc non potest intelligi de fide strictè sumpta, alioquin omnia opera gentilium, etiam quæ fiunt ex gratia per Christum, essent pec-cata. Hoc argumentum ipsi Ripaldæ solvendum est, qui cùm vrgeretur à Lugone, quòd SS. PP. agnoscant in Gentilibus bona opera, quæ tamen non sint meritoria, respondet id verum esse; sed simul cum illis operibus naturalibus elici etiam actum supernaturalem, sicut & datur duplex co-gnitio naturalis & supernaturalis. Quæro ex Ri-palda, an illa bona opera naturalia sint peccata? non vtique: atqui non sunt ex fide ne quidem la-tè sumpta. ergo non omne opus, quòd non est ex fide, est peccatum. Respondeo ergo, illud Apostoli: *Quidquid non est ex fide, peccatum est*, fuisse quidem à S. Augustino intellectum de fide strictè sumpta, sed hoc sensu, quòd omne opus e-tiam Gentilium, non habentium fidem, sit pecca-tum, si non sit à parte rei conforme fidei, hoc est, si tale sit, quod à fide reprobetur, quia quod à fi-de non approbatur, est etiam contra dictamen na-turale, esto fides in operante non existat: suffi-cit enim, quòd in illo existat lumen naturæ cui fides ad stipulatur. Simili ferè modo respondet ad hanc ipsam objectionem P. Cornelius à Lapide in illum Apostoli locum ad Rom. 14. 23. qui post-quam notâsset, ab Apostolo per *Fidem* intelligi di-ctamen conscientiæ, fatetur deinde, S. Augusti-num, Prosperum, ac Bernardum intellexisse illum locum de fide strictè dicta. cúmque sibi objecisset: ergo secundùm hos PP. opera gentilium sunt pec-cata: respondet, illos intellexisse τὸ *non ex fide* pro: ex infidelitate, vel quod est contra fidem, & quod fit ad cultum idoli. Et quia S. Augusti-nus putabat pleraque opera ab infidelibus fieri hoc fine, scilicet ad colendum idolum, hinc conse-quenter pleraque eorum opera putavit esse pecca-ta. Denique addit Cornelius, PP. locutos esse per auxesin.

399. Objicit Ripalda 2. Si Fides deberet sumi pro fide stricta, tunc etiam quando SS. PP. requirunt ad Meritum Charitatem, deberent intel-ligi de Charitate Theologica & perfecta: atqui SS. PP. ad omne meritum requirunt Charitatem, & tamen hoc non est verum de Charitate perfecta: ergo sicut SS. PP. intelligendi sunt de Charitate latâ, poterunt etiam intelligi de Fide lata. R. 1. Hoc argumentum nimium probare, scilicet quòd PP. requirentes Fidem ad Justificationem, etiam possent intelligi de Fide lata, nam eodem, modo requiruntFidem adMeritum & ad Justificationem: & tamen ipse Ripalda non audet hoc asserere, vt vi-dimus præced. Controv. ergo debemus aliter in-telligere de Charitate, ac de Fde. R. 2. Discri-

men

men esse, quòd communi & recepto loquendi modo etiam ille dicatur exercere Charitatem adversus alterum, & illi velle bonum, qui vult aliquid videns esse alteri bonum, esto illum non habeat pro fine *CVI.* dummodo non dicat: se perinde voliturum esse, si esset malum illius illique displiceret. Jam ergo, qui benè operatur Meritoriè, semper attendit vt regulam, Dei Beneplacitum (vt in 2. lib. declaratum est) & sic dicitur amare Deum latiùs loquendo, licèt non habeat Deum pro Fine C V I, vt etiam lib. 3. tr. de Merito dictum est.

400. Objicit Ripalda 3. Cornelium Centurionem, qui priusquam à Petro fidem edoctus esset, faciebat opera meritoria, vnde ab Angelo audivit: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei. Porrò in Cornelio nullam fuisse Fidem strictè dictam conatur probare ex S. Hieronymo, afferente, Cornelium ignorâsse legem Judaicam. R. 1. hoc argumentum iterum solvendum esse ipsi Ripaldæ, nam S. Hieronymus loco illo, nempe in cap. 3. ad Galat. asserit, in Cornelio fuisse Fidem talem, per quam Abraham & Moyses, & cæteri Sancti ante legem Scriptam Justificati sunt: ergo habuit fidem sufficientem ad Justificationem: atqui hæc est fides stricta, vt fatetur Ripalda. Ergo S. Hieronymus nihil juvat causam Ripaldæ. R. 2. Cornelium habuisse fidem strictam Dei remuneratoris, sicut habuit Job & alij: immò S. Augustinus *lib. 1. ad Simplician. q. 2.* dicit: *Nullo modo ista operaretur* (orationem & eleemosynam) *nisi vel secretis per visa mentis aut Spiritûs admonitionibus vocaretur.* Ecce! motivum fidei strictè dictæ. Adde, Cornelium non ignorâsse doctrinam & acta Christi Domini, vt constat ex verbis S. Petri ad domesticos Centurionis: *Vos scitis quod factum est Verbum per vniversam Judæam &c.* indeque motum orâsse Deum pro vlteriore instructione, & hæc erat oratio fidei, quæ pertinet ad fidem strictè dictam, vt jam suprà diximus.

CONTROVERSIA III.

Quo sensu Fides Dei vt Remuneratoris, sit necessaria necessitate Medij.

401. COnsentiunt Theologi eam aliquo modo esse Necessariam Necessitate Medij, ob Testimonium S. Pauli ad Hebr. 11. dicentis: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Verùm in assignando Gradu hujus necessitatis, item in assignanda Radice seu causâ hujus necessitatis, ac denique in illius extensione, magna est inter illos dissensio.

Prima sententia docet, hanc necessitatem fundari vnicè in libero Dei arbitrio, nolentis aliter justificare, quàm præcedente tali fide. Ita quidam RR. apud Lugo, quibus adstipulari videtur Hurtadus.

Secunda sententia est, hanc fidem esse necessariam necessitate physicâ antecedente, hoc est, ex Natura rei, seu ex natura actûs illius, qui est vltima dispositio ad Justificationem: v. g. ex natura Amoris seu Contritionis extra Sacramentum, & ex natura illorum actuum, qui sufficiunt in Sacramento. Ita habet communior sententia.

Tertia sententia docet, esse tantùm necessitatem moralem, propter summam difficultatem eliciendi Amorem Dei super omnia, nisi aliunde tur homo cognitione Dei vt Remuneratoris, quæ non potest haberi sine Fide. Ita Lugo.

Quarta sententia docet, ne quidem esse necessitatem moralem, quæ vniversim & semper interveniat, sed tantùm Regulariter esse necessariam, hoc est, ad justificationem regulariter & communi modo obtinendam, quatenus communiter homines solent ita per Gradus procedere ab actibus imperfectioribus ad perfectiores; & de hac sola necessitate esse intelligendum S. Paulum, dicentem de solis infidelibus primò ad fidem accedentibus, non verò de Fidelibus, quos sæpè sinè hac fide justificari vult hæc sententia, quæ est Ripaldæ, & magnâ ex parte Arriagæ.

402. In hac opinandi diversitate mihi semper magìs arrisit sententia secunda, quia communis, quia magìs conformis verbis S. Pauli, & quia vltima sententia fundat se in argumentis meris negativis, divinando possibiles actus justificativos, in S. Scriptura non fundatos, & ideo nec ad instructionem aut praxin servit, nec habet aliquid de subtilitatis Metaphysicæ, multò minùs Theologicæ. Primum & Tertium membrum non habet opus probatione. Secundum membrum probatur. S. Paulus videtur æquali necessitate requirere fidem Dei existentis seu Loquentis & Remuneratoris, quia vno contextu de vtràque loquitur: atqui prior est necessaria necessitate physicâ & antecedente: ergo & posterior.

403. Confirmatur. Quia S. Paulus videtur voluisse declarare, quidnam ex parte objecti repræsentari debeat voluntati, ad hoc vt possit accedere ad Deum per illos actus voluntatis, qui requiruntur ad justificationem: ergo videtur voluisse indicare, illud ipsum objectum esse tale, vt attingi debeat per actus justificativos: atqui cognitio hæc est physicè necessaria ad actum voluntatis, quia nihil volitum nisi prægnitum. Ergo &c. Itaque, sicut si quis diceret mihi, *Volentem amplecti sententiam aliquam, oportet cognoscere fundamenta illius; vel: volentem amplecti fidem Religiosum, oportet cognoscere naturam illius.* Ita inquam vtique declararet necessitatem physicam cognitionis prærequisitæ, ita S. Paulus videtur voluisse declarare, quid ex parte objecti sit necesse cognosci, vt possit homo peccator accedere ad Deum per illos voluntatis actus, qui sunt necessarij ad justificationem. Ratio autem fundamentalis esse videtur, quia Revelatio Finis vltimi, ad quem debent ordinari actus supernaturales & gratiæ prævenientes, videtur esse fundamentum.

mentum, cui quodammodo innitantur reliquæ Revelationes de honestate aliarum virtutum, vt conducente ad finem vltimum supernaturalem. neque enim puto dari vllum actum supernaturalem meritorium, qui non aliquo modo respiciat Deum vt Finem Vltimum Supernaturalem, saltem sub aliqua ratione confusa, juxta ea quæ præcedentibus controversijs dixi.

CONTROVERSIA IV.

An & quomodo sit necessaria Fides Trinitatis & Incarnationis.

404. DICO 1. Fides explicita Trinitatis & Incarnationis est necessaria adultis necessitate medij, in Re, vel in Voto. Ita Suarez, Lugo, Pallav. & nisi fiat quæstio de modo loquendi, debet esse omnium. Probatur. Illud est necessarium necessitate medij in Re, vel in Voto ad Justificationem, quod est per se ordinatum, vt positivè concurrat aliquo modo ad Justificationem, & est sub præcepto, sicque continetur in dilectione Dei, & quacunque voluntate Dei servandi omnia præcepta, tanquam in voto seu desiderio implicito illius, vt declarabo pluribus Tr: de Euchar: sed talis est fides Trinitatis & Incarnationis. Nam imprimis adulti priusquam baptizentur, debent de his mysterijs instrui, vt habet Ecclesiæ praxis, & tunc fides explicita horum mysteriorum est dispositio illa de qua loquitur Tridentinum sess. 6. c. 6 præterea hæc fides est sub præcepto, vt videbimus: denique adultus non justificatur, nisi habeat propositum servandi omnia præcepta: ergo à primo ad vltimum, nihil deest, quominus sit hæc fides explicita necessaria necessitate medij in Re, vel in Voto.

405. Major difficultas est, an sit in Re necessaria necessitate medij. Affirmant quoad Incarnationem Lorca & Corduba vniversim etiam de ijs qui Christum præcesserunt: Alij verò, vt Canus, Ledesma, Bannez, Aragonius, Valent. Sanchez, limitant hanc necessitatem ad statum legis novæ, seu post Christi adventum.

406. DICO 2. Non est in Re necessaria Fides explicita Trinitatis necessitate medij. Nam ex S. Paulo hoc non colligitur, nec ex eo, quòd in Baptismi forma Trinitas explicitè sit invocanda; nam nec Baptismus est necessarius in Re, nec est necesse, vt suscipiens formam intelligat.

407. DICO 3. Fides explicita Christi nec ante, nec post adventum, est in re necessaria. Probatur à Suarez quoad primum membrum ex Tridentino, sess. 6. c. 2. dicente, ante adventum Christi mysteriũ illud fuisse à Deo aliquibus Patribus declaratũ ac promissum: supponit ergo non fuisse generatim omnibus manifestatum, adeoque fidem explicitam illius non fuisse in re necessariam. Secundum membrum probat Lugo ex oppositi dutitie, quòd simplices sæpè non consequerentur Gratiam in sacramento pœnitentiæ. Neque etiam ex S. Scriptura hæc necessitas evinci potest, cùm intelligi possit vel de necessitate præcepti; vel de fide Christi non vt objecti, sed vt caussæ meritoriæ, vel præcisè asserit, fidem esse medium idoneum ad consequendam salutem.

408. Objicitur præcipuè S. Augustinus, qui pluribus in locis videtur exigere fidem explicitam Christi. Verùm explicanda sunt, vt diximus de Scriptura; & cùm loquatur etiam de illis qui fuerunt ante adventum, est etiam adversarijs explicandus. Insuper etiam requirit fidem mortis & resurrectionis. Pari modo, quando Tridentinum hanc fidem numerat inter dispositiones, intelligendum est: *Regulariter* eam intervenire; sicut etiam enumerat timorem, qui non est necessarius necessitate medij.

CONTROVERSIA V.

Quomodo Fides sit sub Præcepto.

VEniunt hîc dubia quædam practica brevissimè expedienda, quia passim in Summistis videri possunt.

409. Dubitatur 1. Quorum articulorum fides explicita sit sub præcepto in lege nova. R. Esse fidem articulorum comprehensorum in symbolo Apostolorum; hanc enim exigunt Concil. Agathense, Bracharense, Cabionense, relata in can. Non liceat 58. de Consecr. dist. 4. & seqq. etiam à necdum baptizatis. Ratio est, quia Apostoli divinâ inspiratione comprehenderunt præcipua & substantialia capita Christianismi: atqui Christianus tenetur scire ea quæ sunt suæ Religionis substantialia.

410. Circa hoc tamen advertunt DD. communiter, non requiri sub gravi culpa notitiam exactam omnium quæ ibi continentur, sed sufficere si cognoscantur eâ ratione, sub qua verbis illis crasso modo significantur. v. g. satis est cognoscere, Christum esse Deum & hominem, quin distinctè cognoscatur vnitas in Persona & distinctio in naturis: item satis est, cognoscere esse tantùm vnum Deum, eúmque esse Patrem, Filium, & Spiritum S. quin distinctè cognoscatur vnitas naturæ in tribus personis. pari modo non est gravis culpa, ignorare, quòd Christus sub Pontio Pilato passus sit, quòd fuerit sepultus. Videtur tamen esse gravis obligatio, credendi explicitè, non solùm Christum esse passum, sed esse crucifixum, quia non solùm Apostoli distinctè commemorant, sed etiam Crucis signum velut insigne gentilitium Christianorum est à Christo constitutum, & ideo communiter docetur, esse gravem obligationem nosse formationem Crucis.

411. Secundò: probabilius est, esse gravem obligationem credendi explicitè descensum ad inferos. Ratio est, quia licet aliqua eorum, quæ ab Apostolis solùm vt circumstantiæ articulo-

rum sunt recensita, possint non esse sub gravi obligatione, vt sepultura, attamen quivis articulus videtur esse sub gravi obligatione: atqui descensus ad inferos est specialis articulus. Nec refert, quòd non exprimatur in symbolo Nicæno: nam vt notat S. Thomas, ideo omissus est, quia non erat circa illum orta hæresis: sicut etiam in symbolo Athanasij plura omittuntur, quæ in cæteris continentur.

Tertiò: Circumstantia tertiæ diei resurrectionis, non videtur sub mortali esse præcepta vt explicitè credatur. Nam licet sæpius Apostoli eam expresserint in prædicatione Evangelij, quandoque tamen omiserunt. Sic S. Paulus ad Rom. 10. *Si confitearis*, inquit, *in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* & S. Petrus in die Pentecostes prædicans act. 2. *quem Deus suscitavit à mortuis solutis doloribus inferni.*

412. Quartò: videtur esse gravis obligatio credendi circumstantiam illam explicitè: *Sanctorum Communionem*; satis tamen est, vt notat Castro Pal: & alij, credere in genere, dari aliquam Communicationem spiritualium bonorum inter fideles, licet ignoretur qualis illa sit: continetur enim hæc communicatio tanquam effectus in Vnitate Corporis totius Ecclesiæ, nam cujusvis corporis membra sese invicem juvant.

Præter ea quæ in Symbolo continentur, & sunt ideo credenda vt non ignorentur, cùm non sint objecta operabilia, sunt alia objecta operabilia, etiam sub gravi obligatione explicitè credenda: de quibus

413. Dubitatur 2. An explicita notitia Sacramentorum sit sub præcepto. De Baptismo & Pœnitentia id certum est; & licet quis in infantia baptizatus sit, debet tamen postea habere probabilem notitiam, quòd huic præcepto sit satisfactum. Pœnitentiæ verò notitia præcipitur, ob probabilem illius necessitatem aliquando futuram. Quoad Sacramentum Eucharistiæ etiam constat ex eo, quia exstat præceptum illud sumendi, & quidem sumendi cum debita reverentia. Non videtur tamen esse gravis obligatio sciendi absentiam materiæ, vel ejus omnimodam desitionem. est etiam gravis obligatio cognoscendi Sacrificium missæ, cùm exístat præceptum Ecclesiæ audiendi missam. Quoad reliqua 4. Sacramenta probabilior est sententia, non esse gravem obligationem ea cognoscendi, quia non est præceptum grave ea suscipiendi.

414. Dubitatur 3. de præceptis Decalogi. R. Ejus notitiam esse graviter præceptam, hocipso quòd illa sint præcepta vniversalia pro omnibus; non quidem vt quis memoriter & ordine possit recitare, sed vt saltem singula ita sciat, vt si de aliquo interrogaretur, dicere posset, esse vnum ex illis.

Dubitatur 4. An præceptum credendi hos articulos sit humanum, an divinum. R. Esse divinum, quia Apostoli accepere mandatum à Christo, hos articulos prædicandi: ergo fideles sunt obligati eodem præcepto, vt audiant & credant.

CONTROVRSIA VI.

Quænam sit obligatio confitendi Fidem.

415. Dubitatur 1. An Confessio externa sit propriè actus fidei, & consequenter præceptio externa sine interna infidelitate, sit peccatum contra fidem. Ratio dubitandi est, 1. quia non apparet, quomodo illa confessio externa fiat motivo fidei formali, specifico & proprio: 2. quia negatio fidei merè externa non expellit habitum fidei, quem tamen expelleret, si esset peccatum contra fidem. R. Tamen cum S. Thom. affirmativè. Ratio prima est, quia Veracitas & auctoritas Dei in loquendo, meretur & requirit cultum non solùm internum & intellectualem, sed etiam externam manifestationem internæ subjectionis, sicut Majestas Regis non tantùm meretur internam reverentiam & recognitionem, sed etiam externam manifestationem hujus recognitionis datâ occasione exhibendam: & sicut non debet servum pudere Domini sui, ita non debet fidelem pudere suæ subjectionis erga divinam Auctoritatem. Vnde non solùm est irreverentia, nolle credere Deum loqui, quando apparet credibile Deum loqui, sed etiam est irreverentia exteriùs simulare, se non revereri internùm locutionem Dei: ergo jam apparet in confessione externa honestas objectiva quam intendit habere piæ affectionis, nempe obsequium & reverentia concernens auctoritatem Dei in loquendo. Secunda ratio est, quia, vt notat Lugo n. 10. quivis habitus voluntatis potest per quandam redundantiam extendi ad ea omnia objecta, quæ aliquo modo participant principale motivum illius habitûs: sic creaturæ amantur propter Deum ab habitu Charitatis; sic propter amicum amantur ejus famulos: sic habitus latriæ & duliæ inclinat ad colendas imagines Dei & Sanctorum. Cùm ergo confessio externa sit signum interni assensûs cui substituitur, & quem habitus fidei principaliter intendit, non est mirum, si ad eundem habitum spectet etiam hoc signum imperare. Et sic responsum est ad primam rationem dubitandi.

Ad secundam dubitandi rationem respondetur, habitum fidei non expelli nisi per peccatum internum, quod directè excludit fidem intellectualem, quæ per se & principaliter est intenta à Deo per habitûs infusionem: confessio vera externa solùm per accidens, pro certis circumstantijs.

416. Dubitatur 2. An silentium habeatur pro fidei negatione, quando quis de sua fide interrogatur. R. Tunc haberi pro negatione fidei, quando in his circumstantijs indicat erubescentiam potiùs fidei, quàm contemptum interrogantis, secus si significet potiùs contemptum interro-

interrogantis, eò quòd non habeat Jus interrogandi, nec dignus sit, cui respondeatur.

417. Dubitatur 3. An censeatur negare Fidem, qui ad citationem publicam omnium Christianorum non se prodit. R. Negativè, quia est præceptum Tyrannicum, nullam habens vim obligandi.

Dubitatur 4. Quâ ratione liceat quandoque ad se occultandum vti vestibus hæreticorum, vel Gentilium, vel Judæorum. Ratio dubitandi est, quia non licet vti verbis æquivocis, intendendo vt audiens intelligat ea in sensu in quo significant abnegationem fidei: ergo saltem tunc non licebit vti vestibus hujusmodi, quando alijs significarent professionem falsæ Sectæ. R. Esse discrimen inter vestes & Verba. Nam verba sunt ex primaria institutione signa conceptuum, & tenemur ijs non vti nisi vt signis, & cum intentione loquendi seu manifestandi nostram mentem. Vestes econtra habent alium vsum primarium, & possimus illis vti sine intentione manifestandi per illas nostram mentem: vnde licet alij errent judicando me illis vti ad significandam talem professionem, non teneor hunc errorem impedire, nec censeor erubescere Dominum meum. Vnde infertur posse aliquem ex caussâ gravi sic occultare fidem suam, quamdiu vestes non sunt adeo determinatæ ad significandum, vt præter significationem non habeant alium vsum in æstimatione cæterorum ejusdem Reipublicæ.

CAPVT IX.

DE HABITV FIDEI.

CONTROVERSIA I.

Quandonam Habitus Fidei infundatur.

Et

Quænam Dispositio prærequiratur.

418. PRima Sententia est Scoti, quem sequitur Aragonius, Fidei habitum nunquam infundi sine gratia sanctificante extra Sacramentum, benè tamen in Sacramento Baptismi (vtpote quod est Sacramentum fidei) casu quo quis accederet cum actu fidei, & simul cum obice ad Gratiam: tunc enim volunt infundi habitum Fidei sine Gratia.

Secunda Sententia valde probabilis est, fidem infundi etiam sine gratia, quando quis ante Justificationem elicit actum fidei. Ita Suarez, Vasquez, Salas, Valent. Turrian. Conink, Granad. Hurt. & supponit eam Card. Pallav.

419. Tertia Sententia, mihique probabilior negat Habitum fidei vnquam infundi sine Gratia. Ita videtur sentire S. Thomas 1. 2. q. 62. a. 4. & fuit communis apud antiquos, quos sequitur Card. Lugo, Ripalda, & Arriaga.

Probatur hæc Sententia primò auctoritate Clementis V. in Concilio Viennensi, & refertur Clement. vnicâ de Summâ Trinit. vbi circa controversiam Theologorum (cujus etiam mentio facta est in cap. Majores de Baptismo) an sicut adultis, ita etiam parvulis in Baptismo infundatur Gratia & cæteræ virtutes, statuit, ex eo quòd adultis infundantur, etiam infundi parvulis. quæ consequentia infirma esset, si Fides adultis infunderetur, quando eliciunt primum actum fidei: sic enim fieret, vt nunquam infunderetur adultis fides virtute Baptismi; nam adultus non consequitur fructum baptismi, vid. Gratiam, nisi priùs crediderit: ergo semper ad infusionem Gratiæ præsupponeretur jam fides infusa: ergo non potuisset Pontifex tanquam indubitatum supponere, adultis infundi fidem virtute baptismi, vt inde inferret, etiam infundi parvulis.

420. Probatur 2. auctoritate Concilij Tridentini sess. 6. c. 7. vbi asserit ex Apostolorum Traditione Catechumenos ante Baptismum petere ab Ecclesia Fidem: non vtique actualem, jam enim illam habent: ergo habitualem: ergo supponitur hanc non esse infusam, quando elicuerunt actum Fidei. Confirmatur ex eod. cap. vbi dicitur, in Justificatione hæc omnia simul infundi, Fidem, Spem, Charitatem.

421. Respondent ad hoc vltimum, τὸ *simul* non significare simultatem temporis, sed quòd collectio illarum rerum infundatur, sicut Eccles. 18. dicitur Deus creâsse omnia simul. Sed Contra. Potest quidem rectè dici Deus omnia creâsse simul simultate rerum, hoc est, nullâ re demptâ: sed non rectè diceretur Episcopus alicui omnes Ordines simul simultate ordinum conferre, si vnum aut alterum ex illis non conferret: ergo nec rectè diceretur Fides, Spes & Charitas simul infundi in Justificatione, si vna, immò duæ ex illis non infunderentur, sed jam antè existerent.

422. Probatur 3. ex absurdo. In sententia adversariorum sequitur, Habitum Fidei defacto frequenter esse intensiorem, quàm sit ipsa Gratia sanctificans, ac cæteri habitus: consequens videtur inconveniens. Sequelam admittunt adversariorum aliqui, & probatur. nam antecedenter ad justificationem potest quis elicuisse valde perfectum actum fidei, eúmque frequentâsse, & sic habitum fidei multùm intendisse vltra gradum Gratiæ, quæ deinde confertur in Justificatione. Minor verò declaratur. Nam cæterorum Habituum intensio & incrementum semper pari passu procedit, cum incremento & intensione Gratiæ, ita quidem, vt si quis consequatur incrementum Gratiæ ex opere operato, omnes pariter habitus virtutum supernaturalium intendantur: ergo idem dicendum videtur de habitu Fidei & Spei. Confirmatur. Nam in patria Lumen Gloriæ succedit Fidei: atqui Lumen Gloriæ nunquam est intensius Gratiâ sanctificante: ergo neque dicendum est, Fidem fuisse intensiorem. Scio quid ad hæc responderi possit & soleat, sed non tollunt argumentis suam probabilitatem.

423. Probatur vltimò à priori. Fides est Habitus supernaturalis, & Potentia quædam: atqui potentiæ, quæ ex natura rei non sunt dispositiones prærequisitæ, non infunduntur priùs quàm earum radix seu natura, cujusmodi est gratia respectu Fidei: ergo cùm nulla cogat necessitas dicendi oppositum, Fides non infundetur ante Gratiam. Neque refert, quòd Fides maneat, in peccatore sine gratia, quod tamen in alijs potentijs non contingit. Non inquam refert. Nam vel hoc provenit ex libero Dei decreto, contra exigentiam naturalem, vt tenet Lugo, vel si connaturaliter manet, vt contendit Ripalda & alij, illud non est alienum à natura; sic videmus in semine emortuo manere connaturaliter virtutem seminalem, quæ tamen produci non potest antecedenter ad formam viventem seminis. & vniversim minus requiritur ad conservari, quàm ad primò produci.

424. Objiciunt 1. Habitus Fidei conservatur sinæ gratia: ergo etiam sine illa infunditur. Ad hoc jam responsum est, negando consequentiam, ob rationes allatas.

Objiciunt 2. Hæreticus quando redit ad fidem, dicitur Fidelis, etiam antequam justificetur: ergo debet habere Habitum Fidei. Probant consequentiam: nam in peccatore ideo manet habitus fidei, quia adhuc est fidelis, licet sit peccator. Nego Conseq. & ejus probationem, quâ, si bona esset, probari posset etiam alias virtutes morales manere in peccatore, v. g. qui est luxuriosus, potest esse amans Justitiæ, & verè potest dici justus aut misericors, aut clemens; ergo hæ denominationes non proveniunt ab habitu supernaturali, sed ex eo, quòd ratione vltimi actûs non revocati, censeatur objectum adhuc habitualiter voluntarium.

425. Objiciunt 3. Tridentinum sess. 6. c. 7. dicit, Fidem, nisi ad eam Spes & Charitas accedat, nec vnire perfectè cum Christo, nec corporis ejus vivum membrum efficere: ergo supponit posse adultum accipere fidem sine Charitate, adeoque & sine gratia. R. Negando consequentiam: Concilium agit ibi contra hæreticos, asserentes, in Justificatione solam Fidem infundi: hoc improbat Concilium, quia fides sine charitate mortua est, potéstque esse in peccatore: quæ debet accedere Charitas, non quidem posterior tempore, sed etiam temporis simultate, nam entia talia accedere dicimus: sic dicimus Sapientiam non esse admodum laudabilem, nisi accedat Pietas, & observantiam vnius præcepti non sufficere, nisi accedat observantia cæterorum, & doctrinam Magistri non sufficere, nisi accedat attentio discipuli &c.

426. Objiciunt 4. S. Thomam q. 6. a. 2. ad. 3. sed ibi manifestè loquitur de fide informi. Cæterùm pro nobis stat pluribus in locis. nam 2. 2. q. 62. a. 4. ait: *Ordine quidem generationis fides præcedit Spem, & Spes charitatem NB. secundum actus, nam habitus simul infunduntur.* Non potest clariùs loqui. Item 3. p. q. 85. a. 6. in C. Respondeo dicendum, quòd in Virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad Habitus, quia cùm virtutes sint connexæ, omnes simul incipiunt esse in anima. Sed dicitur vna earum esse prior alterâ ordine naturæ, qui consideratur ex ordine actuum. Et paulò pòst expressè dicit, actum fidei posse tempore præcedere ipsum habitum, actum autem & habitum Charitatis simul esse tempore cum habitibus aliarum virtutum.

CONTROVERSIA II.

Quare Habitus Fidei maneat in peccatore.

EX Concilio Trid. sess. 6. c. 15. constat, Habitum Fidei manere in peccatore, quamdiu non peccaverit peccato Infidelitatis, hoc est, actu interno, nolendo credere, quæ credenda esse cognovit, & hoc negare ad minimum temerarium esset. Nam licet Tridentinum hoc non diserè verbis definiverit de Habitu, ex contextu tamen colligitur, de Habitu esse sermonem. Possunt autem PP. Concilij hanc veritatem colligere ex S. Scriptura. Nam S. Paulus 1. Cor. 13. postquam dixisset: *Si habuero omnem fidem, Charitatem autem non habuero &c.* statim subjungit loquens de eadem Fide: *nunc autem manent Fides, Spes, Charitas.*

427. Quærunt Theologi Rationem, seu potiùs congruentiam, cur Deo placuerit hoc discrimen facere, inter Habitum Fidei & Spei ex vna parte (nam & Spes manet, nisi peccato Infidelitatis aut desperationis expellatur, Spes enim sine Fide non manet) & cæteros virtutum habitus contradistinctos ab Habitu Charitatis, vt destructâ per peccatum

peccatum mortale Gratia & Charitate, cæteræ quoque virtutes morales destruerentur, non item Fides & Spes. Nam spectatâ habituum infusorum naturâ, connaturalius futurum videtur, si cum Gratia perirent, in qua sunt radicati, sicut potentiæ vitales in anima.

428. Placet præ alijs illa Congruentia quæ communiter assignatur. Voluit nimirum Deus, peccatorem posse à suo peccato resurgere, & agere pœnitentiam: ad hanc autem agendam voluit esse necessarios Actus Fidei & Spei: voluit ergo in homine manere principium resurgendi, nempe habitum Fidei & Spei, quamdiu per actus contrarios illi Habitus non destruerentur: nullum autem peccatum est Fidei contrarium nisi peccatum Infidelitatis: ergo per hoc solum voluit Fidem tolli.

429. DICES 1. Hac ratione probaretur, etiam aliarum virtutum habitus debuisse manere, quia etiam possunt servire ad resurgendum. Nego paritatem: nam licet possint servire, non sunt tamen eorum actus determinatè necessarij, sicut Fidei & Spei.

DICES 2. saltem sequitur, debere manere omnes cæteras Virtutes Morales, exceptâ illâ, contra quam peccatum commissum est. v.g. si peccavi peccato intemperantiæ, manere debebit Justitia, nam huic non est contrarium peccatum Intemperantiæ. Nego sequelam: quia cùm Justitia non sit determinatè necessaria ad resurgendum, voluit Deus in illa dispensare, sed destruere gratiâ tanquam radice etiam destruere.

430. DICES 3. Saltem sequitur, debere manere habitum Pœnitentiæ, sive deinde ea sit specialis virtus, sive habitus Charitatis: nam Pœnitentia non minùs est necessaria, quàm Fides & Spes. Negatur iterum sequela. Nam imprimis Charitas ideo non manet, quia omne peccatum mortale est illi contrarium, repugnans nempe cum ejus Actu Primario, qui est; Amare Deum super omnia. Sed neque Pœnitentia specialis debebat manere, quia cùm possit quis agere pœnitentiam ex motivis diversarum Virtutum, nulla determinatè est necessaria: quapropter cùm nec deberent manere omnes, nec major esset ratio de Vna quàm de Altera, nulla debebat manere.

431. DICES 4. Ergo non solùm Fidei Habitus intellectualis, sed etiam Habitus piæ affectionis manebit in peccatore. Concedo sequelam: immò & habitus ille qui elicit dictamen & Judicium de Credibilitate seu credentitate objecti, quia par est de his ratio.

Dubium incidens, de Influxu Habituum in Actus Præceptos.

432. CONtra dicta posset objici & vrgeri difficultas non levis, quam movit Card. de Lugo in tr. M. S. de Gratia. Si enim Habitus Fidei in hunc finem conservatur in peccatore, vt adsit principium resurgendi medijs actibus Fidei, tunc necesse erit, Habitum Fidei influere in Actus Fidei, quibus homo disponitur ad Justificationem. Atqui non potest in illos influere: ergo Ratio allata non est solida. Major patet. Minor probatur. Repugnat mutua caussalitas: ergo habitus non influit in illos actus. Probatur consequentia. Actus Fidei est obligatorius, & formaliter exclusivus peccati Infidelitatis, quo expelleretur habitus: ergo habitus conservatur dependenter ab actu fidei: ergo si habitus influeret in actum, esset mutua dependentia & prioritas inter habitum & actum.

433. Cessit huic difficultati (quæ procedit de alijs etiam habitibus, immò & de Gratia sanctificante) Card. de Lugo, & concessit, Habitus supernaturales nunquam influere in actus qui sunt sub præcepto, & qui hic & nunc excludunt actum peccaminosum. Verùm hæc doctrina semper mihi visa est durissima: ex ea enim deduci potest, vix vnquam Habitus supernaturales exercere officium suum propter quod sunt instituti, & quidem in Habitu fidei id clariùs sequitur, quia actus fidei semper sunt exclusivi peccati infidelitatis, procedúntque ex obligatione credendi.

434. Nascitur præsens difficultas ex falso principio & persuasione, quòd Deus offerat concursum in posteriore signo, post visam existentiam actûs primi proximi influentis in actum secundum: hinc enim sequitur, quòd Deus non possit offerre concursum indifferentem visâ existentiâ habitûs, quia sic offerret concursum ad conjungendum habitum cum peccato infidelitatis, ad quod homo haberet concursum etiam supposito habitu. Hoc principium impugnavimus in lib. 1. agentes de simplicitate Decretorum divinorum, vbi etiam duplicem viam ostendimus, defendendi determinationem ad individuum actûs liberi: vel per decretum disjunctivum præcedens Scientiam Mediam, vel per ipsum Decretum prædefiniens, & verificativum veritatis conditionatæ oppositæ &c. quâ doctrinâ supposità

435. Ad difficultatem propositam Respondeo, quòd Habitus fidei non pendeat ab actu fidei à priori, sed tantùm à posteriori. Decretum enim, quo Deus offert suum concursum indifferentem ad actum fidei A. vel actum Infidelitatis A. non præsupponit Scientiam Visionis de existentia Habitûs, sed præcedit ipsam Scientiam Mediam & dicit: *Volo vt Petrus habens in instanti A. habitum fidei, & instanti B. cætera requisita ad credendum vel discredendum, eliciat vel actum fidei A. dependenter ab Habitu, vel actum infidelitatis B. cum destructione habitûs.*

DICES 1. Habitus pertinet ad actum primum proximum, quia immediatè influit: ergo deberet posse conjungi etiam cum peccato infidelitatis. quia totus actus primus proximus debet posse conjungi cum actibus oppositis. Respondeo negando conseq: probationis assumptum distinguo: quoad inimpedibilia, concedo, quoad impedibilia, nego.

436. DICES 2.' Omnia' tenentia se ex parte actûs primi proximi, debent esse inimpedibilia per actum secundum. Distinguo: quoad illa, quæ sunt principia vtrique actui communia, & ad vtrumque actum essentialiter præsuppositа, concedo: quoad ea quæ ad vnum solum actum prærequiruntur, nego. & talis est habitus fidei, qui ad solum actum fidei præsupponitur: ad actum autem infidelitatis neque habitus fidei, neque negatio illius habitus præsupponitur.

437. DICES 3. Voluntas non potest se determinare ad actum dependentem ab Habitu, nisi præsupponat pro priori naturæ Habitum existentem etiam pro illo instanti quo ponitur actus: ergo debet præsupponi determinatio ad existentiam habitûs. Item Scientia media non potest videre, quòd homo se determinaret ad actum bonum dependentem ab habitu, nisi sub hac conditione; si pro priori naturæ existeret habitus: hoc autem videtur impossibile. Nam si pro priori naturæ existat habitus, non potest se voluntas determinare ad actum malum, quia hic non potest in eodem instanti reali conjungi cum habitu, quem expellit: ergo nec ad actum bonum. R. Distinguendo primum consequens: ergo debet præsupponi determinatio impedibilis, concedo, inimpedibilis, nego. Determinatio autem impedibilis est ipsum decretum prædefiniens, præsupponens scientiam mediam, quæ videt, quòd si homo pro instanti B. haberet habitum fidei, determinaret se ad actum bonum A. dependentem ab Habitu. quo viso Deus prædefinit habitum non tantùm pro instanti reali priore, sed etiam pro instanti quo ponetur actus, quæ prædefinitio impediretur, si homo se determinaret ad actũ malum; quæ determinatio videretur per scientiam mediam etiamsi actus fidei posset conjungi cum actu infidelitatis, nam determinatio ad actum infidelitatis sicut non indiget habitu fidei, ita non indiget negatione habitûs: fieret enim illa determinatio etiamsi habitus esset conjungendus cum actu infidelitatis; quia inconjungibilitas non provenit ex eo, quòd homo habens talem habitum, non posset se determinare ad actum malum, sed ex alio capite, nempe ex perfectione habitûs.

438. Hinc facilè intelligitur, quomodo habitus sit destruibilis vel impedibilis per actum malum, etiamsi præcedat pro priori naturæ ad actum bonum, sicut est impedibilis scientia media & Prædefinitio actûs boni. Videt enim Deus per scientiam mediam; Si Petrus haberet pro instanti B. talem actum primum proximum, vteretur habitu ad actum bonum: quo viso prædefinit Deus actum bonum per habitum: quodsi oppositum vidisset, prædefiniret permissivè actum oppositum cum destructione habitûs pro signo posteriore. Haberet se ergo Habitus, sicut se haberet species impressa ad cognitionem A. concurrens casu quo Deus decrevisset illam speciem destruere in instanti B. si homo illâ non vteretur, quo casu species esset per accidens' & erroneè inconjugibilis cum omissione cognitionis. 2.

CONTROVERSIA III.

In quonam subjecto reperiatur Fides.

439. QUæritur 1. Vtrum in Angelis Viatoribus fuerit Habitus Fidei. Negatur ab aliquibus. Sed jam communis affirmat cum S. Thoma. Ratio est, quia decebat Angelos non minùs quam homines salutem consequi per obsequium intellectuale; imò magis hoc Angelis convenibat, vtpote qui sunt spirituales, nec possunt potiendo mereri, sed solis actibus suarum potentiarum. Vnde à fortiori idem dicendum est de primis parentibus, adhuc in statu Justitiæ Originalis constitutis, de quibus Michael Bajus prop. 22. asseruit, absurdam esse sententiam, tribuentem illis supernaturale Donum Fidei.

440. Quæritur 2. Vtrum Habitus Fidei maneat in damnatis. R. Cum S. Thoma, negativè, quamvis contrarium docuerit Durandus & Alensis; & probabile putaverint Salmeron & Valentia. Ratio est, quia non eliciunt actum fidei ob honestatem ejus, & reverentiam Dei, nec illuminantur dono gratiæ supernaturalis, accedit authoritas D. Dionysij, asserentis, dæmones carere omnibus donis divinis, tam secundùm habitum, quàm secundùm actum.

441. Objiciunt 1. Illud Jacobi. 2. *Credis quia vnus est Deus: & dæmones credunt, & contremiscunt.* R. Dæmones quidem plurima credere, sed non fide supernaturali, nec eâ firmitate quæ debetur Auctoritati divinæ, sed præcisè quam signa credibilitatis ex se afferre possunt. S. Jacobus solùm volebat asserere, fidem sine operibus esse mortuam, qualiscunque fides sit.

Objicitur 2. Manet in damnatis Charitas cur non & fides! R. Charitatis finem non cessare in inferno, cùm non sit operatio, sed denegatio in confusionem damnatorum.

442. Quæritur 3. An Habitus & actus Fidei maneat in Animabus purgatorij. Dubitat Hurtadus, sed cæteri affirmant. Rationes quæ afferri possent ad probandum, illas animas habere evidentiam in attestante, non sunt efficaces, & non procedunt de omnibus objectis v. g. de Mysterio Trinitatis. Deinde etiamsi haberent illas quam evidentiam, non tamen tantam quæ excluderet fidem: si enim Angeli habuerunt obscuras revelationes, quidni & illæ animæ?

443. Quæritur 4. An Fidei Actus & Habitus maneat in Beatis. Affirmant Alensis, Durandus, Argentinas. Ripalda de actu fidei priùs dicto negat manere, negat item manere habitum fidei sub denominatione Fidei, affirmat tamen manere quoad suam physicam Entitatem. Alij communiter omnes negant, etiam de Habitu. cum quibus R. 1. Actum Fidei proprie dictum

ctum non manere. Quia S. Paulus 1. Cor. 13. omnem cognitionem obscuram à statu Beatorum excludere videtur : & cùm dixisset, nunc manere Fidem, Spem, & Charitatem, subdit: *Charitas nunquam excidit.* quasi insinuando, Fidem & Spem *Tunc*, hoc est in Patria, saltem quoad actum, desinere. Ratio videtur esse, quia illum statum decet potentia proxima ad formidandum : atqui actus fidei supponit potentiam proximam formidandi. ergo.

444. R. 2, Neque manet Habitus Fidei quoad Entitatem suam. Ratio est, quia ille habitus esset otiosus, quatenus non posset elicere actus per se intentos.

DICES. Posset servire ille habitus ad eliciendos actus circa ipsam Revelationem Dei, vel circa Veracitatem : sicut Theologi communiter concedunt manere in beatis habitum Pœnitentiæ, licet non possit elicere actum proprium pœnitentiæ, & sicut Lugo cum alijs docet, manere in Beatis habitum piæ affectionis, quamvis non possit servire ad imperandum actum fidei.

Sed contra est, quia assensus circa Veracitatem, intenditur præcisè vt Medium, & non propter se : in patria autem non posset habere rationem Medij. Alia ratio videtur esse quoad Habitum Pœnitentiæ & Piæ affectionis, qui videntur adhuc servire ad actus per se intentos, & vt fines cujus Gratiâ : nempe ad eliciendum Gaudium de Deo sibi reconciliato, & de actu Fidei præstito in via. Quodsi nolis hos actus sufficere, satius est negare illum habitum manere, cum Conink, Turriano & Granado, quàm astruere Habitum fidei in Beatis.

CAPVT X.

DE HÆRESI ET HÆRETICIS.

CONTROVERSIA I.

Quomodo differant Hæretici ab alijs Infidelibus.

445. INfidelitatem dividit S. Thomas *q.* 10. *a.* 5. in Paganismum, Judaismum, & Hæresin. Cujus divisionis rationem reddit S.D. his verbis. *Cum peccatum Infidelitatis consistat in Renitendo Fidei, hoc potest contingere dupliciter : quia aut renititur Fidei nondum susceptæ, & talis Infidelitas est Paganorum sive Gentilium ; aut renititur Fidei Christianæ susceptæ, vel in figura, & sic est infidelitas Judæorum. vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas Hæreticorum.*

446. DICES. Qui discrederet revelationi privatæ, esset Infidelis, & tamen nec esset Paganus, nec Judæus, nec Hæreticus, sicut nec ille, qui Revelationi publicæ discrederet merè internis, sine vlla manifestatione Externa : ergo divisio non est bona. R. Divisionem factam esse in ordine ad Judicium humanum, quo fideles ab infidelibus dignoscantur, ad hoc autem nihil facit revelatio privata.

447. Cæterùm licet divisio hæc recipiatur communiter à Theologis, non tamen in sensu quem præseferunt verba S. Thomæ, qui videtur eam explicâsse in ordine ad subjectum, quo sensu eam rejiciunt plures, Lorca, Conink, Palao, Lugo & alij communiter. Itaque si verba præcisè spectentur, imprimis sequeretur, illum fore Hæreticum, qui à fide Christiana deficeret ad Turcam aut Judaismum, quod falsum est. talis enim, etsi tatione Baptismi susceptí posset puniri, verè tamen esset Paganus aut Judæus, vocaréturque Apostata, non Hæreticus : Sequeretur 2. Paulianistas, qui errârunt circa substantiam Baptismi, non fuisse hæreticos, quia nunquam veram fidem susceperunt, & tamen à SS. PP. vocantur *hæretici.*

448. Alij ergo aliter distinguunt illa Tria membra dividentia in ordine ad objectum, & dicunt, Paganos esse, qui neutrum Testamentum recipiunt : Judæos, qui Vetus recipiunt, non item Novum : Hæreticos, qui vtrumque, sed tamen discredunt quibusdam Articulis.

Sed contra objicitur ab Hurtado, quia Saraceni & Mahometani admittunt Pentatheuchum, nec tamen sunt Judæi. Nec refert, quòd non recipiant totum Testamentum Vetus, nam nec Lutherani recipiunt totum Testamentum Novum, & tamen sunt Hæretici : immò Manichæi totum Novum Testamentum rejeciisse dicuntur, teste Maldonato, & tamen fuerunt hæretici.

449. Card. de Lugo clarius distinguit. Judæos ait, appellandos eos, qui legem & ritus Judaicos saltem plerosque aut præcipuos profitentur secundùm moralem considerationem, & prout defacto inveniuntur, quidquid sit de possibili variatione Sectarum, de qua non est curandum : Hæreticos, qui profitentur Religionem Christianam, nec tamen totam ejus fidem tenent, Paganos, qui neutram Religionem.

450. Sine

450. Sine ambiguitate possent ita distingui: Hæreticos esse illos infideles, qui profitentur Messiam in veteri lege promissum à vero Deo, & à Prophetis prænuntiatum jam venisse, eúmque esse Christum JESUM, nec tamen credunt omnia quæ credenda sunt. Judæos, qui credunt Messiam venturum, necdum tamen venisse: Paganos verò, qui nec venisse, nec venturum credunt. Relictis nunc Paganis & Judæis, circa Hæresin & Hæreticos aliqua deinceps breviter annotabimus.

CONTROVERSIA II.

In quonam consistat Pertinacia requisita ad Hæresin.

451. DEfinitur Hæresis, Voluntarius & Pertinax Error, contrarius fidei Catholicæ, in homine qui se Christianum profitetur. Itaque ad Hæresin strictè & Canonicè sumptam ac punibilem ab Ecclesia, requiri aliquam Pertinaciam colligitur ex cap. Damnamus. de Summa Trinit. circa finem, vbi error Joachimi Abbatis damnatur vt Hæresis, non tamen ipse Joachimus tanquam Hæreticus, eò quòd doctrinam suam Judicio Ecclesiæ Romanæ Sedíque Apostolicæ subjecerit.

452. Quæritur 1. An ad committendam Pertinaciam requiratur Canonica admonitio, sicut in Jure Civili ad Contumaciam requiritur trina Citatio, vel saltem vna peremptoria. Affirmat Alciatus *in l. 2. C. de Sum. Trin.* & alij. Fundant se in Apost. Paulo ad Titum 3. dicente: *Hæreticum hominem post primam & secundam admonitionem devita.* Verùm hoc loco supponitur jam esse Hæreticus ante admonitionem. Deinde Titus, cùm esset Episcopus, ex officio debebat hæreticos monere ad resipiscentiam.

453. Certa igitur Theologorum sententia est & in praxi observata, sufficere ad committendam Pertinaciam, vt quis sciens, ab Ecclesia Romana (quam agnoscit esse dignam quæ vt vera Ecclesia credatur) aliquid vt credendum esse propositum, nihilominus dissentiat, & hunc dissensum aliquo signo externo, quantumvis occulto, manifestet. Si enim hoc non sufficeret, quorsum esset reservatio excommunicationis ipso facto incurrendæ, etiam per hæresin externam occultam, quæ habetur in Bulla Cœnæ, ita vt nec Prælati Regulares, possint à tali hæresi suos subditos absolvere, ne quidem vi privilegiorum, vt Sacra Congr. Cardinal. 17. Novemb. 1628. declaravit? Vnde patet, falsum esse, quod docuit Aragonius, hoc solùm procedere in foro interno, & non externo; nam praxis Inquisitorum contrarium habet. Deinde non video, quare Diana *p. 1. tr. 5. resol. 1.* dicat, sententiam Alciati posse admitti in hæretico rudi, vel quando hæreticus esset Curiæ sæculari tradendus; nam quod ad rudem attinet, monitio non requiritur nisi in eum finem, vt doceatur, opinionem ipsius esse contrariam Ecclesiæ: quoad alterum, nullum in Jure fundamentum exceptionis invenio.

454. Quæritur, an Hæreticus Formalis sit, qui ex culpabili ignorantia errat contra aliquam veritatem Fidei. In qua re diversimodè sentiunt DD. aliqui vniversim docent, nullam ignorantiam mortaliter culpabilem excusare: alij non restringunt ad affectatam ignorantiam: quam tamen aliqui subdistinguunt, in affectatam ex odio discendi, & in affectatam ex animo & affectu liberiùs sentiendi, qua libertate privaretur, si crederet, Ecclesiam aliter sentire.

455. Communis & vera Sententia est, omnem ignorantiam, quantumvis affectatam, excusare ab hæresi in Foro Interno (nam in foro externo præsumitur Scientia per se loquendo) modò sit ita affectus, vt si sciret contrarium definitum esse, vellet se subjicere Ecclesiæ. Ratio est, quia talis non est infidelis, multò minùs pertinax, nec peccat directè contra Fidem, sed solùm indirectè, nempe contra obligationem discendi.

456. Objicitur 1. Peccatum ex culpabili ignorantia commissum, est ejusdem speciei Theologicæ cum peccato commisso ex Scientia, vt ab alijs virtutibus communiter docent Theologi: ergo etiam in materia Fidei hoc erit: ergo peccatum ex Scientia commissum est Hæresis, ergo etiam, commissum ex ignorantia. R. Negando hanc vltimam consequentiam: nam hic loquimur de peccato Hæresis vt punibili ab Ecclesia, & dicimus, ad hanc denominationem requiri circumstantiam aggravantem, quæ provenit à Scientia, sine qua non est pertinacia.

457. Objicitur 2. Ex conclusione sequitur, in partibus hæreticorum paucissimos esse Formales hæreticos, plerique enim habent ignorantiam invincibilem, vel ad summum affectatam circa motiva credibilitatis quæ stant proverà Ecclesia, quæ nolunt investigare. Respondet egregiè Card. de Lugo n. 194. plures reperiri apud hæreticos, qui verè & propriè Hæretici non sunt, & ex illis non paucos excusari non solùm ab hæresi, sed etiam à peccato gravi contra Fidem, seu contra obligationem inquirendi, propter ignorantiam invincibilem.

CONTROVERSIA III.

Quænam Pœnæ sint in Hæreticos à Jure constitutæ.

458. DE Jure scripto loquor: nam præter id quod vsus pro Regnorum diversitate diversa est, præsertim post Constitutionem Martini V. editam in Concilio Constantiensi, celebrato Anno 1414. quæ incipit: *ad evitanda scandala.* sed nec in Corpore Juris, nec in Bullarijs, nec in decretis Concilij exstat, sed à varijs Authoribus refertur, novissimè à P. Castro Palao *de Censuris disp. p. 4. n. 3.* vbi permittitur Communicatio cum Hæreticis alijsque excommunicatis, nisi sint nominatim

minatim denuntiati, vel Notorij percussores Clerici. verba sunt: *Nisi sententia vel Censura hujusmodi fuerit illata contra Personam, Collegium, Universitatem Ecclesiæ, Communitatem aut locum certum vel certam, à Judice publicata, vel denuntiata specialiter & expressè, &c. Salvo si quem sacrilegâ manuum &c.* Procederet ergo Jus antiquum in eo, qui novam Hæresin moliretur, & vt hæreticus denuntiaretur. Sunt autem pœnæ duplicis generis, aliæ Spirituales, aliæ Temporales. Incipiendo à Spiritualibus

459. Prima pœna est Excommunicatio Major. cujus severitas semper crevit. Nam antiquitus non incurrebatur ipso facto, sed erat ferenda sententia, vt colligitur ex can. 22. 2. q. 1. Deinde constitutum est, vt ipso facto incurreretur, nullâ tamen factâ reservatione. Ita Innocentius III. loquitur c. 13. de Hæret. *Excommunicamus, & Anathematizamus omnem hæresin extollentem se adversus hanc sanctam orthodoxam & Catholicam fidem, condemnantes hæreticos universos, quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem diversas habentes, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum.* Repetit hæc verba Gregorius IX. c. 15. eod. Denique in Bulla Cœnæ, clausulâ primâ reservatur hujus Excommunicationis Absolutio Summo Pontifici. Cujus accuratior explicatio pertinet ad Tract. de Censuris. Non est tamen Reservata Excommunicatio quæ incurritur ob Contumaciam, nisi per annum insordescens condemnetur vt Hæreticus. Ita Alexander IV. c. 7. de Hæret. in 6. *Cùm contumacia (in causâ præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adjiciat vehementem, si suspectus de hæresi vocatus à vobis vt de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quòd parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus, quam si per annum animo sustineat pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur.* Quodsi talis intrà annum contumaciæ decederet, excommunicatus quidem decederet, sed non vt hæreticus puniendus esset, v. g. confiscatione bonorum: quia necdum de hæresi convictus, sed solùm suspectus erat (vt q. 192. n. 36. & seq. Farinacius benè notavit) nisi in processu apparuissent plenæ probationes.

460. Secunda pœna est, Irregularitas, quam incurrit hæreticus saltem Notorius & publicus; nam occultum probabiliter eam non incurrere docent graves AA. Cornejus, Reginaldus, Palao, Diana: eò quòd Jura de publico delicto loquantur: Nam cap. ad abolendam 9. sic habet post medium. *Præsenti ordinatione sancimus, vt quicunque NB. manifestè fuerit in hæresi deprehensus, si clericus est, vel cujuslibet Religionis obumbratione fuscatus, totius Ecclesiastici ordinis prærogativâ nudetur, & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debitâ puniendus, nisi continuo &c.* Ex quibus vltimis verbis videtur colligi posse, quòd hæc Irregularitas tunc primùm completè & absolutè incurratur, cùm lapsum fuerit tempus, vt verum sit dicere moraliter; non redijsse continuò ad fidem: & hoc solo sensu admitterem sententiam Sayri *de Censuris lib. 7. c. 12. n. 16.* quòd hæreticus post pœnitentiam & abjurationem (continuò factam id est, ante receptionem probationum & testium, vt explicat Farinac.) possit susceptos ordines exercere. nam Irregularitas absolutè & completè contracta, est ex natura sua perpetua.

461. Tertia Pœna est Privatio omnis Ecclesiasticæ Dignitatis, Officij & Beneficij, & inhabilitas ad ipsa. Quoad privationem Beneficiorum jam acquisitorum, constat ex citatis verbis cap. *ad abolendam* quoad inhabilitatem ex cap. *vt commissi* 12. & c. *statutum* 15. quorum capitulorum verba non significant privationem ipso facto incurri, sed potiùs videntur requirere sententiam inflictivam hujus privationis, ita vt ante sententiam posset hæreticus sua Beneficia commutare, renuntiare, sicque impedire ne eorum collatio ad Sedem Apostolicam vel alium ordinarium collatorem devolveretur, nisi obstaret stylus Curiæ, de quo testatur Farinacius & alij, quòd à die commissi criminis reputetur Beneficium vacare ipso Jure, neque posse renuntiari in favorem alterius, sed impetrari à quovis. Non tenetur tamen Beneficiatus seipsum spoliare Beneficio ante sententiam declaratoriam criminis, vt dixi in tract. de Legibus. Immò aliqui requirunt etiam sententiam executivam, quod ego non credo.

462. Quarta pœna, vtroque Jure constituta est, Perpetua infamia. Authentica *Gazaros &c.* C. de Hæretic. sic habet. *Omnes hæreticos virius-que sexûs, quocunque nomine censeantur, perpetuâ damnamus infamiâ, diffidamus atque bannimus, censentes, vt omnia bona talium confiscentur, nec ad eos vlteriùs revertantur, ita quòd filij eorum ad successionem eorum pervenire non possint.* Addit Imperator egregiam Rationem: *cùm longè gravius sit, Æternam, quàm Temporalem offendere Majestatem.* Nempe ob crimen Læsæ Majest. Cæsareæ etiam confiscantur bona. Deinde id habetur cap. Infames 17. 6. q. 2. vbi Stephanus Papa omnis generis Infames enumerat, & primo loco: *qui Christianæ legis normam abjiciunt.* Hæc pœna etiam filios aliqualiter afficit, quatenus ob delictum patris ab officijs publicis removentur, per varias constitutiones quæ incipiunt: *ad extirpanda.* editas ab Innocent. IV. Alexand. IV. & Clem. IV.

463. Quinta Pœna est, Traditio Curiæ sæculari: à qua supplicium mortis infertur incorrigibilibus; L. Quicunque C. de Hæretic. circa finem. *Vltimo etiam supplicio coerceantur, qui illicita docere tentaverint.* Qui verò pœnitent, leviùs puniuntur. In quo est diversa praxis, quæ ad nos non pertinet. Videatur Rojas *de hæret. p. 2. to. 7. resol. 24.* Castro Palao *disp. 6. p. 2.*

464. Sexta Pœna est, Confiscatio seu Publicatio Bonorum, vt patet ex verbis Authenticæ relatis, & capitulo Vergentis 10. ab Innocentio III. ex integro insertis. Novissimè Bonifacius VIII.

in cap. cùm secundùm leges. de hæret. in 6. constituit, vt ipso jure & Facto sint Bona confiscata à die commissi criminis; nam etsi executionem fieri veter ante sententiam declaratoriam criminis, retrotrahitur tamen ad diem commissi criminis, ita vt alienationes interea factæ, omnes sint irritæ, possintque illa Bona, vbicunque reperta fuerint, à Fisco vindicari. reus tamen vsque ad sententiam ea possidens, etiam illis frui potest.

Non extenditur tamen hæc Confiscatio ad bona vinculata, vt sunt Majoratus, Dos, Feuda, Emphyteuses, Peculium adventitium aut Profectitium. Quoad Bona Castrensia est magna dissensio. Negantium horum Bonorum Confiscationem, vnicum fundamentum est, lex 3. de bonis Proscript. vbi Imperator illa Bona vult Patri deferri. Verùm hæc lex me non movet, cùm non loquatur de confiscatione ob crimen Hæresis, sed de bonis Castrensibus filij deportati, &, quod caput est, eo tempore, quo lex illa condita est, Bona Castrensia non erant sub pleno dominio & dispositione libera filiorum famil. vt sunt hodie. Hæc Confiscationis pœna non remittitur de Jure per resipiscentiam, quia non est conditionata, sed absoluta. Quid autem ex misericordia fieri possit aut soleat, praxis Tribunalium spectanda est.

465. Septima pœna est, prohibitio Librorum ab hæreticis scriptorum; ne scilicet legantur, retineantur, &c. Vtroque Jure puniuntur hujusmodi. Imprimis in lege jam cit: *Quicunque* §. Nulli. C. de hæret. *Nemo hujusmodi habere libros & sacrilega scriptorum audeat monumenta servare. quodsi qui in his criminibus fuerint deprehensi, perpetuâ deportatione damnentur.* & paulò pòst: *Omnes verò hujusmodi chartæ ac libri incendio concrementur.* Deinde prohibitio hæc specialiùs conceptis verbis facta est in Bulla Cænæ Domini. vbi sub pœnâ Excommunicationis latæ sententiæ prohibetur hæreticorum librorum hæresin continentium, vel de Religione tractantium lectio, retentio, impressio defensio; quò etiam revocantur Venditio, Emptio

Nomine Lectionis non venit audire, aut percurrendam censuram, etiamsi legentem indemnes ex probabili sententia Cast. Pal. tr. 4. d. 2. p. §. 2. n. 4. quòd Leges pœnales non sint vltra verborum significationem extendendæ: cujus Regulæ explicationem dedi in tr. de Legib. Deinde excusat Materiæ parvitas, qualem esse ajunt DD. quæ continetur intra paginam explicari solet.

466. Adverto hìc pro Germanis, Beccanus relatum à Dianâ p. 1. tr. 11. resol. 35. nec improbatum in sum. Theol. tr. 3. c. 6. q. 8. n. 4. in fine dicere ex communi DD. Sententia, in Germania multos non incidere in Excommunicationem Bullæ Cœnæ propter lectionem librorum hæreticorum, quia in multis locis vsu recepta non est. Videantur Auctores Hispani & Itali, Suarez, Sanchez, Azor, Bonacina, Diana, & omnium accuratissimus Castro Palao, qui de Praxi illorum Regnorum & Inquisitionis testari possunt, nihil certis erat, quæ Juri communi inserta sunt, imò cêsse.

467. Octavam pœnam colligo ex glossa in Legem primam Cod. de his, qui ad Ecclesias confugiunt &c. Nempe Hæretici non gaudent Jure Immunitatis seu Asyli; vt notat Arnoldus Corvinus in cit. tit. qui & ipse aliquando à Romana Ecclesia dissentiens, tandem ad eandem redijt. Jure Ecclesiastico enumeratur Hæresis inter delicta excepta, hoc est non gaudentia Immunitate locorum in Constitutione Gregorij XIV. quæ incipit: Cùm alias nonnulli: edita 28. May 1591. Est autem hoc intelligendum de Hæretico formaliter accepto, hoc est, qui propter crimen hæresis fugit ad Ecclesiam ne capiatur, vt habet probabilis sententia, quam defendit Thomas del Bene. *De Immunit. & Jurisd. Eccles. p. 2. c. 16. dub. 10. sect. 4.*

TRACTATVS

TRACTATUS II.

DE SPE ET CHARITATE.

CAPVT I.

DE SPE.

CONTROVERSIA I.

Quis sit Conceptus formalis SPEI.

468. HÆretici nostri temporis volunt Spem non differre ab ipsa Fide, qua credimus aliquid esse futurum, seu absolutè, seu conditionatè. Sed hoc tam absurdum est, quàm dicere, actum Voluntatis esse actum Intellectûs. Præterea potest quis de salute desperare, & tamen credere salutem esse possibilem, & sub conditione futuram, si media debita adhibeantur. Vlteriùs, actus Intellectûs respicit *Verùm* vt Verum, sive illud sit Bonum sive Malũ: Spes verò non potest esse nisi de Bono, sicut Timor est de Malo. Deinde Spes non potest esse sine desiderio: atqui desiderium est vtique Actus Voluntatis. S. Augustinus prævidens hunc errorem in Enchirid. c. 8. dixit, Fidem & Spem non tantùm vocabulo, sed rationabili differentia distingui. Quando ergo in S. Scriptura Fides & Fiducia pro eodem sumi videntur, intelligendum id est, quòd Spes innitatur Fidei, & eam præsupponat. Relicto hoc errore,

Controversia sat intricata est, in quonam consistat formaliter conceptus & natura Spei in genere, & quomodo differat à Desiderio: & econtra in quonam consistat Desperatio.

469. Prima quorundam sententia fuit, Spem nihil superaddere desiderio, sed esse ipsum Desiderium Boni possibilis. Secunda fuit, differre à Desiderio, quatenus Spes est de Bono arduo, seu, de objecto quod viribus nostris consequi non possumus, sed alterius auxilio. Ita Vasquez. Tertia fuit, Spem addere Desiderio quòd objectum sit difficile, licet non indigeamus alterius auxilio.

470. Quarta est P. Ripaldæ, Spem differre à Desiderio, quòd Desiderium strictè sumptum versetur circa Bonum absens vt possibile, Spes verò circa absens vt futurum, & dicit posse vocari latè Desiderium.

471. Quinta est P. Arriagæ 1. 2. *d.* 30. *s.* 1. *n.* 7. & 8. vbi distinctionem adhibet. Sunt enim quædam, quæ ita speramus, vt in nostra potestate sit Media adhibere, per quæ illa consequamur: alia verò sunt, quæ præcisè speramus alterius beneficio nos consecuturos, sine vlla nostra cooperatione. Spes igitur in priore casu secundùm Arriagam non consistit in qualicunque Desiderio (quia Desiderium inefficax potest stare cum desperatione) sed consistit in Desiderio Boni probabiliter eventuri, quæ probabilitas nos movet ad ponenda Media. In secundo autem casu Spes non quidem consistit in desiderio efficaci, sed præter desiderium dicit gaudium de probabilitate objecti. Deinde explicat Desperationem cum

eadem distinctione, nempe, vel esse Diminutionem Desiderij in ratione Volitionis efficacis, propter Mediorum difficultatem, vel esse cessationem à Gaudio, per tristitiam succedentem ex defectu probabilitatis de objecto eventuro.

472. Sexta Sententia est Card. Pallavicini, Spem esse affectum mixtum, qui dicat in recto Gaudium de probabilitate Boni, & in obliquo amorem ejusdem Boni, de cujus probabilitate gaudeat non gratiâ sui (vult dicere, probabilitatem non esse illam Bonitatem seu finem, cujus gratiâ gaudeat) sed gratiâ illius Boni, cujus est probabilitas, adeoque ad similitudinem medij (vult dicere, Spem gaudere de probabilitate tanquam de medio ad consequendum illud Bonum quod amat) Denique Spes dicit etiam in obliquo Tristitiam, saltem radicalem, de inevidentia Boni sperati. Addit deinde, Spem crescere aut minui ad proportionem majoris aut minoris gaudij quod percipimus ratione majoris aut minoris probabilitatis.

473. Desperationem porrò cap. 14. sic describit. *Est quædam Tristitia ob impossibilitatem boni amati, physicam vel moralem, antecedentem vel consequentem exercitium nostræ libertatis.* Duplex enim, inquit, potest elici Desperatio v. g. circa nostram salutem. Altera, quæ sit quidam contemptus ipsius Boni possibilis, non quidem contemptus simpliciter, sed comparatione molestiæ mediorum, quæ apparent necessaria ad illud acquirendum, & quæ proinde nolumus ponere. Altera est, quæ quidem non sit contemptus tanti boni comparativè ad vllum aliud bonum, sed proveniat ex certitudine non obtinendæ salutis, eò quòd decreverit non adhibere Media necessaria &c. Hæc Pallavicinus, quæ vix differunt ab ijs quæ tenet Arriaga.

474. Septima Sententia est Card. de Lugo (cui præluſit P. Granadus, *Contr. 2. tract. 4. disp. 2. de Spe. n. 1.*) qui naturam Spei præ cæteris accuratiùs investigavit. Docet ergo Spem explicandam esse per suum oppositum, nempe per naturam Desperationis, cujus indoles videtur nobis ab experientia notior, quàm Spes. Desperationem ergo, ait, non esse odium illius objecti de quo desperamus, quia potest consistere Desperatio cum maximo amore objecti, sed est Depressio quædam Voluntatis, quæ despondet animum, & avertitur quidem ab objecto, non tamen ex odio illius, sed quasi ex repulsa; quæ proinde fuga est potiùs passiva quàm activa; quia desperando non fugimus ab objecto propter aliquam illius turpitudinem, sed potiùs ab objecto fugamur, seu repellimur & non admittimur, quia se nimis difficile exhibet.

475. Hinc jam econtrario explicat Spem, ejúsque differentiam à Desiderio. Nam sicut in Voluntate est duplex fuga, activa & passiva, ita ex opposito est duplex Voluntatis prosecutio seu tendentia: prima habet pro motivo bonitatem & pulchritudinem objecti, propter quam voluntas afficitur, & ex parte sua consentit ad vnionem & conjunctionem cum objecto, & hic est effectus amoris & desiderij: postea verò si objectum non omnino repellat voluntatem, sed simul quoque consensum insinuet, tum jam voluntas erigit se, hoc est, confirmat se & animat in objecto procurando, contra affectum desperationis, qui ex aliqua difficultate posset insurgere. Hæc autem Erectio & confirmatio non habet pro motivo formali directo pulchritudinem vel bonitatem objecti, sed potiùs ejus quasi consensum, propter probabilitatem futuræ consecutionis. Vnde Spes semper requirit in objecto arduitatem seu difficultatem, sine hac enim non potest, esse Erectio seu Confirmatio aut animatio contra difficultates. Arduitas tamen non est motivum formale sperandi, sed potiùs est illud, contra quod pugnat Spes. Nam sicut manſuetudo non potest esse circa injurijs quas perferat, & tamen motivum perferendi, non sunt injuriæ, sed bonum tolerantiæ, ita Spes non habet pro motivo arduitatem (alioquin hæc crescente crescceret Spes, quod falsum est) sed consensum objecti, fundatum in probabilitate, qui crescente crescit Spes. Bonitas verò objecti est motivum tantùm indirectum, quod præsupponitur amatum ad illam animi erectionem. Hæ sunt Auctorum Sententiæ & declarationes Spei, morales potiùs *physicæ. *quã

476. DICO 1. Spes non consistit præcisè in Desiderio objecti, sed superaddit tendentiam in probabilitatẽ seu consensum objecti, non obstante arduitate consecutionis. Probatur. Potest crescere desiderium objecti, ex meliori cognitione bonitatis illius, & tamen decrescere Spes, ex apparente majore improbabilitate illius: ergo non sunt adæquatè idem.

477. Confirmatur & probatur 1. Pars Conclusionis. Spes objectiva non est sola bonitas objecti, sed bonitas probabiliter eventura: tametsi enim sit optimum, nisi appareat possibile, & vt probabiliter eventurum, non potest excitare Spem: ergo Spes formalis non potest consistere in solo desiderio & tendentia in Bonitatem, sed insuper in tendentia in probabilitatem objecti. Qualis autem sit hæc tendentia, postea dicetur.

478. DICO 2. Desperatio non est odium objecti desperati. Probatur. Nam dum de objecto desperamus, possumus & solemus illud ardenter amare; & quidem quò vehementior est amor, eò molestior est Desperatio. Econtra quando rem aliquam odio prosequimur, non dicimur desperare, alioquin qui odisset peccatum, dici posset desperare de committendo peccato: ergo Desperatio tendit in difficultatem & arduitatem objecti, & in ejusdem incertitudinem, seu, in probabilitatem illud non consequendi.

479. DICO 3. Spes non semper tendit in arduitatem objecti, vt superandam à sperante. Probatur. sæpè speramus aliquid, circa quod non possumus

possumus applicare vllum medium, v. g. serenum cælum, pluviam &c. Vnde S. Thomas *q. 6. de Miraculis a. 9. ad 10. & 11.* rectè dixit, objectum Spei non esse *arduum faciendum*, sed *consequendum*.

480 DICO 4. Arduitatem, Possibilitatem, & futuritionem non requiri ex parte objecti secundùm esse reale, sed solùm secundùm esse intentionale. Probatur. Sufficit si non habeatur objecti evidens possessio præsens aut futura, possum enim sperare, me nunc existere in Gratia, aut esse prædestinatum, quod est aliquid præsens realiter, & absens intentionaliter. Debet ergo objectum Spei esse futurum saltem negativè, hoc est non præsens secundùm possessionem perfectam, quæ habetur per cognitionem conjunctionis cum objecto, vt tradit S. Thomas 1. 2. q. 32. a. 1. & 2. in C. Vnde si hæc conjunctio innoteſcat per cognitionem dubiam & imperfectam, dicitur aliquo modo esse futura, & adhuc absens in ordine ad perfectam possessionem. Idem dicendum de arduitate & possibilitate objecti.

481. DICO 5. Tendentia Desperationis in arduitatem objecti, non abominatur præcisè difficultatem mediorum, sive, non est mera nolitio adhibendi media ob suam difficultatem. Probatur 1. Quia, vt vidimus, potest quis desperare de objecto, ad quod consequendum nullum medium ab ipso adhibendum esset. Probatur 2. Etiam casu quo media sunt à me adhibenda, si certò sciam me pro labore integri diei accepturum florenum, propter molestiam tamen laboris nolim laborare, dicendo; *Tanti non facio florenum, malo quietem:* hoc casu non possum dici formaliter desperare de lucro per talem voluntatem otiandi, quamvis ex illa possit sequi desperatio: ergo Desperatio tendit præterea in ipsam incertitudinem objecti, & non per meram simplicem displicentiam (sic enim non esset actus liber, & posset cum Spe consistere) sed speciali modo, postea explicando.

482. DICO 6. Spes non videtur sufficienter explicari ab Arriaga & Pallavicino per Gaudium de probabilitate objecti. Probatur. Quia non apparet libertas in tali gaudio, cùm necessariò consequatur ad apprehensionem probabilitatis objecti desiderati. Confirmatur. Quando mihi est liberum sperare vel desperare, necesse est quidem, vt in objecto appareat probabilitas illud consequendi, sed tamen cum tanta incertitudine, quæ posset me inclinare ad desperationem: quo casu, sicut gaudeo de probabilitate objecti, sic tristor de ejus incertitudine: ergo sicut propter hanc tristitiam non dicor desperare, sed tantùm inclinari ad desperationem, sic per illud gaudium non dicor formaliter sperare, sed inclinari ad sperandum, alioquin simul sperarem & desperarem.

483. DICES 1. Libertatem sufficienter salvari in ipso *Desiderio*. Contra 1. Posset contingere, vt Desiderium esset necessarium, Spes verò libera, nempe si in objecto nulla appareret malitia, appareret tamen ejus incertitudo. Contra 2. Desiderium est indifferens vt conjungatur cum Spe vel Desperatione, vt ipsi adversarij docent: ergo vltima libertas Spei vel Desperationis non potest consistere in illo desiderio.

DICES 2. Gaudium illud non esse gaudium qualecunque, sed certæ rationis. Benè est: restat ergo hæc ratio explicanda, quod erat illis præstandum.

484. DICO 7. Explicatio Lugonis etsi valde declaret experientiam quam habemus de Spe & desperatione, necdum tamen videtur esse satis physica & absoluta. Ostendo 1. Vtitur enim (vt etiam observavit Arriaga) modis loquendi valde allegoricis & improprijs, vt: *Erectionis, Depressionis, Fugæ passivæ seu repulsæ, &c.* Ostendo 2. Quia Spes in Sententia Lugonis habet pro motivo consensum objecti, & Desperatio repulsam: ergo prosecutio voluntatis ex his motivis debet esse vel Gaudium, vel Amor, vel Desiderium; nam philosophi non agnoscunt alium modum prosequendi objectum, vt etiam Pallavicinus notavit. Lugo verò ad nullum ex his tribus vult reducere. Deinde econtra Desperatio debet esse vel tristitia, vel odium, vel timor. cum nullo horum est contentus Lugo. Ostendo 3. Quando liberè spero, ita vt possem desperare, priùs naturâ experior me à probabilitate objecti allici & quasi invitari ad sperandum, & simul ob incertitudinem impelli ad desperandum: hæc autem invitatio vel repulsio non consistit semper in mera cognitione objecti, sed superaddit saltem quandoque complacentiam de probabilitate, vel displicentiam de incertitudine objecti: atqui Spes aut Desperatio non potest in his consistere, vt probatum est: ergo Spes debet esse quædam Volitio habens aliquam efficaciam saltem virtualem: quia est consensus, & non mera simplex complacentia: & econtra Desperatio debet consistere non in mera simplici displicentia, sed in aliqua nolitione virtualiter saltem efficaci. Vt ergo tandem meam opinionem ponam:

485. Noto 1. Dari amorem appretiativum seu æstimativum, imò omnem amorem esse vel formaliter vel virtualiter talem, quo duo bona amata ita inter se comparantur, vel explicitè & formaliter, vel implicitè & virtualiter, vt vnum alteri electivè præferamus, si alterutro carendum sit.

486. Noto 2. Rei alicujus pretium & æstimationem minui per rei acquirendæ arduitatem ac incertitudinem: vnde cæteris paribus nemo dat bonum certum pro incerto, & esset contractus injustus, quo quis tanti venderet bonum litigiosum, quanti venderet, si esset certum & securè acquietè possessum.

487. Noto 3. Bonum aliquod altioris ordinis, etiam non obstante sui incertitudine, posse & solere sæpè pluris æstimari affectu prosecutivo, quàm bonum certum inferioris ordinis.

v. g. Canonicus aliquis non commutaret sæpè probabilitatem de consequendo Episcopatu cum aliquo beneficio exiguo, sed certo. Piscatores vendunt certo pretio jactum retis, & probabilitatem capturæ, non vendituri pro inferiore pretio.

Noto 4. Spem vel semper, vel saltem plerumque versari circa bona incerta, & propterea de his maximè nostram Conclusionem explicabimus; nam si Spes potest aliquando versari circa bonum certum, facilè doctrina nostra applicabitur.

488. Noto 5. Spem suscipere magis & minùs: dicimur enim multùm vel parùm sperare, dicitur Spes crescere & decrescere. Desperatio autem strictè loquendo non videtur suscipere magis & minùs: nam licet soleamus dicere: nos paulatim desperare, vel, incipere desperare, tantùm significare volumus propensionem vehementem ad desperandum! His positis

489. DICO 8. Formalis ratio Spei consistit in Amore vel Gaudio appretiativo seu æstimativo, quo liberè probabilitatem boni desiderati, quantumvis arduam & incertam, præferimus alijs bonis incompossibilibus: adeoque vltra Desiderium dicit talem actum, quo formaliter vel virtualiter dico: *Ego hujus rei futuritionem, tametsi incertam vel arduam, adhuc tamen in pretio habeo, nec cum hoc vel illo bono, quantumvis certo, commutarem, si reflexè cognoscerem alterutrò carendum esse.* Quapropter eò major dicetur esse Spes, quò pluribus bonis incompossibilibus præponitur & præstimatur bonum incertum. Probatur Conclusio: quia hac ratione evitantur difficultates aliarum opinionum relatarum, nec patitur aliquam specialem.

490. Confirmari potest ex communi modo loquendi hominum doctorum æquè ac indoctorum: v. g. quando quis vendit alteri fructus incertos, vel capturam incertam, dicitur alicui vendere Spem suam: item, quando quis cum adversario suo paciscitur, vt desistat ab actione, quâ suum jus probabile prosequitur in Judicio, dicitur emisse Spem alterius. Hinc jam

491. Explicatur primò, quomodo possit nobis liberum esse, non solùm sperare, sed etiam magis vel minùs sperare; nempe, quia liberè possumus probabilitatem objecti magis vel minùs appretiare, præferendo electivè & affectivè pluribus aut paucioribus bonis incompossibilibus.

492. Explicatur 2. Quomodo talis amor habeat naturam Intentionis efficacis, sive objectum speratum sit comparandum per media à nobis adhibenda, sive consequendum ex beneficio alterius, sine nostra vlla cooperatione. Semper enim est appretiatio efficax virtualiter, & quidem ex duplici capite. primò, quia vi talis actûs sum ita constitutus, vt si in mea potestate esset, commutare probabilitatem illam incertam cum Bono A. B. C. hoc est, si deberem abrenuntiare bono sperato ad consequendum bonum A vel e-contra, sum, inquam, ita constitutus, vt eligerem hoc posterius præ illo; sicut ex simili fundamento dicitur Amor Dei esse efficax, præferens Deum omnibus. 2. Est virtualiter efficax, quatenus vi talis actûs adhiberemus media, si quæ adhibenda à nobis essent, saltem in eo gradu, quo adhiberemus pro bonis postpositis.

493. DICO 9. Desperatio formalis est actus quidam nolitionis, quo bonum aliquod desideratum propter consecutionis incertitudinem vel impossibilitatem nihili facimus, in nullo pretio habemus, cum quovis alio bono commutaremus. Declaratur. Quando enim desperamus, tunc omnem animum deponimus illud bonum consequendi, non ex odio aut contemptu illius objecti, sed propter consecutionis incertitudinem vel impossibilitatem, & virtualiter dicimus, nos nolle vllum medium adhibere pro illius consecutione: quamdiu enim vel leviss. medium parati essemus adhibere, tamdiu verum esset dicere, nos necdum penitùs desperasse, sed omnem spem deposuisse. Quando ergo contemplatio boni apparet incerta & dubia, Desperatio est liberа; quando verò apparet evidenter impossibile, est necessaria.

CONTROVERSIA II.

Quodnam sit Objectum formale Spei Theologicæ.

494. PRima Sententia est Durandi, assentium adæquatum objectum formale Spei esse aliquid creatum, nempe Visionem Dei. Sed hanc Sententiam improbant omnes cæteri; nam hac ratione Spes non esset Virtus Theologica, quia non haberet pro motivo vllam perfectionem divinam.

Secunda, valde communis est, objectum formale esse Deum vt nostrum bonum, adeoque complexum ex Deo & visione ejusdem.

Tertia docet, objectum formale adæquatum, esse, Deum vt auxiliatorem, cum ijs ambutis quæ conferunt ad præstanda auxilia, vtiam Scientia, Omnipotentia, Bonitas &c. Ita Vasquez, Mæratius, Turrianus, Lugo. Quarta Sententia conciliat secundam & tertiam, & docet motivum formale primarium, *cujus gratiâ*, est Deum, vt summum bonum à nobis possidendum; objectum verò formale secundarium & instar modij, esse Deum vt auxiliatorem, & ab hoc Spes strictè dictam accipere suam speciem.

495. DICO 1. Objectum formale Spei, consideratæ secundùm formalitatem *Desiderij*, est Deum vt in se summè bonum, & cujus bona intrinseca evadent nostra bona, quando illum videbimus & amabimus amore beatifico. Itaque objectum, quod desideramus, est Deus, ratio cujus gratiâ desideramus, est ipsa intrinseca beatitudo Dei, summáque felicitas ac perfectio, quatenus

fiet nostra felicitas, per metaphoricam identitatem cum Deo, scilicet per affectum amicitiæ, vt explicui lib. 2. agens de Beat: objectiva. Probatur primò ex Scriptura. Genes. 15. *Ego merces tua.* psl. 72. *Pars mea Deus in æternum.* Vnde S. Augustinus in psl. 102. Erige Spem tuam ad bonum bonorum omnium, ipsei erit bonum tuum, à quo omnia in suo genere facta sunt bona.

496. Hinc redditur ratio, cur Spes sit Virtus Theologica, non item Religio, vel obedientia erga Deum. Nam Religionis objectum formale & motivum, est honestas objectiva quæ reperitur in cultu Dei, qui tamen cultus non est possessio bonorum intrinsecorum Dei; & ideo, id quod motivum Religionis importat in Recto, est aliquid merè creatum. Econtra objectum formale Spei, sunt bona intrinseca Dei, vt à nobis per Visionem & Amorem possidenda, & quæ tanquam forma denominans constituent nos Beatos, adeoque Visio tantùm ingreditur motivum in obliquo, tanquam vnio formæ beatificantis, vt loco citato pluribus declaravi.

497. DICO 2. Spes Theologica, prout est æstimativa & appretiativa, habet pro objecto formali partiali Omnipotentiam & cætera Dei attributa, quæ conducunt ad probabilem futuritionem nostræ beatitudinis. Et sic conciliantur Sententiæ DD. & est omninò ad mentem Angelici Doctoris *q. vn. de Spe a. 1. in C. & in respons. ad 4.* his verbis. *Sicut formale objectum fidei est Veritas prima, per quam sicut per quoddam medium assentit his quæ creduntur, quæ sunt objectum materiale Fidei, ita etiam Objectum formale Spei est auxilium divinæ potestatis & pietatis, propter quod motus Spei tendit in bona sperata.* Item *a. 4. in C. Spei*, inquit, *secundum quod est Virtus Theologica, objectum formale est auxilium divinum cui inhæretur: & quamvis sub hoc formali objecto multa materialia sperata comprehendantur &c.* Probatur Conclusio ex dictis. Nam, vt vidimus, Spes non est merum desiderium, sed est quædam appretiativa voluntas, propter probabilitatem objecti: ergo quà talis debet habere objectum formale specificativum sui: atqui non est aliud, quàm assignatum in Conclusione. Ergo &c. Confirmatur, quia sic apparet, quare Spes sit Virtus Theologica, & quomodo illius motivum sit Perfectio divina.

CONTROVERSIA III.

Quodnam sit objectum materiale Spei Theologicæ.

498. OBjectum Materiale Spei est omne illud, quod à Deo speramus; & principale ac primarium est Beatitudo nostra. Observandum tamen est, quædam esse objecta materialia simul & formalia, non tamen vltimata, respectu alterius objecti materialis: hujusmodi sunt auxilia sufficientia, Bona opera, Preces Sanctorum &c. Nam licet hæc ipsa speremus propter infinitam Bonitatem & Misericordiam Dei, & hac ratione sint objectum materiale Speratum, sunt tamen simul etiam id propter quod speramus alia ad quæ conducunt, nempe augmentum Gratiæ & Gloriæ: Simpliciter tamen & absolutè dicenda sunt objecta materialia Spei Theologicæ.

499. Dubitatur 1. an objectum materiale debeat esse aliquid à Deo promissum. 2. Negativè. Primò; quia speramus auxilia efficacia, Bona Temporalia, perseverantiam finalem &c. quæ cum fiducia petimus, & tamen hæc non sunt promissa absolutè petentibus & orantibus. Secundò & à priori: quia non sola Fidelitas, sed etiam alia Dei attributa sine Fidelitate possunt movere Voluntatem ad Sperandum.

500. Dubitatur 2. An objectum materiale debeat semper ab actu Spei Theologicæ referri in vltimum finem æternæ Beatitudinis. Affirmat Ripalda. Alij veriùs id negare videntur. Probatur: Possumus sperare actu Supernaturali à Misericordia seu Clementia Dei, sanitatem, pluviam &c. absque omni actuali relatione in Vltimum Finem: atqui talis actus esset actus Virtutis Theologicæ: & non Fidei aut Charitatis: ergo Spei. Majorem admittit Ripalda. Minor probatur. Omnis ille actus est Virtutis Theologicæ actus, cujus motivum Formale partiale est aliqua perfectio intrinseca & primaria Dei: sed illius actus objectum Formale partiale est Misericordia Dei: ergo &c.

501. Respondet Ripalda, objectum Formale Spei principale, esse Deum vt nobis Bonum. Sed contra, primò, ad hominem. Etiam objectum Formale principale Fidei est Veracitas, & tamen secundùm Ripaldam etiam sine Veracitate, sola Fidelitas aut Omnipotentia Dei potest esse objectum Formale Fidei. Contra 2. Quia non potest assignari alius habitus supernaturalis, à quo ille actus Spei producatur. Respondet Ripalda, produci ab illo habitu ad quem pertinet desiderium honestatis quæ reperitur in illo objecto, v. g. si amore studij desideres sanitatem, producetur ab Habitu Studiositatis. Sed Contra est, quia sic omnium Virtutum moralium objectum formale partiale, saltem pro aliquo casu, esset Perfectio divina, quod mihi novum est.

CONTROVERSIA IV.

Quonam sensu Spes Theologica sit certa.

502. SPem esse certam conveniunt Theologi cum S. Thoma & habetur ad Hebr. 6. Qui confugimus ad tenendam propositam Spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam. Trid. sess. 6. c. 13. requitit Spem firmissimam. S. August. *Præfat. ad psl. 123. Spes nostra*, inquit, *tam certa est, quasi jam res perfecta sit.*

Controversia est, in quonam hæc Certitudo Spei consistat. Hurtadus vult consistere in absoluta

soluta connexione cum objecto sperato. P. Conink constituit in connexione cum Beatitudine quà vera & non fallaci. Vtrumque benè rejicit Ripalda.

503. DICO I. Spes Theologica non debet esse simpliciter & absolutè certa, de omnibus objectis quæ possumus sperare. Probatur 1. Possumus sperare ea, quæ Deus neque promisit, neque futura esse vllibi revelavit, vt suprà cum communi diximus: atqui circa talia spes non est certa, neque certitudine intrinseca, neque extrinsecâ: ergo &c. Minor probatur quoad primum membrum. Posset elici idem actus Spei, quin Deus præstaret illud quod speramus, imò defacto sæpè non consequitur sperans objectum speratum: sic reprobi sæpè sperant Gratiam finalem, & tamen eam non consequuntur: idem in temporalibus patet. Probatur etiam quoad secundum membrum. quia possumus aliqua sperare quæ non sunt promissa, & paucis conferuntur, v. g. Miraculum ex Voto concepto, & tamen possumus tunc prudenter formidare: neque enim Certitudo Spei Theologicæ excludit formidinem, vt constat ex Con. Trid.

504. Probatur Conclusio 2. & à priori. Certitudo Spei debet fundari in Certitudine Fidei: Atqui quod non est revelatum à Deo esse futurum, non potest esse certò futurum certitudine Fidei: ergo nec potest certò sperari. Major probatur. Spes non patitur secum certitudinem evidentiæ, vt vidimus superiùs: ergo non potest fundari nisi in certitudine Fidei.

505. Quòd autem nullum sit inconveniens, admittere aliquos actus spei imperfectiores alijs actibus ejusdem Spei, declarat Lugo his verbis. Commune est habitibus infusis, posse habere aliquos actus imperfectos, & alios perfectos. Sic Virtus Misericordiæ vult aliquando levare alienam miseriam cum modico detrimento proprio, aliquando cum magno, & tamen vterque est actus Misericordiæ, sed vnus altero perfectior. Sic Pœnitentia aliquando dolet solùm de gravissima offensa Dei, aliquando de omni offensa gravi, aliquando etiam de levibus. Sic Charitas aliquando amat Bonitatem Dei super omnia, aliquando minùs vehementer, & sine illa comparatione: Sic ergo ex quadam redundantia potest Spes Theologica extendi ad sperandum à Deo, etiam quæ promissa non sunt, licet non per Spem æquè certam. Hæc Lugo, quæ velim notari à quibusdam RR. qui amore sui Discerniculi adeo irascuntur P. Ripaldæ, quòd admiserit etiam actus fidei Theologicæ minùs perfectos alijs, vocantes hos actus, *Embrionem Fidei*.

506. DICO 2. De objectis promissis, eo modo quo promissa sunt, Spes est certa, tum certitudine intrinseca, tum etiam affectiva. In exemplo. Beatitudo est promissa omnibus in gratia decedentibus: qui ergo sub hac conditione sperat illam, elicit actum Voluntatis qui ex intrinseco prædicato præsupponit actum fidei, quo credimus illam promissionem: ergo ex intrinseco prædicato est actus connexus cum illa veritate conditionata: *si discessero in Gratia, habebo ero.* Vlteriùs, stante firmitate Fidei non potest Spes stare cum formidine, an fortè non sallatur: nam licet quis possit formidare laudabiliter circa ipsam conditionem, an sit in Gratia discessurus, & ideo cum timore debeat salutem operari, hoc tamen non est objectum promissum, nec fide divina credibile, nec objectum illius Spei certæ, de qua loquimur. Quare etiam desperatio ipsi stare posset cum illo actu Fidei, de Beatitudine consequenda sub illa conditione.

CONTROVERSIA V.

In quibus detur Spes Theologica.

507. CErtum est primò, Spem neque quoad actum, neque quoad habitum, esse in damnatis: cùm enim habeant notitiam indelebilem, se esse damnatos in æternùm, continuò eliciunt actum Desperationis.

Certum est 2. Neque actum neque Habitum Spei existere in Infidelibus formalibus. Ratio est. Quia licet Fides possit manere sine Spe, Spes tamen non manet sine Fide, fundatur enim Spes in Fide. Quæstio ergo procedit de Beatis, Christo, & Animabus Purgatorij. Circa Beatos sunt diversæ sententiæ. Aliqui admittunt Habitum & Actum, aliqui neutrum, aliqui Habitum sine Actu, aliqui Actum sine Habitu.

508. DICO I. In Beatis non datur Actus Spei propriè dictus, & quoad denominationem Spei. Probatur 1. Spes propriè dicta supponit inevidentiam rei speratæ: atqui Beati non habent talem inevidentiam circa principale objectum Spei, nempe Beatitudinem, imò probabilius nec circa alia quæ possunt desiderare; sed etiam si haberent, non sunt tamen talia objecta, circa quæ eliciant affectum appretiativum. Ergo &c.

509. DICO 2. Probabilius est, in Beatis manere habitum Spei quoad suam Entitatem. Ita Suarez, Conink, Mæratius, Becanus, Hurtado, VVadingus, quos refert & sequitur Ripalda, qui tamen malè citat Card. de Lugo disp. 17. n. 41. nam ibi nec verbum habet de Spe, neque de illa aliquid impressit: in Manuscriptis autem magis expressè manere Habitum Spei. Negat etiam P. Esparza. Probatur Conclusio. Si Spei Habitus potest adhuc in patria servire ad actum, cujus motivum Fotmale sit perfectio Dei, & quem ita poterat elicere, non est cur non maneat Spei habitus: atqui potest servire ad talem actum, ergo &c. Major conceditur ab adversarijs; & ratio est, quia aliàs deberet alius novus Habitus infundi, quod nemo dicit. Minor probatur. Spes etiam in via elicit actum gaudij de Deo, vt subdit delectabili, seu amorem Concupiscentiæ: atqui hujusmodi actus eliciuntur etiam in patria: ergo possunt elici à Spe. Minorem admittit Lugo. Major est communis aliorum. Nam horum actuum

ctuum objectum formale est Bonitas Dei vt à nobis possidenda : ergo talis actus jam est actus virtutis Theologicæ : non nisi Spei : ergo &c.

510. Respondet Lugo, talem actum elici ab alio habitu, & ideo non esse Theologicum; quia licet pro motivo formali habeat Deum, non tamen sistit in Deo, tanquam in fine C U I. Sed contra. Quia neque actus Spei propriè dictus & primarius sistit in Deo vt fine C U I. Item, actus Fidei nullum habet finem CVI: quia est actus intellectualis: ergo hoc non requiritur ad actum Virtutis Theologicæ.

Respondet iterum, saltem illos actus sistere in Deo, & non referri vlteriùs. Sed contra. Actus Spei propriè dictus & primarius, refert potentiam & bonitatem Dei, tanquam medium sibi vtile, ad ipsum sperantem tanquam finem C U I. ergo hoc non obstat actui Virtutis Theologicæ.

511. Confirmari posset Conclusio. Quia, si dicamus, Habitum Spei manere in Patria, salvatur, quomodo Beatus nullius habitûs supernaturalis jacturam faciat. Nam licet amittat habitum fidei, hæc tamen non est jactura, sed in melius commutatio, quia fidei succedit Lumen Gloriæ: atqui secundùm adversarios habitus Spei non commutaretur in alium habitum, sed amitteretur; quod licet in se non ostendat grande inconveniens, nemo tamen facilè negaverit, convenientius esse, non dari in patria pauciores habitus quàm in via.

513. Objicit Lugo verba S. Pauli 1. Cor. 13. *Nunc manent Fides, Spes, Charitas :* & deinde dicit, quòd Charitas nunquam excidat: ergo indirectè dicit, Spem excidere etiam quoad habitum. R. S. Paulum posse intelligi de solo actu Spei primario, quo speramus beatitudinem nondum possessam; quo sensu dixit, Fidem esse sperandarum substantiam rerum.

514. Quæritur 2. An Spes fuerit in Christo. Negant aliqui Thomistæ, sed communior Sententia affirmat, cui etiam adhæret Lugo. Nos facilè admittimus, sicut admisimus in alijs beatis, saltem quoad illos actus, qui non præsupponunt essentialiter obscuritatem fidei.

Quæritur 3. De animabus Purgatorij, de quibus solus Lorca in negativam inclinat, cæteri cum S. Thoma admittunt, quamvis P. Esparza de his animabus nihil expressè dicat. Ratio prima est: quia licet animæ illæ habeant certitudinem de beatitudine, ea tamen est certitudo Inevidentiæ, quæ non pugnat cum fide, vt vidimus. Ratio secunda est, quia Habitus Spei manet in Beatis, vt nobis probabile visum est: atqui animæ purgatorij omnes fient beatæ, ergo &c.

CONTROVERSIA VI.

Vtrum habens revelationem suæ damnationis, possit sperare, aut licitè desperare.

514. Supponitur ad hanc quæstionem (quæ sine præjudicio Theologiæ posset intermitti) posse alicui adhuc viventi revelari suam reprobationem. quod, etsi S. Thomas de potentia absoluta concedat in vno loco. *de Verit. q. 23. a. 8. ad 2.* in alio tamen *in 1. dist. 48. q. 1. a. 2.* dicit esse quasi impossibile. Superiùs jam adnotavi, quòd talis revelatio quantumvis supernaturalis esset saltem quoad modum, ab ipso tamen reprobo non posset credi actu Theologico & supernaturali, tum ob rationem ibi allatam, ex fundamento P. Esparza, quòd nimirum talis actus fidei constitueret hominem in termino damnationis: tum quia omnis actus supernaturalis debet ex se esse aptus ordinare hominem tanquam medium ad finem vltimum, cùm sit donum Dei specialis ordinis, nempe supernaturalis; talis autem actus fidei esset essentialiter connexus cum futura damnatione, ergo repugnat esse ex se medium ordinativum ad vltimum finem. Tum denique quia quidquid homo per actum fidei in hac vita credit actu supernaturali, debet posse in altera vitâ videre visione beatâ, quia fidei succedit Visio: atqui suam damnationem non potest quis videre per Visionem beatam, vt patet: ergo ab ipso reprobo non posset futura damnatio credi actu Theologicè supernaturali, exigente nimirum procedere ab Habitu infuso Fidei, quamvis eadem revelatio alijs facta posset credi actu supernaturali, v. g. si, vt multi putant, Christus alijs Apostolis præsentibus revelavit reprobationem Judæ, illis verbis : *Melius illi esset : &c.* fuit revelatio credibilis ab Apostolis cæteris actu supernaturali, non autem à Juda, qui solo actu naturali credere potuisset, ob rationes allatas.

515. DICO 1. Cum revelatione damnationis ejúsque assensu fidei, non potest stare Spes salutis. Ità cum S. Thoma communiter Theologi, quidquid contranitatur P. Ripalda, volens posse Spem stare cum tali assensu, in quantùm spes non prærequirit necessariò judicium de probabilitate salutis, sed sufficit apprehensio suasiva. Probatur Conclusio 1. Ab Experientia: quis enim potest erigere animum ad sperandum id, quod certissimò scit non esse futurum? Probatur 2. à priori. Spes innititur judicio de probabilitate objecti; sed simul cum assensu firmissimo & certo de futura damnatione, non potest consistere judicium prudens probabilitatis de futura salute, quale Judicium prærequiritur ad Spem: ergo &c.

516. DICO 2. Imò talis homo memor hujus revelationis, licitè desperaret desperatione positivâ. Probatur. Illa res licitè nihili fit, quam certò constat in istis circumstantijs nullam habere æstimabilitatem: sed futuritio beatitudinis respectu talis hominis, nullam haberet æstimabilitatem, vtpote impossibilis: ergo licitè desperaret, juxta naturam desperationis explicatam.

CAPVT II.

DE CHARITATE.

CONTROVERSIA I.

Quodnam sit Objectum Formale Charitatis Theologicæ.

517. NOtandum 1. Sicut in Intellectu objectum aliud est Materiale & aliud Formale, ita etiam in Voluntate. Materiale est illud, quod non propter se, sed propter aliud intendimus, tanquam Medium propter finem: Formale est illud, propter quod aliud intendimus, seu, quod movet voluntatem ad aliud volendum.

518. Notandum 2. Finem seu objectum in quod voluntas vltimò tendit, alium esse Finem *CVI*: alium; *Cujus gratiâ*, seu finem *Qui*. Finis CUI, est illud suppositum, cui volumus aliquod Bonum, quia illi bonum est. Finis Qui, seu cujus gratiâ est illa Bonitas, quæ voluntatem movet & allicit. Circa quam

519. Notandum 3. Bonitatem hanc iterum esse duplicem; alia est quæ vocari potest principalis & jam præsuppositа, quæ vt existens voluntatem movet & excitat ad amorem, & ad volendum alteri vel sibi aliud Bonum nondum possessum. Alia est, quæ primùm vt acquirenda intenditur. v. g. quando quis amat Petrum, amat illum propter Bonitatem in illo repertam, v. g. propter doctrinam, & hæc est Bonitas seu Finis Qui, principalis: quodsi ex vi hujus amoris volo Petro procurare honorem, divitias &c. hæc sunt motiva minùs principalia.

520. Notand. 4. Amorem alium esse amorem Concupiscentiæ, alium amorem Benevolentiæ. Amor Concupiscentiæ est, quando amans habet seipsum pro fine *CVI*, & quod vult ideo vult, quia sibi bonum est. Amor Benevolentiæ est, quando Finis CVI est persona à nobis distincta.

521. Notandum 5. Amorem Benevolentiæ in hoc differre ab amore Concupiscentiæ, quòd ad amandum alterum vt finem CVI, prærequiratur cognitio Bonitatis præsuppositæ in illa persona quam amamus: ad amorem Concupiscentiæ non est hoc necesse. Hanc doctrinam in philosophia propugnavi contra Arriagam, eámque tenet Conink & Lugo, & passim supponit Ripalda, ac approbat Pallavicinus, cui tamen ingeniosi RR. nuper contradixerunt. Ratio breviter & à priori est, quia ad volendum alicui Bonum, debet amans cum amato esse antecedenter conjunctus. Conjunctio autem est dupler, alia per identitatem Realem, alia per Metaphoricam, hoc est, per affectum. Cùm ergo vnusquisque sibi ipsi conjunctus per Identitatem, non est necessarium, vt prægnoscamus in nobis aliquam bonitatem à qua excitemur ad nos ipsos amandos, & propter quam censeamur digni vltroneis bonis: hocipso enim quòd illud bonum volim mihi, jam illud mihi conjungo per affectum, & affectu etiam mihi jungor, tendendo in aliorum bonitatem quam mihi volo. At verò aliter se res habet, quando volumus bonum alteri. Nam ille alter est à nobis realiter distinctus: ergo non possumus illi velle bonum vt fini CVI, nisi præsupponatur nobis saltem Metaphoricè per affectum identificatus. Ratio est, quia quidquid volumus, illud aliquo modo nobis conjungimus, & fit aliquo modo nostrum bonum: vnde omnia bona amici censentur esse nostra, quia permulcent nos delectant, acsi essent physicè nostra: atqui bona quæ volumus amico vt fini CUI, illa nobis non jungimus immediatè, sed mediante personâ amici: ergo debet præsupponi amicus nobis conjunctus: atqui non potest præsupponi conjunctus nisi per affectum, qui inveniat in amico aliquod bonum, omnis enim amor movetur à bonitate: ergo à primo ad vltimum, ad amandum alium, prærequiritur bonitas præsuppositа & prægnita.

522. Vt respondèrent Recentiores prædicati, dixerunt; Duas esse Bonitates prægnoscendas, ad volendum aliquod bonum sibi ipsi. Prima est, capacitas boni voliti: altera est, dignitas finis CUI secum. Sed contra hoc argumentabar primò. Capacitas alicujus boni non est bonitas amabilis propter se, sed tantùm est amabilis propter bonitatem termini, seu formæ cujus est capacitas: habet enim præcisè rationem Medij, & non esset vllo modo amabilis, nisi pro minus bonus esset; neque etiam posset amari declusò termino per totam æternitatem, cùm tamen bonitas finis CUI, potens movere ad amorem, debeat posse amari propter se, secluså aliâ quâcunque bonitate, & debeat posse movere ad voluntatem quodcunque bonum, cujus subjectum est capax: ergo Capacitas non est Bonitas de qua in præsenti loquimur & disputamus.

523. Con-

525. Contra 2. Bonitas Finis CUI, ponens movere & excitare affectum amoris, non debet esse æquè potens concurrere ad nolendum atque ad volendum aliquod bonum: atqui Capacitas boni in alio cognita, est æquè potens concurrere ad nolendum quàm ad volendum illud bonum, cujus est capacitas: nam quando aliquem odi, & illi nolo bonum, non minùs debeo præcognoscere capacitatem illius boni, atque, quando illi volo illud bonum.

524. Contra 3. Bonitas Finis CUI, debet esse talis, quæ æqualiter possit movere ad amandum alium, atque ad amandum seipsum: atqui capacitas bonorum cognita in me, necessitat me ad vel volendum bonum cujus sum capax, vel ad volendam negationem illius, quia illam malo quàm ipsum bonum: in alio tamen cognita capacitas non necessitat me ad vel volendum illi bonum, vel negationem boni ex amore ipsius, quia possum illum nolle amare.

525. Contra 4. Illa bonitas non rectè assignatur ex parte finis CUI, quæ non potest vltimò reddi pro ratione, quærenti cur velim alicui aliquod bonum. Sed capacitas non potest reddi pro ratione. Minor probatur. Sicut se habet capacitas seu potentia passiva ad recipiendum, ita se habet potentia activa ad agendum: sed potentia activa ad agendum non potest vltimò reddi pro ratione, quando à me quæritur, cur agam: si enim te percutiam, & tu quæras, quare percutiam, ineptè respondebo: *quia possum percutere*: ergo pariter quærenti, cur alteri velim bonum, ineptè respondebo, *quia est capax illius*. Sic: quando quæritur ex me, cur Petro potiùs velim bonum, quàm malum, non possum reddere pro ratione: quia est capax illius: nam statim replicaretur: atqui est etiam capax mali: ergo in altero non potest capacitas reddi pro ratione: ergo nec quando amo me ipsum; nam adversarij expressè docent, quòd bonitas quæ movet ad amorem mei, moveat etiam ad amorem aliorum. Quanquam mihi satis est, si fateantur, aliam bonitatem præhabitam debere movere in alio, quæ non debeat movere ad amandum meipsum. Et hæc contra primam bonitatem assignatam.

526. Quoad secundam Bonitatem à RR. assignatam, nempe Identitatem mei mecum, Contra est primò. Identitas Petri secum, non potest reddi pro ratione cur Petro velim potiùs bonum quàm malum: nam etiam ad volendum malum debeo præcognoscere, quòd Petrus sit idem secum. Contra est 2. Identitas mei mecum præcognita, necessitat me ad amorem mei, non item Identitas Petri secum necessitat ad amandum Petrum: ergo Identitas non est illa bonitas, quæ sit motivum amoris mei. Probatur consequentia. Nam motivum necessitans ad amorem, vbicunque est idem, semper facit idem, hoc est semper movet eodem modo: ergo cùm non possit assignari vllum motivum, quod vi suæ bonitatis necessitet, signum est, quòd necessitas amoris mei, non proveniat ab identitate mei mecum, tanquam à bonitate & motivo.

527. Contra 3. Possum me amare magìs quàm quemcunque alium: atqui ego non sum magìs idem mecum, quàm quicunque alius est secum, nec mea Identitas est major bonitas, seu melior, quàm Identitas Petri secum: ergo ille excessus amoris non habet pro motivo identitatem: sed neque ad hunc excessum amoris mei ipsius supra alios, est opus præcognoscere in me aliam bonitatem, quia nullam possunt adversarij assignare (non enim vtique est necesse ad talem excessum amoris, vt me meliorem æstimem omnibus alijs) ergo possum me amare magìs quàm alios, sine speciali motivo amandi me magìs quàm alios: ergo etiam possum me simpliciter amare, sine præcognita bonitate motiva ad talem amorē.

528. Respondent ad hoc adversarij, disparitatem esse, & specialem rationem motivam amandi me super alios, in eo sitam esse, quòd licet identitas mei mecum secundùm conceptum absolutum non sit melior identitate alterius secum, secundùm conceptum tamen Relativum, hoc est, respectu mei, mihi illa magìs bona sit, quàm mihi bona sit Identitas alterius secum.

Contra 1. Licet mea identitas mihi melior sit, quàm alterius identitas sit mihi bona, non tamen est magìs bona mihi, quàm illius alterius identitas sit bona illi. ergo licet secundùm datam responsionem possim me magìs amare mihi, quàm alterum mihi, necdum tamen est reddita ratio, cur me possim magìs amare mihi, quàm alterum illi.

529. Contra 2. Ex data responsione sequitur, quòd nec Deum possim magìs amare quàm me, quod est erroneum. Respondent negando sequelam & paritatem, quia Deus est mihi magìs bonus, quàm ego mihi. Verùm hæc responsio non subsistit. Si enim ideo possum Deum magìs amare quàm me, quia Deus est mihi magìs bonus quàm ego mihi, sequitur, me necessitari ad amandum Deum magìs quàm me. Probatur sequela. Sicut se habet *simpliciter* ad *simpliciter*, ita *magìs* ad *magìs*: atqui necessitor ad me simpliciter amandum, quia mihi bonus sum: ergo necessitabor ad Deum magìs amandum, quia mihi magìs bonus est, quàm ego mihi. Sed hæc de re Philosophica incidenter. Redeundo nunc ad nostrum propositum:

530. Notandum 6. Amorem Amicitiæ propriè sumptum, ex parte objecti formalis plus dicere, quàm dicat amor Benevolentiæ. Amicitia enim est mutuus amor, non latens, vt definit Aristoteles, adeoque fundatur in communicatione voluntaria bonorum & vitæ, sive, in voluntate sic communicandi: hoc est: amore amicitiæ amamus alterum, quem cognoscimus habere voluntatem communicandi nobis in bonis suis, & ab hac voluntate movemur ad eum amandum amore amicitiæ, quod pulchrè expressit S. Thomas *q. 23. a. 1. in C.* his verbis. *Sed nec Benevolentia*

lentia sufficit ad rationem amicitiæ, sed requiritur quædam mutua amatio, quia amicus est amico amicus: talis autem mutua benevolentia fundatur super aliqua communicatione. Ita S. Th.

531. Controversia est, vtrum possit Deus amari amore Benevolentiæ, hoc est, non habente pro objecto formali Deum, vt participabilem à nobis, sed præcisè alia attributa Dei seu perfectiones divinas, ita vt propter bonitatem Sapientiæ, Omnipotentiæ &c. velit Deo vt fini CUI, alia bona extrinseca, illique placere, præcisâ omni reciprocâ bonorum supernaturalium communicatione, quæ sit motivum formale partiale amoris; & an talis amor, si daretur, esset justificativus. Negârunt aliqui RR. contra quos ex communi aliorum sensu,

532. DICO, ad amorem Dei perfectum, & Justificativum, non requiri ex parte motivi Participabilitatem Dei æternam. Probatur quoad primum membrum. Potest homo constituere suam felicitatem in aliquo temporali bono, & quidem instantaneo, contemptâ felicitate æternâ, vt patet in peccatore: ergo etiam posset suam felicitatem constituere in hoc quod est: placere Deo in hoc instanti per liberam electionem æternæ separationis, propter ipsius bonitatem. Neque refert, quòd talis amor præsupponeret errorem aut ignorantiam, eò quòd Deo revera electio æternæ separationis non placeat, cùm velit nostrum finem esse felicitatem æternam. Non refert, inquam: Nam licet talis error interveniat, dictamen tamen proximum & practicum, fundatum in tali errore speculativo, quòd Deo placeat talis electio, est evidens, nempe evidens est, esse honestum, eligere damnationem propter beneplacitum divinæ bonitatis ita mihi apparens; sicut honestè operatur, qui religionem ingreditur, ad quam ex errore putat se esse vocatum.

Confirmatur. Potest homo suam voluntatem divinæ voluntati conformare ex amore Dei in omni objecto quod Deo placet: ergo etiam in hoc quod est: *Deum velle annihilare totum mundum:* atqui tunc participabilitas non esset motivum partiale, vt patet, ergo &c.

Verùm, quidquid sit de his actibus, pro Conclusionis prima parte satis est, me posse Deo velle bona, quæcunque Deus vult sibi esse à me volita, propter illius intrinsecas & essentiales perfectiones, non habendo participabilitatem pro motivo. Potest enim quis contemplando pulchritudinem Dei, dignam judicare eandem amore superante amores omnium aliarum pulchritudinum transitoriarum; quis hoc neget, cùm experientia hoc clamet? atqui talis cognitio est essentialiter cognitio practica, & excitativa ad talem amorem: ergo est possibile amorem poni.

533. Probatur Conclusio quoad secundum membrum. Si talis actus amoris non sufficeret ad Justificationem, deberet esse ratio, quia amor amicitiæ est perfectior tali amore Benevolentiæ: atqui non est perfectior. Ergo &c. Minor probatur. Ille actus non est altero perfectior, qui non est ex motivo perfectiore, nec habet majorem arduitatem. nam ex solis his capitibus constat perfectio actûs, vt etiam adversarij docent, sed amor amicitiæ nec est ex motivo perfectiore, nec habet majorem, imò minorem arduitatem, nam Participabilitas Dei facilitat amorem Dei, quia vehementer allicit. Minor quoad primum membrum etiam probatur. Nam Participabilitas non auget perfectionem infinitam Dei cum nihil superadditum perfectioni essentiali Dei augere ejus perfectionem.

534. Confirmatur. Ad honestatem amoris amicitiæ non est satis nos moveri à bonitate participabilitate, sed insuper requiritur nos ita moveri, quia Deo placet nos moveri à Participabilitate: sed sic jam non est perfectior amor amicitiæ, quàm amor benevolentiæ: ergo &c. Minor probatur. Perfectio amoris amicitiæ inde habetur, quòd habeat Deum pro fine CUI, & intendat ejus placitum: sed hoc totum habet amor Benevolentiæ, qui vtique determinatè amantem etiam ad amandum Deum vt participabilem, si illi occurreret, Deo placere, sic amari. Ergo &c.

535. Probatur jam directè, quòd Participabilitas non pertineat ad motivum amoris Dei. Participabilitas aliud non est, quàm ipsa possibilitas Fruitionis Dei: sed hæc non pertinet ad motivum amoris Dei: ergo nec Participabilitas. Minor probatur. In tantùm ab amante Deum attenditur possibilitas Fruitionis Dei, in quantùm ipsa Fruitio Dei ordinatur ab amante ad ipsum Deum, tanquam finem CUI: sed hæc ratione non pertinet ad motivum amoris Dei: ergo &c. Major patet, nam participabilitas in tantùm attenditur ab amico, in quantùm vult amare amicum amore amicitiæ, & omnia sua bona referre ad amicum; sed inter hæc bona referenda in amicum, est ipsa Fruitio bonorum amici: ergo in tantùm attenditur participabilitas, in quantùm ipsa Fruitio amici refertur in amicum; quæ omnia admittunt adversarij. Probatur ergo Minor. Possibilitas alicujus boni referendi ad amicum, tenet se ex parte finis, *Qui*, seu ex parte illius Bonitatis, quam volumus communicare amico: sed quæ tenent se hoc modo, non sunt motivum primò excitativum amoris: ergo participabilitas, quæ est ejusmodi bonitas, vt ostendi, non pertinet ad motivum excitativum amoris.

Major declaratur in exemplo. Quando volo amico communicare divitias, etiam debeo moveri à possibilitate divitiarum, sed hæc possibilitas tenet se ex parte Finis Qui, vt patet. Ergo &c.

536. Confirmatur 1. Sicut se habet motivum Odij ad odium, ita se habet motivum amoris ad amorem. sed motivum odij non confirmatur per possibilitatem illius mali quod volumus illi quem odio habemus: ergo etiam motivum amoris non constituitur per possibilitatem illius boni, quod volumus communicare amico.

537. Con-

537. Confirmatur 2. Possibilitas fruitionis Dei, vt præcognita, ita movet ad volendam Deo ipsam fruitionem, vt tamen ipsa fruitio acquirenda aliquo modo, nempe in ratione finis, moveat ad amandam ipsam possibilitatem fruitionis: sed hoc ipso possibilitas fruitionis non habet rationem motivi excitantis amorem. Ergo &c. Major probatur. Nam possibilitas fruitionis secundùm se non est amabilis, ita vt sistamus in illa, sed solùm quia habet se instar medij necessariò præcognoscendi ad volendam ipsam fruitionem; sicut possibilitas sanitatis ad volendam sanitatem: ergo sicut sanitas acquirenda in ratione finis movet ad amandam possibilitatem sanitatis in ratione medij, ita fruitio in ratione finis movet ad amandam possibilitatem in ratione medij.

538. Confirmatur 3. Nulla possibilitas cujuscunque boni est amabilis amore practico, nisi propter ipsam existentiá illius boni, tanquam propter finem: sed amor Dei debet esse practicus: ergo debet amare possibilitatem fruitionis propter ipsam existentiam fruitionis: sed illud quod amatur propter aliud, non potest habere rationem motivi primò excitantis ad amorem, ergo, &c.

CONTROVERSIA II.

Quare Bona extrinseca, quæ Deo volumus, non sint objecta specificativa Habitûs Charitatis.

539. RAtio dubitandi est, quia quando mihi volo bona diversa, tunc illa diversitas bonorum diversificat etiam virtutes quibus illa bona volo: hinc alius habitus & virtus est, quâ volo bonum Temperantiæ, alia virtus quâ volo bonum Justitiæ, Misericordiæ, &c. ergo etiam quando volo hæc bona Deo, volo illi per diversas virtutes, quod tamen ab omnibus negatur. Est ergo difficultas in assignanda disparitate.

540. Card. de Lugo hanc assignat disparitatem. Quando nobis volumus bona diversa, illa bona sunt motivum principale, & non præsupponunt bonitatem aliam ad quam referantur, & propter quam amentur, vt diximus Not. 5. at verò quando volumus bona Deo, ille amor præsupponit Deum vt amatum propter aliam bonitatem, quæ priùs voluntatem à sua quiete moverat.

541. Contra hanc responsionem vrget Card. Pallavicinus. Quando amamus diversa bona amico terreno, v. g. Petro, tunc, licet etiam præsupponatur amor Petri propter bonitatem in Petro repertam, nihilominus cætera bona volumus illi per diversos habitus: nam vbi sunt superandæ diversæ difficultates, ibi opus est diversis habitibus: atqui pro diversitate bonorum quæ possumus velle amico, sunt superandæ diversæ difficultates: ergo non obstante bonitate præsuppositá in amico, possunt requiri diversi habitus: ergo hac ratione non salvatur, cur Charitas erga Deum non constet pluribus habitibus.

542. Ipse ergo Card. Pallavicinus n. 215. aliud discrimen dat his verbis. Ratio cur nos per vnicum habitum Charitatis velimus Deo omnia bona quantumvis diversa, & tamen non possimus varia bona velle nobis nisi per varios habitus, ea est, quia isti varij habitus, supposito etiam amore, quo afficimur erga nos ipsos, sunt vtiles ad nos determinandos, vt placeat nobis potiùs hoc bonum quàm illud: quæ determinatio habet pro motivo diversam specie bonitatem ejusmodi bonorum, & superat diversam difficultatem, ad quam expugnandam inducitur diversus habitus. At Charitas, quâ Deum amamus, supponit jam quid Deo magis vel minùs placeat, independenter ab vlla nostra determinatione: quocirca ad volendum Deo potiùs hoc objectum quàm illud ex charitate, non movemur à diversitate specifica ipsorum objectorum, sed ab vnico & vniversali motivo, quod est; Major complacentia Dei. Ita Pallavicinus.

543. Hæc tamen doctrina, nisi aliter explicetur, quàm verba sonant, non videtur esse vera. Certum enim est 1. posse me ex Charitate erga Deum velle etiam aliquod objectum, quod comparatum cum alio minùs placet Deo, nolendo illud, quod scio magis placere, quia non teneor ad volendum semper perfectissimum. v. g. possum amore Dei velle vivere castè in sæculo, quamvis sciam, magis placere Deo castitatem ex voto Religionis, quod est consilij. ergo falsum est, quòd vnicum motivum Charitatis sit, *Major complacentia Dei.*

544. Secundò, possunt excogitari duo objecta, quæ Deo æqualiter placent: vel certè me latet, quodnam illorum Deo magis placeat, scio tamen vtrumque placere: v. g. possum scire, placere Deo Zelum, ex quo quis Episcopatum desiderat, & etiam placere humilitatem, ex quâ quis eum recusat, & tamen nescio, quodnam horum magis placeat, & cùm non possim simul eligere vtrumque, possum tamen quodvis eorum eligere ex Charitate erga Deum. Idem est, si sint duo objecta, quæ quidem ambo simul eligere possem, sed non teneor, & volo tantùm vnum eligere ex Charitate erga Deum: in istis casibus non moveor à majore Dei complacentia, neque hæc determinat mihi vnum objectum præ alio.

545. Tertiò, & à priori, impugnari potest Pall. argumento suo quod paulò antè fecit contra Lugonem. Quia circa bona quæ Deo volumus, non minùs videntur diversæ difficultates superandæ, quàm circa bona quæ nobis vel amico terreno volumus, vt manifestum est: ergo adhuc opus erit diversis habitibus, nisi alia disparitas assignetur.

546. DICO itaque disparitatem esse hanc, quòd bona quæ volumus amico terreno, licet hîc & nunc præsupponant aliam bonitatem in amico præexistentem, quæ excitet ad volenda

illi alia vlteriora bona, hæc tamen ipsa bona talia sunt, quæ si illi superveniant, reddant illum magis amabilem, magisque bonum; & ex se sunt talia, vt si priùs invenirentur in amico, possent voluntatem à sua quiete excitare primò ad amandum. at verò bona extrinseca quæ amamus Deo, sicut Deum non faciunt meliorem aut magis amabilem, ita etiam non sunt bona ex se excitativa voluntatis in quiete constitutæ ad amandum Deum. Itaque dicendum est, quòd habitus tantùm multiplicentur pro diversitate bonorum, quæ possunt esse motiva primaria voluntatis allectiva ad amorem amicitiæ.

CONTROVERSIA III.

Vtrum inter Deum & Hominem dari possit vera Amicitia.

547. AMicitia definitur communiter ex Aristotele: *Mutua duorum benevolentia ipsos non latens.* Requiritur insuper, vt sit inter æquales, & fundetur in communicatione & convictu.

Dicendum est, inter Deum & homines intercedere posse veram amicitiam. Colligitur ex S. Scriptura. Judic. 8. *Abraham Dei amicus effectus est.* psal. 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* Et Trid. sess. 6. c. 6. decernit, in justificatione fieri hominem ex inimico amicum.

548. Objici potest primò. Non est nobis notum in hac vita, quòd amemur à Deo: ergo jam non datur mutuus amor non latens. R. Dupliciter esse nobis notum nos amari à Deo. primò, conditionatè, si nos debito modo illum amemus. Secundò, etiam absolutè & probabiliter, eò quòd quis conetur, sicut est obligatus, procurare, vt saltem probabiliter sit in gratia Dei.

549. Objici potest 2. Auctoritas Aristotelis *lib. 8. eth. c. 7. & lib. 2. Moral. c. 11.* qui negat amicitiam inter Deum & hominem, quia deficit conditio æqualitatis. Pro responsione notandum est, duplicem posse considerari æqualitatem; alia est æqualitas Naturæ, alia æqualitas Dignationis; inde duplex etiam est amicitia, alia vulgaris, alia supereminentiæ. Quamvis ergo inter DEUM & hominem non possit esse amicitia vulgaris, quæ est inter illos qui sunt paris conditionis, est tamen amicitia supereminentiæ, quæ fundatur in æqualitate dignationis, hoc est, quando supereminentior dignatur se demittere ad amandum benevolè inferiorem; & hanc amicitiam inter Deum & hominem agnoscit etiam Aristoteles 10. *eth. c. 8. & alibi.* Accedit, quòd in statu Elevationis homo per Gratiam participet Naturam divinam, vt in tract. de Gratia explicatum est, & sic participativè fiat aliquo modo capax donorum quæ sunt propria Filij Dei.

550. Objici potest 3. Servus dum est servus, non potest esse amicus Domini sui: atqui homo est essentialiter servus Dei: ergo repugnat illi esse amicum. R. Disting. Ma. non potest esse amicus secluso favore indebito, & amicitia vulgari, concedo, non potest esse per favorem & amicitiâ supereminentiæ, nego: talem enim agnoscit etiam Aristoteles inter Regem & subditum. Vlteriùs, si servitus hominis erga hominem repugnat cum amicitia, id provenit ex speciali ratione talis servitutis, nempe quòd talis possit sibi acquirere, & per consequens, non debeat communicationem bonorum & vitæ cum Domino. At verò Servitus, quæ homini erga Deum est essentialis, non consistit in alio quam in suprema potestate Dei, disponendi de creatura pro libitu: cum hoc autem bene stat, velle illa benè, & nolle vti sua potestate nisi in bonum hominis.

551. Objicitur 4. & præcipuè. Deus non potest hominem amare amore benevolentiæ, ita vt homo sit finis CVI: ergo non datur reciprocus amor benevolentiæ. Antecedens probatur. Deus non vult bonum hominis, nisi bonum illius est, sed totum quod vult homini, refert Deus ad seipsum tanquam ad finem CUI. Proverb. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus.* Apocal. 1. dicitur Deus Alpha & Omega, Principium & Finis.

552. Respondent aliqui cum Suarez, non esse necessarium, ad salvandum conceptum proprium amicitiæ, vt Deus amet nos sistendo in nobis tanquam in fine CUI: Sed satis esse, si nobis velit, quæ videt nobis esse bona. Verùm hoc non tam est respondere objectioni, quàm illudere, vt advertit Lugo & Ripalda: est enim ipsâ negare veram amicitiam Dei erga nos; nam Amor amicitiæ per hoc differt ab amore Concupiscentiæ, quòd alterum habeat pro fine CUI.

553. Respondendum igitur est, hæc duo non pugnare inter se, nempe, quòd Deus velit nobis bona, tum quia nos esse bonos cedit in gloriam illius, tum quia illa bona sunt nobis bona, adeoque & Deum & hominem esse finem CUI. Imò si res attentè consideretur, hoc ipsum quod est: nos amari à Deo vt finem CUI: servitia explicandum, quomodo Deus sit finis primus & præcipuus *CVI* omnium quæ vult. Pro quo

554. Adverto 1. Deum necessitari quidem ex comprehensione suæ Perfectionis ad gaudendum de sua essentiali felicitate; sed tamen esse liberum ad vtrumlibet ex his duobus: *esse solum felicem*: vel *esse felicem cum alijs*, communicando alijs suam felicitatem, mediante cognitione & amore sui, quia alterutrum horum erat necessarium eligendum, sunt enim opposita contradictionis: ideò quidquid Deus elegerit, illud pertinet ad illud genus felicitatis quod Deus defacto pro suo posito elegit: atqui defacto elegit esse felix non solus, sed cum alijs: ergo nostra felicitas pertinet ad constituendum illud genus felicitatis, quod Deus defacto elegit: cùm ergo ad hanc electionem fuerit motus à sua bonitate & felicitate, non apparet

apparet, quomodo ipse sit finis CUI, & quidem primus ac præcipuus : nam Bonitas Dei est illa, quæ primò excitat (nostro concipiendi modo) voluntatem divinam, vt post Lugonem notat Pallavicinus.

555. Adverto 2. Deum non magis felicem esse per hoc, quòd potiùs elegerit existentiam creaturarum, quàm si elegisset negationem earundem. Tota enim felicitas Dei quàm potest habere in ordine ad objecta volita, consistit in hoc, quòd obtineat, quod sibi magis placet, sive illud in se sit physicè perfectius altero, sive imperfectius : adeoque, quòd Deus defacto elegerit potiùs existentiam nostram, quàm non existentiam, est quidem majus bonum nostrum, non autem est majus bonum Dei.

556. Adverto 3. Hoc nostrum bonum, quod Deus nobis vult, licet physicè loquendo non sit bonum Dei, vtpote extra Deum, fieri tamen bonum Dei mediante amore benevolentiæ erga nos : dum scilicet Deus gaudet de hoc, quòd nobis sit benè : nam, vt suprà diximus, per amorem Benevolentiæ fiunt bona amati bona amantis. Ex hoc ergo amore benevolentiæ optimè declaratur, quomodo Deus omnia, etiam illa quæ vult homini vt fini CUI propter semetipsum operatus sit.

557. Objici solet 5. Vel Deus à bonitate creata vt bona nobis ita movetur, vt bonitas creata habeat rationem motivi adæquati & secundùm se sufficientis, vel tantùm vt habet rationem motivi partialis : neutrum videtur posse dici. non primum, quia videtur involuere contradictionem ; non secundum, quia sic non amaret nos Deus vero amore amicitiæ, nam amicus ita debet velle bonum amici, vt illud vellet, etiamsi nihil conduceret ad proprium commodum.

558. R. Bona quæ Deus vult suis amicis, esse duplicis generis. Vel enim sunt talia, quæ Deus non amaret vllo modo propter semetipsum, nisi illa nobis bona essent, adeoque quæ in tantùm conducunt ad gloriam Dei, in quantùm nobis bona sunt ; & de his clarum est, esse motivum sufficiens, & quæ Deus nobis volendo facit bona sua. Vel sunt talia bona, quæ etiam secluso commodo quod nobis afferunt, habent hoc, vt conducant alio modo ad gloriam Dei : & de his procedit objectio. Ad quam Respondetur, illa bona habere rationem motivi adæquati, hoc sensu : nempe ita Deus illa nobis vult quia nobis bona sunt, vt si per impossibile non haberent illam aliam specialem conducentiam ad Gloriam Dei, adhuc ea nobis vellet, & sic volendo referret in Gloriam suam.

559. Objicitur vltimò S. Thomas 1. *p. q.* 19. *a.* 1. *ad* 3. *& ar.* 2. *ad.* 2. qui dicit, Bonitatem Dei esse vnicum motivum, & adæquatum divinæ voluntatis. Deinde objicitur S. Augustinus, qui in libris de doctrina Christiana dicit, Deum non frui creaturis, sed tantùm vti. R. S. Thomam clarè loqui de objecto formali, quo Deus primò movetur ad amorem tam sui quàm aliorum, hoc enim non potest esse aliud quàm ipsa Dei bonitas, hæc enim sola existebat ante creaturas. Ad S. Augustinum R. Deum non frui creaturis eo sensu, quo nos dicimur frui Deo amando illum, quia, creaturæ non sunt bona tribuentia Deo felicitatem, sicut bona Dei nos faciunt beatos & felices.

CONTROVERSIA IV.

An Habitus Charitatis augeatur per actus quantumvis remissos.

560. PErtineret hæc Quæstio ad Tractatum de Gratia, nam augmentum Charitatis procedit pari passu cum augmento Gratiæ habitualis. Sed quia Theologi communiter omnes cum S. Thoma q. 24. eam hoc loco tractant, non erat ab his recedendum.

Conveniunt Theologi primò, Habitum Charitatis sicut & Gratiam, posse magis & magis augeri intensivè, quomodocunque fiat hæc intensio, quod ad Philosophos spectat.

Conveniunt 2. Defacto augeri habitum per actus Charitatis intensiores ipso habitu : & quidem posse à nobis elici actus intensiores, quàm sit intensio ipsius habitûs, supponunt communiter omnes : si enim etiam sine habitu potest homo excitatus divino auxilio elicere actum intensiorem vel remissiorem, poterit etiam elicere præsente habitu, quia Deus supplebit defectum habitûs quoad excessum intensionis.

561. Controversia est, an Habitus possit intendi actibus æquè vel minùs intensis Habitu.

Prima Sententia negat actibus remissioribus, vel æquè intensis nos mereri augmentum Habitûs & Gratiæ, sed fortasse solum aliquod præmium accidentale ; vel ad summum mereri quidem augmentum Gratiæ, quod tamen non consequimur nisi quando elicimus actus intensiores, & tunc illa Gratia datur duplici titulo. Ita sensit Altisiodorensis, quem secutus est Bannez, acerrimus propugnator hujus sententiæ, quam aliqui graviore censurâ notaverant.

562. Secunda Sententia concedit quidem, tales actus mereri Augmentum, sed negat illud conferri in via, donec homo per actum intensiorem se disponat : quodsi se non disponit, vult, illud conferri primùm in termino viæ. Ita videtur sensisse Cajetanus, & alij quidam Thomistæ secuti S. Thomam 22. *q.* 24. *a.* 6. *ad.* 1. dicentem, quòd quilibet actus Charitatis meretur Charitatis augmentum, non tamen statim augetur, sed quando aliquis conatur ad hujusmodi augmentum.

Tertia Sententia est, illud Augmentum dari primùm in ingressu Beatitudinis. Ita Scotus, quem secutus est Alvarez.

Quarta Sententia distinguit inter Habitum Gratiæ, & Charitatis : Augmentum Gratiæ vult statim dari, quando elicitur actus, quantumvis remissus ;

missus; Augmentum verò Charitatis postea. Ita videntur sentire Victoria & Vega, nec multùm dissentit Sotus.

563. DICO 1. Quantumvis actus sit remissus, meretur Augmentum Gratiæ sanctificantis. Ita Theologi communiter contra M. Bannez, cujus sententiam aliqui gravi censurâ notârunt. Medina existimat esse contra fidem, Zumel ait esse malè consonam fidei; & teste Lugone fuit communi decreto Salmanticensis Academiæ (vbi eam Bannez docuerat) reprobata. Abstrahendo à censuris

Probatur Conclusio primò ex S. Scriptura, vbi sæpè sæpius omnibus bonis operibus indifferenter merces æterna promittitur. ad Rom. 2. *Deus reddet vnicuique secundùm opera sua.* 1. Cor. 15. *Abundate in omni opere bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino* 2. Cor. 4. *id quod in præsenti momentaneum est & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Matth. 10. *Quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli, amen dico vobis non perdet mercedem suam.*

Probatur 2. Authoritate Concilij Tridentini sess. 6. can. 22. *Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, vt non sint etiam ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam & Jesu Christi meritum, cujus membrum vivum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam Gloriæ augmentum anathema sit.* Vnde subsumitur: vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: atqui canon iste non distinguit inter opera magis aut minùs intensa habitu: ergo nec Theologi distinguere debent, sed vniversim de omnibus ita sentire.

564. Hinc autem colligitur primò, per hujusmodi actus nos non mereri tantummodo novum præmium accidentale, vt quidam dixerunt, nam Concilium loquitur de vita æterna ejúsque augmento. Colligitur 2. hujusmodi actus mereri augmentum reale, & non præcisè priorem gratiam novo titulo, vt volebat Bannez; nam Tridentinum dicit, augeri taliter, qualiter augeri postulat Ecclesia, cùm dicit: *da nobis Fidei, Spei & Charitatis augmentum*: Atqui Ecclesia petit augmentum reale, & non merum novum titulum. Sanè, vt notavit Suarez, hoc effugio adversarij agnoscunt meritum de solo titulo, & præbent ansam dicendi, nec Sacramenta realiter augere Gratiam, sed merum titulum.

565. Probatur 3. Ex absurdis. Nam ex oppositâ sententia sequitur 1. Ex duobus justis habentibus Gratiam vt 6. si vnus moriatur, alter autem supervivat plurimis annis, & eliciat frequentissimos actus amoris, sed non vltra intensionem vt 6. non futurum hunc substantialiter beatiorem altero. Sequitur 2. Eundem actum Charitatis non plus valiturum ad meredum, continuetur per integrum diem, quàm si per nicum instans. Sequitur. 3. Communiter justos per suos actus non promereri præmium riæ, regulariter enim non eliciunt actus intensores omnibus illis, quos vnquam in vita elicerunt. Hæc omnia sunt contra sensum fidelium.

566. Probatur 5. A priori. Actus remissus ratione remissionis nullam involuit culpam ex objecto verò est honestus, alioquin nequaquam mereretur, quando est habitus remissior: ergo placet Deo: ergo movet ad præmiandum: omnis enim laudabilitas est digna præmio.

Probatur 6. Iterum à priori. Habitus supernaturales non augentur ab actibus per influxum physicum, sed moralem, hoc est, meritorie, vt patet ex eo, quòd actus vnius virtutis augeat habitus aliarum virtutum: ergo nihil obstat, quominùs actus remissus possit augere suum habitum jam antè intensiorem.

567. DICO 2. Præmium quod meretur actus remissior, statim confertur, cùm fit actus. In hoc puncto deseritur communiter S. Thomas extra scholam Thomistarum. Probatur Conclusio. Si præmium non conferretur statim, hoc ideo fieret, quia exspectaretur aliqua Conditio, quâ positâ primùm conferretur: sed nulla tis conditio potest cum fundamento assignari, quæ esset, non debuisset illam Tridentinum tacere, quandoquidem tam distertè expressit conditionem requisitam ad consecutionem gloriæ scil. *si in gratia decesserit*; nullam verò ad consecutionem Gratiæ, vt patet ex can. 24. cit. Quod autem adversarij sine fundamento conditionem requirant, jam patebit.

568. Primò ergo dicunt aliqui, eam tunc primùm dari, quando elicitur actus intensior. Sed contra primò. Quidsi nullus amplius intensior actus eliciatur? Contra 2. In illo casu secundùm adversarios datur augmentum juxta excessum intensionis actûs, & daretur etiamsi nullus remissior actus præcessisset: quid ergo lucri habet homo ex præcedente actu remissiore?

569. Secundò dicunt aliqui, illam dari tempore mortis. Sed contra, quia si tunc potest dari sine dispositione physica æqualis intensionis, quidni etiam ante mortem?

Tertiò dicunt alij, dari in ingressu Purgatorij. Sed contra, quia, vt bene argumentatur Lugo, tunc non est status crescendi in Gratia, sed accipiendi gloriam proportionatam Statui viæ: & præterea nullus est in patria assignabilis actus, qui pro priori naturæ disponat ad augmentum Gratiæ.

570. Objiciunt 1. Habitus naturales non augentur per actus remissos: ergo nec habitus supernaturales. R. Falsum antecedens, nulla consequentia. Falsum antecedens, quia probabilius est, illos augeri etiam physicè per actus remissiores, qui sunt causa æquivoca. præsertim si habitus nil aliud sunt, quàm specierum coordinatio, cum negatione specierum contrariarum, vt nihil

mihi verius est. Sed: Esto antecedens, Negatur consequentia. Nam, vt jam dixi, habitus supernaturales non augentur ab actibus tanquam à causa physica, sed tanquam à causa Meritoria.

571. Objiciunt 2. Congruum videtur, vt is qui negligenter & remissè vtitur donis acceptis, non præmietur de novo. R. 1. Hoc argumentum & nimium, & nimis parùm probare. Nimium probat, quia probat, ne quidem postea talem actum esse præmiandum. Nimis parùm probat, quia non probat de actibus æqualiter intensis: talis enim actus non fit cum negligentia, & tamen adversarij idem affirmant de his, quod de remissis actibus. R. 2. Remissiùs operari non esse culpam, quando intensio non est sub præcepto. Adde etiam in sanctissimis viris frequenter non præcedere tantam illuminationem, quæ sufficiat ad eliciendum intensiorem actum: ergo tunc nulla est culpa.

572. Objiciunt 3. Quando Deus infundit primam Gratiam, non dat illam supra mensuram intensionis quam habeat dispositio: ergo idem dicendum est, quando dat augmentum Gratiæ. Respondetur concedendo totum in sensu legitimo: nempe augmentum Gratiæ secundùm se spectatum, non debet esse majus quàm sit gradus dispositionis: benè tamen potest augere Gratiam cum præexistente Gratia: sicut qui habenti 90. fl. solvit decem quos debet, non dicitur solvisse plus quàm debebat, eò quòd adjectione decem florenorum fecerit vt alter haberet centum, cùm tamen non debuerit centum.

573 Posset quis objicere 4. ex nostra doctrina sequi augmentum Gratiæ in infinitum, quando actus durat per quadrantem, nam in quadrante dantur actus proportionales in infinitum. R. eandem difficultatem esse, si præmium detur in altera vita, sicut & de pœna. Nascitur autem difficultas ex difficultate Continui, & insuper etiam ex eo, quòd quivis actus Virtutum habeat sub se possibiles imperfectiores & impefectiores actus infinitos, quos omnes debet excedere in præmio: ergo debet illius præmium esse infinitum. Sit ergo de hac difficultate,

CONTROVERSIA V.

An per Durationem Actûs augeatur Habitus Charitatis & Gratiæ.

574. GRavis est difficultas in explicando, quomodo augeatur Gratia & Habitus Charitatis per durationem Meritoriam actûs honesti quem liberè conservo. Nam talis duratio est vtique laudabilis, & laudabiliot est ille qui Deum amat per horam, quàm qui tantùm per quadrantem, cæteris paribus; & hoc verum est sive actus intentionales sint Fluentes, sivè permanentes; Nam saltem exercitium longioris durationis meretur novum præmium.

575. Est igitur communis & vera sententia apud Suarez *lib.* 12. *de Grat. c.* 21. contra M. Bannez, per durationem actûs, si quidem sit libera, augeti præmium illi respondens, sicut etiam durationi actûs peccaminosi respondet Nova & Major pœna.

In hoc tamen augmento explicando laborant Theologi, presti communi difficultate Continui fluentis seu temporis.

576. Supponendum est, Triplicem principalem circumferri sententiam circa compositionem hujus Continui. Prima est Aristotelis, componentis tempus ex partibus divisibilibus in infinitum. Qui sequuntur Aristotelem, differunt inter se, quòd aliqui præter partes admittant instantia realiter distincta à partibus, & quidem infinita; alij verò negant hujusmodi instantia. Secunda Sententia est Zenonis, componentis tempus ex meris indivisibilibus realiter infinitis: quæ sententia est hodie satis deserta. Tertia quorundà RR. volentium pro se explicare Aristotelem, est, quæ tempus componit ex meris indivisibilibus, sed Finitis: sed inter se etiam differunt, quòd aliqui hæc indivisibilia dicant habere virtualem extensionem & æquivalentiam plurium indivisibilium in infinitum: *de quo videri potest P. Sylvester Maurus in sua phys. q.* 40. alij autem hanc virtualem extensionem indivisibilium admittant quidem in Continuo permanente, negent verò in fluente. Hæc Tertia Sententia quamvis declinet incommoda quæ patitur sententia Aristotelis, nihilominus in præsenti etiam graviter vexatur. Nam quivis actus Meritorius in sua perfectione talis est, vt infra illum sint possibiles imperfectiores & imperfectiores in infinitum, quin vnquam perveniatur ad imperfectissimum, qui tamen singuli si existerent, essent laudabiles & meritorij; Ergo ad minimùm deberet vni respondere vnum indivisibile Gratiæ, quia minus dari non potest: ergo perfectiori debet plus dari: ergo ad minimum duo indivisibilia: ergo actui qui est perfectior infinitis inferioribus, quorum iterum vnusquisque habet alium imò infinitos imperfectiores infra se, debent pro præmio assignari infinita indivisibilia. atqui hæc sententia non admittit infinita indivisibilia: ergo tantùm darentur finita: ergo vel aliquis gradus perfectionis illius actûs non haberet correspondens præmium; vel vnum indivisibile redderetur pro pluribus gradibus; & sic in effectu actus perfectior plus non consequeretur, quàm actus imperfectior, quæ omnia sunt absurda.

577. Verùm quia nostri instituti non est determinare quænam ex his sententijs philosophicis sit vera, ideo conabimur ostendere, quantùm res ipsa patitur, quomodo juxta singulas sit in præ-

senti puncto procedendum; & ita quidem vt nulla Theologica difficultas remaneat, sed tota remaneat penes philosophos, solvenda in quovis Continuo naturali.

578. Prima Sententia quorundam fuit, omnem actum nostrum necessariò durare per aliquod Tempus determinatum, quod vocant minimum physicum: quia ergo non dantur in hora minima physica nisi finita, ideo non posse nisi finita exercitia novæ libertatis dari, & sic non esse opus admittere augmentum infinitum.

Hæc sententia habet difficultatem in Angelis, qui possunt à suis actibus desistere ad libitum, quovis tempore assignabili; cognoscunt enim continuò motivum cessàndi.

579. Secunda Sententia est, nullum actum posse durare per merum instans, sed debere necessariò durare per tempus aliquod indeterminatè sumptum. Ita Vasquez. quem latè impugnat Suarez à n. 8.

Tertia est P. Suarez, Conink & aliorum, facientium discrimen inter primum instans, & cætera. (nam hi admittunt instantia distincta realiter à partibus) in primo instanti, ajunt, ponitur substantia actûs, cui respondet magnum præmium: in alijs verò instantibus additur solùm circumstantia durationis, quæ licet augeat meritum, non tamen in ea quantitate quæ respondebat primo instanti, sed ita vt commensuretur cum partibus temporis, pro cujus successione successivè augetur.

Contra hanc Sententiam est. Singulis instantibus exercetur nova libertas: ergo est novum meritum: ergo Deus videt quantum præmij accrescat singulis instantibus: ergo si instantia sunt infinita, adhuc sequitur augmentum Gratiæ infinitum, & quidem æquale vni parti determinatæ, nempe ad minimum æquale illi determinatæ Gratiæ, quæ correspondet vltimo instanti terminativo, quo ille actus fuit terminatus: Ergo difficultas non solvitur ex eo, quòd minus præmij detur pro conservatione, quàm pro prima productione. Omissis ergo his responsionibus,

580. DICO 1. Qui admittunt modum desinendi tam intrinsecum quàm extrinsecum in actibus intentionalibus, possunt ad præsentem difficultatem respondere, concedendo, quòd quando quis elicit actum meritorium, eúmque continuat, detur præmium determinatum pro primo instanti; Negando tamen, dari præmium determinatum pro singulis instantibus sequentibus seorsim consideratis. Declaratur. Licet actus ille sit formaliter liber in singulis instantibus, datur tamen aliqua necessitas in illo actu durandi per infinita instantia, posito quòd post primum instans conservetur; necessitas, inquam confusa & indeterminata; hoc ipso enim quòd continuetur post primum instans, continuatur per aliquod tempus: nam post instans (secundùm hanc philosophiam) sequitur pars temporis divisibilis in infinitum, adeoque continens indivisibilia copulanda infinita. posito ergò quòd actus continuetur post primum instans, jam durat necessariò per tempus constans infinitis instantibus copulativis. Ergo propter hanc necessitatis speciem, dici potest, non respondere præmium determinatum pro singulis instantibus, & contradistinctum à præmio correspondente cæteris instantibus, ac ipsi primo temporis.

581. Objici potest. Actus Meritorius durans v. g. per horam, & desinens intrinsecè in instanti terminativo horæ, minus meretur, quam actus durans per horam & simul etiam per instans terminativum horæ: ergo instanti illi respondebit Gratia determinata; ergo etiam in infinitis copulativis talis respondebit, cùm non sit pejoris conditionis. Respondet P. Salas, negando, præmium posterioris actûs fore majus præmio prioris; quia illud indivisibile in mora sit pro nihilo reputatur, & quia alioquin sequeretur præmium infinitum. Aliter respondet Lugo, concedit fore præmium majus posterioris actûs, negat tamen inde sequi præmium infinitum, quod declarat hoc modo. Licet singula instantia post primum instans habeant solùm vim incompletam ad merendum, hoc est, ad recipiendum simul cum alijs & partialiter, partialitate cuius, adhuc dici posset, singula instantia habere hanc vim, vt si sint terminativa, exigant vt detur præti cum ipso instanti majus præmium aliquod indeterminatum, quàm daretur parti sine illo instanti, relinquendo liberæ determinationi Dei quoad quantitatem illius præmij. neque enim repugnat talis modus exigentiæ, obligantis ad aliquid indeterminatum, ita vt in executione unquam possit satisfieri huic debito, quin admittatur liberalitas vltra debitum. v. g. Si Deus promitteret non punire aliquem pœnâ æternâ, nunquam posset Deus satisfacere debito hujus promissionis, quin misceret novam liberalitatem: nam quandocunque cessaret à punitione, ita cessaret, vt ex vi suæ promissionis non teneretur tam citò cessare, sed posset eâ salvâ vlteriùs punire. Item in præsenti materia & sententia philosophica, quam in præsenti supponimus, si alicui præcipiatur continuum actum bonum post primum instans, non potest præcisè satisfacere huic præcepto, quin addat aliquid non debitum ex præcepto: nam quocunque tempore duret actus post primum instans, potest minus durare, & satisfacere præcepto. Nec ego repugnat dari debitum ad aliquid indeterminatum, cui debito non possit satisfieri sine nova liberalitate non debita: sic ergo dici posset, instans terminativum actûs boni exigere aliquod præmium indeterminatum, cujus determinatio pendeat ex liberalitate Dei, quâ det plus quàm tenetur vi illius meriti. Quodsi hæc tibi videantur

adhuc difficilia, imputa Sententiæ philosophicæ, componenti tempus ex partibus & instantibus.

582. DICO 2. In Sententia eorum, qui docent actus nostros non posse desinere intrinsecè in instanti (prout Aristoteles sensisse videtur) tunc, vt benè advertit Pallav. ex infinitate instantium non probatur infinitum augmentum Gratiæ & Charitatis. Ratio est, quia nullum præmium responderet instanti per se accepto, nisi primo instanti inceptionis, propter specialem difficultatem quam habet principium in quovis opere, & quia alioquin posset in illo instanti coëxistere Gratia peccato, quando elicitur actus Contritionis. Cæteris verò instantibus non respondet vllum præmium, nisi illud quod respondet partibus, quia cùm actus non possit in illis desinere, consequens est, non exerceri in illis distinctam libertatem.

583. DICO 3. In sententia negante Indivisibilia realiter superaddita partibus, dicendum est, quòd sicut partes temporis sunt divisibiles in infinitum in partes proportionales, ita & augmentum Gratiæ; & sicut in hac philosophia parva quantitas non habet pauciores partes proportionales quàm major, adeoque secundùm hanc proportionem potest commensurari vnus palmus centum palmis, ita posset actui duranti per horam, dari minor gratia, quàm actui duranti per centum horas, licet etiam illa habeat partes proportionales non pauciores quàm posterior, & sic in augmento Gratiæ non aliter sequitur infinitum, quàm defacto reperitur in intensione caloris, adeoque in hac sententia non remanet difficultas Theologica, sed sola Philosophica.

584. Restat nunc videndum circa sententiam componentem tempus ex meris instantibus, sed finitis (sive ea sint virtualiter divisibilia, sive non) In hac sententia nulla est difficultas evitandi augmentum Gratiæ infinitum præcisè vi durationis. Cùm enim omnis actus duret tantummodo certis instantibus finiti numeri, & pro quovis instanti detur etiam certus numerus finitus indivisibilium Gratiæ, finitum autem additum finito non faciat infinitum, sequitur illud augmentum fore finitum.

585. Nihilominus contra hanc sententiam (quam profitetur P. Herize, & teste Lyncæo celebres Philosophi, & teste Card. de Lugo eam docent communiter hodie nostri Theologi Salmanticenses, ac nunc post P. Maurum RR. plurimi) vrget difficultas suprà posita, quæ procedit de quovis actu meritorio, eriamsi tantùm per vnicum instans duraret.

586. DICO 4. In hac sententia supponendum est, non omnem excessum Gratiæ consistere in excessu Intensionis, sed aliquando vnam gratiam excedi ab alia in perfectione Entitativa. Sicut enim Visiones Beatorum aliquando sunt inæquales solùm secundùm intensionem (si verum est, quòd in actibus Intentionalibus detur vera intensio) aliquando secundùm Entitativam perfectionem, per quam vna extenditur ad plura objecta secundaria quàm altera, & penetrat illa meliùs, ita in præsenti dicendum est, Gratiarum inæqualitatem aliquando quidem consistere in inæqualitate intensionis, aliquando verò in diversa entitativa perfectione, propter quam hæc numero Gratia est Radix Visionis meliùs penetrantis objectum primarium, in ordine ad cognoscenda objecta vel plura vel perfectiora secundaria. Hoc supposito

587. Facilè explicatur, quomodo ad præmiandum certum & determinatum actum meritorium, supra infinitos quos habet possibiles infra se, non sit necesse dare infinita indivisibilia Gratiæ. Sicut enim Vna indivisibilis entitas actûs meritorij æquivalet imperfectioribus actibus finitis in infinitum, & sicut hoc objectum secundarium, v. g. Leo, æquivalet imperfectioribus in infinitum, ita etiam vnum indivisibile hujus determinatæ Gratiæ æquivalet imperfectioribus Gratijs finitis in infinitum: quare jam præmiabitur hic numero actus supra inferiores per vnum etiam indivisibile Gratiæ perfectioris.

588. Præterea ad evitandam etiam immensam multiplicationem indivisibilium Gratiæ, non est necessarium, vt quoties sive pro durationе majore, sive ex alio capite augetur meritum, augeatur intensivè Gratia, sed potest subrogari loco Gratiæ præcedentis, alia Gratia perfectior quoad entitatem, & sic jam excedet Gratiam præcedentem. Videatur Lugo de Incarn. d. 6. s. 2.

Dicet aliquis, hanc doctrinam de Inæqualitate Perfectionis esse excogitatam sine fundamento, contra communem sensum in scholis receptum.

589. Responderi potest primò. Si præsens difficultas de augmento Gratiæ non potest commodè explicari, nisi supponendo hanc doctrinam, quæ nullum inconveniens secum trahit, hoc ipsum est sufficiens fundamentum ad eam asserendam.

Responderi potest 2. Independenter à præsenti difficultate videri admittendam esse illam inæqualitatem substantialem Gratiæ; cujus rationem à priori reddit Card. Pallavicinus n. 321. his verbis. Verius censendum est, sicut actus meritorij sunt Heterogenei inter se, ita etiam præmia esse Heterogenea, atque adeo partes Gratiæ habitualis non differre tantummodo secundùm magis & minùs, sed secundùm perfectionem entitativam. Ratio à priori est, quia vbi res, quæ compensantur, habent inæqualem perfectionem specificam vel entitativam, non possunt compensari per compensationes Homogeneas, quandoquidem perfectio vnius Speciei non potest esse talis, vt per suam solam multiplicationem omnino exæquet perfectionem omnium Specierum superiorum, & omnem multiplicationem in singulis earum. Et quamvis in commercio humano pecunia sit

compensatio homogenea omnium mercium Specie differentium & inæqualium, id tamen provenit partim ex inopia, partim ex ignorantia humana, ratione quarum etiam commutantur inter se merces diversæ rationis, quas certum est, ferè nunquam esse omnino pares in æstimabilitate. At respectu Retributoris Potentissimi & Sapientissimi, qualis est Deus, debent omnia Merita diversæ rationis habere præmium quoque diversæ rationis; & idem dicendum est de demeritorum pœna, atque adeo de cruciatibus Purgatorij, vel Inferni.

Confirmatur authoritate S. Thomæ 3. *p. q.* 7. *a.* 11. *ad.* 3. vbi cùm posuisset Gratiam Christi finitam esse, negat tamen eam posse adæquari per augmentum Gratiæ Habitualis alterius hominis, quia sunt diversæ rationis: vnde sicut Virtus ignis quantumcunque crescat, non potest adæquare virtutem solis, ita Gratia alterius hominis quantumcunque crescat, non potest adæquare Gratiam Christi.

CONTROVERSIA VI.

Quis Ordo Charitatis servandus sit inter se & proximum.

590. COntingit, vt plurium necessitas concurrat, quibus seorsim sumptis obligatus esses subvenire, simul autem omnibus succurrere non potes. Contingit item, vt necessitati alienæ subvenire non possis, nisi cum damno tuo, vel in bonis ejusdem rationis cum ijs, in quibus proximus necessitatem patitur, vel in bonis diversis; & tunc plures quæstiones practicæ emergunt, quis ordo Charitatis servandus sit, tum inter nos & proximum, tum inter ipsos proximos ad invicem comparatos, hoc est, cuinam præ altero succurrendum sit, si omnibus succurri non potest; vel qualenam damnum subire tenearis, vt proximo in necessitate succurras. Nunc de ordine inter nos & proximum dicamus. Semper autem in præsenti materia distinguendum est inter τὸ *Licitè fieri*, & ex *obligatione fieri*. Sæpè enim licitè nos proximo, aut proximum nobis præferimus, neque tamen id ex obligatione facimus.

591. Quæritur ergo 1. Quis ordo servandus sit inter nos & proximos quoad bona spiritualia. R. 1. Gratiam Dei & Gloriam æternam propriam, semper obligaris tibi procurare, & velle potiùs quàm proximo. Matth. 16. *Quid prodest homini, si vniversum*, &c. Vnde, quando aliqui Sancti videntur carentiam Gloriæ, aut æternam etiam damnationem propriam, pro salute proximi exoptâsse, vel id fecerunt ex amore Dei, & desiderio majoris divinæ gloriæ, præscindendo à culpa propria; Vel per quandam exaggerationem. R. 2. Boni Spiritualis proprij, sub nulla obligatione positi, jacturam, licitè subire potes pro bono spirituali & etiam temporali proximi, v. g. pro juvandis parentibus potes differre ingressum Religionis.

592. Quæritur 2. Quis ordo servandus sit inter nos & proximos in bonis temporalibus, præsertim vitæ, (nâ de bonis fortunæ dicemus agentes de Eleemosynâ.) R. 1. Pro priæ vitæ periculum & jacturam subire tenetur, si communitas, cujus tu membrum es, in necessitate constituta est, & jactura tui non est tam gravis ac jactura cæterorum. Quia bonum privatum est communi posthabendum. Idem dicendum est, si periclitetur persona necessaria Reipublicæ. Si verò minor est necessitas Reipublicæ, non teneris; esset enim lex taliter obligans nimis acerba, & spectatâ humanâ conditione moraliter inobservabilis. R. 2. Privato proximo periclitanti, vel etiam magis, non teneris subvenire cum probabili periculo propriæ vitæ: Licet tamen potes, si cætera sint paria, hoc est, si tua jactura non sit notabiliter magis pernitiosa Reipublicæ, vel alijs, quibus adhuc necessarius es: neque ad hoc videtur esse opus speciali aliquâ causâ, vt amicitiæ, gratitudinis, &c. vt vult Sanctus Val. Palao, sed sufficit generalis ratio proximi, vt tradunt Lessius & Conink: & hoc ex regula generali Honestatis, traditâ lib. 2. Quia talis licet plus boni affert, quàm mali. Quandonam vero tenearis defendere proximum, cum jactura alterius proximi, videatur Lugo. *disp.* 10. *de Just. n.* 205. *vbi tamen adverto, aliquid ab hoc auctore affirmari, quod ab eodem auctore n.* 208. *negatur, quæ priore numero* subintelligenda videtur *part.* Quadoque.

593. Quæritur 3. Quis ordo servandus sit in bonis diversi generis & ordinis. Pro resolutione notandum est, triplicem esse necessitatem, Levem, Gravem, & Extremam. Levis, vel gravis est, quam sine tuo auxilio, non nisi levi vel gravi conatu potest proximus superare: Extrema, quam moraliter est impossibile, sine tuo auxilio superare. Hoc posito R. ad Quæsitum. 1. Non obligari te ad subveniendum necessitati spirituali proximi, cum jactura tuorum bonorum temporalium, nisi moraliter certò constet, tuo auxilio opus esse, & illud profuturum. R. 2. Teneris obligatum esse salutem spiritualem proximi omnibus tuis bonis temporalibus fortunæ & corporis, adeoque & vitæ, præferre, si necessitas sit extrema. Nam Christus Jo. 14. dicit. *Hoc est præceptum meum, vt diligatis invicem sicut dilexi vos.* & 1. Jo. 3. dicit Apostolus. *In hoc cognovimus Charitatem Dei, quia ille animam suam posuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Talis necessitas esset, si ad baptizandum infantem, aliquin periturum, opus esset, te vitæ periculo exponi. R. 2. Necessitati gravi, sed non extremæ, non teneris cum periculo vitæ subvenire proximo ex Charitate; nam quandoque ex officio & justitia

tia teneris, vt si sis pastor, nisi succurrendo vni, gravius damnum alijs inde timendum esset ex tui jactura. R. 3. Proximo gravem necessitatem spiritualem patienti, teneris succurrere cum levi tuo detrimento temporali, secus patienti levem necessitatem. Quæ omnia deducuntur ex Regulis generalibus lib. 2. traditis.

594. Quæritur 4. Si plures necessitatem æqualem patiuntur, quorum vnus altero mihi conjunctior est, nec possim omnibus subvenire, an conjunctior sit ex obligatione præferendus. R. Affirmativè. Nam Conjunctio est fundamentum Charitatis fraternæ. Et quidem si vnus sit conjunctior conjunctione naturali sanguinis, alter conjunctione spirituali, v.g. pater spiritualis, vel patrinus, prior est præferendus, cujus conjunctio est radicata in natura, saltem si sit in primo gradu. Neque refert, si extranei eandem necessitatem patientes, sint Sancti, tui autem consanguinei sint peccatores: nam Ordo Charitatis non desumitur ex majore conjunctione cum Deo, sed cum diligente.

595. Quæritur 5. An naturaliter conjuncti, sint necessariò præferendi conjunctis vinculo civili, benefactoris, amici. R. Affirmativè de conjunctis in primo gradu; quibus etiam annumeratur conjunx; nisi jura consanguinitatis violàssent, tunc enim non teneor præferre, quamvis licitè possem præferre.

Inter ipsos autem conjunctos æqualiter, non constat satis quis ordo servandus sit; vnde, si ordo invertatur, non erit grave peccatum. DD. collocant primo loco Patrem, secundo Matrem, tertio Vxorem, quarto Liberos, quinto Fratres: sed probabiliter aliqui liberos vxori præponunt.

CONTROVERSIA VII.

De Eleemosyna, & Correctione Fraterna.

596. CHaritatis opera alia sunt Corporalia, alia Spiritualia, quæ in Catechismo enumerantur. Quæritur, quandonam obliget præceptum dandi Eleemosynam. Notandum 1. Triplicem esse necessitatem corporalem seu temporalem proximi, Extremam, Gravem, Communem. Extrema est, quando vel periclitatur vita; vel sanitas graviter lædenda in perpetuum; vel est periculum mutilationis gravis, vel perpetui Carceris, quæ morti comparantur. Gravis est, quando est periculum moraliter certum gravis damni seu corporis seu honoris aut bonorum, à quo se liberare non possit, nisi juvetur. Communis necessitas est, quam communiter pauperes patiuntur, & quàm non nisi cum magna difficultate possunt superare.

597. Notandum 2. Eleemosynam non nisi ex bonis aliquo modo superfluis esse ex obligatione faciendam. Alia autem bona sunt superflua respectu tuæ tuorúmque vitæ sustentandæ, necessaria tamen statui conservando: alia sunt superflua etiam statui: sed hæc rarò inveniri notant DD. semper enim ob futuram probabiliter rerum mutationem adest titulus probabilis, quo bona numerentur inter necessaria statui conservando, vel etiam meliorando altiúsque evehendo.

Notandum 3. Neminem obligari ad quærendum egenum ex officio charitatis præcisè, hoc enim esset nimis grave, & 1. Jo. 3. solùm dicitur: *Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Not. 4. Te non obligari subvenire illi, cui credis alium probabiliter subventurum, talis enim respectu tui non est in necessitate positus. Nunc ad Quæsitum

R. 1. Necessitati extremæ teneris subvenire ex convenientibus statui, non tamen ex necessarijs conservando statui, ita vt sine talibus bonis miser evaderes, & ex pristino statu decideres: cùm nec tuæ propriæ vitæ subvenire tenearis cum tali jactura: imò nec teneris subvenire extremæ necessitati, quando opus esset extraordinarijs magnis expensis, etiamsi tibi non essent illæ pecuniæ necessariæ; nam talis obligatio esset pernitiosa, minueret enim curam civium & parentum ad augendas divitias, & alijs præberet ansam temerè se in hujusmodi necessitates præcipitandi, & exteris esset occasio exhauriendi provinciam, exigendo magnas summas pro captivis &c.

R. 2. Ex superfluis, hoc est, non necessarijs, neque etiam statui præsenti convenientibus, hoc est, sine quibus potes tuum statum adhuc conservare sine gravi difficultate, teneris subvenire proximo in gravi necessitate constituto. Colligitur tum ex cit. Io. S. Joannis, tum ex Matth. 15. Sed de his videri possunt Filliucius, Palao, Conink, Sanchez Consil. Moral. *Consil. Moral. l. 1. c. 8. dub. 5. à n. 4.* Lugo *d. 16. de Just. s. 7. à. n. 150.*

598. Quoad Correctionem fraternam, exstare illius Præceptum constat tum ex S. Scriptura Matth. 18. tum ex ratione: quia sicut in te ipso debes voluntatem peccaminosam impedire ex charitate erga te ipsum, ita hoc malum spirituale teneris impedire cum proportione in proximo, cum quo constituis vnum Corpus politicum. Vt autem obliget hoc præceptum, tres conditiones requiruntur. Prima, vt proximus sit in gravi necessitate spirituali constitutus. Secunda, vt possis juvare sine gravi tuo tuorúmque incommodo. Tertia, vt sit spes probabilis alicujus fructûs per correctionem obtinendi. In dubio, an sit correctio profutura vel obfutura, non teneris corrigere; teneris tamen si sola emendatio sit

dubia, & nullum dubium Nocumenti : sic enim & non aliter expedit obligari.

599. Circa Necessitatem proximi & corrigentis damnum, notant DD. eam vel nunquam, vel rarò esse extremam; qualis esset, si ignoraret Media necessaria salutis, tunc enim illi non tam correctio, quàm instructio, aut Medij exhibitio necessaria est. Quando verò est in gravi necessitate constitutus, nec tamen, si non corrigatur, statim periturus, non teneris corrigere cum gravi tuo damno, vel incommodo, quale etiam esset gravis verecundia, quæ etiam à viro gravi non facilè vinci posset.

600. In modo corrigendi, servandus est ordo quem & ratio naturalis, & declaratio Christi Domini apud Matthæum præscribit, vt nimirum primò fiat correctio occultè, nemine alio conscio. Quodsi non profecerit, adhibeat vnum alterumve correctionis socium; si neque hos curaverit, denuntiet Ecclesiæ. Est, inquam, hic ordo servandus, si delictum sit occultum, & sic emendandum speretur, nec boni communis, aut Regulæ alicujus Religionis, in qua Religiosi quoad hoc juri suo cedunt, aliud postulent.

CONTROVERSIA VIII.

De Scandalo.

601. SCandalum definitur : Opus minùs rectum (hoc est vel malum, vel speciem mali habens) præbens proximo occasionem ruinæ spiritualis, hoc est peccati.

Duplex est Scandalum. Activum (& hoc solum est scandalum propriè dictum, paulò antè definitum) & Passivum, hoc est, ipsa actualis ruina proximi; quæ quando provenit ex opere licito, nec speciem mali habente, est Scandalum purè passivum. Ad Scandalum activum requiritur, vt appareat mihi probabile, secuturam proximi ruinam; vnde si hoc non potest probabiliter timeri, non committitur Scandalum, etiamsi ruina sequatur (nisi directè ruina intenderetur, vt mox dicam) sicut neque committitur, si non sequatur occasione illius operis.

602. Scandalum ergo Activum ex duplici intentione potest procedere, directâ scilicet, & indirectâ. Directa iterum duplex esse potest; vel ex odio proximi, intendendo ejus ruinam quà talem; vel non ex odio proximi, sed ex aliquo commodo & gustu, quem inducens inde consequi intendit, vt si quis fœminam sollicitet ad peccandum. Indirecta intentio est, quando quis prævisо periculo lapsûs alieni, hoc non obstante operatur. Diversitas harum intentionum variat Speciem peccati scandali, imò, si directa sit intentio, contrahitur etiam Species illius peccati, quod in proximo intenditur, vt tradit de Sacramento Pœnitentiæ.

603. Scandalum purè passivum est rarum duplex : Pharisaicum, hoc est, quando proximus nullo sibi dato scandalo activo, ex propria malitia & perversa voluntate ruit, vt Pharisæi condemnantes Christum, quòd manducaret cum peccatoribus, quòd alijs benefaciens non servaret Sabbathum &c. Scandalum pusillorum est, quando proximus ex opere alioquin licito sumit occasionem ruinæ, vel quia ignorat opus licitum hîc & nunc, vel quia fragilis est : vt, si quis ex honesto ornatu mulierum peccandi occasionem sumat. Nunc

604. Quæritur 1. An omne peccatum publicè & notoriè factum, habeat specialem malitiam *Scandali*, ita vt non satis sit in confessione explicari Speciem principalem illius peccati, v. g. Luxuriæ, sed etiam dicendum sit, peccatum fuisse publicum. R. Affirmativè, si peccans ad hanc circumstantiam advertit. Nam omne peccatum publicum habet hoc, vt saltem partialiter inducat laxitatem, & majorem peccandi libertatem, & minorem verecundiam : adeoque habet probabilem connexionem cum aliqua proximi ruina.

Quæritur 2. An quandoque liceat ex gravi causâ, v. g. vt te indemnem serves, permittere peccatum alterius, quod impedire posses. R. Affirmativè. Exemplum. Maritus habens fundatam suspicionem de adultero cum suâ vxore, protest se occultare cum testibus, vt procus in delicto deprehendatur, & ipse possit facere divortium. Non enim tenetur cum tanto suo incommodo quod in cohabitatione patitur, impedire alterius delictum.

606. Quæritur difficiliùs 3. An ex nullo fine liceat positivè offerre alteri occasionem peccandi. v. g. an mulier ab alio sæpè molestata sollicitationem patiens, possit ex consensu mariti se æquivocare, & dicere proco : contenta sum, vt tali horâ venias, ostium erit apertum : quæ verba significare quidem possunt acceptationem peccaminosam oblati adulterij, potest tamen eorum verborum veritas salvari, etiamsi non adsit illis animus : quia potest mulier esse contenta vt ostium ingrediatur, vt à marito deprehendatur, & accusetur, sicque mulier redimat vexationem; sicut legitur de S. Bernardino. Licere affirmat Jo. Sanchez & Petrus Navarr. Negat communis sententia, putans talem positivè cooperari directè peccato. Sa, Thom. Sanchez, Bonac.

607. Ego distinguendum puto. Si enim hæc occasio offeratur eo animo & intentione, vt alter ad peccatum inducatur, & hac occasione tentatur, non licet, & vera est secunda Sententia; quia talis directè & practicè intendit peccatum alienum. Si verò talis animus absit, neque [illegible]

lier optet acceptari occasionem, offert tamen tanquam actionem indifferentem, sicut qui à fœneratore mutuum petit; tunc prima Sententia vera videtur; sed in praxi non est suadenda, ob periculum perversæ intentionis.

608. Quæritur 4. An peccet peccato Scandali suadens minus malum, illi, qui jam determinatus est facere aliud majus malum. Conveniunt DD. hoc licere, si Minus malum sit inclusum in Majore; vt si volenti occidere, suadeas, vt vulneratione non lethiferâ contentus sit. Quando autem minus non continetur in majore, tunc magis dubium est. Et quidem in materia Justitiæ specialis est difficultas, de qua suo loco dicam. Nunc autem loquendo de alia materia, multi sunt qui hoc negent licere, quos sequitur Palao. qui tamen cum alijs concedit, licere tunc proponere præcisè talem veritatem, quâ alterum instruas, minus peccatum esse v. g. Fornicari quàm adulterare.

609. Quæritur 5. Quandonam peccent fœminæ, ornando se cultu externo corporis. R. Peccare mortaliter, si tali ornatu se ornent, quo sciunt, alios ad illicitos amores commoveri solere, & tali ornatui non nisi vanum aliquem finem præfigunt: secus si honestum finem intendant, qualis esset, servare morem patriæ. Prioris partis ratio est: quia quivis tenetur graviter, impedire alterius ruinam gravem, si sine notabili suo incommodo potest; quod in priore casu non apparet, adest tamen in secundo.

610. Quæritur 6. Quandonam liceat vendere indifferentia ad Bonum & Malum vsum, vt Venenum. R. Ea quæ communiter ad malum vsum destinantur, non licet vendere, nisi moraliter constet, ex qualitate personæ, vel modo petendi, non fore vsum illicitum. R. 2. ea quæ communiter solent in bonum vsum adhiberi, vt arma, licitè venduntur, quamdiu non constat, ementem abusurum: quodsi hoc constaret, & posset sine incommodo gravi venditio negari, neganda esset.

611. Quæritur 7. Quandonam liceat ab altero petere aliquid, quod secundùm se indifferens est ad malum & bonum, sed tamen scitur, alterum non nisi cum peccato præstiturum, v. g. quandonam liceat petere mutuum ab Vsurario, Sacramenti administrationem à peccatore, Juramentum, à perjuraturo. R. Tunc solùm licere, quando gravi necessitati & damno cavendo est necessaria talis petitio. Pari modo excusantur Famuli, captivi, filijque, cooperantes operationi ex se indifferenti, Domino, vel Patri ad peccatum, vt deferendo litteras amatorias, ducendo meretricem ad domum, remigando apud Turcas contra Christianos pugnantes, caupones vendentes vinum sese inebriaturis, Symphoniaci lusores &c. quæ omnes operationes & his similes, non intrinsecè malæ, possunt cohonestari ex quadam necessitate, & incommodo gravi alioquin imminente.

612. Quæritur 8. An aliquando opus bonum non præceptum, omittendum sit ad cavendum alterius scandalum. R. Si scandalum ex fragilitate communi contingeret, vel ex ignorantia, tunc vel esset monendus proximus, vel opus differendum, vel etiam, si res exigat, omittendum. Et hæc de his facilioribus satis.

FINIS TERTII LIBRI.

CONTRO_

[MRA] [IHS] [IPH]

CONTROVERSIARVM THEOLOGICARVM

LIBER IV.

DE INCARNATIONE ET SACRAMENTIS.

TRACTATUS I.

DE INCARNATIONE.

CAPVT I.

DE NECESSITATE INCARNATIONIS.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Peccatum sit infinitæ malitiæ.

1. PRoterat hæc quæstio tractari in secundo libro cùm ageretur de Peccatis. sed vsu jam recepto translata est in hunc locum, occasione doctrinæ satis communis, asserentis, ex infinitate malitiæ peccati, & non aliter, posse Necessitatem Incarnationis seu satisfactionis infiniti valoris pro peccato generis humani probari. Præliminaris ergo seu præjudicialis quæstio est, An peccatum sit, aut possit esse infinitæ Malitiæ: quod si negabitur, prout negabitur, videndum deinde erit, an ex alio capite fuerit ad finem redemptionis nostræ Necessaria Incarnatio: quod idem est ac quærere, an Creatura pura posset satisfacere pro peccato, cùm ejus Malitia sit tantùm Finita. Pro resolutione prioris quæstionis

2. Supponendum est 1. Christi opera habuisse ex duplici capite condignitatem ad delendum peccatum generis humani, videlicet in genere Satisfactionis, & in genere Meriti. Discrimen vtriusque declarabitur in progressu. Hoc inquam nunc supponimus, infrà probandum; Si enim Christi satisfactio non fuisset condigna &

sufficiens, inepta esset præsens quæstio, vtrum fuerit Necessaria.

Supponendum 2. In peccato posse considerari tres Formalitates diversas, ab invicem separabiles, &, licet non perfectè & reciprocè, ab invicem præscindibiles. Prima est, quòd sit contra legem vel præcipientem, vel prohibentem. Secunda, quòd sit Voluntaria aversio ab vltimo Fine, & ab æterna felicitate. Tertia, quòd sit offensa & contemptus quidam divinæ Majestatis, Excellentiæ & amicitiæ ejusdem. Hæ porrò formalitates in peccato repertæ, pariunt diversos effectus morales. Nam peccatum vt habet primam formalitatem, infert Reatum Pœnæ & supplicij subeundi: & hæc formalitas reperitur etiam in peccato Veniali. Prout peccatum habet secundam formalitatem, infert privationem vltimi Finis, non quidem per modum supplicij, sed præcisè quatenus non erat positum Medium Necessarium ad vltimum finem consequendum: quo modo averteretur aliquis ab vltimo fine, si apprehenderet aliquam actionem esse necessariam ad vltimum finem, eam tamen voluntariè omitteret, eò quòd arbitraretur, vltimum finem esse sibi aliunde impossibilem, ex defectu vel impossibilitate alterius cujusdam Medij etiam necessarij. Denique tertia formalitas infert in Persona offensa Jus ad rationabilem aversionem ab offendente, & Jus tractandi eum vt inimicum, in offendente verò infert obligationem satisfaciendi & placandi offensum, seu tollendi Jus rationabilis aversionis. De hac tertia formalitate dubitatur, an reperiatur propriè in peccato Veniali, & videtur negandum cum S. Thoma, quem sequitur Suarez *d. 4. s. 11. §. dico tamen primo.* & alij Recentiores. Quia peccatum Veniale non est contemptus divinæ amicitiæ, quam non dissolvit, ac proinde non præbet Deo titulum aversionis; nec parit obligationem satisfaciendi pro offensa: imò non est materia satisfactionis propriè dictæ pro culpa, sed solùm pro pœna, cujus reatum contraxit per primam formalitatem, quatenus est transgressio legis. Præbet quidem peccatum Veniale Deo titulum negandi aliquos favores majores quos exhibuisset non peccanti: sed hæc non est aversio propriè dicta, nec tollitur per satisfactionem, sed per actus meritorios, quibus homo illos favores iterum promeretur.

3. Supponendum 3. cum P. VVadingo *d. 1. dub. 3. n. 34.* Peccatum mortale ex duplici capite promereri pœnam, nempe, & quatenus est transgressio Legis, & quatenus est offensa Dei. Quatenus est offensa Dei meretur pœnam æternam, & eatenus infinitâ, quatenus æternitas à parte pòst est aliquo modo infinita. Quatenus autem præcisè est transgressio Legis, meretur insuper aliquam pœnâ, non quidem æternam, sed temporalem; & hanc etiam in inferno cessare docet idem Auctor, de quo nos diximus in secundo libro. Ratio prioris est, quia ex transgressione Legis oritur in Legislatore, exercente Justitiam Vindicativam, jus puniendi transgressorem pœnâ commensuratâ & proportionatâ transgressioni Legis. Hujus autem transgressionis malitia commensuratur cum Bono illo, quod Legislator per observantiam legis intendebat: hoc verò bonum non est bonum infinitum, vt patet: ergo nec malitia transgressionis est infinita, ne quidem secundùm quid, in eo sensu, quo contemptus divinæ amicitiæ est malitia infinita secundùm quid, vt dicemus: ergo non meretur pœnam æternam, quæ est infinita secundum quid. Ratio posterioris, nempe, quòd mereatur pœnam temporalem, est hæc: quia de fide est, quòd remissâ pœnâ æternâ, adhuc remanent, per se loquendo, reatus pœnæ temporalis: hujus autem rei nulla commodior ratio reddi potest, quam dicendo cum quodam Recentiore Hispano, quòd peccatum, vt est transgressio legis, & vt respicitur à Justitia vindicativa, mereatur pœnam temporalem, quæ remaneat, sublatâ pœnâ æternâ, debitâ proptèr contemptum divinæ Majestatis, & amicitiæ ejusdem: quare rectè dicitur, non ex mero Dei arbitrio, sed ex natura rei remanere hujusmodi pœnam temporalem.

Præsens itaque controversia procedit de formalitate offensæ divinæ, de qua quæritur, an sit simpliciter infinitæ malitiæ. Affirmant Cont. Capreol. Didacus Alvarez, Hurt. Mendoza, Coninck, Martinonius, VVadingus, Bernald. Communiùs tamen RR. negant.

4. DICO, Malitiam peccati non esse simpliciter infinitam, sed solùm secundùm quid. Esse infinitam secundùm quid, colligitur ex infinitate personæ offensæ. Quòd autem non sit infinita simpliciter & absolutè, loquendo de peccato Veniali, consentiunt adversarij; quòd peccatum mortale est dissensio. Probatur autem Conclusio primò & sufficienter, ostendendo principuum adversariorum argumentum esse ex numero eorum, quæ nimium probant, & ideo nihil probant. Argumentum eorum desumitur ex pœna quam meretur peccatum mortale; nisi enim, inquiunt, esset infinitæ malitiæ, non meretur pœnam æternam: atqui meretur pœnam æternam: ergo est infinitæ malitiæ. Argumentum hoc infrà solvemus, assignando aliam rationem hujus meriti. Nunc ostendendum est, plus probare quàm admitti possit ab adversarijs: probaret, inquam, quòd etiam actus meritorius præcedens ab homine justo, esset infinitæ bonitatis, quia meretur præmium æternum, nempe vitam æternam, vt definitum est in Tridentino Conc. sequelam autem omnes negant: ergo etiam in adversariorum argumento negari potest.

P. Hurtadus Mendoza §. 29. duas responsiones adhibet huic retorsioni. Primò, ait, responderi posse, nostra bona opera solùm mereri conservari substantiam visionis beatæ, ipsam autem æternitatem illius non mereri. Rationem assignat, quia non aliter meremur Gloriam, nisi in quantum meremur gratiam habitualem: atqui æternitatem Gratiæ habitualis non meremur, quia hujus æternitas

nitas pendet à perseverantia & auxilio gratiæ finalis, quam nemo condignè meretur: ergo nec æternitatem gloriæ meremur condignè. Confirmat deinde hocipsum. æternitas Visionis non debetur, nisi in quantùm debetur æternitas Gratiæ: quia Visio est effectus Gratiæ: sed æternitas Gratiæ non debetur: ergo nec æternitas Visionis.

5. Hæc tamen responsio est imprimis contra torrentem Doctorum, vt fatetur auctor, vnde nec ipse acquiescit. Deinde impugnatur ratione. Si enim non meremur æternitatem visionis ex hoc capite, quia perseverantiam finalem in gratia non meremur, à qua pendet æternitas Visionis, sequitur, nos non mereri substantiam Visionis de condigno, quod est contra ipsum adversarium. Sequela probatur. Nam visio beata ne quidem ad vnicum instans datur nisi dependenter à perseverantia finali: ergo si hoc obstat, quominùs mereamur æternitatem Visionis, etiam obstabit, quominùs mereamur substantiam Visionis.

6. Ad argumentum verò Hurtadi facilis est responsio: sicut sub conditione meremur æternitatem visionis, ita etiam sub conditione mereamur æternitatem Gratiæ, nempe, si in Gratia decesserimus: ergo purificatâ conditione meremur tam æternitatem Gratiæ quàm Gloriæ. Imò hoc & non alio modo meremur pœnam æternam, nempe si in peccato decesserimus: ergo si purificatâ hac conditione meritum pœnæ æternæ est meritum malitiæ simpliciter infinitæ, etiam meritum Gratiæ & Gloriæ erit bonitatis infinitæ: hoc autem etiam adversarius negat: ergo pari jure negatur, peccatum esse malitiæ infinitæ.

7. Impugnatur responsio secundò. Concilium Trident. docet, nos nostris operibus in Gratia mereri vitam æternam: ergo non tantùm meremur substantiam Visionis, sed ipsam quoque æternitatem.

Ad hoc respondet Hurtadus, nos mereri quidem æternitatem, sed solùm materialiter seu consecutivè, quatenus ex natura rei consequitur lumen gloriæ, quod connaturaliter petit durare æternùm. Sensum proinde Concilij vult esse, nos mereri visionem, quæ connaturaliter est æterna.

8. Sed contra 1. Qui meretur essentiam rei, meretur etiam passiones & proprietates essentiæ: atqui æternitas est proprietas Visionis: ergo si meremur essentiam Visionis, meremur etiam æternitatem illius. Respondet Hurradus n. 33. distinguendo majorem, quando passio addit multò majus beneficium, quàm sola essentia, & est divinitùs separabilis ab essentia, negat majorem, quando verò non addit, & essentia sine passione est parvi momenti, concedit. Jam verò Visio etiam sine æternitate est res magni momenti: æternitas insuper addit magnum beneficium: ergo merendo visionem non hoc ipso meremur illius æternitatem.

Sed contra: Visio momentanea non esset præmium sufficiens ad alliciendos SS. Martyres, vt tormenta sustinerent: alliciebantur ab æternitate præmij: omne autem illud pertinet ad constitutionem præmij, quod est necessarium, vt sufficienter alliciatur animus ad actus meritorios eliciendos, quorum obtinendorum gratiâ præmium est constitutum.

9. Secunda responsio P. Hurtadi ad nostram retorsionem est, negando quòd æternitas sit passio & proprietas Visionis, vultque, hanc solâ Dei misericordiâ concedi. Verùm hæc responsio negat, quod omnes alij concedunt, & non satisfacit auctoritati Tridentini, & vlteriùs sic impugnatur. Sicut per peccatum mortale non tantùm meremur substantiam inferni, sed etiam æternitatem illius, tametsi æternitas non sit proprietas pœnæ inferni, ita Theologi, quando asserunt, quòd mereamur æternitatem visionis, non se fundant in eo, quòd æternitas sit proprietas Visionis, sed quia vita æterna proponitur nobis per fidem vt præmium: ergo sive sit, sive non sit proprietas, dicendum est, habere rationem præmij.

10. Probatur nunc Conclusio 2. Si peccatum contineret malitiam infinitam, hæc sanè malitia non esset Infinita in quantitate aut numero, aut intensione: esset ergo infinitum in perfectione vel quasi perfectione, hoc est, in aliquo genere summum excogitabile: hoc autem est falsum: ergo non est malitia infinita. Sequelam concedunt adversarij. Minor probatur. Illud est infinitum in aliquo genere, quo non potest in eo genere excogitari perfectius seu majus: quod principium omnes recipiunt, excepto Arriagâ: sed hoc non verificatur in malitia peccati: ergo &c. Declaratur illud principium. Infinitum in quantitate, numero, intensione, differt ab infinito in perfectione per hoc, quòd infinitum in intensione, quantitate & numero, constituatur per negationem termini intrinseci, hoc est: ad hæc infinita (si dari possent) sufficeret non habere terminum intrinsecum, hoc est, vltimum instans aut punctum terminativum, aut vltimum gradum, aut vltimam vnitatem: hoc inquam sufficeret, etiamsi haberet terminum extrinsecum, hoc est, etiamsi illi posset superaddi aliqua vnitas, gradus, palmus &c. At verò Infinitum in perfectione non constituitur per negationem termini intrinseci: Deus enim est infinitæ perfectionis, & tamen habet terminum intrinsecum, cùm sit vnicus: constituitur ergo per radicalem negationem termini extrinseci, hoc est, exigit nullam esse excogitabilem perfectionem, cum qua non identificetur. Hoc posito probatur minor propositio. Vnum peccatum mortale est altero gravius: ergo habet terminum extrinsecum: & quia repugnat peccatum, quod sit omnium possibilium gravissimum, ideo quodlibet possibile peccatum habet terminum extrinsecum: ergo nullum est simpliciter infinitum.

11. Argumentum hoc, quod est ex mente S. Thomæ, non placet Arriagæ, qui sic argumen-

tatur. Ponamus implicare omnem creaturam, immò omne Ens, etiam ipsum Deum, excepto homine: in tali casu homo (formaliter loquendo) non magis erit infinitus quàm modò sit: per hoc enim quòd cætera sint vel non sint possibilia, nihil accrescit (formaliter loquendo) nec decrescit homini: atqui in illa hypothesi careret homo termino extrinseco: neque enim esset excogitabilis aliqua perfectio possibilis, quæ non esset in homine: ergo si nostrum principium verum esset, esset infinitus, quod tamen est falsum, & contra hypothesin.

12. Ad hoc argumentum patet responsio ex dictis. Non enim dicimus, infinitum constitui per negationem formalem termini extrinseci, sed per negationem radicalem, hoc est, per talem entitatem, quæ exigat identificari cum omni perfectione excogitabili in certo aliquo genere. Jam verò Homo secundùm rationem suam specificam hanc exigentiam non habet, quia non exigit habere identificatas omnes perfectiones possibiles, neque hanc exigentiam haberet (formaliter acceptus) in casu illius hypothesis, quia formaliter loquendo talis & non alius esset, quàm est modò: ergo non esset magis infinitus quàm est modò. Econtra Deus secundùm rationem suam specificam exigit identificari cum omni perfectione simpliciter simplici in specie, seclusâ omni imperfectione, & ideo est infinitè perfectus, nec habet terminum extrinsecum. Pari igitur ratione, vt peccatum mortale, v. g. Homicidij, esset infinitæ malitiæ, deberet intrinsecè exigere continere malitiam Infidelitatis, odij Dei &c. atqui hanc exigentiam non habet: ergo non continet malitiam simpliciter infinitam.

13. Ad argumentum nostrum aliter respondere conatur P. Conink, peccata esse quidem inæqualis malitiæ, si considerentur præcisè prout habent oppositionem cum dictamine rationis, seu sub conceptu peccati philosophici, non item si considerentur in ratione offensæ Dei: vt sic enim ait, omnia esse æqualia, nec vnum gravius alio. quia quatenus peccatum est mortalis offensa Dei, æqualiter avertit à Deo.

Sed contra primò. Quia loquendo de aversione positiva & formali ac intrinseca ipsi peccato, & non tantùm de aversione consistente in privatione Gratiæ sanctificantis, sic inquam certum est, peccata inæqualiter avertere à Deo; Ratio est: quia quò difficilior redditur regressus ad Deum, eò est facta major aversio: atqui aliqua peccata reddunt difficiliorem regressum ad Deum quàm alia: ergo alia alijs magis avertunt à Deo. Major est clara. Minor probatur. Odium Dei reddit vtique difficiliorem regressum ad Deum per illius amorem, quàm furtum: item peccatum Infidelitatis reddit difficiliorem regressum ad Deum, quàm cætera peccata, quæ cum fide consistunt, quia Infidelitas tollit fidem, sine qua est impossibile reverti ad Deum.

14. Contra 2. Quia, vt argumentatur Card. Pallavicinus, ille magis avertitur à Deo, & magis offendit Deum, qui majorem ejus indignationem voluntariè incurrit: Sed ex duobus inæqualiter *philosophicè* peccantibus ille qui gravius peccat, voluntariè incurrit graviorem indignationem Dei: ergo magis avertitur, magisque Deum offendit. Minor probatur. Quia quando malitia philosophica peccati est in vno gravior, tunc à Deo magis prohibetur, & Deus propter illud magis irascitur & indignatur: ergo est difficiliùs reconciliabilis: ergo peccator est hoc ipso magis aversus.

15. Probatur nunc Conclusio 3. Si peccatum mortale contineret malitiam simpliciter infinitam, hoc ideo esset, quia dignitas Personæ offensæ, auget gravitatem ipsius offensæ, & per consequens dignitas infinita auget gravitatem offensæ in infinitum: atqui hæc ratio non probat intentum: ergo &c. Minor probatur, & simul redditur ratio à priori nostræ Conclusionis. Dignitas Personæ offensæ non auget gravitatem offensæ secundùm ipsam substantiam suæ dignitatis præcisè & immediatè, sed eatenus, quatenus existit intentionaliter in mente ipsius offendentis, seu in quantùm apparet offendenti: atqui cognitio quâ peccator cognoscit Deum esse bonum infinitum, est valdè imperfecta, & limitata, ac ænigmatica, repræsentans videlicet bonum infinitum instar boni finiti: & est modò perfectior, modò imperfectior: & ratione suæ limitationis habet quòd possit consistere cum peccato: si enim esset visio intuitiva Dei, redderet hominem impeccabilem: ergo dignitas offensi licet infinita, & aliquo modo etiam cognita vt infinita, non auget malitiam peccati, vt fiat simpliciter infinita.

Probatur Conclusio 4. Ex eod. Card. Pallav. Nullum malum, inquit, potest esse infinitum: ergo nec peccatum. Antecedens probatur. Vel enim est necessarium, vel contingens. Non necessarium: quia omne necessarium est bonum. nec contingens: quia Deus illud cognoscens, adeoque liberè abstineret ab eo impediendo: sed impossibile est, vt voluntas non efficaciter odiat ac repudiet malum infinitum cognitum vt tale, sicut impossibile est, vt non amet & velit bonum infinitum cognitum vt tale, tantam enim habet vim bonum ad excitandum amorem, quantam habet malum ad excitandum odium: ergo malum infinitum contingens est impossibile.

16. Probatur Conclusio iterum à priori. Malitia peccati tanta & non major est, quam ea bonitas debita, quæ per peccatum formaliter excluditur: sed hæc bonitas debita non est bonitas infinita, sed est simpliciter finita, ergo etiam malitia peccati non est simpliciter infinita sed finita. Major videtur innegabilis. Declaratur tamen ampliùs. In tantùm aliqua forma est mala subjecto, in quantùm privat subjectum aliquo bono debito, & illius bonitatem non compensat: ergo gradus malitiæ mensuratur per ordinem ad gradum

dam bonitatis formæ quâ privat, & quæ sit debita: si enim debita non est, non dicitur subjectum malè affectum, aut malè se habere per carentiam illius formæ.

17. Confirmatur. Nam Bonum & Malum habent se ad invicem in moralibus, sicut rectum & obliquum in physicis aut Mathematicis: sicut ergo linea obliqua eò magis est obliqua, quò magis recedit à rectitudine: ita in moralibus eò aliquid est magis malum, quò plùs recedit à bonitate hic & nunc debitâ.

18. Minor verò Argumenti facti est etiam apud adversarios in confesso. Nam forma debita denominans hominem moraliter bonum & rectum, non est alia, quàm ille actus qui excluditur per peccatum: sed bonitas illius actûs est bonitas tantùm finita: ergo bonum exclusum per malitiam peccati, est bonum finitum.

DICES. Potest actus peccaminosus habere sex gradus intensionis, & tamen actus debitus non deberet habere sex gradus intensionis; sufficienter enim excluderetur actus malus per vnicum gradum actûs boni: ergo potest in actu malo esse major malitia, quàm sit bonitas in actu oppositò debito. R. Distinguendo consequens: potest esse major materialiter & intensivè, vel etiam extensivè, & quoad numerum actuum, concedo: formaliter seu secundùm formalitatem malitiæ, quæ in singulis gradibus imbibitur, & de qua est præsens quæstio, Nego consequentiam. Vnde si esset possibilis actus infinitè intensus, esset vtique infinitæ malitiæ materialiter, sed non formaliter, hoc est, non secundùm illam formalitatem quàm adversarij volunt esse simpliciter infinitam in omni peccato mortali, & in omni gradu illius. Confirmabuntur dicta ex solutione objectionum.

Solvuntur Argumenta contraria.

19. OBjicitur primò famosum Argumentum calculatorium. Quò Major est dignitas offensi, eò major est gravitas offensæ: ergo si dignitas offensi est simpliciter infinita, etiam offensa erit simpliciter infinita in ratione offensæ: atqui persona offensa est simpliciter infinita: ergo etiam offensa est infinita.

Priusquam respondeamus directè, retorquetur Argumentum, ostendendo quòd nimium probet. Imprimis probaret, quòd etiam Amor Dei esset infinitè bonus. Quò enim præstantior est persona amata, eò præstantior est Amor: sed Persona divina est infinitè præstans: ergo amor illius est infinitè præstans: quod omnes negant.

Secundò probaret argumentum, quòd malitia peccati tanta sit, quantus est valor satisfactionis & Meritorum Christi, adeoque Christus non satisfeciisset superabundanter, nec vnus actus Christi fuisset sufficiens pro omnibus peccatis. Probatur autem ex fundamento adversariorum. Satisfactio Christi vtique non fuit major in suo genere, quàm fuerit dignitas Christi satisfacientis, & Dei offensi: si ergo malitia peccati assurgit ad infinitam malitiam æqualem dignitati offensi & Christi satisfacientis, erit per consequens æqualis satisfactioni Christi: ergo hæc non superabundat.

20. Retorsionem hanc censuit ex adversarijs P. Bernal. *d. 4. s. 6. à. n. 125.* aliter solvi non posse, quàm asserendo, omnes & singulos actus meritorios Christi fuisse infinitè intensos. Verùm hanc intensionem esse Chymæricam suppono ex Philosophia, & omitto alia, quæ huic responsioni opponi possent.

Tertiò retorqueri potest argumentum ad hominem contra adversarios, quorum plerique volunt, peccatum Veniale esse etiam offensam divinam propriè dictam, & tamen negant habere malitiam infinitâm: certè hîc non minùs procedit calculatio, quàm in peccato mortali, vt per se manifestum est.

21. Ad Argumentum respondetur directè, distinguendo antecedens. Gravitas offensæ crescit crescente dignitate offensi, augmento & proportione Arithmeticâ seu rationali, negatur, Geometricâ & Irrationali, conceditur antecedens, & negatur consequentia. Proportio rationalis vocatur illa, quæ observatur inter extrema, quorum vnum ita potest crescere, vt adæquet alterum: v.g. quò sunt plures homines, eò sunt duplò plures oculi, & oculi centum hominum possunt adæquari à numero Ducentorum hominum. Proportio Irrationalis est, quæ observatur inter extrema, quorum vnum non potest vnquam ita crescere, vt adæquet alterum, prout contingit in cognitione & objecto: si enim objectum est perfectius cognitione, eò quòd objectum sit substantia, cognitio verò accidens, nunquam potest cognitionis accidentalis perfectio crescendo adæquare perfectionem objecti, & tamen etiam hîc procedit illa calculatoria propositio: quò est perfectius objectum, eò est perfectior cognitio. Jam verò ad hoc genus extremorum pertinent extrema, de quibus disputamus. Sicut enim amor & honor nunquam potest assurgere ad eum gradum bonitatis, in quo consistit dignitas divina amata & honorata, ita nec offensa seu contemptus: nam, vt vidimus, offensa non potest esse in majore gradu malitiæ, quàm in quo gradu bonitatis est amor & honor debitus, qui semper est & manet Finitus.

Replicabis. Offensa dignitatis creatæ in suo genere est in eo gradu malitiæ, in quo gradu est dignitas offensi: ergo idem dicendum erit de offensa dignitatis increatæ. Retorqueo. Honor debitus dignitati creatæ est in eo gradu bonitatis, in quo est dignitas honorati: ergo etiam honor debitus Deo. Si adversarij negent antecedens retorsionis, negabo ego antecedens replicæ: si verò concesso antecedente negent consequentiam, negabitur etiam eorum consequentia, & paritas. Est autem hæc disparitas. Dignitas Personæ creatæ est finita, & ideo taxat sibi certum gradum honoris, quo major possibilis quidem est, sed illi dignitati indebitus, adeoque excedens.

quapropter in hoc sensu potest concedi, quòd honor & honoratio in suo genere adæquent dignitatem personæ creatæ : Deus autem non ita taxat sibi honorem, vt major possibilis illi non debeatur à pura creatura : sed quacunque honoratione positâ si est alia major possibilis, etiam hæc potest Deo esse debita, si eam exigat : quapropter honoris debitum taxatur hîc & nunc mediante cognitione & dictamine practico quod actum honoris præcedit : & per consequens eodem modo taxatur offensa talis honoris exclusiva.

22. Objicitur 2. Illud malum est simpliciter infinitum in ratione demeriti, quod meretur pœnam simpliciter infinitam : sed talem meretur peccatum mortale : ergo &c. Minor probatur, quia pœna æterna æquivalet pœnæ temporali infinitè intensæ : imò tolerabilius & optabilius videtur, sustinere pœnam infinitè intensam tempore finito, quam pœnam acerbissimam per totam æternitatem. Responderi posset primò, Negando minorem. Reverâ enim pœna æterna à parte pòst, non est infinita categorematicè, sed tantùm syncategorematicè, quia nunquam ponitur reipsâ nisi in duratione finita. Porrò pœna simpliciter infinita in intensione est impossibilis, & ideo non potest comparari cum pœna æterna : quomodo autem argumentum retorquendum sit in actu bono, jam suprà contra Hurtadum ostensum est.

23. Verùm, demus pœnam æternam posse vocari pœnam simpliciter infinitam. R. ad argumentum negando Majorem, quemadmodum adversarij negare debent in merito præmij æterni. Quare autem tam præmium quàm pœna debeat esse æterna, etiamsi actus meritorij & demeritorij non sint simpliciter infiniti, non spectat ad hunc locum, sed ad tractatum de actibus humanis. Breviter rationem vtriusque dat Card. Pallav. & etiam post S. Augustinum proponit Comptonus. Hæc enim (inquit Card.) est conditio naturæ rationalis, vt debeat sistere in aliquo termino Boni vel Mali ; & quidem nisi terminus boni posset naturaliter esse firmus & æternus, homo appetitu naturali appeteret aliquid impossibile, dum appetit perpetuam felicitatem. Econtra nisi pœna deberet esse æterna, Deus non esset summè timendus, siquidem omne temporale potest contemni, vtpote non oppositum cum vltimo fine, hoc est æternâ felicitate, quam solam necessariò desideramus.

Quod autem attinet ad pœnam æternam, alia specialis ratio paulò pòst reddetur.

24. Respondetur nunc ad Argumentum 2. Distinguendo Majorem. Quod meretur pœnam infinitam, est etiam infinitum, eo modo quo pœna est infinita, concedo, alio modo quem adversarij contendunt, nego Majorem & distinguo Minorem. Pœna æterna est infinita præcisè quoad durationem à partè pòst, concedo Minorem, est infinita quoad intensionem vel perfectionem, nego Minorem ; & distinguo consequens : ergo etiam peccati malitia est infinita quoad durationem, concedo consequentiam, alio modo, nego consequentiam. Itaque peccatum mortale est ex natura sua irreparabile ipsi peccanti, adeoque quantùm est ex se est æternum, nisi gratis condonetur : negatâ porrò condonatione evadit simpliciter æternum. Vlteriùs homini decedenti in peccato mortali, negatur à Deo omnis condonatio : ergo jam evadit hoc sensu infinitum : & non nisi vt sic constituto peccato debetur æterna pœna : ergo vt sic est summa proportio inter peccatum mortale & pœnam æternam.

25. Hinc quidam Recentior Hispanus existimat expeditè rationem reddi, quare peccatum æternùm puniatur. Cùm enim peccatum donet æternùm, hoc ipso æternùm constituit inimicum Dei : atqui offensus habet Jus tractandi malè inimicum, quamdiu manet inimicus : ergo habet Deus jus æternùm malè tractandi inimicum. Ad promerendam ergo pœnam æternam non requiritur malitia infinita intensivè, seu in perfectione, sed sufficit infinita duratio peccati, propter impossibilitatem condignæ satisfactionis (vt adversarij fatentur esse) præstandæ à creatura pœra, & propter negationem condonationis etiam æternam.

26. DICES. Causa debet esse æquis effectui, ergo si aliquid est causa alicujus effectus infiniti, debet etiam causa esse aliquo modo infinita : atqui peccatum actuale causat aliquem effectum infinitum, nempe voluntatem divinam non condonandi peccatum per totam æternitatem : Ergo debet etiam ipsum peccatum actuale esse aliquo modo infinitum : non est autem infinitum quoad durationem ; ergo quoad perfectionem seu malitiam. Omissâ retorsione in actu bono merente voluntatem Dei præmiandi æternùm, Respondetur directè, Distinguendo antecedens : Causa adæquata debet esse infinita, concedo, inadæquata, nego antecedens. Voluntas Dei nunquam condonandi, habet partim pro causa (impropriè loquendo, hoc est pro determinativo) voluntatem divinam essentialem ejusdem peccatum. Hoc modo cognitio transiens causat sui speciem perpetuam ; homicidium transiens causat irregularitatem perpetuam, & sic de ferè cæteris alijs.

27. Objicitur 3. Quæcunque æquivalent vni tertio, æquivalent inter se. Sed malitia peccati & pœna quoad intensionem infinita, æquivalent vni tertio, nempe pœnæ æternæ : ergo æquivalent inter se : ergo sicut pœna infinita intensa est simpliciter infinita, ita & malitia peccati erit simpliciter infinita. R. Transmissâ propositione Minore, quòd pœna simpliciter infinita æquivaleat pœnæ æternæ, (quod in rigore falsum est, vt jam suprà dictum) distinguo Majorem : Quæ æquivalent vni tertiò eodem genere æquivalentiæ, æquivalent inter se, concedo Majorem, quæ æquivalent diverso genere æquivalentiæ, nego

nego Majorem : cujus rei plura exempla suppetunt. Sic centum Aurei sunt æquales equo, & equus est æqualis Juri in equum quod habet dominus, & tamen centum aurei non sunt æquales Juri domini in equum : hoc est : si ego detinerem equum alienum, non satisfacerem Justitiæ ad æqualitatem, si domino repetenti equum, obtruderem centum aureos, volens retinere equum : cogerem enim illum ad vendendum equum. Itaque Jus seu Dominium Equi, & centum aurei sunt quidem æqualia eidem equo, sed non sunt æqualia inter se ; alioquin satisfieret Justitiæ à fure, si daret centum aureos, retento equo, quia Justitia non obligat nisi ad æqualitatem. Ratio autem est, quia Dominium est æquale equo tanquam facultas disponendi de re, tanquam objecto talis facultatis : Centum Aurei sunt æquales equo in ratione pretij, si equus emendus esset : sicut ergo color in ratione objecti adæquat potentiam Visivam, & Florenus adæquat libram coloris in ratione pretij, nec tamen Florenus adæquat potentiam Visivam in ratione objecti sicut adæquat color, ita nec centum floreni adæquant Jus Domini, volentis equum suum adhuc existentem habere potiùs, quàm ejus pretium.

28. Pari modo pœna infinita in intensione, æquivalet (vt nunc permitto) pœnæ æternæ quoad numerum, comparando v. g. numerum dierum cum numero graduum, peccatum verò non adæquat pœnam æternam hoc genere æquivalentiæ, sed in ratione causæ demeritoriæ, seu in ratione formæ constituentis inimicum. quo sensu non adæquat pœnam simpliciter infinitam, quia in tantùm meretur pœnam æternam, in quantùm ipsum peccatum durat æternùm : quapropter si infligeretur pœna simpliciter infinita, & peccatum adhuc permaneret transactâ jam pœnâ infinitè intensâ, adhuc maneret jus ad pœnam æternam, & sic pœna esset major quàm sit malitia peccati, quæ non meretur pro tempore determinato pœnam simpliciter infinitam.

29. DICES. Esto pœna inferni, non sit pœna simpliciter infinita, revera tamen peccatum mortale meretur pœnam simpliciter infinitam : alioquin malè dicerent Patres & Theologi, Deum punire peccata citra seu infra condignum. R. Cùm pœna simpliciter infinita sit impossibilis, repugnat, quòd peccatum illam mereatur. Deinde falsum est, quòd peccatum defacto non puniatur ad æqualitatem, ita vt illud quod deest, sit pœna simpliciter Infinita, neque hæc est mens PP. aut Theologorum, sed dicere volunt, quòd de Misericordia Dei meritò cogitandum sit, eam aliquantò minùs punire, quàm condignè posset. Cæterùm Scriptura S. non semel indicat æqualitatem pœnæ. Deuteron. 25. v. 7. *juxta mensuram delicti erit & plagarum modus* Apoc. 18. v. 7. *Quantum glorificavit se & in delicijs fuit, tantum date illi Tormentum & luctum.* P. Martinus Esparza aliter intelligit illud effatum, sicut & illud, quòd Deus præmiet vltra condignum : & dicit, non posse aliter verificari vniversaliter, nisi in hoc sensu, quòd plus mali sit in peccato, quàm in pœna peccati, quæcunque tandem pœna infligeretur, cùm sint diversi ordinis : & econverso plus boni sit in præmio, quàm in Merito, quia sunt diversi generis, & peccatum constituit supremum genus mali, adeoque non potest ab vllo alio malo in ratione mali adæquari ; & econverso Visio Beata constituit supremum genus Boni creati accidentalis.

30. Objicitur 4. Gravitas mali pensatur à præstantia Boni quo privat, & consequenter, illud malum quod privat bono simpliciter infinito, est malum simpliciter infinitum : atqui peccatum privat bono simpliciter infinito, nempe Deo, ergo est infinitum malum. R. Distinguendo majorem. Quod privat infinito bono secundùm se & immediatè, concedo : quod privat infinito bono duntaxat quoad possessionem finitam & limitatam, nego ma. & eodem modo distinctâ minore negatur consequentia. Peccatum ergo non aliter privat Deo, quàm quatenus privat visione Beatificâ.

31. Objicitur 5. Illud est malum simpliciter infinitum, quod aufert à Deo bonum simpliciter infinitum : sed hoc facit peccatum mortale, aufert enim à Deo rationem vltimi Finis, & eum transfert in creaturam. R. 1. Hoc modo probari posse, quòd actus honestus esset bonum simpliciter infinitum : nam quod tribuit Deo bonum simpliciter infinitum, est bonum simpliciter infinitum ; sed actus honestus tribuit Deo bonum simpliciter infinitum, nempe rationem vltimi finis, ergo &c. R. 2. Negando Minorem, & ejus probationem. Non enim aufert peccatum à Deo hoc quod est ; esse vltimum finem rerum omnium, sive : esse omnibus creaturis propositum vt vltimum Finem : sed solùm aufert à Deo exercitium vltimi finis respectu hominis peccantis, & pro hoc casu particulari : hoc est, peccatum est actus, quo peccator non ordinat hic & nunc suas actiones in Deum vt vltimum finem : hoc autem exercitium est bonum simpliciter finitum, & Deo extrinsecum, consistens videlicet in actu virtutis, qui per peccatum excluditur : ergo etiam privatio illius est simpliciter finita.

32. DICES. Saltem illud peccatum esset simpliciter infinitè malum, quo quis intenderet destruere Deum, nec enim malitia pensatur ex eventu, sed ex affectu. Responderi posset retorquendo Argumentum in actu volente Deum conservare ab interitu, qui esset infinitè bonus. Directè respondet Card. Pallav. affectum non accipere bonitatem vel malitiam ad mensuram affectûs chymerici. Tunc enim affectus æstimatur perinde ac eventus, seu actus & effectus simul, quando effectus est simpliciter possibilis, ac proinde quando affectus posset in aliquo casu esse effectivus illius effectûs. Proculdubio enim affectus destruendi Deum, non habet tantam malitiam, quantam haberet, si illud possibile esset : nam in hoc casu teneretur Deus illum impedire, cùm ta-

men

men defacto non teneatur. Omissâ hac responsione, quæ difficultate non caret;

Respondeo, Negando antecedens: nam talis affectus limitatur ab imperfectissima cognitione, & præterea ejus malitia non potest esse major, quàm sit bona rectitudo opposita, sc. affectus non destruendi Deum, quæ est finita.

33. Objicitur 6. illud est malum simpliciter infinitum, quod habet infinitam ineligibilitatem, hoc est, quod nunquam licitè eligeretur, etiamsi per impossibile ad bonum infinitum obtinendum serviret & necessarium esset: atqui tale est peccatum: ergo &c. Habet hoc argumentum instantiam in peccato veniali, & facilè Respondetur, Ineligibilitatem peccati non provenire ex Infinitate malitiæ, sed ex oppositione cum voluntate legislativâ Dei, quæ est Regula omnis prudentis electionis. Si enim secundùm se esset malitia infinita, tunc esset majus malum quàm omne bonum possibile, ad quod obtinendum potest permissio peccati deservire, hoc autem est falsum: quia Deus non potest permittere peccatum, nisi ad bonum, vel majus vel saltem æquale obtinendum illius permissione.

34. Objicitur 6. Si homo haberet infinitos gradus Gratiæ, illi omnes expellerentur per vnum peccatum mortale: ergo debet esse infinitè malum, quia habet vim privandi infinito Bono. R. Transeat antecedens, Nego Conseq. Non sufficit ad rationem mali infiniti, esse incompossibile cum bono infinito in intensione, v. g. si daretur in me amor infinitè intensus alicujus puræ creaturæ, cum illo esset incompossibilis actus odij, quantumvis remissus, ejusdem creaturæ, & tamen hic gradus non esset in vllo sensu infinitus. Præterea vt privatio alicujus boni sit in eo gradu malitiæ, in quo gradu bonitatis est bonum quo privat, debet hoc bonum esse debitum, vt jam suprà notatum est.

Ex dictis concludimus, non ideo Incarnationem Verbi fuisse necessariam, & puræ creaturæ satisfactionem pro peccato impossibilem, quòd peccatum sit infinitæ malitiæ, sed aliam Rationem quærendam esse.

CONTROVERSIA II.

An pura Creatura possit condignè satisfacere pro peccato mortali, proprio vel alieno.

§. I.

Præmittuntur aliqua de Merito Primæ Gratiæ, & statuitur vera sententia de satisfactione.

35. ADvertendum est discrimen inter Meritum & Satisfactionem. Satisfactio supponit offensam propriè dictam, quâ quis aliam personam, cui reverentiam & honorem debebat, contempsit & inhonoravit, sive deinde hic contemptus fuerit contra Justitiam Commutativam, sive contra aliam virtutem, v. g. contra Religionem, vel aliam innominatam: vno verbo: supponit talem actum, quo alter rationabiliter ad indignationem, aversionem & inimicitiam, vel saltem ad amicitiæ dissolutionem commoveri potest, dum offendens exhibeat condignam satisfactionem: quâ exhibitâ, cessat per se, absque vlla liberali remissione offensi, Titulus & Jus ad indignationem & aversionem, nec potest ampliùs esse rationabiliter infensus. Quapropter satisfactio requirit æquivalentiam seu æqualitatem inter opus satisfactorium, & inter negationem offensæ: hoc enim debet esse ejusdem æstimabilitatis, cujus erat Non fuisse offensum. Meritum econtra requirit præmium alterius liberalitate conferendum, cui quo debet quidem habere proportionem, in quo opus à tali persona profectum, sit dignum tali præmio, non tamen infert præmianti necessitatem præmiandi, nisi pactum præcesserit: neque etiam requirit æqualitatem valoris, nàm per actum virtutis in gratia factum, meremur augmentum gloriæ, & tamen hoc augmentum est quidem præstantius actu virtutis facto in via. Sic est in politicis, si alicui Aulico propter egregium facinus conferatur Præfectura vel Feudum, cui præmium proportionatum, sed non æquale, imo enim illud facinus emeret tanto pretio, vt ponimus. Potest ergo præmium in valore primùm excedere, & tamen esse proportionatum seu condignum. Hoc discrimine posito prius quam dicamus de possibilitate condignæ satisfactionis pro peccato mortali, placet breviter aliqua dicere (quamvis huc non magnopere pertineat) de possibilitate Meriti primæ Gratiæ, aut remissionis peccati alieni.

Prima Sententia negat, posse putam creaturam in gratia existentem, mereri condignè aliam infusionem Gratiæ. Ita Vasq. Gasp. Hurt. Moratius, Petrus-Hurt. Arriaga. Aldrete.

Secunda affirmat. Ita Suarez, Granado, VVadingus, Ripalda, & alij RR. Card. de Lugo limitat ad creaturam habentem plenitudinem Gratiæ.

Sententiæ neganti possibilitatem, adversus affirmanti implicantiam, incumbit probatio. Probationes afferam, & quid ad illas responderi possit, breviter indicabo.

36. Argumentantur aliqui primò. Qui non potest id quod est minus, neque potest id quod est plus: sed pura creatura non potest condignè satisfacere pro peccato alieno, quod est minus quàm Mereri Gratiam sanctificantem: ergo non potest hanc Mereri. Minor probatur. Nam infusio gratiæ non solùm est extinctio peccati, qualis est satisfactio, sed est insuper Assumptio in Amicum, quod vtique plus est, quàm præcisè definere esse inimicum. R. Distinguendo Majorem: Ille vtriusque debeat esse causa adæquata, concedo Majorem.

Majorem. Secùs Nego. Satisfactionis causſa adæquata esſet pura creatura, & satisfactio esſet forma adæquata expellens peccatum : at verò Gratiæ sanctificantis causſa adæquata non esſet creatura & actus Meritorius, sed insuper liberalis voluntas Dei, volentis præmiare talem actum per infusionem Gratiæ. Deinde etiam negatur Minor quoad secundum membrum, nempe quòd satisfacere condignè sit minus, quàm Mereri de condigno Gratiam. Homo justus meretur de condigno augmentum Gratiæ sanctificantis, & non potest condignè satisfacere pro peccato. Ratio jam est insinuata, quia meritum de condigno non est causſa adæquata & neceſſitans Deum ad infusionem Gratiæ, sicut satisfactio est forma adæquata tollens jus ad indignationem : quare licet plus sit infusio Gratiæ quàm extinctio juris ad indignationem : dignitas tamen ad infusionem Gratiæ, non est plus quàm extinctio ejusdem juris. Si enim Deus nollet infundere Gratiam, adesſet quidem dignitas operis, sed non adesſet fructus illius dignitatis, qui vltimò dependet à liberalitate Dei.

37. Advertendum hîc est aliud discrimen inter Satisfactionem & Meritum ejusque Dignitatem, vnde constabit, esſe facilius, ponere Meritum dignum remissione peccati, quàm ponere condignam satisfactionem. Dignitas Meriti crescit cum respectu ad excellentiam personæ præmiantis, hoc est : quò major est illius personæ excellentia, eò majori præmio dignum est opus, quia majorem excellentiam decet præstantiùs præmiare, quàm minorem excellentiam, vt patet in humanis. Econtra valor satisfactionis decrescit & vilescit ex respectu ad excellentiam majorem personæ offensæ. Quando igitur est eadem persona præmians & offensa, tunc ex eo capite ex quo crescit dignitas meriti, decrescit valor satisfactionis : ergo difficilius est illi personæ satisfacere pro offensa, quàm mereri illius liberalem condonationem : ergo non infertur legitimè impossibilitas meriti condigni ex impossibilitate satisfactionis.

38. Argumentantur alij. 1. Illud non meremur de condigno, quod si Deus retribueret, non ageret vt decet bonum & prudentem remuneratorem, etiamsi operans ita præmiari desideraret, eò quod tale desiderium esſet imprudens : sed ita fieret, si Deus opus hominis justi remuneraretur præcisè per aliquid illi extrinsecum, & non promovens propriam illius felicitatem, sed alienam, prout fieret, si Deus alteri daret gratiam sanctificantem, mihi autem benè operanti nullam : ergo non potest quis alteri mereri gratiam sanctificantem, nisi habeat jam plenitudinem gratiæ, ita vt suam gratiam augere non possit. Probatur minor. Vnusquisque enim ex lege prudentiæ & charitatis tenetur suam potiùs quàm alterius sanctitatem curare & desiderare : atqui opus bonum justi meretur de condigno augmentum Gratiæ in ipso operante, & hoc est illi melius, quàm si detur alteri : ergo si desideraret eam alteri potiùs quàm sibi, imprudenter desideraret, & si Deus hoc desiderium exaudiret, non præmiaret condignè. Hoc argumento vtitur Card. de Lugo.

39. Respondet quidam Recentior Hispanus, negando suppositum. Nihil enim, inquit, prorsus minueret de augmento suæ Gratiæ justus, etiam quando alteri applicaret suum meritum. Ratio est, quia si homo justus applicaret actum religionis aut actum jejunij alteri, non ideo minùs mereretur, imò plùs præmij etiam sibi conferendi mereretur, quàm alter justus avarus, qui jejunans jejunium suum sibi retineret, nec vlli alteri applicaret, jacturæ propriæ timidus. Patet, quia justus ille secundus, non applicans jejunium alteri, solùm meretur præmium condignum jejunio, alter verò justus charitativus & liberalis, meretur præmium illius actus charitatis erga Deum & proximum, quo illi propter Deum summè dilectum applicuit suum jejunium : ergo propter applicationem illam non solùm nullam jacturam, imò non leve lucrum facit sanctitatis propriæ justus applicans meritum suum alteri. Siquidem, si jejunium sibi retineret, lucraretur solùm vt jejunans, si autem alteri per veram charitatem applicet suum jejunium, lucratur vt amans Deum, hoc est, duplo vel etiam quadruplo plus quàm jejunans. Hæc ille Recentior.

40. Hæc tamen responsio non est vniversalis pro omni casu. Non enim procedit primò in casu quo Deus alteri meum meritum applicaret, absque vlla mea applicatione aut intentione; quod fieri posse docet hic ipse Recentior, modò ille, cui applicatur, sit mihi ita conjunctus & charus, vt bonum ipsius reputetur bonum meum, & mihi gratum sit illi applicari. Secundò, non procedit in casu, quo ego non ex motivo charitatis divinæ, sed ex motivo aliquo humano, sed tamen honesto, applicarem alteri meum meritum. Tertiò, non procedit in casu, quo per actum charitatis remissum applicarem alteri meritum plurium actuum tum charitatis tum aliarum virtutum, & quidem actuum valde intensorum, & plus meritoriorum, quàm sit actus applicationis.

41. Respondeo ergo magis vniversaliter cum eodé R. Negando minorem, nempe, quòd non sit prudenter desiderabile à me, vt alteri conferatur prima gratia potiùs quàm mihi augmentú Gratiæ. Imò hoc objectum est desiderabile ex præstantissimo motivo charitatis, vt bene idem Recentior advertit : ergo est prudenter desiderabile. Quis enim neget esſe prudenter desiderabile, vt non solùm ego justus sim, sed vt mecum plures alij justi sint, & Deum in æternum ament, qui alioquin non fuissent justificandi, sed æternùm damnandi, etiamsi ego per hanc communicationem minùs sanctus remaneam? Ratio à priori est, quia Charitas erga me non me obligat ad augendam semper & in omni occasione & meliore modo possibili sanctitatem propriam : ergo si vellem remanere

in gradu obtento, & alijs reliquos applicare, planè satisfacerem legi charitatis erga me, & exercerem simul perfectissimam charitatem erga proximum. Hoc mihi adeo certum est, vt id videantur supponere omnes Theologi. Doctrina enim communis est, quòd si quis moraliter certus se esse in gratia Dei, in casu naufragij apprehenderet vnà cum alio, gravi peccatore, vel non baptizato, tabulam, quæ non nisi vni sufficeret ad enatandum, si inquam talis relinqueret tabulam alteri, vt fortassis postea justificaretur, cum morali certitudine suæ submersionis, quòd inquam præstantissimum actum charitatis exerceret. Atqui talis augmentum suæ sanctitatis postponeret saluti proximi: si enim ipse evaderet, adhuc diutiùs viveret, & adhuc posset plurimos gradus sanctitatis mereri: ergo si hujus Augmenti probabilitas potest prudenter & salvâ lege charitatis in gratiam alienæ salutis negligi, non apparet, cur non etiam possit augmentum Gratiæ statim obtinendum. Ratio vlterior est, quia, vt traditur in 1. 2. non est contra prudentiam, eligere id quod mihi minus bonum est, v. g. Matrimonium præ cælibatu, modò in se honestum sit. Ergo multò minùs erit contra prudentiam, eligere id, quod quidem mihi minus bonum est, à parte rei tamen, & ratione totius vniversi est melius. atqui sic melius est salvari & esse sanctos octo vt vnum, quàm vnum salvari & esse sanctum vt octo, septem autem in æternum perire Deúmque blasphemare, esto hoc posterius mihi melius esset: ergo non est contra prudentiam, illud prius desiderare.

42. DICES. Si melius est, octo esse sanctos vt vnum, quàm vnum esse sanctum vt octo, & reliquos omnino non esse sanctos, tunc si ego mererer de condigno septem gradus gratiæ, & Deus illos distribueret inter alios septem, præmiaret meum meritum vltra condignum: ergo non essem hanc distributionem promeritus de condigno, sed tantùm de congruo. Probatur conseq. quia qui dat aliquid melius, quam id quod sum promeritus de condigno, jam dat aliquid vltra condignum: sed ita fieret in casu proposito: ergo &c.

42. Facilè, negando primam consequentiam. ad probationem, distinguo. qui dat aliquid melius, & dando illud melius dat plus, seu facit majores expensas, concedo, secùs nego, & dico, posse dari aliquid Melius seu optabilius, & tamen non dari plus. Exemplum. Si cui occurrerent duo pauperes indigentissimi, & vtrique daret vnum panem quo famem pellere posset, meliùs ageret, quàm si vni eorum vtrumque panem daret, & tamen non daret seu expenderet plus in priore quàm in posteriore casu. Item si duos haberem filios pauperes, & aliquis dives vellet ob mea merita condigna vtrumque hæredem scribere, ita vt ambo possent deinceps commodè vivere, rem vtique mihi optabiliorem faceret, quàm si vnum ex asse hæredem institueret, altero in paupertate relicto, & tamen non præmiaret mea merita vltra condignum, quia non plus expenderet in vno quàm altero casu.

43. Posset denique objici auctoritas S. Thomæ qui 1. 2. q. 114. a. 6. negat, hominem, etiam pto Christo, posse alteri mereri primam gratiam. Respondetur tamen, S. Thomam loqui secundùm præsens decretum & ordinationem Dei, qui statuit, vniuscujusque hominis merita præmiare per gratiam ipsi infundendam, alios verò non nisi præcedentibus dispositionibus requisitis, v. g. baptismo vel pœnitentiâ in re aut voto suscepto, quibus positis infundatur prima Gratia ex merito Christi. Sed de hac digressione hactenus. Loquendo jam de satisfactione

Dicendum est, purum hominem ne quidem de potentia absoluta posse condignè satisfacere pro peccato Mortali alieno, quantumvis sit sanctus. Ita cum S. Thoma omnes ferè Theologi, qui tamen in reddenda ratione non conveniunt. Sola contrariam Sententiam tribui à VVadingo & alijs Aureolo, Scoto, & Thomistis; verùm hi Aa. requirunt acceptationem Dei liberalem, nec loquuntur de satisfactione strictè dicta, sed impropria, quâ exhibetur opus aliquod bonum æquale in bonitate primaria malitiæ peccati pro quo satisfieret: hanc autem æqualitatem posse præstare à pura creatura, docent plures Theologi, alijs negantibus: de quo infrà agetur.

44. Solent pro Conclusione adduci verba quorundam PP. sed aliqui illorum, vt VVadingus ostendit, non videntur locuti esse de quacunque creatura possibili, sed solùm de hominibus, qui defacto omnes concipiuntur in peccato originali, & egent Redemptore. Aliqui tamen dictis clarè eam supposuerunt. S. Ambros. in Epist. ad Hebr. 9. *Tantum*, inquit, *fuit peccatum nostrum, vt salvari non possemus aliquando* (intellige per condignam satisfactionem) *nisi vnigenitus Filius Dei moreretur pro nobis.* S. Leo Ep. 81. *Quæ reconciliatio esse poterat, quâ humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causam mediator Dei hominúmque solus peteret!* S. Augustinus omnium clarissimè eam expressit in Enchiridio c. 108. *Neque per quem*, inquit, *liberaremur vnum mediatorem Dei & hominum hominem Christum Jesum, nisi esset Deus.*

§. II.

Rationes minùs efficaces expenduntur.

45. PRima probatio fuit Durandi, Majoris & Almaini, & quidem à paritate Gratiarum actionis. Impossibile est, Deo pro beneficijs accepta condignas gratias agere, vt habet Aristoteles 8. Eth. c. vlt. ergo nec satisfacere pro peccato mortali. Hoc argumentum ex pluribus capitibus enervatur. Imprimis nimium probat, nempe quòd nec parentibus posset condignè satisfieri pro gravi offensa, quia, vt idem philosophus docet, nec parentibus possumus pares gratias agere pro beneficio generationis. Deinde deberet Deus

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

dus reddere rationem antecedentis, & ostendere deinde bonitatem consequentiæ, nempe quòd eadem ratio procedat in satisfactione puræ creaturæ, & non procedat in satisfactione Christi. Tertiò, concesso antecedente, negatur conseq. antecedens enim intelligendum est, quòd non possit ex sola virtute Justitiæ satisfieri omni obligationi honorandi Deum & parentes, quia insuper est obligatio ex Religione & Pietate. Ad condignam autem satisfactionem, sufficeret, ex quacunque virtute ea poneretur. Quartò, negatur iterum paritas. Nam vt ex Vasquez advertit Lugo, ipsa gratiarum actio est novum beneficium Dei, vtpote procedens ex gratia præveniente & inclinante ad agendas gratias: ergo per collationem hujus gratiæ efficacis, inducta est nova obligatio gratitudinis: at verò gratia quæ daretur ad satisfaciendum, & ipsa satisfactio, non induceret novam obligationem & titulum satisfaciendi, quia non esset novum delictum, quo solo inducitur obligatio satisfaciendi.

Secunda probatio est P. Vasquez, qui vult, ideo neminem posse pro peccato mortali proprio satisfacere, quia per peccatum mortale incurrit homo debitum carendi omni cogitatione congruâ & salutari: atqui actus per quem quis satisfaceret pro peccato, præsupponit cognitionem congruam: ergo jam præsupponit favorem quo gratis remittitur pars debiti: ergo nunquam pro toto debito, sed tantùm pro parte debiti satisfieri posset.

46. Hæc probatio communiter & meritò non recipitur. 1. quia probaret, quòd nec Christus condignè satisfeciisset pro nostris peccatis; nam nostris peccatis pro pœna debebatur negatio Redemptoris: ergo quòd Christus missus esset Redemptor, jam erat alicujus pœnæ dimissio, quam opera Christi præsupponebant. 2. quia non attingit scopum præsentis quæstionis. Non est enim quæstio de remissione alicujus pœnæ debitæ pro peccato, sed de remissione & extinctione culpæ, quæ tota remanet remissâ aliquâ parte pœnæ: vnde per minimam prolongationem vitæ post commissum peccatum,, jam remittitur aliqua pœna, & tamen remanet culpa tota, de qua quæritur an pro illa possit condignè satisfieri, quatenus scilicet manet adhuc iuteger titulus rationabilis aversionis.

47. Tertia probatio est Card. de Lugo n. 55. [Sicut, inquit, peccatum mortale, licet sit malitiæ finitæ, parit tamen dignitatem pœnæ infinitæ secundùm durationem, eò quòd illa pœna necessaria sit secundùm rectam gubernationem, ad arcendum homines à tanta culpa; sic etiam licet sit offensa finita, postulat tamen condignè non aboleri per satisfactionem finitam: alioquin si scirent homines, Deum condignè placari posse per nostra obsequia, & offensam omnino extingui, faciliùs auderent Deum offendere, & minùs gravitet sentirent de hujusmodi offensa, quàm oporteret, ad eam omnino vitandam. Itaque pensatâ gravitate offensæ, & hominum levitate & impudentiâ, condignè sequitur, nulla hominis obsequia admittenda pro perfecta Dei placatione, sed semper manere Deo jus integrum ad rationabilem aversionem.] Hæc Lugo.

Rejicitur hæc probatio à quodam Recentiore Hispano paucis verbis. [Quis, inquit, non videt, eâdem facilitate defendi posse, impossibilem fuisse Christo satisfactionem pro nostris peccatis æqualem, quia videlicet vilesceret gravitas offensæ divinæ, si homines sibi persuasissent, esse aliquo modo possibilem satisfactionem æqualem.

48. Cæterùm, æquè paucis verbis se defenderet Lugo, dicendo, ex possibilitate satisfactionis præstandæ à Christo, non vilescere peccati gravitatem, ejusque æstimationem ad absterrendum, eò quòd homo non habuisset prudens fundamentum, sperandi aut suspicandi hoc remedium à Deo provisum iri, quale tamen fundamentum habere posset de possibilitate condignæ satisfactionis propriæ, si ea possibilis esset. Sicut apud homines non vilescit gravitas acerbissimi morbi contrahendi, ex eo, quòd possibilis sit aliqua medicina hactenus incognita, quâ posset in momento depelli. Pluribus ergo discutienda est probatio Lugonis. Eam acriter impugnant Arriaga & Card. Pallav.

P. Arriaga primò sic impugnat. Vel sensus est, Impossibilitatem satisfactionis esse necessariam & sufficientem ad hoc, vt omnes homines absterreantur, vel solùm ad hoc, vt possint absterreri. Non primum, quia defacto innumeri non absterrentur ex Gentilibus, qui nihil sciunt de Christi satisfactione. Non secundum, quia etiamsi esset possibilis satisfactio, adhuc essent alia motiva quæ possent absterrere: sicut defacto licet nobis ex meritis Christi sit possibilis satisfactio per Sacramenta, nihilominus multi absterrentur à peccatis ex alio motivo, quàm ex impossibilitate satisfactionis. Quâ ratione hoc argumentum vrgendum sit contra responsiones quæ adhiberi possent, postea commodiùs dicemus.

49. Impugnat Arriaga 2. Si hæc implacabilitas esset primatiò instituta ad homines à peccato absterrendos, deberet omnibus esse sufficienter promulgata: atqui non est promulgata; nam Vasquez, Cajetanus, & alij, arbitrantes posse nos pro culpa condignè satisfacere, suppositâ cogitatione congruâ gratis à Deo collatâ, non agnoscunt hanc implacabilitatem, & plurimi alij nihil de ea vnquam cogitârunt.

Ad hoc argumentum tacitè respondet Lugo, se non negare, etiam alia motiva esse, quæ sufficienter absterreant, nempe pœnam inferni, & alia: quarè satis est, constare hominibus saltem de vno ex his motivis: nihilominus tamen necesse erat, vt ipsa difficultas satisfactionis etiam absterreret in ratione implacabilitatis, secluso quocunque alio motivo.

50. Sed vrgeri potest. Quia vix quisquam mortalium unquam mihi exstitisse videtur, qui ex hac implacabilitate formaliter sumpta, & se-

clusis pœnis, jacturâ præmij, infinitâ Bonitate Dei, intrinsecâ turpitudine peccati, & oppositâ Honestate, fuerit motus ad abstinendum à peccato. Nam imprimis Christiani credunt defacto ex Meritis Christi Deum esse placatum, & per media à Christo instituta esse placabilem: quomodo ergo movebuntur ab Implacabilitate? De Gentilibus Christum ignorantibus, non possum dubitare, quin alijs potiùs motivis, quàm hac Implacabilitate fuerint absterriti. Neque credo aliquem fuisse qui hanc implacabilitatem agnoscens, non agnoverit pœnam infligendam.

51. Impugnat Arriaga & Pallavicinus. 3. Homines satis arcentur à peccato per hoc, quòd licet possibilis esset actus supernaturalis condignè satisfactivus pro peccato, nihilominus tamen scirent, illum actum non posse à se poni, nisi Deus ex sua misericordia elevet ad talem actum, & sic aliquam partem pœnæ remittat: quòd enim ex misericordia Dei possit poni condigna satisfactio, non minuit terrorem magis, quàm quòd possit ex misericordia Dei gratis condonari, vel acceptari satisfactio congrua. Omitto referre, quibus Lugo ad hæc respondere conatur n. 58. & 59. quia in illis vel petitur principium, vel aliqua gratis supponuntur.

52. Impugnat Pallavicinus 4. Ex discursu Lugonis sequitur, infallibilitatem, quam habemus defacto remissionis impetrandæ per opera supernaturalia, esse inconvenientem, quasi eâ posità homines non satis ampliùs arceantur à peccatis, atque adeo præsentem œconomiam ordinis supernaturalis non esse benè institutam ad tuendam Majestatem Dei: quòd enim hæc infallibilitas habeatur vel ex impetratione Christi, vel ex natura ipsorum actuum, ad quos eliciendos Christus impetraverit potentiam, videtur prorsus impertinens.

53. Respondet Card. de Lugo n. 61. aliud esse quod peccatum ex se postulet, vt juxta sui gravitatem vitetur, aliud verò id, quod Deus ex sua misericordia facere potest: quia sicut potest condonare pœnam, quæ alioquin rationabiliter exigitur ad deterrendos peccatores, ita potest condonare culpam, & placari facilè, licet ex hoc ipso faciliores reddantur homines ad peccandum: hoc enim inconveniens superatur à satisfactione Christi, quæ est infiniti valoris: plus quippe valet satisfactio Filij Dei ad placandum, quàm facilitas peccandi inde secutura ad retardandam veniam peccatorum. Breviter. Lugo vult dicere, Deum pluris facere merita Christi cum incommodo frequentioris lapsûs, quàm commodum rarioris lapsûs cum carentia meritorum Christi.

54. Contra hoc sic vrgeo. Non est satis, quòd Lugo ostendat, difficiliorem esse lapsum, si homines sciant, Deum esse implacabilem: item non est satis, quòd ostendat non esse absurdum, defacto faciliùs aliquos labi ob spem facilioris veniæ, quia hoc compensatur præstantiâ meritorum Christi: hæc enim verissima sunt. Sed ostendendum esset, implicabilitatem esse necessariam ad hoc, vt homines, quantùm satis est, hoc est, quantùm recta gubernatio requirit, absterreantur; & tamen defacto hoc tam necessarium remedium, sine vllo inconvenienti, esse ex merito Christi sublatum. Hoc inquam, est incredibile, & meo judicio falsum, quòd ad honoranda Christi merita, sit ablatus terror simpliciter necessarius ad sufficienter absterrendos homines à peccatis, alioquin etiam pœna æterna auferri deberet. Quidquid tamen sit de hoc

55. Impugno Lugonis doctrinam 5. Ratio quam Lugo affert omnimodæ implacabilitatis, non est vniversalis, ex duplici capite. Primò, quia non procedit in Angelis, sed ad summum in solis Hominibus. Fundat enim se in prava inclinatione hominum, inordinata propensione & impudentia ac proclivitate in easres, quæ carni blandiuntur, & quæ tantam vim inferunt, vt difficillimum sit resistere: hæc certè locum non habent in Angelis, qui nullis inordinatis pulsionibus vrgentur, immò ex natura sua non sentiunt vehementem proclivitatem ad malum, sed potiùs ad bonum: vnde alia motiva abunde illis sufficiebant ad absterrendos à peccato, quantùm recta gubernatio requirebat, & tamen etiam Angelis est Deus implacabilis per condignam satisfactionem. Secundò. Lugonis ratio non evincit physicam aut metaphysicam implacabilitatem, sed tantummodo moralem, hoc est tam difficilem, vt licet physicè non repugnaret, à nullo tamen vequam homine exhiberetur. Probo. Nam homines scirent, à se pro satisfactione condigna tam difficilia exigi quæ à nemine præstabuntur, etsi physicè loquendo præstari possent, quis non videt eodem modo absterrendos esse, acsi condigna satisfactio nec physicè præstari posset: tam enim a vno quàm in altero casu sunt certi de Deo nunquam placando. Finge Deum minari mortem omnibus illis, qui intra decem annos commissi sunt veniale peccatum; finge simul etiam revelatum esse, quòd nemo possit potentiâ moraliter tare per decem annos omnia venialia, hoc est, omnes certò certiùs commissuros esse, etsi potentiâ physicâ possent evitare: quæso, quid solliciti caperent homines ex hac potentia physica sine morali, ad spem evitandæ mortis concipiendam? ergo nec potentia physica (sine morali) ad placandum Deum esset motivum alliciens ad faciliùs peccandum, si certus essem de impotentia morali: ergo hæc sola sufficeret, quod erat probandum. Itaque Lugonis probatio non est efficax.

§. III.

Digressio brevis, vtrum opus puræ creaturæ possit esse æquale bonitatis cum malitia peccati.

56. Quarta probatio Conclusionis est quorumdam DD. Salmanticensium apud Reginaldam, qui toti sunt in eo, vt probent, nullum opus pure

puræ creaturæ posse esse æqualis bonitatis cum malitia peccati, quantumvis hæc sit tantùm finita. Probant autem hoc modo. Per peccatum excluduntur omnes gradus possibiles Gratiæ & Gloriæ in quantalibet intensione: est enim homo peccator dignus illis omnibus carere: atqui nullum opus bonum per modum meriti est inductivum omnium graduum Gratiæ & Gloriæ in quacunque intensione possibili, cùm nullum sit opus bonum puræ creaturæ, quod non condignè præmietur certâ intensione Gratiæ finitâ & determinatâ: ergo major est malitia peccati, quàm bonitas cujuscunque operis possibilis puræ creaturæ.

57. Hanc probationem, quam post Antonium Perez amplexus etiam est P. Martinus Esparza, rejecit Card. Pallavicinus c. 5. n. 82. hoc modo. Sæpè per aliquod crimen amittitur fructus omnium bonorum operum præcedentium, quæ tamen bona opera, si post commissum crimen fierent, compensarent æqualiter demeritum illius criminis: ergo etiamsi peccatum demereretur fructus omnium bonorum operum præcedentium, si tamen illa opera subsequerentur, possent compensare illud peccatum. Antecedens probat exemplo Manlij, qui post Capitolium defensum vltimo supplicio affectus est, ex crimine affectati regni, cùm tamen, si antè regnum affectâsset, & postea pœnitens Capitolium ab hostibus defendisset, vtique dignè purgâsset crimen præteritum. Ita contra Salmanticensium probationē Pallavicinus.

Aliter, & magis à priori impugno Salmanticensium fundamentum. Confundunt enim actum primum, & actum secundum. Concedo, quòd peccatum mortale sit in actu primo, & quantum in se est, destructivum & impeditivum cujuscunque intensionis Gratiæ, defacto tamen & in actu secundo nunquam destruit nisi in aliquo certo & determinato gradu quem invenit, & si nullum invenit, nullum defacto destruit. Porrò malitia peccati esto ex hoc capite habeat quandam malitiam secundùm quid infinitam (qualem bonitatem habet etiam actus charitatis possibilis creaturæ, vt dicam) in ordine tamen ad resistendum condignæ satisfactioni, non est considerandum peccatum secundùm actum primum, hoc est, quid posset mali inferre, vel boni impedire: sed, quid defacto destruat, vel quantum boni debiti impediat in anima. Ratio à priori est, quia satisfactio est compensatio: fit autem compensatio sufficiens, quantùm ad æqualitatem, si compensetur malum actu illatum, etiamsi non compensetur malum, quod inferri potuisset. Dixi. *quoad æqualitatem.* nam de alijs capitibus ex quibus redditur insufficiens, dicemus §. seq.

58. Confirmatur. Ex doctrina horum authorum sequitur, nec hominem homini posse condignè pro vlla gravi offensa satisfacere. Nam gravis offensa est impeditiva omnis affectûs amicabilis in quocunque gradu intensionis: atqui nullum opus satisfactorium est inductivum omnis affectûs amicabilis, sed tantùm alicujus certi gradûs, quo posset dari major, si daretur perfectius opus. ergo &c.

59. Respondet P. Esparza, in æstimandis meritis & demeritis aliud esse judicium Dei, & aliud hominum. Homines quidem non magnopere curant ea quæ tantùm in actu primo excluduntur per offensam, quia tantùm attendunt ad id, quod est vtile: at verò Deus æstimat merita & demerita præcisè ex bonitate ac dignitate intrinseca actuum.

60. Sed contra. In hac responsione committitur æquivocatio, & confunditur ratio meriti cum ratione satisfactionis. In ordine ad exigendam condignam satisfactionem, tam homo quàm Deus attendit id, quod est intrinsecum & essentiale offensæ, sed eatenus solùm, quatenus est exclusiva alicujus boni debiti: quatenus autem est exclusiva boni indebiti, nec Deus nec homo attendit: nam malitia offensæ, prout inductivæ obligationis satisfaciendi, adæquatè mensuratur ab exclusione seu impeditione boni debiti, vt suprà diximus. v. g. offensa quâ quis alteri negat honorem vt duo, excludit quidem non solùm honorem vt duo, sed etiam honorem vt octo: sed condignæ satisfactionis obligatio non inducitur ad exhibendum omnem honorem etiam indebitum & incompossibilem cum offensa.

61. Ad argumentum Salmanticensium directè respondendo, concesso vtroque membro antecedentis, negatur consequentia, sive, negatur illa propositio, quæ sub illo enthymemate latet, & est hæc. Quandocunque aliquid est impeditivum majoris boni, quàm alterum est inductivum, illud est majus malum, quàm hoc sit bonum. Ratio negandi est, quia ad inferendam majorem malitiam, non debent comparari effectus negativi vnius causæ, cum effectibus positivis alterius causæ, sed debent comparari effectus negativi cum negativis, & positivi cum positivis, vt acutè notavit Recentior Hispanus à me jam sæpè laudatus, ac deinceps laudandus: atqui in dicta Salmanticensium probatione, comparantur effectus negativi peccati cum effectibus positivis actûs boni, v. g. Charitatis: nimirum comparantur gradus gratiæ & gloriæ impediti à peccato, cum gradibus productis ab actu charitatis, & quia illi plures sunt istis, infertur, peccatum esse magis activum in ordine ad offendendum, seu inducendum jus aversionis, quàm sit actus charitatis ad satisfaciendum condignè seu placandum, quod malè infertur: sicut malè quis inferret, majorem vim activam agentis frigidi quàm agentis calidi ex eo, quòd frigidum inducat vnum gradum frigoris, exclusivum omniū graduum caloris vltra septem, calidū autem inducat tantū septem gradus caloris.

62. Quodsi ergo comparatio fiat inter effectus negativos, hoc est, exclusos à subjecto tam per peccatum, quàm per actum charitatis, item inter effectus positivè introductos ab vtroque, reperietur (inquit citatus R.) quòd sicut peccatum prohibet infinitos gradus amicitiæ & com-

placentiæ divinæ, & omnem multitudinem beneficiorum Dei, ita actus charitatis hominis adoptati in filium Dei, prohibeat infinitos actus displicentiæ & inimicitiæ divinæ, & infinita supplicia Dei, cum quibus omnibus est incompossibilis, & sicut peccatum inducit determinatum gradum pœnæ positivè luendæ, ita & actus charitatis determinatum gradum gratiæ & gloriæ.

63. Argumentantur ijdem DD. Salmanticenses 2. Tunc peccatum est Majus Malum, quàm quodcumque opus bonum possibile puræ creaturæ, quando peccatum ex se præcisè est productivum de condigno juris ad puniendum, nullus autem actus bonus ex se præcisè, hoc est, non præsuppositâ adoptione in filium Dei, est productivus de condigno præmij: sed verum est antecedens. ergo & consequens. R. 1. Argumentum nimium probare, videlicet, quòd levissimum peccatum veniale hominis justi sit Majus Malum in genere mali moralis, quàm intensissimus actus cujuscunque virtutis elicitus à peccatore: cùm illud de condigno mereatur aliquam pœnam, hic verò nullum præmium nisi de congruo. Respondetur 2. directè, Negando Majorem. Ratio negandi est, quia creatura est essentialiter serva Dei, & à Deo contemptibilis: ergo multò magis est proportionata, & (vt ita dicam) dignificata ad incurrendum reatum pœnæ, quàm ad obtinendam Filiationem Dei: quid ergo mirum est, si ex duobus æqualibus in ratione boni & mali, possit malum inducere id quod est minus & facilius, sine superaddita aliqua dignitate, bonum verò non possit inducere id quod majus est sine superaddita dignitate? satis est, quòd hac superadditâ, hoc est, præsuppositâ Gratiâ sanctificante, quæ est adoptio filiorum Dei, mereatur de condigno vitam æternam: neque enim hæc præsuppositio auget intrinsecam bonitatem actûs.

Confirmatur responsio. Actus intensissimus Charitatis, elicitus ab homine peccatore, est vtique præstantior, quàm actus aliquis remissus temperantiæ elicitus ab homine justo; & tamen hic posterior meretur de condigno gratiam & gloriam, non item ille prior. ergo ex defectu Meriti, proveniente ex defectu adoptionis, non licet inferre, actum esse minus bonum intrinsecè.

64. Argumentantur ijdem Salmanticenses 3. Bonum, quod per offensam excluditur, est honor debitus Deo. Sed honor debitus non est tantum bonum, quantum malum est offensa excludens honorem debitum: ergo Malum & Bonum quæ sibi opponuntur, non sunt in æquali gradu moralitatis, quod tamen pro fundamento assumunt illi, qui cum Scotistis docent, posse puram creaturam offerre Deo bonum æquale peccato. Minor probatur. Si enim essent in æquali gradu, tunc sicut offensa semper meretur pœnam, ita exhibitio honoris debiti semper meretur præmium: sed hoc non est verum, saltem inter homines, alioquin aulici, qui identidem suo Principi exhibent debitum honorem, semper merentur de condigno præmia. Similiter qui alium occidit, meretur grave supplicium: qui verò non occidit, non propterea meretur magnum præmium, immò nec gratias meretur. R. Negando Minorem. Ad probationem respondeo concedendo sequelam, si nimirum actus, quo quis honorem debitum exhibet, habet motivum honestum, & adjunctam arduitatem, & victoriam motivi absterrentis: & ideo defacto Deus præmiat omnes actus honestos hominis justi. Quòd autem homines non præmient actus justitiæ ex se exercitos, non arguit, quòd actus ipse secundùm se non sit dignus præmio, nam ne quidem actus indebitos solent privati homines præmiare. Denique quòd nullas gratias agant pro solutione debiti, jure id faciunt, quia, vt dicemus in secundo tract. de Jure & Just. in hoc differt Justitia ab aliis virtutibus ad alterum v. g. à Pietate, Liberalitate &c. quòd Justitia non inducat obligationem gratitudinis.

65. Ex his apparet, non satis efficaciter probari impossibilitatem condignæ satisfactionis ex impossibilitate æqualitatis moralis inter ejus bonum & malum puræ creaturæ; quam æqualitatem Schola Scotistica non sine fundamento debitum dit, vt hactenus vidimus. Inquirendum proinde est, quid præter hanc æqualitatem vlteriùs requiratur ad condignam satisfactionem, ex cujus impossibilitate proveniat, quòd pura creatura non possit condignè satisfacere Deo.

§. IV.

Probatur Conclusio alijs Argumentis.

66. PRæmitto, Implacabilitatem de condigno propter offensa gravi esse perfectionem simplicem, ex conceptu suo; non enim sonat incrementiam, nec pugnat cum clementia, sed aliud non est, quàm quòd tanta sit dignitas personæ offensæ, vt quidquid exhibeatur operis aut obsequij, non propterea sit tantæ efficaciæ, vt inducat necessitatem deponendi aversionem, sed opus sit clementiâ ad hanc deponendam. Quòd autem hæc implacabilitas sit perfectio, vel propterea consequens ad perfectionem infinitam, declaratur à minore ad majus. Quò enim persona offensa est dignior, eò difficilior est condigna satisfactio, & eò difficiliùs est talis persona condignè placabilis, si cætera sint paria, v. g. si Rusticus & Rex ambo patiantur à rustico colaphum, Rex est vtique rationabiliter difficiliùs placabilis quàm rusticus, propter excessum dignitatis: ergo omnimoda implacabilitas ex conceptu suo dicit perfectionem convenientem Enti infinitæ perfectionis; Nam sicut Ens infinitæ perfectionis est id, quo perfectiùs excogitari non potest, ita ejus implacabilitas debet esse tanta, quâ major excogitari non potest: sed hæc non est alia, quàm omnimoda implacabilitas, vt consideranti facilè liquet. ergo dicit perfectionem convenientem Enti infinitæ perfectionis. Hoc posito

Probatur

Probatur Conclusio. Deo tribuendæ sunt omnes perfectiones simpliciter simplices : ergo tribuenda est illi tanta implacabilitas, quanta non implicat in ratione perfectionis : sed hujusmodi est implacabilitas de qua est quæstio. ergo est Deo tribuenda.

67. Hinc declaratur, quâ ratione S. Thomas ex offensæ Infinitate secundùm quid, rectè intulerit impossibilitarem condignæ satisfactionis à pura creatura præstandæ : quia scilicet est offensa divinæ Majestatis, exigentis habere jus ad aversionem inextinguibile per opus Finiti valoris, nisi accedat Spontanea Remissio.

68. Probatio hæc videtur esse ad mentem omnium eorum, qui hanc implacabilitatem desumunt ex eo, quòd offensa crescat ex dignitate offensi : subintelligere enim debent, quòd crescat in ratione implacabilitatis : vnde rectè infertur, quòd si persona sit infinitæ Majestatis, implacabilitas debeat esse major quacunque excogitabili conveniente cuicunque creaturæ possibili perfectiori in infinitum : hæc autem non potest esse alia, quàm implacabilitas omnimoda : quæcunque enim talis non est, potest esse commensurata perfectioni & dignitati creatæ possibili. Et hæc sit prima probatio.

69. Probatur nunc Conclusio 2. ex ijs quæ dicam in Tract. 2. de Jure & Just. circa restitutionem honoris. Quicunque alium inhonorat vel offendit, debet in satisfactionem placativam exhibere plus honoris & obsequij, quàm aliàs antecedenter ad offensam potuisset offensus exigere jure suo à tali personâ : per ipsam enim inhonorationem obligatur ad humiliandum se magis, quàm ante factam offensam, vt ex communi omnium sensu & naturæ instinctu colligitur, & in dicto loco declarabitur. atqui nullum opus tam præstans exhibere potest pura creatura, quod Deus non posset jure dominij exigere, etiam nullâ potiùs offensâ : ergo nullum opus finiti valoris, sed solùm opus infiniti valoris (quale Christus solus exhibere potuit) potest sufficere pro condigna satisfactione.

70. Pro hac probatione videtur stare P. Ripalda *To. 2. de Ente Supernat. d. 97. n. 24.* [Quia, inquit, creatura constituitur per peccatum serva, Deusque in illam acquirit novum Jus ad ea omnia, quæ de illa velit facere, ipsi præcipere, & circa ipsam disponere ; hoc autem Jus valet plus quàm omnis satisfactio possibilis puræ creaturæ, cùm nulla satisfactio possit æquare æstimabilitatem eorum omnium operum & servitiorum, quæ Deus potest exigere ratione servitutis ex peccato contractæ &c.] Cæterùm mihi non videtur necessarium recurrere ad novum titulum, cùm primævus sufficiat.

Clariùs huic probationi videtur favere Card. Pallav. n. 79. his verbis. [Vt aliquis satisfaciat æqualiter pro aliquo debito ex delicto gravi, debet tantum facere supra id, NB. ad quod ante debitum contractum tenebatur, quantum infrà suum debitum fecit delinquendo : v. g. si quis alteri alapam inflixit, debet tantum honoris illi exhibere supra id ad quod alioquin teneretur, quantùm infrà suum debitum tractavit offensum : & idem etiam contingit in debitis pecuniarijs. atqui nemo potest Deum tantum honorare supra id, ad quod alioquin teneretur, vel quoad specificationem, vel quoad exercitium, (vult dicere : ad quod vel actu, vel potentiâ obligatur) quantùm despexit Deum, postponendo amicitiam ejus alicui bono finito. ergo.

71. Tertia probatio sit P. Arriagæ & Theophili Reynaudi *lib. 3. s. 1. c. 3. n. 96.* Ex ijsdem capitibus ex quibus crescit offensa, nempe ex dignitate offensi & vilitate offendentis, ex ijsdem decrescit satisfactionis valor : nam quò vilior est persona satisfaciens, & quò nobilior persona offensa, eò minoris fit satisfactio : quæ si fuisset exhibita à nobiliore, vel alicui ignobiliori, pluris fieret. Jam sic. Peccatum est offensa infinitæ personæ, proveniens à vilissima : satisfactio autem exhibita à pura creatura, etiam dignificata per gratiam, respicit infinitam personam, & oritur à vilissima persona : ergo satisfactio puræ creaturæ decrescit ex capitibus, vnde crescit peccatum : ergo manet semper in inferiore ordine, quàm sit peccatum : ergo non potest esse condigna pro peccato.

Probationi huic accedit Recentior Hispanus, addens, quòd sicut satisfactio decrescit ex dignitate offensi, & vilitate offendentis, ita vnicè crescat ex dignitate offendentis : adeoque nunquam possit intelligi condigna satisfactio, nisi sit æqualis dignitas offensi, & satisfacientis.

72. Confirmat is ipse deinde hoc modo. [Si hæc eadem, quoad materiale, offensa, quæ committitur à vili creatura contra Deum infinitum, committeretur à Persona æquali Deo (est hypothesis impossibilis) procul dubio illa offensa exigeret condignam satisfactionem simpliciter infinitam, hoc est, exhibitam à persona offendente, quàm supponimus æqualem Deo : ergo à fortiori offensa commissa à vili creatura exigit condignam satisfactionem plenè & simpliciter infinitam. Consequentia probatur : quia incredibile est, offensam ab illa circumstantia à qua constituitur gravior in ratione offensæ, ab illa eadem constitui contentam minori satisfactione, & minori pretio compensabilem : cùm ergo offensa vilis creaturæ in Deum, solùm differat ab offensa personæ æqualis Deo contra eundem Deum quoad circumstantiam vilitatis personæ offendentis, & hæc circumstantia fecerit graviorem offensam in ratione offensæ : implicat ab illa circumstantia reddi offensam vilis creaturæ in Deum indigentem minoris satisfactionis, quàm indigeat offensa commissa in Deum à Persona non vili sed Deo æquali.] Hæc ille

73. Vt hæc probatio subsistat, duo quæ objici possent, solvenda sunt. Primò ergo contra eam sic argumentari licet. Ex hac probatione sequitur,

sequitur, quòd ne quidem pro peccato Veniali posset pura creatura condignè satisfacere: hoc autem videtur esse contra sensum communem DD. Sequela patet, applicando totum argumentum, quod cuivis facile est.

74. Ad hoc dupliciter responderi potest. Primò negando suppositum, ex suprà dictis, nempe, negando quòd peccatum veniale sit offensa propriè dicta, causativa aversionis, cùm nihil penitùs minuat amicitiam Dei, vtpote nullum gradum Gratiæ sanctificantis expellens, & ideo non est materia satisfactionis pro culpa, sed tantùm satisfactionis pro pœna. Et quidem satisfactio pro pœna etiam tunc, quando est condigna, adhuc tamen opus habet acceptatione liberali Dei, secùs quàm satisfactio condigna pro culpa exigeret. Disparitas est, quia, vt bene notat Card. Lugo, Satisfactio pro culpa seu placatio formaliter, pertinet ad ipsum offendentem, & ipsi debet esse voluntaria. At verò inflictio pœnæ pertinet ad Superiorem, cujus est vindicare transgressiones legum, ipsiúsque, & non rei arbitratu metienda est: quare non tenetur acceptare voluntariam satisfactionem, quantumvis condignam, hoc est tantam, quantam ipse offensus posset jure infligere.

75. Bz. 2. Permittendo, quòd veniale peccatum sit propriè dicta offensa, conceditur sine vllo absurdo sequela, cum Petro Soto, Wadingo & alijs RR. quibus jure accenseri possunt Suarez & Arriaga, requirentes liberalem acceptationem. Et sanè fundamentum contrariæ Sententiæ tam leve est, vt non moveat nisi sponte volentem moveri. Dicunt enim, ideo posse pro veniali condignè satisfieri, quia Amicitia videtur hoc ab amicis exigere, vt si alter ab altero leviter offendatur, & jus ad levem aversionem tribuat, hoc jus deinde cesset, si offensor per opera egregia, quantúmvis aliunde debita foveat, & augere studeat amicitiam. Ecce! tota probatio consistit in vno: *Videtur*. ad quod adversarij respondent: *Non videtur*. Vel certè, dicam ego, si hoc tibi videtur esse de ratione amicitiæ, vt satisfactio possit fieri per aliquid aliunde jam debitum, si fiat ab amico, exigente scilicet hoc amicitiâ, dicam inquam pariter ego, satisfactionem non decrescere ex Vilitate personæ satisfacientis, si hæc sit amica, exigente hoc amicitiâ, & sic cessabit obiectio, quia non erit paritas inter Mortale & Veniale, nec poterit applicari argumentum à Mortali ad Veniale.

76. Ego quidem ex his duobus respondendi modis præfero priorem; cujus vlteriorem rationem hanc reddo. Satisfactio pro culpa non est introducta nisi in hunc finem, vt reus haberet medium, quo posset abolere culpam etiam invito offenso, sive, nullâ illius benevolentiâ accedente. ergo omnis culpa fundans satisfactionem debet esse ejusmodi, vt, si pro eâ non satisfiat, possit offensus ad libitum suum, & jure suo semper manere aversus. atqui hoc repugnat peccato veniali: nam hujus natura est, vt etiam nulla ponatur condigna satisfactio vsque ad finem vitæ, necesse tamen sit illius culpam diminuere, alioquin impediret felicitatem æternam, adoptionis in filium Dei: ergo peccatum Veniale quoad culpam non est materia satisfactionis.

77. Contra id quod ex Recentiore primo limus, videlicet, satisfactionem condignam semper requirere æqualitatem in dignitate inter personam offendentem & offensam, opponi potest secundò. In humanis videtur hoc esse contra omnium sensum: nam omnes judicamus, quod si aliquis aulicus graviter offenderet summum Principem, v. g. spargendo de ipso, quòd sit prodigus, vel avarus, vel præceps in agendo, vel quòd immium indulgeret genio suo, neglectis Provinciæ curis, omnes, inquam, judicamus, quòd prædicti culpa & offensa posset per magnam sui humiliationem, & sinceram offensæ detestationem, vel per alia heroica facinora ita satisfacere principi, vt, si vellet vlteriùs aversus esse, irrationabiliter & durè agere censeretur. Ita suprà ex Pallavicino tulimus, quòd Manlius potuisset condigne satisfacere pro culpa affectati regni. atqui hi homines dignitate inæquales. Ergo inæqualitas dignitatis non arguit impossibilem satisfactionem condignam.

78. Ad hanc objectionem respondet ipse Recentior: ideo inferiorem hominem posse superiori condignè satisfacere, quia Rex est homine plebeio superior solùm secundùm quid: unde, licet vt Rex sit superior, potest vt indignus esse inferior eodem vt opem ferente. Hinc plebeius à certo vitæ periculo Regem liberans, moraliter censeretur illi vitam donare, & regiam majestatem protegere: in quo eventu satisfaceret ad æqualitatem, quia vt protector esset superior. Ita ille.

79. Posset tamen, meo judicio, adhuc alia ratio reddi, independenter ab hac indigentia. Omnis homo est alteri æqualis in dignitate substantiali & præcipua quam Natura intendit, etsi in accidentali vnus ab altero excedatur. Porrò Aversio suscipit magis & minùs, nam quò gravius est delictum, eò major est aversio. Jam ergo propter substantialem æqualitatem potest homo condignè satisfacere saltem pro parte aversionis, exhibendo opus aliquod indebitum æqualis bonitatis cum malitia offensæ. Deinde repetendo ejusmodi opera poterit totum jus aversionis abolere, vel etiam statim prima vice per opus præstantissimum condignè satisfacere. Nam excessus accidentalis in dignitate, potest compensari excessu bonitatis operis. Nihil hujusmodi habet cum habet in satisfactione hominis pro offensa Dei, vt pater.

§. V. Ob-

§. V.

Solvuntur Objectiones.

80. OBjicies 1. Omne finitum potest compensari per aliud finitum: sed malitia peccati est finita: & satisfactio est compensatio: ergo potest pro peccato condignè satisfieri à pura creatura. R. Distinguendo majorem. Si sint ejusdem ordinis & rationis, & habeant proportionem inter se concedo, secùs nego. Sic perfectio hominis tametsi finita, non potest adæquari perfectionibus brutorum aut plantarum. sic bonum vitæ & membri, non potest compensari quantâcunque pecuniæ summâ, vt dicemus Tr. 2. de Jure & Just. Jam, opera puræ creaturæ in ratione satisfactionis, non habent proportionem cum peccato mortali. Neque enim peccatum mortale habet partes aliquotas malitiæ, quarum vna sine cæteris per satisfactionem tolli possit; sed neque etiam pro toto simul satisfieri potest, vt probatum est ex infinita perfectione Dei, ex debito radicali cujuscunque operis boni, ex vilitate personæ offendentis: ergo à primo ad vltimum, nulla est proportio in ratione satisfactionis inter opera puræ creaturæ, & inter peccatum mortale.

81. Objicies 2. Quando quis reddit totum illud quod abstulit, Satisfacit ad æqualitatem: sed homo per actum Charitatis reddit totum quod abstulit per peccatum: ergo satisfacit ad æqualitatem. Minor probatur: quia per peccatum abstulit Deo rationem vltimi finis quoad exercitium, vt suprà dictum; & per actum Charitatis restituitur ratio vltimi finis. R. Distinguendo Majorem. Satisfit pro ablatione præcisè vt est ablatio, concedo. pro ablatione prout habet rationem offensæ, & tribuit jus aversionis, nego majorem. Nam etiamsi offensa gratis remitteretur, adhuc esset obligatio restituendi quod ablatum est: v. g. qui alterum offendit illi detrahendo, debet, etiam post gratuitam reconciliationem, restituere famam, & econtra potest aliquis alteri restituere quod injustè abstulit, sicque satisfacere Justitiæ, & tamen alter esse adhuc rationabiliter aversus, propter specialem contemptum, qui inerat tali læsioni: v. g. si quis Regi coronam vi auferret, vtique non placaret Regem restituendo coronam: ergo satisfactio seu compensatio ablationis quà talis, non est formaliter ablatio juris ad indignationem.

82. Objicies 3. Magis placet Deo actus bonus supernaturalis, quàm displiceat peccatum mortale: atqui quando offensor exhibet aliquid magis placens quàm displiceat offensa, condignè satisfacit: ergo potest pura creatura condignè satisfacere pro peccato mortali, saltem ex suppositione potentiæ elevatæ ad actum supernaturalem eliciendum. Major probatur. Nam præmium quod Deus reddit pro actu bono, est quid melius quàm sit malum pœna peccati, vt communiter dicitur: atqui major bonitas præmij arguit majorem complacentiam Dei in merito, ergo &c. R. Hoc argumentum probaret, quòd homo defacto quocunque levissimo actu supernaturali condignè satisfaceret pro innumeris & gravissimis peccatis. Negatur ergo major. Ad probationem negatur minor. Quòd enim Deus det gloriam pro merito, non provenit ex majori appretiatione meriti supra peccatum, sed ex eo, quòd Deus ex sua Bonitate hominem ordinet ad talem finem, & quòd opus bonum procedat ab homine justo, habente jus ad talem gloriam, adeoque non ex complacentia circa meritum secundùm se, sed ex complacentia circa meritum & circa substantiam hominis & Gratiæ: pœnam autem inducit displicentia circa peccatum secundùm se.

83. Objicies 4. Incredibile est, Deum feciſſe homini majorem potestatem suæ perditionis, quàm suæ salutis, cùm Scriptura de vtroque æqualiter loquatur, Ezech. 18. *Cùm averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, morte morietur: cùm averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit judicium & justitiam, ipse animam suam vivificabit* · atqui si impossibilis est condigna satisfactio, habet quidem homo vires ad perdendam justitiam, sed non ad eam recuperandam. ergo &c. R. Si hæc argumentandi ratio bona esset, sequeretur, quòd sicut homo non indiget Gratiâ Dei ad peccandum, ita etiam non indigeret gratiâ Dei ad condignè satisfaciendum. Deinde Deus fecit homini potestatem conservandi innocentiam, & sic consequendi salutem, sicut fecit ei potestatem eam perdendi, & hoc satis erat; neque Deus ad plus tenebatur; sicut natura dedit homini potestatem conservandi vitam, & se occidendi, sed non dedit potestatem restituendi vitam semel ablatam. Scriptura Sacra loquitur de Misericordia Dei, qua defacto constituit media, quibus homo in omni statu potest redire ad Justitiam, non quidem per satisfactionem de condigno, sed per Meritum de congruo.

84. Objicies 5. Si homini esset impossibilis condigna satisfactio, frustra natura indidisset homini stimulos pœnitentiæ: sicut si impossibilis esset Beatitudo æterna, malè indidisset natura stimulos consequendi Beatitudinem. R. 1. Sæpè stimulamur ad detestationem alicujus operis, quod tamen non possumus ampliùs emendare: quis autem horum stimulorum finis sit, non pertinet ad Theologum, sed ad Ethicum investigare. R. 2. Sicut possibilitas Beatitudinis supernaturalis per Gratiam Dei, sufficiebat, vt immitteretur homini desiderium Beatitudinis, ita etiam possibilitas reconciliationis per Misericordiam Dei, sufficiebat ad immittendos stimulos pœnitentiæ.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Christus condignè satisfecerit pro peccato Humani generis, & ejusdem Reparationem condignè promeruerit, & vtrum illius Merita sint Valoris infiniti.

§. I.

Affirmativæ Sententiæ auctoritas.

85. CErta Catholicorum contra Pelagianos & Abaylardanos doctrina est, quòd Christus nos condignè redemerit, idque pluribus locis docent Sacræ paginæ, dum dicunt, satisfactionem Christi superabundantem. ad Rom. 5.

Scotus tamen, Durandus, Gabriel, Almainus & Medina apud Vasquez d. 5. c. 1. & Suarez d. 4. s. 3. docuerunt, opera Christi habuisse hanc condignitatem per denominationem extrinsecam, ab acceptatione Dei, à qua etiam opera puri hominis potuissent habere condignitatem: sicut si quis creditori acceptanti vnum florenum pro centum, solveret vnum florenum, posset dici condignè solvisse.

86. Dicendum tamen est, Christi opera ex se condignitatem habuisse ad satisfaciendum pro culpa & pœna totius generis humani. Probatur 1. auctoritate SS. PP. S. Athanasius *in Evangelium de Cruce & Pass. Dom.* ait, Christum parva magnis compensâsse. S. Chrysostomus serm. 11. in c. 5. Ep. ad Rom. ait, Christum multò plura quàm debebamus, solvisse, tantóque plura, quantò guttula exiguam pelagus excedit immensum.

87. Verùm hic ipse valor & sufficientia Rationibus etiam comprobari solet, ostendendo, Christi opera omnes habuisse conditiones, quæ, & quo modo ad condignam satisfactionem requiruntur. Septem autem conditiones in quæstionem veniunt, vtrum & quo modo requirantur. Prima est, vt id quod offertur, sit æquale offensæ, eâ æqualitate, quàm præcedente controversiâ ostendimus deesse satisfactioni puræ creaturæ. Secunda; vt sit ad alterum. Tertia; vt sit à Persona quæ offendit. Quarta; vt sit ex aliàs indebitis. Quinta; vt non sit ex acceptis à creditore, seu ab offenso. Sexta; vt non sit ex bonis ipsius creditoris seu offensi. Septima; vt non possit ab offenso repudiari.

§. II.

Vtrum opera Christi habuerint debitam æqualitatem cum offensa qua tali.

88. DICO 1. Opera Christi habuerunt eam æqualitatem in ratione satisfactionis, quam diximus deesse cuicunque operi bono puræ creaturæ. Probatur. Non esset perfectio Dei, quin esset imperfectio, posse contemnere opera personæ æquè dignæ, ac est ipse Deus offensus, & quæ proinde sunt infiniti valoris, excedentia infinitè omne obsequium, quod à pura creatura peccatrice exigi potest: ergo quidquid debitur in operibus puræ creaturæ, habetur in operibus Christi.

89. Confirmatur. Satisfactio Christi non decrescit ex illo capite, ex quo decrescit satisfactio puræ creaturæ, nempe ex vilitate satisfacientis: deinde crescit ex pluribus capitibus ex quibus decrescit offensa. Nam offensa decrescit ex fragilitate offendentis, ex gravitate tentationum, & ex imperfecta cognitione Personæ offensæ, contra satisfactio Christi crescit ex firmitate adhæsionis ad bonum, ex plenitudine cognitionis & Scientiæ, ac denique ex dignitate personæ satisfacientis, quæ influit in augmentum satisfactionis secundùm totum suum esse reale, sine vlla limitatione: at verò dignitas personæ offensæ tantùm influit objectivè in augmentum offensæ secundùm esse intentionale, & limitatè, ob limitatam cognitionem illius dignitatis: ergo non tantùm adæquat, sed etiam superat gravitatem offensæ.

90. Objici potest hoc sophisma. Infinitas offensæ crescit ex duobus capitibus seu principijs, nempe ex dignitate Personæ offensæ, & ex vilitate personæ offendentis: atqui infinitas satisfactionis Christi tantùm crescit ex vno principio, nempe ex dignitate Personæ satisfacientis: ergo non adæquat offensam. R. Distinguendo majorem, vel primum membrum antecedentis: crescit ex duobus principijs constituentibus vnum principium, ita quidem, vt non possint intelligi crescere ex vno illorum sine respectu ad alterum, concedo, secùs, nego. Ratio est clara. Nam Dignitas aut vilitas secundùm se non faciunt crescere offensam: si enim vilis vilem offendit, non crescit offensa ex vilitate: sed offensa crescit ex Vilitate & Dignitate comparatis sumpta, hoc est, vnâ comparatâ, cum altera, & sic constituunt vnum principium.

§. III.

Vtrum Satisfactio Christi fuerit sufficiens ad Alterum.

91. RAtio dubitandi est obvia. Nam Christus est ille ipse Deus, qui est offensus: atqui Christus est satisfaciens: ergo satisfaciens non distinguitur realiter ab offenso. Hoc non obstante

DICO 2. Satisfactio Christi fuit sufficienter ad alterum. Probatur. Ad satisfactionem non requiritur alteritas Physica, sed sufficit alteritas civilis seu Moralis. Sed hæc convenit satisfactioni Christi: ergo &c. Major probatur. Ad satisfactionem vtique non requiritur major alteritas quàm ad Justitiam: sed ad hanc sufficit Alteritas Moralis seu civilis: ergo etiam ad satisfactionem sufficiet. Minor declaratur in ex-

emplis. Quæstor, seu Collector, quatenus gerit personam tam Ministri publici, quàm subditi, exigit à se contributionem. Provisor publicus potest nomine Reipublicæ emere frumentum à seipso vt habet rationem Civis: Tutor & Curator potest solvere Pupillo vel Minorenni, & illius nomine acceptare, vel econtra sibi nomine pupilli solvere debitum. Executor Testamenti potest sibi ipsi solvere Legatum in Testamento relictum: atqui in his omnibus non intervenit alteritas physica, sed tantùm civilis seu Moralis, quatenus scilicet eadem persona Physicè considerata, fungitur duabus personis: ergo pari modo Christus dominus, qui per assumptionem humanæ Naturæ constitutus est caput generis humani, repræsentabat Genus humanum; quatenus verò simul erat Deus, gerebat Personam offensam: ergo sub hac duplici consideratione poterat sibi satisfacere.

92. Cæterùm, requirebatur insuper alteritas physica Naturarum, qualis est inter Naturam divinam & humanam: nam actus satisfactorij non poterant formaliter procedere à Natura Divina, quæ non est capax arduitatis, doloris, humiliationis, orationis &c. Sicut ergo hæc alteritas naturæ necessaria erat, atque etiam sufficiebat, vt Christus dici posset orare Deum, illi obedire, se illi humiliare &c. ita etiam sufficiebat ad condignè satisfaciendum.

§. IV.

An satisfactio Christi fuerit satisfactio illius qui offendit.

RAtio dubitandi est, quia Christus non peccavit, sed Genus humanum descendens ab Adamo: ergo non satisfecit Christus pro culpa propria, sed pro aliena: ergo non satisfecit ipse offensor.

Card. de Lugo docet, Satisfactionem Christi non posse rectè dici, *satisfactionem nostram*, sed tantùm *pro nobis*. Si enim satisfactio Christi esset aliquo modo nostra, tunc debuisset necessariò acceptari: hoc autem reputat Lugo absurdum, ob rationem infrà referendam & solvendam; vbi etiam videbimus, vtrum hoc legitimè sequatur ex illo antecedente, & an contineat aliquod inconveniens.

93. DICO 3. Satisfactio Christi rectè dicitur: *esse nostra*. Ita in terminis S. Thomas mox citandus, ex quo etiam ratio conclusionis redditur. Satisfactio Capitis est satisfactio membrorum & totius corporis, & hoc tam in physico quàm in politico & mystico corpore verum est. atqui Christus fuit & est Caput nostrum politicum & mysticum: ergo satisfactio illius est satisfactio nostra. Minor est certa, & continetur apertè in S. Scriptura pluribus locis. Solùm est inter Scholasticos controversum, an constituatur caput formaliter & adæquatè per solam vnionem hypostaticam, vel an insuper requiratur pactum, seu consensus Dei, sicut Adam constitutus est caput nostrum per Decretum seu pactum. Hoc posterius sentiunt communiter Theologi: Illud prius tenet Recentior Hispanus, citans pro se P. Vasquez v. 48. c. 4. n. 17. sed reverà hoc Vasquez non habet, sed solùm docet, quòd gratia Capitis potiùs consistat in vnione, quàm in Gratia habituali, eò quòd per Vnionem habuerit Christus vim condignè satisfaciendi pro nobis, & influendi in sua membra; quæ Gratia nulli alteri poterat convenire. Verùm ad præsens institutum nihil interest, quid in hoc puncto verius sit: satis est, quòd fuerit Caput nostrum.

94. Nunc ergo probatur major propositio Authoritate simul, & ratione. S. Thomas q. 48. a. 2. movet in terminis difficultatem præsentem, his verbis. [Videtur, quòd Passio Christi non causârit nostram salutem per modum satisfactionis. Ejusdem enim videtur esse satisfacere, cujus est peccare &c. sed Christus non peccavit: ergo ipse non satisfecit.] Respondet deinde his verbis. [Ad primùm dicendum, quòd Caput & membra sunt quasi vna persona mystica, & ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua membra] & q. seq. a. 1. in C. ait, quòd Christus tanquam caput nostrum, redemerit nos tanquam membra, sicut si homo per aliquod opus meritorium quod manu exerceret, redimeret se à peccato quod pedibus commisisset: sicut enim naturale corpus est vnum, ex membrorum diversitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi vna persona cum suo capite, quod est Christus.] Hæc S. Thomas, cui in hoc puncto adhæret P. Vvadingus d. 2. *dub.* 4. §. 1.

95. Confirmatur. Adamus ex eo quòd fuerit constitutus caput humani generis in hunc finem, vt in posteros transfunderet vel Justitiam originalem, vel privationem illius, peccando fecit, vt omnes posteri dicerentur, *peccâsse in Adamo*: ergo pariter quia Christus constitutus est caput nostrum in eum finem, vt nos Deo reconciliaret, ita pro nobis satisfecit, vt rectè dici possimus in Christo satisfeciisse.

Objicies. Si satisfactio Christi esset satisfactio nostra, sequeretur, quòd non justificaremur gratis, nec gratis nobis remitteretur peccatum originale: consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela probatur. Ex eo quòd peccatum Adami sit peccatum nostrum, ita reddimur per illud digni pœnâ, vt hæc non dicatur infligi *gratis*. ergo si satisfactio condigna Christi fuit nostra satisfactio, non remittitur peccatum *gratis*.

96. R. In argumento æquivocari in voce *Gratis*. aliquando enim hæc vox significat idem quod; *frustra*. seu, *sine caussa & merito*. & hoc sensu non infligitur pœna gratis, hoc est sine vllo merito, seu potiùs demerito: quia verè adest demeritum seu culpa. Eodem sensu etiam potest dici nos non justificari gratis, hoc est, sine omni merito, quia reverà justificamur propter merita & Satisfactionem Christi, sive ea sit *nostra*, sive *pro nobis*.

aliquando autem, & Theologicè vox, *Gratis*, significat *Gratiâ*, hoc sensu, dicimur justificari gratis, nempe interveniente Gratiâ novâ vltra Gratiam satisfactionis Christi. Nam merita Christi nemini prosunt, nisi cui applicantur. omnis autem eorum applicatio est nova Gratia: ergo semper justificamur gratis. Præterea, loquendo etiam de ipsa satisfactione Christi quatenus per illam justificamur, verè per gratiam justificamur, quia quòd satisfactio Christi sit nostra satisfactio, hoc est, quòd Christus sit nostrum caput, & ponat pro nobis talem satisfactionem, est vtique Gratia. Denique, possumus dici justificari gratis & sine merito seu satisfactione propria strictissimè sumpta, hoc est, quæ sit essentialiter & immediatè, ac sine applicatione propria, non tamen sine satisfactione mediatè propria, hoc est, appropriata per applicationem capitis: & quia hæc appropriatio est gratia, ideo vt sic justificamur gratis seu per gratiam.

§. V.

Vtrum satisfactioni condignæ repugnet, esse ex acceptis ab offenso, vel ex ejus bonis.

97. DICO 4. Satisfactio condigna potest fieri ex acceptis ab offenso. Probatur à pari. Satisfactio ex Justitia Commutativa potest fieri ex illis bonis, quæ quis priùs titulo donationis accepit à Creditore. Atqui in condigna satisfactione non subest specialis ratio repugnantiæ: ergo &c. Itaque licet satisfactio Christi procedat ex dono & beneficio Incarnationis, & alijs auxilijs præcedentibus ipsa opera Christi, hoc tamen non minuit valorem satisfactionis. ad hunc enim plus non requiritur, quàm vt opera liberè procedant,

98. DICO 5. Satisfactio condigna potest fieri ex bonis offensi hoc sensu, quòd ipsa opera satisfactoria sint vera dona & bona illius cui satisfit. Probatur pariter ex Justitia. Qui rem alienam injustè detinet, tenetur ad restitutionem illius rei, & illam restituendo satisfacit: atqui tunc restituit quod est ipsius creditoris: verè enim ille, & non restituens est dominus: ergo potest ex Justitia commutativa satisfieri pro offensa ex bonis offensi. Accedit, quòd bona opera quæ facimus, sunt quidem bona & dona Dei, sed hæc ita sunt, vt simul etiam propriè sint bona nostra, prout definitum est in Trident. ergo per talia opera satisfit Deo etiam ex bonis nostris, esto sint etiam bona Dei. Sunt autem & dicuntur esse bona nostra, quia procedunt à nostra voluntate, liberè se ad illa determinante.

§. VI.

Vtrum Satisfactio Christi fuerit ex aliàs Indebitis.

99. DICO 6. Satisfactio Christi fuit sufficienter ex indebitis. Probatur. Genus humanum quod peccavit, non debebat opera infiniti valoris, qualia sunt opera Christi: quia hæc esse generi humano impossibilia: ergo non potuerunt exigi ab homine. Deinde, opera quæ Christus Deo exhibuit, non processerunt ex vlla obligatione Theologica, hoc est, sub præcepto, vt infrà probabo. Obligationes enim Theologicæ non reperiuntur nisi in supposito peccabili. Christus autem erat impeccabilis. Præterea, vt bene advertit Recentior, non omne debitum obstat condignæ satisfactioni, sed illud solùm, quod non solùm fundatur in alio titulo, sed etiam tendat ad aliam actionem distinctam ab ea actione quæ offertur pro satisfactione. Explico. Debes mihi Centum, titulo emptionis. Deinde furaris mihi centum, & inde debes centum titulo furti. Si hos centum velles dare in solutum pro merce quam emisti, non satisfaceres, quia illos debes titulo furti, qui titulus tendit ad aliam distinctam restitutionem quàm tendat titulus emptionis. At verò si vovisses solvere omnia debita, & ex voto obligatus esses solvere pretium mercis, solvendo centum satisfaceres tam Voto quàm Justitiæ, quia obligatio Voti non tendit ad aliam actionē inducendā, sed ad illam eandē ad quam tendit emptio.

Quapropter, etiamsi concederemus Christum ex præcepto strictè sumpto fuisse obligatum redimere genus humanum, hoc debitum non obstaret condignæ satisfactioni: quia illa obligatio tendebat ad eandem actionem, ad quam tendit titulus offensæ.

§. VII.

Vtrum Satisfactio Christi debuerit acceptari.

100. DIximus suprà, quòd quando ab offensore exhibetur condigna satisfactio, debet acceptari ab offenso, ita vt non possit ampliùs esse rationabiliter infensus. Et hoc quidem certum est, quando exhibetur immediatè ab ipso offensore, vel etiam ab alio, qui nomine Offensoris mandantis, adeoque nomine procuratorio exhiberet, v. g. Rex per suum Legatum. Dubium tamen est, quando alius pro alio, v. g. amicus caussâ satisfactionem exhiberet, an deberet acceptari, & communior Sententia negat. Vide Vasquez & Lugo docent, satisfactionem Christi potuisse non acceptari. Econtra P. Vvadingus aliique RR. putant necessariò fuisse acceptatam. Ego hanc controversiam aliter puto componi posse, & Auctores conciliari.

101. DICO 7. De conceptu condignæ satisfactionis non est, quòd debeat acceptari. Ita videtur mihi supponere S. Thomas, loco citato, vbi tradit, quòd amicus pro amico possit condignè satisfacere: atqui nemo dixerit, talem satisfactionem debere ab offenso acceptari. Potest enim offensor rationabiliter exigere, vt offensor personaliter satisfaciat. Ratio est, quia per condignam satisfactionem, aliud non intelligimus, quàm illam satisfactionem, quæ, si exhiberetur ab ipso offensore, deberet acceptari: atqui potest alius pro me exhibere

bere talem satisfactionem, quæ si exhiberetur à me offensore, deberet acceptari: ergo esset condigna satisfactio, etiamsi non debeat acceptari quando offertur ab alio.

102. Declaratur à pari. Haberet se enim tunc talis satisfactio sicut Meritum condignum præmio, cujus dignitati nihil officit, quòd non debeat acceptari: Simili modo, quando quis debet alteri equum, si pretium justum loco equi offerat, dicitur offerre solutionem condignam debito, & tamen creditor non tenetur acceptare. Atqui aliena satisfactio est aliud pro alio: ergo potest intelligi condigna, quin debeat acceptari.

103. DICO 8. Satisfactio Christi in ordine ad totum suum effectum seu fructum, ad quem obtinendum erat instituta, & defacto est acceptata, non debuit acceptari. Probatur. Satisfactio Christi habet non solùm rationem satisfactionis, sed simul etiam indivisibiliter habet rationem Meriti: & Christi satisfactio non fuit instituta præcisè ad hoc, vt Deum placaret, hoc est, ex inimico faceret non inimicum, sed etiam, & præcipuè ad hoc, vt Deum nobis reconcilaret, atque pristinæ amicitiæ restitueret, & iterum ad finem supernaturalis beatitudinis elevaret, quo per peccatum originale excideramus: atqui vt suprà vidimus, meritum in ratione meriti non debet à præmiante necessariò acceptari: ergo licet meritum & satisfactio Christi fuerit digna omni fructu quem defacto consecuta est, imò & majori in infinitum, non tamen debebat acceptari ad omne illud, ad quod defacto est acceptata, sed potuisset ad aliquid minus acceptari.

104. DICO 9. Non potuit Deus velle Christum esse caput Generis humani in hunc finem, vt pro genere humano offerret satisfactionem condignam, & tamen illam non acceptare; adeoque satisfactio Christi vt capitis, debuit acceptari ad effectum placationis & etiam reconciliationis indefinitè & indeterminatè, hoc est, præscindendo ab vltima determinatione ad hunc vel illum gradum, ad has vel illas conditiones & circumstantias. Probatur. Hoc ipso quòd Deus voluerit Christum esse caput humani generis in ordine ad condignè satisfaciendum, hoc ipso inquam, voluit satisfactionem Christi esse interpretativè nostram, vt jam suprà probatum est: atqui qui vult aliquam actionem alterius esse interpretativè meam, debet se erga me perinde gerere, acsi egomet illam actionem exercuissem, alioquin argueretur esse sibi ipsi contrarius. ergo &c.

105. Quòd autem debuerit acceptari non tantùm secundùm rationem præcisam satisfactionis in ordine ad placationem, sed etiam ad concedendam secundam elevationem ad finem supernaturalem, & reparandam amicitiam, mihi ex eo fundamento certum est, quia Christus constitutus est caput in ordine supernaturali, nec venisset, si hoc præmio carendum fuisset. Debuit ergo satisfactio Christi acceptari etiam quoad secundam elevationem, hac ratione, vt quibuscunque deinde per media à Christo instituta applicaretur, illis etiam in ratione reconciliationis prodesset. Imò ita debuit acceptari, vt aliquibus (indefinitè) esset ipso facto applicanda. Nam si nulli fuisset applicanda, finis Incarnationis non fuisset obtentus: parùm enim honorificum & glorioſum fuisset Christo, si duntaxat hoc obtinuisset, vt homines possent reconciliari, & tamen nullus fuisset reconciliatus.

106. Cum hoc tamen stat, adhuc esse specialem gratiam, quotiescunque alicui determinato homini contingit applicatio Meritorum Christi, sive illa fiat interventu Sacramenti, sive per actum dilectionis Dei. Nam, vt in tr. de Gratia vidimus, potest aliquod bonum esse debitum generi humano indeterminatè & vagè, & tamen quando huic vel illi determinato homini conceditur, est respectu illius speciale Beneficium.

107. Hinc facilè intelligitur, quâ ratione Christus pro omnibus hominibus mortuus sit, neque tamen per suam mortem formaliter omnium culpas & offensas deleverit, vt traditur in Trid. sess. 6. c. 2. his verbis. [Verùm, etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ij duntaxat, quibus meritum passionis ejus applicatur.] Ratio à priori est, quia condigna satisfactio exhibita immediatè ab alio quàm ab offensore, non plus nec aliter debet acceptari, quàm quo modo vult acceptari & prodesse ille, qui satisfacit. atqui Christus noluit aliter prodesse suam passionem, quàm mediante applicatione à se instituta: ergo non debuit ad vlteriorem effectum, aut sine hac applicatione acceptari: esto ex se digna fuisset, vt etiam illis prodesset, quibus non applicaretur specialiter, si Christus Dominus ita voluisset.

108. Objicit tamen Vasquez ad probandum, quòd nullo sensu debuerit necessariò acceptari. Satisfactio vnius pro alio, quantumvis perfecta sit, non reddit alterum formaliter dignum apud Deum quem offendit: quia satisfactio aliena non est forma physicè inhærens & renovans peccatorem interiùs: ergo relinquit illum in eodem statu, in quo ipsum invenit: ergo vt per hujusmodi alienam satisfactionem tollatur culpa, necessaria est Dei voluntas, eam acceptans ad talem effectum. R. Distinguendo consequens: ergo requiritur voluntas Dei, quæ tamen formaliter alia non sit, quàm voluntas, quâ vult Christum esse caput generis humani, concedo, quæ sit formaliter alia, nego consequentiam.

§. VIII.

Vtrum, & ex quo fundamento Merita Christi habeant Valorem infinitum ad præmium majus & majus in infinitum.

109. DIcendum est 1. Merita Christi fuisse simpliciter infiniti Valoris. Probatur Conclusio 1. Auctoritate Clementis VI. *in Extrav. Vnigenitus de pœnit. & remissionib.* vbi Pontifex asserit, Thesaurum quem Ecclesia habet ex meritis & Satisfactione Christi, non posse exhauriri aut minui, quia merita illius sunt infinita, adeo vt propter Vnionem ad Verbum, vna gutta sanguinis sufficisset pro redemptione totius generis humani.

110. Ratione probant Conclusionem Ragusa & Tannerus, hoc modo. Ille actus meritorius est infinitus, qui offert rem valoris infiniti: sed Christus suis actibus meritorijs obtulit Patri Cœlesti rem valoris infiniti, nempe seipsum: ergo &c. Major probatur. Tantũ valet actus seu oblatio, quantũ valet res oblata; ergo si res oblata habet valorem infinitum, etiam oblatio erit valoris infiniti.

111. Hæc tamen probatio communiter non recipitur. Ex ea enim sequi videtur, etiam Beatissimam Virginem elicuisse actus infiniti valoris, & puram creaturam posse condignè satisfacere pro peccato generis humani. Sequela probatur. Nam B. V. etiam obtulit Patri Cœlesti Filium suum infiniti Valoris. Item si verbum vniretur alicui agno, quem homo offerret & sacrificaret pro genere humano, offeret rem infiniti valoris.

Respondent negando paritatem. Quia ad hoc vt oblatio accipiat valorem infinitum à re infinita oblata, debet offerens habere plenum Jus in illam rem: tale jus habuit Christus in se, non item B. V. aut homo in Christum aut agnum assumptum.

Sed contra. Qualecunque Jus habuit Christus quod non habuit B. Virgo, illud per sui oblationem nec abdicavit à se, nec abdicare potuit, quia competebat illi vt Deo: ergo licet habuerit jus quod non habuit B. Virgo, non propterea plus obtulit, quàm obtulerit B. V. Vlteriùs, Pater Cœlestis per oblationem à Christo factam, nihil novi juris acquisivit, quod non habuerit antè, excepto ipso actu voluntatis humanæ de novo posito: atqui hic actus non fuit aliquid infinitum: ergo quidquid vltra hunc actum obtulit, quod esset aliquid infinitum, illud etiam obtulit B. V. ergo majus jus Christi in rem oblatam, non facit vt oblatio Christi fuerit oblatio præstantioris rei, quàm fuerit oblatio B. Virginis.

112. Confirmatur. Ponamus Patrem Cœlestem noluisse in effectu ipso, seu ipso facto Christum in cruce immolari, sicut noluit immolari Isaacum ab Abrahamo, tunc sola interna affectio & parata voluntas Christi suffecisset ad redimendum genus humanum: ergo sufficeret sola oblatio affectiva rei infinitæ. Quæro nunc, si purus homo elicuisset talem affectum, quo paratus esset seipsum offerre etiam tunc, quando natura suscepta à Verbo assumpta: quæro, inquam, quid huic affectui deesset, quominus sufficeret ad redimendum genus humanum? An jus actuale in rem infinitam? atqui hoc non est necessarium, si sufficere potest affectiva oblatio: ergo si hæc non sufficit in pura creatura, & tamen sufficeret in Christo, hæc sufficientia non provenit adæquate ex effectu offerendi rem infinitam, sed ex actuali dignitate Personæ offerentis, vt dicemus: nam per hanc solam differt Christus à puro homine, in casu posito.

113. Meliùs ergo probatur Conclusio illa ratione, quam paucis indicavit Pontifex in verbis citatis. Opera meritoria & satisfactoria dignificantur in ordine ad præmium à dignitate Personæ operantis: sed hæc in Christo est infinita: ergo ejus opera dignificantur infinitè: atqui non dignificarentur infinitè, si posset eorum dignitas exæquari præmio aliquo determinato finito: ergo dignificantur ad præmium majus quocunque præmio finito, hoc est, quocunque præmio remuneranti nondum est verum dicere: majore præmio non sunt digna merita Christi.

114. Pro majori hujus argumenti declaratione sciendum est, dignitatem operis ad præmium, esse formam contradistinctam ab opere ipso, considerato præcisè secundùm suam bonitatem & laudabilitatem moralem, quam habet ex entitate sua & objecto. Hinc nostra bona opera supernaturalia non merentur de condigno vitam æternam, nisi sint opera facta in gratia sanctificante, quæ est forma dignificans illa opera, vt habetur in Conc: Trid. sess. 6. c. 16. & sess. 4. c. 8. propterea primam Gratiam sanctificantem nemo meretur de condigno, vt dictum in tr. de Merito.

115. Eodem igitur modo Verbum divinum vnitum Humanitati, hoc ipso quòd terminando Naturam, & complendo eam in ratione *Subsistentiæ* in Persona Verbi, faciat, quòd opera illius humanitatis sint verè opera Dei, hoc ipso, inquam, dignificat illa ad aliquod præmium proportionatum. Hinc verò

Deducitur vlteriùs, quòd cùm dignitas Verbi sit in se infinita, hoc ipso plùs dignificet, quàm quæcunque dignitas creata possibilis. Hæc autem major dignificatio vtique non debet esse merus titulus, hoc est, non debet tantùm majore titulo, dignificare ad aliquid determinatum, v. g. ad præmium A. ad quod etiam, sed inferiore titulo, posset dignificare dignitas finita & creata: sed debet esse dignificatio ad præmium, quo major excogitari non potest: omne enim præmium, quo potest excogitari majus, potest esse præmium condignum alicujus dignitatis creatæ, vtpote quæ potest semper augeri in infinitum.

116. Confirmatur. Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita se habet magis ad magis: atqui lemma per quam dignus à non digno distinguitur, dignificat simpliciter ad præmiũ: ergo si comparetur magis dignus cum minùs digno, forma magis dignificans

dignificans dignificabit ad plus præmij, quàm forma minùs dignificans: ergo à primo ad vltimum, dignitas Verbi dignificabit ad omne præmium excogitabile in infinitum: ergo ejus opera sunt valoris simpliciter infiniti. Ratio est, quia omne illud est in suo genere simpliciter infinitum, quo majus in illo genere excogitari non potest: sed non potest excogitari meritum majoris valoris, quàm quod est dignum omni præmio excogitabili. Ergo &c.

§. IX.

Solvuntur Objectiones.

117. OBjicies 1. Personalitas divina non est adæquata ratio constitutiva meriti in ratione meriti, quia meritum vt meritum constat etiam Bonitate morali operis, & potest ex hoc capite constitui in genere meriti imperfecti, seu inferioris: ergo ex infinitate Personæ non infinitabitur meritum simpliciter quoad valorem, sed tantùm secundùm quid, & in genere valoris imperfecti: ergo iste valor non est simpliciter infinitus. Probatur consequentia. quia pro diversitate bonitatis moralis etiam crescit valor: ergo valor operis habentis minorem bonitatem moralem, erit etiam minor: ergo hocipso non erit simpliciter infinitus.

118. Ad hanc objectionem respondet Card. de Lugo à n. 14. Distinguendo duas formalitates in operibus Christi, nempe rationem meriti, & rationem Valoris: in ratione meriti fatetur non esse simpliciter infinita, quia non habent infinitam vim movendi, sed finitam, & vnum potest habere majorem vim movendi quàm alterum, & esse melius altero, quoad honestatem desumptam ex objecto & modo tendendi. In ratione verò Valoris, docet opera Christi meritoria omnia esse æqualia, hoc est omnia & singula valere præmium quodcunque excogitabile: adeoque licet vnum magis moveat altero, non tamen movet ad plus quàm alterum.

119. Declarat hoc auctor vlteriùs hoc modo. Dignitas Personæ non elevat aut dignificat valorem operis ad majus præmium, formaliter loquendo, sed tantùm materialiter. consideratur enim ipsum opus bonum antecedenter ad cognitionem personæ, & solùm secundùm bonitatem moralem quam habet, & quâ placet Deo, & vt sic æstimatur illud opus esse dignum magno præmio. Deinde verò ad discernendum, quodnam futurum sit *magnum præmium*. attenditur ad dignitatem Personæ præmiandæ, cujus dignitas potest esse tanta, vt licet præmium A. esset magnum respectu alterius, v.g. respectu hominis plebeij, non tamen esset magnum respectu Principis, &c.

120. Hinc ad propositum deducit auctor, valorem meritorum Christi esse simpliciter infinitum, licet in ratione meriti non sint infinita. Nempe quia Christus est Deus, respectu cujus nullum præmium finitum & determinatum est quid magnum: ergo valor se extendit vltra quodvis determinatum præmium finitum: ergo ad præmium quodcunque excogitabile, majus & majus in infinitum.

Hanc doctrinam, quam nemo non videt esse plenam ingenio & judicio, ad rigidum examen revocavit Arriaga d. 10. quæ tamen illi objicit, procedunt ex proprijs principijs hujus auctoris, quæ jam alibi rejecta sunt.

121. Ego imprimis assentior Cardinali de Lugo quoad hoc, quòd spectatâ bonitate morali operum, detur, aut certè dari posset in operibus Christi inæqualitas, & consequenter vt sic non habeant bonitatem infinitam: quod etiam agnoscit Card. Pallav. n. 103. dicens, [merita Christi non esse infinita secundùm se, & ratione bonitatis propriæ: vnus enim actus Christi potuit esse melior alio, & collectio plurium actuum melior quàm vnicus actus: alioquin non magis placuisset Christus Deo per obedientiam vsque ad mortem, quàm si tenuissimum actum supernaturalem elicuisset: & ideo disparem etiam habuêre vim ad movendum Deum in actu secundo, vt patuit ex eo, quòd Deus voluit reipsâ totam illam collectionem meritorum, & non fuit contentus vnico actu,] Ita Pallavicinus.

122. Assentior Lugoni 2. quòd antequam consideretur dignitas Personæ, non possit Remunerator adhuc determinare gradũ præmij materialiter & absolutè loquendo, sed tantùm formaliter & respectivè. Ratio est, quia pro diversitate dignitatum, diversus etiam est valor operum in ordine ad præmia matetialiter taxanda.

Illud tamen vlteriùs explicandum est, quà ratione omnis Christi actus promeritus sit præmium magnum ratione suæ Bonitatis Moralis, & promeritus fuisset per quemcunque inferioris notæ actum. Deinde etiamsi concederetur, quòd aliquis actus Christi promeritus esset præmium solummodo parvum, adhuc fuisset infiniti valoris.

123. Ad primum dico, ideo omnem actum Christi promeritum, & promeriturum fuisse præmium magnum, quia omnes ejus actus fuerunt supernaturales, & dignificati à Sanctitate Christi: ergo ad minimùm promeriti sunt aliquem gradum Gratiæ sanctificantis, non quidem qui daretur ipsi Christo habenti jam plenitudinem Gratiæ, sed alteri supposito: atqui omnis gradus Gratiæ sanctificantis est secundùm se quid magnum: esto posset dici quid parvum respectu maximæ intensionis Gratiæ. ergo &c.

Ad 2. dico, hoc ipso quòd omnis actus meritorius Christi fuerit dignificatus à dignitate infinita, quidquid Christo dari potest in præmium, est respectu illius dignitatis aliquid parvum: ergo omne excogitabile præmium erit aliquid parvum: non esset autem parvum omne præmium excogitabile, si aliquod determinatum præmium adæquaret actum Christi etiam infimum: posset enim eò usque

eò vsque augeri, vt evaderet præmium magnum: ergo omnis actus Christi, quomodocunque remissus aut facilis, modò fuerit meritorius, quocunque sensu dicatur meritus esse præmium parvum, semper tamen est meritus omne præmium excogitabile, quia respectu Christi & cujuscunque actûs illius meritorij, omne præmium excogitabile est parvum.

124. Hinc patet, quid ad objectionem sit respondendum. Negatur enim consequentia: quia objectio saltat à Bonitate Morali ad Valorem actûs, desumptum à dignitate personæ; quæ tamen sunt distinguenda; nam bonitas moralis non includit dignitatem personæ, sicut valor.

Objicies 2. Si dignitas Personæ augeret valorem operum, multa inconvenientia sequerentur, v. g. si inter Canonicos aliquis esset Princeps, tunc in distributione *Præsentiæ* vt vocant, plus deberet accipere Princeps quàm Nobilis: item si Princeps dans nomen militiæ, à principio stationem communem obiret, deberet illi majus stipendium persolvi, quàm gregario militi: item quando proponeretur præmium aliquod hastiludio, vbi diversarum dignitatum personæ concurrere, simúlque certare solent, præmium quòd esset condignum respectu vnius, non esset condignum respectu alterius; quæ omnia sunt contra sensum & praxin. R. Instantias has nimiùm probare, nempe quòd major dignitas non mereretur majorem honorem, quia Canonico Principi non exhibetur in choro major honor, quàm si non esset Princeps, & Princeps miles equitans cum suo Duce Nobili, debet sinistrum latus occupare, vt ipse spectavi. Itaque negandæ sunt omnes sequelæ: Quando enim dicitur, quòd dignitas personæ taxet valorem operis, intelligendum est de dignitate aliquo modo conducente ad ipsum opus, & quæ aliquo modo operi impendatur, hoc est, quæ sit proprium & competens ac proportionatum principium talis operationis, & non se habeat impertinenter. Jam verò in allatis exemplis habet se major illa digniras impertinenter, & censetur ad talem actum tantisper seponi. Non ita se habet Gratia sanctificans, vel vnio hypostatica ad actus supernaturales; sunt enim horum proprium & proportionatum principium seu radix. Vnde quando actus supernaturalis ponitur sine tali radice præexistente, non habet formam dignificantem, quia non procedit à suo principio competente: sicut si miles aliquis gregarius faceret facinus Rege vel Duce dignum, & quod à Duce fieri debuisset, non propterea mereretur de condigno illud ipsum præmium, quod de condigno meritus esset Dux, si illud perpetrâsset. Econtra si Dux aliquis ageret Duce indignum, quod tamen deceret gregarium militem, v. g. pulsaret tympanum, vel fistularet militibus procedentibus ad excubias, talis actus vtique non dignificaretur à dignitate Ducis, quin potiùs pro præmio reprehensionem mereretur, quòd ad actus suâ Personâ & officio indignos se demisisset.

125. Objicies 3. In injurijs realibus, hoc est commissis in bonis fortunæ, (nam aliter accipiunt Juristæ, nempe prout opponuntur verbalibus) earúmque compensationibus, teste Aristotele 5. Eth. c. 4. nihil interest quis læserit, sed solùm attenditur ratio quantitatis Damni, & Restitutionis: ergo valor operis non crescit ex dignitate satisfacientis. R. Distinguendo consequens: Valor operis vt præstandi ex Justitia commutativa, & pro damno injustè dato, concedo: valor operis vt Meritorij, & in ordine ad præmium, nego consequentiam. Disparitas est, quia Justitia respicit & intendit Æqualitatem Juris alieni, & vt aliter tantundem habeat post læsionem, quantum haberet, si læsus non esset: jam verò qui lædit, non propterea minùs lædit in bonis fortunæ, quòd is qui lædit, sit dignior alio tantundem damni inferente. Meritum verò respicit liberalitatem remuneratoris: & dignitas operi impensa, est mensura proportionis præmij cum merito relicta talis personæ: ergo quò est major dignitas, eò meretur majus præmium.

126. Objicies 4. Si pro dignitate personæ merentis crescret valor meriti, tunc etiam pro dignitate remuneratoris crescret valor præmij: sed hoc est absurdum: sequeretur enim, quòd quò dignior esset remunerator, cæteris paribus minus dando æquè condignè præmiaret ac alius inferioris dignitatis remunerator. Vnde vlteriùs infertur, quòd Deus retribuendo non quantumvis vilem, adæquaret, imò superet, quodcunque præstantissimum meritum, quia Deus est infinitæ dignitatis.

Respondent aliqui, assignando hanc disparitatem: quòd incrementum valoris meriti pro majori dignitate merentis, plurimùm conducat & promoveat finem à natura intentum in imbuenda honestate remunerationis & præmij, qui finis est, vt alliciantur homines ad egregia opera præstanda: at verò, incrementum valoris præmij pro dignitate remuneratoris, hunc finem potiùs impediret quàm promoveret: ergo illud primum debebat institui, non hoc posterius.

Hæc tamen responsio non est fundamentalis. Non omne quod majorem stimulum addit bene operandi, debuit hoc ipso à natura institui, alioquin debuisset natura inducere obligationem præmiandi, quam tamen non induxit: sufficere ergo poterat Naturæ per æquale præmium æqualem omnibus stimulum indidisse; vel si hoc non sufficiebat, hæc insufficientia esset vlteriùs declaranda. Itaque

127. Respondet aliter P. Esparza q. 10. a. 1. disparitatem esse, quòd qui subit laborem, & desperat difficultatem operis meritorij, quærat in compensatione suam vtilitatem, cujus mensura est quod accipitur, & non dignitas conferentis. at remunerans præmiando quærit gloriam ex obsequio: ad gloriam autem remuneratoris confert plurimùm dignitas obsequentis. Hæc

Hæc responsio non est Vniversalis, solùm enim procedit de illis Meritis, quæ in obsequium remuneratoris diriguntur, quasi hæc sola dignificentur à dignitate operantis ad majus præmium, quod est falsum. Nam & quæ ad nullius alterius obsequium diriguntur, sed solius operantis honestatem quærunt, dignificantur ad majus præmium.

128. Aliter ergo, & juxta dicta, respondeo, negando paritatem. Disparitas est, quia, vt dictum est, præmium debet dari secundùm æstimabilitatem quam habet apud talem personam: vnde id quod respectu inferioris esset æstimabile, respectu superioris non esset æstimabile, sed parvum & vile. Non præmiaretur autem condignè, si cui pro opere egregio daretur præmium vile. Verbo. Valor & æstimatio præmij vilescit ex majori dignitate merentis, & per consequens valor meriti inde crescit: v. g. si gregario militi pro Ducali facinore darentur centum aurei, esset præmium magnum, & condignum, quia centum aurei sunt valde æstimabiles tali conditioni hominum: si verò pro eodem facinore darentur Duci, putaret se potiùs contemni quàm honorari: ergo vt condignè præmiaretur, major longè summa danda esset: ergo ex eodem capite ex quo decrescit valor præmij, crescit valor meriti. Jam verò dignitas præmiantis non auget valorem præmij; præmians enim vnicè quærit vtilitatem illius qui præmiatur: non est autem vtilius accipere centum à Rege, quàm à Mercatore, nunquam enim valebunt plùs quàm centum, ex eo quòd accepti sint à Rege.

129. Objicies 5. Si dignitas major argueret valorem operis, sequeretur, etiam plus præmij pro æquali opere accepturum esse eum, qui est sanctior, quàm eum qui est minùs sanctus: consequens videtur absurdum, & contra sensum communem: sequeretur enim, quòd si quis sanctissimus, in fine vitæ eliceret actum tenuissimum meritorium, quòd, inquam, per illum actum tantum præmij consequeretur, quanta erat tota sanctitas præcedens: quia à quovis gradu illius sanctitatis dignificaretur ad novum gradum gratiæ & sanctitatis.

Ad hanc objectionem respondet Arriaga, negando sequelam. Sed nullo jure negari potest: & videtur esse clara S. Thomæ *in 2. dist. 29. q. 1. a. 4.* dicentis, quòd quantò majori gratiâ actus informatur, tantò magis sit meritorius. Ad objectionem ergo concessâ sequelâ, negatur Minor; ad cujus probationem negatur sequela: nam gratia actum præcedens, non dignificat actum ad majus præmium secundùm proportionem Arithmeticam, sed secundùm Geometricam, majoris ad minus, de qua re dixi in Tr. de Gratia.

130. Replicabis tamen. Si major Gratia dignificat ad majus præmium, & majorem satisfactionis valorem, sequitur, eum qui in purgatorio est sanctior alio, cæteris paribus esse clementiùs puniendum. Ad hanc replicam posset responderi primò cùm Card. de Lugo n. 67. concedendo sequelam, quæ sanè nihil habet inconveniens, possétque probari ex humana Politia, in qua videmus pro æquali delicto inæqualiter puniri nobilem & plebejum.

Responderi tamen potest cum communiori sententia, negando sequelam. Disparitatem assignat P. Esparza, quia animæ in purgatorio habent se merè passivè, & non satisfaciunt, sed satispatiuntur: atqui in satispassionem non influit Gratia vel dignitas præexistens, sed habet se otiosè & impertinenter.

Verùm vrgeri potest ex humana politia, & assignandum discrimen, quare in hac leviùs puniatur ille qui dignior est, pro æquali delicto, qui autem est minùs dignus, puniatur graviùs.

131. Respondeo, hoc in humana Politia ex alijs caussis provenire posse, quæ de animabus Purgatorij non procedunt. Imprimis, quia fortassis opera personæ dignioris, quæ deinceps sperantur, sunt Reipublicæ magis proficua, & horum intuitu aliqua pars pœnæ remittitur, v. g. pœna capitalis mutatur in pecuniariam. Deinde pœna secundùm se levis, potest & solet in homine digniore caussare majorem animi dolorem, vel diminutionem æstimationis apud alios: & propter hujusmodi effectus hîc & nunc annexos, jam crescit illa pœna secundùm se levis, & evadit non minùs gravis, quàm sit illa, quæ propter idem delictum inferiori infligitur, v. g. si alicui Comiti interdiceretur accessus ad aulam Cæsaream, esset fortassis æquè gravis pœna, propter alios effectus connexos, atquè est proscriptio ex Imperio alicujus vulgaris hominis. Denique dici potest, quòd nobilitati per modum privilegij concedatur, vt mitiùs puniantur, sicut ijsdem conceditur Beneficium Competentiæ, vt scilicet non possint excuti, & ad cessionem Bonorum cogi. Nihil horum accommodari potest animabus purgatorij, vt sanctiores mitiùs puniantur, si cætera sint paria, quia satis illis esse debet, quòd majori sanctitati respondeat major gloria æterna; nec de alio privilegio constat ex SS. litteris aut Ecclesiæ declaratione, aut traditione, ac proinde non est asserendum.

Hucusque retulimus objectiones quæ generaliter oppugnant incrementum valoris operis juxta incrementum dignitatis. Restant solvendæ illæ, quibus specialiter oppugnari potest valor simpliciter infinitus Meritorum Christi. Itaque

132. Objicies 6. Ex eo quòd dignitas Verbi sit simpliciter infinita, non rectè infertur, inde dignificari opera Christi ad valorem simpliciter infinitum, quia major dignitas tantùm dignificat ad majus præmium secundùm proportionem Geometricam, & non Arithmeticam, vt paulò antè dictum est: ergo valor meritorum Christi non est simpliciter infinitus. R. Distinguendo antecedens. Non rectè infertur quòd dignificet ad præmium æquale ipsi dignitati præexistenti, concedo: non rectè infertur dignificare ad

præmium syncategorematicè infinitum, sed semper inferius dignitate operantis, nego.

133. Replicabis. Si per impossibile darentur duo Dij, & vnus alteri præstaret obsequium, tunc vtique plus apud alterum mereretur, quàm defacto Christus promeritus est, qui operatus est per naturam creatam assumptam, quæ videtur dignitatem Verbi quodammodo deprimere, & opus ejus vtpote creatum, reddere vile: atqui ille Deus non mereretur nisi præmium syncategorematicè infinitum, hoc est, omne præmium excogitabile! ergo Christus defacto non est illud promeritus. Respondent RR. & inter illos P. Esparza, negando majorem. Nam Ens simpliciter infinitum hoc gaudet privilegio seu prærogativâ, vt ne quidem per consortium principij creati vilescat. Respondeo tamen vlteriùs, negando suppositum, nempe, quòd concipi possit opus Dei per divinam naturam factum esse meritorium, & hoc ex duplici capite. Primum, quia meritum formaliter dicit arduitatem, vt dixi in Tr. de Merito: Opus autem divinum formaliter excludit arduitatem. Secundò, quia Meritum quà tale, exigit procedere à natura capaci augmenti felicitatis, quia respicit præmium, hoc autem conceptu iterum formaliter destruitur subjectum illius hypothesis impossibilis, adeoque nugatoriæ & inutilis, quales omnes sunt, quæ formaliter destruunt conceptum subjecti, vt docui in Logica: cujusmodi sunt hæ: si homo esset irrationalis: si tenebræ essent lux &c.

134. Objicies 7. Suprà diximus, quòd dignitas offensi non augeat malitiam offensæ in infinitum, vt sit simpliciter infinita: atqui dignitas Merentis non potest magis augere Valorem Meriti, quàm dignitas offensi malitiam offensæ: ergo consequenter dicendum esset, quòd dignitas merentis non augeat valorem meriti in infinitum: & sicut malitia offensæ non augetur ad omnem pœnam excogitabilem, ita nec valor meritorum augebitur ad omne præmium excogitabile. R. Negando paritatem. Disparitas est, quia Dignitas Verbi secundùm totam dignitatem suam, prout in seipsa est, dignificat, quia Verbum secundùm se totum impenditur operi, & in ratione principij habet proportionem cum illo. Econtra dignitas offensi solùm influit in offensam objectivè, & solùm auget in quantùm existit in intellectu offendentis: atqui hujus cognitio semper est imperfecta & inadæquata: ergo dignitas offensi non influit totaliter in offensam.

135. Objicies 8. Si meritorum Christi valor esset simpliciter infinitus, sequeretur, dari valorem ad præmium impossibile, quia præmium simpliciter infinitum est impossibile. Consequens autem est absurdum, daretur enim meritum quod Deus per nullam potentiam posset præmiando compensare. Pro solutione

Distinguendum est inter efficaciam seu virtutem in actu primo, & eandem vt exit in actum secundum. Itaque quemadmodum philosophi discurrunt de Omnipotentia Dei, quæ in actu primo est simpliciter infinita, licet actus secundus non possit esse nisi finitus, ita dicendum est de merita Christi esse quidem simpliciter infinita, & valoris infiniti in actu primo, ita tamen vt in actu secundo non obtineat, nec obtinere possit nisi præmium finitum: & sicut Omnipotentia Dei non potest exire in actum secundum, nisi quousque voluntas Dei determinaverit, ita valor meritorum Christi non obtinet in actu secundo nisi quod ipse Christus voluerit & determinate petierit: hoc autem semper est Deo possibile, neque aliam infinitudinem valoris asserimus.

136. Objicies 9. Valor meritorum Christi posset adæquatè compensari, si illi in præmium daretur alia vnio hypostatica cum alia natura: ergo valor non est infinitus in sensu posito. Probatur antecedens: quia esset ejusdem pretij cum illa vnione per quam merita acquirunt valorem. Responderi potest primò, negando hypothesin: Repugnare enim videtur, quòd alia Vnio hypostatica detur Christo in præmium, quia respectu Christi non haberet rationem boni: præjudicaret enim ejus supremæ dignitati & dominio in omnes creaturas. Confirmatione potest ex Antiphona Ecclesiæ quæ habetur in Adventu, vbi Christus introducitur gloriabundus, his verbis. *Ante me non est formatus Deus, & post me non erit, quia mihi curvabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua:* atqui non esset bona hæc gloriatio, si alius Christus posset esse præmium, & aliquid optabile huic Christo, quia existeret aliquis qui illi non curvaret genu. Verùm præmittendo quòd hoc esset possibile, adhuc respondetur Negando antecedens: nam Vnio hypostatica est tantummodo bonum finitum, vt constabit ex infrà dicendis de Sanctitate Christi.

137. Objicies 10. Si merita Christi essent infinita, mererentur omne præmium excogitabile in quibuscunque circumstantijs excogitabilibus: sed hoc est falsum. ergo &c. Minor probatur. Ponamus dari duos Christos, tunc si Christus A. mereretur omne præmium excogitabile, mereretur etiam hoc, ne alter Christus exaudiretur in sua petitione: econtra alter mereretur exaudiri, quæ simul repugnant. Ad hoc varij variè respondent, & omnibus solvendum est, quia probat, quòd nec vile præmium mereatur. ponamus enim quòd vnus petat pluviam, alter serenitatem, & per consequens ac indirectè petat alterum non exaudiri: nunquid hæc sunt vilissima præmia? & tamen tunc non nisi vnus potest exaudiri.

138. Respondent ergo aliqui primò, negando esse possibiles simul duos Christos, & ideo negant suppositum. Verùm præsens objectio non est tanti, vt huc recurramus. Respondeo ergo aliter Card. Pallavicinus, negando quòd si duo Christi possent petere contraria, volunte absolutâ, & affectivè efficaci; pro qua petitione multa supponit admodum incerta, à quorum in præsenti est abstinendum. ac proinde

139. Re-

139. Respondeo cum Card. de Lugo, admittendo, quòd possint absolutâ etiam voluntate petere contraria, v.g. vnus mortem Petri, alter ejusdem vitam, dico amborum merita & preces fore dignas quæ exaudiantur, in sensu diviso; sed quia dignitas meriti non infert præmianti necessitatem præmiandi, penes Deum esset determinare, quem vellet præ altero exaudire: per quam exauditionem non tolleretur dignitas in actu primo meritorum Christi non exauditi. Neque est vlla repugnantia in duplici dignitate ad contraria & incompossibilia, quod pluribus exemplis declarari potest. Clarissimum est, quod affert Lugo: quando duo æquè digni concurrunt in petendo beneficio Ecclesiastico, quivis condigne id petit, & indirectè perit alterum non exaudiri: item quando concurrunt duo emptores ad eandem indivisibilem rem emendam, & quivis offert pretium condignum: profectò quivis condignè meretur rem sibi vendi, & non alteri. Quodsi hoc tibi non sufficit, dic, ad providentiam Dei spectare, impedire ne duo Christi petant contraria voluntate absolutâ.

140. Objicies 11. Si merita Christi essent infiniti valoris, necessitarent Deum ad amorem sui practicum: quia omne infinitum habet vim infinitam movendi ad sui existentiam: ergo Deus fuisset necessitatus ad ponendam Incarnationem & merita Christi, quod est absurdum. R. Negando sequelam. ad probationem R. 1. Distinguendo assumptum. Quod est infinitum bonum bonitate infinitâ propriâ & non alienâ, concedo: bonitate tantùm alienâ, nego: tunc enim sufficit, quòd illa bonitas ametur necessariò, quæ suam bonitatem communicat, & sic Verbum amatur necessariò. R. 2. aliter distinguendo. Infinitum bonum ex prædicato primario, necessitat, concedo: ex prædicato secundario, fundato in alio primario finito, nego. Valor operum Christi fundatur in bonitate morali, quæ etiam in operibus Christi est finita.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Satisfactio Christi fuerit ex rigore Iustitiæ.

§. I.

Quædam ad Statum Quæstionis præmittuntur.

141. NOtandum 1. Ad hoc vt quis dicatur ex rigore Justitiæ Commutativæ (de qua est hic sermo) satisfacere pro aliquo debito, necesse est, vt illud debitum non sit debitum qualecunque, v.g. ex Pietate, Gratitudine, Charitate, sed, quòd proveniat ex Jure Activo alterius, seu, ad quod præstandum obligetur à voluntate alterius, potentis ita obligare in suum commodum aut beneplacitum, vt ex professo declarabitur in Tr. 2. de Jure & Just.

142. Notandum 2. Præsentem controversiam potissimùm in eo consistere, an inter Deum & Christum intercesserit aliquod pactum seu conventio, vi cujus Christus fuerit ex Justitia commutativa obligatus præstare illas actiones, quibus redemit genus humanum: item an Deus, exhibitis illis actionibus, fuerit ex rigore Justitiæ commutativæ obligatus ad ea deinde præstanda, quæ redemptio generis humani requirebat, & in quæ per pactum præcedens conventum fuerat.

143. Notandum 3. Quæstionem præsentem posse in duplici sensu agitari. Primus est, an ex hypothesi, quòd inter Deum & purum hominem possit hujusmodi pactum vel promissio seu conventio intercedere, inducens vel vtrinque, vel ex vna parte obligationem Justitiæ, an, inquam, tunc ejusmodi pactum etiam potuerit intercedere inter Deum & Christum, vel an in hoc sit specialis repugnantia. Et hunc sensum sub hac hypothesi examinabo §. seq. Secundus sensus est circa ipsam hypothesin, an illa possibilis sit, an inquam inter Deum & puram creaturam possit intercedere hujusmodi pactum, quo Deus ex Justitia obligetur creaturæ ad aliquid præstandum. Item an contingere possit, vt creatura Deo obligetur ex Justitia, & peccando contra illam possit obligari ad aliquam restitutionem, spectantem ad Justitiam commutativam. de quibus ponentur reliqui §§.

144. Notandum 4. Omnes Virtutes morales quæ inter homines reperiuntur, etiam esse Deo tribuendas, exceptis illis quæ vel supponunt vel involuunt imperfectionem, cujusmodi est Obedientia, quæ involuit subjectionem & inferioritatem, Gratitudo, quæ supponit subjectum capax Beneficij, Pœnitentia, quæ supponit culpam, & sic de pluribus. Quæstio ergo est, an Justitia Commutativa involuat vel supponat aliquam imperfectionem, propter quam Deo tribui non possit.

§. II.

Vtrum Satisfactio ex rigore Justitiæ repugnet in Christo ex speciali ratione.

145. DICO 1. Nulla est in Christo specialis repugnantia, quò minùs potuerit Deus Christo, & Christus Deo obligari ex pacto, si hoc non repugnat inter Deum & puram creaturam. Probatur, referendo & dissolvendo ea, quæ videri possent specialem repugnantiam arguere.

146. Objicitur ergo 1. Justitia est Virtus ad Alterum: atqui inter Deum & Christum non est sufficiens Alteritas: ergo non potest intercedere obligatio ex Justitia. Minor probatur. Christus in recto, & vt principium *Quod*, importat ipsum Verbum: sed Verbum non est distinctum à Deo: ergo Creditor & Debitor non essent sufficienter distincti. R. Vt jam suprà in simili responsum est, negando minorem: sicut enim ad merendum & ad obediendum sufficit Alteritas in ratione natu-

ræ & voluntatis, ita etiam ad satisfaciendum ex Justitia, & ad servandum pactum sufficiet hæc alteritas. Verbo. Si Deus se potest obligare creaturæ, poterit se obligare illi naturæ & voluntati, quæ est humanitatis assumptæ, & per consequens, poterit deinde huic obligationi satisfacere: hæc autem satisfactio spectabit ad Justitiam commutativam, quia habet pro mensura & regula voluntatem distinctam.

147. Objicitur 2. Quod non debetur, non potest præstari ex Justitia: sed satisfactio pro peccato generis humani, non debetur. ergo &c. Minor probatur. Quod est impossibile, non potest deberi. sed condigna satisfactio fuit generi humano impossibilis: ergo non debebatur à genere humano. Ergo nec poterat à Christo deberi: Vbi enim debitum principale nullum est, non potest per Novationem tale debitum in alium transferri.

R. Distinguendo vltimam consequentiam. Non potest deberi secluso omni pacto, concedo: accedente pacto, nego consequentiam. v. g. si quis occidat alterum, non tenetur ad restitutionem vitæ, quia est impossibilis: si tamen aliquis habens donum Miraculorum, promitteret alteri, se mortuum resuscitaturum, teneretur: Ergo pariter, licet genus humanum non potuerit condignè satisfacere, & per consequens ad hoc non obligaretur, quia tamen Christo hæc condigna satisfactio fuit possibilis: tunc si se per pactum ad hoc potuit obligare Deus, quòd velit illam acceptare, & Christus quòd velit illam exhibere, jam potuit nasci obligatio: neque tunc fieret Novatio, seu obligationis translatio, sed Christus esset obligatus primò & principaliter.

148. Objicitur 3. Qui solvit vltra debitum, & quidem tali solutione, quæ consistat in indivisibili, ita vt nulla formalitas possit etiam per intellectûs præcisionem assignari, quæ debitum adæquet, & non excedat, non solvit ex rigore Justitiæ, sed potiùs ex liberalitate: sed hujusmodi fuit satisfactio Christi: ergo &c. R. Supposito pacto de exhibendis tot & talibus actionibus, nego minorem. Nam licet satisfactio Christi fuerit superabundans in hoc sensu, quòd longè pauciores actus condignè satisfeciissent, consideratâ condignitate in actu primo; attamen in actu secundo tota debebatur ex suppositione pacti. Pari modo Deus etiamsi quocunque præmio dato nunquam ita præmiet merita Christi, vt majoris præmij non sint digna, præmiat tamen adæquatè, si plus præmij non est deductum in pactum.

§. III.

Vtrum præjudicaret perfectissimo Dominio Dei, si obligaretur creaturæ ex Iustitia Commutativa.

NEgant præjudicare Suarez, Bellarm. Ledesma, Rebellus, Valentia, Zumel, apud Card. de Lugo. Item Arriaga, Mendoza, VVadingus, Compronus, alij.

Affirmat Abulensis, Durandus, Banner, Supletonus, Vasquez, Amicus, Lugo, Oviedo t. 2. tr. 9. C. 8. de Merito pu. 9. Pallav. Esparza.

149. DICO 2. Si Deus obligari posset creaturæ ex Justitia Commutativa, hoc ipso non haberet Dominium perfectissimum in res omnes creatas. Probatur Conclusio. Ille non habet Dominium perfectum & jus absolutissimum in res omnes, qui vi juris alieni non habet amplius potestatem moralem de re aliqua pro libitu disponendi. sed si Deus obligaretur alteri ex Justitia ad aliquid, v.g. ad conservandum equum, non haberet amplius potestatem moralem de equo disponendi pro libitu: ergo. Majorem suppone ex Tract. 2. de Jure & Just. Minor probatur. Non enim posset Deus amplius equum pro libitu destruere, sicut posset, si non esset obligatus: cum enim obligatio est vinculum morale potestatis, & obligatio proveniens ex jure alterius, est vinculum morale potestatis, tribuentis aliquo (hoc est seclusâ obligatione) Jus aliquid faciendi vel impediendi: ergo est manifesta diminutio Juris amplissimi & absolutissimi. Pari modo si Deus se obligaret ad aliquid faciendum, vel non faciendum, aut non impediendum, non esset amplius Dominus aut quasi dominus illius juris, cujus esset, si se non obligâsset, sicut qui in fundo suo habet servitutem itineris, actûs vel aquæ non est amplius dominus illius juris, quo potest alium prohibere, ne eat per fundum suum, navigat vehiculum, aut jumentum &c.

150. Respondent aliqui 1. Negando minorem. Nam, inquiunt, Deus rem aliquam tradens aut promittens, vtique liberè tradit aut promittit: ergo erat potens non tradere, non promittere: & hoc sufficit, vt possit pro libitu disponere de re sine cujusquam injuria.

Sed contrà. Nam etiam homo donans aut promittens est in sensu diviso potens non donare, non promittere: quia tamen per traditionem aut promissionem obligatur ad rem non repetendam aut auferendam, ad standum promisso, ideo simpliciter per traditionem aut promissionem subit diminutionem sui juris, quam non subiret, si non traderet aut promitteret. ergo idem contingeret in Deo, aut est alia disparitas assignanda.

151. Respondent alij 2. Deum ideo amittere post promissionem aut traditionem manere Dominum perfectissimum rei traditæ aut promissæ, quia licet factâ traditione aut promissione non possit ampliùs disponere, sicut potuisset non factâ traditione aut promissione, hoc tamen non provenit ex defectu Dominij, sed ex immutabilitate voluntatis divinæ, quia scilicet non potest simul velle contraria: cùm ergo donando &c. habuerit voluntatem non ampliùs deinceps de re illa aliter disponendi, jam repugnat posse velle de re illa aliter disponere.

152. Sed

152. Sed contra argumentor 1. Si hæc immutabilitas voluntatis sufficeret ad hoc, vt adhuc post collationem juris perseveraret plenissimum dominium rei collatæ, sequeretur, quòd quando humanitas Christi Domini solvit Tributum, adhuc retinuerit Dominium pecuniæ solutæ: quia cùm fuerit impeccabilis, non potuit non habere constantem voluntatem relinquendi pecuniam solutam.

153. Contra 2. Collatio Juris non est formaliter voluntas non contraveniendi Juri; potest enim quis se obligare alteri, v. g. maritus vxori, & tamen habere expressam voluntatem adulterandi: in quo casu admittendo adulterium non mutaret vllo modo voluntatem, quia semper vellet esse obligatus ad servandam fidem maritalem. Itaque si Deus posset se obligare creaturæ, & tamen adhuc maneret Dominus plenissimus, posset habere voluntatem conferendi jus creaturæ, & simul velle illud jus violare ex potestate sui dominij, quod tu vis permanere, & hoc absque vlla mutatione voluntatis: hæc autem cùm repugnantiam involvant (repugnat enim habere facultatem faciendi contra jus alterius) rectè colligitur, non ex immutabilitate voluntatis, sed ex defectu Dominij pleni non posse Deum ampliùs de re disponere.

154. Confirmatur. Si præcisè ex immutabilitate divinæ voluntatis, & non potiùs ex defectu dominij plenissimi proveniret, quòd factâ semel rei traditione vel promissione non posset Deus postmodum ampliùs de re pro libitu disponere, aliter quàm promisit, tunc si per impossibile voluntas Dei esset mutabilis, & Deus post promissionem vellet de re aliter disponere quàm promisisset, nullam faceret creaturæ injuriam: consequens est contra adversarios, & absurdum: ergo non ex immutabilitate voluntatis, sed ex defectu dominij, seu ex vi juris alieni provenit, quòd non possit Deus aliter disponere. Minorem adversarij vltro concedunt, & facilè probatur. Tunc fit injuria, quando contra jus alterius agit ille, qui ex justitia obligatur ne sic agat: sed in casu posito Deus ageret contra Jus creaturæ, & contra suam obligationem ex Justitia: ergo. Breviter: Quando Doctores formant præsentem quæstionem, an Deus possit obligari creaturæ ex Justitia, statum quæstionis declarant per hypothesin impossibilem, an Deus ita possit obligari creaturæ ex Justitia ad hoc vel illud agendum, vt, si non ageret, faceret creaturæ injuriam, vt videre est apud Card. de Lugo d. 3. s. 1. n. 3. & hoc affirmant adversarij. Probatur ergo major, & per consequens, quòd ex adversariorum sent. sequerentur contradictoria. Ille non infert alteri injuriam, qui vtitur Jure suo. sed in casu posito Deus vteretur Jure suo: nam ante promissionem poterat ita se gerere: & per promissionem (vt adversarij volunt) nullum Jus amisit: ergo à primo ad vltimum non ex immutabilitate voluntatis præcisè, sed etiam ex defectu Dominij & Juris plenissimi proveniret, quòd Deus non posset ampliùs de re pro libitu disponere.

155. Placet hîc breviter insinuare duo alia Argumenta pro Conclusione nostra. Primum desumitur ex Impeccabilitate Dei. Nam cuicunque supposito repugnat malum culpæ & pœnæ, eidem repugnat etiam obligatio Theologica & Moralis. Habet enim omnis obligatio moralis, vt possit violari ab obligato, qui obnoxius fiat culpæ & pœnæ, quod probatur. Obligatio Moralis est necessitas vaga vel faciendi aut omittendi aliquid, vel peccandi ac subeundi reatum pœnæ si id non faciat, aut non omittat. ergo necessitas moralis non datur, vbi ejus violabilitas non datur. Antecedens probatur. Quia obligatio moralis est instituta vt medium, ad impediendum probabiliter id, quod hîc & nunc intelligitur posse fieri ab obligato, etiam stante obligatione. Vno verbo. Obligationes instituuntur ad absterrendum ab aliquo actu, & perinde est acsi legislator diceret: *si hoc feceris, eris reus pœnæ, eris meus inimicus.* De hoc argumento plura infrà, quando quæretur, an Christus habuerit præceptum moriendi.

156. Alterum Argumentum desumi potest ex simplicitate Divini Decreti. Nam adversarij in præsenti supponunt ad minimum duo Decreta, quorum vnum sit prius altero: Per prius quidem confertur creaturæ Jus, & est omnino liberum Deo: Secundum verò est reflexum supra prius, & est necessarium ex suppositione prioris, quo Deus dicat: *Quia tibi hoc promisi, & non possum non stare promissis, ideo præstabo.* Verùm hujusmodi decretum reflexum repugnare in Deo dictum est in primo libro.

§. IV.

Solvuntur objectiones pugnantes pro Justitia Commutativa in Deo.

157. Objicies 1. Promissiones divinæ salvâ Scripturâ negari non possunt. Deus enim promittit vitam æternam & alia plura, aliqua absolutè, aliqua conditionatè. vlteriùs, hæ promissiones proculdubio inducunt Deo necessitatem, seu obligationem saltem Fidelitatis: atqui hoc non potest aliter concipi, nisi præcedat in priori signo aliquis actus qui vocetur *Promissio*, quâ Deus se obliget ad aliquid faciendum, adeoque oppositum sibi reddat illicitum, ac deinde eliciat actum reflexum, quo dicat: *quia hoc promisi, & turpe est verbis non conformare facta, ideo faciam.* ergo in Deo est admittendus actus ad quem moveatur ab actu elicito in signo priore.

℟. Promissiones Dei non esse explicandas, sicut promissiones hominum. Nam inter homines potest promissio stare cum proposito non servandi promissa, & cum negatione rei promissæ, & ideo habet vim inducendi obligationem moralem, quæ sit loco necessitatis physicæ, quam non

Potest inducere in hominem, & per consequens potest accedere alius actus, quo reflexè velit huic obligationi satisfacere. In Deo verò promissio inducit Metaphysicam necessitatem, & non potest conjungi cum negatione rei promissæ: ergo promissio Dei non est voluntas se obligandi ad habendum alium actum reflexum, sed est voluntas faciendi aliquid in favorem promissarij, & hoc ipsum revelandi antecedenter ad executionem illius voluntatis. Hæc revelatio fundat in homine spem certam futuri eventûs, quia homo credit Deum omnia posse quæ vult, & quæ semel vult, non posse ampliùs nolle. Ipsa itaque Dei promissio est formaliter ipsa Fidelitas, id est, voluntas conformandi facta dictis.

158. Hanc promissionis divinæ explicationem postquam eam tradideram in Tr. de Sacramentis, reperi postea approbatam apud Card. Pallav. & P. Esparza, citatque pro eâdem D. Bonaventuram, Scotum, Durandum, & plures apud Ruiz d. 56. de Volunt. Dei s. 7. Specialiter autem adducendus est præcipuus adversariorum P. Suarez, in opusculo de Libert. Dei d. 2. s. 2. hic ergo postquam prolixè ex SS. Lit. probâsset, non posse Deo negari promissiones inducentes Debitum, hoc autem *Debitum* n. 9. dixisset, aliud non esse, quàm ipsam necessitatem faciendi rem promissam, postea n. 10. movet sibi objectionem, & ad eam respondet n. 13. his verbis. [Nihilominus est alius modus respondendi, qui mihi magis probatur: admittendo, Promissionem divinam aliud non esse, quàm declarationem divinæ voluntatis, & propositi de aliquo Beneficio alicui præstando, vel absolutè, vel existente tali conditione.] Postea n. 15. sic infert. [Simplex Dei assertio æquivalet assertioni juratæ: ergo multò magis æquivalet promissioni. Deinde ex S. Athanasio & evidenti ratione ostendit, Juramentum Dei aliud non esse, quàm simplicem assertionem, neque huic quidquam roboris aut firmitatis superaddere: imò omnem assertionem Dei esse Juramentum, quia Deus semper se in Testem adhibet: quandoque tamen expressiùs jurare se dicit, non ad addendam firmitatem, sed, vt S. Paulus loquitur, ad ostendendam pollicitationis hæredibus immobilitatem divini consilij, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium haberemus.

159. Objicitur 2. Scriptura sæpè Deum in retribuendo *Justum* vocat, & S. Paulus Gloriam vocat Coronam *Justitiæ*: dicimur etiam empti esse pretio magno: atqui hæc omnia sonant Justitiam commutativam, & Scriptura debet accipi in sensu proprio, si possit. Eodem modo SS. PP. dicunt, Christum ad amussim Justitiæ satisfeciisse.

R. 1. Cùm ostenderimus, Justitiam Commutativam supponere in suo supposito imperfectionem, hoc ipso nec Scriptura nec PP. de illa Justitia accepta in rigore Scholastico intelligi aut accipi possunt, sed intelligi debent de Justitia seclusis imperfectionibus, & de Eminentiali potiùs quàm formali, nempe, quæ in effectu perfectè habeat, acsi in Deo daretur Iustitia communis propriè dicta.

160. R. 2. Deum dici *Justum* Iustitia providentiali & Gubernatrice, quæ non tantùm metaphoricè, sed propriè potest dici Iustitia, eò quòd ab Aristotele numeretur primo loco inter species Iustitiæ, vt observat P. Esparza. Pertinere autem ad Iustitiam Providentialem & Gubernatricem semper procurare id quod expedit Bono communi, & quod est juxta rerum exigentias. Hoc modo Deus semper est Iustissimus: quando enim operatur conformiter exigentijs physicis rerum, tunc adæquat earum exigentias perinde, acsi haberent Ius adversus Deum, quo sensu solent Philosophi dicere, quòd Materia prima habeat Ius ad Formam. Quando autem Deus in exigentias rerum dispensat, tunc semper facit compensationem, vt in primo libro probatum est. quo sensu loquitur etiam S. Dionysius *de divinis nominib. c.* [Divina, inquit, Iustitia omnia disponit ac determinat, omniaque non confusa inter se nec promixta custodiens, quod cuique accommodum est, tribuit.] Itaque, Deus dicitur justè agere cum omnibus, quatenus omnia coordinat summâ providentiâ, ne posteriora præjudicent prioribus, & nihil eveniat fortuitò. Hac ratione omnia Scripturæ & PP. Testimonia non solùm aptè explicantur, sed etiam quæ in speciem contraria videri possent, facilè conciliantur. Nam aliquando SS. PP. negant Deo Iustitiam. sic S. Anselmus apud Card. de Lugo ait: *Justus es, non quia reddis nobis debitum, sed quia facis, quod decet te summum bonum.* S. Bernardus Serm. 1. de Annuntiat. *Deus*, inquit, *merenti negaret præmium, nulli faceret injuriam.* S. Augustinus 1. Confess. c. 4. *Reddis debita nulli debens.* Nos hæc interpretamur: reddere Deum debita physica sine debito morali. lib. 3. de lib. arb. c. 16. *Deus*, inquit, *nulli debet aliquid.*

161. Sed, quæ sit in hoc puncto mens Angelici Doctoris D. Thomæ, audiamus. Is ergo 1. 2. q. 114. in C. expressè docet, quòd licet bona mereatur apud Deum, non tamen intercedit inter Deum & hominem Iustitia, quia homo omnia habet à Deo. Deinde in responsione ad 3. objectionem, quâ ex merito arguebat Deum fore debitorem creaturæ, respondet, quòd quia actio nostra non habet rationem meriti, nisi ex præsuppositione divinæ ordinationis, non sequitur, quòd Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed tibi ipsi, in quantùm debitum est, vt sua ordinatio impleatur.

162. Vlterius, & quidem in proprio loco videl. 1. p. q. 21. a. 1. cujus titulus est: *Virum in Deo sit Justitia.* cùm sibi objecisset, quòd ratio Iustitiæ reddat debitum, sed Deus nulli est debitor. ad 3. sic respondet. [Debitum attendi potest dupliciter in operatione divina: aut secundùm quod aliquid debetur Deo, aut secundùm quod aliquid debetur rei creatæ: & vtroque modo Deus

Deus debitum reddit. Debitum enim est à Deo, vt impleatur in rebus id, quod ejus Sapientia & voluntas habet, & quod suam bonitatem manifestat: & secundùm hoc Justitia Dei respicit decentiam ipsius, secundùm quam reddit sibi, quod sibi debetur. Debitum etiam est alicui rei creatæ, quòd habeat id, quod ad ipsam ordinatur, sicut homini, quòd habeat manus, & quòd ei alia animalia serviant; & sic etiam Deus operatur Justitiam, quando dat vnicuique quod illi debetur secundùm rationem suæ naturæ & conditionis. Sed hoc debitum pendet ex primo, quia hoc vnicuique debetur, quod est ordinatum ad ipsum secundùm ordinem divinæ Sapientiæ. Et licet Deus hoc modo debitum alicui det, non tamen ipse est debitor, quia ipse ad alia non ordinatur, sed potiùs alia ad ipsum. Et ideo Justitia quandoque dicitur in Deo Condecentia bonitatis suæ, quandoque verò retributio pro meritis, & vtrumque modum tangit Anselmus, dicens: cum punis malos, justum est, quia bonitati tuæ condecens est.] Hæc S. D. & nos cum illo.

Ex hactenus disputatis colligitur, inter Deum & Christum non intercessisse Pactum inductivum obligationis reciprocæ ex Justitia. Vtrum verò Christus ex Iustitia potuerit se obligare Deo ad satisfaciendum pro peccato generis humani, patebit ex dicendis infrà de Impeccabilitate Christi, excludente omnem obligationem moralem.

§. V.

An pura creatura possit obligari & satisfacere Deo pro debito ex Iustitia Commutativa.

TRia in quæstionem veniunt. Primum, an homo possit erga Deum exercere actum Iustitiæ commutativæ. Secundum, an possit peccare contra Iustitiam debitam Deo, (quas duas quæstiones distinguo propter Recentiorem Hispanum, qui affirmat illud primum, & negat secundum.) Tertium, an ex peccato contra Iustitiam possit creatura contrahere obligationem restituendi propriè dictam.

163. DICO 1. Potest Creatura pura exercere erga Deum actum Iustitiæ Commutativæ. Ita communis contra Vasquez, & quosdam RR. Romanos. Probatur Conclusio. Omne Dominium & Ius Proprietatis est Terminus Iustitiæ Commutativæ: Deus habet perfectissimum Dominium Proprietatis: ergo habet Terminum Iustitiæ Commutativæ. Majorem concedunt Adversarij, & negant minorem, quæ quàm sit ex sensu communi, nemo ignorat. Fundamentum autem adversariorum hoc negandi, est meo judicio leve. Dicunt, Ius proprietatis tantùm reperiri in illis Suppositis, quæ ex re sua possunt capere aliquam vtilitatem, & ideo etiam definiunt Iustitiam Commutativam, quòd habeat pro mensura voluntatem alterius potentis obligare in suam Vtilitatem, atqui Deus nullam potest capere Vtilitatem ex creaturis. Ergo &c. Hanc tamen acceptionem rejeci Quindecim ab hinc annis, & dixi, dicámque in Tr. de Iure & Iust. non requiri plus, quàm quòd quis possit obligare in beneplacitum suum, sive hoc afferat Vtilitatem strictè dictam, sive non.

164. Reperio nunc hocipsum in M. S. Recentioris Hispani, qui dicit, ad Ius propriè dictum plus non requiri, quàm posse rem ordinare in quoscunque vsus, pro solo suo libitu, & arbitrio, & nullâ aliâ spectatâ vtilitate, quàm exercendi suam libertatem in propriam gloriam, quin vllus illi possit dicere nisi stultè, *Cur ita facis?* Addit vlteriùs, aliquos nimis scrupulosos esse, in negando, quòd Deus ex rebus possit capere aliquam vtilitatem. Nisi enim fiat lis de Vocabulo, omne quod est Bonum Naturæ Intellectuali, dicitur illi commodum: Deo autem esse Bona multa creata, dubitari non potest, vt sunt Honor, Fama, Laus &c. Vlteriùs, quia omnia quæ amantur alicui personæ amatæ propter se, dicuntur amari vt vtilia tali personæ; atqui omnia creata possunt & debent amari vt bona Deo propter se amato, verâ charitate: ergo sunt Deo vtilia. 3. Quia omnia illa quibus vtimur propter Bonitatem quâ fruimur, dicuntur vtilia vtentibus: atqui omnibus creatis Deus vtitur propter suam Bonitatem quâ fruitur: ergo creata sunt Deo vtilia. 4. Quia Fama secundùm illum respectum quem dicit: *Bonæ* ad habentem & illâ gaudentem, dicitur, est, & computatur inter Bona vtilia, quæ possunt esse materia Iuris proprietatis: atqui eundem respectum habet ad Deum bona Fama Dei, quem habet ad hominem: siquidem illam Deus habet, & de illa gaudet non solùm propter nos, sed primò, principaliter & vltimò propter seipsum: ergo etiam bona Fama est Deo vtilis. 5. Quia ex ipsis adversarijs aliqui concedunt, creata omnia conducere ad Felicitatem Dei; imò etiam audent concedere, nos posse impedire actum Felicitatis divinæ proprium. Si ergo impedire possumus actum divinæ Felicitatis proprium, possumus vel negativè saltem Deo dare, vel positivè divinam Felicitatem promovere actione nostrâ. Addit denique hoc Epiphonema. *Non ergo sumus adeo inutiles pro divina felicitate homines, vt isti DD. vocetenus dicunt, re tamen ipsâ negant.* Hæc Theologus Romanus contra antecessores Romanos.

165. Confirmo nunc Conclusionem. Nemo prudenter negare poterit, quòd Deus habeat Ius ordinandi aliquas nostras actiones ad suum beneplacitum. si enim Deus nihil omnino creare voluisset, hoc nihilum certè ad nullius alterius vtilitatem ordinâsset, sed ad suum placitum: ergo etiam creationem mundi, & quæ in mundo fiunt, potest ad placitum suum ordinare: ergo potest nostra voluntas tale *placitum* habere pro mensura, quia honestum est præstare Deo id, quod exigit præstari per voluntatem potentem obligare ad placitum suum: potest etiam Deus hoc suo jure cedere,

cedere, ita vt homo non sit obligatus ad hoc vel illud faciendum: ergo debet ad aliquam virtutem spectare, attendere hanc honestatem: hanc nos dicimus esse Justitiam commutativam, quia est simillima illi quæ est inter homines. Nam quòd inter homines id, ad quod vnus obligari potest alteri ex Justitia, afferre possit illi alteri aliquam vtilitatem strictè dictam, hoc est, quæ promoveat ejus felicitatem, & pellat aliqualiter miseriam, non est nisi materialis differentia, neque enim hoc est necesse attendi à Justitia, sed præcisè sufficit attendi beneplacitum alterius, & gratis plus requiritur.

166. DICO 2. Potest Deus obligare creaturam ex Justitia. Conclusio est contra Recentiorem sæpè laudatum, qui admittit, quòd Creatura possit exercere erga Deum actum Justitiæ, sed non ex obligatione. Fundamenta referam & solvam postea. Probatur Conclusio ex dicendis Tr. 2. de Iustitia. Actus Iustitiæ specificatur à Iure alterius, & à voluntate illius obligativa in suum placitum; & sine hac obligatione præcedente & specificante non exercetur actus Iustitiæ: ergo si creatura potest exercere actum Iustitiæ erga Deum, vt concedit Adversarius, debet ad hunc obligari. Antecedens probo. Actus Iustitiæ attendit & præstat æqualitatem hoc sensu, quatenus alteri tribuit, quod ipsi debetur vi Iuris prædicti: sed vi Iuris nihil debetur, nisi adsit obligatio: ergo hæc obligatio specificat actum Iustitiæ. Major est omnium. Minor probatur. Hoc debitum non est debitum physicum, sed tantùm Morale: atqui debitum morale, est obligatio: ergo debitum quod attenditur à Iustitia, est obligatio.

167. Confirmatur. Qualecunque, & quantumcumque Ius habeat Petrus in rem suam, v. g. librum, si hîc & nunc nolit hoc Iure vti adversus me, tunc sicut ego non violo Ius illius vsurpando librum, ita non exerceo actum Iustitiæ omittendo vsurpationem: hocipso enim quòd nolit vti Iure suo adversus me, censetur quoad me cedere Iure suo: quando autem alter quoad me cedit Iure suo, ego habeo Ius vsurpandi rem alterius: ergo si non vsurpem, abstineo ab vsu Iuris mei: atqui, abstinere ab vsu Iuris mei, non est actus Iustitiæ; quod mihi tam certum est, quàm quid esse possit: ergo à primo ad vltimum actus Iustitiæ supponit, quòd alter adversus me vtatur Iure suo: atqui vti Iure suo adversus alterum, formalissimè aliud non est, quàm illum obligare & coërcere: (prout ipse adversarius semel iterumque definit) ergo actus Iustitiæ supponit obligationem. Nunc fundamenta adversarij videamus.

168. Objicit ergo 1. Nulla actio creaturæ potest fieri invito Deo: ergo nulla potest esse injusta strictè contra Deum. Probatur Consequentia. Quia nequit esse injustitia, nisi contra patientem injuriam involuntariè, & consequenter merè patientem. Antecedens verò probatur. Quia Deus omne peccatum antecedente voluntate omnino liberâ, tum à necessitate, tum à coactione, à vi & fraude, permittit peccatum fieri, & concurrit etiam liberè ad actionem omnem creaturæ immediatè, nullo cogente: Ergo nullum peccatum fit invito Deo, & involuntarium patiente. Ex quo patet, nullum peccatum fieri contra obligationem Iustitiæ, quâ teneamur Deo; tum cum spontaneo concursu Dei & omnino libero decreto permissivo, non est compossibilis obligatio Iustitiæ: atqui omnis actio humana, etiam peccaminosa, est talis: ergo &c.

169. Adducit deinde auctoritatem Poëtæ Prudentij, sic ex Persona Dei canentis.

Invito me aliquis poterit peccare Tonante?
Cui facile est in corde hominis componere sensus,
Quos libeat, fibrásque omnes animare potestas
Pulsibus, & totum venis infundere honestum.

Priusquam directè respondeam ad argumentum, ostendo id omnibus solvendum esse, quia nimium probat. Probaret, inquam, argumentum, quòd neque contra obedientiam Deo debitam homo peccare posset.

Suppono autem cum Theologis, in eo differre obedientiam seu obligationem ex obedientia ab obligatione ex Iustitia, quòd illa obligat in bonum obligati, hæc autem possit intendere bonum solius obligantis. In cæteris ita conveniunt, vt totum Argumentum factum possit obedientiæ applicari.

170. Primò, sicut obligationis ex Iustitia caussa est Voluntas Domini proprietatis, ita caussa obligationis ex Obedientia, est voluntas Superioris habentis Ius Iurisdictionis. Secundò, sicut Dominus proprietatis potest vel vniversim, vel pro certo solùm casu, respectu hujus vel illius personæ obligationem tollere, vel suspendere non dando Iure suo, ita legislator potest obligationem præcepti vel omnino tollere, vel hanc aut illam personam eximere, hunc vel illum casum excipere &c. Tertiò. Sicut habet Axioma, quod volenti & consentienti non fiat injuria, & injuriam nemo nisi invitus patiatur, ita pariter dicitur, quòd Superiori consentienti & volenti nemo sit refractarius, & quòd Inobedientia non nisi invito Superiore committatur.

171. Hinc infero. Si ergo, vt vult objectio, concursus immediatus Dei, & providentia illius permissiva peccati, sufficiunt, vt simpliciter Deus vt Dominus proprietatis non sit invitus, quantùm requiritur ad obligationem Iustitiæ, hæc eadem sufficient, vt non sit invitus quantum requiritur ad obligationem obedientiæ. Imo sicut illa per adversarium sufficiunt, vt Deus censeatur nolle vti Iure suo, vel Ius suum suspendere &c. ita sufficient, vt censeatur nolle Legem Rigore vti Superior, velle hunc vel illum casum Eximere. Denique sicut ille concursus & providentia per adversarium non possunt stare cum Voluntate obligandi ex Iustitia, ita ego inferam, non posse stare cum Voluntate obligandi ex obedientia. Ergo tolletur obligatio ex obedientia, & manebit obligatio ex Iustitia.

Pro

Pro solutione Argumenti, & ad excludenda seu prævertenda ea, quæ adversarius adducit pro discrimine inter Justitiam & Obedientiam,

172. Advertendum est primò, tam Dominum proprietatis, quàm Legislatorem posse denominari *Invitum* à duplici actu suæ voluntatis. Primus actus quem habet, est, quo vult alteri hoc vel illud non licere: Alter actus est, quo rem illam ipsam quam vult non licere, vult etiam, quantùm in se est, efficaciter non fieri.

173. Advertendum est 2. Hos duos actus posse ab invicem separari, & quidem reciprocè. Potest enim Dominus pecuniæ velle non licere furtum servo, & tamen potest in animo desiderare illud fieri, vt habeat caussam illum puniendi, in quem finem non solùm non vult, quantùm potest, furtum impedire, sed etiam facit occasionem furandi, exponendo pecuniam in tali loco, vbi servus furari possit. Econtra potest habere dominus voluntatem efficaciter, quantùm potest, impediendi ablationem pecuniæ, v. g. parens vult omni modo impedire filium, ne attrectet pecunias, & tamen non habebit voluntatem illum obligandi in conscientia. Pari modo se res habere potest in Legislatore, vt manifestum est.

Advertendum 3. Vnumquemque horum actuum sine altero sufficere, vt dicatur esse *Invitus* circa talem actionem. Et quidem de secunda voluntate, non est dubium, & adversarius hoc supponit. De priore, facilè ostenditur: Nam de Deo rectissimè dicit Scriptura: *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* atqui hoc non potest intelligi de priore voluntate, cùm Deus permittat peccata quæ posset impedire: ergo est intelligendum de secunda: ergo, nisi fiat quæstio de nomine, ratione hujus actûs sicut dicitur nolens peccatum, ita dici potest peccatum invito Deo fieri. idem enim est ac dicere. *Deo non consentiente, non dante, sed negante facultatem.* His positis,

174. Respondeo & Dico, priorem actum sine secundo sufficere ad inducendam obligationem ex Justitia, sicut sufficit ad inducendam obligationem ex obedientia, & per consequens, sicut Deus potest velle aliquid non licere ex potestate Legislativa, & tamen simul habere voluntatem permittendi illud, & etiam concurrendi, ita potest aliquid velle non licere ex Dominio proprietatis, & tamen simul habere voluntatem permittendi & concurrendi. Quòd autem illa prior voluntas sufficiat ad obligationem inducendam, patet in exemplo allato, & est res apud alios indubitata. Cùm ergo servus furando adhuc peccet in illo casu contra Justitiam, necesse est fateri, quòd operetur Invito Domino: atqui Dominus tunc non habet nisi voluntatem priorem, vt potuit in casu: ergo illa sufficit ad denominandum Dominum Invitum. Ergo pariter poterit Deus Invitus esse ad hoc, ne bonæ suæ famæ detrahatur, & tamen velle detractionem permittere, quia ex certis caussis non vult nisi hæc auxilia, quæ videt fore inefficacia, dare. ergo malè infertur ab adversario: Deum non esse Invitum illo modo, qui requiritur ad inducendam obligationem ex Justitia, eò quòd non sit Invitus in alio sensu, nempe quo quis Invitus aliquid patitur per vim vel fraudem, quo sensu Prudentius negavit Invito Deo fieri peccatum.

175. Objicit 2. Providentia divina vtitur peccatis quà talibus ad fines suos, vt sæpè testantur SS. PP. Ergo peccata sunt vsus quidam liber omnino, & actus secundus divini Dominij. Ex quo duas conclusiones infert adversarius. Prima: Ergo nulla actio creaturæ, etiam vt mala est, potest esse Læsio Dominij divini. Patet, inquit, consequentia. Quia non potest esse Læsio Divini Dominij vt potentis Dominari pro libitu, ea Actio, quâ Deus exercet suum Dominium Liberum, & omnino liberè dispositivum de ipsa creatura. Secundò infert. Ergo nulla actio creaturæ est Impeditiva Divinæ Libertatis Dispositivæ, hoc est, potentis vti qualibet re creatâ: nam ipse vsus libertatis divinæ dispositivæ, & potestatis vtendi rebus omnibus, nequit esse impeditiva talis libertatis & potestatis.

176. Hoc argumentum etiam retorqueri potest in Obedientia. Si enim peccatum est ipse vsus Dominij proprietatis, quia Deus illo vtitur ad alios suos fines, etiam erit vsus Jurisdictionis, quia etiam vtitur illo ad Bonum subditorum. Si ergo non est absurdum, ipsum vsum Iurisdictionis seu Superioritatis esse Inobedientiam, etiam non erit absurdum, ipsum vsum proprietatis esse injustitiam, vel econtra, si hoc est absurdum, etiam erit illud prius. Pro responsione

177. Nota 1. Vsum rei, & rem quâ vtimur, esse distincta. Instrumentum enim Fabri non est ipse vsus Fabri, in quo sanè æquivocat argumentum. Vsus rei est applicatio ipsius rei ad aliquem effectum ponendum. Itaque peccatum est res quâ Deus vtitur ad obtinendum aliud bonum, v. g. bonum pœnitentiæ vel vindictæ; sed peccatum non est ipse vsus peccati: vsus enim peccati est, quando Deus objectivè applicat peccatum intellectui peccatoris per illuminationem, quâ movetur ad pœnitentiam, & sic obtinet finem suæ permissionis peccati, qui erat Pœnitentia.

178. Nota 2. Licet Deus per peccatum non impediatur ab vsu ipsius peccati, impeditur tamen ab vsu illius actûs qui per peccatum excluditur, cujus vsum Deus haberet, si peccatum non poneretur; per peccatum autem impeditur ab illius vsu: & quidem vsus illius actûs boni magis à Deo intenditur, quàm vsus peccati: hoc est, Deus mallet peccatum non poni, quàm poni. His observatis

Respondetur ad objectionem: concesso antecedente, negando omnes consequentias, nullâ exceptâ: quia omnes fundantur in confusione vsûs & rei quâ quis vtitur.

179. DICES: Ipsum peccatum est etiam actio Dei, quia Deus immediatè influit: ergo qua-

tenus Deus per suam providentiam illam actionem dirigit ad aliquem finem, est etiam vsus. R. Deum esse caussam peccati per accidens, & peccatum dici & esse actionem Dei per accidens, quatenus est contra ipsius inclinationem, & quatenus non habet Deum pro caussa determinante, sed creaturam, vt dictum est in 2. lib. Eodem sensu potest vocari vsus Dei per accidens: sed deinde transmissâ primâ consequentiâ, nego secundam, vnà cum sua probatione. Nam iste vsus per accidens impedit Deum ab vsu alterius actûs per se magis desiderato. Hoc autem sufficere ad Injustitiam ostenditur ex humanis. Qui sciret, quòd si esset transiturus per talem plateam, esset accepturus alapam, pateretur adhuc Injuriam, etiamsi illam plateam cum tali Scientia adiret, vellet enim adhuc alterum obligatum ad non percutiendum: sic S. P. Ignatius passus fuisset Injuriam, si à congregatis in aula Scholarum fuisset flagris infamibus exceptus, cùm tamen præscius adiverit, potens facilè declinare: Itaque ille talis esset percussionis caussa per accidens, quia sine illius accessu ad talem locum alter non posset in illo loco percutere: porrò hanc percussionem prævisam posset homo ordinare ad finem supernaturalem. Sic ergo Deus prævidens quòd Petrus cum tali auxilio esset peccaturus, v. g. detrahendo Deo, potest pati injuriam, etiamsi ipsius peccati caussa per accidens sit, præbendo hoc auxilium inefficax, & influendo vt caussa vniversalis, & simul ordinando ad alium finem.

180. Negamus ergo adversario id, quod vnicè pro Fundamento assumit, nempe, quòd ad peccatum Injustitiæ non sufficiat, esse contra voluntatem obligativam ad oppositum, & quòd privet Dominum illâ re, quam Jure suo exigit, & quòd insuper requiratur, vt actio injusta sit omnino involuntaria Domino, ita vt à nulla illius voluntate dependeat, ne quidem permissiva.

Supposito nunc, quòd Deus possit obligare ex Iustitia, Quæritur vlteriùs, vtrum possit obligare graviter, vel tantùm leviter & sub Veniali. In quo puncto est iterum singularis Opinio ejusdem Recentioris Hispani, quòd tantùm possit obligare leviter. Supponit autem pro Fundamento, quòd quò aliquis est ditior, eò major debeat esse Damnificatio, vt sit Gravis & Mortalis. hinc concludit. Deus est infinitè dives: ergo respectu Dei omnis Damnificatio est levis, & propemodum nihil: ergo non potest esse sub gravi obligatione.

Hoc Fundamentum rejiciam in Tract. 2. de Iure & Iustitia, & ostendam oppositam Sententiam esse communiorem, quæ docet, eandem quantitatem gravem esse pro omnis generis hominibus per se constitutam; quam sententiam nuperrimè impressit P. Esparza, vt mirer, hunc Recentiorem dicere, suum fundamentum esse ab omnibus receptum.

181. Præterea discursus adversarij fallit, & ex ipso Fundamento illius potest ostendi Fallacia. Si enim gravitas læsionis debet desumi respectivè ad divitias, & Deus est infinitè dives, tunc ne leviter quidem poterit Deus obligare ex Iustitia. Probo. Qui enim est infinitè dives, ne leviter quidem respectivè ad suas divitias damnificari potest. Nam divitiæ infinitæ hoc habent, vt quocunque finito ablato adhuc sint & maneant infinitæ, adeoque per ablationem finiti non redditur ille dives pauperior: atqui Damnificatio respectivè levis debet saltem leviter facere pauperiorem: ergo si Deus ob infinitas divitias non potest Damnificari graviter, nec poterit Damnificari leviter: ergo qui concedit, Deum posse Damnificari leviter, debet etiam concedere, posse damnificari graviter. Ratio est, quia ad Damnificationem gravem plus non requiritur, quàm quòd res in qua damnum datur, sit in se Magna, sunt autem aliqua Bona Dei in se Magna, dicente Apostolo: *Empti enim estis pretio magno.*

182. Imò, ego existimo, nihil in toto Mundo esse tam vile, quòd non possit esse Materia Gravis Iustitiæ Deo debitæ. Nihil enim est, quod in se non sit Magnum, etiamsi respectu totius Vniversi censeatur esse quid parvum. Nihil enim est, quod non occupet totam providentiam Dei circa pulchritudinem hujus Vniversi, cujus complementum est etiam minimus pulviculus. Sed hoc prosequi non est necesse.

Quæstio vlterior est, an Creatura ex peccato Injustitiæ contra Deum, possit contrahere obligationem faciendi Restitutionem propriè dictam. Hæc quæstio plurimum habet de nomine Restitutionis. Suarez, Card. de Lugo, & Pallavicinus, negant esse vnquam possibilem Restitutionem propriè dictam. Alij communiter concedunt, quibus prænominatus Recentior etiam accedit, ex suppositione læsionis injustæ: quia verò negat hypothesin, ideo sic concludit. *Non potest creatura pura satisfacere ex Justitia commutativa Deo offenso, non ex defectu virium, sed ex defectu materiæ.*

183. DICO 3. Potest dari læsio Iuris divini, pro qua possit fieri restitutio strictè dicta. Probatur. Illa est restitutio strictè dicta, quæ compensatur damnum illatum ex obligatione contracta per priorem læsionem, ad impediendum scilicet, ne damnum continuetur. Sed talis potest fieri pro damno & injustitia contra Deum commissa: ergo vera est Conclusio. Majorem suppono ex Tract. de Iust. & declarabitur in resolutione objectionum. Minor declaratur in exemplis. Præcipiat Deus ex Iustitia, vt hæc vel illa res asseruetur in tali determinato loco, v. g. Calix in Templo. si ego calicem inde auferam, peccarem contra Iustitiam, non quidem peccato furti, nam vbicunque res existat, est in possessione Dei, nec ablatio illum latet: sed quòd inveniam existentiam localem, ad quam Deus habet Ius. Quis jam neget, me ex Iustitia teneri ad reportandum Calicem & restituendum illi loco? atqui hæc erit restitutio propriè dicta, secundum descriptio-

descriptionem positam : ergo &c. Item si Deum blasphemando inhonorarem & infamarem, quis neget nasci obligationem retractandi ? hoc si fecero, erit restitutio propriè dicta, & quidquid ampliùs requiritur, gratis requiritur.

184. Objiciunt 1. Restitutio propriè dicta essentialiter supponit diversitatem Patrimoniorum læsi & lædentis, quia supponit lædentem habere aliquid in suo Dominio, ad quod exhibendum non posset obligari à læso antecedenter ad læsionem : atqui creatura respectu Dei non habet patrimonium, & quidquid post illatam injuriam Deus exigere potest, etiam ante injuriam, aut eâ non positâ exigere potuisset : ergo &c. Major probatur. Si enim lædens non habet diversum patrimonium, & læsus exigit aliquam actionem, tunc lædens præstando hanc actionem non reparat (formaliter loquendo) damnum illatum, sed præcisè cavet, ne Dominus novum damnum ex carentia actionis patiatur : atqui Restitutio est formaliter Reparatio Damni illati, & non mera abstinentia à nova læsione : ergo vbi non est diversum patrimonium, non habet locum Restitutio propriè dicta.

g. Negando vniversaliter majorem. Ad probationem distinguo Majorem. Si læsus exigat hanc actionem Titulo Dominij, concedo, si Titulo Læsionis præcedentis præcisè, nego. & do instantiam. Qui furatur equum, facit Restitutionem propriè dictam reducendo equum. Quæro, quid hic expenderit de suo patrimonio ? nihil planè, nam equus non est ipsius. Si dicas, quòd expendat illam actionem reductionis, ad quam non poterat ante furtum obligari, pariter ego dico, quòd qui refert Calicem ad Templum, expendat illam actionem, ad quàm non poterat ante ablationem obligari.

185. DICES. Imò Deus potuisset illum obligare ad talem actionem, si alius calicem abstulisset. Sed contra. Quia tunc obligaret Deus Titulo Dominij, non Titulo Læsionis factæ. Ad hanc ergo obligationem restituendi, non est opus diverso patrimonio, neque diminutione proprij patrimonij, sed satis est, quòd talis actio sit in mea potestate physica, & quòd hîc & nunc non exigatur alio Titulo, quàm Læsionis injustæ.

186. Objiciunt 2. & faciunt hunc discursum. Quando mancipium damnum intulit Domino, & postea conatur reparare laborando in vinea, tunc vel Dominus exigit aliquem laborem in vinea, vel non exigit : Si non exigit : ergo mancipium non tenetur ex Justitia laborare : si exigit : ergo exigit vt Dominus : ita vt, si mancipium non laboraret, inferret novum damnum. g. Si Dominus nihil mandat mancipio de labore, relinquit tamen illi potestatem laborandi, tenetur Titulo Læsionis præcedentis, quæ etiam tunc pro Domino interpellat, sicut interpellaret, si Dominus mancipium manumitteret, inscius damni illati. Hæc omnia meliùs intelligentur ex ijs, quæ de conceptu Juris & Justitiæ copiosè tradentur in secundo Tractatu Operis de Justitia & Jure.

CAPVT II.

DE CAVSSA FINALI SEV MOTIVA INCARNATIONIS.

NOn accipimus hîc Caussam Finalem & Motivam in rigore physico. Nam extra dubium est, Decretum Dei, si sit Deo adæquatè intrinsecum, nullam habere caussam physicam : sed accipimus pro Objecto Finali, seu pro illo ad quod obtinendum Incarnatio est ordinata, & per quod respondetur interroganti, cur Deus decreverit Incarnationem : seu, in quem finem, & Cui Bono voluerit Deus Incarnari.

187. Certum autem ex fide est, Redemptionem generis humani fuisse Finem Incarnationis, propter quem, seu ad quem obtinendum decrevit Deus Incarnationem Verbi in carne passibili. Jo. 3. *Sic enim* (inquit Christus ad Nicodemum) *Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* 1. Jo. 4. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Lucæ 19. *Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat.* 1. ad Timoth. 1. *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quòd Christus Jesus venit in hunc mundum, peccatores salvos facere.* Matth. 9. *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Denique in Symbolo Nicæno profitemur : *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cœlis, & Incarnatus est.*

Hoc supposito sit

CONTROVERSIA I.

Vtrum Redemptio nostra fuerit Finis Vnicus & Adæquatus Incarnationis.

188. QVæstio hæc alijs terminis proponitur, vtrum Christus venisset in carne, etiamsi Adam non peccâsset. Et quidem de possibili non est difficultas, sed quid defacto dicendum sit.

Est autem hujus quæstionis duplex sensus omnino distinguendus, in quo potest dispu:ari. Primus sensus, & communiter à Theologis intentus est, An defacto extiterit in Deo Decretum practicum & executivum, quo decreverit Incarnationem etiam ad alium finem quàm Redemptionis, ita vt dixerit: *Incarnationem volo propter gloriam quam inde habebo, sive peccet, sive non peccet Adam, & sive redimatur, sive non redimatur genus humanum.*

189. Alter sensus esse potest: An, esto non exstiterit tale Decretum, talisque tendendi modus in alium finem, detur tamen defacto verificativum hujus propositionis: Si Adam non peccâsset, adhuc Verbum Incarnatum esset: vel, an potiùs contraria propositio verificetur. Examinando nunc priorem sensum:

Prima Sententia affirmat, Christum vi præsentis Decreti, formaliter, & tanquam objectum directè volitum, adhuc venturum fuisse, si Adam non peccâsset. Ita sentiunt Scotus, Alexander, Albertus, Catherinus, Suarez, Petrus Hurt. Alphonsus Salmeron t. 15. d. 3. in c. 1. 1. ad Timoth. assert. 5.

Secunda Sententia negat. Ita S. Thomas, qui cùm in 3. dist. & q. 1. ad 3. vtramque opinionem problematicè defendisset, postmodum in sua Summa *p. 3. q. 1. a. 3.* ait, negativæ magis assentiendum videri. S. Thomam sequuntur omnes Thomistæ, teste Alvarez. Eandem tenet S. Bonav. asserens, esse magis consonam pietati Fidei, magis quoque devotionem accendere, & Deum plus honorare. Ex nostris tenent Valent. Vasq. Lessius, Granadus, Toletus in MS. Gaspar Hurtadus, Tanner, Amicus, Lugo, VVadingus, Ragusa, Becanus, Præpositus, Pesantius, Maldonatus, Arriaga, Petavius, Pallav. Reynaudus, Compronus. cum quibus

190. DICO 1. Defacto non exstitit Decretum, decernens Incarnationem ex alio fine quàm Redemptionis, seu Remedij peccati. Probatur Conclusio argumento S. Thomæ. De ijs quæ pendent vnicè ex libero Dei arbitrio, nihil est asserendum, nisi quod Deus revelavit: sed Deus nullum aliud motivum seu rationem finalem revelavit, quàm Redemptionis; & vnicè pendebat ex libero Dei arbitrio, hunc vel alium finem Incarnationis constituere. Ergo &c.

Scio, ad hoc respondere adversarios, Deum saltem implicitè & arguitivè aliud motivum revelâsse, quatenus de Christi dilectione, & excellentia quædam revelavit, ex quibus advers putant colligi posse aliud Motivum. Contra hoc effugium

Confirmatur argumentum D. Thomæ: Si alius finis principalior fuisset à Deo intentus quàm redemptio, non debuisset sanè Scriptura de fine Incarnationis ita loqui, vt toti fere fidelium cætui ansam præberet, non agnoscendi se non æstimandi illum finem, qui vel maximè commendaret excellentiam Christi: atqui hoc fecit. Tum quia longè major Theologorum pars istam putam intelligit; Tum quia SS. PP. vt videbimus, planè respuunt alium quemcunque finem Incarnationis.

191. Confirmatur 2. Scriptura loquens de motivo Incarnationis, intelligenda est, prout eam Concilia & Patres intellexerunt, & in illo sensu, quem sponte & per se, sine violentia, nostro intellectui insinuant: atqui insinuant Conclusionem nostram, & Patres intellexerunt secundùm Conclusionem nostram: ergo &c. Minor probatur. Præcipuus Scripturæ locus est ab relatus Jo. 3. vbi Christus Nicodemo vult exponere vim divini amoris erga hominem lapsum, quæ tanta fuit, vt ex illa Filium suum vnigenitum daret, hoc est, mitteret ad hominis internum vertendum. Quodsi Deus Filium principaliter ob suam gloriam mittere decrevisset, independenter ab hominis ruina reparanda, & deinde occasionaliter, occasione scilicet peccati & ruinæ, constituisset Redemptorem, non apparet, quomodo ex ipsa missione Filij secundùm se considerata commendari potuisset & extolli vehementia amoris erga hominem lapsum. Quemadmodum si Rex aliquis ad ostendendam suam Majestatem, cum ingenti pompa aliquot centenorum aulicorum veniret ad aliquam civitatem, vbi præter intentionem oriretur rebellio vel incendium, quod Rex per suos aulicos reprimeret, non posset Rex ille gloriari, se ex vehementi amore urbanidi civitatem advenisse cum tot aulicis. Quod autem Christus per τὸ *Daret* intellexerit suum Adventum & Missionem à Patre, sequentibus verbis expressit. *Non enim*, inquit, *misit Deus Filium suum, vt judicet Mundum, sed vt salvetur Mundus per ipsum.* & c. 10. *Ego veni in mundum, vt vitam habeant, & abundantius habeant.*

192. Quòd autem hæc Scripturæ Testimonia PP. intellexerint in sensu nostræ Conclusionis, nemo dubitaverit, qui eorum verba sincerè ponderaverit, ita vt perquam violenta sit interpretatio Scoti, dum ait, omnes auctoritates posse intelligi, quòd Christus non venisset vt Redemptor, nisi homo cecidisset. Sed, quæso, quod erat opus, vt hoc nos Scriptura doceret, quod esse tam clarum est, quàm est impossibile, esse Redemptorem, vbi nemo est redimendus? aut parùm ponderis habet quod addit Scotus, quod *fortè* non venisset vt passibilis. Sed Scriptura nullibi habet illud *fortè*: neque SS. Patres. Vlteriùs Patres dicunt simpliciter & nudè, quod Christus

Christus non venisset, & nullibi dicunt, quòd Christus venisset in carne impassibili : debuissent autem hoc addere, ne nos deciperent : sicut deciperet, & simul ridiculus esset, qui diceret : *Princeps non veniet, nisi sit pugnandi occasio :* hoc autem vellet ita accipi; quòd etiamsi non sit pugnandi occasio, adhuc veniet, sed sine militibus & armis. Audiamus Patres ipsos.

193. S. Irenæus adversus hæres. c. 14. [Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset, & si non haberet sanguis justorum inquiri, nequaquam sanguinem habuisset Dominus.]

S. Augustinus super verba Apost. serm. 8. [Si homo non periisset, Filius hominis non venisset] & serm: seq. [Nulla caussa veniendi fuit, nisi peccatores salvos faceret: tolle morbos tolle vulnera, & nulla caussa est]

Cyrillus dial. 5. de Trinit. ante medium [Si non peccassemus, neque factus esset nobis similis, neque sustinuisset Crucem.] Ecce! vtrumque negat futurum fuisse, & substantiam Incarnationis & Passionem.

S. Athanasius serm. 3. contra Arrianos. [Necessitas indigentiaque hominum anterior est, quâ sublatâ carnem non induisset.] Eod. serm. [Non igitur propter seipsum, sed propter nostram salutem, & demolitionem mortis advenit.

Origenes Hom. 24. in Numer. [Si non fuisset peccatum, mansisset hoc quod in principio erat Dei Verbum.] Eadem formalia habet in Epist. ad Rom.

S. Chrysostomus hom. 67. in Matth. [Hæc curationis sola caussa est, propter quam in hunc mundum descendit.

S. Ambrosius lib. de Incarn. Dom. Sacram. c. 6. [Quæ erat causa Incarnationis, nisi, vt caro quæ peccaverat, per se redimeretur.

S. Basilius homil : de humanâ Christi gener. [Carnem susceptt Deus, quoniam execrabilem contaminatámque hanc purgatam sanctámque reddi oportuit, infirmam ac debilem corroborari, à Deo ob peccatum alienatam conciliari, è paradiso excidentem in Cælum referri.

S. Leo Serm. 3. de Pent. c. 2. elegantissimè simul & apertissimè sic loquitur. [Si homo ad imaginem & similitudinem Dei factus, in suæ honore naturæ mansisset, nec Diaboli fraude deceptus à lege sibi posita per concupiscentiam deviâsset, creator mundi creatura non fieret.

Gregorius Nazianzenus orat. 36. [Quæ humanitatis à Deo propter nos susceptæ caussa exstitit? profectò vt nobis salus pararetur. Quid enim aliud caussæ afferri possit?

194. Hæc est ergo vnanimis Patrum doctrina (vnum Rupertum si excipias, qui cùm sit junior omnium, & in hoc ipso puncto inconstans, vt notat Reynaudus, non est curandus) & quidem est illis indubitata; quam non potuerunt in alio fundare, quàm in textibus allegatis S. Script. ergo PP. acceperunt Scripturam in eo sensu, quo nos eam accipimus.

Respondent aliqui ex adversarijs, Scripturam & PP. illum solum finem exprimere voluisse, & debuisse, qui sine revelatione speciali non poterat nobis innotescere : at verò finis Excellentiæ hujus Mysterij, qui fuisset intentus etiam deficiente peccato, potest per se sine speciali revelatione innotescere: ergo non erat opus illum exprimere. Sed hæc responsio est frivola. Nam, vt taceam PP. non solùm exprimere finem Redemptionis, sed insuper negare omnem alium finem, certè excellentia hujus mysterij vtique non necessitabat Deum ad Incarnationem, cùm nihil creatum necessitet Deum: ergo cùm liberè Deus potuerit omittere, debet esse revelatum specialiter, quòd defactò voluerit ex tali fine ponere, aliter enim non potest nobis innotescere.

195. DICES: Sæpè Theologi investigant finem alicujus rei productæ, qui tamen revelatus non est: ergo falsum est quod in probatione assumpsimus, quòd circa opera Dei nihil sit asserendum, quod non est revelatum. R. Quando nullus finis est expressus, rectè investigatur finis, cùm omnia sint facta propter aliquem finem. Quando autem Scriptura exprimit aliquem finem, & alium omnem tacet, non rectè comminiscimur alium finem, præsertim qui asseratur fuisse finis principalis, vt benè notavit Reynaudus. Et hæc de primo sensu Quæstionis.

196. Quoad secundum sensum Quæstionis, duos invenio Recentiores, Card. Pallavicinum & P. Esparza, qui inclinant in affirmativam partem. Pallavicinus quidem existimat, Deum per Scientiam mediam vidisse, quòd si Adam non peccâsset, Deus adhuc Incarnationem decrevisset, & ideo defacto exstitisse in Deo actum quendam Voluntatis speculativum Complacentiæ circa illam futuritionem conditionatam. Verùm hæc doctrina nititur principio quod mihi non probatur, nempe Deum per Scientiam mediam videre sua decreta sub conditione futura: sed etsi hoc concederetur, adhuc potiùs dicendum esset, quòd Deus oppositum vidisset, vt mox constabit.

P. Martinus Esparza verò putat, ex intrinseco modo tendendi præsentis decreti, non quidem formaliter, sed tamen arguitivè & indicativè venturum fuisse Christum, si Adam non peccâsset, adeoque futuritionem conditionatam decreti formalis circa Incarnationem pro illo casu videri à Deo in præsenti Decreto, vtpote habente intrinsam connexionem cum illa conditionata futuritione, cujus est verificativum.

197. DICO tamen 2. Neque hoc sensu Christum venturum fuisse, si Adam non peccâsset. Ratio est, quia verba SS. PP. hunc sensum non minùs quàm priorem excludunt, vt cuivis considerenti manifestum erit. absolutè enim pronuntiant, Christum non venturum fuisse, si Adam non peccâsset: hæc autem assertio simpliciter esset falsa, si per aliud decretum tunc venturus

rus fuisset, sed non vt Redemptor. quasi verò hæ duæ propositiones possint esse æquivalentes. *Christus Adamo non peccante non est venturus:* (quæ est propositio PP.) & hæc: *Christus Adamo non peccante non est venturus Redemptor:* (quæ non est Patrũ, sed horum Recentiorum) alioquin & hæ erunt æqui pollentes: *Vbi nihil dictatur è cathedra, eò studiosi non veniunt*, & hæc: *vbi nihil dictatur è cathedra, eò studiosi non veniunt cum charta & atramentario.* Posterior est vera, prior est falsa, nam in hospitijs nihil dictatur è cathedra, & tamen eò veniunt.

198. Objicit Card. Pallavicinus 1. In nostra Sententia non potest defendi, quòd Christus videat in Deo summam dilectionem erga seipsum, per quam in nullo casu possibili fuerit reprobata ipsius existentia. Loco Responsionis quæro ex hoc Auctore, an putet absurdum esse, Christum non fuisse ita dilectum, vt in nullo casu possibili fuerit reprobata ipsius existentia? si affirmat? sequitur, Incarnationem quoad substantiam non fuisse Deo liberam, quia Deus non potest committere aliquod absurdum. Sequela autem est absurda. Si negat id fore absurdum, evanescit tota objectio: quid enim cogit nos ad tantum amorem defendendum, si non est absurdum eum non dari? Respondetur ergo, concedendo nos non posse illum amorem defendere: Sed si hoc vitium est, etiam adversarius reus erit. Falsum enim est, Christi existentiam pro nullo casu possibili fuisse reprobandam: Si enim Deus nullum mundum creare voluisset, an etiam tunc Christus exstitisset?

199. Replicant aliqui. Si Deus condidisset homines & Angelos non peccantes sine Christo, prætulisset homines & Angelos Christo: hoc autem concedere, videtur absurdum. Ad hanc replicam respondet Recentior Hispanus non minùs cordatè quàm verè: *hæc esse mera verba personata, quibus post larvam nihil est.* Quid enim est, vnum alteri præferre? an vnum velle, & alterum nolle? hoc sensu non magis absurdum est, homines & Angelos præferri Christo, quàm eidem & toti mundo præferri nihilum, quòd Deus facere potuisset. Quodsi per τὸ *Præferre* intelligas, quòd Deus judicaret, Angelos esse excellentiores Christo, negatur, quòd sic præferret, si Angelos & non Christum produceret.

200. Objicit Pallavicinus 2. Ex nostra sententia sequitur, Christum debere gaudere gaudio speculativo de peccato Adami, & de nostris malis, quia sine his ipse non fuisset futurus. ℟. 1. Gaudeat Christus gaudio speculativo quantùm voluerit, tam parùm hoc erit absurdi, quàm quòd Martyres multi gavisi sunt de persecutione tyrannorum, vt haberent occasionem Martyrij. Et mirum sanè est, quòd non adverterit adversarius, reipsâ se hoc priùs concessisse. nam n. 149. disertis verbis docuerat, opus Dei perfectissimum non esse Incarnationem quomodocunque, sed incarnationem ad finem redimendi per mortem suos inimicos: nam *Misericordia ejus super omnia opera ejus.* Vlteriùs ibidem docet (& est per se videns) hoc opus perfectissimum esse tale, vt essentialiter sit occasionatum, & indecernibile independenter à peccato. Hinc autem ineluctabili consequentia deducitur, Christum debere gaudere gaudio speculativo de peccato Adami, quo absque hoc non fuisset futurus in ratione operis perfectissimi.

201. Respondetur tamen 2. Negando-quelam. Tametsi enim peccatum fuerit conditio requisita, vt Christus Redemptor posset dici, non tamen fuit caussa movens ad decernendum, sed potiùs fuit motivum absterrens & retardans Bonitatem Dei, & inclinans ad Justitiam vindicativam, adeoque ad Negationem Incarnationis. Non ergo est peccatum materia gaudij speculativi, nisi vt conjunctum cum misericordia Dei. Hæc specialiter ad argumenta duo, quæ Card. Pallavicinus à Catharino indicata pulchrè speciosiùs proposuit.

202. Objiciunt alij 3. Varia Scripturæ loca ex quibus colligitur, totum mundum propter Christum esse creatum. Ad Coloss. 1. *Primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt universa, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* ad Hebr. 3. *Propter quem omnia, & per quem omnia.* sed hæc non essent vera, si Christus non venisset Adamo non peccante: nam tunc mundus sine conditus fuisset, & non propter Christum. ℟. 1. Multos interpretes omnes hos textus intelligere de Divinitate Verbi, vt videre est apud Reynaudum. ℟. 2. Christi Gloriam & nominis exaltationem, quam defacto consecutus est ex Redemptione generis humani, fuisse rerum omnium finem, ad quem omnia vel electivè vel permissivè fuerint ordinata, etiam ipsum peccatum Adami, quæ omnia facilè intelliguntur ex dictis lib. 1. de implicitate Decretorum. Quodsi per Scientiam mediam fuisset Adam visus non peccaturus, Deus totum vniversum aliter, & ad alium finem ordinâsset.

203. Objiciunt 4. Ex nostra doctrina sequitur, Adamo & Angelis non fuisse primam gratiam collatam ex meritis Christi. Fuit enim illius collatio facta independenter à peccato futuro: ergo independenter ab omnibus illis, quæ præsupponunt ipsum peccatum: atqui merita Christi præsupponunt peccatum in nostra Sententia. ℟. Argumentum etiam adversarijs solvendum esse, nam merita Christi præsupponunt possibilitatem carnis: & hæc præsupponit peccatum. Responderi potest. 2. Transeat totum, loquendo de merito strictè sumpto, habente scilicet prioritatem naturæ. Quodsi aliqui PP. etiam illam gratiam tribuunt meritis Christi, intelligendi sunt de meritis Christi, vt sunt compensativa pœnæ anticipati, ad eum modum, quo infrà dicam, Christum fuisse promeritum Gratias antiquorum PP.

204. Objiciunt. 5. Trident. Sess. 6. c. 7. vbi dicit, Gloriam Christi esse caussam finalem nostræ Justificationis: atqui nostra Conclusio dicit

econverso

econverso, nostram Justificationem esse causlam finalem Christi. R. Aliud est, Existentia Christi, & aliud, ejus gloria, & exultatio, proveniens ex nostra Justificatione. Posse autem duo sibi mutuò esse fines diverso respectu, res est indubitabilis. Dicimus ergo, hominem & ejus justificationem fuisse finem existentiæ Christi; hominem quidem finem *CVI*, Justificationem verò finem *Qui*: non tamen econtra existentiam Christi fuisse finem Justificationis: non enim ideo justificati sumus, vt existeret Christus. Vlteriùs verò Christus Gloriosus est finis nostræ Justificationis, & etiam ipsius existentiæ Christi: Christus quidem Finis C V I, Gloria autem Finis *QVI*: sed non econtra Justificatio nostra est finis Gloriæ Christi: non enim Christus assecutus est gloriam & exaltationem nominis, vt nos justificaremur. Exemplum cape simillimum. Ægrotat aliquis Princeps. accurrit peregrinus Medicus: non venturus nisi Princeps ægrotaret: adhibet Medicinam. ecce! Princeps est finis *CVI*. hujus adventûs, & sanitas finis *Qui*. Sed hic non sistit Medicus, nam curationem Principis ordinat ad suam vtilitatem, & suarum facultatum augmentum: & sic ipse Medicus est finis *CVI* vltimus tam sui adventûs, quàm curationis, & finis *Qui* est Honoratium seu merces danda à Principe.

Hinc apparet nihili faciendam esse censuram Catharini; dicentis, esse *indignitatem abominandam* dicere, quòd Christus propter nos homines & propter nostram salutem sit productus. ita enim est productus propter nos, vt vltimò sit productus propter suam gloriam, quam ex nostra salute consecutus est, dicente Apostolo, quòd: *proposito sibi gaudio sustinuit Crucem.*

205. Objiciunt 6. Absurdum, & Christo indecorum est dicere, quòd Christus tantummodo sit opus *occasionatum*: atqui secundùm nostram sententiam esset opus occasionatum, nempe existeret occasione peccati. R. Si vox *occasionatum* aliud dicere non vult, quàm quòd Christus venerit in tempore opportuno, adeoque occasio aliud non sit, quàm opportunitas, negamus hoc Christo esse indecorum. Si verò per τὸ *occasionatum* significetur casus fortuitus, eventus non prævisus, nec præordinatus, negamus minorem, & dicimus, quòd Deus peccatum ipsum antecedenter ad illius existentiam ordinaverit permissivè ad existentiam Christi.

206. Objiciunt 7. Incarnatio futura fuit revelata Angelis, & Adamo ante lapsum: atqui revelatio præsupponit objectum: ergo pro priori naturæ ad peccatum Angelorum & Adami, jam præsupponebatur futura Incarnatio. Quodsi neges, prout rectè negant RR. ipsum objectum futurum præsupponi pro priori naturæ ad revelationem, adhuc vrget argumentum, nempe quia revelatio saltem præsupponit decretum de mittendo Christo: ergo sicut revelatio fuit prior naturâ peccato Angelorum & Adami, ita à fortiori prius fuit decretum de mittendo Christo, & quidem ita fuit prius naturâ, vt non haberet necessariam connexionem cum peccato Angelorum, quia fuit conjungibile cum negatione peccati: ergo etiamsi Angeli & Adam non peccâssent, adhuc exstitisset decretum Incarnationis. Hoc argumentum dissolutum est in Tractatu de Angelis, ad quem locum spectat, ibique solutio videri potest.

CAPVT III.

DE SUBSTANTIA INCARNATIONIS SECVNDVM SE, EIVSQVE EXTREMIS.

CONTROVERSIA I.

In quo consistat Assumptio Humanitatis facta à Verbo divino.

§. PRIMVS.

Error Nestorij & Eutychetis.

207. CIrca Mysterium Incarnationis duo præcipuè errores in Ecclesia nati, & ab eadem damnati sunt: qui etsi inter se è diametro oppositi sint, ita quidem vt secundus ex odio prioris obortus sit, ex eodem tamen erroneo fundamento ambo originem traxerunt, nullâ scilicet admissâ distinctione inter Naturam, & Personam.

Nestorius, ex hypocrita præsbytero Patriarcha Constantinopolitanus (cujus historiam scribit

bit Baronius ab anno Christi 428. vsque ad annum 436. & Petavius) secutus antiquiores hæreticos, docuit, Naturam Humanam Christi non fuisse Verbo divino verâ & physicâ vnione vnitam, seu breviùs & phrasi Theologicâ, negavit Vnionem factam esse in Persona, hoc est, ita vnitam fuisse, vt vi Vnionis vna eademque Persona verè & propriè esset Deus & Homo. Vnde consequenter asseruit, duas esse Personas Deum & Hominem. Quia verò videbat se premi S. Scripturæ verbis, Christum Deum & hominem affirmantibus, dixit, Deum huic homini fuisse conjunctum specialissimo affectu & gratiâ, vi cujus homo ille aliquo modo, & quidem majori titulo quàm alij sancti, diceretur Deus: & sicut duo conjuges ob affectum conjugalem, dicuntur *vna caro*, ita ob illum affectum Deus dicatur *caro factus*. Hinc invectus est vehementer in titulum *Deiparæ*. nec ferre potuit, B. Virginem THEOTÓKON appellari. Erroris hujus fundamentum, vt dixi, fuit, quòd existimaret Nestorius, *Naturam & Personam* esse adæquatè idem: vnde subsumpsit: atqui ex duabus personis non potest fieri vna persona: *Persona enim*, vt definit Boëtius, *est Rationalis naturæ individua substantia*. ergo est divisa ab omni alia substantia: ergo non potest fieri vna substantia seu persona ex duabus: hoc enim esset mutare essentiam *Personæ*, quia ex divisa per essentiam suam fieret indivisa.

208. Decem annis post damnatum Nestorium, Eutiches Archimandrita, cùm abominaretur errorem Nestorij, nec tamen sciret distinguere Naturam & Personam, existimavit, non esse alium modum defendendi vnitatem Personæ cum Christo, quàm si dicatur, ex duabus Naturis, divina scilicet & humana factam esse vnam Naturam: adeoque negabat in Christo duas naturas, hoc ipso, quia secundùm ipsum duæ naturæ erant duæ personæ. Cùm autem vrgeretur, imperceptibile esse, quòd ex duabus Naturis fieret vna Natura, ita ineptivit, vt diceret, Naturam divinam esse conversam in humanam seu in carnem; cùm autem hujus propositionis absurditas illi demonstraretur ex eo, quòd id quod convertitur in aliud, debeat desinere; natura autem divina vtique non desierit, mutavit propositionem, & tandem dixit, carnem esse conversam in Naturam divinam: denique ad plures hujusmodi stoliditates admittendas adactus fuit vel ipsemet, vel ejus Sectatores, vt tandem dicerent, ex duabus naturis factam esse vnam commixtione, sicut fit mixum ex Elementis, quæ non actu, sed tantùm virtute manent in mixto.

Error iste, qui pridem antè auctorem habuit Apollinarem, damnatus fuit à Concilio Chalcedonensi, & à Leone Papa.

209. Media inter hos errores incedit Veritas Catholica, quæ, sicut negat in Christo duas Personas, ita affirmat duas Naturas, vnde Theologi paucis verbis dicunt, Vnionem non esse factam in Natura (vt volebat Eutiches) sed in Persona; (quod negabat Nestorius) adhuc clarius Athanasius in suo Symbolo rem totam comprehendit de Christo, sic statuens. [Qui licet Deus sit & Homo, non duo tamen, sed vnus est Christus. Vnus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confusione substantiæ, sed vnitate Personæ.] Quia autem hoc aliter nec ab nec intelligi potest, nisi Persona aliquid superaddat Naturæ, quod per vnionem cum Persona Verbi excludatur à Natura humana, ideo in hoc Mysterio deprehensum est, Personalitatem superaddere aliquid Naturæ, quod fortâsse ante Mysterij hujus notitiam nemo suspicatus est.

Dixi 1. *Fortassis*. Scio enim, aliquibus, vt Cajetano, Valentiæ, & Gretsero, visum esse, quod Aristoteles agnoverit hanc veritatem, dum docuit Substantiam in primam & secundam. Sed Aristotelem alij aliter interpretantur.

Dixi 2. *Nemo suspicatus est*. Nolo enim negare, quòd quis potuisset Suspicari, faciendo hunc discursum. Persona Petri, v.g. est Natura humana divisa ab omni alia Persona: ergo dat negationem communicationis: hæc negatio vt est necessaria, eò quòd sit impossibilis communicatio, vel contingens: si contingens, jam habetur aliquod constitutivum personæ superadditum Naturæ: si necessaria, nulla est necessitas eam distinguendi à Natura. Hoc discursu facto, poterat quis in quæstionem vocare, verum ex his duobus verum sit: an negatio communicationis sit necessaria an contingens: evidens enim non erat, nec esse poterat, eam esse necessariam: poterat ergo alicui suboriri cogitatio de inveneda aliqua congruentia, ex qua bonum & opulentum sit naturæ, posse virtute primi Entis Omnipotentis vniri & communicari Naturam Petri alteri suppositi, v.g. Angelico: nam vi talis vnionis teneretur Angelus specialiter gubernare talem naturam, & glorioſum esset, hunc hominem esse Angelum. Hinc vlteriùs suspicari potuisset, subsistentiam esse aliquid positivum. Nam si sit aliquid merè negativum, evidenter repugnat vnum naturam vniri alteri supposito, habenti eamdem subsistentiam negativam; nam vel vtraque negatio deberet tolli, vel vtraque manere, nec enim potest natura vniri negationi alterius naturæ, vt omnes concedunt: ergo si subsistentia esset negatio, esset negatio necessaria respectu alterius suppositi creati. ergo non distingueretur à Natura: ergo qui suspicaretur, subsistentiam esse distinctam à Natura, hoc ipso suspicaretur illam esse positivam. Vtilitas hujus discursûs postea parebit.

§. II.

Vtrum ex Mysterio Incarnationis colligatur probabilius, Subsistentiam esse positivam, an Negativam.

210. DUæ sunt in hoc puncto celebres sententiæ: prima Scoti, qui non tam assertivè, quàm potiùs dubitativè docuit, subsistentiam consistere in negatione communicationis actualis, seu vnionis Naturæ cum alia subsistentia completa: clariùs & magis accommodatè ad nostrum propositum, si quæras, quid illud sit, quod natura humana Christi defacto non habet, & quod excluditur ab illa per assumptionem seu vnionem hypostaticam, ex cujus absentia non sistit in se, nec est persona distincta à Verbo, sicut esset persona distincta, si non esset vnita Verbo; respondent auctores hujus sententiæ, non esse aliud, quàm negationem hujus ipsius vnionis hypostaticæ. Hanc sententiam amplexus est VVadingus: quod quidem mirum non est, quia negat Modos vniversim. VVadingum secutus est Recentior Hispanus, qui tamen hoc habet singulare, quòd admittat esse possibilem in omnibus & singulis naturis subsistentiam positivam, quæ tamen defacto non existit: quem quoad hoc specialiter impugnabo inferiùs.

Contraria sententia est communissima, quæ docet, subsistentiam esse aliquid positivum, præscindendo, vtrum sit Modus vel Res. Hujus sententiæ præcipua fundamenta (omissis levioribus, quæ apud Philosophos videri possunt) refetam, vnà cùm responsionibus adversariorum, si quas dederunt; deinde eam specialiter ad hominem contra Recentiorem illum tuebor.

Primum Argumentum proponit P. Raynaudus. Terminus vltimus substantiæ creatæ, nempe subsistentia, non potest esse mera negatio, quia terminus ille confert ad complendam naturam substantialem, quæ absque eo foret substantialiter incompleta. Negatio enim non potest dici complementum rei positivæ: Vnde Natura substantialis perperam diceretur esse per se incompleta: Nihil quippe dicitur incompletum, nisi quod perfici potest accessu complementi, quod sit ejusdem generis cum natura seu re complenda: atqui per se liquet, negationem non esse ejusdem generis cum Natura substantiali: ergo non potest eam complere.

Ad hoc Argumentum vtique respondendum est adversarijs, subsistentiam esse quidem complementum Naturæ in ratione *subsistentis*: sed ad hoc sufficere complementum Negativum & Terminum Negativum, & hoc complementum esse complementum substantiale Negativum, quia est negatio vnionis substantialis. Vlteriùs hæc negatio convenit in aliquo prædicato generico cum Ente positivo, quia potest etiam dari Ens positivum, exclusivum vnionis hypostaticæ: Instantia etiam hujus rei posset dari ex Continuo: v. g. aqua palmaris, in multorum sententia, constituitur in ratione vnius individui per negationem continuationis cum alia aqua, & sic hæc negatio est complementum negativum, ita etiam erit subsistentia.

211. Contra hanc responsionem vrgeri posset, & ostendi disparitas instantiæ allatæ cum subsistentia. Qui negant puncta terminativa, & volunt Aquam terminari per meram negationem, hoc ideo dicunt, quia aquæ non est Bonum debitum, non continuari, imò est illi Bonum continuari; & licet hæc determinata & tanta continuatio non exigatur ab aqua, aliqua tamen continuatio indeterminatè exigitur; determinatio autem provenit per accidens ex alijs causlis habentibus vim dividendi, quæ divisibilitas erat necessaria ad bonum vniversi. Itaque continuatio est bonum privatum aquæ, quia quò plures partes sunt continuatæ, eò est potentior aqua ad se defendendum, ne ab agente extrinseco destruatur.

Econtra Subsistere in se, & esse terminatum, seu non communicatum per vnionem informativam alteri Suppositò, est Bonum Naturæ exigentis hunc terminum: quapropter videtur Natura debuisse hunc terminum potiùs constituere in aliquo positivo & intrinseco ipsi naturæ, qui se habeat instar propugnaculi, & eo modo quo se haberent puncta terminativa, si darentur, quæ, vt dixi, solùm ideo non dantur, quia continuatio est bonum aquæ.

212. Secundum, & ferè vnicum argumentum quod vrget Lugo, Reynaudus, Arriaga, & Comptonus, desumitur ex definitione Patrum, damnantium errorem Nestorij. Definiunt enim Patres, post vnionem inter Verbum & Naturam Christi, non mansisse subsistentiam seu rationem Personæ ex parte Humanitatis, sed esse spoliatam propriâ subsistentiâ. Jam sic. Ridiculum est definire, per vnionem non manere negationem vnionis: per vnionem spoliari subjectum negatione vnionis: atqui in sententia dicente, quòd subsistentia sit negatio vnionis, hoc & nil aliud definivissent Patres: ergo sententia adversariorum facit definitionem Patrum ridiculam, & absurdam. Ergo dicendum potiùs est, quòd Patres supposuerint, subsistentiam esse positivam.

Hoc argumentum habet primâ fronte apparentiam, reipsâ non vrget, nisi aliter instauretur. Tunc est ridicula definitio Concilij, quando in formalibus terminis definitur aliquid, quod adeo est lumine naturæ notum, vt ridiculum sit id negare: nam hujusmodi Hæresis, non aliâ definitione rejicienda est, quàm hellebori porrectione. Jam verò Nestorij hæresis non fuit hæc. *Per vnionem non tollitur negatio vnionis. Post vnionem manet negatio vnionis. Per vnionem natura non spoliatur negatione vnionis.* Sed hæresis ipsius fuit, nullam dari vnionem physicam inter Verbum & Naturam humanam, sed merè affectivam, & cum hac affectiva vnione consistere totam rationem

Personæ & Personalitatis humanæ naturæ. Hoc Patres damnârunt, & definierunt, dari vnionem physicam, & per eam tolli seu excludi personalitatem propriam humanitatis, quidquid illa personaliras sit, in quo præscindebant à quæstione philosophica, an subsistentia sit positiva vel negativa, quia sufficiebat definiviſſe, dari vnionem physicam exclusivam personalitatis humanæ, seu dualitatis personarum : & humanitatem posse existere sine propria personalitate. Ad argumentum ergo in forma respondetur, distinguendo majorem. Est ridiculum illa definire in eo sensu, in quo non erat ridiculum ea negari à Nestorio, nego : in eo sensu, & sub illis formalibus terminis, & explicito conceptu, in quo fuisset ridiculum ea à Nestorio negari, concedo majorem : & eodem modo distinctâ minore negatur consequentia.

213. Aliter tamen mihi videtur hoc argumentum institui posse. Sciendum autem est, quòd Nestorius pro suo errore quatuor supposuerit. Primum, quòd *Persona* nihil penitus aliud importet, quàm *Natura*. Secundum, quòd sicut omnia constitutiva *Naturæ* sunt positiva & substantialia, ita omnia constitutiva Personæ, sint etiam positiva & substantialia : hoc enim clarè sequitur ex priore. Tertium, quòd repugnet vnam personam physicè vniri alteri personæ, ita vt ex parte vtriusque Personæ maneant omnia constitutiva Personæ. Quartum, quòd inter omnia constitutiva Naturæ humanæ Christi & Verbum intercesserit aliqua vnio, qualiscunque. His quatuor datis, evidenter deducebatur error Nestorij, nempe Vnionem hanc non potuisse esse physicam, sed debuisse esse tantùm Metaphoricam & affectivam. His suppositis

Concedo, quòd ex Patrum definitione & damnatione erroris Nestoriani, non possit immediatè deduci, subsistentiam creatam esse positivam : nam hoc definire non pertinebat ad illorum intentum, quibus satis esse debebat, definiviſſe vnitatem Personæ in Christo sine confusione Naturarum.

214. Censeo tamen, illorum Patrum sensum fuisse, subsistentiam creatam exclusam per Vnionem Verbi, esse aliquid positivum & substantiale. & hoc satis est, vt Conclusio & sententia communis probetur auctoritate illorum Patrum. Probo hoc assertum. Spectatis verbis Patrum, & toto processu quem instituerunt contra Nestorium, videntur Patres in tribus vltimis recensitis cum Nestorio conveniſſe, & illi consensisse, & in solo primo dissensisse. Et quidem de tertio & quarto puncto non est difficultas. solùm pro secundo puncto est reddenda ratio, suadens, quòd Patres convenerint cum Nestorio, nempe quòd omnia constitutiva tam Naturæ quàm Personæ, sint positiva.

Ad hoc probandum adducam primò varias significationes, in quibus vocabulum, *Hypostasis*, vsurpatum est ab antiquis, & apparebit, semper in positivo sensu fuisse vsurpatum. Secundò affe-
feram locutiones Patrum, quibus asserunt, a-
quos philosophos, ignorantes hoc myſterium,
non potuisse agnoscere discrimen inter *Natura*
& *Personam*, & ab his fuisse seductos hæreticos.
Quæ Testimonia plurimum momenti habere po-
sunt contra Recentiorem jam toties à me no-
natum, & pro merito suo semper à me asser-
tum, qui subsistentiam negativam vult ex co-
pite persuadere, quòd illa potuerit independen-
ab hoc Mysterio facilè intelligi, quia facilepo-
rat intelligi, quòd Divisio ab alio (quæ est e
conceptu Personæ) sit negatio vnionis : & e
hoc facili conceptu putat se magnum pondus
sententiæ adjicere. Ego autem ostendam, Pa-
tres longè aliter sensisse. Quoad primum.

215. Hypostasis significatio originalis apud Græcos Theologos duplex est, teste Petavio lib. c. 1. n. 2. Primò significat solidum aliquid & eminens, ac verum, non adumbratum & imm. Secunda significatio est, qua Res aliqua declaratur non solùm verè exstans, & quæ non plane ni-
hil (cujusmodi sunt negationes) sed quæ intime consistit & permanet, cui TÒ ANYPYSTATON op-
ponitur, caduca res & fluens, neque statum ha-
bens, & quidquid non fert ætatem. Eodem au-
ctore teste Hypostasis apud antiquos idem ſre
significabat, quod *Substantia vel natura exsten.*
Demum strictissimè acceperunt hypostasin pro
subsistentia singulari, certis definita proprietatibus.
Certè hæ omnes significationes important aliquid
merè positivum, quia important perfectionem
exclusivam oppositæ imperfectionis. Vide-
hi plusquam probabile est, quòd quando Patres
tandem hypostasin strictiùs acceperunt contra er-
rores hæreticorum, & significârunt *Personalitatem*,
quòd, inquam, voluerint significare formam po-
sitivam, facientem subsistere Naturam, seu in se
sistere, vt etiam ipsa subsistat. Vno verbo tem-
per vsurpârunt in ea significatione, quâ solebant
etiam significare subsistentias divinas, vt videre
licet ex ijs quæ habet citatus Petavius in 4. lib.
de Trinit. Quis autem credat, quòd si putasset
subsistentiam creatam esse puram putam negatio-
nem vnionis, nunquam hoc discrimen inter Per-
sonalitates increatas & creatas adnotâssent? Quod
secundum ;

S. Anastasius Sinaita ait, esse Traditionem Apostolicam, & doctrinam in Ecclesia indubita-
tam, quòd Natura & Persona non sint idem, re-
clamantibus licèt philosophis, quos ait viam ha-
reticis stravisse.

Theodoretus, qui à principio favebat Nesto-
rio, sed deinde resipuit, in suis dialogis nullam
distinctionem Naturæ & hypostasis nullam re-
dem esse, si externa spectetur Sapientia, hoc est
& philosophorum & hæreticorum : sed si Patrum
doctrina spectetur, Naturam & Personam differre
plurimùm. Idem docent Epiphanius, Vigilius,
Eulogius, apud Reynaudum.

216. Ex his licet formare hoc argumentum. Juxta SS. PP. philosophi antiqui errârunt non distinguentes subsistentiam à Natura : atqui non errâssent, si subsistentia ex mente Patrum esset negatio vnionis cum aliena subsistentia : ergo ex mente Patrum subsistentia non est negatio, sed aliquid positivum, contradistinctum à Natura. Minorem probo. Philosophi non comparârunt suppositum creatum cum supposito increato & divino, sed cum quocunque alio supposito creato. Jam, si subsistentia creata est negatio, hæc negatio respectu suppositi alterius creati est negatio necessaria. atqui ex valde communi Recentiorum, & etiam Recentioris Hispani doctrina, hæc negatio necessaria est identificata cum Natura : ergo philosophi in eo sensu, quo illi locuti sunt de Persona & Natura, non errâssent.

217. His communibus argumentis placet addere hoc aliud, & sic argumentor pro subsistentia positiva. Si subsistentia est mera negatio, tunc subsistentia Petri, secundùm quod facit differre à Bucephalo in ratione suppositi, non est id secundùm quod differt à Deo in ratione suppositi. consequens non credo adversarijs in mentem veniſſe, nemo enim vnquam duas hujusmodi subsistentias asserit, vnam ad excludenda supposita creata, aliam ad excludendum suppositum divinum. Sequelam facilè probo ex dictis & concessis. Illud est subsistentia Petri respectu Bucephali, per quod repugnat Natura Petri vniri Bucephalo : atqui non repugnat vniri Bucephalo per illam negationem, per quam repugnat vniri Personæ divinæ : ergo alia est subsistentia respectu Bucephali, & alia respectu Personæ divinæ. Major est certa. Minor probatur. Natura Petri repugnat (in sententia adversariorum) vniri Bucephalo per negationem necessariam identificatam cum ipsa natura, Deo repugnat vniri per negationem contingentem separabilem à natura : sed hæ negationes sunt inter se distinctæ, quia altera identificatur cum natura, altera non : ergo in sententia adversariorum subsistentia adæquata Petri est aggregatum ex Natura & negatione contingente, quorum neutrum secundùm se est sufficienter exclusivum omnis alterius suppositi, & per consequens Petri natura non per idem subsistit respectu Bucephali, per quod subsistit respectu Dei.

218. Contra Recentiorem docentem, esse possibilem subsistentiam positivam, qualem defacto admittit communis sententia, potest actualis existentia ejusdem satis efficaciter, meo quidem judicio, probari.

Si est possibilis subsistentia positiva, hoc ipso defacto datur. Est per adversarium possibilis : ergo defacto datur. Sequelam probo sexduplici medio termino. Primò sic. Si subsistentia positiva est possibilis, & defacto non datur, ideo defacto non datur, quia si daretur, esset superflua : sed si esset superflua, hocipso est impossibilis : ergo vera est sequela. Minor probatur. Si esset superflua, esset essentialiter superflua : sed ens essentialiter superfluum, secundùm veriorem philosophiam est impossibile. ergo si esset superflua, est impossibilis. Majorem probo. Illud est essentialiter superfluum, quod essentialiter supponit adesse id, ratione cujus est superfluum : sed subsistentia positiva essentialiter supponeret id, ratione cujus esset Superflua : ergo &c. Minor probatur. Supponeret essentialiter negationem illam, in qua adversarius constituit subsistentiam sufficientem : sed ratione hujus esset superflua : ergo &c.

219. Probo jam sequelam 2. Si est possibilis positiva Subsistentia, & defacto non datur, erit Naturalis Entitas, & non erit Naturalis, sed supernaturalis : hæc sunt contradictoria : ergo vel defacto datur, vel est impossibilis. Sequelam probo. Imprimis esset entitas Naturalis, alioquin per illam evaderet homo Persona supernaturalis, cui proinde deberentur dona supernaturalia, ad hæc enim dignificaretur à personalitate Supernaturali : ergo esset possibilis substantia & persona purè creata, cui ratione substantialium deberetur Gratia Sanctificans & Visio Beata, quod est falsum, vt in primo lib. ex communi dictum est. Deinde verò talis Subsistentia esset Supernaturalis, quia excederet omnes vires creatas & creabiles, excederet omne debitum naturæ, vt per se patet ; si enim esset debita, miraculum esset, quòd defacto non daretur : sed non est miraculum eam non dari : ergo si daretur, esset indebita, excedens vires Naturæ.

220. Probo sequelam 3. Si subsistentia positiva esset possibilis, & tamen defacto non daretur, esset, & non esset Entitas Substantialis : hæc sunt contradictoria : ergo vel datur defacto, vel est impossibilis. Sequelam probo. Et imprimis quòd esset substantialis, patet, quia esset complementum substantiæ. Quòd non esset substantialis, probatur. Illud sine quo substantia est completa in ratione Personæ, non est complementum substantiæ : sed sine illa positiva subsistentia esset substantia completa in ratione Personæ : ergo non esset complementum substantiæ. Major est ex terminis evidens. Minor est ipsius adversarij, qui docet substantiam in ratione subsistentis sufficienter compleri per negationem, sine subsistentia positiva. Neque licet distinguere Majorem : Id sine quo est completa negativè, non est complementum negativum, concedendo : non est complementum positivum, negando. Hæc inquam distinctio esset inepta. Nam quomodocunque sit completa substantia, modò sit completa eo modo quo connaturaliter exigit compleri, jam hoc ipso, quidquid illi supervenit, non est substantiale, sed extra conceptum substantiæ : adeoque est accidens : atqui sine subsistentia positiva substantia est per adversarium completa, prout connaturaliter exigit compleri : ergo subsistentia positiva esset extra conceptum substantiæ, & esset accidens.

Probo sequelam 4. Si subsistentia positiva est possibis, tunc in casu quo daretur illius caussa connaturalis, deberet esse vel generans, vel ipsa natura emanans illam ex se: sed quæcunque ex his caussis assignetur, nihil illi obstat, quin de facto illam subsistentiam producat: ergo si est possibilis, dabitur defacto. Probo minorem. Omnis caussa necessaria, completa ad agendum, defacto producit suum effectum: atqui tam generans, quàm natura emanativa esset hujusmodi caussa: ergo produceret defacto illam subsistentiã.

221. Probo sequelam 5. Si positiva subsistentia est possibilis & defacto non datur, tunc datur defacto potentia passiva perperam facta, hoc est penitùs otiosa, nullam habens correspondentem caussam seu potentiam activam, quâ possit redigi in actum: consequens est absurdum: ergo si est possibilis, datur defacto. Sequelam probo. Natura haberet potentiam passivam & receptivam seu sustentativam subsistentiæ, & nulla daretur potentia activa potens illam subsistentiam educere: si enim datur defacto potentia productiva, vnde scit adversarius, quòd eam non producat?

222. Probo sequelam 6. Si est possibilis subsistentia positiva, tunc ejus possibilitas fundabitur in participatione perfectionis divinæ, quâ scilicet Natura divina gaudet subsistentijs positivis. Sed hoc ipso rectiùs dicitur eam defacto dari: cur enim Deus hanc communicationem suæ perfectionis invideret Naturis creatis; cùm hoc non sit producere novam aliquam speciem completam, sed complementum earum rerum quas defacto produxit? Quis neget, pulchrius esse, naturam subsistere positivè, quàm merè negativè?

223. Objicit adversarius pro sua sententia primò. Persona est Naturæ Rationalis individua substantia: atqui individuum est indivisum in se, & divisum à quocunque alio: ergo Persona solùm addit Naturæ rationali separationem à quocunque alio: hæc separatio non est formaliter entitas positiva: ergo Personalitas non est entitas positiva. R. Distinguendo consequens. Persona superaddit naturæ solam separationem radicalem, & proportionatam ipsi naturæ tanquam substantialiter incompletæ, concedo. superaddit solam separationem formalem seu negationem vnionis, nego Conseq. Ad probationem distinguo subsumptum. Separatio radicalis & proportionata in ratione complementi substantialis, non est formaliter positiva entitas, nego: separatio formalis, concedo ant. & nego Conseq. Hanc responsionem deberet dare adversarius, si existeret subsistentia positiva per ipsum possibilis. Eadem datur à philosophis admittentibus puncta terminativa.

Objicit 2. Vnio est entitas positiva: ergo non esse vnitum est formaliter negatio. R. Eodem modo distinguendo consequens, & retorquendo argumentum sicut prius, à quo non differt nisi solis vocibus.

§. III.

Vtrum Vnio hypostatica distinguatur realiter ab extremis, & quid sit.

224. Dicendum 1. Vnionem inter Humanitatem & Verbum realiter distingui ab extremis. Demonstratur. Quæcunque possunt nemine cogitante, ab invicem separari, ea debent aliquo modo realiter distingui: sed vnio hypostatica potest ab humanitate & verbo simul sumptis, nemine cogitante, separari: ergo &c. Major est evidens, quia nihil potest à seipso separari. Minor etiam innegabilis est: nam figatur defacto mea humanitas & Verbum non sint vnita & humanitas Christi potuisset non esse vnita.

Qui vniversim Modos negant, respondent, existentibus extremis existere quidem Vnionem entitativè, non tamen formaliter: & vnionem ab illis tantùm formaliter separari posse, non entitativè. Sed contra est: quia separari nemine cogitante, est separari entitativè: ergo etiam distinguuntur entitativè.

225. Verùm vt in præsenti abstineamus à varijs tergiversationibus, & loquendi formis, idem semper, & ideo nihil significantibus, quæ philosophis relinquimus, est specialis difficultas & ratio ponendi in casu præsenti vnionem superadditam. Si vnio hypostatica esset mera denominalitas, deberet saltem assignari posse aliqua conditio vel dispositio, quâ posità resultaret hæc denominalitas in hac potiùs quàm alia quacunque humanitate, & quâ non posità non resultaret: atqui impossibile est talem assignare: ergo ipsa Vnio debet esse realiter distincta ab extremis: non potest enim intelligi transitus de contradictorio in contradictorium, nisi in rerum natura aliquod aliter se habeat quàm antè. Subsumptum probo. Si sermo sit de dispositionibus ex parte humanitatis, nulla planè est excogitabilis, quæ disponat physicè humanitatem, vt assumatur à supposito divino, multò minùs quæ disponat ad Personalitatem Verbi potiùs, quàm ad Personalitatem Patris, vel Spiritûs Sancti. Jam ex parte Verbi nulla potest admitti dispositio vel conditio, nisi quis vellet ponere aliquam terminationem liberam, virtualiter intrinsecè distinctam ab essentia, & ab ipso Verbo divino, quæ se teneret solùm ex parte Verbi, & non sit communis omnibus tribus Personis, de qua tamen nullus adversarius rum mentionem facit, & in rei veritate nihil non esset quàm divinare, nec per illam terminationem explicaretur, quomodo Humanitas per vnionem perficeretur, & exaltaretur, & propria subsistentia supplerecur.

226. Recurrunt aliqui ad Decretum Dei, ac dicunt: hocipso quòd Deus decreverit Verbum potiùs quàm aliam divinam personam, & hanc potiùs quàm aliam humanitatem assumere, hocipso, inquiunt, omnibus alijs sublatis, intrinsecè & realiter hæc humanitas præ alia assumpta erit possibiliter hæc humanitas præ alia assumpta erit possibiliter illo tempore, quo Deus voluerit, & omnis indeterminatio

ferentia

ferentia auferetur, quia Decretum Dei frustrari non potest. ergo non est opus vnione superadditâ. Sed nemo non videt, hac ratione defendi posse, parietem posse esse album sine albedine superadditâ; solo enim decreto posito erit infallibiliter albus, quia frustrari non potest. Itaque Decretum non est caussa formalis, sed efficiens; nec est opus hoc pluribus prosequi, quia nimis evidens est insufficientia datæ responsionis.

Confirmatur jam argumentum factum. In Sententia contraria non potest assignari verificativum hujus Evangelicæ veritatis: *Verbum Caro factum est.* Nam hæc propositio non significat, solam humanitatem factam esse, vt patet: ergo aliud assignandum, nec potest esse aliud, quàm vnio; nam quidquid aliud assignetur, erit indifferens ad vnionem, vel erit aliquid *non factum.*

Objiciunt 1. Si Vnio esset realiter distincta ab Humanitate & Verbo, esset producta à tota Sanctissima Trinitate: sed hoc dici non potest: ergo, &c. Major est certa, quia omnis productio ad extrà est communis toti Trinitati. Minor probatur. quia sequeretur, humanitatem esse à tota Trinitate assumptam: nam ab illo est assumpta, à quo vnio producitur. R. & quæro ex adversarijs, à quonam producatur formalitas Vnionis quam ipsi ponunt? aliqua enim productio intervenire debet, alioquin Verbum non est caro factum. Deinde si vnio non est aliquid productum, quomodo ergo verum est, quòd humanitas sit assumpta, quandoquidem *assumere*, sit, *producere*, vt adversarij definiunt? R. directè negando minorem. ad probationem distinguo: assumere est producere, & nihil ampliùs, nego: assumere est producere, & insuper vniri, seu terminare vnionem, concedo, hoc autem complexum soli Verbo convenit.

Objiciunt 2. Si vnio esset realiter distincta, sequeretur, non solùm humanitatem per illam perfici, & intrinsecè mutari, sed etiam ipsum Verbum, quia de ratione vnionis est, perficere extrema. R. Cùm de fide sit, Verbum vniri, dent adversarij rationem, cur per formalisticam vnionem mutetur & perficiatur humanitas, non item Verbum, & considerent, vtrum non eadem responsio modali vnioni aptari possit. Dicimus ergo, de ratione vnionis physicæ solùm esse, perficere illa extrema, quæ per ejusmodi vnionem aliter se habent intrinsecè. Verbum autem non potest se intrinsecè aliter habere, vtpote habens per identitatem omnem perfectionem simpliciter simplicem. Humanitas econtra perficitur, quia substantialiter completur, & terminatur in ratione *suppositi.*

227. Quærunt hîc aliqui, vtrum Verbum debeat dici vniri intrinsecè, vel extrinsecè. In reipsa omnes convenire debent, & denique de vocabulo lis erit. Lorca, Bonaventura, Lessius, Vasquez, dicunt Verbum vniri extrinsecè: alij communiùs dicunt vniri intrinsecè: non quasi vnio subjectetur aut recipiatur in Verbo, sed quia vi vnionis Verbum evadit constitutivum intrinsecum Personæ Christi: volunt proinde per hunc loquendi modum solùm excludere vnionem extrinsecam metaphoricam, qualis est vnio intentionalis potentiæ cum objecto.

§. IV.

Vtrum Vnio hypostatica sit Modus substantialis supernaturalis.

REspondetur affirmativè. Et primò quòd sit modus probatur. Quia est actualis & vltima determinatio ad esse vnitum, & non potest existere sine extremis, etiamsi hæc possint existere sine illa.

Quòd sit substantialis, probatur. quia est vnio extremorum Substantialium ad faciendum vnum per se, estque vltimum complementum vt *quo* substantiæ. Quòd denique sit supernaturalis probatur. Quia superat omnes vires creatas & creabiles: & præterea est radix vt *quo*, donorum supernaturalium, vt infrà dicetur. Contra hoc tertium

228. Objicitur 1. Sancti PP. vocârunt hanc Vnionem naturalem, vt videre est apud Vasquez disp. 17. c. 3. R. Illos PP. solùm voluisse, non esse meram vnionem moralem, seu metaphoricam, & per affectum, vt volebat Nestorius; quapropter τὸ *Naturale*, non vsurpârunt prout opponitur *supernaturali*, sed eo sensu, quo nos eam vocamus Vnionem physicam.

229. Objicitur 2. Nulla substantia potest esse supernaturalis: sed vnio hæc est substantia: ergo non est supernaturalis. R. Distinguendo majorem. Nulla Substantia vt *Quod*, potest esse supernaturalis, concedo: nulla substantia vt *Quo*, nego. Vnde vnio hæc rectiùs dicitur *substantialis*, quàm Substantia.

230. Objicitur 3. Si vnio hypostatica esset supernaturalis, deberentur illi habitus supernaturales, & per se infusi, hoc dici non potest. hinc enim inferri posset, dari in Christo tertiam naturam: quia vnio hypostatica esset principium radicale operationum supernaturalium, & quidem in eo, in quo est primò & per se: quia non præsupponeret aliud principium earundem operationum: & sic conveniret Vnioni tota definitio Naturæ: dabitur ergo præter Naturam divinam & humanam tertia Natura in Christo.

R. Negando, quòd Vnio hypostatica simpliciter sit primum principium operationum quæ fiunt à tali supposito: præsupponit enim animam, quæ licet non sit principium operationum supernaturalium, est tamen principium cæterarum operationum, ita quidem, vt non exigat ampliùs compleri in ordine ad alias operationes. Natura autem ita debet esse principium operationum, vt non præsupponat aliud principium operationum non exigens vlteriùs compleri, esto possit elevari ad alias operationes; alioquin etiam Gratia sanctificans esset natura. Breviùs. Illud

non est Natura, quod jam' in eodem subjecto supponit aliud quod est natura: vnio autem supponit animam.

CONTROVERSIA II.

Vtrum sola Personalitas Verbi, vel etiam Natura divina secundùm esse absolutum terminaverit immediatè vnionem hypostaticam.

231. DUrandi Sententia fuit, dari duas vniones hypostaticas, quarum vna, & quidem prior terminetur ad Naturam divinam secundùm esse absolutum, & aliam quæ terminetur ad esse relativum. Rejicitur ab omnibus, & quidem à Vasquez tanquam minùs Catholica. Præcipuè ex eo rejicitur, quia sic tota Trinitas fuisset Incarnata: quod enim convenit Naturæ divinæ secundùm esse absolutum, convenit Trinitati: ergo si Natura divina esset incarnata secundùm esse absolutum, tota Trinitas esset incarnata, sicut tota Trinitas dicitur incarnâsse Verbum, quia productio vnionis est omnibus Personis communis.

232. Controversia inter cæteros DD. est, vtrum eadem indivisibilis vnio hypostatica fuerit æquè immediatè terminata ad Naturam divinam secundùm esse absolutum & relativum: & quidem procedit quæstio suppositâ distinctione virtuali intrinsecâ, de qua in prima parte actum est. Affirmavit Gabriel, cujus sententiam rectè vocat singularem Hurtadus: nam præter hunc nemo produci potest ex impressis auctoribus vsque ad ea tempora, qui id asseruerit. Nihilominus novissimè Gabrielem secutus est Recentior Hispanus, qui tribuit hanc opinionem Nominalibus in genere. Sed hæc auctoritas illum parùm juvat: Nam Nominales communiter nullam virtualem distinctionem admittunt, & ideo in eorum schola non procedit præsens quæstio.

Sententia asserens, Vnionem terminari ad solam Personalitatem immediatè, post Vasquez & Hurtadum supponitur à RR. potiùs quàm probetur.

233. DICO, Personalitatem Verbi solam immediatè terminare Vnionem. Probatur Conclusio 1. Auctoritate duorum Conciliorum Toletanorum, sexto & vndecimo. Vbi semper in Confessione solenni fidei, quam ipsi Concilio PP. præmiserant, hæc clara verba posuerunt. Et cùm tota cooperata sit Trinitas formationem susceptæ hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen Filius susceptæ humanitatem in singularitate Personæ, non in Vnitate divinæ Naturæ, id est, in eo quod proprium est Filij, non quod commune est Trinitati.] His verbis, fatetur adversarius, suam sententiam premi. Dupliciter tamen respondet. Primò, hoc Concilium fuisse tantùm Nationale, non Vniversale. Ità est: sed non propterea caret auctoritate gravissimâ, quia adducta verba posuit in suo Symbolo fidei, & eadem verbà repetijt absque reprehensione Concilium XI.

234. Respondet 2. Concilium intelligendum esse, quòd id, quod est commune Trinitati, scilicet, Natura divina, non fuerit terminus adæquatus Vnionis.

Sed contrà, quia hæc interpretatio indicat illis Concilij verbis sensum falsum, & ridiculum, atque etiam æquivocum. Falsum & ridiculum quidem ideo, quia esset sensus similimus huic propositioni, quâ ego dicerem. *Volitio mea procedit à me, non à Deo.* interpretando: tanquam à causâ adæquata: cenferetur autem propositio ab omnibus falsa, & illius expositio ridicula, quia illa adjectio seu declaratio non exprimitur illo modo per illa verba. Deinde esset etiam sensus æquivocus: quia dum dicit in priori membro: *in singularitate Personæ*: loqueretur de termino inadæquato, in secundo membro loqueretur de termino adæquato, dum dicit: *non in vnitate divinæ Naturæ*: quæ sanè esset fallacissima æquivocatio.

235. Probatur Conclusio 2. Si Vnio hypostatica æquè immediatè sit in Natura divina ut virtualiter distincta à Personalitate, sicut sit in Personalitate, sequitur totam Trinitatem redidisse incarnatam, non minùs atque id sequitur ex sententia Durandi, ponentis duas vniones, consequens admitti non potest: ergo nec illud unde sequitur. Sequelam (quam etiam fecit Concilium Toletanum) probo. Nam Vnio adversarij est quidem vnio indivisibilis, sed pertinaequivalens duabus vnionibus Durandi: indivisibilitas autem vnionis non impedit ex parte termini effectum formalem: sicut, si quis per possibile vel impossibile videret intuitivè directè divinam essentiam, & eâdem visione videret specialiter & directè Verbum, non propterea non videret totam Trinitatem indirectè in essentia divina, quemadmodum videret alius videns solam essentiam directè.

236. DICES. Natura divina vt est in Verbo, non est communis: ergo si Vnio tantùm terminetur ad illam vt est in Verbo, non terminatur ad illam vt communem: ergo non sequitur, quòd esset incarnata Trinitas.

Sed contrà. Hæc suppositio: *Natura prout est in Verbo*: Vel per te supponit pro sola Personalitate Verbi, vel simul pro aliquo virtualiter distincto à Personalitate Verbi: Si primum, habeo intentum, & infero: Ergo Vnio Naturæ vt est in Verbo, formalissimè aliud non est, quàm Vnio Personalitatis: ergo Personalitas est Terminus adæquatus. Si secundum, quæro quid illud sit? non potest esse nisi aliquid commune, nam tunc Personalitates non sunt communes: ergo adhuc Vnio terminabitur ad aliquid commune, & ita reduplicatio est merum vocabulum nihil significans faciens ad solutionem argumenti.

Confir-

237. Confirmatur 1. Natura prout est in Verbo, dicitur *genita*. ita loquitur S. Fulgentius in lib. de Incarn. & Gratia Christi, vbi dicit, quòd Natura Verbi sit Genita. hoc non potest esse verum, quasi Natura sit Terminus inadæquatus Generationis: ergo reduplicatio illa; *Natura verbi, seu Natura prout in Verbo*; constituit pro Termino adæquato ipsam Personalitatem, & non comprehendit Naturam vt virtualiter distinctam.

Confirmatur 2. Natura vt virtualiter distincta à Personalitate, est Natura communicata: sed Natura communicata est formalissimè Natura communis: ergo Natura vt virtualiter à Personalitate distincta, est formalissimè Natura communis: ergo si Vnio terminatur ad Naturam vt virtualiter distinctam, terminatur ad Naturam communem.

238. DICES, Terminari quidem ad Naturam quæ est communis, sed non ad Naturam vt communem. Sed contra. quia hæc reduplicatio ejúsque verificatio, plus non requirit aut importat, quàm quòd non Terminetur immediatè ad omnes personalitates divinas, nam ideo terminatur vnio ad Naturam vt propriam Verbi, quia simul immediatè terminatur ad Verbum: ergo vt terminaretur ad Naturam vt communem, deberet non tantùm terminari ad Naturam ipsam, sed etiam ad omnes tres personalitates, & nisi hoc dicatur, nunquam potest explicari sensus illius reduplicationis. Jam sic argumentor. Ad hoc vt tota Trinitas dicatur Incarnata, non est opus vt omnes tres Personalitates sint immediatè vnitæ, nam Durandus non asseruit hanc immediatam vnionem, & tamen ipse adversarius arguit contra Durandum, quòd tota Trinitas esset incarnata: ergo ad hanc propositionem inferendam non plus requiritur, quàm vt Humanitas immediatè vniretur illi Naturæ quæ est communis: atqui hoc adversarius asserit: ergo rectè contra illum infertur, quod contra Durandum, nempe, totam Trinitatem fore incarnatam.

239. Probo Conclusionem 3. De Vnionis Termino plus non est asserendum, quàm quod requiritur ad salvandam Evangelicam veritatem: *Verbum caro factum est*. Sed ad hanc verificandã non requiritur, vt terminus immediatus vnionis sit Natura divina vt virtualiter distincta à Personalitate, sed satis est, quòd Personalitas sit terminus adæquatus: ergo illud non est asserendum. Majorem tradunt SS. PP. apud Petavium. Minor mihi est indubitabilis, nec adversarius vllo verbulo conatur ostendere contrarium, quod facere debuisset, sed vnicè fundat se in quadam propositione apud Patres Græcos vsitata, quâ dicunt, Naturam Verbi esse incarnatam, quam putat aliter non esse veram, nisi Natura sit immediatè incarnata, quod quidem falsum esse paulò pòst ostendemus. Nunc autem probo minorem vlteriùs, & imprimis à pari. Si mea Natura vniretur intrinsecè soli subsistentiæ Angeli, verè Angelus esset incarnatus, & esset vna persona constans duabus Naturis, de quo nemo dubitat. Deinde à priori. Quia illius solius vnio sufficit, à quo solo confertur humanitati effectus formalis *subsistentis*, seu *Terminatæ*. Atqui à sola Personalitate confertur hic effectus formalis: ergo. Hinc inferunt Card. de Lugo & alij, quòd repugnet Naturam vnam immediatè vniri alteri Naturæ, quia cùm Natura non sit incompleta in ratione *Naturæ*, sed tantùm in ratione *suppositi*, non potest vllum effectum formalem accipere à Natura: atqui implicat Vnio physica intrinseca non conferens effectum formalem: ergo &c. Videamus nunc argumentum adversarij.

240. Argumentum illius quoad totam substantiam est hoc. Semper in Ecclesia fuit admissa & recepta hæc propositio, apud PP. frequens: *Natura seu divinitas Verbi est incarnata*: atqui Mediatè tantùm esse vnitam Divinitatem carni, non sufficit ad illam verificandam: ergo est vnita immediatè. Minor probatur. Nam sicut mediatè identificari in Deo, est simpliciter non identificari, alioquin Pater identificaretur Filio, ita mediatè tantùm vniri erit simpliciter non vniri. atqui illa propositio simpliciter affirmat, Divinitatem seu Naturam Verbi esse vnitam carni. ergo requirit immediatam Vnionem.

241. Confirmat argumentum. Patres dicunt, Personam Verbi esse Vnitam: ergo nisi quid obstet revelatum, debet in toto rigore intelligi, adeoque dicendum est, quòd Persona Verbi secundùm omnia sua constitutiva sit vnita humanitati.

R. Verum esse quòd illa propositio fuerit semper recepta; hoc autem factum est, vt ex historijs liquet, & ad longum deducit Petavius lib. 4. c. 5. & seqq. ex Reverentia erga S. Cyrillum, qui, quantùm certò constare potest, primus illâ vsus est, addendo vnam particulam: scilicet: Vnam Naturam Verbi incarnatam esse: quæ propositio, maximè ob illam particulam, ingentes illi molestias creavit. Cæterùm rectè semper fuit admissa illa propositio, & si mens SS. PP. attendatur, potiùs nobis favet quàm obest.

Et quidem aliqui ex Patribus, teste Petavio, existimârunt, Cyrillum per *Naturam* aliud non intellexisse, quàm Personam, & apud Græcos nihil fuit vsitatius, quàm *Naturam* & *Personam* eodem vocabulo proferre: vnde etiam dixerunt, Naturam Verbi esse genitam à Patre Cælesti. Verùm non est opus huc devenire, nam illa propositio verum sensum habet, etiam intelligendo illam de Natura vt virtualiter distincta à Personalitate, vt videbimus.

242. Quòd autem Patres eam aliter intellexerint, quàm eam vsurpet adversarius, ex eo manifestum est, quòd quando eam conati sunt interpretari, expressè dixerint, non eodem modo, sed aliter incarnatam esse Naturam, & aliter Personalitatem, nempe (vt jam in scholis loquimur) mediatè Naturam, & immediatè Verbum: item Naturam dici incarnatam materialiter & in ratione

ne

ne subjecti, seu quasi denominativè, Personalitatem verò formaliter & per modum quasi formæ seu termini vnionis.

243. Priorem explicationem & discrimen tradit egregius Theologus Rusticus Diaconus, in sua disputatione contra Acephalos, quæ exstat in Bibliotheca Patrum To. 4. col. 824. [Non Deus, inquit, Verbum per divinam Naturam, sed divina Natura per Dei Verbi personam vnita dicitur carni. Si enim tota Trinitas incarnari voluisset, tunc forsan justè ipsa NB. per seipsam (hoc est immediatè) fuerat incarnata Natura. Omnia enim quæ illi Naturæ secundùm se, & propter seipsam NB. adsunt, communia Trinitatis, & non propria vnius soliúsque Personæ sunt. Inhumanatio autem non communis, sed propria est solius subsistentiæ Verbi (notet hoc adversarius, volens esse propriam totius Personæ secundùm omnia constitutiva.) Incarnatus est igitur & Deus Verbum, & Natura ejus, sed ille quidem per semetipsum, & secundùm quod est ipse, illa verò (id est Natura) non ita, sed per Personam. Igitur Deus Verbum secundùm semetipsum quidem vnitus est carni, vna enim Persona, & vna subsistentia est facta cum carne, secundùm Naturam verò conjunctus est potiùs quàm vnitus: duæ enim manserè Naturæ, & per comparationem NB. Verbum potiùs vnitum carni est, quàm Natura ejus, & ob hoc istud potiùs quàm illud Vnitio est, illud magis conjunctio est, licet sit & Vnitio.] Hæc ille Theologus, quæ pro nobis apertè pronuntiant, & adversario contradicunt.

244. Confirmatur hæc doctrina ex eo, quòd licet antiqui Patres sæpè dixerint, Naturam Verbi esse incarnatam, quando tamen hanc ipsam vnionem accuratiùs declarârunt, absolutè & simpliciter negaverint, Naturam divinam esse vnitam: quæ sanè non cohærerent, nisi diverso sensu diceretur Natura vnita & non vnita, nimirum vnita mediatè, non vnita immediatè. Audiamus Ferrandum Diaconum, qui scripsit quinto sæculo, septuaginta circiter annis post Cyrillum. [Pater, inquit, & Filius substantiâ vnum sunt, non in Persona &c. Filius verò susciens carnem sic eam susscipere dignatus est, vt vna Persona fieret Carnis & Verbi, non tamen vna Natura. Deus homo factus naturam sibi adunavit humanam, sed in vnitate Personæ, quam non habet cum Patre communem, non in vnitate substantiæ quam habet cum Patre communem. Ideo non Trinitas, sed tantùm Filius & natus & passus est. alia est Natura secundùm quam passus est Filius. sed quia vnam fecit personam suæ divinitatis & carnis, propter vnitatem Personæ, divinitas dicitur passa, quidquid pertulit caro. Persona autem Filij non est ea quæ est Patris, quia alia est Patris, ideo tantummodo Filius passus est.]

245. Ex quibus vltimis verbis eruitur jam secunda explicatio objectæ propositionis, & assignatur discrimen inter Vnionem Naturæ & Personalitatis, quàm tradit eleganter Petavius lib. 5. c. 1. n. 5. [Etsi, inquit, Divinitas, quæ est in Verbo, idem planè sit cum eo, tamen EPINOIA differunt, quæ in Deo sufficit, vt quædam de vno categoremata prædicentur, quæ in alterum non competunt. Ita ratione duntaxat *Materiæ* vel *subjecti*, vt loqui amant in scholis (intelligit subjectum denominationis) non formæ (hoc est de quo formaliter verificatur) vera sunt enuntiata illa (quod Divinitas sit incarnata) quæ tamen piè & catholicè post tantos auctores vsurpari possint, inquit Petavius. Ex quibus constat, quòd illa propositio, quam objicit adversarius, ex reverentia patrum vsurpari soleat & possit, quia recipit piam & catholicam explicationem jam traditam, quæ adhibenda sit illius declaratio, ne offendiculo sit prout aliquibus fuit, quos ibidem Petavius perstringit, qui dixerant, antiquos Patres ita locutos fuisse, quòd nondum ita illis explorata atque aperta erant fidei mysteria, vti postea, disponente sic domino, posterioribus fuere temporibus.

246. Ad Confirmationem adversarij respondeo, jam esse ostensum, quomodò dici possit Natura divina immediatè vnita. Nunc addo, ante hunc Recentiorem neminem fortè, ne quidem Durandum, dixisse, quòd omnia quæ sunt in Persona Verbi, sint immediatè vnita, suppositâ virtuali distinctione. quis enim dixit, spirationem activam, quæ etiam inest Personæ Verbi, esse immediatè vnitam?

Ad illud denique, quod adversarius dicit, Vniri mediatè, non esse Vniri; sicut mediatè identificari non est identificari: Distinguendum est. Mediatè vniri non est vniri in Vnione Naturæ, concedo: in vnitatem Personæ, nego. Eodem modo, identificari Patrem mediante Filio, scilicet mediante naturâ, non est identificari in vnitatem Personæ, est tamen identificari in vnitatem Naturæ. Quando ergo absolutè concedimus illa propositio: *Natura divina est vnita*, hoc non fit, quia post tam diuturnam discussionem & declarationem illius, jam constat Theologis, quo sensu vsurpetur. at verò hæc propositio: *Pater est identificatus Filio*: sine addita declaratione, & reduplicatione Naturæ, non est toleranda, quia esset contradictoria non solùm simpliciter est vera, sed etiam semper & vnicè vsurpata. Quòd illa propositio: *Divinitas Verbi est incarnata*, non fuisset à Patribus vsurpata, neque jam in scholis vsurparetur.

Præterea TÒ *Vniri* opponitur huic: *esse separatum*: TÒ *Identificari* opponitur huic: *esse distinctum*. Mediatè vniri, jam excludit separationem, quia separatum esse, est, nullo modo vniri: at verò *mediatè identificari*, supponit realem distinctionem, & realiter distingui non est nullo modo identificari, quia stat cum identitate tertio: econtra TÒ *identificari* simpliciter, dicit: Nullo modo distingui: ergo quæ realiter distinguuntur, non dicuntur identificari simpliciter, quia identitas simpliciter excludit omnem distinctionem realem: itaque mediata identitas stat cum

cum Reali distinctione, sed mediata Vnio non stat cum separatione: Ergo quæ mediatè vniuntur, rectè dicuntur simpliciter vnita.

CONTROVERSIA III.

Quænam terminent vnionem hypostaticam ex parte Naturæ assumptæ.

248. VArij in hoc puncto fuerunt errores tum hæreticorum tum Catholicorum. Primus error fuit Arrij, Apollinaris, & aliorum, asserentium, Verbum non assumpsisse veram animam, sed Verbum ipsum fuisse loco animæ. Damnatus est à Concilijs & in Symbolo S. Athanasij. Clarissimè verò Matth. 26. *Tristis est anima mea.* Jo. 10. & 12. *Potestatem habeo ponendi animam meam* &: *Nunc anima mea turbata est.*

Secundus error fuit Manichæorum, Priscillianistarum, & aliorum, asserentium, Verbum non assumpsisse verum corpus humanum, sed phantasticum: cujus oppositum est sæpius definitum, ac in dicto Symbolo expressum, & habetur Jo. 1. *Verbum caro factum est.* Lucæ 24. *Videte, quia Spiritus carnem & ossa non habet.*

Tertius error fuit Gnosticorum, Verbum assumpsisse Corpus cæleste, non terrenum, qui etiam damnatus est, & contrarium habetur, Jo. 1. Lucæ 1. *Quod ex te nascetur.* Dicitur quidem Christus cælestis, 1. ad Cor. 15. Sed propter Verbum, & propter miraculosam conceptionem, vitam & doctrinam.

Quartus error fuit quorundam Catholicorum, apud Magistrum sentent. docentium, inter animam & Corpus Christi non intercessisse Veram Vnionem, adeoque non totam Humanitatem fuisse assumptam: quæ sententia vocatur à S. Thoma & Suarez hæretica, quia idem esset ac dicere, Christum non esse Hominem, nec mortuum, quia mors est sublatio Vnionis inter corpus & animam.

Vtrum, sicut anima & Corpus, ita etiam Vnio sit immediatè assumpta, an per vnam indivisibilem vnionem hypostaticam, an per partiales, pendet ex quæstione philosophica de indivisibilitate vel divisibilitate subsistentiæ creatæ.

249. Quæres, quid sentiendum sit de hac propositione: *Verbum assumpsit hominem.* R. Tametsi satis frequenter fuerit ab initio Ecclesiæ vsurpata, nunc tamen non toleratur, ut post S. Thomam tradunt Theologi. Ratio vtriusque est, quia tunc temporis nondum erat in vsu significatio vocis, *Humanitas*, supponentis pro Natura vt distincta à Personalitate, seu à tota Persona: Vnde factum est, vt diceretur, Verbum assumpsisse Hominem, intelligendo secundùm ea, secundùm quæ assumibilis est: quemadmodum si Verbum nunc assumeret Naturam aquæ, diceremus Verbum assumpsisse aquam, quia vox *Aquinitas* non est in vsu. Hodie verò postquam vox *Humanitas* recepit significationem Abstracti, & significat Naturam vt distinctam ab hypostasi, abstinendum est ab illa propositione, ne videamur dicere velle, Christum assumpsisse totum hominem, seu totam Personam, & arguerentur in Christo duæ personæ.

Quæstio est, vtrum Verbum immediatè assumpserit sanguinem, suppositâ communiore sententiâ Medicorum, quòd sanguis non vivat.

Affirmandum est cum S. Thoma, & tota ejus schola, cæterisque Theologis contra Durandum, Gabrielem, & ex parte contra Cajetanum. Ratio est, quia sanguis est pars Humanitatis, vt tradit Tridentinum sess. 13. c. 3. asserens, sanguinem esse partem Christi: sed Verbum assumpsit immediatè omnes partes humanitatis: quia non est major ratio de vna quàm de alia. Ergo.

Quod de sanguine dictum est, etiam de cæteris humoribus principalibus, phlegmate, pituitâ, atrâ & flavâ bile dicendum, ob eandem rationem. De Pilis & Vnguibus negat Vasquez, alij affirmant, quia etiam censentur partes corporis: alioquin non haberetur ratio, cur ponantur in Eucharistia.

250. Celebris olim controversia fuit inter Scholam Thomisticam & Scotisticam de sanguine Christi effuso, vtrum in triduo mortis fuerit adhuc hypostaticè vnitus Verbo, saltem quoad illas partes, quas postea Christus resurgens reassumpsit. Negant Scotistæ, & negativam propugnavit coram Pontifice F. Franciscus de la Rovere, Ordinis S. Francisci, ac postmodum electus Papa Sixtus IV. contra Dominicum de Dominicis, Ordinis S. Dominici. Affirmandum tamen est cum S. Thoma. Quia de illo sanguine procedit eadem ratio, quæ probat, cadaver mansisse vnitum, nempe quia erat iterum copulandum animæ: ergo debebat semper manere corpus & sanguis Verbi. Neque obstat, quòd hac ratione posset dici, Verbum adhæsisse cruci, fuisse effusum in terram. Nam hi modi loquendi ideo non vsurpantur, quia in simili casu non vsurpantur de homine: quæ autem vsurpantur de Homine, etiam vsurpantur de Verbo: sic quia vsu non est receptum, vt dicatur effundi homo, quando effunditur sanguis, ita nec dicitur Verbum effusum. Econtra, quia vsu receptum est vt dicatur: Homo jacet in sepulchro: existit in cœlo: quamvis vnica pars ibi sit, ita etiam dicitur Verbum aut Christus sepultus esse, descendisse ad inferos. Fundamentum autem hujus diversi modi loquendi, si bene conjicio, est, quia homines concipiunt animam, tanquam partem principalem per species Figuræ humanæ: Corpus item, quia adhuc retinet externam Hominis Figuram. Non ita concipiunt sanguinem, aut vnam minutiorem partem: v. g. si manus abscissa Petri jaceret in foro: nemo diceret, ibi jacere Petrum, bene tamen si Truncus corporis ibi jaceret.

CAPVT IV.

DE SANCTITATE HUMANITATIS CHRISTI.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Humanitas Christi Sanctificetur Sanctitate Increatâ.

PAludanus & Marsilius apud Suarez d. 18. s. 1. videntur negativam tenuisse, dum asserunt, Christum eguisse Gratiâ accidentali, vt esset sanctus, adeoque non videntur in eo agnovisse sanctitatem substantialem, quæ illi tribueret effectum formalem *Sancti*, seu, *amabilis* amicitiâ Dei.

251. Dicendum tamen est cum indubitata hodie sententia, Humanitatem Christi fuisse substantialiter sanctificatam à sanctitate increata Verbi. Probatur 1. ex S. Scriptura in sensu Patrum accepta. Christus dicitur *Vnctus*, Danielis 9. *Vngetur sanctus sanctorum.* per hanc vnctionem vel vnguentum intelligunt PP. divinitatem seu Verbum, vt longo ordine referunt Suarez & Vasquez, & præterea vnguentum vocant sanctitatem seu amabilitatem illam, propter quàm Christus amatus est amore amicitiæ, conformiter S. Scripturæ, quæ Vnctionem pro sanctitate vsurpat. Concilium Florentinum in Decreto Vnionis dicit, Humanitatem fuisse à Verbo Deificatam. *Deificari* autem minus esse non potest, quàm *Sanctificari.*

Probatur ratione 1. Gratia habitualis sanctificat & reddit amabilem Naturam, quia est participatio divinæ Naturæ: ergo multò magis sanctificabit Divinitas ipsa communicata.

252. Probatur 2. Per illud aliqua Natura cæteroquin capax divinæ amicitiæ sanctificatur, per quod habet in se quandam repugnantiam stabilem seu habitualem cum peccato mortali, Jus ad Visionem Beatam, Radicem Donorum & Habituum actuúmque supernaturalium, Filiationem Dei, ac Denique amabilitatem amore amicitiæ divinæ, propter hæc enim Gratia habitualis dicitur *Sanctitas.* atqui hæc omnia excellentiore gradu præstantur à Verbo vnito: ergo nihil deest illi ad communicandum effectum formalem sanctitatis & amicitiæ. Minor probabitur in progressu, nam vi Vnionis hypostaticæ Humanitas Christi est impeccabilis etiam culpâ veniali, & ita quidem, vt non possit hanc vnionem destruere, sicut potest purus homo destruere Gratiam sanctificantem: item dat Jus ad Beatitudinem: vnde Christus, etiam dum esset Viator, fuit comprehensor, hoc est, præditus Visione Beatâ: est insuper Radix cæterorum habituum supernaturalium, ipsiúsque Gratiæ sanctificantis, non eadem, quasi Gratia hanc Radicem in subjecto ingât, sed quòd Vnioni, tanquam supernaturali & substantiali, & communicationi summè propriæ ex summo amore & voluntate benefaciendi effectæ, debeatur. Constituit denique Christum non Filium adoptivum, sed Filium Naturalem, etiam vt hominem, adeoque objectum dignissimum amoris amicitiæ.

253. Ex hac certa sententia movetur difficultas non exigua. Non apparet, quâ ratione possit divinitas tribuere effectum formalem Sanctitatis, quin etiam tribuat effectum formalem Immensi, Æterni, Omnipotentis, Omniscij: quia enim harum denominationum formam habet Humanitas Christi sibi vnitam. Referam varias solutiones, quæ fortasse reipsâ non differunt.

Imprimis quoad Intellectionem & Volitionem divinam, quòd non reddant Humanitatem formaliter intelligentem & volentem, facile redditur ratio in illa philosophorum sententia, quæ ad hanc denominationem requirit, vt intellectio, si sit ab intelligente distincta, vitaliter ab illo procedat. Quæ sententia confirmatur authoritate Agatonis Papæ, qui ex illa propositione S. Augustini: *Voluntas* (id est volitio) *est motus Animæ*: definivit contra Monothelitas, non esse in Christo vnam vtriusque Naturæ voluntatem & operationem. imò nec esse posse, quia volitio divina non potest esse à Natura humana, nec contra.

254. Quoad Immensitatem & æternitatem Card. de Lugo inter has & sanctitatem dat hanc disparitatem, quòd Humanitas Christi sit substantialiter incompleta in ordine ad sanctitatem Verbi, non item in ordine ad ejus Immensitatem, quod sic declarat. Personalitas Verbi est formalissimè quid divinum: ergo cùm humanitas sit incompleta substantialiter in ordine ad Personalitatem, & ex alia parte sit capax Sanctitatis, hac

ipso est substantialiter incompleta etiam in ordine ad sanctitatem provenientem à Verbo: quia *esse Sanctum* aliud non est, quàm habere in se aliquid divinum. Econtra verò subsistentia Verbi non est formaliter Immensitas: ergo Humanitas nullo modo est incompleta in ordine ad effectum formalem Immensitatis, æternitatis.

Sed Contra. Quia Humanitas Christi non tantùm sanctificatur à Personalitate Verbi, vt virtualiter distincta à Natura, sed etiam sanctificatur ab ipsa Natura, imò in multorum sententia ab hac sola: atqui ad hanc non est incompleta substantialiter humanitas. ergo potest humanitas accipere effectum formalem ab aliquo, in ordine ad quod non est incompleta substantialiter: ergo etiam poterit accipere effectum formalem Immensitatis, nisi aliud obstet.

255. Secunda explicatio est Card. Pallavicini c. 10. n. 162. vbi dicit, in hoc differre vbicationem Dei (idem est de reliquis attributis) ab vbicatione creata, quòd Vbicatio Dei existit in bonum sui, hoc est, non ordinatur in bonum alterius, sicut ordinantur formæ, atque adeo habet ex sua essentia vbicare seipsam, & non aliud ens cui adveniat: quare quantumvis vniatur alteri, non tribuit illi hunc effectum formalem: at formæ seu accidentales seu substantiales incompletæ, existunt vel in bonum alterius, vt accidentales, vel in ordine ad constituendum aliquod totum melius se solis, vt substantiales, ideo non possunt esse in aliquo subjecto, quin tribuant illi suam perfectionem.

256. Sed contra. Ex hac explicatione sequitur, Humanitatem non posse à Deo & Verbo accipere vllum effectum formalem *Subsistentis*, aut *Sancti*: ergo potiùs evertit Conclusionem quàm defendat. Sequela probatur. Ideo per te non potest Humanitas accipere effectum formalem *Immensi*, quia Immensitas Dei est ens non ordinatum ad perfectionem alterius, sed tantùm in bonum sui: atqui Verbum & Deitas in ratione subsistentiæ & Sanctitatis, est Ens in bonum sui, vt fatetur Pallavicinus: ergo non potest vt sic tribuere effectum formalem *Subsistentis & Sancti*.

257. Tertia explicatio & ratio discriminis inter effectum formalem *Sancti* & alios, traditur à P. Arriaga, qui imprimis distinguit inter effectus formales physicos, & effectus formales morales, qualis est effectus formalis *Sancti*, qui est in ordine ad aliquid extrinsecum, scilicet ad amorem amicitiæ supernaturalis. Effectus formales morales possunt haberi tam à forma immediatè vnita, quàm etiam ab vnita tantùm mediatè, vnde humanitas sanctificatur & à Verbo, & à Deitate: nam ratione vtriusque est amabilis, hoc ipso quòd in se habeat. Effectus formales physici non accipiuntur nisi â forma immediatè vnita: tales sunt, esse omnipotentem, æternum, omniscium: omnipotentia autem, &c. non vniuntur immediatè humanitati, & ideo non tribuunt effectum formalem.

258. Hæc explicatio nititur principio philosophico non admodum certo. Multi enim docent, etiam subjectum mediatum, nempe materiam primam, accipere effectum formalem *Vbicati*, ab Vbicatione Quantitatis mediatè vnita. item in sententia quorundam Subsistentia non vnitur immediatè Vnioni inter materiam & formam, & tamen facit eam formaliter subsistentem. item in sententia Thomistarum, actus vitales intentionales recipiuntur in anima mediantibus potentijs, & tamen reddunt animam formaliter viventem. Habitus supernaturales secundùm eosdem recipiuntur tantùm mediatè in anima, & tamen reddunt animam formaliter potentem operari supernaturaliter.

259. Quarta Explicatio referri posset ex P. Esparza q. 27. §. vis hujus: sed quia patitur quasdam replicas quibus occurrendum est, eam pluribus non referam, sed meum sensum aperiam.

DICO igitur, quòd Humanitas Christi habeat capacitatem ad effectum formalem *Subsistentis & Sancti*, seu amabilis amore amicitiæ divinæ, non item ad effectus formales aliorum attributorum, vt Omnipotentiæ, Immensitatis, æternitatis, Sapientiæ, de qua specialem rationem implicantiæ jam antè dedimus.

Quòd natura humana sit capax effectûs formalis *Subsistentis*, patet, quia est Substantia, & exigit subsistere: & quia subsistit per subsistentiam distinctam, potest hæc à Natura separari, & si suppleatnr per alienam, subsistet in alieno supposito, & in hoc nulla apparet repugnantia. Nam subsistere in alio non est plùs, sed potiùs minus quàm sistere in se: ergo si τὸ sistere in se habetur per formam distinctam & separabilem, facilè concipi potest, quâ ratione per vnionem alienæ Subsistentiæ conferatur effectus formalis *Sistentis in alio*. Nulla igitur ratio est, quæ ostendat repugnantiam aut incapacitatem Naturæ humanæ in ordine ad istum effectum formalem. Vno verbo: capacitatem hujus effectûs formalis discimus ex Mysterio Incarnationis, & ad illum asserendum satis est, constare de hoc mysterio. Hoc totum procedit etiam de effectu formali *Sancti*, seu *amabilis*. Ex eodem enim Mysterio constat Verbum esse vnitum Humanitati: atqui est impossibile esse vnitum Verbum humanitati, & per hoc humanitatem non reddi amabilem, vt suprà ostensum est: ergo supposito Mysterio non potest hic effectus formalis negari. Neque enim hinc sequitur, quòd Humanitas reddatur amabilis in eodem gradu, quo ipsa divinitas est propter se amabilis, quia propter identitatem habet Natura divina sibi communicatam Sanctitatẽ infinitam infinito modo, & cõmunicatione infinitâ: at verò Humanitas habet Sanctitatẽ infinitam cõmunicatam communicatione solùm finitâ, quæ cõmunicatio licet non inducat humanitati meritum tanti amoris, quantum habet divinitas secundùm se (hæc enim me-

retur amari vt finis vltimus omnium rerum, non item humanitas) inducit tamen meritum majoris amoris, quàm sit meritum cujuscunque sanctitatis creatæ & accidentalis.

Jam verò, quòd Humanitas non sit capax cæterorum effectuum formalium, ostenditur ex specialibus repugnantijs.

260. De Omnipotentia ostenditur hoc modo. Omnipotentia non potest naturæ humanæ tribuere hoc quod est: *posse producere omne producibile*: repugnat enim, quòd possit producere seipsam: ergo vt Omnipotentia tribueret humanitati aliquem effectum formalem, deberet tribuere potentiam limitatam: atqui hoc repugnat, ergo repugnat, quòd humanitas recipiat vllum effectum formalem ab Omnipotentia. Minor probatur. Vt virtus aliqua per sui vnionem tribuat mihi effectum formalem *Productivi*, non est satis, quòd verum sit dicere, me vnâ cum illa virtute posse producere talem effectum: ego enim defacto possum cum omnipotentia Dei producere motum localem, & tamen hunc effectum formalem non tribuit mihi omnipotentia per vnionem physicam sui: vt ergo mihi tribueret effectum formalem per vnionem, quem sine vnione non potest tribuere, deberet me reddere productivum alicujus rei, cujus alioquin productivus cum illa non essem: hoc autem ex vi vnionis aliter fieri non potest, quàm vt ego respiciar ab actione pro priori Naturæ, à qua non respicerer, si Omnipotentia mihi non esset vnita: adeoque ex vi vnionis deberem præsupponi ad actionem ad quam alioquin non præsupponerer: atqui hoc repugnat fieri per vnionem omnipotentiæ: ergo &c. probo subsumptum. Vt vnio alicujus virtutis hoc efficiat, vt quis dicatur per illam tanquam per medium operari, debet subjectum vnionis non solùm præsupponi ad ipsam vnionem, sed etiam ad ipsam virtutem: v. g. si in me existeret impulsus causans aliquem motum, ego non essem movens, si non essem prior naturâ ad ipsum impulsum: atqui repugnat, quòd humanitas Christi sit prior naturâ ad omnipotentiam Dei: ergo repugnat quòd ab ea per vnionem accipiat effectum formalem *Productivi* alicujus, cujus non est productiva cum omnipotentia non vnita.

261. Confirmatur ampliùs. Si per vnionem communicaret Omnipotentia effectum formalem *Productivi*, vtique non communicaret nisi cum subordinatione ad Voluntatem, alioquin necessariò produceret omne producibile, quod est impossibile: atqui non potest cum tali subordinatione communicari omnipotentia præcisè per sui vnionem, quia non potest voluntas determinare potentiam adæquatè distinctam, & à se penitus independentem, si illa potentia est causa adæquata effectûs: sicut in casu nostro esset omnipotentia: determinatio enim est actio immediatè procedens à causa determinante. Est ergo specialis Repugnantia in Omnipotentia; quod erat probandum.

262. Immensitatis effectus formalis etiam non hoc ipso communicatur Humanitati, quòd illi sit vnita. Nam quando vna entitas existens essentialiter definitivè vnitur alteri, non hoc ipso vi talis vnionis debet alterum existere in toto loco totaliter, sed satis est, existere in aliqua parte spatij, vt patet in homine, cujus pes est vnitus animæ, neque tamen existit pes vbicunque existit anima: ergo eodem modo non hoc ipso quòd humanitas vniatur Immensitati, existet vbicunque Immensitas existit: ergo necesse est determinari per aliquid superadditum, vt coëxistat Immensitati potiùs in hoc, quàm in alio loco: ergo ab hoc superaddito, vtpote vltimatâ determinatione formali, accipiet Humanitas effectum formalem *vbicati*: ergo etiamsi possibilis esset vbicatio creata essentialiter immensa, & per hanc determinaretur humanitas ad coëxistendum Immensitati vbique, non propterea haberet hunc effectum formalem ab ipsa Immensitate formaliter, sed ab illa entitate creata: ergo Immensitas non potest per se formaliter communicare suum effectum formalem, nec adæquatè nec inadæquatè.

Quoad effectum formalem Æternitatis res est expedita. Si enim æternitas nunc in tempore vnita humanitati tribueret illi effectum formalem *æterni*, verificarentur contradictoria, nempe quòd fuisset, & non fuisset tempore Adami. Non fuisset, quia defacto incepit esse in vtero Virginis: fuisset, quia fuisset ab æterno.

CONTROVERSIA II.

Vtrum tam Divinitas quàm Personalitas, atque etiam ipsa Vnio sanctificent Humanitatem.

263. DICO 1. Divinitas prout virtualiter distincta à Personalitate Verbi, sanctificat Humanitatem. Probatur assertio auctoritate Patrum, dicentium, Vnctionem Humanitatis esse ipsam Divinitatem, & Humanitatem esse Divinitate delibutam, esse Deificatam. Deificari autem & Sanctificari sunt idem.

Confirmatur. Si quid obstaret, id esset, quòd Divinitas tantùm vniatur mediatè: atqui ad effectum formalem moralem *Sancti*, hoc est, ad movendum amorem extrinsecum, non requiritur Vnio immediata. Ratio à priori est, quia ratione Divinitatis vnitæ Humanitas est amabilis magis, quàm propter Gratiam sanctificantem habitualem, quæ tantùm est quædam participata accidentalis Divinitatis: & quidem in multorum Sententia Gratia non distinguitur à Charitate, recipitúrque tantùm mediatè in anima, mediante scilicet Voluntate, quam volunt esse potentiam distinctam ab anima: & tamen intelligitur sanctificare; ergo multò magis poterit divinitas, cum

dùm sit ipsa Sanctitas Verbi secum identificati, à quo etiam sanctificatur, vt jam dicemus. Vnde infert Lugo n. 52. Humanitatem non minùs sanctificari à Divinitate mediante Verbo, quàm si immediatè vniretur, quia ratione hujus medij non redditur minùs amabilis.

264. Dissensio aliqua est inter DD. vtrum dicenda sit Humanitas sanctificari *infinitè*, vel tantùm *finitè*. Hoc posterius amplectitur Lugo, observans hanc litem habere plurimum de modo loquendi; idem sentit P. Esparza: alij affirmant sanctificari infinitè. In re ipsa conveniunt omnes. primò quidem, quòd Humanitas non sanctificetur aut reddatur amabilis eâ amabilitate, quâ ipsa Deitas secundùm se, & propter se est amabilis. Hæc enim necessariò amatur vt finis vltimus omnium rerum, & ipsa Humanitas vnà cum Vnione hypostatica refertur ad Deitatem, vt ad vltimum finem. Et ratio est, quia Deitas sanctificatur per identitatem cum ipsa Sanctitate infinita, quod est sanctificari sanctitate imparticipatâ: Humanitas verò sanctificatur per vnionem physicam, & sanctitate participatâ, qui est modus sanctificandi inferioris ordinis, quàm prior. Ex hoc ergo capite vult Lugo, Humanitatem tantùm sanctificari finitè simpliciter loquendo, & sine addito, quia datur sanctificatio perfectior in genere sanctificationis vt sic.

265. Conveniunt 2. Humanitatem Sanctificari infinitè in genere sanctificationis participatæ; quia non est excogitabilis perfectior sanctificatio participata; & ideo Humanitas redditur amabilis supra omnes alias amabilitates creatas. Solùm ergo potest esse quæstio, an hæc Sanctificatio possit vocari sanctificatio infinita, sine addito, *Sanctitatis participatæ*.

Existimo posse ita vocari: sicut calor infinitè intensus, vocaretur simpliciter calor infinitus, etiamsi esset possibilis perfectior calor secundùm prædicata formalia & essentialia, cum quo si compararetur, esset potiùs dicendus calor finitus quàm infinitus. Ratio alia non est, quàm receptus vsus loquendi, quo factum est, vt sæpè soleat tribui aliqua denominatio simpliciter, quando non fit comparatio cum alio, cùm tamen deberet potiùs contraria denominatio tribui, si cum alio compararetur: sic qui solo corpore pulcher est, dicitur simpliciter homo pulcher, quamvis si compararetur cum alio, qui & corpore & animo pulcher est, potiùs dicendus esset turpis.

Accedit, quòd quando Humanitas dicitur Sanctificari à Deitate tanquam Natura distincta, exprimatur satis, quòd sanctificetur sanctitate participatâ. Quare si dicatur Sanctificari infinitè, nullo addito, satis significatur, quòd sermo sit de sanctitate participata.

266. DICO 2. Humanitas Christi sanctificatur etiam formaliter à Personalitate Verbi vt virtualiter distincta à Natura. Ita communior habet sententia. Nolo fundare Conclusionem in probabili multorum opinione, quòd Personalitas Verbi sit quædam Sanctitas relativa in Deo: nam hoc est incertum, & recidit tandem in quæstionem de nomine *Sanctitatis*. communiter enim, vt notat Lugo n. 56. Sanctitas dicitur prima radix beatitudinis in supposito: atqui Verbum non est prima radix Beatitudinis in Deo, sed Natura divina est prima radix: ergo hoc sensu non dantur in Deo sanctitates relativæ. Abstrahendo ergo abhoc

267. Probo Conclusionem. Personalitas Verbi dignificat formaliter opera Christi supernaturalia, in ordine ad præmia supernaturalia, & quidem tanquam prima radix in Persona Christi vt Homo est. Nam etsi Personalitas non sit prima radix in Christo vt Deo, est tamen prima radix in Christo vt homine. Nam Christus vt homo non includit formaliter & virtualiter Naturam divinam: ergo sanctificat humanitatem Christi. Antecedens suprà declaratum est. Consequentia patet. Nam dignificatio operum in ordine ad præmium supernaturale, & dignum Filio Dei est sanctitas, quia constituit Filium Dei seu Naturalem, seu adoptivum. Neque Gratia sanctificans intelligeretur dignificare nostra opera in ordine ad præmium supernaturale, & dignum Filio Dei adoptivo, nisi esset sanctitas & forma constituens filium Dei adoptivum.

DICES. Natura divina sanctificat Humanitatem, & tamen non dignificat formaliter opera Christi vt hominis, quia vt Natura non impenditur illis: ergo dignificare & sanctificare non sunt idem. R. distinguendo consequens. Non sunt idem convertibiliter, concedo, vt genus & species, nego. Nam omnis dignificatio ad opera supernaturalia conductiva ad beatitudinem, est sanctificatio, sed non econtra. Nam ad sanctificationem sufficit, esse radicem beatitudinis, & reddere suppositum amabile amore amicitiæ.

DICO 3. Vnio hypostatica non sanctificat Humanitatem vt *Quod*, sed tantùm vt *Quo*. Probatur 1. Quia vnio hypostatica non aliter sanctificat, quàm vt communicatio sanctitatis: ergo sicut Vnio Gratiæ sanctificantis non sanctificat nisi vt *Quo*, quia est formalis communicatio ipsius Gratiæ, ita nec Vnio hypostatica. Probatur 2. & à priori; quia Vnio Modalis, quæ sit vinculum inter duo, vnicè est à Natura instituta ad hoc, vt tollat extremorum indifferentiam, & vt vnum ab altero accipiat effectum formalem cujus est capax: ergo ille effectus formalis non tribuitur per ipsam vnionem nisi vt Quo. Probatur 3. Si fingamus existere vnionem sine Verbo, humanitas non esset Deificata, nec ejus opera dignificarentur ad præmium supernaturale; quia Vnio nec est filiatio naturalis, nec adoptiva: ergo non sanctificaret.

268. Objicies 1. Omne quod est incompossibile cum peccato, est forma sanctificans. Vnio hypostatica est incompossibilis cum peccato. Ergo &c. Retorquetur imprimis argumentum in Vnione Gratiæ sanctificantis. Deinde respon-

detur distinguendo majorem. quod est incompossibilie ratione suæ propriæ excellentiæ, concedo majorem, quod est incompossibile præcisè propter connexionem cum alio, habente illam excellentiam, nego majorem, & dist. min. negatur conseq.

Objicies 2. Sancti Patres extollunt vnionem hypostaticam super omnia dona creata: ergo etiam supra Gratiam habitualem: sed non esset supra hanc extollenda, si non magis quàm hæc sanctificaret. Ergo. R. Vnionem extolli non propter suam propriam excellentiam secundùm se consideratam, sed propter terminum quem infallibiliter secum affert. Itaque magis sanctificat vt *Quo*, quàm Gratia vt *Quod*.

270. Objicies 3. Sanctitas aliud non est, quàm conjunctio cum Deo: sed Vnio hypostatica est conjunctio cum Deo: ergo. Vel sic; Ideo Gratia est sanctitas, quia est conjunctio cum Deo: sed Vnio est etiam conjunctio cum Deo, & quidem realis, cùm Gratia tantùm sit conjunctio Metaphorica & intentionalis, quatenus est radix Visionis Dei. R. Distinguendo ma. Sanctitas est conjunctio cum Deo tanquam amabilitas cum amante, concedo: tanquam vinculum ipsius amabilitatis cum subjecto amando, nego ma. & eodem modo dist. min. Negatur conseq.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Gratia Habitualis, aliáque dona supernaturalia fuerint in Christo.

271. Affirmativam Sententiam, quæ est communis omnium Theologorum, quamque censet VVadingus haberi ex traditione, probat mirabili ratione Recentior Hispanus. Sine hac Gratia habituali Christus tantùm fuisset amabilis seu Amicus passivè, quod est, *esse Sanctum*. non autem amabilis seu amicus activè, quod est: *esse justum*, hoc est, rectè ordinatum ad Deum. Porrò ad hunc effectum formalem *justi*, non sufficit habere meram potentiam amandi seu radicem, hoc enim haberetur sufficienter per Sanctitatem increatam, sed requiritur, vt habeatur actualis amor, & quidem amor vitalis. Quâ verò ratione Gratia sanctificans sit hujusmodi amor, explicat in hunc modum. Supponit ex philosophia, actus vitales procedere per actionem distinctam, & esse terminos, qui aliquantulum permaneant, postquam jam transijt actio vitalis, & dum immanent, verè denominare adhuc volentem, amantem, &c. Deinde docet iste Recentior, quid Gratia Sanctificans sit hujusmodi amor, qui eadem ex se est talis forma, quæ posset naturaliter produci actione vitali ab anima, defacto tamen ait non produci vitaliter, sed à Deo, quia si vitaliter, produceretur, non duraret diu, sed corrumperetur: à Deo autem producitur, & conservatur incorruptibiliter, nisi destruatur per peccatum.

Hæc est probatio, fundans Sententiam non tam in principijs plusquàm dubijs, & mihi nonquam probandis. Itaque hac probatione supposità,

272. Probo Conclusionem, ad mentem S. Thomæ q. 7. a. 1. Vel Gratia sanctificans aliter distinguitur ab habitu charitatis vel non: si non distinguitur, Gratia erat Christo connaturaliter necessaria ad eliciendos actus charitatis, nonquam principium intrinsecè & connaturaliter elevans ad actus supernaturales Charitatis. Si distinguitur, erat saltem connaturalis radix habituum.

Objicies. Verbum vnitum erat sufficiens radix habituum, eósque exigebat: nec est dubium, easdem passiones deberi diversis specieturis. v. g. Lux convenit igni & soli: ergo habitus possunt deberi ratione vnionis hypostaticæ, etiam absente Gratiâ: ergo Gratia est superflua. R. cum Cardinale de Lugo. Verbum vnitum non exigere habitus nisi mediante Gratiâ. Ratio est, quia Verbum non habet in se determinatam mensuram, cui debeat commensurari emissio habituum: at verò Gratia est mensura habituum. Et licet respectu Gratiæ Verbum etiam mensura non sit, hoc non obstat: quia Gratia ex natura sua non exigit mensuram, sicut cæteri habitus, qui semper augentur ad augmentum Gratiæ.

273. Probatur Conclusio 2. ex eodem S. Thoma. Congruum erat, vt Christus etiam esset sanctus eo genere sanctitatis, quod volebat in homines derivare. Vnde dicimur omnes de plenitudine ejus accepisse Jo. 1. & Gratiam pro Gratiâ: quo sensu etiam dicitur Christus esse vitis, & nos palmites. Nec obstat, quòd probabiliter Gratia Christi sit diversæ rationis specificæ à nostra. Satis enim est, esse ejusdem Generis & ordinis.

CAPVT

CAPUT V.

DE CHRISTI IMPECCABILITATE.

CONTROVERSIA I.

An cum Vnione hypostatica consistere possit peccatum.

274. SUpponendum 1. Christum nunquam, ne venialiter quidem peccâsse, vt definitum est in Concilio Ephesino c.18. & Lateranensi sub Martino 1. c.5. contra quosdam Hæreticos, tribuentes Christo peccatum Impatientiæ, vel desperationis, vel etiam Blasphemiæ, commissum tunc quando clamavit in Cruce: *Deus meus, Deus meus, vtquid dereliquisti me.* Impudentissimus etiam Calvinus arguit Christum peccati commissi, in petenda declinatione calicis & passionis. Constat autem veritas Catholica ex SS. Litt. Is. 53. *Eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.* Jo. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* ad Hebr. 4. *Tentatum per omnia pro similitudine absque peccato.* & ibid. 9. *Semetipsum obtulit immaculatum Deo*, &c.7. dicitur *Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus.* & 1. Pet. 3. *qui peccatum non fecit.*

Supponendum 2. Christum saltem ratione Visionis Beatificæ fuisse impeccabilem. Nam Visio Beata necessitat ad amorem Dei, exclusivum formaliter omnis affectûs peccaminosi: reddit etiam objectivè securum de amicitia Dei perpetua.

Quæstio superest, an Vnio hypostatica præcisè considerata, & ex alio capite, quàm quòd sit Radix Visionis Beatæ, pugnet cum peccato, tam actuali quàm habituali, tam mortali quàm veniali.

Durandus, Scotus, Marsilius & Gabriel, negare videntur hujusmodi repugnantiam: quam sententiam plerique Theologi temerariam vocant, quamvis Mendoza conetur eam ab omni censura vindicare.

Communis ergo sententia affirmat, & maximè nititur auctoritate Patrum, quorum licet aliqui interpretationem recipiant, quasi voluerint Christum impeccabilem fuisse secundum Naturam divinam, vel ratione Visionis Beatæ, vt notat Monzæus, & alij, nihilominus aliqui satis clarè dixerunt, ratione Vnionis Naturam humanam Christi fuisse impeccabilem: ergo à fortiori censuerunt, Vnionem non esse conjungibilem cum peccato; hoc enim minus est quàm illud prius, vt patet in Gratia sanctificante, quæ quidem est incompossibilis cum peccato mortali, neque tamen reddit subjectum impeccabile, quia stat cum potentia proxima peccandi, & destruendi Gratiam.

275. Dicendum est 1. Vnio hypostatica ex intrinseco prædicato habet repugnantiam saltem connaturalem, seu ex natura rei, cum peccato: adeoque fieret Miraculum, si suppositum vnionis haberet in se reatum culpæ. Non probo Conclusionem cum P. Esparza ex eo, quòd Vnio hypostatica ex intrinseco prædicato exigat Visionem Beatam, & omnem scientiam exclusivam illius ignorantiæ, quæ in omni peccato reperitur: hæc enim probatio non obtinet intentum contra Auctores citatos. Nam quæstio præsens est, an remotâ Scientiâ & Visione Beatâ, etiam per miraculum, an, inquam, adhuc foret contra exigentiam Vnionis, perseverare peccatum habituale præteritum, aut poni novum: vel an potiùs tunc non esset novum miraculum, poni aut perseverare peccatum: sicut, si quantitas debita Materiæ primæ auferretur per Miraculum à materia prima, non esset novum miraculum, materiam sic spoliatam penetrari cum alio corpore.

Probo ergo Conclusionem à minore ad majus. Gratia sanctificans ex communi sententia habet connaturalem repugnantiam cum peccato mortali, etiam dum homo caret Visione Beatificâ, adeoque non potest Gratia connaturaliter infundi, sine remissione præexistentium peccatorum mortalium: atqui Deitas & Personalitas Verbi magis sanctificant quàm Gratia habitualis. Præterea non repugnat sanctitas communicata creaturæ, pugnans cum peccato Veniali: ergo hæc perfectio est Vnioni hypostaticæ concedenda.

276. Dicendum 2. Repugnat etiam de potentia absoluta, conjungi cum peccato Vnionem hypostaticam. Probant aliqui primò: quia alioquin posset per communicationem Idiomatum Deus esse peccator. Verùm hoc ipsum est, quod quæritur, cur repugnet per communicationem Idiomatum Deum dici peccatorem, aut peccâsse, sicut dicitur mortuus, fatigatus, passus famem, sitim &c. & præterea hic quæritur Ratio à priori, & ex natura rei.

277. Pro-

277. Probant alij ex eo, quòd Verbum teneatur specialiter gubernare humanitatem, tanquam suam naturam, per vnionem sibi commissam: Vnde si ita gubernaret, vt non omnibus modis caveret peccatum, tribueretur & imputaretur peccatum ipsi Verbo immediatè & propriè, sicut dicitur peccâre Maritus, Tutor, parens, si suâ negligenti gubernatione non impediat peccatum Vxoris, pupilli, filij &c. Ita cum antiquioribus Suarez & alij.

Hanc probationem rejiciunt Mendoza & Lugo: quia ex obligatione hominum impediendi peccata proximi, & personarum sibi commissarum, malè infertur similis obligatio in Deo. Nam homo obligatur impedire peccata aliorum etiam non subditorum, Deus verò ne quidem suorum subditorum peccata impedire tenetur, salvâ eorum rectâ gubernatione.

Ad hoc Argumentum putat Arriaga responderi posse, dicendo, Deum ideo non teneri impedire omnia peccata, quia hoc ipso omnes essemus impeccabiles, non minùs quàm ipse Deus, quod est absurdum: at verò ex obligatione Verbi ad impedienda peccata humanitatis sibi commissæ, nullum sequitur inconveniens.

Sed contra. Si specialis gubernationis hoc proprium esset, reddere personam gubernatam extrinsecâ providentiâ impeccabilem, tunc populus Israëliticus, qui erat populus Dei electus, & ab eo specialiter gubernabatur, fuisset etiam impeccabilis: idem de S. Simeone dicendum esset, de quo Ecclesia dicit: *Senex puerum portabat, puer autem senem regebat.*

278. Probo itaque Conclusionem hanc sicut priorem. Gratia sanctificans ex veriore sententia est omnino incompossibilis cum peccato mortali. ergo multò magis Vnio hypostatica, vi cujus humanitas magis sanctificatur: quia sanctificatur infinitè, vt suprà dictum. Antecedens probatum est in Tract. de Gratia.

CONTROVERSIA II.

An Vnio hypostatica possit destrui per peccatum, vel antecedenter impediri.

HÆc quæstio est à priore diversa. Nam aliud est, esse incompossibilem cum peccato aliquam entitatem, & aliud, non posse per peccatum destrui vel impediri, vt patet in Gratia sanctificante. Nunc ergo quærimus, an sicut Gratia sanctificans stat cum potentia proxima peccandi, ita vt per peccatum possit destrui, ita etiam Vnio hypostatica: item, an humanitas posset antecedenter per peccatum impedire Vnionem hypostaticam, ne daretur in hoc instanti, quo data fuisset, si humanitas non peccâsset.

279. DICO 1. Ex natura rei seu connaturaliter loquendo, non potest Vnio hypostatica vel destrui vel impediri per peccatum. Probatur 1. Vnio hypostatica connaturaliter præcedit omnes operationes suppositi, sicut subsistentia. ergo sicut in puro homine peccatum supponit subsistentiam, ita in humanitate Christi supponeret Vnionem hypostaticam: atqui destructio non potest stare cum præsuppositione pro eodem instanti quo ponitur operatio: ergo Vnio hypostatica non potest destrui connaturaliter per peccatum.

Probatur 2. Vnio hypostatica est ex natura sua indefectibilis, non minùs quàm Visio Beata cujus est radix, & pertinet ad Terminum non ad viam: ergo connaturaliter non potest fieri, vt ejus conservatio pendeat à negatione peccati.

Loquendo nunc de potentia absoluta, res est minùs certa. Posse conjungi cum actu primo proximo peccandi, docent Mendoza, Arriaga, & sæpè memoratus Recentior. Alij communiùs negant. Ob quorum auctoritatem potiùs quàm rationes, & ob reverentiam sanctitatis Christi,

280. DICO 2. Vnionem hypostaticam esse omnino incompossibilem cum actu primo proximo peccandi, existente pro priori naturæ, & potente destruere vnionem hypostaticam. Probatur imprimis auctoritate Patrum, præsertim Dionysij Alexandrini in Epist. contra Paulum Samosatenum prope finem, vbi dicit: [Nisi fuisset idem qui erat Deus Verbum, non poterat esse alienus à potestate peccandi: nemo enim est quin peccare possit, nisi unus Christus, sicut Pater Christi, & Spiritus S.] quibus verbis primò astruitur impeccabilitas non præcisè proveniens à Visione beata: nam hæc etiam alijs beatis convenit. Secundò astruitur Metaphysica impeccabilitas, quia, comparatur cum impeccabilitate Patris & Spiritûs Sancti. Tertiò tribuitur hæc impeccabilitas Vnioni hypostaticæ secundùm conceptum genericum illius, quod oportet specialiter notare, contra sæpè adductum Recentiorem, qui admittit possibilem Vnionem hypostaticam, quæ conservetur dependenter à negatione peccati, adeoque quæ destruibilis esset per peccatum. Hoc ego prorsus non assequor. Quòd enim præsenti vnioni hæc perfectio indestruibilitatis conveniat, inde vnicè esse potest, quòd sit Vnio Personæ divinæ: atqui hoc verificatur de omni Vnione hypostatica possibili: ergo omnibus convenire debet.

Gregorius Nanzianzenus orat. 36. (illius verba referuntur in 6. Synodo generali Act. 4. & 17.) [Voluntas Christi, inquit, quia tota Deificata est, Deo proculdubio non adversatur.] Hæc verba non tantùm de actu 2. sed etiam de actu primo intelligenda sunt.

281. Ratione probat Conclusionem P. Esparza. Quando inquit, peccatum est impossibile ex natura rei, est etiam impossibile de potentia absoluta, nec fieri potest, vt per miraculum committatur: quia miraculum directum ad existentiam peccati, est intrinsecè turpe ac de-

decens

decens Deum, nec est perfectivum ac promotivum Naturæ vltra suam intrinsecam exigentiam, sed est deturpativum ac diminutivum ejusdem infra eandem, quod est contra conceptum essentialem veri & divini miraculi.

Contra hanc probationem statim occurrit hæc replica. Miraculum quo Deus vel offerret concursum humanitati ad bene maléve operandum, antecedenter ad vnionem hypostaticam, vel quo Vnionem conservaret dependenter ab actu exclusivo peccati, non dirigeretur ad existentiam peccati, Deus enim non intenderet peccatum, sed actum bonum oppositum: ergo probatio supponit falsum.

282. Propter hanc replicam paulò aliter formo Argumentum. Indifferentia ad bene maléve operandum, non compensat illud bonum, quod ex natura rei debetur vnioni, nempe negatio hujus indifferentiæ: ergo adhuc esset miraculum deturpativum Naturæ. Consequentia tenet juxta dicta lib. 1. antecedens probatur. Vt enim hoc compensaret, deberet servire ad actus meritorios præstantiores, vel saltem æquè præstantes, atque sunt illi, quos Christus defacto elicuit, & elicere potuit sine illa indifferentia & actu primo proximo peccandi: sed hoc est falsum: nam præstantia actûs meritorij ex duobus desumitur, ex arduitate quidem, sed principaliùs ex præstantia motivi: ex hoc capite potiùs crevit meritum suppositâ impeccabilitate & Visione Beatâ in Christo: ergo &c. Minor probatur. Per Visionem Beatam Christus clarissimè cognovit omnia motiva allicientia, qualiter non potuisset per vllam cognitionem ænigmaticam, requisitam ad potentiam peccandi: ergo operatus est ex præstantiore motivo, & præstantiori modo, quàm operari potuisset cum potentia peccandi.

283. Replicabis iterum. Ex principio posito sequi videtur, quòd nec divinitus potuisset humanitati Christi assumptæ negari Visio Beata, quia non apparet, per quid fuisset hoc Miraculum compensatum. Sequela autem videtur absurda. Nam humanitati non minùs debebatur exclusio omnis tristitiæ & doloris, quàm Visio beata: atqui miraculosè admissa est tristitia & dolor: ergo etiam negari posset Visio Beata.

R. Transeat sequela, nego minorem, & patitatem; & dico, carentiam illius gaudij ad breve tempus hujus vitæ, fuisse abundantissimè compensatam; quia sine capacitate Tristitiæ & Doloris Christus non elicuisset illos actus meritorios, quibus consecutus est Nominis exaltationem, & gloriam redemptoris, propter specialem arduitatem, sine qua non exstitisset meritum requisitum ad redemptionem. At verò Visio Beata hoc meritum non impedivit, sed potiùs promovit: ergo jam habetur Ratio, quare Visio debebat dari, non item exclusio tristitiæ.

Dicet tandem aliquis, posse reddi specialem rationem impeccabilitatis, provenientem ex hac Vnione, quæ non conveniret alicui vnioni possibili: prout docuit Recentior, qui imprimis supponit ex Philosophia, quòd in anima nostra dentur diversæ Virtualitates, quarum vna est amativa, alia oditiva, alia sperativa, alia desperativa. Has virtualitates, ait, essentialiter respici ab actibus: ab amore respici virtualitatem amativam, & non aliam, & sic de cæteris. Ad similitudinem harum formalitatum ait dari in Voluntate Dei etiam Virtualitates, quatenus Deus est volitivus alicujus effectûs formalis ex tali scientia, ad talem finem &c. Porrò sicut nostri actus interni respiciunt essentialiter illas virtutes animæ, ita, ait hic Recentior, has virtualitates respici ab effectibus externis. Hinc infert, Vnionem hypostaticam, quæ defacto datur, ideo reddere humanitatem impeccabilem, quia essentialiter procedit à tali virtualitate voluntatis divinæ, quæ est volitiva seu potens velle gubernare humanitatem in omnibus occurrentijs, per talia auxilia & illustrationes, quas per scientiam Mediam videt efficaces. Ita ille.

284. Si doctrinam hanc bene intelligo, ex ea deduci potest primò, esse possibilem Vnionem hypostaticam quæ essentialiter sit per peccatum destruenda, quod ex se absurdum est. sequela probatur. Est enim in hujus Recentioris opinione possibilis Vnio, quæ per peccatum destrui possit, & si existeret, aliquando destrueretur: ergo talis Vnio essentialiter respiceret in Deo virtualitatem quæ sit volitiva, seu potens nolle gubernare humanitatem, per illa auxilia, quæ per Scientiam Mediam videt efficacia. ergo ex essentia sua haberet gubernari per auxilia inefficacia, saltem in aliquo eventu & occurrentia.

Ex eadem doctrina sequitur 2. Vnum ex duobus, quorum neutrum admitto, & vtrumque is ipse Recentior negat; sequitur, inquam, vel efficaciam auxilij esse auxilio intrinsecam, propter essentialem respectum ad voluntatem divinam, vt ordinativam illius ad consensum per decretum prædefiniens, vel decretum intentionis & executionis virtualiter intrinsecè distingui. Sed hæc insinuâsse sufficiat, cùm longior deductio aliò spectet, & nostrâ non interfit.

CAPVT VI.

DE LIBERTATE CHRISTI.

CONTROVERSIA I.

An, & quo sensu Præceptum Moriendi posit cum Impeccabilitate & Libertate Moriendi conciliari.

HÆc est vna ex præcipuis Theologiæ controversijs. Certum est, Christum liberè fuisse mortuum pro genere humano, quia Meritoriè, adeoque potuisse eâdem Libertate nolle mori. Certum etiam est, Christum fuisse impeccabilem. Certum denique multis visum est, & adhuc videtur, Christum habuisse rigorosum præceptum moriendi pro genere humano. Sed quâ ratione hæc tria conciliari possint, laboratur, imò multis impossibile esse videtur. Præceptum enim obligans sub peccato, inducit Personæ impeccabili necessitatem: ergo præceptum moriendi non stat in Christo cum Libertate moriendi, & mortis meritum tollit.

§. I.

An sufficerit Libertas moriendi quoad circumstantias.

PRima, & communis admodum antehac sententia fuit, quòd Christus vi præcepti fuerit quidem necessitatus ad moriendum, quia tamen non fuerunt illi præceptæ circumstantiæ quædam in morte intervenientes, v. g. quia non fuit præceptum, vt moreretur ex hoc determinato Motivo, hoc determinato Tempore, cum tanta actûs extensione, doloris acerbitate &c. ideo ratione harum circumstantiarum verum erat dicere, Christum liberè fuisse mortuum. Ita Suarez, Vasq. Valentia, Iessius, Monzæus, Ragusa, Præpositus, Raynaudus, alij. Contra quos

285. DICO 1. Non est sufficiens hæc Libertas ad hoc, vt Christus simpliciter dicatur Liberè mortuus. Ita Lugo; Arriaga, Pallav. Esparza. Probatur 1. Vt Christus dicatur simpliciter Liberè mortuus, non tantùm debuit fuisse liber quoad circumstantias, sed quoad substantiam mortis, ita vt potuisset simpliciter non mori. Quis enim dicat eum simpliciter Liberè mori, qui condemnatus ad mortem, acceptat sententiam amore Justitiæ, cùm posset ex alio motivo acceptare, quando simpliciter necessitatur ad acceptandum: item si intensiorem actum eliceret, & peteret plecti in loco publico ad terrorem aliorum, vel vellet mortem anticipare vnâ horâ, vel duci breviori viâ ad supplicium? Ergo libertas quoad circumstantias non sufficit, vt moriatur simpliciter Libera.

286. Probatur 2. Si Christo fuit præcepta mors quoad substantiam, non autem quoad circumstantias, & Christus totam libertatem exercuit circa solas circumstantias, sequitur, Christum non fuisse liberè mortuum ex obedientia, nec liberè factum obedientem vsque ad mortem. Nam mors ipsa, vt hi AA. concedunt, secundùm se non erat libera, & per consequens ratione mortis non magis fuit Christus laudabiliter obediens, quàm esset ille, qui tempore jejunij non comederet carnes, quia non potest illas habere, aut quia stomachus non admittit, vel quia nulla venit illi cogitatio alliciens ad carnes. Circumstantiæ autem non erant sub præcepto: ergo circa illas non est factus obediens ex præcepto: vbi enim non præstatur aliquid ex voluntate superioris, sed spontaneâ electione, non est formaliter virtus obedientiæ. Alia probatio colligetur ex dicendis. Itaque

287. Sententiæ relatæ non multùm abhorret est explicatio P. Arriagæ, quam accepit ex P. Amico; aitque esse solutionem facillimam & clarissimam. Supponit ergo, Christo ita fuisse impositum præceptum mortis, vt non obligeretur ad certum tempus, sed esset liberum illi etiam ad plures annos mortem differre: sicut enim Martyres communiter dicuntur liberè mori, & laudantur propter mortem quam subeunt, licèt reverà non sit in eorum potestate non mori, non enim possunt vitare mortem, quæ naturali ordine tandem eventura est; sic quia Christus aliquot annis priùs mortuus est, quàm fuerat ex præcepto necessitatus, verè dici potest liberè mortuus.

288. Sed Contra. Quæro: si Christus exspectâsset illud temporis punctum, pro quo præceptum vrsisset, an tunc mors fuisset idonea ad redimendum genus humanum, & an Christus adhuc liberè mortuus fuisset? si affirmas? ergo

fatuus.

fareris, posse alio modo quàm per anticipationem explicari Libertatem mortis, & est mera divinatio, quòd Christus aliquot annis anticipaverit mortem, antequam vrgeret præceptum. Si negas? contra est; nam tunc in illo casu poneretur totum id, quod erat à Patre præceptum: atqui est præcepta mors idonea ad redimendum genus humanum: ergo etiam pro illo casu deberet mors esse Libera, & vt talis explicari posse. Si dicas, nullum certum tempus fuisse sub præcepto, sed indefinitè, contra est: si enim nunquam advenisset vllum instans, pro quo verum fuisset dicere: *Nunc vrget præceptum*: hocipso potuit sine culpa totum præceptum eludi, exspectando tempus mortis naturalis: sicut ineptè quis condemnaretur ad mortem, vt tamen ipsi liberum integrúmque esset, eligere tempus quodcunque voluerit.

289. Confirmatur Argumento fortissimo, quod contra suum Magistrum Joannem de Lugo, movit (vt ipse ad me scripsit) adhuc discipulus, Sforzia Pallavicinus, & serviet ad plures vias impugnandas. Mors quæ erat præcepta, erat Mors vt Meritoria, & quoad substantiam Libera, & hoc totum erat sub præcepto. non enim præcepit Deus mortem præcisè materialiter, & secundùm se consideratam, nec vt talem propter seipsam amabat, sed eam amabat vt Medium idoneum satisfaciendi: ergo omne id per quod Mors vt Libera, Meritoria, & Satisfactoria constituebatur, erat sub præcepto: atqui per te mors vt Libera & Meritoria habetur vnicè per hoc, quod est; *Anticipàsse*: ergo hæc ipsa anticipatio erat etiam sub præcepto: ergo non minùs erat necessaria, quàm substantia mortis, si hæc fuit necessaria vi præcepti.

290. Confirmatur iterum argumento Vniversali, quod format P. Esparza, & procedit contra omnes evasiones. Testimonia Scripturæ, asserentia Christum habuisse mandatum & præceptum, probant, eo modo quo habuit præceptum, habuisse præceptum omnium eorum quæ gessit, quoad omnes planè circumstantias. Hoc imprimis confirmat Maldonatus, ex capite duodecimo Joannis, v. 49. vbi Christus dicit: *Ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, aut quid loquar.* Ex quo loco existimat citatus Interpres, manifestè quorundam Theologorum opinionem refutari, Christum non omnia quæ in hac vita gessit, ex Patris præcepto fecisse. dum enim asserit, nihil se loqui nisi ex præcepto Patris, significat majus ex minore, scilicet, se nihil nisi ex ejus præcepto facere. Deinde id ipsum bene probatur à Didaco Alvarez hic *disp.* 46. *n.* 12. ex Jo. 4. *Sicut mandatum mihi dedit Pater, sic facio*, Lucæ 22. *Filius hominis sicut definitum est vadit.* & Act. 4. *Convenerunt adversus puerum sanctum tuum Jesum Herodes & Pontifices, facere quæ manus tuæ & consilium tuum decreverunt fieri.* Et quidem ratione temporis probatur speciatim ex Jo. 13. *Sciens Jesus, quia venit hora ejus, vt transeat de hoc mundo ad Patrem:* qui locus intelligitur à Patribus de hora constituta à Patre, vt observat Maldonatus. Et sanè non possum videre, qua probabilitate dixerit Arriaga *d.* 42. *n.* 44. non fuisse Christo præceptam mortem illam tam Violentam & Gravem Crucis, & Christum satisfacturum fuisse præcepto Patris, si se permisisset præcipitari ex monte. Hoc mihi non videtur cohærere cum Scriptura. Nam ad Philipp. 2. dicitur, *factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis.* Et quando discipulis euntibus in Emaus, dixit: *Nonne hæc oportuit pati Christum, & sic intrare &c.* Ecce! hæc oportuit pati, quæ passus est. quomodo ergo satisfecisset præcepto moriendi, permittendo se præcipitari de monte, qui dolor non fuisset centesimus (vt Arriaga loquitur) illius quem in Cruce sustinuit. Hoc sanè aliud non est, quàm ita defendere præceptum, vt tamen eximantur à præcepto ea omnia, quæ fideles maximè persuasa habent fuisse sub præcepto, eo modo, quo Christus habuit præceptum.

Confirmatur 3. magisque declaratur quod dictum est. Vel potuit Deus præcipere Christo omnes circumstantias, salvo Redemptoris officio, vel non potuit: si potuit: non est negandum defacto præcepisse, quia sic convenientiùs intelliguntur verba Christi, & ejus exactissimam obedientiam magìs commendant. Si non potuit: quæro cur non potuerit? dices: quia sic nulla supereresset via salvandi libertatem Christi circa opus redemptionis. Infero: ergo totum meritum Christi consistit in positione rei non præceptæ quà talis: ergo explicas observantiam præcepti, per positionem rei nullo modo præceptæ: quæ est antilogia manifesta.

291. Confirmatur 4. cum Pallavicino. Illud quod est nobis necessariò volitum, priùs naturâ volumus, quàm id quod liberè volumus, quia objectum exercitij Necessarij priùs & validiùs trahit voluntatem, quàm objectum exercitij Liberi. Jam sic. Hoc quod est, *velle mori* vt sic, præscindendo à determinatis circumstantijs, erat objectum necessariò volitum à Christo, secundùm adversarios. hoc autem actu præsuppositio, ipsa determinatio & electio harum potiùs quàm aliarum circumstantiarum, non poterat superaddere specialem Obedientiæ laudabiliratem, quia non erat observantia specialis præcepti: ergo in hac via non declaratur obedientia Christi circa objectum, circa quod versari debebat.

§. II.

An satisfiat difficultati, dicendo, quòd Christus potuisset recusare præceptum, & non recusaverit.

P. Mendoza & quidam alij apud Moncœum docent, Christum ideo liberè mortuum esse, quia sponte præceptum acceptavit, cùm potuisset illud recusare. Ab his reipsâ non differt Card. Lugo,

go, salvans omnia per hoc, quòd Christus potuisset petere & obtinere dispensationem in præcepto, noluit tamen petere.

292. DICO 2. Hac viâ non satis commodè defenditur, quòd Christus ex obedientia liberè mortuus fuerit. Probatur. Posse, & nolle recusare præceptum, aliud non est, quàm sponte subire obligationem: item, posse & nolle petere dispensationem, est sponte velle in obligatione perseverare: atqui neutrum horum est actus obedientiæ: ergo per libertatem recusandi, &c. non explicatur libertas Obedientiæ. Minor probatur, nam aliud est, velle obligari: & aliud: velle obligationi satisfacere: illud primum non est obedientia propriè dicta, sed est caussa motivi obedientiæ: posterius verò est obedientia, quæ præsupponit obligationem, quando est observantia præcepti strictè dicti. Infero. Ergo ad hoc vt Christus ex obedientia moreretur, debuerunt priùs poni omnes caussæ motivi obedientiæ: atqui inter has est acceptatio, & non petitio dispensationis, vi cujus inducitur & perseverat obligatio: ergo prius erat, Christum nolle petere dispensationem, quàm velle ex obedientia mori: atqui positâ nolitione petendi dispensationem, jam Christus est necessitatus ad mortem vi impeccabilitatis, vt fatentur hi AA. ergo mors non fuit ex obedientia libera & laudabili.

Confirmatur argumento suprà facto. Si tota libertas fuit exercita in non petenda dispensatione: ergo hæc ipsa non petitio fuit sub præcepto: quia fuit præcepta mors meritoria: ergo fuit præceptus ille actus, quo Christus merebatur: ergo si, vt volunt adversarij, tantùm merebatur formaliter per acceptationem, aut non petitionem dispensationis, hæc fuit præcepta, & hæc facta esse debet ex obedientia: atqui hoc ipso non fuisset libera: ergo fuisset & non fuisset libera.

§. III.

Vtrum expediatur difficultas per obedientiam affectivam.

293. PLacet Recentiori Hispano in præsenti puncto etiam aliquid singulare dicere. Docet ergo Christum primò habuisse complacentiam, & ardentissimum desiderium obediendi in omnibus, quæ ipsi præciperentur: post hunc actum cognovit præceptum moriendi: quo cognito, fuit vi prioris desiderij necessitatus ad moriendum: quia illud desiderium imperabat mortem necessariò absolutè, purificatâ scilicet conditione, sub qua volebat omne quod præciperetur. Porrò supponit hic Recentior, illud desiderium esse actum Obedientiæ, & quia vi illius mortuus est Christus, & illud desiderium fuit liberum, ideo à primo ad vltimum fuit liberè mortuus ex Obedientia.

294. DICO 3. Hanc viam mihi non probari. 1. quia contra communem Theologorum & fidelium sensum est, quòd actus ille, qui fuit in Christo formaliter liber & meritorius redemptionis nostræ, præcesserit cognitionem omnem, qua Christus cognovit se esse missum à Patre, vt esset Redemptor noster, & qui deberet implere omnes prophetias de sua morte. Quis hoc sibi persuadeat? Quis credat Christum suam primam libertatem in ordine ad opus redemptionis exercuisse independenter à cognitione, qua cognovit suam Personam, & finem suæ Incarnationis? eo modo pro illo signo priori fuit otiosa Visio beata: ex quali cognitione processit illud desiderium obediendi? hæc ego non assequor.

Contra 2. Quia non apparet, quonam hoc desiderium fuerit elicitum. Nam vnanimis Theologorum (quod ego sciam) Sensus est, quòd Christus statim in primo instanti suæ existentiæ, acceptaverit præceptum: ergo jam tunc debebat præcessisse illud desiderium affectivum, faciendi quidquid deinceps præceptum fuerit: ergo omnes reliqui actus Christi per totam vitam, vtpote procedentes ex cognitione præcepti suscepti, non fuerunt ampliùs formaliter liberi, in hoc Recentioris sententia; quod nescio an habeat alium assertorem.

§. IV.

Vtrum repugnet, Christo fuisse impositum præceptum, Theologicè & rigorosè acceptum.

295. PRæceptum rigorosum vocamus actum superioris, quo inferiorem subditum obligat in conscientia, & sub culpa & reatu pœnæ, ad aliquid agendum, & quo subdito redditur inhonesta omissio, & per consequens quo necessitatur vel ad implendam voluntatem superioris, vel ad incurrendam ejus indignationem & pœnam, quam voluerit infligere. In hoc sensu disputant quæstionem propositam Recentiores post Card. de Lugo.

Prima Sententia, valde communis, dom, de facto Christum tale præceptum habuisse. Repugnare tale præceptum, vel certè Christum non præceptum non habuisse, propugnant Victoria, Lorca, citans pro eadem Paludanum, Cisterniensem, & Albertum Magnum. Ex Interpretibus Scripturæ eam tenet P. Ribera in c. 10. Jo. Ex Recentioribus Theologis eam docent Bernal, & Gamachæus: fortiter eam tuentur Pallavicinus, & Esparza: eandem propugnat auctoritate Patrum Petavius l. 9. c. 8. probabilem judicat Molina. Card. de Lugo multùm in eam propendet, quamvis à communi nolit recedere, quòd existimet posse Scripturam de rigoroso præcepto intelligi. Suarez d. 43. s. 3. tandem post multam latam Christi præceptum ita explicat, sicut non alias explicabimus: Pro hac denique Sententia stat communi consensu PP. Græcos, fatentur adversarij. Ex latinis eam indubitanter asserunt S. Anselmus natione Italus, in libro quem scripsit Cur

duni de Meditatione Redemptionis humanæ, cujus verba infrà dabo.

296. DICO, Christum nec habuisse, nec, ob impeccabilitatem intrinsecam & antecedentem, provenientem ab amore Beatifico, potuisse habere præceptum Theologicè sumptum.

Probatur. Præceptum comminatorium sub culpa gravi, dicit: *si hoc feceris, eris meus inimicus, & reus pœnæ.* sed hic actus non potest exerceri erga personam impeccabilem: ergo &c. Minor probatur. Dicere: *si hoc feceris*: idem est ac dicere: *si potentiam proximam faciendi quam habes exercueris.* Ergo præceptum supponit potentiam proximam peccandi. atqui Persona impeccabilis caret hac potentiâ proximâ: ergo ille actus non potest exerceri erga personam impeccabilem.

297. Confirmatur 1. vt quis præcepto absterreatur, debet esse capax timoris illius mali, quod superior illi minatur: & superior non potest prudenter minari aliquod malum, si tam ipse, quam subditus sciant, subditum esse incapacem illius mali. talem enim comminationem quis non rideret, v. g. si quis mihi minaretur, se velle me privare Regno Turcico. item non potest superior comminari pœnam, quando scit, se non habere potentiam eam infligendi. atqui Christus non poterat timere malum culpæ & correspondentis pœnæ, cùm sciret se esse impeccabilem, & se non posse fieri Dei inimicum: & Deus etiam sciebat, Christum esse impeccabilem, & incapacem Inimicitiæ: ergo &c.

298. Confirmatur 2. Deus non potest alicui aliquid promittere sub conditione impossibili: esset enim actus Deo indignus & nugatorius: ergo nec potest sub conditione impossibili aliquid minari: ergo non potest minari inimicitiam sub conditione culpæ impossibilis. Probatur prima consequentia. Nam comminatio est etiam promissio, & solùm ideo non vocatur Promissio, quia promissionis vocabulum est ex consuetudine appropriatum Bono, & non Malo.

299. Confirmatur 3. Si Christus habuisset præceptum comminatorium pœnæ & inimicitiæ, & tamen fuisset incapax culpæ, tunc per necessitatem antecedentem fuisset Christo necessarium redimere genus humanum, & impossibile non redimere. sed hoc est contra S. Thomam, qui *q. 46. a. 2. in C.* negat impossibilitatem aliam omnem, præterquam consequentem, hoc est provenientem ex præscientia, & præordinatione Dei: verba illius sunt. [Quia enim impossibile est Dei præscientiam falli, & ejus voluntatem seu dispositionem cassari, suppositâ præscientiâ & præordinatione Dei de Passione Christi, non erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio modo quàm per ejus passionem liberari, & est eadem ratio de omnibus his quæ sunt præscita & præordinata à Deo,] His verbis D. Thomas clarissimè docet, non aliam fuisse necessitatem in Christo patiendi, quàm quæ est vel esse potest etiam in operibus liberis, sine vlla comminatione factis. Eodem articulo ad 2. de hac ipsa præscientia & præordinatione exponit illam Christi orationem: *Pater si non potest calix hic transire &c.* quem locum adversarij exponunt de præcepto. Stat ergo S. Thomas pro nostra Conclusione.

300. Confirmatur iterum mens S. Thomæ ex *22. q. 88. a. 4. ad 3.* vbi docet, Christum etiam quà hominem, non potuisse vovere: & rationem dat hanc, quia habebat voluntatem firmatam in Bono: atqui hæc ratio probat, neque præcepto Theologico obligari potuisse. ergo ex mente S. Thomæ Christus non habuit præceptum Theologicum, obligatorium conscientiæ.

§. V.

Quo sensu Christus dicatur accepisse Mandatum Moriendi.

301. NOtandum est, Leges esse duplicis generis; alias obligatorias in conscientia, alias merè pœnales, hoc est, cum comminatione pœnæ, ad quam quis post Transgressionem & Sententiam tenetur, etiamsi non peccaverit Legem violando. Porrò hæ leges pœnales possunt iterum dividi. Aliquæ enim sunt comminatoriæ pœnæ, ablativæ seu privativæ alicujus Boni debiti, vel inflictivæ alicujus Mali alioquin non infligendi: hujusmodi sunt Leges quarundam Religionum, quæ per se nullam inducunt obligationem in conscientia, transgressores tamen puniuntur ob culpam civilem, vel impositione alicujus mortificationis, vel subtractione alicujus rei alioquin debitæ. Aliæ sunt leges & constitutiones, quæ privant aliquo Bono non absolutè, sed tantùm conditionatè debito, vel etiam nullo modo debito: hujusmodi Lex est, quæ præcipit electis Episcopis, vt intra præfinitum Canonibus tempus petant à Sede Apostolica Confirmationem, sub comminatione amissionis Juris quæsiti per electionem: sanè omissio petitionis potest fieri sine omni culpa Theologica, & tamen eâ intermissâ amittitur Jus quæsitum, quod, strictè loquendo, erat conditionatum, vel conditionatè duraturum: vnde conditione non impletâ, exspirat: idem est in lege jubente fieri præsentationem sub pœna amissionis juris &c. similes leges erant circa secundas Nuptias, & plures referemus in opere de Jure & Justitia.

302. DICO itaque, Christum habuisse præceptum comminatorium privationis alicujus Boni alioquin conferendi, si moriatur ex obedientia libera, si verò mori recuset, prout sine culpa posset, denegandi. Eleganter hoc totum expressit P. Mart. Esparza, dicens: [Voluntatem Dei circa mortem, aliaque vniversim opera meritoria Christi Domini, non fuisse solummodo insinuativam vtcunque majoris perfectionis, qualis sola voluntas datur respectu purè Beatorum, sed fuisse insuper onerosam & conjunctam cum comminatione alicujus mali, si nollet mori, aliaque

opera exercere sibi incommoda ac molesta. Cùm enim contulerit Christo in præmium Mortis, aliorúmque Meritorum, gloriam sui corporis, suique nominis exaltationem, nostrorúmque remedium peccatorum, satis liquet, hæc eadem conferenda illi minimè fuisse, si noluisset pati merendo quæ passus est. Habuit igitur Deus voluntatem, vt Christus pateretur aliquam in suo corpore & nomine jacturam, maximè verò in nobis, qui sumus ejus membra, & ejusdem consortes naturæ, si noluisset ea opera edere, quæ proponebantur vt meliora, ac magis placentia Deo. Voluntas autem superioris præscribens subdito aliquod opus non purè ac præcisè vt melius, sibique magis placitum, sed insuper cum interminatione alicujus mali illi infligendi, vel in se, vel in alijs connaturali dilectione illi conjunctis, communissimo omnium vsu Præceptum, Mandatum, & Lex nuncupatur, tametsi nullam inducat obligationem in conscientia, nec omissionem talis operis reddat illicitam aut peccaminosam.] Conclusio probata manet ex rejectione aliarum opinionum, & confirmabitur solutione objectionum.

§. VI.

Solvuntur Objectiones.

304. OBjiciuntur primò, & præcipuè varia Scripturæ Testimonia. Jo. 10. *Hoc mandatum accepi à Patre meo.* & c. 14. *Sicut mandatum mihi dedit Pater, sic facio.* &, c. 15. *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.* Ex quo loco colligunt adversarij, quòd Christus habuerit præceptum simile illis, qualia nobis imponuntur. ergo obligatorium in conscientia. ad Rom. 5. opponitur obedientia Christi inobedientiæ Adami: ergo debuit vtrobique interveniſſe simile præceptum.

305. Nos auctoritate Patrum hæc omnia interpretari, non de præcepto obligatorio in conscientia, sed in sensu jam antè explicato. Et quidem Patres monent, ipsum Christum hoc significare Jo. 10. quando sic locutus est. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam. nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam: potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo.* in quem locum S. Chrysostomus hom. 60. [Nam si, inquit, præcepto fuisset opus, quid attinebat illum dicere: *à meipso pono:* quippe, qui à seipso ponit, nihil habet opus præcepto.] Hæc Chrysostomus, addens per *Mandatum* intelligi *Beneplacitum.*

Jam verò quando Christus suum præceptum comparat cum nostro, id intelligendum est in sensu accomodo, quod Scripturæ familiare est. Sic Jo. 10. & 20. dicit Christus. *sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Neque tamen Filius est missus, sicut ipse misit Apostolos: sic etiam jubemur esse perfecti sicut Pater Cælestis perfectus est. Sufficit ergo convenientia Generica vel Analogica satis etiam est inter præceptum obligans in conscientia, & merè pœnale, quod aliquo modo onerosum, modo explicato.

Præterea in SS. Litteris non vno loco vox *Præceptum*, & *Mandatum*, sumitur in alio quàm Theologico sensu, & vt pauca ex multis afferam, Gen. 19. de Abrahamo dicitur, quòd præceperit filiis suæ, vt custodiant viam domini: quod intelligendum est de adhortatione, & forte etiam comminatione aliqua, sed non obligatione in conscientia. Job. 9. & 36. dicitur Deus præcepisse Soli & Nivi. Jerem. 36. v. 26. dicitur Rex præcepisse suis, vt comprehenderent Jeremiam, quem tamen Deus abscondit. Matth. 15. v. 35. Jesus præcepit turbæ, vt discumberet super terram: neque non obligavit in conscientia, sed fuit quædam instructio Magistri & Præceptoris, vnde etiam nomen Præceptoris originem habet à Regulis præceptis quæ tradunt discipulis: & c. 21. v. 6. dicuntur discipuli parâsse Pascha sicut præceperat eis Jesus. Marc. 7. Quantò Christus magis præcipiebat turbis, ne miracula evulgarent, tanto magis illi prædicabant. Act. 5. dicuntur Phariſæi præcipiendo præcepisse Apostolis, ne Christum prædicarent. Eccli. 15. *Adjecit mandata & præcepta sua:* vbi Didacus Ruiz d. 39. de Scientia Dei, vult *Præcepti* vocabulum accipiendum in latissima significatione, comprehendente exhortationes atque consilia. Denique nomine præcepti intelliguntur Prædefinitiones divinæ. Luc. 22. *Filius hominis sicut definitum est vadit.* Act. 4. *Convenerunt adversus puerum sanctum tuum Jesum. Herodes & Pontifices, quæ manus tua & consilium tuum decreverunt.* Est etiam in hunc finem notabilis textus 3. Reg. 17. vbi Deus ad Eliam. *Surge, inquit, & vade in Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi, præcepi enim mulieri viduæ ibi, vt pascat te.* quo loco, vt notavit Ruiz de Provid. Dei, tr. 2. d. 9. [...] non est sermo de præcepto obligante, quod vulgare frequentiùs solent homines, sed de præcepto ordinante & prædefiniente infallibiliter, vt vidua faceret liberè, quod postulabat Elias. Eodem sensu Theophilactus interpretatus est verba Christi: *Sicut & ego præcepta Patris mei servavi.* [Hoc enim, inquit, accommodans se auditorum infirmitati dicit. Non enim, qui omnium est legislator, mandatis obnoxius, & sine patrono mandatis vivere non potest. Deinde in c. 14. illa verba: *Sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio*: exponit hoc modo: quod complacuit & est illi, & decretum ab eo, suscipio & perficio.

306. Objiciunt 2. Si Christus non habuit rigorosum præceptum, tunc habuit tantùm consilium Patris. atqui hoc est contra Scripturam, quæ distinguit ad Cor. 7. Consilium & Præceptum distinguit ad Cor. 7. *Præceptum Domini non habeo, Consilium autem do.* Responderi posset primò, nos non negare, quod Consilium & Præceptum strictè loquendo distinguantur: ex Scriptura tamen & Patribus ostendimus esse, aliquando, & maximè in præsenti materia

cto, accipi pro eodem. Verùm, meliùs Respondetur 2. Christum non fuisse operatum ex consilio nudo & purè sumpto, proponente id quod melius est, sed ex consilio oneroso, conjuncto cum interminatione alicujus mali, seu carentiæ alicujus magni boni alioquin conferendi, & insuper conjuncto cum decreto prædefinitivo: tale autem consilium rectè & communiter vocari Præceptum, jam ostendimus.

306. Observat præterea Card. Pallavicinus adhuc aliam differentiam. Consilium enim vel non est superioris quâ superior est, sed ab illo manifestante suam voluntatem, perinde acsi esset privatus, vel certè est voluntas ex suo modo tendendi tenuis & parùm efficax, dum scilicet superior non vult adhibere Media efficaciora ad obtinendum id quod suadet: at verò quando aliquid proponitur à superiore quâ superior est, & ita proponitur, vt imponatur moralis necessitas subdito id exequendi, quamvis non ex motivo timoris, sed amoris & honestatis, jam non manet inter meros terminos puri Consilij, sed potest vocari *Mandatum*, ideo, quia sicut respectu suppositi peccabilis, obligatio in conscientia ideo introducta est, quia infert aliquam necessitatem, & est medium valde efficax ad impellendum, ita respectu suppositi impeccabilis, qualis fuit Christus, abunde sufficiebat moralis necessitas faciendi ex amore id quod melius est: hoc enim est medium longè efficacius & magis securum ac infallibile, quàm obligatio in conscientia. Quia igitur præter Christum non invenitur alia Persona impeccabilis, adeoque incapax obligationis in conscientia, & ex alia parte Christus non habuit nudum consilium, sed aliquid medium inter Consilium & Præceptum Theologicum, & magis ad hoc quàm ad illud accedens, quid, quæso, mirum est, hoc medium vocari potiùs *Præceptum*, quàm *Consilium*? noluit enim Christus novum vocabulum imponere significando huic medio.

307. Objiciunt 3. Christus tenebatur præceptis Legis Naturæ: ergo non repugnat Christo præceptum: ergo etiam poterat habere præceptum positivum. R. Distinguendo antecedens: Tenebatur hoc sensu, quasi illa induxerint obligationem in conscientia, nego: tenebatur in alio sensu, scilicet, quòd per illas leges reddebantur objecta illa, quæ intrinsecè mala sunt, vt est odium Dei, Blasphemia &c. non licita, & per consequens propter Christi impeccabilitatem impossibilia, concedo antecedens, & eodem modo distinguo consequens: atque etiam concedo, quòd Lege positivâ potuisset Metaphysicè necessitari ad aliquid, si objectum redditum esset illicitum: sed tale præceptum non stat cum libertate: præceptum autem moriendi quod Christus habuit, debebat stare cum libertate, & ideo non debebat necessitare, sicut præcepta naturalia.

308. Itaque Christus observabat præcepta Naturalia non per actum Meritorium, & Liberum, sed per actum necessarium: nam amor Dei consequens ad Visionem Beatam Necessitabat ad illa omnia nolenda, quæ cognovit Deo in genere displicere. Vnde rectè observavit Card. Pallavicinus, Leges has non fuisse Christo impositas & intimatas, sicut nobis intimantur, scilicet per dictamen practicum, dicens: *si violaveris hanc legem, ego te aversabor*. hoc enim perinde esset ac dicere: Si tu produxeris chymeram, ego superaddam hircocervum: nam impossibilis erat Christo transgressio Legis, & Deo erat impossibilis aversio à Christo suo Filio naturali. Itaque Christo tantùm fuit manifestata displicentia Dei in genere de tali actione in ordine ad finem, quem Deus per omissionem talis actionis intendebat, & in ordine ad quem obtinendum omnes alios peccabiles obligabat ad non agendum.

309. Objiciunt 4. In nostra sententia tollitur omnis laudabilitas ab obedientia Christi. Nam honestas & laudabilitas obedientiæ supponit præceptum. R. Negando assumptum, & ejus probationem: vel, si mavis, distinguo: supponit præceptum strictè & rigorosè sumptum, nego, in sensu latiore, concedo. Ità docet S. Thomas 2. 2. q. 104. a. 2. asserens, eò perfectiorem esse obedientiam, quò magis prævenit expressum præceptum voluntate superioris intellectâ. & a. 5. ad. 3. dicit, obedientiam in observatione eorum ad quæ quis obligatur, esse sufficientem ad salutem, sed adhuc aliam obedientiam esse, & quidem perfectam, quæ cognitâ voluntate superioris, obedit etiam in illis, quæ licitè possent omitti.

Hoc ipsum in specie & ad propositum nostrum docuit de obedientia Christi S. Anselmus, loco cit. cujus verba lubet adscribere. [Nec vllâ (loquitur de Christo) cogente obedientiâ, sed potenti disponente Sapientiâ. Non enim illi homini Pater, vt moreretur, cogendo præcepit, sed ille, quod Patri placiturum, & hominibus profuturum intellexit, hoc sponte fecit. Non enim ad hoc cogere eum potuit Pater, quod ab eo exigere non debuit. nec Patri tantus honor potuit non placere, quem tam bona voluntate Filius sponte obtulit. Sic itaque Patri liberam obedientiam NB. exhibuit, cùm hoc quod Patri placiturum scivit, sponte facere voluit. Denique quoniam Pater illi hanc voluntatem bonam dedit, quamvis liberam, non immeritò dicitur, quia eam velut *Præceptum* Patris accepit. Hoc itaque modo obediens fuit Patri vsque ad mortem, & sicut mandatum dedit illi Pater, sic fecit, & calicem quem dedit illi Pater, bibit. Hæc est enim perfecta & liberrima Naturæ humanæ obedientia, cùm voluntatem suam liberam sponte voluntati Dei subdit.] Hæc S. Anselmus, nec potuisset disertiùs sententiam nostram exprimere.

310. Hanc ipsam doctrinam, tanquam fundamentum ædificij spiritualis, inculcat S. P. N. Ignatius in aurea sua Epistola de Obedientia, constituens supremum gradum Obedientiæ in conformitate Judicij cum Judicio Superioris, ad quam tamen conformitatem nemo in conscien-

tia

tia obligatur. Ratio à priori est, quia specialis honestas & laudabilitas consistit in reverentia exhibenda Intellectui & Voluntati superioris, tanquam regulæ proprij intellectûs & voluntatis. hæc autem Reverentia major est, si absit, quàm si adsit præceptum, vt per se constat.

311. Objiciunt 5. Christus quà homo est verus servus Dei: atqui servus à non servo maximè differt per hoc, quòd possit à Domino obligari & accipere præceptum ac Mandatum: ergo &c. R. Transmissâ pro nunc majore, de qua infrà, Nego minorem, & dico, ad rationem servi perfectissimi abunde sufficere, quòd superior possit pro libitu & efficaciter seu infallibiliter prærordinare servum ad quidvis obtinendum ad beneplacitum suum, & illi etiam possit præscribere media, ad certum finem efficaciter intentum, imò etiam quòd possit per suam dispicentiam necessitare illius voluntatem. Et hæc sunt præcipua quæ objiciuntur: leviora videri possunt apud alios.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Christus fuerit Liber ad Actus Inæqualis perfectionis.

CErtum est, Christum non elicuisse defacto actus, qui fuerint ex omnibus possibilibus optimi in bonitate morali, & honestate desumpta ab objecto & modo tendendi, imò ex communi sententia repugnat actus quò melior esse non possit.

Controversum est, an defacto, quando Christô fuêre proposita simul & sufficienter duo objecta diversæ honestatis objectivæ & inæqualis, potuerit eligere, potentiâ saltem physicâ, id quod minùs erat laudabile, relicto laudabiliore. Item controvertitur, an Christus potuisset omittere illud, quod cognoverat fore gratius Deo, & à Deo hic & nunc præ alijs consuli, etiamsi illius objectiva bonitas non esset melior bonitate alterius objecti, imò esset minor. Nam, vt alibi diximus, lib. 2. posset Deus objectum in se minùs bonum consulere præ majore bono, v. g. statum Sæcularem præ Religioso, Matrimonium præ Virginitate.

Prima sententia negat vniversim hoc fieri potuisse: admittit ergo in Christo solummodo libertatem & indifferentiam ad actus æqualis perfectionis. Ita videtur sentire Suarez, & fusè propugnat Mendoza.

Secunda sententia affirmat. Ita communis RR. Tertia adhibet distinctiones. Et quidem Lugo, Pallav. & Esparza fatentur, Christum habuisse necessitatem moralem ad id, quod vidit præplacere Deo, non tamen necessitatem physicam. Arriaga aliter distinguit inter objecta. Aliqua enim sunt, quæ licet sint minùs bona, nullâ tamen lege, ne quidem pœnali, prohibentur, alia verò saltem aliquâ lege prohibentur, v.g. Regulis non obligantibus sub peccato, & nihilominùs transgressorem reprehensibilem. Quod priora censet Arriaga, Christum ne quidem moralem habuisse necessitatem ad id quod perfectius est. quoad posteriora vult habuisse physicam necessitatem.

312. DICO, admittendam esse in Christo majorem libertatem, quàm præcisè ad actus æqualis perfectionis & laudabilitatis. Probatur. In Christo est admittenda libertas in genere moris, hoc est, in ordine ad Laudabilitatem & Meritum: atqui talis non est mera libertas ad actus æquales, cum necessitate ad tantam perfectionem physicam in genere, vel in specie: ergo &c. Minor probatur tum exemplo, tum à contrario, ab exemplo, v.g. nemo laudaret à temperantia illum, qui esset physicè necessitatus ad abstinendum à haustu ampliore quàm vnius mensuræ, hoc est, qui physicè non posset bibere plus quàm eam mensuram, si deinde liberè abstineat à vino à bibendo vinum B. ejusdem bonitatis, & quam integram mensuram. A contrario probat Conclusionem bene Lugo n. 137. ad rationem vituperij & reprehensionis nullo modo sufficit, committere hoc potiùs quàm illud æqualis malitiæ, & ad alterutrum necessitatus, v.g. ex perplexitate conscientiæ. Si enim illum reprehendis quod elegerit A. præ B. respondebit; cur me reprehendis propter A. reprehensurus eodem modo, si elegissem B?

313. Confirmatur 1. Actus inferens tantundem mali, seu impediens tantundem boni, quantum boni affert, non est laudabilis. Sed electio vnius actûs æqualis præ alio, cum necessitate eligendi alterutrum, tantundem boni impedit, quantùm boni affert, quia impedit actum oppositum æquè bonum: ergo non est laudabilis.

314. Confirmatur 2. De ratione actûs libertorij est, vt sit victoria libera & ardua in contemptu commodi temporalis ob honestatem: atqui repugnat, vt quis sit necessitatus ad duos actus in tali victoria æquales: ergo quicunque actus eliciatur, non erit Meritorius. Major probata est Tract. de Merito. Minor probatur, quia hoc ipso quòd vterque certet & vincat affectum ad aliquid temporale, supponitur possibilis affectus electivus boni temporalis: ergo jam supponitur libertas ad actus inæquales: ergo si hæc potuisset non adesse, non adest potestas eliciendi actum Meritorium.

315. Objicitur 1. Si Christus habuisset potentiam physicam eligendi minùs perfectum relicto perfectiore, tunc non fuisset intrinsecè reprehensibilis, sicut est intrinsecè impeccabilis, consequens concedere offendit pias aures. ergo &c. Major probatur. Ille enim est intrinsecè reprehensibilis, hoc est, potens committere aliquid reprehensione dignum, qui posset committere imperfectionem moralem: sed hanc potuisset Christus committere: quia imperfectio moralis, prout contradistinguitur à peccato, non

non est, quàm electio objecti minùs perfecti propter se, relicto perfectiore. Major probatur ab experientia, quia etiam ille reprehenditur, qui quidem non peccat, tepidè tamen agit, & regulas transgreditur, bona consilia non admittit, præsertim quando ex sua professione vel officio semel assumpto, deberet ad statum perfectiorem tendere, cujusmodi officium gessit Christus, nempe Pastoris, Magistri, Exemplaris, & Capitis.

Ad. Negando sequelam. Ad probationem, nego vniversim majorem, juxta acceptionem Imperfectionis moralis quæ ponitur in minore: hoc enim secundùm se præcisè non sufficit ad reprehensionem, alioquin omnes qui amplectuntur statum Matrimonij, relicto statu Cælibatûs, aut qui statum sæcularem relicto statu Religioso, reprehensibiles essent, quod qui assereret, aures plurium offenderet. Imò Deus ipse tandem reprehensibilis diceretur, quia potest eligere minus Bonum relicto majore Bono. Igitur reprehensibilitas debet aliunde, quàm ex electione honestatis objectivæ desumi. Ille ergo est reprehensibilis, qui per aliquam suam operationem exponit se liberè aliquali periculo non consequendi suum vltimum finem: Sic reprehensibilis est, qui advertens se vocari ad Religionem, ob majorem securitatem, spectatâ ipsius indole & complexione &c. eligit tamen, quamvis sine peccato, statum sæcularem. Vno verbo, ab vsu vel non vsu mediorum, vt conducentium ad vltimum finem, simpliciter vel meliùs possidendum, desumitur reprehensibilitas. Ratio hujus à priori est, quia in tantùm est aliquis reprehensione dignus, in quantùm aliquid agit præjudicans perfectioni sibi competenti: atqui perfectio vniuscujusque rei consistit in possessione Finis sibi proprij, vt docet S. Thomas opusc. 18. de perfectione vitæ spiritualis c. 1. vnde sequitur, hanc reprehensibilitatem non reperiri nisi in puro Viatore, adhuc Beatitudine carente, qui quando voluntariè omittit perfectiora, & omnibus consideratis, securiora Media ad suam Felicitatem consequendam, est reprehensibilis: atqui Christus, antecedenter ad omnia sua opera, jam erat Beatus, & Possessor sui vltimi Finis; Ergo etiamsi elicuisset actum minùs perfectum relicto perfectiore, non propterea fuisset reprehensione dignus, quia officia quæ gessit, omnino Liberè, & sine vlla obligatione gessit. Præterquam, quòd etiamsi non potuisset elicere actum minùs perfectum, spectantem ad officium Magistri, Pastoris &c. potuisset tamen elicere actum minùs perfectum in deserto, vel priùs, antequam officium aggrederetur.

316. DICES. Si Christus non fuisset reprehensibilis propter electionem minùs perfecti, neque etiam fuisset Laudabilis propter electionem magis perfecti; quia Laudabilitas & Reprehensibilitas opponuntur. Ad. Negando sequelam. Ad probationem dico, Laudabilitatem & Reprehensibilitatem non ita opponi, vt vbicunque non reperitur Laudabilitas, ibi reperiatur Reprehensibilitas, sed opponuntur tanquam minùs & magis latè patens, hoc est, quicunque potest mereri reprehensionem, potest etiam mereri Laudem, sed non econtra. Ratio est, quia potest quis esse laudabilis propter opera, quæ operantis Felicitatem non promovent, vt patet in Deo.

317. Objicitur 2. Christus est perfectissimus amicus Dei, & quidem necessariò: atqui ad perfectissimam amicitiam spectat, eadem velle & eadem nolle in omnibus: ergo Christus necessariò eadem vult magis, quæ Deus magis vult. Respondet P. Esparza, minorem esse veram, loquendo de amico Hominis, non item de Amico Dei. Disparitatem assignat, quia amicus humanus, vtpote habens finitam & limitatam felicitatem & delectationem, adeoque augibilem accessione alicujus Boni desiderati, hoc ipso afficitur dolore aliquo, & molestiâ, si privetur Bono desiderato, contra suam inclinationem ad felicitatis augmentum: ad rationem autem perfecti amici spectat, non esse caussam voluntariam alicujus justi doloris ac molestiæ amico, contra ejus inclinationem, ad augmentum propriæ felicitatis. at verò felicitas Dei & ejus delectatio, non est capax augmenti ex accessione vllius Boni creati, & consequenter nec capax alicujus molestiæ & doloris, ex carentia talis boni, quia complacentia divina circa actus creatos, non est afficiens, & delectans, ac Beatificativa, sed purè approbativa. Quapropter amicus Dei non tam Deo, quàm sibi providere debet, ac proinde satis erit perfectus amicus, si non ponat peccatum dissolutivum amicitiæ divinæ, aut inductivum periculi &c.

Huic tamen responsioni non acquiesco. Ex ea enim videtur inferri posse, quòd nullo peccato nec levi nec gravi dissolvenda esset amicitia cum Deo, quia nullum peccatum est caussativum molestiæ aut doloris in Deo: ergo si ad amicitiam perfectam plus non requiritur, quàm non caussare afflictionem, molestiam aut dolorem, cujus Deus incapax est, non video quomodo peccatum obstet perfectæ amicitiæ. Sicut ergo sufficit ad dissolvendam amicitiam, ponere voluntariè aliquid graviter displicens Deo, seu graviter impeditivum finis à Deo intenti, ita ad minùs perfectum exercitium amicitiæ, sufficiet ponere voluntariè id, quod minùs placet, sive sit afflictivum sive non.

318. Respondeo ergo aliter distinguendo majorem. Christus est necessariò perfectissimus amicus Dei, hoc est, haber perfectissimam amicitiam quæ datur in actu primo, concedo: quæ datur in actu secundo, nego majorem, & distinguo minorem: ad perfectissimam amicitiam in actu secundo spectat eadem velle & nolle &c. concedo minorem: in actu primo, nego minorem & consequentiam. Itaque ad perfectissimam amicitiam in actu primo solùm spectat physica necessitas non displicendi Deo, sed placendi simpliciter loquendo; non autem, placendi Summè.

Habuit quidem Christus defacto amicitiam perfectissimam etiam in actu secundo, sed non ex physica necessitate, sed ex physica libertate.

319. Objicitur 3. Christus habuit necessitatem moriendi pro genere humano: ergo vel habuit obligationem in conscientia, vel necessitatem physicam seu metaphysicam: prius non admittimus: ergo posterius dicendum est. Major probatur. Quia Christus tenebatur lege naturali mori pro genere humano: nam lex naturalis obligat ad subeundam mortem pro proximo, constituto in extrema necessitate spirituali: atqui genus humanum erat in tali necessitate constitutum, vtpote obnoxium æternæ damnationi, & nemo poterat subvenire nisi Christus moriendo. R. Christum neutram ex dictis necessitatibus habuisse, ob rationes allatas: ad probationem distinguo. Lex Naturalis obligat ad sic subveniendum, obligat, inquam, illos, quibus antecedenter ad omnem casum eventualem, optabile est sic obligari (vt lib. 2. explicatum est) concedo, secùs, nego. Alijs hominibus, qui etiam capaces sunt infortuniorum & periculi pereundi, optabile est, habere cum alijs hominibus hanc reciprocam obligationem, quia æquè probabile est mihi eam, quàm alteri profuturam. Christus verò erat extra hæc pericula constitutus, & jam Beatus. Accedit quòd mors Christi hoc ipso non fuisset vtilis ad succurrendum generi humano, si physicâ necessitate subeunda fuisset. ergo non expediebat hanc necessitatem fuisse in Christo. antecedens patet, quia talis mors non fuisset meritoria.

320. Denique etiam ex alio capite non habet locum in Christo illa Theologorum Regula, obligans hominem ad moriendum pro salute alterius. Nam independenter à morte alterius hominis, quilibet homo jam est à Deo, saltem remotè, per gratiam vel intrinsecam vel extrinsecam, elevatus ad finem supernaturalem, & habet præparata media sibi applicabilia, non item independenter à meritis Christi. Rectè autem advertit P. Esparza, quòd Lex Naturalis non obliget ad procurandum proximo ea bona, quorum participatio sub nulla ratione illi debetur, aut ad avertenda ea mala, quorum inflictio illi debetur. Homini autem puro secundùm se non debentur dona supernaturalia, quæ videlicet sunt supra omnem ejus dignitatem & proprietatem; econtra homini peccatori secundùm se debetur insuper privatio eorundem bonorum, & afflictio mali contrarij. Hinc autem infertur, quòd Christus absolutè non tenebatur mori pro homine peccatore, quia independenter à Meritis Christi non dabatur elevatio ad statum supernaturalem, neque exstabant media emergendi ex statu peccati, vt modò fit per Sacramenta: quod est fundamentum vnde nascitur obligatio Charitatis erga proximum, ponendi vitam pro felicitate supernaturali alterius, si aliter obtineri non possit.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Libertas Christi fuerit subjecta Fomiti peccati.

PRæmittendum est, quid nomine Fomitis peccati intelligatur, quæ licet sit quæstio de nomine, loquendum tamen in ea est conformiter doctrinæ Patrum & Conciliorum. Durandus voluit, Fomitem peccati aliud non esse, quam ipsam substantiam appetitûs sensitivi, Reprobatur tamen ab alijs meritò. Primò quia hac ratione asserendum esset, non solùm fuisse in Christo fomitem (quod omninò negandum est) sed etiam fuisse in Adamo adhuc constituto in statu Innocentiæ: dicendum itidem esset, quod Fomes in nobis non sit effectus peccati Originalis, sicut nec sunt aliæ potentiæ: dicendum denique esset, quòd fomes non posset in homine extingui, cujus oppositum patet in B. Virgine, & ideo dicitur à Theologis, quòd in Baptismo maneat Fomes ad Agonem, certamen & Victoriam, alioquin non mansurus.

Secunda opinio aliorum fuit, fomitem addere potentiæ qualitatem aliquam morbidam, manentem ex peccato originali. Sed hanc qualitatem rejecimus lib. 2. & exploditur communiter, quia hæc qualitas non esset connaturaliter emanativa ab anima, vt fatentur ejus assertores. ergo non esset etiam effectus peccati originalis, & ita non daretur: nam vt docetur in Materia de Gratia, peccatum originale non inducit hujusmodi effectus, nisi illos, quorum carentiâ fuit singulare donum statûs innocentiæ.

321. Tertia igitur, & vera Sententia est, Fomitem in actu primo aliud non esse, quàm appetitum expeditum & proximè instructum concursu causæ primæ, ad illos Motus inordinatos eliciendos, quibus prævenit Rationem Superiorem, illique resistit, & bellum movet, inclinando ad objecta illicita. Superaddit ergo ipsi Potentiæ appetitivæ carentiam illius rectitudinis & Ordinis ac Subjectionis ad Superiorem rationem, quâ gaudebat homo in statu Innocentiæ. Hinc autem

Fomes dicitur aliquando ligatus, aliquando penitus extinctus. Ligatus tunc esse dicitur, quando Deus per extrinsecam providentiam removet objecta, quæ si applicarentur, excitarent hujusmodi motus. Extinctus esse dicitur, quando etiam præsentibus objectis & occasionibus non permittitur exire in motus prævenientes rationem, illique contrarios, sed tantùm in illos, in quos recta ratio consentit. Vtrum autem hoc proveniat ab aliqua qualitate supernaturali, ex gente talem gubernationem, vel habeatur mediante per Decretum extrinsecum, est incertum, de quo non est necesse hîc tricari.

322. Dicendum nunc est, in Christo non fuisse Fomitē, nec in actu primo nec in secūdo. Ita Thom-

logè cum S. Thoma q. 15. a. 2. Ratio S. Thomæ est duplex. Prima. Christus habuit omnes Virtutes morales in perfectissimo gradu: atqui per Virtutes morales ita subjicitur inferior superiori, vt quò illæ sunt perfectiores, eò debilior sit fomes: ergo &c.

Hanc tamen rationem existimo cum Suarez non esse sufficientem. Nam quantumvis perfectæ sint virtutes, nisi accedat specialis Dei providentia, non impeditur appetitus, quominùs oblatis occasionibus erumpat in motus primò primos, prævertentes rationem. Quare S. Thomas statim annectit secundam rationem, nempe, quia fomes non erat ordinabilis ad satisfaciendum, sed potiùs inclinâsset ad oppositum satisfactioni.

Verùm & hæc ratio difficilis est, nisi magis declaretur. Nam Tristitia & horror mortis, etiam inclinabant ad oppositum Satisfactioni, nec ad hanc ordinari poterant nisi tanquam materia certaminis & victoriæ: ostendendum ergo superest, quare fomes non potuisset etiam hoc modo ordinari ad satisfactionem.

323. P. Suarez aliter probat Conclusionem: nimirum fomitem non decuisse Christum, quia inclinat ad peccatum: item quia Christus venit, vt nos liberaret à lege peccati & fomitis: ergo non expediebat ipsum esse subditum legi fomitis, sed potiùs vt omnino esset à peccatoribus segregatus.

Sed contra est primò. Quia tunc solùm hujusmodi motus inclinant propriè ad peccatum, quando in nobis excitant cogitationem boni illiciti, potentem trahere voluntatem ad consensum, adeoque causantem & constituentem actum primum proximum peccandi: atqui in Christo non poterat hoc modo inclinare, vt fatetur Suarez: ergo ex hoc capite non dedecuisset Christum.

Contra 2. Quia quidquid intelligat Suarez per legem peccati & fomitis, non est bona consequentia: ergo Christus non debebat esse subditus illi legi. Nam si intelligat cum communi interpretatione in epist. ad Rom. 8. ipsam Concupiscentiam, Christus ibidem dicitur nos liberâsse à lege mortis, & tamen ipse fuit subditus huic legi. ergo potuisset etiam esse subditus concupiscentiæ, & tamen ab ea nos liberare. Deinde Christus non ita liberavit nos à concupiscentia vt eam non pateremur, sed vt per Christi gratiam non consentiremus: vnde solùm inferri potest, Christum debuisse immunem esse à consensu, & potentia consentiendi. Quodsi Suarez cum alijs intelligat legem Moysis, patet nihil esse ad rem præsentem: potuisset enim Christus esse liberà lege Moysis, & tamen habere fomitem, sicut nos modò sumus liberi ab illa lege, & tamen fomitem habemus.

324. Probo ergo Conclusionem faciliùs hoc modo. Ex miserijs, & imperfectionibus consequentibus ad peccatum originale, illas solas admisit & habuit Christus, quæ illi serviebant ad finem & opus redemptionis, & præbebant ansam meriti & satisfactionis. atqui fomes ad hoc non poterat servire. Ergo, &c. Major est certa, quia Christus non habuit peccatum originale: ergo nec effectus illius, nisi quos voluit: voluit autem illos solùm, qui servire poterant ad finem sui adventûs in mundum, qui fuit redemptio. Minor probatur. In Christo non fuit potentia proxima ad peccandum, vt suprà probatum est: ergo non potuit illi fomes præbere ansam certaminis & victoriæ, inferendo vim rationi, eamque ad illicita trahendo: sic enim jam supponeretur actus primus proximus ad peccandum. Et fortè nihil aliud voluit S. Thomas & P. Suarez.

325. Objicies. Oportuit Christum tentari omnibus modis, & per omnia, vt sciret compati infirmitatibus nostris, & omnibus esset exemplo. atqui vnus modus tentandi est, qui provenit à Concupiscentia & carne. Ergo &c. Ad hanc objectionem Respondet S. Thomas q. 41. a. 1. ad 3. distinguendo inter tentationem quæ est ab hoste, & quæ est à carne. Priorem dicit Christum passum esse, quia potest esse absq; peccato, cùm fiat per solam exteriorem suggestionem: posteriorem verò ait non posse esse sine peccato, quia fit per delectationem & concupiscentiam: atqui quando caro concupiscit adversus Spiritum, non est nullum peccatum secundùm S. Augustinũ. Hæc Responsio si accipiatur, vt verba sonant, difficilis est. quia certum est, motus hujusmodi carnis, quando sunt omnino involuntarij, nullum planè esse peccatum propriè dictum, loquendo de peccato formali. Intelligendus ergo mihi videtur S. Thomas de peccato Materiali seu objectivo, hoc est de actu, qui non potest vnquam sine peccato voluntarius esse: & talem actum non decebat esse in Christo, quia nullum actum inferioris hominis expertus est, nisi quem pars superior sponte volebat, ob plenum dominium partis Superioris in Inferiorem.

326. Ad Objectionem Respondeo, Christum etiam absque hoc modo tentandi fuisse nobis maximo exemplo, ad hunc etiam modum tentandi cum proventu spirituali sustinendum, quatenus longè majores angustias expertus est, quàm ex hujusmodi tentationis certamine possimus experiri.

Ex dictis possumus statuere Regulam aliquam generalem, explorandi, quinam defectus seu corporis seu animi sint admittendi vel non admittendi in Christo. Est autem Regula desumenda ex fine Incarnationis, scilicet ex remedio peccati per condignam satisfactionem, emendationem, & illuminationem Generis humani. Ad hunc inquam finem conducebat maximè assumptio carnis passibilis, vt dolor medijs sensibus ad animam vsque penetraret, sicque locus esset merito: hinc voluit pati tristitiam Christus Matth. 26. & lacrymas in suscitatione Lazari, & supra Civitatem Jerusalem, & iram in ejiciendis è templo negotiatoribus.

327. Bene autem advertit P. Esparza, huiusmodi passiones caruisse in Christo triplici imperfectione, seu potiùs vi nocivâ, quam in nobis exercent. Primò enim nos inclinant æquè ad inhonesta ac honesta, Christum ad sola honesta. Secundò in nobis sæpè prævertunt rationem, & sunt motus primò primi, non item in Christo. Tertiò in nobis turbant vsum rationis, & suâ vehementiâ ita debilitant animam, vt non possit quietè rebus supernaturalibus & æternis attendere vt ratio vellet, non item in Christo, ob plenum Dominium partis superioris.

Econtra illos defectus Christus non assumpsit, qui ad Finem Redemptionis non conduxissent, quin potiùs obfuissent, vt est Ignorantia, Error, Peccabilitas, Fomes.

CONTROVERSIA IV.

Quo sensu dicenda sit Voluntas Christi fuisse semper conformis Voluntati divinæ.

CErtum est 1. ex SS. litteris, in aliquo sensu voluntatem Christi fuisse semper conformem voluntati Patris Psal. 39. *Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui.* Joh. 4. *Meus cibus est, vt faciam voluntatem ejus qui misit me.* Joh. 8. *Ego quæ placita sunt ei facio semper.* Joh. 6. *Quia descendi de Cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Ratio etiam à priori ex dictis redditur. CHRISTUS fuit Beatus: ergo habuit quod voluit, & nihil peccaminosè voluit, juxta celebrem definitionem S. Augustini lib. 1. de Trinit. c. 5. sed non habuisset, quod voluisset, si contra divinam voluntatem efficacem aliquid voluisset: ergo in aliquo sensu semper voluit, quod Deus voluit. Eadem veritas habetur in 6. Synodo art. 4. in Epist. Agathonis Papæ. *Prædicamus duas naturales Voluntates non contrarias (juxta quod impij asserunt hæretici) sed sequentem ejus humanam voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius subjectam divinæ ejus atque omnipotenti voluntati.*

Certum tamen nihilominus è contrario est, habuisse Christum in aliquo sensu voluntatem contrariam Voluntati Dei. Matth. 26. *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Lucæ 22. *Non mea sed tua voluntas fiat.* Vnde S. Augustinus ex hoc fundamento ostendit contra Hæreticos, in Christo fuisse non solùm divinam, sed etiam humanam voluntatem. Vt ergo constet, quomodo hæc sint concilianda, & quâ cautelâ in hoc puncto loquendum sit;

328. Advertendum est 1. Voluntatem aliquando accipi pro appetitu sensitivo; magìs tamen communiter & propriè, pro Voluntate rationali & spirituali. Appetitus sensitivus fertur in objectum prout est sensibile, & sensibus gratum vel ingratum, dirigitúrque à cognitione solius Bonitatis vel malitiæ physicæ, & nullo modo comparante hoc Bonum cum approbatione vel improbatione Dei, seu Legis Superioris. Hinc autem fit, hunc appetitum ferri in suum objectum semper eodem modo, sive sit prohibitum, sive licitum. Quapropter non est absurdum, imò necessarium, concedere in Christo hujusmodi appetitum aliquo modo adversantem divinæ voluntati, quatenus Deus voluit Christum ex motibus sensuum habere causam meriti, quod tamen non fuisset, si appetitus non refugisset.

329. Advertendum 2. Appetitum seu voluntatem rationalem posse subdividi in Appetitum necessarium, & Appetitum electivum. Quidocunque enim proponitur voluntati aliquid objectum bonum, necessariò & naturaliter elicit voluntas actum simplicis complacentiæ, quo provenit omnem deliberationem & electionem: è contra si proponitur malum, elicit actum displicentiæ, & in his dicitur voluntas agere per modum Naturæ, & sæpè per complacentiam ferre in prohibita, & per displicentiam in ea quæ præcepta sunt.

Advertendum 3. Respectu Christi Deum nihil voluisse Voluntate signi præceptivâ, hoc est, inductivâ obligationis in conscientia, vt supra dictum est: Habuit tamen Deus voluntatem signi consultivam, seu dantem consilium, & hinc defacto Christus ex morali necessitate semper se conformavit quoad voluntatem superiorem electivam ac liberam.

330. Advertendum 4. Præter voluntatem Signi dari in Deo etiam voluntatem Beneplaciti, quâ Deus aliquid efficaciter vult, & nemo potest ejus voluntati cum effectu resistere. Vnde qui sciens talem voluntatem Dei, vellet contrariari, vel esset stultus, vel Blasphemus, quorum neutrum poterat cadere in Christum.

331. Advertendum 5. Conformitati Voluntatis humanæ cum divina nihil penitus obesse, si quid velimus solùm sub conditione hac: *si voluntati divinæ non sit contrarium.* Nam hac ratione, esto materialiter possimus velle aliquid, cujus contrarium vult Deus, formaliter tamen volumus id quod vult Deus, quia volumus Beneplacitum illius. Pari modo non obstat conformitati cum voluntate divina, si Voluntas divina solùm est conditionata, hoc est, quâ Deus aliquid vult sub conditione, seu pro casu quo homo non oraverit illum ad aliud volendum. Sic Ninivitæ pœnitentiâ operibus impetrârunt Civitatis conservationem, quam Deus conditionatè constituerat subvertere. Quapropter difformitas libera & vitiosa tunc solùm videtur contingere, quando quis, quantum in se est, si posset, vellet impedire ne fieret quod Deus absolutè vult: vel (quod frequentiùs contingit) quando quis ægrè fert, Deum aliquid velle, & vellet Deum id non voluisse: v. g. quando parentes immoderatè conquerunturde immaturâ morte aut morbo filiorum, tametsi sciant, non nisi Deo volente id accidisse. Et hæc dictum-

mus.

mitas, vtpote peccaminosa, non poterat inesse Christo.

332. Quapropter constat, quoad solum appetitum sensitivum, & quoad simplicem complacentiam vel displicentiam potuisse Christum habere actus contrarios voluntati divinæ, qui tamen ipsi non fuerunt objectivè mali, & poterant liberè à Christo admitti; & hac ratione conciliantur ea quæ pro ratione dubitandi adducta fuerunt.

CAPVT VII.

DE PRÆMIIS MERITORVM CHRISTI.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Incarnatio, quoad substantiam spectata, fuerit præmium alicujus Meriti.

SUpponendum est contra Origenem, Animam Christi non præexstitisse tempore, ante vnionem cum corpore & Verbo: item contra Photinum & Nestorium, hunc hominem Jesum, non præexstitisse tempore, antequam vniretur Verbo. Luc. 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* quæ verba semper intellexit Ecclesia, quòd in primo instanti conceptionis fuerit illa Humanitas vnita Verbo, & ille Homo fuerit Filius Dei. Hoc supposito

333. Difficultas præsens duplex est, alia circa ipsam Substantiam Incarnationis, alia circa circumstantias, & quæritur, An & Quomodo potuerint esse Præmium Meritorum Christi. Procedit autem quæstio imprimis de potentia ordinaria, hoc est, de connaturali modo operandi & præmiandi, & deinde de potentia absoluta. Procedit item quæstio de Merito condigno, & de merito de congruo: denique procedit de merito habente se ad præmium ordinario modo, hoc est, tanquam causa moralis illius, vocatúrque meritum attractivum; & de merito non habente se tanquam præexistens ad præmium, sed potiùs inverso modo, ita vt Meritum esset posterius præmio, vocatúrque Meritum compensativum, vel Compensationis, vel Meritum in Spe. Hoc genus Meriti daretur, quando præmium jam esset anticipatum: v. g. si quis militi daret gladium ad generosè pugnandum, ita vt gladius sit illius præmium, eò quòd à præmiante prævideatur bene vsurus gladio. Vno verbo, sicut potest merces pro labore solvi antecedenter ad laborem, licèt ordinariâ viâ solvatur post laborem, ita non repugnat præmium solvi ante meritum existens, sed intuitu & spe certâ meriti: est enim maxima similitudo inter Mercedem & Præmium, & hoc solum est discrimen, quòd Merces ex pacto solvatur, & inducat obligationem vel laborandi, vel acceptam mercedem restituendi; Præmium autem non solvitur ex pacto, sed liberalitate; quamvis hæc diversitas non semper attendatur, sed sæpè confundantur; nam ipsa S. Scriptura sæpius vtitur nomine *Mercedis*, quando loquitur de Præmio, & Deus ipse dicit: Ego sum Merces tua. Hoc genus Meriti compensationis agnovit P. Ægidius Conink *de actibus Supernaturalibus d. 8. quæ est de Merito, dub. 7. à n. 116.* ejusdem obiter mentionem facit Lugo *d. 27. de Incarn. s. 3. n. 35.* Ruiz de Montoya *disp. 6. de Prædest. sect. 2. n. 14.* Acerrimè illud propugnárunt aliquoties duo primarij Professores, vt narrat Oviedo, quorum vnus fuit Collegij Complutensis P. Joannes Antonius Vson. Tandem hoc meritum Compensationis asserit P. Theophylus Raynaudus. ejusdem Meriti patronum se ostendit Hispanus Recentior, sæpiùs jam adductus, qui hìc supponit ex dicendis de *Merito*, quòd Principium Meriti possit de potentia absoluta cadere sub Meritum, vnde deducit, posse aliquem de potentia absoluta mereri de condigno primam Gratiam, prout etiam sentit Conink, innixus Merito compensativo. Noviss. imè illud agnoscit P. Didacus Avendanno infrà citandus. Hæc præmittere volui, ad parandam viam illis, quæ infrà dicturus sum circa Merita progenitorum Christi, eorúmque præsuppositione aut dependentia à Meritis Christi. Nunc

334. Dicendum est primò. Christus non meruit, nec mereri potuit, merito condigno antecedente, Vnionem hypostaticam. Probatur. Merita Christi acceperunt suam dignitatem ab ipso Verbo vnito: ergo vnio hypostatica non potuit esse præmium posterius meritis. Probatur Conseq. Præmium posterius meritis condignis præsupponit merita vt dignificata: ergo merita præsupponebant Vnionem hypostaticam: sed non potest idem esse prius & posterius naturâ respectu ejusdem, vt ex Philosophia suppono. Ergo, &c.

335. Dicendum 2. Defacto non accepit Christus Vnionem hypostaticam in præmium alicujus meriti de congruo. Est Sententia S. Augustini. Est autem Sensus Conclusionis, quòd defacto non elicuerit anima Christi aliquos actus meritorios pro priori naturæ, antequam esset vnita Verbo. Hoc, inquam, meritum negat S. Augustinus *tr. 82. in Jo. Neque*, inquit, *illam susceptionem hominis vlla merita præcesserunt, sed ab illa susceptione merita ejus cuncta cœperunt.* Ecce! disertè negat miraculosam illam præcedentem operationem: connaturaliter enim operationes sunt suppositorum, & præsupponunt subsistentiam seu naturam subsistentem. Idem habet *lib. 2. de peccatorum meritis & remissione. Neque enim*, inquit, *& ipse ita Verbo Dei conjunctus, vt ipsâ conjunctione vnus Filius Dei, & idem ipse vnus Filius hominis fieret, præcedentibus suæ voluntatis meritis fecit.* Ratio Conclusionis est, quia nullum exstat fundamentum asserendi hoc miraculum, etiamsi demus illud possibile esse, de quo non est in præsenti disputandum. Quòd autem esset miraculum, patet; quia, vt dixi, naturæ non est connaturale operari, nisi priùs sit posita in statu completo, adeoque suppositata; quam rationem egregiè etiam adnotavit S. Hilarius lib. 11. de Trinit. *Consequens*, inquit, *& posterior causa, nunquam refertur; & prior sit, quia meruisse aliquid posterius est, quàm esse, qui possit mereri. Mereri enim ejus est, qui sibi ipse meriti acquirendi auctor existat.*

336. Objici possent primo, duo loci S. Scripturæ. Primus est in ps. 44. *Dilexisti Justitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ.* per Vnctionem autem intelligit S. Augustinus assumptionem in Deum. Secundus locus est Apoc. 5. vbi Agnus occisus dicitur esse dignus accipere divinitatem. Ad primum Respondetur, per Vnctionem, ex communiore interpretatione intelligi gloriam corporis, & cætera accidentalia gaudia Christi. Quodsi S. Augustinus de Vnione hypostatica intellexit, negavit tamen esse præmium, sed voluit esse medium ordinatum ad actus Justitiæ, vt sensus sit: *in eum finem te assumpsi, vt diligeres Justitiam, &c.* Cæterùm ille locus qui Augustino tribuitur, non est Augustini, sed alterius, vt ostendit Raynaudus n. 167.

Ad secundum locum R. Eum non posse intelligi de acceptione divinitatis secundùm se, alioquin primùm post passionem facta esset assumptio: intelligendus ergo necessariò est de manifestatione Divinitatis. Taceo quòd, vt observat P. Ribera, plerique Græci Codices legant *Divitias*, pro *Divinitatem*, additque sibi verisimile esse, quòd festinans librarius pro *Divitias*, scripserit; *Divinitas*: deinde alij ad corrigendum solœcismum scripserint; *Divinitatem*: quæ sanè est conjectura valde rationabilis.

337. Objici posset 2. Angeli & primi parentes ex communiore Sententia meruerunt de congruo primam gratiam Sanctificantem, & quidem ordine miraculosè inverso: connaturaliùs enim illa opera præsupposuissent gratiam Sanctificantem, tanquam radicem operationum supernaturalium: ergo pari modo dici potest, quòd hæc connaturaliter Vnio hypostatica deberet præcedere merita, Deus tamen voluerit Vnionem esse præmium meritorum, & hæc existere pro priori naturæ. R. Negando paritatem. nam de Gratia sanctificante hoc faciliùs intelligitur & concipitur: quia ipsa non debetur Naturæ tanquam principium vniversale ad operandum, sed præsupponit suppositum jam naturaliter operativum horum actionum naturalium, & substantialiter completum: neque infertur Naturæ aliqua violentia, negando illi gratiam pro priori signo ad operationes indebitas supernaturales. Præterea, hæ operationes supernaturales per se loquendo exigant procedere à gratia sanctificante, eamque præsupponant, contrarium tamen non habent pro miraculo; quia necesse erat, vt quàm frequentissimè fieret, nempe quando peccatores eliciunt actus supernaturales, & quando adulti se disponunt ad Baptismum.

338. DICO 3. Neque merito compensativo potuit Christus mereri de condigno Vnionem hypostaticam. Hæc Conclusio re ipsâ est contra P. Suarez, qui nixus duplici decreto, Intentionis scilicet & Executionis, docet, quòd anima Christi, & ipse Christus, prout subsistit decreto Intentionis, potuisset mereri Vnionem hypostaticam, ponendam per decretum Executionis. Certè hæc doctrina non potest loqui aut intelligi de alio merito, quàm de compensativo: namhoc genus meriti, vt suprà declaratum est, sequitur quidem in executione præmium, sed in intentione est prius, & intenditur per ipsum præmium, sicut labor intenditur per exhibitionem amicitiam mercedis. Nunc præscindendo à duplici hoc decreto, Probatur Conclusio. Præmium debet realiter distingui ab eo, cujus est præmium: ergo præmium condignum debet distingui realiter non tantùm ab ipso opere bono secundùm se spectato, sed etiam à dignitate ipsius operis: atqui Vnio hypostatica significat *vt Quo*, opera Christi: ergo præmium condignum operum Christi debet realiter distingui ab eo, quod se habet per modum motivi allicientis ad dandum tale præmium, & quod est mensura, cum qua debet proportionari præmium: sed hujusmodi motivum & mensura est ipsa dignitas operis, & quidquid illam dignitatem constituit: ergo præmium debet ab illis omnibus distingui.

339. Ex hac argumentatione deduco, quòd etiam repugnet, purum hominem mereri primam Gratiam Sanctificantem de condigno, ne quidem Merito compensativo, vt habet communis Theologorum. Ratio est, quia etiamsi concederemus quòd Meritum compensativum posset esse effectivum præmij anticipati, adeoque præmium posset esse principium meriti, hoc tamen non potest intelligi de principio meriti quòd sit forma dignificans operis: hæc enim non est solummodo præmium

pium efficiens, sed principium formale & constitutivum operis in ratione *digni tali præmio*, & hoc ad minimùm volunt Theologi cum S. Thoma, quando negant, principium meriti posse cadere sub Meritum. In hoc etiam sensu dixit S. Augustinus c. 25. de Moribus Eccles. Cathol. quòd præmium non possit præcedere meritum, & priùs homini dari quàm dignus est: nempe quia dignitas operis debet esse distincta à præmio.

Vtrum autem possit vnio hypostatica cadere sub Meritum compensativum de congruo, est major ratio dubitandi. Affirmat Raynaudus, contra quem

340. DICO 4. Repugnat, Vnionem hypostaticam esse præmium de congruo Meritorum Christi. Probo Conclusionem. Vel enim consideramus actum Christi meritorium præcisè secundùm se, vel prout dignificatum à Verbo: in neutra consideratione potest mereri vnionem hypostaticam de congruo. Non quidem in prima acceptione: quia non potest taxari præmium de congruo, nisi præsupponatur status Personæ ejúsque conditio, cum qua debet habere proportionem etiam præmium de congruo, nam quod respectu inferioris habet rationem meriti de congruo, in superiore posset habere rationem meriti de condigno, & quod respectu superioris est præmium de congruo, respectu inferioris propter nimium excessum nullam habebit proportionem, nec poterit esse præmium de congruo, vt superiùs notavi. ergo non potest taxari præmium determinatum de congruo cum præcisione à dignitate Personæ. Sed neque in secunda consideratione potest habere rationem præmij de congruo. Nam respectu operum Christi vt dignificatorum, nullum est excogitabile præmium de congruo: cùm enim sint infiniti Valoris, merentur de condigno omne præmium excogitabile: ergo nullum potest illis quà talibus dari præmium de congruo, quia hoc deberet esse majus, quàm præmium de condigno.

341. DICO 5. Antiqui Patres, qui præcesserunt tempore Christum, ne quidem de congruo promeruerunt substantiam Incarnationis, ita vt defacto illam in præmium acceperint. Ita communis contra Suarez. Probari posset Conclusio ex improportione talis præmij cum puro homine, sed hoc prætermisso, probatur melius ex eo, quia vt dicemus, omnia dona supernaturalia antiquorum fuerunt præmia Meritorum Christi: sed merita Christi vt condigna, constituuntur formaliter per vnionem hypostaticam, vt dictum est: etgo merita antiquorum Patrum fuerunt præmia Meritorum Christi, vt includentium vnionem hypostaticam: ergo ipsa Vnio non fuit præmium Meritorum antiquorum PP. quia non possunt sibi duo esse mutuò præmia.

CONTROVERSIA II.

An ex meritis Christi Beatissima Virgo meruerit circumstantiam Maternitatis: & an cæteri progenitores Christi circumstantiam Stirpis.

§. I.

Vtrum B. V. promeruerit Maternitatem de Condigno.

AFfirmâsse videntur Marsilius & S. Bonavent. apud Suarez. Fundamentum affirmandi erant locutiones Patrum, quibus B. Virgo pronuntiatur digna fuisse, quæ Mater fieret Filij Dei. Sic etiam Ecclesia in quadam oratione canit. *Vt dignum Filij tui habitaculum effici mereretur, Spiritu S. cooperante præparâsti.* Hæc sententia, quamvis communiter rejiciatur, inspecto verborum tenore quibus proponitur, si tamen mens Authorum attendatur, potest verum sensum habere. Pro quo

342. Advertendum est id, quod obiter adverterunt Suarez & Vasquez, esse magnum discrimen inter hæc duo: *Maternitatem de condigno mereri:* &: *habere in se dotes qualificantes, quibus talis persona digna reddatur assumi in Matrem Dei:* hæc duo sunt ab invicem separabilia. Sæpè enim aliquis absque omni merito propriè dicto, est dignus assumi ad aliquam excellentiam: v. g. si alicui adolescenti propter natales confertur aliqua dignitas Ecclesiastica, nullo præcedente actu meritorio. Ratio est, quia Meritum de condigno movet liberalitatem Remunerantis, Idoneitas verò seu dignitas movet Providentiam & Justitiam Gubernatricem.

Imò quod ampliùs est, potest alicui antecedenter non solùm ad omne Meritum, sed etiam ad omnem Idoneitatem seu Dignitatem decerni & conferri aliqua excellentia seu prærogativa, hac intentione, vt postea primùm se reddat illà dignum: sic potest alicui necdum presbytero conferri Beneficium curatum, qui tamen post acceptum Beneficium debet suscipere præsbyteratum, & sic se dignum reddere. Sic posset vir Nobilis adoptare filium pauperem, qui deinde redderet se dignum tali adoptione. Sic S. Matthæus assumptus est ad Apostolatum, & post assumptionem se dignum reddidit. sic Zachæus assumptus est in familiaritatem Christi, & post assumptionem se dignum reddidit. Nunc

343. DICO 1. Beatissima Virgo non meruit Maternitatem de condigno. Probatur. Nam merita B. Virginis fuerunt condignè præmiata Gratiâ sanctificante, quam per omnia sua merita auxit: ergo quidquid vltra illam accepit, erat vltra condignum: ergo & Maternitas.

344. DICO 2. Beatissima Virgo fuit condignè disposita, seu dispositivè digna, digné-

que

que præparata, quæ assumeretur in Matrem Dei. Conclusionem firmant locutiones Patrum & Ecclesiæ, & est res indubitata inter Catholicos. Fuit enim tam quoad corpus quàm quoad animam mundissima, non solùm ab omni culpa actuali & personali, sed etiam originali, ornata insuper gratiâ sanctificante supra omnes alias puras creaturas. Porrò hanc ipsam summam dignitatem partim accepit ex merissima liberalitate Dei, vt immunitatem ab originali labe, & similia, partim promerita est de condigno, quatenùs condignè promerita est augmentum Gratiæ in immensum. denique per ipsos actus virtutum etiam formaliter se dignificavit.

§. II.

Vtrum B.V. meruerit Maternitatem de Congruo. Proponitur difficultas & sententia admittens tantùm meritum Dispositivum.

DIfficultas consistit in hoc. Videtur esse inevitabilis mutua caussalitas inter merita Christi & merita B. Virginis, quibus promeruisset Maternitatem. Nam si B. Virgo promeruit Maternitatem, illud meritum erat vtique priùs naturâ, quam esset Maternitas seu influxus quem Mater præstat generationi, & à quo denominatur Mater seu Caussa Filij: ergo illud meritum erat etiam priùs naturâ omni illo, quod est posterius Maternitate: atqui ipsa Incarnatio seu existentia Christi est posterior, vtpote effectus illius influxûs; & deinde ipsa merita Christi sunt posteriora Incarnatione: ergo à primo ad vltimum, meritum B. Virginis, quo promeruisset Maternitatem, fuisset priùs naturâ omnibus meritis Christi. Econtra saltem aliquod meritum Christi debet fuisse prius naturâ omnibus meritis B. Virginis: nam omnia merita B. Virginis sunt naturâ posteriora gratijs prævenientibus supernaturalibus: atqui meritum Christi debet esse prius naturâ his gratijs, nam omnia dona supernaturalia antiquorum Patrum sunt præmium meritorum Christi: ergo à primo ad vltimum, aliquod meritum Christi est prius naturâ illo merito, quo B. Virgo meruisset Maternitatem: ergo daretur mutua caussalitas.

Prima Sententia admittit in meritis Christi prioritatem naturæ ad omnia merita B. Virginis, cæterorúmque progenitorum, sed negat, merita B. Virginis & cæterorum habuisse prioritatem naturæ ad merita Christi, quia negat habuisse prioritatem naturæ ad ipsam Maternitatem, ac per consequens negat, quòd B. Virgo meruerit Maternitatem merito impetratorio, cui respondeat præmium, & vult, quòd eandem solummodo meruerit merito Dispositivo, suprà explicato, nempe quo se dignam reddidit, quæ in Matrem assumeretur.

345. Docet ergo hæc Sententia primò: quòd Deus omnes causlas physicas ita ordinaverit ad existentiam Christi, ejúsque conservationem perpetuam, sicut connaturaliter existens habere prioritatem & posterioritatem inter se, ac proinde, quòd Christus nullo vnquam influxu exstiterit independens omnino ab influxu horum progenitorum. Docet 2. Quòd inter has causlas physicas nullus fuerit actus supernaturalis, & quòd nulla caussalitas physica processerit ex hoc actu supernaturali progenitorum Christi. Docet tertiò, quòd merita Christi fuerint priora naturâ omnibus donis supernaturalibus suorum progenitorum, vtpote quæ in præmium essent collata, tempore quidem priùs, sed naturâ posterius meritis Christi.

Hanc Sententiam paucis insinuat Præpositus *q. 2. dub. 5. n. 151.* eandem defendit P. Vvidingus *d. 10. dub. 8. n. 75.* vbi expresse tradit, seriem progenitorum non esse ex meritis Christi. Denique magis ex professo eam propugnat P. Mart. Esparza. Parùm abest ab ea P. Compton. *d. 47. n. 11.* dicens, in primo signo præcedentiam fuisse B. Virginem in ætate jam adulta proconcipiendæ aptam, & existentem per actionem à solo Deo procedentem (ad eum modum quo Lugo loquitur de Christo, vt postea referemus) & in eo instanti decreviisse Deum cum B.V. concurrere ad Christi humanitatem. Deinde existens anima Christi vnita corpori & Verbo, comlit se ad mortem: per quam oblationem cæt. gratiam matri mereri, & toti humano gene- vnde in illo instanti priùs erat Mater, quam vl gratiam, vel vllum actum meritorium habe- postquam verò electa est in Matrem, disposuit a vt esset digna Mater Dei: quæ dispositiones erant naturâ consequentes Maternitatem. Ita Compton, citans Ragusam & Præpositum.

346. Fuit hæc Sententia à Recentioribus in Germania acriter impugnata, quoad illud maximè punctum, quòd Existentia Christi dependens ab ejusdem progenitoribus, fuerit deducta per causlas merè naturales, sine interventu aliquorum supernaturalium, quæ reipsa in Christum influxerint physicè aut moraliter. Hoc enim vtebatur non posse cohærere cum multis historijs quæ in S. Scriptura narrantur. Primò vita Isaaci fuit conservata ab Angelo, inhibente ictum Abrahami dependenter ab actu supernaturali, quo Abraham illum ictum imperabat ex obedientia: ergo jam aliqua caussa moralis supernaturalis intervenit inter causlas Christi. Secundò Isaac deprecatus est Deum pro vxore sua, eò quòd esset sterilis, qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ, vnde natus est Jacob, ex quo descendit Christus: ergo preces supernaturales influxerunt in Christum.

Tertiò. Rahab meretrix, & proavia Christi, fuit conservata dependenter à fide supernaturali, ex quâ excepit exploratores. Quartò Enachias oratione supernaturali impetravit propagationem vitæ, & postea genuit Manassen, progenitorem Christi. Quintò Abraham suâ obedientiâ meruit esse progenitor Genes. 22. Quia facit

feciſti hanc rem, benedicentur in ſemine tuo &c. Sextò, Progenitores Chriſti vtique ex aliquo actu Supernaturali potuerunt operam dare generationi & copulæ, ex qua Chriſtus deſcendit.

Septimò, Chriſtus in primo inſtanti ſuæ exiſtentiæ vtique ſuppoſuit pro priori naturæ ſuos progenitores, vt habentes Signaculum Fidei, vt genitos ex Legitimo Matrimonio, ſecundùm Legem Moyſis.

347. Hæc omnia, & ſimilia plura, quæ moleſtiæ vitandæ gratiâ prætermitto, meritò objiciuntur huic ſententiæ, & mirantur multi, ea fuiſſe ab hujus ſententiæ patronis diſſimulata. Cæterùm quod olim dixi nunc iterum dico, poſſe his omnibus reſponſionem adhiberi, ſi ſemel concedatur, vt hactenus communiter in hoc puncto ſupponebatur, nempe, aliquid tempore & executione poſterius, poſſe à Deo ita decerni & ordinari, vt ſit Naturâ prius illo, quod eſt tempore prius. Hoc, inquam, poſſibili ſuppoſito (quod ego infrà negabo eſſe poſſibile) poteſt ad omnia allata reſponſio adhiberi, non aliter impugnabilis, quàm tribus verbis: *Hoc durum eſt; Repugnat communi ſenſui.* Vt proinde tandem inter Authores tota quæſtio eò recideret, quodnam præ altero ſit magis durum, v. g. an magis durum ſit, Deum pro priori Naturæ conſervâſſe organa Iſaaci, & pro poſteriori Naturæ inhibuiſſe ictum Abrahami, quàm durum ſit, pro priori Naturæ Chriſtum fuiſſe virum anno Tiberij decimo ſeptimo, & pro poſteriori Naturæ, ſed triginta tribus annis priùs fuiſſe infantem, vt vult ſententia illorum RR. qui hanc impugnârunt, & paulò pòſt referetur.

348. Aliud argumentum proponi ſolet contra relatam ſententiam, cui dicuntur aliquando adeo ceſſiſſe illius patroni, vt mutuam cauſſalitatem admiſerint. Deſumitur argumentum ex verbis Mariæ ad Angelum: *Fiat mihi ſecundùm Verbum tuum.* quibus verbis B. Virgo ex communi Patrum & fidelium ſenſu præbuit conſenſum vt fieret Mater; Conſenſus autem vtique fuit prior effectu in quem conſenſit, & qui futurus non fuiſſet, ſi B. V. non conſenſiſſet. Vnde S. Bernardus dixit, quòd ſicut per primum *Fiat*, factus eſt mundus, ita per ſecundum *Fiat*, ſit reparatus. Ad hoc argumentum reſponderi poſſet, negando quòd ille conſenſus fuerit prior Naturâ ad Incarnationem. Et quidem quod attinet ad auctoritatem S. Bernardi, ea potiùs ſtat pro nobis; nam teſte Maldonato S. Bernardus, ſecutus S. Hieronymum, fuit in ea ſententia, quòd B. Virgo conceperit, antequam ſalutaretur ab Angelo: ergo ex mente S. Bernardi non exſpectabatur conſenſus. Deinde, Angelus non conditionatè, ſed abſolutè affirmavit futuram conceptionem, dicens: *Inveniſti enim gratiam &c. Ecce concipies.* Et B. Virgo credidit Angelo, teſte S. Eliſabetha; *Beata quæ credidiſti.* credidit autem abſolutè futurum, & non ſub conditione: ſi ipſa conſentiret. Porrò illa fides præceſſit verba B. Virginis, *Ecce! ancilla.* vt tradit S. Ambroſius lib. 2. in Lucam: *Hodie*, inquit, *primùm auditur & creditur: deinde:* ecce! ancilla. Dici ergo poteſt conſenſum illum fuiſſe potiùs conformitatem cum voluntate divina.

§. III.

Refertur ſententia conſtituens Chriſtum in Statu independente à ſuis Progenitoribus.

349. CArd. de Lugo, quem ſequitur Arriaga, vt defenderet in Progenitoribus Meritum Impetratorium Stirpis, hoc eſt, tale Meritum, quod cum vera prioritate Naturæ præcederet generationem Chriſti, ſic philoſophatur. [Faciliùs, inquit, dici poteſt, Chriſtum præviſum fuiſſe tempore paſſionis cum ſuo Merito, ſaltem cum aliquo actu efficaci, acceptante ex ſe Mortem à Patre injunctam, ſi à Judæis inferatur, & per hoc Meruiſſe Gratiam progenitoribus & Virgini. poſtea verò Patres & B. V. prævidentur mereri fieri Chriſti progenitores: non enim repugnat id quod nunc eſt cauſſa, eſſe poſtea pro alio tempore effectum reſpectu ejusdem, dummodo non detur mutua dependentia pro eodem inſtanti.] Hæc Lugo. Alij hanc ſententiam paulò diſtinctiùs ſic proponunt. Ponitur Chriſtus inſtanti aliquo circa tempus mortis, prorſus independens ab omnibus cauſſis ſecundis, tantùm præſuppoſito peccato Adami, & illis quæ in iſtud influxerunt: vt proinde Chriſtus in eo ſtatu exſtiterit dependenter à ſolo Deo, inſtar Adami in paradiſo formati. Chriſto ſic conſtituto proponitur mors ſubeunda cum omni ſua arduitate quam Chriſtus liberè acceptat. & per eam acceptationem meretur, vt Deus intuitu illius ſtatim retrogrediendo ordinet omnes gratias poſt lapſum Adami, atque illas etiam ſingulariter, quæ influxerunt in ejusmodi Incarnationem in vtero Virginis ponendam: atque ita poſitus vt Vir meretur vt ſit infans, puer, juvenis.

Hanc ſententiam impugnârunt Succeſſores Lugonis in Theologica Cathedra Collegij Romani, & imprimis eam impugnavit Cardin. Pallavicinus n. 7. [Ex hac doctrina, inquit, ſequeretur, Virginem & antiquos Patres nullum habuiſſe influxum in redemptionem generis humani, quippe quæ facta eſt in Cruce, ſolvendo pretium peccati pro omnibus ſimul.]

Ad hoc reſponderet Card. de Lugo, ſatis eſſe, quòd influxerint in aliqua merita Chriſti, quæ præceſſerunt illum ſtatum miraculoſum.

350. Contra hoc tamen vrgeri & inſtaurari poteſt argumentum hoc modo. B. Virgo ſecundùm hujus ſententiæ patronos, non fuit redempta (eo modo quo redempta eſt, nempe præſervativè, collatâ Gratiâ Sanctificante in primo inſtanti conceptionis) non, inquam, fuit redempta ex meritis Chriſti pendentibus ab ipſa Virgine, ſed tantùm ex merito illius ſtatûs independentis:

ergo B. Virgo saltem non fuit Instrumentum Redemptionis propriæ, nec etiam Redemptionis omnium progenitorum Christi. ergo non rectè dicitur instrumentum redemptionis generis humani, quod tamen dicendum est: cùm in Symbolo Nicæno dicatur Christus propter homines incarnatus esse ex Maria Virgine: & Ecclesia canat: *Quod Eva tristis abstulit, tu reddis almo germine. vitam datam per Virginem gentes redemptæ plaudite.* Præterea, si vnum opus Christi defacto acceptatum est pro redemptione progenitorum & B. Virginis, non est Ratio, quare non etiam, præcisis reliquis meritis, fuerit acceptatum pro toto genere humano: ergo in illo statu miraculoso jam intelligetur sufficienter redemptum genus humanum: ergo influxus B. Virginis in reliqua merita tempore quidem priora, sed naturâ posteriora (vt isti AA. volunt) non aliter poterit dici serviisse ad redimendum genus humanum, quàm si quis post extinctum sufficienter incendium, vellet affundere aquam pro abundantia.

Vlteriùs vrget Lugonem Pallavicinus hoc modo. Sequeretur, Christum non potuisse tempore passionis nisi valde impropriè dicere: *Mulier ecce! filius tuus.* quia secundùm vitam & durationem quam habebat tunc, non erat filius illius, sed independens ab illa, & ipsa non poterat nisi ex errore lugere mortem illius tanquam proprij filij, quoniam pro eo instanti non intelligebatur illius filius, sed potiùs dabat operam, vt evaderet ejus filius respectu temporis antecedentis. Ex quo rursus fit, totam existentiam quam Christus habuit postea, & quam habet nunc in cælo, esse etiam mediatè independentem à Virgine, siquidem existentia posterior non pendet à priore mediata, nisi per mediatam. Hæc Pallavicinus, quæ non vacat discutere quàm efficacia sint, cùm fiat quæstio de modo loquendi & compellandi *filium.* Et facilè aliquis responderet, Christum non appellâsse se pro tunc *filium* B. Virginis, sed designâsse S. Joannem, nec B. Virginem vocâsse *Matrem* sed *Mulierem.*

357. P. Martinus Esparza paulò concitatiùs in sententiam Lugonis invehitur q. 19. his verbis. [Hæc nihilominus tota dispositio rationis nostræ & qualiscunque præcisionis tota evanescit, cùm ventum est ad realitatem objectivam, hoc est, cùm jam consideratur Christus eliciens actum, quo meruit auxilia Gratiæ Patribus antiquis. Quia tunc pro priori Naturæ, antequam mereatur, & velit inducere tale præmium, præsupponitur jam habens determinatam durationem, determinatum *vbi*, & stirpem determinatam. Nec potest nisi absurdissimè admitti, Christum cogitantem de eliciendo opere meritorio non advertisse pro priori naturæ, Vbinam gentium esset, quo sæculo viveret, quam Matrem haberet, quos avos, atque de his expressè cogitâsse, vt obtinendis per suum meritum, nec tamen eam cogitationem pervenisse vsque ad individuationes rerum, quas nemo est tam stultus & hebes, vt non discernat in individuo. Deinde addit, hinc clarè apparere, Miraculum fingi deforme ac indecens hominem Deum.

§. IV.

Præcedentium Sententiarum fundamentum seu suppositum, falsum esse monstratur.

VTraque Sententia hactenus relata supponit posse aliquid tempore posterius, esse prius naturâ illo, quod est tempore prius. Contra hoc

352. DICO, prioritatem temporis cum posterioritate naturæ, vel econtra, prioritatem naturæ cum posterioritate temporis, repugnare. Hanc Conclusionem supponit S. Thomas 3. p. q. 62. a. 6. in C. vbi assignans rationem, quare Sacramenta antiquæ legis non potuerint causare gratiam ex virtute passionis Christi, sicut eam caussant sacramenta novæ legis, ita discurrit. [Illud quod nondum est in rerum natura, non movet secundùm vsum exteriorum rerum: (nempe Sacramentorum) vnde caussa efficiens non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut caussa finalis: sic ergo manifestum est, quòd à Passione Christi, quæ est caussa humanæ justificationis, convenienter derivatur virtus justificativa ad Sacramenta novæ legis, non autem ad Sacramenta veteris legis.] Legatur totus articulus, & approbabit, quòd secundùm S. Thomam Christus non habuerit, nec habere potuerit aliam prioritatem respectu donorum præcedentium tempore, quam prioritatem finis, objectivè existentis in fine antiquorum.

Probo Conclusionem 1. Quandocunque ex duabus durationibus diversæ classis, vna est prior naturâ alterâ, tunc illa (& aliter esse non potest) est prior naturâ, quæ est tempore essentialiter prior. atqui duratio Christi in ætate virili, & duratio ejusdem in ætate infantili, sunt diversæ classis: & defacto vna earum est naturâ prior alterâ: ergo duratio infantilis est prior naturâ durationem ætatis virilis. Subsumo, sed non potest dari mutua prioritas: ergo duratio virilis ætatis non potest esse prior duratione ætatis infantilis. Applicetur argumentum etiam ad durationem meritorum Christi & Progenitorum, & concludetur, merita Christi non potuisse habere prioritatem naturæ respectu meritorum antiquorum seu Progenitorum. Sola major est probanda. Omne quod est prius naturâ altero, ordinatur ad alterum ponendum tanquam medium ad finem, sive proximum, sive remotum, sive vltimum, sive intermedium: sed ex durationibus diversæ classis sola illa potest esse medium ad alteram, quæ sola illa potest esse naturâ prior: ergo sola illa potest esse naturâ prior, quæ est tempore prior. Major est communis. Minor probatur: suppono autem illud esse axioma philosophicum certissimum: finis est primum in intentione, & vltimum in executione. Sentio est, quòd si inter finem & media sit necessaria in-

cessio

cessio temporis, finis ponetur in executione post medium, & medium ponetur tempore priùs. Jam sic. Illa duratio quæ est finis respectu alterius, erit tempore posterior: sed illa duratio quæ est Naturâ posterior, est finis respectu illius quæ est naturâ prior, & hæc est medium ad illam: ergo illa erit etiam naturâ posterior, quæ est posterior tempore, & illa erit tempore prior, quæ est naturâ prior. Ergo à primo ad vltimum, impossibile est, durationem tempore priorem esse posteriorem Naturâ illâ duratione, quæ est tempore posterior.

353. Argumentor 2. Quandocunque aliquis effectus existit, tunc est verum dicere: *Existit extra omnes suas causſas.* ergo etiam est verum dicere: *Exstiterunt omnes illius causſæ.* hoc enim significat illud: *Extra.* Non potest enim effectus exire ex aliquo non existente, vel in se, vel in aliquo sui: ergo omnes causſæ, exceptâ semper finali, debent exstitisse, quando verum est dicere: *Effectus existit:* & hoc est de conceptu causſæ & effectûs. Jam sic: atqui tempore infantiæ Christi non poterat cum veritate dici; *Exstitit statura virilis septem pedes longa, habens barbam &c.* ergo hæc non poterat esse causſa infantiæ. quis enim non risisset dicentem de Christo in cunis jacente: *hic infans fuit vir.* Neque dicas in sensu morali illas propositiones fuisse veras: hæc enim est nugatio vocabularia. quid intelligis per τὸ *Moraliter existere virum?* an exstitisse intentionaliter, & in decreto? atqui hoc modo fateor exstitisse virilitatem, sed nego hoc sufficere ad prioritatem Naturæ illius quod existit intentionaliter: alioquin si hoc sufficeret, omnis finis esset prior Naturâ Medijs, & sic daretur Mutua prioritas. An fortassis intelligis per τὸ *moraliter*, quòd ipsa futuritio seu forma denominans *futurum*, jam exstiterit, nempe Decretum Dei? atqui hac ratione non solùm omnis finis, sed quidquid deinceps futurum est, esset prius Naturâ rebus nunc existentibus: quia pro priori naturæ existit eorum futuritio. Vides ergo quòd in nullo sensu possit statura virilis Christi dici exstitisse tunc, quando Christus fuit infans, tali inquam existentiâ, quæ sufficiat ad prioritatem Naturæ & Causſæ non Finalis.

354. Argumentor 3. Existere priùs Naturâ, & existere priùs tempore, conveniunt in hoc prædicato generico; *Existere prius.* item: existere posteriùs tempore, & posteriùs naturâ, conveniunt in τὸ *existere posterius.* Jam sic. illud quod est tempore posterius, non potest simpliciter dici *existere prius altero*: ergo non potest esse prius naturâ ad aliquid tempore prius: cui enim non convenit genus, non potest convenire species. Antecedens probatur. Quod est tempore posterius, rectissimè & simpliciter dicitur esse posterius; ergo non potest simpliciter dici prius. implicat enim duo prædicata opposita simpliciter eidem convenire: atqui esse simpliciter prius, & simpliciter posterius, sunt prædicata opposita. ergo non possunt eidem convenire: convenirent autem, si id quod est tempore posterius, esset naturâ prius. Ergo &c. Tradideram hæc anno 1665. quæ deinde aliquot Philosophiæ Professores continuâ serie amplexi sunt, magisque illustrârunt, neque hactenus audivi aliquid objici quod speciali solutione indigeret.

355. Quæret aliquis. Si Christus non habet prioritatem Naturæ, quomodo ergo intelligendus est Apostolus ad Hebr. 1. dicens de Christo: *Per quem fecit & sæcula.* &c. Ex hoc loco nihil probari, etiamsi intelligendus esset de humanitate Christi: alioquin ego pariter probabo, B. Virginem fuisse priorem Naturâ productione Mundi: Nam Ecclesia applicat B. Virgini illud Eccles. 24. *Ab initio & ante sæcula creata sum.* sicut ergo hoc non potest intelligi de prioritate naturæ, sed solùm de prioritate finis, ita & ad Hebr. 1. alioquin Christus fuisset prior naturâ Adamo, quod negant adversarij. Itaque dicendum est cum Cornelio à Lapide, locum illum intelligendum esse de ipso Verbo æterno, per quod tanquam per Idæam omnes rerum gradus & species continentem, & quasi per Sapientiam architectonicam, increatam, omniscium, & omnipotentem, in qua sunt & vivunt sempiternæ rerum omnium rationes, fecit, id est, creavit & produxit sæcula,

§. V.

Facilior modus expediendi præsentem difficultatem.

356. Dicamus ergo, quod vnicum supereſt, non solùm exiſtentiam Christi pro omni duratione quam habuit, & per totam æternitatem habiturus est, sed etiam omnia ejus merita fuisse posteriora Naturâ omnibus meritis Progenitorum, quibus aliquo modo influxerunt in ipsam assumptionem humanæ naturæ, & in ipsam Naturam assumptam: nihilominus tamen illa omnia anteriora merita cum auxilijs supernaturalibus fuisse data in præmium Meritorum Christi, anticipatâ præmiatione, & Christum ea promeritum esse Merito compensativo, jam superiùs explicato, auctoritate firmato, & nunc magis explicando solutione Objectionum. & quidem post hæc scripta invenio hoc meritum compensativum approbari etiam à Recentissimo & doctissimo scriptore Didaco Avendanno n. 1514. tribuente eandem S. Thomæ 1. 2. q. 114. a. 5. in arg. 3,

Nostram hanc sententiam quidam RR. ideo solùm deseruerunt, quòd putârint, solùm connaturaliter, non item supernaturaliter repugnare, quòd id quod est tempore posterius, sit naturâ prius. Sed hæc non erat causſa rejiciendi. 1. esto hoc solùm probaret nostrum argumentum, id satis esset ad eam tenendam, & præferendam alijs recurrentibus ad monstrosa miracula, cujusmodi est: quòd nullus actus supernaturalis influxerit in generationem Christi. Imò sufficeret, quòd

nostra sententia glorioſior sit meritis Christi, tribuens illis præmium anticipatum ob eorum infinitatem, vt ostensum est. 2. Falsum est, non probari omnimodam repugnantiam illius prioritatis naturæ. Nam de essentia Intentionis est, ferri primò in finem, & de essentia executionis est, priùs ponere media; & chymæricum est, adhibere medium fine jam existente. His ergo nihil attentis, alias objectiones referam.

Objicies primò. Meritum compensativum est apud Patres inauditum, & non nisi impropriè dictum meritum: ergo hoc genus meriti non rectè, nec satis Theologicè tribuitur Meritis Christi. Pro solutione

Advertendum est, Auxilia Supernaturalia, quæ ante adventum Christi collata sunt humano generi, non habere rationem præmij adæquati aut principalis meritorum Christi, sed solùm inadæquati, minúsque principalis, & quasi præparatorij ad præmium principale. Sicut si Princeps adolescenti nobili, spe obsequiorum quibus aliquando in aula est meriturus, dat stipendium ad studia prosequenda, hoc stipendium dici potest præmium futurorum obsequiorum, saltem inadæquatum, ita quidem vt adolescens dicere posset Principi (vt multi dicere solent) *tametsi necdum promeritus sim, promerebor tamen suo tempore.* Vnde etiam Princeps posset illi postmodum exhibitis meritis dare minus præmij, quod tamen si computaretur cum stipendio accepto, esset præmium adæquatè condignum. Ita sanè præmium adæquatum meritorum Christi, non erant illa auxilia collata antiquis Patribus, quibus poterant de congruo mereri esse progenitores Christi, sed erant præparationes ad merita Christi ponenda, vt deinde Christo conferretur præmium principale, nempe Exaltatio Nominis & maxima Gratiarum copia, quæ in Lege nova, hoc est lege Gratiæ, longè affluentiùs conferuntur, propter actualem existentiam Christi. Et quia gaudium quod Christus ex suis meritis consequitur, & est naturâ posterius ipsis meritis, versatur specialiter circa hoc objectum, quòd videat omnium omnino hominum salutem & Beatitudinem sibi deberi, ideo necesse fuit, vt anticipatè & præparatoriè etiam in præmium cederet salus antiquorum, & quidquid ad illorum salutem conferebat. Hinc patet, quòd merita Christi nec debeant nec possint absolutè vocari, *Merita Compensativa*, sed tantùm respectivè ad certam minúsque principalem partem præmij: absolutè autem debeant vocari & revera sint merita attractiva seu impetratoria, hoc est habentia prioritatem naturæ quoad præmium principale, ad quod obtinendum ordinabantur tanquam Media: nam à principaliore fit denominatio. Nunc ergo ad objectionem.

357. Responderi imprimis posset, negando, quòd Meritum compensativum sit impropriè dictum meritum. Aliud enim est, quòd non soleat regulariter fieri talis præmiatio anticipata, & aliud, quòd sit impropriè præmium aut meritum: sicut, licet regulariter Merces sequatur laborem, non est tamen impropriè merces, quæ datur ante laborem.

Responderi potest 2. hoc genus meriti non esse inauditum apud Patres. Nam teste Ramirez, Patres eodem modo sine vllo discrimine loquuti sunt, primam gratiam Angelorum & primorum parentum fuisse ex meritis Christi, & tamen, etiam adversarijs consentientibus illa prima Gratia non supposuit merita Christi pro prioti natura: ergo erat præmium anticipatum.

358. R. 3. Meritò Patres nullam speciem mentionem fecisse Meriti compensativi, quamvis merita Christi non sunt merita compensativa absolutè loquendo, vt ostensum est. Cæterùm, si Patres voluissent negare, Merita Christi ne quidem respectivè esse merita compensativa, debuissent agnoscere miraculosum statum (imò chimericum vt ego existimo) quem excogitavit Lugo, aut miracula alia, quæ ne quidem suspicati sunt, aut minùs populo aliquid hujusmodi proponere. Denique SS. PP. illud senserunt, quod S. Thomas suprà relatus & explicatus sensit, circa prioritatem Meritorum Christi comparatorum cum Gratijs collatis antiquis Patribus. Quin imò, si metaphysicari lubet, defendi posset, nullum penitus meritum dari apud Deum, quod non respectu alicujus partis constitutivæ præmij in ratione præmij, sit compensativum, hoc est supponens petitem præmij. Probo autem hoc ex hypothesi intentiæ jam satis communis, & in primo libro traditæ, Deum non moveri ab vllo actu meritorio tanquam præviso vt existente ad decernendum præmium, sed decreto prædefinitivo & simplicissimo decernere Meritum & Præmium, ordinando meritum ad præmium propter proportionem quam habet cum illo, dicendo: *Volo meritum propter præmium.* Hoc posito, dici potest, quòd hic ipse actus divinus, qui est essentialiter prior naturâ Merito, sit pars præmij adæquati, adeoque ipsi præmium anticipatum. Probo. Affectus præmiantis est pars præmij: illud decretum est affectus præmiantis: ergo est pars præmij. Minor probatur: quia omne illud est pars præmij, quo quis propter meritum dignus est: & quod enim habet suam æstimabilitatem specialem: sed merens propter meritum est dignus affectu præmiativo; & talis affectus est specialiter æstimabilis: vnde idem nummus aureus quoad valorem intrinsecum, si sit acceptus in præmium à Rege, pluris sit in affectu accipientis, quàm si sit acceptus in præmium à Mercatore. Breviùs. Quo meretur præmium, meretur illius dependentiam à Merito, meretur enim præmium non præcisè in ratione *doni*, sed in ratione *Remunerationis*: atqui hæc dependentia præmij à merito est ipsum decretum Dei benevolum; ergo etiam hoc meremur: atqui meritum est illo decreto posterius tempore & naturâ: ergo tantùm meremur illud merito compensativo.

359. Ob-

359. Objicies 2. Præmium quod daretur propter meritum compensativum, daretur propter meritum merè conditionatum: sed hoc de Deo dici non potest. hoc enim faveret errori Massilienſium, seu semipelagianorum, qui dixerunt, Deum præmiare merita merè conditionatè futura. R. 1. Nostram sententiam tam procul abesse ab errore Massilienſium, quàm procul abest sententia Suarezij, Amici, Pallavicini, à quibus solùm differimus reiptâ in hoc, quòd illi assignent duplex decretum virtualiter distinctum, Intentionis & Executionis, nos vnum simplex.

R. 2. Errorem Massilienſium fuisse, quòd Deus præmiet merita conditionata nunquam absolutè exstitura, quod nos non asserimus.

360. Objicies 3. In hac nostra sententia falsificatur principium communiter receptum post S. Thomam. Principium meriti non cadit sub meritum. cujus sensus est, quòd id quod est causa meriti, non possit esse præmium illius: atqui in nostra sententia Maternitas B. Virginis esset causa saltem mediata meritorum Christi, & esset etiam præmium illorum: ergo principium Meriti caderet sub meritum. R. Illud principium esse verissimum in sensu quo S. Thomas vsus est contra illos, qui admittunt mutuam causalitatem inter meritum & præmium, v. g. inter actum Contritionis quo peccator justificatur, & inter gratiam sanctificantem quam meretur: hoc nos etiam negamus. Cæterùm concedimus, posse principium aliquod meriti compensativi cadere sub meritum compensativum tanquam præmium illius, sed absque prioritate Naturæ. Dixi, *Principium aliquod.* non enim de omni principio hoc concedimus: nam suprà excepimus principium dignificans formaliter ipsum meritum, & paulò pòst aliam exceptionem faciemus.

361. Objicies 4. Ex nostra sententia sequitur, posse aliquem mereri primam Gratiam prævenientem, seu primam illuminationem: hoc autem est absurdum: quia hoc ipso non haberet rationem Gratiæ: quod enim datur ob merita, jam non est Gratia. P. Coninck de possibili concedit sequelam, neque tamen hinc sequitur, quòd defacto detur in præmium, quia defacto Deus præmiat actus bonos præmio subsequente, adæquante valorem meriti. Ego autem existimo, nec de possibili hoc fieri posse, vt prima gratia præveniens sit præmium meriti subsequentis compensativi. Ratio mea est, quia de ratione Præmij est, vt merenti conferat aliquid boni vltra totam bonitatem quam in se continet tota bonitas meriti. atqui illuminatio præveniens actum meritorium est vnicè amabilis propter meriti bonitatem, vtpote cognitio practica: nec est amabilis nisi in ratione medij: ergo non videtur posse habere rationem præmij.

362. Objicies 5. De ratione præmij est, vt reddat ditiorem illum qui meretur: ergo debet esse aliquid vltra omne id, quod merens affert de suo: atqui omne quod præsupponitur ad meritum, affert merens de suo: ergo nihil eorum, quæ supponuntur ad meritum, potest habere rationem præmij. R. Argumentum habere instantiam in mercede anticipatè soluta. Sicut ergo hic distinguendum est, nempe quòd nihil possit habere rationem mercedis quod laborans affert de suo, & non accepit credito, seu intuitu futuri laboris, bene tamen quod accepit credito, & intuitu futuri laboris, ita etiam de præmio dicendum, & distinguendum est.

363. Objicies 6. Si potest aliquod meritum præmiari pro priori naturæ, tunc dici poterit, quòd Gratia sanctificans, quam quis meretur de condigno, semper detur pro priori naturæ: consequens est absurdum. ergo &c. Minor probatur. Nam talis anticipatio esset miraculosa, & contra Naturam Gratiæ sanctificantis, quæ quando præcedit pro priori naturæ, ex natura sua dignificat actum ad vlterius præmium, si ipsa jam est data in præmium. R. facilè. Si verum est, quod in probatione minoris assumitur, hoc ipso jam patet ratio negandi sequelam, quia actus nostri merentur quidem Gratiam sanctificantem, sed non merentur miraculum.

Hinc autem potest reddi ratio disparitatis inter merita Christi, & nostra merita. Nam etiamsi nostri actus supernaturales non possent vnquam præmiari anticipativè, inde tamen non valeret consequentia & paritas ad merita Christi. Nam quæcunque implicantia afferretur in nostris meritis, illa vtique petenda esset ex eo, quòd talis modus præmiandi excederet valorem operis, nec haberet debitam proportionem cum illis, quia esset miraculosus. atqui hæc non procedunt in meritis Christi. Nam merita Christi sunt valoris infiniti, & nullum præmium quantumvis miraculosum, & miraculoso modo datum, excederet valorem meritorum Christi. Imò merita Christi digna sunt, quæ omni modo possibili præmientur. Cùm ergo nulla sit implicantia generalis in modo præmiandi anticipativè, hic modus etiam decebat merita Christi, vt aliquid præmij acciperet anticipatâ præmiatione. Et ad hoc videntur mihi Patres respexisse, quando meritis Christi tribuerunt dona supernaturalia antiquæ legi concessa; neque vnquam inducar, vt credam Patres respexisse ad circulationem illam signorum naturæ contrariantium signis temporum, quæ sine vertiginis periculo vix concipi potest.

364. Objicies 7. Non possunt duo esse sibi mutuò fructus: atqui præmium est fructus meriti: ergo meritum non potest esse fructus præmij: atqui in nostra Sententia etiam meritum esset fructus præmij anticipati, quia esset effectus illius. R. Omnis effectus eo modo & genere causandi est fructus suæ causæ, quo genere est effectus. hinc autem sequitur, quòd tam medium respectu finis, quàm finis respectu medij sit fructus, adeoque semper sint sibi mutuò fructus. Nam medium est effectus finis in genere causæ finalis,

finalis, & finis est, effectus medij ingenere caussæ efficientis vel materialis. Est ergo neganda major propositio objectionis. Sed claritatis gratiâ distingui potest. in eodem genere effectuum, conceditur: in diverso genere effectuum, negatur major, & distinguitur minor. Præmium semper & vniversaliter est fructus meriti tanquam caussæ efficientis, negatur min. vel tanquam caussæ efficientis, vel tanquam causlæ finalis, conceditur minor. Et negatur consequentia, vel etiam distinguitur: ergo meritum non potest esse fructus præmij in eodem genere effectuum, conceditur, in diverso genere, negatur consequentia. Et hæc sunt quæ mihi contra nostram sententiam opponi posse videntur.

365. Placet Coronidis loco apponere argumentum pro nostrâ sententiâ, quod saltem ad hominem potest vim habere, nempe contra illos, qui concedunt B. Virginem non solùm non incurrisse peccatum originale, sed nec debitum illius: & concedunt præterea, Christum non fuisse venturum si Adam non peccâsset, adeoque nullum Christi meritum fuisse prius naturâ peccatum Adami, aut pacto inito cum Adamo. His suppositis

Argumentor hoc modo. Exemptio B. Virginis à communi pacto facta tunc est, quando cæteri homines fuerunt illo pacto cum Adamo inito comprehensi & inclusi: & quidem hæc exemptio respexit determinatam personam & individuum B. Virginis, alioquin essent in Deo ponenda decreta disjunctiva vnà cum determinato, quod nos non admittimus: atqui respectu illius temporis quo facta est hæc exemptio & pactum, non habuerunt merita Christi prioritatem naturæ: ergo illam exemptionem non promeruit Christus merito attractivo seu impetratorio: atqui illam aliquo modo promeruit, quia hoc modo B. Virginem redemit: ergo non nisi merito compensativo, quatenus Deus omnia vno individuo decreto ordinavit tandem ad gloriam Christi, eo modo quo in primo libro tract. de Prædest. explicatum est.

CAPVT VIII.

DE SCIENTIA CHRISTI.

CONTROVERSIA I.

Quænam objecta cognoverit Christus per Visionem Beatam.

SUpponendum est in Christo fuisse Visionem Beatam etiam ante resurrectionem. Colligitur ex Jo. 3. *Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur.* testabatur autem ibi de Baptismo qui confertur in nomine Sanctissimæ Trinitatis. Jo. 1. *Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Quibus verbis excipit Joannes Christum à communi conditione hominum, quibus non est datum videre Deum. Ratio autem est, quia Visio Dei non fuit Christo collata in præmium, sed illi data est tanquam debita Filio naturali: item debebatur illi hæreditatis possessio, quia mors Patris non erat exspectanda, sicut exspectanda est in humana successione. Denique Visio Beata non pendet vllatenus ab organis, nec à speciebus impressis, ac proinde nec impeditur, nec promovetur ab aliqua corporis dispositione: ergo danda erat statim ab initio, vt etiam in hoc Christus excederet Angelos, qui non nisi brevissimo tempore eâ caruerunt, quia eam promeruerunt. Nunc

Quæritur, Vtrum Christus per Visionem Beatam cognoverit omnia futura? Negant Richardus, Bonavent. Scotus, Gabriel, apud Scotum d. 26. q. 3. contra quos

366. Dicendum est 1. Christus videt in Verbo per Visionem beatam futura omnia, in quibus non est specialis repugnantia. Conclusio procedit de illa visione, quæ est essentialiter beatificans, hoc est, ostendens omnia primaria attributa Dei. procedit item ex suppositione sententiæ, quòd Scientia Visionis sit Deo adæquate intrinseca.

Probatur Conclusio. Alijs beatis hoc tribuitur, quòd videant in Verbo omnia quæ ad bonum suum pertinent: ergo idem Christo concedendum est: atqui visio futurorum pertinet ad statum Christi, vtpote qui erat constituendus Caput, Dominus, Judex & Gubernator omnium: ergo &c.

367. DICO 2. Repugnat, omnia futura videri in Verbo per illam ipsam individuam visionem Beatam, quâ videt primaria Dei attributa. Probatur, supponendo, hanc Visionem esse in Christo directivam actuum moralium, eò quòd sanctissimo directivam actuum moralium, eò quòd sanctissimo moveat ad amorem Dei aliarúmque Virtutum actus perfectos exercendos, quamvis diversi actus

tione: nam ad amorem Dei necessitat, ad actus aliarum virtutum non necessitat. Hoc posito probatur Conclusio. Si Visio beata videret pro priori naturæ actus liberos à Christo exercendos, & omnia inde secutura, jam hoc ipso illi actus non essent liberi, sed necessarij necessitate antecedente: quia illa Visio esset infallibilis, inimpedibilis, determinata ad vnum ex contradictorijs: atqui in Christo dabantur actus liberi: ergo aliqua objecta futura non videntur à visione Beata indivisibili, & quæ terminatur ad primaria Dei attributa.

DICO 3. Videt tamen Christus etiam hæc objecta futura per aliam visionem, non directivam actuum liberorum, & impedibilem per actus oppositos. Ratio est, quia etiam horum visio ad statum illius pertinet. Dubitatur tamen, qualis sit hæc visio, an videat actus liberos directè & in seipsis, vel etiam in Verbo. Censeo videri in Verbo, & in ipsa Scientia Visionis divinæ: quæ cùm in mea sententia ne quidem virtualiter intrinsecè distinguatur à Decreto Prædeliniente, possunt videri in decreto Prædeliniente, quod etiam docuit P. Ant. Perez.

CONTROVERSIA II.

An in Christo fuerit Scientia per se infusa.

368. PRæmittendum est 1. quid per Scientiam infusam intelligatur. Scientia infusa in genere, prout abstrahit ab infusa per se, & infusa per accidens, est habitus cognoscitivus, absque ministerio actuum præcedentium à Deo collatus. Dividitur autem in Scientiam infusam per se, & Scientiam infusam per accidens. Illa dicitur Scientia per se infusa, quæ ex sua, & ipsius etiam subjecti natura petit infundi, sine omni ministerio actuum præviorum. Sic Angeli petunt habere species per se infusas, quæ illis debentur absque actibus prævijs, modò magis, modò minùs vniversales, secundùm diversam perfectionem Angelorum. Scientia per accidens infusa est, quæ connaturali cursu rerum servato, solet & potest comparari per actus frequentatos, & independenter ab his prævijs non debetur subjecto, sed tamen hîc & nunc miraculosè infunditur. Sic Adamus creditur à principio suæ creationis habuisse omnes Artes & Scientias in gradu excellenti sibi infusas, quas nos in gradu multùm inferiore, non nisi magno labore comparamus.

Præmittendum 2. Scientiam per se infusam differre à Visione Beata in hoc, quòd per suos actus tendat directè in ipsas creaturas: Visio autem beata tendat immediatè & directè in Deum tanquam objectum formale motivum, & medium in quo cognoscantur creaturæ tanquam termini.

Præmittendum 3: Eandem Scientiam infusam differre à nostris scientijs acquisitis per hoc, quòd illa tendat in suum objectum, sine vlla necessaria conversione ad phantasmata & imaginationes, adeoque independenter ab his operetur. Est igitur modus illius cognoscendi similis modo cognoscendi Angelorum & animæ separatæ.

Præmittendum 4. Scientiam infusam aliam esse naturalem, aliam supernaturalem. Naturalis est in Angelis & animabus separatis, in ordine ad cognoscenda illa objecta, quorum cognitio illis debetur naturaliter. Supernaturalis est, cujus virtute eliciuntur actus Supernaturales immediatè circa creaturas, sine dependentia à phantasmate. His suppositis

369. Dicendum est, animam Christi statim ab initio conceptionis habuisse Scientiam infusam per se, tam Naturalem quàm Supernaturalem, & cognovisse ea objecta, quæ ad statum Christi pertinebant, & per talem Scientiam cognoscibilia erant. Quæ autem illa fuerint, examinare huc non pertinet. Probatur Conclusio. Quia Christo tribuenda est plenitudo Sapientiæ & Scientiæ, Is. 11. *Flos de radice ejus ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ & Intellectûs, Spiritus Consilij, Spiritus Scientiæ:* quæ verba intelligunt Patres de donis intellectualibus Spiritûs Sancti.

370. Objicies 1. Conjunctio animæ cum corpore repugnat modo cognoscendi, qui proprius est Scientiæ per se infusæ: ergo non potuit Christus eam habere in statu Viæ. Antecedens probatur. Nam anima vnita corpori dependet in operando à phantasmate: atqui scientia per se infusa operatur independenter à phantasmate; ergo repugnat. R. Distinguendo antecedens. Conjunctio cum corpore eo modo disposito, quo sunt disposita nostra corpora, repugnat modo operandi Scientiæ per se infusæ, concedo antecedens; aliter disposito, nego antecedens & consequent. Posset etiam primum membrum distinctionis subdistingui; repugnat connaturaliter, concedo: de potentia absoluta, nego. Connaturaliter quidem repugnat: quia connaturaliter anima prius erumpit in operationes phantasticas, tanquam faciliores, & circa objecta vehementius & immediatius applicata; à quibus deinde determinatur, vt se ad illa phantasmata convertat operando spiritualiter: supernaturaliter autem potest illa præventio impediri. Cæterùm licet Christus non habuerit in via corpus gloriosum, habuit tamen, (opinione multorum) corpus ita dispositum & temperatum, vt non impediret cognitionem Scientiæ per se infusæ, vtpote quæ non exigebat aliam objectorum applicationem, mediantibus sensibus faciendam. Nihilominus cum hac ipsa Scientiæ infusæ cognitione poterant consistere sensationes, nec erat opus extasibus, & raptibus, seu alienatione à sensibus. Videtur hoc sibi voluisse P. Antonius Perez, quando docuit, originalem causam quare nostra anima in corpore pendeat in operationibus suis à phantasmate, hanc esse, quòd nostrorum corporum dispositio

positio & temperamentum trahat post se rebellionem corporis adversus spiritum, & partis sensitivæ adversus partem rationalem, & quòd anima suâ imbecillitate non possit plenè subjicere corpus, illúdque vincere: jam verò Christus non fuit affectus tali rebellione, & sic cessabat caussa impeditiva operationum Scientiæ infusæ, hoc est non pendentis à corpore, tanquam à caussa cooperante,

371. Objicies 2. In præsentia Visionis Beatæ est superflua Scientia infusa, quia per Visionem Beatam cognoscit Christus eadem objecta melius quàm per Scientiam infusam: ergo non est quare ponatur in Christo. R. Simpliciter loquendo non esse superfluam: nam licet sine illa cognosceretur objectum cum tanta sufficientia & satietate, vt abesset omnis sollicitudo anxia ampliùs cognoscendi, nihilominus habet diversum modum cognoscendi eadem objecta, nempe directè tendendo in creaturas. & hoc sufficit, vt non sit superflua: alioquin post resurrectionem futuræ essent superfluæ sensationes in beatorum corporibus, quia illa ipsa objecta cognoscentur per visionem Dei.

CONTROVERSIA III.

An in Christo fuerit Scientia Naturalis per accidens infusa, vel an fuerit Successivè, & modo naturali acquisita.

DIxi suprà, Scientiam per accidens infusam dici illam, quæ connaturaliter & per se deberet acquiri beneficio sensuum & phantasiæ, determinantium nostrum intellectum ad producendas in se species impressas, cum quibus deinde eliciat cognitiones ænigmaticas, cognoscendo res spirituales instar corporearum, componendo, dividendo &c.

Ad hanc scientiam reducitur alia, quæ vocatur Experimentalis, nempe quæ pro suo objecto formali habet ipsam experientiam præsentem vel præteritam, sensibus externis haustam, adeoque circa ea sola versans, quæ sub experientiam sensuum cadunt. Et hanc quidem experimentalem notitiam nemo in dubium vocat quominus fuerit à Christo successivè acquisita, quia Christus vsus est sensibus, & hæ sensationes reliquerunt post se species rememorativas: & sensus internus eas reflexè cognoscebat: hujusque beneficio ipse etiam intellectus cognovit reflexè actus sensationum, sicut in nobis contingit, & quo ordine in nobis acquiritur scientia experimentalis, eo ordine fuit in Christo acquisita, de qua videtur omnino locutus esse Apostolus ad Hebr. 5. *Didicit ex iis quæ passus est obedientiam.*

Controversum est, vtrum Scientia illa quæ est similis nostræ acquisitæ fuerit etiam à Christo successivè acquisita, vel statim à principio per accidens infusa, sicut fuit infusa Adamo. Positio infusam docet Suarez, Præpositus, & probabiliter judicat Ant. Perez. Negat S. Thomas 3. p. q. 9. a. 4. & q. 12. a. 2. retractans oppositam quam docuerat *in* 3. d. 14. & q. 20. *de Verit.* a. 2. item Vasquez, Alvarez, Raguſa, Raynaudus, Mendoza, Lugo, Arriaga.

372. DICO 1. Probabilius est, Christum non habuisse omnes hujusmodi scientias statim à principio infusas, sed aliquas successivè medijs actibus comparâsse, sicut nos comparamus. Hanc Conclusionem expressit S. Ambrosius lib. de *Incarn. Dom. Sacram.* c. 7. explicans in hunc sensum illud Lucæ: *Proficiebat ætate & sapientiâ*, [Profectus inquit, ætatis & profectus Sapientiæ, sic humanæ est, ideo ætatem antè præmisit, vt secundùm hominem crederes dictum: Ætas enim non divinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat Sapientia hominis. Sapientia autem sensu proficit, quia à sensu Sapientia.]

Probari solet 1. à paritate ex alijs operationibus humanitatis, quæ ex sua natura requirunt certam organizationem: v. g. Christus non ambulabat, antequam haberet perfecta organa in cruribus, & nervos ac musculos debito modo extensos ac roboratos: non loquebatur in infantia, nec comedebat masticando priusquam haberet dentes: ergo nec habuit operationem humanam & connaturalem intellectûs, quia hæc non minus pendet à phantasmatè, quàm phantasma ab organo dispositio. Ita post alios Lugo.

Ad hanc tamen probationem respondetur negando paritatem. Nam operationes in probatione allatæ fuissent quodammodo monstrosæ, & quoad apparentiam exteriorem fuissent indecoræ: quapropter sicut Christus voluit revera crescere quoad molem corporis, ita etiam voluit operari operationes exteriores cum ea decentia, sine qua displicuisset hominibus, & nihil promovisset finem officij, sed potiùs impedivisset, quatenus suam humanitatem suspectam reddidisset, vt putaretur corpus phantasticum potiùs quam verum assumpsisse. Econtra actus interni intellectuales, nullam hujusmodi indecentiam admixissent, quia latuissent: non valet ergo consequentia, & paritas non tenet.

373. Meliùs ergo probatur Conclusio. Sicut Visio Beata & Scientiæ per se infusæ fuerunt Christo collatæ non contra naturam ipsam Scientiarum, nec contra Naturam ipsius suppositi, sed juxta exigentiam vtriusque, nam suppositum habuit jus ad illas, & illæ vtpote independentes à corporea dispositione & organizatione non debebant differri vlteriùs, quia nulla erat caussa differendi, ita econtra scientiæ dependentes in operando ab organorum certa perfectione, non petebant conferri antequam essent organa præparata, nec etiam vi Vnionis hypostaticæ debebant statim conferri, hocipso quòd non fuerit Christus statim productus in virili statura & perfectione.

fectione. Ergo has Scientias non accepit Christus statim ab initio, sed successivè, & suo tempore.

Restat tamen vlterior quæstio, vtrum Christus eas omnes Scientias simul acceperit, postquam organa fuerunt sufficienter præparata, etiam antequam objecta applicarentur.

374. Cardinalis de Lugo docet, quòd licet Christus non acceperit ejusmodi species & scientias, antequam organum esset sufficienter præparatum, & hac ratione acceperit cum aliqua successione, eò quòd organum etiam successivè fiat capax plurium & plurium scientiarum, nempe priùs sensibilium, deinde minùs sensibilium, nihilominus tamen existimat, omnes has species fuisse Christo per accidens infusas, hac ratione, nempe non exspectatâ occurrentiâ rerum, & inde desumptis speciebus. Probat hoc Cardinalis à paritate. Nam sicut Deus noluit Christum generari nisi ex materia priùs dispositâ, voluit tamen ipse Deus virtutis suæ obumbratione supplere officium viri, quia scilicet non decebat Christum generari ope viri: ita noluit quidem Christo infundere tales species, nisi præparatis priùs organis receptivis, ne Christus haberet infantiam simulatam, & tantùm specie tenus, si ante perfectam ætatem habuisset perfectum vsum hujus Scientiæ, sicut in ætate virili, voluit tamen eas infundere independenter à concursu objectorum externorum mediis sensibus, quia non decebat Christum aliquid discere ab homine vel Angelo, vel alia creatura, prout videntur loqui aliqui Patres apud Suarez. Porrò fatetur Lugo, has species non fuisse infusas antequam objecta cognoscenda existerent in rerum natura. esto fuerint infusæ absque applicatione & concursu objectorum. Fatetur insuper, Christum per quotidianam rerum experientiam profecisse etiam realiter in Scientia acquisita, accipiendo novas species objectorum, quæ sensibus experiebatur. Sed hæc scientia est potiùs experimentalis, de qua jam egimus; nunc autem quærimus de Abstractiva, vt advertit ipse Lugo, qui denique Num. 23. iterum limitat suam doctrinam, & docet, ea quæ Christus per auditum percipiebat, jam antè cognovisse independenter ab hoc sensu: quæ verò per reliquos sensus percipiebat, non cognovisse priùs per scientiam per accidens infusam. Rationem dat, quia non decebat hominem respectu Christi habere rationem Magistri, quam tamen habuisset, si mediante auditu Christum instruxisset circa aliquod objectum.

375. DICO 2. Probabilius mihi est, nullius objecti aliquando occursuri speciem fuisse Christo ante ipsum actualem objecti occursum infusam, sed fuisse naturaliter acceptam ab objectis, sicut nos accipimus. Probatur 1. ex Scriptura ad Hebr. 5. *Didicit ex iis quæ passus est obedientiam*, hoc autem gratis ad certos sensus restringitur: quidni enim etiam ex blasphemijs, obtrectationibus, didicit obedientiam, atque ex flagellatione & crucifixione? Neque hoc est priùs habere hominem pro Magistro, aut ab illo discere in eo sensu, quo hæc videntur importare imperfectionem: quasi præsupponerent illorum objectorum ignorantiam: omnia enim illa Christus cognovit per Visionem beatam, & Scientiam per se infusam. Sanè Christus Dominus ipse ad hanc qualemcunque apparentiam Magisterij non semel homines invitavit: vt, quando ex cæco quæsivit: *quid tibi vis faciam?* ex paralytico, *Vis sanus fieri?* ex Apostolis, *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* vtique Christus non simulavit aliquem defectum qui ipsum dedecebat: ergo his interrogationibus voluit sibi communicari aliquam notitiam humanam, quam priùs non habuisset. Hinc

376. Probo Conclusionem 2. Quemadmodum non decebat Christum habere infantiam simulatam hoc sensu, vt ante perfecta organa haberet species scientificas infusas, ità non decuit Christum habere cum hominibus conversationem simulatam, simulando se ab illis humanam notitiam exquirere & acquirere, quando eorum sermonibus auscultabat & interrogabat: v. g. quando suscitaturus Lazarum interrogavit: *vbi posuistis eum?* Neque legitur Christus vnquam correxisse illos, qui ipsi absenti per alios voluerunt aliquid referri: v. g. quando sorores Lazari miserunt ad illum, qui significaret morbum Lazari: quando Centurio nuntiavit morbum sui famuli: cùm tamen isti crederent, posse absentem sanare: & tamen existimabant absentem non cognoscere morbos illâ notitiâ quæ inter homines requiritur & intercedere solet.

377. Confirmatur 1. In Christo fuit vera & non simulata admiratio, vt tradit S. Thomas: admiratio autem, vt habet idem D. supponit aliquid insolitum ex parte objecti, & priùs non cognitum. Jam verò Christus admiratus est fidem Centurionis, quam accepit per auditum, quæ scilicet tanta fuit, vt excesserit longè gradum illum, quem Christus potuisset colligere & exspectare spectatis illis, quæ priùs experimento didicerat. ergo etiam per auditum Christus aliquam notitiam accepit, qualem homines accipiunt, quando aliquid admirantur.

Confirmatur 2. Quia sic commodè satis intelligitur, quâ ratione Christus in agone constitutus potuerit ab Angelo confortari: quæ confortatio consistebat in quadam animatione & consolatione, nec videtur aliud fuisse, quàm propositio motivorum allicientium ad passionem libenter sustinendam: vnde dicunt Interpretes, quòd Angelus illi proposuerit necessitatem generis humani, & Voluntatem Patris Cœlestis, & exaltationem proprij nominis &c. non quasi Christus hæc non priùs sciverit Scientiâ Beatâ, aut per se infusâ, sed ad ostendendam proprietatem naturæ humanæ (vt loquitur S. Thomas q. 12. a. 4.) voluit etiam ab Angelo consolatoria verba admittere. Postquam ergo Christus sponte admisit vehementissimam tristitiam & mortis horrorem, voluit de-

inde humano modo & medio temperari, prout amicus ab amico consolante levamen accipere solet: quo nobis etiam exemplum dedit, illúdque imitati sunt sanctissimi Patres in primitiva Ecclesia, animantes per Epistolam illos, qui propter fidem erant in vincula conjecti, aut in exilium missi.

378. Non ignoro, illam Angeli confortationem aliter ab alijs explicari, quos non reprehendo. Primò ergo dicunt alij, quòd Angelus Christum non quoad animum, sed quoad corpus præcisè confortaverit, objiciendo oculis tam amænum & gratum aspectum, vt inde lætitia redundaverit in corpus. Alij dicunt, quòd Angelus ita moverit & distribuerit sanguinem & alios humores corporis tristitiâ turbatos, & cor aggravantes, vt inde Christus magnum levamen acceperit. Denique P. Esparza putat, Christum fuisse ab Angelo confortatum hac ratione, quòd Angelus Christum suppliciter rogaverit, vt desisteret à miraculosa admissione tristitiæ, quam Christus contra Jus Visionis Beatæ in se permittebat excitari ex apprehensione & vivacissima imaginatione passionis imminentis. ab hoc ergo miraculo, & sic à tristitia conatus est Angelus suis precibus Christum liberare, & fuit exauditus, & sic eum confortavit.

379. Probabilior mihi videtur expositio P. Vasquez qui negat per vocem: *Confortans eum* significari levamen aliquod Mœroris & Tristitiæ: & hoc existimat colligi ex ipso Evangelij contextu, sequitur enim: *Et factus in Agonia prolixius orabat. & factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* quibus significatur, post Angeli colloquium potiùs crevisse, quàm mitigatum fuisse dolorem: cùm agonia sit extrema perturbationis & afflictionis species, quam Latini trepidationem appellant. Itaque secundùm P. Vasquez confortatio facta ab Angelo aliud non fuit, quàm quædam laudatio seu congratulatio, quòd Christus tanto animi robore & generositate se resignaverit & acceptaverit mortem. Hanc explicationem insinuat S. Thomas *in 2. dist. 11. q. 1. a. 3. ad 3.* & est S. Chrysostomi, Theophilacti, & omnium clarissimè S. Epiphanij hæresi 69. vbi de confortatione Angeli hæc habet: [Ecce! enim invenimus impleri dictum magni Cantici à Moyse conscripti, vbi dicit: Exspectetur velut pluvia sententia mea, & paulò pòst rursus dicit: Adorent eum omnes filij Dei, & confortent ipsum omnes Angeli Dei, non vt dent ipsi robur Angeli, non enim indigebat Angelorum confortatione, sed confortent ipsum, hoc est, confitendo proprium ipsius robur ipsi attribuant.]

380. Cæterùm plures Patres volunt Christum aliquod levamen & doloris mitigationem seu consolationem accepisse: & ita sentit imprimis S. Thomas q. 12. a. 4. ex Patribus verò S. Hieronymus, Cyrillus, Damascenus, Bernardus, Beda & alij apud Vasquez.

Dubitatur hîc vlteriùs, an saltem eorum objectorum species per accidens infusas acceperit Christus, quæ Christo per totam vitam nunquam fuerunt applicata, vt possent suas species per infusis Christo communicare. Affirmant Mendoza & Arriaga. Nihilominus

381. DICO 3. Probabilius mihi est, hujusmodi species non fuisse Christo infusas. Probatur ex suppositione prioris Conclusionis, quam nobiscum Mendoza & Arriaga defendunt. Dicto Christus aliquas hujusmodi scientias acquisivit liberè, hoc est, liberè sibi objecta applicare, cùm potuisset nolle applicare: ergo potuit liberè carere velle aliquâ hujusmodi scientiâ, quam de facto acquisivit: atqui non potuisset liberè illa carere, si hoc ipso, quòd Christo aliquod objectum non fuisset applicatum, fuisset illius scientia per accidens infusa. ergo non fuerunt Christo infusæ illæ scientiæ, quarum objectum non fuit illi applicatum. Probo minorem. Quia per adversarios, hoc ipso quòd objectum aliquod non erat Christo applicandum, jam erat infusa Scientia, quæ alioquin erat per applicationem objecti acquirenda: ergo dum Christus voluisset nil Scientiâ carere, hocipso non caruisset. Cæterùm non immoror huic conclusioni.

Contra priorem Conclusionem solùm objici potest, quod jam suprà de primo parente Adamo insinuatum est. Non enim videtur Christo denegandum aliquod genus Scientiæ, quod Adamo concessum est. ex. in Adamo fuisse speciem caussam illas infundendi, quia statim post suam creationem in ætate virili debuit præsse vsu rationis, & quàm optimè providere posteris, quod non potuisset facere sine hujusmodi Scientia, quam non habuit Visionem Beatam, aut Scientias per se infusas, sicut habuit Christus.

Illud tamen vltrò concessero, Christum ex Dei providentia habuisse objecta sibi occurrentia tali ordine & dispositione, vt commodissimè potuerit speciebus inde acceptis ad generandas alias & alias species magis & magis vniversales abstractivas & scientificas vti, & ita feliciter vltra esse, vt acquisiverit tandem scientias in perfectiore gradu, quàm vnquam habuerit Adamus. Nam rum ad has acquirendas non est opus perceptu sensuum externorum vsu, & omnium sensibilium perceptione ac applicatione: quotidie enim videmus aliquos, qui sensibus pauca percapiunt, assiduâ tamen rerum consideratione longè perfectiores scientias comparare, quàm alij qui libris per omnia vagantur, cum impedimento potiùs, quàm incremento scientiarum.

CAPVT

CAPVT IX.

DE QVIBVSDAM PROPOSITIONIBVS, MODISQVE LOQVENDI CIRCA MYSTERIVM INCARNATIONIS.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Christus cum Addito : in quantùm homo : *vel etiam Absolutè & sine addito possit dici Creatura.*

QUoad primum S. Thomas distinguit q. 16. a. 10. & docet, hanc propositionem : *Christus in quantùm homo est creatura* ; esse veram : quia propriè loquendo reduplicatio illa cadit supra Naturam. Si verò diceretur : *in quantùm hic homo*, fore falsam, quia tò *hic*, reduplicaret Suppositum, quod non est creatura.

381. DICO tamen, vtramque propositionem habere verum sensum. De priore probatur. Quia reduplicatio in eum finem additur, vt denotetur discrimen inter duas Naturas, quæ sunt in Christo : ergo perinde est ex intentione loquentium, acsi diceres : Christus secundùm Naturam humanam est creatura, quæ est vtique vera : sicut nemo reprehenderet dicentem : *Homo secundùm Corpus est subjectum sustentans accidentia materialia.* Secunda verò propositio, probatur esse vera ex fundamento contrario illi quod assumpsit S. Thomas. Nam particula *Hic*, addita concretis Naturæ, determinat seu designat hanc determinatam in individuo Naturam. Sic dicitur : *Hic Deus est Pater, est Filius, est Spiritus Sanctus.* Vnde si tres Personalitates assumerent eandem naturam, de qualibet Persona esset verum dicere ; quòd sit hic homo : ergo in hac reduplicatione : *in quantùm hic homo* ; reduplicatur potiùs Natura quàm Verbum, quia sensus est : *in quantùm habens hanc naturam.* Imò vt bene notavit Vasquez, in hac propositione : *Christus in quantùm Homo*, non continetur reduplicatio propriè dicta, sed potiùs specificatio. Reduplicatio enim tunc propriè continetur, quando repetitur idem terminus : v. g. *Homo in quantùm homo.* quando verò est alius terminus : vt : *Christus in quantùm Homo* ; specificatur vna pars vt contradistincta ab altera. Et hæc circa primam partem tituli.

Quoad secundam partem, an Christus absolutè, & sine addito possit dici *Creatura* : negant S. Thomas 4. con. gen. c. 48. Ferrariensis, Richardus & alij Thomistæ communiter.

Conveniunt autem Theologi, ab hoc loquendi modo esse abstinendum, propter hæresin Arianam, quæ negat Christum esse Deum, & hoc sensu dixerunt esse creaturam. Secluso tamen Scandalo, & attentâ solâ verborum proprietate, affirmant illam propositionem habere verum sensum S. Bonaventura, Cajetanus, VValdensis, quos sequitur Vasquez. Et sanè videtur denique etiam fuisse sententia S. Thomæ, qui art. 8. solùm vult abstinendum esse ab illa propositione, ne detur occasio erroris Ariani, sicut non est dicendus Christus incorporeus, ne videamur sentire cum Manichæis, licet proprijsimè possit Christus dici *Incorporeus*, sicut *Immortalis.*

383. Ego distinguerem æquivocationem vocis *Creatura.* quæ potest habere sensum *abstracti*, & sensum *Concreti.* In sensu *Abstracti* ; propositio est falsa : quia sic rectum subjecti & rectum prædicati non sunt idem. In sensu *Concreti*, quatenus significat suppositum habens Naturam creatam, est manifestè vera. Quòd autem in hoc sensu vsurpata sit à SS. PP. facilè constat ex eorum verbis, quæ ad longum refert Vasquez : & sic videntur conciliari cum alijs, qui eandem propositionem videntur disertis verbis improbare.

Hinc etiam colligitur, quo sensu vsurpanda sit hæc propositio : *Christus in quantùm homo, incepit esse* : vel absolutè : *Hic homo cœpit esse.* non enim alio sensu quàm specificante ipsam naturam humanam, ejúsque cum Verbo conjunctionem, quia non habet alium sensum quàm habeat ista : *Deus factus est homo in tempore* : sicut hæc propositio : *Hæc domus cœpit esse hoc anno*, non minùs vera est quàm hæc : *hi lapides cœperunt hoc anno esse hæc domus.*

CONTROVERSIA II.

Vtrum Christus dici possit Vnus, an Plures, Vnum, an Plura.

DUrandus docuit, non posse rectè dici, *Christus est Vnum*: sed debere dici: *Christus est Vnus*. Verùm ipse Christus dixit: *Ego & Pater Vnum sumus*: S. Bonaventura videtur sensisse, Christum posse dici *Plura*, neutraliter, non verò *Plures*. dicit enim, Christum esse aliud de Matre, & aliud de Patre, non tamen alium & alium.

384. Dicendum est 1. Christum nec posse dici Plures, nec Duos. Ratio est, quia Pluralitas masculinè prolata cadit supra Personas: atqui in Christo non est pluralitas Personarum: ergo non potest dici: *Plures*.

Dicendum 2. Neque posse Christum neutraliter dici: *Plura*, aut *Duo*. Ratio est, quia licet neutrale cadat supra Naturam, & in Christo sint duæ naturæ, cadit tamen simul etiam supra Personalitates, & ideo plus requiritur ad verificandam pluralitatem neutraliter, quàm masculinè prolatam. Quia ad hoc quod est; *esse plures*, requiritur illa non esse vnum: atqui vna est vnum, idémque suppositum, etiamsi sint duæ naturæ, simpliciter est vnum, quia naturæ illæ conveniunt in vnum, & physicè conjunguntur in vno supposito, vt faciant vnum: quæ autem simpliciter & absolutè dicuntur & sunt vnum, non possunt rectè simpliciter & absolutè dici plura, vnum enim & plura opponuntur.

DICES. Aliqui SS. PP. dixerunt, Christum esse aliud & aliud: sed hoc idem est, ac esse plura. R. Ex mente S. Thomæ, Sanctos Patres non fuisse locutos secundùm proprietatem sermonis, sed ad hominem ita locutos esse contra Euthychianos, qui negabant dualitatem naturæ: hæc autem simpliciter non sufficit, vt Christus dicatur propriè aliud & aliud, sicut etiam Christus non dicitur Humanitas & Divinitas, sed Deus & Homo.

CAPVT X.

DE SACERDOTIO CHRISTI.

CONTROVERSIA I.

Secundùm quam Naturam Christus sit Mediator & Sacerdos.

CHristum esse Mediatorem, habetur in SS. Litteris ad Gal. 3. & alibi. Diversimodè autem hoc à SS. PP. intelligitur. Primò, quatenus in Christo copulantur duæ Naturæ, vt sit vna Persona. Sed hic sensus est minùs proprius: sic enim Christus rectiùs diceretur Medius inter Deum & Hominem, quàm Mediator. Alio igitur sensu Mediator est nomen Officij, prout etiam hodie dicuntur Mediatores illi, qui ad Pacificationes Principium adhibentur.

Officium Mediatoris tribus modis exerceri potest ac solet; vt observavit Vasquez. Primò enim accipitur pro Judice seu arbitro dijudicante causas partium. Et in hoc sensu ratio Mediatoris non convenit Christo in omni rigore. Arbitri enim consensu partium constituuntur: Christus non est constitutus nisi à Patre: arbitri judicant secundùm merita causæ, & reum condemnant: Christus cùm hominem condemnare deberet, in se reatum expiandum suscepit.

Secundò Officium Mediatoris idem est quod Proxenetæ, qui inter partes defert ab vna ad alteram pacta & conventiones, quo sensu Moyses de seipso dicit Deutr. 5. *Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annuntiarem vobis verba ejus.* & de eodem dicitur ad Galat. 3. *Data est lex per Angelos in manu Mediatoris.* quo sensu dicitur Christus Mediator *Malach.* 3. & Angelus (hoc est nuntius) Testamenti. Eodem sensu Chrysostomus dicit, Christum Mediatorem factum esse, quia sermones detulit, & attulit ea quæ à Patre mittebantur perferens ad nos.

Tertiò dicitur esse Mediator, qui pro vna parte apud alteram preces interponit, & supplicando conciliare nititur, vel denique etiam satisfacit pro culpa alterius; & hoc sensu clarum est, Christum esse Mediatorem, dicitúrque Mediator Novi Testamenti ad Hebr. 12.

385. Quæritur 1. Secundùm quam Naturam Christus exercuerit officium Mediatoris & Sacerdotis. Primus error fuit Calvini, asserentis, secundùm vtramque Naturam, tam divinam quam humanam, hoc officium Christo convenisse, & ab eo exercitum fuisse. ita docuit in duabus epistolis datis ad Polonos, & Petrus Martyr ejusdem affectus itidem in duabus epist. ad eosdem Polonos.

Secundò

Secundus error est Stancarianorum, qui docuerunt, humanam naturam ita fuisse adæquatum principium mediationis, vt opera Christi nullam dignitatem acceperint à Divinitate, neque hanc aliter concurrisse, quàm tribuendo vires humanæ naturæ, sustinendo graves dolores passionis. Catholica veritas est, opera Christi fuisse quidem dignificata à Verbo (quod suprà declaratum est) sed solam naturam humanam fuisse Principium vitale illarū operationum, per quas Christus officium Mediatoris & Sacerdotis exercuit; & hoc sensu secundùm solā naturam humanam fuisse mediatorem: vel clariùs. Operationes Mediatoris fuerunt solæ operationes humanæ, & nulla operatio divina, quà talis. Colligitur ex 1. ad Timoth. 2. *Vnus Deus, Vnus Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus.* vbi Apostolus per vnum Deum totam Trinitatem intelligit. Ratio est clara: nam mediator quà talis debet destingui ab illis inter quos exercet officium Mediatoris: atqui secundùm suam naturam humanam distinguitur à Deo & peccatore, inter quos exercebat officium mediatoris: ergo solius naturæ humanæ operationes sunt operationes Mediatoris quà talis.

Confirmatur 1. Sacerdos debet offerre Deo sacrificium: sed offerens debet inferior esse illo cui offert Sacrificium: ergo & Sacerdos: sed Christus per easdem operationes fuit Mediator & Sacerdos; ergo solæ illa operationes sunt propriæ Mediatoris, quæ procedunt à Natura inferiore, id est humana.

Confirmatur. 2. Christus fuit Mediator per opera satisfactoria & meritoria: atqui operationes divinæ non possunt esse tales, benè autem operationes humanæ: ergo, &c.

386. Objicit Calvinus 1. Et argutatur ex illis Christi verbis: *Ego pono animam meam.* quæ verba vult esse intelligenda de Deo, quasi dixisset: Ego quà Deus pono animam. quia solius Dei erat eam ponere, & pro libitu resumere. Verùm Calvinus vel non legit, vel dissimulavit ea quæ statim adduntur: *Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam.* atqui Verbum non diligitur à Patre, propterea quòd quà Deus posuerit animam. Itaque licet Verbum dicatur posuisse animam per denominationem suppositi, hoc tamen factum est per actum Voluntatis procedentem ab Humanitate, & liberè acceptantem mortem, vt suprà declaratum est: sicut etiam eadem humanitas ex potestate sibi facta à Verbo, eam reassumpsit per vnionem cum corpore. Itaque Scripturæ testimonia quæ affert Calvinus, intelliguntur & tribuuntur Verbo per Communicationem Idiomatum. Aliqua etiam intelligenda sunt de Virtute meritoria, non de physica principali. quo sensu dicitur Christus dare Spiritum S. renovare corda, &c.

387. Objicit Calvinus 2. SS. PP. docent, quòd Christus fuerit mediator per operationes theandricas, seu Dei viriles: atqui hæ sunt operationes vtriusque Naturæ, divinæ scilicet & humanæ, ergo &c. R. Patres per operationes Dei viriles intellexisse operationes Naturæ humanæ Deificatæ, & deificatas à Deitate participata per physicam vnionem: propter quam communicationem dicuntur & denominantur operationes Verbi, & Dei per communicationem idiomatum.

DICES 1. In Concilio Lateranensi sub Martino I. definitum est, Theandricam operationem in Christo non esse vnam tantùm, sed duas operationes, alteram divinam & alteram humanam. R. Sensum illius definitionis colligi ex Scopo illius, qui fuit, damnare errorem Monothelitarum, docentium operationem Theandricam esse tantùm divinam, nempe Decretum divinæ voluntatis: vult ergo illa definitio, præter & vltra illud decretum, requiri etiam operationem naturæ & voluntatis humanæ, quâ Christus miracula est operatus, ad quæ quidem requirebatur Decretum Dei, sed voluntas humana vltimò determinavit divinam, cujus erat instrumentum animatum & rationale.

DICES 2. De ratione Sacerdotis est, mactare hostiam, quæ in sacrificium offertur: atqui Christus fuit hostia, nec tamen seipsum occidit: ergo non fuit Sacerdos. R. Ad rationem Sacerdotis sufficere, vt moraliter hostiam mactet, hoc autem fecit Christus offerendo se sponte ad mortem.

DICES 3. Si hoc sufficit ad rationem Sacerdotis, tunc etiam Martyres, qui se sponte offerunt ad necem, erunt Sacerdotes & Victima. R. Negando sequelam; deficiunt enim à ratione Sacerdotis ex alio capite, quia non sunt constituti publicâ auctoritate ad talem Religionis cultum Deo exhibendum, pro testificatione supremi Dominij in hominis vitam. Christus autem fuit à Patre sic constitutus, & etiam in hostiam electus ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur; neque quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur tanquam Aaron.* ad Ephes. 5. *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam.*

CONTROVERSIA II.

Quis fuerit Effectus Sacrificij à Christo oblati.

PRincipalis effectus hujus cruenti sacrificij, est, satisfactio & expiatio omnium peccatorum, pro quibus applicabitur, eo modo, & ijs medijs, quæ Christus Dominus instituit in sua Ecclesia. Et hæc est illa prærogativa, quâ hoc sacrificium superat omnia sacrificia antiquæ legis, distributivè & collectivè sumpta, prout testatur S. Paulus ad Hebr. 10. *Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum per singulos annos eisdem ipsis hostijs quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere, alioquin cessassent offerri, ideo quòd nullam haberent vltra conscientiam peccati cultores semel mundati; sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit: impossibile enim est san-*

guine taurorum & hircorum auferri peccata, &c. Et omnis quidem Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpè offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata. hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam in sempiternum, sedet in dextera Dei, &c. vnâ enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos. Hæc S. Paulus.

Ex quibus verbis non nulla nascitur difficultas contra Sacrificium incruentum, quod in Ecclesia quotidie offertur pro peccatis de novo commissis, sicut in antiqua lege repetebantur Sacrificia pro peccatis de novo commissis. Non apparet ergo, quomodo sacrificium cruentum consummaverit in æternum sanctificationem omnium hominum, vt asserit Apostolus, si sacrificia incruenta quotidie repetenda sunt: aut, si consummavit, quomodo hæc rectè repetantur, & quomodo subsistat discrimen inter sacrificia antiquæ legis, & hoc cruentum sacrificium quoad hoc, quòd illa debebant repeti propter peccata de novo commissa, non item sacrificium Christi.

388. R. Discrimen in hoc consistere, quòd Sacrificium cruentum fuerit sufficiens expiatio pro omnibus peccatis quantùm est ex parte sacrificij, ita tamen vt per Sacramenta & Sacrificium incruentum sæpiùs repetendum, applicaretur virtus illius; & sic ipsum sacrificium cruentum non habet opus repetitione: hoc autem nulli sacrificio antiquæ legis conveniebat, quia singula pro particularibus delictis offerebantur, & nullum habuit virtutem vniversalem applicabilem per alia sacrificia commemorativa illius, & ejusdem hostiæ oblativa, sicut sunt sacrificia incruenta Christi.

389. Ad pleniorem tamen intelligentiam illius loci, duo valde notanda inculcat Vasquez. primum est circa illa Pauli verba: *nullam vltra haberent conscientiam peccati.* [nullam, inquit, habere conscientiam peccati, hoc loco apud Paulum non est idem, quod, actu remissum esse peccatum quacunque viâ: nam sæpè offerentes sacrificia in antiqua lege manebant hoc modo sine conscientia peccati, eò quòd existimarent, sibi peccata esse remissa; & econtra in nova lege non cessat conscientia peccati per sacrificium cruentum. Est ergo hoc loco, conscientiam peccatorum non habere, idem quod habere meritum & pretium sufficiens redemptionis ad obtinendam gratiam amissam.]

Alterum notatu dignum est, repetitionem Sacrificiorum in antiqua lege, non fuisse primariò institutam, quòd esset actus Religionis, sed quia in nullo illorum inveniebatur vniversale illud meritum & pretium condignum pro peccatorum remissione & gratia obtinenda, siquidem offerentes manebant cum conscientia peccati, hoc est sine illo remedio vniversali. Jussit ergo Deus illa toties repeti, vt illi populo indicaret, in nullo illorum inveniri remedium illud, quo totum genus humanum indigebat. Hinc oblato sacrificio cruento Christi, cessare debebant illa animalium sacrificia, quæ tamen non debuissent cessare, si præcisè fuissent instituta, vt essent cultus Dei & actus Religionis.

390. Quæritur, vtrum Christo possit tribui suum sacrificium in ratione sacrificij. Dico *in ratione sacrificij*: nam quatenus habet rationem orationis aut meriti, certum est illi profuisse, & inde consecutus est suam gloriam, & nominis altationem. In ratione autem sacrificij an profuerit, potest esse aliqua quæstio: ad quam breviter; R. Non profuisse quoad præcipuum & primarium effectum Sacrificij propter quem est institutum, nempe placationis & reconciliationis: hoc sensu locutum est Concilium Alexandrinum in sua epistola, quæ est decima apud Cyrillum [Si quis, inquit, Christum etiam pro seipso non magis pro nobis obtulisse dicit (nonnullus habuit oblatione, qui peccatum non novit) anathema sit] Et in epist. ad Nestorium [Quemobrem si quis dixerit, non pro nobis solum ipsum obtulisse, sed simul etiam pro seipso, impietatis crimen vitare nullâ ratione potest. constat enim nihil vnquam deliquisse, nec vllum quam peccatum designâsse: qua igitur oblabat oblatione, cùm peccatum, cujus hostia meritóque offertur, nullum admisisset?

CONTROVERSIA III.

Quo sensu Christus sit & dicatur Sacerdos in æternum.

391. PRima Interpretatio est, quòd Sacerdotium Christi non sit æternum in se, sed tantum in effectu qui per illud obtentus est. Quæ interpretatio tanquam insufficiens communiter rejicitur, præsertim quòd eam etiam amplectantur hæretici, vt negent sacrificium Missæ.

Secunda Interpretatio est quorundam Theologorum, Sacerdotium Christi non dici æternum intelligendo de æternitate physicè sumpta, sed sumpta pro duratione vsque ad finem mundi, qui usque durabit Sacrificium incruentum Missæ. Huic tamen interpretationi obstare videtur locus ad Hebr. 7. vbi de Christo Sacerdote dicitur: *hic autem eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium, vnde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis*: quibus verbis æternitas Sacerdotij infertur ex æternitate ipsius duraturæ existentiæ Christi.

Tertia Interpretatio est, & supponit, æternitatem Sacerdotij non requirere perpetuitatem Sacrificij, adeoque etiam Sacrificia cessabunt ante extremum Judicij diem, adhuc tamen durabit in Christo ratio Sacerdotij, nempe quia Christus ratione Sacerdotis constituitur per Vnionem hypostaticam, per quam vnctus & divinitate imbutus est, vt suprà dictum. hæc autem vnctio durabit in æternum: ergo & Sacerdotium, hoc est potestas sacrificandi substantialis, non accidentalis

ria, qualis convenit alijs Sacerdotibus. Itaque sicut Christus ratione vnionis hypostaticæ redditur Substantialiter dignus qui sit caput Ecclesiæ, & populi Deo specialiter grati, ita etiam per eandem vnionem habet substantialem potestatem offerendi sacrificium: quæ potestas manet æternùm, licèt actus ipsius non sit semper exercendus, quia cessat finis illius. Hæc est reipsâ interpretatio Vasquezij, qui eam confirmat ex Cyrillo lib. posteriore de recta fide ad Reginas, vbi declarat differentiam inter Aaron & Christum his verbis. [Assumitur quidem sicut & Aaron, sed non æquali modo; nam ille inungitur ad ministerium, & erat servus: at ille tanquam Filius vocatus secundùm ordinem Melchisedech ministrat Patri. Ministerij autem modum divinus Paulus sic enarrat scribens de Christo ad Hebr. 7. *Qui non secundùm legem carnalis mandati factus est, sed secundùm virtutem indissolubilis vitæ.*] Idem tradit Elias Cretensis. [Christus, inquit, vocatus est propterea, quòd Humanitatem Deitati junxerit, atque etiam vt Rex & Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Denique clarissimis verbis S. Damascenus, quæ brevitatis gratiâ non refero, sed videri possunt apud eundem auctorem.

392. Cæterùm negare non possum, secundæ Interpretationi plurimùm favere Concilium Tridentinum sess. 22. c. 1. cujus hæc verba sunt. [Quia tamen per mortem Sacerdotium ejus extinguendum non erat, in cœna novissima, quâ nocte tradebatur, vt dilectæ Sponsæ suæ visibile relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud repræsentaretur, Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech se in æternum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, Successoribus, vt offerrent, præcepit.] Neque mihi satisfaciunt Responsiones P. Vasquez. Illud autem quod secundæ huic interpretationi diximus objici posse, facilè solvitur. Nempe ex eo quòd Christus maneat in æternum, rectè intulit S. Paulus, Christum habere sempiternum, hoc est, indefinitum Sacerdotium, durans tamdiu, quamdiu opus & locus erit Sacrificio, quod nulli alteri Sacerdoti applicari potest.

CONTROVERSIA IV.

An Christus fuerit Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech.

CHristum non fuisse Sacerdotem Leviticum seu ex Tribu Levi, ex qua sola constituebantur Sacerdotes in antiqua lege, constat ex S. Paulo ad Hebr. 7. *In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto est; manifestum est enim, quod ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est.* Porrò Christus Dominus ps. 109. dicitur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, vt exponit S. Paulus ad Hebr. 5. & 7. Supponendum autem est, Melchisedech fuisse verum Sacerdotem, vt habet certa sententia, tametsi non fuerit ceremonijs Mosaicis in Sacerdotem electus, qualiter scilicet Sacerdotium ab Aarone initium sumpsit. Sed quia Rex erat, poterat hac auctoritate tanquam publicâ seipsum Sacerdotem constituere.

393. Quæstio autem est, in quonam fuerit potissimùm Sacerdotium Christi assimilatum Sacerdotio Melchisedech. Et imprimis fuit assimilatum in eo, quòd sicut Melchisedech fuit Sacerdos sine Patre, sine Matre, & sine Genealogia, hoc est, sicut ipse nec ab alijs hæreditariâ successione Sacerdotium accepit, nec hæreditariâ successione illud posteris reliquit, ita nec Christus. Nam moderni Sacerdotes non sunt successores Christi in officio, sed tantùm in exercitio: in Officio autem sunt Vicarij illius. Deinde assimilabatur in eo, quòd sicut Sacerdotium Melchisedech fuit præstantius Aaronico & Levitico, ita & Sacerdotium Christi. Verùm cum hæreticis lis est, an Sacerdotium Christi fuerit etiam assimilatum Sacerdotio Melchisedech in re oblata, hoc est, in oblatione Panis & Vini, quod hæretici negant.

Sancti Patres, quos Catholici DD. sequuntur, vnanimi consensu affirmant, idque colligunt satis clarè ex Gen. 14. *At verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi, benedixit ei.* Ex quibus verbis colligitur intentum multipliciter. Primò, quia pro caussali, quare produxerit panem & vinum, ponitur: quòd fuerit Sacerdos altissimi. Secundò, quia non est credibile, quòd panem & vinum obtulerit Abrahamo, præcisè vt cum suis militibus reficeretur, cùm jam fuerint antè refecti. Abraham enim nihil voluit accipere in compensationem præstiti obsequij, exceptis cibarijs quæ jam comederant ejus milites. Tertiò. Quia si Melchisedech non nisi ad refectionem voluisset offerre panem & vinum, profectò non propriâ manu obtulisset, cùm hoc Regem non deceret, sed obtulisset per suos famulos. Scriptura autem satis clarè indicat, obtulisse proprijs manibus. Quartò, quia dum dicitur panem & vinum benedixisse, videtur significari, quòd consecraverit in sacrificium, præsertim cùm nusquam alibi fiat Mentio alterius sacrificij ab ipso oblati.

394. Quæres: Cur ergo Paulus comparans Sacerdotium Christi cum Sacerdotio Melchisedech, nullam fecit mentionem hujus similitudinis in offerendo pane & vino? R. 1. quia ibi volebat solùm ostendere excellentiam Christi supra Sacerdotium Leviticum, per comparationem cum Melchisedech quoad ea, quibus Melchisedech excellebat: inter hæc autem non erat oblatio panis & vini. R. 2. Imò S. Paulus non obscurè insinuaverat prius cap. 5. se aliqua prætermissurum in explicatione Sacerdotij Christi, dum dicit: *de quo grandis nobis est sermo, & ininterpretabilis ad dicendum.* In quæ verba S. Hieronymus sic commentatur. Non quia Apostolus non potuerit illud interpretari, sed quia illius tempo-

ris

ris non fuerit: Hebræis enim, id est Judæis persuadebat, non jam fidelibus quibus passim proderet Sacramentum. Itaque Apostolus noluit illis tunc aperire altissimum hoc Mysterium Altaris, quia ad eorum conversionem nec expediebat, nec erat necessarium: vnde eodem cap. 5. dixerat, *Et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.*

Objiciunt hæretici. Oblatio panis & vini non fuit specialis & propria Sacerdotij Melchisedech, quia etiam Levitici Sacerdotes leguntur panem & vinum obtulisse: ergo Sacerdotium Christi non rectè per hoc assimilatur specialiter Sacerdotio Melchisedech. R. Levitici Sacerdotes obtulerunt quidem panem in sacrificio, sed sine vino; vinum etiam offerebant, sed sine pane, & tanquam condimentum hostiæ cruentæ quam tunc mactârunt, & ideo eorum oblatio non fuit figura Sacrificij Christi, sicut erat oblatio Melchisedech.

CONTROVERSIA V.

Quale Ius & Dominium habuerit Christus Dominus.

NOn est quæstio de Dominio Jurisdictionis Spiritualis, vi cujus tulit Leges in ordine ad finem supernaturalem, v. g. circa Vsum Sacramentorum. Hujus Vsûs Vicarium habet summum Pontificem. Quæstio igitur est de Dominio Temporali & Regimine Politico.

395. Dicendum est 1. contra Marsilium Patavinum, & Joannem de Janduno, quorum sententiam damnavit Jo. 22. Christum non fuisse subditum seu subjectum Regibus & Principibus terrenis. Probatur. Nam Matth. 17. ipse Christus affirmat Petro, se liberum esse à tributo, quod tamen solvere voluit ad cavendum scandalum.

Dicendum 2. Quando Christus in Scriptura S. dicitur Rex Judæorum, Rex Israel &c. non est intelligendus de Regno temporali, quasi illud jure successionis accepisset, vt volebat Armachanus, sed de Regno Spirituali. Probatur. Quia successio Regum ex stirpe David finem accepit in Jechonia. Deinde Christus non descendit ex David per Salomonem, sed per Nathan, per quem ex familia David descendit Beatissima Virgo.

396. Dicendum 3. Etsi admodum probabilis sit plurium DD. opinio, Christum vi Vnionis hypostaticæ, sicut fuit exemptus ab omni potestate humana, ita in actu primo verè habuisse potestatem Regiam in totum orbem, & in omnes Reges ejus, etiam quoad vitam politicam gubernandi, nihilominus Christum hac potestate nunquam vti voluisse, dicente ipsomet, Regnum suum non esse de hoc mundo.

Dicendum 4. Christum non habuisse Dominium proprietatis in omnes Res creatas, quas vis habuerit in aliquas, prout definitum est in duabus Extravagantibus Joannis XXII. nempe Extrav. *Inter nonnullos.* & extr. *Quia quorundam.* Probatur. Quia alioquin dicendum esset, quod alij omnes homines tantùm precariò possiderent res suas, & per ignorantiam existimarent, se rerum Dominos esse, quod sanè per absurdè, atque fundamento diceretur.

Neque obstat Arefactio Ficulneæ, missio demonum in porcos: hæc enim fecit ex speciali voluntate Dei, sicut etiam de alijs Sanctis legimus simillima miracula pro salute aliorum perpetrata.

CAPVT XI.

DE SERVITVTE, ET FILIATIONE.

CONTROVERSIA I.

An Christus secundùm Humanitatem sit & dici possit Servus Dei.

COntroversiæ huic ansam dedit Epistola Adriani Papæ ad Episcopos Hispaniæ, & Synodus Francofurtiensis contra Elipandum Archiepiscopum Toletanum, & Felicem Episcopum Vrgelitanum: hi enim contendebant, Christum verè & propriè esse servum Dei: hos acerrimè reprehendunt Patres adducti Concilij, & vt hæreticos increpant, volúntque, non nisi allegoricè & per tropum ita vocari posse.

Cæterùm, inter Catholicos nulla est quoad rem ipsam dissensio: fatentur enim omnes contra Nestorium, Christum esse vnam Personam Deum & Hominem, verè & realiter habentem duas Naturas eâdem hypostasi subsistentes. Tota igitur tota quæstio de nomine *Servi.* Si enim stat significatum hujus nominis intrinsecè & essentialiter includit negationem æqualitatis in Dignitate & Throno, clarum est, Christum hoc sensu non esse servum. Si verò significatum servi plus non importet,

importat, quàm quòd requirit Aristoteles, scilicet, quòd sit Organum animatum distinctum (saltem secundùm Naturam & Voluntatem) alterius homo existens, seu clariùs: Si *servus* plus non dicit, quàm quòd sit homo efficaciter ordinabilis ab alio ad quidvis ad quod ordinare libuerit, & vt hoc sensu possit pro libitu de eo disponere; sic iterum certum est, Christum posse dici servum quatenus Homo est, sic enim fuit obediens vsque ad mortem.

Tota difficultas est in reddenda ratione, cur Adrianus Pontifex & PP. Concilij, tam acerbè improbaverint hunc loquendi modum, quem tamen alij SS. PP. vt Athanasius, Augustinus, Chrysostomus, vsurpârunt. De hac quæstione, magis ad Historiam quàm ad Scholasticam altercationem pertinente, videri possunt Vasquez, vterque Hurtadus, Lugo, qui hunc loquendi modum simpliciter improbant; item Suarez, Tanner, Raguſa, Arriaga, quorum postremus cæteris accuratiùs perpendit Adriani Epistolam, & ostendit, meritò à Pontifice & Patribus Concilij fuisse reprehensum Elipandum & Felicem, quia tectè & astutè voluerunt resuscitare hæresin Nestorij, & ita asserere Christum servum, vt quà servus esset Persona distincta à Persona Verbi. Et licet Vasquez & Lugo aliter sentiant, illorum tamen rationibus videtur Arriaga sufficienter obviare. Nobis satis sit scire, quòd tum ob scandali periculum, tum etiam ob communiorem acceptionem servi tanquam Personæ distinctæ à Persona Domini, & ob repugnantiam servi cum Filio naturali in eadem Persona, sit ab hoc loquendi modo abstinendum.

CONTROVERSIA II.

Quo sensu Christus sit Filius Naturalis, & non Adoptivus.

397. ADoptio non accipitur hîc secundùm totum rigorem Juris Civilis, quo dividitur in Adoptionem specificè sumptam, & Arrogationem, sed accipitur in sensu habente aliquam similitudinem cum Adoptiva Filiatione, quatenus hæc opponitur Filiationi Naturali. Nam is qui adoptatur in filium, assumitur ex benevolentia adoptantis ad aliquas prærogativas filij naturalis quoad jus succedendi in bonis paternis: & hoc reperitur vtique in adoptione quæ fit per gratiam sanctificantem, vt suo loco declaratum est. Deficit tamen primò in eo, quòd hominibus tantùm liceat adoptare in defectum filij naturalis, vt habeant solatium parentum: Deus autem cùm habeat Filium naturalem non indiget hoc solatio. Deficit 2. quòd homo hominem adoptet, qui sit vel ex descendentibus, vel sit sui juris, Deus autem adoptet homines, qui ratione creationis sunt illius servi: & hoc videtur sibi voluisse S. Augustinus *lib.* 1. *de Sermone Domini in monte* c. 46. Adoptamur, inquit, in regnum Dei, non tanquam alieni, sed tanquam ab illo facti & creati.

Nihilominus vtraque species Adoptionis reperitur etiam cum aliqua similitudine in adoptione per gratiam. Adoptio enim in specie est Adoptio alicujus in patria potestate constituti, & hujus consensus proprius non requiritur: satis est, si non dissentiat. Simile quid contingit in Adoptione parvulorum non habentium vsum rationis, qui sunt quodammodo sub patria potestate Ecclesiæ constituti, quæ illorum loco & nomine consensum præstat. Arrogatio verò est personæ sui Juris, & habentis proprium velle, cujus positivus consensus requiritur; & his comparari possunt adulti qui justificantur interveniente proprio consensu.

398. Qui ergo Gratiam sanctificantem in se habent, vocantur â Scriptura hoc sensu Filij Dei: Jo. 1. *dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex hominibus, sed ex Deo nati sunt.* Matth. 5. *vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est.* ad Rom. 8. *Non accepistis Spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei.* Ad Ephes. 1. *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum Dei.* Ad Rom. 8. *Adoptionem filiorum Dei exspectantes.*

Quæres, vtrum etiam Reprobi, dum sunt in statu Gratiæ, sint filij Adoptivi. Negavit Gabriel, sed est omnino affirmandum. Nam Trident. sess. 6. c. 4. & 7. vocat statum Justitiæ & Sanctitatis statum adoptionis, & in hoc etiam maximè assimilatur adoptioni humanæ: potest enim filius adoptatus ob certa delicta, præsertim ingratitudinis, iterum emancipari & exhæredari, atque sic adoptivâ filiatione privari: sic per peccatum mortale desinit homo esse Filius Adoptivus.

399. Quæstio est, an Christus aliquo vero sensu dici possit Filius Adoptivus, vel dicendus simpliciter sit Filius Naturalis. Huic etiam quæstioni caussam præbuerunt Elipandus & Felix, qui simpliciter voluerunt, Christum vt hominem esse Filium Adoptivum Dei. Quorum quidem doctrina damnata est sicut prior: sed incertum quo sensu; & quia probabile est, solùm damnatam esse, quatenus videbantur in Christo agnovisse dualitatem personarum, vt fecit Nestorius, & de persona humana asseruisse esse Filium Adoptivum, ideo manet adhuc inter Catholicos disputatio, an sicut Christus ratione humanitatis per communicationem Idiomatum potest dici esse mortuus &c. ita etiam possit dici esse filius adoptivus, seu adopratus in filium. Ratio autem dubitandi est, quia Humanitas non nisi ex mera benevolentia & favore Dei habet conjunctionem cum Deo: ergo ad hanc conjunctionem est adoptata. Nam filius Naturalis debet habere Naturalem conjunctionem cum Patre, ejúsque Natura.

Prima Sententia est Durandi, & quorundam sequacium, qui admiserunt hanc propositionem in sensu reduplicante. *Christus in quantùm homo est filius adoptivus Spiritûs sancti.* Non quasi putaverint,

taverint, esse specialiter filium Spiritûs Sancti, & non totius Trinitatis, sed quia opera Gratiæ tribuuntur Spiritui Sancto, cùm tamen sint communia toti Trinitati.

Secunda sententia est Scoti, quem secutus est Bassolis, etiam sine addita reduplicatione veram esse illam propositionem, non tamen vsurpandam, ne videamur vti terminis hæreticorum in sensu eorundem.

400. Dicendum tamen est, ne quidem in sensu reduplicativo veram esse hanc propositionem; *Christus quà homo est filius Adoptivus*: quidquid sit, an hæc propositio sit in Concilio Francofurtiensi, vel etiam priùs, in Concilio Ratisbonensi, (Ratisbonâ tunc *Reginum* seu *Reginopolis* dictâ) damnata, de quo non convenit inter DD. alijs cum Vasq. affirmantibus, alijs cum Suarez negantibus. Probatio conclusionis desumenda est ex ipsa natura seu conceptu formali Filij adoptivi. Filius enim Adoptivus est, qui cùm per naturam, hoc est, per naturalem generationem non sit filius, sed extraneus, Voluntate tamen & affectu optatur esse filius, & pro tali habetur. Sonat ergo τὸ *Filius adoptivus* personam talem, quæ nihil in se habet, ratione cujus sit filius naturalis. Jam verò licet Humanitas Christi in abstracto considerata, nihil includat hujusmodi, quia tamen vt sic considerata non est Persona, ideo vt sic adhuc nec est filius naturalis, nec adoptivus. Porrò Persona Christi, quà homo est, includit ipsum Verbum, ratione cujus non est ampliùs Persona extranea: ergo Christus quà homo non potest esse Filius Adoptivus.

Hac ratione permoti Sancti Patres conformiter nostræ conclusioni locuti sunt. S. August. tr. 1. in Jo. c. 1. [Non enim, inquit, nos nati sumus de Deo, quomodo ille vnigenitus, sed adoptati per Gratiam ipsius.] Gregor. Magnus lib. 1. Moral. Omnes qui in fide Deo nascuntur, superat Redemptor noster, quia non vt cæteros, sed Natura illum divinitatis exaltat, quæ etsi Humanitate cæteris apparuit similis, divinitate tamen mansit super omnia singularis. S. Hilarius 6. de Trinit. Nunquid etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen? Solus S. Irenæus videtur minùs propriè, & ad sensum Elipandi locutus esse. Ex Hilario etiam quædam verba objiciuntur, sed videtur textus esse corruptus, & non esse legendum: *adoptatur*. sed *adoratur*. prout in alijs exemplaribus legitur.

401. Quærunt tamen RR. vlteriùs, an æquè certum sit, Christum quà hominem, & cum hac reduplicatione esse Filium Naturalem Dei. Aliqui putârunt etiam hanc esse definitam: negant tamen Suarez & Lugo, sed fatentur, esse omnino retinendam, non quidem in hoc sensu, quasi Humanitas sit ratio filiationis naturalis, sed quòd Christus quà homo includat Personalitatem divinam, ratione cujus totus Christus Homo est Filius Naturalis.

Cæterùm hoc ipsum indiget declaratione, quomodo Christus vt Homo sit Filius Naturalis Dei propter inclusionem Verbi, an scilicet ista filiatio non sit alia Filiatio, quàm illa ipsa æterna Generatio Verbi: vel an hoc totum complexum importet aliquam Filiationem naturalem, aliquo modo distinctam ab illa generatione æterna. Dubitatio dubitandi ex vna parte est, quia non apparet quænam sit alia processio Viventis à Vivente in similitudinem naturæ, præter processionem Verbi. Ex altera parte Adrianus Papa in cit. Epist. dicit, Christum quà hominem esse Filium Naturalem totius Trinitatis: atqui hoc non potest verificari de processione Verbi, Verbum enim non procedit nisi à solo Patre: ergo debet intelligi de alia Filiatione. Hinc invaluit communis multorum opinio, Christum quà hominem esse Filium Naturalem totius Trinitatis: sed in hac propositione defendenda non conveniunt, quia peroversa principia procedunt.

402. Aliqui existimant, illam posse defendi ex ipsa definitione Generationis Viventis. Dicunt ergo Christum vt hominem procedere à Deo, & quidem tanquam Viventem à Vivente in similitudinem Naturæ, quia homo etiam vt homo habet naturam similem Naturæ divinæ: dicere enim factus ad similitudinem Dei: ac denique procedit à Deo, vt principio conjuncto, quia in Christo reperitur Verbum, quod est aliquid Dei. Ita Hurt. Mendoza post Vasq.

Hanc tamen rationem defendendi tenet Lugo, Arriaga & alij, & quidem præcipuè ex eo capite, quia ad Generationem requiritur, vt ortus à principio conjuncto quà tali, tendat ad similitudinem Naturæ, seu vt conjunctio principii non se habeat merè Materialiter aut concomitanter ad illam actionem, quâ producitur Natus similis principio, sed vt per illam conjunctionem intendatur hæc similitudo: atqui talis non est conjunctio Verbi cum humanitate: nam hæc conjunctio non tendit ad similitudinem Naturæ, quæ inest humanæ Naturæ cum divina, sed priùs hanc præsupponit, & habet se impermixtim, vt pater, quia omnes nostræ naturæ sunt hoc modo similes naturæ divinæ, absque conjunctione cum Verbo.

405. Alij cum Suarez probabilius dicunt, Christum vt hominem esse Filium Dei, & totius Trinitatis, quia Christus quà homo habet vnionis hypostaticæ cum Verbo jus ad patrimonium Dei, & vt sic est hæres illius ad Hebr. 1. Petitur sic non est Filius adoptivus, quia non habet jus per Gratiam merè accidentalem, sed per aliquid sui constitutivum: ergo est Filius Naturalis, quia hoc habet per aliquid Substantiale.

Hanc tamen doctrinam rejicit Lugo post Vasq. quia huic Filiationi non potest accommodari definitio Generationis, quia non desumitur ab Origine Viventis à vivente, sed à Jure ad patrimonium & hæreditatem. 406. Qua-

406. Quapropter ipse Card. de Lugo, secutus Basilium Pontium, docet, Christum quà hominem esse Filium Naturalem Dei, non quidem in sensu quo reduplicatio cadit supra humanitatem, sed quatenus cadit supra suppositum, quia vt *Homo* non solùm dicit Naturam, sed etiam hypostasin, quæ cùm in Christo sit Filiatio æterna, jàm Christus vt Homo includit Filiationem naturalem; & sic vt homo est Filius Naturalis.

407. Cæterùm negat Lugo, Christum quà hominem esse Filium totius Trinitatis, prout dixerat Adrianus Papa, pro quo affert magnam antiquorum auctoritatem. Infert deinde vlteriùs, quòd si Persona Patris vel Spiritûs Sancti assumeret humanitatem, quòd inquam, ille homo non esset filius naturalis Dei, quia non haberet Filiationem Verbi, quæ sola potest verificare denominationem Filij Naturalis Dei. Nihilominus de tali Persona concedit Lugo, quòd esset hæres, quia latiùs patet, esse Hæredem, quàm esse Filium Naturalem.

408. Mihi tamen per hæc vltima videtur aperiri via conciliandi Lugonem cum Suarezio. Si enim illa Persona constans Paternitate, esset hæres Dei (sicut reverà esset) non esset Hæres extraneus, quia, vt concedit ipse Lugo, non esset Persona extranea. Vlteriùs, si est hæres, & non extraneus, hocipso est Filius: omnis enim hæres non Filius, est hæres extraneus. Atqui non esset filius adoptivus, vt patet ex suprà dictis. Ergo à primo ad vltimum esset Filius Naturalis Dei.

Censeo itaque, dicendum esse, quòd τὸ *Filius Naturalis* dupliciter sumi possit. Primò strictissimè, intelligendo nimirum illum solum, qui est genitus in similitudinem Naturæ: & hoc sensu Christus quà homo, non est Filius Naturalis totius Trinitatis; & hoc concedendum est Lugoni, neque id negaret Suarez. Secundo modo, minùs strictè, sed tamen etiam in sensu Theologicè proprio, potest dici filius naturalis ille, qui est hæres non per Gratiam & favorem accidentalem, sed per substantiam suam, & sic erit vera sententia Suarezij, & salvabitur auctoritas Adriani: sed hoc genus filiationis non potest reperiri in humanis.

CAPVT XII.

DE ADORATIONE CHRISTI ET CVLTV IMAGINVM.

CONTROVERSIA I.

Quid sit Adoratio in genere.

409. DEfinitur communiter ex S. Damasceno: animi cedentis, submissi, atque humilis significatio. Vnde infertur primò, adorationem non exhiberi nisi Superiori, quidquid sit, an honor & cultus possit æquali, vel etiam inferiori exhiberi, de quo dicam in tr. 1. de Just.

Infertur 2. Adorationem non tantùm Deo & Sanctis exhiberi posse, sed etiam Personis profanis, vt Imperatori, Regibus, Principibus, quod ex historijs S. Scripturæ frequenter apparet. Verùm omissâ pro nunc adoratione civili & politicâ, sermo deinceps erit de Adoratione Sacra.

410. Dividitur in Latriam, Duliam, & Hyperduliam. Latria, prout nunc à tota Ecclesia sumitur (nam antehàc servitutem in genere significabat) significat specialem adorationem, soli Deo convenientem ratione supremæ & infinitæ Excellentiæ. Dulia verò significat cultum seu adorationem quę exhibetur Sanctis Dei amicis quà talibus. Quia autem inter hos eminet Beatissima Virgo Titulo Maternitatis, ideo illi specialis cultus respondet, & est Hyperdulia.

411. Quæritur 1. An hæ tres species conveniant vnivocè vel æquivocè. ℟. Ex communi contra Vasquez, convenire vnivocè, hoc est, non merè æquivocè, (quidquid sit, an & quomodo Vnivocatio & Analogia opponantur) Ratio est; quia illæ tres species adorationis seu cultûs non conveniunt solo nomine, sed Re, & in aliqua ratione communi abstracta: nimirum; esse Testimonium animi submissi, respectu Excellentiæ alterius, præscindendo, quanta sit illa respectiva submissio, & ille excessus Excellentiæ.

412. Quæritur 2. An illud signum, quo quis testatur Excellentiam illius quem adorat, debeat necessariò esse signum externum & corporeum ac sensibile, vel an possit etiam consistere in actu quodam spirituali & interno. P. Vasquez acerrimè contendit, Adorationem significare tale signum externum: vnde infert, Angelos non posse propriè Deum Adorare. Tota lis hæc est

de nomine Adorationis : certum enim est, quòd ad solum cultum externum significandum imponi potuerit hæc vox *Adoratio*. Certum etiam est, potuisse imponi ad significandum aliquem cultum internum, illum nempe quem Vasquez putat esse solùm impropriam Adorationem. Quæstio ergo supereſt, quam significationem defacto sortita sit.

Dicendum est cum communissima sententia, à qua non est in modo loquendi recedendum, posse Adorationem propriè dictâ consistere in actu interno, seu in signo spirituali. Probatur. Sicut signa externa v. g. Genuflexio, lateris sinistri occupatio, depositio pilei, ex hominum institutione sunt quædam protestationes Submissionis, ita posset Respublica Angelica constituere tale signum spirituale, v. g. vt Inferior accedens ad alterum taliter se collocaret, talem actum gaudij vel gratulationis eliceret. Imò ipsa voluntas manifestativa internæ submissionis, poterit dici adoratio, quia est signum non quidem ad placitum, sed Naturale, liberè tamen productum, internæ submissionis.

413. Quæritur 3. An signum adorationis debeat esse tale, quod non tantùm significet animi demissionem illi quem adoramus, sed etiam alijs, adeoque sit publica approbatione impositum ad talem animum significandum, sicut sacrificium debet esse signum publicâ auctoritate institutum, ad significandum dominium vitæ & mortis. Affirmat Card. de Lugo. Negat Arriaga & VVadingus.

Censeo, esse faciendum discrimen inter Personas quas adoramus, hoc est, inter Deum & creaturas. Discrimen autem fundatur in hoc, quòd Deus intuetur cor & animum nostrum, etiam nobis invitis, adeoque respectu Dei, & in ordine ad illi soli manifestandam animi demissionem, existimo ineptè adhiberi signum aliquod significativum nostræ internæ demissionis : sicut, si inter homines nullum esset possibile secretum cordis, & vnusquisque posset animum alterius etiam ipso invito intueri, vtique ineptum esset velle instituere voces ad significandum animum.

Itaque quando Deum adoramus signis externis, censeo cum Lugone, talem adorationem, vt sit propriè dicta adoratio, debere fieri per signum aptum ad significandum alijs videntibus animi demissionem. Neque refert, quòd defacto sæpè illis vtamur, quando nemo nos videt : quia tunc volumus, quantùm in nobis est, omnibus alijs talem animum testari : sicut etiam vocaliter Deo loquimur etiam nemine alio audiente : ad quam tamen orationem necesse est nos vti vocibus publicâ impositione habentibus vim significandi : nec satis esset, si vellem ipse mihi voces fingere ad hoc ipsum significandum, quod significant voces Breviarij aut Missalis : tunc enim non dicerer vocaliter orare id quod oramus in Breviario. hoc enim si liceret, posset quis sibi fingere voces, quarum vna significaret ferè totum quod significat Oratio Dominica, sicut Chinenses vocabulo exprimunt, quod nos longâ periodo absolvimus, & sic posset quis vti brevissimis Canonicis. hoc inquam est contra sensum communem.

Vnde non malè dixit Lugo, quidquid contranitatur Arriaga, ridiculum esse dicere, quòd libitum nostrum possimus quodcunque signum assumere ad adorandum Deum, v. g. crepitum dentorum, vel risum, vel excreationem, vel nictum : nam ineptè dicerem : *Domine, vola nare tussitum tibi esse signum meæ submissionis.* Adeoque enim serviret tale signum, si etiam absque ullo perspectus Deo est animus noster ? Hinc multi DD. putârunt respectu Dei & Angelorum adorationem posse consummari interiùs per solum voluntatem se in omnibus submittendi, absque ullo signo : & hanc voluntatem fatetur Lugo n. 17. posse vocari Adorationem.

414. Quoad alios verò, quibus animus noster non est apertus sicut Deo, sed occultus potest, censeo posse fieri adorationem signo non significante nisi illi qui adoratur, adeoque non esse necesse, vt sit publicâ auctoritate institutum, sed posse institui privatâ duorum conventione. Ratio est, quia vt fatetur Lugo n. 19. Adoratio potest fieri solo sermone, absque alia cæremonia : atqui possunt duo inter se convenire tam in scriptura quàm in sermone, vt hoc vel illud non proferatur ab alterutro erga alterum, nisi adhibitum significandi hoc vel illud pro quo signo adhibetur : sic videmus Principes habere certos characteres non nisi vni vel alteri notos, ijsque scribunt : ergo etiam ad significandam animi demissionem hoc fieri posset.

415. Quæritur 4. In quonam differat Adoratio ab Humiliatione. R. Differre in hoc, quòd Adorationis virtus, sit virtus ad aliquem, Humilitatis Virtus non item ; & ideo Humilitas reducitur ad Temperantiam, Adoratio ad Iustitiam ; tanquam pars potestativa illius. Itaque Humilitas præcisè attendit honestatem in non tribuendo sibi plus quàm sibi conveniat, & consequenter in non extollendo se supra alios. At verò Adoratio attendit honestatem in tribuendo alijs quod ipsis convenit, agnoscendo illorum supra se excellentiam & eminentiam, & volendo se respectu illorum collocare inferiùs. Vnde plus est adorare, quàm præcisè se humiliare, decet adoratio humilitatem aliquo modo vel presupponat, vel etiam includat, saltem respectivè ad illum quem adoramus.

CONTROVERSIA II.

Vtrum Christus vt Homo Adorari possit cultu Latriæ.

416. DE fide est, hunc hominem, seu hanc Personam, quæ est Christus, adorari cultu Latriæ. Jo. 5. *Vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant*

honorificant Patrem. Is. 15. *Mihi curuabitur omne genu:* quem locum exponit de Christo S. Paulus ad Rom. 14. & ad Philipp. 2. & Jo. 20. Thomas adorans dicit: *Dominus meus & Deus meus.*

Controversia restat inter Scholasticos, an & quo sensu Christus vt Homo adorari possit cultu latriæ. Non est autem quæstio, vtrum Humanitas sit ratio & fundamentum, propter quod conveniat Christo talis adoratio, cùm certum sit, solam divinitatem esse hoc fundamentum. sed quæstio est, vtrum Persona Christi ita adoretur Latriâ, vt illa adoratio terminetur etiam ad ipsam Humanitatem, non minùs quàm ad Verbum, adeoque Christus vt Homo non merè adorari dicatur per communicationem Idiomatum, sed ita vt Humanitas sit saltem partialiter illa res & terminus qui adoratur cultu latriæ. Ratio dubitandi est, quia Latria non debetur nisi Deo: Humanitas non est Deus. Ergo &c.

417. Propter hanc dubitandi rationem aliqui antiquiores dixerunt, Humanitatem Christi non coadorari cum Verbo, nisi Latriâ imperfectiore. Recentiorum tamen communis est sententia, eâdem suprema adoratione, quâ adoratur Verbum Incarnatum, ita adorari hunc hominem Christum, vt coadoretur humanitas, & ad hanc etiam illa adoratio terminetur.

Ad hanc Assertionem probandam adduci solent varia SS. PP. Testimonia, circa quæ bene observat P. VVadingus, quòd quidem Patrum mens & intentio non fuerit definire, eandem indivisibilem adorationem æquè immediatè terminari tam ad Verbum quàm ad Humanitatem, & esse vtriusque adorationem absolutam, & non tantùm respectivam Humanitatis, quia illi Patres toti erant intenti refutando errori Nestorij & asserendo, qui ne quidem admittebant per communicationem idiomatum adorari Christum Hominem, quia ponebant duas Personas; Nihilominus tamen ex verbis illorum satis clarè colligitur, eos rem ipsam concepisse, sicut asserit communis sententia. Dabimus aliquorum verba.

S. Augustinus in ps. 98. Nemo, inquit, carnem Christi manducat, nisi priùs adoraverit. S. Damascenus l. 3. c. 8. dicit, nos carnem Christi non adorare vt puram carnem, sed vt vnitam Divinitati. S. Chrysostomus hom. 5. in Ep. ad Hebr. Reverâ, inquit, magnum & admirabile & stupore plenum est, carnem nostram sursum sedere, & adorari ab Angelis & Archangelis. & hom. 3. exponit de Christo secundùm carnem illa verba: Et adorent eum omnes Angeli ejus.

S. Augustinus iterum serm. 58. de Verbis Domini, cùm sibi pro parte hæreticorum objecisset, quasi creaturam adoremus cultu latriæ; respondet: [Ego dominicam carnem, imò perfectam in Christo Humanitatem propterea adoro, quòd à Divinitate suscepta, atque Deitati vnita est, vt non alium atque alium (sicut volebant Nestoriani) sed vnum, eundemque Deum & hominem Dei Filium confitear.] Ecce! ait, se vnitate seu identitate adorationis confiteri Vnitatem seu Identitatem Personæ.

418. Conclusionem probavit vel declaravit S. Epiphanius exemplo, quo etiam alij deinde vsi sunt. Sicut enim purpura Regis coadoratur, dum ipse Rex adoratur, ita etiam Humanitas coadoratur, dum Persona Christi adoratur. Cæterùm hoc exemplum declarat quidem, Humanitatem aliquo modo adorari, dum adoratur Christus, non tamen probat adorari adoratione absolutâ, sed tantùm respectivâ, sicut vestis Regis, quatenus adoratio Regis virtualiter æquivalet duplici adorationi, vni quâ Rex absolutè adoratur propter suam excellentiam, alteri verò, quâ adoraretur Purpura, si separata à Rege proponeretur, propter respectum ad Regem; quæ tamen adoratio respectiva est longè inferioris ordinis, quàm adoratio absoluta, vt dicetur.

419. Meliori exemplo vsus est S. Cyrillus, scil. Humanitatem adorari in Christo adorato Verbo, sicut adorato homine propter excellentiam animæ, coadoratur adoratione absolutâ etiam Corpus. Hinc autem desumi potest ratio à priori Conclusionis, scilicet, quòd quando adoratur aliquod totum physicum, tunc eâdem adoratione adoratur non solùm id cui inest excellentia, sed etiam cæteræ partes coadorentur: atqui Humanitas est pars Christi. ergo hoc adorato etiam illa coadoratur.

Contra hoc exemplum, ipsámque Rationem, acriter insurgit Arriaga, existimans falli Doctores, qui hucusque de hoc puncto scripserunt, dum sibi persuadent, se hujusmodi exemplo & ratione quæstionem ex integro expedivisse. Nam imprimis ex adoratione externa secundùm se sumpta, non possumus colligere, humanitatem Christi adorari potiùs Latriâ quàm Duliâ, quia genuflexio, osculum &c. sunt signa ex se indifferentia, vt procedant ab interna adoratione Latriæ vel Duliæ; nam & Sanctis, imò & Regibus genua flectimus, vestes osculamur &c. sunt ergo signa æquivoca, significantia internum cultum illum, qui huic personæ debetur, cui exhibentur. Vnde sicut Adoratio Christi habentis vestem, est coadoratio vestis, sed inferioris ordinis, & non absoluta, sed tantùm respectiva, ita dici posset, adorato Verbo Latriâ, coadorari humanitatem Duliâ, & vtriusque adorationis signum esse eandem Genuflexionem.

Quodsi loquamur de Adoratione interna, à qua illa externa accipit denominationem Latriæ, inquit, Arriaga, videri implicantiam in terminis, illam interiorem esse æqualem respectu Humanitatis Christi ac respectu Verbi. Nam judicium interius quo ego judico, humanitatem esse excellentem, non est illud, quo judico Deum esse excellentem, neque possum habere judicium, quo judicem, Humanitatem esse æquè excellentem ac est Deus, sed judico minorem esse excellentiam Humanitatis, etiam post Vnionem ad Verbum, quàm sit Excellentia Verbi: ergo

Adoratio externa in ratione Latriæ, non complebitur respectu humanitatis per judicium interius de humanitate, sed tantùm respectu Verbi.

420. Mihi in hac quæstione breviter dicendum videtur, cultu Latriæ absolutæ solum quidem Deum & Divinitatem simpliciter adorari, coadorari tamen etiam omnes partes physicè vnitas Divinitati, hoc est: sicut per illam vnionem physicam humanitas Deificatur, ita virtute illius vnionis ipsa etiam humanitas meretur cultum, nulli puræ creaturæ, hoc est non vnitæ Deo, convenientem, qui cultus consequenter erit cultus latriæ, & coadoratio rei Deificatæ. Itaque ratione Vnionis Humanitas eam consequitur dignitatem, vt omni puræ creaturæ, quantumvis nobili, ex omnibus possibilibus, sit anteponenda, & præ illa ac supra illam colenda. Porrò cultus Latriæ differt præcipuè à cultu Duliæ per hoc, quòd cultu duliæ præferamus quidem Sanctos nobis, sed non propterea vnum Sanctum alteri. Cultus hyperduliæ præfert B. Virginem omnibus cæteris puris creaturis, non habentibus dignitatem Matris: cultus Latriæ verò ita se submittit Deo & cuicunque per vnionem cum Deo deificato, vt protestetur, illa omnia super omnes creaturas â se efferri: & hocipso est cultus soli Deo debitus, quia est Coadoratio per essentiam suam identificata cum Adoratione Dei.

421. Hinc vlteriùs dicendum est, hanc Coadorationem quantumvis identificatam cum Adoratione Verbi, si tamen formaliter consideretur, esse in modo adorandi inæqualem, vt agnoscit Lugo. Ratio est, quia est Coadoratio, sive, est adoratio Humanitatis, non propter excellentiam illi identificatam, sed propter excellentiam Divinitatis vnitam: Verbum verò adoratur propter excellentiam identificatam: sicut ergo perfectius est, esse Divinum per essentiam, quàm esse Divinum per Vnionem, ita illud meretur modum adorandi formaliter perfectiorem. Et hac ratione conciliantur variæ Patrum locutiones.

422. Quæres. An propter hanc diversitatem in modo adorandi, dicendum sit, Humanitatem Christi adorari per accidens, sicut quando quis movet corpus, dicitur per accidens moveri manus propter vnionem cum reliquo corpore. In hac quæstione de nomine placet dicere, quòd Humanitas adoretur per se. Ratio est, quia illa adoratio ex intentione adorantis terminatur ad totam personam, & ad omnes ejus partes: sicut ergo, qui æqualiter vellet impulsum imprimere omnibus partibus corporis, diceretur manum movere per se, ita & in casu nostro dicetur Humanitas adorari per se.

423. Alia quæstio hic à nonnullis movetur, an Humanitas Christi prout seorsim considerabilis est, possit à nobis orari pro aliquo beneficio, vt in favorem nostrum aliquid faciat. Negat Suarez, ex fundamento satis debili, nempe quia operationes sunt Suppositorum. ergo Humanitas non potest operari independenter à supposito: ergo sicut suppositum debet operari, ita etiam ipsum debet orari.

Respondeo tamen affirmativè, vt habet praxis fidelium. Ad fundamentum oppositum facilis est responsio cum Card. de Lugo & Arriaga, concedendo primam consequentiam, & negando secundam. Nam licet operationes sint suppositorum, quatenus natura operari non potest, nisi habens suppositum, ipsa tamen Natura est, quæ se per suum liberum arbitrium determinat ad operationem: ergo potest natura orari, vt liberè se determinet, esto hoc non possit sine supposito. Ad minimum ergo concedendum est, quòd Humanitas Christi potuerit in hac vita orari ad exercendas hujusmodi liberas actiones hominibus proficuas.

424. Major difficultas est, an defuncta in Cœlo triumphans adhuc sic orari possit humanitas Christi: & hoc etiam affirmo.

Objici posset ex doctrina Vasquezij, minimè contendit, Christi humanitatem defuncta ampliùs pro nobis in Cœlis orare propriè loquendo de Oratione, idque evincere conatur ex illo Christi dicto: *Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in Terra.* Non esset autem data omnis potestas, si adhuc per orationem aliqua impetrare deberet. Nemo enim dicitur habere in sua potestate, quod ab alio debet impetrare. Quapropter Vasquez vult, Scripturam & Patres asserentes Christum in Cœlo esse nostrum advocatum, & orare pro nobis, esse intelligendos de oratione impropriè quæ rectiùs vocaretur, *Intercessio* seu *Interpellatio*, quia Christus exhibet Patri Cœlesti sua merita.

R. Transmissâ hac Vasquezij doctrinâ, quam alij non admittunt, nihil, inde concluditur contra nostram assertionem. Quia potest adhuc humanitas Christi orari, vt per sua merita velit nobis hoc illudvè à Deo conferri: itaque poterit orari, vt ostendat suum beneplacitum Matri suæ, aliisque Sanctis, vt pro nobis orent & impetrent à Deo, quod Deus sine intercessione non concederet.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Humanitas Christi possit adorare Angelos & Homines.

425. RAtio dubitandi est, quia humanitas Christi potest seipsam considerare cum præstantione illorum donorum, quibus Angelos & homines antecellit: econtra verò potest Angelus & homines considerare vt habentes dona supernaturalia & addita suæ substantiæ: ergo sub hac consideratione potest humanitas Christi venerari Angelos & homines, sicut Rex potest adorare Clericum, & econtra Clericus Regem.

426. Negat Arriaga. Affirmat Lugo, & meo judicio admodum probabiliter. Vt autem probetur, oportet ostendere, ad hoc vt quis cum veritate testetur, se quâ talem esse inferiorem & minorem

minorem, non requiri actualem carentiam illorum bonorum, per quæ simpliciter & absolutè, omnibus consideratis alioquin alterum excedit, sed sufficere illam mentis præcisionem quam exposui. Probat hoc Lugo ex absurdo: quia si requireretur actualis carentia, sequeretur quòd Christus non posset adorare Patrem Cœlestem, quia Christus cùm sit Deus & Homo, est absolutè æqualis Patri.

Hæc tamen ratio non evincit intentum, estque disparitas aperta. Humanitas Christi per vnionem hypostaticam & assumptionem à Verbo, verè facta est superior Angelis, & digna effecta, quæ ab Angelis adoretur, est enim elevata supra omnes puras creaturas: at verò per eandem assumptionem non est facta æqualis, multò minùs superior Patre Cœlesti, sed Humanitas semper manet inferior: & quando Humanitas adorat Patrem Cœlestem, Verbum dicitur adorare duntaxat per Communicationem Idiomatum. Itaque Persona Christi est quidem æqualis Patri Cœlesti, sed Humanitas non est æqualis, & ideo Humanitas semper potest adorare: at verò non solum Persona Christi sed etiam ipsa Humanitas per dona supernaturalia, præcipuè per Vnionem cum Verbo, est facta superior Angelis: ergo jam ex hoc capite posset reddi ratio, cur Humanitas non posset adorare Angelos, si verum esset, quòd inferior non possit adorari à Superiore, sive sit superior per propriam entitatem, sive per formam superadditam.

427. Meliùs probat assertionem idem Cardinalis, quia non videtur posse dubitari, quin Christus coluerit & submissè veneratus sit S. Josephum, & Sanctissimam Matrem suam, cùm Scriptum sit: *Et erat subditus illis.* Deinde circa alios homines, præsertim circa Sacerdotes & Templi Ministros, circa Principes & Nobiles, non videtur dubitandum, quòd Christus in hac vita exercuerit actus reverentiæ, alioquin subijsset notam vel gravis incivilitatis, vel arrogantiæ, præsertim antequam se sufficienter manifestâsset esse Deum: ergo ad talem reverentiam debebat sufficere mentis præcisio ab illis donis, quibus Humanitas Christi præ illis omnibus personis excellebat: alioquin Christus egisset Personam simulatoris & deceptoris, & finxisset, imò falsò affirmâsset illis signis, se carere divinitate.

428. Ratio vlterior à posteriori reddi posset, quia nisi hæc mentis præcisio sufficeret, infinitæ honorationes & adorationes inter homines essent falsæ & deceptoriæ, imò illusoriæ, quæ tamen à nemine pro talibus habentur. præterea nemo posset sine periculo errandi alterum adorare: sæpè enim ille qui ab omnibus censetur rectè, & laudabiliter alterum adorare, est in veritate rei superior altero, spectatis omnibus donis & qualitatibus quibus exornatus est. Nec est opus rem quotidianam exemplificare. est ergo communis sensus, sufficere mentis præcisionem ab excessu dignitatis,

Quodsi loquamur de aliquo qui ignorat sua dona quibus alium excedit, nemo negaverit talem adhuc rectè adorare eum, quem scit esse saltem in aliquo se superiorem: atqui talis adorando non negat se habere dona quibus illum excedat. Ignorare enim non est negare, sed stat cum præcisione, alioquin qui ignoraret se esse prædestinatum, negaret se esse prædestinatum: ergo præcisio mentis sufficit ad honestandam hujusmodi adorationem.

429. Respondebis cum Arriaga, instantias allatas de Christo honorante Matrem & alios, non esse ad rem præsentem, quia ille cultus non erat adoratio, sed honoratio: honor autem potest exhiberi etiam inferiori, quia etiam Deus dicitur honorare sanctos. Sed contra. Quia Christus volebat vtique per illa signa significare, quod alij homines tunc temporis per eadem signa significare volebant, & ad quæ significanda erant assumpta: atqui, vt supponimus, alij per illa signa volebant significare submissionem: ergo etiam Christus eam significare voluit. Ad illud quod addebatur, honorem etiam inferiori exhiberi, dicam in Tr. 2. de Justitia, inferiorem à superiore quà tali non posse honorari nisi caussaliter, & hoc modo Deum honorare Sanctos, nimirum testificando, eos esse dignos, qui ab alijs formaliter, hoc est cum vera submissione honorentur, sic Rex Assuerus honorâsse legitur Mardochæum, quando eum jussit circum duci, & omnibus honorandum proponi.

430. Objicit Arriaga 1. Ex hac doctrina sequitur, Christi Humanitatem potuisse etiam adorare dæmonem, vtpote quoad naturam perfectiorem. R. Ex speciali caussa dæmones & damnatos non esse adorandos aut honorandos, non solùm ab Humanitate Christi, sed nec ab alijs hominibus: imò nec superior dæmon ab inferiore dæmone honorandus est. Adoratio enim vt sit prudenter facta, illi soli exhibenda est, respectu cujus servire potest ad gloriam comparandam vel augendam, sicut & laus. Definitur enim Gloria à S. Ambrosio & S. Augustino: quòd sit, clara cum laude notitia, hoc est, opinio grandis apud alios ingenerata ex laude aliorum. Jam verò Dæmones & Damnati indigni sunt omni gloriâ, omni laude, digni verò omni confusione, & sunt mancipati æternæ miseriæ, incapaces omnis felicitatis veræ, cujus pars est gloria: ergo respectu horum adoratio non est ordinabilis ad illum finem, ad quem est instituta.

431. Objicit Arriaga 2. Ex doctrina Lugonis sequitur, posse Carnificem à Rege adorari, si fortè emineat aliquibus bonis supra Regem. R. Si nullum aliud præjudicium timendum esset, posset Rex laudabilissimè se etiam coram carnifice humiliare, eúmque revereri. Sanè qui se potest laudabiliter alterius servum dicere, potest etiam illum venerari & honorare, & hoc sensu adorare, quia jam adest considerabilis aliqua inferioritas & superioritas. Certè Pontifex dicit se

servum

servum servorum nemine excepto ; quidni id posset dicere Rex ? Quodsi hoc non placet Arriagæ, det ipse specialem rationem, cur Rex non possit deponere pileum Carnifici, id tamen possit alicui ex suis aulicis etiam inferioris ordinis , & tunc erit Carnifex excipiendus sicut suprà excepimus dæmones.

CONTROVERSIA IV.

Quomodo Adoratio Imaginum feratur in Imaginem & Exemplar.

CElebrem fecerunt hanc quæstionem Suarez & Vasquez quorum dissidium priusquam proponam referenda est sententia aliorum.

432. Durandus, Holkot, & quidam alij apud Suarez, dixerunt, Imagines propriè loquendo non adorari, sed exemplar præsente imagine : à qua sententia vix distat Cajetanus 3. *p. q.* 25. *a.* 3. *& seqq.* asserens , Imaginem esse tantùm conditionem adorandi Exemplar (vult dicere, vt opinor, occasionem, sicut alicui gladius Judicis posset esse occasio laudandi justitiam) & honorem non exhiberi conditioni rei adoratæ, sed exemplari ipsi quod est ratio adorandi.

Hanc sententiam aliqui Theologi gravibus censuris afficiunt, imò aliqui etiam à fide alienam existimant ; & licet Vasquez conetur eam ab omni censura vindicare (fortassis in favorem suæ sententiæ) si tamen verba spectentur , videtur mereri censuram : Concilia enim vtuntur contrario loquendi modo. S. Basilius relatus in Concilio Nicæno 2. act. 1. *Honorificè*, inquit, *veneror venerandas imagines*. In eodem Concilio act. 6. Epiphanius Diaconus damnat illos , qui imaginum vsum ad memoriam solam, non verò ad salutem seu venerationem admittunt. atqui non apparet, quid hæc sententia aliud imaginibus tribuat, quàm vim excitandi memoriam exemplaris, & sic occasionandi cultum ejusdem.

Confirmatur. Nam si Patres approbantes cultum imaginum , aliud non voluissent, quàm quod vult hæc sententia , facillimum fuisset instruere hæreticos illos , qui quidem admittunt cultum Sanctorum, vel cultum Dei, non tamen imaginis ejusdem. potuisset , inquam , paucis verbis illis dici, nos tantùm ex occasione imaginum colere ipsum Deum, sicut auditâ voce *Deus*, excitamur ad memoriam Dei. Vnde etiam facilè satisfactum fuisset argumento eorundem præcipuo contra cultum imaginum, quòd scilicet sint res mortuæ, inanimatæ. Neque enim est contra naturam rei inanimatæ excitare memoriam Dei. Ex quibus apparet, SS. Patres alium præterea cultum imaginibus asseruisse. Hac ergo sententiâ rejectâ,

433. Sententia P. Vasquez d. 108. est, post Alphonsum à Castro , non posse adorari imaginem , quin eâdem oratione adoretur in recto ipsum exemplar. Nam licet osculum fiat imagini, & genuflexio ante imaginem, hi tamen solùm sunt actus externi : at verò actus internus totus quantus (vt vult Vasquez) occupatur circa exemplar, nec vllo modo attingit imaginem, sed sola actio externa , per quam vt factam imago affectus internus se submittit exemplari, non autem imagini , vtpote quæ est incapax submissionis, & quia stultum est substantiam rationalem velle se submittere rei inanimatæ.

434. Dicendum est primò , & concedendum sententiæ Vasquezij, quòd quando colimus imaginem , non feramur in imaginem per actum internum eo modo quo ferimur in exemplar. Ratio est. Exemplar adoramus absolutè, & quidem propter excellentiam in illo repertam, imaginem verò non nisi respectivè, & propter excellentiam exemplaris, & quidem vt connotatum, nec vllo modo physicè vniti aut constituentis vnam personam cum imagine. Deinde vtique notat Lugo , exemplar colimus tanquam id cui debetur ille cultus, & cui solvimus debitum, & in ordine ad quod ille cultus habet rationem Justitiæ potestativæ , imaginem verò non nisi limus, sed vt purum terminum illius cultûs, quem alteri debemus, scilicet exemplari, & ideo adoratio imaginis , prout fertur in ipsam, non terminatur à Concilijs Adoratio in Spiritu, quia hæc adorationem non communicamus politicè & civiliter cum imagine, vtpote rationis expers, sed est adoratio & cultus quasi inanimatus & mortalis, quia per genuflexionem nolumus aliquid significare aut testari imagini , sed exemplari. Quapropter voluntas significandi tota fertur in exemplar , non enim potest ferri nisi in id, cui volumus loqui tali signo : non volumus autem loqui nisi intelligenti : solum autem exemplar intelligit, non imago. Quodsi Vasquez hoc tantùm voluisset , vera esset illius sententia. Sed quantùm ex verbis colligi potest, negavit etiam voluntatem submissionis vllo modo tendere in imaginem, & de hoc est controversia. Inquo

435. Dicendum 2. Affectus internus submissionis aliquo modo terminatur & tendit directè in ipsam imaginem, volendo imagini cedere & illi se submittere, propter excellentiam exemplaris , cui talis cessio imagini exhibita debetur. Ita cæteri DD. Probatur 1. Quia nisi hoc daretur , non receditur reipsâ à sententia Durandi, quæ ab omnibus rejicitur. Nam licet Vasquez recedat à Durando in hoc, quòd Vasquez dicat, imaginem verè adorari, esto terminet solum actum externum, & nullo modo internum, hoc tamen est solummodo differre in modo loquendi, non in reipsa. Nam Durandus non negavit osculum imagini rectè figi osculum, caput illi aperiri &c. sed solùm negavit hæc sufficere, vt imago dicatur adorari. Imò, vt notat Arriaga, dum Vasquez affirmat hoc sufficere ad adorationem, loquitur inconsequenter, suprà enim docuerat, adorationem externam sine internâ non sufficere ad adorationem : quomodo ergo verum est adorari imaginem

imaginem, si interna adoratio non versatur circa imaginem?

436. Ratio à priori ex ipsa definitione adorationis sumitur, quam tradit S. Damascenus orat. 1. de Imaginib. & Anastasius relatus in VII. Synodo act. 4. & quam suprà retuli, quòd sit, *Nota submissionis & reverentia*: ergo illud quod adoratur, debet terminare submissionem & reverentiam, est enim nota reverentiæ respectu illius quod dicitur adorari.

437. Confirmatur & declaratur duplici instantiâ. Si enim ad denominationem *Adorati* sufficeret, me coram imagine pileum deposuisse, sequeretur, quòd si in imagine depictus esset Diabolus, aut Judas Iscariot &c. etiam ille diceretur adoratus. Secundò sequeretur, quòd quando coram Eucharistia percutio pectus, adorarem pectus, vt notavit Lugo, vel qui oscularetur terram, adoraret terram, vt notavit Suarez. Verùm quidquid sit de his instantijs, quæ meo judicio eludi possent, dicendo, quòd requireretur vt interna adoratio tenderet in diabolum tanquam exemplar: quidquid sit, inquam, de his

438. Probatur Assertio 2. ex mente Conciliorum & Patrum, approbantium cultum imaginum, quæ planè alia non fuit, quàm quòd non solùm externa Cæremonia, sed etiam internus animus submissionis feratur in ipsam imaginem. Concilia enim & PP. dicunt simpliciter & absolutè, imagines adorari, & hoc contra Iconoclastas definiunt & inculcant, atqui Iconoclastæ illud maximè in cultu imaginum detestabantur, quòd internus affectus externâ cæremoniâ manifestatus tenderet in imaginem: ergo ex mente Patrum talis tendentia est admittenda.

Confirmat hoc bene Arriaga. In Concilio Nicano 2. Act. 4. dicit Leontius: [Imaginem Christi adorans non lignorum aut colorum materiam adorat, sed inanimatum characterem Christi.] Vnde colligitur adorari rationem imaginis, & non lignum aut colorem secundùm se.

439. Probatur 3. à paritate amoris. Si amem Petrum præcisè amore Dei & propter Deum, tunc debeo Petro velle aliquod bonum, quod verè sit bonum Petri, & non præcisè bonum Dei: si enim magis placeret Deo occisio Petri, ego occidendo diligerem quidem Deum, sed non diceret diligere Petrum, si occisio non esset bona Petro, etiamsi exerceretur circa Petrum: ergo pari modo vt dicar adorare imaginem propter excellentiam exemplaris, non est satis cultum externum exerceri coram imagine, sed debet etiam internus affectus submissionem imagini præstare.

440. Probatur 4. Argumento à contrario. Etiamsi coram Cruce fiat Sacrificium, non potest tamen vllo modo dici, sacrificari Cruci: ergo neque ad hoc vt imago dicatur simpliciter & propriè adorari, sufficit externam adorationem coram illa fieri. Ergo à primo ad vltimum non potest defendi, quòd Imago simpliciter colatur, nisi dicatur, affectum internum tendere in imaginem.

441. Rationem à priori reddit Lugo n. 39. & ostendit, repugnare, quòd externus cultus exhibeatur imagini quà tali, quin etiam internus affectus submissionis feratur in imaginem: hoc ipso enim quòd velit flectere coram imagine, & illi reverentiam facere, jam adest affectus quo me volò collocare infra imaginem, illi cedere locum meliorem: qui est ille ipse affectus, quem adoratio requirit.

442. Objicies 1. Adoratio est solutio debiti: atqui imagini non dicimur solvere debitum, sed exemplari. ergo ad adorationem sufficiet nos habere affectum submissionis respectu exemplaris, etiamsi non habeamus respectu imaginis. R. Negando consequentiam, quæ non est legitima. claritatis tamen gratiâ distinguitur major: adoratio est solutio debiti, ita vt debitum debeatur omni illi, cui nos submittimus, nego, ita vt debeatur illi cui nos submittimus propter se, & alijs propter connexionem cum illo, concedo Majorem: & concessâ minore, negatur consequentia: sicut Vasquez debet negare hanc; Adoratio est solutio debiti: sed debitum tantùm solvitur exemplari: ergo tantùm adoratur exemplar: vel sic: Sed debitum tantùm solvitur illi cui nos submittimus (vt vult Vasquez) ergo tantùm adoratur ille cui nos submittimus interiùs: quæ consequentia est contra Vasquez. Sicut ergo Vasquez debet distinguere, dicendo, quòd adoratio sit quidem solutio debiti, sed non debiti omni illi quod adoratur, ita nos dicimus, quòd interna submissio animi sit solutio debiti, sed non omni illi cui fit submissio. Verbo. Sicut externa adoratio fit & imagini & exemplari, sed tantùm debetur exemplari, ita nos dicimus, quòd interna submissio fiat imagini & exemplari, sed tantùm debeatur exemplari. Itaque ad hoc vt imago dicatur rectè adorari, & hanc adorationem deberi exemplari, debet non tantùm genuflexio fieri imagini, sed etiam accedere internus animus se submittendi imagini propter exemplar; quia & genuflexio, & talis animus debetur exemplari. Declaratur à simili. Sicut ad rationem amoris vnius propter alium, non est satis, me velle bonum fini *CVI*, sed debeo velle bonum etiam illi quem amo propter alterum: v. g. vt dicar amare canem propter dominum, debeo cani facere aliquod bonum, tametsi hoc faciendo non solvam debitum cani, sed domino: sic ad hoc vt imago dicatur adorari, non est satis, affectum submissionis ferri ad exemplar, sed debet ferri in imaginem, licet sic me submittendo non solvam debitum imagini, sed exemplari.

443. Objicitur 2. Textus quidam VII. Synodi Act. 4. vbi dicitur, quòd sicut Jacobus osculans vestes Josephi, non ipsam vestem dilexerit aut honoraverit, sed per eam arbitratus est se Josephum osculari, sic nos osculando imagines

animo videmur ipsum Sanctum osculari. Ergo Patres voluerunt, internum affectum tantùm terminari ad exemplar. R. Intentionem illorum Patrum solùm fuisse, declarare, nos imagines non adorare adoratione absolutâ, sed solùm exemplar, alioquin exemplum nimium probaret, nempe quòd sicut Jacob nullo modo amavit vestem, ita nos nullo modo adoremus imaginem.

444. Objicitur 3. Tridentinum sess. 25. vbi videtur definiri, quòd affectus internus feratur in solum exemplar, dum dicitur, quòd honor illis delatus feratur ad prototypa, ita vt per imagines, quas osculamur, & coram quibus aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos. R. Imò si Tridentinum attentè legatur, potiùs nobis favet. dicit enim, honorem exhiberi imaginibus, & illum honorem transire in exemplar, & honorari exemplar, dum imagines honorantur: atqui osculum vtique non transit ab imagine ad exemplar: ergo affectus internus transit: atqui non potest transire ab vno ad alterum, nisi fuerit ibi vnde transit: ergo affectus internus [illegible] ad imaginem, à qua deinde transit ad exemplar. Cum hoc autem bene stat, in imagine & per imaginem honorari Sanctum, quia qui honorem [illegible] quid ad me pertinens, & quia ad me pertinet me honorat, & sic Christus dixit; *quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

445. Objicitur 4. Res inanimata non est capax submissionis & reverentiæ, sicut non est capax injuriæ: ergo non potest adorari. Probatur consequentia. Adoratio est quædam protestatio potestativa, quæ debet esse ad alterum: imago autem non est altera, quia non est persona. R. Imagines non esse capaces adorationis absolutæ, seu propter excellentiam propriam, sed non respectivæ, & propter excellentiam exemplaris, & huic solvitur seu exhibetur latria. & hoc est alterum, vt jam suppè sufficienter declaratum est.

CAPVT VLTIMVM.

DE COMMVNICATIONE IDIOMATVM.

HUjus sæpius mentio facta est in hoc Tractatu. Ejus explicationem in vltimum locum rejecimus, éstque quæstio de modo loquendi cum debita cautela, quæ in formandis propositionibus circa Incarnationis Mysterium adhibenda est.

446. Idioma Theologis hìc idem est, quod Prædicatum. Communicatio verò Idiomatum aliud non est, quàm quòd prædicata quæ Christo conveniunt formaliter ratione vnius Naturæ, dicantur de eo vt expresso per concretum alterius Naturæ: v. g. quæ conveniunt illi ratione Naturæ Humanæ, vt, *esse passum*, prædicentur de eo vt significato nomine Dei, ita vt etiam verum sit, Deum esse passum, sicut verum est, Hominem esse passum: & sic econtra verum etiam sit, hunc hominem esse Creatorem & Dominum &c. quæ Christo conveniunt ratione Deitatis.

447. Porrò, omnis hæc vicissitudinaria communicatio fundatur in veritate hujus propositionis: *Deus est homo*: *Homo est Deus*. de cujus proprietate licet minùs rectè senserit Durandus, ab omnibus tamen Catholicis, imò & nostri temporis heterodoxis admittitur, cum omnibus SS. PP. & est definita in Concilio Ephesino adversus Nestorium, negantem B. Virginem esse Deiparam.

Ratio communiter reddi solet à RR. quia vbi rectum concreti est idem, vnum dicitur de alio: sic album dicitur dulce. atqui Rectum *hominis* est, Subsistentia: & rectum Dei est eius Subsistentia: ergo rectè dicitur, *Deus est homo*.

448. Verùm, hoc principium valde controvertitur à Philosophis, & multi cum Vasquez negant, concretum *DEVS*, dicere in recto subsistentiam, sed potiùs Naturam, & multò minùs concretum *Homo*, in Recto dicere Subsistentiam: alioquin esset verum dicere: *Homo est Asinus*, vel in sententia Scoti: Homo est negatio communicationis &c.

449. Hinc motus Card. Pallavicinus, negat Subsistentiam importari solam in recto per nomen, *Homo*; & vult importari esse totale quod continet Humanitatem. [Porrò ait, hoc esse totale in nobis includit etiam ipsam Humanitatem, & per eam constituitur & perficitur. At illud esse totale quod est in Christo, potest sumpi dupliciter. Primò, prout est purum esse divinum, contradistinctum ab Humanitate, & sic ut tale habet totam perfectionem illius compositi constantis ex Verbo & Humanitate: & secundò hanc acceptionem vera est hæc propositio. *Homo est Deus*: *homo est increatus*. Nam illud Homo totale habet verè omnia ista prædicata. Secundò, hoc nomen, *Homo*, potest accipi in Christo vt includens non solùm Verbum, sed etiam Humanitatem intrinsecè, & secundùm hoc ei

totale compositum verificatur : hic homo est creatus, est passibilis; scilicet : in vna sui parte.] Quapropter in hujus Authoris sententia (quam magis declarat n. 193.) aliud importatur in Recto, per τὸ, *Homo*, quando dicitur de puro Homine, aliud, quando dicitur de Christo. Quando dicitur de puro Homine, importatur in Recto ipsa Humanitas, quando verò dicitur de Christo, Humanitas non importatur hoc modo, neque est verum dicere ; *Humanitas est Homo* : & ideo id quod Christus assumpsit, ne quidem post assumptionem est propriè Homo.

450. Rationem discriminis desumit ex illo principio Aristotelis, docentis, id esse aliquid, quod est præcipuum in illo, adeoque illud esse hominem, quod est præcipuum in homine : quâ ratione magis propriè dicitur esse homo anima quàm Corpus, & magis propriè dicitur S. Petrus esse in Cœlo, quàm in sepulchro. Sicut ergo manus separata ab homine, dicitur esse corpus, existens verò in homine, hoc est in aliquo perfectiori, non dicitur Corpus, sed, esse in corpore, ita Humanitas existens separata à Deo, est Persona & est homo, existens autem in Deo, hoc est, in Ente substantiali perfectiori, neutram denominationem habet.

Ex hac ipsa ratione deducit idem Auctor, non posse dici, quòd Christus sit duo viventes, aut duo viventia, licet includat duas Naturas viventes, quia scilicet rectum, in Christo importatum, & significatum per τὸ Vivens, non est duo, sed vnicum, scilicet illud perfectissimum, quod continet cætera.

451. Declarat vlteriùs, quare in Deo multiplicentur Nomina Personalia seu Personæ, & non multiplicetur nomen Naturale, nec dicantur plures esse Dij, sicut dicuntur tres Personæ. Quia cùm in Deo omnia sint Substantialia, & Infinita, ac æquè principalia, illud importatur in Recto ab aliquo nomine, cui formaliter & primariò est impositum illud nomen : hoc autem nomen, *Deus*, sic est impositum, ad significandam Radicem Omnium Bonorum, quod primariò convenit Naturæ Divinæ, ideo per hoc nomen, Deus, importatur in Recto, & Primariò quidem Natura Divina. Idem verò nomen, *Deus*, ratione hujus primarij significati convenit omni ei, quod cum illo identificatur, quódque illud continet : ideo secundariò per idem nomen significatur omne illud totum, quod continet Naturam Divinam, & identificatur cum illa: sed quamvis hæc Tota multiplicentur, tamen semper dicuntur esse Idem Deus, quia semper habent hanc denominationem ab Vno & Eodem, cui primariò & formaliter convenit hoc nomen, *Deus*, hoc est, Natura Divina. Contrà verò hoc nomen, *Persona*, dicit formaliter in Recto totum illud perfectissimum, quod est in aliquo Ente. Et quoniam hoc totum perfectissimum in Deo includit tam Naturam quàm proprietates, ideo pars recti, significati per hoc nomen, *Persona divina*, multiplicatur, ac proinde multiplicantur realiter Personæ ; quoniam ad multiplicationem realem sufficit negatio adæquatæ identitatis inter recta.

452. Hanc doctrinam, quæ mihi valde verisimilis videtur, (quamvis æquè bene res tota expediatur in ea sententia, quæ docet, semper in Recto importari Personalitatem, vt videre licet apud Card. de Lugo) referre placuit in gratiam eorum, quibus libelli hujus Auctoris non sunt ad manus, sicut reverà paucorum sunt. Reliquum est, vt constituantur Regulæ, juxta quas explorari possit, quænam prædicata propria Deitatis possint in Christo prædicari de Homine, & econtra, quænam propria Humanitatis possint prædicari de Deo.

453. Notandum autem est, aliqua prædicata esse propria Naturæ in abstracto quà talis, hoc est, prout excludentis Subsistentiam, seu prout contradistinctæ ab illa : v. g. Assumibilitas est propria Naturæ Humanæ, prout contradistinctæ à subsistentia, communicabilitas est propria Naturæ Divinæ prout contradistinctæ à Personalitatibus. Alia sunt propria Naturæ, sive in concreto, sive in abstracto sumatur, vt, esse mortalem, compositum, passibilem &c. respectu humanæ naturæ : esse immortalem, simplicem, impassibilem, respectu Naturæ divinæ.

454. Regula prima. Prædicata quæ conveniunt Naturæ in abstracto quà tali, non possunt, nec in concreto, nec in abstracto prædicari per communicationem de altero. Non enim potest dici : Verbum est assumibile, aut assumibilitas : Homo est communicabilis Verbo, vel Spiritui S.

Regula 2. Nulla prædicatio seu communicatio prædicatorum quorumcunque, & quomodocunque propriorum vnius Naturæ, fieri potest cum reduplicatione, restringente Suppositum ad alterutram Naturam determinatè. v. g. non licet dicere, nec verè dici potest: *Homo vt Homo, est Deus. Deus vt Deus, est Mortalis.* Ratio est, quia ex communi vsu & impositione, reduplicando significamus prædicatum convenire subjecto vi formæ, seu Naturæ reduplicatæ, sive, vi Naturæ quæ importatur ex parte subjecti. Vnde reipsâ idem esset ac prædicari concretum de abstracto, seu de Natura secundùm se.

Regula 3. Sicut hujusmodi propositiones adjectâ reduplicatione sunt falsæ, & negativæ sunt veræ, ita sine reduplicatione negativæ sunt falsæ. Vnde licet verum sit: *Deus qua Deus non est Mortalis*, omissâ tamen reduplicatione, est falsum dicere : *Deus non est Mortalis.* Ratio est, quia negatio est malignantis naturæ, destruens totum quod sequitur secundùm omnem suam rationem, adeoque negat omnem sensum : cùm ergo in aliquo sensu verum sit, Deum esse mortalem, nempe quatenus est Homo, hinc negativa illa est falsa : quamvis etiam vera sit affirmativa : *Deus est Immortalis.* Hinc hæretica est hæc propositio. *Verbum non est natum ex Virgine.*

Regula 4. Vniversaliter tunc rectè fit communicatio idiomatum, quando Natura, cui prædicatum est proprium, importatur in Obliquo in resolutione prædicati. v. g. prædicatum, *Passus*, resolvitur in, *Habens naturam recipientem in se vulnus aut dolorem.* & ideo potest dici: Verbum est passum.

Regula 5. Quando est dubium, attento communi sensu modóque loquendi, an prædicatum dicto modo resolvatur, tunc non debent hujusmodi prædicationes simpliciter fieri, sed adjectâ reduplicatione, cadente supra Naturam, cui tale prædicatum est proprium: v. g. dubium est, an, *esse creaturam*, sit resolvendum in, *habens dependentiam à primo rerum omnium principio*: ideo non est nudè dicendum: *Verbum est creatura.* quæ propositio præsefert Arianismum. Ex simili caussa non est nudè proferenda hæc alia. *Christus est vbique.* propter Vbiquistas, qui eâ vtuntur ad significandum, Christum esse vbique etiam secundùm humanitatem: nam τὸ *esse vbique* communiter resolvitur, Christum secundùm vtramque naturam esse vbique, quod est falsum.

Regula 6. Illorum Idiomatum communicatio non est vsurpanda sine vlteriore explicatione, quæ vel ex aliqua peculiari hæresi, vel ex alio capite est suspecta de sensu falso, hoc est quasi prolata esset in sensu formali & reduplicativo. Hinc infert Pallavicinus rectè quidem dici Deum esse mortuum, non autem Deum esse mutatum: licet enim *mori* sit *mutari*, nemo tamen hæreticus dixit Deum esse mortuum secundùm divinitatem, sicut aliqui dixerunt, esse mutatum secundùm divinitatem.

Regula 7. sit, quam tradit idem Pallavicinus. Præscindendo à periculo erroris, quicunque nomina solent à nobis tribui suppositione naturæ humanæ vel divinæ, possunt affirmari promiscuè de Deo & de homine.

Et hæc de Mysterio Incarnationis.

TRACTATVS

TRACTATUS II.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPVT I.

DE NATVRA SEV ESSENTIA SACRAMENTI THEOLOGICE ET DOGMATICE SVMPTI.

CONTROVERSIA I.

An ad rationem Sacramenti spectet ratio Signi, Symboli, & Causſæ.

454. NOtandum 1. Hoc nomen *Sacramentum*, non fuisse primitùs institutum ad significandas illas Ecclesiæ Cæremonias, quas hodie Sacramenta vocamus, & de quibus deinceps acturi sumus. Nam apud profanos Scriptores maximè vsurpabatur pro Juramento: aliquando etiam significabat Pignus litigantium apud Pontifices in loco sacro depositum: ac denique significabat rem Secretam & occultam, seu Mysteriosam, propter aliquam excellentiam; qui sensus frequens est tam in veteri quàm Novo Testamento. Tob. 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est.* Ad Ephes. 1. *Vt notum faceret Sacramentum voluntatis suæ.* & c. 3. *Quæ sit dispensatio Sacramenti abscondit à sæculis in Deo.*

455. Notandum 2. Quamvis ea, quæ Theologicè & Dogmaticè Sacramenta vocamus, nuspiam in Scriptura S. hoc nomine vocentur (excepto fortè Matrimonio, quod multi volunt à S. Paulo in hoc sensu vocatum esse ad Ephes. 5.) nihilominus tamen ab antiquis Patribus, ac tandem etiam à Scholasticis Theologis, & Ecclesiæ Doctoribus hanc strictiorem significationem accepit hæc vox *Sacramentum*, vt illas septem species Cæremoniarum Novæ Legis, ac etiam quasdam Cæremonias Antiquæ Legis, quæ Sacramentorum Novæ Legis Vmbræ & Figuræ erant, vt Circumcisionem, Consecrationem Sacerdotum, Esum Agni Paschalis &c. nomine Sacramenti specialiter exprimeremus. Quænam autem fuerint illa prædicata, ad quæ respexerint illi primi vsurpatores hujus restrictæ significationis, in progressu discutiemus. Non enim cogitandum est, temerè & arbitrariè hæc Signa præ alijs, v.g. præ Benedictionibus Aquæ, Cereorum, &c. Sacramenta vocata fuisse, sed ob convenientiam aliquam sive Analogicam sive Vnivocam id factum esse existimandum est: alioquin articulus Fidei de Numero Sacramentorum novæ Legis, non tam esset articulus de Re, quàm de Nomine.

456. Notandum 3. Ex certa Catholicorum doctrina, Sacramenta esse sub ratione & genere Signi significantis veram animæ Sanctitatem. Supponitur hæc veritas à Concilio Tridentino sess. 13. in Decreto de Eucharistia c. 3. initio, vbi ait: Eucharistiæ hoc commune esse cum cæteris Sacramentis, quòd sit Symbolum Rei Sacræ, & invisibilis Gratiæ forma visibilis. Et licet videatur loqui de Sacramentis Novæ Legis, quia tamen Sacramenta Veteris Legis hoc nomen acceperunt intuitu Sacramentorum Novæ Legis, quorum erant figuræ, ideo negari non potest, etiam Sacramenta Veteris Legis significâsse veram Sanctitatem, saltem illis conferendam, qui exstituri essent in Nova Lege, quam lex vetus adumbrabat.

brabat. 2. ad Coloss. 17. *quæ sunt Vmbra futurorum.* & ad Hebr. 10. *Vmbram habens lex futurorum bonorum.* Eandem veritatem agnovit S. Thomas q. 60. a. 2. ad vltimum, & S. Augustt. 19. contra Faustum c. 16. dicens, Sacramentum esse Donum temporale, significare verò Donum æternum. Præterea eadem veritas tradita est à Conc. Florentino in Decreto Vnionis. vbi dicitur, Sacramenta Veteris legis multùm differre à Sacramentis nostris, quòd non causabant Gratiam, sed eam solùm per Passionem Christi dandam Figurabant. Ratio desumi potest ex ipso nomine *Sacramenti*, quod debet significare aliquod latens & arcanum Mysterium: non potest autem aliud commodius assignari, quod per omnia Sacramenta significetur, quàm Sanctitas Animæ, vtpote Radix futuræ Beatitudinis. Est ergo hoc primum prædicatum, ad quod respexerunt illi, qui primi hoc nomen *Sacramentum*, in hodierno rigore Dogmatico vsurpârunt.

457. Notandum 4. Sacramenta non esse Signa qualiacunque, sed esse Signa Symbolica, hoc est, habentia in se Similitudinem aliquam specialem cum Gratia speciali cujusvis Sacramenti: v. g. *Baptismus*, quatenus est externa ablutio corporis, habet similitudinem quandam cum ablutione interna animæ, quæ fit per Gratiam Baptismalem, quatenus emundat à culpis commissis, & à peccato originali. *Confirmatio*, quatenus fit per Vnctionem, quæ alioquin adhibetur ad roborandum corpus, habet similitudinem cum Gratia Confirmationis, vt roborante hominem ad defendendam fortiter fidem susceptam per Baptismum. *Eucharistia*, quatenus est cibus & potus, significat spiritualem animæ refectionem, & restaurationem fervoris, vel augmentum illius. *Pœnitentia*, quatenus continet externum processum Judicialem, significat Gratiam Remissivam peccati, commissi ab illo qui jam subest Jurisdictioni Ecclesiæ. *Extrema Vnctio*, quatenus solebat adhiberi ab illis, qui ad agonem & luctam se parabant, significat symbolicè Gratiam confortativam in vltimo agone, contra Dæmonis insidias & impugnationes. *Ordo*, quia confertur per certas cæremonias, quales solent adhiberi in collatione alicujus potestatis, Symbolizat Gratiam exercendi illa munera, ad quæ fidelis per hoc Sacramentum destinatur. Denique *Matrimonium*, quia est institutum ad propagandum Genus Humanum, ex mutuo consensu & obligatione conjugum, significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, ejúsque Voluntatem conferendi Gratiam necessariam ad onera Matrimonij rectè sustinenda, ad prolem in fide Christiana rectè educandum &c.

458. Cùm ergo in omnibus Sacramentis aliqua hujusmodi Symbolizatio inveniatur, prudenter dubitari non potest, quin ad hoc etiam prædicatum probabiliter respexerint illi, qui primitùs nomen Sacramenti dogmaticè vsurpârunt. Et hoc non dicitur gratis, sed ab auctoritate confirmatur. Nam imprimis, vt jam suprà retuli, Tridentinum dicit, hoc esse Sacramentis commune, quòd sint Symbolum rei sacræ. S. Augustinus Epist. 23. [Si, inquit, Sacramenta quarumdam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.] Magister Sententiarum in 4. d. 1. Sacramentum, inquit, ejus rei similitudinem gerit, cujus signum est, si enim Sacramenta non haberent similitudinem rerum, quarum Sacramenta sunt, propriè Sacramenta non dicerentur. Idem expressit Hugo de S. Victore. Quibus nobis vtique noluerunt negare, quòd Christus, si libuisset, potuisset signa Gratiæ instituere, non hujusmodi Symbolicam rationem non habentia, sicut Hedera non habet cum vino vendibili. Nec enim esset in hoc repugnantia aut impedimentum: solùm ergo voluerunt dicere, hoc ita convenienter defacto observatum esse in omnibus, & inde meritò colligi possit, quòd si hæc signa Symbolicam rationem non haberent, non essent data à Christus assumpsisset, & si plura Sacramenta instituere voluisset, etiam in illis simile quid observâsset: & vlteriùs colligi possit, quòd quæ defacto hujusmodi symbolicam rationem non habent, hoc ipso nomine Sacramentorum veritatis non sint.

459. Controversum est, vtrum ad rationem Sacramenti in genere, prout præcisivè novæ & veteris legis Sacramentis, sufficiat habere rationem Signi, hoc est, significare Gratiam habitualem, tanquam veram animæ Sanctitatem, etiamsi nec hanc sanctitatem, neque aliam Sanctitatem legalem causset, vel an insuper requiratur, vt illi Personæ cui Cæremonia Sacramenti applicatur, conferat aliquam Sanctitatem, atque sit signum non merè speculativum, sed etiam practicum alicujus Sanctitatis qualiscunque.

460. Prima sententia est P. Vasquez d. 108. c. 5. n. 54. vbi ait, se quidem non negare, etiam veteris legis Sacramenta legalem quandam munditiem & sanctitatem effecisse, hoc tamen, ut ad rationem & conceptum Sacramenti non pertinere, sicut non pertinet efficientia veræ Sanctitatis. Vnde malè Vasquezium intellexit Arriaga n. 5. quasi tantùm negâsset efficientiam veræ Sanctitatis esse de conceptu Sacramenti. Vasquezium sequitur Gaspar Hurtadus d. 1. difficult. 5. cum quosdam alios.

461. Secunda sententia est P. Arriaga, qui docet, non esse quidem de ratione Sacramenti, vt effectivè causset aliquam Sanctitatem, sive externam sive externam, sed tamen de illius essentia esse, causare aliquam Sanctitatem Formalem. Fundamentum illius est, quia de ratione Sacramenti est, esse Cæremoniam aliquam Sacram. ergo persona illa cui exhibetur & applicatur, ab hac cæremonia tanquam à forma denominatur sacrata, seu aliquo modo consecrata, ac sanctificata. Verùm hæc doctrina non procedit de facto. Verùm hæc doctrina non procedit de facto. Sacramento Eucharistiæ, quod est Sacramentum permanens, & licet includat aliquam Cæremoniam

niam, nempe consecrationem, quæ fit per Verba Christi, per hanc tamen actionem non consecratur aut sanctificatur homo formaliter, quando recipit hoc Sacramentum.

462. DICO, de ratione Sacramenti esse, vt sit collativum, vel effectivè vel formaliter, alicujus sanctitatis, sive internæ, sive Legalis & Externæ; adeoque illos, qui primi hoc nomen *Sacramentum*, imposuerunt & applicârunt Cæremonijs tum antiquæ tum novæ legis, attendisse ad hoc prædicatum, & in quocunque illud non repererunt, illud noluerunt nomine Sacramenti comprehendi; ita vt si Circumcisio non sanctificâsset legaliter, sed fuisset merè institutum vt Signum politicum, vel sicut hodie Turcæ circumcidunt, sed non sanctificantur, non applicâssent illi nomen *Sacramenti*. Conclusio est communis cum S. Thoma 1. 2. q. 102. a. 5. in C. vbi eam declarat inductione per Sacramenta Veteris Legis: primò enim Circumcisio sanctificabat, efficiendo membrum populi specialiter à Deo electi, vt gauderet favoribus illius populi, & admitteretur ad Legalia. 2. Consecratio Sacerdotum eos specialiter reddebat eximios, & conferebat potestatem offerendi victimas, & edendi panes propositionis &c. 3. Purificationes à quibusdam exterioribus immunditiebus, & expiationes à peccatis, removebant ea, quæ impediebant à cultu divino; quò etiam revocat S. Thomas ablutionem manuum & pedum, & rasionem pilorum,

463. Probatur Conclusio 1. Si ad rationem Sacramenti non requireretur Vis aliquo modo Sanctificandi, sed sufficeret præcisè Significare Sanctitatem veram, sequeretur, multa fuisse Sacramenta, quæ tamen à nemine inter Sacramenta numerantur, v. g. transitus maris rubri, comestio Mannæ, & plura similia, quæ significabant in figura Gratiam per Christum conferendam. atqui hæc nemo inter Sacramenta numerat: ergo ad rationem Sacramenti non sufficit, Significare Sanctitatem veram, nisi etiam conferat aliquam Sanctitatem. Ita Lugo, Dicastillo, Pallavicinus.

Respondebis cum Arriaga, hæc omnia ex alio capite excludi à ratione Sacramenti, nempe, quia non sunt Signa Stabilia: aliquam autem stabilitatem requiri ad rationem Sacramenti, dicetur infrà.

Sed contra. Quia etiam illi DD. qui ad rationem Sacramenti nullam requirunt stabilitatem, nihilominus hæc omnia recensita à ratione Sacramenti excludunt: ergo signum est, quòd ex defectu Sanctificationis fuerint semper à ratione Sacramenti exclusa, esto etiam ex alio capite excludi possint.

464. Probatur Conclusio 2. ex Sacrificio novæ legis: hoc enim formaliter quà Sacrificium est, non est Sacramentum, & tamen etiam quà tale formaliter significat Sanctitatem per Christum conferendam vel collatam. ergo solùm ideo non est Sacramentum, quia quà Sacrificium non causat Sanctitatem; neque enim potest ostendi, ex quo alio capite deficiat à ratione Sacramenti.

465. Objicit Vasquez. Si tò *causare sanctitatem*, esset prædicatum substantiale seu Essentiale Sacramenti, & non merè accidentale, tunc Sacramenta antiquæ & novæ legis non convenirent nisi analogicè, adeoque non possent vnâ definitione definiri: consequens est contra communem sensum; communiter enim conantur DD. dare vnam communem definitionem. Sequela probatur. Nam tò causare Sanctitatem legalem, seu impropriam & merè externam, &: causare Sanctitatem propriam & internam, non conveniunt nisi analogicè, sicut sanctitas propria & impropria, non conveniunt nisi analogicè: atqui definitio tradenda est per prædicata essentialia. ergo &c. Respondetur, infrà disputatum iri de veritate sequelæ.

CONTROVERSIA II.

Vtrum de ratione Sacramenti sit, esse Signum seu Cæremoniam Stabilem.

466. DICO 1. Non requiritur ad rationem Sacramenti tanta stabilitas, vt duret toto illo tempore, quo durat Religio in qua Sacramentum est institutum. Probatur. In Lege Naturæ, priusquam existeret Lex Scripta Moysis, dabatur Sacramentum pro Masculis, ad delendum peccatum originale: atqui illud Sacramentum (de quo non constat quale fuerit) cessavit apud populum Israëliticum, quando fuit instituta Circumcisio, & tamen adhuc durabat Lex Naturæ quadringentis ferè annis. Item Circumcisio non incepit cum Lege Naturæ: ergo vera est conclusio.

467. DICO 2. Aliqua tamen stabilitas omnino requiritur ad rationem Sacramenti. Colligitur ex communi DD. consensu, aliquam stabilitatem requirentium: ergo signum est, quòd primi vsurpatores vocis Sacramenti in sensu dogmatico, non minùs ad hoc prædicatum respexerint, quàm ad rationem Symboli.

Confirmatur argumento Scoti. Sacramenta sunt instituta ad consignandum populum Deo, eúmque in exteriore ritu, & cultu ab alijs sectis distinguendum: ergo debet habere aliquam stabilitatem, saltem ad aliquod notabile tempus, vt rem ponderanti facilè innotescet: sed in re non magni momenti non est cur immoremur.

CON-

CONTROVERSIA III.

Vtrum Sacramenta Novæ & Antiquæ Legis conveniant Vnivocè, possintque Vnâ Definitione commodè Definiri.

468. NOtandum est 1. TÒ *Vnivocè*, non accipi hîc in sensu strictissimo, quo multi volunt, *Ens*, non esse vnivocum Deo & creaturis, Substantiæ & accidenti; si enim Sacramenta novæ legis cum antiquæ legis Sacramentis convenirent in conceptu Sacramenti, sicut in ratione & conceptu Entis convenit Substantia & Accidens, sive deinde ratio Entis dicatur imbibi sive non imbibi in differentijs Substantiæ & Accidentis, hoc inquam in præsenti sufficeret, vt omnes dicerent, posse illa vnâ definitione definiri, sicut conceptus Entis habet suam commodam definitionem.

469. Accipitur ergo hîc *Vnivocum*, pro conceptu vniversali, abstrahente ab inferioribus, quæ non discernit ab invicem, & exprimente aliquam rationem, quæ propriè omnibus & solis inferioribus conveniat, & vno nomine significetur. Hinc è contrario illa dicuntur tantùm analogicè convenire, quæ non habent hujusmodi conceptum communem, sed in significato nominis communis partim conveniunt partim differunt, ita quidem, vt quando ipsum nomen applicatur analogatis, formetur alius & alius conceptus, qui exprimat non solùm convenientiam, sed etiam differentiam analogorum; quando autem in genere profertur, soleat de vna tantùm specie analogatorum, & quidem de nobiliore & principaliore intelligi. Hujusmodi analogorum duo sunt genera, nimirum Analoga Proportionis, & Attributionis: prioris generis exemplum est *Risus*: nam hæc vox in genere prolata, intelligitur de Risu Vitali: ad hunc enim significandum est primò impositum: dicitur autem Analogicè de Risu vitali & viriditate seu amænitate pratorum; & quando dicitur; *Prata rident*, exprimitur in conceptu prædicati ipsa Differentia inter vnum & alterum Risum, quo modo non exprimitur differentia accidentis & substantiæ, quando dicitur: *Accidens est Ens*. Hoc genus Analogorum non facit ad præsentem quæstionem. Alterius ergo generis, nempe Analogorum Attributionis exemplum vulgare est *Sanum*, & *Sanitas*. Vox *Sanum* enim non est principaliter imposita ad significandum aliquod prædicatum commune omnibus, quæ quomodocunque dicuntur *Sana*, sed est principaliter imposita ad significandum animal habens sanitatem sibi intrinsecam. Item vox *Sanitas* principaliter significat formam denominantem animal intrinsecè sanum, nempe rectam Temperiem: secundariò verò & minùs principaliter nomen *Sanum* est applicatum Medicinæ, cibo, vrinæ, & alijs hujusmodi: hæc, inquam, dicuntur *Sana* non quidem merè metaphoricè, sicut Viriditas prati dicitur *Risus*, sed propter aliquam habitudinem ad Veram Sanitatem animalis, tanquam illius causa vel effectum. Ergo vox *Sanum*, dicitur esse Analogum, quia analogata partim conveniunt, partim differunt, conveniunt in termino, scilicet Sanitate, differunt in Habitudine seu connexione cum illo: quando Animal dicitur Sanum, concipitur explicitè ipsa differentia, quia concipitur Sanitas vt forma intrinseca animali: quando verò Vrina dicitur sana, concipitur sanitas vt causa talis coloris: & quando cibus dicitur sanus, concipitur sanitas vt effectus cibi. De hoc igitur genere Analogiæ dubitatur, an reperiatur in nomine Sacramenti respectu Veterum & Novorum Sacramentorum. In qua quæstione

Communis Sententia vult convenire Vnivocè, in quem finem plurimæ definitiones excogitatæ sunt, quarum præcipuas referemus.

§. I.

Rejiciuntur Variæ Definitiones Sacramentorum in Genere.

470. PRima definitio refertur ex Magistro sentent. in 4. dist. 1. *Sacramentum est Rei sacræ signum.* Ex dictis constat esse mancam. Non enim exprimit prædicatum *Causæ sanctificantis*, neque etiam satis exprimit rem significandam per Sacramentum, nempe veram sanctitatem: atque hinc multis convenit, quæ non sunt Sacramenta, vt patebit.

471. Secunda definitio colligitur ex Suarez, & amplectitur eam Canus, aliique Rh. Sacramentum est Ritus seu Cæremonia significans veram sanctitatem, & præterea aliquâ sanctitatem sanctificans. Habet hæc definitio contra ea præcedentia instantias: convenit enim Vnctioni Baptismali, vsui salis & salivæ, primæ tonsuræ, abdicationi à censuris, Benedictioni Abbatis &c. nam hæc omnia imprimis veram sanctitatem aliquo modo significant, non minùs quàm Sacramenta veteris legis, & non minùs etiam aliquam eiusmodi sanctitatem conferunt.

Dices: hæc omnia possunt à ratione Sacramenti excludi, si dicatur ad Sacramentum requiri, vt sit à Deo immediatè institutum, & aliquid ab Humana potestate nunquam abrogabile aut mutabile: omnia verò allata sunt immediatè instituta à potestate Humana, nempe ab Ecclesia, & possent vel Abrogari, vel Mutari. Sed hic effugium parùm juvat adversarios, qui in definitione hoc non requirunt, & meritò non requirunt, quia non est adeo certum, quòd hoc requirant, quia non est adeo certum, quòd hoc requirunt, quia non est adeo certum, quòd hoc requirunt, & meritò non requirunt, quia non est adeo certum, quòd hoc requirunt, quia non est adeo certum, quòd hoc requirunt, quia non est adeo certum, quòd hoc

472. Tertia Definitio est P. Dicastillo. *Sacramentum est Signum sacrum, sensibile, practicum rei sacræ, Sanctificantis homines ex Dei institutione.* Rejicitur ex jam dictis. Vel enim per *Rem sanctificantem*, intelligis Sanctificationem qualemcunque, sive propriè sive impropriè talem, vel intelligis tantùm Veram & propriè dictam. Si primum, tunc transmittendo pro nunc (de quo infrà) posse talem conceptum præcisivum fieri (quod tamen negat ipse Dicastillo) hac ratione non exprimitur in definitione præcipuum prædicatum Sacramenti, nempe quòd sit Signum veræ Sanctitatis in specie. Si verò dicas Secundum, jam hæc definitio non convenit Sacramentis antiquæ legis; nam ipse Dicastillo contra Card. de Lugo docet, Sacramenta antiquæ legis nullo modo fuisse causas seu Signa practica veræ Sanctitatis.

473. Quarta definitio est Card. Pallavicini: *Sacramentum est Signum continens humanas Cæremonias, à Deo per hominem exhibitum, veræ sanctitatis alicui conferendæ & ad veram sanctificationem suo vsu saltem disponens.* Explicat auctor definitionem, & docet, Sacramentum debere imprimis infallibiliter Significare, saltem speculativè, veram Sanctitatem alicui (sive suscipienti, sive alteri) conferendam; & hoc habebant etiam Sacramenta Veteris Legis; Significabant enim tanquam locutiones & promissiones Dei, veram Sanctitatem, conferendam ijs quibus merita Christi applicarentur. Vlteriùs debet Sacramentum suo vsu saltem disponere (non tamen infallibiliter) ad veram sanctitatem, quod faciebant etiam Sacramenta veteris legis per sanctitatem legalem.

474. Contra hanc definitionem occurrit primò. Aliqua Sacramenta antiquæ legis adeo remotè disponebant ad sanctificationem suscipientis, vt non mererentur nomen dispositionis: v. g. Ratio pilorum, Lotio manuum & pedum: imò hæc potiùs præsupponebant dispositionem, nempe Actum Fidei ex quo procedebant; quomodo autem ipsæ Cæremoniæ vlteriùs disposuerint ad justificationem, ego non video, nec auctor explicat hunc modum disponendi, quod tamen esset necessarium, vt Sacramentum à non Sacramento discerni posset.

Contra 2. Non apparet, per quam particulam excludantur illa exempla, quæ contra definitionem Suarezij objiciuntur: nam & illa Significant Sanctitatem alicui conferendam, & ad sanctificationem multò meliùs disponunt, quàm Sacramenta veteris legis.

Contra 3. & fortiùs vrget instantia, quam ipse Pallavicinus advertit, & solvere conatur. Sacrificium Novæ Legis, quà tale, non est Sacramentum, & tamen videtur illi etiam quà tali competere tota definitio.

475. Respondet Auctor n. 103. Sacrificium excludi à ratione Sacramenti, quia non significat infallibiliter Sanctitatem *Conferendam*, sed *Collatam*. posset enim, inquit, offerri in fine Mundi, quo tempore Deus nullam esset sanctitatem ampliùs collaturus. Sed contra hanc responsionem est primò. Quia non requiritur ad rationem Saaramenti, vt simpliciter & absolutè infallibiliter significet Gratiam conferendam in posteriore tempore, sed solùm conditionatè, si nempe pro posteriori tempore alicui applicentur merita Christi. Ponamus enim in vltimo instanti Mundi absolvi formam Consecrationis, ita vt à nemine sit sumenda illa hostia, nunquid esset Sacramentum? & tamen non significaret absolutè infallibiliter Gratiam in posteriore tempore, imò ne quidem pro posteriori Naturæ conferendam, sed tantùm conditionatè: *Si ab aliquo ritè acciperetur:* ergo hoc sufficit ad rationem Sacramenti: atqui hoc modo etiam significaret Sacrificium in fine Mundi oblatum: ergo etiam tali Sacrificio conveniret definitio Pallavicini.

476. Confirmatur 1. Sacrificium completum includit ipsam Sumptionem Specierum consecratarum, tanquam partem constitutivam, vt habet verior sententia: si ergo ille Sacerdos consecrans in fine Mundi, esset in gratia Dei, acciperet Gratiæ augmentum, non quidem quæ causaretur ab illo sacrificio vt sacrificum est, sed tamen quæ ab illo sacrificio vt sacrificio Significaretur: significaret enim omnem Gratiam quæ vnquam collata vel conferenda esset propter meritum Passionis & Sacrificij cruenti: ergo jam Significaret Gratiam conferendam non minùs quàm alia Sacramenta, nam hæc etiam non significant aliter, quàm in subjecto bene dispositio.

Confirmatur 2. Sicut illud vltimum Sacrificium Significaret gratiam collatam, ita econtra Sacrificium quod Christus obtulit in vltima Cœna, ante ipsum Sacrificium cruentum, significavit Gratiam vt conferendam per Passionem & Sacramenta: ergo saltem illud Sacrificium, vt Sacrificium, fuisset Sacramentum. Hinc rectè dixit Card. de Lugo n. 14. Sacrificio Missæ non deesse sufficientem Significationem requisitam ad Sacramentum, sed solùm deesse vim causandi.

477. Contra definitionem argumentor 4. Quando requiris, vt Sacramentum sit ad veram Sanctitatem saltem disponens, quomodo accipis τὸ *saltem disponens?* Nam τὸ *saltem* potest duplicem sensum habere. primò quidem sensum determinatum, ita vt determinatè necesse sit disponere, & non sufficiat causare Gratiam immediatè, si nullam causset præviam dispositionem, sicut si quis diceret: ad hoc vt homo vivat, debet saltem comedere: sensus esset, quòd non sufficeret Bibere, sed requiratur Comestio in specie. si hoc sensu intelligas, est doctrina falsa. Nam Sacramenta novæ legis nullam causant præviam dispositionem ex essentia sua, & per se, sed immediatè causant Gratiam. Secundus sensus potest esse disjunctivus, nimirum, vt vel ipsam Gratiam, vel saltem dispositionem ad illam causset. vt si dicerem: vt quis non nobilis possit fieri Canonicus, debet saltem esse Doctor Canonum: est sensus disjunctivus; vel Theologiæ, vel Canonum.

num. Hoc autem sensu definitio non est Vnivoca & accurata, qualis hìc investigatur an dari possit, quia fit per membra disjunctiva, & hac ratione facilè potest dari definitio Analoga Sacramentorum (qualem infrà dabimus) & præterea hac ratione non excluduntur illa quæ Suarezij definitioni objiciuntur, quia etiam illa disponunt ad Gratiam.

§. II.

Examinatur definitio Cardinalis de Lugo.

478. QVi Sacramentum in genere sic definit. *Est Cæremonia sensibilis, quæ suo vsu sanctificando subjectum, significat Gratiam internam, cujus est causa.* Pro stabilienda definitione supponit 1. TÒ *Sanctificare*, esse conceptum Vnivocum, abstrahentem à sanctitate perfecta & imperfecta, seu interna & externa, quod nos infrà negabimus.

Docet 2. De ratione Sacramenti non solùm esse, vt significet quomodocunque Gratiam sanctificantem, sed insuper requiri, vt eam causet in aliquo supposito, sive in recipiente, sive in alio, sive de præsenti, sive de futuro.

Docet 3. Sacramenta veteris legis verè causâsse Gratiam Sanctificantem, non quidem in susciente, sicut Sacramenta novæ legis, sed tamen in alio, nempe in illis, qui postmodum in nova lege acceperunt, & adhuc accipiunt Gratiam sanctificantem ex meritis Christi. Probat. Sacramenta Veteris Legis fuerunt promissiones, imò Repromissiones Christi & Gratiæ per merita Christi conferendæ: atqui omnis promissio movet objectivè ad præstandum promissum, & sic est causa promissi. Porrò, quando Sacramenta veteris legis vocantur Repromissiones ad Hebr. 6. 8. 11. interpretatur Lugo, quod idem sit, ac: Iteratæ promissiones, toties quoties v. g. fuit infans circumcisus, à quibus omnibus nunc movetur Deus ad conferendam gratiam ijs, quibus applicantur merita Christi. Supponit itaque Lugo, in Deo dari duo Decreta, vnum promissionis, alterum reflexum, cujus motivum sit præcedens promissio; quod cùm alibi rejecerimus, nunc tamen in præsenti possumus ab hoc præscindere, & hanc multiplicationem Decretorum permittere.

479. DICO cum cæteris Theologis, Sacramenta veteris legis non fuisse causas Gratiæ sanctificantis, conferendæ in nova lege. Probatur 1. Auctoritate Concilij Florentini. Nam in Decreto fidei, post sessionem vltimam, expressè definitur, Sacramenta novæ Legis multùm differre à Sacramentis antiquæ legis, hæc enim non caussabant Gratiam, sed solùm NB. per passionem Christi dandam figurabant: nostra verò Sacramenta & continent gratiam, & dignè susciepientibus eam conferunt. Ex quibus verbis, quæ per se satis clara sunt, formatur hoc argumentum. Ex mente Concilij minus est, Figurare Gratiam, quàm caussare: ergo Sacramenta veteris legis Gratiam quam figurabant, non caussabant. Sed figurabant Gratiam dandam in nova lege; ergo tam non caussabant. Prima consequentia probatur. Si Gratiam quam figurabant, caussâssent, falsò dicerentur, *tantùm* figurâsse: qui enim facit id quod est plus, malè dicitur fecisse *tantùm* id quod est minus: atqui Concilium dicit, *tantùm* figurâsse: ergo ex mente Concilij non caussârunt. Econtra ex mente Lugonis caussârunt: ergo ex mente illius non solùm figurârunt, quod tamen dicit Florentinum.

480. Confirmatur. Intentio Concilij fuit declarare præstantiam Sacramentorum novæ Legis, & vilitatem Sacramentorum veteris Legis, si comparentur cum prioribus, quæ vilitas consistit in hoc, quòd non caussaverint Gratiam Sanctificantem. Non potest autem hæc vilitas præcisè in eo consistere, quòd non caussaverint Gratiam in susciepientibus illa Sacramenta, per hoc enim non vilescunt absolutè illa vetera Sacramenta: vilescunt quidem apud illos, qui in veteri lege ea receperunt, quatenus pluris æstimata fuissent, si etiam susciepientibus ex opere operato gratiam contulissent, verùm in æstimatione nostra, qui vivimus in nova lege, non vilescerent, si essent caussa omnium nostrarum Gratiarum, imò, vt vult Lugo, nostrorum Sacramentorum omnium, sicut ex eo, quòd merita Christi sint caussa remota & præterita nostrorum meritorum, quæ demùm in nobis immediatè caussant gratiam sanctificantem, non propterea vilescunt, aut minoris æstimandi debent, quàm nostra merita.

481. Probatur Conclusio 2. Auctoritate Catechismi Romani, jussu Pontificis edit., vbi de Sacramentis antiquis hæc habentur §. *Ex quibus colligitur.* [Quare vt Signa tantùm NB. earum rerum, quæ Mysterijs nostris efficienda erant, restituta sunt.] Ecce! ex communi sensu Ecclesiæ erant tantùm Signa, & non caussa earum rerum & gratiarum, quæ in nova lege conferendæ erant.

482. Probatur Conclusio 3. Ratione & mul, & auctoritate S. Thomæ. In Sententia Lugonis Sacramenta veteris legis habuissent vim caussandi Gratiam ex meritis Christi, pro primo Naturæ præsuppositis: sed hoc negat expressè S. Thomas 3. p. q. 62. a. 6. in C. [Illud, inquit, quod nondum est in rerum natura, non movet secundùm vsum exteriorum rerum. Vnde caussa efficiens non potest esse posterior in esse cum ne durationis, sicut caussa finalis. Sic ergo manifestum est, quòd à Passione Christi, quæ caussa humanæ justificationis, convenienter dicatur virtus justificativa ad Sacramenta novæ legis, non autem ad Sacramenta veteris legis.]

483. Objicitur. Omnis promissio est caussa rei promissæ. Sacramenta antiquæ legis fuerunt promissiones Gratiæ sanctificantis, conferendæ in nova lege. ergo fuerunt, & adhuc sunt caussæ illius. Confirmatur ex S. Augustino de

Cæter

cente sæpiùs, Sacramenta veteris legis fuisse promissiva Christi. R. 1. Negando majorem, quam debet negare ipse Lugo: docet enim, quòd Christus præextiterit pro priori naturæ ad Sacramenta antiquæ legis, quæ per sua merita obtinuit: vnde fateretur, quòd licet illa ipsa Sacramenta fuerint etiam promissio Christi, non minùs quàm Gratiæ, quòd inquam nihilominus non fuerint caussa existentiæ Christi: quia non est necesse, quòd promissio semper sit caussa rei promissæ, sed satis est, quòd, quantùm est ex se, obliget ad præstandum promissum. Neque enim necesse est, vt promissor moveatur à sua promissione, sed satis est, si ponat ipsam rem promissam.

R. 2. Negando minorem. Et sanè Card. de Lugo non rectè interpretatur textus illos, quibus Sacramenta veteris legis vocantur Repromissiones, quasi essent Iteratæ & Repetitæ promissiones. Non enim est hæc significatio illius vocis *Repromissio*. Nam vt in Calepino videre licet, & passim apud Juristas in vsu est, Repromissio significat mutuam & reciprocam promissionem, sicut *Reconventio* significat Reciprocam Conventionem: dicitur autem Reciproca Promissio fieri, non solùm quando alteri promittenti aliquid in vicem repromittimus, sed etiam quando promissio est Antidoralis, seu Remuneratoria alicujus obsequij præstiti, quales fuerunt Promissiones factæ antiquis Patribus. Eodem modo sponsalia vocantur Repromissio *L. 1. ff. de Sponsalibus*. Itaque ex S. Paulo non rectè probatur, singula antiqua Sacramenta fuisse Promissiones, sed ad summum ipsam primam Institutionem illorum fuisse Reciprocam promissionem. Ergo, etiamsi daremus, quòd omnis promissio esset caussa rei promissæ, non propterea sequeretur, omnia & singula Sacramenta antiqua fuisse caussam Gratiæ promissæ.

484. Ad auctoritatem S. Augustini respondetur, Sacramenta antiquæ legis ab eodem Augustino lib. 19. contra Faustum, vocari *Nuntiata*, & rerum nondum impletarum figuras, & à Concilijs vocari *Signa tantum*, hoc est mera Signa. Potrò Signa promissionis factæ, optimè possunt vocari Promissio, licet reipsâ non sint Promissio formalis; sicut imago Cæsaris vocatur Cæsar, & sicut Chyrographum vocatur à Legibus & Jureconsultis, *Obligatio*, licet formaliter non sit Obligatio, sed Signum factæ Obligationis; & sicut, qui exhibet Debitori Chyrographum, dicitur quidem exhibere obligationem, non tamen dicitur de novo obligare, sed tantùm exhibere signum factæ obligationis, ita Deus per Sacramenta tanquam Signa voluit in memoriam revocare Israëlitis factam promissionem mittendi Christum.

Confirmatur hoc ex Epist. ad Galat. 3. vbi S. Paulus contra Judaizantes disputans, ac valde commendans promissiones factas Abrahæ, concludit in hunc modum. Si ex lege hæreditas, jam non ex promissione: atqui (subsumit S. Paulus) hæreditas est ex promissione: ergo non est ex lege. Ex quo sic argumentor. Si lex Mosaica de Sacramentis, & innumeræ illius Cæremoniæ, fuissent promissiones formales venturi Christi, non minùs quàm fuit promissio facta Abrahamo, tunc mala esset consequentia S. Pauli, quòd si hæreditas esset ex lege, hoc est ex observantia legis, jam non esset ex promissione. Potuissent enim Judaizantes respondere, negando consequentiam: adhuc enim esset hæreditas ex promissione, imò ex innumeris iteratis promissionibus, quia ipsa lex, hoc est observatio legis, quoad maximam suam partem esset promissio. Dicendum ergo est, Sacramenta veteris legis non fuisse promissiones formaliter, sed tantùm figuratè & præsuppositivè.

485. Denique ex Tract. præcedente de Incarnatione cap. 1. contr. 4. §. 3. constat, quomodo Promissiones divinæ sint intelligendæ & explicandæ absque eo, quòd objectivè moveant Deum ad volendum præstare rem promissam, hoc enim esse impossibile ostensum est tum loco cit. tum in primo libro de simplicitate Decretorum Divinorum.

486. Ex his quæ contra definitionem Lugonis attulimus, rejicienda etiam est definitio P. Arriagæ quæ sic se habet. *Sacramentum est Cæremonia Sacra, Sensibilis, stabilis, in pignus Gratiæ instituta.* Per *Pignus* ait se nihil aliud intelligere quàm Promissiones, sicut Lugo, nisi quòd nolit semper eas esse caussas rei promissæ.

§. III.

Examinatur Definitio P. Aegidij Conink.

487. EX doctrina & mente P. Conink a. 4. dub. 4. aliquando mihi præ cæteris placuit hæc definitio, (nec credo posse meliorem dari) *Sacramentum est Signum Sacrum, sensibile, ac stabile, ex sui institutione veram sanctitatem significans, & Ecclesiæ ad quam pertinet, ratione suæ perfectionis vel imperfectionis quam illa habet, proportionatam sanctitatem suo vsu conferens.* In hac definitione pro prædicato differentiali ponitur hoc totum: *Caussare sanctitatem statui Ecclesiæ ad quam pertinet, secundum perfectionem aut imperfectionem illius proportionatam.* Hæc enim in eum finem adduntur, vt à ratione Sacramenti excludantur illa, quæ non excludantur per definitionem Suarezij & aliorum. Itaque prima tonsura v. g. ideo non est Sacramentum, quia licet causset aliquam imperfectam Sanctitatem, quatenus destinat ad Sacramentum Ordinis, & constituit Personam Clericalem, hæc tamen Sanctitas non est illa, quæ est proportionata novæ legi, in qua est Tonsura, vtpote quæ est Lex Gratiæ antonomasticè sumptæ, adeoque cui quoad suam perfectionem est proportionata Gratia sanctificans, & nulla alia.

Hanc proportionem Sacramentorum cum statu Ecclesiæ, secundùm perfectionem & imperfectionem ad quam pertinebant, explicui vlteriùs, obser-

observando, inter vtramque Ecclesiam discrimen maximum fuisse, propter quod Lex Vetus dicebabatur & erat Imperfecta, nova verò Perfecta: Lex Vetus plurimùm gravabat suos, & ideo vocatur ab Apostolo Jugum importabile, & comparatur ex Vxoribus Abrahami Ancillæ, vocatúrque Lex Servitutis, abroganda per legem meliorem. Imò quidquid illa Ecclesia habuit donorum supernaturalium, omnia intuitu legis novæ futuræ consecuta est, cujus caput esset futurus Christus, summus Sacerdos, & fons omnium Gratiarum, & ideo Lex nova vocatur Lex Gratiæ, & comparatur Vxori Liberæ. Hinc autem consequitur, veram sanctitatem esse proportionatam novæ legi, vtpotę habenti caput omnis Gratiæ, & potestatem conferendi Gratiam sanctificantem ex sua perfectione, & non Beneficio alterius Ecclesiæ. Econtra sanctitas Legalis erat proportionata Antiquæ Legi, quia sicut ipsa fuit Sanctitas imperfecta, & mera Figura seu Vmbra veræ Sanctitatis, ita potestas hujusmodi Sanctitatem & non majorem conferendi per Sacramenta antiquæ Legis, erat imperfecta, præsertim quatenus erat conjuncta cum durissimis alijs legibus. His obsérvatis

488. DICO 1. Allatam definitionem, eatenus, quatenus possunt Analoga definiri secundùm convenientiam in prædicato Analogo, esse Bonam. Patet ex illius declaratione data, & danda in solutione objectionum.

Objicies ergo 1. Per hanc definitionem non excluduntur à ratione Sacramenti prima Tonsura, Benedictio Abbatis, Absolutio à Censuris &c. quia hæc caussant aliquam Sanctitatem, saltem antiquæ legi proportionatam. R. facilè, negando sequelam. Nam hæc non caussant Sanctitatem proportionatam Ecclesiæ nostræ, ad quam illæ Cæremoniæ pertinent, huic enim Ecclesiæ, ratione suæ perfectionis, non est proportionata sanctitas merè externa, vt paulò antè ostendi, sed sola interna & perfecta, hanc autem Cæremoniæ illæ non caussant. Itaque ad rationem Sacramenti non sufficit, caussare aliquam Sanctitatem alicui Ecclesiæ cuicumque proportionatam, sed: *proportionatam illi, ad quam tales Cæremoniæ spectant.*

Objicies 2. Ergo priusquam aliquis scire possit, vtrum hæc vel illa Cæremonia sit Sacramentum, debet priùs cognoscere, ad quam Ecclesiam spectet, & qualem gratiam causset. R. Concedendo totum, nec video, quid hîc admirabilitatis subsit.

489. Objicies 3. Ex nostra doctrina sequitur, in ratione Sacramenti includi totam legem Mosaicam, tanquam partem constitutivam. Probatur sequela. Nam Lex Mosaica est terminus relationis & pertinentiæ Sacramentorum antiquæ Legis, inclusæ in conceptu Sacramenti. R. 1. Hoc ipsis oppugnatoribus solvendum esse, qui docent, Sacramenta debere esse Cæremonias stabiles, discretivas vnius populi ab alio: ergo vel habent has denominationes ab ipsa Ecclesia ad quam pertinent, vel quidquid ipsi assignaverint, nos quoque assignare poterimus. R. 2. Distinguendo sequelam: includit illam in objecto transeat, in recto, negatur. hoc autem non magis absurdum, quàm quòd denominatio ego denominor, *Pars Vniversi*, includat in objecto totum Vniversum. Responderi posset, negando sequelam: dici enim posset, quòd obliquo includat solum Decretum Dei, instituentis talem Cæremoniam pro tali Ecclesia, quod Decretum essentialiter respicit & est connexum cum tali Ecclesia, & ideo non erit necesse ipsam Ecclesiam includere tanquam partem constitutivam, sed solùm tanquam connotatum.

490. Objicies 4. Non apparet, quomodo per nostram definitionem excludatur à Sacramento Baptismus Joannis. Quæro ex adversarijs, pertinueritne Baptismus Joannis ad antiquam an ad novam legem? Si dicant, pertinuisse ad antiquam legem, tunc iterum quæro, vnde habeant, quòd non fuerit Sacramentum? Cum Magister Sententiarum & multi Scholastici, simul S. Thomas in 4. dist. 2. q. vn. a. 3. diversimode Sacramentum, teste Bellarmino. Sed S. Thomas Sententiam mutavit in 3. p. q. 38. a. 1. ad 1. docens, Baptismum Joannis non fuisse Sacramentum, quia non ad veterem legem, sed ad novam pertinebat, tanquam præparatio ad formam. His suppositò, negatur fuisse Sacramentum, quianon caussabat Sanctitatem proportionatam illi legi & Ecclesiæ ad quam pertinebat.

491. Objecerunt denique aliqui, hanc definitionem esse longiusculam. R. Hoc non esse novum in definitionibus Entium artificialium, quale est Sacramentum. Quodsi quis huc longiorem desideret, eam exhibebit P. Antonius Perez, & est hæc. *Sacramentum est Signum legitimum Reipublicæ sacræ, humanæ, perfectæ an imperfectæ, designativum pro ea persona humana societate sacræ, significans se habere virtutem donandi illam designationem Gratiæ, vel donatione de præsenti ex operato, aut donatione futurâ præfigurativâ præviâ, exhibitum à Deo loquente & pacificante cum homine per hominem humano modo.*

§. IV.

Sacramenta Veteris & Novæ Legis non nisi Analogicè convenire concluditur.

492. [Ita sentit M. Sententiarum, Bonaventura in 4. dist. 1. quibus adhæret S. Thomas ead. dist. q. 1. a. 1. quæstiunc. 3. ad 5. his verbis: Dicendum, quòd Sacramentum non dividitur per Sacramenta veteris & novæ legis, sicut genus per species, sed sicut Analogum in suas partes: sanum in habens sanitatem, & significans sanitatem. Sacramentum autem simpliciter est, quod causat Sanctitatem: quod autem significat tantum, non est Sacramentum nisi secundùm quid, & inquantum esse caussam, potest poni in definitione Sacramentorum, sicut habens sanitatem in definitione sani.] Ecce! quàm clarè docet S. D. definitionem vnivocam per, *Esse caussam veræ Sanctitatis*

non convenire nisi Sacramentis simpliciter dictis, hoc est Novæ Legis : Sacramenta autem veteris legis, quia tantùm eam Sanctitatem Significabant, esse tantùm Sacramenta secundùm quid, seu per attributionem ad Sacramenta simpliciter dicta, hoc est, novæ legis. Idipsum clarissimè tradit hic q. 62. a. 1. ad. 1. dicens [Sacramenta novæ legis simul sunt Caussa & Signa, & ideo est, quòd, sicut communiter dicitur, efficiunt quod Figurant. Ex quo etiam patet, quòd habent perfectè rationem Sacramenti, in quantùm ordinantur ad aliquid sacrum, non solùm per modum Signi, sed etiam per modum caussæ.] Consentit reipsâ Vasquez dum fatetur c. 5. n. 47. quòd si semel statuatur, de conceptu Sacramenti esse, quòd in suscipiente causset aliquam Sanctitatem, necessariò sequatur, Sacramenta novæ & antiquæ legis tantùm analogicè convenire : atqui nos cum cæteris DD. hoc requirimus ad rationem Sacramenti, ergo nobis dicendum, etiam consentiente Vasquez, ea tantùm Analogicè convenire. Eandem sententiam sequitur Becanus q. 3. n. 10. Recentissimè eam defendunt P. Esparza & Comptonus.

493. Probatur Conclusio. Caussare Sanctitatem, est prædicatum essentiale & differentiale Sacramenti à non Sacramentis : sed hoc prædicatum non convenit vnivocè Sacramentis Antiquæ & Novæ legis : ergo non conveniunt vnivocè. Majorem concedunt adversarij, & suprà probata est. Minor est probanda. Sanctitas Legalis, caussata ab antiquis Sacramentis in suscipiente, & vera sanctitas animæ, quæ caussatur à Sacramentis Novæ Legis in suscipiente, non conveniunt vnivocè. ergo esse caussam harum sanctitatum, non est prædicatum vnivocum.

494. Ad hoc Argumentum communiter negant consequentiam probationis, & quidem P. Dicastillo existimat, se in hoc argumento deprehendisse ingentem deceptionem, quæ in hoc consistat, quòd quæratur vnivocatio in Termino, ad quem res aliquæ ordinantur, nempe in *Sanctitate*, ad quam Sacramenta tanquam caussæ ordinantur, vt sit etiam vnivocatio in rebus sic ordinatis, vel in ordine ipsarum ad terminum : hoc, inquam, existimat Dicastillo falsum esse, quia potest terminus esse analogus, & tamen res ordinatæ ad illos terminos analogicos, esse vnivocæ : ergo quamvis verum sit, sanctitatem antiquæ & novæ legis tantùm Analogicè convenire, adhuc vis caussandi illas Analogicas Sanctitates, poterit esse vnivoca. Declarat hoc exemplis. Actio est prædicatum vnivocum, & commune actioni tam substantiali quàm accidentali, tametsi substantia & accidens analogicè conveniant. Item Relatio est prædicatum vnivocum, & commune relationibus, ad terminos etiam genere diversos. Alijs exemplis vtitur P. Conink. Risus plantæ & hominis sunt analogicè Risus, vita tamen, quæ vtriusque Risûs caussa est, est vnivocè vita. Lupus Terrestris & Marinus sunt æquivocè lupi, & tamen Deus est vnivocè creator vtriusque.

495. Verùm hæc omnia sunt abs re, & argumentum non solvunt, vt agnoscunt Lugo & Arriaga. Concedimus vltrò, Sacramenta antiquæ & novæ legis convenire vnivocè in conceptu *Caussæ* Generico, de hoc non est difficultas, & hoc solum probant exempla allata : sed quæstio est, an conveniant vnivocè in conceptu Differentiali Sacramentorum à Non Sacramentis, qui est : *Sanctificare*, seu caussare sanctitatem, sub explicito conceptu Sanctitatis vt termini. Nec enim Essentia Sacramenti consistit adæquatè in qualicunque conceptu generico Signi & Caussæ, sed in conceptu explicito *Sanctificantis* : ergo si prædicatum *Sanctitas* non est vnivocum, impossibile est prædicatum *Sanctificans* esse vnivocum.

496. Vt autem ad exempla allata in specie respondeamus. Ad. 1. Transeat, Ens esse Analogum ad substantiam & accidens, Actio tamen vt sic non respicit rationem Entis vt sic (alioquin etiam respiceret Deum vt terminum producendum) sed respicit rationem *Producibilis*, seu *Creaturæ*, hæc autem est vnivoca Substantiæ & Accidenti, non enim imbibitur Producibilitas in differentia Perfectitatis, sicut ratio Entis. Cæterùm mihi longè verior est sententia, Ens esse Vnivocum, prout Vnivocum opponitur Analogo attributionis, vt suprà declaratum est, de quo Logici.

Ad alterum exemplum de Relatione; R. Terminos relationum quantumvis genere diversos quoad suas Entitates, convenire tamen vnivocè in ratione communi *Termini*, & sub hac ratione definitur Relatio per ordinem ad terminum : non est ergo paritas cum nostro casu. nam vt esset paritas, deberent ipsæ Sanctitates convenire vnivocè in prædicato significato & expresso per nomen *Sanctitas*, quod explicitè respicitur à prædicato, *Caussans Sanctitatem*.

Ad. 3. R. Risum prati & Risum hominis, convenire quidem vnivocè in hoc, quod vterque sit effectus vitalis, seu procedens à substantia vivente : verùm hoc prædicatum : *esse effectum substantiæ viventis* in genere, non exprimitur per vocem : *Risus*. Hæc enim propriè non significat nisi effectum admirationis in homine, & ideo de Risu prati tantùm dicitur analogicè : pati modo vox *Sanctitas*, propriè tantùm significat veram animæ Sanctitatem, & ideo de Sanctitate legali tantùm dicitur Analogicè : Eadem responsio datur ad exemplum de Cane. nam vox *Canis*, non est imposita ad significandum in genere *Effectum creatum à Deo*. Ex quibus apparet, quòd etiamsi vera Sanctitas & Legalis Sanctitas in aliquo prædicato vnivocè conveniant, hoc tamen non sufficiat, vt vox *Sanctitas*, aut *Sacramentum*, sint voces vnivocæ. quia ad vnivocationem requiritur, vt illa ratio communis in qua conveniunt, per tale nomen primariò & ex institutione sua significetur : atqui nullum hujusmodi prædicatum potest assignari, quod per nomen *Sanctitas* significetur. Ergo &c.

CAPVT II.

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORVM NOVÆ LEGIS.

CONTROVERSIA I.

An, & quo sensu singula Sacramenta constent Rebus tanquam Materiâ, & Verbis tanquam Formâ.

497. PRocedit hæc Controversia solùm de Sacramentis Novæ Legis, de quibus Eugenius Papa in Decreto Vnionis, quod exstat in Concilio Florentino, enumeratis septem Sacramentis, ita decernit. [Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet Rebus tanquam Materiâ, Verbis tanquam Formâ, & Personâ Ministri, conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; horum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.] Deinde singulorum Sacramentorum (excepto Matrimonio) enumerat Materiam & Formam: in qua tamen enumeratione non observat Pontifex eandem vsurpationem Materiæ, prout jam in scholis distinctiùs accipitur: alia enim est apud Theologos Materia ex qua constat Sacramentum, & alia circa quam versatur actio Sacramentalis, & ideo illa prior vocatur Materia *Ex qua*, hæc verò Materia *Circa quam*. sic Panis & Vinum secundùm substantiam est in Sacramento Eucharistiæ Materia *circa quam*, non item *ex qua*, quia cùm per consecrationem destruatur substantia panis & vini, non potest secundùm actualem existentiam esse Materia ex qua constet Sacramentum. Dixi: *secundùm actualem existentiam*: quia dubium est, an saltem sit pars constitutiva Sacramenti in alio sensu, nempe, secundùm statum præteritum, de quo suo loco. Idem dicendum de peccatis respectu Sacramenti Pœnitentiæ.

498. Materia *ex qua*, subdividitur in Remotam, & Proximam. v. g. in Sacramento Baptismi Materia Remota est Aqua, proxima est Ablutio. Eugenius Papa quandoque facit mentionem Materiæ remotæ & non proximæ, vt in Baptismo assignat Aquam, in Confirmatione Chrisma, in Extrema Vnctione Oleum, in Sacramento Ordinis Calicem cum Vino & Patenam cum pane &c. In Sacramento Pœnitentiæ verò solùm refert Materiam proximam, eámque vocat, *Quasi Materiam*, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem. in Eucharistia solam Materiam Remotam *circa quam*, Panem & Vinum. Ratio & assignandi legitima hæc fuisse mihi videtur. Quæ illas solùm materias oportebat referre, circa quas vel defacto errabant hæretici aut Schismatici, vel saltem poterat esse periculum errandi: atqui in Baptismo & Confirmatione non erat periculum errandi circa Materiam proximam: ad quid enim aqua adhiberetur nisi ad abluendum? ad quid chrisma nisi ad vngendum? In Eucharistia verò quod attinet ad materiam proximam, nempe species seu accidentia panis, & ipsum corpus Christi, hanc inquam statim infra explicuit Pontifex, quamvis non vocaverit Materiam. Denique aliorum Sacramentorum Materia proxima satis supérque exprimitur indirectè in ipsa forma verborum, (quam vbique Pontifex recitat) licet etiam Materia Remota Sacramenti Pœnitentiæ, nempe peccata. Accusatio enim & Dolor, ponunt culpam. Ergo omnem Materiam Pontifex sufficienter indicavit quoad sex Sacramenta. Quando verò venit ad Matrimonium, nullam prorsus facit mentionem vllius Materiæ aut formæ, sed hoc solum dicit: Causa efficiens Matrimonij regulariter est Mutuus Consensus, per verba de præsenti expressus.] Quæ verba, existimat Vasquez non posse intelligi de ipso formali contractu Matrimonij, nam iste est ipse consensus mutuus, nihil autem est causa efficiens sui ipsius: vult ergo esse intelligenda de vinculo subsequente, seu de obligatione quam inducit contractus Matrimonialis, quæ durat consensu transacto. Cæterùm, illa verba possunt etiam sine absurdo de ipso formali contractu intelligi, non quod consensus contrahentium sit causa efficiens omnium eorum, quæ formaliter constituunt contractum, sed quòd sit causa efficiens alicuius partis contractûs, nempe manifestationis exterioris, quâ sponsi sibi mutuò consensum interioris communicant & aperiunt: sicut etiam in alijs Sacramentis Intentio potest dici causa efficiens Sacramenti, cùm tamen sit etiam pars constitutiva, vt dicemus in loco.

499. Ex

499. Ex his vltimis Pontificis verbis colligunt DD. Matrimonium regulariter quidem per verba formalia contrahi & effici Sacramentum, de Essentia tamen ejusdem Sacramenti non esse verba formalia, sicut sunt de Essentia caterorum Sacramentorum. Ratio autem specialis, quare Christus in hoc Sacramento noluerit essentialiter requirere verba formalia, sed voluerit sufficere quæcunque externa Signa verbis æquivalentia, qualia sunt nutus, Scriptura &c. hæc est, quia Christus elevando contractum Matrimonij, qui secundùm se erat contractus civilis, ad rationem Sacramenti, noluit immutare Naturam ipsius contractûs: atqui ex Natura rei poterat Matrimonium in ratione contractûs celebrari per nutus, Scripturam &c. alioquin muti & surdi non possent contrahere Matrimonium: ergo conveniens simum erat, vt etiam sine verbis formalibus posset fieri Sacramentum.

Quando ergo Pontifex in prioribus verbis dixerat, omnia Sacramenta verbis perfici, locutus est, sicut solent loqui qui Regulas generales constituunt, quibus deinde subjungunt exceptiones vel limitationes; ita Pontifex statim subjecit exceptionem Matrimonij.

500. Vltra hanc exceptionem ausus est Durandus in 4. dist. 1. q. 3. n. 8. aliam facere, docens Sacramentum Pœnitentiæ solis verbis perfici, & non rebus: existimat enim, illius partes solùm esse Confessionem & Absolutionem. Sed lapsus est Durandus primò, quia etiam Dolor Internus & Satisfactio, imò & peccata præterita quà talia, sunt partes constitutivæ hujus Sacramenti, vt suo loco demonstrabimus. Secundò, quia non est de Essentia hujus Sacramenti, vt Confessio fiat per Verba formalia. quando ergo fit per Verba, hæc se habent vt Res, prout à Pontifice accipiebantur.

Digressio ad Materiam & Formam Matrimonij.

501. COntroversia est, & magna dissensio inter DD. an in Sacramento Matrimonij, & quænam Materia ac Forma assignanda sit. Et quidem esse aliquam assignandam conveniunt contra Durandum. Conveniunt itidem omnes in hoc, quòd Corpora Contrahentium, circa quæ in ordine ad copulam conjugalem versatur contractus Matrimonij, quatenus reciprocè traditur potestas & jus exigendi illam, quòd inquam sint ad minimùm Materia Remota Sacramenti Matrimonij: tota ergo quæstio est, vtrum præter hanc Materiam, assignanda sit, aut assignari possit alia Materia proximior.

502. DICO 1. Ad satisfaciendum Concilio Florentino, requirenti Materiam ad omnia Sacramenta, nullam tamen pro Matrimonio assignanti, satis est, si pro Materia Matrimonij assignentur corpora contrahentium habilia ad copulam, & immunia ab alijs impedimentis dirimentibus. Ita reipsâ sentiunt Vasquez, Basilius Pontius, Gaspar Hurtadus, & apud hunc Adrianus & Covarruvias: Item Præpositus, Bellarminus & Sanchez, ac denique acriter eam defendit P. Dicastillo contra Card. de Lugo.

Probatur Conclusio. Eugenius Papa in allegato decreto non requirit nec assignat pro singulis & omnibus Sacramentis certum & determinatum genus Materiæ, v. g. Materiam proximam *ex qua*, sed aliquando sistit in assignanda Materia *circa quam* vt vidimus. atqui Corpora contrahentium sunt ad minimùm Materiâ *circa quam*, vt fatetur Lugo: ergo ad verificanda verba Concilij satis est assignâsse Corpora Contrahentium pro Materia, quidquid sit, an etiam alia possit assignari.

503. DICO 2. Corpora contrahentium non solùm sunt Materia circa quam versatur ipse contractus, sed etiam sunt Materia ex qua, tanquam parte constitutiva constat ipsum Sacramentum Matrimonij. Probatur ex Regula partium. Ablatâ enim Habilitate Corporum, cæteris omnibus positis, contractus & Matrimonium est nullum: ergo est materia *ex qua*, seu pars. Antecedens declaratur in casu & hypothesi reali, vbi omnes recipiunt Regulam, illud esse partem constitutivam, quo realiter non posito, omnibus alijs positis, non est positum totum. Ponamus ergo quod Petrus contrahat cum Maria, sua consanguinea in quarto gradu, absque dispensatione (quod est impedimentum auctoritate Ecclesiasticâ introductum) vel cum habente impotentiam ad copulam (quod est impedimentum juris naturalis) in hoc casu si vterque ignarus sit impedimenti, habent consensum & intentionem contrahendi Matrimonium, eúmque manifestant in facie Ecclesiæ &c. Ecce! hic omnia interveniunt, quæ desiderantur ad valorem Matrimonij, exceptâ habilitate corporum; ergo habilitate non positâ, omnibus cæteris positis non ponitur Sacramentum Matrimonij. est ergo pars constitutiva: atqui non est Forma Matrimonij: ergo tenet se ex parte Materiæ, ex qua constat Matrimonium.

504. Objicit Card. de Lugo 1. In alijs Sacramentis non est Materia id, quod tradi intenditur, sed id per quod significatur illa traditio, v. g. in Ordinatione Episcopi, quæ est quoddam Matrimonium Spirituale inter Episcopum & suam Ecclesiam, traditur Episcopo potestas supra suam sponsam, & supra fideles illius Ecclesiæ, nemo tamen dixit, Ecclesiam seu fideles illius esse Materiam illius Sacramenti, sed potiùs Vnctionem vel Librum. R. Negando paritatem, vnde potiùs confirmabitur nostra Conclusio. Ideo Ecclesia quæ designatur Episcopo consecrato, non est Materia illius Sacramenti ordinis, quia Spirituale Matrimonium inter Episcopum & Ecclesiam, ne quidem est pars constitutiva illius Ordinis, sed est prorsus extra illius essentiam: Nam etiamsi nulla Ecclesia subjiceretur Episcopo, modò consecraretur, haberet Sacramentum Ordinis, &

posset

posset validè alios ordinare, confirmare &c. Deinde Matrimonium spirituale inter Episcopum & Ecclesiam per solam Electionem & Electionis Confirmationem sæpè contahitur, ante omne Sacramentum Ordinis. Procedit ergo argumentum ex falso principio, quasi traditio potestatis in Ecclesiam, sit de Essentia Ordinationis, sicut de Essentia Matrimonij est traditio potestatis in corpus. Illud etiam in argumento Lugonis non assequor, quòd Auctor supponat, Materiam Ordinis Episcopi esse Vnctionem vel Librum, cùm tamen cummunissima sententia Theologorum sit, quòd Impositio manuum Episcoporum sit Materia hujus Sacramenti: solus enim, quod sciam, Fornarius requirit Vnctionem capitis, & Sylvius Vnctionem manuum, quos refutat Dicastillo.

505. Posset tamen contra nostram Conclusionem afferri alia instantia, desumpta ex Sacramento Ostiariatûs. Nam per traditionem traditur potestas aperiendi & claudendi Ecclesiam, & hæc traditio est de essentia Ostiariatûs, & tamen non Ecclesia aut janua, sed claves sunt Materia ostiariatûs *ex qua*, Ergo non id, in quod traditur potestas, sed id per quod traditio exercetur, & significatur, est Materia Sacramenti. Respondetur iterum negando paritatem. Nam quando traduntur claves, & potestas aperiendi Ecclesiam, non traditur hæc potestas absoluta in aliquam determinatam in individuo Ecclesiam, sed indeterminatè, & quasi conditionatè, videlicet, si aliquando alicui Ecclesiæ præficiatur, & ad illius ministerium deputetur: sicut in Sacramento Præsbyteratûs datur potestas absolvendi à peccatis, nec tamen vlla peccata sunt Materia ex qua Præsbyteratûs. Ratio vtriusque est, quia etiamsi nulla peccata existerent, & nulla janua, adhuc conferrentur illi ordines, quia adhuc daretur potestas, licet per accidens nunquam esset exercenda. In Matrimonio verò traditur potestas in corpus determinatum, & quidem absoluta, & potestas illa nulla esset, si corpus conjugis non existeret, aut non esset ab omnibus impedimentis absolutum.

506. Confirmatur. Quando impedimentũ adest ante contractum, contractus est nullus: quando autem post Matrimonium contractum supervenit, perseverat Matrimonium. Atqui Sacramentum solùm perficitur quando celebratur contractus: deinde manet solus effectus, nempe reciproca obligatio, quæ non est Sacramentum. Ergo licet habilitas corporum non sit Materia constitutiva Matrimonij vt sic, & vt præscindit à statu *in fieri*, & *in facto esse*, est tamen Materia illius *in fieri*. Sicut Patena cum Pane, & Calix cum Vino est Materia non tantùm *circa quam*, sed etiam *ex qua*, Sacramenti Ordinis *in fieri*, non tamen est pars constitutiva potestatis acceptæ in facto esse.

507. Objicit Lugo 2. In omnibus alijs Sacramentis intervenit realiter ipsa Materia, vt Ablutio, Vnctio &c. atqui corpora contrahentia possunt non intervenire tunc temporis, quando conficitur Sacramentum Matrimonij: v.g. quando celebratur per Procuratorem: ergo non [illegible] Materia. R. 1. Majorem non esse [illegible] veram. Nam etiam in Sacramento Pœnitentiæ Dolor & Confessio possunt non esse realiter presentes ibi, vbi conficitur Sacramentum, putà enim præcessisse in loco & tempore distante. Sic enim aliquem nave vehi, & imminente naufragio dolere de peccatis & petere Sacerdotem, perrit is post plures horas, imò dies, & post plurimas leucas jam confectas, si fortè interim mentis ops fiat, virtute illius præteritæ & imperfectæ Confessionis, absolvi à Sacerdote post [illegible] superveniente, vt ex communi docet ipse Lugo, & tamen tunc Dolor & Confessio erunt Materia lius Sacramenti: ergo etiam corpora contrahentium ab invicem distantia poterunt esse Materia Sacramenti. R. 2. Transeat major & [illegible] negatur consequentia, & paritas cum Sacramento Matrimonij, in quo est specialis ratio: quia Christus voluit in illo servare Naturam contrahi, qui potest per procuratorem celebrari: licet eandem causam, licet in alijs Sacramentis debeat Minister esse præsens, in hoc tamen Sacramento hoc non est necesse, nam ipsi contrahentes sunt Ministri, & tamen non sunt in persona præsens. Porrò, quòd in alijs Sacramentis Materia debeat esse præsens, non provenit ex Natura Sacramenti in genere, sed ex Natura talis actionis qua in cætera Sacramenta, v.g. Ablutionis, Vnctionis &c. quæ non possunt exerceri sine aqua, oleo præsente.

508. Objicit Lugo 3. n. 16. In alijs contractibus v. g. Contractu Emptionis, venditionis non est idem id quod per contractum traditur & tenditur, & id per quod tanquam per materiam celebratur. Nam in contractu emptionis mercis, v. g. Domus, est id quod tradi intenditur, scilicet tem per quod significatur & celebratur ipsi traditio, sunt Claves vel Scriptura &c. per quarum traditionem celebratur contractus: quare claves vel Scriptura sunt materia ex qua propriè constat ille contractus, Domus verò est tantùm materia circa quam, seu objectum quod intenditur venire & transferri, non verò materia ex qua constat contractus, de qua sola materia hîc quæritur.

509. Respondeo 1. & quæro ex Lugone, an existimet, posse contractum emptionis celebrari circa materiam nondum in rerum natura existentem, necne? Si negat? Dico, existentiam mercis esse materiam *ex qua* illius contractus, ob argumentum desumptum ex Regula Patronus, cujus auctor est ipse Lugo, quando probat intentionem esse partem Sacramenti. Si verò affirmat (quod tamen negandum est, vt mox juris est) tunc nego paritatem inter Emptionem & Matrimonium: nam sine existentia mercis non possunt habilium, non potest contrahi Matrimonium. Porrò existentiam Mercis non esse de essentia Venditionis in genere, potest dici, quatenus vendi potest id quod tantùm [illegible] fore.

spe, nunquam fortassis exstiturum in re, v. g. partus ancillæ, fœtura gregis, jactus retis, fructus agrorum futuri. Eodem modo existentia pretij non est de essentia emptionis: Et hæc sit prima responsio.

510. Respondeo 2. Falsum esse, quòd Claves vel Scriptura sint materia essentialis ex qua constet contractus Emptionis: in quo sanè nescio quomodo lapsus sit Lugo, supponens in suo argumento, Contractum Emptionis non aliter quàm per traditionem veram vel fictam posse celebrari. Nam apertè Juris est, & habetur Titulo 23. libri 3. Instit. Contractum Emptionis non esse ex illo genere Contractuum, qui Re, hoc est, actuali traditione, perficiuntur, vt sunt contractus Commodati, Depositi, Mutui, sed est ex illo genere Contractuum, qui solo Consensu perficiuntur, & absque vlla traditione stat tota essentia contractûs, tametsi dominium mercis non transferatur nisi per traditionem, & hoc quidem Juris dispositione introductum est. Ergo nec Claves, nec Scriptura, sunt materia horum contractuum, vtpote de quorum essentia non est traditio.

511. Objicit 4. n. 19. Si omne illud esset Materia *ex qua* Contractûs, circa quod versatur ipse Contractus, sequeretur, quòd si quis stipularetur sibi scribendum librum à Petro, liber scribendus esset Materia contractûs stipulationis, quod est apertè falsum, quia contractus stipulationis verè subsistit, etiamsi Petrus postea non stet promissis, & librum non scribat. R. Hoc argumentum optimè formari contra illos, qui vnicè probant, Corpora contrahentium esse Materiam *ex qua*, quia sunt Materia *Circa quam*. Hac probatione ego non sum vsus, & ideo argumentum non est contra me. Sanè ex antè dictis constat, posse aliquid esse Materiam *circa quam*, quin sit Materia *ex qua*. Itaque non omnis Materia circa quam, sed illa sola est simul etiam Materia *ex qua*, de qua verificatur Regula partium, hoc est, quâ non positâ, cæteris omnibus positis, non valet Contractus: hæc autem Regula non procedit in libro scribendo, vt ipsa objectio rectè supponit; verificatur autem in Corporibus contrahentium, vt ostensum est: ergo ex contractu stipulationis ad Contractum Matrimonij non valet consequentia.

Dixi, librum scribendum non esse Materiam *ex qua*. Si enim consideretur liber non vt scribendus, sed vt scribibilis, seu possibilis scribi à Petro, seu ipsa potentia scribendi, potest dici esse Materia *ex qua*, quia vt sic est pars constitutiva stipulationis validæ, vt habetur §. 1. Inst. de Inutilib. stipulat. his verbis. [Si quis rem, quæ in rerum natura non est, aut esse non potest, dari stipulatus fuerit, inutilis erit stipulatio.]

Hactenus ostendimus, Corpora contrahentium esse Materiam *ex qua*. Restat videndum, an sint meta materia remota, possitque alia proximior assignari.

512. DICO 3. Non videtur posse assignari proximior Materia, quæ semper & vniversaliter ad Matrimonium requiratur & interveniat. Dixi: *quæ semper &c.* Concedo enim, quòd casu quo Matrimonium contraheretur per ipsam actualem copulam, animo maritali exteriùs manifestato præstitam, pro materia proxima assignari posset ipsa actualis copula, seu traditio corporum. Sed hanc non requiri clarum est. Quærimus ergo hîc Materiam proximè substantem verbis, quibus celebratur contractus Matrimonij, quæ sit distincta & à Corporibus contrahentium, & à verbis, sicut in Baptismo ablutio est materia proxima, aqua verò est Materia remota; & hanc ego nego posse assignari, quod probabo, impugnando aliorum sententias.

Primò ergo ab aliquibus assignatur Consensus internus, qui semper realiter distinguitur ab externa sui manifestatione. Ita sentit S. Thomas tam in primo quàm in secundo scripto, & vt probabilem defendunt Dicastillo & Arriaga.

513. DICO 4. Consensus internus non potest commodè & ad mentem Concilij Florentini assignari pro materia Matrimonij. Omissis aliorum probationibus, Probo 1. Concilium requirit talem Materiam, quæ sit distincta ab Intentione Ministri, quia requirit Intentionem Ministri talem, quæ determinet ipsam Materiam ex se indifferentem ad esse Sacramenti: requirit enim Intentionem faciendi quod facit Ecclesia: atqui Intentio contrahentium est ipsissima intentio Ministri, seu Ministrorum Sacramenti Matrimonij, nam vt habet certa sententia contra Canum, Ministri hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes, Parochus autem quando adhibetur ex constitutione Tridentini, tantùm fungitur officio Testis & Benedicentis Sponsos: ergo intentio contrahentium non rectè assignatur pro Materia hujus Sacramenti.

Dices: Concilium etiam designavit Rem, seu Materiam distinctam à Persona Ministri: atqui corpora contrahentium non distinguuntur à Persona Ministri: ergo neque corpora contrahentium deberent pro Materia assignari. R. Sufficere, quòd distinguantur Corpora à Ministro formaliter & reduplicativè sumpto, hoc est, à forma constituente Ministrum, quæ est intentio Ministri, neque plus requisivit Concilium.

Probatur Conclusio 2. In omnibus alijs Sacramentis assignatur Materia, quæ saltem secundùm aliquid est sensibilis, & quidem secundùm aliquid distinctum à Verbis tanquam forma: atqui Intentio contrahentium non fit sensibilis nisi per Verba, ergo non videtur commodè assignari pro Materia. Sanè Pontifex per Rem seu Materiam, videtur aliquid secundùm se sensibile intellexisse.

514. Secunda quorundam opinio est, Verba, quæ priùs proferuntur ab vno conjugum, esse Materiam, & Verba quæ proferuntur ab altero conjugum, esse formam. Ita Richardus, Ange-

lus, Victoria, Ledesma, Vega, apud Sanchez & Vasquez.

DICO 5. Neque hanc Materiam rectè assignari. Probatur 1. Quia non est Materia vniversalis pro omni casu possibili, vt, pro casu, quo ambo sponsi simul absolverent Verba, vel quo per actualem copulam contraherent, vel quo per Litteras simul scriptas, & notificatas. Sed meliùs

Probatur 2. Vterque conjunx est Minister: ergo vtriusque conjugis verba sunt forma. Probatur conseq. Forma debet proferri à Ministro: ergo vtriusque propria verba sunt forma, & sicut sunt duo Ministri constituentes vnum Ministrum completum, ita sunt duæ formæ constituentes vnam formam completam.

515. Tertia sententia est Card. Pallavicini, Verba seu Syllabas præcedentes vltimum instans terminativum totius propositionis, esse Materiam, existentiam autem vltimi indivisibilis esse formam.

DICO 6. Hanc esse subtilitatem Metaphysicam, alienam à mente PP. & DD. & præterea insufficientem, nec ad mentem Concilij. Probatur 1. Concilium dicit, Sacramenta constare verbis tanquam formâ: atqui vltimum instans seu indivisibile soni, non est Verbum, nedum Verba, sed potiùs Syllabæ præcedentes sunt verba: ergo malè assignantur pro Materia & indivisibile pro Forma. Probatur 2. Quia hac ratione in omnibus reliquis Sacramentis pro proxima materia assignandæ essent pariter præcedentes Syllabæ, & instans terminativum pro forma, quod hactenus nulli Theologorum, quod ego sciam, in mentem venit. Probatur 3. Quia verior sententia, quam sequitur ipse Pallavicinus, non admittit instantia terminativa distincta à partibus.

516. Et hæ sunt opiniones hactenus excogitatæ pro invenienda materia physica Matrimonij. Cæteri Theologi, vt Sanchez, Suarez, Bellarm. Conink, Bonacina, Perez, Lugo, & obiter P. Esparza, & Comptonus, recurrunt ad Materiam Logicam: nimirum in ipsis verbis, sive ea sint verba formalia sive æquivalentia, duas considerant formalitates, quarum vna sit respectu alterius forma. Jam dixi, & fatetur in terminis Pallavicinus, Mentem Pontificis & Concilij non se extendisse ad hanc materiam Logicam, nec vllam esse necessitatem Theologicam, assignandi talem materiam. Nihilominus in hac quæstione,

517 DICO 7. Potest admitti, quòd verba vtriusque Conjugis gerant simul officium Materiæ & officium formæ secundùm diversam considerationem. Declaratur. Possunt verba contrahentium considerari diverso respectu: primo quidem, quatenus habent rationem oblationis, nam ab oblatione incipit regulariter contractus, v.g. Mercator offert m ercem venalem pro pretio. Sic qui vult contrahere Matrimonium, offert se alteri in conjugem, & hæc oblatio præcisè sub conceptu oblationis, est adhuc indifferens vt determinetur vel non determinetur ab altero conjuge, quæ determinatio fit per acceptationem: itaque verba considerantur secundò sub conceptu acceptationis: ergo sub conceptu oblationis possunt dici habere rationem Materiæ, & sub conceptu acceptationis habere rationem formæ. Quia verò eadem verba ita habent rationem oblationis, vt simul etiam sint acceptatio reciproca oblationis (est enim contractus mutuus, & reciproca obligatio) ideo vniuscujusque contrahentium verba sub conceptu oblationis, sunt solùm materia Logica, & sub conceptu acceptationis, forma Logica.

518. Contra omnia hactenus dicta obiici posset. In omnibus Sacramentis materia prima & indifferens ad esse Sacramenti, est ipse sonus verborum, qui ad esse Sacramenti determinatur per significationem quam ille sonus habet ex prima institutione vocum: ergo ipsa significatio, seu vis significandi, erit forma. R. In ipsis quidem vocibus sonus rectè dicitur esse Materia, & vis significandi forma, sed respectu Sacramenti non item. Nam respectu Sacramenti illud dicitur forma, quod procedit ab intentione Ministri: atqui solus sonus, & non impositio significationis, procedit à Ministro, & sonus prout hic & nunc adhibetur ad Sacramentum, supervenit impositioni vocum, quæ pridem præcesserat: ergo rectè assignantur verba pro forma, non quidem sonus purus, sed sonus habens talem significationem.

519. Objici etiam posset auctoritas S. Augustini, qui videtur pro forma Sacramentorum assignare actum fidei, quo creditur ipsum mysterium. sic habet tr. 80. in Jo. [Vnde ista unda virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat nisi fiat verbum, non quia dicitur, NB. sed quia creditur. nam in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei quod prædicamus.] His Augustini verbis abutuntur hæretici, ad probandum, quòd in administratione Sacramentorum debeat intervenire quædam concio, seu explicatio Mysterij quod agitur. R. Cùm actus fidei sit quid transiens, non potest S. Augustinus intelligi de actu fidei, quia dicit, virtutem verborum esse permanentem, & præterea Sacramentum Baptismi administratur parvulis sine vllo actu fidei eorum proprio. Itaque S. Augustinus per verbum, *Creditur*, vult significare ipsam institutionem Sacramenti, seu Mysterium quod est objectum fidei. Vnde in eodem Tract. in fine sic loquitur. [Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, vt per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem etiam tantillum, mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam.

CON-

CONTROVERSIA II.

An, & quo sensu Materia & Forma Sacramentorum sit determinata à Christo.

520. CAtholica doctrina est, Materiam & Formam Sacramentorum aliquo modo à Christo ita esse determinatas, vt nec licitè nec validè possit ab Ecclesia in aliam mutari. Constat autem hæc veritas ex constanti traditione Ecclesiæ, & satis exprimitur in Tridentino sess. 21. c. 2. dicente, hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salvâ illorum substantiâ, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret. vbi per verba: *Salvâ eorum substantiâ*, innuit, substantialia esse à se immutabilia. In hac veritate propugnanda triplex est removenda Objectio, & prius

521. Advertendum est primò, quòd Christus Dominus in instituendis Materijs Sacramentorum, designaverit certa quædam prædicata rerum, v. g. prædicatum aquæ naturalis in Baptismo, Panis & Vini in Eucharistia, &c. secundùm quæ prædicata aliquid tamdiu voluit esse Materiam aptam, quamdiu illud prædicatum perseveraret, eo verò destructo noluit ampliùs esse Materiam aptam. Porrò destruere hujusmodi prædicatum, non est mutare materiam Sacramenti, in eo sensu, quo hîc negamus posse materiam mutari: est enim tantùm mutare materialiter & remotè, non formaliter. Vt ergo Ecclesia haberet potestatem mutandi materiam formaliter, deberet efficere posse, vt aliquid habens prædicatum à Christo designatum, non ampliùs esset idonea materia talis Sacramenti, v. g. vt aqua elementaris non esset ampliùs materia baptismi, vel econtra, vt aliquid non habens tale prædicatum, esset materia apta, v. g. vt aqua esset Materia Eucharistiæ, & hoc negamus posse ab Ecclesia fieri.

522. Advertendum 2. Christum pro quibusdam Sacramentis assumpsisse & designasse prædicatum purè physicum, vt pro baptismo aquam Elementarem fluidam: in Eucharistia panem triticeum, & vinum de vite, &c. pro alijs verò prædicatum aliquod morale, vt pro Sacramento Confirmationis voluit materiam esse Chrisma benedictum ab Episcopo consecrato; pro Sacramento Pœnitentiæ voluit esse materiam *circa quam* peccata, non quæcunque, sed hominis subditi, in quem à Pontifice esset collata Jurisdictio huic vel illi Sacerdoti: in extrema Vnctione voluit materiam esse oleum benedictum: in Sacramento Ordinis assumpsit ritum externum in genere, qui esset idoneus ad significandam collationem alicujus potestatis: in Matrimonio denique, corpora non impedita ad talem contractum ineundum, ex dispositione legis naturalis vel positivæ &c. Nunc ergo,

523. Objici solet 1. Ecclesia videtur mutare Materiam Sacramenti Pœnitentiæ. Materia enim prout à Christo instituta est, sunt peccata hominis baptizati: atqui Ecclesia reservat aliqua peccata, quod nihil aliud est, quàm mutare materiam; non enim aufert Ecclesia prædicatum Peccati, sed relicto hoc prædicato, subtrahit quorundam Sacerdotum potestati certas species peccatorum, vt non possint ab illis absolvere. R. Ecclesiam in hoc puncto tantùm materialiter & remotè mutare materiam Sacramenti. aufert enim priùs prædicatum illud, quod à Christo est assumptum, sicut si quis vinum priùs converteret in aquam vel acetum, vt desineret esse materia Eucharistiæ. Ratio est, quia prædicatum à Christo attentum in peccato, non fuit prædicatum *Peccati* vt sic, alioquin etiam hominis non baptizati peccata essent materia, sed erat prædicatum *Peccati hominis subditi* respectivè ad talem vel talem Sacerdotem. Jam verò dedit Christus Ecclesiæ potestatem ligandi, hoc est, faciendi, vt hic vel ille Sacerdos non habeat Jurisdictionem in illos, qui talem speciem peccati commiserunt, quia non expediebat Ecclesiæ, vt omnium Sacerdotum Jurisdictio esset æqualis, hoc est æquè latè patens & vniversalis, sed potiùs vt esset quædam subordinatio, sicut videmus esse etiam in Jurisdictione civili: sunt enim quædam delicta, quæ non possunt inferiores magistratus judicare & punire, sed sunt reservata Principi. Cùm ergo actus hujus Sacramenti sit actus Jurisdictionis, & non purè actus ordinis, consequenter materia illius prout est à Christo taxata, semper est accipienda respectivè ad Jurisdictionem quam præsupponit: hoc autem prædicatum; *contineri sub Jurisdictione hujus & non illius Ministri*, est prædicatum separabile à peccato vt sic, & illud aufert Ecclesia per reservationem talis speciei; & per consequens non nisi remotè mutat materiam, sicut mutaret materiam Eucharistiæ ille, qui vino admisceret tantum aquæ, vt amitteret denominationem *vini vsualis*, quod est prædicatum à Christo taxatum pro Sacramento Eucharistiæ.

524. Hanc doctrinam verissimam malè applicans quidam Archiepiscopus, abusus est potestate suâ, existimans, se posse hoc modo reddere irrita Matrimonia contracta sine prævijs Denuntiationibus: quem casum sibi propositum resolvit Card. de Lugo lib. 1. Resolut. Moral. dub. 45. existimabat, inquam, ille præsul, se hac ratione denique post alia tentata media, posse in sua Diœcesi tollere abusum, quo multi per fraudem procurabant præsentiam parochi & aliorum testium, & in eorum præsentia sine prævijs denuntiationibus contrahebant. Statuit ergo ille Præsul, & declaravit, se pro omni tali casu suspendere potestatem Parochorum, perinde acsi non essent Parochi. Verùm hanc potestatem suspendendi negat Card. de Lugo competere Episcopis; hoc enim aliud

non esset, quàm inducere in sua Diœcesi impedimentum dirimens, vltra impedimenta jure communi introducta, quam potestatem, vtpote versantem in re gravissima, nunquam concessit Ecclesia Romana inferioribus Episcopis. Quæ resolutio est conformis decisioni Congregationis Cardinalium Interpretum Tridentini, quæ videri potest apud Sanchez *lib. 3. de Matr. disp. 21. n. 12.*

525. Objici potest 2. Materia Matrimonij prout à Christo assignata, alia non erat, quàm illa ipsa quæ priùs erat & semper est Materia ipsius Contractûs Matrimonialis, nempe Corpora Habilia ad copulam. Atqui Concilium Tridentinum videtur hanc materiam mutâsse, quando annullavit Matrimonia clandestina, quæ priùs valebant, & quando ipsum vel Ecclesia per alios præcedentes Canones introduxit alia impedimenta dirimentia: sicut enim diceretur mutare Materiam Baptismi, si vltra aquam naturalem requireret ad valorem Baptismi Oleum Aquæ admiscendum, & certas Benedictiones, cùm Christus solam Aquam Naturalem voluerit sufficere, ita censebitur mutâsse Materiam Matrimonij, si vltra corpora secundùm se apta ad copulam, ex jure divino & naturali, requirit præsentiam parochi & testium.

Respondetur eodem modo sicut ad priorem casum. Materia à Christo instituta pro Sacramento Matrimonij est eadem quæ est Materia hujus Contractûs. Materia autem hujus contractûs non sunt quæcunque corpora physicè considerata, & physicè idonea ad copulam, sed Corpora Personarum quarum consensus à legitimo Magistratu non sit reprobatus. Sicut enim irritantur contractus Pupillorum, Minorennium, Conjugum, Prodigorum &c. celebrati sine requisitis à Lege Solennitatibus, ita & Contractus Matrimonij poterat irritari, nisi intervenirent solennitates requisitæ à legitimo Magistratu, hic autem Magistratus est Ecclesiasticus apud Christianos, quia Contractus Matrimonij est elevatus ad rationem Sacramenti. Itaque Ecclesia irritando consensum contrahentium sine parocho & testibus, aufert prædicatum *Consensûs legitimi*, seu legi conformis, sicut etiam aufert habilitatem à personis sanguine aut affinitate in certo gradu conjunctis.

526. Objici potest 3. ex Sacramento Ordinis. Constat enim ex historijs, quòd olim fuerit collatus ordo Præsbyteratûs & Diaconatûs per impositionem manûs tanquam per materiam, & hodiéque Græci hac solâ materiâ vtuntur, ac temerarium esset dicere (teste Dicastillo) Græcos non consecrare validè, nec esse ordinatos: atqui hodie in Ecclesia Latina Materia Præsbyteratûs est Calix & Patena cum Vino & Pane, & Materia Diaconatûs est Liber Evangelij, vt ex Florentino suprà recitavimus: ergo Ecclesia assumpsit aliquid in Materiam Sacramenti, quod non erat à Christo institutum.

527. In hoc puncto P. Adamus Tannerus post alios quosdam *disp. 7. q. 2. dub. 3. n. 59. & 60.* sequentia docet. Primò, Traditionem Evangelij esse à Christo determinatè institutam pro materia saltem partiali Diaconatûs, adeo vt eâ omissâ non possit vnquam esse valida ordinatio. Docet 2. Materiam Præsbyteratûs à Christo institutam fuisse tem partialem esse traditionem Calicis & Patenæ. Docet 3. n. 102. Se existimare, Græcos eam tempore Florentini hac Materiâ vsos esse, & non solâ manuum impositione, quia nullus auctor hunc Græcorum morem refert. Vnde infert n. 104. si Græci aliqui aliter faciunt, se existimare eos in Ecclesia Latina non esse tolerandos, nec sic ordinatos pro Sacerdotibus habendos esse. Verùm,

528. Contra primum Tanneri assertum est Argumentum efficax, desumptum ex primitiva Ecclesia, in qua fuerunt ordinati Diaconi, vt S. Stephanus, antequam vllus Evangeliorum liber conscriptus esset, & ab Ecclesia receptus. Contra secundum & tertium assertum, stat praxis constans Græcorum, non solùm in Græcia, sed etiam in ipsa Vrbe Roma, sciente & consentiente Summo Pontifice. Creant enim Romæ Episcopi Græci per solam manuum impositionem Præbyteros, idque Card. de Lugo n. 85. testatur, in præsentem spectâsse. Imò Clemens VIII. anno 1593. 31. Augusti, instructionem edi jussit, quæ est in ordine decimaquarta, vbi §. 7. sic habetur. [Insuper Sanctissimus Dominus noster censuit, Romæ habendum esse Episcopum Græcum Catholicum, qui Græcos ritu Græco ordinet.] Ergo Ecclesia Latina habet tales pro veris præsbyteris.

529. Alij aliter ad objectionem respondent, & dicunt, solam manuum impositionem etiamnum apud Latinos quoad substantiam teneri, tanquam materiam essentialem hujus ordinationis, cætera verò tantùm requiri ex præcepto, non ad validam, sed tantùm ad licitam ordinationem. Ita Arcadius lib. 6, Concordiæ c. 7. pro qua sententia refertur à P. Dicastillo S. Bonaventura & Petrus Sotus, eandem tenet Petrus Mercatius, atque eam probabilem judicat P. Esparza; quæ sententia si vera est, cessat tota difficultas. Sed quia contraria longè verior est, ideo aliter respondendum est: &

530. Dicendum cum Nicolao Serario, Lugo, Dicastillo, Pallavic. Esparza, & alijs, nec impositionem manuum determinatè, nec traditionem Patenæ & Calicis determinatè fuisse à Christo designatam pro materia; sed in genere ritum externum significativum collationis ab cujus potestatis, constitutum ab Ecclesia. Hic generale prædicatum solum designavit Christus. Cùm ergo possint esse varij ritus ita significativi, potest Ecclesia, quemcunque voluerit, determinare, quia jam habet totum prædicatum à Christo requisitum. Talis ritus est tam impositio manuum, quàm traditio Calicis & Patenæ.

Et quidem Apostoli à principio elegerunt solam manuum impositionem, vt tradit Innocentius IV. *in cap. Præsbyter, de Sacram. non in-*

vnda

randio, & in ipso capitulo quod est Gregorij IX. satis clarè significatur his verbis, parentheſi inclusis, (*ritu ab Apostolis introducto*) vox enim: *introducto*, non potest nisi violenter (vt facit Tannerus) intelligi, quòd Apostoli primi observaverint ritum à Christo institutum: nam hac ratione possent Apostoli etiam dici cæremoniam Baptismi introduxisse, quia vsurpârunt & observârunt primi; qui modus loquendi non esset tolerandus.

CONTROVERSIA III.

Quanta Materiæ Variatio esse debeat, vt reddat Sacramentum invalidum.

531. CErtum est, aliquam variationem materiæ posse esse tantam, vt in ea non possit ampliùs confici Sacramentum, v. g. si vinum fieret acetum. Hanc mutationem vocant Theologi *Substantialem*. Non tamen omnis variatio est talis, vt tollat idoneitatem materiæ ad conficiendum inde Sacramentum, v. g. si panis sit fermentatus, si vinum nonnihil acescat: hæc vocatur mutatio merè accidentalis.

532. Quando jam quæritur Regula cognoscendi, quænam mutatio tollat vel non tollat idoneitatem materiæ, non rectè respondetur, illam tollere, quæ est mutatio substantialis, illam verò non tollere, quæ est tantùm accidentalis. Imprimis enim hoc est alijs terminis brevioribus respondere id quod quæritur. Theologi enim brevitatis gratiâ vtuntur illis terminis. Deinde illa Regula præbet ansam deceptioni. posset enim aliquis ex ea velle inferre, quòd quando mutatio non fit in substantia, non sit mutatio substantialis Theologicè, quia non est mutatio substantialis physicè: econtra quando mutatio fieret in substantia, inferret alius, esse mutationem substantialem Theologicè, cùm tamen vtrumque fallat. Nam aquam esse fluidam, vel congelatam, est mutatio merè accidentalis, physicè loquendo; & tamen Theologicè loquendo est mutatio Substantialis, quia aqua congelata non est idonea Materia Baptismi. Item massa panis cocti non nisi accidentaliter, physicè loquendo, videtur differre à massa non cocta, & tamen hæc est variatio Theologicè Substantialis, quia massa non cocta non est materia idonea Eucharistiæ. Item nimia arctitudo vel frigiditas corporis, reddens impossibilem copulam, est mutatio tantùm accidentalis physicè loquendo, & tamen reddit Materiam Matrimonij invalidam, & est Theologicè Substantialis mutatio: Denique, Chrisma esse vel non esse Benedictum, est tantùm diversitas accidentialis, physicè, Theologicè verò Substantialis. Econtra panis fermentatus differt physicè substantialiter à non fermentato, & tamen Theologicè tantùm est diversitas accidentalis.

533. Dicendum, & pro Regula statuendum est, tunc variationem materiæ Sacramentalis esse Theologicè Substantialem, quando vi talis variationis non ampliùs continetur sub significato proprio, secundùm communem intelligentiam accepto illarum vocum, quibus Scriptura & Patres atque Concilia vsa sunt, quando nobis Materiam expressêrunt.

Ratio ex dictis traditur. Tunc enim aliquid desinit esse Materia Idonea, quando desinit habere illud prædicatum, quod Christus in præscribenda materia attendit, & cui illam alligavit: atqui quando variatio talis est, vt non ampliùs significari possit illis vocibus, quibus Christus, Apostoli, Evangelistæ, Patres & Concilia, per continuam traditionem vsi sunt ad significandam materiam Sacramentorum, hoc ipso non habet ampliùs illud prædicatum, quia illud prædicatum debet principaliter per talem vocem exprimi, & quamdiu illud manet, adhuc continebitur sub significato talis vocis. Ergo &c.

Exemplificatur Regula. Pro Materia Baptismi designata est aqua elementaris. Si quis aquæ tantum vini misceret, vt inciperet esse vinum vsuale, desineret esse materia idonea Baptismi. Econtra si vino tantùm aquæ affunderet, vt desineret esse Vinum vsuale, desineret esse materia Calicis. Simili modo discurrendum est de pane triticeo, de Chrismate, Oleo &c.

534. Objicies. Glacies adhuc vocatur aqua, & tamen non est idonea materia Baptismi: ergo potest aliquid retinere prædicatum constitutum à Christo, & tamen amittere rationem materiæ Sacramentalis. R. Prædicatum, quod Christus assignavit, non est prædicatum aquæ, vt sic, sed aquæ aptæ ad lavandum, debet enim materia remota esse conjungibilis cum proxima, hæc autem est ablutio. Econtra vinum congelatum adhuc est consecrabile, quia Sacramentum Eucharistiæ non consistit in vsu, seu potatione, & forma Calicis etiam circa Species congelatas verificatur.

535. Non ignoro, vltra Regulam nostram tradi à P. Esparza aliam, & est hæc. Solâ illâ, & qualibet Additione, Detractatione, vel Alteratione materia redditur inidonea, quâ ex rebus Analogia cum effectu Sacramenti, & Symbolica ejusdem Repræsentatio aufertur. Hæc tamen Regula pluribus instantijs obnoxia est, & ad praxin parùm servire potest. Nam si quis aliquem ablueret aquâ rosaceâ, vel artefactâ, vtique haberet eandem analogiam cum ablutione animæ, quam habet ablutio facta aquâ elementari: & tamen aqua rosacea non censetur materia idonea Baptismi. Item si Chrisma benedictum à simplici Sacerdote adhiberetur ad Confirmationis Sacramentum, non minùs Symbolizaret effectum illius Sacramenti, quam Chrisma benedictum ab Episcopo, nec tamen est materia idonea. Præterquam quòd pauci Theologi ad Symbolizationem attendant, cujus propè nullam mentionem faciunt, quasi essentialiter requiratur, & regula, quam in præsenti quærimus, debeat etiam paro-

chis esse perspecta, qui nihil vnquam de hac Symbolizatione in sua Theologia audierunt.

CONTROVERSIA IV.

Quænam variatio formæ obsit valori Sacramentorum.

536. VAriatio verborum varijs modis fieri potest: Substitutione vnius pro alia, additione, detractione, corruptione syllabarum, interruptione pronuntiationis, transpositione vocum. Huc etiam revocatur, si Minister proferat quidem verba requisita, sed cum errore circa eorum significationem, putans aliud significare, quàm reverà significent: item si vtatur verbis æquivocis, quæ quidem etiam verum & debitum sensum recipiant, sed Minister alium sensum intendat, nolens proferre in illo sensu quem habent verba in vsu Ecclesiæ. Denique si Minister addat vel detrahat verba quæ putat esse de essentia formæ Sacramentalis, cùm tamen non sint. Exempla in progressu dabuntur, quando pro his omnibus casibus Regulas generales trademus, quarum deinde applicatio pertinet ad Theologos Morales.

537. Duæ autem Regulæ generales tradi recipíque solent ab omnibus, post S. Thomam q. 60. a. 8.

Prima Regula est hæc. Quæcunque variatio non invertens sensum formæ à Christo ad nos per traditionem transmissæ, & ab Ecclesia communiter vsurpatæ ac præscriptæ, non obest valori Sacramenti, præcisè attentâ variatione. Dixi: *præcisè attentâ variatione.* quia vtrum accedente errore, vel perversâ intentione Ministri, intendentis per talem mutationem inducere errorem in Ecclesiam, reddatur forma insufficiens ad conficiendum Sacramentum, est specialis quæstio & difficultas, de qua dicemus seq. Controv. Ratio Regulæ est. Nam verba non sunt assumpta propter Materialem Sonum, qualis fortassis attenditur in incantationibus, sed propter formalem vim significandi, quam habent in ratione Idiomatis ex sua institutione: si ergo hanc non amittunt per mutationem, habent adhuc totum quod requiritur ad formam substantialem Sacramenti.

Regula 2. Variatio pervertens sensum formæ ab Ecclesia præscriptæ adeo, vt non significet ampliùs id quod Christus per formam à se institutam voluit significare, invalidum reddit Sacramentum. Patet Regula per argumentum à contrario. Amissâ enim significatione amittunt verba id, quod Christus substantialiter requisivit, & perinde est ac si Minister penitus fileret: ergo non fiet Sacramentum.

Hæ Regulæ, quantumvis ex se evidentes sint, earum tamen applicatio ad casus dubios adeo difficilis est, vt Doctores traxerit in Oppositas Resolutiones. Auxit difficultatem resolutio quædam Zachariæ Papæ, & S. Thomæ, quas statim referam, videntur enim regulis contrarias resolvisse.

538. Objicitur ergo 1. Ex secunda Regula sequitur, non valuisse Baptismum circa quem consultus est Pontifex Zacharias, vt refertur in Canone *Retulerunt de Consecr. dist. 4.* Cùm enim relatum esset ad sedem Apostolicam, Sacerdotem quendam Baptizâsse sub hac forma: Ego te Baptizo in nomine Patria, & Filia, & Spiritus Sancta, & Bonifacium illius loci Episcopum judicâsse contra Valorem Baptismi: respondit Papa in hæc verba. [Si ille qui baptizavit, non erroneum inducens aut Hæresin, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis, infringendo linguam, Baptizans dixisset, non possumus consentire, vt denuo Baptizetur.] Hæc Papa. Subsumitur. quia in illis verbis forma à Christo constituta interrupta fuit, vt non significaret ampliùs id, quod Christus per formam à se institutam voluit significare, vt cuivis manifestum est: ergo minoris significationis formæ non obstat valori Sacramenti. Respondetur tamen, illarum vocum corruptionem non abstulisse in illis circumstantijs, & attentâ communis vsûs accommodatione, significationem à Christo institutam, & quam habent verba incorrupta. Rationem bonam reddit Card. Pallavicinus. Hoc ipso enim quòd instituta aliqua lingua, necesse est, vt propter rusticam, balbutiem, & negligentiam populi loquentis, significatio primaria attributa vocibus incorruptis, Secundariò transferatur etiam ad eas voces, in quas pronum est vitiari voces incorruptas, alioquin institutio linguæ & obligatio veracitatis, esset ferè inutilis in Republica. Itaque Pontifici Zachariæ visa est illa corruptio formæ propositæ, adhuc esse intra limites corruptionis, ut, quam lingua imperiti parochi deflectere posset & deflexisse præsumitur in homine idiota & alio quin non malæ famæ, nec suspecto de malitiosa corruptione.

539. Objici potest 2. Ex nostra Regula sequi videtur, Baptismum nuper administratum à Neophytis in Regno Tunchinensi, fuisse invalidum, quod tamen dicere durum videtur. Sequela probatur. Nam in idiomate illius Regni vox *Nomen*, non significat Auctoritatem seu Virtutem, qualem significationem censetur habere in forma Baptismi, sed vel significat appellationem, vt famam. ergo juxta Regulam secundam illa forma fuisset invalida, quia sensus illius fuisset. *In appellatione vel fama Patris &c.* qui est omnino adversus sensus ab hoc: *In auctoritate.*

540. De hoc puncto disputatum est, vt colligo ex Card. Pallavicino, qui fatetur, practicè loquendo illum Baptismum Neophytorum fortassè fuisse incertum, adeoque iterandum sub conditione, speculativè tamen judicat fuisse validum. Ad objectionem ergo respondet, non esse essentialiter requisitum ad Baptismum vera

bulum tantæ efficacitatis, quantæ est illud: *in Nomine*: etenim nos ipsi in lingua propria latina non habemus vocem synonimam, respondentem Ecclesiasticæ significationi hujus vocabuli. Nam vox, *Nomen*, originariè solùm significat id, per quod aliud noscitur, & ita deducitur à *Noscendo*, sicut Flamen à flando, tegmen à tegendo, sed quoniam qui agit ex alterius auctoritate & virtute, solet illum nominare, & facit illum cognosci, ideo vox illa *nomen*, adoptavit hanc aliam significationem; *in virtute, ex auctoritate*. Quare eandem significationem censebitur adoptâsse in lingua Tunchinensi, positâ intentione loquentium, volentium vtique loqui in eo sensu, quem intendebant eorum instructores & Catechistæ. Ita Pallavicinus: cujus resolutio mihi vera videtur. Quia tamen contra eam replicari posset, quasi tribueret privatæ auctoritati potestatem adoptandi vocibus novam significationem vltra originariam, ideo magis declaranda videtur.

541. Adverto itaque primò, quòd cùm Christus voluerit, vt in quovis idiomate posset Baptismus administrari, inconveniens fuisset, si pro linguarum diversitate difficilis redderetur vsus Baptismi, & arctaretur via salutis, vt loquitur S. Thomas hic q. 60. a. 5. ad. 3. vbi observat, res quarum vsus est necessarius in Sacramentis, vel haberi communiter, vel parvo studio comparari posse, & ideo Christus in aqua potiùs quàm alio liquore Baptismum instituit. Quare si quod idioma non habet voces, quæ ex primæva institutione significant illud, quod exigit Forma Baptismi, debent saltem in promptu esse vocabula, quæ habeant significationem affinem, ratione cujus possint facilè, & ipso vsu acquirere significationem ascititiam, sufficientem ad formam Baptismi.

542. Adverto 2. Voces habentes primævam significationem, facilè posse ascitiam significationem adipisci, præsertim quando vsurpantur ab illis, qui publicâ auctoritate loquuntur, & hoc probat quotidiana experientia in scholis, vbi Magistri introducunt vsum quarundam vocum non solùm penitus novarum, sed etiam tribuunt vocibus jam significationem habentibus, aliam ascititiam. Sic Theologi vtuntur voce Dotis & Aureolæ in alio sensu quàm qui primævus est; sic Juristæ vtuntur voce *Actionis*, quâ significant jus petendi in Judicio, quod sibi jure debetur; & voce, *Caussæ*; pro lite vel Materia litis, & Philosophi voce *Appetitûs*, pro indigentia Materiæ, & voce *Discursûs*, pro Ratiocinatione. Hæc autem facilitas adsciscendi novam significationem inde etiam ex parte proficiscitur, quòd ijs vocibus vtentes, loquantur in illis circumstantijs, quæ si auditoribus sint bene perspectæ, absque vlteriore instructione deveniant in illum conceptum novum, ad quem generandum loquens vtitur tali voce. His animadversis

Possumus imprimis respondere ad objectionem, deinde ad casum ipsum. Ad objectionem quantùm necesse est ad defensionem nostræ Regulæ, facilis est Responsio, distinguendo sequelam, sequeretur esse invalidum illum Baptismum, si vox illa *Nomen*, per vsum illorum Neophytorum, non acquisivit ascititiam Ecclesiasticam significationem, vt significaret etiam auctoritatem, saltem in prolatione illius vocis, concedo sequelam; si verò acquisivit illam adscititiam significationem, nego sequelam. An autem acquisiverit, vel non acquisiverit, est potiùs quæstio facti quàm juris, & ideo nihil inde præjudicij potest accidere Regulæ certissimæ.

Jam ad Casum ipsum potest responderi, probabiliter illum Baptismum fuisse validum, quia vox illa Tunchinensis, substituta voci latinæ, *In nomine*, acquisivit eundem sensum ascititium, quem habet apud latinos vox *Nomen*. & significavit etiam auctoritatem ex ipso vsu Ministrorum Baptismi, qui loquebantur auctoritate publicâ, tanquam Ministri Christi & Ecclesiæ, quæ pro tali casu vtique vult ratificare talem substitutionem.

543. Objici potest 3. contra secundam Regulam, ex qua sequi videtur, Baptismum Dalmatarum, jam tot sæculis vsitatum, non fuisse validum, vtuntur enim pro verbo, *Baptizo*, verbo *Karstim*, quod videtur derivatum à voce *Karst*, quæ significat Christum, & consequenter *Karstim* significabit: *Christianum facio*, seu *Christizo*: non est autem hujus vocis significatum idem quod vocis *Baptizo*: ergo mutata est significatio vocis à Christo institutæ. Respondet ad hunc casum Card. de Lugo lib. 1. Moral. dub. 3. (ex informatione quam à docto Dalmata accepit) negando quòd vox *Karstim* significet idem quod; *Christianum facio*. Nam in tota Scriptura S. Dalmatici Idiomatis, semper illa vox vsurpatur ad significandum Baptismum qualemcunque, vt Joannis Baptistæ: est autem absurdum dicere, illos interpretes ita vertisse, vt qui à Joanne Baptizatus esset, diceretur Christianus factus. Itaque vox *Karstim*, accepit significationem sacram, vt aliud non significet quàm *Baptizo*.

CONTROVERSIA V.

Quomodo error, vel intentio perversa Ministri, circa vocum significationem & vsum, possit obesse valori Sacramenti.

544. NOtandum 1. Ministrum, nullâ factâ verborum à Christo præscriptorum variatione aut corruptione, posse errare circa eorundem significationem aut necessitatem, item circa Sacramentorum efficaciam. v. g. si existimaret, in forma consecrationis calicis, particulam *Hic*, habere sensum adverbialem, non demonstrativum: item si judicaret aliqua verba, quæ solent in ad-

in administratione Sacramentorum recitari, sed non tanquam essentialiter requisita, si inquam judicaret, illa esse essentialiter requisita, & ad valorem Sacramenti necessaria, v.g. illa verba in consecratione calicis: *Novi & æterni Testamenti:* vel in absolutione Sacramentali illa verba: *à peccatis tuis.* Denique si existimaret, in Sacramento extremæ Vnctionis imprimi characterem, vel in Sacramento Ordinis non imprimi.

545. Notandum 2. cum istis erroribus posse à Ministro conjungi intentionem dupliciter. Primò quidem vniversalem & primariam, faciendi & significandi per illa verba, quidquid vult fieri & significari vera Ecclesia, & prout ea Christus instituit, sive suæ privatæ opiniones vetæ sint sive falsæ. Secundò & econtrario, posset habere intentionem restrictam, non conficiendi Sacramentum, nisi Veræ sint suæ opiniones: & tunc certum est, nihil fieri, ob defectum sufficientis intentionis; quamvis in nullo, ne quidem Hæretico, facilè tam malitiosa intentio præsumatur, nisi specialiùs illam prodat; sed potiùs præsumitur primaria & vniversalis intentio, absoluta à veritate vel falsitate suæ opinionis privatæ, vt patet in Baptismo Hæreticorum, qui pro valido habetur, etiamsi Minister erret circa illius efficaciam & effectus.

546. Notandum 3. Posse etiam Ministrum errare variando verba Ecclesiæ, ita tamen, vt adhuc in communi vsu & consuetudine retineant verum sensum, & nullum alium, tametsi illa Minister aliter intelligat, & putet ex errore, habere alium sensum: v.g. si Baptizaret in nomine Patris Omnipotentis, & Filij Sapientis, & Spiritûs S. Paracliti, existimans, hæc attributa esse & significari tanquam singulis personis propria, cùm tamen revera sint communia omnibus Tribus. Deinde potest mutare verba, substituendo verba æquivoca; animo inducendi suam erroneam opinionem circa sensum verborum in Ecclesiam: v.g. si Minister ille, de quo consultus fuit Zacharias Papa supra relatus, pronuntiâsset *Filia*, pro *Filij*, non ex ignorantia latini sermonis, sed animo hæretico, quo putâsset dari in Trinitate Filiam, & voluisset in hoc verborum sensu & non alio baptizare; quo casu illa vox fuisset æquivoca, vt fatetur Lugo & Pallavicinus; nam, vt suprà vidimus, in his circumstantijs posset habere significationem veram, & simul etiam posset habere significationem falsam, quatenus ex primæva institutione significat fœminam. Pro his & similibus erroribus pono sequentes Conclusiones.

547. DICO 1. Error primi generis in primo Notando relati, non impedit valorem Sacramenti, si simul adsit intentio generalis & primaria, faciendi & significandi per hæc verba, quod per illa intendit significare & facere vera Ecclesia, præscindendo à veritate aut falsitate suæ privatæ opinionis, circa significationem aut necessitatem vocum. Probatur. Intentio non alligata errori, est sufficiens: ista non esset alligata: ergo esset sufficiens. Minor supponitur. Major probatur. Si non esset sufficiens, ex eo capite non esset sufficiens, quòd non esset conjuncta cum intelligentia verborum: sed hoc non obstat; nam ad valorem Sacramenti non requiritur, vt Minister non alligat vllo modo verba, vt apud omnes certum est.

Confirmatur à simili. Si quis ducat vxorem, putans esse virginem, quæ tamen est corrupta, valet Matrimonium, etiamsi fuerit habituliter ita comparatus, vt si sciviſſet esse corruptam, non duxisset; quia præsumitur præsentem intentionem non alligâsse opinioni suæ de Virginitate: ergo potest intentio absolvi ab hujusmodi opinionis veritate, etiam in administratione Sacramentorum.

548. DICO 2. Quando Minister habet particularis, de industria prætermissis verbis ab Ecclesia præscriptis, alia substituit æquivoca, quæ & sensum Ecclesiæ, & simul etiam sensum alterum à sensu Ecclesiæ admittunt, & ea profert ex errore in sensu falso, & quidem animo inducendi novum ritum & formam Sacramentalem in Ecclesiam, tunc meritò præsumitur, vel certè probabile dubium & suspicio est, quòd Sacramentum sit nullum, ex defectu scilicet intentionis generalis proferendi verba in sensu Ecclesiæ, & ideo non Sacramentum esset iterandum. Probatur. Qui talis minister præsumitur habere intentionem restrictam & alligatam alieno sensui verborum & intento.

Dixi: talem præsumi, aut saltem suspicionem esse, quòd habeat intentionem alligatam. Absolutè enim loquendo posset etiam cum tali animo inducendi novum ritum in Ecclesiam, habere intentio primaria generalis & absoluta proferendi verba in sensu Ecclesiæ, si forte verba habeant in Ecclesia vera alium sensum. Hoc in primis agnovit S. Thomas hic a. 8. in C. dicens [quodsi minister intendat alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perficere Sacramentum, quia non videtur quòd intendat facere id quod facit Ecclesia.] Quibus verbis indicat S. Thomas, posse absolutè & cum intentione inducendi novum ritum cum errore circa verba, stare intentionem generalem & primariam faciendi quod facit Ecclesia.

549. Confirmatur ex praxi Ecclesiæ Græcæ, in qua Ministri sunt in eo errore, quòd asserentur formam Latinorum, *Ego te baptizo*, non esse legitimam, & ideo vtuntur alia: *Baptizatur servus Christi*, & intendunt hunc ritum inducere in Ecclesiam totam, neque tamen eorum Baptismus improbatur ab Ecclesia latina: ergo supponit & præsumit Ecclesia latina, eorum intentionem non esse alligatam illi opinioni, sed primariò eos velle illa verba proferre in eo sensu, quem habent etiam verba Ecclesiæ latinæ, hoc est in vero sensu.

550. Cæterùm de aliquo particulari Ministro, habente hujusmodi perversam intentionem inducendi novum ritum (quales non sunt Ministri gra-

stri græcæ Ecclesiæ, cùm observent morem suæ Ecclesiæ) meritò præsumeretur defectus generalis intentionis; & ex hoc fundamento Pontifex Zacharias *in cap. Retulerunt*, obiter indicavit, quòd si Minister ille non ex ignorantia linguæ latinæ, sed ex intentione inducendi opinionem erroneam, dixisset: *Filia*, pro Filij, baptismus esset iterandus, quia ejus valor dubius esset.

551. Dices. Quin imò videtur potiùs de tali Ministro præsumendum, quòd habeat intentionem generalem & primariam, sicut modò dictum est de Græcis. Non enim apparet vlla ratio, ob quam de tali Ministro cogitandum sit, quòd nolit valere Baptismum, si verba non habeant sensum à se intentum, sed alium in Ecclesia receptum, ob quem adhuc cum illis verbis valeret baptismus, si velit Minister facere, quidquid per illa verba fieri potest.

Respondeo, duplici modo posse intentionem restringi & alligari ad sensum falsum. Primò, cum expressa reflexione dicendo: si hic sensus non est verus, nolo valere Baptismum, etiamsi ob alium sensum valere posset. Hanc perversam intentionem etiam ego existimo non facilè de vllo Ministro præsumi posse aut debere, sed potiùs præsumendum esse, adesse primariam & absolutam intentionem faciendi quidquid per hæc verba in Ecclesia fieri potest, si Minister reflexè advertat sua verba habere sensum duplicem, & in alio sensu quàm suo vsurpari ab alijs, per verba æquivalentia & in Ecclesia recepta.

Itaque secundo modo potest restringi intentio quasi in actu exercito, quem modum restringendi videtur agnovisse Vasquez d. 129. & ex eo Arriaga n. 13. nempe, quando Minister ne quidem per suspicionem cogitat de alio sensu verborum, quàm de illo, quem ipse intendit, dum variat verba Ecclesiæ. In hoc casu reverà pronum est cogitare, quòd non habeat intentionem primariam & generalem faciendi per ea verba, quidquid in quocunq; sensu per ea fieri potest: ad hanc enim intentionem videtur prærequiri saltem aliqua cogitatio, an non possint verba habere alium sensum, præter sensum à se intentum. Certè ad minimum erit dubium, an talis intentio adfuerit, & probabilius erit non adfuisse, ob rationem allatam. Itaque Minister ille, qui pro *Filij*, dixisset *Filia*, non ex ignorantia linguæ latinæ, sed ex errore, quia opinatus esset, in Deo dari fœminam, probabilissimè nec per suspicionem cogitasset, posse vocem *Filia*, habere eundem sensum, quem habet vox *Filij*, ex ruditate scilicet alicujus Ministri. Certè hæc æquivalentia adeo non est intellectu facilis, vt nisi Auctoritas Zachariæ Papæ Theologis ansam dedisset & necessitatem intulisset, hunc sensum altiùs scrutandi, fortassis plerique cum Episcopo Bonifacio judicâssent, formam illam nullum bonum sensum habere: quid ergo mirum erit, si Minister non ignarus linguæ latinæ, nullam suspicionem concepisset de tali æquivalentia & sensu verborum?

552. DICO 3. Quando adjiciuntur post formam Ecclesiæ, alia verba, constituentia sensum falsum, tunc non potest vniversim dici, quòd Sacramentum vitietur; nec etiam absolutè dici potest, quòd non vitietur, sed aliquando vitiabitur, aliquando non vitiabitur, pro diversitate adjectionis factæ. Ita Suarez, Lugo, Dicastillo, Arriaga, qui vltimus tamen à prioribus differt in declaratione Conclusionis. Declaratur Conclusio. Verba aliqua talis sunt conditionis, vt si formæ Sacramentali in fine adjiciantur, totam formam reddant falsam: quare per hujusmodi adjectionem forma est substantialiter mutata, juxta Regulam superiùs traditam. Alia autem verba sunt talis conditionis, vt etiamsi adjiciantur formæ, nihilominus forma secundùm se considerata, retineat suam veritatem, & tunc talis adjectio non est mutatio substantialis. Res hæc exemplis declaranda est. Si quis consecraret his verbis. *Hoc est corpus meum aereum*, hoc est, ex ære assumptum, vitiaret formam & veritatem totius formæ, contentæ in prioribus verbis, per solam adjectam particulam; *aereum*. Ratio est, quia priorum verborum veritas & significatio est suspensa apud audientes, donec absolvatur totum prædicatum; atqui τὸ *aereum*, est pertinens ad prædicatum: falsum autem est, quòd corpus Christi sit aereum corpus: ergo illa vox adjecta vitiat veritatem totius formæ præcedentis. Econtra si quis adderet novam & distinctam propositionem, v. g. hanc: *quod pro vobis comburetur*; *aut capite plectetur*, volens continuare sermonem per diversas propositiones, habentes significationes ab invicem separabiles, tunc non censeretur forma esse vitiata: quia relinqueretur veritas prioris propositionis, non obstante falsitate posterioris: quemadmodum etiamsi concionator in fine concionis proferret falsam propositionem, non proptrea tota concio diceretur falsa fuisse. Contra hanc explicationem

553. Objicit Arriaga. Etiam illa prior propositio æquivalet duabus propositionibus, in quas resolvi potest, nimirum in has: *Hoc est corpus meum quod est aereum.* Econtra secundà propositio potest contrahi in vnam: *Hoc est corpus meum comburendum.* Ergo inter illa duo exempla nulla est adhuc assignata disparitas: ergo vel in vtroque, vel in neutro vitiabitur forma.

R. Exempla allata, si rectè considerentur, esse bona, & esse disparitatem inter illas duas propositiones. Aliquando enim vox prioribus adjecta, facit vt noster conceptus non terminetur ad illam ipsam entitatem in specie vel individuo, ad quam terminaretur, si illa vox non esset adjecta. Declaratur in exemplo. Si mihi dicas: *Sub hac cortina latet homo pictus*, vox *Pictus*, prioribus adjecta, facit vt meus conceptus non feratur directè in verum hominem, sed in picturam, & ideo in rei veritate non est illa propositio æqualis duabus propositionibus, neque bene resolveretur hoc modo. *Sub cortina latet homo, & ille*

est pictus. sed meliùs resolvitur: *Latet pictura hominis.* Verùm vt abstineamus à tricis Logicis, an possit resolvi in duas propositiones: certum est, & hoc mihi sufficit, meum conceptum, auditis illis vocibus, non ferri directè in verum hominem, sed tantùm in obliquo, tanquam in terminum picturæ. Econtra si diceres: *Ibi latet homo doctus*, meus conceptus ferretur in verum hominem, qui ex se est indifferens ad esse vel non esse doctum: & tunc illa propositio æquivaleret duabus, quarum prior posset esse vera, posterior falsa, nempe si ibi lateret homo, qui non esset doctus: æquivaleret enim his: *ibi latet homo, & ille est doctus*, vocatúrque hujusmodi propositio à Logicis: *de tertio adjacente.* Hoc observato

554. Dicendum est, quòd quando vox adjecta formæ Sacramentali, ita alienaret sensum & conceptum, vt significaret conceptum alterius omnino rei, quàm sit illa, quæ significatur per formam Sacramentalem, secluså illâ voce adjectâ, tunc nullum fieret Sacramentum: quia verba formæ non retinerent debitum sensum & significationem. Vnde vox Corpus, quando prædicatur de Corpore hominis, prout fit in hac propositione: *Hoc est corpus meum:* est aliquo modo æquivoca: si enim nihil adjiciatur, supponit pro corpore organico: si verò adjiciatur vox, *aëreum*, supponit pro aëre taliter condensato, vt exteriùs assimiletur corpori organico: ac proinde propositionis sensus esset: *hoc est aër à me instar corporis assumptus.* Ecce! per hanc propositionem non significatur verum Christi corpus, neque audientes conciperent illud corpus, quod defacto habet Christus: ergo per talem formam non fieret Sacramentum, quia sensus formæ est penitus alienatus.

Econtra, per hanc propositionem: *Hoc est corpus meum pro vobis submergendum, capite plumbeo dum &c.* Non alienaretur significatio vocis *Corpus*: sed adhuc generaret conceptum illius ipsius corporis, quod Christus habet, etsi ista propositio, quatenus æquivalet huic: *quod pro vobis submergetur*, sit falsa: vnde tali adjectione non impediretur Sacramenti confectio.

Confirmatur. Si quis baptizaret hac formâ: *Ego te baptizo hâc frigidâ.* (ponamus aquam esse calidam) nemo, credo, in dubium vocaret valorem talis Baptismi: atqui non valeret, si tota forma falsificaretur; ergo licet falsum sit, aquam esse frigidam, manet tamen vera forma, quatenus consistit in verbis: *Ego te baptizo.* Pari modo manet verum: *hoc est corpus meum:* etiamsi falsum sit esse submergendum.

555. Quæres, vtrum valeret baptismus hac formâ collatus: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti, & B. Virginis. Ad hoc respondet S. Thomas distinguendo. Si adjectio B. Virginis intelligatur, quòd fiat auctoritate B. Virginis, sicut auctoritate SS. Trinitatis, non valet, si verò ità intelligatur, vt tantùm significet invocationem B. Virginis, valet. Alij tamen sine distinctione, absolutè respondent non valere, quia in eadem periodo non potest vna *in Nomine*, habere duplicem sensum, sed semper in eodem sensu accipiendum est: cùm ergo ad valorem baptismi requiratur, vt significet auctoritatem Sanctissimæ Trinitatis, quæ non est communis B. Virgini, jam falsificatur tota forma, quia significat auctoritatem chymericam.

CAPVT III.

DE SACRAMENTORVM VIRTVTE ET EFFECTIBVS.

CONTROVERSIA I.

An, & in quo sensu differat Gratia Sacramentalis à non Sacramentali.

556. GRatia Sacramentalis dicitur, quæ confertur per Sacramentum, Gratia non Sacramentalis, quæ confertur extra Sacramentum, per actus meritorios. Illa prior dicitur conferri ex opere operato, posterior ex opere operantis. Pro quo discrimine intelligendo,

Supponendum est, fructus conducentes ad salutem æternam, dupliciter obtineri posse, scilicet vel ex opere operantis, vel ex opere operato. Ex opere operantis tunc dicitur aliquis obtinere, quando fructus commensuratur operi secundùm operis meritum, tanquam præmium, seu condignum seu congruum. Ex opere operato dicitur

dicitur obtineri effectus, quando datur vltra mensuram meriti nostri, ità quidem, vt in largitione talis effectûs, non attendatur ratio meriti quà talis. Per hoc tamen non negatur, quòd in adultis requiratur aliqua dispositio, facienda per actus supernaturales, Fidei, Spei &c. vt Catholicis affingit Lutherus, sed solùm asseritur, quòd vltra illud quod intuitu talium actuum intervenientium datur in præmium, detur aliquid amplius, intuitu Sacramenti, cum tali dispositione positi, prout magis declarabitur cùm agemus de dispositionibus requisitis ad consequendum fructum Sacramentorum.

557. Dicendum est 1. Singula Sacramenta caussare Gratias Sacramentales, sibi quà tale Sacramentum in specie est, proprias ac specialiter respondentes. *S. Thomas q. 62. a. 2.* Colligitur hæc Veritas imprimis ex diversitate Sacramentorum, & ex fine hujus diversitatis. Videmus enim diversas res esse assumptas ad diversa Sacramenta, habentes diversum modum significandi Gratiam sanctificantem, nempe per modum Ablutionis, Confortationis, Nutritionis &c. attentâ naturali quadam proportione quæ illis inest, in qua consistit Symbolizatio superiùs explicata, vi cujus significant specialem effectum spiritualem. Præterea ipsæ Formæ Sacramentales significant aliquam diversitatem Gratiarum, vt patet, v. gr. ex forma Diaconatûs, vbi dicitur: *Accipe Spiritum S. ad resistendum Diabolo & Tentationibus ejus.* & sic de alijs. Cùm ergo diversa Sacramenta ad diversos fines & effectus ordinentur, & quidem tanquam signa practica, debent hi effectus diversi esse diversa Gratia, vt patet ex definitione Sacramenti novæ Legis.

558. Quæstio est, in quonam hæc diversitas consistat, vtrum in aliquo prædicato intrinseco & essentiali, an in denominatione extrinseca, superaddita Gratiæ sanctificanti, seu gratum facienti.

Paludanus, Capreolus, & quidam alij docuerunt, Gratiam Sacramentalem esse quandam qualitatem ex intrinseco prædicato, specie distinctam à Gratia Gratum faciente, qualis extra Sacramentum acquiritur; & hanc qualitatem dixerunt aliud non esse, quàm quendam ornatum animæ. Sed hæc sententia jam exolevit.

Alij docuerunt, pro diversitate Sacramentorum vltra Gratiam gratum facientem, infundi specialem quendam habitum, ordinatum ad certos actus, ad quos obtinendos ordinatur talis species Sacramentorum. v. g. in Confirmatione infundi habitum supernaturalem productivum fortis Confessionis fidei. &c.

559. Dicendum tamen est 2. nullos hujusmodi speciales Habitus infundi virtute Sacramentorum. Probatur. Gratia Gratum faciens, etiam quæ extra Sacramenta confertur, est radix omnium habituum supernaturalium, sufficientiũ ad quosvis hujusmodi actus eliciendos: ergo superflui essent alij habitus ab his distincti. Patet Consequentia. Nam habitus supernaturales sunt velut potentiæ in anima: atqui ad eosdem specie actus non dantur diversæ potentiæ. ergo nec diversi Habitus.

560. Dicendum 3. Gratia Sacramentalis à non Sacramentali nihil penitus differt, si consideretur præcisè quoad substantiam seu essentiam suam, nempe in quantùm est donum supernaturale per se infusum, permanens, & tribuens jus ad vitam æternam: adeoque est ejusdem rationis & speciei cum gratia quæ confertur extra Sacramentum, consideratâ præcisè illâ entitate quæ infunditur animæ, & est ex se qualitas permanens. Brevissimè dicuntur illæ Gratiæ non differre substantialiter. Probatur. Gratia Sacramentalis facit cum gratia non Sacramentali intensionem Gratiæ in ordine ad plures gradus Gloriæ: ergo est ejusdem rationis.

561. Dicendum 4. Tota differentia consistit in denominatione extrinseca: nempe, illa Gratia est Sacramentalis, quæ per Sacramentum est obtenta, & illa est non Sacramentalis, quæ est extra Sacramentum obtenta. Ratio. quia majori differentiâ non est opus, vt jam declarabitur. Itaq;

562. Objicies. De Gratia Sacramentali & non Sacramentali verificantur prædicata contradictoria: ergo inter se differunt etiam substantialiter. Probatur antecedens. Gratia Sacramentalis affert Specialia quædam & abundantiora auxilia, in certa Materia, Gratia non Sacramentalis non affert hujusmodi specialia auxilia: ergo &c. R. Distinguo antecedens. Verificantur contradictoria fundata in prædicato intrinseco Entitati Gratiæ, nego, in aliquo extrinseco ipsi Entitati Gratiæ, concedo. Quando itaque dicitur, Gratiam Sacramentalem præbere Titulum & Jus, seu condignitatem specialem ad specialia auxilia in tempore oportuno conferenda, hic Titulus & Jus non est quoddam intrinsecum prædicatum ipsi Entitati Gratiæ, sed est denominatio extrinseca, proveniens inde, quòd hîc gradus Gratiæ gratum facientis, provenerit à tali Sacramento, ordinato ex sua institutione ad tales effectus, & talia auxilia in specie obtinenda, cùm alioquin Gratia non procedens à tali Sactamento, non nisi indeterminatè & generaliter ad auxilia sufficientia jus præberet.

563. Declaratur magis. Tametsi omnis Gratia gratum faciens, vndecunque proveniat, sit ex intrinseca sua perfectione destructiva omnis peccati mortalis quoad culpam, non tamen est destructiva totius reatûs pœnæ correspondentis tali peccato: quatenus tamen Gratia est collata per Baptismum, qui ordinatus est ex sua institutione ad regenerationem spiritualem, extinguit non tantùm reatum culpæ, sed etiam totius pœnæ. Item quia baptismus est janua Sacramentorum, Gratia pro vt per baptismum collata, specialiter secum affert auxilia ad alia Sacramenta dignè recipienda suo tempore. Item Gratia vt collata per Sacramentum Pœnitentiæ, affert fortiora auxilia ad efficaciùs detestanda & fugienda peccata

commissa, & ad satisfaciendum pro illis, quia hoc Sacramentum ordinatur ad resurgendum à lapsu post baptismum commisso. Eucharistia, quia ordinatur ad vitam spiritualem conservandam & augendam, ideo Gratia per illam collata, præbet titulum ad specialia auxilia actuum frequentiorum devotionis & charitatis, & sic de alijs.

564. Dices. Si Gratia sanctificans habet hanc exigentiam præcisè per denominationem extrinsecam, sequitur, Gratiam ex se non magis conferre illa auxilia, quàm si assumptus esset lapis aut lignum: quia proveniret ex mero libero arbitrio Dei, quod etiam posset fieri cum lapide aut ligno. hoc autem videtur absurdè dici. R. Negando sequelam & paritatem. Lapis enim & lignum nullam penitus habent exigentiam auxiliorum ordinariorum. Gratia verò de se exigit in genere auxilia ad resistendum cuivis tentationi, & ad bene operandum in quavis materia occurrente: Quapropter quando datur à Deo Gratia propter Sacramentum, datur ex speciali intentione talium auxiliorum, in tali materia. Sicut, exempli gratiâ, filiatio legitima tribuit filio jus ad hæreditatem paternam, saltem quoad legitimam. Quodsi Princeps faceret legem, vt primogenito vltra legitimam aliquid relinquendum esset, ratio filiationis vtique non se haberet merè impertinenter ad illud augmentum, quamvis jus ad illud augmentum esset accidentale filiationi vt sic, posset enim hic ipse esse filius, & tamen non esse primogenitus.

565. Replicabis. Saltem excessus ille auxiliorum non provenit ab intrinseca proportione Gratiæ: ergo saltem ille excessus non aliter debetur Gratiæ, quàm deberetur ligno, adeoque merè ad libitum. R. Negando Antecedens. Gratia enim exigit dari auxilia talia & tanta, quantis aliquis dignus est. porrò, cùm quis possit esse dignus majoribus auxilijs, non tantùm intrinsecè per gratiam, sed etiam extrinsecè per meritorum Christi applicationem, vt fit per Sacramentum, ideo Gratia habet etiam intrinsecam proportionem cum talibus auxilijs.

CONTROVERSIA II.

Vtrum repugnet, Gratiam sanctificantem caussari à Sacramentis influxu physico per Potentiam Obedientialem.

566. DE modo caussandi Gratiam, est celebris controversia, vtrum nimirum Sacramenta caussent Gratiam influxu effectivo Physico, an solùm Morali. Aliqui existimant, influxum moralem non sufficere ad defendendam excellentiam Sacramentorum novæ legis supra antiqua Sacramenta, & etiam ex alijs capitibus rejiciunt, & astruunt influxum physicum: pro quo supponunt, dari in creaturis potentiam obedientialem activam. Alij existimant, hanc potentiam obedientialem repugnare, & vel ex hoc fundamento potant sufficienter probari, quòd Sacramenta tùm moraliter influant. Alij denique docent, quòd etiamsi concedatur potentia obedientialis, ex alijs tamen capitibus non sit Sacramentis tribuendus influxus physicus, sed tantùm moralis. Primò ergo videndum est, an potentia obedientialis repugnet, & an ex hoc capite negandus sit Sacramentis influxus physicus.

567. Conveniunt Catholici DD. primò, quòd detur Potentia obedientialis passiva, elevabilis ad recipiendam & sustentandam aliquam formam in genere caussæ materialis, non productibilem per caussas naturales, sed tantùm per caussas supernaturalem. Probatur ex Mysterio Incarnationis. Humanitas enim Christi elevatur ad sustentandam Vnionem hypostaticam, quæ est supernaturalis: deinde anima hominis, & habitudo Angelorum, recipit & sustentat Gratiam, Characterem, aliósque habitus supernaturales.

568. Conveniunt 2. Quòd detur etiam aliqua Potentia obedientialis activa. Datur enim in anima rationali & Angelis potentia obedientialis ad elicendos per elevationem actus supernaturales, qui cùm sint vitales, debet immediatè influere ipsum principium vitale, vt habet receptissima sententia in nostris scholis, quam etiam amplectuntur plures Thomistæ, teste Ordo.

569. Controversum est, vtrum detur Potentia Obedientialis Vniversalis in omnibus creaturis, ita vt possit elevari ad quodlibet producendum, saltem quod educibile est ex potentia passiva, & vbi non est specialis repugnantia: num vtrum Creatura possit elevari ad creandum, est specialis difficultas, huc non pertinens: v. g. quæritur, an Corpus Christi existens in Eucharistia, possit elevari ad educendam Gratiam sanctificantem ex anima.

Prima sententia negat. Ita Vasquez, Ruguſa, Conink, Alarcon, Gaspar Hurtadus, Perez, Pallavicinus, Esparza.

Secunda affirmat. Ita imprimis S. Thomas, in 4. dist. 8. q. 2. a. 3. ad 4. vbi distinguens potentiam passivam ab activa, veramque admittens his verbis. [Sicut creaturæ ineſt obedientiæ potentia, vt in ea fiat quidquid creator disponit, ita etiam, vt ea mediante fiat, quæ est ratio instrumenti.] Loquitur autem ibi S. Thomas de Transubstantiatione facienda per verba Consecrationis. S. Thomam sequuntur Thomistæ communiter omnes. Ex nostris verò tenent Suarez, Molina, Valentia, Albertinus, Ruiz, Arrubal, Granados, Præpositus, Tannerus, Henricus, Bernadus, Ripalda, Petrus Hurtadus, Lugo, Arriaga, Comptonus. Ego, re diu considerata, lectis & relectis omnibus, quæ RR. ingeniosè pro negativa sententia excogitârunt (quorum vnusquisque relictis aliorum fundamentis nova subtilitate) non potui tamen, etsi maximè vellem, animum inflectere vt illis assentirer.

570. DICO

570. DICO 3. Hactenus non apparet repugnantia hujus Potentiæ Obedientialis, & insuper potest positivis argumentis admodum probabiliter suaderi. Prima pars Conclusionis solutione argumentorum, altera pars deinceps per plures paragraphos probabitur. Conclusio habet pro se magnum pondus ex S. Augustino lib. 3. de Trinit. c. 8. & 9. vbi hanc potentiam obedientialem vocat occultum semen Dei. Deinde de Genesi ad litt. sæpius docet, creaturas esse habiles per causales rationes non solùm ad effectus naturales, sed etiam admirabiles & miraculosos, & lib. 9. de Gen. dicit, Potentiam hanc esse incompletam, fieri tamen completam per applicationem Dei. Nunc pro ea argumenta afferamus.

§. I.

Primum argumentum desumptum ex virtute inchoata ad gradum entis.

571. ARgumentor ergo 1. Ad omnem illum effectum potest elevari creatura, ad quem producendum habet virtutem inchoatam: sed omnis creatura, saltem naturaliter activa, habet virtutem inchoatam ad quidvis aliud producendum, nisi specialis repugnantia obstet: ergo datur potentia obedientialis activa, qualem asserimus. Dixi: nisi specialis repugnantia obsistat: hujusmodi repugnantia est, ob quam nulla res potest seipsam producere: hoc enim non provenit ex defectu potentiæ obedientialis, quia repugnat in potentia quacunque, alioquin maximè connaturali & proportionata. Majorem argumenti concedunt adversarij. Quia nisi hoc sufficeret, nulla daretur penitus potentia obedientialis activa, ne quidem ad actus supernaturales. Minor probatur. Virtus inchoata, in qua consistit potentia obedientialis, non est aliud, quàm quædam proportio inter effectum & causam, sive inter effectum quem tale agens potest naturaliter producere, & inter effectum ad quem potest elevari, atqui inter creaturas est hæc proportio: conveniunt enim in hoc, quòd vtrumque sit ens finitum, ens producibile: hæc autem videtur omnino sufficere, vt virtus dicatur ad talem effectum esse inchoata, sicut secundùm adversarios sufficit, quòd volitio & intellectio naturalis & supernaturalis conveniant in ratione volitionis & intellectionis, ad hoc, vt noster intellectus & voluntas dicatur habere virtutem inchoatam ad intellectionem & volitionem supernaturalem. Probo minorem, & paritatem. Proportio inter potentiam intellectivam & cognitionem naturalem ex vna parte, cum cognitione supernaturali ex altera parte, hæc est, quòd cognitio naturalis & supernaturalis conveniant in prædicato generico cognitionis, & vitalitatis intentionalis: atqui effectus naturaliter producibilis à corpore Christi v. g. calor, habet etiam ejusmodi proportionem cum qualitate supernaturali, v. g. cum Gratia sanctificante, quia calor & Gratia conveniunt in prædicato generico Qualitatis, accidentis, educibilis &c. ergo sicut illa prior proportio sufficit, vt intellectus dicatur habere virtutem inchoatam, & sit elevabilis ad producendum actum supernaturalem, ita sufficiet posterior.

572. Ad hoc argumentum ita respondent adversarij, vt planè suspectos se reddant, quòd nisi fide cogerentur admittere potentiam obedientialem ad actus supernaturales, stando in rationibus naturalibus, negarent etiá illam: in quo quidem non habeo quod reprehendam: mihi tamen satis est, quòd illâ veritate fidei suppositâ, per consequentiam doctrinæ sit facienda extensio ad vlteriorem potentiam obedientialem.

573. Respondent ergo primò: non quamcunque proportionem, & in quocunque gradu remoto, sufficere, sed requiri proportionem in proximiore gradu. Sic nempe lubet divinare. Contra vrgeo 1. si semel concedendum est, posse creaturam elevari ad producendum vnum gradum & formalitatem sibi improportionatam, hoc est, vires naturales excedentem, non apparet ampliùs repugnantia, cur non ad vlteriorem & remotiorem gradum & formalitatem possit elevari. Contra 2. & peto ab adversarijs, quantæ propinquitatis debeat esse gradus ille proportionis, vt possit causa improportionata ad vlteriorem gradum producendum elevari? Non quidem debet esse constitutus in specie infima, vt per se patet, jam enim nulla restaret improportio, & certum est, actum naturalem & supernaturalem in hoc ipso prædicato differre specie: ergo sufficit proportio in gradu generico, nempe quòd conveniant in genere cognitionis humanæ vt sic. Quæro vlterius, vtrum hic gradus genericus deberet esse generis infimi? sed neque hoc dici potest: Nam *intellectio humana* vt sic, non est genus infimum, quia Intellectio humana naturalis vt sic, est etiam genus, sicut etiam Intellectio supernaturalis est genus, & quidem etiam non sunt genera infima, sed valde subalterna, vtpote continentia sub se iterum plura genera cognitionum, v. g. Genus apprehensionis, enuntiationis, affirmationis, negationis, obscuræ, evidentis &c. quæ etiam sunt genera subalterna. Ergo adversarij nullum planè gradum determinare possunt: ergo manifestè gratis fingunt vnum sufficere, alium non sufficere. Præterea propinquior gradus genericus est, in quo conveniunt Equus & Leo, quàm sit gradus, in quo conveniunt cognitio naturalis & supernaturalis, vt manifestum est. ergo equus, qui est productivus alterius equi, erit sufficienter proportionatus (jure propinquitatis) vt elevetur ad producendum leonem, quod tamen negant adversarij fieri posse: ergo proportio non requirit certam propinquitatem.

574. Responderi posset 2. Requiri talem proportionem, vt effectus exigat produci à tali causa. Porrò, omnes cognitiones supernaturales exigunt produci à principio naturali vitali, non

item Leo exigit produci ab equo. Verùm hæc reſponſio reddit pro ratione diſparitatis, quod eſt in quæſtione. Quòd enim poſſit cauſſa elevari ad effectum exigentem produci ab illa, eſt propoſitio nimis quàm evidens ex terminis. Quæſtio autem præſens eſt, vtrum poſſint duo connecti per actionem tanquam cauſſa cum effectu, quorum neutrum exigat tali modo connecti, ſicut Humanitas Chriſti & Verbum connectuntur per vnionem hypoſtaticam, quorum neutrum exigit connecti cum altero per vnionem. Breviùs. Quæritur, cur non poſſit dari actio productiva Gratiæ, exigens procedere à corpore Chriſti, licet corpus Chriſti, non exigat illam actionem, nec gratia exigat procedere per talem actionem?

575. Confirmatur. Hæc conſequentia non eſt bona: [Intellectio naturalis exigit procedere ab anima, agente tanquam cauſſa naturali: ergo anima non poteſt virtute naturali producere vllum effectum, niſi qui exigit procedere ab illa:] Poteſt enim anima producere impulſum in lapide, qui non exigit procedere ab anima, ſed poſſet etiam ab alia cauſſa procedere: ergo nec hæc conſequentia eſt bona. Intellectio ſupernaturalis exigit procedere ab intellectu ſeu anima, adjuta principio ſupernaturali: ergo intellectus ſeu anima non poteſt producere vllum effectum per elevationem, niſi qui exigat procedere ab illa. Quodſi mihi reſpondeant, fidem non cogere niſi ad admittendum illum obedientialem effectum, qui exigat produci à principio vitali, jam fatentur, quòd niſi fide cogerentur, nec illum effectum admitterent: hoc autem non eſt oſtendere repugnantiam, ſed ad ſummum eſt oſtendere, quòd non ſit tanta neceſſitas extrinſeca admittendi hanc vniverſalem potentiam obedientialem, quanta eſt admittendi illam reſtrictam, quod vltro damus. Hactenus argumentum commune, quo vtuntur auctores noſtræ ſententiæ. Deinceps afferam argumenta deducta ex quibusdam principijs, quibus vtuntur ipſimet adverſarij, tum hîc tum alibi, & ſic ad hominem ſaltem vim habebunt.

§. II.

Argumentum ſecundum, deductum ex Miraculis quibusdam.

576. ARgumentor 2. Chriſtus Jo. 9. ex terra & ſputo fecit lutum, tanquam aliquid maximè adverſum viſui, & linivit ſuper oculos cæci, ſicque viſum reſtituit. Item Eliſæus prophetа immiſſo in amaras aquas ſale, dulces ac potabiles reddidit. 4. Reg. 2. cùm alioquin ſal debuiſſet augere amaritudinem. Ibidem cap. 6. injecto in fluvium ligno, fecit vt ſecuris in flumen delapſa enataret. Ex quibus exemplis colligunt interpretes Scripturæ, Deum in patrandis miraculis ſolere adhibere res maximè contrarias illis effectibus ad quos producendos adhibet, ad oſtendendam ſcilicet potentiam ſuam.

577. Card. Pallavicinus agnoſcit his exemplis evinci, quòd Deus non merè ad præſentium harum rerum ſolus effectum produxerit, alioquin Deus illuſiſſet videntibus, dum vellet videri in hujusmodi rebus, tanquam inſtrumentis ad producendos effectus miraculoſos, ad quos tamen reipſa nihil pertinerent. Ex quo fundamento ſolet rejici ſententia Gabrielis, aſſerentis, in omnibus productionibus ſolum Deum agere ad præſentiam rerum quæ vocantur Cauſſæ. hoc ſuppoſito infero: ergo illi effectus producti ſunt per potentiam obedientialem luti, ſalis, ligni.

Reſpondet Card. Pallavicinus, videri ſibi, in quolibet corpore, præſertim mixto, eſſe aliquam vim, quæ ſaltem partialiter poſſit prodeſſe ad omnem effectum corporum, per productionem vel primarum qualitatum, vel alterius qualitatis occultæ, vel per impulſus locales, vel quid ſimile. Deus autem potuit ſupplere alteram partem virtutis neceſſariæ, idque vel per concurſum ſuæ potentiæ, vel per aliquam qualitatem ejusmodi rebus impreſſam.

578. Hæc tamen reſponſio mihi non ſatisfacit. Nam, vt nihil dicam, quòd ligno tribuat partialem virtutem magneticam trahendi ferrum, & ſic de cæteris, & quòd Deus ad hæc miracula perpetranda non potuiſſet aſſumere parum elementum terræ aut aquæ &c. his inquam diſtributis & transmiſſis, non ſalvatur tamen hac ratione, quomodo Deus non illuſerit ſpectatoribus, perinde ſicut illuderet hiſtrio, qui foris ſimularet, ponderoſiſſimum ſaxum ſurſum trahi à debiliſſimo puerulo, occultè autem vir robuſtiſſimus ſaxum tolleret, puerulo non niſi leviſſimè concurrente. Itaque ſpectatores illorum miraculorum inducti ſunt ad judicandum & admirandum miraculum, quòd Deus rebus adeo contrarijs vtpoſſit ad quidvis efficiendum: ergo ſi illis illuſum non eſt, ſed rectè judicârunt, neceſſariò dicendum eſt, non exiguam aliquam latenem accumum virtute naturali concurriſſe, ſed totum corpus fuiſſe vt inſtrumentum aſſumptum.

§. III.

Argumentum tertium, deductum ex Perfectione divina.

579. ARgumentor tertiò, ex principio quo Pallavicinus vtitur ad probandam potentiam obedientialem paſſivam: & eſt hujusmodi. Nec Deo, nec creaturis eſt tribuendum aliquod predicatum, de quo dubitamus, vtrum detur necne, niſi ſit tale, vt ad perfectionem Dei pertineat illud dari; quo poſito infert Pallavicinus impoſſe n. 194. Dari potentiam obedientialem paſſivam.

Pertinet enim ad perfectionem Dei, vt poſſit rebus dare aliquid melius per favorem, quàm illis conveniat per Naturam. Infert a Sacramentis à Deo imprimi aliquam qualitatem ſupernaturalem, non quæ producat (hoc enim plures dixerunt) ſed quæ exigat à Deo Gratiam produci

produci in subjecto. Hinc ego pro potentia obedientiali activa sic argumentor. Si ad perfectionem Dei pertinet, posse per favorem Sacramentis supra naturam eorum imprimi qualitatem exigentem productionem Gratiæ, & hoc ideo, quia hanc qualitatem habere, est melius, quàm quod illis convenit per naturam, tunc etiam, & multò magis pertinebit ad perfectionem Dei, posse per concursum extrinsecum elevare ad agendum. Nam sicut *Agere* est perfectius, quàm præcisè exigere vt ab alio agatur, ità cedet ad majorem commendationem Sacramentorum, si ipsa agant.

§. IV.

Argumentum 4. desumptum ex Dominio Dei.

580. ARgumentor 4. Ex eodem contra eundem Auctorem. Ad perfectionem Dei pertinet, vt in creaturis appareat hæc perfectio Dei: *Dominari in aliud, & posse liberè vti alijs rebus ad sum placitum.* Sed si ponatur potentia obedientialis activa, jam optimè in creaturis apparet hæc perfectio Dei, & ex communi sensu fidelium Deus in eo miraculorum genere, de quo sermo fuit in secundo argumento, censetur hanc perfectionem vel maximè velle manifestare; econtra si potentia obedientialis activa non ponatur, non ita apparet: ergo potiùs est ponenda quàm non ponenda. Major est Pallavicini n. 178. Minor quoad primum membrum est clara, quoad secundum membrum, probatur: quia secundùm Pallavicinum deberet Deus semper attendere ad aliquam latentem virtutem naturalem, quæ esset connaturalis caussa partialis: imò ad effectus spirituales non vitales nullâ creaturâ posset vti Deus: ergo non posset creaturis vti pro libitu, sed cum maxima restrictione.

§. V.

Argumentum 5. desumptum ex manifestatione specialis perfectionis divinæ.

581. ARgumentor iterum ex eodem auctore contra eundem. Illa perfectio rectè tribuitur creaturis, quæ servit ad manifestandum aliquod prædicatum Dei, quod alioquin non appareret, vt docet Pallavic. n. 179. indéque deducit, congruum fuisse, vt darentur creaturæ activæ, quæ non essent cognoscitivæ, sic enim relucet illa divina perfectio: *posse benefacere alteri sine vlla acquisitione felicitatis propriæ, sed omnem effectionem ordinare ad felicitatem alterius.* Subsumo. atqui potentia obedientialis activa servit ad manifestandum prædicatum in Deo, quod cæteroquin non appareret in creaturis: ergo datur. Minorem probo. In Deo est perfectio maxima, posse simul & semel facere contraria, nec esse alligatum vni contrariorum: atqui hoc prædicatum in nulla potentia naturali creaturarum apparet, bene autem apparet in potentia obedientiali activa, quatenus assumi potest à Deo ad opposita, id quod eleganter expressit Rex Salomon Sap. 16. dicens: [Creatura enim tibi factori deserviens exardescit in tormentum adversus injustos, & lenior fit ad benefaciendum illis qui in te confidunt.]

Quin imò Potentia obedientialis ostendit illam divinam perfectionem, quæ est: posse alteri Benefacere non attendendo vllum suum commodum. Hanc perfectionem non manifestant agentia non intellectiva, v. g. ignis, vt putabat Pallavic. nam ille producendo alium ignem, maximè intendit commodum suum, nempe conservationem speciei, imò & defensionem sui individui, & sic de alijs. Potentia Obedientialis verò hujusmodi commodum non intendit. Invenitur ergo manifestatio Perfectionis divinæ in Potentia obedientiali, quam Pallavicinus alibi quæsivit, & non invenit.

§. VI.

Solvuntur Objectiones.

582. OBjicit Pallavicinus 1. Id quod, si existeret, esset amabile tantùm in ratione Medij, toties existeret frustra, quoties daretur aliud Medium indefectibile, ab eo distinctum, & æquè efficax in ordine ad eundem planè finem: ex: gratia, si ego haberem calamum inamissibilem & optimum, frustra esset mihi, habere duos calamos in ordine ad hunc finem, qui est: *me scribere.* sed hæc potentia obedientialis activa esset hujusmodi: ergo esset frustra. Minor probatur. Nam tota bonitas hujus potentiæ esset in ratione Medij, ad hoc nempe, vt Deus posset ponere talem effectum, v. g. producere gratiam in suscipiente Sacramentum; sed Deus in ordine ad hoc habet suam omnipotentiam indefectibilem & efficacissimam: ergo hæc virtus obedientialis esset in creaturis tale Medium, quale descriptum est in majore propositione primi Syllogismi. Major vltimi Syllogismi probatur. Nam tota vtilitas actionis & potentiæ activæ, præscindendo ab hoc quod est, *dari effectum*, consistit vel in hoc, quòd per actionem agens perficiatur primò & per se, sicut contingit in operationibus vitalibus, & de his non est præsens quæstio; vel in hoc, quòd per varias actiones creaturarum eluceat in caussis varia participatio entitativa perfectionis divinæ, & hoc bonum non haberetur in illa virtute obedientiali, quippe communi omnibus rebus, ac proinde non indicante specialem naturam & perfectionem: ergo hæc potentia respectu Dei esset purum Medium in ordine ad ponendum effectum. Ita ille.

583. R. Transeat major, nego minorem: ad cujus probationem transeat iterum major, nego minorem, ex duplici capite. Primò, quia jam ostendimus in quinto argumento, hanc potentiam obedientialem servire ad manifestandam specialem

ſpecialem perfectionem Dei, non minùs quàm alia prædicata creaturarum quæ Pallavicinus admittit. Neque obſtat, quòd hæc potentia ſit tranſcendens & generalis, hinc enim malè infert Pallavicinus, quòd non indicet ſpecialem perfectionem Dei. *Aliud enim eſt, non indicare ſpecialem*; & aliud: *non indicare ſpecialiter*. in quo æquivocat, ſumens vnum pro alio, cùm ſint diverſa. ſic hoc prædicatum Dei: eſſe ens primum & independens, cognoſcitur ex generali prædicato, transcendente omnes creaturas. Item potentia obedientialis paſſiva eſt generalis ex mente Pallavicini, & tamen, vt ex ipſo retulimus §. 5. ſervit ad indicandam ſpecialem perfectionem Dei.

584. Secundò, negatur iterum minor. Nam etiamſi potentia obedientialis nullam ſpecialem perfectionem Dei oſtenderet, non propterea haberet puram rationem Medij, realiter loquendo. Ratio eſt, quia potentia obedientialis non conſiſtit in aliquo prædicato realiter diſtincto à cæteris eſſentialibus prædicatis creaturarum activarum, ſed illa tranſcendit, & cum illis identificatur: ergo ſi cætera prædicata habent aliam vtilitatem præter puram rationem Medij ad faciendum effectum, jam etiam realiter loquendo hanc ipſam vtilitatem habet potentia obedientialis. Neque eſt neceſſe, vt eam habeat vt formaliter diſtincta (ſi tamen diſtingui poteſt) à cæteris prædicatis, quia provenit ex neceſſitate materiæ, vt philoſophi loquuntur. Poteſt ergo minor diſtingui. Haberet puram rationem Medij, ſi aſſereretur eſſe diſtincta ab omni virtute naturaliter activa, tranſeat, ſecus, negatur.

585. Objicit Pallavicinus 2. De conceptu omnis cauſſæ, tam principalis quàm Inſtrumentalis, eſt, eò perfectiorem ipſam judicari, quò concurrit ad perfectiores effectus: ergo ſi daretur Potentia obedientialis activa, creſceret perfectio cujuslibet creaturæ, cum quadam illimitatione, per ordinem ad perfectiores effectus, quos poſſet producere ſine termino. R. 1. Hoc Argumentum omnibus eſſe ſolvendum in elevabilitate intellectûs ad perfectiorem & perfectiorem cognitionem, hoc eſt ad cognitionem ſeu viſionem perfectiorum & perfectiorum creaturarum in Deo ſine fine & termino: quocunque modo hanc illimitationem explicaverit Pallavicinus, & conciliaverit cum limitatione perfectionis intellectûs, eâdem ratione nos conciliabimus. R. 2. Diſtinguendo antecedens: loquendo de cauſſa naturali quà tali, hoc eſt, conſiderata in ordine ad terminum, quem non exigit producere, ſed præciſè non repugnat, nego, vel ſubdiſtinguo tam antecedens quàm conſequens: creſceret perfectio illius ſecundùm id quod importat in recto, nego, ſecundum id quod importat in obliquo, concedo. Hoc enim aliud non eſt, quàm ipſiſſima Omnipotentia Dei, & hæc eſt infinita & illimitata, & ab hac denominatur creatura formaliter & abſolutè elevabilis.

586. Objicit Pallavicinus 3. De ratione omnis effectûs eſt, eſſe aliquo modo indicativus cauſſæ, & ideo effectus excitat curioſitatem, atque deſiderium inveniendi ipſum *CVR.* quia poſtat ſimul aliquam viam ad ejusmodi invenem, & hanc curioſitatem multò magis excitat effectus ſupernaturales: ergo debent pendere cauſſa quam aliquo modo poſſint indicare ſpecialem proportionem cum illa, quæ ſpecialis proportio nulla eſt in effectu potentiæ obedientialis.

Hoc argumentum imprimis ipſi Pallavicino ſpecialiter, deinde omnibus alijs ſolvendum & quidem facilem habet ſolutionem. Solvendum eſt, inquam, in ſpecie Pallavicino: dixit enim ipſe, vt ſuprà retuli, Deum defacto immere Sacramentis qualitatem Supernaturalem quæ phyſicè exigat infuſionem Gratiæ; tamen Gratia ſanctificans ſecundùm ſe non exigit infundi cum præſuppoſitione & ad exigentiam talis qualitatis: porrò, hæc qualitas ſecundùm Pallavicinum, eſt cauſſa phyſica, non quidem phyſicè producens Gratiam, ſed phyſicè exigens, ipſe loquitur: & tamen hæc qualitas non exigitur à Gratia ſanctificante tanquam ſuo effectu: quis enim hactenus iſtam qualitatem ex intimâ ne Gratiæ deprehendit vel ſuſpicatus eſt? Inde omnibus ſolvendum eſt argumentum, quia omnes concedunt, quòd Deus poſſit miraculoſè ſupplere concurſum cauſſæ naturalis: quo ſalſa eſt propoſitio Pallavicini, quòd nus effectus indicet illam cauſſam à qua procedit. R. ergo, effectum eſſe quidem indicativum cauſſæ à qua connaturali viâ petit procedere: verùm, hujus cauſſæ tantùm eſt indicativus ſub tacita conditione: *Niſi Miraculoſè fuerit ſuſpenſatum.* itaque ſolùm indicat hoc prædicatum: *Effectus hic & nunc poſitus connaturaliter petit a tali cauſſa procedere*, quidquid ſit an defacto procedat necne: v. g. actus fidei connaturaliter petit procedere ab habitu fidei, & tamen quando infidelis ad fidem convertitur, non procedit ab Habitu fidei. Pari modo cùm Gratia ſanctificans naturaliter petat procedere à ſolo Deo, ſi Deus elevaret Corpus Chriſti ad illam producendam, non deberet Gratia hanc cauſſam elevatam indicare, quia non eſt cauſſa illius connaturalis. Et hæc ſunt argumenta à Card. Pallav. objecta De potentiæ obedientiali.

587. P. Martinus Eſparza relictis argumentis Pallavicini, ſic objicit. Deus & Natura nihil faciunt fruſtra: ergo nulla darur Activitas in rebus creatis, quæ non poſſit naturaliter reduci ad actum ſecundum in aliquo ſuo effectu: non talem Activitatem feciſſet Natura, cùm tamen per Naturam ſeu naturaliter non poſſet reduci ad vllum actum. Hoc ſuppoſito ſubſumit. [illegible] talis eſſet activitas defacto exiſtens, ſi daretur potentia obedientialis productiva cujuslibet effectus dùm rationem ſpecificam. Manifeſtum autem eſt, nullam cauſſam creatam exiſtere deſtitu[illegible]

cujus propria virtus activa possit connaturaliter exerceri & reduci in actum secundum circa quaslibet species effectuum. Experientiâ enim constat, vnamquamque caussam habere ex sua natura Sphæram determinatam activitatis, vltra quàm connaturaliter progredi non possit. Neque dici potest, rationem differentialem specificam cujusvis ex his effectibus, in ratione differentiali specifica cujusvis alterius vllatenus contineri, cùm sint adæquatè inter se diversæ. Quare exercitâ activitate alicujus caussæ circa rationem specificam alicujus sui effectûs connaturalis, non propterea vel etiam æquivalenter redigeretur in actum secundum activitas ejusdem circa quosvis alios indiscriminatim effectus, secundùm rationem specificam eorum.] Ita ille. Posset, nisi fallor, terminis clarioribus totus objectionis nervus ita proponi. Si daretur Potentia Obedientialis activa vniversalis, deberet illa habere activitatem respectu differentiæ specificæ adæquatè distinctæ ab illa, quam talis entitas naturaliter potest producere. Sed hoc est falsum: nam aliæ differentiæ, vtpote simplices & indivisibiles, non continentur vllo modo æquivalenter in illa differentia naturaliter producibili à tali entitate, v.g. differentia lapidis vel leonis specifica, non continetur in differentia frigoris, quod potest aqua naturaliter caussare: multò minùs differentia Gratiæ sanctificantis in illa continetur: ergo si daretur potentia obedientialis in aqua baptismali ad producendam gratiam, ejúsque differentiam specificam, respectu hujus differentiæ esset activitas, quæ naturaliter nunquam posset reduci in actum secundum: ergo esset frustra: ergo nec datur nec dari potest à natura: daretur autem à natura si existeret, quia quidquid habet entitas aquæ, habet à natura, vtpote Ens totaliter naturale.

588. R. 1. Retorquendo totum argumentum dupliciter. & quidem primò ex Potentia obedientiali passiva, inter quam & activam fatetur Esparza esse quoad hoc punctum omnimodam paritatem. Si discursus adversarij legitimè concluderet, pariter probari posset, quòd Humanitas Christi non sustentaret Vnionem Hypostaticam, nec anima rationalis aut Angeli Gratiam sanctificantem: vtrumque est falsum. Sequela probatur. Quia talis potentia obedientialis passiva esset frustra: nec enim posset vnquam naturaliter redigi in actum secundum respectu differentiæ specificæ Vnionis hypostaticæ & Gratiæ, vtpote quæ secundùm hunc auctorem sunt simplices, & non continentur æquivalenter in differentijs illarum formarum, quas Humanitas potest Naturaliter sustentare.

Retorqueo 2. In potentia obedientiali intellectiva & volitiva. Hæc enim elevatur ad producendum actum intellectualem supernaturalem, & tamen differentia specifica actûs supernalis non continetur æquivalenter in actibus intellectualibus Naturalibus: ergo talis potentia obedientialis esset frustra, quia nunquam naturaliter redigeretur in actum respectu differentiæ supernaturalis.

589. Conatur Adversarius ad hoc respondere negando paritatem. [Ratio enim, inquit, specifica vltima actuum supernaturalium coalescit ex duabus differentijs non subalternis invicem. Vitalitas namque propria Visionis beatæ, est ipsi communis cum omnibus actibus naturalibus, quibus supernaturalitas non est communis. Supernaturalitas verò propria ejusdem visionis, est eidem communis cum habitibus supernaturalibus, & cum vnione hypostatica, quibus non est communis vitalitas, ac proinde neutra formalitas est subordinata alteri, sed vtralibet respectu alterius se habet disparatè secundùm se. Idem evenit in cæteris omnibus formalitatibus specificis, tam Visionis Dei, quàm cæterorum actuum supernaturalium, nulla enim in eis reperitur formalitas indivisibilis, quæ se solâ sit tota ratio differentialis, quæque sit metaphysicè subordinata cæteris omnibus cujusque actûs prædicatis, sicut rationale subordinatur Animali, & Animal Viventi. &c.

590. Hæc responsio non satisfacit. Imprimis supponitur in ea aliquid apertè falsum, nempe quòd differentia specifica Visionis Dei, sit composita adæquatè ex his duabus formalitatibus, vitalitate & supernaturalitate. hoc, inquam, est falsum. Nam ambæ hæ formalitates reperiuntur in actu fidei, & omnibus actibus supernaturalibus voluntatis, qui non sunt Visio Dei. Ergo est aliud vlteriùs prædicatum assignandum pro differentia Visionis Dei. Nimirum, differentia Visionis Dei est: quòd sit actus intuitivus Dei. Quia verò cognitio quâ Deus seipsum cognoscit, est etiam actus intuitivus Dei, ideo dicendum, quòd differentia Visionis creatæ sit composita ex prædicato seu formalitate *Creaturæ*, & *Intuitionis Dei*. & hinc concedo, quòd noster intellectus possit aliquam formalitatem differentiæ Visionis Dei per virtutem naturalem producere, nempe formalitatem *Creaturæ*. quæ continetur etiam in effectu naturaliter producibili ab intellectu creato. Hinc jam vlteriùs ostenditur, quòd vnaquæque creatura activa, possit in quacunque creaturarum specie, ejusque differentia, aliquod prædicatum seu formalitatem producere. Nam omnis differentia specifica creaturæ, debet necessariò formaliter includere conceptum & formalitatem *Creaturæ*: omnia enim reliqua prædicata ab hoc præcisa, non sunt adhuc adæquata differentia illius speciei, quia nondum faciunt eam differre ab omni alio specie distincto, nempe non faciunt differre à Deo: atqui differentia adæquata debet esse talis, quæ faciat differre ab omni alio: ergo formalitas *Creaturæ*, debet in omni differentia specifica creata includi. Cùm ergo ex concessione Adversarij tunc detur potentia obedientialis activa ad producendam aliam speciem naturaliter non producibilem, quando in differen-

tia illius speciei formaliter includitur prædicatum seu formalitas, quæ etiam reperitur in effectu naturaliter producibili, & ego ostenderim, omnem differentiam creatam includere formalitatem *Creaturæ*, sine qua non est adæquatè distincta ab omni alio, nempe à Deo, in quo sunt omnes perfectiones simpliciter simplices, adeoque omnia alia prædicata præscindibilia à prædicato *Creaturæ*; ideo concluditur, dari potentiam obedientialem vniversalem.

591. Taceo, quòd fundamentum adversarij plus probet, quàm ipse velit. Ex ejus enim fundamento probari potest, quòd intellectus Petri possit elevari ad producendam intellectionem in intellectu Pauli, quod tamen adversarius negat. Sequela patet. Nam intellectus Petri potest in seipso producere non solùm inadæquatè, sed adæquatè, differentiam specificam illius cognitionis, quia cognitiones Petri & Pauli possunt esse ejusdem speciei. Nunc

592. Respondetur directè ad argumentum ex dictis. Negando quòd talis potentia esset frustra, & quòd nunquam reduceretur in actum secundum naturaliter. Cùm enim, vt vult adversarius, tunc dicatur reduci in actum secundum naturaliter, quando producit aliquam formalitatem differentiæ illius, quam non potest totam producere naturaliter, hocipso omnis potentia obedientialis activa tunc reducetur in actum secundum, quando producet suum effectum connaturalem, qui continet æquivalenter formalitatem *creaturæ*, inclusam in altera differentia. Ratio vltimata est. Ad hoc vt potentia obedientialis, prout à Natura datur, non sit frustra, satis est, quòd possit naturaliter producere effectum primarium à Natura intentum per Virtutem Naturalem talis entitatis activæ: neque necesse est, posse naturaliter reduci in omnem actum sibi quomodocunque possibilem, vt patet in potentia obedientiali passiva, & activa intellectuali. Neque hæc potentia intenditur à Natura in ordine ad alios terminos, sed tribuitur ex necessitate Materiæ.

593. Itaque à primo ad vltimum, sicut potest Perfectio Supernaturalitatis produci ab intellectu creato, non obstante, quòd intellectus careat hac perfectione, quia sufficit, quòd contineat aliam formalitatem inclusam in differentia actûs supernaturalis, ita poterit Corpus Christi elevari ad producendam Gratiam sanctificantem, quia licet non contineat formalitatem supernaturalitatis, continet tamen formalitatem *entis creati*, quæ licet comparata ad Deum sit imperfectio, comparata tamen ad Chymeram, est perfectio. Et hæc de potentia obedientiali.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Sacramenta causent Gratiam physicè, vel tantùm moraliter.

594. VIdimus, Potentiam obedientialem probabiliter non deesse ad causandam physicè Gratiam. Inquirimus jam, an defacto Deus illam elevet, vel an alio sensu dicantur Sacramenta causare Gratiam. In quo puncto quatuor invenio sententias.

595. Prima sententia est, Sacramenta causare physicè gratiam, non per meram extrinsecam elevationem, sed per aliquam intrinsecam qualitatem transeuntem, supernaturalem, habentem naturalem proportionem cum Gratia, tantum cum effectu, cujus sit causa Instrumentalis, in tamen vt cum illa qualitate etiam immediatè influat Entitas Sacramenti, sicut cum Lumine gloriæ influit intellectus in Visionem Dei, vel cum habitu in actum fidei. Ita P. Dicastillo disp. 2. dub. 6. n. 214. citans Paludanum Capreolum, Ferrariensem, Alensem. Card. de Lugo contra, quòd si Sacramenta physicè influerent, (quod ipse negat) hæc sententia tenenda esset.

596. Secunda sententia est Card. Pallavicini lib. 6. c. 16. à n. 215. desumpta ex Manuscriptis P. Antonij Perez; in Sacramentis esse aliquid plus causalitatis, quàm habeat causa pure moralis aut mera conditio, minus autem quàm habet causa physicè influens. Pro cujus declaratione advertit, in ijs quæ physicè determinant res ad existendum, esse triplicem gradum: alia influunt in existentiam illius rei; alia per suam perfectionem exigunt illam, sed non influunt: alia neque influunt neque exigunt, sed sunt id quo potius aliquid aliud influit, aut exigit, vt sunt conditiones. Ad secundum genus pertinent Causæ physicæ minùs propriæ, v. g. Pater respectu animæ filij, Gratia respectu habituum supernaturalium & auxiliorum. Vult itaque Pallavicinus, Sacramenta pertinere ad hoc genus causæ, nempe Sacramentis imprimi qualitatem supernaturalem, relativam ad præteritam promissionem Dei, & ratione hujus exigere physicè & metaphysicè, Gratiam produci à divina omnipotentia, eamque determinare ad ipsius Gratiæ collationem. Hanc qualitatem vult Auctor esse in omnibus partibus Sacramenti. vult item existere in actibus ministrorijs, in Humanitate & Passione Christi, quin & in Sacramento valido & informi, quibus omnibus à Scriptura & Concilijs tribuitur efficacitas nostræ justificationis. Denique infert, Sacramenta ideo esse instrumenta Dei, quia per ea Deus determinat suam omnipotentiam ad productionem Gratiæ in bonum non ipsorum Sacramentorum, sed alterius.

597. Tertia sententia est, Sacramenta causare physicè Gratiam per potentiam obedientialem extrinsecè elevatam. Ita Suarez, Bellarmin.

minùs, Bannez, & videtur in eam propendere S. Thomas q. 62. a. 1. quamvis pro quarta etiam citetur a. 4. ad. 3.

598. Quarta sententia docet, Sacramenta tantùm moraliter caussare Gratiam quoad suam substantiam. Ita Canus, Ledesma, Molina, Vasquez, Conink, Lugo, Arriaga, Compton. & RR. communiter.

§. I.

Rejicitur 1. Sententia.

599. DICO 1. Non datur qualitas supernaturalis, elevans intrinsecè, & influens physicè in Gratiam. Probat Pallavicinus Conclusionem. Gratia est quædam quasi natura supernaturalis, atque adeo est nobilissima qualitatum possibilium, alioquin alia nobilior agnoscenda esset in Christo, quâ proinde positâ fuisset in ejus anima radix Gratiæ, quod nemo Theologorum sentit: quia Gratia non esset in nobis prima & radicalis participatio Naturæ Divinæ, si alia qualitas prior inveniretur, à qua posset ipsa Gratia emanare: ergo illa qualitas Sacramentalis non posset esse Nobilior Gratiâ: sed neque posset esse ignobilior Gratiâ, nam caussa ignobilior non potest producere effectum Nobiliorem se. Quodsi dicas, illam qualitatem esse caussam instrumentalè Dei, & ideo posse esse imperfectiorem effectu, urget Pallavicinus, quia ad rationem caussæ instrumentalis requiritur, vt agat in bonum caussæ principalis. atqui nulla creatura agit in Bonum Dei, sed potiùs vice versâ, Deus operatur in bonum creaturarum: ergo Deus non potest habere instrumentum physicum.

600. Confirmat argumentum. Quia licet accidens possit esse instrumentum substantiæ in productione substantiæ, quâ est ignobilius, attamen respectu alterius accidentis id esse non potest. Discrimen est, quia licet accidens sit caussa substantiæ in uno genere, est tamen illius effectus in alio genere: scilicet in genere caussæ finalis, quæ est perfectior Medijs: at verò vnum accidens (exceptis intentionalibus) non est caussa finalis alterius, & ideo non potest esse ignobilior caussa suo effectu qui etiam sit accidens. Hæc Paliavic.

601. Imprimis ego non perspicio, quomodo hæc cohæreant cum ejusdem Auctoris verbis, suprà ex eodem relatis. Dixerat enim in explicatione suæ sententiæ, quòd Sacramena sint Instrumenta Dei, quibus Deus determinat omnipotentiam suam ad producendam Gratiam, non in Bonum Sacramentorum, sed suscipientis: quomodo ergo modò dicit, nullum posse dari Instrumentum respectu Dei, & omne Instrumentum debere operari in bonum Caussæ Principalis, nullam autem creaturam posse operari in bonum Dei? Ad argumentum ipsum responderent adversarij, quòd illa qualitas esset ignobilior Gratiâ, neque esset Radix illius, quia esset qualitas transiens, Radix autem debet ad minimùm habere tantam stabilitatem, quantam habet fructus.

Ad illud quod addebatur, vnum accidens non esse caussam finalè alterius, & ideo non posse caussam accidentis esse ignobiliorem suo effectu, hoc, inquam, assùmitur pro fundamento probationis, quod adversarij disertè negant; dicunt enim, Gratiam esse caussam finalem illius qualitatis, quæ dari non potest nisi in hunc finem, vt obtineatur Gratia. Hac ergo probatione, & quibusdam alijs sepositis,

602. Probatur Conclusio, & rejicitur illa qualitas operativa generalibus argumentis, quibus tertiam sententiam impugnabimus. Deinde contra illam specialiter sic argumentor.

Virtus caussativa Gratiæ est de essentia Sacramenti, & illius quà talis constitutiva, vt ex communi tradit Lugo *disp. 3. de Euch. s. 1. n. 38.* & constat ex definitione Sacramenti quòd sit signum practicum: atqui si daretur hæc qualitas, non esset constitutiva Sacramenti: ergo Virtus Sacramenti non consistit in huiusmodi qualitate. Minor probatur 1. ex Sacramento Eucharistiæ, quod est Sacramentum permanens: adversarij verò ponunt hanc qualitatem transeuntem, & quæ tunc primùm & solùm existat, quando gratia producitur: vnde quando Sacramentum est validum & informe, non ponitur talis qualitas. Hinc probatur minor 2. Quia Sacramentum validum & informe est completum Sacramentum, & tamen non constituitur per hanc qualitatem: ergo hæc qualitas non est pars constitutiva Sacramenti. Probatur 3. Quia, vt fatentur adversarij, Deus posset supplere concursum hujus qualitatis per concursum extrinsecum: atqui in illo casu esset totum Sacramentum, Deus autem non potest supplere partem constitutivam vllius rei. Ergo &c.

603. Probatur Conclusio 3. Hæc qualitas vnicè asseritur à suis auctoribus, quia putant eam esse necessariam, vt consulatur dignitati Sacramentorum in caussanda gratia: atqui ad hoc non est necessaria: ergo nec asserenda. Minor probatur. Si hæc qualitas daretur, ideo daretur, quia debita esset Sacramentis ratione suæ dignitatis: ergo Sacramenta exigerent illam propter suam dignitatem: ergo vt sic essent caussa illis qualitatis: ergo si Sacramentorum dignitati satis consultum est, si dicatur, quòd caussent hanc qualitatem non per physicum influxum, sed per solam exigentiam illius, pari modo satis consultum erit, si dicatur, quòd ipsam Gratiam sanctificantem caussent per exigentiam illius, absque superaddita qualitate physicè influente.

§. II.

Rejicitur Qualitas Relativa & Exactiva Gratiæ.

604. DICO 2. Virtus caussativa Sacramentorum non consistit in qualitate supern-

turali, Metaphysicè exigente productionem Gratiæ. Probatur Conclusio 1. Argumento vltimo paulò antè facto, quod contra hanc qualitatem adhuc fortiùs procedit. Nam Qualitas activa licet non sit necessaria vt consulatur dignitati Sacramentorum, serviret tamen ad hoc, vt Sacramenta possent propriè & simpliciter dici; *Sanctificare physicè*: nam hoc significat actionem physicam, aliquo modo procedentem ab eo, quod denominatur Sanctificare: atqui Qualitas purè exactiva Gratiæ, non posset hanc denominationem præstare, quia nec ipsa qualitas produceretur physicè à Sacramentis, neque Gratia produceretur physicè à Qualitate: ergo major est ratio negandi hanc quàm priorem qualitatem.

605. Probatur Conclusio 2. ad hominem. Docet enim Card. Pallavicinus, hanc qualitatem recipi in omnibus partibus Sacramenti. Infero. Ergo ipsa Qualitas non est pars constitutiva Sacramenti, quia supervenit toti collectioni partium. Subsumo. atqui virtus caussativa Sacramentorum est constitutiva Sacramentorum: ergo Qualitas hæc non potest esse virtus Sacramentorum.

606. Probatur Conclusio 3. Omnis exigentia physica est prædicatum quoddam secundum, (vt sæpiùs inculcat ipse Pallavicinus) supponens aliud primum, ratione cujus illi entitati bona est illa res, cujus dicitur habere exigentiam: atqui Gratia quæ datur v. g. Petro intuitu Sacramenti, non est bona illi qualitati, vtpote quæ non existit in ipso Petro, sed in partibus transeuntibus Sacramenti, cum quibus & ipsa qualitas transit: ergo non datur qualitas habens talem exigentiam.

607. Confirmatur ex P. Esparza [Stulta enim, inquit, est petitio (qualis est omnis exigentia) destituta omni ratione petendi: experientia enim docet, nos non impelli ad petendum aliquid, quod ratione conditionis nostræ nullo modo nostra interest produci vel non produci: quis enim prudenter petat à Deo, vt in profundo terræ vel maris, quò nemo mortalium vnquam perventurus est, producat massam optimi auri? multò minùs censenda est natura hujusmodi appetitiones instituere per appetitus innatos: atqui hujusmodi appetitio esset illa qualitas exigens productionem Gratiæ in suscipiente Sacramentum, vt cosideranti patet.]

608. Confirmatur vlteriùs, inductione per alias exigentias, quæ tum à Philosophis tum à Theologis admittuntur, in quibus semper apparet ratio exigendi. Pater mediante virtute seminali exigit produci filium: vtique patris interest habere filium, in quo species conservetur. Gratia sanctificans exigit in suo subjecto produci habitus supernaturales: vtique interest Gratiæ, (quæ in ordine supernaturali est quasi Natura,) & etiam subjecti, cui gratia inexistit, habere suas potentias ad eliciendos actus sibi & fini suo proportionatos, & sic de alijs exigentijs. Cùm ergo Qualitas, de qua est sermo, nullam hujusmodi rationem exigendi Gratiam habeat, vt ostensum est, repugnat eam dari.

§. III.

Rejicitur Elevatio extrinseca Sacramentorum.

609. DICO 3. Sacramenta non elevari physicè per extrinsecum concursum ad producendam Gratiam. Probat Conclusionem Card. de Lugo hoc modo. Non omnes partes Sacramenti, vtpote successivè existentes, possunt physicè influere, sed tantùm vltimum terminans: atqui sic totum Sacramentum potiùs dicetur moraliter influere, cùm totum reliquum non nisi moraliter concurrat: non enim illud quod præterijt, componit vnum ens physicum, & per se, cum vltima syllaba.

Scio, adversarios hoc argumento parùm moveri, primò quia totum se fundat in modo loquendi. Fatentur ergo, totum Sacramentum esse caussam moralem Gratiæ, sed non tantùm esse caussam moralem, sed simul etiam physicam, quia potest enti morali & artificiali tribui actio physica, etiamsi tantùm vna illius pars influat, vti circumstantiæ aliud requirant. Sic dicimus totum exercitus oppugnâsse & expugnâsse civitatem, tametsi fortè minima pars manum admoverit. Quidquid ergo sit de hoc argumento

Probatur Conclusio sufficienter ex fundamento generali, quòd Miracula non sint allegenda sine necessitate, & vrgente causa: nulla autem est vrgens necessitas asserendi, Sacramenta assumi & elevari ad producendam Gratiam, cum ex natura sua exigit à Deo solo produci: ergo &c.

§. IV.

Proponitur verior sententia de modo quo Sacramenta caussant Gratiam, & solvuntur Objectiones.

610. DICO 4. Sacramenta tantùm moraliter influere in Gratiam, non quid eminentiores conditiones, sed excellentiore modo, inferius exponendo. Probatur solutione Objectionum.

Objicit P. Dicastillo 1. testimonium S. Pauli ad Titum 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum.* Deus vt caussa physica. Vnde sic argumentatur. Deus vt caussa physica effudit Gratiam per Christum & Baptismum: ergo per Christum & Baptismum non dicitur operari per caussam physicam non dicitur operari per caussam moralem, à qua moveatur ad operandum, sed potiùs econtra, caussa moralis dicitur operari per caussam physicam: ergo si Deus gratiam produxit per Christum & Baptismum, debet vtique causalitas esse physica. Minorem probat exemplo. Nam ille qui ex consilio aut præcepto alterius alium occidit, non dicitur illum occidere per caussam

causſam conſulentem aut præcipientem, ſed econtra. Vnde etiam Deus non dicitur in executione conferre Gloriam *per Merita*, ſed *propter Merita*.

611. Ad hoc argumentum imprimis reſponderet aliquis ex doctrina quam tradidi in 1. libro, negando quòd Deus moveatur à Sacramentis ad producendam gratiam, ſed quòd Deus ordinet Sacramenta ad Gratiam, ſicut ordinat merita ad præmium, & ſicut rectè dicitur per merita procurare præmium, etiamſi merita non influant phyſicè in præmium, ita poterit dici procurare Gratiam per Sacramenta, etiamſi Sacramenta non influant phyſicè in Gratiam. Cæterùm abſtinendo nunc ab hoc, aliter reſpondeo.

612. Imprimis quidem argumentum nimium probat, & omnibus eſt ſolvendum. Certum enim eſt, multos accipere Gratiam per baptismum non quando confertur, ſed quando, remoto obice, reviviſcit: tunc autem non poteſt eſſe cauſſa phyſica Gratiæ, & tamen de tali baptismo eſt etiam verificandus ille textus S. Pauli: ergo quocunque modo explicabitur pro his caſibus, poterit pro omnibus.

613. R. 2. Diſtinguendo minorem. Cauſſa phyſica non dicitur operari per moralem à qua movetur, ſi hæc ſecundùm ipſam rationem movendi non eſt illius ipſius cauſſæ phyſicæ effectus, & quidem in eum finem poſitus, vt moveat ad effectum phyſicè ponendum, tranſeat minor: ſecus, nego minorem: atqui merita Chriſti & Baptismus ſunt effectus & beneficia Dei, & quidem in hunc finem poſita, vt Deus ab illis moveretur ad gratiam nobis conferendam: ergo rectè dicitur Deus per hos ipſos effectus ſuos nobis conferre Gratiam, etiamſi merita & Baptismus tantùm moraliter influant. Falſum itaque eſt, quòd vniverſim illud per quod Deus aliquid facere dicitur, non ſit etiam id, propter quod id facere dicatur. Sic Deus veriſſimè dicitur nobis conferre Gloriam æternam, & per noſtra merita, & propter eadem noſtra merita. Sic Eccleſia ferè omnes orationes & petitiones terminat his verbis: *Per Dominum noſtrum &c.* quorum ſenſus eſt: *Propter merita Chriſti.* Ergo, niſi quis ita ineptiat, vt dicat, Chriſtum elevari phyſicè ad omnia beneficia, quæ illius intuitu nobis conferuntur, fatendum eſt, Deum quoque rectè dici per Sacramenta conferre Gratiam, etiamſi Sacramenta non eleventur, vt phyſicè concurrant.

614. Objicitur 2. & quidem præcipuè auctoritas Sanctorum Patrum, aſſerentium, Sacramenta cauſſare gratiam, mundare &c. qui modi loquendi videntur ſonare phyſicum influxum. Hoc argumentum varijs modis validè retorquetur. Priusquam autem retorſiones referam, placet examinare teſtimonium S. Ambroſij lib. 1. de Sacramentis c. 5. in quo mirè triumphant P. Caſtillo & Pallavicinus, arbitrantes, non poſſe niſi de phyſica cauſſalitate intelligi, quem tamen locum Authores noſtræ ſententiæ non declarant. Verba S. Patris ita ſe habent. [Non ſanat aqua (in baptismo) niſi Spiritus S. deſcenderit, & aquam conſecraverit.] Ecce! aqua debet conſecrari, vtique non aliter quàm imprimendo qualitatem ſanativam, hoc eſt productivam, vel ſaltem exactivam Gratiæ: Neque enim poteſt deſcenſus Spiritûs Sancti aliter intelligi, quàm per operationem exercitam in aqua.

615. Auctoritas hæc non poteſt terrere niſi eum, qui totum caput S. Ambroſij non perlegerit. Mihi ſæpiùs & attentè illud perlegenti, evidens eſt, S. Patrem nihil de Qualitate adverſariorum dicere cogitâſſe. Recenſet S. Pater totam hiſtoriam antiqui teſtamenti, de ſanato Naaman à lepra per immerſionem in Jordanem, deinde quærit, quid hoc ſignificet? Reſpondet his verbis. [Vidiſti aquam: ſed non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat quæ habet Gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum, aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio. Aqua opus eſt, operatio Spiritûs Sancti eſt.] Nota, quòd operationem ſoli Spiritui Sancto tribuat. Pergit deinde, & incipit loqui de Inſtitutione Baptismi Chriſti, quando Chriſtus fuit à Joanne baptizatus in Jordane (cujus figura erat illa ſanatio Naaman) [non ſanat, inquit, aqua, niſi Spiritus S. deſcenderit, & aquam illam conſecraverit, ſicut legiſti, quòd cùm Dominus Jeſus Chriſtus formam (id eſt ritum) baptismatis daret (hoc eſt inſtitueret) &c. & ecce! quaſi columba Spiritus S. deſcendit.] Hæc S. Ambroſius: ex quibus apertè conſtat, de quo deſcenſu loquatur, nempe de præterito, non de futuro, de illo ſcilicet in ſpecie columbæ. Senſus itaque S. Patris planiſſimus eſt, quòd aqua, quæ in baptismo adhibetur, non ſanaret à peccato, niſi à Chriſto fuiſſet baptismus inſtitutus, annuente Spiritu Sancto, cujus opus eſt Sacramentorum inſtitutio, nam omnia beneficia ſpecialiter Spiritui Sancto tribuuntur, & ſpecialiùs illa Gratia, quæ tribuitur in Baptismo Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.* Itaque Spiritus S. dicitur aquam conſecrâſſe tunc, quando vnà cum Patre & Verbo Baptismum inſtituit, ac promiſit Gratiæ collationem intuitu talis Cæremoniæ debito modo applicatæ. Hæc autem conſecratio tam parùm ſignificat immutationem phyſicam aquæ, aut qualitatis impreſſionem, quàm parùm per ejusmodi qualitatem immutantur Eccleſiæ, Altaria, Calices, Oleum, &c. quando conſecrantur ritu ab Eccleſia inſtituto. Nunc ad retorſiones veniamus.

616. Retorquetur itaque argumentum ab auctoritate Patrum deſumptum 1. Sancti Patres loquuntur vniverſaliter & eodem modo de emundatione per baptismum, quandocunque & quomodocunque ea fiat: & tamen ſæpè non poteſt hæc emundatio fieri per phyſicum baptismi influxum in Gratiam: ergo ſi in his caſibus poſſunt & debent Patres intelligi non de phyſica, ſed tantùm de morali cauſſalitate, poſſunt vniverſim de illa intelligi. Minor patet in Baptismo va-

lido & informi, ac postmodum remoto obice revivíscente, de quo loquitur S. Augustinus lib. 3. de bapt. c. 3. & Auctor sermonis de Passione Christi apud Cyprianum. Quando ergo Patres tribuerunt Sacramentis vim sanctificandi, non fuerunt solliciti de specifico modo caussandi, an sit physicus vel moralis, sed abstraxerunt; eorum enim institutum erat, Mysteria fidei populo explicare, non scholasticas quæstiones definire.

617. Retorquetur 2. Scriptura & Patres eodem modo tribuunt vim caussandi vtrique parti Sacramentorum, Materiæ & Formæ, & tamen non facilè vnquam fit, & est moraliter impossibile fieri, vt vtraque pars simul & semel in eodem instanti terminetur, adeoque simul concurrat physicè, præsertim in Sacramento Pœnitentiæ, vbi confessio jam præterijt quando fit Absolutio, & in Sacramento Eucharistiæ &c. Si ergo Patres quoad vnam partem possunt ac debent intelligi de sola caussalitate morali, eodem modo poterunt intelligi quoad vtramque partem.

618. Respondet P. Dicastillo, sufficere quòd vna pars Sacramenti physicè influat, vt totum denominetur influere. Sed contrà, & hoc bene notandum est, quando Patres loquuntur de Baptismo, semper nominant aquam, eamque dicunt mundare etiam tunc, quando forma tardiùs absolvitur quàm ablutio: atqui hic modus loquendi foret ineptus & falsus, si per emundationem intelligerent physicam caussalitatem Gratiæ, & tamen aqua secundùm se non influeret physicè: sicut ineptè diceretur de aliqua parte exercitûs v.g. de Legione A. quòd illa physicè ceciderit hostem, si tamen illa physicè nunquam congressa fuisset, sed tantùm pugnæ astitisset, alia legione manus & arma conferente: ergo si Patrum locutiones essent intelligendæ de physico influxu, eæ non satis defenderentur esse veræ, dicendo, quòd saltem alterutra pars Sacramentorum influat physicè.

619. Retorquetur argumentum 3. Scriptura & Patres etiam passim dicunt, Sanguinem, Passionem & Mortem Christi nos mundare, justificare &c. vtique non nisi moraliter: sic etiam dicunt Sacramenta esse plena sanguine Christi, ex quibus hauriantur aquæ salutis: sicut ergo hæc continentia est merè moralis, ita etiam efficientia erit merè moralis. Hac retorsione pressus Pallavicinus, posuit suam qualitatem etiam in meritis & sanguine Christi: sed nunquid etiam poni poterat in morte, quæ est dissolutio seu ablatio vnionis? & tamen dicimur etiam per mortem Christi justificari.

620. Retorquetur 4. Viri sancti dicuntur eâdem phrasi patrare Miracula, dare sanitatem, quando hæc impetrant suis meritis & precibus: an propterea dicemus hæc fieri per physicum eorundem influxum?

Retorquetur 5. Homo per peccatum & finalem impœnitentiam dicitur esse caussa suæ perditionis: nunquid & hic dabitur qualitas exigens damnationem, aut physicè influens in pœnas æternas, procedens ab ipso peccato præterito?

Retorquetur 6. & vltimò. Quin imò Patres videntur quandoque satis aperte physicum influxum Sacramentis negâsse, dum dicunt, solum Spiritum S. ad Sacramenti exhibitionem sanctificare, prout ex S. Ambrosio retuli. S. Augustinus in Epist. 23. ad Bonifacium. [Aqua, inquit, exhibens extrinsecùs Sacramentum Gratiæ, & Spiritus S. operans intrinsecùs beneficium Gratiæ, solvens vinculum culpæ, reconcilians homini naturæ regenerant (ita legendum est, & non *regenerans*, vt vult Lugo) hominem Christo. Ecce! S. P. tribuit generationem vtrique, nempe licet Sacramento & Spiritui S. sed cum differentia, quòd aqua regeneret exhibendo Sacramentum extrinsecùs, Spiritus S. verò intrinsecùs operando ipsam Gratiam.

Ad objectionem ergo respondetur, SS. Patres non tribuisse Sacramentis influxum physicum, sed abstraxisse, vt jam dictum est.

621. Objiciunt 3. Si Sacramenta moralia non agunt physicè, sed solùm moraliter, non videntur aliud esse quàm quædam conditiones sine quibus non: sicut est denarius plumbeus Regis, quo exhibito datur alicui pecunia ex voluntate Regis: atqui Sacramenta non habent se merè hoc modo, sed meliùs comparantur securi respectu arboris, vt tradit S. Thomas q. 62. a. 1. in C. circa 3. Bernardum, dicentem in sermone de Cœna Domini: [Sicut investitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, ita diversiones Gratiarum diversæ sunt traditæ Sacramentis.]

R. 1. S. Thomas meritò rejicit illa exempla S. Bernardi, quia sunt mera signa speculativa potestatis collatæ. Nummus plumbeus est enim merum signum speculativum Regiæ voluntatis, quæ deinde voluntas movet Ministrum & administratorem pecuniæ, ad solvendam pecuniam. Rectè etiam S. Thomas comparat Sacramenta potiùs securi, non quidem quòd debeant physicè concurrere, sed cum debita proportione, quæ in hoc consistit, quòd securis, ad hoc vt serviat artifici tanquam idoneum instrumentum, debeat in se habere quandam aptitudinem & acuitatem ad scindendum. Sic ergo instrumentum morale, vt differat à mera conditione, debet in se habere aliquam virtutem movendi caussam principalem ad aliquid faciendum: hanc autem habent Sacramenta, quorum virtus aliud non est, quàm merita Christi illis applicata, vt tradit S. Thomas a. 5. in C. his verbis. [Manifestum est, quòd Sacramenta Ecclesiæ, specialiter habeant virtutem ex passione Christi, cujus virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionẽ Sacramentorum.] Præterea Sacramenta sunt etiam quædam actiones Christi, dignificatæ ab illius institutione vt sint suo nomine, & hanc institutionem atque auctoritatem includunt tanquam partem constitutivam, quæ vtique est dignitas apta movere non minùs quàm

quàm merita, sicque plurimùm differunt à puris conditionibus. sed hæc infrà magis declarabuntur.

622. Objiciunt 4. Si Sacramenta nostra tantùm moraliter caussant Gratiam, nihil planè prærogativæ habent supra Circumcisionem: nam ex communiore opinione, per Circumcisionem conferebatur Gratia parvulis ex opere operato. R. Etiam hoc argumentum adversarijs solvendum esse, si comparetur Circumcisio cum Sacramento revivisente, quo casu Baptismus adhuc nobiliore modo concurrit ad productionem Gratiæ quàm Circumcisio, & tamen non caussat per physicum influxum: ergo potest inter Circumcisionem & nostra Sacramenta agnosci discrimen in caussando gratiam independenter à physico influxu. Respondetur nunc directè negando sequelam, quia ad summum dici potest, quòd Circumcisio fuerit conditio, & non caussa strictiùs sumpta, juxta discrimen paulò pòst explicandum. Dixi: *ad summum.* Nam inferiùs de hoc ipso disputabitur, an fuerit saltem conditio conducens ex opere operato, & hoc ipsum negabitur, sicque objectio nos non concernet. Nunc ergo explicemus discrimen inter Conditionem & Caussam Moralem strictiùs & Theologicè sumptam.

§. V.

Explicatur discrimen inter Caussam Moralem, & Conditionem.

623. ATrulimus in hujus rei declarationem exemplum nummi plumbei. Nunc superaddemus aliud, quod proponit Card. de Lugo. Dominus mandat servo, vt quoties audiverit cantantem gallum, det eleemosynam. In hoc casu cantus galli est conditio, imperium Domini est caussa moralis. Quæritur in quo consistat ratio Caussæ moralis, ejúsque differentia à mera conditione, quæ quidem videri posset esse quæstio de nomine, sed reverâ fundatur in reali discrimine, quod admodum servit ad ostendendum, nihil derogari excellentiæ Sacramentorum, si illis denegetur ratio Caussæ physicæ, & tribuatur ratio Caussæ moralis.

624. DICO itaque. Ex illis rebus, quæ obiectivè movent aliquam caussam, ad aliquid physicè efficiendum, datur discrimen in modo movendi, propter quod vnum vocatur Caussa, alterum verò Conditio. Illud vocatur Caussa Moralis strictiùs loquendo, quod operantem movet ratione alicujus dignitatis & excellentiæ, in quam fertur, & à qua quodammodo excitatur affectus caussæ illius quæ movetur ad physicè operandum. Illud verò est mera conditio, quod non movet ratione hujusmodi dignitatis & excellentiæ in se repertæ, sed vt conjunctum cum alio talem dignitatem habente, & exigente non movere, nisi quando illud alterum sibi conjunctum habet. Quando ergo in aliquo casu vtrumque intervenit (quod tamen non semper contingit) nempe Caussa moralis & conditio, tunc licet neutrum sine altero moveret, hoc tamen interest discrimen, quòd id quod est caussa moralis, ideo moveat vt conjunctum cum altero, quia petit non movere nisi vt sic conjunctum, non ex defectu virtutis, sed quia suâ non interest movere, nisi quando est alteri conjunctum, sicut non interest ignis calefacere, nisi sit approximatus. Econtra alterum quod est conditio, ideo præcisè non potest movere sine altero quod caussam dicimus, quia Caussa petit non movere, nisi habeat conjunctam talem conditionem, adeoque suam vim movendi mutuat à Caussa.

625. Hinc redditur ratio, cur Nummus plumbeus sit mera conditio, quando movet ad dandam pecuniam, Voluntas autem Principis sit Caussa moralis, & idem est de voluntate Domini, comparata cum cantu galli. Nam in voluntate illa residet Dignitas & Excellentia, excitans & impellens servum: quia verò Voluntas Domini talis est, vt nolit a servo attendi, nisi ponatur cantus galli, aut exhibeatur nummus plumbeus, hinc est, quòd sine cantu galli, aut exhibitione nummi plumbei non moveat. Quodsi Princeps aliud signum assumpsisset, eodem modo illud moveret, quod signum est, virtutem movendi inesse voluntati Domini, non verò cantui aut nummo.

Declaratur vulgaribus exemplis. Præcipiens, Rogans, Consulens, sunt caussæ morales: in ipso enim præcepto, consilio, precibus, residet virtus excitandi voluntatem alterius ad operandum, seclusis alijs: quodsi verò præcipiens ipsemet restringat suum præceptum ad certos casus & circumstantias (idem est de consulente & rogante) tunc illæ circumstantiæ sunt meræ conditiones, juxta regulam traditam.

626. Nunc ad rem nostram veniendo, & applicando Regulam Sacramentis, apparebit, Sacramenta novæ legis, rectissimè dici Caussas Morales. Continent enim in se excellentiam moventem Deum ad producendam Gratiam, vtpote actiones Christi, à Christo institutæ, & à Ministris Christi exercendæ, nomine & auctoritate ipsius Christi, & quidem in hunc finem, vt Gratia obtineatur; adeoque dignificantur ab ipsa Institutione Christi, meritisque à Christo applicatis: vnde à SS. PP. dicuntur esse plena sanguine Christi: ac denique sunt quidam cultus Dei, quatenus sunt petitiones Christi, quibus petit à Patre Cœlesti dari gratiam, ac proinde per Sacramenta colitur Deus vt auctor Gratiæ. Nihil ergo potest desiderari ad rationem Caussæ moralis in stricta significatione.

627. Hanc declarationem discriminis inter caussam moralem & conditionem reipsâ, etsi alijs verbis, invenio traditam in Hispania à celebratissimo Theologo, Benedicto de Robles, professore Cardinalis de Lugo & Arriagæ, qui suum Magistrum secuti sunt. Eandem tradit Esparza his verbis. [Res physicæ & actiones exteriores, includentes intrinsecè actum liberum voluntatis,

voluntatis, quoad vim inductivam & caussativam alicujus effectûs, dicuntur absolutè caussæ morales talis effectûs. Sacramenta autem includunt essentialiter ac intrinsecè talem actum, atque ab eo pendent formaliter quoad esse completum Sacramenti, & vim illativam Gratiæ.]

§. VI.

Vtrum Circumcisio fuerit Caussa Gratiæ, vel Conditio, vel Neutrum.

628. SOlet hæc quæstio hîc agitari occasione eorum quæ dicta sunt, quamvis alioquin ad Scripturæ Interpretes pertineret. Serviet autem ejus resolutio ad meliorem intelligentiam eorum quæ dicta sunt, & ad nostrorum Sacramentorum commendationem.

Difficultas autem movetur ex varijs Scripturæ textibus, quibus circumcisio modò extolli, modò deprimi videtur; & quia vix apparet modus explicandi, quomodo parvuli in Circumcisione fuerint justificati, si Circumcisio nihil ex opere operato contulit.

Doctores tantùm duas sententias oppositas communiter referunt: cùm tamen in quatuor distribuendæ videantur.

629. Prima & valde communis sententia est, per Circumcisionem, saltem tanquam per conditionem, fuisse parvulis collatam Gratiam ex opere operato, & sic illis circumcisionem fuisse medium necessarium ad salutem.

630. Secunda sententia simpliciter negat hujusmodi conducentiam & necessitatem. Ita post multos alios Vasquez 1. 2. *d.* 184. *c.* 3. *n.* 18. & *c.* 4. *n.* 36. & licet hoc loco videatur Circumcisionem solùm excludere à ratione Caussæ, quia in fine cap. quarti dicit, se in quæst. 70. S. Thomæ tractaturum, an saltem fuerint conditio necessaria, fundamenta tamen Vasquezij etiam contra Conditionem procedunt, & deinde in 3. p. *d.* 163. n. 18. expressè iterum asserit, Circumcisionem non fuisse parvulis necessariam, nec remedium ad salutem, & præceptum Circumcisionis eatenus solùm parentes obligâsse, vt infantes populo Dei aggregârent. & paulò pòst n. 19. sic loquitur. [Quod verò spectabat ad salutem spiritualem infantium, præsto illis esse poterat fides parentum, quæ ante Christi adventum semper pro parvulis remedium fuit.] Quæ verba cùm sint clarissima, mirum est, P. Dicastillo d. 2. n. 316. dixisse, nullum Theologum opinari, pueris Hebræis non fuisse necessariam Circumcisionem. Eandem cùm Vasquez sententiam etiam tenet Bellarminus: citatur etiam pro eâdem à Card. de Lugo Ægidius Conink a. 6. verùm hic n. 146. expressè docet, fuisse saltem conditionem respectu parvulorum.

631. Tertia sententia volens declinare difficultates vtriusque extremæ jam relatæ sententiæ, procedit mediâ viâ. Docet enim, Circumcisionem non justificâsse quidem, si formaliter sumatur, hoc est, si consideretur prout fuit primò & primò instituta, quia vt sic erat tantummodo signum fœderis inter Deum & familiam Abrahæ, cui promittebatur ingens multiplicatio & terra Canaan, & vt sic erat signum distinctivum populi electi, nec quidquam pertinebat ad conferendam salutem.

De Circumcisione ergo sic accepta veriùs sententia intelligendos esse textus S. Pauli & SS. Patrum, quos pro se adducit secunda sententia. Quia verò respectu parvulorum masculorum fuit in Circumcisionem commutatum Sacramentum Legis naturæ, quod ante institutam Circumcisionem adhibebatur contra peccatum originale, ita Circumcisio materialiter spectata, hoc est, vt Sacramentum legis naturæ, habebat vsum maximam ad delendum peccatum originale ex opere operato; & hoc modo vult intelligendos textus quibus vtitur prima sententia. Hanc sententiam tenet Card. de Lugo, & priùs eam proposuerat Vasquez *loco cit.* c. 4. *n.* 42. & vix apparet in quo differat ab hac sententia Suarez *disp.* 5. *sect.* 2. *utraque istarum.*, nisi quòd Lugo eam accuratiùs explicuerit. Lugonem sequitur P. Dicastillo; differunt tamen hi duo, quòd Lugo velit illam commutationem Sacramenti Legis Naturæ in Circumcisionem, non fuisse à Deo factam aliquo præcepto, sed ex libera deputatione ipsius populi, quatenus voluit vnâ eâdemque actione divina præceptis satisfacere. Econtrà Suarez & Dicastillo volunt illam commutationem fuisse factam à Deo Gen. 17. & ideo extra casum necessitatis non masculo infanti profuturum fuisse Sacramentum legis naturæ prout priùs profuerat.

632. Quartam sententiam tenuit olim vir profundè doctus & solidus, Petrus de Ambâs, vt refert ejus discipulus P. Castillo à n. 56. eamque reipsâ amplexi sunt & illustrârunt Pallavicinus & Esparza. Hi itaque docent, Justificationem parvulorum fuisse affixam à Deo (extra casum necessitatis) illi actui meritorio, quem exercebat Minister voluntate executivâ, protestationis fidei in Christum, quæ hîc & nunc fiebat per Circumcisionem, quæ voluntas ex suo modo tendendi erat irretractabilis, quatenus non mere de futuro, sed hic & nunc, & pro hoc instanti imperavit Circumcisionem, & per eam voluit suam fidem in Christum applicare infanti. Quod dictum est de Circumcisione, idem dicendum de illo remedio incognito, per quod fœmellis, & etiam masculis in casu necessitatis applicabatur fides in Christum.

633. In hac ergo sententia Circumcisio secundùm se præcisè spectata, fuit inutilis ad justificationem, & quoad hoc punctum convenit hæc sententia cum secunda. Fuit tamen vtilis denominativè sumpta, quatenus denominabatur meritoria ab actu illo interno protestativo, sicut dicit solet, Eleemosynâ redimi peccata, & acquiri vitam æternam, licet totum meritum constitat in solo

solo actu interno. Ratio autem hæc est, quia actus internus accipitur in communi sermone per modum vnius cum actu externo, quem secum trahit, & ideo actus externus denominatur ab actu interno bonus, & meritorius illius rei, quam meretur & impetrat actus internus. Differt ergo hæc sententia à secunda solùm in hoc, quòd Justificationem parvulorum tribuat actui fidei & protestationi internæ, quæ secum trahit Circumcisionem, quod secunda sententia non satis explicavit, quamvis fortassis subintellexerit.

634. DICO, Hanc quartam sententiam videri veram. Probatur 1. Quia est conformior S. Scripturæ & PP. quatenus Circumcisioni negat conducentiam ex opere operato; & præterea salvat illos loquendi modos, qui videntur patrocinari Circumcisioni. Posterior pars probabitur solutione objectionum, quæ fieri solent ab auctoribus primæ sententiæ. Nunc autem probatur prior pars ex Ep. ad Rom. 3. & 4. 1. ad Cor. 7. ad Galat. 4. ad Coloss. 2. ad Hebr. 7. 9. & 10. quibus locis, vt Apostolus Circumcisionem dissuaderet quibusdam Judæis ad Christum conversis, sed Circumcisionem retinere volentibus, docet, Circumcisionem aliósque ritus antiquæ legis, fuisse meras figuras eorum, quæ jam existunt, neque per illos fuisse justificatos Hebræos, sed per fidem; sic Abraham non per Circumcisionem, sed per fidem præcedentem fuisse justificatum: *Credidit Deo, & reputatum est illi ad Justitiam.* Deinde etiam appellavit illa infirma & egena elementa. Ex quibus textibus collegerunt Concilia, quòd Sacramenta antiquæ legis non fuerint Causa Gratiæ.

635. Confirmatur 1. Cùm S. Paulus ad Rom. 2. docuisset, Justificationem tam Judæi quàm Gentilis esse ex fide; postmodum c. 3. objicit sibi ipsi & replicat hoc modo. *Quid ergo amplius Judæo est, aut quæ vtilitas Circumcisionis?* quasi diceret. Si Circumcisio secundùm se spectata, non fuit remedium contra Originale, nec conducens ad Justificationem ex opere operato, sed Justificatio contigit Judæo æquè ac Gentili ex Fide, quid ergo prærogativæ habuit Judæus præ Gentili intuitu Circumcisionis? Ecce! in hac objectione supponitur, Circumcisionem fuisse inutilem etiam in veteri Lege. Ad hanc replicam respondet S. Paulus longè aliter quàm secundùm adversarios debebat: respondet, inquam, ad vtrumque membrum objectionis, hoc modo. Ad primum quidem de eminentia seu prærogativa Judæi supra Gentilem, his verbis. *Multum per omnem modum: primùm quidem* (id est potissimùm) *quia credita sunt illis eloquia Dei.* id est, revelationes & promissiones à Deo factæ. quasi diceret; Deus Judæis longè copiosiùs & familiariùs communicavit & impertivit spirituales illustrationes & supernaturales veritates. Ad. 2. verò partem objectionis, de vtilitate Circumcisionis in specie, respondet cap. 4. his verbis. *Et signum accepit Abraham Circumcisionis signaculum Justitiæ fidei quæ est in præputio, vt sit Pater omnium credentium.* Quasi diceret. Vtilitas Circumcisionis hæc erat, quòd Judæis esset signum acceptæ Justitiæ per protestationem Fidei factam in Circumcisione, & promissionum quæ factæ fuerant Abrahamo Gen. 17. *Circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me & vos.*

636. Confirmatur 2. ex Epist. ad Hebr. 7. 18. 19. vbi S. Paulus expressè loquitur de inutilitate legis antiquæ, pro tempore præcedente legem novam. *Reprobatio*, inquit, *vitæ præcedentis mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem: nil enim ad perfectum adduxit lex.* quasi diceret, (inquit noster Cornelius à Lap.) vis scire causam abolitæ legis? causa est legis illius infirmitas & inutilitas, quia lex illa non poterat peccata expiare, hoc est: Justificare. Lex enim tantùm in rebus externis occupabatur, circa Justitiam carnis, & munditiem exteriorem, quæ coram hominibus, non autem coram Deo nos puros & sanctos efficiebat, v. g. si quis mortuum aut immundum attigisset, jubebat eum lex lavari.

637. Respondent aliqui primò, Sacramenta antiquæ legis ideo contemni, quia non causabant Gratiam physicè, sed tantùm moraliter. Hæc tamen responsio est manifestè insufficiens. Si enim fuissent causa moralis, non magis justificâsset fides quàm Sacramenta, quia fides etiam tantùm erat causa moralis, & quidem remota. Atqui hoc repugnat verbis S. Pauli, qui dicit, non Circumcisionem, sed fidem justificâsse. Deinde satis ineptè egisset S. Paulus in illis vilipendendis apud populum, propterea quòd non influxissent physicè, sed tantùm moraliter: sicut enim defacto simplices fideles non sunt solliciti de modo quo Sactamenta causant Gratiam, neque alliciuntur ad ea æstimanda propter influxum physicum, ita populus ille quibus scribebat S. Paulus, non curâsset, physicè an moraliter caussâssent. Sic, inquit Pallavicinus, licet arbor sit causa physica pomi, & moneta sit causa tantùm moralis ejusdem quando emitur, in æstimatione tamen humana non minoris fit moneta, quàm arbor, & ideo invicem commutantur. Ratio est, quia Medium quà Medium habet totum suum pretium à bonitate finis, & à facilitate illum caussandi; ergo impertinens est modus caussandi physicè.

638. Respondent alij 2. Sacramenta antiqua contemni, quia erant duntaxat conditio, & non causa, ne quidem moralis, quia non continebant aliquam dignitatem, ratione cujus possent movere ad caussandam Gratiam, sicut continent Sacramenta novæ Legis, modo superiùs explicato, sed potiùs habebant se sicut nummus plumbeus.

Verùm, contrà vrgetur eodem modo. Quando enim conditio æquè infallibiliter infert effectum, atque inferret si esset causa physica, tunc non est contemptibilis illi, cui tale bonum affert; id quod apto exemplo declarari potest. Du-

bium est apud philosophos, vtrum, quando ferrum attrahitur a Magnete, Magnes sit caussa physicè attractiva, vel tantùm conditio, ad eum modum, quo centrum dicitur esse conditio, vt lapis moveatur versus centrum. In hoc puncto quæcunque sententia vera sit, nihil auget aut minuit pretium & æstimationem Magnetis: ita non fuisset efficax argumentum S. Pauli ad ingenerandum contemptum Circumcisionis, si saltem fuisset conditio, quâ positâ infallibiliter sequeretur nobilissimus Gratiæ effectus: nam licet non esset promerita æstimationem illam, quam merentur nostra Sacramenta, quia non esset dignificata meritis Christi, nec actio ejus nomine exercita, ratione effectûs tamen retinuisset magnam æstimationem: sicut licet Magnes sub physica consideratione plus perfectionis & æstimationis haberet, si physicâ virtute attraheret ferrum, apud illos tamen, qui præcisè amant Magnetem propter effectum attractionis ferri, adhuc eandem haberet æstimationem.

639. Respondet 3. P. Dicastillo, Concilium Florentinum (& idem diceret de S. Paulo) quando negavit Sacramentis antiquæ legis caussalitatem gratiæ ex opere operato, noluisse comprehendere Sacramentum Legis Naturæ, vtpote institutum ante Legem scriptam, sed sola Sacramenta legis scriptæ, de quibus solis loquitur: atqui Circumcisio non caussabat Gratiam vt Sacramentum legis scriptæ, sed vt in se complectens Sacramentum legis Naturæ: ergo Circumcisio quà justificativa non comprehenditur in contemptu Sacramentorum legis antiquæ.

Sed contra bene vrget Card. Pallavicinus. Doctrina Florentini desumpta est ex doctrina S. Pauli, qui de Circumcisione in specie loquitur, & sine vlla distinctione illarum formalitatum aut temporum eam vilipendit.

640. Respondet 4. Card. de Lugo, Circumcisionem contemni à S. Paulo non materialiter sed formaliter consideratam, hoc est, prout fuit primariò instituta in signum fœderis: sic enim erat egenum elementum: considerata verò prout succesit in locum remedij Naturæ, & prout illud in se continebat, habebat vtilitatem maximam ad delendum peccatum originale ex opere operato. Hæc responsio parùm differt à priore, & contra eam pariter vrgetur. Quomodocunque enim Circumcisio contulerit ad peccatum originale ex opere operato delendum, sive vt Sacramentum legis scriptæ formaliter, sive vt substitutum Sacramento legis Naturæ, non debuit S. Paulus & SS. PP. dicere, Justificationem non fuisse ex Circumcisione, sed ex Fide. Possum hoc ostendere exemplo claro. Jejunium est primariò institutum ad macerandum & refrenandum corpus: ponamus Pontificem concedere indulgentias illis, qui vnà cum certa aliqua oratione exhibent aliquem cultum & actum Religionis S. Francisco; postmodum adveniente illius festo designet Pontifex pro illo cultu Jejunium in ejus pervigilio: tunc si quis cum oratione requisita conjungeret jejunium, nemo rectè diceret, eum Indulgentias consecutum esse, non ex jejunio sed ex oratione: atqui secundùm responsionem Lugonis ita dicendum esset, quia Jejunium non formaliter vt est maceratio carnis, sed macerativè, vt est substitutum in locum actûs Religionis priùs indeterminatè requisiti concurriset ad indulgentias lucrandas; sicut Lugo dicit, parvulos non ex Circumcisione, sed ex fide fuisse justificatos, quia Circumcisio substituta est in locum alterius Cæremoniæ.

641. Quintam Responsionem infertur P. Conink, quòd Circumcisio non habuerit efficaciam suam ex lege communi (neque enim præderat adultis, neque illis erat necessaria necessitate Medij, sed necessitate Præcepti) sed ex speciali privilegio parvulis ob summam indigentiam concesso: privilegium autem non excluditur per legem generalem: sicut si quis diceret, dispositionem factam à Novitio de suis bonis ante terminum Tridentino præfixum sess. 25. Decreto de Regularib. c. 16, (nempe ante duos menses proximè præcedentes professionem) non valere, verum diceret, licet non comprehenderet Novitius nostræ Societatis, propter speciale privilegium à Sede Apostolica concessum.

Sed contra 1. Esto posset hoc modo salvari veritas propositionum S. Pauli, non potest salvari scopus S. Pauli, qui fuit, abrogare omnimodum vsum Circumcisionis: atqui Circumcisio vel maximè adhibebatur parvulis, respectu quorum non fuisset inanis: ergo malè vrsisset S. Paulus abrogationem Circumcisionis ex inutilitate illius ad salutem.

Contra 2. Imò si Circumcisio fuisset vtilis parvulis, hoc habuisset ex lege communi, ita quod de lege communi debuerint parvuli octavo die circumcidi, quemadmodum etiam legis naturæ remedium fuit de lege communi parvulis applicatum.

642. Probatur nunc Conclusio 2. auctoritate SS. Patrum, qui simpliciter & absolutè dicunt, Circumcisionem tantùm servisse & institutam esse vt signum, quo populus ille à Gentilibus discerneretur, & vt recordarentur pacti initi cum Abrahamo. Præterea exponunt S. Paulum, sicut nos exposuimus, & tribuunt Justificationem parvulorum non Circumcisioni, sed Fidei parentum. Verba eorum videri possunt apud Vasquez 1. 2. d. 130. c. 2. n. 7.

643. Probatur denique Conclusio auctoritate S. Thomæ, quæ tam aperta est, vt de ea non dubitare non sinat. Itaque in 4. dist. 1. q. 1. a. 3. agens vniversim de Sacramentis veteris legis, præcipit imprimis Hugonem de S. Victore, quòd docuisset, illa Sacramenta tam vt opus operans, hoc est, vt includens opus meritorium, quàm vt opus operatum seu vt Sacramentum justificasse, & ait hanc opinionem contrariari dictis Sanctorum præ- trum, qui dicunt, quòd lex erat occasio mortis, in quantum

quantùm ostendebat peccatum, & gratiam adjutricem non conferebat. neque refert, inquit S. D. vtrum eam directè vel indirectè conferrent. (id est materialiter vel formaliter) Deinde concludit hoc modo. [Ideo tertia opinio communis dicit, quòd justificabant quoad opus operans per modum meriti, non quoad opus operatum per modum Sacramenti.]

644. Quia verò S. D. viderat, objici sibi posse, quòd actus collativus Sacramentorum, sæpè non esset formatus in conferentibus Sacramentum, sed informis, quia existebant in peccato mortali, ideo ponit quæstionem secundam, art. 1. & quærit, vtrum parvuli salvarentur in fide informi, vtpote mortua, & ad primam objectionem respondet. [Dicendum, quòd quamvis fides sit mortua quoad meritum de condigno, non tamen de congruo: vel quamvis sit mortua quoad subjectum proprium, non tamen quoad objectum.] per objectum autem intelligit Christum, qui in actu fidei intentionaliter vivebat, & movebat Deum ad decernendum illi actui præmium, quod de congruo merebatur, vt indicat 3. p. q. 62. a. 6. in C.

Vlteriùs, cùm adverteret D. Thomas, sibi objici posse, quòd ex hac doctrina sequeretur, potuisse parvulos justificari per solum actum internum, sine vllo actu externo Circumcisionis, ponit articulum 2. & respondet his verbis. [Circa hæc est duplex opinio, vna dicentium, quòd nunquam sufficiebat fides sine exteriore signo, in quo esset fidei professio &c. Sed quia non videtur consonare verbis Gregorij (dicentis, quòd sola fides parvulis sufficiebat) ideo alij probabiliùs dicunt, quòd cùm ad remedium originalis nulla signa vel Sacramenta forent adhuc instituta, sufficiebat professio fidei directa ad salutem parvuli in solo motu interiori, sine vllo exteriori.] Deinde agens de Circumcisione q. 62. a. vlt. ad. 3. in fine ait: quòd Circumcisio sicut & alia Sacramenta veteris legis, erant solùm signum fidei justificantis. & q. 70. a. 4. soli fidei tribuit salutem parvulorum. & in resp. ad. 2. ait, quòd sicut ante institutionem Circumcisionis sola fides Christi futuri justificabat tam parvulos quàm adultos, ita etiam Circumcisione datâ, sed antè non requirebatur aliquod signum protestativum hujus fidei. Hæc S. Thom. Ex quibus verbis Vasquez alijque colligunt, Opinionem S. Thomæ fuisse, quòd sufficisset sola fides interna pro illis, qui non poterant circumcidi ob imminens periculum mortis. Neque contra hanc opinionem vrgent valde illa quæ objicit Lugo.

645. Quia verò communior est Opinio, quòd solus actus internus non sufficisset, ideo dici simpliciter potest, parvulos fuisse justificatos per actum internum, qui esset imperativus actûs externi, quo fieret protestatio Fidei, qui quidem actus fuit communiter Circumcisio, sed in casu necessitatis etiam alius quicunque sufficiebat: & hoc ipsum videtur agnovisse S. Thomas loco citato, vbi statim subjungit: [Probabile tamen est, quòd parentes fideles pro parvulis natis, & maximè in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem illis adhiberent, quod erat quoddam signaculum fidei.]

§. VII.

Solvuntur Objectiones.

646. OBjicitur 1. Auctoritas Innocentij III. in cap. majores de baptismo; vbi videtur Circumcisioni tribuere vim conferendi Gratiam. Nam illud Gen. 17. *Anima cujus præputij caro circumcisa non fuerit &c.* comparat cum illo Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit:* vnde subsumitur: atqui ex verbis posterioribus colligit Ecclesia, Baptismum habere vim conferendi Gratiam: ergo Pontifex existimavit, etiam idipsum de Circumcisione ex prioribus esse colligendum. Vlteriùs. Pontifex declarat discrimen inter Circumcisionem & Baptismum, qui illi succesit, his verbis. [Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per Circumcisionis Mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum Cælorum, quod vsque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum, sed per Sacramentum Baptismi &c.] Ecce! quoad vim delendi peccatum, nullum agnoscit discrimen, sed solùm quòd Circumcisi morientes, non statim ingressi sint Cælum, sicut modò Baptizati. Ad hoc optimè respondet P. Esparza, ex ipso Capituli initio constare, quæ mens fuerit Pontificis, & quis scopus, nimirum damnare hæreticos, docentes, nullum peccatum remitti posse, nisi per actum Charitatis, elicitum ab illo cui peccatum remittitur, ac proinde inutiliter baptizari infantes. Ad hunc autem scopum sufficiebat definire, per baptismum remitti peccatum, idémque præstitum fuisse in Circumcisione: Vtrum autem ex opere operato, an ex opere operantis Ministri, cùm sit quæstio scholastica, nec voluit nec debuit quidquam definire, sicut nec voluit definire, vtrum tunc in deletione peccati Originalis etiam fuerit infusa Gratia, quod tunc temporis erat controversum.

647. Objicitur 2. S. Augustinus, qui pluribus in locis videtur Circumcisioni tribuisse vim delendi peccatum originale, & fuisse necessariam necessitate Medij respectu parvulorum. Fundavit autem se S. Augustinus in verbis Geneseos 17. & lectione Septuagintæ Interpretum, quæ sic habet: *Masculus cujus præputij caro circumcisa non fuerit octavâ die, delebitur anima illius de populo suo.* cur enim deleretur infans de populo morte seu nece corporali? ergo est intelligendum de morte spirituali, ob originale peccatum, non deletum ex defectu Medij Necessarij. n. 1. In editione nostra vulgata non habentur illa duo vocabula: *octava die.* Ex quibus colligebat S. Augustinus, illam comminationem parvulis esse factam. Quin ipse Augustinus 16. de Civit. c. 17. fatetur, posse

illum locum aliter exponi, & defacto in editione facta jussu Sixti V. aliter legitur. Vnde teste Vasquez & Bellarmino, Interpretes communiter illum locum intelligunt de adultis, quibus Deus, nisi circumcidantur, minatur pœnam, non quidem æternam sed temporalem, sive mortis, sive separationis à populo Judaico, quam debebat pati ob neglectam circumcisionem. Verùm quidquid sit de hac lite Scripturisticâ;

Rz. 2. Transeat illum locum Genes. esse intelligendum de parvulis, & esse legendum vt volebat S. Augustinus, dico S. Augustinum esse interpretandum, sicut paulò antè Innocentium III. interpretati sumus, scopum illius fuisse, probare vtilitatem Baptismi parvulorum, sicut & Circumcisionis, contra hæreticos, requirentes actum fidei in suscipiente. In hoc sensu S. Augustinus lib. 4. de baptismo contra Donatistas c. 24. scripsit hæc verba. [Cur ergo ei præceptum est, vt omnem deinceps infantem masculum octavo die circumcideret, qui nondum poterat fortè credere, vt ei reputaretur ad Justitiam, nisi quia & ipsum per seipsum Sacramentum plurimùm valebat?] Dico, inquam, S. Augustinum nihil voluisse statuere circa nostram quæstionem scholasticam: hoc enim non erat necessarium ad ipsius intentum, sed solùm voluisse asserere, non fuisse opus ad delendum peccatum originale, vt esset actus fidei in susciente Sacramentum, sed fuisse deletum in Circumcisione, sive hoc provenerit ex opere operato, sive ex opere operantis.

648. Solet ex eodem Augustino objici alius locus lib. 3. contra Julianum c. 18. vbi loquens de Infantibus damnandis nisi circumciderentur, sic ait. [Explica si potes, cur meritò tantâ pœnâ plecteretur, nisi ab hoc tanto Sacramento liberaretur.] vbi illa particula *Tanto*, videri posset exprimere vim propriam Sacramenti. Verùm S. Augustinus plus noluit asserere, quàm quòd Circumcisio fuerit Sacramentum præ cæteris æstimandum ex eo capite, quòd à Deo fuerit vnicè designatum pro objecto & effectu illius actûs meritorij, quo volebat parvulos justificari extra casum necessitatis. Cæterùm S. Augustinus pro nostra sententia apertè pronuntiat in Epistola ad Hieronymum, quæ est 97. vbi dicit, Circumcisionem & alia hujusmodi justificare neminem potuisse.

649. Objici posset 4. Ex nostra sententia sequi videtur, quòd si Minister Circumcisionis habuisset actum internum imperantem Circumcisionem, & quoad modum tendendi efficacissimum, sed ex defectu instrumenti aut virium non potuisset circumcisionem absolvere, adhuc puer fuisset justificatus, quia totum meritum fuisset positum. Rz. Multos cum S. Thoma sup. concedere sequelam, alios verò negare, & requirerere in tali casu actum qui imperet aliud signum protestativum fidei, quæ res est incerta.

650. Objici posset 5. Ex nostra sententia sequi videtur, melioris conditionis fuisse parvulos Judæorum, quàm novæ legis, qui per fidem sine actuali Baptismo non justificantur. Rz. 1. Retorquendo argumentum, nam in sententia contraria in casu necessitatis, & respectu sanctiorum etiam extra casum necessitatis, facillimum remedium poterat adhiberi in veteri lege, & tamen in nova lege requiritur determinatè Baptismus. Rz. 2. Fidem internam supernaturalem valde victoriosam & captivantem intellectum in obsequium Dei, non esse per se, & ex se facilliorem quàm sit collatio baptismi, præsertim si accipiatur fides vnà cum actu imperante Circumcisionem. Quòd autem per accidens aliter contingere possit, est divinæ Providentiæ relinquendum, ad quam pertinuisset permittere mortalitatem in vtero matris, vt sæpè contingit, & nemo conqueri potest.

CONTROVERSIA IV.

Quænam Sacramenta Characterem imprimant, & quid ille sit.

651. CHaracter hoc loco aliud non est, quàm Signum quoddam spirituale, & ex natura sua indelebile, animæ impressum à tribus Sacramentis, Baptismo, Confirmatione, & Ordine, vt definitum est in Florentino Dec. Vn. & in Trid. sess. 7. can. 9. cujus perpetuam Traditionem in Ecclesia fuisse ostendunt Controversistæ.

Prima Quæstio est, quare tantùm tria Sacramenta nominata imprimant Characterem. P. Vasquez n. 18. & post eum plures alij rationem dant, quia hæc Sacramenta non sunt reiterabilia sicut cætera: essent autem reiterabilia, nisi imprimerent Characterem.

652. Hanc rationem & illationem rejiciunt Lugo, Dicastillo, Arriaga. Irreiterabilitas enim alicujus Cæremoniæ & ritûs potest bene consistere & intelligi sine impressione Characteris, cujus rei plura sunt exempla. Prima Tonsura est irreiterabilis, nec tamen imprimit Characterem. Benedictio mulieris in primis nuptijs, non debet repeti cùm transit ad secunda vota, nec tamen imprimit Characterem. Abbas semel benedictus & Benedictus, etiamsi secundò in Abbatem fulatus & Benedictus, etiamsi secundò in Abbatem eligatur, non debet denuo Benedici, neque tamen Benedictio imprimit Characterem: ergo licet hæ Cæremoniæ sunt irreiterabiles præcisè ex libera institutione hominum, ita posset dici tria alia Sacramenta esse irreiterabilia ex libera Christi institutione. Ita illi.

653. Ego tamen existimo, argumentum & illationem factam à Theologis nostris contra hæreticos ad probandum Characterem, non esse rejiciendam. Fateor itaque, quòd ex concepto suo Irreiterabilitas alicujus Cæremoniæ bene possit intelligi sine impressione Characteris, quando altunde constat, quòd ex mera libera voluntate instituentis, repeti non debeat: atqui non potest afferri vllus textus Scripturæ, qui

trium Sacramentorum Irreiterabilitas probetur, & quo contineatur irreiterabilitas seu prohibitio reiterationis : cùm ergo etiam secundùm hæreticos illa Sacramenta sint irreiterabilia, debet hæc irreiterabilitas fundari in aliqua traditione : hæc autem non erit alia, quàm illa ipsa, quâ probatur Character : ergo saltem hac ratione bene infertur Characteris existentia ex irreiterabilitate Sacramentorum.

Est autem hæc illatio à posteriori. Concilium Tridentinum è converso, & quasi à priori intulit irreiterabilitatem ex impressione Characteris, dicit enim : hæc tria Sacramenta imprimere Characterem indelebilem, vnde & iterari non possunt. Quæ consequentia fundatur in eo, quòd Character semper creditus sit esse signum potestatis alicujus seu muneris irrevocabiliter collati à Deo : atqui non potest esse signum falsum, vtpote signum Supernaturale : ergo ex Charactere semel collato bene infertur, non posse potestatem collatam tolli, & per iterationem Sacramenti restitui.

654. DICO præterea 1. Vltra liberam voluntatem Instituentis, non potest melior ratio à priori vel congruentia assignari, quare hæc tria, & nullum aliud imprimat Characterem, quàm illa, quæ desumpta videtur ex VValdenſi to. 2. de Sacram. c. 110. eamque indicavit S. Thomas q. 63. a. 6. Est autem hæc, quòd in illis tribus Sacramentis fiat specialis deputatio hominis ad speciale Munus & Officium, ac certas functiones spirituales exercendas, quibus promoveatur cultus Dei, ad quas alij carentes Charactere non sunt ita specialiter deputati : sicut in militia & aulis Principum, certis quibusdam signis discernuntur diversi officiales. Itaque in Baptismo datur Character quo quis in familiam Christi adoptatur, & quasi generali libereâ Christi induitur, accipitque Jus & potestatem alia quoque Sacramenta recipiendi, faciendique ea quæ specialiter decent Christianum. In Confirmationis Sacramento datur Character militaris, quo quis ex familia assumitur in Militem, cujus speciale munus sit fortiter etiam exteriùs pro fide Christi pugnare, constanterque eam coram hostibus fidei profitendo, cultum Deo debitum tueri. In Sacramento Ordinis datur Character, quo designatur quasi in Ducem aut vnum ex Magistratu, qui tanquam Minister Christi specialiter ea, quæ ad supremum cultum & populi gubernationem pertinent, dona, idest Sacramenta fidelibus dispenset &c. idque secundùm diversos ordinum gradus.

Hinc redditur ratio, quare non imprimat Characterem Extrema Vnctio : nam licet hæc etiam iterari intra eundem morbum non possit, & præterea etiam det robur pugnandi : attamen præterquam quòd in alio morbo iterari possit, non præbet speciale robur & potestatem pugnandi pro fide Christi & cultu Dei, sed pro anima alicujus privati : adeoque non deputat ad certum officium & munus in familia Christi.

655. Quæritur 2. Vtrum Character sit Ens physicum, inhærens physicè animæ, vel potiùs sit tantùm Ens Morale, seu denominatio extrinseca, sicut est prima Tonsura, Doctoratus, Licentiatus, dignitas Prætoris, Consulis &c. Affirmavit hoc posterius Durandus, à quo non videtur multùm differre Scotus, vt ostendit Vasquez. Imò Dominicus Sotus videtur totus in eam abire : nam quamvis putet, se ei moderamen adhibere, illud tamen nescio quale sit, dum ait, Characterem esse qualitatem secundæ speciei, non distinctam tamen ab Essentia animæ secundùm rem, sed ratione solùm.

656. Dicendum est 2. Characterem esse Ens physicum, physicè inhærens animæ. Ita cæteri Theologi cum S. Thoma, adeo vt teste P. Esparzâ, post Canones Conciliorum sententia Durandi non sit tuta in fide, quidquid eximere ab omni censura conentur Vasquez & Arriaga. Probatur. Nisi enim hæc sit Mens Concilij Tridentini, dum asserit, ea Sacramenta characterem imprimere indelebilem, tunc ejus definitio nihil facit contra hæreticos, contra quos Canonem illum constituit. Hæretici enim negârunt Characterem in eo sensu, quo illum Scholastici tunc temporis defenderunt. Neque enim negant hæretici denominationem extrinsecam provenire à baptismo, & quidem non iterabilem.

657. Confirmatur. Concil. Tridentinum sess. 23. c. 4. probat contra hæreticos, eos qui semel Presbyteratûs ordinem acceperunt, non posse ampliùs Laicos fieri, ex eo, quòd fuerit impressus Character : his verbis. [Quoniam verò in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo & Confirmatione, Character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest, meritò S. Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt, novi Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, & semel ritè ordinatos iterum Laicos effici posse, si Verbi Dei Ministerium non exercent.] Hæc Concilij illatio esset inepta, si Character esset mera denominatio extrinseca, nempe sicut est officium Consulis aut Prætoris : ex hujusmodi enim denominatione extrinseca quæ semel alicui convenit, non potest inferri, quòd non possit illa denominatio cessare. Verum quidem est, quòd nunquam possit verificari, talem denominationem nunquam convenisse : sed hoc nihil est ad rem : quia hæretici tam stolidi non erant vt, dicerent, posse de eo qui semel fuit Sacerdos, verificari, quòd nunquam fuerit Sacerdos.

Confirmatur 2. Cùm PP. Concilij bene scirent, communem DD. sententiam esse fundatam in perpetua traditione, quòd Character sit accidens physicum animæ inhærens, debuisset in sua definitione monere, quòd ab hac Scholastica quæstione abstraheret, nisi voluisset secundùm illam doctrinam definire, ne alioquin pronam errandi occasionem præberet, & judicandi de Charactere, prout defacto a DD. judicatur.

Confirmatur 3. Quia verba Conciliorum sunt accipienda in sensu proprio, quando materia subjecta id patitur: atqui character in sensu proprio significat aliquid physicum, & nullum est inconveniens dari characterem physicum, spiritualem &c. ergo sicut Concilia intelliguntur de entitate spirituali physica, quando dicunt infundi Gratiam, Charitatem &c. ita etiam de Charactere intelligenda sunt.

658. Objicies. Entia non sunt multiplicanda sine necessitate: atqui nulla est necessitas asserendi & multiplicandi tale Ens physicum. Non quidem est necessarium ad defendendam irreiterabilitatem Sacramentorum, nam exemplis suprà allatis patet, posse Cæremoniam irreiterabilem institui absque Charactere: non etiam est necessarium, vt illi qui sunt Baptizati, Confirmati, Ordinati, cognoscantur ab alijs esse tales: nemo enim nostrum videt alterius Characterem: neque se prodit in aliquo effectu sensibili: sed sicut ex alijs actionibus cognoscimus Doctorem &c. ita etiam cognoscimus baptizatos.

℟. Hoc argumentum æquivocare. Aliud est quærere, an fuerit necessarium, vt Sacramenta imprimerent physicum Characterem, & aliud est quærere, an suppositâ traditione & verbis Conciliorum, sit necessitas dicendi, Characterem physicum imprimi. De primo non disputamus. sit ita, quòd non fuerit necessitas, satis est quòd Deo ita placuerit & conveniens fuerit, habeatque magnam vtilitatem, quia cedit in gloriam & ornamentum Beatorum, & in confusionem Damnatorum. Deinde licet non cognoscatur à nobis in via, cognoscitur tamen ab Angelis, quod SS. PP. magni faciunt. S. Basilius in exhortatione ad baptismum sic loquitur. [Nisi Characterem in te agnoscat Angelus, quonam modo pro te pugnabit, ab inimicis vindicabit?] Quòad secundum, jam apparuit necessitas asserendi in probatione Conclusionis.

659. Quæritur 3. Vtrum Character sit signum merè ad placitum, vel potiùs naturale. P. Arriaga post alios censet, esse merè ad placitum, nempe esse ornatum animæ, sed ex se indifferentem, vt sit vel non sit signum, sicut est hedera, ac proinde esse à Deo ad libitum assumptum ad significandam potestatem per Sacramentum collatam.

DICO tamen 3. Characterem esse signum Naturale. Probatur 1. quia à SS. PP. vocatur figura, effigies, imago, lumen: atqui signa ad placitum talia non vocantur. Probatur 2. In sententia contraria non potest reddi commoda ratio, cur Character non fuerit in anima Christi, quam vtique decebat habere omnem ornatum, quem alijs suis fidelibus per merita sua communicat. Econtra in sententia nostra, asserente esse Signum Naturale potestatis ministerialis, facilè redditur ratio cum Altisiodorensi, nimirum, quia esset signum falsum in Christo, vtpote qui per nullum Sacramentum accepit potestatem Ministerialem: cætera verò quæ Character posset significare, sufficienter significantur per vnionem hypostaticam. Denique in sententia contraria non possunt Angeli discernere Sacerdotem à non Sacerdote &c. quia etsi videant ornatum, aduertiam tamen assumptionem non vident.

660. Restat solummodo declarandum, quonam consistat hæc ratio Signi Naturalis. In qua re sunt duæ sententiæ, ambæ probabiles. Prior est P. Esparza, qui docet, Characterem esse speciem impressam, cujus officium sit, concurrere loco objecti vt imago illius, nimirum loco Sacramenti exhibiti. Verùm, quia species impressa primariò datur, vt serviat illi intellectio in quo recipitur, Character autem videatur primariò esse signum alijs, & præterea quia ratio speciei impressæ non inferret Irreiterabilitatem Sacramenti, cùm posset intendi vel multiplicari, ideo est Secunda Sententia mihi probabilior, quod Character sit quædam objectiva similitudo & quasi figura, in qua tanquam in Medio cognito cognoscatur Sacramentum & potestas Ministerialis perpetua ac stabilis, hoc est, tamdiu durans, quamdiu durat ipse Character, qui, vt jam videbimus, est ex Natura sua perpetuus. Ita videtur sentire P. Salas 1. 2. tr. 2. disp. 8. s. 3. à n. 61.

661. Quæritur 4. An Character sit ex Natura sua indelebilis, vel solùm ex Dei ordinatione & Decreto.

Dicendum 4. Esse ex Natura sua indelebilem. Ratio, quia producitur à Deo, & ideo eadem exigit conservari, cui nullum agens potest resistere; & insuper character nullum habet contrarium, à quo formaliter expellatur, sicut frigus expellitur calore. Ac denique nullus apparet finis propter quem desinat conservari, qualis formalis finis est in impulsu aut speciebus sensuum, quæ ex multorum sententia sine vllo contrario possunt tantùm ad tempus conservari.

662. Dices 1. Gratia sanctificans est nobilior Charactere, & tamen destruitur per peccatum: ergo & Character naturaliter destrui potest. ℟. Negando Consequentiam & paritatem; quia peccatum est contrarium Gratiæ: nullum autem datur contrarium Characteris.

Replicabis. Quin imò etiam Character habet contrarium, nempe voluntatem non suscipiendi Sacramentum: & à negatione hujus voluntatis pendet character in fieri: ergo etiam superveniente hujusmodi voluntate poterit character deleri. ℟. Negando, vel distinguendo antecedens: pendet Mediatè, concedo, Immediatè nego. Character enim non ratione sui præsupponit negationem illius voluntatis, sed ratione Sacramenti, quod esset penitus nullum, si adesset voluntas non recipiendi Sacramentum. Positum autem Sacramentum semel est validè collatum, non potest ampliùs fieri, vt non fuerit collatum: cùm ergo Character tantùm supponat hoc quod est, Sacramentum fuisse validum, non potest illa retractatio esse contraria Characteri.

CAPUT

CAPVT IV.

DE MINISTRO SACRAMENTORVM.

CONTROVERSIA I.

Qualis Intentio requiratur in Ministro ad Valorem Sacramentorum.

663. ESt controversia, vtrum ad validè conficiendum Sacramentum satis sit, si Minister ponat exteriores actiones requisitas, v. g. si abluat, & verba Formæ proferat, etiamsi præter hæc nihil aliud intendat, nec implicitè, nec explicitè. In quo puncto est Catholica Veritas, in Concilijs definita, requiri Intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Cæterùm, hæc ipsa verba detorta sunt à quibusdam in sensum alienum ab Ecclesiæ mente.

664. Catharinus in opus. de Intent. Ministri, & Sylvester in v. *Baptismus* docuerunt, sufficere ad valorem Sacramenti, si Minister intendat facere actus externos eo modo quo fieri solent ab Ecclesia, & quidem ita vt exteriùs non appareat animus non agendi seriò, etiamsi fortè non adsit animus faciendi Sacramentum. Hanc sententiam jam sepultam & abolitam (inquit Lugo) novissimè resuscitare & tueri conatus est Joannes Marius Stribonius, natione Gallus.

P. Jo. Dicastillo non ferens hoc Lugonis dictum, prolixè conatur ostendere, hanc sententiam esse plurium Recentiorum quàm existimet Lugo, citatque pro ea Bartholomæum ab Angelis, Michaelem Zanardum, P. Valentiam & S. Thomam. Quod attinet ad S. Thomam, cui eam etiam tribuit Catharinus & Sylvester, ejus mentem inferiùs diligenter investigabimus & aperiemus. Cæteri verò à P. Dicastillo citati, procul absunt ab hac sententia, & aliam diversam tradunt, & est hæc. Si fortè in Ministro desit intentio faciendi Sacramentum, & hoc exteriùs constare non possit, tunc existimant isti AA. Deum ex infinita sua bonitate suppleturum esse illum defectum intentionis, conferendo illi homini non quidem Characterem (ob nullitatem Sacramenti) sed Gratiam sanctificantem. Ita docent citati AA. apud Filliucium, Suarezium, & Dianam 3. p. tr. 4. resol. 17. quæ sententia multùm vtique differt à sententia Catharini & Sylvestri, cùm hi asserant, tunc adhuc validum fore Sacramentum, & quidem Sylvester ipse has duas sententias, tanquam ab invicem diversas refert.

Sententiam Catharini hodie carere omni probabilitate, nec post Tridentinum posse tolerari, fatetur ipse Dicastillo. An idem dicendum sit de sententia Zanardi, Valentiæ &c. adhuc sub judice lis est, vt colligo ex Card. Pallavicino, sic loquente. [Nec sufficit voluntas seriò agendi illam actionem exteriorem, quidquid sit, an sit probabile, Deum semper supplere, quando ex fraude occulta Ministri vitiaretur Sacramentum.]

665. Dicendum est, non sufficere intentionem faciendi actiones exteriores, ad similitudinem actionum quæ fiunt ab Ecclesia, cum negatione manifestationis animi non serij, prout volebat Catharinus. Hæc fuit sincera mens Florentini & Tridentini, quando dixerunt, requiri, vt Minister intendat facere quod facit Ecclesia. Quorum verborum sensus non est, quòd debeat intendere facere illas actiones, quas facit Ecclesia: sed quòd debeat intendere per has actiones efficere id quod efficit Ecclesia, seu, ad quod efficiendum ab Ecclesia vsurpantur.

Quòd autem requiratur animus reipsâ serius, nec sufficiat, animum non serium occultâsse, clarissimè docet Tridentinum, dum dicit, si Sacerdoti animus seriò agendi & absolvendi desit, pœnitentem non esse absolutum.

666. Probo vlteriùs Conclusionem 1. Qui habet occultum animum non conficiendi Sacramentum, non vult verè Baptizare, Absolvere &c. ergo qui habet talem animum occultum, non vult facere, quod facit Ecclesia: nam Ecclesia vult Baptizare, Absolvere: ergo hoc ipso non habet intentionem quam requirit Tridentinum.

Probo 2. Ex verbis quibus Christus instituit Sacramentum Pœnitentiæ. Jo. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* quæ sanè verba non sunt vtrobique intelligenda de actuali remissione; sic enim esset propositio ridicula, explicans activum per passivum, ac si dicerem: *quem tu amaveris ille amatur.* sed sensus est: quorum peccata vos volueritis remissa, remittuntur: ergo Christus requirit seriam voluntatem liberandi à peccatis.

Probari potest 3. Ratione qua vtitur Card. de Lugo, à sensu contrario. Si voluntas requisita faciendi quod facit Ecclesia, est voluntas faciendi exteriùs rem seriò, quia hoc est quod exteriùs

teriùs facit Ecclesia, tunc si quis econtra haberet verum animum baptizandi infantem moribundum, sed ne agnosceretur Christianus, fingeret exteriùs, se joco proferre verba, non baptizaret validè: consequens videtur durum: ergo & id ex quo sequitur.

Respondebis. Ecclesiam duo facere: actiones externas sine joco externo, ac deinde Sacramentum cum effectu illius: sufficere autem, vt alterutrum ex his velit facere Minister: & in casu posito vellet facere posterius.

Sed contra. Concilia loquuntur indefinitè requirendo intentionem faciendi quod facit Ecclesia: ergo requirunt intentionem faciendi, quidquid facit Ecclesia, & non satis est, aliquid tantùm illius velle facere.

667. Ratio denique à priori est hæc. Illa intentio requiritur, quæ sit apta denominare *Ministrum* Christi, hoc est operantem nomine Christi, & ex commissione Christi: atqui talis non est intentio præcisè faciendi actiones externas: ergo hæc non sufficit. Major & minor propositio declaratur. Dupliciter possunt fieri illæ actiones externæ ab homine: nimirum, vel suo proprio nomine & auctoritate, vel nomine & auctoritate Christi, qui tales actiones instituit, & ad illas exercendas Ministros ordinavit. Priore modo exerceret quis illas actiones, si vellet alium practicè docere, quomodo deberet administrare Sacramentum, etiam dum alter non vult recipere Sacramentum, sed tantùm discere modum administrandi: vel si quis in comœdia repræsentaret. Posteriore modo fiunt tunc, quando quis vult agere Ministrum Christi, & potestatem à Christo sibi concessam exercere. Priore modo factæ non sunt elevatæ ad rationem Sacramenti, sed secundo modo, dicente Apostolo 1. ad Cor. 4. Sic nos existimet homo vt Ministros Christi, & Dispensatores Mysteriorum Dei: ergo vt illæ Cæremoniæ evadant Sacramentum, debent fieri nomine & auctoritate Christi: atqui nemo operatur nomine & auctoritate alterius, nisi habeat intentionem operandi ex potestate ab illo accepta, & hac ratione tollat indifferentiam illarum actionum ad hoc, vt fiant vel proprio vel alieno nomine: ergo non sufficit intentio faciendi præcisè illas actiones, hæc enim non tolleret illam indifferentiam, sed requiritur intentio vel explicita vel implicita faciendi illas nomine Christi, & sic efficiendi per illas Gratiam Sacramentalem.

668. Objiciunt Adversarij primò S. Thomam, qui *in 4. dist. 6. q. 1. a. 2. quæstiunc. 1.* quærens an requiratur intentio Ministri ad perfectionem Sacramenti, & secundo loco objiciens, quia si hæc requireretur, non essemus certi de veritate Sacramenti, respondet, in illis Sacramentis quæ consistunt in actione Ministri, non requiri mentalem intentionem, sed sufficere expressionem intentionis per Verba ab Ecclesia vsurpata: [& ideo, inquit, si forma servatur, nec aliquid exteriùs dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est.] In secundo verò *dist. a. 2. ad. 1.* omittit hæc verba: *& ideo &c.* Deinde in summa *q. 64. a. 8. ad. 2.* sic loquitur. [Melius dicunt, quòd Minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ cujus est Minister: in verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exteriùs exprimatur ex parte Ministri vel recipientis.

Propter hæc aliqui DD. judicârunt, S. Thomam fuisse propensum in sententiam Cajetani, neque tamen hoc illi vitio vertendum esse, quòd scripserit ante Tridentinum & Florentinum Concilium. Alij variè explicant, quos omnes rejicit Lugo, neque tamen ipse meliorem adhibet explicationem.

669. Ego existimo primò, S. Thomam in 4. sententiarum tam in primo quàm in secundo scripto suspensum adhuc fuisse, neque satis determinâsse se circa duas sententias quas ibi refert. Ratio mea est, quia neutram rejicit, neutram probat, defert, sed præcisè eas refert, ex suo tamen fundamento nihil statuit.

Existimo 2. S. Thomam postmodum in Summa accessisse nostræ sententiæ. Ratio prima est. quia expressè requirit, vt Minister agat in persona totius Ecclesiæ: hoc autem non potest stare cum interna intentione non faciendi Sacramentum, quandoquidem debet velle facere id, ad quod est constitutus Minister: atqui est constitutus ad faciendum Sacramentum: ergo debet hoc velle facere, saltem implicitè. Secunda ratio est, quia in responsione ad. 1. diserte dicit, requiri intentionem instrumenti animati, quod subjiciat principali agenti, vt scilicet immediatè operetur quod facit Christus & Ecclesia: quæ sanè sunt verba ipsissima Conciliorum. Denique a. 10. sic habet. [Intentio Ministri potest pervertere dupliciter, vno modo respectu ipsius Sacramenti, puta cùm aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisoriè aliquid agere. & talis perversitas tollit veritatem Sacramenti, præcipue quando suam intentionem exteriùs manifestat.] Vbi consideranda est particula. *Præcipuè*, quâ innuit S. D. se quidem existimare, etiam sine tali manifestatione vitiari Sacramentum, quia tamen nostro temporis aliqui DD. requirebant exteriorem manifestationem animi jocularis ad vitiandum Sacramentum, ex quadam erga illos reverentia, illam particulam & limitationem adjecit.

670. Objicitur 2. Baptismus, quo Athanasius adhuc puer ludens cum pueris Judæis, eos baptizavit, repræsentando personam Episcopi: ergo ille baptismus fuit ab Ecclesia ratificatus. R. Athanasium quidem ludendo baptizâsse, sed deprehensum, quod de seriò examinatum fuisse, ac deprehensum, quòd non habuerit veram intentionem faciendi Christianos, neque enim alios præterquam Catechumenos, necdum baptizatos Baptizavit.

671. Objicitur 3. Genesius Mimus Martyr, qui baptismo ludicrè collato justificatus fuit.

R. Hinc

R. Hoc exemplum nihil patrocinari adversarijs; primò enim intentio ludicra fuit exteriùs manifestata, quo casu etiam adversarij fatentur non fieri Sacramentum: 2. Quia etiam ipsi requirunt in adulto serium consensum in Sacramentum, qui tamen in casu objectionis videtur defuisse, non minùs quàm in baptizante. Dicendum ergo est, vel Deum extraordinariè vtrumque illuminâsse, & movisse ad volendum verum Baptismum, vel Genesium fuisse justificatum per actum Contritionis, & in honorem veri Baptismi omnem pœnam fuisse remissam. Et quidem in Genesio facilè defenditur sufficiens desiderium baptismi, fuit enim repente per Angelum edoctus de virtute baptismi, vnde baptismum postea seriò petijt, ita vt propterea Martyrio fuerit affectus. Poterat item facilè in ficto Ministro excitari intentio generalis, faciendi, quidquid Christiani per tales actiones suâ opinione efficiunt; postquam nimirum spectavit mirabilem in Genesio mutationem, pallorem, lacrymas, ardens desiderium baptismi, quo delerentur peccata, quæ Angelus in libro descripta exhibebat.

672. Objicitur 4. Baptismus collatus à quodam Judæo, & à Pontifice Nicolao 1. approbatus: non est autem credibile, quòd Judæus habuerit intentionem faciendi Christianum. R. Pontificem ad id respondisse, quod ab ipso quærebatur: non quærebatur autem quidquam de Intentione, sed an ad valorem baptismi requireretur, vt Minister esset ipse quoque baptizatus, & sic ex hoc capite baptismus à Judæo collatus nullus esset, quod negat Pontifex. Supponebant ergo consulentes, Judæum habuisse sufficientem intentionem: quod quidem nihil est incredibile, fortassis enim fuit Catechumenus, aut ad Christianismum propensus, & gnarus in quem finem baptismus conduceret ac necessarius esset.

673. Objicitur 5. S. Augustinus lib. 7. de bapt. contra Donatistas c. 53. vbi docet, illos qui fallaciter datum baptismum fallaciter acceperunt, verum nihilominus habere baptismum: atqui fallaciter dare & accipere baptismum, non videtur aliud esse, quàm dare & accipere sine intentione Sacramenti. R. Excontextu apparere, quòd S. Augustinus per baptismum fallaciter acceptum & datum, aliud non intelligat, quàm datum & acceptum sine fide, adeoque cum frustratione effectûs primarij, nempe Gratiæ justificantis. Præterquam quòd S. Augustinus in illo loco nihil voluerit auctoritativè statuere, prout ipse fatetur, optans, vt pluria alia de quibus ibi dubitat, ab Ecclesia definirentur, vt bene advertit P. Dicastillo.

674. Objicitur 6. Ex nostra doctrina sequi videtur, homines non esse securos de valore Sacramenti, & de Gratia per Sacramentum obtenta, quia incertum est, an Minister habuerit intentionem extendentem se ad aliquid aliud, quàm ad actiones exteriores. R. 1. Incertitudo Gratiæ est conformis S. Scripturæ, Eccles. 9. Nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit; & Trid. sess. 6. c. 9. R. 2. Eandem ferè haberi certitudinem in nostra sententia, quæ in adversariorum. Nam communiter homines fidunt Ministro, & non attendunt, an proferat verba essentialia, & plurimi hæc non intelligunt, vt patet in Sacramento Pœnitentiæ; in consecratione nemo audit verba: si ergo homines hoc non obstante putant se esse moraliter certos, possunt etiam fidere quoad intentionem. Accedit, quòd defectus Intentionis Ministri, non possit esse nisi rarissimus. Sciunt enim, Ecclesiam vti talibus actionibus, ad homines aliquo modo sanctificandos. Deberet ergo defectus provenire ex Malitia, & intuitu alicujus emolumenti humani, hujusmodi autem emolumentum non apparet, quod vel apparenter præponderet malo peccati incurrendi per voluntariam omissionem debitæ intentionis, nisi fortè Minister sit homo veneficus, aut illo non multò melior, vt etiam notavit P. Esparza, talis autem si sit Minister, potest semper nobis reddere Sacramenta incerta, tum administrando voce submissâ, & aliquâ essentiali omissâ, tum adhibendo Materias tantùm apparenter veras &c.

675. Objicitur 7. Ad valorem contractuum, vel cujuscunque alterius actûs legitimi, sufficit exteriùs præstare actiones requisitas, etiamsi ficto animo fiant: ergo idem de Sacramentorum administratione dicendum est. Probatur consequentia: quia committuntur homini administranda humano modo. R. Antecedens esse falsum in veriore sententia: certè ad liberalem donationem, qualis fit per Sacramenta, omnes requirunt intentionem conformem verbis, hoc est, animum transferendi Dominium. Deinde dato antecedente, negatur consequentia & paritas; quia vt bene observavit Esparza, hoc ideo esset in humanis actibus, quia homo non potest intueri cor & animum alterius: Deus verò intuetur animum Ministri: ergo si in Ministro non adest animus operandi nomine Dei, Deus quoque non vult præstare illum effectum, quem præstat, quando Minister vult agere nomine Dei.

676. Objicitur 8. Illa voluntas sufficit ad Sacramentum, quæ sufficit ad ponendas illas conditiones, quibus positis confertur Gratia: sed actiones externæ sunt illæ conditiones, quibus positis confertur Gratia, & ad illas ponendas sufficit intentio Catharini: ergo etiam sufficit ad Sacramentum & ad Gratiam conferendam. R. Actiones externas non esse conditiones ad ponendam Gratiam, nisi sint factæ nomine Christi: hæc autem denominatio provenit ab intentione agendi nomine Christi. Ratio jam est data, quia Minister non est sicut instrumentum inanimatum, sed per modum Procuratoris aut Vicarij.

677. Objicitur 9. Signa significant independenter ab intentione ejus qui vtitur signo: ergo & Sacramenta significabunt, & significando causabunt gratiam, etiamsi non adsit intentio significandi & causandi Gratiam. R. Antece-

dens non esse vniversale, sed particulare. Certum enim est, aliqua signa non esse signa vera, nisi adsit animus significandi. Cæterùm Christus noluit actiones externas esse signa Gratiæ, nisi vt factas nomine suo.

678. Objici posset vltimò. Non potest assignari vllum objectum, quod debeat velle Minister præter & vltra actiones externas: ergo sufficit velle actiones externas. Probatur antecedens. Nam illud deberet esse Gratia: sed hanc non debet Minister velle. Nam hæretici non habent intentionem conferendi Gratiam, quia non credunt eam caussari à Sacramentis, & tamen eorum Baptismus valet. item quivis gentilis potest validè baptizare, etiamsi nihil sciat de Gratia conferenda. R. Gratiam esse illud objectum. Non est tamen necesse, vt Minister eam velit explicitè & formaliter, sed satis est, si eam velit implicitè, virtualiter, interpretativè, æquivalenter; hoc est, modò velit aliquid vel identificatum cum Gratia, vel necessariò connexum cum collatione Gratiæ. Hinc valent omnes Intentiones his vel similibus verbis expressæ. Volo per has actiones facere, quòd per illas intendit facere Ecclesia: vel: quod per illas fieri vult instituens. vel: volo illas prodesse meliore modo quo possunt. &c.

CONTROVERSIA II.

Vtrum ad conficiendum Sacramentum sufficiat Intentio Habitualis, Virtualis, Indirecta.

§. I.

Explicatur diversitas harum Intentionum.

679. Quadruplex Intentio distinguitur in præsenti. Alia est Actualis, alia Habitualis, alia Virtualis, alia indirecta, vel vt alij vocant, interpretativa. Intentio actualis est, quando habeo actu, de præsenti, & pro hoc instanti intentionem baptizandi; & de hac nulla est dubitatio, quòd sufficiat. Intentio Habitualis, prout à Virtuali distinguitur (nam à quibusdam nomine tenus confunduntur, prout etiam fecit S. Thomas a. 8. ad. 3.) aliud non est, quàm intentio præterita, non retractata: vnde dicitur *habitualiter* perseverare, ad eum modum quo peccatum præteritum tamdiu dicitur Habitualiter Voluntarium, quamdiu illud non retractamus. Intentio Virtualis est, quæ quidem est aliquo modo præterita, manet tamen in aliqua Virtute post se relicta, & sic influit in opus, atque ideo opus etiam de præsenti dicitur fieri ex illa intentione; v. g. ex intentione Mercedis incipiens laborare, dicitur intendere lucrum toto laboris tempore, etiamsi dum laborat, sæpè sit ad alia distractus, nec de lucro explicitè cogitet. Est autem quæstio philosophica, in quo sita sit illa virtus; & inde referuntur opiniones varias. Intentio Indirecta est, quando quis vult caussam, ex qua prævidet effectum secuturum: vt si quis sciens se solere in ebrietatem exercere actiones Sacramentales, hoc non obstante se inebriaret: qui tamen casus quoad Sacramenta est satis metaphysicus.

§. II.

De Intentione Habituali.

680. Dicendum 1. Ad valorem Sacramenti non sufficit Intentio Habitualis, hoc est, quæ tantùm perseverat in negatione retractationis. Probatur. Intentio Ministri debet vel immediatè vel mediatè influere in actiones Sacramentales: Intentio merè Habitualis nullo modo influit in illas; ergo non sufficit. Major patet. Nam actiones Ministri quà talis, debent procedere ex intentione Ministri quà talis: ergo intentio debet influere in actiones. Minor verò probatur. Nam Intentio quæ nec in se, nec in aliquo sui existit, sed omnino est præterita, non influit vllo modo: sed intentio purè habitualis est talis: ergo &c.

681. Dices 1. Actiones Sacramentales procedunt ab intentione præterita mediante negatione revocationis. Sed contra 1. Negatio retractationis, non est effectus præteritæ intentionis: existeret enim eodem modo, etiamsi nulla intentio præcessisset. Contra 2. Negatio tractationis non est activa, nec est illud quod determinat Ministrum, vt post elapsam & præteritam jam intentionem, ponat postmodum actiones Sacramentales: defacto enim frequentissimè existit negatio retractationis, quin deinde ponantur actiones Sacramentales.

682. Dices 2. Negatio retractationis denominat actum peccaminosum præteritum adhuc voluntarium, etiam pro tempore posteriore, quo non existit: ergo potest etiam denominare actiones Sacramentales voluntarias subsequentes. R. Negando consequentiam, & paritatem inter actum præteritum & futurum. Actus præteritus ideo denominatur voluntarius quamdiu non retractatur, quia quod vltimò placuit, censetur in judicio hominum tamdiu placere, quamdiu non retractatur: at verò ad hoc vt actus futurus sit voluntarius respectu intentionis præteritæ, debet illa intentio aliquo modo influere, quia debet verificari, quòd actio procedat ex illa præcedente intentione.

683. Dices 3. Potest alicui hodie applicari sacrificium cras offerendum, & valet applicatio, etiamsi applicans cras dum celebrat, nullam habeat cogitationem de illa applicatione, adeoque etiamsi hesterna applicatio nullo modo influat in sacrificium: ergo etiam hodierna intentio potest facere, vt craftinæ actiones sint Sacramentales, etiamsi nullo modo influant. R. Transeat antecedens, cujus examen aliò spectat, negatur consequentia.

sequentia. Disparitas est, quia applicatio Sacrificij quoad suos fructus, est instar donationis factæ in diem; v. gr. si tibi donem librum in crastinum, tunc crastino die liber incipit esse tuus, absque vlla donationis repetitione aut renovatione, si quidem facta sit traditio, quæ jure civili requiritur. At verò vt à me cras fiat Sacramentum, debent à me cras poni actiones, & illæ debent procedere ab intentione requisita ad Sacramentum, debent enim fieri à Ministro.

§. III.

De Intentione Virtuali.

684. Dicendum 2. Intentionem virtualem sufficere ad valorem Sacramenti. Probatur. Nisi enim hæc intentio sufficeret, innumera Sacramenta dubia redderentur, innumeris scrupulis implicarentur fideles, atque Sacramentorum administratio periculosissima, obligatio ea administrandi exosissima redderetur, & supra vires humanas esset: quotusquisque enim est, qui cavere possit minimas distractiones in hujusmodi actionibus?

685. Quæstio subtilior est, quî fieri possit, vt non obstantibus hujusmodi distractionibus animi ad alia objecta, nihilominus actiones externæ non solùm rectè fiant, sed etiam procedant ex præexistente explicita intentione: & quinam sint illi effectus, quibus mediantibus explicita intentio jam præterita, influat in actiones externas.

686. Prima sententia est Scoti, Vasquez, Suarez, eámque ex professo propugnat Arriaga, contra Lugonem; Sufficere, si potentiæ externæ fuerint ab illa intentione semel applicatæ, & sic inceperint operari, quo facto pergunt postmodum continuare reliquas actiones, absque interventu vllius actûs appetitivi præsentis, & depræsenti imperantis illas actiones.

Hæc tamen sententia meritò rejicitur à RR. Nam sæpè subsequentes actiones sunt valde disparatæ, & nullam inter se physicam connexionem habent, sicut habent partes motûs lapidis deorsum cadentis. In exemplo. Quando Clericus continenter legit ex Breviario aliquot psalmos distractè: interponit Gloria Patri, quod in Breviario non est positum: item quando se vestit ad celebrandum, deinde cætera omnia ordinatè peragit, cum summa licet distractione: quis sibi persuadeat, potentias externas omnia tam ordinatè facturas, si nullus interveniret præsens actus imperans illas actiones?

Confirmatur ab experientia manifesta. Quando quis inter recitandum incipit obdormiscere, statim lingua subsistit, & ab officio cessat, non cessatura si somnus abesset, etiamsi distractiones adessent. Atqui non cessaret ob somnum potiùs quàm ob distractiones, si ex præterita applicatione potentiæ externæ haberent physicam determinationem & necessitatem sic operandi: ergo ideo cessant, quia cessat omnis actus imperans.

687. Secunda sententia docet, durantibus distractionibus semper intervenire & continuari veros actus voluntatis rationalis, imperantes cum sufficiente libertate ad honestatem illos actus externos. Ita Lugo & Dicastillo. Verùm huic sententiæ difficultatem movet experientia. Vix enim potest negari, distractiones quandoque tam vehementes esse, vt excludant libertatem observantiæ ad honestatem actionis, v. g. cùm quis dicit Missam pro defunctis, & ex distractione recitat ea, quæ alioquin benè scit secundùm Rubricam fore omittenda: item cùm facit crucem supra aquam vel Evangelium &c. quis credat hæc tunc fieri ex motivo honestatis, cùm sint prohibita? Judicium enim honestatis debet explicitè affirmare, objectum non esse prohibitum.

688. Tertia sententia est P. Conink, qui vult, ex prima operatione humano modo facta, nasci impressionem in imaginatione, vi cujus impressionis fiunt deinde cæteræ actiones. Hæc sententia dat verba, quæ mysterium quod quærimus non aperiunt.

689. Quarta sententia, cæteris, vt mihi videtur, probabilior, est Card. Pallavicini, quæ sic distinguit. Quoties voluntas rationalis est soluta, hoc est, quoties datur sufficiens vsus potentiæ intellectivæ, dirigentis voluntatem rationalem, toties in homine ad motus spontaneos requiritur actus voluntatis rationalis: semper enim cognitioni rationali respondet actus in voluntate, quia potentia superior determinat inferiorem seu subordinatam ad operandum. Si verò potentia volitiva ex defectu cognitionis intellectivæ est ligata, possunt illæ externæ actiones peragi dependenter ab appetitu sensitivo. Quandonam autem hoc aut illud accidat, nemo potest accuratè ne quidem in seipso discernere.

690. Contra hoc vltimum objici solet 1. Ergo talis distracta oratio non auget meritum. hoc autem est durum. R. 1. Imò est juxta sensum fidelium, non augeri, parvi facientes orationem distractè, quamvis involuntariè, peractam. Neque refert, quòd per talem distractam orationem satisfiat præcepto Ecclesiæ, nam ex communi sententia satisfit præcepto per orationem etiam cum voluntaria distractione peractam, & tamen de tali oratione nos accusamus in confessione, tantùm abest, vt pro ea speremus præmium. Denique ipse Lugo n. 103. fatetur, in Ministro distracto sæpè non adesse libertatem.

691. Objicies 2. Ex Card. Lugo. Tempore distractionis sæpè fiunt actiones tam artificiosæ, vt non videantur à sola imaginativa dirigi posse, sunt enim opera artis: ars autem est habitus intellectualis. Respondet acutè Pallavicinus n. 105. aliud esse id quod requiritur ad aliquam artem comparandam, aliud verò id quod requiritur ad eam exequendam. Ad primum necessarius est intellectus, non item ad secundum, hoc est

ad vsum artis acquisitæ. Vnde licet nulla ars ab amente, ebrio, aut somniante posset rectè acquiri, benè tamen possunt ab illis exerceri, si jam sint acquisitæ. Ratio est, quia ad exercitium artis duo tantùm requiruntur; primum est, cognitio complexa earum actionum, quarum ordinatum vsum exigit ars, & hæc facilè excitatur à speciebus complexis ex habitu comparatis. Secundum est, æstimatio bonitatis in ejusmodi actionibus, & hæc pariter haberi potest sine operatione intellectûs, ex eo quòd aliàs judicaverimus tales actiones vt bonas, & in imaginativa remanserint species illius actionis vt bonæ: semper enim cognitionem intellectivam comitatur imaginativa, repræsentans aliquam secundariam bonitatem, appetitui sensitivo proportionatam, etiam in objecto honesto, & hujus phantasiæ species manent, ac deinde excitantur ob connexionem cum alijs prioribus excitatis, movéntque mediâ apprehensione imaginativâ ad actum prosecutionis, hoc est, ad actum appetitivum imperantem actiones externas.

§. IV

De Intentione indirecta.

692. DIcendum 3. Intentionem indirectam, in sensu superiùs explicato, non sufficere ad valorem Sacramenti. Declaratur in casu vulgari. Aliquis frequenti experimento edoctus, se in ebrietate vel somno solere proferre verba Consecrationis supra panem vel vinum, vult nihilominus se inebriare: tali casu si postea proferat verba, non consecrat. Ratio est, quia nisi verba intendantur directè à loquente, non dicitur per illa loqui, aut suam mentem manifestare humano modo: nam verba debent proferri animo manifestandi mentem: ergo debent directè vt medium intendi. An autem hæc directa intentio sufficiat jam videbimus.

§. V.

An sufficiat Intentio directè intendens actiones Sacramentales per Medium privans vsu rationis.

693. QUæritur jam vlteriùs, an valeret consecratio in casu posito, si Sacerdos directè intenderet actionem Sacramentalem mediante ebrietate, inebriando se in eum finem, vt deinde proferret verba consecrationis. Respondent DD. Negativè. Verùm admodum difficulter redditur hujus rei Ratio, & vix assignari potest discrimen inter hunc casum & illum, quo quis conficit Sacramentum cum tanta distractione, quæ impediat omnino libertatem circa actiones Sacramentales.

694. Card. de Lugo postquam varia tentâsset, tandem hanc rationem assignavit. [In casu quo ebrietas adhibetur vt Medium, verba non proferuntur humano modo, ad significandum idoneo.] Ego quidem hoc verissimè dictum existimo, atque ex omnium sensu. Verùm sic nondum est soluta difficultas: restat enim hoc ipsum declarandum, cur in ebrietate non fiant actiones humano modo, fiant tamen humano modo in distractione, etiam tollente libertatem actualem. Pergit ergo Cardinalis hoc declarare. [Verba, inquit, non significant, quid proferens nunc senserit de re significanda, sed quid nunc de præsenti, dum profert, sentiat: ebrius autem non potest de præsenti humano modo significare, potest tamen distractus, etiam quando non est ebrius, quia in ebrio potentia non est integra, & soluta, sed ligata, in distracto verò est tota potentia, licet non totaliter attendat ad objectum, in ebrio verò non est tota potentia, sed semipotentia.]

695. Non acquievit huic declarationi P. Dicastillo, quærens ex Cardinale, an illa *Semitentia* manens in ebrio, sit pars antica an postica, dextra vel sinistra, superna vel infera? Cui rùm pro Lugone respondeo, non ignorari invisibilitatem potentiarum, nec in tam crasso sensu dictam esse semipotentiam, sed sensum esse illarum: nempe in homine distracto dicuntur omnes animæ potentiæ esse solutæ ad operandum, quia licet non operentur circa illud objectum, circa quod est distractus, hoc ipso tamen quo ad alia est distractus, circa alia occupantur, & non feriuntur: in ebrio verò potentia intellectiva formaliter considerata perinde se habet, acsi non adesset, quia tota est otiosa & impedita ad intelligendum, quare in æstimatione prudentum ebrius est potius bestia quàm homo, & sic censetur habere semipotentiam.

696. Fateor nihilominus, quòd Responsio Cardinalis difficultatem non exhauriat. Primò, quia potest quis ita distractus esse, & ad alia objecta quoad intellectum ita abreptus, vt voluntas nullum planè proponatur objectum cum sufficienti indifferentia requisita ad libertatem, v. g. speculando aliquod objectum nullo modo eligibile. In quo casu potentia volitiva circa nullum objectum potest actum liberum exercere, sicut nec in ebrietate: ergo in hoc casu non erit disparitas cum casu ebrietatis. Secundò. Denique quòd nec potentia intellectiva nec volitiva in ligata simpliciter & absolutè in homine distracto, est tamen ligata respectivè, hoc est, respectu intentionis vel consecrationis faciendæ perinde est impedita, acsi nihil operaretur. quòd enim operetur circa alia objecta, est per accidens; quia illa operatio non influit in orationem aut consecrationem: ergo verba prolata à distracto non videntur magis quàm in ebrio posse significare mentem præsentem loquentis: reverà enim per distractionem mens in æstimatione morali hominum censetur penitus abesse.

697. Respondent ergo alij 2. & alijs significant discrimen inter ebrium & distractum: mirum quòd distractus censeatur moraliter ibi esse præsens, quia facillimè potest ad attentionem revocari

revocari ab extrinseco, v. g. si quis illum moneret: ebrius verò non potest ita ad sobrietatem & attentionem revocari.

Sed contra 1. Etiam somnians potest facilè excitari, & tamen de somniante non admittitur, quod admittitur de distracto. Contra 2. Fingamus, quòd ebrius haberet præsentissimum remedium ad pellendam in momento ebrietatem, & simul haberet hominem, qui posset ad libitum applicare remedium, non propterea valeret talis hominis consecratio. Contra 3. Ponamus distractum posse difficillimè ad se revocari, sicut ectatici, nihilominus illius consecratio valeret.

698. Tertiò respondent alij, discrimen esse, quòd ebrietas in casu posito, ita sit impeditiva rationis, vt simul ipsa sit caussa talis operationis v.g. consecrationis: quia consecratio non esset futura, nisi talis in ebrietate constitutus esset. & ideo dicitur homo operari vt impeditus ab vsu rationis. At verò distractio non est caussa operationis, quia operatio faciliùs & securiùs futura esset, si non adesset distractio, sed attentio, & ideo non dicitur homo operari reduplicativè vt impeditus seu vt distractus, sed specificativè, qui distractus.

Sed contra, quia potest fingi casus, in quo ebrietas non est caussa consecrationis, eò quòd hæc faciliùs esset futura, si abesset ebrietas, sicut modò de distractione dictum est. Fingamus ergo, aliquem bibisse vinum adustum in ea quantitate, quæ post horam sit caussatura plenam ebrietatem, etiamsi bibens non præviderit: deinde post tres quadrantes incipiat legere sacrum, v. g. in vigilia Nativitatis; huic præter omnem intentionem superveniet ebrietas, & tamen ex vi præcedentis intentionis sacrificandi, & deinde ex vi imaginativa jam excitata, perget ordinatè facere omnia, sicut fieri debent: atqui esset hæc omnia facturus, si ebrius non esset: ergo ebrietas non est caussa harum actionum, sicut non est distractio: atqui talis consecratio adhuc non valeret: ergo nihil interest, vtrum ebrietas sit vel non sit caussa seu conditio, sine qua non sequeretur consecratio.

699. Quarta ergo, & mihi vnicè sufficiens responsio est, quàm dat Card. Pallavicinus his verbis. [Verba requisita ad actum legitimum, debent vel ex vsu, vel ex pacto humano esse signa interioris animi, aut præsentis, aut præteriti non revocati: atqui verba prolata ab ebrio nec ex vsu, nec ex pacto humano sunt ejusmodi signa interioris animi, licet per accidens ab eo pendeant: ergo non sunt sufficientia ad legitimandum actum. Econtra ejusmodi Signa sunt Verba hominis distracti; item Epistola quæ obligat, etiamsi, quando ea accipientem alloquitur, voluntas eam scribendi jam diu sit transacta.] Hæc Pallavicinus: quæ adhuc magis explicari possunt, vt mihi videtur.

Illa itaque verba proferuntur Humano modo, quæ in Contractibus & obligationibus sunt apta significare animum se obligandi, & actum ipsum legitimandi, & insuper talem animum non fuisse revocatum. Duplici autem ex capite possunt habere hanc vim significandi: vel ex pacto, vel ex communi hominum vsu. Priori modo habet hujusmodi vim significandi Epistola scripta: si enim illi ad quem scripta est, non innotuit revocatio animi, quando eam legit, habet ex pacto vim inducendi obligationem, etiamsi interea animus esset revocatus, quia vi pacti præcedentis inefficax est hujusmodi revocatio. Posteriore modo habent verba hanc vim significandi, quando proferuntur ab homine distracto: cujus ratio est, quia hujusmodi distractiones sunt moraliter inevitabiles, & si impedirent valorem actûs, nullius ferè actûs valor sibi satis constaret, quin in dubium vocari posset, quod in humano commercio esset summum inconveniens. At verò verba prolata ab ebrio nec ex pacto habent vim significandi, neque etiam ex vsu communi hominum: non enim habet communis vsus, vt verba obligatoria proferantur in ebrietate moraliter inevitabili. Sed de hoc satis.

CONTROVERSIA III.

Vtrum ad valorem Sacramenti sufficiat Intentio Conditionata.

700. NOtandum 1. Intentionem ex intrinseco modo tendendi aliquando esse absolutam, aliquando conditionatam. Absoluta est, quâ aliquid volumus nullâ expressâ conditione. Intentio conditionata verò, quâ quid volumus non absolutè, sed cum restrictione ad certam conditionem.

Notandum 2. Duo esse genera Conditionum, quæ adjici possunt objectis volitis, v. g. in Confessione Sacramentorum. Aliquæ enim conditiones dicuntur inesse ex Natura rei, & illæ semper subintelliguntur, esto non exprimantur, vt: Ego te absolvo, si es baptizatus, si peccâsti, si habes requisitum dolorem &c. Aliæ conditiones sunt quasi extraneæ, sine quarum adjectione posset à Ministro confici Sacramentum: vt: si parentes tui consenserunt, ego te baptizo.

Notandum 3. Conditiones aliquando esse de præterito, aliquando de præsenti, aliquando de futuro. Porrò, conditiones de præsenti & præterito, faciunt vt intentio sit absoluta, etiamsi in modo tendendi sit conditionata: quare illæ conditiones sunt pars constitutiva intentionis in esse *intentionis absolutæ*: Nam intentio ex se potuisset esse non absoluta, si nimirum conditio defecisset.

Notandum 4. In conditionibus de futuro, posse esse deceptionem. Aliquando enim videntur esse de futuro, & reverà sunt de præsenti, v. g. *Absolvo te*, si Deus scit, te cras facturum restitutionem &c. hæc inquam est conditio de præsenti,

nempe scientia jam existens. Pari modo, vt bene notavit Arriaga, esset conditio de præsenti, si quis diceret: *Absolvo te, si cras restitues*, intelligendo: si hodie sit verum dicere, te restituturum: & hoc vel maximè in sententia eorum, qui omnia verificativa harum propositionum, volunt esse aliquid de præsenti. Verùm in communi acceptione reputantur inter conditiones de futuro, quia communiter accipiuntur in sensu suspensivo: v. g. dono tibi librum, si cras venerit mihi nuntius: Donatio fit quidem hodie, sed non fit pro hodie, sed pro crastino, & perinde est acsi dicerem: volo vt cras illo momento quo aderit nuntius, liber incipiat esse tuus. Et hinc est quòd Matrimonium sub tali conditione contractum, censeatur suspensum donec ponatur conditio: vnde consequens est, ante conditionem positam, posse tales contrahentes mutuo consensu resilire, & impedire, ne postmodum etiam posità conditione, sit matrimonium, vt tradit Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 8. n. 1. Pari modo si vnus contrahentium ante conditionem impletam aliam duceret absolutè, & sine omni conditione, hoc Matrimonium valeret, quod verum non esset, si Matrimonium non esset suspensum vsque in adventum conditionis. Quapropter si in alijs Sacramentis hujusmodi conditio adjiceretur, præsumeretur Minister velle effectum Sacramenti suspendere: quia verò in alijs Sacramentis effectus suspendi non potest, vt dicetur inferiùs, ideo intentio suspensiva non sufficit ad alia Sacramenta. His notatis

701. Conveniunt DD. omnes, validè administrari Sacramenta sub illis conditionibus, quæ ex Natura rei insunt Sacramentis. Controversum est, an validè administretur Sacramentum sub conditione præsenti, vel præterita vel futurâ extranea, cujus existentia nobis non constat.

702. DICO 1. Si conditio adjecta de præsenti existit, vel de præterito exstitit, etiamsi ejus existentia ignoretur, Sacramentum est validum. Hæc conclusio est communis contra P. Esparza; eam vocant certissimam Suarez, Lugo, Dicastillo. Procedit autem conclusio etiam in casu quo Minister conditionem in sola mente adjicit, neque verbis exprimit.

703. Probatur jam Conclusio 1. Ex inconvenientibus quæ contraria sententia debet admittere. Ponamus, quòd quis contrahens Matrimonium cum sponsa quam putat Virginem, & quæ reverà est Virgo, in animo suo alliget intentionem Virginitati, nemo sanè ausit dicere, tale Matrimonium esse nullum, etiamsi constaret talem intentionem esse adjectam: atqui secundum adversarium tunc esset nullum, quia conditio adjecta est extranea, & ejus existentia ignoratur: ergo &c.

Quia verò adversarius fortè in Matrimonio aliud diceret, propterea quòd simul habeat rationem contractûs civilis (quæ tamen ratio non facit ad rem, vt constabit) ideo ad alia Sacramenta argumentum transferamus. Sacerdos aliquis in Ecclesia Latina sciens esse graviter prohibitum, consecrare in fermentato, semper in animo solet hanc conditionem: *volo consecrare si panis non sit fermentatus.* quis, obsecro audeat dicere, quòd Sacerdotem nunquam validè consecrare? quia, attestante, & jurante Sacerdote, se habuisse hujusmodi restrictam intentionem, auderet hostias azymas tanquam non consecratas absumere sine panem profanum, aut iterum consecrare? & tamen hoc rectè fieret in sententia adversarij, quia conditio adjecta est extranea, nam etiam panis fermentatus potest validè consecrari: conditio autem extranea ignorata in sententia adversarij vitiat Sacramentum. Item absolvat aliquis sub hac conditione: *si non es excommunicatus, ego te absolvo.* Vel Episcopus ordinet aliquem sub hac conditione; si non es bigamus, aut alias irregularis: quis dicat hæc Sacramenta hoc ipso esse nulla, si conditio ignoretur, & reverà ille non sit excommunicatus, nec bigamus &c. cùm tamen hæ sint conditiones extranæ, quia quandoque excommunicatus potest absolvi, si ignoretur, & Bigamus validè ordinari.

704. Probatur Conclusio 1. & quid à priori. Quando adest intentio sufficiens, materia & forma debita, validum est Sacramentum: atqui hæc adsunt in casu posito: ergo &c. Minor quoad Materiam est certa: quoad formam probabit ex solutione objectionum: quoad intentionem probatur. Intentio absoluta faciendi Sacramentum sufficit: Intentio in casu quæstionis est absoluta: ergo &c. Minor probatur. Intentio conditionata transit in absolutam purificâ conditione: atqui conditio de præsenti vel præterito est purificata, vt ponitur in casu, ergo transit in absolutam.

705. Objicit P. Esparza. [Conditio, inquit, ignota, aut non certò cognita, est impossibilis in ratione Sacramentalis significationis, seu complentis Sacramentalem significationem, quia non potest nisi incertè ducere in cognitionem collationis gratiæ, cùm tamen sit de essentia Sacramenti, vt quantùm est de se, ducat in cognitionem illius, eamque certam.]

Hoc argumentum, nisi aliter promoveatur, non videtur habere difficultatem. Aliud ab hanc propositionem esse certam: *omne Sacramentum est de se causativum gratiæ*, & aliud: *hic et nunc datur Sacramentum causativum gratiæ.* Prius est de fide, & resolvitur in hanc conditionatam: si datur Sacramentum, & non est obex, causatur gratia. Posterior propositio nunquam est nobis certa nisi ex speciali Dei revelatione: quia ignoramus, an tam ex parte suscipientis, quàm ex parte Ministri adsint omnia requisita. Hanc solam incertitudinem inducit conditio extranea, & nullam aliam: nullam ergo inducit incertitudinem quam non etiam inducant conditiones inexistentes, seu essentialiter requisitæ. In forma ergo (quamvis reverà argumentum non habeat

habeat formam) distinguo. Sacramentum quantùm est de se (hoc est, si non adsit obex) est signum certum gratiæ quoad se, & in sensu jam explicato, & iterum explicando, concedo, quoad nos, subdistinguo. Illæ partes Sacramenti quæ nobis sunt sensibiles, sunt nobis certum signum gratiæ, hîc & nunc collatæ, certitudine omnino absolutâ, nego, certitudine conditionatâ, nempe, si etiam reliqua adsint, quæ non sunt immediatè sensibilia, vt est intentio Ministri, & suscipientis, concedo, & nego hanc non haberi in Sacramento sub conditione extranea collato.

706. Explico responsionem. Quoad se certissimum signum gratiæ est Sacramentum, quia intrinsecè includit efficacem virtutem eam causandi. Quoad nos verò, qui illud videmus administrari, sed non videmus existere omnes partes requisitas, tantùm certificat conditionatè, si nempe existant hîc & nunc etiam reliqua quæ sub sensum non cadunt. Sicut ergo incertitudo proveniens ab ignorantia Intentionis Ministri, non obstat significationi Sacramentali, ita neque incertitudo proveniens ab ignorantia conditionis extraneæ potest obstare, quia reverà hæc ignorantia non est alia ignorantia, quàm ignorantia intentionis in esse absolutæ. Et hæc ad argumentum propositum sufficiunt.

707. Cæterùm, vrgeri potest hoc modo. Verba Sacramentalia debent esse vera. sed si non adsit intentio absoluta quoad modum volendi, verba non sunt vera: ergo non sunt apta constituere Sacramentum. Minor probatur. Nam verba hæc: *Ego te baptizo, absolvo &c.* significant intentionem absolutam, & ab omni conditione liberam, quia nullam conditionem exprimunt: ergo si non adsit talis intentio, verba non sunt vera. atqui intentio adjiciens conditionem, non est talis. ergo &c. R. Negando Minorem. ad probationem nego antecedens, & dico, quòd verba illa significent, adesse intentionem faciendi Sacramentum, & conferendi gratiam, præscindendo tamen ab intentione absoluta & conditionata. Patet ex eo, quòd Intentio Ministri semper sit conditionata & alligata conditionibus necessarijs seu inexistentibus: ergo sicut hæc potest significari per verba Sacramentalia, ita etiam poterit, si sit alligata conditioni extraneæ.

708. Negabis paritatem, & disparitatem dabis ex communi modo loquendi hominum, qui conditiones inexistentes non solent exprimere, sed bene conditiones extraneas: quare verba Sacramentalia significabunt intentionem alligatam conditionibus inexistentibus, non item conditionibus extraneis.

Sed vrgetur. Quia innumeris instantijs ostendi potest, quòd homines etiam in communi modo loquendi non soleant exprimere conditiones etiam extraneas, & nemo eos arguit falsitatis aut fallaciæ, propterea, quòd verbis non exprimentibus conditionem sint vsi: Exemplum dedi suprà de Matrimonio sub tacita conditione contracto, nunc alia addo: v. g. aliquis sperat, se hodie accepturum pecunias, & hac spe nixus promittit creditori solutionem debiti, & tamen non vult solvere nisi sub conditione (quamvis absolutè posset alijs modis solvere) si acceperit pecunias: quam conditionem non exprimit: item opifex promittit alicui absolutè quidem quoad verba, sed animo conditionato, se hodie absoluturum opus constitutum, nempe sub hac conditione tacita: nisi superveniat alius labor valde necessarius, quem si prævideret, non promitteret, quamvis absolutè posset opus promissum præ illo expedire. Nemo tales arguit falsitatis aut fallaciæ, sicut in sententia contraria argui possent, si verba significarent intentionem absolutam; quia essent adhuc falsa, etiamsi conditio verificaretur, & solutio ex acceptis pecunijs fieret, & opus præstaretur: quod sanè est contra omnium sensum. Alia exempla plura occurrunt in Jure: vnum sufficiat. Quando quis fecit largam donationem alicui extraneo, nullâ expressâ conditione, nihilominus censetur intentio donandi fuisse conditionata: *nisi præter spem liberos acquisivero.* Idem esset, si nesciret se habere liberos, & præter spem apparerent liberi. Talis inquam donatio est revocabilis ob nullitatem ex defectu conditionis quæ præsumitur fuisse subintellecta, & tamen est conditio extranea, quia absolutè posset valere etiam tunc donatio. Nam si talis donatio facta fuisset Ecclesiæ, valeret, ex communiore DD. quia tunc non præsumitur intentio fuisse conditionata, vtpote remuneratoria & Deo facta, quamvis hoc ipsum aliqui negent, fundati in auctoritate S. Augustini, laudantis Episcopum Carthaginensem, quòd cuidam, qui cùm liberos non haberet, omnia sua donaverat Ecclesiæ, retento sibi vsufructu, deinde natis illi liberis reddiderit ei Episcopus, & ait S. P. [In potestate habuerat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli.] *c. fin. ca. 17. q. 4.* Ecce! quòd etiam verba absolutè prolata possint habere sensum conditionatum conditione extraneâ.

709. Veniamus nunc ad authoritatem Scripturæ, & videamus hujusmodi locutiones ipsius Dei, quæ spectatis verbis erant absolutæ, & tamen fatendum est, fuisse prolatas ex intentione conditionata, & ideo non fuisse falsas: vnde sequitur, quòd veritas propositionis non exprimentis conditionem in animo latentem, possit stare cum intentione conditionata conditione extraneâ. Primum exemplum est in prophetia Jonæ, quòd Ninive post 40. dies subvertetur, & tamen propter Ninivitarum pœnitentiam non fuit subversa post 40. dies, sed multò post. Secundum exemplum est Isaiæ 38. vbi Regi Ezechiæ dicitur: Dispone domui tuæ, quia morieris tu & non vives: & tamen postea propter ejusdem regis preces fuit vita prolongata: ergo latebat hæc conditio: nisi me roges &c. Tertium exemplum habetur 2. Reg. 24. vbi Gad propheta dixit ex ore Dei, futuram pestem per tres dies, & tamen deinde

deinde placato Deo non duravit tribus diebus. Quartum exemplum est Matth. 8. vbi Christus centurioni dixit: *Ego veniam & curabo eum.* & tamen propter fidem Centurionis non venit, sed absens sanavit. latebat ergo conditio: si Centurio non deprecabitur. Quintum exemplum est Gen. 20. vbi Deus dicit Regi *Abimelech. Morieris propter mulierem quam tulisti:* subintellecta est conditio: nisi te excuses, & habeas voluntatem restituendi. Sextum exemplum esse posset, quando Christus jungens se discipulis euntibus in Emaus, simulavit se longiùs ire: quæ fictio sive fuerit verbalis sive realis, fuit conditionata, nisi rogaretur, vt maneret. Sic nemo dixerit eum mentiri, qui amico dicit: *Vale: eo domum:* si deinde rogatus ab amico maneat ibi.

710. Dicendum ergo est, hujusmodi propositiones esse æquivocas, & duplicem sensum habere posse, vnum quidem frequentiorem, alterum minùs frequentem: sicut vox *Animal*, in vsu philosophorum significat genus ad rationale & irrationale, vulgò autem significat idem quod *brutum:* sic ergo propositiones absolutæ communiter quidem significant in specie Intentionem absolutam, præsertim in contractibus reciprocis, vbi, si lateret conditio, non servaretur æqualitas, & alter damnificaretur, vnde fit, quòd Contrahentes teneantur habere intentionem absolutam, & ideo meritò præsumuntur ab altera parte habere intentionem absolutam, quia fraus non præsumitur. Aliquando tamen habent illæ propositiones sensum abstrahentem ab intentione conditionata & absoluta, & ideo ad illas verificandas sufficit intentio conditionata, etiamsi verbis conditio non exprimatur.

711. Possunt ergo formæ Sacramentorum habere verum sensum, etiamsi procedant ab intentione conditionata; quamvis fatendum sit, quòd Minister adjiciens hujusmodi conditionem in animo, & foris occultans, per se & regulariter loquendo peccaret, quia sine causa legitima induceret incertitudinem majorem valoris Sacramenti.

Dixi: *per se & regulariter loquendo* peccaturum Ministrum. Posset enim contingere casus, in quo eam licitè adjiceret, imò ex charitate teneretur sub tali conditione conferre Sacramentum. Casus est iste. Ponamus adultum aliquem Judæum petijsse baptismum, dilatum tamen esse, quòd ob varia peccata mortalia, v. g. ob vsuram diu practicatam, & ob difficultatem restituendi bona injustè acquisita, non videretur dispositus ad fructum baptismi consequendum, sc. Justificationem: talem deinde incidere in amentiam, & fieri proximum morti inevitabili: dico, talem esse baptizandum sub hac conditione: si sit dispositus per pœnitentiam sufficientem ad Justificationem: hæc autem est conditio extranea, quia etiam sine ea valeret baptismus. Est, inquam, sub hac conditione & non absolutè baptizandus. Ratio est, quia homini non dispositio, non est conferendus baptismus, & si evidenter constaret quòd in amentiam incidisset constitutus in peccato mortali, ob reverentiam Sacramenti non esset baptizandus, vt tradit ex communi sententia Tannerus. Ergo si dubium esset, an esset saltem attritus de suis peccatis, non deberet absolvi, sed sub conditione baptizari. Non quidem absolvi. Ne fortè Sacramentum conferatur indigno. Sub conditione tamen: quia ex Charitate debet adhiberi Medium salutis necessarium, quod forte proderit, & quod non potest differri. Et hic casus, si alia deessent, mihi sufficeret, vt à sententia P. Esparza abstinerem. Aliud argumentum hoc potest ex ijs, quæ dicam in Tractatu de Eucharistia de modo quo Neomystæ debent velle conferre cum Episcopo ordinante.

712. DICO 2. Nullum Sacramentum, excepto Matrimonio, potest validè conferri in conditione de futuro contingente. Dixi: *excepto Matrimonio.* ita enim multorum sententia accipit, de qua non est hìc locus disputandi. Probatur Conclusio. Vel enim Minister intendit dilùm suspendere effectum Sacramenti, non tam valorem, vel etiam intendit suspendere valorem Sacramenti, vsque ad adventum conditionis. Neutrum dici potest. Non primum. Quando enim Sacramentum est ritè confectum, & nullus est obex in suscipiente, causat infallibiliter gratiam, ex institutione & voluntate Dei. Ergo si Minister nollet aliter valere Sacramentum, nisi posset suspendere effectum, nihil ageret: si tamen primariâ intentione vellet facere Sacramentum, conferret Gratiam, etiamsi secundariâ intentione nollet conferre Gratiam, eò quòd per errorem putaret se posse Sacramentum ab effectu separare, prout infrà magis declarabitur, quando agemus de Intentionibus contrarijs. Sed neque secundum dici potest. Nam omnium Sacramentorum formæ, prout à Christo sunt institutæ, significant nimum & intentionem conferendi Sacramentum nunc de præsenti, dum pronuntiatur forma: ergo si adderentur hæc verba: Ego te baptizo in crastinum: significatio verborum mutaretur. In Matrimonio autem potest illa forma adhiberi, quæ in alijs contractibus, & sicut possum dicere: *Ego dono tibi librum in crastinum:* ita possum dicere: *Ego te duco in crastinum.*

713. Dices. Ex hoc sequeretur, quòd etiam mutaretur forma Sacramentorum, quando adjicitur conditio, nam illa verba adjecta essent pars formæ, & tamen Christus non instituit formam talem. R. Negando sequelam, & negando quòd illa conditionalis Adjecta esset pars formæ, sicut non est pars formæ, quando ex Pontificio decreto adjicitur in forma baptismi, quando baptizatur aliquis, de quo dubitatur, an fuerit prius validè baptizatus. Ratio patet ex dictis. Nam forma à Christo instituta adæquatè sunt illa verba, quæ significant intentionem Ministri, prescindendo an sit intentio absoluta, an conditionata. Quare sicut conditiones tam inexistentes quia

quàm extraneæ, sunt quidem vltimum complementum Intentionis Ministri, *in esse intentionis absolutæ*, non tamen ideo sunt pars formæ, ità neque verba illas conditiones exprimentia, sunt pars formæ, licet significent partem intentionis.

Dici etiam posset, illa verba, quando expresse adjiciuntur, esse quidem partem formæ, sed partem integralem, non necessariam, sicut in absolutione Sacramentali secundùm multos, illa verba: *à peccatis tuis*, sunt pars formæ integralis, sed non necessaria. Porrò existentiam conditionis non debere per formam affirmari, patet: nam ne quidem conditiones inexistentes affirmantur adesse, alioquin Minister mentiretur, quia affirmaret se scire adesse illas, cùm tamen nesciat adesse.

CONTROVERSIA IV.

Quænam ex Intentionibus contrarijs censenda sit sortiri effectum.

714. NOtandum 1. Intentiones dupliciter posse contrarias inter se esse, vel explicitè vel implicitè. Explicitè certum est non posse simul & pro eodem instanti stare intentiones contrarias, quia hoc aliud non esset, quàm simul & semel idem secundùm idem expresse efficaciter velle & nolle, quod est tam impossibile, quàm idem simul expresse affirmare & negare. Implicitè dicuntur intentiones tunc esse contrariæ, quando quis per errorem existimans duo prædicata esse separabilia, vult obtinere vnum, & alterum non vult, sed potiùs vult negationem illius.

Notandum 2. Errorem circa illa prædicata posse iterum dupliciter se habere: aliquando enim potest quis per errorem judicare, illa prædicata esse inconjungibilia, quæ tamen defacto semper & necessariò conjunguntur: aliquando potest quis per errorem judicare, esse quidem illa prædicata conjungibilia, posse tamen ex intentione Ministri aut celebrantis contractum ab invicem separari. Exempla prioris sunt hæc. Hæreticus judicans consecrationem Eucharistiæ nec esse, nec posse esse sacrificium, vult consecrare Eucharistiam, sed non vult facere sacrificium, eò quòd putet hoc sibi esse impossibile: item vult conferre Baptismum, non tamen conferre Gratiam aut Characterem, quia putat hæc non posse conferri, & Romanam Ecclesiam errare, existimando posse conferri. Exempla posterioris esse possunt primò. Aliquis per errorem putat posse conferri absolutionem de præsenti, & suspendi ejus effectum, sc. gratiam, vult absolvere de præsenti, non verò conferre gratiam: item, existimans posse contractum Matrimonij inter Christianos fieri sine Sacramento, vult facere Contractum, sed non vult facere Sacramentum. Item Abissinus Schismaticus existimans Matrimonium posse in certis casibus dissolvi, vult contrahere Matrimonium etiam vt Sacramentum, sed dissolubile.

Notandum 3. Contrarias intentiones aliquando existere simul in tempore, vt in allatis exemplis, aliquando successivè, & pro tempore diverso, v. g. Petrus habet hodie intentionem offerendi crastinum Sacrum pro Paulo, verùm cras immemor hujus intentionis offert pro Joanne, quæritur, quis horum duorum consequatur fructum sacrificij.

715. In præsenti nihil agimus de his intentionibus successivis & contrarijs, quia in Sacramentorum administratione semper obtinet effectum secunda intentio, quæ tunc est quando actu administratur Sacramentum, hæc enim est à qua denominantur actiones fieri nomine Christi, non obstante voluntate contrariâ præcedente. Itaque hujusmodi intentiones successivè contrariæ specialem difficultatem habent in alijs dispositionibus, præsertim in Testamentis, quam tractabo in opere de Justitia.

716. Dicendum nunc est, & pro Regula statuendum. Illa intentio ex contrarijs implicitis prævalet, quæ appretiativè major est, hoc est, quæ magis vult objectum suum, illúdque simpliciter & absolutè alteri præfert. Vel sic. Illa intentio prævalet, quæ respectu alterius est absoluta, econtra altera respectu hujus est solùm conditionata. Declaratur Regula in exemplis suprà positis. Hæreticus vult baptizare, sed non vult conferre gratiam, eò quòd putet hunc effectum non causari per Baptismum: si ergo Minister iste ita constitutus sit, vt si sciret, ad hunc effectum causandum esse institutum Baptismum, adhuc baptizaret, intentio Baptismi prævalet intentioni non conferendi Gratiam, quia appretiativè magis vult suum objectum, vúltque illud absolutè; Nolitio verò conferendi gratiam vult suum objectum vel potiùs illud non vult tantùm sub conditione, si baptismus non est ad gratiam conferendam institutus, quæ conditio deficit; & ita quidem de hæreticis præsumit Ecclesia.

Item, aliquis existimans, posse à contractu Matrimonij inter Christianos separari rationem Sacramenti, vult facere Contractum Matrimonij, sed non Sacramentum: vt talis deprehendat, vtrum primaria intentio fuerit sufficiens ad faciendum Matrimonium vnà cum Sacramento, vel an potiùs habuerit intentionem alligatam conditioni impossibili, debet se reflectere, an voluerit Contractum Matrimonij absolutè, Sacramentum autem voluerit excludere conditionatè, si possit separari, & tunc valebit Matrimonium, & erit simul Sacramentum, quia malebat habere Matrimonium cum Sacramento, quàm vtroque carere. Si verò se contrario modo haberet, Matrimonium judicandum esset nullum.

CAPVT V.

DE SVSCIPIENTE SACRAMENTVM.

CONTROVERSIA I.

An, & quomodo Dispositio Suscipientis sit Mensura Gratiæ Sacramentalis.

717. DIcendum 1. Æqualiter dispositis non nisi æqualis confertur Gratia Sacramentalis, per idem specie Sacramentum. Ita communis contra Paludanum, Scotum, Gabrielem, Cajetanum, existimantes, vel ex voluntate Dei, vel propter merita parentum aut Ministri, aut circumstantiarum, aliquando conferri inæqualem Gratiam. Probatur Conclusio. Sacramenta non caussant Gratiam, nisi quam significant: atqui respectu æqualiter dispositorum, non significant, nisi æqualem gratiam: ergo.

Confirmatur. Virtus Sacramentorum provenit ex solis meritis Christi, qui solus in sua potestate habuit instituere Sacramenta, & illis sua merita applicare: ergo sicut medicina, quæ virtutem suam habet ab auctore Naturæ, non est magis aut minùs efficax ad caussandam sanitatem ex eo, quòd adhibita sit à Medico magis aut minùs sano, ita Sacramentum non potest esse magis aut minùs efficax ad sanctificandum, ex eo, quòd Minister sit magis aut minùs sanctus.

718. Dicendum 2. Inæqualiter dispositis, v. g. per majorem devotionem, confertur etiam ex opere operato inæqualis gratia per Sacramentum ejusdem speciei. Probatur 1. Auctoritate D. Damasceni lib. 4. c. 20. [Quamvis, inquit, peccatorum remissio omnibus æquè per Baptismum detur, Spiritûs tamen gratia pro fidei ac præcedentis purgationis modulo ac ratione comparatur.] Concilium Trid. sess. 6. c. 7. cùm dixisset, Baptismum esse caussam instrumentalem nostræ justificationis, id quasi explicando addit. [Justitiam in nobis recipientes vnusquisque suam secundùm mensuram quam Spiritus S. partitur singulis prout vult, & secundùm propriam cujusque dispositionem & cooperationem.]

Ratio Conclusionis desumitur à congruentia & paritate. Congruum erat, à Christo sic institui Sacramenta, vt homines allicerentur ad se diligentiùs disponendos & præparandos: atqui si meliùs dispositi plus Gratiæ accipiant, vtique alliciuntur ad se meliùs disponendos: ergo &c.

Deinde congruentia redditur à paritate caussarum physicarum agentium in passum magis minúsve dispositum: tunc enim quo passum est meliùs dispositum v. g. magis diaphanum, sicem ab eò majorem intensionem effectûs accipit à causs. v. g. plus lucis, caloris, impulsûs &c. Cum ergo Sacramenta habeant suam virtutem ex meritis Christi, quæ sunt valoris infiniti, & Gratia possit augeri in infinitum, si suscipiens sit meliùs dispositus, congruum est, vt etiam plus gratiæ accipiat.

719. Objicies 1. Sacramenta non significant plus gratiæ in eo qui est meliùs dispositus, quàm in eo qui est minùs dispositus: ergo nec plus gratiæ caussant. R. Negando antecedens. Sacramenta enim significant vt caussa, & quidem vt caussa habens virtutem aliquo modo illimitatam: atqui caussa significat effectum diversum & inæqualem pro inæqualitate & diversitate dispositionis, vt patet. Præterea, Sacramenta significant effectum suum Symbolicè v. g. Eucharistia per modum cibi, Baptismus per modum ablutionis: atqui melius dispositus melius nutritur, & melius abluitur: ergo sub tali conditione significat Sacramentum inæqualitatem effectûs à se conferendi.

720. Objic. 2. Ex nostræ Conclusionis fundamento sequi videtur, quòd ille qui altero est habitualiter sanctior, hoc est, habet plures gradus Gratiæ sanctificantis, etiamsi cæteræ omnes dispositiones essent pares, etiam plus gratiæ acciperet, quia majus augmentum Gratiæ videtur cum melior dispositio: consequens autem non reperitur assertum à Theologis.

Responderi potest 1. Concedendo sequelam. cum Suarez d. 7. s. 5. in fine. Conink q. 62. dub. 3. maximè à n. 51. Dicastillo d. 1. dubit. 2. à n. 71. Nec refert alios DD. hoc non ita expresse tradidisse, satis est quòd non negaverint, & fundamentum affirmandi dederint. Respondeo potest 2. Negando sequelam & paritatem. Nam imprimis major sanctitas videtur solùm dispone nere titulo Dignificationis, quatenus magis sanctus est dignus majori præmio, vt traditur in materia de Gratia: disponit ergo gratia tanquam forma dignificans ad præmium: atqui fructus Sacramentorum non est præmium accipientis Sacramentum, & Sacramenta dignificantur adæquatè meritis Christi. Doctores ergo videntur in præsenti quæstione loqui de dispositione non dignificante, sed quasi præparante subjectum. Unde videntur

videntur adhuc magis restringere ad illas solùm dispositiones, quæ sunt specialiter proportionatæ ipsi Sacramento recipiendo, & vt habenti specialem efficaciam ad auxilia talis rationis, v. g. quia Baptismus est Sacramentum Fidei, ideo ferventior Fides præcedens Baptismum, & ferventius propositum servandi legem Christi, disponet ad majorem gratiam Sacramentalem in baptismo consequendam : item quia Eucharistia est Sacramentum spiritualiter Nutritivum animæ, ideo ferventior Charitas præcedens, & desiderium perfectionis disponet ad majorem gratiam Eucharisticam, item quia Sacramentum Pœnitentiæ ordinatur ad auxilia specialia vitandi diligentiùs peccata &c. ideo major peccati detestatio & abominatio, disponet ad majorem gratiam &c. & sic de cæteris.

721. Objicies 3. Majora peccata præcedentia non inducunt inæqualitatem Gratiæ consequendæ per Sacramenta : ergo nec melior dispositio. Respondet P. Esparza, negando paritatem : quia licet peccata plura aut majora difficiliorem reddant demeritoriè remissionem peccatorum, & reditum gratiæ, in ratione tamen indispositionis nihil variant, quia quodvis peccatum Lethale removet à Deo totaliter, destruit quamcunque intensionem Gratiæ, & reddit indispositum etiam ad minimum gradum gratiæ absque discrimine : vnde difficiliùs quidem majori peccatori, sed non minor Gratia confertur cæteris paribus, vndecunque Gratia proveniat. At verò dispositio bona potest esse major & minor, & ad majorem ac minorem Gratiam, quia non quivis accessus ad Deum conjungit cum Deo totaliter, nec totam & omnem Gratiam inducit. Hæc P. Esparza, innuens tacitè doctrinam quam tradit de Incarnatione, circa quæstionem, an pura creatura possit condignè satisfacere pro peccato mortali, vbi negat cum DD. Salmanticensibus, posse opus bonum puræ Creaturæ adæquare bonitate malitiam peccati mortalis: de qua quæstione egi Superiore Tract. Nunc abstrahendo ab illa doctrina, quæ mihi difficilis est, vt ibidem ostendi,

Respondetur ad objectionem, negando paritatem. Pluralitas enim peccatorum mortalium resistit quidem magis Misericordiæ divinæ, quò minùs tam facilè conferat auxilia & media justificativa effectivè, ac conferret per se loquendo, si non adesset illa peccatorum pluralitas, quæ reddit hominem Deo magis exosum & detestabilem; nihilominus tamen, si non obstante illâ pluralitate peccatorum, Deus misericorditer indulget hujusmodi media, hoc ipso jam est superata illa resistentia peccatorum, & caussa justificativa est expedita ad operandum secundùm totam virtutem & dispositionem subjecti, perinde acsi illa resistentia nunquam præcessisset. Ratio vlterior est, quia Deus in justificatione peccatoris, obliviscitur practicè omnium peccatorum præcedentium, sive multa sive pauca ea fuerint, neque eorum destructio suscipit magis & minùs. Econtra verò bona præparatio & dispositio non solùm movet Deum ad libentiùs conferenda Media justificativa, sed etiam augent suo modò capacitatem subjecti, & meliùs applicant virtutem caussæ ad plus operandum, propter rationes in Conclusione allatas.

722. Objicies 4. Ex hoc sequi videtur, quòd in aliquo casu contingere posset, vt Sacramentum minoris dignitatis conferret plus Gratiæ, vel saltem tantum, quantum producit Sacramentum dignius ; consequens est inconveniens, quia à Sacramento digniore plus gratiæ confertur. R. Concedendo sequelam, & negando id esse inconveniens. Nam quod dicitur communiter, Sacramentum dignius conferre plus gratiæ, procedit, quando cætera sunt paria.

CONTROVERSIA II.

An, & quomodo Sacramentum cum Obice receptum reviviscat.

723. QUando Sacramentum aliquod validum quidem, sed sine fructu recipitur, dicitur Sacramentum *fictè* susceptum : Non accipitur autem *fictio* hoc loco pro simulata intentione suscipiendi Sacramentum : nam quando deest in adulto intentio, Sacramentum nullum est ab initio, nec tractu temporis potest convalescere. Per fictionem ergo intelligitur Obex, seu impedimentum ex parte suscipientis Sacramentum, quominùs consequatur suum primarium effectum, hoc est, Gratiam : & hoc quidem impedimentum quandoque ponitur sine culpa, v. g. si quis invincibiliter ignorans se peccâsse mortaliter, non eliceret dolorem ante baptismi receptionem. Quæritur ergo, an Sacramento cum tali obice suscepto, si postea obex removeatur, peccatum remittatur, & gratia infundatur ex opere operato, & vigore suscepti Sacramenti. Solet autem specialiter disputari de Baptismo.

724. Prima sententia negat hujusmodi reviviscentiam. Tribuitur Medinæ, & Joanni Andreæ. Rejicitur tamen à cæteris Theologis, & quidem maximè ob auctoritatem S. Augustini, qui agens contra Donatistas, volentes baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos, statuit, baptismum in hæresi aut schismate susceptum, tunc incipere prodesse ad remissionem peccatorum, atque operari salutem, quando fictè baptizatus postea corrigitur. Ob hanc inquam auctoritatem nemo Theologorum in dubium vocat reviviscentiam, sed eam diversimodè declarant & intelligunt. Itaque

725. Secunda sententia est, Baptismum fictè susceptum, recedente fictione non remittere ex opere operato culpam ipsam, nec conferre gratiam, sed ad hos effectus opus esse vel Sacramento Pœnitentiæ, vel Contritione ; Baptismum verò tantùm remittere totam pœnam temporalem, & hoc sensu reviviscere. Ita Scotus, Gabriel & Vasquez.

Quia verò Vasquez advertit, hac explicatione vim fieri verbis S. Augustini, ideo ex mente Scoti addit, Baptismum susceptum valere etiam postea aliquo modo ad salutem & remissionem culpæ, hac ratione. Sive enim homo postea justificetur per Sacramentum pœnitentiæ cum attritione, sive per contritionem perfectam extra Sacramentum, in vtroque casu conducit baptismus præteritus. Si enim justificetur homo per Sacramentum Pœnitentiæ, confitendo peccata post Baptismum commissa, jam conducit Baptismus ad illam Gratiam, quam homo consequitur per Sacramentum Pœnitentiæ, quia ratione & beneficio baptismi susceptus est capax Sacramenti Pœnitentiæ, cujus cæteroquin capax non esset: Si verò justificetur per contritionem, conducit Baptismus ideo, quia facit vt Contritio, etiam non includens baptismum in voto, seu votum baptismi suscipiendi, possit justificare, cùm alioquin si Baptismus non præcessisset, non posset Contritio justificare, nisi vt continens baptismum in voto, quatenus scilicet Contritio est voluntas servandi omnia præcepta, & consequenter etiam recipiendi baptismum: quando autem jam satisfactum est huic præcepto, non potest ampliùs Contritio esse votum illius, vt patet.

726. DICO 1. Baptismi Reviviscentia non explicatur rectè, & ad mentem S. Augustini per hoc, quòd reddat capacem Sacramenti Pœnitentiæ, & faciat, vt Contritio possit justificare sine voto baptismi. Probatur. Nam hac ratione non plùs, nec æstimabiliùs conduceret baptismus mediante contritione, quàm cum eadem contritione conduceret negatio baptismi: consequens est absurdùm, & alienum à mente S. Augustini. ergo &c. Sequela probatur. Nam hoc quod est Contritionem continere votum Baptismi, si loquamur de voto conditionato, est essentiale contritioni: est enim Contritio essentialiter desiderium seu votum servandi omnia præcepta, adeoque etiam baptismum suscipiendi, casu quo necdum susceptus sit: ergo in hoc sensu nunquam justificat Contritio sine voto baptismi, etiamsi baptismus præcesserit, essentia enim rei semper est eadem. Si verò loquamur de Contritione, vt est votum absolutum baptismi, hæc inquam denominatio provenit extrinsecè à negatione baptismi præteriti, vt fatetur Vasquez: ergo in tali casu non magis conduceret baptismus, quàm negatio baptismi. Probatur consequentia. Sicut enim baptismus præcedens facit vt Contritio justificet sine voto absoluto baptismi, quia hanc denominationem aufert à Contritione, ita negatio baptismi facit, vt Contritio justificet cum voto absoluto, quia hanc denominationem tribuit Contritioni: atqui vnus justificandi modus non est melior altero: ergo vera est sequela primi argumenti facti, quæ erat probanda.

727. DICO 2. Baptismus, remoto obice ita reviviscit, vt virtute illius immediatè remittatur culpa, & producatur Gratia, sicut producta fuisset, si tempore baptismi obex remotus fuisset. Ita S. Th. q. 69. a. 10. & hæc est mens S. Augustini. Probatur 1. ex illo celebri textu Scripturæ: Nisi quis renatus fuerit ex baptismo, non esse salvandum: hunc locum omnes intelligunt de baptismo in re vel voto; nam aliquos salvari post absque baptismo in re suscepto, & constat infantes salvari sine voto baptismi, certum est nemo tamen sine vtroque. Atqui in sententia contraria salvaretur aliquis, qui nec esset renatus ex baptismo in re (quia reiptâ non justificatur virtute baptismi) nec in voto, quia contritio post baptismum non est ampliùs votum baptismi: ergo talis salvaretur absque eo, quòd vllo modo esset renatus ex baptismo.

Probatur Conclusio 2. Ratione, quæ etiam procedit de Sacramento Confirmationis & Ordinis. Character est forma physica, intrinsecè & stabiliter ordinans hominem ad finem illum, hoc est, ad illas functiones exercendas, ad quas per Sacramentum imprimens characterem, homo est deputatus, vt suprà de Charactere dictum est: ergo recedente obice datur gratia Sacramentalis in tuitu Sacramenti præcedentis. Probatur consequentia. Illa auxilia specialiter conducentia ad tales functiones ex natura rei supponunt gratiam cui debeantur: sed non est cogitandum, quòd Deus hunc ordinem invertat: ergo Deus hoc ipso quòd per characterem ita ordinet subditum ad tales functiones, hoc ipso inquam removet gratiæ Sacramentalis obstaculo, dabitur istum Sacramenti ille gradus gratiæ, cui specialiter illa auxilia debeantur propterea, quòd illa gratia ex tali Sacramento obtenta sit.

728. Card. de Lugo explicat Reviviscentiam exemplo non incongruo Jubilæi. Nam Pontifex solet quandoque in Jubilæo concedere, vt quivis absolvi possit à quovis reservato peccato & vota commutari: in quo casu ex communi sententia, si quis tempore Jubilæi quod conabatur lucrari, oblitus esset confiteri peccatum reservatum, aut voti commutationem non potuisset fieri, potest adhuc elapso tempore Jubilæi, obtinere in virtute elapsi Jubilæi absolutionem à reservato, & commutationem voti, quia per Jubilæum acquirit Jus ad eas Gratias consequendas. Similem indulgentiam videtur Christus Sacramento Baptismi contulisse, vt ejus virtute plenissima remissio fieret semel in vita omnium debitorum pœnæ & culpæ, vsque ad tempus Baptismi contractæ: ad quam remissionem acquiritur Jus per Baptismum, ita vt si tempore baptismi non obtineat ob impedimentum, possit postea consequi ablato impedimento.

729. Objicitur 1. Ponamus hominem cum fictione baptizatum, peccare post baptismum mortaliter, deinde hoc peccatum confiteri, ac per Sacramentum Pœnitentiæ ab illo absolvi, & sic potè mò justificari: In hoc casu si baptismus reviviscet, tunc omnia peccata, tam quæ ante, quàm quæ post baptismum commissa sunt, remitterentur duplici

duplici titulo, nimirum directè & indirectè, sive, vt loquitur Vasquez, remitterentur per se & per accidens seu concomitanter. Nam peccata ante baptismum commissa remitterentur directè per baptismum, & quia non potest vnum mortale remitti sine altero, ideo etiam per baptismum remitterentur indirectè seu per accidens & concomitanter peccata post baptismum commissa. Econverso, peccata post baptismum commissa remitterentur directè per Sacramentum Pœnitentiæ, cætera verò præcedentia baptismum, remitterentur per idem Sacramentum Pœnitentiæ indirectè: ergo omnia & singula peccata remitterentur tunc tam directè quàm indirectè, quòd videtur inconvenienter dici.

730. Respondent DD. communiter & sufficienter, admittendo sequelam: In illo enim casu Deus intuitu diversi Sacramenti conferret diversas gratias; & quia non vult vnum mortale sine alio remittere, ideo per quodlibet Sacramentum remitteret, directè illa, ad quæ delenda Sacramentum est institutũ, cætera verò dimitteret indirectè.

731. Verùm expeditiùs responderi potest, distinguendo sequelam: remitterentur indirectè formaliter & realiter loquendo, negatur sequela, radicaliter seu virtualiter, conceditur sequela. Explico. Indirectè formaliter & realiter dicitur remitti peccatum, quando purè putè remittitur per concomitantiam, nullâ penitùs concurrente causâ directè illius remissivâ. hoc modo remittitur indirectè per Sacramentum Pœnitentiæ peccatum quod quis inculpabiliter in confessione omittit, vt traditur suo loco. hoc autem in nostro casu non contingit, vt patet. Indirectè radicaliter seu virtualiter remittitur, v. g. peccatum post baptismum commissum, quando virtute baptismi præteriti confertur gratia, quæ ex se est incompossibilis cum omni peccato mortali, adeoque est talis, vt si hîc & nunc non concurreret Sacramentum Pœnitentiæ, directè illa remittens, vi illius gratiæ etiam illa peccata indirectè formaliter remitterentur, quæ deberent per Sacramentum Pœnitentiæ directè remitti.

732. Vrget tamen Vasquez n. 22. In casu posito Sacramentum Pœnitentiæ operaretur suum effectum priùs naturâ quàm baptismus: ergo baptismus pro posterioti naturâ jam inveniret remissa indirectè peccata ante baptismum commissa per ipsum Sacramentum pœnitentiæ: ergo gratis dicuntur denuo & pro posteriori naturâ directè remitti per baptismum. Antecedens probat Vasquez, supponendo sententiam, quam etiam infrà tanquam veriorem amplectar, nimirum, quòd quando quis post baptismum fictè susceptum committit peccatum mortale, quòd, inquam, tunc non removeatur sufficienter obex ad effectum baptismi consequendum per solam attritionem, sed vel per Sacramentum Pœnitentiæ, vel per Contritionem perfectam. ergo priùs justificabitur homo & accipiet Gratiam per Sacramentum Pœnitentiæ, quàm accipiat Gratiam baptismi.

733. Responderi posset primò, negando secundam consequentiam primi argumenti. Nam etiamsi daremus, virtute Sacramenti Pœnitentiæ remitti pro priori naturæ indirectè peccata ante baptismum commissa, non propterea gratis dicerentur in posteriori remitti directè virtute baptismi: sicut quando quis confitetur aliqua peccata, & aliqua ex oblivione non confitetur, absolvitur ab his indirectè, & tamen sunt postea iterum directè subjicienda clavibus, vt dicetur suo loco.

734. Respondetur tamen meliùs 2. Negando antecedens. ad probationem concedo antecedens, nego consequentiam. Nam contrarium potiùs inferendum est, nempe ex eo, quòd per Sacramentum Pœnitentiæ auferatur formaliter obex baptismi, in priori signo naturæ, hoc ipso vtrumque Sacramentum simul in posteriori signo Naturæ operari gratiam & remissionem peccatorum. Ratio est, quia quando duæ causæ sunt in eodem signo expeditæ, tunc earum effectus sunt in posteriore signo simultanei: atqui baptismus fit expeditus per remotionem obicis, & Sacramentum Pœnitentiæ est illa remotio: deinde Sacramentum Pœnitentiæ est etiam tunc expeditum; ergo vtriusque Sacramenti effectus sunt simultanei. Declaratur magis exemplo philosophico. In sententia asserente, Relationem prædicamentalem esse modum, positio termini est vltima conditio, quâ positâ resultat ille modus relationis, non tantùm in termino ipso, sed etiam in fundamento, & non resultat priùs in termino quàm in fundamento, sed in vtroque simul, simultate Naturæ. Pari modo Sacramentum Pœnitentiæ per seipsum formaliter aufert obicem baptismi, adeoq; est conditio pro priori Naturæ existens, vt possit operari baptismus in posteriori signo, in quo eodem signo operatur etiam Sacramentum pœnitentiæ: nam vtique existit causâ in priori signo, & effectus in posteriori. Ergo hoc ipso quòd formalis remotio obicis baptismi sit ipsa formalis existentia Sacramenti Pœnitentiæ, & remotio obicis sit vltima conditio vt baptismus operetur, hoc ipso effectus baptismi & pœnitentiæ sunt simul in eodem posteriore signo, quia vtrumque Sacramentum intelligitur in priore signo expeditum ad operandum.

735. Instat tamen iterum Vasquez n. 26. Quidquid sit in casu, quo cum revivisentia baptismi concurrit Sacramentum Pœnitentiæ, si tamen concurrat cum baptismo Contritio perfecta, & per hanc formaliter tollatur obex baptismi, tunc si baptismus directè deleret peccata ante baptismum commissa, sequeretur eadem peccata directè deleri à duplici causa adæquata, nimirum à Baptismo, & à Contritione. Sequela probatur. Nam contritio æqualiter pugnat cum omnibus peccatis mortalibus, & omnia quæ invenit, directè expellit. R. Concedendo sequelam, quæ omnibus est concedenda in casu quo quis in eodem instanti quo absolvitur baptismus, aut Sacramentum pœnitentiæ, eliceret contritionem perfectam.

CONTROVERSIA III.

Vtrum per Reviviſcentiam Baptismi poſſint indirectè remitti peccata poſt Baptismum commiſſa, ſine concurſu cauſſæ directè remißivæ.

736. MAjor controverſia eſt de caſu, quo quis fictè baptizatus, antequam removeret obicem, commiſit peccata mortalia, an, inquam, talis per ſolam attritionem, ſine Sacramento Pœnitentiæ, ſufficienter removeat obicem baptismi, ita vt conſequatur gratiam & fructum baptismi.

Prima ſententia affirmat eſſe probabile, quòd ſufficiat attritio. Ita Paludanus, Sylveſter, Suarez, Dicaſtillo.

Secunda negat ſufficere, ac proinde ad obicis remotionem requirit, vt ponatur cauſſa directè remiſſiva peccatorum poſt baptismum commiſſorum, nempe vel Sacramentum Pœnitentiæ, vel perfecta contritio.

737. DICO, hanc ſententiam ſecundam eſſe multò probabiliorem, quidquid ſit de probabilitate primæ. Suarez & Lugo probant Concluſionem hoc modo. Peccatum poſt baptismum commiſſum eſt ſubjectum clavibus: ergo remitti non poteſt niſi vel per abſolutionem Sacramentalem, vel per votum illius incluſum in contritione perfecta. Ad hoc tamen reſponderent adverſarij, attritionem etiam eſſe votum baptismi, quia eſt voluntas ſervandi omnia præcepta; & quia Sacramentum Pœnitentiæ eſt ſub præcepto, quando commiſſum eſt peccatum poſt baptismum, ideo attritio eſt etiam illius votum: atqui ſententia contraria requirit attritionem ad hoc vt baptismus reviviſcat: ergo etiam requirit votum Sacramenti Pœnitentiæ. Quando autem Lugo & Suarez dicunt, non quodcunque votum ſufficere, ſed votum contentum in perfecta Contritione, imprimis videntur petere principium, aſſumendo pro probatione, quod eſt in quæſtione, & quod adverſarij negant, & nobis eſt probandum: deinde etiam ſupponunt falſum, ſcilicet, non poſſe peccatum mortale poſt baptismum commiſſum remitti niſi vel per Sacramentum Pœnitentiæ, vel per perfectam Contritionem: falſum inquam hoc eſt, quia poteſt etiam remitti per Sacramentum extremæ Vnctionis cum attritione, quia hoc Sacramentum facit ex attrito contritum: ergo non eſt vniverſim verum, peccatum clavibus ſubjectum, nunquam remitti niſi vel in Sacramento Pœnitentiæ, vel per contritionem perfectam.

738. Probatur ergo Concluſio meliùs argumento quod inſinuat S. Thomas, & eo vtitur P. Conink.

Nec baptismus, nec vllum aliud Sacramentum, habet vim remittendi peccata futura poſt ſuſceptionem talis Sacramenti. Ratio hujus ſuperiùs indicata eſt. Nam ideo reviviſcit baptismus, aut aliud Sacramentum, quia quando exiſtebat informe, tribuebat jus ad effectum ſuum formel conſequendum, ſi removeatur obex: atqui quando baptismus exiſtebat, non tribuebat vllum jus ad remiſſionem peccatorũ futurorum: ergo &c.

739. Confirmatur 1. Sacramenta ſunt quædam actiones ac poſtulationes Chriſti: Chriſtus autem non petit per Sacramenta, vt virtute illorum remittantur futura: neque aliquis vere dici poteſt ablui nunc à maculis futuris: ablutio enim non minùs quàm abſolutio ſupponit materiam abluendam jam exiſtere.

Confirmatur 2. Vtique baptismus reviviſcens, ſe ſolo non poteſt plus operari, quàm operatus eſſet, ſi dum exiſtebat, nullus obex adfuiſſet: atqui ſi tunc nullus obex adfuiſſet, non remiſiſſet peccata poſtea committenda: ergo nec reviviſcens poteſt illa remittere, quæ poſt baptismum commiſſa ſunt. Major probatur. Quia Reviviſcentia eſt quaſi quædam Retrotractio, quæ quandoque fieri ſolet per leges Civiles in contractibus vel donationibus ab initio quidem inefficacibus, ſed qui poſtea adveniente aliqua circumſtantiâ dicuntur fictione juris retrotrahi ad illud tempus, quo ſunt celebrati, vt perinde habeant acſi effectum ſortiti eſſent.

Confirmatur 3. Si peccata poſt baptismum commiſſa remitterentur virtute baptismi reviviſcentis, tunc vnâ deberet remitti omnis pœna illis peccatis annexa: hoc autem eſt falſum, vt meritò ſupponit hîc S. Thomas, & conſtat inde, quia ſunt ſubjecta Sacramento Pœnitentiæ, in quo poteſt ac debet adhuc poſtea pœnitentia injungi.

740. Objicies 1. Sacramentum Pœnitentiæ & extrema Vnctio, poſſunt aliqua peccata indirectè remittere: ergo hoc non eſt negandum baptismo. Diſtinguo antecedens. poſſunt indirectè remittere peccata commiſſa ante ſuſceptionem illorum Sacramentorum, concedo, poſt commiſſa, nego. quare autem illud poſſint, redditur ratio in loco. Baptismus autem non poteſt indirectè, ſed tantùm directè remittere peccata ante baptismum commiſſa: ergo ſi aliqua indirectè remittere poſſet, illa eſſent poſtea commiſſa.

741. Objicit 2. P. Dicaſtillo n. 113. Comparatione Baptismi non eſt obex ipſum peccatum, ſed defectus attritionis, quâ poſitâ ſufficienter tollitur obex, etiamſi peccatum ſit in ſubjecto: ita in caſu de quo diſputamus, ex parte ſubjecti ponitur quidem peccatum, ſed cum attritione illius: ergo nullus adeſt obex: ergo producetur gratia. R. Quando poſt baptismum committitur peccatum novum mortale, tunc ponitur novus obex ipſi reviviſcentiæ, qui obex non eſt quidem ipſum peccatum præcisè ſpectatum, ſed peccatum cum negatione cauſſæ per ſe delerivæ illius, vt hactenus probatum eſt: & ſic patet, quomodo diſtinguenda ſit major propoſitio, quæ ſolùm vera eſt reſpectu peccati ante baptismum commiſſi.

CON-

CONTROVERSIA IV.

Qualis Intentio requiratur in suscipiente Sacramentum.

GLossa in cap. *Majores de Baptismo* docuit, in adulto sufficere, si suscipiens ore consentiat, etiamsi corde dissentiat. Cajetanus verò docuit, sufficere, si corde non dissentiat, etiamsi non consentiat positivè.

742. Dicendum est, requiri consensum positivum ad valorem illorum Sacramentorum, non quidem qui tunc actu existat; sed satis est existere Habitualiter, hoc est, aliquando exstitisse & nunquam fuisse revocatum. Ita S. Thomas q. 68. a. 7. Colligitur imprimis ex Concilio Carthaginensi & Arausicano, quæ solùm permittunt conferri Baptismum illis adultis, qui saltem per alios habent testimonium voluntatis suscipiendi, sicut & Rituale Romanum Pauli V.

743. Dices: ex his Concilijs plus non colligi, quàm quòd non possint licitè ministrari non petentibus, non tamen quòd non possint validè. Sed contra. Quia si tantùm esset sermo de licentia conferendi Sacramentum, & non supponeretur, Sacramentum fore invalidum, non deberent Concilia prohibere, ne Baptismus conferretur illi, qui vsu rationis privatus est, nec antea petijt Baptismum: tali enim deberet conferri tanquam medium necessarium ad salutem, vt benè observavit Arriaga.

Ratio seu congruentia sic instituendi Baptismum, insinuatur à S. Thoma & Innocentio III. in citato cap. *Majores*, quia per Baptismum subjicitur quis legi novæ irrevocabiliter: hanc autem subjectionem nemo debet nisi volens subire, qui voluntatem propriam habet.

744. De Sacramento Confirmationis adducta Ratio non ita clarè procedit: quia in hoc Sacramento non imponitur onus, sed tantùm augentur vires ad faciliùs ferendum onus jam antè susceptum, & ad faciliùs satisfaciendum obligationi jam antè contractæ.

745. Cæterùm adhuc congruum erat, vt tantus favor & honor, quo quis deputatur specialiter ad Christi militiam, non conferretur nisi desideranti & consentienti, si aliquando potuit desiderare. Quæ ratio etiam de extrema Vnctione suo modo procedit, cujus favores non debent nisi aliquo modo volenti conferri, si potuit aliquo modo velle. dixi: *aliquo modo*. nam valde implicitam & generalem voluntatem Mediorum salutis ad hoc Sacramentum sufficere, receptum est, & in praxi observatur. Denique eadem ratio Sacramento Ordinis applicari potest; nam licet hoc Sacramentum non afferret onus adulto, v. g. obligationem servandi castitatem, si posset invito conferri validè, quia tamen afferret magnum honorem & magnas prærogativas, jam erat congruum, vt non nisi volenti posset conferri validè.

746. Quoad Infantes est alia ratio. Nam licet Baptismus illis afferat onus novæ legis, simul tamen etiam tanta commoda affert, vt infanti optabilius sit baptizari, quàm non baptizari; & ideo ejus voluntas suppletur ab Ecclesia, vt sic per alienam voluntatem possit à servitute Diaboli liberari, cui per alienam quoque voluntatem subjectus erat. Quoad Sacramentum Confirmationis & Ordinis, quia infanti nullum æstimabile onus, sed potiùs commodum & honorem afferunt, etiam congruum erat, vt infanti validè (quamvis non licitè) conferri possent, ad quod non erat opus, vt Ecclesia suppleret illius voluntatem, quia dignitas potest etiam non desideranti nec potenti desiderare, conferri; sic potest infans legitimari, nobilitari &c.

747. Objicit Cajetanus 1. ex cap. *Majores*, vbi sic habetur: [Tunc Characterem Sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non invenerit.] Quibus verbis Pontifex plus non requirit, quàm absentiam contrariæ voluntatis. R. Si verba præcedentia legantur, quibus prohibetur, ne alij quàm Catechumeni baptizentur ex ijs qui amentes facti sunt, adeóque non nisi illi qui Baptismum priùs petierunt, apparet requiri à Pontifice & Concilio consensum positivum.

748. Objicies 2. Ex nostra Conclusione sequitur, Sacramenta non habere eadem essentialia requisita in parvulis, quæ habent in adultis, & malè dixisse Eugenium Papam, Sacramenta tribus perfici, inter ea numerando Intentionem Ministri, & omittendo Intentionem suscipientis. R. Formaliter loquendo esse eadem requisita in omnibus; requiritur enim consensus habitualis in omnibus, non quidem absolutè sed conditionatè, si aliquando fuerit proprio arbitrio præditus. Ad id quod addebatur de Eugenio Papa, respondet Dicastillo, Pontificem voluisse enumerare requisita vniversaliter in omnibus, qualis non est intentio suscipientis, quæ in infantibus non requiritur, sicut nec in Eucharistiæ Sacramento vlla suscipientis intententio requiritur ad conficiendum hoc Sacramentum. Addit Card. de Lugo, Intentionem suscipientis posse subintelligi ex parte materiæ, sicut enim ablutio non quæcunque, sed corporis vivi est materia debita, ita etiam est ablutio hominis volentis ablui. Breviùs respondetur, intentionem suscipientis esse complementum Intentionis Ministri in esse *absolutæ*, quia est conditio inexistens.

749. Objicitur 3. Extrema Vnctio solet concedi etiam illis, qui vsum rationis perdiderunt, nec antea illud Sacramentum petierunt. R. Hoc ipso quòd quis fuerit Christianus, & voluerit talis vivere aç mori, jam præsumitur voluisse & consensisse implicitè in illos ritus, quos in bonum animæ illius Ecclesia solet adhibere.

750. Ex hac responsione, quæ communis est & vera, nascitur difficultas non levis, an in adulto ad valorem baptismi sufficeret, si nihil quidem

dem vnquam in specie de baptismo cogitâsset, sed tamen habuisset aliquando generalem, & nunquam retractatam voluntatem servandi omnia præcepta, v. g. habuisset attritionem ex motivo vniversali.

Prima sententia affirmat. Ita Coninck q. 64. a. 8. dub. 5. n. 103. & P. Dicastillo.

Secunda negat. Suarez d. 14. s. 2. Concl. 1. circa finem, vbi docet, in baptismo requiri magis expressam & formalem intentionem, quàm in extrema vnctione. Suarezio accedit Lugo, Arriaga.

751. DICO 1. Voluntas servandi omnia præcepta, non sufficit, vt validus sit baptismus collatus homini dormienti vel ebrio. item non sufficit, vt sit validus, quando modus conferrendi alioquin in se esset illicitus, v. g. si conferretur sine debitis Solennitatibus. Probatur. In tantùm illa voluntas sufficeret, in quantùm esset implicita voluntas servandi omnia præcepta, & hoc ipso etiam recipiendi Baptismum, & eo modo recipiendi, quo modo ex præcepto recipi debet: atqui talis modus recipiendi Baptismum v. g. in ebrietate, somno &c. non est sub præcepto, imò est contra præceptum: ergo voluntas servandi omnia præcepta non est, ne quidem implicitè, voluntas hoc modo recipiendi Baptismum, imò est voluntas non sic recipiendi.

752. DICO 2. Homini Judæo aut Gentili, habenti voluntatem generalem servandi omnia præcepta ex motivo consequendæ salutis æternæ, posset validè & licitè conferri baptismus, constituto in extrema necessitate, v. g. in amentia perpetua, & finali, ita vt alioquin ipsi æternùm pereundum esset, nisi baptizaretur. Hoc concedo primæ sententiæ, & reipsâ consensit Lugo *d. 9. n. 128. & seqq.*

Probatur à paritate extremæ Vnctionis, & quidem à fortiori. Sciendum autem est, extremam Vnctionem non ideo præcisè posse conferri in casu, quo quis repentè venit in extremam necessitatem, & est privatus vsu rationis, quia talis homo habuit fortasse voluntatem generalem servandi omnia præcepta, hæc, inquam, voluntas non sufficeret: quia est probabilis opinio, extremam Vnctionem non esse sub præcepto, vt docet Dicastillo: vnde non contineretur in illa voluntate: sed ideo, quia de tali homine rationabiliter præsumitur, habuisse voluntatem moriendi vt Christianum decet, cum omnibus spiritualibus adjumentis & subsidijs quæ posset consequi ab Ecclesia, etiamsi non sint præcepta. Hac voluntate censetur implicitè consentire in extremam Vnctionem: qui enim vult Finem, censetur etiam consentire in Media, non tantùm simpliciter necessaria, sed etiam in illa, quæ sine suo incommodo possunt ad illum finem plurimùm conferre.

Hinc argumentor ad casum nostrum, & probo idem procedere de Baptismo. Qui enim vult efficaciterFinem, vtique consentit in omnia Media necessaria ad finem, sive deinde illud medium sit proximè sub præcepto, sive tantùm remotè, propter illius ignorantiam: atqui in casu Concisionis est medium necessarium ad salutem, & sibi fuit intenta ab illo homine per generalem voluntatem consequendi salutem: ergo habet consensum in Baptismum.

753. Dices. Ergo si habuisset Contritionem perfectam, non posset baptizari, quia Baptismus non esset illi amplius necessarius, vtpote iam justificato per Contritionem. Respondent aliqui, nihilominus adhuc posse & debere baptizari, quia Baptismus adhuc est sub præcepto: Contra autem est voluntas servandi omnia præcepta: ergo adhuc est voluntas sufficiens recipiendi baptismum. Sed contra hanc responsionem vrget Lugo Baptismum non esse sub præcepto proximè & absolutè, nisi respectu illorum, qui illius necessitatem & vtilitatem cognoscunt, qualem notitiam non habet ille, de quo disputamus: Ergo Contritio in tali homine non est voluntas, ne quidem implicita, Baptismi, nisi sub conditione, si agnosceretur ejus necessitas: atqui in casu nostro hæc conditio non purificatur: ergo voluntas Baptismi, inclusa in Contritione, non transit in absolutam: ergo non sufficit ad recipiendum Baptismum, quia requiritur voluntas absoluta.

Verùm nec ipse Lugo negare potest, quòd Contritio sit votum baptismi etiam in illo homine, qui ignorat præceptum & necessitatem baptismi, vt constabit ex dicendis in tr. de Eucharistia, vbi ex ipso Lugone dicemus, Contritionem istam esse Votum Baptismi, quia est voluntas servandi omnia præcepta, & Baptismus est sub præcepto: ergo sufficit esse sub præcepto remotè, vt Contritio dicatur esse voluntas illius. Quare adhuc non est satis eversa data responsio. Nihilominus

754. Aliter adhuc ad replicam respondeo, & dico 1. In tali casu debere baptizari saltem sub conditione; quia non constat, nec potest iste revelatione constare certò, quòd habuerit perfectam Contritionem. Dico 2. posse talem absolutè baptizari. quia præsumi potest velle Baptismum non quidem vt necessarium ad salutem, sed tamen vt servientem ad majorem sanctitatem, sine vllo suo incommodo, consequendam. Ratio est, quia omnis qui vult esse amicus Dei, vtique consentit in majorem gradum amicitiæ, quem consequi potest sine majoribus impensis, vt de extrema Vnctione dictum est. Et hæc de Sacramentis in genere.

TRACTATVS

[IHS] [MRA] [IPH]

TRACTATUS III.

DE AVGVSTISSIMO EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAPVT I.

DE PARTIBVS CONSTITVTIVIS EVCHARISTIÆ.

CONTROVERSIA I.

An ſpecies ſeu Accidentia Panis & Vini ſint Partes Euchariſtiæ.

755. Dicendum eſt contra Durandum, ſpecies Sacramentales quæ ſenſibus percipiuntur, eſſe partes conſtitutivas Sacramenti Euchariſtiæ. Deſumitur ex cap. *cùm Marthæ §. diſtinguendum eſt: de Celebr. Miſſar.* qui textus vt intelligatur;

Sciendum eſt, ſolere Theologos, ad imitationem antiquorum, in Sacramentis novæ legis tria ab invicem diſtinguere; quorum vnum vocant, *Sacramentum tantùm:* alterum, *rem tantùm:* tertium, *rem & Sacramentum ſimul.* Sacramentum tantùm vocant illud, quod ſignificat, & non ſignificatur; & hoc ſemper eſt aliquid intrinſecè pertinens ad conſtitutionem Sacramenti, v. g. in baptismo verba & ablutio ſunt Sacramentum tantùm, quia ſimul ſumpta ſignificant ablutionem ſpiritualem, ſed non ſignificantur: nam licet verba videantur ſignificare ablutionem corporalem, hæc tamen non eſt terminus Sacramentaliter ſignificatus, ſed hoc ſignificant ex impoſitione hominum. Alterum, nempe Rem tantùm, volunt eſſe illud, quod ſolummodo ſignificatur & non ſignificat: & hoc non eſt aliud quàm Gratia ſanctificans, ac proinde non eſt pars conſtitutiva Sacramenti, ſed effectus primarius illius. Tertium, nempe Sacramenrum & rem ſimul, dicunt eſſe illud, quod & ſignificat, & ſignificatur; & quandoque eſt, quandoque non eſt conſtitutivum Sacramenti. In tribus Sacramentis eſt Character. In Matrimonio aſſignatur indiſſolubilitas radicalis: in Euchariſtia Corpus & Sanguis Chriſti: in extrema vnctione & pœnitentia eſt major difficultas, quidnam ſit Res & Sacramentum ſimul, de qua videri poteſt Lugo d. 2. ſ. 8. Hoc poſito

In allegato cap. cùm Marthæ, Innocentius III. tradit, ſpecies viſibiles eſſe *Sacramentum tantùm,* atqui, vt diximus, id quod eſt Sacramentum tantùm, ſemper eſt intrinſecè pertinens ad rationem Sacramenti: ergo ſpecies ſunt etiam intrinſecè pertinentes ad Sacramentum Euchariſtiæ.

756. Probatur 2. ex Trid. *ſeſſ. 13. c. 1.* vbi definitur, in Euchariſtiæ Sacramento poſt conſecrationem Chriſtum verè contineri ſub ſpecie rerum ſenſibilium: quibus verbis videtur ſupponere, hoc Sacramentum ſecundùm quod eſt permanens, non in ſolo Chriſto conſiſtere, alioquin non rectè diceret, Chriſtum in Sacramento contineri: atqui nihil aliud poteſt aſſignari quod præter Chriſtum conſtituat hoc Sacramentum in eſſe permanentis, quàm ſpecies ſub quibus Chriſtus continetur: ergo &c.

Probatur 3. ex definitione Sacramenti, quòd debeat esse signum sensibile: atqui Eucharistia non est signum sensibile nisi ratione specierum: ergo per species constituitur in ratione signi sensibilis: ergo etiam in ratione Sacramenti.

757. Objicies, in illo solo debet constitui hoc Sacramentum, quod habet rationem cibi: sed sola substantia, & non accidentia possunt habere rationem cibi, quia sola substantia nutrit: ergo Sacramentum Eucharistiæ consistit in solo Corpore & Sanguine Christi. R. Distinguendo minorem: de cibo corporali conceditur, de spirituali & mystico cibo negatur. sicut enim nutritio spiritualis non tendit ad terminum substantialem producendum, sed accidentalem, nempe gratiam, ità non est necesse, vt cibus consistat in sola substantia.

CONTROVERSIA II.

Vtrum, & quomodo in Eucharistia importetur Corpus Christi & Species.

758. Dicendum est 1. Corpus & Sanguis Christi pertinet intrinsecè, & vnà cum speciebus constituit Sacramentum Eucharistiæ. Est contra Scotum & Marsilium. Probatur 1. ex Scriptura, in qua Christus loquens de hoc Sacramento tanquam de cibo spirituali ait suam carnem & sanguinem esse hunc cibum & potum. Io. 6. Probatur 2. ex PP. S. Augustinus relatus in canone: *Hoc est* 48. de Consec. dist. 2. ait, Sacrificium altaris duobus constare, scilicet, visibili elementorum specie, & corpore Christi, sicut Christi Persona constat & perficitur Deo & homine. S. Irenæus l. 4. c. 34. dicit, Eucharistiam duabus rebus constare, alterâ terrenâ, alterâ cælesti. S. Damascenus lib. 4. c. 4. ait, Eucharistiam esse cibum compositum, sicut nos sumus compositi.

Objicies. In alijs Sacramentis illud quod est res & Sacramentum simul, non est intrinsecè constitutivum Sacramenti, nimirum Character: atqui in hoc Sacramento Corpus Christi est res & Sacramentum simul, quia significat & significatur: ergo non est intrinsecè pertinens ad rationem Sacramenti. R. Imprimis antecedens non esse vniversaliter certum etiam de reliquis Sacramentis; multi enim volunt in Sacramento Pœnitentiæ dolorem esse rem & Sacramentum, & tamen est pars Sacramenti Pœnitentiæ. Quidquid tamen sit, transeat antecedens, nego consequentiam & paritatem. Primò, quia Corpus Christi significat practicè gratiam tanquam cibus, non item character, qui est effectus simultaneus cum gratia. Secundò, quia vt dicemus Concluſ. 3. Corpus Christi importatur in recto in Eucharistiæ Sacramento, & ideo necessariò est pars. Character autem est merum connotatum, & effectus.

759. DICO 2. Strictè & Metaphysicè loquendo solæ illæ partes constituunt intrinsecè hoc Sacramentum, quæ vi verborum formaliter & non merè per concomitantiam ponuntur in hoc Sacramento. Supponimus autem, quod de fide certum est, aliquas Christi partes non poni in Eucharistia præsentes vi verborum formaliter, sed merè per concomitantiam, v. g. sub specie hostiæ seu panis ponitur sanguis merè per concomitantiam, quia per vocem *corpus* non significatur formaliter sanguis: pariter sub specie vini ponitur per concomitantiam corpus, quia per vocem sanguis, non significatur formaliter corpus. item sub vtraque specie ponitur per concomitantiam Anima & Divinitas. Hoc supposito Probatur Conclusio. Illud solùm Corpus Christi constituit hoc Sacramentum, quod vi verborum fit sensibile: sed solæ illæ partes Christi fiunt vi verborum sensibiles, quæ vi verborum formaliter ponuntur: nam cæteræ solùm per consequentiam deducuntur adesse, propter vnionem cum partibus formaliter significatis. Ergo &c.

Objicies. Tridentinum dicit, etiam Animam & Divinitatem contineri in hoc Sacramento. R. Concilium non loqui secundum rigorem & sensum Metaphysicum, seu, de continentia metaphysica, sed definit contra hæreticos, nec omnia ibi esse præsentia: qui modus loquendi non est improprius sed vulgaris: sic enim dicuntur in homine contineri scientia & virtus. Ita Lugo.

760. DICO 3. Corpus Christi sub speciebus panis, & Sanguis sub speciebus vini importantur in recto. Est communis. Prob. 1. Hoc Sacramentum dicitur à Tridentino *sess.* 13. c. 5. adorabile cultu latriæ: ergo saltèm aliquid illius importatum in recto debet esse tali cultu adorabile seu coadorabile cum divinitate: atqui species non sunt adorabiles nisi cultu respectivo, sicut purpura Regis, vt tract. 1. hujus libri dictum est: Corpus autem Christi propter vnionem cum Verbo potest adorari cultu absoluto latriæ, vt ibidem probatum est: ergo importatur in recto. Probatur 2. ex recepto loquendi modo Patrum, dum dicunt hoc Sacramentum esse Corpus, Carnem, Sanguinem Christi. videantur apud AA.

761. Dissensio tamen aliqua est circa species & Verba, quomodo importentur. Communis valde sententia vult importari in recto. Contrarium asserit Lugo; & quia hanc illius sententiam 53. abhinc annis Vallisoleti docuerat aliqui Salmanticenses Theologi singulariter vocârunt, ideo nunc pro ea citat VValdensem, Bastium, Sylvium, Alanum.

In quæstione parvi momenti, malo cum communi sentire, species etiam importari in recto: tum quia ipse Lugo fatetur, hoc Sacramento tum sæpè ita accipi, vt etiam species importet in recto; tum quia hoc est conformius aliis omnibus Sacramentis quæ important in recto illud, quod est *Sacramentum tantum*. tum quia argumentum Lugonis commodè solvi potest. Itaque

762. Ob-

762. Objicit Lugo. Sancti Patres dicunt, Eucharistiam esse Corpus Christi, & nullam faciunt mentionem specierum : atqui si etiam species importarentur in recto, falsa esset illa propositio, sicut hæc est falsa : *Humanitas est anima.* Hoc est totum fundamentum Lugonis. ad quod tamen pari facilitate responderi potest, qua, vt paulò antè retuli, respondet ipse Lugo ad textum ex Tridentino allatum, nimirum Tridentinum non esse locutum in rigore Metaphysico; pari, inquam, jure respondemus, Patres non fuisse locutos in rigore Logico aut Metaphysico : nam eorum institutum erat, docere populum ea de quibus poterant dubitare, & errorem pernicioſum incurrere, hujusmodi erat præsentia corporis Christi : quòd autem Eucharistia importet aliquo modo species, erat extra controversiam. Item Patres volebant populo inculcare Excellentiam hujus Sacramenti, ad quod vtique maximè conducebat explicare præsentiam Christi, quæ movet ad reverentiam & devotionem.

Confirmatur 1. alijs exemplis. In Symbolo S. Athanasij dicitur : Sicut anima rationalis & caro vnus est homo &c. qui tamen modus loquendi, secundùm principia Lugonis, non est Scholasticus, quia τὸ *Homo*, importat in recto Subsistentiam. Item in Symbolo Apostolorum dicitur, quòd Christus descendit ad inferos, & tamen sola anima descendit, quæ non est Christus in Recto. Sicut ergo in vulgari loquendi modo sæpè partem vocamus totum, vt cùm dicimus S. Petrum esse in Cælo, ita poterant Patres, & possumus etiam nos Corpus Christi vocare Sacramentum, licet in rigore metaphysico sit tantùm pars recti.

Confirmatur 2. Baptismus, secundùm Lugonem, importat in recto non solùm ablutionem, sed etiam verba, & ita docet cum Vasquez contra Scotum : & tamen in definitione Baptismi quæ traditur à Magistro sententiarum, & recipitur ab omnibus Theologis, sola ablutio ponitur in recto : definitur enim *ablutio corporis exterior sub præscripta forma verborum.*

Confirmatur 3. & probatur argumento, quo Lugo movetur ad dicendum, quòd baptismus importet in recto etiam verba. Partium integrantium proprium est, vt omnes importentur in recto per nomen totius. sic nomen *Domus* non importat in recto fundamentum, & in obliquo tectum, sed vtrumque in recto. ita habet *d. 2. s. 3. n. 66.* subsumo. atqui species Eucharistiæ sunt pars integralis Eucharistiæ, non minùs quàm verba sunt pars integralis baptismi : ergo importantur in recto non minùs quàm verba in baptismo.

CONTROVERSIA III.

An Verba Consecrationis sint intrinseca Eucharistiæ Sacramento.

763. NEgant Scotus, Gabriel, Victoria, Catharinus, Vasquez, Bellarminus, Conink, Comptonus.

DICO Verba Consecrationis constituere intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ. Ita Suarez, Valentia, Lugo, Tanner, Arriaga, Esparza, post S. Thomam *q. 60. a. 6. ad. 2.* & Catechism. Roman. *p. 2. c. 1.*

Probatur 1. auctoritate Florentini, in Decreto Eugenij IV. vbi in §. *Tertium est.* habetur, formam Eucharistiæ esse Verba consecrationis : atqui omnis forma est constitutiva illius compositi, cujus est forma, nec forma quà forma habet alium modum causandi, quàm componendo totum. Ergo &c.

Probatur 2. Illud constituit intrinsecè Eucharistiam in ratione Sacramenti, à quo species Sacramentales habent formaliter, vt sint sensibile signum Corporis Christi, & gratiæ per ipsum conferendæ : sed hoc habent formaliter à verbis consecrationis : ergo &c. Minor probatur. Nam Corpus Christi in se non est sensibile prout existit in Eucharistia, sed neque est sensibile per species panis secundùm se sumptas : significarent enim potiùs substantiam panis adesse, quàm Corpus Christi : ergo in quantùm substant verbis affirmantibus ex institutione Christi præsentiam Corporis Christi.

764. Objicies 1. Eucharistia est Sacramentum permanens : ergo omnes ejus partes debent esse permanentes : atqui verba sunt jam præterita, etiam quando manet hoc Sacramentum : ergo non sunt partes. R. Distinguendo consequens : omnes partes debent esse permanentes vel physicè vel moraliter concedo : debent semper esse permanentes physicè, nego conseq. & explico distinctionem. Sacramentum Eucharistiæ dicitur permanens comparativè ad alia Sacramenta, quia alia solùm dum conficiuntur, habent vsum, quia formaliter consistunt in vsu, & ideo eorum vsus physicus non potest esse posterior tempore post primam Sacramenti existentiam. At verò vsus physicus Eucharistiæ potest esse, imò semper est posterior primâ confectione & existentiâ hujus Sacramenti : ad hoc autem sufficit aliquas partes esse physicè durantes & vsurpabiles ac applicabiles passo, seu recipienti Sacramentum ad producendum effectum, ad quem illud totum morale est ordinatum, & quia vnà cum partibus physicè existentibus & applicabilibus verba quamvis præterita concurrunt, quatenus vnà cum speciebus exigunt perseverantiam Corporis Christi sub speciebus, & vnà cum corpore Christi causant moraliter gratiam tanquam pars signi practici, ideo censentur verba adhuc

esse moraliter præsentia & permanentia, hoc est, perinde serviunt ad vsum Eucharistiæ, acsi essent physicè præsentia: & hæc moralis præsentia seu permanentia tunc primum desinit, quando species panis desinunt continere Corpus Christi: vel meliùs: quando desinunt esse species panis.

765. Objicies 2. Potest totum hoc Sacramentum explicari per formam physicè præsentem: ergo non est cur recurramus ad verba præterita. Probatur antecedens. Possumus dicere, Sacramentum hoc vltra corpus & species constitui per negationem revocationis verborum. Nam etiamsi verba præcessissent, si tamen postea essent revocata à Christo (nam revocatio Ministri non sufficeret) jam non ampliùs servirent ad hoc, vt species essent signum præsentiæ Christi. Ità olim philosophatus est Romæ P. Antonius Mangilius.

℟. Negando antecedens: ad probationem Respondeo, eâ ad summum probari, præter verba præterita etiam includi negationem revocationis, seu meliùs: includi voluntatem Dei non auferendi vnquam Corpus Christi post verba prolata, quamdiu manent species panis: sed non probatur, verba præterita non etiam includi: quia semper verum est, quòd per verba præterita fiat nobis sensibilis præsentia Corporis Christi, adeoque in ratione Sacramenti includantur verba præterita.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Intentio Ministri sit Pars Eucharistiæ, aliorumque Sacramentorum.

768. CArd. de Lugo hanc quæstionem excitavit, & docuit, in omnibus Sacramentis, exceptâ Eucharistiâ, Intentionem Ministri esse partem constitutivam Sacramentorum: quam sententiam deduxit ex Regula partium: Nam cæteris omnibus positis, solâ intentione non positâ, non est positum Sacramentum. De fundamento excipiendi Eucharistiam postea videbimus.

Hanc Lugonis doctrinam, quâ vult, Intentionem esse partem aliorum Sacramentorum, exagitat P. Dicastillo tanquam singularem, toti antiquitati, & manifestæ rationi contrariam. Verùm P. Dicastillo omni suo conatu apud posteritatem adeo nihil effecit, vt famosi Recentiores, cæteroquin opinionibus Lugonis non singulariter addicti, in hoc tamen puncto Lugonem sint secuti: Antonius Perez, Pallavicinus, Arriaga, Esparza.

DICO. Intentio Ministri est intrinsecè constitutiva omnium Sacramentorum, etiam Eucharistiæ. Quoad alia Sacramenta probatur Conclusio ex Regula partium, & de hoc jam suprà dictum est. Nunc id agendum, vt Conclusionem argumento vniversali probemus. Illud est intrinsecè constitutivum Sacramenti, sine quo, cæteris omnibus positis, non est signum sensibile, habens virtutem caussandi gratiam: sed solâ intentione non positâ, cætera omnia non constituunt signum sensibile caussativum gratiæ: ergo &c. Minor probatur. Sacramenta in ratione signi caussativi Gratiæ, constituuntur per hoc, quòd includant actiones vel verba prolata nomine Christi, vt suprà dictum, & communiter est receptum. atqui seclusâ intentione, omnibus cæteris positis, actio & verba inclusa in Sacramentis non habent hanc denominationem, quòd fiant nomine Christi: ergo solâ intentione absente, cæteris omnibus positis, non manet signum caussativum Gratiæ. Minor est evidens, quia denominatio hæc: *aliquem hanc esse factam nomine Christi*; habetur formaliter ab intentione Ministri. cùm enim illa prolatio verborum secundùm se sit indifferens vt fiat vel nomine proprio vel alieno, debet per aliquid determinari, vt fiat nomine alieno: atqui non determinatur ab alio quàm ab intentione Ministri, vt jam superiùs declaratum est. Ergo.

Hoc argumentum procedit æquè de Eucharistia ac cæteris Sacramentis. Nam verba consecratoria (quæ Lugo fatetur includi in Eucharistia) non quomodocúnque sumpta, nec Corpus Christi præcisè prout subsistat speciebus, habent vim Sacramentalem caussandi gratiam, sed verba vt prolata nomine Christi, & corpus vt constituens sub speciebus vi verborum prolatorum nomine Christi: sic enim & non aliter Christus suo corpori & sanguini applicavit sua merita. Et hoc denique argumento respondetur ad fundamentum quo Lugo inductus est, vt Eucharistiam excipieret.

769. Objicit ergo Lugo: Intentio non requiritur formaliter ad constituendum Sacramentum in ratione *sensibilis*, sive, non est ipsa sensibilitas Eucharistiæ. Nam ipsa intentio in se non est sensibilis, sed sentitur per verba: vltertis intentio tantùm requiritur, vt Corpus Christi sub speciebus ponatur per verba, quo effectu obtento nihil vlteriùs operatur, sed Corpus Christi sub speciebus operatur adæquatè gratiam. ℟. 1. Hoc argumento probaretur, quòd nec verba essent constitutiva hujus Sacramenti: si enim Corpus Christi sub speciebus existens est caussa adæquata Gratiæ, tunc hoc complexum est adæquatè Sacramentum: sed in hoc complexo non includuntur verba Ministri, quibus conficit hoc Sacramentum: ergo &c. Itaque

℟. Sensibilitatem hujus Sacramenti non esse quidem ipsam intentionem, sed verba: verum verba reddunt indivisibiliter & æqualiter sensibilem tam præsentiam Christi quàm intentionem Ministri, quia verba non significant præsentiam Christi nisi dependenter ab intentione Ministri: verba enim significant Christum esse præsentem vi intentionis Ministri: hinc si verba sint signum falsum respectu intentionis, sunt inanea ad constituendum Sacramentum: atqui essent signum falsum, si non adesset intentio: ergo sine intentione non possunt verba constituere

stituere hoc Sacramentum : atqui verba constituunt hoc Sacramentum, vt fatetur Lugo : ergo etiam intentio constituit hoc Sacramentum. R. 3. Corpus Christi non esse adæquatam causam Gratiæ, sed vnà cum verbis, prout sunt verba Christi : hoc autem formaliter habent per intentionem, vt probatum est : ergo non minùs Intentio quàm verba constituunt Eucharistiam.

770. Objicies 2. & vniversaliter, ad probandum, quòd nullum Sacramentum constituatur per Intentionem Ministri. Si Intentio Ministri esset intrinsecè constitutiva Sacramentorum, tunc etiam potestas Ministri esset intrinsecè constitutiva Sacramentorum quæ administrat ; nam de illa pariter procedit regula, scilicet, quòd ablatâ potestate, manente intentione & omnibus cæteris, non daretur Sacramentum : consequens est absurdum : ergo &c. Minor probatur : nam si hoc concedatur, vlteriùs deducetur, quòd in Sacramento Ordinis, quo quis consecratur Sacerdos, includatur non solùm character baptismalis ipsius ordinandi, sed etiam ordinantis character duplex, videlicet baptismalis & Episcopalis : item includerentur omnes characteres omnium retrò Episcoporum in ea serie, quâ ab invicem sunt successivè creati, quia per horum omnium characteres videtur constitui potestas ordinantis : ergo si potestas ordinantis includatur in Sacramento Ordinis, omnes illi characteres includentur, quod vtique videtur inconveniens.

R. 1. Si Regula partium æquè procederet de his omnibus, sicut procedit de Intentione, tunc concedendæ essent omnes sequelæ, & negandum esset, eas absurdas, sicut non est absurdum concedere (prout vi regulæ concedendum est) quòd in denominatione, quâ ego denominor *Posterus Adami*, includantur omnes Generationes retrò factæ meorum majorum vsque ad Adamum : quia quâcunque mediâ generatione ablatâ, cæteris manentibus, ego non ero posteris Adami. Cæterùm

Ad Objectionem R. directè, concedendo primam sequelam & negando minorem : ad cujus probationem negatur sequela & paritas. Concedo quidem includi Characterem baptismalem ipsius ordinandi, & Characterem Episcopalem Ordinantis, nego tamen characterem priorum ordinantium includi, quia de illis Regula partium non procedit. Nam si per possibile vel impossibile existerent isti duo characteres cum cæteris actionibus ad ordinationem requisitis, & nullus alius character præcessisset, esset valida ordinatio & verum Sacramentum, quia actiones procederent ab habente potestatem, quæ adæquatè constituitur per characterem, & per voluntatem Christi instituentis hoc Sacramentum : Character dici potest Potestas Ordinis intrinseca, Voluntas verò Christi Potestas extrinseca.

771. Objicies 3. Intentio Ministri sæpè est peccaminosa, vt quando Sacramentum administrat ex malo fine, vel in Statu peccati : atqui actus peccaminosus non potest esse constitutivus Sacramenti, quod est opus Dei : ergo &c. Hoc argumentum bene retorquet Lugo in Sacramento Matrimonij, cujus constitutivum est consensus internus, & tamen ille consensus sæpè est peccaminosus. Respondet ergo citatus Card. n. 139. nullum esse inconveniens, quòd Sacramentum constituatur & componatur partialiter ex peccato. Nam illa actio non caussat Gratiam, nec movet Deum vt est actio hominis hujus qui est Minister, sed vt est actio facta nomine Christi, & vt sic est laudabilis, laudabilitate extrinsecâ : sicut quando famulus dat Eleemosynam, ex jussu domini, per actum peccaminosum, quæ datio Eleemosynæ prout est actio domini dantis Eleemosynam per famulum, movet Deum ad retributionem, & quandoque Ecclesiam ad concedendas Indulgentias, & pauperem accipientem movet ad gratiarum actionem, licet prout est à famulo, si famulus det ex mala intentione, displiceat Deo, & non mereatur gratiarum actionem, nec Indulgentias.

CONTROVERSIA V.

An, & quâ ratione substantia Panis & Vini constituant intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ.

772. CErtum est, substantiam panis & vini non esse partem Eucharistiæ secundùm existentiam præsentem pro tunc quando est Eucharistia. Nam de fide est, hanc desinere post consecrationem. Imò negatio hujus existentiæ seu durationis significatur per verba consecrationis, vt infrà probabo. Hoc supposito

Quæstio est, an, hoc quod est : panem & vinum præexstitisse sub speciebus istis, sit de essentia Eucharistiæ.

Quidam Recentiores apud Card. de Lugo & Arriagam dixerunt, Concilium Florentinum, quando dixit, Materiam hujus Sacramenti esse panem & vinum, per panem & vinum non intellexisse ipsam substantiam, sed solas species remanentes. Quæ assertio si vera esset, sequeretur, substantiam panis & vini ne quidem in ratione præexistentis & termini transeuntis esse de essentia Eucharistiæ. quia si darentur species sine substantia panis & vini ante consecrationem, sicut dantur post consecrationem, haberetur sufficiens materia consecrationis & Sacramenti.

Card. de Lugo, & Arriaga, pro certo supponunt, quòd in hoc casu non posset fieri consecratio : hoc tamen non aliter probant, nisi quòd Florentinum assignaverit pro Materia Panem & Vinum.

Ad hoc tamen fundamentum responderi posset, Florentinum locutum esse de casibus occurrentibus secundùm præsentem cursum rerum, & non de casu nunquam eventuro, qualis esset, si darentur species sine substantia ; sicut etiam ibi-

dem dicitur, Materiam Calicis esse *Vinum de vite*. & tamen Theologi omnes fatentur, quòd si daretur vinum miraculosè productum, vt in Cana Galilææ, quòd inquam in tali vino consecrari posset: cur non ergo in casu quo darentur species sine substantia? Nihilominus supponendo sententiam, quòd in tali casu non posset fieri consecratio, procedit quæstio, an præexistentia panis & vini sub his accidentibus, constituat intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ, sicut præexistentia peccati dicitur esse constitutiva Sacramenti Pœnitentiæ, vt infrà probabo.

773. DICO, substantiam panis & vini in ratione termini præexistentis & transeuntis constituere hoc Sacramentum. Probatur. Illud omne est intrinsecè constitutivum Sacramenti, quod est intrinsecè constitutivum potestatis, quæ est pars hujus Sacramenti, vt probatum est. sed præexistentia substantiæ panis & vini est constitutiva potestatis consecrandi hîc & nunc completæ: ergo &c.

Dices. Præexistentia panis & vini tantùm requiritur ad hoc, vt possit Corpus Christi poni sub accidentibus panis, & sanguis sub speciebus vini, sicut compressio uvarum requiritur, vt possit haberi vinum: sicut ergo compressio uvarum non est pars vini, ita nec præexistentia panis & vini erit pars Eucharistiæ. Respondeo, hac instantiâ probari quidem, quòd præexistentia panis & vini non sint pars Corporis Christi, sed non probari quòd non sint pars Sacramenti, eo modo quo peccata sunt pars Sacramenti pœnitentiæ. sicut enim ideo peccata vt præexistentia sunt pars pœnitentiæ, quia nisi præcessissent, omnibus cæteris positis non esset Sacramentum pœnitentiæ, quia absolutio careret materiâ circa quam versaretur, ita præexistentia panis & vini erunt pars Eucharistiæ, quia nisi præexstitissent, omnibus cæteris positis non daretur potestas consecrandi, vt fatentur Lugo & Arriaga: deficiente autem potestate consecrandi deficit pars Eucharistiæ in ratione Sacramenti, vt superiùs probatum est. Sed quia in hoc puncto non potest fieri nisi altercatio Logica, ideo non est immorandum.

CONTROVERSIA VI.

An vsus seu sumptio Eucharistiæ sit pars Eucharistiæ.

774. CErtum est, sumptionem esse illud, quo completur virtus Sacramenti in ratione potentis proximè caussare gratiam, quia est applicatio virtutis: applicatio autem virtutis reddit formaliter virtutem expeditam ad operandum, vt tradunt philosophi. Verùm hoc non sufficit, vt simpliciter dicatur constituere virtutem Sacramenti, sicut applicatio ignis non dicitur constituere virtutem ignis, prout virtus contradistinguitur à conditione. Pari modo Sacramentum Eucharistiæ ejusque virtus non constituitur per negationem obicis, & præexistentiam gratiæ non recipientis, & tamen in multorum sententia præexistentia Gratiæ complet vltimò virtutem Eucharistiæ, vt proximè possit producere Gratiam. Quæstio ergo est, vtrum in ratione caussæ, & tanquam conditionis, sit pars virtutis, seu virtus partialis. Affirmavit Aureolus apud Capreolum, & communiter multis defendere P. Dicastillo à n. 57.

DICO, Sumptionem non esse de ratione constitutiva hujus Sacramenti in ratione Sacramenti. Ita communis cum S. Thoma *q. 73. a. 1. ad. 3* vbi ait: Sacramentum Eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione Materiæ, alia verò Sacramenta perfici in applicatione materiæ ad hominem ad sanctificandum hominem.

Probatur Conclusio 1. ex Tridentino *sess. 13. cap. 3.* vbi traditur discrimen inter Eucharistiam & alia Sacramenta his verbis. [Reliqua Sacramenta tunc primùm sanctificandi vim habent, cùm quis illis vtitur: at in Eucharistiæ sanctitatis auctor ante vsum est.]

Probatur 2. ratione. Nam sicut cibus temporalis est cibus ante sumptionem, quæ tamen est applicatio illius, ita etiam sumptio Eucharistiæ, tanquam cibi spiritualis, est contradistincta virtute illius: hæc autem virtus jam meretur hoc Sacramentum, adeo vt etiamsi nunquam sumeretur, nihilominus verum esset dicere, extare Sacramentum.

775. Objicies 1. Illud est pars Sacramenti, per quod habetur ratio signi Gratiæ: sed vt sumptionem habetur ratio signi gratiæ: ergo &c. R. Negando minorem. Quia jam antecedenter ad sumptionem Eucharistiæ est sufficiens signum gratiæ, prout requiritur ad rationem Sacramenti. De ratione enim Sacramenti non est, esse signum gratiæ absolutè, sed sub conditione, si non adsit obex vel impedimentum: licet ergo peccatum existens in suscipiente non impedit, quominus Sacramentum habeat sufficientem rationem signi, licet impediat absolutam significationem Gratiæ, quia tollit conditionem, sub qua Sacramentum significat gratiam, ita negatio sumptionis non impedit rationem signi sufficientis in Sacramento permanente, ad quod sufficit significare Gratiam sub conditione: si applicetur. applicatio autem virtutis non est ipsa virtus, ne quidem partialis.

Objicies 2. Si Eucharistiæ vsus esset mera conditio, & non pars Sacramenti, tunc pariter dici posset, quòd Vnctio non esset pars Sacramenti extremæ Vnctionis, sed mera conditio, ità vt hoc Sacramentum adæquatè consisteret in Oleo benedicto, antecedenter ad omnem illius vsum, dicto, antecedenter ad omnem illius vsum, dicimus, Eucharistiam esse Sacramentum antecedenter ad vsum: consequens est falsum. Ergo. R. Negando paritatem. Disparitas est, quam etiam insinuat S. Thomas *q. 78. a. 1. in C.* quia Vnctio subsistat formæ Sacramentali, & est actio facta nomine Christi, adeoque habens illam dignitatem motivam, quæ requiritur ad virtutem Sacramenti; quod

quodsi esset mera conditio, & applicatio, non requireretur certus Minister, & Sacerdos, imò posset quis seipsum inungere, sicut potest sibi applicare Eucharistiam.

Vrgebis cum quodam Recentiore. Saltèm sumptio erit pars integralis, sicut est in Sacramento Pœnitentiæ satisfactio: ad hoc enim non requiritur, vt sit actio facta à Ministro aut nomine Christi. Ad hanc replicam, quam quidam ex suo Magistro Hispano aliquando objecit, respondi, & iterum respondeo, negando paritatem. Quia Satisfactio ideo est pars integralis, quia subitat verbis absolutionis, & per ea significatur remissio pœnæ per satisfactionem obtinenda: at verò sumptio Eucharistiæ nullo modo significatur per hæc verba: *Hoc est Corpus meum.*

CAPVT II.

DE VNITATE ET NECESSITATE EVCHARISTIÆ.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Eucharistiæ Sacramentum sit vnum specie infimâ.

776. Quæstio est, vtrum Eucharistia, prout sub vtraque specie continetur, sit vnum Sacramentum speciei infimæ, conflatum ex duobus partialibus Sacramentis, vel an sint duæ species infimæ totales, adeoque Sacramentum Eucharistiæ sit potiùs genus quàm species infima.

Dicendum, cum S. Thoma cæterisque Theologis, contra Aureolum, Sacramentum Eucharistiæ esse vnam speciem infimam. Conclusionem expressit Catechismus Pij V. his verbis. [Licet duo sint elementa, panis scilicet & vini, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum significetur, non tamen plura esse Sacramenta, sed vnum tantùm, Ecclesiasticâ auctoritate confitemur.

Probatur Conclusio. Si essent duæ species totales & atomæ, jam darentur octo species Sacramentorum: hoc autem est contra Tridentinum sess. 7. can. 1. dicens. *Qui dixerit, Sacramenta novæ legis esse plura aut pauciora quàm septem &c.* Minor probatur. Si Tridentinum non loqueretur de speciebus infimis, sed pro Eucharistia numeraret genus, tunc nullâ ratione damnandus esset, qui diceret, dari octo Sacramenta, loquens nimirum de speciebus infimis, & malè numeraret Concilium inter species infimas, dividentes genus Sacramenti, vnum genus tanquam membrum dividens, præsertim quia ambæ species facilè potuissent assignari.

Confirmatur. Nam hac ratione posset dici, esse tantùm duo Sacramenta, hoc est, duo genera, vnum vivorum, alterum mortuorum.

777. Objicies 1. Eucharistia vocatur in Collectis Missarum *Sacramenta* in plurali: vt: *Purificent nos quæsumus Domine, Sacramenta quæ sumpsimus.* R. Cum S. Thoma, Eucharistiam dici plura Sacramenta materialiter non formaliter: quia formaliter illæ duæ species complent vnum Convivium spirituale, & significationem refectionis spiritualis completæ, quæ non in solo cibo, aut solo potu, sed in vtroque simul consistit. Est ergo Eucharistia vnum Sacramentum vnitate formali seu Perfectionis, licet non vnitate Elementi, seu materiali.

Objicies 2. Eucharistia vt contenta sub specie panis, differt specie ab Eucharistia vt contentâ sub specie vini: ergo sunt duæ species infimæ. Probatur antecedens. Illud Sacramentum differt specie ab altero, quod significat & caussat gratiam diversam Sacramentalem in ordine ad diversa auxilia, vt superiùs dictum tr. 2. Sed Eucharistia vt contenta sub specie panis, significat & caussat diversam gratiam Sacramentalem, ab ea, quam caussat Eucharistia vt contenta sub specie vini, ergo sunt Sacramenta specie diversa. Minor probatur. Nam Eucharistia vt contenta sub specie panis, habet rationem & significationem non solùm nutrimenti vt sic in genere, sed significationem cibi in specie. Econtra Eucharistia sub specie vini, habet rationem & significationem potûs quà talis: atqui effectus cibi & potûs sunt formaliter diversi. Ergo &c. R. Negando antecedens. ad probationem distinguo majorem: si significat significatione completâ, & caussat gratiam completam in ea ratione in qua ex sua institutione significat, concedo, secùs nego majorem: & distinguo minorem. significat diversam Gratiam significatione completâ, & caussat completam in ea ratione in qua eam ex institutione sua significat, nego: significat eam incompletam & incompletè,

completè, an qualibet specie seorsim, transeat minor, & nego consequentiam. Dixi: *Transeat.* Nam de hoc ipso puncto est specialis controversia infrà resolvenda.

778. Objicies 3. Ex nostra sententia sequitur, quòd qui accipit vnam speciem, non accipiat integrum Sacramentum Eucharistiæ: & quòd in sacrario non asseruetur integrum Sacramentum, vbi tantùm asseruatur vna species. R. Cum Card. de Lugo, loquendo in rigore metaphysico de Sacramento totali, posse sine inconvenienti omnes hujusmodi sequelas admitti. Cæterùm in vulgari & communi modo loquendi, Corpus Christi sub speciebus panis appellandum est *Sacramentum simpliciter.* Responderi potest 2. cum S. Bonavent. *distinct.* 11. *a.* 2. *q.* 2. fideles accipere in vna specie totum Sacramentum quoad efficaciam causandi sufficientem & necessariam refectionem spiritualem, non tamen quoad significationem. Eodem planè modo respondet Suarez *disp.* 39. *s.* 3. §. *ad primum.* Respondetur tamen tertiò clariùs cum eodem Suarez. in vna specie accipi totum Sacramentum, intelligendo per *Sacramentum* illud, quod secundùm Scholasticos & PP. est *Sacramentum & Res*, scilicet Christum, qui totus est sub quavis specie, non accipi verò totum Sacramentum, intelligendo per Sacramentum, id quod per eosdem dicitur *Sacramentum tantùm*, vt suprà explicatum est, nempe species. R. 4. Cum Card. de Lugo, eum qui sumit vnam tantùm speciem, dici sumere totum Sacramentum, totalitate quam acquirit per separationem moralem vnius speciei ab altera, quæ separatio fit per sumptionem, non autem totalitate quam habet ante talem separationem, & secundùm quam est terminus adæquatus institutionis Christi, includens ambas species: sicut vna pars aquæ ante separationem & discontinuationem non est vna aqua totalis, est tamen per separationem, per quam acquirit totalitatem.

Objicitur 4. Denominatio totius non potest convenire parti: sed vnicuique speciei hujus Sacramenti convenit denominatio totius Sacramenti: ergo sunt duo Sacramenta specie distincta. R. 1. Distinguendo majorem: in eo sensu & acceptione *totius* in qua & secundùm quàm non habet rationem partis concedo, in alia acceptione totius in qua etiam habet rationem partis, nego majorem: sic, inquit Suarez, vna propositio est simpliciter oratio, & tamen est etiam pars longioris orationis, adeóque nomen *Oratio* convenit tam toti, quàm alicui parti ejusdem totius. R. 2. Distinguendo minorem. Vnicuique speciei convenit denominatio totius ante separationem ab altera, quæ fit, quando vna sumitur sine altera nego: convenit post separationem, subdistinguo: convenit denominatio totius in ratione convivij pleni nego, in ratione Sacramenti causativi Gratiæ, quæ sit sufficiens refectio spiritualis concedo minorem, & eodem modo distinguo consequens, ac declaro in exemplo vulgari. Si inferatur mensæ Gallus Indicus, dicitur esse vnus cibus, cujus vna pars est ala vel pes: si pes vel ala auferetur, & in separata patina vni apponatur fercula, dicitur illi apponi integer cibus, hoc est sufficiens portio, non tamen cibus totus in ratione Galli Indici. Ita pariter vtraque species Sacramentalis simul juncta, est vnum Sacramentum, si vna species ab altera separetur, potest etiam dici integrum Sacramentum, quatenus est sufficiens refectio animæ, licet non sit integrum Sacramentum in ratione formalis convivij, quod dicit & cibum & potum.

CONTROVERSIA II.

An & quomodo hoc Sacramentum numero multiplicetur.

779. LOquendo de speciebus ejusdem rationis, v. gr. de speciebus panis, quæri solet, an & quando Sacramentum numero multiplicetur, ita vt dici possint plura Sacramenta. Resolvitur autem hæc quæstio diversimodè secundùm diversas opiniones circa Rectum & Obliquum hujus Sacramenti. Qui dicunt, solum Corpus Christi importari in Recto, consequenter docent, dari vnicum numero Sacramentum, quantumvis multiplicentur hostiæ & species. Adducunt autem ipsi pro se imprimis testimonium Scripturæ 1. ad *Cor.* 10. Omnes vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus. Secundò adducunt S. Ambrosium relatum in can. *in Christo* de consecrat. distinct. 2. vbi ait: [Vna hostia, non multa, sicut enim quòd vbique offertur, vnum est corpus & non multa corpora, ita & vnum sacrificium] (id est victima.) Ad hæc tamen testimonia responderi facilè potest, in illis considerari & exprimi id quod præcipuum est, & quod est *Sacramentum & Res*, vt paulò antè notavi. & in hoc sensu semper est vnicum; cum hoc tamen sint, quòd in alio sensu possit dici multa.

Alij qui dicunt, præter Corpus Christi importari in Recto etiam species, fatentur, talium inadæquatè multiplicari numero ad multiplicationem specierum, & à fortiori id ipsum docent, qui cum Vasquez putant, solas species importari in Recto. Habent autem isti AA. pro se textum satis apertum in canone: *tribus gradibus de consecrat. dist.* 2. vbi Clemens Papa ait, tanta holocausta offerenda esse in altari, quot populo possint sufficere. vbi Pontifex loquitur in plurali: de miror, quòd Suarez & Lugo velint hæc verba explicare, quasi Pontifex locutus esset de particulis nondum consecratis, nam oppositum constat ex sequentibus: [Quodsi, inquit Pontifex, remanserunt, cum timore & tremore Clericorum diligentiâ consumantur.]

780. In hac ergo sententia, quæ communior est, physicè loquendo tot dici possunt Sacramenta, quot sunt species ab invicem discontinuatæ. Vt autem moraliter loquendo dicantur plura Sacramenta,

Sacramenta, non sufficit quæcunque discontinuatio: sicut enim qui per plures bolos absumit vnum ferculum sibi appositum, non dicitur absumpsisse plures cibos, sic moraliter loquendo non dicitur Sacerdos sumere plura Sacramenta, quando simul aut successivè in altari sumit plures particulas, in quas hostia est divisa, quia, vt ipse Vasquez fatetur, illæ particulæ non causant nisi vnam gratiam.

Confirmatur. Nam licèt illæ plures species sint in actu primo remoto sufficientes ad significandas diversas gratias, sunt tamen adhuc indifferentes, vt in actu primo proximo significent vnam vel plures gratias, & ad hoc determinari possunt per vnam vel diversas sumptiones. Ergo antecedenter ad sumptionem, non habent illæ species multiplicationem moralem, desumptam à significatione Gratiæ. Econtra antecedenter ad sumptionem, habent quandoque talem conjunctionem localem, vt ab illa denominentur vnum Sacramentum, sic dicitur vnum Sacramentum esse in sacrario, vt notat Lugo.

CONTROVERSIA III.

An Eucharistia sit necessaria necessitate medij ad salutem, in re vel in voto.

§. I.

Explicatur differentia inter necessitatem Medij, & Præcepti.

781. EX ijs quæ sunt necessaria ad consequendam salutem, non omnia sunt eodem modo necessaria, sed aliqua dicuntur & sunt necessaria necessitate præcepti seu ex præcepto, hoc est, quæ vnicè ideo sunt necessaria, quia præcepta sunt: vt est, auditio Missæ die Festo, observatio Jejunij &c. restitutio rei alienæ. Alia sunt necessaria necessitate medij, sine quibus ex ordinatione divina salus obtineri non potest, etiamsi omnis præcepti violatio seponatur. vt sunt Baptismus, Gratia sanctificans, fides in adulto &c.

Discrimen fundamentale est hoc: Necessitate præcepti præcisè necessaria sunt illa, quæ ideo debent fieri, vt evitetur grave peccatum, sive, cujus omissio esset grave peccatum, & sic poneretur obex Gratiæ, & per consequens etiam saluti æternæ. Necessitate medij necessaria sunt, quæ conducunt ad salutem non præcisè removendo peccatum tanquam obicem gratiæ, sed quia vel causaliter vel formaliter ponitur aliquid sine quo salus haberi non potest, etiamsi omissio talis rei fieret sine peccato, quia fortasse invincibiliter ignoratur, vel deest copia illius: sicut alimentum est necessarium ad vitam sustentandam.

Hinc autem eruitur aliud discrimen. Nam quæ sunt necessaria necessitate præcepti tantùm, si ex invincibili ignorantia, vel ex impotentia vndecunque proveniente omittantur, adeóque omissio non sit peccaminosa, nullum quoque est salutis impedimentum: quæ verò sunt necessaria necessitate medij, si omittantur, quantumvis sine culpa, adhuc omissio obstat saluti.

782. Objicies. Non apparet, quare Baptismus sit necessarius necessitate medij, & non etiam restitutio rei furto ablatæ. Sicut enim Baptismus non est necessarius, nisi disjunctivè, in re vel in voto, ità etiam restitutio est necessaria vel in re vel in voto: nisi enim fur rem restituat, vel reipsâ, vel saltem habeat voluntatem implicitam illam restituendi, non salvabitur.

Respondetur, illud solùm in sensu proprio & Theologico dici necessarium in re vel in voto, quod ex se & ex sua institutione aptum est causare effectum necessarium ad salutem, hoc est, ipsam Justificationem, ità vt ejus votum seu voluntas, nempe dilectio Dei, in tantùm conferat illum effectum necessarium, in quantùm substituitur tanquam vicaria ipsius rei cujus est votum.

Declaratur, & ostenditur, quomodo hoc non conveniat restitutioni & similibus. Baptismus (& idem est de Sacramento Pœnitentiæ post baptismum, si peccatum mortale commissum est) est adulto necessarius necessitate medij in re vel in voto incluso in dilectione Dei, non item restitutio furti. quia baptismus est ex se & sine dilectione Dei aptum medium, & ad hoc institutum, vt conferat Justificationem quæ est necessaria ad salutem. Et quia Deus hanc aptitudinem baptismo ita contulit, vt tamen adulto non deesset omne medium salutis, casu quo sine culpa deberet carere baptismo in re, voluit hoc medium esse dilectionem Dei: quia verò simpliciter voluit hanc Justificationem quæ per dilectionem Dei obtinetur, etiam adscribendam esse baptismo, id hoc modo effecit. Conveniens vtique erat, vt voluntas reputaretur pro facto, quando factum est nobis impossibile: porrò, non quæcunque implicita aut explicita voluntas baptismi placuit Deo vt haberet prærogativam & privilegium justificandi, essétque vicaria baptismi, sed voluit hoc esse speciale dilectioni Dei: restabat ergo efficiendum, vt Dilectio Dei esset voluntas seu desiderium implicitum Baptismi: non est autem Dilectio Dei vniversim & ex essentia sua desiderium baptismi, nisi baptismus sit sub præcepto: ergo necessarium erat vt Deus baptismum constitueret sub præcepto: sic enim omnis dilectio Dei evadit ejus desiderium & votum, hoc ergo modo dicitur baptismus justificare in dilectione tanquam voto sui, & sic dicitur necessarius in re vel in voto.

783. Veniendo nunc ad restitutionem, apparebit statim disparitas inter eam & baptismum. Restitutio enim nec est apta, nec instituta ad conferendam per se justificationem, sed est merum removens prohibens, nempe removens materiam peccati, & voluntatem retinendi alienum, adéoque est tantùm caussa negativa & indirecta. Hinc etiamsi homo justificari non possit, nisi habeat voluntatem & votum restituendi, non

propterea recte diceretur Restitutio justificare in re vel in voto : nam formaliter loquendo, votum seu voluntas alicujus actionis ponendæ, si daretur occasio, non potest plus operari, quàm operaretur ipsa actio cujus est votum, si ipsa actio poneretur : est enim votum actionis quasi vicarium actionis, quia voluntas pro facto reputatur : ergo si restitutio realis non est nisi removens prohibens, hoc ipso ejus votum formaliter & quà tale tantùm erit removens prohibens : ergo Dilectio Dei licèt sit votum restituendi, non tamen quatenus est votum restitutionis, sed quatenus est votum Sacramenti ex sua institutione justificativi justificat, & per consequens ipsum Sacramentum & non restitutio dicitur justificare in voto.

§. II.

Doctrina tradita applicatur Eucharistiæ.

784. Dicendum est, Eucharistiam nec in re nec in voto esse necessariam necessitate medij, sed solùm necessitate præcepti. Probatur. Si Eucharistia esset necessaria necessitate medij, vel hoc verificaretur respectu primæ gratiæ acquirendæ, vel respectu amissæ recuperandæ, vel respectu perseverantiæ in gratia jam acceptæ. Nihil horum dici potest. Non primum aut secundum. Illud enim solum est tali respectu necessarium, quod per se & ex primaria sui institutione est medium idoneum ad primam gratiam conferendam, vel amissam recuperandam, vt præcedente §. declaratum est : atqui Eucharistia per se & ex primaria sui institutione, non est medium idoneum ad primam gratiam conferendam, aut amissam recuperandam, quia potiùs gratiam supponit, cùm sit Sacramentum vivorum, & ordinetur primariò ad nutritionem, quæ supponit vitam : ergo &c.

Sed neque tertium dici potest. Nam vel est Sermo de perseverantia ad breve tempus, vel ad longum tempus, vel omnino vsque ad mortem, vocatúrque perseverantia finalis, sive deinde tempus sit breve sive longum. Si de primo sermo est, contra est, quia nullum exstat præceptum statim sumendi Eucharistiam post baptismum aut Sacramentum Pœnitentiæ. & potest quis perseverare virtute Gratiæ acceptæ per baptismum aut Pœnitentiam : ergo ne quidem votum Eucharistiæ est necessarium necessitate medij ad perseverandum per breve tempus in gratia.

Si verò sermo sit de secundo ; Contra est. Perseverantia diuturna non est effectus necessarius ad salutem, potest enim quis post acceptam justificationem brevi mori, vel incidere in perpetuam amentiam, & salvari : posset item brevi iterum peccare, & resurgere per pœnitentiam, & sic sine diuturna perseverantia in gratia salvari. Debet ergo tandem esse sermo de Peseverantia finali.

Sed Contra est. Omnis effectus Sacramentalis debet aliquo modo esse infallabilis, si Sacramentum sit dignè susceptum : sed illa perseverantia finalis non est effectus infallibilis in illis semel dignè communicârunt, vt patet. ergo perseverantia finalis non est effectus Sacramenti Eucharistiæ, in ordine ad quem Eucharistia possit necessaria necessitate medij : talis enim effectus debet omnino esse infallibilis Sacramento dignè susceptо : ergo à primo ad vltimum, Eucharistia non est necessaria necessitate medij ad salutem.

785. Dices. Saltèm auxilia vberiora quæ conferuntur intuitu Eucharistiæ sunt infallibiliter ergo respectu horum poterit Eucharistia dici necessaria necessitate medij. R. Concesso antecedente nego consequentiam. Antecedens concedunt communiter Theologi, non quidem in sensu, quòd simpliciter & absolutè infallibiliter conferantur illa vberiora auxilia, sicut infallibiliter confertur Gratia sanctificans : quia enim quis statim sumpto Sacramento moritur ? Sensus ergo antecedentis debet esse, quòd concurrentibus occasionibus, & quando homo non ponit obstaculum, sed proximè causa est, ea accipiet. Cæterùm hinc non infertur, quòd Eucharistia sit necessaria necessitate medij ad salutem, quia illa auxilia non sunt simpliciter necessaria ad salutem, quandoquidem cum his ordinarijs, & quæ virtute baptismi aut pœnitentiæ dabuntur, salvari quis posset. Præterea illa auxilia abundantiora, quæ virtute Eucharistiæ danter ad præservandum à mortalibus, de quibus loquitur Tridentinum *sess. 13. c. 2.* tantùm indirectè concurrunt ad salutem, scilicet ad observationem mandatorum, adeóque removendo peccatum : hîc autem sermo est de effectu directè conducente ad salutem, qualem debent conferre illa media, quæ dicuntur esse necessaria necessitate medij, vt præcedente §. dictum est.

786. Objicitur 1. S. Thomas hîc art. 1. ubi nostræ Conclusioni contradicere videtur. R. Mentem S. Thomæ expressam haberi *q. 65. a. 4.* vbi ex instituto disputans de necessitate medij Sacramentorum, docet, respectu hominum singulariter & in individuo spectatorum, duo tantùm esse necessaria simpliciter, Baptismum & Pœnitentiam : respectu totius Ecclesiæ verò etiam Sacramentum Ordinis : cætera verò Sacramenta tantùm ad melius esse, seu ad faciliùs consequendum finem. In præsenti ergo articulo tertio intelligendus est imprimis non de ipso Sacramento formaliter, sed de Re Sacramenti, quæ est Vnitas Corporis Mystici, sine qua salus haberi non potest. hæc autem vnitas acquiritur per Gratiam collatam in baptismo, & per se loquendo præcedere debet ipsum realem sumptionem Eucharistiæ, ac proinde per Eucharistiam quidem significatur, sed non realis effectus illius. Quia verò Baptismi susceptionem votum implicitum seu desiderium Eucharistiæ, tantum quam finis omnium Sacramentorum, & consummationis vitæ spiritualis, ideo verissimum est, votum Eucharistiæ prout inclusum in Baptismo, esse necessarium necessitate medij ad salutem. Et hoc

hoc autem non sequitur, quòd Eucharistia sit necessaria in re vel in voto, prout agnoscit ipse S. Thomas, dum in fine Corporis sic concludit. [Et ideo hoc Sacramentum non hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus.] Plura de mente S. Thomæ videri possunt apud Vasquez.

Simili ferè modo explicandæ sunt quædam locutiones SS. Patrum, præsertim S. Augustini dicentis, illa verba Christi Jo. 6. Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: hæc inquam verba dicit S. P. non tantùm de adultis, sed etiam de parvulis esse intelligenda. Respondetur enim, SS. Patres ea intellexisse de manducatione spirituali & mystica, hoc est, de participatione Corporis & Sanguinis Christi, quæ fit in susceptione baptismi per fidem inclusam in baptismo, quo fructus Corporis & Sanguinis Christi percipitur, & sic Christus mysticè etiam à parvulis manducatur. Hunc autem fuisse sensum illorum Patrum, colligitur ex toto contextu, loquebantur enim de participatione Corporis & Sanguinis Christi prout necessaria ad tollendum peccatum originale, quod tollitur per baptismum.

Alij Patres, vt Cyrillus & Cyprianus, locuti sunt de necessitate morali, respectu illorum, qui habent commoditatem sumendi Eucharistiam, & ex tædio negligunt.

787. Objicies 2. Eucharistia est cibus spiritualis animæ: sed cibus spiritualis non est minùs necessarius animæ, quàm cibus corporalis corpori: & hic est necessarius necessitate medij: ergo Eucharistia est necessaria necessitate medij. R. 1. Hoc argumento nimiùm probari: probaretur enim quòd Eucharistia esset necessaria necessitate medij in re, & non vel in re, vel in voto. quod manifestè falsum est. R. 2. directè negando paritatem: quia vita spiritualis, vtpote consistens in Gratia sanctificante, potest aliis medijs conservari, neque in allegorijs & symbolis debet omnimoda paritas quoad omnia prædicata requiri, alioquin sicut cibus corporalis debet converti in substantiam Corporis aliti, ità cibus iste spiritualis deberet converti in substantiam animæ alitæ.

Objicitur 3. Effectus Eucharistiæ specialis est Resurrectio gloriosa corporum, dicente Christo: *& ego resuscitabo eum in novissimo die.* R. Cùm parvuli sint resurrecturi, qui nunquam sumpserunt Eucharistiam, intelligendum est, quòd sit maxima congruentia resurrectionis, quæ desumitur ex reali conjunctione corporis nostri cum Corpore Christi in Eucharistia; hinc enim congruenter infertur, quòd etiam gloriam corporis simus cum Christo habituri.

CAPVT III.

DE MATERIA REMOTA EVCHARISTIÆ PANE ET VINO.

CONTROVERSIA I.

Qualis Panis, & quale Vinum requiratur.

788. PAnem & Vinum esse materiam hujus Sacramenti, constat ex sex Concilijs apud Suarez, maximè autem ex Florentino, vbi hoc clarè definitur: & quidem in specie, quòd sit panis triticeus, quæ non tantùm est necessaria necessitate præcepti, sed quæ est necessaria necessitate Sacramenti. Vnde sententia Cajetani (prout ei tribuitur à Dominico Soto, fortassis enim vocabulum *Frumentum* strictiùs vsurpavit) volentis sufficere panem ex quocunque frumento, graviter notatur à Theologis, & est suppressa & expuncta in editione Romana, aliisque posterioribus.

Quia verò Triticum paulò latiùs patet, quàm illa nobilissima species ex qua fiunt Semellæ, & à Germanis *VVaitzen* vocatur, ideo videndum est, quænam aliæ species vel quasi species frumenti sufficiant.

Dicendum 1. Non solùm Triticum pressè sumptum, sed etiam aliæ species vel quasi species, quæ cum illo maximam similitudinem & cognationem habent, tam similitudine naturæ, quàm communi hominum vsu, esse materiam idoneam ad validam consecrationem. Dico *ad validam.* Nam communiter monent DD. quòd quando possunt haberi hostiæ ex tritico pressè sumpto, non debeant adhiberi ex farina inferioris notæ, propter majorem certitudinem. Ità docet S. Thomas *q. 74. a. 3. ad. 2.* Quibus autem vocabulis latinis illæ species exprimantur, non conveniunt Auctores, imò nec ipsa Lexica. *Siligo* olim significabat triticum pressè sumptum, hoc est speciem nobilissimam; jam verò ab aliquot centenis annis communi vsu significat idem quod Germani vocant *Rocken*, & inde conficitur panis nigrior, sed tamen etiam in mensis dominorum

& nobilium vsitatus & quotidianus. ac præterea etiam quoad ipsam naturam non videtur differre specie physicâ à Tritico presse sumpto, quia vt S. Thomas testatur, in terris debilioribus ex semine boni tritici nascitur siligo, & econtra testatur Arriaga, quòd eadem siligo in terra fertiliore reddat triticum, vt in Hungaria passim, & in quibusdam Hispaniæ terris. De Siligine ergo non potest prudenter dubitari, esse materiam sufficientem.

Quod de Siligine dictum est, idem & à fortiori dicendum videtur de Spelta, Germanicè *Fesen* seu *Kern*, quod quidem negavit S. Thomas, sed fortè in alia significatione accepit. Nam ex Spelta fit panis simillimus pani triticeo, & licet dum granum est inclusum paleæ, sit similius hordeo, paleam tamen facillimè dimittit, & granum semper est duplex, & gerit formam tritici, éstque panis melior siligineo.

Denique quod de Siligine dictum est, extendunt etiam DD. ad illam speciem quam Germani *Dünkelkorn* vocant, aliqui volunt latinè dici *Far*, quod tamen vocabulum apud Calepinum est genericum, sed non est novum, nomen generi-cum speciei applicari.

Econtra certum est, Hordeum, Avenam, Orizam, Milium, Fabas, Cicera, Pisa, & similia legumina, etiamsi soleat quandoque inde panis fieri, non esse tamen hujusmodi panem consecrabilem, quia non est panis triticeus, in quo tanquam vsitato tunc temporis & loci Christus instituit Eucharistiam.

789. Objicies. Sacramentum Eucharistiæ institutum est pro toto genere humano, & vt vbique gentium celebraretur: ergo materia illius talis esse censenda est, quæ vbique gentium reperiatur: atqui non vbique reperitur panis triticeus, quamvis vbique reperiatur aliquis panis: ergo videtur in illis locis sufficere illa materia, ex qua ibi panis conficitur. R. Negando consequentiam, alioquin etiam inferendum esset, posse consecrari calicem non in solo vino de vite, sed etiam in quibusdam liquoribus, qui alicubi locorum sunt loco vini, quod nemo præter quosdam hæreticos dicere vnquam ausus est. Cæterùm, in hoc puncto potiùs admiranda est divina Providentia, quæ Vniversum ità disposuit, vt vbique Terrarum, etiam vbi Triticum & Vinum in proprio solo non crescit, aliunde tamen in ea copia afferatur, quæ ad celebrandum hoc mysterium sufficiat.

Panis debet esse coctus ex aqua naturali, non ex alio liquore, v. g. butyro, oleo, lacte. Ita S. Thomas & omnes PP. apud Sylvestrum in Summa. v. *Eucharistia*, ac cæteri omnes DD. nisi quòd Cajetanus, si iterum Soto credimus, hoc in dubium revocet, imò in contrariam partem flectatur, vt loquitur Sotus. Ratio Conclusionis est, quia de constitutivo panis vsualis est aqua naturalis, & in hoc puncto pluris facienda est constans observatio & auctoritas, quàm rationis paritas, alioquin via aperiretur multis temerarijs assertionibus circa hoc & alia Sacramenta. Vnde nec Arriagam laudo, quòd Cajetanum secutus censeat esse probabile, quòd panis lacte & non aquâ factus, sit materia idonea consecrationis.

790. Dicendum 3. Non solùm panis azymus, sed etiam fermentatus est materia idonea quoad valorem consecrationis. Conclusionem probat praxis Ecclesiæ Græcæ & Latinæ. In Ecclesia latina ex præcepto Ecclesiastico debet adhiberi panis azymus. Estque hoc fundatum in veriore sententia, Christum 14. Mensis Lunaris instituisse hoc sacramentum, quæ est quæstio ad historiam pertinens. Fuit autem decima quarta prima dierum azymorum Ecclesiastica, hoc est, post solis occasum panis azymus erat in antiquo Testamento sub præcepto: ergo Christus in azymo hoc sacramentum instituit. Neque probabilitatem habet, quòd Christus (opinione Græcorum) vno die prævenerit solennitatem Paschalem, eò quòd illi Judæi celebraverint die Veneris, Christus autem die Jovis.

Nihilominus Græcis ob suam opinionem historicam permittitur ab Ecclesia Romana consecratio in fermentato. Et quidem Græci non minùs obligantur ad consecrandum in fermentato, quàm Latini in azymo, quamdiu vnusquisque in sua Ecclesia domicilium retinet. Itaque Christus neutrum determinatè instituit cum alterius exclusione, sicut nec exclusit vinum rubrum, etiamsi fortè consecraverit in albo, vel econtra.

791. Dicendum 4. Materia consecrationis Calicis est vinum de vite. Ità definitum est in Florentino, quod tamen non est secundùm litteram accipiendum, quasi de essentia sit, quòd vinum verè in vite creverit: nam vinum in Cana Galilææ productum ex aqua, vtique fuisset consecrabile: sufficit ergo, & requiritur, vt ex vua naturæ & speciei, vt naturaliter non nisi ex vite haberi possit. Pontifex enim per illa verba: *ex vite*, solùm excludere intendebat vina quædam impropriè dicta, vt ex pyris, pomis, granatis, radicibus; imò & loram, hoc est, aquam racemis jam in torculari expressis affusam, quam pauperes & mercenarij loco vini bibunt.

792. Dubitatur 1. de Musto. R. Ex doctrina communi esse materiam validam, imò & in casu necessitatis permissam. *c. cum omne de Consecr. dist. 2.* Reverà enim est & vocatur Vinum Lucæ 5. *Nemo mittit vinum novum in vetres veteres.* Jerem. 48. *Vinum de torcularibus sustuli.* Ex paritate cum Musto deducunt recentiores Theologi, etiam succum ex vvis passis expressum esse consecrabilem, quia talis succus à musto non differt, nisi quòd hujus grana sint recentia, illius verò arida. Hujusmodi autem succum habere veram rationem vini (contradicente licèt P. Andreâ Mendo) affirmant viri peritissimi apud Dianam *p. 7. tr. 1. Miscell. resol.* & confirmatur: quia ægyptij vinum succo ab vvis expresso, & in eo consecrant, vt affirmant Genebrardus, Fagundez, Franc. Alvarez, qui

qui dicit se fuisse testem oculatum, vt refert Gabr. Henao. 1. p. de sacrif. Missæ. d. 4. s. 4. n. 12. Hinc defendi potest praxis cujusdam Ecclesiæ celebris in Germania (vt mihi quidem relatum est, nescio an ex vero) in qua solent Sacerdotes nocte Nativitatis, in reverentiam festi, consecrare in vino Hispanico, prout Augustæ Vindelic: venditur, de quo asserunt viri fide dignissimi, illud non esse vinum ex Hispania allatum, sed ex uvis Hispanis expressum succum, vtique cum affusione alicujus vini Germanici. Ego tamen talem consuetudinem nunquam probarem, quia constat, vina hujusmodi corrumpi per ad mixtionem mellis vel mulsi. Sed de hoc viderint illi, qui illi Ecclesiæ præsunt, si vera est relatio, & adhuc viget illa consuetudo, de qua mihi non constat.

793. Dubitatur 2. De Aceto. R. Si sit verum acetum, & non vinum fugiens seu acescens (de quo videtur esse locutus Alexander Pontifex & glossa *in can. 2. de Consecr: dist. 2.*) non esse materiam validam, quia non est vinum vsuale, quidquid sit an physicè differat vel non differat specie à vino.

Dubitatur 3 De vino congelato. R. cum communi contra Armillam, Ledesmam, & Vasquez, esse materiam validè consecrabilem. Non enim obstat, non esse proximè potabile; nam etiam panis durissimus non est proximè manducabilis, & tamen consecrabilis. Imò Lugo observat, quòd quis ejusmodi glaciem per bolos sumendo, non frangeret jejunium, & ideo potum potiùs quàm cibum sumpsisse dicendus esset.

794. Dubitatur 4. De succo adhuc exstante intra folliculum clausum, an sit consecrabilis. Richardus apud Vasquez judicat probabilem quorundam opinionem affirmativam. Communis tamen & vera sententia est negativa, quæ proinde ob auctoritatem certior est, quàm sit ejus probatio. Omissis varijs rationibus minùs efficacibus, illa mihi semper optima visa est, quòd uva, dum est munita clausurâ naturali, vi cujus est retentiva ipsius succi, tanquam instrumenti domestici, servientis ad fovendum semen, quòd inquam in hoc statu non veniat nomine *Vini* aut *Potûs*, sed potiùs nomine *Cibi*: Vnde ex communi sententia frangeret jejunium, qui comederet uvas in majori quantitate, quàm quæ est licita die jejunij, quod tamen non frangeret, si tantundem musti biberet. Neque dicas, ideo frangi jejunium, quia pelliculæ sumuntur, nam etiam absque his assumptis frangeretur jejunium, si intra os expressæ abjicerentur, vt observat Arriaga.

Neque refert, quòd physicè loquendo idem sumeretur in vno atque in altero casu in quo mustum biberetur. Nam in istis materijs non attenditur ratio purè physica, sed simul etiam moralis, nimirum modus sumendi, fundatus in ipsa natura Uvæ integræ, quæ à natura talis est, vt non ad modum potûs, sed ad modum cibi sumi soleat & possit.

Ratio vlterior est, quia nomen *Vinum* significat liquorem in ratione vnius totius, seu vt aliquod totum per se, & non vt partem alicujus totius: dùm autem uva est integra, succus seorsim consideratus nondum est vnum totum, sicut est vinum in dolio, sed est adhuc pars physica, & physicè vnita cæteris partibus cum quibus facit vnum totum per se, nempe cum pellicula & pedunculo: vnde sicut non potest dici: *hoc est sanguis*; designando hominem, ita non potest dici: *hoc est vinum*, designando uvam, cùm tamen rectè dicamus, *hoc est vinum*; designando dolium, vt observavit Coninck.

In hoc ipso sensu videtur S. Thomas dixisse, uvas integras non posse consecrari. ergo tacitè supponit, quòd si non essent ampliùs integræ, possent consecrari: ergo integritas facit, vt ille succus non habeat rationem potûs, & vini. Item Suarez dicit, quòd si uva acu pungeretur, & exiret succus, licet adhuc continuus cum reliquo succo, & mediatè cum pellicula, quòd inquam posset consecrari, vtique non ob aliam causam, quàm quia integritas est sublata, vi cujus natura uvæ adhuc continebat succum: ergo *Vinum* significat succum in eo statu positum, quo natura non ampliùs amat illius continentiam intra pelliculam.

CONTROVERSIA II.

Ex quo præcepto aqua sit vino admiscenda.

785. CONveniunt Catholici 1. Vino ante consecrationem rectè misceri aquam, quod negârunt Armeni, reprehensi in Concilio Florentino, idémque tenent hæretici nostri temporis. Ratio sententiæ Catholicæ est exemplum Christi, quidquid dixerit VValdensis. Nam S. Jacobus in sua Liturgia sic habet. [Similiter postquam cænavit, accipiens calicem, & permiscens ex aqua & vino, & aspiciens in cælum, ac ostendens tibi Deo & Patri, gratias agens, sanctificans, benedicens, implens Spiritu Sancto, dedit nobis discipulis suis dicens. &c.] S. Marcus sic: [Factáque vini & aquæ commixtione] S. Jerenæus statim post tempora Apostolorũ scribens, sic habet: [Dominus temperamentum Calicis suum sanguinem confirmavit] Concilium Carthaginense tertium, cui S. Augustinus interfuit, præcipit can. 24. vt in Sacramento Corporis & Sanguinis Domini, nihil ampliùs offeratur, quàm ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquâ mixtum.

Duæ sunt præterea significationes hujus mixtionis. Prima est, ad significandum, quòd de latere Christi fluxerit sanguis & aqua. Secunda, ad significandam vnionem Ecclesiæ seu populi cum Christo, & Humanitatis cum Deitate.

Conveniunt DD. secundò, hanc mixtionem non esse de Necessitate Sacramenti, quasi absque ea purum vinum consecrari non posset. Op-

positum tamen sentit Armacanus, persuasus difficilibus verbis S. Cypriani. Sed cæteri omnes consenti unt S. Thomæ, idque colligunt ex Florentino dicente, Materiam Calicis esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet: quibus verbis indicat, mixtionem hanc esse solùm de præcepto, alioquin debuisset Armenos monere de invaliditate consecrationis eorum, quod tamen non fecit, sed tantùm reprehendit, quòd ab vniversali Ecclesiæ observantia discrepent. Tridentinum verò clariùs adhuc dicit sess. 22. c. 7. præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino misceant.

Cyprianum verò explicat S. Thomas, quòd solùm locutus sit de necessitate præcepti, neque comparationem, quam inter vinum & aquam instituit, procedere quoad gradum necessitatis. Alij addunt, eum disputâsse contra Aquarios solam aquam adhibentes, quibus quasi permittendo, aquam esse de necessitate Sacramenti, voluit insuper persuadere, non minùs necessarium esse vinum.

796. Ego, salvo aliorum judicio, paulò aliter interpretarer S. Cyprianum. Verba illius hæc sunt. [Calix Domini non est aqua sola, & vinum solum, nisi vtrumque misceatur: quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola & aqua, nisi vtrumque scilicet farina & aqua fuerit adunatum.] Horum verborum sensus legitimus contra Aquarios, volentes aquam solam seorsim consecrari posse, hic mihi esse videtur. Sicut farina, nisi per aquam adunetur, non est consecrabilis, quia non est panis, ita aqua, nisi vino misceatur, non est consecrabilis, quia sine hac mixtione non accipit denominationem vini. Solùm ergo voluit dicere S. Cyprianus, non valere consecrationem quoad vtrumque liquorem, si quis aquam & vinum seorsim consecrare vellet. Quòd enim secundùm S. Cyprianum consecratio vini puri valeret, colligitur ex alijs ejusdem verbis, quæ habet lib. 2. ep. 3. [Si aliquis, inquit, de antecessoribus nostris, vel ignoranter vel simpliciter non observavit, vt aquam vino misceret in Sacramento, potest simplicitati ejus venia concedi.] Quibus verbis admittit, posse aliquem præsumi, præceptum mixtionis ex simplicitate non observâsse, præsertim si præceptum non est divinum, sed humanum: nemo verò præsumeretur ignorâsse essentialia.

Exemplum Christi non probat, hanc mixtionem esse de necessitate Sacramenti. Non enim præcepit Christus omnia quoad omnes circumstantias fieri sicut ipse fecit, ità vt vnâ non observatâ non fieret Sacramentum, alioquin vel Græci vel Latini non consecrarent Corpus Christi.

797. Quæritur, an hæc mixtio sit præcepti divini an humani. R. Mixtionem aquæ non esse necessariam nisi ex præcepto humano. Ità communiter tenent Theologi contra Alexandrum Hosium, Henriquez, Valentiam, Aresium. Probatur 1. Quia hoc videtur supposuisse Eugenius, quando Armenos reprehendit, quòd ab vniversali consuetudine recederent. atqui non dicuntur hæc ex vniversali consuetudine Ecclesiæ, quæ fuerit ex præcepto divino. Probatur 2. Authoritate Concilij Tridentini, quod dicit, hanc mixtionem ab Ecclesia præceptam esse. Quodsi PP. Concilij agnovissent præceptum divinum, non debuissent illud dissimulare, & solius præcepti humani facta mentione, ansam præbere Doctoribus Ecclesiæ agnoscendi solum præceptum Ecclesiasticum, adeóque in Ecclesia esse potestatem, abrogandi hanc mixtionem.

CONTROVERSIA III.

Vtrum ad hoc, vt aqua convertatur in sanguinem, priùs convertatur conversione physicâ in vinum, an potius immediatè, sicut vinum, convertatur in sanguinem.

798. Quandoquidem aqua est admiscenda vino, & certum est vinum per consecrationem converti in sanguinem, quæritur, an non etiam post consecrationem maneat quoad substantiam aquæ sine sui conversione, vel an priùs virtute vini cui admiscetur, convertatur physicè in vinum, & sic evadat materia consecrationis, vel denique an ipsa aqua etiam non conversa in vinum, immediatè vi verborum consecrationis convertatur in sanguinem.

Prima sententia docet, aquam nunquam immediatè converti in sanguinem, sed vel remanere aquam, etiam post consecrationem, vel priùs converti physicè in vinum, & deinde per consecrationem in sanguinem. Ita Thomistæ communiter, quos sequuntur ex nostris Suarez, Vasquez, Tannerus, Gaspar Hurtadus, Amicus, Arriaga. & fuit hæc opinio communis apud antiquos, quam etiam tenuit Scotus, Bonaventura, alij cum S. Thoma videbimus.

799. DICO, probabilius esse, etiam non conversam in vinum, vi consecrationis immediatè converti in sanguinem. Hanc sententiam tenent quatuor Cardinales, Alanus, Toletus, Baronius, Lugo. præterea Jansenius Episcopus Gandavensis, Paulus Aresius, Pesantius, Petrus Sotus, Canus, Diana, Salmeron, Henriq: Conimbr: Scotus, Præpositus, Layman, Conink, Dicastillo. Remotissimè P. Martinus Esparza, quamvis vtramque sententiam problematicè defendi posse putet, attamen, se plusculum inclinare ad majorem probabilitatem hujus nostræ sententiæ, fatetur. quam probabilitatem hujus nostræ sententiæ, fatetur. dat autem hanc majorem probabilitatem vnicè principio philosophico, relictis argumentis Theologicis, existimans, auctoritates Patrum subtiliter potiùs & contentiosè quàm nervosè expendi, in quo ego huic auctori neutiquam assentior.

Itaque Probatur

Probatur Conclusio 1. Authoritate Patrum hoc modo. Si non solùm substantia vini, sed etiam aquæ vino admixtæ asseritur à Patribus esse Materia Calicis & consecrationis, tunc secundùm eosdem aqua existens in calice tempore consecrationis transit immediatè in sanguinem: sed verum est antecedens: ergo & consequens. Sequelam admittunt adversarij, & ratio est, quia illud solum dicitur materia consecrationis, quod per consecrationem convertitur, adeóque immediatè. Minor verò probatur. Illud omne secundùm SS. Patres est Materia Calicis, quod dicitur offerri, benedici, consecrari &c. sed aqua dicitur à SS. PP. offerri, benedici, consecrari &c. ergo aqua est Materia consecrationis secundùm SS. PP. Major est certa, nam vt advertunt DD. illa omnia apud SS. PP. pro synonimis habentur. Minor probatur. S. Justinus circa annum post Christum natum 150. Apologiâ 2. ad Antoninum Pium prope finem sic scribit. [Ii qui apud nos Diaconi dicuntur, dant vnicuique eorum qui adsunt, percipiendum panem, vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, atque cibus hic apud nos Eucharistia vocatur.] Ecce! non minùs aqua quàm vinum & panis dicitur distribui & consecrari, quod falsum esset, si priùs deberet in vinum converti. S. Irenæus eodem ferè tempore lib. 4. c. 57. [Temperamentum, inquit de Christo, calicis suum sanguinem confirmavit, & lib. 5. c. 2. Quando mixtus calix & fractus panis percipit Verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & Corporis Christi.] S. Hieronymus in c. 14. Marci: [Formavit, inquit, sanguinem suum in calice, vino & aqua mixtis, vt alio purgemur à culpis, alio redimamur a pœnis: sanguine namque Agni servatur domus à percussione Angeli, & aquâ maris rubri extinguuntur inimici.] S. Ambrosius lib. 4. de Sacrament. c. 4. & refertur Can. 55. de Consecr. dist. 2. [Ante verba Christi calix est vini & aquæ plenus, vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur.] S. Augustinus lib. de bapt. vt refert fide dignissimus Gaufredus Monachus Clarevallensis doctissimus, in Epist. ad Card. Albanensem, sic habet. [Vnde & aqua mittitur in calicem, & fit sanguis consecratione Verbi Cælestis.] quæ verba vel temporum injuriâ vel alicujus fraude perierunt, sed aliquando exstitisse suadet auctoritas Gaufredi, & sunt sanè clarissima. S. Joannes Damascenus lib. 4. Orthodoxæ fidei c. 14. [Quid tandem afferri potest, quin ex pane Corpus, ex vino & aqua sanguinem suum efficere queat? & infrà. Panis autem vinum & aqua per S. Spiritûs invocationem & adventum, mirabili modo in Christi corpus & sanguinem vertuntur.] Theodoretus Dial. 1. in Mysteriorum traditione Deus corpus appellavit & sanguinem id quod in calice infusum & commixtum est. Paschasius Abbas ante 800. annos de Corpore & Sanguine Domini sic habet. [Vnde licèt priùs mysticè vinum & aqua commisceantur, post consecrationem tamen non nisi sanguis bibitur. & paulò pòst. aqua consecratur, non quòd aqua permaneat, sed vertatur in sanguinem.] Plura videri possunt apud Aresium & Dicastillo, quæ mihi certò persuadent, illorum Patrum tempore sensum communem in Ecclesia fuisse, nunquam aquam remanere in Calice consecrato, etiam quando immediatè priùs est infusa, aut ob vini debilitatem non potuit converti in vinum, sed vi consecrationis immediatè converti in sanguinem: alioquin qui fieri potuisset, vt nullus eorum monuisset, aquam priùs esse convertendam in vinum? cur ita rotundè pronuntiâssent, nihil bibi nisi sanguinem, aquam non minùs quàm vinum converti in sanguinem?

800. Ad hæc testimonia respondent adversarij, illos PP. dicere quidem, aquam converti in sanguinem, sed intelligendos esse, quòd mediatè, & per se loquendo ac regulariter ità contingat. Verùm quàm violenta sit hæc interpretatio, deprehendet, qui verba syncerè ponderaverit. & quidem hanc responsionem non posse aptari verbis S. Ambrosij & Damasceni (æquè parùm verbis S. Augustini) fatetur ex Adversarijs Suarez, cùm dicant, aquam manentem vsque ad consecrationem converti. atqui cæteri PP. in eodem sensu locuti esse censendi sunt, etiamsi non ità disertè & reflexè id dixerint, juxta regulam quâ vsus est Bessarion Theologus in Concilio Florentino, probans Processionem Spiritûs Sancti à Verbo, quia scilicet Patres aliqui id clarè docent, quare cæteri obscuriùs loquentes sunt secundùm illos intelligendi. Deinde, quis sanæ mentis sibi persuadeat, illos omnes Patres tanquam indubitatum supposuisse, vino competere vim physicam convertendi in se aquam: cùm hoc celebriores Philosophi & Physici semper negaverint, vt tradit Innocentius III. in cap. cum Marthæ mox referendo?

Confirmatur. Patres indubitatè tradiderunt, aquam aliquando converti in sanguinem, prout fatentur adversarij: atqui si vino non competit virtus convertendi in se aquam, nunquam aqua converteretur in sanguinem: ergo si Patres non supposuerunt hanc vim inesse vino (sicut non potuerunt prudenter supponere quod semper dubium fuit) illorum intentio fuit asserere, aquam converti in sanguinem, quidquid esset de illa virtute vini, daretúrne an non. ergo suam doctrinam non fundârunt in principio philosophico adeo dubio, & probabiliùs falso, sed in virtute verborum Christi, illiúsque institutione, adeóque vi consecrationis converti in sanguinem. Quapropter dum adversarij respondent, Patres abstraxisse an aqua convertatur mediatè vel immediatè, non subterfugiunt eorum auctoritatem vllo modo, quia jam fatendum est adversarijs, quòd Patres agnoverint vim convertendi aquam in sanguinem immediatè, saltèm conditionatè, si non possit priùs converti in vinum: atqui sive hoc possit sive non possit fieri, non minuitur nec augetur virtus consecrationis: ergo si vi consecra-

tionis

tionis potest converti immediatè, casu quo vino non insit talis virtus, etiam poterit converti, casu quo quidem inest, sed ob temporis brevitatem nondum actu convertit. Et quia hic casus admodum frequens est, non debuissent Patres ità vniversaliter loqui, si tantùm mediatam conversionem agnovissent. Et hæc circa auctoritatem Patrum, quæ vtrum nervum habeant, viderint alij, mihi tam nervosa videntur, vt plus non desiderem.

801. Probatur Conclusio 2. Auctoritate Concilij Florentini, hoc modo. Si Christus Dominus instituit Eucharistiam in vino & aqua, tunc non solùm vinum, sed etiam aqua est materia consecrabilis in sanguinem: sed verum est antecedens: ergo & consequens. Major est clara: nam ideo dicitur Panis esse materia Eucharistiæ & vinum similiter, quia Christus in illis instituit: ergo idem de aqua inferre licebit. Minor habetur in Florentino, vbi Pontifex dicit: [aqua autem ideo admiscetur, quoniam juxta testimonia Patrum & Doctorum Ecclesiæ creditur ipsum Dominum in vino aquâ permixto hoc instituisse Sacramentum.]

Probatur 3. Exemplo Christi. Si Christus (cui æquè facile fuit aquam ac vinum convertere in sanguinem) voluisset solum vinum convertere, aquam verò non nisi priùs conversam in vinum, debuisset tanto temporis intervallo aquam priùs miscere vino ad Apostolorum instructionem, vt aqua posset à vino in vinum converti: sed hoc Christus non fecit: ergo voluit aquam non minùs quàm vinum immediatè convertere. Major est mihi certissima, & vana prorsus est suspicio Arriagæ, quòd fortè Christus miraculosè priùs aquam in vinum converterit: quidni enim pari divinandi licentiâ diceret alius, defacto semper id miraculosè fieri, quando tempus convertendi nimis breve est? Æquè parùm credibile est, Christum, quando dixit Apostolis: *Bibite ex eo omnes. hic est enim &c.* porrexisse Apostolis vnà cum suo sanguine aquam; habuerunt enim Apostoli ex verbis Christi causam cogitandi, quidquid liquoris in calice esset, esse sanguinem Christi. Minor ergo argumenti probatur. Nam Christus brevissimâ morulâ ante consecrationem calicem miscuit: primò enim S. Jacobus verbis suprà relatis, totam seriem actionum Christi per participia referens, significat, vno tractu illas actiones fuisse peractas, videlicet mixtionem, oculorum elevationem, ostensionem Patri Cœlesti, gratiarum actionem, benedictionem, consecrationem, & traditionem. 2. S. Marcus in sua liturgia sic loquitur. [Similiter & calicem postquam cœnavit accipiens, factâque vini & aquæ commixtione, suspiciens in Cœlum ad te Patrem suum, Deúmque nostrum & Deum vniversorum, gratias egit, benedixit, Sanctificavit, implevit Spiritu Sancto, & tradidit.] quis hîc sibi persuadeat, Christum his actionibus mediam horam impendisse? quæ tamen vix sufficeret ad physicam conversionem, præsertim cùm Christus non exiguam guttulam infuderit, vt indicat S. Basilius in sua liturgia dicens: *Misce aquis.*

802. Probatur 4. Ex praxi quam præscribit Ecclesia in Rubricis Missalis Romani, vbi agens de defectibus occurrentibus, statuit, vt celebrans ante consecrationem advertat, aquam non esse appositam, statim apponat & consecret: item si deprehendat etiam post hostiam sumptam in calice non vinum, sed aquam fuisse, affundat vinum cum aqua, & statim consecret. In his ergo eventibus aqua non convertitur physicè in vinum ante consecrationem, vt fatentur adversarij: ergo vel manet mixta sanguini, vel convertitur immediatè in sanguinem. Non primum: ergo non præciperet Ecclesia affundi aquam, si putaret non esse in sanguinem convertendam, quia ea non apponitur cæremoniæ solùs causâ, sed vt materia calicis.

Confirmatur. Ponamus in die Natalis Domini in prima Missa ante consecrationem advertere Sacerdotem, se non affudisse aquam, & deinde juxta rubricam eâ affusâ statim consecrare, quo casu aqua non convertitur in vinum: ergo si non convertitur immediatè in sanguinem, Sacerdos non erit ampliùs jejunus: ergo non poterit secundam Missam facere: quod tamen nec adversarij audent asserere. Respondent Arriaga, in tali casu censeri Ecclesiam dispensare. Sed contra est, quia cùm hæc dispensatio omnibus lecta legatur, & ex mera præsumptione asserat, poterit alius Sacerdos, qui deprehendit post inceptam hostiam se loco vini aquam infudisse, de præcepto Ecclesiæ iterum calicem consecrat, poterit, inquam, etiam præsumere dispensationem, & secundam Missam celebrare, quod nemo concedit. ergo nec in priore casu concedendum est.

803. Probatur Conclusio 5. ex significatione, quam in hoc Sacramento semper agnovit Ecclesia, & ipsi adversarij fatentur. In hoc, inquam, Sacramento præter significationem primariam, adsunt aliæ, quæ quidem non sunt de necessitate Sacramenti, sed tamen sunt intentæ, nempe illæ quæ fiunt per admixtionem aquæ: significatur enim conjunctio populi cum Christo, aqua enim populum significat, Apoc. 17. Porrò hæc significatio non adest antequam consecretur Sacramentum, est enim significatio ipsius Sacramenti, vt advertit Alexander Alensis *p. 4. q. 10. membro 4. a. 1. dub. 5.* [Quantùm, inquit, ad plenitudinem sive perfectionem esse Sacramentalis requiritur aqua, & est de substantia Sacramenti, quia ista aqua admixta etiamsi habeat Sacramentum effectus suos quantùm ad esse spirituale, non tamen quantùm ad esse Sacramentale sive significativum.] Idem S. Thomas *3. p. q. 74. a. 7.* [Appositio, inquit, aquæ ad vinum, refertur ad significandam participationem hujus Sacramenti à fidelibus, vnde plenitudo fidelium non est de necessitate Sacramenti, sed est aliquid consequens ad Sacramentum.] His positis sic argumentor. Si aqua debet admisceri, vt signi-

vt ejus species sit pars Sacramenti, tunc aqua non debet priùs converti in vinum: ergo debet immediatè converti in sanguinem. consequentia patet. antecedens probatur. Si enim aqua convertitur in vinum, hoc ipso species indicativæ aquæ non ampliùs adsunt, sed solummodo adsunt species vini, certè non adsunt species aptæ ad indicandam naturam aqueam, esto paucula quædam accidentia maneant, quæ possint æquè cum forma vini ac cum forma aquæ consistere.

Confirmatur à paritate cum materia *Confirmationis*, quæ est balsamum oleo mixtum, de qua docet Suarez, quòd si adeo vetus sit, vt odorem balsami amiserit, non foret apta Materia Confirmationis. Subsumo. atqui si aqua convertitur in vinum, perierunt etiam accidentia indicativa aquæ, sicut in casu posito perierunt accidentia indicativa balsami, quod miscetur oleo, sicut aqua vino: ergo quatenus aqua requiritur vt Materia Sacramenti, jam non adesset ampliùs materia perfecta tota. Paritas eò tendit, quòd aqua manens aqua sit pars materiæ idoneæ Eucharistiæ, sicut balsamum est pars Materiæ Confirmationis.

804. Probari solet nostra Conclusio 6. ex principio philosophico, quòd non possit aqua naturaliter converti in vinum, quæ est sententia communior philosophorum, quam videtur tenere Aristoteles 1. *de Gen. c.* 10. *tex.* 34. *lib.* 14. *historiæ Naturalis c.* 35. Philo Hebræus de confusione linguarum circa finem, quos communiter sequuntur Medici & Chymici, quibus in arte sua prudenter creditur, esto rem non omnino demonstrent, & eorum judicium præferendum est paucis contrarium opinantibus. Rationem illius opinionis philosophicæ paucis refert Card. de Lugo. [Vinum, inquit, licèt non sit substantia vivens, est tamen succus substantiæ viventis, elaboratus intra uvam per virtutem nutritivam, sicut sanguis elaboratur in jecore animalis: quare sicut sanguis separatus non habet virtutem ad transmutandam substantialiter aquam in similem substantiam, sic nec vinum separatum ab uva.]

P. Arriaga contemnens hoc argumentum, respondet, hæc magis concionatoriè quàm scholasticè dici. Optandum erat, vt Arriagà magis scholasticè respondisset aut probâsset oppositum, & non consuetâ probatione negativâ, *Non repugnat.*

Confirmari solet Opinio illa philosophica ab experientia, quâ chymici ex vino lymphato extrahunt aquam, vnde inferunt, aquam puram ibi exstitisse permixtam vino. Hæc tamen experientia non multùm vrget: dicunt enim adversarij, etiam ex vino non lymphato extrahi humorem aqueum. Respondent insuper cum Alberto Magno, ligna naturæ aqueæ, vtpote nata in aqua, attrahere ad se partes vini magis degeneres & aqueas, easque convertere in aquam. Quidquid sit de his, non immeritò concludit Arsius, illam sententiam in quæstione theologica meritò cæteris præferri, quæ philosophorum jaculis & criminationibus minùs exposita est. talis autem est nostra, quæ cum quocunque philosophorum placito cohæret.

805. Probatur Conclusio 7. Si aqua nunquam immediatè converteretur in sanguinem, sequeretur, sæpè aquam mixtam sanguini Christi, adorari à populo adoratione latriæ, quia totum illud adoratur, quod in Calice proponitur.

Hoc argumentum, quasi à P. Conink excogitatum esset, ridet Reverendissimus D. Hyacinthus Petronius, Magistet Sacri Palatij. Sed P. Conink poterat illud accepisse à S. Thoma *q.* 74. *a.* 8. *in C.* Verba sunt hæc. [Quidam dicunt, quòd aqua adjuncta vino per se manet, vino converso in sanguinem. Sed hæc opinio stare non potest, quia in Sacramento altaris post consecrationem NB, nihil est nisi corpus & sanguis Christi, alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ.] Hæc S. Thomas.

P. Arriaga respondet, hoc argumentum non vrgere quidquam, alioquin si fuisset ibi Musca, etiam illa transijsset in sanguinem, ne scilicet adoraretur cultu latriæ. Sed hæc Musca facilè abigitur, cùm nulla sit paritas. Aqua enim miscetur ex intentione vt fiat materia adorationis, & intentio populi fertur in omne & solum illud, quod constituit illum potum in Calice, quod quidem facit aqua, non item musca.

Approbat argumentum P. Esparza. Ecclesia præcipit, vt aqua misceatur vino immediatè ante consecrationem, si fortè priùs non fuerat infusa, quo casu aqua non convertitur in vinum, & tamen etiam tunc verba consecrationis & adoratio fidelium feruntur indiscriminatim ad totum mixtum: nec de discretione intentionis, quâ consuleretur periculo falsæ significationis verborum vel adorationis, exstat vllum præceptum aut documentum, quod tamen opus esset, si totum non converteretur in sanguinem Christi, quandoquidem vterque liquor non per accidens adest & ignoranter, vt aliqua alia non consecrabilia fortuitò & præter opinionem adjuncta, sed ex lege, & cum notitia manifesta ad sensum.

Solvuntur Objectiones.

806. OBjicitur 1. Auctoritas Innocentij III. *in cap. cum Marthæ de Celebr. Missarum*, vbi consultus Pontifex à quodam Episcopo Lugdunensi, vtrum aqua cum vino in sanguinem convertatur, respondet, super hoc opiniones apud Scholasticos variari. Postea refert sententiam illorum qui volebant aquam converti in aquam è latere Christi fluentem. Deinde procedit ad secundam opinionem & ait: [alij verò tenent, quòd aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cùm in vinum transeat mixta vino, licèt physici contrarium asserant, qui aquam à vino per artificium separari posse asserunt.] Post hæc refert tertiam sententiam, asserentem, quòd aqua nullo modo convertatur in sanguinem: deinde subjungit.

jungit. [Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari.] Hæc Pontifex. Subsumunt adversarij. atqui secunda opinio fuit, transmutari mediatè. ergo huic opinioni favebat Pontifex, nostræ autem opinionis nullam mentionem facit.

Rr. 1. Certum est, in hoc puncto Pontificem nihil definiviſſe, sed solùm declarâſſe, quid probabilius judicetur apud Scholasticos. Vnde ille ipse Pontifex *lib. 4. de sacrif. Missæ c. 29.* cùm moviſſet quæstionem de immediata conversione in sanguinem, dixit: *Quis audeat hoc definire?* Quapropter nunc ipsi adversarij fatentur, Pontificem plus noluiſſe declarare, quàm aquam aliquo modo converti in sanguinem, præscindendo an immediatè vel mediatè, quod scholis reliquit.

Rr. 2. Consideratis omnibus circumstantijs, Pontifex magis in nostram sententiam propendiſſe videtur, nempe, quòd casu quo falsum esset, aquam converti in vinum, aqua converteretur immediatè in sanguinem. Floruit Innocentius circa Annum Domini 1212. & cùm esset vir doctiſſimus, non potuit ignorare opinionem illam, quæ jam tunc à viginti quatuor annis apud Gallos erat celebris, aquam nunquam converti in vinum, vt constat ex Epistola Gaufredi ad Episcopum Albanensem: imò quod amplius est, illi ipsi Lugdunenses, quorum Episcopus hanc quæstionem Pontifici proposuerat, in ea fuêre sententia, aquam non converti in vinum, vt notat Aresius: alioquin vana fuiſſet quæstio, nam si priùs in vinum converteretur, indubitatum fuiſſet, eam mediatè converti in sanguinem.

807. Vlteriùs advertendum & ponendum est, quòd Pontifex referendo secundam opinionem, asserentem aquam converti in sanguinem, addiderit rationem, quâ quidem illius sententiæ patroni eam defendebant, & explicabant, nempe quòd aqua priùs convertatur in vinum, statim tamen subjunxerit, hanc rationem à physicis negari, & quidem indefinitè, adeóque à potiori.

Advertendum denique, Pontificem approbâſſe quidem hanc secundam opinionem tanquam probabiliorem, sed rationem quam ex aliorum mente pro ea priùs retulerat, & quam ipsemet de Veritate suspectam fecerat ex contrario physicorum judicio, postmodum in illius approbatione penitùs omiſiſſe, & illius loco aliam rationem, & quidem theologicam substituiſſe, quæ probat conversionem aquæ in sanguinem, sive priùs convertatur in vinum, sive non convertatur: & quia illud prius erat extra controversiam, ideo de secundo videtur vnicè quæstio consulentis Episcopi proceſſiſſe. Rationem ergo Pontifex adjecit his verbis. [Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, vt expreſſiùs eluceat proprietas Sacramenti. nam cùm aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur: Beati qui seminatis super aquas: ideo vinò aqua misceri, vt Christo populus adunetur.] Hæc Pontifex.

Vnde apparet, quòd noluerit Pontifex statuere aut dare majorem probabilitatem suæ opinioni fundatæ in arenoſum illud principium philoſophicum, quod aqua convertatur in vinum, sed supra certum fundamentum à Patribus agnitum, & jam supra explicatum, nempe supra Sacramentalem significationem.

Itaque Pontifex secundam sententiam ita retulit, vt simul insinuaret, eam in duas subdividi posse, quarum vna dicat, aquam converti in sanguinem tantùm mediatè, altera autem dicat, eam converti immediatè, eò quòd ex physicorum receptiſſima sententia non possit physicè in vinum converti. Ipse verò Pontifex, abstrahendo à quæstione hac physica, adhuc judicavit dirimendum esse, quòd convertatur in sanguinem, sive priùs convertatur sive non convertatur in vinum, quia ut sæpè non convertitur, ob brevitatem temporis, etiamsi demus, posse tandem converti.

Confirmatur. Si enim doctiſſimis Canonistis credimus, qui in dictum capitulum *cum Matthæ* commentaria scripserunt, ipsi judicant, quod Pontifex supposuerit veram esse sententiam physicorum. Et vt alios taceam, Antonius de Burgo supra hunc textum: *Nota*, inquit, *ordinarios physicis in arte sua, & quibuslibet etiam peritis. l. 5. de inspiciendo ventre. & l. 7. ff. de statu homin.*

808. Objiciunt 2. Auctoritatem S. Thomæ *hîc quæst. 74. a. vlt.* Rr. S. Thomam non asseruiſſe ex professo contrariam sententiam. Titulus illius articuli non est de præsenti nostra controversia, sed an aqua sit affundenda in magna quantitate, & respondet S. Thomas, quòd non. Vt autem hoc probet, adducit Auctoritatem Innocentij tertij, asserentis probabiliorem esse opinionem eorum, qui asserunt, aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem: vnde inferre ergo modica aqua est affundenda. Porrò vt hæc consequentia sit bona, non est necesse, vt conversio aquæ in vinum sit physica, sed sufficit si sit moralis, & alterutra requiritur, vt aqua convertatur in sanguinem vnà cum vino cui affunditur: dicitur autem moraliter converti, quando ita est modica respectu quantitatis vini, vt non auferat à vino prædicatum vini vsualis. Itaque vt censet Aresius, & suspicatur Lugo, S. Thomas prescindebat ab vtraque conversione sicut Pontifex Innocentius. P. Esparza existimat, S. Thomam habuiſſe vitiosum exemplar Extravagantis Innocentij, quia non refert verba Pontificis prout habentur in Extravagante. Quidquid de hoc sit, Card. de Lugo ex alio loco non incongruè colligit, S. Thomam intelligi posse de Conversione morali: nam eâdem quæst. *a. 3. ad 3. arg.* cum Materiam panis tritici, scilicet quod vix inveniatur farina Triticea, quæ non habeat aliquid admixtum, ità respondet. [Dicendum, quòd modica permixtio non solvit speciem, quia id quod est modicum, quodammodo abſorbetur

absorbetur à plurimo, & ideo si sit modica admixtio alterius frumenti ad multò majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui est materia hujus Sacramenti, si verò sit magna permixtio (puta ex æquo vel quasi) talis permixtio speciem mutat: vnde panis exinde confectus non erit debita materia hujus Sacramenti.] Hæc S.D. Ex quibus possumus ad nostrum propositum sic argumentari. Juxta S. Thomam a. 8. aqua debet admisceri vino cum eo moderamine quantitatis, vt non dissolvatur species vini, & sic aqua erit vnà cum vino materia Sacramenti: atqui hoc servatur absque eo quòd aqua physicè convertatur in vinum, modò ab excessu vini absorbeatur, quæ est conversio moralis, prout docet S. Thomas de materia panis triticei in verbis allatis, quia hordeum v. g. aut avena non convertitur physicè in triticum: ergo in materia Eucharistiæ S. Thomas non requisivit conversionem physicam, sed illi sufficiebat moralis.

Confirmari potest inde, quòd S. Thomas docuerit Parisijs, cùm inter Gallos agitaretur quæstio de immediata conversione aquæ in sanguinem, & tamen hanc sententiam non rejecerit, nec de hoc puncto specialem articulum instituerit: quia nimirum agnovit, sufficere moralem conversionem aquæ in vinum vt converteretur in sanguinem: de physica conversione noluit disputare, quòd ad physicos ea quæstio pertineret.

809. Objiciunt 3. ex Concilio Florentino, vbi Eugenius Papa dicit, Materiam Calicis esse vinum de vite, cui modicissima aqua misceri debet: atqui non apparet ratio cur debeat affundi modicissima, nisi vt converti possit in vinum. Ergo &c. R. Hanc non potuisse esse rationem Pontificis, alioquin debuisset etiam monere, vt notabili tempore ante consecrationem admisceretur, & non primùm in Offertorio: item monere debuisset, vt semper adhiberetur vinum generosum, nam debile non habet illam vim convertendi. R. 2. Fuisse alias causas Pontificis. prima quam assignat S. Thomas, ne periculum sit, vt aqua corrumpat vinum, seu physicè seu moraliter, tollendo denominationem vini vsualis. Secunda, quia aqua significat Populum Christi, & Humanitatem ejusdem, quæ si comparentur cum Divinitate significata per vinum, sunt quid minimum. Tertia poterat esse, vt eò magis recederetur ab hæresi Aquariorum.

810. Objiciunt 4. ex Concilio Tridentino, dicente. *sess.* 13. *can.* 2. post consecrationem manere duntaxat species panis & vini: atqui secundùm nos remanerent etiam species aquæ. R. Species aquæ mixtas speciebus vini in modica quantitate, subire denominationem specierum vini, & hoc sensu comprehenduntur verbis Concilij, & à nobis asseruntur manere. Deinde per verbum *duntaxat*, voluit Concilium excludere substantiam panis & vini, quia canonem illum constituit contra hæreticos, cum quibus nunquam lis fuit circa species aquæ, sed circa permanentiam substantiæ.

811. Objicitur 5. Ex can. 3. vbi dicitur, totum Christum contineri sub singulis cujusque speciei partibus separatione factâ: atqui hoc non esset verum in nostra sententia: si enim per artem chymicam species aquæ separarentur à speciebus vini, non continerent Christum. R. Tridentinum loqui de speciebus, quæ factâ separatione merentur dici species panis & vini: atqui species aquæ separatæ non ampliùs possent, dici species vini, ergo ob hanc caussam non retinerent ampliùs Christum, sicut nec illum retinerent species fermenti aut salis, si separarentur à speciebus panis quem consecrant Græci.

812. Objicit denique P. Amicus. Ex nostra sententia sequitur, quòd si pani admisceatur aliquid de butyro, melle, vel alio liquore, quòd, inquam, talis substantia converteretur in Corpus Christi, quia non variaret prædicatum panis vsualis. Item si hostia madefieret aquâ: imò & aër receptus in poris converteretur. Respondet P. Dicastillo, concedendo sequelam de melle, saccharo & butyro. Alij tamen meliùs negant paritatem, quia hæc non constituunt ex communi vsu hominum panem vsualem, sicut aqua constituit vinum vsuale. Et hæc de Materia remota Eucharistiæ.

CAPVT IV.

DE CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI SVB SPECIEBVS PANIS ET VINI PRÆSENTIA.

CONTROVERSIA I.

An Christus sit præsens in Eucharistia, & qualis illa sit præsentia.

813. CAtholica veritas Præsentiæ Christi, contra Zwinglium & Calvinum aliósque Sacramentarios, definita est à decem Concilijs, quæ videri possunt apud Bellarminum & alios Controversistas. Lubet fundamenta breviter indicare.

Probatur itaque ex Scriptura, in qua consecrationis verba, *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meus*, quater leguntur. quæ verba etiam Luthero tam clara fuerunt, vt fassus sit, se illa non potuisse accipere tropicè, tametsi maximè vellet. Ratio autem quare debeant accipi in senso proprio, est, quia est locutio Dei de opere suo, de quo non debet Deus dici locutus esse tropicè & impropriè, quia nihil cogit. Si quid enim nos cogeret ad illa verba tropicè intelligenda, vel esset repugnantia illius præsentiæ, vel quia licèt non repugnet, sit tamen admodum durum & creditu difficile. Neutrum valet. Non primum. quia ab adversarijs nulla afferri potest: vnde nisi adesset mera libido contradicendi Romanæ Ecclesiæ, non difficiliùs admitterent hanc miraculosam præsentiam, quàm Mysterium Trinitatis & Incarnationis. Secundum ineptè dicitur. Quando enim aliquid non repugnat, non est Deo difficilius quàm quidvis aliud, quod quotidie videmus oculis, fieri: ergo si Deus hoc mysterium æquè claris verbis revelavit, non debemus minùs prompti esse ad hoc quàm ad quidvis aliud credendum, quia fides ne quidem partialiter niti debet facilitate naturalis intelligentiæ circa Mysteria.

814. Confirmatur. Incredibile prorsus est, potuisse in Ecclesiam vniversalem irrepere errorem de præsentia reali corporis Christi, si vnquam ab eadem Ecclesia fuissent verba consecratoria tropicè intellecta; facillimum enim fuisset etiam rudissimis hunc tropum explicare, & à tam crasso errore præservare, vtpote quibus longè faciliùs persuasum fuisset, verba tropicè quàm propriè intelligenda esse, idque haberi ex perpetua traditione ab ipsis Apostolis derivata.

Hujus Mysterij institutionem promiserat Christus Jo. 6. nam illo loco sermonem esse de hoc Mysterio docet Concilium Trid. *sess.* 13. *& sess.* 21. *c.* 1. vbi probat non esse ex divino præcepto vtramque speciem Laicis dandam. vnde graviter hallucinati sunt quidam Catholici 200. volentes ibi sermonem esse de manducatione per fidem, quæ est interpretatio modernorum hæreticorum.

Eandem veritatem tradidit Corinthijs S. Paulus c. 10. dum ait: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne Communicatio Sanguinis Christi est, & panis quem frangimus, nonne Communicatio corporis Domini est?* & c. 11. *Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit non dijudicans Corpus Domini.* Ex quo loco fit validum argumentum contra hæreticos, volentes Christum tantùm spiritualiter per fidem manducari. Si enim, vt hæretici tradunt, fides hominem justificat, impossibile est Christum per fidem indigne manducari, qui enim justus est, non est indignus. Præterea ridiculum est dicere, quòd Christus indignè manducetur in sua figura, ita vt debeat ille prius probare, & conscientiam examinare, num dignus sit, qui manducet figuram Christi in lino vel butyro impressam, ne sibi judicium manducet. Sed de his plura apud Bellarm. & alios qui fidei controversias scripserunt. Inter Scholasticos

815. Quæritur 1. Quid realiter loquendo sit Præsentia Christi Eucharistica. R. brevissimè. Qui in veriore philosophia docent vbicationem rerum creatarum esse modos superadditos, hic eorum que talem supperaddunt, ob rationes easdem philosophicas. Verùm, quia inter philosophos ulterior controversia, an singulæ entitates aliquæ compositi habeant suas proprias vbications, vel an aliquæ vbicentur per vbicationem alterius sibi vnitæ, v. g. anima per vbicationem quantitatis sibi vnitæ, prout tenet Vasquez, hinc etiam in præsenti posset quæri, an Christus vbicetur per vbicationem accidentium sibi vnitorum. Verùm Respondeo negativè. Nam quidquid sit de aliis de quibus procedit sententia Vasquez, accidentia Eucharistica secundùm communiorem

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

mihi veriorem sententiam non sunt physicè vnita Corpori Christi ita vt cum illo faciant vnum per se.

P. Martinus Esparza asserit, Christum vbicari sub accidentibus Eucharisticis per Vbicationem supernaturalem, subjectatam in solis accidentibus, & ad Christum solùm terminativè se habentem, sicut se habet Vnio hypostatica ad Verbum. In hac sententia duo mihi difficilia apparent. Primum, quòd vbicatio Corporis Christi Eucharistica, non informet corpus Christi, cùm corpus Christi capax sit divinitùs plurium vbicationum simultanearum: nam ex communiore sententia posset etiam circumscriptivè in pluribus locis replicari. Secundò, difficile apparet, quòd illa vbicatio recipiatur in accidentibus Eucharisticis, & tamen illis non tribuat effectum formalem *vbicati*: vbicantur enim per propriam vbicationem naturalem. Cæterùm non lubet his philosophicis quæstionibus discutiendis immorari.

816. Quæritur 2. An supposito, Vbicationem Eucharisticam recipi informativè in Corpore Christi, ea sit quoad substantiam supernaturalis, vel tantùm quoad modum. Pz. Probabilem mihi videri sententiam P. Arriagæ, illam esse tantùm supernaturalem quoad modum. Dici enim potest, quòd tota supernaturalitas illius consistat in hoc, quòd punctum corporis, A. vbicetur in eodem spatio, in quo vbicatur punctum B. C. D. & sic de cæteris: quæ supernaturalitas aliud non est, quàm Decretum Dei, ponendi plures vbicationes diversorum punctorum secundùm se naturales, in eodem spatio simul, contra exigentiam punctorum volentium poni extra se & non penetrata: hæc autem est superuaturalitas quoad modum tantùm, sed de his plura alij.

CONTROVERSIA II.

In quonam consistat Vnio Corporis Christi cum speciebus.

817. CErtum est 1. inter Corpus Christi & species intercedere aliquam vnionem seu alligationem, vi cujus Christus comitatur species quocunque moventur, & vi cujus dicitur Sacerdos attolere Christum, deglutire &c. item vi cujus Christus per illa accidentia est designabilis, dicendo: *Hoc est Corpus Christi.*

Certum est 2. Corpus Christi non accipere ab illis accidentibus illos effectus formales, quos accipiebat substantia panis præcedens: non enim Christus sit quantus, albus, dulcis, figuratus, rarus, densus &c. Ratio est, quia, vt in Concilio Constantiensi definitum est, accidentia illa sunt sine subjecto substantiali physico: atqui huic soli tribuunt illos effectus formales.

818. Prima sententia est Valentiæ *disp. 6. pu. 3.* Ochogaviæ *tr. 10. q. 14.* & plurium apud P. Tannerum *hic q. 4. dub. 5. n. 68.* quòd producatur Vnio substantialis Corporis Christi cum speciebus. Sed hæc sententia facilè rejicitur. Nam substantia non potest accidenti vniri vnione substantiali, quia non constituit substantiam.

Secunda sententia est, inter Corpus Christi, & accidentia (saltèm quantitatem) intercedere veram vnionem physicam accidentalem, vi cujus non quidem fiat vnum per se, sed tamen *vnitum per accidens*, neque Christum accipere alium effectum formalem, præterquam, *esse vnitum.* vnde fit, vt moto vno extremo moveatur & alterum, quia hoc requirit vnio physica. Hanc Vnionem aliqui ponunt in substantia Corporis Christi, & dicunt habere respectum transcendentalem ad quantitatem panis, & ex natura rei pendere ab illa tanquam extremo. alij ponunt eam in accidentibus, & dicunt, Corpus Christi esse terminum extrinsecum, sicut Verbum est Vnionis hypostaticæ. Hanc sententiam retulerat Lugo: deinde eam amplexus est P. Dicastillo, & videri potest esse P. Vasquez *d. 190. c. 5. n. 50. cum præcedentibus.*

Tertia sententia est, continentiam Christi sub speciebus, in duobus consistere: primum est, quòd Corpus Christi instrumentaliter conservet species sine inhærentia, adeóque creativè: secundum, quòd in ipsis accidentibus producatur quædam virtus quasi magnetica, vi cujus accidentia trahant secum corpus Christi, quocunque moventur, & quidem cum intima præsentia. Hanc sententiam tuetur Lugo sect. 2. nullum pro ea adducens auctorem. Vasquez tamen *d. 190. c. 4. n. 42.* eam retulerat ex quibusdam illius temporis Recentioribus.

Quarta sententia est Card. Pallavicini, qui *c. 19. n. 262.* junctis ijs quæ priùs dixerat, docet, Vnionem illam Corporis Christi consistere in qualitate supernaturali intrinseca Corpori Christi, relativa ad promissionem Dei: eo scilicet modo, quo eum superiùs philosophantem de caussalitate Sacramentorum audivimus: vi hujus qualitatis, ait, Christum gerere munus substantiæ erga accidentia panis, ità vt ei tribuantur actiones & passiones ipsarum specierum, exceptis illis prædicatis, quæ parerent æquivocationem, ac tribuerentur Christo ratione sui.

Quinta sententia est, hanc Vnionem aliud non esse, quàm inseparabilitatem quoad locum, provenientem ex decreto divino: neque requiri vllo modo efficientiam Christi erga accidentia. Ita Scotus, Gabriel, Okam, Major, Argentinas, Petrus de Aliaco, Nominales, quos sequuntur Arriaga & Præpositus.

819. DICO 1. Inter Corpus Christi & quantitatem panis, non datur vera & formalis vnio, qualem ponebat secunda sententia. Probatur 1. Si enim daretur talis Vnio, hoc ipso accidentia tribuerent suos effectus formales; sed hoc nemo admittit: ergo &c. Sequela probatur. Nam Corpus Christi est capax hujusmodi effectuum formalium: ergo ad illos accipiendos nihil aliud deest, quàm Vnio formalis physica cor-

poris cum accidentibus : ergo hac posità dabitur effectus formalis.

Probatur 2. Vnio formalis physica contradistincta ab extremis vnitis, habet hoc ex essentia sua, vt non possit dari nisi inter ejusmodi extrema, quorum saltèm alterutrum perficiatur ab altero, & accipiat specialem aliquem effectum formalem : sic etiam Vnio hypostatica hoc habet, vt per eam Humanitas accipiat effectum formalem *subsistentis* : atqui accidentia Eucharistica non accipiunt à Corpore Christi effectum formalem *Subjectati*, quia, vt definitum est, existunt sine subjecto substantiali : ergo assignandus est alius specialis effectus formalis, qui tribui possit per vnionem absque effectu formali *Subjectati* : qualis tamen nullus hactenus assignatus, nec facilè assignari poterit.

Confirmatur 1. Ex nullo alio fundamento denominatur aqua calida, nisi quia calor est illi physicè vnitus, neque dicitur præcisè accipere effectum formalem *Vniti*. atqui si posset dari vnio faciens præcisè effectum formalem *Vniti*, tunc sine vllo inconvenienti posset quis dicere, talem esse vnionem caloris cum aqua, quia calor est aquæ contrarius : ergo signum est, quòd ad vnionem physicam non sufficiat facere effectum formalem generalem *Vniti*, sed debeat insuper tribuere effectum formalem specialem, vt, *esse calidam*.

Confirmatur 2. Nisi hæc sit natura Vnionis physicæ, jam nihil obstat, quominùs quidlibet cuilibet physicè vniri possit, Angelus Angelo, Ignis aquæ &c. præcisè in ordine ad inseparabilitatem ; hoc autem, teste Lugone nemo concedit, aut certè qui concederet singularis esset.

820. DICO 2. Ad explicandam continentiam Christi sub speciebus, non videtur esse necessarium recurrere ad effectionem physicam, quasi necesse sit Christum effectivè caussare illa accidentia, vt subeat officium substantiæ. Est contra Suarez & Lugo. Probatur. Si hæc efficientia esset necessaria ad explicandam continentiam sub speciebus, hoc ideo esset, quia alioquin Christus non esset designabilis per illa accidentia, vtpote quæ non essent speciali modo accidentia Christi, quia respectu illorum Christus non fungeretur munere substantiæ, neque sustentando vt subjectum, neque efficienter caussando, quæ est quædam eminentialis sustentatio : atqui potest absque hujusmodi caussalitate explicari, quomodo Christus sit per illa accidentia designabilis, & obeat sufficienter munus substantiæ in ordine ad talem designationem : ergo sine necessitate requiritur talis efficientia, quæ à modernis philosophis plerisque impossibilis reputatur. Major est adversariorum. Minorem probo & declaro. Imprimis fuerunt philosophi, qui vtrumque genus caussandi in creaturis negârunt convenire substantiæ respectu accidentium, & tamen conceperunt substantias vt designabiles per accidentia, neque illos quisquam ex hoc capite reprehendit aut impugnavit. Deinde in eo instanti in quo ponitur vltima dispositio ad formam ignis v.g. ipse ignis productus est designabilis per illa accidentia, & tamen ignis non habet tunc rationem caussæ, nec effectivæ nec sustentativæ respectu accidentium, quia non præsupponitur totus ignis prioritate naturæ. Denique demus, substantiam quæ informatur accidentibus, semper aliquo modo caussare illa accidentia, & hoc spectare ad officium illius substantiæ, hoc tamen officium non consistet in illa caussalitate quomodocunque & qualicunque, sed in caussalitate vnitiva & informativa : hoc est, substantia caussabit accidentia in eum finem, vt per illa informetur & intrinsecè perficiatur : atqui certum est, quòd Christus non causset in hunc finem accidentia Eucharistica, vt per illa informetur : ergo non exercet officium illud substantiæ in accidentia, quod communiter aliæ substantiæ exercent ; ergo independenter ab hac caussalitate poterit explicari, quomodo Christus per accidentia Eucharistica, quantumvis non vnita physicè, sit designabilis, & aliquo modo gerat officium substantiæ, sufficiens ad talem designationem, seu designabilitatem. Itaque

821. DICO 3. Vt Christus sit designabilis per accidentia Eucharistica, sufficit caussalitas finalis, hoc est, quòd Christus sit caussa finalis accidentium quoad eorum conservationem, non quidem eo sensu, quasi Christus quoad suam existentiam sit caussa finalis accidentium tanquam mediorum ad obtinendam illam existentiam, sed quòd accidentia conserventur sine substantia panis in hunc finem, vt ejus loco Christum involvant & contineant localiter, & serviant, vt dictum antè serviebant ad hoc, vt panis in ratione cibi esset sumibilis, ità postmodum loco panis Christus sub accidentibus contentus esset in ratione cibi sumibilis, & quà cibus allicere posset ad illius sumptionem. Præter hanc ergo caussalitatem finalem alia nulla requiritur. Probatur Conclusio & declaratur exemplis vulgaribus. Ollendo Marsupio continente aurum, rectè dicitur, hoc est aurum ; & ostenso dolio continente vinum, dicitur, hoc est vinum ; sensúsque est : consumtum sub hoc velamine vel vase est aurum, vtnum &c. econtra si aureus nummus abconderetur in pomo vel libro, non rectè diceretur, ostenso pomo vel libro ; hoc est aurum. Ratio discriminis est, quia ex vsu communi marsupium & dolium sunt in hunc finem elaborata, vt serviant ad illa continenda, non item pomum aut liber ad continendum aurum. Hinc vides, quòd ea caussa finali ordinata ad continentiam vnius rei ab alio, proveniat, quòd contentum possit per continens designari. Porrò, hæc caussalitas finalis non deest in nostro proposito. Nam Christo ita instituente conservantur accidentia annihilatâ substantiâ panis, in hunc finem, vt Christum sub illis per modum cibi contineant, & quidem tamdiu quamdiu substantiam panis continuissent.

Ita

Ex quo etiam colligitur, quo sensu Christus gerat officium substantiæ respectu accidentium: nempe sicut panis erat finis illorum accidentium in ratione cibi, ità & Christus, cum hoc tamen discrimine, quòd substantia panis poterat & debebat physicè perfici per illa accidentia vt posset esse cibus corporalis, Christus autem, vt posset esse cibus spiritualis, non debebat physicè perfici ab illis accidentibus.

822. Dixi in Conclusione, non requiri aliud causandi genus, non autem dixi nihil aliud requiri. Certum enim est, ad hoc vt Christus sub illis accidentibus ità contineatur, vt per illa sit designabilis, & gerat officium cibi, non sufficere causalitatem finalem jam explicatam, sicut non sufficeret ad dicendum; *hoc est aurum*, monstrato marsupio, si nullum aurum intus esset, etiamsi marsupij finis fuisset pecunia continenda: requiritur ergo insuper continentia localis; & quidem talis, vt extrema aliquo modo quoad locum inseparabilia sint, hoc est, vt saltèm alterutrò eorum tracto trahatur etiam alterum. Vlteriùs, vt Christus motis speciebus traheretur, non esset satis, quòd immediatè antè motum specierum fuisset penetratus cum illis, non enim involutus fuisset Christus speciebus, sicut pecunia involvitur marsupio, quo tracto, propter impenetrabilitatem trahitur etiam pecunia, possent ergo species amoveri, manente Christi corpore in priori loco. Videndum ergo restat, vndenam proveniat illa alligatio, vt motis speciebus moveatur etiam Corpus Christi: circa quod jam suprà varias opiniones retulimus.

823. DICO 4. Hæc alligatio Christi ad accidentia, non videtur consistere in qualitate attractiva & quasi magnetica, quam ponit Lugo. Posset hæc qualitas impugnari pluribus modis, & argumentis ex natura rei petitis, & quidem ex duplici potissimùm capite. 1. quòd, cùm esset qualitas materialis, exigerétque recipi in quantitate, esset tamen essentialiter violenta quantitati, vtpote ex natura sua resistenti ne penetretur cum alia quantitate, & tamen illa qualitas exigeret talem penetrationem cum Corpore Christi. 2. Quia difficile est ostendere subjectum adæquatum illius qualitatis: si enim dicatur esse sola quantitas specierum, deberet illa qualitas connaturaliter permanere etiam destructis cæteris accidentibus proprijs substantiæ panis, adeóque etiam recedente Corpore Christi, quia non habet contrarium: ad hoc tamen responderi posset, ideo cessaturam etiam qualitatem, quia esset otiosa, prout aliqui discurrunt de impulsu. Quodsi dicatur recipi in omnibus accidentibus, tunc factâ vel minimâ mutatione periret illa qualitas & nova produceretur. His tamen & similibus omissis, nobis pro nostra Conclusione sufficit argumentum Theologis familiare. Non debemus mysteria fidei reddere difficiliora, fundando ea in principijs incertis, & à tota hactenus antiquitate ignoratis, sine vrgentissima necessitate; & quantùm fieri potest, explicanda sunt accommodatè ad sensum communem, quod vt in præsenti fiat,

824. DICO 5. Hæc alligatio non consistit in alio, quàm quòd Deus ad verificanda verba Christi: *Hoc est Corpus meum*: decernat Christum ponere stabiliter sub speciebus panis, quamdiu hæ non fuerint corruptæ. Ità videntur sentire AA. quintæ sententiæ, & probatur solvendo vnicum argumentum quo impugnatur.

Argumentum autem est hoc. Nisi intercedat physica quædam connexio inter accidentia Panis & Corpus Christi, non erit verum, quòd Corpus Christi, verè & physicè moveatur à Sacerdote, nec poterit dici ab eodem portari, deglutiri &c. atqui hæ propositiones non possunt improbari, cùm passim sint in vsu. Sequela probatur. Ad has enim locutiones verificandas, non sufficit decretum Dei, ponendi semper præsens Corpus Christi illis accidentibus; sicut si Angelus liberè semper vellet mihi præsens esse, & ego me moverem, non dicerer ego movere Angelum, propriè loquendo, sed Angelus diceretur seipsum sponte movere.

R. In hoc argumento supponi, quòd quando fideles dicunt, Christum à Sacerdote portari, sumi, deglutiri, quòd, inquam, loquantur in sensu physico, ità vt illa non verè dicerentur, nisi physica connexio intercederet. Verùm hoc sine fundamento supponitur, & potiùs contrarium est supponendum, nempe quòd fideles in illis loquendi modis abstrahant, vtrum talis physica connexio intercedat necne. Qui enim primitùs vsurpârunt illos loquendi modos, si voluissent significare physicam connexionem intrinsecam, debuissent hujus rei aliquod fundamentum habere, quia non poterant niti aliorum loquendi modo, cùm ipsi fuerint primi: atqui nullum hujusmodi fundamentum assignatur ab adversarijs, qui vnicè recurrunt ad communem modum loquendi: ergo qui primitùs his loquendi modis vsi sunt, noluerunt veritatem sermonis alligare physicæ connexioni Christi cum speciebus; sed solùm voluerunt significare, quòd motis speciebus Christus semper comitetur, & sic quoad apparentiam sensibilem perinde censeatur Christus moveri, atque moto corpore moveretur anima, vel moto dolio movetur vinum. Itaque, meo judicio, malè probatur physica connexio corporis cum speciebus ex modo loquendi: sicut inefficax esset argumentatio ex communi modo loquendi, quòd ignis, aliæque causæ secundæ sint activæ, eò quòd homines dicant ignem calefacere, aquam humectare.

Confirmatur. Fundamentum dicendi, Christum portari, sumi &c. aliud non est, quàm quòd ex fide & veritate verborum Christi habeamus, Christum semper manere præsentem illis speciebus post consecrationem: vnde inferimus: ergo quocunque moventur species, eò etiam transfertur Christus, quomodocunque hoc fiat: atqui ad

hoc

hoc verificandum sufficit, si Deus suo decreto alliget Christum speciebus quoad locum. ergo &c. Paucis ergo verbis volumus exprimere id, quod alioquin longis ambagibus describendum esset, si scholasticè loqui vellemus : paucis inquam verbis dicimus : Sacerdotem portare Christum, nempe quoad æquivalentiam & apparentiam : sicut quando dæmon in obsessis format voces articulatas, dicimus diabolum loqui, cùm tamen philosophicè loquendo dæmon non loquatur, quia non format illas voces per motum vitalem. Item obsessus dicitur intra se & secum ferre diabolum, & tamen hoc non significat physicam connexionem.

CAPVT V.

DE CONVERSIONE PANIS ET VINI IN CORPVS ET SANGVINEM CHRISTI.

CONTROVERSIA I.

An ad Conversionem in genere requiratur, vt terminus à Quo *omnino esse desinat.*

825. DEfinitur Conversio, Transitus vnius rei in aliam : ex qua definitione Colligitur 1. ad Conversionem requiri terminum *à quo* & *ad quem*, vtrúmque positivum : potest verò vterque esse vel totalis vel formalis, intelligendo per terminum formalem *à quo*, illud quod per conversionem expellitur, sive deinde sit forma, sive subjectum, prout in Conversione Eucharistica panis est terminus formalis *à quo*, Corpus Christi verò est terminus formalis *ad quem* : terminus totalis *à quo* est panis habens apparatum accidentium, & terminus totalis *ad quem* est Corpus Christi cum talibus accidentibus.

Colligitur 2. Ad Conversionem requiri præter terminum *à quo* & terminum *ad quem*, vt detur aliquid vtrique commune, quod fuerit priùs constitutivum termini totalis *à quo*, & per conversionem fiat constitutivum termini totalis *ad quem* ; & per consequens erit adæquatè distinctum à terminis formalibus, circa quod vnus terminus formalis alteri succedit in aliquo officio, qualecúnque illud sit : sic enim Corpus Christi succedit substantiæ panis in officio substantiæ circa accidentia, quia substat accidentibus tanquam designabile per illa, illísque alligatur, & sub illis continetur, & est causa conservationis accidentium saltèm finalis, vt suprà dictum est.

Colligitur 3. Terminum *à quo* totalem quâ talem, debere in conversione desinere, & terminum *ad quem* totalem debere incipere. Debet enim ad minimùm desinere connexio termini formalis cum communi tertio, circa quod succedit terminus formalis *ad quem* : atqui illa connexio est pars constitutiva termini totalis. Ergo &c.

826. Controversia est, an de concursu Conversionis sit, vt terminus formalis *à quo* desinat omnino existere in rerum natura, vel vtrum sufficiat, quòd desinat ejus vnio seu connexio cum communi tertio. Ex hac quæstione pendent alia Theologica, quomodo ex veritate formæ consecrationis colligatur & inferatur legitima conversio Eucharistica, prout dixit Tridentinum.

Et quidem certum est, ad conversionem totalem termini totalis, non requiri omnimodam desitionem termini formalis *à quo*. nam homo dicitur converti in cadaver, in vermes, in pulverem, vt loquitur Ecclesia in die cinerum, cùm tamen non desinat anima, quæ est terminus formalis *à quo*. Quæstio ergo est, quando denominatio Conversionis tribuitur termino formali.

P. Conink negavit, posse conversionis denominationem attribui terminis formalibus, nec rectè dici, calorem converti in frigus. Sed oppositum probant exempla Scripturæ, vt cùm dicitur : Tristitia vestra vertetur in gaudium Jo. 16. *Esther* 9. & 17. & in hoc ipso mysterio panis dicitur converti in Corpus Christi, & panis est terminus formalis à quo. Verum tamen est, longè rectiùs attribui hanc denominationem termino formali, quàm termino totali.

Card. de Lugo docet, ad Conversionem totalem requiri omnimodam desitionem termini formalis *à quo*. cui consentit Oviedo, Pallavic. & alii. Econtra P. Esparza quasi pro certo supponit contrarium, dicens, sufficere quòd desinat cum vnitus tertio communi : vnde infert, quòd si substantia panis post consecrationem adhuc consubstantia panis post consecrationem adhuc conservaretur, modò desineret vniri accidentibus, adhuc esset tota essentia conversionis panis in Corpus Christi.

Hæc

Hæc sententia expeditè reddit rationem, quomodo ex veritate verborum Christi colligatur conversio panis in Corpus Christi, quod tamen difficulter explicat prior sententia, quia verba Christi adhuc vera essent, etiamsi substantia panis, non omnino desineret, modò desineret esse vnita: ergo hæc desitio non requiritur ad conversionem termini formalis.

827. Propter hanc causam operæ pretium erit, considerare fundamenta prioris & communioris sententiæ (quæ P. Esparza præterijt) & videre, an & quid ad illa responderi possit.

Argumentantur ergo 1. Si sufficeret, terminum formalem *à quo* præcisè desistere ab officio in quo terminus formalis succedit, tunc rectè diceretur anima rationalis converti in formam cadavericam, & ex animâ rationali fieri formâ cadaverica: consequens est contra communem loquendi modum. ergo &c. R. Transeat major, nego minorem, vel potiùs nego suppositum minoris, nempe quòd vnquam fuerit vsitatus & communis modus loquendi de Conversionibus formalibus. Nam ipse Lugo fatetur, non esse vsitatum loquendi modum, quo terminis formalibus tribuatur denominatio *Conversionis*, sed communiter tribuatur terminis totalibus. Sic Arriaga negat dicendum esse: *forma ligni convertitur in animam rationalem.* quam tamen propositionem Lugo admittit.

Itaque denominatio *conversionis* ex vsu loquendi non tribuitur terminis formalibus, præsertim verò non tribuitur illis, qui habent veram rationem formæ substantialis. sic non dicimus: forma ligni convertitur in formam ignis: sed, lignum convertitur in ignem. Formis autem accidentalibus faciliùs applicatur: sic calor dicitur converti in frigus, tristitia in gaudium, & non solemus dicere: tristis convertitur in gaudentem.

Jam verò loquendo de illis conversionibus quarum termini formales potiùs gerunt officium suppositi seu subjecti quàm formæ, & tertium commune potiùs habet rationem formæ respectu terminorum formalium, vt fit in Conversione Eucharistica. in his inquam potest optimè dici fieri conversio vnius termini formalis in alium, etiamsi terminus *à quo* maneat in rerum natura. Exemplum clarum est, quando dicimus, odorem bonum converti in fœtorem, nam odor & fœtor aliud non sunt quàm particulæ odoriferæ per aërem sparsæ, & quæ solùm loco pelluntur & succedunt. Hujusmodi conversio est conversio Eucharistica, & adhuc rectè diceretur panis converti in Corpus Christi, etiamsi tota substantia panis miraculosè alibi reponeretur.

828. Objicit Lugo 2. Pontifices supponunt contra hæreticos, Verbum divinum non posse in aliud converti, quia non potest desinere. Respondeo facilè, sanctos Patres & Pontifices contra Euthychetem optimè philosophatos fuisse, quia hic voluit, ex Divinitate & Humanitate fieri vnam naturam; & sicut ex elementorum, ita ex naturarum confusione fieri vnam naturam tertiam: hoc autem ne concipi quidem aliter potest, nisi cum divinæ naturæ corruptione, quia non datur aliud tertium commune: ergo ex incorruptibilitate Verbi evidenter concluditur non posse converti. Verbum enim esset terminus totalis, cujus destructio secundùm aliquid illius vtique requiritur, vt suprà dictum est.

Objiciunt 3. S. Thomam 3. *p. q.* 77. *a.* 5. vbi ait. [Manifestum est enim, quòd ex corpore & sanguine Christi non generatur aliquid, cùm sint incorruptibilia. R. Legenti S. Thomam clarum est, eum aliud non velle, quàm quòd ex materia Corporis Christi non educatur illa forma quæ generatur ex corruptis speciebus Sacramentalibus, quia Christus nihil deperdit suæ materiæ, nec quidquam illius transit in materiam hominis qui sumpsit hostiam.

Objiciunt 4. Sequeretur, quòd quando ex hostia consecrata generantur vermes, mures &c. dici posset, Christum conversum esse in vermen, murem &c. quas propositiones, ait Suarez, non tutè concedi, & illis pias aures offendi. Hoc tamen argumentum inefficax esse fatetur Oviedo, & verè. Respondetur enim, aures doctorum intelligentium, quid loquens velit significare, nempe Christum esse terminum formalem *à quo*, & substantiam vermis esse terminum formalem *ad quem* non offendi, sed aures plebis, quæ putat significari, ex Corpore Christi per ejus corruptionem generari vermes, sicut in humano corpore quandóque etiam vivo contingere solet. Hæc sunt fundamenta illorum, qui requirunt omnimodam desitionem termini formalis à quo.

829. Econtra verò qui negant hanc requiri, argumentantur à paritate. Ad conversionem formalem non requiritur, vt terminus formalis ad quem incipiat esse de novo (alioquin panis non converteretur in Corpus Christi) sed satis est, si incipiat de novo fungi officio termini cui succedit: atqui non alio modo debet desinere terminus à quo, quàm quo debet incipere terminus ad quem: ergo terminus *à quo* non debet aliter desinere, quàm relinquendo illud tertium, circa quod succedit terminus ad quem. Probatur minor: sicut enim ad terminum *ad quem* sufficit *succedere*, ità ad terminum *à quo* sufficit *cedere*. Neque ad hoc habent adversarij aliud quod respondeant, nisi iterum recurrendo ad modum loquendi, ex quo tamen nihil probatur, vt dictum est suprà.

CONTROVERSIA II.

Quomodo ex verbis Christi colligatur Conversio Eucharistica.

830. CONcilium Tridentinum *sess.* 13. *c.* 4. disertè docet, ex veritate Verborum Christi colligi conversionem totius substantiæ panis in Corpus Christi, & totius substantiæ vini in sanguinem.

guinem. vt autem hæc illatio legitima sit, duplex solvenda est difficultas. Prima. Quia adhuc viderentur Verba Christi esse vera, etiamsi vnà cum Corpore Christi maneret substantia panis vnita accidentibus, adhuc enim videretur dici posse: *hoc est Corpus Christi*: sive *Corpus Christi subsistat his accidentibus.* quod verum esset, etiamsi panis simul substaret. ergo ex veritate Verborum non infertur legitimè absentia panis. Secunda difficultas. Saltèm non videtur sequi, quòd panis deberet omnino desinere in rerum natura vi verborum Christi: essent enim adhuc verissima verba Christi: *hoc est Corpus meum.* etiamsi substantia panis alibi miraculosè reponeretur: atqui ex communiore sententia, vt dictum est præced. contr. ad conversionem requiritur omnimoda desitio termini formalis *à quo*: hic autem est substantia panis: ergo non apparet quomodo Concilium potuerit dicere, ex veritate Verborum colligi conversionem prædictam. Quoad primum,

Scotus, Durandus, & Paludanus, apud Suarez, opinati sunt, ex veritate verborum non inferri simpliciter, substantiam panis non manere vnitam accidentibus. Hoc tamen assertum cæteri Theologi communiter omnes improbant, adeo vt Suarez dicat, & multùm favere hæreticis hujus temporis, & post Tridentinum nullo modo defendi posse.

§31. Quoad primum ergo difficultatis punctum, communis est Theologorum explicatio, verba illa: *Hoc est corpus meum*, non fore vera, si maneret substantia panis vnita; & hoc ideo, quia sensus illius propositionis est: Quidquid subest istis accidentibus, est corpus meum: seu, vt loquitur Lugo, solum corpus meum est sub istis accidentibus. Declarant hoc exemplis. Si quis ostenso ligno diceret: *hoc est materia prima*: falsum diceret: atqui non diceret falsum si sensus esset disjunctivus, seu particularis: *aliquid existens sub his accidentibus est materia prima.* ergo debet esse sensus vniversalis: *quidquid subest*; & ideo est falsa, quia præter materiam etiam forma subest. Item si in dolio esset vinum & lac, non esset verum dicere: *hoc est vinum*: sed dicendum esset: hoc est vinum & lac. ergo Christus qui præsumendus est sine vitio, & accommodatè ad communem loquendi modum locutus esse, non dixisset simpliter illud esse corpus suum, sed esse panem simul & corpus suum, si simul cum corpore panis adesset.

Confirmatur 1. Si enim adhuc maneret substantia panis, tunc illa multò magis & principaliùs, imò ipsa sola designabilis esset per pronomen, *Hoc*: etiamsi simul adesset Corpus Christi: ergo censeretur Christus de substantia panis affirmâsse, esse corpus suum, quod cùm sit chymericum, necesse est abesse substantiam panis. Sequelam bene probat Suarez. Nam pronomen, *Hoc*, quando adhibetur ad designandam rem, quæ ex arte & vsu hominum aliam rem continet, tunc in propria significatione adhibetur ad significandam substantiam contentam sub alia substantia, v. g. hominem sub tali vestimento, pecuniam in marsupio, vinum in dolio. Quando applicetur substantiæ, quæ non ordinatur ad aliam continendam, tunc etiamsi defacto illa substantia aliam contineret, in proprietate sermonis per pronomen *Hoc*, non posset designari nisi illa substantia, quæ proximè sub illis accidentibus continetur: sic si aureus nummus lateret in pomo, non posset, designato pomo, dici hoc est aurum: quia pomum nec à natura, nec ab arte, nec ab vsu hominum est ordinatum ad continendum aurum. Cùm ergo panis de se non sit res apta continere Corpus Christi, vel aliam substantiam, neque in hunc vsum fuerit assumi, sequitur, quòd si vnà cum Corpore Christi adesset substantia panis, illa demonstraretur potiùs quàm Corpus Christi. Quando verò non est substantia panis, & ejus loco succedit Corpus Christi, jam salvâ proprietate sermonis demonstratur Corpus Christi, quia ex proprietate sermonis demonstratur vel panis, vel hoc absente illud, quod in ejus locum successit: vt ergo in proprietate sermonis per formam consecrationis designetur Corpus Christi vt substans illis accidentibus, debet substantia panis non amplius esse sensibilis per illa accidentia, sed solum Corpus Christi.

Confirmatur 2. Alio duplici exemplo. Primum est hoc. Accidentia propria hominis non sunt apta ad demonstrandum dæmonem in energumeno, nec censeretur aliquis rectè dicere: *hoc est diabolus, ista sunt accidentia diaboli.* si tamen apparerent operationes diaboli, posset per illa diabolus designari: *hic est diabolus.* quia sensus esset: *qui hæc operatur est diabolus.* Cùm ergo accidentia panis non sint à natura ordinata, nisi ad panem demonstrandum, non posset per illa demonstrari corpus Christi, si adesset substantia panis, sed necessarium esset, vt Christus per aliud signum sensibile se demonstraret: quod quia non fit, & tamen demonstratur per accidentia panis, necesse est dicere, quòd Corpus Christi subrogetur vices panis, & panis non sit ampliùs demonstrabilis: ergo à primo ad vltimum, vera & synera demonstratio Corporis Christi, est virtualis exclusio substantiæ panis, & cujuscunque alterius substantiæ, quæ non sit Corpus Christi.

Secundum exemplum est Card. Pallavicin. Si quis cum parva massa auri necdum signati concluderet marsupio monetam cupream, & diceret: *Ecce! pecunia quam tibi do, est aurum*, falsum dixisse judicaretur: nam tunc tò *Pecunia*, solum monetam cupream, quæ est pecunia maximè propria, & in sensu maximè vsitato significaret, & nomen solum aurum inclusum esset, quantumvis hoc rude, nec figillatum, verè dici posset; Pecunia. quam tibi do, est aurum. Quia licet aurum rude & necdum signatum non soleat vulgò dici *Pecunia*, in Jure Civili tamen etiam pecunia vocatur, [illegible] nomine

nomine pecuniæ comprehenditur, quidquid in patrimonio nostro est. *l.* 4. 5. 178. 222. *ff. de V. S.* & S. Augustinus idem asserit *lib. de discipl. Christiana.*

832. Veniamus nunc ad secundum difficultatis punctum, vtrum ex eadem veritate verborum inferri possit, substantiam panis desinere penitus esse in rerum natura. Qui ad Conversionem formalem in genere non requirunt omnimodam desitionem termini *à quo*, non sunt solliciti de hoc puncto, sufficit enim illis, quòd ex Verbis Christi inferatur Conversio, ad quam secundùm illos non requiritur desitio substantiæ panis: Tridentinum autem plus non dixit, quàm quòd inferatur Conversio. Pro nunc autem dando, requiri desitionem termini, adhuc potest ostendi quomodo ex veritate Verborum deducatur hæc desitio substantiæ panis.

P. Suarez ex communi sensu Patrum & Conciliorum docet, Verba Christi hanc desitionem omnino requirere, alioquin fore, vt sine ratione & auctoritate temere fingerentur miracula. Non potest enim tota substantia materialis privari quantitate & omnibus accidentibus suis, quin ipsa desinat connaturaliter existere. Quia ergo in consecratione privatur substantia panis suis accidentibus, Ecclesia à Spiritu S. edocta pro comperto semper habuit, substantiam non manere in rerum natura saltèm quoad formam substantialem: & quia materia prima non disponitur ad aliam formam substantialem, ideo connaturaliter nec ipsa manere debet, quia non minus ipsa pendet à posteriori à forma substantiali, quàm hæc ab accidentibus.

Eandem doctrinam reipsâ amplexus est Card. de Lugo, eamque magis illustravit. Docet ergo n. 169. Patres Concilij Tridentini supposuisse ex recepta philosophia (quidquid in dubium vocent Arriaga & Oviedo) Materiam primam non posse naturaliter sine forma substantiali conservari. Ait insuper, eundem sensum fuisse Patrum, atque etiam esse fidelium omnium, quòd quoties desunt dispositiones ad formam corruptibilem, & substantia illa ampliùs non comparet, ea certissimè pericrit, adeóque forma substantialis saltèm à posteriori pendeat à suis dispositionibus. Vnde concludit, Ecclesiam ex Veritate Verborum Christi optimè collegisse destructionem substantiæ panis, quia miracula non necessaria non præsumuntur: non posset autem, stante veritate verborum, manere substantia panis in rerum natura absque miraculo: esset enim opus miraculo novo, si materia maneret in rerum natura: nam postquam spoliata est omnibus accidentibus & formâ substantiali, non posset naturaliter in eodem instanti accipere aliam quantitatem & formam: vel enim hoc fieret in eodem spatio vbi erat immediatè ante consecrationem, vel in alio diverso: non primum: sic enim duæ qnantitates penetrarentur, quod naturaliter fieri non potest: non secundum, quia deberet intervenire motus localis, qui non potest fieri in instanti. Addit denique cit. Cardinalis, non esse juxta rerum naturam, quòd Deus conservando totam Quantitatem panis, conservaret alibi illam materiam cum alia quantitate, quia jam daretur major quantitas intra Cœli ambitum, quàm antè, quod fieri naturaliter non potest.

833. Contra hanc doctrinam objicit Card. Pallavicin. quòd hac ratione Concilium Tridentinum alligâsset suam definitionem varijs philosophicis principijs summè incertis & controversis, cujusmodi est, quòd Materia pendeat à posteriori à forma, & hæc ab accidentibus, quod tamen negat Oviedo & Dicastillo. Vt nos hæc omnia declinemus,

834. Existimo primò, nullâ censurâ dignum fore, qui diceret, quòd mens Concilij Tridentini non fuerit, definire, quòd in Conversione Eucharistica fiat conversio formalis, seu termini formalis *à quo* in terminum formalem *ad quem*, sed solam conversionem termini totalis in terminum totalem. Ratio est, quia, vt vidimus, sunt graves auctores, qui negant posse nomen *Conversionis* applicari termino formali: & quidem certum est, communiter non solere applicari. Videri ergo posset Concilium non accepisse Panem pro sola substantia, sed pro substantia cum suis proprietatibus, & Corpus Christi prout Sacramentaliter existens, esto solis terminis formalibus vsum fuerit. Conversio totalis igitur apertè colligitur ex verbis Christi, & hoc satis erat definire contra hæreticos, quidquid sit, an etiam inde colligatur omnimoda desitio panis, quod non erat necesse definire, quia suffecisset Concilio, si Hæretici agnovissent conversionem totalem, & separationem substantiæ panis ab accidentibus, vbicunque tandem substantiam panis, sive in concavo Lunæ sive in centro terræ, parùm philosophicè, collocâssent.

835. Existimo 2. transmittendo, & supponendo, quòd Concilium voluerit definire etiam conversionem termini formalis, non voluisse tamen definire, quòd in Eucharistica transsubstantiatione interveniant omnia, quæ à quibuscunque philosophis in hac quæstione de nomine requiruntur ad Conversionem strictè dictam, sed solùm voluisse definire, quòd interveniant illa omnia, quæ ab omnibus philosophis requiruntur ad conversionem, nimirum successionem Corporis Christi in officio circa accidentia, & pugnam terminorum formalium circa accidentia, nimirum substantiæ panis cum Corpore Christi. Nam hoc solum erat quod negabant hæretici, & hoc concesso non fuissent difficiles ad concedendum, quòd substantia panis omnino pereat. Quòd autem hæc mens Concilij fuerit, probatur instantiâ manifestâ. Thomistæ communiter volunt, ad conversionem requiri, vt terminus formalis *ad quem* novâ actione producatur: alij hoc negant: & vtique in hoc puncto nihil est definitum à Tridentino: ergo non quidquid aliquis

philosophus requirit ad conversionem, hoc erat definitum etiam in Conversione Eucharistica intervenire. ergo nec voluit definire omnimodam desitionem termini formalis, etiamsi aliqui philosophi, alijs contradicentibus, illam desitionem requirant. Hac ratione cessat præsens difficultas.

836. Existimo 3. Iterum permittendo, Concilium definivisse, omnimodam desitionem panis colligi ex verbis Christi, existimo inquam, potuisse hoc definire independenter ab omni principio philosophico incerto. Pro quo supponendum est, miracula non præsumi fieri, quando ea talia essent, quæ omnino laterent fideles, & esset communis persuasio, illa non fieri. Miracula enim fiunt ad instructionem fidelium, ad ostensionem divinæ potentiæ & bonitatis. Quapropter ad Ecclesiam etiam pertinet definire, quænam miracula fiant vel non fiant. Hoc posito

DICO, Concilium supponendo & indirectè etiam definiendo, circa substantiam panis nullum fieri miraculum contra sensum fidelium, & omnino incognitum, potuisse hoc ipso definire omnimodam desitionem panis, independenter à principijs philosophicis incertis. Declaratur. Quæcunque enim sententia philosophica vera sit, sive affirmans sive negans dependentiam substantiæ ab accidentibus, semper interveniret miraculum contra sensum fidelium, si substantia panis non omnino desineret. Si enim vera sit sententia affirmans dependentiam substantiæ ab accidentibus, tunc si substantia alibi conservaretur, fieret vtique miraculum prorsus incognitum, quia substantia connaturaliter deberet perire. Si vera sit sententia negans hanc dependentiam substantiæ ab accidentibus, tunc, vel illa substantia conservaretur alibi sine accidentibus, vel informaretur novis accidentibus: si primum, fieret iterum miraculum incognitum, exigeret enim illa substantia informari accidentibus: ergo miraculum fieret contra hanc exigentiam. Si dicatur secundum, tunc fieret miraculum transferendo insensibiliter & modo naturaliter impossibili aliò nescio quò. Econtra destructio substantiæ panis vel non est vllum miraculum, vt vult communior sententia, vel si est Miraculum, fit juxta sensum fidelium, quia omnes judicant illam desinere. Et sic absolvitur definitio Concilij ab omni principio philosophico incerto. Dico: *incerto*. nam principio certo non est absurdum alligari: vt cùm definit accidentia stare sine substantia, supponendo contra Atomistas, dari accidentia distincta à substantia.

CONTROVERSIA III.

Vtrum in Conversione Eucharistica producatur Corpus Christi novâ actione.

837. PRima, & satis celebris est sententia, tot actionibus produci Corpus Christi, quot sunt hostiæ consecratæ. Ita Suarez, Conink, Præpos. Tanner, Mendoza, Arriaga. Secunda negat. Ita, teste Vasquez, sentiunt omnes antiqui, præter vnum Gabrielem Biel. P. Valentia vocat primam ineptam quorundam RR. opinionem, & contra communem sensum omnium Theologorum, & omnium qui contra hæreticos scribunt; quam censuram non probo. Secundam ergo tenent ex RR. Valent. Vasquez, Turrianus, Bellarminus, Turrecremata, Gaspar Hurtadus, Dicastillo, Pallavicinus, Esparza.

DICO ad conversionem Eucharisticam non requiri productionem novam Corporis Christi. Omissis argumentis philosophicis, Probatur Conclusio. Si Corpus Christi deberet de novo produci, deberet hoc provenire ex verborum Christi, quorum veritas vel formaliter vel arguitivè requireret ejusmodi novam productionem, sicut requirit desitionem substantiæ panis: sed hoc non est verum. Nam vt fatentur adversarij, verba Christi essent vera absque hac nova productione, præcisè per hoc, quòd Christus fieret loco panis: & præterea omissio novæ actionis non esset miraculosa, sed potiùs nova productio esset novum Miraculum non necessarium. Sequela autem probatur ex Tridentino, colligente conversionem ex veritate verborum: ergo ad hanc conversionem requireretur nova productio Corporis Christi, deberet ea colligi ex veritate verborum Christi.

Respondet P. Conink, ex verbis Christi colligi, Christum replicari: atqui replicatio non potest fieri sine nova productione termini, ergo non datur vbicatio distincta à re vbicata quoque productione. Sed hæc responsio nititur principio falso.

P. Suarez *s. 4. §. Tertiò igitur argumento*, respondet, quòd verba Christi intellexerit Ecclesia, quò cum majore proprietate & decentia verificarentur, idque declarat exemplo aquæ in vinum conversæ in Cana Galilææ, quam conventionem fuisse veram, & non meram translationem aquæ in alium locum, & adductionem vini ex alio loco, semper intellexit Ecclesia.

838. Hanc responsionem benè rejicit Lugo: tum quia hæc major perfectio esset mere materialis, & nullo modo formalis, ad verificandum quòd *Hoc sit Corpus Christi*. tum quia exemplum allatum non est ad rem: nam supposito quòd Christus in Cana Galilææ jusserit aquam haurire & affundi, & non voluerit ludificare spectantes, sed primo miraculo suam divinitatem comprobare, debuit ea facere, quæ spectantes judicârunt esse facta: judicabant autem aquam vbicârè esse conversam in vinum, nam quando videmus vnam substantiam desinere comparere, & aliam in ejus locum substitui sine motu locali, judicamus priorem esse conversam in hanc, vt argumentatur S. Thomas *q. 75. a. 2.* Econtra communis fidelium sensus benè concipit Corpus Christi substare accidentibus, absque eo quòd de novo producatur, de quo non cogitant, nec vlla ratio cogit,

cogit, & est satis magnum miraculum replicari & alligari speciebus : ergo responsio non satisfacit. Mihi sanè certissimum est, quòd si hæretici agnovissent præsentiam Corporis Christi, & absentiam substantiæ panis, negando tamen reproductionem, quòd inquam Ecclesia nullam illis de reproductione quæstionem movisset : ergo verum non est, quòd Ecclesia voluerit à fidelibus exigere fidem reproductionis, ad verificanda verba Christi cum majore proprietate & decentiâ.

839. Objiciunt 1. Ad rationem conversionis requiritur destructio termini formalis *à quo*, vt dicatur converti in terminum formalem ad quem. ergo etiam requiritur productio termini *ad quem*. Probatur Conseq. Quia oppositorum est eadem ratio. R. 1. Si à termino *à quo* liceret argumentari ad terminum *ad quem*, argumentum æquè procederet contra adversarios, nam terminus *à quo* ita debet desinere, vt nullo modo ampliùs existat in rerum natura (vt adversarij supponunt) neque ad conversionem sufficeret, si terminus *à quo* pluribus actionibus priùs conservatus fuisset, & vna harum actionum desineret reliquis perseverantibus, alioquin Christus converteretur in vermes vel substantiam chyli, quia desineret vna actio conservativa Christi, quam sequelam improbant adversarij tanquam absurdam. ergo pariter ad conversionem non sufficeret terminum ad quem novâ secundâ actione produci, sed deberet ità produci, vt inciperet primò esse. ergo terminus ad quem non debet necessariò eo modo poni, quo tollitur terminus *à quo*.

Ad hanc retorsionem respondet Arriaga dupliciter. primò esse discrimen inter *destrui* & *produci*. quia *destrui* est terminus negativus, & ideo ad eum verificandum non sufficit desinere vnam actionem, sed opus est, vt omnino desinat. *Produci* verò esse terminum affirmativum, ad quem verificandum sufficit vna actio qualiscunque. Hæc sunt verissima, sed extra rem. Ego non quæro, cur terminus ad quem possit produci quin incipiat esse absolutè, & cur terminus à quo debeat omnino desinere, vt dicatur destrui, sed hoc quæro, cur ad rationem conversionis requiratur omnimoda desitio termini à quo, & non pariter omnimoda inceptio termini ad quem ?

Itaque Arriaga n. 21. subjungit secundam responsionem, contradictoriam prioris. [Ad rationem, inquit, Conversionis sufficit, si in termino *à quo* cesset aliqua actio substantialis quâ conservabatur, licèt maneat altera, ratione cujus res illa absolutè existat in rerum natura.] Hæc ille. quæ non videntur cohærere cum illis, quæ habet intra duas columnas; quod ostendo duplici argumento, cujus major & minor propositio est ipsius Arriagæ, consequentia verò est contradictoria verborum relatorum. Itaque num. 16. habet hæc verba : *Dico primò, requiri destructionem termini formalis* à quo. *hæc est communis omnium.* jam sic argumentor. Destructio est omnimoda desitio. (ita Arriaga : n. 20.) sed terminus formalis *à quo* debet destrui (ita idem n. 16.) ergo non sufficit, si tantùm desinat vna actio & terminus maneat absolutè existens in rerum natura. quæ est contradictoria secundæ responsionis relatæ ex num. 21. Vel sic. Destrui, est desinere omnino existere (ita habet n. 20.) sed terminus formalis *à quo* non debet omnino desinere. (ita habet n. 21.) ergo terminus formalis non debet destrui, quæ est contradictoria eorum quæ habet n. 16.

Certum itaque est, quòd ad Conversionem vel requiratur omnimoda desitio termini *à quo*, vt habet communior (sed non omnium vt dicebat Arriaga) opinio, vel quòd neque requiratur vnius actionis conservativæ desitio, sed sufficiat desitio vnionis cum tertio communi. Patet. Nam qui requirunt omnimodam desitionem, potissimùm id probant ab absurdo, quòd scilicet alioquin Christus converteretur in vermes : atqui hoc etiam sequitur, si sufficit vnius actionis conservativæ desitio : ergo vel hoc non sufficit, vel non requiritur. Nunc ad objectionem

R. 2. & directè, transeat antecedens, negatur consequentia, & paritas inter terminum *à quo*, & *ad quem*. Disparitas desumenda est ex communi modo loquendi & vsurpandi vocem, *Conversio*, quæ regulariter tunc tantùm adhibetur, quando terminus *à quo* omnino desinit, etiamsi terminus ad quem non producatur de novo, & suprà vidimus afferri rationes plausibiles pro omnimoda desitione termini *à quo*, quales non afferuntur pro nova productione termini *ad quem*.

840. Objiciunt 2. Terminus totalis *ad quem* debet produci de novo, ergo etiam terminus formalis *ad quem*. Retorquetur. Terminus totalis debet omnino de novo incipere : ergo & formalis, quod tamen etiam adversarij negant : ergo non valet ab vno termino ad alium argumentatio. Discrimen est, quia ad omnem conversionem requiritur successio termini *ad quem* : atqui talis successio nec intelligi potest, nisi terminus formalis incipiat de novo exercere munus quod priùs non exercebat : ergo debet de novo fieri connexio cum tertio communi, quæ connexio constituit intrinsecè terminum totalem : ergo ratione hujus debet terminus totalis de novo incipere : nulla autem talis ratio afferri potest pro termino formali.

841. Objiciunt 3. Conversio Eucharistica est vera transubstantiatio, vt definit Trid. adéoque est conversio substantialis : ergo debet terminus substantialis produci. Probatur consequentia, quia Transubstantiatio & Conversio substantialis denominatur à productione termini substantialis. Confirmatur. Conversio vt conversio est actio & productio : ergo idem est terminus conversionis & productionis : sed terminus formalis Conversionis substantialis (qualis est Eucharistica) debet esse substantia : ergo etiam actionis.

R. Ecclesiam definivisse quidem, hanc Conversionem esse transubstantiationem, hoc est con-

versionem substantiæ in substantiam, non tamen vocâsse *Conversionem substantialem*, sed conversionem substantiæ in substantiam. Concesso itaque antecedente negatur consequentia: ad probationem negatur, Conversionem substantiæ in substantiam seu Transsubstantiationem denominari à productione termini substantialis, sed ab introductione termini substantialis; introductio autem termini substantialis in compositum accidentale bene intelligi potest sine productione termini substantialis, vt patet. Ratio responsionis est, quia quantumvis producatur Corpus Christi, nisi substituatur & introducatur in locum panis, non potest dici panis conversus in Corpus Christi, ergo Conversio quà talis non denominatur à productione termini substantialis (vt patet in conversione alimenti in hominem) sed ab ejus introductione, adeóque si est introductio termini substantialis, bene potest dici conversio substantialis; sicut etiam augmentatio quantitativa non denominatur talis à termino producto (non enim producitur Quantitas) sed ab introducta quantitate. Pari modo quia Corpus Christi vtpote substantia introducitur, rectè dicitur Transubstantiatio, seu conversio substantialis panis in Corpus Christi.

Ad Confirmationem negatur consequentia, quæ etiam adversarijs in simili neganda est, vt si dicerem. Augmentatio vt augmentatio est actio: ergo idem est terminus augmentationis & actionis productivæ: quod est falsum: quia terminus augmentationis est quantitas, actionis autem est vnio. Item Introductio quà talis est actio: ergo introductio animæ rationalis in novam materiam per nutritionem, est productio animæ rationalis. mala consequentia. Claritatis gratia distingui potest antecedens. Conversio vt connexionis est productio illius quod introducitur, & in quod fit conversio, nego: est productio conjunctionis & connexionis, concedo antecedens, & distinguo consequens: est idem terminus conversionis & actionis specificativè sumptæ, concedo, reduplicativè sumptæ nego.

Dices. Ergo Transubstantiatio erit mera actio adductiva, quod communiter à RR. vtsurdum rejicitur. R. Negando sequelam. Non actio merè adductiva plus non dicit, quàm productionem Vbicationis, & quidem mediante motu locali. Nos autem dicimus, hanc conversionem consistere in actione introductiva seu substitutiva Corporis Christi sub speciebus loco panis, conservando accidentia sine pane, & deperdita reparando intuitu Christi stabiliter præfixi in Decreto Dei. quæ omnia ex supra dictis constant.

CAPVT VI.

DE IIS QVÆ VEL VI VERBORVM, VEL PER CONCOMITANTIAM PONVNTVR IN EVCHARISTIA.

CONTROVERSIA I.

Quid ponatur vi verborum sub speciebus Panis.

842. CErtum est primò, & quidem de fide, totum Christum secundùm omnia quæ substantialiter includit, quatenus est suppositum in duplici natura subsistens, sub quavis specie contineri. ita definitum est in Constantiensi, Basileensi, Florentino, ac tandem Tridentino, contra Sectarios, volentes solum corpus sub speciebus panis, & solum sanguinem sub speciebus vini constitui. Veritas Catholica desumitur ex Jo. 6. *Qui manducat me. Ego sum panis vivus.* Fundamentum est physica connexio partium inter se, vt tradit Tridentinum, vi cujus fit, vt vbicunque ponitur vnum extremum, debeat connaturaliter poni per concomitantiam alterum extremum, nisi sit specialis repugnantia: aliqui tamen volunt connaturaliter ea solùm replicari, quæ pertinent ad naturale subjecti complementum. ita Arriaga & Dicastillus sed hoc ad philosophos spectat.

Certum de fide est 2. factâ specierum divisione, totum Christum esse sub quavis specierum parte. Ita Florentinum & Tridentinum, *sess. 13. c. 3. & can. 3.* ex quo loco etiam satis clarè colligitur, ante divisionem quoque specierum jam esse Christum sub quavis specierum parte, & ratio est, quia si ante divisionem Christus non esset totus sub quavis parte, sequeretur, factâ divisione, Christum nova consecratione incipere Christum esse totum sub vna parte hostiæ, sub qua antè non erat, quod dici non potest, quamvis ab aliquibus tribuatur Alberto & Altisiodorensi, qui tamen intelligi possunt de Vbicatione.

Certum est 3. non solùm carnem, sed etiam ossa & nervos esse in Eucharistia: nam be-

cæ

cèt Christus dixerit: *Caro mea verè est cibus*. per *Carnem* tamen intellexit totum corpus, vt patet tum ex verbis consecrationis, tum ex simili loquendi modo quo vsus est S. Athanasius, dicens: Anima rationalis & Caro vnus est homo. Idem dicendum de vnguibus, capillis, dentibus, sive animentur, sive non: pertinent enim ad integritatem Corporis Christi, quod modo habet in Cœlo. Illæ verò partes, quas Christus fortè post institutionem hujus Sacramenti naturaliter deperdidit, & non recuperavit, modò non ponuntur.

Certum est 4. non solùm illum sanguinem poni in Eucharistia, quem actu effudit (vt quidam senserunt) sed etiam quem in cruce adhuc in corpore retinuit, si quem retinuit, sive intra venas, sive intra arteriam, sive in jecore &c. & quem etiam reassumpsit, ac modò habet in Cœlo. Neque obstant illa verba: *Qui pro vobis effundetur.* Nam hoc totum verum est, etiamsi non totus sanguis effusus sit.

Certum est 5. totam Quantitatem Christi poni in Eucharistia. Durandus, qui hoc negavit, falso nixus est fundamento, quasi repugnet, quantitatem poni definitivè. Ex alio falso fundamento id negârunt Gabriel, Major, & Okam, arbitrantes, quantitatem esse ipsam actuâlem extensionem partium. Itaque in Eucharistia ponuntur omnia accidentia absoluta à loco, non autem ipsa Vbicatio cœlestis, suppositâ communi sententiâ, quòd Vbi non possit replicari.

Vi Verborum formaliter illud poni dicitur sub speciebus, quod per verba consecrationis significatur, & cujus præsentia requiritur ad veritatem verborum. Poni autem ex vi verborum Corpus Christi sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini, econtra verò per concomitantiam poni sanguinem sub speciebus panis, & corpus sub speciebus vini, animamque sub vtraque specie, definitum est in Trid. *s.* 13. *c.* 3. Hinc

843. Nascitur quæstio, quid significetur per nomen *Corpus*, in verbis Consecrationis. Nam hoc significatum tandem est illud, quod solum ponitur vi verborum consecrationis panis.

Prima sententia est, significari solam materiam primam. ita Gabr. Major, Marsilius, Palud. Ægidius, apud Suarez. Secunda est, significari Materiam connotando formam substantialem in obliquo. Sotus, Ledesma, apud Vasquez. Tertia est, significari materiam informatam formis partialibus ossis, carnis, nervorum &c. Quarta est, significari corpus prout est genus subalternum in linea prædicamentali. Durandus, Cajetanus & Thomistæ communiter. Econtra Scotistæ recurrunt ad suam formam Corporeitatis. Quinta est, significari Materiam cum forma secundùm rationem abstrahentem à forma viventis & mortui. Ità Suarez, à quo vix differunt Gaspar Hurt. & Dicastillo. Sexta est Card. de Lugo, qui dicit, Corpus significare materiam cum aliqua organizatione, disjunctivè & indeterminatè sumptâ, vel substantiali vel accidentali: substantialem Organizationem ponit in diversitate heterogenea partium, vel ipsius animæ vel vnionis. Septima denique sententia est, Corpus aliud non significare, quàm materiam cum organizatione accidentali, v. g. ossis, carnis &c. Ità Arriaga.

Ex hac sententiarum diversitate, quamvis sit lis de nomine *Corpus*, eligenda tamen est illa, quæ minimè præjudicet definitioni Tridentini paulò antè relatæ, & quæ magis consentanea videtur communi modo concipiendi & loquendi, quo dicimus, hominem constare Corpore & animâ.

844. DICO 1. Per *Corpus* non significatur sola materia prima. Probatur. Nemo enim propriè loquendo diceret, in igne hominis combusti aut in cineribus, existere corpus hominis combusti. Deinde tam docti quàm indocti vocant Corpus alteram partem animalium distinctam ab anima, cùm dicunt constare corpore & animâ, quo sensu non dicunt corpora non organica constare corpore & formâ: ergo per *Corpus* nolunt significare Materiam nudè, sed affectam organo.

DICO 2. Neque significatur Materia cum anima rationali determinatè. Probatur. Si enim hanc significaret, poneretur anima rationalis vi verborum formaliter sub speciebus panis, & non merè concomitanter, quod est contra Tridentinum.

DICO 3. Neque significatur gradus genericus Corporis in linea prædicamentali. Probatur 1. Per *Corpus* significatur hoc loco substantia incompleta, & prout est compars animæ in toto. atqui Gradus lineæ prædicamentalis est substantia completa. Ergo &c. Probatur 2. Gradus ille Corporis semper manet etiam combusto corpore, & tamen non dicitur manere corpus Petri combusti vel putrefacti in sepulchro.

DICO 4. Neque etiam significatur Materia cum forma secundùm rationem communem ad formam Viventis & Mortui. Probatur. Nam vi verborum ponitur gradus individualis corporis quà talis, vt patet ex particula *Hoc*, &, *Meum.* ergo non est recurrendum ad gradum genericum.

DICO 5. Nomine Corporis non significatur vnicè sub disjunctione Materia, vel cum anima vel cum forma cadaverica. Probatur. Si nomen *Corpus*, necessariò significat formam substantialem, sequitur, vi verborum poni aliquo modo formam substantialem: consequens est falsum: sequeretur enim vlteriùs, poni vi verborum animam rationalem, quod est contra Trident. Probatur hæc sequela: illud omne ponitur defacto vi verborum, per quod defacto constituitur Corpus Christi, ità vt eo non posito, positis cæteris quæ defacto habet Christus, non poneretur Corpus Christi: atqui defacto anima Christi (in sententia quam impugnamus) ità constituit determinatè Corpus Christi, vt illâ non positâ, cæteris omnibus positis quæ defacto habet Christus, non esset positum Corpus Christi. ergo &c.

845. Re-

845. Respondebunt, ideo animam non poni vi verborum, quia licèt defacto respectu illius verificetur nomen Corporis, posset tamen etiam verificari, si non illa, sed forma cadaverica adesset, adeóque negarent majorem, & dicerent, illud poni vi verborum, sine quo in nullo casu verba possent esse vera: hujusmodi autem non est anima rationalis determinatè sed disjunctim sumpta.

Sed contra, quia, vt bene argumentatur Lugo n. 76. ad veritatem verborum non ea solùm requiruntur, sine quibus in nullo vnquam casu verba essent vera, sed etiam ea, sine quibus hic & nunc essent falsa. atqui, licèt in triduo mortis vera fuissent verba consecrationis, sine anima rationali posita, defacto tamen non essent vera sine illa omnibus cæteris positis quæ sunt in Christo, quia defacto non datur forma cadaverica, per cujus positionem verificaretur vox *Corpus*, sicut aderat in triduo mortis. ergo responsio data non sufficit. Major probatur. Defacto in omnium sententia ponitur vi verborum totum & plenum Corpus Christi, sicut & totus sanguis quem defacto habet sub specie vini, esto verba consecrationis vera fuissent pro tempore, quo Christus non habebat tam plenum corpus, sed jejunijs attenuatum: ergo ad veritatem verborum non sufficit poni id, quod in alijs circumstantijs sufficeret ad ea verificanda, sed requiritur omne id, quod in casu præsente requiritur determinatè, vt verba sint vera.

Confirmatur. Nam sicut non pro quocunque casu ad verificanda verba requiritur anima, ità nec requiritur hæc materia determinata quam Christus modò habet, nam successivè alias & alias particulas perdidit & acquisivit: atqui si modò ponerentur partes quas aliquando habuit sed modò non habet sine partibus quas modò habet, verba consecrationis defacto non essent vera, licèt pro illo alio tempore fuissent vera, quia non poneretur id, quod modò est Corpus Christi prout significat forma Verborum: ergo pari modo etiamsi poneretur modò forma cadaverica, non poneretur Corpus Christi quod habet nunc, si non poneretur anima, si vera esset sententia Vasquez quam impugnamus: ergo anima quà talis poneretur vi verborum.

846. DICO 6. Probabilius mihi est, hoc nomen *Corpus* vsurpatum ad significandam alteram partem animalis, non esse primò impositum, nec communiter & vulgò vsurpari ad significandam organizationem substantialem, provenientem formaliter ab anima, ne quidem disjunctivè & indeterminatè, esto detur talis organizatio substantialis. Probatur. Nam quando homines dicunt: *Homo constat corpore & animâ*: loquuntur de duabus partibus ità contradistinctis ab invicem, vt neutra alteram importet & includat in obliquo. alioquin propositio ità resolvenda esset: *homo constat materiâ habente animam rationalem & animâ rationali*, quod idem esset ac dicere: *homo constat animato & animâ*. quo loquendi modo nemo vtitur. ergo vera est conclusio.

847. DICO 7. Etiamsi permittamus dari formas partiales substantiales, non propterea per nomen *Corpus* significantur illæ determinatè & vnicè in obliquo. Conclusio non solùm est contra illos, qui formas partiales admittunt, cuique putant ex Mysterio Eucharistiæ probari, sed insuper est contra P. Dicastillo, qui putat, admissis formis partialibus eas per *Corpus* in obliquo importari. Probo Conclusionem. Si dentur formæ partiales, ad eas ipsas prærequiruntur diversæ dispositiones accidentales in diversis partibus materiæ. ponamus ergo per absolutam Dei potentiam non poni formas partiales, quidquid ipso prohibet materiam cum illa diversitate dispositionum accidentalium vocare Corpus organicum: quid enim est aliud Corpus organicum, quam materia habens diversa organa, seu heterogeneitates, in ordine ad diversas operationes immanentes eliciendas? quidni in illo casu adhuc possent elici hujusmodi operationes, quandoquidem formæ partiales non influunt, sed tantum cum accidentibus? Vnde sic argumentor. Illud non ponitur quà tale vi verborum, quod quia non requiritur determinatè ad verificandum verbum: *Corpus*. sed formæ partiales quà tales non requiruntur, quia etiam sine illis verificarentur præcisè per positionem organizationis accidentalis: ergo &c. Itaque si formæ partiales darentur, ad summum illæ significabuntur disjunctivè & indeterminatè per *Corpus*, sc. vel organizatio substantialis vel accidentalis, quarum neutra determinatè requiretur, & ideo neutra determinatè ponetur vi verborum. Quia verò hodie communior est opinio, formas partiales non dari, idem

848. DICO 8. probabilius est, per *Corpus* significari Materiam cum organizatione accidentali determinatè. Probata manet Conclusio ex rejectione aliarum sententiarum, & quia hæc facilè declaratur, quàm rectè dixerit Tridentinum, animam poni concomitanter, hoc enim secundùm hanc Conclusionem verum est in omni rigore etiam physico, nec quidquam cogit recurrere ad illam duplicem organizationem disjunctim importatam, ità vt anima indeterminatè sumpta ponatur vi verborum formaliter, determinatè verò eadem anima ponatur concomitanter, vt putat Lugo. Sanè, si syncerè loqui velimus TÒ *concomitanter poni*; supponit assignabile esse aliquid determinatum, quod formaliter ponitur.

849. Objicitur 1. Si in homine nullo daretur organizatio accidentalis, adhuc verum esset dicere: Homo constat corpore & animâ: ergo tunc non verificaretur ratione organizationis accidentalis: ergo ratione organizationis substantialis. Respondet Arriaga rotundè, negando antecedens, & meritò: quia de illo casu nunquam cogitârunt primi inventores hujus vocis *Corpus*. ergo nec extenderunt ad illum. Potest etiam distingui antecedens. Esse verum

verum dicere phrasi scholasticâ & metaphysicâ, transeat antecedens : attento conceptu vulgari, quem Concilium magis præ oculis habuit, nego.

Objicitur 2. Ergo conversio Eucharistica non est merè substantialis, sed partim substantialis partim accidentalis. Probatur sequela. Nam panis convertitur in omne illud, quod vi verborum ponitur : atqui id quod vi verborum ponitur, partim est substantia, nempe materia prima, partim accidentia, nempe organa. Respondet Vasquez concedendo sequelam : neque Tridentinum negavit intervenire etiam conversionem accidentalem ex parte termini ad quem. Verùm neganda est sequela ex duplici capite : primò, quia in illud solum fit conversio, quod formaliter succedit termino *à quo* in munere & officio : hoc autem convenit soli substantiæ Corporis Christi, non accidentibus. 2. quia in illud solum fit conversio, quod immediatè pugnat cum termino *à quo* in ordine ad tertium : atqui accidentia Christi non pugnant immediatè cum substantia panis in ordine ad accidentia panis, sed præsupponunt materiam primam immediatè pugnantem.

CONTROVERSIA II.

Quid ponatur vi verborum sub speciebus vini.

850. DICO 1. In sententia communiore Medicorum & Physicorum, quòd sanguis in corpore non sit animatus, sed habeat formam substantialem vltimatam contradistinctam ab anima, vi verborum ponitur non solùm materia, sed etiam illa forma substantialis, accidentia autem concomitanter. Probatur. Nam in hac philosophica sententia vox *Sanguis* non significat materiam organizatam, sed significat naturam substantialem, importantem vtramque partem æqualiter in recto, sicut lac, vinum, aqua. ergo ad veritatem verborum consecrationis non minùs necesse est poni formam sanguinis, quàm materiam.

DICO 2. In sententia asserente Sanguinem animari, philosophandum est de sanguine, sicut philosophati sumus de Corpore Christi, nempe, quòd sanguis sonet partem organizatam, adeoque importet materiam in recto, & organizationem accidentalem in obliquo : vel si quis mavult cum Lugone dicere, τὸ Corpus abstrahere ab organizatione substantiali & accidentali, etiam in præsenti eodem modo philosophabitur.

CONTROVERSIA III.

Quomodo Divinitas & Personalitates divinæ existant in Eucharistia.

851. CErtum est, propriè & formaliter loquendo, Divinitatem non poni in Eucharistia, cùm jam ante consecrationem ibi sit, nec vi consecrationis accipiat novam vbicationem, sicut Corpus Christi.

Dubitârunt aliqui, an Verbum significetur formaliter & vi verborum vt præsens, adeo vt si per impossibile non existeret vbique, deberet vi verborum esse præsens.

Dicendum est, Verbum tantùm esse præsens per concomitantiam, propter admirabilem illius cum Corpore & anima conjunctionem.

852. Objicies 1. Pronomen *Meum* significat corpus haberi & possideri à Personalitate ac subsistere : ergo significatur formaliter Personalitas. R. τὸ *Meum* adhuc verificatum iri, etiamsi nec vnio nec Personalitas esset præsens ipsis accidentibus Eucharisticis. Ratio est, quia ex recepto modo loquendi & vsurpandi pronomen *Meum*, ad hoc vt aliquid sit meum, sufficit, esse mihi à parte rei conjunctum eâ conjunctione (sive physicâ sive morali aut civili) vi cujus dicitur esse *meum*, etiamsi ego non existam ibi, vbi est illud quod dicitur meum. Sic Pater audiens nomen Filij sui Francisci, potest dicere : est meus filius, vbicunque ille sit, & ità inscribimus Epistolas : Meo fratri ; cognato &c.

Replicabis. Ergo eodem modo posset quis dicere, ad verificanda verba consecrationis, non esse opus poni sub speciebus vllam organizationem, sed sufficere, si ponatur ibi materia prima, quæ habeat à parte rei alibi sibi vnitam organizationem, consequens nemo admittit. R. Negando sequelam & paritatem : disparitas desumitur ex vsu communi hujusmodi vocabulorum & locutionum, quibus volumus significare, in illo loco non solùm esse subjectum, sed etiam formam à quâ denominatur sub illo vocabulo quo tunc vtimur, v. g. si quis diceret : *hic est frigidus aër* : non censeretur verum dicere, si aër hic existens alibi replicatus haberet frigus, sed deberet hic habere frigus, & sic de alijs, præsertim formam physicam importantibus concretis. Ita planè Christus cùm invitaret Apostolos ad manducandum, dicendo : *accipite & comedite : hoc est corpus meum*, decepisset Apostolos, si illis tantùm porrexisset Materiam primam sui corporis ; nam illud quod formaliter voluit exprimere, erat Corpus, sicut quando dixit : *Caro mea verè est cibus*. Vnde Apostoli meritò supposuerunt, se comedere carnem Christi : nemo autem diceretur comedisse carnem, qui comederet materiam primam alibi affectam formâ carnis : jejunium certè non violaret.

Objicitur 2. In sententia quòd sanguis non animetur, sanguis habet suam subsistentiam specialem, & illam vt talem importat : ergo illius subsistentia poni debet vi verborum : sed subsistentia sanguinis Christi est ipsum verbum : ergo vi verborum debet saltem in calice existere Personalitas Verbi. R. Quando loquimur de sanguine vt est pars hominis, non importatur subsistentia, sed præcisè natura, alioquin non posset

cum veritate dici Verbum assumpsisse sanguinem: sicut ergo quando nominamus caput, manum &c. non significamus subsistentiam partialem capitis, manùs &c. nam rectè dicitur natura humana constare capite, manu &c. ità etiam de sanguine philosophandum est.

853. Quæritur vlteriùs, an in Eucharistia saltèm per concomitantiam adsit speciali titulo Pater & Spiritus S. Respondet S. Thomas & cum eo Theologi affirmativè: sicut enim sunt cum Humanitate propter conjunctionem cum Verbo, ità rectè dicuntur esse in Eucharistia. & ita S. Thomas *opusc. 63. c. 2. p. 3.* dixit: Quoties à Sacerdote oblatum fuerit hoc sacrificium, toties Deus Pater cum Filio & Spiritu S. se totum ad fruendum exhibet, quod idem dixerat S. Bernardus.

CAPVT VII.

DE ACCIDENTIBVS PANIS ET VINI MANENTIBVS IN EVCHARISTIA.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Accidentia Panis remaneant.

854. REcentiores aliqui, quorum meminit Card. Pallavicin. & Esparza, ausi sunt dicere, probabile esse, quòd nihil remaneat physicum & reale in Eucharistia ex accidentibus panis & vini, sed tantùm interveniant species intentionales existentes in aëre & sensibus. Porrò has species ajunt esse species ipsius Corporis Christi, caussatas seu emissas à quibusdam particulis Corporis Christi. nam teste Divo Thoma *3. p. q. 54. a. 1. ad. 2. & 3.* Corpus gloriosum potest modificare suam apparentiam prout vult. Addunt deinde, posse etiam dici, species intentionales panis & vini manere sine accidentibus illis realibus quæ repræsentant, & à quibus priùs emittebantur.

Dicendum est, remanere realia accidentia panis, & sententiam contrariam ad minimùm esse temerariam, si non omnino directè contra articulum fidei, definitum in Tridentino aliisque Concilijs, dicentibus, manere duntaxat species panis, & Christum esse sub speciebus, & sub singulis earum partibus separatione factâ. Et quidem Constantiense Concilium damnat VVicleffi propositionem hanc: *Accidentia panis non manent sine subjecto in hoc Sacramento.* Porrò Concilia definiendo manere species, vtique in eo sensu definierunt, in quo & antè & postea communis fidelium & Doctorum sensus eas manere apprehendit, nempe illa, quæ ex parte objecti sensus judicant manere, vt albedinem, saporem, humiditatem: nam per hæc, & non per species intentionales denominatur Corpus Christi sensibile & designabile signum.

Confirmatur. Horum Christi verborum *Hoc est Corpus meum*, sensus clarus & apertus est iste: id quod in fine propositionis subest istis accidentibus, quæ videntur toto locutionis tempore, est corpus meum: ergo accidentia, quæ Christus designabat per part. *Hoc*, debebant manere in fine propositionis; alioquin verba Christi continerent falsam suppositionem, prout etiam advertit P. Esparza.

855. Controversum est, an definitio Conciliorum se extendat ad omnia prorsus accidentia realia panis, quæ à substantia panis separari possunt, etiamsi non percipiantur sensibus, vt hæc sunt qualitates occultæ. Affirmat Vasquez, colligens ex illa particula Tridentini: *Duntaxat* Non, inquit, si non est de fide omnia manere: ergo non est de fide illa non manere quæ non percipiuntur sensibus.] Rectiùs tamen videtur negare Suarez, Arriaga & alij, quia per part. *Duntaxat*, voluit Concilium solùm excludere substantiam, vt patet ex scopo Canonis. Nihilominus, etsi Concilij definitio non se ad omnia extendat, est tamen vtrimis DD. sententia, omnia manere, quia omnia aliquo modo percipiuntur sensibus, immediatè vel mediatè, & quia non est ratio cur destruantur, præsertim si Quantitas est subjectum commune accidentium, & sic meliùs intelligitur, quomodo Christus succedat Pani, & denominetur Panis.

CONTROVERSIA II.

Quomodo ex speciebus consecratis generetur Substantia.

856. CErtum est 1. Accidentia Eucharistica tandem corrumpi, vt Christus desinat esse sub illis; vnde sequitur, quòd ibi penitùs cantur accidentibus contraria accidentibus panis & quæ, quantùm est ex se, consecutivè & disposi- tivè expellerent formam panis ex materia, si substantia panis subsistaret illis accidentibus.

Certum est 2. & teste S. Thomâ ad sensum manifestum est, ex speciebus Sacramentalibus aliquid generari per earum corruptionem, vt ex

mus.

mes, cineres, item in stomacho chilum: vnde & homo nutriri posset, quidquid dubitaverit Parisiensis, V Valdensis & alij. Quæritur ergo, quomodo & ex quo subjecto hæc generatio fiat, cùm nulla adsit materia, ex qua forma vermis aût cineris &c. educatur.

S. Thomas *in 4. dist. 12. a. 2. quæstiunc. 4.* explosis aliorum sententijs ex se satis absurdis, duas refert: prima est, reproduci Materiam primam, vel eandem numero quæ destructa erat, vel aliam, & ex ea deinde educi formam substantialem. Altera est, formam substantialem educi ex quantitate, cui Deus det virtutem materiæ, propter ejus cum materia propinquitatem. Priorem opinionem ait esse probabilem, posteriorem verò videtur præferre. vnde non rectè dixit P. Dicastillo, S. Thomam expressè tenere hîc priorem. Postmodum S. D. in sua Summa *q. 77. a. 5.* priorem illam rejicit, & apertè amplectitur posteriorem, his verbis. [Meliùs videtur dicendum, quòd in ipsa consecratione miraculosè datur Quantitati dimensivæ panis & vini, quòd sit primum subjectum sequentium formarum.]

Hæc sententia, quam teste Soto tenuerunt antiqui Thomistæ, ipsis Thomistis non ampliùs placet, & dum Cajetanus eam conatur in bonum sensum trahere, aliam incredibiliorem substituit (cui consentit Sotus) nempe ipsam Quantitatem fieri Materiam, ità vt eadem omnino res, quæ antea erat quantitas, fiat Materia. In his rejiciendis non est Theologo immorandum, sed ex philosophia supponendum, quòd forma substantialis non possit cum accidente constituere substantiam completam, vt est vermis &c. multò minùs Quantitas fieri Materia.

857. Dicendum ergo est, produci in instanti generationis Materiam primam, eamque vniri quantitati Eucharisticæ, & ex illa materia educi formam substantialem.

Objicitur. Hoc non posse contingere sine mutua prioritate inter materiam, & accidentia. Nam imprimis materia præsupponitur ad illa accidentia in instanti suæ productionis, quia quantitas ab illa sustentatur: econtra quantitas cum cæteris dispositionibus præsupponitur ad productionem Materiæ: ideo enim producitur à Deo materia in hoc instanti, quia videt esse positam vltimam dispositionem ad formam substantialem vermis v. g. nisi enim hoc videret, adhuc relinqueret ibi Corpus Christi.

Responderi posset 1. In primo signo intelligi quantitatem cum cæteris accidentibus, & vltimâ dispositione, sed independenter à materia prima, in secundo signo produci materiam primam, in tertio educi vnionem illius cum quantitate (nec enim est absurdum formam creativè existentem vniri per vnionem eductam, vt patet in anima rationali) in quarto signo desinere Corpus Christi esse ibi, & produci formam substantialem: postea verò in sequenti instanti reali educi quantitatem è materia & vnâ cum cæteris accidentibus pendere à Materiâ: sicut insimili philosophantur aliqui de dispositionibus, quas dicunt in primo instanti Generationis pendere ab agente extrinseco, & præsupponi ad formam substantialem educendam, deinceps verò ab ea emanare.

Respondetur tamen secundò & faciliùs, accidentia nunquam præsupponi pro priori signo Naturæ ad Materiam, sed ex eo quòd pro instanti A. reali præcesserit penultima dispositio ad formam vermis, & quòd in instanti B. perseveret adhuc applicatum agens, aptum producere vltimam dispositionem, hoc viso Deus producit in instanti B. pro posteriore signo naturæ Materiam primam, in tertio signo desinit ibi esse Corpus Christi, vtpote cedens materiæ, quæ illis accidentibus subsistet: deinde producitur vltima dispositio, ac denique forma substantialis.

858. Quæres, an producatur Materia nova, distincta ab ea quæ fuit per consecrationē destructa, vel an reproducatur illa ipsa quæ destructa fuit. S. Thomas ait, irrationabiliter dici, reproduci priorem materiam, putat enim fore miraculum si eadem res reproduceretur.

E contrario S. Bonaventura, Alensis, Suarez, Conink, Tanner, Gaspar Hurtadus, Lugo, Pallavicinus, Arriaga, Esparza, docent eandem reproduci, cujus variæ afferuntur rationes. Prima est, quia Quantitas, vtpote coæva Materiæ, videtur habere respectum & exigentiam ad hanc numero materiam, aut certè postquam semel in illa fuit, exigit non poni in alia. Secunda. Materia ex Natura sua erat incorruptibilis: ergo cùm per violentiam & contra suam Naturam fuerit corrupta, mirum non est, si dato casu quo nova producenda est ex vi præcedentis violentæ destructionis ipsa reproducatur, & sic quasi in integrum restituatur. Tertia ratio, quæ est Pallavicini & declaratoria prioris. Materia prima non solùm habebat jus subsistandi accidentibus (in quod jus successit Christus) sed etiam habebat jus vt retineret existentiam mutatis his accidentibus: hoc autem jus non videtur auferri à materia per consecrationem, vtpote quæ vi miraculi perdit ex naturalibus minimum quod potest fieri. atque adeo perdit solam durationem temporaneam, non æternam, quam perderet si non reproduceretur deficientibus accidentibus panis. Confirmatur ab eodem. Sic enim meliùs defenditur, quomodo singuli sint resurrecturi cum corporibus suis, si nempe nihil materiæ vllius hominis deficiat in fine mundi, quod tamen facilè fieri posset, nisi reproduceretur. poterat enim aliqua materia corporis humani accepisse formam panis, & fuisse consecrata.

Objicitur. Non datur reditus à non esse ad esse in formis corruptibilibus: ergo nec in Materia. Nego consequentiam & paritatem. Nam formæ corruptibiles ideo non reproducuntur, quia Natura amat varietatem, & non perpetuitatem illorum entium, sicut amat perpetuitatem Materiæ primæ.

CAPVT VIII.

DE FORMA SACRAMENTI EVCHARISTIÆ.

CONTROVERSIA I.

Quomodo verificentur verba Consecrationis.

859. RAtio dubitandi est. Quia sensus illius propositionis: *Hoc est Corpus meum:* videtur omnino requirere, vt Corpus Christi sit sub illis speciebus vel per totum tempus propositionis, vel ad minimùm tempore quo profertur copula, *est.* hoc autem est falsum, incipit enim primùm esse præsens in fine propositionis.

P. Suarez *d.* 58. *s.* 5. docet, loquendo de propositionibus, quarum veritas pro vno instanti existere potest tempore locutionis (qualis non est illa qua dico: *Ego taceo:* nec illa quæ motum localem significat, *vt: ego venio:* sed illæ quæ significant vel motum instantaneum, vel existentiam rei permanentis) de his inquam propositionibus docet Suarez, ad earum veritatem sufficere, si pro aliquo instanti, quodcunque illud sit, respondeat objectum propositioni, sicut ad veritatem propositionis indefinitæ, quâ dico: *aliquis loquitur:* sufficit, sive loquatur Petrus, sive Paulus.

Contra hanc explicationem sic argumentor. Veritas horum verborum: *Hoc est Corpus meum:* ità debet defendi, vt excludat simultaneam veritatem hujus: *Hoc est panis.* Nam Sacerdos cum veritate diceret: *Hoc est Corpus meum* (id est Christi) *& non panis.* atqui secundùm Suarez hæc non procederent: ergo &c. Minor probatur. Nam hæc propositio etiam esset vera: *Hic est panis:* quia sensus esset secundùm Suarez; Pro aliquo instanti quo durat propositio, illud quod subsstat accidentibus, est panis, quod est verissimum.

Confirmatur. Contradictoria hujus: *Hoc est Corpus meum*; est hæc: *Hoc non est Corpus meum.* ac proinde ejus sensus deberet esse vniversalis, negans præsentiam Corporis Christi pro omnibus & singulis instantibus propositionis, nempe: *In nullo instanti id quod subsstat accidentibus*, est *Corpus meum.* ergo etiam hæc esset vniversalis: *Hoc non est panis.* ergo sensus esset iste: In nullo instanti propositionis id quod subsstat accidentibus, est panis. sed hæc esset falsa: ergo contradictoria esset vera: scil: hoc est panis: & quidem esset vera, dum etiam esset vera altera, *Hoc est Corpus meum.*

860. Dicendum itaque est, veritatem hujusmodi propositionum, sive sint affirmativæ vel negativæ, habere hunc sensum: *In fine propositionis objectum sic se habet:* vel: *non sic se habet.* Videtur supponi hæc Conclusio à S. Thom. 3. p. *a.* 7. *ad.* 3. vbi dicit: [Ista conversio fit in vltimo instanti prolationis verborum, tunc enim completur verborum significatio, quæ est efficax in Sacramentorum formis.]

Probatur 1. à posteriori. alioquin si quis volens asserere Petrum esse sanctum, si inquam, dum profert vocem, Petrus, per revelationem intelligeret, eum tunc peccare mortaliter, posset adhuc salvâ veritate addere: *est sanctus.* quod est falsum & à nemine concessum, teneretur eum abrumpere: ergo signum est, quòd ad minimum affirmet, esse sanctum pro fine propositionis.

Probatur 2. à priori. Ante finem propositionis & prolationis prædicati, nondum est affirmatum prædicatum de subjecto simpliciter & absolutè, quia nondum existit plena significatio: ergo sicut per prolationem prædicati absolvitur & consumatur propositionis significatio, ita ex mente loquentis satis est, & etiam requiritur, vt in fine propositionis objectum ità se habeat, hoc ille pronuntiat, & hoc vel maximè verum est in propositionibus practicis, hoc est, suorum objectorum effectivis, & quæ seipsas verificant, vt est hæc, *Ego tibi debitum condono.* talis est etiam forma consecrationis. ergo.

861. Objicitur 1. Si verba deberent verificari in vltimo instanti intrinseco propositionis, sequeretur verba operari suum significatum antequam illud completè significent. consequens est absurdum: nam significando causant: ergo falsum est, verba affirmare præsentiam Corporis Christi pro fine propositionis. Sequela potest probari dupliciter. 1. Tunc verba primùm complent significant, quando ab audiente complete percipiuntur: sed non nisi post morulam percipiuntur: ergo non nisi post morulam verificabuntur. Ad hoc tamen dicitur, vt ex philosophia constat; ergo non nisi post morulam verificabuntur. Ad hoc tamen dicitur respondetur, verba caussare non per actualem significationem, sed per vim significativam quam habent in actu primo, & completam quando sunt absoluta in ore loquentis. Formula

Fortiùs probatur sequela objectionis hoc modo. Tamdiu verba non habent completam significationem, quamdiu adhuc sunt per alia subsequentia verba determinabilia ad sensum perversum, ità vt adjectione alicujus vocis falsificaretur forma, & sensus requisitus destrueretur: ergo vt verba habeant completam significationem & sensum requisitum pro valore formæ, debet accedere negatio vocis corruptivæ sensûs requisiti. Consequentia videtur esse bona. Antecedens probatur in exemplo: si Sacerdos verbis consecrationis, *Hoc est Corpus meum*, adjiceret vocem, *æreum*, non consecraret, vt præced. tract. dictum est, quia τὸ *æreum*, destruit sensum legitimum formæ & vocis *Corpus*, quod deberet significare corpus organicum & humanum: quam significationem non habet completè nisi per omissionem vocis, *æreum*: ergo significatio verborum & sensus legitimus, absolvitur primùm post illam moralam quâ posset adjici vox *æreum*. Pro solutione

862. Notandum 1. Hæc duo esse diversa: sensum propositionis esse completum: &, sensum propositionis carere æquivocatione: seu: sublatam esse æquivocationem in ordine ad audientes. v. g. dum dico, *Hoc fecit Petrus*, est sensus completus sed æquivocus, quia potest intelligi vel de Petro A. vel de Petro B. hæc autem æquivocatio benè stat cum sensu completo; nam hæc est natura æquivocorum, vt habeant duos sensus completos, & per intentionem loquentis possint ad vnum determinari, ità vt proferens non sit mentitus, nec imperfectè locutus: alioquin, vt observat Lugo, nec Prophetæ, nec Sybillæ, nec qui scribunt Hebraicè sine punctis, nec qui vtuntur hieroglyphicis, loquerentur aut scriberent in sensu completo, quod dicere est absurdum. Jam verò si illi propositioni, *Hoc fecit Petrus*, adjiciantur hæc aut similia: *filius Prætoris*, erit sublata æquivocatio in ordine ad audientes.

Notandum 2. Aliquas propositiones esse æquivocas hoc sensu, quòd sine alijs additis habeant sensum perfectum, & alium imperfectum; vnde si proferantur cum intentione sensûs perfecti, habent illum in actu secundo, & si sint practicæ propositiones, efficiunt in fine quod significant. Hujusmodi esset ista; *Ego te accipio in meam*. nam sine adjectione possunt ex intentione loquentis habere sensum absolutum; quodsi tamen adjicerentur hæc alia: *si parens consenserit*: habent sensum conditionatum & imperfectum seu incompletum. Similiter (& est exemplum Lugonis) hæc propositio: *Christus non est in Eucharistia*, ex intentione loquentis potest esse hæretica, & hunc sensum habet completum: habet tamen simul etiam sensum incompletum, quatenus adjici possent hæ: *ante consecrationem*, & in hoc sensu prolata non esset hæretica. Hinc infert Lugo, Dicastillo & Pallavicinus, eum qui ex animo contrahendi matrimonium, aut hæresin proferendi, proferret priora verba: sed pœnitentiâ ductus statim mutato consilio adjiceret posteriora, revera contractu obligari in priore casu, & in posteriore incurrisse censuram latam in hæreticos hæresin proferentes. Ratio patet ex dictis; quia verba fuerunt ex intentione loquentis prolata in sensu completo, quem habent sine adjectis, esto per adjectionem aliorum deciperet audientes, quasi ea protulisset in sensu incompleto. His positis

863. Respondetur ad Objectionem, negando antecendens. ad probationem respondetur, τὸ *Corpus* esse æquivocum, ità vt in sensu quem habet completum, significet corpus organicũ, & in sensu quem habet incompletum, significet corpus phantasticum. Jam ergo, quando profertur ex intentione prioris sensûs, habet sensum completum, antecedenter ad omnem moralem subsequentem, seu antecedenter ad silentium subsequens, sive quod idem est, antecedenter ad omissionem vocis, *æreum*, pro tempore sequenti: hæc autem negatio seu silentium, tantùm servit ad tollendam æquivocationem in ordine ad audientes, non verò in ordine ad hoc, vt habeat sensum completum.

CONTROVERSIA II.

An verba caussent Conversionem Eucharisticam vt vera.

864. AFfirmat S. Thomas a: 5. vbi ait: Veritas hujus locutionis: *Hoc est Corpus meum*: non præsupponit rem significatam, sed facit eam.

Contra hoc objicitur argumentum philosophicum. Veritas formalis propositionis vocalis est denominatio partim extrinseca, desumpta ab existentia objecti: ergo non potest suum objectum significatum caussare vt formaliter vera, hoc est, ità vt pro priori naturæ præsupponat ipsam veritatem formalem adæquatam; sic enim objectum præsupponeretur immediatè ad seipsum.

DICO 1. Veritas formalis formæ consecrationis, non est caussa conversionis Eucharisticæ, nec præcedit pro priori naturæ, sed solùm præcedit significatio objecti. Ità post Scotum Suarez, Vasq: Tanner, Lugo, Dicastillo. Probatur. Et quidem quòd pro priori naturæ debeat præcedere significatio, est clarum, non enim caussant verba merè materialiter spectata, sed vt significantia, vt patet ex alibi dictis. Quòd autem pro priori naturæ non præcedat Veritas formalis, evincit ratio allata.

DICES. Locutio vera de præsenti, præsupponit in loquente cognitionem & judicium de objecti existentia: ergo multò magis præsupponit existentiam objecti. Probatur antecedens. Nam priùs est scire quàm loqui; locutio enim ad hoc instituitur, vt loquens communicet audienti, quod ipse scit: ergo qui aliquid affirmat vocaliter, debet priùs mentaliter scire, rem ità se habere. R. 1. Hoc argumentum nimiùm probare, scilicet, Christum jam esse sub accidentibus, antequam Sacerdos incipiat proferre formam: item Sacerdotem scire aut credere, illud jam adesse an-

tecedenter ad formam. R. ergo 2. Distinguendo antecedens. locutio merè speculativa præsupponit tale judicium, concedo: locutio practica seu causativa sui objecti, nego. Discrimen est, quòd prior cùm non possit ponere conformitatem objecti secum, debet scire jam aliunde positum esse, aut poni pro vltimo instanti: at verò locutio practica, cùm possit hanc conformitatem ponere faciendo ipsum objectum, & sic verificare seipsam, non præsupponit cognitionem de objecto aliunde posito, sed satis est ad cavendum mendacium, quòd præcedat cognitio de objecto per ipsam locutionem ponendo: vt si dicam: *Ego tibi centum, quos debes, remitto.* Aliud exemplum appositum affert Dicastillo n. 226. [Si, inquit, tu à me quæras vnum carmen factum ex tempore, & ego incontinenti dicam: *Ecce! ego jam subito, quod quæris, profero carmen:* quando incepi, nondum erat carmen, certus tamen quòd quando absolvam, erit carmen, possum salvâ veritate incipere affirmare.]

Objicies. Concilium Trid. colligit præsentiam Christi ex veritate verborum: ergo debent antecedenter esse vera. Nego Conseq. Nam vt Concilium legitimè inferat præsentiam Corporis Christi, abunde satis est, verba esse vera, sive deinde verificent seipsa, sive aliunde habeant veritatem.

865. DICO 2. Pro priori naturæ verba sunt vera veritate radicali & exigentiali. Probatur Conclusio. Verba consecrationis pro priori naturæ sunt verba prolata in persona Christi, qui mentiri non potest: ergo quà talia habent infallibilem connexionem cum objecti conformitate, non minùs quàm actus supernaturales: sed hæc est veritas radicalis: ergo. &c.

CONTROVERSIA III.

Quomodo significet pronomen Hoc & Hic in Verbis Consecrationis.

866. PRima sententia est Alexandri, docentis, pronomen *Hoc*, supponere quidem pro substantia panis determinatè, & pronomen *Hic*, pro substantia vini, sed tanquam pro signis Corporis Christi exstituri sub illis accidentibus, vt proinde hæc propositio: *Hoc est Corpus meum*, habeat hunc sensum: *significatum per hunc panem est corpus meum.* Ab Alexandro non multùm differt D. Bonaventura, qui vult pronomen *Hoc* supponere pro pane, sed copulam *est* non significare identitatem, sed transitum, vt sensus sit: *Hoc transit in corpus meum.* Rejicitur vterque; quia copula *est* debet sumi in sensu proprio, vt monet Tridentinum dum ait: Christum dixisse verè corpus suum esse id quod sub specie panis offerebat.

Secunda Sententia est, pronomen Hoc supponere pro Corpore Christi. Huic sententiæ, vt observavit S. Thomas, objicitur, quòd ex ea sequi videatur, propositionem fore identicam & nugatoriam, dum faceret hunc sensum: *Corpus meum est corpus meum.* Omissis variis solutionibus insufficientibus, quæ apud Vasquez videri possunt.

Dicendum est, pronomen *Hoc* designare idem in solo Corpore Christi verificati, non tamen illud significare explicitè & determinatè conceptu Corporis Christi, sed sub conceptu communi ad quamcunq; substantiam, quæ possit accidentia designari posset, vt sensus sit: *Substantia, quæ in fine propositionis subsistat istis accidentibus, est corpus meum.* Vnde si non fieret consecratio, sed diceres: *Hoc est panis*, conceptus ex parte prædicati minis esset planè idem, hoc est, confusus.

867. Dubium est, an illa pronomina supplantur substantivè, an verò adjectivè, sive pronomina illa sint subjectum illius propositionis, an verò prædicatum, vt sensus sit: *Corpus meum est hoc*, seu: *est contentum sub his speciebus.*

Prima sent: docèt, accipi adjectivè, habere rationem prædicati. Ità Vasq. Lugo, Dicastillo, secuti Maldonatum & alios.

Secunda sent. communis, contrarium non tam probat, quàm supponit.

Tertia est media, Card. Pallavicini, n. 244. fatetur pronomina illa poni adjectivè, & quidem, si subtiliter inquit, conferuntur, semper debent, nec aliter possunt poni quam adjectivè, sunt enim relativa, adeoque semper subintelligitur aliquod substantivum, cui annectat illud relativum. Deinde verò negat, pronomina illa esse in forma consecrationis præcisum, & sic denique sentit cum secunda sententia.

Hæc expositio mihi etiam placet, & probatur ab eodem auctore imprimis ex verbis consecrationis, prout referuntur à S. Paulo 1. ad Cor. 11. *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine.* Probatur 2. hoc discursu. Christus postquam Jo. 6. dixerat, suam carnem fore manducandam, & sanguinem bibendum, ad hoc jam faciendum non solùm invitabat, sed etiam suo præcepto compellebat dicens: *accipite & manducate ex hoc omnes*: vt autem illos ad manducandum moveret, rationem addidit: *quia est corpus meum.* His verbis continetur syllogismus, quo Christus probavit, id quod illis porrigebat, esse illis manducandum. Cùm enim quasi in genere diceret: hoc quod vobis porrigo, est vobis ex præcepto manducandum, id probavit: quia est corpus meum. vt autè hæc probatio sit in prima figura, hoc ob. directissimè & naturalissimè concludens, debet resolvi in hunc syllogismum: Corpus meum est vobis manducandum: id quod vobis porrigo sub istis accidentibus, est corpus meum: ergo quod vobis porrigo, est vobis manducandum. Ecce! medius terminus est, *Corpus meum*, qui medius terminus prædicatur in prima figura de subjecto conclusionis: ergo in minore Corpus prædicatum: atqui minor est forma consecrationis, ergo in eadem forma *Corpus* est prædicatum, & *Hoc* est subjectum.

867. Ob-

868. Objiciunt. Illud est prædicatum propositionis, quod in eo genere ponitur, cujus generis est alter terminus propositionis : nimirum si sit generis masculini, ponitur & illud quod est capax omnium generum, in genere masculino : si enim poneretur substantivè, poneretur in genere neutro, juxta regulam Emanuelis; Atqui in forma consecrationis calicis pronomen ponitur in genere masculino, quia calix aut sanguis est generis masculini : ergo non est subjectum sed prædicatum. Nam si esset subjectum, deberet dici Hoc est calix.

R. Imprimis græca vox POTYRION, significans calicem, est generis neutri : vnde ex græco textu non potest colligi, an articulus sit positus substantivè an adjectivè : & ideo Jansenius fatetur, æquè verti posse : *Hoc est calix.* sed quia vulgata editio legit : *Hic.* ideo aliter respondet Pallavicinus, etiamsi pronomen se teneat ex parte subjecti, adhuc in communi locutione desumere genus à prædicato : vt si quærenti : qualis sit hæc gemma : dicam, *Hic est Adamas.* Rationem dat, quia defacto nomina substantiva sunt distributa in tres classes, in quarum vna ponuntur ea quæ sunt generis masculini, in altera, quæ fœminini, in tertia quæ neutrius. Quando ergo dicimus : *Hic est Adamas, Hic est Sanguis :* pronomen *Hic* continet implicitam affirmationem, nempe, id quod tibi demonstro, est in ea classe rerum quæ ponuntur in masculino. Sed de hac lite plura grammatici.

CONTROVERSIA IV.

An plures Sacerdotes possint simul consecrare eandem materiam.

869. CErtum est 1. id validè fieri posse, si forma à pluribus absolvatur in eodem instanti, secundùm illum sonum vltimæ syllabæ, qui sufficienter compleat significationem sensibilem totius propositionis.

Certum est 2. aliquando id licitè fieri, vt colligitur ex novo Pontificali edito jussu Clementis VIII. vbi præcipitur, vt præsbyteri ordinandi consecrent eandem materiam cum Episcopo ordinante. item quando consecratur aliquis Episcopus, debet simul cum suo ordinante consecrare, & vterque de vtraque specie sumere, cùm tamen Neomystis non nisi vna species detur. Denique mos Græcorum Romæ approbatus est, vt semper cum Episcopo consecret præsbyter, licèt neutram speciem sumat. Vnde Durandus & quidam alij audiendi non sunt, dum talem Ecclesiæ consuetudinem audent improbare.

Certum est 3. Neomystas debere habere aliquo modo intentionem consecrandi, & non nisi recitativè illa verba proferendi. Dicuntur enim in Pontificali celebrare seu concelebrare, & seriò monentur, vt studeant verba absolvere cum Episcopo, quæ admonitio supervacanea esset, si verba tantùm recitativè proferrent. Neque obstat, quòd in antiquissimo Pontificali dicatur : *sicut si celebrarent.* Sensus enim est : *sicut si seorsim celebrarent.*

870. Explicandum tamen est, quâ ratione evitari possint plura inconvenientia. Nam vel Neomysta absolvit verba simul cum Episcopo, vel prævenit, vel sequitur. Si absolvat simul cum Episcopo (quod moraliter quoad vtramque speciem impossibile videtur) sequitur quòd Sacerdos consecret alteram speciem quam non sumit. Quodsi in vna specie simul consecret cum Episcopo, non item in altera, sequitur Sacerdotem consecrare vnam speciem & non alteram, quod per se loquendo nunquam licet, & huic periculo semper se exponit. Si verò Neomysta præveniat Episcopum, sequitur 1. Episcopum non consecrare illam speciem, qui tamen est principalis consecrans. Sequitur 2. quòd, si fuit præventus in consecratione calicis, sumat calicem quem non consecravit. Sequitur 3. Quòd non solùm Episcopus, sed etiam cæteri Neomystæ præventi proferant verba supra materiam jam consecratam, quod non licet. Si denique Episcopus omnes prævenit, sequitur, Neomystas omnes proferre verba supra materiam jam consecratam.

In hoc puncto ad facilitandam praxin, & scrupulos amoliendos, Neomystæ debent attendere 1. vt quantùm possunt, conentur simul cum Episcopo absolvere. 2. vt habeant intentionem primariam proferendi verba meliori modo quo possunt & debent proferri ex voluntate Dei & Ecclesiæ, esto illis non constet, quisnam sit ille modus. Et hac ratione satis caventur inconvenientia.

871. Cæterùm quæstio speculativa restat, qualis deberet esse intentio, si quis explicitam habere vellet. Communis est opinio, requiri in Neomystis intentionem conditionatam, consecrandi, si cum Episcopo absolvant. Vnde solus Episcopus habet intentionem absolutam, & est certus de sua consecratione. Ita Suarez, Conink, Lugo.

Adhuc tamen vrgeri potest vnum ex inconvenientibus. Nempe quia fieri potest, vt Neomysta in consecratione panis non absolverit cum Episcopo, adeóque non consecraverit : absolvat tamen cum Episcopo formam Calicis, & consequenter eum consecret : quod cæteroqui est illicitum : Non enim licet calicem consecrare sine panis consecratione, & præterea talis nihil sumeret ex eo quod consecravit.

Communi itaque sententiæ addendum putat Dicastillo (quem sequitur R. P. Antonius de Spiritu Sancto, in suo perdocto Directorio Confessariorum, qui, dum hæc scribo ad manus venit, recentissimè editus) aliam adhuc subesse conditionem in intentione Neomystæ, nempe quòd in consecratione calicis habeat intentionem consecrandi, si priùs panem cum Episcopo consecravit.

Necdum

Necdum tamen omnis ablata difficultas est. Nam fieri posset, vt Neomysta absolveret formam consecrationis panis cum Episcopo, non item formam calicis: ergo consecrabit vnam speciem sine altera. Ad hanc replicam non audet respondere P. Dicastillo, quòd Neomysta possit habere in consecratione panis intentionem conditionatam, si futurum sit vt absolvat etiam cum Episcopo formam calicis, quia Sacramentorum operatio & confectio, matrimonio excepto, non potest suspendi in futurum. Respondet itaque non esse opus aliquâ conditione tali, sed satis esse quòd habeat spem & conatum absolvendi etiam formam calicis cum Episcopo. Faciliùs tamen responderetur, subesse conditionem de præsenti, scilicet: si Deus videt me absoluturum formam calicis cum Episcopo.

Sed quidsi vtramque formam cum Episcopo absolveret Neomysta? adhuc sequitur inconveniens, quòd non sumeret ex vtraque specie quam consecravit. Ad hoc respondet Lugo, vel non esse Juris divini, sed tantùm Ecclesiastici, adeóque dispensabilis ab Ecclesia, quòd sumatur vtraque species in sacrificio ab aliquo Sacerdote, vel, si est juris divini, esse tamen satis probabile, quòd secluso præcepto Ecclesiastico, sufficeret sumptio facta ab alio Sacerdote quàm à Celebrante: sicut non est Juris divini, nunquam fieri oblationem sine consecratione, cùm hoc fiat in die Parasceves. Paulò aliter respondet Dicastillo, præceptum summendi vtramque speciem, esto sit divinum, non tamen esse latum pro concelebrante, sed pro celebrante principali, vt colligitur ex Ecclesiæ praxi, cujus est declarare præcepta divina.

872. Contra omnia hactenus dicta potest adhuc fortiter vrgeri ab experientia manifesta, quâ sæpissimè contingit, vt Neomysta audiat alios jam ante se absolvisse verba consecrationis panis: ex quo sequi videtur, non licere illi amplius postea proferre verba consecrationis supra calicem, ne quidem sub conditione, *si consecravit hostiam.* cùm enim certus sit, se non consecrâsse, sed alios ante se, ineptè ageret adjiciendo conditionem, quam scit non esse impletam: & malè etiam faceret proferendo verba supra calicem, cum expressa intentione non consecrandi: ergo vel deberet omnino silere (quod non permittitur) vel deberet velle conari consecrare: ergo vel deberet conari consecrare vnam speciem tametsi non consecraverit alteram, quod supponitur esse inconveniens, vel fatendum est, non esse inconveniens, id quod communiter inconveniens reputatur, nempe me consecrare vnam speciem, etiamsi non consecrem alteram.

Ob hanc difficultatem, quod dicere non eram ausus, video nunc docuisse P. Esparza, qui negat, hoc vllum inconveniens esse, & sic declarat. [Dicendum, inquit, intentionem debere esse absolutam, & sine vlla speciali restrictione, non contenta intrinsecè in ipsa caussa rei, sicut concipitur per se ab vnoquoque solitariè celebrante, & nihilominus nullum sequi inconveniens simultate plurium consecrantium eandem numero materiam actu ab Ecclesia præscripto, omnes moraliter consecrant validè, licèt probabile illi vel illi validè consecrent qui primi absolvunt verba physicè. Ratio valoris moralis in omni consecratione, tametsi physicè aliquorum consecratio sit posterior quàm aliorum, hæc est, quia nimirum quicunque audit formam quacunque pronuntiatam ab vnoquolibet ex ità celebrantibus, perinde redditur certus ex vi talis audientiæ de præsentia reali Christi sub illis accidentibus, & consequenter perinde movetur ad adorationem Christi, & ad omnem sensum pietatis concibilem ex Sacramento, atque si ille solus proferret verba consecrationis, & propterea ob nullum ità consecrantibus determinatè sumpti consecrationem potiùs quàm ob consecrationem cujusbet alterius ex ijsdem, potest ad idem moveri, eandémque certitudinem habere, quandoquidem juxta præscriptum Ecclesiæ, omnes teneantur audiri, quantùm fieri potest, vt simul absolvantur, ideóque, ne detur sensibilis & manifesta fraudis vnius post alium. Negatur itaque vllum inconveniens, quòd vnius vel aliquorum tantùm, & non aliorum consecratio sit validè, rectè, vnus physicè consecret panem, alius calicem sumat & offerat, qui non consecravit physicè, econverso, qui physicè consecravit, non sumat nec offerat: nullum, inquam, est inconveniens, nullúmque irreverentiæ genus, quia in rebus moralibus non habetur ratio diversitatis physicæ distitutæ diversitate morali: atque in præsenti hoc reddit certum vsus & auctoritas Ecclesiæ, videns hujusmodi simultaneam plurium consecrationum & scientis illâ admissâ esse inevitabilem vnius, saliter discrepantiam physicæ prioritatis, & posterioritatis inter consecrationes, cum incertitudine vter priùs consecraverit physicè.] Hæc P. Esparza.

873. Quæ verò objici aut vlterius vrgeri possent, dissolventur facilè, si animadvertamus, quòd ex Neomystis nullus totam formam consecrationis proferat secundùm omnia & singula verba, postquam jam alius absolvit, ità vt v. g. Petrus incipiat dicere: *Hoc*, postquam jam alius totam formam absolvit. hoc sanè esset inconveniens maximum, nec talis ageret ex mente Ecclesiæ: sed vniuscujusque verba ità intermiscentur cum verbis aliorum, vt nullus sit, cujus aliorum verba non fuerint in actu primo apta, & ad indifferentia ad hoc, vt ipse proferens physicè consecraret, eò quòd nullius verba præsupponerent hostiam jam ab alio consecratam. hoc patet, cùm suprà dixerimus verba tantùm moraliter influere in effectum Sacramentalem, jam facilè dilucidatur, quomodo nullius Neomystæ verba supponitur, quomodo nullius Neomystæ verba supponitur, nitùs otiosa, sed etiam secundùm majorem partem æqualiter cum alijs moveant Deum, ad ponendum Corpus Christi sub speciebus, & etiamsi Petrus audisset formam jam à Paulo absolutam esse, antequam ille absolvisset, tamen

tamen absolvere formam, quia hoc est necesse, vt verba priùs cum alijs prolata habeant sensum integrum & absolutum: & hæc in confirmationem dicta sint.

CONTROVERSIA V.

An Verba Consecrationis dicantur Enuntiativè, vel Recitativè.

874. PRopositio duplici intentione proferri potest. 1. Enuntiativè, seu, quod idem est, Significativè ac formaliter 2. Recitativè seu materialiter. Priori modo profertur, quando intendimus affirmare id quod propositio significat. Posteriori modo, quando intendimus narrare historicè, quod alius per illam propositionem affirmavit: sive deinde nos idipsum affirmemus, sive non: v. g. si Sacerdos legat Epistolam in Missa Festi Corporis Christi, vbi recensetur historia institutionis Eucharisticæ.

Quæritur ergo in præsenti, an Sacerdos, quando consecrare intendit, proferat verba Christi recitativè tantùm, an enuntiativè tantùm, an vtroque modo.

Cavendum autem est, ne quæstio hæc confundatur cum alia quæ cum hæreticis est, an verba proferantur Concionatoriè, an Consecratoriè: omnes enim Catholici fatentur proferri Consecratoriè: sed dubitatur à Catholicis, an Sacerdos intendens primariò consecrare, hoc ipso saltèm implicitè velit illa verba proferre affirmativè, vel, an sufficiat, ea velle tantùm proferre recitativè, seu narrativè, adeo vt si primariò vellet tantùm sic proferre, & nullo modo affirmativè, an inquam adhuc conficeret Sacramentum, necne.

Prima sententia docet, proferri tantùm recitativè. Ità Innocentius III. lib. 4. de Mysterijs Missæ, Catherinus, Major, Mirandulanus, & noster P. Salmeron fusissimè, & teste Lugo doctissimè, to. 4. in Evang. tr. 13. eamque plures alij, quos sequitur Dicastillo, valde probabilem putant, vt proinde neminem movere debeat censura Vasquezij d. 200. n. 14. & Præpositi, eam opinionem erroneam vocantium.

Secunda sententia est, illa Christi verba tantùm enuntiativè proferri. Ità S. Bonaventura, Gabriel, Marsilius, Vasquez, & eam aliquando tenuerat Lugo.

Tertia est, proferri vtroque modo: recitativè quidem proprio Sacerdotis nomine, & vt sic non esse consecratoria, nec proinde necessarium esse vt recitativè proferantur: enuntiativè verò proferri in Persona Christi, & sic esse consecratoria, atque esse de essentia sic proferri. Ità Sotus, Suarez, Bellarminus, Valentia, Bonac. Coninck, Tanner, Nugnus, Præpos. Hurt. Lugo, Dicastillo, Arriaga.

875. DICO 1. De essentia consecrationis est, vt verba proferantur enuntiativè, sive Sacerdos hoc explicitè, sive tantùm implicitè intendat, quod sufficit. Ità S. Thomas a. 5.

Conclusionem probat Vasquez & Hurtadus 1. Quia Sacerdos mediâ significatione verborum consecrat & convertit panem & vinum in Corpus & Sanguinem Christi. Nam Tridentinum sess. 13. c. 4. ait, Ecclesiam ex eo collegisse conversionem Eucharisticam fieri, quia Christus verè dixit, Corpus suum esse, quod offerebat: & non solùm collegit tunc, quando Christus ipse in propria persona proferebat, factam fuisse conversionem à Christo, sed etiam nunc fieri à Sacerdote, quia nomine, & in Persona Christi verè dicit idem, quod Christus verè dixit. Ad hoc tamen respondet Lugo. Ecclesiam collegisse præsentiam Christi ex veritate verborum quæ dixit ipse Christus, consequenter autem colligere præsentiam Christi in nostra Eucharistia, quia Christus dedit Apostolis & Sacerdotibus potestatem conficiendi idem Sacramentum, recitatione eorundem verborum, cum intentione faciendi quod Christus fecit.

Probant ijdem 2. Quia alioquin non fieret medijs verbis illa consecratio & conversio; nam vna substantia integra nequit pugnare cum alia, nisi ratione significationis verborum. Hæc probatio adhuc infirmior est. est enim, vt suprà vidimus, repugnantia physica inter illas duas substantias quoad officium substandi accidentibus.

Probatur ergo Conclusio meliùs 1. ex Florentino & Patribus, asserentibus, illa verba proferri in persona Christi, ità vt Christus censeatur per os Sacerdotis ea proferre: atqui si ea tantùm recitativè proferret, non proferret ea in persona Christi, sed proprio nomine: ergo &c.

Dices. Imò adhuc proferret nomine Christi, quia proferret ex intentione faciendi Sacramentum, quæ intentio denominat actionem fieri nomine Christi.

Sed contra. Dupliciter possum vti pronomine *Ego*, & *Meum*, proferendo ea nomine alterius. primo modo ità, vt per illud pronomen verè significem meipsum, licèt id quod affirmando efficio, efficiam potestate alienâ, & sic nomine alterius. sic quando Minister baptizans dicit: *Ego te baptizo*: non est sensus: *Ego Christus te baptizo*: sed: *ego Petrus, Joannes &c.* qui tamen baptizat nomine Christi. Alio modo possum vti tali modo loquendi, ità vt illud pronomen reverâ significet & appellet ipsum principalem, cujus personam speciali modo repræsento, ità vt verba quæ profero cum pronomine, non verificentur vllo modo de mea persona, sed de principali: sic Angelus repræsentans personam Dei, dixit: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac.

Itaque Concilium Florentinum & SS. Patres in secundo sensu dixerunt proferri verba Christi in Persona Christi, nempe ad defendendam veritatem illorum verborum, quæ vera non essent, si tò *Meum* appellaret personam Ministri.

Confirmatur. Si tantùm recitativè proferrentur verba, sequeretur quòd sufficeret, si Sacer-

dos diceret: [Accepit panem, benedixit, fregit &c. dicens esse corpus suum.] hoc enim esset recitativè omnia dixisse.

Hoc ipsum discrimen inter formam hujus & aliorum Sacramentorum expressit *S. Thomas q. 78. a. 1. in Corp.* dicens: [Formæ aliorum Sacramentorum proferuntur ex persona Ministri, sive per modum exercentis actum, sicut cùm dicitur: *Ego te baptizo:* sed forma hujus Sacramenti profertur quasi ex persona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi, quòd Minister in perfectione hujus Sacramenti nihil agit, nisi quòd profert verba Christi.]

Probatur Conclusio 2. Si verba tantùm recitativè proferrentur, sequeretur, non fieri consecrationem, si quis sine vllis præcedentibus verbis cum intentione consecrandi, proferret præcisè hæc verba: *Hoc est Corpus meum.* consequens, inquit Lugo, licèt aliqui concedant, est tamen durissimum: sequeretur enim etiam priora verba esse partem formæ, scilicet illa, *Qui pridie quàm pateretur.* quia sine his non est integra narratio: consequens videtur esse contra Florent. dicens, formam esse verba Salvatoris, illa verò sunt verba Evangelistæ.

Probari potest 3. ad hominem. Adversarij fatentur, ex pronomine *Hoc*, colligi, quòd materia debeat esse præsens: atqui si tantùm recitativè dicerentur, non posset inde colligi necessitas præsentiæ: non enim affirmat Sacerdos, Christum super hæc accidentia dixisse: *Hoc est &c.* sed super illa quæ in cœna gerebat in manibus: vnde tota narratio esset vera, etiamsi nullam haberet præsentem materiam.

Probatur 4. Verba Sacramentorum significant id quod efficiunt: atqui verba, quibus conficitur Eucharistia, efficiunt præsentiam Corporis Christi sub speciebus: ergo debent illam significare: sed non significarent illam, si tantùm recitativè proferrentur: non enim significarent præsentiam Christi sub speciebus quas Sacerdos in manibus tenet, sed tantùm sub illis quas Christus tenuit in cœna: ergo debent proferri significativè.

Probatur 5. In consecratione ponuntur aliqua vi verborum, & aliqua per concomitantiam: sed hoc esset falsum, si verba tantùm proferrentur recitativè: ergo. Minor probatur. Quæro enim, an sub speciebus panis quem nunc consecrat Franciscus, ponatur Corpus Christi ex vi verborum prolatorum à Christo in vltima cœna, an vi prolatorum nunc à Francisco? si dicas primum: contra est 1. quia illud non ponitur vi verborum, quod non est necessarium ad verificanda verba: sed præsentia Corporis Christi sub his modernis speciebus, non est necessaria ad veritatem verborum in vltima Cœna prolatorum, non enim affirmavit Christus, sub his speciebus esse corpus suum. Contra 2. quia in Cœna positus est vi verborum etiam ille sanguis, qui nunc non est ampliùs in Corpore Christi, sed remansit in sudario, spinis &c. nunc autem non ponitur: deberet autem etiam nunc poni, si attendenda esset vis verborum prolata in vltima Cœna. Si verò dicas secundum, habemus intentum, scil. verba proferri significativè, alioqui nihil poneretur vi verborum, quia nullam habent significationem in ordine ad præsentem hostiam.

876. DICO 2. Verba consecrationis etiam recitativè seu historicè proferuntur. Colligitur ex toto contextu Canonis, à verbis illis: *Qui pridie quàm pateretur &c.* quicunque enim audit totam illam narrationem, venit in opinionem, quòd Christus hæc verba protulerit in Cœna, & si Sacerdos alia supponeret, diceret historiam malè narrâsse: ergo dicit ea recitative. Contra primam Conclusionem

Objicitur 1. Si Sacerdos hæc verba proferret significativè, verba essent falsa, diceret enim illud esse suum corpus. R. Non profert ea in sua persona, ita vt τὸ *Meum* appellet Sacerdotem vt gerentem personam Ministri Christi, sed vt præsentantem personam principalis; sicut enim Dicasteria & Consilia Principum solent vti hac formulâ scribendi, quasi scriberet ipse Princeps non repræsentant immediatè & directè, & non mediatè & indirectè, sicut quando Minister dicit: *Ego baptizo.*

Objicitur 2. Græci addunt in consecratione panis hæc verba: *Qui pro vobis tradetur.* & in Ecclesia latina adduntur: in *consecratione Calicis* Qui pro vobis effundetur. sed hæc non possunt nunc enuntiativè dici, quia non essent vera. R. In sententia communi, quòd illa verba non sint pars substantialis formæ, dicendum est, quòd solùm recitativè proferantur. in sententia contraria verò dicendum, ea proferri à Sacerdote repræsentante tempus Cœnæ, vt sensus sit: *Corporis effusionis duratio est posterior duratione Cœnæ.*

Contra 2. Conclusionem objicitur 1. Verba æquicoca non possunt simul & semel in ea proferentis habere duplicem sensum æquivocum, v. g. si mihi duo confessi essent, non possem eos absolvere vnâ absolutione per verba, *Absolvo te*; dirigendo illud *Te* ad vtrumque, respectu quorum est æquivocum. & ratio est, quia diversimen æquivocum significat diversa vt diversa, & secundùm diversitatem, & ideo debet ad vnum determinari per intentionem loquentis: atqui si verba consecrationis proferrentur recitative, simul & enuntiativè, tunc illud *Hoc*, esset æquivocum; nam vt recitativè prolatum significat accidentia quæ Christus habuit in Cœna in manibus, prolatum verò enuntiativè significaret accidentia posita in manibus Sacerdotis: ergo non possunt simul vtroque modo proferri. R. Dist. major. Si loquens non nisi vnam personam representaret, concedo, si duplicem personam repræsentet, nego major. & eodem modo distinctè minore negatur Conseq.

Confirmatur responsio exemplis, quibus Christus dixit Matth. 15. ad Scribas & Pharisæos

Bene prophetavit de vobis Isaias dicens : Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. protulit ea imprimis recitativè, vt patet: deinde etiam enuntiativè, dum de præsenti populo suo nomine affirmavit, quod Deus per os prophetæ de populo tunc existente pronuntiavit. non enim loquebatur Isaias de Scribis & Pharisæis, sed de toto populo Judaico tunc existente : & vt notat Maldonatus, sunt verba accusantis. Eodem modo potest Religiosus dicere mendico petenti Eleemosynam : *quod olim Petrus dixit, & ego dico : argentum & aurum non est mihi.*

Card. de Lugo hîc tum n. 48. tum præcipuè n. 120. movet quæstionem novam ; an illa verba *accipite & manducate ex hoc omnes*: tametsi non caussent ne quidem partialiter præsentiam Christi, nec sint pars formæ, nihilominus proferantur non merè recitativè, sed potiùs ità, vt jam tunc Sacerdos loquatur in persona Christi, non minùs quàm per illa : *Hoc est &c.* & resolvit affirmativè.

877. DICO tamen 3. Illa verba tantùm recitativè proferri. Probatur. Si illa verba proferrentur in Persona Christi, deberent ad aliquos audientes dirigi, sunt enim verba præceptiva sumptionis, vt docet ipse Lugo : sed non possunt assignari ad quos dirigantur: non quidem ad illos qui interfunt Missæ, non enim præcipitur illis sumptio ex illa hostia, nec Sacerdos habet animum alijs inde aliquid tribuendi : & quidsi nemo Missæ interfit ? Sed neque ditiguntur ad Apostolos, repræsentando tempus Cœnæ ; tum quia Sacerdos non accepit potestatem præcipiendi Apostolis, nec Christus Apostolis præcipit nunc per Sacerdotem, vt sumant ex illo quod in Cæna dederat, multò minùs ex eo quod modo Sacerdos habet in manibus : tum quia sic evaderet inepta propositio caussalis: esset enim sensus : accipite & manducate ex hoc (quod ego in Cæna teneo) omnes, quia hoc, (quod nunc Sacerdos habet in manibus) est corpus meum.

Objicit Lugo 1. aliquas auctoritates Patrum. Verùm, vt legenti patet, illa testimonia probarent (si quid probarent) illa verba esse etiam consecratoria. Solùm itaque asseruerunt, illa esse verba à Christo prolata, nec esse verba Evangelistæ.

Objicit 2. Si illa verba non proferuntur in Persona Christi, tunc falsa erit caussalis, quæ exprimitur per part. *Enim.* v. hanc particulam, non proferri enuntiativè, sed tantùm recitativè, vt disertè docet Suarez *disp. 59. s. 1. §. Dico 3.* vbi etiam pro comperto supponit, illa verba : *Accipite & manducate.* tantùm dici recitativè & materialiter. idem tradit Dicastillo & Arriaga. Obiter etiam adverto, part. *Enim* : nec ab Evangelistis nec à S. Paulo positam esse, poni tamen in Canone Missæ probabiliter ex Apostolica traditione, quòd à Christo fuerit prolata, vt habet S. Thomas *a. 2. ad. 5.*

878. Est denique hîc controversia, an formæ calicis constitutiva sint hæc verba : *Novi & æterni Testamenti, Mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Affirmat S. Thomas a. 3. alij communiùs nunc negant.

Probatur 1. Incredibile prorsus est, nullum Evangelistarum, imò nec S. Paulum, cùm de hoc Mysterio vellet ex proposito instruere Corinthios, retulisse integram essentialem formam huis consecrationis, sed mancam, cum tamen diligenter addiderint præceptum Christi, faciendi hoc in ejus commemorationem : atqui nullus illorum retulit totam illam formam, quâ vtitur Ecclesia latina, & quod bene notandum est, non solùm nullus retulit omnia illa verba, sed aliqua etiam verba : *æterni*: &: *mysterium fidei*: omnes omiserunt. ergo non sunt omnia essentialia.

Probatur 2. ex Liturgijs tum Apostolorum, tum Evangelistarum Joannis & Marci, in quibus forma ponitur his præcisè verbis : *Hic est sanguis meus.* vel : *Sanguis meus est hic.* Præterea nec in Liturgia S. Jacobi Apostoli, nec S. Basilij, nec S. Chrysostomi, nec Æthiopum, quæ creditur composita ab Apostolo Matthæo, nec S. Leandri vel Isidori, præscribitur forma Ecclesia latinæ, sed aliqua illius verba omittuntur : atqui temerarium esset dicere, ab his omnibus nunquam consecrari calicem, præsertim cùm Romæ illæ Liturgiæ Græcorum à Græcis observentur, sciente Pontifice.

Accedit auctoritas PP. Concilij Florentini, qui non ignorabant, Græcos aliâ formâ vti, neque tamen in hoc reprehenderunt, sed potiùs suppossuerunt, eos rectè consecrare. Vnde Suarez, cæteroquin S. Thomæ observantissimus, in fine sect. 1. sic concludit. [Quocirca non existimo injuriam fieri D. Thomæ, si propter multarum Ecclesiarum & Liturgiarum auctoritatem ab ejus opinione discedamus, quam sine dubio ipse mutâsset, si vel prædictas Liturgias, vel aliarum Ecclesiarum vsum agnovisset. quòd enim non agnoverit, signum est, quòd nullam earum mentionem faciat in toto articulo.]

Dices. S. Thomam non dixisse, ea omnia esse de essentia, sed : *de substantia* : hoc est, vt explicant quidam Thomistæ, sine quibus quidem posset ex intentione Ministri fieri consecratio, sed tamen si Minister velit illis omnibus vti, tunc effectum suspendi vsque ad earum absolutionem. Verùm hæc interpretatio est contraria S. Thomæ, vt ex Thomistis fatetur Philippus à SSS. Trinitat. nam S. Thomas pro eodem sumit : verba *esse essentialia*, & *esse substantialia.* Nam q. 60. a. 8. de forma Sacramenti in communi sic docet: [Si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia NB. formæ Sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum, & ideo non perficitur Sacramentum.] Deinde in hoc ipso articulo de forma Calicis, tum in C. tum in arg. 2. & ejus responsione planè declarat, priora verba sine posterioribus non habere efficaciam.

Probatur Conclusio 3. Auctoritate SS. PP. Ambrosij, Cypriani, Iustini, Chrysostomi, Damasceni, quorum verba clarissima legi possunt apud Suarez: & nimis violenta est interpretatio

Philippi à SS. Trin. quòd non fuerint scholasticè locuti, sed reliqua verba subintellexerint.

Probatur 4. à pari. Sicut in consecratione Calicis Christus dixit: *qui pro vobis effundetur*, ità in consecratione panis dixit: *Qui pro vobis tradetur.* sed hæc verba non sunt de necessitate, vt fatentur adversarij: ergo ex eo quòd Christus priora protulerit, non sequitur ea esse de necessitate in consecratione Calicis.

Probatur 5. Verba consecrationis hæc: *Hic est calix sanguinis mei:* habent sufficientem significationem præsentiæ sanguinis: atqui efficiunt id quod significant: ergo jam vi eorum ponitur præsentia sanguinis. Respondet citatus Thomista, in formis Sacramentorum potiùs attendendam esse institutionem & traditionem quàm rationem: fuisse autem omnia illa verba instituta probat ex eo, quia Christus illa omnia protulit. Verùm hæc responsio adversatur huic ipsi auctori, qui contra S. Thomam docet, tria verba, nempe *æterni*, &: *mysterium fidei*, explicitè & formaliter prolata non pertinere ad essentiam formæ: & tamen Christus illa etiam protulit. Nec juvat hunc auctorem, quòd dicat, ea contineri in prioribus virtualiter: nam hac ratione nos quoque dicemus, omnia verba à Christo explicitè prolata contineri virtualiter in quatuor illis: *Hic est sanguis meus.*

879. Dices. In formâ baptismi non confertur effectus per hæc sola verba: *Ego te baptizo*: licèt habeant sufficientem significationem: ergo idem de forma Calicis dici potest. R. Negando paritatem. Nam verba illa: *Ego te baptizo*, spectata secundùm significationem humanam, hoc est, quam habent ab impositione hominum antecedenter ad significationem sacramentalem, non significant nisi ablutionem materialem; & & sic est propositio vera, etiamsi sequentia verba non addantur, nec alius effectus Sacramentalis producatur: ergo cùm illa verba gratiam non causent nisi virtute significationis Sacramentalis, & hanc non habeant, nisi quatenus continent professionem explicitam Trinitatis, cùm Baptismus sit Sacramentum fidei, mirum non est, quòd effectus Sacramentalis sit etiam posterioribus verbis alligatus: at verò in verbis calicis illa verba: *Hic est calix sanguinis mei:* etiam spectatâ significatione quam habent ex impositione hominum, significant præsentiam Sanguinis, & quidem physicam: ergo non est cur non sint vera, quando sunt prolata, sive cætera addantur sive non, quamdiu non probatur Christum aliter instituisse.

Replicabis, illa verba non habere sensum adhuc perfectum, sed significationem prædicati determinari per verba sequentia. Contra 1. ergo idem dicendum adversarijs esset de forma consecrationis panis, quòd prædicatum determinetur per sequentia verba: *Quod pro vobis tradetur*, ut dent disparitatem. Contra 2. Quia falsum est prædicatum *Sanguis* determinari per verba sequentia, alioquin solus ille sanguis, qui actualiter effusus est, poneretur vi verborum, & non ille qui in corpore remansit, si quis remansit. Contra 3. quia sequentia verba non determinant, sed tantùm explicant plura prædicata sanguinis, sine qua tamen explicatione adhuc satis explicè significatur prædicatum & præsentia sanguinis, sicuti hoc ipsum adversarij fatentur de verbis, *æterni & mysterium fidei*, quæ fatentur non esse de substantia formæ.

880. Objiciunt. 1. Tota illa forma ponitur in Canone, assignatur in Florentino & Colonienſi Concilio: in cap. *cum Marthæ*, & Catechismo Romano jussu Pij V. quin imò fuit expungi ex Commentarijs Cajetani contrariam opinionem, quam ipse Cajetanus sequitur. R. 1. in Florentino non haberi omnia illa verba in editione vulgata, sed solùm dici, fuisse verba quibus Christus hoc Sacramentum confecit. In Catechismo Romano non dicitur, illa omnia esse formam, sed in illis verbis comprehendi formam, quod verissimum est, non minùs quàm verissimum est, formam comprehendi in Epistola ad Corinthios. In cap. *cum Marthæ*, non dicitur, omnia illa verba esse formam, sed ab Innocentio III. respondetur Episcopo interroganti, cur addantur verba, quæ non sunt in Evangelio? respondetur, inquam, illa verba habere ex traditione Apostolorum, & omnia esse mysteriis plena: hoc totum fatemur omnes, sicut de verbis: *quod pro vobis tradetur*: &: *æterni*: &: *mysterium fidei.* quæ non propterea sunt substantialia. R. 2. etiamsi dicerentur illa verba esse forma, nolitne tamen dicitur, omnia esse necessaria & essentialia: sicut solemus dicere, nos recitâsse salutationem angelicam, etiamsi in illa oratione aliqua sint, quæ non sunt pars salutationis Angelicæ. Quoad id quod additur de correctione Cajetani, respondent nostri DD. id factum esse à Pio V. & ipso Thomista, ne ex Cajetano alij Thomistæ exemplum acciperent, ad libitum à S. Thoma recedendi.

Objiciunt 2. Omnia illa verba eodem modo proferuntur à Sacerdote, & eodem charactere in missali. R. Etiam partícula jusculo ponuntur in Missali. R. Etiam partícula *enim.* &: *æterni.* & *mysterium fidei.* ita ponuntur, & eodem ritu proferuntur. hoc autem ideo fit, quia cùm pertineant ad eandem orationem & executionem, inconveniens esset interrumpi, nec interrumpuntur verba absolutionis, &c. men invocatio Trinitatis non est de essentia.

CAPVT

CAPVT IX.

DE EFFECTIBVS EVCHARISTIÆ.

CONTROVERSIA I.

An Eucharistia aliquando per accidens conferat primam Gratiam ex opere operato.

881. CErtum est, per se loquendo, & spectatâ Eucharistiæ primariâ institutione, non caussare ex opere operato primam gratiam, hoc est, non justificare peccatorem prout facit baptismus, & Pœnitentia. Nam vt ex S. Paulo constat, accedens debet se priùs probare, & procurare statum gratiæ, & qui accederet, licèt attritus, cum peccato mortali cognito, peccaret mortaliter, vt asserit Trid. *sess.* 13 *c.* 2. *&* 4. Ratio desumitur ex ejus significatione, quæ est per modum cibi spiritualis, cibus autem ordinatur ad augmentum & nutrimentum, non ad vitam conferendam, cùm eam supponat.

Restat ergo quæstio merè speculativa, an is qui accedit ad Eucharistiam, putans invincibiliter se esse in statu gratiæ, & præterea fuit attritus de omnibus suis occultis peccatis, vel de cognitis quidem, sed putat se esse contritum, & non habet copiam confessarij; item qui confessus est alicui quem putabat esse Sacerdotem & non erat &c. an, inquam, talis virtute Sacramenti Eucharistiæ justificetur ex opere operato, accipiens gratiam sanctificantem.

Prima sententia affirmat. Ita Richardus, Paludanus, Antoninus, Sotus, Suarez, Valent. Conink, Tanner, Becanus, Præpos. Atriaga, Philippus à SS. Trinit. Altera negat. Alexander, Bonav. Gerson, Gabriel, Major, Vasquez, Gaspar Hurtadus, Lugo, Dicastillo, Esparza, quam etiam amplexi sunt qui confecerunt Catechismum Rom. cum quibus

882. DICO, probabilius esse, primam gratiam nunquam conferri ab Eucharistia. Videtur mihi omnino esse S. Thomæ *q.* 79. *a.* 3. non obstante quòd Adversarij indubitatè pro se citent. Verba quæ ejus mentem dubiam reddunt, sunt hæc. [Potest tamen hoc Sacramentum operari remissionem peccati dupliciter, vno modo non perceptum actu sed voto &c. alio modo perceptum actu ab eo qui est in peccato mortali, cujus conscientiam & affectum non habet, fortè enim primò non fuit sufficienter contritus, sed devotè & reverenter accedens consequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati.] Quibus verbis non dicit D. Thomas, primam gratiam immediatè conferri ex opere operato ab Eucharistia, sed potiùs contrarium, scilicet, quòd (non quidem infallibiliter, sed ex misericordia Dei) quandoque intuitu Eucharistiæ devotè susceptæ detur auxilium actuale, excitans illum hominem ad veram contritionem, & hac mediante conferri gratiam ex opere operantis.

Probatur Conclusio 1. Nullus effectus tribuendus est Sacramentis, nisi constet vel ex Scriptura, vel ex traditione, vel Patribus aut Conciliis: sed ex nullo capite constat Eucharistiam caussare effectum de quo disputamus: ergo &c. Major patet: nam quæ merè pendent ex arbitrio instituentis, non debent solâ ratiocinatione probari, sed colligi debent ex dictis capitibus. Min. probatur solutione objectionum, & ex adversarijs Suarez fatetur, non nisi per congruentiam posse probari suam sententiam.

Probatur 2. ex Patribus, qui non erant contenti solo putativo statu gratiæ ad consequendum fructum hujus Sacramenti. S. Ambrosius lib. 6. in Lucam c. 9. [nemo, inquit, cibum accipit Christi, nisi qui fuerit antè sanatus, & illi qui vocantur ad cænam, priùs vocatione sanantur.] Et infrà. [Vbique ergo Mysterij ordo servatur, vt priùs per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur.] Anselmus in verba S. Pauli. *Probet autem &c.* ait, debere peccatum priùs per pœnitentiam deleri. Quibus testimonijs non satisfit dicendo cum Philippo à SS. Trinit. quòd loquantur PP. de eo quod fit per se: alioquin pari jure dicere posset aliquis, etiam per accidens posse justificare attritionem, si quis putet se esse contritum, & omnia testimonia, quibus contrarium probari solet, eludet dicendo, ea loqui de eo quod fit per se.

Probatur 3. Illos solùm effectus caussant Sacramenta, quos significant; sed Eucharistia non significat nisi gratiam nutritivam & augmentativam, vtpote significans per modum cibi, neque alium effectum ex significatione hujus Sacramenti

agnovit Florentinum dum ait, Eucharistiam caussare omnes effectus vitæ spiritualis, quos caussat cibus naturalis.

Probatur 4. Si in casibus adversariorum Eucharistia caussaret primam gratiam, tunc eam non caussaret per accidens, vt ipsi volunt, sed per se: nam esto caussaret eam ex secundaria intentione Christi, hoc tamen non sufficit vt dicatur caussare per accidens: ea enim sola dicuntur caussari per accidens propriè loquendo, quæ omnino præter intentionem operantis caussantur, nempe quando principalis operans intendit, quantùm in se est, certum aliquem effectum, sed aliunde fit, vt producatur effectus nullo modo intentus, v. g. quando animal generans intendit generare sibi simile in specie, sed ex concursu alterius caussæ impertinentis fit vt generetur monstrum: atqui Eucharistia non habet vllam virtutem nisi ex meritis & institutione Christi, nec ex eo quòd habeat virtutem augendi gratiam, & hanc intendat, hocipso quasi concomitanter habet virtutem conferendi primam gratiam ex concursu alterius caussæ, sed hanc virtutem deberet habere ex voluntate instituentis: ergo caussaret primam gratiam per se & non per accidens.

883. Objiciunt 1. Testimonia quorundam Patrum, quorum verba refert & explicat Vasquez: loquuntur enim vel de peccatis venialibus, vel de præservatione à mortalibus, vel de extinctione pœnæ, vel de reliquijs mortalium quoad pravos affectus, vel de Eucharistia vt est sacrificium impetratorium auxiliorum congruorum ad justificationem, vel denique in sensu S. Thomæ suprà explicato.

Objiciunt 2. Tridentinum *s.* 13. *can.* 5. vbi ait: [Si quis dixerit, vel præcipuum fructum hujus Sacramenti esse remissionem peccatorum, vel ex eo non alios effectus provenire, anathema sit.] Vbi, inquit Conink, videtur supponere, per hoc Sacramentum quandoque etiam remitti mortalia. R. Concilium agere ibi contra hæreticos dicentes, remissionem peccatorum esse præcipuum imò vnicum ejus effectum: hoc ergo negat Tridentinum, præscindendo an secundarius illius effectus possit esse justificatio. Deinde, vt fatetur ipse Conink, potest Concilium intelligi de remissione venialium, quamvis nec hoc definiat. Denique advertit P. Esparza, hinc potiùs confirmati nostram sententiam; negat enim Concilium vniversim remissionem peccati esse Eucharistiæ præcipuum effectum, atqui in casu quo adversarij volunt hunc effectum conferri, esset planè præcipuus ejus effectus.

Objiciunt 3. Baptismus & Pœnitentia sunt per se instituta ad dandam primam gratiam, & tamen si inveniant subjectum jam justificatum, conferunt augmentum gratiæ: ergo etiam econtra Sacramentum per se institutum ad conferendum augmentum, potest conferre primam gratiam. R. Negando paritatem. Nam imprimis illa Sacramenta non caussant in tali casu augmentum Gratiæ per accidens, sed per se, & ex mente instituentis: Nam Baptismus est institutus vt aliquem constituat membrum Christi, sive prius sit justus sive non, & conferat gratiam quæ sit radix auxiliorum specialium ad exercendas operationes hominis Christiani. Pœnitentia verò est instituta ad reconciliandum Deum offensum, quod licet potest etiamsi jam sit reconciliatus, quia potest magis reconciliari: 2. Non valet consequentia, quia plus est conferre primam gratiam quam augmentum, vt in tr. de Gratia dictum est. 3. Quia in Baptismo & Pœnitentia, Gratia non est obex, sicut respectu Eucharistiæ peccatum & negatio Gratiæ est obex.

Objiciunt 4. Extrema Vnctio licèt per se sit instituta ad tollendas reliquias peccati jam remissi, nihilominus potest ex probabili sententia vnà cum attritione delere etiam peccatum, & conferre primam gratiam, quo casu dicitur ex attrito facere contritum: ergo multò magis id potest Eucharistia. R. Cum Card. de Lugo, ideo hoc esse probabile de extrema Vnctione, quia probabiliter est instituta ad tollendum quod reliquum est peccati seu culpæ seu pœnæ juxta dispositum subjecti, & si quidem hoc facit, non per accidens sed per se id facit.

Objiciunt 5. Qui bonâ fide accedit, putans se esse justum, jam satisfacit præcepto quod inculcat S. Paulus. *Probet autem seipsum homo.* nec enim tenetur se ampliùs probare: ergo nullum ampliùs habet obicem: ergo consequetur fructum Sacramenti. R. Negando vtramque consequentiam, quemadmodum ipsi adversarij eam negare debent in casu quo quis ne quidem attritionem habuisset de peccato invincibiliter ignorato. Itaque illa bona fides excusat quidem à peccato in sumenda Eucharistia, sed non propterea est argumentum remoti obicis; nec S. Paulus vn quam dixit, eum qui se sufficienter probavit, hocipso consecuturum effectum, sed solum, eum non manducaturum sibi mortem, quia communis non erit peccaminosa.

CONTROVERSIA II.

An ambæ Species majorem Gratiam conferant, quàm vna sola.

884. NEgativa est communis Thomistarum, quam ex nostris sequuntur Becanus, Regundez, Suarez, Conink, Canisius, Bellarminus, Valentia, Henriq. Andreas Mendo. Affirmativam tenuerunt etiam plures tam antiqui quam Recentiores: quos refert & sequitur Vasquez, Esparus Hurtadus, Præpositus, Lugo, Dicastillo, Estro Palao, Philippus à SS. Trinit. & apud hos Recentiores Thomistæ. Vtraque sententia non est probabilis intrinsecè & extrinsecè, vt inde facilis difficilis sit electio. In affirmativam magis propendeo. Pro qua affertur à Lugo & Dicastillo auctoritas Patrum Concilij Tridentini. Ferunt enim

enim Franciscus Blanco Archiepiscopus Compostellanus qui Concilio interfuit, testatus fuisse, hanc fuisse vnanimem omnium Patrum Concilj mentem, sed noluisse ante tempus definire, ne hæreticis præberetur ansa vociferandi. Hæc auctoritas esset proculdubio magni momenti, si satis authenticè probaretur, quod tamen citati auctores non præstiterunt. Afferunt quidem P. Henriquez *lib. 8. de Euchar. c. 44. §. 5. in Margine*: sed, vel habuerunt aliud exemplar quàm sit meum, vel obiter hunc auctorem inspexerunt: dicunt enim, quòd Henriquez tacito nomine meminerit Francisci Blanco, cùm tamen conceptissimis verbis illum nominet, nec tamen dicat, fuisse vnanimem Patrum sensum, sed solùm, quòd multi ita senserint, vnde ipse Henriquez sequitur contrariam sententiam.

885. Probari solet affirmativa opinio 1. ex Tridentino, quod cum ageret de Communione Laicorum sub vna specie, dixit: eos nullâ gratiâ ad salutem necessariâ defraudari: vbi ponderatur vox: *Necessaria*: non enim dixit simpliciter: *nullâ gratiâ fraudari*, prout dicere debuisset, si sensisset, non conferri majorem gratiam, sed addidit: *necessariâ*. quo vocabulo videtur tacitè supponere, privari quidem aliquâ gratiâ, sed non necessariâ ad salutem.

Respondet P. Arriaga, hoc vocabulum adeo non obesse contrariæ & negativæ sententiæ, vt potiùs inde confirmetur. Nam Concilium non potuit per Gratiam *necessariam* intelligere gratiam simpliciter necessariam, talis enim est sola prima gratia, quam Eucharistia non confert: ergo per Gratiam necessariam intellexit quemcunque gradum, qui ex se potest esse primus. Verùm hæc interpretatio non subsistit: si enim Concilium hoc dicere voluisset, debuisset vocem, *Necessaria*, penitus omittere, quia nihil significaret, sed tantùm ad decipiendum inserviret. Voluit autem Concilium per vocem, *Necessaria*, significare Gratiam Eucharisticam, prout est radix auxiliorum non quidem physicè, sed moraliter necessariorum ad perseverandum in gratia, vt explicatum est susuprà de Necessitate Eucharistiæ.

Meliùs alij respondent, Concilium noluisse præjudicare sententiæ adeo probabili affirmanti, conferri plus gratiæ, & ideo addidisse *necessaria*: quasi diceret: quidquid sit, an priventur Laici aliquo augmento gratiæ, & quibusdam specialibus auxilijs, quæ tamen non sunt necessaria ad salutem.

Probatur affirmativa 2. auctoritate Clementis VI. qui speciali favore concessit Regi Galliæ communionem sub vtraque specie, & caussam in Bulla (quæ tamen à P. Mendo quæsita non potuit reperiri) expressit; *ad majus gratiæ augmentum*.

Respondent adversarij 1. Id esse intelligendum ex opere operantis. Sed hæc responsio vix videtur aptari posse menti Pontificis, nam Pontifex hanc rationem allegavit, quia Rex ob hanc rationem petiverat. non videtur autem Rex vtramque speciem petijsse, vt ex opere operantis posset plus gratiæ consequi; hanc enim ex sola communione spirituali, & desiderio Calicis consequi poterat, absque actuali sumptione, quæ afferebat magnam singularitatem.

Respondent 2. posse intelligi de augmento Gratiæ ex opere operato, propter majorem dispositionem & devotionem quam rex erat præmissurus, si vtraque species concederetur, quàm si vna tantùm. Ita Arriaga. Sed contra. Hæc dispositio debet esse actus liber: quis credat autem, quòd Rex ille se liberè & advertenter tepidiùs præparaverit ad Eucharistiam, eò quòd illi non nisi vna species dabatur, non ignarus in ea non minùs totum Christum contineri, & se posse per majorem dispositionis intensionem etiam augmentum gratiæ consequi, etiamsi vnam speciem sumeret? Verum quidem est, quòd sumptio Calicis juvet ad devotionem continuandam dum sumitur calix: sed hæc dispositio non servit ad augmentum gratiæ ex opere operato in sententia adversariorum, quia Gratia, secundùm plerósque eorum, statim confertur sumptâ hostiâ, & deinde nihil ex opere operato.

Respondet Arriaga 3. Pontificem tantùm vt privatum Doctorem illam caussam addidisse, quia fortè fuit in hac sententia. Bene est: nec nos allegamus illius auctoritatem vt ex Cathedra definientis.

886. Probatur Concluſ. 3. Ratione. Illos effectus caussat Sacramentum, quos significat, & econtra quos non significat, non caussat: atqui species panis & species vini significant diversos effectus, ità vt vna significet aliquos, quos altera non significat: ergo caussant diversam gratiam Sacramentalem, quæ sit radix illorum diversorum auxiliorum & effectuum. Major est certa, minor probatur. Species panis, seu, Corpus Christi sub speciebus panis, significat spiritualiter effectus speciales cibi vt cibi, & sanguis sub speciebus vini & potûs significat speciales effectus vini & potûs, & econtra cibus non est aptus significare effectus speciales potûs, nec potus effectus speciales cibi: ergo species panis & vini significant effectus omnino diversos. Antecedens patet ex verbis Christi, dicentis, *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*. Porro hujusmodi diversos effectus non obscurè indicat Ecclesia dum canit: *Dedit fragilibus corporis ferculum: dedit & tristibus sanguinis poculum*. alludens ad id quod canebat David ps. 103. Panis cor hominis confirmat, & vinum lætificat cor hominis. Eodem modo vocatur Calix inebriatio animæ. nam, inquit Lugo, sicut ebrius redditur naturaliter insensibilis ad ferendos labores & tribulationes, præ temporali consolatione, ità & anima per hunc calicem præ consolatione spirituali.

Hoc argumentum fatetur Arriaga probabile esse, existimat tamen habere claram instantiam in extrema Vnctione, cuius sunt septem diversæ vnctiones, quarum quinque ex veriore sententia sunt

sunt de essentia Sacramenti, & earum quævis significat diversa auxilia & effectus, & tamen qui septem vnctiones accipit, non consequitur plus gratiæ, quàm qui tantùm quinque accipit. Hæc tamen instantia non enervat argumentum, neque est paritas cum sumptione duplicis speciei. Disparitas est, quia Gratia quæ confertur per extremam vnctionem, non confertur per primam vnctionem, sed per vltimam, & illa est radix omnium auxiliorum & gratiarum actualium quæ petuntur in formis singularum Vnctionum, & illam caussant omnes Vnctiones per modum vnius caussæ totalis. At verò Gratia Eucharistica non confertur primùm per sumptionem calicis, sed statim sumptâ specie panis, & deinde primùm adhibetur sumptio calicis, quæ est significativa alicujus gratiæ non significativæ per species panis: ergo debet eam etiam caussare.

Respondent alij aliter, & dicunt, spiritualiter idem esse *famem & sitim*, idque ex pluribus Scripturæ testimonijs colligunt, exprimitur autem fames & sitis vt declaretur vehementia desiderij. quapropter vtraque species eandem gratiam significat, sed non eodem modo. Neque hæc responsio mihi satisfacit. Nam aliud est, famem sedari, & sitim extingui, & aliud: per illum cibum confortari, & exhilarari. cibus quadragesimalis etiam sedat famem, & aqua extinguit sitim, sed nec ille confortat valde, nec hæc exhilarat: panis autem habet præterea vim confortandi, & vinum vim exhilarandi, & hi effectus significantur per illas species seorsim. ergo etiamsi fames & sitis spirituales sint idem, effectus tamen panis & vini sunt diversi, quia non sunt sola sedatio famis & sitis: ergo non solùm diverso modo, sed etiam diversas significant gratias.

Objicitur, ex nostra doctrina sequi, quòd Laici defraudentur magno fructu quem consequerentur ex sumptione calicis. R. Quod ita sit, non est dicendum fraude fieri. Jure autem & ex gravissimis caussis negat Ecclesia Calicem Laicis, & sic per accidens impedit in aliquibus fructum aliquem quem alioquin consequerentur; quod quidem non est in hoc puncto singulare, sed omnibus fatendum est fieri, dum negatur item communio eodem die, dum non nisi certis temporibus & locis permittitur hoc sacrificium celebrari, dum illud negatur pueris &c. Caussarum negandi calicem erant gravissimæ. 1. periculum effusionis, quod nullâ morali diligentiâ caveri poterat, & cedebat in gravissimam irreverentiam hujus Sacramenti: hócque docuisse experientia apud Bohemos, testatur P. Dicastillo se à non paucis superstitibus audivisse. 2. multorum hominum. 3. error plurimorum & ferè omnium, qui negabant vtramque speciem, quòd putarent sub vna specie non esse totum Christum.

TRACTATVS

[MRA] [IHS] [IPH]

TRACTATUS IV.
DE
PŒNITENTIA.

MOre Scholasticorum dividendus est hic Tractatus in duas partes, quarum prior sit de Virtute Pœnitentiæ, seu, de Pœnitentia vt est Virtus moralis : secunda, de Sacramento Pœnitentiæ.

PARS I.
DE PŒNITENTIA
VT EST VIRTVS MORALIS.

CAPVT I.
DE GENERE ET DIFFERENTIA POENITENTIÆ.

CONTROVERSIA I.
An Pœnitentia sit Virtus.

887. IN hoc puncto duplex error amovendus est, primus de nomine, alter de re. Error de re est Hæreticorum Lutheranorum, qui docent, Pœnitentiam prout à Catholicis accipitur pro detestatione & dolore, esse otiosam ac inutilem, vel etiam præsumptuosam, quasi possemus Deo satisfacere pro nostris peccatis. Error verò de nomine est, qui tribuitur Cajetano, volenti, Pœnitentiam etsi laudabilem & meritoriam, non mereri tamen nomen Virtutis simpliciter, sed tantùm secundùm quid. Error hæreticorum refutatur ex infinitis Scripturæ testimonijs, quibus Deus per suos ministros Pœnitentiam præcipit. Ad quæ testimonia respondent, ibi per Pœnitentiam intelligi propositum emendandi vitam in futurum. Sed absurdè : nam in pluribus locis exprimitur Pœnitentia per vocem doloris, gemitûs, compunctionis : Deinde non quodlibet propositum non ampliùs peccandi est pœnitentia : potest enim quis dum actu furatur, habere voluntatem tantùm hac vice furandi, nemo tamen dixerit, eum tunc pœnitere furti. Requiritur ergo propositum includens mutationem seu revocationem prioris peccaminosæ voluntatis, adeóque incompossibile cum voluntate peccandi. Quoad alterum

888. Dicendum est, Pœnitentiam esse simpliciter virtutem in sensu quo Theologi virtutem accipiunt. Probatur ex definitione Virtutis, tradita à Philosopho 2. *Eth. c. 2. & 6. Virtus est habitus secundùm rectam rationem electivus.* & c. 5.

Virtus est habitus bonus, qui bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit. Atqui talis est Pœnitentia: eligit enim illa media quæ præscribuntur ad delenda peccata; qui autem eligit quod præscribitur, vtique bene eligit: item qui facit quod præcipitur, vtique opus bonum facit, & ex tali actu melior est, quàm esset sine illo. Pari modo convenit Pœnitentiæ definitio S. Augustini *lib.1. retract. c.1. Virtus est bona qualitas mentis, quâ rectè vivitur, quâ nemo malè vtitur.*

Confirmatur. Nam vt in progressu patebit, objectum formale Pœnitentiæ habet in se specialem difficultatem superandam, cui victoriæ convenit ratio honestatis objectivæ, vt alibi dictum est.

889. Objicitur 1. Virtus est dispositio perfecti ad optimum *7. phys. t.17.* sed Pœnitentia non est dispositio perfecti, supponit enim essentialiter peccatum, adeóque imperfectum, nam Perfectum secundùm Aristotelem est, quod est dispositum secundùm naturam, seu naturalem inclinationem & exigentiam: peccatum autem est potiùs contra naturalem exigentiam. R. cum P. Esparza, illam definitionem ex Socrate desumptam, esse nimis rigorosam, nec ampliùs in vsu, alioquin neque omnes actus Justitiæ essent actus virtutis, cùm multi præsupponant peccatum, vt Voluntas restituendi, rem injustè ablatam. Sufficit ergo quòd Pœnitentiæ conveniat definitio à nobis vsurpata, & communiter recepta.

Objicitur 2. Verecundia secundùm Aristotelem *4. eth. c.9.* non est virtus, & ideo quidem, quia supponit turpe factum; sed hæc ratio procedit etiam de Pœnitentia: ergo neque hæc est virtus. Responderi potest 1. Non satis constare, quid Aristoteles illo loco per Verecundiam intellexerit, quandoquidem ibi subjungit, eam esse laudabilem in juvenibus, eò quòd à vitijs retrahat. Multi cum S. Thoma existimant, Verecundiam ibi accipi pro Passione animi aut motu indeliberato (prout communiter sumitur) proveniente ex apprehensione periculi infamiæ ob turpe factum, vnde Sanguis propellitur in faciem: & hoc sensu clarum est Verecundiam non esse virtutem; & in eodem sensu fatendum est, nec Pœnitentiam esse virtutem, si accipiatur pro motu displicentiæ indeliberato. Quia verò Pœnitentia communiter accipitur pro motu deliberato, non item verecundia, ideo simpliciter & absolutè Pœnitentia potiùs quàm verecundia dicitur virtus.

Quia verò valde veri simile est, Aristotelem ibi Verecundiam non tantùm vt Passio est, sed etiam vt motus deliberatus est, à ratione Virtutis excluisse, ideo aliter respondet P. Esparza, Aristotelem ibi virtutem in sensu stricto & Socratico accepisse, quo sensu nec pœnitentiam virtutem esse jam dixmus. Hæc tamen responsio ex duplici capite mihi non placet. Primò, quia non est ad mentem D. Thomæ, qui conabatur ostendere Pœnitentiam esse virtutem in eo sensu, quo Verecundia non est. 2. quia hac ratione Aristoteles malè dixisset, Verecundiam tantùm in Juvenibus esse laudabilem; esset enim procul dubio etiam laudabilis in Senibus, sicut est Pœnitentia, quæ esset virtus eo modo quo est Pœnitentia.

Respondet itaque 3. S. Thomas, distinguens inter Verecundiam & Pœnitentiam esse, quòd Pœnitentia supponat quidem turpe factum, sed præteritum, nam de præsenti non est cum illo compossibilis. Verecundia autem supponit turpitudinem de præsenti, vel certè (vt interpretatur Lugo) est compossibilis cum turpitudine de præsenti, hoc est cum actu turpi.

Contra hanc responsionem replicat Card. de Lugo. Non videtur esse contra rationem Virtutis, supponere turpem actum de præsenti, vt patet duplici instantiâ; si enim in instanti quo peccat, Deus mihi revelaret gravitatem talis peccati, & ego crederem, talis actus fidei esset actus virtutis, & tamen supponeret essentialiter peccatum ita de præsenti: item si dum actu pecco, me verto Deo humilio, & peto gratiam resurgendi, meditationem pœnæ, talis actus est laudabilis, & tamen compossibilis cum peccato: non ergo quamcumque compossibilitas cum peccato obstat rationi virtutis, sed compossibilitas talis, quæ proveniat ex efficacia actûs, resistentis quidem peccato, sed tantùm inefficaciter, cùm deberet resistere efficaciter, & ideo talis actus non est laudabilis, quia caret rectitudine debitâ, scilicet, resistentiâ efficaci, talis autem non sunt actus allati in instantijs; proinde etiam talis est pœnitentia, vtpote quæ refertur (saltem quoad principaliores actus, quidquid sit de alijs imperfectioribus) quantùm in se est, efficaciter, & ideo est incompossibilis cum peccato actuali. Talis verò est Verecundia, quæ quidem propter periculum infamiæ aliquatenus odit peccatum, sed tantùm inefficaciter.

Quodsi tibi hæc responsio necdum sufficiat, addere potes aliam, nempe Aristotelem per Verecundiam intellexisse actum quo quis aliquo modo virtualiter aut interpretativè ratificat peccatum præsens vel præteritum, & sola illi displicet infamia inde fortassis consecutura: v.g. fractus dicat: Peccatum non curo, modò non esset infame, modò lateret. vel: malo quidem peccare quam esse extra periculum infamiæ, si tamen abstinerem à peccato, solùm propter periculum abstinerem. vel: motivum infamiæ præfero omnibus alijs motivis nunc occurrentibus & absterrentibus à peccato.

Objicitur 3. Conatus stultus non est laudabilis. 4. *eth.* sed talis conatus est actus Pœnitentiæ: conatur enim quod factum est reddere infectum, quod vtique est impossibile. R.1. Actum Pœnitentiæ non dicere: *Volo facere, vt non peccaverim*, sed: si essent nunc illæ circumstantiæ quæ fuerunt quando peccavi, non eligerem quod elegi, sed oppositum: adeoque revocat illam voluntatem, & mutat mentem in meliùs, eliciendo talem actum, qui si fuisset elicitus tempore peccati, excluisset peccatum. R. 2. Officium & finem

Pœni-

Pœnitentiæ non esse, reddere formaliter factum infectum, hoc enim esset ponere simul formam & negationem formæ, quod est impossibile, sed vult facere infectum æquivalenter, hoc est, vt peccatum non perseveret habitualiter, & non sequantur effectus illius mali alioquin secuturi: item vt tollatur pravus habitus & inclinatio relicta ex actu &c. vt ex dicendis constabit.

CONTROVERSIA II.

An detur Pœnitentia, quæ sit Virtus specialis, contradistincta à cæteris Virtutibus, tum seorsim, tum collectivè sumptis.

890. CErtum est, singulas virtutes posse detestari peccatum sibi oppositum ex motivo suo speciali. v.g. Charitas detestatur odium Dei ex motivo amoris & bonitatis Dei, Castitas detestatur fornicationem ex motivo specialis honestatis quæ inest abstinentiæ à copula cum non sua, & sic de cæteris. Et hoc sensu potest vtique dici, quòd collectio omnium virtutum sit quidam vniversalis Pœnitentiæ habitus seu potestas pœnitendi de quocunque peccato. Quæstio est an præterea admittendum sit, Pœnitentiam esse vnum habitum specialem inclusum in illa collectione. quo posito & probato, vlteriùsquæritur, an talis habitus sit identificatus cum vno ex habitibus apud omnes DD. agnitis & receptis, vt est Charitas, Religio, Obedientia, Gratitudo, Justitia &c. vel an sit specialis habitus contradistinctus ab istis, & quodnam sit ejus objectum motivum formale & speciale, ratione cujus mereatur specialiùs, quàm quivis alius habitus, nominari Pœnitentia.

Certum enim est 1. non quemvis habitum esse aptum denominari Pœnitentiam: Habitus enim Pœnitentiæ, quem in præsenti quærimus, debet ex suo motivo speciali posse pœnitere de quocúmque peccato: atqui multi sunt habitus, quorum motivum se non extendit ad pœnitendum de quocunque peccato, quia non quodvis peccatum illi opponitur: sic peccatum injustitiæ non opponitur Castitati, aut Patientiæ: ergo Castitas, aut Patientia, aut Fortitudo &c. non potest detestari omne peccatum ex suo speciali motivo. Econtra sunt aliæ Virtutes, quarum motivum proprium & speciale se extendit ad quodvis peccatum, quia quodvis peccatum illi opponitur; talis est Charitas, Spes, Obedientia erga Deum, Religio, Gratitudo erga Deum &c.

891. DICO. Admittenda est Virtus Pœnitentiæ consistens in vno speciali habitu, qui ex motivo vniversali possit versari circa omnia peccata. Probatur à posteriori, & ex absurdo. Nisi enim Pœnitentia sufficienter reperiri posset in aliquo speciali habitu, sequeretur, quòd qui haberet plurima peccata diversarum specierum, tamdiu non posset dici pœnituisse de suis peccatis, quamdiu non in specie meminisset suorum peccatorum, & singulas species ex specialibus motivis omnium earum virtutum quibus eæ opponebantur, detestaretur. consequens est apertè absurdum, cùm certum sit, ad agendam sufficientem pœnitentiam de peccatis, posse sufficere detestationem ex motivo vnius specialis virtutis, extendente se ad omnia peccata. Hoc ergo sensu non vnicus tantùm habitus, sed tot habitus poterunt dici Pœnitentiæ habitus, quot sunt apti ex proprio suo motivo, saltèm vnà cum Sacramento Pœnitentiæ, justificare hominem à quocunque peccato.

Vtrum autem ex his habitibus vnus præ alio mereatur vocari Pœnitentia, plus habet de modo loquendi quàm de re.

CONTROVERSIA III.

Vtrum detur Habitus purè reflexivus super peccato commisso, ejúsque emendativus, & sub hoc conceptu mereatur specialiùs vocari Pœnitentia.

892. IN duplici sensu potest hæc quæstio moveri, in sensu nimirum reali, & in sensu formali. In sensu reali quæstio esse potest, an, sicut realiter ab invicem distinguuntur Habitus infusi, Charitas, Spes, Fides, & aliæ virtutes morales (de quarum tamen reali & adæquata ab invicem distinctione difficillimum est regulam statuere, nec ego in aliquo Theologo hactenus eam invenire potui quæ satis rem declararet) ità etiam detur aliquis habitus infusus à cæteris omnibus realiter distinctus, cujus omnes actus sint reflexivi supra commissum peccatum, cujus motivum proprium sit honestas residens in speciali difficultate delendi peccatum tum quoad se, tum quoad effectus post se relictos, & afferentes malum ipsi peccatori, cujusmodi sunt pœna, pravæ inclinationes &c.

In sensu formali quæstio esse potest, an saltem nostro concipiendi modo possit hujusmodi formalitas assignari purè reflexiva, quæ proinde sub tali formali conceptu specialissimè mereatur dici Virtus Pœnitentiæ. In vtroque sensu videntur eam admittere Recentiores, quia verò disertis verbis id non dicunt, ideo eos nominatim non adduco; satis mihi erit, quòd stent pro secundo sensu.

§. I.

Resolvitur Quæstio in primo sensu.

893. DICO, non dari hujusmodi habitus infusos realiter distinctos ab omnibus alijs, purè & per omnes suos actus reflexivos. De duobus Habitibus videtur maximè esse ratio dubitandi, de Virtute Perseverantiæ, & Virtute Pœnitentiæ. Perseverantia enim videtur se reflectere per suos actus supra actus præcedentes quibus honestatem amavimus, nec ab ea recessimus, adeóque etiam

supra negationem peccati: Pœnitentia verò, supra peccatum commissum.

Probo ergo Conclusionem imprimis quoad Perseverantiam. Perseverantia non distinguitur à Virtute Studiositatis in genere, quâ quis vult honestè vivere vniversim. Nam antequam vllum actum Virtutis eliciam, possum & debeo habere actum quo dicam: *volo perseverare in bono*: sed hic actus non est reflexivus supra alium præcedentem, & tamen est actus Virtutis Perseverantiæ: ergo &c. Ratio à priori est, quia omnis Virtus ita amat & vult suam specialem honestatem, vt eam non velit præcisè pro aliquo tempore determinato, sed constanter, quantùm est ex modo tendendi: quando enim quis postea contra talem virtutem peccat, dicitur priorem voluntatem retractare: non esset autem retractatio, nisi prior voluntas voluisset suam honestatem illimitatè. Ex hoc principio facilè declaratur, quomodo in omni actu virtutis reperiatur arduitas & contemptus boni temporalis: nam licet non sit difficile & arduum religioso ire ad Cœnam quando pulsatur, vt tamen eat ex obedientia, debet habere motivum extendens se etiam ad actus arduos, alioquin non erit virtus obedientiæ. Et quia hoc aliqui RR. non observârunt, ideo impugnârunt malè sententiam illam, quam in tract. *de Merito* dedi cum P. Esparza, quòd arduitas sit de conceptu Meriti. Itaque quando studiositas vult honestatem vt sic, vult eam constanter & perseveranter: ergo non datur alia Virtus Perseverantiæ, quæ post primum actum honestum velit perseverantiam in honestate. Probatur hæc vltima consequentia: alioquin enim deberent respectu cujusvis honestatis specialis dari duæ virtutes realiter distinctæ, vna directa, altera reflexiva, nam post primum actum augetur difficultas perseverandi in eadem Virtute, quatenus tò *Perseverare* fatigat animum, esto in alio sensu facilitet, quatenus generat habitum seu dispositionem ad faciliùs iterum amplectendum idem motivum: ergo si Honestas in genere peteret duos habitus, quorum vnus, nempe studiositas, vellet eam vt sic, abstrahendo à perseverantia, altera verò vellet perseveranter, deberet hoc etiam dici respectu honestatum specialium: hoc autem est falsum. nam v. g. Justitia est constans & perpetua voluntas Jus suum cuique tribuendi, nec est alia respectu primi actûs, & alia respectu perseverantiæ.

Confirmatur. Virtus Perseverantiæ est virtus tendens ad observationem præcepti negativi, quia obligat ad nunquam lædendam honestatem: ergo ejus honestas objectiva statim in primo actu amatur. Probo consequentiam. Nam in primo actu quo volumus honestatem vt sic, vt actus sit honestus, debet honestatem eo modo velle, quo modo obligamur eam velle. atqui obligamur ad eam perseveranter volendam, & nunquam lædendam: ergo, &c.

Ex his patet, quòd Virtus Perseverantiæ non solùm non realiter, sed ne quidem (huic loquendo) formaliter distinguatur à Virtute Studiositatis, nisi fiat quæstio de nomine. Sed tunc ad Pœnitentiam veniamus. de qua

894. DICO, Habitum Pœnitentiæ non esse purè reflexivum, nec realiter esse distinguendum ab Habitu Pacis, nec ad multiplicandos habitus sufficere diversitatem quamcunque motivi formalis. Probatur. Si Pœnitentia esset Virtus purè reflexiva, sequeretur, dari virtutes puè directas, realiter ab alijs distinctas, talis esset Innocentia, & Virginitas, eo nimirum sensu, quo nus nunquam possunt elicere actum reflexum, supponat actum vitij contrarij; consequens detur absurdum, quòd probo. Nam hic omnes isti Habitus per vnicum actum oppositum redderentur otiosi quoad suos actus principales, hoc est, prosecutivos honestatis propriæ, ita vt, etiamsi a justificatione infunderentur iterum cum Gra non possent tamen ampliùs vllum actum proprium & principalem elicere; nam nec Innocentia nec Virginitas semel amissa recuperari possicut potest temperantia &c.

Jam verò è contrario idem probari pote Pœnitentia. si enim Pœnitentia esset Virtus purè reflexiva, esset homo obligatus reddere sibi habitum penitus otiosum, quia obligatus est nunquam peccare: nullo autem peccato posito habitus necessariò otiaretur, vel certè non nisi errore & ignorantia posset elicere actum, nempe si quis falsò putaret se peccâsse. Videtur autem inconveniens esse, quòd detur Potentia aliqua realiter distincta ab omnibus alijs, cum obligatione nunquam vtendi tali potentia, nisi ex hypothesi peccati.

His omnibus incommodis occurritur, dicamus, Habitus infusos eatenus solùm esse realiter ab invicè distinguendos, quatenus pro nullo casu seu licito seu illicito possint reddi otiosi, ita vt non possint ampliùs etiam volenti esse vsui. Hoc autem ità erit, si Pœnitentiam identificemus cum Virtute Pacis servandæ cum Deo, vt facit Lugo, alijque RR. si Virginitatem cum Castitate, Innocentiam cum Studiositate.

Confirmatur 1. Quia alioquin Habitus Pœnitentiæ in Adamo ità fuisset superfluus, vt debuisset priùs destrui, quàm posset ad vllum actum proprium concurrere. Sequela probatur, quia traduntcommuniter Theologi, Adamum non peterat priùs committere veniale, antequam committeret mortale. atqui per mortale destruitur omnis habitus.

Confirmatur 2. Quia in Angelis fuisset de facto simpliciter superfluus, quia non erant admittendi ad pœnitentiam. Hinc autem fit augmentari licet. Si Habitus Pœnitentiæ constinctus à reliquis, infunditur homini primò quo do accipit Gratiam, & quidem tanquam peccatori debita Gratiæ, sequitur, Deum esse necessitas

tum metaphysicè ad constituendum in statu elevationis aliquod remedium Justificationis à peccato, & hoc etiam Angelis constituere debuisset, quod tamen non fecit. Sequela probatur. Nam sapientissimo agenti est impossibile ponere aliquid habens essentialiter rationem medij (vt sunt omnes habitus) & non intendere finem, ejúsque possibilitatem procurare: ergo semel infuso habitu Pœnitentiæ, jam Deus sibi necessitatem imposuisset ad justificandum hominem positis certis remedijs. Sed de hoc puncto satis. ad alterum veniamus.

§. II.

Resolvitur quæstio in sensu formali.

895. DICO 2. In conceptu & sensu formali ac præcisivo, potest admitti & rectè admittitur Habitus pœnitentiæ reflexivus & emendativus, suprà descriptus, specialiùs hoc nomine dignus. Ità ad minimùm sentiunt P. Antonius Perez, Sforzia Pallav: & Esparza. Pro intelligentia

Supponendum est ex Philosophia, Habitus & Virtutes multiplicari, saltèm formaliter, pro diversitate difficultatum superandarum in objectis honestis: v. g. qui habet Habitum & facilitatem vivendi temperanter in cibo & potu, potest habere difficultatem in observanda Justitia, & ideo Justitia est Habitus diversus à Temperantia. Ob eandem rationem distinguuntur hujusmodi habitus à Charitatis Habitu, & essent formaliter saltèm distinguendi, etiamsi cum Habitu Charitatis realiter identificarentur (vt aliqui suspicati sunt, eò quòd nunquam à Charitate separentur, sicut Fides & Spes) quod tamen non assero. Ratio est; nam licèt Charitas ex suo motivo & objecto formali superet difficultates omnium cæterorum habituum, versantium circa materiam obligatoriam & præceptam, non tamen econtra qui superavit difficultatem quæ est in observatione Justitiæ ex speciali honestate Justitiæ, hoc ipso superavit difficultatem quæ est in præferendo Deo omnibus alijs, & ideo Justitia est Habitus distinctus à Charitate, cui tamen subordinatur. Hoc supposito, & ad nostrum propositum applicando

Certum est, quòd post lapsum consurgat difficultas in Emendatione delicti, quæ non fuit, dum homo erat innocens; nam difficile est mutare voluntatem, ità vt modò velimus illud nobis displicere, quod vltimò priùs placuerat. item difficile est, elicere illos actus fugæ, qui causant dolorem: difficile etiam est adhibere spontaneas pœnalitates ad tollendam pœnam cujus reatum habet, cùm ante peccatum fuerit immunis. Porrò has difficultates superare est honestum & laudabile.

DICO igitur, hanc specialem honestatem respici à formalitate alicujus Virtutis, quam vt sic vocamus speciali etymologiâ Pœnitentiam, quæ per suos actus procurat & imperat alios actus, v. g. actum Charitatis, Doloris, Propositi non peccandi de cætero] &c. propter specialem vtilitatem quam isti actus habent sive ab intrinseco sive ab extrinseco ad delendum peccatum, vel secundùm culpam, vel secundùm effectus peccati.

896. Restat solùm declarandum, quòd hæc Virtus sub hoc conceptu, rectè & specialius vocetur Pœnitentia, quæ quidem est quæstio de modo loquendi. Desumptus autem est hic modus loquendi ex SS. Patribus. & imprimis ex S. Thoma, qui 3. *p. q.* 85. *a.* 1. quærens, an Pœnitentia sit Virtus, respondet affirmativè, & hoc probat ex definitione Virtutis, quòd sit habitus electivus secundùm rectam rationem, deinde applicat hoc Pœnitentiæ his verbis. [Pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendum est, & eo modo & fine quo dolendum est, quod quidem observatur in Pœnitentia, nam Pœnitentia NB. assumit moderatum dolorem de peccatis præteritis, cum intentione removendi ea.] Deinde verò a. 2. vbi quærit, an Pœnitentia sit specialis virtus, respondet his verbis. [Manifestum est, quòd in Pœnitentia invenitur specialis ratio actûs laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, in quantùm est Dei offensa, quod non pertinet (intellige formaliter) ad rationem alterius virtutis.] Deinde in eodem art. ad 1. docet, eam distingui à Charitate, quia licèt displicentia peccati præteriti præcisè spectata pertineat ad Charitatem, attamen intentio operandi ad deletionem peccati præteriti, requirit specialem Virtutem sub Charitate. & ad 2. clarissimè exprimit objectum formale à nobis assignatum, dicens, quòd Pœnitentia habeat quidem realiter generalem materiam, in quantùm respicit omnia peccata, sed tamen sub ratione speciali, in quantùm scilicet sunt emendabilia per actum hominis cooperantis Deo ad suam justificationem. Hæc S. Thomas.

897. Quod attinet ad SS. PP. aliqui claris verbis tradiderunt, Virtutem Pœnitentiæ ex officio suo tendere ad destructionem peccati, & procurare media deletiva peccati. Et imprimis ità accipienda est definitio communiter circumferri solita ex D. Gregorio *hom.* 34. *in Evang.* dicente, quòd Pœnitentia aliud non sit, quàm perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare: quæ definitio non potest intelligi de actu secundo, & de actu formali planctûs, & de negatione iterationis, alioquin nemo dici posset pœnitentiam egisse, antequam verum esset dicere, quòd nunquam sit relapsus, & quicunque relapsus esset, hocipso haberet evidentiam, quòd prius salutarem pœnitentiam non egisset. Intelligenda ergo est definitio de actu imperante dolorem & propositum in hunc finem, vt removeatur offensa Dei & reatus pœnæ, prout interpretatur D. Thomas *l. c. a.* 1. *ad* 3.

Idem Gregorius M. lib. 9. Registri Epist. 39. [Magna est, inquit, contra peccatum Virtus Pœnitentia.] Auctor libri de vera & falsa pœnit. c. 2. (qui tribuitur S. Augustino, sed non est illius, vt

notat Bellarm.) dicitur Pœnitentia esse remedium à Deo concessum, quo pellitur infirmitas & redit sanitas animæ. S. Chrysostomus hom. 23. in Matth. Non est aliquod omnino peccatum, quod non cedat Pœnitentiæ Virtuti. Gregorius Nissenus in orat. contra eos qui alios acerbiùs judicant. Quid, inquit, aliud est Pœnitentia, nisi dissolutio & eversio præteritorum, quæ vel re vel cogitatione sunt admissa. Certum autem est, quòd ipsa actualis eversio peccati non sit Pœnitentia, alioquin infusio Gratiæ esset Pœnitentia: intelligendi sunt ergo Patres de actu & habitu procurante eversionem per media à Deo præscripta; sicut Virtus Misericordiæ dicitur esse sublatio alienæ miseriæ, intelligendo de actu imperante externam elargitionem Eleemosynæ.

898. Objicies 1. Ille habitus non potest esse Pœnitentia, qui si deberet aliquid ordinare circa existentiam peccati, ordinaret, vt illud existeret potiùs quàm non existeret: sed hoc faceret habitus reflexivus & emendativus: ergo non rectè assignatur pro habitu Pœnitentiæ. Major probatur, quia de conceptu habitûs Pœnitentiæ videtur esse, vt potiùs detestetur, quàm petat existentiam peccati. Minor verò patet: Nam habitus vtique petit existentiam eorum omnium, sine quibus ipse non potest operari. R. Hoc argumentum non nos, sed eos petere, qui hujusmodi habitum reflexivum volunt esse realiter distinctum ab alijs habitibus directè impeditivis peccatorum. R. Ergo transmissâ majore nego, minorem. Nam realiter habitus pœnitentiæ per actus directos quibus amat bonum pacis cum Deo, potiùs ordinaret, vt peccatum non existeret.

Objicies 2. Si Pœnitentia est virtus reflexiva supra peccatum commissum, & procurativa pœnalitatum correspondentium delicto, sequitur eam non distingui à Justitia Vindicativa, adeóque non esse Virtutem specialem, contradistinctam à cæteris virtutibus nominatis: consequens est contra nostram conclusionem. R. Negando sequelam. Nam licèt Justitia Vindicativa sit Virtus reflexiva, formaliter & sub hoc nomine considerata, duplici tamen, vel etiam triplici ex capite distinguitur à Pœnitentia. 1. quia non est reflexa supra delicta propria, sed super aliena: nam Justitia Vindicativa residet in superiore habente Jurisdictionem & Imperium. 2. Justitia vindicativa intendit honestatem. quæ consistit in commensuratione pœnæ condignæ cum delicto: Pœnitentia verò potiùs contrarium intendit, nempe intendit amovere illa mala, quæ vel jam inflicta sunt propter peccatum, vel essent infligenda, si non ageretur Pœnitentia: v. g. si peccatum fuit mortale, Deus abstulit gratiam, & imminet pœna æterna: Pœnitentia vult gratiam recuperare, & impedire pœnam æternam, præstando pœnam temporalem satisfactionis, quæ semper solet à Deo minor exigi & acceptari, quàm esset illa, quæ per satispassionem sustinenda esset. Si verò fuit peccatum veniale, vult Pœnitentia recuperare illos favores, quos Deus alioquin propter peccatum negaret; & quoad pœnam præcedit sicut de mortali dictum est. 3. denique distinguitur Vindicativa à Pœnitentia, quòd Vindicativa intendat bonum reliquorum subditorum à delinquente distinctorum, quos vult per vindictam in delinquente sumptam absterrere à similibus, non autem intendit bonum delinquentis nisi per accidens, quando infligitur pœna medicinalis, quod tamen non est de ratione pœnæ, vt patet tum in damnatis, tum in illis qui vltimo supplicio afficiuntur. secùs se res habet in Pœnitentia, quæ castigat delinquentem primariò in bonum illius, vt scilicet ab ipso amoliatur gravius aliud malum.

Objicies 3. Ex nostra explicatione sequitur, actum Pœnitentiæ esse actum profectionis & non fugæ, cùm tamen Theologi eum constituant in actu fugæ. R. Actum Pœnitentiæ dicitur esse simul prosecutionem & fugam, sed respectu diversorum. sicut enim qui amat lenitatem, detestatur hoc ipso ægritudinem, ita actus Pœnitentiæ prosequitur deletionem peccati, & detestatur ac fugit peccatum simul & indivisè, & quidem detestatur illud vt inductivum illorum malorum, quæ Pœnitentia vult emendare. Præterea etiam Pœnitentia imperat actum fugæ, v.g. contritionem tanquam vtilem ad justificationem, & hic actus etiam vocatur Pœnitentiæ, vt infrà dicetur infrà.

899. Objicies 4. Nullus datur Habitus merè emendativus erroris commissi, sed omnis virtus quæ est emendativa delicti, est etiam precautiva seu impeditiva ejusdem. Ergo non rectè assignatur à nobis Virtus Pœnitentiæ. Antecedens declaratur exemplis. Justitia v.g. est quidem emendativa injuriæ commissæ per furtum, detrimentum, &c. procurando restitutionem pecuniæ & famæ, quæ restitutio est actus Justitiæ; sed eadem Virtus Justitiæ est etiam præcautiva furti, hoc est, ad eandem virtutem pertinet actus quo dico: nolo cuiquam suum auferre, aut famam lædere, &c. Item Temperantia intendit quidem emendare excessum factum in cibo & potu, sed eadem temperantia intendit etiam omnem excessum cavere, & sic de alijs. Ratio à priori est, quia voluntas movetur ab eodem motivo ad cavendum malum ne eveniat, à quo movetur ad emendandum malum postquam evenit: quia eidem bono & eodem modo opponitur malum vt primò existens, & malum vt perseverans. R. Si objectio procedat in sensu reali, concedo totum, juxta ea quæ §. dicta sunt. In sensu formali verò R. Distinguendo antecedens. Idem est habitus emendativus & impeditivus mali, si bonum quod per impeditivum conservatur, est illud ipsum in specie, quod per emendationem reparatur & producitur, atque eandem habet difficultatem per se in æstimatione theologicâ, concedo antecedens: si sit diversum bonum & diversæ rationis id quod per emendationé alteri substituitur, & talis substitutio habet diversam

diversam difficultatem, quæ semper & per se nascitur ex destructione prioris boni cui aliud substituitur, nego antecedens. Et sic habetur disparitas manifesta inter exempla allata & Pœnitentiam. Justitia enim sicut vult conservare Jus illæsum alterius in bonis fortunæ, & famæ, ità postquam læsum est, vult iterum hoc jus reparare per pecuniæ & famæ restitutionem, & quamvis contingere possit, vt pecunia restitui non possit, sed debeat restitutio fieri in æquivalenti, equo, bove, frumento, &c. hoc tamen est per accidens, & illud quod substituitur, v. g. equus potest commutari in pecuniam per venditionem: item licet per accidens fieri possit, vt restitutio sit difficilior quàm fuisset conservatio juris illæsi, hoc tamen iterum est per accidens, & non nascitur ex natura furti. Sicut etiam per accidens est, quòd quis non possit vitare infamiam in restitutione, sicut potuisset vitare non furando. Jam verò loquendo de Pœnitentia, illa non intendit restituere idem bonum quod per peccatum perditum est, in specie, nam licet intendat restituere Gratiam, hoc tamen non est adæquatum & speciale illius objectum, sed difficultas superanda in retractatione prioris beneplaciti, & in exercitio spontanearum pœnalitatum, loco pœnarum aliarum quæ non sponte essent ferendæ, in eradicatione malæ inclinationis per peccatum commissæ. Item Pœnitentia assumit dolorem, & alias pœnas, vt vtiles ad placandam indignationem Dei, ne majores pœnas infligat, cùm tamen, si peccatum positum non esset, non fuisset ille homo vlli pœnæ subeundæ obnoxius, adeóque bonum amissum per peccatum, erat immunitas ab omni pœna, quod est bonum vtique diversum à bono commutationis & substitutionis minoris pœnæ in locum majoris. Denique bonum quod Pœnitentia intendit, est imploratio & conciliatio Clementiæ & Misericordiæ divinæ, bonum verò per peccatum amissum, & per evitationem peccati conservandum, erat amor amicitiæ & benevolentiæ: ergo à primo ad vltimum, bonum quod pœnitentia intendit, est diversæ rationis à bono quod per peccatum erat deperditum, & cujus conservatio spectat ad illam virtutem, cui opponebatur peccatum commissum.

Objicies 5. Si Pœnitentia est Virtus imperativa doloris, & propositi non ampliùs peccandi, & in ordine ad hos specificatur, & ab illis denominatur *Pœnitentia*, sequitur hos actus malè vocari à SS. Patribus actus Pœnitentiæ, quia actus imperati ab aliqua virtute, non dicuntur actus illius virtutis, sed soli actus eliciti. Respondeo cum Pallavicino, frequentissimum esse, vt tribuantur alicui virtuti actus ab ea solùm imperati: v. g. Oratio dicitur esse actus Religionis, cùm tamen Oratio in Sententia S. Thomæ sit actus intellectûs, actus verò eliciti à Religione sunt actus voluntatis. quodsi dicas, Orationem esse actum voluntatis, adhuc non est actus elicitus ab habitu Religionis, quia non habet pro objecto formali & motivo cultum Dei sicut habet Religio, sed impetrationem beneficij; quod idem procedit in actu voti, cujus objectum formale est obligatio, ipse verò actus voti seu promissionis, est cultus Dei imperatus à Religione propter honestatem objectivam quæ illi inest, & tamen dicitur actus Religionis. Quo sensu etiam Apostolus tribuit Charitati actum Spei & Fidei, dicens, *Charitas omnia credit, omnia sperat.*

Itaque actus eliciti ab habitu emendativo peccati, etsi non sint Pœnitentia formalis sicut est dolor formalis, sunt tamen Pœnitentia causalis.

Dices cum quodam Recentiore Hispano: ergo, si Deus ità ordinâsset, vt ad delendum peccatum non esset opus alio actu quàm actu fidei, adhuc posset quis dici agere pœnitentiâ, si sibi imperaret actum fidei, etiamsi nullum dolorem formalem eliceret, dummodo intenderet delere peccatum, & emendare. R. hanc tandem esse quæstionem de nomine, vt fatetur hic ipse Recentior, de quâ non est contendendum. mihi satis est, posse assignari habitum, cujus speciale objectum sit, emendatio peccati propter difficultatem in hac repertam. Vtrum autem debeat vocari Pœnitentia, parùm interest. Vidimus à S. Thoma ità vocari propter actus quos defacto imperat, qui sunt dolor, propositum, &c. In casu quo peccatum posset deleri sine formali dolore, fortè ille habitus emendativus non esset sortitus nomen Pœnitentiæ, sicut defacto sortitus est. Et ratio disparitatis est, quia imperium actûs fidei posset conjungi cum complacentiâ, & gaudio de peccato commisso, & ideo non mereretur nomen Pœnitentiæ, actus verò imperans retractationem non potest conjungi cum tali gaudio. Sed de hoc satis.

CONTROVERSIA IV.

An sit possibile peccatum ex intrinseco prædicato indelebile per Pœnitentiam.

900. QVæstioni huic ansam dedit Card. de Lugo qui *disput.* 8. *s.* 1. *n.* 4. obiter proponit argumentum, quo putat probari posse possibilitatem peccati penitùs irremissibilis. Argumentum autem est hoc. Ponamus Deum decernere, quòd nolit Petro vllum peccatum dimittere, & hoc suum decretum Petro revelare cum obligatione credendi, Petrum autem nolle credere, sicque graviter peccare: hoc peccatum incredulitatis erit essentialiter & intrinsecè irremissibile. Probatur. Quia essentialiter pendet à vera Dei revelatione: diceret enim: *nolo credere Deum per hæc signa loqui & asserere, se nolle mihi vllum peccatum dimittere.* ergo essentialiter præsupponeret locutionem veram Dei: jam si tale peccatum posset remitti, posset falsificari locutio Dei, cum qua habet essentialem connexionem coëxistentiæ, atqui impossibile est, revelationem Dei falsificari, quia vel Deus mentiretur, vel haberet erroneum judicium, quod vtrumque repugnat: ergo tale peccatum esset essentialiter irremissibile. Hujusmodi

modi argumenta, desumpta ex revelatione Dei & actu fidei vel peccato oppositio, quibus sæpiùs vtitur Lugo & alij, ad varia paradoxa probanda, sunt molestissima, &, nisi fallor, plus habent acuminis quàm efficaciæ & soliditatis.

901. DICO. Repugnat peccatum hujusmodi irremissibile. Probatur imprimis ostendendo per instantiam, argumentum Lugonis nimium probare, & in voluere contradictionem, adeóque omnibus solvendum esse; deinde afferendo argumenta & rationes quasi à priori, quibus hujusmodi implicantia suadetur, denique solvendo ipsum argumentum.

Imprimis ergo infringo Lugonis argumentum simili prorsus modo argumentandi, quo tamen evidenter falsum & contradictorium infertur, & tamen consequentia est inevitabilis, nisi negetur vnum ex principijs assumptis, habentibus eandem veritatis apparentiam quam habent principia Lugonis.

Primò, ponit Lugo possibile esse, quòd Deus vniversaliter decernat vno indivisibili decreto: *Nolo Petro ullum peccatum dimittere*: hoc principium putat Lugo non posse negari, & rationem reddunt aliqui RR. quia Deus potest edocere creaturam rationalem viatricem de suis Secretis, & absterrere à peccato, modo docendi proportionato viatori elevato, liberè & meritoriè tendenti ad salutem, efficacissimo, perfectissimo & maximè meritorio, qui modus consistit in revelatione obscura suorum secretorum & decretorum per fidem divinam credenda. Ità isti RR. Bene est. Pono ego aliud simile, quod ex eodem fundamento negandum non erit. Potest Deus facere hoc decretum. *Nolo Petro remittere vllum peccatum ex illis quæ intrinsecè remissibilia sunt.* hoc inquam multò minùs negari poterit, quia est decretum minùs vniversale & illimitatum, nam decretum Lugonis extendit se ad omnia tam remissibilia, quàm irremissibilia, meum autem tantùm ad remissibilia se extendit: ergo si hoc repugnat, multò magis illud.

Secundò, ponit Lugo, hoc decretum posse Petro revelari revelatione obligante ad credendum, & quidem revelatione essentialiter divinâ, hoc est, constante tali apparentiâ externâ, quæ non possit à Deo permitti, quin Deus per illam apparentiam loquatur. Hoc ipsum & ego pono de meo decreto. Tertiò, ponit Lugo, Petrum discredere revelationi, & illum actum incredulitatis essentialiter pendere ab illa revelatione. Hoc totum & ego pono. Videamus, quid inde sequatur. Quæro ex Lugone, an peccatum incredulitatis, quo Petrus dicit: *Nolo credere Deum revelare per hæc signa quod nolit mihi remittere vllum peccatum in se remissibile*: quæro inquam, an hoc peccatum sit in se intrinsecè irremissibile, necne? Si dicat, esse irremissibile: contra est, quia ex nullo capite habet hanc irremissibilitatem, non quidem ex decreto Dei, quia, vt ponitur in casu Deus nihil statuit, nisi de peccatis remissibilibus, ergo si hoc peccatum est irremissibile intrinsecè, deberet hæc irremissibilitas aliunde provenire, atqui ex nullo alio capite provenire potest, vt fatentur Adversarij. Si verò dicat, esse remissibile: contra est, quia est essentialiter dependens à revelatione essentialiter vera, de non remittendo vllo peccato remissibili: ergo dum ponitur remissibile, arguitur irremissibile. ergo patet, in argumento Lugonis latere aliquam fallaciam.

902. Declaratur ampliùs per rationem à priori. Decreta Dei libera semper versantur circa objecta contingentia, hoc est, talia denunnt, quæ si Deus non decerneret, non exiberent, adeóque non sunt in se necessaria ullo, qualia Deus per decretum liberum vult esse: Deus non habet decretum quo dicat: *Nolo fore Chymæram*, & multò minùs dici potest, Deum decreto reddere chymæram impossibilem. Posquando Deus decerneret nullum remittere peccatum, tale decretum esset liberum; posset enim Deus non decernere: ergo peccatum quod decernit non remittere, supponitur esse remissibile: sicut, si Deus decerneret non facere Chymæram, supponeretur Chymæra factibilis, & communiter factibilis non est, omnes supponunt, Deum posse facere Decretum quo dicat: Nolo facere chymæram. procederet enim hujusmodi decretum ex Scientia simplicis intelligentiæ de impossibilitate chymæræ, adeóque diceret: quia vtique non posse facere chymæram, ideo nolo facere, quod esset decretum ridiculum & nugatorium, sicut fuit illa nolitio, quâ vulgus audit spira, quia habere non potuit. Ergo, si res attentè consideretur, omne peccatum quod est subactum divini decreti nolentis remittere peccatum, debet esse intrinsecè remissibile: ergo debet esse tale decretum quale nos posuimus: cum ergo inde deduxerim, peccatum infidelitatis hinc quens tale decretum fore simul remissibile & irremissibile, sequitur, latere implicantiam aggregato seu complexo ex his tribus: ex decreto Dei de non remittendo peccato vllo, cujus remissione, & subsequente peccato essentialiter connexo cum illo decreto.

Respondent aliqui RR. factâ revelatione negante remissionem peccatorum, posset homo successivè peccare cum actuali notitiâ & reflexione ad revelationem istam, vel absque recordatione & actuali reflexione ad eam, adeóque quoniam posset committere peccata intrinsecè remissibilia & remissibilia, ideo dicipotest, Deum ipsâ nolle remittere tam remissibilia, quàm irremissibilia, & revelare generatim nolitionem omnis remissionis tam possibilis quàm impossibilis. & hoc modo faciendo revelationem externam in terminis generalibus præscindentibus, permittit occasionem homini committendi peccatum intrinsecè essentialiter irremissibile. Porrò (dicunt isti) est necessitas Dei & infinita perfectio potentiæ nolle impossibilia, & actualiter odisse omnia stulta & chymæras per actum necessarium divinæ voluntatis

voluntatis, quòd ad longum probant, cùm nihil planè faciat ad rem, quia plus non probant, quàm simplicem displicentiam de his omnibus, cùm deberent probare voluntatem practicam impeditivam impossibilium ne existant; de quo decreto est sermo in præsenti, vt constat, & constabit iterum ex dicendis. Itaque

Responsio hæc imprimis ferit suos auctores apertè. Docent enim isti RR. sibi videri, quòd defacto peccatum Angelorum fuerit peccatum essentialiter irremissibile, quia dependebat à revelatione Dei de tali peccato nunquã dimittendo: hæc sanè revelatio (si fuisset) fuisset de peccato determinato, & non generale: atqui decretum de determinato peccato non dimittendo, debet esse decretum practicum absterrens à tali peccato, & consequenter de peccato remissibili, vt hi ipsi RR. in sua responsione supponunt: ergo doctrina horum RR. sibi non cohæret. Deinde data responsio non procederet in casu quo Deus revelaret Petro, v.g. quòd Turca intra centum annos exterminabitur, & simul adderet, quòd si Petrus hoc nollet credere, nollet illi hoc peccatum incredulitatis vnquam dimittere: in hoc, inquam, casu peccatum incredulitatis esset intrinsecè irremissibile, & tamen de hoc solo procederet decretum Dei: ergo ex fundamento adversariorum sequitur, quòd Deus posset habere & manifestare decretum determinatum de non faciendaChymera, hoc autem esse absurdum, & fatentur tacitè adversarij, & vel inde patet, quia ineptè ageret Deus, docendo hominem aliquid, quod nemo nisi stultus ignorare potest, tale autem est: Deum nolle facere chymæras.

Præterea indignum planè Deo est, revelare in genere decretum de non faciendis aliquibus, inter quæ sint aliqua factibilia, aliqua non factibilia: quis enim non explooderet eum, qui, Deo revelante, se extra hunc mundum nihil produxisse, hanc revelationem ità interpretaretur, quòd Deus revelaverit suum decretum generale, quo decrevit extra hunc mundum nec possibile nec impossibile quidquam creare? sed quæso, quare talis meretur explodi? nunquid ideo, quia quando Deus dicit, se aliquid non fecisse, aut nolle facere, censetur ab omnibus ratione præditis loqui de eo quod facere posset? Itaque de impossibilibus Deus non revelat se ea nolle facere, sed, se ea facere non posse, ex quo quivis sanæ mentis infert: *ergo ea non vult voluntate necessariâ.* econtra quando Deus dicit, se aliquid nolle, ab omnibus supponitur, quòd liberè nolit, & posset velle. Ratio est, quia quidquid Deus generaliter dicitur nolle, posset Deus revelare, & distributivè per singula affirmare, se nolle id facere, & quidem vnum sicut alterum, alioquin deceptoriè loqueretur & æquivocaret: atqui de peccatis remissibilibus diceret, se ea liberè nolle remittere, de irremissibilibus autem non posset dicere, se ea liberè nolle: ergo non potest de remissibilibus & irremissibilibus generaliter loqui & dicere, se ea nolle remittere.

903. Ad argumentum ergo Lugonis respondendum est, & simpliciter negandum, posse Deum generaliter & in confuso revelare revelatione essentialiter divinâ, se Petro v.g. nullum peccatum remissurum esse, faciendo illi potestatem peccandi dependenter ab hac ipta revelatione, & sic committendi peccatum essentialiter irremissibile: sed revelatio deberet semper procedere de peccatis independentibus à revelatione tali, & distributivè enumerabilibus, & intrinsecè remissibilibus. Hanc responsionem dare debent ipsi adversarij imprimis in casu suprà posito, quo Deus revelaret, se nullum peccatum remissibile remissurum, quia alioquin sequeretur posse dari peccatum quod simul esset & non esset remissibile, vt suprà demonstratum est. Secundò, hanc responsionem dare debent adversarij, si quis ex modo illorum argumentandi vellet probare, posse dari peccatum essentialiter impunibile, quod ipsi meritò fatentur esse impossibile, cùm de conceptu peccati sit, facere reum pœnæ, vtique pœnæ possibilis. Argumentum autem facilè quisque formaverit. Si Deus revelet Petro, se nullum illius peccatum puniturum: & Petrus dependenter ab hac revelatione peccaret, tale peccatum esset essentialiter impunibile, alioquin posset falsificari revelatio. Respondendum, inquam, est, sicut rectè nuper aliqui Recentiores responderunt, vel talem revelationem non fore essentialiter divinam, vel non se extendere ad peccata dependentia à tali revelatione.

Recentiores antè adducti pro confirmatione sui peccati irremisibilis, ausi sunt docere, defacto dari in damnatis hujusmodi peccata irremissibilia, & hoc putârunt esse evidens ex hoc discursu. Damnati enim eliciunt acerbissimum odium Dei, cujus motivum formale est actualis perpessio pœnæ æternæ, actualis necessitas æternæ desperationis, actualis immersio in abyssum calamitatis sempiternæ; & hæc omnia quatenus intuitivè cognita, & intuitivè actualiter habita, sunt motivum formale: sed est impossibile elicere acerbissimum hoc odium Dei propter hoc motivum formale, quatenus intuitivè cognitum & intuitivè habitum, nisi ab homine damnato, cui nullum peccatum remitti potest: ergo istud odium Dei est intrinsecè essentialiter irremissibile, cùm intrinsecè & essentialiter sit actus damnati, proportionatus & commensuratus intrinsecè & essentialiter intuitivæ repræsentationi talis motivi formalis, & intuitivæ actuali perpessioni ejusdem motivi. Hæc illi, sine omni auctoritate (nam Lugo nullum irremissibile peccatum defacto agnovit, imò etiam de possibili potiùs dubitativè quàm assertivè locutus est) & sine veritate. Supponunt in suo discursu, quòd odium Dei in damnatis procedat ex cognitione metaphysicè evidente, de perpetuandis tormentis per totam æternitatem ex libero Dei decreto, quod est falsissimum; vnde enim per metaphysicam evidentiam illis innotescit divinum decretum? Experientia præsens

& in primo instanti damnationis, non probat evidenter metaphysicè, quòd sint duratura tormenta æternùm; nec est metaphysicè evidens, quòd illa ipsa tormenta, & omnia argumenta quæ damnatus naturali intellectu penetrat, & à quibus inducitur ad judicandum, fore pœnam æternam, non possint in aliquo supposito existere, quin reverà durarent æternùm. Sufficit illis evidentia moralis, & absentia omnis probabilitatis de pœna aliquando remittenda. Itaque tantùm abest damnatos habere evidentiam metaphysicam de pœnis æternùm duraturis, vt repugnet eam haberi cognitione naturali, ad hoc enim esset necesse, illas pœnas esse intrinsecè perpetuas. Denique in mea sententia (quam nuper Romæ etiam docuit Recentior Hispanus sæpè à me laudatus) potest vnum peccatum remitti sine alio, & sic Deus posset damnatis extrinsecè condonare peccatum Odij, & tamen illos æternùm affligere propter peccata commissa in via. ergo etiamsi concederemus, peccatum Odij ex intrinseco perdurans essentialiter supponere statum damnationis æternæ, nullo modo legitimè infertur, illud esse intrinsecè irremissibile. Sed de hoc satis. Quæ alia argumenta, quibus hoc peccatum irremissibile solet impugnari, vt quòd præjudicet infinitæ misericordiæ Dei, quòd haberet infinitam voluntatem sistendi illius Clementiæ, quòd esset omnino nimiè eligibile, adeóque gravissimum &c. quæ quidem ab adversarijs eluduntur, nescio tamen an rectè solvantur.

CAPVT II.

DE PRÆCIPVO POENITENTIÆ ACTV AD PECCATI DELETIONEM IDONEO, CONTRITIONE.

CONTROVERSIA I.

Quale Motivum esse debeat Contritionis, prout differt ab Attritione.

904. NOtandum 1. Contritionem Theologicè per hoc distingui ab attritione, quòd ille actus dicatur Contritio, qui est connexus cum hominis justificatione, sive vt dispositio vltima, sive vt forma justificans (de quo alibi dictum) etiam sine vllo Sacramento re susceptо: Attritio verò dicatur omnis illa supernaturalis detestatio peccati, quæ sine Sacramento re suscepto non trahit secum justificationem.

Notandum 2. Motiva, ex quibus peccata detestamur, alia esse vniversalia, hoc est, extendentia se ad omnia peccata, vt Motivum Obedientiæ, Religionis, Charitatis, Spei &c. alia sunt specialia & diversa pro diversitate virtutum quas specificant, & non se extendunt ad omnia peccata, vt Motivum Temperantiæ, Liberalitatis, Misericordiæ &c.

Notandum 3. Ex motivis vniversalibus aliqua esse, quorum honestas desumitur per ordinem ad Deum, præcisâ omni pœnâ & præmio, adeóque possunt intendi etiamsi nullum præmium obtineretur, aut nullus reatus pœnæ incurreretur: hujusmodi est motivum Religionis; est enim honestum colere Deum vt supremum ens, illíque obedire, secluso omni præmio, & metu pœnæ. Alia verò sunt, quæ desumunt honestatem à præmio quod intenditur, & pœnâ quæ declinatur. Porrò quia difficilius est operari propter honestatem non attento præmio aut pœnâ, ideo illæ priores virtutes sunt nobiliores, & laudabiliores earum actus. His positis

Quæstio præsens est, ex quo motivo debeat esse Contritio perfecta & justificativa. Prima sententia est, non solùm ex motivo perfectæ Charitatis, cujus actus habent Deum pro fine *Vt*, sed etiam ex motivis vniversalibus suprà memoratis, quæ non respiciunt præmium aut pœnam, vt ex motivum Religionis, Obedientiæ, Gratitudinis, posse haberi Contritionem justificativam extra Sacramentum. Ità non pauci RR. innominati quibus occasionem ità sentiendi præbuit Suarez, inquiens, sibi ità olim visum esse de motivo Justitiæ, quod motivum putat hic auctor esse proprium Pœnitentiæ, qui etiam supponit, omne peccatum esse contra Justitiam erga Deum. Hanc Sententiam Vasquez vocat erroneam; quæ tamen censura nimia est, vt ostendit Lugo, & agnoscit Arriaga, qui tamen immeritò dicit eam à Lugone defendi vt probabilem, hoc enim Lugo non absolvit, sed solùm adducit argumenta quædã speciosa, ob quæ potuerit Recentioribus videri probabilis, quod est longè aliud: nam nec Arriaga negat eam multis RR. visam esse probabilem, & tamen ipse negat esse probabilem, quod notare volui, ne quis legens Arriagam, amplectatur hanc Sententiam vt probabilem ob Lugonis auctoritatem.

905. D-

905. Dicendum est, ad Contritionem justificativam requiri motivum Charitatis Dei super omnia dilecti. Est Sententia clara S. Thomæ *q. 86. a. 3. in C.* vbi dicit, ad rationem veræ Pœnitentiæ requiri, vt displiceat peccatum, quia est contra Deum super omnia dilectum. Quæstio hæc, cùm sit facti (potuisset enim Deus alios etiam actus acceptare) probanda est ab auctoritate. Itaque

Ad probandam Conclusionem adducuntur varia Scripturæ testimonia 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Lucæ 7. *Cui minus dimittitur, minus diligit.* hoc est, ei qui nihil diligit, nihil dimittitur. Accedunt Patrum locutiones. S. Aug. *serm. 7. de tempore.* Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati & amor Dei. Verùm hæc & similia non difficulter reciperent interpretationem, vt videre est apud Lugonem & Arriagam, nisi accederet gravissima auctoritas Concilij Trid. quod planè videtur conclusionem definivisse, ad quod pertinebat interpretari sensum Scripturarum, & attendere communem Sensum DD. Ecclesiæ. Itaque Sess. 14. c. 4. distinguit inter Contritionem perfectam & imperfectam, quæ vocatur Attritio, quòd Contritio tunc justificet sine Sacramento in te susceptо, quando est charitate perfecta, non item, quando ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu concipitur. Vbi observo, quòd Concilium non tantùm excludat actus procedentes ex metu pœnæ, sed etiam procedentes ex turpitudine peccati, tales autem sunt etiam actus, quibus detestamur peccatum prout opponitur honestati Religionis, Obedientiæ, Gratitudinis, &c. Nam turpitudo peccati consistit in privatione rectitudinis debitæ, hoc est, honestatis illius formalis, quæ invenitur in actu Religionis, Obedientiæ, &c. adeoque qui movetur ab honestate objectiva Religionis, Obedientiæ, &c. ad detestandum peccatum, attendit turpitudinem peccati; & tamen talem actum, ait Concilium, non nisi cum Sacramento justificare: ergo rejicit Concilium etiam illos actus, quos admittit contraria Sententia.

Objicies. Si verba Scripturæ essent intelligenda de dilectione perfecta, essent falsa: sæpè enim homo justificatur sine perfecta dilectione, scilicet per Sacramentum Pœnitentiæ cum sola attritione susceptum, sicut & per martyrium. R. Hanc objectionem etiam adversarijs solvendam esse; nam etiam sine illis actibus, ad quos illi extendunt efficaciam contritionis, potest quis justificari cum Sacramento Pœnitentiæ, nempe cum dolore ex metu gehennæ, quem tamen nemo dicit esse Contritionem perfectam. Itaque neganda est sequela: nam licèt verba sint vniversalia, est tamen subintelligendum, sicut in plerisque alijs regulis: præterquam in casibus exceptis in eadem Scriptura sacra: talis casus est vsus privilegij concessi per Sacramentum Pœnitentiæ, id quod optimè probat P. Valentia *d. 7. q. 8. punct. 3. §. Hoc verò.* nisi enim hæc exceptio subintelligeretur, Christus non contulisset reverà, & cum efficacia suis Ministris potestatem remittendi peccata, semper enim essent remissa per contritionem, vel illa non adesset, absolutio nihil operaretur, & sic beneficium Pœnitentiæ esset onus gravissimum, sine notabili & comparabili commodo. Voluit ergo Christus consulere fragilitati humanæ, & instituere Sacramentum, quod suppleret defectum dilectionis; ac proinde qui adhibet hoc Sacramentum, licèt non diligat formaliter, diligit tamen æquivalenter, hoc est, substituit aliquid æquivalens dilectioni: sicut dicuntur omnia Sacramenta constare verbis, & tamen in Matrimonio non requiruntur verba formalia, sed sufficiunt æquivalentia, vt nutus: & sicut Christus dicitur, redemisse B. Virginem non formaliter, sed æquivalenter, hoc est præservando à peccato. Simili modo dicit S. Augustinus, quòd non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, & tamen non semper restituitur ablatum formaliter, sed æquivalenter, v. g. pecunia pro equo ablato. Hinc nata est phrasis vsitatissima Theologis, quòd Sacramentum Pœnitentiæ faciat ex attrito contritum, non vtique formaliter, sed in effectu & æquivalenter.

906. Probatur Conclusio 2. Scriptura extra Sacramentum requirit ad Justificationem conversionem peccatoris ad Deum: Deuteron. 4. *Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum, si tamen ex toto corde quæsieris eum.* Joel. 2. *Convertimini ad me ex toto corde vestro.* Isaiæ 31. *Convertimini sicut in profundum recesseratis.* Atqui perfecta conversio intentionalis à creatura ad Deum, non fit nisi per actum Charitatis, quo Deus constituitur pro fine *CVI.* ergo hic solus est contritio justificativa. Minor probatur. Vt enim conversio sit perfecta, debet homo avertendo se à creatura converti ad Deum eo modo & perfectione, quo se per peccatum avertendo à Deo convertit ad creaturam: atqui hæc aversio consistebat in hoc, quòd homo creaturam prætulerit amicitiæ divinæ & Deo, constituendo creaturam pro fine *CVI*, vltimo: ergo vt conversio sit perfecta, debet Deus constitui pro fine *CVI*, vltimo: atqui hoc non facit vllus alius virtutis actus præterquam actus Charitatis; nam omnes aliæ virtutes habent ipsum hominem pro fine *CVI* (non tamen vltimo & adæquato, sed vlteriùs referibili à Charitate ad Deum vt finem *CVI*, vltimum) nempe quia amant ipsi homini suam honestatem: ergo solus actus Charitatis est perfecta conversio.

CONTROVERSIA II.

An, & quo sensu Malum culpæ sit majus, magisq; detestabile per Contritionem perfectam, quàm malum Pœnæ Inferni.

907. DIcendum est, Malum culpæ prout est offensa Dei, esse majus malum quàm malum pœnæ æternæ, & per contritionem magis

detestandum affectu practico. quæ vltima verba quare addantur, patebit ex solutione quintæ objectionis. Ità omnes Catholici. Omissâ probatione RR. non minùs operosâ quàm obscurâ,

Probatur Conclusio 1. In comparatione duorum malorum illud est altero majus malum magísque detestabile, quod simpliciter reddit hominem malum, alterum verò potiùs jam supponit malum quàm faciat: atqui malum culpæ reddit hominem simpliciter malum, non item malum pœnæ, quod jam supponit malum: non enim homo est malus, quia punitur (dicente S. Dionysio: *Puniri non est malum, sed esse pœnâ dignum est malum*) sed econtra ideo punitur, quia per peccatum malus effectus est: ergo, &c. Major probatur. Per illud redditur aliquid simpliciter malum, per quod redditur ineptum ad suum vltimum finem: sed homo per peccatum redditur ineptus ad suum vltimum finem, & per nihil aliud: non quidem per aliquid præcedens, nam omnia quæ præcedunt, sunt idonea vt hominem perducant ad vltimum finem, etiam tentationes à dæmone immissæ: sed neque per aliquid subsequens: hæc enim supponunt hominem ineptum: ideo enim Deus privat hominem beatitudine, quia jam invenit hominem per peccatum redditum ineptum ad beatitudinem, vtpote quo constituitur inimicus Dei, indignus gratiâ sanctificante, quæ est radix beatitudinis.

Probatur 2. Illud, cujus Deus auctor esse non potest, est majus malum illo, cujus est auctor, & quod in ejus laudem & gloriam cedit. Sed peccatum est malum, cujus Deus auctor esse non potest, (vt lib. 2. probatum est) econtra pœnæ æternæ Deus est auctor, indeque gloriosus atque laudabilis. ergo, &c.

Probatur 3. Illud malum quod à Sapientissimo agente adhibetur ad cavendum alterum malum, est minus malum altero; sed pœna damni & sensûs adhibetur à Deo ad impediendum malum culpæ: ergo illud est minus malum isto. Major patet. v. g. medicus præcidit brachium, vt vitam salvet: econtra stultè ageret, qui in Caussidicum mille florenos expenderet, vt lucraretur caussam vnius floreni. Minor autem probatur. Nam Deus minatur pœnam æternam, vt absterreat à peccato; & commisso peccato infligit pœnam æternam, vt alios ab eodem absterreat. Declaratio & limitatio Conclusionis pendet, & patebit ex objectionum solutione.

908. Objicies 1. Si malum culpæ est per Contritionem magìs detestandum, quàm malum pœnæ, sequitur, quòd casu quo homo constitueretur in eo necessitatis articulo, vt vel deberet de novo peccare mortaliter, vel adire pœnam inferni, deberet vi Contritionis potiùs eligere infernum quàm peccare: consequens imprimis est valde durum, & videtur esse supra vires humanas: deinde etiam ex alio capite videtur hoc absurdum: ergo, &c. Sequelam omnes admittunt cum S. Anselmo *lib. de similitudinibus c.* 190. sequelam verò esse absurdam videtur agnovisse Durandus *in* 4. dist. 17. docens, malum æternæ pœnæ nunquam esse eligibile ad vitandum peccatum: & licet RR. communiter interpretentur, quasi loquatur de facto, quia de facto Deus decrevit non permittere eventum, quo electio inferni sit medium ad vitandum peccatum, nihilominus, quidquid sit de mente Durandi, Casum de facto contingere posse concedit Lugo, & est iste. Petrus existens in peccato mortali putat ex invincibili errore, neminem posse salvari sine Sacramento Pœnitentiæ re suscepto: cogitur autem à Tyranno ad abnegandam Christi fidem, vel ad moriendum, neque est copia sacerdotis, qui possit conferre Sacramentum Pœnitentiæ: in hoc casu Petrus necessariò judicat vel timendum esse ad infernum, ob peccatum jam antè commissum, vel de novo peccandum abnegando fidem. Quòd autem absurdum sit, in hoc casu Petrum obligari ad eligendam mortem, & per consequens infernum (in sua erronea æstimatione) præ abnegatione fidei, probatur; quia in hoc casu potest homo ex motivo pœnitentiæ speciali vel adhibere media ad delendum peccatum prius commissum. non habet autem præsens aliud medium quàm prolongationem vitæ, donec forte veniat confessarium: non potest autem vitam prolongare nisi abnegando hic & nunc existentem fidem: ergo honestum est illi, vti hoc modo, quia est actus virtutis Pœnitentiæ specialis. Sanè Petrus potest in hoc casu formare judicium, se teneri ad abnegandam fidem: est enim naturaliter obligatus ad non præcludendam sibi viam & spem qualemcunque consequendæ salutis & vltimum finis ad quem est creatus, & ad non eligendum illud, quo electo est illi necessariò desperandum de salute. atqui supereſt vnica via & spes, si prolongetur vitam abnegando simulatoriè fidem: contra si eligat mortem, est illi desperandum de salute, de qua nunquam licet desperare. Ergo, &c.

909. Ad hanc difficultatem tres responsiones adhiberi possunt, quarum duæ sunt aliorum RR. tertiam ego aliis dijudicandam proponam.

Primò ergo responderi posset, concedendo sequelam; negando minorem quoad vtrumque membrum, vel potiùs distinguendo quoad primum membrum: est talis electio dura, durior quam suâ culpâ induxit ipse homo per primum peccatum, conceditur, secùs negatur: neque potest homo de illa duritie conqueri rationabiliter, quum enim peccando se reum constituerit æternæ pœnæ, possétque à Deo statim sine mora detrudi in infernum, non potest durum videri, si obligetur ad infernum eligendum ne de novo peccet, & malum augeat, eoque auctо posset statim ad graviores pœnas damnari: sicut qui reus capitis ad supplicium ducitur, non potest conqueri quòd obligatur porrigere collum ferro; si enim resistat carnifici aut Judici, augebit culpam, & graviore supplicio afficietur: quo cognito non reputat grave obligere spontaneam porrectionem colli, ex præsupposito delicto. Quoad probationem secundi membri

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

bri, negatur ad Pœnitentiæ virtutem pertinere, eligere quæcunque media ad delendum peccatum, sed eligere media à Deo approbata, non enim sunt facienda mala, vt eveniant bona. Hæc est prima responsio, quæ pluribus replicis exagitari posset. Ob quas

910. Secunda responsio huic è diametro opposita est, negando posse accidere talem casum, in quo peccatum & pœna æterna ita veniant in comparationem deliberativam, vt vel admittendum sit peccatum, vel eligenda pœna æterna formaliter spectata, & cum perpetua dissolutione amicitiæ divinæ. Probant 1. Peccatum non potest esse medium necessarium ad evitandam pœnam æternam: sed hoc fieret in tali casu, si alterutrum esset necessarium, pœna vel culpa: ergo, &c. probant majorem. Repugnat peccatum esse licitum & honestum: sed si esset in aliquo casu necessarium ad evitandam pœnam æternam, esset licitum & honestum, quia valde evidens est, quòd liceat cuivis tendere ad vltimum finem, ad quem à Deo est ordinatus, & facere id, quod ad hunc consequendum est simpliciter necessarium: ergo non potest dari casus, in quo peccatum sit simpliciter necessarium ad evitandam pœnam æternam. Probant 2. Si posset talis casus accidere, tunc obligaretur homo ad eligendam potiùs æternam pœnam quàm peccatum, quia peccatum est simpliciter ineligibile: atqui non potest esse obligatus ad eligendam istam pœnam in his circumstantijs, quia deberet dicere: Ego vt Deum non offendam, volo æternùm manere ipsius inimicus, & ipsum offensum & iratum habere: hoc autem jam esset contra aliud præceptum, quo quilibet est obligatus, vt in via positus velit Deum offensum sibi reconciliare, si potest: ergo non potest esse obligatus etiam, vt dicat: ego in æternum volo esse inimicus Dei. Probant 3. Si homo in aliquo casu teneretur eligere pœnam æternam, deberet hæc obligatio provenire ex præcepto Charitatis, quo tenemur amare Deum super omnia, & plus etiam quàm nos ipsos; sed ex hoc præcepto non potest oriri prædicta obligatio, quia hoc præceptum ordinatur ad procurandam & conservandam amicabilem conjunctionem nostræ voluntatis cum divina, & consequenter vi istius præcepti non possumus obligari ad aliquid, quod est directè impeditivum & exclusivum hujus conjunctionis: sed æterna damnatio est talis: ergo ex præcepto charitatis non possumus obligari ad eam eligendam.

Ad Casum à Lugone propositum respondent, posse accidere, vt aliquis putet, peccata tantùm posse remitti per Sacramentum Pœnitentiæ actu susceptum: verùm talis constitutus in necessitate, qualis ponitur in casu, necessariò judicaret, abnegationem fidei vel adulterium esse sibi licitum, quia judicaret hoc esse medium necessarium unicè & simpliciter ad consequendum vltimum finem, & Deum reconciliandum, quod est formaliter esse honestum & licitum, adeoque non teneretur eligere pœnam æternam, sed potiùs vti medio necessario ad salutem, cùm quilibet homo sit obligatus, vt in via amplectatur media simpliciter necessaria ad eum finem, ad quem tenetur tendere.

Quodsi casum ita fingamus, vt talis homo simul judicet, abnegationem fidei esse inhonestam hic & nunc, & tamen etiam esse simpliciter necessariam ad consecutionem vltimi finis, respondent isti, eum habiturum judicia omnino contraria, adeoque fore ità perplexum, vt ad nihil obligetur, neque peccet, quidquid eligat; sicut si quis judicaret, mendacium semper esse peccatum, & ex altera parte crederet etiam, se obligari ad juvandum proximum, quod hîc & nunc putat fieri non posse sine mendacio, non peccaret, licèt eligeret mendacium putans esse peccatum. Hæc est altera quorundam ingeniosorum Responsio.

911. Vt aliam, & tertiam responsionem mihi probabiliorem & expeditiorem subjiciam, suppono priùs doctrinam pulcherrimam & consolatoriam, quam alibi, & ad aliud propositum, tradit Card. Pallavicinus, nempe, nunquam fieri posse, vt homo vltimo auxilio supernaturali cooperetur, & tamen damnetur: rationem dat: quia vltimum auxilium supernaturale est essentialiter medium, & vt tale eligitur à Deo, vt homo, cui illud gratis confert, eo mediante perveniat ad vltimum finem: ergo si homo illi cooperatur, & actus correspondens illi auxilio non est sufficiens ad justificationem, Deus vt auctor supernaturalium necessitatur vi collationis talis auxilij, ad procurandum aliud auxilium, disponens & sufficiens ad justificationem, si homo cooperetur: si ergo homo cooperabitur, justificabitur, sin minùs, damnabitur, quia vltimum auxilium frustravit. Hac doctrinâ suppositâ,

Ad Casum Lugonis respondeo, quòd ad Providentiam Dei spectet, providere illi homini talem illuminationem, cum qua si cooperetur, justificabitur: cùm enim adhuc sit in via, &, vt ponitur in casu, recipiat adhuc auxilium supernaturale, disponens ad nolendum negare fidem, hoc ipso illuminabitur taliter, vt intelligat, se ità posse non negare fidem, vt simul etiam possit evadere pœnam æternam: v. g. cognoscet ad Dei bonitatem spectare, vel non permittere, vt mors inferatur à Tyranno, vel dispensare in lege illa vniversali de non salvando peccatore nisi per Sacramentum Pœnitentiæ, sicut dispensat Deus cum Martyribus, nam talis homo moriendo pro fide, esset vtique Martyr. Et hæc responsio mihi videtur expeditissima, donec alius meliorem suggerat.

912. Objicies 2. Malum æternum & irreparabile, est majus illo quod est reparabile; sed pœna inferni est irreparabilis & æterna: malum autem culpæ est reparabile per pœnitentiam: ergo illud est majus isto. R. Majorem vniversim esse falsam. Nam malum amissæ Virginitatis ex: gr. (quod fieri potest per actum conjugalem

honestum) est malum irreparabile, & tamen vtique non est majus, quàm malum culpæ: idem est de malo cæcitatis, & similibus. ℟. 2. Negando minorem. Nam reverâ quocumque modo est irreparabilis pœna inferni, postquam semel incepta est, eo ipso modo est irreparabilis culpa, postquam accessit finalis impœnitentia: antecedenter verò sicut culpa est reparabilis per pœnitentiam, ità per eandem est declinabilis pœna inferni: deinde inferni irreparabilitas præsupponit tanquam caussam culpam vt irreparabilem post finalem impœnitentiam, & sic infernus est irreparabilis propter irreparabilitatem culpæ: propter quod autem vnumquodque tale, illud magis tale: ergo magis quodammodo est irreparabilis culpa quàm infernus.

913. Objicies 3. Sicut illud est melius, propter quod habendum quæritur aliud, ità illud est deterius, propter quod vitandum vitatur aliud, juxta illud: propter quod vnumquodque tale &c. atqui peccatum vitatur ad vitandam pœnam inferni. ergo &c. Ad hanc objectionem respondet P. Esparza, illud malum esse majus, quod boni oderunt magis, non quod mali, quia soli boni sequuntur rectam rationem, quæ est vera regula bonitatis & malitiæ: boni autem magis oderunt malum culpæ quàm pœnæ, & mali econverso, juxta illud Horatij: *Oderunt peccare mali formidine pœnæ: oderunt peccare boni virtutis amore.* Hæc tamen responsio patitur difficultatem, si spectetur vt verba sonant. Nam etiam juxta rectam rationem potest quis ad vitandam pœnam inferni vitare peccatum, neque hìc actus est proprius malorum: Deus enim non tantùm malis, sed etiam bonis minatur infernum vt absterreat à peccato: ergo est juxta rectam rationem, moveri hac comminatione. Quidquid ergo sit de hac responsione,

Aliter & clarè respondeo, distinguendo inter hæc duo: A: eligi hìc & nunc præcisè propter B. &: A, esse præcisè eligibile propter B. Hoc posterius arguit A, esse minus bonum quàm B. quia habet præcisè rationem medij respectu B, tanquam finis. Bonitas autem medij quà talis, minor est quàm bonitas finis, quia est præcisè bonitas desumpta à bonitate alterius. & hoc sensu etiam conceditur, quòd malum præcisè vitabile propter vitandum alterum, sit minus malum. Sed jam nego, peccatum esse præcisè vitabile propter infernum: est enim etiam per actum charitatis vitabile propter Deum vt finem *CVI*, secluso omni periculo inferni. Quoad prius verò membrum meæ distinctionis dico, eò quòd hìc & nunc eligam præcisè A. propter B. bene quidem argui, à me minùs amari A, quàm B, sed nullo modo argui, quòd A. sit minus bonum in se, quàm sit ipsum B. possum enim, optimè gnarus B. esse minus bonum quàm A. magis amare B. quàm A. sic peccans gnarus Deum esse meliorem quavis creaturâ, potest magis amare creaturam quàm Deum: imò simile quid contingit in actu licito, & honesto: vt si quis eligat Cælibatum præcisè propter bonum studij & peregrinationis liberæ per varia regna, quàm rus Cælibatum in se esse meliorem quàm studium & regnorum considerationem: nihilominus amen si non esset studium aut peregrinatio, dimen vxorē. Econtra etiam potest quis hìc & nunc infamiam præcisè ad vitandam jacturam lucri, & sic de alijs, præscindendo adhuc, quacturus esset, si jactura lucri non sequeretur: tamen certum est, jacturam famæ esse in se malum quàm jacturam lucri: ergo pari modo potest quis hìc & nunc vitare peccatum propter fernum, præscindendo quid acturus esset, si fernus non consequeretur culpam.

914. Objicies 4. Illud quod privat potentiâ ad actum, est pejus quàm illud quod privat solo actu: v. g. Cæcitas est majus malum quàm præcisè negatio visionis, aut tenebræ absantes negationem visionis, & absentia ligaminis majus malum, quàm præcisè ligatio pedum, privans actu ambulationis, quia cæcitas & ligaprivant potentiâ ad actum Visionis & ambulationis: atqui pœna æterna privat potentiâ ad actu bonos, quibus homo posset redire ad amicum Dei, & consequi suum finem, peccatum privat solis actibus: ergo est minus malum. Ratio à priori videtur esse, quia privatio actus secundi, continetur in privatione actus primi potentiæ. ℟. Distinguendo majorem. Privatio potentiæ non est effectus privationis actus secundi, concedo, si est effectus illius, negomorem: jam verò pœna æterna vt privativa potentiæ ad actus bonos, est effectus peccati, & actus privatio potentiæ continetur in peccato vt in causa, ac præterea, vt suprà notavi, peccatum habet etiam ex alio capite malitiam quàm quod inducat pœnam. Non ità se res habet in Cæcitate respectu tenebrarum aut negationis visus, & obligatione respectu ligaminis, hoc enim non est causa absolutionis &c.

915. Objicies 5. Illud malum est absolutum majus, quod vt imminens est materia majoris timoris doloris, quàm aliud malum præsens vel futurum: sed pœna inferni vt incurrenda, est materia justi majoris doloris, quàm culpa præsens vel futura. ergo &c. Minor probatur à paritate. Vnusquisque rationabiliter magis doleret, sciens se paulò pòst fore in circumstantijs moraliter necessitantibus ad peccandum mortaliter, quàm doleret, sciens se de præsenti esse in peccato Veniali, vel Deum permissurum esse, vt labatur in Venale: nam necessitas moralis ad malum, hoc est ne spe evitandi, licet physicè evitari posset, ferme æquè à nobis æstimatur atque necessitas physica. Jam subsumo pro casu nostro. Atqui pœna æternitatem graviss imè peccandi mortaliter per ni infert moralem & sine spe evitandi necessitatem · ergo pœna inferni est materia majoris justi doloris, quàm præsens culpa etiam mortalis.

Ob simile argumetum P. Arriaga n. 2. putat, non carere magnâ probabilitate, quòd [illegible]

leve mendacium posset rectè eligi ad vitandum infernum, si alterutrum esset necessarium, & talem electionem Deo magis placituram, adeóque tunc mendacium non fore peccatum. Quæ doctrina est contra communem sensum DD. & etiamsi vera esset (quod non est) non solveret præsentem objectionem.

Respondetur cum Card. Lugo, & Pallavicino *c. 9. n. 105.* distinguendo inter affectum speculativum & practicum, hoc est, electivum. Itaque de affectu practico non procedit nec probat objectio, sed benè probat de affectu speculativo, hoc est, non influente in culpam, nec illam eligente. Sic etiam potest quis affectu speculativo gaudere de culpa præterita, propria & aliena, tanquam materia humiliationis, compunctionis &c. Et propter hæc addita sunt in Conclusione vltima verba: *Affectu practico.* Hinc tamen non sequitur, pœnam inferni esse simpliciter majus malum peccato, quia hoc desumendum est per ordinem ad affectum practicum.

Replicabis. Objectum affectûs practici & speculativi nihil inter se differunt: ergo repugnat vnum affectum esse honestum & alterum inhonestum: debet enim honestas vel inhonestas desumi ab objecto. R. Negando antecedens. Nam affectus practicus tendit in objectum vt habens dependentiam à libero exercitio sui subjecti, vult enim objectum facere, & dependere à se. affectus verò speculativus vult objectum secundùm circumstantiam independentiæ à se, sive, vt ponendum ab alio. in exemplo. desiderat aliquis amico jacturam bonorum temporalium, quia videt, quòd sint ipsius ruina spiritualis: & talis affectus speculativus vult illam jacturam vt ponendam aliquo casu fortuito, vel alio à se independente, & est honestus. sic S. Augustinus desideravit superbis lapsum, quando dixit *lib. 14. de Civit. c. 13. ad finem.* [Audeo dicere, superbis vtile esse cadere in aliquod manifestum peccatum, vt sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant.] Non licet tamen illam jacturam velle practicè, hoc est, velle illam inferre. Jam ergo, quando quis affectu speculativo minùs odit peccatum mortale vt jam existens, vult præcisè hoc quod est: poni à Deo seu conservari id, in quo consistit peccatum habituale secundùm id quod superaddit actuali, & hoc non est aliquod liberum exercitium hominis, sed vel negatio condonationis, vel negatio gratiæ &c. pro diversitate sententiarum in hoc puncto, de quo actum in 2. libro. Item quando quis affectu speculativo minùs odit permissionem divinam peccati quàm infernùm, mavult poni in illis circumstantijs, in quibus Deus videt eum lapsurum, quod iterum est objectum ponendum independenter ab exercitio libertatis humanæ, & sæpè est beneficium, quando scilicet est occasio majoris sanctitatis, imò effectus Prædestinationis, vt tradunt SS. PP.

CAPVT III.

DE NECESSITATE POENITENTIÆ.

CONTROVERSIA I.

An defacto Pœnitentia sit necessaria necessitate medij.

916. TRiplex quæstio circa necessitatem Pœnitentiæ est; 1. an defacto, ex divina saltèm ordinatione & decreto, sit retractatio peccatorum commissorum necessaria necessitate medij. 2. an etiam sit necessaria necessitate medij in ordine ad potentiam Dei absolutam. 3. an sit necessaria necessitate præcepti, & quomodo. Ad 1. quæstionem quæ facilis est,

DICO 1. Aliqua retractatio, vel formalis vel virtualis, est defacto necessaria necessitate medij. Habetur in Trident. *sess. 14. c. 4.* Per virtualem Pœnitentiam intelligimus actum, qui quidem non est explicitè reflexus supra peccata commissa, formalisque eorum retractatio, est tamen talis prosecutio honestatis objectivæ oppositæ, vt sit incompossibilis cum voluntate committendi tale peccatum, & consequenter si occurreret memoria peccati commissi, talis actus determinaret ad formalem retractationem peccati commissi. Probatur ex S. Scriptura. Luc. 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Eccles. 2. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei.* Apocal. 1. *Age pœnitentiam, sin minus, veniam tibi citò.* Ezech. 18. & alibi passim. Congruentia cur Deus ità ordinaverit, vt homo post lapsum aliter non admittatur ad gratiam, redditur à S. Thoma *q. 86. a. 2.* & illustratur à Recentioribus. Homo est agens liberum, & per peccatum liberè se avertit à Deo, & convertit ad creaturam, ideo congruum est, vt non redeat ad Deum, nisi per motum contrarium priori, per motum scilicet intentionalem

tionalem voluntatis, revocando priorem voluntatem, & detestando statum peccati, ac desiderando statum Justitiæ.

917. DICO 2. Non est necessarius necessitate medij actus elicitus à Pœnitentia vt est virtus specialis, explicata suprà. Est contra Tannerum. Probatur. Nam actus Charitatis justificat: atqui ad hoc vt justificet, non est necesse, vt imperetur à Virtute Pœnitentiæ, alioquin vis justificandi potiùs actui imperanti quàm actui imperato tribuenda esset: ergo actus Pœnitentiæ specialis non est necessarius necessitate medij.

918. DICO. 3. Non est necessaria necessitate medij Pœnitentia formalis, sed sufficit Pœnitentia virtualis, in casu quo virtualis dari potest sine formali. Est contra Melchiorem Canum, qui asseruit, posse actum perfectæ dilectionis existere in homine peccatore, quando deest formalis retractatio. Probatur. Potest enim homo non recordari suorum peccatorum, adeoque tunc non potest elicere formalem retractationem, potest tamen tunc cognoscere bonitatem Dei, & ab ea moveri ad amandum Deum; quo amore homo ille justificabitur: ergo vera est conclusio. Major est certa. Minor probatur. Nam actui charitatis promittitur reciprocus Dei amor & justificatio. Proverb. 8. *Universa delicta operit Charitas, Ego diligentes me diligo &c.*

CONTROVERSIA II.

An Pœnitentia sit necessaria de potentia absoluta.

919. DICO, non esse sic necessariam, sed posse hominem justificari absque omni prævia pœnitentia. Est contra vtrumque Sotum, Lorcam & Becanum & Amicum *de Justific. d. 32. sect. 22. n. 50.*

Pro fundamento Conclusionis supponendum est, ad remissionem peccati de potentia absoluta non esse necessarium actum perfectæ dilectionis, hic enim tantùm est necessarius, juxta præsens Dei decretum, disjunctivè, vel ipse, vel Sacramentum Pœnitentiæ. Hoc posito

Probatur Conclusio. Ad remissionem peccati, sive ea fiat per infusionem Gratiæ, sive per meram condonationem extrinsecam, de potentia absoluta non requiritur talis prævia dispositio, quæ sit ex natura sua connexa cum remissione peccati: ergo nulla requiritur. Antecedens concedunt adversarij. Consequentia probatur. Dispositio quæ connaturaliter ad formam requiritur, eam tamen non trahit indispensabiliter post se, potest à Deo suppleri tanquam à supremo Domino omnium creaturarum, vt communiter omnes concedunt in alijs formis: ergo nisi ostendatur specialis repugnantia in remissione peccati, potest homo, vtpote etiam post peccatum capax remissionis ejusdem, & reconciliationis cum Deo, transire à denominatione *inimici* ad denominationem *Non inimici*, sine vlla prævia dispositione: qui dispositio quam adversarij vnicè requirunt, esset retractatio peccati commissi: ergo per absolutam potentiam potest homini remitti peccatum sine tali retractatione.

Dices, hæc vera esse loquendo de dispositione physica, non verò de dispositione moralis, quæ sit motivum alliciens ad præstandam misericordiam, à qua exhibenda semper aliquo modo retardat peccatum præteritum necdum condonatum, quatenus hominem reddit indignum eam misericordiâ & beneficio. Sed contra. Quia absque omni motivo creato, sufficit Deo bonitas intrinseca infinita bonitas in ratione motivi ad sublevandam quamcunque miseriam. Denique vis resistendi quæ inest peccato (nostro concipiendi modo, nam, vt in 1. lib. dictum, nullius creaturæ existentia habet verè rationem motivi) ea quod Dei decretum, cùm simplicitas Dei divini nullam admittat virtualem distinctionem, nec præsupponat visionem vllius creaturæ (bonitas & limitata, Bonitas autem Dei & essentialis inclinatio ad miserendum, est infinita, adeoque potens superare omnem resistentiam finitam, præsertim cum peccatum semper sit aptum conduce ad majus bonum inde eliciendum, vnde fit, vt Deo permitti possit, sicut ergo ejus resistentia ei movet ne permittatur fieri, vincitur ab illis bonis quæ ex ejus permissione elici possunt, ita ejus resistentia ne condonetur vinci potest ab illis bonis, quæ ex gratuita condonatione elici possunt.

920. Objicitur 1. & principaliter. Tandiu manet peccatum habituale (de hoc enim præsens quæstio) quamdiu manet peccatum præteritum habitualiter voluntarium: atqui tandiu manet habitualiter voluntarium peccatum præteritum, quamdiu non retractatur: ergo tandiu manet peccatum habituale seu peccatum præteritum in ratione peccati habitualis, quandiu non retractatur: ergo ad peccati destructionem essentialiter requiritur retractatio: ergo sine hac per nullam potentiam fieri potest.

Hujus argumenti infirmitas ostenditur ex eo quòd nimium probet. Probaret enim 1. quod retractatio esset pars formæ justificantis: quæ formaliter opponitur peccato, si vera est eorum argumentatio, quod etiam observavit Lugo. Et Esparza *q. 11. de Justif. in fine vlt. probat.* Probaret. 2. Quòd quæcunque retractatio esset sufficiens ad destruendum peccatum habituale, independenter ab omni infusione Gratiæ, vel condonatione extrinseca, vel Sacramento. Nam omnis retractatio tollit rationem voluntarij habitualis peccati præteriti. hæc autem ratio voluntarij habitualis, per te est ipsa essentia peccati habituali saltèm inadæquatè: ergo hac sublata est saltèm inadæquatè essentia peccati habituali, atqui quando aufertur etiam inadæquatè essentia rei, est simpliciter sublata essentia: ergo post qualicunque retractatione, esset destructum peccatum habituale.

Ad objectionem respondet P. Esparza, posse supernaturaliter fieri, vt cesset atque revocetur habitualiter prior ratio Voluntarij, Deo infundente habitum incompossibilem cum repetitione ac ratihabitione actûs præteriti, & perfectè dispositivum animi ad actum contrarium, quoties occurrerit occasio deliberationis & electionis similis, perinde ferè acsi elicitus esset actus contrarius priori; ac proinde supernaturaliter fieri potest, vt non perseveret absolutè prior voluntarietas habitualis, ad cujus videlicet conceptum adæquatum pertinet non solùm actus præteritus, vt præteritus, sed etiam vt nihil adsit de præsenti actualiter vel habitualiter illi contrarium, & incompossibile ratione suæ perfectionis ac bonitatis cum repetitione & approbatione actûs mali qui præterijt. Porrò jam priùs dixerat, illum habitum quem Deus infunderet, & qui per suam inclinationem tolleret rationem Voluntarij, aliud non esse quàm gratiam sanctificantem.

921. Hæc responsio mihi non probatur. Primò, quia hic Auctor supponit sententiam à nobis rejectam in secundo libro, peccatum mortale non posse remitti per condonationem extrinsecam. Secundò sic argumentor. Gratia sanctificans non inclinat habitualiter tali modo in objectum contrarium peccato præterito, sicut peccatum illud inclinat ad similem actum, actus enim nostri causant habitus ità facilitantes, vt hæc facilitas cadat sub experientiam, præsentia autem Gratiæ non cadit sub experientiam: vnde etiam, postquam Deus infudisset peccatori Gratiam sine retractatione, adhuc maneret ille homo experimentaliter eodem modo inclinatus ad malum, adeoque adhuc maneret illi peccatum præteritum habitualiter voluntarium, si hæc habitualis voluntarietas aliud non est, quàm inclinatio relicta ab actu. Et hoc videtur ipse auctor advertisse dum dixit, quòd *ferè* eodem modo inclinet gratia in contrarium, sicut inclinaret actus retractativus peccati. Sed quæso, quid est: *ferè sic inclinare?* ego dico, esse simpliciter non inclinare, sicut *ferè tangere*, est simpliciter non tangere, sed aberrare.

Aliter ergo respondendum est, negando majorem. Pro cujus falsitatis evidentia distinguendum est inter hæc duo: *Peccatum præteritum perseverare habitualiter*: & *peccatum præteritum perseverare habitualiter voluntarium*: quæ quidem sunt phrases theologicæ verborum tenus valde similes, sed quoad significationem diversissimæ. Peccatum præteritum habitualiter perseverare, aliud non est, quàm perseverare in aliquo fundante justum Dei odium propter peccatum præteritum, quod quidem, saltèm partialiter, est vel negatio condonationis divinæ, vel negatio Gratiæ, pro diversitate Sententiarum, de quâ quæstione dictum est lib. 2. Peccatum autem perseverare habitualiter voluntarium, aliud non est, quàm quòd hoc ipso quòd non sit retractatum, detur probabile fundamentum, quòd si ille homo denuò deberet in simili occasione peccandi operari, iterum operaretur, sicut priùs, quia verisimile est, quod vltimò placuit, iterum placiturum fuisse, si daretur eadem occasio, & eædem circumstantiæ: adeoque hæc habitualis voluntarietas aliud non est, quàm negatio retractationis. Neque arguit de præsenti vllum actum peccaminosum absolutè existentem, sed tantùm sub conditione, si rediret eædem circumstantiæ: imò hunc ipsum actum futurum non arguit nisi probabiliter.

Dicimus ergo, quòd sicut peccatum præteritum in ordine ad odium Dei potest perseverare in ratione peccati habitualis, quin sit ampliùs habitualiter volutarium, quia non omnis retractatio tollit peccatum habituale, vt apud omnes certum est, & de fide quidem, ità econtra possit per absolutam potentiam manere habitualis voluntarietas peccati, & tamen tolli reatus culpæ per divinam condonationem, adeoq; desinere peccatum habituale, quin desinat peccatum præteritum in ratione voluntarij habitualiter.

Declarat rem totam exemplo aptissimo Cardin. de Lugo. Qui fecit votum, contrahit obligationem voti, & in hac obligatione perseverat votum habitualiter: præterea etiam tamdiu perseverat habitualiter voluntarium, quamdiu non retractatur. Porrò hæc secunda perseverantia desineret, si hominem voti pœniteret, nec tamen propterea desineret prior perseverantia, alioquin esset in hominis potestate liberare se ab obligatione voti. Sic dicimus posse desinere peccatum in ratione habitualiter voluntarij, quin desinat in ratione peccati constituentis hominem reum odij. Jam econtrario potest etiam desinere perseverantia voti quoad obligationem, quin desinat perseverantia in ratione Voluntarij. Posset enim Pontifex dispensare in illo voto, inscio vovente, & sic non ampliùs obligaretur: & tamen potest illi homini votum non displicere, sed adhuc ità comparatus esse, vt in ijsdem circumstantijs iterum voveret. Eodem modo dicimus posse per condonationem desinere reatum culpæ, quin desinat esse habitualiter voluntarium.

922. Objicitur 2. Conversio ad aliquid non potest tolli nisi per aversionem: atqui creatura per peccatum se convertit ad creaturas: ergo non potest tolli peccatum nisi per aversionem à creatura: sed non potest averti nisi per retractationem: ergo, &c. 3. hoc argumento probaretur, non posse tolli peccatum, nisi per contritionem perfectam. per peccatum enim homo se convertit ad creaturam, & ad seipsum, constituendo se pro fine *CVI.* ergo hæc conversio non potest tolli nisi per aversionem à creatura, & à se, vt fine *CVI.* sed per solam perfectam contritionem hoc modo se averteret à creatura, constituendo Deum pro fine *CVI.* Ergo, &c. 3. ergo: Sicut per Sacramentum Pœnitentiæ suppletur defectus perfectæ aversionis à creatura in ratione finis *CVI*, & ideo dicitur homo per Sacramentum fieri ex attrito æquivalenter contritus, ità per condona-

tionem Dei, sine vlla retractatione fieri potest homo ex non contrito æquivalenter contritus.

Objicitur 3. Quamdiu homo est maculatus, tamdiu adhuc habet peccatum: sed quamdiu non retractat, tamdiu est maculatus: ergo quamdiu non retractat, tamdiu habet peccatum. Minor probatur. Quamdiu homo est habitualiter aversus à regula conscientiæ, nempe à recta ratione, & à lege naturæ, tamdiu est maculatus: sed quamdiu non retractat peccatum, manet habitualiter aversus à regula conscientiæ: ergo tamdiu est maculatus. R. negando minorem. ad probationem nego majorem. Nam TÒ *esse habitualiter aversum*, à regula rationis, aliud non est, vt diximus, quàm probabilitas, quòd si redirent eædem circumstantiæ, iterum averteretur: adeoque est tantùm peccatum sub conditione probabiliter futurum: peccatum autem sub conditione futurum non est macula de præsenti, vt constat.

Objicit P. Amicus 4. Tridentinum *Sess. 6. c. 7.* dicit, Justificationem adulti fieri per voluntariam susceptionem Gratiæ: ergo susceptio Gratiæ non voluntaria, erit insufficiens ad justificationem. Confirmatur. Quia peccatum etiam habituale intelligitur tale per dependentiam & respectum quendam dependentiæ liberæ & voluntariæ ejusdem peccati à voluntate peccatoris: hujusmodi autem respectus dependentiæ voluntariæ peccati à voluntate peccatoris, non potest tolli per vllam formam, nisi sit voluntaria ipsi peccatori, vt retractet & deleat dependentiam peccati à voluntate tanquam forma contraria similiter voluntaria. R. Concilium loqui de Justificatione prout de facto fit, quatenus in illa Deus attendit etiam mensuram dispositionis præviæ, cui tamen mensuræ nemo facilè dixerit Deum esse indispensabiliter alligatum. Ad Confirmationem patet responsio ex paulò antè dictis, nempe, confundi, TÒ *Habituale*, &, *Habitualiter voluntarium*. & quomodo nimium probet, patet ex responsione ad primam objectionem.

Objicitur 5. Si Deus potest sine vlla retractatione condonare peccatum habituale, poterit etiam condonare peccatum actuale pro tempore quo actu fit: consequens est absurdum, quia sic homo esset simul peccator & justus, quia condonatio est forma constituens hominem justum saltèm negativè, hoc est, non injustum, peccatum actuale est forma constituens injustum.

Card. de Lugo *d. 7. s. 8. n. 126.* respondet, sibi verisimilem esse sequelam. Vnde infert 1. quòd dum ponitur peccatum, Deus quidem odio haberet peccatum, non tamen ipsum peccantem, quia jam cessisset jure suo. Infert 2. quòd tunc Petrus per tale peccatum amitteret nihilominus gratiam, ideo, quia, juxta hunc auctorem, gratia nec divinitus est conjungibilis cum peccato. Non esset tamen inimicus Dei, licèt esset peccator, adeoque esset simul peccator, & negativè justus, hoc est, non odibilis proximè, quia peccatum esset condonatum.

Hæc doctrina semper mihi summè dura est visa, tum quoad ipsam substantiam, tum quoad doctrinæ consequentiam, quam videmur hic audere deferere, quod adverti alibi, nunc verò idem advertisse video Card. Pallavicinum de Pœnit. c. 8. & patebit paulò pòst.

Quod attinet ad Objectionem præsentem, responsio est facilis, negatur enim sequela & paritas: Disparitas insinuatur in ipsa objectione. Peccatum actuale præsens, est forma adæquatè reddens hominem injustum: ergo mirum non est, quod non possit stare cum forma adæquata, faciente negativè justum, hoc est, *non injustum*, alioquin simul esset forma & negatio. At verò peccatum habituale includit vltra peccatum præsentem etiam negationem condonationis de præsenti, & hæc negatio est pars formæ denominantis habitualiter injustum: atqui per condonationem tollitur formaliter negatio condonationis: ergo tollitur pars constitutiva peccati habitualis, & formæ denominantis injustum: ergo desinit homo esse injustus, & fit negativè justus: ergo in hoc casu non conjunguntur formæ oppositæ, sicut in casu priore. Sed nunc de veritate consequentis videamus.

CONTROVERSIA III.

Vtrum Deus possit remittere peccatum pro tempore quo committitur.

923. POst Lugonem affirmavit Ripaldà *tom. 2. de ente supernaturali disp. vlt. sect. 29. n. 4.* quos nuper secutus est R. Hispanus. Negativam defendit Suarez *lib. 7. de Gratia. c. 2. n. 5.* P. Amicus *hìc d. 32. n. 49.* Dicastillo *tr. 8. disp. 1. dub. 7. c. 7. à n. 311.* Pallav. Cum quibus & ego sentio.

Probo Conclusionem 1. Si posset peccatum condonari pro instanti quo committitur, posset Gratia Sanctificans conjungi cum peccato mortali in illo instanti quo committitur. consequens non admittit Lugo, neque nos, Ergo &c. Sequela probatur ex principijs ipsius Lugonis. Vna caussa, quare Gratia Sanctificans non possit conjungi cum peccato habituali (& multò minùs cum actuali) secundùm Lugo est hæc, quia contia, vt habet Tridentinum, est vnica & adæqua forma justificans. atqui si posset conjungi cum peccato habituali, non esset forma adæquatè justificans, nam tunc quando conjungeretur cum peccato habituali, talis homo adhuc esset inimicus Dei, & invisus Deo, quia peccatum habituale constituitur per negationem condonationis; quamdiu autem peccatum non est condonatum, homo est inimicus Dei & odio dignus, adeoque non est justus. ergo non habet formam adæquatè justificantem: ergo Gratia non esset forma adæquata justificans, sed complenda esset per condonationem contradistinctam à collatione Gratiæ, si collatio Gratiæ est separabilis à condonatione, & conjungibilis cum negatione condonationis. Sed

& nos cum illo in tract. de Gratia. Sed hinc contra illũ subsumitur hoc modo. atqui si homini dum actu peccat condonaretur peccatum, tunc homo non esset inimicus Dei, nec Deo invisus, vt in terminis fatetur Lugo loco cit. ergo si tunc illi conferretur Gratia, non conjungeretur Gratia cum negatione condonationis, nec cum inimicitia: ergo nihil obstaret quo minùs tunc posset conferri gratia, & sic conjungi cum peccato actuali. Probatur hæc vltima consequentia. ideo enim non potest Gratia conjungi cum peccato habituali, quia condonatio non potest dari, quando datur peccatum habituale, nam negatio condonationis est pars constitutiva peccati habitualis: atqui per te condonatio potest dari quando datur peccatum actuale: ergo nihil ampliùs obstat, quo minùs possit conferri gratia.

Breviùs sic proponitur hoc argumentum. Vnica caussa, quare Gratia non possit conjungi cum peccato habituali, est hæc: quia talis homo esset simul justus & injustus: justus propter gratiam, injustus propter peccatum habituale: atqui si peccatum actuale posset, dum actu existit, condonari, talis homo non esset injustus aut inimicus, vt docet Lugo: ergo si illi daretur gratia, non sequeretur quòd simul esset justus & injustus: ergo nulla esset ratio, cur non posset infundi gratia.

Adhuc aliter hoc ipsum proponi potest. Ideo per te Gratia non potest conjungi cum peccato habituali, quia peccatum habituale includit essentialiter negationem condonationis, Gratia autem non potest conjungi cum negatione condonationis: atqui per te peccatum actuale non includit essentialiter negationem condonationis, quia potest conjungi cum condonatione: ergo etiam potest conjungi cum Gratia.

Respondebis fortè, supponendo cum Recentiore Hispano (à qua tamen doctrina procul abest Lugo) Gratiam quæ defacto datur, esse quidem inconjungibilem cum peccato actuali, esse tamen possibilem aliam Gratiam, quæ quidem etiam sit inconjungibilis cum peccato habitnali, sit tamen conjungibilis cum peccato actuali. Sed contra. si non est alius modus respondendi, quàm confugiendi ad hujusmodi Gratiam, salva res est: nam ego talem possibilem Gratiam non agnosco, quamdiu mihi non ostenderis illud prædicatum primum, ex quo resultet hoc prædicatum secundum: *posse conjungi, non posse conjungi cum peccato actuali.* Censeo enim argumenta quæ probant, nostratem Gratiam non esse conjungibilem cum peccato actuali, probare de omni possibili Gratia Sanctificante, vel de nulla probare.

924. Probo Conclusionem 2. Tunc non potest dari condonatio, quando non posset poni satisfactio si alioquin illa in se possibilis esset: sed in instanti quo ponitur actu peccatum, esset impossibilis satisfactio, etiamsi alioquin possibilis esset: ergo, &c. Major & minor est probanda. Major ergo probatur. quia condonatio est virtualis remissio satisfactionis, & loco illius substituitur. Minor verò probatur, quia Satisfactio includeret retractationem formalem vel virtualem: hæc autem non est conjungibilis cum actuali peccato; sicut restitutio non est possibilis pro instanti furti, sed pro sequenti, & ideo non potest remitti pro instanti furti, sed pro sequenti. Ergo sicut satisfactio non potest fieri, nisi transacto peccato, ità condonatio non potest respicere nisi tempus post peccatum commissum.

Probatur Conclusio 3. argumento Card. Pallavicini. Si potest condonatio conjungi cum actuali peccato mortali, sequitur, quòd esset, & non esset peccatum mortale. Quòd esset mortale, supponitur ab adversarijs; quòd non esset, probat Pallavicinus, quia essentia peccati mortalis in eo consistit, quòd quis voluntariè avertatur à Deo, & propter bonum creatum velit contemnere amicitiam divinam: talis autem homo si sciret sibi jam antecedenter condonatum esse peccatum, etiam hoc ipso sciret, se non incursurum inimicitiam Dei: ergo sciret se non peccare mortaliter. Omitto alia argumenta, quæ videri possunt ad longum apud P. Dicastillo, quæ sanè non sunt mera verba multiplicata, vt videtur cuidam Recentiori.

925. Restat solvendum argumentum Cardin. de Lugo, quo probat, posse peccatum remitti in eodem instanti quo committitur. Probat autem vnicè à paritate desumpta ex hominibus. Homo potest homini dimittere injuriam antecedenter, antequam ab adversario committatur: ergo etiam Deus potest hoc modo dimittere offensam. Antecedens patet. quia homo potest se obligare alteri, quòd nolit pro offensa illi irasci aut petere satisfactionem, &c. R. Transeat antecedens (cujus falsitatem postea ostendam) nego consequentiam & paritatem. Disparitas duplex est. prima, quia per offensam humanam homo offensus non necessitatur ad auferendum ab homine, vel denegandum homini aliquod donum incompossibile cum ipsa offensa, tribuens jus ad amorem amicabilem, sicut Deus necessitatur ad auferendam vel negandam gratiam pro instanti quo ponitur offensa secundùm suam physicam entitatem. Secunda disparitas est, quia homo potest se homini obligare ex justitia, ad non prosequendum illum odio, & ad non exigendam satisfactionem quacunque offensâ positâ: Deus verò non potest se homini obligare vllo modo ex Justitia, vt docet ipse Lugo. Quapropter respectu hominis adæquatum motivum licitæ aversionis non est sola offensa secundùm suam physicam entitatem, sed offensa cum negatione obligationis non habendi odio Petrum propter offensam, sive, quod idem est, offensa cum negatione juris in Petro existentis ad resistendum Paulo offenso ne Satisfactionem exigat. Vnde si Paulus se obligasset ad non petendam Satisfactionem, positâ deinde offensâ non posset eam exigere, quia peccaret contra Justitiam exigendo. Deus verò non potest obligari creaturæ: ergo

ejus jus ad licitum odium & denegandam Gratiam, atque exigendam pœnam, non potest per talem obligationem auferri, & ideo semper manet jus ad odium, & est adæquatè identificatum cum ipsa physica entitate offensæ. Verùm

Dixi: *Transeat antecedens*: in rei veritate id etiam falsum est. Nam obligatio, quâ se Paulus obligaret Petro ad non habendum odio, nec exigendam satisfactionem, propter offensam, non est (propriè loquendo) condonatio offensæ; quia condonatio injuriæ propriè sumpta est moralis destructio injuriæ seu offensæ: atqui in nostro casu propriè existeret offensa: ergo non esset condonata, tametsi non liceret exigere satisfactionem; hæc enim sunt separabilia, vt omnes fatentur: v.g. qui solvit Vsurario vsuras cum juramento non repetendi, non potest licitè repetere, & tamen alter tenetur reddere, & non reddendo peccat contra Justitiam.

926. Dices. Potest Paulus antecedenter ad offensam non tantùm obligare se ad non petendam satisfactionem, sed etiam potest cedere jure suo quod habet, ne à Petro percutiatur: atqui saltem hæc erit propriè condonatio injuriæ: ergo hoc modo posset etiam Deus antecedenter cedere jure suo. Respondeo negando minorem & suppositum: nam tali casu percussio non esset injuria nec contra Justitiam, quia consentienti, seu nolenti alterum habere obligatum, non fit injuria: hæc ergo cessio non esset remissio aut condonatio (vt malè supponunt adversarij) injuriæ, sed esset sublatio partis constitutivæ injuriæ, quia Injuria constituitur intrinsecè per voluntatem alterius obligativam, vt dicam in tr. 1. de Jure & Justitia. Itaque talis cessio Juris non esset sublatio tituli ad offensam, sed potiùs esset mutatio materiæ, hoc est, faceret, vt id, quod alioquin esset injuria, non esset injuria, sicut facit licentia facta famulo, vt auferat pecunias. Quæstio autem præsens est, an Deus posset remittere offensam pro instanti quo verè existeret offensa, & hoc negamus fieri posse, & dicimus, quòd potiùs esset tectio seu non imputatio (vt loquuntur hæretici) quàm remissio pro instanti quo existit. Potest quidem etiam Deus aliquam actionem alioquin illicitam reddere licitam, dispensando in lege, vt dixi lib. 2. sed hoc non est condonare injuriam, sed est facere, vt objectum quod alioquin esset illicitum, non sit illicitum, & ejus electio esset conformis rationi.

CONTROVERSIA IV.

An Pœnitentia Justificativa sit necessaria ex præcepto naturali.

927. CErtissima est omnium Theologorum contra Victoriam sententia, exstare præceptum pœnitentiæ salutaris seu justificativæ, præscindendo nunc à præcepto naturali & positivo, & etiam præscindendo à Contritione perfecta siue sacramento, & ab attritione cum Sacramento. Et quidem communiter Theologi censent esse præceptum divinum in Scripturis, quoties illis Deus indicat necessitatem Pœnitentiæ, excepto Arrjagâ, qui putat, illis textibus plus non probari, quàm necessitatem medij. Quidquid sit de præcepto positivo divino

Dicendum est, dari præceptum naturale dictèm pro mortis periculo, pœnitendi saltaltem, si quis sibi conscius est peccati mortalis. Probatur. Pœnitentia est necessaria necessitate medij, saltem ex ordinatione Dei: ergo tenemur lege naturæ hoc medium procurare. Antecedens probatur est. Consequentia probatur. Nam lege naturæ tenemur procurare vltimum finem ad quem conditi sumus: atqui obligatio ad finem obligat ipso ad media necessaria ad finem: sicut voluntas efficax finis, est hoc ipso voluntas mediorum necessariorum ad illum: ergo datur obligatio saltem ex charitate erga seipsum procurandi hoc medium, quando & quatenus est necessarium.

Dixi. Saltèm ex charitate erga seipsum: quia nolo disputare, an si Deus gratis condonaret culpam, adhuc daretur obligatio naturalis ex reverentia & amore erga Deum retractandi peccatum, licèt hæc retractatio tunc non esset medium ad justificationem procurandam.

928. Quæres. 1. Quo sensu dixerit S. Thomas 2. 2. q. 14. a. 2. Impœnitentiam, præcipuùm est permanentia in peccato vsque ad mortem, non esse speciale peccatum, sed circumstantiam peccati. R. Aliquos ex hoc loco voluisse concludere, in sententia S. Thomæ voluntatem non pœnitendi vsque ad mortem non esse speciale peccatum, distinctum à speciebus cæterorum peccatorum: sed malè. Nam eodem loco statim addit, impœnitentiam prout est propositum non pœnitendi, esse speciale peccatum. Et 3. p. q. 84. a. 7. ad 1. & 2. disertè tradit, dari præceptum naturale pœnitendi. Porrò variæ sunt interpretationes illius prioris dicti, quomodo sit sola circumstantia aliorum peccatorum, quæ videri possunt apud Suarez, Lugo, Arriag. Mihi præ omnibus placet interpretatio Lugonis, quam etiam amplectitur Pallavicinus, eo modo permanentiam esse circumstantiam peccati, sicut perseverantia in actibus virtutum est meta circumstantia, juxta eundem S. Thomam in 2. d. 43. a. 3. ad 3. Nempe accipiendo perseverantiam pro actuali continuatione & duratione actûs.

929. Quæres. 2. Quo sensu dicatur propositum non pœnitendi esse speciale peccatum, & quidem contra charitatem sui ipsius, quando quidem hæc videatur esse malitia generalis, prætendens omnia peccata mortalia: nam omnia sunt contra charitatem sui, dum hominem exponunt periculo æternæ damnationis, & imponunt mortem spiritualem animæ, privandoque gratiâ sanctificante. R. Duas esse in hoc puncto opiniones contrarias, quarum tamen

men huc non spectat, & neutrius veritas præjudicat nostræ conclusioni. Prima docet, omne peccatum mortale habere totam illam speciem malitiæ, quam habet propositum expressum nunquam pœnitendi, scilicèt malitiam contra charitatem sui, obligantem ad procurandam animæ salutem. Ità Vasquez. Contraria sententia communior est, non singulis peccatis mortalibus inesse illam malitiâ contra charitatem, nam licèt singula exponant aliquali periculo remoto, non tamen proximo moriendi sine pœnitentia, sicut exponit voluntas nunquam pœnitendi. Quemadmodum etiam non est contra charitatem sui, exponere suam vitam aliquali periculo v. g. per longam navigationem etiam recreationis causâ, & tamen esset contra charitatem exponere se periculo proximo & moraliter inevitabili, ut pluribus ostendit Arriaga, dissolvens rationes dubitandi, allatas à Lugone pro sententia Vasquez.

Cæterùm etiamsi vera esset sententia Vasquez, nihil pugnaret contra nostram Conclusionem. Nam sicut Inobedientia v. g. est malitia transcendens omnia peccata mortalia, & tamen qui eliceret expressum propositum non obediendi Deo, peccaret peccato Inobedientiæ, & deberet hoc peccatum explicare in Confessione, quamvis non teneatur explicare inobedientiam contentam in alijs peccatis, ità se res haberet in nostro casu, & hoc sufficit, vt dicatur exstare præceptum naturale pœnitendi.

CONTROVERSIA V.

Pro quo tempore sit Pœnitentia necessaria ex præcepto naturali.

930. IMprimis certum est, ad minimum obligare in articulo mortis, vt patet ex dictis. Deinde certum est, per accidens obligare quandoque extra mortis periculum, vt si quis vellet sumere Eucharistiam, vel gravis vrgeret tentatio aliter non superabilis. Nunc quæritur, quandonam obliget ex natura rei. Et primùm quidem dubitatur, an præceptum salutaris pœnitentiæ obliget statim post commissum peccatum. Secundò an extra articulum mortis. Tertiò, an saltem obligemur ad aliquam retractionem toties quoties occurrit memoria peccati.

§. I.

An Præceptum naturale Pœnitentiæ salutaris obliget statim post commissum peccatum.

931. AFfirmant Guilielmus Parisiensis, Major, & quidam alij. Sed Respondendum est cum cæteris negativè. Probatur à Suarez & Lugone quasi à priori. Præcepta affirmativa non obligant statim, nec semper sicut negativa: sed præceptum Pœnitentiæ est affirmativum: ergo. Hoc argumentum tanquam inefficax meritò rejiciunt Arriaga & Pallavicinus. Nam licèt spectatis verbis videatur affirmativum, putant tamen adversarij, suis argumentis probari, quòd quoad vim obligandi non minùs sit negativum, quàm præceptum restituendi ablatum, quod quidem etiam spectatis verbis apparet affirmativum, & tamen obligat statim. Ratio autem hujus est, quia affirmatio cadit supra actionem quæ debet tollere effectum ex peccato relictum, cujus continuatio semper est mala & prohibita, videlicet retentio rei alienæ: supra hanc ergo cadit præceptum negativum: *Non esse retinendum alienum.* Pari modo dicerent adversarij, præceptum pœnitendi præcipere quidem actionem positivam, sed quæ debeat tollere aliquod malum cujus continuatio semper prohibetur, scilicet inimicitiam cum Deo & periculum animæ, seu reatum æternæ damnationis.

Melius ergo probatur responsio 1. à posteriori: quia talis obligatio est contra sensum fidelium, & contra praxin Ecclesiæ, quia nemo se de hoc peccato accusat, nemo præter paucos illos nominatos agnoscit malitiam in hoc, quòd non statim post peccatum procuraverit Contritionem perfectam etiam cùm posset. Confessarij etiam non interrogant de hoc peccato pœnitentes: non est autem credibile, in Ecclesia exstituram esse talem ignorantiam apud animarum pastores, circa obligationem perpetuò occurrentem, certè hoc non potest prudenter de Christi providentia præsumi. Hic sensus fidelium deprehenditur etiam ex eo, quòd sine vllo scrupulo accedant ad Sacramentum pœnitentiæ non præmissâ perfectâ contritione, contenti attritione, quòd fieri non posset, si agnoscerent obligationem statim eliciendi contritionem, vt consideranti liquet.

932. Probatur denique à priori, & ex generali regula agnoscendi obligationes naturales, quâ jam aliquoties in alijs materijs vsus sum, & eâdem hîc vtitur P. Ant. Perez, Pallavicinus & Esparza. Ad hoc vt censeatur aliqua actio esse sub præcepto naturali, non est satis, quòd illa actio plus boni afferat secum, si fiat, quàm afferat omissio illius actionis: si enim ad hoc solùm attendendum esset, nihil esset merè sub consilio, sed omnia sub præcepto, v. g. status religiosus esset sub præcepto, quia per se loquendo plus boni affert quàm status sæcularis. sed insuper & principaliter observandum est, an ipsa obligatio, sive, hocipsum quod est, *obligari*, plus boni sit allaturum toti generi humano, quàm tò *non obligari*. Ratio est, quia potest actio aliqua esse quidem allativa magni boni, sed tamen simul esse adeo difficilis, vt spectatâ fragilitate & communi propensione hominum, rarissimè fiat, & longè frequentiùs omittatur, & quidem sit adeo difficilis, vt ne quidem accedente obligatione impediretur illius raritas, sed adhuc longè excederet omissio, adeoque obligatio esset ansa innumerorum peccatorum, & insuper rarissimè obtineret suum finem; consequenter esset

pernitiosa, & melius esset non obligari. Et quidem hoc longè clariùs procedit in illa obligatione, cujus finis esset recuperare amicitiam cum Deo, & tamen actio præcepta esset adeo difficilis, vt non obstante præcepto plerúmque omitteretur, adeoque multiplicarentur potiùs peccata per transgressionem illius præcepti, & augeretur magìs inimicitia; talis obligatio esset manifestè contraria suo fini. atqui tale esset præceptum naturale obligans ad salutarem pœnitentiam statim post peccatum: ergo non datur talis obligatio. Minor probatur. Nam difficillimum est statim ex altissimo motivo Charitatis retractare id quod immediatè antè placuit, vt consideranti patet, & bene confirmat Pallavicinus, qui enim non exstimulatur (inquit) ad pœnitendum ex periculo in quo manet propter peccatum præteritum, vix movebitur ex timore peccati futuri seu de novo committendi contra obligationem pœnitendi: ergo talis qui immediatè peccavit, communiter non est dispositus, vt ab eo sperari possit cum aliqua magna probabilitate, acturum pœnitentiam, si obligaretur, ergo communiter illa obligatio esset potiùs ansa novorum peccatorum, quàm serviret ad finem intentum.

933. Objicitur 1. Sicut se habet perseverantia in bono ad specificandum actum bonum, quo dico: Volo perseverare in bono acquisito; ità se habet Perseverantia in malo ad specificandum actum malum, quo dico: volo perseverare in malo: atqui talis voluntas esset, quâ dicerem: nolo adhibere media deletiva peccati: ergo talis actus est malus. R. Comparationem hanc in vno sensu procedere, in alio non procedere. Procedit in hoc sensu, quòd sicut est bona continuatio actûs boni virtuosi, ità sit mala continuatio actûs mali: neque de hoc est controversia. Non autem procedit in alio sensu, quòd sicut est bonum & laudabile, velle perseverare in bonis quæ consecuta sunt ad actum bonum præteritum, scilicet, in jure ad præmium & laudem, in gratia acquisita, &c. hoc est, nolle de novo peccare, & sic illa bona destruere, quòd inquam ita etiam sit malum, velle nihil ponere destructivum peccati commissi quoad effectus relictos. Ideo enim illud primum est laudabile & bonum, quia sive loquamur de actu exercito perseverantiæ in ratione Virtutis, sive de actu signato, semper evincitur esse actus virtutis: nam in actu exercito est formaliter ipsissima observatio aliorum præceptorum, ad quæ observanda obligor independenter ab actu bono præcedente, & hoc vtique est laudabile: loquendo de actu signato seu reflexo, ille pertinet ad virtutem Perseverantiæ, quæ intendit honestatem in victoria difficultatis, quæ est in duratione temporis. Jam econtrario qui in actu exercito non agit Pœnitentiam, si hoc fiat per actus oppositos aliis præceptis, quæ existerent etiamsi nullus actus peccaminosus præcessisset, vtique hoc est malum, nec de hoc procedit objectio. Loquendo verò de actu signato, non procedit paritas cum actu perseverantiæ in bono: quia facilitas perseverandi sine pœnitentia, non est apta refundere malitiam in actum, sicut difficultas perseverantiæ in bono est apta refundere bonitatem; alioquin sicut, quò est major difficultas, ità est major bonitas, ità ex altera parte quò est major facilitas & proclivitas ad peccandum, eò esset majus peccatum, quod adeo est falsum, vt potiùs minuatur malitia. Itaque non procedit in hoc paritas, quia nos ostendimus in probatione Conclusionis, quòd nimia facilitas, & quasi naturalis necessitas non statim pœnitendi, exigat potiùs non præcipi quàm præcipi pœnitentiam: econtra verò perseverantia in bono debebat esse sub præcepto, alioquin malum fieret licitum, quod in terminis repugnat. Cæterùm in hoc etiam est aliqua paritas, quòd sicut perseverare in bono vsque ad mortem, est præceptum, & bonum, ità perseverare in impœnitentia vsque ad mortem inclusivè, est malum & prohibitum, & esset actus peccaminosus quo post peccatum commissum decerem: nolo pœnitere toto vitæ tempore: hoc tamen non sequitur esse actum peccaminosum quo dico: Nolo pœnitere nunc.

934. Objicies 2. Qui commisit peccatum Infidelitatis, tenetur statim elicere actum fidei, quo, ex probabili Sententia, etiam statim recuperatur habitus fidei, licèt non recuperetur Gratia: ergo etiam qui per peccatum amisit Gratiam (quæ est majus bonum quàm habitus fidei) tenebitur eam statim recuperare. R. transeat pro nunc id quod supponitur in objectione, per actum fidei recuperari habitum fidei sine gratia (quod lib. 2. negatum est) distinguo antecedens: tenetur elicere actum fidei statim obligatione provenante ex peccato Infidelitatis præcedente, nego, obligatione jam priùs existente, qua tenetur toties credere, quoties proponuntur motiva fidei, & tot eliciendus actus moralis essentialiter pendens ab actu fidei, concedo antecedens, & distinguo consequens; teneor recuperare gratiam amissam, & aliunde instet aliquod præceptum de procurando statu Gratiæ (quod per accidens fieri potest) concedo, per se & præcisè spectatâ obligatione, provenientè ex peccato præcedente, nego consequ.

Ex eodem fundamento solvuntur plures hujusmodi objectiones, quas Lugo refert fusiùs: v.g. qui contraxit malum corporis, tenetur statim procurare sanitatem ex charitate sui: item ex charitate proximi tenemur ad correctionem fraternam: ergo multò magis ad curandum morbum animæ propriæ, cùm sit pejor morbo corporis, & quilibet teneatur amare magìs salutem propriam quàm proximi. Respondetur, inquam, in his exemplis & nostro casu esse paritatem, si rectè applicentur, & ideo inde potiùs confirmatur nostra Sententia, si, vt volunt adversarij, est attendenda paritas. Sicut tunc solùm teneor statim adhibere media, nam, quando est periculum, ne morbus fiat incurabilis, aut impediat alias actiones præceptas, ità teneor delere peccatum, quando vel immine-

pericu-

periculum, ne peccatum fiat indelebile per finalem impœnitentiam, vel quando status peccati impediret actionem aliam præceptam, v. g. sumptionem Eucharistiæ. Item, sicut tunc solùm teneor corrigere proximum, quando ex dilatione correctionis vel timetur relapsus, vel impœnitentia finalis, ità etiam teneor pœnitere, si respectu mei alterutrum imminet.

935. Objicitur 3. Scriptura sæpè minatur & prædicit gravia mala imminentia non pœnitentibus, vt Isaiæ 65. *Jerem.* 8. atqui pœna gravissima præsupponit culpam gravem: ergo non pœnitere est culpa gravis. R. in illis locis per Impœnitentiam intelligitur continuatio pravi affectûs, vt colligitur ex contextu, additur enim: *faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, egistis* item: *omnes conversi sunt ad cursum suum.* Deindè Deus prædicit pœnas temporales infligendas propter peccatum præteritum, nisi deleatur per pœnitentiam, adeoque pœnitentia est medium impeditivum illarum pœnarum, sed illa mala non sunt propterea pœna impœnitentiæ, alioquin esset etiam quandoque gravis culpa non pœnitere de Veniali commisso, quod etiam sæpè graves pœnas temporales meretur. Imò quandoquè Scriptura monet de malis imminentibus ex neglectu Consiliorum Evangelicorum, quæ nullo modo sunt sub præcepto, sic de divitibus dicitur, quòd difficillimè ingressuri sint Cœlum, & quòd incidant in tentationes & laqueos diaboli; quapropter hujusmodi etiam minæ fieri possunt illis qui negligunt ad longum tempus pœnitentiam, etiamsi non sit sub præcepto, sed sub consilio, præsertim quando sæpius à Deo excitantur ad pœnitentiam, sed respuunt vocantem Deum, quod etsi non sit peccatum, sicut non est peccatum non sequi vocantem Deum ad religionem (per se loquendo) præcludit tamen viam favoribus divinis majoribus, sine quibus invalescunt tentationes, & aliæ difficultates in via salutis.

936. Objicitur. 4. Constat, multos mori morte repentinâ & nullo modo prævisâ, imò nec suspicabili: ergo homo semper est in periculo aliquo mortis: ergo si differat pœnitentiam, semper se exponit alicui periculo amittendi salutem æternam: atqui debet hujusmodi periculum declinare: ergo tenetur statim agere pœnitentiam. R. Negando, quod illud periculum sit tantum, ut sit obligatio vitandi: non enim tenetur homo ad procurandam summam certitudinem suæ salutis & statûs gratiæ, & negationis periculi, sed sufficit moralis certitudo, & magna probabilitas, quod hìc & nunc non sit eventurus talis casus. Quamvis autem multi repente moriantur, incomparabiliter tamen plures valentes & sani non ità moriuntur: ergo loquendo de vno homine particulari & sano, est moraliter certum, quòd non morietur morte repentinâ nunc: & hæc certitudo moralis sufficienter excusat ab obligatione nunc pœnitendi. Sicut nemo tenetur procurare majorem certitudinem quàm moralem quòd sit ritè baptizatus, etiamsi multi non ritè baptizentur, & sic damnentur.

§. II.

An præceptum naturale Pœnitentiæ obliget solùm in periculo mortis.

937. PRima sententia asserit, hoc præceptum obligare per se etiam, post aliquod tempus, licèt non sit periculum mortis: quantum autem illud tempus sit, dicunt non posse vnâ regulâ omnibus communi determinari, sed attentis circumstantijs esse prudentis viri arbitrio taxandum. Conveniunt quidem AA. hujus sententiæ, infrà annum non obligare. quod colligitur ex sensu Ecclesiæ, non nisi annuam confessionem præcipientis: quantùm verò sit ultrà extendendum, non conveniunt. Lugo in fine n. 243. videtur extendere ad tres vel 4. annos. Arriga ad annum tantùm. Hanc sententiam tenent Suarez, Conink, Lugo, Arriagà.

Secunda sententia negat hoc præceptum per se obligare extra articulum & periculum mortis. Ità Cajetanus, Durandus, Navarrus, Valentia, Vasq. Dicastillo, Esparza, Pallavicinus, & novissimè P. Antonius de Spiritu S. in Directorio Confess.

DICO Cum hac secunda sententia, in in solo mortis periculo dari per se obligationem pœnitendi ex præcepto naturali. Probatur 1. Quiâ ab adversarijs nullum sufficiens & vrgens fundamentum pro ea affertur, vt patebit. Probatur 2. à Pallavicino. Quia præceptum pœnitendi extra articulum mortis, adhuc esset noxium, eo ferè modo, quo foret noxium præceptum statim pœnitendi post peccatum commissum. Nam qui non movetur ad pœnitendum ratione peccati jam contracti, vix movebitur ad pœnitendum intuitu peccati contrahendi per impœnitentiam post tres annos: nam quæcunque ratio ab adversarijs afferatur ad ostendendum, quòd post tres annos cessabit pernicies legis obligantis statim ad pœnitentiam, illa ratio probabit, etiam cessare illam perniciem intra primum annum: atqui intra primum annum nolunt adversarij cessare: ergo non est ratio cur cesset postea. Certè qui pœnitentiam agunt non exspectato mortis articulo, vel moventur præcepto Ecclesiastico, vel tædio priorum peccatorum, vel devotione ad certum sanctum aut festum diem: nemo enim ferè est fidelium, qui audiverit aliquid de præcepto naturali pœnitendi post duos annos: ergo non moventur ab hoc præcepto. Et mihi indubitatum est, quòd, si fidelibus omnibus constaret de veritate nostræ sententiæ; quòd inquam (seclusò præcepto Ecclesiastico) æquè multi pœniterent non exspectato mortis articulo, atque modo pœnitent: ergo signum est, quòd non moveantur probabilitate contrariæ sententiæ.

938. Ob-

938. Objiciunt 1. Qui perseverat diu in peccato, constituitur eo ipso in periculo peccandi de novo, juxta illud Gregorij *in Ezech. hom.* 11. *Peccatum, quod per pœnitentiam non deletur, suo pondere trahit ad aliud:* atqui obligamur præcepto naturali nos ponere extra periculum peccandi de novo: ergo obligamur ad pœnitentiam intra longum tempus, etiam seclusō mortis articulo. ℟. Hanc objectionem non facere ad rem, quia nos non negamus, quòd casu quo homo perveniat ad illas circumstantias, in quibus advertat, quòd nisi eliciat actum contritionis, vel recipiat sacramentum Pœnitentiæ, sit ipsi moraliter impossibile vitare novum peccatum ad quod tendatur, sit obligatus pœnitere; sed dicimus hoc esse per accidens, sicut ipsi adversarij dicerent, si illæ circumstantiæ evenirent intra primum annum. Itaque esto per se loquendo & communiter eveniant tales circumstantiæ homini diu existenti in peccato habituali, quòd tamen homo advertat ad illud temporis punctum, quo completur talis longitudo, pro qua solent per se loquendo tales circumstantiæ evenire, vel jam evenerint, est moraliter impossibile, & vix vnquam contingit, & si contingeret esset per accidens.

Objicit Card. de Lugo 2. n. 234. Videtur necessitas pœnitendi saltèm post longum tempus, etiam extra articulum mortis apertè colligi ex dignitate Dei offensi, in cujus contemptum redundare videtur, si quis adeo parùm curet de reconciliatione cum Deo procuranda, & velit per totam vitam in ejus inimicitia perseverare. Constat enim non fieri absque principis indignatione & offensione, si post delictum in principem commissum, de oblata principis gratia & pace nihil curet, sed differat veniæ petitionem & reconciliationem ad finem vitæ. Deinde n. 273. ferè similia repetit: qui, inquit, Deum graviter offendit, si reconciliationem aut veniam negligat, videtur Deum ipsum offensum negligere & contemnere. ℟. Cum P. Dicastillo, totum hoc argumentum reduci ad vnum: *Videtur*: & nos dicimus: *non videtur*. Deinde cur videtur Deus contemni, si differam per tres vel quatuor annos, & non, si per annum? certè principes terrenni putarent se contemni, si oblata gratia intra annum non acceptaretur: quodsi tibi hoc non videtur, nec nobis post tres annos futurum videtur. Deinde est disparitas inter Deum & Principes terrenos. Principes terreni offenduntur tali dilatione, quia præsumunt vel suspicantur in offendente animum nunquam petendi reconciliationem, vel affectum quo ratificant delictum commissum, nec volunt agnoscere, se errâsse: in Deo non habet locum præsumptio aut suspicio, & ipsi adversarij fatentur, ex nolitione pœnitentiæ non rectè inferri ratificationem peccati præteriti.

§. III.

An post peccatum commissum teneatur homo lege naturali ad peccatum statim retractandum, & deinde toties, quoties peccati memoria occurrit.

939. Supponitur ad quæstionis resolutionem, quòd homo possit meminisse peccati, & animo liberè nec velle illud ratificare seu approbare, nec etiam revocare seu retractare, eliciendo actum incompossibilem cum illo affectu peccaminoso.

Card. Pallavicinus tametsi nobiscum sentiat in præcedentibus conclusionibus, in quibus hactenus sumus de Pœnitentia justificativa, tamen, c. 25. à n. 259. defendit, peccatorem statim ubi peccatum teneri ad aliquam pœnitentiam imperfectam, quæ sit retractatio, & detestatio divini contemptûs; & ait, eandem obligationem esse, quoties peccatum, quantumvis antea retractatum, memoriæ occurrit. Quia verò advertit Auctor, hanc doctrinam videri posse scrupulis obnoxiam, addit, posse aliquem sequi sententiam contrariam probabilem, & requiri plenam advertentiam.

DICO, non dari hujusmodi obligationem. Probatur Conclusio ijsdem planè verbis, quibus ex ipso Pallavicino priorem Conclusionem probavimus. Qui enim non movetur ad pœnitendum de peccato præterito, vix movebitur ad pœnitendum à futuro per neglectum attritionis: ergo lex esset noxia, quia esset potiùs occasio multiplicandorum peccatorum, quàm incentivum ad delenda præterita.

Respondere videtur tacitè Pallavicinus, facillimum esse retractare per attritionem, supposito quòd homo nolit approbare peccatum. Sed contra. Quia licèt sit facilius elicere attritionem quàm contritionem, non est tamen facile illum post commissum peccatum retractare quoque tandem modo; sanè hoc non tantum probat experientia, sed etiam supponitur à Theologis, qui in certis materijs suadent, ne quis exigis, citè & reflexè se examinet, quid esset faciendum illæ circumstantiæ redirent, eò quòd hoc sit periculosum. Præterea ipse Pallavicinus videtur hujus sententiæ praxi magnam difficultatem agnoscere, alioquin cur diceret, posse aliquem vitandos scrupulos oppositam opinionem sequi? quando enim res est facillima, non est magnum periculum scrupulorum, nec ratio recurrendi ad opinionem minùs probabilem relictâ probabiliore.

Denique huic sententiæ etiam obstat fidelium praxis, quæ per suos Ministros neque ad hanc retractationem hortatur fideles tanquam ad rem præceptam, nec Confessarij examinant pœnitentes an tali obligationi satisfecerint; deberent autem examinare, quia, vt Pallavicinus putat, hæc obligatio est ex terminis evidens, vel certè probabilior: deberent ergo ministri supponere, non

pluribus innotuisse: deberent etiam ignorantes de hac obligatione instruere, quod tamen nemo facit. Quis enim pœnitenti plurima peccata enumeranti ausit dicere: scias te deinceps per totam vitam tuam graviter esse obligatum ad retractanda hæc tua peccata, quotiescunque memoriæ occurrent. quis non videt, quæ anxietates, desolationes & perplexitates ex tali instructione nascerentur? Sed argumenta adversarij videamus.

940. Objicit Pallavicinus 1. atque suam opinionem validè suaderi sic posse. quia pertinet ad dignitatem Dei, vt quoties occurrerit memoriæ, quòd illum graviter offendimus, toties aversemur illam actionem. ℟. Si adversarius vult dicere, quòd Deus sit dignus tali aversione à peccatis, omnino sic pertinet ad dignitatem Dei, vt aversemur non tantùm commissa, sed etiam non commissa; si verò vult quòd obligatio pertineat ad dignitatem Dei, Nego id pertinere, sicut adversarius ipse negat pertinere ad dignitatem Dei, vt quis statim pœniteat justificativè. audiamus ipsum Pallavicinum loquentem n. 257. [Talis, inquit, obligatio vix esset pro dignitate Dei: exponeret quippe illum innumeris & ferè inevitabilibus offensis viatorum, quos ipse ordinat ad suam æternam amicitiam. Quare non modò dignitas Dei non exigit hanc obligationem sed potiùs exigit negationem illius.] Hæc ille de obligatione pœnitendi pœnitentiâ justificativâ. & nos idem dicimus de obligatione retractandi toties quoties memoria peccati occurrit.

Objicit. 2. [Quis, inquit, constitutus ante faciem alicujus Principis, & memorans se fuisse illius perduellem, putat se posse sine illius contemptu non ostendere aliquam displicentiam de ejusmodi crimine perpetrato?] ℟. 1. Hoc modo posset etiam probari obligatio statim reconciliandi modo possibili, vel si hoc negligi potest sine contemptu, poterit etiam retractatio quam propugnat Pallavicinus. ℟. 2. Cùm Principes terreni non possint inspicere animum paratum ad reconciliandum Principem eo tempore quo ipse Princeps voluerit, facilè præsumunt perversum adhuc erga se animum durare, neque talis hominis præsentiam ferrent, quamdiu nollet Principem sibi reconciliare; aliter se Deus gerit erga peccatores, à quibus nihil est quod sibi timeat: & contentus est, si absit continuatio præteritæ offensæ, eò quòd videat non expedire graviorem obligationē.

Objicit. 3. S. Thomam 3. *p. q.* 84. *a.* 8. *in C.* vbi ait: [Pœnitentia interior debet durare vsque ad finem vitæ, semper enim debet homini displicere, quòd peccavit; si enim ei placeret peccâsse, jam ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructum veniæ perderet.] ℟. S. Thomam non posse intelligi de casu, de quo disputamus, nempe quando homo potest suspendere tam affectum complacentiæ, quàm displicentiæ: sic enim esset consequentia pessima: *Non displicet: ergo placet.* quia datur medium præscindens ab vtroque. Loquitur ergo S. Thomas de casu quo homo non habet libertatem contradictionis, eò quòd non proponatur illi reflexè difficultas & bonitas displicentiæ, vt eam possit vel eligere vel respuere, sed de casu quo habet solam libertatem contrarietatis, vel ad reprobandum vel ad approbandum peccatum, & de casu quo homo vult practicè versari circa peccatum præteritum, approbando vel improbando: & hoc sensu est bona illatio S. Thomæ. Porrò hæc mens S. Thomæ etiam ex eo colligitur, quòd in argumentis nullum posuerit ad probandum, sufficere præcisionem ab vtroque actu, & quòd quæstionem brevissimè expediat.

941. Objicit 4. & quasi diffidens probationibus ad obligandum toties quoties occurrit memoria peccati. [Quidquid sit, inquit n. 261. de prædicta Sententia, saltèm rationes suprà indicatæ evincunt, peccatorem statim teneri ad primam retractationem vbi memoria peccati occurrit. Videtur enim magnus contemptus Principis facere hunc actum: Ego scio, quòd vltima vice mihi placuit graviter offendere Principem, & tamen nolo retractare hanc meam vltimam voluntatem, quamvis sciam, meos actus interiores versari in conspectu ipsius Principis. ℟. Hoc ipsum est, de quo disputamus, & ego dico, non videri quòd sit contemptus Principis, quando quis aliquid non vult facere nunc, sed postea, dum non apparet obligatio pro nunc, sed pro postea: non apparet autem obligatio, quia non probatur aliter, quàm quòd ità videatur, ad quod respondetur, alijs non ità videri. Cæterùm Pallavicinus non explicat nec exprimit actum integrè, prout deberet exprimi, nempe in ordine ad motiva quæ habet. Si enim dicat: *Nolo retractare, sive obliger, sive non obliger*; est vtique contemptus: dicere autem: *nolo retractare, quia princeps non exigit, contentus, quòd non ratificem & approbem peccatum commissum*; non est contemptus Principis, sed potiùs aliqua observantia. Quamdiu ergo non probatur dari obligationem, non possumus dicere, quòd sit contemptus nolle retractare: & priusquam statuamus, an sit contemptus: nolle retractare, debemus priùs statuere, an detur obligatio retractandi: malè ergo infertur & probatur obligatio retractandi ex eo, quòd nolle retractare sit contemptus: si enim dicit: *nolo retractare, licèt obliger*, erit contemptus: si dicat: *nolo retractare, quia non obligor*, non erit contemptus: ergo non possumus scire, an nolitio retractationis sit contemptus, nisi priùs sciamus, quale esset ipsius motivum seclusâ ignorantiâ, scilicet, an detur vel non detur obligatio retractandi: ergo qui vult ex ipso actu probare obligationem, committit circulum, & nihil probat.

CAPVT IV.

DE EFFECTIBVS POENITENTIÆ.

CONTROVERSIA I.

Quomodo Pœnitentia deleat pœnam.

942. DE fide est, quòd delerâ culpâ non propterea deleatur omnis pœna. Trid. *sess.* 14. *c.* 8. Hujus rei rationem reddidi ex Recentiore quodam Hispano in tr. 1. de Incarn. quòd nempe Pœna æterna respondeat peccato Mortali vt habet rationem offensæ & contemptûs divinæ amicitiæ: prout autem habet rationem transgressionis legis, & vt sic non caussat nisi malum aliquod finitum, sicut bonum oppositum quod obtineretur per actum bonum oppositum, etiam est finitum, vt sic inquam respondet peccato pœna temporalis commensurata gravitati transgressionis, & hæc manet etiam post recuperatam amicitiam.

Quia verò hæc doctrina & ratio necdum apud DD. invaluit, ideo nunc referam aliorum rationes hujus veritatis, quæ duobus modis impugnari potest. Itaque

943. Objici potest 1. actus justificativus impetrat remissionem pœnæ æternæ, & quidem secundùm minimum gradum suum, & secundùm durationem vnius instantis: ergo cùm vix contingere possit, vt tantùm ponatur vnicus gradus, vel actus tantùm duret per instans, per reliquos gradus & per vlteriorem durationem impetrabitur remissio cujuscunque pœnæ temporalis: qui enim potest quod est plus, potest etiam quod est minus: & sic vix vnquam remanebit vlla pœna temporalis.

Responderi potest. 1. cum Card. de Lugo. Contritionem in primo instanti quoad omnes gradus non de condigno, sed de congruo tantùm impetrare remissionem pœnæ æternæ, & quidem consequenter ad impetrationem Gratiæ, cum qua non stat debitum pœnæ æternæ. Porrò meritum de congruo non acceptatur à Deo ad conferendum in actu secundo omne id, respectu cujus est in actu primo meritum de congruo. Quoad durationem verò pro secundo instanti, vel consideramus contritionem in ratione meriti, vel in ratione satisfactionis: in prima consideratione expletur ejus meritum de condigno per collationem vlterioris gradûs gratiæ, & ideo vt sic non obtinet remissionem vllius pœnæ: in secunda consideratione delet quidem aliquid pœnæ, sed cum ea restrictione, quam exigit resistentia contrarij, licet peccati præteriti.

Secunda responsio est Card. Pallavicini, n. 233. observat, tam in physicis quàm in moribus naturam esse ità comparatam, vt sæpè facilius sit liberare se ab ingentibus malis, quàm à parvis reliquijs eorundem. Cujus ratio est, quia id quod magis accedit ad summam miseriam, est magis violentum naturæ, ac proinde habere debet media magis parata: non ità verò illa mala, quæ tantùm impediunt, vel retardant felicitatem prosectam: hæc enim est bonum eximium, adeoque debuit esse difficile. Sic etiam natura parvis cunctis artes, quibus arcerent leones & tigres, non ità quibus arcerent muscas & culices.

Aliam responsionem, magis theologicam, & quæ mihi tam solida quàm ingeniosa videtur, addit idem Card. [Pertinuit, inquit, ad divinam misericordiam, vt homo posset per instantaneam pœnitentiam liberare se ab æterno reatu, ne aliquin maneret in præsenti discrimine tantæ miseriæ: non ità facilè debuit posse liberari ab omni planè reatu pœnæ sensibilis, ne alioquin apud homines peccatum vilesceret (vt etiam insinuat Trid. sess. 14. c. 8.) & vt homines non exstimularentur ad frequentiam, & industriam in operibus bonis: sicut enim magis movet nos sensûs, quàm pœna damni, quia licèt hæc potior majori bono, illa tamen magis cadit sub hominis imaginationem, adeoque magis externos, ità magis movet timor purgatorij, quàm allicit spes augmenti gratiæ & gloriæ, quod accedit per quemlibet actum meritorium, & ideo expedientissimè ne illa tota pœna justis remitteretur, ad hoc vt desiderio ejusmodi remissionis semper stimularentur ad novos actus bonos, ac proinde ditiorent hîc in gratia, & post hanc vitam in beatitudine.]

944. Objici potest 2. Si dimissa culpa æternâ potest à Deo retineri reatus ad pœnam temporalem, sequitur posse à Deo retineri reatum ad majorem pœnam quâcunque determinatâ pœnâ assignatâ, quia semper adhuc erit finita: temporalis: ergo non posset Deus remittere pœnam æternam, quin simul exerceret liberalitatem pœnitúsque gratuitam remissionem pœnæ eius

compen-

temporalis, & nunquam posset taxare pœnam aliquam temporalem, quin simul præstaret liberè beneficium remissionis: consequens videtur absurdum; qui enim præstat beneficium vnum, potest vtique negare aliud distinctum, sed remissio pœnæ æternæ est beneficium, ergo debet posse præstari secluso alio novo, nempe remissione pœnæ temporalis. Hæc objectio cessat secundùm primam rationem ex Recentiore superiùs relatam. Præscindendo tamen ab illa,

Respondetur concedendo primam consequentiam, negando hoc esse absurdum in collatione illorum beneficiorum, quæ consistunt in remissione certi debiti præcisè in ratione *debiti tanti*. v.g. si dominus promitteret servo, nolle se servitutem continuare per annum, non potest beneficium manumissionis exequi, quin plus præstet quàm ad quod tenebatur vi promissionis: quocunque enim die manumitteret, potuisset sine violatione promissi aliquantulùm continuare, quin perveniret ad annum.

CONTROVERSIA II.

Quibus modis deleatur Peccatum veniale.

945. DIcendum 1. Peccatum Veniale potest per Pœnitentiam deleri tam quoad culpam quàm quoad pœnam, sine Sacramento Pœnitentiæ etiam in voto. Probatur. Peccatum Veniale posse extra Sacramentum Pœnitentiæ deleri, constat ex Tridentino sess. 14. c. 5. Quòd autem tunc non sit necessarius actus, qui contineat votum Sacramenti Pœnitentiæ in ordine ad Venialia, patet, quia confessio Venialium non est sub præcepto: ergo contritio v.g. qua quis dolet de Venialibus, non est votum Sacramenti: in tantùm enim est votum Sacramenti respectu Mortalium, in quantùm est voluntas servandi omnia præcepta, inter quæ etiam est obligatio confitendi mortalia: ergo si non est obligatio confitendi venialia, non est votum Sacramenti necessarium.

Dicendum 2. Tametsi actus dilectionis Dei qui sit vel formalis vel virtualis retractatio alicujus peccati Venialis, sufficiat ad delendam culpam, non est tamen tam perfectus actus necessarius. Primum membrum communiter à Doctoribus supponitur, excepto P. Arriagâ, & probari solet à fortiori: sufficit enim ad delendum mortale, quod est difficilioris remissionis. & sanè est actus valde heroicus, quo quis amore Dei non solùm respuit omnia quæ opponuntur amicitiæ divinæ, sed etiam illa quæ non opponuntur. ergo rationabiliter dicitur, Deum talem actum acceptare pro remissione culpæ, præsertim cùm sit hoc valde ad mentem Tridentini, dicentis, multis modis posse Venialia extra Sacramentum deleri; non apparet enim nobilior modus.

Secundum membrum Conclusionis probatur ex verbis Tridentini, dicentis s. 14. c. 5. peccata Venialia taceri citra culpam in confessione, eò quòd multis alijs remedijs expiari possint: vnde subsumitur, atqui si Contritio esset determinatè necessaria, non apparet pluralitas aliorum mediorum, quibus expiari possint.

946. DICO 3. Non videtur quævis attritio etiam supernaturalis extra Sacramentum sufficere ad delendum peccatum veniale. Hæc Conclusio est contra P. Suarez & P. Dicastillo. Probatur ex sensu communi fidelium, existimantium, in Sacramento Pœnitentiæ remitti culpas veniales, non solùm quando simul cum mortalibus exponuntur, & homo est in statu peccati mortalis, sed etiam quando sola venialia confitentur, & sumus in statu Gratiæ: atqui nunquam hoc fieret, si vera esset sententia Suarezij, nam semper præcederet attritio; peccata enim non possunt remitti per Sacramentum Pœnitentiæ, nisi præcesserit eorum retractatio: si ergo hæc sufficit ad delendum peccatum Veniale, jam absolutio inveniet peccatum deletum per attritionem: ergo absolutio nunquam delebit primò. Responsiones varias adhibet huic argumento P. Dicastillo, quibus bene quidem offendit, adhuc vtiliter fieri confessionem venialium, etiamsi supponantur remissa, sed non satisfacit sensui fidelium, arbitrantium ea remitti frequenter primò per ipsam absolutionem.

DICO 4. Nunquam videtur remitti culpa venialis sine aliqua peccati retractatione, saltem virtuali. Est contra Suarez & Arriagam, qui putant, in susceptione alicujus Sacramenti, v.g. Confirmationis, Eucharistiæ, &c. deleri Venialia sine positiva retractatione, modò adsit negatio actualis complacentiæ. Ratio est, quia de lege ordinaria tamdiu non dimittitur peccatum, quamdiu manet voluntarium habitualiter, hoc est non retractatum, nec ex vllo solido fundamento potest probari hæc virtus Sacramentorum, vt supplere possint retractationem. Porrò hunc sensum fuisse etiam tempore S. Augustini, non obscurè colligitur ex libro de vera & falsa Pœnitentia c. 8. vbi dicitur de Venialibus: [Est enim Pœnitentia assiduè peccantibus assidue necessaria; in multis enim offendimus omnes, quæ quotidie remittuntur, si semper deplorentur.] Eadem mens videtur fuisse S. Thomæ, qui adeo persuasum habuit, sine retractatione non dimitti etiam Venialia, vt *q. 7. de malo a. 11. in fine C.* requisiverit etiam in animabus purgatorij, decedentibus cum veniali in hac vitâ non retractato. Clariùs nostram Conclusionem supponit *q. 87. a. 3. in C.*

947. Dico 5. Probabilis valdè est Sententia Turriani, & Card. de Lugo, pro diversitate Venialium requiri & sufficere diversitatem attritionis extra Sacramentum, præsertim si attritio vestiatur alijs pijs operibus, vel sit ex nobiliore motivo, vel cum majore intensione & fervore, vel diuturnior, vel repetita, &c. ità vt respectu gravio-

ris peccati Venialis alia perfectior requiratur, vel insuper aliud pium opus, v.g. oratio aliqua Ecclesiæ, qua petitur venia, vel eleemosyna, vel humiliatio coram nostro proximo, auditio, & oblatio Sacrificij Missæ. Probabilitas Conclusionis inde colligitur, quòd probabile sit, non sufficere quamvis attritionem, vt dixi Conclus. 3. nec etiam semper requiri perfectam Contritionem. Congruentia vlterior est, quia Deus pro mortali vult sufficere perfectam Contritionem extra Sacramentum: ergo pro veniali videtur imperfectiore actu contentus esse. Quia verò vnum veniale est altero levius, congruum erat, etiam intuitu hujus discriminis plus pro vno quàm pro altero requirere.

Dices, attritionem sufficere extra Sacramentum Pœnitentiæ, si conjungatur cum alijs Sacramentis, v.g. cum Eucharistia, extrema Vnctione, Confirmatione, &c. & sic adhuc salvatur, quomodo sæpè venialia dimittantur primò etiam sine mortalibus in Sacramento Pœnitentiæ. Ergo non est necesse admittere, quòd Attritio aliquando extra omnia Sacramenta sufficiat. R. Concedendo non esse necessitatem; sed tamen dico esse probabilitatem, quia sic meliùs intelligitur dictum Tridentini, quòd extra Sacramentum Pœnitentiæ multis alijs medijs deleantur venialia. Videtur autem hoc dictum non adstrinxisse ad solos casus quibus aliud Sacramentum frequentatur, alioquin hoc probabilissimè monuisset. & cur non accessio aliorum operum piorum possit supplere insufficientiam attritionis? & hæc est expressa mens S. Thomæ *q.* 87. *a.* 3. *in C.*

Certum præ alijs remedium est Eucharistiæ sumptio, juxta Trid. *sess.* 13. *c.* 2. cujus elegantem rationem reddit Lugo, quòd etiam amici terreni soleant in convijs leviores offensas dimittere, & quòd de ratione cibi sit reparare, quæ per continuam contrariorum pugnam deperdimus. De alijs Sacramentis & remedijs plura videri possunt apud Suarez, Lugo & alios.

CONTROVERSIA III.

Virum peccata redeant per lapsum.

948. STatus quæstionis est, an postquam peccata remissa sunt quoad reatum culpæ, & titulum odij, si homo de novo peccet, redeat reatus culpæ, & titulus ille odij, ità vt Deus odio habeat non solùm ratione peccati de novo commissi, sed etiam intuitu peccatorum priorum, & semel dimissorum. Affirmârunt antiqui aliqui vniversim, vt Hugo de S. Victore, Gratianus, Guilielmus Parisiensis, & inclinabat Magister sent. apud Vasquez *q.* 88. *a.* 1. *n.* 3. aliqui apud S. Bonavent. limitârunt ad quatuor genera peccatorum, per quæ volebant redire priora peccata, quæ hoc versu comprehendebant:

Fratres odit, Apostata fit, spernítque fateri.

Pœnituisse piget, pristina culpa redit. Breviter sunt hæc quatuor. Odium & crudelitas in proximum: Apostasia: Contemptus Confessionis: Detestatio seu improbatio factæ aliquando pœnitentiæ.

Dicendum est, peccata non redire, postquam semel dimissa sunt. Conclusio hæc quoad quæstionem facti, seu defacto, est jam ità certa, vt aliqui eam existiment esse de fide. Probatur maximè ex Gelasio Papa, *in cap. divina. de Pœnit. dist.* 4. Divina, inquit, Clementia dimissa peccata in vltionem redire non patitur. S. Prosper, S. Augustini discipulus, ad capitula Gallorum in resp. ad. 2. Qui, inquit, recedit à Christo, & alienus à Gratia finit hanc vitam, quidni in perditionem cadit? sed non in quod remissum est, incidit.

Probatur deinde partim ratione, partim ex Scriptura. In Scriptura dicitur Deus pœnitentibus simpliciter remittere peccata, sicut qui alteri debitum aliquod condonat: atqui debitum absolutè condonatum non redit per contractum novi debiti: condonatio autem conditionata, *nisi novum debitum contrahatur*; non est simplex condonatio, sed est suspensa vsque ad eventum conditionis. Ratio hujus Conclusionis robobitur ex dicendis de potentia absoluta.

949. Objicitur præcipuè parabola Matth. 18. vbi servus crudelis in conservum suum, traditur tortoribus, donec reddat vniversum debitum, quod paulò antè erat dimissum. P. Arriaga rejiciens alias interpretationes putat esse intelligendum de debito de novo contracto, quod dominus exegit. Sed hæc interpretatio infert vim textui, & est contra sensum DD. qui omnes intelligunt de debito priùs condonato.

Tres sunt interpretationes. Prima, quod redeat prius debitum virtualiter & secundum quid, quia ratione ingratitudinis subsequens peccatum fit gravius peccatum, & ità occasione peccatorum dimissorum crescit pœna posterioris peccati. Hanc interpretationem amplectuntur aliqui RR. non tamen in eo rigore & sensu, quo antiquiores aliqui, quorum meminit Magister sent. & S. Thomas *q.* 88. *a.* 3. *in* 1. *arg.* & *in C.* quasi circumstantia ingratitudinis tantæ sit malitiæ, quantæ erant simul omnia peccata præcedentia remissa, ità vt reus hujus circumstantiæ sit omnia æquivalenter totius odij & vindictæ, cujus esset, si nunquam priora dimissa fuissent. Hæc ingenua opinio est falsa & refutata à S. Thoma; sed genuina interpretationis est, quòd circumstantia ingratitudinis augeat aliqualiter & secundùm quid gravitatem peccati post justificationem commissi.

Secunda Interpretatio est Vasquezij, scilicet speciale hoc peccato crudelitatis, vt Deus ratione illius permittat hominem labi in peccata vel tam gravia, vt adæquet debitum cujusrum priùs remissarum.

Tertia interpretatio est Maldonati, quam approbat P. Dicastillo, Christum Dominum in-

in parabolis aliqua posuisse facta, non quòd facta approbaret, sed quia fieri solent, & serviebant Christo ad obtinendum scopum parabolæ. Sic etiam Lucæ 16. Laudat Christus astutiam Villici in dimittendo per fraudem debito domini sui, quia ità solent facere sæculares, non quòd Christus approbaret, sed quia serviebat ad scopum suum, hoc est, ad declarandum, quòd Deus etiam sit severus & immisericors in immisericordes.

Ego, salvo meliore judicio paulò aliter interpretaret, & dicerem, esse applicandam parabolam & factum Regis Deo, quantùm seclusis imperfectionibus fieri potest, hoc modo. Rex ille dimittebat debitum servo, sed ex ignorantia eventûs & crudelitatis futuræ, quia si sciviſſet futuram crudelitatem, non dimisisset, adeóque inspecto affectu Regis, fuit donatio implicitè conditionalis, sicut dicunt Juristæ, posse defacto donationem revocari ob ingratitudinem, ex quòd hæc conditionalis videatur semper inesse donationi. Jam verò quia in Deum non cadit ignorantia futurorum, neque Deus elicit actus voluntatis conditionales, quando videt conditionem non ponendam, essent enim supervacanei, ideo in Deo debet ità intelligi, quòd scilicet Deus hominibus crudelibus non dimittat peccata, negando auxilia congrua ad pœnitendum, quæ tamen non fuisset negaturus, si crudelitas abfuisset. quare in ordine ad puniendam crudelitatem supervenientem alijs pluribus peccatis, perinde est in effectu, si denegentur postea auxilia pœnitentiæ, acsi pœnitentia peracta fuisset, & tamen peccata ob crudelitatem redijssent. Posset etiam intelligi non de negatione auxiliorum pœnitentiæ, sed de condonatione pœnæ temporalis reliduæ, quam Deus fuisset condonaturus, si ille homo fuisset in fratrem Misericors & liberalis. Et hoc suaderi posset ex verbis ipsius parabolæ: tradidit enim dominus tortoribus, quoadusque solveret vniversum debitum: ergo debitum erat finitum & solubile, qualis non est pœna inferni. Sed, vt dixi, non omnia quæ pronuntur in parabolis debent ad amussim posse applicari veritati, ad quam docendam parabola est instituta.

950. Restat breviter videndum, an de potentia absoluta possit peccatum absolutè dimissum redire quoad reatum culpæ. Affirmant Scotus, Valentia, Thomas Hurtadus, Arriaga, & probabile putat Conink.

DICO 2. Non posse redire. Ità Vasquez, Lugo, Dicastillo, Pallavicin. Esparza. Probatur. Vt peccatum habituale semel destructum rediret, deberet redire aliqua pars illius, per cujus destructionem destructum est: sed nulla potest redire: ergo &c. Minor probatur in duplici sententia circa peccatum habituale. Si enim constituamus in peccato actuali præterito cum negatione condonationis, clarum est non posse redire, quia non potest fieri, vt negatio condonationis, quæ per condonationem est formaliter destructa, redeat, quia factum infectum fieri nequit: ergo semper deest vna pars peccati habitualis, nempe negatio condonationis: ergo non potest redire, quia totum non potest esse sine suis partibus. Si verò dicamus, peccatum habituale consistere in privatione Gratiæ, posita dependenter à peccato actuali præcedente tanquam causa adæquata, iterum clarum est, peccatum destructum non posse redire per subsequens peccatum: jam enim poneretur privatio gratiæ dependenter à novo peccato tanquam causa proxima: ergo peccatum præcedens non esset causa adæquata: ergo non rediret peccatum habituale destructum, sed aliud poneretur.

Objicies. Potest quis abdicare à se jus *sub modo* (vt loquuntur Juristæ) hoc est cum adjecto pacto seu conditione, vt si hoc vel illud fiat, redeat illud jus, v. g. possum donare fundum alicui, sed cum hac conditione, vt ipso defuncto redeat ad me jus fundi. ergo etiam potest Deus abdicare jus ad odium propter peccatum A, sed cum hac adjecta conditione seu modificatione, vt si de novo peccet homo, redeat jus ad odium propter peccatum A. Respondetur negando consequentiam & paritatem. disparitas est hæc. Jus ad fundum potest redire semel destructum, quia potest dari novus titulus ex quo resultet tale jus: nam eadem res potest acquiri sæpius, sed semper ex novo titulo: v. g. fundus jam est meus ex donatione, emptione, hæreditate &c. si illum vendam, desinit esse meus: si iterum emam, iterum est meus titulo emptionis. Sic in casu posito, antequam fundum donarem, habebam jus v. g. titulo hæreditatis, postea verò quando donatarius moritur, acquiro jus non titulo hæreditatis (qui jam est extinctus) sed titulo conventionis inter donatorem & donatarium: ergo jam est aliud jus, quàm jus prius, nam *Titulus* & *Jus*, sunt realiter idem, & tantùm sunt diversa vocabula. At verò titulus & jus ad odium propter peccatum A non potest esse alius, quàm ipsum peccatum A, existens; quare si semel hic titulus est destructus, non potest redire jus ad odium propter peccatum A, quia non potest redire ipsum peccatum A.

Quare autem reviviscant merita mortificata, & non peccata, constabit ex dicendis sequenti controversia.

951. Disputant hoc loco aliqui, an per accidens peccato mortali in hac vita dimisso quoad culpam & pœnam æternam, correspondeat aliquando in inferno pœna æterna. Resolvi hanc quæstionem lib. 2. & respondi negativè. Nunc invenio in M. S. Recentioris Hispani quæstionem eodem modo resolutam: sed insuper refert varias adversariorum explicationes illius particulæ, *Per accidens*, quâ putant se satisfacere argumentis, quibus probatur, talem punitionem fore iniquam. quas explicationes quia apud auctores impressos non invenies, & ab eodem Recentiore solidè rejiciuntur, ideo eas ex eodem referre non pigebit. Imprimis ergo dicit, nescire se, cujus significa-

tionis sit illa part. *Per accidens*, in præsenti materia, præsertim cùm illa apud suos Auctores tertio quoque die significationem mutet. Deinde generaliter illam particulam impugnat. Quidquid enim illa vox significet, implicat contradictionem, pœnam vt 4. debitam peccato A. ex conjunctione cum peccato B. fieri pœnam vt 8. debitam peccato A. vltra debitam per se peccato B. ergo *ly. Per accidens* est merum vocabulum sine re. Antecedens patet, quia vnumquodque peccatum etiam actuale tantùm punitur secundùm suam gravitatem, & malitiam: vnde quando vnum non est circumstantia augens malitiam alterius, vel accipiens ab alio augmentum malitiæ, etiam conjunctum cum alio æqualiter punitur, & non plus quàm puniretur non conjunctum. Ratio à priori est, quòd mensura pœnæ infligendæ pro delicto, sit sola gravitas delicti: vnde conjunctio omnino per accidens vnius delicti cum alio non augens malitiam vnius, non auget pœnam illius. Quodsi hoc accidit in peccatis actualibus concurrentibus, idem dicendum erit de peccato habituali jam dimisso quoad culpam, & perseverantem solùm in debito pœnæ remporalis.

Secundò. Jus ad odium & inimicitiam natum olim ex peccato, neque per accidens resurgit, si semel dimissum fuit, ex conjunctione cum alio non dimisso: ergo neque jus ad pœnam æternam olim natum ex eodem peccato redibit ex conjunctione cum peccato non dimisso.

Tertiò, vel Deus cùm dimisit pœnam æternam, illam dimisit absolutè, & donatione absoluta, vel tantùm sub conditione: nisi homo iterum peccet. si dicas primum, est impossibile quòd peccatum redeat quoad pœnam æternam, vt constat ex dictis: si dicas secundum, pœna non redit per accidens, sed per se, sicut merita post recuperationem gratiæ non obtinent præmium per accidens, sed per se, vt dicam contr. seq.

Videamus jam explicationes illius particulæ *Per accidens*. Primò ergo aliqui dicunt, *ly Per accidens*, significare, *ratione fori* in quo punitur. Sed contra vrget iste Recentior. Illud forum nil est aliud quàm divinum Judicium & tribunal: divinum autem Judicium ratione sui non potest punire hominem vltra illam pœnam, cujus est dignus ratione sui, neque potest hominem semel factum liberum à pœna æterna, iterum facere obligatum æternæ pœnæ.

Alij tò *Per accidens* exponunt, vt idem sit, ac *Ratione statûs*. [Sed rogo, (subdit iste Recentior) quisnam fecerit illum iniquissimum statum? præterea ille Status quid est aliud, aut quæ prædicata & proprietates habet, nisi esse divinæ Sententiæ executionem justissimam? ergo cùm dicis, reum per se, & ex se pœnæ tantùm temporalis, fieri reum pœnæ æternæ ex solo decreto, & Sententia judicis, idem est ac dicere, Deum Sententiâ suâ decretoriâ, & definitivâ exigere pœnam vltra condignum; Sententia enim condemnatoria Judicis, non facit hominem reum, sed supponit nec confert illi dignitatem ad pœnam, sed exigit pœnam condignam, eam commensurando ipsi reum. Hæc ille Recentior. Ego tamen existimo, quod illi qui ità respondent, aliud intelligant per eam *rationem statûs*, nempe Statum damnationis: dicunt enim ideo redire pœnam æternam, quia damnatus justè sit damnatus ob peccata non remissa, hoc est, quòd non sit dignus vllius pœnæ remissione, & quia per accidens est, quòd sit damnatus, idem per accidens punitur pœnâ æternâ propter peccatum remissum, cujus pœna aliqua est reliqua. Sed contra. Quia hac explicatione non declaratur, quomodo non puniatur vltra condignum, falsum per accidens. Deinde pœna temporalis non debet cessare per affectum Dei beneficum, sed cessat per satispassionem absque liberali condonatione: non est ergo opus aliqua dignitate, quam Deus respiciat in remissione debiti, sed sufficit sola potentia sustinendi pœnam residuam.

CONTROVERSIA IV.

Quomodo per Pœnitentiam merita reviviscant.

952. QVæritur, an per Pœnitentiam ità justificetur homo, vt reviviscant merita omnia quæ præcesserunt, & erant facta in Statu Gratiæ, adeoque an redeat, & restituatur omnis pristina Gratia habitualis, quam ille homo per peccatum mortale perdiderat, & quidem non tantùm Gratia quam acceperat ex meritis proprijs, sed etiam quam acceperat sine proprijs meritis, vt in baptismo.

Merita in aliquo sensu reviviscere certum est hodie apud Theologos, post S. Thomam. Verùm in quo sensu, & cum quo effectu seu in ordine ad quem effectum ea redeant, est controversum. Reditus ergo meritorum, præscindendo nunc à modo & effectu, colligitur ex epist. ad Gal. 3. *Tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa.* quem locum pro reviviscentia interpretantur PP. ut passim apud AA. videri possunt, sicut & aliæ probationes, ob quas censent DD. ad minimum remanere rarium futurum, reviviscentiam meritorum pro tus negare. Quo autem modo, & in ordine ad quem effectum reviviscant, est discutiendum, & deinde solvendæ objectiones, ac reddenda ratio discriminis, cur merita reviviscant, non item peccata.

Prima Sententia fuit quorundam, merita tantùm reviviscere in ordine ad aliquod gaudium accidentale, quo gaudent beati de talibus meritis elicitis. Huic Sententiæ adeo favet S. Thomas *q. 89. a. 5. ad 3.* vt Suarez existimet, eum non posse in bonum sensum explicari, quod an ità sit, discutiant. Sententia hæc rejicitur ab omnibus.

Secunda Sententia est, reviviscere quidem merita in ordine ad præmium substantiale, sed

præmium

præcisè hoc sensu, quòd Gratia quæ datur intuitu operis justificantis, v. g. intuitu Contritionis, detur non solùm titulo & intuitu contritionis, sed etiam intuitu meritorum præcedentium in gratia factorum, licèt nihil plus gratiæ detur quoad entitatem, ac daretur, si nulla opera præcessissent: adeóque reviviscentia meritorum erit sola multiplicatio tituli sine multiplicatione rei. Ità Dominicus Bannez, quem postquam non solùm DD. nostræ Societatis, sed ipsi etiam Thomistæ apud Turrianum impugnâssent, de novo tueri conatus est Thomas Hurtadus in suo Præcursore Theologico, qui in hoc prælio adeo certus est de victoria, vt tandem Jesuitis claudat omnes scholas his verbis: *Valeat ergo schola Jesuitarum, & oret Deum, vt mentem D. Thomæ illis aperiat.* Verùm scholas Jesuitarum non ità clausas vult in hoc puncto Doctissimus P. Antonius à Spiritu S. Carmelita, editus hoc anno quo hæc scribo, in suo Directorio Confessariorum, qui pro sententia Societatis stat, *tr. 4. d. 2. sect. 8. n. 85.* non alios citans quàm Jesuitas, Suarez, Ripaldam, Lugonem, Perez, Dicastillo, addens esse communem sententiam contra antiquos Thomistas: & in toto suo opere plerumque Societatis auctores dignatur allegare & sequi.

Tertia sententia est aliorum Thomistarum, aientium, restitui quidem etiam gratiam aliquam ex ea quæ deperdita est per peccatum, sed non semper omnem, sed cum quadam proportione ad præsentem dispositionem per quam justificantur, quæ si v. g. est vt duo, restituetur gratia deperdita vt duo. alij hanc proportionem aliter accipiunt, vt videre est apud Suarez, Lugo & alios.

Quarta Sententia est Scoti: restitui quidem totam gratiam, non tamen in hac vita, sed in altera primùm cum gloria.

953. DICO 1. Merita non tantùm reviviscunt ad gaudium accidentale. Probatur. Si enim hoc sufficeret, etiam reviviscerent merita mortua, hoc est in statu peccati facta, quod dici non potest. sequela patet. Nam de his etiam gaudent beati, vtpote quibus meritis sæpè de congruo impetrârunt auxilia ad resurgendum: imò magis de his quàm de mortificatis quandoque gauderent, quia fortè plus vtilitatis ad vltimum finem inde consecuti sunt.

954. DICO 2. Non rectè explicatur Reviviscentia meritorum per titulum multiplicem vt volebat Bannez, cujus sententiam duo Thomistæ celeberrimi gravi censurâ notârunt. Sotus dixit esse falsissimam, Ledesma erroneam. Suarez modestissimè dixit, eam esse improbabilem; quod ægerrimè ferens Thomas Hurtadus exclamat nescire se, quâ fronte dixerit improbabilem.

Probatur Conclusio 1. Ex Trid. sess. 6. Et primò quidem ex Canone 32. vbi expressè ad augmentum gratiæ per merita duo solummodo requirit, scilicet, vt sint facta in gratia, & vt homo in gratia moriatur: atqui vtraque conditio impletur in nostro casu: ergo dabitur augmentum Gratiæ pro meritis præcedentibus: ergo merita præcedentia non erunt merus titulus, sed habebunt suum fructum distinctum à fructu aliorum operum.

Secundò, eâdem sessione cap. 6. docet Tridentinum, quomodo debeat hominibus justificatis ad eorum consolationem & stimulum inculcari bonorum operum in gratia factorum vtilitas, his verbis. [Justificatis hominibus sive acceptam gratiam perpetuò conservaverint, sive amissam NB. recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino; non enim injustus est Deus, vt obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius.] Quòdsi quis concionator huic exhortationi adjiceret explicationis loco & diceret: [Hæc tamen ità intelligatis velim, quòd Gratia amissa non quidem reipsâ recuperetur, sed quòd ex operibus quibus illam promeriti eratis, nihil aliud redeat præterquam titulus] nunquid hic talis frigidam affunderet, potiùs quàm fervorem excitaret?

Tertiò, idem Tridentinum can. 6. sic loquitur: [Nihil ipsis justificatis deesse credendum est, quominùs plenè illis quidem operibus quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfeciisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam promeruisse censeantur.]

Probatur 2. Ex absurdo. Si enim merita possunt dici reviviscere præcisè ideo, quòd præstent titulum distinctum ad gratiam pro alio opere posteriore dandam, nulla ampliùs ratio supereset ad probandum, quòd, si homo semper in gratia perseveraret, & continuò se bonis operibus exerceret, quòd, inquam, talis per singula opera novum gradum Gratiæ & physicum augmentum acciperet, sed dici posset, posteriora merita esse tantùm novos titulos, ex quibus prior gratia conserveretur. Ratio est, quia Reviviscentia priorum meritorum aliud non est, quàm eorundem additio seu accessio ad opus illud per quod reviviscunt: ergo si accessio priorum operum ad posteriora plus non dicit quàm titulum, neque accessio posteriorum ad priora plus dicet quàm titulum.

955. DICO 3. Merita reviviscunt quoad totam Gratiam, quæ per peccatum subsequens erat deperdita, sive deinde restituatur eadem formaliter & realiter, sive alia æquivalens omnibus gradibus per peccatum amissis. Probata satis est conclusio ex dictis, & quia nullum penitus fundamentum est restringendi ad certam proportionem. Nam quod supponunt Thomistæ, per actum remissiorem non posse augeri Gratiam intensiorem præexistentem, rejectum est in tract. de Merito, vbi etiam probatur, gratiæ collocationem non differri in alteram vitam.

Solvun-

Solvuntur Objectiones, & explicatur Ratio fundamentalis Reviviscentiæ.

956. OBjicies 1. Si restitueretur Gratia deperdita, vel hoc faceret Deus ex Justitia vel ex liberalitate & misericordia; neutrum dici potest. non primum, quia in nostris principijs Deus non potest obligari ex Justitia. Non secundum, quia sic hæc restitutio non tribueretur meritis præcedentibus, quod est contra Tridentinum.

℟. Deum restituere omnem gratiam deperditam ex Justitia Providentiali, hoc est, juxta exigentiam Gratiæ de novo concessæ. Declaratur. Gratiæ de novo data constituit hominem verum amicum Dei: atqui de ratione amicitiæ est, amicum non punire æternùm per diminutionem dilectionis propter offensas dimissas; puniretur autem amicus à Deo æternùm diminutione dilectionis & felicitatis, hoc est, carentiâ illius gratiæ, quam per peccatum deperdidit, & quam si haberet, magis diligeretur, & gauderet beatitudine majore. Porrò privationem Gratiæ esse pœnam peccati certum est, quia gratia expellitur demeritoriè per peccatum, & est terminus odij divini. Vnde rectè infert P. Esparza, quòd si Deus non restitueret pristinam gratiam propter peccata præterita, adhuc secundùm quid odisset hominem, & non amaret simpliciter, amor enim simpliciter excludit omne odium, & effectum procedentem ex odio.

Dices. Gratia non tantùm expellitur in pœnam peccati, sed etiam quia peccatum est forma contraria: ergo licèt privatio Gratiæ non debeat durare in ratione pœnæ, poterit tamen durare, quatenus est expulsa per formam contrariam: v.g. quando per nigredinem expellitur albedo, manet privatio albedinis, etiamsi tollatur nigredo, si non adsit caussa productiva albedinis. ℟. Peccatum non esse formam contrariam Gratiæ nisi in ratione offensæ moventis ad odium, & mediante odio expellit gratiam, & caussat privationē Gratiæ, dependentem semper & continuò ab odio divino: quare privatio Gratiæ præcisè durat in ratione pœnæ, & tanquam effectus necessariò connexus saltèm connaturaliter cum odio, quo proinde per amorem sublato tollitur etiam privatio gratiæ, adeóque redit gratia.

Dixi, restitutionem Gratiæ deperditæ in Justificatione esse juxta Exigentiam Gratiæ. An autem hæc Exigentia sit dispensabilis, vel indispensabilis, adeoque, an etiam posità novâ post lapsum amicitiâ possent merita præcedentia non reviviscere per absolutam Dei potentiam, nec deperdita Gratia redire, non est certum. Recentior Hispanus ait sibi ex terminis notum esse, quòd etiam ex suppositione restitutæ amicitiæ, Deus non teneatur hominem restituere omnino & quoad omnia in illum statum pristinum quem habuerat, antequam in peccatum prolaberetur: vnde concludit, quòd sit nova liberalitas, & beneficium distinctum à dono Justificationis, & nova gratia reviviscentia meritorum. addit tamen, quòd de Gratia & liberalitas maximè consentanea huic amicitiæ in quem homo recipitur. Quia secundùm D. Thomam amicitia habet duos motus voluntatis, alterum indirectum, alterum pro directo: ad hunc secundum motum pertinet pro amico pati & facere, quidquid secundùm regulas prudentiæ hîc & nunc possibile est, & rationem requirere, quibus amicus magis astringatur amico, & quòd Deus antecedentia amici merita & labores pro ipso toleratos in memoriam revocet, & & ipsos statuat remunerari, est possibile hîc & nunc secundùm regulas prudentiæ, & maxime decens liberalissimum amicum, & infinitè divitem qualis Deus est.

Mihi tamen tum ob rationem antea positam, tum ob alia principia alibi stabilita, magis videtur dicendum cum Cardin. Pallavicino & Esparza, Reviviscentiam meritorum esse metaphysicè necessariam, suppositâ restitutione amicitiæ, & exigentiam illam Gratiæ esse indispensabilem, & hoc videtur insinuare S. Paulus dicens. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, &c.*

957. Objicies 2. Peccata non reviviscunt, vt in præcedentibus dictum est: ergo nec merita. Probatur consequentia. Sicut peccatum tollitur per Justificationem, ità & merita tolluntur per peccatum. ℟. 1. Negando paritatem. Nam, vt ostendimus, per Justificationem tollitur aliqua pars constitutiva peccati habitualis, quæ non potest redire: per peccatum verò nulla pars meriti tollitur, sed tantùm ejus vis impeditur, & nullus effectus illius: ipsum autem meritum semper manet in memoria Dei. ℟. 2. Negando paritatem etiam ex alio capite. quia de ratione amicitiæ est, non punire in æternum: non item de conceptu inimicitiæ est odisse ex omni caussa & titulo, qui aliquando præcessit & est condonatus: imò est contra rationem condonationis absolutæ, iterum ob talem titulum odisse.

Objicies 3. Ex eo quòd Scriptura dicat Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum ejus non recordabor*, inferimus, quòd peccata non reviviscant: ergo cùm ibidem dicatur de Justo, quòd si peccaverit, non recordabitur Deus justitiæ præcedentis, debet pariter inferri, non reviviscere merita. ℟. Negando consequentiam: quia Scriptura loquens de oblivione practica Dei, debet intelligi juxta capacitatem rei circa quam versatur: est autem diversa capacitas peccati & meritorum, vt ostensum est.

Objicies 4. Si per gratiam subsequentem possunt opera mortificata reviviscere, possunt etiam opera mortua, hoc est, quæ nunquam vixerunt, quia facta sunt in peccato mortali, vivificari: consequens est falsum, ergo, &c. Sequela probatur, quia facilius est aliquid vivificare, quam occisum vitæ restitui. ℟. Negando sequelam, & ad probationem negatur suppositum, scilicet, quod

quòd mortificatio operum sit eorundem occisio seu omnimoda extinctio; est enim tantùm positio obicis & impedimenti, quominùs conservent & obtineant suum præmium, quo obice remoto dicuntur revivíscere, sicut qui tristitiâ impeditur ne sumat cibum, remotâ tristitiâ dicitur revixisse.

958. Objicies 5. Conceptus amicitiæ non tollit reatum pœnæ temporalis: ergo nec tollit conceptum alicujus pœnæ æternæ, quæ non sit omnimoda privatio beatitudinis. R. 1. Pœnam temporalem residuam respondere peccato non secundùm formalitatem offensæ, & prout opponitur amicitiæ, sed secundùm formalitatem transgressionis legis, & prout respicitur à Judice & Justitia vindicativa legum, prout dixi tract. de Incarn. statim ab initio: ergo non est mirum quòd per reassumptionem ad amicitiam non tollatur. R. 2. Præscindendo ab hac doctrina, negando paritatem; nam pœna temporalis quæ remanet etiam post peccatum dimissum, non arguit odium in infligente, quia non infligitur cum intentione privandi aliquo gradu felicitatis æternæ, sed potiùs cum intentione conferendi per totam æternitatem omnem gradum felicitatis essentialis, quem habuisset, si nunquam peccâsset; & insuper pœnæ temporalis compossibilitas cum amicitia erat necessaria, vt amicus absterreatur à levibus offensis, & stimuletur ad satisfaciendum pro pœna residua post peccatum dimissum, vt suprà dictum.

Objicitur 6. Deus & Natura in subjecto dispositio producunt formam pro mensura dispositionis præsentis: atqui si merita reviviscerent, sæpè produceretur gratia longè excedens præsentem dispositionem, quæ quandoque ad justificationem sufficit, etiam remississima: ergo merita non reviviscunt adæquatè, sed cum aliqua proportione ad præsentem dispositionem, vt volunt Thomistæ. R. Nego minorem. Nam quicunque gradus actûs justificativi est sufficiens dispositio moralis & meritoria ad adæquatam reviviscentiam, ob rationes allatas; nec debet hæc moralis dispositio quoad intensionem comparari cum dispositione physica, vt dictum in tract. de Merito.

Ex dictis colligitur, non rectè Vasquezium restrinxisse Reviviscentiam ad illas gratias, quas homo obtinuit per propria merita, sed extendendam etiam esse ad illas, quas accepit ex meritis Christi per Sacramenta sine suis meritis. Nam semper militat ratio allata, quòd alioquin Deus adhuc practicè recordaretur peccatorum, quorum intuitu abstulit illam gratiam, eámque nollet restituere. Atque hæc de Virtute Pœnitentiæ.

PARS II.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

CAPVT V.

DE ESSENTIA ET PARTIBVS CONSTITVTIVIS HVIVS SACRAMENTI.

CONTROVERSIA I.

Quænam sint partes constitutivæ hujus Sacramenti.

959. DIcendum est 1. Verba absolutionis sunt pars essentialis hujus Sacramenti. Ità communissima contra Scotum, de cujus mente immeritò dubitant aliqui DD. an totam essentiam hujus Sacramenti in absolutione constituerit. Nam licèt ejus verba quæ habet in 4. *dist.* 14. *q.* 4. possent sententiæ communi non difficulter accommodari, quòd solùm velit, absolutionem solam importari in recto: quæ tamen habet *dist.* 16. *q.* 1. non videntur recipere interpretationem. sic enim loquitur. [DICO quòd ista tria, nempe Contritio, Confessio, & Satisfactio, nullo modo NB. sint partes (Sacramenti Pœnitentiæ) quia Pœnitentiæ Sacramentum est illa absolutio Sacramentalis facta certis verbis: hujus autem nulla pars est contritio, quæ est quoddam spirituale in anima: neque Confessio, quia nihil est ipsius sententiæ Sacerdotis, sed actus rei accusantis: Neque satisfactio, sed sequitur absolutionem Sacramentalem: hæc tamen tria ad Sacramentum Pœnitentiæ ad hoc vt ritè suscipiatur, requiruntur, vel prævia vel sequentia, simpliciter enim requiritur confessio, quia Sacerdos non absolvit reum arbitrariè, nisi priùs reus fuerit sibi accusatus in illo foro; non est etiam vtilis illa absolutio, nisi præcedat in confitente aliqua contritio vel attritio.]

Quòd ergo Verba absolutionis non sint totum Sacramentum Pœnitentiæ, probabitur in sequentibus Conclusionibus, vbi cæteræ partes assignabuntur. Et satis constat ex Conc. Flor. & Trid. asserentibus, quòd Verba absolutionis sint forma hujus Sacramenti: atque forma est pars & non ipsum totum. Scio, Recentiorem Filiputum totum esse in eo, vt ostendat, posse Concilia intelligi de forma non prout comparata ad materiam *ex qua*, sed ad materiam *in qua*, hanc autem non est necesse esse partem constitutivam totius quod exprimitur nomine formæ, vt si quis diceret: Albedo est forma, cujus materia est lac. Ita ego ipse notavi in tract. de Sacram. in genere, Concilia non semper enumerâsse materiam *ex qua*, sed quandoque Materiam *circa quam*. Mihi tamen certum est, Concilium per *formam* voluisse vniversim intelligere partem Sacramenti, & comparâsse ad alias partes etiam constitutivas, nam post Florentinum nullus Classicus Doctor constituit Sacramentum adæquatè in sola forma, quod ego sciam, nisi quòd hic Recentior dicat, se aliquando Scoti sententiam defendisse.

Quòd verba absolutionis sint de Essentia hujus Sacramenti, plusquam certum est. Nam Verba absolutionis sunt operativa effectûs, qui per hoc Sacramentum intenditur, sunt enim sententia absolutoria: ergo sunt de Essentia hujus Sacramenti, cujus essentia est: esse Judicium. Deinde, solâ absolutione non positâ, cætera omnibus positis, non est Sacramentum: ergo juxta Regulam Partium est constitutiva Sacramenti, impossibile enim est, aliquid non esse, præcisè ex defectu alicujus non constitutivi.

960. Do-

960. Dicendum 2. Confessio est etiam pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ. Probatur 1. ex Regula generali de omnibus Sacramentis. Quidquid Deus ad valorem Sacramenti cujuscunque instituit & requirit, quod est aliquid sensibile in seipso, & immediatè sub sensus cadens, illud agnoscitur tanquam pars constitutiva Sacramenti in ratione signi & cæremoniæ sensibilis : sed talis est confessio & accusatio in Sacramento Pœnitentiæ : ergo. Minor est indubitata, nam aliquam saltem inchoatam confessionem essentialiter requiri omnes fatentur, etiam pro articulo mortis. Major patet ab inductione, nec enim quidquam sensibile requisitum ad valorem in vllo Sacramento potest assignari, quod non habeatur pro constitutivo.

Probatur 2. Specialiter in hoc Sacramento. Nam Sacramentum Pœnitentiæ est institutum in forma Judicij forensis, seu Tribunalis, & per hoc maximè differt à Baptismo, vt docet Tridentinum *sess.* 14. c. 2. Atqui de essentia Iudicij forensis & Tribunalis exerciti est accusatio rei : ergo &c.

961. Dicendum 3. Contritio (præscindendo à Perfecta & imperfecta) est etiam pars constitutiva hujus Sacramenti. Probatur. Non posità retractatione, posità quantumvis confessione & absolutione, & etiam intentione Ministri, non fit Sacramentum. ergo juxta regulam receptam est pars constitutiva, vel erit necesse assignare aliam partem, quæ deficiat in casu positæ confessionis & absolutionis, sine retractatione, nulla autem alia assignatur : ergo tunc deficit totum ex defectu retractationis.

Confirmantur hæ tres conclusiones ex eo quòd sint planè conformes Tridentino c. 3. sess. 14. vbi dicitur : [Sunt autem quasi Materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe Contritio, Confessio & Satisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.]

Objicies 1. Contritio non est sensibilis : ergo non est pars Sacramenti. R. Distinguo antecedens. Non est sensibilis in se immediatè, concedo; in alia comparte, nempe in Confessione, quæ est manifestativa animi volentis absolvi, & præstantis ea quæ ad obtinendam absolutionem requiruntur, nego. Plures autem sunt Sacramentorum partes quæ non nisi in alio sunt sensibiles : v. g. forma substantialis aquæ in baptismo : Intentio Ministri : consensus internus in Matrimonio : voluntas instituentis : character quoad aliquorum Sacramentorum administrationem, vt dictum tr. de Sacram. in genere.

Objicies 2. Ergo pœnitens est partialiter minister hujus Sacramenti, & administrat Sacramentum sibi ipsi. Nam ille est Minister, qui exercet actus constituentes Sacramentum. R. Negando consequentiam. Ille solus denominatur Minister, qui exercet officium Iudicis; ille autem exercet officium Iudicis, qui ad instantiam rei fert sententiam : & vniversim in omni Sacramento ille est Minister, qui per formam nomine Christi prolatam determinat reliquas partes ad esse Sacramenti.

Objicies 3. Ergo etiam peccata erunt pars Sacramenti, quia includuntur à Confessione vt verà, & illis non positis cæteris positis non est validum Sacramentum. Ad hanc objectionem respondebitur Controv. Sequente. Nunc

962. Dicendum 4. Satisfactio est pars saltèm integralis, hoc est, sine qua quidem esset essentia Sacramenti, non tamen integrum. Probatur ex Tridentino paulò antè allegato, cujus verba recitavimus, in quibus ratio conclusionis continetur, & explicabitur in loco.

CONTROVERSIA II.

An peccata absolvenda ità sint Materia remota, vt nullo sensu sint pars Sacramenti.

963. S. Thomas q. 84. a. 2. quærens an peccata sint materia Pœnitentiæ, respondet in C. his verbis. [Dicendum, quòd duplex est materia, scilicet proxima & remota : sicut statuæ proxima materia est metallum, remota verò aqua. Dictum est autem, quòd materia proxima hujus Sacramenti sunt actus pœnitentis, cujus materia sunt peccata de quibus dolet, & quæ confitetur, & pro quibus satisfacit. Vnde relinquitur, quòd remota materia pœnitentiæ sunt peccata, non acceptanda, sed detestanda & destruenda.] Hæc S. Thomas, cujus auctoritate ducti cæteri Theologi dixerunt, Peccata esse materiam remotam, non quidem sicut est aqua respectu baptismi & ablutionis, sed materiam circa quam vt destruendam versatur Sacramentum, sicut in Eucharistiæ materia circa quam est panis.

Card. de Lugo docet, Peccatum esse quidem materiam remotam, vt destruendum, sed tamen in ratione *præteriti* esse partem constitutivam. Ratio est, quia si nullum peccatum præcessisset, & tamen adesset dolor de peccato (quia falsò puto me peccâsse) & confessio & absolutio, non fieret Sacramentum, vt omnes fatentur : vnde vi regulæ partium infert, peccatum in ratione præteriti esse partem constitutivam.

Contra hanc Lugonis sententiam insurgunt potissimùm duo Recentiores, P. Dicastillo & P. Esparza (quibus accedunt Perez *d.* 17. *sect.* 7. *n.* 4. & P. Antonius à Spiritu S.) qui quidem in eo conveniunt, quòd sententia Lugonis sit contra omnes anteriores Theologos; sed in modo rejiciendi differunt. Nam P. Dicastillo rejicit per viam Connotatoribus familiarem, quo modo rejecit eundem Auctorem asserentem, quòd Intentio Ministri sit pars constitutiva Sacramenti;

sed P. Esparza in hoc stat pro Lugone, vt suo loco dixi, & ideo circa P. Dicastillo nihil est hic addendum.

Fundamentum P. Esparza quare peccatum præteritum in ratione præteriti non possit esse pars Sacramenti, est hoc. Repugnat aliquid esse caussam etiam partialem destructivam sui: sed Sacramentum est Causla destructiva peccati: ergo peccatum non est est pars Sacramenti. Censeo hoc argumentum continere æquivocationem, & in vno æquivocationis sensu minorem esse apertè falsam, in altero argumentum esse demonstrativum, sed veritatis quam nec Lugo nec alius negat. Omnia ostendo. &

964. DICO 1. Peccatum secundùm id, secundùm quod destruitur, seu, in eo sensu quo destruitur, nempe in ratione Peccati habitualis, non est pars constitutiva Sacramenti, neque hoc Lugo dixit. Probatur. Nam peccatum destruitur, quatenus vel tollitur negatio condonationis vel privatio gratiæ: sed neque negatio condonationis, neque privatio Gratiæ est pars constitutiva Sacramenti, neque hoc Lugo dixit. ergo peccatum secundùm id, secundùm quod destruitur non est pars Sacramenti.

965. DICO 2. Peccatum actuale in ratione *præteriti*, sive, hoc quod est peccatum esse commissum, est veritas objectiva, quæ nunquam per totam æternitatem destruitur aut destrui potest, & ideo in hoc sensu non repugnat (vi argumenti P. Esparza) esse partem Sacramenti, & sic argumentum continet minorem falsam. Conclusio tam est evidens, quàm evidens est, factum non posse fieri infectum. Videamus nunc, quid ipse respondeat ad argumentum Lugonis.

Respondet ergo negando hypothesim (quam cæteri adversarij admittunt) nempe, negat posse realiter manere cæteras partes, nempe dolorem &c. & non fuisse positum peccatum: Probatur. quia dolor & odium constituens sacramentum pendet (vt ipse putat) essentialiter à cognitione vera præexistentiæ peccati: cognitio autem vera pendet essentialiter à reali præexistentia peccatorum, & veritas est illi adæquatè intrinseca.

Contra hanc responsionem efficaciter vrget Lugo, & quidem dupliciter 1. permittendo id quod adversarius assumit in sua probatione. deinde verò ostendendo falsitatem assumpti.

Primo ergo sic vrget Lugo. Si per impossibile non præcessisset peccatum, & tamen poneretur talis dolor & cognitio, non esset sacramentum: ergo per hypothesin impossibilem adhuc sequitur, præteritionem peccati esse partem constitutivam. Respondebit P. Esparza, se abominari has hypotheses impossibiles. Sit ità. Hinc tamen infero duo. primum. Ergo cùm antehac hujusmodi hypotheses tanquam vtiles ad investigandum formalem conceptum & constitutiva rerum, fuerint à summulistis optimis agnitæ & receptæ, quisquis ex tali hypothesi deducit peccata vt præterita esse partem sacramenti, nihil asserit contra omnes antiquiores Theologos. Secundò & fortiùs infero. Ergo P. Esparza non habet ampliùs vllum eligens argumentum, ad probandum, quòd Intentio divina Sacramentorum sit pars Sacramenti, vt ipse asserit. Probatur, nam ille fatetur in ministris, esse probabile, quòd Ministri actio externa & etiam intentio interna essentialiter præsupponant institutionem divinam: ergo si peccatum præteritum potest excludi, quia ab alia parte Sacramenti essentialiter præsupponitur, etiam Institutio divina poterit excludi, quia essentialiter præsupponitur ab actione externa & intentione Ministri.

Respondebit, aliunde nos cogi vt admittamus, Institutionem esse partem, quia scilicet omnis Institutio signi est forma denominans signum ad placitum: omnis autem forma est pars, & Sacramentum est signum ad placitum.

Sed contra. Sicut tu negas, objectum esse formale verificativum cognitionis essentialiter connexæ cum objecto, ità ego negabo, Institutionem esse formam denominantem illud signum, quod essentialiter pendet à tali institutione: vna sicut per te dantur aliquæ propositiones essentialiter veræ per veritatem adæquatè intrinsecam, & aliæ quæ complentur per objectum, ità ego dicam, dari aliqua signa ad placitum, quæ sunt essentialiter talia, alia verò non.

Contra Responsionem principalem vrget Lugo, & cum eo Arriaga 2. Falsum est, quod Contritio seu dolor de peccatis essentialiter supponat cognitionem veram de existentia peccati. Nam Contritio supponit essentialiter cognitionem supernaturalem Prudentiæ, quæ dicat: *honestum est hîc & nunc detestari peccatum:* & hoc quidem dictamen est essentialiter verum, sed non propterea essentialiter supponit, peccatum esse commissum, sed ad summum supponit, esse probabile vel dubium, quòd sit commissum. Ratio est, quia honestum est confiteri peccata dubia, & tunc quidem si peccatum revera præcesserit, fiet Sacramentum, si non præcessit, non fiet, quamvis dolor & dictamen Prudentiæ sint actus supernaturales, & dictamen Prudentiæ erit actus verissimum, licèt non præcesserit peccatum: licut enim honestum est, dare eleemosynam illi, qui probabiliter est pauper, licèt à parte rei non sit pauper, ità honestum est detestari peccatum probabiliter commissum, etiamsi revera commissum non sit. Et ità semper sensit antiquus. Declaratur exemplo. Dicit mihi aliquis, me ante tot annos furtum commisisse, possum illi credere, & quandoque teneor, & possum honestè furtum illud confiteri: si revera commissum fuit peccatum, valebit Sacramentum, sin minùs non valebit; & tamen si ille meminit est, existent in me omnes ijdem actus, qui existerent, si verum dixisset. Nam opinio mea de veritate dicti non est essentialiter vera; actus vero quo evidenter judico, & reflexè affirmo, probabile esse quod ille dixit, est quidem essentialiter vera.

verus; sed adhuc esset verus, etiamsi peccatum non præcessisset, quia etiam tunc adhuc mihi eâdem probabilitate probabile esset esse verum. Multa enim falsa sunt probabilia. Denique dependenter ab his actibus elicietur dictamen prudentiæ supernaturale & dolor supernaturalis, sive præcesserit, sive non præcesserit peccatum, sicut imperium piæ affectionis, quo impero assensum præstandum parocho, casu quo falsum dicit (pono me obligari ad credendum) est supernaturale & meritorium, licèt actus subsequens in intellectu non sit supernaturalis. Hæc pro Lugone.

Ex dictis colligo clarè, in Lugonis sententia valde convenienter ad sensum S. Thomæ explicari, quomodo peccatum *vt destruendum* sit materia remota Sacramenti, sicut aqua est materia remota statuæ factæ ex marmore genito ex aqua, & sicut panis sensibilis est materia remota Eucharistiæ. Nam aqua ità est materia remota & destruenda per introductionem formæ marmoris, vt tamen remaneat in marmore pars aquæ, nempe Materia prima. Et panis sensibilis ità destruitur per consecrationem, vt tamen maneant accidentia; & sic aqua dicitur transire in marmor, & panis in Corpus Christi. Pari modo peccatum habituale destruitur quidem secundùm vnam partem, nempe secundùm negationem condonationis seu privationem Gratiæ, sed manet secundùm alterum, scilicet, secundùm hoc quod est, peccatum præcessisse.

CAPVT VI.

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIÆ.

CONTROVERSIA I.

Quo sensu vera sit forma: Ego te absolvo, *respectu peccatorum jam antè remissorum.*

966. CErtum est ex praxi totius Ecclesiæ, rectè posse eadem peccata sæpiùs clavibus subjici, & ab ijs sæpiùs absolvi. Vnde nascitur difficultas & quæstio, quomodo possit verificari forma respectu peccati jam semel remissi. sicut enim solutio à corporali vinculo non datur, nisi immediatè præcedat vinculorum ligatio, ità nec videtur quis à vinculo peccati dici posse nunc absolvi, si non ampliùs illo ligatus est, sed jam solutus. In hoc puncto variant AA. quorum opiniones præcipuas referam, omissis manifestè falsis, aut obscuris.

§. I.

Aliorum Sententiæ referuntur.

967. pRima Opinio est Scoti & Cajetani, in casu posito subintelligi: *in quantum tu indiges.* Sed contra est: ergo in tali casu, si nullum aliud peccatum dicatur, nisi remissum, absolutio est nulla, quia, cùm nulla sit indigentia, deficit conditio.

Secunda est P. Ægidij Conink: ex peccato etiam remisso remanere semper quandam indignitatem, ratione cujus minùs dignus est cæteris paribus, novis beneficijs, quàm qui non peccavit, & hanc dignitatem semper in hac vita remanere; hancque, ait, indirectè minui, quatenus augetur gratia, quæ præponderat ex altera parte: sicut si Deus imprimeret plumbo qualitatem furium trahentem, relictâ tamen ibi totâ gravitate, absolutè non minueretur gravitas nisi indirectè.

Hæc tamen sententia difficultatem non tollit. & omissis varijs impugnationibus Lugonis & Arriagæ, breviter rejicio, quia indignitas illa non est peccatum, sed effectus peccati, & quidem talis, qui, vt vult auctor, nunquam in hac vita tollitur, sicut in illius exemplo non tollitur in plumbo gravitas: quomodo ergo verum est, me à peccato absolvi? certè sicut in exemplo posito Deus non rectè diceretur auferre gravitatem, sed eam impedire per contrarium ab effectu suo connaturali, ità si indignitas illa semper manet, non dicetur verè tolli peccatum, impediendo illius dignitatis vim per collationem Gratiæ. Denique illa indignitas posset tolli, quia defacto tollitur in beatis, quatenus in illis nullum beneficium impedit, vt hic docet ipse Conink: ponamus ergo Deum promittere mihi, quòd nolit deinceps vllum beneficium negare intuitu peccati commissi, adhuc potero ab illo absolvi: ergo independenter ab hac indignitate est præsens quæstio resolvenda.

968. Tertia Sententia est, verba formæ non significare in tali casu absolutionem à culpa, sed à reatu aliquo pœnæ temporalis remanente. Huic Sententiæ videtur ansam præbuisse S. Thomas *in 4. dist. 18. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2. ad 4.* Ad eandem Sententiam multùm, si non ex integro videtur accedere P. Esparza, qui ait, absolutionem qui-

dem à culpa significari tantùm conditionatè, si non sit prius remissa, vt autem evitaret incommodum primæ Sententiæ, addit, absolutam significationem formæ cadere supra remissionem partialem pœnæ alicujus relictæ à peccato, & quæ nunquam tollitur adæquatè in hac vita, consistitque in incertitudine de peccati remissione præcedente, adeoque caussare semper saltèm levem aliquam sollicitudinem, an reverâ sit remissum. hanc sollicitudinem ait minui novâ absolutione, quia jam est quis securior quàm antè.

Rejicitur hæc Sententia communiter & meritò. Nam primò ex ea sequeretur, quòd habens revelationem de peccato sibi etiam quoad pœnam dimisso (prout aliqui Sancti habuerunt) non posset iterum subjicere clavibus eadem peccata, quod est contra sensum fidelium. Imò, vt observat Pallavicinus, ne illi quidem possent confiteri, quibus moraliter constat (sicut constare posse supponit S. Thomas 3. p. q. 84. a. 9. ad 1.) esse sibi remissa; quia non licèt conferre aut recipere Sacramentum, quando moraliter constat, non fore efficax ex defectu materiæ. Secundò, contra hanc Sententiam acutè observat idem Cardinalis, ex ea sequi, Sacerdotem gnarum, illa peccata jam antè fuisse subjecta clavibus, debere habere intentionem restrictam absolvendi à sola pœna, & nullo modo à culpa; addo ego, quòd in hunc finem teneretur eum pœnitens monere. Ratio est, quia non licet habere intentionem generalem extendentem se ad aliquem effectum Sacramentalem, quem non potest prudenter credere futurum: sicut qui haberet ante se positas decem hostias, supra quarum novem jam essent prolata verba consecrationis, non deberet habere intentionem generalem consecrandi, quidquid non est consecratum, sed consecrandi specificè illam solam hostiam determinatam, supra quam verba ante non essent prolata. Tertiò & in specie difficilis est Sententia P. Esparza; quia si res attentè consideretur, intentio ministri esset semper conditionata: *si peccata non sunt dimissa.* quæ proinde conditio, quia deficeret in nostro casu, Sacramentum esset nullum. probo sequelam: talem enim haberet intentionem, quæ sufficeret ad augendam securitatem de peccato remisso: atqui sufficeret conditionata etiam tunc, quando ex defectu conditionis esset nullum Sacramentum; quia ideo esset nullum, quia peccata jam essent dimissa: atqui Sacramentum etiam vt nullum redderet securum pœnitentem, non minùs quàm si esset validum: ergo illa securitas non esset effectus specialis valoris Sacramenti, sed eodem modo obtineretur, si ponatur Sacramentum non valere ex defectu hujus conditionis: *si nondum sunt peccata dimissa.* ergo est effectus tantùm consequens ad intentionem remittendi peccata. & non directè, absolutè, ac primariò intentus, aut per verba significatus.

969. Quarta Sententia est Cardinalis de Lugo, qui cùm rejecisset Sententiam communem paulò post referendam, scilicet, quòd significatio formæ cadat directè & immediatè supra collationem Gratiæ sanctificantis, docet, eam cadere immediatè supra ipsam culpam, & tamen esse verum dicere; *Absolvo te*; etiamsi non adsit culpa: hoc sic explicat. Sicut non mentitur, qui post dimissum semel delictum, iterum rogatus dicit, se dimittere, & qui semel se obligavit, & semel voto aliquid, potest se iterum & iterum obligare, & vovere id ipsum, ità fit in nostro casu, quando Sacerdos secundò dicit: *Absolvo.* vel: Remittere enim est obligare se per cessionem ad non vtendum jure acquisito: neque enim renuntiandum est necessum, quòd actu sit nostrum, id cui renuntiamus; sicut per professionem iteratam renuntiamus de novo carni: ponimus ergo per novam cessionem novum titulum, seu novam obligationem ad non vtendum jure quod habuimus.

Vlteriùs declarat discrimen inter solutionem vinculi corporalis, & vinculi spiritualis moralis, quare scilicet illa prior supponat immediatè antè existentiam vinculi, & non etiam posterior: & ait, quòd verba: *ego te absolvo.* respectu vinculorum corporalium habeant solùm pro objecto immediato ipsam solutionem vinculi, quæ si reipsâ non ponatur, erit falsa propositio: at absolutio solutionis vinculi spiritualis habet pro objecto immediato non ablationem externam vinculi, sed actum voluntatis meæ, quo interius ego cedo jure acquisito ex offensa, & obligo me ad non vtendum eo jure in eos vsus, ad quos poterat, affirmatur ergo actus Voluntatis, qui est remissio, condonatio, seu voluntas me obligandi. Vnde infert Lugo, hanc solutionem repeti posse, quia licèt homo solutus à vinculis corporis non possit secundò solvi, offensa tamen potest secundò remitti, quia potest creditor iterum se obligare ad non petendam rem illam.

Sententia hæc admodum ingeniosa pluribus impugnatur ab Arriaga d. 49. s. 6. n. 2. quibus tamen, vt spero, ex dicendis sequens liberabitur; quare etsi aliam explicationem, & quidem communem traditurus sim, aliqua tamen in hujus Sententiæ confirmationem afferam. Dico solùm hîc quæ mihi in ea, vel potiùs in modo loquendi non placent, notabo. Dissimulo autem, quòd ponat in Deo obligationes, quas suo loco rejeci.

Primò ergo mihi paradoxum videtur, quòd dicatur Deus per secundam condonationem se obligare ad non vtendum jure, quod aliquando habuit, jam autem non ampliùs illud habeat, effactam priùs remissionem: hoc sanè esset se obligare ad non faciendum aliquod impossibile. est enim impossibile vti jure, quod modo non habeo, adeóque tam absonum esse videtur, imaginari Deum dicentem: obligo me ad non vtendum jure, quod quidem aliquando habui, sed jam non habeo; atque est: obligo me ad nolendum quæ nunquam venire existere, ad non faciendam chymæram. Secundò non placet, quòd dicit, eum, qui remittit

sua vota, novo se vinculo obstringere, & novam obligationem inducere, prout loquitur *disp. 13 de Pœnit. n. 83.* Aliter lego in nostris Constitutionibus *5. p. c. 4. lit. H.* vbi dicitur. [Non est, obligatione novâ se astringere, sed ejus qua obstricti sunt, in Domino recordari, atque eandem confirmare.] Verùm hæc parùm ad rem præsentem faciunt; notare tamen placuit.

§. II.

Nostra Sententia.

970. COmmunis aliorum explicatio est, verborum *Absolvo te*; esse hunc sensum: *Confero tibi Gratiam quantum est ex se reconciliativam.* Quia verò statim objici posset, hac ratione formam fore veram, si gratia conferretur nullo vnquam peccato commisso, ideo P. Arriaga paulò distinctiùs sic effert. Confero tibi gratiam ex se remissivam ejus peccati, quod commisisti, si remissum autem necdum est, illud tibi remitto. Verùm neque sic omnino perfectè videtur forma expositа esse. Nam licèt sic exponatur commodè significatio vocis, *Condono*; vel: *Remitto*; in præsenti tamen plùs significat vox; *Absolvo*: significat enim Sententiam Judiciariam, seu, in Judicio latam. Itaque

DICO, verba *absolvo te*, esse vera etiam respectu peccatorum jam remissorum, quatenus ex impositione sua & vsu recipiunt hunc sensum: *Ego, intuitu propriæ accusationis & humiliationis tuæ de his peccatis, confero tibi gratiam collativam & exclusivam juris ad aversionem, quam tuis peccatis promeruisti; nec condignè satisfeci.* Hoc totum defacto est verum. Quare verò mentio fiat non exhibitæ satisfactionis, ratio est, quia peccatum pro quo quis condignè satisfecit, non potest condonari, adeóque condonatio præsupponit negationem condignæ Satisfactionis.

Restat solummodo defendendum, & declarandum, quòd ex vsu hominum verba *absolvo: condono*, &c. sufficienter verificentur respectu condonationis radicalis, & collationis Gratiæ reconciliativæ, licèt jam præcesserit reconciliatio, adeóque quòd veritas hujus vocis: *Condono, absolvo*; non præsupponat negationem condonationis, sicut præsupponit negationem condignæ Satisfactionis.

Declaratur autem hic vsus hominum exemplis humanis. Quando filius offendit Patrem, eúmque sibi jam reconciliavit, ità vt non possit de reconciliatione prudenter dubitare (vt est exemplum filij prodigi Evangelici) quia pater dixit, se ignoscere, vel signa evidentia reconciliationis exhibuit, vt osculum, amplexum, &c. adeóque injurius esset filius in patrem, si vellet suspicari simulatam reconciliationem: in tali, inquam, casu, nemo omnium hominum prudentum est, qui negaret, laudabiliter acturum talem filium, si deinde (vt solet in Germania fieri) accessurus ad sacram Confessionem peteret priùs veniam à patre: simili modo petunt Religiósi laudabiliter veniam suorum errorum commissorum in communitate, tametsi indubitatè sciant, eos jam esse remissos ab ijs qui læsi sunt, & nemo reprehendit dicens: *stultè agis petendo rem impossibilem. non enim potest remitti quod jam remissum est.* ergo possibile est id quod tunc petitur, nempe concessio veniæ, & condonatio secunda: ergo qui tunc dicit, *ignosco*, non dicit falsum: ergo non vult dicere, *ignosco id quod hactenus non ignovi.* ergo in tali casu illud verbum alium sensum admittit, præscindentem à præcedente remissione: scilicet: *Ego te tali affectu prosequor, qui est incompossibilis cum jure ad aversionem, & si illud jus quod habui, adhuc existeret, esset illius delectivus.*

Ex quo constat, verba hæc: *Condono, absolvo &c.* in vsu hominum non solùm & vnicè significare actualem & formalem reconciliationem & destructionem tituli ad odium, sed etiam significare destructionem radicalem. Exemplum aptissimum est in Absolutione ab Excommunicatione ad reincidentiam: quæ est vera absolutio: & tamen si postea ad evitandam reincidentiam petatur absolutio, hæc secunda absolutio est vera & simpliciter dicta absolutio, & tamen supponit jam absolutum. Et quid multis opus est? quis dicat, eum qui sciret omnia peccata sibi esse dimissa quoad culpam & pœnam, non posse orationem dominicam orare, dirigendo petitionem ad peccata præterita, eò quòd peteret à Deo chymæram, dicendo: *Dimitte nobis debita nostra.* Defacto verò Deus decrevit non dimittere peccata, nisi per infusionem Gratiæ: petitur ergo saltèm implicitè hæc infusio Gratiæ sub nomine Remissionis & *Absolutionis*: ergo Deus exaudiendo preces & infundendo Gratiam, rectè dicitur dimittere peccata, sine vlla impropriétate verborum.

971. Objicit huic sententiæ vnicè Card. Lugo n. 72. observando, verba Sacramentorum duas habere significationes: vnam quam habent ex hominum impositione, antecedenter ad omnem Sacramenti institutionem: alteram mysticam ex institutione Christi. Jam ergo, quando quærimus, quomodo verificentur hæc verba: *Absolvo te*: quærimus de significatione priore, non de Sacramentali: atqui ex hominum impositione non significant illa verba Gratiam sanctificantem: ergo non explicatur rectè eorum significatio per ordinem ad gratiam.

R. Ex dictis, distinguendo minorem. Verbum *absolvo* non significat ex hominum impositione infusionem gratiæ determinatè, & explicitè, concedo; indeterminatè & in confuso nego. Itaque verbum *absolvo*, significat omnem absolutionem quæ verè absolutio dici potest: atqui ex communi hominum vsu radicalis absolutio etiam vocatur *absolutio*, & infusio gratiæ est radicalis absolutio: ergo hæc absolutio significatur indeterminatè & confusè. Hinc patet discrimen inter formam hujus Sacramenti, & aliorum quorundam Sacramentorum, v. g. Baptismi: nam vox, *Abluo*,

ex

ex hominum impositione non significat infusionem Gratiæ, quia infusio Gratiæ in nullo sensu est ablutio corporis, quam solam significat vox *Abluo*. At vox, *absolvo*, ex hominum impositione significat liberationem factam à culpa quocunque modo: ideo significat indeterminatè etiam eam quæ fit per infusionem gratiæ: distinguitur tamen adhuc à significatione Sacramentali, quia hæc significat determinatè infusionem Gratiæ. Hocipsum totum reperitur etiam in forma extremæ Vnctionis, quæ secundùm significationem naturalem significat remissionem peccati, præscindendo à remissione extrinseca & intrinseca per gratiam; secundùm significationem Sacramentalem verò significat determinatè infusionem gratiæ, quia defacto peccata non aliter dimittuntur.

Porrò, quòd infusio Gratiæ sit propriè condonatio, adeóque significetur etiam per verbum: *Condono*, vel *Absolvo*: tradiderat ipse Lugo in suo tomo, nam *disp. 7. n. 162. in fine* habet hæc verba. [Vnde Deus infundendo gratiam, dicitur propriè condonare peccatum, quia per infusionem gratiæ gratis destruit jus & titulum quem habet ad odium peccatoris:] & circa medium habet hæc verba. *Per quam gratiæ infusionem dicitur formaliter condonare peccatum.*

Hanc formæ Sacramentalis explicationem videtur approbâsse S. Thomas 3. *p. q.* 84. *a.* 3. *ad* 5. in fine dicens. [Esset autem perfectior expositio: *Ego te absolvo*, id est: Sacramentum absolutionis impendo.] quorum verborum sensus est iste, vt interpretatur Pallavicinus. Do tibi effectum Sacramentalem, cujus virtute sufficienter es absolutus à debito patiendi aversionem.

372. Post hæc, duodecim ab hinc annis dictata, nunc in M. S. Recentioris sæpè laudati, reperio aliqua quæ faciunt pro hujus, & prioris sententiæ confirmatione, quæ proinde hîc apponam in compendio.

Supponit ergo hic Auctor 1. verba formæ Sacramentalis pœnitentiæ, non esse à Christo assumpta ad aliud significandum vltra id, quod ex institutione humana ex se & extra Sacramentum significant. solùm enim Christus contulit vim significandi infallibiliter, sive cum effectu conjunctam necessariò, & vim causandi quod significant, objectum tamen significandum non mutavit.

Supponit 2. (& est res certa & probata in Logica) aliud esse quærere: quid petant voces illæ pro objecto suo, vt verificentur: & aliud, quid defacto sit illud ratione cujus defacto verificentur: non enim petunt semper voces ad sui verificationem illud determinatè, per quod defacto verificantur. v. g. hæc propositio: *Aliquis currit in foro*: pro sui veritate petit quidem, vt vel Petrus vel Paulus vel alius currat: sed non petit determinatè, vt Petrus currat, cùm æquè vera esset, si Paulus curreret. Si tamen defacto solus Petrus ibi currit, ille est, ratione cujus propositio defacto verificatur. His positis

Docet 1. Hæc verba: *Ego te absolvo* &c. ad sui veritatem solùm exigere in genere quilibet formam, sive extrinsecam pœnitenti, sive intrinsecam, sive physicam, sive moralem, per quam peccatum hominis deleatur. (hoc totum ego superiùs dixeram) Probatur ex suppositis. Verba illa formæ nihil aliud significant intra Sacramentum, nisi quod significant extra Sacramentum (loquendo de significatione per impositionem hominum) sed extra Sacramentum prolatæ absolutionem, significant formam quâ ipse condonat injuriam ab homine. ergo intra Sacramentum significant formam quâ Deus condonat injuriam peccatori.

Docet 2. hæc verba: *ego te absolvo*: defacto determinatè verificari per gratiam sanctificantem. (Et hoc ego suprà dixeram) Advertendum tamen, inquit, est, quòd non intendimus in hac conclusione, existentiam actualem gratiæ de præsenti requiri ad veritatem formæ, sed solùm quod requiratur saltèm conditionalis exitentia gratiæ de præsenti: scilicet, sub hac conditione: si non sit sufficiens dispositio. hoc advertendum est, quia hic auctor in favorem sententiæ admittentis posse dari hoc Sacramentum validum & informe, quam ipse sequitur. Nam in hac sententia non potest formæ significatum esse Gratia absolutè collata de præsenti, sic enim forma esset falsa: quare dicit ergo est significatum & verificativum formæ in casu quo Sacramentum est validum & informe. Hoc verificativum censet esse sufficienter allegatum à S. Thoma in verbis suprà à me relatis, quæ asserit, sensum formæ esse hunc: *Ego tibi Sacramentum absolutionis impendo.* juxta hanc explicationem forma, dum Sacramentum est validum, licet actu gratiam conferat, sive non, sive homo vere & in effectu absolvatur à peccato sive non, verum est Sacerdotem actu impendere & de præsenti ponere Sacramentum absolutionis.

373. Sed quia nemo est, cui non statim occurrat contra hanc S. Thomæ expositionem objectio vulgaris, nempe quòd hac ratione forma hujus Sacramenti reflectat supra seipsam, idque significet seipsam in actu signato, quod videtur inconveniens, quia haberet hunc nullum sensum: *Ego dico supra te hæc verba: Ego te absolvo.* huic inquam objectioni, rejectâ solutione Suarezij & Lugonis (vtpote qui non evitat reflexionem, cùm maximè velint) respondet hic auctor hoc modo. [Dicendum est, dari duplex objectum quod significatur hac formâ. Aliud quod significat absolutè de præsenti, aliud quod significat vel de præsenti, vel de futuro, sub disjunctione, & in vtroque sub conditione: *si non sit data dispositio.* Explicat singula. Primum objectum quod significatur de præsenti, & est verum tivum copulæ de præsenti, est ipse absolutionis actus, sive, sententia pronuntiata in causa confessionis

torum peccatorum, sive actus Judicis ex legitima potestate sententiam absolutionis pronuntiantis.

Nullum autem est inconveniens, quòd verba significent seipsa secundùm aliquam rationem communem (quæ est doctrina receptissima à Logicis) nam hæc propositio vocalis: *omnis vox fit ex aëre repercusso*, significat seipsam secundùm quod continetur in ratione vocis articulatæ.

Sed vt ad rem nostram propiùs accedamus, Judices omnes humani in proferendis Sententijs vtuntur formulis reflexivis seipsas significantibus. v. g. *Declaramus Petrum innocentem, & à Jure impunibilem.* certè vox: *Declaramus*: significat seipsam, id enim quo formaliter judex declarat, est illa vox: *Declaramus*. Similiter est in vsu alia formula: *Addicimus Petro talem hæreditatem.* quæ formula cùm sit de præsenti, significat seipsam; nam ratio formalis, quâ Judices addicunt litiganti hæreditatem, est eadem vox: *Addicimus*. In testamentis idipsum apparet clariùs. Nam hæc formula: *Lego Petro hortum meum suburbanum*: reflectit supra seipsam, quia testator non per aliam rationem formalem legat, quàm per ipsam vocem: *Lego*. Sicut ergo in his formulis reflexivis nemo difficultatem habet, ità nec habere debet in Sententia Sacramentali, contenta verbis: *Absolvo te*.

Neque tamen ideo negatur, esse etiam immediatum objectum gratiam Sanctificantem, sed solùm negatur, quòd hæc significetur de præsenti absolutè vt existens, & non purè conditionaliter: negatur præterea, quòd Gratia requiratur præsens, vt forma verbalis absolutionis, quæ importat copulam de præsenti, verificetur. Quod vt planum fiat, interpretor verba absolutionis per hæc æquivalentia: *Ego tibi confero meam Sententiam absolutoriam à crimine, vi cujus, si habeas debitam dispositionem, tibi simul confero realem formam remissivam peccati, & vi cujus,* (id est Sententiæ) *si actu non habeas debitam dispositionem* (ad recipiendâ nunc gratiam) *actu tibi confero per meam Sententiam formam remissivam peccati pro tempore futuro, pro quo debita tibi accesserit dispositio.* Contra hanc interpretationem,

974. Dices 1. Quonam pacto verificatur ista vltima clausula: [vi cujus tibi actu & de præsenti confero formam remissivam peccati, sive gratiam Sanctificantem, pro tempore futuro quo accesserit dispositio?] videtur enim hæc clausula involuere contradictoria. Si enim Sacerdos actu confert Gratiam de præsenti, gratia actu confertur & est; quodsi actu non est, actu non confertur: & si actu non confertur, falsum est, Sacerdotem illam actu conferre. Denique est inintelligibilis conjunctio & continuatio illorum terminorum: *Confero de præsenti gratiam de futuro.*

Respondetur, Philosophos purè physicos naturales & reales solùm posse hanc difficultatem movere, quippe qui solùm cognoscunt collationem Gratiæ, quæ formalissimè sit ipsa realis productio Gratiæ & infusio illius in animam, & ideo nequeunt combinare hæc duo: Gratiam de præsenti conferri, & eandem tantùm existere de futuro, imò aliquando nec de præsenti, nec de futuro existere. (nempe in casu quo post Sacramentum validè susceptum, nunquam ponitur dispositio ad Sacramenti reviviscentiam.) At Philosophi Ethici, Politici, & Morales, cum quibus sentiunt Legistæ, Canonistæ, & Jurisprudentes, omnes probè sciunt, aliam esse collationem alicujus doni quæ est actio donantis domini, vel judicis adjudicantis, aliam esse possessionem ipsius doni, sive rationem formalem, quâ donum ipsum possidetur à donatario, posseque donationem, vt est actio donantis, vel Judicis adjudicantis, esse de præsenti, quamvis possessio ejusdem sit de futuro, imò quamvis nunquam futura sit.

Ad dubium ergo Respondetur in formâ. Si Sacerdos actu confert Gratiam, gratia actu confertur, distinguo. Gratia actu confertur eâdem collatione sive ejusdem generis & rationis, quâ Sacerdos actu confert, concedituar antecedens: diversâ collatione, ratione reali, cùm Sacerdos tantùm conferat judicialiter, negatur antecedens. Ad id quod subjungitur: si Sacerdos confert gratiam, gratia confertur, & est: neganda est illa secunda pars: *& est.* quia cùm Sacerdos conferat gratiam collatione adjudicativâ, quæ est actio propria Judicis, non est necessarium, quòd Gratia realiter sit, juxta superiùs dicta: bene tamen necessarium est, quòd Gratia actu sit, quando Sacerdos non solùm confert gratiam collatione adjudicativâ, sed etiam collatione conjungente sibi productionem physicam Gratiæ, quod fit, quando subjectum est sufficienter dispositum, non solùm pro valore, sed etiam pro fructu Sacramenti.

975. Dices 2. Quamdiu non infunditur Gratia, manet homo peccator: ergo non est absolutus à peccato. R. Distinguendo consequens: Non est absolutus judicialiter negatur: non est absolutus cum executione Sententiæ, conceditur conseq. sicut, si quis judicialiter absolvitur ab exilio, est quidem absolutus, sed si adhuc maneat diutius in exilio, non est absolutus ab exilio cum executione Sententiæ.

Dices 3. cum Suarez & Lugo. in nullo alio Sacramento verba formæ significant seipsa: ergo nec in hoc Sacramento. Transeat antecedens nego consequentiam; sicut ipsi adversarij negabunt istas: formæ aliorum Sacramentorum significant immediatè actionem Ministri tanquam materiam proximam: ergo etiam forma hujus Sacramenti. formæ aliorum non significant immediatè & formaliter justificationem susçipientis: ergo nec forma pœnitentiæ. & sic de alijs. Ratio est, quia quodvis Sacramentum habet aliquid speciale: v. g. solius Matrimonij possunt & debent duo esse Ministri: & sic de alijs. In pœnitentia speciale est, quòd sit Judicium, & contineat absolutionem Judicialem, de cujus natura est, esse reflexè sui significativam.

976. Hæc, vt dixi, in compendio referre placuit, ex illo Recentiore. tum in confirmationem dictorum, tum etiam, vt inde haberetur solu-

tio argumenti quo Recentiores solent probare, & (vt ipsi putant) demonstrare, Sacramentum hoc non posse esse validum & informe: nempe quia forma falsificaretur ex defectu verificativi, quia non conferret de præsenti absolutionem, seu effectum aliquem physicum, qualem putant debere semper conferri, nempe vel Gratiam, vel Characterem. Patet responsio ex dictis, negando hoc esse necessarium; & habetur instantia manifesta in Sacramento Matrimonij valido & informi: in quo aliud non producitur quàm actio Ministri, nempe consensus internus & externus: effectus autem moralis obligationis nihil aliud physicum superaddit, quàm Decretum Dei approbativum; hoc autem à Sacramento non producitur: & tale decretum etiam in Sacramento Pœnitentiæ adest, nempe sententia divina approbativa sententiæ Ministri, juxta promissionem Christi: *Quæcumque solveritis super terram erunt soluta & in Cœlis.* Itaque argumentum illud Recentiorum, quod acceperunt ex P. Esparza, non evincit intentum. An autem ex alio capite repugnet Sacramentum Pœnitentiæ validum & informe, dicetur infrà.

CONTROVERSIA II.

Virum possit conferri valida absolutio per solum verbum, Absolvo: *ac tandem per solum,* Etiam.

977. COmmunissima DD. Sententia est, ad minimùm requiri duas voces: *Absolvo te*: quæ positæ sunt in Florentino Concilio. Nihilominus Sotus *in 4. d. 22. q. 1. a. 1. §. postremum:* putat sufficere in aliquo casu verbum, *Absolvo.* consentit Henricus Henriquez *l. 1. c. 11. n. 1. litt. Marginali B. §. solum*: Hunc secutus nuperrimè est (nec alium scio) Recentior ille Hispanus, qui vi replicarum adactus tandem eò progressus est, vt fateretur (salvo tamen meliore judicio) fore validam absolutionem, si quis interrogatus à pœnitente: *absolvisne me à peccatis istis quæ enumeravi?* responderet: *Etiam.* Cardinalis de Lugo *d. 13. n. 25.* ait, certum esse quòd talis absolutio non valeret. Rationem à priori hujus certitudinis non invenio: auctoritate tamen permotus conabor respondere ad ea, quæ pro se quasi evidentia & innegabilia affert ille doctissimus Recentior, cujus Sententiam censurâ afficere non audeo, cùm Romæ sit tradita. illud solùm adverto, Recentiorem hunc in suis thesibus de Sacramento Pœnitentiæ hanc sententiam non ponere expressè; sed potiùs dicere: Formam hujus Sacramenti consistere essentialiter in his verbis: *Absolvo te à peccatis tuis.*

Rationes, quas pro sua sententia affert, ejusmodi sunt, quæ neminem hactenus latuerunt, sed nemo eas vrsit valde, quia omnes supposuerunt, auctoritati communi plus esse in hoc puncto tribuendum, quàm rationibus desumptis à paritate actionum humanarum. Videamus illas.

978. Probat ergo assertionem 1. Verbum *absolvo*: prolatum in illis circumstantijs [ut nempe post enumerata peccata per modum confessionis] significat absolutionem à peccatis hujus autem rei præsentis & accusati apud Judicem ex institutione & vsu hominum: ergo est sufficiens forma. consequentia patet ex dictis (inquit) & antecedens probat sufficienter ipse quotidianus conspectus hominum, & vsus frequentissimus in collocutione humana; non enim aliam significationem pro forma absolutionis expetivit Christus Dominus, quàm quæ oritur, vel consistit in vsu hominum: si quis petat à Petro librum: Petrus respondente *dono*: certè nullus est, qui non dicat, Verbum *Dono* in illis circumstantijs evidenter significâsse omnibus audientibus donationem libri, & non alterius rei factam petenti & non alteri. quodsi petijsset donari sibi debitum mille aureorum, eodem verbo: *Dono*: prolato, omnes audientes jurati deponere possent, Petrum absolvisse suum debitorem à debito mille aurorum. Certè in hac re Grammatici potiùs consulendi essent, quàm Theologi.] ità ille.

Respondeo concesso antecedente nego consequentiam; & nego eam ab hoc authore vnquam probatam esse. Probaverat quidem (quod nemo negaverat) à Christo Domino assumpta esse verba secundùm significationem quam habent in hominum institutione: sed nunquam probavit, quòd Christus assumpserit verba vocalia cum circumstantijs non vocalibus, per quas in vsu & familiari conversatione hominum significatio vocum incompleta solet compleri: hoc enim nunquam probatum est, aut ab vllo probari potest, quia nemo negaverit, potuisse Christum assumere pro forma pura verba vocalia, significantia completè absque admixtione circumstantiarum, prout fecit in alijs Sacramentis (excepto matrimonio): si Christus hoc facere potuit, extrinsecus quæstio facti, an defacto fecerit. Hæc quæstio non est resolvenda ex vsu hominum, aut ab instituentibus, sed ex traditione, quæ per auctoritatem & consensum doctorum innotescit, quorum nullus non improbaret absolutionem factam per vocem: *Etiam.* Quodsi de hoc Sacramenti Judicio dicere licet quod in Judicijs humanis fieri solet, quidni ergo poterit Sacerdos mutus absolvere per solos nutus, sicut potest homo mutus dimittere debitum solo nutu? quidni poterit absolvi absens, potens absolutionem per procuratorem, vt fit in Judicijs humanis? quidni poterit absolvi qui nunquam mutus fuit? quidni poterit absolvi post mortem? ut fuit? quidni poterit absolvi post mortem? ut quid in his & similibus recurrendum est ad Christi quid in his & similibus recurrendum est ad Christi institutionem specialem, quâ voluit huic Judici aliquid inesse speciale? Deinde cur non voluit Baptismus per solum verbum *Etiam*: si quis rogaret, vt affunderem aquam & baptizarem solum in Nomine Patris & Filij, & Spiritûs S.; nunquid Joannis baptismus collatus petenti, etiam ne vocibus valuisset; nunquid servo rogan-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

numissionem satisfieret, si dominus responderet: *omnino*

979. Probat assertionem 2. Ideo in communi Sententia non requiruntur essentialiter verba, *à peccatis tuis*, sed sufficiunt *absolvo te*: quia ex circumstantijs constat, esse absolutionem à peccatis. ergo etiam communis sententia debet fateri, significationem formæ compleri per circumstantias: nam verba *Absolvo te*, sunt indifferentia ad significandam absolutionem vel à peccatis vel à censuris, &c. Hoc argumentum speciosius est priore, & pridem me aliósque vexavit. Nihilominus dupliciter responderi potest. 1. ex hoc plus non probari, (si quid probatur) quàm quòd Christus illas circumstantias assumpserit pro complemento formæ, quas ex communi auctoritate, fundatâ in verbis Conciliorum, colligimus sufficere cum verbis, *absolvo te*, vt determinatè significent absolutionem à peccatis. De exprimenda autem persona, & ejus præsentia, habemus auctoritatem cogentem, fundatam in traditione perpetua. R. Tamen 2. Negando quòd circumstantiæ compleant significationem, determinando illam ad absolutionem à peccatis. Aliud est, significationem esse completam ad significandum objectum A. determinatè: aliud, quòd absque externis circumstantijs constet de quo objecto sit sermo. Nam sensus verborum æquivocorum est perfectus, & tamen determinatio ad vnum sensum provenit ab intentione loquentis. v. g. vox Petrus est æquivoca ad plures Petros. & tamen completè significat Petrum A. ex intentione loquentis, licet non nisi ex circumstantijs possit alijs innotescere hæc intentio & determinatio. DICO ergo: verbum *Absolvo* esse æquivocum, & non vnivocum ad absolutiones diversi generis & ordinis, habere tamen sensum perfectum, sed determinandum ad vnam materiam præ alia ex intentione Ministri. Respectu personarum verò absentium & præsentium non est æquivoca, sed vnivoca, sicut est *Homo*. Quare vt significet completè personam præsentem, debet præsentia exprimi, quod non fit sine particula demonstrativa, *Te*: vel æquivalente.

Quòd autem vox: *Absolvo*: sit æquivoca ad absolutionem à vinculo peccati, & à vinculo excommunicationis, declaro dupliciter. primò sic. quando vox respectu plurium est univoca, tunc synonimorum est eadem significatio: v. g. vox *gladius* omnibus illis potest applicari, quibus vox *Ensis*, quæ est synonima. quando autem vox est æquivoca, tunc synonimum vnius significationis non potest applicari alteri. sic vox *canis* respectu canis terrestris est synonima cum animali latrabili, quæ definitio non convenit syderi quod etiam dicitur canis. Item vox Petrus respectu Petri A. est synonima cum hoc: *Filius primogenitus Consulis A.* hoc non convenit alijs qui vocantur *Petrus*. Iam ad propositum nostrum: vox *absolvo*, quæ primitùs est imposita absolutioni à vinculis corporeis, habet æquivocum sensum respectu absolutionis à peccatis: nam hæc absolutio est synonima cum voce: *Condono: Ignosco*. hæ autem voces non conveniunt absolutioni à vinculo corporeo. Item est æquivoca respectu absolutionis à Censuris: nam hæc absolutio non est ex se & essentialiter condonatio (quando enim reus est emendatus, debetur) sed est restitutio, & æquivalet huic: *Restituo te Ecclesiæ &c.*

Declaro 2. per exempla simillima. 1. vox *Transmitto* est æquivoca ad Transmissionem rei corporalis, v. g. litterarum, & ad Transmissionem quæ fit in disputationibus, quando transmittuntur propositiones, & ad transmissionem quâ quis dissimulat, & non revocat ad animum injuriam ab alio illatam: ratio est, quia in primo sensu est synonima cum hac: *mitto de loco in locum*: qui sensus reliquis non convenit. in secundo sensu idem est ac: *accepto tanquam si esset vera*. qui sensus etiam reliquis non convenit.

Secundum exemplum sit in voce, *Retorqueo*, quæ quatenus dicitur de retorsione corporea, habet vtique alium sensum, quàm quando dicitur de retorsione argumenti, quod idem est ac, ostendo argumentum etiam tibi solvendum. Et iterum alium sensum habet, quando dicitur de Retorsione Iudiciali Injuriæ, cujus sensus est:

volo vt tu habearis pro tali qualem me dicis, donec probes &c.

CAPVT VII.

DE DOLORE ET PROPOSITO REQVISITO AD SACRAMENTVM POENITENTIÆ.

CONTROVERSIA I.

Vtrum Contritio ex solo metu Pœnæ & desiderio Beatitudinis sit honesta.

980. DIcendum est cum Catholicis omnibus contra Hæreticos, esse honestam. Probatur 1. ex S. Scriptura, ex qua argumentatur Tridentinum. Ninivitæ ad prædicationem Jonæ plenam terroribus ex timore subversionis pœnitentiam egerunt, & misericordiam sunt consecuti: quamvis per illum actum non fuerint justificati, nisi accesserit Contritio, quæ probabiliter creditur accessisse, quia Christus Matth. 12. & Lucæ 1. laudat eorum pœnitentiam. Hinc Tridentinum definit, talem motum esse etiam impulsum Spiritûs Sancti, & donum Dei, viamque ad Iustificationem parare, & disponere, vt accedente Sacramento homo justificetur.

Ratio à priori est manifesta. Nam Deus in hunc finem minatur pœnas, easque infligit, vt alij absterreantur: ergo placet illi, pœnis abstreri: ergo est honestum. Eadem ratio & quidem à fortiori procedit de motivo præmij; nam & hoc in hunc finem proponitur, & est nobilius motivo pœnarum, sicut nobilior est Mercenarius quàm servus, quorum ille movetur mercede, iste verò metu pœnarum, vt ex Cassiano advertit Pallavicinus. *Legendus canon 5. Trid. sess. 14.*

Contra hanc veritatem sunt tres molestæ objectiones, quas non omnes vno modo dissolvunt.

981. Objicitur 1. Actus talis attritionis amat & eligit negationem peccati ad vitandam pœnam, vel acquirendam gloriam æternam: ergo magis amat carentiam inferni & gloriam quàm negationem peccati, juxta vulgare: Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Iam sic. qui vnum magis amat altero, habet affectum conditionatum: si possem habere carentiam pœnæ v. g. & gloriam sine carentia peccati, non curarem carentiam peccati, quod perinde est ac dicere: ego peccarem, si non esset infernus. qui actus est vtique inhonestus, & ità sensisse videntur Almainus & Adrianus.

Confirmatur difficultas. Qui dicit: si alterutrum mihi subeundum esset vel peccatum, vel infernus, mallem peccare, quàm adire infernum: talis vtique peccaret: atqui hoc videtur dicere, qui infernum appretiativè magis odit quàm peccatum (prout tacit attritio de qua loquimur) licet dicere in Logica, quòd assentiendo conclusioni propter præmissas, simus ità comparati, vt si alterutrum esset dissentiendum, potiùs dissentiremus conclusioni quàm præmissis. Ergo, &c.

R. In forma, concedendo primam consequentiam, nego subsumptum. Hoc solum legitimè infertur: ergo ex modo tendentialis actus non potest colligi aut argui, quòd homo fugeret peccatum, si infernus non esset. non autem colligitur: ergo peccaret: multò minùs colligitur ergo habet defacto affectum conditionatum peccandi, si infernus non esset. Quia posset tunc homo attendere ad alia motiva absterrentia, ad quæ defacto non attendit, sed præscindit, quæ sufficit illi motivum inferni fugiendi. Sic cum Mater puero pomum ostendit, vt accedat, movetur quidem puer à pomo, nec cognat de alia causa adeundi Matrem: nec tamen inde sequitur, quòd si Mater vocaret sine pomo, non accederet, tunc enim fortè circumspiceret, an sint alia motiva accedendi; certè circumspicere posset & ab illis moveri: ergo ex priore motivo pomi non infertur nolitio talis accessûs pro casu quo non daretur pomum. Tunc ergo solùm valet illa finitio, quando id quod adhibetur vt medium ad aliud, habet in se præcisè rationem medij ad talem finem, & nullam aliam amabilitatem, nec enim verum est, quòd illud nollet, si non conduceret ad aliud.

Ad Confirmationem nego minorem, & veritatem cum exemplo ibi allato. Nam tunc solùm arguitur rectè ità constitutus, vt si alterum esset dissentiendum, dissentiret objecto conclusionis potiùs quàm præmissarum, quando nulla apparet alia ratio assentiendi conclusioni, quàm præcisè objectum præmissarum: eodem modo, si in evitatione peccati nulla reperiretur eligibilitas, nisi præcisè ad evitandum infernum, eligeret potiùs peccatum quàm infernus; sed hæc hypothesis est inepta: quia pœna ideo intenatur, vt abhorreat

absterreat à peccato, & sic qui concipit pœnam vt pœnam, concipit peccatum vt aliunde malum, & quidem vt majus malum quàm sit malum pœnæ: ergo jam apparet vt odibile ex alio capite, quàm præcisè ob metum pœnæ.

Replicabis. Inhonestus est ille actus, qui magis odit, quod est minùs odibile: atqui attritio magis odit infernum quàm peccatum, cùm tamen sit minùs odibilis, vtpote minùs malus, vt suprà dictum. R. Distinguo majorem. qui magis odit præcisè, quatenus id quod est magis odibile, hìc & nunc odit & fugit ad declinandum alterum minùs malum, nego majorem: qui magis odit practicè, hoc est, qui eligit magis odibile ad evitandum minùs odibile, concedo majorem. & eodem modo distinctâ minore negatur consequentia. Itaque Attritio non eligit peccatum ad fugiendum infernum, & hoc modo non odit minùs peccatum quàm infernum, sed fugit hìc & nunc peccatum, vt fugiat infernum. Et hoc non est inhonestum, quia non est electio mali, sed fuga vtriusque mali.

982. Objicitur 2. Ille actus non est honestus ex objecto, cujus motivum non est efficax ad excludendam voluntatem peccandi, hoc est, cujus motivum potest quis efficaciter odisse, & tamen velle peccare: sed talis est attritio. Ergo, &c. Major & Minor declaratur. Quando malum aliquod efficaciter odimus, quod possumus duobus modis evitare, tunc vi odij non determinamur ad vnum certum modum, sed disjunctivè ad alterutrum tantùm, vt patet. atqui infernum possumus duobus modis devitare, vel non peccando, vel post peccatum pœnitentiam agendo: ergo ex metu inferni non determinamur ad non peccandum, sed ad vel non peccandum, vel agendam pœnitentiam: quare potest quis stante metu inferni velle peccare, & postmodum velle agere pœnitentiam.

Respondent aliqui, me ideo determinari ad non peccandum, quia hoc solum medium est absolutè in mea potestate, non item est in mea potestate agere pœnitentiam. Sed contra hos bene argumentatur Cardin. Pallavic. Si ex hoc capite determinarer ad non peccadum, sequeretur, quòd etiam ex metu gehennæ determinarer ad statim agendam pœnitentiam commisso peccato, quia vel vnico instanti neglecto, non est amplius in mea potestate postmodum pœnitere. atqui hoc est contra evidentem experientiam.

Aliter ergo respondendum est, & fatendum, quòd metus inferni non absterreat à peccato omni possibili efficaciâ. Ratio reddi potest à posteriori, & à priori. à posteriori quidem. quia, vt jam dictum, non absterret à continuatione habituali peccati, quia non determinat ad statim pœnitendum. Ratio autem à priori est, quia infernus non movet ad actum, quo dicam: Nolo peccare, quia infallibiliter sum venturus ad infernum: esset enim actus procedens ex falsa cognitione. Itaque motivum attritionis est Incertitudo declinandi inferni post commissum peccatum, seu periculum non agendi forte salutarem pœnitentiam, & sic adeundi infernum: hoc autem periculum & incertitudo, inducitur per peccatum mortale, sed non per continuationem habitualis peccati per se loquendo: quia aliqua dilatio pœnitentiæ non auget hoc periculum, nec facit, vt sit valde æstimabiliter probabilius, me moriturum sine pœnitentia, quàm si statim conarer agere pœnitentiam: certè in ordine ad hoc augmentum periculi impediendum, paucos movet metus inferni per se loquendo, licèt moveat ad non contrahendum de novo reatum, & ad retractandum peccatum actu saltèm non justificativo. & hinc apparet, quo sensu metus inferni, & amor beatitudinis, possit excludere affectum peccandi, tametsi non determinet, ad affectum destruendi statìm peccatum habituale, quando scilicet dilatio pœnitentia est licita, ad eóque non auget reatum.

983. Objicitur 3. Si posset dari attritio ex metu gehennæ, tunc metus gehennæ deberet esse motivum vniversale potens absterrere ab omni peccato mortali; atqui est excogitabile peccatum mortale, à quo non potest abiterrere metus inferni. Ergo, &c. Minor probatur. Ponamus enim quòd Deus alicui revelet suam prædestinationem, adeóque quòd omnia peccata ipsi sint condonanda: ponamus item talem postea dependenter à cognitione hujus revelationis peccare, dicendo: *peccabo, quia de fide certus sum me non damnandum.* de tali peccato non posset homo dolere ex metu inferni: quia repræsentaretur illi, vt essentialiter pendens à cognitione vera de me non damnando. Hanc objectionem reperi apud Pallavicinum hìc n. 133. ex cujus solutione apparebit, eandem huic auctori mentem & sensum esse, qui mihi fuit, cùm superiùs impugnarem peccatum irremissibile, dependens à revelatione de nullo peccato remittendo. ibi inter alia absurda inculeram, quòd ex illo philosophandi modo posset dari peccatum impunibile, nempe quod penderet essentialiter à revelatione de nullo peccato puniendo. Postmodum, vt dixi, deprehendi, quòd ex simili fundamento solvat Card. Pallavicinus præsentem objectionem, his verbis. [Quodsi alicui esset revelata ejus prædestinatio, negamus hunc in posteriori signo ad ejusmodi revelationem posse peccare mortaliter. nam hoc peccatum tanquam reflectens supra illam cognitionem, atque ità tanquam illam essentialiter supponens, esset essentialiter impunibile pœnâ æternâ, & inhabile ad impediendam æternam amicitiam, & vnionem peccatoris cum Deo, adeóque nec haberet essentiam peccati mortalis, neque esset detestabile ex metu gehennæ, aut desiderio beatitudinis.] Hæc ille. ex quibus vides, hunc auctorem supponere, quòd revelatio prædestinationis tantùm se extendere posset ad peccata non pendentia ab illa, & quòd sit impossibile peccatum essentialiter pendens ab illa, sicut nos diximus, esse impossibile peccatum essentialiter pendens à revelatione

latione de nullo peccato dimittendo, quia sicut in priori mutaretur essentia peccati, quia redderetur impunibile intrinsecè, ità in posteriore mutaretur eadem essentia, quia redderetur intrinsecè irremissibile.

Replicabis. In casu posito revelatæ prædestinationis, posset quis discredere revelationi; quòd peccatum esset essentialiter pendens à tali revelatione: ergo esset essentialiter impunibile pœnâ æternâ. R. Vel loquimur de revelatione passiva, quæ sit essentialiter locutio Dei, vel de alia quæ sit contingenter divina. si hæc posterior ponatur, cessat difficultas, quia peccatum non penderet essentialiter à decreto Prædestinativo: si verò ponatur revelatio essentialiter divina, tunc dicendum est, vel fore talem, quæ faceret evidentiam in attestante, vel, si esset obscura, deberet proponi tali cognitione & apprehensione, vt non fundaret sufficientem libertatem ad peccatum mortale, sed tantùm sufficientem ad veniale.

984. Objicies 4. Si ex vi timoris & odij pœnæ determinatur homo ad vitandum peccatum, quia vitare peccatum est medium ad fugiendam pœnam: ergo si committere peccatum esset similiter medium ad fugiendam pœnam, ex vi ejusdem timoris pœnæ, similiter determinaretur voluntas ad illud committendum: ergo pœna seu metus pœnæ non est in omni casu motivum aptum ad absterrendum à peccato. Ad hanc objectionem jam suprà responsum est, cùm disputaretur de casu quo quis vel deberet peccare, vel eligere infernum. Refero nunc aliam responsionem, quam adhibet sæpè adductus Recentior. Negat ergo primam consequentiam. Ratio est, quia potest determinari ex timore pœnarum ad fugiendum peccatum, supposito quòd vitare peccatum non sit malum rationis, seu inhonestum: vnde ex timore eodem pœnæ, non determinaretur ad peccandum etiam quando peccatum esset medium vitandi pœnam, & licèt esset medium vnicum: quia in peccato apparet intrinseca turpitudo. & quamvis hæc intrinseca turpitudo relucens in peccato, non esset motivum ad vitandum peccatum, esset tamen conditio retrahens. Exemplum. amat quis sanitatem, & ex hoc fine amato determinatur ad consulendum Medicum: dicésne propterea, quòd eodem fine amato consuleret Medicum, si hæc consultatio esset peccatum mortale, quia eodem modo esset medium ad finem, hoc est sanitatem acquirendam? minimè, dices, quia quamvis honestas quæ est in ejusmodi consultatione, non sit motivum ad consulendum, est tamen conditio tollens id (nempe peccatum) quod retraheret voluntatem ab electione medij. Idem dico in præsenti: ex vi timoris illius, quo homo fugit pœnam, non determinatur ad eligendum peccatum mortale, casu quo esset medium ad vitandam pœnam, quia in turpitudine peccati relucet aliquid retrahens voluntatem à positione illiusmedij.] Hæc ille, & est doctrina verissima. Illud tamen esset vlteriùs declarandum, quid agendum esset homini, cui peccatum appareret vnicum medium ad vitandum infernum. Cum enim non posset eligere peccatum, vt jam ostensum est, an propterea esset necessitatus ad eligendum infernum? ad hoc nos suprà respondimus.

CONTROVERSIA II.

Vtrum ad hoc Sacramentum sufficiat Attritio ex solo motivo creato, sine motivo Charitatis.

985. PRima Sententia est, requiri actum perfectæ Charitatis. Tribuitur Magistro Sententi. Bonaventuræ, Gabrieli, Majori, Marsilio, Hugoni & Richardo de S. Victore, Medinæ, & nonnullis doctis viris etiam post Tridentinum.

Secunda Sententia est, non requiri quidem actum perfectæ Charitatis, hoc est, justificantem etiam sine Sacramento re suscepto, requiri tamen actum dilectionis Dei minùs perfectum, quilem habeat etiam pro fine *Cui*. tametsi simul moveatur à metu pœnæ vel turpitudine peccati; imò que motivum charitatis respectu talis actûs, esse tantùm motivum partiale & inædæquatum, quod hîc & nunc in absentia alterius motivi non moveret. Hanc Sententiam docuit Franciscus Sylvius apud Card. de Lugo *d. 5. s. 9.* qui dicit eam esse contra omnes Theologos, & contra Tridentinum. Nihilominus hanc Sententiam amplexus est Eminentissimus Card. Pallavicinus hic cap. 2. *n.* 140. vbi eam mordicus defendit, inquiens, oppositam Sententiam (communem aliorum) impugnare tum Scripturæ, tum Patribus, tum D. Thomæ, tum Concilio Tridentino, tum ratione. Verùm hac suâ tam liberali censurâ, hactenus adhuc non obtinuit (quod scio) quàm vt eandem censuram in eundem retorquerent duo RR. P. Esparza, & Hispanus alius, ex eadem vterque Cathedra theologica. Citat Pallavicinus pro sua Sententia ex Scholasticis Henriquez & Valentiam, vel illi duo Recentiores eosdem illi eripiunt, obtendentes aliam esse eorum mentem, & reste, nam vterque contrariam & communem Sententiam tenet, vt totum contextum legenti patebit. Videatur P. Valentia *disp. 7. q. 8. puncto 4. §. animadvertendum autem est. & seqq. punctis ijs quæ habet q. 1. puncto 3.*

986. DICO, ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficere attritionem, cujus ne quidem partiale motivum sit motivum charitatis, adeòque sufficere dolore ex metu inferni, vel amore præmij, advertendo ad honestatem objectivam talis motivi. Non requiri Contritionem perfectam & justificativam, adeo certum videtur post Tridentinum, vt P. Esparza indubitanter dicat esse de fide. adeo certam judicant, vt inde inferant contra Thomam Sanchez, Suarez & alios, nequidem in ar-

articulo mortis obligari aliquem ex Charitate erga seipsum ad eliciendam contritionem, quando potest recipere Sacramentum Pœnitentiæ, sed sufficere attritionem cognitam.

Probatur autem imprimis ex Tridentino *sess.* 14. c. 4. jam sæpè citato, vbi distinguens Attritionem à Contritione, ait, quòd quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere nequeat, tamen in Sacramento Pœnitentiæ ad gratiam percipiendam disponat. Ratio autem est, quia alioquin Sacramentum Pœnitentiæ nunquam justificaret, sed semper inveniret hominem jam justificatum per Contritionem.

Probatur jam Conclusio contra secundam sententiam 1. & meo judicio efficaciter ex Tridentino loco cit. vbi postquam dixisset, Contritionem perfectam extra Sacramentum justificare, deinde accedens ad declarandam Contritionem imperfectam, ejúsque motivum, prout sufficientem ad justificandum cum Sacramento, sic loquitur. [Illam verò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpiditudinis peccati consideratione, vel ex Gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat (Sacra Synodus) esse donum Dei & Spiritûs Sancti impulsum &c. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ &c. tamen eum ad Dei Gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.] Ecce! aliud motivum non requirit, quàm vel turpidinem peccati, vel metum pœnæ &c. nullum verbulum habet de motivo dilectionis Dei tanquam finis *CVI.* quod tamen tacendum non erat, sed exprimendum, si requireretur, alioquin totam ferè Ecclesiam graviter decepisset.

Respondet Pallav. n. 147. Concilium loqui non eam de ipso actu attritionis formali, quàm de primo motivo, per quod incipimus disponi ad attritionem, in qua tamen aliud perfectius motivum includatur: & hoc putat colligi ex eo, quòd Concilium afferat exemplum Ninivitarum, qui non nisi per Charitatis affectum justificationem consequi potuerunt.

Sed contra hanc responsionem pugnant luculenter verba quæ mox subjicit Tridentinum, nec ea debuisset adversarius dissimulare. [Quamobrem, inquit, fallò quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint, Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu susceptientium Gratiam conferre, quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit.] Ecce! quàm clarè dicat, se locutum esse de attritione, prout sufficit ad Sacramentum. Dicat nobis Pallavicinus, qui fuerint illi Catholici Scriptores, quos redarguebant Hæretici, quasi vellent, Sacramentum justificare sine bono motu? & quos hic defendit Tridentinum? proculdubio non illi quos retuli pro prima sententia, docentes, requiri motivum dilectionis, hos enim nec hæretici carpserant, nec Tridentinum de hoc motivo verbulum dixerat. Nempe illi Scriptores, qui dixerunt, sufficere metum inferni.

Exemplum Ninivitarum potiùs nocet Pallavicino quàm patrocinetur. Si enim Concilium requireret ad Sacramentum Pœnitentiæ talem actum, quo justificati sunt Ninivitæ, requireretur perfecta Contritio, quod est contra ipsum adversarium. Ninivitæ ergo adducuntur ad ostendendum, dolorem ex metu pœnæ conceptum esse laudabilem, & illos fuisse misericordiam consecutos, impediendo & avertendo pœnam eversionis: an autem fuerint justificati per contritionem perfectam subsecutam, nihil definit Concilium.

Vlteriùs, quòd Tridentinum in cap. 4. agat de attritione, non prout est quædam dispositio remota, vt interpretatur adversarius, sed quæ sit pars Sacramenti, est luce clarius, inspiciendo totum contextum & processum Tridentini. Nam cap. tertio, cujus titulus est: *De Partibus & fructu hujus Sacramenti*: docet Materiam esse pœnitentis actus, Contritionem, Confessionem, Satisfactionem. Deinde aggreditur declarare singulas partes, seu actus pœnitentis, & capite 4. explicat Contritionem dicendo: *Contritio quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet.* Ergo in hoc capite loquitur Concilium non de attritione aliqua remotè dispositiva, sed de ea, quæ vnà cum cæteris partibus Sacramenti justificat. Dividit enim illud caput in duas partes, quarum prima agit de Contritione in genere, vsque ad illa verba: *Docet præterea.* Inde incipit secunda pars capitis, & declarantur membra dividentia illud genus Contritionis: ac primò explicat Contritionem perfectam, deinde imperfectam seu Attritionem. Ergo cùm Tridentinum initio capitis dixerit, Contritionem in genere esse partem hujus Sacramenti, sequitur evidenter, species illius postea explicatas, esse ex mente Tridentini partes ejusdem, & singulas quidem sufficientes.

Neque adversarium quidquam juvat, quòd Concilium vtatur verbo *Disponit.* hoc enim esse intelligendum de dispositione proxima & per modum partis, patet manifestè legenti contextum. Nam tribuit illi vim disponendi ad gratiam cum Sacramento talem, qualem illi negat extra Sacramentum: atqui extra Sacramentum habet vim disponendi remotam: ergo tribuit illi vim disponendi proximè, quæ est per modum partis.

987. Probatur Conclusio 2. ad hominem. Si ad Sacramentum requireretur actus conceptus ex motivo Charitatis, talis actus esset justificativus etiam extra Sacramentum: atqui Adversarius fatetur, sufficere ad Sacramentum imperfectiorem actum, qui extra Sacramentum non sit justificativus: ergo doctrina adversarij sibi non cohæret. Sequela probatur. Nam omnis Contritio charitate perfecta, extra Sacramentum justificat, vt definit Tridentinum loquens de tali actu indefinitè, & nullo facto discrimine, an præter motivum Charitatis habeat adjunctum aliud motivum inferius necne. atqui omnis actus habens motivum charitatis, est actus charitate perfectus: ergo &c.

Sed

Sed neque ex S. Scriptura potest colligi aliquod discrimen, vbene notavit P. Esparza: Quando enim dicitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: plus non requiritur, quàm conversio ad Deum tanquam finem *CVI.* hoc autem præstat actus quem requirit Pallavicinus, non enim vult sufficere quemcunque imperfectum amorem Dei. Quod vt omnibus constet, necessarium est ejus propria verba referre, quibus n. 148. declarat, in quonam perfecta & justificativa Contritio distinguatur ab Attritione ad Sacramentum requisita, tametsi vtraque sit ex motivo Charitatis. sic loquitur. [Distinguimus, inquit, illas hoc pacto. Duobus modis potest quis velle amicitiam Dei efficaciter. primò appretiando Deum secundùm ipsum affectivè supra omnia alia bona possibilia: secundò, appretiando quidem valde ipsum Deum secundùm ipsum; & ex alia parte parvi appretiando omnia alia bona Deo opposita, quatenus hæc omnia habent adjunctam magnam malitiam, eò quòd inferant jacturâ beatitudinis æternæ, & cruciatus æternos, ità vt ex his omnibus simul cõsideratis præferat amicitiã Dei omnibus bonis oppõsitis. Ille primo amor est valde perfectior: totus enim refunditur in magnitudinem bonitatis divinæ, quæ tanta est, vt quantacúnque esset bonitas opposita, mereretur illa huic præferri propter suam infinitatem, & ex isto amore sequitur Contritio, quæ dicitur perfectus dolor &c.] Deinde declarat attritionem quam ille ad Sacramentum requirit & dicit, quòd etiam sit amor Dei efficax, quia disponit voluntatem ad semper volendam efficaciter amicitiam Dei, quia peccatum semper affert malum pœnæ, & privationem beatitudinis. [Non est tamen, inquit, hîc amor Dei super omnia; possumus enim cum hoc amore conjungere majorem amorem alicujus objecti disparati: sed hic excessus amoris non est offensivus Dei, quia semper sumus parati ad relinquendum illud bonum, si Deo displicuerit.] & paulò post. [Sicut quis dicitur velle efficaciter emere gemmam, si velit dare totum id quod videt necessarium pro emptione gemmæ, licèt non amet gemmam super omnia alia bona, ità quis dicitur velle efficaciter amicitiam Dei, & abstinentiam à peccato, etiamsi non amet hæc bona secundùm ipsa super omnia, dummodo ità amet, vt præferat omnibus, quæ sunt, vel possunt esse necessaria ad illorum acquisitionem] Hæc ille. Quibus quidem declarat, dari posse vnum Dei amorem altero perfectiorem etiam quoad extensionem (quod nemo negat) sed non probat, hunc posteriorem non sufficere ad Iustificationem: si enim ad justificationem extra Sacramentum non sufficit amor Dei præferens Deum vt finem CVI omnibus oppositis solventibus illius amicitiam, sequitur, ad Contritionem justificativam extra Sacramentum requiri, vt ex suo tendendi modo excludat affectum ad omne peccatum veniale, quod est contra omnes theologos. Neque credibile est, in antiqua lege neminem justificari potuisse sine tanta contritionis perfectione.

988. Probatur Conclusio 3. Ex doctrina adversarij redditur aut difficilis, aut valde incertus valor confessionum, quæ communiter fiunt bonâ fide: hoc autem non est conforme providentiæ Redemptoris nostri, ad quam spectat, vt pharmaca ab eo instituta pro reparatione malæ naturæ, prosint communiter illis, à quibus bonâ fide vsurpantur, ne vllus qui damnatur possit contendere probabilem ignorantiam, ratione cujus non adhibuerit media necessaria ad animæ sanitatem.

Respondet adversarius negando sequelam. [Quis enim, inquit, qui seriò concipiens Deum summum bonum, & summè nobis benignum, ad eúmque confugiens tanquam ad Justitiæ & misericordiæ fontem, & paratum reconciliare illi suos inimicos, eósque in filios adoptare, non extemplo ad aliquem amorem illius, ac proinde ad aliquam displicentiam quòd tantam bonitatem offenderit?

Sed contra. Concedo ex tali conceptu Dei prævio, resultare aliquem affectum amoris Dei, displicentiam aliquam peccati: sed hoc posito, talis affectus in omnibus resultet ad illam quam cognitionem, evidenter sequitur, talem affectum non esse affectum liberum, sed necessarium: alioquin si est affectus liber, & quidem valde magni pretium illius doloris concepti ex metu gehennæ, vnde quæso tam fidenter supponit adversarius, eum in omnibus resultare? Ex eo quòd omnes soleamus oculos festinantissimè claudere, si quis aut musca involet in oculos, quis est qui non inferat illam occlusionem non esse motum liberum? ex eo quòd ad alterius injuriam experiamur omnes motum primò primum ad vindictam, quis est, qui non inferat esse motum necessarium & inimpedibilem? Pari modo quando Deus bonus apprehenditur sine vllo malo admixto, item quando in peccato apprehenditur formaliter ut offensa divinæ, sequitur necessario, & aliquis amor Dei, & aliqua displicentia peccati, sed talis qui est necessarius, & potest consistere cum actuali voluntate peccandi. De hac displicentia, & de hoc amore non est controversia, quia nemo illam negat.

Solvuntur objectiones.

989. OBjicit Pallavicinus 1. Textus Scripturæ, quos ait esse valde manifestos, ex 1. Joan. *Qui non diligit, manet in morte.* & ex 1. Corinth. 13. *Sine Charitate nihil sum.* R. ad 1. locum, primo etiamsi daremus ibi esse Sermonem de actu dilectionis erga Deum, fore intelligendum de actu dilectionis perfecto & justificativo, (& sic æque est explicandus adversario) & ab illa regula esse casum exceptum, quo quis vtitur privilegio Sacramenti pœnitentiæ, prout supra ex P. Valentia notavi.

Dicitur

Deinde accipitur ille locus etiam de Charitate præscindendo ab actu & habitu, alioquin infantes baptizati ante vsum rationis, manerent in morte. R. 2. ibi sermonem esse de dilectione proximi, quando graviter obligamur ad opera Charitatis. R. ad 2. locum, sensum esse, quòd quæ adhibemus ad obtinendam gratiam (quæ in Scriptura sæpè nomine Charitatis venit) si reipsa Gratia non obtineatur, nihil sint. Quòd si quis velit illum locum de actu Charitatis accipere, intelligendus est S. Paulus, sicut in responsione 1. S. Joannem interpretati sumus.

Objicit 2. Varia loca S. Augustini, ad quæ vno verbo responderi potest, S. Patrem loqui de amore perfecto, vel de inchoato (prout in omni virtuoso actu inchoatur) accedente Sacramento, quod ex speciali privilegio æquivalet amori perfecto.

Objicit 3. Auctoritatem S. Thomæ variis in locis, & per longos discursus conatur in suam Sententiam trahere. R. Breviter omnia adducta ideo nihil probare, quia probarent, confessionem non valere, nisi sit facta in statu Gratiæ, quod nec adversarius admittere potest. Vnde suspicatur Recentior Hispanus, omnia illa testimonia quæsita fuisse desiderio inveniendi præconceptam opinionem. P. Esparza ait, clarum esse legenti totum textum benè longum, S. Thomam aliter sentire quàm velit Adversarius. Alij addunt, non satis constare de sensu S. Thomæ; & cùm scripserit ante Tridentinum, mentem Tridentini potiùs attendendam esse. Ego addo, textus omnes allatos esse ex Commentarijs in 4. Sentent. nempe *dist.* 17. *q.* 3. *a.* 4. *q.* 1. & *dist.* 14. *q.* 1. *a.* 2. *q.* 1. *ad* 4. nullum verò ex Summa.

990. Objicit 4. Auctoritatem Tridentini, quod conatur adversarius in suam Sententiam detorquere. Itaque Ttidentinum sess. 6. c. 6. describens præparationem hominis nondum baptizati, (& eadem est ratio de illo qui vult justificari per Sacramentum pœnitentiæ) ad justificationem docet, nondum baptizatos ad justificationem disponi, *dum Deum tanquam omnis Justitiæ fontem NB. diligere incipiunt.* & statim subjungit: *ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est, eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet.* quibus verbis putat adversarius luculentissimè indicari, quòd odium peccati debeat esse ex motivo charitatis, eò quòd prius dictum fuerit, quòd Deum diligere incipiant. R. 1. Concilium non dicere, quòd diligant (prout requirit adversarius) sed diligere incipiant. quod optimè convenit dolori ex metu gehennæ concepto, & procedenti ex actu fidei, *quo credimus*, (sunt verba Trid. ibid.) *vera esse, quæ divinitùs revelata & promissa sunt, atque illud imprimis, à Deo justificari impium per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, & dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ Justitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore.* ad hunc, inquam, actum fidei & spei, si æquatur odium peccati, ex metu gehennæ, & amore salutis æternæ, tale odium est inceptio amoris, hoc est, disponens ad perfectum amorem Dei, imò in aliquo sensu est simpliciter amor Dei, vel procedit ex amore Dei, non quidem vt finis CVI, sed vt finis QVI, hoc est, amatur per illum Deus vt nostra beatitudo, & finis promissus. Porrò bene advertit P. Esparza, non sine caussa dictum esse à Concilio: *per odium aliquod & detestationem*: scilicet vagè & indeterminatè: quia videlicet nondum convenerat inter Patres Concilij tempore Sessionis 6. de qualitate illius odij, de qua diu multúmque disputatum est inter ipsos. vt constat ex actis Concilij. Convenerunt autem denique sess. 14. & tradita est vltima determinatio ac expositio illius suspensivæ indeterminationis. Huic ergo posteriori determinationi ac expositioni claræ, quam pro nobis apertè stare suprà ostendimus, insistendum est, vbi disertis verbis dicitur, Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, & communiter concipitur ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati, esse donum Dei, & impulsum Spiritûs sancti, & disponere cum Sacramento ad gratiam. Et hoc quidem ait se definire contra hæreticos, qui calumniabantur Catholicos, quasi non requirerent bonum motum ad Sacramentum. Hæretici autem nunquam dixerunt, actum præcedentem ex motivo dilectionis, quantumvis partiali, non esse bonum motum, sed hoc dixerunt de actu procedente ex solo metu gehennæ. Sanè si hæretici illud prius dixissent, debuisset Concilium vel maximè illos erroris redarguere ex eo, quòd Catholici requirant motivum dilectionis; vnde longè expeditiùs contra illos probâsset, à Catholicis requiri ad Sacramentum Pœnitentiæ bonum motum pœnitentis.

991. Contra id quod diximus, Concilium in sess. 6. per illa verba: *incipiunt diligere*: non exigere majorem amorem, quàm amorem Concupiscentiæ, hoc est, Dei vt finis QVI, qui amor continetur in spe & odio peccati, vt impeditivi nostri vltimi finis, contra hoc, inquam, replicat Card. Pallavicinus, quia Concilium exigit amorem Dei vt fontis omnis Justitiæ; quando autem amamus Deum vt bonum nobis, non amamus vt fontem omnis Justitiæ, hoc enim spectat ad Charitatem. R. 1. Concilium non exigit ipsum amorem, sed inceptionem talis amoris, quod sufficienter sit tum per amorem Dei, vt finis QVI, hoc est, per amorem & desiderium divinæ amicitiæ, & ejusdem justitiæ timorem, quo sensu dicitur: *Initium Sapientiæ timor Domini.* tum per quandam inclinationem erga Deum vt finem CVI, quæ inclinatio est quidam motus prævenièns exercitium libertatis, & habet rationem gratiæ excitantis, & vel semper vel communiter resultat in peccatore, quando præcedunt illi actus, quos ibi Trid: recenset regulariter præcedere pœnitentiam ad baptismum requisitam, scilicet, ad ali-

quod odium peccati indeterminatè sumptum. Ergo etiamsi concederemus, Deum vt fontem omnis Justitiæ non posse diligi, nisi vt finem CVI, nihil nobis obesset Concilium. Respondeo tamen 2. falsum omnino esse, quòd quando Deum amamus vt nostrum finem *QVI*, non amemus eum vt fontem omnis Justitiæ, hoc est, omnis Gratiæ sanctificantis, & reddentis capacem beatitudinis; non enim potest Deus à nobis obtineri vt finis QVI, nisi priùs ab ipso tanquam fonte obtineamus gratiam: quicunque autem amat finem, amat omnia media necessaria: ergo cùm Deus vt fons Justitiæ sit medium necessarium ad seipsum vt finem QVI à nobis obtinendum, evidens est, quòd amando Deum vt finem QVI, amemus etiam vt fontem omnis Justitiæ.

Advertendum denique hîc est, quod etiam notavit Hispanus, per illud verbum, *Disponuntur*, Concilium enumerare omnes actus, qui *ordinariè* & quasi regulariter præveniunt Justificationem peccatoris; & propterea dispositionem quæ continet omnes illos actus recensitos, nunquam dixit, esse *necessariam*; imò cum recenseat actum Timoris, quo peccator divinæ Justitiæ terroribus vtiliter concutitur, non potest Concilij mens fuisse, omnes & singulos actus ibi recensitos exigere, vt necessarios necessitate medij ad salutem; non enim videtur congruè dici posse, ità esse necessarium necessitate medij timorem divinæ Justitiæ, vt si quis ex beatitudinis desiderio, immemor pœnarum vellet Deo reconciliari, non obtineret justificationem, neque probabile est, nullum hominem vnquam fuisse, qui potiùs traheretur spe præmiorum quàm timore pœnarum.

992. Objicit adversarius 5. rationem, quam ait validissimam. [Videtur, inquit summè incongruum, vt cùm Deus statuerit, neque conferre habitum Fidei adulto sine præcedente actu fidei, neque Spem sine præcedente actu Spei, velit tamen conferre Charitatem sine præcedente actu Charitatis. Graviss imè fallor, nisi hoc argumentum dupliciter retorqueri possit in suum auctorem, & primò quidem sic. Docet Pallavicinus in tract. de Fide, quòd quando infidelis elicit primum actum fidei, statim ipsi infundatur habitus fidei, etiamsi non justificetur, idem dicit de actu Spei. Infero. Si ab habitu Fidei & Spei licet argumentari ad habitum Charitatis, tunc ad infusionem habitûs Charitatis requiretur prævius actus Charitatis tam perfectus, vt infundatur statim habitus Charitatis, & sine tali actu prævio non infundetur ne quidem in Sacramento, sicut ad actum Fidei & Spei infunditur habitus Fidei & Spei, & sine his prævijs non infunditur, ne quidem in Sacramento: consequens est contra adversarium, quia talis actus esset justificativus, qualis tamen non prærequiritur ad infusionem habitus Charitatis in Sacramento. Secundò sic. ad infusionem habitûs fidei non sufficeret actus fidei imperfectus & impurus, non acquiescens soli revelationi & veracitati, sed innixus insuper motivo scientiæ vel opinionis, tanquam motivo patriæ: ergo nec ad infusionem habitûs Charitatis sufficiet actus Charitatis imperfectus, vt vult adversarius. Ergo argumentum nimium probat. Respondeo rectè, negando paritatem, disparitas est evidens 1. nam ideo prærequiritur actus Fidei & Spei, quia sunt prærequisiti ad actus aliarum virtutum supernaturalium; nam fides est instrumentum, quo Deus erga hominem exercet suum Magisterium, eúmque instruit; quem finem & quos medijs eum quærere debeat: Spes autem erigit animum & proponit probabilitatem finis consequendi, sine qua homo non adhiberet media ad finem. Aliter se res habet in Charitate, sine cuius actu possunt exerceri actus aliarum virtutum, vt apud omnes certum est. Disparitas est 2. quia virtute Sacramenti, quo merita Christi nobis applicantur, & prosunt ex opere operato, debet vtique suppleri aliquis defectus alicujus perfectionis, seu dispositionis, ex parte suscipientis, qui aliàs requireretur, & requisita fuit in veteri lege, & hunc dicimus esse defectum Charitatis.

993. Objicit 6. & vrget prius argumentum. Tridentinum dicit, Justificationem esse novationem interioris hominis per voluntariam susceptionem Gratiæ, & donorum quibus fit ex inimico amicus: atqui non voluntariè fit amicus, qui nullo modo amat. Et certè cùm ad amicitiam requiratur vt alteri afficiamur in ratione finis CVI, non potest esse dispositus ad amicitiam divinam, qui nullum talem affectum habet erga Deum. Sanè in peccato præcipua malitia quam agnoscunt Scholastici, est aversio à Deo in ratione finis CVI: sub qua ratione ipse est optimus, & magis meretur amorem, quam sub quacunque alia ratione, hoc est, quærendi bonus nobis. Ergo peccatum non debuit deleri nisi per oppositam conversionem ad eundem Deum tanquam ad finem CVI. Ità ille. Hæc argumentatio vel probat requiri cum Sacramento, adeoque semper actum perfectum Charitatis, adeoque per se justificativum, vel probat ad infusionem Gratiæ etiam extra Sacramentum sufficere actum amoris imperfectum, (vtrumque negat ipse Pallav.) vel nihil probat, quod verum est. Respondetur enim, satis voluntariè recipi amicitiam habitualem Dei ab eo qui eam libi dari desiderat, & elicit in hunc finem efficax propositum honestum ac Deo placens, nunquam Deum graviter offendendi: hæc dispositio licèt sine Sacramento non sufficiat (prout nec sufficit actus quem requirit Pallav.) sufficit tamen cum Sacramento, ad hoc instituto, vt consuleretur infirmitati nostræ in eliciendo actu Charitatis perfecto.

994. Objicit denique aliud argumentum vel potiùs exemplum. [Quis, inquit, peccator congruè dispositus ad impetrandam non solùm veniam sed amicitiam Principis ejus offensionem qui sic peteret veniam. *Displicet mihi, quòd te offenderim, eò quòd meruam à te punirì. caream tua displicentia & de tua aversione gratiâ fiat malum*

affectum habeo. atqui sub hac forma se offerret Deo quicunque peccator in Confessione, qui pœniteret ex solo motivo metûs. Hoc argumentum probaret imprimis, quòd actus Attritionis metu gehennæ ne quidem esset honestus, sed potiùs contemptivus Dei, sicut illa verba offensoris Principem censerentur contemptui habere. Deinde retorquetur argumentum, totidem verbis applicando ad actum quem Pallavicinus requirit, & vult sufficere cum Sacramento, non tamen sine Sacramento. Quis putaret congruè dispositum ad obtinendam veniam & amicitiam, qui diceret Principi, displicet quòd te offenderim, & pœnas meruerim, ità tamen vt defacto nullum affectũ habeam, erga te & gratiâ tui, pro casu quo nullas pœnas à te timere possem. atqui taliter se sistit Deo peccator per actum quem Pallavicinus ponit: vel, si alium perfectiorem ponit, nihil deerit illi, quominus justificet, vt suprà ostendi. Nr. 3. Negando paritatem. disparitas jam est indicata. Vel enim ille actus offensoris Principis esset honestus vel non. si non est honestus, jam non est paritas cum nostro actu, quem ipse Pallavicinus probat contra hæreticos esse honestum. Si autem ille actus ponitur esse honestus, tum iterum est disparitas: quia filius illius Principis non impetravit illi actui tale privilegium, quale Filius Dei per superabundantem satisfactionem & merita infiniti valoris impetravit Confessioni Sacramentali.

Plures alias disparitates eleganter assignat P. Esparza his verbis. [Voluntas infligendi pœnas infligibiles ab homine, non convertitur cum voluntate vitandi injurias omnes adversus eundem. fieri namque potest, vt homo injuriatus non puniat injuriantem, tum propter ignorantiam delicti, tum propter impotentiam; vnde earum pœnarum odium non continet in se odium injuriarum, & propositum non injuriandi pro omni eventu. Rursus, pœna saltem præcipua infligibilis à Principe temporali, non est privatio gratiæ & amicitiæ suæ, sed interemptio, confiscatio, exilium &c. vnde timor adversus principem temporalem, nullum ex sua natura continet in se respectum ad gratiam & amicitiam ejusdem, nullamque per se præsupponit æstimationem illius. Præterea bonitas & perfectio propria principis temporalis, non exercet rationem finis vltimi, aut etiam præcipui respectu metûs quo timetur ejus potentia, & respectu odij injuriarum ex metu: neque metus iste ac odium subordinatur intrinsecè illi fini. Vnde fit postremò, vt eidem Principi non placeat absolutè talis metus ac odium, nec ipso consulente ac desiderante concipiatur, nisi tantùm comparativè, præ affectu deteriore. Omnia autem his opposita conveniunt Attritioni.]

CONTROVERSIA III.

Vtrum Dolor debeat esse prior naturâ vel tempore ante confessionem.

995. AFfirmat P. Conink & Layman, sed cum communi Theologorum negandum est, esse necessarium ad valorem Sacramenti, vt dolor vllo modo præcedat confessionem, sed fieri posse, vt tempore sequatur confessionem. Probatur, tum solvendo fundamentum contrarium, tum ex praxi fidelium à nemine improbata: solent enim dolorem subjungere confessioni, nec Confessarij sunt solliciti, an dolor præcesserit: neque etiam exigunt à pœnitentibus, vt casu quo dolor secutus sit, instituant novam confessionem compendiosam & summariam peccatorum priùs enumeratorum, vt requirunt adversarij.

Objiciunt. Si dolor non præcedit confessionem, non potest explicari quomodo fiat sensibilis per illam. Recentiores aliqui docent, hoc non esse necesse, quia dolor non est assumptus in ratione sensibilis, neque constituit Sacramentum in ratione signi sensibilis, sed in ratione caussativi Gratiæ vnà cum cæteris partibus sensibilibus. Respondeo tamen hoc facilè posse explicari. Nam ad hoc vt A. fiat sensibile per B. satis est quòd B. sit signum sensibile alicujus habentis connexionem cum A. & cum B. tanquam suis effectibus: v.g. si dicam alicui *Discede, quia volo studere*: hæc verba reddunt sensibile studium subsequens, hoc est, præbent argumentum sensibile inferendi studium subsequens, hoc modo: Petrus dixit, se velle studere, & est homo verax: ergo studet. Ratio est, quia illa verba sunt signum voluntatis, quâ non solùm vult affirmare exteriùs, sed etiam quâ vult reipsâ studere, adeóque studium subsequens habet dependentiam ab eadem caussa à qua pendet affirmatio. Pari modo quando dolor subsequitur Confessionem, si tamen habeat connexionem cum voluntate confitendi, cum quâ etiam est connexa confessio, fit per confessionem sufficienter sensibilis, quia confessio non significat quomodocunque voluntatem narrandi peccata, sed significat voluntatem narrandi in ordine ad obtinendam absolutionem, adeóque significat voluntatem saltem implicitam faciendi omnia necessaria ad absolutionem obtinendam.

Quodsi fingamus casum, quòd quis in ipsa confessione prodat, se quidem habere desiderium absolutionis, sed non dolere de peccatis, nec habere propositum emendandi (prout sæpè prudens potest esse suspicio) tunc quidem confessio non significaret voluntatem dolendi, nisi valde implicitam & conditionatam, nempe si cognoverit necessitatem dolendi ad absolutionem obtinendam, & ideo tunc Confessarius teneretur instruere, & adhortari ad serium dolorem, qui deinde vi prioris voluntatis ponetur, aut certè si prior voluntas

non fuit tam efficax, tunc dolor subsequens fiet sensibilis per continuationem præsentiæ localis, aut alia signa quæ tunc procedunt ex voluntate, quâ quis vult auditâ adhortatione adhuc perseverare præsens Confessario, & exspectare absolutionem; nam talis voluntas exspectandi censebitur voluntas esse ponendi dolorem, quem jam cognoscit necessarium ad absolutionem quam præstolatur. Et hanc perseverantiam tanquam sufficientem ad reddendum dolorem sensibilem, agnoscit Suarez & Pallavicinus.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum ad valorem hujus Sacramenti sit necessarius dolor & propositum conceptum ex motivo vniversali ad omnia mortalia: vbi, an hoc Sacramentum ex hoc capite nunquam possit esse validum & informe.

996. PRima Sententia' docet, sufficere dolorem ex motivo particulari, hoc est non extendente se ad omnia mortalia. Quoad propositum verò fatetur illud debere quidem esse conceptum ex motivo extendente se ad omnia peccata deinceps perpetrabilia, non tamen esse necesse, vt sit ex motivo extendente se etiam ad peccata præterita: v. g. commisisti peccatum grave furti & nullum aliud: si doleas de furto ex motivo speciali Justitiæ, & proponas deinceps vitare omnia mortalia ex motivo honestatis quæ reperitur in vitando relapsu post factam reconciliationem, eris, juxta hanc Sententiam, sufficienter dispositus, vt confitendo furtum validè & fructuosè absolvaris.

Hinc inferunt posse Sacramentum Pœnitentiæ aliquando esse validum & informe, hoc est, sine fructu: nempe si habuisses adhuc aliud mortale v. g. luxuriæ, sed illius non recordareris, & ideo de illo non doleres, nec illud retractares: tunc, inquiunt, Sacramentum esset validum, sed sine fructu gratiæ: validum esset, quia essent positæ omnes partes constitutivæ: esset autem sine fructu, quia negatio retractationis luxuriæ esset obex, ne peccatum furti posset dimitti, non enim dimittitur vnum mortale sine alio, & nullum mortale sine retractatione. Ità sentiunt Suarez, Lugo, Gaspar Hurtadus, Tannerus, Diana, Bonac: Filliucius, Dicastillo, & alij. Citant pro se S. Thomam *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *a.* 4. *quæst.* 1. sed immeritò. nam ibi S. Thomas ait, posse esse validum sine vllo dolore, quam sententiam retractavit *in* 4. *dist.* 23. *q.* 1. *a.* 4. vbi ait, Contritionem esse de Essentia Sacramenti.

Secunda Sententia docet, in casu, quo pœnitens habet mortale, debere intervenire motivum vniversale, extendens se ad omnia mortalia. Et quidem hoc motivum vniversale si se teneat ex parte propositi, hocipso etiam est motivum doloris: impossibile enim est, vt quis amet aliquod motivum, & simul advertat ad peccatum à se commissum destructivum illius motivi, quin doleat de peccato ex tali motivo. Econtrario si motivum doloris est vniversale, etiam erit vniversale motivum propositi saltem virtualis. Omnes enim fatentur, quòd quando dolor est ex motivo vniversali, non sit necesse elicere propositum formale, sed sufficiat virtuale, identificatum cum dolore. His positis negat hæc sententia posse sacramentum Pœnitentiæ esse validum & informe. Ità post alios antiquos Vasquez, Coninck, Ochagavia, Layman, Turrianus, Fagundez, Arriaga, Pallavicinus, Esparza.

997. Hæc Controversia tota pendet ab intelligentia verborum quæ in Concilio Florentino & Tridentino habentur, ad quæ Concilia spectabat declarare essentiam hujus Sacramenti. Non licèt possint afferri congruentiæ, illæ tamen parùm servient ad convincendum, nisi serviant ad aperiendum sensum Conciliorum.

Censeo, secundam sententiam esse Conciliorum verbis & menti conformiorem. Probatur ex verbis Florentini in Decreto Eugenij §. *Quorum.* vbi ait, Materiam hujus Sacramenti in tres distingui partes. quarum prima est cordis Contritio, ad quam pertinet, vt doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero. Vbi priùs advertendum est, dolorem formalem non posse se extendere nisi ad peccata quæ memoriæ occurunt, motivum tamen doloris posse latius se extendere, quia potest esse motivum vniversale. Hinc colligo, adversarios ex verbis allatis male inferre, quòd Florentinum non requirat motivum doloris latiùs patens, quàm pateant peccata commissa, eò quòd requirat solùm dolorem de peccatis commissis. Non poterat enim exigere dolorem formalem ampliorem, cùm non sit possibile, dolere de peccato, quod non cogitamus esse commissum. Quapropter mentem Concilij in hoc motivum doloris, debemus colligere ex verbis adjectis: *cum proposito non peccandi de cætero.* hæc verba si syncerè spectentur, planè ingenerant conceptum propositi vniversalis, extendentis se ad quodvis peccatum possibile, adeo vt vi talis propositi nec peccata præterita posita fuissent si illud propositum tunc exstitisset. Ratio quâ inducor est hæc. Quia Concilium requisivit vt detur tale propositum, quo homo quasi renovet illud ipsum propositum, quod debebat habere antequam peccaret, nempe debebat habere voluntatem non peccandi mortaliter, ex motivo vniversalissimo, extendente se ad quodcunque peccatum, & non tantùm ad peccatum habens turpitudinem relapsûs: hoc inquam propositum à quo peccatum recessit, debet renovare, quando vult resurgere à peccato: atqui non renovaret hoc propositum, si novum propositum ex minùs vniversali motivo eliceret: ergo debet elicere propositum ex motivo vniversali.

Con-

Confirmatur 1. Quia si verba Concilij liceret restringere ad Propositum vniversale vniversalitate tantùm se extendente ad relapsum, poterit alius restringere magis, & dicere, requiri duntaxat propositum non repetendi peccata commissa, adeoque non se extendens ad omnia peccata, quorum species nunquam commissa est: hoc autem est contra ipsos adversarios: ergo si verba Concilij debent accipi de proposito ejusque motivo latiùs se extendente, quàm ad quæ se extendit dolor formalis, nempe ad sola commissa & memoriæ occurrentia, non nisi merè arbitrariè fit extensio ad sola peccata habentia rationem relapsûs.

Quodsi dicant adversarij (sicut dicunt) ideo debere magis extendi propositum, quia alioquin plus requireretur ad justificationem hominis per baptismum, qui nullum peccatum personale commisit, quàm requireretur ad justificationem illius, qui plurima commisit, nempe quia in adulto, vt per baptismum justificetur, requiritur propositum vniversale, servandi totam legem: si inquam hoc dicant, nemo non videt, hac ipsa ratione clarissimè probari, in pœnitente requiri etiam propositum hujusmodi vniversale, alioquin minus requireretur in tali, quàm in illo qui nullo commisso peccato est per baptismum justificandus.

Confirmatur vlteriùs. Propositum quod requiritur, debet ex modo tendendi & motivo suo esse inconjungibile deinceps cum peccato, vt tradunt Adversarij, præsertim Lugo contra quosdam (quos sequitur Dicastillo) volentes sufficere propositum ex motivo restricto ad solas species peccatorum confessorum: atqui propositum extendens se solùm ad peccata futura ex motivo vitandi relapsum, non est inconjungibile, sed conjungibile cum peccato futuro, vt benè advertit Arriaga, nempe casu quo alicui ex postfacto constaret, illa peccata quæ priùs putaverat se commisisse, revera se non commisisse. ergo tale propositum non est sufficiens. Aliud exemplum affert Card. Pallavicinus c. 28. his verbis. [Qui putaret se Sacerdotem exempli gratiâ, posset in adversariorum Sententia facere propositum restrictum etiam ex motivo formali ad peccata habentia turpitudinem ex dignitate Sacerdotis, vtpote quæ sola peccata existimaret sibi possibilia, atque adeo posset facere tale propositum in sensu composito, cum quo posset conjungi aliquod peccatum mortale, si fortè huic homini patefieret, se verè non esse ritè, & validè ordinatum.

998. Probatur Conclusio 2. ex Tridentino *Sess. 14. can. 4.* vbi omnes illos actus, qui requiruntur ad Justificationem per Sacramentum Pœnitentiæ, ait esse partes hujus Sacramenti, his verbis: [Si quis negaverit, ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, videlicet Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ tres Pœnitentiæ partes dicuntur, anathema sit.] Ex quibus sic argumentari licet. Si Sacramentum Pœnitentiæ potest esse validum, & informe, sequitur, posse dari omnes partes Sacramenti, & tamen deesse aliquid requisitum ad justificationem: porrò hoc quod deesset, non esset aliud quàm actus pœnitentis: atqui hunc ipsum vocat Tridentinum partem Sacramenti: ergo adhuc deesset aliqua pars. & ideo quoties non est fructuosum, non est validum ex defectu partis.

Respondet Lugo n. 94. omnes debere fateri, quòd aliquando per accidens aliquis dolor sit dispositio ad gratiam in hoc Sacramento conferendam, qui tamen non sit pars Sacramenti. v. g. qui recipit baptismum cum effectu gratiæ, si deinde peccaret mortaliter, posset dolere de illis peccatis commissis post baptismum ex hoc motivo, quòd essent peccata hominis Christiani, quæ sola sunt materia Pœnitentiæ; nec videtur dubium, quòd ille dolor sufficeret ad valorem Sacramenti. quodsi ille homo baptismum suscepisset absque dolore de peccatis præteritis, ac per consequens absque effectu gratiæ, non sufficeret ille dolor ad fructum Sacramenti: ergo deesset dolor de peccatis commissis ante baptismum, qui esset quidem dispositio ad gratiam, non tamen esset pars Sacramenti.

Sed contra. Negari à nemine potest, quòd Christus potuerit hoc Sacramentum ità instituere, vt illius pars essentialis esset non quicunque dolor, sed dolor ex motivo vniversali, & prout nos contendimus de facto esse institutũ: quodsi ergo Christus ità instituisset, consequens esset, quod dolor consistens in indivisibili totus esset pars Sacramenti, etiam quando se extenderet ad peccatum ante baptismum commissum: hinc tamen non rectè inferres, quòd etiam ipsa peccata ante baptismum commissa essent materia Sacramenti: ergo nec de facto potest ritè inferri, quòd peccata ante baptismum commissa essent materia hujus Sacramenti, si dolor de illis, vt nos dicimus, esset pars Sacramenti. Malè ergo supponit Lugo tanquam indubitabile, quòd in illo casu sufficeret dolor de peccatis præcisè, vt sunt hominis Christiani.

999. Probatur denique ex cap. 5. ejusdem sess. vbi dicitur. [Constat enim nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm vt postquam quisque diligentiùs se excusserit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum mortaliter offendisse meminerit. Reliqua autem peccata NB. quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in vniversum eâdem confessione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: *ab occultis meis munda me Domine.*] Ecce! Concilium dicit, in vniversum peccata mortalia occulta intelligi inclusa in eadem confessione, & per eandem confessionem peti etiam eorum veniam. atqui certum est, non peti eorum veniam, quæ quis nullo modo retractat: ergo secundùm adversarios aliqua peccata commissa sed non occurrentia, non erunt in confessione inclusa: ergo vel confessio erit nulla, vel si est valida, ideo erit va-

lida, quia ratione vniversalis doloris sunt inclusa: ergo ad valorem confessionis ex mente Tridentini requiritur dolor vniversalis. Ergo, vt verbo dicam, Adversariorum Sententia videtur inhærere cortici verborum, nostra verò magis assequi mentem Concilij.

CONTROVERSIA V.

Qualis Dolor & Propositum requiratur ad Confessionem venialium.

1000. Dicendum est 1. Ad validam & fructuosam Confessionem Venialium, non est necessarius dolor aut propositum extendens se ad omnia possibilia Venialia, sed sufficit si propositum excludat voluntatem peccandi mortaliter, & insuper illa venialia detestetur, à quibus petit absolvi. Probatur 1. à posteriori. Nam omnes fatentur, posse vnum Veniale remitti sine alio, & posse confessionem fieri de aliquibus, cum actuali affectu ad alia venialia. Hocipsum colligitur ex praxi, quæ ostendit sine scrupulo nos confiteri venialia: esset autem res scrupulis obnoxia, si semper deberet intervenire propositum vitandi omnia venialia, quod esset difficillimum, & supra communes hominum vires, vt magis patebit.

Probatur Conclusio 2. & quasi à priori, vel potiùs ex communi sensu hominum, à Pallavicino c. 28. *n.* 282. Ad impetrandam veniam ab offenso duo requiruntur & sufficiunt. primum est, velle efficaciter amicitiam illius à quo veniam petimus: (ecce! propositum excludens voluntatem peccandi mortaliter) secundum, efficaciter excludere omnia illa quorum veniam petimus. Quòd autem hoc secundum requiratur (quod aliqui negârunt) probatur. Quia attritio est necessaria pars hujus Sacramenti, vt probatum est: atqui attritio quæ est pars, debet esse efficax detestatio peccati commissi, vt probatum etiam est: ergo non sufficit quæcunque inefficax displicentia, vt quidam volebant.

1001. Objicitur 1. Si requireretur modo dicto detestatio & propositum efficax circa omnia Venialia quæ quis confiretur, & à quibus absolvi cupit, sequitur non posse hominem vnquam confiteri & absolutionem petere ab illis venialibus, quæ commissa sunt ex morali necessitate, sive, ab illa multitudine quam totam erat moraliter impossibile evitare, sicut de lege ordinaria est moraliter impossibile, adeoque defacto nunquam futurum, vt quis per longum tempus abstineat ab omnibus venialibus: consequens est contra praxin: Sequela probatur. non possum enim prudenter mihi proponere non facere, quod certò scio me facturum: atqui certò scio, me sicut ante hac ità deinceps non evitaturum omnia venialia, si redeant circumstantiæ moralem necessitatem inferentes: ergo &c. vnde consequens esse videtur, non requiri respectu venialium detestationem & propositum efficax, sed sufficere simplicem displicentiam.

Hæc objectio multis difficilior apparet, quàm reipsâ sit, & si rectè attendatur, habet quandoque locum in mortalibus. contingit enim aliquos in certis vitijs ità esse habituatos, vt moraliter certi sint, se iterum lapsuros, nec possint se ullo modo erigere ad firmam spem ea diu cavendi; & tamen fatentur Theologi, talem posse absolvi, modò hîc & nunc eliciat propositum tale tamque efficax in modo tendendi, vt non possit conjungi cum voluntate peccandi, cùm voluntas peccandi sit revocatoria talis propositi: omne enim propositum humanum est revocabile; ac proinde potest stare propositum non peccandi cum futuritione revocationis. Pari modo de Venialibus moraliter inevitabilibus potest defacto concipi propositum ex se efficax incompossibile, dum perseverat, cum peccato veniali, & intrinsicè sufficiens ad omnia vitanda, quamdiu perseverat; esto certus sim, non perseveraturum; nam hæc certitudo non pertinet ad voluntatem, sed ad intellectum; adeóque illud efficax propositum potest conjungi cum judicio de futura revocatione, fundata in experientia vel revelatione divina, qualis habetur de morali necessitate peccandi venialiter, expressa in Trid. & suo loco declarata. Sic Petrus, etiam auditâ revelatione de futura negatione, poterat tamen, imò tenebatur elicere propositum non negandi.

Confirmatur. Sicut se habet retractatio & & detestatio respectu peccatorum præteritorum, ità se habet propositum respectu futurorum: atqui retractatio præteritorum non est efficax *effectivè*, sed tantùm affectivè, hoc est, conjungitur cum evidenti cognitione quòd non possimus facere, vt peccatum non præcesserit, quæ tamen cognitio non impedit, quominus sit talis aversio, vt si tempore peccati commissi exstitisset, omnem affectum peccandi excluisset: ergo potest etiam propositum esse affectivè efficax, non obstante cognitione de morali necessitate peccandi.

1002. Objicitur 2. Si ad Confessionem Venialium requiritur retractatio omnium quæ quis vult subjicere clavibus, & quidem si quis, vt solet fieri, se accusat de omnibus in confuso, sequitur facillimè posse hujusmodi dolorem & propositum revocari per veniale commissum post elicitum illum dolorem: vnde iterum consequitur, tunc Sacramentum fore nullum, quod durum videtur. R. cum Card. de Lugo, quòd quamvis illud propositum realiter sit actus indivisibilis, virtualiter tamen sit multiplex, hoc est, magis detestativum illorum Venialium, quæ sunt cæteris graviora, magisque deliberata. Vnde licèt per aliquod leve veniale revocetur propositum, quod ad ea venialia, quæ sunt æqualia, vel etiam leviora illo, quod de novo commissum est, non tamen revocatur quoad graviora, & ideo saltèm à gravioribus absolvetur, quia respectu illorum adest debita dispositio. Declarat hoc Pallavicinus dis-

plici

plici exemplo. Qui donat Petro caussâ mortis totam supellectilem, quam nunc habet, si postea disponat de aliqua parte illius, non censetur revocâsse donationem quoad alias partes. Item si Petrus ineat amicitiam cum Paulo, per voluntatem, qua decrevit nunquam eum offendere, nec in magnis, nec in parvis, etiamsi postea Petrus eum offendat in aliqua minima re, prout est inevitabile inter amicos, non censebitur revocata tota illa voluntas, ità vt non remaneat ampliùs habitualiter, & moraliter amicus.

1003. Quia verò contingere potest, vt in certis casibus revocatio voluntatis quoad vnam partem, sit etiam revocatio ejusdem voluntatis quoad omnem partem seu formalitatem, ideo non oberit tradere vnam alteramve regulam, discernendi, quandonam revocatâ voluntate quoad partem censeatur esse revocata vel non revocata quoad totum.

Prima regula potest esse hæc. Quando motivum propositi fundatur in ipsa pluralitate rerum quas sibi quis proponit, tunc revocato proposito quoad partem, revocatur quoad totum: v.g. si tibi proponas confiteri omnia tua mortalia, quia aliter non valet confessio, tunc si revocas propositum quoad vnum, censeris revocâsse quoad omnia: item si proponis tibi ad lucrandas Indulgentias præstare tria opera quæ Pontifex requirit indivisim, tunc si revocas propositum quoad vnum, v.g. quoad jejunium, censeris etiam revocâsse quoad cætera.

Secunda Regula. Quando Motivum propositi æquè reperitur in singulis atque in tota pluralitate, & non meliùs aut perfectiùs in pluralitate, quàm in singulis, revocato proposito quoad vnam partem, censetur revocatum quoad omnes: v.g. qui propter honestatem credendi proponit credere omnes articulos cum eadem credibilitate revelatos, si revocat quoad vnum articulum, censetur revocâsse quoad omnes.

Tertia Regula. Si verò econtra motivum propositi ità reperitur in singulis, vt magis reperiatur in pluribus, quàm in vno, vel magis in B. quàm in A. & movebat secundùm omnem gradum & vim movendi, tunc revocato quoad vnum seu quoad A. non censetur revocatum quoad cætera. v.g. qui ex motivo liberalitatis magnæ vult donare omnia bona, si revocat quoad vnum determinatum bonum, v.g. fundum A. non propterea censetur revocâsse quoad cætera bona, quia licèt non ampliùs velit esse liberalis summè, vult tamen adhuc esse liberalis valde vi prioris voluntatis, quà volebat esse liberalis summè, postea verò restrinxit, & temperavit. Item, qui sibi proponit esse gratus Petro pro omnibus beneficijs, quæ deinceps accepturus est ab eo, deinde non est gratus quoad aliquod beneficium leve, non propterea revocavit voluntatem quoad beneficia majora; nam quò majus est beneficium, eò major est obligatio gratitudinis, & eò major est ingratitudo respectu illius: potest autem aliquis velle esse leviter ingratus, non tamen graviter.

Jam ergo ad nostrum propositum; si quis omnia venialia detestetur ex motivo suscipiente magis & minùs. v.g. quia diminuunt fervorem Charitatis, & plura quidem magis quàm vnum, item vnum magis, quàm alterum, vi talis propositi adhuc censetur detestari ea quæ sunt graviora, etiamsi quoad vnum levius mutaverit voluntatem: quia magis detestabatur majorem diminutionem quàm minorem. Porrò hoc ipsum potest contingere etiam respectu Mortalium. Verùm quia qui in vno horum delinquit factus est omnium reus, Jacobi 2. & ideo vnum sine altero non dimittitur, ideo revocato proposito quoad vnum, licèt quoad affectum non sit revocatum quoad cætera, quoad effectum tamen remissionis perinde est, acsi quoad omnia esset revocatum.

CAPVT VIII.

DE CONFESSIONE, EIVSQVE MATERIA CIRCA QVAM.

CONTROVERSIA I.

An Iure divino sit obligatio confitendi peccata mortalia dubia.

1004. NOn est quæstio de dubio positivo, quando adest probabilis ratio, à qua possit homo prudens moveri ad judicandum, peccatum non esse commissum; tunc enim conveniunt Theologi, non esse obligationem confitendi, etiamsi adsit non solùm suspicio quædam de peccato commisso, sed etiam quædam probabilitas. Quodsi econtra haberet homo probabilem rationem, se commisisse peccatum, & nullum probabile

bile fundamentum se non commisisse, conveniunt etiam eum teneri confiteri. Vnde quidam Recentior in suis thesibus non rectè confundit hunc casum cum eo de quo est præsens controversia.

Quæritur ergo de dubio negativo, hoc est, quando nec pro se, nec contra se habet rationes probabiles, tametsi adsint indicia quædam moventia suspicionem seu timorem, an non sit commissum tale peccatum, & hoc est dubium facti. Neque est hoc dubium confundendum cum dubio, quo quis dubitat, an peccatum quod certò scit se commisisse, fuerit confessus: nam tunc etiam conveniunt (excepto fortè Caramuele) esse obligationem confitendi, quia lex manet in possessione.

1005. Tametsi ante hac affirmativa sententia ab auctoritate invaluerit, ut ob eam potissimùm plurimi subscriberent, hodie tamen negativa sententia non pauciores patronos habet. Affirmativæ patronos referre non est opus. Interest referre auctores, qui pro negativa stant. Itáque pro negativa stat imprimis P. Conink *d. 7. dub. 8. n. 69.* Quamvis non satis consequenter doceat, eum qui scit se peccâsse, dubitat tamen an mortaliter vel venialiter, teneri confiteri. Eandem negativam absolutè defendit Caramuel, qui tamen immeritò pro hac sententia citat Joannem Sanchez *Select. disp. 1. n. 12.* nam ibi tradit doctrinam communissimam, scilicet, quòd qui confitetur peccatum dubium, communiter illi adjungat materiam certam, ut non debeat absolutio dari sub conditione [semper tamen, inquit, liberum erit pœnitenti solam materiam dubiam confessioni subjicere, quando certam mortalem non habet, vel in solam venialem fuerit lapsus] hoc est verissimum, sed nihil pro sententia Caramuelis. æquè immeritò citat Baldellum & Salas, qui loquuntur de debito ex justitia commutativa, scilicet, quòd quando dubito, an debeam centum, possim in conscientia judicare me non debere, id quod etiam alij docent, admittentes obligationem confitendi peccata dubia. Eidem sententiæ favet Layman, qui tamen protestatur, se nihil velle decernere, sed alijs considerandum relinquere (& hæc erit etiam mea intentio.) Favet etiam Granadus & Præpositus, qui vocat speculativè probabilè, sicut & Arriaga n. 28. dicens, stando in ratione non carere magnâ probabilitate. Eandem probabilitatem agnoscit Palao, dum affirmativam solùm vt veriorem tradit *p. 9. n. 16.* Ultrà hos citat pro hac sententia P. Andreas Mendo P. Antoninum, Tabienam, Paludanum, Petrum Marcantium, Authorem casuum conscientiæ, Joann. Sanchez *in disput. manu scriptâ.* Philibertum Marchinum, Josephum de S. Januario, P. Bauni, Terrancinum, Lovanienses, & alios. Post hos omnes novissimè eam asserit P. Antonius de Spiritu S. in Directorio Confess. *tr. 5. d. 5. s. 2. n. 275.* Hic ipse tamen Auctor priùs tradiderat n. 271. Sententiam tertiam, quâ tollit omnem materiam disputandi de hoc puncto, nempe docet, quòd si agamus de regimine propriæ conscientiæ, non dentur dubia negativa, semper enim occurrunt rationes aliquæ leves, aut graves, juxta quas actiones & resolutiones nostras gubernare possimus. Unde in examine conscientiæ alienæ, aut propriæ, his debemus regulis securissimis vti. De reg. Juris in 6. reg. 6. *Nemo potest ad impossibile obligari.* Ergo, qui fecit, quod potuit, fecit quod debuit. 15. *Odia debent restringi, & favores convenit ampliari.* 30. *In obscuris minimum est sequendum.* 47. *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.* 54 *Qui prior est tempore, potior est jure.* Ergo in dubijs standum est pro possessione, quæ fuerat ante dubium. 65. *Melior est conditio possidentis.* 45. *Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerùmque fieri consuevit.*

Inspiciamus nunc argumenta vtriusque partis, cum responsionibus, quæ possunt adhiberi.

Argumenta partis affirmantis obligationem.

1006. PRimum argumentum. Ex sententijs oppositis ad praxin spectantibus, illa est alteri præferenda, quæ est conformis sensui ac judicio fidelium, atque ipsi continuæ praxi, nec habet contra se rationes enervantes vim praxis, & communis judicij: sed talis est sententia affirmans obligationem confitendi peccata dubia. Ergo, &c. Major supponitur. Minor probatur, quia propter continuam praxin nullus audet absolutè contrariam, ut practicabilem asserere. Viderunt nempe DD. ex ipso usu & praxi totius Ecclesiæ, cujus initium non agnoscitur, rectè colligi, ab ipsis Apostolis promanâsse, vt loquitur Card. de Lugo.

Ad hoc argumentum responderur in ea cordatè supponi, quod non probatur. Supponitur continua praxis, quòd peccata dubia negativè fuerint Christiani confessi ex obligatione indubitanter cognita, quod non probatur, nec probari potest: tum quia etiamsi ea fuissent semper soliti confiteri aliqui, non probatur, quòd non fuerint alij, qui hujusmodi dubia practicè deposuerint (ut fieri posse ostenderur) & tanquam scrupulum rejecerint. Deinde non potest probari, quòd etiam illi, qui confessi sunt peccata negativè dubia, id fecerint ex cognita obligatione certa: fortè enim id fecerunt ad melius esse, fortè quia id ab vno doctore audierunt. Tertiò non potest probari, quòd illi, qui confessi sunt aliqua peccata, dicendo, se dubitare an fecerint, quòd, inquam, locuti sint de dubio negativo, & non potiùs de dubio positivo, quatenus habuerunt probabilem rationem se peccâsse, & fortè nullam, quòd non peccaverint. Certè hujusmodi peccata solere sub dubio proponi, à fidelibus, plus quàm certum est. Quomodo ergo poterit probari praxis fidelium, quòd in

in confessionali distinxerint dubium negativum à positivo? quotusquisque fidelium habet accuratam hujus distinctionis notitiam? Accedit, quòd ex antiquioribus, qui illam sententiam tenuerunt, plerique nixi sint fundamentis inefficacibus, ut posteriores agnoverunt: v. g. quòd in dubio debeamus sequi tutiorem partem; quòd debeamus omnia explicare sicut sunt in conscientia: quòd debeamus omnia confiteri, de quibus ante hoc Sacramentum institutum debebamus elicere contritionem: hæc inquam argumenta sunt insufficientia, quia nimiùm probant, nempe quòd etiam illa dubia deberemus confiteri, à quibus nos aliqua probabilitas absolvit. Denique supponitur in argumento, quòd nullus DD. audeat contrarium asserere, & practicare, quod falsum esse patet ex allegatis: vnde etiam patet, sententiam affirmativam non pollere illâ certitudine, quam Suarez & Sanchez illi tribuit, hodie autem communiùs illi negatur.

1007. Secundum argumentum est Card. Pallavicini n. 306. [in dubio, vtrius ex duobus res sit, dividitur à Judice inter eos: ità est faciendum in casu nostro. Si tu non es peccator, gratia Dei est tua: si es peccator, habes debitum carendi illâ in æternum, & subeundi infernum. Deus ex sua benignitate permittit, ut in hoc dubio res dividatur, magno cum excessu pro nostra parte. Damus enim aliquid minimum ex nostro, hoc est confessionem peccati tanquam dubij, & Deus obligatur ad aliquid maximum ex suo, hoc est ad veniam peccati, & ad promissionem vitæ æternæ.] Ità ille satis eleganter, an æquè nervosè, subsisto. Non enim video, quomodo hinc probetur obligatio determinata ad confessionem, ut Deus obligetur ad veniam: cur enim non sufficiet, vt ex tribus medijs vnum ponatur, vel contritio, vel confessio aliorum peccatorum, vel confessio peccati dubij, & quocunque horum posito, Deus obligatur ad veniam: exigere autem determinatè confessionem peccati dubij, est petere principium, de hoc enim disputatur. Taceo falsum esse, quòd in dubio semper res dividatur à Judice, quid si enim res sit indivisibilis, ut est Beneficium? Si altera pars est in possessione, & agitur in petitorio, actore nihil probante nulla fit de jure divisio, sed relinquitur res Possessori, nisi partes litigantes sponte compositionem inire, & transigere velint. In casu nostro dubius est in possessione innocentiæ, & quamdiu non probatur deliquisse, non est cur ipse debeat adire Judicem, impositurum illi pœnitentiam certam pro delicto dubio, sed satis erit, si affectum amicitiæ exerceat, vel alia peccata confiteatur, vt indirectè absolvatur à dubio, casu, quo fuisset commissum.

1008. Tertium argumentum, quod paucis insinuat Suarez his verbis. [In eo casu, seclusâ Confessione tenetur homo habere contritionem de tali peccato, saltèm ratione periculi: sed quod est de necessitate Contritionis, est etiam de necessitate Confessionis. Ergò, &c. Illustrat hoc argumentum Card. Lugo, quem sequitur Esparza. Sacerdotes sunt constituti Vicarij Christi, ad quos peccata omnia deferantur, quæ debuissent ad ipsum Deum deferri: atqui peccata dubia ante institutionem Sacramenti Pœnitentiæ debebant ad Deum deferri per Contritionem: ergo nunc est obligatio deferendi ad Vicarios Dei etiam peccata dubia, sicut est obligatio deferendi peccata certa, quæ obligatio colligitur ex illis Christi verbis: *Quorum peccata retinueritis, retenta sunt.*

Ad hoc argumentum respondeti potest ex Arriaga, majorem non esse vniversaliter veram; nam in lege antiqua erat obligatio Contritionis in periculo vitæ, quandocunque erat probabile dubium peccati mortalis, ne ille homo se exponeret evidenti periculo damnationis; & tamen in lege Gratiæ non successit loco hujus obligationis obligatio confitendi peccata hujusmodi, vt supponunt ferè omnes DD. Neque dicas, etiam in articulo mortis defacto esse obligationem confitendi peccata probabiliter seu positivè dubia, ob majorem securitatem & moralem certitudinem justificationis, quam affert Sacramentum, non item affert existimata contritio. Non, inquam, hoc dicas. Nam licèt obligemur in articulo mortis confiteri peccata positivè dubia ex lege Charitatis ob majorem certitudinem, hæc tamen obligatio cessaret in casu quo aliunde haberetur talis certitudo; v. g. quia priùs jam illud peccatum positivè dubium erat indirectè deletum per confessionem aliorum peccatorum, vt optimè advertit Card. Pallavicinus c. 32. n. 302. & P. Antonius à Spiritu S. n. 290. Addo ego aliam instantiam. Ante institutionem hujus Sacramenti erat obligatio elicendi contritionem extendentem se etiam ad circumstantias aggravantes peccatum notabiliter, & tamen in hanc obligationem non successit obligatio confitendi circumstantias aggravantes. Ergo non est vniversim vera major propositio. & hæc est prima responsio.

Secundò responderi potest cum docto Recentiore, Christum voluisse, vt ad Tribunal Ecclesiæ deferantur omnes causæ, quæ priùs debebant ad ipsum deferri, in quantùm hæc delatio erat necessaria & vtilis ad cognoscendam causam & æquitatem judicij servandam: cùm ergo ad Judicium absolutum explicatio dubij negativi planè nihil servire possit, cùm Sacerdos ex hoc tam parum judicare posset, quàm parùm ipse pœnitens, qui ne quidem ad probabile judicium se resolvere potest, meritò censemus, nos ad istam explicationem non teneri: Hæc ille Recentior, & meo judicio benè. Et hæc sunt argumenta sententiæ affirmantis, & imponentis obligationem tam gravem.

Argumenta Sententiæ negantis.

1009. PRimum argumentum desumitur ab auctoritate Concilij Tridentini *sess.* 14. *c.* 5. quod, vt obviaret Calvini calumniæ, quòd obligatio confitendi sit conscientiarum Carnificina,

declarat, obligationem pœnitentis his verbis. [Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recensere.] Et inferiùs. [Sed & impium est, Confessionem quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare; constat enim nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm vt post, quam quisque diligentiùs se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum &, Deum suum mortaliter offendisse meminerit:] Jam sic. Peccatorum dubiorum nec est conscientia, propriè loquendo, nec memoria. rectè enim & cum veritate quis de illis dicere potest, se eorum non meminisse, non habere conscientiam: nam *meminisse*, & *habere conscientiam*, non sonant primam apprehensionem aliquam non suasivam, nec meram suspicionem, sed significant Judicium, saltèm reflexum de probabilitate rei, & quòd adsint fundamenta propter quæ quis posset prudenter opinari aut scire. Atqui talia non adsunt quoad peccata dubia: ergo eorum non habetur conscientia, nec eorum meminimus: atqui juxta Tridentinum solùm obligamur ad confitenda, quorum conscientiam habemus, & quorum meminimus: ergo non datur obligatio confitendi dubia.

Confirmatur. Si *Conscientia* hîc acciperetur prout abstrahit à dubia & certa, complecteretur etiam dubiam positivè, quia nulla fit hujus exceptio in Tridentino, vel si fit exceptio fit per illa verba recensita. Atqui si conscientia dubia positivè non comprehenditur per vocem *Conscientiam*, & *Meminisse*, multò minùs comprehendentur peccata dubia negativè, vt manifestum est, quia magis accedunt ad ignorantiam: ergo Conscientia non accipitur vt Genus ad Conscientiam certam & dubiam, sed accipitur pro specie Conscientiæ certæ, non quidem evidentis, sed moraliter certæ, hoc est, quod ità probabile est, vt pro innocentia nulla stet probabilitas.

Ad hoc argumentum respondet P. Mendo, Tridentinum definivisse id quod certum erat, nempe peccata certa esse necessariò confitenda, cætera verò reliquisse disputationi Theologorum. Verùm non capio vim hujus responsionis. Si enim Concilium solùm id definivit, quod certum est, nempe peccata certa esse necessariò confitenda, quid ergo, quæso, significant illa verba: *constat ergo nihil aliud exigi? &c.* si nihil aliud exigitur: quomodo ergo relinquitur disputationi Theologorum, quòd aliquid aliud exigatur? Deinde: si Tridentinum reliquit hoc disputationi Theologorum, quomodo ergo verum est, quòd continua Praxis & consensus DD. stet pro sententia obligante, & quòd hoc sit signum veritatis & doctrinæ ab Apostolis per traditionem acceptæ? Hæc mihi conciliatu difficilia sunt.

1010. Secundum, argumentum & meo judicio optimum est negativum. Nulla obligatio, præsertim gravis, est imponenda fidelibus, quæ nullâ efficaci ratione probatur, sed obligatio confitendi dubia peccata non probatur, vt satis videtur patere ex solutionibus adhibitis: ergo non est fidelibus imponenda. Omitto alia argumenta quæ affert P. Antonius à Spiritu S. & P. Mendo, quia puto recipere claram solutionem.

Post hæc scripta occurrit mihi alia probatio, quòd peccata negativè dubia reverà & Theologicè ac etiam Canonisticè loquendo, non sint in conscientia nostra. In cap. fin. de Præscript. dicitur. *Oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.* subsumo. atqui præscriptioni non obstat, si post eam bonâ fide cæptam, superveniat dubium etiam negativum de re an sit aliena: ergo habens tale dubium non habet conscientiam rei alienæ: ergo pari modo qui dubitat, an peccaverit, non habet conscientiam rei alienæ.

CONTROVERSIA II.

An Circumstantiæ aggravantes sint necessariò aperiendæ in Confessione.

1011. SCiendum est 1. tam in actu bono quàm in malo aliqua prædicata dici esse de substantia actûs, seu pertinere ad substantiam actûs, alia verò dici Circumstantias; & licèt hæc prædicata aliud non sint quàm formalitates, seu formaliter distincta prædicata, vocatur tamen vnum respectu aliorum quasi *substantia* respectu accidentium; quia sicut Substantia est radix accidentium, & præsupponitur ad illa cum aliqua prioritate, ità etiam secundùm modum concipiendi, vnum prædicatum est quasi prius logicè seu prioritate rationis, vel prioritate secundùm subsistendi consequentiam: v. g. si volo occidere Patrem meum, *homicidium* est prædicatum pertinens ad substantiam actûs, *Parricidium* verò dicitur circumstantia, quia secundùm conceptum nostrum parricidium includit & supponit homicidium, sed non econtra. Potest verò contingere, vt in eodem indivisibili actu sint duo prædicata substantialia, eò quòd neutrum habeat vllam prioritatem ad alterum, quod alibi ostendam, sed huc nihil facit.

Sciendum est 2. Circumstantias dividi in illas quæ mutant speciem peccati, & illas quæ intra eandem speciem aggravant; huc etiam spectant per oppositionem illæ circumstantiæ, quæ diminuunt seu alleviant peccatum. Quod attinet ad circumstantias primi generis, non pertinet ad hunc locum, sed in secundo libro tradidi regulam cognoscendi differentias specificas peccatorum, & quandonam numero multiplicentur. Ad Circumstantias aggravantes pertinet augmentum numeri, quantitatis, intentionis, durationis, advertentiæ majoris. Ad diminuentes, v. g. vehementia tentationis, metus ab alio incussus &c.

Suppone-

Supponendum est 3. ex Tridentino constare, quòd sint explicandæ circumstantiæ speciem mutantes, item numerum peccatorum. Ratio est, quia alioquin non omnia peccata dicerentur; nam quando circumstantia mutat speciem, hoc ipso sunt duæ species in illo peccato, esto realiter identificentur: item si quis tantùm confiteretur duas fornicationes, cùm tamen ter fuerit fornicatus, vnum peccatum taceretur.

1012. Restat ergo Controversia de Circumstantijs notabiliter aggravantibus, an illæ sint à pœnitente manifestandæ, etiam non exspectatâ interrogatione Confessarij, v. g. qui furatus est mille, an debeat dicere: furatus sum mille: vel sufficiat dicere: furatus sum summam gravem, sufficientem ad mortale.

Prima Sententia affirmat esse manifestandas circumstantias notabiliter aggravantes. Ità post aliquos antiquos Cajetanus, Dom. Sotus Suarez Henriq. Fagundez, Th. Sanchez, Conink, Tanner, Arriaga.

Secunda negat. Ità S. Thomas *in 4. dist. 16. q. 3. a. 2. in respons. ad 5. quæst.* vbi sic loquitur. [Quidam dicunt, quòd omnes circumstantiæ, quæ aliquam notabilem quantitatem peccato addunt, confiteri necessitatis est, si memoriæ occurrant. Alij verò dicunt, quòd non sint de necessitate confitendæ, nisi circumstantiæ quæ ad aliud genus peccati trahunt, & hoc probabilius est.] S. Thomam sequuntur plurimi antiquiores apud Dicastillo. ex RR. Toletus, Valentia, Vasq. Zerola, Pessantius, Sayrus, Reginaldus, alijque apud Dianam p. 1. tr. 7. resol. 1. item Card. de Lugo, Palao, Dicastillo, Pallavic.

Tertia Sententia esse posset, (quam videtur reipsâ tenere P. Esparza,) quæ facit discrimen inter Circumstantias aggravantes. Aliquæ enim tenent se ex parte objecti ejusque reali extensione, vt: major vel minor quantitas rei furtivæ. aliæ verò tenent se vnicè ex parte actûs, vt: major vel minor intensio actûs, major vel minor moralitas seu libertas, proveniens ex minùs vel magis clara cognitione motivorum abstrentium à peccato, aut allicientium ad illud: ac denique brevior aut longior duratio. Priores circumstantias vult esse confitendas, & quoad hoc convenit cum prima Sententia, & addit, illas non esse propriè circumstantias, sed pertinere ad substantiam actûs, adeo vt illis non manifestatis non sit manifestatum sufficienter peccatum, ratione scilicet æquivalentiæ qua æquivalet pluribus peccatis numero distinctis. Posteriores verò vult non esse confitendas, & hoc tribuit secundæ Sententiæ, atque has solas vocatas esse circumstantias aggravantes ab illis, qui tempore S. Thomæ & Scoti scripserunt. maximè autem adducit Alexandrum Alensem 4. *p. q.* 18. *memb.* 4. *a.* 3. In hanc Sententiam diu multumque conatus sum me resolvere; sed non potui invenire solidum fundamentum illius discriminis, sufficiens ad solvenda argumenta occurrentia, & ad tenendam doctrinæ consequentiam.

Quod attinet ad Alexandrum de Ales, non est hic Auctor pro P. Esparza; docet enim vnicè, illas circumstantias, quæ transferunt ad aliud genus peccati, hoc est, quæ mutant speciem, non debere vocari circumstantias, sed substantiam actûs, de alijs nihil habet; & ait vniversim, omnes circumstantias aggravantes esse confitendas non minùs quàm speciem mutantes.

1013. DICO 1. Non apparet clarum & solidum discrimen inter circumstantias tenentes se ex parte actûs, & tenentes se ex parte objecti. Ità cæteri Authores; & quidem Suarez & Arriaga in terminis monent, sine inconsequentia non posse obligationem confitendi affirmari de posterioribus, & negari de prioribus: hoc solum discrimen agnoscunt, quòd v. g. intensio actus non soleat ità facilè dignosci quandonam fuerit notabilis, & excedens communem peccandi modum; cæterùm si advertatur, ajunt esse omnino explicandam.

Probatur Conclusio. Si esset aliquod discrimen, quare circumstantiæ pertinentes ad objectum actûs, potiùs pertineant ad substantiam actus, & ideo essent confitendæ præ cæteris, esset hoc, quia qui v. g. furatur mille, licèt non committat formaliter mille furta vnius floreni sufficientis ad peccatum mortale, committit tamen æquivalenter, hoc est, committit peccatum æquivalens mille furtis vnius floreni, & ideo licèt non debeat nec possit cum veritate dicere: commisi mille furta vnius floreni, potest tamen ac debet dicere: commisi furtum mille florenorum. atqui hæc ratio tota etiam procedit de circumstantijs primi generis, hoc est tenentibus se ex parte actûs: ergo vtrobique est par ratio. Minorem probo per singulos circumstantias. & imprimis clarissimè de circumstantia durationis: nam singulorum instantium duratio æquivalet actui mortaliter peccaminoso, & sufficit secundùm se ad peccatum mortale. Secundò ostenditur in circumstantia intensionis; & quidem si gradus sunt homogenei, clarum est quemvis gradum secundùm se sufficere ad mortale, adeoque actum intensum vt quatuor æquivalere quatuor actibus. Si verò sint heterogenei, non propterea minuitur æquivalentia, cùm secundus sit primo perfectior, & si seorsim poneretur, vtique ad mortale sufficeret. Tertiò ostenditur in circumstantia advertentiæ majoris quàm sit illa quæ requiritur & sufficit ad mortale: nam & illa æquivalet pluribus advertentijs, quarum singulæ sine reliquis sufficerent ad mortale.

Alia ratio discriminis assignatur ab alijs, & est hæc. Duratio, Intensio, & major prænotio, sunt prædicata indifferentia ex suo conceptu ad actum bonum & malum, & perinde augent actum bonum ac malum.

Sed contra. Quando dicis esse indifferentia ex suo conceptu, vel loqueris de conceptu specifico illorum prædicatorum, vel de conceptu

generico & abstrahente à respectu & conjunctione ad talem actum in specie. Si primum, doctrina non subsistit: nam duratio, intensio, & claritas actûs mali non potest inesse actui bono, vt patet. Si secundum, nihil est ad rem 1. quia secundùm suum conceptum genericum nec sunt bona nec mala: ergo vt sic considerata non augent malitiam & gravitatem peccati: quomodo ergo sunt circumstantiæ aggravantes? 2. Eodem modo procedit tota ratio de circumstantijs spectantibus ad objectum: v.g. accipere mille, prout abstrahit à conceptu specifico furti, est prædicatum indifferens ad actum bonum vel malum; si enim accipio mille per modum mutui, vel doni, vel depositi, est actus bonus. Item occidere mille homines, abstrahendo à conceptu specifico occisionis factæ privatâ aut publicâ auctoritate, est indifferens, vt conjungatur cum occisione honesta vel inhonesta. Item cognoscere plures fœminas, abstrahendo à conceptu specifico fornicationis vel adulterij vel conjugis, est prædicatum reperibile in actu honesto æquè ac inhonesto. Sepositâ ergo hac tertiâ & mediâ sententiâ,

1014. DICO 2. Probabilius est, non esse obligationem per se loquendo, explicandi circumstantias notabiliter aggravantes, antecedenter ad interrogationem Confessarij. Probatur Conclusio 1. ex Conc. Trident. sess. 14. c. 5. vbi cum dixisset circumstantias speciem mutantes esse confitendas, dixissetque, impium esse dicere, hanc obligationem esse observatu impossibilem, subjungit rationem: [constat enim, inquit, nihil aliud exigi, quàm vt ea peccata quis confiteatur, quorum meminerit: [atqui hoc facit, qui confitetur numerum & species: ergo præter hæc nil exigitur. vel sic: Concilium ait, constare quid à fidelibus exigatur: atqui non constat exigi confessionem circumstantium aggravantium (cùm hoc sit valde controversum) ergo non exigitur. vel sic. Nihil exigitur, nisi quod constat exigi, sed non constat exigi confitendas esse circumstantias aggravantes: ergo non exigitur earum confessio.

Card. de Lugo putat posse eludi vim hujus argumenti, dicendo, per verba illa, *Nihil aliud*: non excludi circumstantias aggravantes, sed peccata quæ memoriæ non occurrunt: atqui circumstantiæ aggravantes occurrunt memoriæ, & sine illis non satis integrè explicatur peccatum.

Sed vrgeri potest optimè ex can. 7. vbi quasi repetitur doctrina capitis 5. ibi ergo dicitur anathema neganti, *necessarium esse jure divino confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habetur, & NB. circumstantias, quæ peccati speciem mutant.* Ecce! priùs loquitur canon de peccatis spectatis quoad substantiam, & vt formaliter distinctis à circumstantijs; & ne quis putaret hoc sufficere, addit doctrinam dogmaticam de circumstantijs, & solas illas exprimit, quæ speciem mutant: quæ additio esset inepta, si jam omnia ea, quæ ad confessionem sufficiunt, comprehendisset illis verbis *omnia peccata quæ memoriæ occurrunt.* ergo etiam capite 5. quando dixit, *nihil aliud requiri quàm confessionem omnium peccatorum &c.* alluit ad præcedentia verba de circumstantijs speciem mutantibus, quasi diceret, nihil aliud requiri, quàm confessionem omnium peccatorum quoad substantiam, & circumstantias speciem mutantes: ergo aggravantes ab obligatione exclusit. Sanè si caput 5. cum canone septimo attentè conferatur, apparebit vis argumenti.

1015. Confirmatur 1. Alioquin Concilium modo deceptorio locutum fuisset. Si enim Concilium absolutè de circumstantijs tacuisset, cenſeri posset quoad circumstantias nihil voluisse definire, sed scholis examinandum relinquere. At verò postquam Concilium expressè mentionem facere voluit circumstantiarum, & expressit vnicum genus circumstantiarum, scilicet, speciem mutantium, & de his solis dixit esse obligationem confitendi, præbuit antam rationabilem inferendi, non exigi confessionem circumstantiarū aggravantium, id quod optimo exemplo declarat Lugo. Si enim diceret Concilium, esse obligationem confitendi peccata, quæ consumantur enormiùs, inferremus non esse obligationem confitendi merè interna. Addo ego aliud simile: si dixisset Concilium, esse obligationem confitendi peccata certa, & nihil adderet de dubijs, sine hæsitatione concluderemus, non esse obligationem confitendi dubia.

Confirmatur 2. Et maximè ad hominem contra P. Esparza, qui quando ageba de attritione, an debeat esse ex motivo charitatis, partem negativam probavit ex verbis Tridentini, exprimentis solam turpitudinem peccati, & metum inferni, & nullam mentionem facientis motivi charitatis, addiditque regulam generalem his verbis, [Licèt non habeat Concilium adjunctam expressè particulam exclusivam alterius motivi, ex *sola* consideratione turpitudinis, ex *solo* metu, &c. Perinde tamen accipiendum est, ac si ea particula expressè adjuncta fuisset: quia NB. dum aliud non exigitur, sufficienter excluditur necessitas cujusvis alterius, & quia in materia doctrinali ac dogmatica particularis æquivalet vniversali, vt fert axioma meritò apud omnes receptum, aliàs enim vacillarent pleræque definitiones dogmaticæ, siquidem plerumque traduntur absque ejusmodi particulis exclusivis.] Hæc ille: quæ procedunt in casu nostro: & sensus illius axiomatis est, quòd quando Concilium aliquid requirit in particulari, perinde sit ac si diceret: *Et hoc est totum, quod requiritur.* Nisi aliunde evidenter contrarium constet, aut se declaret Concilium, quòd de alijs nihil velit statuere. Hoc sibi vult etiam Regula vulgatissima Juris, quam deducunt DD. ex can. 4. dist. 25. *Inclusio vnius est alterius exclusio & vicissim.* Alij aliter efferunt & dicunt. In dogmaticis, quando affirmatur vnum esse necessarium,

sarium, & aliud tacetur, de quo etiam dubitari potest, de hoc negatur.

1016. Probatur Conclusio. 2. Adversarij non possunt tradere vllam probabilem regulam, & in praxi observabilem cognoscendi circumstantiam notabiliter aggravantem: sed sine hac regula sententia illorum est pernitiosa potiùs, quam vtilis, ergo, &c. Major probatur, & imprimis nullus adversariorum amplectitur regulam supra indicatam, quasi illa sit pars notabiliter aggravans, quæ secundùm se sufficeret ad mortale propter inconvenientia ibid. indicata. Itaque Suarez & post eum alij assignant in genere hanc regulam: quando scilicet illa gravitas excedit notabiliter ordinarium modum operandi tali modo circa talia objecta. v. g. Si supponamus vnum florenum esse materiam gravem furti sufficientem & requisitam ad mortale, tunc non tenebitur fur explicare circumstantiam aggravantem, si duos florenos furatus est, quia, inquiunt, duo floreni non excedunt ordinarium modum furandi, vtpote qui habet aliquam latitudinem, si tamen acciperet quinque florenos, tunc putat Arriaga esse sufficientem agravationem, quæ explicari debeat, & à fortiori, inquit, si acciperet quinque cum dimidio, quia licet ille Medius non aggravaret notabiliter, aggravat tamen simul cum alijs respectu vnius floreni, quem supponimus esse materiam supra quam cadit aggravatio.

Sed contra. Si ille medius florenus etiam explicandus est: ergo si fur vel vnum teruntium vlterius acciperet, deberet etiam explicare, quod nemo alius dicit, sequela patet, quia vnà cum reliquis etiam aggravat.

Ideo Suarez & alij aliter discurrunt, & dicunt, modum ordinarium furandi habere quandam latitudinem, intra quam non datur circumstantia aggravans explicanda, sed Confessarius potest illam totam præsumere; sint, exempli gratiâ, tres floreni: sed si hos notabiliter fur excedat, tunc esse circumstantiam explicandam; adeóque sicut florenus est materia gravis & notabilis, ità si vltra tres florenos adderet vnum, excessus esset notabilis, & hunc deberet explicare, & sic deinceps.

Sed contra hoc bene vrget Dicastillo, quia falsum est, quod supponitur, dari aliquem terminum assignabilem furti ordinarij; nam fures furantur datâ occasione plus & minus, sine certo morali termino, & sanè in materia detractionis non capio ullam assignationem certi gradûs famæ, qui communiter soleat lædi & non vltra. Præterea quæri potest, quomodo debuerint confiteri primi fures alicujus provinciæ, qui nihil sciverunt de communi consuetudine furandi?

1017. Probatur Conclusio 3. Si Circumstantiæ aggravantes essent explicandæ, tunc etiam essent explicandæ alleviantes, v. g. quando peccatum fit ex summo metu, ex motu vehementis iræ provenientis ex justo dolore, quando fit alterius dolo, aut vehementi tentatione: consequens est contra praxin: ergo &c.

Ad hanc probationem diversimodè respondent adversarij. Scotus, Canus & Arriaga concedunt sequelam. contra quos rectè ostendit Lugo, sequelam esse absurdam, & contra sensum fidelium: quis enim dicat, maritum qui occidit ex summo dolore alium deprehensum cum vxore in adulterio, non rectè explicare suum peccatum, si præcisè dicat: feci injustum homicidium? quis talem obligabit ad denuò confitendum?

Alij ergo, quos sequitur Suarez, negant sequelam; & quidem Suarez varias dat disparitates, quibus vtcumque satisfit plurium argumento, quo paritatem vrgent. Sed non satisfit argumento Lugonis, quod etiam placuit P. Dicastillo. Sicut enim non licet in confessione minuere aliquid ex materia quæ est necessaria ad integritatem confessionis (qualis per adversarios est circumstantia aggravans) ità non licet opponere aliquid pro materia absolutionis, quod non est materia idonea: atqui hoc faceret, qui circumstantiam alleviantem non exprimeret: ergo &c. Major est certa. Minor declaratur. nam tacendo illam circumstantiam, apponerem illam gravitatem quam peccatum defacto non habet, sed haberet si talis circumstantia non adfuisset: sicut tu ais, tacendo circumstantiam aggravantem, non exprimi omne id quod est materia necessaria confessionis.

DICES. Qui confitetur homicidium præscindit ab illis circumstantijs: ergo satis exprimit suum peccatum, & dat materiam idoneam, modò in alterutro membro verificetur. R. Pari modo & nos dicimus. Qui confiterur: *furatus sum magnam summam*: præscindit à floreno & mille: ergo satis exprimit suum peccatum, & dat materiam necessariam confessionis, quæ inest huic furto, in quocunque membro verificetur.

Solvuntur Objectiones.

1018. OBjiciunt 1. Si Circumstantiæ aggravantes non essent confitendæ, tunc qui furatus esset mille vno furto, satisfaceret dicendo: furatus sum florenum. quia reliquam summam, vtpote solùm aggravantem, non tenetur dicere, & præterea furtum mille floren: est etiam furtum vnius; adeóque talis confiteretur verè suum peccatum, & non aliud non commissum. R. Hæc formalitas: esse furtum mille florenorum: non est circumstantia aggravans respectu hujus formalitatis, esse furtum vnius floreni tantùm. sed respectu hujus: esse furtum vnius floreni, cum præcisione an vnius tantùm vel plurium, quia cum priore formalitate non potest conjungi, cùm excludatur formalissimè, sed cum posteriore. Porrò qui diceret: *furatus sum vnum florenum* spectato communi modo loquendi, non significat conceptum præcisivum, sed limitativum & restrictivum; & ideo in rigore talis non esset confessus suum peccatum, quod non fuit furtum vnius tantùm

tùm floreni: & sic negatur sequela: deberet ergo vti terminis significantibus furtum vt præscindens ab vno vel pluribus: v.g. furatus sum summam gravem. quæ verba sunt apta excitare in Confessario desiderium sciendi, quanta fuerit ea summa: hoc enim necessarium est, vt Confessarius possit interrogare, siquidem judicet opus esse, ad cognoscendam sufficientem dispositionem pœnitentis, eúmque debito modo instruendum de facienda restitutione; ad quam interrogationem habet Confessarius jus, & pœnitens tenetur tunc respondere, non quòd illa explicatio sit materia necessaria ad valorem Sacramenti vt benè notavit P. Dicastillo, sed quia alioquin vellet impedire institutionem sibi pro salute animæ necessariam, & sic de novo peccaret, vel certè non haberet propositum sufficiens. Quodsi pœnitens esset homo tam doctus, vt prudenter judicare posset, se non habere opus vllâ institutione, & esset paratus ad omnia præstanda, quæ possent à Confessario dictari, non teneretur respondere, sicut econtra si Confessarius hoc posset de pœnitente præsumere, non teneretur interrogare.

1019. Objic. 2. Tridentinum *sess.* 14. *c.* 5. colligit, circumstantias speciem mutantes & numerum peccatorum esse exprimendum, ex eo quòd Sacerdotes hoc judicium incognitâ causâ exercere non possint, neque æquitatem in pœnis imponendis servare, si in genere duntaxat, & non potiùs in specie ac figillatim sua ipsi peccata declarâssent: atqui hæc ratio probat etiam de circumstantijs aggravantibus: ergo & hæ sunt confitendæ. Minor probatur: quia hujusmodi circumstantiæ requirunt etiam impositionem gravioris pœnæ, & diversum judicium in Confessario de statu pœnitentis.

Respondetur. Si ratio Concilij evidenter eodem modo procederet de aggravantibus ac speciem mutantibus circumstantijs, Concilium negligenter egisset prætermittendo species aggravantes, exprimendo speciem mutantes. Respondetur ergo absolutè, Confessarium non esse obligatum ad formandum perfectissimum & metaphysicè exactum judicium de gravitate peccatorum, nec etiam ad imponendam pœnam mathematicè æqualem, vt omnes fatentur: ergo nec requiritur à pœnitente exactissima declaratio omnis gravitatis vndecunque provenientis. Cujus vlterior ratio est manifesta, quia vt ibidem Tridentinum declarat, hoc Sacramentum ità institutum est, vt non esset carnificina Conscientiæ, & tamen requiritur examen valde diligens in omnem speciem & numerum peccatorum, hoc enim à potiori non est moraliter impossibile, nec admodum difficile homini habenti seriam curam animæ suæ. at verò exigere examen in omnes circumstantias aggravantes singulorum peccatorum, in homine præsertim habente multa peccata, esset res intolerabilis molestiæ, non solùm in illis qui litteras ignorant, nec adnotare possunt quæ in examine deprehendunt, adeoque post examen facillimè iterum obliviscerentur plurium, & esset res infiniti laboris examinare tales in confessione de singulis circumstantijs aggravantibus, tenentibus se tum ex parte actûs tum ex parte objecti, non inquam solùm in illis illiteratis, sed etiam in litteratis: & manifesta praxis reclamat: quare sicut de his non requiritur examen conscientiæ, ità nec earum confessio, & consequenter licèt pro his non imponatur pœnitentia commensurata, adhuc tamen explicatis speciebus & numero peccatorum, potest servari sufficiens æquitas in impositione pœnitentiæ tam satisfactoriæ quàm medicinalis. At verò si quis tantùm in genere confiteretur dicendo: *Peccavi*: tunc non haberet Confessarius vllum fundamentum imponendi diversas pœnitentias, sed posset & deberet imponere eandem omnibus, hoc autem infallibiliter traheret secum inæqualitatem summam. vel enim imponeret illam, quæ correspondet minimo mortali, & tunc qui essent gravissimi peccatores sine vlla proportione punirentur: si illam quæ gravissimis peccatis debetur, intolerabiliter gravarentur leviores peccatores. Medicinalis pœnitentia nullum locum haberet, vbi species peccatorum non cognoscerentur. Et in hoc consistit æquitas hujus Sacramenti.

1020. Objicitur 3. Vnum furtum decem aureorum, continet totam malitiam & gravitatem quam continent decem furta, singula vnius aurei: ergo si in hoc casu est explicandus numerus, in priore casu erit explicanda gravitas. Quomodo hoc argumentum retorquendum sit, jam suprà dictum. R. Negando paritatem. Non enim numerus est exprimendus præcisè propter gravitatè, sed quia alioqui si tantùm in confuso diceret: *blasphemavi aliquoties*, sciens me decies blasphemâsse, non confiteret omnia & singula peccata cum ea certitudine, cum qua existunt in conscientia.

1021. Objiciuntur 4. Varij Canones, quibus videtur declarari hujusmodi obligatio. Ad illos optimè respondet Vasquez & Dicastillo, illis nimium probatum iri, quia aliqui loquuntur de circumstantijs quæ ne quidem inducunt necessitatem peccati, saltèm non mortalis, vt si maritus cognovit conjugem gravidam, aut tempore festivo, &c. R. Ergo, olim quidem fuisse in vsu hujusmodi circumstantiæ aperirentur, & etiam pœnitentiæ imponerentur, non quòd hoc esset de necessitate Sacramenti, sed quia tunc fervebat Charitas Dei & humilitas.

Objici solet vltimò. Ergo qui vno impetu occideret decem homines, satisfaceret dicendo: *Occidi*, non explicando numerum. De hac difficultate dictum est in tract. de Peccatis, quòd pertinet. Eam hoc loco tractat admodum accurate P. Antonius à Spiritu S. *disp.* 7. *sect.* 1. In quo non habet magnam vtilitatem quidquid dicamus in hoc puncto, in quo est mira dicendi varietas apud DD. Multi enim dicunt, illum numerum occisorum esse circumstantiam aggravantem, alij non-

gra-

gant. Mihi certum est, quòd pœnitens non satisfaceret dicendo: *occidi.* quia deciperet Confessarium, qui non nisi vnius hominis necem supponeret, quia hic est communis modus significandi per illam vocem. Quodsi ergo dicat, se plures occidisse vno impetu, nemo Confessariorum est, qui non agnoscat obligationem interrogandi numerum. Disparitas autem cum furto est, quòd numerus occisorum non ità coalescat in vnum, sicut plures quantitates pecuniæ eidem domino ablatæ. Sed de hoc videatur citatus Author, & P. Andreas Mendo *dissert. 2. q. vn.* & apud hos alij citati, quorum infinitas replicas non vacat huc referre, ob exiguam hujus quæstionis vtilitatem, vt dixi.

CAPVT IX.

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIÆ.

CONTROVERSIA VNICA.

An collatio Ordinis sit etiam immediata collatio Iurisdictionis.

1022. CErtum est 1. Solos Sacerdotes esse Ministros idoneos ad absolvendum, vt habetur in Trid. *sess.* 14. *c.* 6. & ideo non posset nunc tolerari sententia Magistri *in 4. dist.* 17. *a.* 3. cui quidem videtur accessisse S. Thomas *q.* 3. *a.* 3. *quæst.* 2. his verbis. [Sicut Baptismus est Sacramentum necessitatis, ità & Pœnitentia. Baptismus autem habet duplicem Ministrum, vnum cui ex officio baptizare incumbit, scilicet Sacerdotem, alium cui ratione necessitatis dispensatio baptismi committitur, & ità etiam Minister pœnitentiæ, cui confessio facienda ex officio est Sacerdos, sed in necessitate etiam Laicus vicem Sacerdotis supplet, vt ei confessio fieri possit.] Objici possent quædam verba Cypriani *l.* 3. *ep.* 17. [Si quis, inquit, oppressus infirmitate non potuerit exspectare adventum Sacerdotis, reconcilietur per Diaconum, factâ priùs confessione.] Verùm Cyprianus loquitur de quadam reconciliatione externâ seu in foro externo, quæ tunc erat in vsu, & fieri poterat per Diaconum.

Certum est 2. Sacerdotem in ordinatione sua accipere potestatem quandam saltèm incompletam, & omninò requisitam ad absolvendum Sacramentaliter, quæ potestatis collatio significatur per verba, *Accipe Spiritum Sanctum &c.*

Certum 3. Jurisdictionem absolutam & expeditam ad absolvendum, aliquo modo distingui à potestate Ordinis, tanquam totum à parte. Nam potestas Ordinis potest existere sine potestate Jurisdictionis, sed non econtra. Omnes enim Sacerdotes habent potestatem Ordinis, non tamen hoc ipso habent Jurisdictionem expeditam in omnes Christianos, & omnia peccata eorum: debent enim aliqui priùs approbari ab Ordinario, vel consequi Officium, cui sit connexa ordinaria Jurisdictio, cæteris verò debet Jurisdictio delegari. Imò in aliquo sensu potest dari potestas Jurisdictionis sine potestate Ordinis, non quidem Jurisdictio absolvendi per se, sed per alium à se delegatum, vt si quis eligitur in Episcopum, vel consequitur beneficium curatum, & necdum habet ordinem Presbyterij.

1023. Controversia est, an quando confertur potestas Ordinis, etiam conferatur potestas Jurisdictionis, saltèm inchoata vel conditionalis. In qua sunt tres Opiniones, quarum priores duæ non differunt nisi in modo loquendi, tertia verò differt reipsâ.

Prima ergo Sententia docet, conferri etiam tunc Jurisdictionem, sed cum quadam indeterminatione subditorum & causarum, hoc est, nullos determinando subditos & peccata, & ideo non potest illa Jurisdictio exire in actum, nisi priùs designentur certi subditi, aut peccata. id quod Vasquez conatur explicare exemplo quorundam Tribunalium. Itaque Pontifex vel Episcopi postmodum designando certa genera peccatorum, alijs reservatis, item designando certos homines, faciunt, vt Jurisdictio in Ordinatione accepta possit exercere actum Jurisdictionis.

Secunda Sententia differt à prima præcisè, quòd hanc designationem & determinationem velit vocandam esse veram collationem Jurisdictionis, & sic ait Jurisdictionem differre à Potestate Ordinis, quæ aliud non est quàm capacitas Jurisdictionis.

Tertia est P. Arriaga & Esparza: per Ordinationem conferri immediatè Jurisdictionem in omnes omnino homines, & omnia peccata, sed sub conditione, non quidem sub conditione designationis; sic enim coincideret cum prima Sententia, sed sub conditione hac: nisi à Pontifice

Pontifice vel alijs superioribus certæ personæ extrahantur, & eximantur à Iurisdictione vniversali, quod idem de certis peccatis dicendum est. Vnde sequitur, quòd si nullæ fierent exemptiones, vi Ordinis omnes haberent æqualem Iurisdictionem, & possent quoslibet à quibusvis peccatis absolvere; cùm tamen in prima Sententia neminem possent sinè designatione; quæ est vtiq; realis differentia.

Pro tertia Sententia videtur primò stare sensus verborum formæ, qua traditur potestas Ordinis: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis*, &c. quæ verba significare videntur ejusmodi potestatem completam, & vniversalem, quia Christus illis verbis contulit Apostolis talem potestatem, & significavit: verba autem Sacramentalia tantum operantur quantum significant: ergo eundem significant effectum, sive à Christo, sive ab ejus Ministro legitimo proferantur.

Deinde omnes Sacerdotes habent ejusmodi potestatem in Venialia peccata, & mortalia semel confessa: non autem habent ex speciali concessione Pontificis, aut Inferiorum, cum de nulla constet: ergo habent ex vi Ordinis, non impediti exceptione aut limitatione contraria.

Contra hanc tamen Sententiam maximè facit communis, & recepta divisio Iurisdictionis, in Ordinariam & Delegatam: in hac autem Sententia non videtur vnquam dari Iurisdictio delegata propriè. Nam Iurisdictio delegata est illa, quæ legitimè confertur ab habente Ordinariam, & non convenit ratione Officij; atqui nullus Sacerdos haberet hoc modo delegatam Iurisdictionem, quia nulli conferretur ab habente ordinariam, sed tantùm non limitaretur illa, quam vi ordinationis accepit vniversalem & ordinariam.

Quodsi dicas, ideo tales habere Iurisdictionem delegatam, quia illa vniversalis quam acceperunt limitabilem in Ordine, fuit ab Ecclesia priùs limitata, vt non posset exerceri, nisi in Venialia & Mortalia jam confessa, deinde verò hanc limitationem, quasi iterum laxari ad certas personas, & peccata. Contra est 1. quia sic fieret per ambages & circuitum, quod fieri posset rectâ viâ & brevissimè, scilicet vt nullam Iurisdictionem vi Ordinis habenti, sed solam capacitatem conferatur Iurisdictio, sic vel sic limitata. Certè negari non potest, hunc modum magis esse juxta communem hominum conceptum. Contra est 2. Quia sic nemo præter Pontificem haberet Iurisdictionem ordinariam, quia omnes habent jurisdictionem aliquo modo limitatam. Contra est 3. Quia, vt advertit P. Dicastillo, hic modus explicandi inducit modum loquendi nimis improprium: v.g. quando Princeps aliquis est excommunicatus, habet vinculum suæ Iurisdictionis, quando deinde absolvitur ab excommunicatione, non rectè diceretur illi conferri Iurisdictio: ergo solvi impedimentum non est conferri Iurisdictionem.

1024. Omnibus consideratis magis propendeo in tertiam Sententiam, quæ vt melius intelligatur, declaro illam exemplo nisi fallor idoneo. Magistratus Academicus Ingolstadiensis habet Iurisdictionem vniversalem, & ordinariam in Studiosos, non solùm in Civilibus, sed etiam Criminalibus, hac tamen cum limitatione, quòd certas causas graviores possit Serenissimus Elector, si videbitur, ad suum Tribunal avocare, quæ Avocatio aliud planè non est, quàm quod est peccatorum Reservatio pro sacro Pœnitentiæ Tribunali. Porrò illa avocatio ità ligat & impedit Iurisdictionem Academicam, vt tamen negatio avocationis non possit vllo modo vocari collatio Iurisdictionis: est enim tantummodo non impeditio Iurisdictionis jam priùs convenientis ratione Officij. Ità se res habet in nostro casu. Omnis Sacerdos vi ordinationis accipit Iurisdictionem vniversalem, sed cum hac limitatione necessariò subintelligenda (sine qua esset pernitiosissima collatio vniversalis Iurisdictionis omnibus sine discrimine Sacerdotibus) nisi à magistratu superiore certæ causæ avocentur. Porrò phrasis Theologorum est, quòd in quocunque casu Sacerdos non possit absolvere, talis casus sit illi reservatus, in quo sensu quærunt; an peccata venialia, vel mortalia confessa possint reservari, cùm defacto omnes Sacerdotes possint ab illis absolvere? Si ergo omnis impotentia Sacerdotis ad absolvendum provenit à reservatione seu avocatione, & omnis avocatio præsupponit Iurisdictionem talem, vt si non fieret avocatio, hoc ipso posset exerceri, consequens est, omnem Sacerdotem accipere Iurisdictionem immediatè per Ordinationem.

1025. Objicies. Absurdum planè est dicere, quòd ab illo, cui à suprema potestate concessa est vniversalis Iurisdictio, avocentur deinde ab inferiore Magistratu omnes ferè causæ, paucissimis relictis, ijsque solummodo, quæ ità sunt Iurisdictionis voluntariæ, vt reus non teneatur subire judicium: atqui hoc fieret in casu nostro. Christus enim contulisset Iurisdictionem vniversalem, cum potestate facta Ecclesiæ aliquas causas avocandi: Ecclesia autem avocaret omnes causas, exceptis peccatis venialibus & mortalibus jam confessis. R. Imò Ecclesia non avocat ad se vllam causam, hoc est, vllam personam, nec vllum peccatum reservat pro illis circumstantijs, pro quibus per se & præcisè ex institutione Sacramenti est hoc Sacramentum sub præcepto. Omnes enim Sacerdotes habent Iurisdictionem absolutam & expeditam in omnes personas, & peccatum pro articulo mortis, saltèm quando non adest proprius pastor, imò ex multorum probabili Sententia, quam fusè propugnat P. Dicastillo, etiam præsente parocho. ità expressit Tridentinum *sess. 14. c. 7.* his verbis: [Piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei constitutum semper fuit, vt nulla sit, NB. reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet Pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris

suris absolvere possint.] Ecce! ex sola non avocatione, seu non reservatione, infert Concilium Iurisdictionem absolvendi vniversalem: ergo supponitur hæc priùs collata: ergo vel immediatè à Christo, per Ordinationem, vel ab homine. si illud: habetur intentum. si secundum, deberent adversarij adferre aliquem textum ex quo talis collatio colligeretur, sicut econtra colligitur reservatio ex cap. Omnis vtriusque sexus de Pœnit. & remissionib. quod etiam est caput 21. Concilij Lateran. sub Innoc. III. & est relatum in Tridentino *sess.* 14. *c.* 5. *in fine.* [Omnis vtriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltèm semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam proprijs viribus studeat adimplere, &c. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de caussa sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet, & obtineat à proprio Sacerdote, cùm aliter, NB. ipse illum non possit absolvere, vel ligare.]

Ad argumentum suprà contra hanc Sententiam factum, facilis est responsio, non intervenire inutiles circuitus & ambages, sed necessarias ad rectè gubernandam Ecclesiam, & adhuc salvari propriè dictam Iurisdictionem delegatam, sicut esset Iurisdictio propriè delegata, si Princeps caussam ad se avocatam committeret jùdicandam vni ex Academicis Consiliarijs, quia committeret ei vices suas, vt suo nomine, (& non ex Officio cui de Iure sit annexa Iurisdictio, quæ dicitur ordinaria) judicaret caussam, alioquin à se judicandam vi avocationis: ità etiam faceret Episcopus constituendo aliquem Religiosum Pœnitentiarium in sua Cathedrali Ecclesia. Vnde non est ad rem exemplum allatum à P. Dicastillo, vt consideranti patet.

CAPVT X.

DE SIGILLO CONFESSIONIS.

CONTROVERSIA I.

Quo Iure sit hoc Sigillum introductum in toto suo rigore.

1026. SIgillum hoc esse rigidissimum, & pro omni casu humanâ auctoritate indispensabile, sine consensu pœnitentis, ac præterea etiam se extendere ad alios quàm Confessarium, nempe qui vel audiunt confessionem, vel à Confessario ex consensu pœnitentis consuluntur, vel interpretes agunt, adeoque esse longè vniversalius quàm sit Secretum naturale, quo quis ab altero obligatur, certum est ex perpetuo fidelium Sensu. Vnde ab illo rigore non eximit quantumvis magnum Reipublicæ detrimentum imminens ex observatione Sigilli, sicut eximit à Secreto naturali. Neque hoc debet videri grave Reipublicæ: non enim habuit Respublica jus ad confessionis institutionem: quodsi ergo non fuisset institutum hoc Sacramentum, Respublica incurreret illud ipsum damnum quod incurrit ex observatione sigilli. Porrò hoc sigillum non est solùm primariò institutum in bonum privatum pœnitentis, sed etiam in bonum publicum, quia erat vel necessarium vel certè valdè expediens ad bene gubernandos mores totius Christianitatis, qui sine tali sigillo nonaccederent cum ea confidentia ad hoc Sacramentum. Vnde non habet locum Regula, quòd bonum publicum sit præferendum privato, sicut habet locum in Secreto naturali.

1027. Quæstio est, an, suppositâ institutione hujus Sacramenti, resultet obligatio sigilli cum toto suo rigore ex ipso Jure naturæ, vel ex Jure positivo divino, vel ex vtroque.

Prima Sententia docet, dari hanc obligationem sigilli cum toto suo rigore ex solo jure naturæ, secluso etiam vlteriore præcepto divino. Ità Gaspar Hurtadus, Dicastillo, & Lugo, immeritò pro se citans Henriquez, qui apertè stat pro contraria sententia.

Secunda Sententia est, totum rigorem hujus sigilli compleri per præceptum divinum positivum, adeóque non esse adæquatè Iuris naturæ. Ità cæteri DD. communiter. Card. Pallavicinus non videtur reipsâ ab hac sententia differre, licèt spectato loquendi modo videatur aliquid singulare velle, his verbis. [Et quidem probabile est, hanc obligationem ex natura sua esse annexam præcepto confessionis, sed non adeo evidenter, quin opus fuerit, vt Christus eam promulgaret, quæ promulgatio habetur ex traditione Ecclesiæ.]

Censeo secundam sententiam esse veram. nam obligatio merè naturalis tam rigida, non ostenditur sufficienter ab auctoribus primæ Sententiæ, posséque semper verisimiliter responderi, si non accederet præceptum Christi; & mihi vix credibile est, quòd si solùm præceptum naturale

esset, hactenus nullus Theologus inventus fuisset, qui non ausus esset hanc obligationem naturalem pro aliquo valde extraordinario casu negare.

Probatur ergo prima Sententia vnicè. quia si in vllo casu liceret revelare peccatum ex confessione cognitum, redderetur hoc Sacramentum nimis exosum, nec homines ampliùs ità securè accederent, & sic cederet illa licentia in grave præjudicium, adeòque in irreverentiam hujus Sacramenti. Hæc tamen ratio non omnino convincit. Nam licèt hoc Sacramentum sit dignum, vt homines cum illa confidentia accedant, cum qua defacto accedunt, hinc tamen non licet inferre, quòd omne illud debeat esse sub gravi obligatione, quod requiritur ad tam confidentialem accessum; præsertim si loquamur de illis peccatis, quæ quis non tenetur confiteri: item si advertamus ad illud privilegium, quod habet hoc Sacramentum, quòd quando est periculum revelationis, possit quis indirectè absolvi ab illo peccato cujus revelationem timet. Sanè negari non potest, quòd adhuc maximum beneficium esset, posse confiteri venialia cum emolumento maximo, etiamsi liceret Confessario in casu gravi revelare peccatum veniale: nam licèt tunc non daretur tam confidentialis accessus, necdum tamen est probatum, quòd iste confidentialis accessus sit necessariò connexus cum institutione hujus Sacramenti: imò contrarium videtur dicendum, quòd aliter institui potuisset.

CONTROVERSIA II.

An, & quomodo liceat Confessario vti notitiâ confessionis.

1028. GRavis est controversia, an Confessarius possit vti notitiâ hausta ex confessione ad quasdam actiones vel omissiones ex se alioquin licitas, & quæ possent fieri hîc & nunc absque notitia talis peccati hausta ex confessione: v. g. an Superior possit subditum amovere ab officio aliquo, vel mittere ad alium locum. fingunt alij alios casus planè metaphysicos, vt, si sciret Confessarius ex confessione, & sine licentia vtendi hac notitia data à pœnitente, sibi esse paratum venenum in potu, an possit abstinere à potu.

Prima sententia affirmat. Tribuitur D. Thomæ *quodlib. 5. a. 13. & in 4. dist. 21. q. 3. a. 1.* & in supplemento *q. 11. a. 1. ad. 3.* Secunda Sententia negat. Varijs vtraque limitationibus vtitur, quibus omnibus consideratis fortè non vsque adeo differunt, vt differre videntur.

1029. Dicendum 1. Inspecto jure positivo Ecclesiastico, certum est, talem vsum non licere Superioribus Religionum in ordine ad gubernationem suorum subditorum. Extat enim Constitutio Clementis VIII. edita anno 1594. sic loquens. [Tam Superiores pro tempore existentes, quàm Confessarij, qui postea ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur.]

1030. Dicendum 2. Notitiâ Confessionis licet vti ad illas actiones, quas pudor & verecundia non solet hominibus reddere ingratas, etiamsi suspicentur fieri dependenter à confessione audita, modò per illas nec directè nec indirectè revelatur peccatum: v. g. licet pœnitentem singulari affectu prosequi, familiatiùs & confidentiùs cum illo agere: in quibus ipsis tamen actionibus cautè procedendum est, quia fieri posset, vt licèt ceteroquin essent actiones gratæ, in his tamen circumstantijs non sine rubore pœnitenti molestè exhiberentur. Itaque omnis ille vsus hujus notitiæ est licitus, quem si sciant pœnitentes esse licitum, non propterea quidquam absterrentur à Confessione, quia vident, in illis actionibus non contineri nec directè nec indirectè vllum periculum revelationis peccati, nullam exprobrationem ejusdem. Ità Lugo, Palao, Pallav. & alij. Hinc ob notitiam confessionis possum moveri ad hæc dendum, consulendum sine manifestatione personæ, possum vitare illas occasiones in quibus pœnitens lapsus est: potest Superior emendare suum rigorem, si ex confessione intelligat, inde nasci multas querelas & murmurationes. Imò addit Castro Palao, posse Confessarium vti notitia ad examinandum complicem, ità tamen vt non intelligat, vnde moveatur ad tale examen. Rationem à priori bene assignat Pallavicinus *c. 7. n. 327.* debet nimirum obligatio sigilli ità esse instituta, vt non sit nimis onerosa Confessarijs (seu vtilitate pœnitentium) ne alioquin eos à Ministerio deterreat: ideo non prohibentur generici loqui de ijs quæ audierunt in Confessione, dummodo in singulis casibus nullum sit morale periculum manifestationis.

Dices. Ex hac ipsa licentia jam oritur periculum alicujus manifestationis in genere; nempe si arbitrio Confessarij committitur, judicare in hîc & nunc nullum sit periculum, sæpè fiet vt Confessarij imprudenter judicent, & sic jam redderet confessio odiosa. R. Esse quidem aliquod remotum periculum hujusmodi incommodorum, sed illud esse leve malum, si comparetur cum illo, quod afferret præceptum adeo rigidum, non vtendi notitiâ confessionis in casibus & modis recensitis; vnde fit, vt neminem absterreat à Confessione.

1031. DICO 3. Ille vsus confessionis, est illicitus, cujus licentia redderet confessionem difficiliorem, quàm sit si ponatur non licere. Sit declariùs. Ille vsus notitiæ est illicitus, Jure divino ex institutione hujus Sacramenti, cujus prohibitio servit ad facilitandam confessionem. Ita Lugo, Dicastillo, Esparza, Arriaga alij. Ratio est eadem quæ vrget pro sigillo, & inde deducitur hæc Conclusio. Voluit nimirum Christus hoc Sacramentum sic instituere, & omnibus illis obligationibus

obligationibus munire, vt, quantùm in se erat, tolleret omnem difficultatem, quæ oritur ex verecundia vel damno incurrendo, & quæ non est intrinseca Confessioni. vt proinde in ordine ad commodum & incommodum pœnitentis, non aliter se habeat notitia Confessarij, quàm si non sciret. Hinc

1032. Resolvitur 1. quid agere liceat Confessario, si ex confessione cognoscit imminere sibi grave periculum, quod posset subterfugere vtendo notitiâ confessionis. R. Si fuga vel alius actus talis esset, qui nec directè nec indirectè revelaret confessum, peccatum nec redderet aliunde exosam confessionem, liceret: secùs, non liceret, quidquid dicat Conink, volens licere fugere, etiamsi alij inde colligerent, se à Petro in Confessione proditos esse, quem bene refutat Lugo: qui etiam rectè addit, casum non esse moralem, sed metaphysicum; & à tot sæculis non esse auditum, quòd contigisset, vt opus fuerit tali vsu sine licentia pœnitentis, qui licentiam libenter dabit, vel si dare nollet, non huic sed alteri confessus esset, vel habuisset justam caussam tacendi peccatum, quia est moraliter certum periculum, fore vt Confessarius illâ notitiâ vtatur, qui vsus si sit gravis pœnitenti, habet sufficientem caussam tacendi pro tunc peccatum, vt fatentur Pallavicin. & Esparza. vel denique posset Confessarius prudenter colligere, talem nequam non animo confitendi dixisse, sed animo obligandi Confessarium ad non fugiendum &c. & tunc non obligaret sigillum.

Neque videtur alia mens esse P. Adami Tanneri *to. 4. disp. 6. q. 9. dub. 6. n. 140.* quidquid autem sit de illius mente, illud non debeo dissimulare, Dianam *parte 5. tr. 11. Resol. 3.* in fine, mirari, quòd Tannerus docuerit licitum vsum notitiæ Confessionis in casu posito, contra Decretum quod condidit noster P. Generalis Claudius Aquaviva, prohibens doceri à nostris, aut practicari Sententiam asserentem, justis de caussis licere nonnunquam Confessario, cùm id fieri potest sine vlla revelatæ confessionis suspicione vti extra Confessionem notitiâ per confessionem habitâ. Hanc Dianæ admirationem approbat P. Dicastillo *n. 140.* in fine. Sed vterque admirationem facilè deposuisset, si legisset sequens folium P. Tanneri, qui §. *Quâ ratione* mentionem facit hujus ipsius Decreti, vbi notat, prædictum Generalem fuisse super hoc decreto ex Germania consultum, & respondisse, mentem sibi ac propositum fuisse, vsum NB. ejus notitiæ duntaxat prohibere in ijs, quæ pertinent ad regimen & gubernationem superiorum. in cæteris verò casibus qui incident (adeoque etiam in secretis suffragijs, v. g. si ex confessione constaret aliquem esse indignum aut incapacem alicujus beneficij aut officij) cùm statuendum nihil, ità se gerere vnumquemque debere, vti conscientiæ suæ ex Doctorum sententijs consultiùs forè cognoverit. Denique etiam Castro Palao ad longum refert verba Decreti illius, nihilominus sententiam Tanneri tenet.

Pro Sententia P. Conink paulò antè relata objici potest: quia in tali casu videtur fore lex moraliter inobservabilis, consideratâ humanâ fragilitate. R. Multas alias leges exstare, quæ etiam obligant in casu difficillimo, & moraliter impracticabili, sed rarissimo, eò quòd si talis casus exceptus esset, inde per consequentiam sequeretur maximum præjudicium contra finem legis, & sic ejus vtilitas elideretur. Exempla sunt obvia. obligatio non mentiendi, non dicendi hæresin externam, non occidendi directè innocentem, exponendi se periculo vitæ ad liberandum eum, quem injustè in tale periculum conjecisti, hæ inquam & plures similes, nullam admittunt exceptionem, ne quidem pro casu quo similes actiones essent necessariæ ad conservandam propriam vitam. imò reperiuntur etiam hujusmodi leges humanæ, vt lex non contrahendi cum persona conjuncta in certo gradu; non celebrandi sine vestibus sacris, non in fermentato, &c.

1033. Resolvitur 2. Non licere vti notitiâ confessionis, ad neganda Sacramenta indigno, vel habenti impedimentum ex confessione notum: vnde si talis petat denuntiari à Parocho, nec Parochus habeat licentiam aperiendi impedimentum, eò quòd deberet loqui de peccato audito, debet denuntiare, & assistere Matrimonio quantumvis invalido; alioquin jam redderetur odiosa confessio. vt post alios docet P. Aversa de Matrim. *q. 7. §. Quodsi parochus.*

Resolvitur 3. Posse Confessarium in secunda confessione loqui de peccatis auditis in priori confessione, in quantum hoc conducit ad dirigendum pœnitentem. Iam enim iterum agit Vicarium Christi, & vt talis scit peccata præterita, & statum pœnitentis inde dependentem. Certè in hac licentia fundat se illa praxis & consilium quod datur pœnitentibus, vt constanter vni confiteantur. Extendit hoc Lugo cum Henriquez, vt etiam possit statim post datam absolutionem adhuc aliquid monere occasione peccatorum confessorum, quia censetur adhuc moraliter durare illud judicium, quidquid contradicat Fagundez & Diana.

Resolvitur 4. Contra Suarez, Filliucium, & Nunnum, quòd si pœnitens neget confessario petitam licentiam loquendi de peccatis auditis, non possit de illis loqui, alioquin hæc petitio licentiæ esset mera cæremonia & vrbanitas, & hac ratione redderetur exosa confessio, non minùs, imò magis, quàm si fuisset, non petitâ licentiâ, locutus.

CONTROVERSIA III.

Vtrum ratione Sigilli defendi possit licentia manifestandi Complicem in confessione, si peccatum aliter explicari non possit.

1034. DUbitatur, an, quando species peccati non potest explicari, quin Confessario innotescat persona complicis, possit subticeri talis circumstantia peccati, propter famam proximi, vel an liceat, imò an tenearis Complicem manifestare. v.g. commisisti incestum cum Sorore aut Matre, & Confessarius novit tuam sororem & matrem, quæritur, an satis sit dicere: commisi incestum: ità tamen vt specialitas incestûs in alia confessione manifestetur alteri confessario, cui non sit nota persona complex. In praxi certum est, vtrúmque fieri posse; cùm vtráque opposita Sententia sit saltem extrinsecè probabilis. Nunc autem rem speculativè examinamus.

Prima Sententia docet, posse ac debere Complicem reticeri. Ratio est, quia ob incommodum grave proximi potest peccatum reticeri: jam verò, infamari etiam apud vnum est grave incommodum, & proximus habet jus ad suam famam: ergo possum: & quia possùm, debeo ex Iust tia parcere ipsius famæ. Ità non pauci apud Dianam & Dicastillo, quibus accedit Arriaga.

Secunda docet, licere tunc manifestare complicem atque debere. Ità quadraginta nominati AA. celebres relati à P. Dicastillo, quibus & ipse accedit: item Amicus, Castro Palao, & quod magnum veritatis argumentum est, in ea conveniunt Suarez & Vasquez. est etiam S. Thomæ in terminis *in 4. dist. 16. q. 3. a. 2. quæst. 5. ad 5.* est denique S. Bernardi, qui eam indubitanter supponit in formula honestæ vitæ, his verbis. [De nullo prorsus siniſtrè loquaris, quantumcúnque sit verum, vel manifestum, nisi in Confessione, & hoc vbi non potes aliter manifestare peccatum tuum.]

1035. Huic Sententiæ libenter assentior, tùm quia est tantorum virorum, tum quia cohæret cum regulis quas tradam in tr. de Iust. circa Detractionem & Occisionem indirectam innocentis in certis casibus licitam; quæ in præsenti casu multò magis locum habent, vbi damnum infamationis plurimùm minuitur obligatione sigilli, quo complex non minùs gaudet quàm pœnitens.

Omissis variis probationibus, quarum inefficaciam ostendit Arriaga & Dicastillo, melior probatio est quâ vtitur Amicus, Palao, Dicastillo, & etiam insinuat Lugo, Suarez, Vasquez, scilicet, quòd alter complex habeat quidem jus ad suam famam, sed non cum tanto meo incommodo, quod subirem, si non liceret mihi totam speciem peccati explicare, adeóque non potest esse rationabiliter invitus, quòd innotescat delictum Confessario sine periculo vlterioris damni, & in tam arcano judicio, quando hoc est necessarium, vt ego possim integrè meum peccatum confiteri, directam ejus absolutionem consequi, & onere iterum confitendi liberari, competentem accipere instructionem & correctionem, &c. propter quæ bona Christus hoc Sacramentum instituit, & integram confessionem præcepit, eámque imposito sigillo facilitavit, illísque bonis posthabuit ipsius pœnitentis famam, eum obligando, vt cum sui infamatione illa bona procuret. Ergo pariter & à fortiori censendus est Christus licentiam dedisse, propter hæ ipsa bona consequenda infamandi complicem, quando aliter non possumus illa consequi; nam minor causa sufficit, vt liceat infamare proximum (cæteris paribus) quam sufficiat, vt obliger ego ad me ipsum infamandum. Hæc est tota substantia probationis, prout ab aliis proponitur; cujus fundamenta partim tradidi in tract. de Charitate, quæ proinde hic non repeto, partim tradam loco indicato de Iure & Iustit. tract. 1.

1036. DICO nunc vlteriùs. In tali casu non solùm licitum est, sed etiam tenemur manifestare complicem. Ità plerique ex Authoribus secundæ Sententiæ. Et hic habes, lector, exemplum clarissimum contra doctrinam Clarissimi viri Prosperi Fagnani de Opinione probabili, quam retuli & impugnavi in lib. 2. Habes, inquam, exemplum, quo homo constituitur in tali circumstantia, vt necessitetur ad sequendam Sententiam probabilem, & non possit habere certitudinem, quam ille auctor semper requirit. Nam probabile est, te teneri manifestare complicem, & insuper probabile est, te teneri ad tacendum, & tamen vtrumque declinare non potes, & quin aliquatenus exponas periculo materialis erroris, sicut potes declinare in alijs casibus, vt, si probabile est licere sumere duodecim vncias pro collatione, & est probabile non licere, & est tamen certum te non errare aut peccare si abstineas ab illis. Probatur autem Conclusio. Quandocumque concurrunt duorum præceptorum materiæ incompossibiles, tunc cessante obligatione vnius præcepti, & non interveniente aliunde alià causâ excusante ab observatione alterius præcepti, obligat alterum præceptum: v.g. teneor hodie audire Missam, quia est dies festus: teneor non dare occasionem scandali proximo, si sine meo incommodo præponderante possim cavere: si exeam è domo, scandalizabitur Petrus mei aspectu: prævalet tamen commodum Missæ; tunc non tantùm licet adire Missam, sed teneor adire, nisi accedat alia ratio excusans, v.g. morbus, aut jactura rei domesticæ: tunc enim excusor, non ex cessatione legis oppositæ de scandalo cavendo, sed quia lex humana præcipiens Missam non obligat cum tali incommodo meo.

Sic se res habet in casu nostro: concurrunt materiæ duorum præceptorum, negatio scilicet infamationis proximi, & integritas materialis confessionis, præceptum non infamandi cessat, vt pro-

vt probatum est conclusione præcedente: ergo secundum præceptum obligat, nisi interveniat alia caussa excusans, qualis esset v.g. periculum evulgationis, &c.

Quodsi illud peccatum jam aliàs essem confessus, & vellem modò confiteri generaliter, tunc quidem non tenerer manifestare complicem, quia non teneor in confessione generali omnia dicere quæ jam semel confessus sum, licitè tamen manifestarem, vt patet ex prima Conclusione, & benè resolvit Dicastillo.

CAPVT XI.

DE SATISFACTIONE SACRAMENTALI.

CONTROVERSIA I.

An opus formaliter satisfactorium debeat esse pœnale, formaliter liberum, & in gratia factum.

1037. DICO 1. Opus satisfactorium debet esse pœnale. Ità cum D. Th. communis contra Vasq. Probatur ex Trid. loco cit. Ratio est, quia satisfactio est vindicatio delicti commissi, & ordinatur ad correctionem tum ipsius satisfacientis, tum aliorum vt absterreantur, ac denique succedit in locum pœnæ à Deo infligendæ. An autem omne opus meritorium ratione suæ victoriæ quam includit omnis actus virtutis, sit hoc ipso pœnalis, & requirat arduitatem, dictum est lib. 2. tr. de Merit.

1038. DICO 2. Opus satisfactionis à nobis sponte susceptum, debet provenire ab exercitio libero & meritorio. Probatur. Debet enim esse tale, per quod homo placeat Deo, & dignus fiat cujus opus acceptetur loco pœnæ alioquin infligendæ. debet etiam opus externum dignificari ad hoc, vt habeat vim satisfaciendi satisfactione contradistinctâ ab illa quæ inest (ex communiore sententia contra Arriagam d. 22. à n. 19.) actui formaliter meritorio: dignificatur autem & qualificatur ex eo quod procedat ab actu meritorio. Sanè omnes judicamus, eum qui dormit humi, præcisè quia non habet lectum, non satisfacere Deo per talem mortificationem.

1039. DICO 3. Pœnalitas externa auget Satisfactionem quò est major, etiamsi nullum novum exercitium liberum accedat, vel tunc influat, quidquid sit an augeat rationem meriti, de quo dictum est tr. de Merito. Conclusio est communis contra Suarez d. 48. s. 8. n. 16. & 18. Probatur. Quia Satisfactio se habet per modum solutionis, in qua consideratur non solùm affectus (vt in merito) sed ipsa exterior executio.

Accedit communis fidelium sensus, vtique in ratione allata fundatus: solemus enim nos affligere jejunijs, disciplinis, cilicijs, in eum finem, vt transactâ actione relinquatur adhuc dolor independenter ab actuali libero voluntatis exercitio immediatè influente; & per talem dolorem censemus satisfieri copiosiùs, quàm si talis dolor non sequeretur.

Hinc si quis det famulo pecunias distribuendas pauperibus, vt satisfaciat pœnitentiæ injunctæ, tunc primùm consequetur fructum satisfactionis, quando actu dabitur eleemosyna, licèt tunc ipse dormiat: quia tunc ponitur alienatio pecuniæ, quæ est realiter, & objectivè pœnalis.

Objicies. Ex hoc sequi videtur, adhuc satisfieri per opus pœnale, quando illud inceptum est in gratia, & continuatur superveniente peccato, quia adhuc verum est dicere, quòd procedat ab actu meritorio originaliter, & non requiritur eum de præsenti existere. R. Magnorum DD. Sententiam esse, quòd Pœnitentia non solùm possit impleri in statu peccati mortalis, quantùm satis est, vt pœnitens liberetur ab obligatione imposita per Sacerdotis claves, verùm etiam illam pœnitentiam liberare pœnitentem ab aliqua parte pœnæ; cujus ratio est, quòd sit opus pœnale injunctum à Iudice, vt tali: Alij dicunt, habere primùm suum effectum remoto obice, quos refert & sequitur Lugo.

Vtrum autem sit peccatum saltèm veniale, perficere pœnitentiam in statu peccati mortalis, negant plures, quos refert & sequitur P. Antonius à Spiritu sancto. probabilis tamen est Sententia Alensis & Barbosæ apud eundem, esse peccatum saltèm veniale, quia est aliqua irreverentia erga Sacramentum, impedire quominus statim consequatur suum effectum satisfactionis.

CONTROVERSIA II.

An sit obligatio imponendi Pœnitentiam, eámque acceptandi.

1040. TRes potissimùm casus sunt, in quibus non est necesse imponere Pœnitentiam. Primus, quando pœnitens jam est sensibus destitutus. Quodsi adhuc sibi præsens est, imponenda erit levis, & citò præstabilis, v.g. invocatio nominis JESV, vel tunsio pectoris: gravior verò, si eam promeruit, imponenda sub conditione: si convaluerit.

Secundus casus est, quando Confessarius ex circumstantijs intelligit, pœnitentem integrè satisfeciisse, quod tamen vix unquam constabit.

Tertius. Si lucrandæ sunt indulgentiæ plenariæ, saltèm moraliter certæ: quamvis & tunc expediat levem saltem imponi. imò, vt advertit P. Esparza, nec tunc omittendæ sunt pœnitentiæ medicinales, si alioquin censentur necessariæ.

Quando imponenda est pœnitentia levis, tunc non erit culpa gravis, si non imponatur, sicut nec ipse pœnitens graviter peccat eam non implendo. Rationem reddit Pallavicinus; quia non est talis pars Sacramenti, sine qua Sacramentum sit deforme. Imò Bonifacius VIII., vt refert glossa in Extrav. *Antiquorum de pœnit. & remiss.* reprehendit Confessarios, qui anno Iubilæi imponebant alias pœnitentias. ergo non curavit pro tunc defectum hujus partis integralis.

1041. Quæritur 1. an Pœnitentia imponenda sit per modum Præcepti, vel possit imponi per modum Consilij, ità vt liberum sit pœnitenti implere vel non implere. hoc posterius affirmat Suarez, Tanner, Fillivejus, & alij plures.

Dicendum tamen est, semper pœnitentiam debere esse aliquatenus sub Præcepto. Ità communiter RR. Probatur ex Tridentino, quod expressè definit impositionem Pœnitentiæ procedere ex potestate ligandi. vnde sic argumentor. Sacerdos tenetur per se loquendo imponere pœnitentiam, vt Sacramentum habeat suam integritatem: atqui impositio hæc procedit ex potestate ligandi: potestas autem ligandi non exercetur dando Consilium, sed obligando & præcipiendo, sicut & Iustitia Vindicativa: ergo debet pœnitentia imponi præceptivè.

Respondet Suarez & Diana, ligari pœnitentem conditionatè, si velit consequi fructum ex opere operato. Verùm hoc bene rejicit Arriaga: ridiculum sanè est dicere, reum ligari carcere, si Iudex illi dicat; Si vis manere in carcere, tractabo te lautè: si tamen vis abire, potes. Hinc apparet, crassum fuisse quorundam errorem, existimantium, per illa verba, quæ Confessarius absolutioni subjungit: Passio Domini, &c. omnia opera hominis elevari in partem pœnitentiæ pro satisfactione. Sunt enim verba deprecatoria, & non præceptiva.

Dixi in Conclusione: *Aliquatenus*. Nam certum est, aliquo modo posse pœnitenti pœnitentiam esse liberam. v.g. si illi injungantur duæ opera sub disjunctione, vt electio sit libera pœnitenti.

1042. Quæritur 2. An hoc præcepto obligetur pœnitens ad acceptandam pœnitentiam rationabiliter impositam, vel an sit illi liberum acceptare, & consequenter absque novo piaculo non persolvere, acceptâ nihilominus absolutione. Scotus, Gabriel, Navarrus, Medina, dixerunt, non teneri pœnitentem ad acceptandum, sed ejus arbitrio relinqui vel satisfaciendi in hac vita, vel differendi in alteram vitam, ibique satisfaciendi.

Contrarium tamen certum est, quod Vasquez putat esse de fide. Ratio est, quia Pœnitentia imponitur à Iudice, reus autem tenetur obedire Iudici præcipienti. Vnde non est paritas cum legibus civilibus, quas ideo subditi non tenentur acceptare, quia legislator accepit suam potestatem à populo, & quidem cum illa restrictione.

Objiciunt. Nemo tenetur vti privilegio: atqui est privilegium posse pro satispassione magna substituere modicam satisfactionem. R. Negando, quòd sit merum privilegium, cùm includat præceptum, & imperium Iudicis vindicantis delicta, & ferentis sententiam absolutoriam quidem, sed insuper etiam obligatoriam, & quidem in eum qui se tali Iudici subjecit: adeoque non est liber, vt consequatur absolutionem sine obligatione. Dum enim se subijcit potestati absolvendi, subijcit se etiam potestati ligandi, cùm vtraque competat Sacerdoti: ergo si Sacerdos non vult vnam exercere sine altera, sed vtramque, jam hoc ipso reus est vtrique subjectus.

1043. Quæritur 3. An liceat pœnitentiam implere per alium. R. cum distinctione. Sunt enim aliquæ operationes quæ factæ nomine nostro, adhuc dicuntur esse operationes, nostræ, vt si quis meo nomine contrahat, vel ex meo det eleemosynam, & hujusmodi, non est dubium posse præstari per alium. Aliæ actiones non sunt nisi illius à quo procedunt, vt jejunare, orare, audire Missam, &c. de quibus negandum est posse per alium fieri, quia Tridentinum dicit, partes Sacramenti esse actus pœnitentis, & intentio Confessarij est, vt in propria persona fiant, nisi expressè procurationem hujusmodi operum imponat.

Quæritur 4. Si tibi injungatur pro pœnitentia, vt jejunes tribus proximis diebus Veneris, & tu obliviscaris tali die, an sis liber à jejunio. R. Negativè, quia sicut dicitur de præcepto sumendi Eucharistiam in Paschate, Confessarius primariò intendit triplex jejunium, & tantùm secundariò designavit diem Veneris.

Quæritur 5. An pœnitens differendo in longum tempus pœnitentiam, possit peccare mortaliter. R. 1. Si Confessarius nullum tempus designavit, dilatio non erit facilè peccatum mortale, si non sit excessiva & nimia. R. 2. Si tempus determinavit, tunc si variaretur gra-

ter contra Confessarij intentionem, esset grave peccatum: vt si præcepisset singulis mensibus confiteri, tunc si integro mense intermitteres, graviter contravenires præcepto Confessarij. Si verò præciperet, vt intra mensem iterum confitearis, dilatio alteriúsve diei vltra mensem, non esset gravis.

CONTROVERSIA III.

Quis posit mutare Pœnitentiam.

1044. DIcendum est contra Portell, Villalobos, & Dianam, non posse pœnitentem ipsum mutare pœnitentiam, ne quidem in opus aliud evidenter melius. Probatur. Satisfactio est debita ex præcepto: quando autem aliquid debetur ex præcepto, non est in potestate obligati mutare in id quod est, & judicat ipse esse evidenter melius: v. g. esset evidenter melius dare eleemosynam 100. aureorum, quàm recitare vno die Horas Canonicas, nec tamen licet comutare hanc obligationem in illud opus. Ratio à priori est, quia licèt sæpè in casu particulari legislator esset optimè contentus, si interrogaretur, vt hoc pro illo substitueretur, vniversalis tamen licentia commutandi ad arbitrium subditi, nec expedit, nec legislator in illam consentire censetur, propter periculum certum frequentissimi abusús hujus licentiæ.

Objiciunt. Potest vovens mutare votum in aliud melius. ergo & pœnitentiam. Negatur paritas. nam periculum abusús in commutanda re præcepta, provenit originaliter ex eo, quòd præcepti & legis obligatio, vtpote proveniens ab alio, sæpè sit nobis ingrata, & juxta naturalem propensionem nitamur in vetitum, & sæpè non assequamur quis sit finis præcepti, aut legis: inde fieret, vt non nisi cum maximo præjudicio finis legis posset esse potestas vniversalis pro libitu subditorum commutare obligationes legis & præcepti, & cessaret maxima ex parte, si non omnino, subordinatio, conformitas, & reverentia erga Magistratus. At verò obligatio voti est omnino voluntaria, & primò grata: non sumus autem, perse loquendo, propensi ad mutandam voluntariam obligationem in aliam evidenter meliorem.

1045. Dicendum 2. Alium Confessarium posse pœnitentiam ab alio injunctam commutare, si peccata saltèm graviora denuò audiat; tunc enim causam ab alio judicatam denuò judicat, succedens priori Iudici in eodem tribunali; sicut secundus Episcopus potest moderari vel mutare pœnam ab antecessore impositam. Quo casu pœnitentia à secundo confessario imposita, non evadit pars integralis prioris Sacramenti, quia non est impletio prioris præcepti. Neque est absurdum prius Sacramentum hoc modo reddi incompletum, quia non deest tunc aliquod complementum requisitum: nam pro illis peccatis satisfit per pœnitentiam in secundo judicio impositam. Quodsi (prout fieri convenit) Secundus Iudex aliquid prioris pœnitentiæ retineat, tunc potest illa pars esse complementum vtriúsque Sacramenti, sicut eadem aqua duplicis baptismi.

Loquendo denique de eodem Confessario, probabile est, quod asserit Lugo, posse eum mutare pœnitentiam etiam post quodvis longum tempus, modò adhuc saltèm confusè recordetur peccatorum, etiamsi non fiat nova confessio. Nam sicut ipsa executio pœnitentiæ, quantumvis serò facta, est complementum & pars Sacramenti, & cum prioribus moraliter conjungitur, ità & illa mutatio pœnitentiæ ab eodem Iudice facta.

1046. Pro Coronide quæres, an Satisfactio Sacramentalis exhibita post absolutionem, causet aliquem gradum Gratiæ sanctificantis vltra illam, quam causavit Sacramentum per partes suas essentiales, nempe quando fuit finita forma absolutionis. S. Thomas planè id fieri supponit, nec potest commodè in alium sensum trahi *q. 90. a. 2. ad 2.* eum sequuntur Cajetanus, Sotus, Suarez, & Turrianus, ac probabilem vocat Dicastillo. Contraria est valdè communis. Neutra habet convincens argumentum, & ideo negativa præfertur, quia non debet sine gravi fundamento affirmari talis vis causativa. Fundamentum affirmativæ opinionis est, quia Satisfactio est pars Sacramenti: ergo debet causare gratiam. R. esse tantùm partem integralem, quæ si præsupponat tempore positas partes essentiales, non debet novam gratiam superaddere, cujus instantiam afferunt aliqui in Extrema Vnctione. Sufficit ergo ad partem integralem, vt sit apta causare gratiam, quando præcedit vltimam partem essentialem. Et hæc de Pœnitentiæ Sacramento (prætermissis quæstionibus alijs, in quibus plus valet Legum auctoritas, & numerus asserentium, quàm differentium ratiocinatio) dicta sufficiant,

Ad Majorem DEI Gloriam.

INDEX

INDEX MATERIARUM IN HOC OPERE CONTENTARVM.

Prior Numerus Librum, Secundus Numerum Initialem significat.

A.

Actus.

ACtus Imperans & Imperatus in Deo an possint virtualiter intrinsecè distingui. I. 373 & 410
Actus Imperatus ex objecto bonus, an possit fieri malus extrinsecè, per relationem ad malum finem, aut econtra. II. 391 & seq.
Actus imperatus an possit esse formaliter liber II. 116
Actus Liber Dei an sit Modus realiter supperadditus essentiæ divinæ. I. 324
An consistat in connotatione virtualiter indistincta ab Essentia. 328
An compleatur per veritates objectivas æternas. 331
An per productionem effectûs, 335
An consistat in terminatione virtualiter distincta ab essentia. 345
Quare omnes divini actus sint æqualis perfectionis. II. 337
Actus humani liberi an prædefiniantur à Deo. I. 473
Actus indifferens. vide, *Indifferens.*
Actus bonus an possit fieri extrinsecè malus. II. 391
Actus primus proximus in quibus consistat. III. 435

Adoratio.

Adoratio quid sit. IV. 409
Ejus divisio. 410
An possit consistere in mero actu interno. 412
In quo differat ab Humiliatione. 416
Quomodo feratur in Imaginem & Exemplar. 434

Æquivocatio.

Æquivocatio stat cum duplici sensu vtroque perfecto & proprio. IV. 862

Amicitia.

Amicitia an detur inter Deum & Hominem. III. 547

Amor.

Amor Amicitiæ & Concupiscentiæ quomodo differant. III. 521
An ad amorem Concupiscentiæ prærequiratur cognitio bonitatis in amato indistincto ab amante. Eodem & seqq.
Amor Dei super omnia an possit procedere ex fide solùm respectivè firmissima. III. 262

Angeli.

Angelorum possibilitas quomodo probetur. I. 783
Eorum existentia an sit Metaphysicè necessaria ex hypothesi quòd aliquid producatur. 785
An possint esse compositi ex materia & forma spiritualibus. 805
An sint ex intrinseca ratione naturaliter indestruibiles. 815
An possint inter se differre specie. 825
An possint intra eandem speciem multiplicari. 832
An possint se contrahere ad quodvis minus spatium. 849
An possint transire ab extremo ad extremum non transito spatio medio. 854
Quomodo cognoscant objecta. vide *Cognitio.*
Quomodo cognoscant Secreta cordium. vide *Secreta.*

Quomodo loquantur. vide. *Locutio.*
An acceperint Gratiam ex prævia dispositione. 932
An acceperint auxilia supernaturalia cum proportione ad inæqualitatem naturarum. 940
An potuissent peccare in primo instanti. 955. 959.
An peccaverint appetendo divinitatem. 962
An peccaverint appetendo inordinatè beatitudinem supernaturalem. 966
An peccaverint præferendo beatitudinem naturalem supernaturali. 970
An peccaverint, nolendo subjici Christo. 978
Quomodo torqueantur ab igne. an per alligationem. 990
An per qualitatem spiritualem ab igne productam. 995
Quomodo subjiciantur Lucifero. 997

Aqua.

Ex quo præcepto sit miscenda vino in consecratione Calicis. IV. 795
Quomodo convertatur in sanguinem, mediatè an immediatè. 798

Assensus.

An idem assensus possit esse ex duplici motivo, Scientiæ, scilicet, & Fidei. III. 310

Attritio.

Attritio ex desiderio beatitudinis & metu pœnæ an sit honesta. IV. 980.
An Attritio ex solo motivo creato sufficiat ad Sacramentum Pœnitentiæ. 986
An debeat esse prior naturâ aut tempore ad reliquas partes Sacramenti. 995
An debeat esse ex motivo vniversali. 997

Auxilium.

Auxilium supernaturale vltimum hominis reprobi, an possit esse efficax. IV. 911
Plura de auxilijs. vide *Gratia.*

B.

Baptismus.

Ejus reviviscentia quomodo explicanda. IV. 726 & seqq.
Quomodo remittat peccata post baptismum commissa. 737

Beatitudo.

Beatitudo in quo sensu sit Finis vltimus: & in quo consistat beatitudo naturalis. II. 3
An naturalibus rationibus sit probabilis. 6
Beatitudinis supernaturalis inæqualitas quomodo stet cum perfecta satietate. 19
Beatitudo objectiva & formalis quomodo differant. 20
Beatitudinis Fruitio & Possessio in quo consistant & quo sensu accipiantur. 21. 22.
Beatitudo formalis quo sensu consistat in Visione Dei adæquatè. 31
Quo sensu in solo Amore. 31
Quo sensu in vtroque. 37
Beatitudinis formalis perpetuitas quomodo cognoscatur à beato, an in Dei decreto. 39 & 46
An videatur per visionem reflexam. 46

Benevolentia.

Benevolentia specialis erga Prædestinatos in quo consistat, & quousque se extendat. I. 500
Plura vide V. *Prædestinatio.*

C.

Caussa.

NOn est de conceptu Caussæ Moralis in genere caussare effectum mediante cognitione & volitione caussæ physicæ. I. 417
Caussa Moralis in quo differat à pura conditione. IV. 624

Certitudo.

Certitudo in genere in quo consistat. III. 271
Certitudo fidei qualis esse debeat. 273
vide etiam. *Fides.*

Character.

Character à quibus Sacramentis imprimatur. IV. 671
An sit Ens physicum inhærens animæ. 675
An sit signum naturale. 679
An sit indestruibilis. 681

Charitas.

Charitatis actus an sit forma justificans. II. 499
Charitatis objectum formale. III. 502
An involvat Participabilitatem. eod. & seqq.
Charitatis habitus supernaturalis an specificetur à bonis creatis quæ vult Deo, vel creaturis propter Deum. 539. & 546
An habitus Charitatis augeatur per actus remissos. 565
An ratione durationis. 580
Charitatis augmentum quomodo explicandum secundum diversas philosophorum sententias de Continuo. 583. & seq.
Charitatis Ordo servandus inter se & proximum. 588

Christus.

An opera Christi habuerint æqualitatem in ratione satisfactionis. IV. 87

An ejus satisfactio fuerit ad alterum. 91
An ejus satisfactio possit dici nostra. 93
An fuerit ex aliàs debitis. 99
An debuerit acceptari. 103
An ejus merita fuerint infiniti valoris. 109
An ejus satisfactio fuerit ex rigore Justitiæ. 145
An Christus fuerit liberè mortuus solùm quoad circumstantias. 285
An Obedientia Christi fuerit solùm affectiva. 294
An Christus habuerit præceptum Theologicum moriendi. 296 302
An Christus fuerit liber ad actus inæqualis perfectionis. 312
An Christus fuerit subjectus fomiti. 322
Quo sensu ejus voluntas fuerit semper conformis divinæ voluntati. 328
An Christus habuerit statum merendi independentem à Progenitoribus. 349
An Christus meruerit antiquis Patribus merito compensativo. 356
Quænam objecta cognoverit Christus per Visionem beatam. 367
An Christus habuerit scientiam per se infusam. 369
Quomodo Christus habuerit scientiam naturalem, an per accidens infusam, vel successivè acquisitam. 372. & seqq.
Quomodo Christus possit dici: *Creatura.* 382
An Christus possit dici: Vnus. Plures. Vnum. Plura. 384
Quomodo Christus fuerit Sacerdos in æternum. 391
Quomodo fuerit Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech. 393
Quale dominium in res temporales habuerit Christus. 395
An Christus possit dici *Servus.* an filius naturalis aut adoptivus. 397
An Christus vt Homo adorari possit cultu latriæ. 416
An Christi Humanitas possit adorare Angelos & homines. 426

Circumcisio.

An fuerit caussa vel conditio Gratiæ collatæ infantibus. IV. 634

Circumstantiæ.

Circumstantiæ aggravantes an sint ex præcepto confitendæ. IV. 1013. & seq.

Cognitio Angelica.

Cognitio Angelica an indigeat concursu objecti. I. 864
An aliquando indigeat speciebus. 867
An speciebus indigeat cognitio ipsius Angeli, & ipsi vnitorum. 870
An speciebus indigeat cognitio alterius Angeli præsentis. 876
An speciebus indigeat cognitio objectorum materialium. 882
Plura verbo *Species impressa.*

Communicatio Idiomatum.

Vide. *Idioma.*

Concupiscentia.

Quale voluntarium causset. II. 84
An Concupiscentiæ subjectio sit proprietas Naturæ debita. 719

Condonatio extrinseca.

An sit possibilis. II. 626
An procedat in statu puræ naturæ. 628
An in peccato Veniali. 647
Condonationis extrinsecæ objectum quomodo declarandum. 653 & seqq.

Confessio.

Confessio Venialium qualem dolorem requirat. IV. 1000
Confessio Mortalium dubiorum an sit necessaria ex præcepto divino. IV. 1004 & seqq.

Consecratio.

Consecrationis verba quomodo verificentur. IV. 860
An vt vera causserent conversionem. 864
Quid in forma consecrationis significent pronomina. *Hoc: Hic.* 866
An hæc pronomina accipiantur substantivè an adjectivè. 867
An Consecratio possit simul fieri à pluribus Sacerdotibus. 870
An verba consecrationis proferantur Enuntiativè, an Recitativè. 875 877
Verba consecrationis Calicis quæ? 878

Contritio.

Ejus differentia ab Attritione, & motivum illius proprium. IV. 905

Conversio.

An ad Conversionem requiratur desitio termini *à quo.* IV. 825
Conversio Eucharistica quomodo colligatur ex verbis Christi. 830

Corpus.

Quid nomine Corporis significetur in Forma Eucharistiæ. IV. 844
An sit vox æquivoca ad sensum perfectum & imperfectum. 863
An Corpus in Eucharistia de novo producatur. 837

Correctio Fraterna.

Quando Correctionis fraternæ præceptum obliget. III. 598

Creatura.

An Creaturæ videantur in Deo tanquam in medio cognito. I. 188
An videantur eo modo quo id explicat P. Izquierdo. 209
Creatura pura an possit satisfacere condignè pro peccato, aut mereri primam gratiam sanctificantem alteri. IV. 35 43 & 66
An opus bonum creaturæ possit bonitate adæquare malitiam peccati. 57

D.

Decreta Libera Dei.

IN Deo non distinguuntur virtualiter illi actus, quorum objecta ità se habent ad invicem, vt per similem modum volendi homo vel Angelus illa objecta posset vno actu velle. I. 370
Vno indivisibili decreto prædefiniente attingit Deus omnia. 374
Repugnat in Deo decretum finis indeterminatum quoad media. 378
Decretum concurrendi cum caussa secunda necessaria non distinguitur virtualiter intrinsecè à decreto producendi ipsam caussam. 379
Decretorum Signa & ordo. I. 428
Decretum offerens concursum indifferentem non distinguitur virtualiter à Decreto ponendi caussam in actu primo. 390
Neque hoc decretum ponitur post visam caussam secundam. 392
Potest in Deo admitti decretum disjunctivum conditionatè determinans ad individuum actûs. 402
Non est tamen necessitas admittendi tale decretum. 406
Repugnat in Deo decretum liberum prævisum per scientiam mediam, & subsequens ad decretum prædefiniens præmium, & ad visionem meriti. 413
Vnicum decretum post Scientiam mediam admittendum est. 430
Decretum Benevolentiæ an in Deo sit complexum ex voluntate indifferente, & scientiâ mediâ. 483

Deus.

Dei existentia non potest immediatè esse evidens, & quo sensu hoc verum sit. I. 5. & seqq.
An possit demonstrari existentia Dei ex creaturis, & an sit de fide posse demonstrari. I. 13 & seqq.
An possit demonstrari nullâ factâ suppositione creaturarum. 27
An possit demonstrari ex propositionibus æternæ veritatis. 40. & seqq.
An possit demonstrari ex sui contradictorio. 45
An Deus sit caussa peccati. vide. *Peccatum.*
Dei Essentiæ & Naturæ in quo consistat conceptus formalis & quidditativus. 47. & seqq.
Deus an habeat respectum transcendentalem ad creaturas. 192
Examinatur specialis probatio P. Antonij Perez. 193
Cur Deus sit Incomprehensibilis. 199
An Deus necessitetur ad optimum. 211
An Deus necessitetur ad compensandas dispensationes in naturis rerum. 437. 445 448

Desperatio.

Illius conceptus formalis. III. 478. 493

Dictamen Practicum.

An vltimum dictamen vnde pendet honestas vel inhonestas actuum moralium, possit esse falsum aut inevidens. II. 235 238

Discerniculum Fidei.

An in simplicibus detur Discerniculum articuli veri à falso. III. 191
Discerniculum P. Antonij Perez. 193
Discerniculum Card. Pallavicini. 194
Discerniculum P. Martini Esparza. 195
Rejicitur primum. 196
Secundum. 206
Tertium. 224

Dispositio.

Dispositio in suscipiente Sacramentum quomodo sit mensura Gratiæ. IV. 718

Divinitas.

Quomodo existat in Eucharistia. IV. 851
Plura vide: *Deus.*

Dominium.

Dominij perfectio vnde sit desumenda. I. 464

Dubium.

An dubium reddat meliorem conditionem possidens. II. 295
An liceat operari cum dubio practicè practico. 295

E.

Eleemosyna.

QUandonam obliget præceptum Eleemosynæ. III. 587

Eucharistia.

Quomodo importet species, vide *Species.*
Quomodo importet Corpus Christi. IV. 758. 769
Quænam partes constituant Eucharistiam. 759
Quomodo in Eucharistia contineatur Divinitas & anima. eod. & n. 761
An verba importentur intrinsecè. 763
Quomodo dicatur Sacramentum permanens. 764
An importet intrinsecè intentionem Ministri. 768
An importet Panem & Vinum. 772 & seqq.

An importet Sumptionem. 774
Vtrum Eucharistiæ Sacramentum sit vnum specie infimâ. 776
An & quomodo numero multiplicetur. 779
An sit necessarium necessitate medij ad salutem. 784
An aliquando conferat primam Gratiam Sanctificantem. 882
An ambæ species majorem gratiam conferant quàm vna sola. 884

Eutyches.

Quis fuerit, & quis illius error circa Mysterium Incarnationis. IV. 208

F.

Fides.

FIdei Theologicæ objectum attributionis. III. 31 & seqq.
An Fides habeat motivum assentiendi. 43
Sub quo conceptu formali auctoritas divina sit ejus objectum formale. 49 & seqq.
An assentiamur Veracitati Dei immediatè vel mediatè. 62
Fidei divinæ Motivum an sit revelatio divina. vide *Revelatio divina.*
An resolvatur fides in auctoritatem Ecclesiæ. 108
An in aliquam revelationem mediatam immediatè creditam. 113
An ejus objectum materiale possit esse aliquid solùm virtualiter revelatum. 143 & seqq.
An sit fide divinâ credibile, modernum Pontificem esse verum Pontificem. 157
Motiva credibilitatis nostræ Religionis. vide: *Religio.*
Motivum fidei quale simplicibus sufficiat. 229
Actus fidei an per suum tendendi modum excludat formidinem. 254 258
Firmitas fidei in quo consistat. 269
Fidei Certitudo. 273 & seqq.
An fides possit esse evidens in attestante. 285
Cum qua evidentia stare possit. 293. & seqq.
An possit esse circa revelationem falsam, aut apparentem. 331
An fidei actus possit consistere in discursu formali. 345
An actus fidei sit supernaturalis quoad substantiam. 355
An ad actum fidei supernaturalis sufficiant species naturales. 359
An pia affectio sit supernaturalis. 377
Quinam articuli fidei sint necessarij necessitate medij. 401. & seqq.
An ad salutem sit necessaria fides strictè sumpta. 382. 396
Quomodo fides sit sub præcepto. 409. 415.
Fidei habitus an infundatur sine gratia sanctificante. 419
Quare Habitus fidei maneat in peccatore. 428
In quonam supposito reperiatur fides. 439

Fomes peccati.

In quo consistat: quando sit ligatus, quando extinctus. IV. 321

Formido.

Quid sit, & in quali actu consistat. III. 244
Vtrum formido essentialiter excludatur ab actu supernaturali fidei. 254

G.

Gratia.

GRatia habitualis est qualitas physicè inhærens animæ. II. 598
An justificet ex intrinseco prædicato. 612
Quo sensu sit spiritualis participatio divinæ naturæ. 619
An distinguatur ab habitu Charitatis. 622
An sit divinitùs conjungibilis cum peccato mortali. 678
An auxilia gratiæ necessaria omnibus dentur. 759
Quomodo intelligendum effatum: Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam 775 783
Gratia per Christum quomodo sit necessaria ad vincendas tentationes graves. 808 811
Quomodo sit necessaria ad vincendam tentationem levem. 819
Qualiter sit impossibile, hominem resistere omnibus Gratiæ auxilijs possibilibus. 885
An Gratia Habitualis fuerit in Christo. IV. 271
Gratia Sacramentalis quomodo differat à non Sacramentali. 557

H.

Habitus.

QUomodo Habitus supernaturales influant in actus præceptos. III. 337
An detur Habitus purè reflexivus. IV. 893
Regulæ distinguendi Habitus supernaturales ab invicem. 894

Hæresis.

Hæresis quomodo differat ab Infidelitate alia. III. 445
Hæresis pertinacia in quo consistat. 451
Pœnæ in hæreticos latæ. 458

Honestas.

Honestatis & Inhonestatis objectivæ definitio, & Regulæ discernendi. II. 322
Regula cognoscendi objecta intrinsecè honesta. 350
Quodnam objectum sit altero honestius. 354

Humanitas.

An Humanitas Christi sanctificetur Sanctitate increatâ. IV. 259
An sanctificetur à Personalitate aut Vnione Hypostatica. 263
An à sanctitate creata. 271
An Humanitas dicenda sit sanctificari infinitè. 264

Hypotheses.

Hypotheses impossibiles tanquam ad argumentandum vtiles adhiberi posse, probatur auctoritate P. Antonij Perez. I. 749

I.

Identitas.

IDentitas cum distinctione reali in tertio quomodo intelligenda. I. 579
Quid ad Identitatem requiratur. 584

Idiomatum Communicatio.

Quid sit, & quousque in Christo admittenda & extendenda. IV. 446

Ignorantia.

Ignorantia quotuplex. II. 102
Ignorantia antecedens an possit non caussare Involuntarium. 108
Quando causset Involuntarium. 119
Ignorantia concomitans quid caussat. 124
Ignorantia consequens & affectata an caussat simpliciter voluntarium. 129
Ignorantia non affectata sed negligens, quomodo caussat voluntarium vel involuntarium. 127

Imperium.

An tollat ab actu libertatem. II. 205

Impœnitentia.

Quo sensu non sit speciale peccatum. IV. 928

Incarnatio.

Incarnationis finis an fuerit Redemptio sola. IV. 190. 197
An Incarnatio fuerit præmium alicujus meriti, aut esse potuerit. 334. & seqq.

Incomprehensibilitas Dei.

Quo sensu repugnet. I. 213
Quibus rationibus ostendi possit repugnantia. 218

Inconsiderantia.

Inconsiderantia quomodo differat ab Ignorantia. II. 135
Quandonam excuset ab inhonestate. 139

Indifferens actus.

An possit dari in specie vel individuo. II. 337. 372

Infidelitas.

Ejus divisio. III. 441

Indoles.

An Naturalis Indoles & complexio, quantumvis diversa æqualiter disponat ad bonum vim gratiæ. II. 737

Inhonestum.

Regula cognoscendi objecta inhonesta. II. 344. 370
In quibus objectis alioquin inhonestis possit Deus dispensare. 349
An possit evenire necessitas eligendi infernum ad evitandum inhonestum, vel econtra. IV. 908. & seqq.

Intentio.

Intentio finis an possit in Deo præscindere à determinatis medijs. I. 497
An Intentio sit semper prior electione mediorum. 539
Intentio matutina quomodo conducat ad meritum diurna. 908 & seqq.
Intentio Ministri Sacramentorum quomodo ex errore circa significationem formæ vitietur. IV. 547
Ex Intentionibus contrarijs quænam prævaleat. IV. 716
Intentio Ministri an sit constitutiva Eucharistiæ. IV. 708
Intentionis Ministri quodnam sit objectum. 667
An in Ministro sufficiat Intentio habitualis. 680
An virtualis. 684
Quomodo virtualis intentio sit explicanda, & in quo consistat. 689
An in Ministro sufficiat Intentio indirecta. 692
An sufficiat intentio per medium privans vsu rationis. 699
Intententio conditionata qualis sufficiat. 702
Qualis Intentio requiratur in suscipiente Sacramentum. 742

Justitia.

Justitia commutativa an habeat locum in Deo erga hominem. IV. 148
An habeat locum in homine erga Deum. & seqq. 163
An possit homo pro ejus læsione Satisfacere. 183

L.

Libertas.

AN detur Libertas Indifferentiæ. II. 141
An libertas possit exerceri inter bona inæqualia, & ex illis eligi minus bonum. 158 161
An Libertas exerceatur ab Infantibus, Ebrijs, amentibus, somniantibus. 171 & seqq.
An Libertas præsupponat in Deo Decretum indifferens. 178
An Actus liber essentialiter & ex intrinseco prædicato supponat cognitionem indifferentem. 189
An Actus ex libero possit fieri necessarius ex voluntatis Imperio reflexo. 199. 205
Libertas an possit inveniri in pura omissione. 221

Locutio.

Locutio Angelorum potest fieri per signa materialia. I. 920
Item per signa spiritualia. 923
Item per immediatam manifestationem conceptûs. 924
Locutio vnius ad alterum Angelum potest esse mendacium. 928
Locutio Ecclesiæ quomodo sit Locutio Dei, & quomodo hoc possit alicui reddi immediatè probabile. III. 130

Lumen Gloriæ.

Officium Luminis Gloriæ est, proportionare potentiam, in quo differt à specie Impressâ, quæ supponit potentiam proportionatam. I. 142
Lumen Gloriæ potest intelligi receptum in potentia, quin hoc ipso sit species impressa. 144
Lumen Gloriæ deficit à præcipuo prædicato speciei impressæ, quia non supplet defectum objecti. 151
Lumen Gloriæ æquale cum inæqualis perfectionis intellectu æqualem visionem producit. 159
Lumen Gloriæ est ex se indifferens ad diversas & diversorum objectorum visiones. 168

M.

Maternitas.

AN B. V. meruerit Maternitatem Dei de condigno. IV. 343
An meruerit de congruo per meritum merè dispositivum. 345
An meruerit ex meritis Christi constituti in statu independente à B. Virgine. 349
An per meritum Christi compensativum possit evitari mutua prioritas inter Merita Christi & Maternitatem. 356

Matrimonium.

Matrimonij materia remota & proxima prout est Sacramentum. IV. 501 & seqq.

Meritum.

Meriti divisio in Congruum & Condignum. II. 841
An homo viator possit aliquid apud Deum mereri. 844
Meritum de condigno in quibus actibus reperiatur. 854
An Meritum de condigno supponat statum gratiæ. 463
Quænam arduitas sit de essentia Meriti. 867
An requiratur, vt sit opus Viatoris. 882
Quomodo mereamur gratiam & gloriam. 888
Meritum compensativum an admittendum in Christo, & quo sensu. vide *Christus.* &. *Maternitas.*
Merita quomodo reviviscant. IV. 953
Ratio fundamentalis reviviscentiæ meritorum, & non peccatorum. 956

Metus.

An metus caussat Involuntarium. II. 95. & seqq.

Minister.

Minister Sacramentorum. vide *Intentio.*

Moralitas.

Moralitatis objectivæ regulæ variæ aliorum DD. II. 304
An Moralitas debeat ab operante intendi. 360
An Moralitas reperiatur propriè in actu externo. 380

N.

Natura. Naturalis.

NAtura lapsa quomodo debilior sit naturâ purâ. II. 739 742
An Natura lapsa sibi sufficiat ad consequendam beatitudinem supernaturalem. 754
Naturæ Indoles an omnes æqualiter disponat ad vsum gratiæ. vide. *Indoles.*

Necessitas.

Necessitas Medij & Necessitas præcepti quomodo differant. IV. 781

Nestorius.

Nestorius quis fuerit, & quis illius error circa Incarnationem. IV. 207

Notio.

Notiones in Trinitate quid sint. I. 637
Et quot sint. 638

O.

Obedientia.

QUalis Obedientia fuerit in Christo. vide. *Christus.*

Obscuritas.

Obſcuritas.

Obſcuritas actûs in quo conſiſtat. III. 257

Omiſsio pura.

An ſit poſſibilis. II. 221

Opinio.

Opinio Theologicè Probabilis quæ. II. 243
An liceat ſequi Opinionem probabilem relictâ probabiliore. 280
An vtraque pars contradictionis poſſit alicui ſimul videri probabilis. 254
An opinioni minùs probabili poſſimus aſſentiri ex imperio voluntatis. 260

Ordo.

Ordinis collatio an ſit etiam collatio Jurisdictionis. IV. 1023

Origo.

Origo Activa & Paſſiva in divinis. I. 599

P.

Panis.

QValis panis requiratur ad conficiendum Sacramentum Euchariſtiæ. IV. 788

Peccatum.

Peccatum actuale præſcindens à Mortali & Veniale quid ſit. II. 396
Vtriuſque differentia ex natura rei. 404 & ſeqq.
Quænam peccata ſint ex genere ſuo Mortalia. 412. 423
Peccati malitia formalis in quo conſiſtat, in poſitivo an negativo. aliorum Sententiæ. 414. & ſeqq.
Authoris Sententia. 428
Peccati cauſſa an ſit Deus. 440. 454
Peccatorum differentia ſpecifica vnde deſumenda. 474
Vnde ſit deſumenda diſtinctio numerica in ordine ad confeſſionem. 482. & ſeqq.
Peccatum Habituale in quo conſiſtat : aliorum Sententiæ. II. 491. & ſeqq.
Auctoris Sententia. 526
Peccatum Veniale an ad longum tempus poſſit cum ordinarijs auxilijs evitari, & cur non? 827
Peccatum originale, an contractum fuerit per ſolum actum internum Adami. II. 535
Quomodo voluntas poſterorum fuerit alligata Voluntati Adami. 545
An etiam voluntas Matris Dei. 554
Peccatum Originale in quo conſiſtat. 560
Peccato Originali quæ pœna reſpondeat in Infantibus. 569. & ſeqq.
Peccatum an ſit infinitæ malitiæ. IV. 4
An pro peccato poſſit condignè ſatisfieri à creatura. vide. *Creatura.*
Peccatorum præteritorum multiplicatio cur non inducat inæqualitatem Gratiæ Sacramentalis. IV. 70
An ſit poſſibile Peccatum eſſentialiter irremiſſibile. 72
Peccatum habitualiter perſeverans, & habitualiter voluntarium, quomodo differant. 92
An poſſit remitti peccatum pro inſtanti quo committitur. 93
Peccatum Veniale quibus modis deleatur. 94
An ſine aliqua retractatione : an per omnem actum ſupernaturalem. 94
Peccata an redeant per lapſum. 94
An poſſint redire. 95
Peccata præterita an ſint pars Sacramenti Pœnitentiæ. 96

Pelagius.

Error Pelagij circa neceſſitatem Gratiæ. II. 749

Perſeverantia.

Perſeverantia quid ſit, & quomodo differat à Studioſitate. IV. 85

Perſonalitas.

Quomodo Perſonalitates divinæ ponantur in Euchariſtia. IV. 84
Perſonalitas quid ſit. vide. *Subſiſtentia.*

Pœna.

Pœna æterna an poſſit per accidens reſpondere peccato Veniali. II. 92
IV. 93
Pœna peccati Mortalis quare debeat eſſe æterna. IV. 95

Pœnitentia.

Pœnitentia an ſit Virtus. IV. 888
An ſit Virtus ſpecialis. 890
An ſit virtus reflexiva purè. 894 & ſeq.
Quomodo Pœnitentia diſtinguatur à Juſtitia Vindicativa. 895
An ſit neceſſaria neceſſitate medij. 915
An de potentia abſoluta poſſit ſine illa remitti peccatum. 919
An ſit neceſſaria ex præcepto naturali. 925
Pro quo tempore ſit neceſſaria. 929
An pro articulo mortis. 937
An ſtatim poſt peccatum commiſſum teneatur homo retractare. 939
Quomodo Pœnitentia deleat pœnam. 941
Quænam ſint partes Pœnitentiæ, vt eſt Sacramentum. 959. 961. & ſeq.
Quæ ſit forma Pœnitentiæ Sacramenti. 967
An poſſit conſiſtere in ſola voce. *Etiam.* IV. 977
Quomodo forma pœnitentiæ ſit vera reſpectu peccatorum jam antè remiſſorum. 979 & ſeqq.
Quomodo formæ verba ſignificent ſeipſa. 983
An Pœnitentiæ Sacramentum poſſit eſſe validum & informe. 976 & 991

Potentia Obedientialis.

An repugnet Potentia Obedientialis quodlibetica. IV. 570

Prædefinitio.

Prædefinitio noſtrorum actuum an lædat noſtram libertatem. I. 471
Quomodo differat à Prædeterminatione Phyſica. 478
Prædefinitio malorum actuum quo ſenſu admittenda. 489

Prædeſtinatio.

Prædeſtinatio quo ſenſu ſit facta ante præviſa merita: & quo ſenſu nec antè nec pòſt. 491. & ſeqq.
An conſiſtat Prædeſtinatio in ſpeciali benevolentia. 500
Quæ circa hoc fuerit mens S. Auguſtini. 511
Vtrum Prædeſtinatio facta ſit cum alligatione ad certa media. 516
Quomodo hoc ſtet cum ſpeciali benevolentia. 545

Præſentia localis.

Qualis ſit præſentia localis Chriſti in Euchariſtia. IV. 813

Prioritas Naturæ.

An repugnet idem eſſe prius naturâ & tempore poſterius reſpectu ejusdem. IV. 352

Probabilitas.

Vt opinio ſit theologicè probabilis quid requiratur. II. 243
vide *Opinio.*

Proceßio.

Proceſſionum divinarum Principium formale Quo. I. 677

Promißio.

Promiſſiones divinæ etiam juratæ quomodo explicandæ. IV. 157

Pronomen.

Pronomina *Hoc* : *Hic.* in Forma conſecrationis quomodo ſignificent. vide *Conſecratio.*

Proſper Fagnanus.

Opinio hujus auctoris circa Probabilitatem opinionum. II. 274

Propoſitum.

Propoſitum non pœnitendi quo ſenſu ſit ſpeciale peccatum. IV. 929

R.

Redemptio.

AN vnicus & adæquatus finis Incarnationis fuerit Redemptio generis humani, adeóque Adamo non peccante Chriſtus non veniſſet. vide. *Incarnatio.*

Relationes.

An in Deo ſint Relationes propriè dictæ. I. 611
Quomodo Relationes divinæ differant à Proceſſionibus. 612
Qualis diſtinctio intercedat inter Spirationem activam & Relationes Patris & Filij. 621
Relationibus multiplicatis cur multiplicentur Perſonæ & non Deus. 644. 655

Religio.

Religionis Catholicæ motiva credibilitatis. III. 168. 176

Revelatio.

An revelatio divina aliquando conſiſtat in Illuſtratione miraculoſa reflexè & experimentaliter cognita. III. 90
An hujusmodi revelatio ſit ordinarium motivum fidei ſupernaturalis. 91
An Revelatio divina ſit mera conditio ad actum fidei ſupernaturalem. 93
An ſufficiat revelatio præterita facta prophetis &c. 100
Revelatio mediata in quo conſiſtat, & an ſufficiat ad fidem. 113
An poſſit à Deo revelari falſum. 327
An revelatio apparens ſufficiat ad actum ſupernaturalem. 331

Reviviſcentia.

Reviviſcentia meritorum. vide. *Merita.*
Reviviſcentia Sacramentorum an detur, & quorum Sacramentorum. IV. 724

S.

Sacramentum.

SAcramenti multiplex acceptio. IV. 454
An Sacramentum habeat rationem ſigni, & qualem ſanctitatem ſignificet. 456
An Sacramentum ſit ſignum Symbolicum. 457
An ſit cauſſativum alicujus Sanctitatis. 462
An debeat eſſe ſignum ſtabile. 466
An Sacramenta antiquæ & novæ legis poſſint vnâ definitione definiri. 468
Variæ definitiones rejiciuntur. 470. & ſeqq.
Defenditur definitio P. Conink. 488
Conveniunt tantùm Analogicè antiqua cum novis. 492
An & quo ſenſu Sacramenta novæ legis conſtent materiâ & formâ. 497

Quomodo eorum materia & forma sint determinatæ à Christo, & invariabiles. 520
Quanta variatio materiæ & formæ vitiet Sacramentum. 533. 536
An Sacramenta caussent gratiam physicè, an solùm moraliter. 599. & seqq.
Quomodo in Sacramento distinguantur *Sacramentum tantùm*: Res tantùm: Sacramentum & Res. 755

Sacrificium.

Sacrificium Christi quomodo fuerit satisfactarium, & discrimen inter Sacrificium Cruentum & Incruentum, quoad hanc effectum. IV. 388

Satisfactio.

Satisfactio an sit pars Sacramenti Pœnitentiæ. vide *Pœnitentia.*
An Satisfactio debeat esse pœnalis: formaliter libera, & in gratia facta. IV. 1038
An Satisfactio sit ex obligatione imponenda. 1040
Quis possit Satisfactionem impositam commutare. 1044
Satisfactio Christi. vide. *Christus.*
Quomodo Satisfactio possit fieri ex bonis offensi. IV. 98
An condigna Satisfactio debeat acceptari. 101

Scandalum.

Scandalum quid sit, & quando peccaminosum. III. 601. & seqq.

Scientia.

Scientiæ divinæ simplicis Intelligentiæ objectum. I. 223
Quomodo DEVS per hanc scientiam cognoscat creaturas. aliorum Sententiæ. 225
Auctoris Sententia. 234. & seq.
Scientia Futurorum absolutorum cur non lædat libertatem creatam. I. 244
Est à volunate creata impedibilis. 245
Quænam in Deo sit ratio videndi absoluta libera futura. 260. 264
Scientia futurorum conditionatorum non est in Deo conjecturalis. 273
Non sufficienter salvatur per Decretum prædeterminans. 282
Neque salvatur per visionem alicujus exercitij liberi absolutè futuri, & habentis connexionem cum eventibus conditionatis. 285
Datur Scientia Media, directiva decretorum divinorum. 287
Probatur ex Patribus. 287
Ex D. Thoma. 294
Ratione. 298
Per hanc scientiam non videt Deus sua decreta sub conditione futura. 318
Quomodo ea videat. 320

Secreta cordium.

Cur non cognoscantur ab Angelis. I. 911

Sigillum.

Sigillum Confessionis quo jure sit introductum in toto suo rigore. IV. 1026
Quænam sub hoc sigillum non cadant. 1028
An obliget ad non manifestandum complicem. 1034

Species.

Species Impressæ Angelorum à quo producantur. I. 887
Quo tempore. 898
Species Eucharisticæ an sint pars Eucharistiæ. IV. 771
Quid sub illis ponatur vi verborum. 840
Quomodo convertantur in Substantiam. 856

Spes.

Quis sit conceptus Spei in genere. III. 476. 481
Spei Theologicæ objectum formale. 491
Ejusdem Objectum materiale. 498
Spei Theologicæ certitudo. 505
An Spes detur in Beatis. 508
An detur in Christo, aut animabus in purgatorio. 512
An Spes possit consistere cum revelatione damnationis. 514

Spiritus Sanctus.

An distingueretur à Filio, si non procederet ab illo. I. 760
Cur non sit Filius. vide. *Verbum.*

Subsistentia.

An detur in Deo Subsistentia absoluta. I. 60
Subsistentia positiva an colligatur ex Incarnatione. IV. 211
An Subsistentia importetur in Recto, quomodo, & in quibus. 449

Supernaturale.

Supernaturale donum an possit esse præmium actûs naturalis. II. 380
Supernaturalis Entis conceptus formalis in quo consistat. aliorum opiniones. III. 1. & seqq.
Prædicatum primum Supernaturalitatis philosophicæ quodnam sit. 9
Theologicæ. 10
Supernaturalitas præsuppositiva declaratur. 12
Supernaturalis actus an possit versari circa objectum naturale. 20

T.

Trinitas.

TRinitatis Mysterium an possit naturaliter demonstrari. I. 178

Qua-

Quomodo solvenda argumenta quibus Trinitas impugnatur. 566 & seqq.

V.

Veracitas.

VEracitas divina in quo consistat, & an includat hoc prædicatum: Deum non posse permittere hanc apparentiam Credibilitatis, quin Deus per illam loquatur. III. 77

Verbum.

Verbum divinum cur sit Filius, non item Spiritus Sanctus. Prima ratio. I. 714
Secunda ratio. 720
Tertia ratio. 729
Verbum ex quorum objectorum cognitione procedat. 750

Verecundia.

Verecundiæ discrimen à Pœnitentia. IV. 889

Viator.

Quomodo theologicè loquendo sit accipiendus. II. 882

Vinum.

Quale vinum requiratur ad Eucharistiam. IV. 791
In quo præcepto sit vino aqua miscenda. vide *Aqua.*

Virtus Theologica.

Quotuplex, & vnde desumatur. III. 22

Visio.

Visio Dei an possit esse connaturalis alicui substantiæ creatæ. Rejiciuntur argumenta P. Ant. Perez. I. 90. & seqq.
& Derkenij. 100 & seqq.
& Card. Pallavicini. 105.
& De Quiros. 108.
Argumenta auctoris. 110. & seqq.
Omnis Visio Dei possibilis beatificat, & formaliter discernit omnia divina attributa Primaria & Personalia. 177
Videntur creaturæ in Deo tanquam in medio. 188

Vnio.

Vnio hypostatica an distinguatur ab extremis, & quid sit. IV. 224. & seqq.
An possit consistere cum peccato. 275
An possit destrui vel impediri per peccatum. 279
Vnionis hypostaticæ terminus ex parte Verbi, an æquè sit Natura ac Verbum. 233
Quis sit ejus terminus ex parte Naturæ assumptæ. 249
Vnio Corporis Ghristi cum accidentibus Eucharisticis in quo consistat. 817. 824

Voluntarium.

Quid sit. II. 51
Quodnam sit perfectius, Liberum an Necessarium. 56
Voluntarium Directum & Indirectum explicatur. 59
Voluntarium Interpretativum quomodo sufficiat ad honestandum alterius actum. 66

ERRATA.

Fol. 34. n. 202. lin. 10. indepentia. lege. independentia.
Fol. 35. n. 210. lin. 4. indefectilem. leg. indefectibilem.
Fol. 40. n. 241. lin. 5. infallabilis. leg. infallibilis.
Fol. 93. n. 292. lin. antepen. laudum. leg. laudandum.
Fol. 172. n. 161. ad fin. nessitatem. leg. necessitatem.
Fol. 407. n. 399. in med. assere. leg. asserere.
Fol. 422. n. 490. fin. dicicitur. leg. dicitur.
Fol. 479. n. 204. lin. 3. exultatio. leg. exaltatio.
Fol. 566. n. 575. lin. 3. cassa. leg. caussa.
Fol. 571. n. 603. in med. caussa illis qualitatis. leg. illius.
Fol. 610. columna 1. fin. infallabilis. leg. infallibilis.

FINIS.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

VINDICIÆ

SIVE

CONTROVERSIÆ SELECTÆ
EX UNIVERSA THEOLOGIA

D. THOMÆ AQUINATIS

IN CATHOLICA ET ELECTORALI UNIVERSITATE INGOLSTADIENSI,

PRÆSIDE

JACOBO JLLSUNG

SOC. JESU SS. THEOLOGIÆ
PROFESSORE ORDINARIO,

Publicè propugnatæ,

A B

ADM. REVER. NOBILI ET CLARISSIMO DOMINO

PAULO MAYR,

SS. THEOLOGIÆ LICENTIATO,
SS. CANONUM CANDIDATO.

Anno M. DC. LXXVII.

Cum Facultate Superiorum.

INGOLSTADII.

Typis, Joannis Philippi Zinck, Typographi Academici.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ANGELICO NUNCIO
DIVINIQUE SPIRITUS AFFLATU
FOECVNDÆ VIRGINI,
VIRGINEO DESPONSATÆ VIRO,
DEI GENITRICI
MARIÆ,
ACADEMICÆ CONGREGATIONIS
INGOLSTADIENSIS,
ANNUM SECULAREM AGENTIS,
PATRONÆ,
GRATIA PLENÆ,
EJUSDEMQUE
DEVOTISSIMIS FILIIS
PARTHENIIS DD. SODALIBUS.

AD Te, AUGUSTISSIMA VIRGO, Theologia mea redit, ad Fontem ſcilicet, ex quo emanavit, fluminum imitata morem, quæ Mari denuo ſuas inferunt aquas, unde illas hauſerunt. Quicquid Annorum Quinque ſpatio, quibus Theologiæ operam dedi, Divinioris Scientiæ animo comparavi, id omne à Te acceptum eſt, Virgo Sapientiſſima. Tu namque Liber ille es Generationis JESU CHRISTI, qui Sacra Theologiæ Dogmata cuncta complectens, caligantiOrbi Cœleſtem lucem intulit, & arcana Divinitatis Myſteria, nunquam antè audita, nunquam cognita, quantùm mortalibus fas eſt, videnda exhibuit, Deúmque, doctis

etiam Athenis olim ignotum, palàm manifestavit. Par itaque fuit, ut ad Te gratus referrem rerum Divinarum Scientiam, quæ à sinu tuo in me derivata est, quantacunque est, major utique futura, nisi animus meus anguſtior fuisset, quàm ut capere tantam posset, quantam Tu infundere parata eras. Est verò & alia causa, quæ me permovit, ut Majestati tuæ Theologicas hasce Controversias consecrarem. Oportebat in arenam descendere, nec eminus tantùm calamo dimicare, sed & cominus linguâ & voce pugnare, doctrinámque præstantis paucos ante annos in hac Academia Doctoris, ab Adversario acerbè oppugnatam, vindicare. Hoc in articulo id mihi accidit, quod olim Celeberrimo Gentis Hebrææ Duci Gedeoni, qui cùm Divino imperio arma capessere, & injurias ab hostibus Genti suæ illatas ulcisci jussus esset, timuit scilicet periculosam tentare aleam, hostium ferocitate ac multitudine territus, suorum verò paucitati diffisus: donec prodigiosum Vellus, multo rore tinctum, arente circumquaque vicinâ terrâ, faustum Victoriæ Omen, nec dubiam Triumphi spem fecit. Sic trepidanti hactenus Duci additus est animus, ut alacris in hostem iret, pugnaret, vinceret. Verebar & ego, virium mearum probè conscius, certamen suscipere, donec oculos & mentem ad Te, MATER OPTIMA MAXIMA, converti, Tuique, velut Gedeonæi Velleris conspectu animatus fui, Velleris inquam, quod Divinum illum Rorem excepit, quem ut aliquando arescenti humano Generi depluerent desuper rorantes Cœli, tot votis & gemitibus suspirârunt Sancti Progenitores Tui. Huic Rori tuo sacerrimo sine, O Virgo! consociari Rorem istum, qui Libelli hujus Concham implevit, & ex Divi Aquinatis calamo defluxit, quem ipsa imbuisti pretiosis Sacræ Scientiæ fluentis. Desino plures longiùs commemorare causas, hanc Tibi opellam meam Dedicandi: quas omnes compendio complectar, si dicam, Matrem meam, Patronam meam, Dominam meam Te esse, cui me solenni Sacramento jam sæpius obstrinxi; quod planè sacrilegè violatum à me existimarem, nisi Omnia mea Glorioſissimo Nomini Tuo consecrarem.

Vos verò, MARIANI DD. SODALES, nequaquam ita præterire oportuit, ut, dum cõmunem Dominam veneratus sum, Vestri Nominis non etiam meminissem, & Vobis quoque Libellum hunc dicarem: quod ita præsto, ut nullam ejus

partem

partem AUGUSTISSIMÆ VIRGINI auferam. Si enim Filij ejus Vos estis; Matri non decedit, quod Vobis accrescit: si Mancipia; Dominæ non eripitur, sed in Jus ejus transit, quidquid vobis donatur. Accipite ergo, quâ soletis humanitate, Munusculum, quod Vobis offero, Tenue quidem illud, sed multis nominibus debitum: maximè verò ob Vestram erga me Benevolentiam, quam, nisi Charitati potiùs vestræ, quàm dignitati meæ commensurare eam libuisset, planè nimiam dicerem, & immodicam, qua me Cœtus vestri, Salutatæ ab Angelo Virginis obsequiis devoti, ignobile ac inutile membrum, non modò toleraſtis, sed eidem etiam Præfeciſtis: quum utique non meritorum meorum, quæ nulla sunt, sed unius Benevolentiæ Vestræ prorsus singularis, qua me dignamini, haberetis rationem. Pro quo tam eximio Favore & Honore, ut argumentum aliquod grati ac memoris animi ederem, has placuit Controversias auspicatissimo Nomini Vestro inscribere, simúlque Mariano Cætui universo gratulari evolutum Cursum PRIMI SECULI, in Regia Servitute Augustissimæ Virginis felicissimè exacti: ex qua tam diuturna in Magnæ Matris obsequiis constantia, Sodalitatem istam sanctissimam, etiam post hac, per plura succedentia Secula, ad Dei Deiparæque gloriam, & magnum pietatis Incrementum, in Mariano cultu semper perseveraturam, non vana conjectura auguror, & voveo. Jngolstadij. Anno M. DC. LXXVII.

DOMINANTIUM DOMINÆ
ILLIQVE
SERVIENTIUM FILIORUM

Infimus Servus

PAULUS MAYR
Sacerdos.

PRÆFATIO.

VT Controversias ex Universa Theologia D. THOMÆ AQUINATIS Selectas, veluti totidem ex Sublimis ejus Ingenij sudissimo Cedro Stillantis Roris Guttas, publicæ Disputationi, & prælo committerem, debita erga R. P. CHRISTOPHORUM HAUNOLDUM, summè mihi Venerandum Magistrum meum, quo in Theologia annos omnino quatuor constanter usus sum, Observantia ac Gratitudo exigere videbatur. Cùm enim is Theologiam suam Speculativam, Septem abhinc annis maximâ Electoralis hujus Academiæ approbatione, & eximiâ legentium utilitate editam, ex ANGELICI DOCTORIS, Cujus fluit ut Ros Eloquium, cœlesti Sapientiâ sibi profluxisse, in Voluminis fronte præfixo Emblemate, & hac grati animi Inscriptione, Stillantem colligo Rorem, palam professus esset: Adm. R. P. GREGORIUS à S. LAURENTIO S. Ordinis Carmelit. &c. ad se spectare putavit, ut tam pretiosæ Doctrinæ Stillas in auram effunderet, atque dispergeret, communi Veritatis propugnandæ prætenso jure: quo Amicissimè, & inter Religiosæ Observantiæ ac Charitatis limites, ad normam SS. AUGUSTINI & HIERONYMI, Sententijs ac Opinionibus inter se aliquando dissidentium, se usurum esse, in Præfatione suarum Thesium, adversùs R. P. HAUNOLDUM Superiori anno in lucem emissarum, Lectorem præmonuit: proinde ut solo Intellectu, non autem etiam Voluntate alienatâ, à prædicto Autore dissentiret, id sibi tanquam Thomistæ, ex eo facilimum fore confisus est, quòd sustineret, Intellectum Realiter distingui à Voluntate; & quod verba Erroris, Falsitatis, Deceptionis, Ignorantiæ, & aliorum hujusmodi, non contra Personas, sed contra Opiniones, & hoc etiam quatenus minùs Solidæ sunt, vel apparent, interpretanda esse vellet.

Ne itaque à meo Magistro, multorum annorum solerti studio, & amplissimâ Ingenij capacitate, fideliter collectum, mihique haud avarè instillatum Rorem, quocunque Veritatis tuendæ alieno Prætextu, Contemptim Disperdi, ac Dissipari sinerem, Gratitudinis, quæ ex Philosophi mente Discipulos Magistro non minùs arctè, quàm Parenti Filios devincit, nunquam satis exolvendæ obligatio requirebat. Præsertim cùm Viderem, non tantùm R. P. HAUNOLDI; sed ipsius quoque ANGELICI MAGISTRI, & Societatis Nostræ, atque hujus præterea Celeberrimæ Academiæ Causam agi. S. DOCTORIS quidem, & Societatis Nostræ, ne Ille ab Hujus Doctissimis Viris passim Deseri ac Negligi existimetur: Academiæ verò, ne ipsa summos honores & primas Cathedras illis Doctrinis imperitè contulisse censeatur, quorum à D. THOMA plerumque aliena est Doctrina, vel si aliena non est, ejus tamen Defensionem aut Suscipere non Potuisse, aut certè Noluisse videatur. quod ipse Adversarius minimè futurum speravit; quando in litteris, quibus R. P. HAUNOLDUM ad Theologicum Certamen Straubingam Provocare ausus est, Eidem corporis imbecillitate fortassis præpedito, Professores Ingolstadienses Lycei suboriundos, se non dubitare, disertis hisce verbis edixit: Spero nec defuturos Ingolstadios, quibus placebit suscitare semen Fratris sui.

Hæc

Hac multiplici ac gravissimâ Ratione Stillantem Rorem *vindicandi expositâ, Benevolo Lectori Modum etiam, quem tenere statuerim, paucis aperiam. Prima nempe* Religiosæ observantiæ & Charitatis, *quæ nullâ adversæ doctrinæ Censoriâ Deficientiâ inflatur, proposita cura est; ita ut per intellectûs ab oppositis Adversarii sententiis, & à Modo Veritatis propugnandæ minùs Decenti, Dissensionem, ab amica voluntatis Consensione me abduci, minimè sim passurus: cujus quidem decreti firmitatem ac robur, non tam in Doctrina S. AQUINATIS, de Reali inter Intelligendi ac Volendi potentiam Distinctione, constituendum censui, quàm in ejusdem Sanctissimi Ducis proximè suis coloribus depingendo, & Studiosissimè imitando Exemplo: illa quippe Realis Distinctio neq; ad justam Judiciorum diversitatem, neq; ad indissolubilem animorum Concordiam utilis, vel necessaria est: quodq; in dissensum Intellectûs circa objecta, ac consensum Voluntatis erga Personas, nulla refundatur oppositio, aut repugnantia, etiamsi Vocabulis apparenter oppositis exprimantur, non Reali Potentiarum Distinctioni, sed Actuum & Objectorum diversitati in acceptis referendum est. Exemplum verò Sanctissimi Theologorum Principis ad voluntatem in concepti Propositi statione retinendam, longè, ut opinor, erit validissimum; quo si Adversarius animum suum obfirmasset, postquam* pro Veritate amicissimè se pugnaturum promisit, *nunquam unius è Jobi Amicis personam agere maluisset, de quibus, quòd* ad increpandum tantùm eloquia concinnaverint, *Vir cæteroqui patientissimus non sine gravi sensu conquestus est.* c. 6. *v.* 26. *Unde etiam à SS. AUGUSTINIac HIERONYMI amicâ, quam Adversarius ob oculos sibi posuit, contentione, multùm recessit: illi enim magis Ingeniorum & subtilium Argumentorum acumine, quàm pungentium verborum Aculeo acriter decertârunt; neq; in Vastissimis suis Voluminibus tot ac tam aculeatis phrasibus aut se mutuò, aut alium Catholicum Doctorem impetiverunt, quot & quales inpaucula Folia Adversarius denso agmine adversùs R. P. HAUNOLDUM congessit: sic* (Argumentativè, *minimè verò* invectivè, *nisi in præmonitione sua seipsum vehementer fallat*) *in hostem irruens.* Explosit Haunoldus S. Thomam. Non penetravit. Despexit S. Thomam. Pluries contra Doctrinam S. Thomæ impegit. Absurdè existimavit. In meridie cæcutivit. In Arena se fundavit. In Vanum laboravit. Defecit. Manca est doctrina Haunoldi. Linguam Haunoldi premunt, qui nondum Loqui valent. *Taceo brevitatis ac decentiæ amore cetera felle illita Verborum jacula, quæ per Nonaginta quinq; Theses Adversarius in VIRUM DOCTISSIMUM conjecit: quibus, uti & verbis* Erroris, Falsitatis, Deceptionis, Ignorantiæ, *etsi non ejus Personam, sed Doctrinam configere se asserat, difficulter tamen persuadet. Sicut enim his non Rerum, sed Personarum Vitia notantur, ita contra Personam dicta prolatáq; esse ex eo perspicuum est, quòd in solum R. P. HAVNOLDVM pleno ore effundantur; licèt Ille nec Solus, nec Primus Doctrinam, quam Adversarius oppugnat, tradiderit; sed receptas, & pluribus Doctorum publico suffragio comprobatas sententias secutus sit. Accedit, quòd ex laudatissimo ejusdem Autoris Volumine, quo omnes ferè Contemplatricis Theologiæ quæstiones præcipuæ proponuntur, & doctè decisuntur, eæ duntaxat Assertiones ab Adversario referantur, quæ ipsius judicio asperioris ejusmodi Censuræ notam mereri, & Erroris ac Ignorantiæ labem aliquam in Autorem derivare posse videbantur: utq; indecora illa stigmata, velut nigræ in vultu maculæ clariùs extarent, ea in Fronte Singularum Thesium palàm inurantur. Neq; facilè illorum Doctorum exemplo intentionem factumq; suum purgabit Adversarius, qui mole & doctrinâ maximis Tomis, subinde, quasi ex re nata, & ad suum præcisè de contraria opinione judicium declarandum, non ad unum eundemq; Doctorem Salsis Dicteriis obruendum, modestè aspersam Crisin, cum grano Salis in diversos Adversarios disperserunt. Idem nempe Sal, qui magnæ ac variorum ciborum copiæ condiendæ sufficit, uni modicoq; cibo* (*qualem Adversarius parvô suò opusculô in solum R. P. HAVNOLDVM profusa cum acrimonia Lectori pascendo apposuit*) *plenâ manu injectus, non nisi ad nimiæ acerbitatis & amaritudinis fastidium creandum adhiberi potest.*

Itaque

Jtaq; minùs laudabili exemplo Adversarij cautior redditus, rectiùs me facturum credidi, si quemadmodum Doctrinæ, ita etiam Religiosæ Observantiæ Jdeam ipsum ANGELICVM DOCTOREM animo meo objicerem : cujus imitandi studio, Adversarij Nomen, nisi id Thesibus suis quaquaversum disseminatus, Ipse jam evulgasset, libenter ego dissimulassem ; cùm frequenter adverterim, à S. THOMA in Septendecim Tomis, quos conscripsit, sibi adversantes non nisi rarissimè ac decentissimè ex nomine compellari. Quàm porrò admirabilis fuerit reliqua ejus S. D. modestia, quàm demisse de se senserit, quâ amoris & reverentiæ significatione de aliorum sententijs disseruerit, quàm miti & verecundo stilo citra ullius Offensionem pro Veritate pugnaverit, in Sanctissimæ Vitæ historia accuratè percensetur, quæ primum in Voluminibus ejus locum obtinet, & in divinarum scientiarum adyta penetrare nitentibus, ipso statim in Vestibulo ad imitationem proponitur. Quippe ubi de S. Doctoris Jngenio studiorúmq; ratione agitur, leguntur hæc memoratu dignissima Verba. Ejus siquidem ornatissima Modestia ab hoc ostentationum genere (publicæ contentiones denotantur) plurimùm abhorrebat. Deinde, quando, quem docendi modum sit secutus, ulteriùs pertexitur, ista inseruntur : Modestiæ sanè tam studiosus fuit, ut indoctior nonnunquam, quàm immodestus haberi voluerit. Quod paulo post hoc memorabili facto confirmatur. Evenerat ei cum erudito quodam Disputatio, dicendique studio accensus Adversarius, contentiosiùs, quàm par esset, agebat : tum ipse sensim disputandi fervorem remittens, finxit, se causâ tunc ei cedere. Verum sequenti luce sedatum magis ejus animum reperiens, tam copioso Rationum flumine eum corripuit, tantaq; Verborum luce suas partes tutatus est, & explicuit, ut concessæ Victoriæ violentam ab eo confessionem extorserit. Post hæc cùm de moribus, quibus cum aliis versatus sit, ex merito suo fuisset laudatus, ita concluditur. In aliis reprehendendis abstinentissimus : à dicacitate prorsus alienus. Denique, ut plura silentio præteream, ne velut in re dubia de Testimoniis anxiè laborare videar, in eo loco, ubi Quos amicos habuerit, inquiritur, subjectis Verbis, quomodo cum ijsdem etiam Amicissimè pro Veritate pugnaverit, pro speciali Adversarij instructione, describitur. Amatus unicè est ab Alberto Magno, & econtra ipse ita illum observavit, ut quamvis opinione nonnunquam ipse scribendo dissenserit, pepercerit tamen semper ipsius Nomini. Quam Reverentiam etiamsi speciali Jure optimè de se merito Magistro debuerit, quòd eandem tamen etiam alijs Catholicis, & præsertim Religiosis Doctoribus detulerit, vel eâ modestiâ Uniuscujusq; Nomen allegaverit, ut doctrinæ nomen cuipiam vel auferre, vel imminuere minimè vellet, ex adductis illius Doctissimis Tomis jam antè testatus sum.

Atq; ex tot, ac tam præclaris Religiosæ observantiæ, Virtutumq; commemoratarum Exemplis, quibus S. D. aut proprias sententias propugnavit, aut alienas expugnavit, perspicuè intelligo, si ab illo olim sui Magni & nunc Beati Magistri honor, ac traditæ sibi Doctrinæ robur, contra minùs verecundam impugnationem vindicari aliquando debuisset, ejus forsan graviore ac severiore calamo id præstandum censuisset, nunquam tamen Moderamen inculpatæ tutelæ, quod mihi præfixum est, fuisse excessurum. Ita scil. firmo & amico fidere, summus Theologiæ Magister Doctrinæ Virtutem consociavit, utráq; velut duplici alæ Spiritu animatus, quem 4. Reg. 2. v. 9. ELIÆ Vatis ardentissimi Discipulus à Valedicente Magistro sibi impertiri precatus est : Obsecro, ut fiat in me Duplex Spiritus tuus. Quæ admodum & universa Ecclesia Sanctissimæ simul, & rerum cœlestium contemplatione ditissimæ Virginis TERESIÆ patrocinio, eundem sibi inspirari his DEUM Verbis oratVt Cœlestis ejus Doctrinæ pabulo nutriamur, & piæ devotionis erudiamur affectu, quo nimirum per avidam omnium Virtutum, præsertim Religiosæ Observantiæ, Charitatis, Humilitatis, & Modestiæ, exercitationem, DEO constantissimè devoveamur.

Altera Cura mea erit, ut Adversario potissimùm ex Tutissimis & inconcussis Dogmatibus S. THOMÆ, (ut ea appellat, ALEXANDER VII. in Brevi Apostolico ad Doctores

res Lovanienses) fide optima non solùm ad Singulas ejus Theses, sed etiam ad Singulos Textus, quos magno numero ex S. D. agglomerat, & ad Singula Argumenta plenissimè Respondeam; quamvis hæc Pauca admodum sint, & omnem ferè industriam ac panopliam in exscribendis variis Locis consumptam videam, ac si Veritas & Mens Angelici Magistri non etiam Rationibus Propugnari posset, & deberet.

Ordinem porrò eundem tenebo, quem Adversarius mihi suppeditavit, eundémq; Titulum, quem Thesibus suis uno tantùm vel duobus Verbis præfixit, ego Controversiæ cuivis majori Charactere inscribam, subjectâ brevi explicatione, ut quid in quæstione positum sit, clariùs elucescat. Nec omisissem cuilibet Controversiæ semper Totam Adversarij Thesin ad Verbum relatam præmittere, quod ad pleniorem fidem faciendam non parum contulisset: sed debita Magistro meo reverentia id vetuit; Neque enim decebat, à Verbis ad illius Gloriam obscurandam, quàm illustrandam aptioribus, toties à proposito meo alienum initium capere, & per hoc prudenti Lectori suam meritò indignantem bilem resuscitare. Itaq; solis illis Verbis resectis, à quibus Adversarius decentiùs calamum præcipitantem inhibuisset, cetera non dissimulabo, sed ut propositi & officij mei ratio postulat, omnia sincerè referam, quæcunq; ipse opponit, & causæ suæ adjumenta affert; eaq; Responsa subjiciam, qualia paulò antè promisi, Validis scil. Rationibus stabilita: ac Evidentibus, aut si talia in neutram partem haberi possint, certè multò Clarioribus S. D. Testimonijs munita. Quibus id saltem efficere contendo, ut si Adversario, aut alteri cuipiam placeat in suo sensu abundare, (scio enim de S. AQUINATIS Mente, non minùs, quàm de Veritate, Doctissimos Viros editis etiam Libris frequenter ancipiti Marte pugnare)

à Victoriæ tamen certa usurpatione, atq; à Triumpho

deinceps modestè abstineat.

APPROBATIO THEOLOGICA.

VIndicias istiusmodi quodcunque Forum examinet, non solùm Licitas pronunciabit, sed mirabitur; acumen cùm habeant Ingenti & Doctrinæ, quo ferire possint validissimè, attamen offendere nullibi, neque in Fidei Morumq; Dogmata, neq; in Sanctæ Charitatis, aut Modestiæ Religiosæ præceptiones, neque adeò in ipsum, quem sibi præstituere videntur, Adversarium. Habet ille, uti petierat, pro Parente Filium, seu Discipulum, copiosè fundentem Responsa, qui utrosque, Magistrum videlicet cum Discipulis, haud adeò liberali venâ provocavit; & qui R. P. Christophorum Haunoldum, ad COLLIGENDVM ROREM modestissimè se demittentem, non tulit, videat jam velut Pelago innatantem in ipsis Serenatis Fontibus ANGELICI DOCTORIS, intelligátque, quod pridem nôsse debebat, non Virum hunc tantummodo, sed Totam nostram Societatem, utut Sacramento nullo adstrictam, nemini ulli Doctorum plùs deferre, & sanctiùs inhærere vestigiis, quàm DIVI AQVINATIS: atque adeò si hanc culpare velis, indè facias necesse est, quòd fortè S. THOMÆ unam COMITEM incedere RATIONEM patiatur, vel etiam postponat illum, sed soli Evangelio Christi. Imò, quia non tam Vindiciæ hæ sunt, quàm Clypeus, tum Veritati, tum Dilecto Capiti & antiquo Décori hujus Almæ nostræ Academiæ, (quam R. P. Christophorus Haunoldus, quà Docendo, quà Scribendo, non mediocriter illustravit,) ex Debito prætenius, ideo Dignissimum judico, qui in Publicum exponatur, ut Luce suâ ac Robore, quo pollet, & Se Se commendet, & intorta Tela suomet reddat Sagittario præcavenda.

GOTTHARDVS LVCA, SOC. IESV,
SS. Theol. Doct. Theol. Mor. Prof. Ord.
& Theol. Facult. p. t. Decanus.

CONTROVERSIÆ SELECTÆ
EX
VNIVERSA THEOLOGIA
S. THOMÆ AQUINATIS.
EX PRIMA PARTE.

CONTROVERSIA I.
EXISTENTIA DEI.
Quomodo Rationibus naturalibus Atheo ostendi possit.

ETiamsi Adversarius in Præfatione sua monuerit, *pro veritate pugnare* sibi constitutum esse, tamen in primo conflictu videtur propositi sui fuisse oblitus: nam assertionem illam, *quod fuerint possibiles generationes infinitæ ab æterno*, quam ipse asseverat, à P. Haunoldo lib. 1. n. 19. falsò attribui Angelico Doctori, P. Haunoldus vel non attribuit S. Doctori, vel non falsò. Si enim propositio illa accipiatur ab Adversario de possibilibus generationibus, ab æterno sibi *Succedentibus*, tunc non attribuitur falsò; cùm S. Thomas 1. p. q. 46. a. 2. ab ipsomet Adv. relatus, maximopere contendat, potuisse Mundum existere ab æterno, & in illo dari generationes Infinitas *successivas*. Si autem intelligatur de possibilibus generationibus infinitis *non successivis*, sed simul existentibus, per modum causalitatis requisitæ ad unum aliquem effectum, (prout ab Adversario intelligi patet ex thesis contexta, & duplici testimonio, quo illã ex Jo. à S. Th. & ex ipso S. Th. tanquã falsam improbat) tunc falsũ est, quòd à P. Haunoldo attribuatur Angel. Doctori, cùm expresè addat particulam *successivas*, dicens: *Multorum est opinio post S. Thomam q. 46. a. 2. & Philosophum 8. phys. & 1. de Cœlo. possibiles fuisse generationes NB successivas infinitas ab æterno.* Verùm Adversarius militari stratagemate eliminavit particulam *successivas* ex verbis P. Haunoldi, & ideo ego debui primùm inquirere, quo sensu mutilata prior assertio ab illo intelligatur.

2. Nunc an non aliam adhuc Vim Veritas à propugnatore suo passa sit, videamus: referam autem (cum bona Venia mei Venerandi Magistri P. Haunoldi, Viri ex communi & publico hominum testimonio in Theologiæ mysteria acuti sui ingenij acie profundè penetrantis) propria Adversarij Verba, qui Theses suas ita auspicatus est. [Non penetravit Haunoldus tres illas S. Thomæ rationes, quibus hîc q. 2. *a.* 3. existentiam DEI demonstrat, se fundans in repugnantia processûs in infinitum: dum lib. 1. Theol. specul. n. 19. opinione asserente, possibiles fuisse generationes infinitas ab æterno, quam Angelico Doctori falsò attribuit, deterritus aliò confugit.] Inprimis existimo, *Veritatem* propter ejusmodi exordium, verecundo quodam rubore suffusam esse, eodemque vultu aliarum quoq; Thesium similia inauspicata auspicia legisse. Deinde non invenio ullum propugnaculum, vel argumentum, quo Adversarius in his verbis, *non penetravit* Haunoldus tres rationes S. Thomæ, sed *deterritus* aliò *confugit*, aliquam Veritatem tueatur. Nam ab ipso in defensionem veritatis in tota thesi sua nihil aliud video præstitum, quam quòd exscripserit duos textus, unum ex Ioanne à S. Thoma 1. p. q. 2. disp. 3. *a.* 2. n. 19. ubi ait, *Licèt sit opinio, an possint dari infinita per modum effectûs, non tamen per modum causalitatis requisitæ ad unumquemqiæ effectum, sic enim nunquam esset determinatus, & novus effectus, si non esset finis in his, quæ requiruntur ad causandum, & de hoc non est opinio.* Addit Adversarius: *ut malè supposuit Haunoldus*: repono ego: *ut hoc suppositum malè imposuit adversarius Haunoldo*: quia, ut dixi, P. Haun. per particulam *Successivas* solummodo indicavit opinionem, quæ admittit infinitos effectus, successivè productos, non autem infinitas causas, simul operantes, & necessarias *per se*, ad productionem alicujus determinati ac novi effectûs, quarum solarum possibilitatem (non autem successivarum, vel causarum *per accidens* præteritarum, & non ampliùs per se influentium) negat S. Thomas in alleto textu, rursum impertinenter ab adversario relato ex 1. p. q. 46. a. 2. ad 7. Ubi inquit S. D. [In causis efficientibus impossibile est procedere in infinitum per se, ut puta, si causæ, quæ per se requiruntur ad aliquem effectum, multiplicarentur in infinitum. Sicut si lapis moveretur â baculo, & baculus â manu, & hoc in infinitum

Sed per accidens in infinitum procedere in causis agentibus, non reputatur impossibile, ut puta, si omnes causæ, quæ in infinitum multiplicantur, non teneant ordinem, nisi unius causæ, sed earum multiplicatio fit per accidens. Sicut artifex agit multis martellis per accidens: quia unus post unum frangitur. Accidit ergo huic martello, quòd agat post actionem alterius martelli. Et similiter accidit huic homini, in quantum generat, quòd sit generatus ab alio &c.]

3. Sed quid hæc prosunt Adversario ad profundam penetrationem trium rationum S. Thomæ sibi contra P. Haunoldum arrogandam? Quid ad probandum P. Haunoldi terrorem, & fugam? An forsan hic ideo fugit, quia tres rationes S. Thomæ fundatas *in repugnantia processûs in infinitum in causis per se subordinatis, & quoad simultaneum actualemque influxum necessarijs, ut ponatur novus effectus*, non ex instituto retulit, sed ut jam communiter notas ac Philosophis, in Methaphysica existentiam DEI demonstrantibus, ultro relictas, supposuit? Verùm sic inferri posset, etiam Adversarium fugisse ab alijs duabus Rationibus S. Thomæ, quas S. D. prioribus tribus loco cit. subjungit, & ab illa, qua usus est *lib. 1. contra Gent. c. 13. in fine.* Cùm nullius istarum Adversarius mentionem faciat. An ideo fugit P. Haun. quia Atheo volenti evitare processum in infinitum in causis per se subordinatis, â S. Thoma ut impossibilem objectum, per suam argumentationem, & specialem rationem, effugium præclusit? Atqui hoc etiam fecit ipse S. Thomas per illas alias rationes, ab Adversario prætermissas, & ab omni impossibilitate processûs in infinitum independentes.

4. Quia enim Atheus posset dicere, â se solummodo supponi processum in infinitum in causis *successivis*, & postquam aliqua causa est producta, eam, sicut opus artefactum, sine ulteriori ope & conservatione artificis, tamdiu seipsâ persistere, donec ponatur aliquod contrarium, vel destructivum illius, ut adeóque quando ipsa agit, non habeat opus aliâ *causâ primâ*, vel infinitis *per se subordinatis* ad retinendam suam propriam existentiam; ideo etiam ut possibili concesso processu in infinitum in causis successivis â S. Thoma, & â P. Haunoldo transmisso, ipse ulteriùs ostendit ratione quoad efficaciam ab Adversario non impugnatâ, multò minùs expugnatâ, quòd infinita collectio causarum præteritarum, seu successivatum, indigeat aliquâ *causâ per se*, quæ sit extra totam illam collectionem, adeóque nullam aliam causam etiam per accidens supponat, sed sit penitus improducta. Et hoc non est aliò confugere, vel non penetrâsse tres rationes S. Thomæ, sed est Atheo duntaxat fugam præcludere per ostium, quod falsò putabat â S. Thoma sibi apertum, concessione possibilis processûs in infinitum in causis *successivis*: dum adhuc urgetur Atheus, ostendendo, eum frustra asserere creaturas, successivo influxu ab æterno se propagantes, & solùm *in conservando* secundùm attentatum effugium ab omni causa independentes, ut eviter causam per se necessariam, ab alia *improductam*, & *infinitas per se subordinatas*, quarum Implicantiâ S. D. demonstravit necessitatem causa primæ, ac improductæ.

5. In quem finem, & ad prædictum effugium præcludendum, sic etiam contra Atheum argumentari licet sine fugæ propriæ suspicione. Si creatura in conservando non indiget aliâ causâ conservativâ, & hæc iterum aliâ usque dum perveniatur ad aliquam causam primam, vel ad infinitas per se, sequitur, quòd quia Corpora Cœlestia, utpote ad generationem ac conservationem aliarum creaturarum semper necessaria, & quoad substantiam ex defectu principij vel qualitatis contrariæ semper incorrupta, ac eadem, ab æterno secundùm Atheum exiterunt, hoc ipso semper extiterint *in conservari*; & si res in conservari existens pro tunc non indiget causâ productivâ, hoc ipso etiam nunquam fuerint producta ab alio, consequenter extiterint semper â se; ergo vel debet fateri Atheus, dari ens â se, quod est directè contra negationem existentiæ DEI sub conceptu *Entis à se*, seu *Improducti*, vel Occlusum est illi suum effugium, quo volebat evitare necessitatem admittendi Causam Primam, vel infinitas per se. Plures alias demonstrationes, quibus vel hoc ipsum effugium præpeditur, vel per abundantiam Existentia DEI immediatè convincitur, nempe omnino quindecim, partim physicas, partim morales, fusè & efficaciter prosequitur Lessius lib. 1. de Providentia Numinis cap. 2. quæ apud ipsum legi possunt; mihi enim sufficit ostendisse, tres rationes S. Thomæ, fundatas in repugnantia processûs in infinitum *in causis per se*; â P. Haunoldo rite penetratas, & contra non observatum ab Adversario effugium Athei speciali ratione vallatas, non autem per fugam desertas esse; neque enim ad hanc pronum esse P. Haunoldum, experietur Adversarius, pugnâ pro Veritate deinceps protractâ,

CONTROVERSIA II.

ESSENTIA DEI.

An sit formaliter aliud prædicatum Essentiæ, & aliud Naturæ Divinæ.

6. RECTÈ docuit P. Haunoldus l. 1. n. 54. & 66. Conceptum quidditativum DEI in ratione *Essentiæ* constitui per *Ens à se*, & in ratione *Naturæ* per *esse à se intellectivum*. Etiamne enim non detur in DEO potentia physicè productiva ipsius Intellectionis & Volitionis Divinæ, non tamen hinc contra omnium Fidelium sensum sequitur, non dari Naturam, vel hanc, ut contendit Adversarius, non distingui ratione

ratio-

ratiocinatâ ab Essentia: quia aliud est, non dari eandem rationem distinguendi Essentiam & Naturam in DEO, quæ requiritur ad conceptum quidditativum Naturæ in Creatura, ubi principium actionis est conjunctum cum aliqua potentialitate, quæ potentialitas in DEO nec reperitur nec necessaria est vel ad salvandam distinctionem rationis, qualis etiam intercedit inter alias DEI perfectiones, ad quas non datur potentialitas; vel ad salvandam naturam: & aliud, dari nullam rationem distinguendi, licèt ipsum intelligere DEI sit ejus essentia realiter. Posse namque cum hac identitate reali consistere distinctionem rationis ratiocinatæ, vi cujus Essentia Divina non tantùm latè sumpta, sed pro ut est prima Ratio illativa omniũ aliarum perfectionum Divinarum & distinctiva DEI à creaturis, differat à prædicato Naturæ, conceptibilis ad modum potentiæ Intellectivæ, patet ex textu S. Thomæ, ab Adversario solummodo truncatè citato, quando nimirum Angelicus Doctor hîc q. 41. a. 4. ad 3. ita loquitur. *Intelligere & velle non sunt tales actus, qui designent processionem alicujus rei, à DEO distinctæ vel Essentialiter vel Personaliter. Unde respectu horum actuum non potest salvari ratio potentiæ in DEO, nisi NB. secundũ modũ intelligendi & significandi tantùm: prout diversimode significatur in DEO intellectus, & intelligere, cùm tamen ipsum Intelligere Dei sit ejus essentia, nõ habens principiũ.* Idem S. Doct. suprà q. 26. a. 2. in C. ipsũ *Intelligere*, ait, secundùm rationẽ nostrã attribui, adeóq; ut formaliter distinctum superaddi essentiæ, tanquam formalem ejus beatitudinem, sicut Beatis in cœlo attribuitur & superadditur realiter. Verba ejus sunt hæc. *In DEO autem non est aliud Esse & Intelligere secundùm rem, sed tantùm NB. secundùm intelligentiæ rationem.* NB. *Attribuenda ergo est DEO beatitudo secundùm Intellectum sicut & aliis Beatis, qui per assimilationem ad Beatitudinem ipsius Beati dicuntur.* Et mox in resp. ad 1. inquit. *Dicendum quòd ex illa ratione probatur, quòd DEVS sit Beatus secundùm suam essentiam, non autem, quòd Beatitudo ei conveniat secundùm rationem Essentiæ, sed magis secundùm rationem intellectûs.*

7. Quòd autem suppositâ hac distinctione intellectuali inter Essentiam & Naturam Divinam, conceptus quidditativus DEI in ratione Essentiæ consistat in tò *esse à se*, in ratione Naturæ verò in tò *esse à se intellectivum*, rursum testatur S. Thomas 1. p. q. 13. a. 11. ad 1. ubi ait. *Hoc nomen, qui est, est magis proprium nomen DEI, quàm hoc nomen Deus.* Cujus rationem indicavit in ipso corpore Articuli, inquiens: *Cùm esse Dei sit ipsa ejus essentia, manifestum est, quòd inter alia nomina hoc maximè propriè nominat DEVM. Vnumquodque enim denominatur à sua forma.* Nomen DEVS autem non ad essentiam, seu formam DEI, sed ad Naturam Divinam formaliter nominandam præcipuè esse impositum, expressit in cit. loc. ad 1. his verbis: *Sed quantum ad id, a à quod imponitur nomen ad significandum, est magis proprium hoc nomen, DEVS, quod imponitur ad significandam Naturam Divinam.* Nam ut idem S. D. Opusculo de Ente & Essentia inquit; *Nomen Naturæ significare videtur Essentiam rei NB. secundùm quod habet ordinem ad propriam operationem*; propria autem Operatio DEO est Intellectio, sub qua etiam comprehenditur Providentia DEI: unde S. D. 1. p. q. 13. a. 8. in C. allegans S. Dionysium ait: *Imponitur enim hoc nomen DEVS ab universali rerum providentia; omnes enim loquentes de DEO hoc intendunt nominare DEVM, quòd habet providentiam universalem de rebus.* Et ibidem reddens rationem, quare pro *Ente à se* denotando potiùs utamur nomine DEUS, licèt non Essentiam, sed Naturam exprimat, dicit: *quia DEVS innotescit nobis ex operationibus, vel effectibus eius, exhis possumus eum nominare. Vnde hoc nomen DEVS est nomen Operationis.*

8. Autoritati S. Doctoris addo rationem. Si ad esse Operativum alicujus substantiæ præsupponitur aliud prædicatum, ex quo per rationem nostram infertur ipsum esse operativum, & per quod primò differt ab omni alio, quod non est ipsum, tunc illud prædicatum, quod est primò distinctivum, est etiam primò constitutivum essentiæ rei, & tale prædicatum essentiæ formaliter distinguitur à prædicato naturæ, præsupponente prædicatum essentiæ: Atqui ad esse Operativum DEI ratione nostrâ præsupponitur ipsum *Esse à se* ex quo cæteræ perfectiones Divinæ, omnes, atque adeò etiam ipsum Operativum per rationem nostram inferuntur, éstque primum distinctivum DEI ab omni eo, quod non est DEUS, nempe à creaturis, quæ *enti à se* primò opponuntur per tò *esse ab alio*: ergo *esse à se* est prædicatum Essentiæ Divinæ, formaliter distinctum ab esse *operativo*, quod est prædicatum *Naturæ Divinæ*. Major est ex terminis nota omni intelligenti significatum essentiæ. Minor traditur à S. Dionysio c. 5. de Divinis Nom. his verbis: *Ex ipso esse, tanquam antiquiori aliis DEI bonis, ipse DEVS celebratur.* Deinde concludit. *Primum igitur ipsius esse munus cæteris præponens suprema illa Bonitas ipso esse, ut antiquissimo, primóque omnium ejus participationum potissimùm celebratur.* Et S. Thomas 1. dist. 19. q. 2. a. 1. ad 1. utpote constans sectator S. Dionysij testatur, Essentiam (significatam juxta ipsum per nomen *qui est*, quod non existentiam, sed Aseitatem denotat, ut etiam 1. cont. Gent. c. 12. explicat) secundùm intellectum esse priorem suâ existentiâ, sic enim loquitur. *Posset etiam dici, quamvis non ita bene, quòd causa communiter accipitur pro omni eo, quod est etiam prius secundùm rationem. Cùm enim Essentia Divina secundùm intellectum sit* NB. *priùs, quàm esse suum* (sumit hîc *esse suum* pro *existere suum*, ut rursum patet ex cit. loco contra Gent.) & esse priùs, quàm Æternitas sicut mobile est prius motus & motu, prior tempo-

re, dicetur ipse DEUS esse causa suæ Æternitatis secundùm modum intelligendi, quamvis ipse sit sua Æternitas secundùm Rem.

CONTROVERSIA III.
DISTINCTIO MEDIA.

An detur Distinctio Virtualis inter Essentiam & Relationes Divinas.

9. SI Essentia Divina non præcisè secundùm *Esse Absolutum* sumatur, secundùm quod cum S. Thoma q. 39. a. 1. imò cum expressa declaratione Concilij Florent. sess. 25. col. 5. §. *Quibus Latini*, omnino fatendum est, Essentiam â Relatione Divina non differre re, sed ratione tantùm; sed si sumatur, quatenus per sui Communicationem identificatur cum Filiatione Divina, eámque per identitatẽ includit, meritò visum est P. Haunoldo lib. 1. n. 77. eam plùs, quàm ratione distingui â Paternitate: quia ut sic continet duo prædicata, unum quod est commune Paternitati, & alterum, quod est realiter distinctum â Paternitate; proinde Essentia Divina, sumpta cum Filiatione, ratione hujus tertij prædicati utique plus distinguitur, quam cognitione; quæ distinctio tamen quia propter prædicatum Absolutum, Filiationi, & Paternitati Commune, non est adæquata Realis, Vocatur â Citato Auctore *Media* vel *Virtualis*, ab aliquibus vocatur etiam *inadæquata Realis*. Quòd autem Essentia possit per Intellectum tali modo considerari, partim articulus fidei est, partim indicatur â S. Thoma l. c. ad 2. his Verbis. *In quantum Essentia & Persona in Divinis differunt secundùm Intelligentiæ Rationem, sequitur, quòd aliquid possit affirmari de Uno, quod negatur de Altero: & per consequens quòd Supposito Uno non supponatur alterum.* Subsumo. Atqui sola distinctio rationis, qualis datur in Creaturis, nisi Essentia Divina se comunicaret Filiationi, cui Paternitas non comunicatur, nõ sufficeret ad Verificãda hæc prædicata contradictoria physica: *Essentia est Filiatio: Paternitas non est Filiatio*: Ergo etiam S. Thomas agnoscit aliam distinctionem rationis majorem, quàm qualis datur in Creatis. Idem significavit 1. dist. 34. q. 1. a. 1. ad 2. inquiens: *Quia Essentia & Persona Ratione distinguitur, quidquid pertinet ad Rationem illam, in qua distinguuntur, quod prædicatur de uno, potest negari de altero, ut dicatur, quòd Essentia est communis, Persona non est communis.*

Persona generat, Essentia non generat.

CONTROVERSIA IV.
LVMEN GLORIÆ.

An solum Lumen Gloriæ, vel an Intellectus simul influat in Visionem.

10. NOn negat P. Haunoldus lib. 1. Instit. Theol. n. 62. id quod ex adducto textu S. Thomæ ab Advers. unicè convincitur, nempe quòd Lumen Gloriæ totam VisionemBeatificam producat, ideoque utramque propositionem S. Thomæ mox referendam concedit esse Verissimam; sed negat, quòd solum Lumen Gloriæ Visionem immediatè producat, & hic est nodus difficultatis controversiæ, quam Adversarius, etsi gravissimam appellet, tamen cum priori propositione non negatâ hîc & Thes. 6. confundit, quasi idem sit, Lumen gloriæ esse totam rationem agendi seu, ut cit. thesi 6. loquitur Adv. esse principium effectivum adæquatum Visionis: &: esse rationem agendi totius Visionis, seu esse principium effectivum adæquatæ Visionis. Unde non rectè etiam dicit Adversarius, quòd Thomistæ post S. Doctorem: *Contra Gent. c. 54.* solùm velint, hanc causalem, *ideo Visionem elicium Beati, quia per lumen gloriæ sunt elevati*, non minùs esse Veram, quàm doctrinam D. Thomæ 1. 2. q. 111. a. 2. ad 2. docentis, dum in Justificatione per morum liberi arbitrij DEI Justitiæ consentimus, *Totam operationem pertinere ad gratiam.* Verùm Thomistæ, quos P. Haunoldus impugnat, non tantùm hoc volunt, quod relatis verbis Angelici Doctoris indicatur, sed insuper contendunt, Beatos ita elevari per lumen gloriæ, ut illorum Visio Intuitiva DEI, quæ Vitalitatem & supernaturalitatem per identitatem includit, non *immediatè* dependeat ab Intellectibus Beatorum, sed â solo lumine gloriæ, quo tanquam instrumento intrinseco mediante, ipsi Intellectus dicantur elicientes Visionem.

11. Contra hos itaque Doctores affert P. Haun. quòd quia perfectiones cujuscunque effectûs debent contineri in causa adæquata, ideo Intellectus Beatorum debeant immediatè influere in Visionem ratione Vitalitatis, & Lumen gloriæ ratione Supernaturalitatis, non quasi non utraque partialis causa producat utramque perfectionem effectûs, utpote realiter ab distinctam; sed quia Intellectus non posset totum effectum producere ratione Supernaturalitatis, quam Intellectus non habet, proinde nec dare posset, nisi adiuvaretur â lumine gloriæ; & Vicissim quia Lumen gloriæ non posset totum effectum producere ratione Vitalitatis, nisi hujus defectus suppleretur ab Intellectu, tanquam â comprincipio Vitali: concedit igitur P. Haunoldus â quavis causa partiali producti

ducitotum effectum, sed non tôtaliter. Utrum autem propterea etiam Lumen gloriæ debeat dici elevatum ab Intellectu, sicut Intellectus elevatur â Lumine, responderi potest Adversario proprijs ejusdem verbis ex Thes. 89. scilicet quòd *manifestè ad inutilem & contemnendam de Nomine quæstionem recurrat.* Quia tamen forsan hac responsione contentus non erit, ideo ulteriùs respondeo, ex eo, quòd intellectus tanquam subjectum & comprincipium Lumini Gloriæ sit naturaliter debitus, Lumen gloriæ verò sit qualitas Supernaturalis, ac indebita Naturæ, solum Intellectum dicendum elevari à Lumine, ad effectum indebitum, lumen autem non elevari, sed adjuvari ab Intellectu ad effectum debitum.

12. Nunc ad quæstionem de re veniendo, ostendo, Patrem Haun. contra plures Insignes Thomistas, non autem contra S. Thomam, Intellectui rectè attribuisse immediatum influxum in Visionem DEI. Licèt enim Angelicus Doctor in quæstionib. disput. q. Unica de Virtutib. in communi *a.* 10. ad 2. dicat: *Respectu eorum, quæ facultatem Naturæ non excedunt, habet homo à Natura non solum principia receptiva, sed etiam principia activa; respectu autem eorum, quæ facultatem naturæ excedunt, habet homo à Natura aptitudinem ad recipiendum.* Et iterum 1. 2. q. 109. *a.* 1. *Unaquæque forma, indita rebus creatis à DEO, habet efficaciam respectu actûs determinati, in quem potest secundùm suam proprietatem; ultro autem non potest, nisi per aliquam formam superadditam.* Facilè tamen Mens S. Doctoris explicatur: Quippe per primum textum minimè negat, quòd homo respectu eorum, quæ facultatem Naturæ excedunt, habeat potentiam obedientialem activam inchoatam, seu incompletam, sed tantùm, quòd habeat completam per necessaria comprincipia, ad quæ neque jus habet exigendi, sed solùm aptitudinem recipiendi. Per Secundum S. D. non dicit, quòd postquam forma elevans est superaddita rebus, ultra effectum naturalem nihil possint immediatè producere, sed tantùm quòd non possint, nisi per aliquam formam superadditam compleantur, & eleventur, sive deinde illa forma sit intrinseca, qui modus elevandi Intellectum est connaturalior, sive sit extrinseca, nempe Omnipotentia DEI.

13. Quòd verò Intellectus habeat ex se partialem & inchoatam solóque augmento indigentem virtutem producendi Visionem Supernaturalem, Clarè indicatur 3. Contra Gent. c. 53. n. 4. his Verbis. *Virtus autem Intellectûs creati naturalis non sufficit ad Divinam substantiam videndam, ut ex prædictis patet. ergo Oportet, quòd augeatur ei Virtus adhoc, quòd ad talem Visionem perveniat. non sufficit autem augmentum per intensionem naturalem Virtutis: quia talis Visio non est ejusdem rationis cum Visione naturali Intellectûs creati: quod ex distantia Visorum patet. Oportet igitur, quòd fiat augmentum virtutis intellectivæ per alicuius novæ dispositonis adeptionem.* Eodem modo S. D. etiam in 1. p. q. 12. *a.* 5. in C. docet, ad Visionem DEI esse necessarium Lumen Gloriæ tanquam *augmentum Virtutis intellectivæ*, & tanquam *dispositionem elevantem*, ac *superaccrescentem Virtutem intelligendi*, non autem tanquam totam Virtutem intellectivam immediatam. Deinde in cit. *a.* 5. ad 1. expressè ait, quòd per lumen Gloriæ Intellectus *fiat potens ad intelligendum per modum, quo potentia fit potentior ad operandum per habitum.* Sed habitus naturales, quibuscum comparat S. D. habitum supernaturalem luminis Gloriæ, & lumen Corporale, cui ibidem assimilat lumen Gloriæ, non reddunt potentiam potentiorem, ut ne partialem concursum immediatum debeat præstare: ergo nec lumen Gloriæ hoc facit.

14. Auctoritati Angelici Magistri majus adhuc pondus addit Concilium Viennense *in Clement. Ad nostrum de Hæreticis* decernens, Animam *indigere Lumine Gloriæ, ipsam elevante ad DEVM videndum, & eo beatè fruendum.* Quibus Verbis fatentur Adversarij, quòd Anima magis propriè dicatur producens Visionem, quàm aqua medio calore, sibi Violenter unito, dicatur calefaciens manum: Atqui nisi anima per suam naturalem potentiam intellectivam produceret Visionem, propter lumen Gloriæ, non quidem Contra, sed tamen supra exigentiam Naturæ sibi unitum, non posset dici magis propriè & formaliter producens Visionem, quia Luminis Gloriæ neque esset radix activa, eò quòd ex se illud non emanaret, neque passiva, hoc ipso, quòd Lumen non sit juxta, sed supra exigentiam naturalem Animæ; ergo Anima per suam naturalem potentiam intellectivam simul cum Lumine Gloriæ producit Visionem.

15. Deinde cur Adversarius dissimulavit illud gravissimum argumentum P. Haunoldi, desumptum â paritate voluntatis, quæ immediatè debet cum habitibus supernaturalibus concurrere ad actus supernaturales, meritorios? Negant quidem hoc ipsum Adversarij, opponentes primò, quòd si daretur in natura voluntatis vis quædam initialis, immediatè productiva effectuum supernaturalium, hoc ipso in Natura jam darentur initia gratiæ, & semina quædam rerum supernaturalium, qui est error SemiPelagianorum; secundò, quòd habitus supernaturales, cum auxilijs gratiæ, vel essent superflui, vel debiti: tertiò, quòd ipsa potentia obedientialis Voluntatis esset entitativè supernaturalis, sicut actus sunt supernaturales, cùm Omnis potentia specificetur ab actu, ad quem Ordinatur, cujusdémque sit ordinis cum illo.

16. Verùm partialis influxus in actus supernaturales non potest ob prætensas rationes negari Voluntati. Quia S. Paulus 1. Cor. 15.

ta loquitur de bonis suis operibus supernaturalibus, in utilitatem etiam aliorum præstitis: *Abundantiùs illis Omnibus laboravi: non Ego autem, sed gratia DEI mecum.* In quæ Verba S. Aug. de gratia & libero arbit. c. 5. ita scribit. *Non solus, sed gratia DEI mecum: ac per hoc non gratia DEI sola, nec ipse solus, sed gratia DEI cum illo.* Et in ps. 78. super illa Verba: *Adiuva nos DEVS salutaris noster*: inquit idem S. Pater. *Adjuvari nos vult, nec ingratus est gratiæ, nec tollit liberum arbitrium; qui enim adiuvatur, etiam per seipsum aliquid agit.* Idipsum videtur planè definivisse Concil. Trid. sess. 6. c. 5. dicens, *hominem gratiæ excitanti atque adjuvanti liberè assentiendo, & cooperando disponi.* Et Can. 4. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à DEO motum & excitatum nihil cooperari assentiendo DEO excitanti, atque Vocanti, quoad obtinendam Justificationis gratiam se disponat, ac præparet; neque posse dissentire si Velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, meréque passivè se habere, anathema sit.*

17. Ad Rationes oppositas facilè 1. primam niti falsâ Suppositione, quia Error Semi-Pelagianorum fuit iste, quòd dixerint, hominem per actus merè naturales, independentes à comprincipio supernaturali elevante, posse mereri auxilia supernaturalia ad producendos actus supernaturales, meritorios gratiæ justificantis, adeóque principium Justificationis esse adæquatè in Viribus Naturæ positum. Ad secundam Rationē patet solutio ex dictis, hoc ipso enim, quòd potentia Naturalis tantùm sit incompleta & inchoata, indiget habitu & gratiæ auxilio supernaturali, elevante; & cùm solùm detur indigentia, non autem exigentia naturalis, ipsum comprincipium elevans est indebitum. Tertia Ratio etiamsi videatur niti autoritate Angelici Doctoris 1. p. q. 77. *a.* 1. in *C.* ubi ait: *Cum potentia, & actus dividant ens, & quodlibet genus entis: oportet, quod ad idem genus referatur potentia & actus: & ideo si actus non est in genere substantiæ, potentia, quæ dicitur ad illum, non potest esse in genere substantiæ*: Tamen S. D. non loquitur hîc de potentia instrumentali, vel elevata, qualis est Intellectus in ordine ad Visionem supernaturalem, ad quam ita se habet, sicut accidentia ad producendam substantiam in sententia S. Thomæ.

18. Unde patet, ab Adversario immeritò objici P. Haunoldo, quòd non *tetigerit nodum difficultatis gravissimæ:* cùm potiùs Adversario opponi possit, quòd neque difficultatem quæstionis, neque argumentorum P. Haunoldi tetigerit, quale etiam erat illud â P. Haun. his Verbis insinuatum. *Accedit ratio Philosophica, desumpta ex Vitalitate actûs, ob quam exigit procedere à principio Vitali, qua tali; cujusmodi sanè non est Lumen Gloriæ, utpote indebitum Animæ.* Neque illius Vitalitas rectè probatur ex illo Ioan. 17. *Hæc est Vita æterna, ut cognoscant te DEVM Verum.* Nam ex his ad summum infertur Vitalitas ipsius cognitionis, & quòd proinde procedat ab aliquo principio Vitali, nempe ab Intellectu. Dixi *Ad summum.* Nam particula *Vita* non sumitur ibi in sensu Philosophico, quo modo etiam Damnati vivunt Vitam in actu secundo, sed in sensu Theologico, pro æterna Felicitate, ratione cujus Gratia Justificans dicitur Vita in actu primo, quamvis definitio Vitæ in rigore Philosophico, nec ipsi, nec habitibus supernaturalibus, uti neque Naturalibus, secundùm communem sententiam DD. propriè conveniat.

CONTROVERSIA V.

ASSISTENTIA EXTRINSECA.

An DEVS per hanc possit supplere defectum Luminis gloriæ.

19. NOn nimis considenter supposuit P. Haun. lib. 1. Instit. Theol. n. 61. *DEO per assistentiam extrinsecam posse supplari lumen gloriæ*, ideòque immeritò de hoc arguitur ab Adversario. Licèt enim S. Thomas 1. 2. q. 175. *a.* 3. ad 2. dicat: *Divina Essentia Videri ab Intellectu creato non potest, nisi per Lumen Gloriæ*: & hujus rationem assignans 3. contra Gent. c. 53. his verbis *quòd nihil possit ad altiorem operationem elevari, nisi per hoc, quòd ejus Virtus fortificatur* inferat: *Oportet igitur, quòd fiat augmentum Virtutis Intellectivæ per aliquas novæ dispositionis adaptionem:* ambo tamen textus solummodo intelligendi sunt de impotentia & impossibilitate nonente se ex parte Intellectûs, seu Virtutis naturalis creatæ, in qua proinde datur indigentia Luminis Gloriæ, tanquam dispositionis elevantis ad altiorem Operationem, nisi DEUS per *Assistentiam extrinsecam* suppleat modo extraordinario illam ipsam dispositionem intrinsecam, per se ipsum immediatè fortificans Virtutem Naturalem, & præstans concursum fortiorem, quod etsi minùs connaturaliter & ordinariè, per absolutam tamen DEI potentiam fieri posse, expressè testatur S. Thomas *q.* 10. *de Veritate a.* 11. *in. c.* Ubi præmittens suam doctrinam ab Adversario objectam, eandémque nostro modo explicans, inquit. *Oportet, quòd si DEVS per Essentiam videri debeat, quòd per nullam creatam speciem videatur; sed ipsa ejus Essentia fiat intelligibilis forma intellectûs eum Videntis. Quod fieri non potest, nisi ad hoc intellectus creatus per Lumen Gloriæ disponatur, & sic in videndo Deum per essentiam, per dispositionem infusi luminis pertingit mens ad terminum Viæ, qui est gloria, & sic non est in Via.* Sicut autem Divina Omnipotentiæ subjecta sunt corpora, ita & mentes. Unde sicut potest aliqua corpora perducere ad effectum, quorum dispositio in prædictis corporibus non invenitur, sicut Petrum fecit super aquas ambulare, sine hoc quòd

quòd ei dotem agilitatis tribueret, ita potest mentem ad hoc perducere, ut Divinæ Essentiæ uniatur in statu Viæ modo illo, quo unitur sibi in patriâ, sine hoc NB. quòd Lumine Gloriæ perfundatur.

20. Nec tamen hinc sequitur, Rationem, qua Præceptor Angel. 2. 2. q. 23. *a.* 2. contra Lombardum probat, *Charitatem non esse ipsum Spiritum Sanctum*, nullius fore roboris, est enim Majoris, quàm Adversario gratum sit. Quia nempe actus Charitatis debet esse Voluntarius, ideo non potest procedere â solo Spiritu S. tanquam Principio adæquatè extrinseco; & quia etiam debet esse liber, ac meritorius, ideo debet quoque immediatè procedere â potentia libera, cujus est agere, vel non agere, quo præcedenti thesi nova confirmatio accedit: quia denique modo ordinario, & connaturaliori procedit, si potentiæ activæ sit connaturalis per aliquam formam, quæ etiam sit principium actionis; propterea *maximè necesse est* inquit S. D. *quòd ad actum Charitatis in nobis existat aliqua habitualis forma, superaddita potentiæ naturali, inclinans ipsam ad Charitatis actum, & faciens eam promptè & delectabiliter operari.* Cujus formæ defectum tamen DEUS modo extraordinario, & minùs connaturali supplere potest, sicut de Suppletione possibili Luminis Gloriæ S. Thomas loco proximè citato testatus est. quamvis propter rationem ultimo loco relatam, neque ipsum lumen gloriæ suppleverit, eodem S. D. teste, 2. 2. q. 175. *a.* 3. ad 2. quando S. Paulus in raptu DEUM vidit per lumen gloriæ, ad modum passionis transeuntis participatum.

CONTROVERSIA VI.

VISIONUM INÆQUALITAS.

An hæc proveniat ex sola Inæqualitate Luminis Gloriæ, vel an etiam possit provenire ex inæqualitate intellectuum.

21. Æquè parùm sibi contradicit P. Haunold. l. 1. n. 159. asserens: [Visiones esse formaliter æquales, non obstante Intellectuum inæqualitate, si Lumen Gloriæ sit ejusdem rationis:] quàm parùm sibi contradicit S. Thomas, quando concedit Intellectui *partialem influxum in Visionem*, ut thesi 4. ostensum est; Lumini Gloriæ verò tribuit rationem formæ, ac principij elevantis Intellectum, & unicè mensurantis perfectionem Visionis, eò quòd major perfectio Intellectûs secundùm hunc ipsum suum excessum perfectionis sit adhuc Improportionata ad modum cognoscendi intuitivum DEI, magis perficiendum, atque ad eundem per Lumen Gloriæ debeat elevari. Unde juxta S. Thomam 1. p. q. 12. *a.* 6. ad 3. *Dicendum, quòd diversitas Videndi non erit exparte objecti: quia idem Objectum omnibus præsentabitur, scil. DEI essentia: nec ex diversa participatione objecti per differentes similitudines, sed erit per diversam facultatem Intellectûs, non quidem naturalem, sed gloriosam.* Idem ex instituto tradit 3. *contra Gent.* c. 58. *per totum.*

22. Propterea principium Adversarij non est universaliter Verum, quòd quando aliquis effectus pendet à duplici causa, quarum quælibet suâ propriâ activitate influit in actum, ex augmento cujuscunque causæ necessariò debeat crescere aliqua perfectio in effectu. Falsum enim hoc est Si activitas causæ, & ipsum augmentum perfectionis propter suam improportionem elevatione indiget, ut ad perfectionem effectûs pertingat, V. G. ut Intellectus creatus producat cognitionem DEI Intuitivam, cujus activitas cum omni sua perfectione naturaliter se tantùm extendit ad cognitionem abstractivam, quoad modum tendendi dissimillimam.

23. Sicut autem Intellectui concedendus est partialis influxus in Visionem, sic non obstante textu ex S. Th. 3. cont. Gent. cap. 149. ab Adversario allato, concedendus est homini partialis influxus in conversionem, & ad bene volendum, ac operandum; licèt enim, ut inquit S. D. *Divino præveniatur auxilio*, tamen eatenus solùm prævenitur, quatenus illud auxilium pro priori naturæ accipit, antequam cum illo operetur, non autem prævenitur ipsa operatio hominis; quasi auxilium se solo priùs producat operationem bonam, aut justificantem, vel quasi homo ad illam operationem per ipsum auxilium physicè prædeterminetur, ut perperam Adversarius pro eodem sumit *præventionem & prædeterminationem.* Quandoquidem verò uterque partialis influxus, quo Voluntas ad operationem bonam se liberè determinat, vel quo Intellectus ad Visionem DEI proximè concurrit, non est secundùm, sed supra naturam, & quia major perfectio intellectûs nullam habet naturalem proportionem ad Visionem DEI perfectiorem, ideo P. Haunoldus æquè ac Thomistæ cum S. Thoma 1. p. q. 12. *a.* 6. dicere potest: quia *facultas Videndi DEVM non competit intellectui creato secundùm suam naturam*, ideo *intellectus plus participans de lumine gloriæ perfectius DEVM videbit.*

CON-

CONTROVERSIA VII.

VISIONIS OBJECTVM.

An scilicet Visio DEI, possit repræsentare unam perfectionem simpliciter simplicem, vel relativam sine alijs, vel alias sine ista.

24. SEntentiæ negativæ & communis Theologorum S. Thomas 3.p. q.3. a. 3. rationem assignat his verbis: *Intellectus dupliciter se habet ad Divina. Uno modo ut cognoscat: DEVM sicuti est: & sic impossibile est, quod circumscribatur per intellectum aliquid à DEO, & quòd aliud remaneat: Quia totum, quod est in DEO, est unum. Salvâ distinctione Personarum.* Cujus Vim Adversarius non videtur satis percepisse, dum eam confundit cum illa, de qua P. Haunoldus lib. 1. n. 178. inquit: [Omissâ probatione Vulgari, desumptâ ex generali ratione Visionis, seu cognitionis intuitivæ, quasi de hujus natura sit, discernere omnes formalitates identificatas in objecto; quæ argumentatio meritò ab Auctoribus primæ sententiæ exploditur; quia manifestè nimium probat, quia inde inferretur non videri ab uno Beato plura Attributa secundararia, quàm ab alio] Nam ista posterior ratio, fundata in quacunque unitate ac identitate prædicatorum, qualem etiam habent Attributa Divina secundaria, & propterea nimium probans, non est eadem cum ratione S. Thomæ, fundatâ non in quacunque identitate, sed in illa solùm, quæ est de conceptu cujusvis prædicati, quod est in DEO: cùm enim quodlibet prædicatum, quòd est in DEO, sit *Divinum*, quà *Divinum* autem in suo conceptu involvat identitatem cum omni perfectione simpliciter simplici, & inter perfectiones simpliciter simplices etiam sit Fœcunditas, & vis se identificandi cum prædicatis Relativis, realiter inter se distinctis, hinc fit, ut nullum prædicatũ Divinum possit videri, ut est in se, & ut Divinum, quin simul ratione identitatis ineluctæ in tò *esse Divinum*, seu *infinitè perfectum*, videantur omnes perfectiones simpliciter simplices, & omnia prædicata relativa relucentia in Fœcunditate, & in Virtute se (id est, Naturam & Essentiam DEI) eum tribus Relativis realiter identificandi.

25. Et hinc patet, à P. Haun. Rationem S. Thomæ non tantùm non explodi, sed adhiberi, & proponi n. 183. his Verbis. [Repugnat videri unum Attributum Divinum, quà Divinum, hoc est, in ratione *infiniti*, quin videantur etiam cætera: ergo repugnat visio, de qua disputamus. Declaratur antecedens. Infinitas Divinorum Attributorum non nisi ex duplici capite desumi, & cognosci potest: Primò quidem ex ordine ad infinitos terminos, quos respicit: hoc modo fatendum est non videri à Beatis Omnipotentiam, quia non vident in Deo omnes terminos possibiles illius: (unde S. D 1. p. q. 12 a. 8. in C. inquit. *Ille intellectus potest in causa cognoscere omnes causæ effectus, & omnes rationes effectuum, qui causam totaliter comprehendit. Nullus autem intellectus creatus totaliter DEVM comprehendere potest, ut ostensum est. Nullus igitur intellectus creatus, videndo DEVM, potest cognoscere omnia, quæ DEVS facit, vel potest facere*; quibus verbis evertitur etiam à S. D. illa ratio, ex qua inferretur, omnia Attributa secundaria, in quibus cognoscerentur effectus possibiles, per Visionem DEI intuitivam repræsentari debere.) Secundò, ex identitate cum omni perfectione simpliciter simplici: atqui hæc identitas secundum Adversarios non videretur, si unum Attributum videretur altero non viso: videretur quidem identicè, sed non formaliter, sive, ut clarius dicam, non videretur eo modo, quo de facto videtur à Beatis: ergo non videretur in ratione infiniti: ergo Visio Attributi Divini, in ratione infiniti, debet esse Visio omnium Attributorum, constituentium DEUM in ratione entis infiniti, & plenè felicitantis, ac satiantis.] Ecce! quomodo P. Haunoldus non explodat, sed insultat Rationi Angel. Doctoris.

26. Ab ea tamen, & à mente sui Magistri recessit Adversarius, dum ab *Unitate* perfectionum Divinarum confugit ad *immediatum influxum* DEI in Visionem sine concursu immediato alicujus speciei impressæ, ex quo si quid probaretur, sequeretur etiam non posse videri perfectiones primarias, seu simpliciter simplices, sine secundarijs: vel si DEUS non obstante, quòd absque media specie intellectuali influat in Visionem sui, potest ita attemperare suum influxum, ut Visio non necessariò repræsentet perfectiones omnes secundarias, identificatas cum DEO, tunc redit tota difficultas, quare *cùm totum, quod est in DEO, sit unum*, & immediatè influat in Visionem, possint cognosci intuitivè prædicata primaria sine secundarijs, nec tamen unum primarium sine alio primario. Neque solvitur difficultas per aliam rationem Adversarii, in ratione S. Doctoris non contentam, quòd nempe in DEO non tantùm omnia sint *unum* cum DEO, quod dixit S. D. sed etiam sint *purus actus* absque potentialitate: nam hæc ratio rursum probaret pro Attributis secundarijs, in ordine ad quæ etiam nulla datur potentialitas, sed à parte rei Deus est unus purissimus actus cũ illis. Itaq; vel rursũ ad aliã rationem confugere debet Adversarius, ut ostendat, quare Visio DEI nec debeat nec possit repræsentare omnes Ideas & imagines creaturarum possibilium, sed eas tanquam perfectiones solummodo secundarias formaliter, non tamen realiter præcindere queat, repræsentando *totum* Deum, & non *aliter*, ut loquitur S. D. vel debet rationẽ S. Thomæ non confundere cum ratione meritò rejecta à P. Haunoldo.

CON-

CONTROVERSIA VIII.
SCIENTIA FVTVRORVM.

Quomodo hæc consistat cum libertate creata.

27. Optimè, & ad mentem S. Thomæ, dixit P. Haun. lib. 1. n. 244. *ideo per Divinam præscientiam non lædi nostrorum actuum libertatem, quia illa præscientia est aliquo modo à nostra Voluntate impedibilis.* Etiamsi enim adjunctâ Voluntate, seu Decreto Divino, prædefiniente auxilia, præsuppositа ad actus absolutè futuros, sit causa auxiliorum, & hæc sint causa actuum, ac consequenter etiam ipsa præscientia adjunctâ Voluntate sit causa actuum, ut tradit *S.* Thomas 1. p. q. 14. *a.* 8. & q. 2. de Veritate *a.* 14. tamen dicta præscientia est aliquo modo à nostra voluntate impedibilis, aliàs ex parte nostræ voluntatis induceret necessitatem in scito, pro qua neganda inquit S. Thomas cit. *a.* 14. ad 1. rectè dixisse Origenem super epist. ad Rom. 8. *Non propterea aliquid erit; quia id scit DEVS futurum*; quasi diceret: *non propterea aliquid necessario & inimpedibiliter erit; quia id scit DEVS futurum*: quamvis salvâ libertate & impedibilitate præscientiæ & prætentis decreti identificati cum hac præscientia, in alio sensu etiam verum sit, quòd *aliquid sit futurum, quia id futurum Deus scit* per scientiam cum Voluntate conjunctam, & mediante hac causativam actûs futuri: in quo sensu etiam S. Augustinus lib. 15. de Trin. c. 13. scripsit: *Universas autem creaturas suas, & Spirituales & corporales non quia sunt, ideo novit, sed quia novit, ideo sunt.* In priori tamen sensu idem S. Pater lib. 5. de Civitate cap. 10. dixit: [Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscivit: imò ideò non dubitatur ipsum peccare, cùm peccat, quia ille, cuius præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud (Scilicet peccati inimpedibiliter illativum, quale esset decretum prædeterminans entitatem seu actualitatem peccati) sed ipsum peccaturum esse præscivit.]

28. Licèt autem præscientia absoluta, & decretum decernens auxilia eatenus sit impedibilis, quatenus si Deus habuisset aliam scientiam conditionatam de actu contrario, etiam auxilia dedisset per aliud decretum permissivum actûs contrarij ac peccaminosi, & consequenter habiturus fuisset aliam scientiam absolutam, non tamen propterea objectum, quod est Deo ratio habendi hanc potiùs scientiam conditionatam & directivam decreti absoluti, quàm aliam, est causa scientiæ Divinæ; quia Objectum habens duntaxat statum existentiæ conditionatæ, seu quod non existit, sed existeret, si conditio poneretur, nec potest causare existentiam cognitionis, cùm existentiam nullam habens, nullam possit dare; nec potest causari ab existentia cognitionis, cùm ut positum in statu conditionato, nullam accipiat existentiam, sed solummodo eam acciperet, si impletâ conditione transiret in statum absolutum, in quo dixit S. Thomas locis cit. præscientiam Dei adjunctâ Voluntate esse causam rerum, & Deum videre nostras Voluntates, absolutè extituras, videndo suam Voluntatem juxta textum 1. Cont. Gent. cap. 68.

29. Quòd tamen objectum positum in statu conditionato, etsi ipsi præscientiæ non sit causa essendi, nihilominus sit ratio objectiva habendi potiùs hanc, quàm aliam præscientiam, colligitur inprimis ex paritate cum Voluntate Divina, desumptâ ex 1. Contra Gent. cap. 87. ubi Angelicus Doctor ita loquitur. *Quamvis autem aliqua Ratio Divinæ Voluntatis assignari possit, non tamen sequitur, quòd Voluntatis eius sit aliqua causa.* Idem indicavit cit. a. 8. ad 1. prosequens responsionem ad textum Origenis his Verbis: [Sed quòd dicit ideo præscire Deum aliqua, quia sunt futura, intelligendum est secundùm causam consequentiæ: non secundùm causam essendi. Sequitur enim, si aliqua sunt futura, quòd Deus ea præsciverit: non tamen res futuræ sunt causa, quòd Deus sciat.] Quæ Verba de tali causa consequentiæ intelligenda sunt, de qua Origenes, quem utique ad mentem explicavit S. Thomas, in suo textu illa intellexit, nempe quam habent res in Ordine ad præscientiam Dei, & non vicissim præscientia in ordine ad res, adeoque ut res in statu conditionato positæ inferant præscientiam, non autem præscientia inferat statum conditionatum: & sic Origenes priùs posuit propositionem negativam, deinde affirmativam, dicens: *Non propterea aliquid erit: quia id scit Deus futurum: sed quia futurum est, ideo scitur à Deo, antequam fiat* Ex quo proinde textu, atque ex alijs illi similibus, neque à S. Thoma negatis, rectè P. Haunoldus impedibilitatem præscientiæ Divinæ probavit: ut quando etiam S. Justinus lib. quæstionum à Gent. positarum q. 58. sic loquitur. *Nec causa est ejus, quod futurum est, prænotio; sed quod futurum est, causa prænotionis* (intellige causam, id est rationem consequentiæ, non causam essendi) S. Hier. in Ezech. cap. 2. [Non quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere, quod ille præscivit: sed quod nos propriâ voluntate sumus facturi, ille novit futurum quasi Deus.] Similia habent S. Chrys. hom. 60. super Matth. S. Cyrillus lib. 9. in Ioan. c. 10. Boëtius lib. 5. de Consol. prosa 3. Beda tom. 8. q. 13. & plures alij à P. Haunold. relati.

CONTROVERSIA IX.

ANTECEDENS INIMPEDIBILE.

An hoc tollat libertatem actûs subsequentis.

30. EX dictis patet, non errâsse P. Haunoldum, supponendo illud principium veluti certissimum: *Quidquid ex inimpedibili in existendo per necessariam consequentiam sequitur, inimpedibile est*: Quia verò Adversatius maluit sine fundamento sparsæ fabulæ, atque à Francisco Sylvio 1. p. q. 19. a. 8. fide alienâ relatæ, de dicto principio à Sixto IV. condemnato, fidem dare, quàm rei veritatem ex fideli relatione Eminentissimi Card. de Lugo disp. 26. de Incar. sect. 6. n. 72. & Bernardi Aldrede 1. tom. in 1. p. disp. 23. sect. 2. intelligere, ad quos duos AA. P. Haunoldus lib. 1. n. 251. illum ablegaverat, ideo hîc citati Card. de Lugo Verba adscribere operæ pretium duxi. [Quod attinet, inquit, ad historiam illius condemnationis, scire oportet, eam sæpius à multis fuisse quæsitam, tam Romæ, quàm Lovanij, nusquam inveniri potuisse. Imò cùm nuper Illustriss. & Reverendiss. D. Didacus Alvarez, Archiepiscopus Tranensis super hoc ipso Lovanienſi Academiæ scripsisset, responsum habuit litteris datis ad ipsum die 6. Junij anni 1631. in quibus Decanus & Facultas Theologica fatentur, se illam censuram diligenter quæsitam in Archivijs Theologicæ, & Philosophicæ Facultatis, non potuisse reperire, nisi solùm vetustam chartulam, manuscriptam, *de Rivo* subscriptam, cujus mox fiet mentio; quarum litterarum exemplum Authenticum apud me habeo. Ad majorem tamen securitatem ego denuo repetitâ diligentiâ curavi, quidquid in hoc lateret, in lucem produci; & tandem inventus fuit Lovanij liber quidam manuscriptus, & conscriptus, ut apparet circa illud tempus, quem communicavit, & transcribendum dedit R. D. D. Guilielmus Mercerus, Decanus S. Petri, & S. Theologiæ Doctor, & Professor Primarius: in quo habentur primò 8. propositiones Petri de Rivo, quæ ibi latissimè oppugnantur ab aliquo, vel aliquibus ex eadem Universitate. Deinde tres aliæ propositiones ejusdem Petri de Rivo. Deinde censura Lovanienſis, & tandem sententia Romæ prolata à Vicario Generali Papæ, & revocatio ibidem facta. Ex his autem omnibus constat apertè, propositionem censuratam in illo Doctore non fuisse illam, quæ refertur: *Quod ex inimpedibili sequitur per necessariam consequentiam, inimpedibile est.* Sed hanc. *Quod ex præcedenti Ordine successivæ durationis sequitur per necessariam consequentiam, necessarium & inimpedibile est.* Quæ quidem meritò reprobata fuit, cùm sit hæretica, & erronea; quia ut illi Doctores contra Rivum bene objiciebant, Revelatio Dei de peccato Antichristi, præcedit Ordine successionis ipsum peccatum, quod ex illa per necessariam consequentiam infertur; & tamen peccatum non est simpliciter necessarium, vel inimpedibile.] Ita Cardinalis, qui Romæ scripsit, & in horum fidem plura subjunxit, quæ apud ipsum legi possunt.

31. Sed permisso principio à P. Haunoldo usurpato sine anathematis notâ, inquit Adversarius: saltem evidens est, quòd hoc ipsissimum argumentum sibi objecerit, & solverit Angelicus Doctor hîc q. 19. a. 8. Ubi quærit. *Vtrum Voluntas Dei necessitatem rebus Volitis imponat.* Et pro ratione dubitandi subjungit, [Omnis causa, quæ non potest impediri, ex necessitate suum effectum producit: sed Voluntas Dei non potest impediri: dicit enim Apostolus ad Rom. 9. Voluntati ejus quis resistit? ergo Voluntas Dei rebus volitis necessitatem imponit.] Deinde verò respondet dicendo. [Quòd ex hoc ipso, quòd nihil Divinæ Voluntati resistit, sequitur, quòd non solum fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed quòd fiant contingenter vel necessariò, quæ sic fieri vult.] Verùm ex his non ostendit Adversarius, quòd hoc ipsissimum argumentum, prout à P. Haunoldo & ab alijs nostris Doctoribus usurpatur, Angelicus Doctor sibi objecerit. Nam argumentum constituitur in hoc principio. *Quidquid ex inimpedibili in existendo per necessariam consequentiam sequitur, inimpedibile est.* S. Doctor autem nec in objectione, nec in solutione sui argumenti dicit, quòd Voluntas Dei non possit impediri quoad existentiam, seu quòd liberum arbitrium non possit facere, ut loco hujus decreti ab æterno positum fuerit aliud decretum; sed quòd ex suppositione existentiæ impedibilis nulla creatura possit resistere decreto, quò minùs ab arbitrio creato liberè ponatur effectus, si eum voluit liberè ponì, nihil inimpedibiliter decernendo, quod pro priori naturæ existens inevitabiliter connectatur cum effectu. Unde mox in responsione ad 3. dicit [quòd posteriora habent necessitatem à prioribus secundùm modum priorum: & ea quæ fiunt à Voluntate Divina talem habent necessitatem, qualem Deus vult ea habere, scilicet absolutam, vel conditionalem tantùm.] Quasi diceret, si priora, scil. præscientia Dei, & decretum prædefiniens actum, ponuntur quoad existentiam impedibiliter, & sub hypothesi futuritionis condionatè etiam posteriora ponuntur tantùm impedibiliter, & necessitate conditionatâ, quâ fatemur poni actum præscitum, & prædefinitum, si nimirum præscientia & prædefinitio Dei ab æterno extitit.

32. Ex quo patet ulteriùs sensus præfectorum Verborum [Quòd ex hoc ipso, quòd nihil Divinæ Voluntati resistit, sequitur quòd

quòd non solùm fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed quòd fiant contingenter vel necessariò, quæ sic fieri vult] Quibus Adversarius etiam potuisset adjungere testimonium S. Anselmi in Concordia præscientiæ & prædestinationis c. 1. dicentis. [Quoniam quod Deus vult, non potest non esse : si Deus vult Voluntatem humanam nullâ cogi vel prohiberi necessitate ad Volendum, tunc necesse est Voluntatem esse liberam, & esse quod vult.] Non enim sensus utriusque testimonij est iste, quòd agens creatum agat liberè præcisè per hoc, quòd Deus velit illud liberè agere; sicut è contra non agit necessariò præcisè per hoc, quòd Deus velit illud necessariò agere : sed per hoc agit liberè, quatenus neq; à natura sua est determinatum ad producendum hunc solummodo effectum, sicut v. g. ignis est determinatus ad producendum ignem & calorem, neque à Deo per accidens prædeterminatur (sicut tamen Adversarius ait prædeterminari humanum arbitrium) per aliquid, quoad existentiam inimpedibile, pro priori naturæ infallibiliter connexum cum certo effectu. Et per hoc agit necessariò, quatenus ipsum agens alterutro modo est determinatum ad producendum hunc solummodo effectum. Unde sicut Deus non posset velle, ut ignis liberè produceret calorem, sic non posset velle, ut arbitrium creatum pro priori naturæ inimpedibiliter prædeterminatum ad amorem, liberè produceret amorem. Supponunt itaq; ambo SS Patres, cùm dicunt, agens creatum non solùm ponere effectum, quem Deus vult poni, sed etiam eo modo ponere, quo vult poni, quòd Deus, quando vult actum secundum liberum vel necessarium, velit etiam actum primum proportionatum, nempe ut ex parte agentis creati nihil detur pro priori naturæ, quoad existentiam ab illo agente inimpedibile, & simul ineluctabiliter connexum cum actu secundo, quando eum Deus vult liberè poni; vel ut detur aliquid inimpedibile, ac inimpedibiliter connexum, quando eum vult necessariò poni: quam declarationem suorum Verborum apertè significavit ipse Angelicus Doctor, in *cit. q. 19. a. 8. in C.* hæc immediatè subnectens. *Et ideo quibusdam effectibus Deus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt : quibusdam autem aptavit causas contingentes, defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniant. Non igitur propterea effectus voliti à Deo eveniunt contingenter, quia causæ proximæ sunt contingentes,* (nam si prædeterminarentur à Deo, etiamsi secundùm se essent contingentes & indifferentes ad actus oppositos, prout est omne arbitrium liberum, tamen effectus voliti à Deo non evenirent contingenter) *sed propterea, quia Deus voluit contingenter evenire, contingentes causas ad eos præparavit :* removendo, quidquid earum contingentiæ seu libertati obstaret, & dando cognitionem directivam indifferentem, auxiliáque indifferentia. Unde quia prædeterminatio non est præparatio contingentiú causarum, etiamsi procedat à primo Libero, sed quia potiùs est sublativa contingentiæ, seu indifferentiæ, neque potest dici principium *quo*, vel *radicale*, vel *causale* libertatis.

CONTROVERSIA X.

MENSVRA ÆTERNITATIS.

An Deus videat futura in sua æternitate.

33. Videtur Adversarius P. Haunoldum lib. 1. n 256. sibi fingere hostem, quia iste non alio sensu negat, futura esse Deo realiter ab æterno præsentia, quàm quo aliqui, saltem suo modo loquendi, illud malè affirmabant, non advertentes, aliud esse, inquit P. Haunoldus, futura in tempore coexistere æternitati Dei, quæ identificatur ipsi Deo, & est indivisibilis : aliud : accipere denominationem existentis ab æterno ab æternitate Dei ; adeoq; esse Deo præsens ab æterno seu per totam æternitatem : hoc posterius enim tam falsum est, quàm falsum est, me per hoc, quod hîc coexistam Deo, & ejus Immensitati, hoc ipso etiam esse ubique. Ita P. Haunoldus, & verissimè : Nam per æternitatis indivisibilis, & infinitæ coextensionem ad illas temporis differentias, in quibus aliquando existent, quæ sunt futura, non possunt dici Deo realiter ab æterno præsentia, ut Adversarius existimat : æternitas Dei enim non facit creaturas ab æterno præsentes Deo, sed tantùm ab æterno facit, in tempore, quo aliquando existent, Indivisibili æternitati præsentes. Unde Angelicus Doctor 1. *p. q.* 14. *a.* 8. *ad* 2. inquit [Scientia Dei est causa rerum, secundum quòd res sunt in scientia. Non fuit autem in scientia Dei, quòd res essent ab æterno. Unde quamvis scientia Dei sit æterna, non sequitur tamen, quòd creaturæ sint ab æterno.]

34. Neque P. Haunoldus quoad hoc alios quosdam non ignobiles Thomistos impugnavit, quòd non admiserint maiorem præsentialitatem creaturarum ab æterno, quàm merè objectivam; sed impugnavit, quòd hanc præsentialitatem objectivam dixerint esse unicum medium & rationem cognoscendi futura, ac proinde dandi præsentialitatem objectivam : quia S. D. *q.* 14. *a.* 13. expressè dicit. [Omnia, quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia, non solùm eâ ratione, quâ habet rationes rerum (Ideales, dantes esse objectivum) apud se præsentes, ut quidam dicunt : sed quia ejus intuitus fertur ab æterno supra omnia, prout sunt in

sua præsentialitate. Unde manifestum est, quòd contingentia & infallibiliter à Deo cognoscuntur, in quantum subduntur Divino conspectui secundùm suam præsentialitatem, & tamen sunt futura contingentia, suis causis comparata.]

35. Ex his tamen Verbis immeritò conatur Adversarius evincere, quasi P. Haunoldus contra S. Thomam negâsset, *Omnia, quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia*: Non enim negavit hanc propositionem in sensu, quo ab Angelico D. asseritur, nempe quòd omnia, quæ sunt in tempore, sint Deo ab æterno existenti præsentia pro illo tempore, pro quo revera existent, sed tantùm negavit in sensu, quo videbatur dicta propositio asseri à quibusdam Thomistis, referendo particulas *ab æterno* non solùm ad Deum, sed etiam ad creaturas, tribuendo illis aliquam denominationem extrinsecam, vi cuius dicantur coæternæ, coexistentes ab æterno, & præsentes non solùm æternitati D I indivisibili, sed etiam per æternitatem indivisibilem.

36. Neque verò ex negata in hoc sensu accepta propositione sequitur, quod infert Adversarius, [quòd nimirum; si futura non physicè ab æterno formaliter Deo coextiterint, fuerint physicè futura Deo.] Hoc ipso enim quòd eadem indivisibilis æternitas Dei & scientiæ Divinæ se coëxtendat ad creatas differentias temporis, & creatura aliquando coëxistat æternitati, nulla creatura potest dici respectu Dei futura, id est, extitura post aliquam partem æternitatis Divinæ, neque dici præterita, id est, extitisse ante aliquam partem æternitatis Divinæ: & ipsa scientia Divina ab æterno affirmat creaturam, ut præsentem suæ æternitati toti, utpote indivisibili, sed non totaliter, adeóque vi sui modi tendendi, neque dicit: *Creaturæ existent*: & deinde postquam creaturæ amiserunt suam existentiam, neque dicit: *creaturæ extiterunt*: sed semper invariata manens, ab æterno, & in æternum dicit: *Creaturæ existunt*, non ab æterno, sed *in eo tempore, quo actu ponuntur extra suas causas*, & quo proinde coëxistunt indivisibili *Nunc* æternitatis & scientiæ Divinæ. Et sic P. Haunoldus ait, aliud esse, quòd creaturæ ab æterno cognoscantur & asserantur à Deo, ut sibi, æternitati, & scientiæ suæ præsentes, ac coëxistentes: & aliud: quòd cognoscantur & asserantur, ab æterno & pro omni tempore præsentes ac coëxistentes: sicut aliud est, quòd Deus ubique cognoscat, se penetrativè inexistere creaturæ: & aliud: creaturam ubique existere, & Deum ubique illi penetrativè inexistere. Quod quia credo etiam Adversarium dicere cum Angelico suo Magistro *locis citatis, & 1. dist. 38. q. 1. a. 5. in C. prope finem, & dist. 40. q. 3. a 1. ad 5. & 1. contra Gent. c. 66. n. 6.* ideo ab initio monui, Adversarium sibi fingere hostem P. Haunoldum, aliter illum intelligendo, quàm oporteret, & movendo illi litem de modo loquendi, nam in re ipsa non potest esse controversia, cùm certum sit, Deum & scientiam Divinam existere per æternitatem indivisibilé ab æterno, creaturas autem in tempore.

CONTROVERSIA XI.
SCIENTIA MEDIA.

An hæc probetur ex S. Thoma.

37. TEstimonia, quibus P. Haunoldus lib. 1. n. 294. & seqq. Scientiam Mediam ex S. Thoma contendit probare, non nisi, quem unicè reponit Adversarius, rectè dissolvuntur, ideo illis in suo robore relictis, addam plura alia, longè clariora, quàm quæ Adv. in contrarium adducit. Si enim Deus agentis liberi, seu voluntatis creatæ actus liberos conditionatè futuros, non potest infallibiliter cognoscere in decreto prædeterminante eò quòd illud à S. Thom. negetur, tunc ex S. Thoma sufficienter probatur Scientia media, (nam aliqua scientia conditionata dictorum actuum, utiq; ex mente S. Thomæ, etiam ab Adversario, & nunc à Thomistis communiter admittitur) sed decretum prædeterminans negatur à S. Thoma: ergo ex S. Thoma sufficienter probatur Scientia media. Minorem ostendo ex 2. dist. 39. q 1. a. 1. in C. ubi inquit S. Doctor. [Sciendum, quòd aliquis actus ab aliquo dupliciter. Uno modo tam secundùm substantiam actûs, quàm secundùm determinationem agentis ad actum, & hoc propriè in potestate agentis esse dicitur, ut est in voluntate, ipsa enim potentia volentis, quantùm in se est, indifferens est ad plura: sed quòd determinatè eat in hunc actum, vel in illum NB. non est ab alio determinante: sed ab ipsa voluntate.] Deinde articulo sequenti in corp. ait: [Ratio enim culpæ in actu deformi est ex hoc, quòd procedit ab eo, qui habet dominium sui actus: hoc autem est in homine secundùm illam potentiam, quæ ad plura se habet NB. nec ad aliquod eorum (sive ad entitatem, & actualitatem boni, sive mali) determinatur, nisi ex ipsa, quòd tantùm voluntati convenit.] Vides S. D. non solummodo dicit, voluntatem ab Authore naturæ & ex natura sua non esse determinatam ad unum, esséque de se indifferentem ad actus oppositos; sed addit illam *à nemine determinari, nisi à seipsa*, adeoúq; neque à primo Libero causaliter tolli indifferentiam, quæ à formali determinatione, seu ab ipso exercitio libertatis essentialiter supponitur. Idem expressis verbis jam suprà docuerat *dist. 25. a. 1. q. 1. in C. & ad 3.* Ubi cùm duo officia circa actionem liberi arbitrij Deo assignâsset, nempe dandi virtutem indifferentem, & præstandi physicam concurpera-

perationem, seu simultaneum influxum, tertium Officium *determinandi* ipsam virtutem indifferentem, & faciendi, ut Deus potiùs ad hanc, quàm ad aliam actionem influat, non ipsi Deo, sed libero arbitrio creato attribuit, dicens [In libero autem arbitrio hoc modo agit, ut virtutem agendi sibi (hoc est, *arbitrio*) ministret, & ipso operante liberum arbitrium agat; sed tamen NB. determinatio actionis, & finis, in potestate liberi arbitrij constituitur. Unde remanet sibi dominium sui actûs; licèt non ita sicut primo Agenti] primo enim Agenti competit Dominium eminentiale, quod habet in omnes creaturas, quatenus propter suam gloriam extrinsecam, sibi tanquam ultimo Fini intentam, ipsas & causas earum secundas liberè producit.

38. His accedit duplex clarissimum testimonium ex q. 3. de potentia a. 7. ubi cùm in duodecimo argumento S. Doctor sibi objecisset. [Eccles. 15. dicitur, quòd DEVS fecit hominem & reliquit eum in manu consilij sui: non autem reliquisset, si semper in voluntate operaretur: ergo non operatur in Voluntate operante] Sic sibi respondit: [Dicendum, quòd DEUS non dicitur, hominem dereliquisse in manu consilij sui, quin in voluntate operetur: sed quia Voluntati hominis dedit dominium sui actûs, NB. ut non esset obligata (id est, restricta, & determinata) ad alterutram partem contradictionis] Deinde in responsione *ad* 13. inquit [Dicendum, quòd Voluntas dicitur habere dominium sui actûs, non per exclusionem causæ primæ, sed quia causa prima non ita agit in voluntatem, ut eam de necessitate NB. ad unum determinet: sicut determinat naturam, (id est, Substantiam, quæ non ex voluntate, sed ex natura sua operatur) & ideo dererminatio actûs relinquitur in potestate rationis, & voluntatis] Quid his textibus ad compescendum Risum Adversarij, & ad tollendam prædeterminationem physicam, adeóque ad substituendam scientiam independentem â decreto prædeterminante, opportunius dici posset? cum iis tamen de claritate concerrabunt adhuc alij tres, quorum duos hac controversiâ n. 42. & tertium in fine controvers. 27. n. 131. afferemus.

39. Ad textus ab Adversario allatos facile respondetur. Nam quando D. Thomas 1. p. q. 16. a. 7. ad 3. inquit; [Illud quod nunc est, ex eo futurum fuit, antequam esset; quia in causa sua erat, ut fieret; unde sublatâ causâ non esset futurum illud fieri: sola autem causa Prima est æterna; unde non sequitur, quòd ea, quæ sunt, semper fuit verum, ea esse futura, nisi quatenus in causa sempiterna fuit, ut essent futura; quæ quidem causa solus est Deus.] Responsio suppeditatur nobis ab ipso S. Doctore *art. cit. in C.* & in eadem *q.* 16. *a.* 1. *in f.* & *ad* 3. Ubi veritatem propriè dictam ait, non esse in rebus intelligibilibus tanquam in subjecto, sed esse in intellectu, sicut sanitas est in animali: unde solam veritatem formalem agnoscit pro veritate propriè dicta: res autem dicit denominari veras veritate extrinsecâ, sicut urina & medicina denominantur sana. Et quia veritas formalis, quæ est in Intellectu Divino, etiam est causa absolutè futurorum; hinc eatenus verum est veritate propriè dictâ, illa esse futura, quatenus existit causa verificans futuritionem veritate propriè dictâ.

40. Econtra, quia quæ videntur â Deo, ut conditionatè futura, nondum videntur ut absolutè aliquando existentia, sed tantùm quòd essent aliquando extitura, & quòd essent causanda â Deo, si conditio poneretur; ideo secundùm solam possibilitatem suam, non autem secundùm existentiam, quam nondum habent, sed haberent, absolutè dependent â scientia Dei, seu veritate formali; verificantur tamen etiam quoad futuritionem conditionatam â veritate propriè dictâ, licèt suam veritatem objectivam & fundamentalem, seu ipsam cognoscibilitatem per actum essentialiter verum, non habeant â scientia Dei, seu veritate formali, sicut urina & Medicina suũ ordinẽ, & fundamentũ comparabilitatis nõ habent â sanitate, sed ad sanitatẽ. Et sic nulla veritas propriè dicta habetur independenter ab Intellectu Divino, sed solus Deus est prima & æterna veritas propriè dicta; quamvis Cognitio Divina logicè, seu quoad subsistendi consequentiam (ut suprà n. 29. ex S. Thoma 1. p. q. 14. a 8. ad 1. diximùs) præsupponat conditionatam futuritionem, tanquam veritatem fundamentalem, seu denominabilem â prima veritate propriè dictâ, utpote ad quam non ipsa cognitio Divina determinat, sed â qua aliquo modo determinatur, non velut â causa, per se vel per species sui vicarias producente cognitionem, sed velut â termino & ratione objectivâ, propter quam Deus potiùs habet talem cognitionem, quàm aliam veritatis fundamentalis oppositæ. Unde quando S. Doctor *q.* 16. *a.* 1. *ad* 3. inquit, [Dicendum, quòd licèt veritas intellectûs nostri â re causetur non tamen oportet, quòd in re per prius inveniatur ratio veritatis, sicut neque in Medicina per prius invenitur ratio sanitatis, quàm in animali. Virtus enim Medicinæ non sanitas ejus causat sanitatem: cùm non sit agens Univocum. Et similiter esse rei, non veritas ejus causat veritatem intellectûs.] Eadem ratio applicari potest rei conditionatè futuræ, â scientia Media formaliter verificatæ, quia ista, etsi non causet, est tamen ratio, ut intellectus divinus, de se indifferens, habeat illius determinatam cognitionem.

41. Ad illos textus, quos Adversarius allegat. ex 1. p. q. 14. a. 5. ubi S. Thomas asserit, quòd Deus alia non videat, nisi *in se ipso, ut in causa*, ad quod ex a. 8. requiritur *conjuncta voluntas*

& q. 2. de veritate a. 12. ad 7. ubi S. Doctor notat *per futurum* designari *Ordinem, qui est in causis illius rei ad ejus Productionem.* Respondetur, ex his non plus probari, quàm quòd quæ sunt absolutè futura, ea videat Deus in seipso, tanquam in causa volente, & quòd hæc Ordinem habeat ad eorum productionem. Quoad conditionatè autem futura, sicut non sunt futura, sed essent futura, si conditio poneretur, sic Deus nec habet rationem causæ, nec ordinem ad illorum productionem, sed solummodo esset habiturus, adeóque non potest illa videre in seipso tanquam in causa. Itaque citati textus intelligendi sunt de scientia visionis strictè dicta, seu de cognitione absolutè futurorum, ut legenti totum contextum est evidens: de his absolutè futuris etiam intelligendum est id, quod 1. *Periher. lect.* 14. dicit S. Doctor. [Ex voluntate divina originari necessitatem & contingentiam in rebus,] quod qua ratione fiat, dixi supra, n. 32. similiter quando 1. *dist.* 39. *q.* 1. *a.* 1. *ad* 5. ait: [Dicendum, quòd licet esse, & scire, sint idem secundùm rem: tamen scire sequitur voluntatem ut imperatum ab ipsa, esse autem non: & ideo esse suum non subjacet libertati voluntatis, sicut scire operativum creaturæ:] ex his ipsis postremis verbis, uti & ex toto illo articulo patet, S. Doctorem sermonem instituere de scientia, quæ oritur ex voluntate absolutè operativâ, seu productivâ creaturarum, quarum existentiam ita ab æterno decernit, ut potuisset non decernere, & consequenter etiam non scire, de quo ibidem quæstio in titulo proponebatur. *Utrum scil. Deus possit non scire illud, quod est scitum ab eo.* Eadem est mens S. Doctoris *ad Anibaldum* 1. *dist.* 38. *q.* 2. *a.* 1. Idem S. Doctor de actibus nostris liberis absolutè futuris, & ratione suæ honestatis, vel inhonestatis, positivè vel permissivè â Deo prædefinitis per decretum implectivum conditionis, sub qua per scientiam mediam prævidebantur conditionatè futuri, in 3. *contra Gent. c.* 56. dixit: [Deus voluntates nostras, sicut & alios suos effectus cognoscit per hoc, quòd est nobis causa volendi] scilicet videndo nostras volitiones in suo decreto prædefiniente, prout priùs 1. *contra Gent. c.* 68. dixerat [Deus scit nostras voluntates, videndo suam voluntatem] & in argumento tertio ibidem. [sicut Deus cognoscendo suum esse cognoscit esse cujuslibet rei ita cognoscendo suum intelligere & velle, cognoscit omnem cogitationem & voluntatem:] Quo sensu etiam S. Aug. lib. de Prædest. Sanct. cap. 10. scripsit: [Prædestinatione Deus omnia præscivit, quæ fuerat ipse facturus.]

42. Ad textum 1. 2. *q.* 109. *a.* 2. *ad* 1. ubi ait S. Thomas: [Mens hominis etiam sani non ita habet dominium sui actûs, quin indigeat moveri â Deo; & multò magis liberum arbitrium hominis infirmi post peccatum, per quod impeditur â bono per corruptionem naturæ,] utiq; hominem indigere, *moveri* â Deo per illustrationes, & gratiam excitantem, sed non *praedeterminari.* Unde patet, quid ad alios textus, similes illi priori, respondendum sit. *q.* 3. *de malo a.* 2. *ad* 4. [Cùm aliquid moveat seipsum, non excluditur, quin ab alio moveatur, à quo habet hoc ipsum, quòd seipsum movet; & sic non repugnat libertati, quòd Deus est causa actûs liberi arbitrii] & 1 *p. q.* 105. *a.* 4. *ad* 2. [Moveri voluntarie est moveri ex se, id est, à principio intrinseco: sed illud principium intrinsecũ potest esse ab alio principio extrinseco, & sic moveri ex se non repugnat ei, quod est moveri ab alio:] & 1. 2. *q.* 112. *a.* 3. *in C.* [Præparatio ad gratiam potest considerari secundùm quod est à Deo movente, & tunc habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur â Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis: quia intentiõ Dei deficere non potest. Secundùm quod Augustinus dicit lib. de prædest. Sanct. quòd per beneficia Dei certissimè liberantur, quicunque liberantur. Unde si ex intentione Dei moventis est, quòd homo, cujus cor movet, gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequitur.] & *q.* 6. *de Malo a.* 1. *ad* 3. [DEVS movet voluntatem immutabiliter propter efficacitatem voluntatis moventis, quæ deficere non potest; sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas] & *q.* 6. *de veritate a.* 3. *ad* 3. [DEVS in voluntate agit non per modum necessitatis, quia Voluntatem non cogit, sed movet eam non aufferendo ei modum suum, qui in libertate ad utrumlibet consistit; & ideo quamvis Divinæ voluntati nihil resistat, tamen voluntas, & quælibet alia res, exequitur Divinam voluntatem secundùm modum suum, quia & ipsum modum Divina voluntas eis dedit, ut sic ejus voluntas impleretur, & ideo quidam explent Divinam voluntatem necessariò, quædam contingenter, quamvis illud, quod Deus vult, semper fiat.]

43. His, inquam, testimonijs potiùs confirmatur, non dari prædeterminationem, quia illustrationes internæ, & auxilia supernaturalia dirigentia ac allicientia voluntatem, collata â Deo ex infallibili scientia conditionata liberæ nostræ cooperationis, & ex intentione divina nostrorum actuum liberorum, directè à prædicta scientia, sunt vera *motio*, (sed non *praedeterminatio* secundùm se cum actu oppositio conjungibilis) procedens â primo principio libero extrinseco, éstque hæc motio necessitas consequentiæ ac infallibilitatis, quæ reperitur in præscientia conditionata atque intentione absolutâ Dei moventis, necessariò conjungenda cum actu meritorio gratiæ, & consequenter cum ipsa gratia; ita ut voluntas creata & mota, divinam voluntatem, ex efficaci intentione electæ

vam

vam talis motionis, cui Deus per scientiam mediam seu conditionatam prævidit, voluntatem creatam non restituram, non possit immutare, eique ampliùs resistere; sed solummodo potentiâ antecedente, & præsuppositâ ad proprii actûs liberam determinationem potuisset impedire, ut cum ista motione interna non conjungeretur talis actus, utque ista motio non processisset ab hac præscientia, & intentione efficaci, sed â præscientia ac permissione actûs contrarij: juxta Trid. sess. 6. can. 4. expresè asserens, *liberum hominis arbitrium à Deo motum posse dissentire, si velit.*

44. Quæ omnia, nempe Efficacia Divinæ motionis, & libertas arbitrij creati, in sententia adversariorum cum prædeterminatione physica conciliari non possunt, ut ex Cont. seqq. patebit, & optimè agnovit S. Thomas *q. 6. de malo*, quæ tota est de libero arbitrio, & habet art. Unic. ibi *in corpore art. post medium*, ut conciliaret libertatem cum Divina motione, expresè dixit, voluntatem â Deo relinqui indeterminatam, objectivè verò determinari ab ipso objecto, alliciente & movente in genere causæ finalis: Verba S.D. sunt hæc, quæ poterunt addi prioribus textibus pro Scientia media ex S. Thoma probanda adductis. [Relinquitur quòd id, quod primò movet voluntatem & intellectum, sit aliquid supra voluntatem & intellectum, scil. Deus, qui cùm omnia moveat secundùm rationem mobilium, ut levia sursum, & gravia deorsum, etiam voluntatem movet secundùm ejus conditionem, non ut ex necessitate: sed NB. ut indeterminatè se habentem ad multa. Patet ergo, quòd si consideretur motus voluntatis ex parte exercitij actûs non movetur ex necessitate: si autem consideretur motus voluntatis ex parte objecti determinantis actum voluntatis ad hoc vel illud volendum, considerandum est, quòd objectum movens voluntatem est bonum conveniens apprehensum.] Et ibidem, ut ostendat S. D. non dari à Deo aliquod infallibile, & infrustrabile, seu in causando inimpedibile *Reductivum voluntatis* ad suum actum, (quod Adversarius *Prædeterminationẽ physicã appellat*) hæc sibi objiciens: [Si voluntas respectu ad aliqua volita non ex necessitate moveatur, necesse est dicere, quòd se habeat ad oppositа, quia quod non necesse est esse, possibile est, non esse: sed omne, quod est in potentia ad oppositа, non reducitur in actum alicujus eorum, nisi per aliquod ens actu, quod facit illud, quod erat in potentia, esse in actu. Quod autem facit aliquid esse actu, dicimus esse causam ejus. Oportet ergo, si voluntas aliquid determinatè vult, quòd sit aliqua causa, quæ faciat ipsam hoc velle, Causâ autem positâ necesse est effectum poni, ut Avicenna probat; quia si causa positâ adhuc est possibile effectum non esse, indigebit adhuc alio reducente de potentia in actum: & sic primum non erit sufficiens causa.] Respondet [Ad decimumquintum. Dicendum, quòd non omnis causa ex necessitate inducit effectum etiam si sit causa sufficiens, eò quòd causa potest impediri, ut quandoque effectum suum non consequatur, &c. Sic ergo, illa causa, quæ facit voluntatem aliquid velle, NB. non oportet, quòd ex necessitate hoc faciat, quia NB. potest per ipsam voluntatem impedimentum præstari, vel removendo talem considerationem, quæ inducit ad volendum (notet hîc etiam Adversarius, Inductivum seu Reductivum voluntatis non constitui â S. D. in qualitate physicè prædeterminante, sed in aliqua *Consideratione*) vel considerando oppositum, scilicet quòd hoc, quod proponitur, ut bonum, secundùm aliquid non est bonum.] Ecce quàm apertè S. Doctor testetur, Motionem, seu Reductivum voluntatis non esse intrinsecè & essentialiter ac inimpedibiliter connexum cum actu voluntatis, sed relinqui voluntatem adhuc indeterminatam, ac indifferentem, ut possit etiam ipsam Motionem, & causam sufficientem ad inducendum, ac inclinandum, impedire, ut quandoque effectum suum non consequatur.

45. Ad textum 1. p. q. 14. a. 8. ad 1 respondi in Contr. 8 n. 27. & 29. Quando verò in eodem art. *ad 3.* S. D. ait: [Sicut scibilia naturalia sunt priora, quàm scientia nostra, & mensura ejus, ita scientia Dei est prior, quàm res naturales, & mensura ipsarum] Resp: S. Doctorem, ut patet ex corpore articuli, expresè loqui de rebus naturalibus absolutè existentibus, quatenus Deus per scientiam suam eas causat, ut artifex, non autem de existentibus conditionatè, secundùm quem statum eas non causat; cùm secundùm istum nullum habeant esse absolutum, sed haberent positâ conditione. Cæterùm, neque secundùm hunc statum res naturales sunt priores scientiâ Dei per prioritatem physicam, vel naturæ, sed tantùm per prioritatem logicam, id est, per prioritatem â subsistendi consequentiâ, quatenus sunt ratio Illativa scientiæ, & non ipsa scientia est ratio illativa rerum, ut solùm conditionatè extiturarum: quemadmodum citatâ contr. 8. ex Angelico Doctore & aliis Patribus clarè ostensum est. Neque res sunt mensura veritatis Divinæ formalis, licèt sint ratio objectiva habendi earum cognitionem; ista enim est per se ipsam, & independenter â concursu causali rerum infinitè vera, & infinities magis certificat per veritatem suam formalem, reflexè cognitam, quàm ulla veritas objectiva creata certificet.

46. Ad textum *in quodlib. 12. a. 3.* ubi ait S. D. [Prædestinatio habet certitudinem ex parte scientiæ Dei, quæ non potest falli: & ex parte voluntatis Divinæ, cui non potest aliquid resistere.] quod etiam indicat *q. 6. de veritate a. 3. ad 4.* inquiens. [Causa secunda, quam oportet supponere ad inducendum

præ-

prædestinationis effectum, etiam ordini prædestinationis subjacet.] Resp. voluntati Divinæ non posse aliquid resistere in sensu paulò antè explicato, eique causam secundam subjacere, non ut prædeterminandam, sed ut adjuvandam â Deo per liberam electionem auxiliorum, sub quorum conditione infallibiliter Deus prænovit, qualis actus foret ponendus, & utrum per decretum prædestinationis vel reprobationis sint conferenda. Quæ responsio apertè indicatur proximè cit. art. in C. ita loquente S. Doctore: [Liberum enim arbitrium deficere potest â salute : tamen in eo, quem Deus prædestinat, tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat, vel si cadat, quòd resurgat: sicut exorationes, & suffragia orationum, donum gratiæ, & alia hujusmodi, quibus Deus adminiculatur ad salutem.] Atqui si S. D. agnovisset prædeterminationem, eam, distinctè recensendo alia adminicula, non tantùm non debuisset præterire, sed omnium loco sufficisset nominâsse, illâque collatâ liberum arbitrium non posset deficere â salute.

47. Ad id, quòd dicat Adversarius ex 1. p. q. 19. a. 7. ad 2. manifestè deduci, quòd S. Thomas admittat decreta absoluta ex parte subjecti, sed ex parte objecti conditionata. R. id quidem non manifestè deduci, sed solùm quòd absolutè dentur & cognoscantur à Deo exigentiæ causarum secundarum, eæque etiam à Deo revelentur, quibus tamen Deus absolutè decernit, & efficit contrarium. Cæterum, etiamsi deducerentur manifestè decreta saltem virtualiter conditionata, tamen non deducuntur talia, qualia negat P. Haunoldus, quæ scilicet non tantùm prædeterminant existentiam virtutis activæ, & auxilij indifferentis, sed ipsum actum secundum, idque faciunt independenter à conditionata prævisione illius.

CONTROVERSIA XII.

PRÆDETERMINATIO PHYSICA.

An hæc se teneat ex parte Actûs Primi.

48. Meritò suppositi P. Haunoldus lib. 1. n. 486. *Prædeterminationem physicam, prout à suis asseritur Authoribus, tenere se ex parte actû, primi proximi, & non relinquere potentiam proximam indifferentem ad actus oppositos.* Licèt enim non se habeat per modum *Virtutis in actu primo*, sed sit *Virtutis applicatio*, non tamen sequitur, quòd non se teneat ex parte actûs primi proximi : quia ex parte hujus non tantùm se tenet Virtus agendi, sed quidquid Virtutem reddit proximè expeditam ad agendum, & ad effectum pro priori naturæ præsupponitur : sic consilium, imperium, cognitio directiva, applicatio agentis ad passum, non sunt partialis Virtus, & tamen tenent se ex parte actûs primi proximi. & Beati in cœlo non dicuntur in actu primo proximo liberi libertate indifferentiæ ad amandum Deum, quia licèt visio intuitiva Dei tollens indifferentiam voluntatis, eámque determinans ad amorem, non sit partialis voluntas seu virtus volitiva, tamen cum voluntate inimpedibiliter pro priori naturæ præsupponitur ad amorem. Malè ergo confundit Advers. hæc duo : *reperiri per modum Virtutis in actu primo; & tenere se ex parte actûs primi*, seu *totius complexi*, quod pro priori naturæ præsupponitur ad actum secundum, dove deinde in illo complexo gerat officium Virtutis activæ, sive cognitionis directivæ, sive applicationis, sive reductivi in actum secundum. Quòd autem prædeterminatio physica, quæ secundum Adversarium est reductiva liberi arbitrii in suum actum secundum, ad istum præsupponatur, ut prior naturâ, sine dubio fatetur ipse, quia de prædeterminatione physica exponit illud S. Thomæ 3. *cont. Gent. c. 149. Motio moventis præcedit motum mobilis ratione & causâ.* Quæ verba, more militum occupata tormenta bellica quandoque in hostem vertentium, sic in adversarium intorqueo. Si prædeterminatio physica se non tenet ex parte actûs primi, tunc S. D. per illa verba nullam agnovit prædeterminationem physicam, quia per ipsa designavit motionem moventis, quæ præcedit motum mobilis ratione & causâ : quod autem præcedit *ut causa*, sive physica, sive moralis, tenet se ex parte actûs primi : ergo si prædeterminatio non se tenet ex parte actûs primi, non est illa motio præcedens, designata à S. Thoma.

49. Confirmatur ex eodem S. D. Vel prædeterminatio physica non est auxilium, quo Deus adjuvat hominem de se insufficientem ad bene operandum, vel ipsa tenet se ex parte actûs primi : si Adversarius fateatur primum, tunc S. D. *per motionem* non intellexit *prædeterminationem*, quia per motionem expresè denotavit auxilium, relatis verbis hæc immediatè subjungens, ostendens, quòd homo non sit causa meritorum suæ motionis, sed *motio* sit *causa* meriti. [*Motio igitur*, inquit, *propter hoc datur nobis auxilium divinum, quia nos ad illud per bona opera promoveamur, sed potius nos ideo per bona opera proficimus, quia divino auxilio prævenimur.* Si ergo adversarius concedat prædeterminationem esse ipsum auxilium, & neget alterum membrum, tunc iterum contradicit S. Doctori, quia iste auxilium vocat *causam*, causa autem utique se tenet ex parte actûs primi. & *cap. 148. n. 2.* de illo auxilio ita scribit. [Divinum auxilium sic intelligitur ad bene agendum homini adhiberi, quòd in nobis nostra opera operatur : sicut causa prima operatur operationes causarum secundarum, & agens

agens principale operatur actionē instrumenti.] Idem S. D. *cap.* 147. *n.* 5. auxilium divinum ait homini esse necessarium, tanquam remotionem impedimentorum: atqui ista tenet se ex parte actûs primi proximi, sicut solutio vinculorum, etiamsi non sit partialis Virtus ambulandi. Vnde patet, ab Adversario immeritò objici P. Haunoldo, eum hoc ipso, quòd Dei concursum simultaneum admittat, prædeterminationem negare inconsequenter: nam admittit solummodo concursum simultaneum in actu secundo, ita ut nec Deus, nec liberū arbittium creaturæ, priùs ponat actionem, quæ est actuale exercitiū libertatis creatæ: hæc autem actio nec est ipsa prædeterminatio, nec præsupponit prædeterminationē, sed *præmotionem*, seu collatum auxilium supernaturale, cui Deus per Scientiam mediam prævidit, hominem non restiturum, & ex suppositione suæ prævisionis neque posse resistere, quamvis potuisset hanc suppositionem, seu prævisionem impedire: quod 8. & 9. & 11. Controversiâ ex S. Thoma pluribus testimonijs ostendi; quomodo scil. suppositâ potentiâ resistendi antecedente, sed non consequente ad dictam suppositionem, Deus *movendo voluntarias causas non auferat* (prout tamen per prædeterminationem physicam, in existendo & determinando inimpedibilem, auferret) *quin actiones earum sint voluntariæ, sed potiùs hoc in eis faciat*: juxta S. D. 1. *p. q.* 83 *a.* 1. *ad* 3.

50. Quia verò hæc assertio Adversarij [quòd prædeterminatio physica non se teneat ex parte actûs primi proximi] est præcipuum & ferè unicum effugium contra argumenta ex libertate arbitrij humani petita, ideo via magis illi obstruenda est. Prædeterminatio secundùm ipsum est applicatio voluntatis ad actum volitionis, & consequenter requiritur pro priori naturæ ad hoc, ut voluntas sit proximè & completè potens exire in suum actum, sicut approximatio ignis requiritur ad hoc, ut potentia illius calefactiva, vel combustiva possit exire in actum secundum extraneum, ut enim formaliter exeat in actum secundum, id præstatur ab actione, & non ab applicatione, quæ potiùs est ultima actuatio actûs primi proximi, quàm actûs secundi: sed quidquid requiritur pro priori naturæ ad hoc, ut potentia possit exire in suum actum secundum, & quidquid ita requiritur, quemadmodum approximatio agentis in passum extraneum, tenet se ex parte actûs primi proximi: ergo prædeterminatio tenet se ex parte actûs primi proximi. Unde inter prædeterminationem, & actionem creaturæ, quæ se tenet ex parte actûs secundi, hoc est discrimen, quod actio creaturæ non pro priori naturæ requiratur ad exercitium causæ creatæ, sed sit ipsum exercitium; prædeterminatio autem physica à solo Deo posita, non sit exercitium causæ creatæ, ac liberæ, sed præsupponatur ad illud, ut ipsum possit poni.

51. Confirmatur secundò, quòd prædeterminatio physica includatur in actu primo proximo, & non in actu secundo. Quidquid vel, *ut quo*, vel *ut quod*, se tenet ex parte actûs secundi, debet esse effectus actûs primi, debétque poni ab arbitrio creato, cui adscribitur & imputatur totus actus secundus, aliàs certè ipse potiùs deberet adscribi illi causæ, quæ inchoavit actum secundum, & quæ posuit primam partem inimpedibiliter, ex qua inimpedibiliter sequitur posterior pars. Atqui prædeterminatio physica non est effectus actûs primi, neque ponitur ab arbitrio creato: ergo non se tenet ex parte actûs secundi, sed revocatur ad primum.

52. Confirmatur tertiò. Secundùm Adversarium Prædeterminatio physica datur in ordine ad positionem actûs secundi: sed quidquid datur in ordine ad positionem actûs secundi, seu in ordine ad ipsam actionem, non est actus secundus, neque tenet se ex parte actûs secundi: ergo prædeterminatio non se tenet ex parte actûs secundi. Quidquid autem non tenet se ex parte actûs secundi, & ad illum pro priori naturæ præsupponitur, tenet se ex parte actus primi; quia inter primum & secundum non datur medium.

53. Confirmatur quartò. Si imperio, consilio, vel alio modo inducens, & *applicans* alterum ad agendum, hoc ipso ponit aliquid, tenens se ex parte actûs primi, tunc etiam prædeterminatio, quâ similiter pro priori naturæ existente arbitrium creatum inducitur in actum secundum, tenebit se ex parte actûs primi: neque alia solida, & ad rem pertinens disparitas potest assignari, quàm quòd imperium vel consilium inducat fallibiliter, prædeterminatio autem inducat infallibiliter ad agendum; singula verò, etsi non dent posse agere, cùm non sint partialis potentia, aut Virtus agendi, tamen neque dant formaliter actu agere, quia denominatio actu agentis formaliter habetur â sola actione.

54. Confirmatur quintò. Non est sufficiens ratio assignabilis, quare imperium causæ secundæ liberæ determinans & applicans potentias executivas ad suos actus, teneat se ex parte actus primi, & non etiam decretum causæ Primæ liberæ, prædeterminans, & applicans inimpedibiliter causam secundam, teneat se ex parte actus primi. Ergo eodem modo se tenet ex parte actus primi: Præsertim cùm secundùm ipsum Adv. ab omnipotentia Dei realiter non distinguatur, & Deus in ipso, tanquam in *Causa* ab æterno videat effectus omnes absolutè futuros.

55. Unde regula universalis, ex qua probatur multa alia se tenere ex parte actûs primi, etiamsi non sint partialis Virtus agendi, convenit omnibus & solis, quæ ad actum secundum pro priori naturæ supponuntur: hujusmodi autem universalis regula traditur à S. D. 4. dist. 1. q. 1. a. 4. q. 1. in C. ubi distinguens causam â pura conditione *sine qua non*, id dicit habere rationem causæ, seu tenentis se ex parte actûs primi,

mi, *quod facit ad inducendum effectum, vel disponendo, vel meliorando, quantùm ad rationem causandi* : quod utique convenit ipsi inductivo causæ, ad effectum pro priori naturæ præsuppositio.

56. Denique ostendo, quòd sive prædeterminatio & decretum prædeterminans dicatur ingredi actum primum, sive non, tamen non relinquat potentiam proximam indifferentem seu liberam ad actus oppositos. Esse indifferens pro priori naturæ ad actus oppositos, est non esse inimpedibiliter determinatum pro priori naturæ ad certum actum : atqui prædeterminatio physica, hoc ipso, quòd inimpedibiliter præcedat pro priori naturæ, & ponatur in eodem signo, quo potentia deberet esse indifferens ad actus oppositos, non relinquit potentiam dicto modo indeterminatam, ergo non relinquit indifferentem. Unde non potest libertas indifferentiæ salvari per hoc, quòd libertas causæ secundæ contineatur in libertate Causæ primæ, & prædeterminatio unicè proveniat à Causa prima : nam etiam Visio Beatifica provenit, & confertur â Causa prima, quia tamen Voluntatem determinat, & rapit ad amorem sui objecti, ideo tollit indifferentiam proximam, seu libertatem à necessitate, solúmque relinquit libertatem â coactione.

57. Neque dicat Adversarius, esse disparitatem cum visione Beatifica, eò quòd hæc non relinquat judicium indifferenter proponens objectum oppositum amori. Nam sicut per Visionem beatificam non relinquitur judicium indifferens, sic per prædeterminationem physicam non relinquitur potentia electiva actûs proximè indifferens : etiamsi enim per hanc non tollatur cognitio suasiva oppositi, adeoq; nihil immutetur ex parte actûs directivi, immutatur tamen aliquid ex parte potentiæ effectivæ: & hac ratione *proxima* libertas indifferentiæ non tollitur intentionaliter, sed physicè, propter prædeterminationem physicam.

CONTROVERSIA XIII.

LIBERTAS INVIOLATA.

Qualis Prædefinitio seu Determinatio actûs non tollat libertatem.

58. IN hoc titulo non proponit Adversarius novam difficultatem, quæ non abunde soluta sit in controversia 9. sed solummodo repetit synonimos textus, in quibus quia reperit verbum *Prædetermino*, statim putavit, Angelicum Doctorem loqui de *Prædeterminatione physica*, à P. Haunoldo lib. 1. n. 283. propter incompossibilitatem libertatis negatâ. Priorem textum ex S. Thoma ad Annibaldum 1. dist. 47. q. Unica. a. 4. ita allegat. [Voluntate Dei, quæ est causa rerum, non solùm res in esse producuntur, sed etiam rebus producendis modum prædeterminavit : unde cùm voluntas Dei efficaciter impleatur, oportet, quòd res fiant, & eo modo fiant, quo Divina voluntas disposuit, disponit autem Deus, ut quædam fierent contingenter,] Verùm hæc verba : *modum prædeterminavit* : non significant, quòd *actum liberum prædeterminaverit* decernendo qualitatem ab arbitrio creato inimpedibilem, & inimpedibiliter connexam cum actu, per decretum similiter inimpedibile : sed tantùm pariunt hunc sensum, quòd DEVS *prædeterminaverit*, id est : *decreverit, & præparaverit causam proportionatam rebus*, nempe rebus necessariis præparaverit causam necessariam, & determinatam ad illas, contingentibus autem seu liberis præparaverit causam contingentem, & indifferentem ad actus oppositos : hanc explicationem ipse *S.* D. in suo textu clarè expressit : quem Adversarius propterea corruptè retulit, & sui Sancti Magistri verba circumcidit, quæ tamen ego fideliter exscribam, ea sic sonant. [Voluntate Dei non solùm res in esse producuntur, sed etiam rebus producendis, modum, quo producantur, prædeterminavit. Unde cùm voluntas Dei efficaciter impleatur, oportet, quòd res fiant, & eodem modo, sicut voluntas Divina disposuit. Disposuit autem DEVS ad completionem Universi, ut quædam fierent necessariò, & his NB. præparavit causas necessarias etiam secundas, quædam verò, ut fierent contingenter, & his NB. præparavit causas secundas contingentes : & ideo Divina voluntas rebus necessitatem non imponit.] Noter hæc ultima verba Adversarius ; & advertat cum quali prædeterminatione â S. Thoma libertas salvetur, & quomodo ea non salvetur, nisi præparetur causa seu actus primus proximus indifferens ac imprædeterminatus, qui proinde suum modum operandi contingenter ac liberè in se contineat à Deo causatum, & ad operationem liberam præparatum.

59. Adducit Adversarius *ex quodlib.* 12. *a.* 5. etiam hunc textum. *à providentia Dei omnia esse prædeterminata.* Verùm hæc verba non a. 5. sed 4. habentur ; & patet eorum sensus eximmediatè dictis, sicut etiam horum verborum, *3. contra Gent. c.* 90. ubi S. Thomas exponens S. Damascenum inquit : *Damascenus dicit in secundo libro Orthodoxæ fidei c.* 30. *quòd ea, quæ sunt in nobis DEVS præscit, sed non prædeterminat ; exponenda sunt, ut intelligantur ea, quæ sunt in nobis, Divinæ determinationi non esse subjecta, quasi ab ipsa necessitatem accipientia.*

CONTROVERSIA XIV.

REPREHENSIO COROZAITARVM.

An stare possit cum prædeterminatione physica.

60 EX eo, quòd Christus Dominus Matth. 11. v. 21. exprobraverit civitatibus, in quibus, ut Evangelista inquit, factæ sunt plurimæ Virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam: *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essent Virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent*: P. Christ. Haunoldus lib. 1. n. 284. contra prædeterminationem physicam cum alijs DD. hoc collegit argumentum. [Si daretur decretum prædeterminandi v.g. Tyrios & Sidonios ad pœnitentiam conditionatè, si talia signa viderent, quæ facta sunt apud Corozaitas, redderetur ridicula reprehensio, & exprobratio facta Corozaitis à Christo Domino, quòd non agant pœnitentiam qualem egissent Tyrij & Sidonij, si apud illos fuissent eadem miracula patrata. Respondere quippe potuissent optimo jure. Quid nobis exprobras Tyrios & Sidonios? quid mirum, si illi pœnitentiam egissent, visis tuis miraculis: cùm ab æterno decreveris illos tunc physicè prædeterminare ad agendam pœnitentiam, decreto inimpedibili? si nos pares illis prædeterminando fecisses, utique pœnitentiam ageremus. Non erat in nostra potestate facere, ut nos prædeterminares &c]

61. Istum discursum putavit quidem Adversarius per retorsionem in P. Haunoldi principia eludi posse, eò quòd juxta illa Corozaitæ Christo respondere potuissent; immeritò nobis exprobras Tyrios; nam si etiam nos poneres in illis occasionibus, ac circumstantijs, in quibus per scientiam Mediam prævidisti nos esse creditutos, utique pœnitentiam ageremus. Verùm telum in vulnere Adversarij lassatum sine viribus in Autorem retorquetur: nam etiamsi in Corozaitarum potestate, his suppositis circumstantijs & occasionibus, permittatur non fuisse, ut haberent alia auxilia gratuita, in quibus per scientiam mediam prævisi fuissent crediturí, atq; pœnitentiam acturi; tamen in illorum potestate fuerat, ut cum his auxilijs conjungere potuissent fidem in Christum, ac pœnitentiam, & ut Deus per scientiam mediam eorum fidem & pœnitentiam ab æterno prævidisset. Unde jure merito de neglectu collatæ potestatis, & de infidelitate ac impœnitentia à Christo reprehensi sunt. At si præter illa auxilia, quæ Corozaitæ defacto acceperunt, adhuc necessaria ipsis fuit physica prædeterminatio ad fidem, & ad pœnitentiam, & si, eam prædeterminationem habere, non fuit in illorum potestate, tunc hoc ipso non habuerunt, nec in potestate illorum fuit habere potentiam proximam, & completam ponendi fidem, ac pœnitentiam, sine hac potentia autem proxima & completa, etiamsi habuerint remotam & incompletam, nempe liberum arbitrium cum auxilijs, destitutis necessariâ sibi prædeterminatione; tam parùm fuerunt reprehensibiles, quàm is, qui haberet quidem potentiam remotam ambulandi, sed per solutionem pedum à vinculis nondum proximè expeditam ac completam. Itaque Adversario non licet sic argumentari, quemadmodum P. Haunoldo.

62. Præterea alia adhuc est disparitas inter argumentum P. Haunoldi & retorsionem Adversarij, fundata in expressa Autoritate S. Thomæ, ab ipso Adversario contra se incautè relati. Nam secundùm principia P. Haunoldi fuit in potestate Corozaitarum, ne seipsos impedirent à talibus auxilijs & gratijs, dependenter à quibus fidem & pœnitentiam præstituri, à Deo conditionatè prævisi fuissent: ut proinde verissimè dixerit Angel. Doctor 3. *cont. Gent. cap.* 159. ab Adv. adductus, & ita loquens. [Considerandum est, quòd licèt aliquis per motum liberi arbitrij Divinam gratiam nec promereri nec advocare possit, potest tamen seipsum impedire, ne eam recipiat; & cum hoc NB. sit in potestate liberi arbitrij, non immeritò imputatur ei, qui impedimentum præstat gratiæ receptioni.] At in Adversarij sententia secundùm quam Corozaitæ ad ipsum impedimentum fuerunt prædeterminati, ita ut suam prædeterminationem non potuissent impedire (nisi Adversarius rursum confugiat ad aliud anterius impedimentum, de quo redibit quæstio, utrum etiam illud præsupponat aliud impedimentū, & sic abibitur in infinitum) & secundùm quam cum prædeterminatione inimpedibili neque potuissent conjungere omissionem impedimenti, non fuit in potestate liberi arbitrij Corozaitarum, ne impedimentum præstarent gratiæ receptioni. Igitur Adversarius per suam prædeterminationem assertam contradicit S. Doctori, & frustra apud ipsum quærit solutionem argumenti propositi.

63. Unde denique aliam solutionem attentat, dicendo, quòd quia prædeterminatio est in potestate creaturæ *terminativè*, nec se habet *per modum virtutis in actu primo*, reprehensio Corozaitarum non fuerit ridicula. Verùm, quia suppositâ necessitate ac indigentiâ prædeterminationis ad fidem & pœnitentiam, hoc ipso, quòd prædeterminatio non fuerit formaliter & immediatè in potestate Corozaitarum, neque *terminus*, nempe fides & pœnitentia fuit in illorum *proxima & completa* potestate. Deinde contr. 12. jam ostendi, Adversarium malè confundere *Virtutem in actu primo* cum ipso *actu primo completo*, ad cujus completionem non spectat sola *Virtus agendi*, sed quidquid etiâ pro priori naturæ requiritur, ut ipsa virtus exeat in actum secundum, quod

nisi à virtute liberi arbitrij creati sit impedibile, vel nisi sit indifferens ad utramque partem contradictionis, vel contrarietatis actûs secundi, sed si *simul* sit inimpedibile, & inconjungibile cum omissione actûs secundi, hoc ipso tollit libertatem *proximam* & reprehensibilitatem agentis.

CONTROVERSIA XV.

CALVINISMI DEPVLSIO.

An hæc pro Prædeterminatione Physica sit sufficienter præstita ab Adversario.

64. CVm Adversarius non ausus fuerit dicere, Franciscum Pennam Episcopum Opusculo contra dogma Calvini pag. 62. & 63. anno 1551. incautè scripsisse, dixit, P. Haunoldum lib. 1. n. 284. incautè retulisse hæc illius Episcopi verba. [Negamus duntaxat Deum omnia prævidere, quòd ita ut fieret decrevit, ut temerè asserit Calvinus: alioquin totalis quædam in rebus omnibus inveheretur necessitas. Et pag. sequent. Inde autem potissimùm hic manâsse error videtur, quòd falsum axioma sibi constituerit Calvinus, ut omnia fieri necessariò, contingenter nihil fieri confirmaret, Deum scil. non aliâ ratione, quæ futura sunt prævidisse, nisi quia ut ita fierêt, decrevit.] Quæro, an hoc sit agere incautè, si quis referat verba, quibus à Catholico Episcopo impugnatur decretum à Calvino pro præscientia & prævisione omnium etiam conditionatè futurorum, salvandâ perperam assertum, petátque per modum objicientis disparitatem decreti juxta Adversarium *inimpedibilis*, omnem actum liberi arbitrij creati *infrustrabiliter prædeterminantis*? quale decretum *inimpedibile* non asseruit S. Thomas 3. Contra Gent. cap 56. dicens: *Deus voluntates nostras, sicut & alios suos effectus cognoscit per hoc, quòd est nobis causa volendi.* & 1. p. q. 14. a. 9. ad 3. *Dei scientia est causa rerum voluntate adjuncta.* Per hæc enim verba tantùm denotatur decretum decernens auxilium seu motionem, cui juxta Trid. sess. 6. Can. 4. possit resisti, quod decretum tamen sit essentialiter reflexum in scientiam mediam, sub conditione ponendi auxilij asserentem, quòd si daretur tale auxilium, liberum arbitrium ei non resisteret, unde decretum decernens absolutè dationem auxilij, est Deo ratio videndi actum absolutè futurum; qui si non fuisset futurus, Deus neque habuisset talem scientiam mediam, sed aliam, & aliud etiam decretum, decernens idem auxilium, & absolutè repræsentans oppositum actum, à scientia media conditionatè repræsentatum quæ omnia fusiùs declarata sunt contr. 11. Decretum prædeterminans autem ante omnem prævisionem actûs à libero arbitrio creato eligendi, prædeterminat inimpedibiliter & ipsum actum secundum, & qualitatem essentialiter ac infallibiliter reductivam arbitrij creati in determinatum actum secundum; ita ut eo decreto & eâ qualitate pro priori naturæ non positis, arbitrium creatum nondum completè & proximè possit seipsum determinare ad talem actum, ipsis autem positis, & inimpedibilibus, nequeat consistere alius actus secundus. Petitur ergo ab Adversario, quale aliud decretum Episcopus Penna impugnaverit, *ex quo totalis quædam irrèis omnibus inveheretur necessitas.* Et quod sit *axioma falsum.*

65. Dicet primò, Decretum prædeterminans non se tenere ex parte actûs primi. Sed contra. Hîc non quæritur ex qua parte se teneat decretum, sed quomodo differat. Deinde jam supra ostendi, quòd se teneat ex parte actûs primi: & præterea quòd sufficiat, si pro priori naturæ *inimpedibiliter* præsupponatur ad actum secundum.

66. Dicet secundò, se contra Calvini assertum Decretum asserere, quòd posità prædeterminatione ad unum maneat adhuc potentia proxima ad oppositum, consistens in sensu composito cum ipsa prædeterminatione, & quòd voluntas non solùm cooperetur Deo prædeterminanti, sed liberè cooperetur. Sed iterum non assignat Adversarius discrimen ex parte decreti, eo autem non assignato infertur primùm ut consequens, quòd ex decreto prædeterminante, eodem modo sequatur, non manere potentiam *proximam* ad oppositum, simul consistentem, (remotam autem, simul consistentem, neque Calvinus negat, utpote quæ est ipsa invariabilis essentia liberi arbitrij; multò minùs negat excitationem, sed ne miam infrustrabilitatem ei tribuit) & quòd voluntas quidem cooperetur Deo, sed non cooperetur liberè, ut per tres controversias præcedentes confirmavi. Unde quia ab Adversario non assignatur aliqua oppositio vel diversitas ex parte actûs primi, vel eorum, quæ juxta ipsum & juxta Calvinum pro priori naturæ præsupponuntur ad actum secundum, ex quorum *indifferentia*, vel *impedibilitate* dependet libertas indifferentiæ, & impedibilitas actûs secundi; & quia tamen ex concesso hoc antecedenti, *quòd Deus per decretum inimpedibile pro priori naturæ inimpedibiliter prædeterminet voluntatem creatam, tollátque eius vagam indifferentiam*, Adversarius negat sequi, quòd propterea tollatur libertas indifferentiæ, Calvinus autem concedit tolli, ideo opponitur quidem è diametro in doctrina Calvino, rectè negando consequens, utpote hæreticum; objicitur tamen ipsi, eum malè negare consequentiam; quia ex concesso eodem antecedenti vide-

videtur legitimè idem inferri conſequens.

67. Quandoquidem tamen ab Eccleſia non eſt definitum, utrum illatio ſit legitima vel illegitima, ſed ſolùm: quòd illatum ſeu ipſum conſequens ſit hæreticum; & quandoquidem etiam non eſt definitum, quòd decretum prædeterminans Thomiſtarum & decretum neceſſitans Calvini in nullo diſcrepent; verùm quia Eccleſia utrumque membrum hujus controverſiæ concertationi Theologicæ reliquit, & expreſsè prohibuit, ne partes contendentes ſe mutuò cenſuris afficiant; hinc Adverſarius immeritò arguit P. Haunoldum, *quod non dicendo indicaverit, quid dicere velit*; falsò ominans, P. Haunoldum voluiſſe oppoſitam ſententiâ dicere hæreticam. Quaſi verò probare concluſionem Theologicam ex Scriptura, vel Concilio Eccleſiæ, vel ex deductione erronei conſequentis per alicujus adverſarii principia, ſit dicere, Adverſarium concluſionis Theologicæ eſſe hæreticum. Aliud enim eſt, aſſerere aliquem hæreticum, & aliud, per modum argumentantis ei objicere ſequelam erroris, ab ipſomet negati. Diſtinguere itaque oportet cum Logicis inter conſequens & conſequentiam, quod quidem Adverſarius non fecit, quando dixit: *Calvinus ideo à Trid. ſeſſ. 6. can. 4. eſt damnatus, quia ex hoc antecedente, [Liberum arbitrium à Deo prævenitur] conſequentiam iſtam ſiniſtrè formavit. Vnde Haunoldus pariformiter argumentans* (hîc retorqueri poteſt, quòd adverſarius non dicendo indicet, quid dicere velit; ſed malè aſſumit cõtra P. Haun. verbum *prævenitur* pro verbo *prædeterminatur*) *viderit, quomodo ſe à telo hoc, quod in ipſum retorquetur, expediat.* Nam Calvinus non propter meram *conſequentiam* ſiniſtrè formatam damnatus eſt, ſed propter *conſequens*, deductum ex ſiniſtrè (ut argumentando contendimus) formato antecedenti, aſſerendo aliquid à Deo pro priori naturæ poſitum, vi cujus liberum arbitrium, vetè indigens â Deo indifferentet præveniri, moveri, & excitari, ac vocari, *non poſſit diſſentire, ſi velit*, ſeu non poſſit velle diſſentire.

CONTROVERSIA XVI.

MATERIALE PECCATI.

An DEVS ad hoc prædeterminet.

68. NOn fruſtra timuit P. Haunoldus lib. 1. n. 283. ne ex prædeterminatione phyſica ſequeretur, quòd Deus eſſet Author peccati. Nam S. Thomas 1. 2. q. 79. a. 2. ad 2. non ſolvit argumentum, quod Adverſario contra prædeterminationem objicitur ex violatione libertatis ad non peccandum, petitum; ſed ſolvit ſolùm id, quod ſibi objiciebatur, negátque Deum eſſe cauſam peccati, ſeu peccatum DEO *imputari*, etiamſi actum peccaminoſum phyſico concurſu producat, & (ut *a. 1. in corp.* S. Doctor dicebat) etiamſi DEVS ſecundùm ordinem ſuæ ſapientiæ non det tale auxilium evitandi peccatum, quale per ſuam ſapientiam præviderat, quod à libero arbitrio creato eſſet conjungendum cum evitatione peccati, ſed det aliud, quod præviderat non conjungendum cum evitatione peccati, quo ſenſu poteſt quidem ſecundum Angelicum Doctorem DEVS aliquo modo dici cauſa actûs peccaminoſi, ſed non ut peccaminoſus eſt, quia malitia actûs non poteſt DEO propterea imputari, quandoquidem non tenebatur dare aliud auxilium.

69. Sed neque Adverſarius indirectè ſolvit objectum ſibi argumentum, animo illud retorquendi, inquiens. [Si propter connexionem malitiæ cum entitate actûs, DEUS non poſſit prædeterminare ad hanc, quin etiam prædeterminet ad illam; quomodo ſimultaneè concurrit ad rationem unam, quin concurrat ad alteram.] Nam vel conſiſtit malitia in aliquo poſitivo, ab entitate actûs realiter indiſtincto, vel in aliquo merè negativo: ſi primum, negatur ſuppoſitum; quòd Deus non producat ſimultaneo concurſu ipſam malitiam phyſicè loquendo, quamvis eam non producat imputativè, quia non tenebatur negare ſuum concurſum. Si ſecundum: facilè iterum negatur ſuppoſitum, quòd puræ negationes poſſint produci per aliquem concurſum phyſicum exigentem terminari immediatè tantùm ad aliquid poſitivum: nihilominus tamen diceretur DEVS prædeterminare ad ipſam malitiam mediatè, quia non tantùm ex Dei cõcurſu ad entitatem actûs mediatè poneretur ejus malitia, ſed etiam non poſſet hæc malitia impediri ab arbitrio creato, quia entitas actûs non poſſet impediri, ex quo per connexionem infallibilem & neceſſariam ſequitur malitia. Itaque reforſio argumenti in concurſum Dei in actu ſecundo, neque ſublativum libertatis, neque imputabilem Deo, prorſus invalida eſt.

70. Quando verò Adverſarius difficultatem decreti prædeterminantis ulterius retorquet in decretum, juxta P. Haunoldum lib. 2. n. 455. *applicans omnipotentiam divinam ad concurſum diſjunctivum, ita tamen, ut Deus potiùs ex ſe intendat, & deſideret actum bonum*, P. Haunoldus nec gravatè aſſignat diſparitatem, nec difficultatem auget. Si enim omnipotentia Dei per decretum applicatur indifferenter, ut cum libero arbitrio creato parata ſit concurrere, vel ad actum bonum, vel ad malum, prout ipſum liberè ſe determinaverit, utique eſt evidens diſparitas cum decreto inimpedibiliter prædeterminante arbitrium creatum ad entitatem actûs, realiter indiſtincti, vel inſeparabilis à malitia. Difficultatis

ficultatis augmentum autem, quod ab Adversario his verbis objicitur. [Etenim modus ille concurrendi indifferenter, utpote Vagus, & confusus, reddit Deum similem piscatoribus, qui mittunt rete in mare, ignorantes, quos pisces capient.] A P. Haunoldo lib. 1. n. 408. jam sublatum est; ubi negavit suppositum Adversarij, sibi imaginantis, quòd decretum offerens concursum sit formaliter & vi sui modi tendendi disjunctivum, aut indifferens ad actum bonum vel malum, sed propter suam impedibilitatem asseruit virtualiter seu æquivalenter disjunctivum; quatenus in potestate liberi arbitrii creati est, facere, ut DEUS vel actum bonum vel malum prævideret conditionatè ponendum, & ut dependenter ab hac scientia obtulerit suam omnipotentiam per decretum impedibile, sed determinatum ex parte objecti ad illum actum, ad quem conditionatè prævidendum ab arbitrio creato fuit determinatus.

71. Adde, quòd etiamsi admitteretur decretum formaliter disjunctivum, cujus probabilitatem ostendit P. Haun. lib. 1. n. 402. tamen DEUS non esset similis prædictis piscatoribus, quia per scientiam mediam, sub certa conditione ponendi actûs repræsentativam, & per decretum decernens ipsius conditionis existentiam, ab æterno prævideret executionem sui concursûs ad actum determinatum arbitrii creati.

72. Æque parùm difficultatis habet, quod Adversarius in fine subjungit, dicens. [Neq; minùs est ridiculum asserere, quòd Deus decernat concurrere cum homine ad volendum, si homo velit; quàm si quis impotenti ad levandum pondus aliquod, diceret: Ego te adjuvabo ad tollendum hoc pondus, si illud tollas.] Nam iterum negatur suppositum, fundatum in ignorantia modi tendendi, quo decretum solummodo virtualiter disjunctivum decernit concursum in actu secundo; sic enim erat formandum: Quia video, quòd indigentia & insufficientia liberi arbitrij creati exigeret meum concursum potiùs ad hunc, quàm ad alium actum à se liberè ponendum, si constitueretur in talibus circumstantiis, & quia in his illud constituam, ideo cum eo concurram ad hunc actum. Imò etiamsi admitteretur decretum formaliter disjunctivum, præcedens scientiam mediam (quod tamen necessarium non esse, P. Haunoldus n. 406. optimè ostendit) tamen illud non efformaretur modo expresso ab Adversario, sed vel non esset etiam conditionatum, vel pro conditione importaret non *ipsũ velle* arbitrii creati, verùm scientiam mediam, & actum primum proximum, prærequisitum ad actum secundum ipsius volitionis.

73. Vt autem Adversarius difficultatem à se asserti decreti prædeterminantis ad entitatem peccati, & vim argumenti magìs experiatur, quod sequelâ, ab ipsomet contra se deductâ contemptim transilire nitebatur (ut consuevit agere etiam in alijs locis) inquiens: *Dum prædeterminatio ex illo Iacobi 1. Deus intentator malorum est, impugnatur impertinenter; an non sequitur, de ipso posse ex ps. 49. dici consequenter, si videbas furem, currebas cum eo?* (quæ verba non ad exprobrandum concursum Dei, teste S. Thoma 2. dist. 37. q. 2. a. 2. in C. absque periculo erroris innegabilis in omnẽ actum arbitrii creati, sed ad expugnandum concursum prædeterminantem, vel potiùs præcursum insuperabiliter trahentem in peccatum, apta sunt) sic totius discursûs vigorem ac robur in aciem educo.

74. S. Jacobus in epistola sua cap. 1. v. 13 inquit. [Nemo, cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum.] Sublimo. Atqui si Deus etiam peccata conditionatè vel absolutè futura præscit per decretum inimpedibiliter voluntatem humanam prædeterminans, & per qualitatem inimpedibilem, atque cum peccato futuro essentialiter connexam, propriori naturæ inditam volunrati humanæ, tunc fortiùs & insuperabiliùs tentat hominem, quàm tentetur à propria concupiscentiâ sensitivâ, adhucretioni subjectâ, vel ab ipso diabolo, qui teste S. Augustino latrare potest, mordere non potest; neque ullum fœcundius semen potest excogitari prædeterminatione physicâ, quam cùm voluntas conceperit, parit peccatum. Vnde Deus potiori jure posset dici author peccati, quàm qui solùm per jussionem vel consilium, à peccatore adhuc liberè contemptibile, concurreret.

75. Ad hoc argumentum respondent Thomistæ communiter, in quovis peccato distinguendo duos conceptus objectivos, unum vocant entitatis, seu actualitatis, consistentem in perfectione physica, & bonitate transcendentali, quam quælibet creatura habet, ut ens actu existens. Alterum appellant deformitatis moralis, seu malitiæ, sive hæc in privativo, sive in positivo consistat, nempe sive sit aliqua negatio, inimpedibiliter consequens actum peccaminosum, sive sit ipse actus peccaminosus, prout est difformis legi divinæ, & dictamini rationis. Primum conceptum objectivum dicunt esse materiale peccati, posteriorem esse formale, perinde ferè, sicut animal est genus, & rationale est differentia; ex quorum utroque constituitur tota definitio metaphysica, seu essentia hominis. Hoc suppositò respondent, Deum per decretum positivum tantùm prædeterminare entitatem, seu actualitatem peccati specificativè sumptam, non autem reduplicativè, seu determinare ad materiale peccati, non autem ad formale; ad hoc enim, ajunt, Deum solummodo determinare per decretum permissivum, quo vult permittere malitiam peccati, & denegare auxilium speciale ad

ad illud evitandum ; negant tamen propterea Deum esse authorem peccati , quia licèt certiùs & infallibiliùs deformitas peccati conjungatur cum positiva prædeterminatione entitatis seu actualitatis, quàm conjungatur cum jussione vel consilio , tamen ad deformitatem positiva determinatio quà talis se non extendit , jussio autem vel consilium se extendit ad utrumq; tam ad formale , quàm materiale peccati.

76. Contra hanc responsionem est 1. Quòd etiam concupiscentia sensitiva non alliciat ad deformitatem , quâ talem ; vix enim ullus intendit malitiam formalem peccati , sed solummodo voluptatem , conducentiam , & entitatem peccati specificativè sumptam ; imò plerique optarent ut malitia & deformitas peccati abesset. Similiter diabolus tantùm allicit , consulit , & impellit ad materiale , non autem ad formale peccati : quorum utrumque patet ex Gen. c. 3. v 4. his verbis. [Dixit autem serpens ad mulierem, nequaquam morte moriemini ; scit enim Deus , quòd in quocunque die comederitis ex eo , aperientur oculi vestri , & eritis sicut Dii , scientes bonum & malum. Vidit igitur mulier , quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectúque delectabile , & tulit de fructibus illius , & comedit.] Subsumo. Atqui diabolus & concupiscentia mulieris , verè dicitur illam tentasse , & utrique tribui potest peccatum tanquam authori , non obstante , quòd consilium & consensus directè ac positivè tantùm determinaverit voluntatem mulieris ad materiale , non autem ad formale peccati , & licèt diabolus intenderit formale , multi tamen suo consilio illud non intendunt , & tamen dicuntur tentatores & authores peccati.

77. Si dicas , hoc ideo fieri , quia obligatio consulentis , vel ponentis peccatum non abstrahit â formali malitia , & morali deformitate, eáque vel per identitatem, vel infallibilem consequentiam connectitur cum materiali peccati : ad Deum autem se non extendit illa obligatio , etiamsi detur eadem connexio identitatis , vel consequentiæ : Ulteriùs urgeo , quòd sicut Deus non obstante incapacitate ullius obligationis non potest ponere præceptum , vel consilium externum , intendens solam entitatem peccati, non autem deformitatem, eò quòd jam diceretur tentans & author peccati, sic multò minùs possit ponere prædeterminationem physicam , internam, positivè inducendo , & magis infallibiliter determinando ad entitatem peccati.

78. Contra est 2. Licèt per affectum speculativum possit præscindi malitia peccati ab alia formalitate cum illa identificatâ, vel infallibiliter connexa , & sic ex suppositione peccati præteriti etiam homini liceat gaudere de illius vi causandi , vel occasionandi aliquod bonum de se honestum , tamen per affectum practicum non potest præscindi , nec licet facere mala , ut eveniant bona : ergo sicut propter identificatam , vel inimpedibiliter annexam malitiam peccati adversatur obligationi hominis , consentire in entitatem , vel quamcunque physicam bonitatem peccati , sic etiam adversatur infinitæ bonitati & Sanctitati divinæ , intendere ac positivè decernere entitatem , v.g. odij divini , cum deformitate morali per identitatem , vel inimpedibilem consequentiam , infallibiliter connexam. Per hoc tamen non nego , DEUM voluntate suâ quidem probibere , sed nihilominus nolle impedire peccatum ; imò etiam ad illud tam quoad entitatem , quàm quoad deformitatem , si hæc in aliquo positivo consistat , physicè concurrere , tanquam causam universalem , à qua omnis creatura debet dependere , id tamen facit præter intentionem peccati , etiam solummodo materialiter spectati , ex sola conditionatâ illius prævisione independentis à sua prædeterminatione. Unde S. Thomas 1. 2. q. 80. a. 1. ad 3. ait : *dicendum , quòd Deus est universale principium omnis interioris motûs humani ; sed quòd determinetur ad malum consilium voluntas humana , hoc directè quidem est ex voluntate humana , & à diabolo per modum persuadentis , vel appetibilia proponentis.*

79. Contra est 3. Positâ prædeterminatione ad materiale peccati , nullâ prohibitione divinâ , nullâ dehortatione Concionatorum , nullâ comminatione pœnarum , voluntas potest inhiberi , quò minùs ponat formale peccati ; ergo inutiliter & imprudenter adhiberentur dicta media ad finem inobtinibilem in his circumstantijs , ad quas etiam impediendas nihil conducunt , cùm determinatio physica ad materiale peccati omnino sit inimpedibilis. Unde contra hanc inimpedibilẽ & infrustrabilẽ necessariámque motionem eodem modo argumentatur S. Thomas q. 6. de Malo. art. Un. in corp. inquiens. *Si ex necessitate movemur ad volendum , tollitur deliberatio , exhortatio , præceptum & punitio , & laus , & vituperium.*

80. Contra est 4. Etiamsi voluntas divina posset præscindere entitatem physicam peccati à deformitate morali , tamen ipsum reductivum actûs primi ad secundum, seu ipsa qualitas physica prædeterminationis, non præscindit ; sed sicut actio physica tendit in omnes formalitates effectûs, eásque ponit extra causas, ita etiam prædeterminatio physica tendit in materiale & formale peccati , vel immediatè , si consistit in aliquo positivo , vel mediatè , si in privativo. Unde (quod absit) damnati in inferno possent semper divinis auribus has execrandas voces ingerere : Tu es causa nostræ damnationis, tu inimpedibiliter determinâsti nos ad peccandũ , & reduxisti nostras voluntates in actum secundum peccati. Respondenti autem Deo : ego vos tantùm determinavi ad materiale, præscindens per meam voluntatem à formali : meritò reponerent ; atqui tua determinatio ad materiale adduxit

xit voluntates nostras etiam in formale ; quia auxilium quòd nobis dedisti ad non peccandum , non fuit sufficiens , ut illo vel excluderemus prædeterminationem ad entitatem peccati , vel impediremus , ne per identiatem vel consequentiam inevitabilem conjungeremus formale. Vel ergo nos punis propter materiale peccati , quod ipse positivè voluisti , & decrevisti à nobis poni , vel punis propter formale , quòd repugnat non esse identificatum , vel inimpedibiliter connexum cum materiali : utroque titulo injustè nos punis , quia quod voluisti poni , & quo posito inimpedibiliter ponitur alterum, non potuisti velle non poni , adeóq; prohibere ; neque nos potuimus resistere voluntati tuæ efficaci, quò minùs illud velles, vel quò minùs illud poneremus.

81. Ne itaque Deo imputativè & in genere moris tribuatur deformitas peccati , non quidem necesse est, eum neque influere in actum peccaminosum ; hoc enim esse impossibile optimè ostendit S. Thomas 2. dist. 37. q. 2. a. 2. eò quòd sicut creatura in esse , sic etiam in operari sit dependens à Deo , à quo dante actum primum proximum , accipit posse, & à cooperante in actu secundo accipit ipsum agere. Necesse tamen est , ut Deus ne quidem ad entitatem actûs peccaminosi prædeterminet , quia sic tolleret ipsum liberè posse in actu primo proximo, & ipsum liberè Agere, quandoquidem Arbitrium creatum nec prædeterminationem posset impedire , nec frustrare suo effectu , seu entitate actûs peccaminosi : Si autem non potest omittere entitatem actûs , etiam malitiam non potest omittere. Unde pro salvando *concursu* divino ad entitatem actûs , non autem pro salvanda *prædeterminatione* ad entitatem actûs S. Doctor loco cit. ad 3. dixit. [Deus dicitur causa bonarum operationum , non solùm quantùm ad essentiam actûs , sed etiam quantùm ad perfectionem , secundùm quam bonæ dicuntur ; utrumque enim agenti influit , & ut agat , & ut bene agat : Sed in malis actionibus quamvis sit causa earum quantùm ad essentiam , non tamen est causa quantùm ad defectum , & ideo absolutè dicendus est causa bonorum operum , non autem peccatorum.] Et ibidem ad 5. [Dicendum , quòd sicut actio, quæ peccati deformitatem habet , dicitur bona , in quantum est actio , bonitate naturæ : non propter hoc , quòd aliquando inveniatur separata à deformitate : sed quia bonitas illa naturæ deformitati subsstat : ita etiam Deus dicitur esse causa illius actionis , in quantum est actio , & non in quantum est deformis : hoc modo , quòd actionem non faciat à deformitate separatam, sed quia in actione deformitati conjunctâ , hoc quod est actionis , facit , & quod deformitatis , non facit. Etsi enim in aliquo effectu plura inseparabiliter conjuncta sunt , non oportet , ut quidquid est causa ejus quantùm ad unum , sit causa ejus quantùm ad alterum , sicut natura est causa oculi quantùm ad substantiam ejus, & non quantùm ad defectum cæcitatis , quæ ex naturæ defectu incidit.] Licèt ergo Deus entitatem actûs peccaminosi teste S. Thoma verè causet , *per accidens tamen , & præter intentionem seu inclinationem* , ob quam causam malitia actûs illi non imputatur , nihilominus ad entitatem actûs, quantumvis boni , minimè prædeterminat, ut D. præcedenti quæstione a. 2. ad 5. rursum his verbis testatur. *Dicendum , quòd operatio illius agentis , qui per se agit , oportet , ut in primum agens , sicut in causam reducatur : quamvis enim hujusmodi entia per se agant , quia per propriam naturam , & per proprium judicium* , NB. *actus suos determinant : non tamen à se habent , quòd agant , sed à primo agente , quod eis & esse , & posse , & agere confert.*

82. Retorsio , quæ ad propositum argumentum reponi solet , desumpta ex peccato originali ; quod ex fide constat , ab infantibus contrahi inimpedibiliter, quàm primùm ponitur eorum generatio , nec tamen Deus eam positive gignendo , ac intendendo , dicitur author peccati originalis , facilè à nobis repellitur; quia generatio hominis neque est determinatio ad malitiam peccati , neque ad aliquid , quod est identificatum , vel impedibiliter connexum cum malitiâ , ut ponendâ , sed ab Adamo positam presupponit , & ideo DEUS positivè decernens , ut producens generationem hominis , non est author peccati originalis: hujus enim ille solummodo dicitur author , qui posuit, & determinavit ad malitiam vel immediatè , si est identificata cum entitate actûs peccaminosi , vel mediatè, si inimpedibiliter sequitur ex actu peccaminoso. Hinc neque homo generans est author peccati originalis , cùm tamen sine dubio etiam secundùm ipsum adversarium , homo producens actum peccaminosum sit author peccati actualis , adeóque fatendum est , esse magnam disparitatem inter peccatum originale & actuale. Quod autem tam dispar instantia pro retorsione adhibeatur, provenit ex malè applicato nostro principio. Nos enim illud sic efformamus. Qui voluntatem creatam positivè determinat ad entitatem & actualitatem ipsius malitiæ, vel ex qua inimpedibiliter sequitur malitia peccati , is est tentator & author peccati. In retorsione autem sic efformatur. Qui positivè determinat ad aliquid se tenens ex parte peccati originalis, est illud realiter neq; sit ipsa malitia, neq; inimpedibiliter secum trahat malitiam , est author peccati : quod est falsissimum.

CON-

CONTROVERSIA XVII.

SIMPLICITAS PROVIDENTIÆ.

An DEUS omnia decernat per Vnicum decretum.

83. PEr hoc, quòd P. Haunoldus lib. 1. n. 402. & 429. probabile judicet, ad Scientiam mediam præsupponi aliquod decretum disjunctivum, quod sit indifferens oblatio concursûs divini ad actum liberum arbitrij creati, & conditionata determinatio ad individuum cujusque speciei, dicendo v.g. Si Petro decrevero talem actum primum proximum amandi vel odio habendi, tunc concurram tantùm vel ad actum amoris A. vel ad actum odii A. minimè sibi Author contradicit, priùs n. 374. docenti. [Ad divinam providentiam utpote infinitè perfectam spectare, ut uno indivisibili & virtualiter indistincto actu attingat, & ordinet omnia.] Nam per hæc verba non vult excludere decretum, præcedens Scientiam mediam, virtualiter distinctum; sed tantùm vult asserere, quòd Deus post Scientiam mediam non debeat per aliud decretum intendere finem, & per aliud ordinare media ad finem, sed quòd debeat per unum realiter & virtualiter indivisibile decretum attingere & ordinare omnia.

84. Per hoc autem, quòd n. 406. modum ostendat, quo illud decretum n. 402. ut probabile assertum evitari possit, neque Angelico Doctori contradicit 2. dist. 37. q. 2. a. 2. in C. asserenti, quòd, non posset vitari, quin voluntas humana esset primum agens, si ejus actio in aliquod prius agens non reduceretur, sicut in causam. Nam per hæc verba tantùm indicatur decretum subsequens scientiam mediam, quo Deus absolutè decernit necessarium auxilium, & cooperationem physicam ad omnem actionem humanam. Quando autem Adversarius quærit, *qua virtute* per scientiam mediam, directivam illius decreti prævideatur homo conditionatè consensurus: sibíque P. Haunoldi nomine respondet: *quòd liberum arbitrium seipsum moveat*: non rectè ominatus est responsum, confundens hæc duo, *quòd liberum arbitrium seipsum primò moveat*: & *quòd liberum arbitrium se ipsum determinet*: nam prima motio, ut ex dictis contr. 11. & 12. patet, consistit in auxilio physicè indifferenti quidem, sed tamen allicienti & excitanti ad consensum, & hoc utique debet decerni, ac conferri à Deo: hinc quia scientia media, seu conditionata, in auxilium fertur, tanquam in conditionem, dicendo; Si Petrus haberet hoc auxilium, tunc consentiret: idem est, ac si diceret: Si Petrus haberet hanc primam motionem allicientem, & excitantem illum, tunc consentiret motioni, & se ipsum determinaret, & motus moveret ad consensum. Quæro nunc ex Adversario, an hæc responsio repugnet S. Doctori q. 3. de Malo a. 2. ad 4. dicenti: [per hoc non excludi, quin ab alio moveatur, à quo habet hoc ipsum, quod seipsum movet; & sic non repugnat libertati, quòd Deus est causa actûs liberi arbitrii?] Imò an non potiùs hæc scientia media rectè dirigat decretum prædictum, quo Deus absolutè auxilium, seu primam motionem decernit, & actum conditionatè prævisum absolutè prædefinit, ut sic iste in ipsum Deum tanquam in primum agens reducatur?

85. Certè nihil aliud opponit Adversarius, quàm quòd iste modus explicandi libertatem per decrerum, quoad suam existentiam impedibiliter prædefiniens actum arbitrii creati, ratione distinctionis virtualis à volitione necessariâ divinæ simplicitati repugnet. Quasi verò decretum inimpedibiliter prædeterminans melioris esset conditionis; quod cùm & ipsum foret volitio libera, eodem modo de illo quoad distinctionem à volitione necessariâ discurrendum esset, sicut de decreto impedibili, sequente scientiam mediam.

86. Quòd autem distinctio virtualis non præjudicet simplicitati divinæ, jam contr. 3. ostensum est: & ex eo patet, quòd per illam non asseratur realis negabilitas inter volitionem necessariam, & liberam; sed tantùm, quòd veræ sint hæ propositiones S. Thomæ: 1. contra gent. c. 82. *Voluntas Dei uno & eodem actu vult se, & alia: sed habitudo ejus ad se est necessaria & naturalis: habitudo autem ejus ad alia est secundùm convenientiam quandam, non quidem necessaria & naturalis, neque violenta ac innaturalis, sed voluntaria.* Et q. 23. de veritate a. 4. ad 6. *Illa, quæ important comparationem DEI ad exitum creaturarum in esse, ut velle, creare, & hujusmodi, non sunt necessaria absolutè, sicut illa, quæ de DEO secundùm seipsum dicuntur, ut esse bonum, viventem, sapientem, & alia hujusmodi.* Eandem absolutam necessitatem de voluntate libera negat S.D. ibid. ad 12. ad 13. & ad 15. Itaque distingui virtualiter v.g. à volitione Mundi, aliud non est, quàm quòd volitio, quâ Deus seipsum vult, & amat, *absolutè sit necessaria*, & possit etiam identificari cum terminatione nolitionis Mundi: Volitio Mundi autem secundùm terminationem liberam *non sit absolutè necessaria*, & non possit identificari cum terminatione nolitionis Mundi.

87. Sententiam hanc de terminationibus liberis, volitioni necessariæ *virtualiter* superadditis, & tamen realiter non distinctis à volitione absolutè necessariâ, adeóque non præjudicantibus simplicitati Dei, defendit insignis Thomista P. Joannes Bapt. Gonet disp. 3. de libertate Dei à n. 63. eámque ait quoad substantiam esse communem Discipulis S. Thomæ, ejúsque menti ac Doctrinæ consonam, & pro illa allegat Card.

Caiet. Capreolum, Ferrar. Doctores Salmanticenses, Illustrissimum Dominum Godoy Episcopum Oxoniensem. Lubet autem propria citati Authoris verba adscribere, qui cùm sibi n. 73. objeciſſet. [Terminatio illa sub conceptu terminationis est entitas divina intrinseca DEO: sed potuit deficere sub conceptu terminationis: ergo etiam sub conceptu intrinsecæ entitatis; vel si sub conceptu entitatis indefectibilis est, non potest esse defectibilis sub conceptu terminationis.] Mox subjecit hanc solutionem. [Respondeo, distinguendo Majorem: Est entitas divina explicitè absque distinctione virtuali ab illa, nego Majorem: implicitè, & NB. ab illa virtualiter distincta, concedo Majorem: & concessa Mi: nego consequentiam. Itaque quamvis terminatio libera sub conceptu Terminationis sit implicitè entitas divina, non tamen explicat conceptum divinæ entitatis, ab illoque distinguitur NB. virtuali distinctione: quæ distinctio sufficiens est, ut quamvis deficiat, vel possit deficere sub conceptu Terminationis, non deficiat, nec deficere possit sub conceptu entitatis.] Hoc ipsum ergo rectè etiam asseruit P. Haunoldus, constituens decretum liberè prædefiniens actum arbitrii creati in terminatione virtualiter distinctâ ab entitate ac perfectione Dei necessariâ & indefectibili: Cùm hæc distinctio neque simpliciter, neque secundùm S. Thomam divinæ simplicitati repugnet.

CONTROVERSIA XVIII.

PRÆDESTINATIO SALVANDORUM.

An hæc DEO potiùs, quàm Arbitrio creato adscribenda sit.

88. NIsi auxiliis intrinsecè indifferentibus ad bonum & malum sui usum, quæ etiam Reprobis possunt esse communia, superaddatur prædeterminatio physica, à P. Haunoldo lib. 1. n. 500. non requisita, existimavit Adversarius, hoc ipso eum, qui utitur auxiliis ad salutem *discernere seipsum* à Reprobis, & posse adversùs istos gloriari, quantumvis prohibente S. Paulo 1. Cor. 4. & opponente illud: *Quis enim te discernit?* Verùm S. Augustinus concessâ auxiliorum indifferentiâ istud vanæ gloriæ remedium non duxit esse necessarium, illúdque omnino negavit, lib. 12. de civitate cap. 6. [Si enim, *inquit*, aliqui duo æqualiter affecti animo & corpore, videant unius corporis pulchritudinem, qua visâ unus eorum ad illicitè perfruendum moveatur, alter in voluntate pudica stabilis perseveret, quid putamus esse causæ, ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala?] Et paulò pòst. [Si eâdem tentatione ambo tententur, & unus ei cedat, atque consentiat: alter idem, qui tuerat, perseveret: quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere? Unde nisi propriâ voluntate, ubi eadem fuerat in utroque corporis & animi affectio, amborum oculis pariter visa est eadem pulchritudo, ambobus pariter institit occulta tentatio? propriam igitur in uno eorum voluntatem malam, quæ res fecerit, scire volentibus, si bene intueantur, nihil occurrit.] Subsumo. Atqui ambo non essent *æqualiter affecti animo & corpore*, si unus haberet qualitatem intrinsecè & essentialiter prædeterminantem ad actum bonum, & alter intrinsecè ac essentialiter prædeterminantem ad entitatem actûs mali: nec rectè dixisset S. Augustinus; *quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere?* quia ex inæquali actu voluntatis debuisset colligere inæqualem affectionem animæ, prædeterminantem ad illos inæquales actus. Nec denique debuisset, tum in citatis verbis, tum in his: *propriam igitur in animo eorum voluntatem malam, quæ res fecerit, scire volentibus, si bene intueantur, nihil occurrit*; ingenuè fateri, sibi etiam bene intuenti, præter ipsos actus voluntatis diversos nihil occurrere, quo duo inæqualiter, vel in corpore, vel in anima afficerentur, & quo unius voluntas reduceretur in actum bonum, & alterius in actum malum.

89. Quid ergo respondebit S. Augustinus ad textum Apostoli, ab Adversario objectum ex 1. Cor 4. ubi ne unus adversùs alterum infletur præalio, inquit, *Quis enim te discernit?* An non poterit unus adversùs alterum gloriari, quòd ex sua voluntate se discreverit ab illo? [Nam, (ut inquit Adversarius,) quando duo conveniunt in aliquo sibi communi, & simul distinguuntur, non debent distingui per illud commune. Cùm ergo ambo supponantur convenire in auxiliis, intrinsecè non differentibus, & discernantur in consecutione salutis, evidens est, hanc discretionem non in DEI, sed in creatam voluntatem refundi. (contra illud Apostoli:) Non est volentis, neque currentis, sed miserentis DEI.] Accipiat itaque Adversarius responsum à S. Augustino lib. 1. ad Simplicianum q. 2. circa medium, Beneficium misericordis vocationis non in intrinsecam diversitatem auxiliorum, sed in præscientiam divinam refundente, vi cujus DEUS ex misericordia eligit tale auxilium, quo scit hominem bene usurum, cùm potuisset aliud eligere, quo conditionatè prævidisset malè usurum; quæ electio cùm non sit in hominis potestate, licèt ea suppositâ sit in illius potestate, collato auxilio bene uti, ideo homo non se ipsum discernit, neque est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, ut homo acceperit tale auxilium. *Cujus autem misereatur*, ait Augustinus, *sic eum vocat, quo modo*

scit

scit ei congruere, ut vocantem non respuat. Et in eadem quæstione ita etiam loquitur. [Non tamen electio præcedit justificationem, sed electionem justificatio, nemo enim eligitur, nisi jam distans ab illo, qui rejicitur. Unde quod dictum est, qui elegit nos ante Mundi constitutionem, non video, quomodo sit dictum, nisi præscientiâ.]

90. Neque timendum est, ne hac ordinatione prædestinationis contradicatur S. Paulo, qui & ipse initium illius duxit à præscientiâ, ad Rom. 8. v. 29. inquiens. [Quos præscivit, & prædestinavit, conformes fieri imaginis Filij, ut sit ipse primogenitus in multis Fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.] Sensus hujus gradationis est. Quos præscivit, esse cooperaturos his auxiliis, si ea haberent, illis ex misericordia, independenter à meritis absolutè prævisis, sed tantùm ad modũ causæ finalis se habentibus, destinavit dare hæc auxilia, ut per illa conformes fierent Imaginis Filij sui, ijsdem cooperando: prout etiam S. Thomas 1. p. q. 23. a. 5. ad 1. ait. *quòd usus gratiæ præscitus non est ratio collationis gratiæ, nisi secundùm rationem causæ finalis, ut dictum est.* Scilicet in Corpore Articuli, ubi contra Pelagianos negavit, quòd Deus in præmium *det gratiam alicui, quia præscivit, eum bene usurum gratiâ*: non tamen negavit, DEUM *conditionatè præscire* bonum usum gratiæ, hoc ipso, quòd per decretum dandi gratiam, intenderit ejus absolutam existentiam, ut causam finalem absolutè ponendam: unde idem Angelicus Doctor 3. p. q. 1. a. 3. ad 4. expressè dicit: *Prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum*: non *absolutam*, hæc enim secundùm S. D. q. 6. de veritate a. 1. est ipsa prædestinatio præsupponens dilectionem & electionem: ergo *conditionatam* ad ipsam dilectionem & electionem ad modum cognitionis directivæ prærequisitam. Illos ergo, quos Deus conditionatè præscivit bene usuros gratiâ, illos prædestinavit per decretum dilectionis, & electionis ad gratiam auxiliantem, intentam propter bonum usum absolutè ponendum, & conditionatè prævisum; hujus autem prædestinationis ad gratiam effectus immediatus fuit executio, seu actualis collatio gratiæ, quæ est ipsa vocatio: & ideo dixit S. Paulus: *quos autem prædestinavit, hos & vocavit*: collationem gratiæ auxiliantis subsecuta est cooperatio, disponens hominem ad gratiam justificantem, tanquam ad effectum mediatum prædestinationis, & immediatum vocationis ac liberi arbitrij creati, juxta illud: *& quos vocavit, hos & justificavit.* Gratiam justificantem, & finaliter perseverantem excepit ultimus effectus prædestinationis, qui est, æterna gloria: *quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

91. Atque ex his patet, quòd licèt æterna gloria, gratia justificans, & merita sint ex libero arbitrio creaturæ, quia tamen originaliter sunt ex gratia auxiliante, cui cooperari in potestate arbitrij creati fuit, accipere autem potiùs illam gratiam, quàm aliam, cui Deus conditionatè prævidit, non conjunctum iri bonum usum, in potestate arbitrij creati non fuit, sed quia hujus existentia solius prædestinationis gratuitæ fuit effectus, ideo nullum hominem posse adversùs alterum gloriari propter prædestinationem, ut est electiva gratiæ; & propterea neque debere gloriari propter liberi arbitrij cooperationem subsecutam ex Beneficio merè gratuito: quia, ut inquit S. Thomas q. 23. a. 5. in C. *Id quod est per liberum arbitrium, est ex prædestinatione.* Unde immeritò supposuit Adversarius, Vanæ gloriationi à P. Haunoldo unicè posse opponi indigentiam simultanei concursûs Divini; cùm potiùs opponat Unicum ac indivisibile decretum, quo Deus salvandis vult ex misericordia dare gloriam, & merita, & quidquid hominem promovet ad salutem; inter quæ tamen non est prædeterminatio physica, sed auxilia indifferentia, conditionatè prævisa conjungenda cum cooperatione, & propter hanc, tamquam causam finalem absolutè ponendam, ex misericordia sine præcedentibus meritis à Deo electa. Neque tamen propter periculum vanæ gloriæ ex libera cooperatione orituræ, tollenda est libertas cooperandi, vel non cooperandi, ne falsificetur illud Ecclesiastici 31. v. 10. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit.*

CONTROVERSIA XIX.
PROCESSIONES DIVINÆ.

Quod sit Principium QUO Generationis Passivæ.

92. NOn rectè dixit adversarius, quòd S. Thomas *se* (voluit dicere sententiam suam 1. dist. 7. q. 1. a. 2 traditam) retractaverit per posteriorem doctrinam 1. p. q. 41. a. 5. de principio *ut quo* generationis divinæ. Sed sicut una lex non abrogat alteram, quando ambæ conciliari possunt, sic nec sententia sententiam tanti Doctoris, quando ambæ conciliari possunt, id quod Adversarius in reverentiam sui Magistri debuisset per ingenij sui vires tentare cum P. Haunoldo. scilicet quia generatio Filij dicit *productionem in similitudinem naturæ generantis*, debuisset distinguere duo principia *ut quo* inadæquata, constituentia unum adæquatum: primum & quidem principale principium *ut quo* in recto importatum, est Natura divina, quatenus nimirum, ut S. D. priori loco inquit, *ab essentia egreditur aliquis actus, secundùm quod essentia est Sapientia*, adeoque prout dicit ordinem ad operationem intellectivam. Dicitur autem hæc natura

ideo principium *ut quo*, quia est id, quo generans dicitur similis, seu quod est ratio formalis assimilanda, ut indicat S. D. his verbis in Summa: *Illud ergo est potentia generativa in aliquo generante, in quo genitum similatur generanti. Filius autem Dei similatur Patri gignenti in natura divina.* quia autem hæc assimilatio requirit etiam productionem, ideo necessarium est alterum principium *ut quo*, scilicet proxima vis productiva generationis passivæ, quæ debet esse realiter distincta à suo termino: hoc principium expressit S. D. his verbis in lib. sent. *Essentia secundum quod est ipsa Paternitas est principium hujus actûs, qui est generare, non sicut agens, sed sicut quo agitur.* Quando ergo deinde in Summa dixit S. D. *Neque Paternitas potest intelligi, ut quo Pater generat, sed ut constituens personam generantis: alioqui Pater generaret Patrem. Sed id quo Pater generat, est Natura divina.* Hæc verba tantùm intelligi voluit de principio *ut quo similitudinis*, quod non potest esse paternitas, ne Pater generet Patrem; non autem de principio *ut quo productionis*, hoc enim non potest esse natura, vel essentia. Juxta Concil. Later. relatum in *Cap. Damnamus. de summa Trinitate*, ubi Innocentius III. ait, *quod neque sit generans, neque genita, neque procedens*, ob defectum distinctionis realis, quæ vel maximè requiritur ad principium *Quo* productionis, sicut identitas requiritur ad principium *Quo similitudinis*. Quæ principia *ut quo* tandem S. D. loc. cit. in Summa in unum adæquatum conjungit, dicens: *Ideo potentia generandi significat in recto naturam divinam, sed in obliquo relationem.* Quo modo etiam Natura humana, & potentia generativa computatur unum principium. Quæ itaque adversarius opponit contra P. Haunoldum, tantùm probant Naturam esse *principium quo similitudinis*, quod P. Haunoldus n. 686. expressè concedit, (& propter hanc similitudinem Verbi ait, ipsum *generari*) non autem probant, Paternitatē non esse principium quò productionis, de quo ipse loquitur, & de quo rectè dixit, *quod principium formale quo debeat à termino productio realiter distingui.* Videat ergo Adversarius, quàm immeritò, ut P. Haunoldum posset impugnare, dixerit *S. Thomam se retractâsse*, adeoque ab initio erràsse.

CONTROVERSIA XX.

SVBSISTENTIA ABSOLVTA.

An talis detur præter Relativas in DEO.

93. EX mente S. Thomæ, & rectissimè dixit P. Haunoldus lib. 1. n. 668. Non dari in divinis unam communem seu absolutam Subsistentiam, sumendo subsistentiam pro hypostasi, prout à Concilijs. SS. PP. & Theologis communiter sumitur. Nam S. Thomas q. 40. a. 3. expressè ait. *Remotâ proprietate personali per intellectū, tollitur intellectus hypostasis. Et abstractis totali abstractione proprietatibus, sola essentia, & non Personæ remanent.* Procujus evidentia Advertendum est, per nomen subsistentia magis genericè, & secundùm etymologiam nominis acceptum à D. Thoma q. 9. de potentia a. 1. & seqq. designari principium, per quod natura fit per se, & non in alio existens, adeoque subsistens; hoc autem principium esse ipsum principium individuationis, eò quòd natura non subsistat, nisi in singulari: quia ergo natura divina, & secundùm S. Doctorem loc. cit. quælibet substantia spiritualis per se ipsam est individuata, & immultiplicabilis, ideo in hoc sensu etiam est per se ipsam subsistens, ac proinde est sui ipsius subsistentia, & sic natura divina non fit subsistens per relativas personalitates, sed potiùs istæ fiunt subsistentes, & acquirunt singularem ac individualem naturam per ipsam naturam divinam cum ipsis realiter identificatam. Sumendo tamen subsistentiam pro hypostasi, quæ in substantijs intellectualibus speciali nomine vocatur persona, non sufficit ad rationem subsistentiæ, esse prædicatum immultiplicabile, sed debet etiā esse prædicatum incomunicabile, & distinctivum unius substantiæ singularis ab alia. Unde S. D. *cit. q. 4. in C.* ad quæstionem, *Utrum hoc nomen persona absolutum significet, vel relativum, vel aliquid absolutum*, his verbis sole clatioribus respondet. [Dicendum est, quòd hoc nomen Persona communiter sumpta nihil aliud significat, quàm substantiam individuam rationalis naturæ. Et quia sub substantia individua rationalis naturæ continetur substantia individua, id est, NB. incommunicabilis, & ab aliis distincta, tam Dei, quàm hominis, quàm Angeli, oportet, quòd Persona divina significet subsistens distinctum in natura divina, sicut persona humana significat subsistens distinctum in natura humana: & hæc est formalis significatio tam personæ divinæ, quàm humanæ.] Et paulò pòst: [Distinctum verò incommunicabile in natura divina NB. non potest esse nisi relatio: quia omne absolutum est commune, & indistinctum in divinis.]

94. Atque ita S. D. toto hoc Articulo ex instituto probat, & contra 18. objectiones confirmat, nomen personæ non esse aliquid mere absolutum; unde in articulo sequenti ad 13 assignat etiam disparitatem, quare in creatis id quod est subsistentia in primo sensu acceptā, non etiam sit hypostasis vel persona, non autem in divinis, quia nimirum repugnat eandem individualem naturam creatam esse communem realiter distinctis, prout eadem natura divina est per identitatem communis realiter distinctis personis: verba S. Doctoris sunt hæc:

hæc. [Dicendum, quòd in rebus creatis principia individuantia duo habent, quorum unum est, quòd sunt principium subsistendi, natura enim communis de se non subsistit, nisi in singularibus: aliud est, quòd per principia individuantia, suppositа naturæ communis ab invicem distinguuntur. In divinis autem proprietates personales hoc solùm habent, quòd supposita divinæ naturæ ab invicem distinguuntur, non autem sunt principium subsistendi divinæ essentiæ. Ipsa enim divina essentia est secundùm se subsistens: sed è converso proprietates personales habent, quòd subsistant ab essentia.] Atque hic erat textus ab Adversario adductus, ad quem proinde patet responsio ex indicato discrimine inter subsistentiam prout est hypostasis seu persona in divinis, sub qua acceptione non potest esse absoluta, & prout est solummodo principium individuationis, seu existentiæ per se, sub qua acceptione non potest esse relativa. Eodem modo intelligendus est alter textus 1. dist. 21. q. 2. a. 1. ubi S. D. ait. *Natura divina in se habens esse subsistens, nullâ intellectâ personarum distinctione*: nempe hîc iterum non sumit subsistentiam pro hypostasi, vel persona, pro qua tamen à PP. & TT. atque nominatim à P. Haunoldo sumitur, quando negant subsistentiam absolutam, quando v. g. S. Justinus in expositione Fidei de Trinitate non longè ante medium dixit: *Quatenus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, unius Deitatis dignoscendo subsistentias, quatenus autem DEVS, essentiam communem subsistentiarum intelligendo.* Et S. Damascenus in Epist. de Trisagio prope medium. *Non est autem ipsorum communis una hypostasis, Deitas autem communis est trium hypostasum una existens.*

CONTROVERSIA XXI.

PERSONÆ DIVINÆ.

Ex quali Cognitione Secunda Persona procedat à Prima.

95. ANgelico Doctori consonat P. Haunoldus, quando lib. 1. n. 757. dicit: *Probabilius est, verbum procedere ex cognitione futurorum secundùm aliquam terminationem virtualiter intrinsecè distinctam, quâ repræsentantur objecta futura.* Nam S. D. 1. p. q. 34. a. 3. in C. expressè ait: [Quia Deus uno (realiter) actu, & se & omnia intelligit, unicum verbum ejus est expressivum non solùm Patris, sed etiam creaturarum. Et sicut Dei scientia, Dei quidem est cognoscitiva tantùm, creaturarum autem cognoscitiva & factiva: ita verbum Dei, ejus, quod in Deo Patre est, est expressivum tantùm, creaturarum verò est, expressivum & operativum. Et propter hoc dicitur in Psal. 32. Dixit, & facta sunt, quia importatur in verbo ratio factiva eorum, quæ DEVS facit.] Quæ verba rectiùs dissimulâsset Adversarius, quàm ut ex eis inferre conetur non pertinere per se ad processionem Verbi cognitionem creaturarum, *ut factarum*, eò quòd ut sic non solùm principium *ut factivum*, sed *ut faciens* respiciant: Nam præterquam quòd hac illatione non ostendat, quomodo non ex cognitione futurorum, seu faciendorũ verbum procedat, ipsa illatio facilè evertitur. Cùm enim cognitio Dei, ex qua Verbum secundùm S. Thomam procedit, omnes creati temporis differentias, in quibus res sunt, erunt, & fuerunt, repræsentet, hoc ipso est factiva, & faciens creaturas, & qui dicit Verbum procedere ex cognitione factiva, dicit etiam, ipsum procedere ex cognitione faciente. Deinde ipse S. Doctor expressè in textu testatur, Verbum procedere ex cognitione eorum, de quibus Psalmista ait: *dixit, & facta sunt*: ergo juxta S. Doctorem Verbum procedit ex dictione faciente: præsertim, quia secundùm eundem S. D. Deus cognoscit omnia, ut sibi præsentia. Præterea in argumento S. D. allegat textum S. Augustini lib. 83, quæstionum. q. 63. tradentis, *quòd in nomine Verbi significatur non solùm respectus ad Patrem, sed etiam ad illa, quæ per Verbum facta sunt operativâ potentiâ.*

96. Eandem assertionem statuit etiam S. Thomas q. 4. de veritate a. 5. in C. ad finem, inquiens: [Pater principaliter dicit se, generando Verbum suum, & ex consequenti dicit creaturas, ideo principaliter, & quasi per se, Verbum refertur ad Patrem: sed ex consequenti, & quasi per accidens refertur ad creaturam.] Neque potest hic textus intelligi tantùm de creaturis possibilibus: quia Pater dicit Filio, quidquid ipse scit, & Christus ipse frequenter in sacro Evangelio testatur, se audivisse & accepisse à Patre, quæ ipse per prædicationem suam nota fecit hominibus, & scientiam suam, non esse suam, sed Patris, qui generando misit. Atqui hæc scientia & Christi prædicatio non tantùm erat de possibilibus, sed vel maximè de futuris: neque erat solummodo scientia creata, suæ Humanitati propria; quia hanc non â solo Patre, sed etiam â Spiritu Sancto accepit, scientiam verò prædictam, adeóque Increatam Spiritus Sanctus à Christo accepit, ita attestante Jo. 16. v. 14. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso: sed NB. quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura sunt* (adeóque nec sola possibilia, nec sola necessaria, sed etiam futura contingentia) *annuntiabit vobis. Ille me clarificabit: quia NB. de meo accipiet,*

piet, & annuntiabit vobis. Imò ipse S. Thomas in responsionibus ad objectiones evidenter declarat, se assertionem suam etiam ad creaturas ut extituras extendere. Nam in Resp. ad 2. ait, Verbum referri *ad creaturam constituendam.* Et cùm in tertio argumento ita sibi objecisset. [Omne nomen importans respectum ad creaturam non potest intelligi, non intellecto, quòd creatura sit actu vel potentiâ : quia qui intelligit unum relativorum, oportet, quòd intelligat reliquum : sed non intellecto aliquam creaturam esse, vel futuram, adhuc Verbum intelligitur in Deo, secundùm quod Pater dicit se ipsum; ergo Verbum non importat aliquem respectum ad creaturam.] Non respondet S. D. negando suppositum, quòd quando dixit in conclusione, Verbum *per accidens referri ad creaturam* id intelligendum fuerit de creatura possibili; sed sic respondet : [Dicendum, quòd ratio illa procedit de illis nominibus, quæ per se important respectum ad creaturam : hoc autem nomen non est hujusmodi, ut ex dictis patet. Et ideo ratio illa non sequitur.] Cæterùm ex eo, quòd S. D. dicat respectum Verbi ad creaturas esse tantùm habitudinem seu terminationem accidentalẽ, juxta dicta in contr. 17. confirmatur illud, quod P. Haunoldus in sua conclusione indicavit : Verbum procedere ex cognitione futurorum *secundùm aliquam terminationem virtualiter intrinsecè distinctam*, quâ repræsentantur objecta futura.

97. Atque ex his patet, Adversarium malè usum esse hac distinctione, quòd verbum scientiam contingentem à Patre non acceperit *ex vi suæ processionis formaliter* : Sed *identicè* tantùm & *concomitanter* : quia quòd formaliter, licèt minùs principaliter, dicitur à Patre, id formaliter auditur & accipitur à Filio : & id, quod formaliter repræsentatur à Verbo, ex illius cognitione existente in Patre Verbum formaliter procedit. Deinde quòd S. Doctor non tantùm loquatur de scientia contingente omnibus tribus Personis communi, sed de *Notionali*, quæ *formaliter* accipitur, iterum evidens est ex paritate à S. Thoma instituta 1. p. q. 37. a. 2. ad 3. his verbis : [Dicendum, quòd Pater non solùm Filium, sed etiam se, & nos (utique non tantùm ut possibiles) diligit Spiritu Sancto: quia, ut dictum est, diligere NB. prout Notionaliter sumitur, non solùm importat productionem divinæ Personæ, sed etiam Personam productam per modum amoris, qui habet habitudinem ad rem dilectam. Vnde NB, sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo, quod genuit, in quantum Verbum genitum sufficienter repræsentat se, & Patrem, & omnem creaturam : ita diligit se, & omnẽ creaturã Spiritu sancto &c.] Subsumo. Atqui Spiritu Sancto diligit *notionaliter*, non tantùm creaturas possibiles, sed *nos existentes*, amando nobis existentiam, & quà existentes, ut probat S. Doctor 1. p. q. 20. a. 2. *per totum.* ergo Verbum *notionaliter* repræsentat omnem creaturam *tam existentem*, quàm possibilem.

98. Non tamen propterea rectè infert Adversarius, admittenda esse duo Verba, sicut non admittendi sunt duo Spiritus Sancti; quia hanc sequelam expresè negavit S. D. q. 34. a. 3. in C. inquiens. [Quia DEVS uno actu & se, & omnia intelligit, unicum Verbum ejus est expressivum non solùm Patris, sed etiam creaturarum.] Aliud ergo est, terminationem Verbi, qua quasi per accidens refertur ad futuras creaturas, esse virtualiter distinctam à Verbo, prout refertur ad Patrem : & aliud : esse duo Verba, quæ realem distinctionẽ denotarent. Hinc neque datur Quaternitas, etiamsi divina Natura virtualiter distinguatur â singulis Personis, ut conr. 3. dictum est : neque dantur duæ scientiæ absolutæ seu communes, etiamsi scientia simplicis Intelligentiæ, & scientia Visionis virtualiter differant. Neque dantur duæ volitiones, etiamsi virtualis distinctio inter volitionem necessariam & inter decreta seu Terminationes liberas cum multis doctis Thomistis contr. 17. citatis, & ut ostendi cum ipso S. Thoma concedatur.

CONTROVERSIA XXII.

ANGELORVM NATVRA.

An eadem quoad speciem sit numero immultiplicabilis.

99. Immeritò accusat Adversarius P. Haunoldum lib. 1. n. 833. quòd S. Thomam *opusc. 16. §. Restat autem*, non sincerè retulerit, mentémque ipsius in dubium revocaverit. Nam cùm S. Doctor sibi Averroistarum nomine, ut nam animam rationalem propter suam immaterialitatem in omnibus corporibus statuentium hæc sibi objecisset, inquiens : [Si quis autem objiciat, quòd si multiplicantur (anima) secundùm corpora, sequitur, quòd destructis corporibus non remanent multæ animæ.] Ita respondit : [Valde autem ruditer argumentantur ad ostendendum, quòd Deus facere non posset, quòd sint multi Intellectus ejusdem speciei, credentes hoc includere contradictionem.] Hic jus causam mox subjiciens, ulteriùs inquit. [Dicto enim, quòd non esset de natura intellectûs, quòd multiplicaretur, non propter hoc oporteret, quòd intellectum multiplicari, includeret contradictionem. Nihil enim prohibet aliquid non habere in sua natura causam alicujus, quod tamen habet illud ex alia causa. Sicut gra-

grave habet ex sua natura, quòd non sit sursum, tamen grave esse sursum non includit contradictionem; sed grave esse sursum, secundùm suam naturam contradictionem includeret. Sic ergo Intellectus, si naturaliter esset unus omnium, quia non haberet naturalem causam multiplicationis, posset tamen sortiri multiplicationem ex supernaturali causa, nec esset multiplicatio contradictionis.] Quoram verborum sensum, ut breviùs referret P. Haunoldus, exemplo ductus nostri doctissimi P. Suarezij lib. 1. de Angel. c. 15. n. 5. (quod etiam Advertarium, sed non retento eodem sensu feciſse suprà contr. 13. meminimus) prorsus eâdem significatione manente, imò ijsdem verbis, in quibus S. D. vim posuit, repetitis, sic illum adduxit: *Licèt substantiæ separatæ* (posuit hunc Nominativum non Angelos designando, sed animas rationales, prout in objectione ponebantur separatæ à suis corporibus) *non habeant in sua natura causam distinctionis, nec naturalem cursum multiplicationis, possunt tamen sortiri multiplicationem ex supernaturali causa, nec esset implicatio contradictionis.* Quia autem ex hoc discursu S. Doctoris videtur inferri posse, *quòd licèt non esset de natura Angeli, quòd multiplicaretur, non propter hoc oporteret, quòd Angelus multiplicari, includeret contradictionem.* Propterea dixit P. Haunoldus non omnino certò constare de mente S. Doctoris, utrum non alii textus *1. p. q. 50. a. 4. & q. 75. a. 7. & q. de spiritualib. creaturis a. 8.* ubi S. D. videtur impossibilitatem multiplicationis adstruere, tantùm intelligendi sint de impossibilitate ordinariâ, non extraordinariâ & absolutâ, prout de facto plures doctissimi Thomistæ illos intelligunt, ut Ferrar. Bannez, Zumel, Ripa, & probabile judicat Capreolus etiam in doctrina D. Thomæ: qui, inquit Bannez q. 50. a. 4. in fine, [non loquitur de omnimoda impossibilitate, quæ fundatur in repugnantia contradictionis, sed de impossibilitate, quæ consideratur secundùm potentiam & ordinem naturalem.]

100. Neque iste modus loquendi S. Thomæ caret exemplo, quale suprà controv. 5. attulimus *ex q. 10. de veritate a. 11. in C.* ubi licèt S. D. dicat, *fieri non posse*, ut quis Deum videat per essentiam, nisi ad hoc intellectus creatus per lumen gloriæ disponatur, fatetur tamen, id fieri posse per potentiam extraordinariam. Imò ipse S. Doctor suum discursum de anima separata etiam ulteriùs voluit extendi: nam verbis paulò antè fusiùs ex illo relatis immediatè hæc subjungit: [Quod non tantùm dicimus propter propositum (propter refutandam scilicet immultiplicabilitatem animarum) sed magis, ne hæc argumentandi forma ad alia extendatur: sic enim possent concludere, quòd Deus non potest facere, quòd mortui resurgant, & quòd cæci ad visum reparentur.] Quid ni ergo liceat suspicari, S. Thomam etiam voluisse, ne Adversariorum argumentandi forma ab animabus separatis ad Angelos extendatur? Vnde à P. Haunoldo allatum testimonium S. Doctoris etiam de Angelis intelligunt citati Thomistæ, ut videre est apud Bannez prope finem a. 4. ubi etiam allegat S. Augustinum, lib. 1. de libero arbitrio dicentem: quòd si Deus annihilaret omnes Angelos, posset sine dubio creare multò plures ejusdem speciei, & gradûs.

101. Unde ne S. Thomas à S. Augustino fidissimo suo Achate recessisse dicendus sit, poterit ex mente relatorum Thomistarum ad textum q. de spiritualib. creat. a. 8. responderi, Angelicum Doctorem tantùm ex suppositione, quòd intellectui nec supernaturaliter offeratur alia causa, solo numero distinguendi Angelos, quàm quæ de facto, & naturaliter requiritur ad concipiendam distinctionem merè numericam, nempe distinctio numerica subjectorum, ob quæ oportet multiplicari formas in illis receptas, dixisse: [Si Angelus est forma simplex abstracta à materia, impossibile est etiam fingere, quòd sint plures Angeli unius speciei.] Quæ responsio potest colligi ex immediatè sequentibus verbis, pro ratione ibid. subjunctis. [Quia quæcunque forma (pergit S. Doctor) quantumcunque materialis, & infima, si ponatur abstracta vel secundùm esse, vel secundùm intellectum, non remanet, nisi una, in specie una. Si enim intelligatur albedo absque omni subjecto existens, non erit possibile, ponere plures albedines, cùm videamus, quòd hæc albedo non differt ab alia, nisi per hoc, quòd est in hoc vel illo subjecto, & similiter si essent humanitas abstracta, non esset, nisi una tantùm.] Per quæ verba utique S. D. non vult dicere per abstractionem albedinum vel humanitatum à suis subjectis vel suppositis tolli â parte rei, vel in intellectu omne fundamentum, etiam supernaturaliter possibile, concipiendi distinctionem *realem*, neque Divinitus à formis auferibilem, per quam realiter distinctæ etiam realiter multiplicantur; cùm utique sufficiens fundamentum dictinctionis realis concipiendæ intellectui præberetur, si tales formæ à Deo sensibus subjicerentur, ut existentes in locis separatis, ac discontinuis.

102. Proinde S. D. suo argumento, peto ex independentia Angelorum à materia vel subjecto, quod juxta textum 1. dist. 34. q. 1. a. 1. in C. loco materiæ se habeat, non tam videtur velle probare, non esse naturaliter possibiles, solo numero distinctos Angelos, quàm non esse naturaliter possibile, dari actu plures solo numero distinctos Angelos, adeoque multiplicitatem merè numericam non repugnare ipsi naturæ, seu essentiæ Angelorum (quæ neque supernaturaliter mutari posset) sed repugnare quoad modum simultaneæ existentiæ propter sic concipiendum discursum S. Thomæ. Non habemus fundamentum concipiendi plura individua ejus-

dem speciei existere connaturaliter, & ex natura ipsius speciei, nisi quando species aliqua est talis, ut ad bonum statum Universi necesse sit illam speciem individualiter multiplicari: sed tantùm necesse est individualiter multiplicari materiam, & formas substantiales, vel accidentales, Ordinatas ad materiam, vel ad aliquid, quod est loco materiæ; unde qui conciperet formam aliquam existere, non haberet fundamentum concipiendi multiplicitatem numericam sub eadem specie, si eam conciperet in abstracto, & non prout multiplicatam in materiis, vel subjectis exigentibus ejus multiplicationem. *Sic Magister Angelicus* (assumo epiphonema Ironicum Adversarii sine Ironia) *favet Haunoldo.*

CONTROVERSIA XXIII.

ANGELORVM POTENTIÆ.

An objectum æquè necessariò influat immediatè in cognitionem, sicut potentia.

103. EX eo, quòd P. Haunoldus lib. 1. n. 867. concedat, objectum posse in defectum immediati influxûs mediante specie impressâ concurrere ad cognitionem sui, substantiam verò cognoscitivam asserat n. 871. semper debere immediatè influere in cognitionem suam, (ut fusè contr. 4. probatum est, tum ex vitalitate cognitionis, tum ex aliis rationibus, pro immediato influxu objecti minimè pugnantibus) non rectè infert Adversarius, P. Haunoldum sibi ipsi contradicere; quamvis ipse P. Haunoldus libenter fateatur, se in hoc, quòd potentiam cognoscitivam, immediatè influentem, à substantia realiter non distinguat, dissentire ab Angelico Doctore. Illationem enim esse illegitimam, inde patet, quia doctrina P. Haunoldi non fundatur in hoc principio, quod Adversarius sibi imaginatur, quasi effectus non possit tribui, nisi principio immediatè illum producenti, hoc enim non solùm est falsum quoad concursum mediatum ipsius objecti in cognitionem sui, sed etiam in pluribus aliis casibus, ut quando ignis in recepta Philosophorum sententiâ non nisi mediante calore interno producit calorem ad extrà. Ad illos tamen casus, quos Adversarius adducit, quando scilicet mediante habitu fidei, spei, charitatis, luminis gloriæ producti actus supernaturales attribuuntur nobis ipsis, P. Haunoldus in sua sententia facilè negat suppositum, quòd hujusmodi actus non producantur immediatè ab anima, cujus negandi speciales rationes, à dicto principio omnino diversas, attulit in suo libello de anima rationali, ad quem in opere Theologico lectorem remittit. Aequè facilè quoad ultimam instantiam, quòd mediante qualitate ignis infernalis verè crucient damnatos, negatur suppositum, quòd sola qualitas, elevans ignem, si quæ talis datur, sine partiali concursu, procedente ab igne vel à calore ignis, efficiat cruciatum, id est, formam afflictivam substantiæ incorporeæ, propter alligationé ad ignē.

CONTROVERSIA XXIV.

PECCATVM LVCIFERI.

Quale hoc fuerit.

104. LIcèt S. Thomas peccatum Luciferi per duplex membrum sub disiunctione, hîsque verbis expresserit, q. 63. a. 3. in C. Diabolus *in hoc appetijt indebitè esse similis DEO, quia appetiit ut finem ultimum beatitudinis id, ad quod virtute suæ naturæ poterat pervenire: avertens suam appetitum à beatitudine supernaturali, quæ est ex gratia DEI. Vel si appetiit ut ultimum finem illam DEI similitudinem, quæ datur ex gratia, voluit hoc habere per virtutem suæ naturæ, non ex divino auxilio secundum DEI dispositionem*: immeritò tamen Adversarius conqueritur contra P. Haunoldum, quòd lib. 1. n. 973. cum debita reverentia recedens à S. Thoma, tantùm primum membrum retulerit, illúdque solum impugnaverit. Nam per hoc neque inciviliter, ut Adversarius objicit, S. Doctorem retulit, neque ab illius opinione per argumentorum suorum tela abterruit. Primò: quia S. D. ipse in primo membro suam sententiam potissimùm constituit; unde illud asseruit absolutè, alterum verò tantùm sub conditione, dicendo, *vel si appetijt* &c. quasi diceret, si apperijt Beatitudinem supernaturalem, eam non aliter appetijt, quàm si eam per suam virtutem seu vires naturæ habere posset. Secundò: quia S. D. ipse utrumque membrum ad unum reducit: propterea mox hæc expressa verba subjecit. *Et hæc duo NB. quodammodo in idem redeunt: quia secundum utrumq; appetijt finalem beatitudinem per suam virtutem habere, quod est proprium DEI*: Cùm igitur P. Haunoldus in hoc *idem*, in quod illa duo quodammodo redeunt, nempe in beatitudinem propriâ naturali virtute habendam, sua tela direxerit, & hac scopum istum feriant, æquè ac si beatitudo illa expresè fuisset divisa in naturalem ac supernaturalem; hinc Adversarius loco solutionis argumentorum, non sufficienter reponit hæc verba. [Cùm sua tela Recentior iste præcisè contra priorem relatorum ex Angel. Magistro Verborum partem taliter direxit, etsi pars non fuisset subjuncta ab eodem Aquinate: hujus opinionem non solùm intactam reliquit, sed inciviliter retulit.] Tertiò: quia Angelicus Doctor 3. cont. gent. c. 109. circa medium, quem

locum

locum P. Haunoldus quoque allegavit, etiam solummodo primum membrum expressit inquiens: [Potuit igitur in voluntate substantiæ separatæ esse peccatum ex hoc, quòd proprium bonum & perfectionem NB. in ultimum finem non ordinavit, sed inhæsit proprio bono ut fini. Et quia ex fine necesse est, ut regulæ sumantur, necesse est, ut ex se ipsa, in quo finem constituit, alia regulariter disponeret, & ut ejus voluntas ab alio superiori non regularetur: hoc autem soli Deo debetur.] Quartò, quia per hanc Verborum partem: *vel si appetijt, ut ultimum finem* &c. non significatur malitia peccati cõsistens in appetitu efficaci beatitudinis supernaturalis, sed potiùs, in contemptu illius, quatenus Lucifer eam non aliter voluit accipere, nisi fruendo suâ beatitudine naturali absque labore & conatu actuum supernaturalium, per auxilia gratiæ ultra Vires naturæ præstandorum: unde posterioris partis malitia resolvitur in malitiam prioris partis, scilicet in amorem inordinatum beatitudinis naturalis, ob quam retinendam Lucifer contempsit beatitudinem supernaturalem; & sic tela à P. Haun. excussa contra inordinatum amorem beatitudinis naturalis, pugnabant etiam contra contemptum beatitudinis supernaturalis, adeóque simul contra alteram partem Verborum, quæ proinde non opus erat referre; sed opus erat, ut Advers. ad argumenta P. Haunoldi responderet.

105. A peccato Luciferi transit Adversarius ad pœnam illius peccati, & nullo quidem textu allegato ex S. Th., ait, Thomistæ præter obstinationem, provenientem etiam ex Angelorum liberi arbitrii inflexibilitate, rectè intellectâ, non solùm docent, diabolos puniri *per localem alligationem ad ignem*, ut sibi imaginatus est Haunoldus n. 990. & 993. sed longè plures statuunt effectus qualitatis, dæmones alligantis, quos coram Julio II. recensuit Cajetanus to. 3. opusculor. Verùm illos effectus alligationis etiam P. Haunoldus facilè sibi imaginatus est, utpote cum alligatione per se connexos, cùm Cajetanus non alios recensuerit, quàm ademptum Dominium in ignem corporeum, subjectione erga illum substitutâ, continuam in hoc supplicium reflexionem, mentísque per illam ab aliis objectis restrictionem, afflictionem voluntatis propter supplicii detestabilitatem, & propter Dei vindicis resultantem gloriam, erga quem odio & invidia omnes dæmones ardent: his addit activæ potentiæ in res subjectas imminutionem, ab applicationis inhibitione provenientem, pœnæ perpetuitatem & levaminis carentiam, menti semper obversantes. Solùm ergo ut ex n. 995. patet, supposuit P. Haunoldus referens sententiam S. Thomæ, præter alligationem & dictos effectus in illa inclusos à S. Doctore non attribui igni infernali aliquam elevationem ad producendam qualitatem spiritualem doloriferam in Angelis damnatis eo modo illis contrariam ac molestam, quo est calor corpori sensitivo, non solam voluntatem affligens. Illud autem rectè suppositum fuisse à P. Haunoldo, patet ex omnibus illis locis S. Thomæ, ubi hac de re scribit, supplicium ignis solùm explicans per alligationem includentem recensitos effectus. Videatur S. Thomas 4. contr. Gent. cap. 90. & q. 26. de verit. a. 1. & 1. p. q. 64. a. 4. & quodlibeto 3. a. 23. & 2. dist. 6. a. 3. ad 6. & 4. dist. 44. q. 3. a. 3. q. 3. ad 4. ubi expressè ait. *Dicendum, quod ignis non agit in animam per modum influentis, sed per modum detinentis.* Quorum Verborum etsi R. P. Joan. Bapt. Gonet disp. 15. de pœna Angelorum n. 48. cum Joanne à S. Thoma ad mentem Angelici Doctoris q. 26. de verit. a. 1. in C. rectè dicat. [Sensum non esse, quòd ignis non influat in animas (eadem â potiori est ratio de Angelis) quas detinet captivas; aliàs enim non concederet, quòd agit in ipsas, cùm agere in aliquem, quocunque modo sumatur, importet aliquem influxum in eum: Voluit tamen dicere, id quod influit ignis, in animam, deservire duntaxat ad detinendum non verò ad alterandum, vel corrumpendum.] Negatâ autem hac qualitate alterativâ & corruptivâ, hoc ipso censuit S. Doctor supplicium ignis infernalis in sola alligatione & effectibus ex illa consequentibus consistere. Vnde postquam loco proximè citato dixisset: [Contrarietas formarum, vel qualitatum invenitur in solis generabilibus, & corruptibilibus: unde sola hujusmodi propriè hoc modo pati possunt; unde anima cùm sit incorporea, hoc modo pati non potest, & si etiam aliquid recipiat, non tamen hoc fit per transmutationem à contrario in contrarium: sed per simplicem agentis influxum. Sicut aër illuminatur à sole.] Mox infert, & ita subjungit. [Ignis ergo ille corporeus agens, ut instrumentum Divinæ Justitiæ, facit aliquid supra virtutem naturæ, scil. animam detinere, vel ligare &c.] Vbi tamen, sicut etiam in alijs locis citatis, quia S. D. explicitè non recensèt effectus alligationis ex Cajetano allatos, neque debuisset Adversarius hoc à P. Haunoldo exigere.

EX PRIMA SECVNDÆ.

CONTROVERSIA XXV.

BEATITVDO FORMALIS.

An hæc consistat in sola Visione DEI.

106. EX hoc, quòd S. Thomas 1. 2. q. 3. a. 4. Beatitudinem formalem, in speciali, & quidem propriè dicto sensu acceptam, in sola Visione Beatifica constituat, & sub illa acceptione dicat: *quòd quantum ad id, quod est essentialiter ipsa Beatitudo, impossibile est, quòd consistat in actu Voluntatis*: non rectè deducit Adversarius, vel Angelici Doctoris doctrinam foremancam, vel P. Haunoldum in vanum laborâsse, dum lib. 2. â n. 21. pro diversa acceptione possessionis, jam in sola Visione, jam in solo amore, jam in utroque simul sumpto, consistere possessionem Beatitudinis objectivæ affirmavit. Nam ipse S. Thomas præter Visionem aliud genus possessionis formalis, non â P. Haunoldo primùm excogitatæ, sed ab omnibus D.D. receptæ, quâ Bona aliena Amici quisque sibi appropriat, ac possidet, pluribus in locis agnovit: 1. dist. 10. a. 3. in C. inquit. [Quando autem aliquis placet sibi in aliquo, trahit se in illud, & conjungit se illi, quantùm potest, ita ut illud NB. efficiatur suum, & inde est, quòd amor habet rationem uniendi amantem, & amatum.] & 3. dist. 27. q. 1. a. 1. in C. [Amor nihil aliud est, quàm quædam transformatio affectûs in rem amatam. Et quia omne, quod efficitur forma alicujus, efficitur unum cum illo: ideo per amorem amans fit unum cum amato, quod est, factum forma amantis. Et ideo dicit Philosophus 9. ethic. c. 4. quòd Amicus est alter ipse. Et 1. Cor. 6. Qui adhæret DEO, unus Spiritus est.] Cùm ergo Beati per amorem DEO, tanquam Beatitudini suæ objectivæ, perfectissimè adhæreant, & illum *efficiant suum*, atque in eum se transforment, ut quidquid est ipse, id affectivè sit singulorum Beatorum, an non amor est possessio formalis, & consequenter in aliquo sensu, â S. D. & communiter recepto, Beatitudo formalis? Vnde idem Angelicus Doctor in cap. 25. Mat. exponens illa verba vers. 34. *possidete paratum vobis regnum*, sic ea explanat. *Dicit: Possidete: id est, intrate in possessionem.* qualis autem ea sit possessio in eodem cap. v. 21. Christus ipse indicavit, dicens: *intra in gaudium Domini tui.* In quæ Verba Angelicus Præceptor præveniens objectionem Adversarii ita scribit. [Gaudium enim est præmium. Et posset dicere aliquis. Nonne Visio est præmium, vel aliquod aliud bonum? Dico, quòd si alia res dicatur præmium, gaudium tamen est finale præmium. Sicut possem dicere, quòd est finis gravium locus inferior. Item quiescere in illo loco, & illud est magis principale. Sic gaudium nihil aliud est, quàm quies animi in bono adepto, unde ratione finis dicitur gaudium præmium:] Si autem gaudium est quieta, ultimatè intenta, & principalis possessio boni adepti, jam in vero sensu beatitudo formalis dici meretur.

107. Rectè itaque distinguitur duplex possessio. Una, quâ Beatitudo objectiva præcisè sit præsens, & *Primò*, ita possidetur, ut sine alio actu intermedio possit statim sequi fruitio, seu delectatio de illa. Altera, quâ *perfectè, & consummatè* possidetur, & respectu hujus possessionis Amor DEI gaudens de bonis illius non est aliquid consequens vel concomitans, sed ad essentiam spectans, per quod S. Thomas 1. 2. q. 4. a. 8. ad 3. distinguit Amorem Beatorum erga se mutuò ab amore erga DEUM. [Dicendum, (inquit,) quòd perfectio Charitatis NB. est essentialis beatitudini quantùm ad dilectionem DEI, non quantùm ad dilectionem proximi.] Et in fine concludit. [Unde quasi concomitanter se habet amicitia ad perfectam beatitudinem.] Ad quam scilicet Amor DEI non se habet concomitanter, sed est *essentialis*: quia *perfecta Beatitudo*, non est tantùm inchoata, sed consummata possessio, quâ DEUS, seu Beatitudo objectiva tenetur per omnes potentias animæ, immediatè illius capaces, uti non solùm capax est Intellectus per Visionem, sed etiam voluntas per amorem, quæ sicut est præcipuum instrumentum operans ad meritum, sic debet etiam esse præcipuum instrumentum operans ad possessionem formalem beatitudinis objectivæ, tanquam ad præmium principale, quod testes S. Thomas l. c. est gaudium Amorosum de DEO: unde hæc subjungit: [Intra in gaudium Domini tui, id est, gaude eo, quo gaudet, & de quo gaudet Dominus tuus, scil. de fruitione sui ipsius. Tunc ergo gaudet homo, ut Dominus, cum fruitur ut Dominus. Unde dicit Dominus Apostolis. Statui Vos, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, id est, NB. ut fatis beati, in quo sum beatus.] Quibus Verbis sicut gaudium Domini dicitur esse id, quo Dominus est consummatè Beatus, sic gaudium de Bonis Domini, quod est formaliter amor, dicitur, esse id, quo homines sunt consummatè Beati.

108. Licèt autem idem S. D. 1. 2. q. 3. a. 8. dicat: [Quòd ultima & perfecta Beatitudo non possit esse, nisi in Visione Divinæ essentiæ.] Per hæc Verba non vult excludere alium actum à ratione *perfectæ* beatitudinis, sed tantùm vult excludere aliud objectum, de quo ibi-

ibidem quæstio unicè instituitur, & de quo particulæ exclusivæ, subindè etiam ab aliis SS. Patribus adhibitæ, intelligendæ sunt: ut quando S. Augustinus in primis de Amore Beatifico, deinde de Visione Beatifica ita locutus est lib. 10. Confess. cap. 22. [Ipsa est vita beata, gaudere ad te, de te, propter te, ipsa est, & non est altera: qui autem aliam putant esse, aliud sectantur gaudium, nec ipsum verum.] Et mox in principio sequentis capitis sic pergit. [Non ergo certum est, quòd omnes esse beati volunt, quoniam, qui non de te gaudere volunt, quæ sola vita beata est, non utique vitam beatam volunt.] Idem S. Pater autem etiam de Visione DEI ita ait lib. 1. de Trin cap. ult. [Illa Visio Dei, quâ contemplabimur incommutabilem, & humanis Oculis invisibilem Dei substantiam, quæ solis Sanctis promittitur &c. sola est summum bonum nostrum.]

109. Atque his testimoniis Angelici & Hipponensis Doctoris pro perfectâ, non tantùm ex parte objecti, sed etiam ex parte actûs, beatitudine complendâ, præmissis, ostendo ulteriùs multiplici naturali ratione, adæquatam Beatitudinem formalem utroque actu, Intellectûs ac Voluntatis, contineri. Primò. DEUS est Beatitudo objectiva sub ratione ultimi finis, & sub ratione Boni infiniti: ergo ille actus est saltem partialis Beatitudo formalis, qui est actus potentiæ agentis propter finem, & tendentis in objectum ut bonum est.

110. Secundò. Beatitudo formalis est ratio formaliter applicans Beatitudinem objectivam, nempe DEUM: sed sicut Visio est ratio formaliter applicans DEUM Intellectui sub ratione Veri perfectissimi, sic Amor est ratio formaliter applicans DEUM Voluntati sub ratione Boni perfectissimi: ergo sicut Visio, ita etiam Amor est partialis Beatitudo formalis.

111. Tertiò. Quemadmodum id non est Beatitudo objectiva, in quo animus hominis non quiescit, sic ille actus non est adæquata Beatitudo formalis, per quem non ultimatè quiescit; sed per Visionem Dei nondum quiescit, eamque necessariò ordinat ad Amorem: ergo &c.

112. Quartò. Illius potentiæ actus est saltem inadæquata Beatitudo formalis, quæ â natura est præcipuè ordinata ad possidendam Beatitudinem objectivam; illa autem est â naturâ ad hoc ordinata, per cujus actum possidetur Beatitudo naturalis: sed hæc non solùm possidetur per actum intellectûs: verùm etiam Voluntatis, cùm propterea bona temporalia non sint beatitudo objectiva hominis, non quia intellectum, sed quia Voluntatem non exsatiant: ergo non solùm actus Intellectûs, verùm etiam actus Voluntatis est saltem inadæquata Beatitudo formalis. Certè S. Thomas 1. 2. q. 2. a. 8. in C. non in ordine ad actum intellectûs, sed voluntatis probat Beatitudinem objectivam hominis esse solum Bonum Increatum; dum allata nostra argumenta supponens, inquit. [Impossibile est beatitudinem hominis esse in aliquo bono creato; beatitudo enim est bonum perfectum, quod totaliter quietat NB. appetitum: Alioquin non esset ultimus finis, si adhuc restaret aliquid appetendum: Objectum autem NB. voluntatis, quæ est appetitus humanus, est universale Bonum, sicut objectum Intellectûs est universale verum (quibus verbis ulteriùs indicat S. D. quòd sicut Deus sub duplici ratione objectiva est finis hominis, nempe sub ratione universalis veri, & sub ratione universalis Boni, sic illi correspondere duplicem actum, quo formaliter & perfectè possidetur & obtinetur utraque ratio objectiva finis) unde Solus Deus voluntatem hominis implere potest, secundùm quod dicitur in Psalmo 102. Qui replet in bonis desiderium &c. in solo igitur Deo beatitudo hominis consistit.]

113. Quintò. Illo modo Deus perfectissimè se communicat Beatis, & per illum perfectissimè possidetur, qui maximè assimulatur modo se communicandi ad intrà: Sed modus simul se communicandi per Visionem & Amorem est talis; quia per Visionem assimilatur generationi, quæ est Intellectio Notionalis, per Amorem verò assimilatur Spirationi, quæ est Amor Notionalis: ergo per Visionem & Amorem Deus perfectissimè possidetur à Beatis: ergo in utroque simul sumpto consistit adæquata, & consummata Beatitudo formalis; quod etiam indicavit S. Bern. epist. 28. dicens: *Sicut initiat in hac vita fides & desiderium, sic etiam in alia consummat Visio & Amor.*

114. Neque huic consummatæ Beatitudini obstat argumentum S. Thomæ 1. 2. q. 3. a. 4. in C. ubi probans, quòd sola Visio sit prima possessio beatitudinis objectivæ, inquit: [Consecutio autem finis non consistit in ipso actu voluntatis. Voluntas autem fertur in finem, & absentem, cùm ipsum desiderat; & præsentem, cùm in ipso requiescens delectatur: manifestum est autem, quòd ipsum desiderium finis, non est consecutio finis, sed est motus ad finem: delectatio autem advenit voluntati ex hoc, quòd finis est præsens; non autem è converso ex hoc aliquid fit præsens, quia voluntas delectatur in ipso.] His enim verbis rectè quidem probatur intentum S. Thomæ, quòd amor non sit *prima possessio* Beatitudinis objectivæ, quia, ut in responsione ad 4. ait. *Dilectio præeminet cognitioni in movendo, sed cognitio prævia est dilectioni in attingendo*: non autem probatur, quòd amor, quatenus est gaudium & delectatio de ipsa beatitudine objectiva, supponat jam *perfectam & consummatam possessionem*, cum S. D. 1. p. q. 20. a. 1. in C. expresè & universaliter dicat: *Sunt quidam actus voluntatis, & appetitûs, respicientes bonum sub ali-*

aliqua speciali conditione: sicut gaudium & delectatio est de bono præsente, & habito, desiderium autem est spes de bono, nondum adepto. NB. Amor autem respicit bonum in communi, sive sit habitum, sive non sit habitum.

115. Ex quibus evidens est, quòd illud duntaxat gaudium & delectatio, quæ est distincta ab amore, & quæ est de fine, ut possesso, ac præsente, *adveniat Voluntati ex hoc, quòd finis est præsens*: ipsum verò gaudium, quod est de bonis Amici, ut sunt bona Amici, seu quod est idem ac Amor, *non adveniat Voluntati ex hoc quòd finis est præsens* per affectivam unionem, & transformationem in amatum, sed secundùm suprà relatos textus Angelici Doctoris primùm faciat speciali modo præsentem, ac perfectissimè conjunctum: uti rursum S. D. clarissimè testatur 4. dist. 49. q. 5. a. 1. in C. his Verbis. [Dicendum, quòd præmium NB. essentiale hominis, quod est ejus beatitudo, consistit in perfecta conjunctione animæ ad Deum, in quantùm eo perfectè fruitur, ut viso NB. & amato perfectè.] Unde sicut beatitudo obiectiva potest fieri præsens primo modo per Visionem, & secundo modo per amorem unientem, & utroque modo, simul sumpto, per Visionem & amorem, P. Haunoldus utiliter laboravit, distinguendo triplicem acceptionem beatitudinis formalis, pro diversis & ab ipso relatis modis loquendi S. Scripturæ, ac SS. Patrum, & Theologorum sententijs conciliandis; quorum cùm multi dicant Formalem Beatitudinem consistere in sola Visione, alij cum Scoto in solo actu Voluntatis, plurimi denique cum Hugone de S. Victore in cap. 7. Dionysij de Cæleſt. Hier. & cum S. Bona. 4. dist. 49. a. 1. q. 5. in utroque actu illam constituant, nec credam Adversarium in diversis sententijs tot & tantorum Doctorum peregrinum esse, quamvis ex nostris AA. Unicum P. Haunoldum Videatur legisse; hinc vehementer miror, ausum fuisse dicere, quòd P. Haunoldus diversam acceptionem possessionis Beatitudinis objectivæ primùm excogitaverit.

CONTROVERSIA XXVI.

VOLVNTARIVM INDIRECTVM.

An ad hoc sufficiat, potuisse & noluisse impedire effectum.

116. Immeritò ait Adversarius, P. Haunoldum lib. 2. n. 61. S. Thomæ in terminis contradixisse, dum ille effectum ex Omissione secutum ait: [posse dici mihi Voluntarium indirectè, sive obliger, sive non obliger impedire, modò possim.] S. Thomas verò 1. 2. q. 6. a. 3. inquit. [Sciendum, quòd non semper id, quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens, ex eo, quòd non agit, sed solùm tunc, cùm potest & tenetur agere.] Et q. 76. a. 1. sic de DEO loquitur. [Non potest directè esse causa peccati, similiter etiam neque indirectè. Contingit enim quòd DEVS aliquibus non præbet auxilium ad evitandum peccata, quòd si præberet, non peccarent; sed hoc totum facit secundùm ordinem suæ sapientiæ, & justitiæ, cùm ipse sit sapientia. Unde non imputatur ei, quòd alius peccet, sicut causæ peccati: sicut gubernator non dicitur causa submersionis navis ex hoc, quòd non gubernet navem, nisi quando subtrahit gubernationem, potens, & debens gubernare.] S. Thomas enim in utroque loco tantùm dicit, non esse causam sive directam sive indirectam in genere moris, ita ut imputetur ei effectus ad culpam, si potuit quidem illum impedire, sed non tenebatur, nec debebat: non autem dicit, nullo modo, neque in sensu physico esse causam; quo sensu S. Thomas 3. p. q. 47. a. 1. in C. à P. Haunoldo diligenter citatus, in terminis dicit: *Christus non à se ipso, sed à suis persecutoribus fuit Occisus: NB. suæ tamen mortis causa fuisse dicitur, non eam prohibendo, cùm posset.* Quomodo ergo P. Haunoldus S. Thomæ in his terminis contradicit?

117. Debebat itaque Adversarius cum S. D. 1. 2. q. 6. a. 3. distinguere inter Voluntarium, directè vel indirectè, & inter esse causam in genere moris: ad primum enim l. c. plus non requirit, quàm quod his Verbis continetur. [Voluntarium dicitur, quod est à voluntate; ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter. Uno modo directè, quod scil. proceditab aliquo in quantùm est agens, sicut calefactio à calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipso, quòd non agit: sicut submersio navis dicitur esse à gubernatore, in quantùm desistit à gubernando.] Ad secundum autem immediatè sequentibus verbis plus requirit S. D. cum scil. Omittens actionem *potest & debet agere: si enim gubernator non posset navem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non NB. imputaretur ei navis submersio.*

CONTROVERSIA XXVII.

LIBERTAS CREATA.

Quomodo Liberum Arbitrium se ipsum determinet, & à causa prima moveatur.

118. Sub hoc titulo Adversarius repetit ea, quæ superiore decimo tertio titulo, per Verba *Libertas Inviolata* expresso, jam dixerat, & tute

& rursum æquè, imò magis fallente calamo citat S. Thomam, quasi ille 3. contra Gent. c. 89. ita loqueretur. [Causa prima movet unamquamque causam secundam ad suum effectum, secundùm conditionem ipsius causæ secundæ; causam enim non potentem deficere, sic ad suum effectum determinat, ut ipsum necessariò absolutè producat, causam autem, quæ deficere potest, ita determinat, ut tamen absolutè deficere possit in producendo.]

119. Verùm hunc textum in toto capite 89. sæpius perlecto reperire non potui; & præterea nihil eum favere Adversario patet ex dictis controv. 9. 11. & 13. & præsertim ex S. Thoma 1. p. q. 19. a. 8. in C. cujus Verba cit. contr. 9. jam retuli, atque ex illis ostendi, hoc ipso, quòd causa absolutè deficere possit in producendo, eam non determinari per decretum & qualitatem inimpedibilem, essentialiter connexam cum effectu, sed per motionem, seu auxilium, indifferenter inclinans, & excitans Voluntatem creatam.

120. Quòd autem hæc solumodo *formaliter* se determinet per actionem, pro priori naturæ prædeterminatam à DEO *causaliter* (adeóque ex parte actûs primi, ad quem causalis determinatio spectat) ita ut voluntatis indifferentia jam præsupponatur sublata, eique nihil aliud supersit, quàm ut determinatè ponat hunc actum, & nullum alium, quo modo etiam causa necessaria se formaliter determinat, dum per propriam actionem formaliter se reducit in statum actu agentis, hoc inquam, Adversarius minimè potest probare ex Verbis S. Thomæ 3. contra gent. c. 2. n. 7. Ubi ait. [â Contingente ad utrumque non sequitur aliquis effectus, nisi per aliquid, per quod determinetur ad unum.] Nam suprà in Controv. 11. jam ostendi, S. Doctorem loqui de contingente seu indifferente ad utrumque *indifferentiâ finis*, ad quem priùs debet determinari, antequam potentia executiva producat effectum: non autem loqui de indifferentia & prædeterminatione physica causali ingenere causæ efficientis, ut patet evidenter ex cit. n. 7. addito n. 5, si uterque totus legatur: & ex 2. dist. 25. a. 1. in C. Ubi S. D. citata Verba repetit, & sic declarat. [Dicendum, quòd nihil agit, nisi secundùm quod est in actu, & inde est, quòd oportet omne agens esse determinatum ad alteram partẽ: quod enim ad utrumlibet est æqualiter se habens, est quodammodo potentiâ respectu utriusque, & inde est, ut dicit Comm. in 2. phys. quòd ab eo, quod est ad utrumlibet, nihil sequitur, nisi determinetur: determinatio autem agentis ad aliquam actionem, oportet, quòd sit ab ab aliqua cognitione, præstituente NB. finem illi actioni: sed cognitio determinans actionem, & præstituens finem, in quibusdam quidem conjuncta est, NB. sicut homo finem suæ actionis sibi præstituit. In quibusdam verò separata est, sicut in his, quæ agunt per naturam.] Eodem modo Angelicus Doctor exponit prædicta Verba q. 3. de malo a. 3. ad 5. inquiens: *Dicendum, quòd voluntas, cùm sit ad utrumlibet, per aliquid determinatur ad unum* NB. *scil. per consilium rationis, nec oportet hoc esse per aliquod agens extrinsecum.*

121. Hinc tamen immeritò timet Adversarius, quòd si homo seipsum determinat ad unum, & si salvâ libertate actûs secundi non possit à DEO physicè prædeterminari per qualitatem essentialiter connexam cum Uno, exinde sequatur, falsificari hæc Verba S. Thomæ, q. 22. de Verit. a. 8. in C. *Sicut Voluntas potest immutare actum suum in aliud, ita & multò amplius* DEVS. Scientia enim Media dictat DEO innumera auxilia, & circumstantias, quibus potest humanam libertatem inclinare, & flectere in quemcunque actum, & quòd in hunc finem DEO non sit necessaria aliqua qualitas prædeterminans, expressis his verbis S. D. l. c. testatur. [Immutat autem Voluntatem dupliciter, uno modo movendo tantùm, quando scil. Voluntatem movet ad aliquid Volendum sine hoc, NB. quòd aliquam formam imprimat Voluntati, (Ecce! motio, qualis est cognitio directiva, seu excitativa existens in intellectu, potest consistere sine forma, seu qualitate prædeterminante, impressâ voluntati; sicut potest consistere sine habitu superaddito, ut mox dicetur) sicut sine appositione alicujus habitûs quandoque facit, ut homo velit hoc, quod priùs non volebat: alio verò modo imprimendo aliquam formam in ipsam voluntatem. Sicut enim ex ipsa natura, quam DEUS voluntati dedit, inclinatur voluntas in aliquid volendum, ut ex dictis patet: ita ex aliquo superaddito, sicut est gratia vel virtus (Ecce nec hîc facit mentionem qualitatis prædeterminantis infallibiliter & essentialiter, sed gratiæ vel habitûs virtuosi supernaturalis) *inclinatur ulteriùs* (sed non prædeterminatur) *ad Volendum aliquid aliud.* Sed hæc quidem inclinatio superaddita quandoque est perfecta, quandoque imperfecta. Quando quidem est perfecta, facit necessariam inclinationem in id, ad quod determinat, sicut per naturam de necessitate inclinatur voluntas in appetendum finem (notet Adversarius, quale S. Thomas mox sit subjuncturus exemplum, an qualitatem prædeterminantẽ, vel potiùs aliquam cognitionẽ aut habitum voluntatis non indifferentem) sicut contingit in Beatis, in quibus charitas perfecta inclinat sufficienter in bonum, non solùm quantùm ad finem ultimum, sed quantùm ad ea, quæ sunt ad finem. Aliquando verò NB. forma superaddita non est usque quaque perfecta, sicut est in Viatoribus, & tunc ex forma superaddita voluntas inclinatur quidem, sed non ex necessitate.] Subsumo. Atqui si semper daretur qualitas

essentialiter prædeterminans, forma superaddita semper esset omnino perfecta, & voluntas non tantùm inclinaretur, sicut fit per auxilium supernaturale, additum Naturæ, sed ex necessitate non impediendi ipsam formam superadditam, & non frustrandi suo actu, cum quo est essentialiter connexa, voluntas poneret suum actum.

CONTROVERSIA XXVIII.

ACTVS INDIFFERENS.

Quare non sit possibilis actus Moralis in Individuo Indifferens.

122. NOn dixit P. Haunoldus lib. 2. n. 375. Probationem veræ sententiæ, negantis, posse dari actum moralem, in Individuo Indifferentem, quæ desumpta est ex obligatione naturali, referendi omnes actiones *ad debitum finem*, utcunque solvi posse, sed illam dixit, *utcunque solvi posse*, quæ desumpta est ex obligatione naturali, referendi omnes actiones *ad finem ultimum, vel positivè honestum*, & ideo substituit aliam, fundatam in obligatione naturali, attendendi ad hoc, an actio, quam quis vult ponere, non sit prohibita, ut proinde referatur ad finem saltem negativè honestum. Nec plus voluit dicere S. Thomas 1.2. q. 18. a. 9. in C. inquiens: [Cùm rationis sit ordinare, actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali. Si verò ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni: necesse est autem, quod vel ordinetur, vel non ordinetur ad debitum finem: unde necesse est, omnem actum hominis, à deliberativa ratione procedentem, in individuo consideratum, bonum esse, vel malum.]

Quòd enim S. D. *per finem debitum* non intelligat finem ultimum, vel aliàs positivè honestum, patet ex q. 2. de Malo a. 5. in C. ubi nisi ratione circumstantiarum loci, temporis &c. actus sit prohibitus, asserit illum esse honestum, etiamsi ponatur tantùm propter necessitatem quandam justam. [Si enim (inquit) fiat quodcunque, quando oportet, & ubi oportet, & sicut oportet &c. hujusmodi actus est ordinatus, & bonus. Si verò aliquid horum deficiat, actus est inordinatus, & malus. Et hoc maximè considerari potest in circumstantia finis; quod enim fit propter justam necessitatem, vel propter piam utilitatem, laudabiliter fit, & bonus est actus: quod verò caret justâ necessitate, vel piâ utilitate, otiosum reputatur.] Cetertùm quid per justam necessitatem, vel piam utilitatem S. D. intelligat, quódque sufficiat negativè pia, expressit in 2. dist. 40. a. 5. in C. [Finis autem ille est bonum conveniens homini, vel secundùm animam, vel secundùm corpus, vel secundùm etiam res exteriores, quæ ad utrumque ordinantur, & hoc quidem bonum nisi sit contrarium illi bono, quod est hominis bonum (id est, modò sit negativè honestum, per hoc, quòd non sit contrarium ultimo fini) secundùm rationem, & rectitudinem Virtutis civilis habet, quia Virtus Civilis dirigit in omnibus, quæ sunt corporis, & etiam, quæ propter corpus quæruntur. Unde si his aliquis mediocriter utatur, erit usus rectus: si autem secundùm abundantiam vel defectum, erit usus vitiosus, virtuti oppositus: & ideo aliter secundùm alios dicendum est, quòd nullus actus à voluntate deliberata progrediens, potest esse, qui non sit bonus, vel malus, non tantùm secundùm Theologum, sed etiam secundùm Moralem Philosophum.] Et in fine, postquam dixisset, sufficere ad honestatem actûs, si servet medium virtutis inter excessum & defectum, & sit saltem negativè ad eam ordinetur, atque ultimatè ad ipsam charitatem, quæ imperat omnibus virtutibus, subjungit S. D. [Sic comedere, & bibere, servato modo temperantiæ, & ludere ad recreationem, servato modo eutrapeliæ, quæ medium tenet in ludis, ut dicitur 4. Ethic. meritorium erit in eo, qui Charitatem habet, quâ DEUM ultimum finem vitæ suæ constituit.] scilicet *habitualiter*, ut mox dicitur in eodem S. D.

123. Denique omnium clarissimè in responsione ad 7. ibidem testatur, ad honestatem actionis sufficere, etsi non actualiter referatur ad finem positivè honestum, modò habitualiter seu virtualiter (quæ duo S. D. frequenter pro eodem sumit,) per non retractationem ad illum ordinetur, & finis negativè honestus attendatur, ponendo actionem, quia non est prohibita propter ullam circumstantiam. Verba S. D. sunt: [Ad septimum dicendum, quòd hoc, quòd dicitur; Omnia in gloria DEI facite: potest intelligi dupliciter. Vel affirmativè, vel negativè. Si affirmativè: Sic est sensus: nihil contra DEUM negativè: Sic est sensus: nihil contra DEUM faciatis: & hoc modo præceptum est: & sic præceptum hoc præteritur vel per peccatum mortale, quod contra DEUM fit, vel per peccatum veniale, quod præter præceptum, & præter DEUM fit. Si autem intelligatur affirmativè, hoc potest esse dupliciter, aut ita, quòd actualis relatio in DEUM sit conjuncta actioni nostræ cuilibet: non quidem in actu, sed in virtute: secundùm quod virtus primæ ordinationis manet in omnibus actionibus sequentibus: sicut & virtus finis ultimi manet in omnibus finibus ad ipsum ordinatis, & sic adhuc est præceptum: & contingit omissionem ejus esse mortalem vel venialem: sicut dictum est. Vel ita, quòd ordinatio

natio actualis in DEUM sit actu conjuncta cuilibet actioni nostræ : & sic potest intelligi dupliciter : vel distributivè, vel collectivè : si distributivè, sic est sensus : quamcunque actionem facitis, melius est, si eam actu in DEUM ordinetis : & sic est consilium : si autem sumatur collectivè, sic est sensus : Omnia opera vestra ita faciatis, quòd nullum eorum sit, quin actu in DEUM ordinetis : & hoc nec præceptum, nec consilium est.]

124. Ostenso, quòd P. Haunoldus conveniat cum S. Thoma in probatione veræ sententiæ, videamus, an non etiam conveniat in solutione probationis desumptæ ex obligatione naturali, referendi omnem actionem ad finem positivè honestum. P. Haunoldus ita respondit. [Tametsi hæc probatio sit verosimilis, solvi tamen utcunque posset, dicendo, hominem tunc solùm indecenter occupari rebus indifferentibus, quando periculum est, fore, ut sic impediatur ab operationibus honestis, ex obligatione ponendis, aut minùs rectè perficiendis; item quando facillimum esset, illas operationes indifferentes dirigere ad ultimum finem, & tamen ex tædio quodam & neglectu vult quis facere actionem propter jucunditatem, non curando illius aptitudinem ad ultimum finem.] S. Thomas q. 2. de Malo à 5. ad 8. similem dat responsionem, ostendēdo non omnem actionē positivè referendam esse ad motivum charitatis erga DEUM. quæ responsio etiam procedit de quocunque motivo positivè honesto, hoc ipso quòd juxta ipsum S. D. possit dari actus moralis, quoad Speciem Indifferens, id est, nullius virtutis specificam honestatem continens. [Demeretur autem (inquit S. Doctor) aliquis per hoc, quòd NB. obstaculum Charitati ponit, vel omittendo, vel committendo. Neque ille in Evangelio punitus dicitur, quia non habuit vestem nuptialem; sed quia non habens vestem nuptialem ad sacrum convivium intraverat. Dictum est enim ei, quomodo huc intrâsti, non habens vestem nuptialem?] Adeóque etiam juxta S. Thomam, actio non relata ad finem positivè honestum, est mala & demeritoria, non præcisè ideo, quia ad illum relata non est; sed quia impediebatur operatio honesta ex obligatione ponenda, & rectè perficienda : ut si quis absque charitate, & debita dispositione in peccato mortali ad S. Eucharistiæ convivium intraret.

125. Hinc patet, quàm impertinenter dixerit Adversarius. [Sicut dedeceret Regem, cum rusticis pascere porcos; ita magìs dedeceret sublimem hominis naturā, in actibus porcorum volutari, ac sistere in solo bono delectabili.] Pascere enim porcos est actio positivè vilis, ac servilis, adeóque dedecens Regem; Bonum delectabile autem, & fruitio boni delectabilis secundùm mensuram rectæ rationis, & ex fine saltem negativè honesto, non est quid positivè inhonestum, neque ut sic est actio communis cum brutis. Vnde sicut non dedecet Regem occupari actione nec Regiâ, nec servili, sed in debitis circumstantiis quandoque laudabiliter eâ distrahitur, ita nec dedecet hominem fruitio boni delectabilis, ratione finis nec positivè honesta, nec inhonesta.

CONTROVERSIA XXIX.

OPINIONVM PROBABILITAS.

An ex S. Thoma rectè probetur obligatio practicè sequendi Sententiam Probabiliorem.

126. NEc improbabiliter, nec contra S. Thomam P. Haunoldus lib. 2. n. 281. affirmavit, quòd liceat sequi opinionem Probabilem, relictâ illâ, quæ videtur probabilior. Ut autem clarè ostendam, S. Thomam, si rectè expendatur, non evidenter, quemadmodum Adversarius sibi persuadet, sed neque inevidenter esse contrarium, allegabo totum textum, quo unicè nititur Adversarius. Sic itaque loquitur Ang. D. Quodlib. 8. a. 13. [Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum, sive habeat certam fidem de contrario ejus, quod agit, sive etiam habeat opinionem, cum aliqua dubitatione. Illud autem, quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quòd est secundùm conscientiam : Er similiter quod est contra conscientiam, est malum, quamvis non sit contra legem : quod autem nec contra conscientiam, nec contra legem est, non potest esse peccatum. Dicendum est ergo, quòd quando duæ opiniones sunt contrariæ de eodem, oportet esse alteram veram, & alteram falsam. Aut ergo ille, qui facit contra opinionem Magistrorum, utpote habendo plures Præbendas, facit contra veram opinionem, & sic cùm faciat contra legem DEI, non excusatur à peccato, quamvis non faciat contra Conscientiam, sic enim contra legem DEI facit. Aut illa opinio non est vera, sed magis contraria, quam iste sequitur, ita ut verè liceat habere plures Præbendas : & tunc distinguendum est : quia aut talis habet conscientiam de contrario, & sic iterum peccat, contra conscientiam faciens, quamvis non contra legem : aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem, sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum, & sic, si manente tali dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit, & sic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quàm propriam salutem.]

127. Hic est totus textus, ex quo Adversarius putat evidenter definiri suam sententiam. Verùm nisi is magis declaretur per Articulum 15. mox sequentem, evidenter etiam definitur à S. Thoma, nunquam posse hominem solùm materialiter peccare, & bonam fidem, seu ignorantiam legis nunquam excusare à formali peccato. Sicut ergo in eodem textu prior pars assertionis est explicãda per hæc Verba S.D.art.15. [Error autem conscientiæ quandoque habet vim absolvendi, sive excusandi, quando scilicet procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire non potest, vel scire non tenetur. Et in tali casu quamvis factum de se sit mortale, tamen intendens peccare venialiter, peccat venialiter &c. Quãdoque verò error conscientiæ non habet vim absolvendi, vel excusandi, quando scilicet ipse error peccatũ est, ut cùm procedit ex ignorãtia ejus, quod quis scire tenetur & potest.] Sic, inquam, etiam posterior pars, quæ priori innititur, est eodem modo intelligenda, quando scilicet dubitatio inducitur ex contrarietate Opinionum, & quando quis potest ac tenetur majori investigatione certitudinis dubitationem priùs deponere, hoc omittẽdo peccat, quia scilicet *ipsa dubitatio peccatum est*, & quia magis amat beneficium, quàm propriam salutem, procurandam vel desertione beneficij vel depositione dubij, & idcirco dixit *S.* Doctor: *manente tali dubitatione.* Talis enim homo ita in animo suo est constitutus, ut dicat: etiamsi solùm habeam opinionem dubiam pro retinendis duabus præbendis, & licèt possem ac tenerer majorem certitudinem investigare, tamen retinebo ambas præbendas: & sic spontaneum periculum agendi contra prohibitionem duarum præbendarum, subitur ex peccato certo.

128. Hinc inquit S. Thomas 1.2. q.76. a.2. in C. [Propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum; non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea, quæ scire non potest: unde horum ignorantia invincibilis dicitur; quia studio superari non potest, & propter hoc talis ignorantia, cùm non sit voluntaria, eò quòd non est in potestate nostra eam repellere, non est peccatum.] Proinde si homo adhibuit omnem diligentiam debitam, tunc etsi maneat ipsi aliqua dubitatio speculativa (qualis etiam manet, quando licentia retinendi duo beneficia videretur quidem esse probabilior, sed non certa opinio) tamen dubitationem practicam facilè potest deponere; modò judicet suam sententiam esse verè probabilem, & se hîc & nunc nec posse nec teneri majorem certitudinem procurare. Prout iterum S. Thomas. 1.2-q.19.a.6. in C. inquit: [Si autem sit error, qui causat involuntarium, proveniens ex ignorantia alicujus circumstantiæ, absque omni negligentia, tunc talis error rationis: vel conscientiæ excusat, ut voluntas concordans rationi erranti non sit mala.] quia ut quis operetur modo humano prudenter, & consequenter honestè, juxta S. Doctorem sufficit, si dictamen remotum de licentia actionis sit probabile ex conjecturis, neque ullam ipse exprimit necessitatem, ut sit etiam magis probabile. Ita enim loquitur 3. dist. 34. q. 1. a. 2. in C. ante medium. [In cognitione autem practica, quæ dirigit in operibus moralibus, invenitur duplex via, sicut & in contemplationis cognitione, scilicet inventio & judicium. In inventione autem modus humanus est, quòd procedatur inquirendo, & conjecturando ex his, quæ solent accidere, quia ex talibus & circa talia est moralis consideratio &c. In via autem altera modus humanus est, quòd ex his, quæ frequenter solent accidere, homo de inventis per consilium judicet *probabiliter*, quod fit per gnomen, & synesim: & ulteriùs ordinem hujus judicij (Conscientia enim, inquit idem S. Pater 1. p. q. 79. a. 13. secundùm proprietatem vocabuli importat ordinem scientiæ ad aliquid, nam conscientia dicitur cum alio scientia) imponat inferioribus, quod fit per prudentiam, quæ præceptiva est.]

129. Atque huic declarationi citati textûs consentit ab Adversario adductum Cap. *ubi periculum de electione in 6.* Cujus verba, quia ab Adversario omissa sunt, ego referam. *Ubi periculum majus intenditur, ibi procul dubio plenius consulendum*, quibus ultra obligationem consulendi nihil additur. Consonat etiam clarissimis Verbis celeberrimus Thomista ex Sacro Ord. S. Domin. Joannes à S. Thoma, qui Philippo IV. Hispanniarum Regi fuit à Confessionibus. Sic enim ille loquitur, 1.2. q.18 disp. 14. a. 3. [Quod attinet ad conscientiam, seu judicium probabile, est unica Regula certa; licere sequi conscientiam & sententiam probabilem, dum modo de ejus probabilitate certò constet practicè & prudentialiter, non solùm speculativè. Quâ probabilitate practicâ & prudentiali stante, quamvis speculativè habeat quis dubitationes & difficultates: imò NB. licet oppositum appareat probabilius, & rutius; licitè potest talem conscientiam sequi.] Additque [Hanc regulam censeo generalem, & universaliter veram pro omnibus actionibus moralibus.]

130. Vrget Adversarius authoritatem S. Thomæ ex quodlib. 9. a. 15. ubi eandem quæstionem, an liceat habere duo beneficia Ecclesiastica, ait periculosè determinari, quia ambigua est, dum Theologi Theologis, & Juristæ Juristis inveniuntur contrariè sentire. Atqui si utrumque sententiam liceret sequi propter utriusque probabilitatem, non esset periculo locus. Sed Doctorem non loqui de periculosa determinatione dictaminis practici, nam etiam, si vera esset sententia Adversarij, hoc periculum jam ex sub-

ſublatum per obligationem ſequendi ſententiam probabiliorem, ſi prohibitio videtur probabilior. Solùm ergo periculum eſt quoad determinandam majorem probabilitatem ipſius quæſtionis, ne ſcilicet in ipſius reſolutione committatur error vincibilis contra legem: unde ut pateat, ab Angelico Doctore in ſolam vincibilitatem erroris vel dubitationis obligationem ad peccatum refundi, hoc loco iterum inquit: [Dicendum, quòd omnis quæſtio, in qua de peccato mortali quæritur, niſi expreſsè veritas habeatur, periculosè determinatur: quia error, quo non creditur eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortale, conſcientiam non excuſat à toto, licèt fortè à tanto. (quia nimirum eſſet vincibilis) Error verò, quo creditur eſſe mortale, quod non eſt mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale. Præcipuè autem periculoſum eſt, ubi veritas ambigua eſt, quod in hac quæſtione accidit.] Vbi proinde datur obligatio examinandi veritatem, ne per hujus negligentiam quis ſe, vel alios, periculo exponat agendi contra legem, ob quod ipſa negligentia examinis eſſet peccaminoſa.

131. Authoritati S. Th. præter ſuũ morẽ, addit Adverſarius adhuc rationẽ pro improbanda ſententia P. Haunoldi, inquiens. Nẽe Haunoldus eum excuſabit, qui in alio humano negotio gravi, in quo agatur de proprio cujusque commodo, ſequitur partem minùs probabilem: multò minùs itaque id faciendum eſt in negotio animæ. *per text. cap. ubi periculum de Elect. in 6.* Inprimis retorquebit argumentum P. Haunoldus, & quæret, quomodo illi, qui docent, ex ſuppoſitione, quòd licentia retinendi duas Præbendas ſit probabilior, licitè eas retineri, etiamſi oppoſita ſententia eſſet tutior, quò minùs ſaltem materialitet peccaretur, quomodo inquam, illi eum excuſabunt, qui in alio humano negotio gravi, in quo agatur de proprio cujusque commodo, ſequitur partem minùs tutam? an non multò minùs itaque id faciendum eſt in negotio animæ? Diſtinguendum ergo eſt etiam in illorum ſententia inter majorem probabilitatem licentiæ, & inter majorem probabilitatem evitandi aliud damnum animæ propriæ vel alienæ, & ſicut hæc non facit ſtatim majorem probabilitatem licentiæ, ſic econtra minor probabilitas licentiæ non facit ſtatim minorem probabilitatem evitandi damnum animæ.

132. Rem in exemplo declaro. Ponamus cereviſiam eſſe probabiliùs materiam validam pro Baptiſmo, quàm invalidam, eò quòd probabilius ſit ſubſtantialiter aqua: non tamen propterea eſt probabilius, imò ne quidem probabile, quòd extra neceſſitatem liceat eâ uti: ſed regula prudentiæ: *In dubio tutior pars eſt eligenda*: hìc cadit ſub obligationem, quæ tamen in priori caſu de duabus Præbendis retinendis ſolùm caderet ſub conſilium, eò quòd perfectius & laudabilius eſſet, velle evitare omne periculum peccandi etiam tantùm materialiter, etiamſi formaliter non peccaretur per retinentiam duarum Præbendarum ſuppoſitâ majori probabilitate licentiæ.

133. Ratio autem, quare in priori caſu tutior pars ex obligatione ſit præferenda, eſt iſta, quia quando licentia ſequendi ſententiam probabiliorem eſſet connexa cum alio probabili damno animæ, per ipſam actionis licentiam non auferibili, melius erat, ipſam licentiam non dari: nam ſi probabilior illa ſententia, quòd cereviſia ſubſtantialiter ſit aqua, eſſet revera falſa, infans per illam baptizatus pateretur eodem modo damnum animæ, ſive actio baptizantis fuiſſet licita, ſive non. Econtra quia in caſu de præbendis, ex licentia ſequendi ſententiam minùs probabilem, (etiamſi licentia retinendi duas ponatur minùs probabilis) non ſequitur aliud damnum animæ propriæ vel alienæ, neque etiam aliud damnum temporale, ex juſtitia vel charitate proximi cavendum, ut pono in caſu, ſed quia ſolum periculum peccandi materialiter penitus evitaretur per dimiſſionem unius Præbendæ, quam probabiliùs vel minùs probabiliter licuiſſet non dimittere, ideo in hoc negotio animæ neque eſt obligatio ſequendi ſententiam tutiorem ad evitandum peccatum materiale, neque probabiliorem, quantumvis ponatur prohibitio probabilior, modò oppoſita ſententia etiam ponatur probabilis.

134. Vnde Adverſario ad ſuum argumentum negatur ſuppoſitum, quòd qui ſequeretur ſententiam ſeveriorem circa particulare objectum magis probabilem, magis probabiliter procuraret immunitatem à peccato *formali*; quia ex S. Thoma nondum oſtendit, *illicitum eſſe* poſt ſufficientem indagationem veritatis, ſequi ſententiam minùs probabilem, cùm tamen oppoſita ſententia fundetur maximè in allegata authoritate S. Thomæ, & potiſſimùm in eorum Doctorum conſenſu, quibus fortè nunc non eſt liberum aliter interpretari Angelicum Doctorem.

135. Ad Cap. *ubi periculum*, jam reſpondi, potuiſſent tamẽ ab Adverſario longè plauſibiliora Capitula afferri. Inprimis Cap. *Ad audientiam. & Cap. Significaſti. 2. De Homicid o.* Ubi Sacerdos in dubio, an occiderit hominem, dicitur habendus pro irregulari, eò quòd in dubiis tutior pars ſit eligenda, & quòd in hac electione nullum, in altero verò magnum periculum timeatur. Deinde *in Cap. Illud Dominus de Clerico excommunicato*, condemnatur Epiſcopus cum dubio de ſua excommunicatione ex rationabili cauſa depoſito, adminiſtrans Sacramenta, quia debuiſſet tutiorem partem eligere. Præterea *in Cap. Juvenis de ſponſalibus*, reprobatur Juvenis alicujus matrimonium propter dubium impedimentum dirimens, ortum ex Sponſalibus per

copulam attentatam cum consobrina uxoris nondum septenni.

136. Sed hæc Capitula, si quid probarent, imponerent obligationem non tantùm sequendi sententiam probabiliorẽ, cùm rei habuerint, & secuti sint probabiliores rationes pro sua innocentia; verùm insuper sequendi sententiam tutiorem, etiamsi minùs tuta fundaretur in majori probabilitate. R. Itaq; quòd Pontifices in dictis casibus jure solummodo positivo præceperint sequendam sententiam tutiorem in reverentiam Sacramentorum, & in duobus postremis casibus etiam in pœnam delicti, ac negligentiæ circa deprehendendam veritatem.

CONTROVERSIA XXX.

EFFVGII PRÆCLVSIO.

An rectè probetur oppositum ex eodem S. Doctore.

137. ETsi principalis textus priori thesi ex S. Thoma adductus, & alius in præsenti thesi ex eodem S. D. in Confirmationem ab Adversario subjunctus, P. Haunoldum minimè urgeat, ut ex præmissa utriusque clara expositione elucet, Adversarius tamen fugâ illi opus esse existimavit; hoc enim nomine per præfixum Controversiæ titulum insignivit argumentum P. Haunoldi lib. 2. n. 287. assumentis pro Maiori, & fundamento Propositionem S. Thomæ quodlib. 9. a. 15. argum. 1. *Illud quod vergit in Commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum*; ex quo subsumpsit P. Haun. Sed Ecclesia sustinet, ut pro dictamine conscientiæ remoto quilibet possit sequi sententiam minùs probabilem, relictâ oppositâ probabiliore de prohibitione actionis: ergo hoc non vergit in comune periculũ.

138. Ad hunc Syllogismum respondet Adversarius, S. Thomam non *Resolutoriè* asseruisse Majorem propositionem. vult adeoque modestè dicere, S. Thomam suæ resolutioni, in corpore citati art. stabiliendæ, *quòd liceat retinere plures præbendas, quando adsunt debitæ circumstantiæ etiam ab Ecclesia approbatæ*, præmisisse unum equitem levis armaturæ, & propositionem, non quidem in obiectionibus contra se, sed in argumento propriæ sententiæ assump.am, esse falsam, neque curanda esse illa argumenta, quæ S. D. Conclusioni suæ solet præmittere. Verùm qui vel modicè versatus est in S. Thoma, compertum habet, â S. D. plus tribui suis argumentis, atque ab aliis etiam tribuendum esse.

139. Deinde licèt, ut quædam Decretalis dicit, *Multa per patientiam tolerentur, quæ si in judicium fuerint deducta, justitia cogente cassarentur*; tamen loquendo non de ipsis perperam factis, quæ sæpè corrigi, aut impediri absque periculo gravioris damni nequeunt, sed de doctrinis, fidei, vel bonis moribus, ex communiori & plerorumq; fidelium falsâ persuasione adversis, utique ab Ecclesia sustinendum non esse, quod tali modo vergeret in commune periculum: Uti vergeret doctrina de licentia sequendi sententiam minùs probabilem, si hæc esset falsa, & ut Adversarius contendit, pernitiosa; cùm à longè majori parte Christi fidelium sit recepta, & â plerisque Doctoribus & Academiis constanter tradita ac practicata.

140. Ad minorem propositionem etiam respondet Adversarius: Prædictam doctrinam *in genere* esse prohibitam, quia Alexander VII. prohibuit 45. propositiones, plurium Doctorum calculo firmatas: [Quòd Christianæ disciplinæ sint relaxativæ, & animarum pernitiem inferentes, arctámque ad cœlum viam, contra æternæ veritatis sententiam amplient, ac dilatent] Verùm prohibitio *in genere* nondum expleret memoratam obligationem Ecclesiæ, quia nullius ferè esset efficaciæ. Deinde finis legis quamvis hic sit universalis, nihil disponit de aliis objectis, per legem non expressis, quia ipse, ut etiam observat S. Thomas 2. *dist.* 40. *a.* 5. *ad* 7. non cadit sub lege; unde ex relatis verbis, denotantibus finem universalem legis prohibentis, neque inferri potest prohibitio generica. Denique Pontifex prohibendo sententias, minùs per totum corpus Ecclesiæ diffusas, & minùs universaliter damnosas, egisset officium imperiti Medici, si partes quasdam minùs principales, particularem errorem foventes, curâsset, & totius ferè corporis curam neglexisset, non annumerando sententiis nominatim prohibitis, illam, quam extra Thomistas, ceteri ferè omnes sibi persuasam habent.

141. Cæterùm incubuisset Adversario, probare suum tacitum suppositum, quòd sententia ab ipso impugnata sit sententia *laxa*; ad hujus enim infamis nominis implerionem non sufficit sola obligationis, ab oppositâ sententia asfertæ, remissio; aliàs etiam licentia sequendi sententiam probabiliorem in materia minùs tuta, imò omnis sententia benignior esset dicenda laxa. Hoc nomine ergo illa tantùm mereatur designari, quæ absque gravi fundamento habenas obligationis relaxat, qualis utique non est ea, quæ plerorumque Doctissimorum Virorum intellectus ad se rapuit: ita ut noster Terillus 150. solùm hujus sæculi A. A. impressos, abanno autem 1300. longè plurimos adduxerit; & M. Barnabas Gallego, Discipulus S. Thomæ, in tract. de Conscientia edito Madriti Anno 1648. dub. 1. de conscientia probabili, expresè testetur, prædictam sententiam esse communiorem inter Thomistas, & sibi longè probabiliorem, pro qua allegat Barthol. de Medina, Dominicum Bannez, Petrum de Ledesma, Gregorium Martinez,

tinez, Didacum Alvarez, Ludovicum Lopez, Vincentium Candidum, Petrum de Lorca, Ludovicum Montesinum, Petrum Cornero, Petrum de Aragon. Michaelem Salon, Joannem Malderum Episcopum, Marcum Serra, & præter hos subtexuit longum Catalogum partim nostræ Societ. partim aliorum DD. His Prosper Fagnanus *Cap. Ne innitaris de constit. n. 25.* unus ex præcipuis Adversariis, fatetur accedere Theologos nostri temporis ferè omnes.

142. Unde argumento P. Haunoldi fundato in Autoritate S. Thomæ, & quoad utramque præmissam antè confirmato, addo aliud ex eodem S.D. 1.2.q. 94.a.4 *in* C. Ubi ait. [Dicendum est, quòd lex naturæ, quantùm ad prima principia communia, est eadem apud omnes, & secundùm rectitudinem, & NB. secundùm notitiam: Sed quantùm ad quædam propria, quæ sunt quasi conclusiones principiorum communium, est eadem apud omnes, etiam ut in pluribus, & secundùm rectitudinem, & secundùm notitiam; sed ut in paucioribus potest deficere, & quantùm ad rectitudinem propter aliqua particularia impedimenta, & etiam quantùm ad notitiam, & hoc propter hoc, quòd aliqui habent depravatam rationem ex passione, seu ex mala consuetudine, seu ex mala habitudine naturæ. Sicut apud Germanos olim latrocinium non reputabatur iniquum, cùm tamen sit expressè contra legem naturæ.] Subsumo. Atqui lex sequendi in practicis sententiam probabiliorem, neque ut principium commune, neque ut conclusio principiorum communium, est eadem apud omnes, ut in pluribus secundùm notitiam, ut patet ex longè majori multitudine eam negantium; neque hujus defectûs potest aliqua ex dictis causis assignari, quia hæ secundùm S. Doctorem tantùm habent locum in paucioribus, & non nisi injuriosissimè de tam innumeris Doctissimis & virtuosissimis viris diceretur, *quòd habeant depravatam rationem ex passione, seu ex mala consuetudine, seu ex mala habitudine naturæ.* Ergo nulla datur lex naturæ, sequendi in practicis sententiam probabiliorem. Positiva verò, scripta, vel ex consuetudine, multò minùs potest allegari. Plures rationes suppeditabunt sequentes Controversiæ.

CONTROVERSIA XXXI.

FVNDAMENTI EVERSIO.

An adhuc aliis argumentis rectè probetur oppositum.

143. P. Haunoldus lib. 2. n. 281. asserens licitum esse, accomodare se prudentis Viri judicio circa honestatem objecti, etiam tunc, quando contra proprium judicium, rationabiliter agnitum, ut probabilius, se alterius judicio subjicit, non petivit principium; sed id ulteriùs probavit, dicens: *ut patet, quando subditus contra propriam opinionem sequitur Opinionem sui Superioris, quod est summè laudabile, & omnium Ascetarum ore commendatum.* Quam probationem (quamvis non sit unicum fundamentum communis sententiæ) Adversarius hac responsione evertere nititur. [Quando subditus contra propriam opinionem laudabiliter sequitur opinionem sui Superioris, non sequitur opinionem absolutè minùs probabilem, relictâ probabiliori: nam quia inferior suo non fidit judicio, quamvis apparenter magis fundato, Superioris opinio, non nisi ut probabilior, antefertur.]

144. Sed hæc responsio inprimis supponit falsum, quasi sola Autoritas Superioris, sæpe longè indoctioris, & minùs versati in sententiis & controversiis Scolasticis, subdito præbeat sufficiens fundamentum, sententiam Superioris judicandi propabiliorem suâ opinione, *apparenter magis fundatâ.* Deinde si sola autoritas Superioris potest esse sufficiens ratio, assentiendi illius sententiæ, ut probabiliori, contra propriam Opinionem apparenter magis fundatam, tunc tantus consensus DD. Theologiæ speculativæ & moralis, ac utriusque Juris peritorum, virtute ac Religione, nec rarò etiam sanctitatis nomine insignium, & suam doctrinam ex S. Thoma confirmantium, atque ex eodem vel ex naturali lumine objecta facilè resolventium, potest esse sufficiens ratio, assentiendi illorum sententiæ de licentia, sequendi opinionē verè probabilē, relictâ probabiliore, contra propriam & illis contrariam sententiam, apparenter magis fundatam.

145. Unde sic argumentor ad hominem. Licet cuilibet sequi sententiam, quam prudenter judicat esse probabiliorem, etiamsi opposita ad evitandum peccatum materiale quandoque esset magis tuta: sed quòd liceat in particulari, sequi sententiam minùs, verè tamen, probabilem, quilibet prudenter judicat esse probabiliorem sententiam, propter tot & tantorum D. D. autoritatem, piorum Fidelium & Confessario-

rum, continuam & universalem praxin &c. ergo licet cuilibet, in particulari sequi sententiam minùs probabilem. Quòd si autem Adversario sui Superioris judicium pluris est, quàm tanta autoritas, tunc opto ipsi Superiorem, qui teneat nostram communiorem sententiam, ut tandem contra propriam Opinionem, judicet illam, ut probabiliorem.

146. Alium adhuc pro eversione Fundamenti P. Haunoldi admovit arietem Adversarius, ita discurrens. [Quilibet debet in agibilibus adhibere moralem diligentiam, ad cognoscendum, quid sit verum, vel falsum, teste S. Thoma 1. 2. q. 76. a. 2. Id autem cùm non præstet is, qui innixus Opinioni minùs probabili agnitæ, deditâ operâ sequitur id, quod magis apparet peccatum, & falsitas, quàm contrarium, utique propter ignorantiam vincibilem, & veritatis contemptum, contra legem amicitiæ Deo debitæ peccat; sicut is, qui faciens opus, quod probabiliùs credit, amico posse displicere, etiamsi probabiliter non displicere, sibi persuadeat, amicum contemnit.]

147. Respondetur, S. Thomam l. c. tantùm dicere hoc: *quædam aliquis scire tenetur, sine quorum scientiâ non potest debitum actum rectè exercere.* Ad hoc autem non requiritur, scire quid sit verum, vel falsum, sed quid sit verè probabile, utrum scil. probabilitas immunitatis ab obligatione legis non enervetur à ratione pugnante pro obligatione legis; adeóque sic distingui posset prima propositio Adversarij. Quilibet debet in agibilibus adhibere moralem diligentiam, ad cognoscendum quid sit verum, vel falsum, veritate vel falsitate post sufficienter expensas rationes contrarias saltem adhuc probabili, & requisitâ ad dirigendum actum rectè, id est, absque peccato formali, exercendum, quodnam scil. dictamen remotum possit cum veritate dici probabile, & quod non: hoc sensu concedo Adversario suam propositionem: Si autem illam ulteriùs extendat ad veritatem objecti præcepti, in se, & materialiter spectati, ita ut eo non præstito ponatur peccatum materiale, id est, materia peccati, circa quam daretur formale peccatum, si illa certò fuisset cognita, tunc nego propositionem præmissam; quia ut sic neque per cognitionem probabiliorem scitur quid sit verum vel falsum; adeóque ignorantia est invincibilis. Si denique Adversarius suam propositionem intelligat de cognitione veri vel falsi magis probabili, & in qua sit minus periculum errandi à vero, tunc incidit in petitionem principii, Patri Haunoldo ab ipso objectam.

148. Præterea etiam subsumptum est falsum, qui enim post adhibitam moralem diligentiam à S. Thoma, relato in cont. 29. requisitam, non invenit rationem enervativam alterius gravis rationis deobligantis à lege, etiamsi invenerit apparenter graviorem, is jam comparavit sibi omnem cognitionem, quam potuit, & tenetur habere, & sequendo cognitionem suam verè probabilem, relictâ probabiliore, non peccat contra obligationem diligentiæ ad cognoscendam veritatem. Itaque videtur, ab Adversario insuper supponi hanc propositionem, quæ omnino est in quæstione. Quilibet debet in agibilibus exequi illam cognitionem, quâ certius evitatur materialis transgressio legis, id est, legis prout â parte rei datur. Et hoc Adversario incumbit probandum contra manifestam retorsionem licentiæ, sequendi sententiam magis probabilem in materia, saltem minùs probabiliter prohibitâ. P. Haunoldus enim præter fundamentum prædictum, nondum eversum, supponit insuper, quòd in propriis actionibus quisque maneat in possessione libertatis à lege, quamdiu non certò constat, vel à legitima potestate supremi Pontificis, cujus est controversias fidei & morum decidere, definitur contrarium; quod est axioma receptum non tantùm in materia justitiæ, vi cujus *melior est conditio possidentis*, etiam cum minori probabilitate juris, donec legitimus judex pro potestate acceptâ oppositû decidat; sed etiam est communiter approbatum in materia legum; donec ab Adversario evertatur.

149. Exemplum autem, quod ex studio & cultu Amicitiæ desumpsit, dicens, [Quòd innixus opinioni minùs probabili agnitæ, deditâ operâ sequitur id, quod magis apparet peccatum, contra legem amicitiæ, Deo debitæ peccet: sicut is, qui faciens opus, quod probabiliùs credit amico posse displicere, etiamsi probabiliter non displicere sibi persuadeat, amicum contemnit.] Non tantùm non evertit jacta fundamenta, sed in quantum continet paritatem, potiùs illa firmat, in quantum verò disparitatem, haud quidquam debilitat. Paritas enim datur in hoc, quòd sicut quando Omissio actionis non esset necessaria ad evitandum aliquod aliud damnum Amici, quàm præcisè ad evitandam displicentiam, orituram ex formali transgressione Voluntatis amici, hoc ipso opposita actio, procedens ex judicio probabili de non adversante Voluntate amici, non esset apta ad dissolvendam amicitiam inter amicos, sic etiam actio procedens ex sententia probabili de negatione prohibitionis Divinæ, non sit apta ad dissolvendam amicitiam cum DEO, quandoquidem Deo nullũ potest aliud inferri damnum, vel malum positivum, quàm malum culpæ formalis. Disparitas autem consistit in hoc, quòd actio probabiliùs displicens Amico, plerumque sit connexa cum alio damno præter displicentiam de transgressione formali Voluntatis Amici, & ideo illatio illius damni cedat in contemptum ipsius Amici; qui contemptus non habet locum in DEO; quia DEO non potest inferri ullus contemptus, nisi qui consistit in transgressione formali Voluntatis Divinæ.

CON-

CONTROVERSIA XXXII.

ABSVRDITAS SEQVELÆ.

Eiusdem Sententiæ oppositæ alia Probatio affertur.

150. NOn tantùm P. Haunoldus lib. 2. n. 283. libenter persuasisset, sed etiam actu persuasit, atque ex S. Thoma clarè deducitur, Legem sequendi semper opinionem probabiliorem, perniciosam esse. Nam juxta S. D. 1. 2. q. 95. a. 3. *in C. ad finem*, illa Lex est perniciosa, quæ non sufficienter est manifesta: *refertur enim manifestatio ad cavendum nocumentum, quod ex ipsa lege posset provenire*, inquit ille. Atqui juxta alium textum contr. 30. n. 148. ex eodem S. D. q. 94. a. 4. relatum, præfata Lex non est sufficienter manifesta, manifestatione tali, qualem S. Doctor ibid. ad legem naturalem requirit: ergo est perniciosa: cujus præterea incommoda aliqua recensет P. Haunoldus l. c. nempe, nimis frequentem difficultatem inveniendi, perplexitatem discernendi, & arduitatem communiter & à plerisque insuperabilem, se submittendi legi, solùm apparenter probabiliori, & adhuc incertæ, propter rationes insufficientes ad enervandas oppositas, & ad evertendum judicium rationabile ac prudens de licentia omittendi actionem, hîc & nunc sæpe valde præjudiciosam, damnosam, & arduam: ad quæ nocumenta S. Thomam in citato loco respexisse, est indubitatum.

151. Unde etiamsi non propter quamcunque duritiem Lex certa & manifesta, qualis est præceptum de diligendis inimicis, & Confessione peccatorum, sit neganda ac deserenda, quæ propter ingentia emolumenta communis inter homines commercij, vel remissionem gravium pecatorum & pœnæ æternæ jam aliàs debitæ, vel propter alia hujusmodi levamenta multùm emollitur: tamen sufficit commemorata durities legis, sequendi semper opinionem probabiliorem, ad eam, utpote adhuc *incertam*, meritò negandam, cùm non tantùm majoribus emolumentis etiam sit destituta, sed insuper, dum per illam intenditur diminutio transgressionum materialium, multiplicentur transgressiones formales Divinæ Voluntatis, & contemnatur ac spernatur *donum gratiæ & Charitatis*, cor pii Regis David psal. 118. dilatantis, & juxta S. Thomam. 1. 2. q. 98. a. 1. ad 3. dari solitæ *non volenti, neque currenti*, sed ex dono *miserentis DEI*, ad Rom. 9. Quòd si autem ex præsumptione hujus doni, ab Adversario in Solutionem oppositi argumentatio ex duritie legis esset infirma, etiam S. Thomas eandem duritiem inutiliter objecisset 4. dist. 17. q. 3. a. 1. q. 4. contra obligationem statim post commissum peccatum per Confessionem illud expiandi, dicens: *Sed hoc videtur nimis durum.* Neque etiam communiter rectè adhiberetur contra obligationem sequendi opinionem semper tutiorem, etiam tunc, quando hæc est minùs probabilis, uti est illa Opinio S. Bonaventuræ & Hugonis de S. Victore, proximè à S. Thoma negata. Caveat itaque Adversarius, ne, non curatâ *duritie*, imponens *obligationem incertam*, incurrat reprehensionem eorum, de quibus S. Thomas exponens illa verba Christi Matth. 23. *Alligant enim Onera gravia, & importabilia &c.* inquit, *adjiciunt præceptis Dei gravissima Onera, & ideo notatur præsumptio eorum, quia alligant alia Onera, super Onera à DEO imposita.*

152. Putat ille quidem, satis sibi esse præcautum. [Cùm enim (inquit) in moribus vix quidpiam sit tam turpe, quin ex aliqua plausibili ratione (debuisset Adversarius dicere, *ex aliqua verè probabili ratione*, ut argumentum Statum quæstionis attingeret) nanciscatur Amasium aliàs doctum, & pium: libertas eligendi sententiam minùs probabilem sternit perniciosè latum, & roseum pontem, per quem Vix non omnia peccata turò transeant, ut maturiùs ponderârunt plures cordati Recentiores, non verentes multitudinem Authorum, aliter ab herì, & nudius tertius sentientium, (loqui videtur Adversarius in sensu Regij Vatis psf. 89. v. 4. *Quoniam mille anni ante Oculos tuos, tanquam dies hesterna, quæ præteriit.*) & sæpe instar Ovium se mutuò sequentium.] (Si Adversarius hac similitudine *doctrinæ Innocentiam* vult denotare, bene dicit, si autem *inconsiderantiam* in quæstione tam gravis momenti, hæc dicens contumeliam illis facit: quasi verò illi, qui habent libertatem amplexandi quamcunque doctrinam sibi probabiliorem, magìs se mutuò attrahant, quàm illi, qui in certis quæstionibus, & præsertim in hac, quasi conventione factâ, condixerunt.) Verùm ista, cùm sine fundamento ab Adv. asserantur, facilè à P. Haunoldo negantur: quia cùm docet, quòd liceat sequi sententiam probabilem relictâ probabiliore, turpibus aut laxis sententiis nullam per hoc adstruit probabilitatem, sed ea quandoq; sub principio universali, illud traducendi studio, malè & impertinenter subsumitur. Ipse verò P. Haunoldus n. 287. in fine expresè dicit, *quòd semper ab opinionibus laxioribus, & malè Sonantibus alienus fuerit, nec ulli novæ opinioni subscribat, nisi solidæ rationi, non facilè solubili innitatur*: talis enim ad sententiam aliquam verè probabilem reddendam omnino est necessaria. Unde etiam quando Tamburinus lib 1. in Decal. c. 3. §. 3. n. 3. inquit, eum bene operari, qui probabilitati, quantumvis *tenui* confidit, mox addit, *modo à probabilitatis finibus non exeatur*, ad quam licèt solida, nec facilè solubilis ratio requiratur, potest tamen comparatione

sententiæ oppositæ, solidioribus rationibus subnixæ, dici *tenuis*, absolutè tenuem verò, nec P. Haunoldus nec P. Tamburinus, ut propriè & practicè probabilem admittit.

CONTROVERSIA XXXIII.

PECCATI NATVRA.

An Peccatum habituale in Privatione Gratiæ, & actuale in Privatione Rectitudinis debitæ consistat.

153. TRia hîc objicit Adversarius P. Haunoldo. Primum est, quòd suam & veram sententiam, qua lib. 2. n. 428. malitiam formalem constituit adæquatè *in solo actu libero*, non possit consequenter defendere, cùm ex eodem argumento, quo deinde n. 504. probat, *privationem gratiæ Sanctificantis esse partem constitutivam peccati habitualis*, solis terminis mutatis probari possit, *privationem rectitudinis debitæ esse partem constitutivam peccati actualis*, sic argumentando. Illud est constitutivum peccati actualis, quo solo non posito, positis quibuscunq; aliis, non est positum peccatum actuale: sed sicut non positâ privatione gratiæ, non est positum peccatum habituale, ita non positâ privatione rectitudinis debitæ, non est positum peccatum actuale: ergo privatio rectitudinis debitæ est constitutiva peccati actualis, sicut privatio gratiæ est constitutiva peccati habitualis.

154. Alterum est: quòd P. Haunoldus n. 455. per decretum offerens concursum indifferenter ad peccandum vel non peccandum, cum intentione tamen potiùs actûs boni, quàm peccaminosi, non magis in tuto posuerit Sanctitatem DEI, quàm integritatem alicujus famuli, simile indifferens obsequium cum tali intentione offerentis.

155. Tertium est: quòd P. Haunoldus n. 462. (vòluit Adversarius citare n. 562.) privationem gratiæ Justificantis statuens pro parte constitutiva peccati originalis, contradicat S. Thomæ 1. 2. q. 82. a. 1. ad 1. dicenti: *Peccatum Originale non est privatio pura.*

156. Ad Primum respondetur, Adversarium confundere *privationem rectitudinis debitæ*, realiter ab actu libero, essentialiter irrecto, indistinctam, cum *privatione actûs oppositi debiti*, (transmittendo pro nunc, ut inquit P. Haunoldus, dari hujusmodi privationem.) Prior privatio, quæ metaphysicè inest actui libero, est ipsa positiva differentia actûs liberi, *excludens identitatem* gradûs generici cû rectitudine debitâ: posterior privatio per transmissionem supponitur esse pura negatio, ordine causalitatis subsequens actum essentialiter irrectum, & *excludens existentiam actualem actûs oppositi* essentialiter recti, ac conformis dictamini rectæ rationis. Si itaque Adversarius intellexisset Verba P. Haunoldi cum debita distinctione dicentis, *Malitia formalis consistit adæquatè in solo actu libero, & ne quidem completur per privationem subsequentem actûs oppositi debiti, transmittendo pro nunc dari hujusmodi privationem*: facilè advertisset, non negari à P. Haunoldo, privationem rectitudinis ab actu essentialiter malo indistinctam, esse partem metaphysicè constitutivam peccati actualis, quod solùm probat argumentum Adversarii, abstrahendo faktem, an illa privatio rectitudinis debitæ appellanda sit formalis, vel radicalis privatio.

157. Vnde absque præjudicio propriæ P. Haunoldi & veræ sententiæ, conceditur Adversario utraque præmissa sui Syllogismi, ex qua si Adversarius contendat inferri consequens falsum, contradicit S. Thomæ, qui 1. 2. q. 79. a. 1. in C. expressè ait: *Peccatum nominat ens, & actionem, cum quodam defectu*, id est, cum privatione rectitudinis. & q. 82. a. 1. ad 2. *Actuale peccatum est inordinatio quædam actûs.* & q. 71. a. 6. in C. [Habet actum actus humanus, quòd sit malus ex eo, quòd caret debitâ commensuratione: omnis autem commensuratio cujuscunque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam, à qua si divertat, incommensurata erit.] & 2. 2. q. 118. a. 5. [Omne peccatum hoc ipso, quòd est malum, consistit in quadam corruptione sive privatione alicujus boni.] Et post intervallum in fine corp. [Corruptio vel privatio boni formaliter se habet in peccato, conversio autem ad bonum commutabile materialiter.] & 2. dist. 37. q. 1. a. 1. in C. ubi distinguens inter significatum substantiæ, prout est primum prædicamentum, & prout per illam cujusvis entis essentia denotatur, inquit: [Secundo modo accipiendo substantiam, potest esse dubium: utrum peccatum substantia sit: eo quòd in actu peccati duo est considerare, scil. ipsum actum, qui essentia quædam est in eo, quòd est actus: & sic procul dubio substantia est: vel etiam NB. ipsam privationem Ordinis, per quam malus est, & quia privationes essentiam non habent: ideo ex parte ista peccatum substantia non est, & quia peccatum dicitur peccatum, secundùm quod privatum est debita ordine: ideo peccatum absolutè loquendo, dicitur substantia non esse: sed tamen in quantum actus est, substantia est.] Ecce, quam claris Verbis S. D. quamvis fateatur peccatum realiter esse aliquid positivum; formaliter tamen, & ex parte differentiæ peccaminosæ dicat esse *privationem rectitudinis debitæ*: non autem actûs recti oppositi, cui contrariè non autem contradictoriè opponitur.

158. Ad

158. Ad Secundum ℟. Quo sensu decretum indifferenter & sub disjunctione offerat concursum, jam contr. 16. satis declaratum est; quod utique Sanctitatem DEI magis in tuto ponit, quàm illud, quod non solum *determinatè*, sed etiam *impediibiliter* offert concursum ad solam entitatem peccati, quacum, ut dixi, privatio rectitudinis debitæ realiter est identificata: Unde exemplum de famulo potest per retorsionem ad eum transferri, qui obsequia sua duntaxat ad peccandum Domino offerret, eúmque etiam ad illorum usum prædeterminaret: pro cujus exempli, ut ab Adversario contra P. Haun. propositi, disparitate assignanda, sufficit Patri Haunoldo illa, quam contr. 26. ex S. Thoma 1. 2. q. 6. a. 3. & q. 79. a. 1. retuli: quia licèt DEUS posset impedire peccatum non cooperando, tamen non tenetur, famulus autem & posset impedire, & tenetur impedire non cooperando immediatè: hæc autem disparitas non sufficit in Sententia Adversarii; quamvis enim excusaret DEUM quoad Cooperationem, non tamen excusaret quoad prædeterminationem inimpedibilem, ut contr. 16. fusiùs explicavi, & diligenter notavit S. Thomas q. 3. de Malo a. 1. ad 6. ubi cùm sibi objecisset: *Quicunque inclinat Voluntatem suam vel alterius ad malum, est causa peccati: Sed DEVS inclinat Voluntatem hominis ad malum: ergo est causa peccati.* Respondet. *Dicendum, quod ratio illa non procedit: quia DEVS non inclinat* (inclinaret autem vel maximè, si prædeterminaret) *voluntatem ad malum, agendo, vel* NB. *movendo,* (adeoque multò minùs prædeterminando) *sed gratiam non apponendo.* Unde idem S. D. (quod bene notandum est) quando juxta modum loquendi S. Scripturæ, & SS. Patrum dicit, DEVM *inclinare, excæcare, obdurare* ad peccatum, nunquam hoc explicat per *positivam prædeterminationem*, sed passim per negationem gratiæ: prout rursum l. c. ad 1. ait: [Dicendum, quòd DEUS dicitur tradere aliquos in reprobum sensum, vel inclinare Voluntates in malum, non quidem agendo vel movendo, sed potiùs deserendo, vel non impediendo.] Et præterea DEUS non excusaretur à Sanctitatis suæ iminutione, si actum peccaminosum intenderet, & ideo P. Haunoldus dixit, DEUM potiùs desiderare actum bonum, quàm malum: quod ipsum voluit indicare S. Thomas 2. dist. 37. q. 2. a. 1. ad 1. ubi explicans, DEUM non esse causam peccati, inquit: *Dicendum, quòd DEVS non eodem modo inclinat Voluntatem in bonum & in malum, inclinat siquidem Voluntatem in bonum administrando Virtutem agendi, & directè movendo ad bonum,* (iterum nulla fit mentio prædeterminationis) *sed ad malum dicitur inclinare, in quantum gratiam non præbet: per quam quis à malo retraheretur, & non quòd directè* (id est, ex intentione & desiderio procurandi peccatum) *voluntatem in malum ordinet.*

159. Ad Tertium ℟. Quòd debuisset Adversarius advertere ad particulam *Pura.* Nam etiamsi P. Haunoldus dicat, Peccatum Originale constitui per privationem gratiæ, tanquam per partem, non tamen dicit, quòd sit adæquatè *Privatio pura*: eam tamen præter actum Voluntatis Adami, & posterorum descensum ab illo, quorum utrumque requirit S. Thomas 1. 2. *q. 71. a. 1. in C.* esse necessariam ad constitutionem peccati originalis quoad rationem maculæ formaliter sumptæ, indicat idem S. D. l. c. in principio, his verbis. [Dicendum, quòd secundùm fidem Catholicam est tenendum, quòd primum peccatum primi hominis originaliter transit in posteros, propter quod etiam pueri mox nati deferuntur ad Baptismum NB. tanquam ab aliqua infectione culpæ abluendi.] Subsumo. Sed per Baptismum non abluitur, id est, non tollitur præteritio actûs peccaminosi, neque alligatio Voluntatis posterorum ad Voluntatem Adami, neque descensus seu propagatio ab illo, neque concupiscentia, (quam S. D. q. 82. a. 3. vocat peccatum originale materialiter sumptum) ergo infectio culpæ abluitur, auferendo, tanquam partem constitutivam peccati, privationem gratiæ, in quantum scil. Baptismus est collativus gratiæ. Et ex hoc argumento, quod ipse P. Haunoldus fundavit in Authoritate Concilii Milevitani, clarè patet, Peccatum Originale esse privationem gratiæ, sed non *puram*: quia sufficit ad destructionem totius, destrui unam partem.

CONTROVERSIA XXXIV.

PECCATI INFINITAS.

An Peccatum mortale sit infinitæ malitiæ.

160. EUndem pariunt Sensum Verba P. Haunoldi lib. 4. n. 4 & Verba S. Thomæ, 3. p. q. 1. a. 2. ad 2. mox referenda: consequenter P. Haunoldus non jure ab Adversario arguitur, plus æquo peccati mortalis gravitatem diminuere, cùm dicit: *Malitiam peccati non esse simpliciter infinitam; sed solum secundum quid. Esse infinitam secundùm quid, colligitur ex infinitate personæ offensæ &c.* Nam ita etiam S. Thomas, pro particulis limitantibus *secundùm quid*, utens particulâ *quandam*, limitationis gratiâ usurpari solitâ, ait: [Peccatum contra Deum commissum NB. quandam infinitatem habet ex infinitate Divinæ Majestatis: tantò enim offensa est gravior, quantò major est ille, in quem delinquitur.] Eandem particulam limitantem adhibuit, S. D. 3. dist. 1. a. 2. ad 5. dicens: [Quantitas peccati ex duobus potest pensari, scil.

scil. ex parte DEI, in quem peccatur, & sic NB. infinitatem quandam habet, prout offensa DEI est, quia quantò major est, qui offenditur; tantò culpa est gravior.] Similiter dist. 20. q. 1. a. 2. non sine eadem limitatione dixit: [Ad hoc ut satisfactio esset condigna, oportebat, quòd haberet virtutem infinitam, quia peccatum, pro quo fiebat satisfactio, habebat infinitatem quandam.] Rursum aliam limitationis notam addidit S. D. 4. dist. 16. q. 3. a. 2. q. 5. ubi ait: [Venialia non sunt de necessitate Confessionis, sed solùm mortalia, quæ quantitatem infinitam NB. quodammodo habent.] Hæc evidentia testimonia, si perpendisset Adversus utique eandem litem non rursum movisset thesi 73. in qua Controversia magis declarabo Mentem S. Thomæ; qui licèt etiam Valori meritorum & passionis Christi, prædictas particulas limitantes addidisse legatur, 4. dist. 14. q. 2. a. 1. q. 1. ad 4. & dist. 15. q. 1. a. 2. ad 1. & q. 29. de Verit. a. 3. ad 4. & a. 5. ad 4. ex eodem tamen S. D. constat, illas non fuisse adjectas ad limitandum Valorem in virtute merendi ac satisfaciendi, quam certum est simpliciter esse infinitam, sed tantùm ad denotandam limitationem in ratione Bonitatis physicæ & moralis, id est, Honestatis, profluentis ex gratia habituali, tanquam ex radice effectivâ, entitativè finitâ: unde cùm cit. q. 29. de Verit. a. 3. sibi ita objecisset. [Meritum hominis Christi fuit infinitum: Sed causa meriti est gratia: ergo gratia Christi est infinita; quia à causa finita non potest egredi effectus infinitus.] his Verbis sibi respondit. [Ad quartum dicendum, quòd forma est principium actûs, secundùm autem quod habet esse in actu, non est possibile, quòd à forma, cujus est essentia finita, procedat actio infinita secundùm intensionem: unde & meritum Christi non fuit infinitum secundùm intensionem actûs; finitè enim diligebat, & cognoscebat: sed habuit quandam infinitatem (id est, in Bonitate intensionis limitatam) ex circumstantia Personæ, quæ erat dignitatis infinitæ.]

161. Quòd itaque gravitas malitiæ non Arithmeticè, id est, æqualiter & perfectè, sed tantùm Geometricè, id est, proportionaliter, ut inquit P. Haunoldus n. 21. commensuretur Divinæ Majestati, ex eo est evidens, quia Divina Majestas continet omnem perfectionem Bonitatis & Excellentiæ, peccatum autem non continet omnem perfectionem malitiæ, seu offensæ, quia unum mortale, non tantùm est detestabilior conversio ad creaturas, quàm alterum, sed etiam est detestabilior aversio à DEO, quàm alterum: ob quam causam S. Thomas *q. 2. de malo a. 9. ad 5.* cùm sibi contra dictam inæqualitatem peccatorum mortalium priùs ita objecisset: *Infinitum non est majus infinito: sed quodlibet peccatum mortale est infinitum, quia est contra bonum infinitum, quod est DEVS; unde & pœnam infinitam,* (extensivè, id est, æternam) *meretur. Ergo unum peccatum mortale non est majus alio.* deinde sic respondet. *Dicendum, quod à Bono infinito NB. aliquis avertitur actu finito: & ideo peccatum essentialiter finitum est, licèt habeat aliquam habitudinem ad bonum infinitum.*

162. Hujus rationem à priori sapienter assignat P. Haun. n. 15. his Verbis, [Dignitas Personæ offensæ non auget gravitatem offensæ secundùm ipsam substantiam suæ dignitatis præcisè, & immediatè, sed eatenus, quatenus existit intentionaliter in mente ipsius offendentis, seu in quantum apparet offendenti: atqui cognitio, quâ peccator cognoscit Deum esse Bonum infinitum, est valde imperfecta, & limitata, ac ænigmatica, repræsentans scil. Bonum infinitum instar boni finiti: & est modò perfectior, modò imperfectior &c.] Neque rectè ab Adversario elliditur hæc ratio oppositione Vnionis hypostaticæ, quâ mediante, licèt quoad entitatem suam finitâ, Verbum Divinum dignificat operationes Christi ad Valorem simpliciter infinitum: quamvis enim unio in se sit finita, tamen conjungit Verbum Humanitati Christi, prout illud existit à parte rei, & non tantùm prout existit in intellectu, & ideo Persona Operans jam est à parte rei, & in rigore loquendo, infinitæ dignitatis, meretúrque verè & physicè dici Deus, ut proinde infinita hæc dignitas personæ operantis per suum esse reale ac physicum, non autem per merum esse intentionale, dignificet merita Christi ad Valorem simpliciter infinitum, unde etiam una operatio, in actu primo virtutis suæ meritoriæ spectata, & seclusâ quasi conventione Patris Cœlestis, non est magis meritoria, quàm altera, & omnes simul non magis, quàm quælibet seorsim; quod salvâ inæqualitate peccatorum mortalium, tam quoad speciem, quàm quoad numerum, à S. Thoma & Theologis communiter assertâ, ab Adversus ad malitiam peccati mortalis simili ratione transferri non potest.

CONTROVERSIA XXXV.

REJECTÆ RETORSIONES.

An bene sint rejectæ.

163. Cùm S. Thomas peccatum mortale tantùm dicat esse *infinitum* terminativè, seu per Ordinem ad terminum extrinsecum infinitum, quemadmodum pœnam damni, seu privationem Visionis Beatificæ, respicientis & appropriantis Bonum infinitum, ratione hujus termini dixit *infinitam*, ideo P. Haunoldus n. 19. & 20. prudenter retorsit argumentum Adversarii, tribuentis peccato mortali malitiam simpliciter infinitam *in Amorem* Dei super omnia, & in

in Peccatum veniale ; cùm illius bonitas & hujus malitia tendat in terminum simpliciter infinitum. [Quòd autem S. D. id solum, quod dixi, asserat, patet ex his illius Verbis, 1. 2. q. 87. a. 4. *In peccato autem duo sunt. Quorum unum est aversio ab Incommutabili Bono, quod est infinitum : unde ex hac parte peccatum est infinitum*, (id ipsum dicit q. 28. de Veritate a. 2. in corp.) *Aliud, quod est in peccato, est inordinata conversio ad commutabile bonum : & ex hac parte peccatum est finitum, tum quia ipsum Bonum commutabile est finitum ; tum etiam, quia ipsa conversio est finita ; NB. non enim possunt esse actus creaturæ infiniti.* (scil. intrinsecè, sive in Bonitate, sive in malitia : unde nec ipsius Christi operationes creatæ fuerunt infinitæ in Bonitate, & valorem infinitum non habuerunt à forma dignificante creata, sed increata ; in quo iterum est disparitas cum peccato mortali, cujus tota malitia formaliter est intrinseca & identificata actui, & à termino extrinseco infinito solùm proportionaliter & finitè specificatur) *Ex parte igitur aversionis respondet peccato pœna damni, quæ etiam est NB. infinita : est enim amissio infiniti Boni, scilicet DEI.*] Ecce! quomodo S. D. pœnam dicat *infinitam* præcisè ratione termini amissi : & hoc modo peccatum dicat infinitum, præcisè ratione termini offensi. Sicut autem Visio seu possessio Boni infiniti non est simpliciter & intrinsecè infinita, ita etiam amissio Boni infiniti non est simpliciter infinita, & sicut hæc non est pœna simpliciter infinita, ita nec peccatum est culpa simpliciter infinita : nec major est ratio, quare aversio à Deo, in ratione malitiæ sit simpliciter infinita, & non etiam perfecta conversio ad Deum, nempe charitas Dei in ratione bonitatis sit simpliciter infinita: ideoque neutra est talis : licèt ratione Juris, quod Deus habet ad exigendã satisfactionem *condignam suæ Personæ*, atque non solùm malitiæ peccati, sed insuper infinitæ suæ excellentiæ proportionandam, possit exigere pro quolibet peccato mortali, quantacunque Bonitate satisfactionis majorem & majorem in infinitum, à pura creatura sibi præstandam.

164. Quòd autem etiam possit exigere pœnã in acerbitate infinitam, idque S. Thomas 2. dist. 42. q. 1. a. 5. inferat ex infinitate peccati mortalis ratione malitiæ, Adversarius graviter decipitur : nam S. D. ostendens Deum non habere Jus exigendi pœnam Chimæricam excessè dicit contrarium l. c. ad 2. [Dicendum, quòd ex hoc, quòd contra Infinitum peccat, debetur sibi pœna infinita. Non autem potest esse infinita in acerbitate, quia in creatura finita non potest esse qualitas infinita : sed recompensatur per durationem infinitam.] Deinde ut ex citatis Verbis, & ex illis, quæ habet in Corpore articuli, manifestum est, æternitatem pœnæ S. D. non infert ex infinita malitia, quæ deberet esse identificata actui, sic enim jam daretur qualitas infinita, sed ex infinita magnitudine ejus in quem peccatur, adeóque ex infinitate peccati terminativè sumpti : *quia*, inquit ibid. S. D. *quantò est dignior, in quem peccatur : tanto peccatum magis punitur* : ita tamen, ut pœna solùm in durationè sit infinita, in intensione autem seu acerbitate sit finita, & major vel minor, pro qualitate delicti.

165. Videamus nunc, quomodo Adversarius respondeat ad retorsiones. Ut ergo assignet disparitatem, cur aversio à Deo in peccato mortali sit malitiæ absolutè ac simpliciter infinitæ, conversio autem ad Deum in amore perfecto sit Bonitatis finitæ, his Verbis utitur, ad quæ ego per intercalares Parentheses respondebo. [Nimirum actus Charitatis attingit Deum, positivè in illum, ut objectum, tendendo, consequenter sub modo capacitatis finitæ, nec adæquando Jus infinitum quod habet, ut honoretur :] Subsumo. Atqui actus Odii Divini attingit Deum, positivè in illum, ut objectum, tendendo, consequenter sub modo capacitatis finitæ, nec adæquando Jus infinitum, quod habet, ne graviùs inhonoretur, néve graviori, aut frequentiori odio offendatur. [Peccatum autem mortale (pergit Adversarius) non tendit in Deum, (hoc jam negavi) sed eum, non solùm prout se accommodat capacitati istius creaturæ aut illius, verùm absolutè totum deserit ; (etiam amor ad totum redit, & convertitur, uterque tamen actus deserit, & redit modo, capacitati creaturæ accommodato, id est, finito) & sic offendendo adæquat Jus infinitum, vi cujus in nullius affectu deberet creaturæ postponi Creator. (Distinguo : adæquat Jus subjectivè sumptum, ut quanta est dignitas personæ offensæ, prohibens offensam, tanta sit Violatio Juris, & malitia illius : nego : adæquat Jus terminativè sumptum, subdistinguo : Jus illud particulare, vi cujus potest prohibere hoc particulare peccatum : concedo : Jus illud Universale, quo potest innumeros alios actus & longè graviores malitiâ prohibere : nego.) Qui propterea, quòd sit injuriæ mortalis subjectum morale, infinitam in eam refundit gravitatem.] (Hoc est in quæstione, & retorquetur in amorem, cujus etiam Deus est subjectum morale : quare ergo non transfundit infinitam bonitatem ?)

166 Ad retorsionem de peccato Veniali, quod est actio pariens Deo displicentiam, & ratione hujus termini infiniti est tantò gravioris malitiæ seu inhonestatis, quantò major est persona, cui paritur displicentia : respondet Adversarius tantùm indirectè, inquiens. [Sicut dignitas Regia tribuitur Coronæ, non papyro, casu existenti in manu Regis ; ita peccatum mortale, non veniale, capax est infinitatis.] Subsumo. Atqui Corona regia non est capax regiæ dignitatis, ne dicam, quòd non sit æqualiter capax, sicut ipse rex : ergo peccatum mor-

tale non est capax perfectæ infinitatis, commensuratæ in malitia Majestati Personæ læsæ. Deinde peccatum mortale & veniale habet aliquid malitiæ, derivatæ à dignitate personæ, cui utrumque displicet : charta autem supponitur nihil participare à Rege : ergo est disparitas.

167. Inter retorsiones prædictas posuit Adversarius etiam sequelam, quam P. Haunoldus intulit, quòd si malitia peccati tanta sit, quantus est valor satisfactionis, & meritorum Christi, ipse non satisfecerit superabundanter, nec unus actus Christi fuisset sufficiens pro omnibus peccatis. Ad hanc ita respondet Adv. [Cùm etiam unica operatione pro omnibus peccatis satisfacere potuerit Christus, plures tamen pro Redemptione obtulerit ; quid peccati infinitas, illius satisfactionis superabundantiæ derogat?] Sed in hac responsione supponit Adversarius id, quod ipse per responsionem debuisset salvare, quomodo nimirum unicus actus meritorius, malitiâ æquali, id est, secundùm Adversarium, *simpliciter infinità* unius peccati mortalis, quoad vim satisfaciendi exhaustus, sufficiat pro omnibus ; imò sit superabundans, ut communiter tradunt Theologi ac SS. Patres, ipseque S. Thomas 3. p. q. 48. a. 2.

CONTROVERSIA XXXVI.

MATERIA LEGIS.

An Lege Humanâ possit præcipi actus merè Internus.

168. Conformiter S. Thomæ docuit P. Haunoldus to. 1. de Justit. tract. 1. n. 36. Actus *merè* (quam particulam Adversarius non debuisset subtrahere) Internos à lege humana non posse præcipi ; posse tamen præcipi, ut per se conjunctos actui externo, à quo possunt manifestari, tanquam ab effectu, vel cui tribuunt, tanquam forma essentialis, moralem æstimationem. v. g. quando Ecclesia præcipit auditionem Missæ, Confessionem &c. præcipit attentionem, dolorem &c. [Quia hi actus sunt necessarii, ut quis dicatur moraliter audivisse Missam, Sacramentum Pœnitentiæ recepisse. Rationem primæ partis P. Haunoldus l. c. reddit his Verbis : [Quia cùm actus interni ex se sint insensibiles, non possunt à sensibili regimine gubernari, puniri, aut præmiari, & consequenter non debent posse præcipi.] Eandem rationem approbat S. Thomas. 1.2.q. 91. a.4.in C. ubi ait : [De his potest homo legem facere, de quibus potest judicare : judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus, qui latent, sed solùm de exterioribus actibus, qui apparent.] Et q. 100. a. 9. in C. [Dicendum, quòd sicut suprà dictum est, præceptum legis habet vim coactivam ; illud ergo directè cadit sub præcepto legis, ad quod lex cogit, coactio autem legis est per metum pœnæ, ut dicitur 10. Ethic. Nam illud propriè cadit sub præcepto legis, pro quo pœna legis infligitur : ad instituendam autem pœnam aliter se habet lex Divina, & aliter lex humana. Non enim pœna legis infligitur, nisi pro illis, de quibus legislator habet judicare : quia ex judicio lex punit : homo autem, qui est legislator humanæ, non habet judicare, nisi de exterioribus actibus, quia homines vident, quæ parent ; ut dicitur 1. Reg. 16.]

169. Vnde non tantùm contra P. Haunoldum, sed etiam contra S. Thomam impertinenter adducitur *Cap. Dolentes de Celebrat. Miss.* quo mandatur Clericis, *ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantùm eis DEVS dederit, studiosè celebrent, pariter & devotè.* Hîc enim non præcipitur sola Devotio interna, sed directè præcipitur actus externus, cum devotione interna : & ex hoc confirmatur secunda pars assertionis P. Haunoldi ; cujus tamen adjunctam rationem, quòd actus interni ideo etiam sub legem humanam cadant, quia *Necessarij sunt ad moralem æstimationem actuum externorum*, hac similitudine eludit Adversarius. [Sicut non rectè sequitur : Terra esse non potest sine DEO in ipsa ; ergo canis videns terram videt DEUM. Ita non sequitur : Horarum devota ac studiosa recitatio esse non potest sine aliquo actu interno ; ergo Ecclesia præcipiens devotam & studiosam Horarum lectionem, præcipit actum internum.] Verùm Adversarius advertere debuisset disparitatem esse tantam, quanta est distantia terræ à Cœlo. Nam DEVS non est necessarius terræ, tanquam id, quod constituit rationem formalem intentam ab Oculo, nempe colorem, ut sit objectum Visionis : actus autem interni sunt necessarii tanquam id, quod constituit rationem formalem intentam à voluntate legislatoris ex parte objecti præcepti, scil. moralem æstimabilitatem Orationis externæ. Vnde iterum Adversarii argumentum ludicrum non est tam contra P. Haunoldum, quàm contra S. Thomam, qui ex simili necessitate colligit, quidnam sub præceptum legis cadat, quid non : dum 1. 2. q. 90. a. 2. in C. sic discurrit. [Quædam, NB. ex ipsa ratione quibus Ordo Virtutis, qui est Ordo rationis, observari non potest, cadunt sub Obligatione præcepti : quædam verò, quæ pertinent ad bene esse Virtutis perfectæ, cadunt sub admonitione Consilii.]

170. Itaque à Via Angelici Doct. abducit Adversarius, quando ejus quidem Autoritate allegatâ sic concludit. [Aliâ igitur incedendum

dum est Viâ, & dicendum, attentionem internam non præcipi ab Ecclesia, quatenus Ecclesiasticam tegit politiam, quò collimat *S.* Doctor hîc q. 100. a 9. sed in quantum interpretatur, & determinat legem Divinam.] Hæc inquam non est Via S. Thomæ: quia is l. c. Verbis paulò antè à me relatis, tantùm dicit, actus internos *directè* præcipi non posse à legislatore humano, quia de illis non habet judicare. Atqui quando præcipitur actus externus, ad cujus moralem æstimabilitatem necessarius est actus internus, tunc Legislator ex omisso actu externo potest etiam judicare de omissione actûs interni: ergo per præceptum actûs externi *indirectè* saltem præcipitur actus internus ob allatam ex S. D. rationem Necessitatis: adeoque non potest dici, legem humanam esse tantùm interpretativam, & determinativam legis Divinæ; sed dicendum, particulam *devotè* in cit. cap. esse verè præceptivam ex Voluntate ipsius Ecclesiæ.

CONTROVERSIA XXXVII.

GRATIA HABITUALIS.

An hæc realiter distinguatur ab habitu Charitatis.

SUspicatur Adversarius, quia P. Haunoldus lib. 1: n. 90. intulit, Rationes à P. Perez pro impossibilitate substantiæ creatæ, cui sit connaturalis Visio DEI, ingeniosè excogitatas, posterioribus DD. non arrisisse; cũ eas in elucubrationibus suis dissimulanter omiserint; simili indicio etiam non arrisisse P. Haun. rationem S. Thomæ 1. 2. q. 110. a 3. pro distinctione gratiæ ab habitu Charitatis allatam, eò quòd illam lib. 2. n. 622. pro eadem non adduxerit. Verùm Adversarius non habet æquè justam causam suspicandi; quia enim tunc, quando P. Haunoldus conjecturam suam concepit, Tomus P. Perezii adhuc erat recens, & multi ejus doctrinis, sicut recentibus frugibus inhiabant, ideo pronum erat suspicari, doctrinam avidis ingeniis propositam, nec tamen arreptam, iisdem non placuisse. At de Omissione rationis S. Thomæ debuisset Adversarius potiùs cogitare, P. Haunoldum habuisse similem causam, qualem habuit ipse Adverſ. dum aliam probationem ejusdem distinctionis inter gratiam & habitum Charitatis non adhibuit, quando scil. S. D. 2. *dist.* 26. *a.* 4. *in C. à principio* ex eo, quòd aliæ Virtutes non simul de nt denominationem Virtuosi & Grati DEO, intulit, neque ab habitu Charitatis utramque denominationem tribui. Vel saltem debuisset Adversarius sagaci ingenio prospicere, quid in probatione S. Thomæ P. Haunoldo displicere potuisset, quando ex conceptu Virtutis, quòd sit *dispositio perfecti* S. D. distinctionem Charitatis à Gratia his verbis subintulit. [Dico autem perfectum, quod est dispositum secundùm naturam. Ex quo patet, quòd Virtus uniuscujusq; rei dicitur in ordine ad aliquã naturam præexistentem &c. Manifestum est autem, quòd Virtutes acquisitæ per actus humanos, de de quibus suprà dictum est, sunt dispositiones, quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam, quâ homo est. Virtutes autem infusæ disponunt hominem altiori modo, & ad altiorem finem. Vnde etiam oportet, quòd in Ordine ad altiorem naturã, hoc est, in Ordine ad naturam Divinam participatam, quæ dicitur lumen gratiæ.] Sine dubio occurrisset, quòd etiam fides & spes sint Virtutes infusæ, & sint dispositiones perfecti, nec tamen semper supponant altiorem naturam *præexistentem*: cùm ipsæ in homine peccatore perseverent, & præsupponantur ad recuperationem gratiæ. Et tunc potuisset Adversarius subjicere Solutionem, etiam ad Fidem & Spem supponi gratiam, pro priori naturæ præexistentem, quando finem suum sunt consecutæ, sicut ad calorem & siccitatem præsupponitur forma ignis, quando post instans primæ productionis, pro quo ad formam illam subjectum disponebant, deinde in conservando tanquam proprietates à sua essentia seu radice dependent.

172. Cùm ergo hæc solutio etiam P. Haunoldo fuerit perspecta, aliam causam omittendi prædictam probationem assigno. Nempe quemadmodum S. Thomàs l. c. Charitatem comparat Virtutibus acquisitis naturali potentiæ superadditis, & propterea non comparat ipsi potentiæ naturali, aliis autem in locis comparat potentiæ naturali, ipsi naturæ realiter superadditæ, & propterea ibidem non comparat Virtutibus, ut proinde S. D. utramque comparationem locis paulò pòst referendis nunquam simul instituat, prout Adversarius fecit, simul & semel considerans Charitatem, ut Virtutem perfectivam potentiæ, & ut ipsam potentiam, ita probabiliter exemplo S. D. permotus P. Haunoldus usus est solùm eâ ratione, qua S. Thomas ex comparatione Charitatis cum gratia, veluti cum naturâ, realiter distinctâ à ceteris suis potentiis supernaturalibus, nempe à Fide & Spe, utpotè realiter separabilibus, intulit Charitatem realiter distingui à gratia: quia verò S. Doctor hac comparatione non uno in loco, sed in pluribus utitur, nimirum 2. dist. 26. a. 4. & 6. & 4. dist. 1. q. 1. a. 4. q. 5. & 3. p. q. 62. a. 2. in C. ideo etiam P. Haunoldus hanc comparationem & probationem prætulit alteri, à se omissæ.

CONTROVERSIA XXXVIII.

CONDONATIO EXTRINSECA.

An Peccatum mortale sine Infusione Gratiæ, & Veniale sine Dispositione intrinseca Peccatoris à Deo condonari possit.

173. Cùm sint diversissimæ quæstiones, An Peccatum mortale possit condonari absque qualitate intrinseca, formaliter excludente peccatum mortale habituale, & eidem contradictoriè oppositâ: & an peccatum Veniale possit condonari absque propria peccatoris dispositione, per se loquendo, & de Via Ordinaria semper in peccatore requisitâ, quamvis ipsa non sit formalis remissio peccati; hinc Pater Haunoldus lib. 2. n. 646. non fecit circulum vitiosum, responsionem affirmativam ad primam quæstionem probans per hoc, quòd veniale possit remitti absque infusione qualitatis, tanquam formâ remissivâ; & vicissim responsionem affirmativam ad secundam quæstionem confirmans per hoc, quòd mortale possit deleri per potentiam DEI absolutam sine proprio actu peccatoris, tanquam mera dispositione intrinsecâ ad formalem remissionem peccati. Sicut non conficeret circulum vitiosum, qui diceret, formam substantialem panis posse per Divinam potentiam existere sine subjecto, quia accidentia possunt existere sine subjecto, accidentia verò posse supernaturaliter, etiam cum quantitate, destrui; quia forma panis potest supernaturaliter destrui, quorum utrumque principium probatur ex mysterio S. Eucharistiæ.

174. Quòd autem P. Haunoldus proprium actum peccatoris, v. g. fervorem Charitatis asserat esse meram dispositionem, & non esse formalem remissionem peccati Venialis, per hoc non adversatur S. Thomæ 3. p. q. 87. a. 2. ad 3. dicenti: [Ad tollendam maculam venialis peccati requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam removetur inordinata adhæsio ad rem temporalem.] Nam etiam ad tollendam maculam corporis requiritur aqua, & ablutio, neutra tamen est formalis negatio maculæ. Vnde debuisset Adversarius distinguere inter hæc duo. Motus seu fervor Charitatis est forma tollens maculam in ratione *habitualiter voluntarij*, &, est forma tollens maculam in ratione *peccati habitualis*; per attritionem enim extra Sacramentum peccatum mortale definit esse habitualiter voluntarium, nec tamen definit esse habitualiter perseverans in ratione peccati: imò nec ipsa contritio, quæ contradictoriè opponitur negationi retractationis, constituenti denominationem *habitualiter voluntarij* contradictoriè opponitur peccato mortali habitualiter perseveranti; hinc non per ipsam, sed per gratiam fit formalis illius remissio.

175. Quando igitur S. Thomas l. c. dicit, per actum procedentem ex gratia removeri inordinatam adhæsionem ad rem temporalem, quatenus, sicut per peccatum voluntas fuit conversa ad rem temporalem, sic per actum Charitatis rursum avertitur à re temporali, & convertitur ad DEUM, solummodo testatur inordinatam adhæsionem non amplius in voluntate habitualiter perdurare; & quia per peccatum Veniale nihil in voluntate est destructum, ideo præter actum Charitatis, contrariantem præterito actui peccaminoso, nihil debere in voluntate denovo produci; & quoad hoc instituit S. D. pluribus in locis paritatem quandam inter gratiam in ordine ad remittendum peccatum mortale, & inter fervorem Charitatis in Ordine ad remittendum peccatum veniale, quia utraque formaliter versatur circa peccato habituali, gratia tollit habitualem impurabilitatem, Charitas tollit habitualem voluntarietatem; utraque est intrinseca homini liberato à peccato, utraque sic sufficit ad remissionem peccati, ut neutri debeat superaddi alia forma intrinseca: pro formali tamen remissione peccati venialis, cùm non habeatur ex Vi gratiæ cum actu Charitatis infusæ, debet in DEO dari voluntas peccatum non amplius imputandi; quia, ut inquit Angelicus Doctor *q. 7. de malo a. 11. in C. peccatum remitti, nihil aliud est, quàm peccatum non imputari.* Adeoque formalis remissio peccati est formalis non imputatio; hæc autem à DEO, non ab homine debet poni; unde is per suum actum non sibi formaliter remittit, vel non imputat peccatum veniale, sed tantùm se disponit, ut absque alia forma intrinseca, sibi deinceps non imputetur peccatum, juxta illud ps. 31. v. 2. *Beatus Vir, cui non imputavit Dominus peccatum.* Econtra quia per peccatum mortale fuit destructa gratia, ideo ut per remissionem tollatur peccatum mortale, necesse est rursum infundi gratiam. *Et ideo*, inquit S. D. 1. 2. q. 113. a. 2. in C. *non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratiæ.* Quod vi præsentis Ordinationis Divinæ utique verissimum est.

176. Asseruit tamen P. Haunoldus Salvo illo Testimonio S. Thomæ, potuisse DEUM per absolutam suam potentiam, rem ita ordinare, ut remitteret peccatum mortale absque actuali infusione gratiæ; quia ex una parte ad remissionem peccati, abstrahendo à peccato mortali & veniali, non est necessaria aliqua qualitas infusa, quod solum probavit P. Haunoldus ab exemplo Remissionis venialium: imò etiam mortalia in statu puræ naturæ potuissent sic remitti. Ex altera parte, si DEUS non intuitu pec-

peccati præteriti negâsset gratiam, (quem intuitum de facto supposuit S. Thomas, & hinc verissimè dixit, quòd *non posset intelligi remissio culpæ &c.* eundem supposuit etiam q. 28. de Verit. a. 2. in corp.) sed si ob aliam rationem, ob qualem etiam potuisset nullus hominum elevari ad statum supernaturalem, gratiam non restituisset, hoc ipso peccatum præteritum non imputâsset, adeóque remisisset, v. g. efformando tale decretum, quo dixisset: *Nisi ego huic homini negarem gratiam supernaturalem ob aliam rationem à præcedenti ejus peccato independentem, intuitu ipsius peccati non negarem.* Huic itaque doctrinæ, nec à ratione, nec à S. D. alienæ, non rectè objecit Adversarius Vitium Circuli, ut jam ostendi.

177. Sed neque alteri responsioni ad secundam quæstionem vel Ratio vel S. Thomas adversatur. Non Ratio: quia si fervor Charitatis, vel pœnitentiæ saltem Virtualis, non est formalis remissio, sed mera dispositio subjecti, de facto quidem omnino necessaria, tunc Deus per absolutam suam potentiam potuisset sine illa adhuc ponere formalem remissionem. Non S. Thomas: quia licèt S. D. 3. p. q. 86. a. 2. dicat: *Impossibile esse peccatum actuale mortale sine pœnitentia remitti, loquendo de pœnitentia, quæ est Virtus:* & paulò post: *Non autem contingere potest, quòd Deus remittat offensam alicui absque immutatione voluntatis ejus*: loquitur tamen S. D. ut eum hîc explicat ejus interpres Card. Cajet. Solummodo de Via Ordinaria: Postquam enim utrumque textum retulisset Cajetanus, inquit: *Sed pro præsenti proposito sufficit, verificare ea, quæ in littera dicũtur, secundum possibile, vel impossibile penes potentiã ordinariã*: Sicut in Contr. 5. ex ipso S. D. ostendi, eum similibus verbis in eodem sensu usum esse: aliàs certè ratio à S. Thoma l. c. adjecta non esset satis universalis, quod Vitium utique Adversarius non volet imputari Angelico Magistro. Cur enim ad remissionem peccati secundùm præsentem ordinationem Divinam simpliciter necessariam dixerit pœnitentiam, *loquendo de pœnitentia, quæ est Virtus*, & quæ etiam est votum seu propositum pœnitentiæ Sacramentalis, (nam ipsum Sacramentum in re susceptum neque de Via Ordinaria est determinatè necessarium necessitate medij ad remissionem peccati mortalis, cùm juxta Trid. etiam per Contritionem extra Sacramentum possit remitti) hanc rationem assignavit, quam loco ab Advers. citato 1.2. q. 110. a. 1. etiam antè assignaverat. [Hoc interest inter gratiam Dei, & gratiam hominis, quod gratia hominis non causat, sed præsupponit bonitatem veram vel apparentem in homine grato: sed gratia DEI causat Bonitatem in homine grato, eò quòd voluntas DEI, quæ in nomine gratiæ intelligitur, est causa omnis boni creati] Quæ ratio cùm refundatur in Voluntatẽ Dei liberam, utique non probat, quòd DEUS non potuisset aliter velle offensam remittere, quemadmodum homo potest, ut scil. Voluntas Dei tunc nullam bonitatem positivam in homine causaret. Nam utroque loco S. D. tantùm ostendit, quòd quidquid bonitatis Deus per dilectionem suam vult homini, id etiam causet, quòd non facit homo homini, non autem quòd semper & necessariò debeat velle bonitatem positivam, & quòd non posset diligere hominem quasi negativè, nolendo imputare illi peccatum commissum, quin causaret in eo actum pœnitentiæ, vel gratiam. Nec plus etiam probant aliæ tres rationes q. 8. de Verit. a. 3. in Corp. quas forsan propterea Adversarius non adduxit.

CONTROVERSIA XXXIX.

GRATIA ET PECCATVM.

An utrumque simul possit in eodem subjecto stare.

178. Quia P. Haunoldus lib. 3. n. 311. præsententia (quæ pro se citat S. Th. 2.2. q. 1. a. 4. & 5.) negante, objectum creditum fide Divinâ posse aliunde pro eodem tempore, ab eodem intellectu physicâ evidentiâ cognosci, elegit sententiam affirmativam M. Alberti 3. dist. 24. a 9. & S. Bonaventuræ ibid. a. 2. q. 3. quorum prior fuit Præceptor, & alter Coætaneus S. Thomæ; Adversarius quod opponeret, aliud non habuit, quàm quòd patiter concedendum foret, etiam peccatum & gratiam simul in eodem subjecto consistere posse, id quod negavit P. Haunoldus lib. 2. n. 678. etiam de potentia Dei absolutâ: cur enim non repugnet, idem esse Visum per Scientiam, & non Visum per Fidem, & tamen repugnet eundem hominem placere Deo per gratiam, & displicere per peccatum, est evidens disparitas; quia Visio affirmatur & negatur de eodem objecto respectu diversorum actuum, sibi non oppositorum, sicut tamen amor & odium erga eundem hominem, etiamsi diversis motivis nitantur, sibi invicem opponuntur. Vnde ex contrarietate actuum voluntatis rectè quidem à pari probaretur incompossibilitas *affirmationis & negationis*, etiam diversis motivis subnixarum, respectu ejusdem objecti materialis, in eodem intellectu: non tamen rectè infertur incompossibilitas *duplicis affirmationis*, quarum una Deum dicit omnipotentem propter motivum scientificũ, & altera id ipsum dicit propter motivum fidei ex aliqua parte obscurum. Et licèt una affirmatio quoad modum tendendi sit firmior alterâ, & altera sit clarior, tamen neutra alteri contrariatur, hoc ipso autem, quòd non repugnet in eodem intellectu, respectu ejusdem objecti materialis, coexistentia hujusmodi duplicis affirmationis distinctæ, cessat ratio, ab

Adversario P. Haunoldo opposita contra unum indivisibilem actum, idem objectum materiale affirmantem ex duplici motivo, Scientiæ, & Fidei.

179. Ad id verò, quod addit Adversarius, *Fidem & Scientiam se habere, ut lucem & tenebras*, respondetur, paritatem claudicare; quia tenebræ sunt negatio omnis lucis, fides autem, quæ esset identificata cum tendentia in motivum scientificum, foret tantùm negatio lucis deficientis ex parte motivi fidei, non autem ex parte motivi scientifici; sicut omnes debent fateri, eundem actum, quo objectum eminus Visum, certò & evidenter judico esse animal, obscurè autem & dubiè, esse equum, non vaccam, posse comparari luci, quatenus est affirmatio animalitatis, & tenebris, quatenns est affirmatio hinnibilitatis.

180. Majorem incompossibilitatem & oppositionem privativam rectè probat P. Haunoldus lib. 2. n. 681. inter peccatum & gratiam ex S. Scriptura Ephes. 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* & 2. Cor. 6. *Quæ participatio Justitiæ cum iniquitate, quæ Societas lucis ad tenebras.* & 1. ep. S. Ioan. c. 3. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ejus in eo manet, & NB. non potest peccare, quoniam ex DEO natus est.* His enim textibus asseritur peccato esse conjuncta privatio gratiæ, & vicissim gratiæ esse conjuncta privatio peccati; quo modo fidei non est conjuncta privatio lucis existentis in motivo scientifico, sed existentis in motivo fidei. Et ideo est disparitas.

CONTROVERSIA XL.

GRATIA ACTVALIS.

Necessaria est ad omnem Operationem Bonam.

181. EX indubitato sensu totius Ecclesiæ P. Haunoldus lib. 2. n. 756. dixit, requiri specialem gratiam Dei, quæ det *ipsum bene operari.* Ex cujus assertionis veritate rectiùs Adversarius nullam sibi sumpsisset occasionem impugnandi P. Haunold. quàm quòd illi objecerit, non posse ab eo ostendi, in quo consistat prædictæ gratiæ efficacia, quâ Deus non tantùm per modum Suadentis, sed infallibiliter Præmoventis det ipsum bene operari: aliud enim est, *non posse*, & aliud, *non licere.* Hoc ultimum fatetur ipse P. Haunold. n. 757. Et potuisset Adversarius ipsum Decretũ prohibitionis factæ primùm à Paulo V. & confirmatæ ab Vrbano VIII. anno 1625. die 22. Maij, legere in præclaro opere Adm. R. P. M. Joannis Bapt. de Lezana, Socij Generalis Carmelitarum, S. Congr. Indicis Consultoris, ac in Sapientia Rom. pub. Lectoris; qui quidem cùm Decreti nore m, & transgressoribus annexas pœnas fideliter retulisset, deinde Explicationis loco subjungit. [Circa quod Decretum illud animadvertendum occurrit, quòd quamvis per ipsum prohibeatur imprimi libros tractantes, *sive ex professo, sive incidenter* de materia auxiliorum Divinorum; non tamen videtur prohiberi libros tractantes de aliquo puncto, difficultate, seu quæstione de auxiliis; aliud enim est materia de auxiliis, aliud verò punctus aliquis, seu difficultas prædictæ materiæ. Quod rationi, & intentioni Summi Pontificis congruere videtur; aliàs necesse esset materias alias Theologicas, quæ cum materia de auxiliis connexionem habent, non nisi imperfectè, truncatè & defectuosè imprimi. Maximeque hoc verum erit, si prædictus punctus modestè, finceriter, & sine æmulatione aliqua, ut decet, tractetur.] Ita cit. Autor to. 1. Oper. Regul. cap. 10 n 24. cujus observationem refert, & approbat, & exemplo Prædeterminationis confirmat noster Franciscus Pellizarius in Manuali Regularium to. 2. tr. 6. c. 4. n. 42. videoque practicari à diversarum Religionum doctissimis Viris. Plura pro declaratione hujus decreti videri possunt apud nostrum Gab. Henao de Scientia Media historicè propugnata, in præfat. ad Lect. n. 2. & seqq. Verùm quia Adversarius quæstionem movet non tantùm connexam, sed præcipuam de auxiliis controversiam continentẽ, nempe de ipsa efficacia auxiliorum, eique non tantùm obiter, & ex suppositione plenioris notitiæ, sed fusiùs respondendum esset, utquam in hac, & duabus sequentibus Controversiis præfefert, falsam suppositionem deponeret, ideo propter reverentiam Sedi Apostolicæ debitam, omnino remittendus est ad illos nostros Doctores, qui ante hanc prohibitionem Pontificis scripserunt, præsertim ad Doctissimum P. Lessium, opusc. de Gratia Efficaci cap. 15. & ad P. Suarez Opusc. I. de concursu, & efficaci auxilio Dei lib. 3. cap. 14. ac rursum Opusc. III de auxilio efficaci à n. 37. imò ad ipsum S. Thomam contr. 11. & seqq. à me relatum, ubi saltem clarè videbit, nullâ opus esse physicâ prædeterminatione arbitrii creati; ex quo S. Doctore Adversarius etiam facilè potuisset intelligere discrimen inter *To movere & suadere*, si non solùm ultima verba, sed integrum istum textum ex 1. p. q. 111. a. 2. retulisset: *Secundum quod aliquis est causa, quòd aliquid apprehendatur, ut bonum ad appetendum, secundum hoc movet Voluntatem. Et sic solus Deus efficaciter potest movere voluntatem; Angelus autem & homo per modum suadentis.* Quo modo autem solus Deus sit causa, quod aliquid apprehendatur, ut bonum, ibid. ad 2. expressis his verbis, *Dicendum, quòd dæmones non possunt*

sunt NB. immittere cogitationes, interiùs eas causando. Et post intervallum. *Sed NB. Bonæ cogitationes tribuuntur altiori principio; scilicet Deo, licèt Angelorum ministerio procurentur.* Ubi S. Doctor meminit prædeterminationis physicæ, loco cogitationis bonæ, cujus inspiratione Deus dicitur movere, & non præcisè suadere?

CONTROVERSIA XLI.

ORATIONES ECCLESIÆ.

Per quas Specialem Gratiam bene Operandi à DEO petit.

182. ETiam in hac Controversia, in qua Adversarius rursùm sibi petit explicari *efficaciam* Divinæ Gratiæ, Orationibus Ecclesiæ ac Fidelium petitæ, remitti à me debet ad citatos Autores in præced Contr. ex quibus clarè intelliget, quàm consona sit eorum doctrina cum Verbis S. Thom. 1. dist. 41. a. 4. ad 2. ubi ait: *Si Stephanus pro persecutoribus non orâsset, fortè Paulus salvus non fuisset; sicut si aliquis non faceret opera meritoria, non acciperet coronam, quæ prædestinata est sibi; nec tamen prædestinatio frustrari potest, NB. quia præscitum est à DEO, quod iste tali causâ, & taliordine salvabitur.* In quibus postremis Verbis doctrinam allegatorum Autorum de efficacia Divinæ Gratiæ, compendio, veluti in nuce Iliadem continentibus, quia S. Doctor nullius prædeterminationis physicæ à S. Stephano petitæ mentionem facit, facilè colligo, neque ipsum S. Doctorem à Deo eandem precari in sua oratione, quæ incipit, *Concede mihi misericos DEVS* per verba illa; *quod à me requiris, ut faciam, tribue, ut sciam:* quibus Adversarius, Orationis quoque initium malè referens, etiam addit: *possim & velim*: pro quibus tamen hæc ponere debuisset: *Et da exequi, sicut oportet, & expedit animæ meæ.*

183. Neque eandem Physicam prædeterminationem asserit S. Doctor lect. 3. ad cap. 5. Dion. de Divinis nominib. cujus textum, cùm Adversarius non judicaverit sibi multum conducere, si eum exscriberet, quamvis in eo reperiatur Verbum *prædeterminavit*, ego tamen illum præmisso textu S. Dionysij ad verbum referam, ut ejus vis magis pateat. S. Dionysius ergò sic habet. [Exemplaria autem esse dicimus in Deo, existentium rationes substantificas, & singulariter præexistentes, quas Theologia prædiffinitiones vocat, & Divinas, & bonas voluntates, existentium prædeterminativas & effectivas, secundùm quas substantialis essentia omnia prædiffinivit, & produxit.] S Thomas ibidem ita scribit: [Magna Opera Domini exquisita in omnes Voluntates ejus. Quæ quidem prædiffinitiones & voluntates sunt distinctivæ entium, & effectivæ ipsorum: quia & hujusmodi rationes Supersubstantialis Dei esse prædeterminavit, omnia produxit.]

184. In hoc utroque textu Vox *prædeterminativas*, & *prædeterminavit*, denotat decretum prædefiniens omnium rerum existentias, neque enim quidquam potest in tempore existere, quod Deus vel positivè, vel permissivè non ab æterno voluerit & prædefinierit: & sic uterque S. Pater docet, omnia absolutè aliquando existentia videri á Deo in se ipso, tanquam in Exemplari; quæ est ipsissima sententia P. Haunoldi, ut dixi in contr. 11. sed ex neutro textu probari potest aliquod decretum physicè prædeterminans liberam voluntatem creatam, ab ipsa inimpedibile, atque independens à Scientia conditionata, illius directiva.

CONTROVERSIA XLII.

GRATIARVM ACTIO.

Pro speciali Gratia bene operandi.

185. NOn est aliud objectum materiale gratiarum actionis, quàm quod priùs fuerat petitionis, ideo quæstionis, in quo consistat *efficacia* auxilii Divini, pro qua DEO gratiæ aguntur, plena solutio, & falsæ suppositionis per tres continuas controversias protractæ, correctio, præstabitur Adversario ab Auctoribus cit. ubi rursùm videbit quomodò conspirent cum Angelico Doct. 2. 2. q. 106. a. 5. in corp. dicente. *In amicitia utilis debet recompensatio fieri secundùm utilitatem, quam quis ex beneficio consecutus est. In amicitia autem honesti debet in recompensatione haberi respectus ad NB. Electionem, sive ad affectum dantis.* Hunc autem affectum DEI descripsit P. Haun. lib. 1. n. 545. his verbis. [Respondetur, specialem benevolentiam cum generali providentia conjunctam, consistere in hoc, quòd DEUS etiam suppositâ Scientiâ mediâ de Horum, & non illorum consensu sub conditione futuro, adhuc liberrimè ex mero beneplacito dederit, & elegerit hunc Ordinem & seriem gratiarum, quam vidit profuturam nobis, cùm tamen eâdem libertate potuisset alium Ordinem eligere, qui profuisset aliis, & non nobis.]

CONTROVERSIA XLIII.

GRATIA EFFICAX.

An cum hac sit concedenda Prædeterminatio Physica Liberi arbitrij, in sensu diviso potentis conjungi cum actu oppositio.

186. IN quocunque consistat Efficacia gratiæ, ujus Magistros, qui eam Adversario tradant & locum ubi tradant, jam nominavi Contr. 40. fruſtra Adversarius nobis obtrudit suam Prædeterminationem physicam, ad verificandos geminos textus S. Thomæ 1. 2. q. 112. a. 3. dicentis: *Intentio DEI deficere non potest* : & 3. contr. Gent. c. 155. asserentis. *Omne quod de se est Variabile, ad hoc, quod figatur in uno, indiget auxilio alicujus moventis immobilis.* Nam S. D. pro fide verbis suis adstruendâ, ad longè alia auxilia moventia, & infallibiliter Divinam intentionem exequentia, respexit, nunquam tamen Prædeterminationem physicam in eorum numerum adduxit, quamvis lect. 5. lit. E. in ista verba Christi apud Joan. c. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Et ego resuscitabo eum &c.* Satis multa enumeraverit. Referam itaque S. Doctoris in prædicta Verba accuratam commentationem, dum quid Christus per illa intenderit significare, sic declarat, [Sed hîc est triplex quæstio. Prima est de hoc, quòd dicit : *nisi Pater traxerit eum.* Cùm enim ad Christum veniamus credendo, sicut supra eodem dictum est, venire ad Christum est credere in eum : credere autem nullus potest, nisi volens. Cùm ergo tractio importat violentiam quandam, ergo qui tractus venit ad Christum, cogitur. Respondeo dicendum, quòd hoc quod hîc dicitur de hac tractione Patris, non importat coactionem, cùm non omne trahens faciat violentiam : sic ergo multipliciter Pater trahit ad Filium, secundùm multiplicem modum trahendi absque Violentia in hominibus. Nam aliquis homo trahit aliquem persuadendo ratione : & hoc modo Pater trahit homines ad Filium, demonstrando esse Filium suum ; & hoc dupliciter, vel per internam revelationem &c. vel per miraculorum operationem &c. Item aliquis trahit alium alliciendo, Proverb. 7. Blanditiis labiorum suorum protraxit eum : & hoc modo illi, qui attendunt ad JESUM propter Autoritatem Paternæ Majestatis trahuntur à Patre &c. Sed trahuntur etiam à Filio admirabili delectatione & amore Veritatis, quæ est ipse Filius DEI. Si enim, ut dicit Aug. trahit quemque sua voluptas, quantò fortius debet homo trahi ad Christum, si delectat ur veritate, beatitudine, justitiâ &c. Sed quia non solùm revelatio exterior, vel objectum Virtutem attrahendi habet, sed etiam interior instinctus impellens, & movens ad credendum, ideo trahit multos Pater ad Filium per instinctum Divinæ operationis moventis cor hominis ad credendum. Phil. 2. DEUS est, qui operatur in nobis velle & perficere. Oseæ 11. In funiculis Adam traham eos, in Vinculis charitatis. Proverb. 21. Cor Regis in manu Domini, quocunque voluerit inclinabit illud.] Ecce neque ad Sacræ Scripturæ testimonia verificanda, S. D. auxiliis extrinsecis, atque intrinsecis, in solo impulsu illuminationis & delectationis internæ, scilicet in actu interno Intellectûs aut Voluntatis ab ipso constitutis, post accuratam investigationem accensuit aliquam qualitatem ab actu Intellectûs & Voluntatis distinctam, non solùm officium movendi, & liberè trahendi, sed etiam prædeterminandi habentem. Imò manifestè eam negat 1. 2. q 10. a. 4. in C. ubi ait: [Dicendum, quòd sicut Dionysius dicit cap. 4. de Divin. Nomin. Ad providentiam Divinam non pertinet naturam rerum corrumpere, sed servare : Vnde omnia movet secundùm eorum conditionem ; ita quòd ex causis necessariis per motionem Divinam consequuntur effectus ex necessitate, ex causis autem contingentibus sequuntur effectus contingenter. Quia igitur Voluntas est activum principium, non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa, sic DEVS ipsam movet, quod non ex necessitate NB. ad unum determinat.]

187. Respondet tamen Adversarius, quòd etiamsi DEVS prædeterminet ad unum, tamen causæ contingenti non inferat necessitatem, vel libertatem illius corrumpat ; sed ad eam servandam sufficiat, quòd in sensu diviso cum prædeterminatione ad consensum possit existere dissensus : Sicut videtur idem fatendum esse de Scientia Media, & de Decreto determinatè prædefiniente consensum. Verùm, hac responsione non salvari libertatem sic ostendo. Quia quando id, quod pro priori naturæ requiritur ad actum secundum, est à libero arbitrio creato *inimpedibile*, & quando illud inimpedibile in sensu composito etiam est *inconjungibile* cum omissione determinati actûs secundi, hoc ipso actus secundus non est liber, sed necessarius necessitate absolutâ, id est, simpliciter inimpedibili, seu necessitate consequentis, ut loquuntur Theologi ; cùm ipsû, quod sequitur, sit necessarii necessitate Causæ, necessariò agentis, & posite trahentis tale cõsequens, ut patet ex dictis Contr. 12. ubi ostendi, quòd prædeterminatio physica non se teneat ex parte actûs secundi, sed ex parte actûs primi, hoc ipso, quòd cum virtute activâ liberi arbitrii pro priori naturæ præsupponatur ad actum secundum, ipsámque Virtutem activam proximè compleat, & ad actum secundum *causaliter* juxta Adversi. prædeterminet. Vnde sc.

sequitur, positâ prædeterminatione non tantùm non dari potentiam ad simultatem duplicis oppositi actûs secundi (quæ potentia ad libertatem utique non requiritur,) sed neque dari simultatem potentiæ proximæ & completæ ad utrumque actum in sensu diviso, seu sub disjunctione ponendum.

188. Econtra, quando aliquid pro prioti naturæ præsupponitur, quod ex suppositione suæ existentiæ est necessariò & infallibiliter connexum cum actu secundo, sed quod tamen erat *Impedibile* ab arbitrio creato, per liberam determinationem suam ad alium actum secundum, sub conditione ejusdem auxilii ponendum, tunc actus secundus non est necessarius necessitate consequentis, hoc ipso, quòd liberum arbitrium potuisset actum secundum consequentem impedire, impediendo ipsum antecedens impedibile: ex suppositione tamen, quòd non impediverit illud antecedens, nempe præscientiam, & decretum prædefinitivum, vel permissivum, determinati actûs secundi, iste actus secundus dicitur necessarius necessitate consequentiæ, seu à subsistendi consequentia, eò quòd per bonam consequentiam logicam, concessâ infallibili præscientiâ actûs secundi, necessariò inferatur illius existentia. Sed hæc est tantùm necessitas conditionata, seu hypothetica, ex suppositione alicujus antecedentis Impedibilis à libero arbitrio.

189. Vnde quia prædeterminatio physica suâ *Inimpedibilitate*, vi cujus neque in *existendo*, neque in *causando* potest impediri à libero arbitrio creato, destruit necessitatem merè conditionatam, seu necessitatem consequentiæ, & respectu etiam liberi arbitrij, per ipsam prædeterminationem primùm proximè ad agendum completi, inducit necessitatem absolutam, seu consequentis; propterea adversatur communi doctrinæ Theologorum, constanter admittentium prædictâ divisione necessitatis in absolutâ, & conditionatâ, seu in necessitate Consequentis & consequentiæ: quæ divisio approbata est à Concilio Colon. an. 1536. & à S. August. relato in *cap. Vasis ira §. quamvis ergo* 23. *q.* 4. atque ab ipso S. Thoma. *q.* 24. *de Verit. a.* 1. *ad* 13. pro concilianda libertate cum præscientia DEI est adhibita: ubi ait: [Ex præscientia DEI non potest concludi, quòd actus nostri sint necessarij necessitate absolutâ, quæ dicitur necessitas consequentis: sed necessitate conditionatâ, quæ dicitur necessitas consequentiæ, ut patet per Boët. in fine de consolatione Philosophiæ.]

190. Atque ex his patet, quòd licèt dicat Adversarius, se suum sensum compositum, & divisum non sic explicare, quasi dissensus non possit poni cum potentia prædeterminata ad consensum ex defectu potentiæ proximæ ad dissensum; sed tantùm quòd non possit poni cum prædeterminatione, quæ non est ipsa potentia, nec complet potentiam: tamen protestatio est contraria facto: quia enim prædeterminatio ad consensum tenet se ex parte potentiæ completæ, & non ex parte actûs secundi, nempe consensûs; propterea dissensus non potens stare cum prædeterminatione, hoc ipso non potest stare cum potentia proxima, & in actu primo completâ ad consensum, & ipsa prædeterminatio complens potentiam ad consensum, facit, ut potentia volitiva non sit proximè completa ad dissensum: ideo nostri Autores, qui datam responsionem, ex sensu compositio, & diviso desumptam, impugnant, quòd non sufficiat ad libertatem possibilitas dissensûs *in sensu diviso à potentia proxima*, non supponunt hanc divisionem *à potentia proxima* ab Adversariis asseri; sed suis argumentis convincunt, non posse non asseri, hoc ipso, quòd asseratur *sensus divisus à prædeterminatione*, constituente & complente potentiam proximam. Neque huic principio, *ut impossibilitas sensûs compositi non obstet libertati, necesse est, eam impossibilitatem non fundari in aliquo impedibili pro priori naturæ præsupposito, ac determinato tantùm ad unum*, ullâ ratione contradicit, sed potiùs in illo se fundat S. Thomas 3. contr. Gent. c. 98. quando ait: [Nihil DEUS facere potest, quin sub ordine suæ providentiæ cadat: sicut non potest aliquid facere, quod ejus operationi non subdatur: potest tamen alia facere, quàm ea, quæ subduntur ejus providentiæ, vel operationi, si absolutè consideretur ejus potestas.] scil. in sensu diviso *suæ providentiæ*, per suam libertatem *impedibiliter*, & *liberè* volentis tantùm ea objecta, quæ illi de facto subduntur, & quæ cum eorum oppositis sunt incompossibilia.

CONTROVERSIA XLIV.

COMPLEXIO NATVRALIS.

An hæc conducat ad Actus supernaturales.

191. Quando P. Haunoldus lib. 2. n. 793. dixit, *Ratione indolis & Complexionis naturalis, secluso omni extrinseco, unum est melius dispositum ad bonum usum gratiæ, quàm alium*; non ita ruditer intelligendus est, quasi velit secludi DEVM in ratione principii effectivi, vel complicipij: nam nunquam intendit asserere, quòd homo possit habere dictam meliorem dispositionem, vel eâ uti sine DEO, illam dante, & ad usum concurrente, sine quo neque is, qui minùs bonam indolem & complexionem accepit, eandem accipere, & ad usum gratiæ ullâ ratione disponi potuit: cùm ergo in complexione dispares, in principio effectivo extrinseco increato

sint pares, non est ratio, istud secludendi. Unde impertinenter impugnatur P. Haun. duplici testimonio sancti Thomæ. 2. Cor. 2. lect. 3. dicentis: *Ipsa præparatio mentis humanæ est ex Virtute Divina; nam licèt facilitas, quâ mentes præparantur, sit causa conversionis; tamen ipsius facilitatis, & præparationis causa est DEVS.* Et 1. 2. q. 112. a. 2. in C. *Quæcunque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio DEI moventis animam ad bonum.* Solùm itaque voluit significare P. Haun. quòd seclusâ meliori educatione, ac disciplinâ externâ, cujus n. 797. expressè meminit, indoles & complexio congenita reddat hominem meliùs dispositum ad bonum usum gratiæ: quæ est expressa Sententia S. Thomæ 1. dist. 17. q. 1. a. 3. in C. ubi ait: [Dicendum est igitur, quòd mensura, secundùm quam datur charitas, est capacitas ipsius animæ, quæ est ex natura simul, & dispositione, quæ est per conatum operum, & quia secundùm eundem conatum magìs disponitur natura melior; ideo qui habet meliora naturalia, dummodo sit par conatus, magìs recipiet de perfectionibus infusis.] Et 1. 2. q. 63. a. 1. in C. [Ex corporis dispositione aliqui sunt dispositi, vel meliùs vel pejùs ad quasdam Virtutes.] Et paulò pòst. [Sic ergo patet, quòd Virtutes in nobis sunt à natura secundùm aptitudinem, & inchoationem, non autem secundùm perfectionem.] Et ibid. ad 3. [Tertia verò ratio procedit secundùm quod ex naturali dispositione corporis, quam habet ex nativitate, unus habet aptitudinem ad miserendum, alius ad temperatè vivendum, alius ad aliam virtutem.] & q. 71. a. 2. ad 1. cùm sibi objecisset. [Virtutes non sunt in nobis à natura, sed causantur in nobis per infusionem, aut ab assuetudine.] Respondet: [Virtutes, etsi non causentur à natura secundùm suum esse perfectum, (quo Vocabulo excipit, juxta priùs dicta, esse imperfectum, & inchoatum) tamen inclinant ad id, quod est secundùm naturam.] & 2. 2. q. 123. a. 1. ad 3. [Nec tamen est contra rationem Virtutis, quòd ex naturali complexione aliquis habeat naturalem inclinationem ad Virtutem.] Hoc ipsum etiam testatur quotidiana experientia.

192. Sed infert Adversarius, ex hoc etiam sequi contra P. Haunoldum, lib. 1. n. 159. quòd, si naturalis indoles, & complexio deservit ad meliorem usum gratiæ, non obstante suâ improportione, etiam major nobilitas Intellectûs Angelici, quàm humani, conducat ad perfectiorem Visionem DEI cum æquali lumine gloriæ producendam, non obstante naturali improportione. Hoc illatum non tantùm est contra P. Haunoldum, sed etiam contra S. Thomam, adeóque vel nec P. Haunoldus, vel etiam S. D. sibi ipsi repugnat, iste enim 1. *p. q.* 12. *a.* 6. *ad* 3: iterum Ducem se præbet, inquiens: *Diversitas videndi erit per diversam facultatem Intellectûs, NB. non quidem naturalem, sed gloriosam*: hujus diversitatis unicam radicem in luminis gloriæ inæqualitate etiam constituit 4. *dist.* 49. *q.* 2. *a.* 4. & 3. *contr. Gent. c.* 58. conformiter *Concil. Flor. sess. ult. in litteris Vnionis.* Itaque facilè negatur illatum, & duplex manifesta ostenditur disparitas.

193. Prima est, quia melior indoles, & complexio naturalis solummodo dispositivè dicitur servire ad meliorem usum gratiæ, quatenus Voluntas à comprincipio supernaturali elevata faciliùs se determinat ad usum supernaturalem gratiæ, quando ratione complexionis melioris, & inclinationis ad similes actus naturales, minorem experitur resistentiam, sed potiùs majorem inclinationem ac facilitatem. Econtra major nobilitas intellectûs Angelici, non tantùm dispositivè, sed effectivè deberet servire ad perfectiorem Visionem Beatificam.

194. Altera disparitas est, quòd Bonus usus gratiæ consistat in actibus supernaturalibus, à cognitione abstractiva dependentibus, quorum similes naturales homo tantò meliùs potest producere, quantò meliorem habet indolem ac complexionem, sed Visio Beatifica non tantùm est supernaturalis, sed in modo tendendi intuitivo prorsus est dissimilis modo tendendi abstractivo, ad quem solum se extendit perfectior intellectus; cùm enim modus cognoscendi æquatur modum essendi, modus autem cognoscendi DEVM intuitivè sit supra modum essendi etiam angelicum, qui, utpote Substantia perfectibilis, hoc ipso omnia cognoscit ad modum entis perfectibilis, ideo modus cognoscendi Deum intuitivè, prout est in se omnino imperfectibilis, superat modum cognoscendi Angelicum, & perfectionem intellectûs excessivam, ita ut jam sit supra Sphæram activitatis, quantumcunque perfecti intellectûs creati.

195. Utraque tamen improportio, tam ex supernaturalitate Visionis intuitivæ, quàm ex modo tendendi proveniens, suppletur per lumen gloriæ, sed juxta mensuram suæ perfectionis, ut proinde cum æquali lumine ab inæquali intellectu producatur Visio æqualiter commensurata perfectioni luminis gloriæ; cui physico influxui tamen potentiæ naturalis in Ordine ad Visionem Supernaturalem, nihil obstat, quòd etiam si similiter Intellectus influat in actus fidei, in Via elicitos, & voluntas in actus supernaturales meritorios, Adversarius exinde opponat, reipsâ in natura constitui aliquod initium fidei, & gratiæ semen: ad hoc enim jam ex institu-

to responsum est Controversiâ quartâ.

CON-

CONTROVERSIA XLV.

GRATIA SVFFICIENS.

An hæc detur omnibus Adultis ad resurgendum à peccatis.

196. LInguam, inquit Adversarius, P. Haunoldi lib. 2. n. 764. dicentis, *Gratiam moraliter sufficientem dari omnibus, etiam reprobis ad resurgendum, si post commissum peccatum aliquamdiu cum usu rationis supervivant*; premunt, qui nondum loqui valent: Baptismus enim in nova Lege est unicum remedium ad Salutem parvulorum sufficiens; & tamen non confertur omnibus parvulis. Verùm, si parvuli in testimonium adducti loqui valerent, dicerent, ab Adversario in relato textu P. Haunoldi omissam fuisse particulam *Peccatoribus*, quâ adultos & *ad resurgendum* idoneos designabat, proinde se, utpote in assertione illa non comprehensos, linguam premere non posse; imò n. 765. expressè fuisse exceptos, propter relatam ibid. Autoritatem S. Augustini, frequenti experientiâ confirmatam. Ad argumentum verò, à comparatione adultorum cum parvulis petitum, & ab Adv. his verbis propositum. [Cùm DEVS nõ sit benevolentior impiissimis hominibus propriâ Voluntate repugnantibus, quàm innocentissimis personaliter parvulis, etsi originali culpâ coinquinatis, cur non conceditur, adultis aliquando in pœnam gravissimorum peccatorum sufficientia auxilia denegari.] Respondeo, argumentum à minori ad majus nimium probare, quia non tantùm *aliquando*, sed *semper* in pœnam gravissimorum peccatorum auxilia sufficientia deneganda essent; de illis enim, quibus non negarentur rediret propositum argumentum. Disparitatem autem institutæ comparationis minoris cum majori, P. Haunoldus cit. n. 764. hoc discursu assignat. [Si aliquamdiu post peccatum homo utatur ratione, non est moraliter possibile, quin occurrat memoria peccati commissi, & illius fœditas, quæ homini elevato repræsentatur per cognitionem proportionatam statui, hoc est, supernaturalem, si peccatum commissum est contra Deum, ut Autorem supernaturalium; quæ cognitio cùm sit medium ordinatum ex natura sua ad finem supernaturalem, pertinet ad providentiam DEI, non permittere, ut si homo tali cognitioni cooperetur, deficiat ulterius remedium Justificationis] Nempe quia *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Ex hujus discursûs suppositione S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 8. ad 1. inquit: *Quia ex ejus defectu est, quòd homo se ad gratiam habendam non præparet, propter hoc à peccato non excusatur, quòd sine gratia peccatum vitare non potest.* Excusaretur autem à peccato, nempe impœnitentiæ finalis, si se non posset præparare, vel si Deus negaret gratiam ritè præparato.

197. Opponit tamen Adversarius ulteriùs textum S. Thomæ 2. 2. q. 2. a. 5. ad 1. quo ipse ait, nihil potuisset clarius dici. [Quibuscunque datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, saltem Originalis, ut dicit Augustinus in lib. de Corrept. & gratia.] Pro responsione reddo alium textum S. Thomæ 3. contr. Gen. c. 159. [Deus quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare: vult enim omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire: ut dicitur 1. Tim. 2. sed illi soli gratiâ privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant.] Juxta hæc Verba, supponentia prædictum P. Haunoldi discursum, debuisset Adversarius distinguere inter auxilia *proximè ac immediatè sufficientia ad resurgendum*, & inter *remotè ac mediatè sufficientia*; pro his stat assertio P. Haunoldi, pro illis, de quibus S. Doctor in textu Adversarii locutus est, non stat. Et hoc discrimen apertè supponitur à S. Thoma 1. dist. 40. q. 4. a. 2. in C. ubi ait: [Istum (intelligit hominem obduratum) carere gratiâ ex duobus contingit. Tum quia ipse non vult recipere. Tum quia Deus non sibi infundit, vel non vult sibi infundere. Horum autem duorum talis est ordo, NB. ut secundum non sit, nisi ex suppositione primi. Cùm enim Deus non velit, nisi bonum, non vult istum carere gratiâ, nisi secundùm quod bonum est: sed quòd iste careat gratiâ, non est bonum simpliciter. Vnde hoc absolutè consideratum non est volitum à DEO. Est tamen bonum, ut careat gratiâ, si eam habere non vult, vel si ad eam habendam negligenter se præparat: quia justum est, & hoc modo est volitum à Deo.] Ex quibus Verbis evidenter patet, Deum adultis, aliquamdiu usu rationis utentibus, semper dare gratiam sufficientem, ut possint velle recipere, & ut possint se præparare ad recipiendam gratiam proximè sufficientem ad resurgendum: aliâs ineptè illis diceretur Ezech. 33. *Vivo Ego, dicit Dominus, nolo mortem impij, sed ut convertatur impius à Via sua, & vivat. Convertimini, convertimini à Vijs vestris pessimis: & quare moriemini domus Israël?* Et 2. Petri 3. v. 9. *Patienter agit propter Vos, nolens aliquos perire, NB. sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Ecce, ut repetam Verba Advetsatij, *Quid potuisset clarius dici?*

CONTROVERSIA XLVI.

FACIENS, QVOD IN SE EST.

An facienti quod in se est per Actus naturales, DEVS non deneget Gratiam.

198. ESt insistendum Doctrinæ P. Haunoldi lib. 2. n. 775. dicentis: *Homini per actus naturales aliquamdiu servanti Legem Naturalem, DEVS ex sua bonitate infallibiliter providebit Gratiam supernaturalem, moraliter ac proximè sufficientem ad consequendam salutem, si illi homo velit cooperari.* Quia P. Haunoldus suam Doctrinam clarissimè probat ex S. Thoma q. 14. de Veritate. a. 11. ad 1. ubi ait: [Si aliquis in Sylvis nutritus, ductum rationis NB. naturalis sequeretur in appetitu boni, & fugâ mali, certissimè est tenendum, quòd DEVS ei per internam inspirationem revelaret necessaria, vel ad eum prædicatorem dirigeret.] Nec evadit Adversarius, contra manifesta illa Verba: *Si aliquis in sylvis nutritus* (qui scil. nullam actualem Fidem supernaturalem haberet, quæ est initium justificationis, omnisque actûs supernaturalis) *ductum Rationis NB. Naturalis sequeretur*: allegando alium textum ex S. D. ad Rom. 10. lect. 3. quo putat actum supernaturalem requiri à S. Thoma, quando dicit: [Sed tamen hoc ipsum, quòd aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se scil. ad Deum, ex DEO est, movente corda eorum ad Bonum.] Verùm DEVS potest etiam per illustrationes gratuitas naturales movere corda ad bonum honestum naturale: unde ex his Verbis, ut proximè ex ipso contextu ostendam, non probatur supernaturalitas actuum. Neque eam rectè colligit Adversarius ex adducto à S. D. exemplo Cornelij, cujus eleemosynæ, propter quas act. 10. missus est ad illum S. Petrus, non potuerunt provenire ab actu merè naturali: quia S.D. 2. 2. q. 10 a. 4. ad 3. inquit. *De Cornelio tamen sciendum est, quod infidelis non erat: alioquin ejus operatio accepta non fuisset DEO, cui sine Fide nullus potest placere. Habebat autem Fidem implicitam, nondum manifestatâ Evangelii Veritate. Unde ut eum in Fide pleniùs instrueret, mittitur ad eum Petrus.* Nam S. Thomas Exemplum Cornelij non adhibuit pro confirmanda citata assertione ex Commentario epistolæ ad Rom. sed pro confirmanda assertione P. Haunoldi, ut mox dicetur: neq; illud solum adhibuit, sed etiam exemplum Macedonum, qui non habuerunt actus supernaturales: & S. Doctorem ibid. etiam loqui de actibus naturalibus, patet evidenter ex ipsius verbis. Cùm enim quæsivisset: [Numquid ergo illi, ad quos non pervenit fama prædicationis Apostolicæ, utpote si fuerunt enutriti in sylvis, excusationē habent de peccato infidelitatis?] & cùm etiam respondisset: [Excusationem habent de peccato infidelitatis, non tamen Beneficium Dei consequentur, ut scil. justificentur ab aliis peccatis.] Deinde subjungit: [Si qui tamen eorum fecissent quod in se est, (non tam autem in potestate illorum facere actus supernaturales) *Dominus eis secundum suam misericordiam providisset, mittendo eis prædicatorem fidei, sicut Petrum Cornelio act. 10. & Paulum Macedonibus, ut habetur act. 16.*] Et mox, ut ostendat, illos actus etiam naturales, fuisse in fidelium illorum potestate ex præmotione Divina, quantumvis naturali, addit verba solitariè relata ab Adv. *Sed tamen hoc ipsum &c.* priora utpote apertè contraria sibi, studiosè dissimulante. Sicut etiam de industria dissimulavit alium clarissimum textum à P. Haunoldo l. c. allegatum *ex 2. dist. 28. a. 4. ad 4.* Ubi rursum inquit S. Doctor: [Etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id, NB. quod in ratione naturali est; unde dicitur, quòd si aliquis in barbaris natus Nationibus, quod in se est, faciat, Deus sibi revelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando, vel Doctorem mittendo.] Eandem doctrinam repetit Angelicus Doctor 3. *dist. 25. q. 2. a. 1. q. 1. ad 1. & 2.*

199. Ex his tamen non sequitur, verum esse illatum Adversarij; quòd sic jam possit assignari ratio ex parte hominis, quare Deus vocet istum, & non illum, cùm tamen S. Augustinus à Magistro Angelico 1. p. q. 23. a. 5. laudatus dicat: *Quare hunc trahat, & illum non trahat, nolle velle dijudicare, si non vis errare.* Præterquam enim, quòd prædicti actus naturales, à fide supernaturali, sine qua impossibile est placere Deo in ordine ad præmium supernaturale, prorsus independentes, non sint Deo accepti, *ut ratio sive de cõdigno, sive de congruo meritoria*; sed sint tantùm quasi *remotio obicis* ad Vocationē Divinā, ex mera misericordia decernendā, *hoc ipsum*, ut proximè ex S. Thoma dictum est, *quòd aliqui faciunt, quod in se est* (scil. ipsi actus boni naturales) *ex Deo est, movente corda eorum ad bonum.*

200. Unde iterum pro confirmatione, tum datæ responsionis, tum doctrinæ P. Haunoldi, cui insistendum dixi, duo clarissima Angelici Doctoris testimonia subijcio, ut videat Adversarius, quoties in hac Controversia suo S. Magistro adversetur. Iste enim 2. *dist. 28. a. 4.* in C. ita scribit. [Quidam dicunt (inter quos est Adversarius) quòd nullus potest se ad gratiam gratum facientem præparare; nisi per aliquod lumen menti infusum, quod est donum gratiæ gratis datæ. Istud autem NB. non videtur conveniens; quia præparatio, quæ est ad gratiam non

non est per actus, qui sint ipsi gratiæ æquandi, æqualitate proportionis; sicut meritum æquatur præmio; (Ecce confirmationem prioris solutionis ad illationem Adversarii à me repositæ) & ideo non oportet ut actus, quibus homo se ad gratiam habendam præparat, NB. sint naturam humanam excedentes. Sicut enim natura humana se habet in potentia materiali ad gratiam; ita actus NB. Virtutum naturalium se habent, ut dispositiones materiales ad ipsam.] Et paulo pòst, cùm noluerit S. D. præmotionem ad actus naturales vocare donum gratiæ gratìs datæ, eo quòd non excedat naturam humanam, ut tamen indicaret esse gratuitam, latiùs loquendo, id est, esse ex Deo, sine ulteriori hominis præparatione liberaliter illam conferente, & movente corda ad bonum (quæ fuit altera solutio illationis) addit: *Nisi fortè gratia, gratìs data, dicatur naturale lumen rationis, quod pertinet ad bona naturalia, & non ad gratuita, nisi largè accepta*, quatenus scil. non est supra naturam, attamen etiam non est debitum, sed est auxilium per DEI misericordiam donatum naturæ.

201. Alterum testimonium S. Doctoris, pro actibus naturalibus, non quidem meritoriè, sed dispositivè & remotè præparantibus ad gratiam supernaturalem, habetur *q. 24. de Verit. a. 1. ad 2.* ubi dicitur: *Gratiam autem, quæ Opera meritoria facit, quamvis homo non possit ex libero arbitrio acquirere; potest tamen se ad gratiam habendam præparare, quæ ei à Deo non denegabitur, si fecerit quod in se est*: quòd enim hi actus, quamvis non sufficiant ad meritum etiam de congruo, prout tamen in potestate liberi arbitrii, adeóque naturales sunt, possint remotè disponere ad promerendam gtatiam per actus supernaturales, ut proinde hæc quoad remotam dispositionem, saltem negativam, quæ est mera remotio obicis, & positivæ indignitatis ad lumen infusum supernaturale, sit aliquo modo in potestate liberi arbitrii (cujus contrarium Semi-Pelagiani objiciebant S. Augustino, imputantes illi sublationem libertatis) id S. D. ulteriùs declaraturus immediatè subjungit. *Et ideo non est omnino extra potestatem liberi arbitrii opera meritoria agere, quamvis ad hoc per se potestas liberi arbitrij non sufficiat, eò quòd modus, qui ad meritum requiritur, facultatem naturæ excedit, NB. non autem modus, qui est in operibus ex Virtutibus politicis.*

CONTROVERSIA XLVII.

COLLECTIO AUXILIORUM.

An aliquod Arbitrium creatum totaliter illi resistere possit.

202. ETsi Adversarius dicat, quòd P. Haunoldus nunquam defensurus sit illam assertionem lib. 2. n. 836. qua asserit, *Esse repugnantiam metaphysicam, ut detur aliquis homo, qui reddat omnia auxilia inefficacia, omnibus resistendo*: tamen ipse neque refert, & solvit illius argumenta, neque affert aliquod in contrarium, quod à P. Haunoldo non facillimè solvatur. Nam quando ita objicit: [Omnis concursus indifferens, omnisque motio moralis, quæ physicè non efficit, sed exspectat concursum, & determinationem liberi arbitrij, talis est, ut ei resisti possit, etiam in sensu composito; omne enim objectum Voluntati propositũ, præter DEVM clarè Visum, non sufficit eam determinare, quin valeat se aliorsum divertere, cùm illud non habeat bonitatem adæquantem totam capacitatem voluntatis, ut egregiè probavit S. Thomas 1. p. q. 105. a. 4. in C.] libenter P. Haunoldus concedit totum, quod dictum est, & si alicui motioni resisti non posset, non valeret cum ea consistere libertas proxima: sed negat consequentiam ejus, quod inferendum esset: scil. ergo voluntas potest omnibus auxiliis resistere in sensu collectivo: itaque deberet Adversarius cum S. Thoma distinguere inter sensum distributivum & collectivum: hinc in 3. p. q. 87. a. 1. ad 1. ait S. D. *Homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia, & singula; potest etiam vitare singula peccata venialia, sed NB. non omnia.* Et 1. 2. q. 109. a. 8. ad 1. *Homo potest vitare singulos actus peccati, non tamen omnes, nisi per gratiam.*

203. P. Haunoldus verò suam assertionem probavit inprimis ex S. Scriptura Proverb. 21. *Cor Regis in manu Domini, quocunque voluerit inclinabit illud.* Deinde ex S. Aug. lib. de corrept. & Gratia c. 14. ubi de DEO ait. *Sine dubio habens humanorum cordium, quò placeret, inclinandorum, Omnipotentissimam potestatem.* Idem probat S. Thomas 3. Contr. Gent. c. 88. inquiens. *DEVS animam solus creat, solus igitur DEVS potest movere Voluntatem per modum agentis absque Violentia* (& absque necessitate tollente libertatem indifferentiæ) *hinc est, quòd dicitur Proverb 21. Cor Regis in manu Domini &c. Et ad Phil. 2. DEVS est, qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona Voluntate sua.* Autoritati P. Haun n. 837. etiam addidit rationem, desumptam ex illimi-

tatione Omnipotentiæ Divinæ, continentis numero, & perfectione aptitudinis ad movendum corda hominum, auxilia plura & præstantiora (imò etiam moraliter necessitantia,) in infinitum; & ex limitatione potentiæ creatæ ad resistendum: quâ comparatione positâ necesse est, potentiam limitatâ infinities posse vinci à potentia illimitatâ; itaq; hæc *quocunq; voluerit inclinabit illam*: hoc autem non potest fieri per prædeterminationem physicam, ergo per præmotionem, directam à Scientia conditionata universali, ut sæpius & fusiùs in prioribus Contr. declaratum & comprobatum est.

204. Eadem assertio P. Haunoldi potest etiam confirmari argumento Sancti Thomæ 3. Cont. Gent. c. 155. ubi rationem à priori assignans, quare prædictus modus argumentandi, ab Adversario usurpatus, qui est à sensu distributivo ad collectivum, non semper valeat, nec bene inferatur: Voluntas potest singulis Vicibus bene operari: ergo potest omnibus Vicibus & constanter bene operari: sic loquitur. [Potestas liberi arbitrii est respectu eorum, quæ sub electione cadunt: quod autem eligitur, est aliquid particulare operabile: particulare autem operabile est, quod est hîc & nunc: quod igitur cadit sub potestate liberi arbitrij, est aliquid, utnunc operandum: perseverare autem non dicit aliquid, ut hîc & nunc operabile: sed continuationem operis per totum tempus: iste igitur effectus, qui est perseverare in bono, est supra potestatem liberi arbitrij.] Similiter dico. Vniformiter resistere omnibus auxiliis, dicit Vniformitatem operis per totam seriem infinitorum possibilium auxiliorum: iste igitur effectus, qui est uniformiter operari, sive in bono, sive in malo, est supra potestatem liberi arbitrii; id quod declarari potest exemplo alearum, quarum jactu quilibet numerus, & qualibet Vice, in sensu distributivo, facilè poni potest, repugnat tamen eundem numerum constanter & in infinitum multiplicatis vicibus projici, propter Variabilitatem.

205. Vnde quemadmodum S. D. ex Variabilitate voluntatis humanæ probat, perseverantiam in bono esse supra potestatem liberi arbitrij, ita rursum probari potest, Vniformitatem operandi pro diversitate auxiliorum esse supra potestatem liberi arbitrii. Ita enim S. D. l. c. discurrit. *Omne quod de se est variabile, ad hoc quod figatur in uno, indiget auxilio alicujus moventis immobilis* (ut scil. constanter & immobiliter, superatis omnibus impedimentis, eligat talia auxilia, quæ conditionatè prævidet subsecuturam operationem bonam,) *homo enim NB. est variabilis, & de malo in Bonum, & de bono in malum*: Ceterùm, hæc assertio, cujus probationem Adversarius postulavit, omnium clarissimè luadetur à propria cujusque experientia, quâ compertum habet, sibi quandoque esse difficillimum abstinere à peccato, quandoque facillimum; unde cùm possit difficultas aut facilitas à Deo augeri in infinitum, hinc facilè potest DEUS voluntatem inclinare in quamcunque partem, quin per prædeterminationem libero arbitrio inferat physicam necessitatem, à me frequenter, solùm tamen per modum argumentantis, objectam.

206. Petitæ probationi Assertionis subnectit Adversarius novam petitionem responsionis ad hanc quæstionem. *Vel convertitur Petrus, quia priùs DEVS id vult, & physicè facit? vel DEVS vult illum converti, quia Petrus priùs vult converti? vel quia DEVS & Petrus volunt simul?* Resp. Petrum converti, quia DEVS vult dare auxilium in ordine ad ponendam conversionem, adeóque quia etiam vult ipsam conversionem, sed *impedibiliter*, propter Scientiam directivam, impedibilem à statu objecti conditionato, impedibili per liberum arbitrium creatum. DEVS autem vult Petrum converti, non quia Petrus absolutè vult converti, sed quia conditionatè prævidet, quòd Petrus esset convertendus, si haberet tale auxilium, ideóque dat illi hoc auxilium, ut Petrus absolutè velit converti, quam voluntatem deinde cum Petro, suo tempore, physicè producit. Et sic evitatur decretum prædeterminans inimpedibile, & simul salvatur dependentiâ Conversionis à DEO, ut præmovente, & physicè efficiente Conversionem Petri.

CONTROVERSIA XLVIII.

MERITVM S. ELIÆ.

An S. Elias de facto semper mereatur.

207. NON sine Fundamento dixit P. Haunoldus lib. 2. n. 884. quòd Elias de facto non mereatur: Est enim hæc quæstio problematica, & in utramque partem dantur rationes probabiles, diversæque DD. opiniones apud nostrum Cornelium à Lapide 4. Reg. c. 2. v. 11. in fine. Illa quidem ratio, quæ ab Adversario assignatur pro facultate merendi, nihil concludit, sed concesso Antecedenti, quòd Elias insistat altissimæ Contemplationi, & Charitati DEI, quòd teste S. Thomâ omnibus Prophetis sanctior fuerit, quòd juxta eundem habuerit eandem virtutem, quàm Joannes Baptista, & habiturus sit omnia ad verum Apostolatum requisita, ac Christo in morte & mortis loco conformis

formis futurus, negatur consequentia : ex meritis enim præteritis & futuris nihil probatur pro tempore medio, & ex actibus Charitatis non bene infertur vis merendi per illos, quia hoc ipsum est in quæstione, an Elias per actus Charitatis nunc mereatur, cùm etiam PP. in Limbo, & animæ in purgatorio elicuerint frequentes actus Charitatis, nihil tamen per illos meruerint. Melior ratio ab aliis pro merito S. Eliæ afferri solet, quòd incapacitas meriti cum dilatione æternæ gloriæ, esset nimis onerosa & difficilis, ut proinde in compensationem dilatæ gloriæ rationabiliter asseratur capacitas continuò augendæ gloriæ. Sed hanc rationem Adversarius non invenit in S. Thoma, & ideo maluit eam omittere.

208. Fundamentum verò, quo nititur P. Haunoldus contra statum merendi, insistit principiis S. Thomæ. Certum enim est, quòd Enoch & Elias sint positi in tali statu, in quo nec interius, nec exterius certamen sustinent : sed juxta S. Thomam alterutrum requiritur ad meritum : unde, ut salvet meritum hominis in statu innocentiæ. 2. dist. 29. 2. 4. ad 2. inquit. [Dicendum, quòd quamvis homo in primo statu non habuerit certamen interius, habuit tamen certamen exterius; unde & victoriam habere potuit, qua coronam mereretur.] Subsumit itaque P. Haunoldus. Atqui Elias neutrum certamen habet, ergo juxta principium S. Thomæ non meretur; quod Adversarius non satis perpendit, aliàs meritum Angelorum (qui utique certamine non caruerunt, teste Jo. Apoc. 12. v. 7. & Isa. 14.) & meritum hominum in statu Justitiæ originalis non adduxisset pro instantia, neque hanc in relato textu S. Thomæ fundâsset.

209. Idem Fundamentum P. Haunoldi, ut clariùs pateat, quòd innitatur principiis S. Thomæ, potest etiam hac formâ efferri. Si Elias, *altissimæ DEI contemplationi, & exinde manantibus ferventissimis actibus Charitatis jugiter insistat* (quæ sunt Verba Adversarij.) adeò, ut in continuo raptu non solùm corporis, sed etiam mentis versetur, atque perpetuam amoris ecstasin patiatur, cujus vehementiâ dilatæ gloriæ moram leniter ferat, tunc Elias non habet cognitionem indifferentem ad contemnendum ullum bonum temporale, sed cognitio indifferens & victoriosa boni temporalis ad libertatem actionis meritoriæ est simpliciter necessaria, ergo &c. Minor est indubitata, & suprà à S. Thoma tradita. Major probatur iterum ex S. Doctore 1. 2. q. 28. a. 3. in C. ubi ecstasin distinguens in apprehensivam & appetitivam, ait : *Primam quidem ecstasin facit amor dispositivè, in quantum scilicet facit meditari de amato, ut dictum est. Intensa autem meditatio unius abstrahit ab aliis.* Quàm vehemens autem hæc sit abstractio (præsertim in S. Elia) mox indicat S. D. in Responsione ad 1. ubi concedit, quòd prima ecstasis faciat, *quandam Alienationem*, ut amans non sit *sui compos*. similia habet de raptu Amoris in 2. 2. q. 175. a. 2. in C. & ad 2.

210. Aliud adhuc Fundamentum suppeditat S. Thomas 2. Cor. 12. lect. 1. K. ubi de Enoch. (eadem autem est ratio Eliæ.) inquit : *Sed attende, quòd aliquis homo dicitur rapi ab hominibus, sicut Enoch. Sap. 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus.* Subsumo. Atqui raptus, qui indicatur in cit. loco Sap. reddit incapacem meriti ac demeriti, & juxta S. Aug. aliósque SS. PP. ac interpretes communiter fit per mortem, ut adeóque raptus Eliæ & Enoch eidem quoad effectum incapacitatis ad merendum vel demerendum saltem æquiparetur. Unde sic ulteriùs arguo. Vel Elias & Enoch possunt mereri, & demereri, vel solùm possunt mereri. Non primum, quia est expressè contra S. Thomam, & Adversarius suo S. Patri immeritò tribueret titulum *Sancti* in speciali sensu. Non secundum, quia sicut capacitas tanto tempore demerendi esset nimiùm onerosa, sic capacitas solummodo merendi esset nimiùm lucrosa, ita ut nullus Sanctus (excipio Beatissimam Virginem,) potuisset Eliæ merita æquare; quæ prærogativa neque à S. Thoma inter plura ab Adversario relata encomia memoratur, utique tamen ante omnia memoranda. Cæterùm dilatio cœlestis gloriæ quoad tantum tempus, sufficienter compensatur, ejusdem reservato adhuc augmento, quod sibi Elias & Enoch in fine Mundi promerebuntur, & quod proinde æternæ Gloriæ pondus longè est optabilius, quàm actualis possessio Gloriæ minoris. Verùm per hæc Fundamenta nolim ego quidquam meriti demere S. Patri Eliæ, sed solùm ostendere, P. Haunoldi Doctrinam illis non caruisse.

EX SECVNDA SECVNDÆ.

CONTROVERSIA XLIX.

FIDEI RESOLVTIO.

An Fides etiam resolvatur in Locutionem DEI Mediatam vel Immediatam.

211. PEr hæc Verba, quæ Adversarius ex P. Haunoldo adducit, asserente lib 3. n. 113. [Fidem nostram ultimò resolvi-

non solùm in revelationem DEI immediatam, sed etiam mediatam, ita ut motiva credibilitatis non habeant meram rationem autoritatis humanæ, sed sint revera locutio Divina.] Cujusmodi sunt, ut n. 115. inquit: *Omnes libri Canonici, & Definitiones Conciliorum.* P. Haunoldus nullo modo, multò minùs evidenter, ut Adversarius objicit, adversatur Angelico Doctori, in illud Joan. 4. *Iam non propter tuam loquelam credimus*, ita scribenti: [Quomodo credent sine prædicante? sed quando per hoc homo manuductus credit, tunc potest dicere: quòd propter nullum istorum credit, nec propter rationem naturalem, nec propter testimonia legis, nec propter prædicationem aliorum: sed propter ipsam Veritatem tantùm.] Per hæc enim Verba inprimis S. D. non negat, quòd libri Canonici, seu Verba Legis, & prædicatio Apostolorum vel aliorum, sint locutio Divina, seu Verbum DEI, tanquam Primæ Veritatis loquentis, cui, & propter quam creditur: aliàs contradiceret sibi ipsi, quando illa Verba S. Pauli ad Heb. 1. v. 1. *Multifariam, multisque modis olim DEVS loquens Patribus in Prophetis*: explicat lect. 1. Lit. I. dicens: *In Prophetis, id est, per Prophetas.* Et in altera columna vers. finem, movet de modo loquendi S. Pauli hanc quæstionem. *Sed rursus quæritur, quare dicit in Prophetis, cùm potiùs debuisset dicere, per Prophetas?* ad quod mox subjungit hanc responsionem. [Dixit, in Prophetis, quasi non ipsi locuti sunt ex se, sed Deus locutus est in eis. 2. Pet. 1. Non enim Voluntate humanâ allata est prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt Sancti DEI homines.] Et post intervallum contestans, DEUM non minùs olim locutum esse Patribus in Prophetis, quàm novissimè locutus est in Filio, sic interpretatur Verba S. Pauli: *utrobique dicit locutus est, vel loquens, & denotat eundem esse Autorem veteris & novi Testamenti.* Et super Verba epistolæ 1. ad Thessal. c. 2. [Quoniam cùm accepissetis à nobis verbum auditûs DEI, accepistis illud non ut Verbum hominum, sed (sicut est verè) Verbum DEI.] Per se quidem clarissimè probantia intentum, ita commentatur: [Dicit Verba auditûs DEI à nobis, id est, per nos. Ps. 84. Audiam, quid loquatur in me Dominus DEVS. Rom. 10. Fides enim ex auditu, auditus autem per Verbum Christi. Accepistis illud, id est firmiter in corde tenuistis, Non ut Verbum hominum, quia vana Verba hominis. 2. Cor. 13. An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus?] *Et q. 14. de Verit. a. 8. in C.* inquit S. D. [Vnde neque hominis, neque Angeli Testimonio assentire, infallibiliter in Veritatem duceret, nisi quantùm in eis loquentis DEI testimonium consideratur.] Rursum *q. 18. de Verit. a. 3. in C.* hæc habet. [Sed fides est duplex, scil. secundùm duplicem auditum, & duplicem locutionem. Est enim Fides ex auditu, ut dicitur, Rom. 10. Est etiam quædam locutio exterior, quâ NB. DEUS nobis per Prædicatores loquitur; quædam interior, quâ loquitur nobis per inspirationem internam.]

212. Deinde, quòd per textum ab Adversatio allatum S. Thomas non neget, libros Canonicos, Verba Legis, prædicationes Apostolorum, & aliorum, sicut sunt Verbum Dei, ita etiam esse partiale motivum Fidei, & non meram conditionem, quòd que proinde ipse Adversarius Testimonium S. Doctoris nobiscum explicare, ipséque dissolvere debeat suum vulgare argumentum, his Verbis constructum; [Si enim Testimonia legis, sive libri Canonici & alia, quibus manuductus quis credit, spectent ad motivum formale fidei; etiam propositio bonitatis objecti, qua manuducente amamus, pertinebit ad rationem formalem amoris: & sic aperuit Haunoldus Viam, quâ omnes conditiones possint eliminari.] Hoc, inquam, rursus claris Testimoniis S. Thomæ demonstratur; nam *q. 14. de Veritate a. 7. ad 7.* ait: [In Fide est aliquid ex parte cognitionis, prout fides est argumentum, & sic quantùm ad hujusmodi argumentationis principium actus Fidei dicitur credere DEO. Ex hoc enim NB. movet ad assentiendum credens alicui, quia est Divinitus dictum.] Deinde a. 8. in C. inquit. [Hoc, quo infallibiliter verum dicatur, Fides non potest habere, quæ Virtus ponitur, ex ipsa rerum evidentia, cùm sit non apparentium. Oportet igitur, quòd hoc habeat ex hoc, NB. quòd adhæret alicui Testimonio, in quo infallibiliter Veritas invenitur.] Et post intervallum cùm S. D. dixisset. [Neque hominis, neque Angeli testimonio assentire infallibiliter in veritatem duceret, nisi quantum in eis loquentis DEI Testimonium consideratur.] Statim infert. [Vnde oportet, quòd Fides, quæ Virtus ponitur, faciat intellectum hominis adhærere Veritati, quæ in Divina cognitione consistit.] Ex quibus evidens est, à S. D. pro eodem sumi: *Adhærere alicui Testimonio in quo infallibiliter Veritas invenitur: & Adhærere Veritati, quæ in Divina Cognitione consistit.* Hoc ipso enim, quòd in Divino testimonio, scil. in libris Canonicis, Verbis Legis, Prædicationibus hominum vel Angelorum, non consideretur Veritas creata & fallibilis ejus Scriptoris Canonici, vel ejus Prophetæ, Apostoli, aut Prædicatoris, per quem Deus loquitur, sed prima Veritas Divinæ Cognitionis, id est, DEI loquentis, *quando homo credit, tunc potest dicere, quod propter nullum istorum credit, nec propter rationem naturalem, nec propter Testimonia legis, nec propter Prædicationem aliorum* (considerando nim. in illis aliam creatam Veritatem Scriptoris Canonici, vel Prædicatoris, vel rationis naturalis) *sed propter ipsam Veritatem tantùm,*

tùm, nempe primam Veritatem, non præcisè secundùm se spectatam, sed ut loquentem, & nec in loquendo, nec in cognoscendo fallentem. Et sic debuisset Adversarius à se propositum textum intelligere, accipiendo cum S. Paulo & Angelico Doctore ab hominibus Verbum auditûs DEI, *non ut Verbum hominum*, quo modo credens potest dicere, quòd propter nullum istorum credit, *sed sicut est verè, Verbum DEI.* Plura in hunc finem S. Doctoris Testimonia adducam sequenti Controversiâ.

213. Nunc ad ejus objectionem, responsionem subnecto; & nego paritatem inter Testimonia legis, quæ in ordine ad ponendum assensum objecti revelati, debent cognosci, & affirmari, *ut quod*, atque *ut vera*, & inter Cognitionem objecti amabilis, quæ tantùm se habet, *ut quo*, & non *ut bona*. Potiùs ad mentem Angelici Doctoris debuisset Adversarius instituere paritatem inter *Testimonia Legis*, & inter *Principia, moventia Intellectum ad Conclusiones scientificam*: Ita enim S. Doctor. q. 14. de Verit. a. 8. ad 16. loquitur: [Testimonium Veritatis Primæ se habet in Fide, ut Principium in Scientiis demonstrativis.] Subsumo. Atqui Principium est motivum formale assensûs scientifici, ergo Testimonium Veritatis primæ est Principium formale assensûs Fidei. Neque tamen propterea aperta est Via, quâ omnes *conditiones* possint eliminari; plures enim conditiones tam remotæ, quàm proximæ requiruntur ad obtinendum donum Fidei, quibus partim procuratur Verbum DEI, partim disponitur Intellectus, ut ritè apprehenso & percepto assensum præbeat.

CONTROVERSIA L.

VERA ANALYSIS.

An, & quomodo hæc fiat in Locutionem Ecclesiæ.

214. HOc ipso, quòd Adversarius concedat, actum Fidei resolvi in autoritatem Ecclesiæ, quatenus Evangelio credimus propter Autoritatem Ecclesiæ, seu, quatenus hujus Autoritas datur pro ratione, & assignatur tanquam motivum formale assensûs, quærenti, quare credamus hoc vel illud esse à DEO revelatum: Jam etiam concedere debet, Testimonium Ecclesiæ, *ut hæc est Organum Spiritûs Sancti*, esse Testimonium ipsius Dei, & partiale motivum formale, *quo affirmato* Intellectus inducitur ad affirmandum objectum revelatum, & ad ipsam revelationem immediatam, Prophetis, vel Apostolis factam, adeóque veram Fidei Analysin non quidem fieri in Autoritatem Ecclesiæ, ut merè humanam, & sic P. Hamoldum lib. 3. n. 111. non nimis indistinctè negâsse, *Fidem resolvi in aliquid humanum, videlicet in Ecclesiæ Autoritatem*; fieri tamen in doctrinam seu testimonium Ecclesiæ, quatenus est Verbum seu Locutio DEI.

215. Ratio est Clara, quia non tantùm objectum revelatum Prophetis & Apostolis credimus Fide Divinâ, sed etiam ipsam revelationem credimus Evangelio Fide Divinâ, & eâdem Fide quoque credimus ipsum Evangelium scriptum; nempe propter Testimonium Concilij Trid. sess. 4. credimus hunc Articulum Fidei, quòd Evangelium sit Liber Canonicus, ex quo consequens est, Testimonium Ecclesiæ, cui hæc Fides innititur, esse Locutionem DEI, cùm Fides esse non possit, nisi in Locutione Dei fundata. Pari ratione cùm in consueta formula Fidei & ex decreto Trid. l. c. profiteamur etiam eorum Fidem, quæ explicitè non per Scripturam, sed per Ecclesiæ traditionem sunt revelata, patet, Ecclesiæ Testimoniũ esse veram Locutionem DEI, & licèt proinde Fides in eam resolvatur, non tamen propterea resolvi in aliquid humanum; quod præcedenti Controversiâ pluribus apertis Testimoniis Angelici Doctoris confirmavi, neque aliàs salvari posset firmitas Fidei: Quamvis enim assensus, quem fidelis præbet DEO, sua mysteria revelanti, sit firmissimus, supposito, quòd constet infallibiliter, ea à Deo fuisse revelata, hoc ipsum tamen suppositum non constat infallibiliter, nisi per Testimonium Ecclesiæ, Testimonium Ecclesiæ autem non est infallibile, si consideratur, ut aliquid merè humanum, & non prout in illo reperitur Veritas prima loquens, & certificans tam de objecto revelato, quàm de existentia revelationis. Hinc S. Thomas lect. 2. in 1. Thessal. c. 2. ex firmitate Fidei, nec mortis metu superatâ, probat, S. Paulum ideo dixisse: [Accepistis Verbum, non ut est hominum, sed, sicut est verè, Verbum DEI, quia exposuistis vos pro illo usq; ad mortem. Per hoc enim quòd homo moritur propter Christum, testificatur, quòd Verba Fidei, sunt Verba DEI.]

216. Atque ex his ulteriùs colligitur, ab Adversario non tantùm malè fuisse concessum, quòd Fides resolvatur in Testimonium Ecclesiæ, ut habens Autoritatem merè humanam; sed etiam malè fuisse negatum, quòd *quoad assensum, quem fidelis præbet DEO sua mysteria revelanti*, resolvatur in aliquid aliud, quàm *quod est DEVS in recto*, ut ipse inquit. Etiamsi enim 2.2. q. 1. a. 1. in corp. S. D. dicat: *In fide si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud, quàm Veritas Prima*, per hoc non excludit Locutionem externam DEI, mediatam vel immediatam à ratione formali *ut quo*, quo scil. infallibiliter cognito &

affirmato, venitur in cognitionem Scientiæ, quam prima Veritas habet de objecto revelato, in quantum nim. DEVS ratione infinitæ suæ veracitatis in loquendo, non posset ponere hanc Locutionem externam, nisi etiam haberet talem cognitionem de objecto revelato, cujus cognitionis infallibilitas, & essentialis ac prima Veritas, est proinde ultima ratio formalis, & motivum, *ut quod*, verificans ipsam Locutionem, quo sensu S. D. dixit, quòd ratio formalis in Fide *nihil sit aliud, quàm Veritas prima*: quia tamen hæc in resolutione Fidei non debet sumi secundùm se, sed ut conjuncta cum ratione formali *ut quo*, seu ut loquens, statim subjunxit S. D. *Non enim Fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi NB. Quia est à DEO revelatum.* Ubi particula causalis, *Quia*, afficit utrumque, nempe Veritatem Primam revelantem, tanquam adæquatam rationem formalem *Vt quòd*, & revelationem tanquam rationem formalem, *ut quo*. Hinc in sensu Copulativo S. D. q. 5. a. 3. in C. inquit. [Formale objectum Fidei est Veritas Prima, secundùm quod manifestatur in Scripturis sacris, NB. Et doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex Veritate Prima. Vnde quicunque non inhæret, sicut infallibili & Divinæ regulæ, doctrinæ Ecclesiæ, quæ procedit ex Veritate Prima in Scripturis Sacris manifestatâ, (Ecce juxta S. Thomam doctrina Ecclesiæ non debet spectari, ut aliquid humanum & fallibile, sed ut locutio DEI, procedens ex Veritate prima,) ille non habet habitum Fidei.] Idem S. D. 1. *p. q.* 1. *a.* 8. *ad* 2. Expressè dicit. [Innititur enim Fides nostra revelationi Apostolis & Prophetis factæ, qui Canonicos libros scripserunt.] Subsumo. Atqui id, cui innititur fides, est partiale motivum, saltem, *ut quo*, & in illud resolvitur Fides. Ob eandem rationem S. Magister *in q q. disput. q. 2. de Charitate a.* 13. *ad* 6. ait, *Formalis autem ratio objecti in Fide est Veritas Prima, NB. per doctrinam Ecclesiæ manifestata, sicut formalis ratio scientiæ est medium demonstrationis.* Iterum subsumo. Sed medium demonstrationis est ratio formalis, in quam resolvitur assensus conclusionis scientificæ, ergo non sola Veritas Prima secundùm se, sed ut connotans doctrinam Ecclesiæ, tanquam rationem formalem partialem, *ut quo*, est id, in quod resolvitur Fides, velut in complexum ex ratione formali, *ut quod*, & *ut quo*.

217. Vnde tandem pro excludenda doctrina Ecclesiæ à ratione locutionis Divinæ, & partialis motivi ad credendam revelationem præteritam Prophetis & Apostolis factam, non tam contra P. Haunoldum, quàm contra relata testimonia S. Thomæ, concludit Adversarius, sic inferens: [Si autem ut n. 111. voluit Haunoldus, ea omnia, per quæ nobis revelatio præterita applicatur credibilis, essent constitutiva Locutionis Divinæ, quid superest, nisi, ut etiam dicatur, approximationem, quâ ignis applicatur ad comburendum, esse constitutivum illius.] Respondetur tamen facilè, hoc non superesse, quamdiu Adversarius non probaverit, actionem combustivam effectivè procedere ab approximatione, sicut fides intentionaliter procedit à doctrina & Testimonio Ecclesiæ, propter quod creditur, & juxta sensum & interpretationem Ecclesiæ creditur revelatio præterita in Scripturis sacris manifestata; ob quam causam non sufficit, ut per doctrinam Ecclesiæ menti præcisè proponatur & applicetur revelatio præterita, sicut per approximationem res combustibilis applicatur igni, sed requiritur juxta S. Thomam, ut *doctrina Ecclesiæ procedat ex Veritate prima* tanquam *Divina regula infallibilis*, adeóque tanquam Locutio Dei. Vnde si revelatio præterita posset statim ad sui assensum movere, quamprimùm intellectui fuit applicata, sicut ignis potest statim producere combustionem, quàm primùm est applicatus objecto combustibili, & si nõ requireretur, ut Ecclesiæ Autoritas infallibilis, ac Divina nos moveret ad credendum Scripturæ, tunc aliquid diceret Adversarius, alias non rectè instituit paritatem.

CONTROVERSIA LI.

REVELATIO PRIVATA.

An hæc sufficiat ad actum Fidei Divinæ.

218. Cùm Adversarij Doctrina nec in Autoritate S. Doctoris Aquinatis, nec in ratione fundetur, & ex una parte parùm utilitatis, ex altera multum quæstionis de nomine habeat, per nimis inurbanam censuram dixit, [Manca est doctrina Haunoldi lib. 3. n. 136. dicentis, eum, cui revelatio privata fit, posse elicere actum Fidei nostræ circa illam revelationem, & objectum illius.] Defectum autem hujus doctrinæ putat Adversarius in indistinctione revelationis privatæ confisterere, cùm tamen alia sit privata ratione materiæ revelatæ, alia ratiõe personæ, per quam Deus aliquid revelat. Quoad primam acceptionem his Verbis se opponit Adversarius. [Revelatio privata ex parte materiæ revelatæ, quando nim. Veritas manifestata ad communem totius Ecclesiæ instructionem non pertinet, nec Ordinem habet ad DEVM, ut ad objectum formale *quod* Fidei nostræ, ut si revelaretur numerus stellarum, non spectaret ad Fidem Theologicam, sed ad donum prophetiæ, vel aliud lumen supernaturale transeunter communi-

municatum : quia ex S. Thoma hîc q. 1. a. 1. nihil cadit sub Fide, nisi in ordine ad DEVM.

219. Verùm hæc ratio ex S. D. unicè allata est manca : quia supponit veritatem privatam, à DEO revelatam, non habere otdinem ad DEVM : cui suppositò expresè adversatur S. Thomas. 1. 2. q. 112. a. 5. in C. & 1. dist. 16. a. 1. ad 5. Vbi docet, quòd licèt nemo scire possit, utrum dignus sit odio vel amore, Deus tamen hoc aliquando revelet aliquibus ex speciali privilegio : Subsumo : Atqui hæc Veritas privata habet ordinem ad DEVM, tam ratione objecti materialis, quia gratia dicit ordinem ad Deum tanquam Autorem rerum supernaturalium, & tanquam ad Beatitudinem nostram supernaturalem, quàm ratione objecti formalis *quod* Fidei nostræ, scil. Primæ Veritatis, cujus infallibili cognitioni & certitudini per revelationem proponitur subsstare, quemadmodum S. D. q. 14. de Veritate. a. 8. ad 14. de passione Christi inquit : *Dicendum, quòd de Passione non est Fides, nisi secundùm quod conjungitur Veritati æternæ, prout Passio circa DEVM consideratur. Vnde ipsa passio quamvis secundùm se considerata sit contingens, tamen secundùm quod Divinæ præscientiæ subsstat, prout est de ea Fides & prophetia, immobilem Veritatem habet.* Idem dici potest de gratia hominis particularis, illi ex speciali Privilegio privatim revelatâ, proinde potest per eundem habitum Fidei Primæ Veritati credere, quo credit alia objecta, communiter revelata, Vnde etiam Concilium Trid. cùm sess. 6. cap. 9. definivisset, *quòd nullus scire valeat certitudine Fidei* (non dicit certitudine Prophetiæ, vel alterius doni supernaturalis, prout secundùm terminos artis, & Theologicè, loqui debuisset in sententia Adversarii, cognitionem certificantem adscribentis prophetiæ, vel alii lumini supernaturali) id ipsum tamen limitavit cap. 12. & can. 16. per particulas *nisi ex speciali revelatione.* Hujus suæ assertionis P. Haunoldus l. c. rationem à priori assignat his Verbis : Hoc, *quod est; revelationem esse privatam vel publicam, non variat toto genere modum tendendi, aut obligationem credendi, nec objectum formale seu motivum, & in hoc non est nisi differentia materialis; ergo ex nullo fundamento probatur esse diversæ rationis.*

220. Quoad secundam acceptionem *Revelationis privatæ* Adversarius pergit, ita loquens. [Revelatio autem privata ratione personæ, quando scil. aliquid revelatur, & non per Ecclesiæ Principes, si manifestaret aliqua Christianam Religionem concernentia, & ad DEVM, ut Autorem supernaturalium ordinata, licèt non spectaret ad Fidem, quà Catholicam, id est, universalem, pertineret tamen ad Fidem, quà Theologicam : quod solum probavit Haunoldus, nec à Thomistis negatur, ut putavit.] Verùm sicut tota Controversia, utrum idem habitus Fidei, vel alia qualitas supernaturalis producat assensum præstitum Revelationi privatæ, est exigui momenti, & utilitatis, ita hîc Adversarius eam transfert ad quæstionem de nomine, cùm tamen P. Haunoldus non quærat, an actus Fidei nixus revelatione privatâ vel habitus, quatenus influit in illum actum, debeat nominari Fides Catholica, vel non (quæ est denominatio habitui prorsus accidentalis, & extrinseca) sed solùm inquirat, an actus innixus revelationi privatæ procedat ab habitu Fidei nostratis, quod dum Adversarius concedit, quando revelatio tenens se ex parte objecti formalis, est privata, quia DEVS per illam loquitur modo extraordinario, & non per consuetos Ecclesiæ Ministros, multò magis in priori acceptione revelationis privatæ, ubi diversitas revelationis præcisè spectatur ex parte materiæ, id ipsum concedere debuisset : & ideo discrimen ab Adversario adhibitum est superfluum, & doctrina P. Haunoldi consequenter & cohærenter procedens, non est manca.

221. Cæterùm Autoritas Tridentini & ratio, quâ geminâ probatione P. Haunoldus usus est, non magis probat ejusdem habitûs Fidei influxum secundùm posteriorem acceptionem Revelationis privatæ, quàm secundùm priorem, imò secundùm hanc probat directiùs. Quòd autem Adversarius dicat secundùm posteriorem acceptionem non negari à Thomistis ejusdem habitûs influxum, apertè contradicit P. Joanni Baptistæ Gonet, disp. 1. de Objecto Fidei n. 68. ex quo suum discrimen Adversarius videtur desumpsisse. Hic quippe Autor sic loquitur. [His præmissis facilè poterit resolvi difficultas proposita, quæ Theologos in duas sententias. NB. extremè oppositas divisit, quibusdam affirmantibus, aliis verò id negantibus, in quam partem NB. magis communiter inclinant Thomistæ. Existimo tamen utramque sententiam conciliari posse, distinctione adductâ duplicis revelationis privatæ, & duplicis Fidei, Catholicæ scil. & Theologicæ &c.]

CONTROVERSIA LII.

OBSCVRITAS FIDEI.

An Fides Divina possit stare cum Scientia.

222. IN hac Controversia non contendo cum Adversario pro Autoritate S. Thomæ, ad persuadendam assertionem P. Haunoldi, lib. 3. n. 293. dicentis, *actum Fidei Divinæ non repugnare cum evidentia physica objecti revelati, quæ habetur per sensus* : cùm enim etiam P. Haunoldus pro responsione & mente S. D. intelligendâ, quando is in 2. 2. q. 1. a. 4. adversari videtur, Lectorem ad Petrum de Aragon. remittat, & potiùs assertionis suæ Veritatem ratione confirmet, sat magna Autoritate Alberti M. 3. dist. 24. a. 9. & S. Bona. ibid. a. 2. q. 3. subnixam : Ideo referam solummodo argumentum P. Haunoldi, ab Adversario dissimulatum.

223. [Omnis actus circa cujus objectū potest intellectus ab alio actu adjūcto accipere firmitatē & robur in adhærēdo, potest cōjungi cū tali actu, à quo accipit ejusmodi firmitatem & robur : sed intellectus stante evidētiâ physicâ, potest ab actu Fidei accipere firmitatem & robur. Ergo potest cum actu Fidei conjungi. Major patet, quia nulla ratio est, cur intellectus repudiet actum, à quo potest magis in suo fine firmari ; sicut Voluntas nullum bonum necessariò respuit, quo ejus finis potest promoveri. Minor autem probatur. Evidentia physica non ita certificat intellectum, ut ejus motivum assentiendi appareat penitus infallibile, nec meretur assensum, quo quis judicet, rem non posse se aliter habere, adeóque vi suæ apparentiæ posset in aliquo sensu admittere prudentem formidinem, quia posset fallere, cùm defacto multæ hujusmodi evidentiæ physicæ fallant, (suppositō scil. miraculo) atqui sic jam admittit intellectus circa illius evidentiæ objectum, aliquam firmitatem, & robur, præsertim ab actu Fidei, cujus motivum meretur credi, quòd non possit fallere.] Ita P. Haun.

224. Ad Testimonium S. Pauli ad Hebr. 11. dicentis, quòd Fides sit *Argumentum non apparentium*, & ad Testimonium, quod huic addi posset, S. Augustini tract. 40. in Joan. inquientis : *Quid est Fides, nisi credere, quod non vides* ? Rectè respondet P. Haun. n. 296. sensum illorum Verborum non esse exclusivum, sed potiùs extensivum, seu ampliativum, hoc est, non esse sensū, quòd fides, sit tantumodo argumentū non apparentiū, seu non potentiū apparere cognitione naturali : sicut nec Verba S. Pauli immediatè antecedentia. *Est autem Fides sperandarum substantia rerum* : in sensu exclusivo prolata sunt, quia etiam ea credimus Fide supernaturali, quæ non speramus, sed potiùs timemus, ut infernum, & pœnas pro peccatis à DEO infligendas.

225. Alio modo cum P. Haunoldo l. c. ad textum S. Pauli ad Hebr. 11. v. 1. responderi posset, quali etiam ipse Angelicus Doctor respondet, qui cùm *in q. 14. de Veritate a. 8.* tradidisset, DEVM, non tantùm esse objectum formale, sed etiam materiale Fidei Divinæ, & contra hoc sibi objecisset. DEO etiam alias veritates credendas esse, in responsione ad 1. dixit : [Quamvis Divino Testimonio sit de Omnibus credendum : tamen Divinum Testimonium, sicut & cognitio, primò & principaliter est de seipso, & consequenter de aliis. Vnde Fides est principaliter de DEO, consequenter de aliis.] Sic ergo responderi potest S. Paulum locutum esse de objecto principali, prout non apparenti, & prout ex Veritatibus non apparentibus cognoscitur.

226. Aliam valdè expeditam responsionem suggerit, Albertus M. l. c. ad 2. Quòd Fides sit argumentum non apparentium per eadem : Vnde inquit : *Hoc modo, quo Fides de articulo illo, non potest esse scientia vel ratio de eodem.* Propterea, si aliquis ita esset confirmatus, ut objecto revelato nollet præbere assensum, nisi simul cum revelatione rationi naturali subnixum, talis assensus non esset vera Fides, & de hac S. Gregorius hom. 26. in Evangelia dixit : *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Si autem Fidei Solummodo sit conjuncta Scientia, hæc non omnino tollit, sed ordinariè minuit meritum ; hinc M. Albertus l. c. ad 1. super Verba Glossæ in c. 14. Joan. *Et at Dominus ne videatur, lateat, ut credatur* respondit : [Vult dicere ibi Glossa, quòd assensus Apostolorum magis est meritorius, si latet quoad Visum corporalem ; & hoc verum est, quia tantò Fides habet majus meritum, quantò ratio præbet ei minus experimentum.]

CON.

CONTROVERSIA LIII.

EVIDENTIA IN ATTESTANTE.

An hæc poſsit fundare Actum Fidei, ſimilem Noſtræ.

227. IN eo ſenſu, in quo P. Haunoldus locutus eſt, S. Thomas omnino docuit, *Evidentiam in atteſtante cum Fide incompoſſibilem eſſe*; idque P. Haunoldus lib. 5. n. 284. rectè collegit ex 2. 2. q. 1. a. 4. & q. 4. a. 1. Licèt enim ibid. S. D. directè & expreſsè tantùm loquatur de incompoſſibilitate fidei cum auctu, faciente objectum apparere in propria ſua entitate, & ideo loco ult. cit. ad 5. dicat: *Argumentum quod ſumitur ex Autoritate Divina, non facit rem in ſe eſſe apparentem*; Si tamen præter evidentiam Primæ Veritatis, etiam locutio DEI ſit evidens, adeóque ſi totum motivum formale Fidei, *ut quo*, & *ut quod* aſſenſum evincens, evidenter cognoſcatur, jam deſtruit in objecto credito obſcuritatè, non quidem eam, Vi cujus ſublatæ objectum in ſe appareat, quod ſolummodo probat exemplum Petri teſtificantis Romam exiſtere, nec tamen facientis videri Romam, ut Adverſarius argumentatur, ſed eam, quæ requiritur ad actum Fidei noſtratis. Vnde quando Adverſarius hoc ipſum permittit Patri Haunoldo, dicens: [Nec iſte Recentior n. 285. plus probavit, quàm id ad ſummum, quòd ab ipſo habitu Fidei non poſſit elici actus metaphyſicè evidens circa revelationem DEI.] Jam permittit totum, quod P. Haunoldus volebat probare ex S. Thoma. Hæc enim erat ipſius Concluſio probanda: *Probabilius eſt, quod NB. à noſtro habitu Fidei non poſſit elici actus metaphyſicè evidens circa revelationem DEI.*

228. Sed, inquit ulteriùs Adverſarius, etſi hoc detur; non eſt cur negetur, evidentiam in Atteſtante cum Fide compoſſibilem eſſe: quia Magiſter Angelicus ait hîc. q. 5. a. 2. [Si aliquis Propheta prænuntiaret in Sermone Domini aliquid futurum, & adhiberet Signum, mortuum ſuſcitando, ex hoc ſigno convinceretur intellectus videntis, ut cognoſceret manifeſtè, hoc dici à DEO, qui non mentitur: Licèt illud futurum, quod prædicitur, in ſe evidens non eſſet; unde per hoc ratio Fidei non tolleretur.] Reſpondetur, S. Doctorem non dicere, quòd ratio Fidei, prout à noſtro habitu Fidei eſt producibilis, non tolleretur, ſed adducere hoc exemplum ad probandum, quòd in dæmonibus ſit Fides, quæ eſt Fides alterius rationis, prout S. D. ibid. expreſsè dicit; [Quamquam in dæmonibus NB. ea Fides non ſit, quâ ex imperio Voluntatis in bonum tendentis, intellectus ad aſſentiendum movetur; eſt tamen in illis coacta quædam Fides, qua ex naturali ſua perſpicacitate, & ſignorum evidentia doctrinam Eccleſiæ à DEO profectam eſſe, credere coguntur.] Vnde rurſum Adverſarius poſtquam ſuum Teſtimonium S. Thomæ retuliſſet, immeritò ſubjungit: [Ad quam difficultatem fugiendam, libenter Recentior iſte Fidem negâſſet Angelis, contra S. Thomam hìc. q. 5. a. 1.] Nam non libenter negâſſet Fidem damnatis Angelis Recentior iſte: ſed ſolùm dixit: S. Thomam non tribuere illis Fidem, nixam metaphyſicè evidentibus ſignis, multò minùs productam à noſtro habitu ſupernaturali: quod utique veriſſimum eſt. Ideo idem S. D. ob phyſicam illam evidentiam Signorum, ſeu atteſtationis, Fidem dæmonum eſſe prorſus diverſæ rationis à Fide noſtrate, clariſſimè iterum teſtatur, q. 14. de veritate a. 9. ad 4. ubi ait: [Dicendum, quòd dæmones non voluntate aſſentiunt his, quæ credere dicuntur: ſed coacti evidentiâ ſignorum, ex quibus convincitur verum eſſe, quod fideles credunt: quamvis illa ſigna non faciant apparere id, quod creditur, ut per hoc poſſint dici, Viſionem eorum, quæ creduntur, habere. Vnde & credere NB. æquivocè dicitur de hominibus fidelibus, & dæmonibus: nec eſt in eis fides ex aliquo lumine gratiæ infuſo, ſicut eſt in Fidelibus.

229. Cujus verò Rationis ſit Fides fidelium, & in quales actus Fidei habitus influat, iteratò clariſſimè expreſſit Angelicus Magiſter, adducto etiâ Teſtimonio S. Auguſtini tract. 26. in Joannem; ſuper illud, *nemo poteſt venire*. Sic itaque loquitur 1. p. q. 111. a. 1. ad 1. [Dicendum, quòd ad Fidem duo concurrunt; primò quidem habitus intellectûs, quo diſponitur ad obediendum Voluntati, tendenti in Divinam Veritatem. Intellectus enim aſſentitur Veritati Fidei, non quaſi convictus ratione, ſed quaſi imperatus à Voluntate. Nullus enim credit, niſi volens: ut Auguſtinus dicit.] Verba autem S. Auguſtini idem Doctor Aquinas q. 14. de Verit. a. 1. in C. hæc refert. *Cetera poteſt homo nolens, credere non niſi volens.* Ex quibus Verbis deducitur hoc evidens argumentum: Noſter habitus Fidei non poteſt concurrere ad actum fidei, qui non indiget determinatione & imperio Voluntatis, pro quo nim. eliciendo non ita proponitur intellectui Veritas revelata, ut debeat determinari aſſenſus ab ipſa Voluntate: ſed ſive Veritas revelata ſit evidenter apparens in ſe & evidentiâ ſui, ſive evidentiâ atteſtantis, aſſenſus non debet determinari à Voluntate, ut S. Thomas proximè de dæmonum aſſenſu dixit: ergo noſter habitus Fidei non poteſt concurrere ad aſſenſum Veritatis revelatæ

per evidentiam atteſtantis : & conſequenter ipſe aſſenſus neque eſt Fides ejusdem rationis cum noſtra, per quam homo *non poteſt credere niſi volens.*

230. Confirmari poteſt hæc Concluſio argumento ad Hominem, non quòd ulteriorî probatione indigeat, ſed ut Adverſarius inconſequentiam ſuæ doctrinæ advertat. Actus Fidei magìs diverſificatur â revelatione *evidente*, quàm à *privata* ex parte materiæ : evidentia enim inducit diverſitatem formalem motivi, *ut quo*, quòd autem materia ſit privata, importat tantùm diverſitatem materialem, ut Controv. 51. oſtendimus : atqui actus Fidei procedens ex revelatione privata ex parte materiæ, ſecundùm Adverſarium eſt diverſus à noſtra fide, neque producitur à noſtro habitu Fidei : ergo à fortiori idem dicendum eſt de fide, procedente ex revelatione evidente.

CONTROVERSIA LIV.

CLEMENS X.

An ſit Fide Divina credibile, eum ritè fuiſſe Baptizatum.

231. COnfundit Adverſarius hæc duo : *quòd ſit Fide Divinâ credibile, Clementem X.* (dicamus nunc Innocentium XI.) *eſſe Verum Pontificem, & proinde indirectè, & implicitè, ac conſecutivè habere nos fundamentum ſufficiens credendi eſſe* Baptizatum, *quia Baptiſmus eſt Iure Divino requiſitus ad Pontificatum.* Et : *quòd Fides innitatur dictæ conditioni, ut influenti* : primum P. Haunoldus lib. 3. n. 162. non *Gratìs dixit*, ut Adverſarius putat ; ſecundum P. Haunoldus nec dixit, nec ſuppoſuit : non enim Baptiſmus eſt conditio complens revelationem, cui Fides innititur, ſed eſt conditio complens Valorem Pontificatûs legitimi : unde licèt verum ſit, quod idem P. Haunoldus lib. 3. n. 302. aſſeruit : *Non, quoties ex aliquo motivo aſſentimur alicui concreto, aſſentimur ex illo motivo ſingulis partibus illius concreti, ſeorſim ſumptis ; alioquin qui crederet ex Teſtimonio Medici ſe eſſe ægrotum, crederet ex eodem Teſtimonio ſe eſſe hominem &c. Itaque credere aliquod totum ex aliquo motivo, eſt tantum credere ex illo motivo ultimam formalitatem conſtitutivam illius totius*, quando tamen aliunde non repugnat, aliquam partem conſtitutivam alicujus totius, Fide Divinâ credibilis, ſimul aut ſeorſim credi à tali intellectu, prout non repugnat credi iſtum Pontificem eſſe verè baptizatum, & tamen propter experimentalem metaphyſicæ certitudinis evidentiam, Medici aſſertione inconfirmabilem, ſupponitur repugnare, ægrotum credere Teſtimonio humano, ſe eſſe hominem, in tali, inquam, caſu nec *gratìs*, nec per doctrinæ *inconſequentiam* P. Haunoldus rectè dixit, eſſe dicto modo per Fidem Divinam credibile, Hodiernum Summum Pontificem validè fuiſſe Baptizatum : quia per hoc citatus Autor plus non aſſeveravit, quàm quòd revelatio legitimi Pontificatûs ſe etiam extendat ad Baptiſmum legitimum, ſine quo non poteſt verificari revelatio Pontificatûs.

232. Hoc autem non gratìs dici, teſtatur ipſe S. Thomas, qui 2. 2. q. 11. a. 2. in C. hæc habet expreſſiſſima Verba. *Ad Fidem pertinent dupliciter : Uno modo directè & principaliter ; ſicut articuli Fidei : Alio modo indirectè & ſecundario ; NB. ſicut ea, ex quibus ſequitur corruptio alicujus articuli* (quo modo ex ſublato valore Baptiſmi ſequitur corruptio Valoris Pontificatûs, qui etiam ſecundum Adverſarium eſt Fide Divinâ credibilis, & præceptus, ut credatur, id quod colligit ex S. Thoma opuſc. 19. c. 4.) *Et circa utraque poteſt eſſe hæreſis eo modo, NB, quo & Fides.* Et 1. p. q. 32. a. 4. inquit. *Poſtquam manifeſtum eſt, & præcipuè ſi ſit per Eccleſiam determinatum, quòd ex hoc ſequitur aliquid contrarium Fidei,* (eſt autem ab Eccleſia determinatum, quòd ex defectu Baptiſmi ſequatur invaliditas Pontificatûs) *in hoc error non eſſet abſque hæreſi.*

CONTROVERSIA LV.

FIDEI NECESSITAS.

Quomodo Fides ſit Principium Salutis, & qualis explicita eſſet nimis oneroſa.

233. IN duobus P. Haunoldum reprehendit Adverſarius : primò quòd lib. 3. n. 386. Reſponſionem Ripaldæ, dicentis, S. Paulum aſſerentem *ſine Fide impoſſibile eſſe placere DEO*, poſſe intelligi, *de Fide in Re, vel in Voto*, meliùs à priori rejeciſſet ex eo, quòd cùm Fides ſit primum ſalutis *fundamentum*, nec contineatur virtualiter in cognitione naturali, nihil habeatur prorſus, in quo illius votum & deſiderium poſſit fundari. Verùm hæc rejectio ipſa rejici meretur ; cùm enim omnis actus Fidei præſupponat imperium voluntatis, ut Contr. 53. ex S. Thoma & S. Auguſtino oſtenſum eſt, etiam præmus actus Fidei præſupponit imperium Voluntatis, in illa ergo cognitione, in qua fundatur im-

imperium fidei, poſſet etiam fundari Votum Fidei. Quando itaque Fides dicitur primum Salutis Fundamentum, non eſt ſenſus, quòd ſit prima cognitio ſupernaturalis, ad illam enim præſupponitur dictamen prudentiæ evidens credibilitatis, proponens honeſtatem & obligationem Fidei, & dirigens piam affectionem ſeu imperium Fidei; ſed ſenſus eſt, quòd ſit proxima & præcipua diſpoſitio ad conſequendam juſtificationem, ut indicatur in Trid. ſeſſ. 6. c. 6. his Verbis. [Diſponuntur autem ad ipſam Juſtitiam, dum excitati Divinâ gratiâ, (Ecce cognitionem ſupernaturalem, quæ tanquam gratia actualis, & auxilians, excitat, & præſupponitur ad Fidem) & adjuti, Fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, (ecce piam affectionem, ſeu imperium Voluntatis præſuppoſitum ad fidem) credentes vera eſſe, quæ Divinitus revelata, & promiſſa ſunt: atque illud inprimis, à DEO juſtificari impium per gratiam ejus, per Redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à Divinæ Juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam DEI miſeritordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illúmque tanquam omnis Juſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversùs peccata &c.] Ecce ſtructuram Juſtificationis, cujus actus cùm neceſſe ſit à fide dirigi, ipſa fundamentum Salutis dicitur.

234. Alterum eſt, quod Adverſarius reprehendit. [Cùm (inquit) Haunoldus n. 389. fateatur, Gentilem aliquamdiu ſervantem legem naturæ per cognitiones naturales, à Deo etiam extraordinario modo, ſi opus fuerit, adductum iri ad fidem: cur ipſi n. 407. dura videtur ſententia Præceptoris Angelici, dicentis, actualem fidem explicitam Chriſti, poſt adventum ejus eſſe in Re neceſſariam? (Contr. 58. oſtendam, S. Thomam tantùm loqui de neceſſitate præcepti, quam neque P. Haunoldus negat, aut duram aſſerit: nunc tamen ad Adverſarij argumentum reſpondebo) quia nimirum ex S. D. q. 14. de Veritate a. 11. ad 1. ad Divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de neceſſariis ad Salutem, dummodo ex parte ejus non impediatur: &c.] Reſpondetur duritiem non à S. Thoma, ſed ab Adverſario aſſertæ neceſſitatis eliciendi explicitam Fidem in Chriſtum, & in omnes octo articulos, quos Adverſarius theſi 58. ex S. D. q. 1. a. 8. & q. 2. a. 8. enumerat, non in hoc conſiſtere, quaſi ex parte Dei reſtaret aliquid ſpecialioris difficultatis, in exercenda providentia, quâ hominem per auxilium gratiæ facientem, quod in ſe eſt, extraordinario modo adduceret non ſolùm ad fidem DEI Remuneratoris, ſed etiam ad explicitam Chriſti, & omnium reliquorum enumeratorum: Verùm conſiſtere in eo, quòd ex parte hominis dura ſubeunda eſſet neceſſitas, ſimplicioribus intolerabilis, ſi, cùm accedentem ad DEVM pro recuperâdâ per pœnitentiâ juſtificationis gratiâ, ſemper neceſſe ſit credere, quæ neceſſitate Medij credenda ſunt, tantum Catalogum articulorum explicitè credere deberent; & ſic duritiem P. Haunoldus in eo fundavit, *quòd Simplices ſæpe non conſequerentur gratiam in Sacramento pœnitentiæ* ex defectu explicitæ fidei, neceſſitate Medij requiſitæ.

235. Ceterùm etiam hoc durum eſt aſſerere, quòd Deus tot articulorum explicitam fidem neceſſitate Medij neceſſariam eſſe voluerit, quot ordinariè non niſi extraordinario modo, & Providentiâ Dei extraordinariâ, ab accedentibus ad Deum, præſertim ſimplicioribus, in mentem revocari, & credi explicitè poſſent. Vnde non eſt Bona conſequentia iſta: DEVS in caſu ſubinde rariſſimo (qualem S. Thomas loco ab Adverſario relato. *q.* 14. *de Verit. a.* 11. *ad* 1. adducit, quando ſcil. quis inter Gentiles in ſylvis enutritus ſervaret totam legem naturalem, faciendo quod in ſe eſt,) per ſuam providentiam modo extraordinario provideret de medijs neceſſariis ad fidem explicitam aliquorum articulorum, nempe *quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*, *Hebr.* 11. Ergo absque ſpecialiori difficultate & duritie imponirur neceſſitas explicitè credendi tot articulos, quot ſæpe à Simplicioribus, aut infirmioribus, non poſſunt explicitè credi ſine Providentia DEI, extraordinario modo ſuccurrente. An enim non eodem modo contra Angelicum Magiſtrum per ſuppoſitionem hujuſmodi extraordinariæ providentiæ Divinæ poſſet inferri. Quòd ſit de neceſſitate Salutis explicitè omnia credere, eodem enim modo omnia ad fidem pertinent: ergo quâ ratione oportet unum explicitè credere, eâdem ratione oportet & omnia. Nam pari ratione per extraordinariam DEI providentiam, ipſi haud difficilem, eludere Adverſarius poſſet, hanc S. Doctoris ad relata Verba redditam reſponſionem. [Dicendum, quòd non eſt eadem ratio de omnibus, quæ ad fidem pertinent. Quædam enim ſunt aliis obſcuriora, & quædam aliis notiora ad hoc, quòd homo dirigatur in finem, & ideo quoſdam articulos oportet præ aliis credere.] Itaque aliud eſt, Deum providere extraordinario modo de neceſſariis ad Salutem facienti, quod eſt in ſe: & aliud: DEVM ſtatuere multa neceſſaria ad Salutem, de quibus extraordinario modo provideat, facienti quod eſt in ſe. Primum dixit S. Thomas l. c. pertinere ad providentiam DEI; non autem alterum.

CONTROVERSIA LVI.

PIA AFFECTIO.

An hæc sit Necessaria in Præsentia Actûs Scientifici.

236. Quærit Adversarius; quomodo Hauno ldus lib. 2. n. 293. asserens, actum Fidei Divinæ non repugnare cum evidentia physica, consequenter defendet, actum Fidei pendere à pia Voluntatis affectione, prout lib. 3. n. 377. ex communi Theologorum Sententia supposuit? Pia enim affectio Voluntatis propterea ad actum internum Fidei requiritur, quia intellectus non sufficienter ad credendum ab objecto Fidei, sibi proposito, determinatur; cùm autem ex natura sua determinatus sit ad assentiendum Veritati physicè evidenti, quando non habet evidentiam illi contrariam, vel aliquod argumentum, validè ducens in oppositum, piâ motione Voluntatis applicantis intellectum ad credendum, non est opus. Respondetur, Adversarium id solùm ostendere, quòd, ut intellectus simpliciter assentiatur objecto physicè evidenti, nempe per actum scientificum, non habeat opus piâ affectione ad determinandum illum assensum scientificum, & hoc optimè confirmat Testimonio S. Thomæ. 2.2. q. 1. a. 4. in C. Verùm, ut insuper assentiatur objecto evidenti propter Testimonium DEI inevidens, & ut non solùm dicat, objectum ita se habere, sed ita se habere, quia DEVS inevidenter loquens id dicit, ad hunc, inquam, assensum intellectus indiget determinatione piæ Voluntatis: sicut enim posset intellectus dicere: Judico objectum ita se habere, quia id video, sed non quia credo Deum id revelare, sic potest etiam oppositum dicere, judico objectum ita se habere, quia id video, & multò magis ac firmiùs id judico, quia Prima & infallibilis Veritas revelavit: ut ergo Intellectus talem assensum fidei conjungat assensui scientifico, opus habet motione voluntatis; & non tantùm ideo hæc ad actum internum fidei requiritur, quia intellectus ab objecto fidei, sibi proposito, non sufficienter est determinatus ad ullum assensum, sed quia non est sufficienter determinatus ad assensum fidei, propter inevidentiam non ipsius objecti materialis, sed propositionis Divinæ, tanquam rationis formalis, *ut quo* actûs fidei.

CONTROVERSIA LVII.

FIDES DE EXISTENTIA DEI.

Quid sit, & quinam teneantur credere, DEVM esse.

237. Ad conciliandos ab Adversario relatos textus S. Thomæ, 1. p. q. 2. a. 2. ad 1. dicentis. [Quòd DEVM esse, & alia hujusmodi, quæ per rationem naturalem nota possunt esse de DEO, non sunt articuli Fidei, sed præambula ad articulos.] & 2.2.q. 1.a. 7. in C. asserentis. [Omnes articuli implicitè continentur in aliquibus primis credibilibus, scil. ut credatur Deus esse, & providentiam habere circa hominum Salutem, secundùm illud ad Hebr. 11. accedentem ad DEVM oportet credere, quia est, & quòd inquirentibus se Remunerator sit.] Non utendum est ab Adversario insinuatâ distinctione, atque dicente. [Quòd omnes accedentes ad DEVM debeant credere, quia est Autor gratiæ, ad quem per Justificationem accreditur: non verò, quia est Autor naturæ, nisi quis demonstrationem non capiat.] Particula enim *est* denotat existentiam DEI, actualem pro omni tempore, abstrahendo ab aliis determinatis Attributis Divinis, quæ propterea implicitè credibilia dicuntur in DEO, ut existente, contineri: & hanc notionem illius Verbis S.D. clarè indicavit. lect. 2. in cap. 11. ad Hebr. ita scribens. [In motu, quo aliquis accedit ad DEVM, terminus motûs est ipse Deus. Vnde dicit. Oportet credere accedentem, quia est. Quod dicit propter ejus æternitatem, Exod. 3. Qui est, misit me. Secundò, quòd sciat, quòd DEVS habeat providentiam de rebus. Aliter enim nullus iret ad ipsum, si non speraret aliquam remunerationem ab ipso. Vnde dicit. Et inquirentibus se remunerator sit.] Ecce S. D. particulam *Est*, exponens totum textum S. Pauli, non restringit, neque ad Autorem gratiæ, neque ad Autorem Naturæ, sed absolutè eam accipit, pro significanda actuali existentia, secundùm quam à Doctis evidenter cognosci, ac demonstrari potest. Et nullibi S. D. indicavit, quòd idem Vocabulum *est* debeat æquivocè vel diversimode accipi, aliúmque sensum respectu capientium demonstrationem existentiæ Divinæ, & alium respectu non capientium pariat, & quòd isti satisfaciant, si credant DEVM ut Autorem Naturæ, illi autem non satisfaciant, substituendo actui Fidei, actum Scientiæ, nisi addant specialem Fidem in Autorem gratiæ, vel quid sine-

sine hac postrema neutri satisfaciant, etiamsi credant DEVM esse.

238. Deinde particula *Est* non magis determinatè supponit pro uno prædicato Divino, excedente naturalem cognitionem, quàm pro altero, adeoque non magis pro Autore Gratiæ, quàm quòd sit Fœcundus, Trinus, Communicabilis per unionem &c. ergo pro neutro debet magis determinatè accipi, quandoquidem nec S. Paulus, qui, utpote promulgans necessitatem Fidei, id debuisset in re tanti momenti declarare, magis determinatè accepit; & ita etiam S. Thomas. q. 14. de Verit. a. 9. ad 5. indefinitè loquitur: *Dicendum, quod de DEO non est Fides quantum ad id, quod naturaliter de DEO est cognitum: sed quantùm ad id, quod naturalem excedit cognitionem.* Certè si est necessaria Fides DEI ut Autoris Gratiæ, ea potiùs exigitur per sequentia Verba, *quod inquirentibus se Remunerator sit*, retribuens gratiam, & gloriam meritis proportionatam, quàm per particulam *Est*.

239. Ideo textus S. Thomæ, suprà allatos, meliùs quàm Adversarius inter se conciliavit P. Haunoldus lib. 3. n. 301. per hoc, quòd, licèt *DEVM esse* non sit articulus Fidei comparatione doctorum, in quibus defectus necessariæ notitiæ Divinæ non est supplendus per fidem, juxta priorem textum, sit tamen juxta posteriorem, respectu indoctorum, longè plurium numero; quo modo ipse S. Thomas se explicavit. 2. 2. q. 1. a. 5. ad 3. [Dicendum, quòd ea, quæ demonstrativè probari possunt, inter credenda numerantur: non quia de ipsis simpliciter sit fides apud omnes, sed quia præexiguntur ad ea, quæ sunt fidei, & opportet ea saltem per fidem præsupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent.]

CONTROVERSIA LVIII.

ARTICVLI CREDENDI.

Quinam hi sint.

240. MAgnopere sibi in hac Controversia, seu Thesi sua 58. de Victoria applausit Adversarius, quam ad Verbum referam, & sic habet. [Expresè contra D. Thomam Haunoldus lib. 3. n. 407. dixit, fidem explicitam Christi nec ante, nec post Adventum esse in Re necessariam. Nam S. D. hîc q. 2. a. 7. ait: *Post tempus gratiæ revelatæ, tam Majores, quàm Minores tenentur habere fidem explicitam de Mysteriis Christi, quantùm ad ea, quæ communiter in Ecclesia solennizantur, & publicè proponuntur, sicut sunt articuli Incarnationis.* quos enumerans q. 1. a. 8. inquit. *Primus est de Incarnatione seu Conceptione Christi. Secundus de Nativitate ejus ex Virgine. Tertius de Passione ejus, & Morte, & Sepultura. Quartus de Descensu ad inferos. Quintus de Resurrectione. Sextus de Ascensione. Septimus de Adventu ad Judicium.* Et rursus hîc q. 2. a. 8. scribit: *Quòd Mysterium Incarnationis Christi explicitè credi non potest sine fide Trinitatis: & ideo* subjungit, *etiam post tempus gratiæ divulgatæ tenentur omnes ad explicitè credendum Mysterium Trinitatis.* Id ipsum docuerat in 3. dist. 25. q. 2. a. 2. q. 2. Igitur hac Vice evidenter Haunoldus ab Angelico Magistro *Stillantem rorem non collegit*; (alludit Adversarius ad Inscriptionem Emblematis in fronte Voluminis præfixi, quam in thesibus suis Autoritate S. Thomæ perpetuò oppugnat, & ego eâdem, veluti tutissimo Clypeo, irrita tela excipio, & in Adversarium retorqueo,) Nec perpendit Mar. ult. Fidem Evangelicam, quæ sine dubio fidem explicitam Incarnationis & Trinitatis includit, ad Salutem ita exigi, ut non credituro, condemnationem comminetur Christus.] Ita Adversarius. Qui distinguere debuisset inter *necessitatem Medij, & necessitatem Præcepti*, & totam sustulisset sibi imaginationem Victoriæ.

241. Itaque S. Thomas explicitam fidem prædictorum articulorum non dicit esse necessariam, *Necessitate Medij*, quam solam negavit P. Haunoldus l. c. sed dixit esse necessariam *necessitate Præcepti*: ideo studiosè usurpavit Verbum *tenentur*, quod Obligationem & Præceptum denotat: econtra circa illos duos articulos, quos S. Paulus ad Hebr. 11. v. 6. *Necessitate Medij* requirit, usus est ejusdem S. Apostoli Verbo *Oportet*, quod indifferens est ad utramque necessitatem significandam, & hîc pro necessitate Medij adhibetur. Audiat itaque Adversarius S. Thom. *q. 14. de Veritate a. 11. in C.* ita loquentem. *Unde oportet, quòd discipulus aliquid actualiter consideranda accipiat, & similiter NB. Oportet, quòd fidelis quilibet aliquid explicitè credat: Et hæc NB. sunt Duo, quæ Apostolus dicit Hebr. 11. Accedentem ad DEVM oportet credere, quia est, &c.* Quia verò quidquid est necessarium necessitate Medij, est etiam necessarium necessitate Præcepti, non autem vicissim, quidquid est necessarium necessitate Præcepti, est etiam necessarium necessitate Medij: mox infert S. Doctor: *Unde quilibet tenetur explicitè credere, & omni tempore, DEVM esse, & habere providentiam de rebus humanis.*

242. Hac necessitate Medij suppositâ, ibidem ulteriùs progreditur S. Doctor ad diversam capacitatem, & officia personarum, & inquirit, ad quid explicitè credendum ipsæ teneantur, & quia hæc diversitas non imponit novam *Necessitatem Medij*, quæ enim sunt necessaria necessitate medij, omnibus æqualiter sunt necessaria, hinc investigat, ad quid explicitè credendum obligentur necessitate præcepti, cúmque diversam obligationem statuisset pro diversitate tem-

poris antecedentis vel consequentis Statum peccati, & Statum gratiæ, & pro diversitate personarum, quæ vel capaciores, vel ad alios erudiendos præficiebantur, & cùm ibid. semper usurpâsset Verbum *Tenentur*, idem sibi retinuit, quando tandem obligationem fidei explicitæ in Statu gratiæ his verbis declaravit. [Tempore verò gratiæ omnes Majores & Minores de Trinitate, & de Redemptore tenentur explicitam fidem habere: non tamen omnia credibilia circa Trinitatem, vel Redemptorem Minores explicitè tenentur credere, sed soli Majores, (utique nec hi ex necessitate Medij) Minores autem tenentur explicitè credere generales articulos, ut DEUM esse Trinum & Unum, Filium DEI esse incarnatum, & mortuum, & resurrexisse, & alia hujusmodi, de quibus Ecclesia testa colit.]

243. Huic autem Obligationi, inducenti necessitatem Præcepti, consentit P. Haunoldus. Adeoque hac Vice (infero affirmativam pro negativâ propositione Adversarii) evidenter ab Angelico Magistro Stillantem rorem collegit, & perpendit Marci cap. ult. quando n. 409. quærens, *quorum articulorum fides explicita sit sub præcepto comminatorio in Lege Nova.* Respondet. *Esse fidem articulorum comprehensorum in Symbolo Apostolorum; hanc enim exigunt Concilium Agathense, Bracharense, Cabionense, relata in Can. Non liceat. 58. de consecr. dist. 4. & seqq.* In confirmationem eorum, quæ hîc dicta sunt, possunt videri etiam ea, quæ de eodem argumento dixi Contr. 55.

CONTROVERSIA LIX.

REVELATIO DAMNATIONIS.

An reddat licitam Desperationem.

244. NOn plus debito (ut Adversarius malè arguit) progressus est P. Haun. lib. 3. n. 516. dicens: *quod homo, cui revelata esset* (revelatione absolutâ, & non merè comminatoriâ) *sua damnatio, memor hujus revelationis, licitè desperaret, desperatione positivâ.* Qui enim faceret id, ad quod à DEO cogeretur, in quantum hoc faceret, (nisi scilicet ratione finis, vel admixti alterius affectûs peccaminosi ad malum desflecteret) non peccaret. Subsumo. Atqui talis homo à DEO cogeretur desperare, teste S. Thoma. q. 23. de Verit. a. 8. ad 2. ubi ait. [Dicendum, quòd quamvis de potentia absoluta DEUS possit revelare suam damnationem alicui, non tamen hoc potest fieri de potentia ordinata: quia NB. talis revelatio cogeret eum desperare.] Ergo homo non peccaret. Confirmatur ex Angelico Doctore, qui 2. 2. q. 18. a. 3. in Corp. de damnatis ita loquitur. [Ad conditionem miseriæ damnatorum pertinet, ut ipsi sciant, quòd nullo modo possunt damnationem evadere, & ad beatitudinem pervenire. Unde dicit Job. 17. Non credit, quòd reverti possit de tenebris ad lucem. Unde patet, quòd non possunt apprehendere beatitudinem, ut bonum possibile.] Rursum subsumo. Atqui homo, cui absolutè revelata esset sua damnatio, eodem modo se haberet, ut scil. non posset apprehendere beatitudinem, ut possibilem: ergo propter impossibilitatem spei licitè desperaret. Unde non est verum suppositum Adversarii, quòd desperatio sit essentialiter mala, quando etiam procedit ex fide revelationis Divinæ, vel ex evidentia intestante de damnatione absolutè futura.

245. Neque tamen hinc rectè infertur ab Adversario, quòd diaboli non amplius peccarent, cùm tamen *Superbia eorum*, non quidem adhuc demeritoria, juxta ps. 73. allegatum à S. Thoma. 1. p. q. 64. a. 2. *ascendat semper.* Nam, ut ex relatis Verbis patet, diabolorum desperatio est peccaminosa, non ratione sui, sed ratione superbiæ admixtæ; quia etiam postquam amiserunt suam excellentiam, semper adhuc ratificant suam superbiam de illa excellentia: *Sicut si aliquis credat*, inquit S. Thomas l. c. ad 3. *se posse facere homicidium, & velit facere: & postea adimatur ei potestas; nihilominus voluntas homicidij in eo manere potest, ut velit fecisse, vel velit facere, si posset.* Ex eo verò textu, quem Adversarius adducit ad probandam malitiam, vel prohibitionem desperationis, quantumvis post revelationem inevitabilis, dum S. Thomas. q. 16. de Malo. a. 5. ad 11. ait: [Sicut ebrius tenetur non peccare, non quidem considerato præsenti Statu: sed considerata ebrietatis voluntariâ causâ, secundùm quam imputatur ei aliquid ad culpam.] Ex hoc, inquam, textu plus non probatur, quàm quòd desperatio sit prohibita, & peccaminosa in sua causa; non autem quòd in se, & essentialiter, atque intrinsecè sit peccaminosa, quod solum negavit P. Haunoldus. Unde si revelatio absoluta facta esset à DEO ex prævisione peccati absolutè futuri, antè ejus existentiam, desperatio neque denominativè & extrinsecè esset illicita homini, ut patet ex paulo antè relatis Verbis Angelici Doctoris, ex quibus probat, omissionem conversionis non aliter esse peccaminosam, quando est reddita impossibilis, quàm quo modo est peccaminosa actio in ebrietate posita, scilicet extrinsecè & denominativè, denominatione proveniente à libera volitione se inebriandi. Unde immediatè subjungit Angelicus Doctor. *Ita etiam po-*

test

est intelligi, quòd diabolus teneatur converti ad DEVM: quamvis hoc ei sit impossibile secundùm præsentem Statum; quia in hunc statum ex voluntaria causa devenit.

CONTROVERSIA LX.

OBLIGATIO CHARITATIS.

Qualem asserat S. Thomas.

246. QUia ex materia de Charitate, cujus unam Thesin hîc apponere voluit, Adversarius nihil invenit apud P. Haunoldum, quod doctrinæ S. Thomæ repugnaret; ideo his Verbis hostem sibi finxit. [Non meminit Haunoldus doctrinæ D. Thomæ. 1. 2. q. 89. a. 6. docentis. *Primum quod homini, cum usum rationis habere incipit, cogitandum occurrit, esse deliberare de seipso; & si quidem seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem Originalis, si verò non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter, non faciens, quod in se est.* Eo ipso nimirum, quòd hanc quæstionem examinare *dissimulanter omiserit*, sententiæ Præceptoris Angelici *non arriserit.*] Ita Adv. Qualis hæc consequentia? Ergòne quia Adversarius in suis thesibus, quibus præfixit titulum: *Ex universa Theologia*: innumeras quæstiones examinare omisit, & ex 1. 2. â. q. 23. usque ad q. 45. per quas S. Thomas ex professo agit de Charitate, ne unam quidem quæstionem posuit, universæ non arriserunt Adversario? An opus fuit ex alieno loco, nempe ex 1. 2. q 89. a. 6. cujus titulus est: *Vtrum peccatum veniale possit esse in aliquo cum solo Originali*: ad Tractatum de Charitate attrahere quæstionem, ne illa non arrisisse videatur homini leviter aliàs suspicaturo?

247. Colligit præterea Advetsarius ex cit. Verbis: *non faciens, quod in se est.* S. Thomam per illa intelligere *non actus naturales*, ut intelligit P. Haunoldus lib. 3. n. 389. Sed *supernaturales*, quibus nimirum homo per gratiam consequatur remissionem peccati originalis. Verùm P. Haunoldus l. c. locutus est de homine, *apud Gentiles educato, nec habente Evangelij Prædicatorem*, de quo faciente quod in se est, dixit, *à DEO extraordinario modo, si opus fuerit, adducturi ad Fidem*, ad quam dicto modo consequendam non possunt præsupponi actus supernaturales, cùm illa sit Principium actuum supernaturalium, & ad ipsas præsupponatur, non autem isti ad ipsam. Vnde etiam S. Thomas locutus est de actibus naturalibus, quando q. 14. de Verit. a. 11. ad 1. de enutrito in Sylvis vel inter

bruta animalia dixit: *Si aliquis aliter nutritus ductum NB. naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissimè est tenendum, quòd ei DEVS vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem Fidei Prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium act.* 10. Sed de hoc satis declarata est mens S. Thomæ suprà. Contr. 46.

CONTROVERSIA LXI.

IVSTITIA COMMVTATIVA.

Cum Implicantia Decreti Divini, ex Iustitia Commutativa DEVM homini obligantis, ostenditur superfluitas Decreti, decernentis objectum Scientiæ Mediæ, aliæq; contra hanc Scientiam Objectiones solvuntur.

248. EX ipso textu S. Thomæ, ab Adversariò allegato, ad comprobandã impossibilitatem obligationis, DEUM ex Iustitia Commutativa Creaturæ rationali obstringentis, manifestè colligitur; Angelicum Doctorem supposuisse impossibilitatem decreti promissivi, præsuppositi ad aliud virtualiter subsequens decretum, executivum promissi, ex vi prioris decreti in debitum seu in obligationem justiciæ commutativæ, cadentis; ex cujus proinde impossibilitate etiam à P. Haunoldo lib. 4. n. 156. rectè suppositâ, ipse quoque non *inaniter*, ut Adversarius loquitur, *tentavit probare, obligationem ex Iustitia commutativa, perfectissimo Dominio DEI præjudicare.* Textus autem Angelici Doct. in 4. dist. 46. q. 1. a. 1. hic est. [Justitia commutativa, per quam æqualitas constituitur inter DEVM dantem, & creaturam recipientem, DEO competere non potest secundùm propriam acceptionem, quia beneficia DEI semper excedunt merita creaturæ.] Subsumo. Atqui hæc ratio non esset sufficiens, & universalis, si aliunde, quàm per dignitatem meritorum, ex decreto liberali promissivo DEUS se obligare posset creaturæ ad retribuendum pro meritis modo mercedis Præmiũ æquale Juri, nõ quidem ex sola dignitate meritorum, sed ex promissione obligativa, quæsito. Ergo S. Doctor supposuit non esse possibile tale decretum, cujus impossibilitatem etiam supposuit P. Haunoldus, eo modo discurrens de Justitia divina, executivâ promissi seu debiti citra obligationem, quo modo S. D. l. c. a. 2. ad 3. ostendit, qualiter citra obligationem, aut restrictionem Voluntatis, DEUS cuivis creaturæ per unicum simplex decretum ex

justitia providentiali debitum reddat ad æqualitatem cum Ordine naturæ. Cùm enim S. D. sibi objecisset. [Ubicunque est aliud Justitia, quàm Voluntas, Justitia voluntatem Restringit, & sic quodammodo ei resistit: sed nihil est, quod restringat Voluntatem DEI, ergo ipsa ejus Voluntas est ejus Justitia; ex hoc ergo aliquid est justum, quia est â DEO volitum.] Respondet. [Ad tertium dicendum, quòd illud, quod in Voluntate includitur, voluntatem non restringit: ex hoc autem ipso, quòd DEUS vult aliquam naturam facere, vult attribuere ei ea, quæ illi naturæ competunt: sicut cùm homo vult finem, ex hoc ipso vult ea, quæ sunt ad finem; & NB. ideo Voluntas DEI neque justitia eius Restringitur, neque justitiæ ejus resistere potest.] In quo textu particula Causalis *Ideo* denotat S. Doctorem eodem modo argumentandi usum esse, quo P. Haunoldus: similiter discurrens: Illud, quod in Voluntate includitur, voluntatem non restringit, ex hoc autem ipso, quòd DEUS vult alicui creaturæ rationali promissionem per signa externa facere, vult attribuere ei ea, quæ illi creaturæ promisit, sicut cùm homo vult finem, ex hoc ipso vult ea, quæ sunt ad finem; & *Ideo* Voluntas Dei neque Justitia ejus Restringitur. Estne hoc argumentum *Inane*?

249. Cæterùm non advertit Adversarius, dum ad hunc locum, qui de *Justitia Commutativa* est inscriptus, impertinenter attraxit objectiones, quas in prima parte contra scientiam Mediam pro prædeterminatione physica referre oblitus est, se non probare illud decretum inductivum obligationis ex Justitia commutativa, quod P. Haunoldus negat, & quod si contra illum evinceretur, deberet præsupponere scientiam Mediam, sed probare, (irrito tamen conatu) aliquod aliud Decretum præsuppositum ad scientiam Mediam, eámque destruens, scil. decretum prædeterminans, & reddens pet liberum arbitrium creatum inimpedibilem ipsum statum conditionatum actûs futuri: quod proinde decretum, cùm non contradicat negationi alteriùs decreti, quo per discursum S. Thomæ sublato, P. Haunoldus in ordine ad hominem, seu in ordine ad certos Adversarios probat impossibilitatem Justitiæ commutativæ, propriè dictæ in DEO; hinc etiamsi Adversarius illud alterum decretum demonstrâsset, nondum tamen detexisset contradictionem hujus loci, P. Haunoldo objectam.

250. Sic enim argumentatur Adversarius pro decreto determinante actum liberum conditionatè futurum, adeoque non tantùm independente à Scientia media, sed eam etiam omnino tollente. [Illâ Scientiâ, quæ objectum supponit, videt DEVS, quid faceret Petrus, si in his circumstantiis collocaretur, consequenter videt etiam istius conditionatè futuri consensûs dependentiam essentialem, proindéque decretum aliquod, ex parte causæ primæ præsuppositum, quia quemadmodum futurum absolutum, dependet à decreto absoluto, sic & conditionatum (ne pro illo Statu ab influxu DEI absurdissimè absolvatur) sine præsupposito decreto conditionato, quomodocunque explicetur, non potest ex Statu puræ possibilitatis ad Statum futuritionis conditionatæ translatum esse, videri.]

251. Respondeo, distinguendo istam sequelam: *Consequenter videt etiam ipsius conditionatè futuri consensûs dependentiam essentialem*, nempe videt conditionatè, extituram actualem dependentiam, si consensus absolutè esset extitutus, & si Petrus actu in his circumstantiis poneretur, eò quòd hæ circumstantiæ non possent actu dari, quin DEVS per decretum absolutè existens illas decerneret, & consensum dependenter à Scientia media impedibiliter, sed tamen infallibiliter, prædefiniret, concedo ut sic sequelam: Videt jam actualem dependentiam, ex parte DEI absolutam, id est, absolutè existentem, sed ex parte objecti vel modi tendendi conditionatam, nego sequelam: sicut enim consensus non videtur, ut absolutè extiturus, sed quod esset extiturus, si decernerentur istæ circumstantiæ, sic non videtur, ut absolutè, & actu dependens, sed quòd esset dependsurus, si decernerentur istæ circumstantiæ: Vnde aliud est, actu dari aliquod decretum conditionatum, per quod conditionata Veritas dependeat à DEO, & aliud, actu verum esse, quòd ab æterno datum fuisset aliquod decretum quoad modum tendendi absolutum, si conditio aliqua, nempe hæ circumstantiæ, sub quibus conditionatè videtur consensus, aliquando absolutè fuissent ponendæ: posterius membrum est Veritas necessaria, & videtur pertendiam simplicis intelligentiæ, qua nimirum cognoscit, quòd quidquid absolutè existit, debeat decernente, aut saltem permissivè volente DEO existere. Prius membrum est falsum; cùm enim conditionata Veritas sit de objecto non absolutè existente; ideo neque est de objecto absolutè & actu dependente, consequenter non est opus decreto conditionato ex parte objecti, & absoluto ex parte subjecti, id est, actu existente in DEO; hinc rursum aliud est, *quòd DEVS dependenter ab aliquo decreto videat, consensum Petri extiturum, si collocaretur in his circumstantijs*: & aliud: *quòd DEVS videat, consensum Petri extiturum dependenter ab aliquo decreto, si collocaretur in his circumstantiis.* Vnde in sua parenthesi Adversarius non tam superlativè, quàm falsò supponit consensum Petri in statu conditionato ab influxu DEI (intellige: absolutè existente) *absurdissimè* absolvi: quod namque absolutè *non est*, sed *esset*, in id Deus *non influit*, sed *influeret*.

252. Ad

252. Ad probationem autem, & institutam ab Adversario paritatem inter *Statum absolutum & Conditionatum*, respondeo, esse aliquam paritatem, sed eam malè efformari ab Adversario: paritas enim debuisset sic institui: quemadmodum futurum absolutum dependet à decreto absoluto, sic & conditionatum, si conditio impleretur, dependeret à decreto absoluto, eò quòd ex statu conditionato & puræ possibilitatis ad Statum futuritionis absolutæ nequeat transferri, & consequenter videri, sine decreto absoluto. Ratio paritatis sic instituendæ est evidens; quia in hoc æquiparantur Status absolutus & conditionatus, quòd, quidquid convenit Statui absoluto absolutè, id conveniat Statui conditionato sub conditione, id est, si in Statum absolutum transiret; v. g. si consensus Petri propter decretas & collatas has circumstantias de Statu conditionato in absolutum transivisset, etiam ipse per decretum absolutum dependeret actu à Deo. Confundit ergo Adversarius hæc duo: *Datur absolutè & actu decretum conditionatum*: &: *daretur Decretum absolutum impletâ Conditione.*

253. Si urgeret Adversarius sic replicando. Tota veritas & notitia futurorum nititur transitu illorum à statu possibilium ad ordinem futurorum, qui transitus nec fieri, nec cognosci potest, nisi detur, vel cognoscatur causa extrinseca illius transitûs, sed hæc non potest esse alia, quàm decretum Divinum, quod solum est coævum notitiæ Divinæ, cúmque potest determinare, ergo &c. Responderem juxta dicta, distinguendo Majorem. Tota Veritas & notitia absolutè futurorum nititur transitu absoluto, & in sua causâ jam determinato, concedo Majorem: conditionatè futurorum neg. Ma. horum enim Veritas & notitia non dependet à transitu, qui saltem in sua causa sit determinatus, sed solummodo qui esset determinandus, si certa conditio poneretur, quæ tamen ipsa non debet jam necessariò esse determinata; & ideo potest huiusmodi Veritas & notitia haberi sine existentia, & cognitione causæ extrinsecæ, determinantis futura conditionata, vel conditionem illorum.

254. Si rursum instaret Adversarius, dicendo: Omnis Veritas actualis debet esse actu dependens à DEO; Veritas objectiva actûs conditionatè futuri est Veritas actualis: ergo debet esse dependens à DEO. Atqui non potest esse dependens, nisi per decretum conditionatum; ergo tale decretum de facto datur ab Æterno. Facilè ex dictis redderetur responsio. dist. Ma: Omnis veritas actualis, prout est de objecto, quoad possibilitatem vel quoad existentiam actuato, conced. Ma. prout est de objecto tantùm sub conditione quoad existentiam actuando, & nondum supponente etiam ipsius conditionis actuationem, adeoque quatenus est de objecto, nec in se, nec in sua causa actuato, sed præcisè habente Statum Logicum, seu Statum cognoscibilitatis respectu intellectûs Divini; nego Ma. Vel subdistinguo. Debet esse actu dependens à DEO, quoad ipsam cognoscibilitatem passivam, possibilitandam à Virtute cognoscendi activâ, conc. Ma. debet esse dependens à DEO quoad determinationem existentiæ Logicæ, seu conditionatæ futuritionis; nego Ma. Veritas enim conditionata jam habet absolutam & actualem ac determinatam cognoscibilitatem respectu DEI, hoc ipso, quòd esset determinanda physicè à libero arbitrio creato, & transitura in Statum absolutum physicum, si conditio à Deo decerneretur, si scilicet ponerentur hæ circumstantiæ, & auxilia.

255. Nunc paritatis, prout ab Adversario institutæ, disparem rationem sic ostendo, cur nempe ad conditionatâ futuritionem actûs liberi nullum præsupponatur decretum Divinum, præsupponatur autem ad futuritionem absolutam actûs. Nam una veritas absoluta supponit aliam Veritatem absolutam, scilicet futuritio absoluta actûs supponit futuritionem absolutam causæ secundæ & auxilii, futuritio auxilij supponit decreti actualem existentiam, hoc ipso, quòd non possit absolutè poni auxilium, quin DEVS illius existentiam decernat, nihil autem possit decernere, nisi per decretum ab æterno existens. Veritas autem seu futuritio actûs conditionata, non supponit existentiam conditionis unquam ponendæ, etiamsi enim nunquam ponerentur circumstantiæ, tamen verum esset dicere: *Si ponerentur, Petrus poneret consensum*: hoc ipso autem quòd conditio abstrahat à sui existentia, etiam abstrahit, & non supponit existentiam decreti, sive absolutè, sive conditionatè decernentis existentiam conditionis. Et hinc neque bonam paritatem ac comparationem instituet, qui diceret: sicut secundùm nos antecedenter ad omne decretum, id est, independenter ab omni decreto datur Veritas objectiva alterutrius contradictorij de conditionatè futuris, sic etiam datur de absolutè futuris.

CONTROVERSIA LXII.

SVICIDII CRIMEN.

Quare Occisio sui ipsius sit illicita.

256. ETsi pluries contra doctrinam D. Thomæ impegisse P. Haunoldum to. 1. de Just. Tract. 2. cap. 6. Controv. 2. Adversarius asserat, id tamen nec semel verum est. Tres ille antitheses enumerat. Prima est, quòd S. Thomas 2. 2. q. 64. a. 5. Suicidium (meliùs usus esset Adversarius phrasi non æquivocâ S. Doctoris *sui ipsius Occisio*) inter alia sic reprobet. *Quilibet homo est pars Communitatis: & ita id quod est, est communitatis. Unde in hoc, quòd seipsum interficit, injuriam Communitati facit, ut patet per Philosophum 5. Eth.* P. Haunoldus n. 602. rationem istam repudiet.

257. R. Quòd P. Haunoldus illam non repudiet pro eo casu, pro quo eam S. D. ex Aristotele approbat; nam hic cit. lib. 5. Eth. seu Moral. Nicomach. cap. ult. Tantùm loquitur de omnibus illis hominibus, qui in aliqua Civitate, seu Communitate degunt, dicens de tali interfectore sui ipsius: *Injuriam igitur facit. Sed cui? Civitati nim.* non sibi ipsi: quippe cùm sponte patiatur: nemo verò sponte injuriâ afficitur. *Unde etiam ipsum civitas mulctat: eique qui seipsum necavit, quasi civitatem injuriâ affecerit, ignominia quædam irrogatur.* V. g. si sepeliatur sepulturâ asinorum. Itaque P. Haunoldus requirit adhuc aliam rationem pro illo casu, *quo quis nullius reipub. membrum esset, nec esse vellet, ut S. Paulus Eremita.* Quòd autem prædicta Ratio neq; à S. Thoma, neque ab Aristotele ad omnem casum extendatur, ipse Adversarius fateri debet, qui, ut proximè referam, contendit, à repub. condemnatum ad mortem, tanquam membrum noxium, quo ipsa se vult abdicare, peccaturum, si ipse sententiam Reipub. exequeretur: atqui in hoc casu non militat Ratio assignata: quia Philosophus in textu allato expresè dixit: *Nemo verò sponte injuriâ afficitur*: Ergo cùm ipsa Respub. nolit vivum retinere hominem sibi noxium, non afficitur injuriâ.

258. Secunda Antithesis asseritur ab Adversario his Verbis. S. Thomas l. c. ad 4. Samsonem non aliter excusat, quòd se ipsum oppressit: *Nisi quòd latenter Spiritus S. hoc jusserat.* P. Haunoldus n. 617. absque ejusmodi *speciali Justitiæ Fontis jussu* justificat factum militis, *injicientis ignem pulveri tormentario cum manifesta mortis certitudine.*

259. Resp. Ab Adversario non referri factum militis cum disparî illa circumstantia, quam P. Haunoldus expressit, & ob quam factum Militis sine jussu Fontis Justitiæ potiùs justificatur, quàm factum Samsonis, indigentis speciali jussu: Samson enim postquam est orbatus utroque lumine, in pœnam Philisthæis illatorum damnorum, habuit adhuc spem, si non evadendi, vel perpetuâ captivitate redimendi mortem, quam spem proinde non licuisset spontaneâ & præmaturâ morte cum ruina totius ædificij diruere; facto Militis autem P. Haunoldus expresè addidit hanc circumstantiam: *Si non sit spes evadendi &c.* Vnde propter diversam circumstantiarum mutabilitatem dixit: *In istis casibus non possumus semper habere rationem à priori, sed contenti esse debemus judicio communi à natura insito*: quo ipse factum militis justificat: cùm naturale rationis lumen videatur dictare, licitum esse Militi, vitam suam pro bono communi ex officio devoventi, hostem oppugnare directè inferendo gravissimum damnum, etiamsi ex eâdem actione præter intentionem & indirectè, ex Vi agentis necessarij, quale est ignis, sibi mediatè & consecutivè eveniat mors, aliàs directè sibi ab hoste inferenda, cum hujus innocuo & magno emolumento, & vicissim cum magno damno Reipub. cujus commune bonum Miles promovere tenetur, atque etiam per media illi indebita licitè potest, si ea non sint ita intrinsecè inhonesta ac dissplicentia DEO, ut etiam ipse DEus ea sæpe inspirâsse legatur, quando talis causa excusans, & honestans actionem, non accedebat. Quod proinde Judicium naturale multi approbant apud Dianam 6. p. tr. 7. Miscel. resol. 48. quibus addi potest M. Achatius de Velasco to. 2. Resol. Moral. Verbo *Homicidium* Resol. 37. n. 3. M. Joannes Martinez de Prado to. 2. Theol. Moral. c. 20. q. 2. §. 3. n. 30. citans Malderum, Marchantium, Serram. Ludovicus Lopez, 1. p. instruct. cap. 65. Card. Cajet. in cap. 16. Judicum: quatenus uterque ipsum etiam Samsonem aliâ ratione excusari posse testatur, quàm *Speciali Fontis Justitiæ jussu.*

260. Tertia Antithesis. S. Thomas 2. 2. q. 69. a. 4. ad 2. ait: *Nullus ita condemnatur, quòd ipse sibi inferat mortem &c. Ideo non tenetur facere id, unde mors sequatur.* Subsumit Adversarius. Igitur nec *licitè* id ageret, quia quilibet obligatur, Vitam suam conservare, quoties licitè potest. P. Haunoldus n. 613. dicit: quòd condemnatus ad mortem *possit ipse Vulnus pectori infligere.*

261. Resp. P. Haunoldum l. c. non negare assertionem S. Thomæ, sed subsumptum Adversarii, qui ex negativâ, *non tenetur*, per mutuam consequentiam infert negativam, *non licet*: cujus vitium facilè deprehendisset Adversarius, si Verba S. Doctoris immediatè subnexa non occultâsset; ideo ego illa ex latebris producam: cùm enim S. D. dixisset: *Ideo non tenetur facere*

id

id, unde mors sequatur : subjungit : *quod est manere in loco, unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti, quin patiatur, quod justum est, eum pati. Sicut etiamsi aliquis sit condemnatus, ut fame moriatur, non peccat, si cibum sibi occultè ministratum sumat : quia non sumere esset seipsum occidere.* Ex quibus Verbis, si bona esset illatio Adversarii, evidenter sequeretur, quòd quia condemnatus ad mortem *non tenetur manere in loco, unde ducatur ad mortem*, juxta S. Thomam *teneatur non manere*, si posset fugere, quod planè S. Doctori non venit in mentem, estque contra communem sensum DD. Imò ex ultimis verbis positivè probari potest assertio P. Haunoldi. Per hoc, quòd S. D. præcisè dicat ; *Si aliquis sit condemnatus, ut fame moriatur, non peccat, si cibum occultè ministratum sumat* : Satis indicat, id quod etiam Sotus. lib. 5. q. 6. a. 4. prope finem judicat probabile, & plures docent apud Dianam. p. 5. tr. 4. R. 41. licitè facturum, si legitimo Judici, per Justam sententiam statuenti supplicium famis lethiferæ, obtemperaret abstinendo à cibo ordinario, & per se necessario ad conservationem Vitæ : Atqui talis exequeretur Sententiam mortis, quia secundùm S. D. *non sumere cibum, est se ipsum occidere* : Ergo licet condemnato ad mortem exequi sententiam Judicis.

262. Eandem Conclusionem P. Haunoldus n. 615. probavit ex S. Thoma alio ab Adversario studiosè dissimulato Testimonio : quod ego ad modum secundæ Antithesis doctrinæ Adversarii opponam. S. D. 2. 2. q. 64. a. 5. ad 2. Judicem non aliter de peccato accusat, si seipsum interficiat, nisi quia, *Nullus est Iudex suiipsius. Vnde non licet habenti publicam potestatem, seipsum occidere propter quodcunque peccatum : licèt autem ei, se committere Iudicio aliorum.* Adversarius *absque ejusmodi defectu Iurisdictionis in seipsum*, condemnat occidentem seipsum, etiamsi publicâ potestate ab alio legitimo Judice sibi factâ, sententiam mortis in se exequeretur.

263. Vnde P. Haunoldus longè conformiùs ad indicatam mentem, & assignatam rationem S. Thomæ probavit suam sententiam his Verbis : [Probatur Conclusio destruendo fundamentum contrariæ sententiæ, & est hoc : Quòd Minister Justitiæ Vindicativæ non minùs, quàm ipse Judex debeat esse distinctus realiter à Reo : ergo quando non est distinctus, occidit autoritate privatâ, quia Justitia semper est ad alium.] Hoc Fundamentum nullâ ratione magis universali (quæ utique à S. D. non fuisset dicto modo restricta ad solum Judicem) ulteriùs ad condemnatum alienâ potestate extendi posse, & luculentam esse disparitatem, citatus P. Haun. sic ostendit. [Hæc, inquit, Probatio patitur instantias manifestas. Quando quis punitur pœnâ Exilii, aut Relegationis, vel damnatur ad triremes, metalla fodienda &c. debet ipse reus esse executor sententiæ, & Justitiæ vindicativæ, nisi velit vi & flagellis compelli.]

264. Ratio negatæ consequentiæ, & paritatis inter Judicem, & condemnatum ab alio Judice, à priori multiplex est ; nemo enim est bonus Judex in propria causa, potest tamen esse bonus executor, in propria causa rectè ab alio judicata, modò pareat Judici. Præterea Jurisdictio, quæ supponitur ad sententiam Judicialem, supponit distinctionem voluntatum, executio autem ut fiat Autoritate publicâ, & ex Justitia vindicativa, tantùm supponit distinctionem voluntatis ex parte ferentis sententiam, ut allatis instantiis comprobatum est.

265. Simili modo contra Adversarium ex dispari fundamento S. Thomæ, improbantis Occisionem sui ipsius privatâ Autoritate, confirmari potest, eam non improbari, ut factam pub. Autoritate : v. g. Sponte ebibendo ex imperio Judicis oblatum, nec tamen ori ab alio infusum venenum. Contra priorem enim Occisionem ex privata Autoritate S. D. cit. q. 64. a. 5. in C. triplex opponit fundamentum, primum est, quòd repugnet naturali hominis *Charitati* erga se ipsum ; alterum, quòd sit contra *Ius Communitatis*, cujus ipse est membrum : Tertium, quòd adversetur Supremo *Dominio DEI*, Jus Vitæ & necis sibi reservantis. Idem indicavit S. D. q. 59. a. 3. ad 2. nisi quòd loco primæ rationis, vi cujus homo peccaret contra seipsum, expresserit peccatum *intemperantiæ*, vel *imprudentiæ*. Subsumo. Atqui hæc omnia non extenduntur ad nostrum casum, quo condemnatus à Judice exequeretur ex illius permissu sententiam mortis, quamvis ob evitandam Barbariem vel Tyrannidem, nullus soleat sic condemnari, præsertim si mortis genus esset tale, ut propria executio propter Violentâ injectionẽ manũ specialẽ contineret horrorem. Probo subsumptum. Inprimis enim talis executor nec peccaret contra *Charitatem erga se*, quia non inferret sibi aliquod malum, quod non aliàs Jure publico in satisfactionem delicti, & ob Bonum Communitatis deberet subire ; nec contra *Prudentiam*, quod peccatum à S. Thoma. q. 64. a. 5. ad 3. solùm objicitur illis, qui ad finiendas miserias hujus vitæ, per spontaneam mortem majus malum assumunt, vel tempore pœnitentiæ se privant, vel ad evitanda quædam pericula corporis, aut animi, eligunt medium non necessarium ; nec contra *temperantiam*, quod crimen à S. D. l. c. ad 3. imponitur illis, qui seipsos interfecerunt ex quadam *mollitie* animi, non valentis mala pœnalia sustinere. Deinde neque peccaret contra Jus communitatis, quia, ut etiam S. Thomas tradit 2. 2. q. 66. a. 4. in C. & suprà q. 59. a. 3. volenti non fit injuria, neque contra Jus Divinum, quia legitimè condemnatus inferret sibi necem ex

publica potestate, à DEO in Judicem translatâ. Ergo ex nullo fundamento à S. Thoma approbato illicitum est occidere seipsum, si, quod S. D. l. c. ad 3. expresè à prohibitione excipit, hoc fiat *per Judicium publicæ potestatis.*

266. Igitur Adversarii fundamentum falsum, & S. Doctori contrarium est; quod ex eo etiam colligitur, quia S. D. Verbis suprà citatis, quibus negavit, quòd *liceat habenti publicam potestatem seipsum occidere propter quodcunque peccatum*, statim subjunxit: *Licet autem ei, se committere Judicio aliorum.* Adeóque *non obligatur vitam suam conservare; quoties licitè potest. v.g.* subterfugiendo *Judicium aliorum*, vel *locum, unde ducatur ad mortem.* Adde, quòd licèt verum esset fundamentum Adversi. tamen non esset verum absque distinctione, & exceptione, nisi scil. quis Vitam non conservet tanquam Executor justæ condemnationis, sub qua exceptione præceptum *non occides* etiam obligat ad conservationem Vitæ alienæ. Et ita cum P. Haunoldo sentiunt Victoria, Aragon. Cordubâ, apud Dianam. p. 5. tr. 4. Resol. 39.

CONTROVERSIA LXIII.

AGGRESSORIS OCCISIO.

An ea possit directè intendi, & inferri neglectâ fugâ valde ignominiosâ.

267. AD primum quæsitum P. Haunoldus to. 1. de Just. tr. 2. n. 631. respondit affirmativè, quòd scil. *injustè invasus, & nisi se defendat, occidendo, liceat invasoris occisionem directè intendere.* Cui Adversarius opponit textum S. Thomæ 2. 2. q. 64. a. 7. dicentis: *Illicitum est, quòd homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat*: Verùm his Verbis S. D. non negat, quòd liceat directè intendere Occisionem invasoris, ut quis se ipsum defendat, quando conservatio Vitæ est finis ultimatus: tunc enim in rigore loquendo non dicitur intendere Occisionem alterius, sed conservationem Vitæ, sicut non dicimur propriè intendere media, sed finem, v. g. non medicinam, aut sectionem, sed sanitatem. Patet hæc mens S. D. ex ratione assertionis, quàm, ut ex *responsione ad 1.* colligitur, ex S. Augustino desumpsit. Rationem autem S. Augustinus to. 2. epist. 154. ad Publicolam his verbis conscripsit. *Hinc autem dictum est, non resistamus malo, ne* NB. *nos Vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit.* Eandem mentem suam indicavit Angel. D. *in respons. ad 5.* ubi ad objectum testimonium S. Pauli Rom. 12. *Non vos defendentes Charissimi.* sic respondet: *Dicendum, quòd ibi prohibetur defensio,* NB. *quæ est cum livore Vindictæ:* Adeoque quæ non solam vitæ conservationem, sed vindictam ultimatè intendit. Quia verò non est possibile, ut quis immediatè & voluntariè ponat actionem per se ordinatam ad alienæ vitæ interitum, eámque ex animi destinatione ad istum dirigat, eò quòd ille sit medium unicè necessarium, neque solâ aggressoris vulneratione non lethali vita propria servari possit, quia, inquam, istud non est possibile, quin hoc sit directè aliquo modo, scil. ut medium, intendere Occisionem invasoris, ideo in hoc sensu nec quidquam repugnante S. Thomâ unicè dixit P. Haun. *Potest intendi ipsa Occisio,* NB. *tanquam medium, hic & nunc necessariò intendendum ad immunitatem sui.*

268. Accedit, quòd in textu, quem Adversarius allegat, S. D. non loquatur de non intendenda morte actualis Invasoris, sed ejus, de quo quis solummodo timet, sibi vel aliis vim aliquando ab ipso inferendam, eò quòd vel ut latro, vel ut hostis sciatur insidias structurus. Nam de hujusmodi damnosorum hominum fece Publicola quæstionem suam transcripserat, & juxta eam S. Augustinus, atque ex ipso S. Thomas respondit. Vnde uterque ad licentiam inferendæ mortis hujusmodi hominibus, publicum insuper Autoritatem requisit, quæ pro casu actualis invasionis, & iustæ defensionis, necdeberet, nec posset requiri. Verba S. Augustini ad Publicolam sunt hæc. [De Occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi fortè sit miles, aut publicâ functione teneatur; ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, acceptâ legitimâ potestate, si ejus congruit personæ.] S Thomas verò l. c. in corp. ex mente relati Præsulis ita loquitur. [Sed quia occidere hominem non licet, nisi pub. Autoritate propter bonum commune, illicitum est, quòd homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat (ecce quàm prorsus alio in casu textus Adversarij à S. D prolatus sit) nisi ei, qui habet publicam Autoritatem, qui NB intendens hominem occidere (ecce intentionem medij, quà talis, approbatam) ad sui defensionem, refert ad pub. bonum, ut patet in milite, pugnante contra hostes, & in ministro Judicis, pugnante contra latrones; quâmvis etiam & ipsi peccent, si privatâ libidine moveantur.] Utramque hanc explicationem Angelici Doctoris inveniet Adversarius apud Præclarum ejus Discipulum Dominicum Soto de Just. lib. 5. q. 1. a. 8.

269. Ad secundam quæstionem P. Haunoldus n. 637. iterum affirmativè respondet cum communissima Sententia apud Theologos & Juristas, inter quos sunt Abbas cap. Olim 1. n. 17. de Restit. Spol Tiraquell. c. 20. de Nobilit. n. 64. Clarus §. Homicidium. n. 26. & 32. Navar.

Navar. cap. 15. Manual. n. 4. Dominicus Soto l. c. prope fin. ubi quærens. [An Ingenuus Vir aut illustris, qui videns hostem ad se gladio appropinquare, fugiendo posset liberare vitam, fugere cum suo dedecore teneatur, ne suam, vel hostis, periculo mortis objiciat.] Hæc subjungit. [Respondetur, non teneri se in pedes conferre: quia moderamen hoc adhibendum est citra honoris detrimentum, quod alicujus sit momenti. Quapropter Sacerdotes & Monachi fugere omnino in tali casu tenerentur: utpote quorum honor non est, conflictum illum exspectare.] Huic consentit non minùs egregius S. Thomæ Discipulus Dominicus Bannes. q. 64. a. 7. dub. 2. inquiens. [Ex dictis sequitur unum corollarium, quòd non tenetur homo fugere aggressorem, quando ipsa fuga est ignominiosa: sicuti est Militi & Viro nobili.]

270. Opponit quidem Adversarius S. Thomam 2.2. q. 64. a. 7. ad 5. illud Apostoli, *Non vos defendentes*, sic exponentem cum Glossa: *id est, non sitis referientes Adversarios*: sed si præmisisset Verba immediatè antecedentia ex S. D. habuisset Solutionem, ea sic sonant. *Ad quintum dicendum, quòd ibi prohibetur defensio, quæ est cum livore Vindictæ. Unde Glossa dicit &c.* Subsumo: Atqui defensio unicè prælata fugæ ad tuendum suum honorem & Vitam, non est cum livore Vindictæ, ergo non prohibetur. Ratio autem à priori est, cur non prohibeatur: quia omissio fugæ non est excessus defensionis, imò non est defensio Vitæ, sed honoris, & per eam homo solùm se ponit in necessitate, defendendi Vitam suam occisione iniqui Invasoris: sed istam necessitatem ob evitandam gravem ignominiam meritò subit, utendo Jure suo, & manendo in eodem loco, per quod alteri nullum infert damnum, sed is invadendo cogit ad inferendum damnum per justam defensionem.

271. Rursùm instat Adversarius, inferendo contra P. Haunoldum n. 657. hinc sequi, quòd ad recuperandum honorem liceat percutientem repercutere, juxta Reg. 53. de Regulis Juris in 6. *Cui licet, quod plus est, licet utique quod est minus.* & *L. Nec in ea. ff. ad legem Iuliam de adult.* ubi dicitur: *Qui occidere potest adulterum, multò magis contumeliâ poterit Iure afficere.* Confirmat etiam illationem argumento à Majori ad Minus. Si enim repercussio est vindicta, adeoque illicita, & multa trahens inconvenientia, à fortiori Occisio hostis, qui fugâ securè potest declinari, continet formalem rationem vindictæ.

272. Verùm præterquam, quòd textus ex utroque Jure allegati, in utroque exceptionem, vel Majorem declarationem requirant, nam *L. Cùm quæritur. ff. de Administrat.* Pupillus potest omnia nomina, quæ fecit tutor, respuere, sed non quædam respuere, & quædam approbare: & *L. In Causæ ff. de Procurat.* Licet, Procuratoris gesta in totum, non autem in partem revocare. *Et Cap. Latorem. 33. q. 2.* Conceditur cuidam Matricidæ sacram Communionem de Altari sumere, non autem cum aliis fidelibus ad aram oblationes offerre: Præterquam, inquam, quòd textus ab Adversario citati, multis instantiis, Jurisperitiam illius fatigantibus, limitari vel magis illustrari possent, sunt prorsus impertinenter adducti, quia in Regula Juris supponitur manere idem fundamentum, & rationem extendentem se etiam ad minus. Lex *Nec in ea.* tantùm loquitur de foro externo (pro quo tamen Jure Ecclesiastico etiam est correcta) in quo sicut non punitur Pater, adultero, cum filia deprehenso, inferens mortem, ita non punitur inferens contumeliam, in foro interno autem utraque privata vindicta Patri est illicita.

273. Deinde etiam in casu Adversarii non est paritas rationis. Quia ut liceat injustum invasorem occidere, contra quèm per fugam Vita salvari potuisset, ratio est, quòd honor per omissionem fugæ possit servari, ne auferatur, quod non minùs licet, quàm servare bona temporalia, inferendo, si opus sit, etiam ipsam mortem aggressori: quando autem percussione ignominia jam est plenè illata, repercussio non potest esse medium ad conservandum honorem, & ideo tam parum potest esse licita, quàm occisio furis privata, ad recuperanda bona jam ab illo injustè possessa. Sic ergo non supponitur adesse idem fundamentum, licétque id quod est plus, quia pro illo habetur sufficiens fundamentum, non tamen licet, quod est minus, quia pro illo nec habetur idem, nec aliud fundamentum. At in casu contumeliæ adultero illatæ, habetur idem fundamentum, nempe dolor paternus perturbatio animi &c. excusans à punitione civili Vindictæ Majoris, multò magis excusat à punitione Vindictæ Minoris.

274. Hanc disparitatem P. Haunoldus assignatâ ratione à priori, quare repercussio contineat rationem Vindictæ, Occisio autem Invasoris solùm contineat rationem inculpatæ tutelæ, hoc discursu eleganter declaravit. [In æstimatione hominum mundanorum in tantum recuperatur aut defenditur honor repercutiendo, in quantum hinc concipiunt & æstimant animositatem in Vindicanda injuria: ergo supponitur formaliter committi vindicta. Hinc potest reddi ratio à priori. Quia repercussio non defendit honorem ne auferatur, aut denegetur: Jam enim supponitur ablatus per antecedentem percussionem aggressoris, nec repercussio facit, ut alter suam inhonorationem emendet, & honorem ablatum restituat, sed solùm facit, ut alius honor & æstimatio animi vindicativi substi-

tuatur, & generetur de novo, qui in hominum æstimatione compensat honorem ablatum, resultatque ex æstimatione vindictæ apud mundanos homines, qui tamen honor & æstimatio ex intrinseca ratione non est licitè procurabilis.]

275. Quæ Verba non videtur Adversarius satis considerate legisse, unde etiam numerum marginalē loci hujus nō rectè allegavit, ponendo numerum 659. Multò minùs existimo illum perpendisse Verba Dominici Soti l. c. alias timuisset, ne in se prolata crederentur, quæ sic se habent. [Vnum autem hîc quispiam meditabitur Sophisma. Videtur namque nobili, qui in conflictu Vulnus accepit, licere, hostem cessare jam volentem, repercutere, non quidem in defensam Vitæ, sed honoris, quem ei abstulit: Nam si licet expoliato, bona fugienti latroni Vi eripere, cur non & isti eripere honorem? Respondetur disparem esse rationem: nam latro importat tua ipsa bona, quæ ab illo eripis: in Casu verò præsenti ille, qui te dehonestavit, non secum portat tuum honorem: quare non potes illum jam vindicare, nisi per vindictam, quæ soli pub. potestati licet.] Ita laudatus Thomista prorsus in assertione, & ratione, & doctrinæ consequentiâ consentit cum P. Haunoldo.

276. Cetertùm Adversarius etiam nimis confidenter sibi persuasit, quòd Occisio aggressoris, suppositâ necessitate non fugiendi Salvo Occisoris honore, sit *formaliter* plus, quàm repercussio respectu damni, aut periculi, ne non ipsa Vita, sed honor aliquis perdatur omissâ repercussione; hæc quippe repercussio, etsi materialiter sit quid minus, formaliter tamen est plus, sicut Vulneratio solam alapam priùs infligentis esset plus; quamvis etiam hæc esset aliquid minus occisione. Formaliter autem omne illud est plus, quo exceditur moderamen inculpatæ tutelæ, uti etiam per repercussionem excedi ostendimus. Deinde, repercussio non debebat ab Adversario comparari cum Occisione, quâ defenditur Vita, sed cum negatione fugæ & persistentia in loco certaminis, quâ defenditur honor, hæc autem cùm per se neque sit damnosa Aggressori, sed ipse ex sua iniquitate pariat sibi damnum vitæ, cogendo alterum ad istud inferendum, ideo repercussio esset plus, & illicita, non autem persistentia in loco certaminis, quâ posità Aggressor posset desistere ab invasione, & ideo damnum subsequens sibi imputare debet.

* * * * * * *

CONTROVERSIA LXIV.

DVELLI MALITIA.

An propter evitandam gravem Ignominiam liceat provocato descendere in publicum.

277. Duelli malitiam (de qua immeritò dicit Adversarius S. Thomam egisse 2.2. q. 95. a. 8. ad 3. ibi enim tantùm agit de malitia Divinationis per Sortem, quæ etiam duellatione fieri potest) P. Haunoldus tr. 2. de Just. n. 649. non palliavit solâ vocabuli mutatione, ut Adversarius arguit; sed ostendit discrimen reale, inter significatum duellationis, vel acceptationis duelli, & inter descensum alicujus in publicum, cum expressa protestatione non pugnandi, nisi vi ad defensionem sui compellatur. Vnde non est paritas inter solam mutationem vocabulorum, quando denarij contra prohibitionem *cap. in tantum. de Simonia*, ex eadem causa Simoniaca recepti modò *Chrismales*, modò *Paschales*, modò *Consuetudo mediæ quadragesimæ* dicebantur: nam ibi expressè de transgressioribus ait Pontifex Innocentius III. *Vt causam recipiendi dissimulent, numen denariorum variant.* In acceptatione duelli autem, in qua ponitur descensus in publicum, animo confligendi cum hoste, & satisfaciendi illius petitioni, eúmque vulnerandi aut Occidendi, intervenit discrimen reale, fundatum in intentione diversa ab ea, qua quis descendit in publicum solo animo ostendendi, se non timere sibi ab hoste, atque etiam expressè illi dicit, se suo descensu, id solùm voluisse testari; nolle enim pugnare, vel ullo modo aggredi, sed potiùs pacem colere, paratum solummodo se esse, inculpatâ tutelâ, si ultro invadatur, se viriliter defendere. Diversitas autem Intentionis in casu justæ defensionis, sufficit ad excusandam malitiam Occisionis, teste S. Thoma. 2.2. q. 64. a. 7. in C. [Dicendum (inquit,) quod nihil prohibet unius actus esse duos effectus, quorum alter solùm sit in intentione, alius verò sit præter intentionem. Morales autem actus recipiunt speciem secundùm id, quod intenditur. Non autem ab eo, quod est præter intentionem, cùm sit per accidens. Ex actu ergo alicujus seipsum defendentis, duplex effectus sequi potest, unus quidem conservatio propriæ Vitæ (vel Bonorum fortunæ, aut honoris) alius autem Occisio invadentis. Actus ergo ex hoc, quòd intenditur conservatio propriæ Vitæ, non habet rationem illiciti &c.]

278. Præter diversitatem intentionis, procedentia

cedentis ex naturali Jure, quod quisque habet ad Vitam, famam, honorem, bona temporalia defendendum, & propterea honestantis actum de se ac intrinsecè indifferentem, nempe descensum in publicum, unicè, ut hic supponitur, necessarium ad cavendam ignominiam meticulositatis, Viro nobili aut militari valde dedecorosæ, (nisi ratione ætatis, vel infirmitatis, vel aliâ ratione excusari possit, ut expressè excipit P. Haun n. 650.) accedente actuali protestatione prædictâ, insuper obtinetur finis legis prohibentis directam acceptationem duellationis, partim quia adhuc evitatur frequentia conflictuum privatorum, cùm rarò contingat casus, in quo descensus in publicum sit medium unicè necessarium ad evitandam ignominiam timiditatis, aliter non excusabilis: partim quia ipsa protestatio comparentis, & offerentis se ad componendam pacem sine conflictu, est medium ex natura sua idoneum ad dehortandum ipsum provocantem, & ad præbendam occasionem aliis sese interponendi, ac inhibendi actualem pugnam.

279. Sic ergo, etsi sola nominum Variatio, ad quam Adversarius unicè respexit, non serviat ad excusandam malitiam descensûs, & hinc per accidens secutæ defensionis, excusat tamen diversa intentio, hosti notificata per protestationem dehortatoriam, & per se conciliativam pacis; cui diversitati intentionum correspondent deinde diversa vocabula, eandem significantia. Simile quid contingit in evitanda malitia usuræ: etiamsi enim *in cap. Plerique. 14. q. 3.* ex S. Ambrosio dicatur: *Et esca usura est, & vestis usura est, & quodcunque sorti accedit, usura est, quod velis, ei nomen imponas, usura est.* Si tamen mutuans alicui pecuniam cum expressa protestatione, suæ intentionis non esse, mutuatarium obligare ad quidquam dandum ultra sortem, deinde ex hujus gratuita liberalitate simile quidpiam acciperet, usuram utique non commiteret, non quia diversitas Vocabulorum *lucri* ac *doni*, sed quia diversitas intentionum ex parte dantis, & accipientis, per Vocabula designata, peccati malitiam impediret, ut advertit etiam S. Thomas. 2. 2. q. 78. a. 2. inquiens: [Sicut si aliquis pro pecunia mutuata, vel quacunque alia re, quæ ex ipso usu consumitur, pecuniam accipit ex pacto tacito, vel expresso, peccat contra Justitiam: ita etiam quicunque ex pacto tacito vel expresso quodcunque aliud acceperit, cujus pretium pecuniâ mensurari potest, simile peccatum incurrit. Si verò accipiat aliquid hujusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex obligatione tacitâ, vel expressâ, sed sicut gratuitum donum, non peccat.]

280. Hæc licentia progrediendi in publicum, in casu planè rarissimæ necessitatis, aliàs *inevitabiliter* incurrendi gravem ignominiam, firmari potest paritate præcedentis Controversiæ: Sicut enim in tali casu juxta communiorem sententiam non tenetur quis per fugam recedere à loco publico, etiamsi injustè invasus id posset facere, pari ratione licebit prodire in publicum; cùm istud nondum sit damnificatio proximi, ab illo inevitabilis, sed sit actio de se licita, & ad quam quis ponendam de se habet Jus, si ipse eâ omissâ grave damnum honoris non posset evitare, alter autem eâ positâ damnum Vitæ suæ facilè posset evitare. Quod pluribus iterum instantiis ex materia de Scandalo proprio, & alieno, illustrari posset, ex communissimo sensu DD. fatentium, licitè poni actionem de se indifferentem, sine magno incommodo vel damno in quocunque genere bonorum inomisibilem, non obstante probabilissimâ prævisione alicujus peccati, inde secuturi: cujus exemplum, valde propriam huic loco paritatem continens, subjungo Verbis Doctissimi Bannez. 2. 2. q. 64. a. 7. dub. 3. in fine. [Si irritatus est certus moraliter, quòd irritans vult cum illo digladiari, debet Verbis suum honorem modestè defendere, sed non tenebitur domi manere, sed poterit exire; quoties sibi opportunum erit ad negotia sua tractanda.] Infero nunc: ergo æque bene propter honorem defendendum, quàm propter negotia pro lucro minoris rei gerenda poterit exire. Certè longè plus, quàm P. Haunoldus & quàm Dominicus Soto suprà cit. concedit in practica Theologia Versatissimus Navarrus in Man. c. 15. n. 4. dicens. [Qui jam est Vulneratus, vel quem aggressor jam reliquit, & fugit, non potest absque peccato illum occidere: quoniam jam illud est Vindictam sumere, & limites defensionis transgredi. Quod limitandum existimo (citat in margine etiam Richardum & Victoriam) quando affectus injuriâ Vulneris, aut alapæ, vel aliâ, magnam sui honoris jacturam faceret: si fugientem non persequeretur, nam talis posset eum persequi, & percutere tantum, quantum ad sui honoris defensionem opus esset: nam licèt illud non esset defendere personam, neque fortunas; esset tamen defendere honorem, quem licet defendere etiam Occidendo, si eo ad id opus esset.]

281. Idem Egregius Doctor immediatè ante hæc relata Verba, etiam dixit: [Quòd si ille, quem alius aggreditur, non potest absque suo dedecore fugere, non tenetur id facere: & si non potest vitare Vulnus, NB. aut alapam, quam sibi alter molitur impingere, nisi ipsum occidendo, poterit occidere.] Itaque immeritò P. Haunoldum reprehendit Adversarius, n. 654. subscribentem, licere hoc Viro magnæ autoritatis, loquendo de Laicis sæcularibus, si quis niteretur ei alapam infligere, vel contumeliosè flagellare: quia majoris æstimationis est in homine sæculari Laico (Clerici autem & Religiosi ex Virtute Religionis tenentur etiam talis

honoris jacturam subire, pro salute proximi, præsertim post decretum Alexandri VII.) honor ille retentus, seu impeditio tantæ ignominiæ, quàm bona fortunæ, quæ tamen possunt mortis illatione defendi. Et quia jactura illius honoris est Majus damnum, quàm talis teneatur subire ex Charitate, aut alia Virtute ad Vitam alterius conservandam: præsertim si in hujus sit potestate, sibi vitam suam servare. Eandem sententiam priùs tradidit Dominicus Sotus, lib. 5. q. 1. a. 8. sub finem, inquiens: [Ex his suprà dictis fit, quòd si quis quenquam aggrederetur: ut eum fuste levissimè percuteret, posset id alter etiam hostem interimendo repellere. Præsertim in Hispania, ubi tam atrox illa injuria reputatur.] Consentiunt etiam Sylvester Verbo *Homicidium* 1. q. 5. Ludovicus Lopez. cap. 62. Antonius Gomez. to. 3. c. 3. n. 23. Julius Clarus §. *Homicidium* n. 26. nec improbat Diana p. 3. tr. 5. Misc. Resol. 90. imò multis relatis approbat. p. 5. tr. 4. Resol. 4.

282. Neque tamen propterea rectè infert Adversarius, P. Haunoldum, & consequenter etiam citatos Thomist. & D. D. à S. Doctore recessisse, dum ille 2. 2. q. 64. a. 5. *Nulli ad evitandas quaslibet præsentis Vitæ miserias*, imò nec mulieri, *ne ab alio corrumpatur*, Suicidium permisit: sive enim hæc Verba Adversarius pro paritate, sive pro Regula & mensura Charitatis alleget, nihil tamen probat; Non paritatem, quia deest titulus justæ defensionis, quo quis tantùm contra iniquum invasorem Vitæ, honoris, bonorum fortunæ, uti potest, non contra seipsum, cùm juxta S. D. nemo possit sibiipsi injuriam vel inferre, vel intentare: Non mensuram Charitatis, quia hæc tantùm exigit, *ut quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, nisi id sit necessarium ad Justam tui, & rerum tuarum, vel etiam alienarum, defensionem: aliàs contra S. Thomam. l. c. in corp. sequeretur, quòd omnis defensio, etiam moderamen inculpatæ tutelæ non excedens, esset contra Charitatem, quia quilibet quando ipse esset injustus invasor, cuperet sibi Vitam ab alio non auferri per justam defensionem. Itaque mensura & regula Charitatis sic debuisset ab Adversario præsenti casui applicari: sicut quilibet vult sibi esse licitum, Vitam, honorem, & bona temporalia, tueri contra injustum invasorem, etiam, si opus fuerit, occisione illius, sic debet velle, id esse licitum cuivis alteri, si ipse alterum injustè invaderet.

CONTROVERSIA LXV.

PECCATVM FVRTI.

De Materia furti, & obligatione pauperum erga divites, ac divitum erga pauperes.

283. ILlam Veritatem, quæ Adversario nimis videtur subtilis, *quòd, si nim. posito medium florenum esse summam mortalem infimam, seu minimam, quis uno obolo minus acciperet, jam non peccaret mortaliter.* Satis Sensibiliter probavit P. Haunol. to. 1 de Just. tr. 2. n. 330. ita loquens. [Sicut enim navigium physicè submergitur per ultimam guttulam aquæ, & per unam minimam guttam Vini homo ex non ebrio fit ebrius, ita debet dari unum indivisibile quantitatis, complens sufficientiam ad commovendam iram, & dolorem difficulter temperabilem; hoc autem ex communiore DD. judicio, putamus esse ultimum constitutivum medij floreni: quòd si tu velis unum indivisibile demere, statim urgeberis de proximo indivisibili, & sic procedetur, donec vel absumatur tota quantitas medij floreni (quod est absurdum) vel debebis & tuis quelam argumenti concedere.] Itaque horum Verborum solutionem Adversarius adhuc debet Patri Haunoldo.

284. Loco responsionis verò reddit hanc interrogationem. [Quò enim deveniremus, si ejusmodi librâ mathematicâ ponderaremus essentiam jejunij, similiúmque rerum moralium, in quibus parum & nihil æquiparantur?] Respondeo, quòd negato priori discursu P. Haunoldi eò deveniret Adversarius, ut si integrum bovem die jejunii comederet, nunquam effectivè, & in actu externo graviter peccaret contra legem temperantiæ, quia levitas materiæ nunquam desineret, & gravitas nunquam incideret, si levis materia novo bolo superaddito semper maneret levis, & si superadditus bolus, utpote parum quid, nihilo æquipararetur. Et sic idem contingeret in alijs similibus rebus moralibus. Sicut ergo in physicis rebus, in quibus est eadem ratio quantitatis, *minimum pondus*, ut sibi objicit S. Thomas q. 7. de malo a. 3. *per additionem potest tam grave fieri, ut superet virtutem portantis*: (aliàs si unica arenula superaddita prioribus arenulis adhuc portabilibus, non tandem redderet pondus importabile, nunquam posset per successiuas additiones arenularum effici pondus importabile, etiamsi integer mons coacervaretur) ita etiam in moralibus potest ex parte objecti, ubi est eadem ratio quantitatis, ultimi minimi additione fieri pondus tam grave, ut mereatur absolutè dici gravis materia, constituens peccatum materialiter grave.

285. Un-

285. Unde quando S. D. ex prædictis Verbis tanquam ex antecedenti physico infert simile consequens morale, dicens: *ergo Veniale peccatum per additionem potest fieri mortale*, negationem consequentiæ in responsione ad objectionem non fundat in hoc, quòd tantùm leve ad leve addatur (nam ex tali additione fatetur in corpore cit. art. posse fieri grave) sed fundat in hoc, quòd quantitas malitiæ formalis, residentis in actu Veniali, sit diversæ rationis à quantitate malitiæ formalis, inexistentis peccato mortali: Verba itaque illius in responsione, ad 1. sunt hæc: [Dicendum quòd in omnibus ponderibus corporalibus est una ratio quantitatis: non autem in peccato mortali & veniali: unde ratio non sequitur.] In Corpore autem sic loquitur. [Quandocunque ex multis aggregatis fit aliquod unum, oportet esse eandem rationem quantitatis utrobique, sic autem ex multis parvis lineis fit una linea: ubi verò est alia ratio quantitatis, ex multis non fit unum. Non enim ex multis numeris fit una linea: nec è converso: peccatum autem veniale non habet eandem rationem magnitudinis cum mortali. Nam quantitas peccati mortalis est per aversionem à fine ultimo, quantitas autem peccati Venialis est secundùm aliquam deordinationem circa ea quæ sunt ad finem.]

286. Ex his verbis pro quantitate gravi ex parte objecti, circa quod versantur actus morales, per additionem ultimi minimi tandem conficienda, (eò quòd eadem ratio specifica quãtitatis reperiatur in singulis obolis, in ordine ad grave damnum temporale in bonis fortunæ per additionem ad se invicem constituendum: & eadem ratio quantitatis reperiatur in singulis bolis carnis ad constituendum cibum graviter prohibitum) sic probo paritatem in physicis, & moralibus; quando actus morales comparantur ad res physicas, tanquam ad objecta sua materialia *circa quæ*; & repeto totum argumentum S Doctoris, quod sibi objecerat propriis illius Verbis: [Peccatum est quoddam pondus animæ, secundùm illud psal. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me: Sed NB. minimũ pondus per additionem potest tam grave fieri, ut superet Virtutem portantis] ergo (infero nunc ego) minimum pondus ex parte materiæ venialiter peccaminosæ per additionem potest fieri tam grave, ut terminet malitiam peccati formaliter gravis, quod sit pondus animæ. Antecedens, quod S. Doctor non per modum *minoris*, sed per modum *subsumpti* posuit, est verum, si servetur eadem quantitas, sub eadem ratione formali considerata, ut dixit in corpore art. atqui in consequenti servatur eadem quantitas ex parte materiæ: Ergo & consequens est Verum.

287. Sed objicit Adversarius duos textus S Thomæ, in priori circa distributionem Bonorum Ecclesiasticorum ab Episcopo faciendam, inquit S. D. 2 2. *q.* 185. *a.* 7. *in Corp.* [Siquidem in modico deficiat, vel superabundet, potest hoc fieri absque bonæ fidei detrimento, quia non potest homo in talibus punctualiter accipere illud, quod fieri oportet.] In posteriori textu *q.* 66. *a.* 6. *ad* 3. ait: *illud quod modicum est, ratio apprehendit, quasi nihil.* Resp. ad primum, verissimum esse, quòd Homo non possit punctualiter accipere, id est, agnoscere illud, quod fieri oportet, nihilominus tamen à parte rei esse *punctualiter* determinatum aliquem finem materiæ levis, & aliquod initium materiæ gravis; illúdque à Deo cognosci. Vnde ex Suppositione, quòd Medius florenus esset ex natura rei punctualiter determinatus pro initio summæ gravis, propositio illativa P. Haunoldi, quæ tantùm est hypothetica, est necessariò vera, quòd scilicet, si additamentum inchoans summam gravem, tolleretur, solùm remaneret summa levis, potens fieri gravis per repositionem levis additamenti. Vt verò Autor vel Lumen naturæ homini non *punctualiter* manifestaret finem levis, & initium gravis summæ, utile ac necessarium erat, ne absque formidine peccati mortalis in fraudem gravis prohibitionis, furarentur homines sibi mutuò liberrimè usque ad initium gravis summæ.

288. Ad secundum textum dico, S. Doctorem l. c. expresè loqui de *modico* seorsim sumpto, non prout est complementum summæ gravis, additum fini summæ levis: si enim quis rem levem furaretur ex advertentiâ ad plura levia damna præcedentia, cum ultimo moraliter coalescentia in unam summam gravem, vel ex animo plura levia superaddendi, usque dum compleatur summa gravis, talis unanimi sensu D. D. peccaret mortaliter: & ideo S Thomas l. c. mox subjungit. [Si tamen habet animum furandi, & inferendi nocumentum proximo, etiam NB. in talibus minimis potest esse peccatum mortale, sicut & in solo cogitatu per consensum.]

289. Ad alteram Controversiam, in titulo propositam, quæ est de obligatione pauperum erga Divites, & horum erga pauperes, procedendo, adverto, ab Adversario non impugnari duas assertiones P. Haunoldi, quarum primâ dicit, n. 347. Licere constituto in gravi necessitate, (*cui nimirum imminet periculum moraliter certum amittendi bonum aliquod grande, à natura per se, & communiter omnibus hominibus concessum, V. G. Sanitatem graviter lædendi, amittendi libertatem, vel faciendi gravissimam famæ jacturam, quam communiter omnes homines habent, & sine qua essent abominabiles.*) accipere ex alienis, non solùm Statui superfluis, sed illi conservando necessariis, mo-

dò non excedat medium ordinarium, & commune. Quia, ut inquit cit. P. Haunoldus, in tali casu videtur natura voluisse, bona aliena esse communia, ad defendenda illa bona intrinseca hominis, quæ cum tanta providentia omnibus communiter procuravit.

290. Quam assertionem suam Autor seqq. duobus numeris adhuc limitat, & primò restringit ad bona aliena, ita solummodo necessaria ad conservationem Statûs, ut tamen ijs ablatis alter non statim decideret de Statu, sed quæ morali æstimatione ita censentur necessaria, ut eorum jactura causet solicitudinem reparandi, ne alioquin Status difficulter conservetur: sicut bona dicuntur necessaria ad Vitam, quorum tamen aliqua jactura non statim infert mortem. Secundò adjicit conditionem vel modum, sub quo natura prædictam licentiam seu Jus confert, ut nempe, si elapsâ necessitate homo potest facere restitutionem, ad eam teneatur. Sub his ergo saltem limitationibus acceptam assertionem non impugnat Adversarius; credo, quia legit *Glossam in cap. si quis propter necessitatem de furtis*, Panormitanum, & alios ibid. Navarrum cap. 17. Man. n. 5. illam admittentes & Dominicum Bannez. 2. 2. q. 32 a. 7 in fine; asserentem, nec improbantem: [Si fuerit homo, cui pro ratione sui Status gravissimum sit mendicare, neque aliâ viâ possit victum necessarium acquirere, non desunt opinantes, posse eum clanculum accipere, ubicunque invenerit victum aut vestitum.]

291. Altera assertio P. Haunoldi, quam etiam nondum impugnat Adversarius, refertur ex lib. 3. Theol. Specul. n. 597. scil. *Eleemosynam non nisi ex bonis aliquo modo superfluis esse ex obligatione faciendam.* addere tamen etiam debuisset Adversarius ex loco citato adhuc aliud *Nisi*: quia ibid. P. Haunoldus dicit: Necessitati extremæ teneris subvenire ex convenientibus statui, non tamē ex necessariis conservando statui, ita ut sine talibus bonis miser evaderes, & ex pristino statu decideres. Hoc ergo *Nisi* addito impletur illud S. Thomæ 2. 2. q. 32. a. 3. in C. *Sic ergo dare eleemosynam de superfluo, est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate.* Videtur tamen Adversarius posteriorem hanc assertionem opponere voluisse priori: quòd si extra casum extremæ necessitatis homo non teneatur constituto in gravi necessitate succurrere de necessariis proprio Statui conservando, hoc ipso non liceat, de his aliquid occultè accipere, quia S. Thomas. 2. 2. q. 66. a. 7. & 4. dist. 15. q. 2. a. 5. q. 1. in C. Licentiam surripiendi etiam pro extrema necessitate, aliquo modo fundat in obligatione ultro dandi talem necessitatem patienti. Verùm S. D. locis cit. prædictam obligationem tantùm requirit ad licentiam absolutam à conditione & modo obligatorio restituendi, si elapsâ necessitate homo potest facere restitutionem valoris, æquivalentis rei absumptæ, quia, ut inquit S. D. cit. a. 7. in corp. *Res, quæ aliqui superabundanter habent, debentur pauperum sustentationi.* Et in resp. ad 2. *per talem necessitatem efficitur suum id, quod aliquis accipit ad sustentandam propriam Vitam.* In casu autem gravis, & nondum extremæ necessitatis, voluntas conditionata restituendi sufficit, ut Dominus non possit esse rationabiliter invitus, & ut surripiens non faciat furtum, sed potiùs occultam mutationem rei, gravi necessitate excusabilem, & à natura concessam.

292. Transeo nunc ad objectionem ex prædictis P. Haunoldi assertionibus ab Adversario illatam, quòd scil. secundæ assertioni Autor paradoxè subjunxerit: [Semper ob futuram probabiliter rerum mutationem adest titulus probabilis; quo bona numerentur inter necessaria Statui conservando, vel etiam meliorando, altiùsque evehendo.] Quâ clausulâ, (subsumit Adversarius) non tam Angelico Doctori 2. 2. q. 32. a. 5. contradixit, quàm innuit illud præceptum Christi Luc. 11. *quod superest, date eleemosynam*, esse *de subjecto non supponente.* Quando enim aliquid *superest*, si *semper* adsit titulus bonæ numerandi inter *necessaria.*

293. Verùm, missò interim, quòd P. Haunoldus tantùm retulerit aliorum D. D. sententiam, ipsam particulam, *semper*, limitavit per particulam exceptivam *Raro*, ut adeóque idem sit ac si dixisset: *Semper* (*à potiori loquendo*) *ob futuram &c.* Vnde debuisset Adversarius hæc particula P. Haunoldi Verba priùs exscripsisse: *Bona sunt superflua etiam Statui: sed hæc Raro inveniri notant Doctores: semper enim ob futuram &c.* Si autem Adversarius vult scire nomina illorum Doctorum, cum quibus putat P. Haunoldum S. Thomæ contradixisse, primus nominari meretur Em. Card. Cajetanus, qui in cit. locum S. D. ita commentatur. [Ad secundum verò dicitur, quòd ille, qui aliàs licitè potest mutare Statum, & hoc probabiliter exspectat, non habet pro superfluo secundùm præsentem Statum, quidquid sibi in Statu hujusmodi exspectationis opportunum censetur. Vnde licitè potest & futuro Statui opportuna servare, & pro illo habendo exponere. Præceptum enim de eleemosyna superflui præsupponit superfluum, non vetat mutationem Statûs, sed in hoc falli contingit Judicium aliquorum (inter quos est Adv.) quòd superfluum judicat, non consideratis omnibus.] Huic accedit Navarrus, quem refert & sequitur doctiss. noster Vasq. in Opusculis moralibus opusc. de eleemosyna cap. 1. dub. 3. n. 26. ita loquens. [Apello autem superfluum Statûs vel præsentis vel futuri, quem ego licitè possum acquirere, & ad illum aspirare, nec enim reneor ego meum Statum & dignitatem amit-

te-

re, ut alius non amittat suum : & simili ratione non teneor ego ob similem necessitatem futurum perdere Statum, quem dignè poteram conquirere, quod expressè sensit Navarrus, &c.] Consentit etiam Diana *p. 2. tr. 15. Resol. 32. in fine, & p. 5. tr. 8. Resol 14. §. Dices, & Resol. 20.* ubi plures citat. Quibus omnibus favet ipse S. Thomas. Sicut enim voluntas deserendi Statum altiorem juxta S. D. sufficit, ut quod sine tali voluntate non erat superfluum, fiat & reputetur superfluum, sic voluntas honesta & licita se se efferendi ad Statum altiorem, ejusque proxima Spes, & possessio pecuniarum, necessariarum ad illum acquirendum, & sustinendum, sufficit, ut quod alias esset superfluum, reputetur non ampliùs esse superfluum. Id autem in quo instituitur paritas, tradit S. D. 4. dist. 15. q. 2. a. 4. q. 1. in C. his Verbis. *Illud, quo subtracto non potest servari decentia Statûs aliquo modo sui, vel suorum, non debet aliquis in eleemosynas expendere, nisi de facili resarciri possit, aut NB. nisi aliquis Statum mutare vellet, quia nullus debet indecenter in aliquo Statu manere.*

294. Quia tamen non omnes habent voluntatem, vel proximam Spem, ac Media sufficientia ascendendi altiorem Statum, hinc Adversarius immeritò infert, præceptum Lucæ 11. dandi eleemosynas, de eo, *quod supereſt*, esse de subjecto non supponente. Cetertùm illa Verba : *quod supereſt*, multi intelligunt non de Præcepto, sed de Consilio, explicantes illa non de superfluis Statui, sed de illis, quæ supersunt Rapinis Judæorum, cùm Christus immediatè ante de illis dixerit v. 39. *Quod autem intus est Vestrûm plenum est Rapinâ, & iniquitate.* Vnde ipse Sanct. Thomas citatum Textum sanctæ Scripturæ, *ibid.* Optionem facit sic intelligendi, dicens cum Venerab. Beda. *Vel ita intelligendum quod supereſt ; id est, quod tam multo scelere præoccupatis solum remedium restat, date Eleemosynam.*

CONTROVERSIA LXVI.

OPINIO TEMERARIA.

An hæc sit Peccatum mortale.

295. HAnc Quæstionem P. Haunoldus to. 1. de Just. tr. 2. n. 521. his Verbis resolvit. Opinio temeraria faciliùs, & sæpius à peccato mortali excusatur, &, per se loquendo, non videtur unquam esse mortale, sicut nec suspicio, & dubitatio. Ita communiter Theologi. Ratio est, quia tale formidolosum Judicium facilè deponibile, non disponit animum, ut procedat ad operationes exteriores, sicut temerarium Judicium ; & ideo nemo rationabiliter graviter ægrè ferret tale Judicium, utpote ex se non graviter nocivum. Ita P. Haunoldus, qui suprà n. 515. inter Judicium temerarium & Opinionem, hoc discrimen assignavit. Judicium temerarium est, quo sine sufficiente Fundamento judicas malè de proximo, cum tanta firmitate, ut statuas non recedere ab opinione, nec investigare magis Veritatem. Opinio vocatur, quando quidem opinaris malè de proximo, sed non cum adjuncta firmitate, sed cum tali modo tendendi, à quo te ostendas facilè dimovendum.

296. Idem discrimen, & eandem resolutionem tradidit S. Thomas. 2. 2. q. 60. a. 3. *in C.* Ubi nomine suspicionis temerariæ comprehendens omne Judicium inevidens, nixum levibus indiciis, nomine dubitationis autem, teste Dominico Soto lib. 3. de Just q. 2. a. 3. & Bannez hîc q. 60. a. 3. §. *Dubium est.* Denotans omne Judicium infirmum, tres solummodo gradus distinguit, & ita loquitur. [Est autem triplex gradus suspicionis : Primus quidem gradus est, ut homo ex levibus indiciis de bonitate alicujus dubitare incipiat. Et hoc est veniale & leve Peccatum Pertinet enim ad tentationem humanam, sine qua Vita ista non ducitur : ut habetur in Gl. super illud 1. Cor. 4. Nolite ante tempus judicare. Secundus gradus est, NB. cùm aliquis pro certo malitiam alterius æstimat ex levibus indicijs. Et hoc si sit de aliquo gravi, est peccatum mortale, in quantum non est sine contemptu proximi. Vnde Glossa ibidem subdit. Etsi ergo suspiciones Vitare non possumus, quia homines sumus ; Judicia tamen, id est, NB. diffinitivas, firmasque sententias continere debemus. Tertius gradus est, cùm aliquis Judex ex suspitione procedit ad aliquem condemnandum, & hoc directe ad injustitiam pertinet : unde est Peccatum mortale.]

297. Cùm itaque Adversarius videret, à S. Doctore solùm in duobus postremis gradibus peccatum mortale agnosci, ut opinionem infirmam, & dubitantem adhuc, an non fallat, ad secundũ gradũ reduceret, non se S. Doctori, sed S. Doctorem sibi his verbis accommodavit: [Sub primo gradu, in quo dicit *esse peccatum Veniale*, solùm complectitur *opinionem repentinam*, quæ sit velut *motus primus*, quo quis ex humana tentatione de alterius bonitate incipit dubitare, & non opinionem aut suspicionem *deliberatè* dubitantem.] Verùm, *opinio repentina*, quæ sit velut *motus primus* indeliberatus, neque est tentatio *venialiter peccaminosa*, quia non est *actus moralis* capax malitiæ, & non supponit, sed prævertit dictamen Rationis. Deinde aliud est

opinio repentina, & *indeliberata*, & aliud *infirma*, *incerta*, *dubitans*, quæ prædicata etiam cum plena advertentia, & deliberatione stare possunt; illisque adhuc opponuntur, & ab ipsis excluduntur prædicata actûs mortaliter peccaminosi, à S. D. requisita, & indicata per particulas, *pro certo*: & *diffinitivas*, *firmásque sententias*. Vnde quando idem S. Doctor l. c. ad 2. ait: *Ex hoc ipso, quòd aliquis malam opinionem habet de alio sine causa sufficienti, indebitè contemnit ipsum: & ideo injuriatur ei*: Et quando *in corp.* præmisit, *esse peccatum mortale contemnere proximum*, deberet Adversarius illa prædicata addere *Opinioni*, quæ S. D. *ibidem in corp.* addidit contemptui mortaliter peccaminoso; nempe ut sit *Opinio certa*, *diffinitiva*, & *firma*: quæ plus significant, *quàm deliberata*, *non repentina*.

298. Audiat igitur nunc Adversarius Em. Card. Cajetanum, ibidem de genuino sensu S. Doctoris ita loquentem. [Vbi assignatur secundus gradus suspicionis, diligenter adverte (se admoneri credat Adversarius) & caveas, ne fallatis in illis Verbis, Pro Certo malitiam alterius æstimat ex levibus indiciis. Potest siquidem dupliciter intelligi: Primò pro credulitate unius partis cum aliqua tamen hæsitatione admista. Secundò, pro assertiva determinatione. v. g. Video Juvenem cum inhonesta muliere euntem, & credo in mente mea, illos simul velle peccare, atque hoc tanquam verum existimans pertranseo, vel admitor, sumque ita in mente mea dispositus, ut, si egomet interrogarem meipsum, an ista æstimatio mea sit apud me adeò vera & certa, quin etiam credam, quòd fortè falsa est æstimatio ista, responderem, quòd fortè falsa est: veruntamen mihi sic videtur. Tunc est credulitas firma non simpliciter, sed hæsitationi admista. Si autem essem sic dispositus, quòd responderem, quòd mea æstimatio est vera & certa, ut nullus dubitationi locus sit, tunc est assertiva determinatio. Sensus litteræ non accipit æstimationem pro certo, primo modo, sed secundo, ut & Iy Pro certo significat, & autoritas subjuncta testatur, quæ diffinitivas sententias prohibet. &c. Et hoc nota pro multis, qui credunt se incidisse in temerarium judicium ex mala, quam conceperunt, opinione proximi: nec sciunt discernere inter opinionem, quæ cum formidine aliqua alterius partis est, & Judicium ex opinione non natum, sed temerè prolatum corde, & ore.] Ita celeberrimus Interpres D. Thomæ. Cui accedit Diana 3. p. tr. 5. *Miscel. Resol.* 31. citans Joannem de la Cruz, Rosellam, Armillam, Lopez, Fabrum, Petrum Navarram, & alios. Quorum omnium Testimonio, & inprimis S. Thomæ patet, quòd sicut infirmitas Judicij de malitia alterius excusat à peccato mortali, sic idem Judicium, per se loquendo, nemo *rationabiliter* possit graviter ferre; per accidens verò id fieri potest, quatenus mala opinio oritur ex gravi odio, vel ex certis circumstantijs colligitur periculum gravis damni secuturi, aut annexi.

CONTROVERSIA LXVII.

DETRACTIONIS LABES.

An sit mortalis, facta coram Vno, in re gravi.

299. Sicut in priori Controversia nimiæ laxitatis, ita in hac nimij rigoris Adversarius immeritò, & ut propriam ejus phrasin in ipsum retorqueam, *sine energia* arguit P. Haunoldum to. 1. de Just. tr. 2. n. 529. dicentem, quòd detractatio per se loquendo sit peccatum mortale, si fiat in materia gravi, apud unum solum hominem, qui rem Secretam tenebit, nec aliud damnum infert illi, cui detractum est: quod duabus magnæ energiæ rationibus convincit. Primâ proponit his Verbis, Minus est perdere tantùm bonam famam formalem per temerarium judicium apud unum, quàm perdere famam tam formalem, quàm radicalem per detractionem apud unum hominem: atqui temerarium judicium tantùm tollit famam formalem, & quidem apud unicum hominem, & tamen est peccatum mortale: ergo multò magis detractio, quæ scil. tollit & famam formalem, id est, bonam opinionẽ eius apud quem fit injusta detractio, & famã radicalẽ, id est, Jus obligandi alterum ad bonam opinionem, tamdiu debitam, quamdiu crimen per detractionem injustè detectum, manssisset occultum & incognitum. Hujus rationis energiam per suum silentium ac dissimulationem nondum enervavit Adversarius.

300. Secunda Ratio, à P. Haunoldo assignata, est. Quia vel apud unum Virum gravem amittere famam in re gravi, etiamsi quis certus sit, nihil inde ulterioris damni secuturum, maximè molestum, & durum est: quod experientia comprobat in obligatione confitendi delictum Sacerdoti noto, etiamsi aliud incommodum nullum timeatur. Ad hanc rationem itetum digitum oti imprimit Adversarius, & rectum malè intellectum allegat ex S. Thoma 2. 2. q. 73. a. 1. ad 2. ubi S. Doctor ait. *Quamvis etiam si uni Soli aliquis de absente malum dicat, corrumpit famam ejus, non in toto, sed in parte.* Sed quid inde? ergo non peccat mortaliter? Tunc poterit inferre istam sequelam Adversarius, quando bona erit hæc consequentia: Si quis Regi aufert decem aureos, corrumpit bona ejus non in

toto

toto, sed in parte, ergo non peccat mortaliter peccato furti; non enim absolutè Regem facit pauperem, sicut detrahens absenti coram uno non facit infamem. Itaque S. Thomas in dicto textu non vult negare malitiam mortalis peccati, quam sequenti articulo ex institato probat de omni detractione famæ in re gravi, sed vult contra factam sibi objectionem ostendere, quòd quamvis uni soli aliquis de absente malum dicat, corrumpat famam ejus, non quidem in toto, sicut neque corrumperet, si duobus, vel tribus diceret, sed in parte, & quòd proinde definitio detractionis huic famæ corruptioni juxta dicta in corpore articuli conveniat, sicut definitio, & mortalis malitia furti convenit ablationi rei alienæ, etiamsi non sit ablatio omnium bonorum, sed partis.

301. Unde S. Thomam meliùs intellexerunt alij ejus discipuli, & Doctores, Dominicus Sotus lib. 5. de Just. q. 10. a. 2. concl. 4. Bannez. 2. 2. q. 73. a. 2. Joannes de La Cruz, cum pluribus alijs relatus â Diana 3. p. tr. 5. Resol. 33. Salonius 2. 2. q. 73. a. 2. contr. 1. qui hanc suam, quam ex P. Haunoldo attuli, sententiam testatur esse communiorem inter Recentiores Thomistas, sicuti est etiam apud alios DD. & esse apertam doctrinam D. Thomæ loco ab Adv. allegato, quod etiam Bannez l. c. testatur.

302. Neque contra P. Haunoldum aliquid evincit Adversarius per hoc, quòd, ut ipse inquit, contrariam sententiam ut probabilem, sustineant non pauci, (rectiùs dixisset: *non nulli*) & ipse P. Haunoldus lib. 2. Theol. Specul. n. 28. docuerit, licere sequi opinionem probabilem, relictâ probabiliori, proinde indirectè admiserit, quod directè prohibuit. Debuisset enim Adversarius distinguere inter probabilitatem Speculativam, & practicam, quæ distinctio apud Theologos decantata est; unde id, quod practicè est probabilius, probabilitate extrinsecâ, speculativè loquendo, aut intrinseca, & directa principia spectando, sæpe ostendunt esse minùs probabile, ut in posito casu ostendit P. Haunoldus. Et hanc contra existimatum morbum Sanissimâ medicinâ, seu distinctionis observationem, applicet Adversarius, quando ulteriùs dicit: [Idem morbus inficit alias plurimas Haunoldi assertiones, quantumvis apparenter saniores. Cur enim defatigavit se n. 334. ut probaret, *non licere occultam compensationem cum sola probabilitate Iuris*? Nam etsi concedatur id esse probabilius, saltem minùs probabiliter oppositum tenent Sanchez, & Lugo.] Illâ quippe distinctione observatâ, & officio Theologi perpenso, quòd non sufficiat allegare doctrinas aliorum Doctorum, & forsan ex aliquo etiam S. Doctore textus quosdam apparentes exscribere, sed quòd oporteat etiam mentem, & veritatem doctrinæ per principia intrinseca examinare, atque statuere, quid probabile, & quid probabilius videatur, facilè perspiciet Adversarius, assertiones Saniores P. Haunoldi manere Saniores, si sanâ mente legantur, etiamsi opposita doctrina etiam sit sana, & directè probabilis, imò licèt etiam dictamen reflexum, quòd in praxi liceat sequi sententiam verè probabilem relictâ probabiliore, sit probabilius, atque certum.

303. Cæterùm in allato exemplo, de occulta compensatione, vel ideo etiam Adversarius non ostendit, P. Haunoldum inutiliter laborâsse, quia Thomas Sanchez expresè improbilitatis notâ afficit Opinionem Joannis Sanchez, asserentis, licitam esse occultam compensationem cum sola probabilitate Juris; pro cuius proinde improbabilitate ostendendâ, & non tantùm pro minùs probabili reddendâ, utiliter laboravit P. Haunoldus to. 1. de Justitiâ tr. 2. â n. 334.

CONTROVERSIA LXVIII.

OBLIGATIO RESTITVENDI.

An istam subeat Reus, negans crimen, de quo fuit Iuridicè Interrogatus.

304. COntra responsionem negativam P. Haunoldi to. 1. de Just. tr. 2. n. 556. docentis, quòd si Reus neget delictum cum præjudicio famæ Accusatoris, tamen non teneatur eam restituere confitendo delictum, etiam quando Juridicè interrogatur, impertinenter ab Adversario sunt adducti omnes textus Angelici Doctoris; licèt enim S. D. 2. 2. q. 62. a. 4. dicat: *Quicunque damnificat aliquem, videtur ei auferre id, in quo ipsum damnificat. Et ideo homo tenetur ad restitutionem ejus, in quo aliquem damnificavit*: ibi tamen solùm loquitur de damnificatione positivâ, illatâ per actionem, ad quam non ponendam alter possit imponere obligationem ex justitia: in posito autem casu, ut rectè inquit P. Haunoldus, Reus negando crimen, non est causa positiva infamationis accusatoris, aut testium, sed merè permissiva, non cooperando ad conservationem famæ: imò, ut paulò pòst subjungit, illorum fama prorsus per accidens læditur; quia per se loquendo homines potiùs judicant, reum negare crimen non præcisè, ut verum in se, sed ut verum eâ veritate, quæ judicialiter ab Adversario probari possit, quod

exemplo Scholastico declarat ibidem P. Haunoldus. Sic enim, inquit, in publicis Scholasticis concertationibus nemo, ut ipse etiam S. Thomas 3. dist. 38. a. 5. ad 1. testatur, arguet mendacij defendentem, si fortè (ut fieri solet) neget aliquam propositionem, quam in animo putat esse veram: nempe quia ex receptissimo usu vox illa; *Nego*, non habet nudam significationem animi negantis, sed istam: Nego hoc esse verum tali, tamque patente Veritate, ut ab arguente possit efficaciter probari.

305. Itaque antequam noster Adversarius ex S. Thoma ostenderet obligationem restitutionis, debuisset prius ostendisse, damnificationem famæ, Accusatori per accidens apud aliquos, malè fortè de ipso suspicantes, evenientem, esse à Reo illatam per actionem positivè, per se, & contra Jus Accusatoris effectivam damni. Ad quod ostendendum non solùm impertinenter, sed etiam contra seipsum Adversarius allegavit S. Thomam 2. 2. q. 69. a. 1. ad 3. dicentem. [Ille, qui mentitur in Judicio, se excusando, facit & contra dilectionem DEI, cujus est judicium: & contra dilectionem proximi, tum ex parte Judicis, cui debitum negat, tum ex parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat.] Quibus Verbis S. D. solum damnum punitionis, à Reo nec positivè, nec contra obligationem Justitiæ, sed Charitatis illatum, agnoscit, neque aliquod debitum erga Accusatorem, sed duntaxat erga Judicem prætendit.

306. Vnde universim præter Obligationem *Obedientiæ* erga Judicem, legitimè interrogantem, (quam l. c. expressè excipit P. Haunoldus) rectè idem Autor dixit, Reum non obligari ulli mortalium *ex Justitia* ad confessionem criminis (sumendo *Justitiam*, prout specie differt ab obedientia, quam quidem S. D. etiam ad Justitiam commutativam tanquam propriam illius speciem reducit, 2. 2. q. 104. a. 2. ad 2. Et 2. dist. 44. q. 2. a. 1. ad 3.) Contra quam assertionem rursùm innoxiè opponitur Testimonium S. Thomæ in respons. ad 1. dicentis: [Quòd quando aliquis secundùm ordinem Juris à Judice interrogatur, non ipse se prodit, sed ab alio proditur, dum ei necessitas respondendi imponitur per eum, cui obedire tenetur.] His quippe Verbis neque vestigium obligationis ex Justitia, præsertim erga accusatorem, indicatur; sed contra objectum sibi S. Chrysostomi textum, inquientis. *Non dico tibi, ut te prodas in publicum, neque apud alium accuses.* Angel. Doctor solummodo respondet, Obligationem obedientiæ erga Judicem, legitimè præcipientem, ac exigentem Confessionem criminis, non Adversari doctrinæ S. Chrysostomi. Hanc ergo obligationem obedientiæ solam, à P. Haunoldo, ut dixi, exceptam, S. Thomas nomine Justitiæ designat, quando in corpore articuli ait: [Dicendum, quòd quicunque facit contra debitum justitiæ, mortaliter peccat. Pertinet autem ad debitum Justitiæ, quòd aliquis obediat suo Superiori in his, ad quæ Jus prælationis se extendit. Judex autem, ut suprà dictum est, superior est respectu ejus, qui judicatur. Et ideo ex debito tenetur accusatus Judici Veritatem exponere, quam ab eo secundùm formam Juris exigit.]

307. Quòd verò ex hac obligatione (de qua, an illimitata sit, Contr. 71. dicetur) nullum oriatur Accusatori Jus ad Confessionem Rei, probatur nunc positivè contra Adversarium. Per hoc, quòd aliquis ex obedientia obligetur ad præstandam quandam actionem, ex cujus omissione cuidam tertio oritur grave damnum, non sequitur huic fieri injuriam, si actio nullo alio Jure sit illi debita: ergo sicut Reus non faceret injuriam, si cum infamia alterius exita Judicium legitimum accusantis, vel innocenter in suspicionem tracti, negaret crimen, ita nec faciet injuriam, si neget in Judicio legitimo; quia per hoc tantùm subjicitur Judici, non autem accusatori. Confirmatur à pari. Reus posset ex carcere fugere sine injuria Custodis, etiamsi Custodi gravissima pœna & damnum oriretur: ergo etiam potest sine injuria Accusatoris, grave incurrentis damnum, negando crimen, mortem vel aliud grave supplicium effugere. Itaque Adv. non tantùm Rei, sed etiam Accusatoris malum agit Patronum.

CONTROVERSIA LXIX.

DOMINIVM ECCLESIASTICORVM.

An hoc se etiam extendat ad reditus superfluos.

308. VT pateat, à P. Haunoldo to. 1. de Just. tr. 4. n. 70. non perperam, ut Adversarius arguit, relatum esse Theologorum Antesignanum pro sententia affirmante, *Beneficiarios habere Dominium quorumcunque proventuum ipsis superfluorum*; propria S. Doctoris verba ex locis à P. Haun. citatis excribam. nam 2. 2. q. 185. a. 7. sic inquit. [Si distincta sint bona, quæ debent in usum Episcopi cedere, ab his, quæ sunt pauperibus, & Ministris, & cultui Ecclesiæ eroganda, & si aliquid sibi retinuerit Episcopus de his, quæ sunt pauperibus eroganda, vel etiam in usum Ministrorum, aut in cultum Divinum expendenda, non est dubium, quin contra fidem dispensationis agit, & mortaliter peccat, & ad Restitutionem tenetur. De his autem

NB.

NB. quæ sunt specialiter suo usui deputata, (id est, quæ in Divisione Bonorum Ecclesiasticorum in quatuor partes, Episcopi portioni cedebant ex constitutione Simplicii Papæ *cap. de reditibus* 12. q. 2.) videtur esse eadem ratio, quæ est de proprijs bonis, (id est, Patrimonialibus) ut scilicet propter immoderatum affectum, & usum, peccet quidem, si immoderata sibi retineat, & alijs non subveniat; sicut requirit debitum Charitatis.] Addit M. Soto lib. 10. de Just. q. 4. a. 2. inquiens. [Corrigendæ sunt impressiones, quibus deest ultimum hoc Verbum: sicut requirit debitum *Charitatis*: imò vehementi opinione teneor, deesse etiam, *quod ad restitutionem non teneatur.*] Quæ opinio partim colligitur ex particula *Quidem*, in textu S. Thomæ pariente exspectationem alicujus subnectendi per particulam *Sed*: partim per distinctionem Bonorum aliis deputatorum à portione Episcopi, per quam volebat S. Doctor indicare diversitatem obligationum, ad neutra bona malè dispensanda, ita tamen, ut quemadmodum de prioribus dixit: *Et ad restitutionem tenetur*: sic de posterioribus dictum velit: *Sed ad restitutionem non tenetur.*

309. Verùm, sive Vitio librariorum, sive ex parsimonia Verborum, prædicta verba non sint expressa, mens S. Doctoris satis patet, quòd de Bonis usui Episcopi deputatis dixerit esse eandem rationem, quæ est de propriis Bonis, ut adeóque similiter approprientur: & immoderatum usum damnaverit quidem, sed non peccati injustitiæ, & obligationis ad faciendam restitutionem, sicut tamen damnavit usurpationem de aliis tribus portionibus. Quam doctrinam de dominio indiviso in omnia Bona usui Episcopi deputatorum, sed deinde moderando secundùm regulam prudentis necessitatis, citatus M. Soto a. 3. multiplici ratione probat, mentémque Sancti sui Magistri declarat, atque in septima ratione ita loquitur de superfluo. [Qui dicunt rigore Justitiæ, tanquam Veris Dominis, pauperibus id deberi, subsequenter dicere coguntur, quòd aliter facientes ad restitutionem teneantur. Quòd autem consequens ineptè, atque ut bonâ Veniâ dixerim, inaniter concedatur, arguitur &c.] Idem paulò pòst de eadem opinione, negante Beneficiatis Dominium in proventus notabiliter superfluos, quæ est Cajetani, subjungit: *At verò opinionem hanc inprimis Cajetanus ex D. Thoma elicere nequivit.* Quomodo ergo illam elicit Adversarius?

310. Alterum Testimonium Angelici Doctoris habetur quodlib. 6. a. 12. ad 3. ex quo patebit, in quibus bonis Ecclesiasticis consuetudinem illa expendendi ad usus profanos, & qua ratione à se assertam consuetudinem approbet S. D. dum ait. [Aliter dicendum est de illis Ecclesiasticis bonis, quæ principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus Ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, & aliorum hujusmodi. Et aliter de illis bonis, quæ sunt principaliter attributa usibus Ministrorum, sicut sunt Præbendæ Clericorum, & alia hujusmodi. Nam in primis bonis peccatum committitur non solùm ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, dum aliquis in suos usus assumit, quod est alterius, & ideo tenetur ad restitutionem, tanquam defraudator rei alienæ. In secundis verò bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut & de Bonis Patrimonialibus dictum est: unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solùm ad pœnitentiam peragendam.] Quid clarius de dominio portionis Clericalis per immoderatum usum absumptæ dici potuisset? & quomodo distinctiùs potuisset decidere S. D. ad qualem obligationem tollendam, vel non tollendam consuetudo, Summorum Pontificum tacito assensu approbata, se se extendat, vel non extendat. Quia nimirum constanter jubentur Beneficiati reditus superfluos ad pias causas expendere, malè tamen expensos non coguntur compensare, neque illi, qui eos titulo etiam non oneroso acceperunt, compelluntur ipsos restituere, vel ad piam causam erogare; hinc consequens est, per consuetudinem tolli vel impediri obligationem Justitiæ, non autem Obedientiæ, Religionis, vel Charitatis, ad superfluos proventus in pias causas expendendum.

311. Videat nunc Adversarius, quàm non perperam P. Haunoldus retulerit, sed ipse perperam intellexerit S. Thomam, dum in sua thesi 69. ait: [Ex locis citatis plus non posse erui, quàm quòd Beneficiarij eos fructus faciant suos, qui officio per modum debiti stipendij, & congruæ sustentationis correspondent, & sic sunt bona quasi patrimonialia.] Quibus Verbis non tantùm contradicit S. Doctori, sed etiam adversatur Concilio Trid. *sess. 22. cap. 3. & sess. 23. cap. 1. & sess. 24. cap. 12. de Reform.* Ubi statuit, ut ij, qui intra duos Menses à die cæptæ possessionis Beneficij Ecclesiastici, professionem fidei non fecerint; item qui intra annum ultra tres Menses à loco Beneficij abfuerint, fructus non faciant *suos*: quibus verbis cùm non tantùm necessarijs, sed etiam superfluis fructibus priventur, Concilium non rectè usum esset, si aliàs Superfluos non facerent *suos*, seu; quod idem est, & ut etiam Bonifacius VIII. *in cap. Vnico de Clericis non residentibus*, loquitur, *Dominium* non acquirerent.

312. Patet etiam ex dictis, quòd P. Haunoldus S. Thomam; quodlib. 6. c. 12. non impertinenter adduxerit in testem consuetudinis, quam Cavar. *cap. Cùm in Officijs de testam. n.* 3. ait his temporibus esse totius Christiani Orbis, Cui, si corruptela esset, retur obviam per Summos

Pont. tenerentur enim prohibere, quæ sunt contra Justitiam, & se pauperes, Christi membra, tam grave detrimentum ex negata restitutione, & compensatione debitorum sibi bonorum, in rebus suis acciperent. Ex hac tamen consuetudine, ut ostensum est, minimè probatur, prout Adversarius detorquet, non tantùm *ab Iniustitia*, sed *à quovis peccato mortali* immunes esse Clericos, qui ejusmodi superflua in pias causas non erogarent.

313. Neque Sanctissimo, & Canonum Observantissimo S. Thomâ prædicta sententia est indigna. Licèt enim Bona Ecclesiastica, â SS. Patribus & Variis Canonibus dicantur patrimonium Christi, bona pauperum, DEI Bona: & in Trid. Clerici istorum Bonorum vocentur oeconomi, Dispensatores, & si fructus istos malè expenderint Fures, latrones &c. Hujusmodi Verba, ut ipse S. Thomas cit. q. 185. a. 7. ad 1. testatur, *non solum sunt referenda ad dispensationē rerum Ecclesiasticarum, sed quorumcunque bonorum, ex quibus tenetur aliquis debito Charitatis providere necessitatem patientibus.* Unde per talem piam exaggerationem etiam laici vocantur homicidæ pauperum, etsi verum habeant dominium, & tantùm ex Charitate obligentur ad dandas eleemosinas. Deinde ut respondet Mol. disp. 144. §. *ad primum*, alluditur ad tempora antiquiora, quando nondum facta est divisio bonorum Ecclesiasticorum in quatuor partes, sed Episcopi, tanquam Administratores, Bona Ecclesiastica pro cujusque indigentia distribuebant.

CONTROVERSIA LXX.

INTERFECTIO INNOCENTIS.

An hæc sit licita Iudici, procedenti secundùm allegata & probata.

314. MAlè probat Adversarius suam Thesin ex S. Thoma, quando P. Haunoldum to. 5. de Just. tr. 2. n. 39. docentem, *quod in causis criminalibus, ubi agitur de pœna mortis, non liceat condemnare innocentem, cognitum privatâ scientiâ, quantumvis sufficienter per allegata convictum*, asserit Inordinatè favere Innocentibus, eúmque impugnat Authoritate S. Doctoris 2. 2. q. 64. a. 6. oppositum asserentis. Nam ipse P. Haunoldus contra se adduxit S. Thomam, & contra illum probavit, suam sententiam esse Speculativè, & secundùm intrinseca principia spectatam, probabiliorem, pro qua citavit Calderinum, Rosellam, Angelum, Liranum, Panormitanum, Immolam, Less. Coninck. Card. de Lugo, Layman, quibus Diana p. 5. tr. 4. Resol. 22. addit Sylvium, quinque rationibus nixum, Petrum Navarram, Malderum, & alios. Itaque Adversarius non tantùm debuisset referre, sed confirmare, & efficaciter dissolutis contrariis argumentis roborare sententiam S. D. Verùm quia hoc obsequij non præstitit suo Magistro, ego id præstabo meo, ipsius tamen Verbis: sic enim P. Haun. l. c. argumentatur. [Occidere innocentem (idem est de mutilatione) auctoritate humanâ præcisè, est intrinsecè malum, neque est apud Rempub. Dominium altum Vitæ, aut membrorum, sicut aliorum bonorum: ergo non potest in Judice esse potestas damnandi ad mortem aut mutilationem eum, quem scit esse innocentem.]

315. In hoc argumento videtur quidem negari posse Suppositum antecedentis, quòd Judex procedens secundùm allegata, occidat innocentem; quia, ut inquit S. D. 2. 2. q. 64. a. 6. ad 3. *ipse non occidit innocentem, sed illi, qui eum asserunt nocentem.* Verùm, huic responsioni opponitur illud, quod S. Augustinus in ps. 61. ad vers. 2. dixit de Judæis & Pilato, in Christum ferente Sententiam mortis. *Si reus, quia fecit vel invitus, illi innocentes, qui coëgerunt, ut faceret? Nullo modo. Sed ille dixit in eum Sententiam, & justit eum crucifigi, & quasi ipse occidit.* Quamvis autem in hoc Pilatus graviùs peccaverit, quòd damnaverit Christum, non sufficienter per allegata convictum, quàm peccaret Judex, condemnans sufficienter convictum, tamen etiam iste verè diceretur occidere eum, ad cujus mortem per latam sententiam determinaret, & jubendo impelleret; & quia actio imperata esset in se mala, utpote occisio innocentis, cogniti ut talis, quíque per Testimonia convincentia non verè, sed tantùm apparenter redditur nocens, ideo etiam imperium esset malum, cùm non procederet ex publica potestate, collata à DEO duntaxat ad inferendam mortem nocentibus: Forma autem Judicij, & testificatio sufficiens ad Fidem exteriùs faciendam, non est sufficiens ad actionem intrinsecè malam, faciendam bonam, sicut sufficiens probatio ad persuadendum valorem matrimonij, non est sufficiens ad decernendum & imperandum usum matrimonij, quando Judex habet privatam notitiam impedimenti dirimentis: quia copula cum non verè sua est intrinsecè mala.

316. Ceterùm, ut optimè advertit P. Haunoldus n. 36. Vix potest contingere casus, quo Judex non possit absque gravissimo suo incommodo liberare Reum innocentem, V. G. excogitando legitimas exceptiones contra accusatorem, examinando testes simili dexteritate, quali examinavit Daniel duos senes, Susannæ Accusatores, ut deprehendat eorum dissormitatem, ac Testimoniorum inconvenientiam: sicem, ac Testimoniorum inconvenientiam: fi-

stodiam : remittendo ad judicem Superiorem cum Testimonio privatæ notitiæ, vel, si Judex supremus sit, condonando, aut commutando pœnam. Plura similia media legi possunt apud Dianam l. c. & alios D. D. Quare Sententia P. Haun. etiam ex hoc capite est commendanda, quòd adigat Judicem ad aliquē modum excogitandum, quo liberet innocentem ab extremo & gravissimo Supplicio.

CONTROVERSIA LXXI.

REI CONFESSIO.

An ad eam teneatur juridicè interrogatus.

317. QUòd ab Adversario immeritò dicatur *Debilis Speculatio* P. Haunoldi, to. 5. de Just. tr. 2. n. 317. docentis : *Factâ juridicâ interrogatione non teneri Reum sub mortali fateri veritatem, si timeatur sententia mortis, & spes sit evadendi*, ex eo redditur manifestum, quia Adversarius contrarium non evincit. Non enim hoc ipso, quòd Judici competat Jus exquirendi Veritatem per torturam, (quod Jus ad formam Judicij spectare, non opus erat probare, cùm id nemo ex nobis neget) correspondet in Reo obligatio in conscientia fatendi delictum, ut Adversarius contendit, nec sufficienter probat ex S. D. 2. 2. q. 69. a. 1. in corp. ita quidem scribente. [Pertinet ad debitum Justitiæ, quòd aliquis obediat suo Superiori in his, ad quæ Jus prælationis se extendit. Judex autem Superior est respectu ejus, qui judicatur. Et ideo ex debito tenetur accusatus Judici veritatem exponere, quam ab eo secundùm formam Juris exigit. Et ideo si confiteri noluerit Veritatem, quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat.] Verùm, hic textus non est exclusivus omnis exceptionis, quin obligationi in conscientia fatendi Veritatem, substitui possit in Reo necessitas subeundi, & Jus in Judice inferendi torturam.

318. Ratio exceptionis â mente S. Thomæ non alienæ, desumi potest ex ipso S. Thoma, qui q. 69. a. 4. ad 2. ait : *Non tenetur* (Reus) *facere id, unde mors sequatur, quod est manere in loco ; unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti, quin patiatur, quod justum est eum pati.* Sublumo. Atqui fateri crimen capitale, est facere id, unde mors sequatur : ergo Reus non tenetur fateri crimen : tenetur tamen non resistere inferenti torturam, quin patiatur, quod justum est eum pati, id est, ad quam torturam inferendam Jus competit Judici, legitimam formam Judicij servanti.

319. Ex prædictis Verbis S. Doctoris colligitur adhuc aliud argumentum à pari, assertæ nostræ exceptionis. Sicut Reo, etiam legitimi Judicis prohibitione, vel aresti dictatione non obstante, licitum est, fugâ physicâ & corporali servare vitam, etiamsi, manendo non se positivè occideret, sed tantùm negativè, & permissivè, nec tamen ex hac licentiâ violatur Jus Superioris, nec Justitiæ Vigor enervatur : Sic etiam legitimi Judicis prohibitione non obstante, licitum est, fugâ morali, & mentali, per abnegationem delicti cum reservatione mentali, seu cum usurpatione Verbi *nego* in sensu Contr. 68. explicato, servare Vitam, etiamsi fatendo delictum Reus non se positivè occideret ; nec tamen ex hac licentia violatur Jus Superioris, nec Justitiæ Vigor enervatur, cùm pro obligatione non celandi Veritatem suppetat aliud medium, nempe Jus torturæ, longè efficaciùs extorquens Veritatem, quàm obligatio conscientiæ, liberè violabilis, & in ordine ad processum externum judicialem parùm utilis. Vnde aliud est : dari iu Superiore Jus interrogandi Reum, & non confitentem torquendi, quæ est potestas civilis : & aliud : dari Jus obligandi in conscientia ad Confessionem : quod ab Adversario dicimus, tam parum probari posse, quàm Jus obligandi ad *non violandum arestum indictum.*

320. Confirmatur sæpius dicta exceptio aliâ adhuc paritate. Non magìs pertinet ad debitum Justitiæ, *quòd aliquis obediat suo Superiori in his, ad quæ Jus prælationis se extendit &c.* quàm quòd aliquis relinquat suo domino omnia ea, ad quæ Jus proprietatis se extendit ; suppositâ enim Jurisdictione & Rerum divisione, utrumque est ex obligatione naturali debitum : Ergo sicut à posteriori debito natura excepit extremam necessitatem, propter congenitum amorem Vitæ, & inobservabilitatem illimitati debiti, ita etiam in priori in ordine ad Confessionem delicti solo præcepto humano, & per torturam longè efficaciùs supplebili, debitam, excepit periculum mortis, ob eandem rationem : præsertim cùm Leges humanæ ex communi D. D. consensu non habeant ita absolutam & irrelaxabilem vim obligandi, sicut leges Divinæ, versantes circa objecta, ideo prohibita, quia mala, & non ideo præcisè mala, quia prohibita : Celatio autem criminis, seclusâ prohibitione, non est intrinsecè mala.

321. Vnde hanc sententiam, ut probabilem, & in praxi tutam fatentur viginti quatuor Autores, nominatim à P. Haunoldo l. c. relati, & pro ea refert ac sequitur Diana longè plurimos *p. 2. tr. 15. Resol. 26. & 27.* rursum *p. 3. tr. 5. Resol. 103.* & *p. 10. tr. 13. Resol. 13.* Vbi adversùs Texedam, notam improbabilitatis illi inu-

sentem, ex eiusdem Inclyta Religione Dominicana opponit Sapientissimum Magistrum Serra, hæc ex illo exscribens Verba. [Sylvester hanc sententiam non judicaret improbabilem, etiam NB. in Via D. Thomæ : cùm Verbo Accusatio 1. q. 13. & Verbo Confessio q. 1. illum intelligat, quando agitur ad pœnam spiritualem, non aliam.] Ego absolutè hanc sententiam ob Autoritatem Autorum citatorum, & argumenta facta, probabilem esse judico, sicque non esse cogendos miseros reos, etiamsi juridicè interrogentur in causa capitali, confiteri crimen.] Quid ad hæc Adversarius ? Aliud nihil; nisi quòd adhuc obiter indicet aliud argumentum P. Haunoldi, & ad id obiter respondeat, dicens : [Nec movere debet, quòd hæc obligatio, ut indicavit Haunoldus, paucos moveret; quia exemplis non est judicandum, sed legibus. L. sed liceat. 12. ff de Officio Præsidis.]

322. Verùm, præterquam quòd Autor non videatur ipse inspexisse legem, sed ex alio retulisse, unde facilè irrepsit pro initio legis, *sed licèt*, initium malè impressum, *sed liceat*, allata lex non quadrat huic loco, illa enim non approbat obligationem, ut utilem, quæ paucos moveret, sed Præfectis provinciarũ æqui & justi, secundùm rationem, & non secundùm mala exempla procurandi modum præscribens, dicit : *Sed licet is, qui provinciæ præest, omnium Romæ Magistratuum vice, & officio fungi debeat, non tamen spectandum est, quid Romæ factum est, quàm quid fieri debeat.* Deinde, sin præsenti Controversia ex legibus civilibus de obligatione conscientiæ judicandum esset, ex his potiùs confirmaretur contra Adversarium sententia P. Haunoldi. Nam *L. 4. ff. de testibus* dicitur. *Lege Iuliâ Iudiciorum publicorum cavetur, ne invito denuntietur, ut testimonium litis dicat adversus socerum, generum, Vitricum, privignũ, sobrinũ, sobrinam, sobrino natum, eósque, qui priori gradu sint.* Ex hac lege, in naturali amore erga sanguine junctos fundatâ, subsumo. Atqui nemo cuiquam magis est sanguine junctus, quàm ipse sibi : ergo multò magis eximendus est ab obligatione in conscientia dicendi testimonium litis adversùs seipsum in causa mortis, quando propter administrationem Justitiæ, & punitionem proprij criminis, omnino à foro, & à Jure interrogandi, vel etiam torturâ, eximi non potest, vel ab obligatione dicendi verum in causis minoribus, non supplebili per torturam. Et *L. 7. C. de testibus* habetur. *Nimis grave est, quod petitis, urgeri partem diversam ad exhibitionem eorum, per quos sibi negotium fiat. Unde intelligitis, quod intentionis vestræ proprias adferre debetis probationes.* Iterum subsumo. Atqui hoc multò magis grave est, obligari partem ream in conscientia, ut confessione criminis capitalis sibi ipsi omnium gravissimum negotium faciat : ergo non est obligandа ad Confessionem criminis, quæ esset omnium efficacissima probatio; sed probationes aliunde sunt afferendæ. Itaque credo Adversarium jam pœnituisse provocationis ad leges; sæpe duntaxat præscribentes formam processuum judicialium non disponentes quo ad obligationem Conscientiæ, ut taceam, quòd ille supponat, dari eam legem obligantem Reum, & non probet, ut debebat probare.

CONTROVERSIA LXXII.

RESTRICTIO MENTALIS.

An hæc aliquando sit licita.

323. Quemadmodum P. Haunoldus to. 5. de Just. tr. 4. n. 784. meritò, ut illicitam improbat locutionem externam cum mentali restrictione ad verum sensum, si talis restrictio fiat sine rationabili causa; ita efficacibus argumentis, ab Adversario, ut ex silentio illius colligo, insolubilibus, cum valde communi sententia rectè probat, ejusmodi locutionem mente restrictam non habere rationem mendacij, sed ex rationabili causa posse esse licitam; quod clarius Verbis indicat S. Th. 2. 2. q. 111. a. 1. ad 1. ubi ex S. Aug. ait : [Non omne quod fingimus, mendacium est, sed quando id fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium. Cùm autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura Veritatis.] Hoc ipso restrictionem mentalem continens, si ad aliam occultam significationem referatur, quàm qualem Verba, & circumstantiæ, in quibus prolata sunt, exteriùs denotare videntur. Per talem figuratam restrictionem mentalem idem S. Doctor 3. *dist.* 38. *a.* 3. *ad* 1. excusans Verba Jacob, Gen. 27. asserentis se esse primogenitum, inquit. [Dicendum, quòd Verba, quæ Jacob protulit, NB. secundùm aliquem Intellectum (restringentem Verba) necessitatem vel veritatem habuerunt : Sibi enim primogenitura DEI electione debebatur, & ad illum intellectum Spiritus Sanctus Verba ordinabat, cujus instinctu & intellectu loquebatur, sive ipse illum intellectum ex Verbis acciperet explicitè, sive NB. implicitè (per restrictionem mentis) hoc significare intendens, ad quod Spiritus Sanctus ordinabat, unde NB. à mendacio excusatur : & eadem ratio est de omnibus Verbis, quæ mendacium sapere videntur ab illis Viris prolata, in quibus mendacium concedere nefarium videtur.] Idem dicit, & Scripturæ exemplis confirmat S. Doctor 2. 2. q. 110. *a.* 3. *ad* 3. Si autem, ut Adv. contendit, locutio externa, audienti pariens falsum sensum, per

per restrictionem mentalem ad verum sensum, sed occultum, & reticentiâ plurium verborum suppressum, non excusaretur à mendacio, non posset instinctu & ordinatione Spiritûs Sancti reddi licita talis locutio, quæ teste S. Thomâ mendacium sapere videtur.

324. Et hoc erat primum argumentum P. Haunoldi n. 786. quod sequenti numero confirmat Testimonio S. Gregorij in Ezechielem in princip. dicentis; Prophetas quandoque conjungere Verbum Oris, verbo mentis, ut scil. mente subintelligant, quæ per Verba in vero suo sensu expressa, non integrè & explicitè declarant, quo modo loquendi vero, sed dimidiato, & abrupto per restrictionē mentalem, P. Haunoldus rursum confirmat suam assertionem; Adversarius verò illius vim frustra nititur enervare his verbis. [Si liceat id, unde sensus integri sermonis pendet, mente servare, dicendo V. G. *Petrus non existit*, si mentalis propositio dicat, *non existit in hoc loco*, quo exemplo utitur Haunoldus; etiam visis quibusdam opulentis, quis poterit dicere: *isti sunt divi*: reservatâ mentaliter Syllabâ *tes*: quia non minùs mutatur sensus enuntiationis per reservationem vocis integræ, quàm significatio nominis per retentionem unius syllabæ: quis autem non mallet cum suo cane, quàm cum tali socio conversari, qui pro divitibus obtruserit ei divos?]

325. Verùm, si est paritas inter retentionem Syllabæ, qua prorsus unum Verbum in aliud mutatur, sicut per ablationem unius numeri juxta Philosophum mutatur essentia numeri, quia numerus consistit in indivisibili; uti etiam quodlibet Verbum; si, inquam, est paritas inter retentionem Syllabæ; & inter retentionem aliquorum Verborum, quæ Verba priùs prolata non mutantur in alia, & suam veram significationem retinent, sed tantùm non absolvunt, & pariunt integrum sensum mente conceptum; & ob rationabilem causam suppressum, (quam disparitatem pro solutione sui argumenti notet sibi Adversarius) tunc meritò pœniteat Adversarium cane suo mordacioris interrogationis; quia utique Apostoli non maluissent cum cane, quàm cum amantissimo suo Magistro conversari, qui teste S. Thomâ sæpius reticere solitus est aliqua Verba, ad prolatorum sensum integrè complendum necessaria. Nam illa Verba Christi apud Joan. 7. v. 8. *Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego enim non ascendam ad diem festum istum*: quibus mox subjungitur, *ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto.* S. Doctor loco cit. in Evang. lect. 1. ad finem. ita explicat, supplendo quædam verba reticita. *Vos ascendite ad diem festum hunc. Scilicet ad principium festi: nam septem diebus celebrabatur: ut dictum est. Ego autem non ascendam NB. scil. Vobiscum, sive ad principium festi.* Idem S. D. hæc Verba Christi apud Mar. c. 13. *De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius hominis, nisi Pater.* Supplet 3. p. q. 10. a. 2. ad 1. addendo, quòd Filius hominis non sciat, *faciendo scire*, seu scientiâ; faciente scire. Similiter his verbis, ut optimè advertit P. Haunoldus in prima probatione conclusionis, *Non est mortua puella, sed dormit*: Mat. 9. debet per mentalem subauditionem addi, *morte diuturnâ usque ad communem resurrectionem*; quia mox à Christo erat resuscitanda, quasi à somno suscitaretur. Imò ipse S. Joannes Evangelista, Theologorum Phœnix vel Aquila, testatur cap. 2. hæc Verba: *Solvite templum hoc*: per reticentiam Verbi *Corporis* à Christo prolata esse: *Ille verò*, inquit v. 21. *dicebat de templo corporis sui.*

326. Tantæ auctoritati, restrictionem mentalem ex rationabili causa licitam declaranti, subjungo nunc ultimum argumentum P. Haunoldi n. 788. sic effformatum. Natura, hoc ipso, quòd dederit Jus occultandi veritatem in certis casibus illi, qui eam injustis modis, vel interrogationibus præjudiciosis de cordis arcano elicere cupit, debuit providere modum licitum, declinandi hujusmodi veritatis detectionem: atqui sæpius non esset alius modus, nisi per mentalem reservationem; quia silentium frequenter haberetur pro Confessione, & verba æquivoca sæpe non suppeterent: ergo reservatio mentalis debuit esse modus licitus, in certis casibus declinandi Veritatis detectionem: cùm Verba, mentali reservatione restricta, neque sint oratio falsa, sed imperfecta, & illa proferens non intendat significare falsum, sed tantùm permissivè se habeat ad hoc, quòd alter judicet falsum ex Verbis, ad sensum verum ex intentione loquentis hîc & nunc ordinatis, quemadmodum suprà de Prophetarum, & Christi locutionibus dictum est.

327. Vnde Sotus lib. 5. de Just. q. 6. a. 2. concl. 7. expressè testatur, quando testi non legitimè interrogato à Judice, nullum aliud remedium superest celandi veritatem, posse illum respondere *Nescio*, subintelligendo, *ut tibi modò dicam*, etiamsi propriis oculis id, de quo interrogatur, vidisset. Ceteri Doctores, sanè plurimi, qui eandem cum P. Haunoldo sententiam tenent, videri possunt apud Dicast. disp. 2. de Juram. dub. 12. n. 300. ubi inter ceteros refert Navar. Palud. Adrianum, Richard. Majorem, Gabrielem, Sylvest. Salonium, Rodriq. Filiarch. quibus Diana p. 3. tr. 6. Resol. 30. accedit, & addit Reginaldum, Pesantium, Stephanum Emonerium, & alios, ex quorum Testimoniis plures quæstiones pro praxi resolvit.

328. Opponit tamen Adversarius adhuc autoritatem S. Thomæ 2. 2. q. 111. a. 1. cujus hæc Verba sunt. [Veritati opponitur, quòd

aliquis per Verba exteriora aliud significet, quàm quod habet apud se, quod ad mendacium pertinet.] Deinde subjungit Adversarius. [Neque solùm *in mente loquentis* debent Verba habere sensum verum; aliàs exterior *simulatio* quantumvis mente restricta, à mendacio posset excusari, contra Magistrum Angelicum l. c.] Verùm, facilè negatur illi suppositum: quòquando in mente reservantur aliqua verba, per quæ locutio externa ad verum sensum, ut hîc supponitur, referibilis, determinaretur ad explicitè ac completè significandum, quod hîc & nunc locutio illa restricta ex intentione loquentis significat implicitè & obscurè, quòd, inquam, aliud significetur, quàm quod loquens habet apud se: verè enim significatur id, quod loquens habet apud se; sed ab audiente aliud intelligitur, eò quòd non advertat, locutionem esse imperfectam, & incompletam per verba mente retenta, & explicantia sensum locutionis verè quidem, sed non integrè significatum: Vnde ipsa locutio non est *simulatio* vel significatio falsi sensûs, sed duntaxat *dissimulatio* seu non integra expressio veri sensûs, ut patet ex allatis instantiis à S. Thoma de locutionibus Prophetarum, & Christi Domini.

329. Quòd autem dissimulatio Veritatis sit licita, rursum expressè asserit S. Thomas, 2. 2. q. 110. a. 3. ad 4. his verbis. [Non est licitum mendacium dicere ad hoc, quòd aliquis alium à quocunque periculo liberet. Licet tamen NB. Veritatem occultare prudenter aliquâ dissimulatione, ut Aug. dicit in lib. contra mendacium.] In quo textu diligenter etiam notanda est particula *prudenter*, vi cujus exigitur, (ut requirit P. Haunoldus) *Rationabilis causa*; qualis utique est illa, quam S. Thomas insinuat, *ut aliquis alium* (& multò magis se,) *à periculo liberet*. Per hujusmodi autem causam licitè occultandi, non autem violandi Veritatem, satisfit ultimis Verbis Adversarii ita thesin suam concludentis. [Vsus ergo restrictionum mentalium, qui cuivis, etiam vera loquenti, fidem adimit, humanæ societati adversatur, (scil. si passim, & sine urgente, aliisque innoxiâ causâ adhibeatur) argumento eorum, quæ S. Doctor hîc q. 109. a. 3. ad 1. exaravit.] Et propterea docet ipse P. Haunoldus, quòd restrictio mentalis, licèt non sit mendacium, si tamen sine rationabili causa fiat, sit propriè deceptio, quatenus sibi quisque persuadet, à loquente non tantùm non dici falsum, sed neque dari sibi occasionem erroris, nullâ rationabili causâ urgente. Ideóque non tantùm mendacium, sed etiam absoluta, ac per negationem rationabilis causæ completa deceptio, pro bono Societatis humanæ debuit à natura reddi illicita.

EX TERTIA PARTE.

CONTROVERSIA LXXIII.

INCARNATIONIS NECESSITAS.

An hæc fundetur in malitia peccati infinita.

330. Quòd P. Haunoldus non deseruerit Angelicum Magistrum lib. 4 n. 34. dicens. *Non ideo Incarnationem Verbi fuisse necessariam, quod peccatum sit infinitæ malitiæ*, clarè patet ex dictis contr. 34. & 35. Vbi omnia ea, quæ Adversarius hîc repetit pro asserenda malitia peccati mortalis, simpliciter infinita, ex S. Thoma abunde sunt declarata ac dissoluta, ut hîc nec Verbum addere opus esset. Breviter tamen ad singula rursum respondebo. Inprimis adducit S. Doctorem 3. dist. 20. q. 1. a. 2. asserentem: [Ad hoc ut satisfactio esset condigna, oportebat, quòd haberet Virtutem infinitam; quia peccatum, pro quo fiebat satisfactio, habebat infinitatem quandam.] Quia verò videbat, particulam *Quandam*, solere usurpari pro particulis *secundum quid*, vel pro quacunque alia limitatione denotandâ, ideo veram, & menti S. Doctoris conformem responsionem, nititur præoccupare his Verbis. [Particula *quandam* additur ad significandum illam infinitatem malitiæ peccati esse tantùm moralem, non physicam; minimè autem ad negandam infinitatem *simpliciter*: alioquin S. Doctor malè concluderet, opus esse, ut satisfactio *condigna habeat Virtutem infinitam*: Quare 1. 2. q. 87. a. 4. sine particula ista *diminuente* peccato mortali tribuit *infinitatem* dicens: *Pœna proportionatur peccato: in peccato autem duo sunt, quorum unum est aversio ab incommutabili bono, quod est infinitum: Vnde ex hac parte peccatum est infinitum.*]

331. Verùm, ad denotandam infinitatem malitiæ *Moralem*, frustra addita esset particula *Quandam*, quia per se & ex subjecta materia evidens est, malitiam peccati mortalis & infinitatem illius esse in genere moris, & *moralem*: hinc ipse Angelicus Doctor l. c. triplicem aliam rationem & explicationem *infinitatis cujusdam* relatis Verbis subjunxit, dicens: [Peccatum, pro quo fiebat Satisfactio, infinitatem Quandam habebat ex tribus. Primò, ex infinitate Divinæ Majestatis, in quantum offensa fuerat peccatum inobedientiæ: quantò enim Major est in quem peccatur, tantò est gravior culpa.] Vbi quia particulæ *Quanto* & *Tanto* tantùm significant proportionem Geometricam, non Arithmeticam,

metricam, ut suprà Contr. 34. ex Angel. Magistro ostensum est, particulam diminuentem, *quantam*, adjecit, quam Notam constanter etiam in aliis locis adhibuit, E. G. 3, p. q. 1. a. 2. ad 2. & 3. dist. 1. a. 2. ad 5. & dist. 0. q. 1. a. 2. & hujus loco substituit adverb. 2 *Quodammodo*. 4. dist. 16. q. 3. a. 2. q. 5. inquiens : *Mortalia quantitatem infinitam* NB. *quodammodo habent*. [Secundò, (pergit S. D.) ex bono, quod per peccatum auferebatur, quod est infinitum, scilicet ipse Deus, cujus participatione fiunt homines beati.] Quibus Verbis, sicut Visio Beatifica, quæ est participatio Boni infiniti, est tantùm infinita *secùndum quid, vel terminativè*, eò quòd ejusdem termini simpliciter infiniti, non sit infinitè perfecta participatio, sed sit possibilis perfectior in infinitum, sic etiam peccato, tanquam causali amissioni Boni infiniti solummodo tribuitur infinitas *secundùm quid* seu terminativè, ut Contr. 35. ex S. Thoma demonstravi : propterea S. D. iterum assignat novam rationem annexæ limitationis per vocem *Quandam*. [Tertiò, (inquit ulteriùs S. D.) ex ipsa natura, quæ corrupta erat, quæ quidem infinitatem Quandam (utique non *Moralem*, sed *Limitatam*) habet, in quantum in ea possunt supposita in infinitum multiplicari.] Adeóque habet infinitatem non categorematicam, ac perfectam, sed syncategorematicam, & talem vim inficiendi plures & plures homines habet etiam peccatum, nempe limitatam per particulam *Quandam*, vi cujus negatur posse dari infectionem simpliciter infinitorum hominum actu.

332. Et ex his tribus causis infinitatis *secundùm quid* seu *cujusdam*, non malè concluśit S. D. (ut immeritò veretur Adversarius) opus esse, ut satisfactio condigna habeat virtutem infinitam, seu, ut ait. S. Th. 3. p. q. 1. a. 2. ad 2. *Efficaciam infinitam, utpote DEI, & hominis existens* : partim quia ex dignitate personæ contemptæ, & per satisfactionem placandæ, contemptus Divinus geometricè crescit, & e contra valor satisfactionis decrescit, nisi satisfaciens sit infinitæ dignitatis, transfundens Valorem infinitum, & incapacem decrementi : partim quia terminus recuperandus erat Bonum simpliciter infinitum, Vis autem demeritoria peccati originalis erat etiam extensivè ad personas reconciliandas syncategorematicè infinita, proinde necesse fuit, ut tam multis indignis, & quidem indignis tanti Boni, correspoderet valor satisfactionis & meriti, qui esset à magnitudine Boni, & multitudine indignorum inexhauribilis, nim. infinitus ; etiamsi peccatum modis prædictis tantùm haberet infinitatem *Quandam*, quam particulam S. D. secundo loco, ab Adv. citato, non ideo iterum omisit, ut assereret infinitatem malitiæ *simpliciter*, sicut neque ut assereret infinitatem *physicam*, sed quia ex aliis verbis, in textu positis, satis intelligitur infinitas *secundùm quid* per comparationem aversionis ad terminum *à quo*, infinitum, ratione tamen solùm finitâ participabilem, juxta secundum modum paulò antè ex S. D. relatum.

333. Ad alterum, quod in fine suæ Thesis subjungit Adversarius, inquiens : [Quia verò D. Thomas ibidem notat, „*non esse infinitum infinito majus*,“ (saltem materialiter, ob id, quod habet hìc q. 10. a. 3. ad 5.) ideo Haunoldus l. c. n. 13. dicens, quòd alia peccata aliis *magis* à DEO *avertant*, non rectè sensit, si Theologicè loquendo aversio à conversione distinguatur, & consideretur præcisè, ut est offensa Personæ infinitæ.] Respondetur P. Haunoldum rectè & cum S. Thoma sensisse, negando suppositum, quòd peccatum sit simpliciter infinitum, & quòd proinde non possit unum esse majus altero in ratione *aversionis*, non quidem ex parte termini simpliciter infiniti, sed ex parte ipsius actûs, quatenus tantò magis est contemptivus, quantò graviùs est prohibitus. Vnde cùm hoc ipsum argumentum Adversarij S. D. sibi objecisset *q. 2. de malo a. 9. ad 5.* his verbis : [Infinitum non est majus infinito : sed quodlibet peccatum mortale est infinitum ; quia est contra bonum infinitum, quod est DEVS : unde & pœnam infinitam meretur. Ergo unum peccatum non est majus alio.] Sic respondit. [Dicendum quòd à Bono infinito aliquis NB. avertitur actu finito : & ideo peccatum essentialiter NB. finitum est, licèt habeat aliquam habitudinem ad Bonum infinitum.]

CONTROVERSIA LXXIV.

SATISFACTIO CREATVRÆ.

Quâ Ratione hæc sit impossibilis pro Peccato mortali.

334. EX dictis præcedenti Controversiâ, quomodo S. Thomas ex tribus causis, infinitatem *quandam* in peccatum mortale transfundentibus, rectè intulerit, ad DEVM condigna satisfactione placandum, necessariam esse efficaciam satisfactionis infinitam, præstitam ab Homine Deo, manifestè colligitur, quòd eodem modo etiam P. Haunoldus lib. 4. n. 66. possit DEI, à pura creatura, quantumvis sanctâ, *implacabilitatem* salvare, etiamsi peccato deneget absolutam infinitatem. Imò nisi hæc denegetur peccato, non poterit Adversarius salvare, quomodo condigna satisfactio Hominis DEI, habens efficaciam infinitam, fuerit *superabundans*, eò quòd ipse Adversarius testimonio S. Thomæ

priori Controversiâ allato, compulsus fatoatur, unum infinitum non esse majus altero, si ambo sint absolutè infinita: Si autem peccatum mortale sit tantùm *quodammodo*, seu *secundum quid* infinitum, satisfactio Christi verò sit absolutè & simpliciter infinita facile ostenditur, quo pacto ista fuerit *superabundans*, teste S. Thoma. 3 p. q. 48. a. 2.

335. Nunc ergo tantùm ad Contrarias rationes Adversarij respondendum est, quibus pro peccato *infinitæ malitiæ secundum quid* placabilitatem DEI per satisfactionem puræ creaturæ frustra persuadere conatur. Primò inquit. [Licèt persona creata, actum Charitatis eliciens, secundùm se considerata, sit ordinis inferioris ad offensam; tamen ut exornata gratiâ sanctificante, Ordinis est Divini, & consequenter in eodem ordine cum offensa.] Hoc argumentum nimium, adeóque nihil probat, & supponit falsum. Si enim ad condignam satisfactionem sufficit, quòd sit ordinis Divini, sicut offensa; sequitur, quodvis opus supernaturale, à pura creatura in statu gratiæ pro satisfactione DEO exhibitum, pro qualibet gravitate & multitudine Divinæ offensæ, condignè satisfacere: & hoc est nimium.

336. Id verò, quod supponitur, etiam est falsum; quia non ideo satisfactio puræ Creaturæ pro offensa *secundum quid infinita* statim esset condigna, eò quòd esset ordinis Divini sicut offensa; (imò offensa non est Ordinis Divini, si per hunc intelligatur ordo supernaturalis, ad quem elevatur satisfactio in statu gratiæ, sed est offensa naturalis, Personæ Divinæ) Verùm ideo implicat, quòd quantacunque satisfactio puræ creaturæ in Statu gratiæ, & ordine supernaturali exhibita, sit condigna: quia offensa secundùm proportionem geometricam tantò est gravior, quantò Major & Dignior est persona læsa; satisfactio verò tantò est levior, & contemptibilior, quantò major est distantia dignitatis inter personam satisfacientem, & inter eam, cui fit satisfactio. cùm ergo status gratiæ, seu Filij duntaxat Adoptivi, non tollat infinitam distantiam inter satisfacientem puram creaturam, & inter Deum læsum, hinc Deus habet omnimodam implacabilitatem per quantamcunque satisfactionem puræ Creaturæ, etiam sanctificatæ per gratiam.

337. Quapropter cum D. Thoma hîc q. 1. a. 2. ad 2. non aliunde, quàm ex eo, *quod peccatum habeat infinitatem Quandam* (quam particulam Adversarius ex textu S. Thomæ hîc expunxit, utpote valde sibi inimicam) seu vim offensivam, quacunque satisfactione puræ creaturæ graviorem, P. Haunoldus ita infert per Verba S. Thomæ: *Unde oportuit ad condignam satisfactionem, ut actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, utpote DEI & hominis existens.*

338. Secundò opponit Adversarius, [Nec ad satisfactionem æqualem necessaria est æqualitas satisfacientis, cum persona offensa; sed sufficit æqualitas satisfactionis cum injuria; aliàs contra communem Theologorum sententiam, pro peccato Veniali non posset creatura condignè satisfacere: nisi ergo offensa mortalis statuatur simpliciter infinita, non erit Ordinis Superioris ad omnes actus satisfactorios creaturæ.] Respondetur, ad satisfactionem æqualem universaliter quidem non esse necessariam æqualitatem satisfacientis cum persona offensa; si tamen hæc sit infinitæ dignitatis, ut proinde offensio sit infinita secundùm quid, requiri æqualitatem satisfacientis cum persona offensa, ut eam in cit. textu omnino requisivit S. Thomas; quia illâ non positâ, offensio DEI propter *infinitatem secundum quid*, est major quantacunque satisfactione personæ inæqualis; illâ verò positâ satisfactio Hominis DEI est major propter *absolutam infinitatẽ* quibuscunque offensionibus DEI. Vnde impossibile est poni satisfactionem pro peccatis mortalibus *purè* condignam; si enim ponatur à pura creatura, est insufficiens, si ab Homine DEO, est superabundans; atque adeò offensio DEI, & satisfactio nunquam possunt esse ejusdem ordinis quoad æstimabilitatem in suo genere, id est, offensivo, & reconciliativo.

339. Ad institutam verò paritatem peccati mortalis cum Veniali P. Haunoldus facilè assignabit rationem disparitatis, quippe is lib. 4. n. 2. negat suppositum, quòd peccatum Veniale sit propriè *offensa DEI*, eò quòd non sit aversio à DEO, vel dissolutio amicitiæ, de cujus ratione est, ut amicus se non præbeat implacabilem amico propter actiones, non contra illius, sed præter illius Voluntatem positas. Quæ responsio fundatur in expresso Testimonio S. Thomæ, qui q. 7. de Malo a. 1. ad. 1. ait: *Definitio peccati perfectè quidem convenit peccato mortali; imperfectè autem & secundum quid peccato Veniali. Vnde convenienter dicitur, quod peccatum veniale non est contra legem, sed præter legem.* Et ibid. a. 2. ad 10. inquit. *Dicendum, quod peccatum veniale, cùm non importet aversionem, proprie loquendo, non habet rationem offensæ.*

340. Denique concludit Adversarius suam Thesin his Verbis. [Quòd autem *per peccatum formaliter solùm excludatur Bonitas actûs finita*, ut objicit Haunoldus l. c. n. 16. solùm probat, id, *in quantum est malum hominis*, destitui gravitate simpliciter infinitâ. Sed quis in hoc contradicit?] Quam clausulam Adversarius impertinenter ponit in hac Thesi, ubi ex suppositâ *infinitate* peccati tantùm *secundum quid* constituit, evincere placabilitatem DEI de condigno per satisfactionem puræ Creaturæ; spectat enim potiùs ad priorem Thesin, ubi ipsum suppositum impugnat. Deinde objectio prædicta

P. Hau-

P. Haunoldi etiam probat, peccatum mortale destitui quoque gravitate *simpliciter infinitâ*, *in quantum est malum DEI*; quia DEVS tantò gravius contemnitur, & offenditur, quantò gravius præcipit actum bonum, qui per peccatum formaliter excluditur, quatenus non continet bonitatem actûs præcepti. Vnde licèt terminus, *à quo* aliquis avertitur per peccatum mortale, semper sit idem, & simpliciter infinitus, modus tamen se avertendi à DEO contra legem, gravius vel levius præcipientem, est inæqualis, & ideo peccatum mortale etiam *in quantum est aversio à DEO*, & est inæqualæ consequenter nullum est simpliciter infinitæ malitiæ.

CONTROVERSIA LXXV.

DIGNITAS SATISFACTIONIS.

An hæc crescat ex Dignitate satisfacientis.

341. Quemadmodum infinita Dignitas Christi merentis, & satisfacientis, est ratio formalis, ut ejus merita, licèt non acquirant infinitam intensionem, aut bonitatem moralem, dignificentur, & extollantur ad Valorem simpliciter infinitum, ita P. Haunoldus lib. 4. n. 129. Jure merito concessit, quòd quia dignitas major personæ auget Valorem operis, etiam plus præmii pro æquali opere accepturus esset is, qui esset sanctior, quàm qui esset minùs sanctus. Quam assertionem probavit clarissimo Testimonio S. Thomæ 2. dist. 29. a. 4. in C. ad quod nec Verbulum respondit Adversarius: Textus autem S. D. sic sonat. [Dicendum, quòd cùm meritum non consistat in habitu, sed in actu, nec in actu quolibet, sed in eo, qui per habitum Gratiæ NB. informatur. Actus autem omnis meritorius ex Voluntate procedat, oportet, quòd meritum aliquid habeat NB. à Gratia, & aliquid à voluntate, & aliquid ex objecto actûs. Vnde species actûs trahitur: & ideo ex his tribus efficacia merendi, mensurari potest, ex Gratia, Voluntate, & objecto. Quantò enim NB. majori Charitate, & Gratiâ actus informatur, tantò magis est meritorius.] Ita S. Doctor. cujus tam aperta sententia non debuit dissimulari, longè minùs refutari ab ejus Discipulo. Idque exemplis humanis illustrari potest. Si enim summus aliquis belli Dux, & gregarius miles prorsus simile obsequium Cæsari præstitisset, v.g. proditionem seu occultam conjurationem contra Cæsarem, detexissent, majus utique præmium decernendum esset Duci, quod scil. Dignitati ejus consentaneum esset, quàm gregario militi decerneretur, licèt Dignitas Ducis nihil perfectionis aut intensionis, aut influxûs physici actioni meritoriæ contulisset.

342. Vnde Adversarius frustra laborat in assignanda disparitate inter gratiam sanctificantem, & inter Personam Verbi Divini, ut salvâ hujus virtute dignificandi meritа Christi infinitè, deneget gratiæ vim dignificandi ultra bonitatem & intensionem propriam actûs meritorij. Dum ait: [Cùm gratia sanctificans sit habitus, subditur Voluntati quoad usum, & solùm dignificat secundùm influxum, quem præstat: Vnde sicut nullatenus dignificat, si nullatenus influat, ut contingit, quando homo justus non utitur gratiæ influxu, sed in actum merè naturalem prorumpit; ita cùm influit, non dignificat, nisi juxta quantitatem influxûs, ac proinde, si, quamvis gratia sit intensa ut octo, non influat nisi ut quatuor, solùm præstat dignitatem ut quatuor: aliâ intensione solùm concomitanter se habente: Persona autem Verbi non subditur usui libero Voluntatis; cùm substantialis sit, & non possit Voluntas sine Personæ concursu operari; ideoque dignificat secundùm totum, quod potest, & per consequens infinitè, juxta S. Thomam hîc q. 48. a. 2. ad 3. dicentem: *quòd dignitas carnis est æstimanda secundùm Personam assumentem, in quantum scilicet erat caro DEI, ex quo habebat dignitatem infinitam.*]

343. Hæc enim disparitas partim supponit falsum, partim est impertinens. Quia nimirum nec gratia sanctificans, nec Persona Verbi dignificat merita in genere *Causæ efficientis*, ideo supponit falsum; S. Doctor quippe loco cit. Personæ Verbi tantùm tribuit vim dignificandi in genere *Causæ formalis*, quatenus per *Vnionem* transfundit in carnem dignitatem DEI, in merita hoc ipso transfertur denominatio, quòd sint merita Personæ, habentis *dignitatem infinitam*, adeóque infinitam Vim merendi, ac satisfaciendi: aliàs si in genere causæ efficientis tantùm Verbum Divinum dignificaret merita, producendo bonitatem intrinsecam & intensionem illorum, hoc ipso non tribueret illis Valorem infinitum, quia non tribuit bonitatem, & intensionem infinitam. Pari ratione gratiæ sanctificanti S. D. suprà relatus, adscribit Vim dig-dignificandi in genere *Causæ formalis*, quatenus immediatè personam merentem, & hac mediante actum illius meritorium *informat*, & hoc sensu S. D. 1. 2. *q.* 114. *a.* 3. *in corp.* de Virtute gratiæ dignificandi, & reddendi meritum condignum Vitæ æternæ, ait: [Attenditur etiam pretium operis secundùm dignitatem gratiæ, per quam homo consors factus Divinæ naturæ adoptatur in Filium DEI, cui debetur hæreditas ex ipso Jure adoptionis.] Vnde licèt gratia nullatenus dignificet actum, si nullatenus in-

influat in actum mediante habitu Virtutis supernaturalis, (quia alias non daretur id, quòd esset dignificandum) non tamen dignificat per solum influxum, aliud enim est influere, & aliud, dignificare. Ex quo ulteriùs patet, disparitatem assignatam ab Adversario quoad modum influendi, non autem quoad modum dignificandi inter gratiam, & Personam Verbi, esse *impertinentem*; proinde non debuisse suam Thesin sic concludere: *quam disparitatem non perpendit Haunoldus*: sed sic: quam disparitatem parvi pendit Haunoldus.

CONTROVERSIA LXXVI.

MOTIVUM INCARNATIONIS.

An istud potuerit Christo esse Occasio Gaudij speculativi de Peccato Adami.

344. NEcesse est, Adversarium fateri, quòd vel Ecclesia in Sabbato sancto absurdè canat: *O Felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem*: vel quòd P. Haunoldus lib. 4. n. 200. *Non absurdè existimaverit.* [Tam parum esse absurdum, Christum gaudio speculativo gaudere de peccato Adami, sine quo non fuisset futurus, quàm quòd Martyres multi gavisi sint de persecutione Tyrannorum.] Ex hoc enim, quòd S. Thomas 2. 2. q. 124. a. 1. ad 3. de Martyrio sic loquatur: *Non debet homo occasionem dare injustè agendi, sed si quis injustè egerit, ipse moderatè tolerare debet*: non eo ipso negat, (ut inconsequenter deducit Adversarius) Martyres de persecutione Tyrannorum *activè*, utpote *injustâ* licitè fuisse gavisos *gaudio Speculativo*: Nam per allegata Verba *non debet homo occasionem dare &c.* tantùm excluditur gaudium *Practicum*, quod scil. per oblatam occasionem *positivè* inductivam est causa injustè agendi. Imò S. D. l. c. a. 3. ad 1. agnoscit ut actum perfectionis: *cum ex Zelo Fidei, & charitate fraterna multotiens leguntur Sancti Martyres sponte se obtulisse martyrio*, & sic datâ occasione solummodo *permissivâ*, speculativè deinde gavisi esse de illatione Martyrij, tanquam de collatione rei desideratæ.

345. Neque hoc gaudium Adversarius rectè nititur tollere ab ipsis, dicendo. [Sicut desideranti rem aliquam absentem, non propterea illius absentia placet; sed quemadmodum peccatum, licèt in positivo consistens, ideo sub ratione deformitatis, entitati actus identificatæ, non est à DEO, quia non continetur sub objecto Omnipotentiæ Divinæ; nec claudicatio oritur à Virtute progressivâ, sed à tibia curva, sic licèt Verbum non fuisset Incarnatum, Adamo non peccante, tamen ad gaudendum nescio quo speculativo gaudio de peccato, se Voluntas Christi impeccabilis (idem vult dici de Voluntate Martyrum) non extendit.] Ad primam quippe paritatem inter desiderium rei absentis, & inter gaudium speculativum de peccato, ratio disparitatis hæc ab Adversario advertenda fuisset, quia absentia rei desideratæ non est medium vel causa obtinendi rem absentem, & ideo absentia non desideratur: Peccatum verò Adami est aliquo modo causa Incarnationis & existentiæ Christi; similiter peccatum Tyrannorum est aliquo modo causa perpessionis Martyrij: Vnde sicut licitum est gaudium speculativum de effectu, ita etiam licitum est de causa, vel de eo, sine quo non daretur effectus.

346. Rectè itaque videtur Adversarius aliqualem ignorantiam fassus esse his Verbis: *Nescio quo gaudio speculativo de peccato*: nam planè videtur, non satis intelligere modum tendendi, & rationem motivam gaudij speculativi, quæ in peccato reperitur; quorum utrumque patebit ex ipsius actûs expositione, quæ talis est. Displicet mihi quidem peccatum, quatenus est offensa DEI, ex suppositione tamen, quòd illud sit independens à mea actuali cooperatione, gaudeo, quòd habeat conducentiam, & à DEO ordinetur ad talem effectum, mihi tam bonum, qui sine ejus existentia non fuisset futurus. Et sic quemadmodum DEVS affectu permissivo potest tendere in ipsam deformitatem peccati, non intendendo illam & *per se* causando, sed ab arbitrio creato liberè positam ordinando ad bonum effectum, sic Voluntas creata potest de conducibilitate & ordinabilitate, aliunde suppositâ, speculativè gaudere. Vnde altera paritas, ab Adversario objecta, nobis servit ad declarationem gaudij speculativi de peccato non præcisè quà tali, sed de ratione motivâ, illi, annexa. Et hoc modo gaudet Ecclesia de culpa Adami, tanquam felici, id est, conducente ac ordinabili ad suam felicitatem: ac proinde propter receptum à tota Ecclesia loquendi modum, non est periculum hæresis, cujus cautelam incautè Adversarius objecit hac Thesis suæ clausulâ. [Vbi saltem, quia ex Aquinate 1. p. q. 31. a. 2. etiam *ex Verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis*, est cum Majori cautelâ loquendum.]

CON-

CONTROVERSIA LXXVII.

VNIO HYPOSTATICA.

Quid sit.

347. HÆc Controversia inter P. Haunoldum lib. 4. â n. 224. usque ad n. 231. explicantem, in quo Unio hypostatica consistat, & inter Adversarium, arbitrantem se id præstare distinctiùs, aliâ compositione non indiget, quàm ut Adversario locum indicem, in quo P. Haunoldus eadem prædicata essentialia unionis exponit, & insuper alia, quorum Adversarius ex S. Thoma mentionem facit, & quorum facere oblitus est. Primò dicit Adversarius; [Præter naturam humanam & Personam Verbi, requiri aliquam superadditam realitatem, ut extrema sint unita, manifestum est ex eorum separabilitate; & Thomistæ solùm cum D. Thoma 3. dist. 2. q 2. a. 2. in corp. dicunt, *quod in humanæ naturæ Vnione ad Divinam, nihil potest cadere medium Formaliter unionem causans; cui per priùs humana natura conjugatur, quàm Divinæ personæ.* Ceterùm, post eundem ibid. ad q. 3. asserunt, *ex hoc, quod motus assumptionis humanæ naturæ terminatur ad personam, consequitur hæc relatio, quæ dicitur Vnio.*] Hanc realitatem superadditam extremis ex eorum separabilitate etiam probat P. Haunoldus n. 224. longè fusiùs. Et n. 226. ait, eam consequi ex motu assumptionis, eò quòd assumptio importet productionem Unionis. Verùm insuper ostendit, quia Unio, ut inquit S. Thomas 1. dist. 30. a. 2. ad 4. *considerata secundùm habitudinem ad terminum, sic terminatur ad Personam Filij, in qua est facta Vnio, sed secundùm habitudinem ad principium, sic refertur ad totam Trinitatem, quæ Vnionem fecit:* ideo rectè dici, Humanitatem â sola Persona Filij esse assumptam: quod Adversarius non insinuavit; sed mox pergit, & dicit secundò. [Cujus relationis essentiam S. Th. hîc q. 2. a. 7. sic exponit: *Vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, considerata inter naturam Divinam & Humanam, secundum quod conveniunt in Vna persona Filij DEI.* Ibidemque subjungit, *eam realiter esse in creatura.*] Idem asserit P. Haun. n. 227. dicens, quòd Unio sit actualis & ultima determinatio ad esse unitum; unde non potest existere sine extremis, tanquam terminis ad se mutuò relatis, ac connexis, & præcedenti numero addit rationem, quare unio in sola humanitate, & non in Persona DEI recipiatur, tanquam in subjecto perfectibili, quam Rationem S. Thomas l. c. expressit his Verbis: *Realiter quidem est in Creatura (per cujus mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in DEO, sed secundùm rationem tantùm; Quia non innascitur secundùm mutationem DEI.*

348. Hanc doctrinam sui Magistri Adversarius iterum silentio pertransivit; sed ex eodem solummodo exscripsit definitionem, non unionis, sed assumptionis, seu unitionis, quatenus respectu personæ assumentis est *actio*, denominans illam *assumentem*, & respectu humanitatis est *Passio*, denominans illam *assumptam*: de cujus assumptionis reali distinctione ab Vnione, & ratione denominandi solum Filium DEI assumentem, & humanitatem assumptam, locutus est P. Haunoldus n. 226. Qui insuper alia duo prædicata Vnionis hypostaticæ expressit, ab Adversario, non autem à S. Thoma neglecta; nempe quòd Vnio sit *subsistantialis* juxta S. D. hîc q. 2. a. 6. ad 2. & 3. Et quòd sit *supernaturalis*, quia teste S. D. a. 10. in corp. per illam humana natura *elevatur in DEVM*, *cùm sit supra facultatem suæ naturæ.* Vnde ad subjunctam ab Adversario suæ thesis clausulam, *quæ*, inquit ille, *non exposuit Haunoldus, ut oportebat*, occurrit illud Poëtæ: *Mutato nomine, de te Fabula narratur.*

CONTROVERSIA LXXVIII.

TERMINVS VNIONIS.

Concilij Toletani de hoc Sententia refertur.

349. PRopositionem dogmaticam, in Symbolo Fidei Concilij Toletani expressam, & propterea ex intentione pariendi sensum absolutum, & completum, sine restrictione mentali prolatam, quâ dicitur *Solus tamen Filius suscepit humanitatem in singularitate Personæ, non in Vnitate Divinæ Naturæ, id est, in eo quod proprium est Filij, non quod commune est Trinitati*, P. Haunoldus lib. 4. n. 234. sine doctrinæ inconsequentia, rectè negavit, exponi posse ad modum propositionis imperfectæ, & incompletæ, cum restrictione mentali quandoque ex rationabili causa licitè prolatæ: Cùm enim vis significandi juxta S. Thomam determinetur *ab intentione* loquentis, ut Contr. 72. ex S. D. ostensum est, & propositiones à Concilijs *ex intentione omnibus fidelibus declarandi articulos Fidei* enunciatæ, ad eum duntaxat sensum referantur, quem Verba explicitè & sine reservatione aliorum Verborum continent, non nisi falsò & ridiculè in alio sensu exponerentur, si v. g. propositio simpliciter negans, Vnionem hypostaticam immediatè terminari à Natura Divina, explicaretur per additionem Verborum *tanquam à termino adæquato:*

sicut etiam ista propositio : *Volitio mea procedit à me, & non à DEO* : enunciata ex intentione pariendi sensum perfectum, & explicitè, ac completè expressum, prædicto Judice P. Haunoldo, & omnium consensu, ridiculè & falsò explicaretur adjiciendo hæc Verba : *tanquam à causa adæquata.* Ex hoc tamen non legitimè infertur, quòd urgente rationabili causâ, non liceat, aliquando efferre Verba ex intentione non perficiendi integrum sensum, quando hinc neque erroris in fide, neque alterius injusti damni, auditori occasio præbetur, sed solummodo veritas justè celatur : Quam doctrinæ disparitatem, si advertisset Adversarius, non tam leviter fuisset inductus, ad gravem inconsequentiæ & ignorantiæ Censuram Viro in Academiis & editis libris celeberrimo in calce suæ thesis per abusum testimonij D. Aquinatis indecorè inferendam.

CONTROVERSIA LXXIX.

SANCTITAS HVMANITATIS.

An ea tribuatur, Humanitati à Verbo Divino.

350. PRo affirmativa responsione, quòd scil. Humanitas Christi Sanctificetur etiam formaliter à Personalitate Verbi, ut virtualiter distinctâ à Natura Divina, P. Haunoldus lib. 4. n. 266. non tantùm non est nixus illo supposito, quod Adversarius immeritò ipsi tribuit, & veluti falsum unicè in sua thesi impugnat; sed ipse P. Haunoldus l. c. expressè protestatur, se in illo supposito, quòd nempe Personalitas Verbi sit quædam Sanctitas Relativa in DEO, nolle fundare suam conclusionem, utpote in fundamento incerto. Itaque Adversarius non in hostem, sed in aërem suum telum excussit, probans id, quod P. Haunoldus non negat, sed potiùs affirmat l. c. & lib. 1. n. 587. conformiter S. Doctori 1. *p. q.* 42. *a.* 4. *ad* 2. Fundamentum autem, quo præsentem suam conclusionem stabilivit, his verbis proposuit. [Personalitas Verbi dignificat formaliter opera Christi supernaturalia, in ordine ad præmia supernaturalia, & quidem tanquam prima Radix in Persona Christi, ut homo est : ergo sanctificat Humanitatem.] Eodem Fundamento usus est S. Thomas. 1. *dist.* 17. *q.* 2. *a.* 4. *ad* 3. *& dist.* 44. *a.* 3. *ad* 2. Vbi asserit in Christo Sanctitatem gratiæ habitualis esse finitam, Vnionis autem ad Verbum esse infinitam, quia reddit *operationem Christi infiniti Valoris, in quantum est operatio Divinæ Personæ.* Id ipsum P. Haunoldus rursum confirmavit his Verbis. [Dignificatio operum in Ordine ad præmium supernaturale & dignum Filio DEI, est Sanctitas, quia constituit Filium DEI, seu Naturalem, seu Adoptivum.] Quam Rationem iterum approbavit S. D. 3. *p. q.* 7. *a.* 11. *in corp.* inquiens. *In Christo potest duplex gratia considerari. Vna quidem est gratia Vnionis : quæ est ipsum uniri Personaliter Filio DEI : & hanc gratiam constat esse infinitam, secundùm quod ipsa Persona Verbi est infinita.*

351. Quando ergo quærit Adversarius: [Quomodo Personalitas Verbi, Sanctitatem, quam non importat, prout à Natura distinguitur, dabit Humanitati Christi?] Respondetur, Personalitatem Verbi per hoc, quòd sit *Filiatio Naturalis*, seu *Acceptio Naturæ Divinæ*, & Perfectionis infinitæ, adeóque etiam *Sanctitatis*, per Vnionem communicare Humanitati denominationem *Filij DEI*, & denominationem *Sancti*, Acceptione Sanctitatis infinitæ. Quia enim Verbum, non obstante distinctione Virtuali à Natura Divina, ab eadem *Realiter* non distinguitur, sed quia potiùs est Acceptio per *identitatem realem* omnis perfectionis Naturæ Divinæ, ideo eatenus sanctificat Humanitatem, quatenus Realiter est infinitè perfectum, etiam perfectione infinitæ Sanctitatis.

352. Propterea debuisset Adversarius distinguere inter hæc duo : *Personalitas, ut Virtualiter distincta à Natura, & à Sanctitate absolutâ, sanctificat Humanitatem* : &: *Personalitas sanctificat independenter à reali identitate cum Natura & Sanctitate absoluta.* Sicut enim non dignificat infinitè, independenter ab infinita dignitate Naturæ, & sicut non facit Filium DEI Naturalem, independenter à communicatione ejusdem Naturæ Divinæ; ita etiam non sanctificat independenter à communicatione Sanctitatis Absolutæ; prout etiam Natura & Sanctitas ipsius absoluta non sanctificat independenter à Personalitate Verbi, qua mediante unitur & communicatur Humanitati. Adeóque Natura sanctificat Humanitatem dependenter ab identitate reali cum Verbo, quia hæc identitas facit, ut Sanctitas Naturæ Divinæ sit unita Humanæ, Verbum autem sanctificat Humanitatem dependenter ab Identitate reali cum Natura Divina, quia hæc identitas facit, ut Verbum unitum habeat Sanctitatem infinitam, quàm communicet Humanitati.

CON-

CONTROVERSIA LXXX.

MERITVM INCARNATIONIS.

An Progenitores Christi & Antiqui Patres eam de Congruo promeruerint.

353. NOn expresè contra S. Thomam, ut objicit Adversarius, sed expresse cum S. Thoma P. Haunoldus lib. 4. n. 341. dixit. [Antiqui Patres, qui præcesserunt tempore Christum, nequidem de congruo promeruerunt Substantiam Incarnationis.] Hanc assertionem probat Autor ratione S. Thomæ, quam priùs Verbis ipsius Autoris, deinde S. Doctoris proponam. P. Haunoldus ita loquitur. [Omnia dona supernaturalia Antiquorum fuerunt præmia meritorum Christi: sed merita Christi ut condigna, constituuntur formaliter per Vnionem hypostaticam, ut dictum est; ergo merita Antiquorum fuerunt præmia meritorum Christi, ut includentium Vnionem hypostaticam: ergo ipsa Vnio non fuit præmium meritorum, Antiquorum Patrum: quia non possunt sibi duo esse mutuò præmia.] Hanc rationem S. Doctor *3. dist. 4. q. 3. a. 1. in C.* His verbis expressit. [Illud quod est principium merendi, non potest cadere sub merito: Incarnatio autem est quodammodo principium omnium humanorum meritorum, quia omnia nostra merita à Christo efficaciam habent, per quem Veritas & gratia facta est.] Eandem rationem S. D. utroque loco ab Adversario relato, similibus planè verbis repetit, & pugnat contra utrumque meritum, tam congruum, quàm condignum, si congruum etiam pro impetratorio, sed minùs proportionato, cum prioritate tamen naturæ præcedente, sumatur; sic enim utique non potest præcedere suum principium, nempe Substantiam Incarnationis. Unde S. D. *3. p. q. 2. a. 11. in concl.* disertè dixit. [Nulla neque Christi, neque aliorum merita Divinam Verbi Vnionem præcesserunt, cùm ea sit supra omnem Beatorum unionem, & principium omnis meriti.]

354. Dixi: Si meritum Congruum *pro impetrario* sumatur. Nam si tantùm pro dispositione, & *præparatione ad congruè, id est, decenter recipiendum beneficium Incarnationis* accipiatur, ita ut eam non impetratoriè causet, sed tantùm cohoneſtet atque exornet, veluti si subditus exornet suam domum, quam Rex promisit se subiturum, independenter ab hac exornatione præmiandâ, verùm præsupponente potiùs ipsam promissionem beneficij prorsus gratuiti, hoc sensu facilè concedit P. Haunoldus, cum S. Thoma lib. 3. ad Annibaldum dist. 4. q. unicâ. a. 4. in C. quem locum dimidiatè allegavit Adversarius, quòd *SS. Patres*, ut inquit S. D. *Incarnationem meruerint merito Congrui, scilicet NB. se ad suscipiendum tantum beneficium præparando.* Et sic cit. q. 2. a. 11. ad 3. dixit idem S. D. [Beata Virgo dicitur meruisse portare Dominum omnium: NB. non quia meruit ipsum incarnari; sed quia meruit ex gratia sibi data illum Puritatis, & Sanctitatis gradum, ut congruè (id est, *decenter.*) posset esse Mater Dei.] Si autem juxta S. Thomam ipsa B. Virgo solummodo isto *impropriè* dicto merito de congruo promeruerit Incarnationem, *jam suppositâ*, ut S. Thomas *l. c. ad Annib. ad 3.* ait. *Incarnatione faciendâ*, multò magis alij SS. Patres tantùm impropriè dicto merito Congrui Substantiam Incarnationis meriti sunt.

355. Vnde quando Adversarius P. Haunoldo improprium loquendi modum his Verbis vult interdicere. [Quomodo elabetur Haunoldus, nisi forsitan confugiat ad quæstionem de nomine? hoc ipso non audiendus. Etenim si loquendum cum multis (quemadmodum ex Aristotele passim notant Authores) maximè cum Aquinate, eò quòd illius doctrina, teste Innocentio VI. cujus elogium insertum est Ordinis Prædicatorum Breviario, præ ceteris, exceptâ Canonicâ, non solùm habeat Veritatem sententiarum, sed etiam proprietatem Verborum, & modum dicendorum.] Facilè respondet P. Haunoldus, se loqui cum S. Thoma, quem proinde audiat Adversarius 3. dist. 4. q. 3. a. 1. in Corp. sic loquentem: [Dicendum, quòd Augustinus videtur intendere in littera, quòd nulla merita illius hominis præcesserunt, ut Filio DEI in Persona uniretur; nihilominus tamen verum est, quòd nulla merita etiam aliorum Filij DEI Incarnationem meruerunt, NB. propriè loquendo, propter tres rationes.] Et cum singulas recensuisset, tandem concludit: [Quòd tota plenitudo Divinitatis habitet in homine, hoc excedit & conditionem & meritum humanum; unde NB. nullo modo (id est, nec de condigno, nec de Congruo) potest cadere sub merito, nisi NB. Largè meritum dicamus omnem Præparationem ad aliquid habendum, quod præcessit in humano genere.] Quid expressius?

356. Sed pro merito Impetratorio de Congruo Incarnationis quoad Substantiam, instat Adversarius his Verbis. [S. D. hîc q. 2. a. 11. inquit: *Ex congruo meruerunt SS. Patres Incarnationem, desideraudo, & petendo*: quæ Verba denotant Angelicum Præceptorem loqui de Substantia Incarnationis, & non solùm de Circumstantiis illius; nam SS. Patres non solùm

desiderabant, & petebant accelerationem, aliàsque circumstantias, sed ipsum etiam Christi adventum. Ideo ex S. D. l. c. *congruum erat, ut DEVS exaudiret eos, qui ei obediebant.*] Audiat nunc Adversarius, quàm expresè S. Thomæ contradicat: iste enim 3. dist. 4. q. 3. a. 1. ad 4. sic scribit. *Dicendum, quòd ipsi NB. non petebant Incarnationem, quam indubitanter credebant futuram: sed petebant eius accelerationem.*

CONTROVERSIA LXXXI.

POTENTIA CHRISTI.

An scil. illius Humanitas & Passio possit physicè producere gratiam sanctificantem.

357. Quærit Adversarius, [Cur Haunoldus lib. 4. n. 619. tam securè passioni Christi *moralem* tantùm concessit causalitatem? cùm tamen S. Thomas hîc q. 48. a. 6. in C. & in resp. ad 3. manifestè eidem attribuat, quòd agat *per modum efficientiæ & per modum meriti.* Nec propterea, ut videbatur Haunoldo, ponenda est aliqua qualitas operativa in morte Christi: quia non passio, & mors Christi in se, utpote præteritæ, sed existentes in Humanitate, per illam realiter immutatâ, sunt instrumentum physicum, juxta S. Doctorem hîc q. 48. a. 6. dicentem: *Quia Humanitas Christi est Divinitatis instrumentum, ideo ex consequenti omnes actiones & passiones Christi, instrumentaliter operantur in Virtute Divinitatis ad Salutem humanam, & secundùm hoc passio Christi efficienter causat Salutem humanam.*] Hujus quæstionis solutionem Adversarius ex allatis Verbis S. Doctoris colligere debuisset: cùm enim ibid. Angelicus Magister Passioni tantùm tribuat efficientiam *mediatam*, uti tantùm habet existentiam mediatam ratione Humanitatis existentis, tanquam olim subjecti sui, & adhuc retinentis effectum passionis, nempe sacratissima vulnera; hinc P. Haunoldus securè Passioni Cristi *Moralem* tantùm concessit causalitatem *propriè & formaliter* loquendo: quia secundùm rationem prædictam *physica* causalitas Passioni tantùm convenit *denominativè*, & hæc ipsa denominatio duntaxat convenit *impropriè*: sicut merita & martyria Beatorum nequeunt propriè dici, producere Visionem beatificam per hoc, quòd Beati eandem producant; actiones enim sunt suppositorum, non autem eorum, quæ supposita egerunt, & passa sunt; neque possibile est, ut actiones & passiones præteritæ, non habentes physicam & propriè dictam existentiam, nisi in aliquo effectu relicto, habeant physicam, & à se propriè dependentem causalitatem: præsertim quia humanitas, qua mediante physica efficientia à S. Thoma l. c. & 3. p. q. 56. a. 1. ad 3. & q. 27. *de Veritate* a. 4. *in Corp. circa fin.* aliquo modo refertur in actiones & passiones præteritas, non est instrumentum ipsarum actionum & passionum, ut per illam propriè dicantur efficere, & physicè producere effectũ; Sed istæ potiùs sunt instrumentum Humanitatis, & hæc est instrumentum Divinitatis, ut patet ex S. D. 3. p. q. 62. a. 5.

358. Quòd si ergo contra mentem S. Thomæ Passioni & Morti Christi physica causalitas salutis humanæ *immediatè & propriè* concederetur, rectè intulit P. Haunoldus l. c. per argumentum ad hominem, quem ibid. impugnavit, meritis & Passioni Christi attribuentem Qualitatem physicam gratiæ causativam, ex illo quærendo. [Nunquid etiam poni poterat talis qualitas in Morte, quæ est dissolutio, seu ablatio Vnionis?] Ex qua proinde quæstione Adversarius advertere potuisset, quo sensu P. Haunoldus Passioni Christi solùm Moralem & non physicam causalitatem concesserit: ad quam posteriorem probandam Adversarius impertinenter adduxit locum ex S. Thoma 3. p. q. 13. a. 2. in corp. Vbi S. Doctorem ait, [eo sensu affirmare Humanitatem Christi esse instrumentum *ad omnes immutationes miraculosas*, quo negat esse instrumentum *ad creandum*: clarum est autem, Christum ut hominem posse per orationem à DEO impetrare, & sic *moraliter causare* creationem unius Angeli. Igitur vult, illam esse non solùm instrumentum *morale*, sed etiam *physicum* ad omnes *alias actiones miraculosas.*] Nam P. Haunoldus non locutus est de Humanitate, sed de Passione Christi; Ratio autem, qua Adversarius conatus est, Humanitati physicam causalitatem ex S. Th. asserere in omnes actiones miraculosas, & consequenter etiam in productionem gratiæ, de Passione Christi tantùm probat *mediatè & impropriè* attributam efficientiam: quã longè expeditiùs potuisset probare ex D. Thoma q. 27. *de Verit. a. 4. in C. circa finẽ.* Vbi postquam S. D. Humanitati Cristi solo contactu applicatæ expresè concessit influxum obedientialem in Salutem corporalem leprosi, & similem in Salutem animæ, nempe in gratiam sanctificantem, eundem mediatè concedit Sacramentis, & Passioni in dictam gratiam sanctificantem.

CON-

CONTROVERSIA LXXXII.

IMPECCABILITAS CHRISTI.

Quâ Ratione Probetur.

359. NEscio, quomodo Adversarius in Præmonitione suarum Thesium de se inquiens: [Mihi firmissimè persuadeo, me judicio eorum, qui non omnino nihil sciunt, religiosæ observantiæ limites ne hilum excessisse.] hoc ipsum aliis persuasurus sit, legentibus istud præsentis suæ thesis initium. [Despexit S. Thomam Haunoldus lib. 4. tr. 1. contr. 1. Ille siquidem in 3. dist. 12 q. 2. a. 1. de Christo ait: *Quidquid fecit ille homo, potest dici DEVS fecisse: si ergo ille homo peccâsset, sequeretur, quòd DEVS peccâsset, quod est impossibile.* Hîc autem n. 276. Ratione istâ propositâ, subjungit. *Verùm, hoc ipsum est, quod quæritur, cur repugnet per Communicationem idiomatum DEVM dici peccatorem, aut peccâsse, sicut dicitur mortuus, fatigatus, &c.*] Ponamus enim, quòd P. Haunoldus contradixisset S. Doctori, uti tamen non contradixisse, mox ostendam; an propterea *despexisset* S. Thomam, quem ne quidem citavit? Si contradicere, despicere est, & quidem eum, cujus etiam nomen reticetur, quoties Adversarius despexit P. Haunoldum, cui per omnes suas Theses cum exigua observantia citato, datâ operâ contradixit? Virum autem doctrinâ & Religione celebrem despicere, plus quàm Hilum Religiosæ observantiæ limites excedere est. Et si per hoc, quòd in sua Præmonitione Adversarius dicat, S. Hieronymum & S. Augustinum aliósque SS. Patres sibi mutuò Contradixisse, intelligi velit, eos se mutuò Despexisse, quando V. G. S. Thomas aliquoties contradixit Doctissimo suo Magistro Alberto M. id rursum non video, quomodo tale Testimonium intra religiosæ observantiæ limites subsistere possit.

360. Verùm, neque ex relatis S. Thomæ & P. Haunoldi Verbis doctrinæ antithesin rectè evincit Adversarius, partim quia ipse thesi 30. negat, Verba inter Rationes, *pro & contra* congestas, â S. Thoma ante Responsionem absolutam prolata, *Resolutoriè* dici, ea autem, quæ ipse ex S. D. suprà allegavit, prolata sunt ante responsionem absolutam: partim quia S. Thomas in suaRatione impeccabilitatem Christi non vult præcisè probare per hoc, quòd, DEVM peccâsse, posset dici per *communicationem idiomatam*, sed quòd posset dici, *DEVM peccâsse*, ita ut imputaretur DEO peccatum, & non tantùm, ut denominaretur Peccator: cujus ulteriorem rationem & declarationem subjunxit S. Doctor in Responsione absoluta, quòd nempe ideo, quidquid fecit ille homo, possit imputativè dici, Deus fecisse, quia Verbum propter Vnionem censeretur uti animâ Humanitatis tanquam Organo ad peccandum, veluti anima utitur corpore ad peccandum per corpus: Vnde in corp. articuli ita loquitur: [Secundùm autem quod fuit Deus, & anima ejus & corpus fuerunt quasi Organum Deitatis, secundùm quod dicit Damasc. Deitas regebat animam, & anima corpus. Vnde non poterat peccatum attingere ad ejus animam, sicut nec Deus potest peccare.] Ex quibus patet, vim hujus Rationis non fundari præcisè *in communicatione idiomatum*, quam communicationem P. Haunoldus asserebat esse in quæstione, & consequenter non posse dari pro Ratione, sed fundari in hoc, quod S. D. ad Annibaldum *3. dist. 12. a. 2. in C.* ulteriùs his verbis declaravit: [Quia natura humana in Christo quasi quoddam instrumentum Naturæ Divinæ eam NB. moventis, & in ea operantis fuit, quæ ad peccatum movere non potest.]

361. Et hoc fundamentum P. Haun. n. 277. non intendit evertere exemplo populi Israëlitici; quippe quod non contra S. Thomam, sed contra eos adduxit, qui Christi impeccabilitatem non in unione, quâ Humanitas, velut intrinsecum instrumentum, ac Organum, Divinæ Naturæ eam moventi, ac in ea operanti, perfectissimè consecratur, sed in specialis gubernationis extrinsecam quandam providentiam ad dispositionem retulerunt, ut ex propriis Verbis P. Haunoldi manifestum est, quando sic scribit. [Si specialis gubernationis hoc proprium esset, reddere personam gubernatam NB. extrinsecâ providentiâ impeccabilem, tunc populus Israëliticus, qui erat populus *DEI* electus, & ab eo specialiter gubernabatur, fuisset etiam impeccabilis: idem de Simeone dicendum esset, de quo Ecclesia dicit: *Senex puerum portabat, puer autem senem regebat*] Itaque crediderim, Adversarium potiùs, non obstante contrariâ ejus censurâ, quàm P. Haunoldum non intellexisse rationem S. Thomæ, quandoquidem eam nequivit quoad suam efficaciam distinguere à ratione inefficaci, â P. Haunoldo rejectâ; & ex 3. p. q. 1. a. 1. ad 3. innecessario, ac impertinenti fulcro illam stabilire conatus est, quia ibi S. D. non rationem ulteriorem assignat, quare Christus non potuerit peccare, sed solùm reddit rationem disparitatis, quare *DEO conveniens esse potuerit, assumere naturam creatam, mutabilem, corpoream, & pœnalitati subjectam: non autem fuerit ei conveniens, assumere malum culpæ* quia Nimirum *malum pœnæ à DEI justitia est introductum propter gloriam DEI: malum verò culpæ committitur per recessum ab arte Divinæ Sapientiæ, & ab Ordine Divinæ bonitatis.*

362. Cur autem Humanitas assumpta tale malum culpæ non potuerit committere, hoc S. Thomas locis suprà citatis, & P. Haunoldus n. 274. (licè deindè n. 275. aliâ adhuc ratione contra certos Adversarios utatur) refundunt in Unionem infinitæ Sanctitatis Divinæ, Vi cujus Humanitas unita exigebat Visionem Beatificam, tanquam infallibiliter directivam juxta artem Divinæ sapientiæ, & ad ordinem Divinæ Bonitatis; ob quam causam S. Aquinas ex S. Damasceno dixit: [Deitas regebat animam, & anima corpus; unde non poterat peccatum attingere ad ejus animam, sicut nec DEVS potest peccare.] Confirmari potest hæc Ratio, in inamissibili Unione cum Filio DEI fundata, ex epist. 1. Joan. c. 3. ubi inquit. *In hoc apparuit Filius DEI ut dissolvat opera diaboli. Omnis, qui natus est ex DEO peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex DEO natus est.*

CONTROVERSIA LXXXIII.

LIBERTAS CHRISTI.

An hæc potuerit obstringi præcepto Rigoroso.

363. Si ex his Verbis S. Thomæ 3. p. q. 47. a. 2. ad 1 *Christus Mandatum accepit à Patre ut Pateretur*, ab Adversario rectè probaretur Præceptum Theologicum, seu in rigore Theologico acceptum, non debuisset Adversarius Autoritatem S. Thomæ præferre Authoritati S. Joannis Evangelistæ, dicendo contra P. Haunoldū, [Divum Thomam præ Oculis nō habuit Haunoldus, dum lib. 4. n. 296. dixit, Christum nec habuisse, nec ob impeccabilitatem intrinsecam potuisse habere præceptum Theologicè sumptum:] Sed potiùs eandem suam thesin sic auspicari debuisset: *Divum Ioannem præ oculis non habuit* &c. quia ipse cap. 14. dicit Christi nomine: *Sicut Mandatum dedit mihi Pater sic facio.* Verùm, Adversarius potiùs præ Oculis non habuit S. Thomam, quippe qui per *Mandatum* non intelligit Præceptum Theologicum, sed minùs propriè dictum; ponam itaque S. Doctoris verba ob oculos ex 1. 2. q. 99. a. 5. in Corp. ubi ait. [Quædam moralium præcisè præcipiuntur, vel prohibentur in lege: sicut, non occides, non furtum facies; & hæc propriè dicuntur præcepta. Quædam verò præcipiuntur, vel prohibentur, non quasi præcisè debita, sed propter melius: & ista NB. possunt dici mandata: quia quandam inductionem habent, & persuasionem, sicut Exod. 22. Si pignus acceperis Vestimentum à proximo tuo, ante solis occasum reddas ei; & aliqua similia. Vnde Hier. dicit, quòd in præceptis est justitia, in mandatis verò Charitas.]

364. Quòd autem S. D. in textu ab Adversario allato *ly Mandatum*, simili modo pro præcepto minùs theologicè ac propriè sumpserit, colligere poterat Adversarius ex ipsius S. Doctoris subnexa declaratione: postquam enim protulerat illa Verba: [Christus mandatum accepit à Patre, ut pateretur (statim subjungit:) dicitur enim Joan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo, iterum sumendi eam, & hoc mandatum accepi à Patre meo, scil. ponendi animam & sumendi eam. Ex quo (ut Chrys. dicit:) non est intelligendum, quòd priùs exspectaverit audire, & opus ei fuerit discere, sed voluntarium monstravit processum, & contrarietatis ad Patrem suspicionem destruxit.] Quibus Verbis expresè testatur S. Thomas, se suâ usurpatione *Mandati*, non velle intelligi aliud, quàm quod intellexit S. Chrysostomus; iste autem negat, opus fuisse Christo exspectare, usque dum vero & rigoroso præcepto edoceretur de Voluntate Patris, sed hom. 60. in illud Joannis cap. 10. *Ego pono animam meam à me ipso.* apud P. Haun. n 304. inquit: [Nam si præcepto fuisset opus, quid attinebat illum dicere, à me ipso pono; quippe, qui à seipso ponit, nihil habet opus præcepto.]

365. Vnde Adversarius nec citatum integrum textum S. Thomæ, nec declarationem S. Chrysostomi videtur præ oculis habuisse, quando contra P. Haunoldum sic pergit. [Nec est ad rem, quòd ut argumentatur Haunoldus n. 309. Magistro Angelico 2. 2. q. 104. a. 2. *Tanto videatur obedientia promptior, quanto expressum præceptum obediendo prævenit, voluntate Superioris intellecta.* Nam ex priori textu constat, obedientiam Christi non prævenisse expressum præceptum, sed hoc implevisse, juxta illud Jo. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio* &c. Præterquam quòd etiam obedientia illa promptior, saltem in præparatione animi, & conditionatè respiciat præceptum Superioris, quia ex S. Doctore loco posteriori ad 3. *proprium objectum obedientiæ est præceptum.*] Nam quòd sit ad rem *non exspectare audire*, seu, *expressum præceptum obediendo prævenire*, & quòd Christus, *non exspectaverit audire* præceptum rigorosum, idque ipse de se testetur Verbis illis Jo. 10. *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me* (neque Pater) *sed ego pono eam à me ipso.* Manifestum est ex

S. Tho-

S. Thomæ & S. Chrysostomi Testimoniis : quòd autem per Vocem *Mandatum* denotetur discrimen à præcepto Theologico, etiam constat ex testimonio Angelici Doctoris : quòd denique proprium objectum obedientiæ non sit solum præceptum Theologicum, idque necabsolutè, nec conditionatè, ac secundùm animi præparationem unicè respiciendum sit, sed quòd etiam minùs propriè dictum præceptum, quod à S. Thoma & S. Hier. mandatum appellatur ; ad specialem Virtutem obedientiæ sufficiat, (aliàs Religiosi non ex Obedientia servarent suasRegulas, quæ quà tales sæpe non obligant sub culpa, etiam veniali.) Christúsque tale per veram obedientiam, ex Charitate erga DEVM, & erga homines procedentem impleverit, est ipsissima mens S. Thomæ, qui præceptum, ut pateretur Christus, cum S. Joanne *Mandati* nomine expressit, & tamen 3. p. q 47. a. 2. ad 3. inquit : [Christus passus est in Charitate, & obedientia: quia & præcepta Charitatis ex obedientia implevit, & obediens fuit ex dilectione ad Patrem præcipientem.] Theologicum verò præceptum ita describit, ut ipsum Christo ratione suæ impeccabilitatis convenire non possit, quia 1. 2. q. 100. a. 9. in C. ita loquitur : [Dicendum, quòd præceptum legis habet vim coactivam ; illud ergo directè cadit sub præcepto legis, ad quod lex cogit : Coactio autem legis est per metum pœnæ.]

366. Qua acceptione Præcepti Theologici suppositâ, P. Haunoldus suam doctrinam his argumentis, ab Adversario altùm dissimulatis, efficaciter probat. Præceptum comminatorium sub culpa gravi, dicit : *Si hoc feceris, eris meus inimicus, & reus pœnæ.* Sed hic actus non potest exerceri erga personam impeccabilem : ergo &c. Minor probatur. Dicere, *si hoc feceris*, idem est ac dicere : *Si potentiam proximam, quam habes, exercueris.* Nisi enim supponatur adesse potentia proxima merendi pœnam, vel præmium, comminatio pœnæ, vel promissio præmij est nugatoria; quia utramque repugnat redigi in actum secundum, & utraque adhibetur, ut medium, ad inhibendam potentiam, nullâ egentem inhibitione, perinde, ac si quis comminaretur pœnam alicui, ne pedibus ligatis, vel occluso carcere aufugeret. Christo autem defuisse potentiam proximam ad peccandum, adeóque ad transgrediendum Præceptum comminatorium, partim constat ex tota præcedenti Controversia, partim contestatur ex instituto S. Thomas 3. dist. 12. q. 2. a. 2. in Corp.

367. Alterum argumentum rursus fundatur à P. Haunoldo in Autoritate S. Thomæ. 2. 2. q. 88. a. 4. ad 3. ubi S. D. negat, Christum, etiam qua hominem, potuisse vovere ; & rationem dat hanc, quia *habebat firmatam voluntatem in bono* : Atqui hæc probat, neque præcepto Theologico obligari potuisse : ergo ex mente S. Thomæ Christus non habuit præceptum Theologicum, obligatorium conscientiæ. Quomodo igitur Adversarius dicere potuit, Divum Thomam Patri Haunoldo non fuisse præ oculis?

368. Conatur tamen adhuc Adversarius solvere argumenta hac responsione. [Præceptum Theologicum Christi impeccabilitati non repugnat ; quia non potuit non obedire *privativè*, & in sensu composito, licèt *stante præcepto* potuerit non obedire *negativè*, *& in sensu diviso.* Quæ distinctio nisi admittatur, & Thomisticè exponatur, quomodo salvabitur, quòd DEVS stante decreto de condendoMundo potuerit oppositum ? & quâ ratione verificabitur, causam posse agere sine actione, utpote ad actum primum non pertinente?]

369. Verùm, hæc responsio dum nititur salvare impeccabilitatem Christi, destruit illius proximam libertatem indifferentiæ, seu libertatem à necessitate obediendi, cùm tamen ad merendum non sufficiat libertas à coactione, sed requiratur etiam libertas à necessitate, tenente se ex parte personæ operantis, & meritoriè obedientis. Vnde est expresè contra S. Thomam, & contra S. Chrysostomum, quem, ut suprà dixi, S. Thomas sibi sequendum proposuit : ambo enim *stante Mandato*, seu *præcepto non Theologico*, id est, non obligante in conscientia sub reatu culpæ & pœnæ, sed tantùm consistente in beneplacito Patris *Superioris* Humanitate Christi, & Salutem humanam tantùm proponente *ut finem*, secundùm præsens beneplacitum Divinum sine passione & morte Crucis non obtinibilem, concedunt, Christum potuisse non pati & mori.

370. Hinc Angel. Doctor *in psal. 18. paulò post medium*, distinguens trialex debitum, cujus alteruttum ad rationem præcepti requiritur, & sufficit, tertium asserit. [Ex parte finis, quem omnino volumus ; qui est præstitutus nobis, & tunc cadit sub præcepto illud ; sine quo non possumus servare subjectionem ad præcipientem : vel NB. sine quo non possumus consequi finem intentum.] Et sic ex præcepto fuit *debita* passio & mors : si nimirum Christus voluit consequi *finem* Salutis humanæ, quem tamen velle, nō nisi ex debito illo conditionato citra obligationem tenebatur, prout expresè testatur Angel. Magister 3. dist. 16. q. 1. a. 2. ad 2. ubi, cùm sibi objecisset : [Christus mortuus est, quia voluit, ut dicitur Isaiæ 53. sed non fuit in eo necessitas volendi, ergo nec necessitas moriendi :] Respondet : [*Ly quia* potest dicere causam, & hoc vel respectu mortis absolutè, & sic referendum est ad Voluntatem Divinitatis ; vel respectu mortis NB. violenter illatæ,

& sic potest referri ad Voluntatem humanam, per quam voluntariè obtulit se persecutoribus.] Et hoc sensu etiam *in 3. p. q. 46. a. 9. in C.* inquit. *Dicendum quod Passio Christi subjecta erat ejus voluntati.* S. Chrysostomus autem hom. 28. ita loquitur. *Licebat illi nihil pati si voluisset.* Et infrà. *Erat igitur arbitrii illius non venire ad crucem, si voluisset.* Et statim affert Verba Christi: *potestatem habeo, ponendi animam meam*: atque concludit. *Si igitur nullam necessitatem habuit, ut crucifigeretur, crucifixus est propter nos.* Nempe propter finem nostræ salutis, aliter ex vi præsentis beneplaciti Paterni inobtinibilem. Idem S. Pater hom. 57. eandem doctrinam his Verbis repetit. [Poterat nulla ferre opprobria, poterat, quæ passus est, non pati, si quidem, quæ sua erant, spectare voluisset, sed quod nostrum erat, respiciens, quod suum erat, neglexit.] Plura SS. Patrum Testimonia videri possunt apud Petavium lib. 9. c. 8. & apud Raynaud. Tomo *Christus DEVS homo.* l. 4. sect. 2. c. 6. à n. 403.

371. Quòd autem Adversarij responsio destruat libertatem, & consequenter meritum obedientiæ in Christo, patet ex dictis Contr. 14. & Contr. 43. ubi ostensum est, ad libertatem & meritum actûs secundi non sufficere possibilitatem omissionis, vel actûs contrarij in sensu *diviso* ab ijs, quæ ad actum secundum meritorium, *pro priori naturæ* requiruntur, si unum eorum, sicut prædeterminatio physica, sit *impedibile à libero arbitrio*, & tamen sit *infallibiliter* connexum cum existentia talis actûs secundi, uti in præsenti casu ad actum obedientiæ pro priori naturæ fuisset præsupposita unio hypostatica, & Visio beatifica, reddentes Christum impeccabilem, & præceptum Theologicum, cujus existentiam Humanitas Christi neque impedire recusando mortem violentam, & eo stante, neque obedientiam omittere potuisset. Econtra in nostra sententia, quia præscientia Dei de executione *Mandati* citra culpam non implebilis, fuit à Christo *impedibilis*, ideò licèt in sensu composito cum præscientia obedientiæ, non potuerit poni omissio obedientiæ (quæ tamen non esset vocanda inobedientia, quia hæc supponit præceptum obligans sub culpa) sufficit, quòd potuerit poni in sensu diviso à præscientia, & hæc à libero arbitrio Humanitatis fuerit *divisibilis*, seu *impedibilis*. Et sic *sensus divisus* exponitur *Thomisticè*, id est, ad mentem S. Thomæ 3. p. q. 46. a. 2. in C. expresè dicentis: [Quia impossibile est DEI præscientiam falli (non autem dicit, impossibile esse impediri) & eius voluntatem seu dispositionem cassari, (qua noluit humanum genus sine passione liberari) suppositâ præscientiâ & præordinatione Dei de passione Christi, non erat simul possibile, Christum non pati, vel hominem alio modo, quàm per passionem liberari. Et est eadem ratio de omnibus his, quæ sunt præscita & præordinata à Deo, ut in prima parte habitum est.]

372. Itaque videat rursum Adversarius, quæ suprà locis cit. dixerimus, ex quibus & ex modò dictis intelliget responsionem ad hanc suam quæstionem. [Quomodo salvabitur, quòd Deus *stante decreto* de condendo Mundo *potuerit oppositum*?] Respondetur enim salvari per hoc, quòd ipsum decretum, quod supponitur dari, potuerit per Volitionem oppositi impediri à Deo. Ad alteram quæstionem verò. [Et qua ratione verificabitur, causam posse agere sine actione, utpote ad actum primum non pertinente?] Respondetur, quæstionem seipsam solvere: si enim actio non pertinet ad actum primum, & consequenter si ad seipsam non præsupponitur, tunc sine actione causa jam est potens agere, seu jam datur actus primus proximus ad agendum sine actu secundo; quamvis causa non possit agere, quin agendo ponat actionem, seu, quamvis causa non possit redigi in actum secundum, quin detur actus secundus: hoc autem non obstat libertati actûs primi, quia ad hanc non requiritur, ut quando ponitur actus secundus, cum illo possit conjungi negatio ejusdem actûs secundi, vel oppositus actus secundus, sed solùm requiritur, ut ex parte actus primi nihil sit positum, quod sit inimpedibile, & simul inconjungibile cum omissione actûs secundi, seu ut dum ponitur actus secundus, potuerit omitti actus secundus, stante, vel saltem impedito omni eo, quod se tenet ex parte actûs primi.

CONTROVERSIA LXXXIV.

IMMACVLATA CONCEPTIO.

Quomodo ea tribuatur Beatissimæ Virgini.

373. QVamvis Adversarius propter hæc Verba: [Inter illos paucos, de quibus Haunoldus lib. 2. Instit Theol. n. 208. Immaculatæ Conceptioni Adversantes, non est Doctor Angelicus &c.] Laudandus videatur, quòd S. Thomam pro communi & piâ sententiâ explicare studeat: quia tamen P. Haunoldo de mente Angel. Doctoris litem per illa intentat, ipsi Angel. Doctori, & Patri Haunoldo justam conquerendi causam præbet: S. Doctori quidem, eò quòd excusatio non petita sapiat hic accusationem: Patri Haunoldo autem, quia ipsum in suspicionem trahit, quasi S. Thomam paucorum Patronum vel Ducem profiteatur; cùm tamen nec Verbulo hanc Provinciam eidem impo-

posuerit ; sed potiùs Autoritate & Ratione Immaculatam Conceptionem constanter propugnare, cum Vniversis propè Doctoribus, ac integris Academijs conjuraverit. Vnde etiam ulteriori defensione in hoc puncto opus non habet.

374. Contra alteram verò immeritæ oppugnationis partem, his ab Adv. verbis comprehensam. [Primum conceptum formalem hujus Exemptionis non rectè quis assignaret, si cum Haunoldo lib. 2. n. 562 *ad privationem gratiæ* recurreret : quia ut expresè docet S. Doctor in 2. ad Annibaldum dist. 30. a. 2. peccatum originale tantùm *Consummativè est privatio Justitiæ, & Originaliter consistit in ipsa habitudine ad commutabile bonum, ex peccato primi parentis relicta*; P. Haunoldus S. Doctoris clypeo facillimè se tuetur : quia, utique assentiente S. Thomâ, primum conceptum formalem Exemptionis â peccato originali, rectè quis assignat eum, quo Beatiss. Virgo in primo instanti Conceptionis suæ ita concipitur se habuisse, quemadmodum se habent illi, qui per Baptismum à peccato Originali liberi ac immunes redditi sunt. Atqui hic effectus *Immunitatis* formaliter illis præstatur per id, quo tollitur *privatio gratiæ*, adeóque per ipsam gratiam sanctificantem : ergo etiam Beatissimæ Virgini Exemptio à peccato Originali pro primo instanti Conceptionis formaliter præstita est per gratiam exclusivam suæ privationis. Major est certa ; formalis quippe Exemptio à culpa pro instanti Conceptionis, non potest melius concipi, quàm per formalem exclusionem culpæ pro eodem instanti. Minor autem constat ex Trid. *sess. 5. in Decreto de peccato Origin.* n. 5. ubi dicitur : [Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantùm radi, aut non imputari, anathema sit.] Idem evidens est ex ipso loco ab Adv. citato ex S. Thoma : & ex 1. 2. *q.* 82. *a.* 3. *in C.* ubi à S. D. peccatum originale *formaliter* non constituitur in habitudine ad commutabile bonum ; *quæ quidem inordinatio*, inquit ibid. S. D. *communi nomine potest dici concupiscentia* : sed, ut mox subjungit : [Peccatum originale materialiter est quidem concupiscentia, formaliter verò est NB. defectus originalis Justitiæ ;] Vnde cùm in Baptismo non tollatur concupiscentia, quando remittitur peccatum Originale, etiam juxta S. Thomam ipsum Originale solummodo impeditur, vel remittitur per positionem gratiæ sublativam rationis formalis, consumantis, & inducentis peccatum, sine qua nequit contrahi Peccatum Originale.

CONTROVERSIA LXXXV.

SACRAMENTORVM CAVSALITAS.

An sit Physica vel Moralis respectu Gratiæ.

375. QVòd P. Haunoldus lib. 4. n. 621. Sacramentis influxum tantùm Moralem in Gratiam justificantem rectè & ex mente S. Thomæ tribuerit, patebit, expendendo textus, quos Adversarius adduxit, vel quos etiam adducere potuisset, deinde alios in oppositum afferendo. Inprimis ergò retulit ex Angelico Præceptore 3. *p. q.* 62. *a.* 4. hæc verba. [Ponendo, quòd Sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in Sacramento sit quædam Virtus instrumentalis ad inducendum Sacramentalem effectum.] Quam Virtutem ibidem ad primum S. D. vocat *Spiritualem*; hoc ipsum repetit *q.* 78. *a.* 4. ubi ex eo, quia Sacramentis hanc Virtutem abnegare, *repugnat & derogat dignitati Sacramentorum novæ legis*, à potiori infert de Sacramento Eucharistiæ sequentia : [Vnde cùm hoc Sacramentum sit præ cæteris dignius, consequens est, quòd in Verbis formalibus hujus Sacramenti sit quædam Virtus creata ad conversionem hujus Sacramenti faciendam.]

376. Verùm, ex his nihil probatur contra P. Haunoldum, quippe qui non negat Sacramentis inesse Virtutem Spiritualem, sic dictam propter Virtutem Spiritualem increatam agentis principalis, ut patet ex 3. *p. q.* 68. *a.* 4. *ad* 2. sed negat, hanc Virtutem esse Physicè causativam ipsius gratiæ, sicut non est physicè causativa conversionis Eucharisticæ, ubi tamen inest Sacramento, ut inquit S. D. *præ cæteris digniori*. Et hoc negat ex mente S. Thomæ, 4. *dist.* 1. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 1. *in C.* ita loquentis. [Ad ultimum autem effectum, NB. qui est gratia, non pertingunt etiam instrumentaliter, nisi dispositivè, in quantum hoc, ad quod instrumentaliter effectivè pertingunt, & dispositio, quæ est necessitas, quantùm in se est, ad gratiæ susceptionem] De Virtute autem Verborum Consecrationis, S. D. 4. *dist.* 8. *q.* 2 *a.* 3. *ad* 5. sic inquit. [Dicendum, quòd Virtus agentis principalis respicit principaliter terminum ad quem : Sed virtus causæ instrumentalis, NB, non attingit ad terminum ad quem, sed habet operationem suam in his, quæ sunt circa terminum, sicut qualitates activæ elementales non attingunt ad animæ rationalis introductionem. Et similiter hoc contingit, quia Virtus illa instrumentalis, quæ inest

Verbis, habet operationem supra substantiam panis, quia Verbum ad Elementum accedit secundùm Augustinum; non est autem aliquo modo causa eorum, quæ in termino ad quem sunt, sicut quòd sint accidentia sine subjecto, vel alicujus hujusmodi.] Ex his ergo patet, quid de Virtute aliorum Sacramentorum, quibuscum S. D. paritatem instituit, in ordine ad causandam gratiam sentiat.

377. Sed urget Adversarius ex hoc ipso *art. 3. in C.* allegâns ista verba. NB. *Hæc qualitas* (designat Virtutem inexistentem Sacramentis) *habet esse incompletum, sicut similitudines colorum in aëre*: quas constat, inquit Adversarius, esse *Physicas*. Sed respondetur, aliud esse, quòd Virtus Sacramentalis sit *qualitas physica*, & aliud, quòd sit *causa physica* effectûs ultimati, nempe gratiæ, vel conversionis Eucharisticæ. Deinde, ut Adversarii, quâ alibi, licèt immeritò, contra P. Haunoldum usus est, phrasi loquar, ipse *inciviliter* citavit S. Thomam, loco citato non dicentem: *Hæc qualitas* &c. sed ita loquentem: *Hæc Virtus* NB. *non est qualitas habens esse completum in natura, qualiter est Virtus alicujus principalis agentis secundùm formam suam, sed habet* (scilicet *hæc Virtus*, sed non *hæc qualitas*) *esse incompletum, sicut Virtus, quæ est in instrumento ex intentione principalis agentis; & sicut similitudines colorum.* Sic etiam alterius textûs ex 4. *dist.* 1. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 2. *ad* 1. allati præmatura abruptio, prorsus alienat sensum Angelici Doctoris; ab Adversario enim solummodo referuntur hæc Verba: [Virtus, quæ est in Sacramentis, reducitur ad id genus, in quo est Virtus completa principalis agentis quæ est qualitas.] His si addidisset immediatè annexa: *Vel in qua* (scilicet *qualitate* seu genere *qualitatis*) *esset, si in genere esset*: *quia Virtus increata non est in aliquo genere*: pateret, nec Virtutem principalem, ad quam Virtus Sacramentorum solummodo reducitur, esse propriè dictam qualitatem, multò minùs Virtutem Sacramentorum esse qualitatem propriè dictam, illis in ordine ad physicè producendum effectum ultimatum (nempe gratiam) intrinsecè superadditam.

378. Deinde, si S. Thomas loco citato agnosceret in Sacramentis talem Virtutem, quæ esset qualitas effectivè causans, ea tamen, ut *ibidem quæstiunculâ* 1. in C. dicitur, tantùm produceret dispositionem spiritualem ad gratiam, quam dispositionem *ornatum animæ*, vel *Characterem* S. D. appellat: istum proinde effectum unicè tribuens Sacramentis, paulò pòst inquit: [Hujusmodi autem materialibus instrumentis competit aliqua actio ex natura propria, sicut aquæ abluere, & oleo facere nitidum corpus: sed ulteriùs in quantum sunt instrumenta Divinæ misericordiæ justificantis, pertingunt instrumentaliter ad aliquem effectum in ipsa anima, qui primò correspondet Sacramentis, sicut est character, vel aliquid hujusmodi. Ad ultimum autem effectum, NB. qui est gratia, non pertingunt instrumentaliter, nisi dispositivè, &c.]

Verùm, hanc ipsam Virtutem effectivam dispositionis Spiritualis, existimat Emin. Card. Cajetanus in Commentario à S. D. q. 62. a. 2. non ampliùs agnosci.

379. Difficiliores duos textus potuisset Adversarius pro influxu physico immediato in gratiam adducere ex *q.* 62. *a.* 1. *ad* 3. & ex 4. *dist.* 14. *q.* 2. *a.* 4. *in C.* priori loco ita loquitur S. D. [Sacramenta corporalia per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, NB. efficiunt operationem instrumentalem ex Virtute Divinâ circa animam, sicut aqua Baptismi abluendo corpus secundùm propriam Virtutem, abluit animam, in quantum est instrumentum Virtutis Divinæ.] In posteriori loco hæc habet. [Pœnitentia, ut est Sacramentum, ex parte istâ NB. effectivè peccatum tollit, quia gratiam tribuit, sicut inducens albedinem, aufert nigredinem: & secundùm hoc pœnitentia, in quantum est Sacramentum, peccata dimittit, quia Sacramentum novæ Legis est causa instrumentalis gratiæ.] Utriusque tamen textûs solutio suppeditatur nobis ab ipso S. D. 4. *dist.* 1. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 1. *in C.* Vbi ex instituto agens de causalitate Sacramentorum, ait: [Ad cujus evidentiam sciendum est, quòd causa NB. efficiens dupliciter potest dividi: Vno modo ex parte effectûs, scilicet NB. in disponentem, quæ causat dispositionem ad formam ultimam, & perficientem, quæ inducit ultimam perfectionem. Alio modo ex parte ipsius Causæ in Agens Principale, & Instrumentale.] Et paulò pòst Verbis jam suprà relatis dicit, quòd Sacramenta tanquam causa solummodo instrumentalis non pertingant ad ultimum effectum, nisi *dispositivè*, & sic sint *causa efficiens* gratiæ priori modo, eamque solummodo inducant mediatè, velut instrumenta.

380. Ex quo patet, quo sensu in utroque textu in contrarium allato Verbum *efficiunt*, & adverbium *effectivè*, à S. D. accipiatur: idque confirmatur ex ipsis textibus, quia in primo comparat Sacramenta securi: quæ, ut ibidem dicitur, [non perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam: scindendo enim facit lectum. Et similiter Sacramenta corporalia &c.] In secundo textu, dum comparat S. D. Sacramenta *inducenti albedinem*, implicitè comparat ea penicillo, utpote quæ sunt instrumenta tantùm causæ principalis per ea inducentis gratiam. Subsumo. Atqui neque securis, neque penicillus effectivè producunt formam ultimatam lecti, vel albi: ergo neque Sacramenta effectivè producunt gratiam: Sed exer-

exercendo actionem propriam ablutionem, unctionem &c. significatam per Verba, moraliter causant operationem causæ Principalis, producentis gratiam; quod S.D. clarè significat 4. *dist.* 1. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 1. *ad* 5. [Dicendum, quòd ex Sacramentis causatur per modum influentiæ gratia; nec tamen NB. Sacramenta sunt, quæ influunt gratiam, sed per quæ Deus, sicut per instrumenta, animæ gratiam influit.]

381. Quæ S. Aquinatis mens ulteriùs sic declaratur. S. Doctor diversis in Locis potissimùm & unicè ferè probat, quòd Sacramenta sint causa gratiæ, quia oppositum *derogaret dignitati Sacramentorum*; sed hæc ratio plus non probat, quàm quòd sint causa Moralis, sicut Passio præterita est causa tantùm Moralis, ut Controv. 81. ex eodem S. D. ostensum: imò probat, quòd Virtus illorum sit similis ei Virtuti, ex quâ in ipsa sacramenta derivatur Virtus, nempe moralis: non enim debet esse major, vel auctior Virtus in Sacramentis, quàm quæ est in Passione, à qua dignitas & efficacia in sacramenta transfunditur. Vnde sicut Passio Christi, ut etiam Contr. 81. declaravi ex S. D. 3 *p. q.* 48. *a.* 6. tantùm denominativè producit gratiam, quia humanitas patiens illam producit, sic etiam Sacramenta tantùm denominativè producunt gratiam, quia Humanitas instituens Sacramenta illam producit, id quod testatur S. Thomas *q.* 27. *de Veritate a.* 4. *in C. ad finem.*

382. Præter hanc autem solùm mediatè & denominativè translatam Virtutem Physicè causandi gratiam, non aliam causalitatem in sacramenta, quàm præcisè moralem, seu impetratoriam derivari ab humanitate, dignificante illa, & merente propter passionem præteritam exaudiri, ulteriùs insinuatur à S. D. 3. *p. q.* 62. *a.* 5. Vbi inquit, [Principalis autem causa efficiens gratiæ est ipse Deus, ad quem cooperatur humanitas Christi, sicut instrumentum conjunctum: Sacramentum autem sicut instrumentum separatum:] Et pro exemplo assignat baculum, qui movetur per Instrumentum conjunctum, nempe per manum. Subsumo. Atqui instrumentum separatum non producit physicè effectum ultimatum, ut suprà ex S. D. dictum est: ergo nec Sacramenta physicè producunt gratiam.

383. Quod ulteriùs patebit, respondendo ad conjecturas, apparenter contrarias, quarum prima est, quòd ipse S. Thomas sibi frequenter talia argumenta objiciat, quæ contra influxum physicum potiùs, quàm moralem pugnant, atq; ostendunt, solum DEVM efficere gratiam, Sacramenta verò non habere sufficientem vim, nec proportionem, vel continentiam æqualis perfectionis cum gratia: & tamen S. D. non utatur obviâ responsione, negando, hæc quidquam efficere contra influxum moralem, sed ostendat exemplis instrumentorum physicè influentium v. g. ferræ, securis &c. nihil contra influxum instrumentalem sacramentorum evinci. Secunda conjectura est, quia S. Thomas non opponit similia argumenta contra causalitatem meritorum, etiam moraliter efficientium gratiam. Tertia. Quia S. D. sacramenta absolutè vocat causas instrumentales, motas à causa principali physicè producente gratiam. Atqui per causam instrumentalem absolutè dictam intelligitur causa physica, & motus causæ instrumentalis ordinatur ad similem influxum, qualis est influxus causæ principalis.

384. ℟. Ad Primam, quòd allata argumenta etiam non pugnent contra causam instrumentalem physicè influentem, & adducta exempla neque physicè influant in formam artificialem. Deinde solenne est S. Doctori, ut causas per actionem convenientem suæ naturæ v. g. per sectionem vel scissionem ferræ aut securis, non influentes physicè in ultimum effectum, tamen explicet ad modum causarum physicè influentium, continentium in se perfectionem effectûs ultimati. Hinc *q.* 27. *de Veritate a.* 7. *in C.* ait: [Similitudines effectuum sunt in instrumentis, quibus mediantibus defluunt formæ à causis principalibus in effectus. Et hoc modo (subsumit immediatè S. Doctor) gratia est in sacramentis, & tantò minùs, quantò NB. sacramenta non perveniunt directè & immediatè ad ipsam gratiam, de qua nunc loquimur: sed ad proprios effectus.] Præsertim autem vtitur hac proportione, & modo explicandi causalitatem sacramentorum, quia etiam Ecclesia comparat sacramenta cum totis physicis, constantibus verâ materiâ & formâ, ex quali tamen sacramenta non componuntur.

385. Ad Secundam Conjecturam ℟. Ideo à S. Thoma non opponi similia argumenta contrà causalitatem meritorum, quia propter inefficaciam Sacramentorum Antiquæ Legis, quæ etiam significabant, sed neque moraliter causabant gratiam, & ad quorum præsentiam etiam producebatur gratia, major erat Controversia de Sacramentis Novæ Legis, & minùs apparebat, quomodo signa materialia, in se etiam non continentia Vim meritoriam, possent causare gratiam.

386. Ad Tertiam. ℟. Per causam instrumentalem, & motum illius, significari causam physicam, & motum ad influxum physicum, comparatione effectûs immediati ac directi, non autem comparatione effectûs ultimati, ad quem causa instrumentalis, uti Sacramenta ad gratiam teste S. D. suo physico influxu non pertingit. Atque ex his patet, non aliam causalitatem sacramentorum Novæ Legis respectu gratiæ clarè ex S. Thoma probari posse, quàm Moralem immediatam, & Physicam mediatam ac indirectam,

quatenus mediante humanitate Christi, aut mediante Verbo humanitati unito, etiam ipsa sacramenta denominantur producere gratiam, sicut Verba Consecrationis dicuntur à Magistro Sententiarum *dist.* 10. §. *hæc & his similia*, substantias mutare, cùm ait: [Si tantum Valuit sermo Eliæ, ut ignem de cœlo deponeret, non valebit sermo Christi, ut substantias mutet? De totius Mundi operibus legitur: quia ipse dixit, & facta sunt. Sermo igitur NB. id est Filius, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est causare, quàm mutare novas naturas rebus.] Itaque Adversarius dicens, P. Haunoldum in meridie æcutivisse, dum S. Thomam in suas partes attrahere non dubitavit, verborum auxesi voluit suis rationibus lucem accendere, & usq; ad meridiem perducere.

CONTROVERSIA LXXXVI.

EUCHARISTIÆ PARTES.

An Intentio Ministri & Forma Verborum sint Partes.

387. NEgat de utroque Adversarius, quia S. Thomas 3. p. q. 73. a. 6. in Sacramento Eucharistiæ tria asserens consideranda, *scil. id, quod est sacramentum tantùm, quod est Panis & Vinum*, (quæ verba malè explicat Adversarius, interpositâ parenthesi dicendo: *id est, species utriusque*, quia species panis & vini non sunt panis & vinum, quæ tamen ut materia *ex qua* specialiter sunt consideranda, & à S. D. ibidem dicuntur præfigurata à Melchisedec, qui obtulit panem & vinum) *& id quod est Res & Sacramentum, scil. Corpus Christi Verum, & quod est Res tantùm, scil. effectus hujus sacramenti*: non meminit *Intentionis, & Formæ Verborum*, ideoque ut intrinsecam partem exclusit. Verùm, mala est hæc consequentia, partim quia S. D. non intendit hîc explicitè enumerare omnes partes, aliàs inter eas non posuisset *effectum*, & non debuisset omittere *Species* panis & vini, nominibus substantiarum tantùm *implicitè* significatas, & non expressisset solùm *Corpus Christi Verum*, sed etiam *Sanguinem Verum*, substantiæ Vini succedentem, & in triduo mortis neque implicitè significatum per nomen *corpus*; partim quia sub Considerando secundo S. D. per *Corpus Christi Verum* non intelligit ipsum prout existens secundùm se, sed prout existens *sacramentaliter*, seu proutin Eucharistia *mysticè Immolatum* repræsentat *corpus passum* in Cruce: hinc l. c. explicans S. D. quid in *corpore Vero* considerandum sit, ait: *quantùm autem ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc Sacramento, figuræ ejus fuerunt omnia Sacrificia Veteris testamenti.* Itaque sub nomine *Corporis* mysticè immolati, & Sacramentaliter existentis, meminit S. Thomas implicitè omnium eorum, quæ constituunt Sacramentum, sicut etiam sub nomine *panis & Vini* tantùm implicitè meminit specierum, & quidem tantùm ut existentium in substantia; patet ergo malam esse consequentiam, quòd, quia *intentio & forma consecrationis* non nominatur explicitè, sicut nec *Species* nominantur explicitè, nec forma, nec intentio sit pars *Sacramenti*, quamvis species sint pars *Sacramenti*. Deinde, si non sufficeret implicita memoratio intentionis & formæ, ex illatione Adversarij non tantùm sequeretur, quòd non essent partes, sed quòd in Sacramento nullius essent *considerationis*, quandoquidem non explicitè ponuntur à *S.* D. inter tria Consideranda, quod nemo Catholicus dixerit.

388. Ulteriùs quæro ex Adversario, an non, sepositò interea textu *S.* Thomæ, pro formâ *Sacramentali* inter partes cujuslibet Sacramenti numerandâ, sufficiat non solùm authoritas S. Augustini, in Joan. c. 15. tr. 80. dicentis: *accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum*, Sed totius Ecclesiæ, comparantis constitutiva *Sacramenti* materiæ & formæ in totis physicis? atqui forma in quolibet toto est pars totius: ergo etiam Forma Sacramentalis est Pars Sacramenti, Quæ tam est expressa Sententia S. Thomæ, ut mirer Adversarium non legisse illam apud S. Magistrum 4. dist. 22. q. 2. a. 1. q. 2. in C. ubi ait, [In Sacramento Eucharistiæ Corpus Christi verum est Res significata tantùm per species Panis & Vini, sed causata per Verba Ministri, & NB. illa duo simul conjuncta sunt signum & causa.] Subsumo. sed esse *Signum & causam* gratiæ seu effectûs *Sacramentalis* est esse *Sacramentum*, ergo corpus *Christi Verum*, & *Verba ministri* simul conjuncta sunt Sacramentum. Idem *S.* D. per partes intrinsecas distinguens *Sacramenta* Novæ ab Antiquis, 4. dist. 1. q. 1. a. 3. in Corp. inquit; [Dicendum, quòd est commune in omnibus *Sacramentis*, quòd consistant in rebus sensibilibus, invisibilem gratiam *Signantibus*. Sed hoc est speciale in Sacramentis Novæ Legis, quòd rebus verba addantur.] & paulò pòst addit: [ut ex rebus & Verbis consistant: sicut Christus ex Verbo & carne.] *Sed consistere ex Verbis* est constare Verbis tanquam parte, sicut Christus Verbo & carne constat tanquam partibus. Et ibid. in respons. ad 2. distinguens partes essentiales à factis seu ceremonijs in usu Sacramentorum adhiberi solitis, cum Hugone de S. Vict. dicit S.D. [Ad Sacramenta concurrunt Verba & res & facta: sed facta pertinent ad usum, vel dispensationem Sacramentorum, NB. Verba autem & res sunt de essentia Sacramenti, & ideo Magister in his duobus dicit constare Sacramenta.]

389. Videamus nunc etiam quid de *Intentione*

tione Ministri dicat Angelicus Doctor, & an non sub prædictis duabus partibus *ut quod* includat intentionem tanquam partem, *ut quo*, sicut totum physicum sub nomine *Materiæ & Formæ* continet etiam *unionem*, tanquam partem *ut qua*; quemadmodum etiam sub dictis duabus partibus sacramentalibus comprehenduntur illa, quæ sunt *Ratio formalis* ut *Res & Verba* in Sacramentis, non secundùm se, & suum esse physicum, sed prout sunt partes totius Moralis, nempe Sacramenti, spectari debeant, adeóque prout sunt legitimè *institutæ*, tanquam signa gratiæ, & à legitimo *ministro applicata*. Hujusmodi ergo partes, sub rebus & Verbis cum debita intentione & ab idoneo Ministro conjunctis, complectens S. D. 3. p q. 64. a. 8. in C inquit: [Ea, quæ in Sacramentis aguntur, possunt diversimode agi: sicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptismo, potest ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia hujusmodi. Et ideo oportet, quòd determinetur ad unum, id est, ad Sacramentalem effectum per intentionem abluentis.] Quibus Verbis S. D. *Intentioni* tale tribuit officium, quale præstat *unio*, tollens materiæ & formæ indifferentiam ad se mutuò, easque uniendo complens in ratione determinatæ & adæquatæ radicis certorum effectuum, ad quos ordinatur totum substantiale. Subsumo. Atqui unio ratione hujus actualis completionis, ac determinationis, est pars *ut quo*: ergo juxta Angel. Doctorem etiam intentio est pars *ut quo*, tanquam actuatio & determinatio *ut quo*, quemadmodum forma est actus, & determinata radix *ut quod*. Vnde quia omnis pars Sacramenti debet saltem per suam compartem reddi sensibilis, ibidem ait, intentionem exprimi per formam, statim enim subjungit: *Et hæc Intentio exprimitur per Verba, quæ in Sacramentis dicuntur.*

390. Idem S. D. *Intentionem*, & *Ministrum idoneum qua talem* in toto Sacramento, tanquam in una causa adæquatâ gratiæ includens, ut partes constitutivas hujus totius moralis 4. *dist. 6. q 1. a. 2. q. 1. in C.* sic loquitur. [Ad effectum autè Sacramenti videmus multa concurrere, scil. Ministrum, formam Verborum, & materiam: hæc autem non possunt colligari ad invicem, ut sint una causa, nisi per intentionem baptizantis, qui scil. formam & materiam applicat, suum verò ministerium ad utrumque, & totum hoc ad Sacramenti collationem (nempe ut conferatur adæquatum Sacramentum) & ideo requiritur intentio baptizantis. Et similiter etiam in omnibus aliis Sacramentis requiritur intentio ministri cum debita materia & forma, non solùm ad effectum Sacramenti consequendum, sed NB. ad Sacramenti perceptionem.] scil. ut percipiatur adæquatum Sacramentum.

391. Quòd si tamen Adversario nondum sufficiat, prædictas partes sub nomine *Rerum & Verborum* implicitè memorari, addam S. Doctori Testimonium longè majus, ipsius nimirum Concilij Florentini, quod cum ceteris partibus intrinsecè constitutivis Sacramenti, nempe cum materia & Forma explicitè meminit *Intentionis & idonei ministri*, ut sic ex eodem Concilio pateat, non tantùm *formam*, sed etiam *Intentionem* cum legitimo ministro, in quo recipitur per modum unius accipiendam, immeritò à partibus *perficientibus* totum Sacramentum excludi, & tantùm pro causis *efficientibus* ab Adversario agnosci. Sic ergo loquitur concilium. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur* (non dicit *efficiuntur*, & singula eodem modo requirit, adeóque ut æqualiter *constituentia intrinsecè* Sacramentum) *Videlicet rebus rebus, tanquam materiâ, Verbis, tanquam formâ, & personâ Ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Ex quibus verbis etiam patet, quòd non obstante, quòd minister sit causa *efficiens* intentionis, & applicationis, & ipsius formæ, seu Verborum, ac propterea dicatur *conferens* Sacramentum, possit tamen ipse etiam esse pars constitutiva, *non compartis*, quam efficit, sed *totius Sacramenti*, quod ex productione compartium exsurgit, & quod ipse cum materia & forma *perficit*. Sicut materia prima non tantùm est causa formæ materialis, illam sustentando, tanquam effectum à se adæquatè distinctum, sed etiam est causa intrinsecè constitutiva totius substantialis, quod ex ipsa, & ex ejus effectu physicè exoritur: & sicut intellectus non tantùm est causa efficiens suæ intellectionis, sed etiam intrinsecè constituens hoc concretum *intelligens*.

392. Atque ex his redditur evidens, quàm immeritò Adversarius consecrationem, quatenus est Vitalis prolatio Verborum à Sacerdote consecrante procedens, & formam sacramentalem ut humano modo prolatam constituens, à ratione partis excludat hac unica de causa. [Quia consecratio est actio, qua fit Sacramentum: ergo non magis intrinsecè illud constituit, quàm actio, qua producitur homo, sit intrinsecè partialiter homo; vel actio coqui, per quam conficitur cibus corporalis, sit aliquo modo cibus coctus.] Falsum enim est, quòd consecratio sacerdotalis sit actio, qua fit id est, quâ producitur ipsum Sacramentum, sed quâ producitur sonus Verborum, distinctus ab actione, & simul cum actione constituens formam in ratione verborum formalium, humano modo, & vitaliter prolatorum: ex qua forma deinde fit, id est, constituitur simul cum aliis compartibus totum Sacramentum, quod est totum morale. Proinde instantiæ ab Adversario impertinenter adductæ, tantùm probant, actionem consecratoriam,

prout à Sacerdote procedit, debere adæquatè distingui à termino producto, sicut productio hominis adæquatè distinguitur ab homine, & coctio cibi à cibo; non autem probat, quòd ex actione consecratoria, & termino illius adæquatè distincto, non possit constitui aliquod totum morale, à Christo institutum, ut sit completum & adæquatum signum causativum gratiæ ad modum cibi & potûs spiritualis. Sicut ipse Adversarius negare non potest, quòd actio productiva hominis cum suo effectu constituat hoc concretum accidentale *productus*, & coctio cibi concretum *coctus*. Sic ergo sequelæ ab Adversario illatæ deficit suum caput, cùm discursui suo subjungit hæc Verba: [*Ex eodem capite* non est consentiendum Haunoldo lib. 4. n. 763. non probabiliùs dicenti, etiam Verba consecrationis constituere intrinsecè Eucharistiam.] Quibus verbis ipsum manifestè contradicere non tam P. Haunoldo, quàm S. Thomæ clarissimis illius textibus suprà relatis ostendi, & rursum confirmo alio æquè claro. q. 27. de veritate a. 4. ad 10. Vbi ait S. D. *In omnibus igitur verum est, quod virtus Sacramenti NB. non consistit in materia tantùm, sed in materia & forma simul, quæ duo sunt unum Sacramentum.*

393. Neque tamen hinc sequitur, ut forsan arguere posset Adversarius, quòd si Eucharistia partialiter consisteret in Forma Verborum transeuntiù, ipsa non ampliùs esset Sacramentum *permanens*. Nam Eucharistia non dicitur Sacramentum permanens ratione formæ; sed ratione materiæ proximæ permanentis, quatenus hæc non est actio transiens, sicut ablutio, unctio &c. sed etiam extra usum transeuntem datur Sacramentum Eucharistiæ, secundùm materiam proximam existens physicè, secundùm formam moraliter perseverantem in suo effectu existens moraliter.

394. Ex his tandem concludo, Regulam Partium, ex qua P. Haunoldus lib. 4. n. 768. & n. 770. intulit *Intentionem*, & *Potestatem* idonei Ministri esse Partes constitutivas Eucharistiæ, in materia & forma non secundùm se sumptis, sed prout à Christo institutis, inclusas, non probare nimium, sed solùm eas partes, quas etiam S. Thomas, & inprimis Concilium Flor. agnovit, eòque lumini naturæ conformem, ut cùm totum nihil sit aliud quàm omnes suæ partes *ut quod*, vel *ut quo*, simul sumptæ, id sit pars totius, quo solo ablato non ampliùs remanent omnes partes, vel quo solo non posito non sunt positæ omnes partes, adeóque nec remanet nec ponitur totum. Quando verò prædictæ partes *ut quo* explicitè inter partes ab Autoribus non recensentur, inde fit quia censent eas in partib⁹ *ut quod* jam implicitè includi; vel quia nomen partis sumunt rigorosè, pro parte *ut quod*: quo sensu etiam in totis physicis sola materia & forma partes dicuntur, unio verò & subsistentia vocantur complementa intrinseca, seu partes, *ut quo*. Et sic difficultas ab Adversario mota recidit in quæstionem nominis, ex intentione loquentis distinguendam, ac decidendam.

CONTROVER. LXXXVII.

CONVERSIO AQVÆ.

An hæc fiat aliquando immediatè in Sanguinem Christi.

395 QUod Cathechismus Romanus *parte 2. c. 4. n. 16.* dicit, scilicet ante Consecrationem Calicis omnium Ecclesiasticorum Scriptorum sententiâ & judicio aquam in Vinum converti, quódque etiam cum relatis ab Innocentio III. *cap. cum Marthæ. de celebratione Missarum.* ut probabilius asserit S. Thomas *3. p. q. 74. a. 8. in C.* cui adversatur potuisset insuper addere alium textum ex 4. *dist. 11. q. 2. a. 4 q. 1. ad 2.* hoc neque P. Haunoldus libro 4. n. 808. negat communiter fieri, neque est in quæstione, sed id potiùs quæritur, quando aqua paulò copiosior est affusa, quæ quidem nondum rationem Vini usualis tollat, sed tamen ante consecrationem in Vinum converti nequivit (quem proinde casum expressè excipit S. Thom. cit a. 8.) vel quando immediatè ante consecrationem est immixta, prout Christum fecisse communiter creditur, atque etiam necesse foret, si priùs per oblivionem mixtio facta non esset, utrum in tali casu aqua immediatè per consecrationem in sanguinem converteretur, antequam in Vinum potuerit converti. Et ad hanc quæstionem affirmativè respondet P. Haunoldus, adeóque non dicit, aquam communiter in vinum non converti, sed solùm, pro consecratione necesse non esse, ut priùs fuerit conversa in Vinum, contra quod nihil evincit Adversarius relatis textibus, nullâ aliâ interpretatione egentibus: sed partim ex citato *cap. cum Marthæ*, partim ex S. Thoma probatur, aquam nondum conversam in Vinum vi Unionis moralis, quâ constituit, & integrat Vinum Usuale, immediatè in sanguinem converti.

396. Nam cum Innocentius §. *Quæsivisti etiam.* tres sententias retulisset de *consueta* aquæ cum Vino mixtione, rejectâ primâ, asserente, aquam converti in aliam aquam, quæ ex Christi latere cum sanguine effluxit, cùm tamen Verba consecrationis solius sanguinis faciant mentionem, reprobatâ etiam tertiâ sententiâ, negante aquam ullo modo converti, approbavit quidem secundam, sed solummodo, quatenus dicit, aquam converti in sanguinem: Rationem verò illius desumptam ex immediata conversione in

in Vinum improbavit Pontifex, tanquam incertam, ac quibusdam Philosophis falsam, cui proinde, quidquid sit de ejus Veritate, sententia Theologica magis certa non sit inædificanda. Propterea aliam rationem substituit, quæ probat conversionem aquæ in sanguinem, etiamsi priùs non physicè fuerit conversa in vinum; fundat enim illam conversionem aquæ in sanguinem in conversione saltem morali aquæ in Vinum usuale, propter unionem cum illo, per quam, sicut & per ipsam conversionem aquæ in sanguinem Christi, denotatur mirabilis Unio populi fidelis cum Christo, & mediante Christo cum Patre Cœlesti.

397. Ex S. Thoma autem triplici modo probatur responsio P. Haunoldi. Inprimis loco ab Adversario citato S. Doctor noluit admittere aquam Vino admixtam post consecrationem manere aquam, ne populus adorando, quidquid liquoris est in Calice, saltem materialem idololatriam committeret. Deinde loco à me citato hanc dat rationem: [Quia si aqua in propria natura remaneret, sic calix consecratus non esset tantùm potus spiritualis, sed etiam corporalis: & ita non liceret post primam sumptionem sanguinis iterum sumere.] prout tamē licet die Nativitatis Domini, vel quando propter paucitatem Sacerdotum eidem subinde ex speciali privilegio conceditur uno die plures Missas facere. Utraque ratio pugnat pro nostro casu, & quæstione; & cùm non *sit ex naturâ* aquæ & Vini petita, sed solummodo ex *moralibus inconvenientijs*, non probat naturalem Virtutem Vini, aquam in qualibet brevissimâ temporis mora in Vinum convertendi, sed potiùs *institutionem* Sacramenti ita factam esse, ut istæ inconvenientiæ non habeant locum, utque proinde aqua in Sanguinem convertatur, etiamsi priùs converti nequiverit in Vinum.

398. Quod ipsum ulteriùs Sapienter probat P. Haunoldus assumptâ evidenti paritate ex Verbis Angelici Doctoris 3. *p. q.* 74. *a.* 3. *ad* 3. ubi ait. [Dicendum, quòd modica permixtio non solvit speciem: quia id quod est modicum, quodammodo absumitur â plurimo: & ideo, si sit modica admixtio alterius frumenti, ad multò majorem quantitatem tritici, poterit exinde cōfici panis, qui est materia hujus Sacramenti. Si verò sit magna permixtio (puta ex æquo, vel quasi) talis permixtio speciem mutat: unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus Sacramenti.] Si ergo, infert P. Haunoldus, sufficit, quòd major quantitas tritici absumat minorem quantitatem alterius frumenti, seorsim non consecrabilis, & propter talem absumptionem ac Unionem moralem reddat etiam illam consecrabilem, etiamsi eam non cōverterit physicè in substantiam tritici, idem poterit dici de modica quantitate aquæ, physicè nondum conversæ in Vinum.

399. Neque potest ad hunc discursum respondere Adversarius, quòd farina alterius frumenti modicè admixti physicè convertatur in triticum. Licet enim S. Thomas 4. dist. 11. q. 2. a. 2. q. 2. ad. 1. dicat. [Quamvis sicca dum integra manent, non amittant speciem ex permistione, tamen quando dividuntur, & conficiuntur, sicut in pane accidit; possunt speciem amittere.] & ibid. in corp. [Si autem adeò sit parva admistio, quòd species panis triticea maneat, & illud, quod additur, ad naturam tritici convertatur, potest exinde confici Sacramentum.] Tamen nec his Verbis S. Doctor vult asserere perfectam conversionem physicam, quæ non solùm indiscernibilitatem, ac inæstimabilitatem, sed mutationem substantialem denotet; quia triticum non agit in frumentum admixtum, sicut Vinum agit in aquam. Ideo S. D. in textu ex 3. p. relato, usus est Verbo *absumitur*, seu absorbetur, non autem Verbo *convertitur*. & addidit particulam limitantem NB. *quodammodo absumitur à plurimo*. Unde, cùm his Verbis Adv. contra P. Haunoldum triumphum ante Victoriam sibi accinuit: [Quantùm gloriaretur Adversarius, si sic ipsius sententiis hucusque rejectis; etiam obiter & non ex professo, S. Doctor vel à longè faveret?] Clarè ostendit, se in S. Thoma pro sententiis P. Haunoldi clarissima allata Testimonia vel non legisse; vel ex necessitate hanc nimiùm sibi applausivam hederam suspendisse, ut Aquam suam pro Vino ijs vendere posset, apud quos Verba defectum Rationum supplere valent.

CONTROVER. LXXXVIII.

TRANSUBSTANTIATIO.

An fiat per novam productionem termini ad quem.

400. EX hoc, quòd S. Thomas 3. *p. q.* 75. *a.* 8. *ad* 1. asserat hanc propositionem: *Ex pane fit corpus Christi* esse propriè dictam, non rectè infertur contra P. Haunoldum libro 4. n. 837. ad salvandam proprietatem locutionis requiri productionem novam corporis Christi. Demonstratur hoc ex ipso S. Doctore, qui ipse explicat in corpore citati articuli, quis sit sensus prædictæ propositionis, scilicet non esse alium, quàm, *ut post hoc sit hoc* (non dicit: *ut prodveatur hoc*) *ex quod prædicti termini non sint simul*. Deinde requirit solummodo aliquem transitum, quo *unum extremum transit in aliud, sicut panis in corpus Christi* (Ecce particulam *fit* explicat per Verbum *transit*, sine

productione nova ejus in quod transitur) Denique indicat convenientiam hujus transsubstantiationis cum transmutatione naturali, *quod utrobique remanet aliquid idem.* Itaque juxta S. Thomam ista propositio : *Ex pane fit corpus Christi*, æquivalet huic : *ex pane est corpus Christi*, vel *panis transit in corpus Christi*, vel *pani succedit corpus Christi sub aliquo eodem*, scilicet sub ijsdem speciebus accidentalibus. Licèt autem ad hanc transubstantiationem faciendam Præceptor Angelicus hîc *q.* 78 *a.* 4. requirat, *quòd in verbis formalibus hujus Sacramenti sit quædam Virtus creata instrumentalis*, non tamen requirit, ut illa *Virtus creata instrumentalis* sit de novo productiva corporis Christi : Sic enim de illa loquitur Angelicus Præceptor 4. *dist.* 8. *q.* 2. *a.* 3. *ad* 5. [Dicendum, quòd Virtus agentis principalis respicit principaliter terminum ad quem : sed Virtus causæ instrumentalis non attingit terminum ad quem, sed habet operationem suam in his, quæ sunt circa terminum : sicut qualitates activæ elementales non attingunt ad animæ rationalis introductionem. Et similiter hoc contingit, quia Virtus illa instrumentalis, quæ inest Verbis, habet operationem supra substantiam panis, quia Verbum ad elementum accedit, secundùm Augustinum : non est autem aliquo modo causa eorum, quæ in termino ad quem sunt, sicut, quòd sint accidentia sine subjecto, vel alicujus hujusmodi, & ideo objectio cessat.] Dico & ego Adversarij objectio cessat.

CONTROVERSIA LXXXIX.

PRIMA GRATIA.

An hæc aliquando causetur a Sacramento Eucharistiæ?

401. INterpretatio, quâ P. Haunoldus lib. 4. n. 882. secutus Emin. Card. de Lugo disp. 12. n. 24. & plures alios insignes Doctores, textum S. Thomæ 3. *p. q.* 79. *a.* 3. mox referendum explicavit de primâ remissione peccati mortalis per Sacramentum Eucharistiæ solùm mediatè causabili, scilicet mediante perfectâ charitate ac contritione, in ordine ad quam eliciendam Sacramentum devotè cum sola attritione bonâ fide susceptum, ex Benignitate DEI confert gratiam auxiliantem; est consona propriis S. Doctoris Verbis, ita loquentis de peccatore solùm attrito, & inculpabiliter omittente ampliorem dispositionem. *Fortè enim primò non fuit sufficienter contritus : sed devotè & reverenter accedens consequetur per hoc Sacramentum gratiam Charitatis, quæ contritionem perficit, & remissionem peccati*, quo proinde textu satis clarè indicat S. Doctor, priùs conferri gratiam actualem, seu auxilium Charitatis, tum perfici contritionem, id est, pro contritione antè imperfecta, & non sufficiente, auxilio gratiæ effici ac elici perfectam, & per hanc obtineri gratiam remissivam, seu remissionem peccati.

402. Est præterea hæc interpretatio conformis principiis ejusdem S. Thomæ. Nam 4. *dist.* 12. *q.* 2. *a.* 1. *q.* 1. ait : [Dicendum, quòd proprius effectus cujuslibet Sacramenti debet assumi ex similitudine ad materiam illius Sacramenti : sicut expurgatio veteris vitæ est effectus Baptismi per ablutionem aquæ significata. Et ideo, cùm materiale in hoc Sacramento sit cibus, oportet, quòd effectus proprius hujus Sacramenti accipiatur secundùm similitudinem ad effectum cibi.] Ergo quando in priori textu à P. Haunoldo explicato S. Thomas concedit, ab Eucharistia per accidens causari remissionem peccati mortalis, non potest, ut idem P. Haun. l. c. argumentatur, illam causare, immediatè causando gratiam, quia hæc non nisi ad modum cibi ab Eucharistia causari potest, cibus autem spiritualis supponit Vitam spiritualem, sicut cibus corporalis supponit vitam corporalem. Atque ita de Virtute solummodo mediatè causandi remissionem Peccati mortalis intelligendi sunt plures alij textus Angelici Doctoris ab Adversario non adducti, 4. *dist.* 9. *q.* 1. *a.* 1. *q.* 2. & *dist* 12. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 2. *ad* 1. & ille de Confirmatione adductus ex 3. *p. q.* 72. *a.* 7. *ad* 2. etiamsi ibi S. Doctor nullam faciat mentionem auxilij, intuitu Sacramenti collati pro eliciendâ contritione causativâ gratiæ. Nam etiam in 4. *dist.* 12. *q.* 2. *a.* 1. *q.* 1. ubi de Sacramento Eucharistiæ ait : *ad hoc sequuntur duo effectus, augmentum spiritualis quantitatis in augmento Virtutum, & restauratio deperditorum in remissionem Venialium, vel reparationem cujuscunque defectûs præcedentis* : nullam facit mentionem auxilij & Charitatis, & tamen, ut ex sequenti articulo & 3. p. q. 79. a. 4. & 4. dist. 16. q. 2. a. 2. q. 4. in C. & ad 1. patet, primùm *ex fervore Charitatis peccata Venialia remittuntur.*

403. Quærit quidem adhuc Adversarius, cur ergo aliter de extrema Vnctione, concedendo illi immediatam remissionem peccati mortalis, aliter de Eucharistia, concedendo tantùm mediatam, senserit P. Haunoldus n. 883. cùm tamen S. Thomas extremam Vnctionem Eucharistiæ & Confirmationi expressis verbis comparaverit 4. *dist.* 23. *q.* 1. *a.* 2. *q.* 1. de illa sic scribens : *Si invenit peccatum aliquod, vel mortale, vel veniale, quoad culpam, tollit ipsum, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis, sicut etiam de Eucharistia & Confirmatione suprà dictum est.* Resp. P. Haunoldum n. 883. non sentire aliter de Extrema Vnctione, & aliter de Eucharistia, sed in responsione

sione ad objectionem solùm transmittere, ut probabilem illam sententiam, quæ contendit, extremam unctionem esse *per se* institutam ad immediatè remittendum peccatum mortale, & non tantùm ad remittendum mediatè, vel *per accidens*. quæ particulæ *Per se*, *& Per accidens*, non solam etiam quæstionem nominis, ut Adversarius vult, sed specialem Intentionem Institutoris in illa sententia denotarent, aliàs etiã S. Thomas, loco de extrema unctione citato in corp. articuli faceret quæstionem nominis, distinguendo inter effectum principalem & non principalem. Audiamus nunc verba P. Haunoldi. [R. Inquit, cum Card. Lugo, ideo hoc esse probabile de Extrema Vnctione, quia probabiliter est instituta ad tollendum, quod reliquum est peccati seu culpæ, seu pœnæ, juxta dispositionem subjecti, & quidem si hoc facit (Ecce, non asserit, sed transmittit) non per accidens, sed per se id facit.] Ratio autem transmittendi ut probabile, quòd Extrema unctio mortalia in defectum sacramentalis pœnitentiæ inculpabiliter omissæ, cum imperfecta contritione remittat, Specialis est, Primò: quia S. Jacobus c. 5. universaliter ait: *Si in peccatis est, dimittentur ei.* Secundò, quia per Formam Vnctionis universaliter dicitur: *Indulgeat tibi DEVS, quidquid deliquisti* &c. Tertiò, quia extrema Vnctio sæpe confertur ijs, qui nequeunt ampliùs elicere contritionem, & quibus tamen sæpe antea solùm attritis maximè necessaria esset Vis immediatè remittendi peccata.

CONTROVERSIA XC.

EFFECTVS EVCHARISTIÆ.

An Species Vini augeant effectum Gratiæ.

404. QVòd P. Haunoldus lib. 4. n. 884. dicens: [Vtraque sententia tam est probabilis intrinsecè & extrinsecè, ut inter illas difficilis sit electio. In affirmativam magis propendeo.] debuisset magis in negativam propendere, non persuadet Adversarius ex S. Thoma, opusculo 58. cap. 29. asserente: [Sicut sumit sacerdos Sanguinem Christi sacramentaliter de calice: sic populus eum sumit Intellectualiter sub specie panis de ipso corpore Christi, & est eis tam utilis, & tam dulcis, ut Sacerdotibus, qui sumunt eum sub specie Vini de calice.] Ex sumptione enim *intellectuali*, qua fideles firmissimè credunt, sanguinem esse annexum corpori Christi realiter sumpto sub specie panis, non probatur augmentum gratiæ ex opere operato, supponentis sumptionem *Sacramentalem*, sed solummodo infertur augmentum gratiæ, correspondens sumptioni *intellectuali*, id est, merito fidei: quo tamen fieri potest, ut hæc sumptio sit tam *utilis*, quàm sumptio sacramentalis, secluså æquali fide, & propter sumptionem realem totius Christi sub una specie sit æquè *dulcis*. Quòd si tamen fidei addatur utriusque speciei sumptio sacramentalis, adeóque si sanguis à sacerdotibus sumatur *Sacramentaliter*, & *Intellectualiter*, non ostenditur ex S. D. quòd sumptioni sacramentali nullum superaddatur augmentum gratiæ, causatum à Sacramento ex opere operato: sed contrarium potiùs P. Haunoldus n. 886. probavit ex hymno Angelici Doctoris, quo utens Ecclesia dicit: *Dedit fragilibus corporis ferculum: Dedit & tristibus Sanguinis poculum*: ut scilicet, quemadmodum David ps. 103. prædixit, *Panis cor hominis confirmet. & Vinum lætificet cor hominis.*

405. Respondit quidem, ut audio, Adversarius ad hoc testimonium S. Thomæ, â quodam Viro Docto in publica disputatione ipsi objectum, Angelicum Doctorem posteriorem versiculum tantùm addidisse *ad complendum Metrum.* Verùm crediderim S. Magistrum potiùs Veritati, quàm Poësi aut arti fingendi, an verificandi insistere voluisse, dum signo Symbolico specierum Vini, in poculo propinatarum, specialem effectum gratiæ lætificantis cor hominis, symbolo correspondentem adscripsit, & pro singulari Beneficio commemoravit: id quod colligitur ex ipso loco, ab Adversario citato. Nam circa initium capitis 29. cùm S. D. quæsivisset, *quare Sacramentum sumitur sub specie duplici, cibi & potûs, sive Panis & Vini*, prima ratio his ab illo Verbis exprimitur. *Vt Ornatum & perfectionem convivij sui, & mensæ demonstraret, sub specie panis & Vini simul Sacramentum altaris administrat.* Atqui si Christus sub specie Vini administrans Sacramentum, & dans *tristibus Sanguinis poculum*, nullam specialem refectionem animæ, per intensiorem gratiam, cum majori in rebus tristibus auxilio & robore connexam, exhiberet, nihil *perfectionis* convivij sui demonstraret, sed inane signum, sicut inane poculum apponeret; quod sanè S. Thomas noluit asserere, & ideo prædictus versiculus in hymno non est inane *complementum Metri.*

406. Idem colligitur ex altera ratione, âS. D. ad præmissam quæstionem his verbis reposita: *Secunda: ad redemptionis corporum nostrorum, & animarum simul saginationem.* Iterum subsumo. Atqui administratio Sacramenti sub specie Vini nihil adiiciens gratiæ, quæ est corporum & animarum spiritualis sagina, quatenus majorem gloriam corporum & animarum in cœlo præstat, nihil conduceret ad *saginationem*:

Ergo administratio Sacramenti sub specie Vini adjicit augmentum gratiæ.

407. Id ipsum ulteriùs confirmatur ex citato S. Doctore, quando ibid. post medium inquit. *Secundò quæritur, quare populus non accipit Sanguinem sub specie Vini, sicut Sacerdos?* & mox rationem reddens, ait: [Prima est, ad habendum Vas congruum, hujus Sanguinis contentivum. Sicut enim Vinum vas specialiùs & diligentiùs præparatum, in quo servetur, exigit, quàm panis; sic sub specie Vini Sanguis Christi sumendus solùm Sacerdotibus conceditur, tanquam Vasis Domini ad hoc specialiter consecratis, & sacrâ religione constrictis, & Virtutum pulchritudine excellentiùs præornatis.] Infero. Ergo tantæ præparationi ad sumendum Sanguinem Christi sub specie Vini, intuitu Sanguinis ex opere operato correspondet intensior gratia: ut sic non propter Vini species solùm, sed propter Sanguinem, æquè quidem *præsentem* sub speciebus panis, sed non æquè *fructuosum*, major præparatio, & Virtutum apparatus exigatur. Et sic nec Sacerdotes de gravamine obligationis majoris, nec Laici de negatione Specierum Vini ullam ampliùs conquerendi causam habent, dum hi levamine obligationis, illi autem gravaminis fructu potiuntur.

408. Atque ex hoc patet Solutio communis argumenti, desumpti ex querela laicorum, & maximè hæreticorum contra negatum laicis calicem. Quibus à Trid. sess. 21. cap. 3. respondetur, *quod ad fructum attinet, nullâ gratiâ Necessariâ ad Salutem* (NB. non dixit *nullâ Simpliciter, sed nullâ Necessariâ* ex Christi præcepto sumendi integrum Sacramentum quoad Substantiam, non autem quoad ejus perfectionem integralem) *eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.* Unde tantùm abest S. Thomas l. c. à sententia Adversarij, ut ibid. potiùs contrariæ triplicem rationem, & præcipuæ objectionis veram Solutionem statuat. Unde etiam 3. p. q. 80. a. 12. ad 3. dixit. *Potest autem à populo Corpus sine Sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum* (Scilicet nec integritatis Sacrificij) *quia Sacerdos in persona omnium Sanguinem offert, & sumit*, (nec Integritatis Sacramenti) *quia sub utraque specie totus Christus continetur.* Ecce quomodo S. Doctor duplici ratione adjectâ non excludat detrimentum intensioris gratiæ, sed duplicis integritatis, â me indicatæ: ideo etiam iste textus, quem videbatur Adversarius pro se potuisse adducere, pro P. Haunoldo militat.

409. Urget Adversarius. [Nec per ambas species plenior ex parte rei significatæ, significatur refectio, quàm per alteram, quandoquidem sub utraque totus Christus sumatur.] Respondetur subjunctam rationem esse insufficientem ad probandam assertionem, quia aliud est, sub utraque specie seorsim sumi *totum Christum*, & aliud sumi *perfectum convivium*, adeóque perfectioris gratiæ significativum, & causativum: quod posterius membrum negavit S. Doctor suprà relatus, & loco proximè allegato a. 12. in corp. inquit: [Quòd circa usum hujus Sacramenti duo possunt considerari. Unum ex parte ipsius Sacramenti: aliud ex parte sumentiũ. Ex parte quidẽ ipsius Sacramenti convenit, quòd utrumq; sumatur, scil. & corpus, & sanguis, quia NB. in utroq; consistit perfectio Sacramenti, & ideo quia ad Sacerdotem pertinet, hoc Sacramentum confectare, & perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine.]

410. Instat ulterius Adversarius. [Si ex differentia, quæ est *in modo significandi*, posset aliquid concludi, etiam Baptismus collatus per *immersionem*, qua expressiùs *ex modo significandi* denotatur consepultura Baptizati cum Christo, majorem gratiam causaret, quàm cùm confertur *per aspersionem*. Unde argumentum Haunoldi ex indicato principio desumptum, non subsistit; sed quemadmodum de Manna exod. 16. refertur, *nec qui plus collegerat habuit amplius, nec qui minus paraverat, reperit minus*: ita interprete S. Doctore l. c. quilibet æqualiter (quantum est ex parte Sacramenti) de Eucharistico Botro sumit, *Vvam* (scil. corpus Domini) *in cibum*, & Sanguinem *in potum*.] Verùm, Adversarius non assecutus est Vim argumenti, ex S. Thoma allati: quia Species vini juxta S. D. non tantùm spectant ad clariùs significandam refectionem spiritualem animæ, sed insuper ad perficiendum & magis integrandum Sacramentum in ratione convivij, adeóque per conjunctionem specierum Vini causatur major gratia, non præcisè quia *clariùs*, sed quia *Integraliùs* Significatur refectio, tam per modum cibi, quàm per modum potûs, ut proinde utrique symbolo debeat correspondere causalitas specialis gratiæ.

411. Unde patet disparitas cum *Immersione*, quâ non magis integratur aut perficitur Baptismus, & disparitas cum *Manna*, quod sicut consistebat tantùm in unica sua specie, sic quidem declarat, sub una eâdemque specie Eucharistica non plus gratiæ ex opere operato accipi, sive in magnâ, sive in parvâ, sive in unâ, sive in pluribus hostijs, Christi corpus sumatur, & sive multum sive parum ex calice bibatur: nõ autem denotat sub specie diversa Vini nihil intensioris ac specialis gratiæ sumi; nam etiam Manna non præstitit effectũ potûs, sed solius cibi. Quia tamen gratia Sanctificans spirituali modo præstat rationem cibi & potûs (prout Justitia dicitur esuriri & sitiri, & â Christo comparatur *aquæ Vivæ, & cibo permanenti in Vitam æternam*) ideo S. D. *opusc. 58. cap. 29. in fine*, loquens de gratia quoad substantiam, non quoad intensionem, rectè dixit: *Duo Sumo in botro, Vvam scilicet Corpus Domini in cibum, & ex uva sugo dulcem sanguinem in potum.* Itaque P. Haunoldus spectando mentem S. Thomæ non debuit propendere

dere in sententiam Adversarij: sicut nec in eandem propendit, sed absolutè contrariam docuit Religiosæ observantiæ in allegandis contrarijs Autoribus studiosissimus P. Philippus â Sanctissima Trinitate, Carmelita Discalceatus, disp. 7. de Euch. dub. 4. adducens recentiores Discipulos S. Thomæ.

CONTROVERSIA XCI.

PECCATA DVBIA.

An sint Materia Necessaria Confessionis.

412. NOn dubito, quin Sanctissimi & humillimi Aquinatis graviter indignante Modestiâ, Adversarius ita thesin suam auspicatus sit: [Parùm interest, quòd, ut notavit Haunoldus lib. 4. n. 1004. quando adest probabilis ratio, â quâ potuit homo prudens moveri ad judicandum, peccatum non esse commissum, NB. *Theologi conveniant non esse obligationem confitendi*, etiamsi adsit non solùm suspicio quædam de peccato commisso, sed etiam quædam probabilitas: NB. *prævalet enim Authoritas S. Thomæ* 4. dist. 21. q. 2. a. 3. ad 3. sic oppositum sentientis, dum ait] [Quando aliquis dubitat de aliquo peccato, an sit mortale, tenetur illud confideri dubitatione manente: quiâ qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse mortale peccatum, peccat mortaliter, discrimini se committens. Et Similiter periculo se committit, qui de hoc, quod dubitat esse mortale, negligit confiteri. Non tamen debet asserere illud esse mortale, sed cum dubitatione loqui, & judicium Sacerdotis exspectare.

413. Verùm, ponamus interim, quòd Adversarius propriam S. Doctoris mentem rectè sit assecutus, quomodo, si ceteri Theologi, de negatione obligationis confitendi peccata dubia omnino conveniant, stabit lex illa positiva sine sufficienti promulgatione, cùm ipse S. Doctor 1. 2. q. 90. a. 4. in C. expressè dicat: [Ad hoc, quòd lex Virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet, quòd applicetur hominibus, qui secundùm eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc, quòd in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione: Unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quòd lex habeat suam Virtutem.] Quomodo autem censebitur lex positiva Christi sufficienter promulgata, si Theologi, qui indoctioribus debent Divinas leges promulgare, & declarare, de negatione legis conveniant, etiam postquam legerunt, & aliter, quàm Adversarius, interpretati sunt S. Thomam?

414. Itaque Adversario ego cavendum puto, ne dum S. Thomam ceteris Theologis, de negatione obligationis confitendi peccata *positivè* dubia convenientibus, dicit *prævalere*, ipse suam interpretationem D. Thomæ, dicat prævalere interpretationi cæterorum Theologorum, quorum nomine hîc adscribam in investigandis obligationibus Moralibus Versatissimi Thomistæ interpretationem: sic enim Sylvester, Sacri Palatij Magister dignissimus, scribit in sua Summa *Verb. Confessio* 2. q. 3. [Quæritur, utrum dubitans de aliquo an sit mortale, teneatur illud confiteri? Et dicit S. Thomas, quòd sic: aliter periculo se committit, vel omittit, in quo dubitat esse mortale. Sed tamen Notandum est (præsertim Adversario, S. Thomam loquentem de dubio negativo, & propriè dicto, explicanti de dubio positivo, cujus discrimen hîc annotatur) ex doctrina *ejus*, & *communiter omnium*, quòd aliud est scire, aliud opinari, & dubitare: quia scire, ut ex definitione ejus patet, habet certitudinem sine hæsitatione de opposito: opinari verò non habet certitutinem sine hæsitatione: sed habet assensum, vel credulitatem cum formidine de oppositò: dubitare verò NB. non habet assensum, vel credulitatem alicujus: sed *propriè* dicitur, quando aliquis aliquam sententiam nec credit, nec decredit, sed est in æquilibrio, non declinans magis ad unam partem, quàm ad aliam, saltem notabiliter, etiamsi aliqualiter conjecturet leviter sine probabili ratione de altera earum. Qui ergo NB. opinatur probabili ratione de aliquo, quòd non sit mortale, non tenetur illud confiteri.] Ita Sylvester.

415. Videamus nunc Rationem, quam Adversarius communi Theologorum sentui, & Angelici Doctoris genuinæ interpretationi opponit. [Si quis dubius de morbo, de remedio non cogitaret, aggret imprudenter; & Venator si dubitet, an illud, quod movetur, sit homo, vel fera, tenetur non jaculari: sic etiam, qui ita dubitat, an peccatum sit commissum, vel utrum sit mortale, ut pro & contra probabilis se offerat ratio, illud ad Sacramentale tribunal, quod post peccatum commissum est reo favorabile, debet deferre.] Si Adversarius intulisset in altero membro paritatis, quòd, qui dubitat, an peccatum sit commissum, vel utrum sit mortale, debeat cogitare de remedio, ne, si revera fuerit commissum mortale, remedium negligens, æternæ mortis damnum subeat; facilè concederetur ipsi paritas: quia tamen, quamdiu non aliunde probat, dari obligationem confitendi peccata *positivè* dubia, id est, pro quibus est posita ratio probabilis in utramque partem, tamdiu potest dari aliud remedium contra illa nempe absolutio indirecta, sicut datur de non occurrentibus memoriæ, vel contritio perfecta;

ideo illatio paritatis quoad determinatum remedium peccati mortalis, æquè falsa est, quàm falsa esset necessitas assumendi determinatum remedium contra morbum, si plura alia media suppeterent. Hinc S. Doctor ad Annibaldum 4. dist. 16 a. 3. ad 1. cùm sibi objecisset, quòd peccator de omnibus circumstantiis peccati mortalis intra eandem speciem *mortaliter* aggravantibus, debeat exire, expressè ait: *Dicendum, quòd verum est, tamen non oportet, quòd semper per confessionem, sed NB. sufficit, quòd alio modo, scil. per intensecam contritionem.* Et hanc responsionem â suo S. Magistro accipiat sibi Adversarius ad suum Argumentum, neque ampliùs dicat, quòd P. Haunoldus ad illud non attenderit.

CONTROVERSIA XCII.

CIRCVMSTANTIÆ AGGRAVANTE S.

An sint Materia Necessaria Confessionis, quando sunt mortales intra eandem speciem.

416. EXplicatâ per confessionem specie peccati mortalis, non esse obligationem per se loquendo, explicandi circumstantias notabiliter aggravantes intra eandem speciem, ut probabilius asseruit P. Haunoldus lib. 4. n. 1014. allegans S. Thomam 4. dist. 16. q. 3. a. 2. q. 5. ubi expressè eandem sententiam tenet. Sed Adversarius non tam explicaturus, quàm correcturus suum S. Magistrum, ait: [Non observavit Haunoldus, quosdam extitisse tempore Magistri Angelici, qui dicebant aliquas circumstantias, quæ non valde notabiliter aggravant, esse necessariò confitendas, ut si peccatum committatur ab Episcopo, vel in die festo etc. has ergo circumstantias non necessariò confitendas esse, tantùm voluit S. Doctor, subdit enim: *quia Venialia non sunt de necessitate confessionis:* censet itaque, quòd circumstantiæ aggravantes *notabiliter*, scilicet *per modum mortalis*, sint de necessitate confessionis.]

417. Verùm, Adversarium per desideratam observationem doctrinæ aliorum, ab observatione doctrinæ Magistri sui Angelici manifestè deflexisse, patebit ex S. Doctoris Verbis integrè relatis. Ita enim l. c. inquit. [Dicendum, quòd omnes circumstantias confiteri est impossibile, quasdam autem confiteri est necessitatis: sed in hoc est differentia Opinionis. Quidam enim dicunt, quòd omnes circumstantiæ, quæ aliquam NB. notabilem quantitatem peccato addunt (Adversarius observandum monet, eos dixisse, Non notabilem) confiteri necessitatis est, si memoriæ occurrant. Alij verò dicunt, quòd non sint de necessitate confitendæ (etiamsi, quod priores dixerant, notabilem quantitatem peccato addant) nisi circumstantiæ, quæ ad aliud genus peccati trahunt; & hoc NB. probabilius est. Sed addendum est, quæ ad aliam speciem mortalis trahunt; cujus ratio est, quòd Venialia non sunt de necessitate confessionis, sed solùm mortalia, quæ quantitatem infinitam quodammodo habent.] Circa quæ postrema Verba ab Adversario bene notanda est vitiosa translatio hujus propositionis causalis; *Quia Venialia non sunt de necessitate confessionis*: quam propositionem Adversarius refert ad circumstantias intra *eandem* speciem *aggravantes*, quasi S Thomas ideo dixisset eas non esse necessariò confitendas, eò quòd supponeret esse tantùm non notabiles, sed veniales; S. Doctor autem retulit illam causalem ad circumstantias *speciem mutantes*, quas dixit esse confitendas, si ad aliam speciem peccati mortalis trahunt, non autem si ad aliam speciem solummodo Venialis, *eò quòd Venialia non sunt de necessitate confessionis*. Ecce quantum intersit integrè & fideliter adducere textum S. Doctoris. Nunc totum pertexamus, ita enim pergit S. Doctor. [Et quia circumstantiæ aggravantes, quæ aliam speciem peccato non tribuunt, vel quæ tribuunt quidem, sed non mortalis peccati, non sunt de necessitate confessionis: tamen easdem confiteri perfectionis est, sicut & de Venialibus diximus.] Hic rursum Adversarius debuisset observare assertiones *disjunctivas*, quòd circumstantiæ non sint confitendæ, si vel aliam speciem peccato non tribuunt, vel si tribuunt *non mortalem*; quæ esset inepta disjunctio, si etiam in priori membro aggravatio non deberet esse *mortalis*.

418. Citatum hunc textum, quem Adversarius voluit intelligi de circumstantiis *Non notabiliter*, seu *non per modum mortalis* aggravantibus, ipse S. Thomas in oppositum explicat 4. dist. 41. a. 4. in C. Ubi eundem allegans, ex eo infert, illas circumstantias luxuriæ non esse in confessione omittendas, quæ peccatum in aliud genus mutant, scil. stuprum, adulterium, incestum, raptum: atqui in luxuria, in qua non datur ex parte Voluptatis verè veneteæ parvitas materiæ, etiam aliæ circumstantiæ plurimæ sunt mortaliter peccaminosæ, consequenter etiam has inferre debuisset non esse omittendas, vel priores non ex eo præcisè debuisset inferre confitendas, quia peccatum in aliud genus mutant.

419. Longè minùs videtur legisse Adversarius Angelicum Doctorem ad Annibaldum 4. *dist. 16. a. 3. in corpore* expressè dicentem, [Quòd peccatum mortale necessariò est confitendum, ideo circumstantia, quæ novam rationem peccati mortalis addit, de necessitate est con-

confitenda, NB. alia autem non.] Ubi etiam ad omnia argumenta in contrarium allata, quæ tendunt ad probandam necessitatem confitendi circumstantias *per modum mortalis* aggravantes, nullam tamen Novam Rationem formalem seu speciem peccati addentes, respondet, semper negando hujusmodi obligationem. Ad primum, cùm sibi objecisset: [Præcipitur Loth de Sodomis exeunti, ne moretur in omni regione circà, sed penitus de Sodomis, id est, de peccato, per confessionem exeat: ergo non solum peccatum, sed omnis circumstantia peccati confiteri debet.] inquit: [Dicendum, quòd verum est, tamen non oportet, quòd semper per Confessionem, sed sufficit, quòd alio modo, scil. per intrinsecam contritionem.]

420. Ad secundum, quod Adversarius his Verbis proponit: [Si circumstantiæ aggravantes notabiliter non essent de necessitate confessionis, confessio non foret satis verecunda, nec Sacerdotes possent servare æquitatem in pœnis injungendis ad mentē Tridentini.] Quòdque S. Thomas his Verbis sibi objecit. *Secundum quantitatem peccati debet injungi satisfactio: cùm igitur circumstantia variet quantitatem peccati, est confitenda pro satisfactionis injunctione*: S. D. sic respondet: *Ad secundum, de satisfactione recipienda, dicendum, quòd determinata quantitas peccati non potest Sacerdoti innotescì*, (id est, fieri nota sine nimia difficultate obligationis, & anxietatis) *quia nec ipse peccator scit.* (scil. exactè, ut facilè possit determinare durationem, intensionem actus &c. in quibus circumstantiis tamē imbibitur ipsa mortalis malitia peccati.) *Vnde sufficit, quòd cognoscat quantitatem NB. quæ ex nova specie consurgit. Vel dicendum: quòd si cognosceret*, (scil. quantitatem, quæ non ex nova specie consurgit, sed ex circumstantia præcisè notabiliter aggravante, & majorem pœnam merente) *non tamen teneretur confiteri, quia tantùm peccatum mortale* (id est, substantia peccati mortalis, non autem circumstantia) *est de necessitate confitendum.*

421. Ad tertium argumentum, quòd S. D. sibi objecerat, inquiens: [Confessio debet contritioni respondere: sed homo debet de singulis circumstantiis conteri, ut littera Aug. dicit, ergo & confiteri.] Respondet: [De Augustino dicendum, quòd de circumstantiis, quæ peccati speciem mutant, oportet, quòd quis doleat ad peccati dimissionem, de aliis autem singulis sufficit, quòd in generali, non tamen necessitatis est, quòd de eis doleat, ut peccatum dimittatur.] Id est, ut Sacerdos malitiam peccati, in his circumstantiis residentem directè dimittat, sicut tamen dolor de circumstantiis, speciem mutantibus, ad directam dimissionem per distinctam confessionem debet ordinari. Ecce, quàm non obiter tantùm, sed ex instituto S. Thomæ tradat Illam doctrinam, quam ipse ex suo Magistro Alberto M. 4. dist. 16. a. 24. P. Haunoldus autem ex *S.* Thoma desumpsit, & longè gravissimo testimonio Concilij Trid. Sess. 14. cap. 5. confirmavit, quod apud ipsum cum sua declaratione legi potest.

422. Sed opponit Adversarius ipsi Concilio ejus Catechismum. p. 2. cap. 5. n. 41. dicentem. *Neq; verò solùm peccata gravia narrando explicare oportet, verùm etiam illa, quæ unumquodq; peccatum circumstant, & pravitatem valde augent, vel minuunt.* Debuisset Adversarius ulteriùs pergere legendo Catechismum, & statim annexam rationem subjungere, ex qua eluxisset, Catechismum loqui de circumstantiis, ex una specie in aliam, vel ex Veniali ad Mortale peccati malitiam transferentibus: sic ergo prosequor textum Catechismi. [Quædam *enim* (Nota bene particulam causalem) circumstantiæ adeò graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantùm constet: quare hæc omnia confiteri oportet. Si quis enim hominem interemit, explicandum est, utrum ille Sacris initiatus, an Profanus fuerit. Itémque si cum muliere concubuit, matrimonijne lege liberâ, aut alterius uxore, aut propinquâ, aut alicujus Voti sponsione DEO consecratâ, aperiat, necesse est. Hæc enim diversa peccatorum genera constituunt.] Deinde, quia non confiteretur quis suum furtum, quod fecit, qui notabilem summam ultra aureum nummum, quantumvis ille ad furtum mortale sufficeret, abstulisset, & solùm diceret, furatus sum aureum nummum, declarat Catechismus, illum sic confitendo non satisfacturum, eò quòd peccatum commissum esset notabiliter aliud, & longè gravius, quàm peccatum in confessione explicatum: ut autem pateat, à Catechismo non exigi expressionem totius summæ ablatæ, modò dicatur fuisse gravem, & non positivè exprimatur notabiliter minor, quæ esset confessio minoris peccati non commissi præ majore verè commisso, addo propria Catechismi Verba. [Furtum etiam in peccatis numerandum est: Verùm si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quàm qui Centum vel Ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, præsertim verò qui Sacram pecuniam abstulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet &c.] Ex quibus constat Catechismum solùm præcipere, ut quis suum peccatum, quod verè perpetravit integrè confiteatur, nihil *addendo*, vel *subtrahendo*, vel novam peccati mortalis speciem constituens *omittendo*. Unde concludit: [Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt; quæ verò pravitatem rei magnopere non augent, (scilicet modo prædicto, trahendo quidem in aliam speciem, sed non mortaliter peccaminosam) sine crimine

omitti possunt] Ceterùm, etiamsi Catechismus Rom. l. c. exigeret expressionem circumstantiarum intra eandem speciem notabiliter aggravantium, eatenus tantùm exigeret, quatenus & quando id esset alicui pœnitenti necessarium ad finem, quem his Verbis eidem medio necessario præmisit. [Est etiam in confessione summa illa cura & diligentia adhibenda, quam in rebus gravissimis ponere solemus; omnéque studium ita eò conferendum est, ut sanemus animæ Vulnera, & NB. peccati radices evellamus.]

CONTROVERSIA XCIII.

CONFESSIO INFORMIS

An tamen possit esse Valida.

423. NEgavit P. Haunoldus lib. 4. n. 997. Licet autem S. Thomas q. 9. supplementi. a. 1. qui desumptus est *ex 4. dist. 17. q. 3. a. 4. q. 1.* videatur apertè affirmare; tamen postea *4. dist. 23. q. 1. a. 4. q. 2. in C.* assignans discrimen, & rationem, cur sola Extrema Unctio fiat per formam Deprecatoriam, ita loquitur. [Quia hoc Sacramentum non habet aliquem effectum, qui semper ex Operatione Ministri consequatur, omnibus, quæ sunt de essentia Sacramenti rite peractis, sicut character in Baptismo & Confirmatione, & transubstantiatio in Eucharistia, & remissio peccati in Pœnitentia, existente contritione, quæ est de essentia Sacramenti pœnitentiæ, non videtur de essentia hujus Sacramenti: & ideo in hoc Sacramento non potest esse forma indicativi modi, sicut in prædictis Sacramentis.] Quibus Verbis putant quidam graves Doctores, inter quos numerari meretur P. Haunoldus, Angelicum Magistrum destitisse à priori sententia, eò quòd ab Extrema Unctione, quæ *non semper* ex operatione Ministri habet aliquem effectum, Pœnitentia juxta S. D. distinguatur per hoc, quòd ex illa *Semper* sequatur effectus, scilicet *Remissio peccati*, existente contritione, quæ est de essentia pœnitentiæ, adeóque existente Sacramento, per partem suam essentialem completo, ac Valido.

424. Verùm, etiam transmissâ mente S. Thomæ, locum hîc habet illa exceptio ac limitatio testimonij, ab Adversario thes. 80. relati, ubi ex Innocentio VI. dixit, doctrinam S. Thomæ præ ceteris, *exceptâ Canonicâ*, habere Veritatem: Subsumo. Atqui P. Haunoldus suam Sententiam probat ex doctrina Canonica Concilij Florentini, ac Tridentini, quorum utrumque duobus sæculis est posterius S. Aquinate: Adversarius autem suam sententiam fundat unicè in doctrina S. Thomæ, destituti authoritate dictorum Conciliorum: cùm tamen præsens Controversia, non ex Ratione, sed potiùs ex Intentione, & Institutione Christi, per Ecclesiam nobis manifestandâ, decidi possit, quod occasione subnascentium hæresum per prædicta Concilia clariùs & expressiùs Ecclesia creditur præstitisse. Nam Concilium Flor. *in decreto Eugenij §. Quartum.* pro materia constitutiva Pœnitentiæ requirit Actus pœnitentis, in tres partes distinctos: *quarum prima*, inquit, *est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso, cum proposito, non peccandi de cetero.* Quæ Verba denotant propositum universale, sicut sunt prolata universaliter, vi cujus homo ita averlatur omne peccatum, ut cum ea aversione non tantùm non esset conjungibile ullum peccatum mortale deinceps ponendum, sed ut saltem sit Virtualis detestatio omnis peccati antecedenter commissi, utpote non committendi, si universale propositum in nullis circumstantiis peccandi, quale à Flor. exigitur, tùc extitisset. Subsumit P. Haunoldus. Atqui talis Virtualis detestatio omnis peccati præteriti, etiam ignorati, inclusa in proposito universali ad Valorem pœnitentiæ Sacramentalis requisito, semper etiam sufficit ad fructum absolutionis; ergo Sacramentum pœnitentiæ nunquam potest esse validum, & infructuosum, seu ex dilatione fructûs Informe.

425. Concilium Trid. autem Sess. 14. cap. 5. hæreticis, propter impossibilitatem semper confitendi omnia peccata mortalia, objicientibus ex necessitate confitendi omnia mortalia commissa, sæpe eventurum, ut Sacramentum valore & fructu suo destituatur, ostendens hoc nunquam eventurum, modò præstentur omnia, quæ ab Ecclesia ex institutione Christi exigantur, respondet: *Constat enim nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi,* (tam ad fructum, quàm quoad Valorem) *quàm ut postquam quis diligentiùs se excusserit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum mortaliter offendisse meminerit. Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum in eadem confessione NB. inclusa esse intelliguntur, pro quibus* (vi doloris, aut propositi universalis ad Valorem pœnitentiæ à Christo requisiti) *fideliter cum propheta dicimus; ab occultis meis munda me Domine.* Subsumit iterum P. Haunoldus. Atqui si talis dolor & propositum requiruntur *ad Valorem*, vi cujus etiam peccata non occurrentia memoriæ *semper* sunt *inclusa*, & Vi cujus hoc ipso, quòd ad valorem detur sufficiens dolor ac propositum, semper fideliter cum Propheta dicimus, *ab occultis meis munda me Domine:* tunc Sacramentum pœnitentiæ nunquam potest esse Validum, et tamen infructuosum. Ergo etiam iuxta Trid. Sacramentum pœnitentiæ nunquam potest esse Validum ac Infructuosum. Unde rectiùs S. Thomas

Thomam ex loco posteriùs citato P. Haunoldus juxta sententiam Ecclesiæ Traditioni conformiorem explicat.

CONTROVERSIA XCI. V.

IMPEDIMENTVM VOTI.

An dirimat Matrimonium propter Solennitatem Iure Naturali, vel an Ecclesiastico tantùm introductam.

426. P. Haunoldus lib. 3. Instit. Theolog. n. 319. affirmativâ responsione Juris duntaxat Ecclesiastici, meritò secutus est expressam declarationem Bonifacij VIII. *cap. un. de Voto & Voti Redemptione.* Cui ipse *S.* Thomas, qui pluribus annis ante Bonifacium scripsit, & solennitatem professionis Religiosæ q. 53. a 2. supplementi, desumpti ex 4. dist. 38. q. 1. a. 3. q. 3. in Corp. Juris Divini ac Naturalis esse asseruit, & 2. 2. q. 88. a. 11. etiam â Summo Pont. indispensabilem affirmavit, Vitâ tantisper prolongatâ utique subscripsisset; quia textus Pontificis non potest absque maxima violentia & responsionis ad propositam quæstionem impertinentia, explicari de solennitate accidentali, cùm non de hac, sed de essentiali quæstio fuerit instituta, & consequenter eidem fuerit accommodanda responsio, prout etiam factum esse ex Verbis Capituli est manifestum, quæ ita sonant: [Quod Votum debeat dici solenne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, (solennitas autem accidentalis non habet hanc efficaciam) nos consulere voluisti. Nos igitur attendentes, quòd Voti solennitas NB. ex solâ constitutione Ecclesiæ est inventa: matrimonij verò Vinculum ab ipso Ecclesiæ Capite rerum omnium Conditore, ipsum in Paradiso, & in statu Innocentiæ, instituente, Vnionem, & indissolubilitatem acceperit: præsentis declarandum duximus Oraculo Sanctionis, illud solum Votum debere dici solenne, quantùm ad pòst contractum matrimonium dirimendum, quod solennizatum fuerit per susceptionem *S.* Ordinis, aut per Professionem expressam, vel tacitam, factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.] Ecce! *quæstio proposita* ab Episcopo Bitterensi, particula *igitur* relata ad statum quæstionis, particula *Attendentes*, quæ denotat attentionem ad solennitatem diremptivam Matrimonij, particula *Professionem tacitam*, factæ scilicet absque solennitate accidentali, apertè denotant Professionem solennem *solennitate substantiali*; & tamen de hac loquens dicit Pontifex, quòd Voti solennitas *ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa.*

427. Quam Opinionem Pontificij Juris interpretes Omnes sequuntur, inquit Azor lib. 12. cap. 6. nominatim citans Innocentium Hostiensem, Archidiaconum, Joannem Andream, Abbatem, Ancharanum, Cardinalem, Francum, Felinum, & inter Theologos Scotum, Henricum, Paludanum, Cajetanum, Medinam, Angelum, Palacium, Rosellam, Astensem. Plures videri possunt apud Sanchez. lib. 7. de Matrimonio disp. 25. n. 2. quos ipse sequitur in fine n. 7. &. disp. 26. n. 2. quos rursum approbat n. 4. in fine. Vnde quando *cap. Cùm ad Monasterium de statu Monachorum*, dicitur: [Abdicatio proprietatis, sicut & custodia Castitatis, adeò annexa Regulæ Monachali, ut adversùs eam ne Summus quidem Pontifex possit licentiam indulgere.] passim intelliguntur D. D. inquit Vallensis, Canonista Celeberrimus, ibidem [remanente statu Monachali, seu Religioso, cui repugnat habere aliquid proprium, prout eo nomine significatur Dominium, & usus independens ab arbitrio superioris] Itaque P. Haunoldus rursum laudabiliter, & juxta V. Congregationis nostræ Gen. Decret. 41. Reg. 1. de Solennitate Votorum expressam Constitutionem, (quod Decretum Adversarius in ult. thesi non rectè *Canonis* nomine allegavit, sicut ex Tridentino, ut rem noto exemplo declarem, non rectè *Canonem* pro *Cap.* citaret) *Doctrinam Canonicam* prætulit doctrinæ Angelici Doctoris, ætate illius posteriorem, alioquin etiam à S. S Canonum observantissimo Magistro amplexandam.

CONTROVERSIA XCV.

CONCLVSIO.

An hæc ab Adversario ex suis Thesibus rectè sit deducta.

428. ADversarius ita concluſit. [Has Theses contra se Haunoldus approbavit eo ipso, quòd postquam lib. 3. Theol. specul. n. 113. dixerat: *Motiva Credibilitatis non habere meram rationem Autoritatis humanæ, sed esse revera testificationem & locutionem Divinam*: deinden. 121. hæc subdiderit formalia: *Sed quid multis opus est autoritatibus? unus instar omnium sit Angelicus Thomas.*] Verùm huic Conclusioni deest præcipua *Præmissa*, nempe, quòd hæ Theses sint Theses & Doctrina Angelici Thomæ: si enim hujus moderatissimum stylum, & modum, plerumque, *tacito nomine* ac *modestissimè* refutandi Doctores catholicos, *nullâ acerbâ nota-*

tos censurâ, attentiùs spectem, non possum in Adversarij Thesibus meum Angelicum Doctorem invenire. Si autem animum ad doctrinam advertam, video quidem, Adversarium totum fuisse in exscribendis textibus Angelici Doctoris, sed applicationem, & explicationem, & subinde etiam relationem, non convenisse cum Doctrina S. Thomæ. Unde potiùs crediderim â P. Haunoldo, qui novit optimè Angelici Magistri *stillantem, orem â pruina* discernere, ac colligere, Adversarij Theses quoad Modum, & Substantiam meritò fuisse improbatas; in quarum ultimâ per Encomium S. Doctori ab Innocentio VI. justissimè collatum: [quòd nunquam, qui Veritatem sententiarum ejus tenuit, inveniatur â tramite Veritatis deviâsse, & qui eam impugnavit, semper fuerit de falsitate suspectus.] nec P. Haunoldi, nec Societatis nostræ doctrinas de *falsitate* Adv. reddit *suspectas*, quamvis hæc Vocabula singulari charactere notaverit: utpote qui fatetur, *Doctrinam S. Thomæ in Theologia Scholastica, tanquam solidiorem, securiorem, magis approbatam, & consentaneam Constitutionibus, sequendam* â V. Congreg. Gen. nostris Doctoribus propositam esse.

429. Ipsum tamen testimonium Summi Pontificis in eo sensu accipiendum est, quo S. Hieronymus in Breviario Rom. die 14. Januarij legitur de S. Hilario dixisse. [Multos libros scripsit mirâ eruditione: quos omnes S. Hier. ad Lætam sine ulla erroris suspicione legi posse testatur illis Verbis: Hilarij libros inoffenso decurrat pede:] quo sensu etiam de S. Gregorio Nazian. 9. Maij in eodem Breviar. Rom. legimus: [Scripsit autem multa, & Soluta Oratione, & Versibus, mirabili pietate, & eloquentiâ: quibus Doctorum hominum, Sanctorúmque judicio id assecutus est, ut nihil in illis, nisi ex Veræ pietatis, & Catholicæ Religionis regula reperiatur: nemo quidquam jure vocare possit in dubium.] Et de eodem S. Gregorio S. Thomas 1. p. q. 61. a. 3. in c. quantumvis ab ejus doctrina ibid. recedens, & sententiæ suæ certitudinem ob ejusdem Autoritatem limitans, ita scripsit. [Quamvis contrarium non sit reputandum erroneum, præcipuè propter sententiam S. Greg. Naz. cujus tanta est in Doctrina Christiana autoritas, ut nullus unquam ejus dictis calumniam inferre præsumpserit, sicut nec Athanasij documentis, ut Hier. dicit] Cujusmodi testimoniis cùm tam S. Thomas, quàm alii *Ecclesiæ* Doctores, solummodo *in Veritatibus Fidei, & bonorum morum*, in fidissimos Duces proponantur, in Veritatibus autem Philosophicis, aut Theologicis purè speculativis, ad mysteria fidei & bonos mores prorsus indifferentibus, Summi Pontifices pro pastorali suâ curâ nihil definiant, ac determinent, ideo Societas nostra, in secunda Regula Professorum Theologiæ, obligationem sequendi Sententias S. Thomæ his Verbis attemperavit, secura ab omni *suspicione Falsitatis*: [Sequantur nostri omnino in Scholastica Theologia doctrinam S. Thomæ, eúmque ut Doctorem proprium habeant: ponantque in eo omnem operam, ut Auditores erga illum quàm optimè afficiantur. Non sic tamen S. Thomæ adstricti esse debere intelligantur, ut nullâ prorsus in re ab eo recedere liceat.] Quam regulam exactissimè â P. Haunoldo observatam esse; satis ex ipso S. Doctore (quod unicè videbam exigi) me ostendisse confido.

430. Adversarium verò miror tandem etiam suas Theses judicio aliorum submittere hoc Epilogo. [An Theses præmissæ, in purissimis putis Angelici Thomæ Dogmatibus inconcussis, & tutissimis fundatæ, potiùs, quàm Haunoldus, mentem Anquinatis attigerint, aliorum judicio, alienis impressionibus non præoccupato, relinquitur censendum.] Cur enim paulò antè has ipsas suas Theses, veluti proprias S. Thomæ sententias â P. Haunoldo jam approbatas indubitanter asseveravit? Cur per frequenter in principio, vel in fine Thesium Aspersas Censuras sibi ipsi toties Epinicium cecinit? Quomodo denique ex ipsius Thesibus lector sincerum judicium feret, nisi audiatur & altera pars? Solam quippe plerumque P. Haunoldi Conclusionem, aut Rationem subinde, quam putaverat se impugnare posse, nudissimè retulit: quomodo autem intra Sedecim Folia, integris Voluminibus comprehensa Fundamenta referre, Responsiones reponere, Argumentorum suorum præoccupatas Solutiones stabilire potuisset? Cùm mihi bene longo Tractatu opus fuerit, ut ad omnes & singulos Adversarij textus ex S. Thoma congestos, omnésque ejus propositiones, pauculis foliis conclusas, expeditam Solutionem, & ejusdem ex Angelico Doctore confirmationem, integrè ac fideliter redderem. Quod officium sicut meo plurimùm Venerando Magistro, propter innumera beneficia, & Theologicam doctrinam, quadriennali institutione ex ipso haustam, nunquam satis exolvendo, gratitudinis titulo debebam; sic spero, meo in litteraria concertatione Adversario, de cetero autem Colendissimo, & Amandissimo Patri, non Ingratum, imò, ut ipse in fine Præfationis suæ præmonuerat, Exoptatum fore.

Omnia ad Majorem Dei Gloriam.

SYL-

SYLLABUS CONTROVERSIARUM.

EX PRIMA PARTE.

I. *Quomodo Existentia Dei Rationibus Naturalibus Atheo ostendi possit.*

II. *An sit formaliter aliud prædicatum Essentiæ, & aliud Naturæ Divinæ.*

III. *An detur Distinctio Virtualis inter Essentiam & Relationes Divinas.*

IV. *An solum Lumen Gloriæ, vel an Intellectus simul influat in Visionem.*

V. *An Deus per Assistentiam extrinsecam possit supplere defectum Luminis Gloriæ.*

VI. *An Visionum inæqualitas proveniat ex sola inæqualitate Luminis Gloriæ, vel an etiam possit provenire ex inæqualitate Intellectuum.*

VII. *An visio Dei possit repræsentare unam perfectionem Simpliciter Simplicem, vel Relativam sine aliis, vel alias sine ista.*

VIII. *Quomodo Scientia Futurorum consistat cum Libertate creata.*

IX. *An Antecedens Inimpedibile tollat Libertatem actûs subsequentis.*

X. *An Deus videat Futura in sua æternitate.*

XI. *An Scientia Media probetur ex S. Thoma.*

XII. *An Prædeterminatio Physica teneat se ex parte Actûs Primi.*

XIII. *Qualis Prædefinitio, seu Determinatio actûs non tollat libertatem.*

XIV. *An Reprehensio Corozaitarum stare possit cum Prædeterminatione physica.*

XV. *An Calviniſmi depulsio pro Prædeterminatione Physica sit sufficienter præstita ab Adversario.*

XVI. *An Deus ad materiale peccati prædeterminet.*

XVII. *An Deus omnia decernat per unicum Decretum.*

XVIII. *An Prædestinatio Salvandorum Deo potiùs, quàm arbitrio creato adscribenda sit.*

XIX. *Quod sit Principium Quo Generationis Passivæ.*

XX. *An Subsistentia Absoluta detur præter Relativas in Deo.*

XXI. *Ex quali Cognitione Secunda Persona procedat à Prima.*

XXII. *An Angelorum natura quoad eandem speciem sit numero inmultiplicabilis.*

XXIII. *An Objectum æquè necessariò influat immediatè in cognitionem, sicut Potentia.*

XXIV. *Peccatum Luciferi quale fuerit.*

EX PRIMA SECVNDÆ.

XXV. *An Beatitudo formalis consistat in sola Visione Dei.*

XXVI. *An ad Voluntarium Indirectum sufficiat, potuisse, & noluisse impedire effectum.*

XXVII. *Quomodo Liberum Arbitrium se ipsum determinet, & à Causa Prima moveatur.*

XXVIII. *Quare non sit possibilis actus Moralis in Individuo Indifferens.*

XXIX. *An ex S. Thoma rectè probetur obligatio practicè sequendi Sententiam Probabiliorem.*

XXX. *An rectè probetur oppositum ex eodem S. Doctore.*

XXXI. *An adhuc alijs argumentis rectè Probetur oppositum.*

XXXII. *Ejusdem Sententiæ oppositæ alia Probatio affertur.*

XXXIII. *An Peccatum Habituale in Privatione Gratiæ, & Actuale in Privatione Rectitudinis debitæ consistat.*

XXXIV. *An Peccatum Mortale sit Infinitæ malitiæ.*

XXXV. *An Retorsiones in Adversarium bene sint ab illo rejectæ.*

XXXVI. *An Lege Humanâ possit præcipi actus merè Internus.*

XXXVII. *An Gratia Habitualis realiter distinguatur ab habitu Charitatis.*

XXXVIII. *An peccatum mortale sine Infusione Gratiæ, & veniale sine Dispositione intrinseca Peccatoris à Deo condonari possit.*

XXXIX. *An Gratia, & Peccatum simul possit in eodem subjecto stare.*

XL. *Gratia Actualis necessaria est ad omnem operationem Bonam.*

XLI. *Per orationes Ecclesia specialem Gratiam bene operandi à Deo petit.*

XLII. *Gratiarum actio pro speciali Gratia bene operandi.*

XLIII. *An cum Gratia efficaci sit concedenda Prædeterminatio Physica Liberi arbitrij, in sensu diviso potentis conjungi cum actu opposito.*

XLIV. *An Complexio Naturalis conducat ad actus Supernaturales.*

XLV. *An Gratia Sufficiens detur omnibus adultis ad resurgendum à peccatis.*

XLVI. *An facienti, quod in se est, per actus Naturales, Deus non deneget Gratiam.*

XLVII. *An aliquod arbitrium creatum totaliter auxiliorum collationi resistere possit.*

XLVIII. *An S. Elias de facto semper mereatur.*

EX SECVNDA SECVNDÆ.

XLIX. *An Fides etiam resolvatur in Locutionem Dei Mediatam, vel Immediatam.*

L. *An, & quomodo vera Analysis fiat in locutionem Ecclesiæ.*

LI. *An Revelatio Privata sufficiat ad actum Fidei Divinæ.*

LII. *An Fides Divina possit stare cum Scientia.*

LIII. *An Evidentia in Attestante possit fundare actum Fidei, similem nostræ.*

LIV. *An sit Fide Divina credibile, Clementem X. rite fuisse Baptizatum.*

LV. *Quomodo Fides sit Principium Salutis, & qualis explicita esset nimis onerosa.*

LVI. *An Pia Affectio sit necessaria in præsentia actûs scientifici.*

LVII. *Quid sit, & quinam teneantur credere,* Deum esse.

LVIII. *Articuli credendi quinam sint.*

LIX. *An revelatio damnationis reddat licitam desperationem.*

LX. *Qualem obligationem Charitatis asserat S. Thomas.*

LXI. *Cum implicantia Decreti Divini ex Justitia Commutativa Deum homini obligantis, ostenditur superfluitas Decreti, decernentis objectum Scientiæ Mediæ, aliæq. contra hanc Scientiam Objectiones solvuntur.*

LXII. *Quare Occisio sui ipsius sit illicita.*

LXIII. *An Aggressoris occisio possit directè intendi, & inferri neglecta fugâ valde ignominiosâ.*

LXIV. *An propter evitandam gravem Ignominiam liceat provocato descendere in publicum.*

LXV. *De Materia furti, & obligatione pauperum erga divites, ac Divitum erga Pauperes.*

LXVI. *An Opinio temeraria sit peccatum mortale?*

LXVII. *An Detractionis labes sit mortalis, facta coram uno in re gravi.*

LXVIII. *An obligationem restituendi subeat Reus, negans crimen, de quo fuit juridicè interrogatus.*

LXIX. *An Dominium Ecclesiasticorum se etiam extendat ad reditus Superfluos.*

LXX. *An Interfectio Innocentis sit licita Judici, procedenti secundùm allegata, & probata.*

LXXI. *An ad Rei confessionem teneatur juridicè interrogatus.*

LXXII. *An Restrictio mentalis aliquando sit licita.*

EX

EX TERTIA PARTE.

LXXIII. *An Incarnationis necessitas fundetur in malitia peccati infinita.*

LXXIV. *Qua ratione satisfactio creaturæ, sit impossibilis pro peccato mortali.*

LXXV. *An Dignitas satisfactionis crescat ex Dignitate satisfacientis.*

LXXVI. *An motivum Incarnationis potuerit Christo esse Occasio Gaudij speculativi de peccato Adami.*

LXXVII. *Quid sit Vnio Hypostatica.*

LXXVIII. *Concilij Toletani de Termino Vnionis Sententia refertur.*

LXXIX. *An Sanctitas Humanitatis tribuatur Humanitati à Verbo Divino.*

LXXX. *An Progenitores Christi, & Antiqui Patres Incarnationem de Congruo promerucrint.*

LXXXI. *An Christi Humanitas, & Passio possit physicè producere Gratiam Sanctificantem.*

LXXXII. *Quâ ratione Impeccabilitas Christi probetur.*

LXXXIII. *An Libertas Christi potuerit obstringi præcepto rigoroso.*

LXXXIV. *Quomodo Immaculata Conceptio tribuatur Beatissimæ Virgini.*

LXXXV. *An Sacramentorum Causalitas sit Physica, vel Moralis respectu Gratiæ.*

LXXXVI. *An Intentio Ministri, & Forma Verborum sint Partes Eucharistiæ.*

LXXXVII. *An Conversio Aquæ fiat aliquando Immediatè in Sanguinem Christi.*

LXXXVIII. *An Transsubstantiatio fiat per novam productionem Termini ad quem.*

LXXXIX. *An Prima Gratia aliquando causetur à Sacramento Eucharistiæ.*

XC. *An Species Vini augeant Effectum Gratiæ.*

XCI. *An Peccata Dubia sint materia Necessaria Confessionis.*

XCII. *An Circumstantiæ Aggravantes sint materia necessaria Confessionis, quando sunt Mortales intra eandem speciem.*

XCIII. *An Confessio Informis tamen possit esse Valida.*

XCIV. *An Impedimentum Voti Dirimat Matrimonium propter Solennitatem Jure Naturali, vel an Ecclesiastico tantùm introductam.*

XCV. *An Conclusio ab Adversario ex suis Thesibus rectè sit deducta.*

ERRATA.

Num. 8. lin. 4. ante finem numeri. motus & motu, lege. motu, & motus.
Num. 16. lin. 4. ante fin. num. conditionatè. leg. Conditionatæ.
Num. 31. lin. 5. ante fin. num. quoad. leg. quo ad.
Num. 38. lin. ult. pro n. 131. lege. 121.
Num. 101. lin. 2. fidissimo. lege fidissimo.
Num. 108. lin. 4. ante fin. num. tul. lege. ult.
Num. 113. lin. antepenult. pro 28. lege. 18.
Num. 150. lin. 10. pro 148. lege. 142.
Num. 181. lin. 12. pro 757. lege. 758.
Num. 182. in fine numeri adde: sequendo exemplaria Officij B. M. V. jussu Pij V. editi, cum Orationibus ab ipso Ordinatis.
Num. 237. lin. 23. Verbis. lege. his Verbis.
Num. 268. lin. 12. requisit. lege. requisivit.
Num. 277. lin. 17. transgressioribus. leg. transgressoribus.
Num. 309. lin. 12. deputatorum. leg. deputata.
Num. 312. lin. 4. Cavar. lege. Covar.
Num. 328. lin. 11. quòquando. leg. quòd quando.
Num. 331. lin. 17. quantam. leg. quandam.
Num. 331. lin. 20. dist. 0. lege. dist. 20.
Num. 331. lin. 21. dele. 2.
Num. 340. lin. penult. & est inæqualæ. lege. est inæquale, &.
Num. 347. lin. 18. conjugatur. lege. conjungatur.
Num. 354. lin. 2. impetrario. lege. impetratorio.
Num. 376. lin. 15. &. lege. est.

Cetera leviora Benignus Lector corriget, vel conniveat.

FINIS.

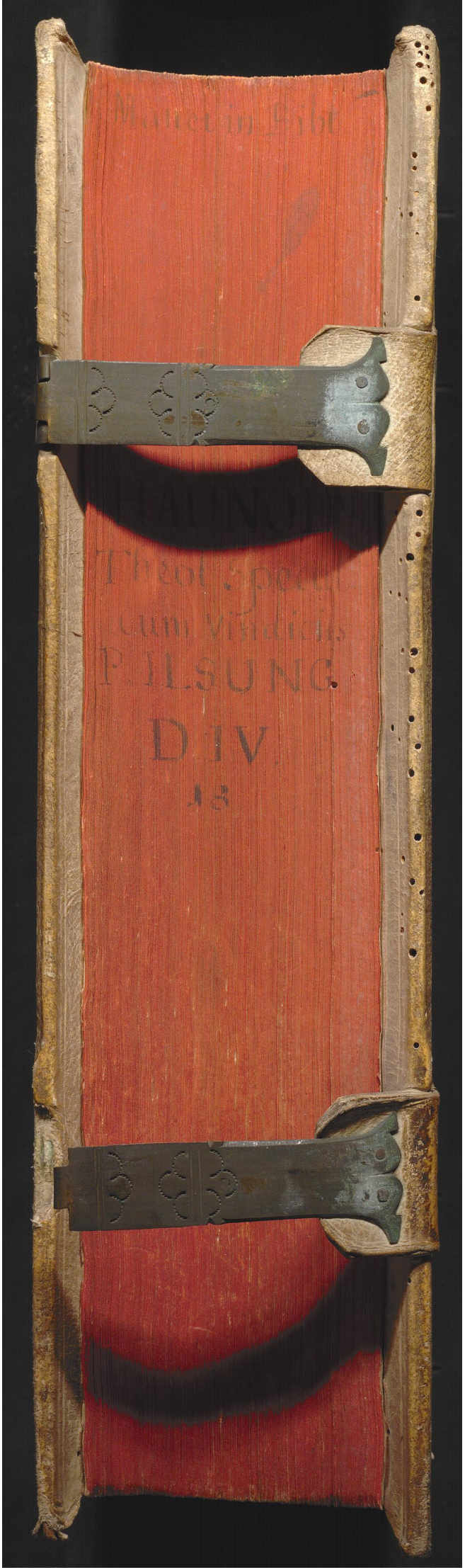
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Martin Pilt
Theol. Spec.
cum Vindicis
PILSUNG
D IV
18